„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 333 ■ 1-7 iulie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

Simona SORA
biographiti 16

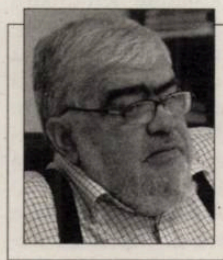

ANDREI PLEŞU
„Note berlineze“
pagina 3

O rubrică nouă
CĂTĂLIN ŞTEFĂNESCU
„Fără doar şi coate“
pagina 7

ADINA POPESCU
„Secvenţe din Banat“
pagina 23

Moderni fără studii clasice?

© Dan Stanciu

„Ignoranţa este originea tuturor relelor.“

SOCRATE

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

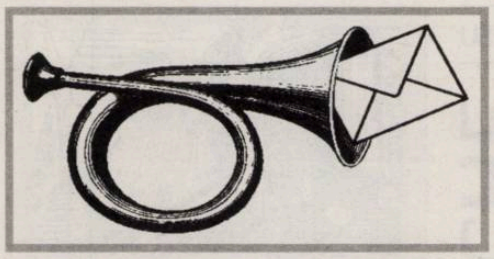

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

NR. 329:

Articolul lui Radu Cosaşu „Note de cinefil“

Mircea Veroiu, acest „Visconti român“

Din motive reale şi inutil de explicat, abia ieri-seară am reuşit să citesc articolul scris de Radu Cosaşu în revista *Dilema veche*, „Notă de cinefil către Serviciile Multilateral Specializate“.

Citesc primele fraze: „La emisiunea de săptămîna trecută a lui Horia-Roman Patapievici, am tresărit ca scurtcircuitat cînd Silvia Kerim a amintit, evocînd creaţiile de vîrf ale lui Mircea Veroiu, de *Să mori rănit din dragoste de viaţă*, realizat înainte de 1989. HRP nu a cerut amănunte, a tăcut, s-a trecut mai departe, eu nu.“ – dar eu am privit o clipă în altă parte şi am mai citit încă o dată, pentru a mă convinge: da, era amintit unul dintre filmele care mi-a plăcut foarte mult atunci, cînd l-am văzut de trei ori în două săptămîni şi care îmi revine obsedant în minte, în ultimul timp, mai ales cu imaginile/cadrele din final.

Articolul dlui Radu Cosaşu mi-a confirmat că este greu de găsit şi am şanse mici de a-l revedea.

L-am rugat pe un prieten să caute pe net, sperînd să aibe mai mult noroc, iar el se pare că este în relaţii bune şi cu net-ul: în mai puţin de un sfert de oră mi-a trimis link-ul pentru a-l descărca.

Cu riscul de a mi se reproşa – tacit sau nu – că reproduc prea mult dintr-un articol care poate fi citit sau a şi fost deja citit, voi lăsa cuvintele din fraza mereu curată, limpede şi adevărată, cu un adevăr exprimat cu o naturaleţe şi cu o simplitate îngrijită care adesea ating mai adînc şi mai precis decît vorbele grele sau decît expresiile chinuite ale diverşilor docţi în ale scrisului şi ale datului cu părerea: „E unul dintre filmele cvasi-interzise după 1990, deşi ca frumuseţe cinematografică stă lîngă cele cîteva realizări valabile ale acelei vremi: o splendoare în alb-negru, un montaj ritmat desăvîrşit, un Gheorghe Visu de neuitat, aş spune că e «un film rănit din dragoste de cinema şi ucis de politică». El are ca eroi un grup de utecişti care, în anii războiului antisovietic, organizează în munţi sabotarea transporturilor militare româno-germane.“

Totuşi, eu cred că filmul acesta trebuie văzut într-o sală de cinema, pentru a simţi – da, a simţi – imaginea alb-negru atinsă uşor de galbenul mierii (operator Doru Mitran); oricît de bun ar fi ecranul laptop-ului sau plasma de la desktop, acestea nu pot reda lumina din pădurea prin care cei doi tinerei merg pe bicicletă, ca într-o joacă, vorbind despre lucruri grave în orice regim, despre libertate, umilinţă, curaj, responsabilitate, amintindu-şi chiar şi despre dragostea nu abandonată, dar amînată pentru moment.

Am mai scris şi pe acest blog că pentru mine (sau în „opinia mea“) Mircea Veroiu – acest „Visconti român“ – reprezintă rafinamentul în cinematografia noastră; filmul are şi un scenariu foarte articulat, aspect greu de ignorat, dincolo de amănuntele care trebuiau să susţină prezenţa comuniştilor într-o proporţie probabil mai mare decît cea adevărată la şi în anumite momente; dar filmul vorbeşte mai degrabă despre lupta în ilegalitate dusă într-o lume aflată în vremuri grele, sub spectrul ascensiunii extremei drepte; cît despre bijuteriile care sînt personajele create şi rămase prin prestaţiile unor actori pe care acum îi vedem tot mai puţin, norocoşi fiind cei care au posibilitatea de a mai merge încă la teatru, este şi mai greu de scris/vorbit în sau la modul obişnuit; şi dacă vă este dor de muzica lui Adrian Enescu, merită să încercaţi să vedeţi filmul...

Dl Radu Cosaşu insistă în articolul domniei sale asupra unor subiecte dificil de abordat într-o societate divizată, neinformată suficient şi învrăjbită, aşa cum este societatea românească. Sincer, aşteptam ca un creion sau o tastatură cu talentul şi puterea de convingere ale dlui Radu Cosaşu să le exprime direct, cu bun-simţ şi cu măsură, fără teama de a fi taxat într-un mod stupid. Acest mereu „cap limpede“, care iubeşte sonatinele, scrie: „Anticomunismul la zi interzice eroi antinazişti în filme excelente? Antihitlerismul nu era o cauză pentru care merita să mori din dragoste de viaţă? Vă propun – în cazul că posedaţi un studio cinematografic – să luaţi de la arhivă filmul lui Veroiu şi să vi-l proiectaţi fără angoase politice la zi. Suport să dau curs oricînd unei invitaţii din partea dvs., urmate eventual de o discuţie chiar în contradictoriu pe tema: se puteau face filme excelente în socialism?“ (...) Nu e aici o inegalitate de tratament ideologic care compromite decisiv echivalarea celor două totalitarisme? Adică fascism = comunism, dar nu le urîm în egală măsură... (...) am fi cei îndreptăţiţi să explicăm cum şi cu ale cui idei extrema dreaptă cere la noi normalitate.“

NORMALITATE?! – într-o societate, într-o ţară unde nu este nevoie să deschizi radioul, televizorul sau ziarul ca să afli despre durerea şi strigătul neputinţei în faţa indolenţei, a rapacităţii şi a cinismului care se iluzionează că sînt omnipotente şi veşnice.

Da! – aceasta sau acestea îmi amintesc obsedant de finalul filmului, cînd Horaţiu Cîmpeanu, băiatul cu minte iscusită, hăituit de poliţiştii unui inspector zelos şi, nemaiavînd vreo şansă de scăpare, îl aşteaptă la marginea unui viaduct sau aşa ceva pe acesta care agită satisfăcut cătuşele, iar în momentul în care acesta îi pune o cătuşă pe mînă, cealaltă fiind pe a inspectorului, printr-o mişcare bruscă şi surprinzătoare, tînărul se răsuceşte pe călcîie şi alunecă în gol, împreună cu cel care i-a distrus nu doar familia, dar i-a nimicit orice speranţă. Cred că este mai bine să mă abţin de la a face interpretări şi analogii.

Am căutat pe net secvenţe din film, dar încă din mai multe motive, nu am reusit să „decupez“ decît cîteva... deocamdată...

Articolul lui Radu Cosaşu se încheie cu fraza: „Vă mulţumesc dacă m-aţi citit fără să ridicaţi din umeri.“ Eu l-am citit fără a ridica din umeri, ci cu o senzaţie de a mă aduna în fiinţa-mi şi vă mulţumesc, domnule Radu Cosaşu.

Anamaria DELEANU
anamariadeleanu@gmail.com
anamariadeleanu.wordpress.com

„Tineri întru nimic admirabili...“

Stimate domnule Cosaşu,

Sînt de acord cu dvs. că, de dragul unui anticomunism de paradă, numeroşi oameni de cultură români trec cu prea mare uşurinţă peste antifascismul necesar (precum în situaţia de a combate Noua Dreaptă). Pe de altă parte, aproape c-aş îndrăzni să vă bănuiesc de „deviaţionism“ de la salutarul dvs. extremism de centru în cazul laudei pe care i-o aduceţi acestui film. Recunosc că nu l-am văzut, deci nu mă pot pronunţa asupra valorii sale artistice. Am avut însă şansa de a studia ceva mai amănunţit istoria celui de-Al Doilea Război Mondial, mai ales cu privire la România, încît să pot afirma că „rezistenţa utecistă“ este doar o convenabilă invenţie istorică a comuniştilor (români/sovietici, aproape că nu mai contează), menită să le scuze laşitatea din timpul războiului (oarecum asemeni mitului Rezistenţei Universale, de care s-a prevalat cu şiretenie Sartre) şi să le edifice în imaginarul public postura de „eliberatori“. Dar, să zicem că acest detaliu nu este adevărat şi au existat, totuşi, tineri comunişti care să încerce o cît de firavă rezistenţă antifascistă încă din timpul războiului. Vă mărturisesc că nu i-aş găsi întru nimic admirabili, căci a lupta împotriva unei iluzii ideologice de dragul alteia nu face decît să adîncească problema (conduce la radicalizarea moderaţilor, la false dileme – sic! – politice, de nerezolvat etc.). Îmi susţin această poziţie cu atît mai mult cu cît au existat minţi şi voci lucide care să respingă ambele totalitarisme încă din perioada războiului, operînd pe edificiul argumentativ al liberalismului clasic (mă gîndesc aici îndeosebi la Nicolae Steinhardt şi Mihail Sebastian, care m-au învăţat cel mai bine diaristica drept proces aspru-scrutător al conştiinţei). Vă rog să luaţi seamă şi de această umilă notă dilematică – sper eu, şi destul de diplomat(ic)ă.

Numai bine,

Gerula

N. red.: *La rubrica sa din p. 7, Radu Cosaşu răspunde – în spiritul* Dilemei vechi *– acestor obiecţii.*

NR. 330:

Mai puneţi mîna pe-o carte!

Despre bunătatea cărţilor

De cînd hîrtia a pierdut monopolul informaţiei şi al divertismentului, nu mai avem linişte. Undele radio, imaginea au detronat Cartea. Sîntem mai sprinţari, eterici şi volatili. Fără siguranţa literei tipărite, fără minunatul popas dintre rînduri, ne zbenguim asemeni păpădiilor. După secole de comunicare liniară, „evanghelică“, am descoperit pălăvrăgeala în direct, viziunea multidimensională. Fiinţe elementare, n-am rezistat prea mult aventurii scrisului şi am revenit la icon, la cultura grafică a peşterii. Vrem tot timpul imagini, nu mai avem răbdare să ne imaginăm.

Bun şi rău sînt două categorii majore ale religiei, ale eticii şi, în ultimă instanţă, ale gastronomiei. Poţi să spui despre o carte că este bună precum un sos ori că a adus răul pe pămînt? Sau dacă vei citi mai multe cărţi, vei deveni, indubitabil, mai bun? Colecţia unei edituri, interbelice, româneşti chiar aşa se numea: „Cartea bună“. De ce s-o fi gîndit acel editor că o carte nu poate fi decît bună? De ce nu „preabună“ sau „rea“ şi, asemeni fetelor din acelaşi segment moral, să ajungă numai unde vrea ea? Spunem, de obicei, că o carte este bună atunci cînd, în urma lecturii, aceasta ne-a plăcut în mod deosebit, fiind astfel meşteşugită, încît, ori de cîte ori avem prilejul, o recomandăm cu încredere şi altora. Dar în acest caz, ar putea spune cineva, n-avem a face decît cu o satisfacţie intelectuală, cu o emoţie estetică. Nicidecum cu acea bunătate ocrotitoare în ipostaza pneumatică a divinităţii sau bunătatea comunicativă a părintelui către fiul său Teodosie. Să fie de ajuns conţinutul pentru a atribui, în chip miraculos, cărţii, o însuşire mai curînd omenească? Sau numele autorului? Sau frumuseţea copertelor? Sau, pur şi simplu, cartea, în totalitatea ei, degajă acea siguranţă şi stabilitate metafizică, acea graţie împăciuitoare ce ni se oferă în clipele de bucurie, dar şi în momente de maximă „dilemă“? E suficient, uneori, să luăm din raft o anumită carte, să o privim îndelung, să-i pipăim, neîncrezători, suprafeţele, după care să o aşezăm cu grijă la locul ei, atenţi să nu-i pricinuim vreun prejudiciu fizic, pentru a resimţi dintr-odată o bunăstare interioară, care ne împrospătează subit fiinţa. Oare nu aşa se manifestă, plenar, adevărata bunătate? Pînă la urmă ce vrea Socrate de la interlocutorul său? A gîndit Platon, prin dialectica sa, să instituie un tip special de a raţiona? Cînd primeşti în toiul arşiţei un pahar cu apă rece, nimic nu poate întrece calificarea acestui gest. Dar atunci cînd, gratuit, ţi se pune la dispoziţie un sistem de gîndire datorită căruia propria ta gîndire se descoperă capabilă de a domoli setea vreunui peregrin epuizat, n-avem un exemplu absolut de bunătate? Aşadar, nu este cartea un inepuizabil rezervor de bunătate? Nu ne oferă cartea acea infinitezimală lumină, tocmai suficientă pentru a vedea cu doi paşi înainte atunci cînd e nevoie? Acea lanternă japoneză, din hîrtie, în înnoptările noastre diurne? Să fie cumva bunătatea apanajul exclusiv şi selectiv al unor naturi superioare? Sau bunii semănători n-au făcut decît să împrăştie, asemeni ţăranului, profitînd de bunătatea spaţiului tipografic, seminţe ale căror roade le-am putea culege, după un anotimp sau două, fără prea mare greutate? Cartea ne dăruieşte şi nu pretinde nimic în schimb. Doar un minim efort ca să o deschidem, un pic de atenţie şi, bineînţeles, cunoaşterea alfabetului. Ca să citeşti nu ai nevoie de cine ştie ce operaţiuni complicate. În această uşurinţă ustensilă, în această solicitudine rezidă bunătatea arhetipală a cărţilor. Obiect ajuns la perfecţiune, după două sute de ani de la *primum movens* al Galaxiei Gutenberg, cartea, mai ales datorită bunătăţii sale tehnice, intră în rîndul marilor invenţii ale omenirii. Cum să nu aduci un elogiu roţii, acului de cusut sau umbrelei şi, în acelaşi timp, să nu te gîndeşti la bunătatea caracterului de literă, la bunătatea textilă a hîrtiei, de la Elzévir la Nicola Zanichelli şi Albert Skira? Dar ne mai situăm noi, cei de astăzi, în proximitatea acestei bunătăţi? Nu cumva Cervantes vrea să ne transmită prin *Don Quijote* că o parte, poate cea mai însemnată, din bunătatea culturală a Cărţii e pe cale să dispară? Şi nu sîntem noi scutierii gata să ne întoarcem la gloria rupestră a imaginii? N-avem senzaţia sau din ce în ce mai mult certitudinea că *homo ludens* (Huizinga) se pregăteşte să fie înlocuit de *homo videns* (Sartori)? Sau, ne revine nouă efortul picaresc, al drumului de la civilizaţie la cultură, pentru redobîndirea bunătăţii pierdute?

Gabriel FUNICA
gabriel_funica@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Mădălina ŞCHIOPU ● Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Răzvan IONESCU ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter Houston FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 18.600 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

● **Rebeli şi contestatari**
● **Despre fotbal**

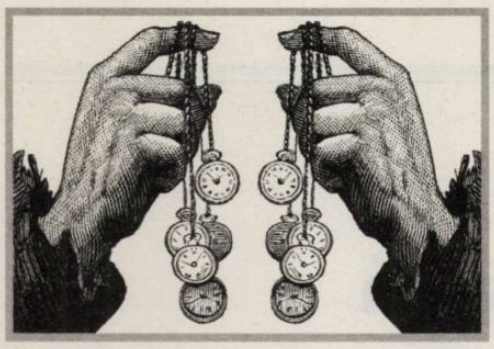

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

România lui Dan Diaconescu

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

În condiții normale, despre Dan Diaconescu n-ar fi trebuit să știm nimic. Inteligența lui nu depășește marginile unei sprințare șmecherii de Caracal, raporturile lui precare cu limba română se înscriu strict într-o funcționalitate de duzină, înfățișarea și comportamentul lui pendulează între banal și stînjenitor. Ar fi putut fi organizator de chermeze într-un tîrg de provincie, ar fi putut, în cel mai bun caz, să facă o carieră de activist în vreun consiliu județean din Oltenia. Dar pentru că sîntem în România, acest ins „fără însușiri“ (cum ar fi spus Musil) a devenit milionar și vedetă. Ziarele vorbesc de o avere aiuritoare (30 de milioane de euro, 2 Rolls-Royce-uri, un Bentley, 2 elicoptere, iaht, vile etc.). A fost premiat de Asociația Profesioniștilor din Televiziunea Română, dar și de alții, a fost șef la *Jurnalul național* și la *Cotidianul,* face rating, vrea să se extindă pe piața internațională, iar de curînd, după dramoleta cu arestarea, amenință că va candida la președinție, în numele unui nou partid, botezat, nici mai mult, nici mai puțin, „Partidul Poporului Român“. Să fie vreun secret genetic? (Aud că tatăl milionarului nu e nici el de ici de colo: a trimis o scrisoare președintelui SUA, propunîndu-i să instaleze o bază militară americană la Caracal). Cum să-ți explici un asemenea succes, cum să pricepi transformarea neantului în stea? Nu poți decît să citezi un admirator al OTV-ului, care, pe un blog, îi spunea tandru patronului: „iești (sic!) cel mai tare!“.

Dan Diaconescu nu are decît un singur criteriu: audiența. Și o singură abilitate: acomodarea la nivelul *cel mai de jos* al consumului public: cadavre pierdute, vraci providențiali, scandaluri politice și de familie, dezvăluiri senzaționale. Prost-gust, trivialitate, sub-nutriție intelectuală, hîrjoană calomnioasă, jeg. Justificarea? Lumii îi place. Lumea vrea! Lucrurile de genul ăsta îi plac, în orice caz, dlui Diaconescu. Ăsta e universul lui, dacă nu cumva mă înșel și, de fapt, cînd nu e pe post, se dezmorțește nițeluș răsfoind Shakespeare sau Rimbaud. Da, lumea vrea tot soiul de ieftinătăți, tot soiul de stimulente pentru viscere. Mă mir că nu vedem încă pe OTV execuții în direct, seriale porno, copii torturați și crime filmate „cu camera ascunsă“. Rating-ul ar deveni apocaliptic. Există, în fiecare din noi, o zonă inavuabilă de cruzime, curiozitate vicioasă, perversiune morală. A valorifica însă tocmai *această* zonă, a întărîta ce e mai rău în om, a face spectacol din mizerie, a convoca „publicul larg“ la o extatică bălăcire în lături e cinic, e iresponsabil, e ucigător. Sper că, din cînd în cînd măcar, Dan Diaconescu are mici insomnii, vagi neliniști sufletești: în fond, e un periculos distribuitor de droguri, un instigator la disoluție sufletească, la torpoare mentală, la sub-umanitate.

Și totuși, ni se spune – o spune Dan Diaconescu însuși – România se bucură să-i devoreze oferta. Am mai spus-o: nicăieri în lume (atîta cît pot vorbi din experiență directă) nu există un asemenea post de televiziune. Există posturi comerciale, există emisiuni îndoielnice, dar nicăieri nu se îngăduie unui utilizator al eterului să livreze, zece ore pe zi, dejecție pură. Nici o televiziune cît de cît responsabilă nu-și invită spectatorii să savureze haznaua. Dacă însă România poate fi echivalată cu „fanii“ OTV, atunci avem dreptul să spunem că România este o amenințare la adresa propriei ei siguranțe naționale. Nu teroriștii, nu corupția și cu atît mai puțin presa în ansamblul ei. Ci România lui Dan Diaconescu.

Aici atingem punctul central al perplexității și al neliniștii. Căci în vreme ce CSAT face gafa de a-și antagoniza întreaga lume gazetărească, punînd-o pe aceeași listă cu Bin-Laden, membri marcanți ai aceleiași instituții, de la președinte la prim-ministru, de la unii membri ai cabinetului la parlamentari subțiri „de-ai noștri“ consimt să apară la OTV. Cine critică puterea n-o poate face decît interesat și se face vinovat de trădare. Cine omoară, seară de seară, suflete e frecventabil. Traian Băsescu face „în direct“ schimb de bancuri cu Dan Diaconescu, îi răspunde șugubăț la întrebări de genul „v-ați înșelat vreodată nevasta?“ sau „care din fetele din studio vă place mai mult?“ și stabilește că 99% dintre români ascultă cu plăcere manele, (precizînd, totuși, că el personal e mai „elitist“: se distrează cu colinde „chiar și vara“). Știu, așa-i politica! E vorba de „fineți“ electorale, de strategice jocuri de picior. Dar asta nu face decît să-mi sporească îngrijorarea față de maladia națională întruchipată de OTV. Și să-mi amplifice teama față de România lui Dan Diaconescu.

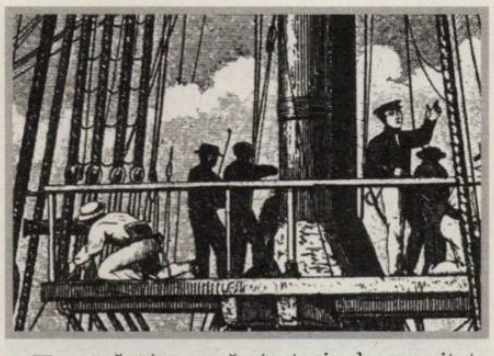

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Un caz de nesiguranță națională

A apărut o nouă strategie de securitate națională, în care scrie că una dintre „vulnerabilități“ este presa. Într-o listă lungă de potențiale amenințări și pericole la adresa țării și cetățenilor săi, cineva a strecurat și presa. Să fi citit studii academice complicate despre manipularea prin presă și altele asemenea? Probabil, dar nu cred că asta e explicația apariției mass-media ca sursă de pericol.

E greu de găsit, de altfel, vreo explicație logică a acestei năzbîtii. Dar – cu voie sau fără voie – cine a avut ideea includerii presei printre „vulnerabilități“ a dat un os de ros, timp de mai multe zile, jurnaliștilor și comentatorilor. Care, desigur, cu o îngrijorare sinceră față de propria breaslă sau doar găsind un bun pretext de a mai trage cîte-o rafală spre cabinetele puterii, au dat glas indignării în cuvinte mari și tari: „se reintroduce cenzura“, „ziarele vor putea fi desființate“ etc. etc. Într-o țară mai așezată, o năzbîtie ca asta ar fi fost tratată cel mult cu o ironie. La noi, se pare, sentimentul cetății asediate e mai puternic decît ne place să credem și e localizat mai ales la (unii) editorialiști și comentatori, iar strigătul „săriți, mă omoară vampirul!“ ne e veșnic la îndemînă.

Nu spun că năzbîtia n-ar fi trebuit comentată, ci doar că – așa cum prea adesea se întîmplă – nu vedem pădurea din cauza vreunui tufiș prăpădit, în care cel mult ne putem agăța nădragii, nicidecum să ne pierdem în străfundurile sale. Acordînd atîta atenție nefericitului paragraf în care presa era desemnată drept „vulnerabilitate“, spațiul nostru public a ratat ocazia de a dezbate cu adevărat chestiunile importante privind securitatea națională. Amestecul de bășcălie și panică ne-a împiedicat să vorbim serios despre lucruri serioase. De exemplu, despre îmbătrînirea populației. Sau despre imigranții din România (deocamdată prea puțini, în următorii ani însă se vor înmulți) și dacă sîntem pregătiți să-i acceptăm. Sau despre relațiile cu Rusia. Sau despre rolul/locul nostru în UE, acum și în viitor. Sau mai știu eu despre ce. Sigur, sînt subiecte care nu fac audiență, știu. Dar sînt subiecte de mare interes public și cred că ar trebui să ne punem serios problema acestei atitudini stranii a opiniei publice: subiectele de interes public par să nu intereseze. Faptul că, din cauza îmbătrînirii populației, s-ar putea să trăim mai prost și să nu mai avem bani de pensii ori faptul că peste 3-4 ani s-ar putea să avem cîteva sute de mii de imigranți pentru care nu sîntem pregătiți (legislativ, administrativ, cultural, uman) sînt subiecte „plicticoase“, nu fac rating. E greu de lămurit aici și acum de ce stau lucrurile așa, dar cred că unul dintre motive îl reprezintă tocmai tendința presei „mainstream“ de a se repezi la năzbîtii precum aceasta cu „vulnerabilitatea“, trecînd în schimb cu vederea chestiuni cu adevărat arzătoare. În fruntea acestui fel de a face din țînțar armăsar se plasează, desigur, televiziunile, mai ales cele autointitulate „de știri“. În ziua ședinței CSAT, care a discutat strategia, la Realitatea TV a apărut pe ecran ditamai dunga galbenă cu *„Breaking News“,* urmată de altă dungă galbenă pe care scria „Presa, considerată vulnerabilitate“. Lasă că nu se înțelegea nimic din cauza „stilului“ eliptic, dar ce-i atît de „zdrobitor“ (dacă mi se permite această traducere pentru *breaking)* și de urgent în asta, încît să explodeze mămăliga pe ecran?

De altfel, această reacție față de strategia cu pricina se înscrie într-un fenomen mai larg: lipsa de interes a televiziunilor pentru subiectele/emisiunile/știrile internaționale. Dă globalizarea peste noi, iar noi nu vrem să ne uităm dincolo de vîrfurile propriilor pantofi. Trăim cu sentimentul arhaic că nu trebuie să ne intereseze prea mult ce e dincolo de țărișoara noastră, că noi sîntem cu ale noastre și „ei“, străinii, cu ale lor. Nu e acesta un caz de nesiguranță națională?

ținerea de minte

„Trăim într-o vreme în care orice călugăriță, ca și cum ar fi lucrul cel mai firesc de pe lume, îl întîlnește în curtea mînăstirii pe Pruncul Isus, sau dă în sacristie peste un înger care cîntă la harpă, iar dacă e închisă în chilie, unde, din pricina izolării, manifestările sînt mai corporale, o muncesc diavolii, zdruncinîndu-i patul și zgîlțîindu-i astfel membrele, pe cele superioare, făcîndu-i să-i tresalte sînii, pe cele inferioare atît de tare încît zvîcnește și se umezește crăpătura pe care o are trupul, fereastră a infernului cînd nu e poartă a cerului, una pentru că îi place, cealaltă pentru că i-a plăcut, și deși toate aceste bazaconii sînt crezute, Baltasar Mateus Șapte-Sori nu poate să spună, Eu am zburat de la Lisabona la Monte Junto, ar fi luat drept nebun, și ar avea noroc dacă ar fi numai atît, nu se îngrijorează Sfîntul Oficiu pentru un asemenea fleac, căci de smințiți chiar că nu ducem lipsă în țara asta plină de sminteli.“

(José Saramago, *Memorialul de la Mafra,* traducere de Mioara Caragea, Editura Univers, 1988)

PUBLICITATE

CESI

Centrul de Excelență în Studiul Imaginii
organizează
în Consorțiul dintre
Universitatea din București și
Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu“

programele de masterat interdisciplinar

„Teoria și practica imaginii“
(text și vizualitate, modernitate, pictură, fotografie, arhitectură)
30 de locuri

„Spectacol, Multimedia, Societate“
(teoria și managementul evenimentului, post-modernitate, film, teatru, TV, video, coregrafie)
- în parteneriat cu
Universitatea din Karlsruhe, Germania -
30 de locuri

programul de doctorat

„Spațiu, Imagine, Text, Teritoriu“
(studii vizuale și studii umaniste interdisciplinare)
15 locuri

Perioada de înscriere: 8-15 iulie 2010
Informații suplimentare: www.cesi.ro

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

O agendă. Digitală

– dacă se poate, şi o reţea wireless –

Neelie Kroes este o persoană foarte interesantă. A fost comisar pentru politici concurenţiale în timpul comisiei Barroso Unu. Cu alte cuvinte, s-a ocupat de sancţionarea firmelor care şi-au făcut un obicei din pîrlirea consumatorilor. Printre victimele sale – nume celebre din industria energiei (EON şi EDF) sau IT-ului (măreţul, inconfundabilul, unicul şi irepetabilul Microsoft). Cu ani în urmă, îi acordase lui Bill Gates un *honoris causa* la universitatea unde fusese rector. Asta nu a împiedicat-o ca, în calitate de comisar pentru concurenţă, să îi aplice cea mai mare amendă din istorie, pentru abuz de poziţie dominantă. A purtat o polemică destul de zgomotoasă cu Verheugen (comisar pentru industrie, atunci), în legătură cu „marii campioni industriali europeni" (de tipul Airbus) pe care nu s-a sfiit să-i numească „gîşte obeze, îngrăşate pe banii contribuabililor europeni". S-a opus Noii Strategii Energetice Europene, pînă la rezolvarea liberalizării pieţelor în domeniu. Este, aşadar, o fanatică a drepturilor consumatorului, o adeptă a pieţelor libere, fără monopoluri sau înţelegeri de fixare a preţurilor. De cîteva luni, în noua comisie Barroso, răspunde de Agenda Digitală a Europei.

Drept pentru care, ca orice bun comisar european, a editat o strategie „de linie", un soi de plan cincinal pentru dezvoltarea digitală (se ocupă de TIC, – Tehnologia Informaţiei şi Comunicaţii) a Europei. Domnia sa are o mare problemă iniţială: piaţa de TIC a Uniunii Europene este compusă din 27 de pieţe naţionale. *Ergo,* nu există o piaţă unică. Există 27 de standarde diferite, grade diverse de liberalizare, taxări diferenţiate de la un stat la altul. Asta înseamnă că o strategie comună trebuie să pornească de la dezideratul politic al armonizării pieţelor (în acest caz, „politic" înseamnă vorbă goală, fără şanse de reuşită), să enunţe scopul final (îi ajungem din urmă pe americani), să enumere pericolele rămînerii în urmă (Europa va deveni în viitorul apropiat doar o destinaţie de vacanţă pentru cetăţenii economiilor mai dinamice) şi să stabilească un număr limitat de obiective relativ fezabile.

Unul dintre ele este ca jumătate dintre cetăţenii Europei să facă *shopping online.* De vină pentru rezervele europenilor în a face cumpărături pe Internet este considerată a fi criminalitatea informatică. Mie îmi pare o ţintă falsă. Americanii suferă şi ei din cauza fraudelor cibernetice, iar asta nu îi împiedică să fie entuziaşti *shopperi online.* Numai că, peste Ocean, există *fast food,* iar europenii preferă *slow food.* În materie de mers la cumpărături, cred că există aceeaşi diferenţă culturală importantă care poate veni şi din decalajul de timp liber dintre cetăţeni obişnuiţi cu zece ore de muncă pe zi şi cu o vacanţă de două săptămîni pe an (americanii, bineînţeles) şi indivizi care muncesc maximum opt ore zilnic, au o grămadă de sărbători legale şi concedii anuale de pînă la o lună şi jumătate (e vorba de europeni, bineînţeles).

În plus, pînă la a se gîndi la interoperabilitatea celor 27 de pieţe naţionale, aş îndrăzni să recomand Comisiei Europene o temă mult mai simplu de rezolvat. De fiecare dată cînd ajung, în virtutea meseriei, la

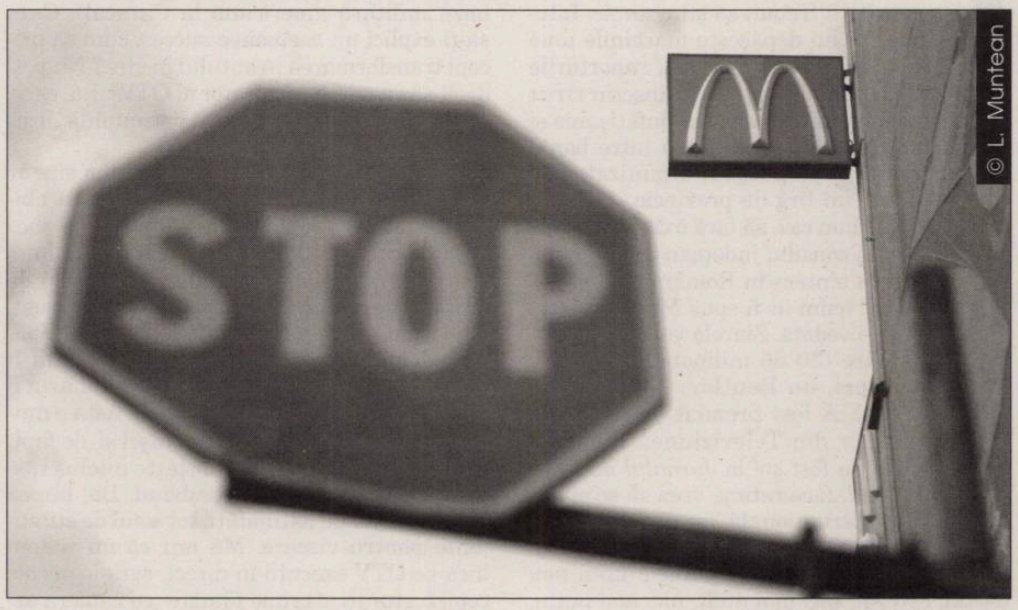

Bruxelles, am un program destul de încărcat: întîlniri, şedinţe, seminarii. De obicei, îmi rămîn cam 10-15 minute între un eveniment sau altul. Nu am timpul fizic necesar să fug pînă la Centrul de presă, unde sînt disponibile conexiunile Internet. La hotel, ora de conexiune costă între 7,99 şi 19,99 euro. Adică, astronomic de scump. Utilizarea modemului de conexiune mobilă (la Orange, în cazul meu) costă tot mult, că e în regim de roaming de date. De aceea, mă duc la cel mai apropiat McDonald's (firmă americană, deh), unde găsesc o reţea wireless şi de unde îmi trimit articolele acasă.

Propun, de aceea, Comisiei Europene, ca mic exerciţiu administrativ-investiţional, să dea un exemplu şi să îşi creeze (măcar) o reţea wireless în propriul sediu, accesibilă în toate sălile de şedinţă, pe culoare, în întreaga clădire. Simbolic, Comisia Europeană ar reuşi să-i ajungă din urmă măcar pe americanii de la McDonald's. Pe cei de la Google sau Microsoft îi lăsăm pentru pasul doi. Simplu, nu-i aşa?

PUBLICITATE

VelvetDental

NU NOI AM INVENTAT STOMATOLOGIA,
NOI DOAR O PERFECTIONAM.

Vrei o dantura de invidiat?

Dr. Adrian Negrila
Medic Dentist
Stomatologie Generala

Apeleaza la coroanele de ceramica pe suport de zirconiu realizate prin frezare computerizata.

Aspectul dintilor ceramici pe suport de zirconiu este identic cu cel al dintilor naturali. Oxidul de zirconiu are porozitate 0%, compatibilitate biologica excelenta, puritate 99,9%, nu isi modifica temperatura si are o rezistenta foarte mare.

Pentru realizarea coronitelor ceramice pe suport din oxid de zirconiu, s-a inventat tehnologia CAD / CAM. Aceasta este cea mai avansata tehnologie, ce ofera tehnicianului modern posibilitatea de a modela si freza dantura cu ajutorul computerului.

Intra pe **www.velvetdental.ro** si afla totul despre coroanele ceramice pe suport de zirconiu.

VELVET DENTAL PRIMAVERII

Adresa: Str. Herastrau Nr. 1,
Cod Postal 011981, Bucureşti
Telefon: 021 230 11 13
Fax: 021 230 40 32
Mobil: 0728 326 438
Email: office@velvetdental.ro
www.velvetdental.ro

VELVET DENTAL UNIRII

Adresa: Sfânta Vineri 29 (Bectro Center),
Corp B - parter, cod poştal 030203, Bucureşti
Telefon: 021 317 39 97
Fax: 021 317 37 87
Mobil: 0722 453 012
Email: office@velvetdental.ro
www.velvetdental.ro

ştiri nebăgate în seamă

●Asistenţa la deces, permisă în Germania. Justiţia germană a dat un verdict controversat în ceea ce priveşte asistenţa la deces. O decizie recentă a Curţii de Justiţie de la Karlsruhe înlesneşte asistenţa la deces a pacienţilor aflaţi în stare gravă. Tratamentul persoanelor suferinde de boli incurabile aflate în comă avansată poate fi întrerupt dacă pacientul a dat de înţeles că nu doreşte să recurgă la tehnici de resuscitare. Întreruperea tratamentului nu ar echivala cu un omor comis la cerere, ci ar fi o asistenţă pasivă la deces. Nici întreruperea alimentaţiei (sau a respiraţiei) artificiale nu ar fi forme de omor în cazul în care există o declaraţie de intenţie – chiar şi una exprimată pe cale orală – din partea pacientului. Noua lege care reglementează îngrijirea bolnavilor (intrată în vigoare în septembrie 2009) prevede chiar că medicul şi/sau îngrijitorul trebuie să îndeplinească voinţa pacientului. Legea ar fi „orientată către voinţa pacientului şi către dreptul la autodeterminare a oamenilor". Decizia Curţii de Justiţie nu face decît să întărească, prin jurisprudenţă, această lege. Ea a fost adoptată într-un caz controversat în care un avocat a recomandat clientei sale să întrerupă alimentaţia artificială care o ţinea în viaţă pe mama ei, în vîrstă de 77 de ani, aflată într-o fază terminală a bolii. (după *Die Welt)*

● Premiul Păcii pentru Davin Grossman. Premiul Păcii, oferit de Asociaţia Editorilor din Germania, îi este acordat anul acesta scriitorului şi publicistului israelian David Grossman. Autorul, în vîrstă de 56 de ani, este distins pentru contribuţia sa activă la „dizolvarea" tensiunilor dintre israelieni şi palestinieni. „Cărţile sale arată că spirala violenţei, a urii şi a respingerii în Orientul Mijlociu nu poate fi domolită decît prin ascultare reciprocă, prudenţă şi prin puterea cuvintelor", se menţionează în argumentarea deciziei de acordare a premiului. „David Grossman oferă dificilei convieţuiri o voce literară pe care lumea o poate asculta." Premiul Păcii, în valoare de 25.000 de euro, îi va fi oferit în octombrie, în cadrul Tîrgului de Carte de la Frankfurt. (după faz.net)

● Batalionul Nordic 2, gata de (in) acţiune. Suedia se pregăteşte să preia, în 2011, comandamentul Batalionului Nordic 2, unul din cele 18 batalioane care constituie forţa europeană de reacţie rapidă. Aceste unităţi militare sînt antrenate pentru a ajunge în eventualele zonele de conflict în doar 10 zile şi să rămînă în acţiune vreme de patru luni (în misiuni de ajutor destinate populaţiei autohtone). Primul Batalion Nordic, creat în 2007 şi plasat sub comandamentul Suediei, nu a fost niciodată solicitat. Reticenţele sînt mai ales de ordin politic, căci statele membre ezită să furnizeze contingente, în timp ce „UE este un actor foarte adaptat atunci cînd este vorba de protejarea populaţiilor sau de a pune capăt epurării etnice. ONU este un organism prea greu şi prea lent, iar Statele Unite îşi au propria agendă". (după *Dagens Nyheter* citat de presseurop.eu)

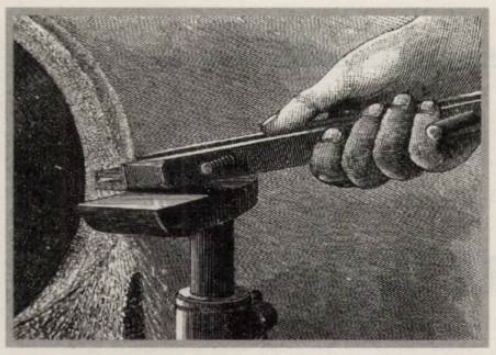

Jorge G. CASTAÑEDA

dezbateri politice

America Latină – liniştea de dinaintea furtunii

Foiala perpetuă a geopoliticii latino-americane e mai intensă ca niciodată. Ţările aşa-numite „Americile-1" – cele care sînt fie neutre cu privire la confruntarea dintre SUA şi preşedintele venezuelan Hugo Chávez (sau Cuba), ori care se opun deschis aşa-numitelor guverne „bolivariene" ale Boliviei, Cubei, Ecuadorului, Nicaraguei şi Venezuelei – avansează încet. Stînga radicală a „Americilor-2" se află într-o recesiune moderată, deşi încă poate să se menţină pe poziţii şi să contracareze orice tentativă de a-i diminua sfera de influenţă.

Relativa acalmie a conflictului actual pe plan ideologic, politic şi diplomatic, dintre cele două grupuri de state, este una temporară. E doar liniştea de dinaintea unei furtuni.

Schimbarea se datorează, în parte, faptului că electoratul ultimelor alegeri pare să fi migrat de la centru-stînga la centru-dreapta sau să-şi fi reconfirmat măcar convingerile mai conservatoare. În Chile, omul de afaceri şi democratul de centru-dreapta Sebastián Piñera a însemnat sfîrşitul, după mai bine de 20 de ani, a guvernării de centru-stînga *Concertatión*. Cu toate acestea, politicile sale interne, limitate de recentul cutremur şi de durata scurtă a mandatului său abia început, au fost, pînă acum cel puţin, doar în mică măsură diferite de cele ale predecesorilor săi. Principala schimbare adusă de el e în politica externă, unde, nominal cel puţin, Piñera a mutat Chile dintr-o tabără în cealaltă.

În Columbia, situaţia e similară. Cîştigătorul probabil al turului doi al alegerilor care vor avea loc pe 26 iunie, Juan Manuel Santos, va continua, în mare, politicile interne ale preşedintelui actual Alvaro Uribe, dar ar putea schimba uşor cursul afacerile externe. Va reacţiona, pesemne, mai agresiv la sfidările învecinatei Venezuele, atît în zona graniţei cît şi în întreaga regiune.

Între timp, Nicaragua, deşi prea mică şi prea săracă pentru a reprezenta o ameninţare pentru cineva, generează întotdeauna probleme disproporţionat de mari. Preşedintele Daniel Ortega urmăreşte să rămînă în funcţie mai mult sau mai puţin pentru totdeauna şi pare dispus să recurgă la orice stratagemă, de la frauda electorală la dizolvarea Congresului şi a sistemului judiciar, pentru a-şi atinge scopul.

Mai devreme sau mai tîrziu, asta va constitui o problemă majoră pentru întreaga comunitate a emisferei. Ar fi aceasta dispusă să-şi întoarcă privirea, în vreme ce o naţiune mică îşi distruge democraţia, violează drepturile omului şi încalcă acordurile internaţionale? În acest caz, comunitatea emisferică se va dovedi a fi extrem de inconsecventă, ţinînd cont şi de o a doua enigmă: Honduras.

E adevărat că Organizaţia Statelor Americane (OSA) a suspendat anul trecut statul Honduras, din cauza unei lovituri de stat care l-a înlăturat şi deportat pe Manuel Zelaya, preşedintele ales de atunci. Chávez şi chiar SUA au mers pînă la a impune sancţiuni economice guvernului interimar, ca ripostă la întreruperea regimului democratic. Dar nu mai departe de 7 iunie 2010, ţările bolivariene au reuşit să blocheze reprimirea Republicii Honduras în OSA, în ciuda alegerilor cu adevărat libere şi corecte, organizate acolo în noiembrie 2009.

Aşadar, ce va urma? Se vor ignora iminenta implozie a democraţiei în Nicaragua şi absenţa oricărei forme de democraţie în Cuba? Sau se vor aplica Nicaraguei, Cubei şi Venezuelei aceleaşi standarde ca şi Hondurasului?

Din nefericire, singurele două ţări care ar putea juca un rol în reformarea sistemului inter-american şi în disiparea tensiunilor cresc între Columbia şi Venezuela vor rămîne, din motive diferite, pasive. Mexic este epuizat de eşecul unui război antidrog care l-a costat mai mult de 25.000 de vieţi şi care, potrivit unor statistici recente ale Guvernului SUA, a descurajat traficanţii columbieni de cocaină, dar a provocat o creştere dramatică a producţiei mexicane de heroină, marijuana şi metamfetamine.

Preşedintele mexican Felipe Calderón nu a dorit niciodată să se amestece în disputele şi în confruntările ideologice latino-americane. Şi, pe măsură ce mandatul său se apropie de sfîrşit (următoarele alegeri prezidenţiale vor avea loc în doi ani), el va fi tot mai puţin dispus să implice Mexicul în aventuri de politică externă.

Şi Brazilia este paralizată în mod asemănător, pe de o parte, din cauza cursei electorale pentru preşedinţie aflată în plină desfăşurare, care se va finaliza abia la sfîrşitul anului şi, pe de altă parte, datorită recentelor impasuri diplomatice. Preşedintele Luiz Inácio Lula da Silva şi-a dorit catapultarea ţării sale pe scena mondială, ca putere emergentă, ceea ce nu i-a reuşit defel. Scopul său principal – obţinerea unui post permanent la Consiliul de Securitate al ONU – este mai îndepărtat ca niciodată, iar obiectivele sale mai modeste nu s-au bucurat nici ele de mai mult succes.

În vreme ce America Latină ar putea continua să facă faţă cu bine vijeliei economice globale, liniştea şi pacea diplomatică din regiune sînt înşelătoare. La un moment dat, una dintre furtunile iscate ar putea să-i pună capăt.

Jorge G. Castañeda, *fost ministru de externe al Mexicului (2000-2003), este Global Distinguished Professor de ştiinţe politice şi studii latino-americane la Universitatea New York.*

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Matei PLEŞU

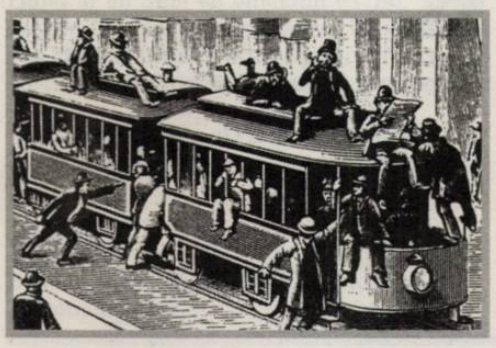

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Printre notele mele

● În acea zi din vara anului 1826, Stendhal stătea pe bancă, la umbră, în grădina liniştită a mănăstirii, delectîndu-se leneş cu privirea lacului Albano. Lent, ca într-o reverie, a început să scrie – cu vîrful bastonului de care, de cîţiva ani nu se mai despărţea – litere în praful aleii. Păreau fără sens: VKAPARMGMGAPABMDCGA. A zîmbit privind cum literele acestea nu se pot regăsi într-un cuvînt. Sînt prea multe şi prea dezordonate. Literele acestea sînt, de fapt, iniţialele fostelor sale iubite: Virginie Kubly, Angela Pietragrua, Adèle Rebuffel, Mélanie Guilbert, Mina de Griesheim, Alexandrine Petit, Angeline Bereyter *(qui je n'ai jamais aimée* – după cum va scrie în memorialistica sa), Métilde Dembowski. Apoi Clémentine, Giula şi doamna Azur – femei al căror nume întreg nu şi-l mai amintea...

În filmul *Dolce far niente* al prietenului Nae Caranfil, există o secvenţă cumva similară. Pe o plajă, Henri Beyle – un scriitor complet necunoscut, dar cu mare ambiţie literară – scrie iniţialele unor cuvinte pe care o femeie căreia îi face curte i le dictează într-o transă veselă şi iese STENDHAL. Va fi pseudonimul literar. Scena este, firească, o dezvoltare fictivă a amănuntului real petrecut în curtea mănăstirii.

Îmi place ideea de a petrece un ceas de melancolie scriind iniţiale. Iese o formulă cu totul încriptată pentru oricine. Iese forma grafică a intimităţii totale. E ca şi cum vezi cu ochii tăi formula alchimică a trăirilor autentice pe care destinul sau doar imaginaţia ta ţi le-a livrat spre trăire.

● În zorii secolului al XX-lea, cînd nimeni nu vorbea despre „globalizare" sau „mondializare" – cred că aceste cuvinte nici nu se inventaseră –, muzica de operă devenea fenomen planetar. Vectorul, cum am zice astăzi, era unul singur, perfect identificabil: vocea napoletanului Errico Caruso, asumat de întreaga Italie ca Enrico Caruso. Ascult astăzi, la un secol distanţă, înregistrările lui şi mă minunez. Nu cunosc nici o altă voce capabilă să disloce emoţii masive din magma liniştită a sufletului meu, aşa cum o face această voce venită de atît de departe şi care merge atît de adînc. Majoritatea înregistrărilor sale sînt acompaniate doar cu pian pentru că, la acea vreme, tehnica captării mulţumitoare a sunetului unei orchestre era aproximativă, iar discul fîşîie, pocneşte şi hîrîie. Se aude înfundat, cumva dezacordat, un pian la care acompaniatorul cîntă apăsat, tare – e limpede că aşa a cerut inginerul de sunet, ca să se audă bine. Şi totuşi, ambianţa e caldă, intimă, seducătoare. Totuşi, acest pian răstit trimite spre noi sunete frumoase. Sau poate aşa par pentru că susţin vocea aceea. Pardon, am vrut să spun Vocea aceea... Ca interpret muzical, nimeni nu a fost înaintea lui. A fost primul „star" mondial, după criteriile noastre. A făcut milioane de dolari vînzînd discuri într-o vreme în care milionul de dolari era aproape intangibil. A cîntat din America de Sud pînă în Rusia, a cucerit tot ce se putea cuceri atunci – La Scala, mai ales – şi s-a stabilit, în final, la New York, unde era tratat ca un zeu. Cu vocea lui, pentru prima oară în istorie, un disc s-a vîndut într-un milion de exemplare – discul cu *„Vesti la giuba"* (cunoscuta arie din *Paiaţe),* din 1907. Era, firească, disc de gramofon. Caruso a rămas, pînă azi, tenorul absolut. Vocea sa plină de nuanţe, puternică emoţional şi divin timbrată, cu care ştia să facă orice, nu mergea prea sus. De pildă, faimosul *„do"* cerut în arii precum *„Ah! mes amis, quel jour de fête"* din *Fiica regimentului* de Donizetti, nota care identifică performanţa absolută în materie de notă acută la tenori, nu îi era la îndemînă. O făcea cu eforturi în anii tinereţii şi apoi nu o mai făcea deloc. Björling, Kraus şi, evident, Pavarotti, tenorul care merită numele de „regele *do*-ului", uimeau cu uşurinţa cu care puteau emite un asemenea *„do"* clar, rotund, cu substanţă solară în el. Nici Domingo nu are *„do"*. Circulă, în lumea operei, o glumă rea despre marele cîntăreţ. Doi melomani discută: „L-am văzut ieri pe tenorul Mingo", spune unul. „Ai greşit, îl cheamă Domingo. De ce nu spui *Do* la începutul numelui său?" a replicat celălalt, la care replica primului vine imediat: „Pentru că nu-l are". Asta este cu adevărat special în materie de voci: nu e neapărată nevoie să poţi să urci vocea pe cele mai înalte vîrfuri ca să fii un mare cîntăreţ.

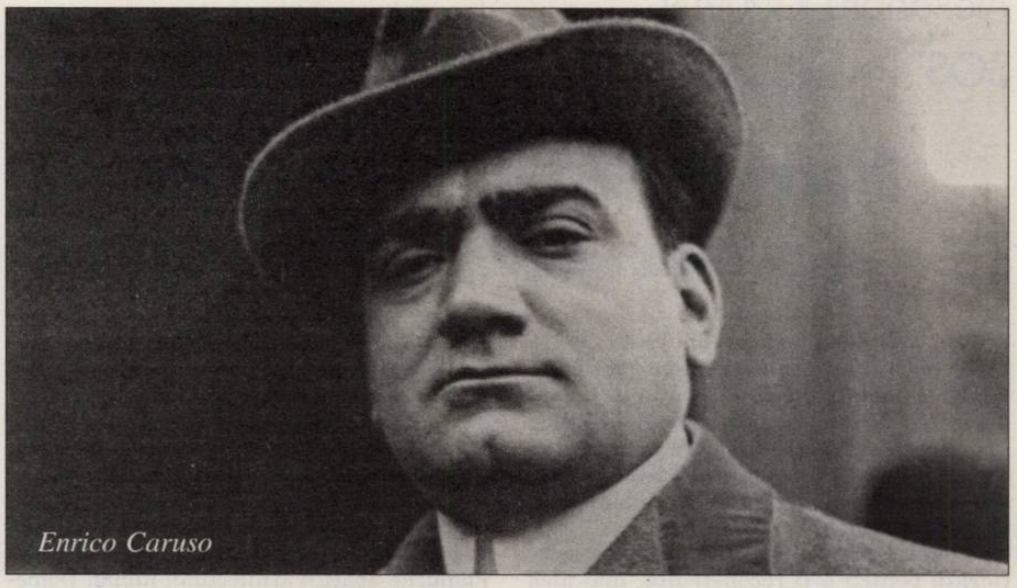

Enrico Caruso

● La începutul romanului *Lupul de stepă,* găsim personajul principal fascinat de o frază a lui Novalis, pe care tocmai o descoperise: „Majoritatea oamenilor nu vor să înoate înainte de a şti să facă acest lucru".

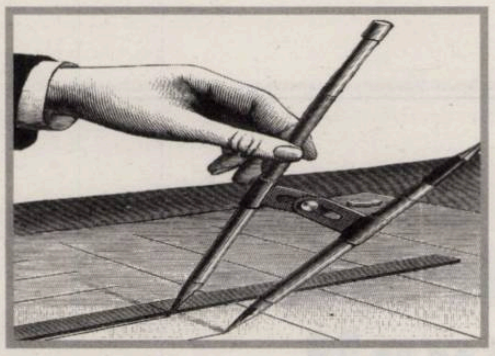

Dan ROŞCA

SOS Bucureşti

Gambrinus-ul lui Caragiale

– ucis a doua oară? –

De numele lui „nenea Iancu“ din Haimanale, cel care nu a fost primit în Academie imputîndu-i-se „calomnierea valorilor naţionale“, dar care, şi azi, ne face să rîdem cu lacrimi, fiindcă, după mai bine de un veac, ne recunoaştem, doar cu alte haine, dar la fel de „imparţiali“, în personajele sale, este legat numele Berăriei Gambrinus, cîndva mai celebră decît Caru' cu Bere. Unde se găsea Gambrinus-ul lui Caragiale?

Pînă spre anii '40, pe locul blocului cu turn şi ceas din colţul Căii Victoriei cu Cîmpineanu fusese imobilul Török-Fialkowski, iar pe locul următorului bloc, coborînd spre Cişmigiu, casa Mandy. În zorii veacului XX, Caragiale ţinea în Piaţa Teatrului, în casa Fialkowski, Berăria Cooperativă (această firmă se vede clar în filmul *Mofturi 1900* al lui Jean Georgescu, dar de ea vorbeşte chiar scriitorul în schiţa *Mici economii...* publicată în 1900). În toamna anului 1901, Caragiale îşi încheia afacerile păguboase cu Berăria Cooperativă şi trecea alături, în casa Mandy, luînd în locaţie Berăria Gambrinus. Aceasta fusese înfiinţată înainte de 1900 în strada Cîmpineanu nr. 4, la parterul casei lui Franz Mandy, fotograful Curţii Regale (care-şi avertiza clienţii că este atît de ocupat încît „comande ulterioare vor fi executate chiar după mai mulţi ani“). Casa lui Mandy se găsea peste drum de intrarea în Loja Regală a vechiului Teatru Naţional (azi Hotel Novotel).

La Gambrinus, de multe ori, Caragiale, cu şorţul alb legat peste mijloc, îşi servea chiar el clienţii, ca să-i poată tachina cu umorul său sarcastic. Musafirii Gambrinus-ului erau gazetarii de la *Universul* şi *Adevărul,* plecaţi la vînătoare de ştiri şi cancanuri, actorii de la Naţional sărbătorind vreo premieră, unii scriitori – un mediu numai bun pentru „nenea Iancu“. Berăria Cooperativă şi Gambrinus nu sînt singurele experienţe în materie de cîrciumi şi berării ale lui Caragiale, ci, se pare, ultimele. Cu diverşi asociaţi sau pe cont propriu, Caragiale mai deschisese: în 1893 – Berăria Mihalcea şi Caragiale, pe Gabroveni (în combinaţie cu consilierul municipal Mihalcea), în 1894 – Berăria Academică BENE BIBENDI, pe Şelari, iar în 1895, sfătuit poate de prietenul său Dobrogeanu-Gherea, care ţinea restaurantul din Gara Ploieşti, îl găsim asociat la restaurantul gării din Buzău.

Vedem, deci, contrar multor păreri, că nu Caragiale este cel care a infiinţat Gambrinus-ul; scriitorul nu a fost nici proprietarul, nici măcar naşul de botez al berăriei, dar este cel care i-a creat celebritatea prin schiţele sale. Gambrinus exista încă din 1897, cînd Caragiale era doar client al berăriei şi scria schiţa *Groaznica sinucidere din Strada Fidelităţii,* publicată în *Epoca literară* pe care o conducea (suplimentul gazetei *Epoca* a fruntaşului conservator Nicu Filipescu). Scriitorul îşi plasează personajele „dinaintea berăriei Gambrinus“, „către fotografia Mandy“ (celebrul studio fotografic era vecin în clădire cu berăria).

În 1905 scriitorul se stabileşte în Germania. Gambrinus, deja berărie cu faimă, a trecut prin mai multe mîini, încîntîndu-şi clienţii, tot din lumea teatrului şi a scrisului, o vreme cu bucătărie românească şi tarafuri celebre, mai apoi, cu bucătărie internaţională şi muzică de jazz. Berăria a mai funcţionat aici pînă la sfîrşitul anilor '30, cînd au fost dărîmate întîi imobilul Fialkowski, apoi casa Mandy, sediul Gambrinus-ului făcînd loc celor două blocuri.

La începutul anilor '40, Gambrinus este redeschis în Bulevardul Elisabeta, pe colţ cu strada Brezoianu, în Palace Hotel (denumit apoi Hotel Cişmigiu), înlocuind o franzelărie a fabricii „Otto Gagel“, şi ea furnizoare a Casei Regale. Hotelul fusese ridicat în anii 1911-1912 pe un teren pe care încă din 1874 dădea reprezentaţii Circul Sidoli. În 1911, locul aparţinea încă blănarului Sigmund Prager (acelaşi care, cumpărînd casa Văcărescu-Bellu din capul străzii Franceze, a dărîmat-o şi a reconstruit-o). După demolare, Circul Sidoli s-a mutat lîngă Dîmboviţa, în perimetrul străzilor Brutus şi Sapienţei (din nou ne amintim de Caragiale!).

Arhitectul a fost Arghir Culina, căruia i se datorează şi proiectarea hotelurilor Capitol (fost Louvre), Negoiu (fost Stănescu), Union, Ambasador, dar şi alte edificii din Bucureşti.

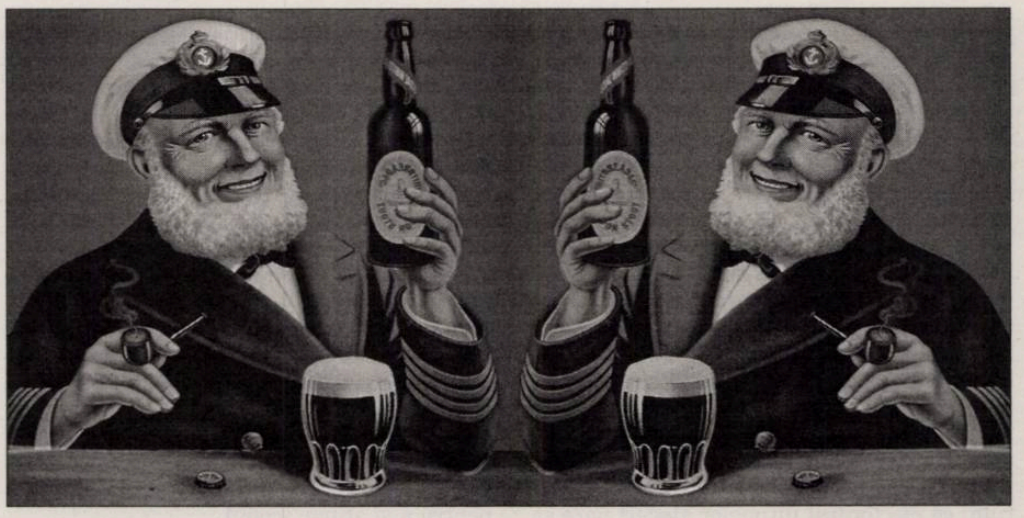

Gambrinus-ul renăscut a funcţionat aici şi după naţionalizare, pînă în anii '90. A fost, poate, singurul restaurant bucureştean căruia regimul comunist i-a păstrat numele.

După ce camerele fostului hotel fuseseră transformate în cămin studenţesc, în urmă cu cîţiva ani, proprietarii de drept au recăpătat în justiţie clădirea, iar în 2004 au vîndut-o firmei spaniole Hercesa, care s-a angajat să o repare...

În şase ani nu s-a întîmplat nimic, imobilul a ajuns o ruină sinistră, evitată pînă şi de cei fără adăpost. Pe pereţii scorojiţi şi pe geamurile pe jumătate sparte, sînt lipite, unele peste altele, generaţii de afişe jerpelite.

Asemeni Gambrinus-ului, care ocupa zona de colţ a fostului hotel pe latura din bulevard, Restaurantul Cişmigiu, în care mulţi ani a cîntat Aurelian Andreescu, şi Cinematograful Bulevard, la filmele căruia acum treizeci de ani nu mai prindeai bilete, au încăperile distruse şi geamurile sparte.

Alături de Gambrinus, peste Brezoianu, altă clădire monumentală, abandonată şi ea, construită în 1884-1885 – fostul Hotel Astoria (nici o legătură cu cel din zona gării), în care era Cofetăria Cişmigiu.

Aici îşi aducea în 1885 Caragiale articolele la gazeta liberală *Voinţa naţională* la care colabora (din nou Caragiale, oscilînd şi el „imparţial“ între conservatori şi liberali!).

Drumul Gambrinus-ului împletindu-se în timp şi spaţiu cu paşii lui Caragiale... Acum cercul s-a închis... Două clădiri pustiite amintind de începuturile Bulevardului, legate invizibil între ele de numele lui Caragiale...

Recent am citit că Hercesa a împrumutat 10 milioane de euro de la bănci pentru renovarea Hotelului Cişmigiu, că lucrările începuseră în anul trecut, dar s-au poticnit în nişte autorizaţii de construcţie...

Ce trist, legendarul Gambrinus, ucis a doua oară sub ochii celor două Primării de pe bulevard!

Dl Andrei Pippidi îşi va relua rubrica săptămîna viitoare.

Alexandru GRUIAN

SOS Provincia

Farmecul discret al palatelor (aproape) complet distruse

Că Palatul Martinuzzi din Vinţu de Jos, judeţul Alba, ar putea fi refăcut ţine de domeniul utopiei. Cel puţin în România crizei, dar întreprinderea ar fi destul de anevoioasă şi în vremuri normale. (Pentru curioşi, Vinţu de Sus nu mai există, este vechea denumire a actualei comune Unirea, tot în judeţul Alba.)

Clădirea Martinuzzi este mult prea deteriorată pentru a fi reconstruită, mai ales într-o Transilvanie care numai de conace, castele sau palate distruse nu duce lipsă. O foarte scurtă şi total neselectivă listă ar include Castelul Nopcsa din Sânpetru (locul unde au fost descoperiţi dinozaurii pitici), castelul de la Zlatna, Castelul Nălaţvad de lîngă Haţeg, conacele de pe Valea Mureşului.

De fapt, Palatul Martinuzzi este o adresă turistică *„pour les connaîsseurs“.* Vin aici arheologi, arhitecţi, jurnalişti în căutare de subiecte cu tentă negativistă, maghiari mai mult sau mai puţin nostalgici. Deşi circulat, drumul spre Alba Iulia prin Vinţu de Jos se abate oarecum, iar palatul se abate, la rîndul său, faţă de şoseaua principală ce traversează comuna. Nu ştii pe unde s-o iei, nu-l găseşti. Nu ştii unde să te uiţi, nu-l vezi...

Guvernator al Transilvaniei între 1541 şi 1551 (după ce fusese episcop catolic de Oradea, apoi de Esztergom şi ajuns cardinal), Georg sau Gheorghe Martinuzzi (a preferat să păstreze numele mamei sale, născută la Veneţia) şi-a construit în 1550 la Vinţu de Jos un castel considerat ulterior drept cea mai valoroasă clădire renascentistă din România. Planurile aparţin arhitectului italian Domenico da Bologna, cel care a construit şi cetatea din Gherla. Spiritul principelui Martinuzzi, ucis chiar în palatul din Vinţu de Jos din ordinul generalului Castaldo, marchiz de Cassiano, pare să planeze nefericit asupra reşedinţei sale.

Din construcţia fără îndoială remarcabilă la vremea ei, înconjurată de valuri de pămînt şi şanţuri umplute cu apă, au rămas cîteva ziduri, un turn dărîmat şi o poartă în arcadă, încă suficient de spectaculoasă pentru a stimula imaginaţia. Mureşul, care curge la cîţiva zeci de metri de ruine, asigură decorul romantic. Stilistic şi temporal însă, palatul este destul de departe de romantism: ancadramentele celor cîteva ferestre permit plasarea precisă în perioada Renaşterii.

Clădirea intră încet-încet în stăpînirea vegetaţiei. Perioada de degradare accelerată a început după anii '70, cînd tratamentul tipic comunist aplicat clădirilor cu descendenţă discutabilă, nobiliare, în general, şi aparţinînd fostei aristocraţii maghiare, în special, a permis ca ceea ce mai stătea în picioare să fie devastat prin furt. Ţiglele, cărămizile, lemnul au dispărut. Ce a rezistat se mai vede. Încă.

Lipsită şi de credincioşi, şi de bani, parohia reformată, proprietara a ceea ce a mai rămas din palat, este evident incapabilă să susţină renovarea. La modul declarativ, Primăria ar dori să-l refacă, dar starea deplorabilă în care se află echivalează practic cu reconstrucţia. Sumele necesare n-au fost calculate nici măcar teoretic pentru că nimeni nu crede cu adevărat că refacerea din temelii ar fi posibilă.

Privitorului (cît de cît) avizat îi poate fi permisă o sugestie. Dacă nu reconstrucţie, atunci măcar conservare. Urmează lait-motivul: aşa cum se procedează prin alte părţi cu astfel de clădiri. În fond, nici pe la case mai mari nu se reconstruiesc palatele ajunse chiar atît de degradate.

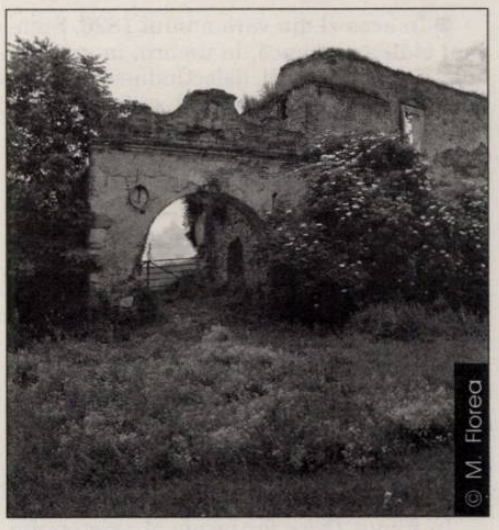

Legendele spun că o comoară dacică descoperită în Mureş i-ar fi permis principelui să-şi construiască palatul. Circulă şi o poveste lugubră despre împărăteasa Maria Tereza, care îşi ucidea într-una din încăperi amanţii deveniţi indezirabili, prin acţionarea unui mecanism care-i lăsa să cadă pe nefericiţi în săbii.

Conservat profesionist, palatul ar fi fără îndoială util istoric, arhitectonic, turistic. La rigoare, regizoral. Sau chiar poetic...

***Alexandru Gruian** este doctorand în cadrul Universităţii „1 Decembrie 1918“ din Alba Iulia.*

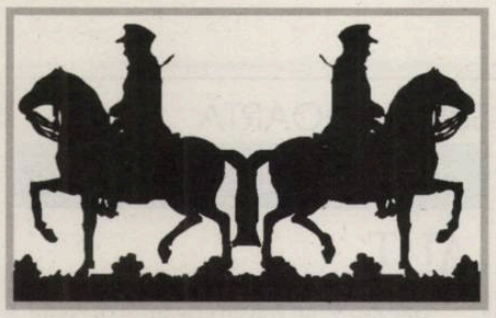

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

A nu desfigura istoria

Stimate Gerula,

nu numai că ţin seama de deloc umila dvs. notă dilematică şi destul de diplomatică, dar vă voi răspunde cît mai puţin diplomatic. Nu cred că am deviat de la extremismul de centru lăudînd acest film excelent, cvasi interzis azi din cauza uteciştilor săi antihitlerişti. Aş fi deviat urît de tot estetic şi politic dacă lăudam un film prost doar pentru că avea un mesaj antifascist, pe care constat că încă îl socotiţi valabil şi azi, cînd „de dragul unui anticomunism de paradă, numeroşi oameni de cultură români trec cu mare uşurinţă peste antifascismul necesar". Salut – fără urmă de diplomaţie – această frază. De la ea chiar încep.

Dacă nu sînteţi un anticomunist de paradă (şi mai aveţi în vedere chiar combaterea Noii Drepte...), aceasta nu vă scuteşte de a împărtăşi unele clişee ale acestui nou conformism, ale unei corectitudini politice anticomuniste, cu nimic inferioare „spălării de creiere" operate, după luarea puterii, de către Partidul Comunist. Nu ştiu cît de amănunţit aţi studiat istoria celui de-Al Doilea Război Mondial, dar mă întreb dacă aţi ajuns la arhivele Siguranţei Generale ale statului antonescian din care nu reiese într-atît de categoric că, precum sînteţi convins, „rezistenţa utecistă este doar o convenabilă invenţie a comuniştilor menită să scuze laşitatea din timpul războiului". Multe documente ale acelei instituţii v-ar contrazice. Or fi existat laşi, dar fără laşi, probabil că ştiţi – nu poţi număra pe cei bravi care, oricît de puţin, s-au împotrivit hitlerismului. Anticomunismul rudimentar îi ignoră, pentru el antihitlerismul îi pute a bolşevism. Fiindcă l-aţi numit pe Mihail Sebastian ca pe un model al dvs. în refuzul „ambelor totalitarisme", vă amintesc că după apariţia jurnalului său, una din primele obiecţii a fost aceea la entuziasmul său, în zilele înfrîngerii hitlerismului. Anticomunişti mai mult sau mai puţin proaspeţi au fost scandalizaţi de bucuria lui – „Au crăpat! Au crăpat!" – şi de „naivitatea" vinovată cu care privea la soldatul sovietic ca la un eliberator. Dar atunci, la zi, au existat din plin, în toată lumea, la dreapta şi la stînga, aceste sentimente pe care doar inteligenţele recente, cele care judecă postdatînd istoria, desfigurînd-o, le contestă pînă la a le interzice. Este ceea ce săvîrşiţi cumva şi dvs.: afirmînd cu un anume bunsimţ că sînteţi dispus să acceptaţi că „s-a încercat o firavă rezistenţă antifascistă în timpul războiului", nu-i socotiţi deloc admirabili pe acei tineri comunişti, fiindcă „ei luptau împotriva unei iluzii ideologice de dragul alteia, ceea ce nu face decît să adîncească problema...". E o abordare deloc adîncă a problemei, pe gustul şi logica „Actualităţilor" intelectuale. În 1941, în timpul războiului, nici comuniştii şi nici hitleriştii nu ştiau că sînt nişte iluzionaţi – ei luptau unii împotriva altora, pe viaţă şi pe moarte, fără dileme hamletiene. A fi sau a nu fi însemna concret „ori tu, ori eu".

Către dilematicul care semnează în p. 2, Gerula

Problema, cum spuneţi, se adînceşte într-adevăr, cînd „intervin" arta, literatura, cinema-ul. Dvs. susţineţi, în 2010, că nu se poate realiza un film admirabil cu tineri uteciști „întru nimic admirabili", căci ideologic erau într-o eroare. Poate că documentele celui de-Al Doilea Război Mondial nu sînt suficiente pentru a vă convinge că un film nu se reduce la ideologie şi politică, iar – dacă e bun – se complică în frumuseţi de imagine, de montaj, în subtilităţi de regie şi o mare putere de iradiaţie a actorilor. De ce naiba, chiar şi în 2010, se mai emoţionează lumea la *Casablanca* aceea, cu eroi curaţi antifascişti, unul fiind chiar suspect de comunism? Nu mă pot abţine să vă spun că, după gustul meu, cea mai frumoasă scenă de dragoste dintr-un film romînesc este aceea din *Duminică la ora 6,* cînd ea îl învaţă pe el (amîndoi uteciști!), lîngă grilajul unui teren de tenis, cîteva cuvinte în engleză. E adevărat că trăim într-o epocă în care gustul a fost devorat de ideologie, dar poate că ne mai putem opune.

Într-atît m-a interesat mesajul dvs. încît abia acum, în final, îmi dau seama că am ignorat un fapt decisiv: dvs. recunoaşteţi că nu aţi văzut filmul! Poate că încercaţi să-l vedeţi pe Internet şi să-mi scrieţi dacă aţi rămas la obiecţiile dvs.

tolo sport

Franţa ar fi fost invadată de un val de „dezgust", scrie The Times, *din cauza prestaţiei echipei naţionale. La întoarcere, federaţia le-a cumpărat jucătorilor bilete de avion la clasa economic. Pe jucătorii Coreei de Nord, după spusele unui antrenor transfug, îi poate aştepta la întoarcere munca într-o mină de cărbuni, pentru ruşinea din meciul cu Portugalia. Aşadar, la nivel de naţionale, începe să fie pedepsită exemplar – indiferent de regimul politic – pierderea unui meci de fotbal?*

Cînd Europa a fost blocată de valul de cenuşă al vulcanului islandez, fotbalul mondial a trecut prin momente pe care nu le credea posibile. Vedetele Barcelonei au mers cu autocarul preţ de două zile pînă la Milano, premieră absolută în viaţa unor fotbalişti care zburau la *business class* cu avionul şi pentru deplasările interne de 150 de kilometri. Ziarele n-au consemnat dacă jucătorii au avut nevoie şi de terapia post traumatică. Românul Marica s-a amuzat teribil cînd colegii lui de la Stuttgart au călătorit „pentru prima oară în viaţa lor în picioare, în tren", tot din cauza norului vulcanic. Aşa că n-aş pune pe acelaşi plan penitenţa de a zbura la economic a francezilor cu ameninţarea voalată care-i aşteaptă pe nord-coreeni. Plus că, sincer, nu cred că asiaticilor li se va întîmpla ceva. Fotbaliştii au un tratament preferenţial în toate regimurile. Eventual, nu li se va mai da o aprobare peste rînd la butelie, fel în care şi Mitică Dragomir sancţiona la Scorniceşti înfrîngerile în serie ale propriei echipe. Din acest punct de vedere, nu e mare diferenţă între Liga 1 şi un Campionat Mondial de Fotbal. Încă ceva despre francezi. Cînd cîştigi 300.000 de euro pe lună, ţi se mai întîmplă şi accidente nedorite. De pildă, să fii criticat de ziare şi să nu poţi alege decît între două feluri de mîncare în avion.

Cătălin TOLONTAN

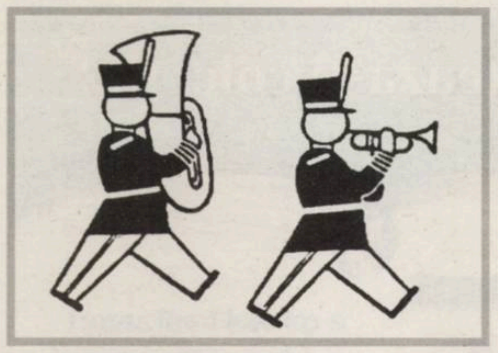

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Marean

E modelul absolut al adaptabilităţii. E altoiul cel mai complex. E culmea alchimiilor interioare la care a putut ajunge plămada noastră veşnic schimbătoare. Marean e numele unui soi, perfect copt, de inşi care, ajunşi la puterea maximă de polenizare, inundă spaţiul public. Mişcarea de umplere a oricărui loc gol are o erotică a lăţirii, un entuziasm al ocupării şi o beţie a sărbătoririi zilnice a victoriei. Iar muzica acestei chermeze gigantice e ca o inimă comună care palpită între şoldurile frenetice şi mîinile ridicate, în extaz, spre cer. Marean se înmulţeşte cu o viteză ameţitoare şi mănîncă... mă rog... haleşte orice. Blocuri, cartiere, străzi, instituţii, mijloace de transport în comun, pieţe, plaje, munţi şi văi. Dintr-o casă bătrînească, albă, cu ferestre vopsite în verde pal, Marean face o vilă roz, cu lei din bronz la intrare şi cu trei terase, sprijinite pe colonuţe bondoace. Dintr-un foişor, face un turnuleţ, jumătate indian, jumătate turcesc. Cînd pune mîna pe o clădire de patrimoniu, o face mult mai frumoasă decît era, şi-i pune geamuri termopan, din plastic alb. Marean iubeşte pătimaş culoarea. Şi ciucurii. Şi fîşul. Şi şlapii peste şosete. Şi grătarul ticsit cu mici, pe balcon. Dar poate fi şi „domn". E drept, deăsta mai nou, dar tot „domn" se cheamă. Cu ceas de aur, cu funcţie publică în administraţie, cu palat de vacanţă la ţară, cu biserica pe care a ctitorit-o la el în sat, cu copiii trimişi la şcoli în Europa sau în America. Sigur că prosperitatea lui Marean nu e o problemă, după cum, în mod normal, prosperitatea oricui nu trebuie să fie motiv de îngrijorare. Altceva ar trebui să atragă atenţia, dincolo de obişnuinţa multora dintre noi, de a-l ironiza. Instinctul de cuceritor al lui Marean. Fabuloasa lui ambiţie şi incredibila putere de a învinge.

Dar, a te uita la el ca la o curiozitate, ca la o vietate bizară, e o greşeală mare. Despre Marean se scrie în fel şi chip, chiar dacă numele lui nu e prezent, explicit, în tot locul. Nu de puţine ori, scriiturile sînt bune, iar portretul împricinatului se conturează, din mii de cuvinte, în toată dimensiunea lui dezolantă. Ei?! Şi ce-i cu asta? De fapt, cu cît se scrie mai mult, cu cît trăsăturile lui Marean sînt surprinse cu mai mare acurateţe şi cu spirit de observaţie mai consistent, cu atît mai mult prinde viaţă şi dimensiune personajul din realitate. Relatarea ironică, subtilă, a faptelor care au dus la lăţirea lui Marean se transformă, în fiecare clipă, în vitamina care-l face şi mai mare. Şi mai puternic. Şi mai ubicuu. Pentru că, da, Marean iese mistocărit şi privit de sus în tot procesul ăsta de arătare cu degetul. Eseiştii îl denunţă, comentatorii şi analiştii îl înfierează, iar grupurile de umor, artiştii de *stand-up comedy* şi trupele de muzici deştepte îl fac, vorba lui, „varză cu carne". Dar instinctele sale de supravieţuire, puterea de ocupaţie, reflexele perfecte, de vietate urbană dusă la desăvîrşire, cîştigă în fiecare clipă. Pentru că Marean a ieşit dintr-o vină colectivă nemărturisită, despre care, de douăzeci de ani, nu vrem să vorbim, dintr-un uriaş capital de frică, la fel de colectivă, la fel de puţin mărturisită, şi din iluzia că justiţia divină o va înlocui, vizibil, pe cea omenească. Toate fricile şi complexele, toată igrasia acestui subsol inundat, al stinselor noastre energii colective, s-au dovedit a fi, în modul cel mai fericit pentru el, perfect... abrazive. Au fost sculele ideale la care s-au şlefuit detaliile lui Marean. Absenţa noastră comunitară e unitatea lui perfectă, de clan. Oboseala noastră identitară e vioiciunea lui miserupistă. Obsesiile şi îndoielile noastre hermeneutice sînt certitudinile diamantine ale pragmatismului său. Marean nu trăieşte într-un stat de drept. Vieţuieşte la el pe stradă şi la el în oraş. Trăim cu impresia că, în fiecare zi, mai cîştigă un centimetru din spaţiul nostru. Dar nu vrem să vedem, nici în ruptul capului, cît de mult loc îi cedăm, în mod inconştient. Cît de bine credem că îl ştim, şi cît de puţin îl cunoaştem, de fapt.

A ieşit dintr-o vină colectivă nemărturisită, despre care, de douăzeci de ani, nu vrem să vorbim, dintr-un uriaş capital de frică, la fel de colectivă.

O altă mare greşeală – poate cea mai mare – e să formulăm şi să înţelegem subiectul Marean, în termeni de „noi şi el". Ştiu că arată ca şi cînd mi-aş contrazice cîteva afirmaţii de mai sus. Dar contradicţia e doar aparentă. Pentru că, deşi ne place să-l vedem în opoziţie cu noi, Marean face parte din substanţa noastră. Pe el proiectăm tot ce nu ne iese, în cîrca lui punem invazia derizoriului, pe seama lui plasăm insurecţia universală a imposturii. *Dar esenţa lui Marean e tocmai degradarea noastră.* Nu Marean e vinovat pentru faptul că urîciunea străzii ne invadează spaţiul intim al familiei. Noi sîntem profund culpabili pentru că nu propulsăm nimic din clamatele valori ale spaţiului nostru privat, spre cel public. Însă vina majoră e că ne oprim la a-l mistocări pe Marean, neacordîndu-i nici o atenţie culturală. Rîdem de el, ne enervează, ne revoltă sau ne înduioşează, dar nu-l cunoaştem. E a nu ştiu cîta dovadă care ne arată, ne strigă că habar n-avem de ce ni se-ntîmplă. Studierea şi înţelegerea lui Marean trebuie să înceapă cu noi. O să-l găsim şi pe el, foarte repede, pitit strategic, ingenios, printre faldurile felului nostru sofisticat de a vedea lumea. Pentru că trăim o continuă maladie şi un delir al felului exclusiv „intelectual" de a vedea cultura, nu acceptăm, cu nici un chip, că *Marean e o problemă culturală.* Şi-n loc s-o cercetăm temeinic, preferăm, ca-n cazul de faţă, căldura eseului.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

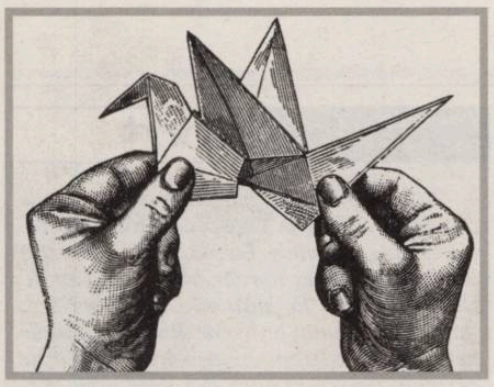

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Fără tie-break

În urmă cu cîteva zile, la Wimbledon, s-a întîmplat un fenomen care merită atenţie. Doi jucători, aţi auzit deja poate, s-au hotărît parcă să nu-şi mai încheie niciodată partida, să profite de faptul că regulamentul acestui turneu al turneelor nu prevede *tie-break* în setul decisiv (adică, un fel de *taie-funia,* inventat în aceeaşi limbă în care s-a născut şi vorba *time is money).* Cei doi, francezul Nicolas Mahut şi americanul John Isner, s-au bătut în rachete timp de trei zile încheiate, ca în poveştile cu Făt-Frumos şi Zmeul Zmeilor (partida se întrerupea doar la lăsarea întunericului). Ambii aveau servicii formidabile şi parcă îngropau mingea în careul adversarului, tot aşa cum personajele de poveste amintite se îngropau unul pe celălalt (pînă la genunchi, pînă la brîu ş.a.m.d.). Din acest motiv, nici unul nu reuşea să facă break-ul care să-l departajeze.

Un spectacol fascinant într-o lume tot mai grăbită şi mai fragmentată, în care nu doar timpul de lucru, dar şi timpul liber sînt din ce în ce mai riguros programate. O lume în care nimeni nu mai are răbdare sau răgaz pentru desfăşurări lungi, pentru cusut tapiserii sau pentru ascultat simfonii de Mahler. Nu fac excepţie nici competiţiile sportive, parcă tot mai scurte şi mai multe. În general, pentru ca un sport sau altul să prindă, să intre în graţiile televiziunilor, reprizele trebuie să fie cît mai scurte, iar pauzele cît mai dese, favorabile reclamelor. Mai de mult, în pauzele unui meci de box, vedeai cum boxerul este şters cu prosopul, cum i se scoate din gură proteza de protecţie, cum i se dă apă cu stropitoarea, cum i se tamponează eventualele răni şi auzeai întotdeauna indicaţiile antrenorului. La meciurile de tenis, de asemenea, îi vedeai pe jucători mîncînd o banană sau bînd un suc, schimbîndu-şi tricoul sau primind diverse servicii medicale. Momentele de pauză ale jucătorilor făceau parte din spectacol. Astăzi, în pauze, la televizor vezi detergenţi şi credite de refinanţare sau, cel mult, cum proprietara unei case îi trage o palmă zugravului (aia e chiar o reclamă nostimă). Nu mai spun că la meciurile de tenis transmise la Sport.ro, pauzele sînt dilatate cu reclame asurzitoare aşa încît, la fiecare două gameuri, se pierde primul schimb de mingi.

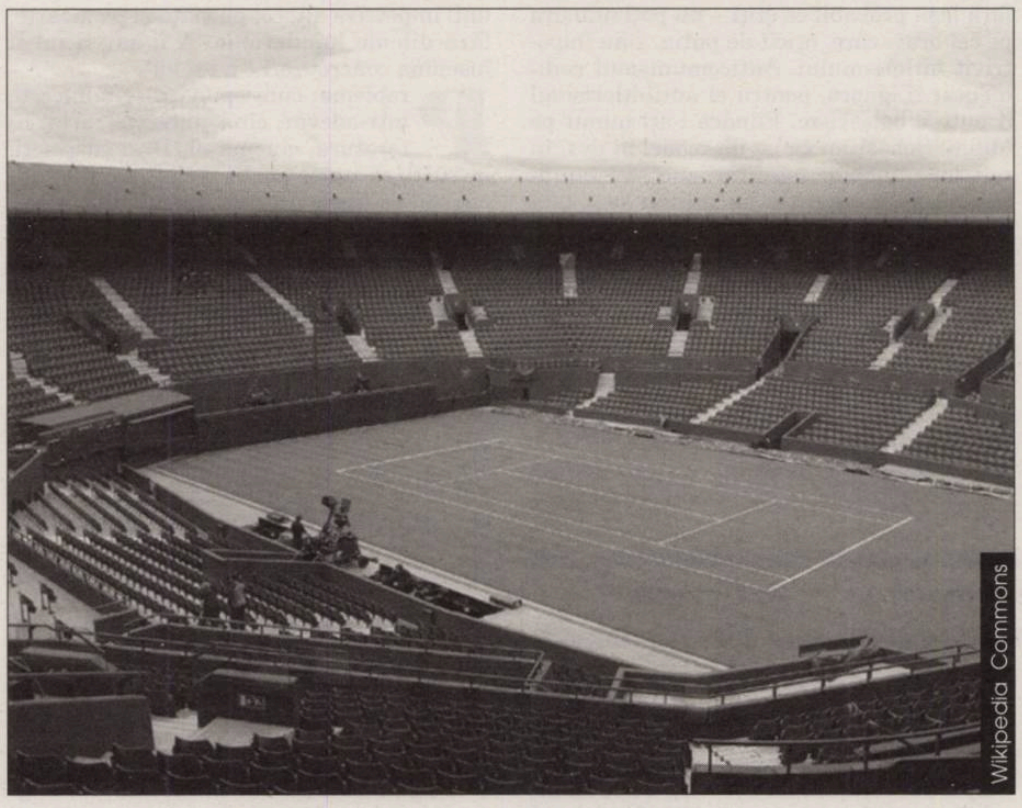

Sportivii înşişi par a fi cuprinşi de trepidaţia acestei lumi, înoată, pedalează, vîslesc sau aleargă mai repede. Sporturile de echipă sînt mai alerte. Pînă şi la snooker, un joc tihnit prin excelenţă, astăzi, cel mai rapid jucător din lume (Ronnie O'Sullivan) are şi cel mai mare succes. Dar, revenind la eroii de la Wimbledon, ei jucau excelent şi nu erau nici pe departe nişte tipi lenţi. Breşa pe care au făcut-o în era grabei şi în care toate lucrurile trebuie să aibă un cap şi o coadă bine precizate (chiar dacă nu neapărat şi conţinut), a fost de altă natură. Au perturbat programele televiziunilor, au stricat orarul turneului, punînd totodată la grele încercări şi biologia arbitrului de scaun. Dincolo de toate, au făcut deliciul spectatorilor şi al telespectatorilor care şi-au lăsat la o parte rutinele obişnuite, pentru a vedea minunea pînă la capăt. Cu atît mai mult cu cît acest capăt părea să nu existe. Orice limită, chiar şi aceea a necesităţii unui învins şi a unui învingător a fost depăşită. Se juca tenis de dragul tenisului, la infinit, într-o buclă atemporală în care jucătorii semănau cu nişte copii, care nu mai vor să se oprească din joacă. Cei doi erau storşi, dar nu se dădeau bătuţi. Au bătut însă toate recordurile imaginabile. Au servit fiecare peste o sută de aşi (recordul mondial era de 78) şi au depăşit cu peste patru ore şi jumătate cel mai lung meci de tenis din istorie. Scorul din setul decisiv al finalei de anul trecut de la Wimbledon, dintre Federer şi Roddick, acel 16 la 14 care atunci părea incredibil, astăzi e de-a dreptul caraghios faţă de colosalul 70 la 68 cu care, în cele din urmă, cei doi au încheiat setul decisiv (a cîştigat Isner). De bună seamă, ambii şi-au consumat acolo energia pentru un întreg turneu (Isner n-a mai făcut nimic în turul următor), dar ce mai contează. Fără a avea şanse să ajungă în fazele importante ale turneului, au reuşit, oricum, să concentreze întreaga atenţie asupra lor. Au intrat în istoria tenisului.

Mă tem însă că, în urma acestei isprăvi, organizatorii turneului ar putea hotărî să introducă *tie-break*-ul şi în setul decisiv. Ca să prevină pînă şi total improbabila repetare a unei astfel de întîmplări.

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

AUT

Gheata, de un galben elegant şi cu crampoane antiderapante, a centrului înaintaş, mîngîia mingea, cînd şi cînd, – aceasta simţindu-se, însă, frustrată că nu o mîngîie manual. Fie şi dacă mîngîierile sînt de diverse feluri şi nu-i obligatoriu să implice auxiliile manualităţii (păsările, bunăoară, nu par să se mîngîie cu gheara, iar peştii practică frotajul), caresantă,-n cazul speciei noastre e, îndeobşte, mîna. Iar mingea, fără a fi om, fiind, însă, umanizată, prin îndelung contact cu omul, şi-ar fi dorit şi ea, sărmana, o mîngîiere mai ca lumea. Centrul înaintaş nu-i putea spune (deşi ar fi făcut-o, – dar, oare, în ce limbă?) că mîngîierile manuale ale mingii, cînd eşti jucător de cîmp, sînt prohibite, păcatul originar în *football* fiind chiar *hands*-ul. Numai portarul are privilegiul să mîngîie cu mîna (sau cu mănuşa) mingea. Nu-i mai puţin adevărat că mingea, fără să fie mîngîiată gingaş, e, la rigoare, sărutată. Dar nu din dragoste, ci ca să intre-n poartă, la şuturile decisive: un, mai cu seamă, 11 m. (E o cutumă şi o superstiţie, – ca şi un soi de erotism pragmatic.) În rest, ce dragoste poate să fie între un obiect ca mingea, sferic şi, aşadar, numai *tangent* la lucruri, şi piciorul (sau capul) unui fotbalist (fie acesta însuşi… Sfera!) neurmărind, parcă, altceva decît să se dezbare cît mai rapid de dînsa, – a „ţine" mingea nepreafiind consult. Toate acestea, centrul înaintaş al nostru i le-ar fi spus (dar cum?) iubitei neiubite, mingea. Numai că ea simţea perfect ce se întîmplă şi, cînd dorea să fie mîngîiată cu două mîini (nu numai de portar, ci şi de jucătorii de cîmp), ieşea în aut. Ştia că asta-l enervează, de obicei, pe amorezul său, care, gelos, abia atunci gelos, şi, totuşi, tandru, o agrăia în versuri: „O, minge, te caut/ Şi tu eşti în aut!"

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Cărţile stau mai bine în bibliotecă

Albumul Tudor Banuş, Parc(o)urs. Ediţie română-franceză-engleză

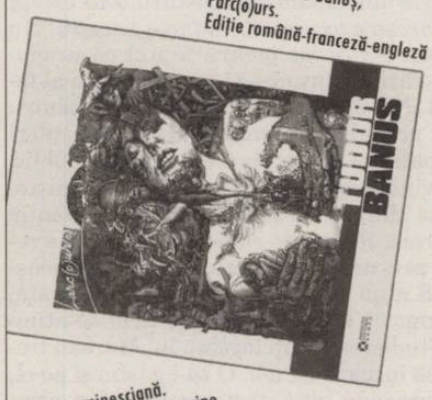

Ucronia eminesciană. Eseu despre timp şi imagine în Memento mori de Christian Crăciun

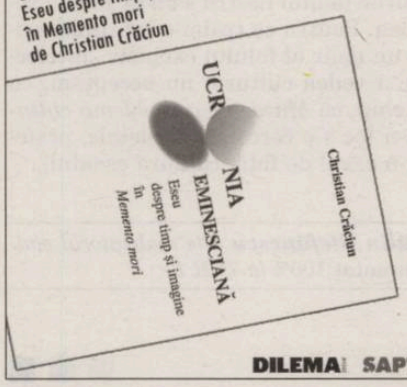

DILEMA SAPTESERI

PUBLICITATE

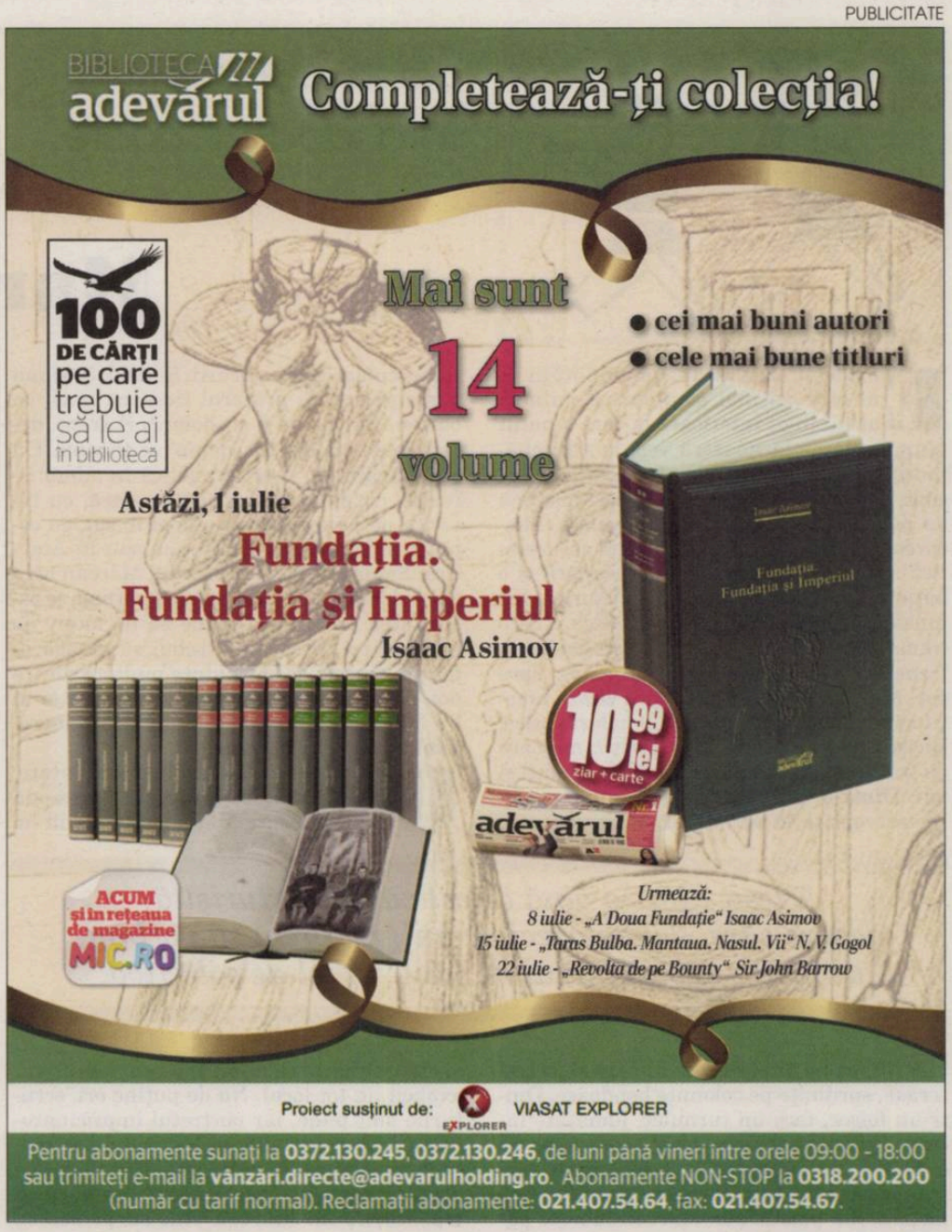

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Lecţia de istorie

Pe noi ne-au iubit foarte mult vecinii, toţi vecinii, se pare... N-a trebuit să ne apărăm că ne apărau ei. Cum ne ocupau unii, cum săreau ceilalţi să ne elibereze – şi, mă rog, să ne ocupe ei. Aşa că nu a trebuit să facem mare lucru ca să supravieţuim aici, în acest colţ de lume – ne-au apărat vecinii. Nici armată nu prea avem... Oricum nu ne-ar folosi la mare lucru!

Am nimerit la Risto din întîmplare, luînd-o în sus pe un drumeag ce pornea de la malul lacului Ohrid şi se înfunda în munte, într-un sătuc numit Elshani. Şi acolo, pe o uliţă în pantă pe care de-abia încăpea o maşină, se afla această pensiune, *Risto's Guesthouse*. Am oprit şi am intrat fără să ezităm. Ne-am instalat pe terasa de unde se vedea tot lacul şi am fost serviţi imediat cu cîte o cafea turcească (sau „macedoneană“, cum au glumit gazdele). Născut în sat, Risto studiase la Universitatea din Skopje, după care făcuse un ocol de cîţiva ani prin Statele Unite, înainte de a se întoarce acasă. Soţia lui era mai „de la ţară“, dar amîndoi vorbeau mult şi cu plăcere, într-o engleză fluentă.

Dar unii dintre „vecini“ v-au ocupat ceva mai mult... – îi provoc eu, atît cît să continue discuţia.

Ehe, sub turci am stat liniştiţi cinci secole! Dar să ştiţi că nu era chiar aşa cum se spune în cărţile de istorie. Bunica mea, care a murit la 98 de ani, îmi povestea cînd eram mică – aveam vreo şapte, opt ani atunci, dar tot îmi mai aduc aminte – cum, de cîte ori apăreau ofiţerii turci prin zonă, toate fetele îşi găseau de lucru la fîntînă, să care apă şi să tragă cu coada ochiului la ei. Cică erau tare chipeşi şi frumos îmbrăcaţi, cum nu prea se vedea pe la noi. În cărţi scrie că femeile erau ţinute ascunse în munţi de către bărbaţii lor şi preferau să se arunce de pe stînci decît să dea ochii cu turcii. Ei, se pare că unele preferau să aducă apă...

Ohridul este zona cu cele mai multe şi mai frumoase biserici bizantine din cîte am văzut vreodată. Cîte una pentru fiecare zi a anului – cum mai spun uneori localnicii, căci, într-adevăr, au fost identificate 365 de biserici în zonă. Se pare că ocupaţia otomană nu a făcut să dispară acest patrimoniu creştin.

Nu a trebuit să facem mare lucru ca să supravieţuim aici, în acest colţ de lume – ne-au apărat vecinii.

Cu vecinii noştri cei mai apropiaţi, cu bulgarii, care sînt d'ai noştri, vorba aia, se pare că a fost mai rău – continuă soţia lui Risto. Ăştia cam violau!... Da' cu italienii, despre care se vorbeşte doar de rău, se pare că a fost mult mai bine. Erau mai frumoşi decît turcii! Şi le învăţau pe fete să cînte. Făcuseră şi un cor care se întîlnea în fiecare seară să repete.

Şi repetau şi pe la fete p'acasă!... – se bagă şi Risto în vorbă.

Ce ştii tu! – îl repede soţia lui. Întreabă o femeie şi o să-ţi explice diferenţa între serenadă şi viol!

Ajungem şi la turişti. Sînt mulţi, mai ales în iulie şi august, şi ajung chiar şi aici, în inima muntelui, pe acest drum pierdut. În urmă cu cîteva zile fusese şi un cuplu de români pe la ei. Au fost chiar şi din Australia!

Da' cum de ajung turişti din celălalt capăt al lumii pînă în sătucul vostru? – mă mir eu.

A, păi să ştiţi că turiştii ăştia ştiu mult mai multe despre locurile astea decît noi. Uite, de pildă, au venit de mai multe ori grupuri de francezi care ştiau că prin munţii ăştia au rămas ascunse din timpul războiului nişte butoaie cu *cognac*. Şi se duceau să le caute... Eu sînt născută şi crescută aici, dar de-abia de am fost pînă în vîrful de colo. Ce să caut, *cognac-ul* francezilor?

Şi au găsit ceva? – mă interesez eu.

Ei, au găsit pe dracu'! Ba unii au venit chiar şi cu un cîine dresat, mergeau toată ziua în sus şi-n jos pe munte, după coada cîinelui. E adevărat că avem un vîrf mai încolo de-i zice Dealu francezului, o fi deci ceva adevărat. Avem şi un Dealu bulgarului – cîte unu' pentru fiecare neam care a trecut pe aici, să nu se supere nimeni!...

Cei mai mulţi caută însă comori – adaugă Risto. Vin cu detectoare de metale, au tot felul de hărţi şi ştiu tot felul de legende despre care noi habar n-avem.

Noi nu mergem după comori că poartă ghinion. Dar dacă aş găsi un butoi cu *cognac*, asta da, aş face cinste la tot satul! – conchide nevasta lui Risto.

Ne terminăm cafeaua, mulţumim frumos de ospitalitate şi ne vedem de drum. Nici ei, nici noi nu am pomenit în tot acest timp vreun cuvînt despre Grecia.

ready made

„Îndată Lazăr începu a traduce cursul de matematecă a lui Volf şi de filosofie a lui Kant. În vreme de un an, şcolarii ajunseră departe. Pe moşiile Ţării Rumâneşti începură a flutura steagurile noilor ingineri; începură a se trage de mîna rumânilor triunghiuri înţelese. Era o bucurie să vază cineva copiii, unii îndreptînd linia cu momîi, scoţînd pălăria şi făcînd semn strigînd: «la dreapta, la stînga»; alţii îndreptînd şi scuturînd lanţul ce şărpuia prin iarbă; alţii aşăzînd şi nivilînd masa. Se trăgea linii, se făcea triunghiuri, din triunghi în triunghi se încheia planul, compasul începea a păşi pe hartă şi spunea stînjenii de la o momîie pînă la alta; lanţul făcea încercarea, şi sătenii, ce era spre slujbă, începea a-şi da coate şi a şopti că dracu din sticluliţă îi face să ghicească (aşa li să părea lor acul magnetic sau busola, ce-l vedea jucînd). Bietul Lazăr aprindea pipa şi, petrecîndu-şi mîna asupra pieptului, i se inunda obrajii de lacrămi.“

(I. Heliade Rădulescu,
„Gheorghe Lazăr“, în *Opere*, vol. III,
Editura Minerva, 1975)

PUBLICITATE

„Sfârşitul CEAUŞEŞTILOR“
de Grigore Cartianu

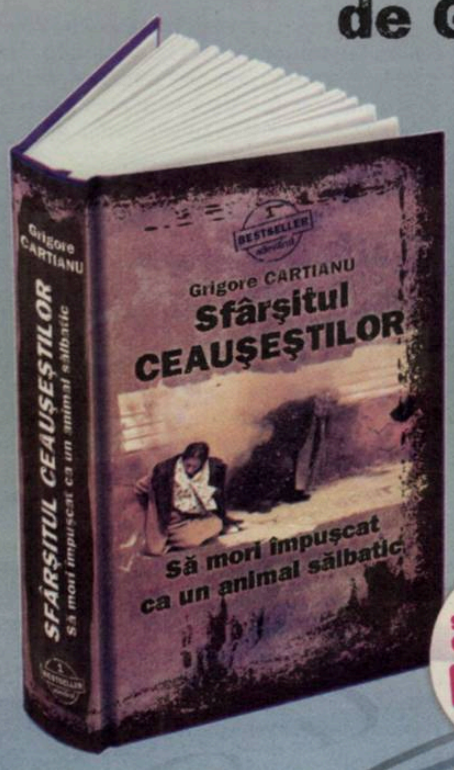

„Cartea de faţă este povestea loviturii de stat transformate în revoluţie şi a revoluţiei transformate în lovitură de stat.“
Alex Mihai Stoenescu, istoric

520 de pagini fascinante la doar 14,95 lei!

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

ACUM în librăriile adevărul

Cea mai vândută carte la Bookfest 9 - 13 iunie 2010

PUBLICITATE

Colecţia originală Jules Verne
„Ţinutul blănurilor“
volumul 2

BIBLIOTECA adevărul

De miercuri, 30 iunie

Urmează:
"Căpitan la cincisprezece ani"
Miercuri, 7 iulie

Numai cu ziarul adevărul

proiect susţinut de orange

Pentru abonamente sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246, de luni până vineri între orele 09:00 – 18:00 sau trimiteţi e-mail la vânzări.directe@adevarulholding.ro.
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal).
Reclamaţii abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67.

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Victoria finală a lui Dan Diaconescu

Puține lucruri au fost mai bizare în mileniul ce-a trecut decît relația dintre Imperiul Semilunii și tiparnița lui Gutenberg. Imaginați-vă: domnea peste otomani unul dintre glorioșii sultani ai istoriei lor, anume Baiazid al II-lea (cel care l-a deposedat pe Ștefan cel Mare de Chilia și Cetatea Albă). Vestea apariției unei mașinării ce înlesnea răspîndirea scriiturilor – tiparul cu litere mobile, adică – a ajuns, se înțelege, la Istanbul; ba încă Baiazid ar fi fost curios să vadă minunăția. Numai că echipa de consilieri religioși ai sultanului a spus că așa ceva e lucru necurat și că, dacă Allah ar fi vrut ca musulmanii să aibă parte de tipar, l-ar fi revelat în mintea vreunui Ismail, și nu în capul unui Johannes. Așa se face că tipărirea de cărți în limbile turcă & arabă a rămas interzisă în Imperiul Otoman pînă pe la 1730. Desigur, Imperiul Semilunii a trăit binișor peste patru secole și fără matricea lui Gutenberg – dar există istorici (vezi pe Michael A. Palmer, a cărui carte *Ultima cruciadă. Americanism versus Islamism* a fost recent tradusă la noi) care spun că întîrzierea în adoptarea tiparului este unul dintre sîmburii decalajului/diferenței culturale dintre Occident și lumea arabă, pînă în zilele noastre. Despre libertatea presei s-a discutat relativ serios la Istanbul abia în anii anteriori Primului Război Mondial – la peste 200 de ani de cînd ea exista *de facto* în Occident. Revista *The Economist,* pe care Magdalena Boiangiu (odihnească-se-n pace!) o citea din scoarță în scoarță, apare de pe la 1843; ziarul *The New York Times,* pe care noi îl citim pe net, a întîlnit hîrtia pe la 1851. Ba încă și românii aveau de la 1884 *„Times"*-ul lor, care se chema *Universul* – mare ziar, păcat că sigla zace azi într-un portofoliu, inertă.

Bun – veți spune dvs., ajunși aici –, dar ce legătură au astea cu Dan Diaconescu? Nici una – ci doar îmi trebuia un tertip prin care să vă captez cît de cît și la un moment dat (acum!) să vă pălesc (zbang!) în moalele minții cu concluzia la care am ajuns eu, de la o vreme: anume că numitul Dan Diaconescu este de departe, în momentul de față, campionul mass-media românești.

E vina lui că și-a găsit prea mulți imitatori?

La ora la care scriu aceste timide rînduri – timiditatea mea pleacă din inconsistența cantitativă a cititorilor *Dilemei vechi* în raport cu telespectatorii OTV-ului –, Dan Diaconescu e proaspăt arestat. Habar n-am dacă e vinovat sau nu – nici nu e treaba mea și nici nu mă pronunț. Că DD va deveni ca mîine un martir, aceasta-i de la sine înțeles; el oricum era un fel de media-haiduc, bănuit că ar lua bani de la cei ce-i aveau pentru a da spectacol senzaționalist la cei ce nu-i aveau. În mediul în care mă mișc, ironizarea lui Dan Diaconescu e cel mai facil (și deseori ipocrit) lucru.

Dar eu vă voi spune: *Mai pardon, stimabililor!* Indiferent de cît ați ricana voi, Dan Diaconescu a fost modelul de succes în vizualul românesc al ultimului deceniu. Dacă ultimii ani '90 au fost, la noi, marcați de PRO TV – seriale noi, culori multe, show americănesc etc. –, anii de după 2000 au fost anii OTV-ului. De unde rezultă asta? Din faptul că mai toate televiziunile comerciale i-au furat rețeta. Mulți realizatori – cei care mimau disprețul față de DD & OTV – produc acum emisiuni după fix calapodul lui Diaconescu și, de multe ori, cu aceleași inenarabile personaje. Uitați-vă seara la *poveștirile* postului Acasă și n-o să vă vină să credeți că, inițial, acest canal se dorea dedicat valorilor familiei. Uitați-vă pe la 6 seara la Antena 1 și n-o să vă vină să credeți că realizatorul care tocmai tachinează o starletă făcea, anțărț, emisiuni la care îl invita pe Neagu Djuvara. Uitați-vă tot pe Antena 1 pe la miezul nopții și n-o să vă vină să credeți că altă dată, acolo și atunci, erau dezbaterile lui Marius Tucă. (Și, ca unul care-am avut ceva meciuri cu respectivul Tucă, nu pot decît să regret azi lipsa emisiunilor lui din mediul vizual; în raport cu ce-i acuma, ele erau parfum!). Dacă-i vei întreba pe toți aceștia de ce fac aceste producții decerebrate, ei vor răspunde că *asta vor românii*. Așa să fie? Mai curînd cred că *asta au vrut ei:* să-i fure patentul – și publicul – lui Dan Diaconescu.

În fine, un ultim detaliu: poți să-l acuzi pe Dan Diaconescu de orice (efectiv orice), dar nu și de faptul că și-ar exhiba dracii pe ecran. În țara în care moderatorii se cred convingători dacă urlă și talentați dacă zbiară, iar invitații, și ei, țin isonul (iaca stupefianta hîrjoneală tele-încruntată dintre ziaristul Tudor Popescu și consilierul prezidențial Fota, mai ieri), Diaconescu era măcar calm, zîmbitor și amabil cu invitații, oricine erau ei și orice aiureli debitau. Ceea ce la noi devine o raritate. Una încă și mai mare decît a tiparului pe Bosforul de altădată.

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Rețete de criză

Veni vara, dar și criza, așa că rețetele vechi par astăzi mai folositoare decît ieri. Am crede că doar noi cei de astăzi sîntem preocupați de chipuri frumoase și fără pete, acnee sau alte „impurități", de păr lung, des și din abundență, de mîini albe, unghii lungi și cît mai colorate, de albeața dinților sau halene frumos mirositoare. Dar ne înșelăm amarnic, căci și cei de ieri au trudit în diferite feluri la născocirea de „rețete" capabile să ascundă „defecte" și să creeze aparențe cît mai aproape de gusturile timpurilor. Răsfoind printre manuscrise, găsii cîteva sfaturi care mi se par ieftine, la îndemînă și de sezon. Vor fi poate de folos „pohtitorilor" de vacanță, dar și celor rămași pe asfaltul fierbinte al orașelor.

Iată cum ar trebui să se curețe petele de vară, adică petele lăsate pe obraz de soarele verii: „ia două albușuri de oaă proaspete dintr-acea zi, bate-le cu doao-trei nuieluțe curate într-o farfurie pînă să vor spumi; și amestecîndu-se și cu un feligean de apă de obraz să se ude petele adeseaori cu aceasta, de doao-trei ori într-o zi pă obraz sau pă piept. Sau să se ude un petecel de batistă și să se lipească pe dînsele din seară în seară." Rețeta ar trebui să-și facă efectul cam în trei-patru seri, dar unele pete rebele vor putea fi „dezrădăcinate" doar cu „felie de lămîie".

Acneea pubertății își are și ea leacul. Adolescenții n-au de ce să risipească anii prin farmacii, cînd pot prepara în casă următoarea rețetă: „praf de piatră acră, cam cinci dramuri" se pune într-un vas de sticlă peste care se varsă „din vreme în vreme făină de orz sau de arpacaș cernută", ce ar trebui mestecate cu o lingură de lemn pînă cînd amestecul devine „o cocă subțire". Coca se întinde pe o batistă și „se lipește în vremea culcării pe acele locuri în obraz". A doua zi, obrazul se limpezește cu apă specială; tratamentul se repetă seară de seară și dimineață de dimineață pînă în ziua în care obrazul din oglindă va arăta bine.

Chelboșii primesc și ei speranțe și rețete de păr cît mai des și cît mai lung. Ce ar trebui să facă. Păi, rețeta pare destul de simplă: „ia ochi, adică muguri de plopi uscați, frunză de dafin, frunză de izmă de grădină, frunză de rozmarin nemțesc, grăunțe de ienupăr, sămînță de molotru, floare de livant, din toate cîte douăzeci de dramuri, alune prăjite una litră". Acestea, pisate și frecate bine, se pun într-o tingire curată și spoită, acoperite cu „vin vechiu ca să fiarbă lin pă jeratic de foc". Cu atenție și răbdare trebuie să se mestece cu o lingură de lemn „pînă va scădea toată umezeala vinului". Aici sfatul este de urmat, întrucît un necunoscător nu-și dă prea repede seamă dacă a scăzut sau nu: „care scădere a umezelii se pricepe din două trei picături de buruieni care să vor pica cu foc și să vor aprinde fără sfîrîietură". Alifia strecurată se amestecă cu „un dram de unt de cuișoare sau de bergamot" pînă se va „slei". Păstrată la răcoare, alifia se întrebuințează „pe toată săptămîna" în combinație cu vin cald sau leșie.

Rețeta este de folos, mai degrabă, celor care mai au încă ceva păr, celor răciți la cap, femeilor doritoare de podoabe capilare bogate. Așa că se inventează o rețetă și pentru „vindecare cheliei". După spălarea cu leșie, urmează smulgerea părului puțin și prost astfel încît chelia să arate a chelie ce trebuie „vindecată". Scalpul se unge cu un preparat format din: „unt-delemn, unt de dafin, unt de alune prăjite, din cîte trele trei dramuri, floare de pucioasă, cinci dramuri, praf de scrum de căpățînă de cîine arsă, douăzeci de dramuri". Toate acestea se amestecă într-o strachină cu o lingură de lemn, după care se folosește pînă la vindecare.

Rețetele sînt „cercate", preparate, recomandate de un medic, așadar ele prezintă garanția succesului. Medicul Ștefan Piscupescu este foarte atent la instrumentarul folosit: tingirea trebuie să fie curată și spoită, lingura de lemn, batista, strachina, borcanul, farfuria trebuie să inspire curățenie, ingredientele se măsoară cu precizie, avînd girul prospețimii, prepararea se face în tihnă și la foc lin. Cît despre eficacitate, ea este garantată de prestigiul „vînzătorului" care pare că le-a folosit, descriindu-le cu atîta meticulozitate. Și apoi toată această goană nebună după „bio" ar trebui să îmbie multe cucoane să alerge pe marginea drumurilor în căutarea de livant, ienupăr, molotru, izmă, dafin, rozmarin. Cît despre praf de căpățînă de cîine, cred că nu ducem lipsă, și nici de chelii! Poate în numele științei medicale vom mai scăpa de cîini.

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Maniu *vs* Comintern

„24.V.1943 (...)

1) Știu că există multă lume serioasă care crede că pînă la urmă puterile anglo-saxone vor găsi mijlocul să anihileze influența sovietică în lume. Nu sînt dintre aceștia. În orice caz, trebuie să luăm în serioasă considerare ipoteza ca Sovietele să devină un factor politic în Europa și să exercite o influență în special asupra țărilor limitrofe. Politica se face pe bază de realități; nu trebuie să ne lăsăm amăgiți de iluzii.

2) Cred de mult că după război partidele comuniste vor juca un rol important în toate statele; partidul comunist român va trebui, de asemeni, să funcționeze în mod legal.

3) Trebuie să mai ținem seamă și de situația de la noi, unde mișcarea social-democrată și curentele moderate din sînul muncitorimii au fost anihilate de comunism. Muncitorimea, atît cît există, este cîștigată de stînga extremă. În afară de aceasta, contactul cu stările din URSS și nemulțumirile create de starea de război au pregătit un teren prielnic pentru comunism și în alte straturi sociale. Unele simptome observate în rîndurile țărănimii trebuiesc luate în seamă. (...)

4) (...) E de la sine înțeles că și Partidul Comunist din România își va schimba metodele sale de lucru. *(...) sînt bucuros de situația ce se creează prin desființarea Internaționalei a III-a*. Ca partid democratic, trebuie să luptăm împotriva oricărei mișcări clandestine, iar ca partid național, împotriva oricărui curent care se inspiră de peste hotare.* Partidul Comunist Român nu va mai lucra după normativul dat de Moscova; el își va fixa politica sa, orientîndu-se după împrejurările locale și apropiindu-se de climatul nostru național. Este un progres de care avem dreptul să fim mulțumiți."

(în vol. col. *23 August 1944,* vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984)

* În 1943, Stalin dizolvă Internaționala a III-a. Cominternul își continuă însă activitatea pînă în 1945, chiar dacă sub altă formă *(n.r.).*

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Cu profesorul la control

Criteriile de performanţă pentru evaluarea cadrelor didactice din învăţămîntul preuniversitar, publicate în Monitorul Oficial în 2009, dau măsura clarităţii şi eficienţei lor încă din primul paragraf, cel care descrie scopul pe care-l are conceperea lor: „Prezenta propunere de criterii vizează creşterea calităţii educaţiei prin stabilirea clară a responsabilităţii cadrului didactic, atît din perspectiva calităţii, cît şi din cea a iminentei descentralizări a sistemului de învăţămînt." Este vorba, deci, pe de o parte, despre o creştere a calităţii din perspectiva calităţii, logic nu? Pe de altă parte, să ne fie clar că, dacă pînă acum, într-un sistem de învăţămînt centralizat, profesorul trebuia privit ca un mic iresponsabil, care se ascundea după fustele ministerelor, acum, odată cu „iminenta descentralizare", se va maturiza şi va fi capabil să suporte consecinţele propriilor fapte. Dar să trecem la procedura de evaluare: mai întîi, cadrul didactic îşi va face autoevaluarea, completînd o fişă care conţine 38 de itemi. Urmează „evaluarea colegială", care este făcută, conform normelor descrise în document, de şeful direct, prin completarea aceleiaşi fişe, şi evaluarea făcută de directorul unităţii. Aşadar, măsurat şi cîntărit de trei ori, profesorul se prezintă în faţa Consiliului de Administraţie al şcolii, unde are loc un interviu. Dacă sînt diferenţe între cele trei evaluări, cei implicaţi trebuie să aducă dovezi în sprijinul afirmaţiilor lor. Lipsesc doar juraţii, martorii şi detectivii particulari.

Pentru fiecare dintre cele 38 de criterii de evaluare îndeplinit, profesorul primeşte puncte. E greu de ghicit însă care sînt normele după care s-a făcut acest punctaj: de ce, de pildă, pentru „Respectarea tuturor prevederilor legale privind drepturile copilului şi drepturile omului" primeşte 1 punct, iar pentru „Acordarea unui respect egal tuturor educabililor (sic!) indiferent de mediul de proveniență, capacitatea de învățare şi rezultatele obţinute" primeşte 2 puncte. (Cel căruia profesorul îi predă are statutul de „şcolar", „elev", nu de „educabil", care înseamnă doar cineva care poate fi educat şi implică şi existenţa unei categorii de „ineducabili".) De ce „Participarea la activităţile metodice şi ştiinţifice stabilite la nivel de catedră, unitate de învăţămînt, localitate", activitate notată cu 3 puncte, este mai puţin importantă decît „Participarea la programele de formare obligatorii stabilite la nivel naţional sau local", notată cu 5 puncte?

Descrierea criteriilor de performanţă e plină de clişee, fraze pompoase, exprimări echivoce sau eronate, alăturări dubioase de cuvinte. Astfel, ca să primească notă mare la evaluare, dascălul trebuie să îndeplinească astfel de obiective: „Adaptarea limbajului la nivelul achiziţiilor anterioare ale educabililor", „Utilizarea experienţei individuale şi a achiziţiilor anterioare de învăţare ale educabililor", „Realizarea de activităţi extracurriculare care contribuie direct la atingerea obiectivelor curriculare, ale dezvoltării personale, instituţionale şi comunitare sau a celor propuse de beneficiarii de educaţie", precum şi „Realizarea/Participarea la programe/activităţi în spiritul integrării şi solidarităţii europene".

Dar despre evaluarea profesorilor voi mai scrie şi în numărul viitor. Deocamdată, vreau doar să remarc faptul că pe forumul cadrelor didactice de pe site-ul Ministerului Educaţiei nu se plînge nimeni de fişa de evaluare. După discuţiile pe care le poartă acolo, dascălii par mai curînd preocupaţi de felul în care fişa poate fi procurată şi de modul în care trebuie completată.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Un om cinstit...

Acum vreo două săptămîni, la Cluj, am stat de vorbă cu un vînzător de ziare. Tema principală (integrată într-un studiu mai amplu) era bacşişul pe care acesta îl primeşte (dacă îl primeşte...): în cazul lui era vorba de unul foarte mic. Care se încadra, mai curînd, în categoria de rest: oscila de la 10 bani la 50 bani. Şi despre care personajul nostru spunea că lumea i-l lasă în principal ca să nu se încurce cu mărunţiş.

Vînzătorul era vechi în profesie şi pensionar. Avea 62 de ani şi „activa" în centru. Într-un chioşc *Adevărul* de tip vechi, despre care spunea că nu e prea confortabil. Vindea, evident, şi *Dilema veche*.

Discursul personajului era cu atît mai interesant cu cît era tipic pentru mulţi interlocutori de-ai mei, de-a lungul vremii, în timp ce făceam aşa-zisele „sondaje" sau microtrotuare prin parcuri: o tendinţă de divagaţie de la subiectul principal (în cazul nostru, bacşişul) spre altele ale lui, personale sau general-umane, de viaţă şi de moarte...

La care s-a adăugat, avînd în vedere tema abordată, o anumită reticenţă abandonată treptat, timid... „Cinstea noastră ardelenească nu ne permite să luăm nici un ciubuc. Că noi am muncit, vorba aceea: eu-s pensionar, am 62 de ani. La noi cinstea şi omenia e mai mult. (sic!)"!

După care, discursul generalizant e ilustrat prin cazuri particulare: „Aţi văzut, i-am zis doamnei, staţi să vă dau 50 de bani, şi ea a zis mulţumesc..."

Ceea ce înseamnă că doamna i-a lăsat cei 50 de bani, oarecum cu forţa. Dar situaţia respectivă nu e una tipică, ţine să precizeze vînzătorul. La ziare, bacşişul ţine de hazard şi de firea omului: „Sînt oameni care lasă 50 de bani şi oameni care nu lasă. Am păţit că mi-o dat 5 lei sau 10 pe un ziar şi am fugit după client să-i dau restul."

De asemenea, neacceptarea infimului bacşiş, cinstea dusă la extrem, ţine şi de apartenenţa geografică, de anumite stereotipuri regionale: „Noi nu sîntem bucureşteni."

Acceptarea, pe de altă parte, poate depinde de preţul ziarului: „Dacă pune preţul cu 99 în coadă, ce să facem? De unde să-i dau un bănuţ?"

Dar şi de tipul relaţiei stabilite între vînzător şi diverşii săi clienţi. Se pare că gradul de apropiere e, paradoxal, direct proporţional cu acceptarea/mărimea bacşişului: „Am o doctoriţă care vine la mine şi îmi dă 6 lei: e prietenă şi-i opresc ziarul. Eu îi spun: Nu-mi trebuie nimic! Dar ea îmi lasă. Ăsta nu-i bacşiş, e benevol. Noi am crescut împreună, la Spitalul de copii."

Pe lîngă Spitalul de copii, vrea să spună interlocutorul nostru. De altfel, el are o geografie foarte personală a oraşului: toată circumscrisă centrului... Motivul pentru care acceptă ceva de la prieteni e, pe lîngă încrederea în ei, şi faptul că le face un serviciu în plus: le opreşte ziarul.

„Acuma, de exemplu, trebuie să-i dau la un doctor, care e clientul meu, dar e paralizat. Şi i-am dat ziare fără bani, să ştiţi. Da' de ce i-am dat? Că acum e paralizat, nu poate să umble."

Aici nu e vorba de bacşiş, ci, dimpotrivă, de creditare: vînzătorul acceptă banii după un timp şi dă întîi ziarul. Astfel, e acoperit şi dacă ia cei cîţiva bănuţi, care-i vin fără să-i ceară: e reciprocitate, serviciu contra serviciu.

Astfel, poziţia lui nu e inferioară clienţilor; are şi el partea lui de „putere": hotărăşte cui să-i păstreze ziarul şi cui să-l dea pe credit. Joacă un rol în viaţa respectivilor clienţi.

Pentru că, oricum, cu mulţi dintre ei se cunoaşte. Din copilărie: a copilărit „în centru".

Dacă nu intră în sfera lui „afectivă", acceptă puţin ciubuc cu explicaţii în favoarea lui: „Eram acolo, şi o venit din Bucureşti, şi eu îi dau restul. Şi-mi spune că în Bucureşti din start atîta costă *(n.a.:* ziarul, cu rotunjire cu tot). Pentru frig, că eu stau în frig să-ţi vînd ziarul. Erau nişte domni, aşa."

Îl acceptă pentru că e recunoscut ca fiind altfel decît în Bucureşti: el nu ia cu de la sine putere, ci aşteaptă să i se dea, în situaţiile potrivite...

Una peste alta, l-am apreciat pe vînzătorul nostru, cu criteriile lui cu tot. Şi l-am considerat un om cinstit. De o cinste rezonabilă, într-o lume cu puţine limite.

Selma IUSUF

legende urbane

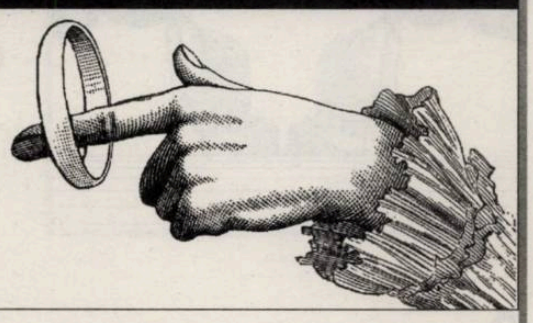

În metrou

„Ce citiţi?", mă întrebă brusc, aplecîndu-se uşurel spre mine, apucîndu-mă de braţ. Ne legănaserăm frăţeşte pe scaunele alăturate preţ de o staţie. „Ămmm... ceva beletristică", zic. „Da, dar ce?" insistă ea. „Dumnezeule, să mă apuc acum să-i povestesc *Cîinii negri?*" „De dragoste", zic (aveam într-o oarecare măsură dreptate). „Aaa", zice şi, spre uşurarea mea, ochii-i pleacă deja în reverie. Avea înspre 50, iar dacă nu, era destul de prost conservată. Adia vag a mucegai, avea nişte unghii lungi, străvezii, crescute cam anapoda, ochi halucinaţi după ochelari cu lentile pătate. Dacă n-ar fi fost pur şi simplu tralala, aş fi putut jura că e un soi de vampir – unul urban, de metrou, fireşte, departe de rudele *eco-friendly* din *Twilight* după care suspinau liceenele adunate cîrd în scaunele de vizavi.

Era şi ea, vampireasă sau nu, o parte din lumea oraşului pe care o vezi jos, la metrou. O călătorie scurtă, fie ea de patru sau cinci staţii, vă va familiariza cu lumea cu care împărţiţi vagonul; e cam ce se întîmplă cu colegii de compartiment în tren, numai că totul se petrece pe repede înainte. Clasificarea se face mai iute, e mult mai superficială, surpriza de a descoperi că aparenţa ascunde chestii mult mai zemoase e amînată pentru totdeauna. Şi, tranca-tranca pe şine, între Unirii şi Piaţa Victoriei e posibil să-l descoperiţi pe „Cel care vorbeşte tare la telefon". Se împarte în mai multe subcategorii, dar fascinant îl găsesc pe ăla care vorbeşte şi se plimbă în sus şi-n jos prin vagon. Are costum, pantofi lucioşi şi ascuţiţi ca nişte papuci de sultan şi o geantă de laptop petrecută oblic peste umăr. Vorbeşte de cifre, de audituri şi i se plînge interlocutorului că nu îl aude foarte bine: „Sînt în metrou, mă, e un zgomot oribil aici! Păi, ce să fac, mai rabd şi io un pic că am maşina în service!". În secunda următoare, duzina proletară din jur ori îl urăşte din rărunchi, ori se simte pur şi simplu prost. (Îl văd destul de des pe tipul ăsta, cam de vreun an; coboară la aceeaşi staţie cu mine).

Veţi observa apoi „Desantul de femei aidoma", colege de serviciu, grupate strîns, fiecare cu pandantul obligatoriu la geantă: sacoşa de la Metro sau Billa. O bîrfă mică, care ce a gătit ieri, probleme cu copiii, obligaţii de diverse parastase, alea mai înstărite cu degete grăsune sugrumate de mult prea multe inele odioase, de aur. De obicei sînt îmbrăcate vara cu o „bluziţă de mătăsică" peste fuste largi, de găsit (şi) în chioşcurile de la intrarea în metrou. În picioare, papuci. Unghiile, roşu carmin plesnit pe alocuri.

În grupuri umblă şi „Copiii de Liceu". Rucsacurile nu şi le vor da jos din spate oricît de aglomerat ar fi. O întoarcere va secera la pămînt trei babe şi vă va rupe nasturii de la sacou. (Observaţia asta nesărată mă bagă şi pe mine definitiv şi asumat în grupul de babe cîrcotaşe.) Nu prea înţeleg ce vorbesc pentru că încalecă frazele şi rostesc repezit cuvintele, în tipic accent bucureştean. „*Whatever.*" Şi zic des „*whatever*". Din urechi le atîrnă măţăraia albă de iPod. Care măţăraie o vedeţi curgînd şi din urechile unora dintre „Cititori". Grupul ăsta e iarăşi unul mare şi pestriţ. Ar merita probabil un capitol consistent. Parte din ei sînt ăia înrăiţi. Îi veţi găsi citind stînd pe scaun, rezemaţi de cîte o bară, atîrnaţi în cele mai bizare poziţii, în cea mai mare aglomeraţie. Sînt ăia care, cînd din întîmplare n-au ce citi, citesc tot: harta metroului de pe pereţii vagonului, eticheta de la şamponul din baie, ingredientele de pe mîncarea cumpărată din supermarket, vă vor citi peste umăr din cartea pe care o citiţi dumneavoastră. Fix în momentul în care aţi ajuns la o pagină cu acte sexuale explicite într-un tip de lectură absolut onorabil altminteri. Între cititori sînt, desigur, şi ocazionalii (ziare, reviste), profesioniştii (ecuaţii imposibile, diagrame medicale), începătorii (lectură grea în mediu ostil) şi cîte şi mai cîte. E frumos la metrou. Dacă aveţi maşina prin service, coborîţi un pic şi pe acolo.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

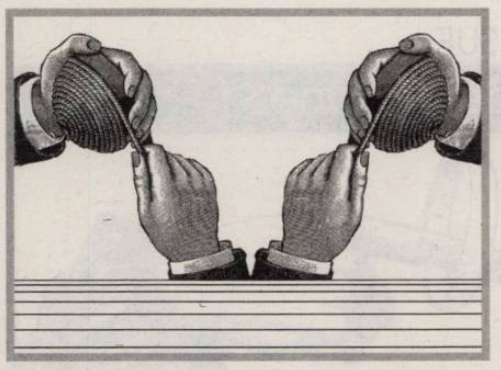

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Lăsaţi orice speranţă, voi, viitori pensionari!

În martie anul acesta am publicat un articol care se numea „Dumnezeu nu îţi poate da drepturi băneşti“, unde puneam în discuţie tendinţa de ultimă oră a puterii judecătoreşti de a decide cum se distribuie banii publici. Plecam de la două decizii recente. Prima – decizia Curţii Constituţionale germane, care considera indemnizaţia socială pentru copii ca fiind insuficientă. Deci Curtea germană a decis că există un drept fundamental al unui *anumit* nivel de asistenţă socială. Al doilea caz era din Letonia, unde Guvernul decisese anul trecut scăderea pensiilor, decizie respinsă de Curtea lor Constituţională. Iată că săptămîna trecută şi Curtea noastră Constituţională a luat o decizie asemănătoare. Concluziile scrise în martie rămîn în picioare şi sînt valabile acum şi în România: „Întreaga dispută este falsă şi e dusă într-un domeniu unde nu are ce căuta. Pensiile şi nivelul lor ţin de puterea politică temporară. Aş putea înţelege ca judecătorii să decidă că pensia nu poate fi retrasă, pensia în principiu. Dar suma concretă de primit ca pensie nu poate fi un drept fundamental inalienabil. Pensiile primite de actualii pensionari în sistemul *pay-as-you-go* (cum sînt sistemele publice europene – adică actualii pensionari primesc plăţi din taxele plătite de actualii angajaţi) nu reprezintă nişte bani virtuali puşi la păstrare de fiecare pensionar. Fondul de pensii este ca o căldare uriaşă unde se varsă taxele şi de unde sînt făcute plăţile. Cînd căldarea respectivă seacă, atunci pensiile nu mai pot fi plătite la nivelul iniţial. Au fost stabilite printr-o lege, pot fi reduse prin altă lege“.

Nu şi după părerea Curţii Constituţionale. Şi, de fapt, după părerea unui mare număr de comentatori şi analişti. Această idee că pensia este un drept cîştigat care nu poate fi scăzut este o aberaţie atît din punct de vedere logic, cît şi practic. Argumentul celor care consideră nivelul pensiei un drept cîştigat spune că pensionarul a plătit acei bani de-a lungul vieţii şi acum şi-i ia înapoi. Este o opinie larg răspîndită, dar e falsă. Pensionarul a plătit nişte bani daţi foştilor pensionari, aşa cum el e plătit acum de viitorii pensionari. Schemele în care omul îşi ia banii săi înapoi, eventual cu ceva dobîndă din investiţii, sînt cele private, de tip asigurare.

Aberaţia practică este următoarea: creşterea pensiilor este decisă de guvern. Cînd guvernul creşte pensia, nimeni nu se plînge că îi este afectat un drept fundamental. Dacă omul a plătit pentru o pensie de X lei (conform argumentului de mai sus), cînd guvernul decide să-i dea o pensie de X+2 lei s-ar zice că îi afectează dreptul la pensia pentru care a plătit. Nu? Eu nu fac decît să urmez logica argumentului contrat. Dacă nivelul pensiei este un drept cîştigat constituţional şi guvernul nu se poate atinge de el, atunci să se aplice asta şi cînd guvernul creşte pensia. De fapt, nu este aşa. Pensionarul nu a plătit pentru o pensie X. Pensionarul este plătit în funcţie de contribuţie (cu excepţia privilegiaţilor cu pensii speciale, diplomaţi, magistraţi). Pensia per contribuţie se stabileşte plecînd de la punctul de pensie Z. Cine a contribuit mai mult ia Z plus ceva, cine mai puţin invers. Dar cît este Z? Are legătură Z cu contribuţia unui pensionar care a ieşit la pensie în 1985 sau în 1995? Evident nu. Ar fi fost şi greu, la ce inflaţie am trăit din 1985 pînă azi. De fapt, guvernul stabileşte anual valoarea lui Z. Atunci cum poate fi valoarea lui Z un drept constituţional? Întrebaţi Curtea Constituţională.

Între 2006 şi 2008 au fost 20 de ordonanţe de urgenţă de modificare a punctului de pensie. Acum vine Curtea Constituţională şi spune: ultima ordonanţă din cele 20 stabileşte o valoare a punctului de pensie care devine automat un drept constituţional şi nu poate fi scăzută.

Atenţie, nu fac această discuţie legată de contextul politic actual. Rog cititorii pensionari să dea o şansă acestei argumentări de principiu, înainte de a se enerva. Poate că Guvernul trebuia să umble la alte cheltuieli înainte de a scădea pensiile. Poate că pensiile crescute galopant pînă în 2008 au fost o compensaţie justă plătită de societate faţă de pensionari, categoria cel mai crunt lovită de tranziţie. Nu neg toate astea. Spun doar că nivelul punctului de pensie publică este o decizie politică ce trebuie luată de guvern, în funcţie de cîţi bani există la fondul de pensii. Şi nu prea există. De aceea, Guvernul a transferat anul acesta două miliarde de euro de la bugetul de stat la cel de pensii. Acesta este deficitul actual al fondului de pensii. Vrea societatea să acopere acest deficit pentru a plăti pensiile la nivelul din 2008? Poate că vrea, poate că nu vrea. Sau poate că vrea, dar nu are de unde. Dar este o decizie ce trebuie luată de politicienii aleşi pentru asta. Acum, Curtea Constituţională a decis ea singură: Guvernul României este obligat să transfere în 2010 două miliarde de euro. Mi se pare că judecătorii şi-au depăşit limita de competenţă. De fapt, va fi din ce în ce mai rău. Cum numărul pensionarilor tot creşte raportat la cel al salariaţilor, nu din cauza crizei, ci din evoluţia demografică, decizia Curţii înseamnă în practică că tot mai mulţi bani vor fi transferaţi obligatoriu de la bugetul de stat la cel de pensii. Un sfat pentru cei de vîrsta mea, pensionarii din 2050: faceţi-vă contracte de pensii private, puneţi deoparte, faceţi copii şi educaţi-i frumos, cumpăraţi proprietăţi din care să trăiţi la bătrîneţe; s-ar putea ca în 2050 să nu mai existe pensii publice în România. Curtea Constituţională nu va putea declara falimentul anticonstituţional.

În martie, avertizam că „activismul judiciar cu efecte asupra banilor publici este periculos pentru că va duce în practică la noi nedreptăţi sociale. Extinzînd nepermis sfera drepturilor fundamentale, activismul judiciar încalcă în fapt drepturilor celorlalţi cetăţeni de a decide asupra banilor publici. Ca să nu mai vorbim că apare şi factorul iresponsabilitate gregară: piară ţara, fie criză, noi decidem că Guvernul trebuie să plătească! În plus, dacă acceptăm ideea sinistră că Dumnezeu (sau contractul social) ne-a dat atît dreptul fundamental la viaţă, cît şi dreptul fundamental la, să zicem, pensie specială, bagatelizăm în mod periculos chiar ideea de drept fundamental. Iar dacă judecătorii decid ce bani primim de la stat, putem să nu mai alegem guverne: şeful Guvernului va purta titlul de prim-executor judecătoresc al ţării“.

Eugen Istodor ia la întrebări **Statul**

Marcel Timofte

Director Primăria Dervent

Cît de mult influenţează existenţa bisericii miracolelor creştine de la Dervent, viaţa simplă din Dervent?

A sta lîngă o biserică în care vezi dumnezeirea aşa de aproape e un dar dumnezeiesc şi lumea noastră posacă şi profană ar trebui să accepte acest detaliu. Lumea a făcut că înainte de Primărie să fie Dumnezeu creat şi, de aceea, un împrumut al criteriilor de viaţă austeră ar trebui să ne animе. Bilanţul pe lunile anterioare arată că nu am ales corect priorităţile şi, în lipsa unei alegeri, a trecut timpul şi acum nu mai avem bani nici de salarii. Dar ce a fost a fost, cînd spunem asta gîndim diabolic de creştin, rudimentar de mincinos, dar ce să facem? Dumnezeu e fără limite, noi avem. Nu am pietruit toate străduţele comunei noastre, nu am reuşit în cei douăzeci de ani să facem o treabă destulă. Ce-i de făcut? Să fim noi înşine, dar să nu cheltuim mult. Să putem să salvăm lucrurile care contează în ochii omului. Traiul să nu-l amărîm şi pentru asta ruga către Dumnezeu contează aşa cum parul nu sare dincolo de gard dacă nu este aruncat cu o forţă mai mare decît inerţia lui. Să înveţi de la Dumnezeu? Să înveţi de la celălalt? Să faci bine? Păi, ce-ţi trebuie mai mult? Cum să sari peste aceste nevoi simple, cum nu eşti bine văzut, cum nu mai umbli în două picioare. V-aţi gîndit ce-nseamnă spirala magică? Nu. Vă spun eu ce înseamnă. O motivaţie puternică cu credinţa Domnului în ea. Nu am furat, nu am dat în cap omului de lîngă mine. Aşa că împărăţia Domnului este a Lui şi dacă trecem criza este şi a celui care trece criza frumos, cu o dorinţă de a nu face rău, de a iubi şi împărtăşi. Fiţi oameni pe criză şi tot ce nu aţi crezut se va împlini. Nimănui nu-i place piatra cînd dai cu ea în el, dar piatra e bună la pietriş, e bună să faci mal de rîu. Să se găsească drum pentru fiecare.

PUBLICITATE

adevărul literar & artistic

în fiecare miercuri doar cu ziarul

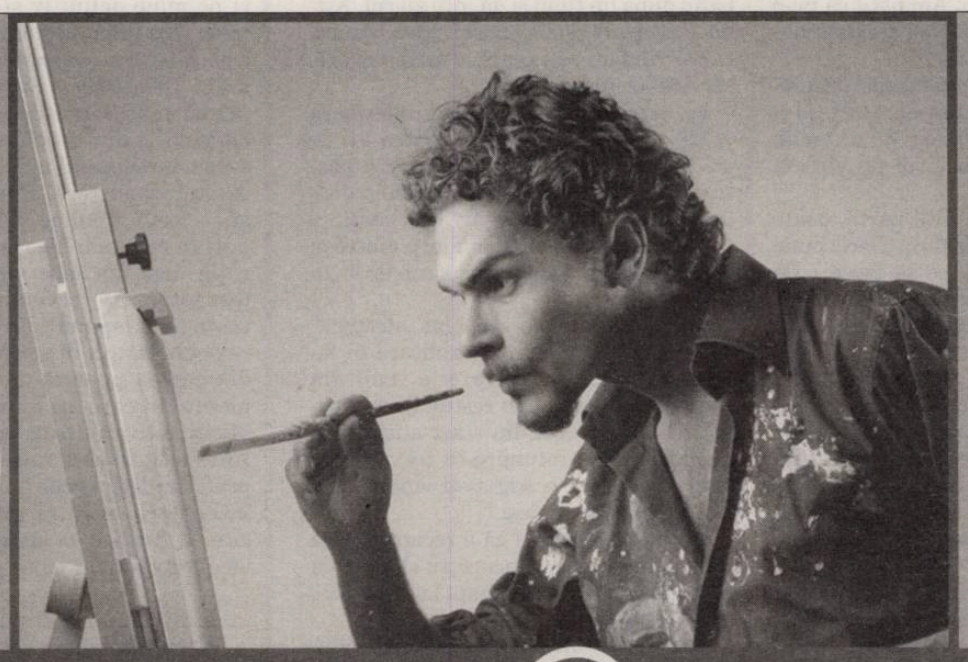

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

Coordonatoare: Iaromira POPOVICI

Moderni fără studii clasice?

Texte şi opinii de:

- Gabriela CREŢIA (profesor onorific la Catedra de Filologie Clasică, Universitatea Bucureşti)
„Un exerciţiu mental permanent“
- Andrei CORNEA (profesor la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)
„Ceva!“
- Ioana COSTA (profesor la Catedra de Filologie Clasică, Universitatea Bucureşti)
„Cîrmaciul, guvernatorul şi cibernetica“
- Luminiţa GHEORGHIU (profesoară de latină la Colegiul „Gh. Şincai“)
„Ore puţine şi premii multe“
- Eugen MUNTEANU (profesor la Facultatea de Litere a Universităţii „Al. I. Cuza“, Iaşi)
„De ce sînt sceptic“
- Adrian MURARU (lector la Universitatea „Al. I. Cuza“, Iaşi)
„Evaluări şi soluţii“
- Zoe PETRE (profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti)
„Cine ne (va) scrie istoria?“
- Allfred REITERMAYER (preşedinte Euroclassica)
„Latina în secolul XXI“
- Adrian PAPAHAGI (lector la Facultatea de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai“, Cluj)
„Declinul şi prăbuşirea studiilor clasice“

argument

O matematică a studiilor filologice

Din clasa a VIII-a, de cînd am studiat prima oară latina, am ştiut că m-a cucerit. A fost, probabil, şi datorită profesoarei de atunci (Margareta Nasta, prima dintr-un şir de dascăli speciali care mi-au determinat opţiunile, urmată fiind de Mia Morogan în liceu), dar şi pentru că am simţit că am găsit, în sfîrşit, ceva ce mi se potriveşte: o matematică a studiilor filologice, suficient de riguroasă pentru a nu lăsa loc improvizaţiilor, şi destul de deschisă interpretărilor şi comentariilor pentru a nu fi plicticoasă.

Satisfacţia pe care o ai odată ce ai tradus un text latinesc e cu atît mai mare cu cît în textul respectiv descoperi amănunte nebănuite despre epoca în care e scris acesta, precum şi subtilităţi stilistice. Tocmai de aceea, studiul acestora se face nu doar strict gramatical, ci şi stilistic şi istoric, cultural în sens larg. Orele de texte din facultate, de la latină, erau studii culturale *avant la lettre*. Asta şi pentru că erau coordonate de profesori impecabili: Iancu Fischer, Gabriela Creţia, Traian Costa, Eugen Cizek, Francisca Băltăceanu, Dan Slușanschi, Mihai Nichita, Gheorghe Ceaușescu...

Am vorbit doar despre latină fiindcă acesteia i-am putut aplica filtrul experienţei personale: greacă veche am făcut mai puţină (pentru că latina era limba secundară pe care o studiam). Dar mi-a fost suficient ca să-mi dau seama că aceasta e mult mai complicată decît latina. Despre satisfacţiile descifrării unui text în greacă veche nici nu îndrăznesc să vorbesc...

Nu m-am referit, pînă acum, nici o clipă, la cunoştinţele directe pe care ţi le oferă studiul clasicelor – care nu sînt, nicidecum, neînsemnate. Ba sînt chiar esenţiale pentru cultura oricărui cetăţean european (şi nu numai).

De aceea mi se pare cu atît mai important ca studiul limbilor şi culturilor latină şi greacă să nu fie lăsat să piară. Numărul de ore din liceu este, în momentul de faţă, de una pe săptămînă la clasele de uman. Şi se întrevede perspectiva ca şi aceasta să devină opţională. Latina a fost disciplină de bacalaureat şi nu mai este. De asemenea, în facultăţi, la secţiunile de clasice, numărul studenţilor este în descreştere, intrîndu-se (cel puţin la Bucureşti) pe baza mediilor din liceu.

În condiţiile date, trebuie făcut ceva pentru ca studiul clasicelor să nu se piardă cu totul în România. Scopul numărului de faţă este de a trage un semnal de alarmă în acest sens. Semnal declanşat de Adrian Muraru, lector la Universitatea „Al. I. Cuza“ din Iaşi (şi coautor al dosarului) şi preluat şi susţinut de personalităţi din diverse domenii culturale umaniste actuale (istorie, filologie, filozofie) – toţi absolvenţi de studii clasice. (**I. P.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 1 iulie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Adrian MURARU

Evaluări și soluții

Despre situaţia studiilor clasice în România s-a scris adesea. Poate mai rar decît ar fi trebuit, însă adesea. Mobilizator, nostalgic, cu mînie, ultimativ, patetic, interogativ, cu resemnare. S-au încercat toate registrele, toate căile, toate argumentele. Şi totuşi, aproape nimic nu s-a făcut. Ba dimpotrivă: s-au făcut cele de nefăcut. Reduse la registrul gramatical încă din anii în care erau permise ca un soi de „aritmetică“, studiile clasice pierd an după an. Pierd elevi: din România au dispărut liceele „clasice“. Pierd studenţi: în ultimii zece ani, seriile de filologie clasică sînt anemice, limbile clasice sînt izgonite din programele Universităţii (aşa încît se pot studia filozofie, istorie, teologie şi chiar filologie românească fără a şti latină şi greacă). Îşi pierd chiar rostul: apariţiile editoriale din clasicii greco-latini sînt simbolice (iar ediurile, în lipsa traducătorilor, recurg la soluţii exotice, oferind Platon sau Aristotel *second-hand,* prin intermediar francez sau englez). Desigur, dacă toate acestea se întîmplă, trebuie să existe (cel puţin) o cauză. Şi măcar un remediu, de mai este vreme pentru el. În continuare voi discuta despre acestea.

Cum să obţii un „om nou“?

În urmă cu 60 de ani, atunci cînd s-a decis că Răsăritul Europei trebuie comunizat, s-a procedat în mod organizat, după o bună planificare. În ziua de 2 iunie 1947, NKVD a emis „Directivele de bază pentru ţările din orbita sovietică“. Se stabileau multe acolo: exproprieri, arestări ale oponenţilor politici, infiltrarea informatorilor în fiecare instituţie, extinderea birocraţiei, cenzura culturală. Se reglementa pînă şi dimensiunea locuinţelor ce vor fi construite în „noua eră“.

O grijă aparte era acordată limbilor clasice, latina şi greaca veche. Acestea, împreună cu filozofia, logica şi genetica, erau excluse din programele de liceu. Dintre disciplinele enumerate, studiile clasice sînt astăzi în cea mai critică situaţie: cu un contingent minim de studenţi, fără cercetare organizată, lipsite de prestigiu în universitate şi în afara ei, ele se sting. Cel din urmă proiect de lege a educaţiei le semnează, suveran, actul de deces: practic, orele de latină sînt excluse din programele liceale. În lipsa oricărui alt debuşeu profesional (cercetare, traducere), legea e fatală pentru un întreg domeniu, cel al studiilor clasice.

Regretabil, lipseşte compătimirea. Chiar şi cercetători experimentaţi în domeniul ştiinţelor exacte şi aplicate privesc cu indiferenţă studiile clasice. Nu prea există contracte de cercetare în această arie. Şi nici cu publicaţii ISI nu ne putem mîndri.

Eroarea fundamentală ce sprijină aceste opinii este una de perspectivă: disciplinele umaniste se construiesc altfel decît cele ale „exactităţii“. Spre deosebire de ştiinţele experimentale, spre exemplu, în disciplinele umaniste este greu de distins, de multe ori, între „instrumentul“ utilizat şi „rezultatul“ predat de el, ce validează o „ipoteză“ sau alta. În contrast cu aceste ştiinţe, studiile clasice se înfăţişează adesea ca o îngemănare a „instrumentului“, „rezultatului“ şi „ipotezei“ (o ediţie critică, *e.g.*, ce este instrument de lucru în disciplinele umaniste, reflectă implicit o „ipoteză“ de cercetare). Aşa că o ediţie critică a unui text grec sau latin, însoţită de traducere, este încununarea unui susţinut efort de cercetare, cu totul onorabil din punct de vedere ştiinţific. Mult superior redactării unui studiu, fie el acceptat într-o revistă ISI ori nu.

Apoi, din perspectiva disciplinelor umaniste, există situaţii în care „ipoteza“ unui cercetător îşi poate avea întemeierea tocmai în confruntarea cu o sursă clasică: textele fundamentale pentru civilizaţia europeană devin astfel mijloace de probă. Or, în cultura noastră lipsesc colecţiile fundamentale, de texte fondatoare antice şi medievale. O ediţie Aristotel (aşa cum nu avem, şi nici nu vom avea curînd în cultura română) valorează infinit mai mult decît miile de studii, exegeze, meditaţii produse autohton. Căci valoarea lor va fi cea ştiută: cercetarea umanistă din România va avea dificultăţi sporite în a fi recunoscută acolo unde eseistica nu substituie studiul serios. Da, nu avem proiecte de cercetare, nu sîntem consideraţi egalii colegilor noştri din Occident: sîntem rodul unei decizii luate cu şase decenii în urmă şi mirabil urmate şi astăzi. De către noi, cei formaţi în ultimele şase decenii.

Şi poate că tîlcul cel mai important al prescripţiei studiilor clasice nu este acesta: ţelul este doar în secundar obţinerea unor performanţe în cercetare. Căci aceste studii, admirabil urmate odinioară în licee şi universităţi, nu te învaţă să ai (putere, bani, informaţie), ci cum ar trebui să fii. Ele domesticesc ceea ce este sălbatic, aspru în noi. Ele civilizează chiar şi atunci cînd sînt uitate. Ele ne oferă memoria, fără de care nu ştim cine sîntem. Din acest motiv cei dinaintea noastră, din interstiţiul interbelic bunăoară, aveau răgaz pentru „cele vechi“.

Ce se mai poate face?

Ce se mai poate face, aşadar, dacă miza studiilor clasice este atît de importantă? Putem privi la cei dinaintea noastră pentru a înţelege cum se profesionalizează acest domeniu. În 1920, Parlamentul României decidea înfiinţarea Şcolilor Române de la Roma şi de la Paris. Scopul acestora era promovarea studiilor clasice, în sens generic, şi a artelor frumoase: istorici, filologi, arheologi, artişti aveau posibilitatea de a se pregăti în centre prestigioase. Nicolae Iorga şi Vasile Pârvan, fondatorii lor, observaseră că modelul „Şcolilor“ străine localizate în centre reputate de studii era util formării de specialişti, el fiind practicat încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea de mai multe state europene.

Nimic nu împiedică statul român să urmeze astăzi modelul interbelic: fondarea ori refondarea de noi „Şcoli“ româneşti în străinătate (în fapt centre de cercetare care să adăpostească studioşi, oferindu-le astfel şansa de a se specializa) este posibilă. Nu avem o Şcoală românească la Atena (unde există un Institut georgian, şi un altul australian, spre exemplu). Nu avem o Şcoală românească la Ierusalim: nu doar filologia clasică ar avea de cîştigat în urma înfiinţării unei Şcoli româneşti acolo, ci şi studiile religioase autohtone. Astfel s-ar oferi spaţii de profesionalizare pentru cei pasionaţi, astfel comunitatea cercetătorilor de specialitate ar fi mai aproape de specialiştii autohtoni.

Altfel, se poate gîndi un proiect de recuperare a memoriei culturale, care să vizeze tocmai valorile cuprinse în patrimoniul greco-latin, fondator al Europei moderne. Căci, pentru a înţelege Europa din care facem parte, trebuie să-i cunoaştem metabolismul cultural, modul în care *homo Europaeus* a fost posibil: colecţii academice ar trebui să ne ofere marile repere culturale, care sînt astăzi invizibile publicului. Un institut de recuperare a memoriei culturale europene este mai necesar ca oricînd, iar sarcina lui principală ar fi tocmai cea indicată de titlu: evidenţierea, prin traduceri şi exegeze, a ceea ce au oferit condiţiile unei Europe unite.

În lipsa instituţiilor, cei pasionaţi, din ce în ce mai puţini şi mai puţin motivaţi, se vor pierde. Vom ajunge să ne înţelegem din ce în ce mai puţin, ceea ce ne va aduce negreşit aproape de idealul „omului nou“. Corpul cunoaşterii se va aplatiza, căci dimensiunea cunoaşterii umaniste îi va lipsi: oricîte premii în cercetarea „exactă“ vom strînge, oricîte aprecieri vor primi „inginerii sufletului omenesc“, deficienţa umanistă ne va costa. Vom perpetua, în această arie, cercetarea graţioasă a surselor secundare şi terţiare, spre paguba tuturor. Desigur, vom simula interesul pentru sursele clasice ale culturii: accesul la textele greceşti şi latine se va face prin intermediar modern. Şi, oricum, cine va mai putea citi texte greceşti sau latineşti peste patru decenii, cînd faptele noastre condamnă studiile clasice la moarte?

Adrian Muraru *este lector la Facultatea de Filozofie, Universitatea „Al. I. Cuza“ din Iaşi. Coordonează, în cadrul aceleiaşi universităţi, activitatea Centrului TRADITIO, dedicat editării şi traducerii de texte latine şi greceşti. Coordonează, la Editura Polirom, colecţia „Tradiţia creştină“. Ultimul volum îngrijit: Grigorie de Nyssa,* Împotriva lui Eunomie I *(traducător Ovidiu Sferlea, studiu introductiv de Mihail Neamţu).*

Dar poate că nu e momentul...

Desigur, dincolo de miza, intrinsecă şi extrinsecă, a unei discipline, există circumstanţe. Negreşit, în aceste vremuri de restrişte este greu să convingi de utilitatea unor proiecte instituţionale, evident utile cercetării. Ţara este greu încercată, aşa că nu e momentul potrivit pentru iniţiative umaniste. Deocamdată. Să mai aşteptăm puţin...

Se întîmpla în 1920 ca statul român să aibă iniţiativa înfiinţării Şcolilor Române din Franţa şi Italia. La doi ani de la finalul unui război mondial şi la nici un an de la încheierea, pentru armata română, a ostilităţilor. Era în vremea în care statul român avea probleme legislative şi diplomatice semnificative, cînd administrarea ţării era foarte dificilă, avînd în vedere provinciile ce tocmai i se alăturaseră, dar şi pierderile de război, cînd tratativele diplomatice erau cruciale în recunoaşterea statutului României. În aceste vremuri, ce numai liniştite nu se pot numi, cercetarea clasică, umanistă era prioritate a Parlamentului României.

Dar, va spune poate cineva, criza economică este chiar mai dură decît un război. Desigur, argumentul poate fi folosit, chiar dacă frizează naivitatea. Atunci un alt exemplu, despre modul în care priorităţile unei ţări sînt înţelese de o guvernare responsabilă, va fi de ajutor: monumentalul sediu al *Accademia di Romania*, ce supravieţuieşte în condiţii precare astăzi, a fost inaugurat în 1933. An în care se încheia, ne spun manualele de istorie, o criză economică mondială.

Negreşit, nimeni nu poate obliga un guvern să vadă în studiile clasice o prioritate instituţională. Preocupările umaniste pot fi neglijate, şi nimic grav nu se va întîmpla. Studiile clasice sînt deja condamnate, se pare. Însă dacă aş crede aceste enunţuri, aş fi obligat să cred nu doar în geniul rău, dar şi în spiritul profetic al celui care, în urmă cu şase decenii, a decretat: „La licee să se oprească predarea limbilor latină şi greacă veche...“

Uzuale...

Ad calendas Graecas (soluturos)
Alea iacta est (Caesar)
Amor vincit omnia
Ars longa, vita brevis
Aurea mediocritas (Horaţiu)
Philosophum non facit barba (Plutarh)
Carpe diem (Horaţiu)
Cave canem
Cogito, ergo sum (Descartes)
De gustibus et coloribus non disputandum (Seneca)
Divide et impera
Dura lex, sed lex
Errare humanum est sed perseverare diabolicum (Seneca)
Est modus in rebus (Horaţiu)
Et in Arcadia ego
Et tu, Brute! (Ceasar)

Ore puține și premii multe

interviu cu Luminița GHEORGHIU

Care este situaţia orelor de clasice în liceele bucureştene, în momentul de faţă, şi ce se întrevede pentru viitor?

La ora actuală, orele de greacă şi latină sînt foarte rare. Dacă limba latină se studiază un an în clasa a VIII-a – într-o oră pe săptămînă – şi patru ani la liceu, doar la profilele umaniste şi în învăţămîntul vocaţional, limba greacă veche (elina) se studiază doar la liceele vocaţionale. Şi aceasta în condiţiile în care în tot Occidentul se pune un accent deosebit pe aceste limbi vechi, mai ales în ţările nordice, vorbitoare de limbi germanice. În România, la liceu, la profilul filologie se studiază limba latină patru ani, în clasele a IX-a, a X-a şi a XII-a cîte o oră pe săptămînă, în clasa a XI-a – două ore pe săptămînă. La profilul istorie-ştiinţe sociale latina se studiază doar doi ani, o oră pe săptămînă. Am ajuns acum în situaţia în care ne aflam pe vremea comunismului, cu o oră pe săptămînă în toţi cei patru ani de liceu, doar la profilele umaniste. Comuniştii voiau să elimine – conform documentelor NKVD – toate materiile care formau mintea tinerilor: logica, latina, filozofia, genetica – pentru că erau conştienţi de cît de subversive sînt aceste discipline. Oare azi de ce există tendinţa de a le scoate din programa şcolară? Dacă nu din aceleaşi motive, atunci cu siguranţă din ignoranţă.

Există elevi de liceu interesaţi de orele de latină şi greacă veche? În ce fel?

Cu toate acestea, unii tineri sînt încă atraşi de frumuseţea acestor limbi, care au stat la baza formării identităţii continentului european; de rigoarea şi complexitatea lor – fără de care nu se înţelege nimic din evoluţia noastră lingvistică şi culturală. Aceştia participă la ore fascinaţi, vin la concursuri şi olimpiade, se confruntă, se cunosc, apoi revin ca într-o mare-mică familie în fiecare an şi au satisfacţii nenumărate. Şi anul acesta, ca şi în alţi ani, unii dintre ei au obţinut premii la concursurile internaţionale. La *Certamen Ovidianum,* care s-a desfăşurat în aprilie, la Sulmona, în Italia, **Cristina Anca Teodoru,** de la Colegiul Dobrogean „Spiru Haret" din Tulcea, a obţinut premiul al VI-lea; în mai, la *Certamen Ciceronianum,* desfăşurat la Arpino, în Italia, **Laura Nicoară,** de la Colegiul Naţional „B.P. Hasdeu" din Buzău, a obţinut premiul al IX-lea, în condiţiile în care sînt foarte mulţi participanţi şi foarte puţine premii, iar elevii noştri studiază limba latină după cum menţionam mai devreme. Alţi elevi participanţi din alte ţări studiază aceste limbi timp de patru pînă la şase ani, în patru ore – minimum – pe săptămînă. De asemenea, tot în mai, s-a desfăşurat la Venosa, în Italia, *Certamen Horatianum,* la care ţara noastră a participat pentru a doua oară. La acest concurs, **Maria Lucia Goiana,** de la Colegiul Naţional „Gh. Şincai" din Bucureşti, a obţinut premiul I, cu medalie şi premiul special Anna Bozza Dorsa. *Certamen Horatianum* este una dintre cele mai prestigioase competiţii umaniste din învăţămîntul preuniversitar european, la care participă anual concurenţi din peste 130 de licee din ţări cu tradiţie în învăţămîntul clasic. Este dedicată operei poetice a lui Quintus Horatius Flaccus. Proba a constat în traducerea – la prima vedere – a unei ode (cartea a II-a, oda a VI-a) într-o limbă de circulaţie internaţională şi comentarea acesteia în aceeaşi limbă. Fiind eleva mea, ştiu că ea vrea să continue studiul limbilor clasice la facultatea de profil din Bucureşti. Aşadar, pot spune că există un interes pentru studiul acestora şi el trebuie să existe atîta vreme cît avem încă o mulţime de limbi de învăţat, cît avem încă şantiere arheologice şi locuri noi de descoperit şi de cercetat, cîtă vreme avem texte multe şi bogate în limbile elină şi latină, care încă cer a fi cercetate etc.

***Luminiţa Gheorghiu** este profesoară de latină la Colegiul „Gh. Şincai", Bucureşti, membru fondator al Asociaţiei Naţionale a Profesorilor de Limbi Clasice, coordonator al Antic-Fest, Festival de Teatru Şcolar inspirat din Antichitatea greco-romană. În toamna anului 2007, a iniţiat un memoriu privind orele de limbi clasice.*

SERIALE ANTICE ŞI MITOLOGICE

Odiseea *(1968) – Franco Rossi şi Piero Schivazappa – cu Bekim Fehmiu şi Irene Papas*
Xena: Prinţesa războinică *(1995) – Marc Beesley, Eric Brevig – cu Lucy Lawless, Renée O'Connor*
Hercule: Călătorii legendare *(1995) – Christian Williams – cu Kevin Sorbo*
Roma *(2005) – Allen Coulter – cu Kevin McKidd, Ray Stevenson*

Cum poate fi „salvat" studiul clasicelor în liceu?

Ne străduim, ca şi alţi profesori, să venim în întîmpinarea elevilor, cu metode noi, performante, de predare a limbilor clasice, prin care aceştia să vadă utilitatea studierii lor. Îi implicăm în tot felul de confruntări în care elevii doresc să fie prezenţi şi prin care ei pun bazele unei cercetări sau descoperă frumuseţea teatrului antic sau a obiceiurilor romanilor şi grecilor, atît de actuale şi astăzi. În ţară se concep şi se editează reviste de profil, la care elevii participă cu interes; se organizează diverse festivaluri *(e.g.* Festivalul de Teatru Şcolar inspirat din Antichitatea greco-romană – Antic-Fest, ajuns anul acesta la a IV-a ediţie), Zile Internaţionale ale latinităţii, cercuri de limbă, cultură şi civilizaţie greco-romană, concurs pentru elevii de clasa a VIII-a – *Certamen Ludicum* etc. Am reuşit să înfiinţăm anul trecut Asociaţia Naţională a Profesorilor de Limbi Clasice, prin care sperăm să venim în sprijinul profesorilor de profil prin sistematizarea informaţiilor la care să aibă acces cît mai mulţi dintre colegii noştri. Firește că ne trebuie manuale moderne, un număr de două ore de limbă latină pe săptămînă, un *curriculum* atractiv, metode şi instrumente de predare din ce în ce mai complexe. Noi ştim ce este de făcut, important este ca şi aceia care alcătuiesc programe şi curricula să se uite în şcolile noastre şi pe urmă şi în ograda învăţămîntului occidental. E bine să păstrăm ceea ce avem bun şi să adaptăm ceea ce se potriveşte învăţămîntului nostru.

La ce este util acest studiu?

Studiul limbilor clasice este util pentru a vorbi corect româneşte, pentru a vorbi nuanţat, pentru a putea învăţa uşor şi alte limbi străine (şi nu doar pe cele romanice); pentru a înţelege istoria sub toate aspectele ei, pentru a avea acces la textele antice esenţiale în original, şi nu prin traduceri mai mult sau mai puţin potrivite cu spiritul vremurilor. S-a dovedit de atîtea ori că nu ne-am depărtat prea mult de raţiunea de a gîndi şi a fi a celor antici. E util pentru modelarea minţii, pentru a învăţa să înveţi, pentru un acces profund la izvoarele cunoaşterii de tip european. E util să înveţi limbile clasice sau măcar limba latină, pentru că este atît de prezentă în dreptul roman, în medicină, biologie, retorică, limbi străine. Pentru că te învaţă să observi calitatea, valorile, să ai simţ critic, să refuzi modelele negative. E util pentru că oricine învaţă limba latină reduce la jumătate efortul de a învăţa orice altă disciplină...

a consemnat
Iaromira POPOVICI

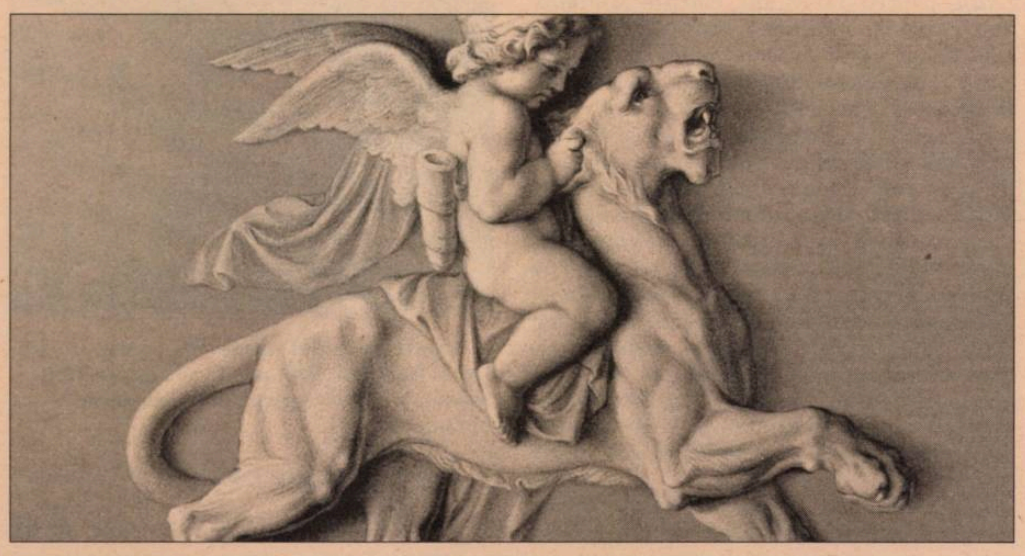

PUBLICITATE

COLECŢIA DE GHIDURI TURISTICE
NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER

Toți visăm să călătorim

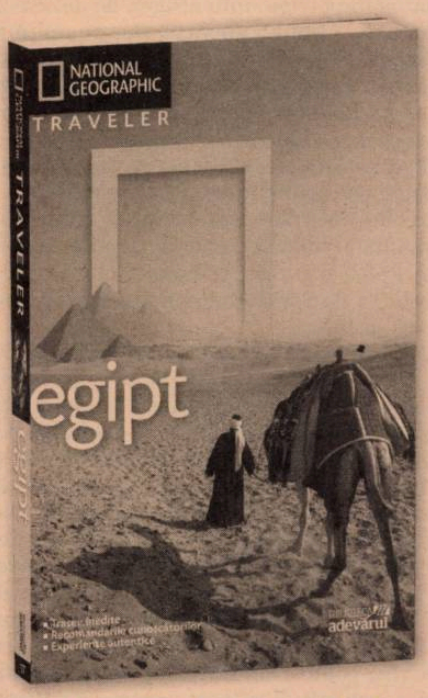

Vineri, 2 iulie

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

- FORMAT COMPACT
- 400 DE PAGINI full color
- HÂRTIE LUCIOASĂ

Descoperă cele mai frumoase țări din lume 26

- Fotografii senzaționale
- Hărți detaliate
- Informații inedite

În fiecare vineri, o țară pe săptămână cu doar 13,99 LEI

URMEAZĂ

18. Noua Zeelandă	9 iulie
19. Australia	16 iulie
20. Franța	23 iulie
21. Spania	30 iulie
22. Portugalia	6 august
23. Italia	13 august
24. Grecia	20 august
...și multe altele	

BIBLIOTECA adevărul
numai cu ziarul adevărul

Pentru abonamente sunați la 0372.130.245, 0372.130.246, de luni până vineri între orele 09:00 – 18:00 sau trimiteți e-mail la vânzări.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamații abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67.

Proiect susținut de: ColonHelp 0800.021.3.000.000

Andrei CORNEA

Ceva!

Într-un volum colectiv recent apărut, unul dintre autori, după ce denunţă în mod legitim o mulţime de imposturi academice, ca de pildă plagiate, se exprimă iritat şi împotriva unui alt gen de delicte intelectuale. Omul e supărat rău pe anumite „grupuri restrînse de intelectuali *(afirmaţi mai mult ca epigoni, traducători a ceva care de peste 2000 de ani se tot tălmăceşte,* care sînt gata să se mînie cumplit dacă scrii cumva *nefiinţă* legat şi nu cu liniuţă, care prezidează comisii, comiţii şi comitete.)...“ Articolul, intitulat „Intelectualii publici din România şi libidoul puterii“, se află în volumul *Idolii forului,* Editura Corint, 2010, coordonat de Sorin Adam Matei şi Mona Momescu, p.173.

Cine a scris rîndurile de mai sus? Nu un şofer, nici un „inginer“, nici un ministru (actual sau fost) şi nici măcar vreun jurnalist decerebrat. L-a scris dl Lucian Năstasă Kovacs, un distins istoric, de la Institutul de istorie al Academiei din Cluj! Suprinzător, nu? Într-adevăr, din partea sa, m-aş fi aşteptat ca, oricît de supărat (pe drept sau pe nedrept) ar fi fost pe adversarul rămas anonim, să fi spus ceva de acest tip: „da, omul e detestabil prin purtări, prin pedanteria cu care prescrie ortografierea *nefiinţei;* poate e chiar lipsit de originalitate, dar măcar atît: îl respect pentru că a tradus *ceva* ce se tot traduce de 2000 de ani“! *Ceva?* Da, poate vreun presocratic, acolo, poate Platon, sau Aristotel, poate Augustin... *ceva!* Dar pentru dl Năstasă, a răstraduce acest *ceva* e incriminant, e cam de ruşine. Judecată de istoric? Nu, ci este judecata cuiva pentru care cultura clasică, cu tot ceea ce ea reprezenta cîndva, pare că a devenit un moft.

Ca să fie limpede cum stau de fapt lucrurile, dau un exemplu: în Franţa, prima traducere şi ediţie *completă* a operei lui Plotin e din anii '20-'30 ai secolului trecut, la editura *Les Belles Lettres,* şi aparţine marelui savant Émile Bréhier. De atunci au mai apărut, relativ recent, încă două traduceri

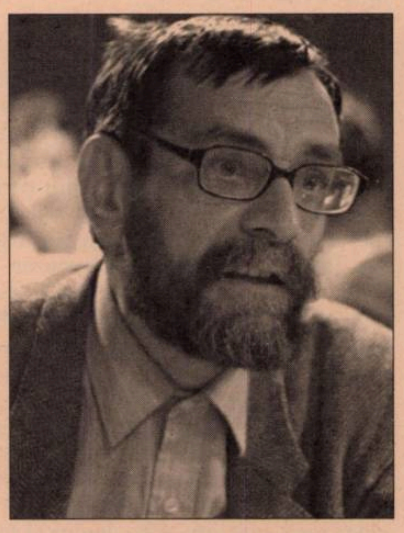

***Andrei Cornea** este profesor la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti. Ultimele sale volume apărute sînt* Poveşti impertinente şi apocrife, *Humanitas, 2009 şi Aristotel* – Despre generare şi nimicire *(introducere, traducere, note), Polirom, 2010.*

franceze amplu comentate ale aceluiaşi filozof, una sub conducerea lui Pierre Hadot, alta sub cea a lui Luc Brisson şi Jean-François Pradeau, toţi foarte mari învăţaţi. Ei bine, acum *Les Belles Lettres* a reluat proiectul editării, traducerii şi comentării exhaustive a lui Plotin, punînd la lucru o echipă internaţională, condusă de Jean-Marc Narbonne, de la Universitatea Laval din Quebec. Primul volum va apărea toamna asta. Sînt onorat să fac şi eu parte din acest colectiv, desigur de „epigoni“ şi de traducători „a ceva ce se tot tălmăceşte“, nu chiar de 2000 de ani, dar totuşi de peste 500. Scuze, domnule Năstasă!

De ce se întîmplă asta în Franţa, în Germania, în SUA, ba chiar şi la noi unde avem, de puţină vreme, două versiuni ale lui Plotin? Fiindcă ştiinţa a progresat. Fiindcă s-a mai schimbat şi se schimbă continuu perspectiva. Fiindcă au fost traduse şi interpretate textele gnostice de la Nag Hammadi etc. Dar în ultimă instanţă fiindcă, fără un continuu studiu, mereu reluat dar şi diversificat, al acestor *autori,* nu există cultură autentică, umanistă şi clasică. Iar fără cultură umanistă şi clasică putem avea manageri, arhitecţi, medici, poate chiar şi istorici. Chiar şi filozofi, care să scrie *nefiinţă* legat, cu cratimă sau cu majusculă – cum doriţi. Cu siguranţă, vom avea specialişti care vor compune harnic articole pentru reviste cu *peer review,* vor candida pe posturi universitare (poate vor fi şi acceptaţi), vor vorbi pe la congrese, vor obţine granturi. Dar nu vom avea niciodată intelectuali. Poate e în ordine. În fond, intelectualii mai şi „trădează“ vorba lui Benda, nu numai „traduc“. Sînt apoi isterici, certăreţi, uneori îşi dau aere, se mai bagă şi în politică, nu-şi ştiu lungul nasului. Mulţi (nu chiar toţi) n-au nici măcar articole ISI. Foarte bine, desfiinţaţi-i! Daţi o lege! (În România nici nu-i prea greu!)

Dar dacă totuşi faceţi greşeala să doriţi intelectuali (cuvîntul sună bine, ce-i drept!), aveţi nevoie de cultură umanistă şi clasică. Iar pentru aceasta e musai să nu moară de tot filologia clasică, başca să supravieţuiască niscaiva epigoni antipatici care tot traduc şi răstraduc: *ceva* Platon, *ceva* Aristotel, *ceva* Plotin, *ceva* Toma, *ceva*...

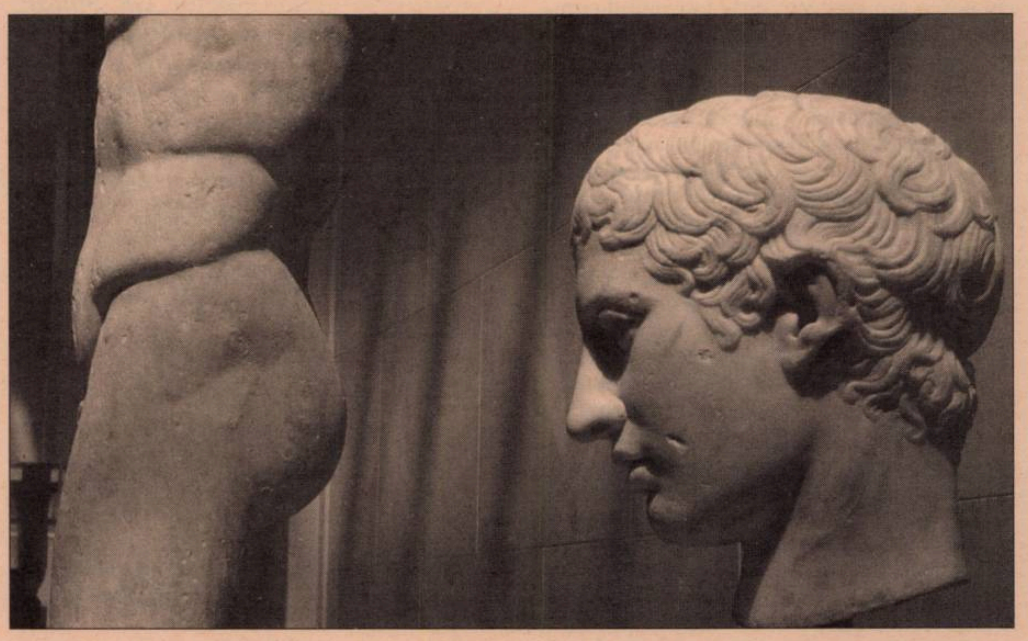

Alfred REITERMAYER

Latina în secolul XXI

83.200 de elevi care învaţă latina în Germania. 70.000 în Austria. Triumful şoricelului latin în Marea Britanie!

Barbara Bell ia un prestigios premiu de 5000 de lire. Şoricelul Minimus, al cărui curs de latină pentru şcoala primară s-a vîndut deja în 60.000 de exemplare şi este folosit în 1500 de şcoli, a reuşit din nou. Autoarea lui, Barbara Bell, a cîştigat primul premiu al Asociaţiei Clasice atribuit „persoanei care a făcut cel mai mult pentru promovarea studiului limbii, literaturii şi civilizaţiei Greciei şi Romei antice“.

Doamna Bell, profesoară de clasice la Clifton High School for Girls din Bristol, explică ce anume a determinat-o să scoată manualul: „Cînd lucram cu Asociaţia Unită a Profesorilor de Clasice, primeam nenumărate întrebări despre cum se predă latina copiilor. Eram, de asemenea, preocupată de cum înţeleg copiii gramatica latină. Eu învăţasem toată gramatica engleză prin latină. De aceea, m-am decis să scriu o introducere simplă a latinei pentru copii. Ideea e să facem latina accesibilă acestora. Acum, copii de şase ani vin să îmi spună că latina e *cool – Lingua Latina mirabilis est!*“

Minimus, publicată de Cambridge University Press, introduce latina copiilor între 7 şi 13 ani.

***Alfred Reitermayer** este preşedintele Euroclassica (Federaţia Europeană a Asociaţiilor Profesorilor de Limbi şi Civilizaţii Clasice). Aceasta cuprinde 24 de ţări din Europa. Scopurile ei sînt să crească statutul şi calitatea predării limbilor clasice în gimnaziu şi liceu şi să menţină contactele dintre clasiciştii din Europa.*

Cartea are drept personaje membrii unei familii care locuieşte în Vidolandia, aproape de zidul lui Hadrian: Flavius, comandantul fortului; soţia sa Lepinda; cei trei copii ai lor; sclavii lor; pisica lor Vibrissa – şi şoricelul Minimus. Elevii învaţă atît gramatica şi vocabularul latin de bază, cît şi istoria şi cultura Britaniei Romane. *Minimus – Starting Out in Latin,* pentru 7-10 ani, a fost publicat în 1999 şi urmat de *Minimus secundus – Moving on in Latin,* pentru 11-13 ani. Cărţile *Minimus* sînt ilustrate de Helen Forte (mai multe informaţii pe www.minimus.com., http://www.classicalassociation.org/CA%20Prize/Barbara%20Bell.pdf).

În special în România, în care se vorbeşte o limbă latină, dar slab reprezentată în licee, ar trebui luat în considerare un nou început al studiului acesteia în şcoala primară, ca să se treacă treptat spre aprofundarea lui din liceu. Acest lucru îşi arată pe deplin utilitatea atunci cînd elevii încep să înţeleagă rădăcinile limbii lor şi, în acelaşi timp, fundamentele civilizaţiei europene, citind mituri europene originale şi texte despre personalităţi importante greceşti şi romane. Retorica, abilitatea de a citi şi de a scrie sînt chei ale succesului în societatea noastră.

Şi liceele pedagogice ar trebui să pregătească profesori de latină care să predea

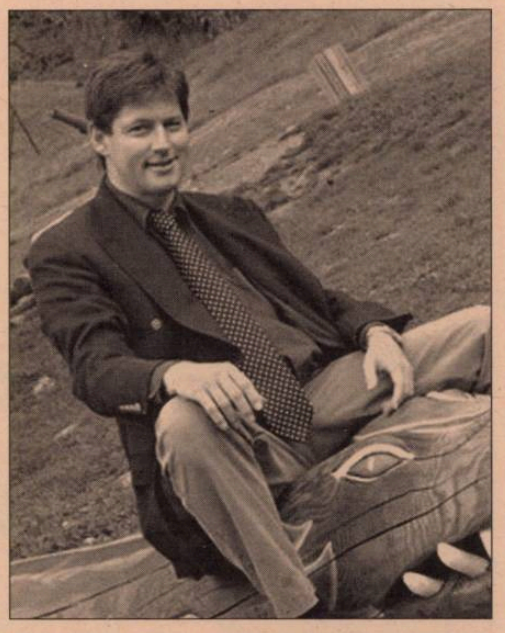

în şcoala generală. Cărţi frumoase precum cea a Barbarei Bell pot fi folosite pentru aceasta, pînă vor apărea unele asemănătoare în fiecare ţară.

traducere de Iaromira POPOVICI

Zoe PETRE

Cine ne (va) scrie istoria?

Călătorii cultivaţi din Occident care ajungeau – arareori – la hotarul dunărean al Imperiului „Marelui Turc“ şi, mai mult, care se hotărau apoi să-şi povestească în scris peripeţiile, observau cu surprindere că băştinaşii acelor îndepărtate ţinuturi vorbeau o limbă ciudat de asemănătoare cu latina, fără însă să ştie – băştinaşii, nu călătorii străini – să explice de unde această ciudăţenie. Mai mult încă, unii dintre ei chiar îşi dădeau lor înşile numele de *Romani,* fără să ştie prea bine de ce. Nu avea nici o legătură cu credinţa creştină, căreia îi erau foarte devotaţi, dar care îi aduna la liturghii rostite în limba slavonă, în edificii modeste, pe care, surprinzător, le numeau cu un cuvînt derivat tot din latină, biserică, de la clasicul *basilica*.

Nu e departe timpul cînd asemenea constatări vor fi reluate. Epoca în care ignorarea originilor latine ale limbii române se trăda doar prin folosirea inadecvată a adjectivului *lucrativ* va fi o amintire. Ca într-un nou veac întunecat, de astă dată cu Internet, va trebui să ne repezim la Google, vorba unui clasic în viaţă, pentru a afla ce ruină e la Adam Klisi şi ce-o fi însemnînd Tropaeum Traiani. Pentru lucruri mai subţiri, va trebui să importăm specialişti în istoria Daciei romane din ţări unde limbile clasice se studiază încă. Nu vor adăuga prea mult la deficit, fiindcă nici istoria nu o duce mai bine în viziunea actualilor guvernanţi, care o izgonesc de unde pot şi de unde nu: un sistem de învăţămînt care prevede ore de religie din clasa I în clasa a XII/XIII-a asigură o abundentă cunoaştere a istoriei sacre, de cea mireană lepădîndu-se energic.

Între ostilitatea semidoctă faţă de studiul direct şi critic al izvoarelor antice – cărora, pentru Transilvania, li se adaugă cele medievale – şi obtuzitatea culturală a unei naţii de subingineri, latina e pe cale să sucombe mai rău decît în anii reformei comuniste a învăţămîntului. Mai rău, zic, fiindcă atunci în toate ţările-satelit au fost înfiinţate măcar cîteva licee clasice, unde se învăţa intensiv şi latina, şi chiar şi greaca veche; am beneficiat eu însămi de această excelentă iniţiativă. Doar că, la noi, după mai puţin de zece ani de la înfiinţare, liceele clasice au fost desfiinţate. Doar în România. În Bulgaria sau în Ungaria, ţări mîndre, nu-i aşa, de obîrşia lor latină, aceste licee înfiinţate tot în 1948 există şi azi.

Ştiu că soarta limbilor clasice şi, în subsidiar, a istoriei – mai puţin a celei contemporane – nu e foarte promiţătoare nicăieri în lume: cenzura post-colonialistă, practicată de generaţia rebelă de la 1968, care devasta laboratoare de epigrafie sau de etruscologie sub cuvînt că sînt mumii ale ştiinţei burgheze, a făcut mult rău şi universităţilor occidentale. Dar în Germania sau în Franţa, ba chiar şi în America, studiile clasice au avut multă vreme un statut atît de privilegiat, încît mai au şi acum de unde pierde. La noi, unde latina şi greaca au fost vreme de 50 de ani marginalizate, orice lovitură poate fi fatală nu doar unui domeniu anume de specialitate, ci unui întreg univers cultural.

În era Internetului, s-a considerat că acest univers nu mai e actual – sau, mai exact, nu *părea* actual pînă acum cîţiva, foarte puţini, ani, la izbucnirea crizei globale. Atunci, şi părinţii, şi educatorii, şi autorităţile din SUA şi Europa de vest au realizat brusc că pragmatismul excesiv al formării resursei umane calificate şi limitarea cunoaşterii la informaţie a reprezentat una din cauzele majore ale prăbuşirii economiilor lor, şi sistemul a început foarte repede să se corecteze: programele academice consacrate ştiinţelor umaniste, în genere, şi limbilor clasice, în special, au reînceput să fie căutate de studenţi, finanţate de universităţi, revistele de specialitate sînt mai multe şi mai vii ca oricînd, şi tot aşa.

Zoe Petre *este profesor la catedra de Istorie antică şi Arheologie a Universităţii Bucureşti. A publicat, printre altele, volumele:* Cetatea greacă, între real şi imaginar *(2000),* Practica nemuririi. O lectură critică a surselor antice referitoare la geţi *(2004),* Roumanie post 1989 *(în colaborare cu Catherine Durandin, 2008).*

Cum însă să-mi imaginez că generaţia actuală de decidenţi din România, care îşi dovedeşte cu fiecare zi mai mult cinismul ignar şi impacienţa viscerală faţă de orice opinii care nu sînt conforme cu cele pe care le profesează ea însăşi, va descoperi prin forţe proprii virtuţile formatoare ale limbilor şi culturilor clasice? Cum să sper că va înţelege că e necesar să susţii o şcoală proprie de cercetare istorică, şi că asta nu se poate realiza fără o cunoaştere calificată a limbilor clasice? Mă simt datoare să amintesc tuturor politicienilor care s-au agitat zgomotos pe tema predării istoriei României – *horribile dictu!* – în limbile minorităţilor (iar de tradus să-şi traducă singuri exclamaţia mea), că, de vreme ce ei fac totul pentru ca istoria să dispară din şcoli, e totuşi mai bine ca micii unguri să ştie nimica istorie în ungureşte decît să o ignore cu totul în româneşte.

Le profeţesc aceloraşi anxioşi demagogi că, dacă nu copiii, atunci nepoţii domniilor lor vor studia bistoş Istoria Transilvaniei după manuale elaborate la Budapesta, fiindcă acolo se mai învaţă latina şi greaca. La noi – nu.

Adrian PAPAHAGI

Declinul și prăbușirea studiilor clasice

După 1989, din emulaţie noiciană sau din frondă împotriva comunismului, care îşi propunea să ne transforme pe toţi în proletari, ingineri şi activişti, mulţi tineri au ales să studieze clasicele. În răspăr cu trista cultură oficială şi cu aşteptările părinţilor, aceştia vedeau în studiul literelor, al filozofiei sau al teologiei, o eliberare de materialismul cenuşiu, înecăcios, sub care îşi petrecuseră adolescenţa. Au urmat lungii, bezmeticii ani ai tranziţiei, dureroasă pierdere a idealismului feciorelnic. Realităţile au devenit mai întîi dure, ca bîtele minerilor şi asfaltul Pieţei Universităţii, apoi laxe şi ambigue, ca zîmbetul şi graiul noilor tovarăşi. Avîntul s-a mai potolit, unii au mai emigrat, continuînd să-i studieze pe Cicero sau pe Filon din Alexandria la Sorbona sau la Gregoriana. Au început să moară maeştrii: Creţia, Fischer, Ceauşescu, Tohăneanu, Sluşanschi...

Între timp, ca în filmul lui Ettore Scola, se schimba decorul, se schimbau ritmurile, dar aceiaşi oameni, tot mai îmbătrîniţi, tot mai obosiţi, se încăpăţînau să danseze. Lumea a evoluat, griul a prins culoare, au început să fie bani. Tineri fără elanuri păltinişene, fără amintiri comuniste, au crescut cu „domnul Michael“ sau cu alţi idoli experţi în îmbinarea gesturilor epileptice cu icnetele orgasmice. Revolta lor a devenit una fără obiect: rebeli fără de cauză, au respins existenţa ternă de sclavi nefericiţi a părinţilor, aruncîndu-se în braţele larg deschise ale consumului. Sincroni cu colegii lor din Occidentul în care deja trăiau mental şi din ce în ce mai mult şi material, tinerii anilor 2000 au devenit pragmatici. La ce bun idealismul într-o junglă unde, căprioară sau leu, de cum te scoli trebuie să fugi mai repede decît celălalt? Azi, idealul e un fel de vis american la mîna a doua: a avea, a consuma, iată verbele cu care se conjugă.

Facem figură de naivi întrebîndu-ne acum, ca domnişoarele de panzion îmbătrînite în vise galante, unde ni sînt peţitorii. Clasiciştii sînt *rarae aves* fiindcă lumea nu mai are nevoie de ei. Avem nevoie de – *horribile dictu* – menegeri, biznismeni, specialişti în piar, oameni de media, seiălzmenegeri şi alţi tehnicieni ai unui *newspeak* şi *newthink* ezoteric pentru bieţii discipoli ai lui Donatus. Latina mai e bună doar pentru maimuţărelile agramate ale universitarilor care, luaţi repede, se încurcă în declinarea inconturnabilului *rosa, rosae*, dar ţin morţiş să vorbească despre *curriculă* (parcă o şi vezi agitîndu-şi veselă codiţa), sau despre *summa cum laudae* (sic).

Pentru mine, declinul şi moartea anunţată a clasicelor nu sînt decît un sindrom al unui rău mai mare. Clasicele sînt doar prima victimă, cea mai firavă. Priviţi ce se întîmplă în general cu literele. Módele – sper, defuncte – ale teoriei literare au înlocuit critica de text, esenţa filologiei, cu critica literară, cu teoretizări absurde, alambicate şi pînă la urmă profund irelevante. S-a deconstruit, psihanalizat, s-au desenat copăcei şi s-a decretat moartea autorului – ani nebuni, ce mai!

A trecut şi aceasta. Sub presiunea pieţei, nu-i aşa, literele au devenit limbi străine. După teorie, practica! Asta se cere, asta oferim. Cum mi-a spus la un examen o studentă, floare a virtuţii, căci îşi păstrase mintea într-o stare atît de virginală încît nu o penetrase niciodată vreo idee: în fond, tot ce îşi dorea era să lucreze la un ghişeu, în Canada. Respectabil ideal, pe care eu îl bulversam cu vernacularele mele medievale. Se vede treaba că şi limbile străine trebuie eliberate de balastul unor literaturi milenare. Studentul-client le doreşte ambalate frust şi uşor de folosit. Trăim în era prefabricatelor, premestecatelor, predigeratelor. Şi uite-aşa, în nici un veac, trecurăm pe nesimţite de la filologie la litere, de la litere la limbi străine, şi de la limbi străine la limbi străine aplicate.

Adrian Papahagi *este dr. al Universităţii Paris IV-Sorbonne şi lector la Facultatea de Litere a Universităţii „Babeş-Boylai“ din Cluj; director al Centrului CODEX, ce îşi propune catalogarea manuscriselor medievale occidentale din România.*

În această schemă, engleza se descurcă, dar latina nu-şi găseşte locul. Poate că o mai ventilam artificial dacă trăiam încă în vremuri aristocratice, unde accesoriul dispreţuieşte suveran esenţialul. Dar deconstrucţia şi presiunea multiculti au înfierat-o, cu ură proletară, ca apanaj al elitelor. Degeaba explici gînditorilor de *curricule* şi *syllabuşi* (delicios delir lingvistic!) că ar trebui să existe un *cursus studiorum,* în care lucrurile să se aşeze firesc, geologic, dinspre bază înspre vîrf. Docţi şi post-doctorali, îţi vor lăuda avantajele piramidei fără bază, suspendată în aer. Degeaba le vei spune că latina cultivă caracterul, că fără ea nu există nici istorie serioasă, nici filologie, nici filozofie; vor extrage rapid din redingota franceză o sumă de tabele, statistici şi studii, cu care îţi vor demonstra că piaţa nu cere, că elevul nu poate, că *curricula* aşa şi pe dincolo.

Clasicele sînt astăzi expresia supremă a inutilităţii. Dar civilizaţia însăşi nu este decît inutilitatea care se naşte atunci cînd foamea s-a potolit şi intervine, binecuvîntată, tihna. Latina şi greaca sînt tovarăşele tihnei aristocratice. Prin dezinteresul faţă de imediat, clasicistul este un aristocrat. Iar aristocraţia este pe cît de rară, pe atît de impopulară (o spun chiar termenii). Aşa stînd lucrurile, nimic nu e totuşi mai grandios decît o aristocraţie decadentă. Dacă nu mai putem trăi, măcar să murim frumos.

Ioana COSTA

Cîrmaciul, guvernatorul și cibernetica

Ioana Costa, *profesor dr. la Catedra de Filologie Clasică, Universitatea Bucureşti, este autoarea, printre altele, a* Foneticii istorice latine *(2003, 2008). A coordonat / tradus* integrala filozofică Seneca, enciclopedia lui Pliniu cel Bătrîn; *a colaborat la ediţia Septuaginta (NEC-Polirom).*

Către sfîrşitul primei cărţi a *Războiului peloponesiac,* în discursul prin care Pericle îi convinge pe atenieni să le dea un răspuns autoritar spartanilor, citim o frază pe care orice filolog clasic o percepe ca sentinţă a propriei sale discipline, ce nu îngăduie să fie practicată la întîmplare, ca o anexă, ba chiar nu îngăduie pe lîngă ea nici o altă preocupare. Pericle defineşte de fapt, în aceşti termeni, navigaţia, deprinsă de atenieni generaţii la rînd şi transformată într-un avantaj deopotrivă practic (stăpînirea mărilor, cu insulele şi ţărmurile pe care le ating ele) şi didactic, pentru că un asemenea meşteşug nu poate fi învăţat în pripă, în ajunul unui război. „Meşteşug" este un termen care acoperă sensul vechi al unei perechi de cuvinte cu urmaşi iluştri în vocabularul modern: grecescul *techne* şi latinescul *ars,* sîmburii lexicali ai tehnicii şi artei, se găsesc în acest pasaj din Tucidide şi în prima lui transpunere într-o altă limbă, făcută de Lorenzo Valla, la mijloc de *Quattrocento*.

O meserie care te devorează, nelăsîndu-ţi timp şi energie pentru vreo ocupaţie secundară, pare prea puţin ademenitoare. Concentrarea îndelungată asupra unui domeniu care nu are strălucirea noutăţii şi nu se lasă parcurs în fugă se transformă într-o barieră dincolo de care puţini vor să treacă. Se pot emite spontan zeci de argumente împotriva studiilor de filologie clasică şi le-am auzit formulate sau le-am simţit plutind difuz şi impregnînd *curricula* zilelor noastre. Cui îi mai poate folosi acum filologia clasică? Sinelui şi vremii de acum – chiar dacă pare o formulare excesivă. Puţine studii sînt mai potrivite decît ea spiritului acestui secol. Cele două componente, cea grecească şi cea latinească, sînt inseparabile pentru că au un trunchi comun, trăiesc şi se explică una prin cealaltă. Originea indo-europeană, istoria comună (în cele mari şi cele mici ale ei), literatura aflată în rezonanţă în întregul spaţiu grecolatin, asumarea unui rol fondator în domenii diferite, răspunzînd unui mod de viaţă specific fie grecilor, fie latinilor, domenii pe care le-am moştenit solidar – toate acestea sînt încadrări majore ale Antichităţii grecolatine şi, la fel de mult, argumente ale dependenţei noastre de ea.

Cam tot ce ne înconjoară, dacă vrem să privim cu adevărat, pînă în străfunduri, se desface şi creşte din sfera filologiei clasice. Ameţiţi de întîmplările prezentului, ne regăsim echilibrul privind totul în desfăşurare: şi cuvintele, şi faptele, şi intenţiile, şi rezultatele. Cunoştinţele pe care le adunăm din textele rămase de la antici ne ajută să înţelegem unde sîntem şi cum am ajuns aici – iar cei mai abili dintre noi vor pricepe încotro mergem. La rîndul ei, calea pe care am străbătut-o pentru a aduna aceste cunoştinţe ne-a format, ne-a disciplinat organic: filologul clasic ajunge să fie la locul său în oricare domeniu se întîmplă să lucreze. Domeniile acestea pot fi dintre cele mai variate, rămînînd totuşi în parametrii filologiei clasice, cea care suprapune „tehnica" şi „arta", în care „literatura" acoperă tot ce s-a scris sau se poate scrie (de la un text funerar la un tratat de meteorologie), iar cuvintele călătoresc mereu cu alte sensuri, părîndu-le noi celor grăbiţi şi arătîndu-se întregi celor care vor să le privească. Un cibernetician, să zicem, ar putea privi detaşat spre filologia clasică, zicîndu-şi că este maestru într-o disciplină la care anticii nu visau. Şi ar avea dreptate, dacă nu ar fi cuvintele şi poveştile lor, care îl fac, măcar în nume, frate cu cîrmaciul grecilor *(cybernetes)* şi văr cu un guvernator, de vreme ce romanii au împrumutat termenul tehnic grecesc ca *gubernare,* la propriu şi la figurat.

Pericle îşi încheie discursul într-o notă fantastică: gîndiţi-vă, le spune el atenienilor, aflaţi în pragul războiului cu spartanii – oameni ai pămîntului –, dacă noi am fi locuitorii unei insule, am fi de necucerit.

Experimentarea unui domeniu dur, cu stăruinţă şi concentrare, nu poate fi rezultatul întîmplării şi, cu atît mai puţin, al supunerii la moda zilei. Tinerii care vin astăzi înspre filologia clasică merg împotriva curentului, sînt nonconformiştii pe care nu îi descoperim dintr-o privire, pentru că nu detaliile aspectului sînt altfel. Şi ei, şi alţii ca ei vor rămîne autonomi, ca insularii la care visa Pericle: oamenii pămîntului depind de pămîntul pe care se află, iar dacă pierd o bucată din el, rămîn împuţinaţi; oamenii mărilor au deprins o artă care îi face stăpîni pe tot uscatul atins de ape. Ei nu pot fi împuţinaţi, pentru că ştiinţa lor le deschide toate căile. Rămîn întregi. Integri.

Florian GHEORGHE

Profesorul de latină

Am făcut liceul într-un oraş din provincie. Conform tradiţiei, după 20 de ani m-am întîlnit cu vechii colegi în cadrul ceremoniei atît de cunoscute. Amintirile legate de anii de şcoală şi de calităţile profesorilor dominau discursurile tuturor. Noi, cei din clasele umaniste, am rememorat mai ales orele de latină cu un profesor de excepţie – Dumitru Crăciun. Şi iată de ce.

Pe timpul acela, anii '60, latina se studia în clasele a IX-a şi a X-a. La prima oră de curs, domnul profesor ne-a spus cu o mină serioasă că nu avem voie să deschidem manualul! Ne-a explicat că mai întîi trebuie să înţelegem istoria vechilor latini, cultura şi civilizaţia lor, că umanitatea datorează enorm latinităţii, că noi românii trebuie să fim mîndri de originea noastră latină. La fiecare oră ne povestea diverse episoade din istoria marelui popor: despre începuturile poporului latin, despre Romulus şi Remus, despre viaţa în Roma imperială, despre luptele pentru putere, despre instituţiile statului democratic, despre războaiele din acele vremuri. Ne citea în româneşte, desigur, pagini din Titus Livius, ne ajuta să interpretăm anumite pasaje făcîndu-ne să ne simţim buni şi înţelepţi. Cîteva ore ne-a vorbit despre Ovidiu, cum a ajuns el la Pontus Euxinus, intrigile de palat de după moartea lui Augustus, în care a căzut, se pare, nevinovat; ne-a pus să citim din *Arta iubirii* şi, mai ales, din *Tristele,* pentru a înţelege durerea unui om de cultură surghiunit fără vină.

Acele ore de latină se desfăşurau într-o atmosferă caldă şi liniştită: nu exista frica de verbe şi declinări, de listele lungi de cuvinte care trebuiau învăţate pe de rost. Ne dăruia manuale de latină de dinainte de război, cu pagini îngălbenite şi gravuri din Roma antică (profesorul avea o bibliotecă personală de 80.000 de volume!). Şi totuşi, trebuia să pună şi note. Da, toţi aveam note mari, iar la teze ne ruga să copiem cîteva rînduri de la pagina cutare... Ce importanţă mai avea nota sau media trimestrială, cînd interesul nostru era enorm, cînd toţi eram fascinaţi de acea lume dispărută, dar căreia îi datoram atît de mult?

În trimestrul trei am deschis, în sfîrşit, manualul: citeam însă pentru a descoperi muzicalitatea limbii latine, asemănarea ei cu vorbirea noastră de acum, pentru a înţelege evoluţia unor cuvinte (profesorul deplîngea frumosul cuvînt latin *„res, rei"*, care însemna „lucru" şi care ajunsese la noi doar cu ablativul plural „rebus" – titlul unei reviste penibile în acei ani – care în româneşte însemna „de lucru", adică ceva de omorît timpul, şi nu o bună utilizare a lui). Dacă ar şti dom' profesor că la noi se vorbeşte romgleza...

Nu ştiu dacă acum ar mai fi posibil ca un profesor de latină să procedeze astfel: să sacrifice programa şcolară de dragul transmiterii unei viziuni într-adevăr folositoare pe termen lung elevilor. Toţi colegii de şcoală cu care m-am întîlnit de-a lungul timpului mi-au spus că au în casă cel puţin un manual şi un dicţionar latin-român, omagiu profesorului care i-a făcut să înţeleagă originile noastre şi perenitatea unei mari culturi. Domnul de latină ştia că, pentru copiii de şcoală, drumul spre un mare popor începe cu înţelegerea istoriei şi a valorilor sale, iar gustul pentru limba şi gramatica sa vor veni de la sine, fără chin şi fără teamă.

Florian Gheorghe *este psiholog.*

LECTURI NECONVENŢIONALE

Apicius, De re coquinaria / Arta culinară sau bucătăria în Roma antică, *trad. de Theodor Georgescu, Albatros, 2003;*

Lucian din Samosata, Istoria adevărată, *trad. de Florica Bechet, Paideia, 2000;*

Lucian din Samosata, Dialogurile curtezanelor, *trad. de Florica Bechet, Paideia, 2002;*

Petroniu, Satyricon, *trad. de Eugen Cizek, Paideia, 2003.*

Un exercițiu mental permanent

interviu cu Gabriela CREȚIA

De cînd predaţi la Catedra de Clasice?

Am intrat la catedră imediat ce mi-am terminat studiile, în 1957. A fost consensul profesorilor să rămîn acolo şi să fac meserie aşa cum m-au învăţat dascălii mei. Din '57 mă ocup de meseria asta, în ciuda faptului că am ajuns pensionară şi profesor onorific.

Ce v-a determinat să alegeţi studiul clasicelor?

Cred că au contribuit trei factori la alegerea aceasta: în primul rînd, profesorul meu de liceu, Gheorghe Guţu, care era un om binecuvîntat pentru noi toţi, inteligent, cultivat şi avînd mare grijă de formarea etică a elevilor lui, nu numai de cea ştiinţifică. El este autorul *Dicţionarului latin-român,* dar şi a importante traduceri din autori antici. A format o întreagă şcoală. Am fost cîţiva acolo care şi-au făcut un nume mai tîrziu: Eugen Cizek, Constant Georgescu, Sorin Stati, Mihai Nasta şi mulţi alţii. În al doilea rînd, biblioteca din casa părinţilor mei, ce conţinea şi texte din Antichitate, pe care am început să le răsfoiesc. Apoi influenţa lui Petru Creţia, personală, desigur, dar care se întindea şi pe plan profesional. Colaborarea cu el, lectura împreună – era un exeget unic al textelor antice – m-au marcat şi mi-au dat o deschidere, un orizont şi o pasiune care nu m-au părăsit nici astăzi.

Cum se preda latina cînd eraţi elevă şi studentă?

Cred că aveam vreo patru-cinci ore de latină pe săptămînă şi două de greacă veche. Pentru că era un liceu numit „clasic", singurul din ţară. Acolo chiar se făcea carte serioasă. În facultate a fost un fel de grădină a raiului pentru că am avut dialog spiritual cu nişte oameni de cea mai înaltă clasă: profesorii Iancu Fischer, Mihai Nichita, Traian Costa, Alexandru Graur, Eugen Dobroiu. Era o atmosferă de lucru intensă, în care nimeni nu lua în uşor ceea ce făcea. Datoria era datorie. Şi datoria asta a devenit foarte repede fascinantă.

De ce?

Simţeam, în primul rînd, că se mişcă foarte rapid şi foarte bine micuţele celule cenuşii, cum spune ştim noi cine. Era un exerciţiu mental permanent, ca o gimnastică ce îţi dădea o stare de euforie. Ascultînd de rigorile dicţionarului şi ale gramaticii, erai lăsat singur în faţa textului. Şi era o provocare extraordinară să reuşeşti să dai de capătul sensului acestui text – nitel criptic, bineînţeles – căci limbile clasice nu sînt uşoare... Iar în operaţia de dialog cu textul şi de întrecere cu el, simţeai, într-adevăr, că prinzi aripi. Şi cînd ajungeai la capăt, era o bucurie greu de descris.

Care este diferenţa dintre traducerea unui text din latină şi a unuia dintr-o limbă modernă?

O diferenţă majoră, în măsura în care o limbă vie o intuieşti, iar o limbă „moartă" trebuie s-o decodezi ca pe un joc de cuvinte încrucişate. Ai nişte reguli, trebuie să le aplici şi să vezi dacă textul te biruie pe tine sau tu pe el. E cu totul alt proces mental. Pentru un text antic trebuie să porneşti de la analiză, nu de la adulmecarea sensului. De la analiza gramaticală, de la o imagine abstractă, matematizată a lui, de unde ajungi, încet-încet, la soluţie. E altă cale de acces. Limba străină modernă te lasă să te apropii de ea fără intermediarii gramaticali. Poţi să înveţi, dacă vrei, o limbă modernă străină şi numai după auz, cum cîntă lăutarii după ureche.

Şi mai este ceva: după ce ai decodat textul, după ce ai acces la sens, poţi gusta frumuseţea stilistică. Te poate impresiona artistic textul. Or, ca să ajungi la stadiul acela, e nevoie de foarte mult exerciţiu, de cineva care să-ţi dea nişte indicii, repere, jaloane. După care, începi să te descurci singur. Şi, credeţi-mă, textele latine sînt de o mare, mare frumuseţe. Altfel – dacă ar fi fost doar mesajul – nu s-ar fi păstrat. Este însă şi perfecţiunea formală.

Cum erau structurate materiile cînd eraţi studentă?

Era o structurare inteligentă pentru că era cronologică, indiferent de genuri. După părerea mea, aşa e mai bine. Ştim că în momentul de faţă există o suferinţă a plasării în istoric şi în geografic pentru cei tineri. În afară de studiul pe text, se făceau estetică, literatură comparată. Desigur, şi cu odioasa încărcătură de cursuri ideologice. Pe vremea aceea erau 40 de locuri, apoi 20...

Cum au evoluat lucrurile ca materii, ca număr de locuri? Ştiu că, pe la sfîrşitul anilor '80, secţia de Clasice avea şapte locuri şi era din doi în doi ani...

Acum nu mai este atît de riguros oprit accesul. Avem 15-20 de locuri anual, unele dintre ele fiind cu plată. Studiul se întinde în momentul de faţă doar pe trei ani, ceea ce e ridicol, extrem de puţin. Lucrul cu textul devine minoritar şi e păcat, pentru că nu se pot învăţa limbile clasice fără acesta.

Au apărut şi cursuri de istorie, filozofie antică? Se vorbeşte de asocierea studiului limbilor clasice cu cel al altor discipline înrudite...

Numai la master e o combinaţie de cursuri: romanistică, istorie, filozofie. Există posibilitatea ca masteranzii să-şi ia credite de la Facultatea de Istorie, de Filozofie. Avem, între ultimii, absolvenţi de istorie, filozofie, teologie care se înscriu la Studii clasice ca la o doua facultate, pentru a avea acces direct la textele clasice. Sînt, printre ei, minţi strălucite. Un exemplu ar fi Gabriel Liiceanu, care a absolvit Clasicele după Filozofie.

Se poate constata o diminuare a numărului de studenţi?

Avînd în vedere că, acum, există şi posibilitatea de a intra doar pe baza notelor din liceu, numărul de studenţi se mai diminuează pe parcursul anilor de facultate. Dar acesta este un fenomen foarte vechi: pe vremea cînd eram eu studentă, am început 25 şi am absolvit patru... Pe unii dintre studenţi pur şi simplu nu îi ţin puterile...

O limbă „moartă" trebuie s-o decodezi ca pe un joc de cuvinte încrucişate.

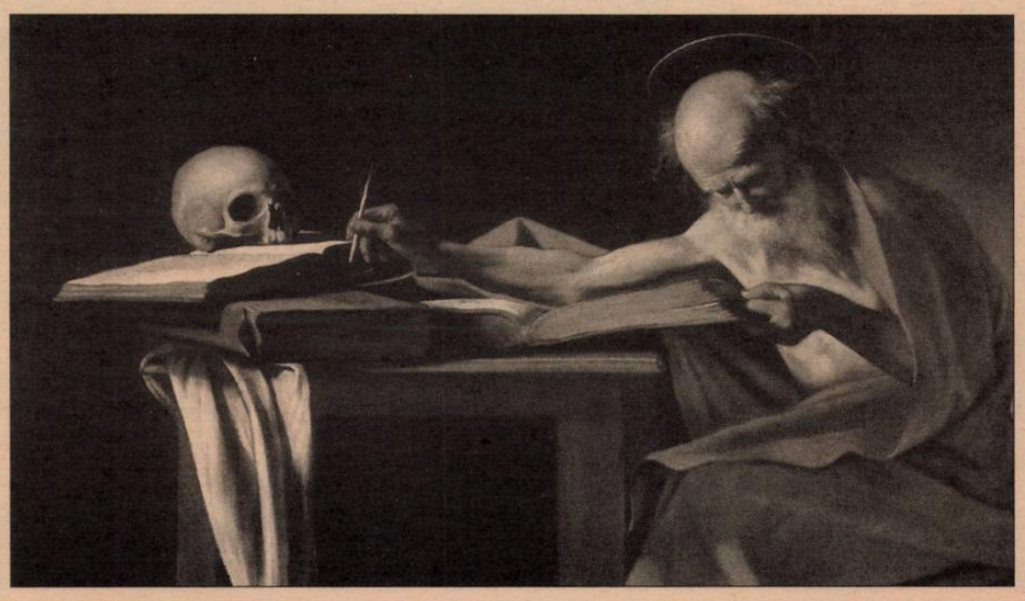

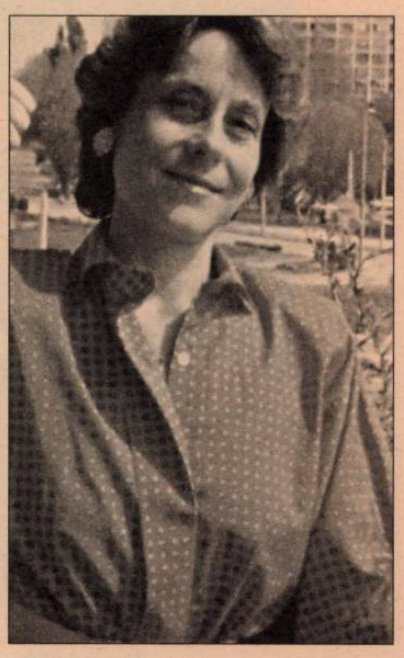

Gabriela Creţia, *profesor onorific la Catedra de Filologie clasică, Universitatea Bucureşti, este autoarea, printre altele, a volumelor:* Morfologia istorică a verbului latin, *Editura Universităţii Bucureşti, 1999;* Dignus et ses dérivés. Étude de lexicologie diachronique latine, *Editura Universităţii Bucureşti, 2003. A tradus Paul Veyne,* Sexualitate şi putere în Roma antică, *Humanitas, 2009.*

Aproximativ cîţi studenţi termină facultatea în ultimii ani?

Diferă de la an la an: uneori zece, alteori trei...

Care sînt motivaţiile studenţilor? Pentru ce aleg clasicele?

În general vin pentru că le-a plăcut: profesorul de liceu a ştiut să le deschidă gustul şi, în momentul în care ai prins acest gust, e greu să te mai desprinzi de el. E ca o marcă, o pecete...

Nu vin cu un plan profesional cert?

Dar cîţi elevi au un plan profesional la 17 ani? După aceea, desigur, capătă unul. Unii devin profesori de liceu. Cei mai buni fac o carieră universitară, nu doar la noi, ci şi în străinătate. De asemenea, pot deveni cercetători: avem o echipă foarte bună la Institutul lingvistic, şi la cel de Literatură. Alţii devin ziarişti sau ghizi de muzeu. Ori fac paleografie: descifrează texte scrise în latină în Evul Mediu în cancelariile româneşti, pe vremea lui Ştefan cel Mare ş.a. m.d., care se găsesc în bibliotecile din ţară. Foarte mulţi dintre absolvenţii noştri sînt editori: sînt obişnuiţi cu munca migăloasă pe text. Alţii s-au profilat pe arheologie. Sînt absolvenţi care se ocupă de inscripţiile bisericeşti. Doina Doroftei, de pildă, a făcut analiza exhaustivă a inscripţiilor latineşti din bisericile catolice transilvănene.

Ce se va întîmpla cu absolvenţii în momentul în care orele de latină vor deveni opţionale? Nu se ştie de cîţi profesori va mai fi nevoie...

E greu de prevăzut, şi situaţia poate fi văzută într-o perspectivă obscură. Noi sperăm că autorităţile în drept vor putea înţelege ce importanţă are studierea unor atari limbi: care îţi dezvoltă şi gîndirea logică, şi libertatea de gîndire şi simţul responsabilităţii civice. De ce să nu ne gîndim că democraţia, grecii au descoperit-o: funcţionarea republicană – cu instituţii care se controlează una pe alta, cu magistraţi care dau socoteală la ieşirea din mandat – s-a aplicat, secole la rînd, la Roma, cu rezultate excelente. Acolo s-a format tradiţia convieţuirii în cetate. Toate lucrurile acestea pătrund în psihicul unui clasicist, rămîn şi-şi pot dovedi eficienţa chiar pe plan social, pe planul convieţuirii şi al clădirii vieţii comune în societate.

Există posibilitatea de a integra studiile clasice în studii europene?

Sigur, sînt de acord cu acest lucru, în măsura în care, pînă la urmă, rădăcinile noastre comune sînt ale culturii clasice. A te apropia de cultura clasică înseamnă, realmente, să trăieşti în casa comună europeană. E esenţial, cred, pentru viitorul unui continent care visează să fie unitar.

Studiile clasice înseamnă şi o cultură generală solidă... Dacă se vor desfiinţa orele obligatorii de latină din licee, se va pierde şi aceasta?

Înţeleg că s-a obţinut o oră de cultură mitologică la clasele mici, la clasa a VII-a sau a VI-a. Cel mai bine este să se înceapă măcar pe la 12 ani. Aceste ore vor cuprinde cunoştinţe de cultură generală, care s-ar putea să-i capteze pe mulţi copii. La urma-urmei, dacă vrem să înţelegem literatura modernă a Europei, nu putem să nu cunoaştem bagajul mitologic clasic. Chiar filmele şi serialele de mare succes se amuză utilizînd elemente latine. Harry Potter, de pildă, foloseşte formule latineşti. Regăsim motive, teme, personaje, situaţii narative... *Nihil novi sub sole...* Ceea ce omenirea a descoperit odată nu pierde. Perpetuează şi fructifică.

a consemnat
Iaromira POPOVICI

Eugen MUNTEANU

De ce sînt sceptic

Am avut norocul să urmez un liceu umanist şi să absolv secţia de limbi clasice a unei universităţi româneşti. De aceea, mă simt şi mă consider un cetăţean corect educat şi instruit, perfect capabil să înţeleg resorturile europenităţii şi, deopotrivă, ale românităţii mele. Exerciţiul, timpuriu şi continuu, al învăţării limbilor europene clasice, greaca şi latina, m-a condus la conturarea unui tipar de gîndire, a unei scări de valori şi a unui orizont conceptual specific, pe care le socotesc superioare intelectualmente celor rezultate din alte mecanisme educaţionale. De aceea deplîng şi resimt ca pe o pierdere personală declinul accentuat, poate chiar falimentul definitiv al învăţămîntului clasic în România. Ştiu că acest declin este mondial şi că are cauze multiple, unele obiective, dar mai ştiu şi că în multe părţi (SUA, Anglia, Olanda, Austria, Germania, Polonia...), contramăsurile instituţionale de protecţie sînt mult mai viguroase şi mai consistente. Dar nu despre cauzele acestui declin şi despre eventuale „contramăsuri" doresc să vorbesc, ci despre „vinile" noastre proprii, ale celor „de meserie". Căci nu trebuie să ne facem iluzii în privinţa unei reacţii oarecare din partea oficialităţilor de la orice nivel ar fi ele! La acest palier, cel al „politicilor educaţionale", bătălia este de mult pierdută.

Sînt de părere că statutul jalnic al studiilor clasice pune în evidenţă dimensiunea şi tipologia impostorii academice din România actuală. În liceu, în universitate, în academie sau în biserică, acolo unde studiile clasice ar trebui protejate şi cultivate, peste tot constaţi acelaşi dezastru, adică dezinteres, populism, superficialitate, „vînare de vînt"! Membrii generaţiilor care mai purtau încă pecetea formării liceale interbelice, în care limbile clasice ocupau un loc central, care-şi formaseră gîndirea prin lectura analitică a textelor lui Cicero, Tacitus, Titus Livius, Plutarh sau Thukidides, au ieşit de mult din sfera decizională. Au rămas să decidă „pedagogii" şi „didacticienii" de profesie, preocupaţi de decenii de „implementarea" în licee şi universităţi a tot felul de programe de „educaţie pentru viaţă şi pentru piaţa muncii", în care tot felul de pedagogii generale şi speciale, psihopedagogii şi didactici, mai recent şi „abilităţile informatice", îşi iau partea leului, pentru studiul limbilor clasice nemairămînînd timp! Imensă reţea de interese cu noduri în guverne, parlamente, universităţi şi inspectorate şcolare, *lobby*-ul pedagogilor „de profesie" este atotputernic, pe cînd cel al clasiciştilor... nu există!

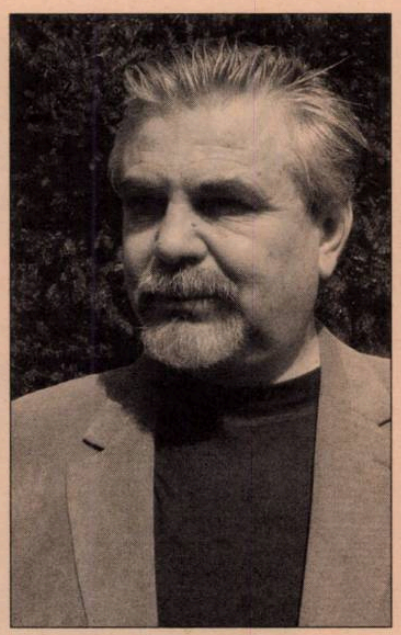

Eugen Munteanu
este profesor la Facultatea de Litere şi director al Centrului de Studii Biblico-Filologice „Monumenta linguae Dacoromanorum" al Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi; visiting professor la Institutul de Romanistică al Universităţii din Viena, director al Institutului de Filologie Română „A. Philippide" şi preşedinte al Asociaţiei de Filologie şi Hermeneutică Biblică din România. Ultima lucrare publicată: Lexicologie biblică românească, *Humanitas, 2008.*

Nu au fost eliminate în ultimii ani pe nesimţite şi cu nesimţire criminală în programele de studiu ale studenţilor şi masteranzilor de la facultăţile de filologie orele de latină, pentru a lăsa loc „orelor" noastre şi alor noştri? Adică materiilor „interdisciplinare" fictive, găunoase şi fără perspectivă, propuse însă de componenţii găştilor care ne aleg şefi de catedre, prodecani sau decani, o dată la patru ani? În fond, de ce ar ajunge pînă la urmă studenţii noştri să ştie mai multă latină decît ştim noi, filologi, filozofi, teologi, istorici, arheologi şi ce-om mai fi noi, specialişti de doi bani, cu doctorate măsluite şi cu avansări aranjate pe „autostrăzile" marilor filiere naţionale sau pe „cărările" micilor mafii locale? Cum ar arăta studiul intens sau măcar cultivarea formală a limbilor clasice la universităţi recente, de două parale, la care şefii de catedră, decanii şi prodecanii, rectorii şi prorectorii n-au apucat să se facă cunoscuţi ei înşişi dincolo de bornele «municipiului» natal, dar îşi întocmesc pe site curricula bombastice?

Nu predau la facultăţile de filozofie, de decenii, istoria filozofiei antice şi medievale „profesori" care nu cunosc gramatica elementară a limbilor latină şi greacă? Ce mai poţi să spui cînd citeşti cu stupoare în *curriculum*-ul unui „profesor" recent declaraţia că ar stăpîni „pentru nevoile cercetării" latina şi greaca, deşi ştii bine, fiindcă ţi-a fost elev, că n-are habar nici măcar de conjugarea verbelor regulate din cele două limbi clasice?

Nu vezi la tot pasul „persoane publice" împăunîndu-se ridicol cu citate clasice trunchiate sau scîlciate, în căutarea disperată a unei legitimări a vidului şi impostorii?

Dar Academia Română? A auzit cineva de vreo cît de mică iniţiativă, de un cît de vag gest de îngrijorare în ultimele decenii faţă de declinul studiilor clasice în România? În fond, în această Academie Română, născută cu peste 150 de ani în urmă sub autoritatea latiniştilor ardeleni T. Cipariu şi A. T. Laurian, mai există vreun membru clasicist de formaţie? Şi apoi, cu tot respectul, cîţi dintre membrii actuali înţeleg ceva din gramatica latină, ca să nu mai vorbim de subtilităţile stilului clasic? Mai este atunci de mirare că o mare parte a *establishment*-ului universitar-academic actual cultivă o cultură „naţională" etnocentrică şi precară, fără rădăcini şi fără orizont... Cine să le mai spună „în lături" impostorilor tracomani din ce în ce mai agresivi şi mai „credibili" pentru publicul larg înrobit televiziunii?

Să mai vorbim de cele patru sau cinci catedre de specialitate din cîteva mari universităţi ale ţării? Cît de vizibile sînt acestea, cu membrii lor timoraţi şi prinşi în mecanismul degradant al supravieţuirii academice, la „mila" unor senate mai mult sau mai puţin binevoitoare, dominate de o gîndire mercantilă („Nu aveţi studenţi!")?

Societatea de Studii Clasice din România mai există ea oare? Care îi este activitatea? Cine o conduce? Revista editată de ea, prestigioasă cîndva, *Studii clasice,* mai apare? Unde se difuzează?

Paseiştilor ca mine le mai rămîne doar regretul nostalgic după un tip de spaţiu public în care citatul clasic să nu mai fie scîlciat la tot pasul. Nu afirma cu morgă, în urmă cu cîteva luni, la radio, un ilustru „filozof" contemporan că *Dura lex sed... dura.,* sub încuviinţarea slugarnică a moderatorului preocupat să îi servească mereu mingi potrivite la fileu „dlui profesor"? Nu citeşti, vai, atît de frecvent, în prefeţe la cărţi academice, publicate la fel de fel de edituri mai mult sau mai puţin universitare, prezentări neruşinat-elogioase în care se arată că autorul respectiv tocmai şi-a susţinut teza de doctorat cu distincţia *magna cum laudae?* Nu auzi mereu la intonarea imnului academic „Gaudeamus" încheierea triumfală *semper sint in flores?* Chiar dintre cititorii de bună credinţă ai acestor rînduri, cîţi sînt cei care nu pot sesiza unde se află greşeala de gramatică latinească din banalele exemple de mai sus?

Paseiştilor ca mine le mai rămîne doar regretul nostalgic după un tip de spaţiu public în care citatul clasic să nu mai fie scîlciat la tot pasul.

Aceştia fiind, cum vom putea evita ineluctabila decizie falacioasă: ce nu înţelegem ne irită. Ce ne irită este inutil. Latina ne irită. Latina este, deci, inutilă. *Ergo:* latina trebuie să dispară.

PUBLICITATE

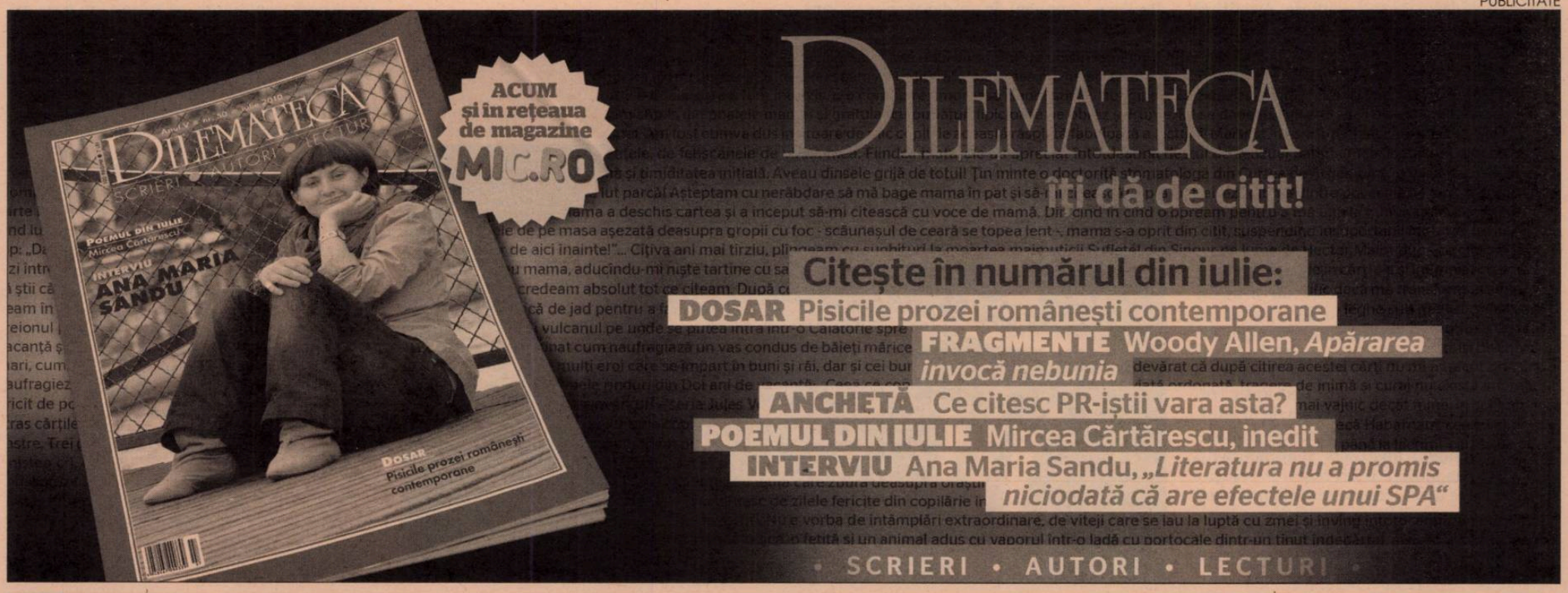

Mirel BĂNICĂ

Sfînta e a poporului!

– practica pelerinajului în România contemporană–

N. red.: *Autorul îşi continuă povestea cercetării de teren intitulată „Eu cred în felul meu", pe care a întreprins-o la pelerinajul din octombrie 2009 cu ocazia hramului Sfintei Cuvioase Parascheva. Primele două părţi au fost publicate în numerele anterioare.*

La ora 09,30 dimineaţa, după şase ore de aşteptare, părăsesc rîndul sub privirile pline de reproşuri ale celor din jur. Jandarmul de lîngă mine mă întreabă dacă vreau să merg doar la toaletă, nu înţelege cum poate ceda cineva atît de aproape de ţinta finală (mai aveam circa două ore, două ore şi jumătate de aşteptare – „dacă ne ajută Dumnezeu şi Sfînta să nu apară parlamentarii, să nu se oprească rîndul", după cum spunea o voce din jur. Odată ieşit din rînd, mă îndrept către mica esplanadă din faţa Catedralei, acolo unde va avea loc slujba religioasă dedicată Sfintei Parascheva. Pînă să ajung însă acolo, parcurg încă o dată imensul rînd cu privirea, de data aceasta în sens invers. Ceea ce mă izbeşte în toată această diversitate incredibilă este absenţa preoţilor şi a călugărilor din rînd. Sau, mai, bine spus, non-prezenţa lor este acută, te-ai fi aşteptat să fie acolo, nu doar ca administratori ai sacrului şi ai evenimentului, în general, dar şi ca buni păstori, în mijlocul mulţimii.

14 octombrie, orele 11,00-13,00. Slujba dedicată Sfintei Parascheva se află în plină desfăşurare. Exceptînd pelerinii aflaţi în rînd, pot fi distinse două mari grupuri de oameni. Un prim grup asistă la slujbă, înghesuit în faţa estradei sau cu ochii pe un ecran uriaş. Un alt grup, foarte heteroclit, este prezent la marea atracţie reprezentată de pelerinaj. Cinetica este maximă, sînt singurele momente de veritabilă îmbulzeală pe care le-am putut vedea pînă acum. Două curente umane, ca două Gulf Stream-uri în miniatură, dau naştere la diverse fricţiuni şi altercaţii între cei care vor să participe la slujbă şi ceilalţi, simpli gură-cască, turişti sau curioşi. La un moment dat, rîndul se dezorganizează de-a binelea. Se zvoneşte că au venit „parlamentarii" de la Bucureşti, numele generic acordat aici oricărei oficialităţi. Ei sînt lăsaţi să intre să se închine fără aşteptare, fapt ce strică dinamica rîndului. Cei din spate nu înţeleg ce se întîmplă, împing, situaţia este critică. Starea de iritare este vizibilă. Sub ochiul de sticlă al unei camere TV, o femeie strigă suficient de tare pentru a fi auzită de cei din jur: „Sfînta, draga de ea, nu este a parlamentarilor şi nici a popilor! Ea este a noastră, a poporului!" Recunosc că m-am oprit în loc, uluit. Strigătul acelei femei

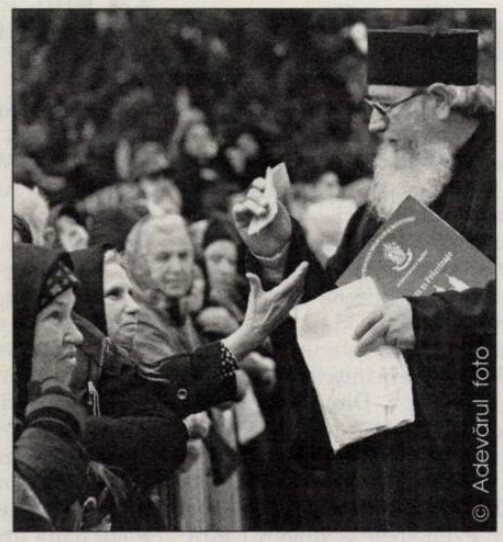
© Adevărul foto

închidea în el toată complexitatea relaţiei dintre pelerinaj şi religia populară. Biserica îi percepe pe sfinţi ca pe nişte intermediari între om şi divinitate. Religia populară nu gîndeşte însă aşa, pentru că ea se *opreşte* pur şi simplu la sfinţi. Astfel, se creează o stare de comunicare extrem de intensă cu sacrul, pe care teologia oficială nu prea a vrut şi nici nu prea a ştiut să-l analizeze de-a lungul timpului, dar care, iată, este o realitate pe teren. Pelerinajele, din multe puncte de vedere, arată toată puterea de creativitate şi spontaneitatea religiei populare, greu de ţinut în frîu de către Biserică. Religia populară ascunde dorinţe şi nevoi profunde de sacru, pe care religia „oficială" nu le poate satisface. Sau, după cum scria François Isambert, distins sociolog al religiilor, „religia populară datorează mai mult oamenilor şi mai puţin cărţilor".

Imaginea pelerinajului ca scenă publică apare acum în toată splendoarea sa. Toate împrejurimile catedralei sînt împînzite de tarabe mai mari sau mai mici unde se vînd obiecte religioase. Ştefania Stoica, artistă, îşi prezintă ea însăşi CD-urile conţinînd un fel de doine-balade lente, dulcege. Pe măsuţa de lemn din faţa sa stă scris: „Muzică religioasă". Artista şi-a construit o imagine pioasă (voal negru, rochie lungă, corectă), iar atunci cînd nu este solicitată de clienţi, ţine mîinile încrucişate pe piept. CD-urile sînt realizate artizanal, direct pe blancuri, nu poartă nici o inscripţie. Doar imaginea interpretei pe copertă: ea priveşte spre cer exact ca o Madonă îndurerată.

Inventarul obiectelor religioase propuse spre vînzare, modul în care sînt prezentate şi aşezate, negocierea preţului etc. ar putea constitui obiectul unei prezentări separate. Doar o scurtă enumerare: ceas fosforescent plus crucifix, 20 de lei. „Merge şi cu încărcător de Nokia, domnu'", spune dezinvolt vînzătorul. Săculeţ vată sfinţită Sfînta Parascheva plus tămîie, plus mini-icoană plastifiată, totul introdus într-un cub de plastic, 3 lei. Candelă plus cărbune, plus tămîie, 10 lei. La o privire mai atentă, plicul de carton vîndut sub numele de „tămîie" se dovedeşte a fi o aromă indiană oarecare, de genul celor vîndute în orice magazin cu profil oriental din Occident. Candele fumegă abundent, umplînd aerul cu miresme orientale. În imensa lor majoritate, obiectele vîndute sînt fabricate în China, inclusiv straiele preoţeşti. Icoanele mai provin şi din Rusia, *via* Chişinău. Este foarte greu, dacă nu imposibil, să mai găseşti pe tarabe obiecte care pînă la jumătatea anilor '90 făceau parte din artizanatul mănăstiresc: cruciuliţe şi crucifixe sculptate, ouă încondeiate, icoane pictate manual, ştergare etc. Tot la tarabe se pot cumpăra o mulţime de publicaţii religioase. Editate în marea lor majoritate extrem de precar (fotocopiate xerox şi legate artizanal) sînt greu de găsit în altă parte, din cauza distribuţiei lor inexistente. Foi volante, broşuri efemere *(Iisus biruitorul,* stă scris pe una dintre ele), cărţi de rugăciuni. Peisajul publicistic este dominat însă de cărţile dedicate Părintelui Arsenie Boca, pe de o parte, iar pe de altă parte, de cărţile domnului Dan Puric. În multe cazuri, am putut observa cum cele două cărţi, *Cine sîntem?* şi *Omul Frumos,* se găseau expuse între alte volume cu subiecte ezoterice sau naturiste. În faţa unei astfel de tarabe cu obiecte religioase, izbutesc să discut cu un jandarm aflat la sfîrşitul serviciului. A fost de strajă în punctul cel mai nevralgic, chiar lîngă raclă. Dialogul se leagă uşor, atunci cînd constatăm că avem acelaşi scop: căutăm icoane „româneşti" (cu ghilimele, desigur), altele decît cele din Rusia, Ucraina sau China. Mărturiseşte puţin încurcat că a fost ales de comandantul său să stea de veghe chiar acolo deoarece „m-au citit, au simţit că le am cu religia". După ce încrederea s-a aşternut între noi, îmi propune discret să mă bage în faţă, atunci cînd va fi iarăşi de serviciu.

Printre tarabe, se plimbă un tînăr de circa 30 de ani, îmbrăcat în trening, cu şosete în papuci de plastic. Poartă cu el o listă de semnături. Este vorba de un candidat independent la cea mai înaltă demnitate a statului, cea de preşedinte. Îşi începe de fiecare dată discursul de abordare, cu propoziţia: „Sînteţi de acord ca pelerinii să fie lăsaţi să doarmă în frig, afară, pe jos, în Catedrală? De îndată ce voi fi ales, voi schimba această stare de lucruri!". După care, întinde cu gest decis, aproape agresiv, tabelul cu semnături curioşilor strînşi cerc în jurul său. Oamenii rîd de el, dar sînt şi persoane care semnează automat, fără a şti de fapt despre ce este vorba.

14 octombrie 2009, seara, după ora 18,30. Condiţiile meteo au devenit iarăşi dificile, temperatura a scăzut la circa 3-4°C. Stă să plouă, ceea ce dă naştere unui sentiment de îngrijorare în rîndul celor aşezaţi la rînd. Compoziţia acestuia s-a modificat vizibil, se pot vedea mulţi tineri din mediul urban, cca 25% din totalul celor prezenţi, după estimările mele vizuale. Pelerinii din satele Moldovei, dar şi ţiganii colorat îmbrăcaţi din nordul şi vestul Transilvaniei au plecat, ceea ce îmi aminteşte de dialogul purtat cu o vînzătoare de carte religioasă. „Pelerinii *adevăraţi* vin cu patru-cinci zile înainte, mai pe la început. Restul, la spartul tîrgului, mai mult să caşte gura, să facă şi ei cumpărături, să se laude la copii că au fost pe aici."

Odată cu lăsarea întunericului, se creează adevărate „instalaţii" religioase. Candele şi lumînări de plastic, plus icoane de mici dimensiuni, majoritatea reprezentînd imaginea Sfintei Parascheva. Mai tîrziu, discutînd cu un preot ce participase la pelerinaj, acesta mi-a spus că ele servesc pentru „a arăta drumul pelerinilor". Văzut de departe, efectul vizual este copleşitor. În timpul ultimelor staţii, chiar înainte de sosirea la raclă, starea de nervozitate şi nerăbdarea ating punctul maxim. Grupurile devin din ce în ce mai compacte, înghesuiala este mare. „Oameni buni, de ce împingeţi aşa, că doar aţi fost atît de cuminţi pînă acum", spune un jandarm care încearcă să pară calm. O doamnă care distribuie colivă în pahare de plastic spune că are „prieteni preoţi care sînt chiar acum de serviciu la raclă. Nici ei nu mai rezistă, săracii, sînt epuizaţi după atîtea zile cu mulţimea".

Remarc în treacăt faptul că tarabele improvizate se întind pînă la doar cîţiva metri de raclă. Integrat în rînd, mă apropii de punctul zero al aşteptării, al rîndului, al ordinii stabilite în acea seară acolo. Racla Sfintei Paracheva este depusă pe un fel de mică scenă rectangulară din lemn, cu acoperiş. Locul este înconjurat cu garduri metalice de protecţie, pe care sînt suprapuse folii mari de plastic, protecţie împotriva ploii extrem de violente care a căzut cu o seară în urmă. Un sas în care are loc contactul cu sacrul. În jurul scenei se găsesc mai multe persoane în genunchi, în adoraţie extatică, precum şi mai mulţi părinţi cu copii în braţe, încercînd să se apropie de raclă, fără a sta la rînd.

(va urma)

Mirel Bănică *este cercetător la Institutul de Istorie a Religiilor. Recent, a publicat cartea* Fals jurnal de căpşunar, *Editura Institutul European, 2010.*

PUBLICITATE

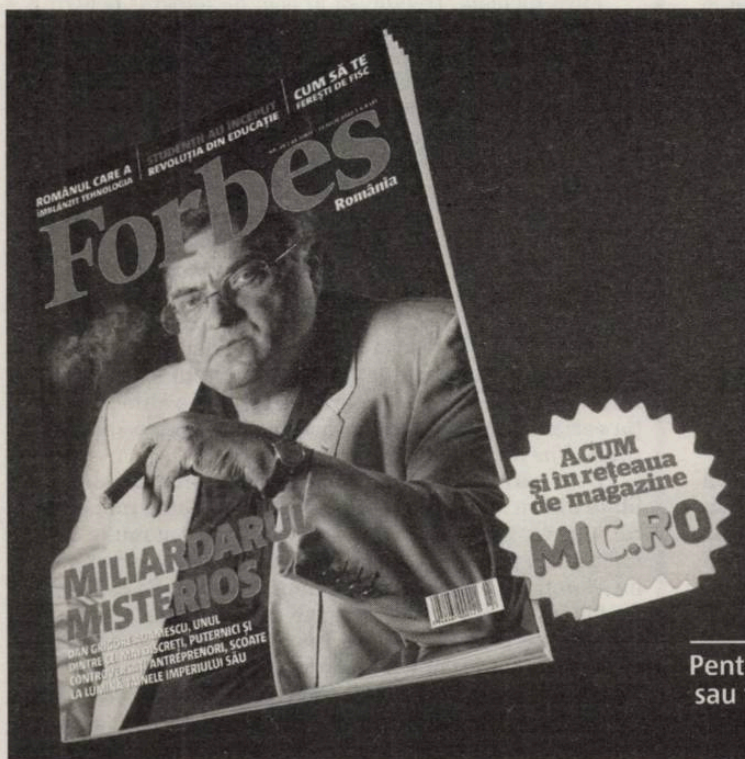

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

DILEMA VECHE recomandă

A apărut noul număr Forbes!

Citește despre tainele imperiului unuia dintre cei mai puternici, controversați și discreți antreprenori - miliardarul Dan Grigore Adamescu

Revista Forbes România apare lunea, la fiecare două săptămâni

Pentru abonamente sunați la **0372.130.245, 0372.130.246**, de luni până vineri între orele 09.00-18.00 sau trimiteți e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamații abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67

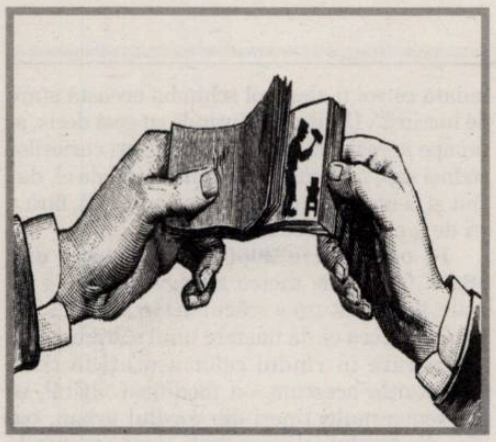

Marius CHIVU

feedbook

Partea comică a succesului

● **Mircea Cărtărescu, *Frumoasele străine*, Editura Humanitas, 2010.**

Cu proza lui Mircea Cărtărescu lucrurile n-au stat niciodată simplu. La sfîrşitul anilor '80, deceniu dominat clar de poezia lui, apărea (cu titlul *Visul)* volumul de povestiri *Nostalgia*, probabil cea mai bună carte de proză scurtă din întreaga noastră literatură. Micul roman *Travesti* (1994), cea mai subevaluată carte a lui Mircea Cărtărescu, a făcut trecerea înspre primul volum al trilogiei *Orbitor, Aripa stîngă* (1996), roman receptat entuziast şi care a ridicat enorm orizontul de aşteptare al prozei româneşti, fiind comparabil, ca impact, cu romanele moderniste din anul 1933. În 2004 apărea al doilea volum de povestiri al scriitorului, *De ce iubim femeile,* care aduna textele scrise, lună de lună, pentru revista *Elle*. Schimbarea de stil, în sensul accesibilităţii ce nu făcea însă rabat de fantezie şi magie narativă, i-a fermecat pe primii comentatori care au remarcat simplitatea şi talentul de povestitor pe spaţii foarte scurte al unui scriitor care, între timp, publicase şi volumul secund al trilogiei sale oniric-vizionare complexe, dezvoltat narativ pe mai multe paliere, cu multiple registre stilistice şi cu o mizã cu mult peste media prozei româneşti (dar şi peste puterile criticii, în paranteză fie spus). După ce s-a aflat că *De ce iubim femeile* se vinde incredibil de bine, volumul a primit peste noapte eticheta de literatură comercială. Nici una din povestirile cărţii (cu titlu, e-adevărat, ultra-vandabil) nu se înscrie în vreun gen aşa-zis de consum: nu sînt nici poliţiste, nici sentimental/erotice/porno, nici fantasy-uri, însă faptul că un volum de povestiri (gen atît de prost considerat la noi ca şi aiurea) se vindea atît de bine nu se putea explica decît prin faptul că era vorba de o literatură pentru mase, fără cine ştie ce calităţi literare. Faptul că, într-o perioadă în care literatură română contemporană nu avea cine ştie ce cotă, nici măcar în propria ţară, un volumaş, şi încă unul de povestiri, ajungea best-seller (cifra oficială este, astăzi, de 165.000 de exemplare vîndute), mai mult, apăruse pe piaţă în ediţii piratate (se mai ştiu alte cazuri de scriitori români pirataţi?) poate fi explicat în fel şi chip, dar numai prin calitatea comercială a textelor, nu. Recitiţi „Nabokov la Braşov", sau „Cu urechile pe spate", sau „Irish Cream", sau „Zaraza" (apropo, personajul Zaraza a intrat în cultura urbană datorită lui Cărtărescu) sau aproape oricare din celelalte povestiri.

Succesul acestei cărţi a marcat însă momentul în care prozatorul Mircea Cărtărescu a început să fie judecat cu o ciudată condescendenţă şi inadecvare critice. Dosarul receptării trilogiei *Orbitor,* proiect romanesc profund postmodern (poate unicul de la noi), este aiuritor. Criticată după cele mai moderniste criterii, trilogiei i s-au adus cele mai debile reproşuri, ultimul dintre acestea fiind acela că imaginea istoriei din *Aripa dreaptă* este deformată ficţional. Criticii s-au răzgîndit de la un volum la altul, au ales fiecare altă parte a trilogiei ca fiind cea mai reuşită, au afirmat că cele trei cărţi nu ar face parte din acelaşi deceniu literar, au catalogat trilogia ca fiind parţial capodoperă, parţial eşec, oricum cel mai bun roman al ultimului deceniu. Cine va avea răbdarea să citească acest dosar nu va înţelege, de fapt, nimic. Între timp, cele trei volume de proză, cît se poate de dificilă şi de solicitantă, însumînd 1500 de pagini, au fost deja traduse integral în cîteva limbi străine, avînd şi o receptare foarte bună, iar acasă s-au vîndut în aproape 70.000 de exemplare. Cum ziceam, cu proza lui Mircea Cărtărescu lucrurile n-au stat niciodată simplu.

Frumoasele străine este un volum cu trei povestiri publicate iniţial, în foileton, în revista *Şapte seri*. Din acest motiv, povestirile sînt mult mai lungi, sînt construite pe modelul episoadelor, adică alert şi cu un suspans/comic bine dozat, într-un stil simplu, accesibil şi lejer (cu multe cuvinte din engleza vulgară), fără volute stilistice, fără emfază literară, sînt cvasi-biografice şi anecdotice, livrînd, cu multă autoironie şi umor, întîmplări din viaţa autorului de succes cu acelaşi nume. Mircea Cărtărescu spunea undeva că cel mai rău lucru care i s-a întîmplat a fost transformarea lui din scriitor în autor (de succes, se-nţelege). Ei bine, aceste trei povestiri exact această transformare o persiflează: „În lumea literară şi se iartă pînă la urmă aproape orice: lipsa de talent, ticăloşia, ipocrizia, laşitatea. Ele sînt socotite păcate omeneşti şi sînt privite cu toleranţă. Ceea ce nu ţi se iartă niciodată, cu nici un preţ, este succesul". În „Antrax" scriitorul primeşte din străinătate un plic misterios în chiar perioada atacurilor poştale; în „Frumoasele străine" este invitat în celebrul turneu francez cu acelaşi nume, pentru lecturi, interviuri şi mese festive, alături de alţi unsprezece scriitori români, pentru ca în „Bacoviană" (cea mai amuzantă şi mai literară povestire a cărţii) să fie invitat la o lectură în provincie. Toate aceste situaţii banale degenerează însă sau sînt surprinse în latura lor comică, registrul cărtărescian alternînd cu dexteritate farsa cu satira şi grotescul cu absurdul. Viciile, moravurile, defectele (de la mitomanie la ranchiună) şi chiar prostia scriitorilor, provincialismul şi mediocritatea lor, prejudecăţile străinilor faţă de (scriitorii) români, dar şi tarele naţionale sau propriile slăbiciuni, sărăcia şi paranoia naratorului Cărtărescu, ironic cu sine şi maliţios cu ceilalţi, confruntat cu efectele penibile ale propriei popularităţi, cum ar fi impertinenţa şi ignoranţa jurnaliştilor, limitele criticilor sau adoraţia uneori stupidă a fanilor, toate acestea îl predispun pe scriitor să simtă enorm şi să vadă monstruos: „Totul e oral, fluid, turbionar, o ţesătură de bîrfe, zvonuri, calomnii şi colportaje care-n cele din urmă mai seamănă cu tine doar cît seamănă păpuşile voodoo în care se-nfig ace cu cei care trebuie să simtă înţepăturile lor în inimă şi ficaţi".

Aceste trei ficţiuni memorialistice scrise la persoana întîi („povestirile pleacă de la situaţii şi persoane reale; totuşi, ele sînt operă de ficţiune în mult mai mare măsură decît par" ne avertizează scriitorul), care au ca subiect „darul otrăvit" al succesului/popularităţii literare par a fi deopotrivă un respiro narativ după încheierea trilogiei, dar şi un exerciţiu de rîs terapeutic. Recunoscînd că s-a distrat pe seama confraţilor, dar şi pe seama sa, Mircea Cărtărescu dă aici o imagine tristă, plină de umor a lumii literare. Şi, în mod ironic, un (deja) alt best-seller care i se va imputa.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Philippe Djian, *Greşeli de neiertat*, traducere din limba franceză de Irina Mavrodin, Colecţia „Fiction Connection", Editura Trei, 2010.**

Un singur cîntăreţ pop elveţian ştiu: Stephan Eicher. Am aflat de el într-o prăvălie de discuri din gara Lausanne unde, acum vreo 12 ani, coborîsem dintr-un tren şi aşteptam un altul. I-am ascultat acolo cîteva piese de pe un disc şi mi s-a părut *sympa,* la fel ca *look*-ul său gen Aramis (muschetarul) pe care-l afişa pe coperta albumului.

Anii au trecut şi, iată, îmi cade mai deunăzi în mînă romanul acesta al lui Philippe Djian, autor francez despre care, la o googleală sumară, aflu că este nu doar un scriitor sexagenar de succes, ci şi textier al lui Stephan Eicher. E de bine, mi-am zis, după care, cu un ochi curios şi unul prietenos, i-am citit omului cartea.

Omul e interesant, cartea nu-i rea. Povestea – litorală, familială, tristă – aminteşte de *Marea* lui John Banville, cu adîncurile ei sumbre. Dar e mai degrabă apatică în privinţa cadrelor exterioare şi mult mai deschisă înspre introspecţia unor trăiri dureroase, măcinate în relaţii ratate. Protagonistul – scriitor sexagenar şi el, aşezat cu casa pe malul oceanului, în Ţara Bascilor, aproape de Pirineii traversaţi cîndva de Hemingway – îşi povesteşte înstrăinarea de soţie şi de fiică, după ce, în urmă cu 12 ani, cealaltă soţie şi cealaltă fiică arseseră de vii, sub ochii săi. Istoria lui e a unei derive trădînd „forţele haotice şi deprimante care orchestrau mersul împleticit, ca de beţiv, al lumii".

Se spune la un moment dat, în carte, că un scriitor seamănă fizic cu stilul său. Că înfăţişarea unui autor şi scriitura lui pot fi descrise cu aceleaşi cuvinte. De ce nu? Ca trăsături, Philippe Djian e o combinaţie echilibrată între Jacques Brel şi Julio Iglesias.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Willy Ronis și adevărul viu

● **Willy Ronis, *Ce jour-là*, Mercure de France, Paris, 2010**

Mai toată lumea face fotografii, însă există doar cîţiva fotografi adevăraţi. Willy Ronis a fost unul dintre ei. Anul acesta ar fi împlinit 100 de ani, dar din toamna trecută developează filmul altei lumi.

Timp de 75 de ani a vînat neîncetat imagini, s-a oprit abia la 92 de ani, cînd i s-a părut că nu mai are agilitatea, echilibrul şi precizia gesturilor unui trăgător de elită. Detesta folosirea trepiedului, iar în ceea ce priveşte „mitralierea" cu aparatele moderne, nici nu se obosea să-şi exprime disprețul. Obişnuia să spună că în surprinderea momentului just în care trebuie declanşat aparatul stă toată arta şi toată emoţia unei fotografii. Ultimul său clişeu a fost un nud feminin, ultimul dintr-o lungă serie a cărei splendoare a culminat cu celebrul *Nud provensal.*

Nu e o întîmpare că se vorbeşte despre valenţele picturale şi muzicale ale imaginilor surprinse de Willy Ronis, pentru că iniţial se pregătea să devină muzician, asemeni mamei, şi în acelaşi timp mergea deseori la Luvru pentru a face schiţe, desenînd mai ales corpuri. Moartea prematură a tatălui – fotograf la rîndul său – îl obligă să preia afacerea pentru a ajuta la întreţinerea familiei. O vocaţie dictată de destin, dar apoi împlinită pînă la capăt. A devenit unul dintre cei mai mari fotografi ai secolului XX, reprezentînd alături de Doisneau, Brassaï, Izis, Marcel Bovis, René-Jacques sau Boubat curentul numit umanist. Fotografiază Parisul popular, scene cotidiene surprinse pe stradă, în bistrouri, în parc, copii, îndrăgostiţi, bătrîni, întotdeauna surprinzînd poezia clipei, povestea, profunzimea unui sentiment, densitatea unei stări, acel imponderabil care face ca fiecare clipă să fie irepetabilă, unică, preţioasă.

După ce îi priveşti fotografiile, parcă nu mai poţi să trăieşti atît de neglijent. Willy Ronis e unul dintre acei fotografi care ne învaţă să privim lumea. E imposibil să nu devii ceva mai atent la adevărul clipelor, mai sensibil la armonia luminii şi la ritmul formelor din jur.

În acest mic album, intitulat *Ce jour-là*, el dezvăluie cîte ceva din secretele meseriei de a vedea: „În general nu intervin, privesc, aştept. În cazul fiecărei fotografii sînt impresionat de o situaţie şi încerc să găsesc punctul *(„la bonne place")* în care să-mi plasez instantaneul, pentru ca realul să-şi reveleze adevărul său cel mai viu *(„sa vérité la plus vive")*. Fiecare imagine din album e însoţită de evocarea circumstanţelor care au prilejuit impulsul de a fotografia. Avem privilegiul să reconstituim momentul anterior „declick-ului", să aflăm ce declanşează dorinţa de a capta o imagine, ce transformă o scenă obişnuită într-un „subiect". Vedem cît de subtil e jocul între momentele care se oferă „cu graţie" – spune el – şi cele în care trebuie să „ajute hazardul".

Fără îndoială, trebuie să ai ochi de fotograf pentru a considera o adevărată comoară *(„un trésor")* imaginea unei coloane dintr-o piaţă, reflectată într-o baltă, lîngă trotuar. În clipa următoare o femeie traversează strada şi trece cu o eleganţă formidabilă peste coloana din baltă. Greu de imaginat ceva mai graţios decît acest instantaneu intitulat *Place Vendôme, 1947.* Nu totul poate fi transmis. Aflăm, de pildă, că el „simte" imediat cînd se întîlneşte cu un subiect. Nu de puţine ori, faptul că „presimte" că se va petrece ceva interesant este vital pentru a putea surprinde pe stradă „momentul decisiv", după cum spunea şi Doisneau. Cu siguranţă fiecare fotograf „simte" altfel şi acel *„moment précis, qui ne réapparaîtrait plus"* ar fi pentru fiecare dintre ei diferit. Willy Ronis nu a fost atent doar la „micile miracole" ale existenţei şi la farmecul nudului feminin, ci a fost şi un martor al frămîntărilor sociale. De altfel, expoziţia pariziană care îi este consacrată zilele acestea are subtitlul *„Une poétique de l'engagement"*.

Deşi pare cea mai concretă şi mai apropiată de realitate dintre arte, fotografia spune întotdeauna nu neapărat altceva, însă întotdeauna mai mult şi mai multe decît înfăţişează primelor priviri. Nu e nevoie de experimentele lui Man Ray pentru a ne da seama că fotografia este la fel de distanţată de realitate precum dansul de mers, precum cîntatul de vorbit. Cei care vor să măsoare încă o dată astfel de distanţe pot vizita retrospectiva dedicată lui Willy Ronis, în centru, pe cheiul Senei, la *Monnaie de Paris*. Expoziţia este deschisă pînă pe 22 august.

Adriana GHEORGHE

„Aici se dansează cu corpul şi cu mintea“

Centrul Naţional al Dansului Bucureşti (CNDB) şi-a încheiat stagiunea primăvară-vară 2010 în spaţiul consacrat – etajele 3/4 ale Teatrului Naţional (TNB) – cu trei premiere, semnate de Eduard Gabia, Rui Catalão şi Alexandra Pirici, plus cîteva reluări cu succes de public. Instituţia înfiinţată în urmă cu cîţiva ani este în căutarea unui sediu nou; Teatrul Naţional va intra într-un program amplu de renovări, iar spaţiul care găzduieşte Centrul Dansului va dispărea din noua configuraţie a clădirii. Iată un bilanţ (subiectiv) al spectacolelor prezentate de CNDB pînă acum.

„Aici se dansează cu corpul şi cu mintea“ spunea Dan Perjovschi despre CNDB, motivîndu-şi gestul de a-i desena unul din ziduri. „Abia aştept să văd ce soluţii vor găsi dansatorii, odată TNB intrat în renovare şi Centrul Dansului – ras“, adăuga artistul într-un interviu recent. „Pierderea unui spaţiu e un moment de criză de care oamenii care gîndesc trebuie să profite“, insista acesta.

Mai în glumă, mai în serios, în ultima vreme Centrul Dansului e peste tot, la televizor (prin intervenţia realizată de Ion Dumitrescu şi Florin Flueraş la OTV), online, pe strada Clemenceau, într-o fostă vitrină „de modiste“, în clubul (prea puţin „compromiţător“) Gaia, la Cluj, pe la diverse festivaluri naţionale şi internaţionale.

Pe de altă parte, pentru o artă care se hrăneşte din prezent şi prezenţă şi pentru artişti care îşi folosesc corpul, emoţiile, creierul ca intrumente performative perfecţionabile, spaţiul de lucru şi de prezentare nu este deloc ceva neglijabil. Memoria corpului se poate dovedi copleşitoare. La ultima *Miercure lejeră,* un format curatoriat de Eduard Gabia şi Maria Baroncea, care invită profesionişti şi diletanţi, deopotrivă, să propună performance-uri neelaborate, de cîteva minute, coregrafa Mădălina Dan şi-a rememorat piesele lucrate şi prezentate în Sala Rondă, aparent cub negru, alb-lăptoasă la origini şi cu acustică inconfundabilă.

Despre CNDB, Vera Mantero, celebră coregrafă portugheză, care a prezentat la Bucureşti, în 2007, două solo-uri, spunea că este în primul rînd locul unde femeia care face curăţenie a insistat s-o cureţe şi pe ea după omagiul otrăvit adus lui Josephine Baker (care presupune vopsea neagră pe tot corpul) şi n-a putut fi convinsă sub nici un chip să renunţe la gestul ei. Tot Vera Mantero a vorbit despre exerciţii de eliberare a vocii din corp şi a umplut Sala Rondă cu *„un chagrin, une impossibilité, une tristesse, une chute / a-troce / a-atroce“* hipnotice.

În 2006, în Mediatecă, de această dată, Xavier Le Roy, faimos coregraf francez, la origini specialist în biologie moleculară, a povestit publicului despre una din sursele lentorii incredibile care-i caracterizează mişcarea în piesa *Self-Unfinished*: un *delay* dat iniţial de faptul că se filma acţionînd şi apoi se privea, în mod reptat, calculat aproape matematic în performarea finală.

Cu securea deasupra capului de ani de zile, din chiar anul în care a început să funcţioneze ca o instituţie în toată puterea cuvîntului, tot mai aproape de un deznodămînt, CNDB încheie stagiunea cu trei premiere, formează noi performeri ş.a.

Calul, Rui şi manipularea

Din piesa Alexandrei Pirici (realizată împreună cu Dennis Deter) – *A Horse Opera* – voi reţine doar supralicitarea citirii literale a ironiei, mecanism interesant folosit de coregrafă şi în alte propuneri. Astfel, Dragoş, un cal real, impresionant de blînd şi de frumos, adus în Sala Rondă pentru fix această piesă, e, în egală măsură, o enormitate şi o chestiune magică.

Memoria corpului se poate dovedi copleşitoare.

Piesa *Rui Catalão. Inside words* prezentată pe 5 şi 6 iunie, de şi cu Rui Catalão, dramaturg, performer şi scriitor portughez, se putea chema la fel de bine doar *Rui Catalão,* fiind punerea în scenă a personalităţii autorului ei şi a biografiei sale reale şi/sau ficţionale (ambiguitate dezirată) printr-un solo-tur-de-forţă-thriller-emoţional de două ore şi cu o bună stăpînire a tehnicilor narative, performative sau, simplu, dramatice. În încercarea de a înţelege mai bine cine (poate crede că) deţine, de fapt, informaţia, în convenţia spectatori/performeri (chiar şi iniţiator proiect/perfomeri), coregraful Eduard Gabia le-a propus întîi Mariei Baroncea, Alexandrei Pirici, lui Vlad Basalici şi lui Jean-Lorin Sterian, după care şi spectatorilor, tot felul de scheme de urmărit sau mecanisme-„capcană“. Astfel, la „premiera“ din 18 iunie a „spectacolului“ *Inerţia pentru toţi,* publicul au fost invitat explicit să se implice, dar s-a reuşit o foarte perversă invitaţie neterminată, spectatorii rămînînd mereu cu impresia că există o ordine fixată pe scenă sau măcar o complicitate la care nu au acces, aşa încît nu deţin aceeaşi informaţie în acelaşi timp cu performerii şi nu pot participa la acţiuni similare simultane; pot cel mult să repete o acţiune văzută sau, şi asta mi-ar fi plăcut să văd, ar putea să-şi facă propriul spectacol în paralel, conducîndu-se după informaţii numai de ei cunoscute.

Alte cîteva observaţii: genial dozată scena „luptei pentru scaune“ (corpuri zburînd în aer, coloană sonoră dramatissimă, amestec rafinat de ironie şi executare puternic implicată a unei acţiuni), mult material care nu aducea nepărat ceva în plus sau în minus, senzaţia supărătoare de lipsă de intenţie sau de luciditate a performerilor, anume că teoria de mai sus, fără de care m-aş fi plictisit teribil, e strict afacerea mea.

Ce se aplaudă

Cele cîteva piese cu succes de public, reprogramate în ultima parte a stagiunii, sînt teatrul coregrafic *OuiBaDa*, semnat de (altminteri) delectabilul coregraf Gigi Căciuleanu, care, însă, intenţionează aici o lucrare pornind de la „balada naţională românească“ Mioritza“ şi se ţine de cuvînt; şi cea de-a doua, cu un succes de altă factură, *Bun rămas! (sau despre discretele scăpări ale sistemului limbic),* este feeria extrasenzorială a lui Farid Fairuz şi a „vrăjitoarelor“ sale hiperficţionalizate: Maria Baroncea, Alexandra Pirici, Carmen Coţofană, Mădălina Dan şi Iuliana Stoianescu. Farid Fairuz este noul nume de scenă al coregrafului Mihai Mihalcea (rămas strict directorul CNDB) şi e născut, fără greutate, din dificultăţile artistului Mihalcea de a fi director (responsabil) de instituţie de stat. În timp ce Mihalcea e diplomat şi acordă ceva şanse raţiunii, Fairuz e un monstru alcătuit din chestiuni marginale reprimate şi care au stat la dospit pînă au explodat în sclipici dătător de dureri de dinţi. Mai simplu, folosindu-se de farmecele celor cinci şi cu el şase (dintre care Mădălina Dan şi Carmen Coţofană sînt incredibile), Mihalcea-Fairuz încearcă să se conecteze la terminaţiile nervoase ale spectatorilor, direct, fără filtre de orice fel.

Unul dintre cele mai complexe proiecte este cel dezvoltat de coregraful Manuel Pelmuş, iniţiat împreună cu Ecumest şi Dan Perjovschi – sub forma cercetării „Cartografierea istoriei invizibile a dansului românesc“, care, ulterior, prin colaborarea cu Florin Flueraş, Brynjar Bandlien şi CNDB, a luat forma performativă a reconstrucţiei unui spectacol controversat din anii ’60 – *Ciocanul fără stăpîn,* de Stere Popescu, din care există un minut filmat şi cîteva mărturii şi cronici, şi mai există şi doamna Sanda Agalides, soţia lui Stere Popescu, decedat la puţin timp după premieră, la Paris. În demersul lor de a chestiona istoria dansului şi (im)posibilitatea de a revizita un spectacol, în cea mai recentă fază a proiectului de reconstrucţie a piesei lui Stere Popescu, redevenit proiect de re-scriere a „istoriei dansului românesc“, performerii renunţă la orice formă de ambiguitate în ironie şi invită lumea întreagă, literal, via *chat roulette,* să facă parte din istoria dansului, alături de Sanda Agalides, veritabil *ready-made* în acest context.

De asemenea, trebuie amintite două piese remarcabile, d.p.d.v. subiectiv & obiectiv, la nevoie, parte, în fapt, din „istoria dansului“ – *Preview* de Manuel Pelmuş şi *Fine tuning between me and the universe in a black box* de Eduard Gabia. Plus *Miercurea lejeră,* un format care a încurajat apariţia de noi performeri, via artele vizuale.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Cele zece porunci ale secolului XXI, după Irvine Welsh (în dialog cu Ana Maria Onisei în *ALIA* de săptămîna trecută): „1) Lăsaţi cartierele să bubuie de petreceri. Îmi place propriul meu iPod, dar vreau să aflu ce ascultă ceilalţi şi vreau s-o aflu din stradă, nu online. 2) Nu lăsaţi pe nimeni să intre în biserică decît dacă a făcut sex de dimineaţă. 3) De fapt, hai să transformăm toate bisericile în discoteci. 4) Nu votaţi dacă partidul, sau candidatul, respectiv nu vă reprezintă. 5) Susţineţi clubul de fotbal Hibernian şi mergeţi în pelerinaj anual la ei acasă. 6) Aveţi încredere în Yogi. 7) Nu alegeţi niciodată pe cineva care are peste treizeci de ani într-o funcţie publică. 8) Trimiteţi obezii să muncească în agricultura Lumii a Treia pentru vreo două boluri de orez pe zi şi cîteva legume. 9) Rebotezaţi locurile plictisitoare. De exemplu, Lacul Michigan Cel Mare, ar putea să se cheme... Lacul Cerînjeştibă Fasolea.10) Amendaţi pe loc indivizii care poartă genul ăla de încălţăminte în care doar îţi bagi picioarele, fără alte mecanisme de închidere.“ (Marius Chivu)

■ Lola Beccaria, *Dezgolită* (Editura Trei, colecţia „Eroscop“, traducere de Ana-Maria Tamaş). O carte la persoana I, fascinantă prin francheţea aproape brutală, construcţia fluidă şi imaginarul debordant al autoarei. Altfel decît cele mai multe telenovele erotice, această carte merită un loc de cinste pe masa de lucru, în dormitor, în bibliotecă... (Matei Martin)

craii de burta veche

Ciorba – prefaţă sau portic?

În secolul al XIX-lea, Antonin Carême a inventat nu mai puţin de trei sute de supe, ciorbe şi bulioane noi. Pe fondul acestei adevărate înfloriri ciorbestre, doi autori critici şi reformatori – „un medic“ şi „un gastronom“ – publică anonim în reputatul *Le Gastronome* („jurnalul universal de gust“ redactat de o societate a oamenilor *„de bouche et de lettres“)* o tiradă anti-ciorbă care culminează cu fraza: „Ciorbele sînt distrugătoarele barbare ale plăcerilor noastre culinare; căci ciorba este, pentru o masă, ca prefaţa de care o operă bună se poate lipsi“.

O atare blasfemie nu-l poate lăsa rece pe Carême, părintele modern al supelor fierbinţi. El răspunde impetuos, dojeneşte, invocă şi proferează cu temperament retoric latin:

„O, trişti reformatori, ce găunoase vă sînt aforismele! [...] Cum?! Voi, presupuşi gastronomi şi medici, să tăgăduiţi savoarea ciorbelor? [...] Ah, cum i-aţi mai hrăni pe cei slăbiţi de vîrstă, pentru care ciorbele sînt mană cerească? [...] O, nebunie a nebuniilor, orice aţi voi de fapt, recunoaşteţi-vă greşeala şi nu mai ofensaţi senectutea suferindă, nu ne mai denigraţi festinurile şi rugaţi-vă ca *Gaster* să nu vă trimită o indigestie fatală! [...] O, Comus, cum să nu-i priveşti cu silă pe aceşti oameni străini de ale tale delicii?“

În încheiere, ca argument suprem, Carême îl citează pe Grimod de La Reynière, cu un text din *Almanach des gourmands:* „Ciorba este pentru prînz ceea ce e porticul sau peristilul pentru un edificiu; nu este numai piesa de la intrare, ci e alcătuită astfel încît să sugereze lămurit festinul care urmează“.

Amicul Dejun

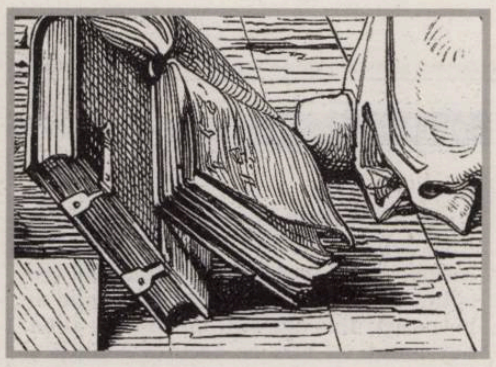

Simona SORA

biographiti

„O inimă veselă“

Vă amintiţi, desigur, lunga digresiune despre rîs din *Adolescentul* lui Dostoievski, încheiată simplu şi îngrijorător: „rîsul e cel mai sigur examen al sufletului omenesc“. Am avut o lungă perioadă – pe cînd n-aveam nevoie de *memoria de hîrtie* pe care un scriitor latino-american le-o recomandă uitucilor – în care puteam recita cele două pagini dostoievskiene despre rîs. Mai tîrziu, le-am uitat, dar esenţa lor practică, „de control“ mi se activează reflex de cîte ori mă trezesc în faţa unui fel de-a rîde care pare adăugat (sau scăzut) personajului emiţător. Am chiar scăpat din cîteva buclucuri păstrînd distanţa faţă de persoane care rîdeau dubios sau, cum zice F.D., trivial şi (molipsitor, dar) josnic. N-o să aflu niciodată, din fericire, ce-am pierdut.

Am citit *Adolescentul* cînd aveam cu cinci ani mai puţin decît Arkadi Makarovici Dolgoruki şi cînd habar n-aveam că există cărţi de psihologia rîsului; am încremenit de admiraţie nu atît faţă de Dostoievski, cît faţă de EL, cum i se spune în *Carnete* eroului bastard cu o imensă disponibilitate interioară, dar cu aspiraţii (de viitor Rothschild) deloc pe măsură. Era un tip *adevărat,* mai adunat ca Dimitri, mai vital ca Alioşa, mai bun ca Ivan Karamazov, unul care reuşeşte să iasă teafăr, dar mai ales „cu inima uşoară“, din nenumăratele porcării la care e constrîns să asiste! Deloc întîmplător, eseul despre rîs este urmarea unei întîlniri (de destin) a lui Arkadi, cu tatăl legal – pelerinul Makar Ivanovici Dolgoruki –, fost iobag pe moşia tatălui real, versatilul Versilov. Makar Ivanovici, întors acasă ca să moară, e o figură mistică, un adevărat „pelerin rus“, a cărui înfăţişare de moşneag cu părul alb contrastează cu sufletul juvenil, imponderabil: „o inimă veselă“ ce rîde fără sunet şi vede, ca într-una dintre „Fericiri“, numai binele.

Contemplarea rîsului mut şi a „inimii vesele“ ale uimitorului bătrîn cu ochi albaştri îi provoacă tînărului Arkadi o deschidere omenească bruscă şi o cunoaştere instantanee de la înălţimea căreia începe să le dea sfaturi fetelor de măritat: „Niciodată firea omului nu se dezvăluie mai deplin ca atunci cînd rîde. Uneori, e foarte greu să dibuieşti caracterul cîte unui om, dar e de ajuns să-l surprinzi o singură dată rîzînd sincer şi brusc şi atunci caracterul lui îţi apare limpede ca lumina zilei. Numai un om foarte evoluat, care a ajuns la o mare armonie interioară, e în stare de o veselie contagioasă, mai bine zis senină şi totodată irezistibilă. Nu mă refer aici la gradul de evoluţie intelectuală a omului, ci la treapta de desăvîrşire a caracterului său, la întreaga lui personalitate. Aşadar, dacă vrei să cunoşti un om şi să-i pătrunzi în suflet, n-are rost să-l observi cînd tace sau cînd vorbeşte, cînd plînge sau cînd se entuziasmează pentru cele mai nobile idei, cel mai bun lucru e să-l priveşti cînd rîde...“.

Dacă rîsul ne odihneşte de oboseala de a gîndi, cum spune Bergson, el nu-i scuteşte pe ceilalţi să ne observe în acest timp de suspendare a gîndirii. Revelator al inconştientului, rîsul ne livrează celorlalţi – chiar şi atunci cînd e prefăcut – mai mult ca orice altă manifestare afectivă, cu toate că şi despre plînsul convulsiv sau „darul lacrimilor“ s-ar putea spune cîte ceva... Observatorul, ne spune adolescentul Arkadi, aflat sub imperiul revelaţiei directe, trebuie să fie atent la toate nuanţele, folosind însă o atenţie care nu ţine nici de gîndire, nici de raţiune: „...rîsul unui om nu trebuie să ţi se pară în nici un caz prostesc, oricît ar fi de vesel sau de spontan. Dacă rîsul lui trădează cea mai mică urmă de prostie înseamnă fără îndoială că omul acela e mărginit la minte, chiar dacă, în general, jonglează cu ideile. Iar dacă omul care rîde ţi se pare cît de cît caraghios, chiar dacă rîsul lui nu-i stupid, să ştii că omul acela e lipsit de demnitate, dacă nu de tot, măcar în parte. În sfîrşit, dacă rîsul omului e comunicativ, dar ţi se pare trivial, fără să-ţi dai seama de ce, să ştii că adevărata fire a acestui om e şi ea trivială, iar toate trăsăturile nobile pe care le-ai observat la el mai înainte, fie o prefăcătorie conştientă, fie o simplă maimuţăreală inconştientă...“.

Cum stau lucrurile, aşadar, cînd rîsul e prefăcut, contrafăcut, *făcut,* pur şi simplu? Ce spune rîsul „social“ despre acea „majoritate covîrşitoare a oamenilor [care] nici nu ştiu să rîdă“? Pe vremea cînd îl adoram pe Arkadi, credeam că rîsul se poate, totuşi, învăţa. Între timp am aflat cît de rară e o adevărată „inimă veselă“ – împăcată, înţelegătoare, (re)cunoscătoare – şi am o oarecare idee despre felul în care sună contrafacerea în această zonă. Există contrafaceri benigne, cum ar fi gînguritul de porumbiţă în plin rut sau „plastografierea“ rîsului actoricesc. Auzi cîte-o don'şoară rîzînd copilăros şi cristalin, rotunjind boticul şi ascultîndu-se fermecată, după ce în urmă cu cinci minute, pentru alte urechi, nihăise grobian. Îl asculţi pe maestrul Y ţinînd o conferinţă despre oglinzi şi oprindu-se ca să intercaleze inconfundabilul rîs al lui Ion Besoiu (pentru care ar trebui să se plătească taxă, la cît de folosit este).

Dar există şi contrafaceri maligne, cele care mimează (cu inteligenţă şi talent actoricesc) bunătatea, compasiunea, iubirea. Pentru a scăpa din atmosfera sulfuroasă a acestui tip de rîs molipsitor, trebuie să-i poţi prinde la timp componenta mecanică (placată naiba ştie pe ce...), dar mai ales indiferenţa de fond. Iar dacă apuci să rîzi, la rîndul tău, odată cu micul demon (lipsit de veselie) al rîsului gros, ai de făcut apoi – spun adevăraţii dostoievskieni – penitenţă serioasă: pentru început, trebuie să rîzi mut (fără sunete, rictusuri, gesturi corporale) o perioadă, apoi să zîmbeşti pur şi simplu o altă perioadă, iar apoi să uiţi cu totul că rîsul ar trebui să însemne ceva. Abia după ce închei tot canonul, s-ar putea să capeţi şansa de a mai rîde „cu inima veselă“.

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7455 CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 11,9 euro (TVA inclus)
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețelele Vodafone și Cosmote vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13% reducere din prețul de la chioșc!

RECLAMAȚII ABONAMENTE: tel: 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită față de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:

Dilema veche	☐ 3 luni (47 lei)	☐ 6 luni (93 lei)	☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecția Charlie Chaplin	☐ 3 luni (111 lei)	☐ 6 luni (157 lei)	☐ 12 luni (244 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA București sau RO39 PIRB 2501 7096 1600 5000 deschis la Piraeus Bank - sucursala Pipera.

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua pînă la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Pentru pachete de abonamente, cereri speciale sau alte informații legate de abonarea la revista Dilema veche, sunați la **0372.130.245, 0372.130.246** de luni până vineri între orele 9.00-18.00 sau trimiteți e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal).

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, București , cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67. ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la firmele particulare

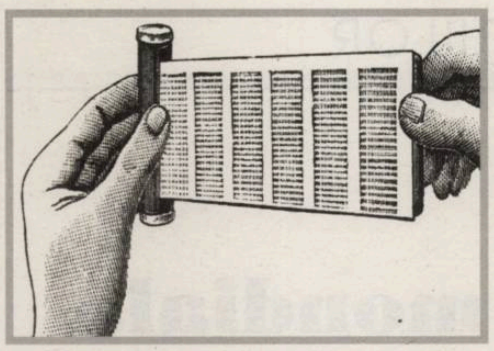

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Între Ion Vartic şi Mihai Măniuţiu

Ce chestie: dincolo de bunii, (stră)-vechii prieteni bucureşteni, sfera amiciţiilor mele substanţiale (deci, atenţie, nu vorbim de lumea simplelor *relaţii* profesionale) cuprinde *exclusiv* Transilvania. Mai precis, Sibiu, Cluj, Timişoara.

M-am copt istorico-literar ca ecou valah al grupării „lui" Mircea Zaciu – cu Ion Pop, Marian Papahagi, Ion Vartic, Ştefan Borbély, Aurel Sasu, Ioan Moldovan – am avut rubrică lunară, în ceauşism, vreo zece ani în *Transilvania*, în vreme ce în *Cronica* am scris o singură dată, am participat anual, cale de un deceniu, la colocviile aceleiaşi reviste sibiene, în timp ce la „Zilele călinesciene" din Oneşti n-am fost niciodată pînă-n anii 2000. Îl admir fratern pe Mihai Măniuţiu din 1982, am colaborat adeseori la *Steaua*, niciodată la *Convorbiri*, m-am simţit întotdeauna *acasă* în preajma lui Aurel Cioran şi Mircea Braga, l-am vizitat pe Noica la Păltiniş, i-am simţit mereu aproape pe Cornel Ungureanu şi Marta Petreu, în 1990 am fost găzduit la Paris de Dan Culcer, sînt năstruşnic legat de cuplul Ilona şi Mircea Mihăieş, am petrecut zile frumoase cu Valeriu Anania, Mircea Ivănescu, Augustin Buzura, Ion Mircea sau Ion Simuţ, am luat premiul de critică al revistei *Tribuna* (condusă atunci de D. R. Popescu, omul care mi-a păstorit şi premiul USR), am scos cărţi la Editura Dacia (nici una în Moldova), iar turistico-sufleteşte trag invariabil, de cînd mă ştiu, către Vest. Către Braşov, Făgăraş, Sibiu, Sighişoara, Semenic, Retezat, Nicula, Maramureş...

Nu-i cazul să mă întreb acum de ce, cu toate că analiza ar fi seducătoare. Vorba e că am ajuns ca, joi 17 iunie, să am plăcerea unei tulburătoare seri culturale clujene, la terasa cafenelei Enigma, stînd între Ion Vartic şi Mihai Măniuţiu înaintea unui auditoriu complexant prin blazonul cultural. (Ştim bine ce va să zică enciclopedismul iluminist, ştaiful europenist, nostalgia Mitteleuropei şi fobia regăţeană la intelectualul kolosvarian!)

Ce putea fi mai provocator pentru domniile lor decît o clovnesc-metafizică apariţie valahă precum biata-mi alcătuire?

Iniţial, tema serii era un dialog Ion Vartic – subsemnatul, despre teatru şi literatură, plecînd de la impozantul album *Mihai Măniuţiu – spaţiul cameleonic*, apărut în română, engleză şi franceză la Editura Bybliotek (Diana Suciu), cu texte de Cristina Modreanu, dar şi de la beckettienele proze măniuţiene din *Memoriile hingherului*, editate tot acum. Cum, însă, masochista amabilitate a gazdelor (Ion Vartic, director general al Teatrului Naţional din Cluj, Mihai Măniuţiu – director artistic) a împins în faţă cartea mea despre Cioran de la Humanitas, m-am trezit încopciat literalmente encomiastic de cei doi, mai bine de un ceas, astfel încît pentru presupusul dialog firoscos despre simbologia literar-teatrală, a rămas exact timpul dintre aperitive şi supă. Ce-i drept, îi iubesc pe amîndoi de mult.

Un psihanalist metafizic, un admirabil ghid prin nevrotica literară, prin depresiile labirintice şi convulsiile dandysmului automacerant.

Prima dată am scris despre Ion Vartic prin 1978-79, în *Luceafărul*, rămînînd un nesmintit admirator al detectivisticii lui literare, al fervorilor în faţa textelor-palimpsest, fie că se ocupa de Caragiale, Thomas Mann sau Ibsen, fie că săpa în Mihail Bulgakov sau Petru Dumitriu, ca să nu mai spun de Cioranul său „naiv şi sentimental", o adevărată sărbătoare hermeneutică. Un psihanalist metafizic, un admirabil ghid prin nevrotica literară, prin depresiile labirintice şi convulsiile dandysmului automacerant.

Despre debutul literar al lui Mihai Măniuţiu am divagat acum trei decenii ca despre mine însumi, ba încă mi-aduc aminte că-i scriam pe atunci viitorului mare regizor că ar face bine să părăsească teatrul – o tribună *prea* supusă Cenzurii! – în favoarea prozei parabolice.

I-am privit acum pe amîndoi, de-a lungul a două zile: ce minunată pereche fac la conducerea Naţionalului clujean! Ba chiar memoria mea afectivă a avut pentru o clipă străfulgerarea cuplului Gheorghe Dinică-Marin Moraru în neuitatul *Godot* al lui Esrig din anii '70 ai Naţionalului bucureştean. Zău dacă, filmaţi în biroul directorial, Vartic şi Măniuţiu nu ar fi o şocantă întrupare de Vladimir şi Estragon care-şi compun un „Plan de muncă" unde, iată, au loc foarte natural împreună Radu Afrim şi Marian Rîlea, Măniuţiu şi Gábor Tompa, Shakespeare şi Sarah Kane, Gogol, Cehov, Ionesco şi Venedikt Erofeev, Strindberg şi Andrei Şerban...

Plus un Caragiale muşcător-vindecător de românitate, pe care ni l-am propus împreună pentru toamnă şi despre care vom vorbi la vremea cuvenită.

În ce priveşte albumul prefaţat de Cristina Modreanu, el e deopotrivă o încîntare vizuală şi o provocare exegetică pentru admiratorii lui Măniuţiu. Vreo 80 de spectacole în 30 de ani, cu decoruri şi costume de Doina Levintza şi Constantin Ciubotariu, T. Th. Ciupe, Aurel Vlad şi Mihai Mădescu, Doru Păcurar, Cristian Rusu şi Valentin Codoiu, unde marile motive ale regizorului – Moartea, Puterea, Iubirea, apoi cruzimea, lumea ca infern, omul marionetă a Moïrei, Puterea, tortura, nimicirea şi Actul (teatral) ca exorcism – se exfoliază în negrul cub scenic (acvariu, cavou, colivie, peşteră, străfund de mare, chilie, celulă), cu circularitatea sufocantă, mecanismul implacabil al terorii, manechinul ca figură a Dublului, figurile Absenţei angoasante, pe scurt: cu tot ceea ce barocul expresionist oferă sadic eului postmodern.

Dacă vom fi vii, vom reveni.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

Virgil BORCAN

Nostradamus, poet dadaist

Cu regularitatea puseelor de febră, primim zilnic, la ora 17,00 şi nu numai, mostre din „Apocalipsa după Vasile". Motorul în trei timpi „ştiri (?!)-meteo-sport" funcţionează mai abitir decît franţuzescul *„métro-boulot-dodo"*, împăienjenindu-ne ochii şi aşa injectaţi cu fantasma derizoriului cotidian. Cum nici o minune valahă nu durează decît cel mult trei zile, toate bombele mediatice încep să fisîie pînă se atrofiază ca un balon fleşcăit, precum muntele care s-a scremut de-a născut un amărît de şoricel. Urmează trei zile de torpoare angoasată şi comentarii înveninate, în care astuţia geniului românesc îşi dă măsura valorii, uitînd spusa lui Cicero, că „dintr-o gură cu dinţi urîţi nu poate ieşi un discurs frumos". Apoi iar: „bum-pleosc-fîss!", *et vogue la galère!*

Ca unic deţinător de mit nerecurent („Mioriţa") şi paremiologie fatalistă („Doamne fereşte de mai rău!"), poporul român nu poate *trăi* (adică să ieşi din casă, să cumperi un kilogram de castraveţi sau să te speli pe dinţi) fără horoscopul zilnic ori săptămînal de pe televiziuni şi din ziare. „Şi la ce i-a folosit?" – s-ar putea întreba un poet precum Mihai Ursachi. Nostradamus avea cel puţin, dincolo de sobrietatea întunecată a centuriilor sale, conştiinţa infinitului imposibil de cuprins în cuvinte; nu întîmplător a cerut să fie înmormîntat cu instrumentele de scris – („Din pricina slabei mele înţelegeri nefiind în stare a pune pe hîrtie toate prezicerile, am de gînd să le sfîrşesc după moarte"). În vreme ce nostradamele noastre de Dîmboviţa decupează la întîmplare banalităţi sforăitoare, truisme şi fenomene ultranormale, le amestecă în căciula zodiacală şi le expulzează melodramatic într-un poemation care ar fi dadaist dacă n-ar fi ridicol.

Efectul? E de căutat – unde altundeva – decît tot în Caragiale: „Tremur viaţa me, nu mai putem merge cafine!".

Să ne păstrăm totuşi optimismul; există şi certitudini: în următoarele trei zile va fi vineri, sîmbătă şi duminică. Sper.

Virgil Borcan *este asistent la Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea din Braşov.*

Nostradamus

PUBLICITATE

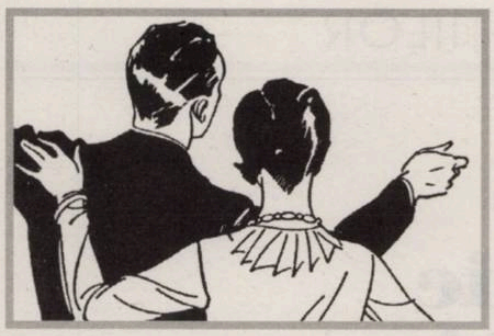

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Criticii și democrația mondială

Asociația Internațională a Criticilor de Teatru (prescurtat, AICT sau IATC, după cum inițialele provin de la numele franțuzesc sau de la cel englezesc al organizației) este, pentru teoreticienii scenei de pretutindeni, cam ceea ce este pentru practicieni UTE (Uniunea Teatrelor din Europa, de sorginte franceză) – sau ETC (Convenția Teatrală Europeană, născocită de anglofoni), pentru că artiștii, mai numeroși (și aproape la fel de orgolioși...), s-au asociat în două organizații, oarecum rivale. Nu că, neapărat, criticii ar fi mai pașnici; ei au, însă, mai puțini bani. Din acest motiv, spre exemplu, congresele AICT se desfășoară, de regulă, în cadrul unui festival (internațional), ai cărui organizatori pot oferi cazare și masă – plus, firește, spectacole, pentru exercitarea specifică a organului critic. E drept, Asociația cuprinzînd în (prea?) mare măsură universitari care se ocupă (și) de viața teatrală curentă, organul cu pricina aproape că devine facultativ, ceea ce nu înseamnă că secrețiile sale sînt, la ocazie, mai puțin virulente. Căci... cui nu-i place să facă pe atotștiutorul?

Anul acesta, regula pomenită a fost încălcată – și încă într-un mod oarecum exotic, deoarece Congresul Mondial al AICT a fost găzduit nu de un festival, ci, pur și simplu, de un oraș și, pe deasupra, de un oraș dintr-o țară unde nici măcar nu există o secție națională a asociației. Orașul se numește Erevan. Pentru români (și, probabil, pentru o mare parte dintre locuitorii spațiului ex-comunist – sau ex-est-european, cum s-a pronunțat cineva într-un avînt ideologic și, deopotrivă, ilogic de neoprit), numele frumoasei capitale armene e indisolubil legat de una dintre vedetele bancurilor de pe vremuri: Radio Erevan. M-am întrebat adeseori de ce aici și nu în altă parte a lumii a fost plasată această veritabilă Mecca a spiritului cînd sofisticat și cînd frust, cînd filozofic și cînd un picușor nătîng, cînd absurd și cînd imediat-realist. Răspunsul mi l-a dat Erevanul însuși, cu arhitectura sa bizară, alternînd străvechiul granit gălbui-roșiatic cu inconturnabilul beton cenușiu al epocii sovietice, clădirile bogat ornamentate, în gustul decorativ oriental, cu blocurile severe și mizere ale trecutului nostru comun – și mai ales populația Erevanului, pestriță, gălăgioasă și îmbinînd, în acel aliaj de neînțeles pentru occidentali, cumsecădenia și șmecheria, ospitalitatea și instinctul comercial dur, solicitudinea și nepăsarea, promisiunile mari și memoria scurtă. Perechile de contrarii ar putea alcătui o listă nesfîrșită.

Veritabilă Mecca a spiritului cînd sofisticat și cînd frust, cînd filozofic și cînd un picușor nătîng, cînd absurd și cînd imediat-realist...

La Erevan s-au întîlnit, așadar, spre a-și alege conducătorii pentru un mandat de doi ani și spre a discuta, prin referate și intervenții libere, pe tema femeii și feminismului în teatrul contemporan, teoreticienii de profil din toată lumea, grupați în peste cincizeci de secții naționale – un total de aproximativ două mii de membri. Desigur, aceste cifre țin, la rîndul lor, de teorie; practic, în sala de conferințe se adunau, zilnic, cam patruzeci de delegați, reprezentînd douăzeci și una de țări de pe trei continente: Europa, Asia și America de Nord; au lipsit America de Sud, Africa și Australia. (În acest moment îmi dau seama că numele tuturor continentelor începe cu A, mai puțin unul. Fără îndoială, e încă un motiv ca europenii să se creadă cei mai grozavi de pe mapamond.) Nu e de presupus, de altfel, că prezența lor ar fi schimbat ceva în raportul de forțe exprimat mai cu seamă în componența Comitetului Executiv *(top ten)*, organul de conducere al AICT: Canada, China *(new entry)*, Franța, Iran, Japonia, Marea Britanie, Polonia, Serbia, Statele Unite, Suedia. În lipsa (inexplicabilă) a Rusiei – foarte prezentă nu doar în arta teatrului mondial, ci și în viața gazdelor congresului – și cu adaosul de coloratură ideologică, istorică și/sau emoțională al unor arii geografice așa-zicînd inedite, nu e o configurație care să mire pe cineva; nici măcar (sau cu atît mai puțin) pe un politician. Am uzat, în înșiruire, de suverana ordine alfabetică; ordinea voturilor obținute de secțiile naționale respective spune cîte ceva în plus despre activitatea, influența sau farmecul personal al reprezentantului respectivei secții; dar acesta este un amănunt. În fruntea asociației au rămas, fiind realeși fără nici un contracandidat, Yun-Cheol Kim (Coreea de Sud – președinte), Michel Vaïs (Canada – secretar general) și Irène Sadowska-Guillon (Franța – trezorier). În ansamblu, procedura a fost simplă și eficace.

Tot acum a avut loc și înmînarea Premiului Thalia, prin care criticii sărbătoresc, în ritmul congreselor, contribuția unei personalități din zona teoriei teatrale la înfățișarea actuală a scenei mondiale. De astă dată, premiantul a fost americanul Richard Schechner, om de teatru complex, deopotrivă teoretician și practician; în plus, excelent conferențiar, transformîndu-și discursul de mulțumire într-o adevărată prelegere axată pe tema simpozionului ce a însoțit congresul: femeia în teatru. Acestei teme i-a și fost alocată majoritatea timpului petrecut la Erevan. Dar, despre asta și despre cele cîteva spectacole văzute acolo, săptămîna viitoare. Deocamdată, în loc de concluzie, o observație și o întrebare. Gazdele i-au repartizat pe participanții la congres în două hoteluri, net diferite ca grad de confort, în funcție de (non)apartenența lor la organul de conducere al asociației. Să fi fost la mijloc un reflex local-medieval inconștient sau o reflectare intenționată a esenței nude a democrației contemporane la nivel mondial?

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Clovnerism militant de operă

● Serj Tankian, *Elect the Dead Symphony*, Reprise Records, 2010.

Am zis că e important să recenzez albumul lui Serj Tankian în lumina iminentului concert pe care îl va presta în cadrul festivalului sibian Artmania, unul din cele mai respectabile evenimente rock *middleground* de pe la noi. Sarcina este însă una dificilă, căci nu am nimic bun de zis despre albumul ăsta. Materialul este varianta simfonizată live a albumului de rock cinstit *Elect the Dead*, scos cu vreo trei ani înainte. Adică sună ca mai toate albumele rock travestite simfonic, nehotărît, șchiop, cu probleme de identitate sonoră. Noroc cu identitatea lui Tankian, pe care lumea îl mai ține minte de pe vremea lui System of a Down, pionierii nu-metal-ului armean care s-au făcut oale și ulcele cu cîțiva ani în urmă. Rezultatul meiozei a luat forma a două trupe – Tankian solo cu băieții ăștia simfonici în jurul lui, respectiv Scars on Broadway (restul trupei). Încerc să mă abțin de la a schimba subiectul, dar fac totuși precizarea că varianta Scars on Broadway e infinit mai dezirabilă decît varianta Tankian. Albumul original în sine nu e chiar o mizerie, dar e limitat, ca orice efort solo în comparație cu unul colaborativ. Problema spinoasă apare abia aici, în varianta simfonică, care pur și simplu nu se cuvenea. Problema și mai spinoasă e că Tankian și-a asumat obiceiul ăsta simfonic inclusiv în turneul care va poposi la noi, însoțit fiind de cîțiva muzicanți de coarde care vor încerca să redea suflul simfonic (mai degrabă astmul simfonic) care se aude pe album. Pe de altă parte, poate chiar funcționează *live*, altfel artistul ar fi remarcat încă de la debutul turneului căscatul publicului. Tankian rămîne circarul charismatic din System of a Bunch, iar mix-ul între clovnerismul de fundație al artistului și pretențiile operatice care l-au apucat de cînd cîntă despre politică și viitorul omenirii s-ar putea să fie o combinație cîștigătoare, dacă sonorul e dat destul de tare și dacă e suficientă lume să îngîne refrenele. E un pariu rezonabil, mai ales că ediția 2010 a festivalului Artmania are o ofertă foarte atractivă (din nou, abia mă abțin de la a devia discuția spre Sisters of Mercy/Kamelot/Dark Tranquillity). Pînă la urmă, pe Tankian îl înțeleg, e tentația legitimării rockului prin plasarea pe aceeași scenă cu o filarmonică de înaltă sobrietate. A fost și la noi un concert de genul ăsta, cu Prințul Duda asistînd la posedarea trupei Therion de către fantoma lui Wagner. Tankian are chiar un motiv în plus – dorința (speculez eu) de a călca pe urmele idolului său, Mike Patton (Faith No More), care a înregistrat recent un album din ăsta simfonic – dar cu cantonete italiene, care e cu totul altceva. Mai am o problemă, cu filarmonicile astea care s-au hotărît să scoată un ban făcîndu-se frate cu dracu de dragul solvabilității. La noi la Cluj, Filarmonica s-a salvat de la faliment prin inițierea unei suite de concerte cu soundtrack-uri Star Wars și James Bond. Mai bagă la derută cîte un Dvorak, să vadă dacă se prinde lumea. Unii zic că o filarmonică din asta e blestemată să cînte toată viața piese *cover-version*. Majoritatea membrilor n-au compus nimic în toată cariera, deși, zice-se, misiunea fundamentală a unui artist e creația; exercițiul, deprinderea, execuția sînt mijloace, nu scop. Din punctul acesta de vedere, filarmonicile sînt cam în aceeași categorie cu Britney Spears (comparația grosolană are titlu de dezbatere, nu e menită să minimalizeze calitățile muzicale ale părților comparate). Ca și la Britney, există în spate unii care compun și pun pe masă materialul, gata de interpretat. Din păcate, în muzica simfonică, pentru ca un compozitor să fie băgat în seamă și inclus în programul de „interpretări", trebuie să fie mort. Sau incredibil de solvabil, cum e cazul Tankian ori al compozitorului muzicii din *Alien vs Predator*. De compozitorii contemporani de muzică simfonică vom auzi abia peste vreo sută de ani, dacă nu reușesc între timp să prindă un contract pentru o coloană sonoră la Hollywood. Și totuși, altul îmi e necazul cel mai mare: cum să te prezinți drept *primo uomo* în fața unei filarmonici cu o piesă intitulată „Beethoven's Cunt"?

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com*

3 întrebări pentru

Călin NETZER

Premiant la TIFF

A debutat cu Maria *în 2003.* Medalia de onoare *(2010), cel de-al doilea lungmetraj al regizorului (scenariul Tudor Voican), a fost premiat de curînd la Festivalul Internațional de Film de la Cluj. Povestea e una despre bătrînețe, glorie, imposibila comunicare în cuplu, vinovății și iluzii.*

Te-ai întors de la TIFF cu premiul pentru regie. Ce înseamnă pentru tine această distincție?

Înseamnă foarte mult. În primul rînd, este singurul premiu primit în carieră, care îmi aparține în exclusivitate (restul premiilor pe care le-am obținut pînă acum au fost pentru cel mai bun film, premiul juriului, pentru interpretarea actorilor etc.). În al doilea rînd, acest premiu mi s-a acordat la Cluj, orașul meu natal.

Care e lucrul cel mai emoționant pe care l-ai auzit/citit despre filmul tău?

În general, s-au scris cronici bune și am primit multe felicitări pentru *Medalia de onoare*. Dar cred că cel mai flatant lucru pentru mine a fost cînd Victor Rebengiuc mi-a mulțumit că l-am distribuit în filmul meu, unde îl joacă pe pensionarul care primește, dintr-o eroare birocratică, o medalie pentru fapte de vitejie pe care nu le-a făcut.

Cînd va intra Medalia de onoare *pe ecrane și unde va mai călători filmul pînă atunci?*

Medalia de onoare va intra pe 30 septembrie pe ecranele din România. Pînă atunci va participa la peste 30 de festivaluri internaționale de film, printre care cele de la Karlovy Vary, Sarajevo, Mar del Plata, Tokyo etc.

***Călin Netzer** este regizor de film.*

a consemnat Ana Maria SANDU

Andrei GORZO

dilematograf

Amor nebun

● ***Ierburi sălbatice / Les herbes folles* (Franţa, 2009), de Alain Resnais.**

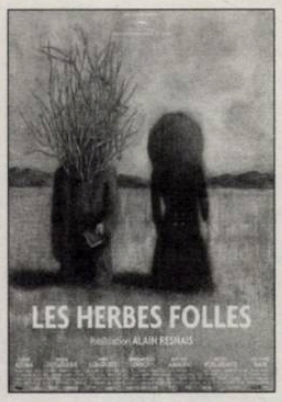

Lansat în 1961, *Anul trecut la Marienbad* rămîne cel mai celebru film al lui Alain Resnais. E un film care eliberează naraţiunea cinematografică, redefinind-o ca pe un joc în care existenţa legăturilor temporale şi cauzale între secvenţe – condiţie definitorie a oricărei naraţiuni în sensul clasic al termenului – nu e niciodată confirmată, după cum nu e niciodată dezminţită făţiş. Spectatorul, care vrea să creadă că acele legături există, că există o istorie coerentă a personajelor şi a relaţiilor dintre ele (se cunosc sau nu se cunosc de-a-nul trecut?, cine e cine?), e lăsat s-o caute cît vrea, deşi, în cuvintele istoricului de film David Bordwell, fiecare secvenţă poate fi privită mai cu folos ca „o variaţiune pe un topos narativ abstract (de pildă, un bărbat încearcă să convingă o femeie să fugă cu el)". Atît evenimentele narative, cît şi procedeele stilistice – continuă Bordwell – „sînt configuraţii de elemente fixe, modificate în fel şi chip pe parcursul filmului, astfel încît să sugereze o lume ficţională coerentă fără să permită reconstituirea ei".

La 88 de ani, Resnais continuă să se joace, deşi noul său film, *Ierburi sălbatice,* e mult mai puţin radical. Legăturile temporale şi cauzale dintre secvenţe sînt inteligibile – bărbatul şi femeia de aici *au* o poveste de dragoste care e *chiar* o poveste. Aceasta începe atunci cînd bărbatul (André Dussollier) găseşte portofelul furat al femeii (Sabine Azéma): se uită la poza ei din buletin (în care e tristă), apoi la poza de pe permisul ei de pilot (în care e zîmbitoare), şi se şi îndrăgosteşte. Atunci cînd ea îl sună ca să-i mulţumească pentru că a făcut să-i parvină portofelul, el e dezamăgit. „Asta-i tot?" – o întreabă. „Aţi fi putut şi dvs. să vă doriţi să mă cunoaşteţi." Pe baza experienţelor sale din lumea reală şi din alte filme, orice spectator e tentat să eticheteze asta drept comportare de obsedat, iar Resnais se joacă un pic cu detalii care bat în direcţia aceea: atunci cînd două fetişcane hlizite trec pe lîngă el, bărbatul e atît de ofensat de vulgaritatea lor încît se gîndeşte să le omoare (unele dintre gîndurile lui sînt redate într-un comentariu din *off* la persoana întîi, altele – într-un comentariu la persoana a treia); atunci cînd merge la poliţie să restituie portofelul, el se întreabă dacă poliţistul cu care are de-a face l-a recunoscut şi dacă e cazul să-l omoare. Deci s-ar părea că are antecedente. Pe de altă parte, e căsătorit de 30 de ani (are vreo 60); are copii şi nepoţi care-l vizitează. Atunci cînd stă seara tîrziu şi-i scrie aviatoarei, povestindu-i viaţa lui, naratorul comentează, semnificativ, că, de fapt, el îi povesteşte „ceea ce *crede* că este viaţa lui"; nu aflăm ce anume îi scrie şi nici nu contează – contează că „viaţa" lui, la fel ca a bărbatului din... *Marienbad,* e doar o construcţie narativă. În timp ce scrie, soţia sa trece pe lîngă el şi-l pupă: nu numai că ştie ce se întîmplă cu el, dar mai tîrziu îi şi încurajează relaţia cu aviatoarea, o atitudine care nu ne este explicată. Cît despre aviatoare, primele ei reacţii sugerează o persoană mai cu picioarele pe pămînt, dar în scurt timp ajunge să nu mai poată trăi dacă nu-l revede: e şi ea la fel de nepămînteană. Avionul ei şi gaşca ei de prieteni aviatori (care n-au altă funcţie decît s-o proslăvească) par să descindă din visul unei fetiţe de altădată (anii '20?). Imaginile cu ea în zbor sînt realizate prin intermediul unor retroproiecţii intenţionat stîngace. La fel de infantil-desuet e procedeul tehnic prin care Resnais ne arată că bărbatul se gîndeşte la ea: faţa ei apare deasupra lui ca într-un medalion sau ca într-un norişor de bandă desenată. Tot ca de bandă desenată sînt şi culorile: roşu (părul aviatoarei, portofelul pierdut), albastru fluorescent (tejgheaua ghişeului din secţia de poliţie, ştreaşinile şi obloanele casei bărbatului, vopsite chiar de el) şi galben (care vine adesea în bălţi calde – de pildă, scaldă imaginile cu bărbatul stînd la masă alături de soţia şi de copiii lui). Aviatoarea chiar are în casă trei tuburi fluorescente – galben, roşu şi albastru. Iar atunci cînd stă în uşa clădirii în care lucrează (e şi dentistă), fumînd o ţigară, imaginea e pe jumătate albastră (partea cu străduţa şi casele învecinate), pe jumătate în-lumină-caldă-galbenă-ca-de-felinar (partea cu ea), ca şi cînd ar fi fost colorată de un copil. Întregul film – cu aspectul lui de bomboniera şi cu mişcările line de zbor pe care le tot execută camera – e conceput în termeni totodată copilăroşi şi foarte rafinaţi. E o reprezentare esenţializată a îndrăgostirii – îndrăgostirea ca absurditate (inofensivă) şi absurditatea ca poezie –, o esenţializare la care poate că numai un artist de vîrsta lui Resnais poate ajunge, unul care a lăsat în urmă atît mecanismele de protecţie ale tinereţii, cît şi impurităţile vîrstei de mijloc. Presupun că nu orice spectator are nervi pentru glumiţele lui cinematografice brînzite (muzica ce acompaniază sărutul eroilor e cea asociată cu sigla 20th Century Fox), dar filmul lui *e* un fel de minunăţie.

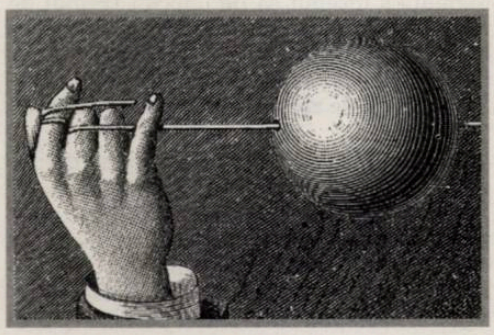

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Ascultaţi indiferenţa!

Radioul francez şi-a pierdut simţul umorului. Săptămîna trecută, Stéphane Guillon şi Didier Porte, doi realizatori de emisiuni satirice de la France Inter, şi-au luat rămas bun de la cei aproximativ două milioane de ascultători ai rubricilor satirice. Din cîte se pare, comentariile acide, uneori maliţioase i-au mîniat pe reprezentanţii Guvernului şi pe preşedintele Sarkozy. Preşedintele Radio France, Jean-Luc Hees, a anunţat că nu va prelungi contractele cu Stéphane Guillon şi Didier Porte pentru noua grilă (din toamnă) şi că rubrica umoristică difuzată cu cinci minute înaintea ştirilor de la ora 8 dimineaţa va fi eliminată cu totul din program. Rubrica de umor ar fi oricum inutilă în programul matinal, destinat informaţiei – a explicat Hees.

Cenzură? La un post public de radio? În Franţa? În ţara lui Coluche (dar şi a lui Nicolas Sarkozy), această înlăturare brutală a umorului din viaţa publică nu putea trece nesancţionată. Scandalizaţi de decizia postului de radio, ascultătorii, societatea civilă şi partidele de opoziţie au cerut explicaţii. „Dacă umorul se transformă în insultă, eu unul nu pot să-l mai tolerez; nici pentru ceilalţi, nici pentru mine" – a spus Hees într-un interviu acordat ziarului *Le Monde*. „Umorul nu trebuie confiscat de mici tirani. Nu am luat această decizie pentru că s-ar fi exercitat presiuni politice, ci deoarece cred în respectarea unor standarde minimale în ceea ce priveşte educaţia şi serviciul public oferite de radio" – a precizat el, adăugînd că nici preşedintele Sarkozy, nici staff-ul său n-au intervenit în vreun fel în această decizie. „Consider că acest gen de umor e un eşec. El a demonstrat o mare mizerie intelectuală cu care nu mă pot obişnui." Cum ar veni, bancurile celor doi ar fi de prost-gust, ceea ce ar fi inacceptabil pentru un serviciu public a cărui misiune e tocmai să educe, să informeze, să trezească spiritul. „Ce patron de mare companie privată ar accepta să fie scuipat de angajaţi fără să se lase cu sancţiuni? Eu am un anumit sentiment al onoarei şi nu pot accepta să fiu scuipat în direct."

E şi un miniconflict cu miză ideologică aici, pentru că „bancurile" celor doi, de prost-gust sau nu, par, mai degrabă, satira unor stîngişti la adresa Guvernului de dreapta. Nu e de mirare că partidele comuniste, dar şi socialiştii, prin vocea lui Martine Aubry, au fost printre primii susţinători ai celor doi umorişti. Fără s-o spună direct, cei doi au dat însă suficiente dovezi că satira lor nu are culoare politică. Ea este evident o formă de manifestare (uneori extremă) a spiritului liberal, o dovadă că libertatea de exprimare poate să frizeze incorectitudinea politică, fără să se transforme în ultragiu. E de prost-gust? Poate... Dar de-abia aici intervine subiectivitatea: de vreme ce ascultătorii nu s-au plîns de glumele proaste, atunci de ce le-ar interzice tocmai oamenii politici?

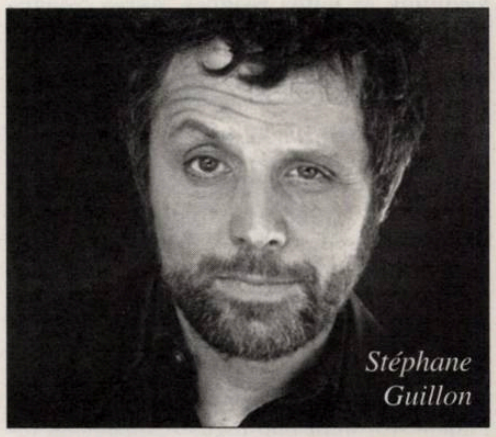
Stéphane Guillon

cît se poate de potrivit pentru epilogul dramatic al unei comedii.

Cenzură? La un post public de radio? În Franţa? În ţara lui Coluche (dar şi a lui Nicolas Sarkozy), această înlăturare brutală a umorului din viaţa publică nu putea trece nesancţionată.

Parodiind sloganul postului de radio („France Inter – écoutez la différence", „France Inter – ascultaţi diferenţa"), Guillon a lansat un slogan pentru situaţia în care se află: *„écoutez l'indifférence!"*. E un titlu P.S. Vinerea trecută, în ultima sa intervenţie de la France Inter, Guillon a demonstrat, în felul său, că satira nu influenţează decizia politică. Acum un an şi jumătate, cînd a lansat emisiunea satirică la radio, popularitatea preşedintelui Sarkozy era deja în scădere. În sondajele ulterioare, preşedintele a înregistrat cote de popularitate tot mai mici. Şi plecarea lui Guillon de la radio nu va putea întoarce această tendinţă...

trecerea prin reviste

● FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG, 25 iunie

Sfîrşitul istoriei pentru muzeele publice? *FAZ* revine asupra furtului unor tablouri dintr-o galerie pariziană, pentru a pune în discuţie viitorul muzeelor de stat europene. Incidentul din luna mai, cînd de la Musée d'Art Moderne s-au furat cinci opere de artă (Braque, Léger, Matisse, Modigliani şi Picasso) în valoare de peste o sută de milioane de euro arată clar că instituţiile publice sînt subfinanţate. Tablourile furate la Paris nu erau asigurate, iar sistemul de alarmă era defect. La un pas de prăpastie se află numeroase muzee publice din Europa, iar tăierile de fonduri nu fac decît să le adîncească criza. Pe de altă parte, numeroase muzee private sînt în plină afirmare, ba chiar trăiesc un adevărat *boom*. Hamburger Kunsthalle a reuşit, cu greu, să evite închiderea temporară a uneia dintre galerii. Directorul muzeului, Hubertus Gassner, povesteşte că pe vremuri colecţionarii propuneau muzeelor publice opere şi formule de finanţare. Astăzi, ei preferă să gestioneze propria lor fundaţie şi să lucreze cu şi pentru muzeele private. Aici ar fi şi marea capcană – atrage atenţia Gassner: „Marile colecţii private prezintă adeseori o asemănare izbitoare: mulţi colecţionari urmează sfaturile unor specialişti care le recomandă *„operele bune"*, adică cele care au deja căutare pe piaţă. De fapt, aceste colecţii au puţin de-a face cu muzeele, în sensul de locuri de memorie vizuală a unei societăţi". Muzeele fondate cu ajutorul unor contribuţii generoase erau spaţiile în care societatea civilă se putea reprezenta dincolo de interesele private oligarhice. Numai o instituţie publică, cu diferiţii ei directori, curatori şi programe de mecenat, are mijloacele necesare pentru a oferi o colecţie atît de vibrantă şi variată precum, de exemplu, cea a Neue Nationalgalerie din Berlin" – e de părere Gassner. (Matei Martin)

Adrian STĂNICĂ

Mici întrebări despre Marea Neagră

Ce e cu algele astea care vin la mal? De unde or apărea? S-a îngustat plaja faţă de anul trecut sau doar mi se pare? Cît de poluată o fi apa mării? Şi – or mai fi peşti în Marea Neagră? Puţini sînt cei care nu şi-au pus – măcar o dată – cel puţin una dintre aceste întrebări atunci cînd au ajuns în vacanţă la mare. Cum pentru unii vacanţa mare a şi venit, cred că merită să vorbim puţin despre toate aceste fenomene şi despre cauzele lor.

Cît de sănătoasă este Marea Neagră?

Acum aproape două decenii, Marea Neagră risca să devină a doua „mare moartă". Volumele uriaşe de poluanţi aduse de fluvii, mizeriile aruncate în apele mării din oraşele de pe ţărmuri, pescuitul industrial excesiv loviseră grav sănătatea Mării Negre. Cireaşa de pe tort era o mică meduză adusă aici din întîmplare de către vapoare, dinspre mările Orientului. Mica meduză, pe numele său ştiinţific *Mnemiopsis Leydyi,* găsea aici un mediu în care nu exista nici un inamic natural şi în care îşi găsea din belşug hrana – ouăle şi puietul de peşti. Mica meduză urma să se dezvolte aici exploziv – la jumătatea anilor '90 calculele vorbind că greutatea totală a acestor meduze în Marea Neagră ar fi ajuns deja la ordinul milioanelor de tone. Ca rezultat al tuturor acestor nenorociri cauzate de om, ecosistemele şi aşa foarte fragile ale Mării Negre fuseseră aproape neantizate. Numeroase specii de peşti dispăruseră, cîmpiile aproape nesfîrşite de alge – adevărate creşe pentru animalele marine – se transformaseră în deşerturi. Totul se mişca cu toată viteza spre dezastrul final. Din fericire însă, la aproape două decenii de la acel moment, situaţia s-a schimbat. Chiar dacă nu este roză, măcar starea Mării Negre nu mai este atît de albastră. Cum de a evitat ecosistemul Mării Negre distrugerea finală?

Efortul ţărilor riverane de a salva Marea Neagră a dus, acum 18 ani, la semnarea Convenţiei de la Bucureşti, urmată apoi de realizarea unei analize globale a stării mării din care, în 1997, a rezultat un plan strategic de acţiune. O serie de programe ale Naţiunilor Unite au fost dedicate salvării Mării Negre – iar acţiunile au continuat pe durata întregului prim deceniu al anilor 2000. Analiza globală a stării mediului marin a fost adusă la zi şi publicată în anul 2007, pe baza acesteia fiind realizat al doilea plan strategic de acţiune, în 2009. O serie de măsuri pentru protecţia mediului marin au fost luate la nivel naţional în statele din jurul Mării Negre.

Un rol uriaş în salvarea mediului marin l-a avut însă hazardul– cel puţin pînă acum. Întîi de toate – falimentul economic în majoritatea statelor foste comuniste a dus la reducerea dramatică a poluanţilor pe care fie apele fluviilor îi scoteau în mare, fie fabricile din oraşele de pe malurile mării îi aruncau direct în valuri. Chiar dacă poluarea istorică (poluanţii aduşi pe vremuri de ape – şi rămaşi de atunci pe fundul mării) are un rol important, presiunea asupra mediului nu mai e la fel ca înainte. Iar relansarea economică în partea de vest a Mării Negre (incluzînd aici şi ţările din Bazinul Dunării) a fost făcută pe alte principii, mult mai bine controlate de normele europene, mai apropiate de natură. Oricum, se verifică zicala conform căreia necazul (vezi falimentul) unora este fericirea altora (citeşte Marea Neagră). Iar mica meduză devoratoare de peşti? Nici măcar programul ONU dedicat acesteia nu i-a putut veni de hac. Reducerea populaţiilor acesteia la cote obişnuite şi intrarea ei în normalitate se datorează din nou hazardului – şi tot navelor comerciale care au adus, din aceleaşi mări ale Orientului, şi tot din greşeală, o altă meduză, *Beroe ovata,* care se hrăneşte cu specia care terorizase întreaga Mare Neagră.

Toţi aceşti factori au dus la apariţia unor semne de redresare a ecosistemelor marine, care rămîn în continuare deosebit de fragile. Orice eforturi de dezvoltare economică, fără a lua în calcul efectele asupra mediului, ar putea readuce Marea Neagră la catastrofa pe care cu noroc a evitat-o.

Chiar dacă nu este roză, măcar starea Mării Negre nu mai este atît de albastră. Cum de a evitat ecosistemul Mării Negre distrugerea finală?

De ce se retrag plajele

Mai vechii cunoscători ai litoralului românesc ar putea spune: „Nici măcar plajele nu mai sînt cum erau odată..." Şi ar avea dreptate pentru că, faţă de finele anilor '60-începutul anilor '70, plajele româneşti arată acum cu totul altfel. Atunci, Mamaia era renumită pentru nisipul său foarte fin şi pentru plaja sa generoasă. Plaje largi nu erau doar la Mamaia, ci aproape pe întregul litoral turistic al României. Cu totul alta este situaţia acum. Plajele sînt mult mai înguste, dispărînd total în unele locuri. Şi parcă nici nisipul de la

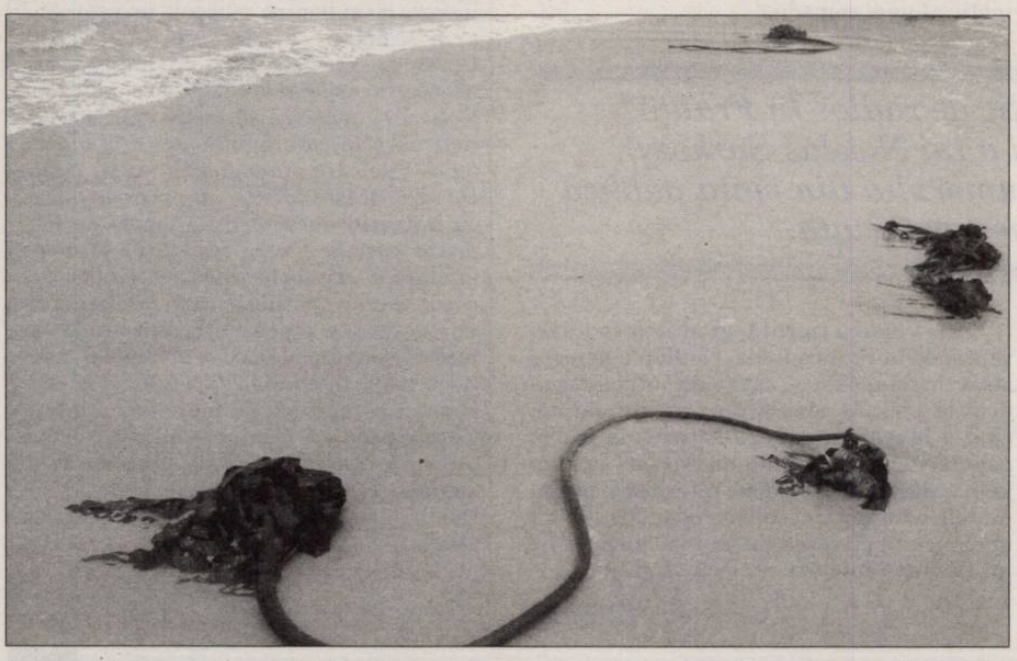

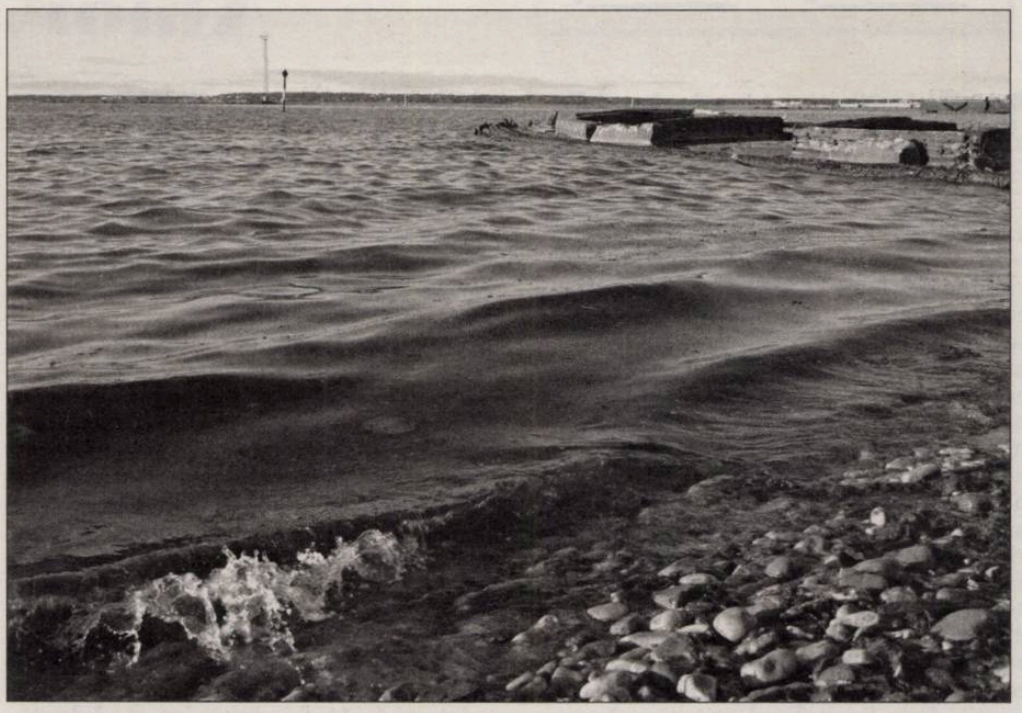

Mamaia nu mai este la fel de fin... Care este povestea plajelor noastre?

Povestea plajelor – a tuturor plajelor – este povestea nisipurilor transportate de vînturi, valuri şi curenţi costieri. Iar în ultimul secol, în povestea plajelor a mai apărut un personaj important: omul. Prin activitatea sa, omul a deranjat echilibrul existent în natură, prin care valurile şi curenţii transportau şi depuneau nisipul în anumite zone. Acţiunea omului a fost puternic resimţită şi de litoralul românesc al Mării Negre. Care au fost căile prin care acţiunea umană a deranjat echilibrul natural al plajelor? În primul rînd, prin reducerea masivă a volumului de nisip care ajungea în mare. Barajele construite pe Dunăre şi pe principalii săi afluenţi au devenit un fel de capcane pentru nisipurile care, altfel, ar fi fost transportate pînă în mare. Din cauza reducerii importante a volumului de nisipuri transportate de Dunăre în mare, valurile, în loc să aducă la mal nisip, au început să-l ia de aici şi să-l transporte în alte părţi, mai spre adîncuri.

Oamenii au intervenit prin lucrări chiar pe ţărmul mării. Aici, în ultimul secol au fost construite numeroase diguri, mai importante fiind cele de la braţul Sulina, porturile Midia, Constanţa şi Mangalia. Aceste diguri, mult extinse în mare, au întrerupt drumul natural al curenţilor. De asemenea, distrugerea dunelor de nisip şi a vegetaţiei existente pe plaje în mod natural sînt rezultate ale intervenţiilor directe ale omului.

La aceste acţiuni ale omului se adaugă efectele schimbărilor climei pe glob, precum creşterea nivelului mării şi înmulţirea numărului de furtuni extrem de violente, care, într-o perioadă mai lungă de timp, vor putea supune litoralul la şi mai multe pericole foarte importante.

Natura a trebuit să se adapteze în faţa acestor obstacole şi, ca urmare, direcţiile şi viteza curenţilor s-au schimbat. Această modificare a atras după sine şi o schimbare a modului în care valurile şi curenţii au distribuit şi distribuie nisipurile pe plajele româneşti.

Prin urmare, reducerea importantă a volumului de nisipuri aduse de Dunăre, precum şi schimbarea circulaţiei valurilor şi curenţilor în zona costieră au declanşat sau agravat fenomenul de retragere a plajelor, adică de eroziune costieră accentuată.

Din cauza acestor intervenţii ale omului, România pierde în fiecare an cîteva zeci de hectare de plajă. Una dintre cele mai afectate plaje de la noi din ţară este cea de la Mamaia. Aici, digurile portului Midia, construite la finele anilor '70, nu au mai permis curenţilor costieri să care nisipul foarte fin al Dunării. Astfel, nisipul cel mai fin de la Mamaia a început să fie înlocuit treptat de un alt fel de nisip, mai grosier, provenit de la scoicile măcinate de valuri. Ca rezultat, plaja de aici a început şi continuă să se retragă, în unele zone cu aproape doi metri în fiecare an.

O altă plajă aproape complet dispărută este cea de la Eforie Nord, acolo unde digul lung de protecţie al portului Constanţa Sud-Agigea a schimbat total direcţia curenţilor marini.

Din fericire, există încă mici perimetre stabile sau chiar în uşoară avansare, precum plaja din dreptul oraşului Sulina, a comunei Sf. Gheorghe, sau plaja de la Costineşti. Însă acestea sînt situaţii izolate, care se datorează fie unor poziţii geografice norocoase (cum este plaja de la Costineşti), fie protecţiei oferite în anumite cazuri de diguri (aşa cum este cazul plajei Sulina).

Care sînt efectele retragerii plajelor? Nu putem detalia aici ce înseamnă pierderea a zeci de hectare de plajă pe an, lăsînd deoparte faptul că asistăm la o reducere permanentă a teritoriului naţional. Valoarea fiecărui metru pătrat de plajă este aproape imposibil de estimat prin metodele clasice ale economiştilor. Cine poate spune cît valorează simpla existenţă a unei plaje? Mulţi experţi din lume caută răspunsul la această întrebare, dar, deocamdată, fără foarte mult succes. Un lucru este cert: pierderea în faţa mării a unor porţiuni însemnate de plajă este, în sine, un fenomen negativ.

În al doilea rînd, eroziunea costieră are numeroase efecte negative asupra celor care trăiesc în vecinătatea mării. În zonele locuite, retragerea liniei ţărmului duce la apropierea mării de localităţi, ceea ce înseamnă că, în cazul unor furtuni excepţional de puternice, cum se întîmplă uneori în jurul Mării Negre, valurile pot provoca distrugeri importante pentru comunităţile locale şi chiar pierderi de vieţi omeneşti. În afara creşterii riscului unor efecte catastrofale atunci cînd se produc furtuni, reducerea plajelor are un impact negativ considerabil asupra turismului. Mai puţină plajă înseamnă, pînă la urmă, mai puţini turişti.

Mai puţină plajă înseamnă, pînă la urmă, mai puţini turişti.

Să fie oare oamenii neputincioşi în faţa acestui fenomen? Evident, nu. Încă de acum cîteva secole, oamenii au găsit modalităţi de a proteja ţărmurile împotriva avansării mării. De exemplu, primele diguri din Europa, avînd ca scop protecţia uscatului de acţiunea mării, au fost construite acum aproape un mileniu la Veneţia. Faimoasele diguri olandeze sînt alte exemple de intervenţii ale omului pentru a opri înaintarea mării. În România, cele mai vechi lucrări de protecţie împotriva eroziunii costiere au fost începute deja de peste cinci decenii. Ele se văd şi astăzi pe litoralul situat la sud de portul Constanţa, de la Eforie Nord şi Sud la Olimp, Neptun, Cap Aurora sau Saturn. Digurile construite aici au blocat, în mare parte, avansarea mării.

Dar, aceste lucrări, denumite în literatura de specialitate metode „grele" de protecţie, au avut şi continuă să aibă o serie de efecte negative peste tot în lume. Construcţia unor lucrări din beton sau piatră a avut efectul asemănător construirii digurilor portuare. Astfel, acestea au perturbat şi mai mult direcţia şi viteza de deplasare a valurilor şi curenţilor, iar acest fapt a dus la apariţia sau la accelerarea fenomenelor de eroziune în zonele vecine perimetrelor protejate. De aceea, experţii au început să caute şi alte soluţii cu efecte negative cît mai reduse asupra mediului înconjurător. Astfel, metodele de protecţie „uşoare" care încearcă să suplinească dezechilibrele provocate de oameni au apărut şi s-au extins în ultimele două decenii în aproape întreaga Europă. Cel mai bun şi mai răspîndit exemplu de metodă „uşoară" de protecţie costieră este alimentarea artificială cu nisip, a plajelor. Prin această metodă, specialiştii încearcă să suplinească rolul naturii şi să aducă pe plaje în mod artificial nisip cu aceleaşi caracteristici ca cel care a încetat să mai ajungă acolo, de regulă tot din cauza unor intervenţii mai vechi ale oamenilor. Această metodă de protecţie, prin care oamenii aduc nisip, suplinind astfel rolul naturii, este de multe ori însoţită şi de construcţia unor diguri de dimensiuni mici. Ele au rolul de a menţine pe plajă, un timp cît mai îndelungat, nisipul adus de oameni, protejîndu-l de acţiunea valurilor. Metoda respectivă este, în prezent, una dintre cele mai răspîndite modalităţi de protecţie a plajelor în faţa avansării mării, folosită în întreaga Uniune Europeană.

Aceste soluţii sînt şi şansa plajelor noastre de a-şi recăpăta mai vechile lor dimensiuni. Experţii care studiază dinamica plajelor şi care fac planurile pentru refacerea acestora sînt în aşteptarea manifestării voinţei politice.

De ce se umple plaja de alge?

Puţine lucruri sînt mai neplăcute ca mormanele de alge strînse de valuri la mal, vara. Mirosurile oribile, miliardele de muscuţe, strigătele copiilor care nu vor să mai intre în apă de teama algelor, senzaţia mai mult decît neplăcută cînd vrei să te bălăceşti şi trebuie să te strecori prin „lanurile" de alge – sînt toate motive să te întrebi ce e cu algele astea aici. Un răspuns simplist ar fi că acolo e locul lor. După cum le arată numele, algele marine trăiesc în mare, iar intruşii sînt oamenii. De ce apar aceste alge în cantităţi uriaşe – şi numai vara, în plin sezon turistic? Aici tot oamenii au rolul hotărîtor. Numeroasele specii de alge care trăiesc în mod obişnuit în apele mărilor şi oceanelor se hrănesc cu nutrienţi – cu azotaţi şi fosfaţi adică –, substanţe care ajung în mare în cantităţi mult mai mari decît în mod natural, în special din cauza folosirii extensive a fertilizanţilor în agricultură – dar şi a deversării apelor menajere netratate. Cînd algele găsesc hrană din belşug de la aceşti nutrienţi şi cînd temperatura apei mării este suficient de crescută, ele se înmulţesc exploziv. Densitatea algelor poate ajunge de la mii la miliarde de indivizi într-un metru cub de apă. Efectul bun este că absorb din apa mărilor nutrienţii în exces. Primul efect negativ la care ne gîndim este apariţia valurilor de alge la mal. Există însă şi un efect negativ major, altul în afara disconfortului provocat turiştilor. Dezvoltarea explozivă a algelor duce la consumul masiv al oxigenului din apă. Iar lipsa oxigenului dizolvat în apă duce la sufocarea şi moartea în masă a organismelor care trăiesc pe fundul mării. Urmarea – mări moarte, în care apa este lipsită de oxigen. Iar încălzirea apei mărilor şi oceanelor nu poate decît să mărească numărul acestor fenomene.

Dezvoltarea explozivă a algelor duce la consumul masiv al oxigenului din apă.

În loc de final

Cei care aţi avut răbdarea de a citi aceste rînduri pînă la sfîrşit vă veţi întreba, poate, unde sînt dilemele legate de Marea Neagră. Ele sînt prezente în fiecare detaliu al răspunsurilor de mai sus, pentru că mai avem un drum lung de parcurs pînă la înţelegerea detaliată a mecanismelor care guvernează toate procesele care se petrec în mări şi oceane. Modul în care marea, ca sistem viu, reacţionează la presiunile oamenilor este, de asemenea, incomplet înţeles. Şi este şi normal să fie aşa, dacă ne gîndim că, în prezent, cunoaştem mult mai bine suprafaţa planetei Marte decît adîncurile Oceanului Planetar.

***Adrian Stănică** este jurnalist de ştiinţă şi cercetător ştiinţific la Institutul Naţional de Geologie şi Geoecologie Marină – GeoEcoMar.*

Problemele Dunării

– interviu cu dr. Gheorghe OAIE –

Pentru a putea înţelege starea Mării Negre – cel puţin a părţii sale de vest – trebuie să privim întregul sistem, în a cărui componenţă intră şi Dunărea, şi Delta. Marea Neagră colectează apele Dunării, iar fluviul are în comun cu teritoriul României ultimii aproape 1100 de kilometri din lungimea sa. Cît de sănătoasă este Dunărea? Am stat de vorbă despre acest subiect cu dr. Gheorghe Oaie, director general al Institutului Naţional pentru Geologie şi Geoecologie Marină – GeoEcoMar. ***(A. S.)***

Care este amprenta activităţilor umane asupra Dunării?

Dunărea, al doilea fluviu al Europei, parcurge în drumul său din Germania la Marea Neagră arii geografice, politice, economice şi istorice foarte diferite. Bazinul său de colectare, extrem de larg şi diversificat din punct de vedere geologic şi morfologic, găzduieşte ecosisteme foarte diferite, incluzînd zone umede de importanţă europeană, precum Delta Dunării.

Sub acţiunea unor puternice presiuni antropice, poluarea fluviului rămîne o problemă majoră, un factor de risc atît pentru ţările riverane cît şi pentru Marea Neagră. Poluanţii (ex. nutrienţi, insecticide, pesticide, metale grele etc.), proveniţi din agricultură, din diferite industrii şi din apele menajere netratate ale localităţilor din bazinul său hidrografic, sînt transportaţi de apele fluviului fie dizolvaţi, fie fixaţi de aluviuni. Unii dintre aceşti poluanţi tind să se acumuleze în lanţurile trofice, reprezentînd un risc crescut pentru viaţa acvatică. Iar interdependenţa dintre organisme şi mediu este mai strînsă la vieţuitoarele acvatice, decît la cele terestre.

Şi mai există şi povara trecutului. Deşi folosirea multor substanţe dovedite ca periculoase pentru mediu a fost interzisă, reziduurile lor se regăsesc şi acum în sedimentele Dunării.

Dunărea pare a fi intrat de mai mulţi ani într-o adevărată zodie a inundaţiilor. Chiar şi în această perioadă sînt inundaţii care afectează cursul central al Dunării. Care sînt cauzele acestor fenomene? Dar efectele?

Inundaţiile tot mai frecvente sînt rezultatul unor decizii politico-economice greşite, care au avut în vedere doar interesele economice ale perioadei trecute, permiţînd defrişarea şi distrugerea luncilor inundabile naturale din bazinul Dunării. O altă cauză majoră a producerii inundaţiilor o reprezintă schimbările climatice globale.

Din cauza creşterii anvergurii acestor fenomene, dar şi a repetabilităţii lor tot mai dese, s-au accentuat o serie de procese, precum: erodarea malurilor şi a albiei, modificări morfostructurale semnificative, creşterea numărului sectoarelor periculoase pentru navigaţie, mai ales pentru cursul inferior al fluviului, reducerea debitelor lichide pe anumite braţe (ex. Dunărea Veche). Printre efecte se numără însă şi degradarea edificiului Deltei Dunării şi a zonei litorale adiacente.

Cum arată în prezent situaţia ecologică a Dunării?

În urma comparării datelor biologice noi cu cele vechi, efectuate de institute de cercetare, printre care şi INCD GeoEcoMar, a fost posibilă conturarea unor arii cu modificări ecologice semnificative. Dacă lacurile de acumulare Porţile de Fier I şi II se comportă ca nişte decantoare pentru sedimentele şi poluanţii asociaţi care vin din amont, cursul inferior al fluviului este afectat de eroziune, dar şi de impactul antropic. Eroziunea s-a accentuat din cauza lucrărilor hidrotehnice făcute pe fluviu de-a lungul timpului, acestea perturbîndu-i echilibrul hidrodinamic.

Studiile biologice periodice, efectuate de cercetători asupra ecosistemelor fluviale şi lacustre, au arătat o scădere a abundenţei şi densităţii organismelor existente de-a lungul sectorului de fluviu cuprins între Baziaş şi Delta Dunării, situaţia redresîndu-se parţial pe teritoriul Deltei.

Ce ne puteţi spune despre amenajarea braţului Chilia pentru navigaţie de către vecinii ucraineni, deci şi despre adîncirea canalului Bîstroe? Care sînt efectele acestor lucrări?

Orice intervenţie asupra unui mediu acvatic presupune apariţia unor modificări de anvergură mai mare sau mai mică. Unele aspecte particulare au apărut şi în zona Deltei Dunării. În timp ce braţul Chilia şi-a redus capacitatea de transport a apei şi a aluviunilor, canalul Bîstroe se apropie de parametrii hidrologici ai braţului Sulina. Adîncirea prin dragaj a canalului Bîstroe, dar şi dragarea permanentă a punctelor critice pentru navigaţie de pe braţul Chilia vor conduce totuşi la o creştere minoră a debitelor de apă pe acest braţ. Pe braţele Tulcea, Sulina şi Sf. Gheorghe vor continua procesele hidromorfologice actuale, fără modificări semnificative. La nivel general, regimul hidrologic al Deltei Dunării nu va suferi modificări deosebite.

Dunărea este cel mai internaţional fluviu al planetei. De aceea, însănătoşirea acesteia se poate face doar printr-un efort internaţional. Care sînt iniţiativele cele mai importante pentru protecţia mediului Dunării?

Comisia Internaţională pentru Protecţia Fluviului Dunărea (ICPDR) şi Comisia pentru Protecţia Mării Negre împotriva Poluării (BSC), precum şi alte organisme naţionale şi internaţionale (IAD), colaborează strîns pentru limitarea poluării Dunării şi a Mării Negre. UE alocă fonduri prin programe dedicate ţărilor riverane Dunării şi Mării Negre, precum *„Cross Border Cooperation"* (CBS) sau *„Black Sea Operational Programme 2007-2013"*. Programul prioritar intitulat „Strategia UE pentru Regiunea Dunarii", iniţiat de România şi de Austria în 2008, are în vedere, ca obiective majore, conectivitatea, protecţia mediului şi gestiunea apei, precum şi dezvoltarea socio-economică a regiunilor limitrofe fluviului, toate activităţile ce vor fi iniţiate urmînd să fie fundamentate din punct de vedere ştiinţific. INCD GeoEcoMar susţine orice iniţiativă care urmăreşte creşterea calităţii mediului dunărean, pentru că orice iniţiativă, naţională sau internaţională, este binevenită. Atîta timp cît rezultatele aşteptate sînt pozitive.

Dunărea

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

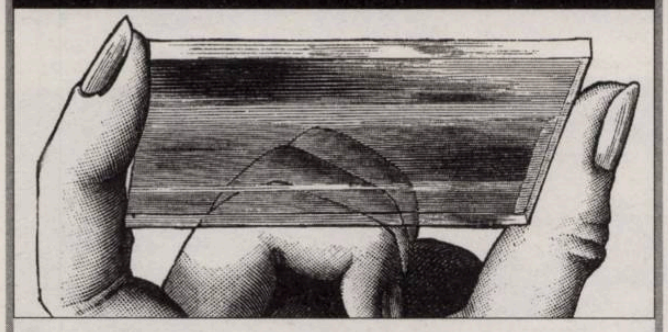

Un film despre Prokofiev

Duminica trecută, TVR Cultural a programat un excelent documentar produs de ARTE şi realizat de Yosif Feyginberg. Este vorba despre *Prokofiev: jurnal neterminat,* un film care analizează o perioadă din viaţa compozitorului rus din perspectiva jurnalului său, ţinut între anii 1918 şi 1936. Cum biografia lui Prokofiev este destul de puţin cunoscută, descoperirea acestui jurnal, considerat multă vreme pierdut, a fost o adevărată şansă. Însemnările, ca şi documentarul, încep cu momentul emigrării în Statele Unite, cînd compozitorul de 28 de ani era plin de speranţe, şi se sfîrşesc în anul 1936, cînd Prokofiev se decide să se întoarcă în Uniunea Sovietică şi renunţă la jurnal, conştient fiind că cele scrise în el s-ar putea să-i aducă necazuri în regimul lui Stalin.

Documentarul urmăreşte perioada de 18 ani pe care a petrecut-o Prokofiev în Occident, cu imagini de arhivă, fotografii, decupaje din presa vremii, locuri pe unde a trecut, ilustrări cu fragmente din operele sau baletele compuse – şi totul contrapunctat cu fragmente din jurnal. Desigur, coloana sonoră a filmului este realizată cu piese compuse de Prokofiev în perioada respectivă: operele *Dragostea celor trei portocale* şi *Îngerul de foc,* baletul *Pasul de oţel* sau Concertul pentru pian nr. 2. În plus, naraţiunea este jalonată de intervenţii ale diferiţilor comentatori: Noëlle Mann (care se ocupă de arhivele Prokofiev), biograful Simon Morrison sau mărturii ale fiului Sviatoslav Prokofiev şi ale nepotului Serghei Prokofiev Jr.

În paginile de jurnal prezentate în documentar, Prokofiev povesteşte despre interogatoriul absurd la care a fost supus la intrarea în Statele Unite, despre succesul de public pe care l-a avut la concertele date peste Ocean şi, în paralel, despre greutăţile materiale cu care se confrunta, despre cei cîţiva centi pe care-i avea cîteodată în buzunar, despre rezistenţa criticilor şi a organizatorilor de concerte la muzica lui. Se întreabă dacă nu a sosit prea devreme în Statele Unite, dacă America nu e încă necoaptă pentru muzica lui. Relatează cum i-a venit ideea să compună opera *Dragostea celor trei portocale* şi cum a lucrat la ea, dar şi un episod de la dentist, cînd i-au fost scoşi trei dinţi şi cînd, sub efectul anesteziculuí (gazul ilariant, de bună seamă), a avut o viziune legată de opera lui. Apoi, cînd Prokofiev s-a mutat la Paris, aflăm despre încercările – zadarnice, şi aici – de a se impune ca muzician, despre relaţia cu Stravinski (reiese din jurnal că erau în relaţii bune, nu antagonice, cum se credea), despre cum a fost obligat să se mute de mai multe ori de unde locuia în gazdă, din cauza „gălăgiei" pe care o făcea cîntînd la pian, despre propunerea pe care i-a făcut-o Diaghilev să compună un balet despre Rusia sovietică (a compus *Pasul de oţel,* deşi el nu călcase niciodată, la acea vreme, în ţara sa natală, condusă între timp de bolşevici), despre repetatele propuneri venite din partea oficialilor sovietici să se întoarcă în patrie. Propuneri pe care le refuză într-o primă fază, iar în jurnalul său scrie că nu vrea să se amestece cu bolşevicii şi că „orice implicare politică mi se pare dezgustătoare". În fine, pînă la urmă face greşeala să se întoarcă în URSS, moment în care renunţă să mai ţină jurnalul. Documentarul notează, pe post de epilog, că, în ciuda promisiunilor făcute înainte, Prokofiev n-a mai fost lăsat să iasă din ţară, la un moment dat muzica lui a fost considerată reacţionară şi burgheză, iar soţia lui, Lina, a fost arestată în 1948, sub acuzaţia de spionaj, şi trimisă în Gulag.

Pe scurt, filmul lui Yosif Feyginberg este foarte bine documentat, are un ritm alert şi e inspirat ilustrat. Urmărindu-l, mi-am amintit de plicticoşeniile de filme făcute de români despre Enescu şi m-am întrebat de ce nu putem avea şi noi astfel de abordări. Păi, cum de ce? Pentru că ne înnebunim după cadrele lungi şi „poetice" şi nu ştim să povestim astfel de lucruri decît hagiografic.

Tudor Călin ZAROJANU

Lumea reală

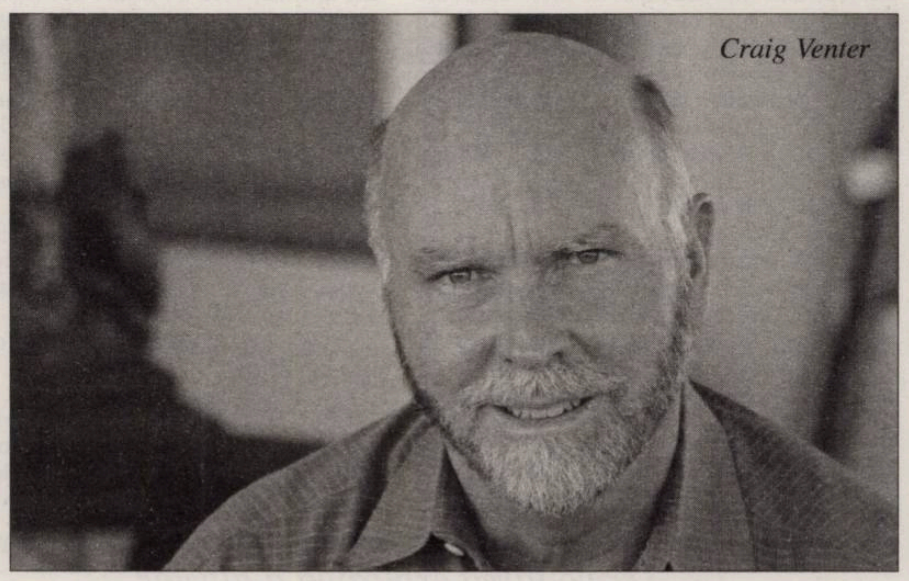

Craig Venter

Invocăm repetat „România reală", ca să dovedim că ştim cum arată şi sîntem aproape de „agenda cetăţeanului", de problemele lui adevărate.

Dar *lumea* reală? Evoluăm noi, jurnaliştii, în lumea reală, sau doar într-o enclavă a ei, ale cărei ziduri le-am ridicat singuri?

La sfîrşitul lunii mai discutam cu o colegă recent întoarsă dintr-o vizită în Occident. Vorbeam despre jurnalism, la ei şi la noi, în particular despre ştiri, la ei şi la noi... Colega mea era şocată: abia venise, şi pe unde fusese nu se discuta decît despre *celulă*. Aici – nu. „L-am întrebat pe soţul meu: am visat eu, am înnebunit? M-a asigurat că nu."

La 20 mai, Institutul „J. Craig Venter" din Statele Unite anunţase realizarea primei celule vii cu genom sintetic. Oricum ai întoarce-o, este pur şi simplu *viaţă creată artificial*. Mai ales că respectiva celulă s-a şi divizat prin forţe proprii! Craig Venter, creatorul Institutului şi coautor al primei secvenţieri a genomului uman, realizată în anul 2000, consideră că e „o etapă importantă din punct de vedere ştiinţific şi filozofic". Şi religios, aş zice... Folosirea adjectivului „importantă" este dovada unei remarcabile modestii: în fapt, vorbim despre un moment istoric. Care merita şi justifica din plin dezbateri TV, materiale documentare, un istoric al domeniului etc. Ar fi foarte interesant de aflat opinia unui teolog asupra acestui eveniment! Dar nu. Ziariştii români au alte priorităţi.

Dacă era celulă de partid...

O ştire Mediafax (tot Mediafax, săraca), preluată de două ziare. Un interviu cu Craig în *Descoperă* – jos pălăria! Un ecou la difuzarea pe Discovery a unui documentar dedicat subiectului. Patru ziare centrale n-au scris nici un rînd (dintre care unul, culmea, publica prin 2008 ştiri şi ulterior comentarii despre tentativele de la „Craig"!). La televiziuni – o ştire, acolo unde a fost măcar atît.

Între timp, firește, au curs veştile şi comentariile despre măsurile propuse de Guvern pentru ieşirea din criză, protestele faţă de aceste propuneri, moţiunea de cenzură. N-o să spun, Doamne fereşte, că acestea n-ar fi importante. Din punctul de vedere al unui pensionar, şomer sau angajat amărît, care aşteaptă să i se diminueze puţinele venituri, e limpede că această aşteptare e mai şocantă decît dacă Institutul „Craig" ar fi creat nu o celulă, ci un elefant viu. Nu fac decît să constat că nimic din ceea ce a umplut ediţiile speciale ale televiziunilor şi prima pagină a ziarelor nu s-a materializat în vreun fel, cel puţin pînă la ora la care scriu aceste rînduri: nici măsurile guvernamentale, nici protestele şi grevele. Asta ca să nu mai vorbim despre faptul că, atunci cînd dai ştiri 24-24 şi ai patru-cinci talk-show-uri pe zi, sigur e loc şi de o discuţie despre un moment de cotitură al cunoaşterii umane.

Dar, fir-ar!, o discuţie serioasă implică documentare, cultură generală, discernămînt. Plus că e plicticoasă. E mult mai simplu s-aduci în studio trei, cinci, şapte invitaţi (cu cît mai mulţi cu atît mai bine, haosul e asigurat) cărora, de fapt, nu trebuie să le pui nici o întrebare, că oricum se-ncaieră.

Să fie la ei, acolo

Dacă te iei după presă, în Golful Mexic au americanii o problemă naşpa, s-a spart o chestie şi curge nişte petrol. Informaţia că e problema noastră, a tuturor, şi încă pe mai multe căi (echilibru ecologic planetar, economie mondială, preţul petrolului, burse etc.) ar lăsa cu gura căscată mulţi „analişti" (conform DEX, această calitate o au doar autorii de anale şi specialiştii în analiza matematică, respectiv psihanaliză). Fiecare zi trecută pînă la încheierea erupţiei – probabil doar prin epuizarea depozitului subteran –, şi mult timp după aceea, aduce pierderi *personale*, pe termen lung, fiecăruia dintre noi. Dar, hei!, nici o trădare de partid, nici o şpagă, nimeni dispus să-i spună interlocutorului că-i căzut în cap – ce subiect mai e şi ăsta!?

Hai să zicem că Florida-i departe. Ucraina însă e mai aproape, nu? O serie de ştiri ameţitoare au curs dinspre Kiev în doar cîteva zile. Rada Supremă a luat în discuţie dreptul de a se stabili „limbi regionale". Documentul lasă consiliile locale să ia această decizie pe baza unui criteriu interesant: „acolo unde există comunităţi etnice şi naţionale compacte". Crimeea nici n-a mai aşteptat decizia legislativului şi a oficializat rusa. În oraşul Zaporizhya s-a dezvelit un bust al lui Iosif Vissarionovici Stalin. Între timp, s-a descoperit că investitori ruşi anonimi au preluat controlul asupra metalurgiei ucrainene, cumpărînd peste 50% din capacităţile industriale de profil. Oarecum logic, ministrul de externe a anunţat că integrarea în NATO (vă mai amintiţi înfrigurarea cu care se aştepta un verdict în timpul summit-ului de la Bucureşti) nu se mai află pe agenda Kievului. În traducere: nu-i mai interesează. Pe noi ar trebui însă să ne intereseze foarte tare!

Este pentru prima dată cînd unul dintre monştrii sacri ai sindicalismului postdecembrist îşi părăseşte locul...

O demisie senzaţională

Venind şi mai aproape, demisia lui Dumitru Costin din fruntea Blocului Naţional Sindical trebuia, de asemenea, să fie *„Breaking News",* cu mult mai importantă decît plecarea oricărui politician dintr-un partid. Este pentru prima dată cînd unul dintre monştrii sacri ai sindicalismului postdecembrist îşi părăseşte locul, iar motivul anunţat trebuia să fie punctul de pornire al unei adevărate dezbateri naţionale, mai ales în această perioadă! Căci Dumitru Costin s-a retras din cauza eşecului luptei împotriva măsurilor guvernamentale anunţate. *Aşa* trebuie să facă un adevărat lider sindical, bravo lui că şi-a asumat neputinţa sindicatelor, chiar dacă gestul vine foarte tîrziu, căci nici BNS, nici vreo altă centrală sindicală nu se află la primul eşec semnificativ. Era momentul să analizăm pe îndelete şi fără patimă ce-au făcut, concret, sindicatele, în toţi aceşti ani, pe cine (mai) reprezintă, de ce n-au reuşit – toate, împreună – să scoată în stradă, într-un moment extrem de motivant, măcar atîţia oameni cîţi fuseseră, cu vreo două seri înainte, la concertul AC/DC.

Dacă-i bine e naşpa

Ce semnificaţie are, pentru presa română, faptul că geologii americani au descoperit rezerve minerale în valoare de aproape o mie de miliarde de dolari în Afganistan, inclusiv vaste depozite de cupru, litiu, fier, aur şi cobalt, care pot face din această ţară unul dintre cei mai mari exportatori mondiali? Unde sînt subtilii comentatori militari, economici, politici, care să ne explice implicaţiile şi mai ales felul în care această ştire ar putea schimba *premisele* prezenţei americane în Afganistan?

Ce importanţă are faptul că afacerile din industria românească au crescut cu 7,8% în primele patru luni, iar comenzile au avansat cu 21%? Păi, dacă au crescut înseamnă că e bine. Dacă e bine, nu se supără nimeni. Dacă nu se supără nimeni, nu se ceartă nimeni. Naşpa. Nu dăm. Alt subiect!

Adina POPESCU

Spre vest prin nord-vest

– secvenţe din Banat –

Cei care susţin că între Ardeal şi Banat nu-i o mare diferenţă şi că, în esenţă, este vorba despre acelaşi spirit, dar şi despre oameni la fel, se înşală. Am sosit la Timişoara direct de la Cluj, cu acel grai cîntat cum nu mai auzi nicăieri prin Ardeal încă răsunîndu-mi în urechi, stăpînită de acea lentoare pe care n-o mai întîlneşti în altă parte, închipuindu-mi că viaţa e alcătuită de fapt mai mult din momente de răgaz decît din celelalte şi că e ceva firesc ca semafoarele să încremenească minute în şir pe culoarea roşie, pentru ca oamenii să se întîlnească şi să stea la taclale în intersecţii. Ne-am oprit la Oradea, în curtea unui cuplu de profesori care se plîngea de reducerile salariale, în timp ce nu mai pregeta să umple masa cu de toate şi să insiste să rămînem peste noapte, căci „aveţi timp să ajungeţi şi mîine“. Am intrat în Banat pe un drum peticit ale cărui gropi transversale se adînceau ca nişte riduri de expresie pe o frunte încă tînără (n-o să-l mai repare nimeni niciodată, fiindcă pe aici va trece cîndva autostrada, poate într-un alt secol). În dreapta lui era graniţa, dincolo Banatul sîrbesc, traversam o cîmpie atît de plată încît pe lîngă ea Bărăganul pare vălurit şi simţeam o căldură jilavă care mă ducea fără să vreau cu gîndul la o livadă de smochini, la fel cum centrul Aradului, pe care l-am văzut doar în fugă, mi-a amintit, tot fără motiv, de gustul unei dulceţi zaharisite. În sfîrşit, am ajuns la Timişoara pe la asfinţit, odată cu o invizie de musculiţe care, de regulă, îşi fac veacul prin zone mlăştinoase şi am nimerit într-o oază de muzică, de culoare. Era efervescenţa oraşului „de sîmbătă seară“.

Viaţa din Banat are cu totul alt ritm decît cea din Ardeal. Există şi aici o lentoare, dar pare cumva programată şi are în ea ceva nemţesc, poate din cauza unei mai mari apropieri de Viena decît de Budapesta, în alte vremuri, fiindcă în Banat se păstrează mult mai bine atmosfera de provincie de imperiu, decît în Ardeal. Uneori e încărcată de mîndrie locală, alteori pare caricaturală, iar atitudinea şmecheroasă bănăţeană seamănă pe undeva cu cea din Bucureşti. Poţi întîlni oameni pe stradă care se uită prin tine cu un aer superior, nu-ţi răspund la întrebări, nu vor sau nu ştiu să te îndrume – ceea ce-ţi poate crea iniţial un şoc, după excesul de politeţe şi comunicare de la Cluj. Timişorenii ştiu să păstreze distanţa, însă oraşul în sine, forfota perpetuă la ore indecente, cînd presupui că toţi ar trebui să fie la muncă, blocajele de trafic, micile afaceri pe care le întrezăreşti în discuţii, prieteniile interesate sau marile afaceri pe care doar le bănuieşti dubioase, investiţiile masive ale italienilor care aproape că au devenit aici o a doua comunitate, dar şi intelectualii de marcă priviţi ca icon-uri culturale ce fac parte dintr-o elită mult mai bine închegată decît în oricare mare oraş din România, spectacolele de teatru şi jazz-ul, orchestra Filarmonicii care cîntă în aer liber şi pe gratis, pentru „popor“, toate acestea şi multe altele îţi dau o stranie senzaţie „de capitală“.

Totuşi, Banatul nu înseamnă doar Timişoara, însă şi viaţa „la ţară“ sau din oraşe mici, cum ar fi Jimbolia, mi s-a părut pur şi simplu *altfel* faţă de stereotipurile româneşti cu care ne-am obişnuit. N-aş putea spune în ce sens, fiindcă dacă eşti doar în trecere, vei avea în permanenţă sentimentul că este ceva care îţi scapă, ca şi cum călătorului obişnuit nu i s-ar permite să rezoneze cu spaţiul. M-am întors din Banat cu o uşoară frustrare, ca atunci cînd întîlneşti o exotică broască ţestoasă din care nu vezi decît carapacea, adevărata ei făptură rămînînd ascunsă înăuntru.

La Lugoj, pe marginea drumului

Pentru prima oară la Lugoj, căutăm un loc de dormit. Ne oprim la o terasă în centru, cu un aer de vacanţă, dar cu mese goale – probabil că e prea scumpă pentru localnici, în vremuri de criză. Ne conversăm cu fata care serveşte, nu ştie nici o pensiune, dar se va duce să-şi întrebe şefii. De la o masă din apropiere se ridică un bărbat bronzat, între două vîrste, a cărui atitudine relaxată îi trădează bunăstarea. E străin şi în acelaşi timp de-al locului. „Notează număr de telefon!“, spune. „Vă trimit la Alimeri... să spuneţi că sunaţi din partea lui Giovanni de la Perroni! E bun prieten cu mine. Are preţuri mici, condiţii extra!“, îşi ţuguie buzele ca să-şi pupe demonstrativ degetele împreunate. E un gest pe care nu l-am mai văzut de mult.

Ne întoarcem de unde am venit, adică spre Timişoara. La intrarea în oraş e o zonă industrială părăsită. Hale cu geamuri sparte, grămezi de fiare, buruieni crescute anapoda printre resturi de zidărie, o şină îngustă de tren şi o copertină de-un roşu prăfuit: Alimeri – pensiune turistică. „La o sută de metri de Peco“, aşa cum ne-a indicat italianul. O curte betonată şi mese lungi din lemn, sub copertină. Pensiunea, o clădire pătrăţoasă cu un etaj, seamănă cu un cămin de nefamilişti. E o parte integrantă din peisaj, vom avea un „sejur“ postindustrial. Ce succes ar avea o asemenea idee la străini! Uşa e larg deschisă, perdeaua din fîşii lungi de plastic colorate flutură uşor în bătaia vîntului de seară. Huruitul necontenit al TIR-urilor de pe şosea are ceva apocaliptic, mi-aminteşte de un film SF – *Războiul lumilor*. Intrăm. Înăuntru, însă, e un Hitchcock în toată regulă. În semiîntuneric, vedem o sală de mese, cu feţe de masă în carouri, un bar cu tejghea şi băuturile mierii din sticle sclipind misterios, un culoar şi inscripţii în germană care indică toaleta (toate par *made in RDG),* o scară care duce la etaj. Ciocănim în tejgheaua barului, strigăm, nu apare nimeni. Doar undeva, ceva scîrţîie prelung. Un început perfect pentru un thriller.

În România orice thriller eşuează într-un film minimalist, cu micile drame umane şi cu implicaţiile lor sociale.

Trec aproape zece minute şi, în sfîrşit, îl cunoaştem pe proprietarul şi unicul angajat al stabilimentului. „Prietenii lui Giovanni, nu-i aşa?“ Îşi şterge serviabil mîinile de pantaloni, suspansul dispare, e cel mai prietenos şi inofensiv bănăţean pe care l-am întîlnit pînă acum. „N-aţi văzut pancarta de pe şosea, cu Alimeri?“ Oftează. „Ştiam eu că nu se vede... ar trebui să fac alta, dar de trei ori am pus-o pe asta şi de trei ori mi-au suflat-o TIR-urile! N-are nici un rost.“ Ne arată camera şi se poartă de parcă tot timpul s-ar scuza de ceva. E mică, îmbîcsită, n-are televizor, doar două paturi cazone, o măsuţă şi un şifonier uriaş. *Old style*. „Baia e la capătul culoarului, pentru dame pe stînga, are şi duş, de toate... rămîneţi?“, întreabă uşor temător. Condiţiile sînt departe de gestul cu pupatul degetelor al lui Giovanni, dar rămînem. E prea multă atmosferă aici ca s-o ratăm.

De mîncare are doar „ceafă, cotlet şi mai am nişte polonezi deosebiţi, nu ca ăştia de la Alimentara!“. De acord cu polonezii. Îşi şterge din nou mîinile de pantaloni. „Mă duc să curăţ nişte cartofi.“ Putem sta afară, la o bancă din lemn? „Nu, nu afară că e praf, am lucrat în curte toată ziua, recondiţionez mobila din camere... muncitorii ăştia îşi mai încălzesc ceva pe cîte un reşou de-al lor şi o strică!“ Aflăm că principalii muşterii ai pensiunii sînt, de fapt, muncitorii care lucrează în zonă. Acum nu e nici unul, la final de săptămînă pleacă acasă. Pînă la urmă, oftează şi şterge o bancă de lemn cu o cîrpă. Apoi dispare în bucătăria de unde îl auzim cum fluieră şi toacă ceva. Singurătatea lui începe să ne apese.

„Am fost plecat în Germania multă vreme, de ce n-oi fi rămas? Dar ştiţi cum e, ţi se face dor şi te trage aţa spre ţară. Am două fete acolo şi le-am zis că mă întorc acasă şi că tot pentru ele muncesc aici, că doar nu pentru mine. Pensiunea asta e a lor, de fapt. Ali-meri. Alina şi Maria. Poate o s-o vînd, dar acuma nu se vinde nimic. Sau s-o închiriez. Iarna mai mult mă costă lemnele s-o încălzesc, decît ce iau pe camere. Nu merge, chiar nu mai merge! Înainte aveam douăzeci de angajaţi, dup-aia cinci şi le tot ziceam aşa, în glumă: să vedeţi că rămîn eu singur! Şi singur am rămas. Mi-e urît, îmi ţiuie urechile de linişte şi îmi pare rău după angajaţi, că nu mai am cu cine schimba o vorbă toată ziua. Eu fac tot. Gătesc, spăl, fac curat... ce să vă zic? N-am timp nici să mor. Hai, tată, în Germania! Hai că vin, dar mai stau un pic să vedem ce se întîmplă... Să trăiţi bine! Nu aşa ne-au promis? Le-am zis la fete că eu personal nu le dau voie să se mai întoarcă în România. Îmi cer scuze că vă ţin de vorbă, poate vă deranjez... Mă duc, că se ard cartofii!“

Toată noaptea am auzit TIR-urile şi, pînă la urmă, zgomotele au devenit reconfortante, ca şi cum am fi fost într-un motel pierdut undeva în deşert, în Arizona, singura legătură cu civilizaţia fiind drumul şi maşinile lui. Totuşi, în România orice thriller eşuează într-un film minimalist, cu micile drame umane şi cu implicaţiile lor sociale.

Un capăt de ţară

Nicăieri timpul nu se scurge mai încet ca la Comloşu Mare, de parcă toate ceasurile ar rămîne în urmă, secundarele încremenind pe loc la răstimpuri, ca mai apoi să se urnească prin mici salturi indecise pentru a recupera ce-au pierdut. Ai senzaţia că viaţa de aici se desfăşoară în elipse. E prînz, e canicula şi miroase a vară coaptă, deşi sîntem abia la începutul lui iunie. La cîrciumă e un singur beţiv, care îşi împarte masa cu vînzătorul plictisit. Vorbesc despre nişte facturi. În rest, străzile sînt pustii, comloşenii s-au ascuns în spatele porţilor, aşa cum Banatul e o ţestoasă uriaşă căreia nu-i poţi vedea decît carapacea. Un bătrîn pe o bicicletă se plimbă în sus şi în jos, măsurînd parcă ceva.

Magazinul universal a rămas în picioare, doar că acum e vopsit în roz. Bufetul mai există doar cu numele, au dispărut mesele din tablă şi halbele soioase ale anilor '80. Cîteva inscripţii, la oficiul poştal: „Folosiţi convorbirile cu înţelegere!“, „Folosiţi convorbirea cu aviz!“, „Folosiţi convorbirile cu taxă inversă!“. Ţîrîitul telefonului mobil pare cumva nelalocul lui.

Satul Lunga, de fapt o stradă lungă, o prelungire a Comloşului pînă la graniţa cu Serbia. Aici e capătul de ţară. Sîntem pe urmele „femeii în roşu“, Ana Cumpănaş (Sage), care a plecat din Lunga în America, unde a devenit cunoscută prin relaţiile ei cu lumea gangsterilor, dar mai ales prin faptul că l-a trădat pe John Dillinger, „inamicul public no.1“. Casa ei nu mai există, e doar o parcelă de cîmp cultivată cu porumb, însă ar fi putut să fie aproape oricare dintre casele care mărginesc strada cea lungă. Toate par de la începutul secolului trecut. Lunga e un loc suspendat în timp, ireal, ai senzaţia că nimeni n-a plecat vreodată de aici undeva. Cîţiva copii costumaţi în vrăjitori şi prinţese, cu coifuri ascuţite şi cu rochiţe din perdea, se grăbesc spre şcoală, probabil la serbarea de sfîrşit de an.

Ajungem la graniţă, bariera este chiar în dreptul ultimei case din sat. Cum o fi să locuieşti acolo? Dincolo de barieră e cîmp, o porţiune de drum de vreo 200 de metri, o gheretă şi o altă barieră de unde începe Serbia, se văd primele case, par să fie tot din Lunga, ca şi cum cele două bariere care delimitează bucata de pămînt a nimănui, pe care n-o tranzitează nimeni, e doar un detaliu lipsit de importanţă. Încerc să-mi imaginez ce reprezenta această graniţă în urmă cu 20 de ani, şi nu reuşesc. E prea multă linişte, doar zumzetul insectelor în iarbă. Doi grăniceri se apropie agale. Nu, nu vrem să trecem dincolo, sîntem doar în recunoaştere. Le povestim despre femeia în roşu. N-au auzit, nu sînt din Comloş, vin doar la muncă, apoi se întorc în satele lor. Unul dintre ei pare interesat, a citit despre Al Capone. Îşi duce o mînă la şold, cu cealaltă îşi şterge transpiraţia de pe frunte şi se uită cu o oarecare părere de rău la graniţa lor paşnică unde, de fapt, n-au ce păzi şi unde nu există nici un pericol pentru nimeni. Stăm la taclale de-o parte şi de alta a barierei. Categoric, în urmă cu 20 de ani aşa ceva n-ar fi fost posibil.

Cimitirul din Lunga e în paragină, nu mai este împrejmuit de nici un gard, o poartă roşiatică din piatră duce spre nicăieri. Printre morminte cresc maci şi ierburi înalte. Multe dintre nume au fost şterse de pe cruci, le-a spălat ploaia, nu mai ştii care al cui mort este. Trecutul pare să nu-şi mai pună nici o pecete asupra prezentului, pur şi simplu nu mai există. Dispare. Şi atunci el poate deveni ficţiune.

GÎNDIŢI-VĂ LA MIROSUL VREMII ÎNTR-O DUPĂ-AMIAZĂ INTERMINABILĂ

■ Luna trecută, trecerile de pietoni au împlinit 76 de ani. S-au născut la Londra, pe 12 mai. Gîndiţi-vă la asta înainte de a traversa! (**M. C.**)

■ Două imagini olfactive antagonice: un cerşetor care mînca un măr zemos şi verde, combinînd mirosul de stătut cu prospeţimea fructului, şi o doamnă în metrou, îmbibată în parfum Christian Dior, care mînca pufuleţi, degajînd o impresie de lux cu aromă de mămăligă. (**S. G.**)

■ Pe prima pagină a revistei pe care o ţineţi în mînă se poate vedea imaginea unui text latin („SATOR AREPO TENET OPERA ROTAS") al cărui înţeles nu e prea clar, deşi s-au formulat cîteva ipoteze de-a lungul vremii. Să zicem că un arheolog al viitorului va descoperi, prin luna iunie a anului 4008, în ruinele unui supermarket, un panou publicitar pe care scrie aşa: „LA FIECARE PRODUS CUMPĂRAT HIPERPUNCTE PENTRU PRODUSELE SEMNALATE". N-aş vrea să fiu în pielea lui cînd va încerca să-şi explice despre ce e vorba acolo. (**D. S.**)

■ Cartofi prăjiţi şi muzică uşoară, acesta pare să fie meniul verii. Vorbeau despre asta două femei în timp ce plantau flori, într-o după-amiază călduroasă, în Parcul Ioanid. Nici un cuvînt despre mititei sau fleici la grătar. (**A. M. S.**)

■ În farmacia non-stop de pe Calea Moşilor, în fiecare seară, după ora 11, năvăleşte o ceată de masculi (căci nu le pot spune altfel, observîndu-le comportamentul *urban jungle),* care sînt trimişi de consoarte (ca să nu le zic femele) să cumpere cîte ceva pentru progenituri, în general pamperşi. După ce se înfruntă între ei (căci şi-au blocat

Cu ochii-n 3,14

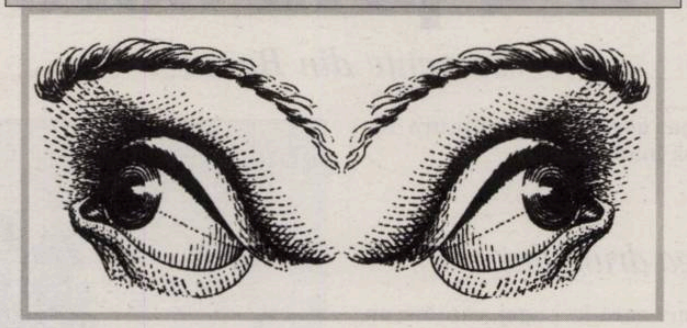

unul altuia maşinile, în faţa farmaciei), se lansează în lungi conversaţii semianalfabete cu farmacista şi cu nevestele (la telefon) despre şampoane şi şerveţele de şters la fund pentru ăla micu', iar în final renunţă să le mai cumpere. Astfel, coada e interminabilă. N-am nimic cu cei care chiar au nevoie de o farmacie non-stop, însă mă întreb: oare aceşti „părinţi" chiar nu ştiau că plodul face pipi şi noaptea? (**A. P.**)

GÎNDIŢI-VĂ UNDE ÎNCEPE ŞI UNDE SE TERMINĂ CHESTIA CU COAFATUL DEZASTRULUI PERSONAL (PROBABIL CĂ OMUL DEOSEBIT A TRECUT NEOBSERVAT)

■ Unde începe şi unde se termină amabilitatea unui chelner? Am aflat de curînd. După trei invitaţii insistent-agresive de a ni se aduce un desert, ne-am gîndit că e timpul s-o ştergem. Ne imaginam deja următoarea scenă, în care mîncam clătite legaţi de scaun... (**A. M. S.**)

■ Am descoperit un anunţ în *România liberă:* „Dresez şi coafez pisici de lux. Rog seriozitate". Nu ştiam că şi pisicile se dresează. Nici la chestia cu coafatul pisicii, recunosc, nu m-am gîndit pînă acum. Ce să mai zic despre formula *pisici de lux?* M-aş gîndi doar că, la capitolul ăsta, ar trebui să se ceară mai degrabă *neseriozitate.* (**A. M.**)

■ Cu o zi înainte de decizia Curţii Constituţionale în privinţa tăierii pensiilor şi salariilor bugetarilor, ştirile din *prime time* de la PRO TV – pregătite, desigur, pentru una dintre variantele posibile, dar nu pentru amînarea deciziei – nici măcar nu mai luau în considerare posibilitatea respingerii acestei aberaţii jalnice. Se calcula supravieţuirea, se făceau prognoze de vagă amînare a dezastrului *personal.* Iar între două „previziuni economice", am putut afla şi costurile actuale ale unei asigurări medicale în Austria sau Germania. Dacă cineva preferă Elveţia, dă un simplu anunţ: schimb apartament cochet în Piaţa Victoriei cu o asigurare medicală pe viaţă sau, mai simplu, cu un loc de veci în Cimitirul Plainpalais, cît mai aproape de Borges. (**S. S.**)

■ După al patrulea gol încasat de nord-coreeni de la portughezi, deja nu mai era amuzant. Mă gîndeam că micuţul tiran dus cu pluta o să-i împuşte pe sărmanii jucători. Probabil că aşa se gîndeau şi ei, pentru că s-au pierdut şi au mai luat trei goluri. *Auch!* (**C. G.**)

■ Pe pachetul de „Plugarul", mahorca *made in Moldova,* care conţine cele mai cumplite ţigări pe care le-am experimentat vreodată şi probabil şi cele mai nesănătoase (gudron – 15 mg, monoxid de carbon – 18 mg!) scrie cam aşa: „Psihologul, profesorul sau medicul vă poate ajuta să renunţaţi la fumat". Mă îndoiesc că *plugarul* (ca termen generic pentru omul sărac care nu-şi permite să fumeze altceva) a auzit vreodată de psiholog sau îşi permite să meargă la doctor înainte de o fază terminală a bolii. Cît despre profesor, habar n-am ce legătură are cu fumatul... poate că la moldoveni o fi vreun soi de sfetnic sau un vraci. (**A. P.**)

■ Scenă din metroul bucureştean: două tipe, aşezate una lîngă alta, erau cufundate în lectură (soarta!). Nimic deosebit pînă acum. Luîndu-le seama cu atenţie însă, am observat şi ce citeau. Prima, o doamnă la vreo 40 de ani, avea o carte de rugăciuni (ajunsese la pagina 5), cea de-a doua, o tînără domniţă, citea cu spor tot *de la pagina 5.* A dat una pagina, trecînd la următoarea rugă, a dat şi ceaalaltă, la articolul de extremă „investigaţie jurnalistică", despre prostituatele de lux de la mare şi cum cere una 1000 de euro pe noapte. Mare Ţi-e grădina, Doamne! Dovadă că, în primul rînd, preferinţele pentru lectură sînt variate, iar în al doilea rînd, că gusturile chiar nu se discută. (**P. M.**)

■ E criză. Criza unora e mai mare decît criza celorlalţi. Elveţia, o ţară mică, are o criză mai mică. Ministrul Finanţelor, Hans-Rudolf Merz, preconizează pentru 2011 un deficit de „doar" 600 de milioane de franci. Acel „doar", strecurat în propoziţia în care ministrul anunţa cifra, nu a trecut neobservat. Criza economică trece, problema e ce ne facem cu criza de inspiraţie... (**M. M.**)

GÎNDIŢI-VĂ CE UŞOR SE SCHIMBĂ PERSPECTIVA (TEORETIC, PENTRU NECUNOSCĂTORI) CÎND EŞTI MONDIAL

■ Pînă la urmă, Grecia va scoate la vînzare cîteva insule, pentru a-şi putea plăti datoriile, scrie *The Guardian* (http://www.guardian.co.uk/world/2010/jun/24/greece-islands-sale-save-economy). Acum cîteva luni, cînd un politician german a sugerat această soluţie, a ieşit un mare scandal. Ce uşor se schimbă „perspectiva" cînd eşti – ca ţară – cu buzunarele goale... (**M. V.**)

■ În vagonul Business exclusiv din Intercity-ul spre Cluj (cel mai scump din tren), uşa de trecere spre următorul vagon avea un buton. Butonul era electronic. Teoretic, funcţiona. Practic, curenta. Şeful de tren găsise o modalitate românească de a rezolva chestiunea: deasupra butonului era lipită o foaie de hîrtie pe care sta scris cu pixul: „Atenţie, curentează!". (**I. P.**)

■ Continui cu lecturile mele de pe tricouri: „I am The Stig" (pont pentru necunoscători: urmăriţi emisiunea *Top Gear)* şi „Sînt ateu (slavă Domnului)". (**M. C.**)

■ De cînd Anglia, Franţa sau Italia au cam luat bătaie la acest Campionat Mondial de Fotbal al Vuvuzelelor, tot aud clişeul cu „nu mai există echipe mici". Dar dacă s-a terminat, de fapt, cu echipele mari? (**M. C.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Conţine suplimentul gratuit
DILEMA STUDIILOR POSTUNIVERSITARE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 334 ■ 8-14 iulie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8+16 pagini ■ 3,99 lei

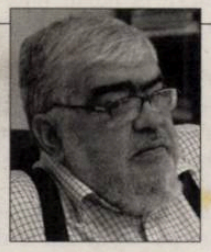

ANDREI PLEŞU
„Riscanta autonomie a politicului“
pagina 3

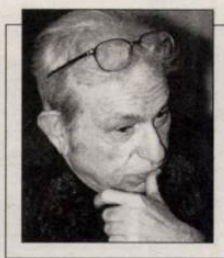

RADU COSAŞU
„E fotbalul doar o infamie?“
pagina 7

MATEI MARTIN
„Lanţ uman în jurul unui muzeu“
pagina 19

Rebeli şi contestatari

5 948467 000346 27

„Ce este un rebel? Un om care spune Nu.“
ALBERT CAMUS

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

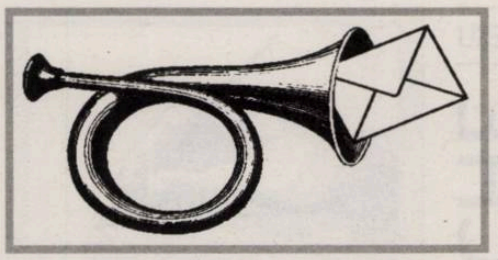

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic F. Prica

NR. 330:

„Mai puneţi mîna pe-o carte!“

„Sindrom de subsolicitare“ pe o gură de rai...

Cititul nu mai este considerat de către tineri o plăcere, ci o necesitate impusă, spun dascălii. O obligaţie pe care elevii trebuie să o îndeplinească pentru a nu fi penalizaţi cu note proaste, ceea ce face ca aceştia să citească informaţii în mod superficial, fără a le memora, pentru a le putea folosi mai tîrziu. Acest fapt explică nivelul de cultură generală scăzut al celor abia ieşiţi de pe băncile liceelor şi care, eventual, se înscriu apoi la cursuri universitare.

În urma unei „radiografii“ efectuate de profesori universitari s-a ajuns la concluzia că, în ultimii ani, se poate vorbi de o adevărată criză a lecturii în rîndul tinerilor.

Un raport al Comisiei Europene arată că România are una dintre cele mai mari cote de analfabetism din Europa, iar peste 50% dintre adolescenţii români, cu vîrsta de 15 ani, nu sînt capabili să citească şi să înţeleagă un text.

În 2005, conform aceluiaşi raport, 770 de milioane de oameni – dintre care peste 500.000 doar în România – erau analfabeţi. Potrivit Institutului Naţional de Statistică, în urmă cu trei ani, din valoarea populaţiei active din ţară – 8.851.831 –, 1.430.236 de cetăţeni nu fuseseră şcolarizaţi. Din 2000 pînă în 2006, procentul românilor care nu înţeleg ceea ce citesc (fenomen încadrabil în categoria analfabetism funcţional) a crescut de la 41,3% la 53,5%, analfabetism funcţional ce ne plasează pe ultimul loc potrivit unui raport publicat de Comisia Europeană. Fenomen accentuat de „implicarea“ televiziunii şi a babilonicului şi haoticului Internet care, oferind direct, rapid şi uşor date, informaţii şi soluţii, reduce gradul de solicitare a creierului creînd ceea ce psihologii numesc „sindrom de subsolicitare“ – care devine astfel sursa de subculturaţie.

Generaţia de „mass-işti“, „chat-uitori“ şi „DND-işti“ a dat „ignore“ cărţilor. Şi ajungem aşa pe-un picior de plai, pe gura de rai a... iletrismului. Spre deosebire de analfabetism, care înseamnă necunoaşterea absolută a scrisului şi a cititului, iletrismul presupune trecerea printr-o formă de învăţămînt, fără a fi dobîndit competenţele necesare citirii unui text şi înţelegerii acestuia, fie că vorbim de un text funcţional sau de unul literar. Cu alte cuvinte, o persoană poate să fi absolvit o formă de învăţămînt superioară ciclului primar (gimnaziu, şcoală profesională, liceu) şi să fie în situaţia de iletrism... Iniţiativa postrevoluţionară de a introduce examene naţionale bazate pe memorie, şi nu pe competenţe, a avut rezultate şocante pentru cei din interiorul sistemului: aproximativ 15% dintre absolvenţii de liceu şi 20% dintre cei care termină învăţămîntul gimnazial au mari dificultăţi în a înţelege un text simplu şi a executa cerinţele legate de acest text, nu reuşesc să elaboreze un text funcţional (cerere, CV, scrisoare de intenţie) şi nu pot descrie coerent şi cu un vocabular adecvat o activitate desfăşurată la locul de muncă. Marea diferenţă dintre teorie şi practică, accentul pus pe memorarea mecanică nu au decît să crească numărul şomerilor cu diplome şi atestate. În timp, iletrismul duce la marginalizarea persoanelor şi chiar la excluderea lor din viaţa socială.

Cum putem fi siguri că un copil, care la 14 ani are probleme cu unele cuvinte simple, nu stăpîneşte regulile de bază ale sintaxei şi nu pricepe nimic dintr-un text simplu, ajuns la maturitate, va fi capabil să înţeleagă un prospect sau să completeze o fişă cerută de angajatorul său? Astfel de elevi au promovat pînă în clasa a VIII-a, dar în ceea ce priveşte nivelul de cunoştinţe, nu sînt decît într-a IV-a...

„Culturalizarea“ se face în faţa paginilor de Internet, conţinînd informaţii din revistele în vogă şi horoscop. Cine mai e interesat să descopere imperiile soarelui şi ale lunii, Parisul lui Villon, Patagonia lui Chatwin, America lui Hawthorne sau Rusia lui Puşkin? Cu alte cuvinte, să descopere condiţia umană... Nu este *cool* sau nu e timp.

De la an la an, profesorii constată restrîngerea interesului faţă de lectura cărţilor. Cu acest fenomen îngrijorător se confruntă şi alte ţări (Franţa, Canada, America, Australia). În momentul de faţă, a devenit tot mai clar că este nevoie de o modificare a strategiilor de abordare a actului lecturii. Experienţa didactică ne-a demonstrat că nu este suficient să „înarmezi“ elevul cu o suită de concepte teoretice, sperînd că mai tîrziu, în viaţa de adult, acesta se va apleca asupra cărţii.

prof. Florentina-Aura BELU
Şcoala cu clasele I-VIII, Desa
florry_b@yahoo.com

ACTUALITĂŢI

Poate...

Mi-aş fi identificat vreun talent, aş fi învăţat să cînt la un instrument în perioada şcolară, dar cine să stea ore lungi singur în care să exerseze, cum ajungeam în camera mea aprindeam televizorul şi/sau calculatorul şi... prins eram.

Aş fi putut învăţa mai mult în timpul facultăţii, dar fiind televizor în camera de la cămin, m-am uitat destul de mult la programe, fiind mereu obosit, fără chef, înnebunit pe ultima sută de metri.

M-aş fi putut pregăti sufleteşte, potenţa capacitatea de a iubi, citind poezii, tomuri de proză, dar venind obosit de pe-afară, mă aşezam la televizor. Aş fi ştiut să aduc o fată într-o lume a cavalerilor dîrji şi a fetelor neclintite şi de acolo să creionăm sonetul dragostei noastre, dar la televizor lipirea se realiza în cel mult două-trei seri, mintea şi trupul nu-mi dădeau răgaz, romantismul nu putea fi mai lung de o seară.

Aş fi putut învăţa temeinic limbi străine înainte de a mă prezenta pentru un job (în afară de conversaţia engleză uşoară din filme), dar cînd să includ şi aşa ceva între programele sau filmele de la televizor!

Aş fi putut primi o bursă în exterior pentru un schimb de experienţă sau o perfecţionare, dar eram obosit după o noapte în faţa ecranului şi alţii mai studioşi au avut mai multă baftă.

Ar fi fost nevasta mea mulţumită de timpul petrecut în luna de miere, dar în primele două zile am fost iritat teribil fiindcă televizorului din cameră îi fugea imaginea, după aceea a început Liga Campionilor, de obicei la ora cînd era filmul ei preferat, aşa că m-am mulţumit să merg la barul hotelului şi am vizionat cu cei de acolo pînă seara tîrziu.

Ne-am fi putut împărtăşi mai adînc cum reuşeam să ne adaptăm locurilor de muncă în care am debutat, dar ce să mai irosesc energie, mîncare, un pahar de ceva, şi mîngîierea de a uita totul în faţa televizorului.

Am fi putut mai des să ne vizităm foştii colegi de facultate, să mai păstrăm din izul existent totuşi al camaraderiei, dar eram şi noi, şi ei obosiţi după enervări, noaptea tîrziu, din cauza a ce ne fac politicienii şi continuam agasaţi şi stresaţi zi după zi. Poate altă dată.

Aş fi putut să le scriu părinţilor cîteva rînduri de mulţumire şi apreciere cînd am realizat ce multe sacrificii şi schimbări necesită creşterea unei mogîldeţe numit om, dar eram şi mai obosit, ei nu aveau net şi la emisiunile care le trimiteau, de exemplu, flori, mă gîndeam că lista de aşteptare o fi mare.

Ne-am fi străduit să mergem undeva în concediu la munte, cu familia, vara, dar ce, acolo nu erau aceleaşi programe şi, în plus, doar un singur televizor...?

Aş fi putut să-mi cunosc ceva mai bine vecinii înainte ca patru dintre ei să divorţeze (certuri, violenţă), unei mame să-i plece băiatul de-acasă, fata să i se drogheze, o doamnă mai bătrînă să intre în depresie, tentativă de suicid, dar cum ajungeam acasă, toţi ne uitam la televizor.

Am fi putut avea relaţii mai apropiate, slujbe mai bune, rezerve de bani, idei creative, capacitate strategică, oameni pregătiţi şi cutezători, posibil o altfel de ţară.

Dar sîntem doar... obosiţi, epuizaţi, iritaţi, izolaţi, debusolaţi. Nu avem energia de a ieşi din criză. Nu ştim să ne trăim viaţa, să găsim un reper, să ne realizăm potenţialul.

Ştim doar să privim la televizor!

Kinga Toma
kingadatoma@gmail.com

AM ZÎMBIT LA...

Parale(le) inegale

Meserii care,
Fatalmente,
Corup:
Vameşii.
Meserii care,
Socialmente,
Irump:
Fariseii.

Florin NECHITI
nechitif_bn@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Mădălina ŞCHIOPU ● Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Áron BIRÓ ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Răzvan IONESCU ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter Houston FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 15.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Despre fotbal**
- **Literatura de consum**
- **Viaţa privată pe Internet**

supliment editat
de **Dilema veche**

DILEMA STUDIILOR POSTUNIVERSITARE

Din sumar

● Sorin COSTREIE
„Masterat în România – studiu de caz“

● Mihai MACI
„Fundamentul educaţiei“

● Anchetă
„Masterat: România sau străinătate?“

● Interviu cu prof. Mihaela IRIMIA
„Studii culturale britanice la Bucureşti“

● Interviu cu Ioan Radu PETRARIU
„Este masteratul studiu postuniversitar?“

● Boian MANCEV
„Despre educaţie şi experienţa gîndirii critice“

● Steve FULLER
„Preţul descentralizării academice“

● Patricia MIHAIL
„Joaca de-a cercul vicios“

Andrei PLEŞU

O opinie despre universitatea secolului XXI

Cu cîteva luni în urmă, Yehuda Elkana – profesor de istoria şi filozofia ştiinţei la Harvard, Oxford, Tel Aviv, ETH Zürich etc., director, vreme de douăzeci şi cinci de ani, al Institutului Van Leer din Ierusalim şi, pînă de curînd, rector al Universităţii Central Europene de la Budapesta – a vorbit, la Institutul de Studii Avansate din Berlin, despre cum ar trebui să arate instituţiile academice în secolul care tocmai a început. Viziunea profesorului Elkana este, în contextul dezbaterilor actuale pe această temă, extrem de curajoasă, drept care a putut stîrni o sumedenie de perplexităţi, reacţii iritate şi idiosincrasii. Un simplu editorial nu poate spera să reproducă, fără omisiuni importante, demonstraţia de la Berlin. Dar măcar cîteva dintre temeiurile şi reperele sale ar merita aduse în discuţie, în beneficiul unei perspective de reformă academică, despre care la noi se vorbeşte mult, dar, cel mai adesea, divagatoriu.

Educaţia „modernă“ se desfăşoară, în genere, după un set de valori consacrate de secolul luminilor şi devenite, între timp, un soi de „decalog“ subînţeles, asupra căruia nimeni nu mai reflectează în mod proaspăt. Iată, în mare, aceste valori: „realism“, obiectivitate, universalism, oroare de contradicţie, obsesia „adevărului“ absolut, identificarea spiritului analitic cu rigoarea, cultul măsurabilului, independenţa faţă de context şi faţă de felurite standarde valorice, eurocentrism etc. Nu e vorba de a discredita aceste principii, nu se încearcă subminarea autorităţii lor. E vorba doar de a le regîndi, de a evita ceea ce Ernest Gellner numea, acum aproape douăzeci de ani, „fundamentalismul luminist“. Şi asta tocmai în numele spiritului luminist autentic.

Reevaluarea conglomeratului valoric luminist ar putea duce la o schimbare de orientare şi de stil a învăţămîntului şi cercetării contemporane. Cîteva propuneri:

1) A acorda o importanţă sporită reflexiei epistemologice, confruntării cu fundamentele cunoaşterii, încurajînd o deschidere specială pentru contradicţiile şi inconsecvenţele ştiinţei.

2) A stimula cercetarea „riscantă“, spiritul de aventură intelectuală, de natură să reflecte personalitatea, caracterul, deprinderile şi dispoziţiile specifice ale cercetătorului. Firește, fără a neglija precizia demersului şi exigenţele rigorii ştiinţifice.

3) A pune accentul pe cursurile care expun stadiul problemei, controversele de ultimă oră şi, în mai mică măsură, „gata-făcutul“ disciplinei.

4) A combate supraspecializarea născătoare de îngustime, incultură, de-contextualizare. A acorda mereu o mare atenţie contextului filosofic, sociologic şi metodologic în care se desfăşoară cercetarea. A nu marginaliza formaţia sociopolitică, psihologică, într-un cuvînt „umanistă“, a studenţilor.

5) A chestiona programatic rutina şi slăbiciunile aşa-numitului „mainstream“ al disciplinelor; a educa spiritul critic, reflexivitatea pasului înapoi, experimentul mental al răsturnărilor de perspectivă.

6) A evita deopotrivă abuzul de adaptare locală, naţională, dar şi falsul globalism al „curriculum“-ului unic, valabil în egală măsură pentru toată lumea. E nevoie de subtile diferenţieri, bazate pe nevoile, opţiunile de viitor şi proveniența socio-culturală a feluritelor grupuri de studenţi.

7) Una dintre cele mai controversate sugestii ale profesorului Elkana este cea privitoare la imperativul *„publish or die!“*. El observă că, de vreme ce numai cca 5% dintre studenţi se dedică, de regulă, cercetării, n-ar trebui obligaţi să se angajeze în publicistică „contributivă“ mai mult de 5-10% din „populaţia“ facultăţilor. Or, s-a creat un sistem, prin care fiecare profesor universitar predă un număr relativ mic de ore (4-8 pe săptămînă), dar, pentru a obţine un contract de muncă pe viaţă sau pentru a fi promovat, trebuie să publice neîntrerupt rezultate valide ale cercetărilor sale. Pe de altă parte, spune Yehuda Elkana, o imensă cantitate de publicaţii („aş îndrăzni să vorbesc de cca 80%“) nu sînt sub nici un chip demne a fi tipărite. Cu alte cuvinte, se încurajează, în mod vicios, o hărnicie formală, inconsistentă, neproductivă.

Poţi sau nu să împărtăşeşti părerile de mai sus. Dar în orizontul unei legi a învăţămîntului valabile pe termen lung, ar fi de dorit să nu trecem pe lîngă ele neispitiţi.

(text apărut în Dilema veche, nr. 329)

Mihai MACI

Fundamentul educaţiei

Aşa cum a fost el – cu insistenţă – prezentat, actualul proiect al Legii Educaţiei îşi propune să aşeze (în sfîrşit!) învăţămîntul pe baze solide, menite a garanta, după un parcurs atent şi riguros organizat, fiecărui absolvent, o calificare care să-i permită inserţia adecvată pe piaţa muncii. Premisa de la care porneşte elaborarea acestui proiect pare a fi aceea că o şcoală temeinică e singura în măsură a răspunde cerinţelor unei economii care se vrea judecată în funcţie de criteriile capitalismului dezvoltat. Nimeni nu contestă această premisă; problema e dacă – în România viitorului previzibil – ea poate constitui mai mult decît o pioasă declaraţie de intenţii.

În mod cît se poate de direct, şcoala nu se reglează doar în funcţie de propriile etaloane (de la cele morale şi profesionale, pînă la cele birocratice), ci şi – şi poate mai ales – în funcţie de solicitările pe care i le adresează societatea. Dacă societatea (şi „motorul" acesteia: economia) are nevoie de oameni calificaţi, aceştia vor beneficia de o angajare rapidă şi sigură şi de stimulentele menite a le pune în valoare calificarea. E, în fond, o banală aplicare a legii cererii şi-a ofertei: dacă oamenii văd că şcoala e o garanţie a reuşitei în viaţă, reclama acesteia e inutilă. Or, întrebarea, la ora actuală (dar şi în viitor) este: ce anume îi cere societatea (şi economia) şcolii? Pentru a putea schiţa un răspuns adecvat acestei întrebări, nu spre şcoală, ci spre societate şi economia ei trebuie să privim.

Piaţa muncii şi sistemul de învăţămînt

În România lui 2010 absolvenţii ciclurilor şcolare (fie că sînt toate, fie doar o parte din ele) au două posibilităţi principale de angajare: la stat ori în mediul privat. Încep cu statul, căci, deşi e minoritar în ceea ce priveşte numărul angajaţilor, el păstrează în continuare prestigiul siguranţei locului de muncă şi, implicit, pe acela al proiecţiei propriei biografii pe termen mediu şi lung (care pare a influenţa tot mai mult opţiunile tinerilor din ziua de azi). Criteriile angajării la stat sînt difuze: fie contează (ca peste tot) rudenia, mai ales pentru posturile ce beneficiază de o anumită vizibilitate; fie se merge – în forme din ce în ce mai subtile – pe mită; fie sînt posturi (cele de la „munca de jos") în care ajung doar cei ce n-au nici un alt orizont; fie angajările se fac în vrac, fără nici o atenţie la calitatea celor ce vor ocupa posturile scoase la concurs. Ultima situaţie e cea mai interesantă (deşi nu cea mai spectaculoasă), deoarece consecinţele ei asupra sistemului educaţional sînt cele mai semnificative. După 1990 România a fost în situaţia de a crea masiv instituţii ale statului contemporan şi în mod special de a construi din toate piesele o economie cît mai adaptată pieţei, ampe „piaţa forţei de muncă". Aici, cele dintîi generaţii au avut avantajul primului venit: ele însele fuseseră create pentru a umple rapid o nişă administrativă, şi acest lucru s-a întîmplat în doi-trei ani, după care am putut raporta, fericiţi, că există şi la noi domeniul respectiv. În aceste prime valuri angajatorul nu era preocupat de probleme de amănunt, cu atît mai mult cu cît ideea era aceea că abia prin rodaj noii angajaţi se vor integra în problematica lor specifică (care,

Efectul, din păcate, e mai curînd acela că performanţa e coborîtă la nivelul tuturor. E, cum s-ar spune, un dat al democraţiei.

bele fiind condiţii *sine qua non* ale susţinerii pretenţiilor de integrare a ţării în Europa. Or, de cele mai multe ori, aici problema a fost aceea că s-au creat domenii întregi ale administraţiei şi economiei, care – în cele mai multe cazuri – nu aveau nici un antecedent în istoria autohtonă. Cum cerinţa (probabil tot europeană) era ca personalul acestor noi domenii să fie calificat, s-au creat discipline, catedre şi facultăţi întregi care să-l producă în regim de urgenţă. Producţia aceasta s-a desfăşurat relativ simplu: unii profesori au fost recalificaţi din mers (pe baza unor afinităţi mai mult sau mai puţin efective) şi aceştia au copiat structura programei catedrelor de profil ale universităţilor occidentale, la care au adăugat acele lucruri pe care ei înşişi le ştiau înainte de-a fi deversaţi în noile scheme. Sigur, avînd în vedere că majoritatea lucrurilor erau total inedite (şi fără relief în lumea noastră concretă), profesorii înşişi le abordau la modul platonic şi le transmiteau în manieră formală (căci uşor asimilabilă) proaspeţilor învăţăcei. Ceea ce s-a omis – oarecum fatal – în aceste începuturi au fost tocmai datele concrete ale realităţii româneşti. Şi tinerii, la fel ca şi profesorii lor, au rămas meduzaţi de un repertoriu (destul de restrîns) de scheme valabile în alte părţi (în Europa apuseană ori în Statele Unite) cu care au configurat – fără interes faţă de detalii – o lume ce-şi are propriile probleme, care însă nu figurează în nici un tratat occidental. Cu această şcoală, tinerii au absolvit universitatea, unii (din ce în ce mai mulţi) masterate şi doctorate şi s-au trezit cel puţin la început, era – adesea – destul de neclară). Morala: după trei, maximum cinci generaţii de absolvenţi, facultăţile au început să producă în gol, căci locurile de muncă erau, în marea lor majoritate, ocupate pe 30 de ani. Nimeni nu şi-a pus problema, de la bun început: angajăm selectiv, concentrîndu-ne pe un anumit tip de absolvenţi cu o anumită calitate a studiilor din care doar unii vor dezvolta – după o perioadă de stagiu – disponibilităţi care să-i lege de noul loc de muncă; nu, au fost „luaţi cu arcanul" toţi veniţii, buni şi răi de-a valma, ca, peste un timp, să ne trezim că lucrurile nu prea merg. Şi atunci ce s-a-ntîmplat? Au apărut – ca o „necesitate a istoriei" – regulamentele şi comisiile de calitate, a căror menire e aceea de a-i ridica pe toţi la nivelul performanţei. Efectul, din păcate, e mai curînd acela că performanţa e coborîtă la nivelul tuturor. E, cum s-ar spune, un dat al democraţiei. Aşa se explică faptul că avem nu doar corupţie fără corupţi, ci şi ineficienţă fără ineficienţi.

Statul într-o societate capitalistă

Se poate spune: nu e bine, dar nici excesiv de grav, dat fiind că într-o societate capitalistă statul e întotdeauna mai inerţial decît sectorul privat care e mult mai dinamic şi care impune pieţei (şi, implicit, ofertantului educaţional) propria-i normă. Problema e, din nou, aceea de-a vedea cum funcţionează economia de piaţă în România de azi. Aici lucrurile sînt şi mai abigue decît la stat. În mare, există trei tipuri de „afaceri de succes": cele în care antreprenorul privat este partener al statului, cele în care e distribuitor unic al unor produse de import şi cele în care produce ceva sub licenţă ori franciză. Ceea ce e de remarcat e faptul că toate aceste afaceri „merg la sigur" (tocmai de aceea şi sînt de succes); altfel spus, odată ce antreprenorul a pus mîna pe un asemenea contract, nu mai are nici o grijă. Şi, în principal, nu are grija concurenţei. După cum se spune (noi, din păcate, nefiind în situaţia de a verifica atare aserţiuni), ceea ce nu-l lasă să doarmă în pace pe capitalist e gîndul la concurenţă; teama de aceasta e mobilul ofertei mai bune, mai inovatoare, mai ieftine şi mai practice. Capitalistul român care are acces la marele contract nu mai are de ce se teme; ce-a fost mai greu a fost tocmai drumul pînă acolo. Iar acest drum a trecut – după un vechi obicei împămîntenit – nu prin cîmpul de luptă, ci prin seraiul puterii. Or, abilitatea de-a te descurca în penumbrele acestui serai – o confirmă întreaga istorie a umanităţii – nu ţi-o dau diplomele şi calificările, ci ceva înnăscut, precum şi lungul exerciţiu al frecventării acestor locuri de taină. De aceea acestea sînt lucrurile care se cer (şi se educă) la acest nivel; şi tot de aceea fiii politicienilor devin politicieni, cei ai oamenilor de afaceri, oameni de afaceri şi aşa mai departe. Totuşi, se poate obiecta, odată obţinut contractul, antreprenorul va trebui să-l onoreze. Sigur că da, numai că poate să-l subcontracteze şi, chiar dacă-l execută, nimeni nu-i cere paradă de calitate. Dimpotrivă, precaritatea calităţii e preferabilă, dat fiind că mai vin contracte din reparaţii, întreţinere etc. În aceste condiţii, şi capitalistul poate angaja pe oricine. În general, rude; la noi afacerile – chiar şi (sau poate mai ales cele) mari – sînt afaceri de familie. Apoi, da, cîte un băiat inteligent, specialist mai ales în jonglerii financiare sau chiţibuşerii avocăţeşti (acestea fiind printre puţinele domenii în care specializarea e intens valorizată) şi o mulţime de bodyguarzi şi secretare fără de care cartea de vizită nu are nici o valoare.

Rămîn marile companii străine, a căror reputaţie e sinonimă cu competiţia şi calitatea. Numai că acestea, cel mai adesea, au nevoie de mînă de lucru – pe care o plătesc la standarde româneşti şi o exploatează la standarde occidentale. Legea capitalistului este profitul, aşa că nimeni nu le poate face o acuză din asta. Angajaţilor acestor companii li se cere în principal să execute, în termenul dat, sarcinile ce le-au fost fixate; gîndirea şi inovaţia în compania respectivă sînt apanajul funcţionarilor *next level* de la centrul regional sau de la cel principal.

În ambele sectoare, şi cel de stat, şi cel privat, se produce, şi din ceea ce produc ele se asigură colectările bugetare din care trăim cu toţii, inclusiv educaţia. Şi atunci: de ce s-ar schimba ceva? Şi: care e, în fond, problema? Problema e foarte simplă: după 20 de ani, capitalismul nu a reuşit să convingă în România. Iar criza de acum îl face şi mai puţin convingător. Faptul că Ludwig von Mises şi Milton Friedman au demonstrat inconsistenţa tezelor marxismului nici nu le ţine de cald, nici nu-i mobilizează la muncă pe cei ce nu-şi pot permite luxul de a trăi din speculaţii. La o generaţie după Revoluţie, ideile de competiţie şi de concurenţă n-au părăsit cerul tratatelor de specialitate, pentru a modela realitatea cotidiană a fiecăruia dintre noi. Pentru omul mediu capitalismul înseamnă „tagma jefuitorilor", iar paradisul (atît cît şi-l mai poate reprezenta) e un loc călduţ, fără prea multă bătaie de cap, la stat – cu carte de muncă şi asigurare plătită – din care ajungi în mod necesar la pensie. Pentru asta nu-ţi trebuie şcoală, ci diplomă, şi nici cunoştinţe teoretice, ci cunoscuţi concreţi. Locurile de muncă sînt – pentru ani (dacă nu decenii) – blocate, cele de conducere se atribuie după alte criterii, astfel că, în ceea ce va urma, şcoala contează prea puţin. Copiii merg la şcoală pentru că n-au unde sta pînă le sînt părinţii la lucru, tinerii o frecventează pentru că statul le cere o diplomă la angajare, cîţiva şi-au făcut un hoby din a studia chestii trăznite şi nişte „băieţi deştepţi" fac bani buni din „criza sistemului". Valoarea diplomei e exact aceeaşi cu cea a certificatului de naştere sau a oricărui alt act de la dosar: trebuie să fie acolo; mai departe nu se uită (şi nu întreabă) nimeni.

Problema e foarte simplă: după 20 de ani, capitalismul nu a reuşit să convingă în România.

Cam asta e tot. Principalul beneficiar al şcolii – societatea – nu pare prea interesată de beneficiul pe care i l-ar aduce o şcoală bine fundamentată. Şi atunci fundamentul acesta – pe care a mizat atît de mult Ministerul – pe ce se fundamentează la rîndul lui?

***Mihai Maci** este lector la Facultatea de Ştiinţe Socio-Umane, Universitatea din Oradea.*

Sorin COSTREIE

Masterat în România – Studiu de caz

În cele ce urmează îmi propun discutarea studiilor de masterat din România din perspectiva analizei unui caz în care se întîmplă să fiu implicat: Universitatea Bucureşti organizează la Facultatea de Filozofie unicul masterat din ţară centrat pe istoria şi filozofia ştiinţei. Masteratul durează doi ani şi se adresează în primul rînd studenţilor de la filozofie înclinaţi către filozofia teoretică şi cu apetenţă specială pentru ştiinţe, dar şi celor care au terminat alte specializări şi sînt interesaţi în analiza „umanistă" a ştiinţelor. Asistăm aici cred la un act de recuperare şi depăşire a unei schisme contemporane între artă şi ştiinţa, schisma care marchează chiar însuşi domeniul filozofiei. Avem astfel o primă serie de gînditori centraţi pe om şi subiectivitatea sa „caldă" şi efervescentă, aflaţi în opoziţie făţişă cu investigarea ştiinţifică obiectivă şi „rece" a Universului. Boala contemporană aş zice, întrucît cel puţin pînă în perioada modernă (sfîrşitul secolului al XVII-lea) istoria umanităţii nu a prea avut parte de astfel de schizofrenii culturale.

Autori ca Descartes, Leibniz sau Pascal sînt invocaţi cu înverşunare de ambele „tabere", fiecare confiscîndu-i în fel şi chip pentru a-şi arăta superioritatea poziţiei şi a abordării sale. Regretabilă eroare şi o să mă mărginesc să ofer doar două exemple faimoase în acest sens, al unei priviri unitare asupra lumii: pe marginea manuscriselor fugilor lui Mozart găsim diverse calcule statistice ale autorului cu privire la probabilitatea de a cîştiga la loterie, iar un pictor de talia lui Leonardo da Vinci vedea studiul matematicii (în special al geometriei) ca indispensabil formării oricărui artist. Fuga contemporană de ştiinţă şi inapetenţa mentală pentru abstracţia matematică a unora dintre noi este acoperită de cele mai multe ori de masca umanioarelor unde trebuie studiată doar subiectivitatea umană, dispreţuind orice cade în afara ei. Reversul absolut regretabil este respingerea de cei care se ocupă de ştiinţă, în special de ştiinţele naturii, a tot ce nu este ştiinţă, a tot ce scapă înregimentării rigide într-un cadru dat matematizabil. După părerea mea, două modalităţi unilaterale şi greşite de raportare la om şi la lume.

Goana după studenţi şi masteratele

Revenind însă la problema masteratului de istoria şi filozofia ştiinţei, acesta îşi propune tocmai depăşirea acestei schisme. În genere, orice masterat ar trebui să ofere o perspectivă integratoare şi unitară a domeniului pe care acesta îl acoperă, căci studiile masterale ar trebui să aducă un plus de cunoaştere în acest sens: o mai bună cunoaştere a domeniului respectiv, în sensul unei îmbunătăţiri şi dezvoltări a unei priviri integratoare a obiectului de cercetat, cît şi o mai bună specializare, urmarea continuării căutărilor firesti după studiile de licenţă. Spun „ar trebui", căci din păcate, uitîndu-mă la ce se întîmplă la acest masterat şi stînd de vorbă şi cu colegii mei care predau şi la alte masterate, se constată *de facto* un derapaj periculos către popularizare şi uniformizare.

Din cauza goanei după studenţi, la care sîntem obligaţi să participăm, majoritatea programelor masterale acceptă – aproape fără excepţie – cam orice student care se înscrie la masterat, ajungîndu-se astfel la situaţia paradoxală şi regretabilă în care uneori nivelul academic al anumitor cursuri de la masterat să fie mai jos decît al celor de la licenţă, întrucît există la masterat studenţi care n-au făcut facultatea de profil şi cărora le lipsesc cunoştinţe fundamentale în domeniu.

Nu este nici o problemă în principiu cu cei care vin de la alte specializări, iar masteratul mai sus amintit chiar încurajează acest lucru, problema este că studentul contemporan, ştiind că poate să facă orice masterat, nu va mai face în definitiv nici unul, întrucît nu este dispus să înveţe cu adevărat şi temeinic, fiind prea „curtat" şi „dorit" spre a se putea obţine acel număr minim de studenţi de care ai nevoie pentru a continua programul masteral. Această situaţie absurdă este generată de cadrul rigid şi vetust în care evoluează învăţămîntul universitar din România. Dacă, de exemplu, ne uităm puţin peste Ocean la sistemul nord-american, atunci vom vedea că o facultate sau un departament nu gestionează o puzderie de programe masterale, ci unul singur. Aici profesorii îşi predau cursurile de la masterat şi doctorat sub forma unor seminarii de cercetare, a căror temă se schimbă de la an la an. Studenţii îşi aleg cursurile în funcţie de preferinţele lor, şi nu de puţine ori întîlneşti cursuri masterale cu unul sau doi studenţi înscrişi. Dar acei cîţiva studenţi chiar doresc să facă acel curs, spre deosebire de cei treizeci de studenţi de la noi, care se trezesc făcînd cursuri pe care nu şi le doresc şi de la care nu vor învăţa mare lucru.

Calculele spun că, pentru ca un program masteral să fie sustenabil din punct de vedere economic, e nevoie de un minimum de 30 de studenţi.

Problema rezidă în lipsa de flexibilitate a cadrului universitar românesc, în care studentul nu este, în definitiv, aşa cum ar fi şi firesc, student al unei anumite universităţi, avînd posibilitatea să îşi aleagă cursuri de la oricare dintre facultăţile sau departamentele acesteia, ci este student al unei anumite facultăţi, înregimentat astfel într-un mod strîmt şi rigid, pe un traseu care îi reduce dramatic şansele de a studia inter şi trans-disciplinar. Calculele spun că, pentru ca un program masteral să fie sustenabil din punct de vedere economic, e nevoie de un minimum de 30 de studenţi. Dar acest număr, generat de considerente pur pragmatice şi economice, are un impact negativ asupra unei dezvoltări firesti şi naturale spre specializare şi aprofundare. Adevărata specializare devine un ideal greu de atins, căci în cîte domenii de specialitate poţi strînge pe an un minimum de 30 de studenţi? Mă gîndesc aici, de exemplu, la domenii filologice precum limbile clasice, sau la teatru şi film, dar şi la domenii specializate din ştiinţele naturii, din fizică sau chimie, care nu reuşesc să strîngă 30 de doritori de masterat pe an.

O problemă comună masteratelor din România este că acestea, de cele mai multe ori, nu sînt concepute în mod unitar, structurîndu-se organic în jurul unei idei sau a unei direcţii. Majoritatea masteratelor s-au născut prin trecerea la sistemul Bologna, cursurile din anul IV transformîndu-se în cursuri masterale. Asta în cel mai bun caz, cînd la masterat nu se regăsesc de fapt dublate cursurile de la licenţă.

Masterate în care să învăţăm cum să facem masterate

O altă problemă este dată de faptul că şi la masterat se păstrează de cele mai multe ori vechiul format de curs, în care profesorul îşi ţine discursul *ex cathedra* şi studentul îşi ia cuminte notiţe în bancă. Cel mult la seminar se discută unele texte sau se fac lucruri mai aplicate. Eu cred că la nivelul masteratului cursurile trebuie să fie interactive, procesul paideic desfăşurîndu-se sub forma unui dialog în care se descoperă *împreună* o idee, o teorie sau un argument. Sau se face *împreună* o demonstraţie, se analizează *împreună* un text sau se desfăşoară *împreună* o cercetare de laborator. Acest „împreună" este foarte important, acoperind dorinţa firească a studentului pentru descoperire şi orientare. Dar el este partener întru cunoaştere, nu client sau produs.

O problemă larg întîlnită este dată de faptul că mulţi studenţi lucrează pentru a se putea întreţine, după cum această problemă spinoasă a finanţării studiilor îi face pe mulţi să nici nu le mai continue printr-un masterat. Ştiu, nostalgicii vor spune că pe timpul comunismului cu toţii aveau această posibilitate oferită cu „generozitate" de stat. Da, dar cu ce preţ! – o societate strîmbă, lipsită de libertate şi perspective. Trăgînd cu ochiul tot peste Ocean, de exemplu în Canada, vedem că există şi o altă rezolvare a problemei finanţării studiului, o rezolvare mai normală şi mai motivantă. Aici studiile universitare costă pînă la cîteva zeci de mii de dolari pe an, însă dacă doreşti într-adevăr să studiezi şi nu ai posibilităţi materiale, statul îţi împrumută suma necesară cu dobîndă foarte mică şi cu o scadenţă de 25-30 de ani. La masterat şi doctorat de obicei, dacă eşti primit, primeşti şi o bursă din care poţi să trăieşti decent.

Oricum, într-o ţară cu sufleţel melodramatic, care se uită pînă la epuizare la telenovele şi crede cu pasiune în flăcări violet, este clar nevoie de „lumina" cunoaşterii, în special a celei ştiinţifice. Dar nu doar atît. E nevoie să ştim care este rolul şi istoria ştiinţelor în cadrul societăţii umane. E nevoie să avem încredere în vaccinuri şi să nu ne mai isterizăm cînd se face o campanie de vaccinare. Şi pentru toate acestea nu e nevoie să faci un masterat de istoria şi filozofia ştiinţei. Dar dacă vrei să trăieşti într-o lume mai bună, un masterat de tipul celui de istoria şi filozofia ştiinţei nu este decît un pas înainte.

În genere, recomand să se facă studii masterale, căci aşa cum sînt ele, bune sau mai puţin bune, tot e ceva mai mult pe calea cunoaşterii. Plus că masteratul, ca orice lucru omenesc, e perfectibil, dar această perfecţionare nu se poate face decît împreună, studenţi şi profesori. Ştiinţa de a avea un masterat bun nu e un lucru uşor şi cu siguranţă că ar trebui poate să începem prin a organiza masterate în care să învăţăm cum să facem masterate....

Sorin Costreie *este lector la Universitatea Bucureşti, Facultatea de Filozofie.*

PUBLICITATE

CESI

Centrul de Excelenţă în Studiul Imaginii

Masterate interdisciplinare

„Teoria şi practica imaginii"
(modernitate, text, pictură, fotografie, arhitectură)
30 de locuri

„Spectacol, Multimedia, Societate"
(postmodernitate, film, teatru, TV, coregrafie şi managementul evenimentului)
- în parteneriat cu Universitatea din Karlsruhe, Germania-
30 de locuri

Înscrieri: 8-15 iulie

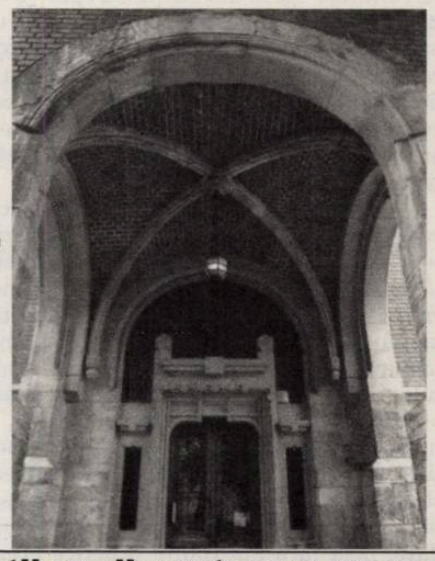

Şcoală doctorală

„Spaţiu, Imagine, Text, Teritoriu"
(studii umaniste interdisciplinare)
15 locuri
Înscrieri: 1-10 septembrie

***Program postdoctoral* CIVIS**

„Civilizaţie, Imagine Vizuală şi Scriitură"
(artă şi spaţiu public)
5 locuri
Înscrieri: 1-30 iulie

Informaţii suplimentare: www.cesi.ro

Masterat: România sau străinătate?

După facultate, unde alegi să îţi continui studiile? Străinătatea sau ţara de origine? Care sînt avantajele şi dezavantajele unui masterat făcut „în afară" şi ce-i îndeamnă pe studenţii români, care au absolvit o facultate în România, să aleagă ori calea străinătăţii, ori continuarea studiului în ţară, pentru definitivarea studiilor? Pe de o parte, există dilema masteratelor în România sau străinătate, pe de alta, ce îţi oferă de fapt, în zilele noastre, un masterat – la 10 ani de la implementarea sistemului Bologna şi cum îşi aleg studenţii un masterat, care sînt criteriile deciziei lor – piaţa muncii sau dorinţa de a aprofunda şi de a continua studiile din timpul facultăţii? Acestea sînt subiectele anchetei realizate de către Luminiţa Mandache, vicepreşedinte al departamentului Comunicare şi Informare din cadrul Ligii Studenţilor Români din Străinătate şi Patricia Mihail, masterand în Teoria şi Practica Editării, din cadrul Facultăţii de Litere, Universitatea Bucureşti.

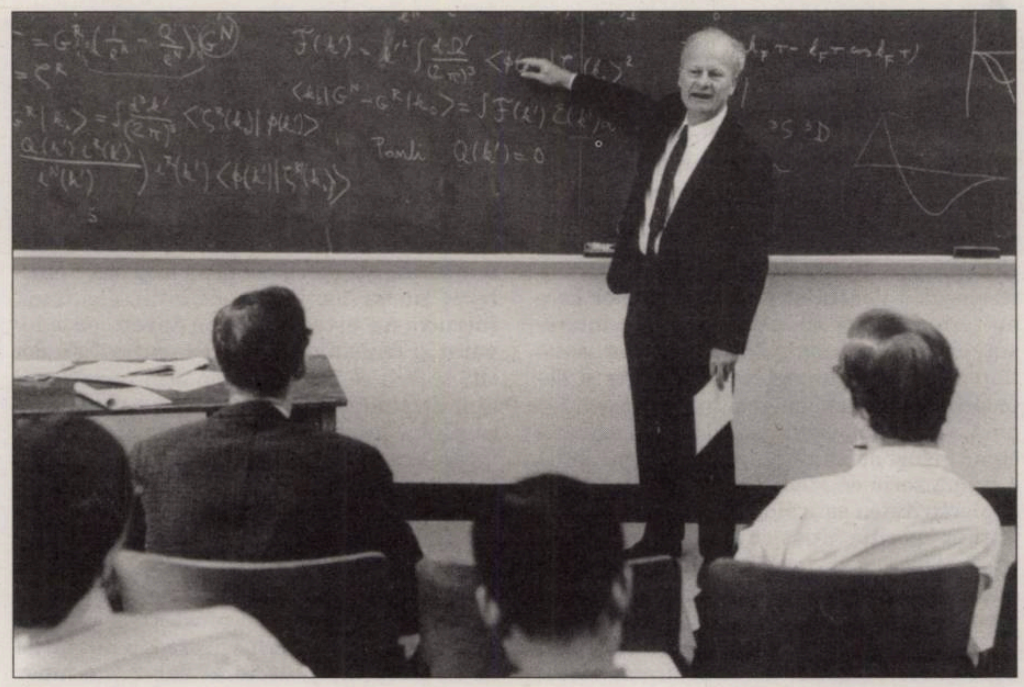

1. De ce aţi optat pentru un masterat în străinătate / România?

2. Există vreo legătură între masteratul pe care îl urmaţi şi piaţa muncii, sau e vorba de pasiune?

3. În general, credeţi că studiile de masterat trebuie să ofere cunoştinţe aprofundate sau să creeze aptitudini practice?

■ MARIA ANDREEA ARĂBOAEI
MBA – International Business Management – Hogeschool – Universiteit, Bruxelles, Belgia

1. Am ales străinătatea datorită calităţii ridicate a învăţămîntului. Nu m-am înşelat deloc şi consider că am luat o decizie foarte bună. Am optat pentru acest program de masterat deoarece, potrivit curriculei, îmi oferea informaţii aplicate despre business la nivel internaţional, informaţii pe care am considerat că nu le găsesc în ţară, în această formulă.

2. International Business Management – *no comment.*

3. Studiile masterale consider că trebuie să îmbine ambele elemente – şi cunoştinţe aprofundate, şi să creeze aptitudini practice. Pentru a fi competitiv pe piaţa muncii, în calitate de masterand, trebuie să ai abilitatea de a realiza diverse conexiuni între teorie şi ceea ce se întîmplă în lumea reală, iar acest lucru se învaţă prin intermediul aplicaţiilor şi o bună stăpînire a teoriei. Pretenţiile sînt destul de mari din partea angajatorilor şi competiţia, de asemenea. Mulţi ne dorim o carieră „internaţională", dar acest lucru presupune că va trebui să concurăm cu aplicanţi din numeroase ţări, care au abilităţi foarte bine dezvoltate de multe ori la un nivel mai ridicat decît al nostru, cele dobîndite în România.

■ ELENA ALINA RAPOTAN
Research MA in Cultural Analysis, University of Amsterdam, Olanda

1. Încă din liceu mi-am dorit să învăţ într-o facultate de prestigiu din Vest. Mă ademenea ideea unui sistem universitar competitiv, bine organizat, care să-mi susţină motivaţia personală de a studia prin facilităţi educaţionale foarte bine puse la punct şi prin recunoaşterea meritelor. Alegerea de a studia în străinătate mi-a fost influenţată decisiv şi de către profesorii mei de la Colegiul Naţional „V. Alecsandri" din Galaţi, în special de către profesoara mea de engleză, doamna Nicoleta Ioniţă. În acest liceu, de unde au plecat generaţii întregi de elevi la universităţile din Vest, am crescut cu ideea că trebuie să-mi fructific potenţialul intelectual la o instituţie academică de prestigiu. Pe lîngă motivaţia strict academică, mi-am dorit foarte mult să locuiesc, măcar temporar, într-un frumos oraş vestic şi să ies din zona mea de confort, pentru a-mi negocia obişnuinţele în confruntarea cu idei şi stiluri de viaţă noi.

2. Nu cred că legătura dintre masterul pe care îl urmez (Research MA in Cultural Analysis, Universitatea din Amsterdam) şi cerinţele de pe piaţa muncii e prea strînsă. Am ales acest program pentru că mi-au plăcut cursurile oferite şi pentru că ştiam că voi lucra cu nişte profesori de care auzisem şi pe care îi apreciam. În plus, ştiam că un master de cercetare mi-ar spori şansele de acceptare la doctorat într-o universitate bună şi de a rămîne apoi în mediul academic (ceea ce s-a şi întîmplat).

3. Cred că sistemul academic olandez oferă un model bun de urmat. În Olanda masterele sînt împărţite în trei categorii: *Professional Master, Taught Master* şi *Research Master*. Primul tip de masterat e destinat celor care vor să obţină cunoştinţe practice şi eventual experienţă de muncă prin *internship-uri* care fac parte din program. Celelalte două insistă pe educaţia teoretică, cu diferenţa că masterul de cercetare durează doi ani şi, în general, te pregăteşte pentru o carieră academică. Cred că un program de masterat trebuie să ofere cunoştinţe aprofundate, dar să te ajute să înţelegi şi ce poţi face cu ele. Desigur, abordarea unui program de master diferă în funcţie de domeniul ales, dar cred că studiul aprofundat şi practica ar trebui să fie echilibrate.

■ RALUCA MARIA MIHĂILĂ
Master (nivelul I) în Studii Europene, Università degli Studi di Siena, Italia

1. Am făcut această alegere, din două motive strîns legate între ele: dorinţa continuării experienţelor în străinătate (după bursa Erasmus şi un stagiu de practică AIESEC în Germania) şi lipsa unei oferte potrivite de masterat în România. Pe domeniul ales de mine – studii interculturale – nu există nici o oportunitate în România şi, în plus, chiar viaţa într-un mediu intercultural stimulant face parte din experienţa de studii.

2. Am pornit de la o pasiune – studiile interculturale – şi m-am adaptat treptat la oferta de mastere şi la piaţa muncii, pentru că orice pasiune se inspiră dintr-un context în care trebuie să fie ancorată. Consider că am făcut un compromis bun, interpretînd interculturalitatea dintr-o perspectivă europeană şi încercînd totodată să îmi menţin multe porţi deschise.

3. Depinde de domeniul de studii, de nivelul masterului (acum în Europa multe mastere sînt pe două nivele) şi de tipul acestuia *(Research* sau *Taught Master)*, însă în general cred că un master bun oferă atît cunoştinţe aprofundate cît şi posibilitatea de a forma şi îmbunătăţi aptitudinile practice ale studentului. În Italia, masterul pe care l-am ales eu s-ar numi un „master profesionalizant", tocmai pentru că are ca scop apropierea studenţilor de mediul de lucru viitor. În domeniul studiilor europene este foarte important să fii bine informat şi să deţii cunoştinte aprofundate, însă fără aptitudini practice acestea devin incredibil de perisabile.

Studiile masterale trebuie să îmbine ambele elemente: şi cunoştinţe aprofundate, şi să creeze aptitudini practice.

■ DELIA ELENA LAZĂR
Master Relaţii internaţionale – Diplomaţie şi gestiunea conflictelor, Université Catholique de Louvain, Belgia

1. Cercetînd oferta de masterate disponibile în domeniul meu de studiu, am ales iniţial un masterat în România şi unul în Belgia, punînd în balanţă diferiţi factori. Am fost acceptată în Belgia şi am fost foarte hotărîtă să plec. În primul rînd, pentru că era specializarea care răspundea cel mai bine dorinţelor şi capacităţilor mele, apoi pentru că aprofundarea cunoştinţelor teoretice se lega minunat cu posibilităţile de practică în instituţiile europene şi organizaţiile internaţionale care erau la doi paşi. Chiar experienţa mea de migrant era decisivă pentru domeniul meu de cercetare. Nu în ultimul rînd, pe ultimii zece metri, înainte de admitere, am aflat că masteratul din România nu se mai ţinea... Cu alte cuvinte, sistemul Bologna 3+2 era momentan, la departamentul ales, un sistem 3+0, pentru că nu se asigura continuitatea studiilor.

2. Masteratul pe care îl urmez, „Relaţii internaţionale – Diplomaţie şi gestiunea conflictelor" îmi oferă atît posibilitatea de a continua cu pasiune munca de cercetare cît şi posibilitatea de a intra pe piaţa muncii. Este un domeniu care necesită foarte multă experienţă, dobîndită pentru început prin stagii, şcoli de vară, conferinţe. În prezent, sînt stagiar al unui ONG internaţional care militează pentru drepturile migranţilor, şi mă ocup de zona Europa de Est, foarte puţin cunoscută la acest nivel.

3. Ceea ce ar trebui să ofere studiile de masterat depinde de domeniul de studiu şi de intenţiile de carieră. În cazul meu, faptul că masteratul a combinat cunoştinţele teoretice şi experienţa practică a reprezentat un atu pentru a-mi lăsa o alegere liberă la final, în legătură cu ceea ce voi face mai departe.

■ ANA-MARIA TONIŢA
MA Human Resource Management, University of Groningen, Olanda

1. Am ales să urmez cursurile unui masterat în afară pentru că vroiam o experienţă de studii superioare cu adevărat „superioară". Îmi doream să fiu stimulată intelectual, să nu mai adorm pe la cursuri şi să găsesc profesori care să mă inspire. Din păcate, am găsit prea puţin din aşa ceva în România. Alegerea acestui masterat a fost mai mult o pasiune. Masterul a însemnat o mică reprofilare pentru mine – am terminat Facultatea de Finanţe Bănci şi acum fac un masterat în domeniul Resurselor Umane. Lucrînd în VIP (Voluntari pentru Idei şi Proiecte) în timpul facultăţii, mi-am dat seama că îmi place şi că sînt potrivită pentru domeniul resurselor umane, aşa încît am dedus că asta este ceea ce vreau să fac. În condiţii normale aş putea spune că şi cerinţele de pe piaţa muncii m-au încurajat, întrucît, mai ales în România, oameni din domeniul HR, cei bine pregătiţi, sînt foarte căutaţi. În contextul crizei actuale însă, probabil ar fi fost mai uşor să continui studiile pe partea economică, însă nu regret alegerea făcută.

3. Cred că depinde de scopul fiecăruia. Există persoane care urmează un masterat avînd ca scop ultim un doctorat în domeniu. Alţii, din contră, doresc să lucreze în companii sau ONG-uri sau alte asemenea instituţii sau asociaţii. În privinţa aceasta, Olanda mi se pare că are un sistem destul de bun, deşi duce şi la inegalităţi mai greu de acceptat. Aici universitatea e considerată a fi cea mai înaltă formă de învăţămînt, la care acced elevii cei mai buni. Prin urmare se pune accent pe partea teoretică, considerată mai dificilă şi mai provocatoare. În cadrul universităţii însă, există două tipuri de mastere: unul „normal" în care teoreticul e îmbinat cu practicul (se fac *case study*-uri, proiecte aplicate, colaborări cu companii, deşi totul într-un stil foarte ştiinţific) şi un *Research Master* care e pur teoretic şi e menit celor ce vor să obţină un doctorat după încheierea acestei etape. Mai mult, următoarea treaptă, după universitate, este HBO, care are programe de master foarte practice şi foarte aplicate. Totuşi, pentru că elevi mai slabi olandezi se duc la HBO, ea este considerată a fi o şcoală mai slabă, chiar dacă în multe privinţe oferă mai mult decît ar oferi poate universitatea. Eu urmez masterul normal la universitate, dar dacă aş fi ştiut dinainte de programele de la HBO, poate că aş fi ales această variantă, fiind mult mai aplicată.

■ VERONICA PREOTU
Master of Science in Economics, Université de Lausanne, Elveţia

1. Sistemul de învăţămînt Bologna este creat de asemenea manieră încît studiile de masterat sînt o treaptă naturală. Mai mult, studiile masterale reprezintă o carte de vizită, făcînd diferenţa pe piaţa muncii. În cazul meu, decizia de a urma programul Master of Science in Economics la Universitatea din Lausanne a fost influenţată şi de dorinţa de a urma ulterior un Program Doctoral în Economie.

2. Fără îndoială, este vorba de o combinaţie între pasiune şi oportunităţile de lucru de după. Însă, consider că, în general, fără pasiune nu poţi excela pe piaţa muncii. Iar cînd ne gîndim la piaţa muncii, ne gîndim automat la salariu; dar salariile şi bonus-urile vin ca urmare a lucrului bine făcut, iar acesta este în general corelat cu pasiunea.

3. Sînt două tipuri de programe de masterat: cele care pregătesc studenţii pentru piaţa muncii, formîndu-le aptitudini practice, şi cele care oferă cunoştinţe aprofundate în vederea continuării studiilor cu un program doctoral. Într-adevăr, sînt multe programe masterale care combină cele două „aprosuri",

căci fără teorie nu poţi practica şi fără practică nu poţi înţelege teoria. În principal, sfătuiesc pe cei care doresc să-şi continue studiile cu un program de masterat, să se informeze foarte bine înainte asupra metodelor folosite şi a oportunităţilor de muncă.

■ CORNELIA-SIMONA GUJU
MA Germanistik als Fremdsprachenphilologie, Universität „Julius-Maximilians" Würzburg, Germania

1. Ca absolventă a Facultăţii de Litere (germanistică, anglistică) aş fi optat în anul 2007 pentru un masterat în literatură sau traductologie (în linia germană), dar nu am găsit nimic satisfăcător la Cluj, unde aş fi intenţionat să rămîn. Am ales astfel linia de studiu care se potrivea cel mai bine profilului meu, cel mai bun masterat al vremii în limba germană, în Studii Politice la UBB Cluj (Facultatea de Studii Europene) la linia germană – pentru acesta m-am decis deoarece calitatea studiului şi entuziasmul profesorilor făceau toţi banii! Perspectivele profesionale (Studii Europene în limba germană, repet) precum şi personalităţile culturale cu care urma să intru în contact (profesorii şi scriitorii pe care aveam să-i cunosc în cadrul conferinţelor şi cursurilor) au fost alte motive care m-au înclinat spre acest masterat.

Intenţia de a urma un masterat în traductologie a mocnit latent, şi în 2008 am început cursurile unui masterat internaţional în Germania, la Würzburg, dedicat germanisticii văzute prin prisma studenţilor străini. Acum sînt în ultimul semestru aici şi nu regret nici un moment nici masteratul din ţară, nici pe cel de aici.

2. Desigur că există o legătură între masterat şi carieră şi între masterat şi pasiune. Masteratul în Studii Politice l-am văzut nu doar ca o aprofundare şi o actualizare a cunoştinţelor dintr-o perspectivă proaspătă (am avut mulţi profesori tineri, entuziaşti, bine pregătiţi şi deschişi spre comunicare), ci şi ca o trambulină în lumea reală (repet, sînt absolventă de Litere) unde este mai puţin nevoie de visători, ci de oameni care să aducă soluţii – pe plan politic, mai ales. Doar visînd (trăind în cărţi) nu-mi pot sprijini ţara. Masteratul pe care îl urmez acum e mai mult o pasiune decît urmarea unei cărări profesionale; e felul meu de a arăta Europei un mic segment de cultură din ţara mea, teza mea de masterat avînd ca temă o traducere dintr-un scriitor român din anii '70.

3. Personal, consider că un masterat trebuie să ofere în primul rînd cunoştinţe aprofundate; desigur nu putem generaliza această premisă pentru orice masterat, pentru că domeniile şi sistematica de cercetare nu sînt la fel. În Germania există varianta de studiu *Universität* sau *Fachhochschule,* în prima fiind aprofundate cunoştinţele la nivel academic, în timp ce în cazul celei de-a doua se pune accent pe formarea anumitor aptitudini practice şi presupune de-a lungul studiului şi un semestru de practică într-una din instituţiile partenere (sistemul dual).

■ SILVANA ANDREEA ENCULESCU
BA in Journalism and Mass Communication, BA in European Studies, American University in Bulgaria, MA in International Journalism, University of Leeds, Anglia

1. Am optat pentru un master în străinătate din acelaşi motiv pentru care am ales să-mi fac studiile universitare în străinătate – vroiam o experienţă completă, individualizată, într-o instituţie unde studentul este cel mai important. Auzisem poveşti de groază de la prieteni care au trebuit să plătească pentru examene, să dea mită profesorilor, să facă cursuri în amfiteatre de 200 de locuri şi să se umilească în faţa celor ce ar fi trebuit să le fie mentori. Genul ăsta de „educaţie" nu era pentru mine! La Universitatea Americană din Bulgaria eram cel mult 30 în curs la Studii Europene, şi în jur de 15 la Jurnalism, profesorii te cunoşteau, aveau întotdeauna timp pentru tine, iar tot ce învăţai în clasă puteai aplica în viaţa reală. Nu făceam teorie de dragul de a face teorie. Iar profesorii îţi erau cu adevărat mentori, oameni care te ghidau în timpul universităţii şi care continuă să te ghideze chiar şi după ce ai terminat facultatea. La University of Leeds cursurile erau mai teoretice, însă educaţia continua să fie centrată pe student.

2. Am ales să fac un master în Jurnalism Internaţional din pură pasiune şi pentru că ştiam foarte clar că îmi doresc să fiu corespondent internaţional pentru un ziar sau un post de televiziune. Acum, după ce am început deja să aplic la joburi, mi-am dat seama cît de important este masterul. Nu neapărat datorită cunoştinţelor pe care le-am acumulat, ci pur şi simplu pentru că l-am făcut. Fără master, cred că ai foarte mici şanse să obţii un job bun la un ziar de renume, mai ales dacă eşti din Europa de Est şi vrei să scrii în engleză. Fără să fiu cinică, cred că noi, cei din Balcani, trebuie să muncim mult mai mult decît cei din Vest, ca să obţinem aceleaşi avantaje. Un master dovedeşte că te interesează cu adevărat educaţia ta şi că eşti dispus să investeşti în asta. Iar angajatorii caută oameni ambiţioşi şi determinaţi.

3. Cred că depinde foarte mult de domeniu. În Jurnalism, cred că ar trebui să formeze aptitudini practice. Din păcate, în cazul meu, acest lucru nu s-a întîmplat, masterul fiind foarte teoretic. În general, cred că educaţia ar trebui să îţi formeze aptitudini practice. Teoria este importantă, însă învăţarea teoriilor nu ar trebui să fie un scop în sine. Ele ar trebui doar să te ajute să îţi înţelegi mai bine domeniul. În viaţă, nimeni nu o să te întrebe cum se scrie un articol sau care sînt teoriile ce au pus baza Uniunii Europene, ci o să vrea să vadă că ştii să scrii corect şi că ştii să pui informaţiile în context şi să le foloseşti corect în practică.

■ LIVIA VASILE
MSc Organisation Studies, Tilburg University, Olanda

1. Am ales un master în străinătate din cîteva motive, care sînt personale. Nu au nici o legătură cu calitatea educaţiei universitare pe care am primit-o în România.

2. Am absolvit masteratul şi da, chiar dacă nu lucrez în mod evident în industria respectivă, există o legătură mare între ce am studiat acolo şi piaţa muncii. Nu aş putea să zic că tema acestui master a reprezentat o pasiune pe care am vrut să o aprofundez, ci mai mult o curiozitate, un sentiment că ar putea fi ceva ce mă interesează, ceva ce s-ar putea să-mi placă. A fost un experiment şi o experienţă totodată, din care am învăţat enorm. Aş putea spune că am învăţat într-un an cît alţii în trei, după vorba basmelor.

3. Trebuie să le ofere pe ambele, cu un avantaj către cunoştinţe aprofundate. Aptitudinile practice le formezi în industrie, nu la şcoală, le formezi în activităţi extracurriculare etc. Trebuie să fii înclinat în a căuta singur o aplicaţie practică a ceea ce înveţi la şcoală. Studiile universitare se bazează pe ştiinţă – o descoperire continuă, trebuie să faci teorii şi să le demonstrezi. La fel şi în cazul masterului, de fapt în special în cazul masterului, înveţi teorii şi vezi dacă se aplică şi în practică. Dar, asta nu înseamnă că trebuie să lipsească cu desăvîrşire din master. Masterul ar putea face pentru tine ceea ce ar trebui să faci tu pentru tine: să te impulsioneze să aplici, să practici ceea ce înveţi, ceea ce descoperi zi de zi la şcoală. Dar nu cred că masterul ar trebui să-ţi ofere în mod obligatoriu asta. Dacă ar putea să o facă, cu atît mai bine, să-ţi stimuleze dorinţa de căutare, de cunoaştere.

■ ANDREEA EDU
Master 2 Euromédias professionnel, Université de Bourgogne – Dijon, Franţa

1. Urmez un Master 2 Euromédias professionnel (adică anul 2 de master, professionnel = un master ce presupune un stagiu de final de studii într-o companie, asociaţie etc. în domeniul audiovizualului, jurnalismului, comunicării). Am optat pentru un master în străinătate din mai multe motive: nivelul ridicat de pregătire; un sistem bazat pe practică, mai ales; o diplomă străină poate conta foarte mult la angajare (oferă chiar mai multe şanse); mi-am dorit să pot avea şansa, după terminarea masterului, de a intra în viaţa activă în străinătate.

2. Masterul pe care îl urmez îmi dă posibilitatea să merg pe mai multe căi (drept să spun, mi-a fost greu la început să aleg ceea ce vreau cu adevărat să fac, deoarece mi-ar fi plăcut să fiu şi jurnalist, şi reporter de imagine, să lucrez şi la radio... şi, în final, am ales să lucrez în domeniul comunicării în cadrul unei companii, fie ea internă sau externă. Este un domeniu care mă pasionează şi pe care îl descopăr zi de zi pe parcursul stagiului.

3. Studiile de masterat ar trebui să ne ofere cunoştinte aprofundate în cazul în care hotărîm să urmăm aceleaşi studii (de exemplu, eu am ales să schimb filiera, să nu continui cu un master în domeniul biblioteconomiei şi ştiinţei informării, ci să continui cu altceva, un nou domeniu al ştiinţei informării: comunicare, audiovizual şi jurnalism. În cazul în care schimbăm domeniul, ar trebui să avem atît cursuri de teorie, dar mai ales cursuri practice.

■ ANA SĂNDOIU
MA Philosophy, King's College London, Anglia

Voi urma un master *Taught* în Filosofie, unde mă voi specializa în Filosofie politică, Studii de gen şi Etică.

1. Am optat pentru un masterat în străinătate pentru că mă sperie ideea de a mă învîrti ani şi ani în acelaşi spaţiu şi de a nu vedea ce se întîmplă dincolo de el. Deci, am vrut: a) să văd cum este apreciat meritul academic în UK şi dacă acolo oamenilor li se oferă oportunităţi pe măsura eforturilor pe care ei le depun şi b) să îmi demonstrez mie însemi că pot lucra şi avea performanţe într-un spaţiu străin, fiind convinsă că, dacă reuşesc să fac acest lucru, voi reuşi să am performanţe oriunde altundeva.

2. Îmi place să cred că nu este o situaţie ori-ori, şi că cele două pot coincide :). Aşadar mă interesează această experienţă pentru că-mi deschide oportunităţi pe piaţa de muncă, dar şi pentru că e vorba despre o pasiune pe care îmi doresc să o aprofundez.

3. Deşi am observat că, în general, se mizează pe rolul masteratelor de formare a aptitudinilor practice, eu percep studiile de master ca fiind menite să aprofundeze în primul rînd cunoştinţele dobîndite la nivelul facultăţii, şi apoi să furnizeze şi elemente practice, dacă domeniul o cere.

■ IONELA SPÎNU
MA Tourism Business Administration, University College Birmingham, Anglia

1. Am considerat că îmi poate oferi mai multe opţiuni pentru viitor, atît din punct de vedere profesional cît şi personal, pentru că, în opinia mea, un master în străinătate sau într-o limbă străină e o provocare în plus.

Am optat pentru un masterat în străinătate pentru că mă sperie ideea de a mă învîrti ani şi ani în acelaşi spaţiu.

2. Masterul diferă de ceea ce am studiat în universitate, dar a fost legat de jobul pe care l-am avut în timpul studiilor (în domeniul turismului). Este ceva actual legat de piaţa muncii, despre domeniul vast al turismului, marketing şi cam tot ce trebuie urmat în afaceri.

3. Cred că trebuie să combine ambele variante şi părerea mea e că masterul în străinătate se axează foarte mult pe o combinaţie între cele două. E important să ai cunoştinţe aprofundate în domeniu, dar, în acelaşi timp, un master ar trebui să-ţi ofere şansa de a pune în practică acele cunoştinţe (de exemplu, masterul meu a implicat un proiect practic într-o altă ţară, care se axează pe lansarea unui produs) pentru a clarifica cum poţi pune în practică ceea ce ai studiat.

■ ALEXANDRA VASILESCU
Master: Modele de Comunicare şi de Relaţii Publice, Litere, Universitatea Bucureşti

1. Am optat pentru un masterat deoarece planul de învăţămînt Bologna ne „obligă", pentru a avea nişte studii complete, să facem şi masteratul.

2. Nu există o legătură între masterat şi piaţa muncii, l-am ales în continuarea specializării pe care am făcut-o în facultate (Relaţii Publice).

3. Trebuie să formeze aptitudini practice, pentru că partea teoretică o deprindem în timpul studiilor de licenţă.

■ MARIA CRÎNGAŞU
Master: Consultanţă şi Expertiză în Publicitate, Litere, Universitatea Bucureşti

1. Am optat pentru master în România considerînd că specialiştii noştri sînt la fel de buni ca şi cei din străinătate. Mă satisface ceea ce fac în cadrul Masterului de Consultanţă şi Expertiză în Publicitate şi, pînă în momentul de faţă, mi-a oferit suficiente motive să cred că am făcut o alegere bună, atît din punct de vedere educativ cît şi profesional.

2. Fac publicitate din pasiune. Cred că de la vîrsta de 3 ani, cînd am conştientizat ce este aceea o reclamă, am început să cred în acest fenomen al societăţii moderne. Îi descopăr zilnic plăcerile, dar şi părţile mai puţin etice. Publicitatea înseamnă pentru mine exprimarea creativităţii prin cele mai deosebite forme de comunicare. Fac cu plăcere publicitate, atît în timpul liber cît şi la serviciu.

3. Da, aptitudinile practice sînt cheia în orice domeniu. Eu am avut ocazia să mi le dezvolt atît cu ajutorul masterului cît şi cu ajutorul unor proiecte care au luat naştere alături de colegii mei – vorbesc aici de grupul Madvertisers, pe care l-am fondat împreună, cît şi cu ajutorul problemelor cu care mă confrunt zilnic în activitatea mea profesională. Cred totuşi că întotdeauna există mai mult loc pentru practică şi, cu siguranţă, orice program de master trebuie să maximizeze această latură.

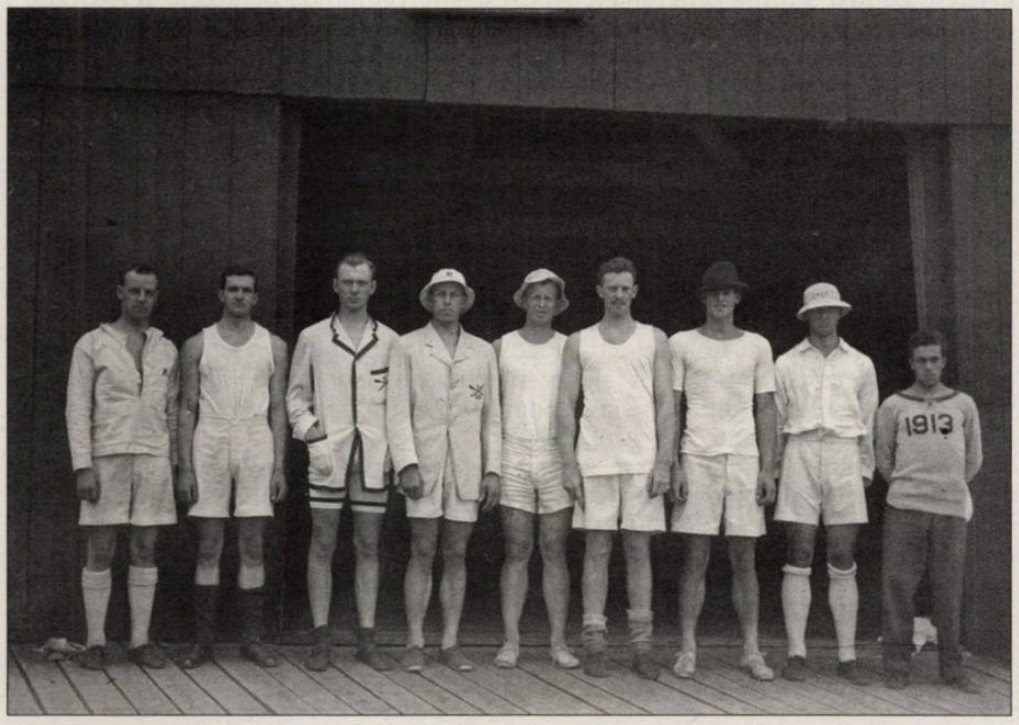

Milena CRISTACHE

De ce România?

Am ales să fac masterul Teoria şi Practica Editării în România pentru că sînt căsătorită şi am doi copii de care trebuie să mă ocup, în consecinţă mi-ar fi imposibil să studiez în străinătate. Motivele pentru care am ales acest master sînt şi idealiste, şi pragmatice. În primul rînd, am nişte visuri pe care nu am reuşit să le realizez, respectiv să îmi deschid propria librărie şi să fiu redactor la o editură de prestigiu. În al doilea rînd, situaţia actuală din educaţie, domeniul în care activez momentan, este destul de grea, oamenii sînt daţi afară pe motivul aberant că nu mai e nevoie de atîţia profesori. Se pare că nu avem dorinţa de a crea o elită a intelectualilor, ci o masă de manevră pentru politicieni, şi cine poate fi manipulat mai lesne decît un om lipsit de educaţie? De aceea, în ultimul an fiecare a încercat să îşi păstreze postul făcînd cît mai multe cursuri de formare, masterate sau dîndu-şi următorul grad didactic. Şi, în fine, a fost şi o motivaţie dureroasă, cea referitoare la dorinţa din ce în ce mai mare de a părăsi sistemul educaţional românesc, pentru că nu există nici o perspectivă reală de îmbunătăţire, doar promisiuni electorale. Salariul nu este motivant, dorinţa elevilor de a învăţa se diminuează de la an la an, copiii sînt din ce în ce mai blazaţi, valorile societăţii s-au răsturnat, peste tot văd oameni fără şcoală, gen Vanghelie „cel care este“, care au un trai mai îndestulat decît al multor intelectuali, profesorii sînt desconsideraţi şi în 90% din cazuri nu au nici o satisfacţie profesională. Această stare de fapt m-a determinat să consider de bază cursurile care aveau o parte practică şi să nu mă gîndesc cu foarte multă seriozitate la cele strict teoretice, pentru că la toate interviurile prima întrebare era „Ce ştii să faci concret?“.

Adevărul este că, în ultima jumătate de an, piaţa muncii cere oameni calificaţi în cît mai multe domenii, şi atunci este greu să optezi pentru o singură specializare, dar pentru mine este practic o imposibilitate să fac toată viaţa o meserie pentru care nu am nici o înclinaţie, doar de dragul recompensei materiale. Înţeleg perfect mentalitatea angajatorilor care doresc un singur om bine pregătit, capabil să îndeplinească sarcinile a cinci oameni, dar oare ei realizează că la un moment dat clachezi muncind zece ore pe zi, dacă nu ai şi o satisfacţie sufletească? Poate sînt o idealistă incurabilă, dar cred că oamenii mari ai acestei ţări sînt cei de cultură, nu contabilii care fac calcule 12 ore pe zi pentru un salariu de trei ori mai mare decît cel al unui profesor. Ceea ce faci cu multă pasiune îţi rămîne în suflet toată viaţa şi te îmbogăţeşte spiritual. Cîţi dintre angajaţii unei bănci, foarte bine plătiţi, nu neg, pot spune că au evoluat spiritual, că s-au îmbogăţit sufleteşte, pe ei sau pe alţii, prin munca depusă zi de zi la bancă sau în alt loc la fel de anost? Cred că nu ar putea să facă altceva în afară de a enumera locurile de lux în care s-au plimbat, fără să vadă şi să înţeleagă frumosul, ci doar au făcut nişte poze în locurile indicate de ghidul turistic. E un adevăr dureros: incultura, mediocritatea şi arivismul sînt singurele valori ale societăţii moderne, pe care adolescenţii le îmbrăţişează. Aşa încît le mulţumesc celor care mai cred încă în adevăratele valori, care luptă în fiecare zi să le promoveze şi s-au dezbărat de prejudecata, valabilă doar în 30% din cazuri, că „tinerii din ziua de azi vin la facultate doar pentru diplomă“.

***Milena Cristache** a absolvit masterul de Teoria şi Practica Editării, Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti.*

Mircea STOICA

De ce străinătatea?

De ce am plecat din ţară? Fiindcă *din-colo* se poate. Fiindcă în Olanda nu trebuie să dau juma' de euro ca să intru cu maşina în campus, nu mă feresc de grupul de cinci aurolaci care dorm pe holurile din Corpul A şi care îmi fac semn să-mi parchez maşina pe motiv că „ţi-am păstrat loc, şefu', hai... nu dai o bere?“.

În Olanda sălile de curs nu au geamurile sparte şi nici scaunele rupte, n-au rol dublu de adăpost de cîini vagabonzi şi nu mă piş pe adidaşi fiindcă-s ţevile sparte. Gîndacii nu cotrobăie prin paturi şi nici nu sînt curse de şobolani în căminele în care nu se întrerupe apa rece două zile în mijlocul verii. Aceleaşi cămine în care nu cad lifturile. Compar, desigur, cu Facultatea de Electronică din cadrul UPB şi de mirificul cămin Leu A. Bineînţeles, mai sînt încă 1000 de motive care ţin de diferenţele sociale, economice etc. dintre România şi Olanda, dar pe astea le las ca exerciţiu de imaginaţie. Îmi place mie să cred că masteratul ales de mine îmbină atît pasiunea cît şi cerinţele existente pe piaţa muncii. Dar cînd nu mergi la sigur (economie, medicină, programare etc.), întotdeauna e un joc de noroc: ori ajungi bine, ori rămîi pe bară. Din posibilităţile oferite de masterul meu, eu m-am axat pe interfeţele creier-calculator, domeniu care a luat avînt abia în urmă cu vreo zece ani. Eu cred că peste încă zece ani ar putea exploda, deşi încă nimic nu-mi spune asta. Aşa că... „ori la bal, ori la spital“. „Cunoştinţe aprofundate“ *vs* „aptitudini practice“ cînd vine vorba de masterat... e o întrebare pur românească. Nu trebuie să existe o delimitare între cele două, cînd ne referim la acelaşi domeniu, desigur. Capeţi cunoştinţe ca să ai aptitudini practice, e o relaţie de cauzalitate între ele, pe care noi am uitat-o. Înveţi despre electricitate, ca să nu te curentezi la priză, înveţi economie, ca să nu-ţi falimentezi firma şi înveţi medicină ca să nu-i omori pe pacienţi. Clar, le poţi practica fără să înţelegi substratul, fără să ştii de ce e aşa, şi nu altfel – şi există milioane de români care ne dovedesc asta. Dar aşa cum a fost el gîndit la începuturi şi cum nu se practică la noi, masteratul nu e pentru astfel de oameni. Gologanii semianalfabeţilor care scriu „haideţi“ cu cratimă şi care au mastere la „Spiru Haret“ & co ţin însă să mă contrazică.

***Mircea Stoica,** MA Human-Media Interaction, Twente University, Olanda.*

PUBLICITATE

ROMÂNIA, PENULTIMUL LOC ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ LA DEZVOLTAREA PROFESIONALĂ – DOAR 3% DIN POPULAȚIA ADULTĂ SE PERFECȚIONEAZĂ LA LOCUL DE MUNCĂ

ACCA este soluția ideală pentru rezolvarea acestei probleme

În ultimii ani, în țările Uniunii Europene se observă o tendință clară a creșterii procentului persoanelor adulte care urmează o formă sau alta de studii postuniversitare – fie acestea calificări profesionale sau MBA-uri.

Formarea profesională continuă și educația adulților la locul de muncă este de o importanță primordială pentru competitivitate și pentru creșterea șanselor de avansare în carieră. Din păcate, deocamdată, în Romania sunt prea puține companii dispuse să investească în angajații lor și prea puțini angajați dispuși să își aloce timpul pentru activități de perfecționare profesională. Astfel, conform unei statistici a CEDEFOP (Centrul UE pentru Dezvoltarea Formării Profesionale), Romania este pe penultimul loc din punct de vedere al procentelor persoanelor care se înscriu într-o formă de studiu post-universitar. Chiar dacă aceste cifre sunt în creștere, ele sunt încă mult mai mari in țările vestice față de cele central și est-europene, conform graficului de mai jos luat de pe site-ul CEDEFOP.

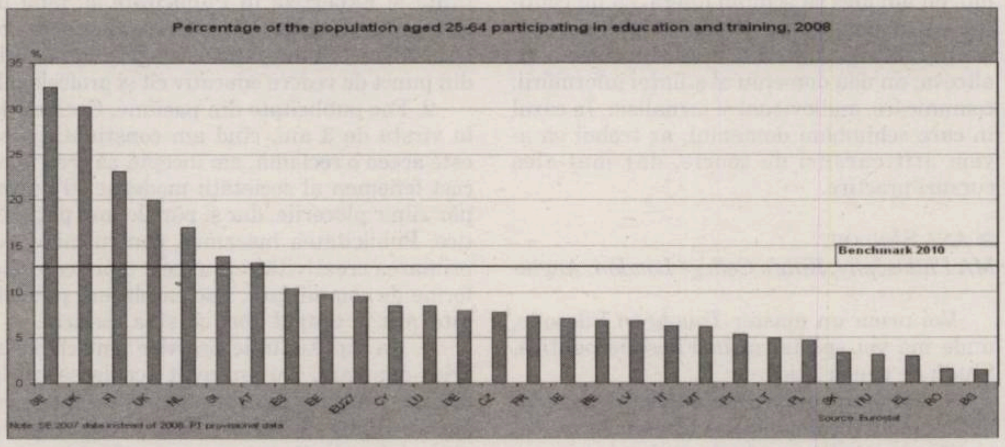

Din ce în ce mai mult totuși se simte și în țările est europene tendința ca oamenii să fie interesați și dispuși să investească timp și efort în dezvoltarea profesională și acumularea de cunoștințe profesionale de înaltă calitate, deoarece ei știu că trebuie să fie mult mai competitivi într-o piață din ce în ce mai exigentă.

Este nevoie deci ca profesioniștii să aibă un bagaj cât mai complet de cunoștințe și abilități, tehnice dar și manageriale.

Succesul calificărilor ACCA se bazează chiar pe faptul că se pliază pe cerințele unei companii de top, oferind celor care le obțin cunoștințele și experiența de a reuși în orice post de conducere, din orice sector de activitate sau companie din întreaga lume. Sunt practic îmbinarea perfectă a unor cunoștințe aprofundate din domeniul financiar cu capacități de leadership și gestionare a resurselor umane și materiale, dând astfel viziunea strategică ideală pentru oricine vrea să înțeleagă și să conducă o firmă la un moment dat.

ACCA (The Association of Chartered Certified Accountants), asociația internațională a contabililor cu cea mai mare dezvoltare, având un număr de peste 140.000 de membri și 404.000 studenți în toată lumea, oferă calificări profesionale persoanelor dedicate care își doresc o carieră de succes în domeniul financiar contabil, dar și în cel al managementului sau al afacerilor.

Calificările oferite de către ACCA sunt foarte apreciate și în România, aici fiind înscrise pentru a urma programele ACCA peste trei mii de persoane și existând deja aproximativ șase sute de membri, absolvenți ai calificărilor noastre.

În România, un avantaj suplimentar este dat de faptul că există un acord cu cele două asociații locale, CECCAR (Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România) și CAFR (Camera Auditorilor Financiari din România), care permite membrilor ACCA accesul simplificat la calificările lor. Astfel, un membru ACCA poate deveni expert contabil sau auditor financiar în România în urma trecerii unui interviu, dobândind astfel recunoașterea calităților sale profesionale atât pe plan național cât și internațional.

Pentru a absolvi examenele ACCA sunt foarte multe variante de studiu încât practic fiecare persoană își poate stabili singură parcursul prin calificare. Bineînțeles că este recomandat ca studenții să meargă la cursuri la companiile acreditate de ACCA în România, dar dacă aceștia au deja cunoștințele necesare pentru un examen, atunci pot alege să studieze doar după manualele ACCA, folosind resursele gratuite puse la dispoziție de ACCA pe site-ul: www.accaglobal.com - secțiunea Students and Affiliates.

Studiul pentru parcurgerea celor 14 examene ale ACCA Qualification, calificarea cea mai completa a ACCA si care conferă dreptul de a aplica pentru calitatea de membru ACCA, durează in medie 3 ani, iar costurile sunt mult mai mici in comparație cu cele pentru un MBA.

Pentru orice întrebări legate de ACCA, puteți contacta biroul local:
Tel: (021)3127945
E-mail: info@ro.accaglobal.com
www. accaglobal.com

UNIVERSITATEA LUMINA

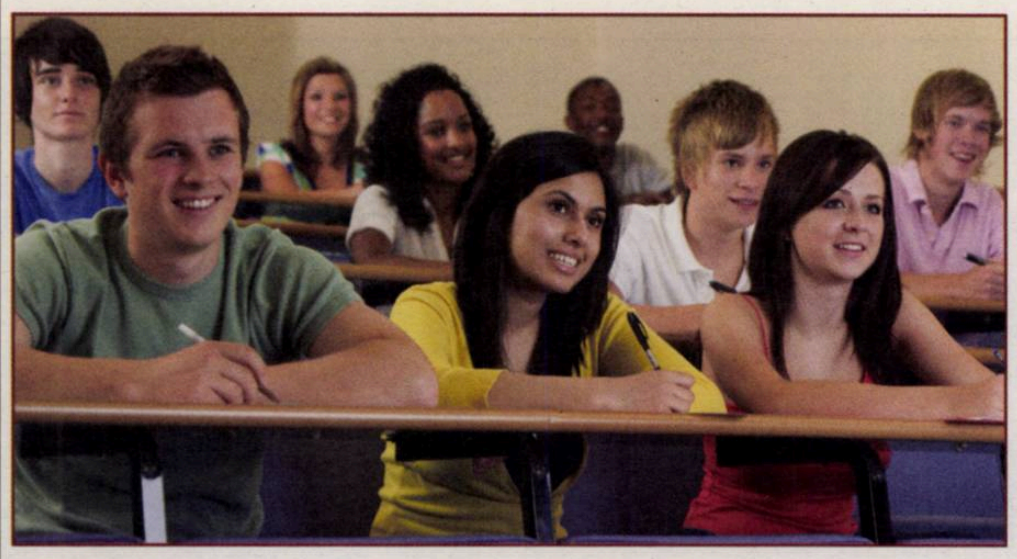

Înființarea unei universități sub genericul „Investim în profesionalism!", după 20 de ani de istorie controversată a învățământului superior particular din România este o întreprindere dificilă, dacă luăm în calcul riscurile serioase pe care şi le-au asumat fondatorii ei. Numeroase modificări legislative, absența coroborării unor prevederi normative cuprinse în legislația generală şi în cea specifică, o legislație secundară stufoasă etc. sunt doar câteva elemente care fac procesul dificil şi, pe alocuri, incontrolabil. Adaugăm acestui aspect abordările asumate de către factorii decizionali din universitățile româneşti, abordări relativ haotice sau incomplete, decurgând din aplicarea prevederilor documentelor europene la care România este parte semnatară. Imaginea uşor şifonată a universităților particulare - urmare a numeroaselor accente critice apărute în societatea românească, mai ales, referitoare la calitatea absolvenților lor – dar şi consecința diverselor scandaluri publice în care au fost implicate unele dintre acestea, accentuează riscurile şi măreşte gradul de nepredictibilitate al inițiativei noastre.

Apariția în peisajul universitar românesc a Universității Lumina este surprinzătoare şi prin faptul că ea survine într-o perioadă de criză financiară profundă, într-o perioadă neprielnică pentru excelența în educație, atât în mentalul colectiv cât şi la nivel macrostructural. Schimbările operate în scopul reformării sistemului de învățământ – de-a lungul a două decenii – au fost contradictorii, elaborate sub impactul momentului socio-economic sau a diverselor modele funcționale din Europa sau de peste Ocean. Rezultatul, conform diagnozei oficiale care ghidează actualul proces de regândire a şcolii şi viața sistemului de învățământ din Romania, arată că „actualul sistem de educație nu este capabil să asigure României o poziție competitivă în economia cunoaşterii".

Această diagnoză elaborată de către specialişti după aproape două decenii de reformă a sistemului educativ, realizată într-un moment de gravă disfuncționalitate a sistemului social în ansamblul său, suferă, în opinia noastră, de aceeaşi meteahnă ca şi precedentele: absența unui proiect societal pe termen mediu şi lung, contextualizat „provocărilor" lumii contemporane: diminuarea nivelului calitativ de pregătire a resurselor umane, mărirea discrepanțelor în materie de acces la educație, ignorarea beneficiilor/constrângerilor societății contemporane (dinamica accelerată a vieții economice, a profesiilor, a pieței forței de muncă, diseminarea rapidă a informației, apropierea geografică reală între societăți şi indivizi prin mijloacele specifice comunicațiilor avansate, etc.), care să stabilească rostul şi rolul şcolii în elaborarea şi implementare lui. Într-un discurs semnificativ rostit pe această temă, Andrei Marga afirma: „La începutul secolului al XXI-lea s-au adăugat câteva modificări ale contextului. Mă gândesc la: „încălzirea globală", care a survenit mai devreme decât s-a anticipat şi are efecte mai adânci decât s-a prevăzut; „migrația populațiilor" spre țările dezvoltate, pe scară nouă; „extinderea terorismului" la rangul unui pericol major pentru civilizație; „eroziunea democrației" prin reducerea acesteia la o tehnică de alegere periodică a liderilor; „eroziunea multiculturalismului", prin reducere la coexistența culturilor; accentuarea „competiției universităților" în condițiile globalizării; „destrămarea tablourilor integratoare ale lumii" sub presiunea cerinței de valorificare a produselor pe piețe globalizate; „cotitura culturală", în urma căreia, mai mult decât de alți factori (geografici, economici, politici etc.), depind performanțele oamenilor".

Modelul de universitate propus de către Fundația Lumina Instituții de Învățământ atât publicului interesat cât şi lumii universitare româneşti sau din proximitatea sa, proiect aflat la finalul etapei de autorizare a programelor de studii (autorizate de către ARACIS conform Rapoartelor Consiliului ARACIS din 22.04.2010 şi 20.05.2010.) şi la începutul perioadei de articulare instituțională şi academică, se doreşte a fi o sinteză funcțională între liniile de forță care decurg din tradiția învățământului superior din România şi beneficiile/constrângerile societății contemporane dincolo de aspectele punctuale ale crizei actuale.

Demersul nostru teoretic şi acțional vizează rolul, locul şi funcțiile universității în societatea actuală în urma diluării modelului tradițional de universitate dar şi debutul transpunerii concrete în realitatea imediată a acestui nou concept de universitate în consonanță cu exigențele societății cunoaşterii şi informației, cu poziția României în regiune sau cu specificul zonei în ceea ce priveşte educația de nivel superior.

Misiunea Universității Lumina, asumată de la început de către fondatori, este pregătirea şi formarea de specialişti în domeniul ştiințelor socio-politice, economice şi inginereşti, printr-un proces didactic şi de cercetare de înaltă calitate care se adresează potențialilor beneficiari români cât şi celor din regiunea noastră geografică, având în vedere similitudinea exigențelor impuse de viața economică, socială şi tehnico-ştiințifică a zonei (Sud-Estul Uniunii Europene) şi a regiunilor geografice învecinate României (Balcanii de Vest, regiunea Mării Negre, Estul Europei).

Formarea şi dezvoltarea competențelor profesionale, a aptitudinilor şi abilităților necesare unui parcurs profesional performant vor stimula, în opinia noastră, atât transformările şi dezvoltările naționale, europene şi internaționale, în domeniile de referință cât şi accelerarea cunoaşterii, asumarea valorilor şi principiilor democratice, deschiderea spre cooperare, la nivel zonal şi european şi, drept urmare, va asigura participarea directă, implicată şi conştientă la articularea societății cunoaşterii şi performanței a viitorilor absolvenți.

Universitatea Lumina va avea un puternic caracter interdisciplinar, având în vedere programele şi domeniile de studii emergente în raport cu societatea cunoaşterii (ştiințe economice, ştiințe politice şi ştiințe inginereşti), în condițiile îndeplinirii condițiilor legale de acces la învățământul superior de licență.

Universitatea Lumina va fi structurată, în raport nemijlocit cu principiile autonomiei universitare, ale accesului egal la educația de nivel superior, indiferent de apartenența etnică, religioasă sau de rasă, de gen, de mediul social de proveniență. Astfel, Universitatea Lumina va urmări apărarea şi dezvoltarea cadrului democratic, respectarea drepturilor şi libertăților fundamentale ale cetățeanului în statul de drept.

Universitatea Lumina este gândită în raport cu principiile performanței şi competitivității, cu dinamica fluidă a pieței forței de muncă naționale şi europene, promovând, pe cale de consecință, o deschidere majoră spre îmbinarea activității didactice cu activitatea de cercetare ştiințifică în domeniile sus-menționate.

Nu în ultimul rând, Universitatea Lumina se fundamentează pe principiul parteneriatului public - privat, în contextul în care ambele părți investesc în educația de nivel superior şi obțin beneficii împreună, pe termen scurt, mediu şi lung. În acest sens, este de remarcat faptul că proiectul nostru a beneficiat de o consistentă susținere financiară mixtă, românească şi turcă. Parteneriatul sus – menționat a materializat interesul pentru calitatea „produselor" educației de nivel superior al investitorilor precum şi facilitarea schimburilor de bune practici între instituția noastră şi universități importante din regiunea noastră de interes. De exemplu, începând cu anii `80, în Turcia, sistemul învățământului particular a prins contur ca după anii`90 universitățile particulare să cunoască o perioadă de dezvoltare accelerată. După căderea Cortinei de Fier prezența inițiativelor de acest gen au prins contur în țările fostului bloc sovietic: Georgia, Azerbaijan, Kazastan, Bosnia – Herțegovina, Albania şi Polonia sau, mai de curând, peste Occean, în SUA. Din 1993, în România, au luat ființă unități de învățământ preuniversitar care şi-au asigurat astăzi o cotă stabilă pe piața educației autohtone (Liceul Internațional de Informatică din Bucureşti şi Constanța).

Sub aceste auspicii, intentia noastră este ca pe parcursul anului universitar 2010-2011, în conformitate cu legislația în vigoare şi cu exigențele spațiului european al învățământului superior, să derulăm toate procedurile necesare evaluării instituționale a calității educației în vederea autorizării instituționale a Universității Europei de Sud-Est - „Lumina"

Dr. Filip Stanciu - Director ştiinşific
Drd. Ragip Gokcel – Secretar general

Facultatea de Ştiințe Economice şi Politice din cadrul Universității Lumina Bucureşti organizează concurs de admitere în lunile iulie şi septembrie - forma de învățământ zi, pentru următoarele specializări:

- Administrarea Afacerilor (AdA), 3 ani (licență tip Bologna)
- Relații Internaționale şi Studii Europene (RISE), 3 ani (licență tip Bologna)

Admiterea se va face pe bază de concurs, la următoarele probe:

- Limba Engleză (probăprin care va fi verificat nivelul de competențe lingvistice)
- Matematică sau Economie (pentru specializarea AdA)
- Limba Română sau Istorie (pentru specializarea RISE)

Tematica şi bibliografia acestor probe sunt cele stabilite la nivel național pentru examenul de bacalaureat din anul 2010.

Facultatea de Ştiințe Inginereşti din cadrul Universității Lumina Bucureşti, organizează concurs de admitere în lunile iulie şi septembrie - forma de învățământ zi, pentru următoarele specializări:

- Tehnologia Informației (TI), 4 ani
- Tehnologii şi Siteme de Telecomunicații (TSTc), 4 ani

Admiterea se va face pe bază de concurs, la următoarele probe:

- Limba Engleză (probăprin care va fi verificat nivelul de competențe lingvistice)
- Matematică (Algebră clasele a IX-a, a X-a, a XI-a, Elemente de analiză matematică - clasa a XI-a, Elemente de algebră clasa a XII-a, Elemente de analiză matematică clasa a XII-a) sau Fizică (Mecanică, Elemente de termodinamică, Producerea şi utilizarea curentului continuu).

Tematica şi bibliografia acestor probe sunt cele stabilite la nivel național pentru examenul de bacalaureat din anul 2010.

Calendar Admitere 2010
SESIUNEA DE VARĂ:
Înscrieri: 1-23 Iulie 2010
Examen: 26-31 Iulie 2010

SESIUNEA DE TOAMNĂ:
Înscrieri: 1-17 Septembrie 2010
Examen: 20-25 Septembrie 2010
Taxa de înscriere: Nu se percepe taxă de înscriere

Studii culturale britanice la Bucureşti

– interviu cu prof. Mihaela IRIMIA –

De cînd vă ocupaţi de conducerea masteratului de Studii Culturale Britanice?

Acesta a debutat la Universitatea Bucureşti după un model occidental, a fost conceput, sprijinit şi a devenit realitate cu participarea efectivă a Consiliului Britanic: primul director al masteratului, în 1994, a fost o colegă din Marea Britanie, Eve Patten; după aceea, directoratul masteratului a fost împărţit între britanici şi români. Am fost codirector cu Eve Patten, apoi cu Nigel Townson, care acum este directorul Consiliului Britanic din România. Programul a fost preluat integral de Universitatea Bucureşti, din 1996: pînă în momentul de faţă este strict al acesteia, iar director de studii este doar unul român (subsemnata).

Ce v-a determinat să vă ocupaţi de studiile culturale, o disciplină nouă, pentru România, la vremea aceea?

Studiile culturale sînt formate din mai multe discipline, care constituie un punct de maxim interes în cadrul Studiilor umaniste, în Occidentul european şi în SUA. Nicăieri în lumea civilizată nu se mai fac abordări strict disciplinare, de cel puţin un deceniu şi jumătate. Cele mai interesante, percutante şi savuroase intelectual sînt studiile interdisciplinare, iar studiile culturale se integrează aici. Aceasta nu înseamnă dezinteres faţă de discipline, care, prin conjuncţie, alcătuiesc şi paleta studiilor culturale, cum ar fi: antroplogie culturală, studii de identitate culturală, istoria ideilor, arte vizuale, instituţii politice, religioase... Fiecare contribuie la radiografierea în mentalul nostru individual şi colectiv a unei imagini de identitate culturală într-un spaţiu dat. De exemplu, spaţiul britanic. Astfel încît, Studiile Culturale Britanice se ocupă, pe de o parte, de caracterul britanic al unor instituţii – partide politice, religioase, arte vizuale, muzică; şi, pe de alta, de studii de identitate culturală în sine – antroplogie, istoria ideilor, istorie materială, culturală, intelectuală. Fiecare dintre acestea e altceva, dar are puncte comune cu celelalte. Este vorba de recuperarea spiritului identitar al unui loc şi al unui moment, prin aportul diverselor discipline.

Cum se integrează aici literatura şi studiul ei (unul dintre obiectele „tradiţionale" ale filologiei)?

Nici literatura nu se mai face ca înainte: scriitorul cutare s-a născut în cutare loc, şi-a făcut studiile... – ci în context cultural. Interesează lucruri de mental colectiv. Interesează harta mentală a unui context, în care a scris – să zicem – Dickens sau Shakespeare. Toate acestea se fac în conjuncţie cu schelăria juridică a societăţii, cu înţelegerea, de pildă, în cazul lui Shakespeare, a războiului ca instituţie a modernităţii timpurii şi clasice. Care apare într-o anumită succesiune în istoria foarte frămîntată a Marii Britanii. Nu se mai studiază textul în sine, ci se studiază, oprindu-ne tot la cel mai canonic exemplu – Shakespeare – ce înseamnă, de pildă, regicid, la momentul respectiv, dar din perspectiva jurisprudenţei, a şocului mental pe care-l producea uciderea simbolică a regelui. Shakespeare nu se mai descifrează la vîrful creionului, ci într-un context cultural, care cuprinde mult mai mult.

Pot fi incluse arii muzicale prezente în piesele shakespeariene din perspectiva muzicii elizabetane. Care coexistă cu gustul literar al vremii, cu manierele nobilimii la masă, cu prezenţa menestrelilor care veneau şi cîntau. O conjuncţie de instituţii şi obiecte culturale care contribuie, toate, la identitatea unui loc dat.

Cine sînt cei care se înscriu la acest master şi la ce le foloseşte?

Sînt absolvenţi de engleză şi de multe alte domenii umaniste: istorie, filozofie, psihologie, sociologie, arte vizuale, arte plastice, biologie, chimie. Oameni care se ocupă de identitate culturală într-un fel sau altul, care au un interes special pentru spaţiul britanic sau care îşi doresc să lucreze în cultura media, după aceea. Pe de o parte, prin caracterul interdisciplinar al programului, sînt predispuşi la tot soiul de provocări în dialog, conceptuale, care provin din diverse domenii culturale. Pe de alta, şansele ocupaţionale, la finele acestui masterat, sînt în domeniile management cultural, business, cultură media, diplomaţie, PR. Pot lucra în instituţii care au afaceri cu Marea Britanie, chiar la British Council. Avem foşti absolvenţi angajaţi acolo. În învăţămîntul mediu există disciplina studii culturale de zece ani, deci unii pot intra ca profesori acolo.

Care este situaţia studiilor culturale în Occident, în momentul de faţă?

Studiile culturale au cunoscut reaşezări conceptuale, în mai multe rînduri, şi e firesc să fi fost aşa. Ele au debutat acum circa 50 de ani. Au venit ca un val după Al Doilea Război Mondial, cînd societatea britanică s-a reaşezat ea însăşi. La sfîrştul anilor '60 a fost o undă de şoc în tot învăţămîntul occidental: pentru că acesta era o abstracţiune nelegată de cadrul concret şi uneori foarte dur al societăţii în care urmau să-şi găsească joburi respectivii absolvenţi. Noi trăim acuma al doilea moment de o asemenea natură, numai că este mai puţin recunoscut sau conceptualizat. Dar este clar că tinerii care sînt la început de carieră se interesează foarte mult de lucrurile practice. Un astfel de masterat, care are ca dever ocupaţional, în cele din urmă, cultura media, *public relations,* managementul cultural sau cultura vizuală, merge în această direcţie şi îi pregăteşte pe viitorii absolvenţi, pentru lucruri practice. De asemenea, le oferă echipamentul mental şi ocupaţional pentru a obţine un serviciu în Occident, în cazul nostru în special în Marea Britanie.

De ce consideraţi că absolvenţii acestui master au mai multe şanse să-şi găsească de lucru în altă parte?

Una este să-ţi oferi pur şi simplu serviciile IT, să zicem, într-un orăşel din Marea Britanie. Alta este să înţelegi contextul cultural, să ştii de ce Marea Britanie este o cultură a *pub*-ului, de ce oamenii preferă acest gen de relaţie interumană, şi nu altul. Ce te aştepţi de la un englez să facă, cam ce reacţie urmează într-o anumită situaţie. Cineva care este avizat, cu mici lecturi, cu discuţii, cu întîlniri cu profesori, inclusiv englezi, cu oameni de la ambasadă, cu alte contacte din diverse instituţii similare (avem contacte cu universităţi din afară care se ocupă de studii culturale) – aşa cum au avut absolvenţii noştri – face faţă mai uşor contactului cu o altă cultură.

Prin caracterul interdisciplinar al programului, oamenii sînt predispuşi la tot soiul de provocări în dialog.

Diferenţa dintre ce se face în area Britanie şi ce se face la noi în acest domeniu în ce constă?

Sîntem omologabili şi recunoscuţi internaţional. Absolvenţii primesc un certificat semnat de amabasadorul Marii Britanii, o piesă importantă în CV-ul cuiva. Diferenţa conceptuală şi de discipline este minimă.

Sînt studiile culturale de stînga?

Au debutat într-o agendă de stînga. Asta nu înseamnă că au rămas acolo. S-au produs reaşezări în toate domeniile de studiu. Toate au ca numitor comun caracterul interdisciplinar. Aceasta nu are legătură cu stîngismul. Şi este prost spus, pentru că studiile culturale nu înseamnă politic, ci o sumă de discipline care deschid ochii unui tînăr ce se va confrunta cu un alt spaţiu identitar: o cultură occidentală, cea britanică.

Există o diferenţă între Studiile culturale britanice şi cele americane, care constituie obiectul unui alt masterat de la Facultatea de Limbi Străine?

Studiile americane nu sînt studii culturale. Ele s-au născut în anii '40 ca o formă de eliberare a viziunii, pentru că întreaga lor cultură a fost o dezvoltare colonială. În momentul în care s-au instituţionalizat ca americane, ele s-au ocupat de ceea ce putem numi cultură şi civilizaţie, folosind termenii franţuzeşti. Se ocupau de mediul politic, cadrul economic, contextul în care s-a desăvîrşit o cultură nouă. Dar studiile americane, la noi în facultate, nu sînt studii culturale. Sînt interdisciplinare, dar nu în aceeaşi măsură.

Studiile culturale occidentale au dus şi la apariţia unora româneşti?

Lumea care la început nu înţelegea ce înseamnă studii culturale, ori ridica o sprînceană, în necunoştinţă de cauză, sau, cu un aer condescendent, dar neavizat, repudia cu un dispreţ apodicitic studiile culturale, acum le practică, inclusiv pe cele româneşti. Faptul că nu au fost înţelese a dus şi la nişte aberaţii birocratice: studiile culturale apăreau în nomenclatorul Ministerului alături de etnografie şi folclor. Cultura populară se confunda cu aşa ceva: nu are nici o legătură.

Refuzul lor ar fi dus la pierderea contactului cu lumea. S-ar fi pierdut etape de sincronie cu lumea academică occidentală. Nu putem să stăm în afara realităţii. Dacă acolo se fac studii culturale de 50 de ani, şi noi nu am fi vrut să facem, ar fi însemnat că noi nu vrem să dialogăm cu o bună parte a lumii occidentale.

Cîţi studenţi/absolvenţi aveţi în general?

Avem aproximativ 25 de studenţi în fiecare an. Dincolo de acest număr, lucrurile nu mai pot fi controlate uşor, şi nu e nici în interesul studentului. La master nu mai e ca în primii trei ani de facultate. Dar, acum, cu doar trei ani de facultate nu poţi face mai nimic: după trei ani de filologie, dacă nu ai un certificat pedagogic, nu poţi nici măcar preda în liceu.

Admiterea (care va avea loc în perioada 17-22 iulie, după înscrierea din perioada 8-15 iulie) constă într-un interviu în care candidatului i se testează nivelul de engleză şi capacitatea de a înţelege fenomene culturale. Pentru aceasta există o broşură ce se poate achiziţiona de la Centrul de studii britanice. Tot de acolo – o alta cu ce înseamnă cursul. Centrul deţine o bibliotecă de 4500 de volume şi structură informaţională la zi – monitoare multimedia, tablă inteligentă – dotare făcută de Consiliul Britanic.

***Mihaela Irimia** este director de studii, masteratul Studii Culturale Britanice, Universitatea Bucureşti.*

a consemnat Iaromira POPOVICI

PUBLICITATE

2010

studii universitare

Universitatea Tibiscus din Timişoara

de licenţă	masterale
Facultatea de Calculatoare şi Informatică aplicată Informatică	Web design Administrarea sistemelor distribuite
Facultatea de Design Design	Abordări narative în designul ambiental "Go green" în designul de produs Rolul vizualului în designul publicitar
Facultatea de Drept şi Administraţie Publică Drept, Administraţie publică	Instituţii de drept european
Facultatea de Jurnalism, Comunicare şi Limbi Moderne Jurnalism, Comunicare şi relaţii publice, Limbi Moderne Aplicate	Mass media şi comunicare în spaţiul public european Jurnalism şi publicitate Limbi moderne şi comunicare interculturală Comunicare în afaceri Comunicare şi publicitate în turism
Facultatea de Psihologie Psihologie	Managementul resurselor umane Psihoterapii şi psihologie clinică
Facultatea de Ştiinţe Economice Contabilitate şi informatică de gestiune (zi şi frecvenţă redusă) Economie şi afaceri internaţionale, Marketing	Strategia afacerilor în mediul european Auditul şi evaluarea întreprinderii Contabilitatea şi gestiunea entităţilor publice şi private

www.tibiscus.ro

Timişoara, 300559
str. Lascăr Catargiu, nr. 4-6
Tel/Fax: 0256/220 689, 220 690

Anca CIORICIU

Diferenţe de sistem

– tendinţe globaliste –

Probabil că pentru mulţi alţii, *„străinătatea“* a reprezentat întotdeauna ceva mai bun sau mai bine, ceva acolo, undeva. În cazul meu, în ceea ce priveşte continuarea studiilor, România nu prezenta variante plauzibile pentru proiectul pe care îl vizam, de aceea am considerat că o proximitate de structurile europene şi de mediul academic centralizat de aici îmi va oferi cu siguranţă răspunsuri şi oportunităţi palpabile. De asemenea, tipul de universitate, de campus, de clasă, pe care îl vedeam deseori prin filme, accentuînd diferenţele de abordare şi metode, l-am regăsit în mare măsură în sistemul belgian de învăţămînt, bineînţeles cu inconvenienţele şi carenţele proprii. Totuşi, mentalităţile, aşteptările, ambiţiile, disciplina, pe care le-am regăsit aici, îmi confirmă încă vizibilele diferenţe de sisteme, şi de aceea probalităţile ca eu să contribui pe viitor la estomparea acestora nu le consider deloc scăzute, pentru ca, la rîndul lor, alţii să considere România ceva mai bun, mai bine, ceva acolo, undeva.

Ideal ar fi să coexiste într-un studiu de masterat atît satisfacerea unei pasiuni, cît şi clădirea unei viitoare cariere.

Ideal ar fi să coexiste într-un studiu de masterat atît satisfacerea unei pasiuni cît şi clădirea unei viitoare cariere. Direcţia pe care o întrezăresc pentru masterul ales de mine este cît se poate de încurajatoare în acest sens. Pe de o parte, piaţa muncii este considerabil vizată de proliferarea adjectivului „european“ în toate mediile şi importanţa pe care o cîştigă acest context pe scena cotidianului. Studiile pe care le urmez aici (master în Studii Europene) sînt o întrepătrundere de ştiinţe politice, drept, economie, istorie, deci un spectru larg de cunoştinţe în special aplicate la nivel european, cunoştinţe pe care, aprofundîndu-le, pot spune cu convingere că devin pasionante, astfel şi a doua perspectivă devine tangibilă. Afirm acest lucru bazîndu-mă, în primul rînd, pe latura pragmatică a unora dintre materiile abordate, care mă ancorează şi mai mult în realitate şi prin care realizez de ce la un anumit nivel se iau deciziile care impun schimbări la nivel de societate, deci inclusiv la nivelul meu ca individ. În aceeaşi măsură, avînd informaţiile la îndemînă, este tentant să devin din ce în ce mai vigilentă cu privire la eventuale tendinţe globaliste, care în final ar putea dăuna individului în sine, de aceea, pasiunea şi dorinţa de a contribui la îmbunătăţirea societăţii se regăsesc în demersurile de aprofundare a informaţiilor pe care această specializare le facilitează.

O cale de mijloc trebuie găsită şi în ceea ce priveşte teoria sau practica într-un studiu de masterat. Aprofundarea cunoştinţelor se reflectă cel mai bine într-un context practic, iar dacă ajungi să le asociezi pe acestea două într-un program didactic susţinut, sînt sigură că este alegerea cea mai bună. De fapt, orice aprofundare lărgeşte spectrul de dileme, ceea ce nu este rău deloc, pentru că şi Socrate a putut să afirme că nu ştie nimic. Ceea ce înseamnă că trebuie să perseverăm astfel încît să nu lăsăm sintagma să ne frîneze aspiraţiile şi cercetarea, pentru ca şi noi, la rîndul nostru, să o putem dovedi, bineînţeles de la un alt nivel, dacă la fel de antagonic, atunci la fel de uşor de acceptat. Aşadar, tot ce devine practic se bazează pe cunoştinţe, iar aspiraţiile ce ne-au determinat să alegem un anumit nivel de pregătire (masterat, doctorat) nu se vor lăsa pradă comodităţii practicului, şi astfel aprofundarea le va înălţa finalitatea.

***Anca Cioriciu** urmează un master în Studii Europene la Université Catholique de Louvain, Belgia.*

Cosmin POPA

Ofertele străinilor

Cel mai important motiv pentru care am vrut să urmez un masterat în străinătate este cel al garanţiei calităţii oferite de un sistem educaţional occidental. Astfel am ales Universitatea Leiden, ştiind că sistemul de învăţămînt olandez este dificil şi competitiv, iar Institutul de Ştiinţe Politice care se ocupă de masterul meu se bucură de o lungă tradiţie şi recunoaştere internaţională în domeniu. Aceste două avantaje, precum şi discuţiile preliminare cu profesorii de la institut, despre aşteptări şi cursuri, m-au convins că Leiden îmi poate oferi un mediu excelent pentru munca academică. Prin asta înţeleg în primul rînd biblioteci specializate pe domeniul meu, unde sînt adăugate periodic cele mai noi şi importante apariţii editoriale, precum şi acces la baze de date cu jurnale academice. Din păcate, în perioada cît am urmat eu studiile de licenţă în Bucureşti, aceste două minime „facilităţi“ pentru un studiu cu adevărat informat şi relevant erau aproape inexistente. De exemplu, am avut noroc că mi-am putut face cercetarea pentru lucrarea de licenţă în timpul unui semestru ca student temporar *(visiting-student)* la o universitate americană, experienţă care de altfel mi-a prelungit studiile din România cu un semestru, din cauza procesului extrem de dificil şi îndelungat de recunoaştere şi echivalare a creditelor. Aceeaşi experienţă pozitivă din SUA, alături de problemele pe care le-am punctat mai devreme, m-au determinat mai tîrziu să caut programe de master numai în afara României. Într-un fel, am sperat că diploma pe care o voi obţine va fi rodul unei munci academice la standarde internaţionale ridicate şi apreciate în aproape orice domeniu spre care m-aş îndrepta pe viitor.

În cazul programului pe care îl urmez este mai degrabă vorba de o pasiune, pentru că am ales specializarea în filozofie politică (deşi acest program este în special relevant pentru o carieră universitară în domeniu).

Principiul studiului de masterat

Nu cred că se poate formula un principiu general valabil în privinţa studiilor de masterat – ce ar trebui ele să ofere. Cred că orientarea practică sau teoretică depinde de domeniul pentru care programul de master este construit. Pentru un student, în momentul alegerii unui program, cred că cel mai mult contează motivaţia şi planurile profesionale de viitor. Dacă ar dori să lucreze pentru instituţiile europene sau pentru organizaţii a căror activitate are legătură cu UE (din ţară sau din Bruxelles), atunci probabil s-ar orienta către un master în studii europene unde teoria şi aptitudinile practice contează aproape în egală măsură. Dacă în schimb şi-ar dori o carieră ca profesor universitar de filozofie, probabil s-ar orienta către un program unde accentul cade pe aprofundare teoretică. Totuşi, nici în acest caz nu putem spune că accentul cade numai pe teorie, fiindcă citirea atentă a unui text complex şi formularea unui argument original şi persuasiv pe hîrtie sau într-o discuţie sînt şi ele „aptitudini practice“.

***Cosmin Popa** este MA în Filozofie Politică, Universitatea Leiden, Olanda*

PUBLICITATE

UNIVERSITATEA NICOLAE TITULESCU

Acreditată prin Legea 241/2002, Universitatea organizează în anul universitar 2010/2011, la cele trei Facultăţi: Drept, Ştiinţe Economice, Ştiinţe Sociale şi Administrative programe de **MASTER**, astfel:

FACULTATEA DE DREPT

Programul	Durata semestre	Număr credite	Număr locuri
• Carieră judiciară	2	60	50
• Dreptul afacerilor	2	60	50
• Drept financiar bancar şi al asigurărilor	2	60	50
• Drept internaţional şi comunitar	2	60	50
• Ştiinţe penale	2	60	50

FACULTATEA DE ŞTIINŢE ECONOMICE

Programul	Durata semestre	Număr credite	Număr locuri
• Finanţe şi asigurări	4	120	100
• Finanţe publice şi politici fiscale naţionale şi comunitare	4	120	100
• Management financiar-bancar şi bursier	4	120	100

Deviza noastră este:
învăţământ, profesionalism, exigenţă!
Prof. univ. dr. Ion NEAGU
Rectorul Universităţii Nicolae Titulescu

FACULTATEA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI ADMINISTRATIVE

Programul	Durata semestre	Număr credite	Număr locuri
• Administraţia publică şi dezvoltarea comunitară	4	120	100
• Managementul organizaţiilor şi serviciilor publice	4	120	100

FACULTATEA DE DREPT
organizează şi studii universitare de DOCTORAT la următoarele discipline

Disciplina	Forma de studii	Durata
• Drept civil	Fără frecvenţă	3 ani
• Drept comercial	Fără frecvenţă	3 ani
• Drept comunitar	Fără frecvenţă	3 ani
• Drept penal	Fără frecvenţă	3 ani
• Drept procesual penal	Fără frecvenţă	3 ani
• Teoria generală a dreptului	Fără frecvenţă	3 ani

Adresă: Calea Văcăresti nr. 185, sector 4, CP 040051, Bucuresti
Telefon: 021-330.90.32, interior 228/230/252
www.univnt.ro

Sistemul Bologna după 10 ani

La zece ani de la implementarea Procesului Bologna, reprezentanţii studenţilor din întreaga Europă s-au întîlnit la Viena pentru a discuta impactul pe care acesta îl are asupra sistemului de învăţămînt superior. În acest context, pe 9 martie, am adoptat „Declaraţia studenţilor cu ocazia Conferinţei ministeriale de la Budapesta şi Viena de aniversare a Procesului Bologna".

Uniunea Europeană a Studenţilor (ESU), reprezentînd 11 milioane de studenţi, a atras atenţia asupra discrepanţelor de implementare a Procesului Bologna care, deşi diferă de la ţară la ţară, sînt prezente şi afectează procesul în ansamblu.

ESU trage un semnal de alarmă asupra faptului că, deşi unele dintre obiective au fost atinse, implementarea unora dintre liniile de acţiune ale Procesului Bologna s-a realizat în mod superficial, iar efectele negative în acest caz sînt resimţite în mod special de către studenţi.

Punctele-cheie ale declaraţiei sînt:

- Necesitatea implementării tuturor liniilor de acţiune ale procesului de către fiecare stat semnatar, şi nu doar a celor care convin intereselor economice naţionale ale acestora. Statele din cadrul Spaţiului European al Învăţămîntului Superior ar trebui să aibă ca obiectiv principal realizarea obiectivului european printr-o implementare reală a Procesului Bologna, nu doar să îşi creeze programe atractive pentru studenţii străini.
- Importanţa dimensiunii sociale a procesului – o provocare prioritară în cadrul Procesului Bologna în următoarea decadă.
- Învăţămîntul centrat pe student – punctul central al implementării procesului care, odată realizat în toate aspectele sale, va fi, din perspectiva studenţilor, şi linia de final a acestuia.
- Implicarea studenţilor în toate procesele decizionale şi la toate nivelurile de decizie din cadrul Spaţiului European al Învăţămîntului Superior.
- Mobilitatea studenţilor, faţă de care ESU îşi reafirmă susţinerea în scopul creşterii şi diversificării populaţiei studenţilor mobili. În acest scop a fost lansat un îndemn guvernelor, de rezolvare a problemelor actuale, astfel încît pînă în anul 2020, 20% dintre membri Spaţiului European al Învăţămîntului Superior să fie mobili.

ESU consideră că mai sînt multe de făcut pînă se va ajunge la stadiul în care studenţii vor beneficia complet de ceea ce poate oferi implementarea Procesului Bologna. De aceea a adresat un îndemn la solidaritate miniştrilor responsabili pentru învăţămîntul superior, prin:

1. Susţinerea obiectivelor Procesului Bologna, dar în acelaşi timp evitarea confuziilor asupra acestora, cît şi a metodelor de implementare a procesului. Acest aspect este extrem de important în contextul în care sînt lansate obiectivele paralele, precum EU2020.

În unele contexte naţionale, Procesul Bologna a fost utilizat ca scuză pentru introducerea unor taxe de studiu.

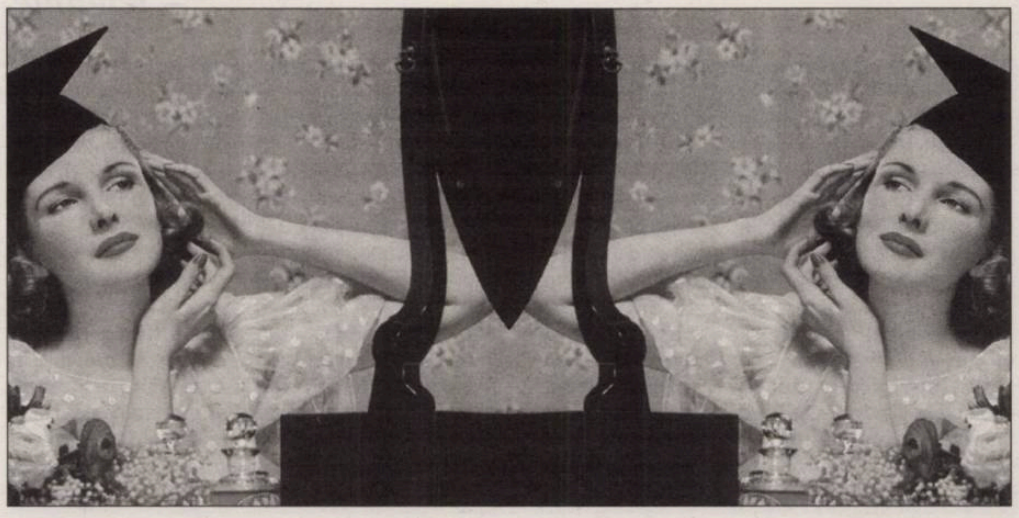

2. O implementare holistică, în profunzime şi susţinută financiar, a liniilor de acţiune ale Procesului Bologna, avînd ca prioritate dimensiunea socială, învăţămîntul centrat pe student şi mobilitatea.

3. Solidaritatea interguvernamentală, cu scopul de a combate efectele negative ale dublei implementări a procesului, mai degrabă decît o focalizare excesivă asupra sistemelor naţionale individuale de învăţămînt superior.

4. Implicarea totală a studenţilor în procesul decizional în toate structurile de decizie naţionale, regionale şi instituţionale.

„În unele contexte naţionale, Procesul Bologna a fost utilizat ca scuză pentru introducerea unor taxe de studiu sau a excluderii sau limitării accesului studenţilor la decizie. În mod constant persistă o mare confuzie asupra a ceea ce Bologna reprezintă, de fapt" – a afirmat în cadrul reuniunii, Ligia Deca, preşedinte ESU.

La zece ani de la semnarea Declaraţiei de la Bologna, nici în România nu s-au produs schimbări pozitive, de profunzime, în învăţămîntul superior românesc.

Sîntem departe de a realiza în România viziunea Spaţiului European al Învăţămîntului Superior. Există cel puţin trei direcţii cărora trebuie să le acordăm mai multă atenţie: învăţămîntul centrat pe student, promovarea unei culturi a calităţii în universităţi şi repoziţionarea membrilor comunităţii academice în relaţie de parteneriat, mai ales în ceea ce priveşte implicarea studenţilor în deciziile privind organizarea şi conţinutul educaţiei.

Sursa: www.bologna.ro

PUBLICITATE

UNIVERSITATEA ECOLOGICĂ *din* BUCUREŞTI www.ueb.ro

Prima universitate particulară *din* România

STUDII UNIVERSITARE DE MASTERAT

Facultatea de Drept şi Ştiinţe Administrative
- Dreptul intern şi internaţional al mediului;
- Dreptul social român şi european;
- Ştiinţe penale şi criminalistică;
- Dreptul informaţiilor şi al securităţii private;
- Conducere şi organizare judiciară;
- Dreptul afacerilor;
- Drept internaţional şi comunitar.

Facultatea de Inginerie Managerială şi a Mediului
- Ingineria şi managementul integrat al mediului în activităţi industriale.

Facultatea de Ştiinţele Comunicării
- Comunicare şi relaţii publice.

Facultatea de Ştiinţe Economice
- Management financiar;
- Finanţarea protecţiei sociale;
- Finanţarea şi administrarea proiectelor;
- Management financiar şi al costurilor de mediu.

Facultatea de Educaţie Fizică şi Sport
- Managementul activităţilor de educaţie fizică şi sport;
- Educaţie fizică şi sportivă.

Facultatea de Ecologie şi Protecţia Mediului
- Managementul resurselor naturale;
- Gestionarea efectelor schimbărilor climatice;
- Ecoturism şi protecţia mediului.

Facultatea de Psihologie
- Psihodiagnoză cognitivă şi consiliere psihologică.

Bd.Vasile Milea nr.1G, Sector 6, 061341, Bucureşti
Telefon 021 316.7932 | Fax 021 316.6337
www.ueb.ro contact@ueb.ro

Daniel SANDU

Masterat USA

În decizia de a urma un masterat în străinătate, în primul rînd au contat factorii uzuali, uşor de găsit la aproape toţi studenţii care au absolvit un ciclu de studii universitare în România şi care nu au fost teribil de mulţumiţi de perspective.

Mi-a plăcut ideea de a fi admis la una dintre cele mai bune universităţi din lume, ideea că pot participa la orice fel de cercetare relevantă pentru domeniu sau ideea că examenele pot să fie mai mult decît o simplă formalitate – toate acestea fiind lucruri găsite doar în cantităţi homeopatice la noi în ţară. Pe lîngă aceşti factori uzuali, a fost şi o problemă extrem de practică. Mi-am dat seama că orice fel de studii postuniversitare în România ar trebui să fie dublate de o slujbă, care probabil mi-ar distrage atenţia de la şcoală. Problema ţine de specificul local, în care sprijinirea studentului înseamnă „tarif preferenţial" la tren, mijloace de transport şi poate o bursă lunară din care să poţi trăi o săptămînă.

În schimb, în SUA, sistemul îi permite studentului să se concentreze exclusiv pe ceea ce îl interesează şi să cîştige bani exact din acest lucru. Din acest punct de vedere, să studiezi ce-ţi place poate fi mult mai ieftin în străinătate decît în România. Cel puţin în acest moment, cred că toţi cei care se înhamă la un masterat au chiar şi numai o speranţă că le va fi util în carieră. Pentru mine, beneficiul este dublu, pentru că îmi doresc o carieră în domeniul pe care îl voi urma, dar şi o carieră universitară. Pe lîngă avantajul clar de a putea învăţa ceva mai mult despre domeniul meu de activitate, un masterat în străinătate mă poate învăţa şi ceva mai mult despre a preda. Sigur, orice fel de studii te ajută, în final, poate şi indirect, în piaţa muncii. Deşi sînt destui români care au studiat ceva şi au ajuns să practice altceva, mi-e foarte greu să cred că nu s-au folosit niciodată de măcar ceva din ceea ce au învăţat. La fel cum la slujbă eşti mai interesat de aptitudinile practice, personal cred că la şcoală ar trebui să fim mai interesaţi de aprofundarea cunoştinţelor teoretice. Sigur, este necesar un anumit echilibru între cele două. Ar fi absolut inacceptabil ca după absolvirea unui masterat studentul să nu aibă aptitudini profesionale superioare cuiva fără acest masterat sau fără studii universitare. În acelaşi timp însă, devine din ce în ce mai clar că o carieră strălucită se construieşte mai degrabă la locul de muncă, decît în băncile şcolii. Indiferent de studii, nu am auzit de cazuri în care să fii plasat direct în fruntea unei companii, fără experinţă la alte niveluri. Trebuie să încercăm să încetăm a privi studiile teoretice ca o inadecvare a sistemului universitar.

În SUA, sistemul îi permite studentului să se concentreze exclusiv pe ceea ce îl interesează.

Masteratul este o şansă importantă de a studia domeniul nostru de preferinţă, cum probabil nu vom mai avea ocazia să o facem din postura de profesionişti.

***Daniel Sandu** este bursier Fulbright, McMicken School of Political Science, USA.*

Este masteratul studiu postuniversitar?

– interviu cu Ioan Radu PETRARIU –

Ioan-Radu Petrariu s-a născut pe 8 septembrie 1986 în Piatra-Neamţ. Din februarie 2007 pînă în prezent este reprezentantul studenţilor în Biroul Senatului Academiei de Studii Economice din Bucureşti (ASE Bucureşti) şi preşedintele Senatului Studenţesc al ASE Bucureşti. De asemenea, este project-manager al şcolii internaţionale de vară a ASE Bucureşti, Bucharest Summer University, *ediţiile 2008, 2009 şi 2010; iniţiator, coordonator sau membru în diverse echipe de organizare de proiecte în beneficiul studenţilor. Din 2008, student masterand în cadrul programului „Geopolitică şi Relaţii Economice Internaţionale", organizat de Facultatea de Relaţii Economice Internaţionale din cadrul ASE Bucureşti.*

La zece ani de la implementarea Sistemului Bologna, care credeţi că sînt avantajele, dar şi dezavantajele acestui sistem asupra învăţămîntului superior?

Procesul Bologna, numit după Declaraţia cu acelaşi nume, începe însă cu un an înainte de aceasta, prin semnarea Declaraţiei de la Sorbona de către miniştrii responsabili pentru învăţămîntul superior din Franţa, Italia, Marea Britanie şi Germania, care vizau armonizarea arhitecturii sistemului european al învăţămîntului superior.

România, alături de alte 28 de ţări europene, a fost parte semnatară a Declaraţiei de la Bologna, redactată în 1999 cu prilejul Conferinţei Confederaţiei Rectorilor din Uniunea Europeană. Declaraţia prevedea ca finalitate crearea unui Spaţiu European pentru Învăţămîntul Superior, în spiritul creşterii mobilităţii şi a posibilităţii de angajare a cetăţenilor, prin asigurarea unei mai bune comparabilităţi şi compatibilităţi a sistemelor de învăţămînt naţionale, punînd accent totodată pe independenţa şi autonomia universităţilor capabile să adaptaze în permanenţă învăţămîntul şi cercetarea în funcţie de nevoile şi cerinţele societăţii, dar şi pe creşterea competitivităţii şi atractivităţii internaţionale a sistemului de învăţămînt european.

Vehiculele prevăzute pentru atingerea scopului erau diplomele uşor recognoscibile şi comparabile, ciclurile de studii menite să asigure un anumit nivel de calificare, creditele transferabile şi cooperarea europeană pentru asigurarea calităţii.

În sensul corelării învăţămîntului şi cercetării în Europa Cunoaşterii, în 2003, a fost introdus şi cel de-al treilea ciclu de studii, doctoratul.

Personal, consider acest proces un avantaj în sine atît pentru studenţi cît şi pentru Europa. Sistemul permite valorificarea experienţelor naţionale pozitive şi fructificarea rezultatelor diverselor procese educaţionale. Creşterea mobilităţii studenţilor în cadrul programelor de studii universitare (prin intermediul programelor de mobilităţi, utilizînd sistemul creditelor transferabile) şi absolvenţilor (facilitată de existenţa unor diplome de studii completate în baza unor indicaţii-tip şi însoţite de un supliment redactat într-o limbă de circulaţie europeană) reprezintă exemplele ruperii unor bariere în sensul creării spaţiului comun european şi premisele atingerii unui alt obiectiv: transformarea economiei Europei în cea mai competitivă şi mai dinamică economie la nivel mondial.

Procesul nu ar fi putut avea loc fără îmbunătăţirea, adaptarea sau modificarea cadrului legislativ din ţara noastră.

Cum s-a aplicat acest sistem în România?

Întrucît anul 2005 a fost cel în care a debutat implementarea Procesului Bologna şi organizarea învăţămîntului superior pe cele trei cicluri şi, în acelaşi an, după absolvirea liceului, am fost admis în cadrul unui program de studii de licenţă, pot afirma că, alături de colegii mei de generaţie, sînt unul dintre primele „produse" Bologna în România. În aceste condiţii, am trăit „pe viu" transformările prin care au trecut comunităţile universitare. Procesul nu ar fi putut avea loc fără îmbunătăţirea, adaptarea sau modificarea cadrului legislativ din ţara noastră. Prin diverse acte normative au fost reglementate aspectele cele mai importante, dintre care îmi permit să amintesc: noua structură a celor trei cicluri (licenţă, masterat, doctorat), domeniile generale de studiu şi specializările corespunzătoare, modul de aplicare a Sistemului European de Credite Transferabile (ECTS), introducerea suplimentului la diplomă şi asigurarea calităţii. Momentan, se află la un stadiu avansat procesul de adoptare a cadrului naţional al calificărilor. Unul dintre momentele-cheie în implementare consider că a fost acela în care diversele facultăţi din cadrul universităţilor au creionat noile planuri de învăţămînt pentru primele două cicluri. Din păcate, două puncte/tendinţe negative au însoţit pe alocuri acest moment şi au dovedit în acele cazuri imobilitatea sistemului: planurile de învăţămînt pentru învăţămîntul de licenţă de trei ani devenind copii ale celor de patru ani (ante-Bologna) sau fiind finalizate înainte de a elabora setul de competenţe generale şi de specialitate, aptitudini, abilităţi şi cunoştinţe pe care un tînăr le dobîndeşte la absolvirea programului. Dacă începuturile sînt întotdeauna dificile şi, ca orice demers, sînt supuse erorii, odată cu adoptarea cadrului naţional al calificărilor va deveni cu certitudine o necesitate reevaluarea acestor documente.

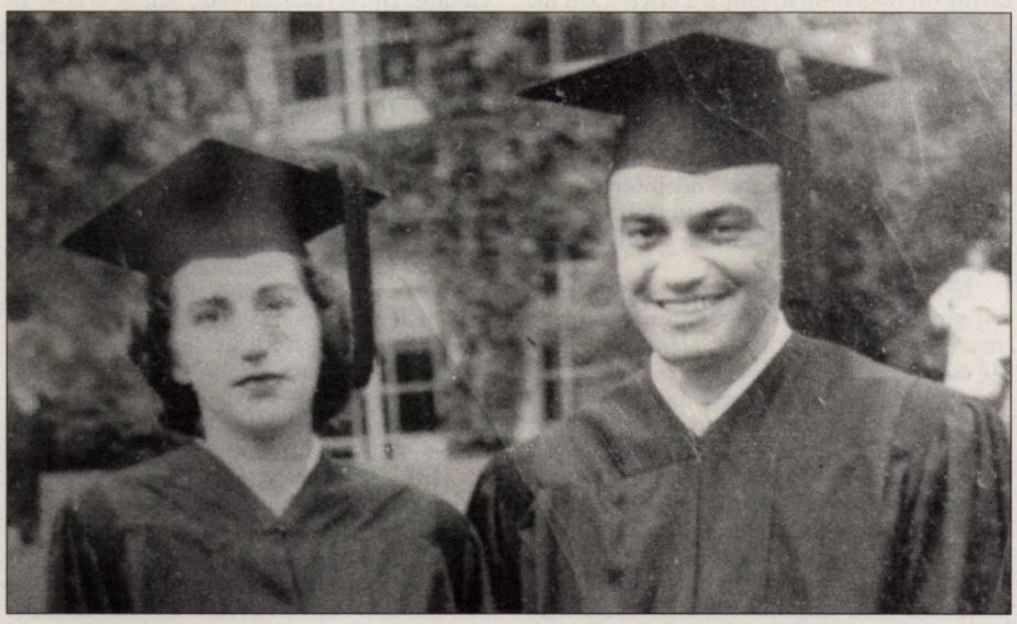

Care este statutul masteratelor la ora aceasta în ţara noastră? De ce încă există confuzia că masteratele sînt studii postuniversitare?

Ca urmare a implementării Procesului Bologna, începînd cu anul universitar 2008-2009, anul în care a absolvit studiile de licenţă prima generaţie Bologna, studiile de masterat devin studii universitare. Nu cred că putem vorbi de confuzie, ci mai degrabă de o necunoaştere a procesului şi a implicaţiilor acestuia, o nepăsare, acestea pe fondul mai general al lipsei de dezbateri consistente pe problemele cu adevărat importante şi cu „bătaie" lungă, şi, da, consider educaţia, învăţămîntul – domenii de o importanţă fundamentală.

Este masteratul o condiţie pentru o viitoare carieră? Doar cu licenţa, un student este îndeajuns de bine pregătit pentru piaţa muncii?

Voi răspunde în primul rînd la cea de-a doua întrebare: tocmai filosofia Procesului Bologna este ca, odată cu absolvirea unui program de licenţă, tînărul să posede cunoştinţele generale şi de specialitate necesare pentru o mai bună inserţie pe piaţa muncii. Procesul vine să articuleze un învăţămînt de licenţă care să dezvolte aptitudini relevante pentru piaţa muncii, capacitatea de execuţie, urmat de învăţămîntul masteral care să ofere capacitatea de conducere. Din punctul meu de vedere, cu toate că sistemul românesc de învăţămînt superior s-a angajat pe calea reformei europene, se mai află încă la cumpăna alegerii dintre cunoaştere (perfecţionare, împlinire personală) şi pregătire (dobîndire de aptitudini). De aici apar şi actualele nemulţumiri ale studenţilor. Unii sînt nemulţumiţi de faptul că nu îşi pot forma, prin intermediul cursurilor oferite, o „cultură" bogată în domeniul specific de pregătire, că nu primesc din partea profesorilor cunoştinţe suficiente, bogate, cuprinzătoare sau relevante, atît istoric cît mai ales actual. Alţii, care văd programul de pregătire prin prisma diplomei ce le facilitează obţinerea unui job, sînt nemulţumiţi de faptul că facultatea sau universitatea nu oferă destulă „practică", adică nu pune accent pe pregătirea studentului de la licenţă pentru perspectiva confruntării acestuia cu situaţii reale de muncă, de execuţie. În ceea ce priveşte prima întrebare, nu cred în învăţămînt de dragul diplomei, ci de dragul dobîndirii anumitor cunoştinţe şi aptitudini. De aceea, dacă un tînăr consideră că în economia croirii unei anumite cariere intră neapărat cunoştinţe care se pot acumula doar în cadrul unui anumit program de masterat, absolvirea acestuia devine practic o condiţie autoimpusă şi, implicit, o necesitate. Trebuie să ne cunoaştem cît mai bine nevoile, pentru ca abia apoi să găsim cele mai bune modalităţi de a le satisface.

Mai există o legendă care circulă: aceea că, spre deosebire de posesorii diplomelor de licenţă de patru ani (ante-Bologna), este necesar pentru absolvenţii ciclului de licenţă de trei ani (Bologna) să urmeze un program de masterat, licenţa Bologna fiind privită de angajatori ca „incompletă". Vin să contrazic această teză şi să accentuez contrariul: de principiu, noile cicluri vin să satisfacă mai bine pregătirea viitorului angajat pentru diversele activităţi şi niveluri ierarhice (de implementare sau de decizie).

Masteratul în România sau în străinătate?

Acolo unde planul de învăţămînt şi programa analitică răspund cel mai bine nevoilor personale de cunoaştere şi de formare. Vorbesc foarte mult de planuri, atît de planuri de învăţămînt cît şi de planuri generale, pentru că utilitatea conturării, definirii, a setării scopurilor, a strategiilor şi planurilor (inclusiv cele de rezervă) trebuie să capete mai multă importanţă pentru candidaţii şi studenţii din cadrul unui program de studiu. Desigur, nu trebuie să uităm de profesori, de abilitatea acestora de predare, de transmitere a informaţiilor, de ascultare, de comunicare, însă de obicei acestea se descoperă după luarea unei decizii. Îi apreciez deopotrivă atît pe cei care, conştientizînd nevoia lor de pregătire, au decis să urmeze un program de studii în ţară, cît şi pe cei care fac acest lucru în străinătate.

Procesul Bologna vine să articuleze un învăţămînt de licenţă care să dezvolte aptitudini relevante pentru piaţa muncii.

***Ioan Radu Petrariu** este preşedintele Senatului Studenţesc al ASE, Bucureşti.*

a consemnat Stela GIURGEANU

Boian MANCEV

Despre educaţie şi experienţa gîndirii critice

După un deceniu de la implementarea Procesului Bologna, reformele sînt mai mult cauze de îngrijorare decît prilej de celebrare. Reformele, întruparea turnurii utilitare în politica educaţiei superioare, sînt vizibile nu doar în Europa, ci peste tot în lume. Boian Mancev defineşte universitatea într-o manieră filozofică, criticînd reducerea pragmatică a cunoştinţelor ca „locus al necondiţionării politice".

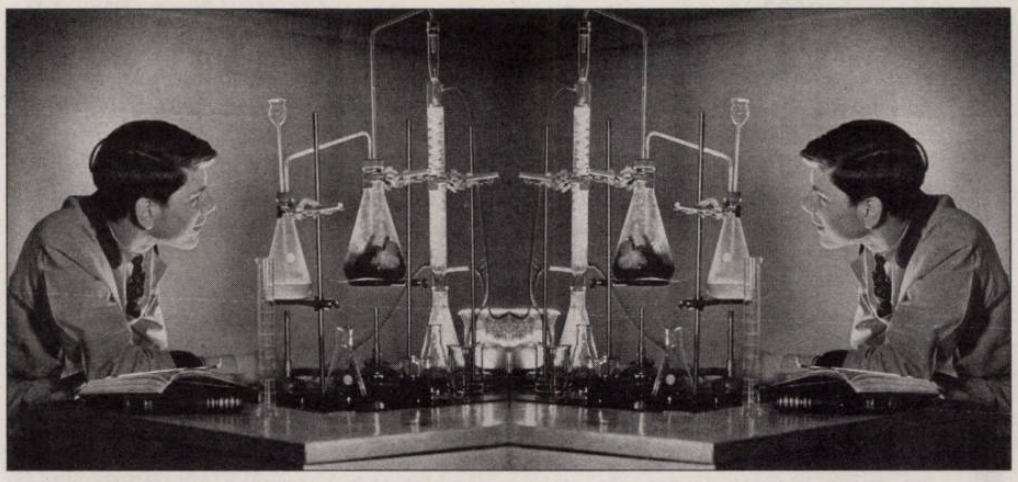

Cunoaşterea fără educaţie este imposibilă. Educaţia fără instituţii este imposibilă. Iar cunoaşterea e de asemenea imposibilă fără acel *ethos* al cunoaşterii, fără libertatea gîndirii şi comunitatea ideilor. Este o contradicţie în aceste condiţii axiome? Este posibil să se găsească un echilibru între educaţie şi concept, între gîndire şi invenţie? Cu alte cuvinte, putem găsi echilibrul perfect între „comunitatea" cunoaşterii şi „instituţia" cunoaşterii?

Pentru a răpsunde la aceste întrebări trebuie mai întîi să luăm în calcul existenţa unor asemenea instituţii, iar acest lucru presupune apărarea fără alte condiţionări a tezei că ştiinţa este dezinteresată. În timp ce interesul, pragmatismul, aplicabilitatea, realizarea socială, ş.a.m.d., înlesnesc funcţia socială a cunoaşterii, toate acestea nu pot fi baze ale cunoaşterii, nici ale scopului său, *telos*.

E nevoie de argumente puternice, contra dominantei reduceri a învăţămîntului, contra valorii sale practice, utilitare. Baza ideologiei pragmatismului, care reduce înţelesul învăţămîntului la aplicabilitatea imediată, are implicaţii metafizice. Pragmatismul presupune întotdeauna o orientare către un punct specific din orizont. Presupune un „orient" al înţelesului, care ar direcţiona gîndurile şi acţiunile în conformitate cu acumularea de bunuri şi „de bine".

Dar care e sensul acestui lucru dacă garantul transcedent al înţelesului – sau infinitatea de înţelesuri – este refuzat? În cele din urmă, nu este altceva decît finitudinea existenţei. Ca urmare, experienţa de finitudine înseamnă, mai presus de toate, eşecul de sens, o respingere a oricărui refugiu sau garanţie a înţelegerii.

noi de viaţă, dar de fapt reprezintă reducerea condiţiei înseşi a vieţii, a ireductibilităţii necondiţionate. Toate acestea necesită opoziţia radicală a tezei că educaţia trebuie să se alinieze realităţii economice, de vreme ce înseamnă transformarea educaţiei înseşi într-un proces al reducerii pragmatice a cunoaşterii.

Aceste afirmaţii necritice fiind făcute, o teză de bun-simţ este periculoasă. În primul rînd, pentru că demontează disciplinele care nu sînt relevante în mod direct pentru producţie, economie, finanţe, reglementări publice – discipline necesare structurilor economice şi structurilor politice. Trebuie doar să comparăm fundaţia disciplinelor pragmatice cu resursele necesare pentru disciplinele fără o aplicabilitate directă. Acest criteriu pragmatic ameninţă întregul sistem de cunoştinţe, marginalizînd ştiinţele umaniste, în general, şi discipline precum filozofia (fundaţie a cunoştinţelor), în particular.

În al doilea rînd, această teză pune în discuţie principiul fundamental al autonomiei universitare, deoarece aceasta are implicaţii profunde pentru dinamicile sale structurale, precum şi pentru funcţionarea economică generală a unei universităţi ca instituţie. Mai mult, acceptat fără critici şi bazîndu-ne pe modelul pragmatic, afirmaţia că educaţia este procesul pragmatic al reducerii cunoştinţelor nu reduce doar inviolabila autonomie universitară, dar încalcă şi principiul enunţat de această autonomie. Totuşi, acest principiu se referă la structura generală a unui lucru care a fost centrul proiectului politic democrat, timp de două secole.

Teza educaţiei ca reducere pragmatică a cunoştinţelor poate şi trebuie să fie provocată – în primă instanţă, de pe o poziţie critică a gîndirii economice. Dacă însuşi capitalismul cognitiv este bazat pe modele de producţie a cunoştinţelor – cum arată analişti ca Stengers, Corsani, Moulier-Boutang şi Lazzarato – şi dacă munca imaterială (în laboratoarele universitare) se dovedeşte a fi un model pentru noi forme de producţie, atunci reducerea pragmatică a cunoaşterii la realitatea economică este retrogradă şi practic ineficientă, mai ales pe termen lung. Acest lucru este cu atît mai adevărat cu cît capitalismul financiar aruncă lumea într-un teribil *„test-crash"* economic. Universitatea trebuie nu doar să reziste reducerii economice a cunoştinţelor şi a posibilităţii de a o face; este chemată într-un pionierat al unor noi modele de producţie, pentru a construi noi modele ale interacţiunii sociale şi ale eticii muncii – să reinventeze justiţia unor măsuri.

Universitatea trebuie dirijată de o logică politică, nu economică.

Reducerea pragmatică a înţelesului – reducerea existenţei la înţeles ca utilitate, la grad de utilizare – devine echivalent cu reducerea vieţii. Această reducere este în întregime determinată de către logica biocapitalismului contemporan: noua logică, formă şi practicabilitate a producţiei. Biocapitalismul se vrea a fi o deschidere infinită a spaţiului pentru actualizarea unei forme

Obiectivul primordial al universităţii

Prima sarcină a universităţii este, aşadar, să asigure autonomia radicală a cunoaşterii practice. În primul rînd, aceasta înseamnă autonomia radicală a educaţiei, care nu este un proiect utopic, ci o necesitate absolută, pentru că autonomia radicală a cunoaşterii şi educaţiei înseamnă condiţii structurale pentru realizarea unei ordini politice democrate. Fără autonomia cunoaşterii şi educaţiei, lumea socială ar fi redusă la o brutală reproducere a coerciţiei de putere şi economice.

Cu alte cuvinte, universitatea trebuie dirijată de o logică politică, nu economică. Trebuie să fie acel *locus* în care politica să primeze asupra economiei. Asta nu înseamnă însă că universitatea trebuie să fie aliniată realităţilor, în sensul scopurilor politice, interese sau proiecte. Universitatea nu este o instituţie politică, este o instituţie a politicului; nu este înţepenită în politica actuală (faţă de care trebuie să reacţioneze critic întotdeauna şi în care trebuie să se implice, dar fără să fie influenţată de aceasta), dar este un domeniu al acesteia. Universitatea trebuie să fie *locus* al politicii necondiţionate, tocmai pentru că este instituţia a cărei menire constă în a veghea tărîmul critic, miezul critic al sferei publice şi, în consecinţă, al politicii.

Prin urmare, universitatea trebuie să fie teritoriul inviolabil al gîndirii critice. Un loc unde educaţia şi gîndirea trebuie să fie nu doar apărate, ci, mai mult, provocate: un loc pentru practică şi *ethos* al gîndirii. Aceasta nu implică izolarea de actualitate şi pierderea contactului cu lumea; din contră, semnifică un spaţiu unde actualitatea lumii poate fi interpretată într-un mod dezinteresat, cu alte cuvinte, percepută într-un fel critic (şi orice poziţie critică trebuie să fie dezinteresată *per se*).

În consecinţă, formînd o capacitate pentru gîndirea critică, crearea şi dezvoltarea instrumentelor criticii sînt elemente vitale ale educaţiei.

Formarea acestor instrumente este a doua sarcină importantă a universităţii, ca instituţie a gîndirii critice. Acest curent critic – domeniu al discernămîntului, emiterii de judecăţi şi crize (în sensul etimologic *krisis)* în miezul sferei publice – este prin definiţie un vid. Un vid care nu se potriveşte sferei publice, neaparţinînd vreunui interes privat care ar impune condiţii existenţei politice. Este un suflet fără stăpîn intens, dar gol, al democraţiei. Nu îşi însuşeşte, dar îşi alocă dreptul pentru orice apropriere. Iar universitatea este instituţia modernă care are supra-funcţie politică – de a apăra şi de a realiza acest vid.

Dacă gîndirea critică – de unde şi criza – este miezul politicii, aceasta înseamnă că universitatea, ca instituţie a cunoaşterii şi educaţiei, trebuie să reducă, fără îndoială, criza din educaţie şi cunoaştere. Cunoaşterea implică mai mult decît simpla autosuficienţă şi progres. Trebuie să poarte un potenţial pentru o criză, şi implicit pentru plasticitate – pentru transformare. Cu alte cuvinte, alături de tehnologizarea cunoaşterii, spaţiul, iminentul spaţiu al exteriorului trebuie apărat în aceeaşi măsură. Conştientizarea că exteriorul populează miezul cunoaşterii este o conştientizare critică ce permite nu doar *skepsis* şi *polemos,* dar de asemenea orice invenţie: este ritmul inerent al gîndirii.

Din această perspectivă, putem argumenta că „perifericele" ştiinţe umaniste (acele ştiinţe care au în cea mai mică măsură o utilizare pragmatică, în special filozofia), sînt fundamentale nu doar în termenii tipici ai ştiinţelor, dar de asemenea şi în termenii potenţialului politic şi critic. Sînt fundamental exacte, tocmai pentru că nu au nici un fundament, pentru că sînt spaţiu al experimentului, al „gîndirii" şi al potenţialului critic, al plasticităţii existenţei.

Misiunea celor care predau

Responsabilitatea primordială a intelectualilor este educaţia, cu alte cuvinte capacitatea de a comunica cunoaşterea şi reflectarea critică. Această activitate de comunicare (înţeleasă, nu în termenii teoriei comunicaţionale, dar ca o expunere radicală a singularităţilor, suprimarea frontierelor rigide şi deschidere a unui spaţiu pentru inventivitate şi actele plastice ale transformării actualizate) trebuie să aibă un statut exemplar pentru societate. Universitatea este, sau ar trebui să fie, *locus* pentru inventarea unor forme noi de experimentare colectivă, inventînd limbaje noi şi un nou tip de co-existenţă. La fel cu gîndirea critică, trebuie să se adreseze plasticităţii gîndirii, deschiderii spre alte tipuri de expresie, limbaje, alte forme de gîndire şi viaţă – să fie deschisă spre potenţialul acestor forme.

Iar aceasta presupune responsabilitate privind limbajul sau, mai exact, privind preservarea multiplicităţii ireductibilităţii limbajelor ce compun un singur limbaj şi o singură cultură. Educaţia nu are o misiune uşoară în a transmite limbajul şi de a construi noi forme de exprimare, noi atitudini asupra lumii; are capacitatea de a traduce limbaje, discursuri şi idiolecte.

Ireductibilitatea multiplicităţii expresiilor este chiar acel *locus* al plasticităţii gîndirii, al fiecărei culturi. Cu cît sînt exprimate mai multe limbaje într-o cultură şi cu cît interacţionează mai mult aceste limbaje, cu atît această cultură devine mai dinamică şi

viabilă. Impunerea sau dominarea unui singur limbaj duce la moartea acestuia. Un singur limbaj înseamnă de fapt absenţa lui, pentru că limbajele sînt întotdeauna multiple. Există mereu într-o deschidere dinamică unul faţă de celălalt, în expuneri şi intersecţii.

În acelaşi timp, universitatea este *locus* al plasticităţii gîndirii, şi nu trebuie să totalizăm prezumţia traductibilităţii; în traducere nu există corespondenţă perfectă, fiind mereu parţială în ceea ce priveşte sensul. În consecinţă, orice tentativă de a da naştere unor forme noi de comunicare trebuie fondată pe un spaţiu comun – cel al singularităţii şi prin urmare a imposibilităţii de translatare, al unui singur limbaj.

Aceasta este de fapt graniţa unde universitatea atinge sfera artelor, o „sferă" a cărei primă caracteristică este tocmai deschiderea către limbajele omogene şi multiplicarea idiomurilor singulare, experimentînd prin aceasta plasticitatea existenţei.

Forme noi ale comunicării implică forme noi ale comunităţii. În istoria instituţiilor de cunoaştere fiecare epocă oferă un model specific al comunităţii de idei, un model care împarte coduri ale comunicării, un *ethos* specific şi o formă specifică de viaţă. Şcoala veche, universitatea medievală, şcoala modernă de idei şi departamentele de azi ale universităţii au foarte puţine în comun. Dacă au.

Educaţia nu trebuie să fie doar transmisă, predată, ci trebuie să dezvolte gîndirea.

Ce înseamnă azi comunitatea de idei? Este aşa-numita „comunitate academică"? Cum poate un spaţiu al comunităţii de idei să fie deschis, în ciuda inevitabilului pragmatism instituţional? Este exact acea expunere către exterior, fără de care existenţa unei instituţii nu ar fi posibilă – şi de aici începe posibilitatea comunităţii.

O instituţie a gîndirii trebuie să deschidă spaţiul pentru mobilitatea ideilor. Aceasta presupune deschiderea către formele vieţii şi ideilor emise de alţii, de către „noi veniţi", de către studenţi. Avem nevoie de deschidere către ideile lor, către specificitatea metodelor cognitive şi de receptare a cunoaşterii. Educaţia trebuie să permită transformarea, ca alternativă în care precondiţiile nu sînt eliminate, ci îmbogăţite şi extinse. Instituţia universităţii nu este instituţia conservatoare de ieri, deşi doreşte să prezerve cîte ceva din istoria sa – iar aceasta trebuie să fie posibilitatea pentru dialog, pentru dezbateri, o căutare comună a adevărului.

În această ordine de idei, pe umerii profesorilor atîrnă o responsabilitate uriaşă. Trebuie să fie capabili să se ridice la nivelul aştepărilor: educaţia nu trebuie să fie doar transmisă, predată, ci trebuie să dezvolte gîndirea. Educaţia trebuie să se asigure că nu întemniţează gîndirea în scheme rigide şi automatisme, ci să deschidă în permanenţă noi orizonturi pentru actualitatea mereu nouă. Iar aceasta înseamnă că instituţia – un spaţiu necesar de putere – este locuită iminent de către acei „ceilalţi" ai gîndirii, expusă iminent riscului limitării şi a repetiţiilor rigide. Întrebarea este: cum poate tendinţa unei instituţii autolimitate să reziste acestei tendinţe? Singura soluţie este rezistenţa constantă către deţinerea absolută a puterii şi prin urmare către monopolizarea cifrelor monolit totalizante ale subiectului, comunitatea omogenă şi paradigme conceptuale rigide. Universitatea nu trebuie să fie *locus* al solidificării paradigmelor rigide, canon al cunoaşterii, ci un modelator plastic, un risc al gîndirii, al *skepsis* şi *polemos*, respectînd în acelaşi timp ritmul comun al gîndirii.

Să imaginezi o instituţie a libertăţii radicale pare o contradicţie în termeni; instituţiile au presupus dintotdeauna cadre particulare sau, cu alte cuvinte, o reducţie particulară. Cu toate acestea, nimic nu ne poate opri din a presupune că pot exista instituţii deschise către necunoscut: un cadru care să nu se încadreze în nici un cadru. Universitatea este acest tip de instituţie ipotetică. Fiind o instituţie a cunoaşterii şi educaţiei, universitatea este o instituţie paradoxală prin chiar definiţia ei. Baza ei e paradoxul.

Putem gîndi împreună?

Putem învăţa fără a cădea în capcana „educaţiei" – adică fără predare, instruire, autoritate sau norme impuse, supraveghere şi pedepse, şi să ne bucurăm de puterea noastră? Cum ne putem deschide gîndirea fără educaţie? Este posibil să se mobilizeze o cale comună (sau mai bine spus „prietenoasă") a modului de gîndire? Cum ar putea fi realizată această cale?

Este aşadar posibil să gîndim împreună? Cum putem deschide coerenţa iminentă a gîndirii individuale? Oare această deschidere a individualităţii către masă nu implică imaginea parţială şi metafizică a curentului de gîndire a masei care precede orice gînd individual? Un potenţial universal al gîndirii? Nu, pentru că individualitatea gîndirii – experienţa individualităţii – este reductibilă la totalitate; şi tocmai ireductibilitatea sa o face în acest fel. Cum putem atunci să luăm în calcul trendul comun al expunerii individualităţii gîndirii? Singura posibilitate este să rămînem deschişi către iminenta diferenţă a fiecărui gînd în parte, diferenţă care permite alteritatea. În consecinţă, curentul comun al gîndirii este limitarea elasticităţii acestei gîndiri, un curent pe care îl denumesc „transformabilitate". Intrînd într-un trend al dinamicii individuale este o condiţie necesară pentru crearea unei teze sau a unui concept care exprimă simultan complexitatea unei stări de fapt şi singularitatea unui eveniment.

Universitatea, *locus* al libertăţii necondiţionate a gîndirii şi a rezistenţei critice, nu are altă alternativă decît experienţa radicală a individualităţii comune a gîndirii, a inteligenţei colective a masei.

Apărut în *Springerin*, nr. 2/2009.
Obţinut prin Eurozine (www.eurozine.com).
© Boian Mancev © Eurozine

traducere de Stela GIURGEANU

Acest text a fost prezentat într-o conferinţă în cadrul proiectului „Actul educării", la invitaţia lui Krassimira Kruschkova şi Arno Böhler. Azi l-aş fi axat pe o idee diferită, folosind o altă abordare; mai multă solidificare politică, mai pragmatic, în sensul practicii politice. În momentul de faţă ne aşteptăm, în toată Europa, la o tendinţă de reducere a educaţiei la pragmatism: mă gîndesc la situaţia actuală din Franţa, ca un exemplu extrem, unde proiectele guvernamentale de reformă a sistemului de învăţămînt superior ar putea duce la colapsul ştiinţelor abstracte şi obiective, reducînd cercetătorii şi profesorii universitari la un nivel inferior de birocraţi. Aşa că poate este mai bine să păstrăm un idiom filozofic abstract, care este tocmai limbajul acestui text, pretinzînd dreptul de existenţă al conceptului ca expresie a ireductibilităţii singularităţii şi a complexităţii gîndirii.

Fiecare re-tratare a acestei noţiuni pe cale de dispariţie pare astăzi un act de rezistenţă. Să persistăm atunci în rezistenţa noastră: să continuăm să gîndim...

Bologna – mic istoric

România este participantă la Procesul Bologna încă de la momentul lansării sale în 1999. De atunci şi pînă în prezent a fost adoptat un cadru legislativ complex pentru ca sistemul de educaţie să se alinieze la cerinţele diverselor iniţiative la nivel european, pentru a spori mobilitatea studenţilor, a şanselor lor pe piaţa muncii, pentru a reduce numărul de specializări universitare şi pentru a creşte participarea la programele de masterat şi doctorale.

În anul 2004 s-a adoptat Legea nr. 288 cu privire la organizarea învăţămîntului superior pe trei cicluri (licenţă, master, doctorat). Începînd cu anul universitar 2005-2006 a demarat efectiv organizarea învăţămîntului superior pe cele trei cicluri de studii. La acest moment sînt adoptate prin hotărîri ale Guvernului elementele de cadru metodologic şi principial privind organizarea studiilor universitare de masterat şi de doctorat. În anul 2008 a absolvit prima promoţie de studenţi ai ciclului de studii de licenţă în conformitate cu principiile Procesului Bologna, iar începînd cu anul universitar 2008-2009 au dat admitere primii candidaţi la ciclul de studii de masterat ca studii universitare. Prin HG 1175/2006 s-a adoptat o nouă structură a primului ciclu (de licenţă) pe domenii de studiu, în concordanţă cu principiile Procesului Bologna. Decizia cuprinde 15 domenii generale de studiu şi specializările corespunzătoare şi se aplică tuturor instituţiilor de învăţămînt superior de stat şi particulare. Reducerea numărului domeniilor de studiu permite o mai bună coordonare între oferta de programe de studii a instituţiilor de învăţămînt superior româneşti şi cea specifică sistemelor de învăţămînt superior din viitorul SEIS.

M.Ed.C. 3235/2005 privind organizarea ciclului de studii universitare de licenţă garantează că reforma din curricula programelor primului ciclu în acelaşi domeniu de studii include definirea limpede a cunoştinţelor şi abilităţilor dobîndite de absolvent, diferite de cele dobîndite prin ciclurile masterale şi doctorale.

H.G. 404/2006, privind organizarea masteratelor, şi H.G. 567/2005, care defineşte obiectivul principal al programelor doctorale, constituie cadrul legislativ care defineşte structurile ciclului doi şi trei.

După întrunirea de la Bergen, în învăţămîntul superior românesc s-a acordat o atenţie specială dezvoltării programelor postdoctorale. Aceste programe de cercetare avansată cu o durată de doi ani au fost introduse prin O.M.Ed.C. 3861/2005. Activităţile specifice lor sînt cercetarea fundamentală şi avansată, mobilitatea, dezvoltarea infrastructurii programelor de cercetare şi de management.

O.M.Ed.C. 3617/16.03.2005 generalizează aplicarea Sistemului European de Credite Transferabile (European Credit Transfer and Accumulation System – ECTS) în universităţile româneşti. ECTS a fost introdus în 1998, dar era folosit mai ales pentru schemele de mobilitate cu partenerii străini. Acest nou Ordin stipulează folosirea generală a ECTS, care stimulează studenţii în mobilitatea lor în cadrul aceleiaşi instituţii de învăţămînt superior şi/sau între programele oferite de diferite universităţi româneşti, în mod similar cu libertatea de mişcare promovată de ECTS dincolo de hotare.

O.M.Ed.C. 4868/2006 privind introducerea Suplimentului la diplomă, pentru a certifica absolvirea unui ciclu de studii, stipulează că, începînd din anul universitar 2005-2006, toate instituţiile de învăţămînt superior trebuie să elibereze, gratuit, Suplimentul la diplomă. Una dintre principalele realizări ale învăţămîntului superior din România a fost adoptarea Legii 87/2006 pentru aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 75/2005 privind asigurarea calităţii educaţiei. Această lege abordează asigurarea calităţii în mod trans-sectorial, vizînd toate organizaţiile furnizoare de educaţie care operează pe teritoriul României. Legea prevede şi crearea Agenţiei Române de Asigurare a Calităţii în Învăţămîntul Superior, o instituţie de stat independentă cu competenţe de acreditare, evaluare academică şi asigurare a calităţii.

Universităţile şi-au elaborat propunerile privind programele de studii universitare de masterat de tip nou, şi-au creat instituţii organizatoare de doctorat şi le-au înaintat către Agenţia Română de Asigurare a Calităţii în Învăţămîntul Superior, spre evaluare şi autorizare. Totodată, a fost demarat şi se află în studiu avansat procesul de adoptare a cadrului naţional al calificărilor obţinute în învăţămîntul universitar.

Pentru conferinţa ministerială de la Londra din mai 2007, România a elaborat raportul de ţară privind progresele înregistrate în perioada 2005-2007, al treilea din cadrul Procesului Bologna. Pe baza acestui raport, Grupul de urmărire al implementării obiectivelor Procesului Bologna (BFUG) a realizat un set de scoruri naţionale, în funcţie de criterii specifice pentru fiecare din cele 10 obiective Bologna. România a obţinut la acest exerciţiu de inventariere a progresului un scor de 52 de puncte din 60 posibile, ceea ce ne plasează printre ţările avansate în acest proces.

Sursa: www.bologna.ro

Patricia MIHAIL

Joaca de-a cercul vicios

Învăţămîntul românesc. Nici nu ştiu de unde să încep. Mult-încercatul şi veşnic oropsitul învăţămînt, despre care se vorbeşte mult, dar se înfăptuieşte puţin. S-a discutat despre noua lege a educaţiei, despre nivelul de pregătire al studenţilor, care este în continuă scădere, despre performanţe (sau lipsa lor), despre elite (?) şi cum „fug" ele din ţară, în locuri mai primitoare, mai luminoase, mai darnice.

În ceea ce mă priveşte, eu am ales dintru-nceput şi cu bună ştiinţă Facultatea de Litere. Am ştiut, cred, dintotdeauna că acolo este locul meu, printre cărţi, printre oameni cu carte, printre *Litere*. În tot acest timp, petrecut în sălile din „clădirea aceea mare, a Universităţii", veşnic în (re)construcţie, am învăţaf despre biblioteci, despre librării, apoi, la master, am trecut la „Teoria şi Practica Editării". Cumva, toate s-au aşternut firesc spre a-mi arăta că drumul meu e acesta, şi nu altul. Asta nu a însemnat că nu visam să studiez „afară", doar că, privit „dinăuntru", visul rămînea vis.

Totuşi, în anul III de facultate am beneficiat de un program Erasmus la Universitatea Northumbria din Newcastle (Marea Britanie). Acest tip de vizită de studiu are două componente: sprijinul instituţional (un acord între universităţi, prin care studenţii sînt scutiţi de plata taxelor şi îşi pot echivala rezultatele obţinute, acestea fiind recunoscute în ţara de origine) şi sprijinul financiar (care este mai mult simbolic, după cum precizează şi coordonatorii Erasmus, nefiind „o bursă care acoperă toate cheltuielile, ci numai o alocaţie care să demonstreze încurajarea şi solidaritatea din partea Uniunii Europene şi a guvernelor celor două ţări implicate"). Într-adevăr, acest grant nu îmi acoperea nici măcar cazarea (mai ales în UK), dar orice ajutor era binevenit, iar faptul că nu plăteam studiile era extraordinar.

Experienţa de a trăi şi de a studia în Marea Britanie şi-a pus amprenta (şi asupra mea) definitiv, dezvăluindu-mi reversul medaliei. Trăind în acelaşi loc şi privind mereu aceleaşi lucruri, încetezi să vezi cu adevărat. Ce te înconjoară începe să pară normal, firesc şi, uneori, ajungi să nu îţi mai închipui că poate fi şi altfel. Abia cînd pleci de-acasă, mai ales într-o ţară vestică, precum Anglia, Germania, Franţa, în-

Librăria Waterstone's

ţa – fără să fie lipicioşi şi pupăcioşi, fără să-ţi intre cu tancul în suflet, dragii mei *geordies* (cum sînt numiţi locuitorii acelei zone) au fost ospitalieri, săritori şi respectuoşi. Am plecat spre Anglia în luna ianuarie, avionul a avut întîrziere, am pierdut conexiunea, l-am luat pe următorul, care nu a aterizat în Newcastle din cauza condiţiilor meteo, ci în Durham, de unde ne-au dus la destinaţie cu un autobuz. Trebuia să ajung la 9 dimineaţa (ora lor), am ajuns la 6 seara. Trebuia să mă aştepte cineva la aeroport, dar nu reuşeam să ne întîlnim. Atunci, o doamnă drăguţă şi foarte vorbăreaţă, între două vîrste, care era de prin părţile locului, s-a oferit să mă iniţieze în tainele mersului cu metroul, dacă nu mă aştepa nimeni. Afară nu mai ningea şi eu mă plimbam dintr-o parte în alta prin aeroport, cu doamna cea drăguţă după mine, şi apoi... Un moment demn de *Surprize, Surprize* – întîlnirea emoţionantă între mine, student Erasmus îndelung aşteptat, şi ea, persoana mea de legătură (care *aşteptase)*.

Sau un alt exemplu – de trei ori m-am oprit în mijlocul străzii cu harta în mînă, neştiind încotro să o iau, de tot atîtea ori s-a găsit cîte cineva care să-mi ofere ajutorul, înainte să-l cer. Par nişte nimicuri (şi chiar sînt), dar astfel de gesturi explică mult din decalajul de care vorbeam, acesta afectînd puternic *şi* învăţămîntul.

Sistemul universitar românesc se înfăţişează beteag şi obosit. Întreaga structură academică se clatină, iar motivele sînt numeroase şi triste. Dintre toate acestea, lipsa fondurilor apare cel mai des pe buzele tuturor. Multe voci pledează chiar pentru introducerea unor taxe de şcolarizare similare celor din Occident, indiferent de facultate sau de profil, alţii speră într-o reabilitare a ideii de învăţămînt gratuit.

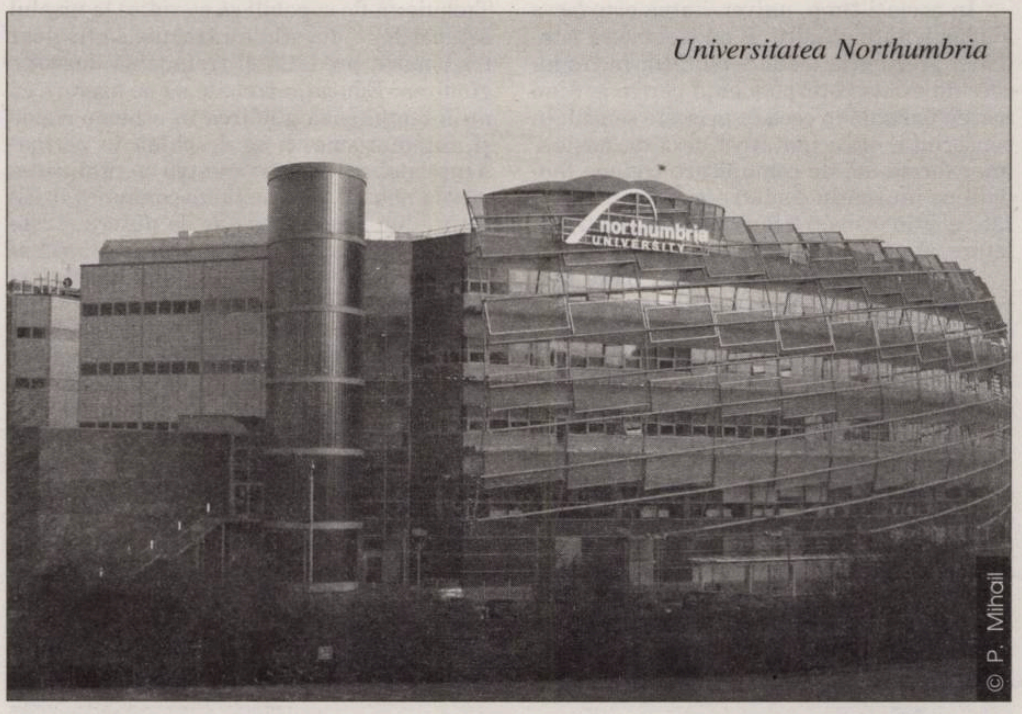

Universitatea Northumbria

Bibliotecile universitare sînt şi ele captive în această discuţie nesfîrşită, căutînd să se finanţeze cum pot. La Northumbria, biblioteca reprezenta o componentă esenţială a sistemului, păstrînd o relaţie constantă cu toate celelalte instituţii academice, dar şi cu organizaţii precum Uniunea Studenţilor (care era, de altfel, un partener cu drept de decizie important – da, studenţii chiar erau ascultaţi).

Există o mulţime de elemente care m-au uimit sau pe care le-am apreciat pur şi simplu la Biblioteca Universităţii Northumbria – resurse ce păreau nelimitate, colecţiile bogate aflate în acces liber la raft, facilităţile IT extrem de bine puse la punct, faptul că era permis împrumutul a pînă la zece cărţi timp de o lună de zile, plus posibilitatea de prelungire, faptul că împrumutam şi returnam materialele singură, programul nonstop din timpul sesiunii de examene şi cîte şi mai cîte. Cum să compari asta cu doamna acră de la nu ştiu ce bibliotecă filială, regină neîncoronată peste un număr limitat de cărţi? Mai bine nu te gîndeşti...

> *După acel stagiu, pentru mine diferenţa dintre învăţămîntul nostru şi „al lor" s-a căscat precum o prăpastie.*

Fireşte, în urma acestei burse mi-am dorit să continui studiile tot acolo. Dar, ca în multe situaţii, banii s-au dovedit a fi o problemă de nedepăşit. Cîteva mii de lire anual erau prea mult pentru buzunarul nostru autohton (şi prin „nostru" mă refer, evident, la mama). Întorcîndu-mă „acasă" am păstrat, totuşi, gîndul urmării unui master. Şi alegerea acestuia a venit natural – am terminat Litere şi am vrut să îmi completez studiile la aceeaşi facultate. După o privire rapidă pe lista masterelor, cel de Editare m-a atras cel mai mult. Mai ales că din prezentarea sa reieşea că îmbină cursuri teoretice cu ateliere *şi* un stagiu de practică (cireaşa de pe tort) în domeniu, în anul II. Iar acest lucru mi s-a părut important şi necesar. Nu este suficient să ţi se toarne o grămadă de informaţii şi să nu ţi se spună nici măcar *cum* să faci un anumit lucru. Este esenţial să ţi se arate, să ţi se dea exemple şi, în final, să faci tu însuţi, să greşeşti, să corectezi, să exersezi etc.

Vorba ceea, „teoria ca teoria, dar practica ne omoară". Din acest motiv, întrebărilor de tip „sau... sau" le răspund, de obicei, astfel: depinde. Crearea unui cadru pentru aprofundarea cunoştinţelor poate fi la fel de importantă ca formarea de aptitudini practice. Depinde de profilul facultăţii, de domeniu, de ce urmăreşte/îşi doreşte/visează viitorul masterand. Spre exemplu, în ţări precum Marea Britanie sau Olanda există mai multe tipuri de mastere, printre care se regăsesc şi *Taught Programmes* (care se concentrează pe învăţare/studiu, plus o parte practică) şi *Research Programmes* (care se bazează pe cercetare, pe studiu practic, aplicat). Pentru mine, ideal este un master care să ofere, în mod echilibrat, „şi... şi". Mai mult, una dintre problemele ridicate foarte des în sistemul postuniversitar românesc este faptul că avem prea multă teorie şi prea puţină practică (sau deloc). Ceea ce iar nu e în regulă. Poate şi din acest motiv, majoritatea tinerilor lucrează încă din studenţie (şi de cele mai multe ori nu în domeniul în care-i pregătesc studiile de licenţă sau masterul), mergînd la facultate doar „pentru că îi trebuie o patalama". Şi-atunci, avem de-a face cu un cerc vicios în care facultatea nu oferă ce are nevoie studentul, acesta îşi umple golurile în altă parte, dar acolo contează „să ai şi-o diplomă", pe care trebuie să o obţii cumnecum, fără să îţi dai interesul în mod deosebit, scăzînd astfel nivelul calitativ al şcolii, care îşi pierde credibilitatea, îi scad resursele... şi tot aşa, punct şi de la capăt.

Şansa mea a fost că, deşi nu duc lipsă de spirit critic, nu caut cu tot dinadinsul nodul în papură (şi dacă nu-l găsesc, îl fabric eu) şi am reuşit să mă (re)adaptez la viaţa din Romînica relativ repede după ce m-am întors, încercînd să apreciez lucrurile bune care mi se oferă (un fel „cele bune să se-adune, cele rele să se spele"). Astfel, pasiunea mea pentru lectură, carte, mass-media etc. m-a îndreptat spre respectivul program de master. În plus, m-au interesat cu precădere anumite cursuri, precum cel de marketing editorial, editare de carte, presă culturală sau cel despre rolul textului în film şi TV.

Am fost conştientă încă de la început că, alegîndu-mi un astfel de domeniu, nu voi avea cîştiguri materiale substanţiale (decît dacă mă apuc să scriu best-seller-uri cu vampiri), dar nu regret nici o clipă, cu atît mai mult cu cît, spre norocul meu, lucrez chiar în branşa pentru care m-am pregătit învăţînd. Că sistemul nu e cum trebuie nici nu mai încape vorbă, dar parcă prea avem şi noi un talent de a ne pune beţe-n roate singuri, de a ne plînge (doar) de milă şi de a nu acţiona concret şi unitar într-o direcţie clară...

Patricia Mihail *a absolvit masterul de Teoria şi Practica Editării, Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti.*

Laura ROMAN

Studenţi fără frontiere

Decizia de a-mi continua studiul în străinătate a fost înrădăcinată, pe de-o parte, în anii de studiu petrecuţi în ţară, dar şi în experienţa acumulată în timpul unui schimb academic de un an în Germania.

În ţară m-am numărat printre studenţii care au vrut să alerge după himera unei duble specializări, am urmat atît cursurile ASE (Facultatea de Administrarea Afacerilor în Limbi Străine) cît şi cursurile SNSPA (Facultatea de Ştiinţe Politice) în Bucureşti. Acum urmez cursurile Masterului de Politici Publice (MPP) din cadrul Hertie School of Governance din Berlin.

Am căutat pur şi simplu spaţiul de studiu neafectat de sentimentul demotivant al superficialităţii, inutilităţii şi al lipsei de inspiraţie.

Cred că, în general, se cunosc deficienţele sistemului de educaţie superioară românesc în faţa celui german sau american (HSoG este de fapt o universitate hibrid rezultată din îmbinarea celor două sisteme). De aceea o să mă rezum la a relata pe scurt motivul principal pentru care am ales „străinătatea", şi nu România, ca loc de studiu. Pentru mine cel mai mult a contat să regăsesc acea aşezare a valorilor diferită relativ la importanţa studiilor care ştiam că există în Germania, o implicare mai mare în actul educaţiei atît din partea profesorilor, cît şi a studenţilor. Aici mă refer şi la faptul că am căutat pur şi simplu spaţiul de studiu neafectat de sentimentul demotivant al superficialităţii, inutilităţii şi al lipsei de inspiraţie ce domnea de multe ori în atmosfera din şcolile din România.

Domeniul masterului meu este unul mult mai aplicat decît cel din cadrul unui MSc sau MA, de exemplu, deci aş putea spune că există o legătură destul de strînsă între programul de master şi cerinţele pieţei muncii, a fost şi unul dintre motivele pentru care l-am ales. Sper că, în timp, să fie o legătură şi mai mare între ceea ce studiez acum şi practicile curente din Europa de Est şi mai ales din România. Un MPP este conceput tocmai în ideea de a conecta studiul teoriilor din economie şi ştiinţe politice cu diferitele ipostaze ale procesului de formare a politicilor publice, cu instrumentele de implementare a deciziilor politice. Adevărul este că idealismul şi „avîntul tineresc" m-au determinat să urmez masterul tocmai în ideea de a-mi însuşi cunoştinţele despre acele instrumente, pentru a le putea folosi la un moment dat, în România, unde încă sper că mă pot întoarce pentru a contribui într-un fel la o modernizare şi mai adîncă a practicilor din instituţiile publice şi pentru a le aduce mai aproape de acel model de *„evidence based policy making"*. Se poate spune, de fapt, că urmez masterul şi dintr-o pasiune, formată încă din perioada primilor ani de facultate, cînd am fost membră a Clubului Econosofia din cadrul Asociaţiei studenţeşti Voluntari pentru Idei şi Proiecte. Împreună cu colegii mei organizam proiecte educative în care dezbăteam astfel teme din macroeconomie şi politici publice, pe care acum le aprofundez şi în programul de master. Acest lucru m-a şi determinat să continui pe calea asta, să caut în continuare efervescenţa unor astfel de oameni în munca pe proiecte cu impact în dezvoltarea economică sau instituţională a ţărilor în tranziţie. Vorbind din experienţa mea ca aparţinînd primei generaţii de absolvenţi de facultate pe Sistemul Bologna, dar şi prin prisma experienţei de muncă pe care am acumulat-o în ţară şi în Germania, pot spune că, cel puţin în domeniul politicilor publice, eu cred că este nevoie de un echilibru între cele două aspecte ale studiului. Procesul Bologna a însemnat reducerea profunzimii studiilor oferite în ştiinţele sociale în cadrul titlului de Bachelor, de aceea cred într-adevăr că este nevoie de cursuri mai aprofundate în cadrul masterului. Totuşi, mai ales pentru studenţii din România, cred că se impune mai

mult accent pe formarea de aptitudini de analiză cantitativă în economie, sau şi calitativă, în ştiinţe politice/sociologie. Ar fi ideal, de asemenea, să nu lipsească şi opţiunile cîtorva training-uri în formarea de aptitudini pentru management sau lucru cu software specializat pentru analize cantitative.

***Laura Roman** urmează un master în Politici Publice, la Hertie School of Governance, Berlin, Germania.*

Andrei POTLOGEA

Aprofundarea pasiunii

Am optat pentru un masterat în străinătate din două motive: calitate şi focus/obiectiv. Este probabil deja arhicunoscut faptul că majoritatea programelor de masterat din ţară, cel puţin în ceea ce priveşte învăţămîntul economic, lasă de dorit din punct de vedere calitativ. Sursele acestei probleme sînt multiple şi complexe, dar cred că totul porneşte de la statutul programelor de masterat (de la modul cum sînt acestea privite), care nu reprezintă în multe cazuri nimic mai mult decît un procedeu formal şi birocratic de a obţine „o hîrtie în plus". Al doilea motiv este legat de obiectivul meu educaţional. Eu îmi doresc să activez în mediul academic, să lucrez în cercetare. Din păcate, nu trebuie să detaliez care este starea cercetării academice la noi în ţară, şi care este atitudinea la nivelul autorităţilor sau chiar la nivelul mai larg al societăţii faţă de cercetare (mai ales în domenii considerate de tip „filozofeală sterilă", gen ştiinţele sociale).

Avînd în vedere atracţia mea către mediul academic, pot spune că motivaţia mea este mai degrabă legată de dorinţa de a aprofunda o pasiune. Avînd în vedere că ţintesc o carieră în mediul academic, faptul că programul de masterat pe care îl urmez îmi îmbunătăţeşte şansele de succes pe piaţa muncii în sens larg a fost un considerent secundar.

Ce ar trebui să ofere un program de masterat... este vechea problemă dintre teorie şi practică... Cred că ideal ar fi să existe o „piaţă" de programe masterale diversificată care să ofere atît programe mai „teoretice", centrate pe obţinerea de cunoştinţe avansate, cît şi programe mai „aplicate", care să permită dobîndirea unor aptitudini care să poată fi transferate rapid din sala de curs la activităţi productive.

În legătură cu această problemă, a teoriei *vs* practică, cred că la noi în ţară există totuşi mult folclor şi mituri false (din nou mă refer preponderent la învăţămîntul economic, pe care-l cunosc în mod nemijlocit). La noi există ideea că învăţămîntul superior e prea teoretic şi că „la alţii e mai aplicat". Cel puţin, din experienţa mea, lucrul acesta e departe de adevăr. Ca abordare, învăţămîntul economic de la noi e chiar foarte aplicat (am auzit chiar de cazuri cînd, unii absolvenţi au încercat să plece la master în străinătate şi nu au reuşit pentru că studiile le-au fost echivalate la nivelul unei şcoli „profesionale" – *(Fachtonschule)* superioare, şi nu la nivel universitar). În puţine locuri am auzit ca la nivelul de studii undergraduate (licenţă) în finanţe să se predea materii atît de aplicate precum fiscalitate, contabilitate sau dreptul afacerilor (care, teoretic, dacă ar fi predate la un nivel calitativ corespunzator ar oferi aptitudini care ar putea să fie transferate rapid la un job). Majoritatea universităţilor bune de afară nici nu oferă cursuri atît de aplicate la nivel de licenţă, ci doar mai tîrziu la masterat sau MBA. Au început să apară programe de licenţă ale şcolilor de afaceri care au într-adevăr un focus mai aplicat, însă în mod ciudat succesul lor pe piaţa muncii pare să fie mai redus decît al absolvenţilor de studii „mai teoretice" de la universităţile normale. De exemplu, în Marea Britanie, un absolvent de Economie de la Oxford /Cambridge/Warwick (care în timpul studiilor a făcut teorie pură) are mai multe şanse să „prindă" un job în Investment Banking, decît un absolvent de Cass Business School (una dintre cele mai prestigioase şcoli de business din lume), deşi cel din urmă are, cel puţin la început, mult mai multe aptitudini practice direct legate de activitatea unei bănci.

Acestea fiind spuse, nu vreau să afirm că prezenta stare de fapt este dezirabilă. Poate „străinii" greşesc şi ei promovînd un învăţămînt economic excesiv de teoretic. Dar pur şi simplu, nu este adevărat că „la alţii" e altfel din punctul acesta de vedere, cel puţin în domeniul economic.

***Andrei Potlogea** este MSc Economics, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, Spania.*

PUBLICITATE

ROMÂNIA
MINISTERUL EDUCAȚIEI CERCETĂRII TINERETULUI ŞI SPORTULUI
UNIVERSITATEA „GEORGE BARIȚIU" din BRAŞOV
Str. Lunii nr. 6, Braşov, Cod. 500327, Tel./Fax: 00-40-268-31.98.06
E-mail: www.univgbar@email.ro, Pagina web: www.universitateagbaritiu.ro
Acreditată prin Legea 483/11.07.2002

Universitatea „George Barițiu" din Braşov
face înscrieri până la **30 septembrie 2010** la următoarele **Facultăți şi specializări**:

1. **Facultatea de DREPT – Domeniul de Licență DREPT** – învățământ de: Zi şi I.D.I.F.R.- durata studiilor 4 ani;
2. **Facultatea de ŞTIINȚE ECONOMICE cu specializările:**
   - **Economia Comerțului Turismului şi Serviciilor – Domeniul de Licență – ADMINISTRAREA AFACERILOR** – învățământ de: Zi şi I.D.I.F.R. - durata studiilor 3 ani;
   - **Contabilitate şi Informatică de Gestiune – Domeniul de Licență CONTABILITATE** – învățământ de: Zi şi I.D.I.F.R. - durata studiilor 3 ani;
3. **Facultatea de EDUCAȚIE FIZICĂ ŞI SPORT – Domeniul de Licență – CULTURĂ FIZICĂ ŞI SPORT** – învățământ de: Zi – durata studiilor 3 ani.

Relații suplimentare la Tel/Fax: 0268/31.98.06 sau 0268/31.99.48.

Steve FULLER

Preţul descentralizării academice

Ne permitem descentralizarea academică în aceste vremuri de criză economică? – acesta a fost subiectul dezbaterilor din anul acesta, la semnarea anuală a Magna Charta Universitatum la universitatea-mamă, Universitatea din Bologna.

Magna Charta este cea mai importantă şi cunoscută declaraţie a principiilor şi protecţiei autonomiei universitare. În ultimele două decenii, aproape 700 de instituţii ale sistemului superior de învăţămînt din lume au semnat-o. Cu toate acestea, există un sentiment de frustrare cum că universitatea este un lux în aceste vremuri cînd oamenii de rînd se luptă pentru supravieţuire.

Din acest punct de vedere a existat întotdeauna un motiv de îngrijorare. În trecut, universităţile au fost instituţii create în vremuri de bunăstare, în special pentru a încuraja oamenii să gîndească în perspectivă, nu pe termen scurt, pentru o edificare spirituală sau pentru raţiuni naţionale. Cu aproape 50 de ani în urmă, un statistician al istoriei ştiinţelor, Derek de Solla Price, observa că producţia în cercetarea academică creşte direct proporţional cu consumul de energie pe cap de locuitor, acest consum putînd fi, astfel, un bun indicator pentru cercetarea academică

Această afirmaţie nu e deloc surprinzătoare. Dintr-un punct de vedere strict economic, autonomia academică persupune imunitate relativă în ceea ce priveşte costurile, fie că rezultă din experimentarea pînă la găsirea unei soluţii *(trial-and-error)* sau din schimbările radicale de *statu quo*. Dar este necesar ca universităţile să-şi reducă astăzi cerinţele în scopul de a întîmpina nevoile societăţii largi, şi nu în ultimul rînd să devină o amprentă a acesteia?

Dacă e ca universităţile să rămînă universităţi, în scopul pe care l-au impus avocaţii Sistemului Bologna – răspunsul este unul negativ. Mai mult, aceasta nu ar fi un afront adus economiei. Economisirile pentru o mai bună eficienţă a sistemului academic par contrare chiar activităţilor universitare. Într-adevăr, universităţile pot fi cel mai consistent produs pentru investiţiile majore de capital pe termen lung, în special dacă ne gîndim la investiţiile sociale şi economice.

Economisirile pentru o mai bună eficienţă a sistemului academic par contrare chiar activităţilor universitare.

La urma urmei, unica misiune instituţională a universităţii este de a produce cunoaşterea ca pe un bun public. Noile cunoştinţe descoperite pe baza cercetării originale contribuie la formarea unui capital social. Scopul ce rezultă din proiectele la care colaborează universitarii şi finanţatorii sistemului academic este acela de a mări avantajul competitiv al fiecăruia pe domeniul său.

În acest stadiu, cunoaşterea este o simplă proprietate intelectuală, cu acces restricţionat doar pentru clienţii cu bani. Dar universităţile au, de asemenea, un mandat instituţional de a educa. Aceasta impune ca educaţia să fie mai accesibilă la scară largă, rupînd astfel monopolul de care s-ar bucura cercetătorii şi investitorii. Expresia lui Joseph Schumpeter – „distrugere creativă" – defineşte antreprenoriatul şi descrie într-un mod competent acest proces.

Odată ce anumite domenii din educaţie micşorează, dacă nu chiar elimină, avantajul competitiv iniţial asociat unei anumite cercetări, mediul academic şi finanţatorii sînt obligaţi să caute surse noi de avantaj prin producerea de noi cunoştinţe. În timpul acestui proces, majoritatea celor care nu sînt implicaţi în producerea de noi cunoştinţe beneficiază de educaţia la clasă. În acest fel, centrul universităţii este plasat în comisiile care stabilesc curricula, ca mecanism în care cercetarea este tradusă, de obicei, prin actul de predare, generînd noi cicluri de „distrugere creativă".

În zilele noastre, manageri eficienţi ai educaţiei sînt de părere că însăşi ideea că universităţile sînt un spaţiu în care oameni de acelaşi fel produc şi distribuie cunoaşterea – este o recădere în Evul Mediu. Astăzi se spune că predarea se face mai eficient online, iar cercetarea cel mai bine e să fie împărtăşită prin colocvii specializate de ştiinţă.

Dar în timp ce înţelesul „eficienţei" – care pe vremuri atrăgea donaţii din partea mai multor ordine creştine, dominicane şi franciscane, pentru nevoile universităţilor – era cumva diferit, relevanţa sa a rămas cam aceeaşi şi în vremurile noastre. Dominicanii şi franciscanii trăiau, literalmente, din cerşit – depindeau adică de diverse surse investite, al căror profit e destul de neclar cum revenea la finanţatori. Însă autonomia acestor ordine venea tocmai din abilitatea lor dovedită în timp de a face mai mult decît era aşteptat să facă, din fondurile obţinute.

Termenul latin pentru această abilitate era *povertas* sau „sărăcie". În vreme ce acest cuvînt nu îşi mai menţine conotaţia iniţială, virtuoasă, cochetăm însă cu virtuozitatea sa de a „face mult cu puţin". În cazul universităţilor, aceasta se traduce prin faptul că permitem accesul la educaţie unor studenţi care nu au nici resurse intelectuale, politice sau financiare, dar care ar putea face posibil ca acestea să le creeze mai departe pentru sine. Universităţile îndeplinesc natural funcţiile economice atunci cînd universitarii vorbesc şi scriu din plin, demistificînd jargonul, prezentînd ideile într-o media alternativă şi prelungind aplicativitatea spre domenii care nu interesează neapărat mediul academic.

Astfel, mediul academic înlesneşte cunoaşterea către receptori cu maximum de profit şi costuri minime. Pe scurt, universităţile sînt cu atît mai valoroase cu cît studenţilor le e mai uşor să-şi însuşească cunoaşterea academică decît au făcut-o, pe vremuri, profesorii lor.

Steve Fuller *este profesor de sociologie la Universitatea din Warwick, Marea Britanie. El este autorul* The Knowledge Book: Key Concepts in Philosophy, Sience and Culture.

Copyright: Project Syndicate/Institute for Human Sciences, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

Dilema studiilor postuniversitare

supliment al revistei *Dilema veche* nr. 334, 8-14 iulie 2010

Coordonator: Stela GIURGEANU
Corectură: Ruxandra MIHĂILĂ
Prezentare grafică: Dan STANCIU
Secretariat de redacţie: Dana CĂLINESCU
Tehnoredactare: Adrian DAMIAN

PUBLICITATE

adevărul literar &artistic

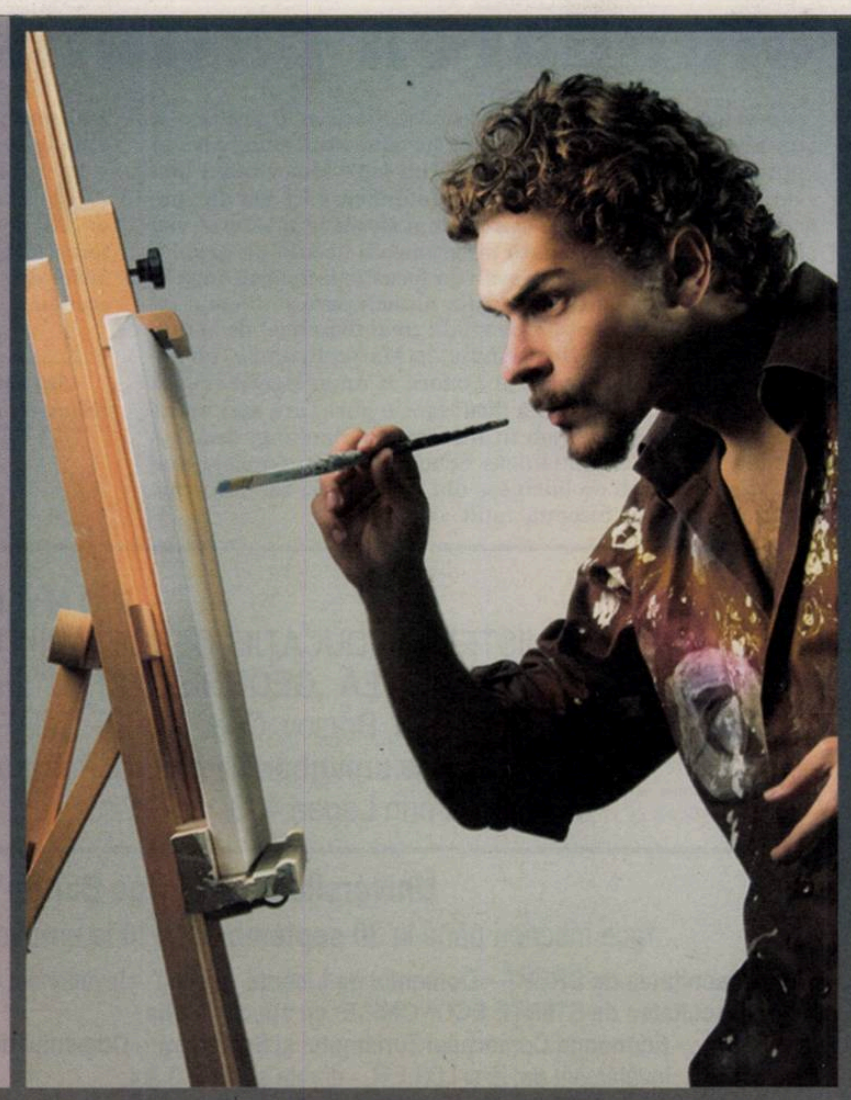

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

În fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

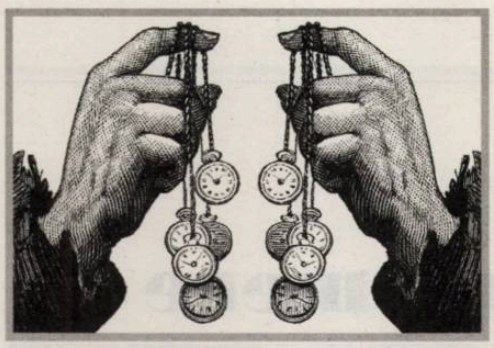

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Riscanta autonomie a politicului

Eram încă în Germania cînd se desfășura, în *Bundesversammlung* (Adunarea Federală), dezbaterea cu privire la noul președinte al țării. Horst Köhler demisionase pe neașteptate și era nevoie de un înlocuitor. Principalii candidați erau Christian Wulff și Joachim Gauck. Cel dintîi era propus de coaliția aflată la guvernare (Uniunea Creștin Democrată + Partidul Liber Democrat) și susținut de cancelar (Angela Merkel), celălalt era soluția comună a Partidului Social Democrat și a „Verzilor“. „Algoritmul politic“ și calculele electorale îl favorizau net pe Wulff, dar Gauck se dovedea un contracandidat redutabil, asumat cu mare simpatie de populație și de mass-media. Din punctul meu de vedere, omul potrivit era Gauck. Dar am pariat, de la bun început, pe victoria lui Wulff, conștient că sfera politicului s-a configurat (nu numai în Germania) în așa fel, încît cîștigătorii nu se mai decid în funcție de calitatea personală a candidaților; ei se aleg, mai curînd, la capătul unor negocieri de culise, dictate de interese de partid. Rezultatul final mi-a dat dreptate: noul președinte al Germaniei este Christian Wulff.

Christian Wulff este un politician de carieră. Ultima lui funcție publică a fost aceea de prim-ministru al Saxoniei Inferioare. Nu de mult, s-a profilat, pe scena politică, drept posibil înlocuitor al dnei Merkel, postură pe care a respins-o cuminte, declarînd că nu e încă pregătit pentru înaltul oficiu de cancelar. Iată-l însă gata să accepte președinția statului. Atît cît mi-am putut da seama, este un om decent și tenace, fără relief pronunțat, bun soldat de partid, inteligent, acomodant, arătos.

Joachim Gauck face parte dintr-o cu totul altă specie: nu e membru de partid, n-are „experiență politică“, dar are o *biografie*. A fost pastor în Germania de Est, a făcut rezistență împotriva regimului comunist și a fost vreme de zece ani (1990-2000) însărcinat federal pentru cercetarea arhivelor STASI (cam ceea ce a vrut să fie la noi CNSAS). Inițiator și președinte al unei „Asociații împotriva Uitării, pentru Democrație“, conferențiar convingător, personalitate puternică, neconvențional, carismatic, de o ireductibilă rigoare cînd e vorba de crimele dictaturii marxist-leniniste, Joachim Gauck ar fi fost o inteligentă soluție simbolică pentru Germania de după reunificare. L-au susținut, de altfel, și cei mai consistenți reprezentanți ai partidului de guvernămînt (deși aveau alt candidat oficial): Richard von Weizsäcker, Kurt Biedenkopf, Roman Herzog. Nu l-au susținut – era inevitabil – politicienii stîngii radicale. I s-a reproșat că e prea bătrîn (70 de ani), într-o țară în care Theodor Heuss și Gustav Heinemann au părăsit palatul prezidențial la 75 de ani, iar Adenauer a fost cancelar pînă la 87 de ani. I s-a reproșat că nu are „expertiză“ politică (aceea formă de expertiză care dezvoltă virtutea compromisului pînă la dezosare) și că șoferul care îl conducea la o întîlnire publică a lovit un biciclist. A pierdut.

Ce *nu* a contat în alegerea noului președinte (căruia, de altfel, îi urăm succes și căruia nu-i refuzăm, din principiu, o posibilă performanță viitoare)? Nu a contat *vocea publică,* opinia generală. Președintele fiind ales de Adunarea Federală, simpatia cetățenilor nu intră în joc drept criteriu de eligibilitate. Nu a contat adeziunea masivă a *mediilor* care, într-o țară normală, exprimă, totuși, opțiunea unei semnificative majorități. Nu a contat *înzestrarea* personală a candidaților, strălucirea lor persuasivă, angajamentul lor de o viață în serviciul unor valori esențiale, independența lor politică, puterea lor de reprezentare. Au învins „pragmatismul“ de cabinet, complicitățile de grup, jocurile de putere, procentele, statistica, abilitatea de conjunctură. În cazul Germaniei, întrucît ambii candidați se situează de la un anumit nivel în sus, rezultatul nu e dramatic, nu pune în pericol imaginea țării și nici stabilitatea ei. În țări mai puțin așezate, înclinarea balanței spre criteriile politicianismului strict poate fi catastrofală. În orice caz, mai peste tot, avem dovada instalării unei riscante autonomii a politicului. Dansul puterii are altă melodie și alte ritmuri decît cele care guvernează populația reală, decît cele care întruchipează *țara,* în înțelesul ei simplu și direct. O mînă de oameni trăiesc într-un univers separat, cu propriile lui legi, exigențe și strategii, fără nici o legătură cu malaxorul vieții cotidiene a celor guvernați. O mînă de oameni „știu“ mai bine ce ne trebuie și fac ce li se pare necesar înăuntrul micii lor comunități. Și asta indiferent ce culoare politică au. În aerul rarefiat al puterii, culorile se șterg. Totul e omogen, „armonios“, „coerent“, „îndreptățit“, „înțelept“ și surd. Cei „din afară“ devin simpli spectatori ai unei coreografii abstracte, încetinite, ca mersul în vid pe o altă planetă.

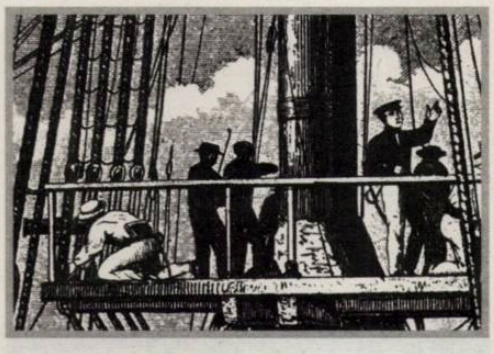

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

O atenție, un protocol, un ceva...

Mă tot gîndesc la o știre văzută pe Antena 3. O elevă de la un liceu bucureștean, care nu luase bacalaureatul, spunea, cu aplomb: „s-au strîns cîte trei sute de mii de copil și profesorii n-au avut măcar bunul simț să ne asigure nota 5“. Nu știu dacă ce spunea fata e adevărat sau nu, dar merită un comentariu.

Primul impuls cînd auzi așa ceva e să te indignezi: cum adică, dragi copii? vreți să luați examenele pe bani și spuneți că profesorii n-au „bun simț“? Al doilea impuls însă ar trebui să fie oleacă mai reflexiv. În felul ei, eleva are dreptate. Să presupunem că în liceul respectiv cineva a „aranjat“ lucrurile: i-a pus elevi sau pe părinți să strîngă bani pentru comisie și a promis că, în schimb, se vor da note de trecere la toată lumea. Dacă ambele părți au acceptat o asemenea tranzacție – chit că e ilegală – atunci promisiunea trebuie respectată, nu? În „cultura“ noastră tranzacțională, mica înțelegere e mai tare ca orice contract scris și semnat. Iar dacă – să zicem – profesorii au acceptat ideea de a da note de trecere contra bani, de ce n-au pus-o în practică pînă la capăt? Au avut remușcări pe parcurs? Atunci ar fi trebuit să se autodenunțe.

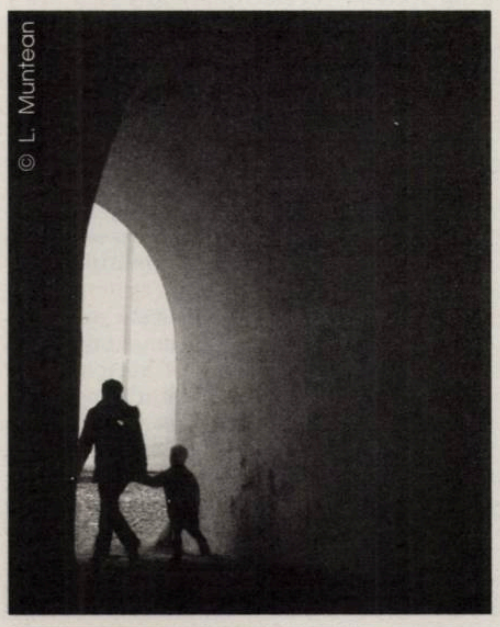

Dincolo de orice discuție etică pe care am putea-o face, atitudinea elevei e semnificativă pentru ce se întîmplă de cîțiva ani încoace cu bacalaureatul. De fapt, de mult mai multă vreme. Încă din vremea comunismului exista practica de a oferi comisiei măcar o cafea, un pachet de Kent sau alte asemenea „atenții“ cu motivația „ca să se poată concentra la corectat“... Se mai întîmpla, prin clasele unde era vreun copil de știab de la partid, să fie lăsați toți elevii să copieze sau chiar să li se dicteze rezolvarea subiectelor de către profesorul supraveghetor (mi s-au povestit cazuri de către profesori din acea vreme). Ce-i drept, pe atunci astfel de întîmplări erau rare, se vorbea despre ele pe șoptite și, eventual, se mușamalizau atunci cînd ieșea ceva la suprafață. După 1990, cumpărarea notelor la bac (ca și a diplomelor la unele universități private) a devenit o practică tot mai răpîndită. Presa a descoperit cîteva cazuri, altele au fost date în vileag de autorități. Dar acestea nu mai sînt – ca pe vremea comunismului – excepții ori situații izolate. Nu știu dacă a devenit cu adevărat o regulă „schimbul“ note de trecere contra bani. Dar este o regulă aceea de a asigura „ceva“ – un suc, un fursec, un „protocol“ – comisiilor de tot felul, inspectorilor școlari veniți să asiste la orele cutărui profesor care vrea să obțină un grad didactic superior ș.a.m.d. Eufemismul „protocol“ a intrat în uzul generalizat pentru a masca, de fapt, diverse forme de a influența/muia/încălzi orice comisie sau for care controlează ori evaluează. Și, pe lîngă „protocolul“ de la fața locului/din timpul controlului (care variază de la un suc și-o cafea pînă la chiolhanul prelungit pe-nserat, cu diverse variante de gustare, gustărică și chiolhănel), uneori la plecare se oferă inspectorului sau membrilor comisiei cu pricina cîte ceva pentru acasă, exprimat tot eufemistic: de la „un buchet de flori pentru doamna“ (de fapt, un buchet de flori *plus* o sacoșă dolofană) pînă la „o mică amintire, ca să vă gîndiți la noi și altădată“ (suvenirul variind de la produse agroalimentare locale pînă la artizanale urîte și scumpe).

Tot așa, aproape s-a generalizat prin școli strîngerea de bani pentru a le face cadou cadrelor didactice de ziua lor, de Crăciun, de „Iepuraș“, de onomastică, de Mărțișor, de sfîrșitul anului și cu orice altă ocazie. Și nu e vorba de mici atenții, ci de sume mărișoare, din ce în ce mai mărișoare pe măsură ce economia de piață și libera concurență s-au instalat în România. Și – ca să se meargă la sigur și dom'profesor sau doamna învățătoare să n-aibă obiecții – cel mai bine e să fie întrebați dinainte ce și-ar dori de ziua lor. Și mereu se găsește o mămică inimoasă care să se ocupe de tot.

Și mai există și obiceiul de a chema elevii (sau „anumiți“ elevi) acasă la profesor pentru ore suplimentare. Plătite, desigur. După care brusc respectivii elevi iau note mai mari – semn că banii n-au fost dați degeaba. Și mai există și obiceiul ca părinții să vină la școală și să protesteze dacă odraslele lor iau note mici la muzică, sport, desen, pentru că „le strică media“. Sau la alte materii, nu contează care și „cît de importante“, dar care „pe copilul meu nu-l interesează, că vreau să-l dau la facultate la alt profil“. Și mulți profesori/directori cedează și dau note mari tuturor, „ca să nu le stricăm media“ ori „ca să nu-i defavorizăm pe elevii noștri în competiția cu alții de la alte licee unde se dau note mari“.

Așadar, eleva care spunea că profesorii „n-au avut bunul simț să le asigure nota de trecere“ a crescut în această atmosferă. Și alți colegi de-ai ei la fel. Nu generalizez, nu acuz la nimereală pe toată lumea, nu spun că nu există profesori serioși și corecți. Accept că s-ar putea să primesc comentarii și mesaje de genul „după ce că li s-a tăiat din salariu și că oricum sînt prost plătiți, ce-aveți cu ei dacă primesc o floare și-un fursec“? N-am nimic personal. Constat doar, încă o dată, că elevii care dau bacul în 2010 au crescut în atmosfera aceasta de „toți sîntem români, mai mult sau mai puțin onești“, de „înțelegere reciprocă“, de „îmi dai și-ți dau“, de „trebuie să ne ajutăm unii pe alții“ ș.a.m.d.

O bună parte din răspunsul la întrebarea pe care toată lumea o repetă de cîteva zile („cum e posibil ca un elev din trei să pice la bac?“) se află în obiceiurile descrise mai sus. Ar trebui mai întîi să discutăm pe față despre toate acestea și abia apoi să dezbatem calitatea bacalaureatului.

ținerea de minte

„Vara trecută am plecat într-o zi călare din Ialta spre Uci-Koș, cu un grup numeros, răspunse Anna, cu un ton glumeț. E dincolo de ocolul silvic, mai sus de cascadă. Întîi am mers învăluiți într-un nor, era tare umed și nu se vedea aproape nimic. Urcam tot mai sus, pe o cărare abruptă, printre pini, cînd iată că pădurea se curmă deodată și ieșirăm din ceață. Închipuie-ți un podiș îngust, pe o stîncă și la picioare, prăpastia. Satele de jos păreau cutii de chibrituri, iar pădurile și grădinile, fire de iarbă. Întregul ținut coboară spre țărm, neted ca o hartă geografică. Iar mai departe – marea! Privirea pătrunde pînă la cincizeci, o sută de verste. Mi se părea că sînt suspendată în văzduh și că acuși o să zbor. Ce frumusețe, ce senzație de plutire! Mă întorc și, entuziasmată, îi spun călăuzei: «Așa e, Saidoglî, că e tare frumos aici?» Dar el plescăie doar din limbă și spune: «Eh, cocona, cît săturat la mine de asta. Fiecare zi vedem.»“

(A.I. Kuprin, „Brățara de granate“, în *Duelul,* traducere de Livia Storescu și Renata Vasilescu, Editura Eminescu, 1972)

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Sărăcia covoarelor de mere

„Capitala Madagascarului?“ „Antananarivo“, răspunde Marcel, dînd uşor din mînă, a lehamite. „Altceva, mai greu.“ „Distanţa între Pămînt şi Soare“, mai încearcă nea Vasile. „Ete na, asta nu ştiu“. „Ha, te-am prins. Ia viteza luminii şi înmulţeşti cu 8 minute şi 40 de secunde“. Sîntem undeva între Azuga şi Predeal, mai avem drum lung pînă la Saschiz, vreo 3 ore. În autocar, cîţiva moţăie. Gheorghe, Dan şi Mihai spun bancuri, Marcel şi nea Vasile o ţin cu întrebările de cultură generală. Cei din Valea Lungă se uită la peisaj. Pasagerii sînt din Maluri şi Glodeni (de Pucioasa), cu grădini şi livezi pînă la Brătuleşti. Trecem munţii, cum s-ar spune, în Ardeal, să vedem cum au reuşit oamenii „ăia“ să se asocieze şi să o ducă un pic mai bine. În termeni europeni-comunitari, dîmboviţenii din autocar s-ar numi mici fermieri. Unii sînt pensionari, dar au încă putere de muncă. Alţii sînt şomeri sau lucrează în construcţii, fiecare după pricepere. Mihai ştie să toarne fundaţii şi se pricepe la zidărie. Dan este un instalator bun, Gheorghe lucrează excelent în lemn. Toţi au şi cîte o bucată de pămînt de pe care scot o roşie, un ardei, un cartof sau cît mai multe căpiţe de fîn. Au şi mulţi meri, cireşi, vişini sau pruni.

Sînt oameni care, deşi nu se dau în lături de la muncă, trăiesc la limita sărăciei. Orice ban în plus le-ar prinde bine. Cu toate astea, în fiecare toamnă, toate uliţele şi grădinile sînt acoperite de un covor de fructe care putrezesc lent, pînă la venirea zăpezii. O singură excepţie: prunele (nu, nu se folosesc la magiun). Nimeni nu prea culege merele, perele, cireşele, coacăzele sau corcoduşele. Ce să facă cu ele? Nu au aspect comercial, nu se pot vinde ca atare, la piaţă. Pe mine, bucureşteanul-client de supermarket, situaţia mă enervează. Aşa că am dat sfoară-n sat, apoi am primit sprijin de la Consiliul Judeţean (autocarul), am dat un telefon la fundaţia ADEPT din Saschiz şi am plecat în... *community trip* pentru a studia *a success story* şi a face *transfer de bune practici* (scuzaţi expresiile, dar am preluat şi eu din lemnoşeniile de Bruxelles).

Cei de la ADEPT au fost ireproşabili. Şi-au prezentat activitatea, ne-au arătat centrul de colectare şi prelucrare legume-fructe. Au insistat pe ideea că asocierea poate fi mama succesului; nici la ei nu a mers deloc uşor, cu toate că Saschizul este o comună de cultură săsească, în care lucrul în comun este mult mai natural decît în Regat. A venit şi primarul, să ne salute şi să stea de vorbă cu noi, cu musafirii. Ba, ne-a mai şi pus la dispoziţie pensiunea lui agroturistică, să ne facem un grătar şi să îi gustăm palinca. Nu ne-a costat nimic, a făcut-o din pură amabilitate.

În timpul vizitei în bucătăria de gemuri, „ai mei“, dîmboviţenii, au fost interesaţi „pe specializări“. Femeile au făcut rapid schimb de reţete, Dan s-a uitat după detaliile instalaţiilor, dna profesoară Ionescu a vrut să ştie cît de greu a fost să se strîngă oamenii la un loc, într-un proiect comun. Gheorghe era cu ochii la bîrnele construcţiei. „Mama să mă ia, cum au construit ăştia, io băgam trei găleţi de cuie, saşii au tăiat lemnul de s-a îmbinat singur.“ Invidie profesională. S-a făcut un pic de linişte atunci cînd au aflat că toată investiţia a fost de o sută de mii de euro. Au căzut pe gînduri, dar le-a trecut rapid melancolia bănească atunci cînd primarul le-a reamintit că banii europeni pe dezvoltare rurală sînt, în bună parte, nefolosiţi.

După picnicul din grădina pensiunii, pe drumul de întoarcere, n-a mai fost nici un concurs de cultură generală. Părea că le priise excursia. Cei mai mulţi ziceau că se poate, că asocierea nu mai pare o idee trăznită. Meşterii şi-au dat seama că bucătăria de gemuri din Saschiz este, pînă la urmă, doar o bucătărie, nu o staţie spaţială. Femeile au căzut de acord că merele care putrezesc în şanţ sînt semn de risipă şi sărăcie, nu de belşug.

Cred că şi-au dat seama că, dacă vor reuşi să se asocieze, or să trăiască un pic mai bine. Singura dezamăgire a fost nea Neluţă. Deşi programasem „şedinţa de evaluare a acţiunii“ la el, la o bere, Neluţă a dezertat. Era meciul Olanda-Brazilia şi a închis magazinul. Urît din partea lui.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

VelvetDental

NU NOI AM INVENTAT STOMATOLOGIA,
NOI DOAR O PERFECTIONAM.

Vrei o dantura de invidiat?

Dr. Adrian Negrila
Medic Dentist
Stomatologie Generala

Apeleaza la coroanele de ceramica pe suport de zirconiu realizate prin frezare computerizata.

Aspectul dintilor ceramici pe suport de zirconiu este identic cu cel al dintilor naturali. Oxidul de zirconiu are porozitate 0%, compati- bilitate biologica excelenta, puritate 99,9%, nu isi modifica temperatura si are o rezistenta foarte mare.

Pentru realizarea coronitelor ceramice pe suport din oxid de zirconiu, s-a inventat tehnologia CAD / CAM. Aceasta este cea mai avansata tehnologie, ce ofera tehnicianului modern posibilitatea de a modela si freza dantura cu ajutorul computerului.

Intra pe **www.velvetdental.ro** si afla totul despre coroanele ceramice pe suport de zirconiu.

VELVET DENTAL PRIMAVERII

Adresa: Str. Herastrau Nr. 1,
Cod Postal 011981, Bucureşti
Telefon: 021 230 11 13
Fax: 021 230 40 32
Mobil: 0728 326 438
Email: office@velvetdental.ro
www.velvetdental.ro

VELVET DENTAL UNIRII

Adresa: Sfânta Vineri 29
(Bectro Center),
Corp B - parter, cod poştal 030203,
Bucureşti
Telefon: 021 317 39 97
Fax: 021 317 37 87
Mobil: 0722 453 012
Email: office@velvetdental.ro
www.velvetdental.ro

știri nebăgate în seamă

● **Cum se copiază la examen.** 70% dintre elevii francezi trişează în timpul perioadei de şcolarizare. În mod paradoxal, cei mai buni absolvenţi de universitate sînt cei care au trişat cel mai mult. Un studiu recent (la care au participat 1800 de studenţi înscrişi la universităţile de stat) arată că 70,5% dintre studenţii francezi recunosc că au trişat. Este prima cercetare cu privire la fraudele întreprinse de studenţi în Franţa. Amploarea lor este îngrijorătoare. Studenţii chestionaţi recunosc că au trişat în şcoala primară (4,7%), la colegiu (48,3%), la liceu (35%) şi la universitate (11,4%). Doar 16% dintre cei chestionaţi ştiau că ar putea fi excluşi din învăţămînt pentru tentativă de fraudă la examen. Una dintre cele mai răspîndite metode de fraudare este copierea lucrărilor de pe Internet. Profesorii sînt tot mai îngrijoraţi de acest fenomen (mai ales că e greu de controlat), în vreme ce elevii şi studenţii îi minimizează efectele. Pe de altă parte, autorii studiului au mai remarcat o tendinţă: cine a început să trişeze în şcoală, trişează şi mai mult la facultate. Dintre cei care admit că au trişat, 87,5% au copiat de pe ciorna vecinului, 86,9% au copiat de pe materiale de curs sau cărţi, 71,4% au copiat direct de pe foaia de examen a vecinului, 86,2% s-au înţeles să rezolve în comun subiectele de examen, 70,5% au utilizat în mod neautorizat calculatoare de buzunar, 38% au „suflat“ colegului la examenul oral. (după *Libération)*

● **Regele congolezilor.** Aproape un milion de persoane s-au adunat, pe 28 iunie, la Kinshasa, pentru a-l întîmpina pe regele Albert al II-lea al Belgiei şi pe Paola. După numeroase frămîntări politico-diplomatice, regele a hotărît să meargă, totuşi, în Congo, pentru a sărbători cea de-a 50-a aniversare a independenţei fostei colonii. Vizita sa a fost amînată în repetate rînduri din cauza autorităţilor congoleze, care au ezitat să ofere autorizaţiile necesare pentru această vizită oficială. Populaţia l-a primit cu căldură, chiar cu entuziasm. „Mulţimea congoleză aclamă sosirea regelui său în Congo“, titra *Le Soir*. În comparaţie cu preşedintele congolez Joseph Kabila, regele Albert al II-lea are toate motivele să fie răsfăţat de mulţime. (după *Le Soir)*

●**Pantent mai ieftin în UE.** Comisarul european Michel Barnier vrea să scadă costurile pentru protejarea invenţiilor în Europa. În acest sens, el a propus o scădere a taxei pentru patent, dar şi proceduri mai uşoare de acordare a brevetului. Printre măsuri: reducerea numărului de limbi în care se prezintă documentaţia. Oficiul European pentru Brevete nu mai solicită decît traducerea documentaţiei în limbile engleză, franceză şi germană – ceea ce scade considerabil costurile pentru obţinerea actului. În acest mod, costurile pentru brevet nu vor depăşi 2600 de euro. Comisia vrea astfel să impulsioneze firmele mici şi întreprinzătorii creativi. Brevetele oferite de instituţia de la Munchen protejează invenţiile din 33 de state europene. (după *Frankfurter Allgemeine Zeitung)*

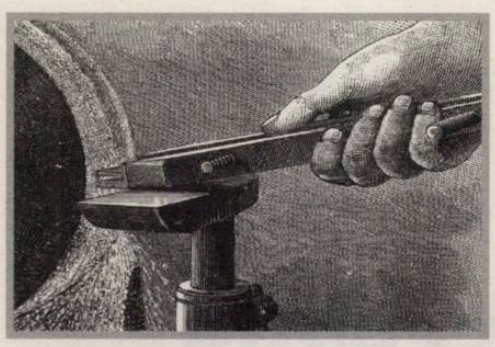

Robert SKIDELSKY

împotriva curentului

Keynes şi social-democraţia de astăzi

În *Teoria generală a ocupării forţei de muncă, a dobînzii şi a banilor,* Keynes sfîrşeşte prin a face un sumar al punctelor tari şi slabe ale sistemului capitalist. Pe de o parte, capitalismul reprezintă cea mai bună protecţie a libertăţii şi opţiunilor individuale, a iniţiativei antreprenoriale. Pe de altă parte însă, pieţele fără reglementări nu reuşesc să atingă două scopuri esenţiale ale oricărei societăţi civilizate. Aceste constatări ar sugera o implicare a guvernului, ceea ce coincide cu tendinţele caracteristice gîndirii de stînga.

Pînă la publicarea *Teoriei generale...* în 1936, social-democraţii nu ştiau ce să facă în privinţa ocupării complete a forţei de muncă. Politicile lor urmăreau să-i priveze pe capitalişti de proprietatea asupra mijloacelor de producţie. Cum ar putea să ducă asta la ocuparea forţei de muncă rămînea neclar. Exista o idee, iniţial enunţată de Marx şi Ricardo, că pătura capitalistă avea nevoie de o „armată de rezervă a celor fără muncă" pentru a-şi menţine profiturile. Conform acestei concepţii, dacă profitul ar fi eliminat, nevoia unei asemenea armate de rezervă ar dispărea. Munca va fi plătită la preţul corect, iar toţi cei care doresc să muncească vor putea să găsească o slujbă. Dar, lăsînd la o parte imposibilitatea de a naţionaliza întreaga economie prin mijloace paşnice, această abordare prezenta defectul fatal de a ignora cererea. Ea presupunea că şi cererea va rămîne întotdeauna aceeaşi, chiar dacă eliminăm profiturile.

Keynes a demonstrat că principala cauză a şomajului de durată nu era dependenţa de profit a muncitorilor, ci fluctuaţiile investiţiilor private într-un mediu nesigur. Aproape toate situaţiile de revenire ciclică a şomajului prezentau o corelaţie cu scăderea investiţiilor. Astfel, importantă este nu naţionalizarea capitalului, ci socializarea investiţiei. Industria poate fi lăsată fără grijă în mîini private, cîtă vreme statul garantează un nivel al investiţiilor necesar ocupării forţei de muncă. Acesta poate fi atins prin politici fiscale şi monetare: rate scăzute ale dobînzilor şi programe ample de investiţii ale statului.

Pe scurt, Keynes a urmărit să atingă un obiectiv-cheie al social-democraţiei, fără să schimbe proprietatea din industrie. Cu toate acestea, el n-a trecut cu vederea faptul că redistribuţia ar putea să ajute la ocuparea completă a forţei de muncă. O tendinţă mai mare spre consum ar putea să „servească în acelaşi timp drept motivaţie pentru investiţii".

Astăzi, ideile despre ocuparea forţei de muncă şi egalitate rămîn esenţiale social-democraţiei. Dar bătălia politică trebuie dusă pe fronturi noi. Dacă odinioară frontul era împărţit între guvern şi proprietarii mijloacelor de producţie – industriaşi, rentieri – astăzi, el are în prim-plan guvernul şi finanţele. Măsuri cum ar fi eforturile Parlamentului European de a reglementa piaţa derivatelor, interzicerea de către Guvernul britanic a aşa-numitelor „vînzări scurte" în ajunul crizei financiare ori cererea de a opri bonus-urile bancherilor sînt expresii contemporane ale dorinţei de a reduce puterea speculaţiilor financiare, care fac rău economiei.

Noua orientare spre îmblînzirea puterii finanţelor este, în linii mari, o consecinţă a globalizării. Capitalul se mişcă peste graniţe mai liber şi mai repede decît bunurile şi oamenii. În vreme ce marile firme internaţionale îşi folosesc de obicei marea concentrare de resurse financiare pentru a determina o continuă de-reglementare („sau plecăm în altă parte"), criza economică le-a transformat mărimea în responsabilitate.

A fi prea mare pentru un eşec a devenit, pur şi simplu, a fi prea mare. Keynes a putut vedea că „precaritatea pieţelor financiare este o parte deloc neglijabilă a problemei contemporane privind protejarea investiţiilor". Lucru cu atît mai adevărat astăzi – 70 de ani mai tîrziu. În loc să protejeze investiţiile în sectoarele productive ale economiei, industria financiară a devenit adepta protejării investiţiei în sine. Acest aspect are nevoie, şi de astă dată, de strategii guvernamentale active. Dar, aşa cum ar fi argumentat Keynes, este important ca expansiunea implicării guvernamentale să fie determinată de necesitatea unei economii sănătoase, nu de ideologii politice, social-democrate sau de altă natură.

Intervenţia statului trebuie să umple acele spaţii pe care sectorul privat nu le poate acoperi. Actuala criză economică demonstrează limpede că pieţele private nu sînt capabile să se reglementeze; regulile interne reprezintă, astfel, o zonă esenţială în care guvernul are un rol de jucat. În mod similar, problemele legate de timp împiedică firmele multinaţionale să-şi împartă pieţele pe compartimente. Ridicarea unor bariere în calea fluxurilor de capital sub forma taxelor internaţionale, oprind criza înainte ca ea să se globalizeze, reprezintă, aşadar, o altă sarcină a guvernului.

Contribuţia cea mai importantă a lui Keynes în zona social-democraţiei nu rezidă, totuşi, în amănuntele teoriei sale, ci în insistenţa lui privind rolul statului ca protector al binelui comun şi datoria acestuia de a completa şi reglementa forţele pieţei. Dacă avem nevoie de piaţă pentru a opri statul să se comporte rău, în aceeaşi măsură avem nevoie de stat pentru a împiedica pieţele să se poarte reprobabil. Aceasta presupune, astăzi, standarde în privinţa pieţelor financiare, limitarea puterii şi a profiturilor lor.

***Robert Skidelsky** este membru al Camerei Lorzilor, profesor emerit la Universitatea Warwick şi autor al unei biografii a economistului John Maynard Keynes.*

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

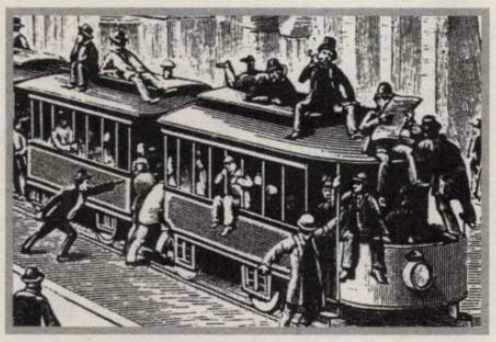

Sever VOINESCU

axa dus-întors

OTV

Acum trei ani, pe cînd postul dlui Dan Diaconescu funcţiona într-o garsonieră dintr-un bloc cu bulină roşie, am publicat următorul text într-un cotidian central:

„Există două feluri de telespectatori – cei care se uită la OTV şi cei care nu recunosc.

Din punctul meu de vedere, OTV este cel mai interesant produs media de pe piaţa televizuală. Şi totuşi, despre OTV se scrie puţin şi într-un singur fel. De la bun început, s-a stabilit că OTV e o televiziune de prost gust: televiziunea-tabloid, televiziunea care spală infractori şi cadavre, televiziunea scandalurilor, televiziunea mahalalei, televiziunea puşcăriei, televiziunea conspiraţioniştilor etc. Ca atare, oricine spune că îi place sau, măcar, că se uită la OTV e un om de prost gust. Ca şi manelele – gen pe care OTV nu-l ocoleşte deloc – televiziunea dlui Dan Diaconescu a ajuns ceva ce multă lume respinge la nivel discursiv, dar degustă în ascuns.

OTV are mare succes. După raportul cost-rezultat, cred că e de departe cea mai eficientă televiziune din România. Afişînd sărăcia de mijloace şi modestia integrală, OTV a atins cote de audienţă cu mult peste televiziuni cu pretenţii şi ştaif, punînd împreună toate trăsăturile mahalalei amărîte.

OTV e un produs dionisiac. Se consumă noaptea, eventual cu lumina stinsă, cînd omul e în cea mai intimă stare cu putinţă înainte de a se deda somnului în propriile aşternuturi. Pe ecran, sufletul României profunde de azi se exhibă extatic. Astfel, OTV se adresează unui cotlon neatins de nimeni altcineva. Nu mi-e clar dacă totul e rezultatul unui calcul cinic, dar briliant de marketing sau pur şi simplu cei care fac OTV aşa sînt şi nu pot face altfel. OTV comunică direct cu visceralul noroios, cu nivelul cel mai de jos al omului dar care, mă grăbesc să o spun, e la fel de legitim în ordine umană precum este şi cel mai înalt şi nobil palier. OTV satisface acel adînc întunecos de unde vine, de pildă, impulsul care te face să vrei să arunci o privire în coşciug cînd trece cortegiul pe stradă. OTV confirmă această zonă a umanului. OTV e televiziunea unde se simt bine dnii Vadim Tudor şi Gigi Becali, unde străluceşte Oana Zăvoranu, dar unde am putut vedea, în timp, şi pe dnii Băsescu şi Năstase. OTV e conştiinţa ascunsă – poate din pudoare, poate dintr-o ipocrită decenţă – a acestei naţii. Iar dl Dan Diaconescu are meritul de a fi intuit această nişă şi de a fi avut curajul să o exploreze. Preţul pe care îl plăteşte se vede bine: dezgustul celor din breaslă, al mediilor intelectuale etc. Am văzut numere halucinante la OTV. L-am văzut pe dl Dan Diaconescu citind sub degetul arătător al dlui Becali ore în şir, pagini după pagini, din *Războinicul luminii* de Coelho. Am văzut-o pe Oana Zăvoranu certîndu-se la telefon cu toată lumea, absolut cu toată lumea, adesea simultan. Şi Oana Zăvoranu ştie să se certe! Am văzut transformarea personajului Luis Lazarus în detectiv. Am văzut epopeea Prigoană-Bahmuţanu. I-am văzut pe dnii Vadim Tudor şi Becali porcăindu-se ca la uşa cortului. Sincer, unde mai poţi vedea aşa ceva?

Totuşi, a te uita la OTV nu presupune că aderi la valorile acestui post. Ştiu oameni pentru care OTV e tot ce poate fi mai dezgustător şi care, totuşi, se uită, aproape hipnotizaţi, cu orele, la televiziunea dlui Dan Diaconescu. Spectacolul uman pe care îl oferă OTV, adesea mizerabil, cu revărsări de vanităţi şi deversări de ignoranţă, cu momente care frizează demenţa, dar şi cu toropeli îndelungi, e irezistibil pentru oricine e fascinat de oameni.

OTV este o voluptate de tirania căreia numai cultura te salvează. Cu cît devii o fiinţă culturală, cu atît te îndepărtezi de această plăcere. Dar sînt foarte puţini cei care administrează cu graţie discretă subsolul umbros şi umed al propriei fiinţe. Iar cei mulţi au dreptul la televiziunea lor. Asta e OTV!"

Între timp, multe s-au schimbat. Sau, mai precis, multe s-au adăugat chipului pestriţ al OTV. S-a mutat într-un studio mare, a dezvoltat show-uri ample, dl Dan Diaconescu a început să joace un rol politic şi, accidental sau nu, a trecut prin arest în ceea ce a fost, cred, cea mai urmărită poveste de televiziune a anului 2010. În fond, nimic din acel OTV nu s-a pierdut. Substanţa sa originală s-a extins şi către subiecte care nu păreau, atunci, că alcătuiesc specialitatea postului. Dl Dan Diaconescu însuşi arată aspiraţii politice serioase şi încearcă să convertească un capital uriaş de credibilitate pe care l-a dobîndit ca realizator TV în intenţie de vot. La o primă şi superficială vedere contextul îi este favorabil. Fără dubii, dl Dan Diaconescu are şi capacitatea de a comunica lesne cu marea masă electorală. Dar aici, la porţile Orientului, nimic nu e simplu. Va deveni jurnalistul Dan Diaconescu lider politic? Îmi voi spune părerea săptămîna viitoare.

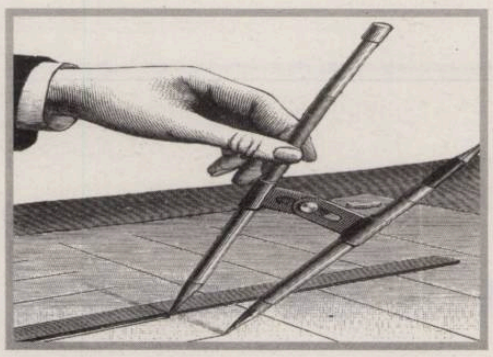

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Încă o stradă vulnerabilă

„Anton Pann, folklorist“ scrie pe plăcuţa cu numele străzii. Mai ales acel *k* pedant ne face să ne gîndim la un savant culegător al inepuizabilelor resurse de imaginaţie pe care literatura populară le-a pus în circulaţie orală în cursul vremurilor. Cîntăreţul bisericesc care a fost, în Bucureştii din prima jumătate a secolului al XIX-lea, poet, tipograf şi colportor are desigur, în istoria sensibilităţii româneşti, un loc mult mai larg decît orice învăţat cercetător din zilele noastre. Numele pe care-l poartă strada i-a fost dat fiindcă omul a locuit prin cartier, iar mormîntul lui se găseşte din 1854 în biserica Lucaci. Străduţa face legătura între „Mircea-Vodă“ şi „Lucaci“, adică între două zone care, la 1900, erau, deşi învecinate, clar diferite ca populaţie: burghezie românească în cea dintîi, pe cînd evreii se înghesuiau în cea de-a doua. Numai cineva care ar avea la dispoziţie arhive în care n-am acum timpul să caut ar putea spune cum vechiul ghetou, care se întindea pînă la malul Dîmboviţei, a căpătat un aspect confortabil şi european pe măsură ce creştea prosperitatea locuitorilor săi şi cum, atunci cînd li s-a permis emigrarea, scump plătită, acelaşi colţ al oraşului a fost colonizat cu ţigani.

Rezultatul este că, în căutare de terenuri în care să-şi planteze clădirile „postmoderne“, înalte şi rentabile, lăcomia investitorilor şi constructorilor a descoperit această stradă, pe care înfăţişarea ei patriarhală şi părăginită o face vulnerabilă. Patru case la rînd, cu numerele 23, 25, 27 (+27 A) şi 29, sînt părăsite şi ameninţate cu demolarea. Toate de aceeaşi vîrstă, probabil din anii dintre Independenţă şi pragul veacului următor. Cum ar putea arăta ele se vede la nr. 21, unde o casă de exact acelaşi caracter a fost restaurată pentru a adăposti ambasada Indoneziei (care, altădată, ocupa casa Dissescu pe strada „Orlando“, rebotezată „Gina Patrichi“). Cum sînt ele la ora actuală?

Sărăcie indecentă şi degradare. Una după alta, aceste case se aliniau cu intrarea spre o curte îngustă, intrare deasupra cîtorva trepte, dedesubtul unui fronton rotunjit sau triunghiular, cu o pereche de amoraşi sau cu ghirlande de stuc şi între semicoloane cu capiteluri corintice. Într-un caz sau două, această faţadă era dublată de încă una, fie în continuare, într-o prelungire a casei spre interiorul curţii, fie în spatele clădirii, deschizîndu-se spre o mică grădină. Vegetaţia le-a invadat, undeva doi copăcei au răsărit pe acoperiş. Tencuiala zidurilor este cojită sau pătată de lepra umezelii. Geamurile sparte de la ferestre sînt astupate cu cartoane sau scînduri, dacă nu lasă păsările să intre şi să iasă. Uşile lipsesc. Înăuntru, în încăperile pustii zac grămezi de gunoi. La o poartă, o ţigancă grasă, sprijinită într-o mătură, ne priveşte cu îngrijorare. La o fereastră, la una singură, au mai rămas nişte perdeluţe, între care o glastră cu flori mai indică o prezenţă umană. Ba chiar o strachină TV este înfiptă într-un zid scorojit. „Poarta e sudată!“, ne avertizează un băieţandru, iar grilajele de fier forjat, încă intacte, sînt o frumuseţe, singura amintire a unei năzuinţe spre lux. Alt avertisment este anunţul „Pericol de cădere“, spînzurat de un gard.

Vechiul oraş e lăsat să dispară, ba chiar, dacă moartea lui întîrzie, e împins în mormînt.

Pe lista monumentelor istorice, de curînd confirmată, sînt trei poziţii, datate „sf. sec. XIX“, numerele 9, 12 şi 20, doar atît, cu toate că, stilistic, casele a căror dărăpănare a fost aici plănuită şi întreţinută aparţin aceleiaşi categorii. Vechiul oraş e lăsat să dispară, ba chiar, dacă moartea lui întîrzie, e împins în mormînt. Nu sînt destul de frumoase locuinţele strămoşilor de acum o sută de ani şi mai bine? Nu-i adevărat, dovadă chiar casele care au fost reţinute pentru inventarul oficial, precum şi aceea, întinerită prin restaurare, pe care a luat-o corpul diplomatic.

Adevărata identitate a Bucureştilor era aceasta, nu acelea pe care le-au propus modernizările aduse de politica urbană a statului cînd şi-a instalat instituţiile sau cînd, din nevoia de prestigiu, a conceput faţade de bulevarde, la sfîrşitul domniei lui Carol I sau în deceniul lui Carol al II-lea.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

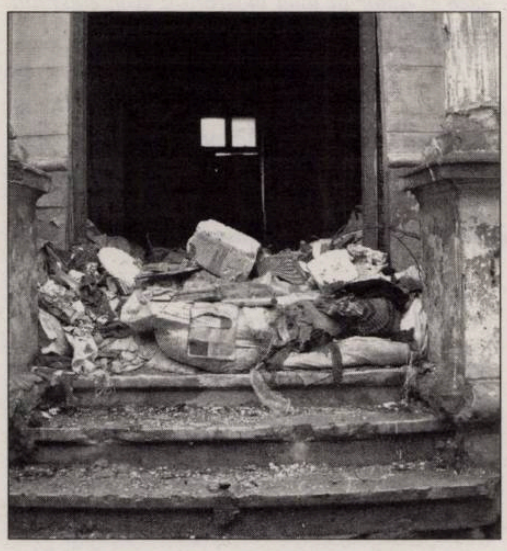

Daniel VIGHI

SOS Provincia

O măgăoaie prestigioasă

Pe o stradă comercială, în centrul istoric al Timişoarei, se află, la numărul 14, o clădire ponosită, cu geamuri dărăpănate. În monografia locului intitulată *Cartea străzii Eugeniu de Savoia* (Editura Brumar, 2009) istoricul Ioan Haţegan reconstituie trecutul imobilului. Îl reproduc pentru a-i identifica măgăoaiei biografia prestigioasă, dincolo de paragina care o macină nemilos.

Iată cum stăm: „13 februarie 1811, Dorothea Weldin(g) cumpără casa. 22 iulie 1827, Franz Weldin este moştenitorul casei, evaluată la 30.000 florini. 21 octombrie 1869, Barbara – soţia lui Franz Weldin, născută Friedrich – este moştenitoarea clădirii ce valorează 25.000 florini. În anul 1911 funcţionează aici cabinetul de avocatură al dr. Josef Weldin. Casa rămîne în proprietatea familiei Weldin în tot cursul acestui secol. În luna noiembrie a anului 1913, dr. J. Weldin obţine autorizaţia primăriei timişorene pentru a executa diverse îmbunătăţiri casei sale. În toată perioada interbelică, clădirea cu nr. 14 aparţine lui Anton Braun, renumit constructor de instrumente muzicale.“ (p. 33)

În acelaşi volum, scriitorul Tudor Creţu păşeşte în pustiul ruinelor imobilului nostru: „Eugeniu de Savoya 14: iz de lemn ars. Trei paşi am făcut şi m-am oprit. Rufele atîrnate luceau vag: singura fineţe era a feţelor de plapumă care, aproape, atingeau pămîntul. În rest, izmene, bluze şi ciorapi rînduiţi pe grilaj. Am vrut să mă apropii, să pun mîna. Era, nu ştiu de ce, important să simt exact cît de uscate/umede sînt. Liniştea era spartă de scîncete de copil.“ (p. 73)

Clădiri asemenea celei de aici sînt nenumărate în tot oraşul. La rîndul meu, am intrat în curţi din cartierul Elisabetin. Am cîteva însemnări mai vechi de un deceniu. Am adulmecat pe atunci trecutul oraşului tot aşa, într-o veche curte interioară, cu gangul şi rufele pe sfoară la balcoanele de lemn. Nu departe, o fostă proprietate a Cooperaţiei meşteşugăreşti care nu prea ţine pasul cu lumea capitalistă. Mai marii cooperaţiei practică o politică economic-nostalgică, în vreme ce organizaţia trăieşte prin închirieri ale spaţiilor comerciale. Pe la sate, clădirile Centrocoop sînt în paragină. În oraş la fel. Pe strada Memorandului, colţ cu Independenţei, nu departe de sediul ultramodern al Distrigaz, chiar acolo, o casă în ruină, jupuită de tencuială, aruncă în jur un aer de posomoreală hîdă, sfidînd autoturismele Hyundai şi Land Rover. Burdihania locativă urîţeşte oraşul, vremurile şi pretenţiile, cu nostalgii din vremea cînd aici era un atelier cooperatist-socialist de confecţionat plapume şi un util depozit de pene de gîscă. De ce nu ţin pasul directorii CENTROCOOP cu vremurile, nu ştiu. La cooperativa Dinamo vezi doar bătrîni răsăriţi din umbra unor blocuri precare cu televizoare cu diode la reparat. Meseriaşii lucrează în dorul lelii, bombăne împotriva lumii în care trăiesc şi se gîndesc la ciubucuri. Nimic nu s-a schimbat. Aici istoria a rămas suspendată în paragina zidurilor, a vitrinelor apărate de grilaje de fier forjat. Clădirile asemenea celei locuite de boschetari pe Eugeniu de Savoya nr. 14, în plin centru istoric al Timişoarei, au o poezie pe care o identific cu delicii. Intru în imobilul de la numărul 14, pe urma lui Tudor Creţu. Cineva bate spuma de ouă pentru tort; răzbat ţipete balcanice şi bufnituri prin ziduri pătate de mucegaiuri, de igrasii, de vechi prelingeri din streşine perforate de rugină; privesc mortarul căzut şi cărămizile rînjind stingher sub calcanul casei pe lîngă care păşesc vinovat, gata-gata să-mi cer scuze dacă deranjez pe cineva. Nu este cazul. Pătrund transfigurat de plăcere în curtea îngrădită de balcoane, cu izmene proletare fluturînd uşor în vîntul după-amiezii peste rondul de flori plantate în ochiul de pămînt al unor cauciucuri de autocamion RABA pe post de ghiveci.

***Daniel Vighi** este scriitor.*

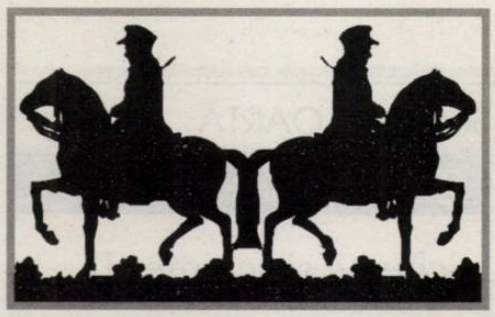

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

E fotbalul doar o infamie?

Doamnelor şi domnilor microbişti (şi nu numai) din orice servicii multilateral specializate, azi, cu cîteva zile înainte de finala Mondialului, ţin să vă aduc la cunoştinţă, fie şi într-un rezumat cît mai obiectiv, ideile de bază ale unui interviu acordat, la 10 iunie, ziarului *Le Monde* de către filozoful Fabien Ollier, directorul revistei *„Quel Sport?“*.

Titlul este demn de un penalty: „Cupa mondială, o alienare planetară“. Se porneşte de la următoarea idee: istoria Cupelor Mondiale este „o îndelungă infamie politică, economică şi socială, de la care turneul final din Africa de Sud nu face excepţie“. FIFA şi multinaţionalele care o sprijină au pus la cale o afacere financiară de mari proporţii, cu enorme beneficii. Nu e un secret pentru nimeni indecenţa cu care s-au ridicat construcţii luxuoase, „curăţîndu-se“ cartierele nevoiaşe, expulzîndu-se sărăcimea, o desfăşurare de bogăţii care urmau să convingă o populaţie aflată în majoritatea ei la nivelul a doi euro pe zi că va profita de o mană financiară. Politic s-a asigurat, printr-o mobilizare a forţelor militare şi poliţieneşti, o aşa-zisă pace civilă, în fapt o stare de asediu „pentru a proteja luxul şi a parca mizeria“, pentru a permite pseudopasionaţilor de fotbal „să vibreze“. Această mobilizare de masă în jurul echipelor naţionale a indus „o isterie colectivă obligatorie“. Diversiunea politică este evidentă: „în plină criză economică, singurul subiect care trebuie să ne intereseze este sănătatea dragilor noştri fotbalişti; e înduioşător“. În fond, asistăm la a face, printr-un proces de idealizare, din fiecare cetăţean un analist de cafenea. Este un suporterism obligatoriu, deghizat în „gîndire critică“ în orice moment, căci fiecare reclamă porţia sa de „opium sportiv“.

De aceea (şi aici, vă rog, atenţie!) filozoful declară negru pe alb: „Doresc ca echipa Franţei să nu treacă de primul tur al grupelor“, „fiind o echipă de mercenari milionari care joacă prost, dar etalează indecent un ritm greţos de viaţă, încălcînd principii morale elementare“. Nici intelectualii nu-s trataţi mai blînd. Ei sînt acuzaţi pentru că, în loc să se manifeste şi să domine în domenii socio-politice importante, „au ales să coboare în vestiare, să judece caricatural, idealizînd valorile pozitive ale sportului, justificînd ororile lui generalizate: violenţa, dopajul, escrocheriile, cretinismul suporterilor *(nota mea:* nici un filozof nu m-a făcut vreodată cretin). În ce priveşte violenţa, Fabien Ollier vede în fotbal „un generator de violenţă socială“, un „model de darwinism social“, căci logica lui o constituie competiţia şi înfruntarea: „A juca în acest spectacol ca actor supraplătit în faţa unor şomeri este şi aceasta o formă de violenţă“, după cum la fel de valabile în violenţa lor sînt „exacerbările naţionaliste, emoţiile patriotice, de-o vulgaritate şi absurditate dezgustătoare“. Filozoful refuză ideea unui proces de civilizaţie în sport. „E doar o formă de violenţă diferită, mai puţin evidentă, dar în nici un caz un recul al violenţei.“

Nu v-am rezumat ideile acestui interviu pentru a le combate punct cu punct, spre a slăvi – intrînd în aceeaşi provocare a absolutelor – binele din fotbal; prima mea reacţie, citindu-l pe domnul Ollier, a fost amintirea acelui an 1958 cînd Partidul Comunist Brazilian a demascat cu toată energia ca pe „o diversiune de la lupta de clasă“ extraordinara sărbătoare „a întregului popor“, am putea spune, primirea fastuoasă a naţionalei care cucerise în Suedia titlul de campioană mondială. Cît eram de stîngist pe atunci, m-a şocat această denigrare a fotbalului şi am intrat într-o dureroasă şi nemărturisită confuzie politică: cum poate fi o diversiune jocul lui Pelé? Diversiune la ce?

De atunci, oricîte dezlegări mi s-au oferit, de cîte ori aud de diversiuni, încă imatur filozofic şi ideologic, îl văd pe Pelé. Adunînd aici toate păcatele fotbalului – incontestabile pentru orice om de dreapta sau de stînga – filozoful nu a spus tot. Ca în orice pasiune omenească, nu totul e infam, cretin, scandalos – şi pînă la urmă ce facem cu olimpiadele greceşti ale unei democraţii în plin sclavagism? Toată înverşunarea redactorului-şef de la *„Quel Sport?“* (într-adevăr, care sport?) îmi este profund antipatică, fiindcă domnia sa îmi apare ca unul dintre acei gînditori, serioşi pînă la ridicol, cărora le stă pe cap soarta lumii, pînă şi atunci cînd văd o fază într-un careu de 16 m. E prea mult atît pentru soarta lumii cît şi pentru „coţofana“ aceea care nu vrea să intre în aţe. Îl prefer pe filozoful acela care conducea ziarul *Combat* şi între două articole fugea pe stadion şi se aşeza în spatele porţii lui Vignal (căci şi el fusese portar...) ca să-i audă respiraţia după un plonjon. Albert Camus.

un sport la Răsărit

Se spune că, în fotbal, nu mai există „echipe mari“ şi „echipe mici“. Şi totuşi... Care ne mai sînt reperele?

Asta e o marotă corect sportivă. Evident că există în continuare echipe mari şi echipe mici, ceea ce nu exclude accidentele de parcurs, vezi Franţa şi Italia. Diferenţa o face ADN-ul echipelor mari, care are inclusă capacitatea de a reveni. Momente, perioade de cădere există. Ghinionul celor mici e că nu se întîmplă, deocamdată, ca toţi cei mari să pice în bot în acelaşi timp. Nici n-ar fi logic. Azi alunecă pe coaja de banană unii, mîine, alţii. Cînd Cupa Mondială va fi cîştigată de Ghana sau Paraguay, atunci vom asista la apusul echipelor naţionale. Nu e exclus, dar nu e previzibil. În Europa, semnalele au fost Danemarca şi Grecia. Dar la nivel planetar marja de eroare nu există. Pentru că acolo, cînd obosesc jucătorii lumii vechi, se iţesc sud-americanii, şi cînd o iau ei razna se restructurează europenii. Germania, Argentina, Italia, Argentina, Germania, Brazilia, Franţa, Brazilia, Italia, ?????. Cînd „?????“ va ieşi din această logică mai stăm de vorbă despre democratizarea performanţei.

Radu NAUM

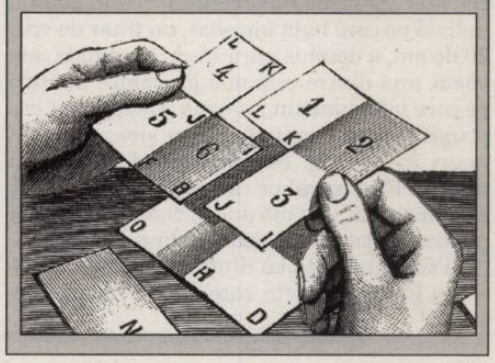

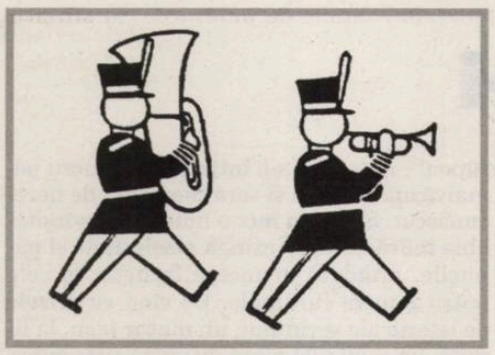

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Drumurile noastre. Toate.

Uitaţi-vă, pe drumurile patriei, la felul în care sînt semnalizate lucrările de întreţinere a şoselelor. Un suport strîmb, fixat cu un bolovan, de care atîrnă şui un semn incert, din tablă mototolită şi murdărită cu noroi. Semnul ăsta apare din neant, întotdeauna după un viraj, fără nici o avertizare, ca o fantomă a ceţurilor de la capătul Europei. Lîngă semn, un compatriot cu figura nimicită de bomba atomică a oboselii istorice, purtînd o vestă năclăită de toate unsorile lumii. În continuarea mîinii compatriotului, veţi descoperi, bălăbănindu-se, ca o pendulă cosmică a plictiselii metafizice, o paletă. Teoretic, paleta asta ar trebui să fie roşie pe o parte şi verde pe cealaltă. Evident că nu mai e de multă vreme aşa. Timpul şi umorul, marii noştri aliaţi istorici, au transbuie să îl decodifici soseşte oricum. Marele moment de înţelegere nu vine din alternanţa banală a culorilor roşu şi verde, care îţi spun că trebuie să te opreşti sau că poţi să mergi mai departe. Pricepi, de fapt, ce ai de făcut, după gesticulaţia imponderabilă a compatriotului. Se uită în zare, cu privirea încărcată de nostalgia perlelor muzicale din tezaurul de înţelepciune al folclorului nostru urban, trage o flegmă adunată din profunzimea continuităţii noastre pe aceste meleaguri, şi face un gest care e, pentru străini, cel puţin la fel de intraductibil ca legendarul nostru cuvînt „dor“. Ei bine, noi înţelegem enorm din acest gest. Nu pentru că avem o cultură a descifrării simbolurilor, ci pentru că deţinem o glorioasă experienţă seculară a complicităţii.

Pentru că nu putem lucra noaptea,
care e lăsată pentru somn, lucrăm ziua, oprind circulaţia,
şi admirînd coloanele lungi de kilometri.

format obiectul cu pricina în simbolul absolut. Pentru că nici nu contează dacă se mai înţelege ceva din paleta aia veche, scorojită, decolorată, pe care compatriotul însărcinat cu folosirea ei o flutură oniric. Ar putea să aibă orice alt obiect. O furculiţă, un pix, o coasă, un disc cu manele, sau un baston de abanos, cu mîner de fildeş. Mesajul pe care trebuie să îl decodifici soseşte oricum. Marele moment de înţelegere nu vine din alternanţa banală a culorilor roşu şi verde, care îţi spun că trebuie să te opreşti sau că poţi să mergi mai departe. Pricepi, de fapt, ce ai de făcut, după gesticulaţia imponderabilă a compatriotului. Se uită în zare, cu privirea încărcată de nostalgia perlelor muzicale din tezaurul de înţelepciune al folclorului nostru urban, trage o flegmă adunată din profunzimea continuităţii noastre pe aceste meleaguri, şi face un gest care e, pentru străini, cel puţin la fel de intraductibil ca legendarul nostru cuvînt „dor“. Ei bine, noi înţelegem enorm din acest gest. Nu pentru că avem o cultură a descifrării simbolurilor, ci pentru că deţinem o glorioasă experienţă seculară a complicităţii.

În lumea largă, căile de comunicaţie sînt spaţii investite cu un evident respect. Ori de cîte ori călătorim prin alte ţări şi dăm peste lucrări de întreţinere a drumurilor, ne extaziem în faţa spectacolului semnalizării. Orice lucrare, oricît de neînsemnată, se bucură de regia de lumini şi semne a unei superproducţii... rutiere. Pentru noi, şiragurile de lumini care clipesc, nenumăratele avertizări, puzderia de semne care îţi arată pe unde să mergi şi care te anunţă, cu kilometri înainte, ce trebuie să faci, reprezintă un subiect de povestit la întoarcerea acasă, cel puţin la fel de important ca marile muzee, catedralele, sau fortăreţele cocoţate pe dealuri. Şi pentru că, nu o dată, aspiraţiile noastre nu se potrivesc mai deloc cu realitatea în care trăim zilnic, pentru a nu aluneca în depresie, imediat după momentul de admiraţie, vin, izbăvitoare, negarea şi mistocăreala. „La urma urmei, ce vor ăştia să demonstreze cu toate prostiile astea luminoase? Ce-i cu toată circăreala asta de lumini, pentru un rahat de petec în asfalt, sau pentru tîmpenia de a tunde buruienile de pe marginea drumului? Asta e, domnule, manifestare de naţie care se plictiseşte şi nu mai are ce face. Nu mai ştiu pe ce să dea banii. Şi habar n-au să se descurce dacă le iei salopetele astea ştoc, becurile alea de te ameţesc, şi toate sculuţele cu care lucrează. Ăştia sînt varză dacă le iei schema şi desenul. Habar n-au să se descurce.“

Respectul pentru spaţiul public e marea noastră nostalgie. Pentru că trăim în absenţa lui totală, e subiectul nostru favorit de dezbatere, dar şi ciuca bătăilor, subiectul bancurilor antologice şi sursa caterincii naţionale; sublimul şi derizoriul deopotrivă. În cultura altor popoare, drumul e un spaţiu investit cu respect, nu doar cu grija întreţinerii. E un spaţiu public de mare importanţă şi un semn al valorii civilizaţiei. Cînd compatriotul nostru flutură abisal paleta scorojită şi flegmează în proximitatea semnului vag de circulaţie, fixat cu un bolovan, el nu ne spune, de fapt, că trebuie să ne oprim, sau că putem să mergem mai departe. Asta e doar coaja, pieliţa cocoanului de sensuri pe care le împărţim cu dînsul. *El ne spune că a mai trecut o zi din eternitatea jindului nostru naţional pentru lucrul bine făcut.* Ne spune că, poate, odată şi-odată, o să vină şi vremea noastră. Însă că, pînă atunci, mai e mult, şi că n-are nici un sens să privim, bălind, la bunăstarea altora. „Ăia la care ne uităm noi cu poftă au uitat să fie oameni. Sînt reci, distanţi, nu mai au rezistenţă la boli, pentru că se spală şi nu mai au anticorpi, n-au umor şi nu înţeleg bucuria vieţii“. *Orice urmă de resort interior al revoltei faţă de propria natură se transformă într-o uriaşă proiecţie. Pe istorie, pe soartă, pe invadatori, pe lume. Pe toată lumea.*

Nu există zi de la Dumnezeu în care să nu blestemăm drumurile acestei ţări. Puzderia de gropi şi de hîrtoape alimentează epopeic isteria naţională a circulaţiei rutiere. Pe fundalul acestei stări de spirit, delirul căutării noastre pentru aflarea unui sine al acestei părţi de lume îşi găseşte punctul culminant în următoarea imagine. Drum în lucru. E bine, zicem. „Se mai repară dracului mizeria asta de şosea pe care ne rupem maşinile. Ne-om mai civiliza şi noi“. Pentru că nu putem lucra noaptea, care e lăsată pentru somn, lucrăm ziua, oprind circulaţia, şi admirînd coloanele lungi de kilometri, aflate în aşteptarea minunatei bălăngăniri de paletă care ne izbăveşte de aşteptare. La un moment dat, coloana se pune în mişcare. Iar în urma ei, pe marginile drumului, rămîn dovezile de netăgăduit ale respectului nostru profund pentru spaţiul public. Munţii de gunoaie aruncate din maşini.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

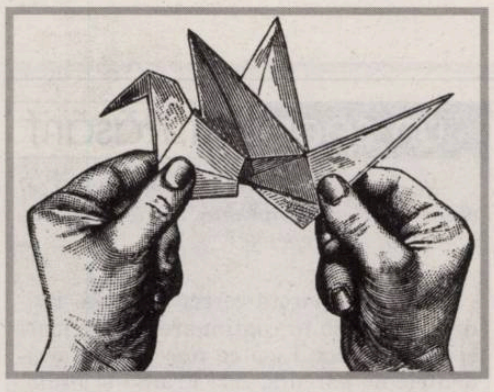

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Dinţii noştri

Pe români, ca şi pe calul de dar, cică să nu-i cauţi la dinţi. Potrivit statisticilor Uniunii Naţionale a Asociaţiilor Stomatologice, 95% dintre noi am avea probleme cu dantura. Mă întreb unde se găsesc restul de 5%. Statistica de mai sus îşi are rădăcinile în statistica de mai jos, care spune că, în medie, locuitorii acestei ţări folosesc un tub şi un sfert de pastă de dinţi pe an. Dacă s-ar spăla de două ori pe zi, aşa cum se recomandă, ar folosi, fiecare, cîte 6 tuburi pe an. Nu mai vorbim că, din aceleaşi statistici, am aflat că multe familii au o singură periuţă de dinţi pe care o folosesc în comun. În sfîrşit, se pare că şi ruşii stau mult mai bine la consumul de periuţe şi de pastă de dinţi pe cap de locuitor.

Eu totuşi am îndrăznit odată să caut la dinţi nişte oameni de prin Jilava. Era un reportaj în care, printre altele, trebuia să întreb indivizi de pe stradă cît de des merg la dentist. Ei bine, atunci am avut ceea ce se cheamă „norocul reporterului". Cînd primul individ pe care l-am întrebat, un tînăr de vreo 20 de ani, a deschis gura să-mi răspundă, am văzut una dintre cele mai groaznice danturi pe care mi-o puteam imagina. De fapt, nu era propriu-zis o dantură, ci un şirag de colţi negri în zig-zag, ca dinţii unui fierăstrău ruginit. Răspunsul pe care mi l-a dat a fost şi el pe măsură: „Nu mă duc niciodată la dentist pentru că pot să mă spăl pe dinţi şi acasă".

Problema asta cu dinţii românilor se observă în special prin sate, dar o zărim frecvent şi la emisiunile de la televizor. Şi vorba aceea, *de la o dantură urîtă nu te poţi aştepta la un discurs frumos*. Nu sînt convins că vina pentru această situaţie e doar a oamenilor, a educaţiei şi aşa mai departe. În şcoala generală, pe vremea lui Ceauşescu, aveam cabinet dentar. Aveam încă măsele de lapte şi dentista de acolo ni le scotea, mie şi colegilor mei, cu dalta, cîte două odată. Ne spunea mereu să nu mai mîncăm bomboane. Mi-aduc aminte cum mă avertiza de fiecare dată cu un ton ascuţit şi ameninţător, să-mi ţin limba departe de freza ei că altfel s-ar putea să mi-o taie. După vreo două vizite la acel cabinet, şi eu şi colegii mei am început să asociem dentistul cu un fel de torţionar. În cazul meu, asta venea după ce abia fusesem convins să o uit pe madam Berechet, cea care, înainte de a merge la şcoală, era pentru mine un fel de bau-bau. Aveam vreo cinci sau şase ani cînd mi-a spus că trebuie să-mi scoată un dinte, că iese uşor, că să stau liniştit, că nu doare nimic. La îndoielile mele, m-a ameninţat că dacă nu stau cuminte, îmi aplică procedeul clasic, acela cu legatul dintelui de clanţă, urmînd apoi să trîntească respectiva uşă cu putere. „Iese dintele imediat, dar uneori şi cu o bucată din gingie" – glumea ea, spre groaza mea. În cele din urmă, m-a convins să stau pe scaun, dar apoi a pronunţat către asistentă cuvîntul magic: „kelen". Spre ghinionul ei (şi al meu) ştiam ce înseamnă kelen, că e ceva care se foloseşte pentru amorţirea durerilor în cazul unor intervenţii dureroase. Am înţeles deci, că urma să fie de rău. Am sărit de pe scaun, am apucat speriat clanţa uşii şi am fugit afară. Nimeni nu m-a mai putut prinde atunci să mă aducă înapoi pe scaun. În zilele următoare mi-am scos singur dintele, cu mîna. Poate că madam Berechet era un stomatolog cît se poate de bun, dar în orice caz, ideea de dentist era pe atunci asociată cu durerea, cu un loc în care trebuie să dai socoteală, să fii certat şi speriat pentru diverse lucruri.

Între timp, ţara s-a mai civilizat şi procedurile dentiştilor s-au mai îmblînzit. Durerea nu mai e ceva obligatoriu atunci cînd intri pe uşa unui cabinet dentar. Se folosesc anestezice şi materiale bune şi, în general, doctorii iau în seamă doleanţele şi gesturile pacienţilor, nu le mai fac morală şi nu le mai cer lucruri imposibile, cum ar fi să aibă ei înşişi grijă de cum îşi ţin limba în timp ce li se lucrează în gură. Spun *în general*, pentru că, în particular, cineva mi-a povestit recent că dentistul la care a mers, un tip mai în vîrstă, i-a dat din greşeală cu freza în limbă. Şi-a cerut apoi un milion de scuze şi a încercat să-i oprească sîngerarea. Era un accident minor şi în cîteva zile rana s-a vindecat. Persoana respectivă s-a dus din nou, la acelaşi dentist, să-şi continue lucrarea. De data asta însă, stomatologul cel în vîrstă i-a scăpat freza în obraz, provocîndu-i o rană de două ori mai mare decît cea din limbă...

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Scheme şi schime (I)

Copil fiind (şi mai apoi), la noi în casă, era în uz o enigmatică expresie, anume „[ca] de pe cutia de ceai". Eu, unul, nu-mi aduc aminte să fi văzut, după război, o astfel de cutie misterioasă, dar intuiam că era vorba de, îndeobşte, prostul gust al feluritelor fotoportrete („bust în c... pe scaun", în picioare, de grup, de nuntă, de familie, ş.a.m.d.) E ceea ce, azi, se cheamă poze *kitsch*. – Cuplurile nupţiale, mai cu seamă, aveau un aer ţeapăn şi stupid care stîrnea ilaritatea cea mai francă, precum acest dublu portret-robot

care, nupţial fiind, principialmente, poate fi, nu mai puţin, funebru! Desenul, evident, nu e de mine, provenind din fondul de fonturi ale PC-urilor noastre, anume MS Outlook. În marea-i generozitate, ordinatorul este un depozit de, ştie-se, tot felul de „confecţii". Restrîngîndu-ne la vastul domeniu fizionomic, el ne oferă ochi, urechi, guri ş.a. *de gata*.

Avîndu-le, ne este foarte lesne să le îmbinăm (dîndu-le nuanţa convenabilă, desigur) într-o mulţime cvasiinfinită de portrete; portrete, bineînţeles, robot (aidoma, pesemne, cu acelea de pe cutiile de ceai, – şi similare, într-un fel, schematicelor masle ale cartomanţiei). Altminteri, idealul de frumuseţe însuşi al fiecăruia în parte, „genul" propriu de femeie sau bărbat (de unde şi expresia, cam desuetă astăzi, „X e [sau nu e] genul meu)", aduce a portret-robot.

Codrin Liviu CUŢITARU

Despre pedagogia spaimei

Vorbeam deunăzi cu părinţii unor copii mici. Amîndoi erau iritaţi că bunicii îşi educau nepoţii în spiritul Bau-Bau-ului tradiţional ori de cîte ori voiau să-i determine să mănînce. Vă amintiţi, probabil, şi dumneavoastră, din copilărie, vechiul şi aparent benignul îndemn pedagogic: „Dacă nu papi tot, te spun/dau lui Bau-Bau!". E drept, puţini copii au reacţionat, bănuiesc, la feerica ameninţare, de-a lungul diverselor epoci. Măcar Lupul-din-Pădure, Nenea Poliţaiul, Dulăul Grivei, Ţiganul Monel sau Mama Omida au materialitate, îi poţi vedea cu ochii tăi şi, ameninţat că le vei fi predat în regim de urgenţă, ai fi tentat; la rigoare, să îngurgitezi pasta nedefinită din farfurie, doar pentru a evita o experienţă exotică, dar Bau-Bau are, pe lîngă natura lui complet abstractă, şi ceva comic în identificarea propriu-zisă.

Şi, totuşi, doamna din cuplul amintit pornise o veritabilă cruciadă împotriva hilarului erou negativ şi, implicit, a lipsei de vocaţie paideică demonstrate de bunici. „Copilul creşte într-o lume a simbolurilor false", argumenta ea – trebuie să recunosc, destul de convingător – „unde viaţa, la un moment dat, îşi va demonstra absenţa consistenţei. Ce se întîmplă atunci cu copilul – devenit, între timp, adolescent? Îşi pierde credinţa în tot ceea ce îl înconjoară. Vede pretutindeni măşti gata să cadă, ipocrizie şi duplicitate. Va fi tentat să nege realitatea, pentru că reperele sale morale sînt distruse. Bau-Bau constituie o mare greşeală formativă. Şi, ca să fiu sinceră pînă la capăt, pe aceeaşi linie ideologică, şi pe Moş Crăciun îl consider un impostor extrem de nociv." Să adaug faptul că mama în cauză este psiholog, iar, în tinereţe, a scris şi poezii.

Este foarte adevărat că ne jucăm – uneori, iresponsabil – cu imaginaţia (sănătoasă) a celor mici, manipulîndu-i într-un mod lipsit, frecvent, de *fair-play* (am scris eu însumi, în trecut, despre astfel de „obiceiuri" mature, neetice pînă la urmă), dar stau şi mă întreb dacă „obiceiurile" în chestiune reprezintă nişte deprinderi culturale, nişte comportamente dobîndite (aşa cum părea să sugereze interlocutoarea mea) ori, dimpotrivă, nişte reflexe condiţionate ale naturii umane înseşi, nişte reacţii atavice de apărare (pe care le dezvoltăm la vîrsta infantilă, pentru a le perpetua apoi – ca exerciţii pedagogice – la maturitate)? Sîntem, ca atare, în relaţia noastră ancestrală cu Bau-Bau, victimele unor construcţii strămoşeşti sau ale unor instincte de adîncime,

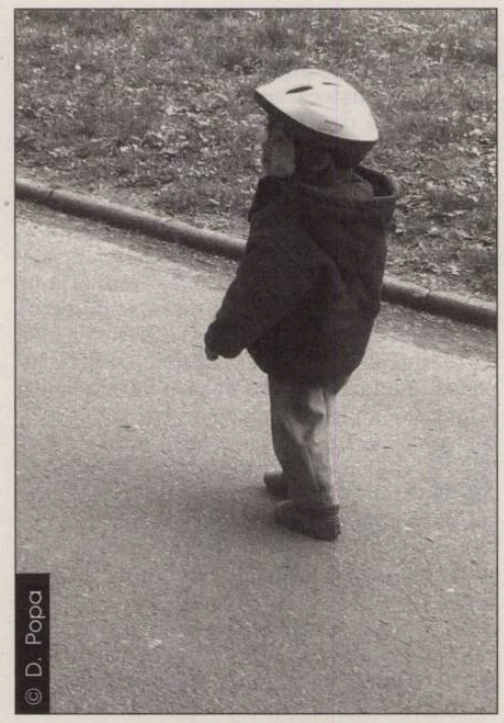

© D. Popa

cît se poate de fireşti? În locul unui răspuns teoretic – oricum, fără premisele exhaustivităţii – vă voi relata o întîmplare reală, petrecută în anii şaptezeci, într-un bloc comunist, proaspăt inaugurat la vremea respectivă.

Locuiam eu însumi acolo, „băiet fiind", împreună cu părinţii şi sora mea mai mică. O bună prietenă şi vecină de-a noastră îşi aducea, cîteodată, fiul (de acelaşi leat cu soră-mea) pentru a încinge o joacă alături de amica lui preşcolară. Eu, „şcoler" în toată regula (mai mare cu şase ani decît ei), îi priveam cu îngăduinţă adultă, exersînd indiferenţa crasă (deşi maşinuţele strălucitoare ale lui Marian – băiatul menţionat – îmi făceau şi mie încă, adesea, cu ochiul). O activitate favorită a celor doi prieteni era săritul cu putere pe podea şi chiuitul acompaniator. Deşi nici unul dintre ei nu cîntărea mai mult de douăzeci de kilograme, iar glasurile le rămăseseră (deocamdată) cristalin-puerile, trebuie să recunosc faptul că o anume bulversare se simţea în tînăra clădire de „prefabricate", la fiecare salt în duet. Vecinul de dedesubt, un jurnalist fără familie şi cu nervii, se pare, destul de zdruncinaţi, îşi crease reflexul ca, la prima zdruncinătură, să vină val-vîrtej la uşa noastră şi să protesteze vehement, ameninţîndu-ne că ne „va da la ziar".

Părinţii au început, tot mai intens, să-i liniştească pe copii, spunîndu-le că nu e de glumit cu „nenea de la doi". În discuţiile dintre ei însă, nu-şi ascundeau repulsia pentru natura colerică a vecinului ziarist, comentînd acid gestica şi vocabularul său. Îmi amintesc clar cum o dată, venind să-l ia pe Marian şi fiind informată despre o nouă izbucnire a individului de pe palierul inferior, prietena noastră a exclamat iritată: „Extraordinar, domnule! Ce tupeu să vii aşa la uşa omului! Ce tupeu, ce tupeu!". A doua zi s-a întîmplat un lucru nemaivăzut. Marian şi soră-mea erau de nerecunoscut. Se jucau într-o linişte desăvîrşită, abia îndrăznind să atingă maşinuţele şi păpuşile, altădată aruncate frenetic în cele patru puncte cardinale. De cînd cu crizele de isterie ale vecinului, un matur (sau, la limită, un copil mai mare, în speţă sussemnatul, cum spuneam, deja elev „de primară" pe atunci) trebuia să-i supravegheze, în chip necesar, pe cei doi, întrucît, mai repede decît te-ai fi aşteptat, lucrurile scăpau de sub orice control. De data aceasta, atmosfera era de-a dreptul sepulcrală, stîrnind chiar aprehensiuni (nu cumva au febră micuţii?, oare nu-i doare burtica?, nu sînt cam palizi? ş.a.m.d.).

Eu – aflat, probabil, sub poescul „impuls al perversităţii" – m-am aplecat, într-un tîrziu, protector, deasupra jocului silenţios al celor doi şi am întrebat, cu surîs discret diabolic: „Nu vreţi să săriţi puţin aici, în centrul covorului, şi să vedeţi care dintre voi poate să strige mai tare?". Privirile lor rotunde şi înfricoşate, ridicate spre mine într-un fel de implorare teurgică, vor supravieţui în memoria mea pentru totdeauna, ca simboluri, prin excelenţă, ale traumei sufleteşti. „Şşşt!", a şoptit Marian cu degetul lipit strîns de buze. „Să nu facem gălăgie că vine Tupeul!". Am rămas stupefiat. Cîtă vreme vecinul recalcitrant nu avea identitate, se plasa, pentru copii, în spaţiul purei abstracţiuni. Cînd un „nume" – *Tupeul* – a fost însă deconspirat, simpla sa menţionare a răspîndit teroare. De aceea nu sînt deocamdată convins că Bau-Bau e doar o invenţie populară şi nu o teamă atavică, pe care noi, în entuziasmul nostru lingvistic, *am numit-o* (hilar şi benign, cum spuneam mai devreme), „eliberînd-o" astfel din cutia Pandorei.

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Lumea celor care nu cuvîntă

– Păi, nu-mi daţi şi vinieta?

– Nu e nevoie, la ei e electronic. Prin control video... – îmi explică femeia de la ghişeu.

– Aha, da... – mă dau eu cunoscător, deşi nu pricep nimic.

Tot drumul m-am simţit urmărit şi am stat cu factura lîngă mine, ca să o arăt imediat dacă apare vreun poliţist să-mi spună că nu sînt în regulă. Mă gîndeam deja cum să-i explic faptul că eu am plătit, că poate am fost păcălit, dar că sînt o persoană de bună credinţă. Am formulat în minte chiar şi scenarii de negociere, poate şi un mic bacşiş, dacă o fi musai... Bineînţeles că nu a apărut nici un poliţist – şi chiar dacă nu aş fi fost în regulă, tot nu ar fi apărut, s-ar fi rezolvat tot „electronic“, căci ăsta e tot şpilul!

Mi-am dat seama că spre asta tind şi toate servicii noastre casnice care, din acest punct de vedere, sînt încă departe de a funcţiona cum trebuie, dar care ne transformă încet în nişte coduri şi tranzacţii virtuale între conturi, din care persoana noastră – şi drăguţul de „om de la ghişeu“ – dispar în cele din urmă. Şi eu cu cine mă mai cert dacă nu pricep de ce mi-au luat atîţia bani pe telefon sau lumină? – mă revolt eu premonitoriu şi răspuns nu găsesc...

Îmi trec apoi prin minte diverse discuţii avute cu unii şi cu alţii despre bănci şi problemele lor, din care nu am reţinut mai nimic pe considerent că oricum nu mă privesc. Ţin însă minte că cineva mi-a spus, la un moment dat, că activitatea de simplă manipulare a cash-ului constituie aproape 10% (sau cam aşa ceva...) din cheltuielile unei bănci – ceea ce mi s-a părut într-adevăr uriaş. Drept care este normal ca băncile să încerce să cadă de acord să elimine aceste cheltuieli – şi deci implicit oamenii care consumă timp şi bani cu număratul şi transportatul banilor. Altcineva mi-a calculat apoi cît pierd lanţurile de supermarketuri cu plata prin card, care oricum e pe cale să înlocuiască banii lichizi: cîteva secunde. Doar că aceste secunde înmulţite cu cîteva sute de milioane de cumpărători de-a lungul şi de-a latul lumii dau din nou cifre astronomice. Aşa că şi asta trebuie eliminat. Încep astfel să întrezăresc ceva despre menirea acelui *device electronic* despre care am auzit cîte ceva, care va fi implantat probabil în acel obiect indispensabil care a devenit mobilul şi care va prelua toate tranzacţiile noastre, de la plata transportului în comun sau cumpăratul ziarului de la colţ, pînă la împrumuturi între prieteni sau credite la bănci. Totul printr-o „recunoaştere“ electronică directă şi instantanee între *device*-ul meu şi *device*-ul lor. Tot aşa, instituţiile abilitate vor afla tot ce au nevoie să ştie de la mine, fără a mai pierde timpul ca să mă întrebe cine sînt ce vreau de la viaţă: cuvintele sînt şi ele consumatoare de timp...

O serie de alte informaţii şi amintiri încep să mi se învălmăşească în cap, pentru ca în final să se lege într-o imagine neliniştitoare: relaţiile umane costă. Aşa că trebuiesc eliminate! Iar băncile, care sînt primele interesate în această eficientizare, vor face totul ca să o realizeze...

Îmi trec prin minte imediat şi alte „bănci“, de la cele de spermă la cele de organe, trecînd prin cele de celule stem, care sînt deja prelevate la naşterea copiilor noştri. Cîte relaţii umane încurcate pot ele să eludeze deja!... Mă întorc apoi la ceea ce a devenit deja viaţa noastră cotidiană – mă rog, mai ales a celor mai tineri: Internetul şi comunităţile virtuale, tot ceea ce specialiştii numesc deja, de ceva vreme, „tehno-relaţii“, în care personalitatea individuală dispare în spatele codului virtual şi poate să intre şi să iasă din relaţie printr-un simplu click.

Nu-i acelaşi lucru, desigur, şi lucrurile sînt mult mai complicate. Dar în spatele lor se întrevede deja destul de clar o nouă fază a raţionalităţii birocratice propovăduite de Max Weber cu multe decenii în urmă. Birocratul perfect era deja o persoană generică, un personaj anonim în spatele unui *smile* profesional, oricînd transferabil şi înlocuibil cu alt personaj la fel de generic. Idealul actual al birocraţiei, în sensul ei profund de „raţionalitate“ organizaţională, merge însă mai departe şi devine propria sa dispariţie: o birocraţie perfectă este o birocraţie invizibilă, care dispare cu desăvîrşire în spatele unor tranzacţionări anonime perfect funcţionale şi controlate tehnic. O dată cu ea, şi beneficiarii birocraţiei trebuie să-şi lase psihologia proprie la garderoba intimităţii.

Cînd m-am întors în ţară, primul drum a fost la magazinul din colţ. Am cerut un pachet de ţigări „pe datorie“, deşi aveam banii necesari la mine. Dar aşa ştiam măcar că va trebui să mă întorc să dau banii şi să mai schimb şi eu o vorbă cu nea Costel, patronul magazinului.

ready made

„Cred că încep să devin un tip ştiinţific.

Citesc mult Cartesius, Kant şi lua-l-ar dracul pe taică-său lua-o-ar dracu pe – nu, cu ea n-am nimic, dar cu taică-său! al junelui Schelling adică, cel care propagă numai apologiile şi pologhiile sistemului identităţii al tăticului său. Un individ straniu, acest Schelling-bătrînul, o reptilă genială.

(N.B. Schelling adică nu este un bărbat unitar; este o reptilă genială, o rîmă uriaşă. La început avea o coadă fichteană; dar aceea era atît de subţire şi fără seva vieţii, încît o rupse îndată; apoi îi crescu în loc una de filozofie a naturii; aceasta era foarte puternică; din păcate, o suprimă cu şi mai mare forţă; şi atunci căpătă, în fine, o codiţă teologică comică; la asta, în cercurile competente izbucniră hohote de rîs; iar Schelling şi-ar fi rupt-o cel mai bucuros el însuşi cu dinţii; dar o şi îngropase deja într-un muşuroi de cîrtiţă, şi nu putea s-o apuce. Iar între timp muri, în 1854.)“

(Titu Maiorescu, *Jurnal şi Epistolar*, vol. III, Editura Minerva, 1980)

PUBLICITATE

„Sfârşitul CEAUŞEŞTILOR“
de Grigore Cartianu

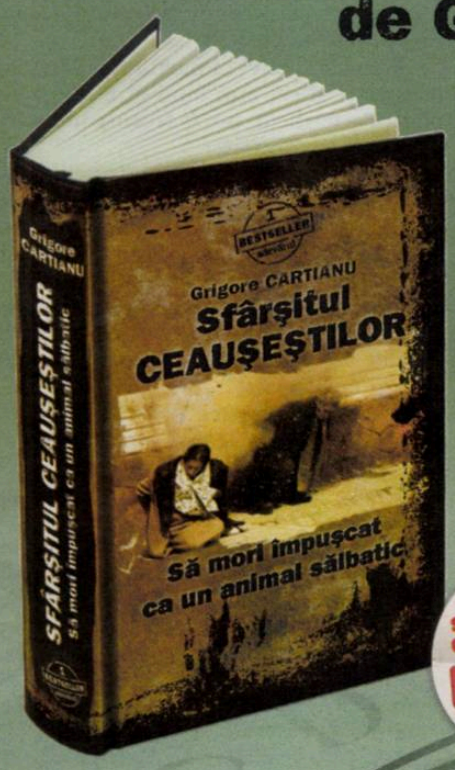

„Cartea de faţă este povestea loviturii de stat transformate în revoluţie şi a revoluţiei transformate în lovitură de stat.“
Alex Mihai Stoenescu, istoric

520 de pagini fascinante la doar 14,95 lei!

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

ACUM în librăriile adevărul

Cea mai vândută carte la Bookfest 9 - 13 iunie 2010

PUBLICITATE

Colecţia originală Jules Verne
BIBLIOTECA adevărul
„Căpitan la cincisprezece ani”
De miercuri, 7 iulie

Urmează:
“800 de leghe pe Amazon”
Miercuri, 14 iulie

Numai cu ziarul adevărul
proiect susţinut de orange

Pentru abonamente sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246, de luni până vineri între orele 09:00 – 18:00 sau trimiteţi e-mail la vânzări.directe@adevarulholding.ro.
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal).
Reclamaţii abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67.

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Basarabene, iarăși...

Cum ajungi din codru în cosmos, *via* Chișinău

Iată-mă-s revenit la Chișinău și, ca să vezi!, soarta le potrivi atît de bine încît și acum mă gîndesc dacă nu cumva o fi aici vreun semn de la Providență: dacă la ultima vizită am locuit la Hotelul Codru – aflat pe strada „31 august 1989" (ziua în care s-au decretat româna ca limbă de stat și reintroducerea alfabetului latin) –, acum drumurile vieții (plus o școală de vară a francofoniei) m-au dus fix spre Hotelul Cosmos, care se află pe bulevardul... vă zic mai jos care. Acest hotel (de 19 etaje, datînd probabil din anii lui Brejnev) oferă măcar o surpriză de proporții intergalactice: chiar în fața sa se află statuia ecvestră a regretatului (cel puțin de cîteva dame) Grigori Kotovski. Cine-i Kotovski? Un fost revoluționar bolșevic, mort de tînăr din cauză că el a luat comunismul într-atît de în serios încît (și ce vă spun acum nu veți găsi în *Sovieț-kaia ențiklopedia)* ajunsese să considere soțiile tovarășilor săi drept un fel de bunuri comune – motiv pentru care a și fost asasinat de unul dintre soții la a căror încornorare participa cu fervoare proletară.

Amplasarea contrastantă a unui hotel cu nume dedicat expansiunii cosmonautice a Sovietelor în spatele unei statui ecvestre a unui bolșevic nu este decît unul dintre multele detalii care fac din Chișinău un oraș predispus unei *lecturi* în căutare de simboluri. Chiar dacă e curat și verde cel puțin la nivelul străzilor centrale (par a fi unele probleme cu calitatea aerului, dar nu intru acum în detalii), chiar dacă are bulevarde largi, firme de servicii relativ puține, o industrie publicitară la începuturi și destule clădiri mari în construcție (semn că zona are un potențial economic în mare parte virgin – și încă nu mi-e limpede cine va profita de el modelîndu-l, UE sau Rusia!), Chișinăul oferă la tot pasul acele distonanțe care, unui vizitator cît de cît atent, sigur nu-i vor trece neobservate.

Drept care, în același perimetru urban poți vedea un monument închinat „eliberării" Moldovei sovietice „de sub ocupația germano-fascistă" (pe bulevardul Negruzzi, în fața Academiei de Științe), dar și un monument (a cărui piatră de temelie a fost pusă în plin centru mai alaltăieri, cu ceva polemici) care va comemora „ocupația sovietică" a Basarabiei, pe 28 iunie 1940. Pe aceleași străzi vezi galerii comerciale și malluri de ultimă generație (precum MallDova, ultraelegant și la fel de scump ca cele din București), dar și un comerț stradal haotic și pastelat, cu plăcinte, siropuri sau pahare de cvas albicios – ceva stil Big Berceni '90. Într-un restaurant *chic* și cu mîncare foarte bună din zona centrală, tocmai admiram marmura neagră care placa pereții răcoroși, cînd am observat ceva mai sus, deasupra unor oglinzi meșteșugite, o gură de aerisire desprinsă din montura prost făcută și lipită copilărește, cu scotch. Într-o seară, aproape de ora 23, mare (și totuși fugară) mi-a fost mirarea cînd, trecînd prin fața Hotelului Chișinău, am văzut că ceasul cu leduri de pe fațadă indica ora 16 și 15 minute – îți va fi aici încă și mai greu decît la București să găsești un ceas stradal care să indice ora cît de cît corectă. Dacă faci imprudența să iei un taxi de pe stradă, e inutil să aștepți pornirea contorului – prețul trebuie negociat cu șoferul, înainte de cursă.

Într-o zi, după prînz, aproape de Piața Marii Adunări Naționale, am văzut următoarea scenă: în stația de autobuz așteptau cîteva persoane, printre care și o localnică totuși majoră, cu picioare de circa doi metri virgulă patruzeci și șapte de centimetri fiecare și cu un piept avîntat care împingea cu atîta forță aer cald către Polul Nord încît, dacă ar fi văzut-o, Al Gore și alți ecologiști ar fi făcut stop cardiac. Spre stație venea, agale, un troleibuz – care, ajuns la vreo 3 metri distanță, taman îi cade sau i se desprinde una dintre antenele acelea de alimentare electrică și se oprește, inert. Din troleu coboară șoferul; de fapt, o bravă șoferiță de vreo 55 de ani și care avea niște mîini vînoase și musculoase cam ca Stallone în primul *Rambo* – semn că troleului ei îi cădeau sîrmele cam des. Nu știu ce îndemn sau rugăminte a adresat atunci șoferița musculoasă către juna pieptoasă – cert este că în minutul următor, una lîngă alta, umăr la umăr, ele au început să tragă forțos de frînghiile antenelor etc. A mai sărit în ajutor și un bărbat care aștepta în stație și peste alte două minute troleul o lua din loc, cu personajele amintite la bord.

Și, stimabile cititor de dincoace sau de dincolo de Prut, pentru că a început să plouă închei această parte a poveștii invitîndu-te pe dumneata la o probă de intuiție: ghici cum se cheamă bulevardul din Chișinău pe al cărui ax se află Hotelul *Cosmos?*

(va urma)

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Baia, butoiu' și putina

Nu știu astăzi de vor mai fi băi publice în București, Iași sau aiurea prin România. Și dacă or fi, mă întreb cui or folosi și ce profituri or mai aduce. Pe vremuri, băile publice erau destul de prezente, mult mai prezente decît în Franța, de exemplu. Dar acest lucru a fost posibil datorită civilizației otomane atît de prezentă și a turcilor care le și foloseau ori de cîte ori se aflau pe pămînturile valahilor. Nu că valahii nu s-ar fi spălat, ci doar că aveau o altă viziune asupra folosirii apei. Vă ofer numai cîteva ipoteze.

Medicul Constantin Caracaș descrie în a sa *Topografie* a Valahiei edificiul băilor din București. Băile nu sînt publice, ci aparțin unor „antreprenori" care percep un tarif pentru fiecare client. Din acest motiv, accesul nu poate fi decît limitat. Totuși, o parte a populației Bucureștiului folosește acest serviciu pentru că înaintea curățeniei se află desfătarea, înaintea igienei se află plăcerea. În încăperi mici și strîmte, un amestec între saună și baie, 10-12 trupuri deodată sînt îmbăiate de către băieși. Există însă camere deosebite pentru femei și alte camere pentru bărbați. Mai întîi se freacă membrele cu o gevrea, apoi se spală tot corpul cu „mult săpun" și, în sfîrșit, îi vine rîndul și capului. Apa caldă și apa rece alungă săpunul și mențin trupul în amorțire două sau trei ore. Baia nu este numai un prilej de curățenie, ci și de petrecere. Clienții se bucură de întîlnire chefuind în sala de îmbrăcare ceasuri bune, cu lăutari, cu gustări, cu băutură. Încăperile mici, lumea multă, aburii fierbinți, mirosurile trupurilor și a rufelor puse la uscat fac ca atmosfera să devină foarte repede „puturoasă". În plus, băieșii nu acordă atenție curățeniei: cearșafuri neschimbate, cîrpe ce trec de la un client la altul, pînzeturi îmbîcsite, maladii contagioase propagate cu ușurință. Scopul unei astfel de băi este „desfătarea și moliciunea asiatică", nicidecum „curățenia trupului", și asta dintr-un motiv cît se poate de simplu: „fiindcă nu se păzește curățenia cuvenită la așternuturi și la rufe".

Doctorul Ștefan Episcupescu laudă calitățile curative ale apei și oferă o rețetă de „baie întăritoare" ce ar putea să se urmeze „o dată și de două ori pe săptămînă", negreșit numai în zilele „cele mai frumoase și mai luminoase", în odăi curate și bine aerisite. Recomandată tuturor (femeilor și bătrînilor, bolnavilor și sănătoșilor) și pentru orice: „de înviorare, de întărirea trupului, de sănătatea și frumusețea trupului". „Scăldătorul" și „scăldătoarea" se pot cufunda în scăldătoarea „dreasă" cu o serie de ierburi. Apa, caldă cît „va răbda mîna", se drege cu „frunză de izmă de grădină, frunză de mătăcină sau lămîiță, frunză de rozmarin, frunză de jadeș, frunză de cimbru, floare de soc, floare de mușețel, floare de livant și foi de floare de trandafir", peste care se adaugă „o vadră de vin", dar nu orice vin, ci din cel „bun". O jumătate de ceas se petrece în marele butoi parfumat și îmbietor, după care trebuie negreșit să se intre în așternut, „spre odihna somnului". Nici n-ar fi de mirare dacă ne gîndim că nu numai miroasele binefăcătoare ale ierburilor penetrează trupul, ci și aburii îmbietori ai alcoolului. Cum să nu te apuce somnul!?

Baia este, mai întîi de toate, lăudată pentru proprietățile ei curative. Și în acest mod este folosită de Eufrosin Poteca. La 1847, aflat în „slăbiciune", călugărul îl consultă pe medicul Sechel, care „îi didese o rețetă pentru băi". Conștiincios, Poteca prepară douăzeci de zile la rînd băi calde „cu tărîțe de grîu și săpun prost" și, totodată, își curăță organismul cu o fiertură de zer preparată din „una oca lapte fiert cu cicoare, păpădie, dreagaveiu și coada șoricelului". Dieta se urma astfel: „întîiu luam această curățenie dimineața, apoi după ce mă scotea de 3 ori, beam cafea cu lapte; apoi, după un sfert, intram în putina cu apă heartă, și într-însa era sacu cu tărîțele și cu săpunul ce ferseseră înpreună". Deși baia curativă îi fu de ajutor, Poteca preferă să se asigure și printr-o cură de alte 20 de băi, dar de astă dată urmate în celebra stațiune balneară de la Mehadia.

Apa vindecă, întărește și abia apoi curăță. Apa și săpunul folosite pentru igiena zilnică nu aparțin încă cotidianului, chiar dacă doctorul Caracaș sau doctorul Episcupescu le recomandă ca panacee ale sănătății trupești. Apa se numără printre ingredientele utilizate în revigorarea organismului slăbit, înfrumusețarea chipului ofilit, curățarea trupului molipsit de boli.

Iată cîteva idei de petrecere a verii în putina și butoiul pline ochi cu vin și plante de leac.

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Hai la lupta comună

„Prefectura Poliției Capitalei 13 iunie 1943

Activitatea comunistă

(...) Sîntem informați că în urma desființării Internaționalei a III-a s-ar fi luat măsuri ca toți simpatizanții mișcării comuniste să activeze în cadrul unor organizații patriotice. (...)

Membrii activi ai partidului vor fi selecționați și cei mai buni și mai dispuși pentru sacrificiu vor fi trecuți în cadrul unor echipe teroriste.

Conducerea centrală a mișcării comuniste a dispus ca toate comitetele de pace și antifasciste să încerce o apropiere de foștii conducători și membri ai Partidului Social-Democrat.

Partidul are interes ca să atragă un număr cît mai important din rîndurile foștilor social-democrați în comitetele de pace și antifasciste.

Pentru derutarea autorităților urmează ca în fruntea fiecărui comitet de pace sau antifascist să activeze un fost social-democrat, prin aceasta căpătîndu-se mai ușor aderenți.

Se va merge pînă acolo încît se va lăsa libertate completă de acțiune social-democraților intrați în comitetele de pace și antifasciste și numai după ce vor fi complet angrenați în aceste noi organizații comuniste deghizate vor fi obligați să accepte lupta comună cu membrii mișcării comuniste.

Acțiunea comunistă se urmărește îndeaproape."

(Arhivele Statului București, dosar nr. 45/1943, ff. 93-94; în vol. col. *23 August 1944*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984)

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Cu profesorul la control (II)

Criteriile de performanţă cuprinse în fişa de evaluare a cadrului didactic par a fi construite în jurul a două sau trei idei fixe pe care autorii lor le au despre ce ar trebui să facă un dascăl performant: 1) să respecte legile, programele, normele, regulile trasate de minister; 2) cunoştinţele predate „să aibă caracter aplicativ“ şi 3) să-şi îndeplinească obiectivele şi sarcinile. Nimic despre creativitate sau iniţiative proprii. Nimic despre atributele cu care ar trebui să fie înzestrat orice pedagog bun. Cu alte cuvinte, dascălul este un simplu executant. Totul e fixat, standardizat, legiferat de sus, de la minister sau inspectorat. (Nu-i vorbă, că nici cadrele didactice nu se înghesuie să dezvolte cine ştie ce proiecte de reformare a învăţământului: după cum spuneam, pe forumurile lor, în afara cîtorva reclamaţii răzleţe, mai toate fără soluţii, discuţiile, de altfel cuminţi, se învîrt în jurul pensiilor, a examenelor de titularizare sau de obţinere a unei gradaţii.)

Deşi am citat şi în articolul anterior formulări obosite, înţepenite, ruginite, găsite în acest document al Ministerului Educaţiei, nu mă pot abţine să nu o fac din nou, dată fiind amploarea dezastrului: astfel, profesorilor li se cer, printre altele, următoarele: „furnizarea de feedback şi informarea sistematică a educabililor“, iarăşi „comunicarea sistematică, către beneficiarii de educaţie, a rezultatelor evaluării“, „evaluarea satisfacţiei beneficiarilor de educaţie conform procedurilor stabilite la nivelul unităţii de învăţămînt“ (revin cu întrebarea, cum evaluezi gradul de satisfacţie al beneficiarilor ca să ştii ce note îi dai profesorului?), „utilizarea metodelor active (care presupun activitatea independentă a educabilului, individual sau în grup) în activităţile de învăţare“ (aşadar, dacă vreun profesor a ajuns să stea la catedră fără să ştie ce înseamnă „metode active“, nu-i nici o problemă, i se va explica în timpul evaluării ce înseamnă).

Finalul documentului se referă, în acelaşi limbaj de lemn, la ce ar trebui să se întîmple după evaluare. Citez: „În spiritul îmbunătăţirii calităţii, orice evaluare trebuie să producă consecinţe. Aceste consecinţe pot fi individuale sau instituţionale.“ Mai precis, care sînt ele? „Rezultatele evaluării vor avea consecinţe la nivelul salarizării şi al relaţiilor de muncă, care vor fi reglementate prin act administrativ separat.“ (Care este legătura dintre relaţiile de muncă şi punctajul obţinut de profesor? N-am găsit răspunsul în nici una dintre anexele documentului.)

Principalul scop al unei evaluări este acela de a recunoaşte, de a aprecia meritele celui evaluat sau de a găsi greşelile acestuia şi soluţiile lor de remediere. Este, deci, esenţial ca atît evaluatorul cît şi cel evaluat să fie cooperanţi, pe cît posibil obiectivi în aprecieri, pregătiţi să recunoască greşeli sau merite, dispuşi să accepte punctul de vedere al partenerului de dialog. Or, o evaluare, care are drept consecinţe modificări salariale, poate produce două efecte, amîndouă nocive: 1) ameninţarea cu o eventuală scădere a salariului transformă evaluarea într-o bătălie pe viaţă şi pe moarte, în care cu greu ne-am putea imagina că dascălul, şi oricine aflat în locul lui, şi-ar mai putea asuma orice fel de erori în activitatea sa, oricît de neînsemnate. Sau 2) în orice evaluare sînt analizate sarcinile şi atribuţiile descrise în fişa postului. Atunci, mărirea venitului lunar pentru un punctaj maxim obţinut îi inoculează dascălului falsa impresie că ar putea fi răsplătit cu un surplus de bani doar pentru că este un bun dascăl.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Animalele (comunitare) şi oraşul

Pe vremea lui Ceauşescu erau şobolanii. Cînd te duceai la film, cu clasa, pe „bulevard“ (6 Martie pe atunci, Kogălniceanu – acum) treceau pe sub picioarele tale în viteză, traversînd teritoriul comun. La primul ţipăt, toţi ocupanţii sălii (de multe ori mîncători de seminţe, floricelele de atunci) ridicau picioarele.

Şobolanul trecea, şi filmul continua. Prin anii '80, îi mai puteai vedea seara, la metrou, spre ora închiderii; sau pe lîngă tomberoane. De asemenea, puteai auzi despre ei din poveştile *horror,* în parte adevărate, care circulau semi-underground pe atunci: un asemenea specimen se urcase pe iedera crescută pe cutare bloc, ajunsese pînă la etajul X şi-l muşcase, mortal, pe bebeluşul de acolo.

Pe propria piele, rozătoarele în cauză erau mai puţin îngrozitoare. Pe una dintre ele am observat-o în corelaţie cu o altă specie locuitoare a oraşului nostru, în variantă comunitară sau cu stăpîn – pisica. La propriu, în perioada în care locuiam într-un demisol: am văzut un motan, pe trotuarul din dreptul geamului meu, jucîndu-se cu un şoricel, probabil înainte să-l mănînce. Imaginea nu era deloc plăcută şi mi-a adus aminte de psihopaţii din filmele de gen, care-şi „frăgezesc“ victima înainte s-o omoare.

Motanul în cauză mi-era un mai vechi cunoscut. Într-o noapte, în timp ce dormeam cu geamul deschis (geam care avea gratii), am simţit că cineva se uită la mine: era pisoiul respectiv, adăstînd, impertinent, pe pervaz. Făcea parte dintre cei semi-vagabonzi (avea un domiciliu fix în zonă, dar mai mult hoinărea decît stătea acolo).

Specia asta de motan semi-nomad e foarte răspîndită. Propriul nostru motan, de acum mulţi ani, intra în aceeaşi categorie. Pleca şi se întorcea cînd avea chef. Nu întotdeauna singur: într-un an, cînd ne-am întors de la mare, în sufragerie, pe canapea, am găsit nu o pisică, ci cinci.

Mîţele se numără, totuşi, printre locatarii necuvîntători plăcuţi ai oraşului. Deşi uneori pot avea şi ele o nuanţă impertinent-înspăimîntătoare: atunci cînd îţi taie calea în viteză, ţîşnind de după vreun gard şi alergînd spre o destinaţie esenţială, cunoscută doar lor.

Asemenea cîinilor, care se poartă explicit diferit ziua faţă de noaptea şi cînd sînt singuri faţă de cînd sînt în grup. Ziua, pe strada mare, cîinii bucureşteni sînt, în general, plăcuţi – şi mimetici – parteneri de agitaţie: sînt de mult celebri patrupezii care traversează pe trecerile de pietoni şi chiar pe verde. Noaptea, grupaţi confortabil pe aleile din jurul blocurilor, nu ezită să atace, trecînd în categoria maidanezului care l-a muşcat (mortal!) pe bietul japonez, acum cîţiva ani.

Dar nu sîntem înconjuraţi doar de mamifere: păsări avem, slavă Domnului, cît cuprinde; eu, una, mă culc şi mă trezesc în croncănit vesel (şi insistent) de ciori. De la geamul meu, le observ uşor. Nu mă pot abţine, cînd le văd forfotind aparent nervoase, să nu le plasez în scena din *Păsările.*

De altfel, nu a trecut mult timp de cînd, sub ameninţarea gripei aviare, ne uitam urît la orice zburătoare care trecea pe deasupra capului nostru – chair dacă era vorba de inofensivii porumbei şi guguştiuci sau de vrăbiile care ne mănîncă firimiturile de pe pervazuri.

Dacă ar fi să coborîm şi mai jos pe lanţul trofic, şi să ne întoarcem la nota neplăcută de la început, ar trebui să mai amintim o categorie de vieţuitoare cu care în special locuitorii blocurilor bucureştene se întîlnesc destul de des: gîndacii de bucătărie. Şi aici există, evident, variaţiuni: aceştia pot fi mici sau mari, negri sau roşii. Cei roşii primează, am constatat. Mai nou, cei mari şi roşii. Cu care te poţi întîlni pe scările blocului, morţi sau vii. Sau în propria baie, avînd acelaşi sentiment ca în cazul motanului de pe geam: că cineva se uită la tine.

Nu ţin să dezvolt subiectul legat de cea din urmă specie (despre care ştim cu toţii cît de repede se înmulţeşte şi ce spune despre igiena oraşului şi a locuitorilor săi). Mă mărginesc doar să conchid, ca-n orice compunere care se respectă: şi oraşul nostru se bucură de o faună aparte…

Selma IUSUF

legende urbane

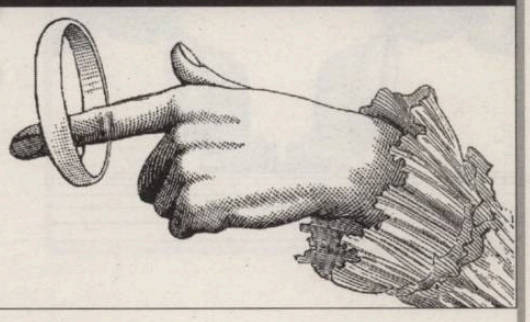

Oraşul ca o sufragerie

Pînă de curînd, plăcuţele cu litere scrise cursiv, şcolăreşte – „Nu călcaţi pe iarbă!“ – îl uimeau de regulă pe orice occidental care obişnuia apoi să întrebe ce fel de culturi nemaipomenite de plante aveam prin toate parcurile încît meritau să fie semnalate. Anul trecut, prin hotărîre de Consiliu General, în Bucureşti s-a dat liber la stat pe iarbă. Dar nu toate parcurile par a te invita să te tolăneşti la răcoare, să citeşti o carte, să mănînci un sendviş, pentru că presiunea publică a trecătorilor „corecţi“ de dincolo de oribilele gărduleţe de fier forjat e mare. Încercaţi prin Cişmigiu. Sau nu. Veţi găsi o doamnă/un domn care să se uite pieziş. Aceiaşi care la bloc la ei îşi apără grădiniţa din faţa geamurilor cu preţul vieţii şi al mingiilor unor nefericiţi copii.

O îndelungată interdicţie stupidă de a te bucura de propriul tău oraş a lăsat urme aproape nevindecabile în unii (mai copţi) dintre noi. Probabil că din asemenea interdicţii se nasc şi gesturile reflexe de a îngrădi cam orice. Pomişori în cuşti de metal, gratii de fier de-a lungul trotuarelor, spaţii obturate, teama de orizont, de liberă trecere, de continuum. Paradoxal, un soi de continuum ne oferiseră comuniştii pe vremea lui Ceauşescu. Poate că unii dintre dumneavoastră vă mai amintiţi că, prin anii '80, gestionarii de cîrciumi fuseseră obligaţi să scoată perdelele de la ferestre. Ca nu cumva, Doamne fereşte, să se adune la fereală o mînă de beţivi şi să conspire cevaşilea, deasupra unui pumn de creveţi vietnamezi. Eram şi noi, aşa, un Amsterdam trist, fără perdele.

Între timp ne-am recuperat intimitatea, dar am lăsat oraşul un loc neprietenos. Mi-aş dori Bucureştiul un fel de oraş-sufragerie. Dar nu una din cele în care vreo tanti obsedată de scamele de pe covor să mă pună să mă descalţ la intrare. Sau să stau cu teamă că modific unghiul vreunui milieu. Că dau peste vitrina cu bibelouri. Bucureştiul ar trebui să fie ca un magazin în care ai voie să pui mîna pe toate obiectele. Să te invite să-l cîntăreşti, să-l guşti şi să trăieşti în el. Trec destul de des pe lîngă Parcul Izvor şi mă bucur de fiecare dată cînd văd lume aşezată pe iarbă vorbind, mîncînd, citind, pupîndu-se, în fine, o lume normală şi dezinhibată. Mă bucur, zic, deşi mi-ar plăcea să trec pe lîngă ei şi să nu mi se pară nimic notabil. Ca Parcul Izvor de acum mai sînt cîteva locuri prietenoase prin oraş. De găsit pretutindeni prin Europa civilizată. M-am întrebat însă de multe ori după ce gen de mobilier stradal ar putea fi recunoscut Bucureştiul, dintr-o singură privire. După cabinele telefonice ca la Londra? După felinarele de stradă ca la Paris? După tonetele cu hotdogi ca la New York? După toaletele publice circulare unisex ca la Amsterdam? OK, o posibilitate ar fi să plimbaţi un străin prin sectorul 4, la Piedone. Cîtă diversitate, atîta veselie. Omul are votanţi fideli, care probabil că-i vor aduce şi următorul mandat. Face curat, a pus sumedenie de brăzişori spiralaţi în nişte cutii sincere de lemn de-a lungul şi de-a latul trotuarelor, a făcut fîntîniţe arteziene din gresie lucioasă cu jeturile de apă luminate zglobiu în verde-albastru-galben, pe timp de noapte. Şi cîte şi mai cîte. De Crăciun e nebunie: boschetele şi colanul de luminiţe. Sectorul 4 e irepetabil. Şi în restul sectoarelor bucureştene ai primarul la pachet cu idiosincraziile lui. Cîţi gospodari, atîtea viziuni asupra oraşului. Cîţi proprietari, atîte stiluri de case. Noi şi vechi, deopotrivă.

În fine, apropo de bariere mentale. Zilele trecute, undeva în centru, pe terasa unei cafenele absolut civilizate, o imagine de normalitate (care mă bucură iară): cineva, cu un laptop deschis, cu o cafea şi o cutie cu noutăţi biscuiţi americani Oreo's în faţă. Instantaneu mă fulgeră un gînd răutăcios, nouăzecist: „Da' un kakaolu kremali nu vă mai ajunge?“.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

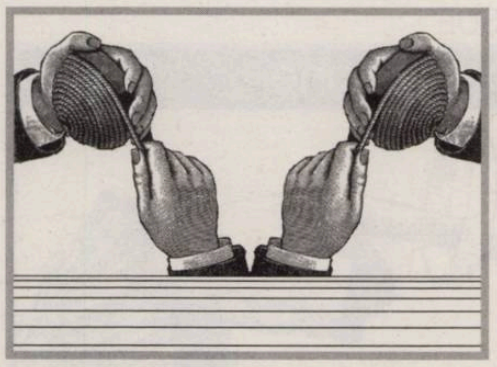

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Cinci ani de la precedentele inundaţii fără precedent

Acum cinci ani am făcut pentru *Dilema veche* o analiză a modului în care s-a comportat statul român la inundaţiile de atunci. Articolul se numeşte „O învălmăşeală binevoitoare – statul român la inundaţii“ şi poate fi citit la secţiunea „Dileme de altădată“ de pe site-ul revistei.

Vorbeam atunci despre ficţiunea legală care este Sistemul Naţional de Management al Situaţiilor de Urgenţă, o structură formală foarte complicată care reuneşte pe hîrtie ministere, prefecturi, autorităţi locale şi vechea Protecţie Civilă. Evident, structura de comitete şi comiţii este ilogică, aşa că, atunci cînd s-au produs acele evenimente, Protecţia Civilă a intrat în priză rapid, iar miniştrii, prefecţii şi celelalte autorităţi locale s-au repezit care cum puteau să ajute, fără nici o legătură cu organizarea şi atribuţiile de pe hîrtie. Ceea ce pare că se întîmplă şi acum. Doar că ne aducem aminte de problemă cînd ne loveşte cîte ceva. Atunci, în 2005, şeful întregii structuri administrative, Vasile Blaga, declara că „Mă mir că mai acţionează în condiţiile astea“. Întîmplător, acelaşi om este acum ministru şi cred că întrebarea legitimă pe care ar trebui să i-o adresăm este ce a schimbat în aceşti ani (cît a fost prin Guvern) şi ce a pus în practică din lecţiile învăţate atunci. Nu am informaţia necesară să trag vreo concluzie, dar cred că viitoarele anchete jurnalistice de la această întrebare ar trebui să plece.

Dacă aşteptaţi ca acesta să fie încă un articol isteric în care politicienii sînt criminali, funcţionarii idioţi şi sinistraţii victime nevinovate, nu va fi cazul. Sînt destule prin presă aşa. De fapt, presa reacţionează acum exact, dar exact, ca atunci. În primele zile este pur isterică. Apoi, este isteric-sufletistă şi face campanii, binevenite, de strîns şi trimis ajutoare. Pe urmă, o parte a presei va descoperi cazurile în care şi oamenii sînt de vină, ba că şi-au făcut casele aiurea în zone inundabile, ba că stau cu mîna în sîn în timp ce soldaţii le fac curat în case. Apoi, presa va uita complet de inundaţii şi se va lua cu altceva. Aş paria că Parlamentul va face o comisie de anchetă. Comisia va întocmi un raport stufos, din care presa va înţelege că cineva a furat banii de diguri. Şi cam atît. Peste cîţiva ani vom avea iar inundaţii şi o vom lua de la capăt.

Ce ar trebui să discutăm? Ce face statul între inundaţii. Preşedintele Băsescu a făcut imediat valuri la prima vizită la sinistraţi, întrebîndu-i dojenitor de ce şi-au construit casele acolo. Întrebarea este corectă, deşi neplăcută în situaţia actuală. Se vede lesne că apele au o tendinţă enervantă de a lovi case construite unde altădată era interzis să construieşti. În aceste condiţii, statul, adică primăriile, nu au o politică de a opri construcţia de case în zone vulnerabile. Oamenii construiesc pe unde au pămînturi. După ce lovesc apele, politicienii promit să reconstruiască casele. Astfel, costul este mult mai mare decît dacă statul ar expropria preventiv şi ar muta casele în locuri mai sigure. Doar că asta e greu de pus în practică. Vă imaginaţi scena în care un prefect se apucă să trimită într-un an fără inundaţii ordine de expropriere unor săteni, doar pentru că nişte experţi spun că apa va lovi acolo cînd cotele rîurilor vor depăşi digurile? Ce mai scandal ar fi!

Apoi, tendinţa presei. În 2005, cele două televiziuni de ştiri au reacţionat la modul: împărţit ecranul în două, de o parte săteni sinistraţi şi amărîţi, de cealaltă parte politicieni care îşi văd de agenda normală. Atunci se punea problema alegerilor anticipate, se discuta ca Alianţa D.A. să se reîntoarcă la popor pentru a-şi lărgi majoritatea. Premierul Tăriceanu a întors-o într-un final, spunînd că trebuie să se ocupe de inundaţii şi nu mai are timp de pregătit alegeri. Constatam atunci că inundaţiile erau mai mult sau mai puţin catastrofale, în funcţie de interesul politic. Ion Iliescu a somat Guvernul să declare stare de urgenţă şi să se ocupe numai de inundaţii. În 2010, schema se repetă. S-a nimerit ca inundaţiile să lovească tocmai cînd Parlamentul se certa pe numirea noilor Consilii de Administraţie de la Radio şi Televiziune. Chestiune ea însăşi urgentă, pentru că vechile Consilii expiraseră şi cele două instituţii funcţionau de cîteva luni într-un fel de gol legislativ. Campania ipocrită a presei a fost acum: oamenii sînt inundaţi, iar politicienii se preocupă de Consilii de Administraţie.

O analiză raţională nu explică tendinţa asta panicardă: opriţi totul, sînt inundaţii. Statul are structuri administrative care să se ocupe, şi se ocupă, de asta. Şi în 2005 şi în 2010, structura de avertizare şi evacuare a funcţionat. Politicienii mai mult încurcă, aşa cum demonstram în 2005, cînd preluam observaţii din teren cum că ajutoarele şi intervenţiile se duc după politicieni. Şi nu avem destui oficiali cu caracter puternic, care să le spună respectivilor să nu-şi bage nasul şi să dea ordine, aşa cum făcuse în 2005 acel general de la jandarmi din Bacău, care spusese unor parlamentari veniţi cu elicopterul să nu-l încurce şi să nu se ducă de capul lor prin ape, că nu trimite echipe să-i scoată de acolo. Problema cu politicienii la inundaţii este că ei captează atenţia şi tind să dea ordine de genul „trimiteţi X pături sau corturi aici“ (aşa cum se lăuda Vadim Tudor în 2005). Doar că, în afară de cei din Ministerul de Interne, care centralizează informaţia, politicienii nu ştiu tabloul de ansamblu, nu ştiu unde e mai mare nevoie şi de ce fel de ajutoare.

În concluzie, cînd ne vom calma, după vom fi trimis ajutoare acolo, ar trebui să întrebăm statul ce face pentru dotarea inspectoratelor de urgenţă pentru intervenţii şi pentru mutarea caselor construite în zone inundabile. Şi ce s-a ales de acel sistem de asigurări obligatoriu despre care se vorbea în 2005. Plimbarea cu politicienii la inundaţii le dă reporterilor aşa o senzaţie de mare aventură (aţi văzut că au tendinţa să-i trimită pe cei care de obicei fac cutremure prin Haiti sau război prin Afganistan, care capătă acel timbru vocal de cataclism?), dar e inutilă spre contraproductivă în realitate.

Eugen Istodor ia la întrebări Statul

Marin Tinciuc,

Consilier local Repedea, Maramureş

Vă e frică de inundaţii? Ce s-a făcut în sensul acesta de către Consiliul Local?

„Dacă noi nu am păţit-o, cine? Şi acum ne uităm la oamenii ăştia din Moldova, săracii de ei. E un făcut, ca o ţară ca a noastră să fie în halul ăsta de inundabilă. Nu e loc unde să nu vină apa. Oltenia, Moldova, la noi aicea. Nu ştii nici ce să faci! Cînd am văxut eu cum curge cerul, m-am rugat să nu ne inunde din nou că e jale. Nu ştii unde se rupe. Nu e destul de bine făcut digul, dar cred că ţine. Dar tot am inima mică atunci cînd văd că se sparg norii. Noi am făcut tot ce e posibil. Şi am hotărît să nu furăm banii, dă nu-i dăm între noi şi prietenii noştri, cum se mai obişnuieşte, ca să fim cinstiţi cu noi, cu lumea asta amărîtă. Că nu ştim pe unde să scoatem cămaşa cu criza asta viforoasă. De ce noi să tot plătim? Să plătească cei care au bani, că i-au făcut pe spinarea noastră. Cine are bani în ţara asta, să fim cinstiţi? Cei care fac bani necinstiţi. Eu am fost şi la muncă în străinătate, am făcut şi boală pe acolo că am ţinut cheltuielile sub frîu şi tot n-am putut să facem bogăţie. Nu poţi din sărăcie să te îmbogăţeşti dacă nu dai în cap. Şi asta e lege. Cine dă în cap la oameni, cine fură, acela e bogat. De ce? Dacă am fi ştiut să distribuim bogăţia ţării tuturor altfel ar fi mers lucrurile. Uite, de ce nu chemăm specialişti din Ţările Nordice, avansate din punctul ăsta de vedere. Ei ştiu ce şi cum, că au trecut printr-o experienţă înaintată. Dar nu, nu să ne furăm. Natura vede şi nu ne iartă.

PUBLICITATE

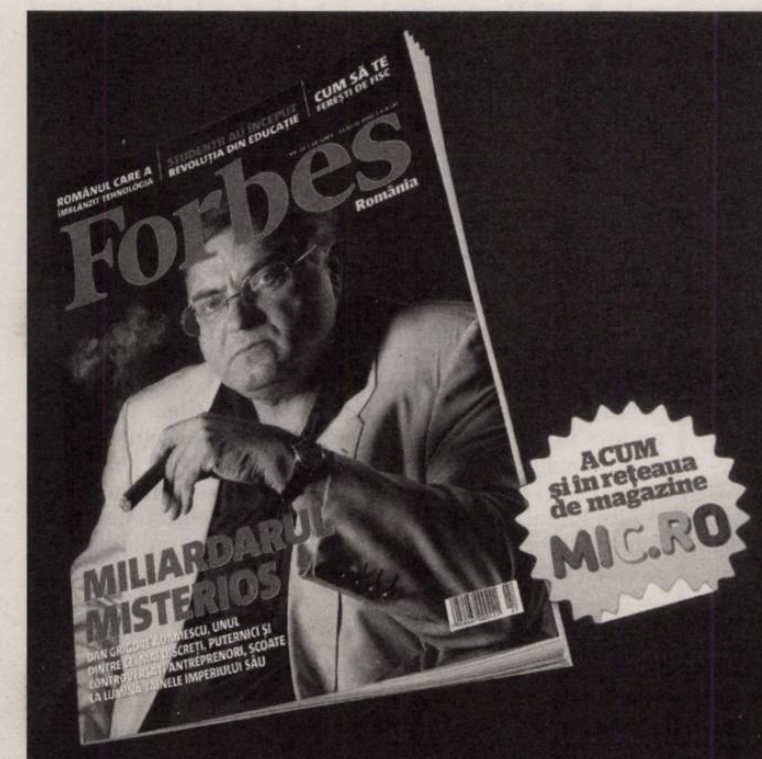

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

DILEMA VECHE recomandă

Noul număr Forbes!

Citește despre tainele imperiului unuia dintre cei mai puternici, controversați și discreți antreprenori - miliardarul Dan Grigore Adamescu

Revista Forbes România apare lunea, la fiecare două săptămâni

Pentru abonamente sunați la **0372.130.245, 0372.130.246**, de luni până vineri între orele 09.00-18.00 sau trimiteți e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamații abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67

Coordonatoare: Stela GIURGEANU

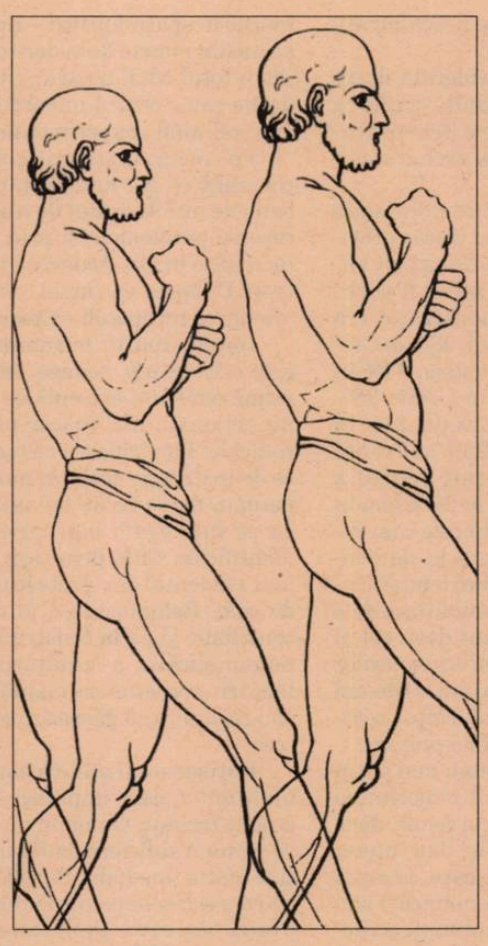

Rebeli și contestatari

Texte și opinii de:

● George GURESCU (redactor la revista *Opinia veche* din Iași)
„Cînd tineretul nu mai e mîndria ţării“

● Liviu IOLU (jurnalist)
„Protestul de azi, un talk-show cu public numeros“

● Andreea OFIȚERU (jurnalist)
„*Watch-dog*-ul de serviciu“

● Alexandru SIMON (cercetător la Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj)
„Liniştea revoltei: românii din Transilvania“

● Bogdan VOICU (sociolog, Institutul de Cercetare a Calității Vieții)
„Lungul drum pînă la protest“

argument

De la înjurătură la schimbare

În plină criză, reduceri salariale şi măriri de TVA, românii se revoltă. Sindicaliştii se revoltă – organizează mitinguri, pensionarii se revoltă – ies la acţiuni de protest, televiziunile se revoltă (mai mult sau mai puţin ontologic) găzduind talk-show-uri „incendiare“. Întreaga opinie publică se revoltă, fremătînd de la lideri la oamenii „obişnuiţi“ de lîngă noi, vînzători care îţi dau restul, laolaltă cu o vorbă şi un oftat prelung despre „vremurile astea grele“, sau vecini de bloc care se mai opresc în prag de apartament să mai schimbe cîte o impresie (sau o teorie) – aşteptînd, nu un dialog bazat pe raţiuni economice pro şi contra acestor măsuri guvernamentale, ci reacţii exclusiv încuviinţătoare, de compasiune şi de înţelegere, care de fapt nu duc nicăieri, ci, mai mult, adîncesc un sentiment de frustrare. În plină criză, toată lumea pare a avea teorii despre cum România ar putea ieşi mai uşor din criză – toţi, mai puţin guvernanţii, ale căror măsuri sînt înjurate la unison.

Care este însă drumul de la această înjurătură unitară, spusă cu năduf peste tot şi oricui, la rezolvarea reală şi efectivă a unei probleme? Pe scurt, cum ne revoltăm? Revolta simţită faţă de o măsură pe care o considerăm nedreaptă are vreo finalitate, reuşim să schimbăm ceva prin contestarea acelei decizii? Ştim, cu alte cuvinte, să contestăm eficient, urmărind nişte paşi şi o direcţie care pot duce undeva, sau revoltele noastre se rezumă doar la o discuţie cu un amic, la o bere sau un scandal – uneori de proporţii, care nu lasă însă în urmă decît tăcerea problemei nerezolvate şi o stare de capitulare?

Probabil cel mai edificator exemplu despre eficienţa revoltei în România de azi stă în binecunoscutele ineficiente greve ale profesorilor, care an de an îşi cer nişte drepturi (legitime), dar care sfîrşesc, cam de fiecare dată doar cu reţineri salariale, cauzate de perioada grevei.

Pe de altă parte, ce ne mai revoltă? Mai avem spirit civic, ne mai revoltăm şi pentru alte lucruri în afara celor care nu ne afectează direct buzunarul, sau prindem avînt doar cînd ni se taie din salariu?

Cu sistemul din România nu se poate lupta – nu poate fi schimbat, din cauza unei „mafii“ politice – este una dintre concluziile la care de multe ori ajunge un revoltat de azi, justificînd astfel doar renunţarea. Schimbările majore nu le poţi opera de la firul ierbii, dacă nu ai susţinere sau acces către mecanismele din sistem – nu este însă asta doar o altă formulare a faptului că de multe ori renunţăm, doar pentru că devine prea greu să mai fii revoltat? (**S. G.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată
după 1 septembrie.

Bogdan VOICU

Lungul drum pînă la protest

A participa la acţiuni de protest ca mod de a atrage atenţia asupra faptului că susţii o opinie diferită de cea a celor ce îşi pot impune puterea decizională. A te implica în viaţa cetăţii. A-ţi păsa de ceea ce se petrece în jurul tău.

Sînt lucruri pe care unii le consideră intrinseci democraţiei, pe care mulţi le privesc ca pe un mod prin care societatea civilă îşi exercită dreptul de a controla felul în care deciziile clasei politice şi ale companiilor de orice fel le afectează viaţa. Sînt lucruri pe care alţii le consideră a fi perturbări ale ordinii fireşti, căi de a împiedica buna organizare a societăţii, guvernarea ei eficientă, rebeliuni teribiliste ale unor oameni care nu înţeleg cum funcţionează viaţa, cum este organizată lumea, sau care vor să obţină un profit oarecare din schimbarea sau blocarea temporară a regulilor jocului.

Cînd mă gîndesc la acţiunile de protest româneşti, îmi vin în minte cîteva evenimente emblematice: mai întîi decembrie 1989; apoi, pe un ecran imaginar, apare proiectat ianuarie 1990 şi o mulţime ce îi cere lui Ion Iliescu să nu mai dea din mînă; vin repede pe ecran şi ocuparea Pieţei Universităţii de o minoritate ce se opunea majorităţii, variile vizite de curtoazie ale minerilor din Valea Jiului la Bucureşti, marcate de roşul unor panseluţe imaginare, capacitatea sindicatelor de a tîrgui drepturi salariale şi menţinerea locurilor de muncă în schimbul voturilor, în prima parte a anilor '90.

Îmi vin în minte şi dificultăţile sindicatelor de a strînge la fel de mulţi protestatari faţă de deciziile de ajustare bugetară, deşi, după cum o indică sondajele, numărul celor ce împărtăşesc acelaşi tip de opinii este destul de mare. Mă întreb unde o fi glorioasa primăvară a lui 1990, cînd nu trecea lună fără un miting de amploare. Îmi amintesc apoi că aproape orice miting era însoţit de un contra-miting. Am încă memoria vie a unei întruniri electorale a opoziţiei, desfăşurată în centrul oraşului meu natal şi înăbuşită rapid de simpatizanţii FSN, net majoritari faţă de mîna de militanţi de alte orientări. Peste timp, într-o Românie mai săracă în manifestări de stradă, putem adăuga pe listă contra-mitingul ce a însoţit prima paradă gay...

Mă uit apoi la cîteva petiţii care circulă pe reţeaua socială Facebook: azi, 14 iunie, sînt 506 inşi care vor parlament bicameral, 7818 care cred că Bucureştiul are nevoie de transport public de noapte, 22.093 care nu cred că e momentul construirii unei catedrale a mîntuirii neamului. O altă petiţie lansată electronic, solicitînd Primăriei Sectorului 5 să se implice activ în reciclarea deşeurilor de către cetăţeni, a colectat şi ea 48 de semnături. O fi mult, o fi puţin? Greu de spus. Eu cred mai degrabă că toate aceste cifre sînt infime în raport cu numărul potenţialilor semnatari.

E nevoie însă de o investigaţie un pic mai sistematică a fenomenului. Sondajele care măsoară valorile *(European Values Survey* şi *World Values Survey)* permit observarea dinamicii disponibilităţii românilor de a se implica în acţiuni de protest civic. În plus, putem realiza şi unele comparaţii cu alte societăţi europene sau din alte colţuri ale lumii. Procentele sînt grăitoare.

Ponderea românilor care spuneau în 1997 că nu ar semna în nici un caz o petiţie era de 37%. Cu alte cuvinte, în 1999, doar unul din trei români ar fi semnat o petiţie. În 1999, cifra celor ce nu ar fi semnat o petiţie crescuse la 45%, atingînd 62% în 2005 şi în 2008. Acelaşi lucru se petrece cu cei care ar fi dispuşi să fie parte activă a unui boicot: în 2008 doar 15% spun că au făcut-o sau ar face -0,78% resping net o astfel de eventualitate, iar restul nu pot preciza exact dacă s-ar implica sau nu în astfel de acţiuni.

În 1997 şi în 1999, cei care ar fi participat la o demonstraţie paşnică erau în jurul a 50%. În 2005, ponderea lor scăzuse deja la 33%, cifra păstrîndu-se aproape neschimbată în 2008 (31%).

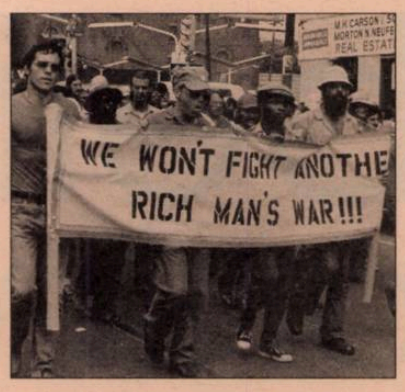

Londra, mai, 2010: O tînără a blocat traficul din Londra, în faţa Casei Parlamentului, protestînd timp de 5 minute, stînd în poziţii yoga pe capota unui taxi. Motivul: războiul din Afghanistan. Metoda: goală.

Mai '68

Aparent, cifra poate fi considerată drept mare: o treime din populaţia adultă spune că a participat sau ar participa la o demonstraţie paşnică. La polul opus, 63% exclud o astfel de posibilitate.

Comparaţia cu alte ţări aduce informaţie suplimentară. Conform datelor (încă) provizorii pentru 2008, furnizate de *European Values Survey,* ponderea celor ce nu ar fi participat în nici un caz la o demonstraţie era 74% în Ungaria, 67% în Armenia, 48% în Grecia şi Moldova, tot 48% şi în Austria, 47% în Olanda, 46% în Albania, 42% în Cehia, 38% în Germania de Vest, 37% în Elveţia, 31% în Danemarca, 30% în Lituania, 26% în Franţa etc. Am selectat doar cîteva ţări pentru a ilustra faptul că, în 2008, ca şi în 2006 sau în 1999, România este între ţările cele mai reticente de a genera participare la demonstraţii. În 2008, doar ţările caucaziene şi Ungaria au avut un nivel de disponibilitate de a participa similar sau mai scăzut decît cel al românilor. Ca şi România, majoritatea ţărilor foste comuniste au trecut în ultimii 20 de ani prin procese de diminuare a dorinţei cetăţenilor de a se implica în astfel de proteste.

Acestea sînt cifrele seci: sîntem mai puţin dispuşi să protestăm activ decît majoritatea ţărilor europene. Nu voi discuta acum dacă acest lucru e rău („oamenii nu îşi dau interesul ca să pună lucrurile în mişcare, acceptă ce le spune orice guvernare nevolnică") sau dacă e bine („românii sînt disciplinaţi, acceptă soluţiile elitelor şi astfel avem o ţară guvernabilă"). Voi căuta mai întîi să aflu de ce potenţialul de participare este atît de scăzut şi de ce el a scăzut mai mereu în aceşti 20 de ani.

Lipsa experienţei de a participa, educaţia şi înţelegerea redusă a funcţionării mecanismelor democratice, cultura civică, migraţia, cultura colaborării, încrederea redusă în instituţii, religiozitatea extrem de ridicată, ineficienţa protestelor trecute sînt cîţiva dintre factorii importanţi în acest sens.

Istoria mai veche ne învaţă cum, încă de acum 500 de ani, englezii erau obligaţi prin lege să practice rotaţia culturilor. Fermierii locali, nişte „simpli ţărani" la urma urmei, se întîlneau la *pub* şi decideau anual ce urmau să planteze. În Est, decizia aparţinea mereu proprietarului pămînturilor: nobilul local. În Vest, sătenii erau stăpîni peste pămînturile lor, iar nobilul încasa impozite. Decizia rămînea la nivelul sătenilor, forţaţi să colaboreze, pentru a evita trecerea dăunătorilor de la o cultură la alta, pentru a avea o exploatare unitară, participînd implicit şi construindu-şi deprinderea de a participa la făurirea bunului public, în beneficiul comun. Cele două moduri se îmbinau simbolic pe Elba. Cu cît te îndepărtai de fluviu, cu atît prevalenţa unui singur model era mai puternică. Noi am fost mereu mai către Est, mai către a lăsa totul pe umerii unui om sau a unei oligarhii. Haiducii, un soi de protestatari *avant la lettre,* au fost mereu minoritari şi au urmărit mai degrabă interesele lor proprii.

Pe de altă parte, protestul şi disponibilitatea de a protesta apar atunci cînd oamenii simt că o astfel de acţiune poate avea un rezultat, atunci cînd protestatarii fie au forţa de a-şi impune punctul de vedere, sau au încredere că gestul lor va determina reacţii, fiind luat în considerare de cei care pot decide, chiar dacă nu sînt în poziţia de a o face sau nu doresc să îşi impună voinţa prin forţă. O astfel de strategie nu prea funcţionează însă în România. Aici regulile care guvernează informal societatea sînt profund tradiţionale: majoritatea sau cel care deţine controlul unor resurse cheie (spre exemplu are bani mulţi sau deţine şefia într-o organizaţie oarecare) au mereu dreptate; lucrurile care nu sînt albe, sînt negre şi viceversa, fără nuanţe intermediare ce ar permite negocierea; nu există o cultură a colaborării nici măcar în spaţiul privat – nu sîntem obişnuiţi să auzim puncte de vedere care nu corespund întru totul cu al nostru, greu acceptăm o sugestie sau o critică minoră, niciodată nu greşim, cel mult „experimentăm".

Pe urmă, instituţiile nu reuşesc să ne convingă că pot funcţiona bine. Nu le înţelegem, de altfel, modul de a se organiza şi de a rezolva problemele şi prin urmare nu avem încredere în ele. Atunci ce rost are să protestezi? După ce că „ăştia" nu ne ascultă, sînt oricum şi incapabili să rezolve problema.

Implicarea în formarea bunului public este oricum una redusă. Iar protestul este o formă oarecum extremă de a acţiona, ori noi nu acţionăm nici măcar pe căile mai puţin radicale. Participarea redusă la forme terţiare de instrucţie şcolară, model pe care îl perpetuăm de peste 50 de ani, nu ne ajută nici ea să înţelegem mai bine societatea şi să identificăm căile prin care să o facem să fie mai eficientă. Iar protestul poate fi o astfel de cale. Religiozitatea în continuă creştere contribuie şi ea la construirea unei culturi a non-implicării, a ascultării obediente, a aşteptării perpetue ca mămăliga să explodeze sau ca cineva să găsească soluţii în locul nostru.

Entuziasmul postdecembrist, dat de forţa mulţimilor, care impunea schimbări rapide, a pălit treptat. Oamenii au început să observe că nu e suficient să fie mulţi pentru a obţine efecte imediate. Puţini sînt cei interesaţi de consecinţele pe termen lung. Ele necesită o orientare către planificare, o înţelegere mai bună a lumii. În plus, participarea la activităţi din spaţiul public nu a fost niciodată una deosebit de apreciată printre români. Perioada comunistă a contribuit şi ea în acest sens. Mulţi dintre cei mai activi au ales calea migraţiei. În ciuda stereotipului „căpşunarilor", Italia şi Spania au atras persoane care, în medie, sînt mai bine educate, mai active şi cu un potenţial mai mare de participare civică în comparaţie cu cei care nu au migrat.

Apoi este vorba de consecinţele unei greve oarecare. Un prieten mă întreabă ce s-ar întîmpla dacă cercetătorii ar picheta, să zicem, sediul Preşedinţiei. S-ar întîmpla ceva. Ar ajunge pe prima pagină a ziarelor? Ce ar gîndi oamenii? Nu cumva i-ar acuza de perturbarea liniştii publice, şi, eventual, ar apărea un curent de opinie conform căruia consumă prea mult şi li s-ar mai tăia niţel din fonduri, că oricum sînt de vreo zece ori sub cele prevăzute ca ţintă a UE? Nu cumva protestul în general este privit ca un act al unor radicali ce nu merită a fi ascultat?

Acestea sînt întrebări raţionale pe care şi le poate pune un protestatar potenţial, gîndindu-se la eventualitatea participării la un miting. Ar putea observa că majoritatea nu consideră o astfel de opţiune drept una demnă de un om civilizat. Ar observa că norma societală este mai degrabă una a obedienţei. Că empatia pentru nevoile unuia sau altuia, ale unui grup social mai mare sau mai mic, sînt extrem de reduse. Că doar majorităţile contează şi îşi impun nerăbdătoare punctul de vedere, indiferent de dimensiunea lor. Că presupoziţia implicită spune că oamenii sînt aproape identici şi nu pot avea nevoi sau idei altfel sau prea mult diferite de cele ale majorităţii.

În cele din urmă, potenţialul protestatar ar putea renunţa la ideea protestului, s-ar adapta la realitatea socială, şi-ar ajusta dorinţele şi aspiraţiile şi s-ar integra mai bine în societate. La urma urmei, aşa trăim de cel puţin cîteva zeci de ani, de ce nu am face-o şi în continuare?

Bogdan Voicu *este sociolog, Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii.*

Andreea OFIȚERU

Watch-dog-ul de serviciu

Teoretic, ziaristul ar trebui să fie *watch-dog*-ul din societate, adică acela sau aceea care selectează ideile, ştirile sau informaţiile, înainte de a le face accesibile în număr cît mai mare, astfel încît să nu creeze turbulenţe şi mai mari în societate. Cel puţin aşa suna o definiţie pe care am învăţat-o înainte să lucrez la ziar.

Cînd mi s-a propus să scriu un articol pe tema „contestatari şi rebeli" am avut un moment de ezitare. M-am gîndit că şi eu lucrez în presă şi sînt de multe ori în situaţia să scriu despre nemulţumirile oamenilor. Aş fi oarecum într-o poziţie nepotrivită, să emit judecăţi de valoare despre situaţia mass-media şi implicit despre mine însămi, şi nu aş fi tocmai potrivită pentru o astfel de analiză. Atunci, mi-am făcut o scurtă autoevaluare.

Pentru că scriu de mai mulţi ani pe educaţie-social, ştiu care sînt problemele, ba, uneori, întrevăd şi nişte soluţii. Asta pentru că mă enervează să tot scriu şi să nu se întîmple nimic. Tot gîndindu-mă cum sînt eu, mi-am dat seama că, uneori, nu neapărat că nu sînt obiectivă, ci empatizez cu elevii şi cu profesorii. La anunţul cu tăierea salariilor cu 25%, primul meu gînd a fost la profesori. „Aoleu! Cum să trăieşti cu aşa de puţini bani?", mi-am zis. Şi tot speram ca măsura să nu se aplice nici profesorilor, dar nici medicilor. Vrînd-nevrînd trebuie să ai un pic de empatie cu oamenii despre care scrii, pentru că altfel articolele ies seci şi fără conţinut. Nişte relatări de care nimeni nu ar fi interesat. Dar trebuie să-ţi păstrezi totuşi „răceala", în sensul că articolul trebuie să conţină toate părţile implicate.

Cel mai adesea, grevele sau revoltele populare sînt anunţate de către ziarişti în ştiri scurte, înainte să aibă loc. Apoi, după eveniment, articolele sînt ceva mai mari, cu păreri de la grevişti, cu soluţiile lor, dar de cele mai multe ori cu citate în care ei, nemulţumiţii, îşi plîng de milă.

Dintre toate platformele media, ziarele sînt cel mai puţin tendenţioase în relatarea grevelor. Nu poţi să ai prea multe abordări: greva are loc, nemulţumirile sînt astea. Eventual, poţi să fii tendenţios cînd dai o cifră mai mică sau mai mare a participanţilor. Pe de altă parte, îţi pierzi credibilitatea dacă laşi comentarii în articole, iar acest lucru nu este foarte greu, dar apoi credibilitatea se cîştigă foarte greu sau se pierde definitiv. Şi din asta are de cîştigat pînă la urmă ziarul concurent. Unii editori, din dorinţa de a arăta că au talent la scriitură, îşi pun în text propriile păreri, comparaţii, adjectiv anapoda. Orice cuvînt introdus aiurea îţi poate transforma articolul într-un editorial. Titlul este iarăşi un element prin care poţi să instigi, chiar dacă materialul este decent. Un semn de exclamare sau de întrebare pus în titlu îi creează deja cititorului o părere. Or, tocmai acest lucru trebuie să evite jurnalistul. Cel puţin teoretic, rolul ziaristului este mai degrabă acela de a relata. Eu n-am învăţat nici de la profesorii mei, iar unii au fost ziarişti străini cu 50 de ani de experienţă, şi nici n-

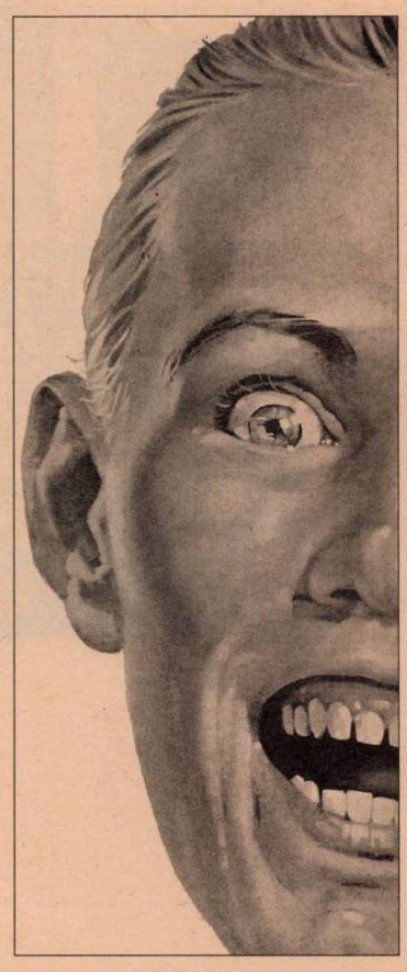

am văzut în ziarele anglo-americane semne de exclamaţie. În schimb, cotidienele româneşti abundă în asemenea semne de punctuaţie. Şi nu vorbesc aici de tabloide, ci de ziarele serioase. Dar probabil că articolele cu astfel de titluri vor ajunge materiale de studiu pentru studenţii de la Facultatea de Jurnalism: „Aşa nu!".

Televiziunile româneşti, în comparaţie cu suratele lor din Anglia, America, Franţa, instigă cel mai mult. Fac dezbateri în mijlocul grevişitilor, îi întreabă ce-i doare, insistă pînă află răspunsul dorit. Curată deontologie! Poate că şi ziariştii de presă scrisă mai fac asta, dar cel puţin nu se vede pe micul ecran. Ştirile de la televizor încep cu o jelanie pentru cei afectaţi de măsurile luate de Guvern. Deunăzi, o ştire mi-a atras atenţia tocmai prin faptul că începea cu un intro cum că tăierile de salarii nu vor mai avea loc – de fapt, un comentariu al reporterului, care se sfîrşea cu concluzia că această problemă nu s-ar fi pus dacă măsurile de austeritate ar fi fost luate la timp. Mai sînt şi televiziuni împotriva grevelor şi revoltelor şi, ca urmare, nu dau mai mult de o ştire. În schimb, ţin pe ecran titluri de genul „Guvernul Boc stopează risipa!"...

Andreea Ofiţeru *este jurnalistă la* Adevărul.

Liviu IOLU

Protestul de azi, un talk-show cu public numeros

În lume, presa sănătoasă are doar cîteva opţiuni cînd ajunge să-şi definească rolul în raport cu publicul căruia i se adresează: să-l educe, să-l distreze sau să-l informeze. Dintre toate, presa din România a ales să-l instige.

Însă şi instigarea, ca să funcţioneze, cere puţină minte şi cîteva cunoştinţe de manipulare. Altfel, în plin avînt revoluţionar, rişti să-ţi conduci telespectatorii sau cititorii în plină criză de rîs, în loc de Piaţa Victoriei sau a Revoluţiei.

Maşina poporului şi bunăstarea guvernanţilor

Unul dintre multele momente în care jurnaliştii au lucrat cu dezinvoltură la stîrnirea telespectatorilor înspre proteste „ca-n Grecia" au fost zilele în care s-au anunţat măsurile de austeritate, tăierile de salarii, pensii şi indemnizaţii speciale. Un moderator, din dorinţa de a arăta poporului desfrîul miniştrilor pe bani publici, a început să enumere maşinile cu care aceştia ajungeau la Guvern. Pe lîngă „bemveuri" şi „icscinciuri" acesta pronunţă, drept exemplu de extremă sfidare a guvernantului la adresa chenzinarului obişnuit, şi cuvîntul „volkswagen". Dintre toate, accentul a picat pe maşina poporului – german, e drept, dar tot a poporului – iar din furia aşteptată a rămas ridicolul situaţiei. În acelaşi timp cu întîmplarea de la televizor, un ziar a fost aproape să-şi cîştige un miting în faţa redacţiei, dar a evitat, în ultima clipă, un titlu care ar fi putut să facă istorie: „În sfîrşit văd şi bugetarii ce e criza!".

Presa de atitudine cu ţipete şi strigături

Cele două exemple, care nici nu sînt greu de găsit în presa de azi, trădează o defecţiune la sistemul de direcţie al presei devenită, de prea mult timp, de atitudine. Cînd ajungi să-ţi ţipi argumentele, cu semne de mirare şi întrebare în titlu, înseamnă că ţi-ai pierdut pe drum credibilitatea şi, din disperare, strigi. Apoi, după ce ţi se pare că s-a auzit unde trebuie, aştepţi ca cei mulţi să ţi se alăture şi să pui de-o mişcare amplă, protest, miting, adunare sau măcar de-o petiţie online, pe care să o numeşti cu emfază „naţională". Şi dacă nu ţi se alătură nimeni de bună voie şi nu curg rîuri de oameni spre Guvern, Parlament, Cotroceni sau măcar Parcul Izvor, rămîne o singură opţiune: provoci. Cum s-a şi întîmplat, înainte de alegeri, cînd şefii sindicaliştilor din Consiliul de Administraţie al Realitatea TV au adunat cîteva autobuze de „protestatari" care, coincidenţă, în faţa Guvernului au afişat pancarte cu sloganul „Noi vrem respect", acelaşi folosit ca promo de televiziunea condusă de şefii lor.

Cînd ajungi să-ţi ţipi argumentele, îţi pierzi credibilitatea.

Inutilitatea reporterului şi un nou gen publicistic

Mai tîrziu a început să apară „studioul" din mijlocul protestului, sau „şezătoarea TV cu sindicalişti". Se anunţă un protest, se aduce o masă în stradă şi în mijlocul oamenilor şi se stă la un taifas zbierat.

Relatarea, reportajul, investigaţia socială, care altfel „acopereau" un miting, au murit şi le-a luat locul o invenţie nemaivăzută în alte culturi, un „gen" mediatic tipic românesc. Dezbaterea din şezut, cu populaţie în spate şi pe lateral, plus leşinul peste cabluri şi camera mobilă. Lucru care a dezvoltat şi o nouă modă – politicianul stropit cu apă şi bătut cu ouă la ieşirea din talk-show.

Ca jurnalist de teren, trecut cîndva prin revolta periferiilor Parisului, mă simt din ce în ce mai inutil în această simbioză creată de ceva vreme între televiziuni şi protestatari, dintre protestatari şi politicieni, dintre politicieni şi moderatori. Ce-ai mai putea relata nou pentru ziarul de a doua zi, cînd protestul se confundă cu un mare talk-show cu public şi decorul este chiar Piaţa Victoriei? Alergarea politicianului s-a produs în direct, leşinul (aproape că) peste moderator, iar sloganul este fix mesajul promoţional al televiziunii cu care eşti în concurenţă.

Astfel, ajutate de presa de atitudine, protestele au devenit, treptat, nişte caricaturi uneori mai mari decît guvernanţii care ar trebui să fie ţinta lor.

Liviu Iolu *este jurnalist la* Evenimentul zilei.

Alexandru SIMON

Liniştea revoltei: românii din Transilvania

Transilvania e o zonă calmă. Este, în esenţă, un clişeu produs de alte două clişee, unul „românesc“ şi altul „neromânesc“. Pe de o parte, avem conceptul (germano-maghiar) al Transilvaniei tolerante, produs de necesitatea menţinerii echilibrului transilvan (menţinut fără români), întrucît nici o etnie, nici o confesiune nu avea forţa să se impună clar în detrimentul celorlalte. De cealaltă parte, regăsim „molcomia“ ardeleană, în bună măsură un „produs secundar“ al *României dodoloaţe,* cînd, altfel decît în Transilvania echilibrului forţat, nevoia de echilibru s-a transformat în nevoia de dictatură. În aceste condiţii de toleranţă mocnită şi îndîrjire molcomă, lista revoltelor transilvane, cel puţin pentru ultimii o sută de ani, pare deopotrivă scurtă şi tulbure. În cazurile în care lista nu prinde chipul luptelor de stradă dintre „revolte concurente“, de naţiune şi credinţă (Cluj, 1946 ori Tîrgu Mureş, 1990), ea se concentrează în general, din punct de vedere geografic, pe marginile Transilvaniei (Valea Jiului, atît în „format“ interbelic, cît şi în cel post-decembrist, Sibiu, 1989 sau Braşov, 1987).

Sînt explozii, cel mai adesea „controlate“, care îndeobşte n-au pornit de la nivelul solului şi în care, în destule situaţii, românii n-au fost decît o parte a ecuaţiei. În plus, nu de multe ori, profiturile n-au fost pe măsura investiţiilor, de sînge sau bani. Mai numeroase par „remizele“ transilvane (termen nedrept din punct de vedere uman însă).

Situaţia pare la fel de calmă şi de nesigură pentru perioadele anterioare. Răscoala lui Horea a fost văzută şi ca o creaţie masonică. Este o altă dispută în care interesele de epocă, care au pus, la modul cel mai simplist al expresiei, Apusenii pe harta Europei, se ciocnesc de interesele mai recente, grăbite să-şi celebreze triumfuri de cabinet. 1848 la românii transilvăneni este un sezon politic, presărat de falii, compromisuri şi abuzuri, care pare să înceapă înainte de ridicarea naţionalismului politic maghiar şi de atacurile „lupilor tineri“ din jurul lui Simion Bărnuţiu împotriva superiorilor de la Blaj şi care (tot) pare să nu se încheie o dată cu înnebunirea lui Avram Iancu, cu ridicarea lui Andrei Şaguna în scaunul mitropolitan sau/şi cu desfiinţarea universităţii săseşti. Iar aproximativ un secol mai devreme, succesul epopeei pravoslavnice a lui Visarion Sarai şi Sofronie din Cioara apărea drept triumful „telecomenzii“ otomano-ortodoxe asupra celei *papistaşe,* ultima blocată fiind şi de „molcomia“ românilor (în lumea de sate şi preoţi, nemurirea şi liniştea nu se legau atît de carte, în ambele înţelesuri ale cuvîntului, cît de tihna tămîiei) şi de „echilibrul transilvan“ (vechile raporturi de putere erau primejduite de naşterea unei noi Biserici recepte, destinate tocmai românilor). A fost, totuşi, unul dintre puţinele cazuri în care „bisericizarea“ unei societăţi a dus la activarea ei „rebelă“. La începutul acelui secol, răscoala lui Pintea, care se dorise întinsă asupra Transilvaniei, fusese o combinaţie între vendeta maramureşeană şi ambiţiile curuţilor („naţionalişti maghiari“ finanţaţi de Franţa Regelui Soare şi de Poartă, împotriva Vienei). Cu un veac în urmă, anul transilvan al lui Mihai Viteazul arătase deopotrivă limitele şi potenţialul *blajinilor valahi*. După prăbuşirea regatului medieval al Ungariei şi impunerea Reformei, Transilvania devenise o cutie central-europeană a Pandorei, deschisă în mod periodic de către vecini şi chiar de către elitele transilvane, cele care, în numele echilibrului, încercau să o ţină închisă. Acestei cutii a Pandorei îi aparţineau şi români, cei ieşiţi cu nume comunitar din sistemul politic, dar rămaşi în acesta cu titlu personal. Disponibilitatea lor pentru revoltă depindea de modul în care ei se comportaseră în timpul revoltelor/rebeliunilor/răscoalelor transilvane desfăşurate atunci cînd ei contaseră politic cu adevărat.

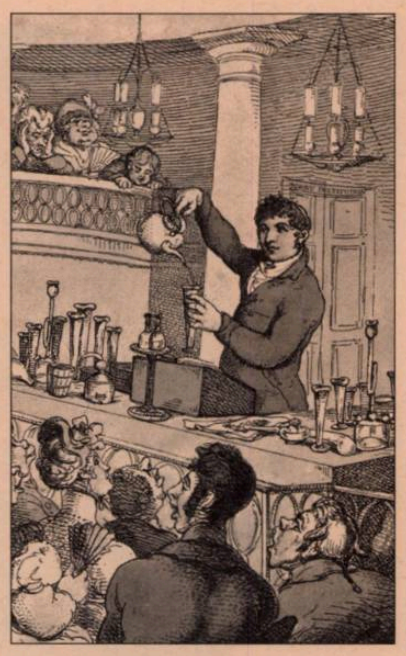

La Tikrit, la 180 de kilometri nord de Bagdad, s-a ridicat o statuie pantofului aruncat în semn de protest înspre fostul preşedinte al SUA, George W. Bush, ca omagiu al gestului jurnalistului irakian Muntazer al-Zaidi.

La 1366, autoritatea regală asupra Transilvaniei stătea să cedeze. Revoltele se înmulţeau şi se legau de cele din Banat şi Maramureş. Ludovic I de Anjou a intervenit în forţă. Regele a luat măsuri împotriva revoltaţilor şi în special a românilor, văzuţi drept capii răutăţilor. Timpul şi naţionalismele au compus un alt tablou. Schematic şi îmbinînd ostilităţile ideologice intrate în uz, tabloul ar fi cel a românilor retrograzi, care refuză lumina Bisericii Latine, de dragul întunericului Bisericii de rit grec, şi se ridică în numele credinţei strămoşeşti şi al unităţii de neam (atît Ţara Românească, cît şi încă mica, pe atunci, Moldovă fiind în război cu Ungaria) împotriva opresorului apusean. În fapt (cît poate fi de fapt, imaginea pe care sursele singure o lasă să se întrevadă), lucrurile au stat oarecum altfel. Pe de o parte, un sistem tradiţional de relaţii transilvane stătea să cedeze în faţa altuia de sorginte feudală occidentală, controlat de către dinastia angevină a Ungariei. În astfel de condiţii, autorităţile încă aveau probleme cu argumentaţia românilor din zona Bistriţei, care invocau înţelegerile lor cu ducii huni în sprijinul libertăţilor (nescrise) pe care doreau să le păstreze. Pe de altă parte, vechiul sistem de relaţii dintre centrele de putere româneşti din regatul ungar şi Ţara Românească, care se închegase, spre marea spaimă a Budei, în vremea negocierilor lui Nicolae-Alexandru cu papalitatea, fusese reactivat, de această dată, în numele noii legitimităţi orientale dobîndite de Curtea de Argeş, dar tot contra Budei. În orice caz, problemele nu păreau să aparţină nivelului maselor şi, în bună măsură, nici să provină din interiorul Transilvaniei. Aproape în disperare de cauză, Ludovic I a reuşit să obţină şi o „condamnare parţială“ a românilor, drept creştini doar cu numele, atît din partea Bizanţului, cît şi a Athos-ului. Regele a învins. Principalul efect de durată al crizei a fost însă dispariţia românilor, ca „a patra *naţiune*“, din „Parlamentul transilvan“. Mai-marii valahi au revenit treptat în serviciul coroanei ca supuşi ai ei (slujbă în care se aflaseră în general şi anterior, dar ca *auxiliari* ai acesteia). La fel de abuzivi ca şi cei „maghiari“, ei s-au concentrat asupra pămînturilor lor, aflate eminamente la marginea Transilvaniei, principalele aglomerări de putere valahă fiind concentrate de-a lungul limitelor interne şi externe ale ariei intracarpatice (Banatul Montan, Maramureşul, Haţegul, Făgăraşul sau Zarandul).

Lista revoltelor transilvane, cel puţin pentru ultimii o sută de ani, pare deopotrivă scurtă şi tulbure.

1437 şi 1438 sînt anii Bobîlnei. Răscoala a atins proporţii hagiografice. Înfrăţiţi, românii şi maghiarii au încercat să rupă jugul feudal. Încă o dată însă, podul dintre istorie şi istoriografie a fost ridicat. În nord-vestul Transilvaniei, se închegase o *universitate a ungurilor şi valahilor*. Nu era o comunitate de ţărani, ci o solidaritate de nobili, rămaşi mici şi vexaţi de noii mari feudali. Aceşti maghiari şi români invocau vechile drepturi şi acorduri, ale căror origini erau coborîte pînă în vremea lui Gelou şi Tuhutum. Aceeaşi zonă nobiliară din nord-vestul şi centrul Transilvaniei clamase imediat după moartea lui Ludovic I de Anjou că acesta nu fusese stăpînul Transilvaniei în calitate de rege al Ungariei, ci în calitate de rege al Transilvaniei (deşi Transilvania medievală nu a avut vreodată oficial o coroană a ei). În aceste condiţii, revolta nobiliară a luat proporţii. În joc au intrat şi husiţii refugiaţi în Transilvania şi orăşenii. Totul s-a încheiat prin băi de sînge. Transilvania era o epavă. În sud loviseră otomanii. În frunte cu sultanul Murad II, ei atacaseră în serie în vremea în care Răscoala de la Bobîlna creştea. Imperiul Otoman avea deja oamenii săi în structurile regatului ungar. Nu era nici prima, nici ultima dată cînd Transilvania revoltată avea să servească unui scop otoman. Nu era nici ultima oară cînd adevăraţii capi şi instigatori ai evenimentelor aveau să scape de răspundere. Cert este că evenimentele de la 1437-1438 au constituit un cadru foarte propice pentru familia huniadă, în frunte cu încă tînărul Iancu de Hunedoara (cel care i-a ridicat pe *valahi* la rang de putere ungară), să încheie noi „contracte“ lucrative cu regalitatea, de a cărei criză familia a profitat din plin. Sigur este şi că regalitatea şi stările transilvane au conştientizat nevoia de a-şi spori controlul asupra zonei şi de a-şi întări poziţiile. Dar în Ungaria au urmat aproape două decenii de război civil practic neîntrerupt. Ca urmare, s-a impus poziţia elitelor ungare, săseşti şi secuieşti. Nici Iancu de Hunedoara, rapace şi tenace, nu a reuşit să tulbure acest echilibru. El izvora dintr-o teamă profundă, datorată numai în parte românilor. Frica venea din evenimente precum cele de la 1277, cînd saşii incendiaseră Catedrala de la Alba Iulia şi masacraseră populaţia ungară a cetăţii (la asemenea evenimente, nu puţine la număr, anterioare anului 1360, românii nu par să fi luat parte, ei mergînd mai curînd, datorită poziţiei lor geografice excentrate, pe mîna legalistă a coroanei, cu două excepţii majore însă: „episodul Radu Negru“ şi „secesiunea“ lui Ladislau Kán, sprijinită iniţial de, practic, tot voievodatul).

În seria protestelor în pielea goală se încadrează şi protestul din Lima (Peru) din martie anul acesta, cînd mai mulţi biciclişti au ales această formă de exprimare, pentru a cere primarului să amenajeze benzi pentru ciclişti în oraş.

La 1467, Transilvania s-a revoltat din nou. Nobilii strînşi la conventul din Cluj-Mănăştur (sub protecţia principalilor sfetnici ai regelui Matia Corvin şi a nu puţini prelaţi ungari), au chemat elita regatului împotriva tiraniei şi în apărarea vechilor libertăţi. Din nou scrisul istoric şi memoria şi-au construit propria istorie. Înfrăţite (cu sau fără români), *naţiunile* au luptat împotriva unui monarh abuziv şi ambiţios, care nu avea nici sînge regal, nici nu „cadra" etnic perfect. Marile probleme erau însă la Buda (Matia începuse „remanierile") şi la Istanbul (Mehmed II vroia să blocheze Ungaria ca să poată supune Albania). Cu trupele strînse în sprijinul lui Skanderbeg, Matia a intrat în Transilvania. Revolta a fost înăbuşită. Matia a trecut în Moldova, al cărei domn ar fi trebuit să-l sprijine contra lui Mehmed II, dar îl trădase. Regele a eşuat. La întoarcere, i-a pedepsit exemplar (practic în maniera prizonierului său de lux, Vlad Ţepeş) pe toţi vinovaţii, mai puţin pe cei mai importanţi. În mod interesant însă, de această dată, *valahii* nu schimbaseră taberele. Rămăseseră de partea regelui (atît la moartea lui Iancu de Hunedoara, cît şi, mai apoi, la cea a lui Matia, cei mai mulţi nobili *valahi* au trecut de partea adversarilor familiei). Credinţa le-a fost răsplătită. Alături de saşi (ale căror taxe au fost dublate şi apoi triplate, în schimb primindu-şi *universitatea),* ei au fost marii beneficiari transilvani ai politicii lui Matia. El a suspendat „Parlamentul transilvan". Comunicarea politică transilvană trebuia să treacă doar prin monarh. N-a mai avut parte de revolte în Transilvania. Dar, Transilvania receptă l-a abandonat de fiecare dată cînd victoria împotriva otomanilor nu părea doar o iluzie. La trei ani de la moartea sa, „Parlamentul transilvan" s-a reîntrunit. Doi ani mai tîrziu, voievodul Transilvaniei, Bartolomeu Dragffy, socrul lui Ştefan cel Mare şi urmaşul Drăgoşeştilor (fidelii români ai lui Ludovic I), punea capăt unei noi revolte a micilor nobili transilvăneni, spînzurînd, trăgînd în ţeapă şi chiar crucificînd *valahi, unguri* şi secui depotrivă.

Transilvania ca spaţiu rebel pare să plătească tribut unui *noli me tangere,* fie că el rezultă dintr-o comoditate aparentă şi grea totodată, indusă în primul rînd de prăbuşirea socială şi politică de durată (cum a fost cazul în particular al românilor), fie că el derivă dintr-o unicitate gelos apărată şi „pusă la comun" doar pentru că astfel, prin anularea reciprocă a unicităţilor, se păstra (şi se păstrează) unicitatea personală (secuii şi mai ales saşii pot fi invocaţi în acest sens). Bazate pe privilegii medievale refolosite, răstălmăcite şi într-un final „naţionalizate mai ales în cursul ultimelor două secole", coordonatele „rebele" transilvane au trebuit puse în valoare din afara Transilvaniei propriu-zise. De la 1366 şi pînă la 1848, spre exemplu, coordonarea transilvană internă a fost foarte problematică, în cazul în care ea s-a încercat cu adevărat.

Foarte rar (sau niciodată) masa a făcut revoltă. Sînt aspecte valabile şi pentru românii din Transilvania, care, fie ca eroi, infractori „de drept comun", legitimişti, feloni ori simplu rebeli, n-au trăit suspendaţi în neant. Este un fapt valabil şi pentru „unica Transilvanie", care nici ea n-a vieţuit în afara timpului. Ca rebelii români, ea e un produs al contextului şi nu contextul un produs al ei (al lor).

Alexandru Simon *este cercetător la Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj.*

George GURESCU

Cînd tineretul nu mai e mîndria ţării

Primele lucruri pe care le-am auzit despre studenţie şi ce înseamnă a fi student erau despre lipsuri. De toate felurile şi pentru fiecare în parte. Imaginile care mi se creionaseră în minte făceau referire la cît de puţini bani are un student, cum trebuie să se strecoare prin toate portiţele pentru a obţine o „dispensă" din partea profesorului sau cum să copieze mai bine. Cuvîntul de bază era „puţin", atît din partea familiei, a prietenilor, cît şi din partea statului (în cazul nostru, universitatea).

Pentru aceşti tineri, totul se dădea pe tavă, gata ambalat, şi ei trebuiau să se rezume la atît. Trăind cu nemulţumirile şi lipsurile, ajungeau, la un moment dat, să le considere ca fiind parte din peisaj, că doar... „aşa trebuie să fie". Şi, din păcate, aceeaşi atitudine am întîlnit-o, la rîndu-mi, poate cu un grad de nepăsare mai mare faţă de ce-i în jur. Acum, niciodată nu e bine să faci o comparaţie între ce-a fost în trecut şi, bineînţeles, ce este în zilele noastre. Evident că sînt diferenţe, iar dacă eşti de partea trecutului, automat vei spune că atunci era mai bine. Dar, printre amintirile rudelor, spusele profesorilor şi faptele colegilor mei, în zilele noastre parcă soarele se învîrte mult mai lent pentru unii dintre ei. O bună parte din studenţi îşi păstrează nemulţumirile la nivel de bîrfă pe holurile universităţii, la cafea, sau după ce au aflat că au primit o notă mică la un examen.

Cele mai frecvente? „Iar închid la secretariat mult prea repede", „De ce au pus examenul atît de dimineaţă?", „M-am săturat de apa caldă cu program" sau „Îl urăsc pe profesorul X pentru că la el nu se poate copia". Oricît de banale ar părea, se pare că, pentru mulţi, acestea devin probleme elementare şi dileme existenţiale. Zîmbetul care-ţi apare pe faţă cînd le auzi se transformă într-o amărăciune mult prea puternică, mai ales cînd ştii că acestea vor rămîne singurele preocupări ale lor. Şi mult mai dureros este faptul că, după trei ani în care a fost student la Universitatea „Alex. I. Cuza" din Iaşi şi merge la „Marşul absolventului", îl auzi pe cel de lîngă tine întrebîndu-se cum arată rectorul.

Bineînţeles, nu cerem un spirit militant şi revoluţionar de la toţi, nu ne aşteptăm la nici o revoltă precum cea din 1987, care a avut loc în Iaşi. Ba mai mult, poate nici nu este bine să existe această presiune şi atmosferă tensionată într-un spaţiu academic, însă trebuie să se treacă dincolo de aceste probleme şi pentru a scăpa de indiferenţa resimţită din ce în ce mai mult.

Vreme de un an (universitar), învăţămîntul superior din România a devenit, treptat, subiect de scandal şi de cancan atît pentru presa naţională, cît şi pentru autorităţile în sine. Criza economică a dovedit, încă o dată, cît de fragil este întreg sistemul şi cît de greu se poate adapta schimbărilor. Reducerile bugetare au dus la întreruperea numeroaselor proiecte academice, doctoranzii s-au văzut cu bursele blocate, iar numai anul trecut fondul pentru cercetare a fost redus cu aproape trei sferturi din valoarea alocată iniţial. Din păcate, nemulţumirile au fost, de cele mai multe ori, la nivel declarativ (în presă, în sălile de cursuri, pe holurile universităţii şi acasă), iar protestele timide.

Proiectul Legii Educaţiei Naţionale, propus de ministrul Daniel Funeriu, a produs nenumărate nemulţumiri atît în rîndul profesorilor, cît şi al studenţilor, din momentul în care a fost făcut public. S-a vorbit despre politizarea sistemului *(sic!* pînă acum eram curaţi ca lacrima), încălcarea autonomiei universitare, de modul defectuos de alegere a rectorului sau de aşa-zisul clasament al instituţiilor de învăţămînt, care ar urma să stabilească ulterior şi bugetul alocat fiecăreia în parte. Schimbările propuse au fost privite cu neîncredere, ba mai mult, cu repulsie din partea unor instituţii de învăţămînt. În ceea ce-i priveşte pe studenţi, de nemulţumirile lor s-au ocupat tinerii înscrişi în asociaţii şi alte ONG-uri care le protejează drepturile. Acestea au luat, mai întîi, forma unor comunicate, apoi discuţii cu ministrul de resort, ca, în final, totul să se rezume, din nou, la un fel de bătălie prin intermediul presei, şi de aici blocajul creat între cele două fronturi.

O bună parte din studenţi îşi păstrează nemulţumirile la nivel de bîrfă.

Din păcate, ei au fost singurii care au luat atitudine. Pentru studenţii de care am pomenit mai devreme, aceste schimbări au trecut, cum s-ar spune în popor, „ca vodă prin lobodă". În timp ce la revista noastră, *Opinia veche* (fostă *Opinia studenţească),* am prezentat din mai toate punctele de vedere implicaţiile pe care le aduce pachetul legislativ în sine, nu mică mi-a fost mirarea să aflu, din partea altor studenţi, „importanţa" pe care o alocă ei acestor reforme. Mult prea apropiată de indiferenţă şi necunoştinţă de cauză.

James Dean şi Natalie Wood în Rebel fără cauză

În Pamplona din anul 2002, ziua de dinaintea Festivalului de alergat cu taurii pe străzi este dedicată protestului contra acestui festival. Protestul – oameni care mărşăluiesc pe străzi, fără haine pe ei, a devenit în sine o atracţie turistică.

Ce autonomie? Dar cum s-a ales pînă acum rectorul? Şi cine sînt studenţii care ne reprezintă în Senatul universităţii?! Astea au fost cîteva din reacţiile tinerilor la adresa întregului proiect legislativ. Nu încerc să fac o generalizare, spunînd că toată masa studenţească este la fel, dar, în astfel de cazuri, începi să te întrebi cine e de vină şi, dacă cei vizaţi nu reacţionează, atunci pentru ce se mai face atît de mare zgomot.

În final, organizaţiile au adunat, pe 12 mai, peste 600 de tineri în faţa Prefecturii ieşene. Printre scandările obişnuite („Jos Băsescu, Guvernul şi întreaga companie a lui"), au cerut păstrarea fondului pentru burse, renunţarea la creşterea taxei de şcolarizare sau păstrarea locurilor în tabără oferite pînă acum (pe o pancartă: „Legea Educaţiei, încă o aberaţie"). Cereri legitime de altfel, despre subvenţiile mici oferite s-a tot discutat, cît despre taxa de şcolarizare, nu putem să ne ridicăm la nivelul celor europene şi să o creştem încontinuu. Dar cînd scrii pe o pancartă „da-ţi-mi bursa înapoi!" şi vrei să ai tabere la mare, cui să dăm în cap şi pentru ce să ne revoltăm atunci? Din păcate, studiile universitare par a fi obligatorii pentru toţi absolvenţii de liceu, prin urmare nu mai trebuie să ne mirăm cînd vedem – vorba unei colege – cum un tînăr de la Facultatea de Litere scrie „mi-au" aşa cum face pisica.

Poate că măsurile de austeritate ale Guvernului Boc nu sînt cele mai bune, înţeleg şi nemulţumirile cadrelor didactice, în semn de solidaritate unii studenţi li s-au alăturat, dar aş dori să aud un student, la un moment dat, că ar cere, în piaţa publică, note pe drept, fără copiat în sălile de curs şi profesori mai exigenţi. Ne place să fim în postura de Gică Contra mai mereu şi să punem totul sub semnul derizoriului, rîdem de cei care ţipă în locul nostru şi la final, cînd primim şi diploma, spunem cît putem de tare „învăţămîntul românesc e prost". Atunci, pentru ce să protestăm şi cine să o mai facă? Sîntem ocupaţi.

Geroge Gurescu *este redactor la revista* Opinia veche *din Iaşi.*

Românii nu se mai revoltă, doar se enervează

interviu cu Florin IARU

Cum ne revoltam înainte de Revoluţie? Cum ne mai revoltăm azi?

Ei, domule, înainte de Revoluţie... ne revoltam ca într-o comedie somnoroasă. Pe tăcute. Sau ca atunci cînd făceam amor în cămăruţe cu pereţii subţiri, tot pe tăcute. Sau ca atunci cînd slobozeam o înjurătură la WC – să nu înţeleagă duşmanul care e oful adevărat, Constituţiunea sau slăbiciunea de constituţie. Foarte pe tăcute şi gîfîit, şuierat sau uşurat. Ne revoltam la coadă la lapte, la pîine, la pui, la portocale. Iar revolta era una egalitaristă: „Daţi, domne, cîte una, să ajungă la toată lumea". Ne revoltam la muncă patriotică: degeaba ne strîngeau, că nu muncea nimeni. În fapt, muncea armata, acolo nu era rost de revoltă, că te păşteau tîrîşurile şi Dilaila. Ne mai revoltam în pat: producţia de copii pe cap de locuitor nu ieşea la numărătoare. Ne revoltam şi sabotam contorul electric, apoi se umfla păsatul în noi şi făceam rost de nişte cărămizi refractare, ori de nişte radiatoare cu infraroşii. Cu cît se economisea mai mult curent, cu atît creştea consumul sălbatic. Culmea revoltei era nesomnul. Nesomnul ăla, cînd veneau gazele şi tot muieretul citadin al României intra în bucătărie să pregătească mîncarea. E drept, mai erau nişte revoltaţi atipici: protestau, făceau greva foamei, scriau scrisori, îşi dădeau foc... Nişte năuci. Nişte declasaţi. Iar azi facem exact la fel. În definitiv, e democraţie, ce mai vreţi, pentru numele lui Dumnezeu?! Doar nu vreţi să ne revoltăm împotriva democraţiei înseşi?

Cum priviţi acum motivele care v-au făcut să ieşiţi în stradă în decembrie 1989? Ce v-ar face, astăzi, să ieşiţi în stradă şi să vă revoltaţi?

Exact ca atunci. Le privesc ca atunci. Cu aceeaşi uimire. Eu sînt, împotriva aparenţelor, un om paşnic. Mi-e cam frică să intru la bătaie. De aia nici n-am crezut că o să iasă cu scatoalce. Tot am visat, ca prostul, că mulţimea va mătura baliverna. Dar, în clipa în care am l-am auzit pe Chiru, tehnoredactorul de la Cartea Românească, urlînd: a izbucnit, în mintea mea s-a şters totul. Toată tinereţea mea pierdută, toate speranţele muribunde, viitorul meu şchiop (al meu şi al băiatului meu) m-au împins repede, repede de la spate. Apoi, să nu credeţi în idealismul sau în năuceala mea. În jurul nostru, lagărul socialist se prăbuşea, iar la Timişoara cetăţenii rezistau. Deci, cum ar fi spus o vorbă proastă, se putea. Acum, să spun mai clar motivul: voiam să fiu fericit, atît. Iar ca să fiu, măcar cîteva ore, cîţiva ani, fericit, trebuia să fiu liber.

Mai tîrziu am re-ieşit în stradă, m-am revoltat. Arestarea şi bătaia aplicate lui Marian Munteanu în iunie 1990 m-au scos şi pe mine în stradă, alături de 300.000 de bucureşteni. Astăzi aş repeta gestul dacă: România ar fi în război, un individ ar acapara toată puterea (executivă, judecătorească şi legislativă) sau dacă ar fi condamnat un om nevinovat.

Românii se mai revoltă, sau doar se enervează?

Nu, românii, în general, nu se revoltă (vezi răspunsul de mai sus). Nevricalele naţionale le puteţi vedea descrise perfect în momentele lui Caragiale. Simbolul absolut al revoltei noastre e Coriolan Drăgănescu. Românii se enervează. Tare, năprasnic, iute, fără milă, usturător, sarcastic, şfichiuitor. În cazul ăsta, cel mai bun lucru e să le mijloceşti o întîlnire directă cu adversarul ideologic la restaurant, ori un rendez-vous cu o vedetă media. Să vezi minune: paraponul e brusc acoperit de balele linguşelii. Dar să nu credeţi că la noi e altceva decît la ceilalţi. Oamenii orişiunde cresc, cu aceleaşi metehne. În România, însă, drama noastră e că pricepem limba română atît de bine încît nu e loc pentru nici o iluzie. Starea generală e paraponică. Sau paraponescă. Românul e acel locuitor al planetei care întîmpină neprevăzutul, dar şi prevăzutul (în general toate cele pentru care nu e pregătit) cu parapon. Deci se enervează. Deci îi sare ţandăra. Deci vociferează. Îşi smulge părul. Face apel la instanţa supremă, cea de dincolo de nori, pentru te miri ce. Se jură. Să-i moară mama. Dar el nu luptă contra guvernului. Mai degrabă sughiţă şi miroase-a rom.

De fapt, am avut vreodată rebeli? Şi la ce ne-a ajutat?...

Am avut. În adolescenţă – dar cred că nu la acest fel de contestare ne refeream. Apoi am avut o rebeliune legionară, poate cea mai stranie din istoria lumii, cînd un partid aflat la putere se revoltă împotriva... împotriva a ce? A propriei puteri! Să-mi explice careva cum a fost posibil şi cum inteligenţia epocii a putut pune botul. Dar aş vrea să-l văd şi eu, azi, pe actualul premier revoltat şi rebel. Chiar rebel fără cauză. Promit să-l aplaud... Apoi am mai avut rebeliunea militarilor armatei moarte – partizanii. Acolo, umorul meu trebuie să tacă.

Cum te poţi revolta eficient în România? (Căci, de exemplu, sindicatele anunţă cu tamtam manifestaţii ample, care apoi se dovedesc mediocre şi oricum nu duc la nimic...)

Cea mai eficientă (dar şi tragică) revoltă e plecarea. Cunosc oameni care au jurat nu numai să părăsească România, dar şi să uite limba română. Asta e revolta ultimă, tăcută, plescăită, căci societatea acoperă ca o baltă locul lăsat liber de fugarul revoltat. Apoi e steaua pricăjită a lui Gică Contra. Oricîte flamuri, oricîte crupe de alăute florentine i s-ar flutura de sus, acest Gică va fi tot timpul împotrivă. Lumea spune că acţiunea lui e inutilă, mai rău, că Gică al nostru e vîndut (mogulilor, puterilor străine, forţelor duşmănoase, bulibulilor). Dar, în mod cu totul neaşteptat, după ani de înjurături, flegme, şuturi în fund, zeflemea generală, eroul nostru ghebos schimbă fundamental felul de a gîndi al majorităţii. El întoarce din drum munţii prejudecăţilor şi perforează gîndirea de-a gata. Înclin să cred că tocmai pasivitatea acestei revolte, care nu face niciodată pasul îndărăt, înarmată fiind cu o răbdare nesfîrşită, e cea care cîştigă. Pînă cînd n-o să avem – nu societate – ci conştiinţă civilă (şi n-o s-o avem, pentru că ne urîm de moarte), revolta încăpăţînată e singura formă de rezistenţă reală.

Cea mai eficientă (dar şi tragică) revoltă e plecarea.

Suferim de o apatie a unei revolte concrete? Am devenit prea conformişti?

Acum, cinstit să fiu, de cînd am văzut, în Franţa, o grevă (o revoltă) îndreptată împotriva unui guvern numai pentru ca acel guvern să nu uite că greviştii există, iar greva a produs pagube de miliarde – mă mai gîndesc la revoluţia continuă – şi nu cu simpatie. Îmi pare că a te tot revolta, toată ziua, bună ziua, e cam trendy. E o afacere. E un mod de viaţă – bun, dar numai pînă ce dai de altul mai excitant. Apoi, nu-i cam caraghios să vezi bătrînei călare pe statui şi pe felinare şi gospodine cu făcăleţul în mîini, strigînd de mama focului „Libertate sexuală" sau „Jos mîinile de pe Gărîna"? Există o vîrstă a protestului (dar pentru tineretul – minunatul nostru tineret – nu eu sînt chemat să explic ce şi cum). Şi există o vîrstă a eficienţei.

Mai există rezistenţă prin cultură? (Sau măcar vreun poet ori vreun artist al căruit protest personal să fie luat în seamă...)

O, nu! Rezistenţa asta nu e una politică, e doar expresivă sau estetică. Un artist se împotriveşte în primul rînd conformismului, minciunii, aplatizării, reţetelor, unui mod de viaţă. De cîte ori o ia pe arătura politică (crezînd că face artă angajată), e bine să tragem uşa după noi. Avem, nu-i vorbă, un exemplu tragic de artist total şi definitiv eşuat: Marius Ianuş. N-ar fi păcat să-i găsim urmaşi? Nu-i păcat de el? Pe de altă parte, moda zice că artistul trebuie să şocheze. Dar ce să şochezi astăzi? Libertatea aproape pornografică, expresivitatea involuntară, kitsch-ul triumfător? Mă tem că revolta artistică e al dracului de îmbîrligată. Nici nu mă mir că unii artişti visează un obstacol, o piedică, o interdicţie. A trăi, atît ca om simplu, cît şi ca elită estetică, înseamnă a depăşi dificultăţi aparent insurmontabile. Dar, dacă spun că permisiva lume contemporană e un fals continuu şi o moarte radioasă, o să chemaţi Salvarea. Înseamă că o iau pe arătură.

Ce va enervează şi ce vă revoltă?

Mă enervează prostia, mă revoltă nedreptatea. La aşa răspunsuri banale ar trebui să-mi tăiaţi microfonul!

a consemnat Stela GIURGEANU

Florin Iaru s-a născut la 24 mai 1954 în Bucureşti şi a absolvit Facultatea de Limba şi Literatura Română a Universităţii din Bucureşti în 1978. A fost membru al „Cenaclului de Luni" şi al cenaclului „Junimea". A debutat cu volumul de poezii *Cîntece de trecut strada* (Albatros, 1981), după care au urmat volumele *Aer cu diamante* – împreună cu Mircea Cărtărescu, Traian T. Coşovei şi Ion Stratan (Litera, 1982), *La cea mai înaltă ficţiune* (Cartea Românească, 1984), *Înnebunesc şi-mi pare rău* (Cartea Românească, 1990). Poemele sale au fost incluse în antologii din Germania, Italia, Anglia, Franţa, Spania, Statele Unite etc. A participat, în decembrie 1989, la mişcările de stradă din Bucureşti. Pe 21 decembrie a fost arestat şi dus la Jilava. A fost vicepreşedintele Uniunii Scriitorilor în perioada 1995-1996. A realizat şi prezentat emisiuni pentru TVR Cultural.

Călin GOINA

„Ori toţi să muriţi, ori toţi să scăpăm!“

Mi s-a cerut un articol despre „explozia mămăligii la români“ sau despre lipsa acesteia (a exploziei, nu – încă – a mămăligii), probabil în contextul în care măsurile de austeritate din ce în ce mai „curajoase“ fac ca respectivul fenomen să fie temut, aşteptat sau sperat. Mie expresia „explozia mămăligii“ îmi evocă interogaţiile anilor ’80, de obicei venind din afara ţării şi pe care, naţionalist probabil, le asociam cu o intolerabilă notă de superioritate ironică. Dacă aş fi avut vreodată îndoieli despre capacitatea de revoltă a românilor, acestea n-au supravieţuit anului 1989, după cum nu i-au supravieţuit nici Nicolae şi Elena Ceauşescu, spre deosebire de Honecker, Jivkov sau Gorbaciov. Deşi Ion Iliescu şi grupul restrîns care-l înconjura sînt responsabili pentru moartea celor doi, eu, militar în decembrie ’89, nu pot să uit cu cîtă sete am fi tras în ei, atunci. Nu, n-am părut a fi un popor vegetal.

Nu cred însă că există popoare de-un fel şi popoare de altul. Nu cred nici măcar în „români“ ca un atribut general care ne uneşte pe toţi. Eram în Timişoara în 1989, locuiesc în Cluj astăzi şi, probabil din pricina unui etnocentrism vestic, nu văd cum ethosul reformat, aşezat şi conservator al Clujului ar fi putut da naştere revoltei în masă pe care mai catolicul, întreprinzătorul şi liberalul spirit al Timişoarei a îngăduit-o. (Nu vreau să citească cineva în această opinie o impietate la adresa martirilor Clujului. Dimpotrivă, în raport cu timişorenii au fost mult mai puţini, mai puţin înţeleşi, şi totuşi au îndrăznit.) În decembrie s-a răspuns crizei în varii moduri, iar revolta populară din decembrie „a fost sau n-a fost“, depinzînd de variaţiile regionale.

Studiul mişcărilor de masă nu se poate opri doar la motivaţiile (sau nemulţumirea) oamenilor, pentru că se întîmplă să treacă ani, uneori decenii peste oameni foarte nemulţumiţi, fără ca ei să „iasă în stradă“. Între altele, teoriile mişcărilor sociale susţin că o mişcare de protest poate lua naştere doar dacă cei nemulţumiţi au acces la un minimum de resurse, fie ele financiare sau organizaţionale. Din acest punct de vedere, în istoria recentă a României mişcările sociale şi de protest au fost făcute posibile de resurse şi structuri organizatorice deja existente: cele ale secţiilor marilor fabrici şi uzine. După minerii din Valea Jiului în 1977, mişcarea de protest de la Braşov din 1987 a fost structurată în jurul unui nucleu dat de muncitorii de la „Steagul Roşu“.

La Timişoara, în 1989 au ieşit, pe rînd, şi au luat în stăpînire centrul oraşului: coloana de la UMT, coloana de la Solventul, coloana de la Teba. Literalmente, din punctul de vedere al reţelelor de mobilizare a resurselor, muncitorii au fost cei care au pus capăt regimului „muncitoresc“ din România.

Mai ’68

În Australia, la începutul lunii iunie, a avut loc un miting al milionarilor contra măririi taxelor. Protestanţii erau îmbrăcaţi la patru ace; printre doamnele care purtau bijuterii fabuloase numărîndu-se şi cea mai bogată femeie a Australiei, Gina Rinehart. „Perlele Ginei Rinehart sclipeau în lumina soarelui, în timp ce ea striga printr-un megafon:: «Ciuntiţi taxele»!“ (www.independent.co.uk)

Dezindustrializarea României din anii ’90, dispariţia marilor fabrici au adus cu sine o mutaţie majoră: pe de o parte, avem mai puţini muncitori, pe de alta, aceştia sînt mult mai puţin organizaţi. Democraţia e cea care ar trebui, acum, să canalizeze nemulţumirile, însă toate marile partide s-au compromis „mărind punctul de pensie“ sau aruncînd cu „tichete de vacanţă“ tocmai cînd, în jurul nostru, marile economii occidentale se prăbuşeau. Din păcate, votul uninominal a gîtuit şansele, şi aşa mici, de reformă a clasei politice: reprezentanţii oricărui partid nou, tînăr, sînt condamnaţi să-şi înceapă viaţa politică printr-o luptă în care trebuie să cîştige din start un minim de 51% din voturi, în faţa „baronului“ local, pentru a ieşi din anonimat.

Rămîne lupta sindicală, însă marile structuri sindicale ale muncitorilor din Vestul Europei sau Statele Unite ne lipsesc. Recenta înfrîngere a sindicatelor din învăţămîntul românesc pare să arate cît de limitată este capacitatea de mobilizare şi acţiune a acestor structuri şi cît de goale sînt ele pe dinlăuntru. Greva ratată din iunie îmi aduce aminte de interacţiunea mea cu „doamna Tarcea“, învăţătoarea băieţelului meu: dimineaţa, pînă la sosirea învăţătoarei, copiii nu au voie să se mişte din bancă (nici măcar pentru a se duce la toaletă). La fel, în pauza mare, nici un copil nu are voie să se mişte sau măcar să se ridice din bancă. Şi toate acestea, firește, „pentru binele copiilor“. Deşi critica acestor metode de educaţie este tema favorită a majorităţii părinţilor, cînd se întîlnesc în afara şcolii, fiecare a preferat să găsească o cale individuală de „acomodare“, în locul acţiunii colective.

Schimbînd registrul, vom continua să „ne descurcăm“, fiecare cum putem, în următoarea perioadă (ştiind, firește, că de cîte ori te descurci tu, îl încurci pe altul)? Sau, unii dintre noi, ne vom organiza, făcînd apel, uneori, la protestul colectiv? Şansele unor mişcări sociale semnificative în România sînt foarte mici: structurile de organizare, precum şi capacitatea de mobilizare a resurselor, disponibilă majorităţii românilor, sînt încă foarte puţin dezvoltate. Ceea ce nu poate da naştere decît la inacţiune sau la izbucniri violente, emoţionale, ne-moderate de organizare şi structură.

Ceea ce pare să se schimbe însă (graţie felului în care clasa politică gireză criza economică) e modul în care oamenii citesc realitatea. Diferenţa dintre Braşov 1987 şi Timişoara 1989 a fost făcută de apariţia unei noi grile de lectură: spre deosebire de braşoveni, timişorenii văzuseră ce s-a întîmplat în Polonia sau Ungaria şi ştiau că se poate.

***Călin Goina** este doctorand în sociologie, University of California, Los Angeles, asistent la Facultatea de Sociologie, Universitatea „Babeş-Boylai“, Cluj.*

Proteste şi protestatari şaizeciști

■ ***Flower-power***

În noiembrie 1965 prin eseul său, intitulat *„How to Make a March / Spectacle“* poetul american al generaţiei beat, Allen Ginsberg susţine că protestatarii contra războiului din Vietnam ar trebui să îmbrăţişeze, ca formă ideală de protest, poliţiştilor, presei, dar şi celor care priveau de pe margine, flori şi jucării.Utilizînd aceste metode pacifiste, protestul a captat o atenţie şi o imagine pozitivă, iar „puterea florii“ a devenit parte integrantă în această mişcare de opoziţie culturală.

Adepţii, cei ce aveau să se intituleze „hippies“ au folosit simbolul şi în codul vestimentar (haine colorate, cu imprimeuri florale) devenind cunoscuţi drept „copiii florilor“. Termen ce a fost mai tîrziu folosit pentru cei care îmbrăţişau cultura consumului de droguri, a muzicii psihedelice, a artei şi a permisivităţii sociale.

■ **Mai ’68**

În timp ce americanii protestau contra războiului din Vietnam, pe continent european, începe o altă amplă mişcare de protest, contra cutumelor sociale de pînă atunci, cunoscută drept „Mai ’68“. Mişcarea, declanşată de către studenţii de la Universitatea din Nanterre din Paris de la o aparent banală doleanţă a unui grup de studenţi care cereau acces în căminul de studente, a dus, pînă la urmă, la căderea guvernului De Gaulle. Sloganul „E interzis să interzici“ a propagat mai departe în toată Europa o puternică mişcare socială catalogată drept „de stînga“, care şi-a dorit, în ansamblu, obţinerea mai multor drepturi sociale – „vrem ca sistemul să servească oamenii, nu oamenii să servească sistemul“.

PUBLICITATE

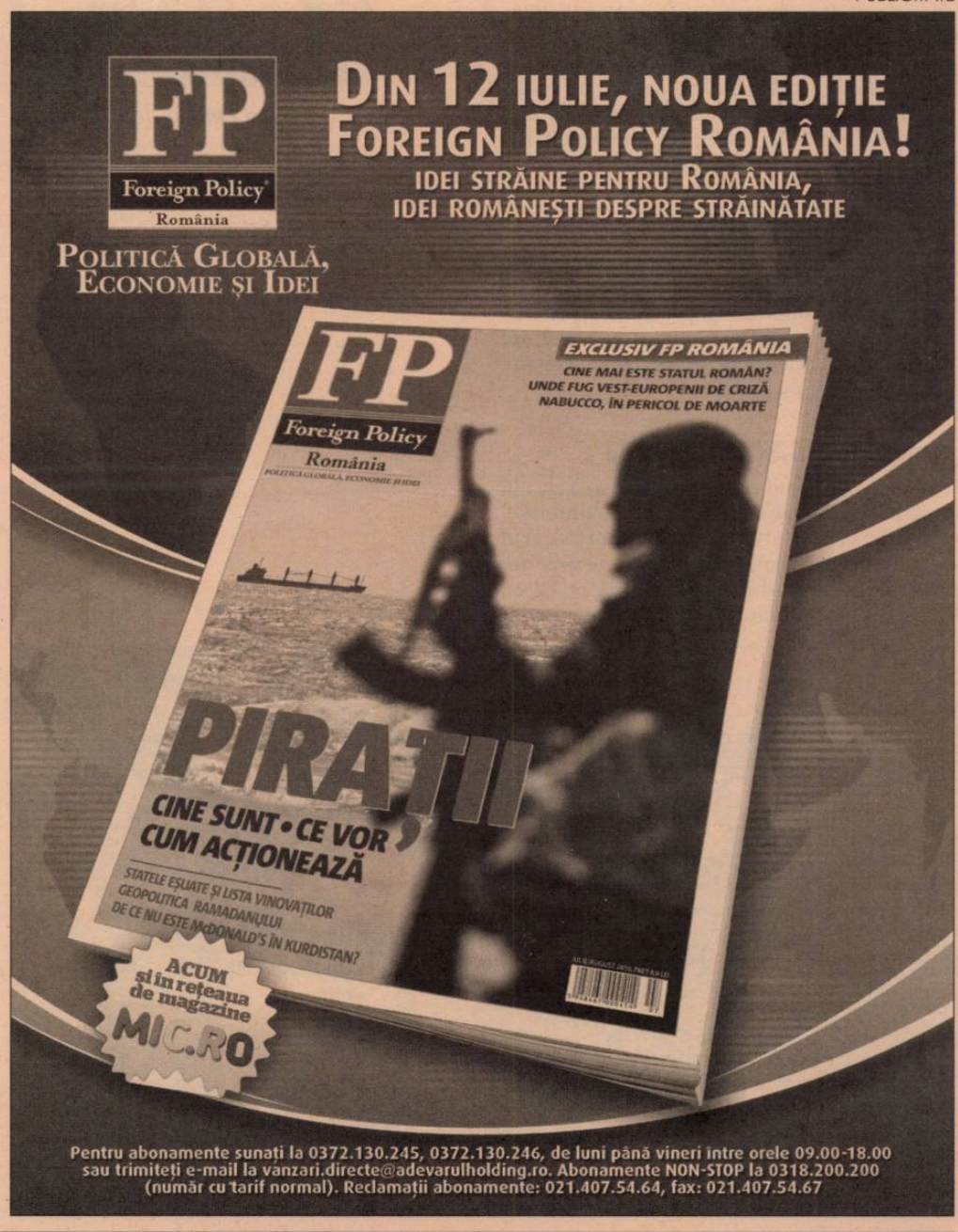

Cînd ne-apucă (pardon) dracii

În ciuda faptului că înţelegem multe, din cînd în cînd rămînem pe întuneric. Aşa că ne-am întrebat, noi pe noi înşine: *În ce situaţie/din ce motiv simţiţi că vă pierdeţi orice urmă de dilemă şi aveţi impulsul de a vă revolta?*

Marius CHIVU

Ultima oară cînd m-am revoltat în public era să iau bătaie. Mă aflam în tramvaiul 41 şi un tip nervos a început să înjure o fată care-l atinsese cu rucsacul. Degeaba şi-a cerut fata scuze şi s-a îndepărtat, tipul s-a luat după ea strigînd-o pe numele părţii genitale. Atunci am intervenit eu, cu un tupeu care trebuia deopotrivă să-mi dea curaj şi să-l intimideze pe individ. Numai că, la prima staţie, tipul a coborît după mine pe peronul pe care urma să-l stropesc cu sînge. Noroc că am cam fugit. În rîsetele celor din tramvai, care pînă atunci se căutaseră în tăcere prin buzunare.

Cristian GHINEA

Mă plictiseşte îngrozitor revolta degeaba, revolta care nu propune nimic, revolta aşa, ca să ne simţim bine, revolta că „aşa ceva numai în România e posibil". Mă plictisesc chiar şi notiţele „3,14" din această revistă cu „tipic românesc, bla-bla". Mă oboseşte această tendinţă a trăitorilor alături de mine de a se revolta pe umărul meu, pe umărul nostru colectiv, şi atît. Şi asta pentru că sînt perfect incapabili să articuleze un răspuns la problemă, să propună ceva, să ducă revolta mai departe de etapa „am zis, m-am descărcat, v-am aruncat vouă în cap lăturile, eu mă duc înapoi în sictirismul meu". Deci mă revoltă revolta fără cap şi coadă. Acum, mă scuzaţi, am făcut reclamaţie contra unui taximetrist care se credea la discotecă în maşină şi vreau să insist pentru concediere. Mulţumesc.

Stela GIURGEANU

Aproape zilnic am revolte pe care le consider mărunte şi pe care le ignor prin circumstanţa atenuantă „nu-i aşa de grav". Uneori însă am revolte categorice, rezultate tocmai din suma acelor revolte mici, trecute aproape zilnic cu vederea.

Andrei MANOLESCU

Cînd mă prind că cineva încearcă să mă prostească în faţă sau prin intermediul televizorului (vînzătorul din piaţă, funcţionarul de la bancă sau politicianul care-mi cere votul promiţîndu-mi bazaconii), mă enervez. Probabil însă că mulţi m-au prostit pînă acum fără să mă prind şi, ca atare, nu m-am enervat. În general însă, ca idee, revoluţiile, revoltele sau chiar simplele indignări îmi repugnă. Prefer evoluţiile şi soluţiile.

Yoko Ono şi John Lennon

Matei MARTIN

Cînd eram student (au trecut vreo zece ani de atunci), participam aproape sistematic la mitinguri, demonstraţii şi proteste de tot felul. Mă mobilizam mai degrabă „contra" decît „pentru". Nu susţineam nimic, dar eram împotriva a tot ce mişca. Acum mi-au cam trecut impulsurile de rebel. Ziarele, televiziunile şi radiourile se revoltă şi pentru mine, în ştirile alarmiste cu şi despre oamenii politici inculţi şi obtuzi. Le urmăresc ca pe un zgomot de fond. Rebeliunea s-a transformat într-un scepticism ofticos.

Patricia MIHAIL

Îmi pierd rapid spiritul dilematic şi umorul în anumite momente (din ce în ce mai frecvente în ultima vreme). Mă revoltă profund violenţa (fizică sau psihică), nedreptatea (în toate formele ei – de la Justiţie la grădiniţă), atribuirea unor vini închipuite, dorinţa/plăcerea unora de a-i umili pe cei-lalţi, nesimţirea în stare pură, ego-urile uriaşe construite pe suflete mici, minţi înguste, portofele burduşite.

Adina POPESCU

Cred că omul cu dileme poate coexista cu rebelul şi/sau contestatarul. Una nu se exclude pe cealaltă, ba dimpotrivă. Personal, am o nehotărîre permanentă (dilematică?) şi ea mă macină atunci cînd trebuie să iau decizii importante, însă mă uimeşte faptul că pot deveni tranşantă sau chiar aş putea să o pun de-o revoluţie, dacă ar mai exista o cauză în care să cred. Mă revoltă în primul rînd ţara în care trăiesc, cu toate încrengăturile şi putreziciunile ei. Mă revoltă faptul că nişte oameni mediocri (ca să nu le spun oameni lipsiţi de valoare) pot ajunge factori de decizie şi pot hotărî după nişte criterii culturale provinciale care sînt marile opere, marile filme, marile scrieri. Mă revoltă cei care se autopromovează doar pe ei înşişi şi de care nu mai ai loc. S-ar părea că sînt un om revoltat... însă în cele mai multe dintre cazuri mă simt un om sfîrşit.

Iaromira POPOVICI

1) Cînd cineva, orice formă de autoritate, încearcă să mă constrîngă să fac ceva cu care nu sînt de acord şi care simt că îmi lezează într-un fel sau altul libertatea personală. 2) Cînd cineva vrea să mă facă să mă simt vinovată de ceva despre care ştiu sigur că nu e aşa. Şi cînd văd că cineva mă minte, cu nonşalanţă, în faţă. 3) Cînd cineva apropiat, mai ales într-o situaţie dezavantajată (bolnav, copil...) este tratat prost sau nedrept, profitîndu-se de situaţia ei/lui dezavantajată.

Ana Maria SANDU

Rezistenţa mea la mitocănie, tupeu şi nesimţire pare din ce în ce mai fragilă. Indiferent că e vorba despre cele „de stat" sau cele „private". A început să semene cu o bucată de material care s-a uzat. Cînd ridic vocea şi îmi ies din ţîţîni nu mă recunosc. Starea conflictuală şi agresivitatea îmi fac rău fizic. Dar sînt momente în care n-am de ales. Dacă nu te revolţi eşti călcat pe cap cu voluptate şi mori. Ce-i drept, s-ar putea să se întîmple cu tot cu revoltă... Dar o mică mulţumire tot am în aceste situaţii, instinctul meu de supravieţuire a acţionat, nu s-a atrofiat de tot.

Simona SORA

Nu mă mai revoltă nici prostia cu pretenţii, nici bălmăjeala agramată, nici impostura, nici ingratitudinea. Nu mă mai revoltă nici medicii care nu pot pune un diagnostic, nu pot prescrie un tratament, dar iau şpăgi enorme. Nu mă mai revoltă nici televiziunile de doi bani (nimeni nu mă obligă să deschid televizorul la care nu pot renunţa), nici cărţile proaste (de cînd nu mai fac cronică literară, nimeni nu mă obligă să le citesc), nici filmele hollywoodiene, nici revistele literare din ce în ce mai ilizibile. Mai am puţin pînă să devin cu totul zen. Între timp, nu ies din casă decît atunci cînd e absolut obligatoriu, nu vorbesc la telefon decît atunci cînd n-am încotro şi, de obicei, nu răspund la anchete despre dilemele oamenilor revoltaţi.

Dan STANCIU

Cum frontiera dintre tolerabil şi inacceptabil s-a subţiat amarnic în ultima vreme, poate n-ar fi rău să ne gîndim la o Strategie pentru Revoltare Durabilă.

Mădălina ŞCHIOPU

a) Modul inchizitorial de a închide gura cuiva, cu argumente ideologice. Inchiziţia ca stare de spirit n-a dispărut niciodată, iar avatarul ei de acum se numeşte corectitudine politică. Oricine se revoltă astăzi împotriva ei a împrumutat ceva din duhul lui Galilei. b) Suferinţa copiilor provocată de adulţi. Ca Ivan Karamazov, cred că toate realizările umane pălesc în faţa unui singur copil chinuit. În astfel de situaţii, nu mai am dubii în privinţa pedepsei capitale.

Mircea VASILESCU

Rămîn *aproape* fără nici o dilemă cînd am de-a face cu prostia încăpăţînată şi fudulă a unora care cred că ştiu tot, că „s-au prins" şi te iau de sus pe orice temă, fără măcar să-ţi asculte părerea. Dacă sînt „simpli cetăţeni", îmi recapăt *oarece* dileme punînd atitudinea lor pe seama „firii umane", a lui Dumnezeu, a Providenţei, a genomului – în fine, lucruri de-astea mari... Dar îmi pierd *orice* urmă de dilemă cînd văd proşti căpoşi şi încrezuţi cocoţaţi în copacul Puterii (sau mişunînd pe lîngă el, în speranţa că vor prinde vreo rămurică liberă) şi dînd lecţii nesimţite despre orice, fără să-şi fi dovedit vreun moment competenţa şi fără să fi făcut măcar un lucru bun. Şi mă revoltă moartea spiritului de revoltă: nu zic s-o ţinem tot în greve fără rost, ca francezii şi italienii, dar nici să înghiţim toate măgăriile cu aerul resemnat că „asta-i ţărişoara, cu trecutul ei zbuciumat la răscrucea marilor imperii...". Cred că, mental, sîntem rămaşi la faza răscoalelor ţărăneşti şi la strigătul „Noi vrem pămînt!" (sau salarii, sau sporuri, sau măcar să fim lăsaţi să muncim puţin şi prost, că „de banii ăştia" oricum „nu se merită"). N-am făcut pasul spre protestul civic modern şi spre revolta pornită din vreo (umbră de) idee.

Luiza VASILIU

Cînd nedreptatea e bătătoare la ochi chiar şi pentru miopi, cînd cauza pare (doar pare) că scuză mijloacele, cînd persoane fără apărare sînt puse în situaţii cărora nu le pot face faţă, cînd bunul-simţ e maltratat cu bună ştiinţă, cînd autoritatea e un abuz sau, dimpotrivă, o mămăligă, cînd intoleranţa devine un reflex al nefericirii şi, de cele mai multe ori, cînd pur şi simplu mă ia gura pe dinainte.

Mirel BĂNICĂ

Ce se schimbă şi ce rămîne în credinţă

– practica pelerinajului în România contemporană –

N.red.: *Publicăm ultima parte a cercetării de teren intitulate „Eu cred în felul meu", pe care Mirel Bănică a întreprins-o la pelerinajul din octombrie 2009, cu ocazia hramului Sfintei Parascheva. Primele trei părţi au fost publicate în numerele anterioare.*

14 octombrie 2009, seara, după ora 18,30. Totul este acoperit de flori, ghidajul jandarmilor devine din ce în ce mai sever. Înainte de a urca scările ce duc la raclă, mai aud doar o voce bărbătească care ne spune „pe două rînduri, pe două rînduri, înaintăm frumos, nu ne oprim", *aşa...* În vîrtejul emoţional, colorat şi olfactiv în care am intrat, apuc să văd o pelerină care încearcă să depună pe raclă o bucată de pînză albă. Pînza, moştenitoarea acelor linţolii de in denumite *brandea,* cu care se acopereau în Antichitatea Tîrzie relicvele, este îndepărtată cu un gest expert de către un preot, de veghe lîngă moaşte. Un alt preot are gestiunea acatistelor şi a containerului metalic sigilat conţinînd banii introduşi de pelerini, aflat chiar la urcarea pe scenă. Alphonse Dupront crede că practici de acest gen reprezintă de fapt o restituire simbolică a darului primit din partea unui sfînt vindecător. Subiectul aduce liber o parte din sine ca ofrandă, angajîndu-se, după expresia lui Dupront, într-o întîlnire dramatică, în cadrul acestui complicat rit de trecere. După ce ies din acest tunel al întîlnirii cu *sacrul,* oamenii par ameţiţi şi fericiţi. Slăbiţi chiar, unii dintre ei. Florile şi busuiocul depuse pe racla Sfintei sînt redistribuite, de un grup de tineri, celor din jur. Îmi permit să citez în acest context un pasaj din cartea *Omul şi sacrul* a lui Roger Caillois, folositor pentru înţelegerea momentului zero al oricărui pelerinaj de acest tip: „Sacralizat şi desprins de profan, omul trebuie să rămînă departe de el atît cît durează starea sa de puritate sau de consacrare. De altfel, nu o poate menţine mult: dacă vrea să-şi asigure însăşi existenţa fizică, el trebuie să revină la uzul a tot ceea ce o întreţine şi care ar fi incompatibil cu sfinţenia. Această punere în lumină a riturilor de intrare-ieşire care permit trecerea de la o lume la alta, respectîndu-le *etanşeitatea* ambelor, este una dintre cele mai preţioase contribuţii la studiul sacrificiului aduse de istoria religiilor" (am citat din ediţia Nemira, 2006).

Traiectoria românească a pelerinajelor ortodoxe este, pentru moment, imprevizibilă şi greu de determinat.

15 octombrie 2009, drumul de întoarcere către Bucureşti. În tren. Dialog cu o tînără doctoriţă, specializată în boli de nutriţie şi diabet. Originară din Iaşi, profesează ca medic, dar este şi cadru didactic asociat la Facultatea de Medicină din oraş. Merge la Bucureşti pentru a urma un stagiu intensiv de pregătire pentru un aparat complicat de analiză rapidă a sîngelui. Nu pare a fi interesată de fenomenul pelerinajelor, dar nici complet indiferentă faţă de starea religiei astăzi. Laudă îndelung virtuţile curative şi principiile sănătoase ale postului. Îmi spune că numărul de pelerini pare să fi crescut de la an la an, din 1990 încoace. Pentru ea, numărul de pelerini din Iaşi este proporţional cu vremea de afară şi numărul de moaşte „invitate". Cu cît sînt mai multe racle cu atît există şi mai mulţi pelerini. Îmi vorbeşte despre prieteni de-ai ei, medici, care au *experimentat pelerinajul.* Mă întreabă de ce sînt atît de interesat de acest subiect. „La urma urmei, pelerinajul nu se poate explica. Şi eu cred, dar cred în felul meu", spune doctoriţa. Trenul intră în Gara de Nord. Ne spunem la revedere grăbit. La fel procedau şi cei care se despărţeau la Iaşi după ore de aşteptare, încolonaţi ca pelerini.

În loc de concluzie

1. Studiul pelerinajelor este un act complex, care reflectă istoria unei ţări, a sentimentului religios, a raportului dintre tradiţie şi inovaţie. A societăţii în ansamblu. După cum bine se ştie, nu există încă o teorie general valabilă a schimbării sociale şi, în particular, a schimbărilor din cadrul diferitelor sisteme religioase ale lumii. Căutarea cauzelor generale, definitive, ultime ale schimbării conduce în general fie la false evidenţe, fie la cauzalităţi dăunătoare. Iată de ce cred că studiul unor fenomene cum sînt pelerinajele contribuie la înţelegerea forţelor discrete care modelează fiecare segment al societăţii, în particular al Bisericii şi al raportului acesteia cu modernitatea. Esenţialul este aici: s-a schimbat practica religioasă în ultimii douăzeci de ani şi dacă da, în ce sens? Pornind de la pelerinaje ca fenomene paradigmatice, ar trebui să ne întrebăm care este natura, profunzimea şi angajamentul schimbărilor observabile.

Cînd spun aceste lucruri, nu mă refer desigur la substanţa teologică a problemei. Biserica ortodoxă (şi nu este doar cazul ei, ci şi al celorlalte culte din România, fiecare cu specificul său) a suferit cele mai vizibile schimbări în ceea ce priveşte *stilul* de a fi prezentă în societate, în raporturile ei cu puterea politică şi în discursurile oficiale. Fără a mai vorbi despre reflectarea imaginii sale în mass-media. La aceste schimbări, credincioşii au răspuns adesea fie prin reinventarea unor forme de coeziune, cum ar fi pelerinajele, fie prin variate forme de opoziţie şi rezistenţă, cum ar fi faimoasa *blogosferă ortodoxă,* dominată de intoleranţă, fundamentalism şi închidere într-un site autosuficient.

Amploarea pelerinajelor ca reacţie la schimbare şi modernitate dă întreaga măsură a tensiunilor existente în acest moment în sînul Ortodoxiei, a traversării acestui *deşert al modernităţii,* traversare însoţită de conflicte, emoţie şi neînţelegeri, inerente oricărui proces important de reorganizare. Rămînînd în acest cadru, ne putem întreba dacă Biserica dispune de un discurs unificat şi fiabil, care să-i permită să-şi definească fără ambiguitate „raporturile cu lumea". Teologia şi justificările teologice (inclusiv în cazul pelerinajelor) par să nu mai fie capabile să comunice adevărul, în faţa presiunii şi dorinţei ambiante de a afla ce se petrece „în realitate", în cadrul unor astfel de fenomene de masă.

2. Experienţa pelerinajului. Cînd un cercetător crede că a spus tot despre un pelerinaj, încercînd să-l modeleze pentru a-i da dimensiunea paradigmatică de care pomeneam mai sus, la final are impresia că, de fapt, nu a spus nimic. Catherine Mayeur, antropolog francez, spunea la finalul unei superbe cărţi dedicate pelerinajelor copte şi musulmane în Egiptul contemporan următoarele: „La sfîrşitul a lungi ani de studiu şi mii de pagini consacrate fenomenului, constat cu bucurie că nimic nu poate explica frumuseţea unei melodii sufite în tăcerea nopţii". Majoritatea autorilor pe care i-am parcurs şi au ales pelerinajul ca „teren" de studiu lasă să se înţeleagă că există *un ceva* acolo, care nu poate fi prins în cuvinte, o nucă tare ce nu se lasă spartă prea uşor cu uneltele sociologiei şi antropologiei. Iată de fapt unde stă dificultatea, dar şi plăcerea pe care o resimt faţă de un astfel de subiect.

3. Aş dori să mai subliniez două lucruri, care pot părea contradictorii. Pelerinajele există, aparent au o stare bună de sănătate, nu încetează să se multiplice. Mulţimea prezentă pare mai numeroasă de la an la an, cu toate că *doar* statisticile Jandarmeriei Române, în cazul în care acestea există, ar putea furniza cifre exacte ale fenomenului. În cadrul unui program aparent neschimbat şi ghidat de către Biserică, pelerinajele prezintă un anumit număr de comportamente, individuale şi colective, care prelungesc în esenţă o realitate seculară. Ele, pelerinajele, atrag favorurile şi participarea unei largi pături a credincioşilor. Dincolo de aparenţe, pelerinajele actuale ascund pierderi de dinamism şi de substanţă importante. Din acest punct de vedere, exclamaţii de genul „Pelerinajul la Sfînta nu mai este ce era odată" sau „Eu cred în felul meu" sînt complementare. Nu este vorba aici nici de idealizare naivă, nici de o constatare seacă, sub masca imparţialităţii academice.

Contextul social în schimbare (şi ce schimbare, mai ales în cadrul regiunilor rurale ale Moldovei!) îndepărtează încetul cu încetul lumea rurală de pelerinaje. Nu este vorba doar de îmbătrînirea populaţiei sau de imigraţia masivă. Observînd şi încercînd să înţeleg ce reprezintă cu adevărat un pelerinaj, m-am întrebat dacă nu cumva este vorba de forme de supravieţuire glorioasă a religiei ortodoxe, reciclate şi adaptate stilului de viaţă modern. Kitsch-ul invadant ca formă de pierdere a substanţei teologice profunde a pelerinajului este sufocant, nimeni nu-l poate nega. Semnificaţiile mai vechi ale pelerinajului, legate de respectul ierarhiei sociale şi familiale, sînt înlocuite cu comportamente anomice, inserate în cadrul unui nou tip de comportament religios, centrat de multe ori pe superficial şi ritualitate seacă.

Pe de altă parte, sărbătoarea pelerinajului este înrădăcinată în imaginarul colectiv, în obiceiurile sale motrice şi în autoreprezentarea de sine atît a Bisericii, cît şi a credincioşilor. Ea a devenit o expresie privilegiată a simbolisticii sociale. Dar dinamica desfăşurării sale, din care noi nu am putut arăta decît o parte nesemnificativă, lasă să se întrevadă penetrarea ei cu o mulţime de componente ale modernităţii analitice şi raţionale, a multiplicării semnificaţiilor acordate pelerinajului. Acest fapt se vede nu doar în felul în care mass-media încearcă să prezinte fenomenul, balansînd între evenimentul pur şi explicaţii pseudoştiinţifice, ci şi în felul în care o mulţime de credincioşi răspund chemării pelerine de o manieră individuală, în afara controlului Bisericii.

La fel ca şi în cazul altor pelerinaje contemporane din lumea creştină, Biserica nu controlează în totalitate ceea ce se întîmplă acolo, ele reprezentînd, deci, şi o formă de practică individuală, încurajată de modernitate. Situaţia se complică încă şi mai mult dacă luăm în considerare clasa în urcare a celor pe care i-aş putea denumi „creştini moderni", practicînd o religie „conştientă", cei care au abandonat poziţiile tradiţionale ale religiei populare pentru a le adopta, paradoxal pentru unii, pe cele ale religiei oficiale, fundamentate teologic şi practic.

Traiectoria românească a pelerinajelor ortodoxe este pentru moment imprevizibilă şi greu de determinat. Ne îndreptăm oare către un viitor compus din forme inedite de credinţă, amestec hibrid de permanenţă şi de inovaţie, dependente de factori pe care i-am putea denumi „religioşi" şi „profani"? Pentru a evita riscul de a-i confunda, am încercat să-i conjug, în faţa dumneavoastră.

***Mirel Bănică** este cercetător la Institutul de Istorie a Religiilor. Recent, a publicat cartea* Fals jurnal de căpşunar, *Editura Institutul European, 2010.*

PUBLICITATE

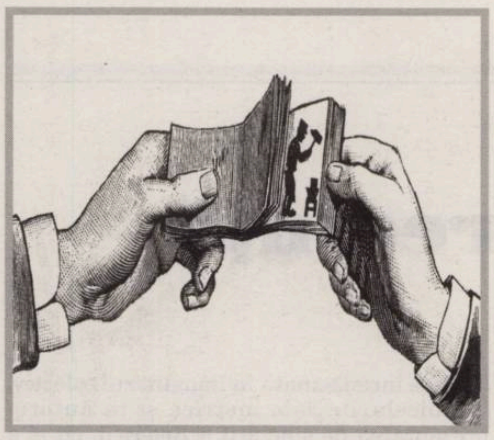

Marius CHIVU

feedbook

Singurătăţi la feminin

● **Domnica Drumea, *Not for sale*, Editura Cartea Românească, 2009.**

● **Letiţia Ilea, *Blues pentru cai verzi*, Editura Cartea Românească, 2010.**

Între cele două volume de poezii publicate de Domnica Drumea (debutul, *Crize*, a apărut în 2003) văd mai degrabă deosebiri decît asemănări. Din accentele social-politice şi, în general, din tot ce era odată ostentativ (imagini mizere, metafore agresive), a rămas un discurs biografist simplu, pe alocuri chiar auster, nelipsit de dramatism, dar mai mult patetic (în sensul bun) decît declamativ. Poezia Domnicăi Drumea nu-şi mai propune şi nici nu mai funcţionează ca un mesaj în spaţiul public, ci a rămas doar o chestiune de ordin personal, o intimitate nefericită refuzată oricărui schimb.

Cu toate acestea, volumul se revendică, de fapt, de la o ipostază ce apărea în cîteva poeme din *Crize* (de pildă, în poemul „Tu nu vrei să vii la mine“), şi anume cea a fetei deprinzînd şi înfruntînd singurătatea lîngă un bărbat boem cu idealuri revoluţionare, preocupat de istoria mare dar ignorîndu-şi propria istorie sentimentală. În urma/în locul bărbatului „plecat la chişinău“, deopotrivă absent şi indiferent, a rămas o fetiţă cu dragostea căreia femeia încearcă acum să-şi consoleze singurătatea ce creşte de la frustrant la apăsător şi apoi la insuportabil. Femeia îşi urmăreşte în fotografii şi în oglindă transformările şi îşi vede feminitatea irosită, rememorează scene vechi de seducţie (inclusiv cu foşti iubiţi), resimte nevoia de a fi redescoperită în ciuda maternităţii („mă simt atît de tînără / deşi sînt cea mai disperată şi / cea mai feroce mamă...“) dar, mai ales, necesitatea de a (se) comunica, prin dans, prin conversaţie, prin tandreţe. Singurătatea este o lipsă care deposedează & devalorizează („sînt un ambalaj gol / un specimen fără valoare“) instaurînd, deopotrivă în interior şi în jur, un vid prematur şi dureros care se cere umplut măcar cu vorbe. Iar poemele sînt scrise pe trei voci, într-un fel de monolog alternativ cu sinele labil, cu fetiţa neştiutoare şi cu bărbatul tăcut sau indiferent, el însuşi „un copil căruia sfoara zmeului i-a alunecat din mînă“.

Tînăra mamă este captivă între responsabilităţile de femeie care-şi creşte singură copilul şi nevoile sentimentale ale fetei private de gesturile şi aşteptările dragostei, de posibilitatea de a mai fi îndrăgostită de bărbatul iubit. Absenţa uneia o creşte însă pe cealaltă, astfel că dragostea maternă este contrapunctul luminos al acestei cărţi altfel pline de o singurătate erotică afirmată fără emfază şi cu atît mai emoţionantă. Poemele sînt directe şi simple, cu o cadenţă tăioasă – cel mai adesea scurte ca nişte strigăte, ca şi cum sentimentul ar fi poezia însăşi –, strecurînd în toată cartea doar trei referinţe culturale, semnificative în această ecuaţie a singurătăţii maritale: filmul lui Mungiu, care provoacă regretul după un copil avortat cu ani în urmă, scrisorile Mariannei Alcoforado, prototipul femeii care-şi caută fără speranţă iubitul, şi serialul *Seinfeld*, unică sursă a zîmbetelor casnice.

Dacă la Domnica Drumea singurătatea neantiza („în hainele mele nu e / nu e nimeni“), la Letiţia Ilea existenţa exclude („dimineaţa vine / ca o haină în care nu mai încap“). Întîmplarea face ca şi cartea Letiţiei Ilea să vorbească tot despre dificultatea şi/sau indecenţa de a oferi singurătate la copertă. Într-un destul de neobişnuit şi lung „Cuvînt înainte“, poeta îşi dedică cartea şi mulţumeşte prietenilor care au citit-o sau care o vor citi, ca şi cum, după atîta coborît în stradă şi apoi pactizat cu strategiile de marketing, poezia şi-ar căuta din nou cercul restrîns al iniţiaţilor (în singurătate sau alte dezastre). Spre deosebire însă de simplitatea monotematică a Domnicăi Drumea, poemele singurătăţii Letiţiei Ilea îşi asumă o condiţie textuală mai complexă, sînt ceva mai ornamentale şi mai discursive, deopotrivă introspective & reziduale, cu un background existenţial mai greu („licitat“ deja de-a lungul a trei volume omogene şi coerente în traseul lor) şi cu o expresivitate a singurătăţii mai clar conturată datorită tropilor unei corporalităţi lezate („inima are muchii tăioase / răsucite înăuntru“, corpul poartă „urmele vinete ale coşmarurilor“ sau este doar „o carcasă de oase“).

Cum o spune şi titlul, poemele sînt o serie de cîntece pe aceleaşi note albastre ale oboselii, nostalgiei şi deznădejdii. De data aceasta însă, vocea e răguşită, este exersată în singurătate şi-n raţiunile ei difuze, atinge chiar cîteva accente ale blazării şi resemnării, deşi incertitudinea aşteptării, inutilitatea timpului, presiunea tristeţii şi a înstrăinării nu se deprind niciodată cu adevărat sau pînă la capăt („sînt zile în care pînă şi respiraţia e o corvoadă“). Lipsa dorinţei, renunţarea la idealuri, incomunicarea, capriciile memoriei, dorul, regretul şi frustrarea, toate aceste converg spre imobilizarea într-o obscură aşteptare care întinde însă, vers cu vers, o pînză a pierderilor. Căci la Letiţia Ilea aşteptarea este, de fapt, o consecinţă a morţii: chem frigul să mă pătrundă / să înainteze pe aleile întunecoase ale sîngelui meu / pe cînd exersez zîmbetul vorba tandră îmbrăţişarea / ca şi cînd ar mai putea urma ceva / nimeni nimic niciodată / în jur tot mai des tot mai adînc / se moare se moare se moare“ („Poem fără titlu“). Despre o singurătate îndoliată este vorba, de fapt, în multe din aceste poeme, în care moartea tatălui revine ca un laitmotiv, alături de morţile prietenilor („doar moartea celorlalţi mă înspăimîntă“), dispariţii care au dereglat profund ritmurile, care au afectat percepţiile interioare, lăsînd în urmă o paralizie deprimantă. Poemul în proză „şapte cîntece pentru altădată“ devine, astfel, piesa de rezistenţă a acestei cărţi a doliului de sine, o „aşteptare nemîntuită“ într-un tot mai familiar vid existenţial.

Dacă *Not for sale* oferă singurătate maritală pe gratis, *Blues pentru cai verzi* „cîntă“ singurătatea care urmează morţii celorlalţi, familie sau prieteni. Două cărţi despre avatarurile singurătăţii la două vîrste (lirice) diferite, fiecare cu poeme inegale dar şi cu momente memorabile în care cititul pare într-adevăr un act ce trebuie săvîrşit în singurătate.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **José Luís Peixoto, *Cimitirul de piane*, traducere din limba portugheză de Clarisa Lima, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2010.**

Proza lui Peixoto e puternică, stranie, are fibră şi articulaţii poetice, poate fascina. Aşa a fost în romanul lui de debut, *Nici o privire* (tradus la noi anul trecut), aşa e şi în *Cimitirul de piane* de acum. De astă dată însă, autorul caută să scrie în cheie pronunţat realistă. O spune el însuşi, iar afirmaţia are oarece îndreptăţire, în măsura în care undeva, în subteranele adînci ale cărţii, stă un fapt real, consemnat istoric: moartea unui atlet portughez, Francisco Lázaro, în timpul maratonului de la Jocurile Olimpice din Stockholm (1912), după treizeci de kilometri parcurşi. Asta ar fi, adică, realitatea. Ce face din ea „realismul“ lui Peixoto e însă o altă – uriaşă – poveste. O poveste de toată poezia, iarăşi.

Va fi, practic, o cronică imaginară a familiei Lázaro, construită pe două voci – a lui Francisco (gîfîind, muncit de gînduri şi de amintiri, în timpul maratonului) şi a tatălui său (mort deja de cîţiva ani, adică numai bine plasat pentru un atoatevăzător şi atoatepovestitor). Peixoto experimentează limitele coerenţei epice, împrumută prozei o logică potrivită mai degrabă poemelor, face minuni naratologice, aţîţă taine în orice instantaneu, ţese iluzia vieţii din mister, suferinţă şi frumuseţe tacită. Şi face loc, totodată, unei ambiguităţi ce l-ar fi pus pe gînduri chiar şi pe Eliade – căci există, în această istorie fragmentară, o simetrie insidioasă a generaţiilor, prin care tatăl lui Francisco ar putea, la fel de bine, să fie şi fiul acestuia.

Să fim realişti, e de-a dreptul magic! La fel ca această frază: „Azi, simt că mi-ar fi de ajuns o duminică în plus ca să pot rezolva totul“. Citiţi cartea şi va fi duminică.

Matei MARTIN

Arles: istoria contemporană în clișee

Dacă o fotografie spune mai mult decît o mie de cuvinte, atunci Arles a devenit, zilele acestea, un fel de turn Babel, un soi de centru al tuturor limbilor şi cuvintelor din lume. În fiecare an, la *„Rencontres Photographiques d'Arles“* se adună cei mai importanţi artişti vizuali care folosesc drept mediu de referinţă pentru arta lor fotografia. Timp de o lună, vechiul castru roman devine o scenă mondială pe care fotografia este expusă din toate unghiurile. Invitaţia de a expune aici echivalează cu consacrarea. Nici un mare artist nu-şi permite să ignore festivalul de la Arles. Dacă în anii precedenţi agenda festivalului gravita în jurul unor artişti-vedetă sau a unor tendinţe, ediţia din acest an propune cîteva parcursuri tematice. Mutarea atenţiei dinspre estetică spre conţinut (în general, e vorba de tematica socială) spune multe despre relevanţa fotografiei în epoca de azi. De vreme ce tehnica fotografică a devenit tot mai accesibilă, de vreme ce (aproape) oricine poate deveni artist, festivalul caută relevanţa în mesajul operei de artă. Cele mai interesante parcursuri propuse anul acesta sînt seria de expoziţii despre universul închisorilor *(Prisons. Derrière le mur des clichés reçues)*, Promenada rock şi Promenada argentiniană, propusă de invitatul de onoare al Festivalului, Léon Ferrari. Lui i se datorează, de altfel, şi atenţia acordată mizelor sociale sau politice în operele selectate la festival. Laureat al Leului de Aur la Bienala de Artă de la Veneţia din 2007, Léon Ferrari este considerat un guru al artelor vizuale, un artist care explorează deopotrivă estetica şi mesajul imaginii fotografice. În ultimii ani a urmărit constant teme precum relaţia dintre religie şi politică, democraţia, manipularea prin mass-media, drepturile omului şi toleranţa etc. – aşa că propunerile lui pentru festivalul de anul acesta vor fi, cu siguranţă, provocatoare.

Anul trecut, festivalul a ajuns la ediţia cu numărul 40. Ediţia aniversară a generat, cum era şi firesc, o reflecţie asupra acestui festival unic. La ce foloseşte o „expoziţie universală“ de o asemenea anvergură? Care e sensul întîlnirilor? Cît de relevante sînt temele propuse de artiştii invitaţi pentru public? (Cel puţin) de un deceniu încoace, instituţiile culturale din Franţa investesc sume considerabile în promovarea fotografiei – iar întîlnirile de la Arles nu ar fi decît platforma principală pentru transportarea către public a „bunurilor“ produse. Deschiderea, la Arles, a unei École Nationale Supérieure de la Photographie (ca un pandant academic, raţional şi structurat la avalanşa aproape necontrolată de imagini din iulie) reprezintă încă un punct de reper pe agenda politicilor culturale ale Franţei, pentru care fotografia e un domeniu prioritar. E o alegere care, cel puţin pînă acum, a fost convingătoare pentru publicul larg: în ultimii ani, festivalul a înregistrat în jur de 600.000 de vizitatori (asta, în condiţiile în care orăşelul din sudul ţării are doar 50.000 de locuitori). Săptămîna trecută, în deschiderea festivalului, ministrul culturii Frédéric Mitterrand a anunţat că doreşte să investească şi mai mult în susţinerea fotografiei. E vorba de 10 milioane de euro pe an. Una dintre priorităţi: construirea unui portal de fotografie destinat profesioniştilor şi publicului amator. Site-ul Internet va fi asociat Reţelei Muzeelor Naţionale – semn că la nivel central se încurajează o deschidere mai mare a instituţiilor muzeale către arta contemporană.

Matei MARTIN

Beneficiile literaturii universale

– argumente pragmatice –

Danaidele

La testul PISA din 2006 (la care au fost examinate competenţele din domeniul ştiinţelor exacte ale liceenilor din OECD) aproape jumătate dintre elevii din România nu au depăşit nivelul 1 (din 6). Asta înseamnă că ei „confundă adesea informaţiile ştiinţifice şi amestecă propriile convingeri cu faptele, atunci cînd li se solicită argumente în sprijinul luării unei decizii" sau nu sînt în stare să înţeleagă ideile principale dintr-un text. Pe de altă parte, un eventual top al popularităţii realizat printre elevii de liceu ar oferi rezultate surprinzătoare: elevilor români le lipsesc reperele valorice şi criteriile de evaluare.

Pornind de la aceste constatări, **Cristian Hatu** a realizat, pentru Societatea Academică Română, un studiu despre importanţa predării literaturii universale în şcolile româneşti. Cercetarea se bazează pe date concrete cu privire la programele şcolare actuale, pe recomandările unor specialişti (Mircea Flonta, Liviu Papadima, I. Pârvu, Zoe Petre, Al. Zotta) şi pe comparaţia cu programele şcolare din cîteva ţări din zona de Est a Europei. Concluzia: (în jur de) o treime dintre textele predate la orele de limba şi literatura română ar trebui să aparţină literaturii universale. Iată, în formă rezumată, argumentele prezentate în studiu.

1. În afară de cultivarea limbii române cu ajutorul textelor literare româneşti – principalul argument în alegerea exclusivă a textelor de literatură română în manuale – studiul limbii şi literaturii în şcoală ar trebui să conducă şi la înţelegerea şi dezbaterea unor idei, la familiarizarea cu evoluţia gîndirii şi a valorilor umanităţii. Literatura formează atitudini şi comportamente. Dincolo de rolul formativ, literatura universală oferă soluţii şi sugestii pentru problemele unor comunităţi şi societăţi care au cunoscut experienţe similare.

2. Începînd din secolul al XIX-lea, mulţi dintre scriitorii români au studiat în străinătate (mai ales în Franţa şi în Germania). Opera lor a fost influenţată de curentele literare şi de autorii din Occident. Există însă şi mari autori care n-au avut o influenţă directă asupra autorilor români (Dante, Shakespeare sau Cervantes). Totodată, o bună parte din manuale sînt structurate pe o prezentare a genurilor şi curentelor literare, operele unor autori avînd rol de exemplificare. Cînd se fac prezentări ale umanismului, iluminismului, realismului sau simbolismului, exemplele din literatura universală oferite de manuale sînt prea puţin numeroase şi, oricum, lipseşte perspectiva comparată. Ideea sincronizării literaturii române cu cea a lumii occidentale se regăseşte la scriitorii grupaţi în jurul *Daciei literare,* în atitudinea junimiştilor şi a lui T. Maiorescu şi, mai ales, în modernismul lui E. Lovinescu.

Însă, chiar şi în totalitarism, după uşoara ridicare de cortină din anii '70, modelele literaturii vestice i-au influenţat pe unii scriitori de la noi. Literatura română a preluat, de multe ori cu destul patos, modelele literare ale absurdului, ale noului roman francez, ale romanului mitic, ale realismului magic sud-american, precum şi perspectivele critice de promovare a valorilor literare – structuralismul, psihanaliza, textualismul etc. De fapt, nivelul cultural al unei comunităţi evaluează nu numai prin producţia lui culturală, ci şi prin capacitatea de a recepta produsele altor culturi.

3. Dacă studierea literaturii naţionale contribuie (alături de istorie şi religie) la formarea sentimentului identităţii naţionale, introducerea unor capodopere ale literaturii universale în manualele şcolare ar echivala cu a avea „mai puţină conştiinţă naţională" – ar putea replica „puriştii". Dar patriotismul nu este acelaşi lucru cu provincialismul (ceva are valoare doar dacă este produsul naţiunii respective). Aceasta este totuna cu a spune că, fiind străini, Dante, Shakespeare, Goethe, Tolstoi sau Thomas Mann n-au nici o valoare. Or, prin operele unor astfel de autori avem acces la repere valorice foarte puternice. Istoria este şi ea importantă pentru formarea identităţii naţionale, dar aceste cursuri includ şi istoria universală: se procedează aşa tocmai pentru a înţelege contextul în care s-au desfăşurat evenimentele din istoria României. Exagerînd puţin pentru a vedea absurdul abordării, aceasta ar însemna ca la fizică să nu mai studiezi teoriile lui Galilei, Newton, Lorentz, Boltzmann, Planck sau Heisenberg, ci să ţi se predea doar ce au scris Ţiţeica sau Hulubei; sau la matematică să înveţi doar despre contribuţiile matematice ale lui Moisil, Onicescu sau Barbilian, şi nimic despre ce au descoperit Euclid, Euler, Cauchy, d'Alembert sau Lagrange...

Ne-am dorit atît de mult să ne intergăm în Europa, dar nu prea ne interesează cultura europeană.

4. Avem un paradox: ne-am dorit atît de mult să ne „integrăm" în Europa, dar nu prea ne interesează cultura europeană. Unul dintre argumentele pentru aderare a fost că „sîntem un popor european". Dar argumentul a fost unul conjunctural; pe noi ne interesau doar avantajele imediate şi palpabile ale apartenenţei la UE (fonduri europene, libertatea de circulaţie etc.), nu şi faptul că această aderare înseamnă asumarea unui sistem de valori (nu doar culturale, ci şi etice). În Occident trăiesc cîteva milioane de români care n-au aflat mare lucru în şcoală despre literatura/cultura ţărilor respective. Sînt şi foşti elevi, nu prea mulţi, ce-i drept, care au avut şansa să intre în contact cu unele dintre marile texte din literatura universală (datorită familiei, prietenilor sau vreunui profesor). Faptul că literatura română a preluat în perioada totalitaristă modelele literare din Vest i-a influenţat şi pe cititorii de literatură. Aşa se explică, spre exemplu, cozile matinale din acea perioadă pentru cumpărarea cărţilor de valoare care apăreau. Dacă vrem să fim oneşti, nu putem să nu ne punem întrebarea: nu cumva majoritatea dintre cei care mai citesc literatură după ce-şi termină studiile sînt dintre cei care au intrat în contact cu texte ale unor autori străini în timpul şcolii?

5. Tipul de autism amintit mai sus nu-l găsim şi în alte ţări europene. În ţările analizate se studiază atît texte din literatura naţională, cît şi din cea universală, inclusiv în ţări ca Marea Britanie şi Franţa. Mai mult, în ţările din zona noastră (Polonia, Cehia, Grecia sau Ungaria) la absolvirea învăţămîntului liceal se verifică şi cunoaşterea unor texte de literatură universală, ponderea lor mergînd de la 10% din numărul total de texte (Grecia) pînă la 34% (Cehia).

6. O discuţie precum cea de faţă poate părea un moft comparativ cu temele grave care ocupă prima pagină a ziarelor, cum ar fi: marea corupţie, degradarea spaţiului public, criza economică. Dar lucrurile stau aşa doar la prima vedere. Fără o şcoală care să transmită valori într-un mod credibil, nici peste 10-20 de ani nu vom depăşi situaţia de care ne tot plîngem. Referitor la prima dintre probleme, sînt judeţe în care n-are nici o relevanţă pentru mulţi alegători faptul că se dovedeşte că sînt politicieni foarte corupţi sau că nu au nici o urmă de moralitate. Totodată, există destui alegători pentru care nu-i nici cea mai mică problemă să accepte mita electorală. Ce mai înseamnă acum pentru toţi aceştia demnitatea, corectitudinea sau onoarea? DNA-ul sau o justiţie corectă sînt foarte utile, dar nu suficiente; ele tratează un simptom al bolii, dar nu o vindecă. Fără mecanisme prin care reperele valorice să fie interiorizate, „măsurile anticorupţie" vor semăna cu efortul Danaidelor de a umple un butoi cărînd apă cu nişte ulcioare sparte.

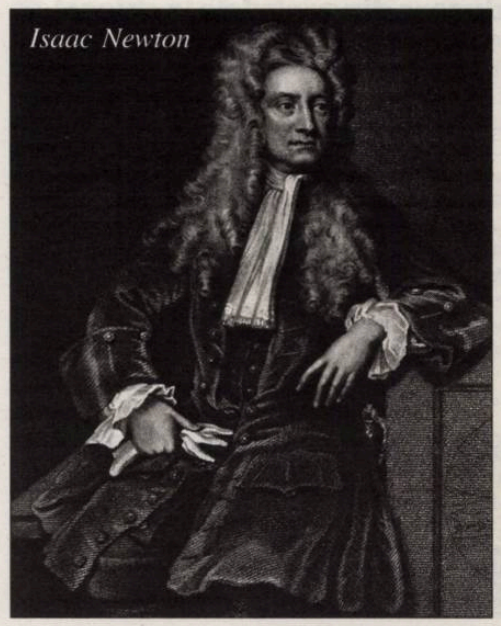

Isaac Newton

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Disco, french electro, chillwave, abstract hip-hop, dub techno, deep house, numai raritaţi, remixuri pe val şi exclusivităţi în emisiunea *Flight Club* de pe Radio Guerrilla a lui Vlad Stoian (http://warmer-climes.blogspot.com), cel care în fiecare sîmbătă, de la ora 22, îţi transformă apartamentul în cel mai electro-elitist club din ţară. (Marius Chivu)

■ Pentru toţi beethovenienii, cîţi or mai fi, dar în frunte, desigur, cu dl Şerban Foarţă (prietenul ştie de ce): Mezzo a reluat, în fiecare miercuri, integrala sonatelor pentru pian cu Daniel Barenboim la clape. (Radu Cosaşu)

■ „Tiranul cu o cameră de filmat" – eseul publicat de criticul american Jay Hoberman în ultimul număr din *The New York Review of Books* (http://www.nybooks.com/blogs/nyrblog/2010/jun/29/tyrant-movie-camera/) despre cel mai nou film al lui Andrei Ujică, *Autobiografia lui Nicolae Ceauşescu*. Încă o dovadă măgulitoare a faptului că cinematografia noastră chiar contează. (Luiza Vasiliu)

■ Dacă vreţi să vedeţi sau să revedeţi cîteva filme ale ultimului mare independent american, Jim Jarmusch *(Permanent Vacation, Stranger than Paradise, Down by Law, Mistery Train* şi *Night on Earth),* „se dau" pe Cinemax, în fiecare luni din iulie. (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

Facerea mesei

În secolele XVIII şi XIX, cuprinsul unei cărţi de bucate aducea cu indexul unui atlas de ştiinţe naturale, ordonînd felurile de mîncare – sub influenţa, parcă, a elanului clasificator al unor contemporani ca Linné, Brehm sau Mendeleev – după criterii cu rezonanţă ştiinţifică, ca temperatura (feluri reci, calde), mărimea („piese" mari sau mici), regnul şi specia (vegetale, peşti, vite, păsări). Sau, asemenea unui compendiu de arhitectură, cuprinsurile descriau paste, lianţi, umpluturi, broşe comestibile, ornamente, socluri, terine, galantine, balotine, bastioane şi alte „imitaţii" de patiserie.

Începînd cu *Ghidul culinar* al lui Escoffier (1902), cărţile de bucate europene şi anglo-saxone încep să-şi structureze cuprinsurile asemănător, după cum urmează: Sosuri, Garnituri, Supe, Gustări, Ouă, Peşte, Carne (vită, porc, oaie), Pasăre, Vînat, Legume, Deserturi.

Această nouă categorisire, valabilă pînă în ziua de azi, aminteşte de etapele biblice ale Genezei. Marile sosuri albe şi brune sau supele din deschidere trimit la ziua întîi, la prima succesiune zi-noapte, la adîncul apelor. Oul se asociază cu pămîntul, cu tema rodirii şi a seminţei din ziua a treia; tot aici se află şi legumele. Vietăţile apelor şi păsările se regăsesc în ziua a cincea; vînatul („fiarele sălbatice") şi restul vitelor („animalele domestice"), într-a şasea. Deserturile, la sfîrşit, sînt ziua de duminică.

Chef-d'œuvre a creaţiei, omul rămîne, în chip fericit, *hors d'œuvre*[1], altfel spus, în afara operei culinare.

Amicul Dejun

1. „fel" a cărui compoziţie delicată şi dimensiune redusă este compensată de minuţiozitatea ireproşabilă a alcătuirii şi de calitatea excepţională a gustului *(Le guide culinaire,* A. Escoffier, 1902)

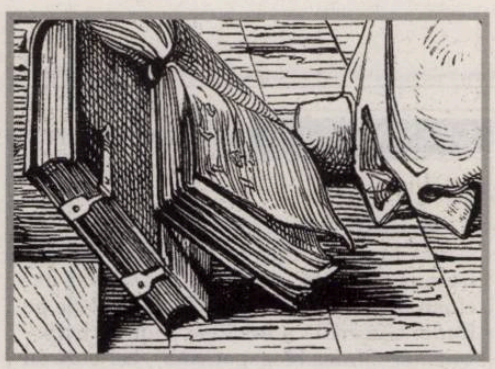

Simona SORA

biographiti

Fotografia din Grădina de Iarnă

Habar n-am dacă Roland Barthes ar fi fost revoltat de publicarea *Jurnalului de doliu* – aşa cum ne asigura François Wahl (prietenul şi editorul său de la Seuil) anul trecut, la publicarea celor 330 de fişe postume, traduse acum şi în româneşte la Editura Cartier. Scrise timp de un an şi jumătate, din 25 octombrie 1977 şi pînă în 15 septembrie 1978, pe foi mici, pregătite minuţios, ca pentru o viitoare desfăşurare, notaţiile din acest jurnal extrem se regăsesc, în diverse forme, în *Camera luminoasă* (şi ea postumă), în cursul despre „Neutru" de la Collège de France sau în *Vita nova,* cartea proiectată, dar niciodată scrisă. Cu toate că Wahl editase încă din anii '80 – în pofida rezervelor exprimate de fratele lui Barthes, Michel Selzedo – două cărţi care limpezeau într-un fel destul de crud şi de abrupt homosexualitatea lui Roland Barthes *(Incidents* şi *Soirées de Paris),* la publicarea tristului jurnal îndoliat, acelaşi Wahl scrie despre brutalitatea devoalării suferinţei sau despre „mîncărimile de hienă" ale editorilor, clamînd lapidar: „registrul intimului nu era, în nici un caz, pentru el, menit publicării". Tîrzie revelaţie, ciudată dublă măsură! Orice frază din *Incidents* l-ar contrazice pe François Wahl, măcar pentru că „lexicul impur" şi „Zeiţa H – homosexualitate şi haşiş" au avut întotdeauna, la Barthes, exigenţele lor de invocare în scris.

Jurnal de doliu – încheiat cu şase luni înainte de năpraznicul accident în urma căruia Barthes a murit – este şi un text al desprinderii sale de viaţă. Trebuie să se fi spus deja că felul stupid în care Barthes a fost strivit de un camion în timp ce se îndrepta spre Collège de France n-a putut să nu aibă legătură cu sfîşierea interioară în care-l aruncase moartea mamei sale. În acest sens, *Jurnal de doliu* este mai mult decît o succesiune de *biografeme* redactate lapidar şi transferenţial timp de un an şi jumătate, iar ele ating o intimitate inavuabilă doar în măsura în care vorbesc despre propria (apropiată) moarte. Sînt exerciţii spirituale (în felul lui Ignacio de Loyola, a cărui biografie Barthes a vrut să o scrie toată viaţa), exerciţii de supravieţuire ce refac, interior deocamdată, un „Monument" al propriei mame, pe care-o regăseşte într-o veche fotografie din copilăria ei, la Chennevières-sur-Marne. Pentru un agnostic, constatarea e sfîşietor-semnificativă, la fel ca notaţia de la Casablanca (deşi *Jurnalul* e scris mai ales la Paris, în casa pe care Barthes o împărţea, spre sfîrşit, cu mama sa, sau la Urt, locul unde ea e înmormîntată): „Îmi spun – cu gîndul sfîşiat la mama – ce barbarie să nu crezi în suflete – în nemurirea sufletelor! Ce adevăr imbecil, materialismul!".

E cumva indecent să vorbeşti despre intimitate contrariată cînd sub ochii tăi se reface o cronologie crîncenă a propriei (viitoare) morţi. Un fragment nedatat din jurnal („*Suicid.* Cum voi şti că nu mai sufăr, dacă sînt mort?") se regăseşte în diverse forme în acomodarea cu propriul sfîrşit ce avea să vină peste doar şase luni de la încheierea jurnalului. Pentru cine priveşte fotografia de pe plajă publicată în *Roland Barthes par Roland Barthes* şi intitulată „Familia fără familiaritate", asemănarea dintre scriitor şi mama sa e uluitoare: aceeaşi expresie, acelaşi zîmbet, o fuziune totală. În *Jurnal de doliu,* singura zonă de seninătate e tot o fotografie din copilăria mamei, măsura măsurilor, arhitextul vizual de la care va porni „Monumentul" dedicat acesteia în *Camera luminoasă:* „Spre sfîrşitul vieţii sale, nu cu mult înainte de momentul cînd i-am privit fotografiile şi am descoperit-o pe cea din Grădina de Iarnă, mama era slăbită, foarte slăbită... În timpul bolii o îngrijeam, îi dădeam să bea ceai într-un vas care-i plăcea pentru că din el putea să bea mai uşor decît din ceaşcă, devenise fetiţa mea, regăsind, în ochii mei, fiinţa esenţială din prima fotografie... Ea, atît de puternică, Legea mea interioară, o simţeam, la sfîrşit, ca pe propriul meu copil feminin. Găseam astfel, în felul meu, o împăcare cu Moartea. Dacă, aşa cum au spus-o atîţia filozofi, Moartea este aspra victorie a speciei, dacă individualul moare pentru a satisface universalul, dacă, după ce s-a reprodus ca un altul, diferit de sine, individul moare, negîndu-se şi depăşindu-se astfel, eu, care nu am procreat, mi-am născut mama, în chiar boala ei."

Dacă există vreun soi de intimitate care trebuie respectată în acest jurnal fragmentar, întrerupt de hohote de plîns şi mortificări conştiente – aceasta e o intimitate spirituală cu propria dispariţie, un exerciţiu spiritual în propria carne pe care îl provoacă tot fiinţa excepţională: „Noaptea trecută, un vis urît. Scenă cu mama. Disensiune, durere, hohote de plîns: eram separat de ea de ceva (printr-o decizie a ei) de ordin *spiritual*... Ea era inaccesibilă." Contemplaţia fotografiei din Grădina de Iarnă îi dă scriitorului mai mult decît „ştiinţa imposibilă a fiinţei iubite". Contopirea cu mama-copil din fotografie actualizează, paradoxal, o practică a ieşirii împăcate din viaţă, o regăsire (inavuabilă, abia ea, în cuvinte) a sensului morţii: regăsirea mamei, depăşirea separării de ordin spiritual pe care moartea ei o provocase.

E foarte adevărat că în biografia postumă a fiecărui om cu adevărat charismatic, iubit şi admirat (cum a fost Roland Barthes, deşi nu s-a simţit niciodată aşa) există un moment precis în care posteritatea începe un soi de contabilizare isterică a fiecărei însemnări întîmplătoare. *Jurnal de doliu* are însă – pentru cine ştie să-l citească – o cu totul altă valoare: el e o „carte practică a morţilor" în care fiinţa absolută e o fetiţă, întruchipare a bunătăţii, nobleţei şi blîndeţei, cineva care dă un sens liniştitor şi luminos morţii inevitabile. Cine poate cere mai mult de la o carte?

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7455 CU TEXTUL DILEMA VECHE

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 11,9 euro (TVA inclus)
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețelele Vodafone și Cosmote vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13% reducere din prețul de la chioșc!

RECLAMAȚII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită față de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:

Dilema veche ☐ 3 luni (47 lei) ☐ 6 luni (93 lei) ☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecția Charlie Chaplin ☐ 3 luni (111 lei) ☐ 6 luni (157 lei) ☐ 12 luni (244 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA București sau RO39 PIRB 2501 7096 1600 5000 deschis la Piraeus Bank - sucursala Pipera.

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, București , cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67. ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la firmele particulare

Pentru pachete de abonamente, cereri speciale sau alte informații legate de abonarea la revista Dilema veche, sunați la 0372.130.245, 0372.130.246 de luni până vineri între orele 9:00-18:00 sau trimiteți e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

PUBLICITATE

BIBLIOTECA adevărul

Completează-ți colecția!

100 DE CĂRȚI pe care trebuie să le ai în bibliotecă

Mai sunt 13 volume

- cei mai buni autori
- cele mai bune titluri

Astăzi, 8 iulie

A Doua Fundație

Isaac Asimov

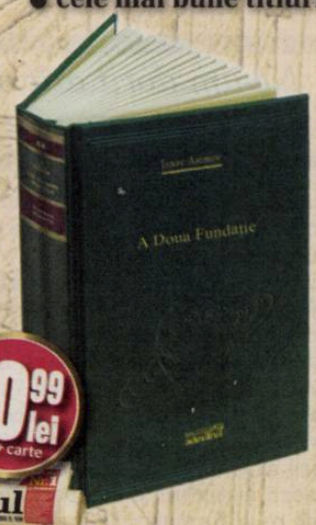

10,99 lei ziar + carte

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

Urmează:
15 iulie - „Taras Bulba. Mantaua. Nasul. Vii" N. V. Gogol
22 iulie - „Revolta de pe Bounty" Sir John Barrow
29 iulie - „La răsărit de Eden" vol. 1 - John Steinbeck

Proiect susținut de: EXPLORER VIASAT EXPLORER

Pentru abonamente sunați la 0372.130.245, 0372.130.246, de luni până vineri între orele 09:00 - 18:00 sau trimiteți e-mail la vânzări.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamații abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67.

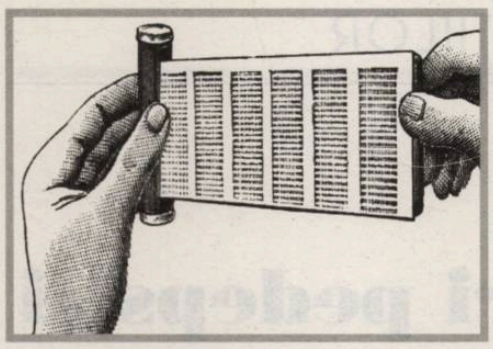

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Acasă, printre tone de aur

Nu ştiu dacă-n zilele noastre se mai poartă „şedinţele cu părinţii“ la şcoală, dar mie mi-au rămas tare şăgalnic în memorie întîlnirile cu „tovarăşa învăţătoare“ din anii ’80, în clasa-n care învăţa fiică-mea. Mai precis, acea bruscă recopilărire care ne cuprindea pe toţi participanţii, oameni serioşi (unii „cu funcţii de răspundere“, inşi hărtăniţi de viaţă, „fiecare cu necazurile lui“, deja albiţi etc.) odată aşezaţi în bancă. Un soi de ţicneală năprazнică, o ghiduşă obrăznicire, contaminare instantanee cu neastîmpărul infantil al locului, totul ne îndemna să retrăim preţ de o clipă farsele, ghionturile, copiuţele, idiluţele, „fazele haioase“ ale acelor ultime ecouri ludic-paradisiace de după dulcea nepăsare a celor şapte ani de acasă.

În chip straniu-excitant, senzaţiile de atunci mi se asociau invariabil cu farmecul vizitelor făcute, ca şcolar, la casele memoriale din Bucureşti sau din ţară (Eminescu, Creangă, Bacovia, Blaga, Minulescu, Rebreanu), la Muzeul Antipa, dar mai ales la fabrica de ulei „Muntenia“, la „Autobuzul“ sau la fabrica de ciocolată „Bucureşti“. Ajuns aproape sexagenar, cînd urmăresc acum pe Discovery emisiunile din seria „Cum se fabrică“ retrăiesc extatic uimirile acelor vizite, cu valţurile unduind *au ralenti* pline de cremă ciocolatie, cu aroma înnebunitoare a valurilor de seminţe de floarea soarelui, cu labirintul hipnotic al liniilor tehnologice de pe care ieşeau caroserii, cutii de bomboane ori sticle de ulei, unde se lipeau automat cutiuţe şi etichete, se puneau dopuri, parbrize, anvelope...

Ei bine, exact prin astfel de stări de jubilativă mirare copilărească am retrecut vineri 25 iunie, cînd Banca Naţională a României a invitat un grup de gazetari (aceiaşi care am participat la „Zilele Băncii Central Europene“ din Frankfurt) să viziteze Imprimeria şi Monetăria Statului, tezaurul BNR, Centrul de procesare al SMB, Biblioteca BNR, Palatul Băncii, Sala de Consiliu şi Galeria Guvernatorilor. Oameni de toate vîrstele, orientările şi aşteptările, de la TVRC, RRA, PRO TV, Realitatea TV, *Adevărul, Jurnalul naţional, Observator cultural, Magazin istoric, Bucureştiul cultural* – cărora li s-au adăugat spre final, ca *guest stars*, Ion Caramitru şi Horaţiu Mălăele – au devorat cu nesaţ de-a lungul a opt ore, după ce au semnat tot felul de angajamente de confidenţialitate, atelierul de *cizelură* de la Monetărie, unde cei cinci meşteri (reprezentînd... 90% din breaslă, în România!) făuresc ferecăturile de chivoturi, racle, icoane etc., procesul de tipărire a bancnotelor şi monedelor (defilînd printre şuvoaiele de bani ca manechinele la *catwalk*-uri), atelierul de machetare şi grafica medaliilor al meşterului Vasile Gabor (un artist sever şi meticulos, înconjurat de flori, istorie şi ortodoxie), biblioteca de 18.000 de volume, proaspăt restaurată, cu cărţi din 1714 sau 1832 (plus colecţia revistelor *Argus* şi... *Dilema veche),* candelabrele cu cristale Swarovski, tablourile lui N. Grigorescu şi G. Mirea, seifurile *Chatwood's,* la parterul istoric, Ratcliff and Horner („Patient Thief Resisting“) şi *Panzer* (ce nume!) jos la tezaur.

La tezaur, acolo unde toată lumea palpita ca la bibliografia relaţiei dintre Eros şi Thanatos, atmosfera fiind literalmente oximoronică, de cazinou şi morgă, de feerie şi autopsie. La tezaur unde, printre sutele de tone de aur, Mălăele era să mă omoare cu zile plantîndu-mi brusc în palme un lingou de aproape 13 kg, eu avînd voie – la trei bypassuri – numai 5 kg în două mîini! (Mi-am şi imaginat, pe loc, ferparul, la diferite gazete: „Dan C. răpus de-o cantitate prea mare de aur... Lingoul care-a sufocat o bibliotecă... Moarte aurită în lumea cărţilor... Cutremur livresc în cel mai sigur loc antiseismic din Bucureşti...“).

Cum vă spun, am fost cu toţii fermecaţi de foşnetul bancnotelor, zuruitul monezilor şi tăcerea cuminte a mormanelor de fişicuri, lingouri, medalii, specimene, odoare bisericeşti, de rafinamentul filigranelor *(Watermark*-uri), abilitatea pantografului, sistemul bijuteriilor la comandă şi maşinăriile italiene, germane, elveţiene, sau de faptul că sîntem singura ţară europeană care foloseşte bani plastifiaţi (în lume sînt doar 30 de ţări „pe plastic“, prima fiind Australia, acum două decenii: restul încă preferă hîrtia din bumbac).

Am aflat că, din punctul de vedere al Imprimeriei şi Monetăriei, putem trece chiar mîine la euro, că aceste două Regii autonome nu au fost şi nu sînt datoare cu nimic la Stat, că există o dură, seculară, concurenţă greco-ruso-română (brâncoveano-athonită) în ce priveşte produsele bisericeşti, că medaliile de argint ies mai bine decît cele din aur (nu absorb praful şi reliefează mai vizibil conturele) şi că-n 2010 BNR aniversează nu doar 130 de ani de la înfiinţare, ci şi o sută de ani de la moartea lui Eugeniu Carada.

În ce mă priveşte, cuprins de exces liric, am admirat, pe lîngă toate celelalte: violetele de Parma şi lumînarea de pe biroul dlui Gabor, prezenţa suav-discretă, la Monetărie (lîngă WC), a cutiuţelor cu mîncare şi apă pentru pisici, faptul că la controlul final de calitate, strict senzorial (ocular-tactil) al bancnotelor lucrau *numai femei,* în vreme ce de tocănitul ferecăturilor se ocupau *numai bărbaţi,* curăţenia înnebunitoare de la Imprimerie (unde n-ar fi totul aşa de strălucitor şi aseptic şi-n spitalele noastre!?) şi prezenţa, tot acolo, a unui certificat din 1903, care atesta vechimea neîntreruptă în muncă, din 1881, a lui G. P. Gudin, paralel cu diploma pentru „manager femeie“ – din 2005 – a dnei Constanţa Gudin, semn de minunată, invidiabilă „dinastie profesională“!

Acum am aflat şi că Leul nostru nu provine dinspre Napo-leon, cum tot credeam eu, ci, ca şi Leva bulgarilor, de la Löwentaler (Lion-taler).

Mulţumind de vizită, le dorim gazdelor noastre să-şi păstreze străvechea înţelepciune, sfînta chivernisealã şi buna cumpănire *(vitală* azi, ca şi odinioară).

Acum am aflat şi că Leul nostru nu provine dinspre Napo-leon

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

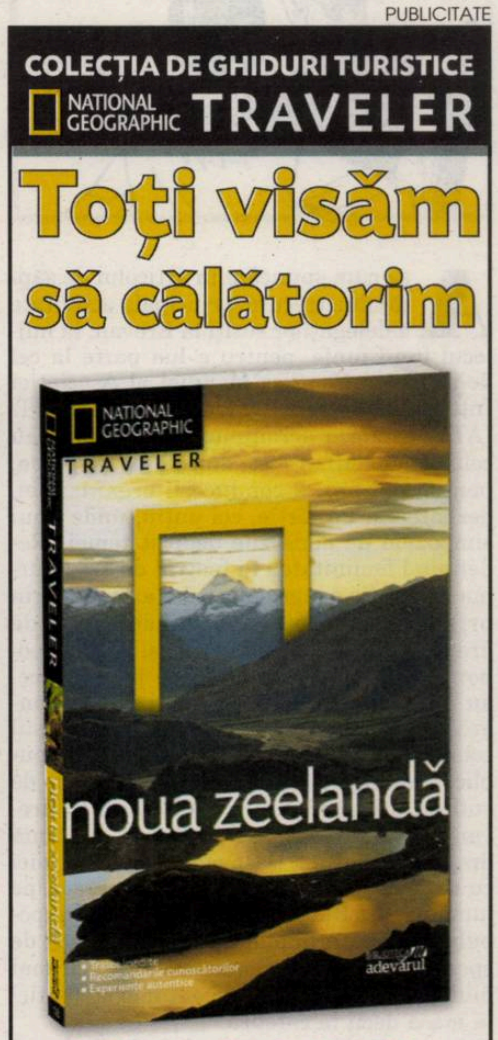

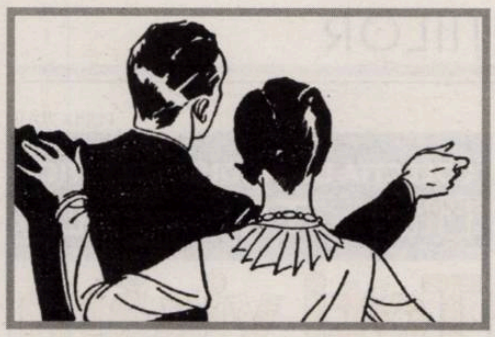

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Femei oropsite, regizori pedepsiți

Așa cum spuneam în articolul de săptămîna trecută, principala activitate a delegaților sosiți la Erevan, la mijlocul lunii iunie, pentru a lua parte la cel de-al 25-lea Congres Mondial al Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru (AICT/IATC, conform acronimului francofon sau celui anglofon), a fost, dincolo de alegerea, pentru doi ani, a conducerii organizației, dezbaterea. Pe hîrtie, cel puțin, unde unui simpozion de două zile dedicat temei „Redefinind feminitatea în teatrul de azi" îi urma o discuție asupra teatrului armean, prin prisma spectacolelor propuse de gazde drept eșantion. În fapt, aceleași gazde, deopotrivă oriental-ospitaliere și pragmatice, au înlocuit ultimul punct de pe agenda congresului printr-un ospăț stropit cu faimosul coniac „Ararat", pe care capitala micii republici transcaucaziene (circa trei milioane de suflete, o treime dintre ele locuind la Erevan) se mîndrește că-l produce – pe bună dreptate, de altfel. Deși, cinstit vorbind, nici cu teatrul nu stă foarte rău, căci orașul, pe jumătate cît Bucureștiul ca întindere și populație, are un număr egal de instituții de spectacol: în jur de douăzeci, unele cu mai multe săli. Totuși, criticii sînt mai simpatici la masă decît la catedră.

La masă au stat ei și dezbătînd – și anume la mese dotate cu microfoane și căști pentru traducere simultană, limbile anunțate fiind, desigur, engleza și franceza, plus armeana, în beneficiul organizatorilor, viitori membri *(in spe,* deocamdată) ai AICT. Totuși, la largul lor s-au aflat doar vorbitorii de engleză, căci translația în franceză nu a funcționat deloc, iar cea în armeană s-a executat – divan-*like,* ca să zic așa – într-un colț al sălii, unde traducătoarea zumzăia harnic către un număr de persoane instalate foarte comod, cu sucuri și cafele, pe fotolii sau perne. Deficiențele de comunicare/organizare au făcut însă ca amplul referat despre teatrul armean al reprezentantului gazdelor să rămînă netradus și enigmatic – destul de frustrant pentru ambele părți, mai ales că limba armeană, cu o vechime, pare-se, milenară și cu afinități puternice cu graiuri precum cel sumerian antic, de pildă, este, din păcate, total inaccesibilă altminteri.

Criticilor li s-a propus, așadar, să discute despre femeie/feminism/feminitate în teatrul contemporan, concepte definite oarecum vag în textele de prezentare a simpozionului, după cum s-a observat. A fost, probabil, motivul pentru care cele mai multe dintre prezentări au propus, de fapt, o panoramare din unghi istoric a chestiunii feminine în teatrul respectivelor națiuni – interesantă, fără îndoială, dar, de la un moment încolo, obositoare, căci repetitivă. Iar constatarea că, pretutindeni în lume, existența femeii în teatru, ca subiect, obiect sau instrument, s-a supus logicii și prepotenței masculine nu a fost nici ea de natură să zguduie prea tare conștiințele și cunoștințele participanților. Au fost remarcate, totuși, unele mutații actuale, datorate creșterii numărului dramaturgilor și regizorilor de sex feminin, mai cu seamă în peisajul teatral european și nord-american.

În rest, cum spuneam, criticii au fost duși la spectacole. Nu mai puțin de 18 producții diferite, aparținînd unui număr de 16 teatre au fost oferite spre degustare vizitatorilor, pierduți un pic în acest vîrtej de titluri (unele, inedite) și nume, cînd familiare (Aristofan, Shakespeare, Gogol, Brecht, Dürrenmatt și, insistent, William Saroyan, autor cu ascendență locală), cînd complet străine, precum N. Santoyan, A. Tigranyan, H. Teqgyozyan sau A. Yernjakyan. Hazardul m-a dus la *Sasuntsi Davit,* spectacol întemeiat pe o epopee populară vorbind despre luptele armenilor împotriva otomanilor asupritori, prezentat de Teatrul Muzical de Cameră, o montare experimentală, i-am zice noi la București, în care un grup de tineri actori izbuteau, fără decor și cu minime elemente de costum și recuzită, fără emfază și declarativism, să recreeze, simplu și emoționant, un episod eroic din istoria lor, apoi la un interminabil și oarecum elementar *Un om egal un om* de Bertolt Brecht (Teatrul de Comedie Muzicală „H. Paronyan"), apoi la *Ak-Ak,* după *Mantaua* lui Gogol, la Teatrul de Păpuși „H. Tumanyan", un spectacol cu păpuși foarte expresive și abil mînuite, dar subminat de o dramaturgie haotică (regia: Ruben Babayan), puțin mai tîrziu, în aceeași seară gogoliană, la *Revizorul* (Teatrul Dramatic Rus „K. Stanislavski"), piesă montată de faimosul Aleksandr Samsonovici Grigoryan în „haine" contemporane, cu spirit comic viguros, cu un impecabil simț al ritmului și cu la fel de impecabili actori, apoi la un *Macbeth* „expresionist", încărcat de „semne" (Teatrul Dramatic „H. Ghaplanyan") și, în fine, la un excelent *Opera de trei parale* de Brecht, tineresc, inteligent și jucat de o echipă ireproșabil antrenată din toate punctele de vedere: rostire, mișcare, cînt (Teatrul de Stat „Hamzgayin"). Cu excepțiile menționate, nicăieri nu am aflat cum se numeau regizorii spectacolelor.

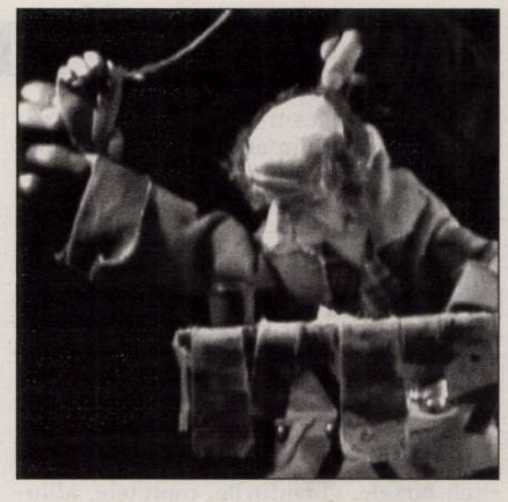

În materie de regie, o vizită la uluitorul muzeu dedicat lui Serghei Paradjanov, legendarul cineast revendicat deopotrivă de Armenia și de Gruzia vecină, te despăgubește însă din plin. Și îți oferă, într-un amețitor concentrat de spiritualitate eurasiatică, o imagine de neuitat a acestui extraordinar colț de univers.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Vorbe grele, muzică ușoară

● Paraziții, *Tot ce e bun tre să dispară,* 20CM Records, 2010

Cînd vine vorba de Paraziții, un lucru este clar: oamenii ăștia sînt, pentru muzica românească postnouăzecistă, niște legende. Grupul de hip-hop inventat în 1994 de Cătălin Ștefan Ion (alias Cheloo) a reușit să rămînă întreg și integru în debila industrie muzicală din România și, mai mult, să editeze, pînă la acest proaspăt *Tot ce e bun tre să dispară,* 11 albume de studio care au contribuit la transformarea acestui gen muzical într-un produs pentru mase, folosindu-se aproape mereu de aceleași trucuri: mesaj dur, în care înjurătura sănătoasă, de multe ori complet gratuită, umorul negru (sau caterinca, ca să o lipesc mai corect de un anumit univers de limbaj) și incorectitudinea politică se amestecă cu critica unei realități care orbitează în jurul cîtorva obsedante teme; instrumentație minimalistă, cu tente vodeviliene & folclorice, ca aport românesc adus unui sunet născut în ghetourile americane, întreruptă de *break*-urile relativ excesive ale lui FreakaDaDisk. Conservatoare și agitatoare, Paraziții a fost întotdeauna o trupă scindată între reprezentările pe care i le-au livrat fanii/ascultătorii ei: muzică de protest/sublimare pentru unii și muzică de pahar/distracție pentru alții. Bipolarismul acesta pare a fi, în fapt, definiția corectă pentru muzica lui Ombladon & Co., una care se hrănește de la țîța sursei originare a hip-hop-ului, dar are, în același timp, o referențialitate care o lipește de un anumit tip de emoție populară æ fumul de mici și sticlele cu bere sînt incluse æ foarte românească, care vibrează unanim la un *sample* dintr-o piesă cîntată cîndva de Dan Spătaru, ca să dau doar un exemplu.

Lansat împreună cu publicația *Gazeta Sporturilor* (care, în zilele acestea, pare a fi cea mai importantă casă de distribuție a hip-hop-ului românesc), cel mai nou album al Paraziților nu evadează din schița de mai sus. „Tango la rece" deschide LP-ul în forță: atmosfera e grea și claustrofobică, închisă între piane și tromboane cvasi-triumfaliste. Mesajul se decupează cu greutate, dar „Celebrii", cea de-a doua piesă de pe disc clarifică lucrurile: Paraziții vorbesc acum (vedeți și „Cum se face") despre Lumea Nouă, cea în care cocalarii și pițipoancele arătați cu degetul de campania Guerilla, printre altele, au sărit de pe prima pagină a revistelor mondene pe cea a vieților noastre. „Cui îi pasă" livrează un intro de gramofon și un *beat* de ținut minte, împreună cu prima aluzie explicit politică: „Lumea devine o pîrnaie-n aer liber / N-avem un scop, n-avem un stat, n-avem un lider" și cu o soluție periculoasă: „Guvernul se plînge că nu sînt bani / Colectați impozitele datorate de țigani!", pentru a se închide cu vocea lui Dem Rădulescu. Rockista „Parol" imaginează clasa politică drept menajeria unui circ, condus, într-o dedicație lipsită de orice urmă de ambiguitate, de „Marele magician, un marinar bețiv, ce minte / Ascunde flota-n mînecă și devine președinte".

Este chiar ghiveciul din care grupul Paraziții și-a construit întotdeauna discursul: limbaj direct, scandalos, elogiu al substanțelor de evaziune ca singură soluție într-o lume în care nu-ți găsești locul, misoginisme pe bandă, extracție din real doar a noroaielor etc. Percutant (dar și ușor confuz), memorabil (dar și cu rime forțate), inteligent (dar și viciat de un umor îndoielnic) în texte, *Tot ce e bun tre să dispară* pierde la partea de construcție instrumentală, multe dintre piese fiind structurate enervant de simplist, atunci cînd nu sînt înghițite de manierismele unui gen muzical care, de cîțiva ani încoace, se tot întreabă dacă mai există.

***Paul Breazu** este juralist.*

3 întrebări pentru

Un CRISTIAN

„CTS a început să fie selectiv"

Programul ediției de anul acesta a Colocviului Tinerilor Scriitori ținut la Alba Iulia a inclus o dezbatere despre debutul în literatură, o lectură publică în spațiu neconvențional, microfon deschis și proiecții video, inclusiv o expoziție de fotografie a lui Ion Cucu. Mai multe pe blogul ediției: http://colocviu2010.wordpress.com.

Ce a reușit Colocviul Tinerilor Scriitori după cinci ediții?

Personal m-am ocupat, ca program, de ultimele două ediții și am ratat-o doar pe prima, ca participare. Dar s-o iau cumva punctual: a reușit să fie itinerant, să mobilizeze cîteva filiale USR în povestea organizării; a început să fie selectiv (de două ediții nu mai e național, ceea ce înseamnă că nu trebuie favorizate toate zonele și acceptați doar pe criteriul dispunerii pe hartă anumiți *scriitori*), și cînd mă refer la selecție mă gîndesc, în primul rînd, la faptul că scriitorii *neoficiali* nu sînt automat puși sub lista celor cu legitimație; a depășit cumva impresia că e o poveste doar pentru tineri; a creat o arhivă și blogul ultimelor două ediții; a propus niște teme și a atras nu doar scriitori, ci și jurnaliști, manageri.

Dar, interesant e că au rămas foarte multe nereușite. Cea mai importantă: dependența de fonduri exterioare literaturii.

Care au fost dilemele debutului în dezbaterea de anul acesta?

Contextul debutului, valoarea premiilor de debut, diferența dintre debutul de dinainte de 1990 și cel de după, debutul girat de critică și cel cumpărat prin plata unei cărți, vîrsta și editura debutului.

Cu ce alte proiecte te mai ocupi?

Un Tîrg Alternativ de Carte și cîteva bloguri literare: bibliotecadepoezie.wordpress.com, și miculftiriadi.wordpress.com. Din toamnă, poate, o întîlnire săptămînală despre debutul în literatură.

***Un Cristian** este coordonator de programe culturale.*

a consemnat Marius CHIVU

Andrei GORZO

dilematograf

Modulaţiile lui Polanski

● ***Marioneta / The Ghost Writer* (Franţa-Germania-UK, 2010), de Roman Polanski.**

Roman Polanski e un virtuoz al tonului alunecos – acum amenințător, peste cîteva clipe absurd-comic. Noul lui film, *Marioneta*, e plin de asemenea modulaţii. Majoritatea depind de cum e construită imaginea şi de cît e lăsată să dureze. Cea mai mare parte a acţiunii se desfăşoară pe insula Martha's Vineyard, lîngă coasta de nord-est a SUA; acolo se află casa de vacanţă sau de refugiu (arată ca o cazemată de lux) a unui fost prim-ministru britanic pe nume Lang (Pierce Brosnan). Eroul (Ewan McGregor) e un scriitor chemat să perie, pentru publicare, memoriile premierului. El a fost angajat la repezeală, ca să înlocuiască un alt scriitor după ce acesta s-a înecat. Camera lui de lucru din cazemată are un perete de geam, care dă spre nişte dune, spre un cer întunecat şi spre un Sisif chinez (jumătate din cuplul ce se ocupă de casă) care tot adună ierburile aduse de vînt. La un moment dat, fostul premier trece şi el prin faţa geamului, vorbind nervos la mobil; are motive să fie nervos – e acuzat că ar fi aprobat livrarea către americani a unor deţinuţi bănuiţi de terorism, pentru a fi torturaţi, şi riscă să fie judecat pentru crime de război. Aşadar, o imagine plină de mister şi de nori negri... care o dă în comic absurd atunci cînd fostul premier iese din cadru şi, după o secundă sau două, bodyguardul său intră din partea cealaltă şi se apleacă pentru a recupera bucăţile mobilului trîntit de el. Ceva mai tîrziu, scriitorul ia o bicicletă şi merge să viziteze împrejurimile. Cu ocazia asta aude zvonuri neliniştitoare despre moartea predecesorului său. Atunci cînd vede două siluete venind spre el pe plajă, el dă să se ascundă, dar apoi siluetele se conturează mai clar – e vorba de soţia premierului (Olivia Williams) şi de bodyguard – şi dimensiunea lor sinistră se estompează, prezenţa lor în peisajul acela pustiu şi plouat (soţia încordată, trufaşă, bombănitoare, bodyguardul mut şi loial) devenind chiar comică. Încă o dată, atmosfera s-a schimbat în cîteva secunde fără ca Polanski să fi recurs la vreun efect special. Şi mai tîrziu, eroul ia maşina predecesorului său şi, fără să vrea, activează un ghid vocal setat de răposat cu prilejul ultimului său drum. Urmînd ghidul, el ajunge... la prima vedere, nicăieri – într-o pădure unde nu-i nimic. Abia după cîteva secunde de încremenire absurdă descoperă casa dintre copaci. În acea casă, el poartă o conversaţie minunat de alunecoasă cu un profesor de la Harvard (Tom Wilkinson) care ba îşi aminteşte, ba nu îşi aminteşte că l-ar fi cunoscut pe premier în studenţie. Asta după ce, la intrarea în casă, privirea scriitorului s-a intersectat cu a unei femei care vorbea la telefon în capătul celălalt al culoarului, dînd informaţii ce păreau să se refere la el. Întregul film e aşa – un *montagne-russe* construit nu pe principiul scuturăturii brutale, ci pe al tranziţiei line. Eroul e ceea ce se cheamă, în engleză, un *ghost writer* („scriitor-fantomă": pe românește, „negru") şi Polanski se joacă puţin cu ideea de fantomă, precum şi cu cea de dublură: atunci cînd eroul îşi ia în primire camera din cazemată, care a aparţinut şi predecesorului său, el descoperă cu înfiorare, sub pat, papucii mortului, iar atunci cînd jumătatea feminină a cuplului de chinezi dă cu ochii de el, ea reacţionează de parcă ar fi văzut o fantomă. Insula nu e nici pe departe aşa un loc de *horror* cum era cea din *Shutter Island* al lui Scorsese, dar tot are un motel pustiu, a cărui firmă se hîţînă în vîntul nopţii şi în al cărui bar eroul e interpelat de un străin, pentru ca apoi să primească, de la recepţioneră, clasica replică: „Dar în afară de dvs. nu mai e nimeni aici!".

Mă îndoiesc că filmul merită analizat ca *statement* anti-Blair şi anti-Bush; Polanski n-a fost niciodată un artist politic. Ca şi *Frantic*, *thriller*-ul său (din 1988) cu arabi şi israelieni, *Marioneta* e conceput ca un simplu (dar foarte rafinat) joc narativ audio-vizual. De-aceea n-are rost să i se caute hibe de plauzibilitate – nu sînt mai multe decît într-un *thriller* hitchcockian ca *La nord prin nord-vest*. Ca şi filmul acela, e făcut cu atîta spirit ludic încît operează în permanenţă pe muchea comediei. După cum îi spune cineva eroului (apropo de premier): „Doar n-o să înece doi «scriitori-fantomă» unul după altul! Nu sînteţi pisoi!". Acel cineva e un adversar politic de-al premierului, pe care eroul îl sună ca să-i ceară ajutorul. După un timp, cineva bate la uşa ascunzătorii lui. Prieten? Duşman? Eroul dă jos lanţul de siguranţă şi deschide. Primul lucru pe care-l face nou-venitul e să pună lanţul la loc. Polanski ni-i dă pe amîndoi în acelaşi cadru, astfel încît să constatăm cît de strîmt e spaţiul şi să le putem compara staturile în eventualitatea că... Dar tipul nu vrea decît să-l percheziţioneze. Pe măsură ce ne convingem că aşa e, atmosfera virează iar dinspre ameninţare spre absurd – spaţiul strîmt, jena intimităţii fizice. Pare simplu, dar numai un maestru o poate ţine aşa un film întreg, schimbînd tonul în permanenţă şi cu un minimum de scripeţi şi sfori.

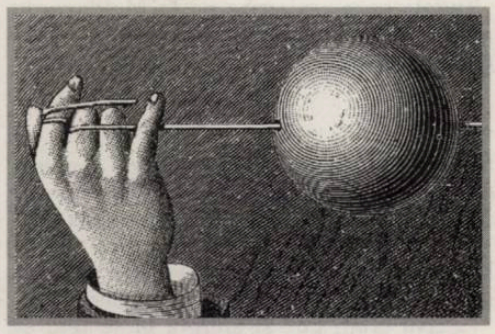

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Lanţ uman în jurul unui muzeu

Hamburg e un oraş mare şi prosper din nordul Germaniei. În ultimul deceniu, autorităţile locale au făcut eforturi pentru ca de această prosperitate să se bucure cît mai multă lume. Şi au cheltuit sume considerabile de bani publici pentru a întreţine şi dezvolta ceea ce se numeşte, în limba de lemn a managerilor urbani, infrastructura culturală: teatre, operă, săli de concerte, muzee, monumente şi locuri memoriale, instituţii etc. Eforturile au dat roade. Statisticile arată că Hamburg este al treilea mare oraş muzical al lumii după Londra şi New York: în 2007 s-au înregistrat peste două milioane de spectatori la concertele şi spectacolele de operă din oraş. Cele 60 de muzee (dintre care şapte de stat) au atras, şi ele, cîteva milioane de vizitatori, turişti sau localnici. Chiar dacă nu turismul (cultural) este principala ramură economică în regiune, vizitatorii reprezintă o sursă importantă de venit şi deci de bunăstare. Însă toate acestea au un preţ. Mai ales în momente de criză economică, cînd toate instituţiile statului sînt îndemnate (ba chiar obligate) să-şi restrîngă cheltuielile, muzeele, teatrele şi sălile de concerte sînt în pericol. Peste tot – nu doar în Hamburg – responsabilii taie din bugetele pentru cultură. A devenit aproape o prejudecată: producţia culturală costă prea mulţi bani şi nu aduce vreun beneficiu direct, aşa că aceste cheltuieli trebuie limitate.

În Germania, situaţia este oarecum mai bună, pentru că în aproape toate documentele oficiale cultura este văzută ca o prioritate. Reunificarea de după căderea Zidului şi includerea în Federaţie a landurilor fostei RDG s-a produs în temeiul unei înrudiri de ordin cultural. „Cultura este fundamentul pe care se întemeiază societatea, ea transmite acele valori ale ţării în care merită să trăim împreună. Mai ales în era globalizării, ea generează identitate şi orientare", se explică într-un document al Ministerului Culturii. Ministerul Culturii este, de altfel, o instituţie relativ nouă pentru Germania Federală, care îşi susţinea pînă nu de mult afacerile culturale doar prin intermediul fondurilor de la landuri. Sprijinirea producţiei culturale este, deci, pentru guvernul federal o investiţie în viitorul ţării. Iar banii investiţi din bugetul federal se îndreaptă în egală măsură spre păstrarea şi valorificarea patrimoniului şi spre creaţia contemporană (patrimoniul de mîine): prin alocare directă sau prin intermediul unor instituţii ori fundaţii specializate.

Departe de modelele intervenţioniste (din Franţa), Germania se bazează pe o viziune pragmatică în ceea ce priveşte finanţarea culturii – iar viziunea e înţeleasă ca atare şi de cetăţeni.

Teoretic, sprijinul acordat de federaţie ar trebui să se armonizeze cu priorităţile landurilor sau ale oraşelor. Însă armonia nu e garantată. Nu la Hamburg. Responsabila pentru finanţarea culturală a cerut directorului de la Kunsthalle să reducă substanţial cheltuielile. Acesta a făcut un calcul şi a ajuns într-un impas: ar trebui să renunţe să mai plătească asigurările pentru lucrări, să dea afară oameni, să micşoreze efectivul de pază, să anuleze (cu costurile aferente) evenimentele deja planificate etc. Ca să-l responsabilizeze pe directorul de muzeu, funcţionara vrea să-l oblige să-i aplice penalizări în caz că depăşeşte bugetul. O condiţie greu de îndeplinit, de vreme ce – chiar şi în Germania – este greu de estimat, la centimă, cît va costa fiecare eveniment programat. Cu bugetul disponibil (inclusiv finanţări private şi din partea federaţiei), directorul a hotărît că nu mai poate continua: mai bine închide muzeul pentru un an sau doi, pînă trece criza.

Săptămîna trecută, cîteva sute de oameni au făcut un lanţ în jurul muzeului din Hamburg şi au protestat împotriva tăierilor de fonduri. Să se taie de oriunde – dar nu de aici. Nu a fost genul de protest sindical. Nu s-a cerut ajutor de la stat. Departe de modelele intervenţioniste (din Franţa), Germania se bazează pe o viziune pragmatică în ceea ce priveşte finanţarea culturii – iar viziunea e înţeleasă ca atare şi de cetăţeni. Pentru ei, Kunsthalle e un spaţiu generator de identitate. Iar sprijinul acordat de autorităţi e o investiţie în unitate, deci în viitor.

trecerea prin reviste

● L'EXPRESS, 30 IUNIE 2010

Pe 29 iunie s-au împlinit 110 ani de la moartea lui Saint-Exupéry. Autorul *Micului Prinţ*, aviator şi scriitor deopotrivă, întrebat în 1939 cum împacă aceste două pasiuni, răspundea astfel: „Pentru mine, să zbor sau să scriu e acelaşi lucru".

Cu ocazia acestei aniversări, Jean Montenot publică în revista *L'Express* un amplu material despre viaţa şi opera lui Saint-Exupéry, acest personaj fascinant, controversat şi de-o candoare fără margini. A lucrat ca pilot pentru compania Latécoère, a avut un accident în deşertul Libiei în încercarea de a stabili un record pe ruta Paris-Saigon, a fost în exil la New York şi Lisabona. A venit şi-n România, a ţinut o conferinţă la Ateneu şi a fost oaspetele Marthei Bibescu la Palatul Mogoşoaia.

Călătoria lui s-a încheiat în 1944, cînd a dispărut într-o misiune deasupra Mării Mediterane. „Toată viaţa sa, Saint-Exupéry a fost chinuit de nostalgia primilor săi ani. Mărturie stă ceea ce îi scria mamei sale de la Buenos Aires: «e un dulce exil acela de a fi exilat în propria copilărie. Ca şi cum viaţa lui n-ar fi fost decît o lungă şi dureroasă confruntare între copilul care a fost şi adultul care devenise, acesta din urmă simţindu-se fantoma copilului de altădată.»"

Într-o scrisoare către André Breton din primăvara lui 1942, Saint-Exupéry îi explică acestuia refuzul de a lua parte la luptele care divizau mica comunitate franceză refugiată la New York: „Dacă m-aţi cunoaşte mai bine, aţi şti că nu sînt un *autor* şi că nu le-am cerut niciodată prietenilor să le placă cărţile mele. Le-am cerut prietenilor mei să-mi fie prieteni."

Martin Heidegger scria, în 1949, în prefaţa ediţiei germane a *Micului Prinţ*: „Nu e o carte pentru copii, e mesajul unui mare poet care alină orice singurătate şi care ne duce la înţelegerea marilor mistere ale acestei lumi." S-ar putea să aibă dreptate... (Ana Maria Sandu)

Cristina MOGÎLDEA

Catacombe identitare

– cine locuieşte azi în satele basarabene din Ucraina? –

Un sat ca oricare altul din zonă, zic ucrainenii. Unul dintre ultimele sate de români şi singurul care are o biserică românească, răspund românii. Este vorba de Kamîşovka, un sat de pe malul lacului Chitai, la 70 de kilometri depărtare de Ismail.

Auzisem mai de mult despre legenda unor galerii subterane în Kamîşovka, dar părea greu de crezut că într-un sat de pe malul bălţii ar putea exista „catacombe". Aşa că am pornit, cu această legendă drept pretext, ca să confrunt miturile cu realitatea şi să aflu cine sînt locuitorii satului: români, „moldoveni" sau ucraineni.

Pentru a confirma o dată în plus că sîntem în stepa Bugeacului, totul aici pare larg. Gardurile joase dezvelesc case cu prispă lată, iar uliţele îşi înmoaie capetele fie în lac, fie în Orizont. Pînă şi timpul capătă aici o altă dimensiune şi curge mai încet.

Pe vremuri, satul se numea Hagi-Curda, însă toţi s-au deprins cu denumirea dată de puterea sovietică: Kamîşovka *(kamîş* – în rusă, „stuf"). Satele din împrejurimi au fost rebotezate în acelaşi spirit: Babele a devenit Oziornoe, Ceamaşir – Prioziornoe (adică satele de lîngă lac), iar Edec-Burnu – Utkonosovka. Totuşi, oamenii din satele vecine încă îi numesc pe localnici hagicurdeni.

Dacă ar fi să treci peste cuvintele ruseşti venite odată cu noile tehnologii, cum ar fi „mobilcă" (pentru telefon mobil) sau cele mai clasice, gen „poroşok" şi „aftobus" (respectiv, pentru detergent şi autobuz), limba vorbită aici nu diferă prea mult de ceea ce auzi în fiecare zi în sudul Republicii Moldova. Acelaşi „iorgan" pentru plapumă, „duşeg" pentru saltea, „şuşe" pentru şosea sau „harman" pentru grădină. Lista turcismelor o completează „ghiolul" – un reper existenţial pentru întreaga regiune.

Un alt specific este pronunţia: mulţi localnici te poftesc să închini „un pahar de hin" sau, dacă nu, măcar nişte „compot de hişine".

De la Puicescu, la Puicesco

Prima casă la care mă duce ghidul meu – o femeie din partea locului – e aproape de malul *ghiolului*. Cînd o întreb de galerii, lelea Paşa, stăpîna casei, ridică din umeri a neîncredere: „Apoi, cine ştie dacă-i drept sau nu! Ţin minte că mama povestea, pe cînd încă era *bătrînuţu,* că erau nişte catacombe, dar asta era pe vremea românului..."

Apoi, amintirile curg gîrlă: „Eu n-am prins anii aceia, că-s din '41. Da' Vasile Prohorovici ştie mai multe – de fapt, el scrie şi ce este, şi ce nu-i... O mai scris o dată istoria satului: movila lui Brînză, fîntîna lui Maxîm, fîntîna de la brazdă, aceea de la chetriş. Ei, dar aiestea ş-au fost, o fost aşa fel pe timpul românului, da' amu nu mai socot nimeni aşa. Acuma sîntem în Ucraina..."

De atunci, au rămas mărturie doar cîteva fîntîni şi nişte fotografii de familie, unele păstrate mai bine, altele mai puţin.

O fotografie de-a lui *bătrînuţu* îmi înfăţişează un bărbat şi o femeie, bine îmbrăcaţi, cu chipuri grave şi batiste tivite cu dantelă în mînă. Femeia din poză poartă o brăţară de aur masiv – mătuşa Paşa spune că familia era înstărită. Pe verso, cineva a caligrafiat numele bărbatului: „Puicescu Pavel, Hagi-Curda".

De atunci, descendenţii românului gospodar au alt nume – Puicesco, iar pe copii îi cheamă, în loc de Ion, Vaniuşa.

„...mai este o fîntînă la moş Nichifor, după casă, moş Nichifor Chiriac. Alta, pe care a făcut-o bătrînul *'neavoastre,* Terinte, la poartă la Mihai, tot este, n-o strică nimeni..." Bătrînele deapănă vorba între ele, de parcă au uitat de ceilalţi din jurul lor.

O întreb pe gazdă dacă îi e dor de timpurile de altădată. Mătuşa îşi potriveşte basmaua pe cap: „Of, ce să zic? Pe vremea lui bătrînuţu, poate că era bine la români, că ei erau harnici, lucrau şi aveau de toate. Dar acum, am auzit iarna asta că au vrut să desfacă Ucraina şi să ne treacă la Republica Moldova, că cică sîntem moldoveni şi să fim cu ei. D-apoi ce pensie să primesc eu acolo?!"

Cu toate acestea, îi place să privească emisiunile de pe canalele româneşti, iar unele seriale o fac să se scoale în toiul nopţii. Cu o antenă simplă, prinde şi Moldova1, şi TVR1, şi TVR2: „Cel mai tare îmi plac concertele la care vine Botgros cu orchestra lui, au nişte cîntece aşa frumoase..."

Din agronomie, în istorie şi religie

La două străzi depărtare, locuieşte Vasile Iordăchescu, sau Vasile Prohorovici, cum îi zice lumea în sat. Ca un răspuns gastronomic la întrebarea spinoasă despre naţionalitate, pe masă ne întîmpină cîteva farfurii cu răcituri, sarailie cu brînză şi cu carne. Gazdele aşteaptă sosirea unor oaspeţi de la Chişinău. Vasile Iordăchescu, epitrop al bisericii ce ţine de Mitropolia Basarabiei, spune că satul datează din perioada năvălirilor tătare: „Atunci, satul se numea Frumuşica, mai tîrziu i-au spus Hagi-Curda. Cred că tot atunci or fi fost săpate galeriile, că începeau toate din biserică şi ieşeau în capăt, spre *ghiol*. Am lucrat şi eu acolo mulţi ani ca agronom la *sistema de orez,* pînă am ieşit la pensie. Acum, aproape tot satul vechi e sub apă, a rămas numai cimitirul..."

La care, ghidul meu, mătuşa Nastasia, o bătrînă de 80 de ani, îşi aminteşte ceva important: „Vasile, eu cînd oi muri, să-l chemi pe părintele Anatol de la Cahul, să mă înmormînteze. Poate să nu mă ducă în biserică, să treacă pe lîngă biserică, dar să-mi facă vecernia şi slujba aşa ca la fratele Timofei..."

Părintele Anatol Cristea, primul preot al bisericii de sub oblăduirea Patriarhiei Române, a plecat acum cîţiva ani la Cahul, din cauza neînţelegerilor cu preotul şi enoriaşii celeilalte biserici. Pe atunci, ambele biserici împărţeau acelaşi sediu, doar că se aflau la etaje diferite. Totuşi, localnicii îl laudă pînă acum şi, la nevoie, îl mai cheamă pentru un parastas sau o cununie.

Mai departe, Vasile Iordăchescu ne sfătuieşte să mergem la fratele său, care poate să ne spună mai multe şi despre sat, şi despre oameni: „O să-l găsiţi acasă, el trăieşte peste două străzi, *harmanul* lui e la colţ."

„O carte cu lucruri adevărate"

Celălalt frate, Tudor Iordăchescu, nu se grăbeşte să-şi spună părerea despre legenda catacombelor: „O să citiţi în carte, cînd va apărea". Cartea e o monografie a satului: „Am adunat materiale mulţi ani la rînd, dar nu puteam scrie – pînă a ieşi la pensie, am lucrat 12 ani la Inspecţia Fiscală la Ismail. Da' de unde eşti mata? La noi în sat lucrurile astea se cunosc, noi n-avem nevoie de *reclamă*..."

Totuşi, dacă aud că vine cineva de la Chişinău, privirile oamenilor se luminează şi ei devin mai vorbăreţi. Din vorbă în vorbă, Tudor Iordăchescu ajunge să spună cum scria articole pe la ziare: „Am mai publicat şi în *Concordia* (ziar de limbă română editat la Cernăuţi). Documentele le-am găsit prin cărţi şi reviste, eram abonat la revista *Basarabia*."

De profesie contabil, Tudor Iordăchescu a absolvit Universitatea Agrară de la Chişinău. Acum, zice că este un simplu ţăran. „Am ieşit la pensie şi iaca, am început să scriu. Eu mă revoltam tot timpul, iar acum, cînd am văzut că este momentul şi se poate scrie, am zis: de ce să nu scriu adevărul? Doar că fotografii îs cam puţine şi de calitate proastă..."

Despre planurile de editare vorbeşte cu sfială: „Am comandat o mie de exemplare, la o editură din Chişinău. O să le distribui pe tot *globul pămîntesc*, peste tot unde sînt români – las' să afle despre hagicurdeni. Acolo nu-i ce-a spus moş Ion Roată, sînt lucruri adevărate!"

S-a gîndit să aducă nişte exemplare şi în sat, să le dea la bibliotecă. „Poate chiar să o pun şi pe Internet!", adaugă el cu un zîmbet.

La şcoală se deprinde... toleranţa

Pe de altă parte, nu sînt mulţi cei care se declară români. Celorlalţi le este mult mai aproape etnonimul de „moldoveni" sau chiar „ucraineni". Pentru unii, integrarea în societate înseamnă a fi poliglot: îşi trimit copiii la şcoala din satul vecin, Muravliovka, ca să înveţe în limba rusă. Copiii care rămîn în sat învaţă şi ei cel puţin trei limbi: *moldovenească,* ucraineană şi rusă. Fără a pune la socoteală limba străină – franceză sau engleză.

Totuşi, nu prea auzi pe nimeni să se plîngă. „Trebuie să ştim limba de stat, cum altfel? Dacă mergi într-un sat bulgăresc, e plăcut să auzi cum vorbesc bulgarii *moldoveneşte,* uneori chiar mai frumos ca noi. Altă dată, l-am auzit pe un bulgar: *doljno bîti cisto, kak v casa mare* („trebuie să fie curat, ca în casa mare"). Aşa că trebuie şi noi să ne respectăm reciproc", îmi explică una din învăţătoarele şcolii.

Locul unde se odihnesc morţii...

Cît despre cimitirul vechi menţionat de Vasile Iordăchescu, acesta încă se mai află alături de cel nou – apele ghiolului n-au ajuns la el.

Crucile – nici multe, nici puţine. Unele sînt scufundate pe jumătate în pămîntul lutos, iar altele se lasă pe o parte. Dacă mormintele de după 1940 mai sînt văruite, celelalte, mai vechi, au rămas ca nişte monumente ale naturii. Cruci lipoveneşti, româneşti, greceşti. Pe unele dintre ele se pot desluşi inscripţii cu caractere latine: „Aici odihneşte roaba lui D-zeu Irina Cialenco", „Robu lui Dumnezeu Simion B. O. R. 1906. 6 iun.". Pe altele, cu litere slavone: „Aici odihneşte robul Bojih Ioan. Efrosina. Alicsandra..."

Surprinzător sau nu, dar şi în partea nouă se găsesc morminte cu inscripţii în română, în locul celor vechi sau alături de ele. „Rudele care-s plecate pe la Moldova au grijă", îmi explică mătuşa Nastasia, cu un aer atotştiutor.

...şi viii

După cimitir, al doilea loc de pelerinaj din sat este cîrciuma. Se cheamă – cum altfel! – *bar*. La intrare stau rezemate cîteva biciclete. Intru în vorbă cu un bărbat care îşi fuma domol ţigara şi îl întreb dacă e adevărat că oamenii de aici s-au ucrainizat.

„Nu cred, pur şi simplu ei se tem să spună mai departe ce ştiu, ce au auzit de la bătrîni," zice bărbatul, dar mă roagă să nu-i dau numele. Şi, parcă justificîndu-se, adaugă: „Cîţi directori de şcoală au fost scoşi? Chiar şi după 1990, încoace. Directorul de la Dumitreşti, adică Dimitrovca, a fost scos, pe directoarea noastră Nina Bujor tot au schimbat-o, pentru că ei aveau întrebările aiestea naţionale. Zinaida Pinteac, din Sărata – Frumuşica Veche, tot aşa..."

Auzindu-ne, mătuşa Nastasia se arată curajoasă: „Eu nu mă tem chiar deloc. La anii mei, ce-o să-mi facă? Bărbatului meu, Dumnezeu să-l ierte, îi plăcea un cîntec pe care îl învăţasem la şcoală, la român:

„Eu sînt viţă de român
Şi n-am teamă de păgîn
Nici de unguri, nici bulgari,
Nici de bolşevici barbari..."

Melodia care răzbate din interiorul barului subliniază caracterul anacronic al momentului: din boxe răsună „Morena", o noua piesă românească. Totuşi, realitatea nu lasă loc pentru iluzii – cei care o ascultă nu ştiu cine cîntă şi, probabil, nici nu contează.

La plecare, îi întreb ce aşteaptă de la noul preşedinte. „Ce putem să aşteptăm? Nimic. La ei e cuţitul şi pîinea, cui vor, îi taie mai mult, cui vor – mai puţin... Noi, cum am trăit pînă acum, tot aşa om trăi şi mai departe."

Cît despre galerii, nu le mai poţi da de urmă. După dărîmarea bisericii vechi în 1979, nimeni nu le-a mai văzut. Iar odată cu ele, s-a ocultat şi conştiinţa oamenilor că aparţin unui neam – identitate rătăcită în catacombele istoriei.

Cristina Mogîldea *este traducătoare şi a absolvit recent Şcoala de Studii Avansate în Jurnalism de la Chişinău.*

Horia DINULESCU

Mihai Viteazul şi strada Măriei sale

Sîntem o ţară în care străzile reprezintă, dacă nu prioritate naţională, măsură strategică ori dovadă de bunsimţ, măcar o constantă problemă. Avem străzi pe care sîntem liberi să aruncăm ambalajele de ţigări ori să ne deşertăm scrumiera maşinii, după cum avem străzi rupte cu asfaltul sfîrtecat şi sîcîitoare cratere. Dar nu asupra acestor lucruri, normale de altfel într-un sistem anormal, vreau să mă opresc...

Avem străzi extrase parcă dintr-un timp al războaielor urbane, dar chiar şi aici ni se dovedeşte înclinaţia poetică. Sîntem creativi. Nu le putem asfalta ori întreţine, dar cu siguranţă le putem „boteza" ca nici unii. De la suave trimiteri la trecute figuri de doamne şi domniţe (Doamna Despina, Doamna Stanca ori Elena Doamna) la aspre figuri de voievozi (Dan Basarab, Radu de la Afumaţi ori Neagoe Basarab), de la suave sugestii botanice (Ghioceilor, Zambilelor ori Florilor) la fauna patriei (Berzei, Cocorilor, ori Vidra), de la suave referinţe poetice (Mioriţei ori Doinei) înapoi către concretul cotidian (Barajului, Uzinei, Comerţului ori Depozitelor), toate sînt numite şi re-numite cu virtuozitate. Ceea ce au comun însă este tocmai lipsa oricărei semnificaţii... „Liviu Rebreanu" devine „prima la dreapta", iar „Alexandru Ioan Cuza" îl uneşte scandalos pe „Nicolae Titulescu" cu „Veronica Micle"... adică „prima la stînga".

Chiar dacă fără vreo explicaţie în afara hazardului, cîteodată, precum într-un puzzle misterios, piesele se aşază într-o reală metaforă. Strada, laolaltă cu denumirea sa, capătă sens şi chiar mai mult, semnificaţie şi morală.

O astfel de stradă se află în Rîmnicu Vîlcea, „oraşul Domniei mele", după cum îl numea Mircea cel Bătrîn, adică o altă „prima la stînga/dreapta". Este strada care înainte de '47 se numea onorabil strada „Ofiţerilor". Mai apoi, în perioada comunistă, ajunge să fie „racolată" drept strada „30 Decembrie" pentru ca după '89 să gliseze uşor în calendar drept strada „22 Decembrie"... Mai tîrziu, pentru a menaja firile sensibile la disputele referitoare la revoluţii ori lovituri de stat, va sfîrşi, cel puţin pentru moment, drept strada „Mihai Viteazul".

Legătura dintre numele aprigului voievod şi această stradă? La o primă vedere ar fi vorba despre recursul la istorie, dar nu fragmentar, episodic, ci, în contextul citării ilustrului personaj, unitar, într-o desfăşurare insinuantă...

„Mihai Viteazul" îşi are originea într-unul din bulevardele centrale ale urbei, mai precis „Tudor Vladimirescu", se întretaie ceva mai la nord cu „Nicolae Bălcescu" găsindu-şi sfîrşitul în „Matei Basarab".

Chiar la intersecţia cu „Tudor Vladimirescu", pe colţ, se ridică în buza trotuarului casa Balotescu. Monument de arhitectură în zonă protejată istoric! A fost construită în 1923, operă a lui Grigore Cerchez, figură marcantă a neoromânescului de primă generaţie, însuşi autorul palatului Universităţii de Arhitectură din Bucureşti. Casa acoperă cu eleganţă vocabularul specific stilului. Este stilul arhitecturii de factură cultă, avînd drept referinţă forma aşa-zis „tradiţională": volum echilibrat, acoperiş amplu, siluetă modestă, cuminte chiar, dacă nu ar fi fost elegantă, sugestie de intrare arcăduită în pivniţa cu pridvor deasupra, stîlpi de lemn şi ornamentaţie discretă în tencuiala faţadelor. *Neo*românesc... Este arhitectura unei noi viziuni, este arhitectura apărută după obţinerea Independenţei de Stat dar, mai presus de toate, este arhitectură aristocratică prin excelenţă, este arhitectură generată prin vizarea mult căutatului specific naţional. Este stilul arhitectural declamat, fotografiat, studiat, din păcate niciodată însuşit.

Trecînd la pas, mai departe, se ajunge între masivele volume ale neoromânescului interbelic, cu vagi accente eclectice. Tot la pas trecuse şi perioada primei generaţii a neoromânescului. Avem de-a face acum cu cîntecul de lebădă al unui stil voit naţional, care porneşte dinspre arhitectura aşa-numită „de tradiţie", pentru a se bloca fără drept de apel în articulaţii volumetrice robuste ori supradimensionate arcade brâncoveneşti. Ceea ce persistă este prezentarea aristocratică a formei, chiar dacă în dialog cu grădinile acum modeste, vagi amintiri din alte vremuri. Parfumul perioadei este, însă, mult prea bine impregnat în carnea arhitecturii încît să fie posibil a-l acoperi cu indiferenţa străzii ori măcinarea tencuielii.

Mai presus de toate, este arhitectură aristocratică prin excelenţă, este arhitectură generată prin vizarea mult căutatului specific naţional.

Mai la nord, intersecţia cu „Nicolae Bălcescu". Se trece într-o altă perioadă... „Intersecţia" istoriei fracturează abrupt, violent, imaginea urbană de pînă acum, imaginea sobră, senină, a vilelor interbelice: cîteva blocuri staliniste grupate conspirativ tocmai pe partea dreaptă a străzii, subversivă poziţionare, amestecînd într-o egalitate proletară, atoatecuprinzătoare, ancadramente gotice cu sugestii ale arhitecturii brâncoveneşti. Nu mai există ierarhie, nu se mai practică nuanţele – în numele unei ideologii se poate însuşi orice, în orice compoziţie şi dozaj. Dacă se apelează şi stiluri ori perioade istorice, „corecte" din perspectiva perioadei, cu atît mai bine. Li se opun de peste drum volumele indiferente ale blocurilor ceauşiste cu ferestre tip, finisaje expediate şi cărămidă aparentă...

În sfîrşit, intersecţia terminus cu „Matei Basarab": piaţă cu tarabe din tablă şi trotuar îngust. Pachete de ţigări, bere la sticlă de plastic, scule de pescuit, conserve, flori,

pulpă de vită la kilogram, iaurt la cutie... Este o piaţă bine aprovizionată. Este o piaţă ieftină. Pentru toate buzunarele, într-o criză constantă. Dincolo de toate acestea – apoteotic final contemporan, dezordine, haos postdecembrist; clădiri îngrămădite, volume mici cu aroganţă în aparenţă umilă, culori stridente, acoperişuri chinuite – ridicol absolut în toată gestica formală! Piaţa de lîngă punctul final al străzii „Mihai Viteazul" are importantul merit de a ne arăta aşa cum am ajuns: amestecătură, sărăcie cu gestică preţioasă, formalism exacerbat, zvîrcolire neputincioasă într-o margine balcanică, veşnic tîrg, încrîncenare în notă vestimentară fără a avea exerciţiul igienei personale. Tablă, ţeavă, geam, faianţă, termopan şi folie de plastic: acestea sînt măsurile timpului nostru... Cîtă distanţă de la tencuiala albă şi demnitatea domoală a casei lui Cerchez!

Dincolo de toate acestea – apoteotic final contemporan, dezordine, haos postdecembrist.

Este de înţeles: a trecut între timp aproape un veac de istorie peste noi, peste simţurile şi trăirile noastre.

Este de înţeles: casa lui Cerchez se află departe, tocmai în celălalt capăt al străzii!

ADDENDA: La sfîrşitul acestui parcurs, morala mai suferă o completare. Precum citarea din clasici, depunerea de coroane de flori în vederea camerelor de filmat, ridicarea de statui ori „botezul" de străzi, am ajuns să înţelegem că poziţionarea în companie selectă ne implică automat, chiar dacă resorturile proprii abia ne ţin în poziţie verticală. Ne pare cum că distincţia şi eleganţa de esenţă pot contamina prin simpla alăturare. Eroare. O metaforă în acest sens găsim tot în desfăşurarea aceleiaşi străzi „Mihai Viteazul"... Se demolează cu buldozerul în zonă protejată cu valoare arhitecturală! Se sfărîmă cu avizul comisiilor de cultură, crudă ironie, crîmpeie ale propriei istorii în jurul casei neoromâneşti a lui Grigore Cerchez... Avem case noi ridicate cu detaşare între cele vechi, avem arhitectură de cutie şi polistiren împănată în rîndul arhitecturii cu stil. Apăsătoare trebuie să fie povara pe umerii din cărămidă şi beton armat ai acestor noi construcţii. Eforturile şi deschiderile structurale se pot calcula; buna-cuviinţă ori măsura cîntăresc mai greu, iar urmele lăsate rămîn adînci... Vrem să ne asemănăm. Reuşim să incomodăm!

Nu trebuie să fim sfioşi în prezenţa arhitecturii cu blazon! Dacă facem umbră, este suficient. Existăm. Sîntem oamenii timpului nostru: trebuie să fim incisivi, trebuie să fim curajoşi, trebuie să călcăm apăsat! Sîntem pe picior de egalitate cu cei de ieri. Nou, vechi, tablă, arcadă, polistiren, stucatură, termopan, decoraţiune, neoromânesc, interbelic, kitsch – toate la fel! Avem libertatea de a mutila ce nu ne place... Şi s-au mutilat case cu stil pe strada Măriei sale! S-au mutilat case cu stil pentru a construi adăposturi!

Iar după ce vom fi terminat a ne insera cu buldozerul şi tîrnăcopul între cei cu blazon, va trebui să explicăm cum de nu am fost capabili a lăsa mai departe zestrea primită... Sau nu! Avem, nu-i aşa, libertatea de a nu da explicaţii!

Horia Dinulescu *este arhitect. Fotografiile sînt realizate pe str. Mihai Viteazul din Rm. Vîlcea.*

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

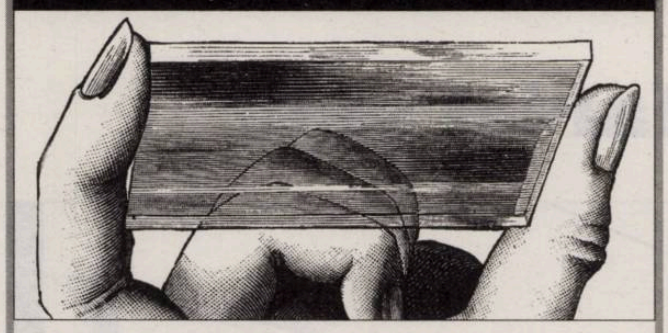

O noapte la Operă

Sînt un ascultător de muzică, dar nu un meloman. Un meloman are abonament la Ateneu şi la Operă, ascultă transpus orice interpretare de pe aceste scene, oricît de proastă, şi răsplăteşte la sfîrşit prestaţia cu aplauze furtunoase şi strigă „bravo!“. Un meloman e un admirator necondiţionat şi un automat de zis „maestre“ oricărui muzician. Fericiţi cei melomani cu duhul, dar, precum spuneam, eu nu fac parte din categoria asta. Din păcate – pentru că destul de puţine lucruri mă mulţumesc şi încă şi mai puţine mă entuziasmează.

În cazul operei, de exemplu, rareori nu-mi este bruiată receptarea. Dincolo de vocile interpreţilor, nu pot să gust un spectacol în care două pachiderme trecute de a doua tinereţe apar pe post de juni amorezi şi-şi jură iubire veşnică, cu gesturi pompoase. Lăsînd la o parte interpretarea, nu-mi vine deloc să lăcrimez la libretele melodramatice şi rudimentare, care au făcut carieră într-o anumită epocă a genului liric. Ba chiar mi se par ridicole pînă la comic. Apoi, nu numai că fac alergie la „arii celebre“, la potpuriuri şi la trei, cinci sau nu ştiu cîţi tenori strînşi în buchet, dar, în general, opera italiană mă atrage foarte puţin. Cea pe care-o gust este opera barocă – dar şi în cazul acesteia am pretenţia să fie interpretată restitutiv. Pe scurt, ca să mai fiu interesat de operă am nevoie de ceva nou – aşa cum găsesc întotdeauna, de exemplu, la spectacolele baroce ale lui William Christie.

De ce toată această introducere despre operă, la o rubrică de cronică TV? Ca după ea să vin cu o declaraţie abruptă: am văzut acum cîteva zile, la HBO, înregistrarea live, realizată în 2008, a spectacolului *Chiria (Rent)* şi mi-a plăcut foarte mult. *Rent* a fost unul dintre cele mai de succes musicaluri de pe Broadway. Putem să-i spunem operă pop-rock. Putem să-i spunem aşa, pentru că e, printre altele, o reinterpretare în cheie modernă a *Boemei* lui Puccini. Este vorba şi aici despre viaţa boemă a unor artişti, dar una din New York-ul contemporan, unde eroii se confruntă, pe lîngă lipsurile materiale, cu dependenţa de droguri şi cu virusul HIV. De data asta nu mai avem de-a face cu poetul Rodolfo şi cu fragila şi tuberculoasa Mimi, ci cu cîntăreţul Roger şi cu dansatoarea exotică Mimi, dependentă de droguri. Amîndoi sînt seropozitivi. Colegul de cameră al lui Roger nu e pictorul Marcello, ci Mark Cohen, un regizor de film independent, care joacă şi rol de povestitor. Filozoful Colline din *Boema* devine profesorul de filozofie Tom Collins. Este gay şi are un iubit travestit, Angel – acesta fiind şi personajul care moare spre final. Nu de tuberculoză, ci de SIDA. Ca subiect, nu e cine ştie ce: o *Boema* altoită cu *Îngeri în America*. Dar ce spectacol!

Nu ştiu dacă aţi auzit multe despre Will Chase, Renée Elise Goldsberry, Adam Kantor, Michael McElroy, Rodney Hicks sau Eden Espinosa. Pentru mine, erau nişte nume total necunoscute, dar am avut surpriza să descopăr nişte oameni foarte talentaţi din toate punctele de vedere: buni actori, buni cîntăreţi şi buni dansatori. Nu sînt ca interpreţii tradiţionali de operă, care, dacă nu se plimbă fără rost pe scenă, îşi proţăpesc staturile impozante pe picioare şi le mai mişcă doar atunci cînd îi apucă mica ţopăială, cînd se sforţează la acute. Artiştii de pe Broadway au nişte voci care nu sînt cu nimic mai prejos decît cele ale confraţilor lor de la Scala (doar că în alt registru) şi, în plus, reuşesc să şi le susţină impecabil, fără să gîfîie, chiar şi-n timp ce dansează. Ceea ce e o adevărată performanţă.

Spectacolul *Chiria* este un bun exemplu despre cum poate să supravieţuiască, ba chiar să aibă succes şi-n vremurile noastre *maaarea* artă lirică. Tradusă în stilistica actuală fără complexe şi temeneli, reformulată în mod creativ. Şi, în plus, cu nişte interpreţi care să aibă condiţie fizică de atleţi. Mai puţină mîncare şi mai multă mişcare! Arta cere sacrificii, nu?

George Daniel RÎPĂ

Noii moguli de presă: spionul KGB şi statul chinez

În ultimii ani s-a vorbit mult în România despre mogulii de presă. Principala acuzaţie adusă acestora a fost faptul că îşi folosesc trusturile de presă în interes personal. Oficiali români sau diplomaţi străini acreditaţi la Bucureşti au atras atenţia asupra modului incorect în care anumite evenimente sînt tratate de o anumită parte a presei. Pînă acum, această realitate era considerată apanajul statelor totalitare, a celor în curs de dezvoltare sau a celor aflate în tranziţie. Ultimele evenimente de pe piaţa media occidentală demonstrează însă că acest pericol este la fel de prezent la Londra, Washington sau Paris. Rînd pe rînd, instituţii media prestigioase au fost cumpărate de oameni de afaceri sau de consorţii de firme care provin din ţări autoritare, conduse, conform „Reporteri fără Frontiere“, de „prădători ai presei“, precum Vladimir Putin sau Hu Jintao. State ca Rusia sau China îşi folosesc astăzi resursele statale sau mogulii apropiaţi puterii centrale pentru a cumpăra mijloace de presiune şi de influenţă în Occident.

Asediul acestor „investitori“ asupra mediei occidentale ar putea submina democraţia şi libertatea presei chiar în spaţiul euro-atlantic. Mass-media deţinută de moguli ruşi sau de statul chinez ar promova interesele economico-militare ale acestor ţări, în paralel cu un proces, început oricum de presa liberală occidentală, de distorsionare a unor noţiuni precum „democraţie“, „drepturile omului“ sau „libertatea presei“. Scopul nedeclarat al acestor investiţii este influenţarea deciziilor guvernamentale şi a opiniei publice occidentale.

Kaghebistul ajuns mogul de presă

În urmă cu aproximativ un an, fostul spion KGB, ajuns între timp unul din marii oameni de afaceri ruşi, Alexander Lebedev, vizita redacţia cotidianului *The Guardian*. „Fie sînt un spion rus, fie sînt nebun, chiar cred că pot scoate bani din presă“, le răspundea Lebedev jurnaliştilor, care nu înţelegeau dorinţa omului de afaceri rus de a cumpăra un cotidian ce pierdea aproximativ 15 milioane de dolari pe an. În martie 2010, acelaşi *The Guardian* făcea un anunţ şoc: Lebedev a cumpărat *The Independent* şi *The Independent on Sunday* pentru o liră sterlină. Cotidianul – aflat, la Londra, pe locul patru în topul vînzărilor ziarelor quality – se alătura unei alte achiziţii făcute în 2009 de omul de afaceri rus, *Evening Standard*.

În mod natural, analiştii media britanici se întreabă de ce un om de afaceri este dispus să investească în cotidianul britanic cu cel mai mic tiraj, dintre cele cu distribuţie naţională. Din punct de vedere economic, a investi într-un cotidian cu vederi de stînga, în cea mai conservatoare ţară europeană, şi mai ales în contextul în care laburiştii au fost măturaţi de la putere, ascunde fie o viziune de afaceri pe care nimeni altcineva nu o înţelege, fie altceva.

În ciuda unor asigurări că nu va interveni asupra conţinutului editorial, la doar o lună de la cumpărarea cotidianului, Lebedev l-a înlocuit pe fostul şef, Roger Alton. Fostul agent KGB are însă planuri şi mai mari de viitor. El vrea să pună bazele unei organizaţii non-profit, *Novaya Independent Media Foundation,* care să „finanţeze proiecte media la nivel global“.

Magnaţii ruşi apropiaţi de Kremlin îşi anunţaseră dorinţa de a investi şi pe piaţa media franceză, ţinta fiind, şi în acest caz, cotidianul simbol al stîngii moderate, *Le Monde*. Jurnaliştii, care deţineau 90% din acţiuni, au refuzat însă oferta ruşilor şi au preferat să vîndă unui consorţiu francez din care face parte şi controversatul Xavier Niel, care s-a îmbogăţit din pornografie.

Newsweek, *povestea unui eşec*

The Washington Post Company a refuzat oferta unui consorţiu de presă chinez, *China's Southern Media Group,* care îşi arătase disponibilitatea de a cumpăra *Newsweek*. Publicaţia e aproape de faliment, ca urmare a unor decizii editoriale şocante. În 1997, vînzările scăzuseră deja cu 52 de procente, în comparaţie cu 1990. La sfîrşitul anului 1997, *Newsweek* şi-a redus *base rate*-ul (numărul de cititori garantaţi publicitarilor), de la 3,1 milioane la 2,6 milioane. În 2010, *The Washington Post Company* mai are doar două opţiuni: vînzarea sau falimentul. Cauzele eşecului sînt multiple, însă acesta nu poate fi explicat decît prin virusarea editorilor cu principalele maladii ale mediei occidentale în secolul al XXI-lea: elitismul şi progresismul. *Newsweek* şi-a renegat tradiţia moderată şi a întors spatele cititorilor. A încetat să mai fie una din marile *news magazines* americane. Ca urmare, scădererea tirajului a fost invers proporţională cu dublarea sau chiar triplarea numărului editorialelor de orientare ultra-liberală.

Cîteva decizii editoriale au îndepărtat publicul, care nu se mai regăsea în noua orientare de stînga generată de editorii Jon Meacham şi Fareed Zakaria. În 2009, *Newsweek* a deschis săptămîna Sărbătorilor Pascale cu titlul „The end of Christian America“. Mesajul pascal al *Newsweek* venea la cîteva luni după ce Sărbătorile Crăciunului fuseseră întîmpinate cu un alt titlu şocant pentru piaţa media americană: „Religious case for gay marriage?“. Mai are rost să spunem că, în 2009 în SUA, 173,4 milioane de persoane se declarau creştini, în creştere cu 22 de milioane faţă de 1990?

Politica editorială anti-creştină a devenit tot mai virulentă odată cu schimbarea tonului faţă de islamismul radical. „Islamul radical este o realitate. Cum să învăţăm să trăim cu el“, ne explica Fareed Zakaria, în aprilie 2009. Discursul elitist şi anti-creştin a transformat *Newsweek* într-o fiţuică în derivă.

Vînzarea către chinezi ar fi transformat *Newsweek* într-o publicaţie de PR a statului comunist. De altfel, chinezii anunţaseră public că doresc publicaţia pentru a îmbunătăţi imaginea ţării lor peste hotare. *China's Southern Media Group* este considerată una dintre „oazele de libertate“ din presa chineză. Tocmai de aceea, Barack Obama a ales să acorde un interviu unei publicaţii din „trust“. Jurnalistul care a realizat interviul a fost dat afară pentru că a realizat un „interviu politic“ fără acordul Biroului Propagandei.

„Cumpără influenţă cu bani“

Ideea de a cumpăra instituţii media occidentale a prins contur abia în ultimii ani. Primele încercări de influenţare a guvernelor occidentale prin intermediul media au avut loc la mijlocul deceniului trecut, însă indirect, prin finanţarea *think-tank*-urilor americane. Steve Clemons, expert al *New American Foundation*, a fost unul dintre primii analişti care au atras atenţia asupra acestui fenomen. „Intrăm într-o perioadă marcată de un nou tip de corupţie, cînd guvernele şi companiile străine finanţează într-un mod foarte neclar *think-tank*-urile americane“, explica Clemons, în urmă cu cinci ani. Nici măcar institutele liberale nu sînt foarte încîntate de perspective influenţei ruseşti în această zonă. „Sînt şocat de faptul că anumiţi oameni încearcă să cumpere cu bani influenţă la Washington“, afirma Anatol Lieven, expert la *New American Foundation*. Lieven vorbea chiar şi despre conflicte care apar între grupările străine care finanţează institutele de cercetări şi cercetători.

Deocamdată asistăm la doar primul val de „investitori strategici“ în media occidentală. În curînd, s-ar putea să vedem că şi alţi lideri urmează modelul Putin – Hu Jintao şi că finanţează de la bugetul statului (direct sau prin moguli apropiaţi puterii) astfel de operaţiuni. Putem deja bănui ce abordare vor avea anumite instituţii media faţă de subiecte precum execuţiile jurnaliştilor din Rusia sau respectarea drepturilor omului în China.

MICII MESERIAŞI BUCUREŞTENI

*Într-o lume în care aproape totul e ready-made, se mai găsesc oameni care meşteresc cîte ceva, în folosul nostru, al consumatorilor. Şi în amintirea vremurilor de altădată. Trebuie doar găsiţi, în unele zone „tradiţionale" ale oraşului, „ascunşi" printre buticurile sclipitoare. (**I. P.**)*

Iaromira POPOVICI

Pantofii pe comandă...

La cizmar am fost, cred, cu toţii. Cizmarii sînt dintre puţinii meseriaşi de care mai avem nevoie: oricui i se tocesc flecurile şi nu e o atît de mare cheltuială să le înlocuieşti.

Şi totuşi, nici cizmarii, asemenea altor meseriaşi, nu mai sînt prea vizibili. Îi găseşti cu greu, concentraţi în anumite zone ale Bucureştiului, precum Centrul istoric, recomandaţi de cîte cineva... Şi ei aparţin unei alte epoci, mai puţin grăbite, în care lucrurile se confecţionau migălos şi în timp.

Gheorghe Stan, de pe Radu Calomfirescu, a făcut şi face aproximativ aceleaşi lucruri ca mulţi alţi cizmari bucureşteni de 50-60 de ani: „Trei ani şcoală profesională, din '67 pînă în '70. Aici, în Bucureşti. Era încălţămintea manuală atunci şi se aduceau copii de la ţară. La ţară era greu şi eu eram mai pipernicit, mai amărît. Aşa că am fugit într-o zi de acasă şi m-am înscris la ăştia. Era pe Uranus. Am absolvit primul an şi mi-a dat bursă 300 de lei. Erau bani pe timpul ăla. Stăteam cu chirie.

Ne învăţa şi matematică, şi română. Dar şi ore speciale de cizmărie. De trei ori pe săptămînă. Dacă voiai să înveţi mai repede, te duceai la meşterul particular, după şcoală, şi învăţai. Ne învăţa şi la şcoală meseria, ne spunea, de pildă, cum e pielea făcută din dermă, epidermă, tot soiul de straturi din astea... De acasă nu prea aveam de mîncare, mai îmi dădeau şi ei cîte o oală de ciorbă cînd ne duceam acolo. Toate erau importante, că moda se schimba şi trebuia să înveţi şi anul viitor..."

Deja se întrevede *pattern*-ul unei biografii standard de *self-made man* din perioada anilor '60: sărac, venit de la ţară să înveţe o meserie, trăind greu şi cu ajutor „comunitar" în timpul studiilor şi uceniciei...

Şi, în acelaşi timp, cu respect pentru adevărata meserie, care acum nu se mai practică, nu mai e cerută: realizarea „pantofilor pe comandă": „Ştiam şi să facem pantofi, am lucrat pe comandă. Ne trebuia un calapod ca ăsta, piele, meşină. Îl puneai pe calapod, se trăgea pe calapod... Se făcea cu maşina de cusut, dar se făcea şi fără. Noi din şcoală ieşeam şi rictuitori (făceam feţe pentru pantofi) şi tălpuitori – le făceam pe toate. Am fost responsabil pe Calea Moşilor: acolo se făcea încălţăminte: era încăputări (sic!) de cizme, de pantofi. Schimba faţa şi atît. Venea lumea din străinătate. Aveam 23 de angajaţi. Doi maşinişti, un croitor, unul care cosea şi opt tălpuitori. După Revoluţie nu am mai rezistat.

Atunci avea mai mare valoare banul. oricine îşi permitea să-şi comande pantofi... Puterea unui magazin de comandă era cam de 1000 de perechi. Venea omul şi dădea 100 de lei avans şi restul cînd erau gata. 328 de lei costa o pereche cu totul. Atunci nu erau atîtea zerouri.

După Revoluţie au început să dispară pantofii pe comandă. Cînd au venit cei chinezeşti, sau de la *second hand*, pe care nici nu mai poţi să-i repari."

Dintr-o meserie, să faci pantofi la comandă a devenit un mit care aminteşte de vremurile cînd cizmarul era... creator, şi nu doar un simplu reparator, ca acum. Cînd încălţările nu se mai fac, ci se cumpără.

„Doar reparaţii încălţăminte. Flecuri de damă – 12 lei. Flecuri bărbaţi – 20. Pingele – 30. Fermoare nu fac că nu am maşină de cusut, nu am unde s-o ţin."

Cam cu acestea se ocupă, astăzi, dl Stan. Profesionist, cu utilaje specializate: „Cleşte, ciocan, cuţit, masaţi, fals. Masatul e un băţ pe care se dă cu cuţitul şi se ascute. Cu falsul tragi la calapod, cînd e desfăcut, ai nevoie că-i mai mic. Nu poţi să tragi cu cleştele că îl taie. Unde-i desfăcut pe ici aşa, îl strîng. Mi-ar trebui şi alte utilaje, dar nu am unde să le pun. Ăsta-i polizor, unde se ascut cuţitele, şi raşpel, de dat la flecuri şi la pingele. Calul de fier – să baţi tocurile pe el. Mai am materiale, cuie, spirt."

Cînd vorbeşte aşa, doct, îţi dai seama că lumea vechilor meseriaşi nu e doar una poetică, cum pare la prima vedere. Ci specializată şi oarecum criptică, pentru cineva din exterior.

Profesionalismul se recunoaşte şi prin halat: „Port halat: Normal, te vede omu', te cunoaşte. Mai stai şi afară, şi acolo te vede, ca să ştie cui să se adreseze. Dacă îl vede pe altul fără halat, zice omul: «Dumneavoastră lucraţi aici?»"

Dar şi prin acte doveditoare, puse la vedere, pe pereţi: „Certificat de înregistrare de la Primăria Capitalei şi acordul de funcţionare, tot de acolo. Şi o diplomă că sînt cizmar, că am absolvit o şcoală".

Autorizaţia de funcţionare o are de la Primărie. După ce a fost o viaţă salariat la UCECOM, dl Stan e acum patron – doar că într-un spaţiu care nu-i al lui, ci tot al Primăriei. Plăteşte chirie pentru acesta 350 de lei pe lună pentru că e... zona zero. Spaţiul nu se vinde, a încercat: i s-a spus că e Centru istoric...

De stat, stă zilnic de la 7 la 7. Lunea mergea mai bine, dar acum nu prea mai sînt clienţi mulţi nici atunci, şi nici marţea. Poate doar vinerea, cînd vin oamenii cu pantofii, grăbiţi, şi spun că-i vor pînă seara. Cei mai mulţi sînt tinerii, în special fetele... Bătrînii îşi poartă pantofii pînă îi tocesc de tot şi apoi îi aruncă.

Cum face dl Stan să-şi atragă clienţi, să arate mai bine pantofii? „Îi fac mai frumos, îi dau cu smac din ăsta, cu cremă, că unii îi aduc ca vai de ei."

De ce stă dl Stan în prăvălia lui şi ce cîştigă de aici? „Cîştig o pîine: cînd iese, iese, cînd nu iese, nu iese. Cînd iau mai mulţi bani îi pun într-un buzunar separat. Şi după aia îi iau, cînd nu mai iese..."

Bogdan IANCU

Viaţa socială a ferestrelor

– de la diamant la termopan cel voinic –

I-am întîlnit întîmplător, prin toamna lui 2001, după o poveste spusă de Hano Hoffer la finalul proiecţiei scurtmetrajului său comic-amar *Ajutoare umanitare*. Rezumată, povestea suna aşa: aproape toţi geamgiii din Bucureşti sînt originari din Mărgău (Cluj), au venit aici în urmă cu 100 de ani, şi-au făcut biserica lor în Chitila şi au un limbaj profesional secret – limba gumuţească. Ca să fie şi mai exotică această comunitate profesională – geamgiii mărgăuani îi numesc pe ceilalţi colegi din alte părţi ale ţării *guzi*.

Am reuşit să realizez cîteva interviuri – poveste de viaţă după care, din lipsă acută de timp, nu i-am mai căutat şi vreme de doi ani le-am pierdut urma. Am avut norocul să-i regăsesc după ce mi s-a făcut oferta de a realiza un documentar despre ei, în 2006.

Poveste de migraţie cu geamuri

Geamgiii din Mărgău au început să migreze spre Bucureşti la începutul secolului XX-lea. Iniţial a fost vorba de o migraţie sezonieră: primăvara încărcau caii şi căruţele în vagoane de tren, la Cluj sau Huedin, şi veneau în Bucureşti, unde se stabileau în zone periferice ca Eroii Revoluţiei, Şoseaua Olteniţei, Chitila, Bucureştii Noi etc. La jumătatea toamnei se întorceau în sat pentru o jumătate de an.

După ce-şi găseau o rezidenţă provizorie în periferiile Bucureştiului, mărgăuanii plecau în satele din preajma Capitalei, unde tăiau şi montau geamuri. Meseria, o spune fiecare dintre ei, au învăţat-o iniţial de la negustorii evrei de la Arad şi Huedin, apoi s-a transmis în familie. Încet-încet, migraţia sezonieră a început să se transforme într-una definitivă, mulţi îşi aduceau fraţii şi alte rude să-i ajute sau pur şi simplu le ofereau un spaţiu în care să locuiască pînă-şi cumpărau propriile case.

Buletin de Bucureşti şi bucuriile economiei planificate

Una din zonele pe care mărgăuanii au colonizat-o cu preponderenţă a fost Chitila, unde în 1946, prin propriile contribuţii financiare au şi ridicat o biserică greco-catolică, de care însă nu s-au putut bucura foarte mult timp pentru că, în 1948, odată cu instaurarea sistemului comunist, aceasta a fost trecută în patrimoniul Bisericii Ortodoxe Române. Lucru care s-a întîmplat, de altfel, şi cu biserica din satul natal.

În anii '50, forţaţi de noul context economic şi politic, geamgiii din Mărgău se organizează în Cooperativa Tehnica Sticlei (al cărei nume iniţial a fost Geamgiii Progresişti, schimbat pentru că nu convenea noului sistem, deoarece „progresist" părea un atribut liberal) şi mulţi îşi cumpără case pentru a putea primi buletin de Bucureşti. Primul preşedinte al cooperativei a fost un mărgăuan, pentru ca apoi, la presiunile reprezentanţilor sistemului comunist, nici unul dintre următorii preşedinţi să nu mai fie originar din satul clujean, situaţie care a durat pînă în 1989. Pentru a face faţă constrîngerilor economiei planificate, geamgiii erau ajutaţi de colegii din întreprinderile mari din Bucureşti, care, înaintea vizitelor lui N. Ceauşescu, înnoiau parcul de ferestre enorme ale halelor de lucru într-o colaborare reciproc avantajoasă. O piaţă care le-a oferit mult de lucru după program era închiderea balcoanelor apartamentelor insuficient încălzite...

Epoca de aur a termopanului

După căderea sistemului comunist migraţia a scăzut în intensitate şi asta pentru că oricum în sat nu mai rămăseseră decît foarte puţini dintre ei – şi aceştia pentru că nu s-au putut adapta „vieţii la oraş". La începutul anilor '90, în Bucureşti se găseau peste 400 de familii de mărgăuani. Relaţia cu satul natal a rămas mereu foarte puternică – aproape fiecare geamgiu cu care am discutat de-a lungul celor şase ani de cercetare îşi petrece concediul la Mărgău – „acolo e marea noastră!", unde unii au renovat casele moştenite de la părinţi şi bunici, alţii au ridicat unele noi. În vara anului 2006, cînd am filmat acolo o parte a documentarului care le este dedicat, uliţele întortocheate, desfundate de ploile abundente din săptămîna precedentă erau inundate de maşini de teren...

Cu timpul, unii dintre geamgii au părăsit Cooperativa Tehnica Sticlei şi şi-au creat propriile afaceri. Astăzi sînt geamgii care conduc afaceri în care se folosesc linii tehnologice de ultimă generaţie: locul diamantelor – pe care le primeau moştenire, chiar şi două generaţii, datorită calităţilor excepţionale – l-au luat complicate sisteme computerizate care feliază zeci de metri pătraţi în maximum un minut. Iar locul geamului simplu a fost luat de geamuri securizate şi mai ales de sandvişul de tip termopan. Chiar dacă s-au transformat în antreprenori, aceştia ştiu pînă la cele mai mici detalii modul în care funcţionează fiecare dintre aceste utilaje. Presa din ultimii ani ne-a familiarizat cu discursuri patetice despre dispariţia meşteşugarilor, iar o parte dintre acestea i-au avut în vedere şi pe geamgii.

Şi totuşi, nu puţini sînt cei care lucrează mai departe cu mijloace rudimentare şi care încă mai pot fi văzuţi în coşmelii din Chitila şi Eroii Revoluţiei. Criza economică recentă s-a dovedit o oportunitate pentru ei, în măsura în care industriile reparaţiilor domestice s-au reîncălzit după falimentul marilor actori de pe piaţă...

***Bogdan Iancu** este antropolog şi cercetător la Muzeul Ţăranului Român.*

(Articolul e parte a proiectului Meţeriaşii *– foaie lunară MŢR)*

Cu ochii-n 3,14

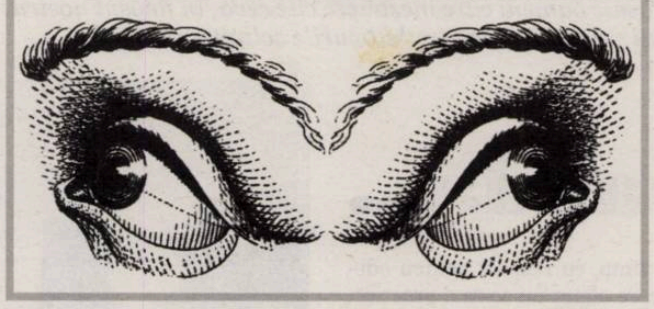

DIN VORBELE CE DEPĂŞESC SUPRAPUNEREA: „ÎN ACEASTĂ DERUTĂ, DOM' ŞEF NU MAI E URAGAN, CI DOAR UN BĂRBAT AMPLU"

■ Din vorbele TV ale luptei cu apele: „S-a făcut alarmare, s-a făcut anunţare, acum se face patrulare. Şi, dacă va fi cazul, evacuarea se face de la sine". (**D. S.**)

■ Poate mă lămuriţi şi pe mine care-i treaba cu „cizmele de vară". Nu ştiu cît sînt de *trendy*, dar mie mi se pare cel puţin caraghios cînd văd, în toiul verii, la temperaturi ce depăşesc 40 de grade, fete în pantalonaşi scurţi şi maieuţe subţirele şi decoltate şi... botine. Faptul că sînt cu găurele şi că se cheamă „de vară" nu m-a convins deloc. Pesemne că nu înţeleg eu módele. (**P. M.**)

■ „Iliescu a murit" a fost unul dintre titlurile (false) de ziar postate, spre delirul general, pe ecranele imense de pe scena celor de la Massive Attack (concertul cu cele mai bune *visuals* de la Kraftwerk încoace). Apropo, suprapunerea concertelor de duminica trecută a divizat Bucureştiul în trei: la Rammstein au mers rockerii, la Massive Attack urbanii, iar la spectacolul în cinstea lui Dan Diaconescu (de la sediul OTV de pe Preciziei) maneliştii. (**M. C.**)

■ Pentru cititorii care s-au indignat cînd l-am criticat eu pe liderul revoluţiei bunului-simţ: Senatul a desfiinţat din nou ANI, sub îndrumarea lui György Frunda. Nu vă mai dau detalii, citiţi presa. Doar o replică lui Crin Antonescu, omul însărcinat cu bunul-simţ: „Opţiunea noastră, a liberalilor, e să ne ghidăm în această derută de respectarea principiilor formulate în mod excepţional de dl Frunda". Excepţional! (**C. G.**)

■ Nu ştiu dacă aţi remarcat, în ultima vreme nimeni nu i se mai adresează sectoristului din colţ cu „dom' şef", ci direct cu „dom' preşedinte". Dan Diaconescu e preşedintele României, după doar trei zile de puşcărie, lui Mihai Tatulici sinistraţii din Dorohoi îi zic „domnu' preşedinte", că poate mai pică ceva. Aşadar, trimit acest „3,14" domnului preşedinte de la celălalt capăt al e-mail-ului, în atenţia Uniunii Cititorilor-Preşedinţi ai *Dilemei vechi*. Vă imaginaţi cine semnează? (**S. S.**)

■ L-au retrogradat pe Alex. Alex din Golful Mexic nu mai e uragan, ci doar o furtună tropicală. Trăiască toţi cei care – în cele mai cumplite condiţii – mai pot gîndi în nuanţe. (**R. C.**)

■ Un bărbat obişnuit, vîrsta 38-40, şaten, îmbrăcat în bermude şi tricou, purta o discuţie la telefon. Cînd am ajuns în dreptul lui, cu o voce plăcută şi calmă, îşi întreba interlocutorul: „Puşca a rămas la dumneavoastră?". (**A. M. S.**)

■ Intelectualist, elitist, livresc, dispreţuiţi-mă cît vreţi, dar pe măsură ce Mondialul se apropie de obştescul său final, mă gîndesc tot mai apăsat la necesitatea unui studiu amplu, de sorginte lovinesciană, privitor la revizuirea valorilor în fotbal. (**R. C.**)

DIN VORBELE CARE NU IES PRIN NIMIC ÎN EVIDENŢĂ: „PE-AICI, NENOROCIREA TREBUIE SĂ-ŞI PĂSTREZE PENTRU SINE BUCURIILE ŞI UNELE INSCRIPŢII"

■ După ce am văzut fotografii şi am citit cîteva poveşti despre protagoniştii scandalului „spioni ruşi în SUA", îmi dau seama ce naive sînt filmele de spionaj. Adevăraţii agenţi secreţi par să fie oameni obişnuiţi, care nu ies prin nimic în evidenţă şi se confundă cu mediul, nu super-eroi. De-acum încolo, pentru realism, peliculele din seria *007* ar trebui să înceapă cu femeia de serviciu care declară, complice: „My name is Bond. Jenny Bond". (**M. Ş.**)

■ După multe alte locuri din lume (printre care masive porţiuni din Africa, sau Brazilia), chinezii se arată foarte dornici să investească şi în insulele greceşti, cele scoase la vînzare de către guvernul de la Atena. Expansiunea (într-ale infrastructurii şi agriculturii, domenii în care se doreau investiţii puternice, de miliarde de euro) le este oprită în România, din cauza birocraţiei. Ceva ce pare deja consacrat de istoria lui „Pe-aici nu se trece". (**S. G.**)

■ Au venit apele, au murit oameni, televiziunile l-au declarat dispărut pe Băsescu. Campania de strîngere de bani şi ajutoare pentru sinistraţi a Antenelor e binevenită. În toată nenorocirea, doar sloganul „Apa trece, România rămîne" mai descreţeşte frunţile. (**A. M. S.**)

■ După ce a anunţat măsurile anticriză, dl Sebastian Vlădescu, actualul ministru de Finanţe, a declarat că, în calitate de cetăţean, nu se bucură, dar în calitate de ministru se bucură. Am două comentarii: 1) un ministru trebuie să-şi păstreze pentru sine bucuriile şi tristeţile private, nu să le anunţe de la tribuna Guvernului; 2) n-am înţeles cum creşterea TVA îi poate provoca „bucurie" cuiva – fie şi unui ministru. Sau se pune TVA şi pe bucurie? (**M. V.**)

■ Zilele acestea se scumpesc produsele alimentare, gazele naturale, ţigările şi se de-compensează unele medicamente. O veste bună, totuşi: scad tarifele la roaming pe teritoriul UE. E bine. Înseamnă că de acum încolo o să auzim discuţii în următorul stil: „Dragă, iar am rămas fără nici un ban, aşa că o să dau nişte telefoane în Italia". (**M. Ş.**)

■ Tot din seria „Inscripţii pe tricouri": „Citeşte cărţi, nu tricouri". (**P. M.**)

DIN VORBELE NEACOPERITE DE ZGOMOT: „IATĂ CĂ O DISPERARE PLINĂ DE UMOR FACE DREPTATE ÎN LANUL DE GRÎU"

■ Din perlele (neacoperite de vuvuzele) ale comentatorilor de fotbal ai acestui Mondial: „Kaka este ca un filtru de cafea bună", „Spectatorii au venit să vadă *Aida*, însă li s-a oferit teatru de revistă", „Cu acest şut nu i-ar fi dat gol nici lui Stevie Wonder". (**M. C.**)

■ O englezoaică este judecată pentru partidele zgomotoase de sex. Vecinii s-au plîns de mai multe ori, poliţia a amendat-o, apoi i-a fost interzis, printr-un ordin oficial, să mai facă zgomot în timpul sexului. În instanţă va trebui să demonstreze că n-a făcut zgomot chiar aşa de mare. Nu se ştie însă răspunsul la întrebarea: cîţi decibeli se înregistrează în mod normal într-o asemenea situaţie? (**M. M.**)

■ Horia Tecău a ajuns în finala de dublu de la Wimbledon alături de suedezul Robert Lindstedt, ceea ce i-a supus la grele încercări pe comentatori. În primul rînd, nu puteau să spună „cuplul nostru" pentru că unul din cuplu nu era „de-al nostru". Apoi, dacă punctele cîştigate direct de jucătorul român le provocau un ton ridicat, plin de entuziasm, atunci cînd mingea era pierdută din cauza suedezului, comentariul devenea susurat printre dinţi, în genul: „Iată că suedezul face mai multe greşeli la rînd şi, din păcate, îl trage în jos şi pe Horia". Aş propune ca, la sfîrşitul turneului, Horia Tecău să joace şi o partidă de simplu împotriva coechipierului său suedez şi să-l bată măr, aşa, spre satisfacţia comentatorilor. (**A. M.**)

■ De la 15 iunie, noul primar al Reykjavik-ului e un actor de *stand-up comedy*. După ce a promis în timpul campaniei prosoape curate la discreţie în piscinele publice şi un urs polar la grădina zoologică, Jon Gnarr Kristinsson a anunţat că partidul său (Cel Mai Bun Partid) nu se va alia cu formaţiuni politice ai căror membri nu au văzut toate cele cinci sezoane ale serialului american *The Wire*. Jon Baldvin Hannibalsson, fost ministru de Finanţe, avertizează că succesul lui Kristinsson e doar un semn al disperării islandezilor. Aşa o disperare plină de umor ne-ar trebui şi nouă. (**L.V.**)

■ Mesaj online de susţinere pentru Dan Diaconescu: „ddd faceti dreptate scapati tara de perversi si lighioane". Luîndu-i de pe stradă şi invitîndu-i pe toţi în studio, fireşte. (**M. C.**)

■ De curînd, în Sibiu, am găsit cea mai originală (pînă acum) hartă a României: „Harta rutieră şi turistică. Plus cazuri OZN". Din cuprins: „Cercuri în lanul de grîu şi OZN-uri la Arad (p. 3)". (**I. P.**)

PUBLICITATE

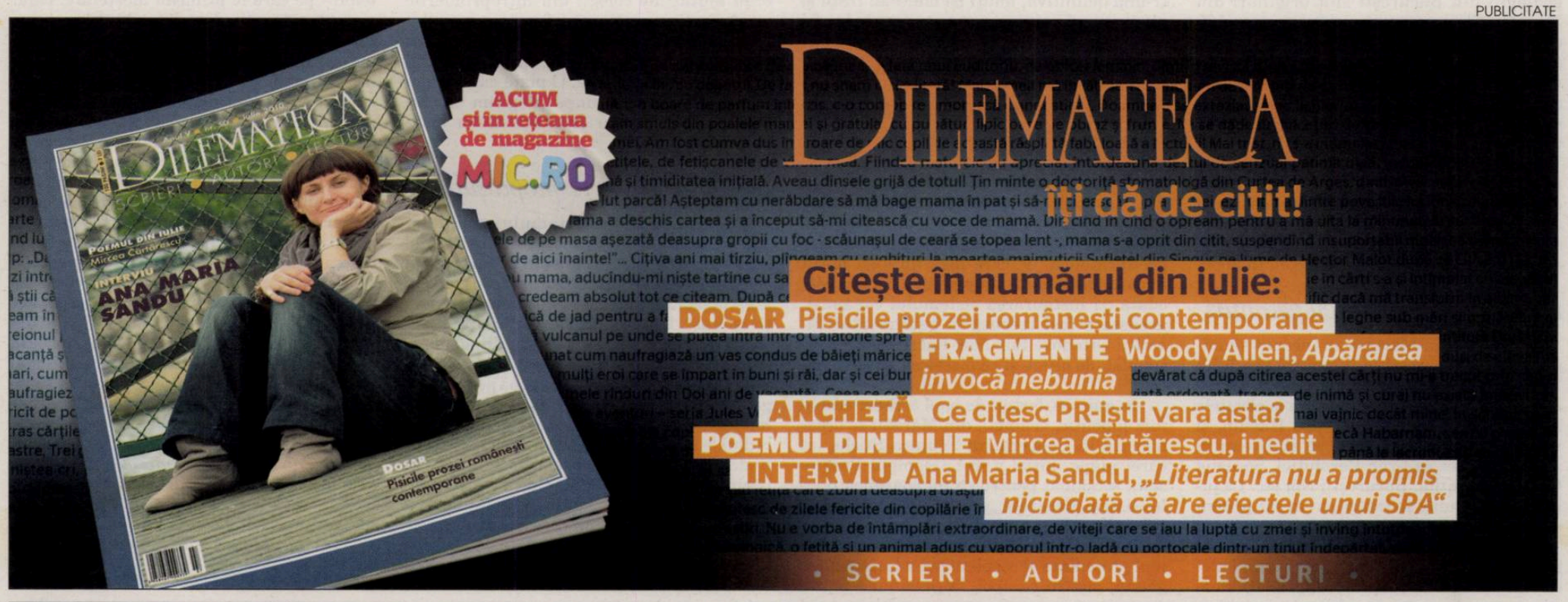

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 335 ■ 15-21 iulie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

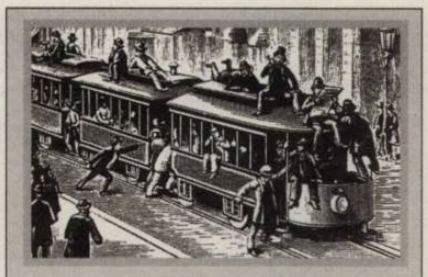

Sever VOINESCU
axa dus-întors 5

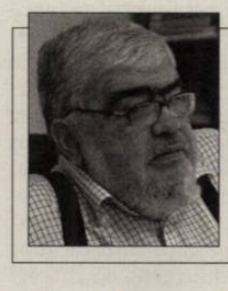

ANDREI PLEŞU
„Perplexităţi, amărăciuni, nelinişti“
pagina 3

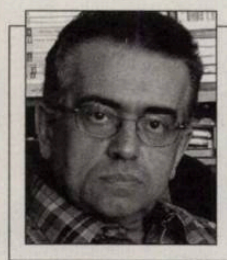

DAN C. MIHĂILESCU
„Ascuţirea simţurilor în vară“
pagina 17

Interviu cu violoncelistul
JAN VOGLER
pagina 21

Mai puneţi piciorul pe-o minge

Fotbalizarea

© Marius Chivu

„Fotbalul e doar o sărbătoare a fertilităţii. Unsprezece spermatozoizi încearcă să intre în ovul. Îl compătimesc pe portar.“

BJÖRK

5 948467 000346 28

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

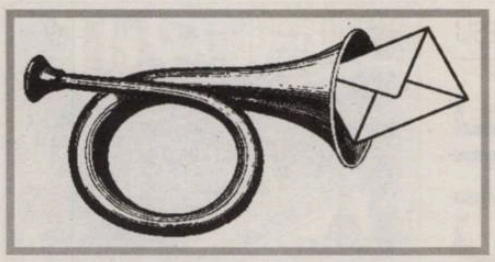

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

ACTUALITĂŢI

Poveste cu final aşteptat

Fiind o persoană implicată, mă mobilizez (şi mă ambiţionez) periodic să particip la discuţiile ce au loc în Societatea Civilă (?) referitor la proiectul Legii Educaţiei. În ultimii 5-6 ani am participat la mese rotunde, am scris memorii, am propus paragrafe de lege, am trimis mesaje la parlamentari, miniştri, preşedinte... chiar am scris şi un articol în *Dilema veche*. La aproape un an de la apariţie (suplimentul nr. 260 din 3-9 septembrie 2009), găsesc acest articol perfect, nu are nici o fisură conceptuală, pentru mine fiind mai real ca niciodată... deci nu am ce mai scrie, nu am ce mai comenta. Nu pot repeta la infinit că profesorii universitari din România (mă refer aici strict la categoria profesională reprezentată de cadrele didactice cu titlul de profesor universitar) sînt departe de a fi exemplul mult aşteptat de societate.

Şi pentru că această categorie profesională trebuie să poarte un nume, de ce nu Corneliu Bălan? Fără a renunţa să-mi afirm în spaţiul comun principiile, am cedat progresiv în faţa sistemului. Mă regăsesc în atitudinea că este benefic pentru activitatea şi protecţia mea să conserv un pact de neagresiune cu sistemul (ca soluţie practică minimală...), să-mi văd de „treabă“, să-mi păstrez decenţa profesională, să fiu amabil fără a deveni servil, să mă prefac că-i accept şi să sprijin cu adevărat proiectele în care îmi regăsesc opţiunile fundamentale. Trei exemple fără comentarii: 1) cînd Ministerul Învăţămîntului (să-l denumim aşa!) a încercat să facă ordine (?!) la universitaţiile particulare, am trimis o propunere colegilor mei de a sprijini public ministrul în funcţie (prof. Ecaterina Andronescu) în această acţiune. Nu am primit nici un răspuns. Probabil că au fost şocaţi că o astfel de propunere vine de la o persoană care nu este sub nici o formă asociată grupului de susţinători (activi) ai actualului rector. Oricum, din Politehnică nimeni nu a luat nici o atitudine oficială... 2) cînd PDL-ul a propus în funcţia de ministru pe dl Croitoru, am trimis un mesaj la Preşedinţie că acest lucru este inacceptabil... poate l-a citit cineva!, 3) după ce, oficial, proiectul Legii Educaţiei a fost afişat, i-am atras atenţia (într-un e-mail) ministrului Funeriu că trebuie să aibă în echipă susţinători şi luptători adevăraţi pentru promovarea legii, persoane care nu se regăsesc de regulă între rectorii actuali sau în Parlament. Rezultatul se vede... Legea iniţială a căzut şi sistemul se conservă! Pentru mine este o poveste cu final aşteptat.

Ce mai pot face? Mă gîndesc că cel mai bine este să mă găsească pensia la 65 de ani sănătos. Dacă atunci, din poziţia de profesor universitar fără obligaţii administrative şi funcţii politice, îi voi putea preda şefia laboratorului şi cursul meu unui coleg de 40 de ani (tînăr profesor universitar, om de ştiinţă cu stagii în străinătate, eventual fost doctorand al meu) şi voi fi mulţumit de copiii mei, care nu sînt angajaţi ai Universităţii Politehnice, am toate premisele să fac ceea ce am vrut întotdeauna: 1) să organizez seminarii ştiinţifice şi şcoli de vară pentru doctoranzi, 2) să absolv cu diplomă de merit masteratul în Filozofia şi Istoria ştiinţei, 3) să încep a scrie seria de *romane criminale* cu şi despre oameni de ştiinţă şi, nu în ultimul rînd, 4) să-l conving, din umila mea poziţie de inginer pensionar, pe dl profesor universitar Andrei Cornea că asocierea „inginerului“ cu un jurnalist decerebrat nu este fericită şi nu face cinste unui activ academician.

Aştept deci cu încredere (dar cu speranţă limitată) suplimentul din 8 iulie, Dilema Studiilor Postuniversitare.

Corneliu BĂLAN
profesor la Universitatea Politehnică din Bucureşti
corneliu.balan@upb.ro

P.S. Excelent articolul dlui Eugen Munteanu din tema *Dilema veche* – „Moderni fără Studii Clasice?“ (e.g. Ingineri fără Matematică!... atenţie la semnele de punctuaţie, comentariu pentru ingineri).

album dilematic R.W. Murray

NR. 333

Articolul lui Andrei Pleşu, „România lui Dan Diaconescu“

Cireaşa pe tort

Stimate dle Pleşu,

Am savurat spumoasa, ca de obicei, glosă asupra fenomenului Diaconescu în România. Pînă la ultimul paragraf unde aţi sărit, sprinter (ca să folosesc un cuvînt drag dvs.), la politică, şi unde partizanatul a jucat, a cîta oară, o festă strălucitului dvs. intelect. Începeţi cu aceeaşi incorectitudine ca şi exponenţii cei mai destrăbălaţi ai mercenarismului ziaristic (în care cade şi dl Vasilescu în articolul de pe aceeaşi pagină): CSAT pune presa pe aceeaşi linie cu Bin Laden. Nu are rost să argumentez. Ştiţi să citiţi, aşa că recitiţi (încet) paragraful respectiv.

În climatul de incultură politică, economică, socială, lingvistică etc., care face posibilă înflorirea fenomenului Diaconescu, bombardarea 24/24, 7/7 a populaţiei cu ştiri inexacte, *breaking news* groteşti, campanii continue împotriva Guvernului şi a instituţiilor statului, nu virtuoase sau fără de prihană, dar nici mai rele (deseori, în fapt, mai bune) decît cum erau ieri sau alaltăieri, critica măsurilor şi legilor luate, înainte de a fi luate, chiar dacă apoi se dovedeşte că informaţia a fost falsă, cînd sînt luate că de ce nu au fost altele, cînd sînt luate şi acestea (chiar dacă obligat) că de ce au fost luate etc., etc. îndemnarea subliminală sau pe faţă la tulburări stradale, toate acestea constituie, într-o perioadă de criză şi cu psihicul populaţiei deja destabilizat de griji reale, *cu adevărat o vulnerabilitate naţională*. Au spus-o şi dl Tănăsescu privind de departe, de la Washington, şi dl Isărescu: criză e în toată lumea, dar acolo dezbaterea jurnalistică este pe probleme şi programe *multiple choice*, cu argumente în cifre şi nu în epitete. Dezbaterile nu ameliorează criza. *Însă nu o adîncesc şi nu o fac panică sau ură.* Spuneţi ceva mai devreme în articolul dvs. că nicăieri în lume nu există un post ca OTV. Dar aţi văzut undeva în lume posturi ca Realitatea sau ca Antena 3?

Şi apoi puneţi şi cireaşa pe tort: Băsescu şi Boc apar la OTV! Dar unde să apară, că undeva ar trebui să spună şi ei cîteva cuvinte, şi acelea nu ca să-l înjure pe Crin sau pe Victoraş. La TVR, zisă şi publică, nu, că nu vrea dl Sasu. Să apară la televiziunile unde sînt batjocoriţi seară de seară? (Dvs. v-aţi duce în casa unde sînteţi insultat la megafon cu ferestrele larg deschise?) Sau unde sînt întrerupţi de moderatori care se cred şi procurori şi care scot din mînecă şi cîte un filmuleţ surpriză pe care postul îl reia apoi de 1500 de ori în 24 de ore? Mai bine la OTV, unde există un milion de privitori care vor informa prin telefonul fără fir încă un milion. Nu este OK, dar este preţul pe care „nevinovata“ media îl forţează, printe altele, în politică şi în instituţiile din România. Ar fi fost grozav dacă pomeneaţi măcar un cuvînţel şi despre aspectele de mai sus. Dar aţi preferat o scurtă băşcălie, cuvînt care nu vă place, dar pe care îl folosiţi, iată, ca procedeu, despre gusturile muzicale ale preşedintelui. Relevant! Ştiu, un al n-lea „fanatic“ pro-Băsescu, o să spuneţi. Sînt de fapt un admirator al dvs., îndurerat că intraţi într-un cor unde nu aveţi ce căuta. Sau aveţi, dacă astea sînt convingerile dvs. Dar spre deosebire de un Tănase, sau un Dinescu, sau un Hurezeanu, faceţi-o fără să denaturaţi, fie şi prin omisiune, adevărul. Nu cred că aţi sărit în postmodernism şi în eroarea fundamentală a acestuia de a relativiza adevărul şi, de fapt, tot ce mişcă în lumea ideilor şi a moravurilor.

Cu respect,

Dr. Mihail STANCIU
Bucureşti
casamiluc@aol.com

N.red.: răspunsul dlui Pleşu – în rubrica dumnealui din pag. 3.

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Mădălina ŞCHIOPU ● Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Răzvan IONESCU ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter Houston FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 14.500 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding

Ediţia cu tipii răi

Noua ediţie FP România *include două ample dosare, complementare:*

● **Indexul statelor eşuate pentru 2010**. Cele 12 trepte ale prăbuşirii. Dezastrul perfect din Mogadishu. Cele patru ţări cu cele mai mari probleme. Care sînt cei mai răi dintre cei mai răi responsabili. Inventar în bîrlogul piraţilor. De ce Franţa şi China îi susţin pe dictatorii Africii. Pe cine mai putem da vina – de pildă, rolul defrişărilor sau al munţilor.

● **Restartul Statului (român).** Cum pot fi salvate celelalte state, aflate pe buza prăpastiei? Despre ce mai e statul? De unde bani la buget? Cine să reformeze politica şi administraţia? Răspunsuri de la: Petre Roman, Andreea Vass, Vladimir Pasti, Alina Mungiu-Pippidi, Elinor Ostrom, Dan Suciu, Dragoş Paul Aligică, Costi Rogozanu, Iulian Fota, Misha Glenny.

Alte subiecte: Unde fug vest-europenii atinşi de criză • Noii concurenţi ai Nabucco • Facebook ca moschee, Twitter ca fatwa • Planurile Armatei SUA • Astronauţii occidentali, la mîna ruşilor • Geopolitica Ramadanului • Reagan – uliu sau pacifist? • Noul arhipelag ştiinţific al Rusiei • Kurdistanul – El Dorado pentru investitori

Numărul 17, la chioşcuri din 12 iulie. Politică globală, economie şi idei.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

● **Literatura de consum**
● **Viaţa privată pe Internet**

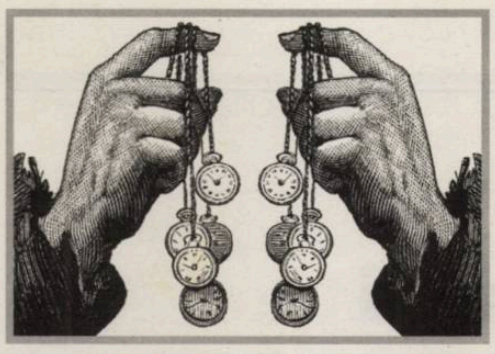

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Perplexități, amărăciuni, neliniști

Mă așteptam ca articolul meu despre *România lui Dan Diaconescu* să stîrnească iritarea „adepților“. Am constatat însă, cu inevitabilă stupoare, că iritarea – sau măcar comentariul critic – au atins cercuri mai largi și mai pretențioase. Oameni care scriu bine, dispun de certe referințe culturale și sînt capabili de judecată articulată manifestă, brusc, o fină înțelegere a fenomenului OTV și pun în joc relativisme înțelepte, paralogisme înșelătoare, analize sociologice acute, de natură să contribuie la o percepție „nuanțată“ a lucrurilor. Dan Diaconescu este socotit „un afacerist de geniu“, un „personaj genial și fascinant“, „magnific“ „deschis către societatea românească“. Și asta „fără cea mai mică urmă de sarcasm“. Emisiunile OTV „fac lumea să fie preocupată de probleme sociale“, iar amfitrionul lor se distinge prin „discreția“ sa dinaintea interlocutorilor. Pînă și amicul Cioroianu, în dilematica noastră gazetă, răscolește tomberonul, căutînd ceva cît de cît comestibil. E impresionat de „amabilitatea“ lui Dan Diaconescu, un adevărat „campion al mass-media românești“. O cititoare mă ceartă că mă leg de OTV, dar nu zic nici pîs despre o publicație de genul *Click*, editată de același trust care tipărește și *Dilema veche*. Păi nu zic. Nu pot să zic tot timpul – tot. Sau tot ce vor alții să zic. Iar ziarul *Click* nu invită Guvernul să se pronunțe în paginile sale și nici nu vrea să se transforme în partid politic. În plus, ea se răsfoiește frugal, în metrou, în vreo sală de așteptare sau la closet, în vreme ce OTV își ține spectatorii în priză ore lungi, seară de seară.

Altcineva, fire obiectivă, e de părere că postul DD e oglinda fidelă a nevoilor populare. Asta se cere, asta trebuie să livrăm. Un tractorist obosit nu vine acasă la sfîrșitul zilei, dornic să se uite la TVR Cultural sau la National Geographic. Vrea OTV. Personal, am mari îndoieli că tractoristul cu pricina se grăbește să-și odihnească oasele adormind, la miezul nopții, cu ochii pe Elodia. Pe de altă parte, dacă transformăm în criteriu epuizarea zilnică a truditorului agrar, atunci nu mai avem nevoie, în spațiul public, de mare lucru: cu o cîrciumă și un tabloid satisfacem toate necesitățile. A se slăbi cu Shakespeare, cu Mozart sau cu Ion Andreescu. Să ne transformăm cu toții într-un popor de tractoriști obosiți. (Trec peste faptul că nu cred în abrutizarea ireversibilă a „celor mulți“, incapabili, chipurile, să se bucure de ceea ce depășește nivelul inferior al gustului).

O categorie aparte de cititori pune între paranteze substanța propriu-zisă a articolului meu, pentru a focaliza asupra ultimului paragraf, în care e vorba de Traian Băsescu. Așa face, de pildă, dl dr. Mihail Stanciu, a cărui scrisoare poate fi citită în numărul de azi al revistei. Domnia Sa îmi face onoarea de a se recomanda ca „admirator“ al meu, dar unul „îndurerat“, pentru că nu mă aliniez părerilor d-sale. De vreme ce, totuși, mă admiră, dl dr. trebuie să fi citit numeroasele mele texte în care mă plîng de calitatea presei autohtone. Trebuie să fi citit, de asemenea, textele în care îi recunosc anumite calități președintelui țării (de pildă cel în care explicam de ce l-am votat și a doua oară, calificîndu-mă astfel, pentru băsescofobi, drept vîndut și lingău). Mi-am permis, e drept, să socotesc clasificarea presei – la nivel de CSAT – printre „vulnerabilitățile“ patriei drept o „gafă“, avînd ca rezultat antagonizarea contraproductivă a unei instituții și așa suficient de „pornită“. Mi-am permis, de asemenea, să am unele rezerve față de anumite gesturi ale dlui Băsescu. Dar dl dr. vrea un amor necondiționat. Ca orice îndrăgostit, crede: 1) că iubitul lui nu poate greși, 2) că dacă greșește e fie neesențial, fie din cauza altora, sau 3) că și dacă greșește cu adevărat, greșelile *celorlalți* sînt mai grave. Ergo: dl Băsescu e infailibil. Cine îi vede scăderile e „partizan“, „mercenar“, solidar cu dealde Tănase și Dinescu. Nu înțeleg, dle doctor, de ce opiniile mele sînt partizane și ale dvoastră obiective. Nu înțeleg ușurința cu care îmi atribuiți motivații impure (de vreme ce sînt în barca „băieților răi“), nu înțeleg de ce îmi refuzați dreptul de a judeca așa cum cred de cuviință, fără idolatrie, prestația unui politician, oricare ar fi el. N-am menajat pe nimeni, din nici o tabără, cînd am avut ceva de obiectat. Și n-o s-o fac nici de acum înainte, cu riscul de a-mi îndurera admiratorii mai angajați decît mine. Admirația cuiva care mă apreciază strict în măsura în care îi confirm atașamentele politice nu mă flatează peste măsură.

Și încă ceva: e excesiv să plîngi de mila unui președinte care ajunge la OTV, pentru că nu are alt debușeu. Ar trebui atunci să ne așteptăm la orice: la înfrățiri (practicate cîndva de FSN) cu Vadim Tudor sau cu Becali (vezi colaborarea PDL-PNG la nivelul Consiliului Local al Primăriei bucureștene), la întruniri electorale prin bodegi, baruri de noapte sau cartiere rău famate, pe scurt la utilizarea *oricărui* canal de comunicare, cu scuza frumuseții scopului. Ține de abecedarul teoriei informației: mesajul depinde în chip decisiv de mediul prin care se transmite. Dacă vrei să distribui oxigen printr-o țeavă sulfuroasă, oxigenul va mirosi a sulf. Și apoi, cam care va fi fost marele mesaj politic emis de politicienii invitați la OTV, cînd se hîrjoneau șugubăț cu „genialul“, „fascinantul“, „magnificul“ Dan Diaconescu?

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

La sfadă cu intelectualii

Printre atîtea știri de mare importanță pentru țară (de exemplu, faptul că Geoană a devenit naș, iar Elena Udrea a participat la o nuntă – ca să nu mai vorbim de obișnuitele accidente de mașină, declarații ale lui Traian Băsescu și altele asemenea), s-a strecurat pe la televiziuni și în presa mainstream și o scrisoare de protest semnată de o seamă de *autori* – scriitori, artiști plastici, actori, muzicieni, traducători. Semnatarii se pronunță împotriva taxării suplimentare a drepturilor de autor – măsură decisă recent de executiv, în încercarea disperată de a mai aduce niscaiva bani la buget.

Problema e reală: practic, cine are contract de drepturi de autor va cîștiga mai puțini bani decît pînă acum, iar pe sumele respective se vor plăti și contribuții de asigurări sociale. În principiu, semnatarii au dreptate și, bineînțeles, au deplină legitimitate în încercarea de a-și apăra un drept. Retorica scrisorii e însă cam patetică; de exemplu: „Talentul, harul și travaliul interior al fiecăruia dintre creatori nu sînt mediate nici de Fisc, nici de cei de la putere, ci numai și numai de bunul Dumnezeu“; sau: „în al doisprezecelea ceas, opriți exodul de creiere din Romania și sărăcirea celor care apără prin operele lor unice identitatea culturală și spirituală a României!“. Or, din moment ce acest text a fost făcut public, ar fi trebuit conceput în așa fel încît să-i convingă pe cititorii lui, nu pe cei cărora le este adresat (președinte, premier, președintele Curții Constituționale și Avocatul Poporului). Autoritățile nu mai pot fi convinse – decizia e luată și s-a trecut la aplicarea ei; eventual, se pot face demersuri legale – la tribunal, la Curtea Constituțională, la CEDO sau la orice alt for competent, dacă protestatarii vor avea tenacitatea de a merge pînă la capăt pentru a rezolva problema. În faza actuală, din păcate, o scrisoare de protest e inutilă. Dacă apărea în ianuarie-februarie 2010, cînd reprezentanții Guvernului au vorbit pentru prima dată de o eventuală impozitare suplimentară a drepturilor de autor, ar fi avut alt impact. Acum, nu face decît să exprime punctul de vedere al semnatarilor față de o decizie guvernamentală care deja se aplică.

Pentru public, însă, ar fi fost mai eficient un protest scris în termeni mai exacți și mai concreți, cu argumente și cu exemple clare. Cititorii scrisorii – mulți dintre ei necunoscînd exact detaliile tehnice ale chestiunii – riscă să nu înțeleagă mare lucru, dacă la o mărire de impozit se răspunde cu fraze despre talentul hărăzit de Dumnezeu, despre unicitatea operei de artă și despre apărarea identității culturale a nației. Este aici un caz de inadecvare comunicațională pe care cei care au redactat scrisoarea îl puteau evita, spre folosul cauzei.

Pe de altă parte însă, reacțiile cititorilor la scrisoarea publicată pe Hotnews.ro și la articolul pe aceeași temă al lui Mircea Cărtărescu din *Evenimentul zilei* (precum și la alte știri/articole pe aceeași temă) arată foarte trist. În comentariile la articole, sînt reluate mai toate clișeele stupide despre intelectuali: că sînt băsescieni și lingăi (sau, în general, „se dau“ cu puterea), că, dimpotrivă, au „aderat la mișcarea antireformă“ atrași de „banii mogulilor“, că vor să fie „întreținuți de stat“ ca să stea degeaba (cîte-un forumist mai nervos îi îndeamnă chiar să pună mîna pe lopată, căci „s-a scris destul“ și „pe criza asta nu e timp de scris cărți“), că trăiesc „cocoțați“ în sfera lor și „dacă se implicau mai mult, nu ajungeam în situația asta“ etc. O anume pornire antiintelectuală și un egalitarism meschin se degajă din multe comentarii care, pînă la urmă, pierd din vedere subiectul și se rătăcesc în considerațiuni despre necesitatea de a plăti cu toții impozite *vs* „harul“ și „travaliul interior“ care, spun unii, ar fi prezent în orice fel de muncă, nu doar în creația artistică. Unii fac comparații cu clasa muncitoare (care trudește și plătește impozite, și atunci „de ce intelectualii vor să fie scutiți?“), alții cu medicii, profesorii și inginerii, care „și ei creează“, dar ca angajați. Vrajba între „clasele sociale“ pare a fi dominanta acestor comentarii, al căror sens adînc e, de fapt, „să moară (numai) capra vecinului“.

În fapt, toate ciorovăielile forumiștilor (cu cîteva excepții, desigur: sînt și comentatori informați și inteligenți, care se străduiesc să facă lumină...) se învîrt în jurul unei neînțelegeri. Drepturile de autor s-au impozitat și pînă acum, iar autorii nu vor privilegii de castă, ci un comportament coerent și articulat din partea statului. Cred că inabilitatea de redactare a protestului (precum și obiceiul nu tocmai eficient al intelectualilor de a protesta prea tîrziu, mai degrabă din dorința de a se autoexprima, decît din tenacitatea de a obține o rezolvare) contribuie într-o oarecare măsură la această neînțelegere. Pe de altă parte însă, nici cu „nația“ nu te pui: destui dintre compatrioții noștri care, la ocazii, varsă o lacrimă solemnă în fața „marilor valori ale neamului“ și, la un pahar (în plus), ajung iute la concluzia că „românu' e deștept“ au o plăcere sadică (frustrare?) de a se lua de piept, sub pseudonim, tocmai cu oamenii de valoare. Semn de societate neașezată și cu serioase probleme identitare, pe care încearcă să și le rezolve prin sfadă și bîzdîc.

ținerea de minte

„Să încep prin a-ți spune că eram îndrăgostit. E o declarație obișnuită, desigur, dar nu reprezintă un fapt obișnuit, pentru că prea puțini dintre noi învățăm că dragostea e duioșie și tandrețe, și duioșia nu este, așa cum unii bănuiesc, milă; și încă și mai puțini știu că fericirea în dragoste înseamnă să-ți concentrezi toată emoția în altă ființă: trebuie întotdeauna să iubești multe lucruri pe care ființa iubită ajunge doar să le simbolizeze; adevăratele ființe iubite pe lumea asta sînt, în ochii celor care le iubesc, floarea de liliac deschizîndu-se, luminile vapoarelor, clopoțelul de la școală, un peisaj, conversațiile amintite mai tîrziu, prietenii, duminicile din copilărie, glasurile pierdute, costumul preferat al cuiva, toamna și toate anotimpurile, amintirea, da, ea fiind pămîntul și marea existenței, amintirea. O listă plină de nostalgie, dar la drept vorbind unde-ai putea găsi un subiect mai nostalgic?“

(Truman Capote,
Alte glasuri, alte încăperi,
traducere de Mircea Ivănescu,
Editura Univers, 1977)

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Gestiunea caritǎţii

„*Water, blankets, pampers*“ (Apă, pături, scutece). O replică la fel de celebră în California ca faimoasa „*Hasta la vista, baby*“. Ambele au fost rostite de Arnold Schwarzenegger. Ultima, în calitate de *Terminator*. Pe prima a rostit-o ca guvernator al celui mai mare şi mai bogat stat american, California. Ocazia era mai degrabă tristă: zeci de mii de cetăţeni fuseseră evacuaţi din calea unuia dintre cele mai devastatoare incendii din istoria statului. Sinistraţii fuseseră cazaţi în săli de sport. „Governor“-ul a vizitat centrele respective şi, în trei cuvinte, a definit priorităţile asistenţei publice imediate.

Mi-a venit în minte episodul respectiv acum vreo patru-cinci zile cînd, pe yahoo-group-ul unui ONG unde activez, s-a lansat apelul la o acţiune de caritate în folosul victimelor recentelor inundaţii din Moldova. Unul dintre colegi a întrebat ce tip de acţiune să întreprindem. Răspunsul imediat a fost: strîngem bani. În regulă. Au urmat anunţuri de donaţii, între 100 şi 400 de RON. Apoi, o altă întrebare: cum ajung banii noştri la sinistraţi? Printr-un ONG serios, a fost răspunsul. Personal, am rămas un pic pe gînduri. Oricît de serios ar fi fost ONG-ul respectiv (în sensul că aveam încredere, nu ar fi furat din bani), ce ar fi făcut cu donaţiile? Cumpăra mîncare sau haine? Mobilă, electrocasnice sau materiale de construcţii? Am vrut să întreb pe grup, dar mi-a fost ruşine. Riscam să par un cîrcotaş zgîrcit, un tip meschin care caută nod în papură oricărei iniţiative de bunăcredinţă. De fapt, prea-uşurinţa gestului mă punea pe gînduri. Carevasăzică, tot ce aş fi avut de făcut ar fi fost să mă duc la bancomat, să scot 300 de lei şi să îi dau mai departe. Ce s-ar fi întîmplat în continuare nu mai era treaba mea, conştiinţa creştinească mi-ar fi fost împăcată.

Pe teren, însă, nevoile sînt mult mai complicate. Oricare dintre primarii satelor inundate poate povesti că, în primele 24-48 de ore de la dezastru, urgenţele sînt doar cele enumerate în trei cuvinte de guvernatorul Californiei: apa, adăpostul, copiii. Nu sacii de făină şi mălai, nu zahărul sau hainele. De-abia după ce apele se retrag şi începe reconstrucţia, structura nevoilor celor sinistraţi începe să se schimbe. Entuziasmul celor care doresc să ajute poate afecta chiar firava bunăstare a celor sinistraţi. În toate zonele calamitate ale lumii, căile de acces sînt făcute zob. Pe puţinele drumuri încă accesibile, camioanele cu ajutoare ar trebui orientate pe priorităţi, în funcţie de nevoile reale şi imediate ale comunităţii respective. Altfel, infrastructura firavă nu mai face faţă, totul se blochează, iar catastrofa umanitară se poate complica. Acest simplu act de gestiune este, însă, extrem de complicat. Urmăream pe unul dintre canalele de ştiri cum un subprefect încerca să facă un pic de ordine în haosul dintr-o comună inundată. Omul era îngrozitor de încurcat. Singurul drum de acces era blocat de camioane cu ajutoare. Donatorii erau, toţi, particulari. Reprezentantul statului nu avea autoritate să le spună ce să facă, ce tip de bunuri să aducă şi cui să le distribuie. Urmarea: sătenii din centru luau tot, cei de pe uliţele lăturalnice nu mai apucau mare lucru. De aici, conflicte. În loc să dea o mînă de ajutor armatei şi jandarmeriei, localnicii se păruiau pe haine, mobilă, saci de făină.

În acest timp, utilajele necesare (pompe de mare putere, excavatoare etc.) nu aveau cum ajunge la faţa locului.

Fenomenul nu este nicidecum specific românesc. Se petrece în toate locurile afectate de dezastre naturale, din Italia în China, din California în Haiti. Acesta a fost unul dintre motivele care i-au făcut pe doi dintre cei mai bogaţi oameni ai lumii (Bill Gates şi Warren Buffet) să decidă să conducă în stil corporatist cel mai mare fond de caritate din istorie. Pare-se că, şi în materie de milostenie, este nevoie de management modern, profesionist. Asta le voi spune colegilor mei de ONG. În loc de un drum sigur şi rapid pînă la bancomat, le voi propune o călătorie pînă în Moldova, peste vreo două săptămîni. Ştiu. Voi părea meschin.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

ştiri nebăgate în seamă

● **Liber la palme.** În Marea Britanie, cei mai mulţi profesori nu îndrăznesc să se atingă de elevi de teama unor eventuale plîngeri. Tot mai preocupat de siguranţa în unităţile de învăţămînt, Guvernul este pe cale să adopte noi reguli de conduită. Normele prevăd inclusiv dreptul profesorilor de a „controla fizic“ elevii şi de a efectua percheziţii. Această modificare a regulilor era necesară pentru a inversa raportul de forţe între profesori şi elevi şi a reinstaura liniştea în şcoli. Dreptul profesorilor de a folosi forţa – „dacă acest lucru este necesar“, se menţionează în lege – ar fi în beneficiul majorităţii elevilor. De cele mai multe ori, elevii turbulenţi mizează tocmai pe regulile prea stricte ce le sînt impuse profesorilor şi deranjează orele. Adesea, se ajunge la situaţii aberante în care profesorii sînt chemaţi în faţa Justiţiei pentru abuz. În Marea Britanie, 25% dintre profesorii de şcoală şi de liceu au ajuns la proces, doar 2% dintre plîngerile intentate de elevi avînd cîştig de cauză. Noile reglementări precizează mai clar (şi lărgesc) circumstanţele în care profesorii au voie să folosească forţa fizică. Tot pentru a impune disciplina în şcoală, profesorii vor avea dreptul să percheziţioneze elevii: nu doar pentru a se asigura că nu ascund arme sau droguri – aşa cum prevedeau vechile reglementări –, ci şi pentru a găsi materiale pornografice, tutun, orice fel de substanţe halucinogene, obiecte furate sau telefoane mobile (interzise în timpul orelor de curs). În Franţa, unde, recent, a fost adoptată o lege care interzice profesorilor să-şi pălmuiască elevii, reglementările din Marea Britanie au stîrnit dezbateri aprinse: eventualele (şi improbabilele) abuzuri ale profesorilor sînt prevenite printr-o legislaţie restrictivă, în dauna disciplinei şi a climatului de normalitate din şcoli. (după *Le Figaro)*

● **În Iran, condamnaţii la moarte pentru sodomie nu au nume**. Revoluţia islamică din 1979 a înăsprit pedepsele pentru delincvenţă sexuală. Cei mai mulţi homosexuali sînt condamnaţi la moarte prin spînzurare în cadrul unor procese sumare, în care procedurile nu sînt respectate şi eventualele mărturii le sînt luate adesea sub tortură. Numărul exact al condamnărilor pentru homosexualitate este necunoscut. Nici măcar identitatea celor executaţi nu este cunoscută, familiile acestora refuzînd, de ruşine, să dea publicităţii numele lor. Pînă acum. Ebrahim Hamidi are o identitate. Homosexualul condamnat la moarte face parte dintr-o familie educată, care nu se teme să-şi apere în mod deschis fiul şi, pe deasupra, dispune şi de mijloace pentru a plăti un avocat bun. Mohammad Mustafahé vrea să demonstreze în acest proces, care va face jurisprudenţă, că numeroasele denunţuri cu privire la violuri între bărbaţi ascund, de fapt, reglări de conturi între clanuri rivale. (după infosud.org)

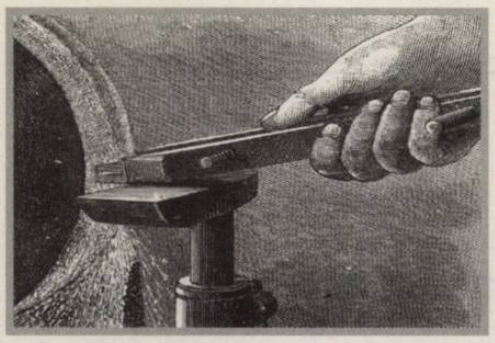

Europa nu mai riscă. Mai cîştigă?

– interviu cu Zaki LAIDI –

Profesorul francez în ştiinţe politice Zaki Laidi a răspuns cîtorva întrebări legate de adevăruri incomode despre construcţia europeană. Profesorul analizează „aversiunea europenilor faţă de riscuri" – economice sau de securitate –, dacă asigurările financiare sau sociale pot fi o agendă progresistă, şi dacă evitarea angajamentelor militare anulează posibilitatea UE de a fi o putere globală relevantă.

Afirmaţi că Uniunea Europeană este un actor a cărui identitate este preponderent definită de „aversiunea faţă de riscuri". Ce înseamnă acest lucru?

O putere care are o aversiune faţă de riscuri este o putere al cărei comportament este definit şi determinat de o conştiinţă a riscurilor sistemice. În această expresie sînt cuprinse mai multe dimensiuni. Pe de o parte, cînd un astfel de actor identifică un set de ameninţări globale, tentaţia sa este de a căuta răspunsuri şi formule colective de gestiune a acestor riscuri. Există tentaţia ca numai soluţiile multilaterale să fie preferate pentru a răspunde acestora. În consecinţă, va încerca să limiteze acţiunile unilaterale, dar şi eventualii pasageri clandestini. Raţionamentul este acela că, nefiind posibil să scăpăm individual de aceste ameninţări, sîntem nevoiţi să dezvoltăm soluţii comune. Pe de altă parte, o astfel de putere este mult mai preocupată de riscurile de natură civilă decît de cele care implică angajamente militare. Există tendinţa de a respinge aprioric tot ceea ce presupune implicare militară. A treia dimensiune este dată de un comportament care tinde să privilegieze abordările moderate.

Care sînt pentru UE consecinţele geopolitice ale acestei identităţi? O slăbiciune structurală?

Aceste ingrediente formează deopotrivă o vulnerabilitate, dar şi o potenţială sursă de avantaje. Este o identitate ambivalentă. Totul depinde de natura riscurilor avute în vedere. Atunci cînd ne referim la riscuri financiare sau ecologice, această predilecţie comportamentală este un *asset*. Este însă o slăbiciune cînd vorbim despre politicile de securitate, cînd eşti convins că problemele lumii nu pot fi niciodată rezolvate prin forţă militară. De reţinut este că nici una dintre operaţiunile UE de pînă astăzi (codificate în jargonul comunitar drept misiuni Petersberg – misiuni umanitare, de menţinere a păcii şi misiuni de luptă, inclusiv *peacemaking)* nu sînt misiuni care presupun asumarea unor riscuri reale de război, de creare a păcii. Există aici şi un paradox. În timp ce Europa a dezvoltat o aversiune faţă de acţiunile militare, securitatea Europei se află în întregime în mîna Statelor Unite. Este o formă de *outsourcing* care limitează capacitatea UE de a fi o putere globală în adevăratul sens. Nu poţi să te numeşti o putere globală atît timp cît nu eşti garantul propriei securităţi.

Cum vedeţi comportamentul europenilor faţă de riscurile asociate pieţei?

Generic, Europa comunitară pare să fie mult mai sensibilă faţă de asumarea riscurilor de natură fiscală. Dacă îi lăsăm deoparte pe britanici, europenii tind să susţină politici care le garantează un grad sporit de protecţie, tind să fie orientaţi spre reglementarea derapajelor pieţei. Pe de altă parte, în Europa continentală există o puternică tradiţie a statului asistenţial, care în esenţă este o expresie a aversiunii faţă de riscuri. Recenta adoptare de către Congresul SUA a Legii asigurărilor medicale ne arată că americanii par să se inspire din comportamentul european, căutînd formule legislative esenţial orientate spre evitarea riscurilor. Trebuie să fim precauţi şi să nu demonizăm aparentele slăbiciuni ale modelului european, care în ultima vreme sînt percepute de alţii drept virtuţi, ca o agendă progresistă. Un plus de reglementare nu înseamnă că ne întoarcem la socialism. Climatul de teamă şi nesiguranţă indus de criza economică globală, şi care astăzi a creat o masă de sprijin public pentru adepţii reglementării, se pliază ideal pe aşteptările profunde ale europenilor continentali.

Putem să identificăm efecte ale acestei identităţi şi faţă de securitatea europeană?

Ecuaţia securităţii în Europa nu s-a schimbat aproape deloc, aşa cum ne-am fi aşteptat, odată cu încheierea Războiul Rece. Nu există o armată europeană comună şi asta pentru că nu există priorităţi comune în acest domeniu. Nu doar că nu există apetit pentru extinderea responsabilităţilor militare comunitare, dar nu există nici intenţia de a integra armatele naţionale, deşi ne aflăm în poziţia paradoxală în care avem mult mai multe forţe terestre decît Statele Unite, dar care în majoritatea lor sînt complet inutile. De ce sînt inutile? Deşi dispun de rezerve abundente, capacităţile lor operaţionale sînt extrem de limitate, în special cînd avem în vedere operaţiunile expediţionare. În plus, numărul trupelor desfăşurate în afara Europei nu depăşeşte un procent de 4%, în timp ce al SUA ajunge la 14%. Mai mult, nici un stat nu doreşte să renunţe la propria armată în numele securităţii europene. Ar renunţa Estonia la aviaţia sa militară naţională pentru a se baza pe o apărare europeană? Puţin probabil. Ne aflăm încă în situaţia în care statele naţionale sînt puternic ataşate de atributele lor suverane, în domeniul apărării şi al politicii externe, iar atît timp cît nu ne vom ajusta percepţiile, nu vom putea depăşi această realitate. Din exact aceleaşi raţiuni a eşuat în anii '50 proiectul unei *Comunităţi Europene pentru Apărare*.

***Zaki Laidi** este profesor de relaţii internaţionale la Sciences Po, Paris. Interviul a fost realizat de jurnaliştii de la* Foreign Policy România.

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Cazul Dan Diaconescu

Întîmplarea face să scriu acest al doilea şi ultim text despre dl Dan Diaconescu şi OTV-ul său a doua zi după ce au apărut în presă extrase din motivarea hotărîrii judecătoreşti care l-a eliberat pe faimosul jurnalist din arestul preventiv. „Tribunalul apreciază că există date că prezumtivul grup infracţional organizat foloseşte mijloace laborioase mascate în spatele unui post de televiziune şi invocînd, pentru a da o aparenţă de legalitate activităţii infracţionale, libertatea presei, denaturînd însă sever sensul constituţional al acestui concept" – spune, la un moment dat, sentinţa. Iar jurnaliştii care raportează despre aceasta, adaugă: „Judecătorii au mai considerat că sînt «date că există un grup infracţional organizat cu o structură bine stabilită, cu roluri foarte clare, atribuţii de conducere avînd Dan Diaconescu, liderul grupării infracţionale şi cu putere de comandă şi control asupra membrilor executanţi, Doru Pârv» avînd rol de interfaţă cu victimele, şi care exercită în mod nemijlocit infracţiuni de şantaj, iar martorele Mihaela Moise şi Diana Voiculescu avînd atribuţii de a realiza materialele cu care ceilalţi doi inculpaţi, scopul fiind de a şantaja, respectiv de a încasa foloasele ilicite în urma şantajului". (Hotnews.ro) Prin urmare, „sînt date"!

Aşadar, natura reală a întregii tevaturi începe să iasă la suprafaţă. Avem de-a face cu un mod fraudulos de a exercita o profesiune. OTV a fost mereu acuzat că propune un jurnalism rudimentar, primitiv şi că exhibă produse inavuabile din punct de vedere cultural. Acum, iată, se apropie şi o acuzare penală în toată regula. Poate că OTV merită toate acestea. Poate că OTV este, în anumite cercuri şi pentru anumite criterii, răul cel mai mare din peisajul jurnalismului nostru, dar nu cred că putem înţelege bine derapajul OTV dacă nu vedem ansamblul.

Şantajul de presă? Se practică. Legendele urbane indică, chiar, o tradiţie („şantajul şi etajul" lui Pamfil Şeicaru). De la bieţi paparazzi care surprind cîte o starletă giugiulindu-se cu un general şi îi cer acestuia ceva părăluţe ca să nu dea fotografiile pe prima pagină a tabloidelor, pînă la greii presei, care lucrează cu numere mari şi ţin în mînă înalte autorităţi, şantajul se exersează din greu în presa noastră. Să vă amintesc despre faimoasa conversaţie dintre dnii Macovei (ANI), Sorin Roşca Stănescu şi Bogdan Chirieac? Să vă amintesc şi faptul că ultimii doi continuă să presteze, sereni şi îngrijoraţi de problemele naţiei, pe posturi care trec drept respectabile în comparaţie cu OTV? Nu are rost pentru că, sînt sigur, cititorii acestui colţ de pagină nu uită asemenea episoade. În context, chestiunea respectabilităţii OTV mi se pare prost pusă. În general, presa tabloid este dispreţuită de elită, dar primită cu urale de popor. La antipod, avem presa *quality,* care se vinde greu şi gîfîie mereu la limita supravieţuirii, ţinînd la ştaif. Dar banii cu care prosperă OTV sau se ţine presa *quality* reflectă şi ei această diferenţă? Dar presa *quality,* la noi, se face cu bani moralmente mai curaţi decît presa tabloid de genul OTV? Sînt banii unuia care a comis o escrocherie sub forma sofisticată a unei inginerii financiare de proporţii naţionale, mai curaţi şi mai morali decît cei ai unuia care strînge-n uşă degetele unui primar de ţară pentru „plasme" şi „televizoare"? Sînt campaniile de presă comandate şi mincinoase (admiţînd că ele există) mai dăunătoare spaţiului public, dacă se petrec la OTV, şi mai puţin dăunătoare dacă se petrec la alt post cu pretenţii mai înalte?

Cred că problema jurnalismului actual din România este aceea că nu mai are elită profesională. Orice elită profesională are două mari trăsături: prima, ştie bine tehnica meseriei, a doua, încarnează la maximum deontologia specifică. În jurnalismul nostru există succes şi eşec, există sinceritate şi ipocrizie, există chiar momente de eroism autentic, dar nu există elită profesională.

Aşadar, cazul dlui Dan Diaconescu este un caz profesional şi nu un fenomen politic, chiar de-ar vrea. Domnia sa, în căutare de rating, extinde spre toate zările implicaţiile cazului său. Dacă ar putea, ar face din cazul său şi un fenomen fotbalistic şi un fenomen erotic şi un fenomen extraterestru. Să dea aparenţă politică dosarului său penal e mai uşor acum, cînd falimentează răsunător un întreg sistem de gestionare a statului, cînd partidele şi oamenii lor fac o figură jalnică pe scena publică, cînd însăşi ideea de politică miroase urît oricărui român decent. Nu cred că dl Dan Diaconescu va candida la preşedinţia României pentru că, peste un timp, mirajul candidaturii sale nu va mai face rating la OTV şi, atunci, întreaga poveste nu va mai fi interesantă pentru omul de televiziune Dan Diaconescu. Dacă va intra, totuşi, în cursa electorală, cred că va fi eliminat din primul tur de scrutin, cu un rezultat modest. Ceea ce nu face rating şi, prin urmare, nu e deloc interesant pentru dl Diaconescu. În final, reamintesc vorbele dlui Pleşu, de săptămîna trecută: în vremuri normale, despre Dan Diaconescu nu am fi ştiut nimic. Prin urmare, Dan Diaconescu nu are nici o vină că există, pregnant, în spaţiul public. El doar face rating din asta.

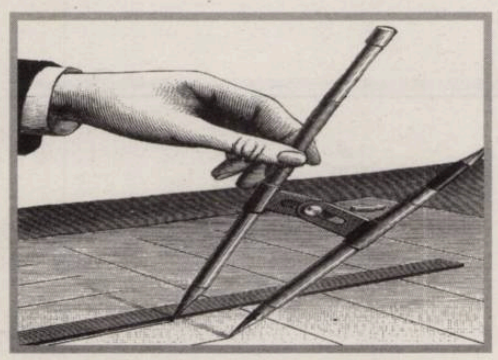

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Panteonul, varianta în aer liber

Ideea unui Panteon naţional continuă să-i frămînte pe politicieni şi să dea de lucru unor sculptori hămesiţi de comenzi. După ce, acum un an, Academia păruse interesată de proiectul de a culege laolaltă osemintele „marilor români" – eroi, savanţi sau literaţi –, Fundaţia Dan Voiculescu şi-a luat sarcina de a alcătui o expoziţie permanentă a chipurilor lor, aşa încît, plimbîndu-se printre busturi, o mamă să-i poată face educaţia patriotică odraslei din cărucior: „Uite-l pe Avram Iancu!".

Parcul Copilului se întinde îndărătul frontului de clădiri din dreapta bulevardului Tineretului. Cine a mai văzut locurile cu ani în urmă recunoaşte că s-au schimbat mult, în bine. Unde erau presărate doar cîteva blocuri în mijlocul unui maidan au crescut copaci şi locuitorii cartierului se bucură acum de aer proaspăt şi umbră. Primăria sectorului 4 îşi face datoria: parcul e foarte îngrijit. În acest decor, Fundaţia Voiculescu a inaugurat la 10 iunie „Grădina valorilor româneşti". Un artist anonim – unul, zic eu, fiindcă operele lui seamănă toate între ele, aşa cum seamănă şi cu pozele lor din manuale de şcoală – sau mai mulţi asemenea anonimi au lucrat sub inspiraţia marelui filantrop şi au produs 76 de busturi care se înşiră de-a lungul aleilor. Din ce material? Nu ştiu dacă există imitaţie de bronz, dar parcă sînt toate unse cu cremă de ghete. Nici unul nu aduce cîtuşi de puţin cu figura cunoscută, aşa că trecătorul dornic să se instruiască trebuie să se oprească la fiecare pas ca să citească plăcuţa cu numele, datele biografice şi o aproximativă definiţie a vocaţiei („întemeietorul Ţării Româneşti") sau profesiunii respectivului (actor, filozof ori aviator). Ana Aslan se uită la Traian Vuia, iar Mile Cărpenişan la George Enescu. Vă rog, nu mă întrebaţi cine a fost Mile Cărpenişan, a trebuit să întreb şi eu. Toţi au cravată, adică bărbaţii. Sexul frumos e şi el reprezentat: Madam Bulandra seamănă cu Elena Ceauşescu, Regina Maria nu seamănă cu nimeni, nici cu ea însăşi, fiindcă e foarte urîtă.

© R. Avram

© R. Avram

Un podium sau două, de scînduri vopsite în roşu, aşteaptă momentul în care cineva ar simţi nevoia să ţină un discurs, ca în Hyde Park. Mai sînt şi nişte coşuri pe acolo, de tablă, în număr atît de mare încît te întrebi ce rost au, mai ales că, mai încolo, există şi alte coşuri, verzi şi simpatice, în care să arunci hîrtia de la îngheţată sau ciorna versurilor pe care le-ai scris pe banca de alături. Onoarea unui bust hidos a fost generos împărţită: au intrat şi alogeni în colecţia valorilor româneşti, de pildă împăratul Traian şi primii Hohenzollerni, Tristan Tzara, lîngă numai alţi doi poeţi (Eminescu şi Nichita Stănescu), dar peră creştetul, faţă în faţă cu Catargiii – nu numai Lascăr, ci şi Barbu –, reprezentanţi ai boierimii conservatoare, Coposu la egalitate cu Maniu...

Istoria noastră, aşa cum o înţelege dl Voiculescu, e rudimentară pînă la caricatură.

Aşezată în această lumină, desfăşurarea istorică a civilizaţiei româneşti este simplificată vulgar. Dacă mi se va spune că, pentru educaţia dinainte fără Herta Müller. Altfel, orice apropiere de premiile Nobel este căutată, de aceea figurează aici Palade şi chiar Paulescu sau Coandă, ale căror descoperiri nu le-au adus nimic. Cît priveşte politica, şi aici zarurile au căzut neaşteptat: Tudor Vladimirescu, pe care-l recunoşti după potcapul ce-i acode şcoală sau în paralel cu ce se predă de la catedră, sînt necesare repere, am să răspund că Muzeul de figuri de ceară al lui Madame Tussaud, la Londra, se prezintă mult mai atrăgător. El întipăreşte în memoriile tinere imagini evocatoare ale realităţii autentice din trecut sau chiar din zilele noastre. Istoria noastră, aşa cum o înţelege dl Voiculescu, e rudimentară pînă la caricatură. Patrimoniul unei tradiţii care ne e scumpă trebuie ferit de emfaza şi artificialitatea care au stricat felul de a gîndi al conducătorilor noştri politici. Popularizarea acestui naţionalism grosolan va prelungi neajunsurile situaţiei de astăzi pentru încă o generaţie.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Lidia VIŞAN

SOS Provincia

Palatul Paşei şi stăpînirea turcească în Tulcea

Dacă turistul aflat în drum spre deltă ar zăbovi puţin şi în Tulcea şi ar vrea să afle cîte ceva din istoria şi farmecul de odinioară al oraşului, printre atîtea altele, cu siguranţă n-ar trebui să ocolească fostul Palat al Paşei, în prezent Muzeul de Artă local.

Poate n-o să sară în ochi cu arhitectura şi decoraţiunile sale, dar, pentru oraş, clădirea înseamnă ceva, deoarece aminteşte de anii cînd Tulcea era... pe cai mari – cel mai mare şi mai important oraş din Dobrogea. De anii 1860, cînd oraşului, aflat sub stăpînire turcească, i s-a făcut onoarea de a fi ales reşedinţă de „sangeac" – de departament/provincie militară care includea mai toată Dobrogea de azi.

Acum, la asemenea funcţie trebuia şi un sediu administrativ pe măsură, aşa că, între anii 1863-1865, este construit Palatul Paşei, o clădire impunătoare pentru acea vreme. N-a fost construită la întîmplare, ci în zona centrală a oraşului de atunci, şi aproape de chei, pentru a fi vizibilă de pe corăbiile ce străbăteau Dunărea.

Dintre cei şapte „mutesarifi" sau „mutesellimi" (guvernatori de sangeac care au muncit cu mai mult sau mai puţin spor în acest palat) doi s-au făcut remarcaţi: Ahmed Rezim Paşa (1864-1867) şi Ismail Bei (1868-1871) – cei care au sprijinit populaţia creştină a oraşului şi au ajutat şcolile româneşti. Se pare că lui Ahmed Rezim Paşa îi revine şi meritul de a fi adus meşteri din Occident pentru a construi Palatul Paşei, prima clădire în stil neo-clasic din toată Dobrogea.

Cu siguranţă sălile acestuia au înregistrat multe evenimente şi întîmplări notabile pentru Tulcea; istoria a surprins unul dintre ele, cel din martie 1877, cînd oraşul a fost la un pas de a fi distrus de o escadrilă de război, adusă special în acest scop. Guvernatorul de atunci, Said Paşa, a convocat de urgenţă la „Konak" – cum i se mai spunea Palatului Paşei – pe toţi notabilii oraşului, pentru a le comunica decretul de distrugere a acestuia prin bombardament. Oraşul a scăpat teafăr cu ajutor din partea consulilor străini din Tulcea şi a patriarhului din Constantinopol. Fahri Bei, ultimul guvernator turc, care l-a înlocuit pe Said Paşa, soseşte în oraş în ziua de 7 aprilie 1877, dar n-apucă să stea prea mult, pentru că a doua zi e silit să plece. Se declarase război, iar armatele ruseşti intrau în România.

Cu plecarea acestuia se încheie dominaţia otomană la Tulcea, dar nu şi activitatea administrativă în Palatul Paşei. Pentru că, după alipirea Dobrogei la România, palatul serveşte drept sediu pentru Prefectura Judeţului Tulcea – la etaj, iar la parter pentru Tribunalul Judeţului, Parchetul, Corpul Portăreilor şi Curtea de Juraţi. Acum clădirea este cunoscută drept Palatul Administrativ sau Palatul Prefecturii.

Are funcţie importantă şi în timpul comunismului – sediu pentru Sfatul Popular Raional Tulcea –, pînă în 1970.

Puţini tulceni intuiesc însă ce rol important a deţinut odinioară clădirea pe care ei o cunosc mai mult pentru ceea ce este din 1982 pînă în prezent: Muzeul de Artă al oraşului, ce adăposteşte 7015 lucrări de artă şi şapte colecţii: de pictură modernă şi contemporană, de sculptură, icoane, grafică, de plăci de gravură – unică în ţară, de artă orientală şi decorativă.

Împreună cu Casa Avramide – o altă clădire emblematică pentru Tulcea, fostul Palat al Paşei se află momentan în restaurare, pentru că se intenţionează să fie inclus într-un Complex Muzeal de Patrimoniu Cultural Nord-Dobrogean (un proiect al Consiliului Judeţean Tulcea) şi să i se redea înfăţişarea glorioasă de altădată.

© I. Ichim

Sperăm să redevină ce au fost, să fie cunoscute de tulceni şi apreciate de turişti; şi s-o „păţească" aşa şi multe alte clădiri din Tulcea, încărcate de istorii.

***Lidia Vişan** este coordonatoare a Proiectului „Redescoperă-ţi Oraşul!", implementat la Tulcea de Centrul EU Divers prin Programul Tineret în Acţiune, finanţat de Comisia Europeană (www.redescoperatiorasul.eudivers.ro).*

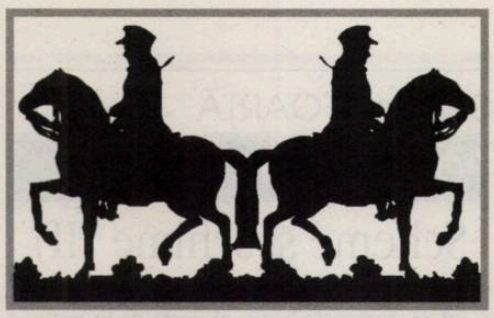

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Note informative către serviciile multilateral specializate

1 iulie Socotesc presant să vă atrag atenţia asupra acestui fenomen care a năvălit peste noi odată cu inundaţiile: poţi fi antipopulist în gîndire şi foarte mitocan în expresie.

2 iulie Mi-am pus deoparte cele trei interviuri ale lui C.T. Popescu privitoare la Piaţa Universităţii; nu pentru obiectivitatea lor (nici vorbă...), ci pentru inteligenţa şi calmul moral cu care îşi tratează contradicţiile acelor zile; poate că asta este cel mai complicat azi: să ai morala calmă. Pe mine, de Piaţă m-a despărţit rigoarea cu care oameni pe care-i presupuneam inteligenţi o consacrau ca „singurul parlament onest al ţării". Un parlament fără urmă de opoziţie în balconul său mi s-a părut categoric dubios.

Un tînăr de 18 ani din Haiti s-a aruncat în faţa unei maşini, după ce Olanda a învins Brazilia. A murit, bineînţeles.

3 iulie Ţin să vă sesizez că grevele muncitorilor chinezi din fabricile capitalului străin instalat în China merită cea mai mare atenţie, cu atît mai mult cu cît, sub conducerea Partidului Comunist, ei pot construi armonios şi capitalismul.

4 iulie Nu ştiu dacă aţi reţinut că un tînăr de 18 ani din Haiti s-a aruncat în faţa unei maşini, după ce Olanda a învins Brazilia. A murit, bineînţeles. După ce ai scăpat dintr-un cutremur, să te sinucizi pentru un eşec al echipei favorite confirmă ideea lui Camus, cu care începe *Omul revoltat:* pe termen lung, cauza unei sinucideri rămîne enigmatică.

5 iulie... şi cît de mare mai e fotbalul brazilian şi naţionala lui? Tot atît pe cît de mare e viguroasa şi clocotitoarea bucurie a adversarilor ei, la vestea eliminării din sferturi.

6 iulie Fac apel la puterea dvs. de a suporta impudoarea şi vă transmit că scriitorul Thomas Bernhard – „austriacul suprem" cum îl numeşte Alex. Leo Şerban – foloseşte, în sarcasmul său totalitar, termenul violent de „onanismul disperării". Fără jenă, îl înţeleg zilnic, trăind într-o ţară ca a noastră, chiar dacă e recunoscută planetar pentru forţa virilităţii ei sexuale. Tot Thomas Bernhard – idol şi al unei poete de tragismul Angelei Marinescu – ne-a încredinţat această observaţie acută: „un om serios trebuie judecat după calitatea rîsului său".

7 iulie Vă rog să fişaţi: un bun prieten – cu care mă vizitez telefonic ore întregi – mi-a povestit că zilele trecute un amic de-al său din Statele Unite, de mult plecat, l-a întrebat, tot la telefon, dacă mai există ştrandul Tir de lîngă fosta Operetă, în fosta Piaţă a Senatului... Dar bisericuţa Bucur?... Dar copacul de lîngă ea...? O verişoară de-a mea, plecată de aproape 50 de ani din România, s-a dus alaltăieri în Aleea Popa Nan, unde a crescut pînă la 13 ani, să-şi vadă casa copilăriei şi, bine primită, i-a rugat pe proprietari s-o lase să coboare pînă în pivniţa unde o trimitea, după lemne, bunică-sa.

8 iulie Poate că sînt un obsedat textual, dar de cînd se desfăşoară invazia tinerelor rusoaice în tenisul mondial, mai toate antrenîndu-se sau chiar trăind în Statele Unite, mereu îmi apare în minte celebra formulă a lui Stalin, din 1938, la aşa-numitul Congres al Învingătorilor: „Elanul bolşevic rus aliat cu spiritul practic american pot face minuni".

9 iulie Am citit, de curînd – şi nu am ridicat din umeri – că „Piatra de încercare a onestităţii unui intelectual român este fenomenul legionar". Am ridicat privirea spre unul din pereţii camerei mele, unde de mult fixasem acest memo: „Piatra de încercare a intelectualului român este înţelegerea operei lui Caragiale". (Camil Petrescu, 1927)

tolo sport

Ştim că sportul e sport şi că toată filozofia lumii se reduce, în acest caz, la „marele" aforism „cineva cîştigă, altcineva pierde", dar o mică dilema etică tot rămîne: merita Spania să cîştige? Merita Germania să nu ajungă în finală?

Spania merita să cîştige, iar Olanda nu merita să piardă. Dar acest paradox dulce şi amar trebuie celebrat, nu jelit. Pentru că, fiind întîmplare şi bani deopotrivă, fotbalul reuşeşte destul de rar să facă justiţie, fie ea şi frivolă. Nici nu e treaba lui asta. Dar Campionatul Mondial din 2010 a reuşit să iasă din regulă şi să aducă pe podium cele mai bune echipe: Spania, Olanda şi Germania. A fost pentru prima oara cînd Spania a cîştigat şi a fost, detaliu important, prima oara cînd o echipă europeană a cîştigat trofeul în afara continentului propriu. Statistica aceasta globală are desigur relativul ei, dar din satele franceze de pe malul mediteranei şi pînă în Norvegia, microbiştii s-au simţit „mai europeni" asistînd la o astfel de finală. De regulă, expresia „mai americani" o foloseşte Obama, dar uite că jocul acesta nătîng şi glorios a plutit cu efemerele sale consecinţe peste un continent frămîntat de temeri, de slăbiciunea euro şi de incapacitatea unificării politice. Ce nu s-a reuşit la Bruxelles sau la Strasbourg s-a reuşit la Johannesburg, cînd Campionatul Mondial a devenit Campionatul European Extins.

Cătălin TOLONTAN

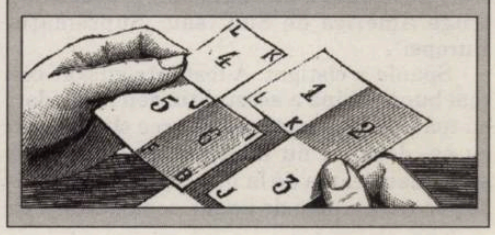

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Bre... Nea Şexpire...

Nu departe de centrul Clujului, la vreo două sute de metri în spatele feselor rubensiene ale legendarului cal pe care şade Mihai Viteazul, se înalţă semeaţă „Hala Agro-alimentară". De ceva vreme, pe această mîndră ctitorie a Epocii de Aur, s-a întins un gigantic cearşaf publicitar al unei agenţii de turism, care te îmbie să-ţi petreci concediul în Turcia. În inima urbei unde se glorifică identitatea maternă de la Râm şi cea paternă de la Viena, sau, mă rog, invers, tronează suveran un anunţ publicitar, definitoriu pentru entuziasmul patriotic al acestor plaiuri încărcate de istorie: „Baiazide, venim să te cucerim!".

În opera Poetului Nepereche, bietul Baiazid a luat-o rău pe cocoaşă după ce s-a trezit să-l întrebe, ca proasta-n tîrg, pe unul dintre vitejii noştri voievozi: „Tu eşti Mircea?". Acum, ştiind că, odată intrată în oase, frica nu mai iese în veci, cîţiva compatrioţi mai creativi se stropşesc de la altitudinea istorică a poporului nostru de învingători, băgînd spaima în turcime. Şi uite-aşa, cu conştiinţa proaspătă a faptului că i-am făcut surcele pe otomanii care speriau Europa, mergem la Stambul şi prin staţiunile turceşti, defilînd ca-n colonii, aşa cum ne place nouă de secole. Adică stăpîni pe situaţie. Turcia devine, în mintea melteanului creativ, un soi de „la ţară", unde se retrage la odihnă românul etern învingător. Dar asta nu e singura imagine care bîntuie imaginaţia unora dintre redutabilii noştri creatori de publicitate.

Într-o reclamă cu potenţial de definire implicită a esenţei daco-romane, Cornel, un june fraier, merge la un vecin mai şmecher, nea Aurel, cu ploconul. Junele zice aşa: „... iar m-a lăsat aştia pă beznă". Şi-i cere şmecherului ajutorul pentru remedierea situaţiei, neuitînd să-i dea dreptul, un *pet* cu o băutură indescriptibilă, mîndru autointitulată „vin". Şmecherul zice că o să vadă ce poate face şi, după ce-l expediază pe june, dă telefon unui alt şmecher, rugîndu-l să-i taie junelui şi apa. Înţelegeţi subtilitatea gîndului. Adică junele o să fie nevoit să vină spăşit, încă o dată, să mai aducă minunatul plocon. Dar apogeul creativităţii publicitare în redarea esenţelor antropologice naţionale e seria de reclame la o altă băutură cu aspiraţii de vin. În seria asta, românul e trecut prin nişte umilinţe clasic româneşti. Adică astea ale vieţii de zi cu zi, băgînd în tine băuturica izbăvitoare care te ajută să depăşeşti orice. Ignoră toate prostiile din alte spoturi, ale unor campanii sociale, că oricum nu se rezolvă nimic. În plus, alea nici n-au haz. Umilinţa şi mîrlănia sînt definitive şi clasic româneşti. Eşti penibil dacă te pui de-a curmezişul. Cine pana mea te crezi? Bagă în tine un *pet* de-ăsta cu esenţa uitării, şi-o să constaţi că lumea se vede altfel.

În descendenţa celebrelor reclame cu Dorel, la care românul rîde şi zice că sînt exact ca-n viaţă, se aştern cuminţi alte şi alte creaţii nemuritoare. Toate au ca soclu neam-prostia pe care se edifică, cică, statuia unui construct ironic atît de deştept, încît împuşcă toţi iepurii dintr-un foc. Adică o strategie de comunicare ce denunţă subtil

Jocul complice *cu prostul gust, cu mîrlănia, cu ticăloşia şi cu prostia răutăcioasă are toate şansele de a deveni curent de opinie.*

funcţionarul acru, care găseşte hibe suprarealiste la un dosar banal, şi asistenta medicală fascistoidă, care ia şpagă cu licitaţie într-un salon de spital. Mesajul e limpede, ca mintea spălată de chimismele rubinii ale băuturii care stă la baza acestor momente de creaţie naţională. Treci peste rahaturile mîrlănia, dar vinde şi produsul. O împîrţoşare educativ-patriotică, un proces moral-cetăţenesc şi o critică 'telectuală cu buzele ţuguiate sînt la fel de ridicole ca şi pretenţiile ironic ştiutoare ale creaţiilor publicitare mai sus pomenite. O dispută în termenii ăştia nu duce la cine ştie ce rezultat. La urma urmei, trăim într-o lume liberă, fiecare dintre noi avînd dreptul de a se da mare, de a face pe nebunul, pe deşteptul sau pe prostul. Iar cîtă vreme e vorba de creaţie, cine are tupeul să vină şi să facă judecăţi morale? Şi fără să am cea mai mică intenţie de a strîmba din nas, sau de a face pe avocatul vreunei baricade puriste, nu fac decît să sesisez faptul că *jocul complice* cu prostul gust, cu mîrlănia, cu ticăloşia şi cu prostia răutăcioasă are toate şansele de a deveni curent de opinie. Sau, mă rog, pe romgleză, trend. Şi, pînă la urmă, instituţie şi şcoală. Cu riscul de a fi considerat drept întîrziat de dreapta, amintesc doar celebra teorie care spune că vremurile sînt normale, cît timp masele (scuzaţi!) încearcă să imite moravurile de gîndire şi de comportament ale elitelor. Cînd elitele imită şi joacă masa, e semn de mare deranj.

Altminteri, e loc sub soare pentru toată lumea şi pentru toate ideile. Prin urmare, ce-o fi dacă 'om vedea mari anunţuri publicitare care ne trimit spre Anglia, Franţa, Austria, Spania, Japonia, Australia, Germania, Italia, împachetaţi în umorul neaoş al hîtrelor noastre terase de cartier? „Bre, Nea Şexpire, venim ca o furtună! Ţineţi cocoşul galic în curte, cîtă vreme sîntem pe uliţa voastră! Nea Moţarte, venim să-ţi arătăm cum vine treaba cu vioara! Voi cu Armada, noi cu armata făcută la diribau! Samurailor, nici Vîntul Divin nu vă mai scapă! Cangurilor, puneţi fermoar la marsupiu, că sosim! Nea Adolfe, 'ţi-ar mustăcioara aia a lu' matale! Traiane, ai luat tu de la ai noştri, 'luăm şi noi de la ai tăi!" Toate astea, în cadrul unei necesare şi, mai ales, subtile campanii de a restaura drepturile omului simplu şi curat.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

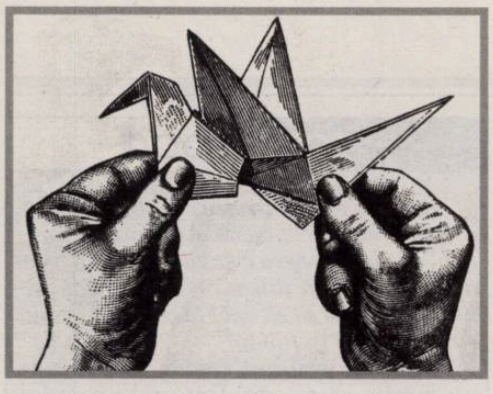

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Ce m-a enervat la Spania

În prima parte a Campionatului Mondial ne-a fost dat să ascultăm multe lamentări şi declamări ale comentatorilor cum că talentul sud-americanilor se dovedeşte mai presus de rigoarea europenilor. Ni s-a spus că, după ce a fost un mare jucător, Maradona ar fi acum şi un mare antrenor şi că respectul pe care i-l acordă proprii jucători e un factor esenţial pentru bunul mers al echipei Argentinei. S-a visat la microfon şi că vom vedea în sfîrşit mult aşteptata finală de vis dintre Brazilia şi Argentina. Recunosc, o vreme m-am lăsat dus de aceste comentarii.

Dar lucrurile s-au petrecut altfel decît au crezut cei impresionaţi de prestaţia lui Maradona de pe marginea terenului. În semifinale au ajuns trei echipe europene şi una singură din America de Sud (şi aceea cu un stil cît se poate de european), iar în finală au rămas două europene. Carevasăzică, în cele din urmă, spiritul de echipă şi organizarea au învins talentul şi spontaneitatea. Echipa lui Maradona s-a spart de prea multe figuri, iar Brazilia a rămas pironită în loc, în faţa rostogolirilor „portocalei mecanice". Retorica şi titlurile din presă s-au rotit şi ele bine-mersi în genul: „Europa distruge America de Sud" sau „Supremaţia Europei".

Spania a cîştigat. A fost într-adevăr cea mai bună echipă a acestui turneu final, dar, cu toate astea, n-am reuşit vreo clipă să ţin cu ea. Jocul ei nu mi-a plăcut deloc, fără să-mi dau seama de la început de ce. Pe măsură ce se apropia de finală, comentatorii îşi înteţeau laudele. Toate simpatiile adresate iniţial Argentinei lui Maradona s-au focalizat pe Spania. Românii par a-i aprecia în mod deosebit pe învingători.

Jocul de pase, presingul şi posesia spaniolilor au fost suite în slăvi. S-a vorbit despre victoria unui fotbal frumos şi spectaculos, despre un fotbal „generos" oferit de spanioli. Atunci am înţeles şi eu ce mă enerva la această echipă. Păi, ce generozitate e să cîştigi fiecare meci de după faza grupelor cu doar 1-0? Unde e spectacolul în a ieşi învingător în toate meciurile la doar un gol diferenţă, cu excepţia partidei cu Honduras unde au fost două? Care e frumuseţea unor pase nesfîrşite care nu duc la faze de poartă, ci doar la „confiscarea" mingii adversarului? Un joc bun de pase poate însemna un fotbal combinativ şi spectaculos în preajma porţii adverse, dar tot atît de bine poate să însemne un joc de aşteptare şi de tărăgănare, cu plimbarea mingii în terenul propriu sau la mijloc, un frumos joc *de-a măgăruşul*. Ce a realizat Del Bosque a fost un joc extrem de eficient. Poate tot aşa de eficient cum era *catenaccio* lui Helenio Herrera. Un sistem orientat exclusiv către rezultat, doar că ambalat mai elegant decît *catenaccio*. Să nu uităm şi că Spania n-a primit decît două goluri în întregul turneu final. Iar, cu timpul, trebuie să recunosc că pasele de dragul paselor şi al trecerii timpului practicate de asemenea echipe prea „posesive", cum ar fi Spania sau chiar Barcelona (care a dat vreo opt jucători lotului naţional), au început să mă plictisească.

Pe scurt, spaniolii au prins gust la frecatul balonului. Şi ştiu să preseze echipa adversă pînă la sufocare, nelăsînd-o să construiască nimic. Tehnica lor, care e formidabilă, e folosită nu atît în scop ofensiv, cît mai ales pentru demontarea jocului adversarilor. Sînt, de fapt, la fel de pragmatici precum echipele antrenate de Mourinho (şi poate nu e tocmai lipsit de semnificaţie faptul că mult urîtul Mourinho a fost chemat să antreneze tocmai în Spania, la Real Madrid). Se spune că Mourinho dăunează fotbalului frumos. Inter-ul antrenat de el nu m-a enervat însă atît de mult precum Spania. De ce? Pentru că era vîndut drept fotbal pragmatic, în vreme ce jocul Spaniei este vîndut drept fotbal frumos. Aşadar, nu Spania m-a enervat de fapt, ci comentatorii care ne-au aburit de-a lungul campionatului, livrîndu-ne dorinţele şi derutele lor drept date obiective de specialitate şi prezentîndu-ne drept spectaculoasă o echipă al cărei principal atribut era în realitate, o colosală eficienţă.

Românii par a-i aprecia pe învingători.

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Scheme şi schime (II)

Cum voi fi spus, în numărul trecut, idealul de frumuseţe însuşi al fiecăruia în parte, „genul" propriu de femeie sau bărbat, aduce a portret-robot... Literaţii nu prea fac, nici ei, excepţie de la această regulă nescrisă, – blondeţea feminină, bunăoară, fiind visul însuşi al lui Mallarmé (cf., între altele, o mie: „Femeia ideală, adică una dintre faţetele multiple ale frumuseţii ca atare, ale diamantului ce este ea, nu este una brună. Eva era blondă; Venus blondă..."); acelaşi păr bălai, buclat angelic, şi, îndeobşte, ochii albaştri fermecîndu-l, mereu, pe supirantul Bălăucăi. De adăugat, *pour la bonne bouche,* că, uneori, poeţii (între aceştia, Minulescu), fac apel la câte-un soi de chiasm cromatic de ordin oculare-capilar: „Un domn cu ochii-*albaştri* şi bucle *brune:* Tata!/ Şi-o doamnă cu ochi *negri* şi bucle *blonde:* Mama!" Or, asemenea *chassé-croisé*-uri sînt de natură să ne facă a surîde (fără maliţie, însă, ba chiar tandru), – fie şi dacă se înscriu perfect în faimoasa definiţie bergsoniană a comicului, şi anume: „du mécanique plaqué sur du vivant". În schimb, „mecanicul placat pe viu", provocator al rîsetului nostru, le-ar fi specific, la rigoare, şi unora dintre portretele-robot „de-adevă", – dacă acestea n-ar friza oroarea antropometriei judiciare.

P. S. Pe vremuri, am atras atenţia asupra unei contradicţii privind schematicele semnalmente ale cutărui „mîndru ciobănel": „Mustăcioara lui / Spicul grîului, / Perişorul lui / Pana corbului." Or, corvinul capilar nu prea concordă (geneticalmente, pe cît bănui) cu o pilozitate facială ultraspelbă, una, aşa-zicînd, *jaune paille!* Numai că, aici, nu este vorba de un sumar portret naiv (ca al icoanelor pe glajă), ci de un cvasipeisaj antropomorf (ca în „şaradele" unui Dalí, să zicem) şi/sau de un „antrop" peisajat...

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA **7455** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 11,9 euro (TVA inclus)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13% reducere din preţul de la chioşc!

RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită faţă de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:

Dilema veche ☐ 3 luni (47 lei) ☐ 6 luni (93 lei) ☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecţia Charlie Chaplin ☐ 3 luni (111 lei) ☐ 6 luni (157 lei) ☐ 12 luni (244 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti sau RO39 PIRB 2501 7096 1600 5000 deschis la Piraeus Bank - sucursala Pipera.

Pentru ca livrarea abonamentului să începă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, Bucureşti , cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67. ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la firmele particulare

Pentru pachete de abonamente, cereri speciale sau alte informaţii legate de abonarea la revista Dilema veche, sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246 de luni până vineri între orele 9:00-18:00 sau trimiteţi e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

PUBLICITATE

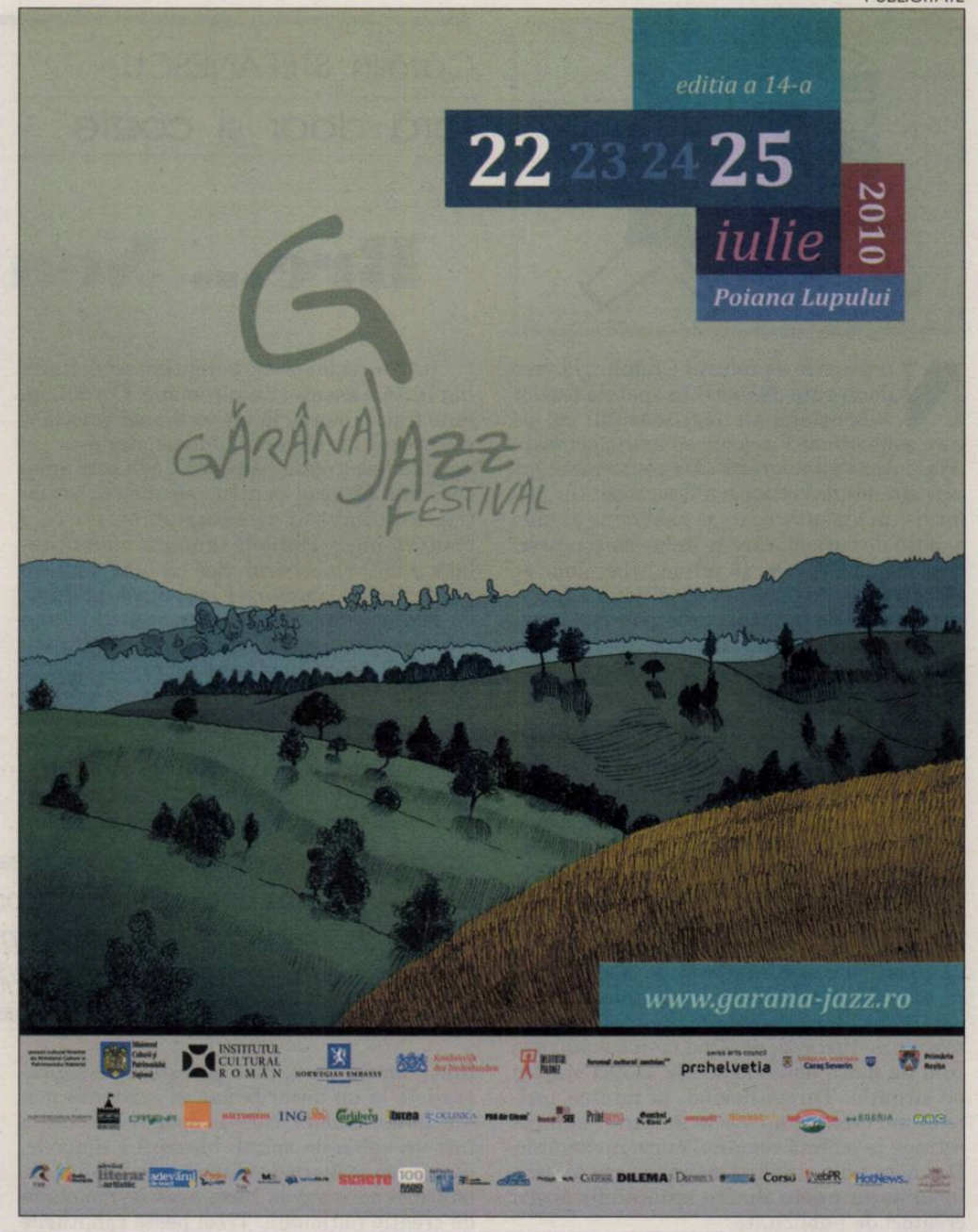

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Garduri şi îngrădiri

Aşa e întotdeauna, pînă nu te loveşti cu capul de pragul de sus, nu îl vezi pe cel de jos. În cazul meu a fost oarecum invers: pînă nu mi-am agăţat pantalonii într-un gard dintre cele care înfloresc în jurul spaţiilor mai mult sau mai puţin verzi ale Bucureştiului, nu am observat această invazie urbană obstinată. Şi nu am înţeles de unde vine obsesia recentă a unui amic pentru garduri şi îngrădiri.

Să nu îmi spuneţi iarăşi că aşa e ţăranu' român, pune garduri unde apucă, deoarece nu este adevărat. Există zone cu garduri înalte şi zone aproape fără gard, dar totdeauna înscrise într-un peisaj cultural specific, mai mult sau mai puţin îngrijit. E adevărat însă că, după 1990, şi gardurile au intrat în tranziţie. Îmi aduc aminte de peisaje idilice în care apăruseră peste noapte ţarcuri bine îngrădite, dar care nu îngrădeau nimic altceva decît o declaraţie de proprietate: aici va fi casa *mea!* Şi cu toţii am strîmbat din nas la gardurile masive care au început să despartă de privirile vulgului vilele interzise ale noilor îmbogăţiţi. Acum însă gardurile şi gărduleţele par a fi intrat în preocuparea estetică a edililor, ca element şic de mobilier urban. Dacă te uiţi pe site-urile unor primării – sau pe articolele din presă referitoare la acestea – te cruceşti cîţi bani se duc pe comenzi de „garduri bordurate" sau altminteri stilizate! Gospodarii blocurilor par a fi cuprinşi şi ei, uneori, de această febră a gardofiliei. Aflăm astfel din presă că „Primăria clujeană a primit 1581 de solicitări de la Asociaţiile de locatari, dar pînă acum s-a ajuns abia la poziţia 148". Aşa că cetăţenii Clujului trebuie să stea la coadă la garduri.

Semnalul l-a dat, ca de obicei, politicul, prin bătălia în jurul gardului de la Parlament, bătălie devenită imediat miză electorală şi strategică: cine e pentru gard, e cu noi, cine e împotriva gardului e şi împotriva noastră! Lucrurile au evoluat însă foarte mult de atunci, iar acum gărduriada vine tare pe urmele bordurii. Gărduleţ, mîndria ţării/sectorului/cartierului, devine pe zi ce trece sloganul bunului edil. Se îngrădesc parcuri şi părculeţe, străzi şi colţuri de stradă, spaţii goale şi treceri frecventate de cetăţeni, totul de dragul a *ceva frumos*. Căci utilitar este doar rareori...

Pentru unii, aceste garduri sînt o necesitate. Ele pot proteja tufa de trandafiri sau stratul *meu* de ceapă dintre blocuri, sau să îi ţină pe copii cuminţi în ţarcul lor de joacă: „Măcar un gard mic să monteze, pentru că cei mici sînt neastîmpăraţi, vor să alerge" – a declarat presei o mămică grijulie. Pentru alţii, gărduleţele astea pot fi de-a dreptul o calamitate: un localnic al Clujului, de pildă (cam beat, ce-i drept), s-a împiedicat de un astfel de gard şi a rămas înfipt cu gîtul în ţepii lui. „Dacă Primăria ar observa mai atent aceste garduri, ar putea vedea că partea superioară (cu ţepuşe) reprezintă un adevărat pericol, mai ales pentru copii" – şi-au sărit atunci alţi părinţi. Li s-au alăturat în cor şi alte victime colaterale, care îşi lăsaseră de-a lungul timpului cîte o bucată din îmbrăcăminte între colţii acestor garduri comunitare.

Dar nu asta e problema mea. Poţi să te împiedici şi de bordurile supraetajate şi să cazi în cap, cum mi s-a întîmplat mie zilele trecute, fără a fi cîtuşi de puţin în starea cetăţeanului din Cluj. Discuţia despre gradul de risc al gardurilor nu e treaba mea – ceea ce nu înseamnă că nu trebuie să fie treaba cuiva! Mă întreb, însă, de ce aceste gărduleţe oribile au devenit în ochii edililor „ceva frumos" şi de unde pohta asta nouă de îngrădire cu orice preţ?

Un gard este totdeauna o delimitare; dincolo de el e treaba ta, dincoace e al meu şi e treaba mea: ceapa mea, copacul meu, copilul meu... Un gard este astfel şi o marcă de proprietate, o declaraţie de luare în posesie. De asemenea, un gard ordonează, este şi un semn de ordine şi o semnătură a celui capabil să facă ordine, o înstăpînire şi o afirmare a stăpînului. Invers, un spaţiu neîngrădit este al tuturor, este liber, este fluid, în el poţi vedea cerul şi privi în ochi vecinul. Dar nu are stăpîn...

Pentru edili, gardurile devin astfel, se pare, nu atît un soi de „aici sînt banii dumneavoastră", cît „aici e iniţiativa mea", un teritoriu luat în stăpînire, marcat cu însemnele proprietarului şi expus ca o vitrină a acestuia. Pe un astfel de spaţiu de cîţiva metri pătraţi, la colţul unui bloc, îngrădit frumos cu gărduleţ, scria, de pildă, cu litere mai mari decît gardul: „Lucrare executată de Primăria sectorului doi!". Iar Piedone se trage în poză sau îşi lasă măcar autograful lîngă fiecare astfel de amenajare urbană.

Iată însă că, la Timişoara, o peisagistă din Germania propunea acum un an Primăriei „un concept inedit" de parc al copiilor, în care „să nu existe garduri". Iar în Cluj se va construi începînd de anul acesta un „cartier de tip american cu case care vor avea o mică curte cu gazon, fără garduri". Se prefigurează aşadar o nouă şi inedită „ciocnire a civilizaţiilor"...

ready made

„În mai toate peşterile de pe malul Bosforului se află cîte-o fîntînă lîngă care se obicinuieşte de se pune cîte-o icoană, precum este la izvorul de la Balucli, unde trăiesc vestiţii sfinţii peşti, jumătate fripţi, jumătate fierţi; oricine, fie creştin, fie musulman, cînd trece pe dinaintea acelor fîntîni, vara mai ales, intră de se răcoreşte, bea un ceaun, două de apă rece, se spală pe mîini şi pe obraz şi binecuvîntează numele făcătorului de bine care a deschis vîna apei."

(Ion Ghica, „Scrisori către V. Alecsandri", în *Opere*, vol. I, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1956)

PUBLICITATE

„Sfârşitul CEAUŞEŞTILOR"
de Grigore Cartianu

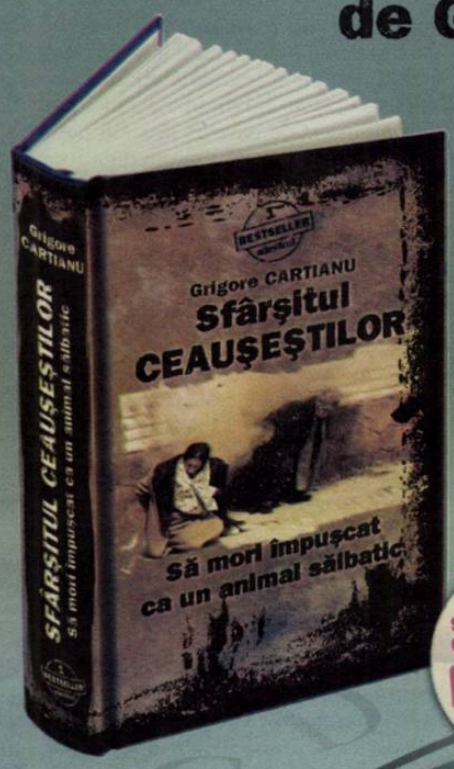

„Cartea de faţă este povestea loviturii de stat transformate în revoluţie şi a revoluţiei transformate în lovitură de stat."

Alex Mihai Stoenescu, istoric

520 de pagini fascinante la doar 14,95 lei!

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

ACUM în librăriile adevărul

Cea mai vândută carte la Bookfest 9 - 13 iunie 2010

PUBLICITATE

FP Foreign Policy România

DIN 12 IULIE, NOUA EDIŢIE FOREIGN POLICY ROMÂNIA!

IDEI STRĂINE PENTRU ROMÂNIA, IDEI ROMÂNEŞTI DESPRE STRĂINĂTATE

POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ŞI IDEI

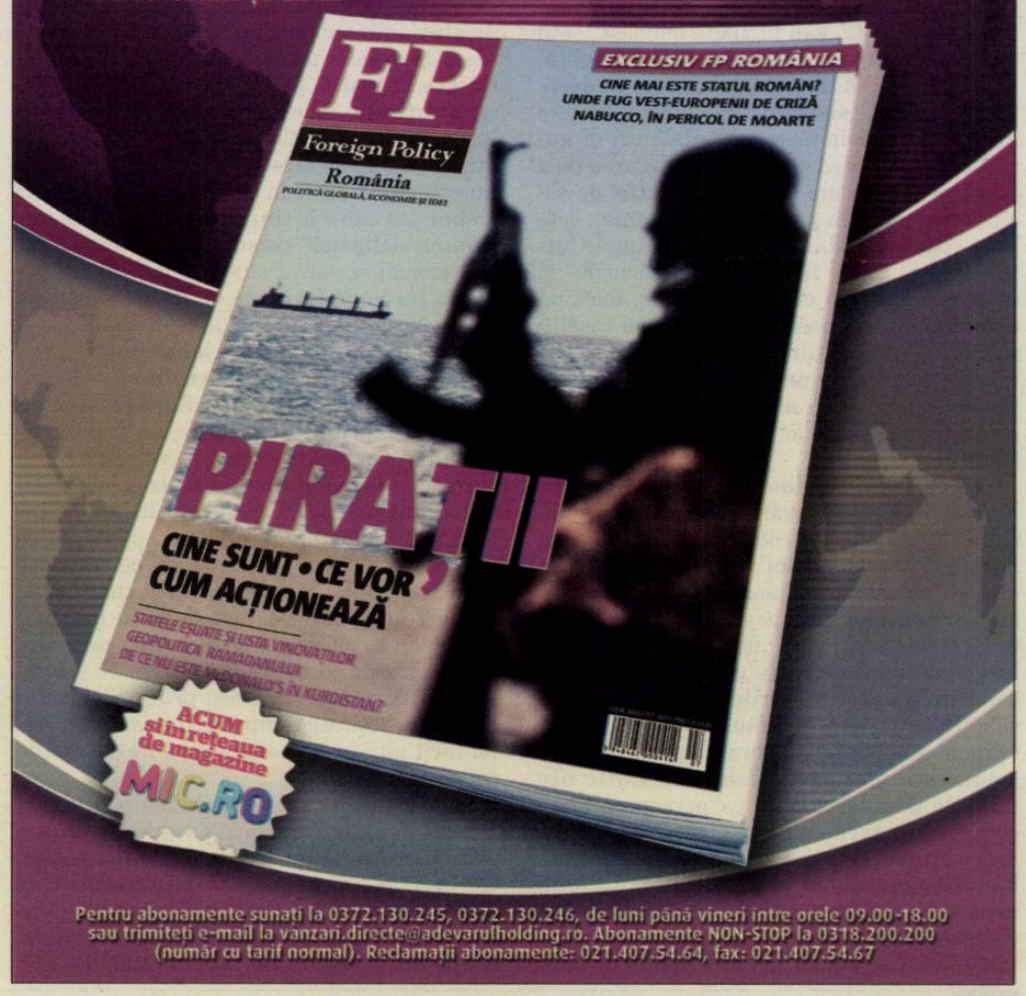

Pentru abonamente sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246, de luni până vineri între orele 09.00-18.00 sau trimiteţi e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamaţii abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Basarabene, iarăşi (2)

Ia auzi, măi Alioşa...!

Borşul roşu de viţel, în ce limbă oare se consumă el? Pariez că nu aceasta-i întrebarea care vă macină timpul peste zi sau care vă amînă somnul noaptea. Şi nu mă aştept ca decriptorii de mituri – de la Raul Girardet la Lucian Boia – să-mi fure ideea şi să scrie o carte pe acest subiect. De fapt, am pus borşul în capul acestui paragraf doar pentru a mă întreba, retoric, dacă există ceva tensiuni etnico-lingvistice, la nivelul oamenilor de rînd, astăzi, în capitala numită Chişinău. Şi iată că şi răspund: n-aş zice că există – dar nici n-am pretenţia că, după cîteva vizite acolo, aş fi un bun cunoscător al problemei, astfel încît să dau un răspuns tranşant.

Am avut totuşi o vagă incertitudine în acea seară în care, alături de admirabilul Mihai Fusu – regizor din Chişinău şi, totodată, realizatorul unui talk-show la postul local Publika TV – tocmai văzusem, pe un ecran gigant din centrul oraşului, unul dintre ultimele meciuri ale Campionatului Mondial. După meci (şi după cîteva beri), în miez de noapte, ni s-a făcut (cum ar spune Amicul Dejun) niţică fomiţă. „Hai într-o plăcintărie sau într-un McDonald's, ceva" – am zis eu, neiniţiat, dar respectabilul domn Fusu s-a uitat la mine ca la o ciudăţenie şi iaca aşa am ajuns pe terasa unei locante unde nu se vorbea decît ruseşte şi unde primul chelner ne-a fentat aproape ostentativ, ocolindu-ne larg. „O fi din cauza dulcelui meu grai oltenesco-regăţean!" – mi-am spus eu atunci, temător. Dar a venit şi un al doilea chelner, amabil – iară distinsul regizor, *connaisseur,* a şi comandat pe româneşte cîte un păhărel de vodcă *Jelenaia* nu mai ştiu cum şi cîte un „borş roşu cu costiţă de viţel". Rog pe toţi analiştii globalizării să fie atenţi şi să ia notiţe: aşadar, la Chişinău, capitala unuia dintre statele cele mai – statistic vorbind – sărace ale Europei, înainte de viitură. Case amărîte, cărămidă ieftină şi chirpici, oameni îmbătrîniţi şi fără dinţi în gură, animale puţine în grajduri improvizate. Am văzut pe un post TV chişinăuan cum e cu limba maternă în caz de calamitate: într-un astfel de sat amărît, nişte localnice şi nişte militari veniţi cu ajutoare discutau între ei pe zece voci şi pe două limbi. Unii spuneau ceva în româneşte, alţii răspundeau pe ruseşte. Şi e clar că se înţelegeau între ei. „Ascultă, măi Alioşa" – îi mână – mai timid. Chiar dacă vezi titluri ale editurilor locale (gen notabila Cartier ş.cl.) sau trimise de la Bucureşti de Polirom, Curtea Veche sau Humanitas, limba română e clar pe locul doi în librării.

Ploi diluviene, clasici ruşi şi alte borşuri

tocmai văzusem, cu o bere ucraineană *Starîi Melnic* în faţă, pe un ecran japonez *made in China,* cum Brazilia masacrase Chile la fotbal şi ne pregăteam să livrăm sub nas alte simboluri al bucătăriei slave, alături de excelenta pîine neagră făcută din grîu moldav.

Dar, acestea fiind spuse, vă invit să vă calmaţi sucurile gastrice şi să trecem la lucruri serioase. Pentru că, la Chişinău, competiţia (lingvistică) româno-rusă nu se dă în restaurante. Ci în alte locuri. Cum ar fi satele de pe Prut şi de pe Nistru. Au venit ultimele ploi şi, cu ele, viituri producătoare de morţi şi de mari pagube. Ca şi în România (şi ca şi în Rusia rurală, de fapt), aceste sate lovite crunt nu arătau mult mai bine nici spunea o femeie cu batic unui subofiţer cu chipiu; iar acesta din urmă asculta, apoi răspundea *dolgorughi gongorughi,* pe limba lui. Aşadar, în Moldova rurală, în meciul dintre română şi rusă e scor egal – aproape nul de egal ce e!

La oraş e oleacă altfel. În librăriile Chişinăului – fie că ele se numesc *Eminescu, Luceafărul* ş.a.m.d. – vezi carte rusă la greu. De la tratate ştiinţifice la ediţii din clasici ruşi sau traduceri ruseşti din clasici ai literaturii universale – toate-s copertate, bine legate, grele şi ieftine (precum tomurile *menite să dureze* de la *Cartea Rusă* din România anilor '50, pe cînd şi comunismul părea că va dura de-a pururi). Cartea în limba ro-

La standurile de ziare – aceeaşi situaţiune. De la cărţuliile de integrame la ziarele social-politice, şi de la revistele pentru gospodine pînă la cele pentru copii sau tineret, titlurile ruseşti domină copios. Iar cea mai spectaculoasă (la propriu) bătălie româno-rusă se dă, la Chişinău, în mass-media vizuală – prin televiziuni, mai exact. Aici merită să discutăm pe larg – dar iată că zorii unei cvasi-Şeherezade moldave deja se iţesc la capătul acestei poveşti şi trebuie să tac. (Dar nu înainte de a vă dezlega astronomica enigmă de săptămîna trecută: da, Hotelul Cosmos din Chişinău se află pe axul bulevardului Gagarin! Care Gagarin? Cel care cred că a apreciat borşul roşu, sub toate formele sale, mult mai mult decît Ştefan cel Mare – acesta din urmă fiind un alt mare bulevard, aflat în vecinătate!)

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Pe Podul Calicilor: azi ca şi ieri

Gunoaiele, creaţie umană, se adună cu fiecare zi ce trece. Ele incomodează mai ales în zilele călduroase de vară, cînd mirosurile pestilenţiale le accentuează prezenţa, sau în zilele ploioase, cînd şiroaie murdare şi cleioase se scurg pe uliţă, prin curţi şi grădini. „Să-şi mătură în dreptul prăvăliei", „să-şi strîngă gunoaiele", „să nu ne mai pricinuiască murdalîcuri şi gunoaie" protestează vecinii în încercarea de a menţine o oarecare ordine. Un astfel de vecin, deloc atent la păstrarea curăţeniei, este Iane cupeţ, cu odăi şi pivniţe pe lîngă Curtea Veche. El îşi tîrăşte „calabalîcurile" şi carele cu fîn prin curţile vecinilor, folosind „viraneaua" comună fără să strîngă însă în urma sa, pricinuind „murdalîcuri şi gunoaie", provocînd nemulţumirea celor din jur care-i strigă că are „rele urmări" şi nu este decît un „venetic", „venit de ieri de alaltăieri" pe uliţa lor.

În curţile oamenilor, în faţa porţilor, pe maidane, în faţa prăvăliilor, în tîrguri şi bîlciuri – gunoaie, murdalîc, putoare, leşuri, noroaie şi bălţi; puţini sînt cei care se sinchisesc de ele. Incomodează doar atunci cînd nu se mai dezlipesc de cizme şi conduri, doar atunci cînd „molipsesc" aerul din jur, cu duhori insuportabile, atunci cînd noroiul invadează pragurile, covoarele, conacele. Boierii merg mai mult călare şi în trăsură, aşa că pentru ei noroiul, parte a peisajului, este mai greu sesizabil. Multe din pitacele domneşti îi au ca personaje principale: căminarul Dudescu, care nu vrea să sece băltoaca din dreptul grădinii sale, sau banul Brâncoveanu şi vornicul Manu uniţi prin aceeaşi băltoacă ce se întinde din dreptul porţilor primului pînă în porţile celuilalt, zăticnind întîlnirea veliţilor la adunarea divanului. Şi ca să-i sperie şi să-i oblige a-şi face curat în dreptul porţilor, se hotărăşte că cel care va deseca şi astupa balta va deveni şi proprietarul terenului. Visuri de-ale domnilor; în practică, cu greu ar putea fi deposedat un Brâncoveanu de proprietăţile sale, dar la fel de greu un astfel de boier se urneşte la lucru, chiar dacă este şi în interesul lui. Atît timp cît pe el noroiul nu-l atinge, de ce ar face ceva? Nici mahalagiul nu este mai harnic în această privinţă. El ar trebui „să aibă a rîni şi a curăţi tina totdeauna nelipsită" ce se află „dinaintea casei, prăvăliei sau a curţii sale", spune porunca lui Vodă Caragea de la 12 noiembrie 1782. Noroiul şi tina se află în capul listei murdalîcurilor ce fac oraşul şi uliţele greu de locuit. „Pentru murdalîcurile ce se fac pe podurile şi uliţele tîrgului, fiind acestea un lucru nesuferit atît la vedere, cît şi mai vîrtos aducător de spurcăciunea aerului, din care se şi pricinuieşte vătămarea sănătăţii norodului, n-au fost nebăgată în seamă îngrijirea cu a se pune telali de au strigat ca fieştecare să cureţe murdalîcul ce s-ar face înaintea prăvăliei sau a casei şi curţii sale, dar ori din lenevire, sau de vreo neînprilejire văd că această îngrijire prea puţin loc prinde", scrie cu năduf vel agă, la 15 octombrie 1810. Se cere, cu acest prilej, Slăvitului Divan, necesitatea impunerii unei taxe, astfel încît alţii să se poată ocupa de curăţenia tuturor.

Dacă păşim astăzi prin mahalaua dlui primar Marean Vanghelie, n-am crede că au trecut peste noi secole. De la Trafic Greu, lumea şi mirosurile se schimbă: între şcoală şi o dugheană ce fabrică covrigi se întinde murdalîcul, mare, mirositor, hidos. Suportabil, totuşi, din moment ce ne ducem existenţa cotidiană printre dîrele de noroi de pe trotuarele pline de gropi şi bălţi, că tot plouă, şi praf cînd dă soarele. De-o vreme încoace, vară, iarnă, drumul îi tot un şantier, n-aş spune în lucru, că, după ce au săpat tranşee şi au scormonit pămîntul, muncitorii au cam dispărut. Mai sus, dai de piaţă, curăţică, dar mahalagiii sînt la ei acasă: roşii împrăştiate pe trotuar, s-a spart o sacoşă îi drept, că doar nu era să le adune de pe jos, aşa că le-a sleit să nu care cumva să le ia altcineva; un altul s-a răzbunat pe pepenii cam necopţi şi i-a aruncat în drum; o pată mare maronie de îngheţată adună roi de muşte; un bărzăune zumzăie de zor într-un snop de flori ofilite; un cîine pricăjit linge cojile unei şaorme aruncate lîngă coşul de gunoi; o babă stafidită de atîta ploaie caută cu înfrigurare în nişte cutii aşezate la voia întîmplării lîngă tomberon. Şi peste toată această sărăcie şi peste tot acest murdalîc se ridică norii de mîzgă ai unei Dacii Logan cu număr de identificare PSD. Un burtos infatuat păşeşte pe vîrfuri, priveşte cu scîrbă în jur şi trînteşte nervos uşa maşinii. Îl zării tot prin spatele lu' nea Vanghelie. Ciocoii de azi ar intra şi-n casă cu maşina, doar, doar să nu dea ochii cu norodul şi murdalîcul din jur.

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Clarviziune

„18.VI.1943

Partidul Social-Democrat de sub şefia lui C. Titel Petrescu a întrunit comitetul de conducere. Comitetul a luat hotărîrea să respingă orice propunere de fuzionare sau colaborare venită din partea Partidului Comunist Român. Partidul Social-Democrat va lua în considerare numai cereri individuale de înscriere ale comuniştilor; cei ce vor face aceste cereri vor fi în prealabil supuşi unei cercetări, spre a se evita orice penetraţie, pe această cale, a elementelor comuniste, urmărind să constituie apoi o fracţiune distinctă şi cu obiective precise în rîndurile Partidului Social-Democrat.Se pare că această hotărîre a fost luată în urma unor recomandaţiuni venite din străinătate, de la centrala Internaţionalei a II-a. Social-democraţii afirmă că hotărîri identice vor fi luate de către toate partidele social-democratice din lume."

„1.VII.1943

Conducerea comunistă a fost informată că *Gh. Tătărăscu a avut în ultimul timp două întrevederi cu Titel Petrescu*, şeful grupării social-democrate. La aceste întrevederi Gh. Tătărăscu a cerut lui T. Petrescu lămuriri cu privire la:

– intenţiile oamenilor politici din stînga democrată, referitoare la colaborarea politică cu alte partide democrate;

– sentimentele social-democraţilor faţă de URSS, în cazul cînd conjuncturа de după război ar reclama o politică de bună vecinătate cu URSS.

T. Petrescu a răspuns că în prezent nu se poate pronunţa, dar a subliniat greşeala socialiştilor care au tratat problemele politice numai din punct de vedere al ideologiei şi nu au încercat niciodată să se acomodeze conjuncturii politice. În viitor crede că socialiştii vor fi mai clarvăzători şi mai aproape de realităţile imediate acelei politici."

(în vol. col. *23 August 1944,* vol. I, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1984)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Copiii, o bucurie la clasa educatorului

„Copiii sînt minunaţi, pe ai mei îi prefer la grătar." (Bob Hope)

Am fost, mult timp, în preajma copiilor cu vîrste între 3 şi 16 ani. În calitate de educatoare, învăţătoare, pedagog social sau consilier, am primit de la ei cele mai amuzante, înfricoşătoare, uimitoare, înduioşătoare cereri, reclamaţii, rugăminţi, favoruri. Spre exemplu:

● (4 ani) să desenez o „şorpîlă" roz – am desenat ceva între crocodil şi bîtă de baseball;

● (5 ani) să-i ţin sendvişul cît el se bate cu piraţii – în fapt, menajera înarmată cu un mop împotriva păianjenilor;

● (4 ani) să mănînc ardeiul din pachetul cu mîncare, altfel se supără mama (mama ei, fiindcă a mea e obişnuită să n-o fac);

● (7 ani) să-i duc o jumătate din bucata ei de ciocolată lui Ionuţ, colegul de bancă, fiindcă ultima dată cînd i-a oferit ea, Ionuţ i-a luat toată ciocolata;

● (5 ani) să înec musca prinsă de el în cana mea cu cafea;

● (5 ani) să ţin la mine acasă o pisică găsită de ea pe drumul spre şcoală, pînă îşi convinge părinţii s-o lase la ei; n-am făcut-o, fiindcă pisica avea porţiuni mari de piele fără blană, iar puricii cu greu reuşeau să se ascundă în smocurile firave;

● (4 ani) s-o ţin de mînă cînd spune poezia pe scenă;

● (13 ani) să-i explic de ce George din clasa a VIII-a n-o iubeşte aşa cum îl iubeşte ea;

● (5 ani) să-i spun lui tati să n-o mai muşte de ureche pe mami, fiindcă ea rîde în loc să plîngă;

● (diverse vîrste) să răspund la următoarele întrebări: pe unde „ies" puii de meduză din mama lor (n-am ştiut), cine e mai puternic, preşedintele ţării sau şeful şcolii (m-am abţinut, prudentă), cine-i spală hainele lui Moş Crăciun (m-am străduit), cum de o femeie poate să nască şi băieţi, ar trebui ca bărbaţii să facă asta (m-am minunat şi eu), cum ştii dacă un vierme, care stă, doarme sau e treaz (am recunoscut, îmbujorată, că nu m-a preocupat niciodată), dacă un băiat te strigă pe numele de familie înseamnă că nu te place (nici vorbă!), de ce mă îmbrac două zile la rînd cu aceeaşi bluză (am tăcut, vinovată), eu de ce mai mănînc, fiindcă sînt deja mare (i-am dat dreptate);

● (4 ani) să mă transform, la semnul lui, într-un dragon care scoate flăcări pe nas (mi-au reuşit doar flăcările, dar nu la dorinţa lui);

● (diverse vîrste, foarte mici) să ghicesc ce-a vrut să deseneze (n-am avut niciodată atîta imaginaţie cîtă mi-ar fi trebuit ca să răspund la această întrebare);

● (3 ani) să mă urc cu ea pe tobogan (n-am avut curajul, aşa că am minţit-o, spunîndu-i că adulţii n-au voie pe tobogan);

● (4 ani) să bag degetele în priză ca să vadă dacă tata a avut dreptate (l-am asigurat că tata are întotdeauna dreptate);

● să explic ce înseamnă un om mort şi cum am să fiu eu după ce voi muri (n-am dat detaliile cerute, dar noaptea am avut coşmaruri).

Prin comparaţie, micile favoruri cerute de părinţi la intrarea copilului în grădiniţă sau şcoală erau de-a dreptul anoste: să încălzesc portocala pe calorifer fix patru minute, să-i ţin cocoşelul băieţelului ei de cinci ani cînd face pipi (băieţelul nu părea prea încîntat, de aceea l-am asigurat că la grădiniţa noastră nu se ţin cocoşeii), să nu citesc în clasă poezia „Zdreanţă" fiindcă tocmai şi-au pierdut cîinele în pădurea de la Băneasa, iar fetiţa suferă, să sun unul dintre părinţi cînd se aşază la masă ca să îl convingă să mănînce (copilul avea şase ani şi trei de grădiniţă) etc.

Am învăţat în tot timpul petrecut cu ei că şi părinţii, şi copiii pot fi foarte convingători atunci cînd îţi cer ceva. Din cauza primilor, m-am apucat de psihologie. Datorită ultimilor, m-aş întoarce oricînd la prima mea meserie.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

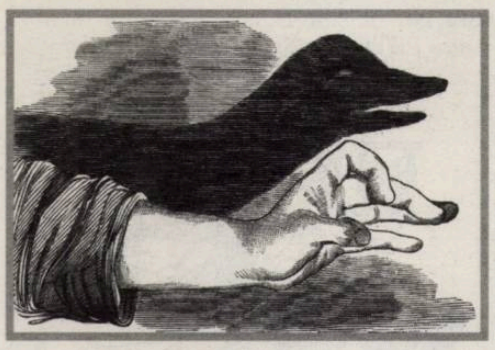

Iaromira POPOVICI

bazar

Supermarket

Ultima piesă pe care am văzut-o în stagiunea aceasta relativ recent (acum vreo trei săptămîni) a fost *Supermarket* (scenariul şi regia: Theo Herghelegiu). Atunci se zvonea că ar fi şi ultimul spectacol al piesei în cauză care se mai joacă în general.

Acum aud că se va mai juca cel puţin în cadrul Festivalului Naţional de Teatru. Ceea ce mă bucură, pentru că mie, una, mi s-a părut că merită din plin.

Nu-mi propun să-i fac o cronică. Vreau doar să vorbesc despre ea din perspectiva consumului. Şi a altor stări şi sentimente mai profunde pe care piesa le scoate la iveală, pe un ton aparent jucăuş, pornind de aici.

Supermarket este un musical. Şi încă unul reuşit: muzica (Eduard Jighirgiu) şi coregrafia (Silvia Călin) sînt de bună calitate şi neconvenţionale. Actorii interpretează cu plăcere şi entuziasm.

Faptul că e musical nu reprezintă, însă, decît... un prim strat de expresie. Poate cel mai indicat: mai întîi, pentru că musicalurile nu sînt un gen prea „bătut" în teatrul nostru; şi apoi fiindcă subiectul pare, cel puţin la prima vedere, potrivit pentru o punere în scenă... mai lejeră.

De fapt, spectacolul nu e deloc lejer. Mai curînd tragic decît comic, de multe ori, şi cel mai adesea absurd. Muzica are, în opinia mea, tocmai rolul de a scoate în evidenţă toate acestea: de a le „striga"...

Evident, supermarketul este o metaforă. O metaforă extensibilă, ca de cauciuc, pe care o poţi forma şi deforma după plac, fără oprire. Sigur că într-un supermarket încape... totul: încap şi iubiri şi depresii, şi idealuri şi banalităţi... Consumul – cu varianta ideologizantă consumismul – nu e decît un punct de plecare pentru toate posibilele implicaţii ale ideii de supermarket.

Lumea ca ofertă, ca *display* din care îţi poţi alege aparent liber ce-ţi doreşti, e unul dintre motivele recurente ale teoriilor consumiste prezente în piesă. Personajele „se servesc" de acolo în funcţie de gradul lor de înţelegere şi de limitele lor. Cele două *shopper*-iţe de profesie, Manuela (Andreea Duţă) şi Graţiela (Adriana Drăguţ) vînează doar produse şi reduceri. Romicela (Mihaela Popa/Raluca Botez) îşi caută, în acelaşi loc, liniştea, împlinirea.

Romicela poate fi considerată personajul principal al piesei: cu înfăţişarea ei de *commedia dell'arte,* un soi de Colombină suprarealistă şi anxioasă, aceasta suferă de maladiile cele mai frecvente ale lumii contemporane: e depresivă, dependentă, alienată...

Ai senzaţia că problemele ei s-au rezolvat atunci cînd se îndrăgosteşte de Tutu, cărăuş zilier din Supermarket (Ionuţ Burlan). Din fericire, deşi idila lor pare să fie reciprocă, şi să se termine cu happy-end, nu se întîmplă aşa, piesa menţinîndu-se unitară pe linia absurdului declarat: Tutu se transformă nu într-un gîndac, precum Gregor Samsa din *Metamorfoza* lui Kafka, ci într-un... salam.

Într-un text de prezentare a piesei, regizoarea ei spune: „Ne propunem cîteva semnale de alarmă, cu privire nu numai la pericolul consumismului derapat, ci şi la consecinţele însingurării la care te poate împinge societatea contemporană, şi la consecinţele adoptării de prejudecăţi sau clişee pe care le «ingurgităm» aproape automat, căci ele vin la pachet cu tot felul de trenduri şi teorii de manipulare, care mai de care mai absurdă sau mai vădit stupidă."

Mesajul piesei nu reiese atît de explicit ca în paragraful de mai sus. Singurele două personaje care o sfîrşesc... tranşant, împuşcîndu-se una pe alta, sînt cele două *shopper*-iţe fanatice. Maşa, eroina cehoviană intercalată aici mai curînd ca un comentator indirect al poveştilor şi având rolul de a lărgi convenţia şi de a depăşi barierele stricte ale mediului consumist, se hotărăşte să ajungă pînă la urmă de-adevăratelea la Moscova: cu taxiul. Depresiva Romicela se face casieriţă la supermarket. Cel mai nobil rămîne Tutu – salamul, care se hotărăşte să plece prin sate, ca să se bucure de el şi cei care nu au mai văzut vreodată unul...

Umorul negru şi absurdul rămîn, întotdeauna, soluţii viabile; şi *Supermarket* le oferă din plin. Asociate cu muzică de bună calitate, ritm şi dileme ontologice.

Selma IUSUF

legende urbane

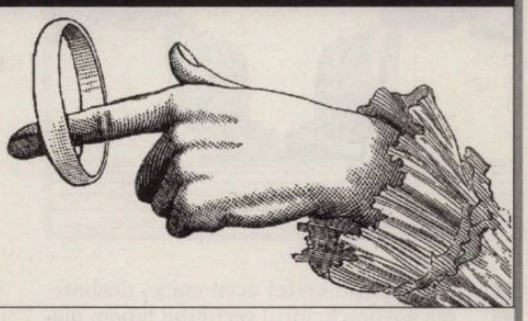

Rujuri, creme, farafastîcuri

„Pentru că e vară, pentru că e soare, pentru că în curînd soarele ne va mîngîia pielea..." Sau ceva de genul. Sute de articole din aşa-numitele reviste *glossy* („pentru femei") vor începe aşa în fiecare an cînd, „fetelor..., ne pregătim de vacanţă!".

Pentru cele de la şaptesprezece la patruzeci şi de ani, un heirupism vag tîmp şi un ton vesel difuz adună mănunchi unele dintre cele mai grozave clişee. Coperţile vor închipui personaje cunoscute sau feţe anonime – care vor ieşi din anonimat pentru că au cîştigat nu ştiu ce concurs – femei şi fete frumoase, unele impecabil de nefardate, sportive sau sofisticate, cu plete unduitoare şi lucioase, femei şi fete aşa cum probabil că noi, cititoarele, nu vom arăta niciodată. (Afirmaţia din urmă, e, la rîndul ei, un meta-clişeu.)

Departe, foarte departe de mine ideea de a lua în derîdere genul ăsta de publicaţii. Înţeleg reţeta, m-am acomodat cu ingredientele, ştiu cine e Anna Wintour. Mai mult, înţeleg că legendarul editor al ediţiei americane a *Vogue* e, de acum, *so passé!* Nu de puţine ori ofertele prezentate în paginile astea lucioase m-au trimis valvîrtej la mall. Ca atare, chiar vorbim serios. Nu mă pot abţine însă să nu remarc scriitura specifică, în care un cuvînt te trimite musai la altul-acelaşi, tonul, stilul – înalt contagioase – care se iau ca pojarul. Citiţi, vă rog:

„Liza, o zăpăcită adorabilă, cu o mie de visuri şi o mie de ofuri, trăieşte în Bucureşti, într-o garsonieră minusculă din Drumul Taberei, conduce o broscuţă veche şi lucrează la o faimoasă revistă de *life-style.* Viaţa ei împărţită paşnic pînă nu demult între job, iubit, prieteni şi rubedenii a ajuns un coşmar." Aici, desigur, ne întrebăm de ce. Iată, drama se dezvăluie: „Pentru că, din senin, părinţii o somează să se mărite cu plicticosul Tomiţă, iubitul din liceu; Ella, scorpia de şefă, mai frumoasă ca un fotomodel şi mai rea ca Atilla, regele hunilor, îi fură articolele (...), iar Kuki, papagalul ei vorbitor, a început să înjure. Şi, cum o nenorocire nu vine niciodată singură, revista e preluată de trustul de presă al unui misterios om de afaceri."

Şi, cum un clişeu nu vine niciodată singur, prezentarea continuă pe acelaşi ton. E primul roman *chick-lit* românesc. Se numeşte *Ediţie specială* şi înţeleg că e o producţie colectivă a cititoarelor unei reviste din cele lucioase. Cartea adună snop toate ingredientele care trebuie să clădească temeinic un roman pentru gagici (e traducerea mea pentru *chick-lit,* poate găseşte cineva alta mai bună): ingenua, ticăloasa, cea mai bună prietenă, noul şef frumos ca un zeu, de familie bună, cu ochi albaştri, pectorali bine definiţi şi adorabil de misterios (v-am zis că se ia ca pojarul), care e logodit chiar cu ticăloasa, o excursie la Paris, intriga rezolvată în happy-end. Personajele se numesc Ella, Miki, Găbiţa, Clara, Alex, iar pe maşină („broscuţa veche") o cheamă Clementina. Fetele simt teribil de des „fluturi în stomac" şi mănîncă felii de torturi „absolut fabuloase". Se poartă Manolo, Herrera, „sandale ciocolatii cu ştrasuri" şi „plicuri purpurii de mătase creponată" la schimb cu un stil hippie-şic. Se mixează un soi de *Sex and the City* cu *Diavolul se îmbracă de la Prada.* Eroina se împiedică şi cade fix în faţa viitorului iubit (cel cu ochii şi pectoralii, misteriosul) şi-şi revarsă din geanta supradimensionată toate nimicurile femeieşti, hihi. Eroina are o familie tipică – de-a noastră, aşa – vs o lume strălucitoare din care ajunge să facă parte. Eroina nu are o părere foarte bună despre sine, însă noi ştim că e creaţă, roşcată, pistruiată, adorabilă, delicios de aiurită, hihi. E mai degrabă interesată de revistele culturale şi nu vrea să rămînă toată viaţa să scrie „articolaşe despre rujuri". Reţeta românească a romanului pentru gagici e perfect reuşită. Are tot ce-i trebuie. Autoironie, romgleză, glumiţe, haine, pantofi, cultură. Adorabil. Mai vrem.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

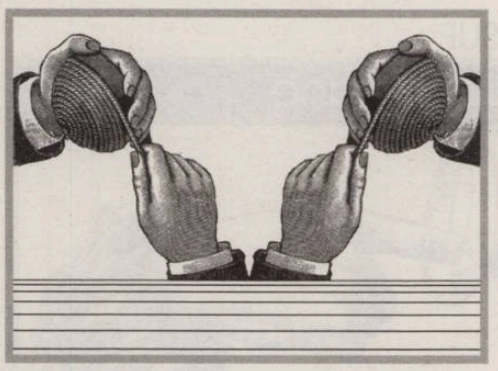

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Un stat mic cu datorie mare?

– un pariu pentru dl Dinu PATRICIU –

La începutul crizei economice, dezbaterea s-a dus în jurul vechiului binom piaţă *vs* stat. Dar Grecia a schimbat radical atenţia: acum datoria publică este în centrul discuţiei. Pachetele de stimulare aplicate în America şi Europa au avut efectul scontat, au dat necesara gură de oxigen economiei. Dar tot ele au agravat următoarea problemă de pe listă: datoria statelor. Nu criza a aruncat statele în datorii, dar soluţia salvării pe termen scurt prin pachete de stimulare a agravat problema pe termen lung: cele cîteva decenii de creştere globală din anii '70 pînă în 2008 au făcut creditul ieftin, iar statele s-au împrumutat prea mult. Grecia a făcut ca statele, mai ales cele europene, să vadă hăul: dacă trăieşti pe datorie poate veni un moment în care nu îţi mai permiţi să rostogoleşti această datorie.

Cum criza datoriilor tinde să înlocuiască în dezbatere criza economică propriu-zisă, apar două tabere de opinii. Poate cei mai elocvenţi reprezentanţi ai celor două tabere sînt Paul Krugman şi Niall Ferguson. Krugman este un economist de stînga celebru, care presează guvernele să cheltuie în continuare. Încă nu s-a terminat criza economică, avertizează el, stimulaţi în continuare economia cu bani de la stat, nu vă gîndiţi acum la datoria publică, asta e o problemă care poate fi amînată. Krugman avertizează că măsurile de reducere a cheltuielilor publice luate acum de ţările europene, mai ales cele mari, care contează – Germania şi Marea Britanie – riscă să anuleze fragila revenire economică globală. Cu ocazia asta, nemţilor li se ţin lecţii de logică contraintuitivă: exportaţi prea mult, consumaţi prea puţin, deci puneţi în pericol economia europeană. Cam asta este logica sucită a trăitului pe bani împrumutaţi: cei cumpătaţi sînt certaţi de cheltuitori.

De cealaltă parte a dezbaterii sînt cei îngrijoraţi de datorie. Niall Ferguson este autorul unor cărţi excelente de istorie financiară, dintre care am recenzat la această rubrică anul trecut *The Ascent of Money: A Financial History of the World*. În argumentaţia sa, criza economică este o nimica toată faţă de ce s-ar putea produce dacă statele nu iau măsuri rapide de scădere a cheltuielilor şi datoriilor publice. În istoria sa, Ferguson arăta cum imperiile s-au creat şi s-au prăbuşit din motive în primul rînd financiare. America, spune Ferguson, se joacă cu focul, pentru că trăieşte rostogolind datoria.

Şi Krugman, şi Ferguson sînt de acord că pachetele de stimulare au efect pe termen scurt şi resuscitează economia. Diferenţa este că primul pare a le considera ceva permanent, un fel de resuscitare de urgenţă pe care statul trebuie să o aplice economiei de cîte ori aceasta dă semne de oboseală. Este logica lui Keynes, clasică. De cealaltă parte, Ferguson spune că stimulentele produc doar efecte pe termen scurt, agravînd problema mai mare şi mai serioasă a datoriilor. Există studii care afirmă că, de la un punct încolo, banii aruncaţi de stat în economie nu mai au efecte, de fapt că orice dolar adiţional investit se întoarce din ce în ce mai puţin în creştere economică, pe măsură ce suma de stimulare creşte. *The Economist* de acum două săptămîni dezvolta problema într-un raport special cu titlul „Is there life after debt?" („Există viaţă după datorie?"). Acum cîteva luni, revista îndemna statele să aplice pachete de stimulare, acum pendulul se mută înapoi dinspre keynesianism spre reţinere şi conservatorism fiscal.

Care este relevanţa acestei dezbateri pentru România? Dl Dinu Patriciu atrage atenţia în editorialul său din *Adevărul* asupra a ceea ce spune Krugman: economia trebuie stimulată în continuare. Este paradoxal. De obicei promotor al libertarianismului de dreapta în România, dl Patriciu predică în acest context soluţiile keynesianismului. Asta în vreme ce libertarienii din America se dau de ceasul morţii să propună soluţii de reducere a cheltuielilor şi datoriei, cu o susţinere de masă serioasă dinspre mişcarea Tea Party.

Din păcate pentru noi, România nu are multe soluţii. E drept că datoria noastră publică este încă mică raportată la PIB, comparativ cu restul UE. Însă ritmul în care creşte această datorie este îngrijorător şi, mai ales, sînt îngrijorătoare motivele. Creştem datoria galopant nu pentru că ne-am propus, ci pentru că sîntem obligaţi de împrejurări: pe de o parte, scăderea veniturilor, pe de altă parte o structură rigidă a cheltuielilor. Curtea Constituţională obligă Guvernul să plătească 1,7% din PIB doar pentru a acoperi gaura de la pensii. Este doar un exemplu de constrîngere pe partea de cheltuieli, care tind să fie inflexibile. Deficitul bugetar este deja foarte mare, iar creditul este scump pentru România. Singura sursă de credit ieftin, FMI, vine cu nişte condiţii de reţinere fiscală. Deci, teoretic, mai este loc să ne împrumutăm, practic marja este foarte mică. Şi chiar dacă ne-am putea împrumuta, probabilitatea de a da aceşti bani spre investiţii este mică. Avem un buget mic, din care trebuie să dăm X bani obligatoriu la pensii, Y sumă la celelalte cheltuieli sociale, Z la salarii (cu un minus de 25% doar temporar) etc. Şi aşa ne iese un deficit bugetar de 7% şi cei mai mulţi pariază că va creşte, deşi Guvernul zice că va scădea. Asta fiind situaţia, putem presupune că mai mulţi bani luaţi pe datorie (la dobînzi mari) vor merge în consum sau în investiţii de stimulat economia? Eu zic că în consum şi vor avea şi efectul pervers de amînare a reformelor.

Dl Dinu Patriciu pare că doreşte un stat foarte mic cu datorii mari, cel puţin temporare. Un asemenea stat ar trebui să stimuleze economia pe termen scurt şi apoi să se retragă. Pentru a putea funcţiona o asemenea schemă, ar trebui să avem cîteva condiţii cumulative: un stat uşor de reformat şi redus, un stat care se pricepe să stimuleze economia, o economie flexibilă şi care răspunde rapid la stimulentele statale, o distribuţie a cheltuielilor publice şi flexibilă, şi orientată spre investiţii. Dacă am avea toate aceste condiţii, atunci logica pe care o bănuiesc la dl Patriciu ar putea funcţiona. Dar avem un stat obez şi greu de reformat, avem o structură de cheltuieli orientată spre consum şi salarii, care e şi greu de schimbat (vedeţi ce spun opoziţia, sindicatele şi Curtea Constituţională) şi avem o economie care fuge de fiscalizare, deci stimulentele au efecte puţin previzibile (vezi sectorul construcţii). Toate aceste condiţii nu se schimbă pe termen scurt, iar deciziile trebuie luate în funcţie de ce avem, nu de ce ar trebui să avem. În aceste condiţii, un stat mic cu datorii mari pe termen scurt este un scop periculos, pentru că probabil am ajunge să avem un stat tot obez, hrănit din datorii mari care merg spre consum. Aş paria cu dl Dinu Patriciu 10% din averea mea contra 10% din averea sa. Asta dacă, Doamne fereşte, chiar ne apucăm să mărim datoria.

Eugen Istodor ia la întrebări Statul

Mihaela Creţu,

Secretar Primăria Mehadia, judeţ Caraş Severin

Care-s problemele specifice localităţii dvs.?

Bucuria noastră cea mare este castrul şi izvoarele termale. Natural sîntem dăruiţi de Dumnezeu, dar că nişte cetăţeni sînt certaţi cu legea, că pur şi simplu nu se pot abţine să facă rău, asta ţine de civilizaţia fiecăruia. Nu, nu, să ştiţi că sînt oameni civilizaţi aici în Mehadia. Nu mor cîinii cînd vor lupii. Bugetul localităţii nu poate să acopere suficient doleanţele tuturor, dar, cît avem, atît putem să dăm. Şi nu-mi vine nici mie să mă supăr, cînd ştiu că am un copil în siguranţă, că am o şcoală frumoasă unde merge, că parcul există şi mă pot plimba cînd se poate, că sînt prinsă la serviciu. Avem un liceu Stoica de la Haţeg, care este faima noastră. Sînt oameni care au ajuns mari în ţară, mulţi au plecat şi-n lume vremelnic, dar cu mult dor pentru Mehadia lor cea iubită şi pomenită de Rebreanu în cărţile dumnealui. Avem şi un ziar local şi ne place să ne mîndrim cu el fiindcă este oglinda noastră.

Vestea, periodic social-cultural, editat de Primăria comunei Mehadia şi societatea literar-artistică „Sorin Titel" din Banat, fondat de dl primar Iancu Păduraru şi de Nicolae Danciu Petniceanu. Oameni importanţi ai locului. Dînşii fac şi simpozionul locului unde aflăm cele mai recente descoperiri arheologice şi de bunăstare ale zonei Caraşului, centru milenar de cultură. Nu, nu sîntem, cum spun unii, doar o staţie PETROM. Nu, hotărît lucru.

PUBLICITATE

adevărul literar & artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

Coordonator: Marius CHIVU

Fotbalizarea

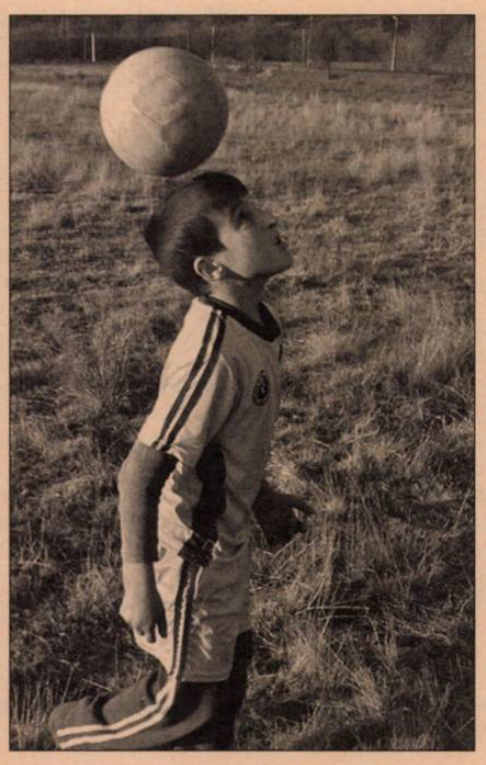

Texte şi opinii de:

● Claudiu BOLOZAN (blogger)
„Răvăşitoarea viaţă a suporterului Gică“

● Cristian GEAMBAŞU (jurnalist sportiv)
„Fotbalul e o diversiune veche de 150 de ani“

● Bogdan IANCU (antropolog)
„Romantism şi proba video“

● Mircea KIVU (sociolog)
„Trăiască vuvuzela liberă!“

● Mihaela MICHAILOV (critic de teatru)
„Uite, tati, golul!“

● Radu PARASCHIVESCU (scriitor)
„O poveste cu eroi şi bestii“

● Adrian RĂSPOPA (manager proiecte media)
„Fotbal, ce Dumnezeu!“

argument

Fotbalizarea barbară

DILEMA VECHE

Mai puneţi piciorul pe-o minge

Fotbalizarea

„Ideea de spectaculos pe care fotbalul a ales-o în ultimii ani are de-a face cu tehnicile de relatare, cu televiziunea, cu reluările, cu tipul de comentariu, cu articolele sportive din ziare ş.a. m.d., dar e ceva ce are de-a face şi cu însăşi natura jocului, cu tehnica sa, cu tipul de organizare. Dacă barbarii au nevoie de o potenţare a spectaculosului din gest, oare cum au ajuns la absurditatea de a elimina tocmai punctul cel mai spectaculos al acestui joc, şi anume talentul individual, ori chiar marca artistului, cu alte cuvinte a numărului 10?“ se întreabă Alessandro Baricco în celebrul său *Eseu despre mutaţie. Barbarii* (traducere de Dragoş Cojocaru, Editura Humanitas, 2009).

În încercarea sa de a descrie şi înţelege schimbările de mentalitate, percepţie şi ideal ale omului global („barbarul“), eseistul italian pune fotbalul alături de vin, muzică, literatură şi cinema printre „organismele“ afectate de mutaţiile culturale ale acestui secol. Teoria lui Baricco este că, în căutarea febrilă a experienţei, prin democratizarea şi multiplicarea ei, spiritualitatea fotbalului s-a dispersat, acest sport atît de popular nemaigenerînd sens decît la modul consumerist: „Meciul de duminică acum e şi luni, şi vineri, şi joi, şi în direct, şi înregistrat, şi numai fazele importante, pretutindeni. Ritul s-a multiplicat, iar sacrul s-a diluat.“

Întrebările ridicate de analiza lui Alessandro Baricco nu sînt puţine şi nici superflue. Ce mai asigură astăzi spectaculozitatea fotbalului, devenit o sursă importantă de capital financiar şi de imagine în economia globală? Ce ne mai place la/dintr-un meci (pe care, apropo, îl putem juca şi acasă pe propriul computer)? Care mai sînt resursele de „sacralitate“ şi geniu printre eroii în jambiere, aceşti zei de un sezon, două? Cînd la un Campionat Mondial se califică mai mult cu o duzină de echipe naţionale decît ar merita sau cînd în tribune nu se mai aud decît vuvuzelele, cît este sport, cît show şi cît business? Este echipa Germaniei cu Boateng, Gomez şi Podolsky o naţională globalizată? De fapt, la ce fel de fotbalizare sîntem martori? **(M. C.)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată
după 1 septembrie.

Mihaela MICHAILOV

Uite, tati, golul!

Mă uit la fotbal de cînd aveam şase ani. Tata m-a învăţat. „Mi-a predat“ subiectul cartonaşelor galben şi roşu, mi-a dezvăluit trucul faulturilor subtile, m-a făcut imună la strategia tăvălitului pe iarbă, mi-a exemplificat henţul, driblingul, mi-a creat tensiunea aşteptării unui meci şi m-a pregătit pentru spectacolul dublu: cel din „scena“ terenului şi cel din „sala“ tribunelor. N-am înţeles niciodată prea bine lecţia ofsaidului. Nici acum, de multe ori, nu mă prind. A fost sau n-a fost?

La şapte ani ştiam aproape pe dinafară componenţa echipei Steaua, cu care ţinea tatăl meu. Şi cînd alţi copii recitau prin vizite tot felul de versuri (ştiţi voi – tipul acela de vizită cînd trebuie să te ridici frumos şi să spui o poezie), eu înşiram numele jucătorilor de la Steaua. Eram fetiţa-fan Steaua, care nu rata nici un meci. Hobby-ul a crescut o dată cu mine şi astăzi, chiar dacă mai încurc numele jucătorilor, nu scap partidele importante. Şi dacă, totuşi, se-ntîmplă să le scap, îl sun pe tata.

Cu tata m-am uitat la Cupa Campionilor Europeni, cînd a apărat Ducadam patru lovituri de la 11 metri, cu tata am văzut meciul de pomină România-Argentina, cînd i-am bătut cu 3-2, şi de la tata am învăţat – deşi la vîrsta aceea nu conştientizam – ce-nseamnă solidaritatea de cursă lungă. Acea solidaritate care te transformă din fan temporar în fan de-o viaţă al unei echipe, care te fidelizează nu doar post-victorie, ci, mai

ales, post-înfrîngere, şi nu te face să-ţi schimbi opţiunea în funcţie de o ratare. Acea solidaritate care depăşeşte evenimentul – meciul propriu-zis – şi devine, dintr-un anumit punct de vedere, comportament-reflecţie asupra fenomenului – fotbalul.

Atitudinea jucătorilor şi atitudinea fanilor ţin de un comportament social care presupune o *cultură a reacţiei prompte şi solidare,* elaborată în timp. *Planul de învingător* lipseşte din tactica de acţiune a echipelor româneşti. Am senzaţia, de foarte multe ori cînd o echipă din România este egalată sau condusă de o echipă străină, că totul e pierdut. O resemnare mioritică se depune în gleznele jucătorilor, care aşteaptă fluierul oiţei. Din păcate, complexul culturii mici, de astă dată sportive, este vizibil.

Fotbalul este un *performance* public care mobilizează mase, generează dezbateri, activează reacţii emoţionale contradictorii. Este un spectacol politic, în sensul în care se desfăşoară în interiorul oraşului, al comunităţii pe care o provoacă să participe deopotrivă afectiv şi cerebral. Stadionul este un loc al negocierii puterii, al captării interesului şi tensiunii colective într-o desfăşurare de energii cu o dramaturgie foarte atent construită. Structurarea unei strategii, organizarea tactică a jocului, distribuţia evolutivă a rolurilor, ofensiva şi defensiva ţin de dramaturgia spectacolului din teren.

Performance-ul fotbalistic se desfăşoară într-un timp limitat – aici şi acum –, se înscrie în retorica evenimentului irepetabil prin conţinut, dar repetabil ca moment de producere, are în spate un antrenor-regizor, posibil jucător (în meciul Steaua – Barcelona – finala Cupei Campionilor Europeni – Iordănescu, antrenorul Stelei, a intrat pe teren ca jucător). Beneficiază de o trupă de jucători cu roluri prestabilite, dar, în acelaşi timp, interşanjabile, are o vulnerabilitate tipică spectacolului de teatru – accidentări, ratări –, intervine în timpul cursiv, în timpul cotidian printr-o ruptură, mizează pe spontaneitate, atenţie distributivă şi reacţie imediată. Are o perioadă de repetiţii – antrenamentul – şi de documentare – analiza strategiei echipei adverse. Şi mai are o componentă, dublu activată, pe care o regăsim în teatrul epic teoretizat de Brecht – arbitrul şi comentatorul – doi actori care iau distanţă faţă de convenţia pe care o analizează.

Recunoaştem în conceptul de *performance* fotbalistic tehnici şi metode care variază de la jocul minimalist, rece, cu profunzimi strategice, *brechtian* – al nemţilor, la jocul purcăretian, creator de imagini din driblinguri în serie – al argentinienilor sau al brazilienilor. Indiferent de stil, de fanatism sau *hooligan*-ism, fotbalul rămîne *performance*-ul politic contemporan prin excelenţă. Nu întîmplător, spaţiul lui de influenţă se află, în 2010, în orizontul discursului antidiscriminare – Africa.

P.S.: Dedic acest articol tatălui meu, cu care am văzut cele mai multe meciuri. Uite, tati, golul!

Mihaela Michailov *este critic de teatru.*

Claudiu BOLOZAN

Răvășitoarea viață a suporterului Gică

14 mai 1948, apare pe lume, în apropierea Pieţei Obor, micuţul Gică. Născut în aceeaşi zi cu legendara echipă a „alb-roşii“-lor, Dinamo Bucureşti, al cărui susţinător inexorabil va fi pînă la capătul vieţii, Gicuţă era pe cît de scund şi rotofei (motiv pentru care va fi respins de 32 de ori de la preselecţiile organizate de centrele de copii şi juniori), pe atît de pătimaş în cuget şi simţiri.

În 1951, toamna, pe cînd avea doar 3 anişori şi se juca (în nisip) de-a doctorul şi pacienta cu Lola, o vecină nimfetă cu 10 ani mai mare decît el, primeşte o minge de piele în moalele capului. Autorul acestui act barbar, nimeni altul decît Angelo Niculescu, viitorul selecţioner al tricolorilor, şutase cu sete peste tribunele joase, dar cochete ale stadionului din Ştefan cel Mare, inaugurat chiar în acea după-amiază de neuitat. Mînat de o profundă inspiraţie de moment, Gicuţu se hotărăşte să devină „cîine“ pînă la moarte şi dincolo de ea, indiferent de vreme şi vremuri, fie ele bune, fie ele rele.

1965, Stadionul 23 August, la doar cîteva luni după numirea tovarăşului Nicolae Ceauşescu ca secretar general al PCR, îl regăsim pe adolescentul Gică în tribunele defunctei arene. Venise să aplaude cît îl ţineau bojocii formidabila victorie a „cîinilor roşii“ asupra celebrei Internazionale Milano, echipă antrenată pe atunci de Helenio Herrera – părintele lui *catenaccio* („lacăt“ în limba lui Don Vito Corleone). Imediat după meci, tînărul nostru a abandonat cartea, la pagina 1079 *(Război şi pace,* volumul al IV-lea), din care obişnuia să citească înaintea emisiunii radiofonice „Fotbal minut cu minut“, şi a îmbrăţişat cariera de lăcătuş mecanic.

Iulie, 1969, Las Vegas, Elvis the King înregistrează „Suspicious Minds“, melodie care pur şi simplu îi va lua minţile lui Gică. Acesta din urmă se îmbracă din ce în ce mai extravagant şi evazat, în ciuda faptului că regimul socialist se dovedea tot mai închistat. Avea o predilecţie pentru cămăşile albe cu guler scrobit şi ciulit (cum va purta peste ani şi francezul lui United, Eric Cantona). În plus, concepe un dans al bucuriei, bazat pe mişcări lasciv-browniene din şolduri, care-i va aduce nenumăraţi scuipaţi din înaltul peluzelor pestriţe.

„Fiecare jucător are rolul lui
într-un meci de fotbal.
Cu toate astea, imprevizibilul
se întîmplă de fiecare dată.
Nu suport asta.
Această intensitate extremă.
Şi timpul. Cînd o decizie
poate fi luată într-o direcţie
sau alta. Şi sfîrşitul e inevitabil.
Şi va fi nedrept. Unii pierd.
Şi toţi arată la fel.
Oh, asta mă sperie!
Această extraordinară
disoluţie a biografiilor.“

HERTA MÜLLER

1970, Guadalajara, asistăm la prima mare decepţie din viaţa contorsionată şi vioaie a suporterului Gică, plecat cu mintea în Mexico, la Guadalajara. De fapt la a doua decepţie, din moment ce tocmai aflase că Luana, adică Raquel Welch din *One million years B.C.* – pe care el pusese ochii încă de la *Regele ritmului fierbinte,* unde juca, într-un rol secundar, ce-i drept, alături de însuşi Elvis Presley – era acum pe buzele tuturor îmbăloşaţilor.

1970, Guadalajara (bis), deci a doua sa decepţie se produce în timpul Cupei Mondiale mexicane, întîia (şi totodată cea dintîi ediţie transmisă la TV în culori) văzută în scunda şi minunata viaţă de microbist înfocat a Gicuţului. România, aflată în Groapa cu lei de la Guadalajara, pierde partida cu Anglia, învinge Cehoslovacia şi este înfrîntă de Brazilia lui Pelé. Frustrarea nemărginită care îl va măcina pe tînărul Gică multe nopţi la rînd era dată de inexplicabila absenţă a genialului Gicu Dobrin din echipă. Piteşteanul fusese ţinut pe tuşă de Angelo Niculescu, mai vechea cunoştinţă a suporterului, sub pretextul (frivol, de altfel) că jucătorul nu se adaptase condiţiilor climaterice.

Cu toate acestea, inimosul Gică găseşte resurse nebănuite să treacă peste nedreptul şi stînjenitorul episod din istoria fotbalului românesc, reuşind să ţină piept furtunilor multiplicate şi desfătărilor împuţinate care vor urma. Peste multe dintre ele sărim cu strîngere de inimă, din cauza spaţiului restrîns alocat, şi ratăm cu seninătate evenimente majore din biografia rocambolescă a fanaticului bucureştean (victoria lacrimogenă a dinamoviştilor cu Hamburger SV, eşecul cu FC Liverpool din semifinalele Cupei Campionilor, umilinţele înfricoşătoare cu „17 Nentori“ şi Knattspyrnufelag, tragedia unicului căpitan, Cătălin Hîldan, suprema aroganţă a rivalei din Ghencea, cîştigătoare a C.C.E. în 1986, Cupele Mondiale din 1990, 1994 şi 1998 şi cele cîteva Campionate Europene) şi ajungem în...

Iunie, 2010, (la) Mondialul african, unde Gicanul, acum în vîrstă de 62 de ani, şi-a transferat întreg capitalul de simpatie asupra gleznelor fine ale argentinienilor conduşi de Maradona. De Diego Armando se îndrăgostise iremediabil la Mondialul din '86 (Gică era căsătorit, nici nu-ncape vorbă, cu o vamaioată urîtă şi cam proastă; avea şi doi copii cu ea), cînd El Pibe d'Oro adusese de unul singur titlul suprem reprezentativei „Albiceleste“.

Sîmbătă, 3 iulie, 2010, în locuinţa sa modestă din Obor, Gică, echipat în tricoul cu numărul 10 purtat de Maradona şi Messi, este găsit înţepenit într-o poziţie nefirească de ofsaid (clar în afara jocului), avînd o vuvuzelă întreagă în cavitatea bucală. În urma autopsiei, medicii legişti au stabilit că decesul domnului Gică s-a produs la orele 18,44, la doar cîteva secunde după ce neamţul Miroslav Klose a marcat cel de-al patrulea gol în poarta „pumelor“, în sfertul de finală disputat la Cape Town.

Claudiu Bolozan *este jurnalist sportiv şi are blogul http://pantacruel.blogspot.com.*

DILEMA VECHE
Fotbalizarea

Florin DUMITRESCU

Arta picioarelor fericite

Dai cu piciorul într-o piatră sau într-o cutie goală de conserve: e poate un gunoi din grădină, ori poate un fleacuşteţ care-ţi stă în drum. Nu te învredniceşti să te apleci, nu-ţi foloseşti mîna pentru aşa un lucru de nimic. E de ajuns un şut şi ţi l-ai înlăturat dinainte. Dar... stai aşa: un şut cu vîrful sau cu latul? Sau îl salţi şi-l preiei cu şiretul? Deja cînd te pregăteşti să loveşti din nou, începe ţicneala! Şi dacă ai un tovarăş alături îndeajuns de maniac încît să-ţi paseze ori să vrea să te dribleze, gata: aţi intrat în Joc. În acea cîtime de secundă, totul basculează: extremităţile corpului îşi comută polaritatea; mînuieşti cu picioarele, gîndeşti cu creierul mic, sudul devine nord şi viceversa. Prin şut nu mai îndepărtezi o zgaibă, ci porneşti o urmărire, lansezi o ispravă, pîndeşti un *goal*.

Schimbi pietricica pe un şomoiog de cîrpe, schimbi şomoiogul pe o băşică şi băşica pe un balon profesional: principiul e acelaşi. E principiul polilor răsturnaţi, al picioarelor care iau locul mîinilor şi al capului care gîndeşte „cu picioarele". E principiul smintelii de a urmări ca o mîţă ghemul; principiul carnavalesc al josului care devine sus, al clovnului care devine rege şi al nimicului care devine tot. Este, prin excelenţă, regula jocului: prima regulă a celui mai iubit joc din lume.

Butadele despre cei *douăjdoi* de zărghiţi care aleargă după o singură minge pînă-şi dau sufletul nu sînt, în fond, chiar aşa deplasate, nici aşa răutăcioase cum par. O confirmă sutele, miile (sau milioanele, graţie televiziunii) de oameni cu nimic mai „normali", dispuşi să lase totul ca să le privească agonia. Iar simbologia mingii planetare pe care o saltă pe picior un inconştient copil divin (Destinul? Lumea? Zădărnicia? Toate laolaltă?) datează din vremuri prea vechi ca să fie doar o minciună balonată (şi chiar dacă ar fi, totuna)!

Şi apoi e arta! Poezia! Mult discutatul „romantism" al fotbalului! Dacă metrii poetici se cheamă *paşi*, iar capetele de vers - *picioare*, să ne amintim că figurile de stil sînt numite *tropi*, după cuvîntul grecesc care însemna salt, ţopăială, întorsătură... Încă de la primele Olimpiade, poezia şi performanţa sportivă s-au oglindit metaforic. De la Pindar pînă la „Belphegor" Cosaşu şi Fănuş Neagu, giumbuşlucurile fizice ale atleţilor au avîntat stilemele comentatorilor. Cu atît mai asimptotic entuziasmant, mai delirant extatic e fotbalul, arta picioarelor fericite, a superiorităţii membrelor zise inferioare, a propăşirii josului corporal. Lumînări, braziliene, marsilieze, paşi dubli, fente şi driblinguri dantelate – sînt tot atîtea prilejuri de uimire estetică directă, imediată, adresată copilului din noi. Dincolo de mişcări, sînt tehnicile şi tacticile. Deasupra lor – strategiile. Tropare întregi de scheme şi diagrame s-au întocmit în toată istoria fotbalului de performanţă. Copiii îmbătrîniţi au scornit dispute, calcule şi strategeme departe de sport.

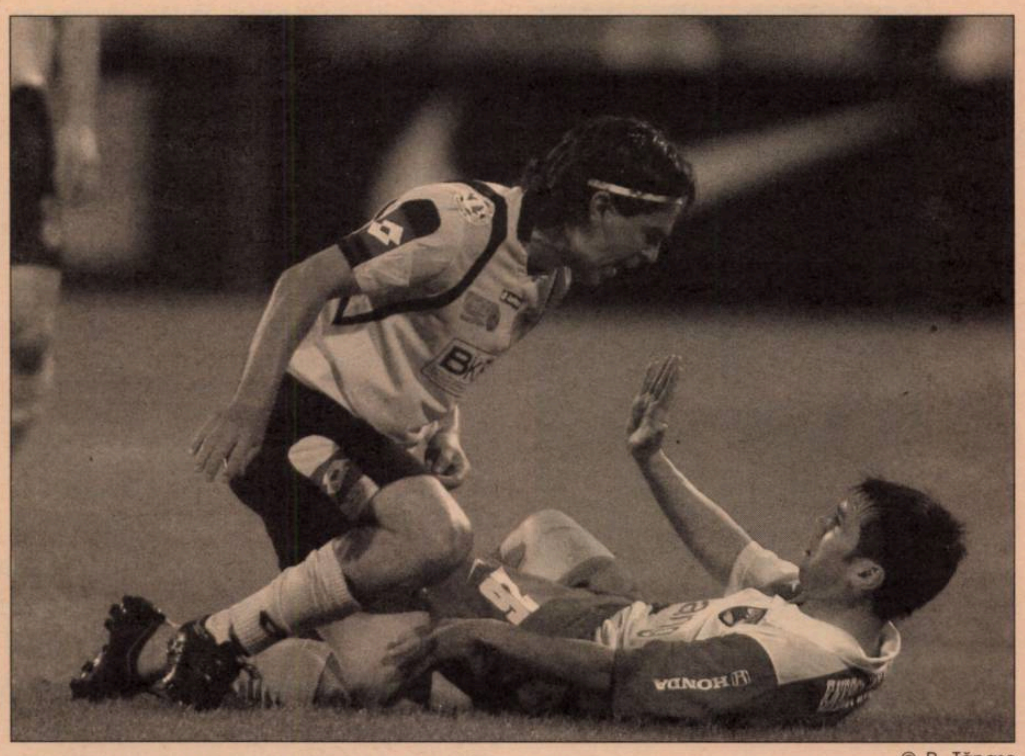
© P. Tănase

O reclamă din anii nouăzeci...

...cu care se lansa în acea vreme Bergenbier la cutie metalică (şi se cîrmea strategic imaginea brandului către aceea de susţinător al fotbalului românesc) arăta o gaşcă de muncitori care încingeau pe str. Quinet, la crepuscul, în parcarea goală, o miuţă înfocată. Totul pornea de la un şut şleampăt, „ars" de unul dintre ei într-un *can* turtit. Era de ajuns ca să se declanşeze un ditai meciul plin de pasiune şi implicare, filmat alert şi montat din scurt. A fost un rarisim caz de reclamă românească în care ambalajul era înfăţişat gata tocit de uz, degradat, înjosit (la propriu). Dar cît de glorios, de omeneşte simţit, era acel aspect de tablă şifonată pe care se întrevedea logoul cu munţi desenaţi şi litere semeţe!

Trecerea către sezoanele de *sponsorship* al naţionalei a curs pentru suporterii Bergenbier-ului la fel de frumos ca o fază de contraatac. Izbînzile echipei exponenţiale a românilor reflectau simbolic propăşirea naţiei în lume. Şi pare s-o facă – vai – şi acum, cînd forfetul „nostru" la Campionatul Mondial ne-a îngînat (sau ne-a prevestit?) depresia economică şi psihologică.

„Fotbaliştii naţionalei sînt elita fotbalistică homosexuală. Nu e nimic mai atractiv decît 11 fotbalişti care aleargă unul după altul, ca toată lumea să vadă dragostea lor bărbătească în plin extaz – şi chiar multiculturală, e minunat! Orice gay ar trebui să fie încîntat. Cred că dimensiunea orientării sexuale este suprimată în sport, şi există mulţi sportivi inhibaţi."

DANIEL COHN-BENDIT

Fotbalul e istorie concentrată;
este acţiunea destinului la dimensiunea percepţiei omeneşti;
este morală transpusă în coregrafie.

Un joc care s-a dovedit...

...mai mult decît un joc. E istorie concentrată; este acţiunea destinului la dimensiunea percepţiei omeneşti; este morală transpusă în coregrafie. Nimeni nu se mai mira că microbiştii români fac atîta metafizică pe urma isprăvilor naţionalei. Membrii ei sînt mai mult decît nişte sportivi cu paşaport românesc; ei ne sînt ambasadori, campioni, eşantioane reprezentative. Ei sînt totuna cu noi, în chintesenţă sinecdotică şi echipament Adidas. Destinul „României" la Campionate şi Cupe este o figură analogică pentru destinul României în Europa şi în lume. Politica alegorică comută în alegorie politică aproape de la sine: nedreptatea aroganţă a marilor puteri, împilarea arbitrajelor părtinitoare, Vestul potrivnic Estului, restul lumii potrivnic nouă – bieţi ciobănaşi condamnaţi de invidia cosmică... Iar dilematicii ştiu bine: prejudecata naşte realitate. „Restul îl facem noi", ori de cîte ori umplem străzile în extaz sau ne împăturim resemnaţi steagurile.

Pe de altă parte, totuşi, un joc e doar un joc. Dacă n-ar exista în el delectarea, dramul de plăcere pură şi inutilă, n-ar merita atîta suferinţă. Dacă sportivii nu şi-ar impune performanţa supraomenească a graţiei, a plutirii, nu li s-ar cere, la momentul pregătirii, eforturi atît de ascetice, atît de inumane. Mulţimea tînjeşte să întrevadă în salturile atletului ceva îngeresc... Miza etică e completată de gratuitatea estetică: premiem marcarea golurilor, dar iubim jocul „frumos", „poetic", „romantic".

Într-o astfel de strîmtoare dramatică, dintre *sportul hedonic* şi *sportul politic*, s-a găsit prins la sfîrşit de carieră cel mai bun fotbalist român, Gheorghe Hagi, cel numit Regele şi cerut de piaţa publică: „Hagi preşedinte! Hagi preşedinte!".

După cum observam, fotbalul dublează şi concentrează alegoric lumea şi viaţa; e drept, într-un mod ceva mai ambiguu, mai asemeni vieţii, mai puţin tezist decît *catch*-ul american (trînta „coregrafică" despicată de Roland Barthes şi destabilizată de Andy Kaufman ca o înscenare mitologică a luptei dintre bine şi rău). Campionatele vin şi se duc. Suporterii îşi dislocă ierarhiile. Arta rămîne.

Florin Dumitrescu *este publicitar, are blogul http://textier.ro şi a publicat recent volumul de poezie* Încîntece *(Editura Vinea, 2010).*

„Fotbalul are trei trăsături semnificative. Mai întîi, este atît individual, cît şi sociocolectiv. Personalitatea creatoare are un rol esenţial, dar ea trebuie totuşi să se mlădieze şi să se integreze într-un mic trib, într-o comunitate a jocului. Apoi, la un nivel încă mai filozofic, există în fotbal un anume echilibru foarte subtil între determinare cauzală (forţă şi tehnică, de pildă) şi imprevizibil, decizia spontană a aleatoriului. Totodată, succesul şi popularitatea globală a fotbalului se datoresc versiunii sale originale a democraţiei – poate fi jucat în condiţii dintre cele mai modeste, de către oameni dintre cei mai modeşti, oameni de toate vîrstele şi neamurile, fără echipament prea special; poate fi jucat la nivel profesional de mare sofisticare, dar poate fi jucat şi în mod pur amical... N-aş vrea să las la o parte erotismul acestui joc, ale cărui manevre viclene sau dure au toate un singur scop: actul orgasmic al pătrunderii şi înscrierii. Erotizarea aceasta se recunoaşte, sigur, în entuziasmul jucătorilor, dar este încă mult mai bine observabilă în reacţia spectatorilor, cuprinşi de nebunie pasionată, carnavalescă, eliberatoare."

(Virgil Nemoianu în „Fotbalul, globalismul şi societatea americană" din *Tradiţie şi libertate*, Editura Curtea Veche, 2001)

● La mijlocul anilor '70, un ziar din Hong Kong a publicat un material care afirma că fotbalul a fost inventat în China cu 3400 de ani î.Ch., aducînd drept mărturie cîteva inscripţii din timpul dinastiei Yin (1766-1122 î.Ch.), inscripţii care atestau o minge făcută din piele şi umplută cu păr de cal.

● Pe timpul faraonilor (2500-1500 î.Ch.), egiptenii practicau un joc cu mingea: picturile de la Beni-Hassan sînt o dovadă, iar descoperirile arheologice din Valea Nilului, o alta. Cea mai importantă este găsirea unei mingi în nişte morminte din apropierea Tebei.

● În 1890, la Arad, medicul stomatolog Iuliu Werner aduce de la Londra, unde-şi făcuse studiile, prima minge de fotbal în ţara noastră, precum şi regulile jocului.

(Mihai Ionescu, Mircea Tudoran, *Fotbal de la A la Z*, Editura Sport-Turism, 1984)

Radu PARASCHIVESCU

O poveste cu eroi și bestii

© P. Tănase

Ilunga Mwepu e un bărbat care, de cîteva decenii, lipeşte etichete una peste alta. „Congolez“ în loc de „zairez“, „antrenor“ în loc de „fundaş“, „protestatar“ în loc de „nepriceput“. Ştafeta identităţilor nu se opreşte. Asta dovedeşte că fotbalul e caruselul în care se învîrt, într-o furtunoasă devălmăşie, patimi, alianţe, destine răsucite, trădări, triumfuri şi complicităţi. Pentru Mwepu, viaţa s-a colorat într-un negru mat (cam ca pielea unui sclav tropical) la Cupa Mondială din RFG, în 1974, cînd Zairul a devenit prima ţară din Africa subsahariană care participa la un turneu final. În insectarul fotbalului, Mwepu a rămas pe post de gînganie candidă, de ageamiu care nu ştie jocul. De ce? Fiindcă a călcat cu crampoanele în strâchinile regulamentului. În meciul Brazilia-Zair din grupe, sud-americanii aveau de bătut o lovitură liberă şi se gîndeau ce schemă să aleagă. Fără să-l preocupe estetica şi logica meciului, Ilunga Mwepu a ieşit din zidul zairez şi a bubuit mingea dincolo de centrul terenului, alegîndu-se imediat cu un cartonaş galben. Publicul a rîs înduioşat, brazilienii au clătinat din cap, comentatorii au rămas cu vorbele în gît.

Ceea ce a părut atunci o formă spectaculoasă de ingenuitate a primit explicaţii după mulţi ani. Între timp, Mwepu se mutase dintr-o ţară care oricum îşi schimbase numele pe o insulă cu la fel de mult soare, dar cu mai puţini dictatori vindicativi decît Zairul: Malta. Antrenor secund la o echipă misterioasă, Athletics Girgenti, Mwepu a surîs distant şi a trecut, cu un reportofon în faţă, la deconstrucţia gestului din 1974. Lumea a aflat, cu ocazia asta, că la Cupa Mondială din 1974 citise greşit textul fiindcă nu i se livrase contextul. Zairul pierduse deja cu Scoţia (0-2) şi cu Iugoslavia (0-9). Un eşec la peste trei goluri în faţa Braziliei ar fi expediat naţionala Zairului în puşcărie, dacă nu cumva în faţa plutonului de execuţie. Faptul poate părea halucinant în Europa lui 2010, însă în Zairul lui Mobutu anormalul era monedă curentă. Ieşirea din zid era, în condiţiile astea, un act simbolic, în care iniţiaţii ar fi putut întrezări aluzia frondei. Ilunga Mwepu n-a vrut să-şi irite adversarul, ci să-şi povestească drama cu ajutorul mingii. Să atragă atenţia, prin comportamentul lui deraiat, asupra preşedintelui deraiat care-l aştepta acasă, gata să-l pedepsească pentru vina de-a nu fi avut vreo vină. „Rîdeţi, dar habar n-aveţi ce ne paşte. Vă duceţi acasă, mîncaţi şniţele, beţi vin, vă uitaţi la televizor şi vă mai amintiţi de noi doar ca pretext pentru un hohot. Noi, în schimb, nu ştim dacă mai apucăm săptămîna viitoare. Faceţi ceva, pentru Dumnezeu.“ Aşa arăta mesajul lui Mwepu, asta ar fi trebuit să priceapă lumea. Însă lumea nu era pregătită pentru decriptări de acest tip. Brazilienii au continuat jocul, spectatorii s-au şters la ochi, iar românii s-au înfiorat patriotic, căci arbitrul care-i arătase cartonaşul galben zairezului era Nicolae Rainea.

Fotbalul e o intersecţie fără priorităţi, un loc universal de rendez-vous.

Episodul de mai sus e unul din mia de exemple care explică fascinaţia fotbalului. Avem de-a face cu un sport care nu se mai rezumă de mult la clasamente şi scoruri. El nu are rigoarea inumană a gimnasticii, fluiditatea tenisului, coregrafia baschetului sau stupizenia înotului sincronic. Fotbalul e o intersecţie fără priorităţi, un loc universal de rendez-vous. Aici dau nas în nas eroi şi bestii, jigodii şi nobili, fantezişti şi politruci. Nici un alt sport nu are o asemenea forţă de-a produce eroi (sau antieroi) şi de a-i mitologiza. De ce? Din trei motive. Primul, cel tehnic, constă în simplitatea regulamentului. Al doilea, cel literar, e uşurinţa cu care se lasă povestit. Al treilea, cel afectiv, se leagă de felul cum cedăm formidabilei lui puteri de seducţie: din prima zi cînd ieşim la joacă. Dacă nu sînt bolnavi sau geniali, copiii bat mingea pe maidan, pe malul gîrlei sau în spatele blocului. Socializarea timpurie a băieţilor implică, obligatoriu şi aproape ritualic, meciul de fotbal. Microbul care pătrunde atunci în organism e de fapt un resort care ajută la retrăirea copilăriei. Dincolo de mize, sponsori şi marketing, mai presus de dragostea (fanatică sau nu) pentru o echipă, fotbalul e jocul care te readuce în lumea lipsei de griji şi te face să-ţi numeri altfel anii – să te crezi la 13, chiar dacă ai împlinit 80. De aceea fotbalul va fi iubit, cu toate decepţiile şi mizeriile lui. De aceea tragerea de timp se va bucura de alibiul tacticii, iar datul la gioale va fi tradus prin „combativitate“. Un sport de gentlemeni practicat de golani? Nici vorbă. O metaforă a vieţii? Ce clişeu! Churchill a spus despre democraţie că este „cea mai proastă formă de guvernămînt, cu excepţia tuturor celor care au mai fost încercate în decursul istoriei“. Fotbalul ar fi, atunci, cel mai nesuferit dintre sporturi, dar singurul în care se fac tatuaje pe inimă.

***Radu Paraschivescu** este scriitor.*

Mădălina ŞCHIOPU

Snobism, singurătate și caracatița Paul

scurtă revistă a presei

La cîteva luni după ce Franţa a cîştigat Campionatul Mondial de Fotbal în 1998, un francez se duce în Tibet, într-o mînăstire budistă izolată (la două zile distanţă de cel mai apropiat drum). Aici intră în vorbă cu un grup de călugări, care cunoşteau cîteva cuvinte în engleză. Cînd îl întreabă de unde este şi omul le răspunde, chipurile emaciate de nevoinţe ale ermiţilor se luminează: „France! World Cup! Zidane!“.

Theodore Dalrymple, scriitor, jurnalist şi medic psihiatru britanic, declară cu mîna pe inimă că povestea este adevărată, iar personajul principal este cumnatul lui francez. După istorisire, cuprinsă în articolul „Of Snobbery and Soccer“, apărut în *New English Review* la începutul lui iulie, Dalrymple explodează, iritat: „Gloria şi civilizaţia Franţei au fost astfel reduse la 11 oameni care – deşi cu succes şi, trebuie să admit, cu măiestrie – nu fac alteva decît să lovească o minge!“. Britanicul îşi asumă riscul, în plin Campionat Mondial sud-african, să devină un snob însingurat. Nebunia balonului rotund a atins deja cote, crede el, care pot fi incluse în categoria prostie eternă a speciei *homo sapiens*. Vrea să facă un pas înapoi din euforia cu accente de demenţă colectivă – temerară ambiţie, dacă au dat greş pînă şi călugării tibetani: „Pe tema fotbalului, sînt un snob. Nu detest jocul ca atare, accept că poate fi practicat cu profesionalism şi poate atinge chiar un anumit grad de frumuseţe, dar detest importanţa excesivă care îi este conferită de milioane, sute de milioane dintre semenii mei. Oricît aş încerca să-mi scot din minte gîndul că un astfel de entuziasm este o manifestare a prostiei omeneşti, nu reuşesc. Desigur, toţi sîntem snobi, într-o privinţă sau alta; important este să ne stăpînim şi să nu ne exprimăm snobismul la vedere, ca să nu-i ofensăm pe alţii. În consecinţă, sînt întotdeauna atent să-mi ascund dispreţul în privinţa entuziasmului fotbalistic cînd sînt faţă în faţă cu entuziaştii. Pe deasupra, dacă mi-aş dezvălui dispreţul, cred că unii ar fi în stare să mă lovească“.

„Cel mai grozav lucru la un gol este o-ul. Nu există limbă în lume care să celebreze golul folosind altă vocală... Cei care urlă vor să se bucure. Oricine încrie un gol vrea un sunet plăcut, rotund şi global, cu mulţi o. Există totuşi o naţiune în afara acestui cerc fermecat. Imaginaţi-vă un gol înscris, un goooooooal!!! şi un comentator francez care abia pronunţă: on a fait un but.“

DAGMAR LEOPOLD

Peste Ocean, perspectiva este complet diferită: microbistul american s-a săturat de singurătate şi vrea să vibreze la unison cu restul lumii. În privinţa fotbalului, excepţionalismul american înseamnă recluziune fără voie. „Mă simt ca un evreu de Crăciun“ – se plînge Daniel Gross, editorialist la *Newsweek*, în publicaţia online *Slate*, în lamentaţia „Singurătatea microbistului american“. E înconjurat de cunoscuţi, rude, colegi care nu sînt pasionaţi de sportul-rege; în cel mai bun caz, îşi dau copiii la *soccer* în şcoală, pentru că e mai puţin violent decît alte sporturi de echipă, dar, în general, nu le pasă de Campionatul Mondial. O dată la patru ani, nu mai găseşte calea de comunicare cu cei din jur. Cînd planeta discută faze de gol, ratări şi greşeli de arbitraj, chibiţul yankeu se refugiază, melancolic şi neînţeles, online. „Să urmăreşti echipa naţională a SUA la Campionatul Mondial înseamnă un efort solitar, parţial fiindcă fusul orar nu-ţi permite să vezi meciurile în împrejurări sociale. Ca să văd echipa americană în jocul de deschidere de la Cupa Mondială, în 2002, a trebuit să mă duc într-un Irish pub vizavi de apartamentul meu din New York, la 4 dimineaţa. Sîmbătă după-amiaza, voi fi la o întîlnire de familie, una la care, ştiu sigur, nimeni nu va vorbi despre scoruri şi confruntarea de epopee cu Anglia. Va trebui să înregistrez meciul şi să-l văd mai tîrziu, cel mai probabil singur. Cel puţin ştiu sigur că nici un cunoscut sau membru al familiei n-o să mă deranjeze cu telefoane, email-uri sau sms-uri în privinţa scorurilor şi ultimelor ştiri, aşa că măcar o să ascult meciurile la radio fără să fiu deranjat. Pe de altă parte, o să-mi închid fluxul de pe Twitter. Acum urmăresc pe Twitter doar cîţiva străini“.

Trecînd de la articole la ştiri scurte: marţi, 6 iulie, cînd caracatiţa germană Paul şi-a încercat puterea divinatorie pe marginea semifinalei Germania-Spania, cîteva televiziuni nemţeşti au transmis evenimentul în direct. Alte 20 de echipe de televiziune internaţionale au fost prezente la faţa locului, la acvariul din Oberhausen. „Oare am înnebunit? O caracatiţă profet? Cum pot nişte oameni în toată firea să se uite la aşa ceva? Asta e noua culme în materie de standarde jurnalistice?“ – se întreabă dalrymplian un cititor, la secţiunea comentarii, pe portalul american Huffington Post. „Nu fi snob – e apostrofat de altul. Ştiu că e ciudat, şi eu mă mir, dar e doar din patru în patru ani.“

Bogdan IANCU

Romantism și proba video

Domnule Sepp Blatter,

Am citit de curînd că unul dintre motivele pentru care militaţi împotriva folosirii probelor video în corectarea erorilor de arbitraj ţine de natura romantică a acestui sport: dacă pasăm tehnologiei responsabilitatea acestor decizii s-a dus naibii farmecul. Cum nu sînt un cunoscător al romantismului elveţian (există aşa ceva?), n-o să mă apuc să critic această perspectivă; ca un fost jucător mediocru de divizie C – juniori pentru aproape doi ani vă pot spune totuşi că altele sînt motivele care anesteziază pe zi ce trece organul romantic al fotbalului.

Aş începe cu din ce în ce mai rarele lovituri bătute formidabil de la distanţă prin, pe sub şi peste zid. Mă bucură faptul că şi cîţiva jurnalişti pe care-i apreciez au observat acest lucru. Generaţia mea a crescut pe muzica uralelor de la golurile lui Hagi, Koeman, Hassler, Matthäus, Papin, Romário, Stoichkov şi, un pic mai tîrziu, Del Piero, Djorkaeff, Rivaldo. Mingea catapultată prin acolade fulgerătoare în colţurile cele mai inaccesibile ale porţilor s-a cuminţit astăzi şi stă docilă în ramele unor pase date din prima, spectaculoase dar insuportabil de predictibile. În mod ciudat, echipa Japoniei a fost singura care a practicat cît de cît această lovitură la Campionatul Mondial din Africa de Sud. A mai fost un şut de la distanţă, acela care pentru cîteva zile v-a dat bătăi de cap, cel al lui Lampard, bomba aceea expediată sub transversală – exemplar rar pe care v-aţi decis să nu-l apăraţi de duşmani pentru că, da, nu v-a lăsat romantismul.

Ar mai fi jongleriile şi pasele şmechere (astăzi rarisime), date cu călcîiul – iar o să-l amintesc pe Hagi, poate şi pe Maradona, Van Basten, Romario, Stoichkov, Gascogne şi Rijkaard. Messi şi Cristiano Ronaldo în care stăteau speranţele unor nostalgici ca mine s-au risipit imediat după terminarea meciurilor din grupe. Să nu-mi scoateţi ochii cu cîteva reuşite izolate, cum am văzut în semifinala Olanda – Uruguay, ştim cu toţii că sînt nişte întîmplări fericite şi nu rodul unui program!

Dacă aş fi în locul dvs., preocupat de fotbal ca fenomen cultural cum vă ştiu, aş face tot posibilul ca apostolii FIFA să ţină predici şi seminarii internaţionale în care să îşi anunţe îngrijorarea pentru aceste pierderi. Ştiu nişte excentrici care le-ar putea declara la UNESCO parte din patrimoniul imaterial al omenirii. N-aş merge pînă acolo. E-adevărat, fotbalul a evoluat, se joacă şi astăzi poate la fel de spectaculos – vă uitaţi la Champions League? –, dar vă faceţi iluzii dacă credeţi că îl puteţi păstra şi romantic. Fotbalul a devenit în epoca Blatter tributar preciziei, iar dvs. vă chinuiţi să-i salvaţi poezia cu ajutorul nedreptăţii. Halal program!

Am mai auzit şi că aveţi un argument „antropologic“ (folosesc ghilimelele pentru că urmează o năzbîtie) împotriva probei video: oamenii iubesc fotbalul mai mult decît orice alt sport pentru că regulile jocului nu se schimbă. Mai întîi, dacă-mi permiteţi: zău? În ultimul deceniu au apărut posibilitatea celei de-a treia înlocuiri şi imposibilitatea de a mai pasa cu piciorul direct în braţele portarului. Vi se pare puţin? Vă pare rău? Iată că s-a putut. Dacă tot vă place să invocaţi antropologia ţin să vă spun că, deşi Elveţia nu duce lipsă de antropologi talentaţi, dvs. sînteţi un ageamiu. Antropologia ne învaţă, mai degrabă, că nici o cultură nu refuză împrumuturile şi aglutinările, pentru simplul motiv că ele sînt mecanisme necesare ale societăţilor vii.

„Mingea este întotdeauna în cea mai bună formă.“

SEPP HERBERGER

„Mingea este cea mai dezastruoasă invenţie omenească, fără a exclude roata.“

ROBERT MORLEY

Aveţi vreo idee cam cîte meciuri ar fi fost televiziunile dispuse să cumpere de la FIFA, dacă fotbalul s-ar mai fi jucat şi astăzi ca la începuturile sale, adică atunci cînd semăna perfect cu rugby-ul? Poate v-ar fi alinat faptul că aţi fost preşedintele simpatic al Federaţiei Sportului Anonim.

Vă mai plîngeţi şi că proba video ar fragmenta jocul. Ştiţi ceva? Măcar de-am avea atîtea şuturi de tip Lampard şi situaţii de poartă de tipul celei în care Tevez a marcat primul gol în poarta Mexicului cît să îl fragmenteze insuportabil! Tăvălirile alea interminabile atunci cînd propria echipa e în avantaj nu fragmentează jocul? Aveţi o soluţie la ele? Sau pentru că sînt teatru au şi ele de-a face cu romantismul şi antropologia?

Un coleg de la Muzeul Ţăranului îmi semnala zilele trecute un paradox foarte interesant – în epoca Blatter, fotbalul a devenit parte esenţială a televiziunii contemporane, element inevitabil din calea oricărei telecomenzi şi, cu toate astea, dvs. refuzaţi proba video! Noi, ăştia care n-am avut bani să mergem în Africa de Sud să ascultăm vuvuzelele frăgezind timpanele, dar care umplem cu generozitate de dincolo de ecran, prin mecanismele care vă sînt atît de cunoscute ale consumului de publicitate, conturile instituţiei pe care o conduceţi, am văzut două meciuri diferite de ale dvs. într-o singură zi. Fără să fiu suporter al Angliei, ci doar un fost jucător netalentat de serie C – juniori, dar astăzi un chibiţ profesionist, vă spun că golul lui Lampard ar fi scos din amorţeală un sport pe care l-aţi lăsat pradă tiraniei vuvuzelelor de dragul diversităţii culturale de monolit.

Dle Blatter, ca să n-o mai lungim, dimensiunea elveţiană a fiinţei dvs. nu are o disonanţă cognitivă cînd spuneţi că erorile au de-a face cu romantismul? Golul anulat lui Lampard şi non-golul lui Tevez v-au inspirat vreun rondel, vreo serenadă, ceva?

***Bogdan Iancu** este antropolog şi are blogul http://micutisme.blogspot.com.*

Adrian RĂSPOPA

Fotbal, ce Dumnezeu!

„dueluri... pline de întoarceri de situaţie neaşteptate şi chiar adevărate miracole. Şi cine nu vrea să fie făcător de minuni, fie şi doar pentru 90 de minute?“
(Tofik Bakhramov, arbitru de linie)

Cine iubeşte arbitrii de fotbal? Nimeni. Tot ce pot spera e să fie ignoraţi, să nu li se observe existenţa. Unii spun chiar că aceasta este definiţia unui arbitru bun. Însă, de cele mai multe ori, ei ies în evidenţă din cauza legii propagate de Sepp Blatter – imperfecţiunea ca definiţie a umanului. Sînt oameni şi greşesc. O argumentaţie valabilă, dar numai atunci cînd verbul „a greşi“ depăşeşte semantica restrînsă a competenţelor tehnice privind jocul de fotbal.

Circulă tot soiul de bancuri despre arbitri. De la incompetenţă (un tînăr e invitat de prietenii săi să li se alăture în demersul de a înfiinţa o echipă de fotbal, dar se vede nevoit să decline, pe motiv că nu ştie nimic despre sport; i se pune în vedere imediat că, în acest caz, e perfect ca arbitru), pînă la incorectitudine şi venalitate (un arbitru, ajuns la Poarta Raiului, e întrebat de Sfîntul Petru dacă a făcut vreodată o faptă rea; arbitrul răspunde că era central într-un meci şi, la 1-0, în ultimul minut de joc, a dat un penalty inexistent pentru echipa condusă. Întrebat cînd a fost asta, cavalerul fluierului murmură că în urmă cu aproximativ 35 de secunde). De ce au arbitrii o reputaţie atît de sulfuroasă? Simplu. Din lipsă de credibilitate şi dintr-o neadecvare de model argumentativ. Cum am ceva spaţiu o să extind.

Arbitrii sînt parte a unei suprastructuri privilegiate numite fotbal. Care e modelul? Cînd afirmă că fotbalul e religie, aforistul intuieşte exact *pattern*-ul de construcţie a fenomenului. E acelaşi tip de suprastructură ca şi biserica. Una *„for the love of God“*, cealaltă *„for the love of the game“*. Arbitrii, funcţionînd pe un mandat impus de un papă al fotbalului, sînt inchizitori moderni, cu atribuţii de monitorizare şi de asigurare a dreptei credinţe, cu componentă corectivă pe palierul ispitei întru păcat şi punitivă la nivel de porniri eretice. El poate să te excomunice din joc de nu te vezi şi să te afurisească la buzunar de să simţi. E inchizitorul Fotbalului, gata să îndrepte acolo unde evanghelişti ca, să zicem, Anghel Iordănescu n-au reuşit întru totul.

De ce poate el să facă asta? Iarăşi simplu. E în sistem. Pentru că îndeplineşte imperativul ontologic impus de papă: e exponenţial pentru ceea ce poate fi un om („Arbitrajul trebuie să rămînă uman“ – citat aproximativ din Sepp Blatter). Mai nimic din ce e uman nu-i e necunoscut. De aceea, poate că şi în acest caz e mai bine să iei în calcul ceea ce spune arbitrul, nu ceea ce face arbitrul. Arbitrul se adaptează perfect la ambele lumi în care trăieşte. Îşi practică meseria liberală de zi cu zi într-o lume modernă, secular, fundamentată pe principii solide ale raţiunii, ale logicii argumentaţiei şi ale dreptăţii. Intră apoi, cînd Fotbalul îl cheamă, în catedrala sa şi trece automat în alt mod: cel de împărţitor medieval de dreptate. Dreptatea e la el şi ce decide e final. E recomandat să nu-l înfrunţi sau să-l sfidezi. Vei fi ars cu roşu, cu tot tacîmul.

„Ce meci! Arbitrul purta ochelari peste lentilele de contact.“

MIKE HARDING

„Partea proastă cu arbitrii e că nu-i interesează cine cîştigă.“

TOM CANTERBURY

Aici intervine incompatibilitatea de model argumentativ. Ca cetăţean al lumii pluraliste şi libere nu poţi să nu observi modelul represiv, injust şi fără drept de recurs, pe care biserica Fotbalului îl propagă. Cînd laşi totul la cheremul falibilităţii umane, cînd refuzi sistematic sprijinul celuilalt model argumentativ (factualul certificat prin martorul tehnologic), nu te poţi aştepta ca publicul să intre pur şi simplu într-o stază mistică şi să te urmeze. Instituţia Fotbalului trebuie să încerce să vină în secolul XXI. Instituţia ce guvernează Fotbalul trebuie să satisfacă, pe lîngă nevoia estetică a enoriaşului, şi nevoia de justiţie şi credibilitate. În lumea contemporană acestea nu mai pot fi tratate ca un lux, ci ca un dat de bază, un *default*. Ele pot fi asigurate simplu, printr-un suport modern, tehnologic, care să preia din presiunea deciziei de pe umerii arbitrului. Cu asta vine automat – sună ironic în context – şi umanizarea sa. Actualmente, ei sînt decredibilizaţi (demonizaţi) de un sistem anacronic, care nu acceptă tehnologia decît selectiv, în scopuri punitive (folosirea probei video post-factum, pentru pedepsirea păcătosului. Cu atac clar la umanitatea arbitrajului). Nebănuite sînt căile tale, Blatter!

P.S.: Citesc că, sub presiunea celor întîmplate la Mondialul sud-african, Sepp Blatter a devenit disponibil pentru discuţii legate de introducerea probei video pe viitor. Începe să înţeleagă probabil că e încă prea devreme pentru ca secolul XXI să fie religios sau să nu fie deloc.

***Adrian Răspopa** este manager de proiecte media şi are blogul http://staiconcret.blogspot.com.*

Mircea KIVU

Trăiască vuvuzela liberă!

Sportul a apărut ca o nevoie de confruntare simbolică, atunci cînd indivizi sau grupuri au simţit nevoia de a-şi dovedi reciproc supremaţia fără a se distruge fizic. De la început, în jurul sportului a existat publicul, cu rolul său ambiguu de judecător şi părtaş al întrecerii. Nu cred să fi existat vreodată întreceri sportive fără spectatori, şi nu mi le pot imagina (miuţele din curtea blocului sînt doar simulări). Aceştia s-au identificat de la bun început cu sportivii, şi-au apropriat victoriile sau înfrîngerile acestora ca motive de mîndrie sau ruşine – prin interpuşi.

Popularitatea întrecerilor sportive se datorează posibilităţii pe care o oferă spectatorilor de a se transforma în suporteri. Dacă triburile îşi derivă coeziunea din valori concrete (nevoia de a-şi procura hrana vînînd în grupuri, de a-şi apăra bunurile de duşmani), tribalismul cluburilor sportive are în centru o valoare strict simbolică – echipa. Tribul a devenit, din mijloc, scop. Fanii, galeriile satisfac nevoia indivizilor de a se şti *împreună*. Societatea contemporană, dominată de individualism, oferă tot mai puţine prilejuri de coagulare în jurul unor ţeluri comune.

Galeriile marilor cluburi nu se înfruntă în sîngeroase lupte de stradă pentru că ar avea ceva de împărţit. Faultul comis de un jucător advers, nedreptatea reală sau pretinsă venită din partea unui arbitru sînt doar pretexte de înfruntare (mai întîi vocală, apoi fizică) a galeriilor. De cele mai multe ori, ele se caută înaintea meciurilor, în afara stadioanelor, îşi dau întîlnire în locuri în care forţele de ordine nu pot împiedica ciomăgeala, aidoma duelurilor din alte secole.

„Fotbalul nu este război,
ci mai degrabă
un joc de război ritualizat,
ale cărui canale absorb
potenţialul agresiv colectiv
din întreaga lume.
Este perfecta transformare
a unei bătălii mortale
într-una colorată şi plăcută.
Echipele trag cu mingea de piele
şi victimele se ridică din nou.
Chiar şi huliganii violenţi mor
gradual.“

ROBERT SCHINDEL

Nu e întîmplător că mulţi dintre membrii galeriilor cluburilor de fotbal (aşa-zişii *ultras*) au adesea manifestări rasiste, şovine, că alimentează, din ce în ce mai des, mişcările de extremă dreaptă. În Marea Britanie, la sfîrşitul anilor ’70, Frontul Naţional era extrem de activ în rîndul suporterilor de la Chelsea, Arsenal şi West Ham. În 2006, luptele de stradă din Ungaria au fost alimentate de fanii clubului Ferencvárosi. Exemplele pot continua, fiind motiv de îngrijorare şi în Cehia. Esenţa tribalismului constă în negarea oricăror valori externe grupului.

Sunetul ei de perpetuă alarmă anihilează orice individualitate.

Cînd mai-marii fotbalului au decis, într-un efort de ipocrită democratizare, să organizeze un Campionat Mondial în Africa, continentul care a dat mari fotbalişti, dar numai mediocre echipe, nu a luat în calcul faptul că se va muta pe terenul propriu al tribalismului genuin. Spectatorii africani, neavînd mare lucru de sperat din partea propriilor echipe, şi-au identificat adversarul în *establishment*-ul fanilor marilor cluburi. Pentru zona culturii occidentale, stadionul este locul manifestării libere a sentimentelor, fie ele de bucurie sau deznădejde. Această libertate a fost, între timp, organizată. Corurile îndelung antrenate, scandările în ritmuri bine puse la punct, coregrafia galeriilor de veche tradiţie nu spuneau mare lucru spectatorilor locali. Ei au instaurat pe stadion haosul total, prin intermediul vuvuzelei. Sunetul ei de perpetuă alarmă anihilează orice individualitate, orice element sonor distinctiv, desfiinţează toate regulile cunoscute. Fluierele arbitrilor, comenzile antrenorilor, apelurile coechipierilor sînt anihilate odată cu scandările galeriilor.

Aşa cum în îndepărtatul *Deep South* al Americii, la sfîrşitul secolului al XIX-lea, negrii care nu reuşeau să intoneze gamele clasice au inventat notele alterate, care aveau să constituie armonica specifică bluesului de azi, vuvuzelele din Africa de Sud au instaurat o nouă ordine a stadioanelor. Evident, au apărut proteste, s-a cerut interzicerea infamelor trompete, sunetiştii marilor televiziuni au încercat să le estompeze în fundalul transmisiilor destinate urechilor delicate ale telespectatorilor obişnuiţi doar cu un fel de dezordine, scutierii sînt pregătiţi să intervină.

Totul e în zadar – nimic nu mai poate opri marşul triumfal al vuvuzelei. Le vom auzi de mîine pe toate stadioanele lumii, în pieţele publice, în talk-showuri, în restaurantele de lux, în dezbaterile parlamentare, în amfiteatrele universităţilor, în cimitire şi saloane de înfrumuseţare. Viitorul e vuvuzelizant, n-are rost să ne opunem.

***Mircea Kivu** este sociolog.*

Cristian PĂTRĂŞCONIU

Ei bine, nu e chiar aşa!

La fotbal şi la politică se pricepe toată lumea! Deşi formula pretinde că explică foarte multe (şi cu privire la fotbal, şi la politică!), în realitate – precum se vede tot mai clar! – ea explică tot mai puţin.

Ediţia africană a Campionatului Mondial de Fotbal nu este una strălucită. La ora la care scriu aceste rînduri încă nu s-au jucat semifinalele, dar adevărul incontestabil că în primele patru echipe din lume au ajuns, pe un teritoriu neeuropean, trei echipe de pe Vechiul Continent (una sigur e în finală!) echivalează cu un argument suplimentar în sprijinul ideii că nu avem un turneu final ieşit din comun sub aspect spectacular. Spectaculozitatea nu e sau, pentru cine e, nu trebuie să fie mereu ţinta supremă în fotbal, aşa încît a rămîne doar la a constata modestia (poate normalitatea?) actualului CM în materie de explozii, artificii, trucuri, fente nu ajută foarte mult.

Cînd joci sus – or, un turneu final de Campionat Mondial înseamnă, fără dubiu, „sus“, dacă nu chiar „cel mai sus“ în fotbal! – performanţa nu măsoară doar spectaculozitatea şi, uneori, abia la urmă spectaculozitatea. Performanţa înseamnă rigoare, eficienţă, organizare, tactică, strategie, echipă, insistenţă. Toate fără pauze, fără ezitări foarte mari, ideal dacă se poate într-un registru *full-time*. Cam de pe aici ar fi de căutat o zonă de intersecţie sigură şi sănătoasă între fotbal şi politică şi, mă grăbesc să adaug, cine poate vedea asta nu înseamnă că se pricepe la fotbal sau la politică, ori şi la una şi la alta. E pur şi simplu o chestiune de bun-simţ şi de privire nebruiată să vezi aşa ceva.

Sigur, pe de altă parte, că putem găsi şi alte intersecţii între fotbal şi politică, iar multe dintre ele ţin de o formulă mai degrabă nefastă, cînd nu de-a dreptul toxică. Poate că îmi fac prea multe iluzii, dar pentru stîngiştii noştri cool, pentru unii dintre colegii mei de generaţie (pentru cei care cred că limitele lumilor pe care le-au dat regimurile comuniste sînt limitele gîndirii lor!), găsesc că prezenţa la acest turneu final a echipei Coreei de Nord ar putea fi pilduitoare. Nu mă refer la jocul în sine al acestei echipe – un joc cel mai adesea slab, încrîncenat, pedepsit prompt şi „capitalist“ de o necruţătoare Portugalie! – ci la poveştile care au circulat în „centura auxiliară“ pe care a adus-o cu sine această prezenţă inclusiv ideologică la Campionatul Mondial de Fotbal. Mi-aş dori ca dezertările în lumea capitalistă a mai multor jucători nord-coreeni să nu fie „citite“ ca nişte răpiri ale capitalismului sălbatic şi, de asemenea, m-aş bucura dacă toţi jucătorii care se vor fi reîntors în Coreea de Nord după acest CM vor mai apuca să joace fotbal şi nu îşi vor consuma tinereţea în vreo mină de cărbuni, într-un fel de Gulag cu totul altfel decît „Gulagul consumerist“.

Revin: fără mult spectacol (cel puţin pînă în semifinale), fără unu-doi-trei jucători care să se fi ridicat orbitor deasupra tuturor celorlalţi, actualul CM de fotbal lasă, totuşi, ceva tonic şi serios în urmă: ideea că performanţa se construieşte cu atenţie, cu rigoare, cu judecată şi – mă scuzaţi că folosesc acest cuvînt care nu place multora, dar care e inevitabil în economia acestui text – cu muncă. Parafrazînd formula care încearcă să lege ca un fir roşu acest text – la fotbal şi la politică se uită mult lumea, dar nu se pricepe oricine. Fotbalul şi politica sînt fenomene de masă – ambele, în felul lor, ajung să fie, uneori, chiar religii de masă. Dar e o diferenţă mare între a le privi şi a le face. Şi, pe de altă parte, e uneori o diferenţă la fel de mare între a le face bine şi a le face doar sub impulsul inspiraţiei şi sub *diktat*-ul talentului. Aici e, încă o dată, de căutat şi de găsit la acest turneu final partea bună a fotbalului – dă în spate, în chip igienic, o poveste care ameninţă să fie mult mai mult decît merită să fie. Şi în fotbal, ca şi în politică, ca şi în economie am fost îmboldiţi şi seduşi să consumăm mai mult decît putem produce. Acum a venit vremea scadenţei. O scadenţă care e doar uşor inconfortabilă în sport şi care rămîne foarte dureroasă în politică şi în economie.

Întrucît, fotbalistic vorbind, după Campionatul Mondial ne vom întoarce la Campionatul Naţional (nici anul ăsta nu vom conta cine ştie ce în Cupele Europene – aşa că e bine să nu ne facem iluzii, pentru a evita să avem deziluzii!) închei formulînd o observaţie şi, după ea, o proiecţie. Observaţia: aţi băgat de seamă cît de dramatic s-a redus prezenţa oamenilor politici la meciurile de fotbal româneşti în ultimii ani? Acest (aproape) divorţ între politicieni şi fenomenul sportiv vorbeşte, deloc măgulitor, despre eşecul şi al unora, şi al altora – şi al sportivilor români, şi al politicienilor români! Proiecţie: nici în viitorul imediat şi mediu situaţia rezumată în frazele de mai înainte, mă tem, nu va suferi o corecţie majoră şi în sens optimist.

***Cristian Pătrăşconiu** este jurnalist.*

„Fotbalul e o diversiune veche de 150 de ani“

interviu cu Cristian GEAMBAȘU

De ce este fotbalul un sport aşa popular?

Pentru că e accesibil. Şi celor care îl practică, şi celor care îl privesc. Fotbalul este şi pîine, şi circ, dar mai este şi altceva. E doza de frumos pe care o gustă oricine mai crede că binele învinge mereu. De aceea, sfîrşitul popularităţii fotbalului ar putea veni tocmai din senzaţia că jocurile sînt făcute dinainte. Cîştigă cine trebuie, nu neapărat cine merită.

În mod ideal, cum ar arăta echipa care să merite cîştigarea unui meci?

Generoasă, spectaculoasă, frumoasă în formă şi în conţinut. 11 oameni uniţi în jurul unei idei, disciplinaţi, dispuşi să facă şi muncă brută, dar capabili să fie şi solişti cînd situaţia o cere. O echipă de domni altruişti, dominaţi de spiritul fairplay-ului. Un grup unit, cum îi place lui Răzvan Lucescu să spună. Numai că în lumea reală nu există aşa ceva.

A devenit fotbalul mai mult show decît sport?

Fotbalul a devenit o întreprindere al cărei obiect de activitate este show-ul. Această întreprindere este sabotată de *mourinhieni*, o specie de indivizi pe care îi interesează doar să cîştige. De partea spectacolului lucrează tehnologia care fabrică mingi Jabulani şi vuvuzele. Primele tîmpesc portarii, celelalte spală creierul publicului.

Este asta un fel de a spune că, prins între competitivitate şi show, fotbalul ajunge să dăuneze?

Fotbalul dăunează doar cînd e consumat în exces şi cînd din vehicul de divertisment se transformă în ocupaţie ori în hobby care substituie serviciul stabil.

Ar fi trebuit vuvuzelele interzise? S-a scris enorm pe acest subiect...

Orice e interzis devine mai atractiv. Vuvuzelele sînt un dat. Golul acela din pîlnie nu reprezintă golul din fotbal, ci golul din noi. E zumzetul vidului din minţile unora. Ne vom obişnui cu vuvuzelele, care probabil vor deveni parte din zgomotul stadioanelor. Sînt convins că suporterii români de-abia aşteaptă să le testeze pe creierii proprii şi pe ai celorlalţi în noul campionat.

Apropo de Mourinho, evocat mai devreme sub forma unui substantiv comun, ce naţională credeţi că i s-ar potrivi?

Ştiu ce naţională nu ar putea antrena: România. Noi sîntem mai tehnici şi mai talentaţi decît brazilienii şi argentinienii la un loc. Mi-ar plăcea să-l văd pe Mourinho încercînd să-i facă pe nord-coreeni o echipă care trage la titlul mondial.

© C. Preda

Cristian Geambaşu *(n. 1960) este absolvent al Facultăţii de Mecanică din cadrul Institutului Politehnic din Bucureşti. A debutat în presă în anul 1990 în* Gazeta Sporturilor *şi la revista* Fotbal. *A lucrat în echipa care a fondat publicaţiile* Sportul românesc, *apoi* Prosport, *aceeaşi care a lansat noua serie a* Gazetei Sporturilor. *A colaborat la emisiunile TV* Procesul etapei *de la PRO TV,* Recursul etapei *de la Antena 1 şi este invitat permanent la GSP TV. A primit Premiul pentru Scriitură sportivă al Fundaţiei PRO în 2000 şi Premiul „Ioan Chirilă“ în 2007. A publicat volumul de publicistică* Dincolo de scor. Despre emoţia din spatele tabelei *(Editura Polirom, 2007).*

„Onoarea, orgoliul, fair play-ul şi alte noţiuni abstracte“

Este astăzi scorul mai presus de joc? Ce a făcut ca media de goluri pe meci de Campionat Mondial să scadă în timp?

Tactica ucide spectacolul, tehnica jucătorilor îl poate învia. Scorul devine neimportant în momentele de graţie, adică exact atunci cînd într-un meci decisiv se întîmplă ceva dincolo de logică. Liverpool a întors finala Champions League cu AC Milan de la 0-3 cu o furie care nu avea nici o legătură cu realitatea tabelei.

Apropo de tehnica jucătorilor, acest Mondial mi se pare că a excelat prin absenţa driblingurilor memorabile şi a golurilor din lovituri libere. Ce s-a întîmplat: li s-a interzis din punct de vedere tactic?

Există şi bariere impuse de sistem. Dar sistemul funcţionează şi raportîndu-se la calitatea jucătorilor. Messi a driblat în gol şi n-a dat gol, Torres la fel, idem Cristiano Ronaldo. A fost un Mondial al hărniciei, al cărătorilor de piane, nu al pianiştilor. În materie de lovituri libere, mitul Jabulani s-a dovedit fals. Mingea pare să fie mai proastă decît suratele din trecut. Are calităţile şi defectele unei bune mingi de fotbal pe plajă.

Mie mi se pare că au dispărut şi nebunii sau clovnii care făceau altădată savoarea unor meciuri la Mondiale: Gascogne, Higuita, Chilavert...

Da, le-au luat locul nişte băieţi nervoşi, care scuipă cu o frecvenţă de pistol AKM. Locul nebunilor şi al romanticilor este uzurpat de duri cu priviri narcotice – ca John Terry – care, dacă nu ar fi jucat fotbal, ar fi fost traficanţi de droguri. Ceea ce şi sînt uneori în timpul liber.

Cînd se bagă (şi se scot) atîţia bani din fotbal, mai e loc de meciuri „politice“?

Tocmai pentru că la mijloc sînt atîţia bani, e loc pentru meciuri „politice“ sau strategice. E vorba despre interesul reciproc ca o partidă să se termine la un scor convenabil şi unora, şi altora. În acest punct sucombă cavalerismul, onoarea, orgoliul, fair play-ul şi alte noţiuni abstracte.

Unii ar putea spune că sînteţi prea pesimist... V-a trecut prin cap să vă lăsaţi de comentat fotbalul?

Mi-au trecut multe prin cap, dar nu să încetez să comentez fotbalul. Îmi place, oricît de detestabil ar fi şi oricîte defecte ar avea. Nu mă influenţează nici cei care ne privesc superior pe noi, cei care consumăm şi comentăm fotbalul. Iar pesimismul de care vorbeşti este o terapie prin care cred că îmi asigur igiena mentală. În numele dragostei pentru fotbal nu sînt dispus să înghit toate hapurile.

Revenind, cînd ziceam meciuri „politice“, mă gîndeam la confruntări gen Anglia – Argentina, SUA – Iran ş.a. Ce se va întîmpla dacă, într-o zi, va cîştiga Mondialul o naţională islamică?

Al-Qaeda va spune că este o victorie împotriva sionismului şi a imperialismului american, iar Ahmadinejad va da semnalul îmbunătăţirii relaţiei cu Israelul transferîndu-l pe Iosif Benayoun. La Mecca va fi construită noua Maracana. Dar acea zi e departe.

S-a scris că fotbalul ar putea fi o diversiune de la problemele lumii: climă, război, petrol etc. Este verosimil / absurd / posibil?

Da, e opium pentru popoare! Nu prea mai ţine cu religia, încercăm cu fotbalul. E opium, ca şi muzica, la fel ca şi teatrul. Toate ne vin de la parşivii ăia de englezi. Aiureli! Ştii ce, fotbalul e o diversiune veche de vreo 150 de ani, care continuă să atragă. Sînt foarte curios dacă tema încălzirii globale va mai însemna ceva peste 10 ani.

Acum, cînd echipele naţionale au jucători naturalizaţi şi antrenori străini, ce relevanţă mai are o „naţională“?

Naţionalele au devenit instituţii goale de conţinut. Pierderea identităţii naţionale se face în numele respectării diversităţii, al nediscriminării, al dreptului la şanse egale. E corect politic, dar se aplică în mod absurd unei entităţii care reprezintă tocmai o comunitate închisă din punct de vedere etnic, religios şi cultural.

Aşa era odată, dar de ce fotbalul, care e parte din cultura populară, n-ar ţine pasul cu vremurile astea globale?

Ar putea ţine pasul cu vremurile dacă ar renunţa la instituţia naţionalei, pe care ar declara-o desuetă.

Ar putea marile echipe de club europene să învingă azi naţionalele prezente la un Mondial?

O, da, mi-e şi frică să mă gîndesc cu ce scor s-ar termina un meci Barcelona – Franţa. Sau Manchester – Italia.

Ce faceţi cînd nu urmăriţi / comentaţi fotbal?

Încerc să mă comport normal. Mai stau cu familia, mai ies cu prietenii, mai văd un film, mai citesc o carte. Nici nu ştiu dacă e normal să faci toate astea, mă gîndesc că e demodat. A, şi mai e ceva! Urmăresc buletinul meteo. E singurul lucru pe care îl mai pot vedea la televiziunile de ştiri.

a consemnat Marius CHIVU

PUBLICITATE

Există copilărie fără fotbal?

Am adresat întrebarea din titlu cîtorva scriitori din generaţii diferite.

© M. Chivu

Matei FLORIAN

Aşa, din ce-mi amintesc eu, Tom Sawyer n-a jucat prea mult fotbal la viaţa lui. Rahan aproape sigur n-a jucat şi nici pe Nică a lui Ştefan a Petrii nu l-am auzit să sufle o vorbă despre asta. Bine, bănuiala mea e că pe Nică nu prea îl lăsa Ştefan a Petrii să se joace, de cînd cu povestea aia cu caprele Irinucăi, aşa că hai să zic că nu se pune. Rahan nu se pune nici el, că n-a avut cine ştie ce copilărie, aşa că nu rămîne decît Tom Sawyer. Partea proastă cu Tom Sawyer e că n-a văzut blocurile în viaţa lui şi nici n-a prins anii '80 în România. Deci, pe cuvîntul meu, din toate blocurile pe la care am fost în anii '80 în România – D13, D14, C37, C38 – nu era nimeni, dar nimeni, nimeni, nimeni să nu joace fotbal. Poate doar Gheţaru, dar şi pe el îl puneam portar. Şi cred că asta înseamnă că, atunci cînd închizi ochii ca să te culci de tot, tot pe tine o să te vezi, cu mingea la picior, scăpînd singur-singurel spre Wartburg-ul lui Florea, ca să tragi puţin, milimetric chiar, peste.

Dragoş GHIŢULETE

Există viaţă după fotbal? Iată întrebarea la care am încercat să răspund cînd eram mic. Orgoliile nemăsurate, cine face echipa, cine pe cine are în graţii atunci cînd îşi alege primul jucător şi îi face semn să treacă în spatele căpitanului. Acesta, umil, dar cu zîmbetul în colţul gurii, se aşeza spăşit dar mîndru de noua postură. Eram cel mai mic de la bloc; acum foştii căpitani de echipă sînt fie plecaţi demult din ţară, fie, am aflat de curînd, înfundă puşcăria. Violenţa de-acolo, din cartierul de lîngă pădurea Trivale din Piteşti, mocnea în adolescenţii care se luau la bătaie la fiecare meci. Apoi, cei care pierdeau plăteau sucul sau, după caz, berea. Era un travaliu să joci pe teren, era o umilinţă să stai pe bară şi să te uiţi. Eu aveam loc în echipă doar dacă trebuia să completez numărul. Cum jucam rar, nu făceam faţă cerinţelor. Fie că stăteam în poartă – era cea mai frecventă postură – fie că alergam haotic pe teren, durii găseau întotdeauna de cuviinţă să urle. Răzbunarea mea – iarna. Pe un deal din apropierea blocului, dădeam sfaturi la cei care mai deunăzi urlau la mine. Cu schiurile Topaz eram pentru cîteva clipe idolul lor. Nu înţelegeau cum de puteam să fac curbe la stînga şi la dreapta, cum de reuşesc să stau mai mult de zece secunde pe scîndurile alea care muşcau din zăpadă. Cum nu reuşeau, se enervau, se consolau că, odată topită zăpada, se pot întoarce la miuţa lor cu porţi făcute din pietre, cu minge de 35 de lei sau, mai rar, minge de 300 de lei. Posesia unei astfel de bijuterii îţi asigura locul în echipă. Există copilărie fără fotbal? Nu ştiu. Ştiu însă că există copilărie în afara fotbalului.

Florin LĂZĂRESCU

Normal că se poate şi fără fotbal, dar e ca şi cum ai fi fost orfan – nu tu mamă, nu tu tată, zero familie. Zero preocupare care te formează, cu adevărat, ca om (că doar n-o face asta săritul corzii, ala-bala-portocala, cîntatul la pian, mersul la biserică sau mai ştiu eu ce chestie plicticoasă). Pe scurt, zero Dumnezeu! Cîmpurile alea – cu balegă de vaci, cu înseşi vacile, cu ciulini şi smocuri de iarbă verde, cu „bările" porţii marcate de bolovani, ghiozdane sau papuci (jucam desculţ, cel mult în ciorapi, ca să nu stric minunăţie de tenişi), cu prietenii şi duşmanii care-ţi dădeau laolaltă la gioale, cu *out* la linia orizontului – rămîn în memoria mea ca nişte spaţii sacre, în care nu de puţine ori a coborît bunul Dumnezeu în persoană, ajutîndu-mă să dau pase cu călcîiul, să-i driblez spectaculos pe ăia mai mari, başca vacile apărute în cale, să nu-mi rup gîtul, să nu-mi crape inima de alergătură, să nimeresc milimetric pe sub bara imaginară de deasupra fraierului de numai un metru şi ceva care stătea în poartă şi să dau gol.

Cosmin MANOLACHE

Întîi a fost Rapidul. Rapid Mizil. Tata a fost junior la ei, de pe urma încercărilor lui îmi rămăseseră nişte jambiere decolorate. S-ar putea spune că am descoperit Rapidul din Mizil cînd fotbalul de la noi trăgea să moară. Abia mijiseră anii '80 şi ciurdine de copii se cărau din Teilor şi din celelalte mahalale pînă la stadionul Tineretului pentru marele meci Rapid Mizil – Tanzania. Habar n-aveam că jucam împotriva unor studenţi tanzanieni de la Institutul de Petrol şi Gaze din Ploieşti — de curînd am pus mîna pe o poză de la sfîrşitul acelui meci. M-am lăsat dus de şuvoi, dar ce-am reţinut eu de-atunci a fost tabela de marcaj. Acolo scria limpede RAPID MIZIL. Şi peisajul cu şirurile de plopi. Nu s-a mai scurs mult timp, şi pe la noi au mai trecut un Dobrin în echipa Tîrgoviştei, un Iordănescu cu o Stea lipsită de strălucire, iar eu continuam să bezmeticesc pe sub tribune în căutarea chiştoacelor. Eram şi nu eram acolo. Ca toţi copiii. Din cînd în cînd, tata mă chema să-mi arate numerele vedetelor, însă fără succes. Cam atunci Rapid Mizil a răposat pe fundul de sac al fotbalului românesc, după ce prin anii '60 avusese cîteva sezoane onorabile în C, pe cînd C-ul avea doar patru serii a cîte 14 echipe. A fost o vreme cînd nu stăteam rău. Abia cînd au apărut ASA şi Steaua Mizil am început să ies de sub tribune şi să deschid ochii.

„Dacă la ora asta ştiu cît de cît să scriu, lucrul ăsta îl datorez în mare parte fotbalului. Am învăţat să scriu la fotbal. Acolo înveţi o limbă extrem de vie, suplă, care biciuieşte sau mîngîie, suduie sau înalţă osanale... Tot datorită fotbalului am învăţat să construiesc scenarii. Îmi imaginam meciuri întregi de la primul pînă la ultimul fluier. Intrigă, punct culminant. Gol în ultima secundă de joc. Totul exista în acele scenarii. Era o naraţiune completă. Jucam fotbal undeva pe izlaz. Acolo a aruncat unul odată o minge în sus. Şi mingea aia a lovit nişte sîrme de înaltă tensiune care zbîrnîiau al naibii de tare. Înapoi a venit înjumătăţită, tăiată în două. Două bucăţi. Şi nimeni n-a avut puterea să comenteze aşa ceva. Cuvintele – ciubuc inutil al faptului."

SORIN STOICA
(*din „O limbă a fotbalului", în revista* Cultura, *nr. 19/2005*)

Fotbalul a fost întotdeauna un surogat al luptelor. Acum există altele, mult mai „realiste", pe computer.

Răzvan PETRESCU

Din nefericire, există copilărie fără fotbal – fiul meu de 10 ani e dovada. Deşi mam chinuit să-l fac să se extazieze în faţa modului unic în care vorbesc fotbaliştii sau scuipă pe gazon. La actualul Campionat Mondial l-am obligat să admire noul *trend*, scuipatul în stropitoare, care nu e doar mult mai atrăgător decît vechiul scuipat compact, în bilă, dar face parte din strategia echipelor; i l-am arătat pe Ronaldo, cît de expresiv a trimis o flegmă în direcţia unei camere de filmat, ce poate fi mai frumos. Copilului i-a venit să verse şi l-am cîrpit. L-am cîrpit şi-atunci cînd căsca de-i trosneau fălcile la un meci în care triumfa tactica în dauna spectacolului, i-am explicat că aşa e normal, fără spectacol, cînd miza e uriaşă, m-a întrebat care-i miza şi l-am pedepsit crîncen. Într-o ultimă încercare, pentru că ştiu că-i pragmatic, i-am spus că un fotbalist poate cîştiga în cîteva luni mai mult decît un deţinător al premiului Nobel. Nu m-a ascultat, citea *Omul invizibil*.

Cristian TEODORESCU

O fi existînd şi copilărie din asta, dar n-are suflu epic şi nici zvîc. Fără fotbal, educaţiei de maidan îi lipseşte miezul. E ca şi cum te-ai duce la şcoală şi nu te-ar învăţa nimeni alfabetul. Iar cine nu absolvă la zi cursurile maidanului nu gustă niciodată adevărata poezie a vieţii. Pe maidan iei primele lecţii practice de solidaritate şi, între două meciuri de fotbal, afli de la băieţii mai mari tot ceea ce acasă ţi se explică lacunar sau deloc – fiindcă n-ai vîrsta corespunzătoare. Seara, după ce se termină ultima partidă, ţi se spune – dar să nu mai zici la nimeni! – cine e cea mai frumoasă fată din cartier şi cu cine se plimbă ea. Şi asta începe să-ţi atragă şi ţie *altfel* atenţia asupra fetelor, dar şi asupra ta. Începi să-ţi doreşti să fii ca nu ştiu cine, căruia îi iei numele în folosinţă– mie îmi plăceau doi portari: Voinescu şi Gilmar – şi care devine chipul cioplit ambulant la care te închini în secret.

Lucian Dan TEODOROVICI

A fost o vreme în care mă uimeam dinaintea copiilor neinteresaţi de fotbal. Pînă la urmă, îmi spuneam, cum altfel să-ţi porţi „războaiele"? Cum altfel îţi înfrîngi „inamicul", fie el prieten sau neprieten, decît făcîndu-i în ciudă atunci cînd echipa lui preferată pierde, cînd un generic Cămătaru, cu care ţii tu, cîştigă titlul de golgheter înaintea unui generic Piţurcă, cu care ţine el? Cel puţin aşa mi-am dus eu războaiele copilăriei – şi, chiar dacă au existat şi înfrîngeri, ţin minte pînă azi doar gustul dulce al victoriilor. Lucrurile nu prea mai stau aşa. Băieţii mei, de exemplu, ţin cu avatarul propriu din *World of Warcraft*. Fotbalul a fost întotdeauna un surogat al luptelor. Acum există altele, mult mai „realiste", pe computer. Prea puţin le pasă lor că Andrei Cristea marchează, în timp ce Bogdan Stancu ratează cu poarta goală, iar eu urlu de bucurie în cealaltă cameră. Am ajuns la unica speranţă că, în curînd, vor intra-n adolescenţă şi-i voi cointeresa pe linia cancanului. Asta dacă am noroc ca şi peste doi-trei ani vreun Adrian Cristea să mai fie atras de vreo „blondă a lui Bote", cu care să ţină prima pagină a ziarelor de gen...

Călin TORSAN

Lui Vali nu îi plăcea fotbalul. Dacă-i puneai o minge în faţă, cred că ar fi fost în stare să muşte din ea. Ca din măr. Ar fi confundat-o cu un fruct. Era gras, avea picioarele în X şi prefera compania fetelor. Se înghesuia cu ele prin bănci, tăifăsuind şi fredonînd hiturile momentului. Avea o atitudine adipoasă, neştiind să facă diferenţa dintre un campionat mondial şi unul european. A ajuns homosexual. Gras şi el, Dănuţ alerga după *beşă* oricînd i se dădea ocazia. Era rapidist înfocat, aşa cum fusese şi ta-su. Citea *Sportul* şi îşi decupa cu grijă fotografiile jucătorilor preferaţi. După care le lipea într-un caiet de dictando. Acum este poştaş. Şi, poate, tot rapidist. În anii ăia, de-a lungul cărora am fost colegi, jocul ăsta reprezenta totul. Mingile de *optişpe* şi cele de *treişcinci*, ceva mai grele, ţineau locul acelora de piele, cele pe care le-am fi dorit, de fapt, să ne provoace picioarele. Jucam fotbal oriunde şi oricum: cu biluţe din sticlă, unele completînd inventarul unui joc chinezesc, direct pe pervazurile din ciment ale ferestrelor de pe coridoarele şcolii; cu monede, iar în cazul ăsta terenul era chiar furnirul lucios, al catedrei; cu o gumă de şters sau cu o castană sustrasă planului economic, în curtea interioară, printre fete care încercau să se plimbe şi încurcaţi de privirile întunecate ale profesorilor. Muie Steaua!

anchetă realizată
de Marius CHIVU

„Deseori, în adînc, filozofia sforăie“

– interviu cu Olivier BOULNOIS –

***Olivier Boulnois** (n. 1961), unul dintre cei mai importanţi filozofi francezi ai momentului, este specialist în filozofie medievală, profesor la École Pratique des Hautes Études şi la Institutul Catolic din Paris.*

A publicat volumele: Duns Scot, Sur la connaissance de Dieu et l'univocité de l'étant, *1988,* Duns Scot, la rigueur de la charité, *1998,* Être et représentation: Une généalogie de la métaphysique moderne à l'époque de Duns Scot, *1999,* Sur la science divine, *2002 (cu J.-C. Bardout),* Le contemplateur et les idées, *2002 (cu J.-L. Solère et J. Schmutz)*, Dictionnaire du Moyen Âge, *2002 (cu C. Gauvard, A. de Libera, M. Zink),* Généalogies du sujet: De Saint Anselme à Malebranche, *2007,* Au-delà de l'image, *2008 (Premiul Academiei Franceze).*

Cărţile dvs. despre filozofia medievală au fost primite pretutindeni cu entuziasm. Cum aţi ajuns să vă ocupaţi de Evul Mediu? Aţi avut un maestru care v-a îndreptat în această direcţie?

Mai întîi am fost pasionat de filozofie, încă de cînd am descoperit această disciplină, în ultima clasă de liceu. Apoi m-am interesat de Evul Mediu din curiozitate. Perioada medievală era acea parte a istoriei filozofiei despre care nu mi se vorbise niciodată în timpul studiilor. Profesorii săreau întotdeauna de la Plotin la Descartes. În *khâgne* (clasă pregătitoare la École Normale Supérieure, al doilea an după bacalaureat), cam prin 1979-1980, am început să mă ocup de problema metafizicii, stimulat de lectura lui Kant, de descoperirea lui Heidegger, de cursurile lui Pierre Aubenque despre Aristotel şi de citirea cărţilor lui Étienne Gilson. Cărţile lui Gilson, dar şi problematica heideggeriană, m-au împins să-i citesc pe autorii medievali, începînd cu cel mai uşor de abordat în acea perioadă, Sfîntul Toma d'Aquino.

Mai apoi, cînd am devenit elev la École Normale Supérieure, am rămas un autodidact în acest domeniu, fiindcă la vremea respectivă nu se preda filozofie medievală, cel puţin în universităţile pe care le frecventam eu. Aşadar, am pierdut mult timp cu tatonările.

Dacă ar trebui să vorbesc despre un maestru (iar acum prieten) a cărui întîlnire a fost decisivă, l-aş numi pe Jean-Luc Marion. Prima oară m-am dus să-l caut ca să discut două dintre cărţile lui, *Idolul şi distanţa* şi *Dumnezeu fără fiinţă,* care mă stimulaseră, mă provocaseră, ba chiar mă zdruncinaseră profund. Cînd am vrut să mă înscriu la doctorat, m-am dus iar să îl văd. În universitatea vremii era unul dintre puţinii care cunoşteau bine scolastica: teza lui – *La théologie blanche de Descartes* – abundă în referinţe la Suarez, Toma d'Aquino şi Scotus. Pe de altă parte, era şi unul dintre puţinii care spunea lucruri radicale în filozofie. Îi datorez chiar şi subiectul tezei mele: mă dusesem să-l întîlnesc propunîndu-i naiv să tratez despre analogia fiinţei la Sfîntul Toma. Mi-a răspuns cu un aplomb incredibil: „nu mai e nimic de zis despre analogia fiinţei, lucrează mai bine pe univocitate la Duns Scotus“. Şi trebuie să spun că acest sfat m-a salvat: dacă aş fi lucrat pe Sfîntul Toma din interior, m-aş fi pierdut în oceanul comentariilor tomiste. Pe cînd Duns Scotus nu permitea decît o abordare istorică, ştiinţifică, o abordare care mi-a îngăduit apoi să înţeleg mai bine tot secolul al XIII-lea – inclusiv analogia la Sfîntul Toma!

Pe de altă parte, am avut norocul să urmez toate seminariile ţinute la început de Alain de Libéra, care ulterior mi-a devenit coleg şi prieten, căci el m-a îndemnat să mă prezint la École Pratique. Se înţelege de la sine că el m-a învăţat toate metodele tehnice indispensabile pentru studiul filozofiei medievale, de la lectura manuscriselor (în care nu am perseverat), pînă la utilizarea calculatoarelor (în care era unul din pionieri). Pe deasupra, multe din cărţile mele sînt un ecou al cărţilor sale, dar şi al conversaţiilor noastre şi al lecţiilor lui. Însă acest fapt este de notorietate publică, deoarece rare sînt cărţile în care nu-l citez!

La ce vîrstă aţi înţeles limpede că lumea cărţilor avea să joace rolul cel mai important în viaţa dvs.?

Cred că literatura şi viaţa sînt de nedespărţit. Este vechea temă medievală a cărţii lumii. Cred că influenţa cea mai hotărîtoare a fost cea a bunicului meu, care era pictor şi scriitor. Nu publicase decît o carte, despre războiul din 1914, dar scrisese mii de pagini pentru sine şi ţinea un jurnal. Avea o foarte bună formare clasică, discuta despre autori latini, Plutarh, Saint-Simon sau Chateaubriand, dar îi citea şi pe contemporanii lui, Malraux, Mauriac, Camus. Apartamentul lui era plin de tablourile făcute de el, dar şi de cărţi, din podea pînă-n tavan. Cînd mergeam să-l vedem, cînd îi ascultam conversaţia splendidă, ne spuneam că o bibliotecă este cel mai frumos loc în care poate trăi cineva. Întotdeauna am avut această impresie.

Raţionalitatea teologiei

Care sînt primele cărţi care v-au marcat? Ce cărţi erau la modă în adolescenţa dvs.?

Nu sînt omul unei singure cărţi, am citit prea multe ca să reuşesc să-mi detaşez una în memorie. *Scrisorile către un tînăr poet,* de Rilke, m-au ajutat să pricep ce înseamnă munca scriitorului: să scrie ca şi cum viaţa lui ar depinde de scris, să caute răspunsul în sine, să se inspire din propriile senzaţii, să meargă mai departe cu încredere, independent de succes sau eşec. În plus, au reprezentat o deschidere spre poezia lui Rilke, pe care am citit-o în întregime, mai cu seamă *Elegiile duineze;* şi apoi spre marii poeţi – Baudelaire, Rimbaud, Claudel. Am avut şi norocul să întîlnesc un poet veritabil, Pierre Emmanuel, care-şi declama poeziile cu un glas sfîşietor şi m-a făcut să intuiesc ce înseamnă arta. Anul terminal a fost anul descoperirii filozofiei: am fost marcat îndeosebi de partea introductivă din *Tractatus de intellectus emendatione* („Tratat despre îndreptarea/desăvîrşirea intelectului“). Acela a fost momentul în care m-am orientat spre filozofie. În fine, singurul autor pe care l-am citit şi care era şi la modă a fost Michel Foucault, în *khâgne:* i-am admirat stilul impecabil înainte de a-i înţelege metoda şi gîndirea.

Relaţia dintre filozofie şi teologie este unul dintre nucleele gîndirii medievale. Cum funcţionează această relaţie în secolul XXI?

Pentru secolul XXI e prea devreme să ne exprimăm. Să spunem, pentru perioada prezentă, că este clar că fenomenul mondializării are efecte importante asupra relaţiilor dintre filozofie şi teologie: pe de o parte, în faţa unor lecturi fundamentaliste, sporeşte tot mai mult necesitatea unei reflecţii raţionale asupra religiosului, adică necesitatea unei teologii; pe de altă parte, religiile de toate felurile sînt din ce în ce mai accesibile pentru noi. Fie că se înfruntă violent, fie că devin religii la alegere, amestecate unele cu altele, fapt care nu ne mai permite să le înţelegem ca pe nişte tradiţii moştenite prin naştere sau ca pe nişte limbi eterogene. În ambele cazuri, sistemul lor de diferenţe devine tot mai iraţional şi incomprehensibil.

Or, în această perspectivă, trebuie să subliniem că tocmai în creştinism, în Evul Mediu, s-a născut ideea de teologie, adică ideea de a considera revelaţia religioasă ca fiind raţională de la un capăt la altul şi ţinînd, aşadar, de o disciplină ştiinţifică supusă unei metode raţionale. Această disciplină are, desigur, o metodă proprie, diferită de cea a altor ştiinţe. Însă trăim într-un moment destul de remarcabil, în care nu ne dăm seama că religia creştină propune un discurs raţional şi în acelaşi timp religios, a cărui nevoie e exprimată frenetic de epoca noastră. Romantismul german vorbea despre o nevoie de filozofie. Mi se pare că, la rîndu-i, epoca noastră are nevoie de teologie. Raţionalitatea teologiei i-ar face un serviciu societăţii noastre, care duce atît de mult lipsă de raţionalitate, şi religiilor, cărora le lipseşte un limbaj ca să dialogheze între ele.

Filozofia: efectul de suprafaţă

Sînteţi de acord cu cei care cred că filozofia traversează un moment de criză ce-i vesteşte sfîrşitul iminent, sau credeţi că e vorba despre o nouă formă din şirul de metamorfoze suferite de filozofie de-a lungul timpului?

Filozofia nu este nici moartă, nici pe moarte. Să raţionăm prin analogie. Se vesteşte sfîrşitul picturii încă de pe vremea lui Vasari, dar după Vasari pictura n-a contenit să se reînnoiască. Se vesteşte moartea lui Dumnezeu încă din vremea protestantismului german din secolul al XVIII-lea, dar ştim acum că Dumnezeu nu se lasă ucis atît de uşor. În realitate, cei care proclamă sfîrşitul (al artei sau al lui Dumnezeu) se mărginesc să dezvăluie limitele proprii firii omeneşti. Acestea sînt nişte exigenţe intrinseci, care implică faptul că nu ajungem la imagine sau la absolut decît în interiorul acestor limite. La fel stau lucrurile şi cu filozofia. De la Kant încoace ştim că există o limită a experienţei posibile, o limită a metafizicii căreia orice metafizică viitoare va trebui să i se supună, ştim că ea corespunde finitudinii noastre şi finitudinii accesului nostru la fiinţă. Hegel, Nietzsche sau Heidegger au istoricizat această finitudine: au făcut din ea un sfîrşit (sfîrşitul istoriei, sfîrşitul iluziei unor lumi din spatele acesteia sau sfîrşitul metafizicii). Însă, în ciuda acestei judecăţi, am asistat în permanenţă la renaşterea filozofiei, care devine critică, lucrează neîncetat la asimilarea acestor exigenţe. Sfîrşitul filozofiei nu este un hotar, ci o limită intrinsecă, un orizont şi o exigenţă critică: ea nu împiedică vitalitatea actului gîndirii.

Dar aveţi dreptate să vorbiţi despre criză. S-ar putea crede, cel puţin în cazul Franţei, că filozofia n-a fost niciodată atît de prosperă: niciînd nu s-a mai văzut o asemenea izbucnire imprevizibilă şi variată de obiecte, metode şi reflecţii; rar s-au văzut atîtea cărţi, atîţia profesori buni; rar au fost consultaţi atît de mult filozofii în privinţa marilor probleme ale societăţii etc. Şi totuşi, avem de ce să ne îngrijorăm. Pentru că toate aceste aspecte sînt un efect de suprafaţă; deseori, în adînc, filozofia sforăie. Trăncăneşte. Furnizează suplimentul ei de suflet, dar îi lipseşte radicalitatea, prosperă fără să se pună din nou în discuţie.

Totuşi, această criză nu pune în discuţie esenţa filozofiei. Acest fapt înseamnă pur şi simplu că noi nu sîntem la înălţimea exigenţei sale. Cît vreme vor exista oameni, cît vreme oamenii vor avea nevoie să-şi pună întrebări despre generalităţile ultime, nu există nici un motiv ca filozofia să se oprească, aşa cum nu există nici un motiv pentru ca oamenii să înceteze într-o zi să mai picteze ori să se roage.

Gîndire şi imagine

O civilizaţie dominată de idolatria imaginii, ca aceea occidentală în clipa de faţă, are încă resursele reflexive ca să poată gîndi cu luciditate chestiunile fundamentale?

Sub această formulare se ascund multe întrebări. În primul rînd, oare chiar e dominată societatea noastră de idolatria imaginii? E sigur că imaginea este omniprezentă în mass-media contemporană. Proliferarea imaginilor este pur şi simplu o caracteristică a societăţilor bogate. E clar şi că mass-media care foloseşte imaginea favorizează imediateţea şi rapiditatea. Dar de aici pînă la a pretinde că orice imagine este idolatrică, mai este drum de făcut. În cartea mea despre imagine am studiat complexa relaţie dintre text şi imagine: în tradiţia occidentală, inspirată de Augustin, e imposibil să citeşti un text fără să fii tu însuţi asaltat de imagini, dar sînt imagini interioare; şi toată teologia monastică este o artă de a subjuga aceste imagini interioare pentru a ajunge la contemplarea lui Dumnezeu sau a inteligibilului. În consecinţă, raportul dintre gîndire şi imagine este mai subtil decît o simplă opoziţie. Îl putem educa pe om să încheie o alianţă cu vizualul.

Ne împiedică imaginea să gîndim lucid? Periculoasă este mai degrabă absenţa sintaxei, a compoziţiei, haotica bombardare cu mesaje. Poate că fragmentarea textului, prin mesajele pe Internet sau pe telefoanele mobile, este la fel de primejdioasă pentru coerenţa gîndirii pe cît este şi proliferarea imaginilor. Ameninţate în acest caz sînt întinderea memoriei, încetineala reflecţiei, răbdarea gîndirii.

Cum să ajungem la întrebările fundamentale? Prima condiţie pentru ca societăţile noastre să-şi păstreze reflecţia deschisă este permanenţa unei universităţi veritabile adică, etimologic, a unei autonomii a corpului de profesori în jurul disciplinelor fundamentale *(universitas studiorum).* Universitatea este o instituţie inventată tot de Occidentul medieval. Din fericire, mass-media nu e interesată de munca serioasă a profesorilor universitari. Ea preferă să vorbească mai degrabă despre eseişti, jurnalişti şi vulgarizatori decît despre filozofi. Cîtă vreme universitatea nu va interesa mass-media, universitarii îşi vor putea îndeplini liniştiţi funcţia. Rigoarea gîndirii depinde apoi de fiecare dintre ei.

Credeţi că sîntem ameninţaţi de triumful barbariei, că fundamentele culturii noastre riscă să fie nimicite, sau există încă speranţă?

Să încetăm să mai pretindem că barbaria se găseşte în planul culturii. Barbaria se găseşte în fiecare dintre noi. Să ne străduim mai degrabă să luptăm împotriva ei în noi.

au consemnat
Ciprian VĂLCAN şi Alin TAT

traducere din limba franceză
de Cornelia DUMITRU

PUBLICITATE

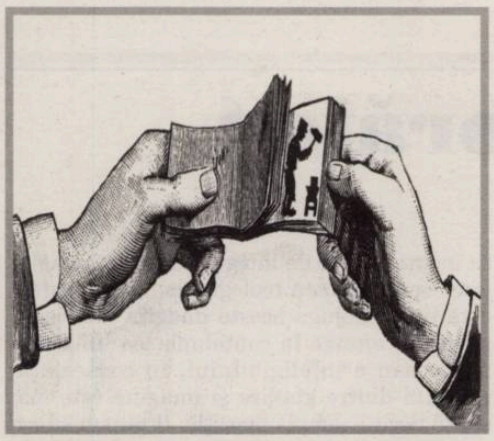

Marius CHIVU

feedbook

Erotism cu străbunica

● Maxim Crocer, *amo(u)r*, cu ilustraţii de Felix Aftene, Editura Humanitas, 2010.

Acum cîţiva ani, *Cotidianul* a făcut o anchetă printre criticii literari, de unde reieşea că nu avem roman românesc de dragoste. Dar literatura noastră contemporană nu produce, de fapt, nici unul din genurile aşa-zise de consum: nu se (mai) scriu nici romane poliţiste (tot Rodica Ojog-Braşoveanu se reeditează), thrillere sau *chic literature* nici atît, nu avem nici măcar romane *fantasy* sau cu vampiri, în ciuda unui folclor bogat şi a mitului Dracula. Între Mircea Eliade şi Răzvan Rădulescu nu e nici o legătură şi nici nu se mai află altcineva, „Domnişoara Christina“ sau *Teodosie cel Mic,* de pildă, fiind nişte proze ale literaturii „înalte“ ce nu pot fi puse într-o serie a genului. Literatura SF de la noi, atîta cît se scrie, n-a dat încă nici o carte mare care să aibă pretenţia de a intra în canon, nici vreun best-seller. Privită din perspectiva genurilor de consum, literatura română nu are nici măcar un singur scriitor profesionist. Să nu-mi spuneţi Pavel Coruţ. Omul nu e scriitor, cum nu e Dan Puric eseist.

Lucrurile nu stau altfel nici cu literatura erotică, un gen şi mai dificil prin faptul că înfruntă (pre)judecăţile publice. Faptul că proze precum „Duduca Mamuca“ sau *Maitrey* au fost în epocă acuzate de obscenitate şi atentat la bunele moravuri, că scena violului din *Răscoala* a fost „de referinţă“ o jumătate de secol, că un dialog din *Muzici şi faze* al lui Ovidiu Verdeş a făcut subiectul unui mediocru talk-show de televiziune sau că despre romanele din seria „Ego.Proză“ a Editurii Polirom s-a vorbit în termeni de pornografie spune totul. La rigoare, literatura erotică românească înseamnă doar „Povestea pulei“ (1878) a lui Ion Creangă, *Poemul invectivă* (1933) al lui Geo Bogza şi *Infernala comediei* (2005) a lui Emil Brumaru, trei texte splendide, despărţite de cîte-o jumătate de secol şi care, de fapt, n-au în comun nimic altceva decît limbajul explicit. Astăzi, două scriitoare par interesate de literatura erotică: Claudia Golea, dar romanele ei nu sînt decît nişte pliante turistice cu destinaţii asiatice pigmentate cu scene de sex, şi Ruxandra Cesereanu, ale cărei cărţi par mai mult nişte disertaţii poematice. Între aceste două extreme nu se află, însă, nimic. Dacă romanul *Belle de Nuit* (Editura Trei, 2007), replica românească la britanicul *Belle de Jour,* a stîrnit interes mediatic (mai ales) prin faptul că numele autorului/autorilor a fost ţinut secret, în schimb antologia *Poveşti erotice româneşti* (Editura Trei, 2007) a fost un demers de-a dreptul lăudabil, mai mult de a înfiinţa decît de a revigora un gen, dar care n-a avut o presă pe măsură. De fapt, singurul (mini)roman românesc cu adevărat pornografic l-a dat Alex Tocilescu – *Carne crudă* (Editura Brumar, 2008) – o carte scrisă ultraexplicit, dar deloc vulgar, natural şi cu umor, fără emfază literară, dar şi fără alte pretenţii, onestă în demersul ei de a descrie (aproape) numai scene de sex.

Dar mai există şi acest Maxim Crocer, despre nu se ştie decît că este pseudonimul unui blogger clujean, descoperit şi debutat în 2008 de Editura Indigo cu miniromanul *Cavitatea*, un mic tratat de sexualitate, scris poetic şi cu trimiteri culturale, dar şi cu multe preţiozităţi pseudofilozofice şi alte stîngăcii. Saltul pe care îl face cu acest al doilea roman este demn de remarcat. O carte fără subiect propriu-zis este şi această confesiune a unui bărbat nenumit, strănepotul unei anume Aline de Jassy, o celebră cocotă de lux de la sfîrşitul secolului al XIX-lea de pe Coasta de Azur, care a sfîrşit bătrînă şi grasă, înecată cu un sîmbure de măslină. Amintirea ei lacunară (nu s-a păstrat cu ea nici o fotografie) îl fascinează însă pe strănepotul român ajuns, în anii '90, un fornicator, cum singur se autodefineşte, pasionat de „imperiul infinit de cavităţi“ al femeilor cu care încearcă să compenseze tragismul vieţii şi să-şi răscumpere inevitabila moarte. „Nimic mai firesc în a ajunge să-ţi deguşti sexualitatea datorită morţii percepute în detaliu“, spune el la un moment dat, insistînd pe faptul că nu-l interesează multiplicarea orgolioasă sau narcisistă a experienţelor sexuale, ci degustarea unui şir de vitalităţi corporale care să-l ţină cît mai departe de „incandescenţa“ morţii.

Imaginea străbunicii (nu se ştie exact nici cît de legitimă este) şi a vieţii sale lungi şi intens perverse de cocotă de lux funcţionează deopotrivă ca un reper erotic şi ca un talisman afrodiziac pentru acest „fiu simbolic“, consumat de dileme *sexistenţialiste*: „Dar poate fi, oare, exorcizat trupul sau tocmai el este substanţa exorcizatoare?“. Actul mental voluptuos prin care strănepotul fornicator compune şi recompune la infinit, din reverii şi mici istorii de familie, imaginea misterioasei şi fascinantei cocote de altădată, este întrerupt de o scrisoare care-l cheamă la Villefranche-sur-Mer, un orăşel chiar de pe Coasta de Azur, pentru a i se înmîna personal un pachet cu lucruri ce-i aparţinuseră Alinei de Jassy. Un pachet care se va dovedi cutia unei Pandore libidinale! Acesta este momentul culminant al narcozei fanteziste erotic-morbide a strănepotului, care-şi confruntă acum excitaţia cu adoraţia faţă de imaginea lubricii sale străbunici transformate în himeră erotică şi fetiş incestuos: „Creierul meu fixase o întîlnire de taină cu trupul ei, încercînd să fie un intrus performant, cu o intrigă tactă şi acrişor de lascivă, dat fiind că, dincolo de istoria dermei şi a carnaţiei unei femei în general, eu voiam să o posed pe fosta cocotă de lux prin intermediul coconului imaginii ei, ţesut precum în jurul unei cavităţi arhetipale.“ Tentaţia posedării străbunicii fantasmate şi devenite un fel de *dildol* mental, vertijul incestuos retoric, mistica idolatriei erotice, extazul afrodiziac-ascetic, tot acest delir senzual-maladiv se termină însă aşa cum trebuia: într-o cheie livrescă.

După lectura acestui al doilea roman, mi-e tot mai clar că Maxim Crocer nu este un blogger oarecare. Scriitura sa rafinată (întorsătura frazei, voluptatea lexicală şi plăcerea formulărilor la limita preţiozităţii, felul în care schimbă registrele metaforei, lirismul latent) denotă profilul unui intelectual cu o educaţie şi cu lecturi predilect franceze, cu un bun simţ al autoironiei şi al ridicolului asumat (unele formulări sînt, din acest punct de vedere, memorabile „strănepotul cu fitilul aprins şi străbunica halucinogenă!“, „au oare clovnii libido?“, „curul ei ca o fugă de Bach“ sau „teologul străbunicii mele erogene“), dar, mai ales, preocupat ca limbajul acestei scrieri erotice să nu fie licenţios, obscen, vulgar. Lucru admirabil pentru o literatură erotică fără tradiţie ca a noastră.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

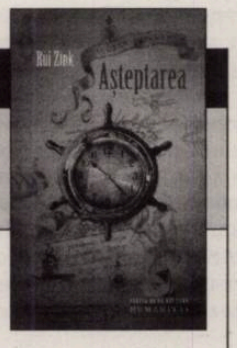

● Rui Zinc, *Aşteptarea*, traducere din limba portugheză de Micaela Ghiţescu, Colecţia „Cartea de pe noptieră“, Editura Humanitas, 2010.

Aşteptarea este a treia carte a portughezului Rui Zink tradusă la noi (după *Banca de rezerve* şi *Cititorul din peşteră),* iar autorul nu se dezminte: e un digresiv nesăţios sau un eseist-jucător, cum preferaţi. Epica sa „nareează“ doar din cînd în cînd; în rest, adică în cea mai mare parte a timpului, „tratează“ o temă sau alta, convocînd bibliografia aferentă, speculaţia acrobatică şi un joc textual perfect imprevizibil. Povestea are, bineînţeles, un fir de urmărit, o tensiune şi un deznodămînt, dar îşi face mai mereu de lucru cu cîte o dezbatere-fulger, o referinţă culturală ori cine ştie ce năzbîtie stilistică. „Educaţia, naţionalitatea, tradiţionalitatea“ îl împiedică pe povestitor – după cum singur o spune aici, în *Aşteptarea* – să treacă direct la subiect şi să se ţină strîns de el, dar aceste „ocolişuri“ ale textului sînt sprintene şi surprinzătoare, iar deriva pe care o întreţin aduce mai degrabă a dans decît a rătăcire.

În linii mari, e vorba despre experienţa pe care o trăieşte protagonistul Rui, prin anii '80, cînd încearcă să participe, ca „jurnalist nomad“, la o – deja ilegală – vînătoare de balene, în apele din zona insulelor Azore. În linii subţiri, discrete, de filigran, e vorba despre viaţa poveştilor care reintră, cu ocazia acestei istorii, în discuţie: de la *Iona* şi *Pinocchio* la *Moby Dick, Bătrînul şi marea* sau o bizară *Biografia del Caribe,* dăruită lui Rui de un prieten hemingwayan care – spune protagonistul – încercase „vag“ să-l omoare.

Aşteptarea e mai mereu neaşteptată şi ironică, inclusiv cînd defineşte menirea, în general, a cărţilor: „să lase mesaje în derivă, în speranţa că cineva, într-o zi, le va găsi şi lua în serios“.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Liberii seducători

● Gisèle Harrus-Révidi, *Qu'est-ce que la séduction?,* Petite Bibliothèque Payot, Paris, 2010.

Vitrina unui magazin de antichităţi. Îmi atrag atenţia două mici tapiserii înfăţişînd episoade galante. În primul tablou, un tînăr, lăsat pe un genunchi, ridică priviri imploratoare şi mîini gata să apuce braţele subţiri ale unei frumoase care, dintr-un leagăn, îi trimite, pe deasupra volanelor, un zîmbet echivoc. În al doilea tablou, apare acelaşi cuplu, însă cu roluri inversate. Ea, încercînd să-l reţină, cu priviri disperate, îl prinde de umeri, dar el este deja răsucit, în picioare, gata să se îndrepte spre o altă frumoasă aflată într-un colţ al grădinii, ce pare să-l aştepte cu priviri plecate feciorelnic şi obraji îmbujoraţi. Cineva doreşte să cumpere doar prima tapiserie, dar anticarul îi atrage atenţia că cele două scene sînt inseparabile, decurg una din alta, la infinit.

Într-adevăr, seducţia e o armă cu repetiţie, ea nu poate funcţiona decît în lipsa ataşamentelor, cucerirea şi abandonul succedîndu-se într-un ciclu infernal, alimentat de permanenta disponibilitate a celui ce se simte liber, se vrea liber sau nu ştie să fie liber. Dacă întotdeauna într-un cuplu e destul de limpede care dintre cei doi se plictiseşte primul şi dă semne că vrea să iasă din joc, nu e cîtuşi de puţin clar cine a iniţiat de fapt relaţia. Cel care a făcut primul pas explicit, într-o tactică de seducţie activă, sau cel care a transmis semnale discret-imperceptibile, mai mult sau mai puţin conştiente, exercitînd o seducţie pasivă, subtilă, dar irezistibilă? Din fericire misterul rămîne intact, în ciuda tuturor investigaţiilor făcute atît de psihologi, cît şi de experţii în mediatorii biochimici consideraţi responsabili de emoţiile şi sentimentele care ne încearcă în astfel de situaţii. Literatura a ridicat la rang de mit universal portretul seducătorului insaţiabil, prin figura lui Don Juan, lăsînd însă enigma seducţiei intactă, în stadiul de materie primă mereu reluată, imposibil de epuizat.

Nici Gisèle Harrus-Révidi nu îşi propune să elucideze problema, dar încearcă să surprindă dintr-o perspectivă psihanalitică atît resorturile care definesc profilul seducătorului, cît şi transformările actuale în procesul seducţiei. Ea se întreabă – retoric – dacă mai există astăzi condiţii pentru seducţia clasică. În epoca în care totul se marketizează, în care ni se propun nenumărate manuale de seducţie, cu o recomandare specială pentru tehnicile de seducţie rapidă, în vederea consumului sexual imediat, unde s-ar mai putea refugia neliniştea aşteptării, pe ce ecran s-ar putea proiecta fantasma, cînd mai apucă să bată pulsul dorinţei, dacă relaţiile se sfîrşesc înainte chiar de a începe? Discursul învăluitor şi aluziv poate fi înlocuit fără regret cu limbajul minimal de SMS. Intoleranţa la frustrare şi nerăbdarea împiedică apropierea gradată şi acumularea de tensiune erotică. După astfel de experienţe terminate la fel de abrupt precum au început, nu rămîne nici măcar gustul dezamăgirii, pentru că nu a fost vreme de dus cu vorba şi nici nu a încercat nimeni să amăgească. Dispare atît timpul de latenţă specific seducţiei autentice, cît şi cristalizarea de care vorbea Stendhal, cu tot tratamentul ei fantasmatic. Seducţia clasică păstra un versant metafizic, de transport, de răpire, de ieşire din sine şi de pătrundere dacă nu în altă lume, măcar într-o zonă de promisiune a unor trăiri departe, foarte departe de presiunea ternă a vieţii de zi cu zi. De aici potenţialul ei subversiv şi asocierea seducţiei cu tentaţia demonică. Prea multă putere de seducţie ar atrage automat pedeapsa divină. Pericolul trebuia să fie pe măsură, adică mortal. Unei femeie care iradia o ameninţătoare forţă de seducţie i se aplica eticheta stigmatizantă de femeie fatală. Pentru a-şi merita numele, seducţia trebuie să aibă loc într-o atmosferă de transgresiune, de forţare a limitelor, a normelor, de încălcare a interdicţiilor. Personajul lui Molière îşi dorea chiar mai mult. Lui nu-i ajunge Pămîntul, regretă că nu există şi alte lumi în care să-şi extindă cuceririle amoroase.

Şi pentru că problema seducţiei e o chestiune serioasă, de viaţă şi de moarte, o să termin cu un banc. În prima noapte împreună, din cearceafurile proaspăt şifonate el se ridică brusc, caută într-un sertar şi scoate o agendă în care mîzgăleşte repede ceva. Ea, iritată: „Ce faci acolo? Eşti chiar atît de nerăbdător să mă treci pe lista ta de cuceriri?“ La care el, nevinovat, răspunde: „Nici vorbă, draga mea, mă grăbeam să te şterg!“

Berti BARBERA

Gărîna – jazz la aer curat

Din ce în ce mai multă lume vine să vadă şi să simtă vibraţia unică a Gărînei, îmbogăţită de eleganţa idiomului jazz-istic. Imaginaţi-vă un vîrf de munte, pe lîngă Semenic, unde stai pe un buştean, mănînci gulaş de la Gigi, după care afli că el este chiar unul dintre fondatorii festivalului, bei vin fiert să te încălzeşti şi te uiţi la Mike Stern, Jan Garbarek, Scott Henderson, Jean-Luc Ponty, Yellowjackets, Lars Danielsson, Victor Wooten, Nik Bärtsch şi multe alte nume din stratosfera jazzului mondial. Asta pe viu, în perioada 22-25 iulie. Ziua sînt 25-30 de grade, iar seara sînt 7-8. Artişti din toată lumea, spectatori din toată ţara. Festivalul Internaţional de Jazz (www.garana-jazz.ro) a ajuns deja la a 14-a ediţie.

Gărîna nu este un loc unde să ajungi călăuzit de agenţii de turism sau de indicatoare fluorescente. Acolo ajunge numai cine îşi doreşte. Locul nu e făcut de speculanţi pentru nefericiţii amatori de *all inclusive* (şi sper să nu devină), ci redescoperit de cîţiva oameni cu dor de casă şi jazz. Din punct de vedere eco-geografic este un loc perfect prin altitudine, umiditate, aer sau pădure. Locul îl găsim uşor, urcînd din Reşiţa spre Gărîna, via Văliug, cu atenţie la serpentinele la fel de ameţitoare ca mireasma brazilor. Drumul nu e atît de rău, dar natura nu iartă şi de la an la an putem avea surprize. Se ajunge cu orice maşină, dar se ajunge cam degeaba dacă nu se rezolvă problema cazării cu mult timp înainte. Este exclusă aproape orice şansă de a mai găsi cazare fără o rezervare din timp. Sînt case puţine, turismul nu e foarte dezvoltat, în schimb, odată găsit, adăpostul e curat şi lumea ospitalieră. Mai există varianta cortului prin poieniţe, dar trebuie haine groase şi rezistenţă în ceea ce priveşte propria igienă. Haine groase şi bocanci trebuie oricum. Nu avem unde să ne căţărăm, dar seara şi noaptea e un frig de numai ţuica te mai scapă. Să aveţi ceva bani la voi, pentru că puteţi găsi cîteva lucruri chiar interesante. Biletul la concert nu e o problemă, se obţine pe loc contra unei sume rezonabile, mai exact 170 de lei pentru toate cele patru zile. În plus, locul este înconjurat cu tarabe de tot felul unde găseşti de-ale gurii după poftă, cărţi, unele dintre ele lansate chiar în timpul festivalului, CD-uri cu trufandale aduse de Andante, anul acesta într-un spaţiu îmbunătăţit, şi, nu în ultimul rînd, titlurile aduse de artiştii de pe afiş, semnate cu amabilitate după concert. Vedete nu există, iar bariera dintre artist şi public este desfiinţată printr-o comunicare directă, care se poate lăsa cu poze şi discuţii relaxate. De altfel, relaxarea e cuvîntul de ordine la Gărîna. Cam toată lumea zîmbeşte din diverse motive, fiecare-şi vede de jazzul lui, iar riscul de mitocănie este destul de redus. Scopul principal rămîne muzica la aer curat. Un afiş mai atractiv de la an la an, într-un mediu cît se poate de izolat de ce ne roade zilnic puţin cîte puţin. De la întîlnirile prieteneşti între timişoreni, la care se mai adaugă familiile de saşi şi pemi care se întorc acasă doar în vacanţe, care se gîndeau să facă un festival de jazz în munţii Banatului, pînă la scena construită şi echipată ca la oraş au trecut cîţiva ani.

Concertele din curte s-au mutat, începînd cu 2004, pe locul unei mlaştini secate din Poiana Lupului, iar nivelul muzical a crescut cu fiecare an. Detaliile legate de istoria acestei întîlniri devenite festival le puteţi găsi pe www.garana-jazz.ro. La fel găsiţi toate numele implicate în toate cele 14 ediţii, fotografii şi alte informaţii care să vă convingă că tot ce se întîmplă e adevărat. 2010 ne oferă un afiş cu artişti moderni, prezenţi în circuitul celor mai importante festivaluri de gen, şi o muzică uşor de acceptat la nivelul limbajului, care absoarbe vibraţii pozitive de peste 100 de ani, dar desprinsă de tradiţia swingului sau a formei fixe. Un jazz proaspăt, prezentat deopotrivă pe placul cunoscătorilor şi al celor care vor să afle lucruri noi.

Patru zile de festival

Timişoara deschide şi de această dată sărbătoarea cu un nume, Funky Growl, care încă nu a prins vechime pe afişe, în schimb are în componenţă muzicieni bine formaţi precum Petre Ionuţescu, Tavi Scurtu, Uţu Pascu sau Lucian Nagy, care au deja multe prezenţe în festival de-a lungul anilor. Elina Duni vine din Albania, via Elveţia, şi va prezenta un recital de jazz vocal cu acompaniament de trio, suficient de bogat şi bine pus la punct pentru a sta pe aceeaşi scenă cu trioul format din Terje Rypdal, surprinzătorul chitarist norvegian care ne-a vizitat şi anul trecut într-o formulă diferită, contrabasistul Miroslav Vitous, un alt client mai vechi de-al festivalului, şi bateristul Gerald Cleaver. O seară de joi colorată atractiv dar nu strident, care precede unul dintre cele mai interesante concerte care au avut vreodată loc la noi.

Există multe proiecte muzicale care sfidează punctele cardinale, indiferent de genul abordat. Relaţia Est-Vest a fost armonioasă doar prin comunicare sonoră. Discrepanţa culturală dintre Orient şi Occident nu mai există atunci cînd artiştii îşi pun în comun virtuţile. Iar atunci cînd se întîlnesc trei dintre cei mai mari instrumentişti ai momentului şi cînd din combinaţia lor de instrumente rezultă un sound unic, putem spune că nu există puncte cardinale, ci doar oameni minunaţi. Bela Fleck, cel care a făcut din banjo un instrument modern şi complex, Zakir Hussain, marele maestru care a preluat de la tatăl său, Alla Rakha, arta unuia dintre cele mai dificile instrumente indiene, tabla, şi basistul Edgar Meyer fac împreună o muzică deloc comună, dar care reflectă o relaţie strînsă, un exemplu perfect de experienţă muzicală care schimbă repere. Această seară de vineri este singura de la Jan Garbarek încoace în care are loc un singur concert.

Sîmbătă, în schimb, avem patru posibilităţi de a alege din jazzul nou, european şi bun. Djabe vin din Ungaria şi ne-au edificat deja cu nivelul şi cu repertoriul lor încă de la recitalul trecut, cînd l-au avut invitat pe nimeni altul decît Steve Hackett. Aşa e la Gărîna, te plimbi printre bocanci şi hanorace şi deodată dai de unul dintre fondatorii trupei Genesis. Pianistul Marcin Wasilewski va prezenta în premieră la noi una dintre cele mai reuşite formule de trio din jazzul polonez; tot în trio vine şi Wolfgang Muthspiel – chitaristul austriac bine antrenat la Berklee (poate data viitoare vine şi cu Rebekka Bakken), iar un alt pianist, reprezentant al tinerei şi impresionantei generaţii de muzicieni din Olanda şi tot nordul Europei, Wolfert Brederode, vine cu un cvartet şi cu sonorităţi personalizate şi deja mature.

Anul acesta avem parte de patru zile de festival, dar parcă nici atît nu ajunge. Pentru a păstra consistenţa, duminica ne aduce nume şi muzică de soi. Bega Blues Band continuă seria aproape neîntreruptă de prezenţe în festival, dar, din păcate, pentru prima oară, fără Kamo. Vine şi Patricia Barber, una dintre cele mai bune voci ale momentului, cu încă trei muzicieni buni şi un repertoriu pe măsură. Şcoala nordică a dat foarte mulţi muzicieni speciali şi valoroşi în ultima vreme, iar muzica dezvoltată de ei, regăsită în multe din titlurile ECM, se potriveşte perfect cu mediul de la Gărîna. Duetul norvegian format din Trygve Seim şi Frode Haltli reprezintă o combinaţie inedită de saxofon şi acordeon, reflectată de sonorităţi noi, abstracte şi profund melodice. Desprins din Esbjörn Svensson Trio, basistul Dan Berglund ne va oferi piese de pe proaspătul album lansat cu noul său proiect, Tonbruket. Acesta este probabil unul dintre cele mai aşteptate concerte, chiar dacă afişul e plin de propuneri interesante.

Cu siguranţă vor fi mulţi care vor pleca mai luminaţi de la acest festival, prin prisma noilor descoperiri. Va fi un festival parcă ales pentru a ne da liniştea, muzica şi bunul gust pe care le aşteptăm de fiecare dată cînd ne uităm spre o scenă. O ocazie minunată de a te retrage, de a medita şi de a primi vibraţii pozitive prin aerul cu adevărat curat. Doar să nu plouă (prea) tare, în rest nu mai contează nimic.

Berti Barberа *este muzician.*

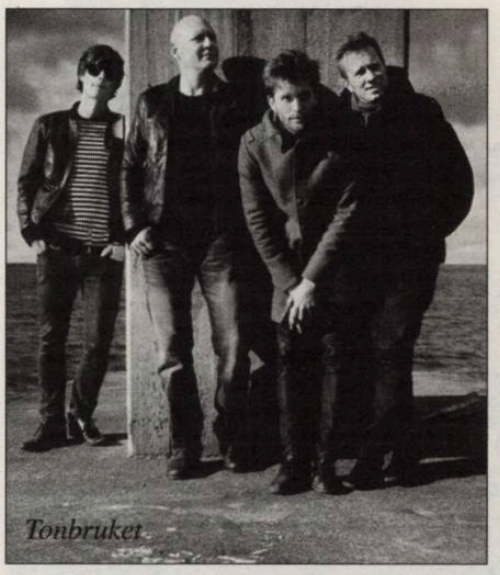

Tonbruket

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Fotograful olandez Hans van Der Meer a cutreierat Europa-n lung şi-n lat (inclusiv România) fotografiind zeci şi zeci de terenuri de fotbal ale unor ligi inferioare sau de amatori: www.hansvandermeer.nl. Veţi găsi în aceste fotografii dimensiunea pierdută a fotbalului de la TV. (Marius Chivu)

■ În *România literară* nr. 24/2010 într-o convorbire amplă cu Ioana Revnic, George Bălăiţă găseşte acea polivalenţă a tonului între proză, eseu şi jurnal cum numai el o ştie. Mostră: „Gravitatea nonstop este identic nocivă cu băşcălia filozofardă şi limbariţa valahă dîmboviţeană. Lipsa de umor face casă bună cu rîsul folosit doar ca să batjocorească. Urîtă treabă, curat murdar, vivat I.L.C.!". Şi nu numai el. (Radu Cosaşu)

■ Sezonul 4 al serialului *Dr. House* pe TVR. Cazurile lui House (nesuferitul-cinic-şarmant Hugh Laurie) şi ale echipei sale sînt stranii, se amestecă în ele atît problemele cărnii cît şi ale sufletului. Ironic şi autodistructiv, personajul nu s-a epuizat de la un sezon la altul. (Ana Maria Sandu)

craii de burta veche

Reţete absurde (I)

Cum se face o plăcintă de amblong

Luaţi 4 pfunzi (sau, mai bine, 4 pfunzi şi jumătate) de amblongi proaspeţi şi puneţi-i într-o ulcică.

Acoperiţi-i cu apă şi fierbeţi-i opt ore fără întrerupere, după care adăugaţi 2 pinţi de lapte proaspăt şi lăsaţi să fiarbă totul încă patru ore.

După ce v-aţi încredinţat că amblongii s-au frăgezit, scoateţi-i afară şi puneţi-i într-o tigaie largă, avînd grijă să-i scuturaţi bine în prealabil.

Presăraţi deasupra puţină nucşoară şi acoperiţi-i bine cu pesmet de turtă dulce, praf de curry şi o cantitate suficientă de boia de ardei Cayenne.

Duceţi tigaia în odaia de alături şi aşezaţi-o pe duşumea. Aduceţi-o din nou înapoi şi lăsaţi-o să fiarbă la foc mic trei sferturi de ceas. Agitaţi tigaia sălbatic pînă cînd toţi amblongii vor căpăta o culoare purpuriu-deschis.

Introduceţi totul cu luare-aminte în aluatul deja preparat, adăugînd totodată un porumbel de talie mică, 2 ciosvîrte de vită, 4 conopide şi un număr oarecare de stridii.

Vegheaţi cu răbdare pînă cînd crusta începe să crească şi adăugaţi din cînd în cînd cîte un vîrf de sare.

Serviţi plăcinta într-o farfurie curată şi aruncaţi totul pe fereastră cît mai degrabă cu putinţă.

Reţeta de mai sus *(To Make an Amblongus Pie)* şi alte două care vor urma, scrise de Edward Lear în *Nonsense Songs, Stories, Botany, and Alphabets* (1871), au apărut, în traducerea lui Petre Solomon, în minunata antologie îngrijită de Iordan Chimet *Cele douăsprezece luni ale visului* (Editura Ion Creangă, 1972).

Amicul Dejun

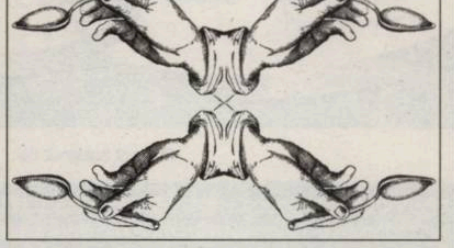

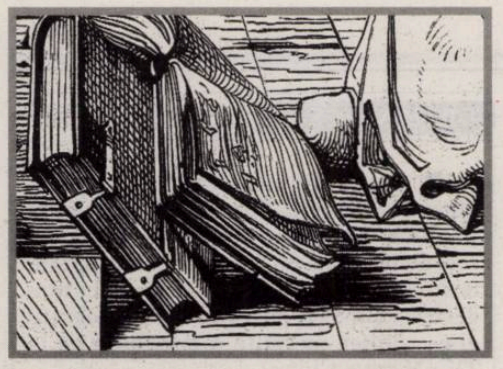

Simona SORA

biographiti

Noua dezordine digitală

Închipuiţi-vă că ar fi posibil să aveţi întreaga bibliotecă ideală (cu toate cărţile pe care le-aţi citit, le-aţi fi citit, le veţi citi, dacă aveţi noroc) pe *memory stick* sau pe *e-book*. Că aţi putea găsi orice carte din această bibliotecă în 30 de secunde – hai, un minut, dacă nu vă amintiţi titlul exact. Că munţii de cărţi care căptuşesc toţi pereţii (casei normale pe care se presupune că o aveţi) şi mormanele printre care vă strecuraţi spre ieşire ar dispărea ca prin farmec, cu praful, cu dezordinea, cu eratele şi croşetele lor (dinainte), cu traducerile ilizibil-creative şi ediţiile abreviate (de apoi). Că aţi avea şansa unui nou început, cu o bibliotecă ideală în care să aveţi toate cărţile la care vă gîndiţi ordonate, reeditate profesionist şi încăpînd în... propriul buzunar.

Adevărata problemă este felul în care noua carte e redactată, editată, publicată, vîndută.

Gellu Naum spunea, cred, că nu trebuie să ţii, pentru nimic în lume, cărţi proaste în casa în care trăieşti, pentru că spiritul (prost şi el) adăpostit în ele te afectează sufleteşte, dar şi fizic. Am o bună prietenă care selectează aşa cărţile pe care le cumpără şi mai ales pe cele care ajung în mîna băieţelului ei, Carol. Cîteodată îmi cere părerea, dar, de greşit, n-a greşit niciodată. Ar dispărea oare, prin digitalizare, senzaţia de inutilitate care te copleşeşte, uneori, în vecinătatea unor cărţi? Sînt sigură că s-ar putea inventa un antivirus care să le ţină nedefinit în carantină fără ca ele să-ţi invadeze spaţiul vital.

Nu ştiu cum aş fi primit în urmă cu zece ani „ameninţarea cărţii electronice", despre care se scriu în ultima vreme prea multe articole artificial şi cam patetic inflamate. Acum zic „Slavă Domnului!" şi-mi caut un *reader* mai simplu, măcar pentru noile cărţi (care, orice aş face, nu mai încap într-un apartament normal de bloc comunist, unde ar trebui să mai şi trăiască nişte oameni). De altfel, nu de la citit mi se trage, ci de la nevoia (lacomă) de a le avea. Păstrez zeci de cărţi pe care, cu siguranţă, nu le voi mai atinge în următorii 20 de ani. De ce le ţin? Pentru că s-a întîmplat de cîteva ori să caut luni de zile, prin anticariate şi pe la amici, o carte la care renunţasem. Păstrez apoi cărţile (pe care eu le cred) esenţiale. Le mai deschid, dar le-aş deschide liniştită şi pe un ecran electronic. Mai păstrez cărţile pe care nu le-am citit încă: le-am răsfoit cînd le-am cumpărat sau primit, mi se par în afara intereselor mele trecute şi prezente. Dar cine ştie? Aşa că le pun deoparte, visînd la o soluţie care să împace lucrurile cu oamenii.

Poate şi de asta am rămas *bouche bée* citind ultimele două articole ale lui Frédéric Beigbeder despre neajunsurile cărţii electronice. Dacă Tournier ar fi scris despre „dematerializarea literaturii" sau dacă Pietro Citati ar fi prezis o nouă eră a lecturii, aş fi înţeles. Cînd însă demolatorul Beigbeder e îngrijorat atît de retoric de soarta „cunoaşterii universale", mai că te-apucă rîsul. Marile biblioteci care au început să fie digitalizate (recent şi Biblioteca Franţei negociază), cu investiţii majore din partea celor de la Google, nu sînt nici închise, nici arse, nici puse pe butuci, librăriile (e drept, mai ales marile lanţuri) prosperă, vînzînd ca pînă acum, editurile fac ce face toată lumea în criză, se adaptează.

Beigbeder este însă îngrijorat de soarta tinerei generaţii de cititori, care suferă de ADD *(Attention Deficit Disorder)* şi pot fi perturbaţi (cum i se întîmplă şi lui însuşi, dar asta nu e de mirare) cînd deschid o carte electronică, pentru că se gîndesc, de fapt, la muzica, e-mail-ul şi cine ştie cîte altele aflate pe acelaşi suport. De parcă lectura nu e (şi n-a fost întotdeauna) o alegere, mai rară ca altele, o opţiune, o renunţare! Beigbeder, *homme à femmes,* ar vrea s-o regăsească, în 2010, pe acea salvatoare Clarisse din utopia lui Ray Bradbury, *Fahrenheit 451,* aruncîndu-şi telefonul mobil şi laptopul în Sena şi citind cu voce tare *Apocalipsa Sfîntului Ioan,* în colecţia Poche. Greu de crezut că o să reuşească, dar, cine ştie, cu următorul articol, Beigbeder ar putea determina vreo adolescentă să-şi arunce mobilul, pe ecranul căruia tocmai citeşte ultimul număr din *L'Express.fr*.

Branşatul, revoltatul, hedonistul Beigbeder scrie, aşadar, despre hîrtia care sacralizează textul şi despre asasinarea, prin digitalizare, a lui Flaubert, deşi ştie, mai bine ca alţii, la ce manipulări groteşti s-a pretat cartea (indiferent de format) de-a lungul timpului. Un muzeu al cărţii ar trebui să conţină – pe lîngă capodopere sau cărţi ale cărţilor – şi tonele de maculatură ideologică, omagiile greţoase, camioanele de „literatură" proastă. În era digitală, acestea vor putea fi şterse dintr-un simplu click.

Problema nu e însă ce simte fiecare atunci cînd citeşte pe orice suport vrea el. Adevărata problemă este felul în care *noua carte* e redactată, editată, publicată, vîndută – şi abia apoi felul în care ea este citită. Asta e exclusiv treaba omului care citeşte (inclusiv a criticului) şi libertatea lui. Felul în care o carte e aruncată în lume şi felul în care funcţionează instanţele care o valorizează ar trebui să-i preocupe pe apărătorii celor 558 de ani de Galaxie Gutenberg. Şi, la urma urmelor, principala preocupare a unui scriitor, dincolo de noua dezordine digitală, ar trebui să fie, în primul rînd, propriile cărţi. Cum zice un personaj memorabil al argentinianului Andrés Neuman, într-un interviu inventat (pentru uzul tuturor neliniştiţilor de soarta cărţii): „Mă doare-n cot de format. Eu mă ocup de conţinuturi. Mă gîndesc la personajele mele. Dacă ne tot pierdem timpul cu chestii din astea, în curînd n-o să ne mai rămînă nici o povestire bună pe care s-o descărcăm în porcăriile astea de aparate".

PUBLICITATE

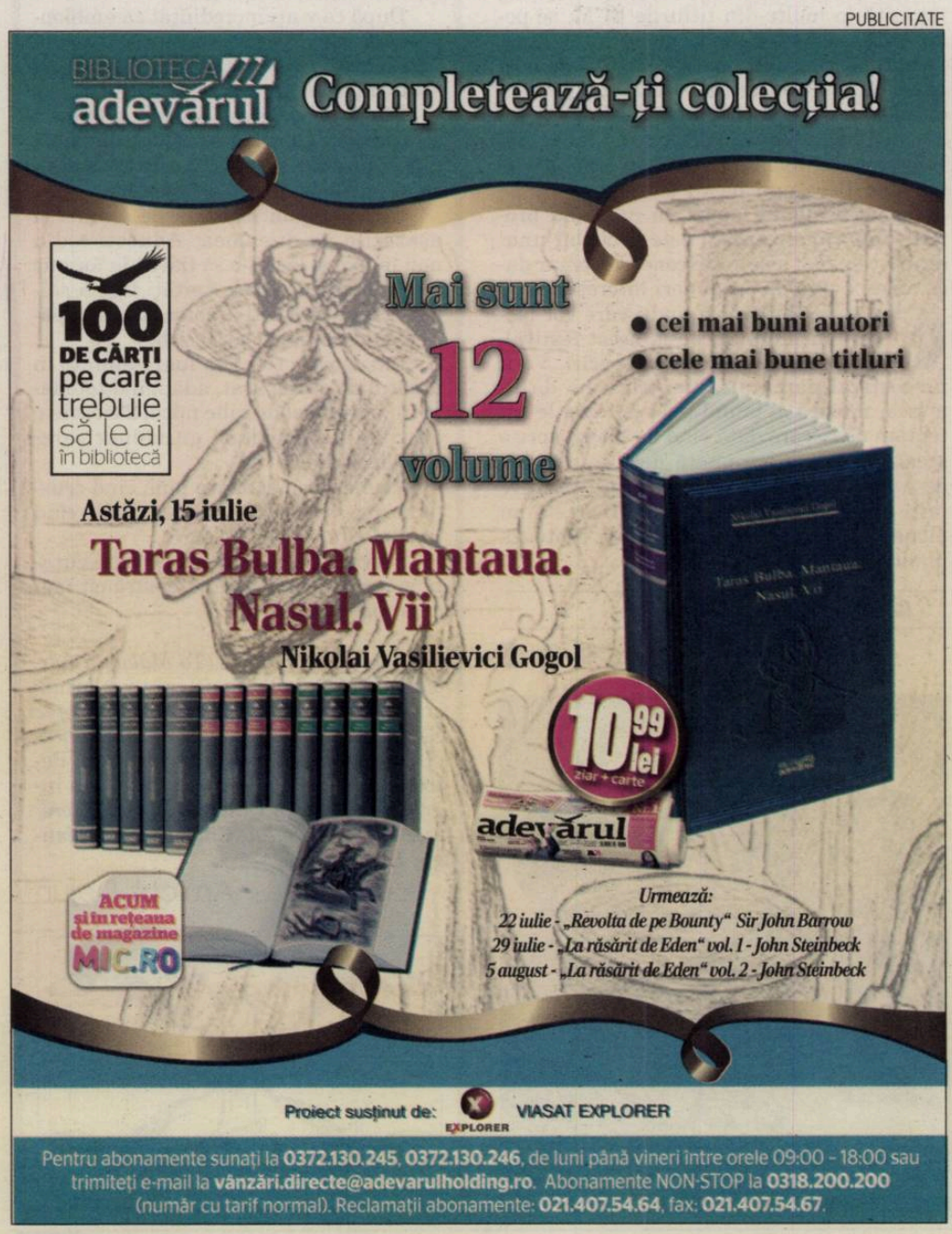

PUBLICITATE

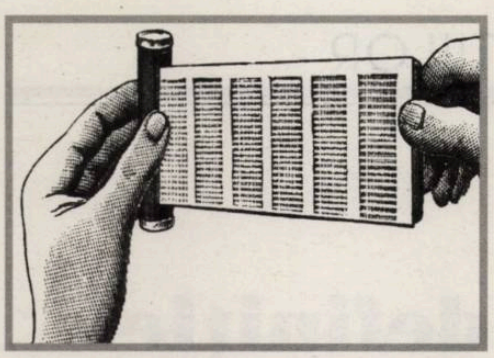

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Ascuţirea simţurilor în vară

© V. Dorolti

Deplin conştient că mă expun unui ridicol nebun (dar şi avid să-mi asum infantil riscurile cu pricina), m-am apucat în ultima vreme, în mai multe rînduri, să vorbesc unor tineri despre poemul lui Nicodim Aghioritul – „Păzirea simţurilor“. Cel care-l fascina pe Eminescu pe cînd visa la isichasm. Un text vorbind despre tainica *răspundere* a fiinţei faţă de continua educare, cizelare, vindecare, *fermecare* a văzului, auzului, mirosului, gustului şi pipăitului. Cele cinci puteri *senzoriale* ale energiei *spirituale* despre care ne povestea, cu harul său inegalabil, Ioan Alexandru în facultate: cum să nu laşi să treacă nici o zi fără să stai măcar un sfert de oră în faţa unui tablou frumos ori a unui apus de soare, fără să-ţi predai auzul unei *Cantate* de Bach, ori să ştii să asculţi trilurile mierlei din faţa casei, fără să-ţi plimbi degetele pe muşchiul de pe coaja unui copac, sau pe spinarea vreunei pietre încălzite de soare, să-ţi pui în balcon cîteva smocuri de busuioc, mentă, mărar, rozmarin, un rînd de regina nopţii, cîteva muşcate care să-ţi spele privirile cu aromele şi culorile lor...

Niciodată nu am luat în glumă astfel de îndemnuri (chiar dacă ele sună de obicei stupid, aproape grotesc în urechile sarcasmului juvenil, copleşit de insurgenţa radicalismului gerontofob, impetuos asumat), convins fiind că văzutele atîrnă de cele nevăzute, că inefabilul, diafanul, suavitatea şi imponderabilul *determină* volumele, substanţa şi greutatea, că, vorba Chinezului, „forma vasului depinde de golul din el“ şi că, deci, ascuţimea simţurilor rotunjeşte armonia gîndirii şi cuminţenia făpturii.

Pe urmă – le-am mai spus frumoşilor mei (acneici) adolescenţi, cărora le etalam virtuţile bătrînului *gnothi se avton – după* incursiunea autoscopică în ADN, musai să vă întrebaţi care dintre simţuri vă guvernează.

Eu am observat, prin ani, că, de unde eram un insaţiabil al vederii, am ajuns un fanatic al auzului.

Uite, eu am observat, prin ani, că, de unde eram un insaţiabil al vederii, am ajuns un fanatic al auzului. Pe cît eram de absorbit în tinereţe de rotirea vizuală a vulturului pe culmi de munte, de negrul-verde uriaş al pădurii, pînzăria cascadelor, strălucirea macilor în cîmpurile de grîu, arhitecturile mirifice ale flăcărilor în soba, sticlirea vrăjitorească a ciupercilor otrăvitoare sub frunzişul umed, urmărirea norilor de sub umbra nucului, ori de lumina mierie alunecînd durduliu, ca la Sadoveanu, pe „tăpşanele prăvălatice“ – pe atît de tare am ajuns un rob al îngenunchierilor auditive din preajma Paştilor. Atunci, la ţară fiind, mi se bulucesc halucinant în auz cucii, mierloii, cintezoii, prigoriile, lăstunii şi rîndunelele, plus piuitul puilor de curcă din ogradă, clopotele şi toaca bisericii din deal, lipăitul pisicilor în tava cu lapte, scîrţîitul carului, rotirea linguroiului în ceaunul cu mămăligă, ca să nu mai spun de îmbătătoarele ore ale vipiei de la prînz, în fineaţă, cînd începe simfonia elitrelor, a lăcustelor, cosaşilor, greierilor, într-o fierbinte tăcere *asurzitoare*. Pur şi simplu, închizi ochii şi aştepţi să-ţi iei zborul.

Să vă mai spun de divin-odihnitorul susur nocturn al ploilor prin burlane şi pe acoperişul de şiţă, brusc intersectat de împieptoşarea sonoră a cocoşilor la trei noaptea? De ritmica tocatului lemnelor, evantaiul lătrăturilor cîinilor, plus mieunatul pisicilor, cotcodăcitul găinilor şi grohăitul porcului la ora mesei? De huruitul boabelor de porumb, sau al nucilor, în sac, ruginitul scîrţîit al vîrtelniţei şi zuruitul lanţului de la fîntînă? De ronţăitul tenace, bursucesc, feeric sub stele, al şoarecilor din pod?

Aţi stat vreodată să ascultaţi intens, fie şi doar cîteva secunde, sfîrîitul lumînării aprinse la mormîntul bunicilor din deal? Sau lucrarea înverşunată a ciocănitorii în trunchiul copacului! Sau cum rup dinţii vacii iarba şi cum o rumegă, cum ţipă spre seară după muls, cum îi susură laptele în şiştar şi cum îşi linge viţelul, de-i înţelegi dintr-o dată statutul de sfinţenie indiană!

Tot discutînd cu prietenii, în aceste zile de vară, despre „magia vizuală“, „stilistica olfactivă“ şi „coregrafiile auditive“, am aflat, pe de o parte, o sumedenie de mici taine înoţelul lucitor şi ebonita rece, cine se-mbată cu mirosul de lămîiţă, mosc, lavandă, nisip încins, oregano, cine adoră orăcăitul broaştelor pe malul apei dimineaţa, suspină la trilurile privighetorilor, leşină la aroma cafelei, la vederea nuferilor pe lac, sau la atingerea blănurilor, indiferent de torcătoarea lor provenienţă), iar pe de alta: că fiecare dintre aceste senzaţii inefabile are o cauză cît se poate de material-elementară, o determinare concretă, direct în patologie.

Potrivit iconoclaştilor care ne-au stricat sadic festinul, excesul rafinamentelor olfactive provine din deficienţele ficatului, reveriile auditive ar fi pendinte de ansamblul ORL, cutare extaze vizuale ţin de acromatopsie ş.a.m.d., adică tot felul de orori (şi urdori) prin care medicalul vrea să încalece metafizicul. Exact ca la 16 ani, cînd dumnealor voiau să ne explice pornirile cerescnărăvaşe prin excese hormonale...

Nu ţine, domnilor! Noi inspirăm extatic, precum tăuraşul Ferdinand, vă dăm semeţ la o parte diagnosticele, visînd deja, în creierul verii, să ne înfigem dinţii şi nările în miezul unui pepene roşu, ţinut la rece-n fîntînă!

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

COLECŢIA DE GHIDURI TURISTICE
NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER

Toţi visăm să călătorim

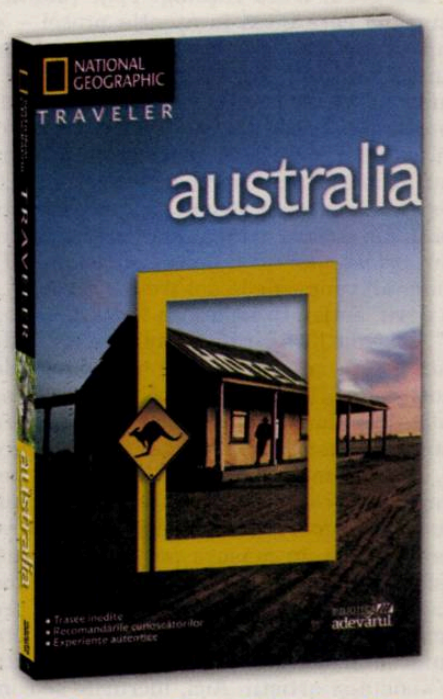

Vineri, 16 iulie

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

- FORMAT COMPACT
- 400 DE PAGINI full color
- HÂRTIE LUCIOASĂ

Descoperă 26 cele mai frumoase ţări din lume

- Fotografii senzaţionale
- Hărţi detaliate
- Informaţii inedite

În fiecare vineri, o ţară pe săptămână cu doar 13,99 LEI

URMEAZĂ	
20. Franţa	23 iulie
21. Spania	30 iulie
22. Portugalia	6 august
23. Italia	13 august
24. Grecia	20 august
25. Marea Britanie	27 august
26. România	3 septembrie

BIBLIOTECA adevărul
numai cu ziarul adevărul

Pentru abonamente sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246, de luni până vineri între orele 09:00 – 18:00 sau trimiteţi e-mail la vânzări. directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamaţii abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67.

Proiect susţinut de: ColonHelp 0800.3.000.000

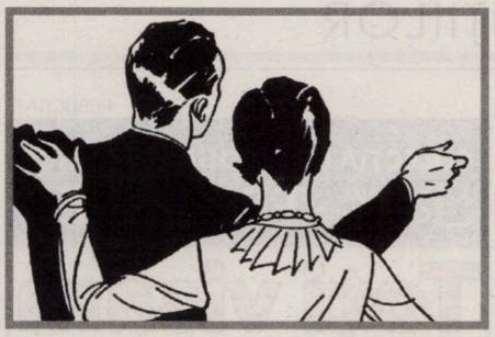

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Propunere pentru o definiție

A fi vedetă, în România de azi, este un lucru deopotrivă foarte uşor şi foarte greu. Dacă înţelegi prin vedetă o persoană care intră în atenţia presei – şi, implicit, a societăţii – pentru două-trei săptămîni sau, hai să zicem, două-trei luni e suficient să te „combini", măcar şi pentru două-trei zile (sau chiar două-trei ore...), cu un fotbalist, o prezentatoare de televiziune sau un puternic al momentului. Să te „lipeşti", adică, de o vedetă deja constituită. Dacă, din contră, vrei să „faci" prima pagină sau *„prime-time"*-ul la feluritele posturi TV mai mult timp – de la doi-trei ani în sus – şi să devii, astfel, tu însuţi un ideal de „lipeală", e nevoie fie să intri în politică, fie să dai „tunuri" de proporţii (activităţi care, deseori, coincid), fie, în fine, să apelezi la instinctele primordiale ale semenilor, cum este, spre exemplu, instinctul de reproducere, care se menţine activ (la foc mic, ce-i drept) prin contemplarea acelor exemplare ale speciei, foarte reuşite din punct de vedere fizic (şi, în măsura posibilului, foarte dezbrăcate). Cum, însă, fiinţa umană a fost înzestrată şi cu instincte mai rafinate, precum, de pildă, instinctul ludic sau instinctul frumosului, au şansa de a accede la statutul de vedetă şi artiştii. Aici, lucrurile se complică brusc – ori, perfect dilematic, se simplifică dintr-o dată. Pentru a ajunge vedetă, în artă, trebuie să ai charismă.

Ce înseamnă charismă ştie cam toată lumea: farmec, forţă de atracţie, capacitate de iradiere a unor însuşiri care, mai mult sau mai puţin, există în fiecare dintre noi, adică pricepere, abilitate, talent pentru o anumită îndeletnicire. Pe cît este însă de lesne să descrii charisma, pe atît de anevoios e să o dobîndeşti. La fel ca şi geniul, o primeşti ca zestre la naştere şi nu trebuie să faci nimic ca s-o păstrezi. Este un dar. Spre deosebire, totuşi, de geniu, charisma nu izbuteşte să te propulseze în sfera excelenţei indiscutabile; nu singură. Dacă e o calitate *sine qua non* a celebrităţii în artă, nu e şi o calitate suficientă pentru a fi artist; artist adevărat, fireşte – sintagmă care ar constitui, în sine, o tautologie, dar pe care vremurile noastre, cum zice Hamlet despre vremea lui, o cer în permanenţă reconfirmată. Mai e nevoie să i se adauge, pentru asta, muncă, pasiune şi abnegaţie.

Toate cele de mai sus par, în lipsa unui reper concret, vorbărie goală; altfel spus, teorie inutilă. De îndată ce li se ataşează însă un exemplu concret – un nume –, ele capătă sens şi consistenţă. Numele pe care li-l voi ataşa de astă dată este Răzvan Mazilu.

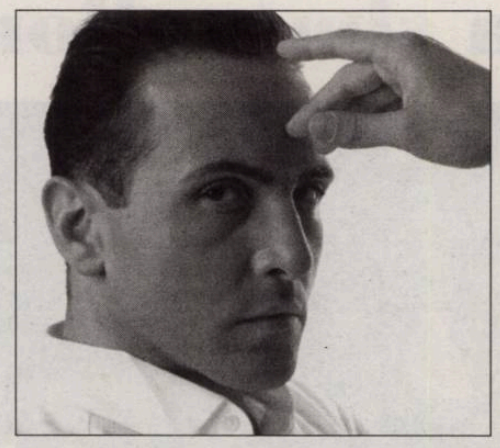

Răzvan Mazilu a devenit, pentru oricine are cît de cît contact cu actualitatea culturală românească, un simbol al artei spectacolului, indiferent de categoria în care s-ar încadra; pentru o sporită precizie a termenilor, acest spectacol: dans, teatru, balet, teatru-dans. Răzvan Mazilu este, prin definiţie şi predestinare, un artist care a ales, spre a se exprima deplin, arta mişcării armonioase pe muzică, dar, dincolo de ea, pe gînd şi pe emoţie, pe trăire şi pe imaginaţie. Răzvan Mazilu este, în plus, un artist care umple săli, care aduce în faţa scenei oameni de toate vîrstele şi de toate profesiile, care are „fani" înrăiţi şi admiratori spontani cu zecile şi sutele. În rezumat, Răzvan Mazilu este o vedetă.

O demonstrează, din nou, cea mai recentă apariţie a sa într-una dintre ultimele producţii ale stagiunii ce tocmai s-a încheiat: *Depeche / / Dance,* realizată de Teatrul Odeon în cadrul programului intitulat „Dans la Odeon", al cărui „creier" (şi, deopotrivă, trup) este, în principal, Răzvan Mazilu. Spectacolul, semnat coregrafic de italianul Massimo Gerardi (cu care artistul român colaborează, dacă nu mă înşel, pentru a doua oară), e construit în întregime pe muzica, mai veche ori mai nouă, a unei trupe aproape legendare – Depeche Mode –, muzică (electronică) alcătuind suportul unui parcurs cînd melancolic şi cînd discret parodic, cînd rapid-viguros şi cînd lent-liric al unui grup de dansatori ce „performează" alternativ solo-uri, duete şi numere colective. Decorul, extrem minimalist (Eveline Havertz), lasă spaţiu deplin mişcării, ritmată atît de sunete, cît şi de imagini (proiecţiile video sînt semnate tot de Massimo Gerardi) şi gîndită ca un *continuo* de impresii, senzaţii, stări de spirit. Foarte bine antrenaţi, tinerii dansatori – Laura Andrei, Bianca Patrichi, Judith State, Vanda Ştefănescu, Cristian Chiş, Mircea Ghinea, Levente Szász, Florin Tănase –, cărora li se adaugă, spre final, actorul Mihai Smărăndache, într-un „moment poetic" explicit (pe versurile a două dintre melodiile DM, desigur), umplu scena cu o desfăşurare impresionantă de siguranţă, graţie, forţă şi bucurie. În fruntea lor, prezent, parcă, pînă şi atunci cînd nu se află, fizic, în scenă, Răzvan Mazilu aduce, atît în episoadele solistice, cît şi în „dialogurile" cu unul sau altul dintre colegi, stilul şi eleganţa ce îi caracterizează întotdeauna evoluţiile. Dăruirea totală pe care el reuşeşte să o transmită auditoriului are efectul unui şoc electric subtil, astfel încît, indiferent de dispoziţia sa iniţială, spectatorul este captivat de lumea ce se creează pe scenă şi absorbit de ea fără să mai opună rezistenţă. Am văzut, chiar lîngă mine, cum două doamne care nu se îndurau, la început, să-şi abandoneze conversaţiile prin SMS au cedat treptat, ca sub puterea unei vrăji, în faţa performanţei sale. Cum se defineşte oare o vedetă mai convingător decît aşa?

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Un cantonetist tragic

● **Mike Patton, *Mondo Cane*, Ipecac Recordings, 2010.**

„Un om se duce într-o zi la doctor. Viaţa i se pare aspră şi crudă. Spune că se simte singur într-o lume ameninţătoare, unde nu-l mai aşteaptă nimic, decît vagul şi incertul. Doctorul îi spune: «Tratamentul e simplu. Marele clovn, Pagliacci, a venit în oraş. Du-te să-l vezi. Asta ar trebui să te-ajute.» Omul izbucneşte în lacrimi. «Doctore, spune el, eu sînt Pagliacci»."

Mike Patton este unul dintre eroii mei personali. Dacă aş fi adolescent, aş avea postere cu el în dormitor, baie şi bucătărie. Aşa stînd lucrurile, e rezonabil să se afirme că orice pretenţie de obiectivitate a unei recenzii scrise de mine şi care îl are drept subiect este nulă şi neavenită, aşa că nu insist cu valorizări, ci cu informaţii. Cînd eram adolescent, Patton mă enerva la culme. Eu citeam Cioran, Bacovia şi horror depresiv, ascultam My Dying Bride, pretindeam că am trăit drama comunismului, deşi fusesem întotdeauna comandant de detaşament (deci un preferat al Partidului) şi mi se părea că atitudinea pe care un om ar trebui să o aibă faţă de lumea şi epoca în care trăiam se rezumă la scrutarea distantă a lucrurilor, oftatul şi recitatul de poezii. Or, Patton, faţă de această atitudine, era (şi a rămas) foarte... opozabil. Omul pare evadat dintr-o bandă desenată, rudă de gradul I cu Jokerul din *Batman* sau Comediantul din *Watchmen*. *„It's a joke, it's all a fucking joke! God help us all!"*

Muzical vorbind, lui Patton i se datorează una dintre cele mai infame mode rock din ultimii 20 de ani, aşa-numitul nu-metal, de care el însuşi se dezice explicit cu fiecare ocazie care i se dă, mai întărîtat decît Oppenheimer după detonarea jucăriei sale. Dintre epigonii care au cunoscut un succes infinit mai mare, îi pomenesc pe Korn, Limp Bizkit şi, probabil cei mai oneşti şi mai competitivi, System of a Down. La vremea la care Patton se alătura grupului Faith No More, rockul alternativ îşi trăia propria adolescenţă depresivă pe acordurile genului grunge şi traumele lui Kurt Cobain, care aveau să asigure mainstreamul rock al primului cincinal din anii '90. Înfiinţaţi cu cîteva judeţe mai la sud de Seattle, Faith No More au activat mereu în contraponderea atitudinii proletare a grungerilor, valorizînd cu orice preţ statutul de rockstar pe care tinerii deprimaţi încercau să-l submineze. Apoi a venit avalanşa provocată de Marilyn Manson şi nu-metal, care a schimbat cu totul termenii problemei, iar rivalitatea dintre Faith No More şi grunge şi-a pierdut complet sensul ducînd, prin '96-'97, la desfiinţarea sau intrarea în umbră a trupelor implicate.

Singurul care n-a intrat în umbră a fost Patton, care de-atunci încoace a scos aproape 30 de albume, fie de capul lui, fie ca acompaniator vocal pentru diverse trupe de instrumentişti. Profitînd şi de poziţia de patron la casa de discuri Ipecac Records, a luat la rînd toate genurile muzicale şi şi-a încercat mîna (mă rog, vocea) cu ele: jazz metal onomatopeic cu John Zorn, fusion rock spasmodic cu Mr. Bungle, trip-hop erotic cu Loveage, hip-hop lătrat cu X-Ecutioners, noizz dement cu samuraiul Merzbow, coloane sonore horror cu Fantomas, death metal (sau chiar mai rău) cu Dillinger Escape Plan, ambianţă simfonică alături de norvegianul John Kaada şi horcăielile monştrilor din filmul *I Am Legend*.

În 2010, Mike Patton a lansat un proiect aşteptat de vreo trei ani şi promovat în acest interval prin cîteva apariţii live surpriză. E vorba de albumul *Mondo Cane,* compus exclusiv din canţonete italiene de mare succes la mijlocul secolului trecut, reinterpretate cu orchestră simfonică şi o limbă italiană pervertită de un accent californian şugubăţ. Avînd în vedere obiectivul experimentului, nu e vorba de muzică originală – cu trecerea timpului, Patton pare tot mai puţin dispus la compoziţie şi mai predispus la colaj. Canţonetele lui Mike Patton sînt expresia perfectă a comediei tragice pe care artistul o promovează de cînd a intrat în atenţia camerelor de filmat. Nu sună tocmai în spiritul pieselor originale, sună în spiritul lui Patton, dar nici acela nu mai e ce era, ci o variantă domolită de mariajul cu o italiancă (şi cu Italia).

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

3 întrebări pentru

Marin MĂLAICU HONDRARI

Poezia la Bistrița

Cît de greu e să organizezi un festival de poezie în vremurile astea?

Cred că poezia nu ţine cont de fluctuaţiile monedelor de schimb. Aşa că pot spune liniştit că în 2010 nu e cu nimic mai dificil să organizezi un festival de poezie decît a fost în 1995 sau în 2009. Sînt mai puţini bani? Se face cu bani mai puţini. Totul pleacă de la pasiunea pentru poezie. Dacă crezi cu adevărat în poezie şi în puţinii ei (dar esenţiali!) cititori, atunci lucrurile vor merge, piedicile vor fi depăşite. Totul e să nu trişezi, să nu faci un eveniment doar pentru a-l bifa, să nu înşeli aşteptările cititorilor de poezie şi, implicit, ale poeţilor invitaţi.

Ce s-a schimbat de la prima ediţie?

Această ediţie are, în primul rînd, mai multe lansări de carte. Aşa s-a nimerit şi e numai bine, vorbim despre cîteva cărţi deosebite: *Scotch* (Ioana Bradea), *Autobuzul cu cocoşaţi* (Nora Iuga), *Cerul din burtă* (Ioana Nicolaie) *:pînă mereu* (Gabriel Daliş), *Frumoasele străine* şi *Nimic* (Mircea Cărtărescu). Apoi, între poeţii invitaţi se află şi doi tineri care nu au debutat încă în volum. O noutate e şi spectacolul-lectură pe versuri de Octavian Soviany.

La organizatori, în afara celor de la ediţia precedentă (Primăria Bistriţa – principalul finanţator al evenimentului, Societatea de concerte Bistriţa, Muzeul de Artă Comparată din Sîngeorz-Băi şi Class Cafe Bistriţa) se adaugă Asociaţia Culturală Argument.

Cu ce rimează poezia la Bistrița?

Mă interesează mai mult ca poezia la Bistriţa să rezoneze cu cei care deschid, de obicei în intimitate, o carte de poeme. Pentru ei şi pentru nimic altceva, poeţii invitaţi vor străbate sute de kilometri şi vor încerca să fie la înălţime. Şi vor fi. Cînd spun asta mă bazez pe cărţile lor minunate.

***Marin Mălaicu Hondrari** este scriitor şi „sufletul" Festivalului* Poezia e la Bistriţa *(a doua ediţie), care se desfăşoară în perioada 15-18 iulie (http://poeziaelabistrita.wordpress.com/).*

a consemnat Ana Maria SANDU

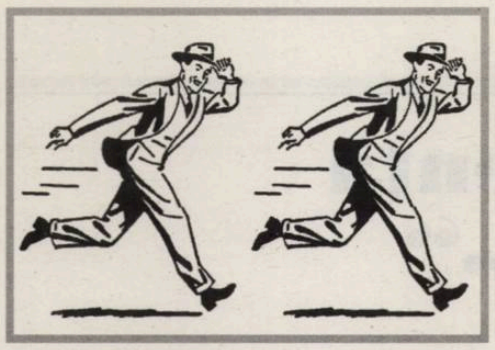

Andrei GORZO

dilematograf

Viaţă de jucărie

● ***Povestea jucăriilor 3 / Toy Story 3* (SUA, 2010), de Lee Unkrich.**

Minunatul film de animaţie *Toy Story 3* începe cu o mare scenă de acţiune care (după cum descoperim ulterior) nu se desfăşoară altundeva decît în mintea unui copil. Personaje – jucăriile lui preferate, pe care imaginaţia copilului le distribuie într-un scenariu delirant: începe ca un western, cu şeriful Woody (un favorit de-al lui, după cum ştim din *Toy Story 1* şi *2)* încercînd să oprească un tren înaintea unei prăpăstii, dar apoi apare şi cosmonautul Buzz (un alt favorit) şi amîndoi sînt luaţi prin surprindere de un purceluş-puşculiţă căruia i se zice „maleficul doctor Cotletdeporc" şi care, din naveta lui, apasă pe un buton inscripţionat cu comanda „moarte prin maimuţe". „Moarte prin maimuţe"? Delirant şi totodată plauzibil – ca scenariu urzit din mers de mintea unui copil care se joacă. După cum ştim din seriile precedente, jucăriile prind viaţă nu doar în imaginaţia copilului, ci şi atunci cînd acesta nu se uită la ele. Numai că nu-l pot lăsa să afle: e paradoxul condiţiei de jucărie că nicicînd nu trăieşte mai intens decît atunci cînd face pe moarta sau pe mortul în mîinile unui copil care se joacă. Un paradox în ultimă instanţă tragic, căci păstrarea secretului presupune şi asumarea stoică a perspectivei de a ajunge la groapa de gunoi atunci cînd te strici sau atunci cînd copilul creşte mare. Sigur că există şi alte soluţii – de exemplu, expedierea ta în pod, pînă la venirea pe lume a copiilor copilului de care aparţii, sau expedierea la o grădiniţă, unde cererea pentru „din ăştia ca tine" n-are de ce să scadă vreodată – dar, după cum se înţelegea deja din *Toy Story 2* (1999), trăieşti cu tic-tacul ăsta în urechi. În *Toy Story 3,* tic-tacul a devenit asurzitor: stăpînul lui Woody şi al lui Buzz a făcut 17 ani. Sigur că realizatorii filmului nu urmăresc să-şi traumatizeze spectatorii: ei gestionează cu mîini foarte agile materialul ăsta tematic potenţial morbid. Ca şi episoadele precedente, *Toy Story 3* e o aventură: jucăriile ajung undeva departe de casă (nu din cauza copilului, care intenţiona să le depoziteze în pod, ci dintr-o greşeală a mamei lui, care încurcă sacii) şi trebuie să se întoarcă.

Grădiniţa la care ajung e o societate la prima vedere utopică, dar care se dovedeşte foarte strîmbă: clasa privilegiată (condusă de un urs pufos şi rău) îi păstrează numai pentru ea pe copiii din grupele mai mari – cei care au învăţat să se joace civilizat; deci are nevoie de o clasă inferioară – carne de tun pentru vandalii din grupa mică. Alcătuirea acestor pături sociale e la fel de bogat detaliată ca şi geografia grădiniţei, ceea ce face ca filmul, cu sau fără 3D, să fie cu adevărat „imersiv" (ca să folosesc un cuvînt popularizat de campania promoţională a filmului *Avatar,* care nu prea îl merita). Se evidenţiază în mod deosebit cei trei aghiotanţi ai ursului: un sinistru bebeluş de plastic, cu privire sticloasă de psihopat, accentuată şi de o pleoapă căzută; un Ken (Barbie masculin) veşnic tachinat de complicii săi mai duri pentru ambiguitatea lui sexuală şi hotărît să le cîştige respectul; şi un maimuţoi isteric însărcinat cu datul alarmei. *Toy Story 3* trimite la filmele cu evadări din lagăre de prizonieri de război, dar, după obiceiul studioului Pixar, realizatorii se abţin de la citatul direct, de la parodia directă – ambiţia lor este să creeze o lume, nu un colaj de citate. Tema condiţiei de jucărie (abandonul, groapa de gunoi etc.) e dezvoltată fără emfază, din goana gagurilor şi a strategiilor de evadare, astfel încît, fără a risca să-i traumatizeze emoţional pe spectatori, ea să confere o notă curată de stoicism faptelor de vitejie ale lui Woody (vocea lui Tom Hanks, care face un cowboy la fel de inimos ca James Stewart) şi ale celorlalţi. (Atunci cînd se iau cu toţii de mînă, ca să întîmpine o moarte ce li se pare sigură, solidaritatea lor nu e cu nimic mai puţin solidă, cu nimic mai puţin demnă de emoţia spectatorului, decît a rebelilor învinşi din *Spartacus,* care, somaţi să-şi predea liderul, declară unul după altul „eu sînt Spartacus, eu sînt Spartacus".) Deschizîndu-se, deci, cu o aventură trăită de ei numai în imaginaţia stăpînului lor, filmul continuă, după cum era şi firesc, cu o aventură trăită „pe bune", pentru a se încheia – cum altfel? – cu ei fericiţi, făcînd pe morţii în mîinile unor copii care se joacă. Prin această desfăşurare, filmul spune că filmele hollywoodiene oferă carburant imaginaţiei copiilor, care la rîndul ei oferă carburant filmelor hollywoodiene de tip *Toy Story,* şi mai spune că procesul ăsta de alimentare reciprocă (despre care se poate vorbi şi de rău) e un lucru bun; spune că produsele culturii de consum au suflet. Ceea ce în cazul produselor Pixar este şi adevărat: realizatorii lor încearcă să vină numai cu idei de mîna întîi şi obişnuiesc să dezvolte aceste idei, cu ingeniozitate şi tact, pînă la limitele lor; sînt artizani cu standarde înalte, care cred în ceea ce fac. Imaginea finală, cu Woody făcînd pe mortul în mîinile copilului care îl „animă", spune şi asta: spune că unii copii, atunci cînd cresc, devin animatori.

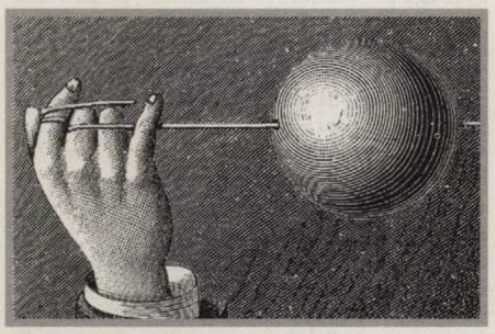

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Puncte de ruptură

De fapt, nu presupusa moarte a culturii franceze i-a scos din sărite pe intelectualii francezi de dreapta sau de stînga, cît ideea (implicită) a dispariţiei unui imperiu. Reproşînd scăderea puterii de seducţie a Franţei şi impasul politicilor culturale – subfinanţate, în ciuda eforturilor statului, sufocate de nepotism, încremenite în reţele de promovare învechite, incapabile să furnizeze figuri emblematice, ezitante în ceea ce priveşte inovaţia – Donald Morrison anunţă, de fapt, sfîrşitul unei ere în care Franţa a dominat categoric schimburile culturale internaţionale. Pe de altă parte, ciuda francezilor e cu atît mai mare cu cît observaţia (însoţită de o analiză articulată, detaliată, poate chiar convingătoare) vine din partea unui intelectual respectabil şi a fost publicată într-o revistă americană influentă *(Time).* Donald Morrison este un jurnalist cultural familiarizat cu politicile culturale europene şi cu scena pariziană, însă din articolul său, scris cu aparentă obiectivitate şi cu distanţă tandru-ironică, francezii nu au preluat decît criticile şi negaţiile. Şi-au început să le toace, în public şi în culise. Printre reproşurile care i-au fost aduse jurnalistului care a îndrăznit să se lege de cultura franceză, cel mai absurd a fost, evident, faptul că e american. Nu e însă singura lui „vină": i s-a înfierat incultura şi ignoranţa (în cultura franceză contemporană ar exista mult mai multe „nume mari" decît a putut el să enumere în articol), lipsa criteriilor de evaluare, incoerenţa (faptul că amestecă aspecte concrete cu propriile lui sentimente şi opinii), senzaţionalismul, reavoinţa. Pînă la urmă, furtuna de reproşuri ce i-au fost aduse lui Morrison n-a făcut decît să-i crească credibilitatea şi să confirme (prin reacţia isterică) fondul problemei: cultura franceză e, dacă nu pe moarte, cel puţin în criză, şi pentru că cei care o clădesc acţionează emoţional în loc să fie pragmatici.

Exact aici intervine şi cel mai dramatic punct de ruptură: în diferenţele de perspectivă asupra culturii. Paradigma franceză se referă la etatism, la o viziune centralistă, la subvenţii alocate în numele diversităţii (nu neapărat şi nu întotdeauna şi al calităţii), la promovarea unor evenimente „de autor" doar pentru a umfla o marcă deja bine cotată, la impunerea în zona pop a unor produse care, fără sprijin, n-ar putea ajunge niciodată la publicul larg. Banii publici se adaugă peste banii strînşi din donaţii şi peste cei (mult mai puţini) rezultaţi din încasările de la beneficiarii direcţi. Această finanţare mixtă, care asigură funcţionarea la linia de plutire a instituţiilor culturale, scade competitivitatea şi creşte nivelul de dependenţă al actorilor faţă de stat. Situate la antipodul acestui model, întreprinderile culturale americane se hrănesc aproape exclusiv din ce vrea şi cît dă publicul. Pe de o parte e un model eficient, pentru că permite artiştilor competitivi să se dezvolte; pe de altă parte, artişti de nişă, talentaţi dar poate mai puţin iubiţi, rămîn în zona underground şi nu pot spera să iasă la lumină decît dacă fac concesii publicului, ceea ce, pentru unii, e un compromis inacceptabil. Cele două modele sînt, teoretic, ireconciliabile. Dacă discuţia despre articolul din *Time* s-ar fi limitat la reproşurile populiste şi lamentaţiile apărute prin presa culturală, ea ar fi rămas, mai mult ca sigur, fără urmări. Noroc că editura Denoël („specializată" în asemenea polemici) a găsit un interlocutorul ideal pentru Donald Morrison: istoricul şi teoreticianul literar Antoine Compagnon apără, de pe o poziţie deloc confortabilă, dar cu argumente imbatabile, modelul francez. Publicate în volum, cele două articole au dramatismul unui schimb epistolar între doi vechi rivali, acum prieteni apropiaţi.

Din articolul său, scris cu aparentă obiectivitate şi cu distanţă tandru-ironică, francezii nu au preluat decît criticile şi negaţiile.

Cum o americanizare a culturii franceze este improbabilă, nu pot decît să sper într-o contaminare a pieţei culturale americane cu morbul francez al grandorii bazate pe valoare. Şi să strig, în ajunul unui 14 iulie senin, *Vive la France!*

P.S. Publicarea cărţii în traducere românească (într-o versiune augmentată, însoţită de o postfaţă clarificatoare semnată de H.-R. Patapievici) mi se pare pe cît de dilematică, pe atît de utilă într-o ţară ca a noastră, în care politicile culturale ezitante, susţinerea insuficientă şi infrastructura culturală deficitară concurează parcă pentru a submina puterea de seducţie a artelor contemporane.

trecerea prin reviste

●LIRE (iulie, 2010)

Criza economică scoate din criză editurile din Franţa. De la începutul anului au apărut cel puţin zece cărţi despre criză, şi toate s-au vîndut ca pîinea caldă. Oamenii au nevoie de explicaţii la ceea ce e inexplicabil. Fluctuaţiile de la bursă, căderea monedelor naţionale, problemele sistemelor de pensii şi asigurări, scăderea dobînzilor îngrijorează şi mobilizează în acelaşi timp. *Lire* face un top al vînzărilor. Pe locul întîi, ultima carte a lui Daniel Cohen: *„Prosperitatea viciului* atinge un scor demn de un best-seller: peste 80.000 de exemplare vîndute". Jacques Attali îl urmează, îndeaproape, pe Cohen, cu *Toţi ruinaţi în zece ani?,* volum vîndut în 63.000 de exemplare. „Editorialistul de la *L'Express* poate fi cu atît mai fericit cu cît precedentul volum, apărut în urmă cu şapte luni, s-a vîndut, şi el, foarte bine, în 43.000 de exemplare." Pe podium mai intră laureatul Premiului Nobel pentru economie, Joseph Stiglitz *(Triumful culpabilităţii,* 38.000 de exemplare), şi sulfurosul Jérôme Kerviel *(Angrenajul,* 29.000 de exemplare).

●DIE ZEIT (1-7 iulie 2010)

Lamentaţii despre răspîndirea tot mai evidentă, tot mai agresivă a limbii engleze în dauna altor limbi europene. Limba germană ar fi şi ea ameninţată – cu toate că un eurobarometru realizat în 2007 arăta că germana e limba maternă a celor mai mulţi europeni şi a doua limbă străină vorbită în Europa. *Die Zeit* prezintă, pe larg, ameninţările la adresa limbii germane („acceptarea" forţată a unor neologisme din franceză sau engleză, penetrarea, în limbajul curent, a unor expresii şi barbarisme, stîlcirea limbii de către imigranţi, limbajul de lemn al companiilor etc.). Cum critica e inutilă dacă nu e însoţită şi de soluţii, revista avansează cîteva propuneri pentru protejarea limbii germane. Printre acestea: menţionarea, în Constituţie, a limbii germane ca limbă de stat. (Matei Martin)

„Să fii conectat la o experienţă pe care nu o poţi descrie...“

– interviu cu dirijorul Manfred HONECK –

Un nume poate mai puţin cunoscut publicului românesc, dirijorul austriac Manfred Honeck este din 2007 directorul muzical al Orchestrei Simfonice din Pittsburgh, în acelaşi timp el îndeplinind şi funcţiile de Generalmusikdirector *la Opera de stat din Stuttgart şi dirijor principal invitat al Orchestrei Filarmonicii Cehe din Praga. L-am ascultat pentru prima oară pe un CD cu Simfonia I de Mahler. În cadrul Festivalului de la Dresda, la care am participat, Orchestra Simfonică din Pittsburgh, dirijată de Manfred Honeck, a apărut pe scena Operei Semper în 23 mai 2010.*

Aş dori, în primul rînd, o scurtă descriere a Orchestrei Simfonice din Pittsburgh, astfel încît publicul român să aibă un portret concentrat al formaţiei din partea dvs.

Orchestra Simfonică din Pittsburgh este una dintre cele mai prestigioase din America, este minunat să vezi cîţi muzicieni îşi doresc să cînte în această orchestră. Sînt instrumentişti extraordinari în sensul tehnic; se ştie, în America, interpreţii sînt foarte tehnici, dar noi avem mai mult decît atît, ei sînt capabili să cînte orice le cere dirijorul. Sînt muzicieni minunaţi şi foarte tehnici.

Să spunem că reprezintă, de fapt, o fuziune între caracteristicile unei orchestre americane şi una europeană?

Trebuie spus că Orchestra Simfonică din Pittsburgh a fost condusă de mari dirijori, de la Otto Klemperer şi Wilhelm Steinberg, la Lorin Maazel şi Mariss Jansons, deci există într-adevăr o tuşă europeană în această orchestră. Dar nimic nu funcţionează dacă partitura tehnică a interpretării nu este rezolvată; cînd un violonist are o tehnică, el se poate exprima aşa cum doreşte, ceea ce este valabil şi pentru o orchestră. Aşa că nu a trebuit să mă concentrez pe partea tehnică, ci, din primul moment chiar, asupra muzicii.

În concertul din 23 mai 2010 de la Dresda aţi dirijat Simfonia I de Mahler. Aveţi o nouă perspectivă asupra acestei simfonii, asupra lucrărilor lui Mahler în general?

Ascultătorii cred că aceasta este o interpretare nouă, însă în acelaşi timp este şi una veche, pentru că, la 90-100 de ani de la moartea lui Mahler, noi am uitat deja să cîntăm în modul la care Mahler se gîndea. Mă refer aici la tempo, la frazare, la vechile *landlere* – chiar şi la Viena, toate acestea sînt uitate. Munca mea a însemnat să trezesc la viaţă această tradiţie. M-a ajutat educaţia primită, tatăl meu a vrut ca eu să cînt la ţiteră, acest vechi instrument austriac, şi nu mi-a plăcut deloc: după 2-3 ani, cînd m-am oprit din studiu, am fost fericit. Acum îmi dau seama însă că experienţa căpătată atunci prin interpretarea valsurilor, polcilor, marşurilor tradiţionale mă ajută să înţeleg mai bine partitura lui Mahler. Ştim că Mahler a folosit foarte mult sonorităţile tradiţionale, populare, austriece, alături de semnificaţii mai profunde, despre viaţă şi moarte. El nu descrie doar o lume spirituală, ci şi una telurică: cu disperare, grotesc, cu curiozităţile sale. Găsim toate acestea în muzica tradiţională şi am vrut să le aduc la lumină. Şi accentuez: viziunea mea asupra lui Mahler este mai curînd una tradiţională decît una nouă, însă lumea simte că este nouă tocmai pentru că nu se mai cunoaşte vechea manieră de interpretare.

În cronica pe care am realizat-o pentru discul cu Simfonia I de Mahler, am scris şi despre tempourile mai lente abordate de dvs., în maniera lui Celibidache. Credeţi că Celibidache l-ar fi interpretat pe Mahler aşa cum o faceţi dvs.?

Cred că Celibidache este unul dintre cei mai mari dirijori ai lumii; era fenomenal. Lumea lui Mahler este destul de departe de universul muzical pe care l-a abordat Celibidache. Este incredibil, de exemplu, ce puritate a putut să pună în lumină în simfoniile lui Bruckner. Mahler are nevoie de multe culori, în alt fel. În viziunea mea, tempourile sînt un mod de a crea identitate pentru o lucrare muzicală. Deci, cînd cînţi mai rar, înseamnă că poţi auzi mai mult...

Simfonia I face parte dintr-un ciclu al simfoniilor Mahler pe care l-aţi iniţiat alături de Orchestra Simfonică din Pittsburgh. Cînd veţi termina de abordat toate simfoniile lui Mahler?

Acesta este un proiect pe termen lung, extins pe 5-6 ani, cînd sperăm să încheiem ciclul Mahler. Am înregistrat în februarie 2010 Simfonia a IV-a, lansată în iunie 2010. La jumătatea lui iunie înregistrăm Simfonia a III-a.

Tot la casa de discuri Exton?

Da, avem o relaţie foarte bună cu ei, şi au foarte mare grijă de sunet. Japonezii sînt faimoşi pentru faptul că ştiu să meargă foarte mult în detaliu, aşa că mă bucur foarte mult de colaborare. Simfoniile lui Mahler au o

Cînd cînţi mai rar, înseamnă că poţi auzi mai mult...

partitură complexă, dar ei fac ca publicul să sesizeze detaliile din partitura fiecărui instrument, ceea ce pentru mine, chiar ca simplu ascultător, este foarte important. Desigur, nu se poate spune că într-un *fortissimo* se aude în mod special harpa, dar, în cazul altor instrumente din orchestră, inginerii de sunet pot pune în lumină transparenţa şi plasticitatea specifică.

La Dresda aţi dirijat şi Concertul pentru violoncel şi orchestră de Robert Schumann. Dvs. şi solistul serii, Jan Vogler, aveţi o viziune comună asupra acestei lucrări?

Jan Vogler este un minunat violoncelist şi încă de la primele repetiţii ne-am înţeles foarte bine. Venim din aceeaşi tradiţie, cea veche germano-austriacă, şi cred că pot spune exact acelaşi lucru şi despre Schumann. Pare că acest concert este simplu, dar de fapt este foarte complex. Nu poţi să-l compari cu un concert de Haydn sau cu cel de Dvorak, care se cîntă parcă de la sine; ca şi în cazul simfoniilor şi oratoriilor de Schumann, este nevoie să mergi foarte adînc în cercetarea tipului de sonoritate schumanniană ce este conectată cu armonia, la limita dintre clasic şi romantic. Desigur, Schumann este un compozitor romantic, dar trebuie să-l vezi şi să-l interpretezi totuşi dintr-un punct de vedere clasic. Există tentaţia de a cînta totul grosier, însă este nevoie în anumite cazuri de un rafinament de tipul celui folosit pentru interpretarea muzicii lui Haydn sau Mozart. Apoi, deodată, apar şi sonorităţi brahmsiene, şi această îngemănare de sonorităţi rarefiate, dar şi puternice îl face pe Schumann atît de special, de fapt. Iar Jan Vogler cîntă Schumann foarte bine, dintr-un punct de vedere clasic, dacă este să judecăm din perspectivă estetică.

Dacă tinerii nu află despre Beethoven sau Mozart, cum să ne aşteptăm să-i iubească?

Între 15 şi 29 mai 2010 aţi fost împreună cu Orchestra Simfonică din Pittsburgh într-un turneu european. De ce este important pentru o orchestră americană să facă turnee în Europa? Orchestra Simfonică din Pittsburgh are un turneu anul acesta, dar şi anul viitor, în 2011...

Cred că orchestrele americane au nevoie de turnee pentru că sînt atît de bine pregătite; în cazul orchestrei din Pittsburgh, ştiţi, Pittsburgh nu este un oraş atît de mare, iar orchestra are mai multe de spus în zona valorilor internaţionale, este nevoie ca presa de peste tot să scrie despre această orchestră, pentru ca lumea să ştie ce se întîmplă acolo. Nu este nevoie să ţinem în secret la Pittsburgh această orchestră. Ne-am bucurat de cronici foarte bune, însă cel mai important este că lumea vrea să asculte această orchestră.

În zona muzicală, cum arată Europa privită din America?

Cred că avem peste tot aceleaşi probleme. În America, lumea orchestrelor este diferită de ceea ce avem în Europa, adică orchestre susţinute de stat. În America există o familie a prietenilor, a sponsorilor, care au în grijă o orchestră. În Pittsburgh avem un grup minunat, îi numesc „îngerii“ noştri: fără ei nu am putea face turnee şi nici chiar să avem o stagiune în Pittsburgh. Aceasta înseamnă că în America avem şi foarte multă creativitate: cum să ne atragem publicul şi sponsorii, şi sîntem fericiţi că avem mult public care vine la concertele noastre, mai ales în aceste vremuri de criză, cînd alte orchestre au avut mult de suferit; şi noi trăim această situaţie, dar totuşi mai puţin decît alţii. În Europa, situaţia este mai confortabilă, chiar şi în aceste vremuri de criză, dar totuşi, în America, entuziasmul prietenilor şi al publicului este molipsitor şi mă bucur de această situaţie la Pittsburgh.

Este muzica clasică în America destinată doar claselor superioare ale societăţii?

Din păcate, la şcoală, studiul muzicii a fost abandonat, ceea ce este foarte trist, şi văd mişcări în sensul acesta şi în cîteva ţări europene, mai văd şi păreri că economia este mai importantă decît arta şi, de fapt, nu este deloc aşa. În Pittsburgh, mergem în şcolile din împrejurimi, le prezentăm instrumentele, le vorbim despre simfonii, despre muzica clasică şi este un program foarte bun, pentru că tinerii vin la concertele noastre. Dar, desigur, se poate face mai mult, aşa cum se întîmplă în Europa. Este clar că seniorii sînt mai bine educaţi decît cei tineri, ceea ce se vede uneori şi în sălile de concert din Europa. Dar dacă tinerii nu află despre Beethoven sau Mozart, cum să ne aşteptăm să-i iubească? Şi cum să ne aşteptăm să vină la concerte? Primul lucru ar fi educaţia acasă, în familie, să cînte la un instrument acasă şi să ia parte la lecţii de muzică la şcoală şi de-abia după aceea putem vorbi de un public potenţial pentru concerte.

© Toshyuki Urano

Aveţi şase copii. Ce faceţi dvs. pentru educaţia lor muzicală?

La noi a fost tot timpul un ţel să-i învăţăm pe cei mici să cînte la un instrument. Nu îi forţez să facă asta, dar îi întreb la ce instrument vor să cînte şi le sugerez instrumentul potrivit. Le cer de asemenea să studieze, pentru că, de exemplu, ca să înveţi o limbă, trebuie să-i ştii vocabularul şi gramatica. Aşa este şi la muzică. Însă decizia referitoare la cariera lor viitoare le aparţine, este viaţa lor şi părinţii nu au nimic de spus în această privinţă. Este bine să-i familiarizăm pe copii cu muzica clasică, pentru că tentaţia ca ei să o abandoneze este foarte mare, tinerilor le place şi muzica pop şi uită să pună întrebări despre cultura şi istoria căreia îi aparţin. Ştiu din proprie experienţă că, dacă le vorbeşti despre muzica clasică şi le dai exemple, ei se vor bucura de o viaţă mai frumoasă; deci este vorba de a-ţi face copiii fericiţi, chiar dacă întîmpini rezistenţă la început, cînd ei spun: e prea tradiţional, e prăfuit. Dar apoi, ei sînt recunoscători că îi pot înţelege pe Mahler, pe Bruckner, pe Brahms.

Aveţi o viaţă foarte plină. Ce vă motivează să mergeţi mereu înainte?

Dacă există o flacără în tine, ea nu se va stinge; cînd sînt pe scenă, uit de lucrurile din jurul meu; chiar dacă sînt obosit, cînd sînt pe scenă mă cufund total în muzică. Însă trebuie să fim atenţi să avem timp pentru recreere, să ne reîncărcăm bateriile spirituale. E ca în cazul maşinilor, fără ulei, nu ar mai merge atît de bine. Ca artişti, e bine să ne întrebăm mereu: „Ce fac acum? Care este sensul vieţii? E ceva ce ar trebui să schimb? Pot face ceva nou? Pot transmite noi mesaje?“. De aceea, eu mă întreb mereu ce pot face eu pentru alţii, nu pentru mine.

Care este cel mai important lucru din viaţa dvs.?

Pentru mine ca persoană particulară, credinţa este foarte importantă. Ca şi Gustav Mahler, mă întreb care este motivul pentru care sîntem acum, aici, pe pămînt. Este suficient doar să ai milioane în buzunare? Fiecare om are posibilitatea să se nască şi să moară. Şi pentru mine este important ce se întîmplă după moarte şi cred cu siguranţă că viaţa continuă după moarte, ceea ce probabil au simţit şi Gustav Mahler, şi alţi compozitori. Este interesant să fii conectat la o experienţă pe care nu o poţi descrie. Fac parte din rîndul oamenilor credincioşi, care sînt mai fericiţi pentru că ştiu că viaţa de zi cu zi nu este cel mai important lucru, ci să lucrezi pentru alţii, prin alţii. Pentru mine, Dumnezeu este centrul.

Interviurile din aceste pagini au fost realizate de **Cristina Comandaşu,** redactor-şef adjunct la Radio România Muzical, cu ocazia participării sale la *Dresdnermusikfestspiele* – Festivalul de muzică de la Dresda, unul dintre cele mai importante evenimente muzicale din Germania. Sîmbătă, 10 iulie, şi duminică, 11 iulie, la ora 16,05, Radio România Muzical va transmite selecţiuni din concertele susţinute la Dresda de Orchestra Simfonică din Pittsburgh, dirijată de Manfred Honeck, solist Jan Vogler, şi de Orchestra Teatrului Mariinski din Sankt Petersburg, dirijată de Valeri Gherghiev, solist Denis Matsuev. Informaţii suplimentare pe www.romania-muzical.ro/articole/art.shtml?a=70131&c=17&g=1.

Două vieţi – în Europa şi America

– interviu cu violoncelistul Jan VOGLER –

Jan Vogler (46 de ani) îşi desfăşoară activitatea pe două paliere şi în două ţări: solist instrumentist şi organizator de evenimente muzicale. Este directorul muzical al Festivalului de la Dresda, dar şi al celui mai important festival german de muzică de cameră - cel de la Moritzburg. Trăieşte la Dresda şi la New York, iar în SUA dezvoltă o impresionantă carieră de solist, ceea ce se reflectă şi în colaborarea sa cu prestigioasa casă Sony BMG. Cele mai recente înregistrări ale violoncelistului pot fi ascultate în premieră la Radio România Muzical, în cadrul emisiunii „55 de minute cu violoncelistul Jan Vogler", sîmbătă, 10 iulie, ora 16,05.

Ce înseamnă Festivalul muzical de la Dresda?

Dresda este un oraş muzical şi în acest oraş avem o viaţă muzicală activă pe perioada întregii stagiuni. Festivalul încearcă să fie cel mai important eveniment al stagiunii, să aducă aici cei mai importanţi artişti ai lumii de astăzi. Se adresează publicului care locuieşte în Dresda, care are şansa să audă mari muzicieni din afara graniţelor germane, dar în egală măsură, şi celor care vin special pentru festival la Dresda.

M-am plimbat puţin prin Dresda, ca un turist obişnuit, şi am văzut aici ceva ce putem vedea şi la Bucureşti: clădirile vechi istorice, dar şi blocurile comuniste (acum reabilitate). Tema festivalului dvs. este Rusia. Cum priveşte publicul din Dresda o asemenea temă? Sînt suficienţi 20 de ani pentru a uita ce s-a întîmplat înainte de 1989?

Tocmai de aceea am ales tema „Rusia". După 20 de ani, trebuie să fim gata să discutăm; e ca şi cum am merge la psiholog pentru a vorbi despre trecutul nostru. Avem acum şansa de a-i aduce pe martorii acelor timpuri comuniste, cum ar fi Mişa Maiski, care a fost închis din motive politice la Moscova. Pentru fiecare dintre noi, este o istorie personală, ca şi pentru mine, de altfel: am crescut în Berlinul de Est şi am cunoscut ce însemna prezenţa Fratelui mai mare, cum numeam atunci URSS, sînt sigur că la fel îi spuneaţi şi în România, cînd exista opoziţie faţă de deciziile care veneau de la Moscova. În acelaşi timp, sînt de acord cu Mişa Maiski că arta rusă este universală şi incredibil de bogată: a o ignora înseamnă a da uitării o parte foarte importantă a muzicii. Şi mi s-a părut mai important să aleg o asemenea temă, decît să vorbim doar despre reunificare. Reunificarea Germaniei este doar o mică parte dintr-un tablou mult mai mare – acela al comunismului dispărînd din Europa, mai precis din Europa de Est, în doar cîteva luni. Este o istorie dramatică, pe care o spunem privindu-ne propriile sentimente şi ascultîndu-i pe aceşti muzicieni: unii dintre ei afirmaţi după 1989 – aşa cum este Orchestra Naţională a Rusiei, condusă de Mihail Pletniov –, alţii, cu faimă istorică reafirmată în ultimii ani, aşa cum este Orchestra Teatrului Mariinski, dirijată de Valeri Gherghiev. Cred că, de fapt, spunem aici povestea unei Rusii în schimbare, şi aducem un mesaj de toleranţă şi de înţelegere. Putem să percepem că Rusia nu este ceva static, care a rămas aşa cum a fost, ci o ţară mereu în schimbare.

Manfred Honeck îmi spunea că vă consideră unul dintre cei mai importanţi violoncelişti ai momentului. Ce credeţi dvs. despre Manfred Honeck şi Orchestra Simfonică din Pittsburgh?

Am fost pur şi simplu uimit de calitatea acestei orchestre. Cred că sîntem norocoşi că putem avea aşa ceva în festivalul nostru, un moment de graţie al relaţiei dintre dirijor şi orchestră. Asta nu se întîmplă prea des: poţi să inviţi un dirijor faimos şi o orchestră mare, dar poate să iasă doar un concert bun şi atît. Ştiam că Manfred Honeck este un dirijor incredibil şi că orchestra din Pittsburgh este foarte bună, dar ceea ce am ascultat a fost mult mai mult, a fost încrederea totală dintre dirijor şi orchestra sa, ceea ce a creat un concert uimitor, un moment de vîrf al festivalului.

Trecem de la discuţia despre o orchestră americană la subiectul „două vieţi într-una": una la New York, alta la Dresda. Cum este să trăieşti astfel?

Pentru mine, este natural, ca şi pentru alţi muzicieni care cîntă pe continente diferite. Eu nu apar foarte mult în Asia, ci în Europa şi America. America mi-a oferit multe şanse, este ţara care, ca şi în cazul lui Manfred Honeck, mi-a oferit poziţia actuală şi posibilitatea de a-şi pune în practică ideile. La fel a fost şi pentru mine: Filarmonica din New York, Orchestrele Simfonice din Chicago şi din Boston m-au invitat ca solist şi am văzut că americanii au încredere în mine, deşi eu sînt german şi nu-mi explic nici acum de ce m-au ales, dar ei mi-au oferit mai multe şanse chiar decît germanii înşişi. În Germania a trebuit să mă dezvolt foarte încet... În America a fost altceva. M-am mutat acolo pentru că am vrut să lucrez dincolo de spiritul vechii Germanii comuniste. A fost foarte important să simt cum funcţionează adevărata democraţie, soţiei mele îi place New York-ul, iar eu am început imediat să am angajamente, deci există o legătură strînsă emoţională între mine şi America.

Nu exclud posibilitatea ca, în viitor, muzica clasică, jazzul şi muzica agreată de mase să fie din nou una.

Cîntaţi muzică clasică, dar nu numai – şi tango, şi Jimi Hendrix. De ce faceţi asta?

Cred că e o oarecare filozofie în spatele acestei alegeri. Jimi Hendrix era idolul meu în copilărie, îi aveam portretul în geaca de blugi... Redescoperindu-l pe Jimi Hendrix mai tîrziu, am înţeles de ce mă fascinase în adolescenţă, era foarte consecvent cu lupta lui pentru pace, un exemplu pentru orice fiinţă umană, indiferent că a crescut în democraţie sau în totalitarism, căci dacă pierzi frîiele în viaţă poţi avea probleme; poţi să ajuţi lumea în anumite situaţii, dar în altele, nu. Cred că Jimi Hendrix a pierdut această bătălie. Nu a putut să lupte cu războiul din Vietnam. Şi mă gîndesc şi la Şostakovici, cît de pacifist a fost, ce idei despre pace avea. În ceea ce-l priveşte pe Hendrix, am avut nişte sfătuitori din partea departamentului pop-rock din New York, de la nişte prieteni, am înţeles cum funcţionează muzica rock şi, în final, m-am ales cu ceva: în primul rînd cu stăpînirea ritmului – muzicienii de rock sînt foarte ritmici. În ceea ce priveşte tangoul, de fapt eu am învăţat să dansez tango şi am învăţat despre timpul cînd a apărut tangoul – toţi acei muncitori din Europa veniţi în Argentina cu promisiunea de slujbe şi prosperitate, dar confruntaţi cu realitatea: nu erau slujbe, erau şomeri! Şi ce-au făcut? Au creat

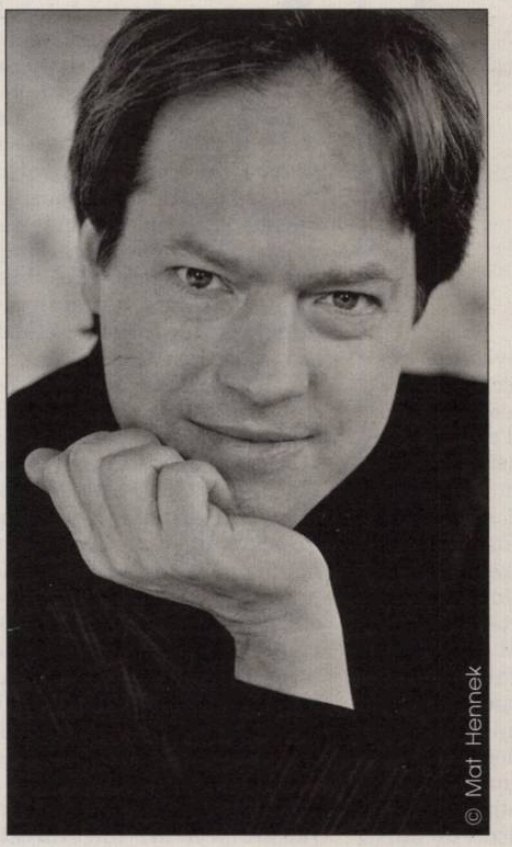

tangoul! Cred că acestea sînt lecţii despre viaţă. Eu caut mereu surse care mă pot ajuta să privesc un tablou general al situaţiei.

Şi de aceea aţi ales poate un gen muzical care nu este nici clasic, nici pop. Poate este cea mai bună modalitate de a atrage publicul tînăr...

De fapt, distincţia între muzica clasică şi cea pop are o istorie foarte scurtă. Dacă vă uitaţi în urmă cu 80-100 de ani, în secolul al XIX-lea apropierea între muzica cultă şi cea a poporului era mult mai strînsă şi nu exclud posibilitatea ca, în viitor, muzica clasică, jazzul şi muzica agreată de mase să fie din nou una. Este o posibilitate. Cert este că acum fiecare tînăr muzician din New York – fie că vine din România, Rusia, sau oricare altă ţară est-europeană – ştie să cînte tango, puţin rock, puţin jazz. Este o nouă generaţie, care ştie să cînte însă şi în stilul autentic muzica lui Beethoven.

Aţi amintit ceva despre muzicieni români. Povestiţi-ne mai mult despre conexiunile dvs. cu România muzicală: compozitori şi interpreţi.

Avem o academie pentru tineri muzicieni la Festivalul de la Moritzburg, al doilea festival de care mă ocup, şi primesc cereri şi din România, îi invit... Începînd de anul trecut avem în fiecare vară 45 de tineri muzicieni la această academie şi îmi este imposibil să reţin toate numele lor. Cred însă, aşa cum ştie toată lumea, că România este o ţară cu un puternic stil personal. Bineînţeles, privesc în urmă, spre Enescu, dar şi acum văd acest stil la interpreţii care vin din România. Cred că în ianuarie 2011 voi veni în România, să cînt cu Filarmonica George Enescu şi dirijorul Cristian Mandeal.

Aţi cîntat vreodată o piesă de Enescu?

Da, un cvintet cu pian, o piesă fabuloasă, foarte dificilă, a necesitat numeroase repetiţii. Cred că România este o ţară cu o puternică identitate şi sper că-şi va păstra pe viitor vocea distinctă.

Am vrut să-i aducem pe Jimi Hendrix şi Şostakovici împreună şi am înregistrat live într-un club de noapte din New York.

Spuneţi-mi acum ceva despre Festivalul de la Moritzburg.

Este un copil pe care l-am hrănit chiar de la naştere, a fost un festival neconvenţional. Am vrut, eu şi mai mulţi muzicieni pe care i-am cunoscut în America, să ne strîngem pentru a cînta împreună muzică de cameră vara. Publicul a început să vină şi festivalul a tot crescut, iar în momentul de faţă este, cred, cel mai mare festival de muzică de cameră din Germania – referindu-mă aici la buget, la structura lui. Întotdeauna se vînd toate biletele, este în august şi oamenii vin din toată lumea.

V-aş ruga să-mi descrieţi pe scurt ultimele dvs. apariţii discografice. Unele sînt legate de Festivalul de la Moritzburg.

Am făcut un CD pentru aniversarea lui Mozart din 2006. Am înregistrat cîteva dintre cele mai importante lucrări de cameră mozartiene, inclusiv Divertismentul pentru trio de coarde. A fost o tortură pentru mine să fac acest disc pentru că am vrut să abordez modalităţi diferite de interpretare ale lui Mozart, am mers la extremele interpretării lui Mozart. Cred că e inevitabil ca, în prezent, dacă vrei să înregistrezi Mozart, să încerci să faci lucruri noi.

Tangoul, alt proiect al Festivalului de la Moritzburg: am mers toţi şi am luat lecţii de tango înainte de a merge în studioul de înregistrare. Persoana-cheie din acest proiect a fost o tînără pianistă venezueleană, Vanessa Perez. Căutam de mult un pianist pentru acest proiect. Am găsit-o într-un studio de repetiţii din New York şi i-am zis: „Tu eşti pianista de care avem nevoie pentru acest proiect". Violonistul Colin Jacobsen este de asemenea minunat, cîntă mult alături de Yo Yo Ma. Mai este aici şi Mira Wang, soţia mea. Avem pe CD şi un tango de Erwin Schulhoff, pentru că am vrut să arătăm conexiunile europene ale lui Astor Piazzolla. Acesta este un proiect cu o tînără orchestră din New York: The Knights. Am vrut să-i aducem pe Jimi Hendrix şi Şostakovici împreună şi am înregistrat *live* într-un club de noapte din New York, „Le Poisson Rouge", un club în care a cîntat însuşi Jimi Hendrix. Este o combinaţie între spiritul rus şi ritmul de rock. Grupul este absolut minunat – este vorba de o înregistrare live, făcută într-un loc unde aproape nu era aer de respirat, pentru că oprisem toată instalaţia de ventilaţie ca să nu facă zgomot, şi transpiram de parcă eram în Sahara. Am cîntat cu un tînăr pianist german, de mare talent, Martin Stadtfeld. El îmi aminteşte prin tuşeul lui de tradiţia lui Dinu Lipatti sau Glenn Gould – un tuşeu blînd, şi cu o incredibilă ureche polifonică. Am vrut să facem un CD cu celebrele lucrări pentru *viola da gamba,* în versiune pentru violoncel şi pian. Am cîntat în concert împreună de 20-30 de ori.

La acest CD sînt mai curînd un mentor. Am vrut să dau orchestrei The Knights din New York, pe care o apreciez foarte mult, şansa de a înregistra acest CD. Eu cînt doar piesa *Pădurea liniştită* de Dvorak, restul este cîntat doar de The Knights, dar cred că ei au pe acest CD cea mai spectaculoasă versiune care există pe piaţă a piesei *Întrebare fără răspuns* de Charles Ives. Voi face un turneu în Germania cu această orchestră şi cred că vor deveni faimoşi, pentru că au acel ceva autentic şi simţul diversităţii stilistice, mult talent.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

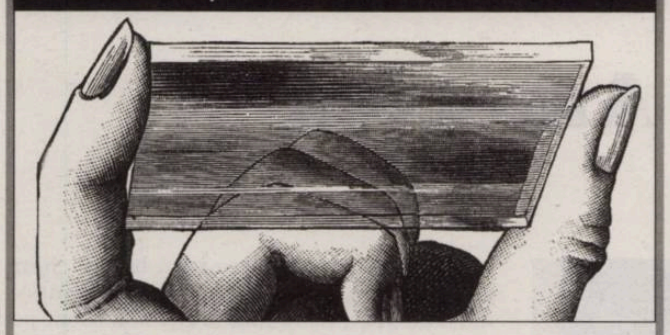

Între manea și Prokofiev

De cînd ţin rubrica aceasta despre televiziune, am auzit de mai multe ori îndemnul să scriu despre lucrurile cu adevărat valoroase care se pot vedea pe micul ecran şi să nu-mi mai pierd timpul cu tot felul de nimicuri. În principiu, sînt de acord cu asta, dar...

Acum două săptămîni, scriam despre un extraordinar documentar realizat de Arte şi difuzat şi de TVR Cultural, *Prokofiev: jurnal neterminat*. Un film care vorbea despre drama unui creator de geniu care pleacă în Occident plin de speranţe şi de încredere în sine, dar acolo se confruntă cu indiferenţa breslei faţă de lucrările lui şi cu lipsurile materiale. Este curtat de autorităţile sovietice să se întoarcă în patria natală, refuză, dar pînă la urmă cedează, sperînd că în sfîrşit va fi şi el apreciat la adevărata lui valoare. La puţini ani după întoarcerea în URSS însă, muzica lui e catalogată drept decadentă şi reacţionară, iar soţia îi este trimisă în Gulag. Bun, înţeleg că Prokofiev nu este accesibil decît unui cerc foarte restrîns, dar aici aveam, dincolo de muzica lui, o dramă umană, o poveste semnificativă pentru raporturile dintre artist şi istorie în general.

Înainte de articolul intitulat „Un film despre Prokofiev" publicam un altul, cu titlul „Educaţia prin manele", unde arătam cu degetul una dintre cele mai joase emisiuni de la televiziunile noastre, *Acces Direct*, şi reproduceam textul unei manele date pe post: „Băutură, băutură şi manele / Şi femei de şapte stele / Băutură, băutură şi gagici / Nu aş mai pleca de-aici" etc. Vi se pare interesantă o asemenea paradă de gîndire rudimentară?

Textul cu „Prokofiev" în titlu a avut, pe Internet, în jur de 300 de vizualizări, iar cel cu „manele" aproape 3000. Raportul de 1 la 10 mi se pare mai mult decît grăitor. Şi vorbim despre cea mai citită revistă de cultură din România, unde publicul este cultivat, rafinat, intelectual sau cum vreţi să-i ziceţi.

Sînt manelele mai interesante decît Prokofiev? Păi cum să nu fie? Maneaua e ca Băsescu – stîrneşte pasiuni. Este ori iubită, ori urîtă, nu lasă pe nimeni indiferent. Pe de altă parte, există destui intelectuali care găsesc o adevărată voluptate în a se scălda, alături de mulţime, în supa populară. Unii dintre ei sînt în esenţă nişte oameni simpli, din popor, şi astfel se bucură că-şi regăsesc adevărata natură, alţii consideră că au fumat de mult fineţurile culturale şi că – iată – mai au nevoie şi de ceva frust. Ca să nu mai vorbim de faptul că există (în general printre străini sau printre românii şcoliţi în străinătate) oameni foarte cultivaţi, care-ţi vorbesc despre extraordinara bogăţie şi subtilitate a manelelor. În general, este vorba despre stîngişti cărora elitismul le miroase urît şi care cred că valoarea este dată de mase, de gustul popular. Indivizi care sînt în stare să-ţi ţină un discurs doct, inclusiv despre postmodernismul palatelor cu turnuleţe, al lanţurilor groase de la gît, al ghiulurilor şi al unghiei mari de la degetul mic. Tu, care strîmbi din nas la toate acestea, eşti un retrograd, o tombateră, un individ exclusivisto-fascist, care nu vrea să recunoască dreptul la diversitate culturală. Sau, cel puţin, un sclifosit care nu ştie să aprecieze damful viguros al mititeilor.

„Există două feluri de telespectatori – cei care se uită la OTV şi cei care nu recunosc", scria un distins intelectual într-o apologie dedicată postului manelistic al lui Dan Diaconescu. Aşa să fie oare? Eu ştiu oameni care şi-au scos OTV-ul din lista de programe a televizorului. Alţii care au renunţat în totalitate la televizor. În fine, poate că aceştia sînt o specie pe cale de dispariţie, că valorile în care cred ei sînt depăşite de mult şi că vor fi, pînă la urmă, devoraţi de indivizii care-şi trag seva din sănătoasele chermeze populare, pe care le putem vedea pe micile ecrane. Reduse mintal şi hidoase, dar cît de suculente!

Mihnea DUMITRU

Bani din site-uri seci

Interviuri şi declaraţii de presă recente ale principalilor jucători din piaţa media trădează dorinţa acestora de a monetiza variantele digitale ale unora dintre publicaţiile tipărite. Mutarea este în linie cu ideile similare din străinătate, deşi rezultatele actorilor locali riscă să nu fie aceleaşi. În mod sigur, vorbim de un stadiu experimental pentru orice publicaţie din lume, cu puţine exemple de succes, dar problema imputării unor costuri pentru accesul la varianta digitală a unui cotidian sau săptămînal românesc tinde să fie diferită de situaţia din străinătate.

George Hari Popescu publică în numărul 331 al *Dilemei vechi* un articol excelent pe tema presei online. În el, autorul specifică paşii necesari pentru ca o publicaţie să supravieţuiască în mediul virtual într-un format plătit. Pe scurt, în situaţia ideală în care românii ar fi tentaţi să plătească pentru un articol pe web, aceştia şi-ar dori să citească informaţii noi, negăsite în variantele clasice ale cotidienelor centrale şi într-un format care să justifice taxa impusă, în cadrul mediului – ataşamente multimedia, o sumă întreagă de informaţii conexe, acces la reţelele de socializare: practic structura din jurul articolului să ofere acea plus-valoare necesară unei investiţii cît de mici. Dl Popescu prezintă soluţiile ideale, în măsura în care presa scrisă tinde spre valori şi aspecte comune, de-a lungul globului. Realitatea românească, însă, este una cu mult mai complexă şi diferită.

Slabul interes pentru formula Web 2.0

Problema, în principiu, se referă la digitalizarea presei, iar aici nu putem discuta decît de transformarea unor ziare în ceva mai mult decît simple creaţii statice, de evoluţia mediului într-o direcţie care să se adapteze la rigorile noului format internaut. Acest lucru nu s-a întîmplat în România. Fără să începem discuţia pe tema conţinutului premium sau plătit, de cele mai multe ori publicaţiile româneşti se rezumă la a publica pe Internet o parte din conţinutul ziarului şi la a cere, ca plus-valoare, comentarii din partea cititorilor.

Abilitatea de transmitere a respectivului articol prin reţele sociale de tip Twitter sau Facebook, abonarea la fluxul RSS al autorului sau al secţiunii, clipurile video integrate în text şi, obligatoriu, datul cu părerea reprezintă idei copiate din străinătate, dar opţiuni nu foarte des folosite la cititorii internauţi români. În fapt, ideea de integrare a mass-mediei tradiţionale în norul internaut, în comunicarea dintre cititori şi autori, stabileşte bazele conceptului Web 2.0, acela de interactivitate, dar nu reprezintă şi o nevoie stringentă a vizitatorilor români. Prezenţele online ale televiziunilor şi ziarele cu variante strict digitale tind să atragă cea mai puternică interacţiune cu utilizatorii, conform studiilor efectuate pînă acum. Bref, din cei 10% dintre români care citesc ştirile online, puţini trădează altceva decît interesul în informaţia brută sau vreo formă de atracţie specială cu site-urile respective.

Utilizatorul standard citeşte un articol dintr-un cotidian central pe Internet pentru că este accesibil cu o seară înainte de apariţia la standuri (şi pentru că este gratuit), dar nu îl interesează într-un mod exact afişarea site-ului, modalităţile de interacţiune cu alţi cititori sau capacitatea sa de a fi un comentator avizat pe tema articolului. Atîta timp cît un ziar publicat are un site, prezenţa online va fi vizitată. Dacă ziarul moare (cum a fost cazul unor publicaţii precum *Ziua* sau *Cotidianul*, atunci şi interesul pentru variantele lor online, rămase în viaţă, scade. Brandul publicat pe hîrtie conferă o anumită doză de credibilitate, deşi publicaţii precum Hotnews sau Ziare.com, pornite, din start, online, tind să supravieţuiască fără nici o problemă.

Blogurile jurnaliştilor

Site-urile ziarelor centrale sînt mai degrabă agregatoare de conţinut decît puncte de oprire pentru vizitatori. Apariţia blogurilor de jurnalişti şi relaţia ciudată a trusturilor de presă cu nişte eforturi eminamente personale din partea angajaţilor au dus la nişte prezenţe internaute cotidiene care sînt incapabile să menţină traficul primit, trimiţîndu-l înspre alte zări şi nume de domenii. Editorializarea conţinutului şi tabloidizarea presei „serioase" prin apariţia jurnaliştilor bloggeri, care nu activează pe bloguri pe baza contractelor de muncă, dar care publică informaţii obţinute prin natura slujbei, sînt elemente vizibile din ce în ce mai des în presa românească. Vorbim, în esenţă, de două aspecte, însă: pe de o parte, avem rezultatul erei digitale, cu o sumă mult mai mare de surse de informare; pe de alta, de adaptarea inexactă şi neînţeleasă a trusturilor la noul mediu, cu largă permisivitate la adresa ziariştilor şi a informaţiilor pe care aceştia le publică pe Internet. Este ca şi cînd trustul publică informaţii pentru că trebuie să le publice, ziaristul ajută, dar îşi dezvoltă şi blogul personal în caz de cine ştie ce, iar cititorul intră pentru că îi este fizic lene să meargă pînă la stand pentru ziar, cînd are 100 de surse de informare pe Internet, dar nu citeşte decît dintr-un discernămînt vag datornic faţă de brandul publicaţiei originale, tipărite.

În esenţă, variantele digitale ale ziarelor nu sînt luate în serios, ca destinaţii de informare în sine.

În esenţă, variantele digitale ale ziarelor nu sînt luate în serios, ca destinaţii de informare în sine. Lipsa aceasta de comunitate virtuală este, probabil, principalul motiv pentru care sistemul curent nu funcţionează, în ciuda faptului că traficul site-urilor de informare este în continuă creştere. Trusturile de presă dezvoltă politici de integrare cu mediile digitale, cu numeroase site-uri specializate (informare, video etc.), dar, în loc să concentreze toate resursele în doar una sau cîteva căi de intrare sau site-uri, să dezvolte încrederea vizitatorilor în ele ca produse în sine, se preferă atomizarea informaţiilor pe bloguri, minisite-uri şi alte destinaţii din grupul de servicii ale trusturilor.

La noi şi la ei

Monetizarea, în condiţiile date, este sortită unei nişe din vizitatorii originali, cu rezultate dubioase şi nesigure. Articolul scris de George Hari Popescu explică mult mai bine soluţiile ideale, în acest sens. Din păcate, stilul curent al presei româneşti prezente în online, în genere vorbind, nu permite o dezvoltare reală în direcţia unui grup puternic de utilizatori dedicaţi informaţiei. Instinctul e bun, în măsura în care există şi alte asemenea eforturi în străinătate, dar nici unul dintre ziarele româneşti nu deţine istoria sau renumele de care se bucură publicaţiile americane, spre exemplu, care încearcă astfel de experimente. Mai mult, instituţional vorbind, prin codul de etică al publicaţiei, ziariştilor păstoriţi de *New York Times*, spre exemplu, nu le este permis să publice informaţiile obţinute prin natura posturilor pe blogurile personale sau să ofere exclusivităţi în măsura sau mai bine zis halul în care jurnaliştii români îşi practică, uneori, meseria pe bloguri.

Din aceste puncte de vedere, ideea monetizării accesului la ziare pe Internet este un simplu vis de buzunar al celor care nu înţeleg, în vreun fel, realitatea presei româneşti. Din păcate pentru noi, consumatorii de informaţii, sînt aceiaşi oameni care nu înţeleg foarte bine nici Internetul, ceea ce va duce, automat, la nişte heirupisme împotriva dreptului la liberă informare.

Rupert WOLFE MURRAY

Ia-ţi bicicleta şi vezi România

Există anumite locuri în Europa recunoscute ca fiind minunate pentru mersul cu bicicleta. Amsterdam este pro-biciclete de generaţii; în Copenhaga se spune că peste trei sferturi din călătorii sînt făcute cu bicicleta; în Paris au dezvoltat un sistem de închiriere *(mass-bike-hire)* şi chiar şi primarul cu păr înfoiat al Londrei, care foloseşte bicicleta pentru a ajunge la serviciu, încearcă să îmbunătăţească reputaţia oraşului de cel mai rău loc de mers cu bicicleta din Europa.

Nu pot numi nici un loc din Europa Centrală sau de Est care să fie *bike friendly* – maşina încă este conducătorul suprem în această parte a lumii – şi bicicletele sînt privite ca un mijloc de transport pentru ţărani sau excentrici. În România, sfatul standard este „nu folosi bicicleta... şoferii sînt nebuni", şi majoritatea oamenilor presupune că e o ţară groaznică pentru mersul cu bicicleta. Dar am descoperit că România este o ţară splendidă pentru aşa ceva. Nu numai că e o plăcere să traversezi Bucureştiul cînd traficul este blocat, dar există o reţea de mici drumuri de ţară care duc la cele mai fascinante şi bizare sate din Europa, unde oamenii continuă să trăiască din munca pămîntului (în propria-mi ţară, UK, numai 2% din populaţie trăiesc astfel; în România cifra se apropie de 40%).

Celălalt avantaj al mersului cu bicicleta în România este faptul că nimeni nu merge cu adevărat. Nu este „pe hartă" în lumea ciclismului (deşi există un număr în creştere de ciclişti montani, care împînzesc principalele parcuri din Bucureşti). Am auzit de drumuri dedicate cicliştilor în Cehia şi în Elveţia, şi oamenii au ajuns să creadă că a merge cu bicicleta pe drum nu este posibil, sau sigur, fără o bandă separată (deşi nimeni nu auzise măcar de o bandă pentru biciclete în primii 100 de ani din istoria acestui vehicul). România reprezintă unul dintre cele mai potrivite locuri pentru lungi călătorii cu bicicleta (circuite de ciclism). Din momentul în care părăseşti drumul principal, descoperi o altă lume – viaţa la ţară – o lume unde mai poţi vedea oameni pe străzi (spre deosebire de UK, unde toate satele par a fi abandonate) şi în fiecare sat pare a avea loc o altă întîmplare dramatică, cu alte personaje, cu decoruri diferite şi orchestre de cîini alergînd. Unele sate au fost modernizate (distruse), în timp ce altele îşi păstrează farmecul străvechi. Sînt peste 3000 de sate în România. Ţi-ar trebui o viaţă pentru a le explora pe toate.

Un alt lucru bun pe care îl are România referitor la mersul cu bicicleta este reprezentat de trenurile de noapte. Din Bucureşti poţi lua un astfel de tren pînă în oricare dintre oraşele îndepărtate, cum sînt Cluj, Iaşi şi Timişoara (precum şi către toate oraşele mari care sînt departe de capitală) şi, dacă îţi rezervi un loc la vagonul de dormit, poţi trage un pui de somn bun, într-un pat adevărat, cu cearşafuri bune, de bumbac. Eu numesc aceste vagoane „Maşina Timpului", întrucît sînt ca o întoarcere la felul în care erau trenurile în anii '40 şi, chiar dacă merg cu viteza melcului, obişnuiesc să plece din Bucureşti la o oră tîrzie decentă, ajungînd la destinaţie dimineaţa devreme. Dacă lucrezi în Bucureşti, poţi să pleci vineri noaptea, să explorezi un colţişor izolat din această ţară fascinantă, şi să te întorci în oraş luni dimineaţa. Sau îţi poţi petrece weekend-ul şofînd.

Călătoria m-a purtat spre singuraticul judeţ Botoşani, localizat în nord-estul îndepărtat al României, chiar la graniţa cu Republica Moldova. Botoşani nu-i unul dintre acele locuri prin care cineva trebuie să treacă pentru a ajunge undeva, este la capătul liniei, înţepenit într-un colţ al României. De asemenea, este considerat unul dintre cele mai sărace judeţe ale ţării, fiind, prin urmare, nedorit din punct de vedere turistic, dar ideal pentru cei ca mine, cărora

le place să meargă în locuri care nu sînt invadate de turişti.

Urcatul în trenul de noapte cu bicicleta este întotdeauna un eveniment dramatic şi dialogul e, de obicei, ceva de genul:

– Ce-aveţi acolo?

– O bicicletă.

– N-o puteţi lua în tren.

– Dar mi-au spus că pot cînd am cumpărat biletul.

– Tîmpiţii naibii de la ghişeu' de bilete!

Şi-apoi stau locului, arătînd pierdut şi confuz (şi străin), pînă mă lasă să urc. Am o bicicletă *Moulton Touring,* care se desparte în jumătate, încăpînd în două genţi mari, astfel că seamănă mai mult a bagaje, decît a bicicletă, şi am reuşit întotdeauna s-o iau cu mine în tren, în avion sau în automobile, fără să trebuiască să recurg la şpagă. (Odată, am luat-o într-un tren de noapte spre Muntenegru, care avea deja cinci oameni dormind în cuşetă.)

După un somn bun, pe cearşafurile adevărate, de bumbac, însoţitorul cel gras şi morocănos (fiecare vagon are unul) m-a trezit şi mi-a spus „Leorda" – micuţa staţie spre care mă îndreptam. Părea că întreaga populaţie din Leorda, inclusiv şase potăi, a apărut la tren. Timp de cîteva minute a fost hărmălaie, urmată de o tăcere totală. Sătenii veniseră să-şi întîmpine prietenii, să adune traiste cu diverse şi pe oamenii care coborau; şi-au încărcat căruţele, după care şi-au luat tălpăşiţa. Eu am rămas cu buruienile şi cu cîinii, în timp ce beţivul satului ne privea cu ochii împăienjeniţi.

Am ajuns la drumul principal şi m-am îndreptat spre Dorohoi, cel de-al doilea oraş ca mărime din zonă, care a fost cîndva capitala evreiască a României (alături de Botoşani şi Iaşi), şi care este acum dat la ştiri pentru că a fost inundat de rîul Siret. M-am dus la piaţă să-mi iau fructe şi nişte brînză şi am fost transportat înapoi în timp, într-o vreme în care oamenii se tachinau prin tîrguri, strigîndu-şi unii altora glume şi fiind mult mai curioşi, mai deschişi decît în zilele noastre. Ţăranii moldoveni sînt spirituali, relaxaţi şi înclinaţi spre filozofare, dar devin o specie rară, pe măsură ce forţele pieţei îi fac irelevanţi.

Am mers apoi cu bicicleta în micul oraş (sau este un sat mare?) Săveni, unde plănuisem să găsesc o pensiune pentru a-mi petrece noaptea. Drumul pînă acolo mi-a luat aproape toată ziua, deoarece era o călătorie de-a lungul ţinutului. Crezusem că Botoşaniul este un judeţ cu relief neted şi că mersul cu bicicleta va fi uşor. Mă înşelasem în ambele privinţe. Nu-i neted, dar nu e nici deluros. Are un peisaj pe care nu l-am mai văzut nicăieri – cîmpii vălurite. Unicul mod de a-l descrie este să-l compari cu marea. Dacă-ţi poţi închipui forma unui val – lung, regulat, dar fără piscuri – atunci vei putea săţi imaginezi pămîntul Botoşaniului, care vine în valuri nesfîrşite: deal urmat de depresiune, urmată de deal. Deşi pămîntul arăta destul de luxuriant şi de verde, nu părea să fie nimeni prin preajmă; erau foarte puţine maşini şi totul părea mai degrabă idilic.

Fiecare sat, oricît de sărac, are cel puţin un magazin. Toate par să aibă aceleaşi produse, care sînt furnizate de multinaţionale, dar nu aveam dispoziţia necesară să contemplu nenorocirile globalismului. Nu vroiam decît ceva lipicios, dulce şi acidulat, care să-mi potolească setea şi să-mi dea energie. Dar fiecare magazin de sat are ceva ce nu găseşti în oraş: oameni dornici să stea de vorbă cu tine. Toţi erau interesaţi de bicicleta mea, de traseu, de sănătatea mea şi toţi erau incredibil de prietenoşi. Într-unul din magazine, dintr-un sat aflat în apropiere de un lac mare, am văzut cumpărătorii mergînd cu toţii în garaj. Am întrebat de ce şi mi-au arătat o grămadă de cutii de lemn cu peşte viu înăuntru. Negustorul mi-a spus că fuseseră pescuiţi din lac în acea dimineaţă şi că pot trăi fără apă mai bine de-o zi.

În Săveni, oraşul în care intenţionam să rămîn peste noapte, nu mi-a venit a crede că nu exista pensiune. Se presupune că acesta e cel de-al treilea oraş ca mărime din judeţ, şi nu era nici un loc pentru şederea vizitatorilor. Am petrecut cîteva ore plîngîndu-mi de milă şi dorindu-mi să fi adus accesoriile pentru camping, cînd mi-am amintit de un prieten care se mutase în Dubai, şi ai cărui părinţi proveneau din această zonă. Cîteva telefoane mai tîrziu, primisem adresa şi mă îndreptam către un sat din apropiere, unde am fost tratat ca un rege.

Ziua următoare a fost o aventură de proporţii epice, mergînd cu bicicleta pe acele valuri incredibile de pămînt, iar, nu după mult timp, eram la graniţa cu Moldova. Un lac imens marchează graniţa, pe aproximativ 30 km, şi m-am întrebat de ce nu era nimeni prin preajmă, unde erau turiştii în acest peisaj arhaic, cu lacul său întins şi minunat? Nu că m-aş fi plîns, departe de mine acest lucru, savuram faptul că drumul era, practic, liber (poate trecea o maşină la fiecare zece minute). Cîteva ore mai tîrziu, am întîlnit un băiat cu o căruţă cu pepeni verzi, un moment bun pentru a mă opri să prînzesc. Mi-a spus că părinţii lui se mutaseră pe plantaţia de pepeni şi locuiau într-o baracă. I-am dat briceagul meu şi am plecat cu burta atît de plină, pe punctul de a plesni.

Drumul de-acolo pînă la Botoşani a fost o corvoadă fără margini, dar una care a oferit şi recompense. Strălucirea dată de satisfacţie, pe care o capătă cineva la finalul unei lungi călătorii, este incredibilă. Am trecut prin oraşul Ştefăneşti şi printr-un alt sat mai mare, unde părea că are loc o revoltă (m-am oprit să mă zgîiesc şi am aflat că nu erau decît nişte ţărani beţi, care strigau unul la altul pe uliţă), precum şi prin cîmpuri şi păduri nesfîrşite. Am început să asud ca un porc, pentru ca, pînă la urmă, să mi se facă frig de-a binelea. Cînd m-am apropiat de închisoarea din suburbia Botoşaniului, ploua cu găleata, dar, spre norocul meu, aveam haine impermeabile şi am reuşit să nu mă ud.

În noaptea aceea eram în vagonul de dormit, pe drumul de întoarcere spre Bucureşti.

traducere din limba engleză
de Patricia MIHAIL

PUBLICITATE

Cu ochii-n 3,14

CHIAR ÎN HALUL ĂSTA
A AJUNS LUMEA INDUSTRIALIZATĂ,
SĂ NE FACĂ OFERTE
PENTRU
O FLOARE NATURALĂ ÎN PĂR,
CÎND VOCALISTUL DE LA '89
VA ÎMPLINI ŞI EL 29 DE CULMI?

■ De la o vreme, primesc e-mail-uri de la mine însumi, de pe propria mea adresă. Asta mi s-a mai întîmplat, nu mă surprinde, mai ştiu şi eu cîte ceva despre *junk*. Dar mă enervează că, în mesaj, îmi vorbesc mie însumi în engleză şi mă recomand (tot mie însumi) ba ca „HR manager of a leading trade company", ba ca „trainer" de nu ştiu ce. Sau chiar încerc să-mi vînd mie însumi „cheap Viagra". Chiar în halul ăsta a ajuns Internetul, să ne facă vieţi virtuale?... (**M. V.**)

■ În legătură cu Paul din Oberhausen, cea mai cunoscută caracatiţă din lume (probabil cu excepţia celei mafiote), dintre toate comentariile apărute pe net, mi-a plăcut în mod special un american care s-a exprimat cam aşa: „De-acum încolo să nu-i mai privim de sus pe africanii care se duc la vraci, dacă lumea industrializată a ajuns să transmită în direct la televiziune previziunile unui cefalopod". Deşi, vorba bancului, diferenţa (în favoarea africanilor) ar fi că în vizită la vraci mai cunoşti oameni. (**M. Ş.**)

■ Navigam pe Internetul *meu,* într-o veselie estivală, căutînd oferte pentru mers la mare (da, la bulgari). La un moment dat, pe site-ul unui hotel (de cinci stele, ia seama!), văd că există posibilitatea vizualizării paginii şi în... română. Dau click şi-mi apare următorul mesaj: „Stimati clienti, pute-ti rezerva camere on-line prin al nostru Internet motor de rezervari". Mesaj care, trecînd peste lipsa diacriticelor şi-a unei structuri gramaticale, m-a înduioşat sincer la gîndul că el, Internetul, e al nostru, al tuturor. (**P. M.**)

■ În Piaţa Victoriei, la semafor, am aflat care mai e trendul în materie de nunţi: „Eu, dacă m-aş mai mărita, mi-aş pune doar o floare naturală în păr, asortată la rochie. Nu se mai poartă voalul. I-am zis şi ei, dar vrea musai cu voal... O ţărănie, dragă". (**A. M. S.**)

■ Ca om care m-am maturizat odată cu Federer, îi urez lui Nadal – cu un fair play fără echivoc – ca peste cinci ani, cînd va împlini şi el 29, să aibă palmaresul elveţianului. (**R. C.**)

■ Întrebat care a fost primul concert din viaţa lui, Robert Plant, vocalistul de la Led Zeppelin, a răspuns: „Wolverhampton – Dinamo Moscova, 9 noiembrie 1955." (**M. C.**)

■ Un reporter de televiziune spunea că, dacă cedează digul de la Galaţi, peste opt mii de oameni ar trebui evacuaţi, iar România se va confrunta cu cea mai mare nenorocire de la cel de-Al Doilea Război Mondial încoace. Cu alte cuvinte, ocupaţia sovietică, dictatura lui Ceauşescu, cutremurul din '77, revoluţia din '89 şi greutăţile tranziţiei ar intra la apă. (**A. M.**)

■ Un francez a pariat 230 de mii de euro că Franţa va ieşi campioană mondială la fotbal. Aş vrea să am şi un comentariu... (**M. C.**)

■ Din ciclul „Înalte culmi de progres şi civilizaţie", zisele unei cucoane care îşi împărtăşea aspiraţiile unei confidente pasagere: „Să ne mai civilizăm şi noi, să mergem în Carrefour-uri, Mega Image-uri..." (**D. S.**)

NICI AUTORITĂŢILE IGIENICE
NU MAI SÎNT CE ERAU ODATĂ:
ATITUDINEA
CARE MIROSEA A DEZVĂLUIRE
S-A ÎNTINS, TREPTAT,
PRINTRE PICIOARELE CONSUMATORILOR
(SÎNTEM SINCRONI CU PARIZIENII,
NU MAI POARTĂ
GALOŞI INDEPENDENŢI)

■ Nici cluburile nu mai sînt ce erau odată. În drum spre casă trec pe lîngă unul lipsit de noroc. Şi-a schimbat numele de mai multe ori. Acum se cheamă simplu: Mini Market. (**A. M. S.**)

■ Confruntate cu serioase inundaţii, autorităţile din România găsesc disponibilitatea de a acorda ajutoare de urgenţă Republicii Moldova, care, la rîndul ei, are mari probleme cu apele revărsate. Atunci cînd te afli la ananghie, pare reconfortant să descoperi că există alţii şi mai năpăstuiţi. (**A. M.**)

■ În faţa intrării principale din Cişmigiu, au apărut nişte duşuri de ştrand care împroaşcă încontinuu („proiect realizat cu sprijinul Primăriei Municipiului Bucureşti"). Rezultatul: lumea le ocoleşte pe trotuar, iar bulevardul Elisabeta are acum o dungă subţire de băltoace. Aştept cu nerăbdare şi alte „proiecte" estivaligienice: distribuitorul gratuit de costume de baie, chiuveta-bordură şi plajele de nisip alb de pe malul Dîmboviţei. (**L. V.**)

■ În octombrie 1902, la meciul dintre Stoke City şi Grimsby Town, pictorul Kurt Schwitters s-a nimerit, în tribună, lîngă Marcel Proust. Pictorul avea pe atunci 16 ani şi îşi amintea că Proust, deşi nu se pricepea la fotbal şi se vedea că nu ţine cu nici una dintre echipe, a strigat şi-a fluierat tot meciul. Rezultatul acelui meci a rămas, laolaltă cu atitudinea scriitorului, învăluit în mister. (**M. C.**)

■ Am fost, într-un weekend, la vestita cherhana de la malul mării, „Popasul pescarilor". Am aşteptat cam mult, servirea a fost cam pe fugă, am avut dileme literare citind promo-ul de sine care mirosea a linoleum, din meniu: „Domnilor (sic!) clienţi, odată ce veţi deschide meniul nostru veţi rămîne impresionaţi de varietatea şi originalitatea preparatelor noastre. Dar după cum ştiţi, bucătăria fină necesită pricepere şi îndemînare din partea noastră. Pentru a găti bine e nevoie de timp. Dacă aşteptaţi este pentru a vă mulţumi mai bine şi a vă servi excepţional. Vă mulţumim pentru consideraţie". Norocul a fost că găteau mult mai bine decît scriau, cel puţin borşul de peşte şi scoicile în sos spaniol! (**S. S.**)

■ Octogenarul miliardar american Warren Buffett a dezvăluit într-un interviu exclusiv acordat Yahoo! News care este secretul succesului: nu are nici o legătură cu banii şi se numeşte „dragoste necondiţionată". Oare, pentru această nemaipomenită dezvăluire, a fost şi plătit? (**M. Ş.**)

■ În autogara Militari am aflat cîte ceva despre concurenţa la români: erau două ghişee alăturate, aparţinînd fiecare cîte unei firme de transport cu aproximativ aceleaşi destinaţii. În faţa geamului din dreapta era un puhoi de oameni: se apropia ora de plecare spre Sibiu. În dreptul celui din stînga – nimeni (autocarul lor urma să plece trei ore mai tîrziu). Coada la ghişeul din dreapta s-a întins, treptat, şi în faţa celui din stînga. Doamna din spatele geamului, pînă atunci nemişcată, dar acumulînd, vizibil, tensiuni, la un moment dat nu a mai răbdat şi a strigat: „Daţi-vă din faţa mea! Blocaţi intrarea!". Reacţia oamenilor a fost cea normală: nu au băgat-o în seamă. Probabil că pe vremea lui Ceauşescu s-ar fi dat la o parte. (**I. P.**)

■ În mall-ul din Băneasa, la intrare, în mini-heleşteul fîntînii arteziene tronează, mîndre, cîteva păsări flamingo din plastic, printre picioarele cărora pluteşte un crocodil de plastic care mănîncă nişte gîze de plastic, care zboară printre nuferi de plastic. În rest, totul e numai silicon. (**S. G.**)

■ Greşelile de ortografie, atît de prezente în viaţa de zi cu zi a românilor şi atît de dragi comentatorilor de pe site-uri care nu se mai plictisesc să le vîneze, se strecoară cu neruşinare chiar şi în redacţia *Dilemei vechi*. Pe hol, chiar la intrare, pe geamul în spatele căruia se află hidrantul, e afişat următorul mesaj: „În caz de *incediu,* spargeţi geamul!". (**A. P.**)

■ Sarcasmul unui internaut francez, Frank W., pe site-ul lui *Le Monde:* „Ce-i marfă într-o democraţie este că orice imbecil poate, în public, să-l facă de două parale pe orice om inteligent şi cultivat". Şi să mai spuneţi că nu sîntem sincroni cu parizienii. (**R. C.**)

■ Elena Udrea a dus sinistraţilor de la Săuceşti, printre altele, pantofi cu tocuri. Realitatea TV a făcut, imediat, o ştire: la ce bun pantofii cu tocuri pe drumurile desfundate ale unui sat? Dna ministru a venit, imediat, cu replica: femeile din Săuceşti sînt elegante, nu mai poartă galoşi. Mi se pare o viziune prea idealistă pentru un om politic care se consideră pragmatic. (**M. M.**)

■ Partidul acela de independenţi (nu-i mai ştiu numele) condus de independentul Gabriel Oprea încearcă să se afirme, aşa că propune un „impozit pe averea afişată". Cică ar aduce la buget două miliarde de euro. Vă daţi seama cît bănet ar aduce un impozit pe averea ascunsă? (**M. V.**)

PUBLICITATE

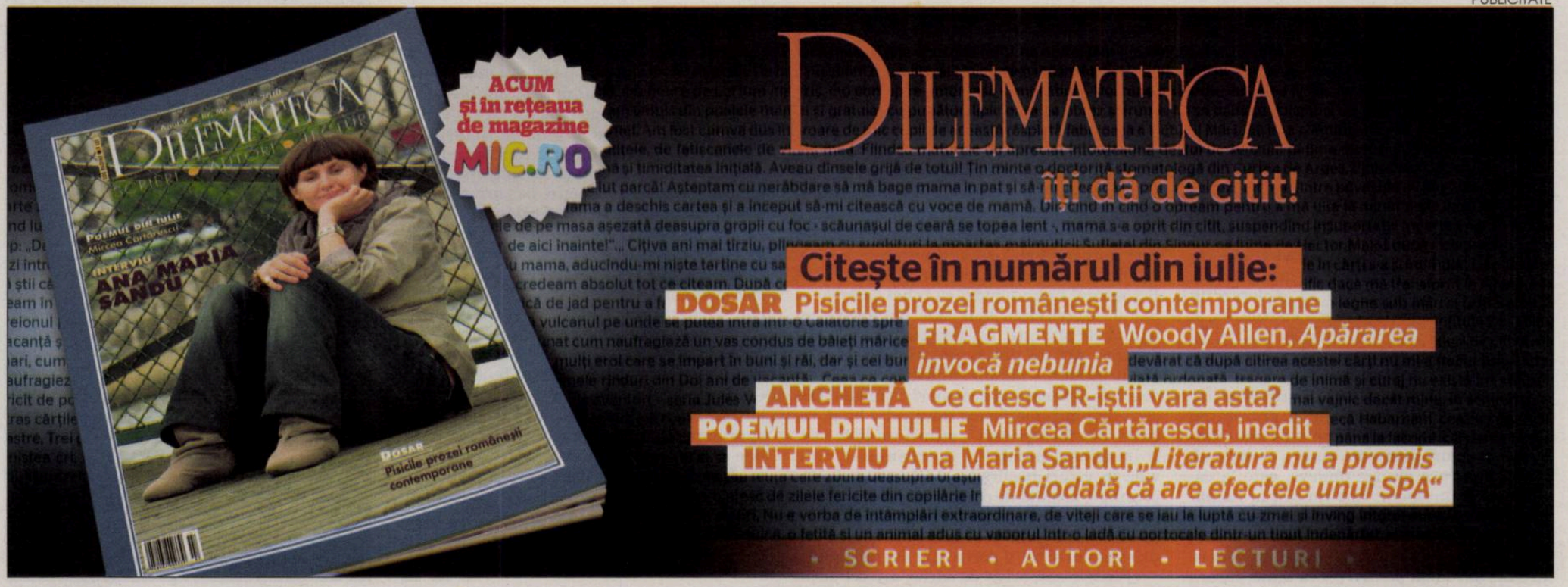

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VII** ■ nr. **336** ■ 22-28 iulie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

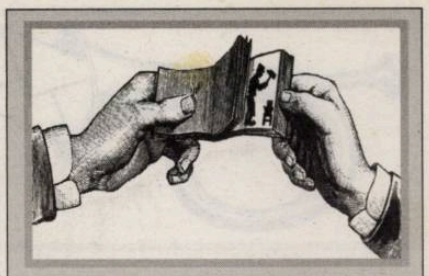

Marius CHIVU

feedbook 14

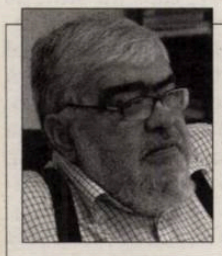

ANDREI PLEŞU

„Puterea scrisului“

pagina **3**

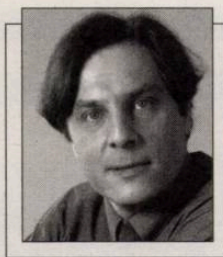

GABRIEL GIURGIU

„Ţarcul formatorilor“

pagina **4**

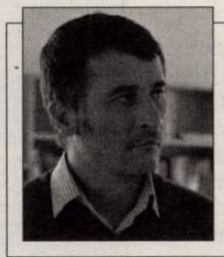

Interviu cu regizorul

CRISTI PUIU

pagina **15**

Cît de mare este literatura mică?

„Toate genurile sînt bune, în afară de genul plicticos.“

VOLTAIRE

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

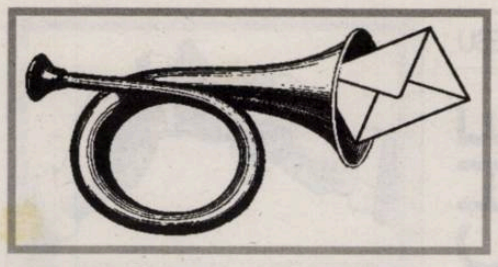

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic A. Vasilescu

ACTUALITĂŢI

Despre oameni mari şi oameni mici...

Ne naştem cu dorinţa de-a creşte mari... Atunci cînd masa din bucătărie e prea înaltă pentru a ajunge la portocale, atunci cînd sîntem culcaţi la 9 seara, fără să ni se ceară acordul în prealabil, cînd ne muncim creierii pentru o scuză bună de-a ieşi seara în faţa blocului, cînd ni se refuză dorinţa de-a împărţi domiciliul cu un căţel... În toate acele momente simţim atît de intens dorinţa de a ne face mari.

Pînă la o vîrstă, entuziasmul creşte proporţional cu liniile trasate pe tocul uşii... 1,37... 1,42... 1,55... şi tot aşa (în funcţie de gene); proporţional creşte şi timpul scurs între momentul la care ai ieşit din casă şi cel la care trebuie să fii înapoi, proporţional creşte şi suma alocată pentru „bani de buzunar“ şi, încet-încet, începi să prinzi din satisfacţiile incomensurabile ale statutului de-a fi „aproape“ mare.

Dincolo de toate aceste beneficii, îţi doreşti să fii mare... cu adevărat... din cu totul alte motive. Dacă Superman ar fi fost un ţînc de trei ani, ar fi putut el, cu dinţii lui de lapte, să salveze oamenii aflaţi în pericol? Spiderman s-ar fi putut plimba liniştit pe toate clădirile fără să-şi fi făcut antitetanosul în clasa a VIII-a? E încă vîrsta la care a fi mare are un substrat mult mai puternic decît ceea ce viaţa ne va dezvălui mai tîrziu.

Viaţa şi-a arătat latura parşivă în clasa a IX-a, la ora de informatică. O colegă bine văzută financiar beneficia, aşa cum se va dovedi ulterior pe parcursul existenţei mele o practică des întîlnită, de subiectele la lucrare, cu mult înainte faţă de restul colegilor de clasă. Printr-o întîmplare, acest fapt s-a descoperit cu 5 minute înainte de începerea orei. La fel ca în situaţiile pe care le voi întîmpina în anii de după, profesoara în cauză nu a recunoscut nimic. Un singur coleg a avut curajul să se ridice şi să refuze să dea acel test, condamnînd astfel nedreptatea la care eram supuşi. Unul singur. Noi restul am tăcut, micuţi, în bănci, am închis ochii la prima dovadă de dezumanizare. Dezumanizare ce se petrece odată cu maturizarea. Un fel de involuţie invers proporţională cu cea măsurată în centimetri. Atunci, a fost un singur om mare, şi 32 de oameni mici. M-am urît atunci pentru lipsa de reacţie. Mă condamn şi acum, după mai bine de nouă ani, pentru uşurinţa cu care am renunţat să lupt. Am acceptat pervertirea ca un *laissez faire*.

Oamenii mari nu sînt cei care au 1,95, oamenii mari nu sînt cei care conduc SLK-uri, oamenii mari nu sînt cei care îi fac pe ceilalţi să stea cu capul plecat, de frică.

– Copii, ce foloase avem de la oamenii mari?

– Doamna profesoară, în ziua de azi... nici unele.

– Bravo Ionescu! Se vede că ţi-ai făcut bine temele!

Oamenii mici, asemeni unor furnici, se perindă... pe străzi, pe autostrăzi, prin clădiri, prin instituţii, sînt mici, infimi, atît de mici încît uneori trebuie priviţi cu lupa. Chiar trebuie să păşeşti cu grijă pe lîngă ei... atît sînt de mici.

Oamenii mici şi oamenii mari vor circula mereu pe acelaşi DN. Diferenţa e că oamenii mari nu vor călca niciodată linia continuă, pe tot drumul lor. La ei nu funcţionează „lasă că merge“.

Aş retrăi la nesfîrşit monologul lui Al Pacino din finalul genialului film *Scent of a Woman*.

Astăzi n-aş mai vrea să mă fac mare, să învăţ să mint, să învăţ că adevărul îl ţii mai bine ascuns, că nu dă bine, „nu-i spune asta dnei Popescu, nu se cade...“ pentru că dna Popescu e mică, dar ea nu ştie asta şi nu-i vom spune, că nu se cade...

Cînd eram mici, eram incredibil de mari. Ne-am fi făcut pompieri şi doctoriţe, ne imaginam că inventam vaccinuri pentru toate bolile de care suferă oamenii. Visăm şi astăzi, însă diferit. Azi ne-am face şmecheri şi femei întreţinute. Astăzi punem apă în vaccinuri şi le vindem la supra-preţ.

Tu ce vrei să te faci cînd vei fi mic? Vivat Gutză! *Et si tu n'existe pas...*

Alexandra GAINA
alexandra8097@yahoo.com

NR. 333

Moderni fără studii clasice?

Ce înseamnă şi cînd a început declinul studiilor clasice?

Extrem de inspirată ideea dnei redactor Iaromira Popovici şi a dlui Adrian Muraru, coordonatorul Centrului *Traditio* de la Universitatea „Al. I. Cuza“ din Iaşi, de a publica un dosar al *Dilemei vechi* pe tema studiilor clasice din România, a căror situaţie catastrofală, determinată de cvasi-dispariţia limbii latine din liceele noastre, (dar nereducîndu-se la ea) pare să întreacă şi cele mai sumbre închipuiri. Contribuţii remarcabile au fost mai multe, dar personal am apreciat cel mai mult textul prof. Eugen Munteanu, directorul Institutului de Filologie Română „A. Philippide“, care reuşea să depăşească argumentarea uzuală a utilităţii predării limbilor clasice prin reducerea ei la „vorbitul mai corect românește“ şi la „rolul formativ“ al exersării lor. Aceste motivaţii sînt desigur adevărate, dar ele au darul de a oculta o realitate cu repercusiuni mult mai profunde, decurgînd din interdependenţa şi unitatea structurală a ştiinţelor umaniste în ansamblul lor: faptul că discipline atît de diverse cum sînt istoria Evului Mediu european şi românesc, istoria filozofiei antice şi medievale, filologia romanică sau teologia depind în mod esenţial de cunoştinţe temeinice de latină şi greacă, cunoştinţe care în nici un caz nu pot fi obţinute în actualul sistem de cursuri opţionale sau cu durata de un singur semestru.

Este limpede atunci că eliminarea sau restrîngerea drastică (în urma unui complex joc de interese ale promotorilor introducerii unor cursuri de tip nou – „multicultural“ „interdisciplinar“ etc.) din aceste facultăţi a cursurilor de latină şi greacă a adus o contribuţie deloc neglijabilă la degradarea calităţii învăţămîntului nostru superior, deschizînd larg uşa spre ceea ce prof. Munteanu numeşte cu deplină îndreptăţire „impostura academică din România“. *Acesta* este punctul în care faimosul „declin“ al studiilor clasice – un fenomen înregistrat pretutindeni în lume, dar nicăieri în Europa la nivelul înregistrat la noi – îşi spune cuvîntul asupra declinului tuturor celorlalte domenii ne-tehnice. Numai după ce se văd aceste implicaţii de ansamblu, se poate înţelege necesitatea adoptării unor măsuri care să nu servească doar la prelungirea agoniei studiilor noastre clasice, ci la repunerea lor pe locul cerut atît de interesele celorlalte domenii umaniste, cît şi de tradiţiile învăţămîntului european şi românesc.

În ceea ce priveşte situaţia actuală, mi se pare deosebit de sugestivă tendinţa de a explica proscrierea predării limbilor clasice prin prisma planurilor de creare a „omului nou“, consemnate în faimoasele *Directive* ale NKVD din iunie 1947, care au stat, se pare, la baza Reformei comuniste a învăţămîntului din 1949. Este adevărat: cu acel prilej, limba latină a fost complet eliminată din licee, cu excepţia cîtorva unităţi cu profil clasic, desfiinţate şi ele, aşa cum amintea dna prof. Zoe Petre, în anul 1955. Numai că, tot în anul 1955, într-o perioadă cînd Ministerul învăţămîntului era condus de marele chimist Ilie Murgulescu, *latina a fost reintrodusă în toate liceele noastre*, şi anume cu două ore pe săptămînă în trunchiul comun al acestora (clasele a IX-a şi a X-a), de unde a început să fie din nou progresiv izgonită abia la începutul anilor '80. Cu alte cuvinte, ea a beneficiat, *în plină epocă a comunismului internaţionalist*, de peste un sfert de secol de relativă înflorire, pentru a fi condusă forţat la asfixia actuală abia în perioada finală a ceauşismului, urmată de cei douăzeci de ani de pseudo-reforme. Aşadar, adevăraţii vinovaţi pentru incredibila situaţie actuală *nu* sînt agenţii NKVD de la sfîrşitul anilor '40, ci o mentalitate mult mai recentă şi nişte personaje deloc revolute, dintre care multe sînt şi astăzi prezente la conducerea învăţămîntului românesc – şi cît se poate de active în direcţia edificării adevăratului „om nou“, care prinde contur sub ochii noştri.

Dr. Mihnea MOROIANU
mihneamoroianu@yahoo.com

AM ZÎMBIT LA...

Braconier în calambururi

● Variaţiuni pe-o te(a)mă dată.

● Nu există (bună)voinţă politică pe această chestiune!...

● Preş pentru... preşedinte? N-aş crede să existe aşa ceva!...

● O, bra(n)d frumos! Cred în varianta cu „n“ inclus... De vară.

● Rigorile unei gorile (sau, ştiu eu, ale unei... rigole, pe cînd vine viitura).

● A prăvăli,... prăvălie (Al. Graur avertiza în legătură cu „prăvălirea“ vorbită a infinit(iv)ului lung românesc; cine mai spune, de pildă, fugire sau... furare?)

● Mirosul... absconcs (nu e vorba de bani, despre care, se cam ştie, sînt inodori...)

● Iubirea se măsoară în sentimetri cubi. Punct.

● No more I love you = N-oi muri, iubindu-te! (fie şi unilateral... n.r.)

● Va deveni România o... „Societate naţională a... lihnitului“?

Florin NECHITI
nechitif_bn@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Mădălina ŞCHIOPU ● Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Răzvan IONESCU ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter Houston FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 14.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

● **Viaţa privată pe Internet**

● **Străinii din România**

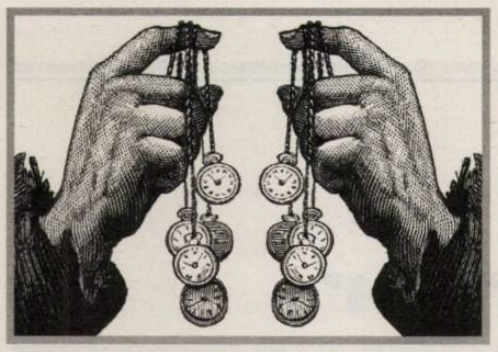

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Puterea scrisului

Printre reacțiile celor care îmi fac onoarea să mă citească, există două pe care mi-e greu să le pricep. Amîndouă exprimă o exasperare: unii cad de acord că observațiile mele sînt corecte, dar îmi reproșează că-mi exersez spiritul critic fără să propun *soluții*, fără să arăt calea ieșirii din impas. Alții, încă și mai radicali, îmi cer să încetez cu lamentațiile și *să fac* ceva. Dincolo de admonestare, cele două reacții lasă să se întrevadă o măgulitoare supraevaluare a capacităților mele de intervenție, dar și convingerea că simpla opinie, analiza de pe margine, scrisul în genere nu sînt suficiente în vremuri grele. Trebuie să pui umărul, să intri în arenă, să dai indicații precise, salvatoare. Ce-ar fi de spus despre cele două nemulțumiri ale unora dintre cititorii mei?

1. *Să vin cu soluții.* Mi se cere, în fond, să fac miracole. Să rezolv cvadratura cercului, să aduc dovada unei competențe universale. Pe de o parte sînt certat că mă bag unde nu-mi fierbe oala, că sînt de vină, ca intelectual, pentru prostul mers al țării, iar pe de alta, mi se atribuie forța de a găsi răspunsul adecvat, rezolvarea promptă a tuturor neajunsurilor în numai două pagini de editorial. Ori vreau, dar nu pot – și atunci ar fi mai bine să tac din gură – ori pot, dar nu vreau și atunci sînt suspect de aroganță, netrebnicie, elitism. Aș observa, mai întîi, că semnalarea unei disfuncții nu implică neapărat o indicație de tratament. *Diagnosticianul* nu e întotdeauna aceeași persoană cu *terapeutul*. Fără diagnostic nu există însă vindecare. Am voie – și am chiar obligația – să descriu simptome, să trag alarma, să sistematizez și să clarific punctele nevralgice ale unui mecanism de care mă izbesc zilnic. Dar puterea scrisului meu se oprește aici. E rolul experților, al celor aflați în funcții executive, să găsească soluții. Evident, dacă mă ocup de un subiect care face parte din zona mea de competență, pot imagina și sugera anumite variante de depășire a crizei. Dar nu mi se pot cere răspunsuri eficiente la toate întrebările. În același timp, nu mi se poate interzice să-mi dau cu părerea asupra unei patologii care mă afectează direct, pe mine și pe toți concetățenii mei. Dacă n-am avea voie să vorbim decît despre suferințele cărora le știm antidotul, n-am mai merge la doctor, la atelierul de reparații auto sau la duhovnic. Ar fi de adăugat că și dacă, în mod excepțional, aș dispune, într-un caz sau altul, de unele idei de rectificare și redresare, mi-ar lipsi puterea de a le aplica. Nu sînt la guvernare, nu am instrumentele unei acțiuni nemijlocite, cu efect imediat asupra stării de fapt. Și nu sînt în situația de a livra organismelor politice existente un îndreptar pragmatic, de care să se țină seama. Mai rău: experiența mea de articlier îmi spune că oricît m-aș agita, orice aș spune, oricît tapaj aș face, nu pot conta pe consecințe palpabile ale spuselor mele. Instituțiile și oamenii își văd de treabă cum cred de cuviință, independent de oftăturile pe care le pun eu pe piață. Și dacă, așa stînd lucrurile, continui să scriu la gazetă este pentru că asta știu să fac și pentru că, din punctul meu de vedere, formularea limpede, dezinteresată, a derapajelor și deficiențelor curente poate fi un început de soluție sau, măcar, un început de luciditate. Nimeni nu se pricepe la toate. Dar toate lucrurile despre care scriu ne privesc, cred, pe toți și nu strică să fie consemnate, puse dinaintea sensibilității publice și a unei eventuale receptivități instituționale.

2. *Să fac ceva.* Aici lucrurile se complică. Sîntem afectați cu toții de un concept strîmb al „faptei“. Mai întîi, avem ideea că responsabil cu făcutul e strictamente guvernul. Or, guvernul nu poate face nimic fără concursul întregii comunități și fără responsabilitatea participativă a fiecăruia dintre membrii ei. Nu poți cîștiga nici un război fără armată. În al doilea rînd, părem a crede că fapta principală care ne incumbă tuturor e să comentăm fapta guvernamentală. Românul e doctor în ce trebuie să facă ceilalți. Totodată, el le refuză celorlalți dreptul de a se pronunța în legătură cu ce face el. Cititorilor care îmi cer „să fac ceva“ (socotind, în mod naiv, că din poziția în care mă aflu pot schimba miniștri, pot oferi slujbe, pot reforma instituțiile, pot da directive parlamentarilor sau președinției) sînt înclinat să le întorc întrebarea: Dumneavoastră ce faceți? Ceea ce vi se cere nu e decît să faceți ce știți mai bine, să vă faceți treaba conștiincios și inteligent, să acordați mai mult timp și mai multă atenție prestației proprii decît prestației altora. Fapta proprie nu poate fi înlocuită printr-o exigență severă cu privire la faptele celorlalți. Dacă ne-am strădui să demonstrăm, clipă de clipă, că sîntem mai buni decît guvernul cu care ne-am pricopsit, guvernul s-ar rușina, poate, într-un tîrziu, de nevrednicia sa. Deocamdată, el simte că poate da vina pe noi, tot astfel cum noi simțim că putem da vina pe el.

Cît despre mine, tot ce pot face la ora actuală e să scriu. Și să cer cititorilor să treacă și scrisul printre *faptele* de care avem nevoie.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Tocul înalt și pașaportul UE

Parcă nu mai sîntem atît de obsedați de „imaginea țării în presa străină“ cum eram acum cîțiva ani. În orice caz, oficialii români nu mai sar ca arși la orice se scrie despre România și nu mai văd peste tot „scenarii bine puse la punct“ prin cine știe ce cabinete străine pentru a ne compromite biata țărișoară. Nici în spațiul public nu mai apar atîtea dezbateri pe tema „imaginea României în străinătate“ ca înainte. Și nu s-ar spune că știrile negative despre România și români ar fi mai puține. Probabil că ne-am obișnuit cu veșnicul „fapt divers“ care-i privește pe românii din străinătate (mici sau mari infracțiuni prin țările occidentale), nu ne mai intrigă. Sau am ajuns la concluzia că la mijloc e „fatalitatea“?

Dna ministru Elena Udrea a rămas, pare-se, singura păzitoare oficială a imaginii. Cel puțin „pe relația“ cu presa britanică și atunci cînd e vorba despre propria persoană. În decembrie 2009, cînd ziarele britanice s-au mirat că i s-a încredințat portofoliul dezvoltării regionale (cu fondurile europene aferente), a trimis un drept la replică. Acum face același lucru, după ce *Daily Telegraph* a dat o știre despre pantofii cu toc pe care dna ministru i-a dus ca ajutor sinistraților din Săucești. Și amenință cu justiția. Bineînțeles, presa românească a făcut știre și din micul text apărut în *Telegraph,* și din reacția dnei ministru. Cu siguranță nu va ajunge la proces – sau dacă ajunge, îl va pierde. Oricum, între timp imaginea dnei Udrea a fost „dreasă“ pe blogul unei jurnaliste britanice de la *Independent* – feministă convinsă și colecționară de pantofi (www.politicalblonde.com). Într-un articol dezlînat și, pe alocuri, stupizel, Joan Smith scrie, între altele, că gestul de a da pantofi cu toc femeilor din Săucești dovedește „înțelegerea superioară a naturii umane“ de către dna Udrea. După care trece la problema vălului islamic și dezbate chestiunea în stilul tipic feministelor militante occidentale. „Paralela“ între pantofii cu toc de la Săucești și burka e ridicolă. Dar dna Udrea, decît să dea în judecată ziarul *Telegraph,* ar putea angaja o bună agenție de PR care să-i facă o campanie de imagine pe tema „înțelegerii superioare a naturii umane“. Ar costa mai puțin și ar ieși mai bine pentru domnia sa.

Dacă asemenea știri de tip tabloid „înviorează“ atmosfera, sînt și subiecte serioase despre România în presa străină. Rar, dar sînt. De exemplu, în ultima vreme au apărut mai multe articole despre acordarea cetățeniei române moldovenilor. *Der Spiegel, Daily Telegraph, Presseurop, EUObserver* și altele au comentat faptul că aproape un milion de locuitori din Republica Moldova au făcut cerere pentru obținerea cetățeniei române. Iar statul român dorește să accelereze procesul de acordare a cetățeniei. De fapt, miza este pașaportul unei țări membre a UE, cu care frații noștri de peste Prut vor putea circula liber în celelalte state ale Uniunii. „Președintele român Traian Băsescu, de orientare național-patriotică – scrie *Der Spiegel* – vrea să îngroașe rîndurile supușilor săi și a acceptat ca numărul naturalizărilor să depășească 10.000 pe lună. Astfel, într-o Uniune sătulă de aderări, și fără un singur referendum, fără aprobarea de la Bruxelles, Berlin sau Paris, are loc o lărgire pe ascuns“. Tot așa scrie și *Daily Telegraph,* adăugînd că s-ar putea ca Marea Britanie să se trezească cu un milion de moldoveni la granițele sale și invitînd Guvernul britanic să elimine ajutoarele sociale acordate imigranților, pentru a-i descuraja.

Nu știu ca instituțiile statului să fi reacționat public, deși s-ar cuveni explicate cîteva lucruri – politica de acordare a cetățeniei, consecințele faptului că țările UE nu privesc cu ochi buni această extindere „indirectă“ și, nu în ultimul rînd, dacă acest tratament față de moldoveni se face din motive „național-patriotice“, cum scrie *Der Spiegel,* sau din alte rațiuni. N-am observat să se fi creat nici vreo dezbatere publică pe această temă, nici ecouri prea intense n-au fost. Problema unirii cu Moldova de peste Prut nu e pe agenda publicului nici la noi, nici la ei: vremea podurilor de flori s-a dus de mult, acum noi ne vedem de criza noastră, iar moldovenii și-au accentuat identitatea „moldovenească“ și vor, de fapt, doar pașaportul cu care să meargă în alte țări. În aceste condiții, dacă publicații europene serioase pun problema intrării moldovenilor în UE „pe ușa din dos“, ar fi necesare reacții sau măcar explicații în legătură cu nemulțumirea celorlalte țări ale Uniunii. Nimic din toate acestea. În schimb, pentru un toc cui există reacție oficială. Pantofii dnei Udrea „fac știre“, milionul de cetățeni români în plus nu.

Între insațiabila poftă de imagine pozitivă a dnei Udrea și daraverile interne de care se ține un guvern tot mai depășit de realitate, nu există nimic. Problemele trec pe lîngă noi, politicienii se fac că nu pricep și nu se simt datori să dialogheze real cu cetățenii în afara campaniei electorale. Am senzația că, asemenea moldovenilor, și noi „sîntem în UE“ doar cu pașaportul...

ținerea de minte

„Europeanul nu vede în funcționar decît exponentul forței; americanul vede în el reprezentantul dreptului. Putem deci spune că în America omul nu ascultă niciodată de alt om, ci ascultă de justiție sau de lege.

Astfel și-a format despre el însuși o părere de multe ori exagerată, însă mai întotdeauna salutară. Nu se sfiește să se încreadă în propriile forțe, socotindu-le suficiente în toate împrejurările. Cineva își propune să întreprindă ceva, și chiar dacă acest proiect are vreo legătură cu bunăstarea societății, lui nu-i trece prin minte să se adreseze autorității publice pentru a obține sprijinul ei. Aduce la cunoștință proiectul său, se oferă să-l execute, apelează la capacitățile individuale pentru a o susține pe a sa și luptă din greu împotriva tuturor piedicilor. Fără îndoială, de multe ori reușește mai puțin decît dacă statul ar fi fost în locul lui; dar în cele din urmă, rezultatul general al tuturor inițiativelor individuale depășește cu mult ceea ce ar putea face guvernul.“

(Alexis de Tocqueville,
Despre democrație în America,
vol I, traducere de Magdalena Boiangiu
și Beatrice Staicu,
Editura Humanitas, 1992)

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Ţarcul formatorilor

Admit, sînt în culpă. Am încălcat Legea. E drept că fără să ştiu, dar asta nu mă ajută cu nimic. Am ţinut seminarii, traininguri şi programe de pregătire profesională fără să am Certificatul. Am predat cursuri de o zi sau o zi şi jumătate despre Uniunea Europeană, am demonstrat metode de documentare online pe tema politicilor comunitare şi am încercat să îi fac pe unii colegi de breaslă să fie interesaţi în a scrie cît mai des despre Bruxelles şi Bucureşti, în contextul politicilor comunitare. Le explicam care sînt grupurile de interese la Bruxelles, cine şi cum decide conţinutul unei norme europene, care este relevanţa acestora pentru cititorul din Fălticeni sau Pucioasa, cum să îi convingă pe şefi că articolul cu conţinut „european" este interesant pentru cititori, cum să „ambaleze" un asemenea articol într-o poveste sexy pentru cititori şi aşa mai departe. Clienţii, adică organizatorii acestor cursuri şi seminarii, au fost de toate felurile: centre de informare Europe Direct, Agenţii de Dezvoltare Regională, firme private, ONG-uri de breaslă etc. Ba chiar şi Reprezentanţa Comisiei Europene la Bucureşti. Unii dintre ei au oferit, la finalul cursului, o diplomă de participare, pe care scria negru pe alb că respectivul ziarist a absolvit un curs de jurnalism pe teme europene.

De curînd, aflu beleaua în care mă aflam (sincron cu angajatorii mei ocazionali). De la întîi ianuarie anul curent, nici un furnizor de pregătire profesională nu mai există pe piaţă decît dacă dovedeşte că toţi formatorii angajaţi au Certificatul. Adică, sînt verificaţi de o Agenţie a Statului, pre numele său complet Consiliul Naţional de Formare Profesională a Adulţilor (CNFPA). Sînt în culpă totală. Nu sînt cadru didactic, nu am competenţe de formator care să fi fost acreditate în alt stat membru, nu am doctorat, nu am căpătat vreun alt Certificat anterior pe vreo competenţă adiacentă şi nu am nici măcar un amărît de master în domeniul educaţiei adulţilor obţinut în România sau alt stat membru (care diplomă să îmi fie certificată, ulterior, prin examen, la acelaşi celebru CNFPA). Sînt, carevasăzică, un fel de fiul ploii, privind prin Sfîntul Ochi al Legii.

Să vedeţi însă pînă unde am ajuns din cauza cruntei ignoranţe. Am avut neobrăzarea ca, de-a lungul timpului, să aduc pentru TVR varii traineri de pe la Thompson Foundation, toţi foşti BBC-işti cu funcţii grele. I-am adus pentru că pe noi, unii dintre teverişti, ne interesează orice informaţie sau orice cunoştinţe care să ne ajute în carieră. BBC-ul, orice s-ar spune, este un fel de mama televiziunilor publice din lume. Normal, de la mama ai ce să înveţi. Eh, ţineţi-vă bine! Nu i-am verificat pe britanicii cu pricina dacă au Certificatul de la CNFPA! Vă daţi seama? Mai mult, la TVR avem şi noi un (firav) centru de training. Sînt convins (deşi nu am verificat) că TVR nu a plătit taxa de 1200 de RON pe care trebuie să o plătească oricare furnizor de formare profesională din România. De ce taxa este de 1200 şi nu de 3400 sau 500? „E o nimica toată, dom'le, la cît îşi trag firmele astea de training, e un mizilic" (citat aproximativ „pe surse"). De ce se plăteşte o taxă, oricare ar fi ea? La întrebarea asta nu am căpătat nici un răspuns.

România are un deficit uriaş de competenţe, în multe, multe domenii. Formarea profesională a adulţilor este o industrie zdravănă în oricare stat european şi va căpăta, prin strategia UE2020, o importanţă sporită. În România, domeniul este încă la început. Ca la oricare început românesc, care ne este reflexul? Supra-reglementarea, închiderea breslei, ciubucul, o Agenţie a Statului care să dea Certificate. Culmea ironiei este că mulţi dintre formatorii de pe piaţă sînt promotori şi partizani ai Certificării. De ce? Simplu, gîndiţi-vă la notari. Pentru a închide piaţa, pentru a o transforma în ţarc.

În final, atrag respectuos atenţia că actualul sistem românesc este în contradicţie flagrantă cu Directiva Liberei Circulaţii a Serviciilor (zisă şi Bolkestein). Şi să nu îmi spuneţi că şi francezii fac la fel. Ştiu deja. Dar asta nu înseamnă că e bine.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

ştiri nebăgate în seamă

● **„Crowd-sourcing".** Un nou cuvînt e pe cale să intre în vocabularul organizaţiilor umanitare: *crowd-sourcing*. El desemnează alimentare (cu informaţii) din mulţime, externalizare la scară largă. Noile tehnologii permit conjugarea posibilităţilor oferite de telefoanele mobile: cartografiere, acces prin Internet la reţelele sociale, localizare exactă pe glob, apeluri directe la serviciile speciale sau la centralele organizaţiilor umanitare internaţionale. Totul pentru a scurta comunicarea cu oamenii aflaţi în situaţii de urgenţă sau cu victimele unor posibile abuzuri. Activităţi de *crowd-sourcing* de o amploare fără precedent au avut loc în Haiti, după cutremurul devastator din ianuarie. Cu ajutorul platformelor de *crowd-sourcing*, comunităţile locale au putut să-şi enunţe nevoile, să retraseze harta oraşului distrus, să marcheze traseele sigure, obstacolele şi zonele dificile, în vreme ce echipele de salvare au putut reacţiona concertat la apeluri. Organizaţiile umanitare vor acum să extindă folosirea acestor platforme de comunicare în zonele de conflict sau în cele în care există abuzuri şi violări sistematice ale drepturilor omului. (după www.infosud.org)

● **Sex pentru marfă.** În ţările din Europa de Est, mall-urile sînt mai mult decît un factor de dezvoltare economică. Ele au devenit noile temple ale consumismului. Mall-urile din Polonia se confuntă cu un fenomen nou, pe care comentatorii îl numesc *galerianki*. Atrase de strălucirea galeriilor comerciale, fete la vîrsta adolescenţei roiesc precum moliile în jurul lămpii. Ajunse la raioanele cu îmbrăcăminte, ochesc bărbaţi uneori de două, chiar de trei ori mai în vîrstă decît ele. Şi, înainte să-şi aleagă ţoalele sau accesoriile, se pun pe agăţat. Odată ajunse la casă, lasă bărbatul să plătească marfa, apoi dispar împreună în cabine, la toaletă sau în vreun colţ întunecat al garajului subteran. Mult capitalism şi un pic de iubire. (după *Die Welt)*

● **Argentina permite căsătoriile între persoane de acelaşi sex.** Argentina, o ţară cu o populaţie care se declară catolică în proporţie de 91%, a devenit primul stat din America Latină care permite şi recunoaşte căsătoriile între homosexuali. După dezbateri care au durat mai bine de 15 ore şi o sesiune parlamentară istorică, transmisă în direct de televiziuni, legea a fost votată cu 33 de voturi pentru şi 27 de voturi împotrivă. Adoptarea textului de lege, susţinut de Guvernul de centru-stînga şi de preşedinta Cristina Kirchner, a fost primit cu căldură de partidele aflate la putere. „Este pentru prima dată cînd legiferăm pentru minorităţi", a spus Miguel Pichetto, şeful grupului parlamentar majoritar din parlamentul argentinian. „Societatea Argentinei se schimbă. Există noi modele de familie", a spus senatorul Gerardo Morales, senator din grupul radical (aflat în opoziţie), dar care a votat pentru această lege. Această lege ar „garanta drepturile minorităţilor". Legea aduce de fapt o modificare Codului Civil, înlocuind formula „soţ şi soţie" cu termenii „contractanţii". Căsătoriţii vor beneficia inclusiv de dreptul la adopţie. (după *Le Nouvel Observateur)*

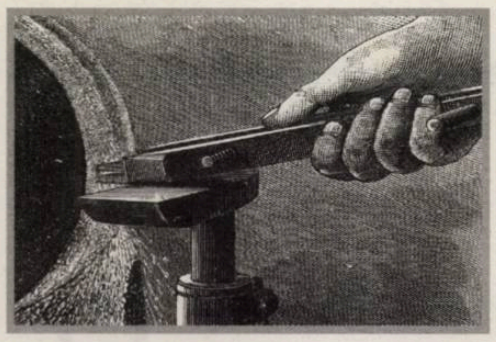

Joseph S. NYE

despre **putere** și **dreptate**

Dolarul și Dragonul

De mulți ani, oficialii americani fac presiuni asupra Chinei să își reevalueze rata de schimb. Ei se plîng că subevaluarea yuanului chinez reprezintă o concurență neloială, care distruge slujbele americane și contribuie la deficitul comercial al Statelor Unite.

Chiar înainte de recenta reuniune G-20 de la Toronto, China a anunțat o formulă prin care ar permite o apreciere modestă a yuanului, dar unii congresmeni americani nu sînt convinși și amenință cu creșterea tarifelor la produsele chinezești. America absoarbe importuri din China, pe care le plătește în dolari, iar China strînge acești dolari, care au ajuns la amețitoarea sumă de 2,5 trilioane. Pentru unii observatori, asta reprezintă o schimbare fundamentală în balanța de putere globală, pentru că, la o adică, China poate îngenunchea Statele Unite amenințînd că vinde dolarii pe care îi are.

Dar, dacă ar face asta, China poate ajunge ea însăși în genunchi pentru că nu doar că și-ar reduce valoarea propriilor rezerve odată cu deprecierea dolarului, dar ar pune de asemenea în pericol dorința Americii de a importa produse ieftine chinezești, ceea ce ar însemna pierderi de slujbe și instabilitate în China. Judecarea puterii produse de interdependențele economice necesită analizarea tuturor asimetriilor și nu doar a unei singure părți a ecuației. În acest caz, interdependența a creat un „echilibru al terorii financiare", analog celui din Războiul Rece, în care nici Uniunea Sovietică și nici Statele Unite nu și-au folosit potențialul nuclear cu care s-ar fi putut distruge una pe cealaltă.

În februarie 2010, supărați din cauza vînzărilor americane de arme către Taiwan, un grup de înalți ofițeri au cerut Guvernului de la Beijing să vîndă, ca represalii, obligațiunile guvernamentale ale Statelor Unite, pe care le deține. Propunerea lor nu a fost luată în considerare. În schimb, directorul chinez responsabil cu administrarea de către stat a valutelor străine, Yi Gang, a explicat că „investițiile chineze în bonuri de trezorerie americane urmează comportamentul de piață și noi nu dorim să le politizăm". Altfel, necazul ar fi reciproc.

Cu toate acestea, un astfel de echilibru nu garantează stabilitatea. Există mereu și pericolul acțiunilor cu consecințe neintenționate, în special cînd se așteaptă ca ambele țări să manevreze schimbări ale situației pentru a-și reduce vulnerabilitățile. De exemplu, după criza financiară din 2008, în timp ce Statele Unite presau China să-și lase moneda să se aprecieze, oficiali ai băncii centrale din China au început să susțină că e nevoie de completarea și cu o altă monedă a rolului dolarului, ca valută folosită de FMI și pentru rezervele statale.

Dar China a lătrat mai tare decît a mușcat. Creșterea puterii sale financiare i-a mărit și abilitatea de a rezista rugăminților Americii, dar, în ciuda previziunilor teribile, rolul său de creditor nu a fost suficient pentru a obliga Statele Unite să-și schimbe politicile. Deși a luat măsuri minore pentru încetinirea creșterii depozitelor sale în dolari, China nu a dorit să rişte o convertibilitate totală a monedei sale, din motive politice interne. Astfel, e puțin probabil ca în următoarea decadă yuanul să ajungă să concureze ponderea și rolul dolarului de monedă principală a rezervelor mondiale (peste 60%).

Deoarece China își mărește gradual consumul intern, mai degrabă decît să continue să-și bazeze creșterea economică în mod special pe exporturi, liderii săi pot începe să se simtă mai puțin dependenți de accesul pe piața americană, acces care pînă acum asigura crearea de locuri de muncă și, deci, de stabilitate politică internă. În acest caz, a menține un yuan slab ar proteja balanța comercială de o invazie a importurilor. Prin limitarea convertibilității monedei sale, China evită abilitatea pieței valutare de a disciplina deciziile economice interne.

Evident, o țară a cărei valută reprezintă o parte semnificativă din rezervele lumii poate cîștiga putere internațională din această poziție, mulțumită unor termeni mai ușori pentru ajustările economice și posibilității de a influența alte țări. Așa cum se plîngea odată președintele Franței Charles de Gaulle: „de cînd dolarul american e moneda de referință în lume, efectele proastei sale gestionări sînt suferite de alții. Asta nu e acceptabil. Așa ceva nu poate dura".

Dar a durat. Puterea economică și militară a Americii a reîntărit încrederea în dolar. Un analist canadian a spus că „efectul combinat al unei piețe de capital avansate, al unei mașini militare care să apere această piață și al altor măsuri de siguranță, cum ar fi o puternică tradiție a protecției drepturilor de proprietate și o bună reputație a onorării datoriilor, a făcut posibilă atragerea de capital cu mare ușurință".

Reuniunea G-20 se concentrează asupra necesității „reechilibrării" fluxurilor financiare, prin modificarea vechiului model al deficitelor Statelor Unite corespunzătoare excedentelor Chinei. Asta ar necesita schimbări politice dificile în consum și în investiții, cu o mărire a economiilor Statelor Unite și o creștere a consumului intern al Chinei.

Astfel de provocări nu pot apărea peste noapte. Nici una dintre părți nu se grăbește să rupă simetria vulnerabilităților interdependente, dar ambele caută în continuare să modeleze structura și cadrul instituțional al relației lor de piață. De dragul economiei globale, să sperăm că nici una dintre părți nu-și va greși socotelile.

Joseph S. Nye, *fost secretar adjunct în probleme de Apărare al SUA, este profesor la Universitatea Harvard și autor al cărții* Soft Power: The Means to Success in World Politics.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate-org

traducere de Andrei MANOLESCU

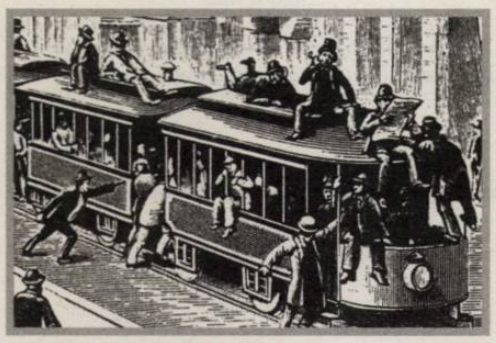

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Racheta, caprele și mătușa

Yemenul este prima țară din istorie care, cît de curînd, va anunța oficial că nu mai are deloc resurse naturale de apă potabilă. Jumătate dintre locuitorii țării trăiesc din venituri de sub 2 dolari pe zi. Yemenul este o țară puternic islamizată și, de cîțiva ani buni, tot mai tribalizată. Acum 2000 de ani, peisajul arăta cu totul altfel. Ptolemeu numea această parte a lumii „Arabia binecuvîntată", pentru că avea un pămînt generos, irigat de canale sofisticate, alimentate dintr-un baraj care era o minune inginerească, în climă răcoroasă, plin de oameni care trăiau bine.

Ali Muhamad Ahmed, un yemenit de 27 de ani cu ochi melancolici și fizic discret, habar nu are de toate astea. Știe, doar, că trăiește în cel mai sărac loc din lume, în satul lui din valea Rafdah. Satul se numește tot Rafdah. De fapt, nu se numește în nici un fel, dar locuitorii de aici, cînd ies din vale, spun că locuiesc în Rafdah, fără să precizeze exact dacă se referă la vale sau la satul din vale. Astfel, și valea, și satul se cheamă la fel. Pe 25 decembrie 2009, cu cîteva ore înainte să se lumineze, o bubuitură groaznică l-a trezit pe Ahmed din somn. Cu ochii cîrpiți, a sărit din cîrpele care îl înveleau pe pămîntul bătătorit al cocioabei sale, a pus mîna pe vechiul AK-47 de care nu se desparte niciodată și a ieșit afară. La puține sute de metri distanță, o cocioabă ca a lui, ridicată cîș din chirpici și întărită cu scînduri, era făcută zob. Și-a adus imediat aminte că, la căderea întunericului, văzuse vreo șapte bărbați intrînd în cocioabă. Pe unul dintre ei îl cunoștea. Era din tribul lui. Ceva mai tînăr și nu prea mintos. Îl cunoștea chiar bine. Îi știa și frații, și surorile. Îl chema Terim. În întunericul îmblînzit de luna amăgitoare, Ahmed nu putea distinge mare lucru. Doar bucăți de lucruri amestecate ca într-un coșmar. Fragmente de casă, de oameni, de Coran. Imediat, cam toată suflarea din Rafdah s-a adunat în jurul ruinei. Vorbeau tare, gesticulau și toți știau ce se întîmplase: racheta americană.

Sanaa, Yemen

© A. Pugacevski

Valea Rafdah este atît de izolată de restul Yemenului, încît nimeni nu-și amintește să fi văzut pe aici vreun oficial de orice fel. Nu există primar, ci un consiliu al bătrînilor, dominat de mulți ani de Abdulah Khaled. Șeicul. Nu există dispensar și, pînă cu un an în urmă, nu exista nici școală. Curent electric nu există. Și nici străzi pavate. Cel mai apropiat asfalt se află la 150 de kilometri distanță – este drumul de la Taizz la Sana. Abdulah Khaled a vrut întotdeauna o școală în sat. O școală unde copiii, adică băieții, să învețe să scrie, să socotească și să citească Coranul. Cînd Fahd al-Quso s-a întors în sat, după mulți ani de absență, i-a promis lui Khaled că face el școală dacă îl lasă să revină definitiv acasă și să aducă cu el cîțiva prieteni. Khaled a acceptat. Fahd a făcut școala. Copiii, adică băieții, au început să meargă la școală, iar învățător era unul dintre prietenii aduși de Fahd. Toată lumea a aflat relativ repede că Fadh al-Quso este șeful local al temutei Al-Qaeda, că fusese șoferul personal al lui Bin Laden și că fusese trimis înapoi acasă, în Yemen, ca să extindă operațiunile organizației. Pentru cei din Rafdah, asta nu înseamnă nimic. Atîta vreme cît Khaled zice că e bine, e bine. Iar Khaled pare mulțumit de Fahd. Khaled l-a lăsat pe Fahd să facă ce vrea. În Rafdah, veneau și plecau tot timpul prieteni de-ai lui Fahd al-Quso. În general, nu erau prea vorbăreți. Dar nu stricau nimic din rînduielile aspre ale locului, așa că oamenii îi priveau cu îngăduință. Fahd mai recruta pentru diverse misiuni și tineri din vale, precum Terim. Apoi îi trimitea undeva. Nu se mai întorceau. La Rafdah se mai aflau, din cînd în cînd, vești despre ei.

Printre cei care gesticulau lîngă casa explodată, Ahmed l-a recunoscut pe Fahd. Era imposibil să nu-l remarci, pentru că era singurul tăcut în mijlocul unui grup isteric. Stătea împietrit, cu ochii măriți de groază, aproape fără să respire, privind ruina. Casa care explodase era a lui. Cei din casă erau prietenii lui. Pînă cînd s-a luminat, lumea a tot vorbit. În zori, au cules membre și capete dintre dărîmături. Erau mai mult de șapte, cîți numărase Ahmed seara. Atunci au văzut și fragmentele galbene ale rachetei. Chiar Ahmed a găsit o bucată pe care scria „US". Kahled a confirmat: o rachetă americană a lovit casa lui Fahd. Khaled a strîns sfatul bătrînilor sub copac. Au vorbit toți, pe rînd. Cei mai mulți cereau ca Fahd să plece. Erau și dintre cei care voiau să rămînă. Kahled a decis, în final: Fahd va pleca, pentru că aduce cu el un pericol pe care bărbații din vale nu-l pot opri. Fahd a plecat.

Cîteva zile mai tîrziu, la Sana, într-o cafenea cu Internet și aer condiționat, Ahmed s-a reîntîlnit cu bărbatul acela ciudat, care i-a promis că-i va dărui trei capre dacă îi povestește ce se întîmplă în vale. Ahmed i-a spus că racheta a ucis cel puțin zece oameni în casă și Fahd a fost alungat de Khaled. Bărbatul a zîmbit. I-a dat banii să cumpere caprele. Ahmed a știut imediat că va trebui să inventeze ceva cînd va reveni cu caprele în sat. Toată lumea știa că e prea sărac să-și permită să cumpere trei capre. De unde avea banii? S-a gîndit că cel mai bine e să spună că a primit neașteptat niște bani de la o mătușă care a murit.

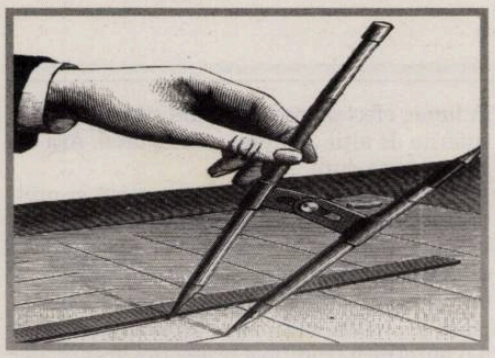

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

A distruge, a păstra, a reface (I)

Fie că umflă piepturile de mîndrie sau stîrneşte îngrijorare, repeziciunea cu care capitala noastră îşi schimbă înfăţişarea este o problemă de neocolit. Oraşul Viitorului în viziunile science-fiction străluceşte întotdeauna de albeaţă şi de lumină. Fantezia adversă oferă versiunea mai interesantă a unor ruine măreţe, rămăşiţele unui trecut de care nu ne putem desprinde chiar dacă a murit.

Gravurile din secolul al XVIII-lea ale lui Giovanni Battista Piranesi impresionează prin proporţiile gigantice ale unor oraşe parcă zidite de uriaşi, prin care se furişează omuleţi copleşiţi de o istorie colosală. Un alt artist din aceeaşi vreme, francezul Hubert Robert, picta imagini realiste ale unui Paris de dărîmături, aşa cum ştim că a mai durat încă un veac, pînă la domnia modernizatoare a lui Napoleon al III-lea, peisaje în care eforturile de curăţire şi de reconstrucţie sînt vizibile, fără să înlăture fragmentele unei civilizaţii căreia i se va acorda demnitatea de muzeu. Coabitarea cu trecutul trebuie să tindă spre echilibru, ferindu-se atît de distrugerea nemiloasă, cît şi de prezervarea obsesivă.

Coabitarea cu trecutul trebuie să tindă spre echilibru.

Transformările economice şi tehnologice ale ultimelor decenii – două sau trei, cel puţin – au impus modificări de anvergură în marile centre urbane ale lumii, mai toate în acelaşi sens, de prefacere a unui front maritim, a cărui veche industrializare devenise anacronică în spaţii destinate serviciilor, consumului şi petrecerii timpului liber. Scenariul s-a repetat la Londra, Boston, Bilbao, Barcelona şi Lisabona. Succese ale arhitecturii moderne, dar manifestînd o anumită omogenitate de materiale şi stilistică, prin care s-a pierdut caracterul locului. Altă trăsătură comună a marilor oraşe de tip nou este împărţirea rolurilor între zone: centrul absoarbe birourile şi serviciile, pe cînd locuitorii îşi transferă viaţa privată, dacă au posibilitatea, la periferie, în suburbiile create de proiectele rezidenţiale. Astfel, ei depind de maşini, dar, în acelaşi timp, urăsc oraşul pentru încărcătura de circulaţie şi poluare pe care chiar ei i-au adus-o.

Un model de regenerare urbană este Berlinul, care a dovedit că o mare capitală poate rămîne accesibilă şi tînără în miezul său. Pe de o parte, noul Reichstag reconstruit de un arhitect britanic, lordul Foster, reprezintă perfect simbolul politic al unei naţiuni reunificate, exemplificînd reformarea prin arhitectură a identităţii naţionale. Pe de altă parte, pletora birocratică a Germaniei de Est a lăsat moştenire, la evacuarea ei, nesfîrşite spaţii a căror reutilizare va produce noi modele de viaţă, la serviciu sau acasă. De altfel, Germania nu mai concentrează toate activităţile în capitală: unele agenţii guvernamentale sau institute naţionale sînt la Bonn sau la Hamburg, sectorul financiar a rămas concentrat îndeosebi la Frankfurt, aşa că Berlinul a adunat mai ales intelectuali şi artişti de pretutindeni.

A reface memoria istorică, acolo unde fusese ştearsă de bombardamente sau de ideologia demolatoare comunistă, este o operaţie complexă şi delicată, care se desăvîrşeşte treptat şi e obiectul dezbaterii întregii comunităţi. De exemplu, comuniştii est-germani făcuseră, înaintea lui Ceauşescu, Casa Republicii în locul Palatului Regal, demolat, din care au păstrat (însă mutat alături, la Palatul Guvernului) numai balconul de unde, în 1918, unul după altul, cuvîntaseră socialistul Liebknecht şi democratul Ebert, fiecare proclamînd altă Republică. Această clădire, plină de azbest cancerigen, a fost dărîmată anul trecut pînă la temelie. Intenţia municipalităţii era de a se reface faţadele Palatului Regal de pe vremea Hohenzollernilor, care dorm peste drum, în cripta Domului, iar interiorului să i se dea o destinaţie culturală (expoziţii, muzee). Deocamdată, realizarea proiectului, prea scump pentru criza actuală, trenează, aşa că se pot vedea acolo, în vechea piaţă a castelului (Schlossplatz, lîngă Unter den Linden şi Alexanderplatz), doar rezultatele săpăturilor arheologice, transformate într-un muzeu ad-hoc al vîrstelor oraşului.

În alte locuri, întinsele terenuri virane de după război au luat forma unor spaţii publice cu parcuri extraordinare, ca răspuns la Grünewald, vechiul cartier rezidenţial din vestul oraşului. Cine vede o vulpe sau iepurii în parcul din Insula Muzeelor se convinge că forfota autobuzelor şi maşinilor e ţinută la o distanţă suficientă pentru a respecta pînă şi viaţa sălbatică.

(va urma)

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Klaus BIRTHLER

SOS Provincia

Vecinătatea, soluţia Rücksiedler-ilor

Acum 5 ani, Olgi Kovács din München, o studentă la comunicări interetnice, a ajuns la Reghin ca să îşi documenteze lucrarea de diplomă. Ea observase un fenomen pe care eu nu îl conştientizam în acel moment: „Rücksiedlung" – reîntoarcerea saşilor în România. Olgi era o unguroaică născută în Eremitu, sat între Reghin şi Sovata, dar care a emigrat în Germania. După vizita ei, nu am mai auzit vreo idee legată de fenomenul „Rücksiedlung".

În acest an, însă, pe 13 februarie 2010, primesc o invitaţie la înfiinţarea SDN-ului, la Sighişoara. SDN e acronimul de la *Siebenbürgisch-Deutsche Nachbarschaft* sau Vecinătatea Germană din Transilvania.

Vecinătăţile au fost o formă de organizare comunitară săsească frecvent întîlnită în sudul Transilvaniei. Era un fel de clacă organizată, cu un coordonator *„Nachbarvater"* (staroste), statut, ladă a vecinătăţii şi ritualuri. Vecinătăţile erau organizate la nivel de localitate sau de stradă. De exemplu, se organizau concursuri pentru cea mai frumoasă stradă, întărind astfel conştiinţa comunităţii şi a spaţiului public.

Expresia „vecinătate" am mai auzit-o în România doar la cursurile de urbanism de la Cluj, sau în cartea lui J.O. Simonds, *The garden Cities 21 – Creating a livable urban environment.*

Soluţii minimale pentru oprirea degradării patrimoniului material.

După dl Wilhelm Fabini, singura vecinătate care a reuşit să supravieţuiască comunismului este cea din Sighişoara. Poate nu întîmplător – vecinătăţile sighişorene fiind cele mai vechi atestate documentar în Ardeal (1526).

Tot aici, noul SDN este o structură după modelul tradiţional. Organizaţia încearcă să rezolve probleme actuale prin metode deja inventate, dar uitate.

Diferenţa faţă de vecinătăţile tradiţionale este distanţa dintre membrii săi. Membrii fondatori ai vecinătăţii sînt din Haşag (Haschagen), Amnaş (Hamlesch), Sighişoara şi Reghin. Este o relaţie Trans-Transilvană susţinută în primul rînd de corespondenţă, deci de Internet.

M-a surprins să conştientizez că, împreună cu un domn din Sighişoara, eram de fapt singurii saşi rămaşi în România, din grupul de membri fondatori. Toţi ceilalţi sînt saşi reîntorşi, aşa-zişii *Rücksiedler,* „Reîntorşii".

Modul de acţiune al acestui grup e foarte aproape de visul arhitectului Şerban Sturdza în ceea ce priveşte salvarea monumentelor: un grup cu intervenţii-fulger, minimale, pentru oprirea degradării patrimoniului construit.

Şerban Sturdza îmi spunea, la un moment dat, că una dintre soluţiile salvatoare pentru monumente în România ar fi înfiinţarea unui fel de SMURD pentru monumente, o echipă de „comando" care nu ar ţine cont de proprietate sau litigii între proprietari, ci doar de conservarea culturii materiale, un Serviciu Mobil de Urgenţă pentru Restaurare şi Revitalizare – SMURR. Probabil o echipă care intervine pe o proprietate care nu îi aparţine poate fi considerată ilegală. Scopul însă e unul moral.

Un vis devine realitate – pentru că unul dintre scopurile SDN este de a interveni cu soluţii minimale pentru oprirea degradării patrimoniului material. Acest grup funcţionează mai întîi cu acţiune voluntară, pe durata a 1-2 zile/clădire. Prima acţiune derulată la Stejăreni/Peschendorf (sat aflat la 15 km distanţă de Sighişoara), de exemplu, şi-a propus schimbarea ţiglelor sparte sau lipsă din acoperiş în incinta casei parohiale şi alte intervenţii minore, care prelungesc durata de viaţă a clădirii.

Efectele colaterale ale acestor acţiuni sînt însă şi mai valoroase şi din ce în ce mai actuale în România: reţele de încredere. SDN îşi propune să creeze o asemenea reţea de încredere prin intermediul căreia membrii săi ar urma să schimbe bunuri şi servicii între ei fără bani, printr-un sistem de troc (Tauschring/LETS – *Local Exchange Trading System).* Pentru schimbul de produse organice locale, aceste reţele există deja, cel puţin în Tîrgu Mureş şi Cluj. Mai mult, termenul de *„Local Money"* pentru produse locale îl întîlnesc din ce în ce mai des.

Următoarea provocare pentru Vecinătate este salvarea patrimoniului prin schimb de bunuri şi servicii, pornind de la resursele locale.

***Klaus Birthler** este architect.*

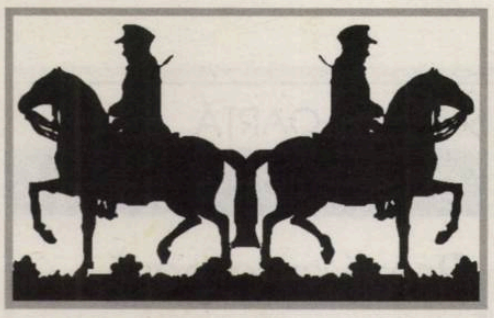

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Inteligențele recente

Un „tînăr lucrător în serviciile multilateral specializate" – aşa mi s-a prezentat la telefon – m-a rugat să-i explic ce înţeleg prin „inteligenţele recente" despre care am scris, probabil prea concis, în Dilema veche *(nr. 333). Incapabil să imput cuiva că nu mă citeşte la timp, îmi permit să-i transmit azi ceea ce am scris cu peste cinci ani în urmă – la 3 iunie 2005, tot aici, cu speranţa fragilă că nu şi-a pierdut actualitatea.*

Am buni cunoscuţi care mă asigură că ei, la 1789, nu ar fi luat cu asalt Bastilia, fiindcă ştiau ce va urma: teroarea maselor imbecile. Aceiaşi sînt categorici în a-i face de stupizi pe Hegel, Hölderlin şi Schelling, care se apucaseră să danseze în jurul unui copăcel sădit în cinstea Revoluţiei de la Paris. Ei – şi nu pot să nu-i cred, auzindu-i cu ce dezinvoltură se socotesc etern inteligenţi – nu ar fi pus piciorul în vreun falanster al lui Fourier, fiindcă le-ar fi fost clar că acolo se încearcă realizarea celei mai nesărate utopii – socialismul; lor, de cînd au pus mîna pe o carte, Marx le-a fost detestabil şi nici azi „nu dau doi muci pe el", după o expresie a cuiva privitoare la Levinas şi la teoriile acestuia despre *Celălalt*.

Aceştia susţin – nu fără un blînd dispreţ – că „Malraux al dumitale" a fost „cam cretin politic" atunci cînd, în '36, a plecat în Spania să lupte de partea comuniştilor împotriva franchiştilor; tot aşa, „spălaţi pe creier de KGB" au fost, în acelaşi război, Hemingway, Dos Passos – „cel mai bine dintre «antifasciştii dumitale» s-a descurcat Koestler, care a terminat cu ei şi s-a dedicat studiilor pe creier, acolo unde se naştea schizofrenia..."

Aceiaşi, nu mai puţin inteligenţi, cînd au aflat, după '90, că „Orwell al nostru" (cu el sîntem de acord!) ţinuse morţiş să dea un comunicat de presă prin care se opunea ca *1984* să fie interpretat doar în cheie antisocialistă, au ridicat din umeri, ei ştiind azi ceea ce nici Orwell nu ştia: o carte e mult mai obiectivă decît autorul ei.

Aceiaşi – cărora Mozart le place la fel de mult cît mie! – sînt extrem de critici faţă de americanii care au acceptat („idioţi, ca de obicei") ca un soldat sovietic să pună steagul roşu pe Reichstag, la 2 mai 1945. Ei – în nici un caz – nu ar fi sărbătorit cu şampanie ziua de 8 mai, a capitulării germane, fiindcă ştiau că a doua zi, aceea de 9 mai, va rămîne ca o zi a Ruşinii europene, cînd s-a consacrat ocuparea ţărilor din Est de către Stalin, Armata Roşie şi acel popor rus din rima odioasă cu „libertate ne-a adus". Ei nu judecă în context – ei prejudecă; contextul vine dinspre Sartre, iar Sartre le provoacă, într-adevăr, greaţă.

Aceiaşi – cu care pot asculta Bach într-o tăcere fără dezacord – nu mi-au ascuns că nu mai pot citi *Jurnalul* lui Sebastian, după ziua de 23 August 1944: nu mai pot suporta bucuria lui la intrarea sovieticilor în Bucureşti; entuziasmul – inadmisibil la un sceptic ca el – provocat de înfrîngerea nemţilor, strigătul lui: „au crăpat! au crăpat!", uimitor de vulgar; lipsa totală de inteligenţă – „ca să mă exprim aşa...", mi-a precizat unul – cu care descoperă candoarea în ochii unui soldat rus; imbecilitatea – „ţi-o spun de-a dreptul..." – cu care le justifică sălbăticia; şi mai ales, mai ales, pagina aceea din septembrie 1944 cînd „Vivi" Vişoianu îi povesteşte, la întoarcerea de la Moscova, unde semnase armistiţiul, cum se comportase Molotov în tratativele cu noi: la orice obiecţie a delegaţiei române în faţa acelor condiţii de groază, Molotov nu avea decît o singură replică: „Ce-aţi căutat la Stalingrad?". E o pagină insuportabilă. Ei ar fi ştiut ce să-i răspundă. Ce...? Ei nu ar fi ieşit în noaptea de 23 August '44 să-l aclame pe Mihai I pentru trădarea Germaniei. Ei nu l-ar fi predat pe Antonescu sovieticilor. Şi dacă nici ei nu s-ar fi dus pînă la Stalingrad pentru Basarabia şi ar fi rămas pe Nistru – tot aşa nu s-ar fi dus în Tatra şi ar fi rămas pe Tisa, după eliberarea Transilvaniei; cînd le spun că pe baza acestor idei e aproape sigur că nu am mai fi ascultat împreună *Jupiter*-ul lui Mozart, mi se acordă o privire cu un subînţeles deloc misterios, care a încetat să mă doară sau să mă indigneze ca pe Sebastian.

Pentru ei – „burghezi reacţionari", cum le place să se viseze ironic şi simpatic – sînt un progresist insuficient căit. Pentru mine, ei nu sînt *de dreapta* (ce mai înseamnă *dreapta* şi *stînga* în România), ci inteligenţe vii, postdatate, recente, cu doar 60 de ani la bază, incapabile să înţeleagă că nimeni nu e inocent în judecarea unei istorii netrăite. Inocenţa nu conferă niciodată clarviziune. Cu inteligenţe recente nu se poate clădi decît o nouă corectitudine politică, în care „Hitler a fost mai bun decît Stalin", „Gulagul mai rău decît Auschwitz-ul", iar „bombardarea Dresdei mai scandaloasă decît masacrul de la Oradour"... A le spune că e invers ar fi la fel de maniheist şi pauper. Istoria redusă la comparaţia adjectivelor – ce peisaj plat după bătălie...!

Ca unul care ştiu, din anii '50, ce înseamnă a gîndi şi a fi „pe linie", descopăr – nu fără delicii – că acest *political correctness* vehement anticomunist nu e cu nimic mai fertil în îndoieli decît cruntul dogmatism stalinist care a distrus „o stîngă", dar nu poate face nimic în faţa *Jupiter*-ului mozartian.

Radu Cosaşu îşi va relua rubrica peste trei săptămîni.

un sport la Răsărit

A început legendarul Tur al Franţei. Ce haz mai are să ne uităm la Turul unor dopaţi care traversează Franţa?

Din mult mai multe motive decît cele pentru care continuăm să ne uităm la politicienii care ne mint programatic, vizităm doctorii despre care ştim că ne pot omorî şi continuăm să dăm flori învăţătoarelor deşi înjurăm educaţia. O facem pentru că avem nevoie, şi din ipocrizie. Ne place şi ne minţim. În naivitatea mea, aduc la bară încă un martor: bunul simţ al ciclismului raportat la flegma profesională a semi-beatului Piquet în timpul paradei Spaniei. Ştim că Turul Franţei e plin de dopaţi pentru că, la un moment, cineva s-a hotărît să spună adevărul. Apoi altul, şi încă unul, şi mai mulţi. Alţii tac, se dau virgine. Turul Franţei contra restul sporturilor e ca o femeie frumoasă cu acnee *vs* Bianca Siliconeanu: te gîndeşti că celei dintîi poate i-o trece. De fapt, cei mai mulţi nu se gîndesc deloc. Se lasă luaţi de sub nivelul mării şi duşi peste plapuma norilor. Între care e plin de lavandă şi sînge, mori de vînt, comori şi contadori. Să nu ne mai uităm la Tur din cauza dopajului? E ca şi cum ai ignora Franţa pe motiv că pe la 1793 se tăiau acolo mai mulţi oameni decît porci.

Radu NAUM

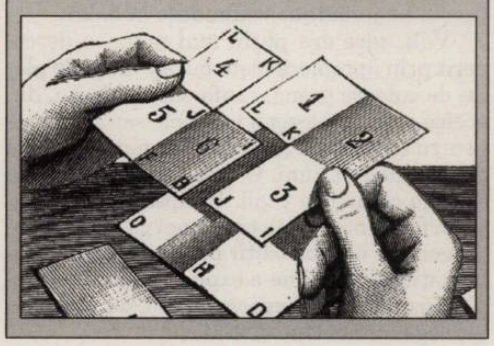

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Blade Funner

În snobismul şi ţopenia noastră, ignorăm frumuseţile şi realizările minunii de ţară în care trăim, şi călătorim ca apucaţii, prin lumea largă, în căutare de locuri frumoase şi senzaţii tari. Consumismul ăsta tembel, combinat cu mirajul aşa-zisei lumi civilizate, ne-au pus o ceaţă pe ochi, oprindu-ne să vedem că la noi e mult mai bine decît la alţii. Iau un exemplu, la întîmplare. Oraşul Bîrlad. Cîţi compatrioţi care se dau educaţi şi umblaţi au vizitat acestă veritabilă minune europeană? Aud?! Cîţi patrioţi de cafenea au avut curiozitatea să vadă, cu ochii lor, faptul că, la Bîrlad, viitorul a început alaltăieri?

Spre deosebire de multe oraşe lăsate de izbelişte în ţara asta, odată intrat în Bîrlad ai senzaţia că ai pătruns într-o altă lume. Dacă vii dinspre Tecuci, cum intri pe poarta sudică a oraşului, dai peste Domul Artistic al Nemuririi Neamului, cel mai modern complex de spectacole din Europa acestui moment. O echipă de arhitecţi veniţi din Islanda, Coasta de Fildeş şi Insula Paştelui, împreună cu constructorii chinezi, a scos la iveală o capodoperă a arhitecturii contemporane. Uriaşul edificiu adăposteşte nenumărate spaţii dedicate artelor, ateliere de creaţie şi galerii dotate cu tehnologii de ultimă oră, grădini suspendate, spaţii de repetiţie pentru actori şi muzicieni, totul culminînd cu o sală de concerte, despre care Peter Gabriel, cunoscutul cantautor, a declarat că „...e dincolo de cuvinte. Londra ar fi norocoasă să aibă aşa ceva în următorii treizeci-patruzeci de ani". Pe acelaşi bulevard metropolitan cu patru benzi pe sens, după ce treci de impresionantul Dom, pe mîna stîngă, descoperi o zonă verde, un parc dendrologic de o frumuseţe rară. Parcul conţine o seră gigantică, cea mai mare din emisfera nordică. În această „catedrală a frumuseţii naturii", aşa cum îi spun localnicii, elevii de la Colegiul Naţional „Gheorghe Roşca Codreanu" vin la cursuri speciale de ştiinţe ale naturii. Deseori, autorităţile locale pun la dispoziţia acestei venerabile instituţii de învăţămînt sume importante pentru aducerea unor profesori cu reputaţie mondială, pedagogi şi cercetători de la colegii şi universităţi din Germania, Anglia şi Statele Unite. Rezultatele unor asemenea politici vizionare s-au văzut în foarte scurt timp. Anul trecut, colegiul bîrlădean figura în topul mondial al celor mai moderne instituţii de educaţie, pe locul al treilea. Foarte puţini români ştiu că tot aici e şi locul în care s-a folosit, în premieră mondială, programul de studiu cu vizualizare holografică, o tehnologie revoluţionară, care înlocuieşte clasica tablă neagră pe care se scria cu cretă.

Bîrlădenii au denumit faimosul lor parc „Marele Plămîn Verde al Oraşului". Pe o suprafaţă de cîteva hectare, te plimbi într-o lume desprinsă parcă din filme, un univers vegetal incredibil, cu plante aduse din lumea largă, un smarald pe gigantica diademă care este Bîrladul. Pe latura vestică a parcului se înalţă complexul Hypocrate. O stradă şerpuită, străjuită pe ambele laturi de clădiri albe, cu forme organice, un proiect de arhitectură contemporană despre care românii nu ştiu nimic, dar care a cîştigat marele premiu al Bienalei de la Veneţia. În urmă cu trei ani, la un referendum local, bîrlădenii au hotărît că în oraşul lor era nevoie de un centru medical de diagnostic şi tratament. Complexul Hypocrate a răsărit ca o minune, în foarte scurt timp, dovedind încă o dată, dacă mai era nevoie, că legendara colaborare a comunităţii cu autorităţile locale nu e doar o poveste. Bîrlădenii s-au ales cu un complex de clinici medicale dotate cu aparatură de ultimă generaţie, un adevărat templu al medicinei, unde vin azi să se trateze pacienţi din toată Europa.

Dar marea atracţie a ultimului an e programul Teatrului „Victor Ion Popa". După ce a trecut, recent, printr-un program de renovare şi modernizare, teatrul bîrlădean a primit o finanţare record pentru un proiect teatral fără precedent. Cunoscutul regizor Peter Brook s-a mutat pentru cinci ani în urbea bîrlădeană, preluînd conducerea PATB (Proiectul de Antropologie Teatrală Bîrlad). În toţi aceşti ani, în cadrul unui program de educaţie alternativă, marele regizor va preda lecţii de teatru la şcolile din oraş, îşi va invita confraţii din lumea largă la congresul anual al PATB şi va monta, în fiecare stagiune, cîte un spectacol, pe scena teatrului bîrlădean. La sosirea pe noul aeroport al oraşului, regizorul a declarat emoţionat: „Bîrladul e un paradox. În vremuri de mare criză, totul înfloreşte la voi. Asta înseamnă să ai autorităţi locale care fac politici vizionare. Într-un fel miraculos, oamenii de aici refac, la sute de ani distanţă, experienţa umană a începutului democraţiei americane, aşa cum ne-a relatat-o Alexis de Tocqueville în cartea sa – *Despre democraţie în America*".

Iată de ce o ştire pe care am citit-o recent nu mă miră absolut deloc. Autorităţile locale de la Bîrlad au luat cu împrumut vreo trei milioane de euro de la bănci, pentru a construi un cinematograf 3D şi un centru spa. E absolut normal. După ce ani în şir ai construit o infrastructură exemplară, după ce ai finanţat programe sociale de mare complexitate şi de lungă durată, e absolut firesc să te ocupi şi de spaţiile de distracţie. În plus, ce sens are să faci un cinema clasic, atîta vreme cît elevii de la colegiul naţional studiază pe holograme? Ar fi ca o întoarcere de la laptop, la abac. Iar centrul spa era vital. Acum, toate gospodinele şi mamele eroine din Bîrlad îşi pot permite un program de întreţinere corporală. Şi e bine să se ocupe de asta cît mai repede, pentru că e foarte posibil ca la Zilele Oraşului să apară invitaţi Brad Pitt, Roger Waters şi Bono.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

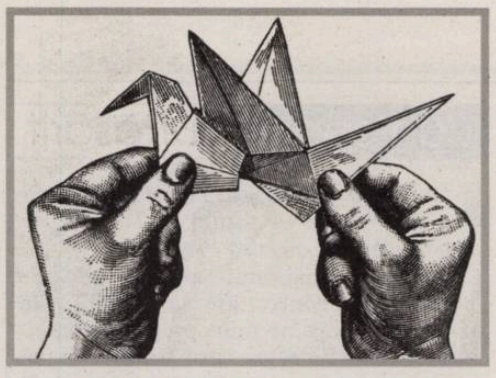

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Inundaţiile din spatele blocului

La doar un cincinal de la marile inundaţii din 1970 (cînd peste un milion de hectare fuseseră acoperite de ape), rîurile s-au revoltat din nou. Era în primăvara anului 1975, cînd, prin mai toată ţara, de la Satu Mare şi pînă la Insula Mare a Brăilei, apele şi-au ieşit din matcă provocînd dezastre. Deşi părea doar un mizer şi supus canal de scurgere al Bucureştiului, Dîmboviţa dădea şi ea semne de răscoală la Ciurel şi la Podul Hasdeu. Bucureştiul era apărat cu saci de nisip.

Zile în şir, ploaia nu contenise. La noi, în spatele blocului, acolo unde erau leagănele, se făcuse o baltă. Avea cam o sută de metri lungime şi vreo 30 lăţime. În mijlocul ei se înălţa toboganul cu tabla lui ruginită, acela pe care, cu o vară înainte, în zburdălnicia noastră de copii, îl mînjiserăm cu rahat de cîine, uitîndu-ne apoi amuzaţi cum o mamă îşi ajuta odrasla de cîţiva anişori să se dea pe el. Leagănele de fier care, ironia sorţii, aveau formă de bărci, se înţepeniseră în poziţii nefireşti, pe jumătate scufundate în baltă.

Vali, care era puţin mai mare, a descoperit prin apropiere nişte bucăţi lungi de placaj de culoare grena, ranforsate cu lemn, din acelea care se foloseau la schele sau la cofraje pentru ciment. Se gîndise că le putem utiliza drept ambarcaţiuni. O placă putea ţine vreo doi sau chiar trei copii. În lipsă de vîsle puteam folosi nişte beţe mai lungi cu care să împingem în fundul bălţii pentru a mişca ambarcaţiunile. Vali ne-a explicat că la fel se deplasează şi gondolierii veneţieni, dar nu prea înţelegeam noi cine sînt ăia.

Placajele erau însă instabile şi era foarte greu să te sui pe ele fără să le răstorni. Totuşi, după mai multe antrenamente, cu preţul udării hainelor, am căpătat ceva dexteritate. Ne urcam cîte doi pe un placaj, unul ţinea băţul cu care împingea şi conducea, celălalt stătea în faţă, cu fundul pe placaj, de veghe să nu apară vreun obstacol. După multe discuţii despre cine dintre cei doi e mai important, am reuşit să punem în mişcare chiar trei ambarcaţiuni deodată, moment în care imaginaţia noastră şi-a dat frîu liber. Unii erau piraţi, alţii – aşa cum ne sugerase tot Vali – negustori de mirodenii (ni le închipuiam ca pe un fel de mărgele), care veneau din India. Grasu s-a dus acasă şi şi-a luat puşca lui de plastic. Iulică avea o sabie din Polonia, de care era foarte mîndru, şi o agita întruna deasupra capului. Toboganul devenise un far, iar leagănele în formă de bărci erau de fapt un port atacat şi distrus de piraţi, în care şi noi uneori ne puteam trage sufletul, ancorînd ambarcaţiunile de barele de fier.

Seara, spre uimirea părinţilor, cu toţii aveam hainele ude. Ne schimbau şi ne ştergeau, în timp ce la telejurnal rulau imagini cu Ceauşescu încălţat cu cizme şi cu o şapcă pe cap, care nu mai prididea cu vizitele şi cu trasarea de sarcini prin localităţile calamitate. Umbla cu IMS-ul prin bălţi, aclamat de-o parte şi de alta de cetăţeni care stăteau cu picioarele în apă. A doua zi, cîţiva dintre noi au fost opriţi de părinţi să se mai joace în acea baltă. Vali devenise cel mai destoinic cîrmaci şi vîslaş. A reuşit să manevreze „barca“ în care eram, aşa încît să lovească o altă „barcă“ din lateral şi s-o răstoarne.

Rezultatul a fost că, în cea de-a treia zi, alţi doi copii (cei răsturnaţi) erau consemnaţi în case. Probabil că ajunseseră prea uzi în faţa părinţilor. Rămăsesem doar eu cu Vali. Eram stăpînii bălţii. El comandant, eu secund, într-o a treia zi de maximă fericire. Doar aveam parte de o joacă extrardinară, navigam la cîţiva paşi de casă cu ambarcaţiuni construite de noi şi pentru care nu ne trebuia buletin, aşa cum se cerea cînd voiai să te plimbi cu barca pe lacurile bucureştene. Simţeam totuşi că e ceva în neregulă. Ştiam că părinţii n-ar fi fost de acord să ne vadă în balta aceea. Gîndeam că nici o fericire prea mare nu e îngăduită unui copil.

Aveam încredere deplină în Vali şi credeam că, avîndu-l la comanda cofrajului, nu se putea întîmpla nimic. Şi totuşi... la o manevră prea bruscă ne-am răsturnat. Dar, n-avea nimic, urma să ne mai jucăm ceva vreme pînă cînd ne-am fi uscat şi abia apoi să mergem acasă. Numai că spre seară s-a petrecut şi o a doua răsturnare, tot din cauza lui Vali, care şi-a pierdut atunci creditul de navigator infailibil. Eram fleaşcă şi miroseam a nămol. Vali umbla cu picioarele prin baltă ca un cocostîrc. A fost amuzant, pînă cînd s-a înţepat într-un cui.

Acasă am mîncat o papară zdravănă. În următoarele zile mi s-a interzis cu desăvîrşire să mă mai joc acolo. De altfel, balta scăzuse şi începuse să miroasă tot mai urît. Pe suprafaţa ei plutea o pisică umflată.

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Proză cu o poză

Dagherotipurilor (cu expunere prea lungă), heliominiaturilor în sepia, ca şi altor tehnici imortalizante, le lua, treptat, la bîlciuri, locul, fotografia la minut: „Zîmbiţi, vă rog!“ şi gata. Ce fericire pe ibovnicii săraci! O poză ca asta era ieftină ca braga... Draga de ea, Rozsi era din secuime şi slujnică la un maior din capitalie, căruia Gheorghe Gheorghe-i slujea ca ordonanţă. Ce va fi fost o ordonanţă o ştim din definiţia-rebus argheziană: o „fată-n casă sub drapel“! Ceea ce n-o împiedica nicicum pe Rozsi să-l primească,-n patul ei, pe Gheorghe Gheorghe. Gheorghe Gheorghe-i amintea de Jozsi, cu care Rozsi se iubise-n satul lor. Acum, Gheorghe Gheorghe era drăguţul ei, iar duminicile se primblau prin parc, de mînă. La ora hoinărelii lor, parcul, îndeobşte, era semipustiu, căci boierii, tabietlii, îşi făceau siesta. Într-o după-masă, pe la patru, dar nu în parc, ci în plin bîlci, la Moşi, Gheorghe Gheorghe o rugă frumos pe Rozsi să-i dea, ca amintire, fotografia ei. Rozsi avea una, pe noptieră, numai că nu era a ei, ci a stăpînă-sii, madam maior, care i-o dăduse-n dar, odată, – căci nici a maioresei nu era, ci a unei fete răposate a mai-marelui din reghimentul lui bărba-su. Înfăţişa o junămoartă timpuriu, ce aducea de-a binelea cu Rozsi. Or, Rozsi se-nvoi să-şi facă, de dragul noului său Jozsi, o fotografie la minut. Fotografia gata, i-o înmînă lui Gheorghe Gheorghe, zicîndu-i, într-o românească nu prea faină, în loc de „Uite-mă!“, „Uită-mă, Gyuri!“ Iar Gheorghe Gheorghe, alias Gyuri Gyuri, cătană fără minte, o uită. (Atenţie, verbu-i la perfectul simplu!)

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7455 CU TEXTUL DILEMA VECHE

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 11,9 euro (TVA inclus)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13% reducere din preţul de la chioşc!

RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită faţă de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:

Dilema veche	☐ 3 luni (47 lei)	☐ 6 luni (93 lei)	☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecţia Charlie Chaplin	☐ 3 luni (111 lei)	☐ 6 luni (157 lei)	☐ 12 luni (244 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti sau RO39 PIRB 2501 7096 1600 5000 deschis la Piraeus Bank - sucursala Pipera.

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, Bucureşti , cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.
ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la firmele particulare

Pentru pachete de abonamente, cereri speciale sau alte informaţii legate de abonarea la revista Dilema veche, sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246 de luni până vineri între orele 9:00-18:00 sau trimiteţi e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Iletrismul academic

– Asta nu mai e antropologie, nici nu vreau să mai aud! – se răsti colegul meu de comisie şi trînti dosarul din faţa lui cît colo. După care o trînti şi pe candidată.

– Da' şi asta există, nu? – am dat eu să intervin.

– Ce să existe!? – s-a înfuriat şi mai tare domnul cu pricina. Ştiinţele sociale se ocupă cu realitatea socială, în care trăim cu toţii, pe care o poţi vedea, o poţi auzi şi deci o poţi investiga. Cu „virtualul" ăsta, ce să vezi şi ce să auzi? Ce realitate e asta? Cum să cercetezi aşa ceva? După care iar a luat teza fetei de pe birou şi a trîntit-o la loc pe masă:

– Ia să mă mai lase cu prostiile astea, n-au decît să se joace acasă cît vor cu Internetul lor, la mine să nu vină cu aşa-zise subiecte de-astea, că nu ţine!

Nu au trecut două zile şi m-am confruntat cu un coleg de-al meu de data asta, întors de la un doctorat din străinătate. Cunoşteam atît candidatul, cît şi comisia, aşa că s-a înfipt direct în mine:

– Ascultă, ia spune-mi şi mie, ce fac ăia acolo tu numeşti antropologie?

– Da, bineînţeles, dar de ce? – m-am mirat eu, presimţind tot ce se poate mai rău.

– Păi ce mă interesează pe mine ce fac nu ştiu ce săteni cu vinul lor de pe nu ştiu ce colină pierdută din Italia? De cînd e asta ştiinţă? – s-a revoltat colegul meu, aşa, mai în glumă, ca între prieteni.

– Pentru italieni poveştile astea de branduri locale nu sînt chiar de joacă... Apoi, nu despre vin era vorba, ci despre identitatea locală construită în jurul lui. Iar asta ne interesează pe toţi.

– Te-ai prostit şi tu!... – a conchis colegul meu şi, ca să revenim la lucruri serioase, m-a invitat la o bere.

În numărul anterior al *Dilemei* noastre săptămînale, o doamnă profesoară (re)aduce în discuţie problema iletrismului. „Spre deosebire de analfabetism, care înseamnă necunoaşterea absolută a scrisului şi cititului, iletrismul presupune trecerea printr-o formă de învăţămînt fără a fi dobîndit competenţele necesare citirii unui text şi înţelegerii acestuia, fie că vorbim de un text funcţional sau de unul literar" – ne aducea aminte doamna cu pricina. Din acest punct de vedere, situaţia în România nu este, se pare, foarte roză: „aproximativ 15% dintre absolvenţii de liceu şi 20% dintre cei care termină învăţămîntul gimnazial au mari dificultăţi în a înţelege un text simplu şi a executa cerinţele legate de acest text". Nu vă gîndiţi deci la filozofie înaltă, un „text funcţional" poate fi şi cea mai simplă şi inevitabilă cerere, iar iletrismul acoperă inclusiv competenţele de a înţelege şi utiliza sisteme semantice devenite cotidiene, precum semnalizarea într-un aeroport sau cardurile bancare. Nu vreau să mă gîndesc care este, în condiţiile astea, procentul de iletrism din România, mă consolez cu moartea caprei vecinului: şi francezii, cînd au încercat să-l măsoare acum cîţiva ani, s-au îngrozit...

Există însă şi un soi de *iletrism academic*, al oamenilor cu studii superioare, uneori multe, care sînt incapabili să „citească" un text – sau un cuvînt – altfel decît *ştiu* ei că ar trebui să sune, altfel decît au învăţat şi îi învaţă şi pe alţii. Care ajung pur şi simplu să nu *vadă* ceea ce nu intră în cîmpul denotativ al cuvintelor lor preferate şi care nu acceptă că alte cuvinte – sau alte înţelesuri ale cuvintelor – decît cele acreditate de ei ar putea avea vreun sens, ar putea desemna vreo realitate.

Da, ştiu, „ţara arde şi baba se piaptănă", îmi veţi spune. Dar vă pot răspunde cu altă zicală din repertoriul aceleiaşi înţelepciuni populare: „peştele de la cap se împute"! Iletrismul academic este aşadar, într-un fel, şi mai periculos, căci „academicii" cu pricina (uneori li se spune şi elite...) au, de regulă, şi puterea – sau, în orice caz, au mai multă putere decît „analfabetul" de rînd. Ei pot să impună astfel sensul unor cuvinte şi să forţeze realitatea să intre în cîmpul semantic al acelor cuvinte îngrădite de simpla lor incompetenţă, de ţanţoşul lor „iletrism". Cum să încerci măcar să dezvolţi politici culturale, de pildă, cu iletraţi care cînd văd cuvîntul „cultură" nu pot să vadă nimic altceva decît cărţi, picturi sau spectacole de teatru şi niciodată nimic altceva? Cum să discuţi despre tradiţii şi să gîndeşti strategii în acest domeniu, cu oameni pentru care „tradiţia" pur şi simplu este ceea ce este pentru că aşa este de cînd este şi care te excomunică din cercul lor de iniţiaţi dacă încerci cumva măcar să-i întrebi la ce se referă, de fapt, prin acest cuvînt? Cum să faci ştiinţe sociale şi să speri la expertiză naţională în acest domeniu cu specialişti pentru care toată activitatea *online* care a invadat viaţa cotidiană a planetei nu este „realitate socială" şi cu asta, basta; sau pentru care „local" înseamnă ceva nesemnificativ pur şi simplu pentru că nu este universal – şi, în plus, nu este nici localul lor? Şi exemplele pot continua, din păcate, la nesfîrşit...

Nu o fi asta cea mai bună definiţie a Omului, nu o fi nici cea mai completă, dar rămîn convins că omul este esenţialmente o fiinţă vorbitoare. Or, cu bîlbîiţi nu are cum să iasă nimic altceva decît o mare bîlbîială!

ready made

„Locul nostru de întîlnire, conservare şi citirea jurnalelor româneşti în Tîrgul Mureşului, înainte de anul 1848, sub timpul cît am fost la Tabla regească, au fost la cortelul lui Avram Iancu, care locuia cu Alexandru Papiu Ilarian şi cu Petru Popovici în strada Olarilor numită. Cîte o dată ne adunam la cîte o cină românească de mămăligă cu brînză de foale de la Răşinari la cortelul lui Ioan Pinci şi Petru Roşca. În teatru şi cafinele mergeam adeseori mai mulţi inşi şi conversarea noastră între noi peste tot locul curgea în limba noastră cea dulce română. Într-o seară după teatru, ne-am coborît în salonul de mîncare, şi aşezîndu-ne în jurul alor două mese rotunde lîngă olaltă am cinat. Sala era plină de public maghiar, banda muzicală a faraonilor au cîntat numai piese maghiare. După un timp unul dintre muzicanţi umblînd cu o farfurie pe la mesele oaspeţilor, au venit şi la mesele noastre, însă Avram Iancu a zis faraonului că deoarece nu or tras nici o piesă românească, de la noi nu capătă bani."

(Ioan Oros alias Rusu, *Memorii*, Direcţia Generală a Arhivelor Statului din Republica Socialistă România, 1989)

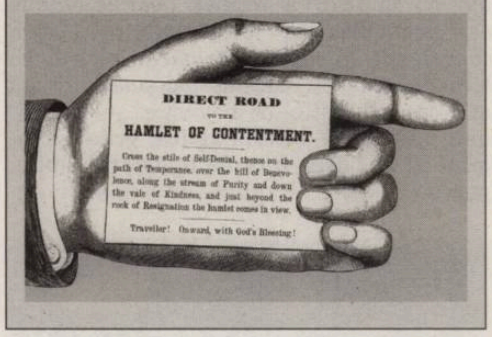

PUBLICITATE

„Sfârşitul CEAUŞEŞTILOR"
de Grigore Cartianu

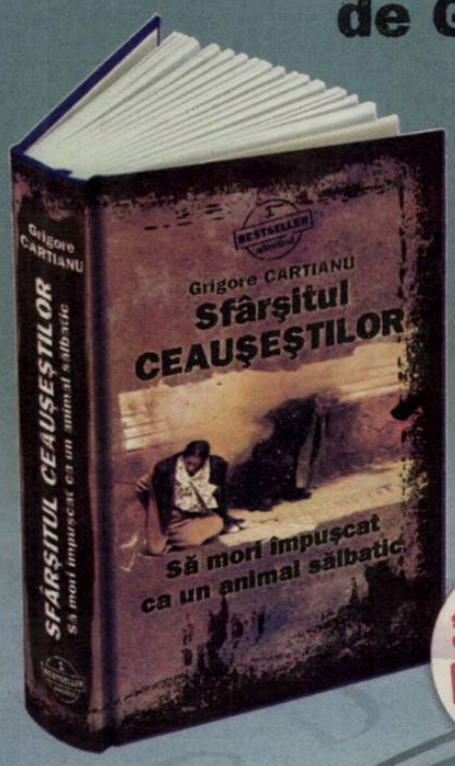

„Cartea de faţă este povestea loviturii de stat transformate în revoluţie şi a revoluţiei transformate în lovitură de stat."
Alex Mihai Stoenescu, istoric

520 de pagini fascinante la doar 14,95 lei!

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

ACUM în librăriile adevărul

Cea mai vândută carte la Bookfest 9 - 13 iunie 2010

PUBLICITATE

FP Foreign Policy România

Din 12 iulie, noua ediţie Foreign Policy România!
Idei străine pentru România, idei româneşti despre străinătate

Politică Globală, Economie şi Idei

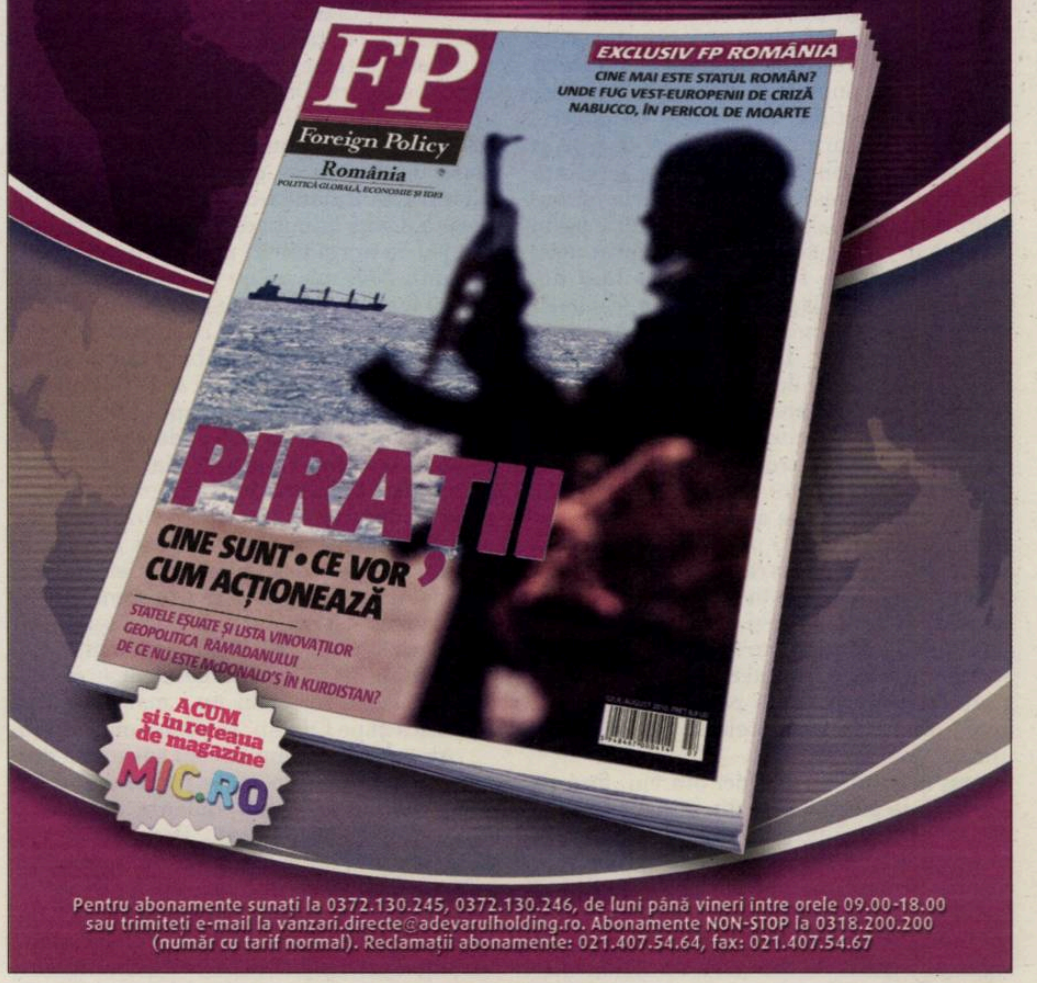

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

Pentru abonamente sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246, de luni până vineri între orele 09.00-18.00 sau trimiteţi e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamaţii abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Obama – prea înțelept sau prea naiv?

130 de ani de relații româno-americane

Anul acesta se împlinesc 130 de ani de la instituirea relațiilor diplomatice dintre România și SUA. Nici nu știu cum să-i spun acestei cifre: nu e nici foarte rotundă, dar nici pătrată nu-i. În 1880, cînd domnitorul Carol I-ul a trimis scrisoare la Washington, notificîndu-le independența României, nimeni nu ar fi putut bănui ce aprige convulsii vor cunoaște relațiile noastre cu Statele. Atunci, la început, totul a fost firesc: la finele secolului al XIX-lea America era deja țara libertății și a oportunităților – dar să știți că la fel era și România. SUA se redescopereau pe sine și se prezentau celor doritori a le cunoaște; la fel și România: independentă, în fine, țara noastră se reinventa (peste un an, în 1881, avea să devină regat) și se recomanda cu-ale sale bune și rele unei lumi ce ne cunoștea nu atît după chipul, cît după legenda noastră (ca și azi!). Și un exemplu (care-ar putea să vă surprindă): uitați o clipă tot ce știți despre jupîn Dumitrache al lui Caragiale (din *O noapte furtunoasă* – cu premiera, apropo, în 1879) și rețineți doar ce anume era acest burghez bucureștean: el era *cherestegiu și căpitan în garda civică*. Ei bine, încornorați sau nu, mai șmecheri sau mai creduli, astfel de negustori – ce îmbinau profitul și datoria civică, grija de familie și rigoarea față de angajați, Biblia, pușca și lectura ziarului – au fondat și orașele americane. Aș spune că, la 1880, România și SUA erau mai asemănătoare, ca state tinere, decît sînt ele azi.

Fracturile în relațiile româno-americane au decurs din cele două confruntări ale ultimei jumătăți a secolului trecut: prima, războiul împotriva lui Hitler (în care, *nota bene,* România a declarat război SUA, în decembrie '41!), iar mai apoi *războiul rece* între lumea comunistă și lumea liberă – în care, forțată, România s-a aflat din nou de cealaltă parte a Istoriei. Generația din care fac parte e genuin proamericană: primii *blue jeans* (cumpărați la negru cam pe cînd URSS invada Afganistanul!), zîmbetul lui J.R. Ewing, umorul lui Bugs Bunny, decolteul lui Dolly Parton, pasul lui John Wayne, țigările Camel fumate la balul de majorat (iar Stevie Wonder cînta *I just called...)* etc. Pînă prin 1956 bunicii noștri au tot nutrit speranța că *vor veni americanii* și dincoace de Viena, ca să ne scape de bolșevici. Iar care n-a murit s-a rugat mai apoi la icoană pentru sănătatea lui Ronald Reagan, cel care tocmai va pune punctul pe *i* – *i* de la „URSS *egal* imperiul răului".

Azi, la 130 de ani după, România și SUA sînt partenere, iar jilțul lui Lincoln & JFK e ocupat de Barack Obama. Mi se spune că actualul președinte american are o inteligență peste media liderilor mondiali (și peste media locatarilor succesivi ai Casei Albe), iar sursele mele – diplomatice – de la Washington mă asigură că Obama este un pragmatic de șapte stele.

Și, totuși, ceva se întîmplă. Probabil că Obama va rămîne în istorie ca primul președinte american care-a pus Europa pe locul trei (sau patru?) în ordinea priorităților sale. În acest sens, acum un an mai mulți lideri est-europeni (politicieni și intelectuali) au adresat o foarte interesantă scrisoare deschisă președintelui american – care oficial nu a răspuns, deși e cert că scrisoarea a fost bine decriptată la Departamentul de Stat. Cînd și-a început mandatul, B. Obama a lansat trei idei inedite: că va fi un președinte „al Pacificului" (spre deosebire de predecesori, care fuseseră „ai Atlanticului"); că va propune Rusiei o „resetare" a relațiilor bilaterale (grav afectate în 2008, în urma unui război ruso-georgian); și că va întinde mîna oricui e dispus să-și descleștеze pumnul (o expresie frumoasă, dar oare cum o traduc Ahmadinejad, Kim Jong Il *& Comp.*: ca semn de putere sau de slăbiciune a SUA?). Poate că-i firesc: lumea în schimbare l-a îndreptat pe Obama spre alte azimuturi. China și Indonezia trebuie urmărite azi mai mult decît Germania sau Cehia; relațiile Turciei cu Israelul sînt mai presante în ochii Washingtonului decît relațiile dintre Moscova și Vilnius; granițele dintre Afganistan, Pakistan & India sînt mai încinse decît granițele dintre Polonia, Belarus & Ucraina; politica externă a Braziliei și politica internă a Japoniei dau mai mari bătăi de cap Americii decît ce face Putin cu presa rusă, Nicolas Sarkozy cu *burqa,* sau Băsescu Traian cu barca. Desigur, nu e încă momentul bilanțului; de-abia anii ce vin ne vor spune dacă Obama va fi fost, în lumea de azi, un înțelept sau doar un naiv.

Și o ultimă observație (și rog traducătorii de la ambasada SUA să rețină că o spun ca profesor, nu ca ex-ministru): paradoxal, un cetățean român mediu ajungea mai lesne în State în 1885 decît în 2010. Cum ar spune *Ronnie* „Dutch" Reagan: *Let's work on that!*

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Bătaia-i ruptă din rai?

A început să strige: „Scoală fă, că acu' dă soarele și voi tot în pat". Femeia protestă cu sfială: „Mai încet, Tudorică, că trezești copiii și-i noapte". Nici n-așteptă să-și termine vorba și se repezi în ea. O lovi cu pumnii și picioarele la nimereală. Sub lovituri, femeia icni de durere, astupîndu-și gura ca nu cumva să țipe și să-și trezească cei patru plozi. Dar suferința ei nu prea avu mare efect, căci furia bărbatului abia se dezlănțui: își înfășură mîna dreaptă în jurul părului ei și o tîrî prin casă; ieșiră în curte și aici durerea se lăsă doborîtă de țipete. Treziți din somn, copilașii rotesc în jurul scenei și imploră: „Las-o tată că n-a făcut nimic". Dar tatăl nu se lăsă impresionat de lacrimile și tărăboiul din jur, ci se întoarse la ei, apostrofîndu-i: „Putorile dracu, vă joc în picioare. Vreți să mîncați, da' unu' nu sare la treabă". Și jap îi dădu o palmă peste cap celui mai mic și-un picior în cur fetiței, care se agățase de mamă-sa. „În grădină cu voi", porunci. Știind ce-i așteaptă, copiii plecară așa desculți și în maiouri, la plivit ceva în grădina de legume. Se așezară pe straturi și, la lumina lunii, se chinuiau să smulgă buruienile dintre roșii și ardei. Din cînd în cînd razele lunii le mîngîiau fețele terifiate și pline de lacrimi și muci, atente la zgomotele din uliță, acolo unde se mutase bătaia.

Bărbatul luă un bici din cui, fără să lase părul femeii din mînă. Se smuci săracă și-ncercă să fugă, dar fiecare smucitură era însoțită de un ghionte în coaste. Și așa, tîrînd-o de păr pe uliță și lovind-o cu biciul, Tudorică își făcea numărul în fiecare seară. Acu' pretextul bătăii fu legat de straturile din grădină neîngrijite peste zi, așa cum lăsase el poruncă; în altă zi, se enervă că ciorba fu prea fierbinte și proasta de Lila se hlizea la el, în loc să-l avertizeze; odată îi sări iarăși mustarul, atunci cînd toți crezură că ziua se termină cu bine și scăpară. Dar, vai... Se așeză Tudorică să doarmă, chiar le vorbi frumos și le promise că le va cumpăra bomboane. Răsuflară ușurați și se puseră în pat, mulțumindu-i lui Dumnezeu că poate, poate se îndreptă. Cinci minute dură, că Tudorică sări din pat ca ars și tăbărî pe Lila cu palmele și pumnii. Nici măcar nu băuse în ziua aia, așa că femeia, obișnuită și totuși mirată, așteptă reproșul. Perna și nasturii îi zgîriau fața și ea, femeie tută, trebuia să știe că nu suportă nasturi la pernă, ci să le fi făcut altfel, mai moi, mai pentru capul lui... Copiii nu scăpau nici ei de astfel de scene, lenea fiind cel mai mare reproș. Chiar dacă trebăluiau toată ziua prin curte și grădină, tatăl avea tot timpul impresia că-i „hrănește degeaba, ca pe niște putori". Beat sau treaz, biciul se abătea deseori asupra lor. Sătenii se obișnuiseră deja cu astfel de scene diurne și nocturne, își spuneau doar „iarăși a ieșit Tudorică la uliță". Nici măcar nu mai aprindeau luminile, nici nu se mai dădeau jos din pat. Nici cîinii satului nu-i mai lătrau pe Tudorică și pe Lila lui. Devenise obișnuință.

Ați crede că scena de mai sus e una desprinsă din sursele mele judiciare și că, pentru acele vremuri, violența domestică era o stare de normalitate. Dar nu este așa. Este una din scenele care mi-a marcat copilăria. Tudorică încă trăiește bine mersi, singur cuc; între timp, Lila a murit, iar plozii rătăciți prin lume, de cum au făcut aripi, au îngroșat rîndul delincvenților. Atunci cînd n-au mai avut unde să se aducă, au venit acasă, cu dor, cu speranțe, că poate totuși puțină căldură sufletească se va găsi și pentru ei. De fiecare dată, însă, tatăl i-a alungat cu aceleași vorbe: „el n-are nevoie de putori la ușă".

Prinsă în tot felul de crize, societatea noastră privește cu indiferență și obișnuință toate aceste scene de violență domestică. Presa le vînează în căutare de senzațional, ONG-urile le caută pentru a le inventaria în căutarea de fonduri, iar pe site-ul Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale te întîmpină rapoarte pline ochi cu aceeași limbă de lemn și din care nu înțelegi nimic. Între timp, copiii, hăituiți cu palme și pumni, se ascund în ceea ce au fost învățați să facă, căci în sufletele lor n-a fost niciodată loc pentru o vorbă bună. Că buna educație ar constitui o soluție pentru îmblînzirea agresivității nu mai interesează demult pe nimeni. Ar rămîne mănăstirea, cu posturi și penitențe, acolo unde odinioară „vrăjmașii" își plîngeau păcatele. Poate n-ar fi rău ca Biserica să reia (și să suporte moral și financiar) această soluție, că doar aici s-a născut și întreținut sintagma „bătaia-i ruptă din rai".

***Constanța Vintilă-Ghițulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din București. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste și sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Elanul exproprierii

„Nici socializarea băncilor și capitalurilor, nici naționalizarea industriei, nici colectivizarea agriculturii nu răspundeau proiectelor învingătorilor din Octombrie. Ca răspuns la imputările presei burgheze care confunda naționalizarea cu confiscarea, înaintea loviturii de stat, Lenin și-a declarat fără echivoc adevăratele intenții: bolșevicii la putere vor naționaliza băncile «fără să ia un ban proprietarilor lor» căci ei înțeleg prin naționalizare pur și simplu o conducere efectivă. La fel sindicalizarea industrială, sau organizare obligatorie în carteluri, «nu va schimba nimic în ce privește proprietatea și nu va lua un ban de la nici un proprietar». Lenin repetă de mai multe ori «nici un ban». Cît despre ipoteza exproprierii țăranilor, și aceasta era tot intenție răuvoitoare «fiindcă și în caz de revoluție socialistă adevărată, socialiștii nu vor voi și nu vor putea expropria mica țărănime». Toate aceste promisiuni vor duce la socializarea integrală a băncilor, a industriei și producției agricole. Elanul revoluției asaltate înfăptuia, pe lîngă «exproprierea expropriatorilor», premeditată cu mult timp înainte, exproprierea expropriaților."

(Boris Souvarine,
Stalin. Studiu istoric al bolșevismului,
traducere din franceză
de Doina Jela Despois,
Colecția „Procesul comunismului",
Editura Humanitas, 1999)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Drepturile copilului născut în România

Trăiesc într-o lume în care adulţii din jurul meu – părinţi, mătuşi, profesori, funcţionari, guvernanţi, ziarişti, vînzători sau medici – îmi stabilesc legile, normele, regulile, modelele după care ar trebui să se desfăşoare viaţa mea de copil de 3, 5, sau 15 ani. Spun, de cele mai multe ori, că o fac în numele meu, adică al generaţiei viitoare de maturi care va stabili la rîndul ei alte legi, reguli, modele. Au, aşadar, un scop nobil, acela de a mă proteja, educa, informa. Dar, deseori, planul lor de acţiune se destramă în discuţii lîncezi, sterile, aprinse de interese private sau de partid, ale căror concluzii îndeamnă mai degrabă la reflecţii adînci despre soartă, decît la iniţiative concrete: de vină pentru fisurile în formarea mea sînt învăţămîntul, sărăcia, criza, incompetenţa adversarului politic, drumurile neasfaltate, iarna grea, canicula, gripa aviară etc. De aceea, mă simt obligat să le readuc aminte cîteva dintre drepturile mele de copil. Drepturi care pot fi respectate fie iarnă, fie vară, cu 5 lei sau 100 de mii în buzunar, pe autostradă sau pe uliţe, în clădiri cu termopane sau cu ziare la ferestre.

Aşadar, am dreptul:

■ de a fi protejat împotriva incompetenţei, indiferenţei şi lipsei de respect afişate de adulţii aflaţi în spatele ghişeelor sau pe fotolii ministeriale;

■ de a fi găsit la timp de un asistent social bine pregătit, înainte ca adulţii care mă cresc să mă lege cu lanţul de pat;

■ de a nu avea învăţători care copiază la examenele de titularizare, profesori porno, babysittere care mă bat, asistente maternale care mă torturează;

■ de a asculta şi vedea programe la televizor sau radio care să nu-mi pună în pericol sănătatea mentală, emoţională şi capacitatea de a vorbi corect limba română;

■ de a nu fi confruntat cu modele racolate din rîndul personajelor care aparţin lumii interlope, devenite invitate permanente ale tuturor emisiunilor;

■ de a avea locuri unde să-mi petrec timpul liber în siguranţă, atunci cînd depăşesc vîrsta toboganelor;

■ de a constata că legile pe care sînt învăţat să le respect sînt aceleaşi şi pentru mine şi pentru cei care le fac;

■ de a învăţa cum să intru într-un dialog civilizat cu autorii articolelor din presa scrisă, pe forumuri curăţate de blesteme, înjurături, chemări la linşaj, invitaţii la bordeluri;

■ de a nu fi ars în incubator de o asistentă iresponsabilă şi de a nu intra în comă de la o fractură de braţ, pentru că medicul nu a fost atent la toate afecţiunile mele;

■ de a fi ferit pe stradă, în instituţii, la televizor, în şcoală, de gunoaie, pumni ameninţători, şoferi beţi, scuipaturi, cerşetori insistenţi;

■ ca vocabularul meu de copil să nu conţină „corupţie“, „nesimţirea guvernanţilor“, „prostănac“, „Băse“, „cucuvea“, „pensii nesimţite“, „piţipoance“, „şpagă“, „judecătoare beată“, „poliţist mituit“;

■ de a nu fi pus în pericol de lifturile ruginite, gropile din asfalt lăsate de cei chemaţi să le repare, cărămizile căzute din clădirile lăsate în ruină, tavanele din şcoli care se prăbuşesc;

■ de a fi ocrotit de stat prin justiţie, direcţia pentru protecţia copilului, şcoală, poliţie;

■ de a spera că, adult fiind, îmi voi găsi locul în ţara în care m-am născut.

Şi dacă aceste drepturi nu-mi pot fi respectate, atunci fac apel la un ultim drept al meu: acela de a fi scutit de indignarea celor care se minunează că nu ştiu definiţia fotosintezei. La urma urmei, adulţii au mult mai multe restanţe decît pot aduna eu într-o viaţă de şcolar. Sau de copil crescut în România zilelor noastre.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Angela şi feminismul socialist

Tot scriind despre taximetrişti/taximetriste, mi-am amintit că am revăzut la TIFF, anul acesta, un film de pe vremea lui Ceauşescu despre care rămăsesem cu amintiri... nestresante: *Angela merge mai departe* (regia Lucian Bratu, scenariul Eva Sîrbu, 1981). Ţineam minte că era puţin altfel decît majoritatea producţiilor de pe vremea aceea: mai puţin propagandistic, uşor feminist şi avînd în rolul principal o actriţă specială – pe Dorina Lazăr.

De altfel, numele filmului a devenit, demult, un soi de sintagmă comună: numai căutîndu-l pe Internet am dat de... diverse Angele celebre incorporate în structura lui: „Angela (Marinescu) NU merge mai departe. Ediţia 111 a Pc *(Poeticilor cotidianului)* anulată“ (rocultura.ro); „Angela (Gheorghiu) merge mai departe.“ (adevarul.ro, 2 octombrie 2007); „Angela Similea merge mai departe.“ (calinhera.blogspot.com, 27 iunie 2010). Mesajul titlului e evident, iar numele Angela – foarte potrivit. Nu neapărat datorită etimologiei sale *(angelos* – mesager, apoi înger), ci sonorităţii: e un nume uzual, dar parcă nu dintre cele mai obişnuite...

Aşa cum se conturează şi personajul taximetristei interpretate de Dorina Lazăr. Angela e o femeie simplă, dar, totuşi, peste medie: datorită meseriei ei, prin care are de-a face, zilnic, cu oameni diferiţi, şi a propriei experienţe de viaţă (e divorţată de un soţ alcoolic), taximetrista vede dincolo de imediatul lucrurilor. E cinică, dar nu mizantroapă: la o adică, scoate oamenii din necaz (o salvează pe tînăra naivă din provincie, care e gata să fie violată, şi o ajută să-şi găsească un rost). E frumoasă, dar nu în stilul sexy chiar al filmelor româneşti ale epocii (în genul, habar n-am, Violeta Andrei sau Vasilica Tastaman). E frumoasă pe linia ironic-înţeleaptă, dacă se poate spune aşa: se uită la viaţă cu un soi de rîs amar, dar nu acrit.

Îmi plac scenele de noapte din apartamentul Angelei, în care se uită, în singurătate, la televizor, la *Casablanca* pare-mi-se, şi bea ceai. Îmi place apartamentul ei simplu şi nu destul de ordonat, precum şi mama Angelei din film: o bătrînă aparent firavă, şi ea singură, dar, de fapt, puternică, tot o susţinătoare a feminismului, în felul ei.

Poate că „feminism“ sună radical, şi militant. Dar în contextul anilor '80 nu mi se pare aşa: în vremea comunismului, ştiu că divorţul era o calamitate, şi o femeie divorţată avea un dosar mai prost decît una căsătorită (şi, drept urmare, şanse inegale). Ştiu că, pe faţă, cariera femeilor era încurajată: dar, în realitate (şi e deja un loc comun) majoritatea acestora aveau o existenţă complicată, împărţită între patriarhatul de acasă şi cel de la locul de muncă.

Tot în contextul anilor de atunci, idila ei cu Gyuri, muncitor petrolist, venit la specializare în Capitală, e destul de... pasională. Desigur, păstrînd proporţiile vremurilor de atunci, cînd în filme nu aveai voie să vezi mai mult decît un sărut şi nici un fel de nuditate. Dar personajul Gyuri (Vasile Miske) are un soi de bărbăţie potrivită „lupilor singuratici“ din seriale mai aproape de noi: e „manierat“ (cuvînt cumva datat, care îi plăcea bunicii mele), dar ferm. Are ceva (iarăşi, păstrînd proporţiile) din seducătorii sălbatici din romanele Barbarei Cartland.

Replicile lui devin comice prin excesul de directeţe: „Dumneata ce faci diseară? Că eu tot nu am nici o treabă“. Dar, în acelaşi timp, salvează filmul de excesul de convenţional în care se scaldă mai toate producţiile epocii.

Sigur că nici *Angela merge mai departe* nu e scutit de „datările“ de rigoare. Dar parcă sînt mai puţin supărătoare pe fundalul unei poveşti „de viaţă“, chiar interpretabilă propagandistic. Nici sfîrşitul nu e rău: Angela se mărită cu Gyuri, deşi acesta pleacă pentru trei ani în India, la lucru. Aşa personajul feminin îşi poate păstra, măcar parţial, independenţa şi tenta militantă. Iar filmul coerenţa, cu toate naivităţile lui.

De altfel, sala în care s-a jucat la TIFF era aproape plină. Iar Dorina Lazăr a luat, pe bună dreptate, la acelaşi festival, premiul pentru întreaga activitate.

Selma IUSUF

legende urbane

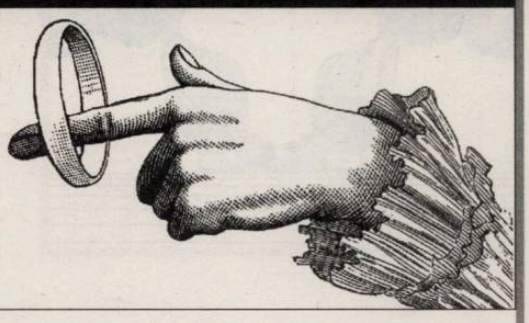

Copilăria și cărțile ei

Probabil că cea mai prolifică perioadă întru citit mi s-a întîmplat undeva dinspre clasa a V-a, a VI-a pînă spre primul an de liceu. Cititul nu s-a oprit niciodată dup-aia, însă, Doamne cît de intens a fost atunci! Cărţile alea ale copilăriei au venit grămadă şi fără o rînduială anume. Părinţii mei, care mi-au cumpărat şi mi-au sugerat într-un fel – Slavă Domnului – destul de discret şi de lax anumite lecturi, m-au lăsat să pun mîna şi să citesc orice fel de carte din bibliotecă.

Aşa se face că, în şcoala generală, fiind şi avînd capul (şi ultimele file din caietele de şcoală) plin de prinţese şi de rochii cu crinoline, am pus mîna pe *Castelul*. Ce titlu bun pentru o fetiţă cu poveşti nemuritoare în cap! Mai mult ca sigur că nu am dus cartea pînă la capăt şi nu mai ţin minte dacă dezamăgirea unui titlu seducător, nesusţinut de un conţinut de la care aveam mari aşteptări, m-a făcut să mă uit cu îndoială după la cărţile cu titluri bune, dar cu poveşti dubioase. (Kafka a fost reluat la o vîrstă mai potrivită, discutat intens cu prietenii, lăsat şi reluat lucid şi aşezat mult timp după acel moment.) Tot atunci, de cînd cu primul *Castel,* alături pe raft se găsea şi *Metamorfoza*. Sigur, titlu prost, poveste bună. Un om transformat în gîndac!

La vremea aceea, naivitatea vîrstei vedea în poveste doar povestea nu şi făcătura, scriitura, mesajul. Povestea lui Dorian Gray, de pildă, s-a derulat cu repeziciune în faţa ochilor mei, portretul lui a îmbătrînit rapid, pe repede înainte, în lectura mea de copil. Nu era timp şi cunoştinţă pentru consideraţiunile estetizante, dacă mă înţelegeţi. Vag, undeva, a rămas şi morala poveştii. Mult, mult mai tîrziu am înţeles, am simţit şi mirosul florilor, şi atmosfera de după-amiază englezească din lungile descrieri ale grădinii lordului Wotton, făcătura, estetismul şi aşa mai departe.

Tot Wilde m-a făcut să bocesc înspumat cu prinţul lui fericit cu tot. La fel, în seria lecturilor înlăcrimate a intrat şi *Fetiţa cu chibrituri* a lui Andersen. M-au găsit ai mei umflată de plîns şi suspinînd necontrolat. Foarte, foarte crud acest Andersen. În linie cu „gîndăceii“ Elenei Farago, cu „fefelege“ şi „pui“ pe care-i citeam la şcoală şi la care, la fel, plîngeam de sărea cămeşa de pionier de pe mine.

Seria poveştilor nemuritoare, a celor orientale, *O mie şi una de nopţi* şi zile de citit mi-au învîrtejat în cap zmei, voinici, spîni, djini, zei şi semizei romani, greci şi celţi. Ce vremuri palpitante! Cîtă fervoare a cititului! Am devenit – în vacanţele de vară – un maestru în ale ascunsului de bunică-mea. Cu toate minunile astea de cărţi în mînă cine mai avea timp şi chef să aducă şerbet şi apă rece şi să răspundă cuviincios cîrdului de (iertare) babe-prietene care se vizitariseau în mai fiecare după-amiază?

Cărţile de aventuri au împletit un capitol separat. La fel de haotic, una peste alta, am zburat cu gîştele lui Nils (numele omonim al autoarei mă umplea de o mîndrie personală), am făcut focul şi am citit urme cu Winnetou, şi, după *Douăzeci de mii de leghe sub mări* şi una călătorie cu Gipsy Moth, ştiam ca nimeni ce-i aia foc, trincă, sextant, trancheţi şi mai ales care-i stînga şi care-i dreapta cînd spuneai babord şi tribord.

Mai apoi, surorile Brontë au fost preferatele mele multă vreme. Se vede şi după volumele pe care le-am citit şi răscitit: rufoase, crîmpoţite, pătate cu măr, prăjitură şi dulceaţă. (Nu exista – în ciuda insistenţelor tătălui – nici respectul de om mare pentru cartea ca obiect. Cartea era luată, citită, folosită, la revedere!) Ce eroine frumoase şi chinuite! Ce domni Rochesteri şi Heathcliffi neguroşi, frămîntaţi, paradoxali! Mă vedeam cutreierînd dealurile alea vîntoase, despletită, mai mult blondă decît brună, în rochii decadente de dantelă veche. Nu ştiam eu pe atunci, dar se pare că era vorba ceea: cît byronism atîta tumult, domnule. Atît cu lecturile copilăriei. Alea ale maturităţii devin mult prea intime şi nu ne dorim asta.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

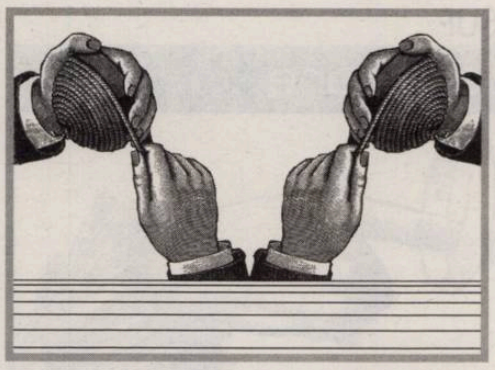

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

România – un stat mai social decît îşi permite

Articolul despre reducerile de cheltuieli trimis redacţiei de către Victoria Stoiciu (pagina 20) cred că merită o dezbatere şi poate ne alegem cu nişte concluzii utile. Sper că dialogul va continua.

Dragă Victoria,

Dacă ai vrut să demonstrezi că avem politicieni răi şi fără suflet, care iau de la săraci pentru a îmbogăţi clientela, apreciez modul elaborat şi argumentat în care ai făcut-o. E o plăcere în acest peisaj mediatic isteric să găseşti argumente şi cifre, chiar şi ca preambul la nişte concluzii greşite.

Tu argumentezi că România cheltuie puţin pe protecţie socială, raportat la PIB, oricum mai puţin decît statele din vestul Europei. Premisa ar fi că există un procent „corect“, pe care nu îl atingem. Aceasta este o dezbatere ideologică în care nu am de gînd să intru, doar semnalez dezacordul meu de principiu faţă de premisa că există un asemenea prag „corect“. Plecăm deci de la faptul ca atare: România cheltuie comparativ puţin raportat la PIB. Oare cum se face că, după ce am avut atîtea guverne populiste care au cumpărat voturi, tot nu am reuşit să cheltuim cît nemţii pe pomeni sociale? E o dilemă interesantă.

Propun o explicaţie: poate că raportarea la PIB este irelevantă în cazul nostru. Sau ar fi relevantă doar dacă ne uităm permanent şi la partea de venituri: România este pe ultimul loc la colectare. Cineva care citeşte articolul tău nu va pricepe cum se face că România cheltuie atît de puţin, chiar în comparaţie cu Bulgaria, de pildă. Însă veniturile totale colectate de stat reprezintă în România 32% din PIB. Faţă de media europeană care este 44%. Deci europenii colectează în medie 44% din PIB-ul lor la buget, din care îşi permit să redistribuie 22%. Românii colectează 32% din PIB-ul lor din care redistribuie social 13%. Să fie o coincidenţă că distanţa este aceeaşi, 9 – 10%?

Logic este că, dacă colectezi puţini bani la stat, nu prea ai de unde să redistribui la nivelul procentual al altora. De ce colectează statul român atît de puţin? Pentru că avem impozite mici pe proprietăţi şi venituri, mi se va spune. Dacă ne comparăm cu Germania şi Danemarca, da. Dacă ne comparăm cu bulgarii, nu (ei colectează 37%). Cum se face că bulgarii colectează 5% din PIB mai mult decît noi? Impozitele le au mai mici, cum ziceam. Or avea un stat mai puternic? Or fi bulgarii mai respectuoşi faţă de fisc şi legi decît românii? Nu cred. Toţi aceşti factori – nivel impozite, stat puternic – pot explica diferenţa între România şi Germania, dar nu între România şi Bulgaria.

Să vedem cum cheltuim banii pe care totuşi îi strîngem. Preşedintele Băsescu spunea recent la TVR că din totalul veniturilor bugetare cheltuim în zona socială 42%. Nu ştiu exact ce au inclus consilierii săi în această cifră, mă uit însă pe datele Eurostat, care cuprind ponderea de cheltuieli cu salariile şi cheltuieli sociale din total venituri. Deci cît plăteşte statul pentru bugetari şi domeniul social, raportat la cîţi bani reuşeşte să strîngă. Raportarea la venituri e mai logică, pentru că pe astea le strîngem, le avem. PIB-ul doar îl măsurăm pe ghicite. PIB-ul e cioara de pe gard, veniturile colectate sînt vrabia din mînă. Cît plăteşte statul pentru bugetari şi asistenţă socială? Aici media UE este de 64%, iar cel mai mult cheltuie nemţii (71%). Cine cheltuie cel mai puţin? Englezii, doar 52%. Unde stă România? Anul acesta am cheltuit 63%. Adică doar un procent sub media europeană. Şi mai mult decît englezii, olandezii sau ungurii. Ba chiar cu 0,1% mai mult decît... suedezii. Deci din cît strîngem plătim pentru salarii şi cheltuieli sociale exact în linie cu media europeană, mult mai mult decît liberalii aceia sălbatici de englezi şi la nivelul modelului social suedez. Dacă ne raportăm la cioara de pe gard, atunci cheltuim puţin, dar faţă de vrabia din mînă sîntem mai boieri decît englezii. În aceste condiţii, eu găsesc că totuşi cheltuim prea mult. Sîntem săraci lipiţi, dar ne dăm suedezi.

Spui că, deşi există multe exemple anecdotice despre faptul că ajutoarele sociale sînt distribuite prost şi corupt, „nu înseamnă decît că avem nevoie de mai multă integritate, de mai multe controale şi nicidecum că trebuie să îi penalizăm pe cei a căror supravieţuire depinde de aceste ajutoare“. Dar dacă avem atîtea dovezi anecdotice că sistemul este corupt, de unde ştim că ajutoarele ajung acum la cei în situaţii extreme? De ce ar face primăriile audituri corecte, din moment ce promit unora ajutoare contra voturi (şi nu celor aflaţi în sărăcie extremă, aceia nu votează de regulă). Ştim cum se dau ajutoare, cum funcţionează venitul minim garantat? Eu am doar exemple anecdotice din presă şi exemple aflate direct de la mine la ţară.

Să nu mai investim pentru că există corupţie pe partea de investiţii? Îţi întorc argumentul de mai sus: „avem nevoie de mai multă integritate, de mai multe controale, de audituri“. Oricum, discuţia este pur teoretică, pentru că eroarea de fond e aceeaşi ca mai sus: ignorăm colectarea. Poate că investim mai mult procentual din PIB. Dar colectăm puţin din acelaşi PIB, deci, de fapt, investim mai puţin în bani reali pe cap de locuitor decît ceilalţi. Nu am aceste statistici la îndemînă, dar logica aşa ar trebui să arate.

În fine, reajustarea cîtorva politici sociale nu echivalează cu desfiinţarea statului social, iar unele măsuri cred că le putem găsi amîndoi binevenite (anularea subvenţiei pentru căldură pentru toată populaţia, de pildă, de care eu şi tu nu aveam nevoie, dar rămîne pentru familiile sărace). Altfel, închei cu toată simpatia folosindu-mă de un citat din George Bernard Shaw: „Numai oamenii cu adevărat inteligenţi pot fi impresionaţi de statistici“.

Eugen Istodor ia la întrebări Statul

Mihnea Ciupea

Consilier, Păpăuţi

Braşovenii s-au impus prin dubla lui Marinescu (34, 62). Pentru învinşi a punctat Mate Joszef (81). Este vorba de meciul de baraj pentru Liga 3 dintre SCM Braşov şi CSF Zagon Păpăuţi. De ce a pierdut Păpăuţi calificarea?

Păi, antrenorul a făcut discreţionar această echipă de fotbal. Sînt mai mulţi băieţi din Zagon decît din Păpăuţi. Dacă Zagonul a dat un centru administrativ, noi, cei din Păpăuţi, avem mai mulţi oameni capabili la capitolul întrecere sportivă. Adevărat însă că nu ne prea arde nouă de nimic. Aici, la ţară, nu prea ai condiţie fizică adevărată, e vorba de munca la cîmp, aceasta nu solicită aceiaşi muşchi cu cei pentru sport. Inteligenţa jocului, aşa cum am văzut-o în echipa Spaniei, nu o poţi cere unor păpăuţani care nu au timp să joace fotbal decît cînd joacă fotbal. Nu poţi aşa. Acest imediat nu funcţionează. Nu poate să meargă la infinit. Nici pregătire fizică, nici muncă cu balonul, nici performanţă. Ca învăţător, cred că e imposibil. Lasă antrenamentului rolul lui. Lasă vieţii cursul ei. Aşa că Păpăuţi a pierdut pentru că nu a avut un moment de prisos, cu care să pregătească adevărata întrecere. Şi aşa, din nefericire, este şi pe ansamblul comunei. Cum să faci fonduri europene pe loc, dacă tu nu le aduci spre tine prin diverse metode de aducere, pregătirile de hîrtii, munca de consiliere, scopul corect al demersului tău. De aceea nu avem drumuri, gaze, apă ca lumea. Trăim la Păpăuţi, dar cum de o facem la întîmplare?

PUBLICITATE

adevărul literar &artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

- actualitatea culturală din ţară şi din lume
- garanţia informaţiei selectate valoric
- încurajarea competiţiei pe piaţa ideilor

Coordonatoare: Adina POPESCU

Cît de mare este literatura mică?

Texte şi opinii de:

- George ARION (scriitor, autor de romane poliţiste)

„Atac în bibliotecă“

- Grigore CARTIANU (jurnalist şi scriitor)

„În căutarea scrisului pierdut“

- Radu Pavel GHEO (scriitor)

„Literatura de mic consum“

- Michael HAULICĂ (scriitor de literatură science-fiction)

„Metoda Columb inversată“

- RADU PARASCHIVESCU (scriitor şi redactor de carte)

„Inflaţia de impostori virusează literatura“

argument

Majore şi minore în literatură

DILEMA VECHE

Cît de mare este literatura mică?

Fac parte din categoria celor care între 12 şi 20 ani au visat să iau premiul Nobel pentru literatură. Şi să nu vă închipuiţi că eram puţini! O generaţie întreagă de posibili scriitori laureaţi, cu măreţe opere virtuale şi cu jurnale în care poveştile de amor se împleteau cu probleme existenţiale, cei care la petreceri îi priveau cu dispreţ pe *ceilalţi,* care se zbînţuiau pe „Coco Jambo“, apoi, pe la 3 dimineaţa se retrăgeau pe balconul gazdei sau în bucătărie pentru a discuta despre sensul vieţii şi despre Dumnezeu. Cu timpul m-am lămurit însă că „treaba cu literatura“ era mult mai complicată. Că aveai nevoie, pe lîngă un talent oarecare şi o uşurinţă la scris, de multă determinare, de o perseverenţă care implica sacrificii, de un solid sistem de valori, de viziune. Multora dintre cei cu care mă conversam prin bucătării şi pe balcoane le-a pierit treptat entuziasmul şi şi-au găsit alte căi de exprimare. Alţii, în schimb, s-au apucat „serios“ de scris, ignorînd în parte cele enumerate mai sus. În ultimii 10-15 ani, am fost invadaţi de o mică, dar bine grupată armată de scriitori, pentru care Nobelul era încă un obiectiv de atins. Am asistat la exhibiţionisme literare şi autoficţiuni, la dezlînate bloguri offline de cîteva sute de pagini, la lamentaţii şi romane „de tranziţie“, fără poantă, fără poveste, printre care s-au strecurat şi cîteva cărţi bune.

Prea preocupaţi să scrie „marea literatură“, foarte puţini, dintre aceşti oameni au fost dispuşi să dezerteze, reorientîndu-se spre literatura „minoră“, spre subgenuri. Probabil că e declasant, chiar dacă îţi dai pe undeva seama că nu vei fi niciodată Joyce sau Llosa, să te apuci să scrii o carte „comercială“, cu o poveste uşurică pentru copii, femei şi alte „minorităţi“. Pe de altă parte, nici editurile nu i-au încurajat în acest sens. Nimeni nu le-a sugerat că, dacă cu fostele lor jurnale din adolescenţă, un pic mai cizelate, nu vor ajunge departe, poate ar putea să intre în istoria literaturii „de consum“ cu o poveste coerentă cu vampiri sau strigoi. Sau cu un thriller din cartierul Ferentari. Mai mult decît atît, chiar dacă ar fi apărut peste noapte scriitori valoroşi de romane thriller, fantasy ori de carte pentru copii (poate că sînt şi nu-i cunoaştem!) tot nu s-ar fi găsit nimeni care să-i promoveze. De pildă, eu am aflat că o editură mi-a publicat o carte de poveşti în momentul în care am văzut-o într-o librărie. Era pe piaţă deja de cîteva luni. Mai puteam să am pretenţia la vreo lansare?

Aşadar, scriitori avem, în mare parte de talie mijlocie, dar ei continuă să viseze la „marea literatură“. Literatură „mică“ nu prea avem. E cineva dispus să o scrie? (**A. P.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată
după 1 septembrie.

CÎT DE **MARE ESTE LITERATURA** MICĂ?

Florin LĂZĂRESCU

O mînă moartă

Tin să precizez de la început că m-aş bucura să existe în România literatură de consum. Ar fi cred şi în folosul literaturii „adevărate“, care i-ar împrumuta din public, măcar din zona unde graniţele dintre cele două tipuri de scriitură nu-s tocmai bine definite. Apoi, departe de mine să am vreo prejudecată legată de autorii care îşi asumă cu profesionalism un asemenea fel de literatură (dintr-un anume punct de vedere e chiar mai greu să scrii o carte destinată unui public special, numeros, căruia trebuie să-i cunoşti în amănunt aşteptările şi să nu i le amăgeşti). Din păcate, cred că la noi aşa ceva nu (prea) există şi nu (prea) poate să existe. De ce?

În primul rînd pentru că nu avem „consumatori“. Din mult-puţina experienţă adunată ca scriitor şi ca pălmaş pe piaţa editorială, îndrăznesc să afirm că un roman de consum (fie el policier, thriller, SF etc.), scris de un autor român fără nume, odată pus pe piaţa liberă, publicat de aceeaşi editură şi beneficiind cam de aceeaşi promovare, nu va aduna nici jumătate din numărul cititorilor unui roman „adevărat“, scris fie şi de un debutant. Asta din cauză că tipul de „consumator“ căruia i se adresează primul a migrat demult spre multimedia, de unde-şi culege cu mai multă comoditate divertismentul. Pe scurt, un consumator obişnuit mai degrabă alege să vadă un film de gen decît să citească o carte de gen. Şi-n cazurile rare cînd preferă o carte, va alege cu siguranţă un autor străin, eventual unul faimos, de care a auzit la televizor ori pe net. Să mă ierte fanii înrăiţi ai oricărui gen: în realitate, pot fi adunaţi cu toţii într-o sală ceva mai mare de spectacol, iar reunirile lor în varii cercuri de lectură au ceva din atmosfera întîlnirilor de la clubul alcoolicilor anonimi.

Cine crede că se poate reînvia entuziasmul maselor pentru lectură (mai ales al celor româneşti) se înşală amarnic. Există şi statistici care o confirmă: majoritatea românilor – şi nu acuz, nu deplîng, doar reamintesc – nici nu bănuieşte că printre noi încă mai trăiesc scriitori, indiferent de felul lor, în afară de Adrian Păunescu şi încă vreo două-trei persoane văzute la televizor, darmite să-i mai şi citească. Numai un naiv poate gîndi că în condiţiile actuale se mai poate face la noi literatură de masă. Peste ani, da, poate, dar numai cînd România va fi brăzdată de autostrăzi, cînd românii nu vor mai construi peste noapte diguri din saci cu nisip, cînd nu vor mai tremura la scumpirea pîinii cu doi bănuţi şi cînd nu vor mai înlemni la vederea facturilor pe ultima lună.

În al doilea rînd, există o problemă şi cu „producătorul“ literaturii de consum de la noi. În general, acesta deviază din zona frustrărilor că nu a fost acceptat de „adevărata“ breaslă literară (şi asta, nu-i vorbă, plină de bube şi la fel de insignifiantă la nivel popular). După ce nu obţine peste noapte faima scontată în „marea literatură“, rămîne cu iluzia că deţine reţeta secretă pentru a se răzbuna şi a face bani: literatura de consum. Cei mai mulţi dintre cei interesaţi de asemenea „producţii“ – în general, puşti teribilişti – n-au nici cea mai vagă idee despre piaţa de carte din România şi vin cu o mentalitate de speculator imobiliar: visează să dea un tun care să-i îmbogăţească peste noapte. Cu rare excepţii, scriitorii români profesionişti, care înţeleg pe ce lume trăiesc, nu-şi mai pierd vremea cu literatura de consum, sînt conştienţi că ar miza pe o mînă şi mai moartă.

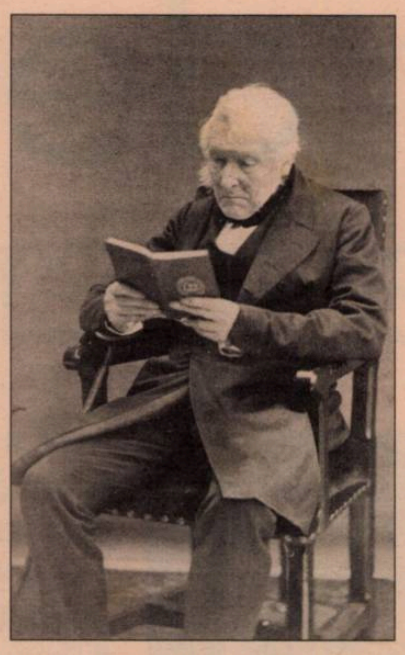

Editorii mari cunosc foarte bine contextul descris mai sus, cu atît mai mult cu cît s-au fript deja cu literatura de consum. Ei ştiu bine că în România nu poţi face o afacere din asta, că nu există un public adevărat, scriitori profesionişti în domeniu, reţele pentru distribuţia de carte şi canale media destul de aşezate pentru promovare, că investiţia nu merită. Editorii mici mai ciupesc şi ei un bănuţ de pîine şi de întreţinere din ceea ce – paradoxal, haotic, underground, cît de cît, ca s-avem şi noi faliţii noştri – există.

***Florin Lăzărescu** este scriitor.*

Tudor Călin ZAROJANU

Minor. Sol Minor

Datorită părinţilor, dar şi anturajului, am crescut într-un ecumenism cultural fără limite. Nici măcar pentru o clipă n-am întrezărit vreo contradicţie, concurenţă sau nepotrivire de caracter între Pink Floyd şi Mozart, între Rembrandt şi Andy Warhol, între *Zboară cocorii* şi *Blow Up*. Evident, o melodie sau alta putea să placă sau nu oricăruia dintre noi, dar nu din cauza apartenenţei la un gen, specie, stil.

Pe la 13 ani am făcut un *crush* pentru *Cireşarii* lui Constantin Chiriţă – carte pentru copii şi tineri rămasă fără termen de comparaţie în literatura română pînă azi, o jumătate de secol după ce-a fost scrisă. Am citit fiecare volum de vreo douăzeci de ori, poate treizeci chiar, din scoarţă-n scoarţă. Unul dintre ele l-am recitit ultima oară acum cîteva luni. Atunci, în adolescenţă, după *Cireşarii* a urmat *Estetica* lui Benedetto Croce. Nu era o încercare de compensare, nici vreun teribilism. Pur şi simplu mi-o recomandase un prieten şi în gaşca noastră se dezbătea tema. Aşa mergeau lucrurile.

Am rămas cu gura căscată atunci cînd am înţeles că, pentru unii, ar exista genuri literare minore şi majore. Era cam în aceeaşi perioadă în care începeam să aflu, stupefiat, că pentru unii ar avea vreo importanţă etnia. În anturajul meu, subiectul nu exista. Cum nu exista cel al stării materiale sau al poziţiei sociale. Habar n-aveam cît cîştigă tata – nici părinţii altora (ştiam în schimb multe preţuri, căci eram trimis la cumpărături). Tatăl unei prietene era consul la Madrid. Era o informaţie cu exact aceeaşi greutate ca aceea că e brunet.

Horribile dictu

La vremea respectivă descoperisem deja SF-ul, pe toate căile, de la *Nebuloasa din Andromeda* la Asimov, dar şi uitatul Camil Baciu *(Revolta creierelor);* umorul – de la Zoşcenko, Ilf şi Petrov la Jerome şi Allais, dar şi Karinthy Frigyes; în fine, genul poliţist – de la Agatha Christie la Raymond Chandler. Cum ar fi putut vreunul dintre aceştia să reprezinte ceva minor!?

Ceva mai tîrziu am dat peste *Carrie* a lui Stephen King. Au trecut de atunci destui ani şi am citit destule cărţi de King ca să pot spune cu certitudine că aversiunea şi chiar dispreţul faţă de el au drept singure explicaţii invidia, dar şi incapacitatea de a înţelege că o carte e şi un produs, deci, ca oricare alt produs, are nevoie de marketing. Ironic, refuzul unora de a accepta că nu există nici o contradicţie între valoare şi succes n-a făcut decît să sporească succesul lui King.

Nota bene: între valoare şi succes nu există o contradicţie, dar nici o altă relaţie. Valoarea nu implică succesul, dar nici insuccesul nu probează valoarea!

Stephen King a scris cărţi foarte bune *(Carrie),* potrivite *(Povestea lui Lisey,* care nu e horror), slăbuţe *(Mobilul)* şi, poate, unele jenante. Aş zice că e valabil pentru aproape orice scriitor. Dacă vreţi să ne prostim de tot, putem să stabilim criteriul procentual: cît la sută dintre cărţile unui autor sînt bune. Dar poate ar trebui să calculăm nu la volume (unde Margaret Mitchell, Giuseppe Tomasi di Lampedusa şi Axel Munthe ar cîştiga de departe, un şut – un gol), ci la pagini. Sau mai bine la fraze, nu?

Unul dintre cele mai simple lucruri este să pui etichete. Spui „horror“, ridici din umeri sau strîmbi din nas şi, gata, nu mai e nimic de adăugat. Dar e o mică problemă: şi *Abatorul numărul 5* al lui Kurt Vonnegut poate fi încadrat la horror, nu?

Necitit, deci genial

În realitate, există cărţi bune şi cărţi proaste în toate genurile – dacă împărţirea în genuri, stiluri, curente, specii are, de la început, vreo relevanţă axiologică.

Un caz simpatic este cel al literaturii cu temă sexuală. Amatorii de categorisiri ar fi expediat de mult la coşul de gunoi şi acest „gen“ – mai ales că o parte din literatura contemporană pare să le dea dreptate – dacă, fir-ar să fie, n-ar exista cărţi excepţionale, cu tentă sexuală, de cîteva sute de ani încoace.

Un alt caz drăguţ este cel al romanelor de tip telenovelistic. Zici telenovelă-n scris – zici Danielle Steel şi Sandra Brown. Dar Arthur Hailey? *Roţi* sau *Mînuitorii de bani* nu sînt cumva din acelaşi gen? Doar că de mult mai bună calitate.

Însă e şi mai şi! Nu numai că nu există genuri care să genereze doar producţii de doi lei, dar nici unele care să asigure valoarea. S-au scris şi s-au tipărit volume mediocre, submediocre sau inepte în orice gen şi în orice curent literar.

În paranteză fie spus, în muzică lucrurile sînt şi mai complicate, căci s-ar putea ridica la un moment dat problema dacă nu cumva o bucată scrisă într-o cheie minoră nu e mai puţin frecventabilă decît una compusă în cheie majoră...

El major şi ea minoră...

În fine, dacă există totuşi vreo subspecie literară minoră prin toate părţile ei, întrebarea firească ar fi cum ajunge biata, la majorat, să-şi cîştige toate drepturile cetăţeneşti? Şi, pe de altă parte, ce se-ntîmplă dacă vine de se-ntîlneşte un gen serios cu o literatură din asta, ne-nvăţată? Probabil păţesc ca-n Topîrceanu (poet minor şi el, pentru mulţi, *by the way):*

„Şi-ntr-o fină discordanţă / Cu priveliştea sonoră, / Merg aşa, cam la distanţă, / El major şi ea minoră...“

***Tudor Călin Zarojanu** este jurnalist.*

Top vînzări 2009 la Editura Polirom:

1. Nişte răspunsuri *de Mihaela Rădulescu – 40.000 de exemplare; 2.* Animalul inimii *de Herta Müller; 3.* Memorii *de Valeriu Anania; 4.* Povestiri mortale *de Mihai Găinuşă; 5.* Prin perdea *de Aurora Liiceanu.*

Radu Pavel GHEO

Literatură de mic consum

A vorbi despre literatură de consum în România mi se pare uşor exagerat. Noi nu avem literatură de consum în sensul consacrat al termenului, adică literatură scrisă pentru publicul larg şi al cărei scop să fie, în esenţă, unul comercial. Sau, dacă există aşa ceva, este o literatură de consum ratată, care nu îşi atinge ţinta, adică nu se prea consumă. Duse sînt vremurile cînd Pavel Coruţ făcea turnee prin ţară şi strîngea sute de oameni la fiecare întîlnire cu publicul, nesăţios să afle ce mai fac securiştii lui Zamolxe cu bubulii. Uitaţi sînt anii cînd sexul slab aştepta cu înfocare o nouă carte scrisă (sau semnată cu numele) de Sandra Brown. Nici autori de înaltă ţinută precum Andrei Pleşu sau Horia-Roman Patapievici, care, datorită paradoxalului suflet al cititorului român, se vindeau în tiraje de zeci de mii de exemplare (adică erau „comerciali"), nu mai sînt la fel de căutaţi ca odinioară.

Nu, noi nu prea avem literatură de consum. Avem televiziune de consum, avem tabloide de consum. Literatură nu. Doar volumele lui Dan Puric sînt vînate cu miile de cei dornici să li se dezvăluie tainele lumii, ale românismului, ale sufletului neamului sau ale ortodoxiei noastre milenare. Numai că, în realitate, şi aici şi-a vîrît audiovizualul coada: cititorul de Dan Puric caută de fapt produsul secundar al personajului media, al actorului care îl vrăjeşte la televizor cu limbajul corpului, cu gesturile, mimica şi retorica sa – de consum, desigur.

Ce-i drept, mai există şi traducerile. *Codul lui Da Vinci*, romanul lui Dan Brown. Sau seria „Harry Potter" a lui J.K. Rowling. Sau trilogia *Millennium* a lui Stieg Larsson. Dar toate acestea (ca şi Dan Puric) sînt mai degrabă accidente izolate decît cazuri exemplare ale unui fenomen general. La prima vedere, ele ne încadrează în normalitatea consumistă globală, deoarece toţi cei trei autori citaţi s-au bucurat de un succes colosal la public pe întreg întinsul planetei. În Statele Unite, ca şi în Germania. În Marea Britanie, ca şi în România.

Lucrurile nu stau însă deloc aşa. Pe piaţa românească există *autori* de succes, dar nu există *genuri literare* de succes comercial, încadrabile în categoria literaturii de consum. Nici scrierile science fiction, nici cele poliţiste (deşi au, desigur, publicul lor) nu devin best-seller-uri decît arareori, aşa că nu putem vorbi de un fenomen de masă, aşa cum se întîmplă pe marile pieţe de carte. Apoi, scriitorii de succes din România – atîţia cîţi sînt sau au fost – alcătuiesc un grup foarte eterogen. În vreme ce autorii traduşi, cum sînt Paulo Coelho, Dan Brown, Stieg Larsson ori J.K. Rowling, scriu proză ficţională, indiferent de genul în care se încadrează, autorii români de best-seller-uri – cu excepţia lui Mircea Cărtărescu – au în general succes cu scrieri non-ficţionale. Sînt eseişti, filozofi, teoreticieni ai artelor sau ai ştiinţei şi... Dan Puric.

În *Cinci feţe ale modernităţii*, Matei Călinescu face o distincţie tranşantă între arta autentică şi cea de consum: „Dacă arta adevărată conţine întotdeauna un element pînă la urmă ireductibil, un element constitutiv pentru ceea ce am putea numi «autonomie estetică», arta produsă pentru consumul imediat este, în mod limpede şi în întregime, *reductibilă* la cauze şi motive extrinsece" *(op.cit.*, Editura Univers, 1995, pp. 202-203). Numai că, revenind la identificarea ce se face în mod automat între literatura de succes şi cea de consum, e imposibil să-i consideri pe Andrei Pleşu ori Mircea Cărtărescu scriitori de consum în sensul de mai sus al termenului.

Şi atunci, ce fel de literatură de consum avem în România? *Avem* măcar aşa ceva? Fiindcă e evident că genurile asimilate în mod tradiţional literaturii de consum nu ceresc publicul autohton. Desigur, scrierile SF, romanele poliţiste, literatura de spionaj, thriller sau romance se vînd şi se citesc, dar nu ating tiraje de masă (aşa cum se întîmpla totuşi la începutul anilor '90), ci se menţin la un nivel mediu, similar cu cel al traducerilor din literatura „mare" sau chiar al autorilor de ficţiune autohtoni. Pare anormal, dar asta e situaţia: există scriitori români contemporani ale căror cărţi se vînd mai bine decît ale unor autori de SF străini şi multipremiaţi. Iar succesul unui volum ca *De ce iubim femeile* al lui Mircea Cărtărescu (care, orice s-ar spune, aparţine marii literaturi), raportat la tirajele medii din România, ar putea stîrni invidia unui Stephen King sau Paulo Coelho.

Vînzările de carte în România au scăzut cu 30-35% în anul 2009, comparativ cu 2008, din cauza crizei economice.
În România se publică anual între 8000 şi 10.000 de titluri de carte.
În 2009, peste jumătate dintre români (51%) nu au cumpărat cărţi, non-consumul de cărţi urcînd de la 45%, în 2008, la 51%.

Situaţia literaturii de consum în România e complexă şi ar merita un studiu sociologic detaliat. (Numai inexistenţa sau dispariţia genului poliţist în literatura autohtonă de după 1990 ar putea declanşa numeroase discuţii.) Eu aş avansa aici doar două concluzii parţiale şi întrucîtva antitetice, una mai măgulitoare şi alta mai critică. Prima ar fi aceea că publicul cititor din România, deşi unul restrîns, este mai instruit decît în alte părţi. Cei care au rămas fideli lecturii fac parte dintr-o pătură educată, ceea ce permite succesul unor volume cu valoare estetică certă. A doua porneşte de la o realitate banală: majoritatea autorilor români de mare succes au devenit cunoscuţi pe filieră mediatică, în special prin intermediul televiziunii, şi nu neapărat prin opera lor, ci prin asocierea cu diverse acţiuni civice sau politice. Asta nu diminuează cu nimic valoarea intrinsecă a operei lor, ci doar împiedică asocierea directă între valoarea respectivă şi larga audienţă de care se bucură acea operă.

Asta e paradoxul românesc: nu caracterul „consumist" sau „elitist" determină succesul unui autor sau al unei cărţi. Elementele extraestetice şi extraliterare joacă adesea un rol mult mai important decît produsul cultural propriu-zis. Succesele editoriale sînt evenimente greu de cuantificat şi imposibil de asimilat unor tendinţe generale, căci piaţa de carte este una foarte mică pentru o ţară cu douăzeci de milioane de locuitori. Pe o astfel de piaţă, unde lectura e (conform distincţiei făcute de Alexis de Tocqueville) mai degrabă aristocratică decît democratică, e greu să ai literatură de consum în lipsa unui public larg, care să o consume.

***Radu Pavel Gheo** este scriitor.*

PUBLICITATE

Grigore CARTIANU

În căutarea scrisului pierdut

Cunosc vreo zece compatrioţi care nu mai au nici un fel de dubiu: li s-ar cuveni neîntîrziat Premiul Nobel pentru literatură, dar forţe obscure complotează împotriva iminentului lor succes. Unii sînt convinşi că au deja operă nemuritoare, atîta doar că nu-i înţeleg contemporanii – nişte ignoranţi, se-nţelege. Alţii n-au apucat să scrie nimic, dar în tărtăcuţa lor mustesc idei geniale, niciodată scoase la iveală.

Nu sînt de neglijat anonimii legendari, pe care nemiloase conjuraţii planetare îi ţin departe de binemeritata recunoaştere internaţională. Ca să nu mai vorbim despre componenta politică din deciziile Academiei Suedeze... Vorba potcovarului de la mine din sat, cînd fi-su rata toate examenele care-i ieşeau în cale: „ehei, taică, dacă nu vrea să te treacă, nu te trece, poţi să fii tobă de carte!“. Aşa şi cu pretendenţii mei la Nobelul literar: „dacă nu vor suedejii să-ţi dea premiul, nu ţi-l dau şi gata, poţi să fiiăl mai tare de sub Soare!“. E drept că nu eşti, dar nici dacă ai fi...

Premiul Nobel pentru fotbal

Puţine popoare s-au bucurat mai mult decît noi, românii, din motive fotbalistice. Mulţimile scoase în stradă de Hagi, în 1994, n-au avut egal – procentual – nici măcar în ţara campioanei mondiale, Brazilia. Cu atît mai puţin în cea a finalistei, Italia, sau pe tărîmul semifinalistelor, Suedia şi Bulgaria. În Valahia se sărbătorea de parcă *noi* eram campioni mondiali, şi nu brazilienii.

Dacă ridicăm capul din colbul nostru mioritic, vom observa ceva ce nu ne va face plăcere: în 80 de ani de întrecere planetară, cam toată lumea a ajuns în semifinalele Campionatului Mondial de fotbal, numai noi nu. Ungurii, cehoslovacii, polonezii, bulgarii, turcii, sovieticii (şi apoi ucrainenii), iugoslavii (şi apoi croaţii) – cu toţii s-au furişat pînă-n semifinale, iar unii au jucat chiar finala. Mergînd mai spre vest, pe listă se înscriu nemţii, austriecii, elveţienii, italienii, francezii, belgienii, olandezii, suedezii, englezii, spaniolii, portughezii... Alţii – danezii şi grecii – au cîştigat Campionatul European. Noi – nimic!

Şi atunci, ce sărbătoream, de fapt, în vara anului 1994?! Nu cumva o himeră, o părere, o iluzie? Nu cumva noi eram campioni mondiali ai propriilor fantasme? Nu cumva ni se cuvenea Premiul Nobel pentru fotbal, dar „dacă nu vor ăia să ni-l dea, nu ni-l dau şi gata?!“

Să dăm lovitura!

Sindromul este acelaşi de la potcovar la literat, cu un popas în careul de şaişpe metri: „sîntem buni, dar nu ne vede nimeni“. Şi atunci mai bem o cinzeacă şi zicem „futu-le muma-n cur de escroci“, aşteptînd vremuri mai bune şi poate un miracol: să se nască un Hagi de zece ori mai bun decît Maradona, un Mitică mai tare decît Hemingway, Garcia Marquez, Rushdie şi Pamuk la un loc, un potcovar care să preschimbe tinichele ruginite în potcoave de aur şi să le bată în copitele tuturor mîrţoagelor...

Aur am spus? OK: senzaţia e că noi, românii, alergăm ca disperaţii după medalii de aur, fără să ne pese că mai există şi argint, şi bronz. Nu vrem să cîştigăm, ci „să dăm lovitura“. Nu urmărim să-i convingem pe sceptici prin performanţele noastre, ci „să le închidem gura“. Nu ne interesează diversele premii literare acordate de-a lungul şi de-a latul planetei, ci vrem neapărat Premiul Nobel. E ca şi cum am vrea să construim case pornind de la acoperiş. Nu avem răbdare – şi nici nu ne interesează – să facem fundaţie, ziduri trainice, structură de rezistenţă, tencuială etc. Sărim direct la acoperiş, iar, dacă e posibil, îi mai punem şi cocoşei de tablă. Cîţi cocoşei? În orice caz, mai mulţi decît are vecinul, să crape inima-n el de ciudă!

Aşa se întîmplă cînd, de fapt, nu construim, ci plătim poliţe. Pesemne că totul pleacă din sedimentarea unor frustrări istorice, intrate în structura noastră genetică. Şi de-ar fi atît, tot am mai scoate-o la capăt. Necazul e că sindromul frustrării se combină letal cu cel al neterminării. Nu doar că trecem direct la acoperiş, fără fundaţie şi ziduri temeinice, dar nici acoperişul nu-l ducem la bun sfîrşit. Mereu rămîne o gaură prin care ploaia va cădea mereu în casa noastră...

Cartea lui Grigore Cartianu Sfîrşitul Ceauşeştilor. Să mori împuşcat ca un animal sălbatic *a fost best-seller-ul Salonului de Carte Bookfest de anul acesta. Volumul reconstituie drama sfîrşitului dictatorilor Nicolae şi Elena Ceauşescu şi pune cap la cap întregul scenariu care a schimbat România după 45 de ani de comunism. Pe locul doi în topul vînzărilor la Bookfest a fost* Codul lui Oreste.

Ne lipseşte opera

Cu fotbalul n-am ajuns niciodată în careul de aşi al lumii. Dar literatura? Să fim serioşi: dacă excludem diaspora (Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Herta Müller etc.), constatăm că în ţară ne-am tot furat căciula. Marin Preda – OK, dar nu e un Ismail Kadare. Pe Preda îl citim noi, românii, pe Kadare îl citeşte jumătate de planetă.

Dacă un albanez a reuşit, de ce n-au reuşit românii? De ce literatura mondială ne ţine la uşă, cu opincile în mînă? Probabil, tocmai pentru că ne încăpăţînăm să umblăm în opinci, convinşi că sîntem originali. De fapt, sîntem provinciali. Mergem cu loboda în traistă şi vrem să facem furori printre cîrciumarii de pe Champs-Elysées...

Ce ne lipseşte, de fapt? Cei mai mulţi vor spune: marketingul... traducerile... tradiţia... influenţa... E un fel de a găsi explicaţii în altă parte decît în bătătura ta. De fapt, ne lipseşte esenţialul: opera. Nu avem operă. Daţi-mi numele unui personaj memorabil produs de literatura română de la Petrini încoace, adică de vreo trei decenii! Nu-l veţi găsi. Asta nu înseamnă că între timp nu au apărut scriitori buni. Atîta doar că ei au continuat să fie provinciali.

După gusturile mele, un mare scriitor este acela care, prin scrisul său, se impune şi pe alte pieţe decît pe cea a ţării sale. Marii scriitori nu sînt naţionali, ci universali. Ei sînt traduşi, tipăriţi şi citiţi nu în două mii de exemplare, graţie unor instituţii de stat sau unor aranjamente culturale, ci în zeci şi sute de mii de exemplare, prin evoluţia firească a mecanismelor pieţei. Marii scriitori nu sînt publicaţi de edituri obscure ori subvenţionate, ci de marile case de editură ale lumii. Mă tem că nici un trăitor în România actuală nu se încadrează în această matrice.

Pe cînd explozia?

Şi totuşi, sînt sigur că literatura română va produce surprize plăcute în următoarele decenii. Un popor care numără 20 de milioane de suflete are, statistic, suficiente talente în stare pură. Totul e să le descoperi şi să le pui în valoare. Pînă acum, nimeni nu s-a ocupat de asta. Am temeiuri să cred că ignoranţa managerială se apropie de sfîrşit.

Primul pas l-a făcut cinematografia. Blocaţi multă vreme de dinozaurii care-şi trăgeau seva din filmografia ceauşistă, tinerii regizori au făcut o breşă în sistem şi au început să aibă acces la fonduri. Din acel moment, nimeni nu i-a mai putut opri. Premiile internaţionale au început să curgă, iar cinematografia românească se mîndreşte acum cu o generaţie de excepţie. Şi de mare viitor.

Acelaşi model va pune în mişcare şi literatura, cu precizarea că e nevoie de mai puţini bani. Un regizor, ca să facă un film, are nevoie de bugete de sute de mii sau chiar de milioane de euro. Unui scriitor îi trebuie un venit modest, un computer şi multă linişte. Nu-i va fi prea greu să le obţină.

Eu, unul, aş paria pe această industrie, a cărei „piaţă de desfacere“ nu e România, ci planeta. Important e ca totul să fie făcut profesionist, pe proiecte bine conturate. Esenţială este viziunea. Înainte de a te hotărî *cum scrii,* trebuie să te decizi *despre ce scrii*. Răspunsul se află la public. Ce vrea el? Ce se citeşte cu succes, simultan, în România, Franţa, Germania, Italia, Spania, Marea Britanie, SUA? Cu ce fel de literatură reuşesc să se impună pe piaţa occidentală scriitori turci, albanezi, ruşi, arabi, persani, chinezi, africani, australieni, japonezi sau latino-americani?

Dacă alţii pot, înseamnă că şi noi putem. Cu condiţia să nu mai visăm la Premiul Nobel, ci să scriem temeinic, mult şi bine. Să ne gîndim la public, nu la fantasme de scriitori frustraţi. Ar fi timpul să preţuim şi argintul, şi bronzul, renunţînd să tot aşteptăm, cu privirea pierdută-n zare, apariţia peştişorului de aur.

E timpul ca scriitorii români, ştiuţi sau neştiuţi, să-şi abandoneze propriile iluzii şi să se apuce de treabă. Au pierdut deja prea mult timp. Iar marea literatură încă îi aşteaptă.

***Grigore Cartianu** este redactor-şef la ziarul* Adevărul *şi scriitor.*

Literatură fără referinţe

Lipsa de interes a scriitorilor este o posibilă explicaţie a faptului că pe piaţa românească există puţine cărţi autohtone care să aparţină unor subgenuri literare. Cred că ea îşi are rădăcinile în absenţa, la noi, a unei tradiţii a subgenurilor respective, care le-ar putea conferi un statut cultural distinct şi... autoritate. Referirile la realizările, atîtea cîte sînt ele, ale acestor subgenuri lipsesc din mai toate istoriile literare importante şi, doar timid, încep să apară necesare studii culturale/critice de gen (ultimul număr al *României literare* semnalează scrierea unei teze de doctorat despre fantasy-ul românesc, semnată de Cătălin Sturza). Am citit, de exemplu, destule mărturii ale unor scriitori care nu se mîndreau foarte tare cu propriile cărţi pentru copii: nu *aşa* doreau să fie ţinuţi minte...

Dar, e uşor să scrii *aşa?* Toate aceste subgenuri sînt asociate, mai mult sau mai puţin, deopotrivă de către scriitori şi editori, cu *reţetele,* ca şi cum realizarea lor estetică ar fi secundară. În ce priveşte literatura pentru copii, mă îndoiesc că lucrurile stau aşa. Poţi să scrii poezii pentru copii, dar, în absenţa valorii estetice, ele sînt doar versificaţii care sprijină însuşirea limbii materne. Există cîteva cărţi ale unor scriitori români contemporani care au făcut o haltă în literatura pentru copii şi care, cot la cot cu un talentat ilustrator al textului, cred că au reuşit. Însă o ilustraţie bună nu face o carte bună, face doar un obiect frumos.

Roxana DIN,
director editorial
la Editura Paralela 45

George ARION

Atac în bibliotecă

o pledoarie pentru romanul poliţist

Încă de acum multe decenii, Camil Petrescu vitupera enervat de succesul fulminant al lui Edgar Wallace: „Romanul poliţist nu e o carte imorală, ci doar o carte crîncen proastă. Nu are în favoarea lui nici o circumstanţă uşurătoare. Trăieşte speculînd logica anemică a cititorului său şi mediocritatea imaginaţiei lui".

Nici Alexandru Philippide (pe care l-am adorat şi căruia i-am consacrat, în tinereţe, o carte) n-a fost mai indulgent în aprecieri: „nu serveşte decît la astuparea ceasurilor de plictiseală". Asta nu l-a împiedicat ca, în nuvelele lui – *Floarea din prăpastie* şi *Îmbrăţişarea mortului* –, să facă apel la mijloace din panoplia literaturii de suspans.

Astfel de „consideraţii confortabile", datorate unor literaţi eminenţi, au descurajat, cu siguranţă, afirmarea policier-ului românesc.

În tabăra adversă, Mircea Eliade şi Paul Zarifopol susţineau cu fervoare altceva. Ultimul se exprima tranşant: „...acest gen, prin energia sa dramatică, este în adevăr salvator pentru omenire, căreia i se serveşte în doze de piaţă literatură moluscoasă, sub pretext de profunzime psihologică".

Evident, disputele, mai mult sau mai puţin cordiale, se purtau în legătură cu traducerile din opera autorilor străini, producţia autohtonă de acest fel fiind cvasiinexistentă.

După Al Doilea Război Mondial, opinii „pro" sau „contra" s-au exprimat sporadic, în contextul „noului climat literar", partizanii şi detractorii genului purtînd un „război rece", din umbră. Şi totuşi, paradoxal, numărul scriitorilor autohtoni care îl ilustrau a crescut, cele mai multe dintre „creaţiile" lor neavînd, din păcate, nici o valoare, fiind elaborate „la comandă". Iar multă vreme, în special pînă la apariţia colecţiei „Enigma", de la Editura Univers, nici nu prea se ştia ce se petrece pe alte meridiane.

M-aş fi aşteptat ca, după 1990, să urmeze un reviriment al romanului cu suspans (poliţist sau de spionaj). El s-a lăsat cam mult timp aşteptat, aşa cum s-a întîmplat, în România, cu înnoirile din oricare alt domeniu. De aceea, în mai multe rînduri – în presă, la radio şi televiziune – am încercat să descifrez cauzele acestei letargii. Îmi permit să reiau, cu mici modificări, cîteva dintre aserţiunile mele, consemnate într-un dialog cu distinsul cărturar Ovidiu Pecican, interviu publicat în revista *Mişcarea literară*.

Prea puţini pe scena crimei

Pe mapamond se produce o expansiune fără precedent a literaturii *mistery &thriller*. Cărţile autorilor care cultivă acest gen sînt editate în zeci de milioane de exemplare, ceea ce le aduce beneficii de vis. Lucrările lor sînt comentate de către persoane avizate, în publicaţii de mare tiraj, şi ecranizate imediat. Editurile profită de încasările fabuloase şi susţin publicarea unor lucrări mai puţin vandabile. La noi, însă, pot fi număraţi pe degete cei care se încumetă să se aventureze pe teritoriul unde se înfruntă criminalişti şi ucigaşi. Cine îi prezintă? După ştiinţa mea, singura rubrică de semnalare pe larg a acestor apariţii editoriale – „Scena crimei" – îmi aparţine şi, de patru ani, este găzduită, duminica, de către *Jurnalul naţional*.

De ce, oare, această sfială? Lipsa unei tradiţii? Posibil. Într-una dintre singularele încercări de sinteză consacrate fenomenului, *Literatura şi fascinaţia aventurii*, Horia Matei remarca puţinătatea exemplelor de scriitori români care s-au dedicat acestui gen. Şi mai puţini sînt cei care au obţinut rezultate notabile. Atunci, să fie de vină inundarea pieţei cu multe traduceri? În opinia mea, ele ar trebui să contribuie la declanşarea unui spirit de emulaţie şi nu a unei inhibiţii. Absenţa unor scriitori profesionişti? Dar mulţi dintre autorii străini au fost, la început, ziarişti, poliţişti, agenţi secreţi, pînă cînd au izbutit să se întreţină numai din scris.

În ţara noastră, autorul de romane poliţiste are un statut ambiguu, mai mult de „tolerat". El nu inspiră încredere criticului literar, deoarece acesta desconsideră genul, din cauza unei pregătiri superficiale în domeniu. În cel mai bun caz, reperele lui sînt Agatha Christie, Conan Doyle, eventual Hammett, Chase şi Chandler, deşi, în ultimele decenii, romanul poliţist a cunoscut metamorfoze spectaculoase. (Fac o paranteză: eu sînt o excepţie, am fost un răsfăţat al criticii literare, la debutul meu s-a exclamat „Avem un Chandler!", s-a scris mult despre mine, unele cărţi mi-au fost încununate cu Premiul Uniunii Scriitorilor – în 1985 şi 1995; altele au fost adaptate pentru marele ecran sau au devenit seriale TV.)

Romanele „miliţiste" şi despre ce învaţă şcolarul francez

Autorului român de romane poliţiste nu-i acordă credit nici cititorul. Înainte de '90 au apărut puţine romane poliţiste cu subiect autohton – doar trăiam într-o ţară unde se nega existenţa fărădelegii. Acele romane „miliţiste" – termenul îi aparţine Danei Dumitriu –, scrise deseori fără har, au provocat o stagnare a acestui tip de literatură şi în climatul de libertate instaurat după doborîrea dictaturii. Ca urmare, nici editorul nu are încredere într-o realizare românească şi rarele apariţii datorate condeierilor români nu se bucură de o promovare corespunzătoare, indiferent de valoarea lor. Ar mai putea fi o cauză, dintre multele posibile: publicul nu crede în justiţia română, aşa că este greu să-i propui ca erou un justiţiar verosimil, din moment ce toată lumea a aflat despre numeroase cazuri de poliţişti, procurori, judecători certaţi ei înşişi cu legea. Iar poliţistul de azi se deosebeşte prea puţin de miliţianul de ieri.

V-ar plăcea să fiţi şcolar în Franţa? Mie, da. Pentru că, printre altele, la ora de literatură, mi s-ar pune pe bancă o carte poliţistă şi ar trebui să răspund la un set de întrebări incitante. Cum e prima copertă? Are ilustraţia legătură cu titlul? Ce elemente evocă relaţia cu genul căruia îi aparţine romanul? Coperta a patra aduce un plus de atractivitate şi de mister? Dar ce se constată în privinţa conţinutului? Cine este povestitorul – autorul omniscient, protagonistul, un apropiat al acestuia? De ce unul sau altul? În ce mod ne este adusă la cunoştinţă enigma? Cum e condusă ancheta? La soluţie cum se ajunge?

Pare o joacă într-o recreaţie, dar iată cum se poate străbate, în mod inteligent, instructiv, ispititor, nostim, labirintul unor ficţiuni de tip special, şi se poate deschide apetitul de a le citi. Să vă spun cum sînt prezentate ele în manualele românilor? Ştiţi şi singuri – nu li se acordă nici o atenţie.

Cum nu mai am nici o şansă să devin elev francez, m-am visat, cu pipa în mînă, în mijlocul unor studenţi de la o facultate din România, încercînd să descifrăm împreună universul fascinant al crimei reflectate în literatură. Întocmai ca în majoritatea celorlalte ţări, unde romanul *noir, giallo, polar, hard boiled* sau cum i s-o mai fi spunînd nu e socotit maculatură, paraliteratură, creaţie mediocră, subalternă, surogat. Iar numărul lucrărilor care analizează cu seriozitate genul este copleşitor şi se datorează unor critici şi istorici literari cu o reputaţie consolidată. Am încercat să număr titlurile din bibliografia remarcabilului studiu al Danielei Zeca, *Melonul domnului comisar*. M-am lăsat păgubaş cînd am ajuns la cifra 100.

Lista lui George Arion

Pur şi simplu, a fost o vreme cînd mă simţeam singur, mai ales după ce şi Rodica Ojog-Braşoveanu trecuse în lumea umbrelor. De fapt, şi mai înainte mă simţisem stingher. Nu mă regăseam în cărţile unor „confraţi", care lăudau prestaţiile miliţienilor.

Cîteva dintre romanele poliţiste ale lui George Arion: Atac în bibliotecă *(1983),* Trucaj *(1986),* Nesfîrşita zi de ieri *(1997, reeditată sub titlul* Şah la rege *în 2008),* Cameleonul *(2001),* Anchetele unui detectiv singur *(2003),* Crime sofisticate *(2009). George Arion a cîştigat de trei ori Premiul Uniunii Scriitorilor (1985, 1995, 1999).*

Însă lamentaţiile mele de odinioară nu-şi mai au rostul acum. Astăzi pot să înşir multe nume de autori români de policier-uri, care nu s-ar face de rîs dacă ar fi traduşi într-o limbă de circulaţie universală.

Vă ofer o listă – lista lui George Arion. Reţineţi, vă rog, numele acestor scriitori. Aţi auzit şi veţi mai auzi, cu siguranţă, de ei: Stelian Ţurlea, Adrian Onciu, Eugen Ovidiu Chirovici. Lor li se adaugă cei promovaţi de *Crime Scene Publishing,* un imprint *Flacăra* şi *Tritonic* (directori Alexandru Arion şi Bogdan Hrib): Oana Stoica-Mujea, Ivona Boitan, Emil Simionescu, Alex. Mihalcea, VT Morogan, Monica Ramirez, Bogdan Hrib, Bogdan Teodorescu. Cărţile acestora apar în mii de exemplare, însoţind revista *Flacăra*. M-aş trece şi pe mine, iliescian, pe listă.

De-acum, putem afirma cu îndreptăţire că s-au pus bazele unei şcoli româneşti a romanului poliţist. Apariţia ei contrazice spusele şocante ale lui Al. Philippide: „pricina (lipsei de apetit a literaţilor de la noi pentru romanul poliţist, n.a.) va trebui căutată într-o inaptitudine a firii naţionale pentru asemenea producţii literare". Bunul poet se înşela, sîntem înzestraţi şi pentru a descifra, în cărţi, enigma unui asasinat terifiant sau a unui *hold-up* ingenios. De aceea s-a şi constituit, anul acesta, *Romanian Crime Writers Club* – prima asociaţie a autorilor de romane poliţiste din România. Scriitori din generaţii diferite, cu stiluri diferite, cu viziuni diferite asupra lumii. Îi apropie dragostea de *thriller&mystery* şi o bună cunoaştere a acestui fenomen. Întîmplările din romanele poliţiste româneşti se desfăşoară în ţară, în saloane simandicoase sau în cartiere rău famate, dar şi în Grecia, Suedia, Belgia, Olanda, Rusia, Turcia, SUA etc. Decorul e descris în deplină cunoştinţă de cauză. Subiectele sînt şi ele diverse – de la urmărirea unui ucigaş în serie pînă la dezvăluirea iţelor unui complot de talie internaţională. Personajele sînt poliţişti, jurnalişti care devin anchetatori fără voie, agenţi speciali, justiţiari de conjunctură. Nimic nou sub soare, dar fiecare posedă un timbru personal. Unii sînt gravi, alţii preferă o relatare mai jucăuşă, cu ironie şi umor.

O confesiune

La final, simt nevoia unei confesiuni. Am scris, în 1983, primul meu roman poliţist, *Atac în bibliotecă,* şi ca să mă joc, însă şi dintr-un spirit de frondă. Nu mă recunoşteam în literatura poliţistă pe care o găseam în librării şi am dat un „atac" nu numai la insipidele cărţi cu miliţieni, dar, în general, la toată literatura cu false pretenţii de gravitate şi profunzime, la „literatura moluscoasă". Eroul meu, simpaticul jurnalist Andrei Mladin, a fost imediat îndrăgit de către tinerii din vremea aceea. Era el însuşi un june obişnuit, care se împotrivea cu umor la necazurile abătute aupra sa. M-au înrîurit Chandler, Hammett, Chase, Cheney. Are dreptate Northrop Frye – „dorinţa unui scriitor de a scrie nu poate decurge decît dintr-o experienţă a literaturii". Care, evident, nu se rezumă numai la lectura de cărţi poliţiste. Spre uimirea multora, autorii de *thriller &mystery* au lecturi mai bogate decît se crede. Şi dau dovadă de multă rigoare şi profesionalism la masa de lucru, documentîndu-se temeinic pentru subiectele abordate. Fiindcă, după cum remarcă Mircea Mihăieş în minunata sa carte, *Metafizica detectivului Marlowe,* „amatorismul, improvizaţia, încercarea de a înşela cititorul sînt fatale". În orice caz, dacă proza poliţistă care mi-ar fi căzut sub ochi ar fi însemnat doar scrieri de tipul Conan-Doyle sau Agatha Christie, n-aş fi aşternut nici un rînd pe hîrtie.

George Arion *este jurnalist, poet, prozator şi autor de romane poliţiste.*

Alina MIRON

Luxul de a scrie cărți pentru copii

A desea, colegii din presă îmi spun că autori de cărţi de poveşti nu prea există în România. Ei, ba există, cum să nu existe? Toţi oamenii care au condei mai fac şi asta din cînd în cînd. Adică, scriu poveşti. Sîntem mulţi, fără nici un dubiu. Dar sîntem o subspecie aparte, cu o durată scurtă de viaţă: publicăm poveşti un an, doi, ca şi cum am lua o gură de aer, şi apoi „sărim“ iar la alte genuri, care ne aduc mai multe satisfacţii.

Statutul de autor de cărţi pentru copii în România este unul ingrat. Cei mai mulţi colegi de breaslă oricum nu te consideră scriitor adevărat, iar majoritatea oamenilor (chiar şi cei care nu au nici o legătură cu scriitura, ci doar au compus în adolescenţă nişte poezii de dragoste) ştie cu siguranţă că „ar putea face şi ei asta dacă ar vrea“. Să scrie? Desigur, e perfect adevărat. Să scrie corect? Ceva cu cap şi coadă? Să ştie cui se adresează? Să publice? Să îşi facă timp ca să meargă la lansări, să-şi promoveze cărţile, să se autopromoveze, să depună eforturi sociale în toate direcţiile şi să îşi ceară drepturile de autor singuri?... Ah, deja se complică lucrurile. Păi, nu e vorba doar despre nişte amărîte de poveşti?

„Şi se cîştigă bine?“, mă întreabă uneori cîte unul care simte că genul e uşor de abordat pentru el. Încerc, atunci, să îi explic: scrisul e ca orice altă afacere. Nu e de ajuns doar să scrii pentru a fi scriitor. Şi nu e de ajuns să trînteşti din pix o poveste ca să şi devii cineva. Chiar dacă abordezi un gen literar aparent simplu. Ai imagine, charismă, forţă să te promovezi singur? Bani, haine frumoase, timp de pierdut? Abia după ce depui efort şi investeşti, vei cîştiga ceva mai bine. Ca în orice afacere. Editurile, şi nu doar în România, nu sînt case de ajutor social. Nu intri acolo cu hîrtiuţele pe care ai notat povestea spusă copilului tău cu o seară înainte, ca să ieşi din clădire triumfător, gata publicat şi eventual cu o armată de profesionişti după tine, care să te machieze, să te promoveze, să te laude la televizor şi în ziare şi să te ducă prin şcoli, ca să te arate ca pe un scriitor de poveşti ce eşti tu.

Pe mulţi îi sperie genul ăsta de discurs, însă, de fapt, sînt doar realistă. Pînă şi eu am renunţat de vreun an: nu-mi mai permit luxul de a scrie cărţi pentru copii. Am făcut-o de plăcere şi îmi ador cărţile, dar nu m-am gîndit nici o clipă la celebritate sau la banii pe care ar fi trebuit să îi cîştig. Şi bine am făcut. Pentru că cele mai valoroase lucruri cu care am rămas au fost dragostea copiilor, aprecierea părinţilor şi două premii.

Din seria „Poveştile Alinei“ publicate la editura Corint Junior fac parte: Un căţel cu vise... mov!, Tică, motanul fără frică, Şori-Tuc şi Şori-Puc *şi* Casa furnicuţelor.
Alina Miron a declarat pentru revista Avantaje *că a ales să scrie cărţi pentru copii „renunţînd la alte vise de scriitor, tocmai pentru a uita de lucrurile urîte care o înconjurau şi pentru a evada, imaginîndu-şi că se joacă.“*

Zîna Norilor şi girafa Nadiei

Spuneam că sînt mulţi scriitori români de poveşti, dar nu îi voi înşira aici. Îi veţi găsi în librării, dacă vă veţi opri ceva mai mult la zona de carte pentru copii. O să vă spun doar ce mi-a plăcut mie în ultimul an. Mi-a plăcut „Zîna Norilor“. E vorba de Andreea Mihaela Stan (n-o cunosc personal), care şi-a lansat o carte foarte frumoasă. Am citit-o cînd am fost în vizită la fetiţa unei prietene. „Zîna Norilor“ a ştiut să le ofere copiilor, pe lîngă carte şi jocuri, baghete magice, lansări în tot felul de spaţii, multă promovare, apariţii la TV. Evident, cartea e frumoasă, dar fără promovare, inclusiv pe Facebook, nu ştiu dacă aş fi auzit de ea.

Mi-a mai plăcut o tînără jurnalistă (ea zice că nu e jurnalistă, probabil cum zic eu că nu mai scriu poveşti), care a abordat o altă cale: publicarea online. Am dat peste ea din întîmplare, mi-a plăcut cum scrisese un articol pe hotcity şi i-am căutat blogul. Scrie şi mai şi desenează. Şi mai şi face animaţie din desenele ei. E la început, dar mie una mi se pare că are talent. Vă recomand, măcar ca experiment, s-o vizitaţi pe www.batcampii.ro/girafa-nadiei/

În cazul Nadiei, iată că aparentul anonimat al Internetului şi al blogurilor nu mai e chiar un anonimat. Şi îmi place ideea publicării pe bloguri. Cititorii cei mai mici sînt, de fapt, mult mai „conectaţi“. Ca autor, ei ar putea să te cunoască mai bine pe această cale. Şi, în fine, de ce să stai după alţii să te publice, cînd te poţi publica singur? Salvezi şi pădurea, sau poate te descoperă şi vreun vînător de talente...

Datorită Andreei Stan şi Nadiei mi-am schimbat viziunea legată de autorii români de poveşti şi poezii pentru copii. Cînd am intrat eu în lumea asta, cu patru ani în urmă, pentru Corint Junior a fost chiar o îndrăzneală să publice un scriitor român, în condiţii grafice cu adevărat bune. Editura a făcut practic o deschidere spre o mai bună calitate a cărţilor de poveşti să le zic aşa „autohtone“.

Edrept, mai avem ceva drum pînă la standardele altor ţări. Am văzut cînd am fost la Tîrgul de Carte pentru copii de la Bologna, în 2008, invitată de Ministerul Culturii: sîntem mult în urmă. Dar creştem încet. E tot ce se poate face acum, mai ales în condiţiile economice de la noi şi cu mentalităţile noastre.

***Alina Miron** este jurnalistă şi autoare de cărţi pentru copii.*

Michael HAULICĂ

Metoda Columb inversată

O să consider „mica literatură“ un nume de alint şi de mîndrie totodată. Oricum, şi Bucureştii se mîndreau odată cu numele „micul Paris“.

Cineva spunea, şi cred că pe bună dreptate, că scriitorul român nu se poate abţine să fie genial. Sună bine trebuşoara asta, numai că, de obicei (şi mai ales la noi), geniile au parte de o largă recunoaştere internaţională (nu?) de-abia după... confirmarea trecerii dintre cei vii. Şi atunci? Ce-i rămîne autorului român?

Cred că, în general, îi rămîne văicăreala. Că în România nu se poate trăi din scris. Că în România nici măcar nu poţi publica o carte dacă nu plăteşti, dacă nu ai pile sau dacă nu ai o editură proprie. De-astea cu NU, că e mai uşor să NU, decît să DA.

În mare, toate proverbele, zicătorile, ghicitorile şi cimiliturile, giumbuşlucurile, glumiţele astea sînt adevărate şi cînd vorbim despre *fantasy & science fiction*. Pentru că scriitorii noştri de F&SF tot români sînt şi ei, dacă nu cumva sînt născuţi mai cu Internetul la căpătîi şi limba română este a doua limbă (uneori învăţată doar citit/vorbit, mai puţin scris), caz în care nici că-i interesează publicarea în Românica noastră care, nu-i aşa?, nu plăteşte la nivel profesionist (măcar cinci cenţi pe cuvînt) etc.

Scriitorii români de F&SF poate că nu visează la Nobel (fiind ei mai realişti şi văzînd că nici alţi scriitori de F&SF din lume nu prea au ajuns în căciula de unde se extrage numele viitorului deţinător de coroane suedeze), dar, cu siguranţă, au şi ei zeii lor. Iar aceştia se cheamă Hugo (premiile fanilor la convenţia mondială de SF), Nebula (premiile acordate de Asociaţia Scriitorilor de Science Fiction şi Fantasy din America), World Fantasy (premii acordate de un juriu cu ocazia convenţiei mondiale de fantasy) etc., că doar premiile majore din domeniu (SF, F, plus H de la Horror) sînt vreo zece. Un premiu de acest nivel nu înseamnă un cec gras, dar înseamnă totuşi creşterea bruscă a vînzărilor (pe piaţa anglo-saxonă, desigur) şi creşterea interesului editurilor din toată lumea pentru autorul premiat. Ceea ce, pînă la urmă, tot în bani se numără. Şi în faimă, sigur că da, faima fără de care nu se poate...

Volume publicate de Michael Haulică: Madia Mangalena *(1999),* Despre singurătate şi îngeri *(2001),* Aşteptînd-o pe Sara *(2005),* AtelierKult: povestiri fantastice *(2005),* Nu sînt guru *(2007).*
Mai multe despre el, despre science-fiction-ul românesc şi nu numai puteţi citi pe michaelhaulica.wordpress.com.

Deocamdată doar doi autori români au ajuns prin preajma unui premiu mare, adică Hugo, atunci cînd cîteva publicaţii sau asociaţii au pronunţat numele lor cînd a venit vorba de întocmirea listelor cu nominalizări. Însă nici Lucian Merişca, în 2008 (după ce a avut o povestire în antologia *The SFWA European Hall of Fame*, editată de James & Kathryn Morrow), nici Costi Gurgu, în acest an (după ce a avut în 2009 o povestire în antologia *Ages of Wonder*, editată de Julie E. Czerneda şi Rob St. Martin), n-au ajuns pînă acolo.

De publicat pe-afară, prin forţe proprii, cu mai mult sau mai puţin succes, au mai făcut-o şi alţii; mai ales pe la începutul anilor 2000 a fost o perioadă în care Ovidiu Bufnilă şi alţi cîţiva şi-au încercat norocul trimiţînd povestiri diverselor reviste, site-uri etc.

Au reuşit însă să dea lovitura pe piaţa anglo-saxonă autori ruşi, polonezi şi, în general, autori din estul Europei care au publicat în Rusia. De ce? Pentru că acolo se poate ajunge la tiraje de 1 milion de exemplare, ceea ce oricînd este interesant pentru un editor occidental. Iată, deci, metoda Columb inversată: pentru a ajunge în vest, ar trebui s-o luăm spre răsărit.

În România sînt cîteva edituri care au făcut şi ele ceva pentru promovarea SF-ului românesc în lume: Nemira – cu vestitele-i antologii bilingve din 1994, 1995 şi 1996 (plimbate pe la convenţiile europene şi mondiale de SF), Sedona – cu antologia *Twelve* din 1995. Cea mai nouă antologie destinată exportului este *Millennium Est, cinq histoires fantastiques* (Millennium Press, 2007), care a fost prezentată la convenţia franceză Utopiales, de la Nantes.

Pe piaţa românească de carte, situaţia e ceva mai roz, deşi un roz mai pal, aşa... ca să nu bată la ochi. Cele cîteva edituri care publică literatură F&SF sînt, în general, aservite duşmanului, adică dedicate trup şi suflet traducerilor aducătoare de profit. Dintre acestea, puţine au în plan (şi, din cîte ştiu, una singură şi în program, Millennium Press) publicarea de autori români. În ultimii ani au fost publicaţi autori români mai vechi sau mai noi la Millennium Press, Tritonic, Vremea şi cîteva accidente întîmplate pe la Cartea Românească, Curtea Veche, Paralela 45, Eminescu, Humanitas...

Aşa că eu aş zice că nu, editurile româneşti nu au în programul lor publicarea de volume F&SF ale autorilor români. De ce? Pentru că editurile româneşti se ocupă cu marea literatură, nu cu mica literatură sau, mai des spus, cu literatura, nu cu SF-urile (atunci cînd cărţile SF sînt bune, ele nu mai sînt SF, sînt literatură, da?).

Drama, dacă putem s-o numim aşa, apare atunci cînd un număr de autori sînt ţinuţi la distanţă de „marea literatură“ pentru că sînt autori de SF, iar pe de altă parte sînt ţinuţi la distanţă de „mica literatură“ pentru că sînt prea „literaţi“. Că există şi aşa ceva. Şi din această dilemă chiar nu putem ieşi.

***Michael Haulică** este redactor de carte şi scriitor de science-fiction.*

Inflația de impostori virusează literatura

un dialog cu Radu PARASCHIVESCU, scriitor

Cei mai mulți dintre scriitorii români contemporani au ambiția și vor să scrie „marea literatură", în timp ce puțini sînt cei care se orientează spre subgenuri literare. Credeți că este simptomatic pentru literatura de după '90, se poate vorbi despre un fenomen?

Bănuiala mea este că unii scriitori scriu, poate fără să-și dea seama, cu gîndul la premii. Insist, o fac fără să conștientizeze fenomenul. Li se pare că forma asta de validare e preferabilă omologării prin public (reeditări, prelungiri de tiraj, preluări de fragmente pe Internet etc.). Or, premiile răsplătesc de obicei cărți așa-zis serioase, cu teme grave, și nu ceea ce, în judecățile și prejudecățile noastre, trece drept frivol sau secundar – un thriller sau o parodie. Există în România premii pentru carte polițistă sau carte comică? Eu, unul, nu știu să existe. Asta arată că nici instanțele critice nu mizează pe un asemenea tip de literatură. Le plac tot cărțile „înalte", fiindcă în felul acesta se iluzionează cu sporirea propriului nivel de exigență. (Sînt foarte rari criticii dispuși să facă rabat de la respectabilitate.) Și mai e ceva. Anumitor scriitori li se pare indecent să considere scrisul o meserie. Preferă să dea impresia unor exaltați în căutarea inspirației divine, a unor inși mistuiți, chipurile, de un foc lăuntric, a unor vulcani creatori care nu-și mai pot controla magma. Cred că lucrurile nu sînt atît de dramatice. În funcție de cine folosește formula, „marea literatură" poate fi de fapt un ifos prelung, un alint și pînă la urmă o sintagmă snoabă, pe care, din păcate, o cultivă destui.

În același timp există în aceste cercuri și un soi de dispreț față de literatura minoră și de cartea de consum...

Aici intrăm deja în altă fază: amestecarea criteriilor și imprecizia termenilor. Întîi și-ntîi, ce înțelegem prin carte de consum? O carte vîndută în tiraje mari? O carte cu priză la public? Atunci *Jurnalul de la Păltiniș*, apărut pentru prima dată în anii '80, e o carte de consum. Țin minte că s-au tras tiraje după tiraje și că volumul ajunsese să se vîndă pe sub mînă. La fel, *Despre îngeri* a lui Andrei Pleșu. Dacă a avut 40.000 de exemplare vîndute, înseamnă oare că e o carte de consum? Pe de altă parte, de ce ne repugnă termenul „consum"? El presupune că produsul – iar cartea, ce să vezi, e totuși un produs – ajunge la mai multă lume. Asta nu-l face obligatoriu un lucru inferior, suspect sau impur. „Harry Potter" e un exemplu strălucit de carte de consum, care a invadat o planetă. Eticheta comercială a heptalogiei n-a împiedicat floarea actorilor britanici (Gary Oldman, Kenneth Brannagh, Alan Rickman, Robbie Coltrane, Richard Harris, Emma Thompson, Maggie Smith etc.) să joace în seria de filme „Harry Potter". Și credeți cumva că, în lumea literară din Anglia, J.K. Rowling are vreun sentiment de inferioritate față de Julian Barnes, Salman Rushdie sau Martin Amis? Mira-m-aș. Spun o banalitate, dar singura distincție cu temei e cea dintre cartea bună și cartea proastă. Există cărți așa-zis înalte de o plicticoșenie mortală și cărți așa-zis ușurele la care nu te poți opri din aplauze. Din punctul meu de vedere, adevărata problemă care virusează literatura e inflația de impostori. Abia acum e cazul să ne încruntăm, cînd toată lumea crede că știe să scrie. Și Fuego, și Sergiu Nicolaescu, și aprozaristul din colț.

În timpul regimului comunist existau scriitori care abordau subgenuri literare (mai ales autori de carte pentru copii, unii dintre ei talentați). Era o cerere din partea publicului pentru așa ceva sau putem vorbi mai degrabă despre niște „categorii impuse"?

N-am publicat nimic pe vremea aceea, așa că nu pot decît să presupun. Existau edituri specializate: Sport-Turism, Ceres, Ion Creangă etc. Fiecare avea un portofoliu bine delimitat și opțiuni limpezi. Într-un format etatizat, editurile nu aveau pierderi (de fapt, aveau, dar erau camuflate și suportate de stat), așa că își puteau permite să acopere și segmentele presupus nevandabile. Creșterea viermilor de mătase, coccidiozele și sporozoozele la animalele mici sau nutrețurile furajere nu erau premise ale best-seller-urilor, și totuși apăreau cărți pe aceste teme. În plus, cum statul se îngrijea de educația „tinerelor vlăstare" – de parcă ar fi putut exista și vlăstare bătrîne –, literatura pentru copii era obligatorie. Au existat într-adevăr autori de talent autentic în domeniu. Partea neplăcută a fost ideologizarea, care a lovit la un moment dat și aici. După ce l-au lichidat pe Moș Crăciun, politrucilor nu le-a fost greu să pervertească zona poveștilor și – prin ea – mințile copiilor. Am citit la un moment dat, prin 1987, niște măscări naționalist-lăcrămoase pe care autorul le deghizase în basm și m-a apucat o silă teribilă.

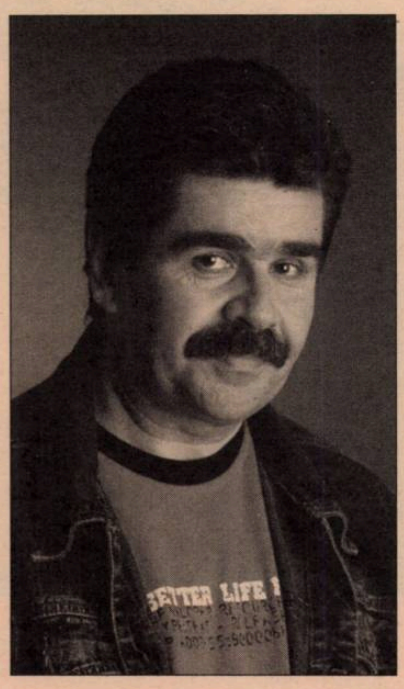

Radu Paraschivescu este prozator, traducător, jurnalist și redactor de carte. A absolvit cursurile Facultății de Filologie din București, secția engleză-franceză. Din 2003 lucrează ca redactor de carte la Editura Humanitas. Este traducător și co-autor a două lucrări de referință din literatura sportivă: Enciclopedia Larousse a fotbalului *și* Jocurile Olimpice de la Atena la Atena: 1896-2004. *A publicat două romane* (Efemerida *și* Balul fantomelor), *un volum de povestiri despre București* (Bazar bizar), *unul de eseuri despre lipsa de fair play în sport* (Fanionul roșu) *și mai multe cărți de proză scurtă printre care* Fie-ne tranziția ușoară – Perle românești *(2006),* Ghidul nesimțitului *(2006),* Dintre sute de clișee. Așchii dintr-o limbă tare *(2009).*

La începutul anilor '90 se cumpăra și se citea aproape orice gen de carte. S-ar fi putut inventa atunci, de pildă, o Sandra Brown a României, cu un succes similar aici?

Pe principiul „E mai ușor să măsluiești decît să creezi", am avut grijă, în explozia de după 1990, să producem orice se putea vinde pe loc. Am mai spus-o, Sandra Brown habar n-are că în România i s-au tradus mult mai multe cărți decît a scris (există doi universitari ieșeni care pot da explicații). La fel, mi-a căzut în mînă o carte scrisă, vezi Doamne, de Agatha Christie, în care protagonistul era Sherlock Holmes. Făcătura se numea *Picătura de cerneală* și chiar sînt curios dacă depozitele legale din biblioteci mai au vreun exemplar. Prin urmare, n-am creat versiuni românești după Brown & Co, preferînd să umplem piața cu falsuri. De altfel, spiritul mistificator al românului e redutabil. Totuși, de la un moment încolo, editurile au renunțat la goana după tunuri și au ieșit pe piață cu intenții onorabile, silind astfel publicul să-și reformuleze criteriile și să-și rafineze gustul.

Cum comentați „fenomenul" Pavel Coruț?

Mă tem să-l comentez. Remarc, totuși, unitatea stilistică a personajului. Pavel Coruț își publică volumele la editura Coruț Pavel. Cum vă sună asta? Am încercat o singură dată să citesc un paragraf, chiar la standul amintitei edituri, și m-am oprit la jumătate, pradă unei revelații: omul ar fi meritat un loc în colecția mea de carte comică de la Humanitas, dar la categoria umor fără voie. E greu de încadrat un ins care amestecă ezoterismul cu spionajul și rețetele lucrative pentru pensionari, hotărîndu-se apoi brusc să desființeze Biblia și să rîdă de Isus. A făcut-o și Cavanna, dar, dincolo de apetitul blasfemiator, umorul lui era voluntar.

Credeți că în momentul de față editurile sînt interesate să publice cărți ce aparțin unor subgenuri literare?

A existat un interes de acest tip încă de la începutul anilor '90. Nemira publica masiv literatură SF, Olimp – astăzi dispărută dintre noi – ieșea și ea din cînd în cînd cu SF-uri sau romane horror, Baricada, așijderea. Tendințele s-au păstrat, schimbîndu-se doar actanții. RAO e preocupată de thrillere, fantasy și chiar SF (plus *Codul,* să nu uităm *Codul),* Corint propune și ea produse de subgen, există un apetit remarcabil pentru Terry Pratchett. Humanitas are o colecție de thrillere și una de chick-lit, Polirom a vîndut organizat și bine primele titluri de chick-lit, Horia Nicola Ursu revitalizează SF-ul la Millennium Press, Tritonic e la rîndul său un competitor de luat în seamă și lista e lungă.

De ce editurile preferă să publice best-seller-uri „importate" (cu tot cu promovarea „la pachet") în loc să-i promoveze pe scriitorii români de literatură „minoră"?

Nu știu. Presupun că e mai comod și mai rentabil. Asta ar fi prima explicație. A doua se leagă de prima întrebare: scriitorul nu se consideră suficient de „înalt" dacă evoluează în subgen, fie el fantasy, carte pentru copii sau thriller. Iar a treia aduce discuția în zona vandabilității. E improbabil ca o carte pentru copii să aibă o detentă comercială fastuoasă (dacă nu e nici *Aventurile lui Habarnam,* nici *Apolodor).* În ce privește SF-ul, există totuși un nucleu de scriitori cu palmares: Dan Doboș, Michael Haulică, Horia Nicola Ursu, de care am amintit mai sus, Sebastian A. Corn etc.

Credeți că entertainment*-ul* made in Romania *a migrat cu totul în zona mass-media?*

În bună măsură, dar nu total. Avem Dan Diaconescu și roiul lui de bondari mistici, avem Bahmuțeanu, Columbeanu, Drăgușanu și Zăvoranu (acum în reluare la Kanal D), dar avem și Pavel Coruț, cu tona lui de maculatură vinovată. Spectacolul devine absolut abia cînd Coruț se prezintă la Diaconescu și vorbește patru ore. E unul dintre motivele pentru care mă bucur că nu sînt lapon sau nipon.

Care ar fi un profil al cititorului român de carte de consum (dacă există)?

E riscant un asemenea portret. Nu garantează nimeni că X sau Y citește doar carte de consum. De fapt, carte ușurică, nu de consum, am stabilit mai devreme că există o diferență. Orice categorizare de acest tip împinge în prejudecată. În ce mă privește, citesc și eseu sau jurnal de idei, dar și thriller. Și nu mi se pare că, în momentul cînd mă mut de la Zimmer sau Barbellion la cărțile polițiste ale lui Dan Kavanagh (alias Julian Barnes) sau la romanele lui Tom Sharpe, fac o concesie. În fond, Andrei Pleșu a scris și *Despre îngeri,* și *Comèdii la Porțile Orientului.* Or, dacă un scriitor e versatil, de ce să-i refuzăm acest drept cititorului?

Există cărți așa-zis ușurele la care nu te poți opri din aplauze

Un exercițiu de imaginație: dacă Mircea Cărtărescu ar fi nevoit să publice „la comandă" un roman polițist, care credeți că ar fi subiectul? Dar o carte pentru copii scrisă de Gabriel Liiceanu? Sau un SF scris de Nicolae Breban?

Mircea Cărtărescu: *Vorbitor*. Povestea unei nubile din mahalaua Oborului, bîntuită de vise despre un fluture, a cărui bătaie din aripi declanșează nu doar uragane, ci și comportamente criminale în mintea unui pensionar căruia nu-i tace gura o clipă și care își ucide victimele citindu-le din Ion Lăncrănjan. Gabriel Liiceanu: *Scrisori despre limită către nepotul meu de la Păltiniș, compuse în spatele ușii interzise a garajului unde sălășluiește balaurul metalic Siegfried.* Nicolae Breban: *Delta cuvintelor*. Romanul-fluviu al curgerii unui rîu de litere, care se umflă necontrolat și inundă lumea. Apa ajunge în toate librăriile. Scapă doar cărțile de pe raftul de sus: *Drumul la zid, Don Juan* și *Voința de putere.*

Cui se adresează cărțile dvs. de proză scurtă?

Sînt accesibile oricui le cumpără sau le împrumută (prefer totuși prima variantă). Nu știu dacă se adresează cuiva anume – în orice caz, nu-mi confecționez un cititor prezumtiv, nu-mi calibrez textul în funcție de vîrsta, nivelul de educație sau religia publicului. Cred, în schimb, că oamenii cu ironie, umor și apetit pentru giumbușlucuri textuale se vor simți în largul lor citindu-mi cărțile. Iar dacă vor rîde, cu atît mai bine.

Marilena ŞERBAN

Clasici şi vampiri, pe băncile şcolii

despre o nouă generaţie de cititori

Voi începe prin a defini termenii literatură „mică/mare“, privind strict din perspectiva programelor şcolare de limba şi literatura română, documente care fixează reperele activităţii didactice. Judecînd dihotomic, „marea“ literatură este literatura autorilor canonici, pe cale de consecinţă, „mica“ literatură este cea a autorilor necanonici.

La liceu, există o listă de autori canonici, cea pentru examenul de bacalaureat incluzîndu-i pe: Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Titu Maiorescu, Ioan Slavici, G. Bacovia, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, E. Lovinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu. (Programa pentru limba şi literatura română – examenul de bacalaureat, 2009-2010)

La gimnaziu, nu este impusă o listă de autori canonici, ci doar obligativitatea de a alege *şi* texte ale autorilor clasici, opţiunea către aceştia fiind unică în cazul examenului naţional. „Se vor selecta 5-7 texte literare de bază, destinate studiului aprofundat. Între acestea vor fi incluse *în mod obligatoriu* şi *fragmente din operele scriitorilor clasici ai literaturii române*. Ele pot fi însoţite de scurte texte auxiliare (literare sau nonliterare, *inclusiv contemporane)*“. (Programa şcolară pentru limba şi literatura română, clasa a V-a, 2009)

În aceste documente, există şi următoarele precizări: „Autorii de manuale şi profesorii *au libertatea* să aleagă texte-suport în măsură să evidenţieze noţiunile cuprinse la punctele 1.2.1 – 1.2.5 şi 1.3.1 – 1.3.2. Aceste texte trebuie să respecte următoarele *criterii:* valoric-estetic, formativ, adecvare la vîrsta elevilor“. (Programa şcolară pentru limba şi literatura română, clasa a V-a, 2009) [...]

„În alegerea textelor se va ţine seama, în plus faţă de criteriile indicate la fiecare modul de conţinuturi, de următoarele *criterii* generale: *accesibilitate* în raport cu nivelul dezvoltării intelectuale şi de cultură generală a elevilor; *atractivitate; valoare; varietatea* autorilor selectaţi; *volumul de lecturi* propuse pe parcursul întregului an şcolar în raport cu timpul disponibil“. (Programa şcolară pentru limba şi literatura română, clasa a IX-a, 2009)

Acesta este canonul oficial, iar ceea ce am vrut să subliniez este că, din perspectiva documentelor reglatoare, în şcoală se studiază, firesc, literatura „mare“, dar nu este *interzis* studiul literaturii „mici“, chiar şi a cărţii „de consum“, în măsura în care se ating finalităţile stipulate în aceste documente sau/şi palierul valorilor şi al atitudinilor.

În mod real, foarte puţini profesori abordează cartea „de consum“, subsumată literaturii „mici“. În primul rînd, pentru că nu corespunde criteriului valorico-estetic, pe care programa şcolară îl promovează. În al doilea rînd, pentru că există presiunea evaluărilor naţionale, evaluări care, după cum s-a văzut, privesc exclusiv literatura „mare“. Apoi, autorii de manuale nu optează nici ei pentru astfel de texte (deşi am văzut un manual franţuzesc în care, de exemplu, descrierea era abordată plecînd de la un text fantasy şi m-am gîndit, imediat, la „colbuitul“ codru „frate cu românul“ din manualele noastre de gimnaziu), ceea ce impune un efort suplimentar din partea profesorului, care trebuie să multiplice textele şi să creeze un set de exerciţii adecvate. La gimnaziu, există şi problema literaturii române pentru copii, care nu e foarte generoasă ca ofertă de texte-suport. Nu în ultimul rînd, din cauza inerţiei unora dintre profesori, blocaţi, încă, în tiparul abordării lirico-dramatico-patetice a textelor scrise de, neapărat!, geniile literaturii române, genii fiindcă *Aşa zic eu!,* şi apărute undeva între

paşoptism şi postbelic, repere dincolo de care, de fapt, nu mai există literatură.

Ce e interzis devine atrăgător

Tot în mod real, însă, elevii citesc *şi / mai ales* carte de consum. Am început, la şcoală, un program numit *5 minute de lectură:* la începutul orei de limba română, fiecare citeşte ce vrea, timp de cinci minute, lectură care poate fi valorificată, ulterior, sub forma unor fişe de lectură suplimentară, răsplătite prin bonusuri la notă. Ce citesc elevii de gimnaziu, conform listei din lunile mai-iunie 2010? Literatură pentru copii „clasică“ (universală, aproape exclusiv, excepţiile fiind Creangă, Caragiale şi alţi cîţiva autori „de manual“): *Cărţile junglei, Amintiri din copilărie, Heidi, Singur pe lume, Cuore, inimă de copil, Prinţ şi cerşetor, Legendele Olimpului, Colţ-Alb, 20.000 de leghe sub mări, Ocolul lumii în 80 de zile, Momente şi schiţe* etc.; cărţi din biblioteca părinţilor: *Un sărut la Roma* (Barbara Cartland), *Crimă la Paralia, Procesul* (Kafka), *Moromeţii* etc., dar şi: *Amurg, De la A la WITCH, Glamour – Cartea fetelor, Enciclopedia zmeilor, Micul vampir, Un Lun Dun, Corby Flood, Zodiac Girls, Prinţese date uitării şi regăsite, Cronicile Spiderwick, Hagi-Murad, Enciclopedia Fantasy, O tabără de coşmar, Mister şi groază, Cartea fetelor, Reţetă împotriva răzvrătirii, Tara Duncan, X-men, Cartea secretelor, Descoperiţi minunile lumii, Brâncuşi – enciclopedie, George şi cheia secretă a universului* etc. Cîteva observaţii: bibliotecile personale sînt fie foarte sărace, fie lipsesc cu desăvîrşire, iar înscrierea la o bibliotecă, alta decît cea din şcoală, este o iniţiativă exotică; preţul cărţilor este o problemă, copiii venind, de obicei, cu ediţii vechi; recent, în mod fericit, cu volume din seriile care apar cu ziare, deci mai ieftine; recomandările profesorului privind literatura română pentru copii, chiar şi cărţile oarecum „clasice“: T. Arghezi, M. Sorescu, A. Blandiana, G. Tartler, G. Naum etc. nu au sorţi de izbîndă, deoarece fie se găsesc greu, nefiind reeditate recent, fie sînt scumpe (cît despre literatura română pentru copii recentă, aproape nu există); copiii care vin la cercul de lectură citesc şi altceva decît literatură clasică pentru copii, datorită prezentărilor de carte care se fac constant în cerc, de către colegi.

Elevii citesc carte de consum poate şi pentru că la şcoală ea este, de foarte multe ori, anatemizată, drept urmare, ce este interzis devine atrăgător. Frecvent, mai ales la liceu, ei resping literatura „mare“, o simt neadecvată lumii în care trăiesc. De aici şi nemulţumirea profesorilor, care deplîng constant faptul că tinerii nu mai citesc.

Lectura de plăcere

O soluţie, cel puţin la criza lecturii şcolare, a fost găsită de Asociaţia Naţională a Profesorilor de Limba şi Literatura Română „Ioana Em. Petrescu“ (ANPRO) prin proiectul *Cercuri de lectură*. Iniţiat de asociaţie în parteneriat cu Institutul Cultural Român, *Cercurile de lectură* reprezintă un proiect de cercetare-acţiune care se desfăşoară începînd din aprilie 2004, al cărui obiectiv prioritar este promovarea unei atitudini pozitive faţă de literatură prin cultivarea plăcerii lecturii. Sintagma *cerc de lectură,* aşa cum este promovată prin intermediul acestui proiect, denumeşte comunităţi de lectură în care 10-15 elevi, acoperind toate ciclurile de învăţămînt, se întîlnesc, *în afara orelor de curs,* pentru a citi şi a discuta despre cărţi de literatură, sub coordonarea unui profesor. Este ceea ce fac şi eu de cinci ani, cercul de lectură reprezentînd un context care mi-a permis să depăşesc, în mare măsură, limitările inerente orelor de curs. Aşadar, nu a intrat în competiţie cu activitatea şcolară sau nu a fost paralel acesteia, ci într-un raport de complementaritate.

Mergînd pe ideea de seducere, deci promovînd lectura de plăcere, la aceste cercuri se abordează cărţi propuse de copii, texte pe care ei le citesc în mod curent, dar nu le regăsesc în manuale. Cum bănuiţi, cele mai multe vin din ceea ce se numeşte literatură „mică“: fantasy, SF, roman de aventuri, romance etc. Iată şi o listă de preferinţe, propuneri etc.: *Primii mei blugi*, Ed. Art, *Prep* de Curtis Sittenfeld *(De veghe...* la feminin), *De veghe-n lanul de secară*, J.D. Salinger, *Jurnalul unui puşti* de Jeff Kinney (roman în benzi desenate), *Monstrul Colombre* de Dino Buzzati, *Biblia – David şi Goliat, Enciclopedia Fantasy* de Judy Allen, *George şi cheia secretă a universului* de Lucy & Stephen Hawking, *Cititorul din peşteră* de Rui Zink, *Metamorfoză* de Adina Popescu, *Eşti preţios* de M. Lucado, *Prinţese date uitării şi regăsite* de P. Lechermeier, Ed. Vellant, *Îngeri, zmei şi joimăriţe, Mitologie populară pe înţelesul copiilor,* C. Mihalache, A. Pascu, C. Manolache, C. Voicilă, Ed. Humanitas, 2008, *Cartea cu bunici,* Ed. Humanitas, 2007, *Pantalonii călători*, de Ann Brashares, *Cronicile din Narnia* de C.S. Lewis, *Enciclopedia zmeilor* de M. Cărtărescu, *Unde fugim de-acasă?* de Marin Sorescu. (http://cercdelecturatcipariu.blog spot.com)

Ca să nu picăm în ipocrizie: există un timp pentru Eminescu, Shakespeare, Bach etc., aşa cum există un timp pentru Minulescu, Stephanie Meyer, pop etc. Important, pentru mine, ca profesor de literatură, este ca tînărul să deprindă gestul apropierii de carte; ulterior, experienţele variate de lectură, fie ea şcolară sau personală, din literatura „mică“ sau „mare“, îl vor ajuta să-şi fixeze reperele şi să-şi urmeze propriul drum. Asta ar trebui să dureze o viaţă.

La gimnaziu, există şi problema literaturii române pentru copii, care nu e foarte generoasă ca ofertă de texte-suport.

Top 10 cărţi de suces în 2009, realizat de amazon.com: 1. Dan Brown, Simbolul pierdut (The Lost Symbol); *2. William P. Young,* The Shack; *3. Mark R. Levin,* Liberty and Tyranny: A Conservative Manifesto; *4. Stephenie Meyer,* Zori de zi (Amurg 4); *5. Sarah Palin,* Going Rogue: An American Life; *6. Tom Rath,* StrengthsFinder 2.0: Discover Your Strengths; *7. Kathryn Stockett,* The Help; *8. Stephenie Meyer,* Luna noua (Amurg 2); *9. Stephenie Meyer,* colecţia Amurg (Twilight I-IV); *10. Malcolm Gladwell,* Excepţionalii (Outliers).

***Marilena Şerban** este profesor de limba şi literatura română la Liceul Greco-Catolic „Timotei Cipariu“ din Bucureşti.*

Mirel BĂNICĂ

Enciclopedia Ortodoxiei Româneşti

● ***Enciclopedia Ortodoxiei Româneşti*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2010.**

Un cap de pod

Cum să recenzezi o enciclopedie? Cum să scrii, concis şi obiectiv, despre o lucrare de 768 de pagini? Cum să prezinţi un volum care cuprinde intrări dedicate monumentelor istorice bisericeşti, de la ctitorii regale la cele ale unor credincioşi ţărani, de la compozitori de muzică bisericească la harta parohiilor româneşti din Occident după 1990? Această lucrare monumentală (ştiu, *monumental* este un cuvînt uzat în zilele noastre, dar se potriveşte bine în context) este aşteptată de multă vreme, reprezentînd un fel de „cap de pod" către acel tip de comunicare academică şi publică a istoriei Bisericii Ortodoxe Române cerute de lumea în care trăim. Trebuie spus de la bun început că este vorba de o lucrare care atinge în linii mari scopul oricărei bune enciclopedii, de la Diderot pînă astăzi: punerea împreună a unor cunoştinţe considerate a fi esenţiale dintr-un domeniu, expunerea lor într-un limbaj accesibil contemporanilor, cu gîndul la transmiterea patrimoniului strîns din neştiinţă, grabă sau indiferenţă publică adesea informaţii eronate sau de-a dreptul fanteziste asupra faptului religios ortodox contemporan.

O excursie pasionantă

Orice enciclopedie cere volum, capital uman şi material investit şi multă energie intelectuală. La o primă vedere, *Enciclopedia* reuşeşte să întrunească aceste însuşiri, alcătuind ceea ce francezii denumesc, printr-o sintagmă greu de tradus, un *dictionnaire raisonné* a ceea ce cuprinde mai de seamă şi mai interesant ortodoxia românească de-a lungul vremii. Găsim informaţii cu privire la prezenţa ortodoxiei româneşti în afara ţării – iar cînd spun aceste lucruri, mă gîndesc la descrierea lăcaşurilor de cult de pe Muntele Athos, care au avut şi au legătură cu ţările româneşti, sau la bisericile construite în Occident de-a lungul timpului pentru diaspora românească. Surprinde în mod plăcut atenţia „discretă", dar tenace, cu nuanţe de geopolitică şi diplomaţie ecleziastică, prezenţei ortodoxiei româneşti în Basarabia. Mănăstirea Capriana, de exemplu, care prin importanţa sa a devenit de multă vreme un veritabil *lieu de memoire* pentru cultura română separată de rîul Prut. Într-un alt registru, românii din diaspora contemporană europeană şi episcopatele româneşti din Europa dau o bună imagine a mutaţiilor la nivel macro-social petrecute după 1990, dar şi a uriaşului efort de adaptare pe care BOR a trebuit să-l realizeze oarecum din mers.

Mici informaţii neînsemnate la o primă vedere, dar care alcătuiesc, de fapt, toată frumuseţea ortodoxiei.

Principalele titluri ale presei bisericeşti sînt repertoriate atent. Menţionez acest lucru într-o notă personală, pentru că numai cine a lucrat pe o temă legată de cercetarea presei şi a periodicelor, religioase sau nu, ştie ce înseamnă să ai un punct de plecare în haosul lăsat de timp şi de administraţia deficitară a bibliotecilor româneşti. De altfel, o privire transversală aruncată de-a lungul *Enciclopediei* arată evoluţia mass-mediei ortodoxe de la noi. Spectaculoasă evoluţie, de la reviste devenite adevărate instituţii, ca *Biserica Ortodoxă Română,* la Trinitas TV, reflectînd în oglindă raportul dintre Biserică, fapt religios şi modernitate.

Mi s-au părut foarte utile intrările dedicate administraţiei bisericeşti (ştiţi ce este un *consistoriu bisericesc?)* arătînd complexitatea acesteia, greu de înţeles din exterior doar cu ajutorul unor priviri superficiale. Partea dedicată tradiţiilor şi obiceiurilor populare ar fi putut fi mai bine dezvoltată, în legătură cu o posibilă analiză mai detaliată a ceea ce numim generic „religie populară". La finalul lucrării se găseşte şi o „Istorie a Bisericii Ortodoxe Române în date", o sinteză în date a acesteia, utilă pentru o privire de ansamblu rapidă.

O mică notă foarte personală: ceea ce mi-a plăcut cel mai mult în răsfoit-cititul acestei *Enciclopedii* a fost sentimentul descoperirii de mici perle, mici informaţii neînsemnate la o primă vedere, dar care alcătuiesc, de fapt, toată frumuseţea ortodoxiei, aşa cum a fost şi este ea trăită în aceste locuri. Silueta fragilă a schitului Grămeşti din judeţul Vîlcea, construit în secolul al XVII-lea, forma de cetate a bisericii din Gurasada, Hunedoara, Valea Mureşului, una dintre cele mai vechi biserici ortodoxe din Transilvania. Pacea degajată de mănăstirea Afteia (Cioara) din Alba, bisericile săpate în piatră din Corbi şi Nămăieşti, judeţul Argeş. Sau imaginile care te fac să visezi să pleci într-un pelerinaj ad-hoc la strălucirea modestă a unui schit ca Rogozu din judeţul Vrancea (acolo unde şi-a petrecut ultimii ani din viaţă părintele Paulin Lecca, ne spune *Enciclopedia)* sau la Sanmartinu de Cîmpie, judeţul Mureş. Doar cîteva exemple din zecile aflate închise între paginile lucrării.

Cîteva observaţii critice

Lucrarea a fost realizată într-un timp record, mai 2008 – ianuarie 2010, fapt ce a lăsat urme în economia operei, modul de redactare şi rezultatul final. Prima şi poate cea mai importantă observaţie este următoarea: orice enciclopedie, prin definiţie, are şi o dimensiune critică. Or, la numeroase intrări din *Enciclopedie,* care se pretau unei interpretări mai nuanţate, efortul critic pare să lipsească cu desăvîrşire. Dintre exemplele care pot fi date, menţionăm doar numele unor personalităţi ca Nae Ionescu sau Gh. Racoveanu. Angajamentul lor în cadrul Mişcării Legionare este omis, ca şi cum el nu ar fi existat, la fel cum sînt omise detalii importante din viaţa Bisericii între cele două războaie mondiale sau a perioadei comuniste. În ceea ce priveşte personalităţile actuale care ar merita să apară în *Enciclopedie,* refuz să cred că unele nume de tineri sau mai puţin tineri teologi, realizatori de emisiuni cu teme religioase etc., redactori de reviste teologice au fost omise intenţionat. Tot la capitolul omisiuni cred că ar fi fost necesară o mai bună reflectare a aspectelor actuale ale ortodoxiei româneşti, cum ar fi de pildă masiva prezenţă a acesteia pe Internet, reviste teologico-culturale „independente", posturi de radio etc. Repet, toate aceste omisiuni eu le interpretez ca făcînd parte din abordarea prudentă, prea prudentă poate, a *ansamblului* faptului religios contemporan.

Aspectul şi prezentarea grafică de ansamblu a *Enciclopediei* pot fi şi ele îmbunătăţite. Poate că editorul-coordonator şi tînărul colectiv nu au vrut să se inspire din alte lucrări similare, după cum ne-au comunicat sec, dar sînt convins că au răsfoit unele lucrări fundamentale ale genului, dîndu-şi seama astfel că o minimă standardizare este necesară. În ediţia actuală, totul se amestecă, de la banale imagini găsite pe Internet, la superbe fotografii de artă, de toate formele, dimensiunile, culorile etc. Ansamblul suferă, la fel ca şi ochiul cititorului. În fine, o ediţie mai puţin „grea" (la propriu, volumul este foarte voluminos şi greu de manipulat), mai epurată, poate că ar atinge din imaginea de marcă şi de excelenţă a lucrării, dar ar transforma-o într-un instrument de lucru mult mai eficient şi mai uşor de manipulat. *Lizibilitatea transversală* a lucrării, întărită de un sistem de trimiteri între articole, ar trebui mărită şi ea. Multe dintre aceste observaţii critice sînt însă uşor de remediat într-o viitoare ediţie – pentru că sînt convins că vor mai urma şi altele, dată fiind importanţa majoră a lucrării. Şi o ediţie digitală şi-ar avea locul şi publicul ei ţintă, lucrarea pretîndu-se foarte bine la un astfel de tip de prezentare şi, mai ales, de ordonare digitală.

În ediţia actuală, totul se amestecă, de la banale imagini găsite pe Internet, la superbe fotografii de artă, de toate formele, dimensiunile, culorile.

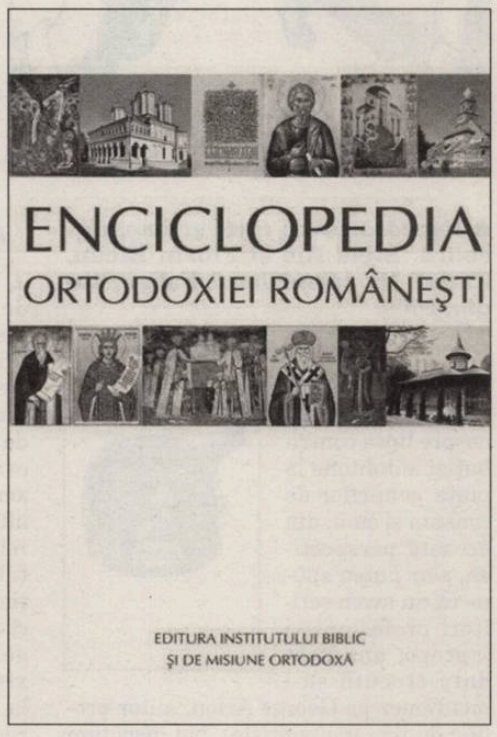

În loc de concluzie: în această primă ediţie, *Enciclopedia* îşi îndeplineşte onorabil misiunea de a acoperi „zona deficitară a instrumentelor de studiu istorico-teologic, cultural-educaţional şi jurnalistic", după cum scrie în partea de început a lucrării Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul României, iniţiatorul acesteia. Ea este cu adevărat un mare pas înainte către un tip special de deschidere către lume şi modernitate, în toată complexitatea sa. Iar viitoarele ediţii sînt, desigur, perfectibile şi necesare, spre folosul tuturor celor care trăiesc şi produc faptul religios ortodox.

***Mirel Bănică** este cercetător la Institutul de Istorie a Religiilor. Recent, a publicat cartea* Fals jurnal de căpşunar, *Editura Institutul European, 2010.*

PUBLICITATE

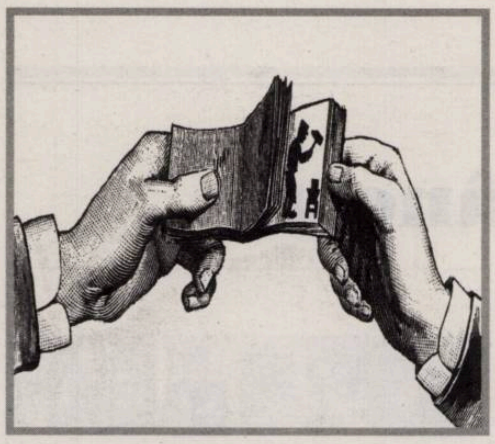

Marius CHIVU

feedbook

Bursa poveştilor

● ***Bookătăria de texte şi imagini*, coord. Stela Ilie şi Florin Bican, Clubul Ilustratorilor & Faber Studio, 2009.**

Scriam aici săptămîna trecută despre lipsa contribuţiei autohtone la piaţa genurilor de consum şi cum, din această perspectivă, s-ar putea spune că nu avem scriitori profesionişti (apropo, am uitat data trecută să-l menţionez pe George Arion, autor prolific de romane poliţiste). Nu discutam atunci şi nu este nici acum momentul unei analize amănunţite a cauzelor. Pe scurt, ar fi vorba despre lipsa unei pieţe de carte – în sensul unei mase importante de cititori de carte autohtonă – şi a unui sistem editorial sănătos, care să susţină şi să „consume“ aceste genuri. Lucrurile nu stau diferit nici cu literatura pentru copii, în ciuda faptului că acest gen este, de cîţiva ani, unul dintre cele mai vîndute. Deseori, USR nu are ce cărţi premia la această categorie întrucît titlurile sînt slabe, iar scriitorii de literatură aşa-zis cultă, pentru adulţi, nu sînt interesaţi sau ispitiţi să scrie şi pentru copii. Dacă îmi amintesc bine, lipsa cărţilor româneşti pentru copii a fost şi unul dintre motivele care au făcut-o pe Ioana Nicolaie, de pildă, să scrie *Aventurile lui Arik* (2008). Puţine alte titluri de astfel de cărţi îmi vin acum în cap: *Faust repovestit băieţilor mei* (1991) de Cristian Teodorescu, *Darul lui Moş Crăciun* (2003) de T.O. Bobe, *Don Global suit pe cal* (2003) de Călin-Andrei Mihăilescu şi *Enciclopedia Zmeilor* (2002) de Mircea Cărtărescu.

Aşa stînd lucrurile, *Bookătăria de texte şi imagini* este un proiect al Clubului Ilustratorilor care, pe de o parte, încearcă să-i stimuleze pe scriitorii români să producă (mai multe) texte pentru copii(i rafinaţi), dar, mai ales, să-i promoveze şi să le dea de lucru ilustratorilor de carte de la noi, o specie de artişti nebăgaţi în seamă de edituri şi care, pur şi simplu, şomează sau îşi exercită talentul în alte zone. Pentru că o altă „vină“ a editurilor româneşti este relativ slaba preocupare şi pentru aspectul grafic al cărţilor, dar şi pentru iniţierea unor proiecte de cărţi mai speciale. Extrem de puţine sînt exemplele de cărţi cu ilustraţii, iar, atunci cînd există, costurile suplimentare (raportate la vînzările estimate) nu permit editurilor să le reproducă şi color sau pe o hîrtie mai specială (cartea recenzată săptămîna trecută – ilustrată foarte inspirat de Felix Aftene – este exemplul perfect al unei astfel de concesii). O pledoarie pentru poveşti & desene sînt şi cele două mici texte introductive ale coordonatorilor cărţii de faţă, de unde se vede că, fiind constrînşi de letargia, lipsa de curaj, dar şi de imaginaţie a editurilor, ilustratorii s-au mobilizat şi şi-au dat singuri de lucru. Astfel, *Bookătăria* poate fi privită şi ca un *statement* artistic, ca o provocare a sistemului editorial. Dacă Florin Bican (el însuşi un foarte interesant autor de versuri din seria manieriştilor ludici) vorbeşte despre necesitatea unei „burse de poveşti“ prin care să se atragă atenţia că „mai sînt poveşti de spus şi că mai are cine să le spună, cine să le ilustreze şi cine să le asculte“, Stela Ilie pune problema şi mai direct: „Scriitorii împreună cu ilustratorii văd ce se scrie şi scriu ce se vede. Editorii nu văd, nu ascultă şi uneori parcă nici nu citesc. Dar poate că această *Bookătărie* deschisă, plină de cuvinte, culori, arome, ingrediente secrete, să trezească pofta de cărţi frumoase a editorilor, cine ştie?“.

20 de scriitori de toate vîrstele şi tot atîţia artişti ilustratori contribuie la această *Bookătărie* adresată nu doar copiilor de cîţiva ani, dar şi copiilor păstraţi în cei mai mari dintre noi. Textele sînt dintre cele mai diferite (unele originale, altele fragmente din cărţi deja publicate): poezii sau poveşti, anecdote şi jocuri în versuri (Florin Bican, Ada Milea, Cătălin Mihăilescu, Ioana Nicolaie, Grete Tartler), fabule, poveşti şi basme, unele fantastice, construite mai mult sau mai puţin pe structurile clasice, dar şi povestiri realiste (Cosmin Manolache, Ana Maria Sandu, Călin Torsan). Personajele textelor sînt şi acestea multe şi variate, nu doar copii, dar şi animale (dintre care pisica este, în continuare, cea mai populară, urmată de arici şi de elefant) sau obiecte. Dintre motive, cel al călătoriei şi al visului sînt cele mai recurente, lucru care face ca imaginarul acestor texte pentru copii să fie prea puţin inedit. Inegale stilistic, textele compensează însă prin varietatea registrelor şi, măcar unele, prin umor.

Cele mai reuşite – adică şi ingenioase, şi frumos scrise – texte (dintre cele nepublicate anterior) le dau Alina Darian (o foarte concisă şi frumoasă metaforă a dragostei cu doi copii care locuiesc, fără s-o ştie, pe aceeaşi balenă portocalie), Vasile Ernu (strania poveste a călătoriei prin ceaţă a unui arici), Cosmin Manolache (o ciudată povestire la persoana a doua despre pierderea unei păpuşi), Cătălin Mihăilescu (două splendide „reţete“ în versuri despre cum să-ţi „faci“ singur un tigru şi un elefant), Simona Popescu (povestea unui căluţ de mare a cărui teamă este aceea „de a nu fi de prisos“), Ana Maria Sandu (apăsătoarea poveste a unui băieţel cu picioarele „defecte“) şi Călin Torsan (o povestire, probabil cea mai înduioşătoare din volum, cu un băieţel de la ţară care îşi dorea mult o sticlă de Fanta).

„Povestea micuţei poetese Vasiliska“ a lui Mircea Cărtărescu, decupată de altfel din minunata *Enciclopedie a Zmeilor*, este însă cel mai spectaculos text al *Bookătăriei,* o bijuterie stilistică plină de umor, în răspăr cu imaginarul tradiţional al basmelor cu zmei, şi din care nu mă pot abţine să nu reproduc un fragment, deşi probabil aţi citit deja toată cartea: „N-am avut pînă acum prilejul să vorbim mai în detaliu despre vrăjire, care, ca şi blestemul, este o funcţie foarte importantă a minţii zmeieşti. Zmeii nu se-mperechează cu femelele lor sau cu cele din specia umană ca toate animalele. Ei posedă în creştetul capului, sub ţeastă, o zonă a creierului de culoare aurie, cam de forma şi mărimea unei prune, pe care-o folosesc la vrăjire. Cu ajutorul ei proiectează în mintea femelei pe care o doresc orice imagine vor, ispitind-o cu toate panglicile, volanele şi modele de pe pămînt. Cînd zmeoaica, prinţesa sau cosînzeana acceptă obiectul imaginar, deodată simte în pîntece un vîrtej cumplit de dureros, şi din clipa aceea rămîne grea. Căci e atît de greu, atît de greu să te opui vrăjirii!“.

Atît cît mă pricep, dintre artiştii ilustratori i-am remarcat, în mod special, pe Alexandra Rădulescu, Veronica Neacşu, Amalia Dulhan şi Raluca Ilie. Căutaţi-le blogurile (un îndemn deopotrivă şi pentru editori), dar, mai întîi, lăsaţi-vă duşi în vacanţă de această carte cu poveşti & desene!

Rodica BINDER

Lecţiile memoriei

În lista celor „Drepţi între popoare“, România figurează cu aproape 70 de nume, persoane şi titluri colective. Dar statisticile spun infinit mai puţin decît memorialistica, sau povestea vieţii martorilor, victimelor, eroilor anonimi. Această „istorie orală, vie“ rămîne unul dintre cele mai puternice antidoturi la amnezie.

„Aşa cum vă este cunoscut, de om depinde cum să fie: altruist sau egoist, harnic sau mai puţin harnic... şi alte asemenea calităţi. Sînt lucruri însă care nu depind de noi: omul nu-şi poate alege părinţii din care să se nască, timpul în care să se nască şi locul în care să se nască. N-am avut nici un merit, dar în acelaşi timp nici o vină că m-am născut din părinţi evrei (...)“. Mărturisirea o face Liviu Beriş, în paginile unei cărţi care sub titlul *Memoria salvată (II)* continuă un temeinic, consecvent şi tenace travaliu de investigare antropologică a sedimentării în amintire a unor experienţe limită, dar şi a vieţii normale, obişnuite, de zi cu zi.

După consemnarea memoriei deportaţilor în Bărăgan, a germanilor şi evreilor din Banat ieri şi azi, Smaranda Vultur împreună cu Adrian Onică „tezaurizează“ acum într-un volum de circa 300 de pagini amintirile unor supravieţuitori ai Holocaustului şi ale celor care, cu riscul propriei lor vieţi, au salvat evrei de la pieire.

„Un *remember* tragic, dincolo de care e şi încrederea că, ceea ce decid rău politicienii şi ideologii, nu e întotdeauna împărtăşit şi de oamenii obişnuiţi. Un omagiu adus prieteniei“ – sînt cuvintele cu care Smaranda Vultur mi-a dedicat această nouă stavilă în calea uitării, tipărită la Editura Universităţii de Vest din Timişoara, avînd ca motto celebrul citat din Talmud: „Cine salvează o viaţă salvează lumea întreagă“.

Spre deosebire de volumele precedente de „istorie orală“, apărute la Editura Polirom, în care poveştile de viaţă se structurau pe dubla axă temporală, trecut/prezent, lucrarea de faţă prilejuieşte, prin natura subiectului, şi unele acolade reflexive.

Destinele „în oglindă“ îi aşază faţă în faţă pe supravieţuitori şi pe salvatori: Otto Adler îşi povesteşte amintirile din lagăr, unde furtul de pîine era cea mai mare crimă; Magdalena Stroe, care a salvat viaţa prietenei ei evreice Hanna, relatează şi despre emoţionanta lor revedere, ca şi despre onorurile care i-au fost aduse pentru minunatul ei gest; preotul ortodox Petre Gheorghe, care a transportat alimente, bani, documente dinspre Bucureşti spre evreii din ghetourile din apropierea oraşului Golta, îşi aminteşte şi de chinurile la care a fost supus în închisoare, în primii ani ai dictaturii comuniste; Liviu Beriş, deportat împreună cu familia sa în Transnistria, conferă discursului său, în pofida oralităţii, profunzimi morale.

Această primă secţiune a cărţii este completată de lista cetăţenilor români distinşi cu titlul „Drept între popoare“.

În partea a doua a volumului, coordonatorii includ mărturiile orale, transcrise, ale unor evrei din Banat, completînd astfel un demers anterior – cel al focalizării vieţii acestei comunităţi regionale, ieri şi azi. Chiar dacă în Banat nu au avut loc deportări ale evreilor în lagărele de exterminare, măsurile rasiale din timpul războiului au fost aplicate. Povestirea R.L., medic de profesie, provenită dintr-o familie de evrei de rit sefard, puţini la număr în Banat, este una dintre cele mai emoţionante, poate şi fiindcă în pasta unei foarte vii „naraţiuni“ sînt inserate mici paranteze explicative, dar şi secvenţe în care experienţe traumatizante sînt relatate într-un registru aproape anecdotic.

Fragmente din memoriile lui Geza Kornis, editate integral pe www.memoria.ro, amintirile lui Ivan Lungu, care a publicat deja în 2005 un volum intitulat *File de amintire,* povestea vieţii lui Mişu Elias – şi el, ca R.L., medic şi evreu de rit sefard, emigrat în Israel în timpul dictaturii comuniste din România – constituie fiecare în parte o cărămidă aşezată în zidul ne-uitării.

Deşi premisele teoretice ale volumului *Memoria Salvată (II)* sînt parţial didactice, textele antologate depăşesc ţelurile pe care autorii lucrării, Smaranda Vultur şi Adrian Onică, şi le-au propus explicit: „a oferi destule argumente pentru a coborî din sfera păgubitoare a generalizărilor şi a clişeelor, deconstruindu-le şi ajutîndu-ne să pătrundem în acele zone ale înţelegerii unde omul diferit de noi ne seamănă cel mai mult şi putem cel mai bine percepe ce ne apropie, fără a ignora nici dimensiunea oribilă, nici momentele de sublim pe care mărturiile ni le revelează“.

***Rodica Binder** este jurnalistă la* Deutsche Welle.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Jonathan Miles, *Dragi American Airlines*, traducere din limba engleză şi note de Andrei Oprea, Editura Leda, 2010.**

O fi el roman de debut, dar n-are strop de naivitate sau de stîngăcie. Dimpotrivă, e *profi* de la un cap la altul şi foarte grijuliu cu răbdarea cititorului – nu degeaba autorul său are în spate ani buni de vechime în presa americană de top, pe subiecte literare sau ne. Jonathan Miles e trecut prin multe – chestii, socoteli, cărţi –, aşa că romanul lui nu încearcă marea cu degetul atunci cînd îşi propune să testeze resursele magnetice ale biograficului, cu povestea unei vieţi de om spusă cum, unde şi cînd te aştepţi mai puţin.

Textul cărţii e o lungă petiţie, scrisă de un anume Benjamin R. Ford (Bennie, pentru apropiaţi) către American Airlines, în orele petrecute într-un aeroport din Chicago, unde prevăzuta escală de 45 de minute a zborului său de la New York la Los Angeles se va întinde pînă la o zi şi o noapte. Omul e plin de furie şi are timp suficient ca să şi-o verse metodic pe „toanta“ companie aeriană în cauză, numai că, tot încercînd să explice cît de important era pentru el să ajungă la vreme în Los Angeles, Benjamin R. Ford – „fost tată, fost poet, fost beţiv“ – îşi pune în pagină întreaga viaţă, plus ceva ramuri mai de jos ale arborelui său genealogic. Protagonistul e unul pitoresc şi dezabuzat, cinic şi tandru în egală măsură, iar în proza lui petiţionară sînt jucate abil umbrele unor Salinger şi Burroughs, ale literaturii lejere, „de aeroport“, ca şi ale unui imaginar roman polonez, din care eroul nostru reproduce pasaje traduse cît se poate de liber.

Cartea vă oferă cîteva comparaţii adorabil de „americăneşti“, scene tăioase sau infinit de delicate şi, în general, un zbor plăcut al minţii, pe varii direcţii, fără goluri de aer.

„Aurora se va dovedi în timp dacă e vin nobil sau oțet“

– interviu cu regizorul Cristi PUIU –

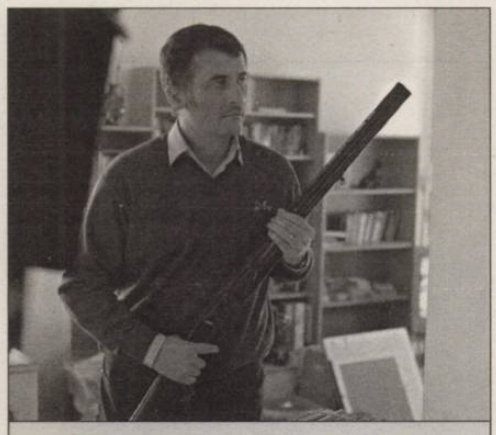

De curînd, cel de-al treilea film al lui Cristi Puiu, Aurora, *a cîștigat premiul secțiunii competiționale „East of the West“ la Festivalul de Film de la Karlovy Vary.* Aurora *a fost prezentat în premieră la Festivalul de la Cannes în secțiunea „Un Certain Regard“, iar la TIFF a avut o proiecție specială în cadrul „Zilelor filmului românesc“.* Aurora *i-a entuziasmat pe unii, alții n-au rezonat și i-au reproșat fie lungimea excesivă, elipsele sau faptul că nu „explică“ ce-i cu Viorel sau cine sînt victimele sale. Am vorbit cu Cristi Puiu în mai multe „etape“ despre intențiile auctoriale, riscurile pe care și le-a asumat cînd a decis nu numai să facă un film despre un om care ajunge să ucidă, dar să-l și joace, reacțiile pe care le-a stîrnit filmul său, prejudecăți, disconfortul spectatorului și comparațiile ajutătoare.*

Cum ai ajuns la povestea „polițistă“ din Aurora*? Pleacă ea de la un caz real?*

Nu pleacă de la un caz real, ci de la mai multe.

Lucrul care mă interesa era să văd ce raport de forțe se instaurează între anchetator și criminal, între criminal și mine, un spectator, și tot ce reușește să spună un criminal despre ce a făcut. După 2005, am văzut o serie de emisiuni cu criminali (una dintre ele se numea *Povești întunecate,* pe TVR). Dar, înainte de asta, fusesem un cititor obișnuit, banal, de romane polițiste. Cred că toți avem, între 13-15 ani, o astfel de perioadă, în care citim multe romane polițiste. Și sînt și iubitor de filme polițiste… Dar interesul meu n-a venit neapărat de la acele reportaje văzute. Ororile se întîmplă în fiecare zi, e suficient să deschizi televizorul, să accesezi Internetul etc.

Crimă și pedeapsă, Străinul, Tunelul, Procesul lui Kafka sînt cărți care m-au format. Fiind cumva pregătit de cărțile astea, emisiunea aceea n-a făcut altceva decît să-mi stîrnească interesul pentru crimă și pentru toate „de ce“-urile din jurul ei.

Ți-a fost greu să iei decizia de a juca tu rolul lui Viorel, un inginer divorțat, tată a două fetițe, care va ajunge să facă patru victime în încercarea de a-și pune ordine în viață?

Am făcut un casting de vreo trei luni în care am văzut profesioniști și neprofesioniști, dar n-am găsit ce căutam. Am continuat să dau probe cu alții, pînă cînd am zis așa, la mișto, să dau și eu una. Și mi s-a părut foarte prost ce a ieșit. Dar exista ceva ce nu văzusem la nimeni. Și asta era privirea de om preocupat în mod real de ceva (de film, în cazul meu), iar această preocupare n-a existat în ochii nici unui actor sau neactor care a ajuns în fața mea pentru rolul lui Viorel. Și atunci am zis că trebuie să mă pregătesc, să învăț textul și am dat vreo 4-5 probe așa, ca să văd cît pot să dau eu din acest Viorel… chiar dacă n-aș fi ajuns să-l joc.

După ce am dat probele astea am avut o mică revelație. Premisa de la care plecam în filmul ăsta e că nu poți ști ce e în mintea celuilalt, că fiecare dintre noi trăim în propriul nostru cap. Și atunci m-am întrebat ce fac: sînt regizorul care intră în capul personajului și-l manevrează cum vrea? Deci, era obligatoriu să joc. Trebuia să-mi înfrunt proprii demoni, să-mi înfrunt pudibonderia, trebuia să mă înfrunt pe mine, pentru că exigențele mele de om care se uită la lucruri sînt radicale. Să mă pun eu sub propria mea lupă n-a fost deloc ușor. Adică am zis: ori la bal, ori la spital, adică dacă ratez măcar să mă fac cioburi și să mă rup de tot.

Ce fel de criminal e Viorel?

De regulă, criminalii au profilul de care eu am fugit în mod conștient, îndreptîndu-mă către un profil cît mai aproape de ce ar fi putut fi în mintea mea „Cristi Puiu criminal“. Exact asta am făcut, a fost o muncă pe care am dus-o pe mine însumi. Cînd am zis *„Madame Bovary c'est moi“* n-a fost un balet intelectual, ci un fapt asumat pînă la capăt.

Personajul Viorel se află într-o situație paradoxală. El ajunge să facă ceea ce face, dar, prin toată ființa lui, el strigă „ascultați-mă și pe mine!“. Am ales să-mi imaginez că un om ca mine ajunge într-o astfel de situație. Dacă eu aș alege să pun punct existenței mele de pînă atunci nu m-aș duce să vorbesc cu lumea, nu m-aș expune dialogului. Nici Viorel n-o face, decît accidental. Pentru că el e în mintea lui, acolo, ascuns și de sine și de ceilalți, în poziția celui care a hotărît să pună punct, decizie pe care a luat-o înainte de genericul de început.

Ce crezi despre felul în care a fost receptat Aurora *pînă acum? Nici* Lăzărescu *n-a fost un film ușor și nici n-a durat o oră și jumătate…*

Foarte multă lume s-a plîns și la *Lăzărescu* de lungimea filmului. Era vorba nu despre două ore jumate de film, ci despre două ore jumătate extrem de solicitante.

Dar *Lăzărescu* a fost ajutat de un lucru foarte simplu: în filmul ăsta apar doctori. Și doctorii sînt reprezentanții unei meserii cu care intrăm în contact foarte devreme. Spectatorii erau la adăpost, toți știau cum e cu doctorii, se regăseau aici, aveau propriile întîmplări.

n-au psihologia asta. Un critic a vorbit despre psihologia criminalului. Ele nu sînt doar prostii pur și simplu, ele sînt expresia neliniștii, generată de faptul că teritoriul pe care eu, autor, te invit să pășești este unul pe care nu-l recunoști. Ce știi despre criminal? Și, în loc să spui că ceea ce știi tu despre un criminal e intermediat de mass-media și de ficțiune (literatură/cinema), încerci să validezi acest profil. Și, cînd el nu se pupă cu propunerea de criminal făcută de un autor, sari direct la generalizări.

Așa se ajunge în situația paradoxală din *Aurora,* cînd acest personaj, Viorel, strigă tot filmul „uitați-vă la mine!“. E pus pe ecran, expus privirii celorlalți, dar se întîlnește cu lipsa de atenție a spectatorilor.

Cum ți se pare comparația care s-a făcut între finalul din Aurora *și cel din* Polițist, adjectiv*?*

Aurora e la antipod față de filmul lui Porumboiu. *Polițistul* e construit în relație directă cu demonstrația. Pentru mine opera de artă nu are nimic de demonstrat.

Pe mine m-a uimit comparația. Adică atît de frică le-a fost de film, încît să se refugieze în comparații atît de facile?

Cînd fac film, eu mă raportez la tot ce înseamnă cinema care mi-a marcat parcursul.

Psycho a însemnat foarte mult pentru mine, dar un lucru care m-a deranjat întotdeauna la el a fost finalul. Sigur că-l privesc acum cu multă tandrețe. Și asta pentru că posedă ceea ce e obligatoriu pentru orice autor: dragostea de oameni. Iar aceasta nu poate fi predată în școală. Adică nu pot să-i reproșez lui Hitchcock că a pus finalul ăla care explică tot, pentru că micile imperfecțiuni sînt inerente cercetării oneste. Și nici nu îmi amintesc exact în ce măsură finalul din *Psycho* îi aparține lui sau producătorului.

Mi-a rămas în minte, încă din anii '80, cînd mă ocupam de pictură, începutul de la *Tăietorul de lemne* al lui Mircea Ciobanu. „Mesajul trebuie să fie cuprins în masa comunicării, nu spus cuvînt cu cuvînt în urechea cititorului.“ Povestea trebuie să funcționeze organic, iar tu ca spectator să nu te cantonezi în formule confortabile.

> *„Cînd vorbim despre România, numărul celor dispuși să-l crediteze pe autor e foarte mic.“*

În cazul *Aurorei* există reticență și e de înțeles. Este explicabilă, ca și suspiciunea și disconfortul pe care le creează filmul. Pentru că problema acestui film n-o reprezintă faptul că durează trei ore. Există filme la care te uiți trei ore fără nici o problemă. Pentru că nu te solicită. Îți spun o poveste pe care o știai deja.

La *Aurora* oamenii se plîng de durată și de felul în care se pierd în interiorul unei ficțiuni care nu este deloc blîndă cu spectatorul. Povestea se naște sub ochii lor, iar ei, spectatorii, sînt chemați să refacă puzzle-ul. Și asta nu le convine. Le încurcă socotelile. Dar, trebuie s-o spun, aceasta era unica soluție, cu adevărat legitimă, a unui autor care povestește o experiență pe care n-a trăit-o.

Ce fel de „prejudecăți“ a scos Aurora *la suprafață?*

Cînd vorbim despre România, numărul celor dispuși să-l crediteze pe autor e foarte mic. Cei mai mulți, cînd nu înțeleg, zic că e o prostie, iar cel care a făcut lucrul respectiv un prost. Nu le trece prin cap că problema ar putea să fie la ei. Foarte puțini au disponibilitatea să se seteze just, să asculte ce spune regizorul, cum spune, de ce o spune în felul respectiv.

Camera, felul în care e filmat filmul, îți spune ție, spectator, cum să te uiți la film. Vorbim despre cinema, nu despre o poveste ilustrată, așa cum se întîmplă să fie perceput cinema-ul de majoritatea oamenilor și de către foarte mulți critici, din păcate nu doar de aici, ci de pretutindeni, care văd în cinema doar povestea.

În *Aurora,* pentru că ai de-a face cu un om care omoară, au zis că personajul nu omoară cum trebuie să omoare. Criminalii nu fac așa, În *Polițist* relația cu cuvintele și comunicarea verbală e explicită. În *Aurora* e implicită. Nu avem aceeași viziune despre cinema. Și, pentru ca *statement*-ul să fie cît mai limpede, am ales, iată, să-l folosesc în finalul de la *Aurora* pe același actor pe care l-a folosit si Porumboiu, și tot în rol de polițist.

Te așteptai să se rîdă la finalul de la Aurora*? A fost „calculată“ dezamorsarea tensiunii?*

Aurora se va dovedi în timp dacă e vin nobil sau oțet. Dar e primul film care spune despre sine: „eu sînt un film care trebuie văzut *face to face*“. Spectatorul față în față cu filmul. Nu e nimic comic în ce se întîmplă pe ecran. Și nici n-a fost în intenție și nu e nici un fel de propunere/rezolvare de trimitere în comic a unei povești tragice. Pe de-o parte, tensiunea care se acumulează de-a lungul celor 150 de minute îi face pe spectatori să explodeze în cascade de rîs la final. Pe de altă parte, spectatorii se află acum, la finalul filmului, pe un teren ferm, la adăpost. Lucrurile par să se clarifice și întrebările par să-și afle răspuns. Dar nu e așa. Întrebările cu adevărat importante nu-și află răspuns. Pentru mine, reacția publicului la final, acest rîs nervos, eliberator, e și o garanție că lucrurile au ieșit așa cum trebuie. Nu așa cum îmi doream.

a consemnat Ana Maria SANDU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ În librării puteți găsi cartea de interviuri *Al Pacino în dialog cu Lawrence Grobel,* pusă pe piață de Editura Publica. Cartea (volum alcătuit în decurs de 25 de ani) se dorește a fi o descoperire a omului din spatele actorului, povestea vieții sale împletită cu pasiunea pentru actorie. (Stela Giurgeanu)

■ Două romane americane cult, fundamentale pentru literatura contemporană – cît se poate de grele, și la propriu și la figurat –, în două traduceri de excepție, prin care Editura Polirom pur și simplu sfidează noua dezordine culturală a crizei: *Catch-22* de Joseph Heller (traducere de Sanda Aronescu) și *Curcubeul gravitației* de Thomas Pynchon (traducere de Rareș Moldovan). Două cărți *cool* pentru o vară lungă & toridă! (Marius Chivu)

craii de burta veche

Alte rețete absurde

● **Cum se fac cotlete crîmbulinoase** *(To Make Crumbobblious Cutlets)*

Faceți rost de cîteva ciosvîrte de vită și, după ce le tranșați în felii cît mai mici cu putință, tăiați-le în bucăți și mai mici, de opt sau chiar de nouă ori.

După ce mărunțiți astfel totul, periați degrabă rezultatul cu o perie de haine nouă și amestecați-l rapid, aleatoriu, cu o linguriță sau cu un polonic de supă.

Puneți totul într-o cratiță și duceți-o afară, într-un loc însorit – să zicem, pe acoperișul casei, dacă nu-i vizitat de vrăbii sau de alte păsări. Lăsați cratița acolo, cam o săptămînă.

După acest răstimp, adăugați puțină levănțică, ceva ulei de migdale și cîteva oase de hering; înainte de a folosi compoziția, acoperiți-o cu 4 galoane de sos crîmbulinos limpezit.

Tăiați amestecul în formă de cotlete obișnuite și serviți-le într-o față de masă curată sau într-un șervet de masă.

● **Cum se fac pateuri godînceşti** *(To Make Gosky Patties)*

Luați un porc, în vîrstă de trei-patru ani, și legați-l, cu unul dintre picioarele dinapoi, de un stîlp. Puneți-i la îndelabă 5 pfunzi de coacăze, 3 de zahăr, 2 măsuri de mazăre, 18 castane coapte, o lumînare și 6 baniță de napi; dacă porcul le va mînca pe toate, continuați să-i dați, necontenit.

Procurați apoi ceva smîntînă, cîteva felii de brînză Cheshire, patru testele de coli de hîrtie și o cutie cu piuneze negre. Preparați din toate acestea o pastă și întindeți-o pe o bucată de pînză curată, cafenie, impermeabilă, pînă se usucă.

Cînd pasta e perfect uscată, dar nu înainte, începeți să-i aplicați porcului lovituri aprige cu o coadă lungă de măturǎ. Dacă guiță, continuați să-l bateți.

Inspectați pasta și bateți porcul, alternativ, vreme de cîteva zile și verificați dacă, la sfîrșitul acestei perioade, compoziția s-a transformat în pateuri groheşti.

Dacă nu, nici că se vor transforma vreodată; în acest caz, porcul poate fi dezlegat. Considerați întregul proces încheiat.

Descrierea cu lux de amănunte a unor lucruri fără însușiri (inexistente), prisosul de acribie, elementele banale și cele șocante enumerate sec, în același orizont, straniul efect apetisant al unor ingrediente și proceduri, de altfel, emetice – alcătuiesc materia absurdă a rețetelor lui Lear.

Amicul Dejun

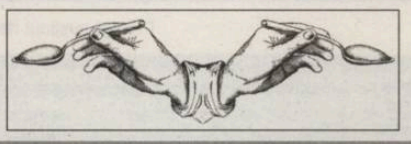

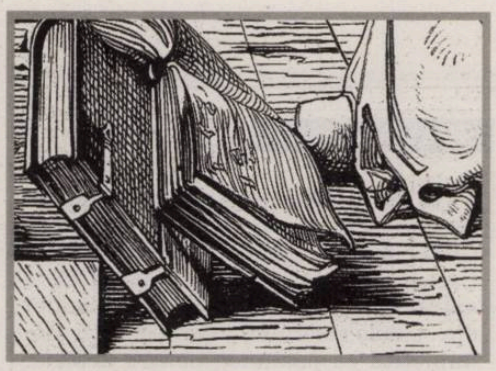

Simona SORA

biograffiti

Cel mai fericit om din lume

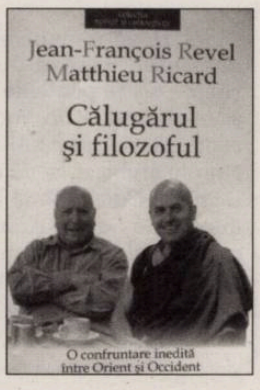

L-am văzut nu demult pe Matthieu Ricard într-un excelent documentar – *La şcoala fericirii* de Irina Szász – difuzat pe TVR Cultural. Citisem în urmă cu cîţiva ani cartea de convorbiri dintre Matthieu Ricard şi tatăl său, filozoful Jean-François Revel (tradusă la Editura Irecson), aveam habar cine e personajul acesta straniu, ştiam că stă de mai bine de 35 de ani într-o mănăstire budistă din Nepal, unde a ajuns după ce şi-a încheiat doctoratul în biologie moleculară şi înainte de a începe o promiţătoare carieră ştiinţifică la Institutul Pasteur, în Franţa. Fusese o perioadă interpretul celui de-al paisprezecelea Dalai Lama şi un fotograf pasionat, iar la această ultimă pasiune nu renunţase niciodată. Mai ştiam că e unul dintre cei mai importanţi traducători ai textelor budismului tibetan în franceză şi că a scris un minunat eseu – *Fericirea* – tradus şi în româneşte, pe care nu l-am citit (încă) poate şi din cauza titlului său utopic. Şi mai văzusem undeva că presa occidentală (parcă *The Independent,* nu vreun ziar franţuzesc obişnuit cu superlativele) îl numise „cel mai fericit om din lume".

Poţi să înţelegi însă de ce a fost numit aşa doar văzîndu-l *la locul lui,* aflat la mii de kilometri de Savoia natală, la poalele Himalayei, în biblioteca Mănăstirii Shechen din Nepal. Chiar dacă aş fi ştiut mai bine cine e, chiar dacă i-aş fi ascultat înainte de asta cele cîteva conferinţe postate pe diferite site-uri, chiar dacă aş fi aflat mai demult cîte ceva despre şcolile şi spitalele pe care le-a înfiinţat în Nepal cu ajutor occidental, n-aş fi putut avea o mai bună intuiţie despre ce vrea să zică acel (ironic?) apelativ altfel decît văzîndu-l la Shechen, printre vechi manuscrise tibetane, fotografiind ceremonii de rugăciune sau rîzînd împreună cu copiii îmbrăcaţi în rase portocalii, proaspăt aterizaţi într-un loc căruia îi fuseseră dedicaţi de la naştere.

Seninătatea interioară
poate face cunoaşterea dacă nu utilă,
măcar transmisibilă.

În dialogul cu Jean-François Revel din *Călugărul şi filozoful,* Matthieu Ricard povesteşte cît de mult timp i-a luat să ajungă la concluzia stabilă că vrea să rămînă pentru totdeauna într-o mănăstire budistă şi, mai ales, în ce măsură a fost hotărîtoare pentru asta întîlnirea cu maestrul Kangyur Rinpoche (al cărui spirit continuă să trăiască – cum altfel? – în trupul unui băiat de 12 ani, şi el intervievat în documentarul cu pricina, de Irina Szász). Se pare că declicul a fost provocat de o puternică impresie personală: în 1966, în plină epocă hipiotă, Matthieu Ricard, proaspăt doctorand al lui François Jacob, o somitate în biologia moleculară, este cutremurat de cele cîteva filme documentare ale amicului Arnaud Desjardins despre înţelepţii tibetani refugiaţi în India şi Nepal după ocupaţia chineză. Felul în care tînărul cercetător, cu o minte aplicată şi preocupări exacte, a perceput seninătatea maeştrilor tibetani de la poalele Himalayei l-a făcut să plece la Darjeeling, unde şi-a cunoscut maestrul într-un fel mai simplu şi mai direct decît se aştepta, şi unde a rămas o lună întreagă înainte de a se întoarce la Paris. Abia după alţi şase ani însă, după înţelegerea asumată a influenţei maestrului Kangyur asupra sa, dar şi după încheierea unui strălucit doctorat la Institutul Pasteur, Matthieu Ricard a plecat – nu în SUA, unde ar fi trebuit să-şi continue cariera, la vîrful profesiei sale, ci în Nepal, unde s-a călugărit.

Dacă îl vezi azi, după 43 de ani de la prima sa întîlnire cu Orientul şi după mai bine de 35 de ani de la revenirea sa definitivă acolo, înţelegi că aparentul paradox a fost, de fapt, decizia cea bună. Calea budistă – pe care, în dialogul cu tatăl său (un tip foarte special de agnostic), o aseamănă cu un avion ce străbate stratul de nori „pentru a redescoperi că soarele străluceşte în toată splendoarea lui pe un cer neschimbat" – a fost calea pe care omul de ştiinţă, fiul lui Jean-François Revel *(Cunoaşterea inutilă* este un titlu de-a dreptul budist!) şi discipolul lui François Jacob (deţinătorul unui Premiu Nobel în biologie), a ales-o intuitiv şi contemplativ.

Face parte, desigur, din enorma sa disponibilitate felul în care vorbeşte, în diferite împrejurări (cum e şi cea a documentarului românesc pe care l-am văzut la începutul verii), despre calitatea umană a unui maestru spiritual, despre forţa plină de bucurie şi rigoare a adevăratului maestru, despre muzica sacră tibetană sau despre cele 10.000 de manuscrise şi tipărituri salvate de barbaria chinezilor din cele peste 6000 de mănăstiri tibetane arse pînă acum. E una dintre dovezile indirecte ale felului în

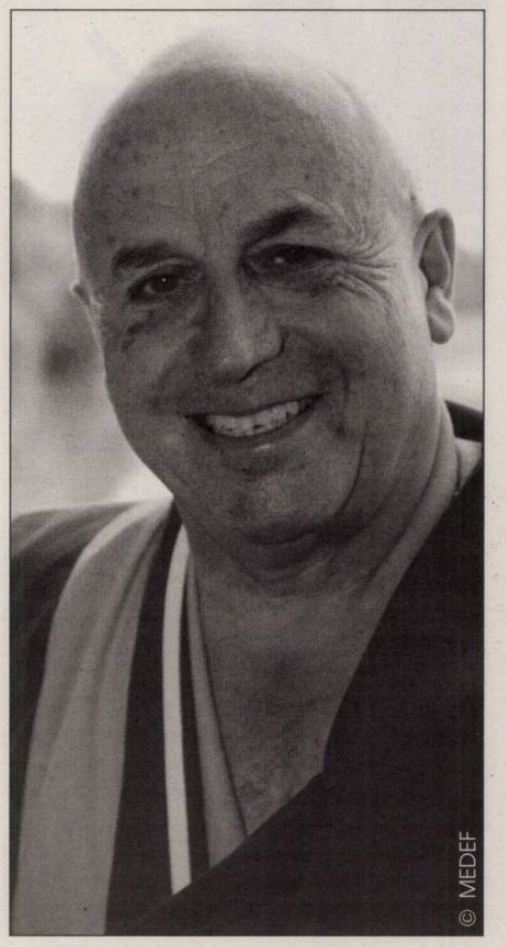

care seninătatea interioară poate face cunoaşterea dacă nu *utilă,* măcar transmisibilă. Întrebat de Irina Szász despre calea cea mai nimerită de familiarizare cu budismul, Matthieu Ricard nu a recomandat-o pe cea urmată de el, ci pe cea indicată de Dalai Lama: citirea textelor esenţiale şi apoi integrarea (prin meditaţie) în fiinţa proprie. „Altfel ar fi – a mai adăugat cu umorul său irezistibil, cu care relaxează mereu rarefierea altitudinilor himalayene – ca şi cum ai intra într-un restaurant, ai citi toate meniurile şi apoi ai pleca acasă."

Oricît de exotic ne sună un asemenea traseu, documentarul Irinei Szász (dar şi cartea sa „cuminte" despre Dalai Lama, apărută acum doi ani) e o generoasă invitaţie la a rămîne cîteva zeci de minute liniştiţi, în bancă, „La şcoala lui Matthieu Ricard". Ce-are asta a face cu fericirea o să vă spun după ce mă întorc (cu bine, sper) din Nepal, de la Kathmandu.

PUBLICITATE

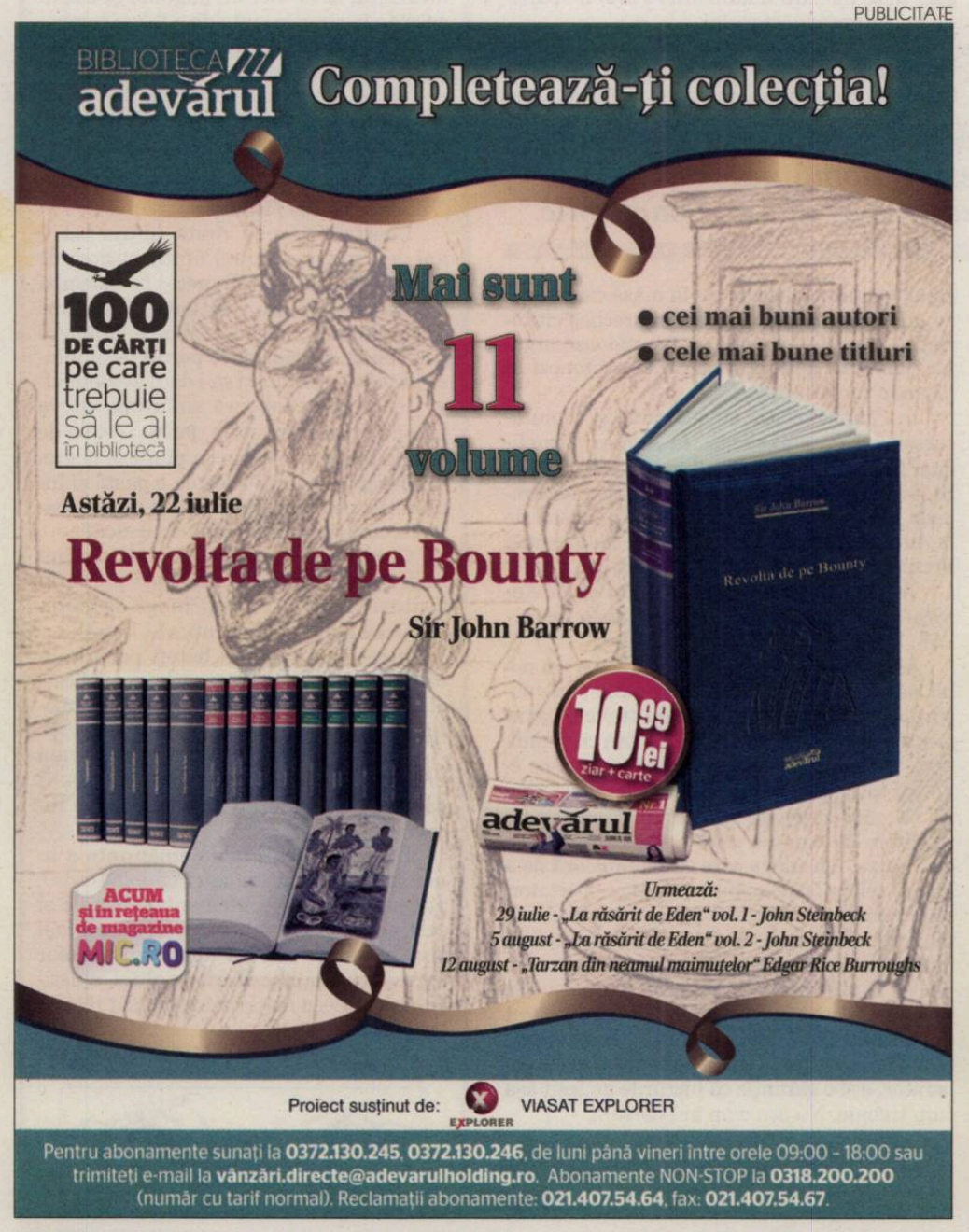

PUBLICITATE

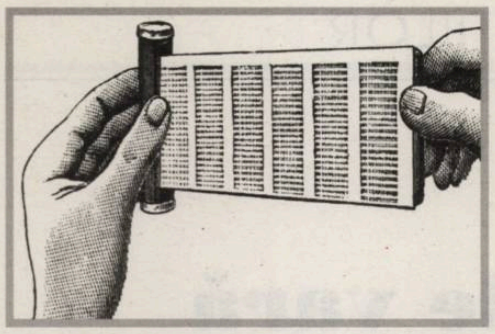

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Cărtărescu, văzul enorm şi „veninul psihic“

Nu credeam ca zeii hazului valah să-mi mai ofere vreodată ocazia de-a rîde-n hohote în faţa unor descrieri literare halucinante precum cele reunite în *Comèdiile* lui Andrei Pleşu *la porţile Orientului*.

Ei, uite că minunea s-a întîmplat cu *Frumoasele străine*, noua sumă confesivă de evocări, note de drum şi reflecţii picante prin care Mircea Cărtărescu a cinstit cei douăzeci de ani de existenţă ai editurii Humanitas.

Două forme de comic, două tipuri de umor pe care nu ezit să le aşez direct lîngă *divinele* naraţiuni epistolare caragialiene din epoca berlineză (vîrful acestora fiind, ştim bine, episodul Delavrancea din scrisoarea către Alceu Urechia, 7/20 iulie 1905), plus cele două capodopere de comic muşcător, cu intarsii lugubre, care sînt *Grand Hôtel „Victoria Română“* şi *Bùbico*.

Sigur, faţă de tăietura mordantă, colerică, adesea vitriolantă, a lui Cărtărescu (revelat în ultimii ani ca redutabil pamfletar politic, sabreur de forţă, dotat din plin cu voluptatea tăişului: un *emploi* incredibil pentru cei care-i cunoşteau exclusiv partea fantast-onirică a peisajului sufletesc, faţa romantic-fabulatorie, deschisă către metafizic etc.), la Pleşu umorul are coregrafia *au ralenti*, este îmbibat de amenitate, de plăcerea gratuităţii picturale, de enormul rabelaisian al descripţiilor, luxurianţa relaxantă şi ludicul terapeutic. Pe scurt: de un *ce* pufos, comprehensiv şi concesiv, chiar şi cînd ricanează casant. Mă rog, de bună seamă că nu şi cînd scrie de Adrian Păunescu sau Aurelian Bondrea, adică în registrul *„ridendo castigat mores“*, însă în general regula este, la Pleşu, că stilistica, dansul narcotic al imaginilor, hiperacumularea detaliilor savuroase, macroscopiile strălucitoare, scenografiile baroce sfîrşesc prin a copleşi mizele iniţiale. Esenţa subiectului se lichefiază, pur şi simplu, cu dulce încetineală, în faldurile aromitoare şi intens colorate ale propriei relatări.

La Cărtărescu, umorul e iute, nu parşiv. Rupe direct, nu deşiră aluziv. Bate adesea în negru strălucitor, are o dinamică nevrotică, hachiţoasă, revendicativă. La fel de acaparantă stilistic, năucitoare prin precizia inciziilor, dar şi contondentă, la limită. Citiţi *Bacoviană*, cel de-al treilea volet din *Frumoasele străine*, fioros-magnifică alunecare-n iadul deriziunii moldave, excursie suprarealistă într-un... realism de cea mai crîncenă speţă: sordidă, absurdă, promiscuă, umilitoare cît cuprinde. Face perfect pereche, cum spuneam, cu *Grand Hotel „Victoria Română“*, unde aceeaşi acumulare sufocantă de iritări, mizerii şi agresări (vizuale, auditive, epidermice, mentale) sleieşte pînă-n pragul dezumanizării deopotrivă fiinţa naratorului şi energiile lecturii.

Cît despre tipul Personajului narator – cel care trece (cu inutilă, sinucigaşă cumînţenie civică) prin gogolienele coridoare ale Mili(poli)ţiei bucureştene, prin hoteluri pariziene, cu pitoreşti, greţoase ori devastatoare reuniuni literare, prin redacţii mucegăite, cu beţii jalnice sau interviuri degradante, în „capitala mondială a ciorapilor de damă“ şi „capitala mondială a ciolanului cu fasole“, la chiolhanuri fioroase organizate-n Occident de diplomaţia noastră, cu valize pierdute sau haine furate, cu traducători infideli pînă la spulberarea sensurilor, dar şi cu calda evocare a anilor *Aerului cu diamante*, a camaraderiei optzeciste ş.a.m.d. – Personajul narator, zic, apoi el însumează acel „simt enorm şi văz monstruos“ din *Grand Hotel*... gestului *asasin* al exasperării nevricoase din finalul lui *Bùbico*.

Hipersensibil şi, deci, foarte vulnerabil, evident că el va fi (ori se va considera) aproape la tot pasul ultragiat, agresat de un mediu înconjurător invariabil invaziv şi ofensator al sfîntului orgoliu. Să nu uităm că, îndeobşte furaţi de hazul bonom al relatării şi, pînă la un punct, de comicul situaţiei din *Bùbico*, noi (binevoim să) uităm, totuşi, esenţa replicii finale a „demonului“ care „dispare în noaptea neagră“: „Cocoană, eu l-am aruncat, mînca-i-ai coada!“... Comic sardonic, finalizat – orice s-ar spune – la modul sinistru, în linia *cruzimii* caragialiene, la care prea puţină lume (exegetică şi nu numai) acceptă să ia seama. Ei bine, citiţi *Frumoasele străine* şi veţi vedea cît de multe, isterizant de multe, sînt *figurile* lui Bùbico în lumea hărăzită lui Mircea Cărtărescu! Ce să zic: deşi vechi admirator al său, eu unul aş ezita să-i fiu agasant vecin de compartiment mai mult de cîteva ore!...

Cînd am vorbit, la Bookfest, la lansarea *Frumoaselor străine*, despre şocul pe care-l vor avea cititorii obişnuiţi cu *eminescianitatea* cărtăresciană faţă de absorbţia *caragialiană* de acum, autorul mi-a obiectat, nu fără dreptate, tradiţia ironiei în creaţia lui. Adică latura jucăuşă a poeziei sale, partea ludic-insurgentă a „realismului cotidian“, exerciţiile de intertextualitate parodică, în general umorul optzecist, de la Iaru şi Groşan, la Nedelciu, Ţeposu, Stratan, T.T. Coşovei ş.a.m.d. Totuşi, orice s-ar zice, miezul, greutatea şi strălucirile *lumii* cărtăresciene rezidă tot în nucleul romantic, în alchimiile vizionare, în turbioanele psihedelice, durandiene, astfel încît fibra umorească abia acum se etalează în voie.

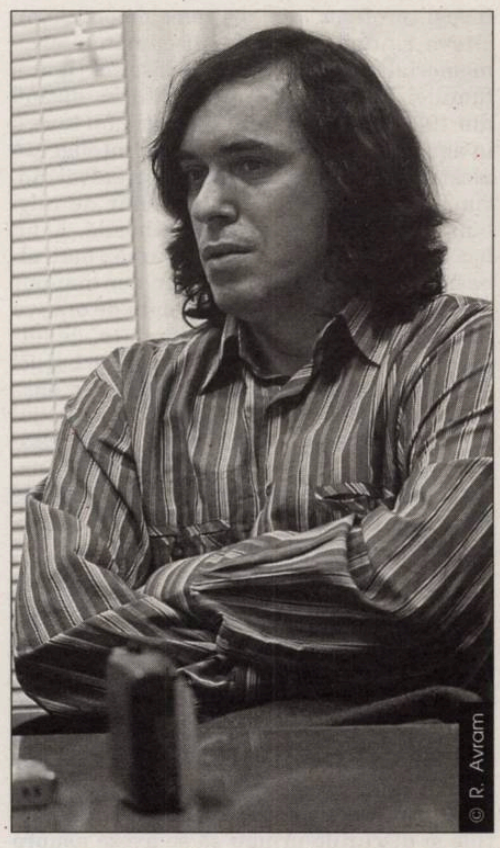

Fie şi în absenţa jovialităţii, exersat crud, înţepător, fără cruţare (uneori, cum spune autorul, „ca un venin psihic care nu-ţi mai permite să raţionezi“), umorul cărtărescian oferă situaţii de un comic savuros, croite-n broderii stilistice de-o tonică... amărăciune, indiferent dacă avem de a face cu hohotul burlesc, poanta corozivă, zîmbetul îngăduitor, hazul de necaz sau rictusul sadic.

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

COLECŢIA DE GHIDURI TURISTICE
NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER

Toţi visăm să călătorim

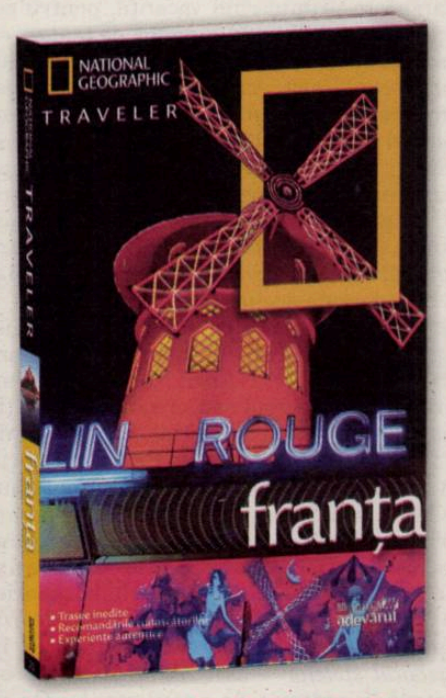

Vineri, 23 iulie

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

- FORMAT COMPACT
- 400 DE PAGINI full color
- HÂRTIE LUCIOASĂ

Descoperă 26 cele mai frumoase ţări din lume

- Fotografii senzaţionale
- Hărţi detaliate
- Informaţii inedite

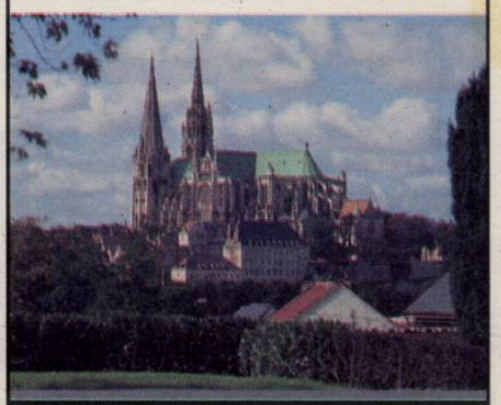

În fiecare vineri, o ţară pe săptămână cu doar 13,99 LEI

URMEAZĂ	
21. Spania	30 iulie
22. Portugalia	6 august
23. Italia	13 august
24. Grecia	20 august
25. Marea Britanie	27 august
26. România	3 septembrie

BIBLIOTECA adevărul
numai cu ziarul adevărul

Pentru abonamente sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246, de luni până vineri între orele 09:00 – 18:00 sau trimiteţi e-mail la vânzări.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamaţii abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67.

Proiect susţinut de: ColonHelp 021.3.000.000

PUBLICITATE

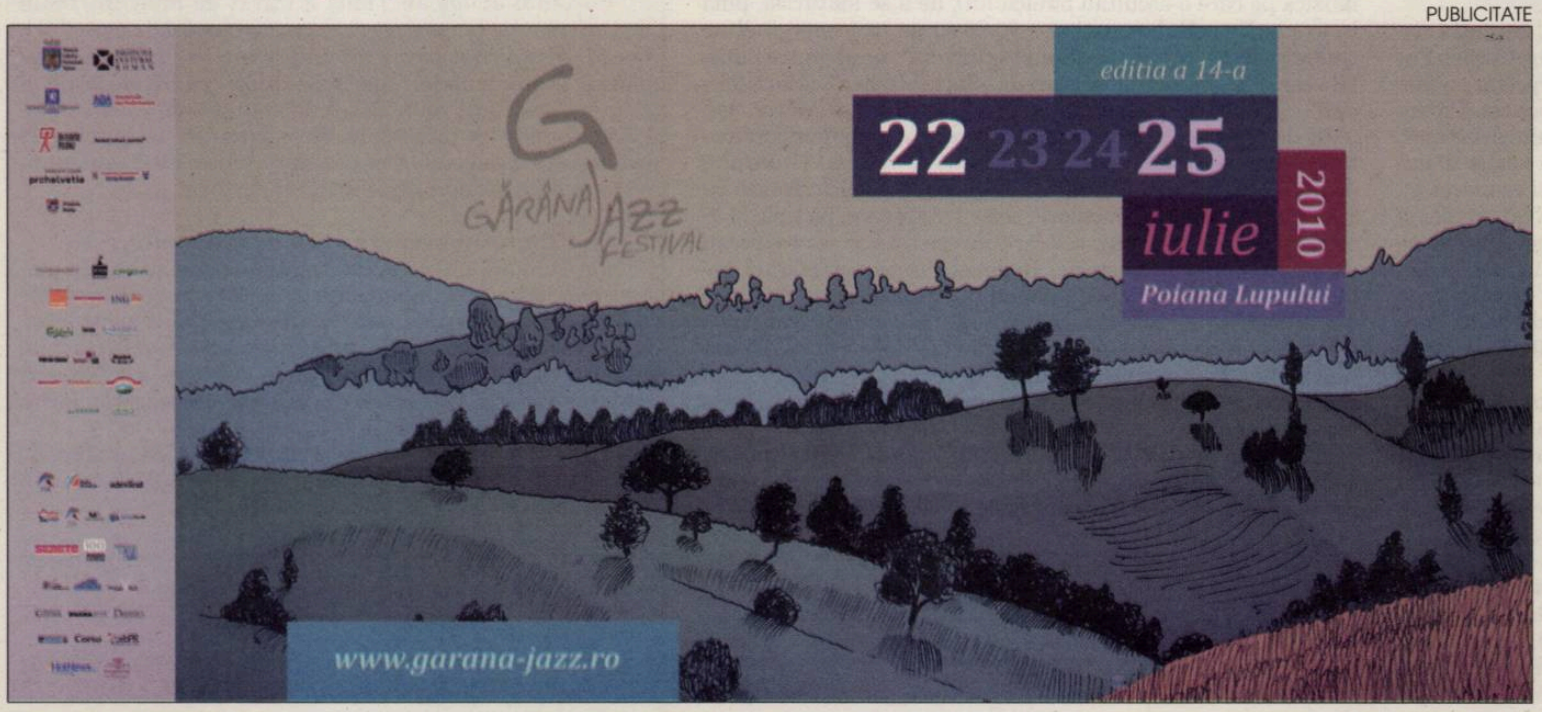

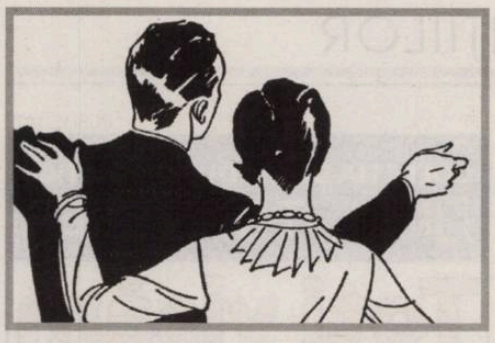

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Povestea unui vis de vară

Am spus-o ori de cîte ori s-a ivit ocazia: dacă, pentru cetăţenii „normali“, „oameni ai muncii“, vara înseamnă în primul rînd vacanţă, pentru cetăţenii anormali, care se ocupă de teatru, ea înseamnă, cel mai adesea, o perioadă de lucru intens. Vara, aceştia perfectează angajamentele stagiunii ce urmează, îşi caută piese şi roluri, umblă din „audiţie“ în „casting“ şi invers, filmează, înregistrează – pe scurt, nu stau deloc degeaba. Asta pentru că, în general, oamenilor scenei le place munca (lor), spre deosebire de mulţi dintre oamenii muncii, cărora nici măcar nu le place întotdeauna scena. Din păcate...

Tocmai pentru că ştie cît de mult îşi doresc actorii să lucreze în permanenţă (...?), Teatrul Naţional din Bucureşti, prin Centrul de Cercetare şi Creaţie Teatrală „Ion Sava“, a iniţiat, între 28 iunie şi 4 iulie, în parteneriat cu British Council, un „atelier“ de artă interpretativă susţinut de Michael Pennington, actor englez de notorietate, regizor şi co-fondator al ansamblului English Shakespeare Company, versat mai cu seamă în roluri shakespeariene (Hamlet, Regele Lear), deşi pozat de Wikipedia sub chipul personajului jucat în *Războiul stelelor* – căci filmul bate mereu teatrul în materie de popularitate. Ca ucenici ai acestui meşter de elită au fost invitaţi să se prezinte actori din toată ţara – plus doi din Republica Moldova –, în vîrstă de maximum 35 de ani şi vorbitori de engleză. Ca partener „locativ“ al atelierului a fost ales Centrul Naţional de Studii „Mihai Eminescu“, cunoscut şi sub numele (mai scurt şi mai simpatic) de Memorialul Ipoteşti. Datorat, ca idee şi ca realizare, ministeriatului cultural al lui Ion Caramitru (el însuşi „profesor“ aici, pe teme de poezie, în cîteva rînduri), complexul cuprinde casa memorială a poetului, două biserici (una a familiei Eminovici şi alta, ctitorie, datînd din 1937, a sătenilor din Ipoteşti), un teatru în aer liber, un muzeu la a cărui inteligentă alcătuire a avut un cuvînt şi regretatul Horia Bernea, precum şi un număr de mici bungalow-uri răspîndite prin livadă. E un loc fermecător, cu un cer, parcă, mai albastru, o iarbă mai verde şi un aer mai pur decît zona din jur, prea apropiată de oraş ca să-i fie bine. Această apropiere are, de altfel, şanse considerabile de a pune pe butuci şi dimensiunea culturală a locului: o dată cu trecerea Memorialului de sub patronajul Ministerului Culturii sub acela al autorităţilor judeţene, la Ipoteşti s-au înmulţit exponenţial petrecerile familiale, cu muzică şi dans, ale botoşănenilor bine situaţi – descentralizare *à la roumaine!*

Aici au descins, aşadar, pentru o săptămînă, paisprezece tineri actori – şase fete şi opt băieţi – proveniţi de la TNB, Teatrul de Comedie, „Bulandra“, Teatrul „Mihai Eminescu“ din Botoşani, precum şi de la Teatrul Naţional „Mihai Eminescu“ şi Teatrul „Eugène Ionesco“ din Chişinău. Iniţial, Michael Pennington şi-ar fi dorit ca la atelier să participe doar reprezentanţi ai sexului tare, pentru că exerciţiile şi discuţiile urmau să se axeze asupra personajului Hamlet, dar, în faţa realităţii, a hotărît să ia ca bază de studiu întreaga

Michael Pennington

piesă shakespeariană. Tot astfel, atelierul urma iniţial să utilizeze în egală măsură engleza şi româna – un frumos exemplu au dat, chiar în prima zi, cei doi Hamleţi din urmă cu ani, Pennington şi Caramitru, care au declamat celebrul monolog „A fi sau a nu fi...“, pe rînd, în cele două limbi –, dar, din nou, meşterul s-a adaptat ucenicilor şi dulcele grai autohton (chiar dulce atunci cînd e vorbit frumos, adică tot mai rar...) a luat pînă la urmă conducerea. Acestea sînt însă amănunte, după cum tot amănunte s-au dovedit şi diferenţele de educaţie profesională, de experienţă şi de temperament dintre participanţi. Ceea ce a rămas a fost o extraordinară pasiune comună pentru descifrarea sensurilor, relaţiilor, subtextelor – în română şi engleză, dar, dincolo de ele, în limba fără graniţe a bucuriei de a descoperi – care fac din *Hamlet* nu doar capodopera lui Shakespeare, ci şi „piesa pieselor“ din întreaga dramaturgie universală. Ştiinţa lui Michael Pennington de a citi deopotrivă în litera şi spiritul textului şi în mintea şi sufletul oamenilor a făcut ca lucrul tinerilor actori, individual, în grupuri de doi-trei sau „în plen“ să devină o aventură atît intelectuală cît şi emoţională, atît pe cont propriu cît şi colectivă, atît competitivă cît şi complice, deschisă şi generoasă. Gîndită, la început, ca o mică demonstraţie a achiziţiilor profesionale înlesnite de „atelier“, reprezentaţia finală s-a transformat, prin contribuţia tuturor, într-un spectacol adevărat, urmărit cu neslăbit interes de sala ce se umpluse de spectatori ocazionali, care nu au părut descumpăniţi nici de schimbarea rapidă a rolurilor (prinţul Hamlet, de pildă, a avut nu mai puţin de şase interpreţi, în majoritate fete!) şi nici de soluţiile „noncomformiste“ (scena nebuniei Ofeliei, de pildă, se petrecea... în dormitorul regal!). Simplitatea, eleganţa şi subtilitatea meşterului Pennington a fost pentru ucenicii săi – Anca Androne, Mihai Calotă, Veaceslav Cebotari, Victoria Dicu, Bogdan Horga, Dragoş Huluba, Ioan Andrei Ionescu, Rodica Ionescu, Ovidiu Ivan, Axel Moustache, Andreea Samson, Eduard Sandu, Ana Tkacenko, Mirela Zeţa, ca să-i înşir ca la catalog – nu doar un exemplu, ci şi un impuls. Cumva, şi un vis...

Restul – fireşte – e tăcere.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Ritualuri de trecere

● **Subcarpaţi, *Subcarpaţi*, subcarpati.com, 2010***

Cu cîteva excepţii, n-am prizat încercările muzicienilor români de a integra în opera lor teme venite din zona folclorică. Phoenix a reuşit, acum mai bine de 30 de ani, să se apropie de idealul unui sunet care n-avea cum să fie originat decît în spaţiul acesta, motivele sonore cvasiprimitive fiind inteligent şi convingător topite în ceea ce muzica îşi asuma atunci ca modernitate, rock-ul. Rock-ul, invenţia nemesisului din Vest. O încercase şi Sincron-ul lui Cornel Fugaru, dar acolo era vorba doar de o altfel de interpretare a pieselor din folclor, construite pur şi simplu surf rock-ist. Pe undeva, şi Sfinx reuşise să adulmece urma monstrului arhetipar, pe *Zalmoxe,* însă era acolo un apel la mitologie & folclor în numele unei psihedelii naţionale. Savoy încercase şi ea marea cu degetul. N-a fost să fie, pentru că anii '80 au rezolvat problema iluziei libertăţii cu voie de sus, iar regimul acela şi-a creat propria variantă de folclor modernizat, unul în care industria metalurgică înlocuise tablourile cîmpeneşti. Toate proiectele de gen care au urmat, la o distanţă în timp considerabilă, s-au împărţit injust între acceptabil şi greţos. În 2010, lucrurile parcă stau un pic altfel.

Bean, aşa cum mai e cunoscut autorul albumului despre care scriu aici, membru al colectivului Blanoz şi actual vocalist al trupei Şuie Paparude, trecut pentru o vreme şi prin L'Orchestre de Roche, face parte dintr-o generaţie cu dublă moştenire, care a crescut cu televizorul etern comutat pe toate MTV-urile ultimilor 20 de ani şi cu calculatoarele mereu conectate la toate sursele www ale ultimilor 10, „pe la Romană“, în centrul unei urbanităţi a cărei sete de importuri culturale vestice nu s-a potolit niciodată, dar şi „prin Dolhasca, la cîmpie“, spaţiul în care arhaismele (şi derivatele lor) încă mai sînt conservate şi performate. E declaraţia de intenţie pe care o face pe „Am crescut pe la Romană“, o strigătură în care tempoul infernal al *kick*-urilor maramureşene se varsă destul de logic în drum&bass. Forma în care artistul toarnă esenţe din folclor e una surprinzătoare pentru genul/genurile muzical/e pe care le cultivă şi pentru muzica românească, în general.

Încercarea de reîntoarcere la rădăcini, la copilărie – a lui, dar şi a muzicii – este una sinceră, chit că mobilul ar putea să fie o originalitate pe care n-ai cum s-o obţii altfel astăzi, în momentul în care totul pare a fi fost deja spus în muzică, în care fast-food pop-ul vestic e bine fixat în reflexul unui anumit tip de producător şi consumator. La fel de bine cum poate fi o dorinţă a autorului de a-şi recupera, revizita şi asimila trecutul, de a-şi rezolva o problemă mai degrabă abisală (vezi aluzia la muzica pe care o ascultau bunicii lui), de a se maturiza, pînă la urmă. Bean/Subcarpaţi şi-a găsit sursa noii energii şi ne spune şi nouă secretul pe „Doina spiritului“, unul dintre punctele tari ale albumului (alături de „Salvez lumea“, „Hora fericirii“, „La cutari“, tripantul *featuring* aromân al Marei, sau „Atît de personal“). Mai mult, mută doina în contemporaneitate, adoptînd – iată o inovaţie! – modelul vocal al lăutarului de altădată. „Cînd a fost la '89“ decupează şi folclorizează cu stil o perioadă la care memoria colectivă tresare, pe tiparul aceloraşi vechi interpreţi, cei care înregistrau şi reproduceau un anumit moment istoric. Repetiţia unor *sample*-uri populare/lăutăreşti livrează albumului o atmosferă stranie şi o febrilitate foarte viscerală. Şi chiar dacă idiomul nu e absorbit întotdeauna complet – poate de aici vine uneori aerul de improvizaţie, de construcţie cumva şubredă –, rezultatul final conciliază lăudabil muzicile vechi cu cele noi, sîrbele cu trip-hop-ul, doinele cu hip-hop-ul, horele cu dubstep-ul...

Este, totuşi, doar o primă tentativă recentă şi decentă de a asimila folclorul, iar nu de a lipi două forme distincte de experienţă sonoră pentru un miraculos efect de marketing.

*Albumul *Subcarpaţi* poate fi descărcat gratuit de pe subcarpati.com

***Paul Breazu** este jurnalist.*

3 întrebări pentru

Marius GIURA

Gărîna lui Kafka

A 14-a ediţie a Festivalului de la Gărîna are loc în plină criză! Cît de greu a fost?

În ceea ce priveşte autorităţile din Timiş, lucrurile au luat o turnură absolut descalificantă. Pot înţelege că bugetele sînt substanţial reduse în această perioadă, dar să anulezi dreptul operatorilor privaţi de a participa la licitaţiile de proiecte, justificînd că nu sînt bani nici pentru evenimentele proprii, e de-a dreptul stupid. O comisie de cultură şi sport, fără vreo abilitate în evaluarea fenomenului cultural, stabileşte că proiectele proprii sînt mai valoroase decît cele ale ONG-urilor.

Cum se finanţează, de fapt, proiectele?

Consiliul Judeţean Timiş a intrat de mult în rîndul instituţiilor de la care nu mai am nici un fel de aşteptări. Un personaj, rupt parcă din alte vremuri, împarte banii alocaţi evenimentelor culturale după criterii doar de el ştiute. Consilierii votează o listă stabilită de acesta, nicidecum proiectele punctuale. Nu există nici un criteriu de evaluare a proiectelor importante, doar interesul unui *yesman* de a sprijini nişte interese de grup.

Deci Timişul a renunţat cu totul la Gărîna?

Pare ciudat, nu, că acest eveniment e susţinut de ambasadele unor ţări importante şi de centrele culturale de la Bucureşti, şi nu de oraşul care organizează acest festival!? Peste o mie de turişti străini vin an de an la Gărîna, alte cîteva mii vin din restul ţării, Europe Jazz Netwok ne-a invitat să facem parte din această organizaţie, iar în oraşul meu găsesc doar uşi închise!

Sper să scăpăm odată de criză, de crize, de prostie, de indolenţă şi de mizerie morală! Totul este desprins din lumea lui Kafka.

***Marius Giura** este directorul Festivalului Internaţional de Jazz de la Gărîna. Mai multe la www.garana-jazz.ro.*

a consemnat Marius CHIVU

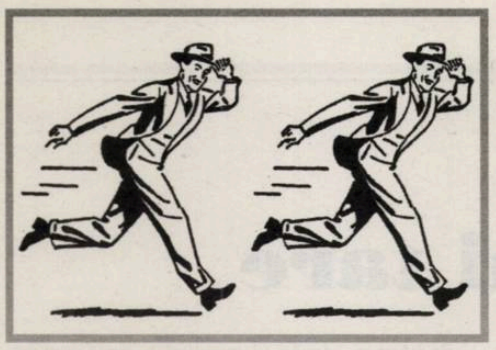

● ***Întîlnire explozivă / Knight and Day*** **(SUA, 2010), de James Mangold.**

Andrei GORZO

dilematograf

Minima rezistenţă

În comedia de acţiune *Knight and Day,* Cameron Diaz joacă rolul unei femei obişnuite a cărei viaţă se intersectează, pe un aeroport, cu a unui supraom de la serviciile secrete (Tom Cruise). Într-o anumită măsură, Diaz e reprezentanta publicului pe ecran – rolul ei e, în esenţă, acela al unei spectatoare de cinema evazionist, care, dintr-odată, se pomeneşte în interiorul unui film cu James Bond. E o comediană priceputǎ la căscatul ochilor cît cepele, iar regia filmului (James Mangold), în momentele sale mai cu duh, „ţine aproape" de punctul ei de vedere asupra isprăvilor supraomului, care sînt concepute sub semnul exagerării de desen animat. De exemplu, ea e la un moment dat într-o maşină şi în jurul ei se dezlănţuie o scenă din aia *mare* de acţiune, cu vehicule care vin dîndu-se peste cap din toate părţile. Nevenindu-i să creadă ce vede, ea deschide portiera şi scoate capul, în jumătatea dreaptă a ecranului, ca să privească mai bine în faţă (adică spre noi), în timp ce din spatele ei, în jumătatea stîngă a ecranului, vine o maşină de-a berbeleacul: e un cadru drăguţ de bandă desenată. Apare şi Cruise pe o motocicletă, văzut dinăuntrul maşinii ei; maşina intră într-un tunel, motocicleta o ia pe deasupra şi dispare, pentru ca la ieşirea din tunel să reapară în aer, fără motociclist – acesta aterizează pe capota maşinii după cîteva secunde. Rezolvările astea regizorale nu sînt tocmai proaspete, dar măcar arată în direcţia corectă. Cea mai spirituală dintre ele implică reducerea unei serii întregi de peripeţii spectaculoase la cîteva frînturi pe care ea, care a primit un somnifer de la el, le percepe ca prin vis: se trezeşte un pic ca să-l vadă pe el spînzurat de picioare ca un liliac (cum a ajuns în poziţia aceea?), apoi adoarme la loc, apoi se trezeşte într-un avion, ca să-l audă cum îi spune că au fost loviţi şi că trebuie să sară etc. – pînă cînd se trezeşte de-a binelea pe o insulă tropicală. Aşa călătoreşte tot filmul – somniferul şi vîj-vîj dintr-un paradis turistic în altul: după insula aceea urmează Alpii austrieci, apoi Pamplona în perioada curselor cu tauri. Şi, de fiecare dată cînd deschide ochii, dă cu ei de surîsul mereu proaspăt, mereu entuziast – un surîs de cel-mai-popular-băiat-din-liceul-nostru – al lui Tom Cruise. Juvenilitatea asta luminoasă e varianta cruisiană a faimoasei nonşalanţe a lui James Bond. Contrastul dintre ea şi zecile de omoruri pe care le comite personajul se numără printre resursele comice de bază ale filmului, dar s-ar putea ca superstarul să nu stăpînească pe de-a întregul acest efect: de exemplu, atunci cînd îl împuşcă în picior pe prietenul eroinei, după care-i zîmbeşte şi-i face semn că totul e OK, oare are idee cît de psihopat (în felul lui zîmbăreţ) poate să pară? Mai e şi chestiunea vîrstei lui reale: 48 de ani. Or, dacă mi-ai arăta un

Sub semnul exagerării de desen animat.

cadru cu el pe motocicletă în acest film şi un cadru cu el pe motocicletă în *Top Gun,* cerîndu-mi să ghicesc care e de acum şi care e de-acum un sfert de secol, nu sînt sigur că aş şti ce să spun. E Dorian Gray sau ce? În fine, sursa energiei lui prodigioase de pe ecran e greu de identificat. Energia lui Sean Connery în rolul lui Bond se trăgea, în mod clar, din apetit senzual şi din inteligenţă sardonică. Energia lui Cary Grant din *Charade* (un thriller regizat de Stanley Donen în maniera lui Hitchcock, în care Grant juca un personaj nu foarte diferit de cel jucat aici de Cruise) se trăgea tot din apetit, dar dintr-unul îmblînzit, convertit, prin civilizaţie, în joacă intelectuală. Dar Cruise nu proiectează în direcţia partenerei sale nici poftă cinstită (cu excepţia momentului în care scenariul îl obligă s-o sărute pătimaş – căci sînt în Spania –, iar coloana sonoră îl ajută cu cîteva acorduri „latine"), nici chef de joacă intelectuală. Aerul lui asexuat face ca momentele în care se dovedeşte că, în timp ce eroina dormea, eroul a schimbat hainele de pe ea, să pară pe undeva suspecte: cu un asemenea erou, orice ciudăţenie e posibilă. Sau poate speculez eu prea mult.

În fine, datorită lui Cruise, mintea mea măcar a avut ceva de mestecat în timpul filmului. Eroina are un parcurs de tip Kathleen Turner în *Idilă pentru o piatră preţioasă* (la început nu e bună de nimic în acţiune, dar treptat începe să prindă şpilul), însă fără surprize (cu excepţia cîtorva momenţele de aerianitate *à la* Carole Lombard, cînd e sub efectul cîte unui drog). Personajele secundare – un tînăr savant genial, un şef de la serviciile secrete, care vrea pielea eroului – sînt ruşinos de nedezvoltate. Atunci cînd eroii, aflaţi în Austria, trag la un hotel şi, în principiu, ar trebui să vină momentul *smoking*-ului şi al rochiei de seară, al vieţii trăite cu stil, ca în Bond-urile bune, momentul trece repede şi începe încă o scenă de acţiune, cu rezolvări dintre cele mai de rutină. În punctul acela al filmului, regizorul şi-a epuizat de mult ideile – a renunţat să mai gîndească şi s-a refugiat în opţiunile cele mai la îndemînă –, iar *Întîlnire explozivă* a ajuns să semene cu ceva dat deja de o mie de ori la PRO TV.

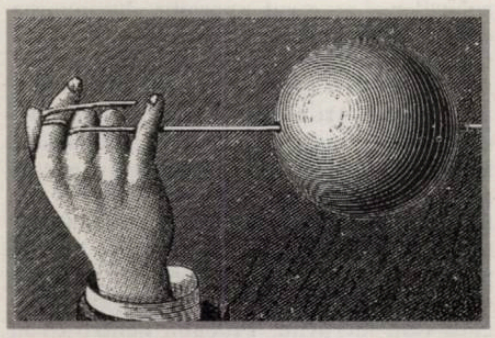

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Islamul e noul punk

Între Islam, burka, punk şi democraţie se stabilesc neverosimile catene. Ceea ce e tabu în Orient devine un spaţiu de afirmare a libertăţii în Europa. Sau invers. Dezbaterea cu privire la interdicţia vălului islamic din Franţa, Germania, Danemarca sau Italia a generat reacţii paradoxale. Cum cei care susţin interdicţia şi cei care se opun sînt tot mai isterici, e greu să se găsească o soluţie. Poate nici n-ar mai trebui căutată, pentru că situaţia e de-a dreptul amuzantă.

În Iran, muzica punk e interzisă. Clericii islamişti consideră că e coruptă şi că poate corupe – aşa că discurile circulă pe sub mînă şi sînt ascultate pe şest. Gesturi punk – cum ar fi pumnul strîns sau ridicarea degetului mijlociu – sînt subversive, puţini îndrăznesc să le facă în public. Am aflat despre asta din *Persepolis,* un volum de benzi desenate conceput de o autoare iraniană care acum trăieşte la Paris (volumul a apărut în traducere românească la Editura Art). Din aceeaşi carte am aflat şi cîte ceva despre voalul islamic: fetele sînt obligate să poarte burka în şcoli şi universităţi, iar pe stradă trebuie să meargă cu capul plecat şi să nu privească bărbaţii în ochi. Încălcarea acestor reguli e sancţionată drastic: exmatriculare, declaraţii la miliţie, chiar şi arest.

La Paris, fetelor (originare din ţări cu tradiţie islamică) le este interzis să-şi acopere faţa în şcoli şi universităţi, iar o comisie parlamentară studiază acum posibilitatea extinderii interdicţiei vălului în toate locurile publice. În ţara lui mai 1968 şi a lui *„il est interdit d'interdire",* era şi normal ca legea să stîrnească controverse. Pe de o parte, sînt cei care consideră că Islamul e o religie şi o ideologie ale cărei principii antidemocratice sînt periculoase pentru societate. Pe de altă parte, sînt cei care cred că

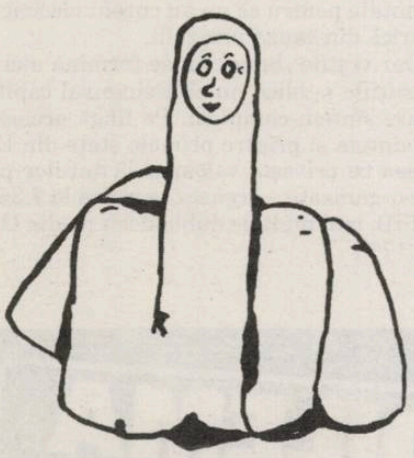

Ilustraţie de Fengel
(Zeit Magazin, *nr. 27, 1-7 iulie 2010)*

purtarea vălului islamic e un mod de afirmare a identităţii culturale, şi că o asemenea interdicţie ar fi, din principiu, antidemocratică. Democraţia e prea tolerantă cu inamicii potenţiali (islamiştii) – spun unii. Intoleranţa e moartea democraţiei – răspund ceilalţi. Cum ieşim din această dilemă?

În Germania – ţara occidentală cu cea mai numeroasă comunitate de musulmani – dezbaterile (incipiente) despre o posibilă interdicţie a voalului islamic au produs o reacţie neaşteptată în rîndul tinerilor. Se pare că burka a devenit acum un accesoriu la modă printre adolescente. În licee şi universităţi, nemţoaice sadea au început să poarte voal islamic, cot la cot cu turcoaicele. S-ar putea crede că e un gest de solidaritate, o manifestare a simpatiei prin imitaţia unui gest cultural. O fi. Dar nu spiritul democratic a transformat burka în obiect *cool.* Ci atracţia adolescentină pentru ceea ce este interzis. Avem de-a face cu tentaţia fructului oprit.

Pentru feministe – care susţin cu înverşunare interdicţia vălului islamic în şcoli şi în alte locuri publice – tendinţa e de neînţeles. Dar nici măcar feministele nu mai sînt acum întru totul unite. Printre fetele care au renunţat la rujuri, farduri şi fuste scurte în favoarea burkăi, unele o fac din spirit militant-feminist: purtînd voalul, ele îşi reafirmă libertatea şi independenţa în raport cu celelalte femei şi cu sexul opus. Dacă voalul este în cultura islamică un semn al supunerii şi al obedienţei, el devine, odată translatat în Occident, un semn al diferenţei. Fetele îl poartă din frondă, din spirit de revoltă. Dacă tot avem democraţie, atunci să fie anarhie, îşi spun, probabil, nemţoaicele, ridicînd degetul mijlociu şi înfăşurîndu-şi părul în burka. Islamul e noul punk! Nu ştiu cum arată o nemţoaică punk cu burka, dar bănuiesc că e tot mai greu să fii mamă de adolescentă. În curînd, or să ajungă să-şi implore fetele să-şi facă, pentru numele lui Dumnezeu, un tatuaj sau un piercing, să-şi dea cu tone de machiaj pe faţă, numai să uite naibii de burka.

Ce e mizerabil în toată povestea asta e totuşi ignoranţa care acoperă acest gest de frondă: tinerelor din Occident, născute şi crescute în democraţie, obişnuite cu respectarea drepturilor civile, le vine foarte uşor să protesteze împotriva unei eventuale interdicţii a voalului purtînd voal. În Iran şi în alte state islamice, femeile militează, deocamdată pe tăcute, pentru a cîştiga dreptul de a nu-l mai purta. Dar nu şi-ar permite fronda să renunţe la el.

trecerea prin reviste

●ZEIT MAGAZIN (Nr. 28, 8.7.2010)

În Germania, Guvernul trece printr-o criză profundă. După demisia preşedintelui federal, acum aproape două luni, şi cancelarul Angela Merkel dă semne de epuizare. În urmă cu o săptămînă, a spus că politica nu e cel mai important lucru din viaţa ei şi că nu exclude, la un moment dat, o retragere. Giovanni di Lorenzo, directorul revistei *Die Zeit,* îl intervievează pe fostul cancelar Helmut Schmidt (SPD) pentru a afla ce frămîntări îi sînt permise unui om politic: „Oricine se află într-o funcţie politică, nu doar preşedintele federaţiei, ar trebui, din cînd în cînd, să-şi pună întrebarea: oare deciziile pe care le-am luat săptămîna trecută au fost corecte sau există dubii? Chestia asta nu e trecută în Constituţie, dar e o necesitate umană şi morală."

●DESCOPERĂ (iulie, 2010)

„Democraţia e matematic imposibilă" – anunţă revista *Descoperă.* Nu e tocmai o mare descoperire – erorile diferitelor sisteme electorale sînt cunoscute –, dar articolul punctează bine cîteva carenţe ale democraţiei şi, mai ales, le explică pe înţeles. Garantarea alegerilor libere ţine de legislaţie, dar a asigura ca ele să fie echitabile şi corecte cade în sarcina matematicienilor, care dintotdeauna încearcă să pună la punct mecanisme în măsură să împace exigenţele aritmetice cu cele politice. Articolul oferă numeroase exemple de erori ale democraţiei. Citez doar „paradoxul laptelui": „15 persoane sînt puse să ordoneze în funcţie de preferinţă laptele (L), berea (B) şi vinul (V). Şase votează L-V-B; cinci B-V-L; patru V-B-L. Într-un sistem în care contează doar prima preferinţă, laptele învinge cu 40% din voturi, urmat de bere şi de vin. Dar a trage concluzia că alegătorii preferă laptele este o eroare: 9 preferă berea laptelui şi 9 prefera vinul laptelui. În acelaşi timp, zece persoane preferă vinul berii. Adunînd preferinţele reale iese o clasificare diferită: V-B-L, exact contrariul rezultatului alegerilor." De-abia depersonalizînd (pentru că matematica e, nu-i aşa, obiectivă, impersonală) începi să înţelegi. (Matei Martin)

Victoria STOICIU

Mitul statului social sau cum să tai unde doare mai tare

De la o vreme încoace, de cînd au fost anunţate măsurile de austeritate, în discursul public s-a încetăţenit ideea că sîntem un popor de asistaţi social, de leneşi care trăiesc pe banii altora în loc să muncească. Trîntori şi milogi care cumulează nemeritat diverse ajutoare sociale, pensionari pretins orbi care conduc maşini pe şoselele patriei şi sug din banii celor ce trudesc din greu – cam asta e imaginea căreia actualul Guvern şi-a propus să-i pună capăt. Nu vreau să pun aici în chestiune faptul că există abuzuri în alocarea ajutoarelor sociale. Dar nu pot să nu mă întreb dacă povara cheltuielilor sociale este chiar atît de mare pe cît se pretinde a fi, astfel încît orice neajustare a acestor cheltuieli ne este fatală, ducînd la colaps.

O simplă privire aruncată peste statisticile europene ne arată că lucrurile nu stau deloc aşa cum pretinde Guvernul. Conform ultimelor date disponibile la Eurostat, din 2007, România se afla pe ultimele locuri în ceea ce priveşte cheltuielile cu protecţia socială – 12,9% din PIB, situîndu-se pe ultimele locuri, alături de Letonia şi Estonia, şi în mod clar sub media europeană de 26,2%. Dacă este să comparăm suma cheltuită pe cap de locuitor pentru protecţie socială, atunci sîntem fatalmente pe ultima poziţie – statul român cheltuia în 2007 doar 298 euro pe cap de locuitor, substanţial mai puţin chiar decît Bulgaria (414 euro). Rezultatul acestei abordări este vizibil: conform datelor din *European Quality of Life Survey,* România are cea mai mare pondere în totalul populaţiei, a indivizilor cărora veniturile cîştigate nu le ajung pentru a-şi procura mîncarea – 37,1%, incomparabil mai mult decît statele UE, unde media se situează pe la 6%, şi cu mult peste nivelul altor state din fostul lagăr socialist – în Bulgaria proporţia e de 10,9%, iar în Polonia de 13,9%. Letonia, care este, ca şi noi, o campioană la cheltuielile reduse cu protecţia socială, se situează, în mod deloc uimitor, în imediata noastră apropiere, cu o proporţie de 22,1%, ceea ce ne arată că există o corelaţie clară între cît cheltuieşti pentru cei defavorizaţi şi reducerea sărăciei. Iată cum, dintr-o dată, invocînd aceşti simpli indicatori, întreaga imagine a generozităţii excesive a statului social român începe să se clatine puternic. Poate că nu ştie să îşi direcţioneze generozitatea către cine trebuie, transformînd adeseori ajutorul social în pomană electorală nemeritată, cum îmi mărturisea acum cîteva zile un inspector social din Timiş, dar, una peste alta, cheltuielile cu protecţia socială nu sînt exagerate.

Oricît ne-am închipui că poţi trăi ca un ministru cu banii din ajutoarele sociale, această presupunere este una fundamental greşită.

Într-o discuţie pe marginea acestor indicatori, un amic mi-a atras atenţia că procentul din PIB este irelevant, din moment ce, susţinea el, avem cel mai mare număr de beneficiari de ajutoare sociale (din informaţiile oficiale, în jur de 5 milioane). Posibil, dar, în acest caz, retorica guvernamentală este cu atît mai inconsecventă: preşedintele Băsescu ne explica cu ceva vreme în urmă despre felul în care cumularea ajutoarelor sociale poate ajunge la sume care depăşesc salariul unui ministru şi încurajează nemunca. Este ştiut că ajutoarele sociale trebuie să fie gîndite într-un asemenea fel, încît cîştigurile pe care cineva le-ar putea obţine muncind să difere semnificativ faţă de beneficiile sociale încasate. Spre exemplu, în Europa proporţia ideală a ajutorului de şomaj este considerată a fi de 60% din salariul mediu pe economie. În România, ţara celor care trîndăvesc pe banii statului, acest procent este de 30%! Precaritatea politicilor sociale din România se vede foarte clar în creşterea constantă a procentului populaţiei supuse riscului sărăciei – cifrele ne arată că, în timp ce economia „duduia" şi toţi ne bucuram de roadele creşterii economice, acest procent creştea de la an la an, sărind de la 17% în 2003, la 23% în 2008, media europeană fiind de 17%. Cu alte cuvinte, oricît ne-am închipui că poţi trăi ca un ministru cu banii din ajutoarele sociale, această presupunere este una fundamental greşită. Or fi existînd excepţii, dar, statistic vorbind, ele nu au cum să fie relevante – cu un procent atît de mic din PIB împărţit la un număr considerabil de beneficiari, cei care pot huzuri pe banii statului nu au cum să fie prea numeroşi.

Şi atunci care este raţiunea reducerii ajutoarelor sociale? După cum se vede, risipa nu ne vine de aici. Iar faptul că ele sînt distribuite clientelar, pentru că avem o administraţie coruptă şi incapabilă, nu înseamnă decît că avem nevoie de mai multă integritate, de mai multe controale, de audituri şi inspectori sociali integri şi nicidecum că trebuie să îi penalizăm pe cei a căror supravieţuire depinde de aceste ajutoare. Ce se impune oare atunci cînd cheltuieşti prost – să tai cheltuielile sau să le eficientizezi? Dacă gîndim astfel, ar trebui să limităm libertatea indivizilor pentru că unii o folosesc greşit!

Urmînd logica actualului Guvern – aceea de a tăia acolo unde se cheltuie alandala – mă întreb de ce nu s-a umblat deloc la investiţiile publice, pentru că aici ineficienţa este la ea acasă. Ştiu, pe vremuri de criză nu este indicat să diminuezi investiţiile, acest lucru adînceşte şi mai mult recesiunea – în ultimul an, toate statele din UE au crescut procentul din PIB alocat acestora. La fel am făcut şi noi, drept pentru care România se află, alături de Cehia şi în strînsă competiţie cu Bulgaria şi Polonia, pe locul unu în ceea ce priveşte banii alocaţi investiţiilor publice – 5,4% din PIB! Da, vă vine să credeţi sau ba, sîntem fruntaşii Europei în această privinţă, chiar dacă avem cei mai puţini kilometri de autostradă, cele mai proaste drumuri şi cele mai proaste spitale. În schimb, datorită acestor exorbitante investiţii, avem borduri schimbate anual, săli de sport şi reparaţii în şcolile din satele fără copii, tomografe în spitale unde nu pot fi montate pentru că nu au curent electric şi se strică din cauza umezelii.

Dar veştile „bune" nu se termină aici şi investiţiile publice nu sînt singurul capitol la care sîntem campioni. Pe lîngă aceasta, mai sîntem şi printre primele state din UE în ceea ce priveşte valoarea licitaţiilor publice organizate – aceasta se ridică la 7,36% din PIB, mai mult de dublu decît media UE, de 3,17%!

Mă întreb, totuşi, dacă adevărata dilemă a guvernanţilor s-a pus între sacrificarea „prostimii" sărace, pe de o parte, şi salvarea clientelei politice, pe de altă parte.

Şi atunci, de ce Guvernul a preferat să taie din asistenţa socială, în loc să reducă sumele alocate licitaţiilor publice, astfel încît să fim cît mai aproape de media europeană? De ce a preferat să restructureze cheltuielile acolo unde eram şi aşa codaşii Europei şi nu unde eram fruntaşii ei, tăind din locul care ne durea cel mai tare? De ce singura soluţie alternativă de diminuare a deficitului este, iată, creşterea fiscalităţii (pînă una alta doar a TVA-ului) şi nici o clipă nu s-a discutat despre reducerea fondurilor alocate licitaţiilor publice? Urăsc populismul, dar îmi fac *mea culpa* preventiv şi mă întreb totuşi dacă adevărata dilemă a guvernanţilor a fost, aşa cum au pretins, aceea dintre creşterea taxelor şi restructuarea cheltuielilor publice, sau problema s-a pus între sacrificarea „prostimii" sărace, pe de o parte, şi salvarea clientelei politice, pe de altă parte.

Adevărat că opoziţia şi sindicatele au urlat sus şi tare împotriva tăierii pensiilor, a ajutoarelor sociale şi a salariilor şi au cerut, sporadic, diminuarea cheltuielilor cu achiziţiile publice. Nesusţinute de calcule şi proiecţii economice, zgomotul opoziţiei a trecut drept simplă demagogie. Atunci cînd a cerut scăderea cheltuielilor bugetare prin planul de măsuri alternative, PSD s-a cramponat în măsuri populiste de genul reducerea cu 50% a numărului de ministere, a secretarilor de stat şi stoparea achiziţiilor de lux. De ce nici opoziţia şi nici sindicatele nu au venit cu cifre şi calcule care să ne arate negru pe alb cum stau lucrurile? Probabil pentru că la noi politica nu se face după cifre, ci după ureche. Dacă se făcea altfel, nu eram astăzi aici.

Victoria Stoiciu *este coordonator de proiecte la Fundaţia Friedrich Ebert. Cercetarea privind migraţia a fost realizată în cadrul unui program al Fundaţiei.*

PUBLICITATE

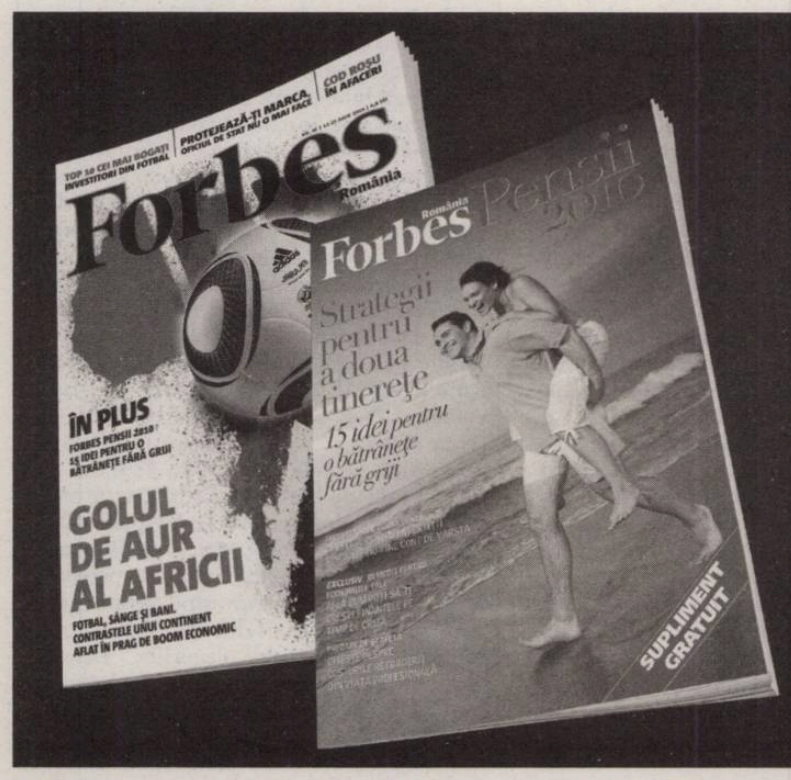

DILEMA VECHE recomandă

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

Noul număr Forbes!

Citeşte despre fotbal, sânge şi bani - contrastele unui continent aflat în prag de boom economic

În plus, ai suplimentul gratuit Forbes Pensii 2010 Idei pentru o bătrâneţe fără griji

Revista Forbes România apare lunea, la fiecare două săptămâni

Pentru abonamente sunaţi la **0372.130.245, 0372.130.246**, de luni până vineri între orele 09.00-18.00 sau trimiteţi e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamaţii abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67

Pericolul insularizării Europei în islamofobie

– interviu cu Dragoş STOICA, expert în Islam –

Din Norvegia în Italia, Europa este tot mai preocupată de tema „musulmanilor din interior". Sînt aceştia o ameninţare pentru societatea sau cultura politică europeană? Cît de justificată este teama de Eurabia? Dilema veche *publică a doua parte a interviului realizat de FP România cu Dragoş Stoica, expert român în studii islamice, pentru ediţia curentă a revistei.*

Cît de reală este teama transformării Europei în Eurabia?

În condiţiile în care, de pildă, în 1932, Suedia raporta 15 musulmani, iar astăzi sînt peste 400.000, cred că putem să discutăm de o formă de islamizare demografică a Europei. Statisticile nu mint, dar nici nu trebuie să ne aşteptăm la revelaţii finale din partea lor. Problema este dacă aceasta creştere demografică evidentă, pe fondul îmbătrînirii populaţiei europene, se traduce automat în transformarea Europei în Eurabia. Pentru a ajunge la o astfel de concluzie trebuie să percepem acest proces în termenii unui jihad demografic. Perspectiva jihadului demografic nu este nouă şi nici apanajul degie a răului sălbatic, a unui *homo Islamicus* care poate să se insularizeze complet de fluxul istoriei, rămînînd capabil să resacralizeze orice spaţiu în care fiinţează.

Pe fond însă, teza unei Eurabii potenţiale intră în rezonanţă cu teama profundă de un jihad demografic, mai exact frica de islamizarea profundă a ţesutului social, a spaţiului politic şi a mediului cultural. În umbra statisticilor stă viziunea califatului european, care iese brusc de sub specia istoriilor ficţionale, intrînd în mentalitatea colectivă ca un scenariu posibil pentru viitorul european.

În realitate, teza Eurabiei (şi a califatului transeuropean) se fundamentează pe o variantă a ceea ce Martha Nusbaum numeşte inspirat „Arcadianism normativ", adică o proiecţie a celuilalt ca fiind imun la viciile sau calităţile noastre. Este un fel de mitologie a răului sălbatic, a unui *homo Islamicus* care poate să se insularizeze complet de fluxul istoriei, rămînînd capabil să resacralizeze orice spaţiu în care fiinţează.

Toleranţa şi deschiderea societăţii merg împreună. Pericolul cel mare este insularizarea Europei.

mersurilor senzaţionaliste care abundă în spaţiul media european. Yusuf al-Qaradawi – unul dintre cei mai influenţi imami formatori de opinie din lumea musulmană, a cărui emisiune *Shari'a şi viaţa* transmisă de Al Jazeera are o audienţă imensă, a discutat în mod repetat despre un soi de islamizare benignă a Europei prin creştere demografică. Liderul libian Muammar al-Qaddafi a folosit conceptul de jihad fără vărsare de sînge purtat prin demografie.

Cu alte cuvinte, a treia generaţie de musulmani este privită ca fiind imună la secularizare, imună la modernizare, precondiţionată genetic şi religios către o revoltă radicală împotriva modernităţii. Sînt milioane de musulmani europeni pentru care acum Facebook-ul reprezintă moscheea, iar Twitter-ul ţine loc de *fatwa*. Secularizarea, chiar dacă nimic nu garantează că este ireversibilă, rămîne o realitate la nivelul comunităţilor diasporice musulmane. Faptul că există insule de radicalism sau convertiri radicale la islamism, aşa cum am văzut în cazul lui Richard Reid, nu validează generalizări premature.

La acest moment, mulţi tineri musulmani europeni sau nord-americani reînvaţă araba, urdu sau turca în sălile de clasă ale universităţilor sau colegiilor şi, de cele mai multe ori, îşi redescoperă identitatea religioasă prin efort individual şi reflecţie critică, în opoziţie atît cu tradiţia părinţilor lor, cît şi cu radicalismul islamist. Dacă de-islamizarea nu ar fi o realitate acum, credeţi ca Wahhabi, Salafi, sau Frăţia Islamică ar depune atîtea eforturi să readucă variantele lor de Islam printre tinerii occidentali? Există, într-adevăr, o bătălie pentru minţile musulmanilor din Occident, dar ea nu este nici pe departe pierdută a priori, aşa cum pare să profeţească modelul Eurabiei. Viitorul Europei şi al musulmanilor europeni cred că rămîne deschis.

Este posibil să fii în acelaşi timp un bun musulman şi un bun cetăţean, să te supui statului secular şi să dezvolţi o loialitate naţională? Se regăsesc musulmanii în comunitatea cetăţenilor?

Pentru a răspunde la această întrebare cel mai potrivit ar fi exemplul Indoneziei, cel mai populat stat musulman din lume. Aici există o separaţie clară între stat şi religie, iar Islamul nu este religie de stat. Există chiar o formă de Islam civic, foarte apreciat ca un posibil model pentru cel european.

Răspunsul cel mai simplu este că un musulman nu numai că poate să devină un bun cetăţean european, dar sînt milioane de oameni care au deja acest statut. Mai mult decît atît, dacă ne întoarcem la modelul de convieţuire prescris minorităţilor musulmane de tradiţia islamică clasică, putem să spunem că musulmanii europeni trebuie să fie buni cetăţeni.

Trebuie însă să nu uitam că, atunci cînd folosim termeni generici ca „Islam" şi „comunităţi musulmane", vorbim, de fapt, despre oameni reali. Există un anume tip de discurs occidental care pare fascinat de extremele spectaculoase. Se pendulează între lumpenproletariatul emigraţiei musulmane sau atentatorii sinucigaşi şi disidenţa profund secularizată de tip Ayaan Hirsi Ali. Se ignoră că, între aceste extreme, există milioane de oameni, majoritatea tăcută care nu apare pe primele pagini ale ziarelor şi care a reuşit să-şi integreze identitatea în ritmurile formei de viaţă europene. Cred că a venit momentul să recuperăm dimensiunea umană, să subiectivizăm atît Islamul, cît şi Europa. Sub mormanul ăsta de concepte, noţiuni, slogane, sisteme şi cioturi de teorii sînt striviţi milioane de oameni – musulmani şi non-musulmani –, care nu vor decît să-şi trăiască vieţile. Nimeni nu neagă că radicalii există şi că retorica violentă şi intolerantă îşi are partizanii săi. Islamul şi islamismul nu sînt însă echivalente. Dintr-un radical islamist nu numai că nu poţi să faci un cetăţean european, dar nu poţi să faci nici măcar un cetăţean egiptean sau un cetăţean saudit. Noţiunea de cetăţenie este pur şi simplu irelevantă. În paradisul adus de jihad nu se intră cu buletinul de identitate.

Cît de influent este Tariq Ramadan la nivelul comunităţilor musulmane din Europa? Care este în cele din urmă filozofia sa?

Tariq Ramadan este un personaj extrem de controversat. Influenţa sa în mediile arabe trebuie, însă, contextualizată, pentru că aceasta se reflectă preponderent asupra mediului universitar. Într-un fel, Tariq Ramadan este perceput ca o variantă europeană a lui Yusuf al-Qaradawi. Pentru Ramadan, Islamul european este un fenomen nou în istoria Islamului, este modul în care comunităţile musulmane care trăiesc ca cetăţeni contribuie la un model comun european. Islamul european este un Islam fără asperităţi şi tocmai pe acest fond este Ramadan acuzat de circumstanţializare. El face o racordare terminologică, renunţînd la distincţia „Casa Islamului" şi „Casa războiului". Ramadan nu mai vorbeşte despre război *vs* Islam, ci despre un spaţiu comun, în care comunităţi musulmane îşi pot apăra sau construi o identitate plurală. Problema lui Tariq Ramadan este, însă, similară tuturor intelectualilor europeni, este o problemă de legitimitate. El este suspectat de lipsă de sinceritate, confruntîndu-se cu o lipsa acută de legitimitate în afara spaţiului în care el se mişcă (preponderent universitar şi cel al intelectualilor publici europeni). La acest moment, cel mai influent imam este Yusuf al-Qaradawi. Dimpotrivă, mesajul lui Ramadan nu este atît de răspîndit, nu ajunge în mediile musulmane profunde, în timp ce Yusuf al-Qaradawi sau Said Qutb penetrează mult mai uşor spaţiile musulmane. Ramadan este un Salafi modern, un soi de mesaj de tip „Frăţia musulmană" modernizat şi europenizat, însă mesajul său trece foarte greu peste bariera educaţională. Ramadan nu cunoaşte problemele din ghetouri, nu se confruntă cu aceeaşi realitate, nu este perceput ca unul de-al lor.

Pînă unde trebuie să meargă societăţile gazdă europene cu integrarea comunităţilor musulmane pentru ca civilizaţia politică a acestor societăţi să nu fie negată?

În acest sens, problema legată de toleranţă este esenţială. Dincolo de exagerările de tip Londonistan, sau al unor mesaje alarmiste de tipul „pe cînd europenii dormeau, musulmanii distrugeau societatea din interior", în anumite moschei din Marea Britanie *hate speech*-ul, antisemitismul, violenţa manifestă au devenit parte din me-

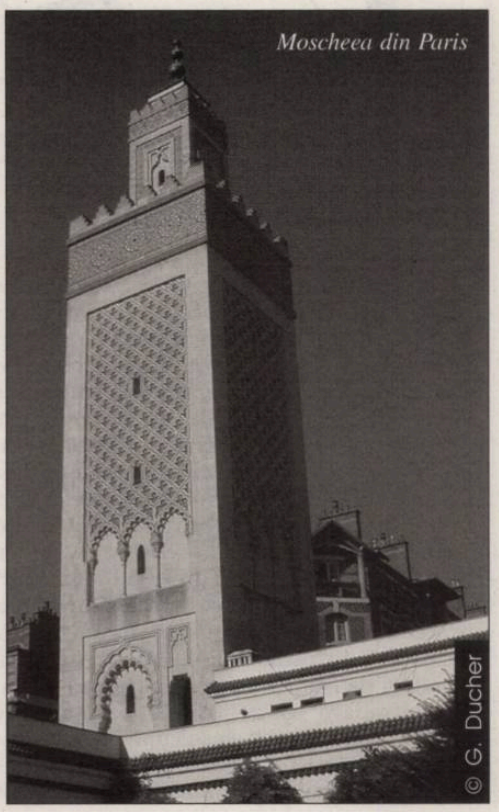
Moscheea din Paris

© G. Ducher

sajul zilnic. Tipul acesta de toleranţă nu este doar periculos, dar neagă însăşi ideea de toleranţă. Aceasta nu este toleranţă, ci neglijenţă. Pînă unde trebuie să meargă toleranţa? Totul depinde de ce înţelegem prin toleranţă. Dacă gîndim toleranţa ca pe un fel de *charity*, care vine de la cel puternic la cel mai slab, atunci putem spune că toleranţa trebuie să rămînă limitată, circumspectă, dar deschisă către celălalt. Cu alte cuvinte, toleranţa necondiţionată este imposibilă. Nu poate fi transformată în valoare normativă, nu are nimic juridic şi nimic politic. De-asta trebuie să o gîndim ca posibilitate. Trebuie să rămînem deschişi către celălalt. Toleranţa şi deschiderea societăţii merg împreună. În momentul în care tolerăm *hate speech*-urile nu învăţăm nici un fel de deschidere. Acest tip de toleranţă închide societatea pentru că permite perpetuarea unei logici confruntaţionale care favorizeăază ghetoizarea musulmanilor europeni. În momentul în care sîntem toleranţi cu intoleranţii, nu aducem nici un fel de contribuţie pozitivă la crearea unui model comun european. Pericolul cel mare este insularizarea Europei. Deja, în spaţiile culturale, se vorbeşte despre fortăreaţa Europa, de unificarea Europei în teamă, sub o constelaţie de frici pornite de la islamofobie, exact cum descria Jean Delameau în *Frica în Occident* – frica de celălalt a fost instrumentală în creaţia etnosului. Pe acest fond, am putea vedea o recrudescenţă a extremelor, atît din partea musulmanilor, cît şi din partea nonmusulmană. Îmi e teamă de un curent de opinie care vrea ca Europa să fie identică cu ea însăşi. De fapt, Europa înseamnă a nu fi identică cu ea însăşi, a nu fi capabilă să spună tot timpul noi sîntem noi şi voi sînteţi voi. Îmi e teamă că toleranţa se va pierde pe drum, datorită incapacităţii comunităţilor musulmane de a dezvolta anticorpi împotriva radicalismului şi a incapacităţii spaţiului cultural european de a dezvolta anticorpi împotriva propriului său radicalism.

Dragoş Stoica *este doctorand în religie şi studii islamice la Universitatea Concordia din Montréal, unde şi predă un curs de tendinţe moderne în Islamul contemporan. Este specializat în studiul comparat al hermeneuticilor radicale din spaţiul Islamului modern şi al protestantismului.*

a consemnat Octavian MANEA

Ediţia cu tipii răi

Noua ediţie FP România *include două ample dosare, complementare:*

● **Indexul statelor eşuate pentru 2010**. Cele 12 trepte ale prăbuşirii. Dezastrul perfect din Mogadishu. Cele patru ţări cu cele mai mari probleme. Care sînt cei mai răi dintre cei mai răi responsabili. Inventar în bîrlogul piraţilor. De ce Franţa şi China îi susţin pe dictatorii Africii. Pe cine mai putem da vina – de pildă, rolul defrişărilor sau al munţilor.

● **Restartul Statului (român).** Cum pot fi salvate celelalte state, aflate pe buza prăpastiei? Despre ce mai e statul? De unde bani la buget? Cine să reformeze politica şi administraţia? Răspunsuri de la: Petre Roman, Andreea Vass, Vladimir Pasti, Alina Mungiu-Pippidi, Elinor Ostrom, Dan Suciu, Dragoş Paul Aligică, Costi Rogozanu, Iulian Fota, Misha Glenny.

Alte subiecte: Unde fug vest-europenii atinşi de criză • Noii concurenţi ai Nabucco • Facebook ca moschee, Twitter ca fatwa • Planurile Armatei SUA • Astronauţii occidentali, la mîna ruşilor • Geopolitica Ramadanului • Reagan – uliu sau pacifist? • Noul arhipelag ştiinţific al Rusiei • Kurdistanul – El Dorado pentru investitori

Numărul 17, la chioşcuri din 12 iulie. Politică globală, economie şi idei.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

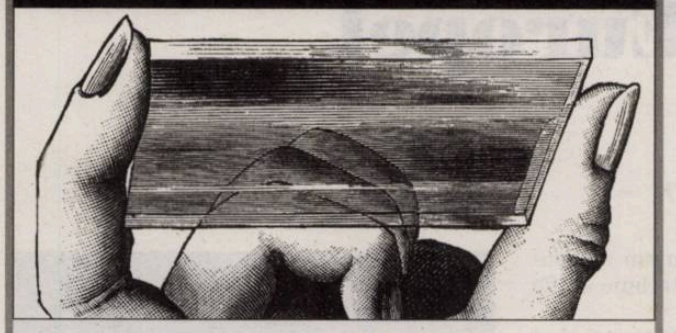

Caragiale, despre sinuciderea Mădălinei Manole

Săptămîna trecută, cînd televiziunile noastre au vorbit numai despre sinucidere şi ne-au oferit un nesfîrşit priveghi televizat, mi-am amintit de nenea Anghelache. Care Anghelache? Personajul lui Caragiale din schiţa *Inspecţiune,* un funcţionar care se sinucide după ce aude mai multe poveşti cu colegi de-ai lui găsiţi cu lipsă în gestiune, în urma controalelor. După moartea lui Anghelache, inspectorii descoperă că registrele lui contabile erau ireproşabile şi că nu-i lipsea nimic din casa de bani. Spre sfîrşitul schiţei, avem o întrebare celebră: „De ce?... De ce, nene Anghelache? a întrebat plîngînd ca un prost cel mai tînăr".

Exact ca tînărul care întreabă prosteşte „de ce?" au procedat şi televiziunile – au organizat dezbateri peste dezbateri, cu psihologi, cunoscuţi de-ai cîntăreţei sau băgători de seamă, care să găsească răspunsul la teribila întrebare. (Şi cu tot felul de indivizi care vorbeau despre „noi, artiştii" – aşa cum făcea, printre alţii, şi un Romică Ţociu.) Toţi îşi dădeau doct cu presupusul şi se afundau în penibil. Cum altfel, cînd chibiţezi pe marginea unui astfel de gest dramatic?

Discutam deunăzi cu nişte jurnalişti care recunoşteau, cinic, că un asemenea eveniment este, pentru presă, o adevărată binecuvîntare într-o perioadă de secetă, cum e vara. Poţi să te înfrupţi mult timp din el! Prin urmare, televiziunile, alături de restul presei, au tocat tot ce s-a putut din toată povestea. Aici îl invocăm din nou pe nenea Iancu: „Îndată după apelul ce l-am făcut către sf. nostru patron şi după intervenţia acestuia în favoarea noastră, Dumnezeu ne trimise oribila dramă din strada Uranus, dramă menită să rămînă în analele criminologiei universale, după ce va fi înviorat leşinata presă română, măcar pentru o lună de zile. O lună! O lună întreagă salvată! Ascultaţi ţigănuşii pe stradă: «Drama din strada Uranus! Noi destăinuiri asupra dramei din strada Uranus! Adevărul asupra dramei din strada Uranus! Portretele eroilor dramei din strada Uranus! Epilogul dramei din strada Uranus! Mama dramei din strada Uranus! Fratele dramei din strada Uranus! Fidanţatul dramei din strada Uranus! Justiţia în faţa dramei din strada Uranus! Societatea în faţa dramei din strada Uranus! Adevărul adevărat în privinţa dramei dm strada Uranus!» Sfinte Karkaleki! patron al presei române, roagă-te la bunul creator să ne trimită curînd altceva, ca să isprăvim odată cu: Toate mofturile în privinţa înfiorătoarei şi îngrozitoarei şi oribilei drame din strada Uranus!"

Aşadar, toate-s vechi şi nouă toate. Stilul de presă tabloidă, care stoarce ca pe o lămîie orice tragedie umană, nu s-a inventat ieri. În plus, se pare că cei implicaţi în tragedie nu sînt nici pe departe aşa de deranjaţi de această tabloidizare, precum am crede: vinerea trecută, înainte de înmormîntare, Mediafaxul anunţa că familia Mădălinei Manole a solicitat ca numai OTV să aibă acces la funeralii. Pînă la urmă, au participat toate televiziunile – şi asta poate pentru că s-au pliat pe stilistica OTV.

Apoi, tevatura mediatică din jurul unei morţi nu e nici măcar ceva specific românesc. Presa din Statele Unite a întors şi ea pe toate părţile moartea lui Michael Jackson.

E adevărat, nu a avut nici un post de peste Ocean *breaking news* cu sicriul deschis, dar asta pentru că la americani coşciugul rămîne închis pe toată perioada ceremoniei. E, iarăşi, adevărat că la noi se vorbea despre o sinucidere şi că, prezentînd în detaliu „modul de operare" şi produsul folosit, televiziunile au făcut o incredibilă reclamă. Amatorii au beneficiat, astfel, de idei preţioase. Dar, în fond, nu acesta e rolul televiziunii – să se pună în slujba publicului ei?

Pînă una-alta, să ne mai întoarcem puţin la schiţa *Inspecţiune.* Textul nu se încheie cu întrebarea tînărului funcţionar. După „De ce?... De ce, nene Anghelache?", Caragiale adaugă: „Dar nenea Anghelache, cuminte, n-a vrut să răspunză."

Lucian POPESCU

Cum am dislocat televizorul din casă

Televizorul este asociat cu ideea de „casă", de spaţiu personal şi familial, dar această percepţie se modifică sub presiunea unei reechipări a omului de astăzi cu dispozitive mobile. Televizoarele vor deveni tot mai performante, însă „magia" ecranului va dispărea. Din ce în ce mai mult ne vom uita la televizor ca la un simplu display cu multiple funcţiuni, nu ca la obiectul prin care aveam senzaţia că participăm sau ne integrăm în lumea dimprejur.

Am mutat televizorul. Şi-a pierdut locul lui bine ştiut, din faţa canapelei. L-am mutat într-un colţ mai liber al camerei, atunci cînd mi-am luat o consolă Wii, care se conectează la televizor, şi aveam nevoie de mai mult spaţiu ca să mă joc. Dacă vreau să văd o emisiune TV sau un film pe DVD, trebuie să-l răsucesc cam 45 de grade spre canapea. Din noul lui loc vizionarea nu mai e atît de confortabilă ca înainte. Iar dacă nici măcar Campionatul Mondial de Fotbal nu m-a făcut să mă răzgîndesc şi să-i redau locul central din faţa canapelei, probabil că n-am să mai fac asta niciodată. Şi nu mă joc atît de mult cu Wii ca să justific astfel această rezistenţă a mea de a-l readuce în spaţiul său „natural", de a-i reda centralitatea de care s-a bucurat atîtea zeci de ani.

În acelaşi timp, pe desktop-ul meu s-a aşternut praful. Am deja senzaţia că ocupă mult prea mult loc şi, probabil, voi scăpa de el în curînd, atunci cînd o să-mi înving ataşamentul sentimental faţă de un obiect cu care am petrecut atîţia ani. Folosesc însă foarte des laptopul, pe care-l plimb din bucătărie pe măsuţa din faţa canapelei, la biroul unde stă acum şi desktop-ul, sau chiar în dormitor. De vreo două luni mi-am luat şi un iPad, un obiect pe care-l găsesc foarte folositor – în ciuda frivolei lui reputaţii de *gadget,* de obiect de fiţe – pentru a naviga pe Internet, a citi cărţi sau articole lungi şi pentru a vedea filme, a asculta *podcast*-uri sau chiar a vedea emisiuni TV – nu românеşti încă. E atît de comod să stai întins pe canapea şi să ai la dispoziţie vreo două-trei sute de cărţi, multe dintre ele abia apărute, şi articole descărcate de pe Internet! În cele două luni am citit pe iPad mai mult decît oricînd în ultimii ani, cărţi întregi, articole lungi de zeci de pagini şi am *răsfoit,* cred, alte sute de volume. În fiecare seară am un sentiment foarte plăcut ştiind că pot oricînd să descarc într-un minut o carte abia apărută în SUA sau să accesez gratis marile biblioteci online sau să văd bine mersi în metrou ultimul episod din *South Park.* (De ce sînt atît de mari preţurile pentru varianta Kindle a unei cărţi pe Amazon şi de ce cumpărătorilor din România nu li se permite accesul decît la cărţile gratuite de pe eBook e o altă discuţie...)

Ştirile le accesez mai mult de pe telefonul mobil, aşa cum face toată lumea. Mi-e foarte la îndemînă să trec în revistă rss-urile diverselor publicaţii cînd am cîteva minute libere, oriunde m-aş găsi.

Febra mobilităţii

Nu am suficiente date pentru România, care să documenteze în ce măsură a crescut utilizarea dispozitivelor mobile; pot doar să spun că, în luna iunie, pe HotNews.ro au fost accesate aproape un milion de pagini de pe telefonul mobil, conform mobilestats.ro, site urmat de Realitatea.net cu 850 de mii de pagini accesate. În Statele Unite, un studiu PEW Internet, dat publicităţii luna aceasta, indică o creştere puternică în ultimul an a numărului celor care folosesc telefoanele mobile şi laptopurile pentru a intra pe Internet. 47% dintre americanii adulţi intră pe Internet de pe laptop cu o conexiune Wi-Fi sau cu un card de mobil broadband, faţă de doar 37% în aprilie 2009. 40% dintre adulţi navighează pe Internet, folosesc e-mail-ul sau aplicaţiile de *instant messaging* de pe telefonul mobil, faţă de doar 32% anul trecut. Afro-americanii şi latinii folosesc mai mult decît albii telefonul mobil şi laptopul cu conexiune Wi-Fi pentru a intra pe Internet, proporţia lor fiind de 64%, faţă de 59% dintre albi. Deşi tinerii sînt mai înclinaţi să folosească dispozitivele mobile pentru Internet, adulţii peste 30 de ani recuperează repede terenul.

Toată această reechipare cu aparatură mobilă, începută acum zece ani cu „celularul", şi continuată cu 4G şi tabletele PC, îşi va face, cred, destul de curînd efectul şi în ce priveşte televizoarele. Bănuiesc că nu prea multă lume îşi mai cumpără azi televizoare mici şi simple, telefonul mobil sau tabletele fiind deja capabile să ruleze *streaming* video şi audio. Acum vreo trei-patru ani am văzut la mulţi taximetrişti acele televizoare portabile cu antenă, care funcţionau mizerabil. Acum, de cînd cu televiziunea pe Internet, lucrurile ar sta cu mult mai bine, dar nu cît să ne îndrepte spre televizoarele la purtător.

„Magia ecranului" se evaporă

Televizorul, în demnitatea lui „patriarhală", a fost şi este încă intim legat de ideea de „acasă", de spaţiu personal şi familial, şi cred că oricui i-ar fi fost dificil acum vreo trei-patru ani să-şi închipuie „casa ideală" fără televizor. Nu cred că televizorul ca simplu obiect tehnic îşi trăieşte bătrîneţea, ci dimpotrivă, vor apărea dispozitive din ce în ce mai sofisticate şi cu mai multe funcţiuni. Intuiţia mea este însă că va dispărea sau a început deja să se evapore „magia ecranului", adică el nu va mai avea un rol semnificativ în crearea unor coeziuni sociale, unor idei sau sentimente comune, şi nu va mai fi în stare să producă „noutăţi" în măsura în care o face Internetul, de pildă. Ne vom uita la televizor aşa cum jucăm un joc electronic sau răsfoim o carte, fără a mai avea sentimentul că televizorul înseamnă „acasă". (Speranţa mea este că, odată cu această mutaţie, va apune şi era „capetelor vorbitoare" de pe televiziunile de ştiri de azi, deşi mărturisesc că mă tem de tipul de lider de opinie care ar putea apărea.)

Meditaţia exterioară involuntară

Vă amintiţi cum, imediat după Revoluţie, toată familia se bulucea în faţa televizorului ca să vadă serialul de vineri seara, iar televizorul era centrul casei. Ne uitam cu toţii să vedem „noutăţile", adică acele lucruri neaşteptate care se întîmplau pe „micul" ecran, mai ales în talk-show-uri şi în emisiunile fabuloase de dimineaţa; comentam angajaţi fiecare întîmplare şi

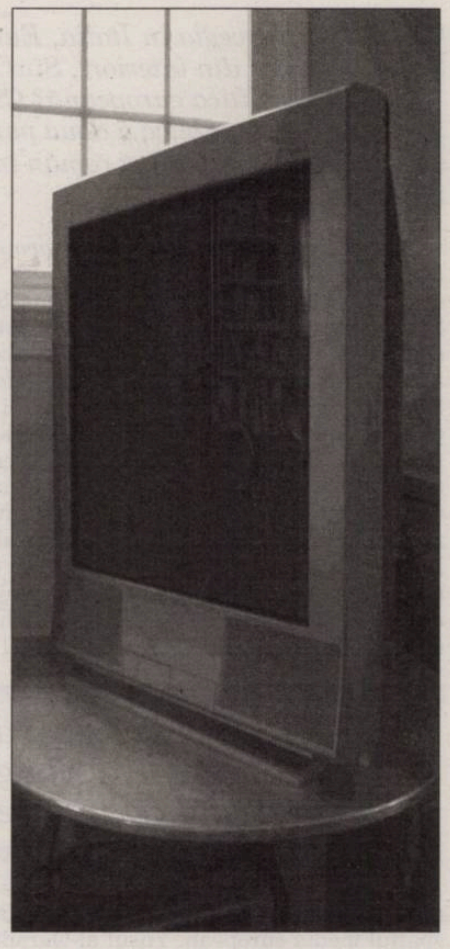

aveam mai multe opinii decît oricînd. Urmăream cu aviditate inclusiv ştirile de la televizor, încîntaţi să vedem că se vorbeşte despre şi sînt arătaţi oameni normali, ca noi. Doar că vremea în care televizorul era acel ceva împărtăşit s-a dus destul de repede şi socotesc că sîntem cu toţii de acord asupra acestui lucru.

A urmat apoi o altă etapă, în care ne uităm singuri la televizor, odată cu diversificarea ofertei de canale, iar numărul televizoarelor din casă a crescut, unul în sufragerie, unul în dormitor, unul în bucătărie, ba am auzit şi de televizoare în baie. A existat şi perioada cînd oamenii s-au învălmăşit să-şi facă vestitele „credite cu buletinul" ca să-şi ia cea mai mare „plasmă", pe care o aşezau apoi la vedere, simbol al integrării şi al succesului lor în societate.

Acum, televizorul mi se pare că îşi pierde aptitudinea de a produce acea „meditaţie exterioară şi involuntară" despre care le vorbea, ironic, Peter Sloterdijk unor studenţi francezi (discuţie pe care am descărcat-o de pe iTunes U şi-am urmărit-o pe iPad). El se transformă într-un simplu ecran pe care se poate întîmpla orice, pe care în curînd ne vom alege să urmărim exact ceea ce vrem, eliberaţi de succesiunea constrîngătoare a programului televizat, de timpul linear. Un ecran care nu va mai avea aerul de familie din copilărie. În vreme ce iPodul a difuzat spaţiul personal în exterioritatea oraşului, televizorul se pare că va fi nevoit să-şi părăsească rolul lui de referent al căminului, al interiorului.

Dacă în ultimul timp aţi observat că nu vi se mai întîmplă să adormiţi la televizor, s-ar putea să fiţi şi dvs., ca şi mine, pe cale să vă *dis-locaţi* televizorul din ceea ce numim „acasă".

***Lucian Popescu** este jurnalist.*

Mircea STRUŢEANU

Cînd se alege praful

Era o zăpuşeală cumplită şi se făcuse deja ora 4, cînd am ajuns la Bubu acasă. Era singură, dar ştiam că asta nu poate dura mult. Întotdeauna a avut casa plină de oameni. Pe unii îi cunosc, pe alţii mai puţin şi sînt destui cei care apar doar o singură dată, aduşi de alţii. M-a fascinat întotdeauna universul de acolo, un fel de căsuţă cu surprize, în felul cutiei cu bomboane de ciocolată a lui Forrest Gump (*„Life was like a box of chocolates. You never know what you're gonna get.“*).

N-a trecut mult pînă a venit Shoby. Un tip înalt, solid, cu părul prins în coadă, îmbrăcat lejer şi cu nişte brăţări şi inele de argint. Nu ştiu dacă i-am inspirat eu încredere, dacă s-a prins din atitudinea lui Bubu că sînt „OK“, sau dacă pur şi simplu era plictisit de căldură. Cert este că el a deschis prima dată subiectul. „Iar m-am văzut cu bou' ăla de Sfoară. E a doua oară cînd vrea marfă de la mine şi nu-mi dă banii... Da' ce?! El crede că-s prost?! I-am zis că-i rup capu' dacă n-are banii mîine.“ Se uită la mine şi ridică din sprîncene: „Tre' să fii rău cîteodată că altfel rămîi de fraier. Nu-i aşa mă...? Cum ai zis că te cheamă?“ I-am răspuns că Mircea şi de atunci n-a mai uitat. Are o memorie excepţională. De altfel, mi-a şi spus care sînt calităţile pe care trebuie să le aibă un dealer în general, şi cum au început ele să conteze şi la noi prin ţară din ce în ce mai mult. „Trebuie să ţii minte feţe, situaţii, nume şi calcule de bani. Aici nu merge aşa cu *lasă mă că-mi dai tu cînd ai...*“

Cînd i-am zis că statisticile oficiale vorbesc de vreo 35.000-40.000 de consumatori frecvenţi în România, a rîs cu poftă: „Bă, eşti prost? Sînt mult mai mulţi“. Dacă îl întrebi pe Shoby, el îţi va spune că statisticile astea nu contează decît pentru socoteala *cash-cavalului*. Pînă la cei 27 de ani pe care îi are n-a întîlnit vreun om de vîrsta lui care să nu fi încercat, cel puţin o dată, măcar un drog, ilegal. Mi-a spus că traficul există la modul cel mai serios. Cu el se ocupă oameni de toate nivelurile. În general numai „săgeţile“, traficanţii de stradă, ajung la puşcărie. Cei de sus, niciodată. Ce se întîmplă la anchete nu-i tocmai o poveste de spus copiilor: „Unuia i-au despicat degetele de la mînă pînă i-a dat sîngele, ca să-l facă să vorbească“. În general predomină tortura psihologică. „Pe unii îi ţin două-trei zile, vezi Doamne, pentru cercetări, le sună părinţii şi d-astea, dar de fapt vor doar să îi sperie bine. De obicei, dacă te-au ţinut în arest la antidrog eşti luat în baza lor de date, ţi se ascultă telefonul, ţi se calculează timpii convorbirilor. Orice ai face după, te cam ocoleşte lumea din cartier.“

Bubu, care pînă acum făcuse un ceai şi terminase de rulat un „joint“, ascultase frînturi din discuţia noastră, fără să intervină prea mult. Se juca cu pisica şi ne mai arunca un zîmbet din cînd în cînd. „Să ştii că în ultima vreme au început să se mişte băieţii“, a spus ea uitîndu-se către Shoby, aşteptînd parcă o confirmare din ochii lui, „doar că se ocupă tot cu găinării, sperie copii, îi prind, îi intimidează şi încearcă degeaba să ajungă la capturi mari.“ A aprins ţigara şi, odată cu primul nor de fum scos, mi-a spus că „oricum legea n-are nici un sens, îi bagă în aceeaşi oală şi pe ăla cu 3 grame şi pe ăla cu 50, şi pe traficanţi şi pe consumatori“. De la ea am aflat şi că „acolo, în faţă la Cărtureşti, stau unii sub acoperire, scot legitimaţiile şi te caută. Numai pe oamenii cu *dread*-uri. Dacă ai la tine, te duc la secţie şi te ţin nu ştiu cît. Se lucrează în forţă, încearcă să te intimideze, dau cu pumnii în dulapuri şi în mese, fac jocu' ăla cu *poliţistul bun – poliţistul rău*. Uneori, poliţistului rău îi mai ricoşează pumnul din masă şi în ficatul tău.“ Shoby tocmai terminase „paiul“ şi devenise melancolic. Părea momentul potrivit să-l întreb de clienţii lui. „Bă, la un moment dat începi să-i simţi p-ăştia care dau ţepe, îţi faci intuiţie, nu-ţi convine nici ţie să alergi ca nebunu' şi să te baţi cu ei. Îi refuzi, dar nu îi poţi refuza nici prea mult, că sînt sursa ta de venit. Cu copiii e mai nasol, vine unu' şi ia de la tine 10, pe urmă ia 20 şi la un moment dat îţi cere 50 şi îţi zice că n-are banii la el şi că îţi dă mîine. Îi dai, ce să faci? Şi-ţi vezi de treaba ta. Pînă vii tu, el a cheltuit banii şi se cam ascunde de tine. Îl prinzi, îl baţi de două, trei ori, dar te saturi şi îl laşi în pace. Nu prea umblu cu copii. Cel mai bine e să te duci într-un liceu şi să cauţi pe cineva care să ştie care-i treaba. Mereu e cîte unu' mai şmecher. Unu' puternic, care să ştie puştani şi de la 9B şi de la 9D. În şcoli sau licee merge chestia asta de *bonus*, le dai să vadă cum e, sau prima gratis, a doua pe bani, d-astea.“

„Campaniile astea antidrog promovează exact lucrurile care te fac să ajungi la droguri.“

Se pare că tocmai aveam şi eu parte de un bonus social. Apăruse Bob, un prieten vechi de-al lui Bubu, care mai lucra pe la festivaluri. Îl mai văzusem şi eu de cîteva ori, dar nu puteam spune multe despre el. Un tip înalt şi slab, brunet, cu părul scurt şi ciufulit. De sub mîneca dreaptă a tricoului cobora pe interior un tatuaj vechi şi încîlcit. Shoby se pare că îl ştia de mult, au dat noroc, şi Bob l-a întrebat dacă are ceva la el. „Am ţeava plină frate, de te dărîm“, i-a răspuns Shoby şi a rîs cu poftă. Bob îmi face cu ochiul: „Hai să-ţi zic cum l-am cunoscut pă-sta. Eram la un party destul de *shocking* şi l-am întrebat pe Shoby dacă are ceva, şi mi-a zis – am tot tot tot, totu' îmi aparţine. Eram cam sparţi amîndoi de fapt. L-am întrebat: şi ce mai urmează după bila asta? Şi el mi-a zis: ce să mai urmeze?! Mai urmează încă trei.“ Au rîs amîndoi de parcă se întîmplase ieri. „Aşa era, mai mergeai prin club, o mai dădeai în comerţ, trebuia să ai ceva la tine, să mai digere lumea, o pastilă, nişte H“, a zis Shoby.

Bob pare să ştie ceva mai multe şi despre campaniile antidrog de la noi din ţară. „Au pus cîteva bannere pe stradă cu mere stricate şi seringi. Ce să zic! Sperie oamenii în loc să-i înveţe ceva. Campaniile astea antidrog promovează exact lucrurile care te fac să ajungi la droguri. Societatea sau familia. Dacă societatea te face să te simţi de rahat, cum să-ţi doreşti să te întorci acolo? La fel e şi cu familia. Campaniile antidrog îi sperie pe ăia care oricum n-or să ia niciodată, nu pe ăia care au de gînd să ia. Asta e cea mai mare problemă.“ Shoby e de acord: „Autorităţile astea îţi spun să nu faci, dar nu îţi dau niciodată argumente. Ce spun ei acolo sînt sfaturi bărbăteşti.“

Shoby a dispărut o vreme, apoi s-a întors cu un pahar fumegînd. În capacul paharului era înfipt un băţ, iar de băţ era prinsă o bucată de haşiş aprinsă. „Vrea cineva nişte H la pahar?“, ne-a întrebat zîmbind. I-a pasat paharul lui Bob, care a dat la o parte capacul în aşa fel încît să lase numai o fantă mică prin care să tragă fumul. A tuşit. Nu l-am mai auzit tuşind pînă atunci, aşa că m-am gîndit că trebuie să fi fost tare. „Şi să mă laşi cu autorităţile“, zice Shoby, „numai cu herbal shop-urile s-au rulat zeci de milioane de euro, iar astea sînt mult mai toxice decît iarba. Da' crezi că le convine să le închidă?“

Altfel, chestiunea magazinelor legale (Legal Shop, Herbal Shop etc.) este discutată intens în ultima perioadă din cauza punerii în vînzare a unor substanţe chimice cu efecte puternice, fără ca aceste efecte să fie cunoscute pe perioade îndelungate de timp. În ultima vreme, din ce în ce mai mulţi tineri au fost internaţi în spital, după consumul de sare de baie. Unii medici susţin că drogurile legale ar fi chiar mai periculoase decît cele ilegale. Un exemplu în acest caz se spune că ar fi *Special Gold*, un drog mult mai pervers decît heroina sau cocaina, pentru că acestea dau necesitatea injectării sau a prizării o dată sau de două ori pe zi. În cazul variantelor de *Special Gold*, nevoia administrării poate creşte pînă la zece ori pe zi. Un alt exemplu, *Generation 2012* este considerat mai periculos decît sarea de baie, însă comercializarea acestuia nu poate fi stopată din pricina legislaţiei insuficiente. În apropierea secţiilor de toxicomani ale Spitalului „Alexandru Obregia“ din Bucureşti, „magazinele de vise“ vînd droguri legale. Sînt asemenea magazine deschise şi lîngă şcoli, sau în zone cu copii suficient de mari încît să nu fie însoţiţi şi îndeajuns de mici încît să nu poată discerne.

Unii medici susţin că drogurile legale ar fi chiar mai periculoase decît cele ilegale.

Au terminat paharul şi Shoby şi-a schimbat puţin atitudinea. Mi-a spus: „Auzi, băi, vrei să ştii care e treaba cu dealerii?“ Am ridicat puţin din cap şi din sprîncene. „Păi, sînt trei categorii. Unii care fac asta ca sursă de venit, cum sînt eu aşa“ şi a zîmbit din colţul gurii, „că uite, aia n-am, muncă n-am. Alţii care o fac pentru adrenalină, ca să-i caute lumea, să simtă treburi, să aibă gagici. D-ăştia care o dau la impresie, d-ăia care lucrează mult, ies seara de la servici şi iau să vîndă şi altora pentru senzaţii. Să fie mai extremi. Şi ultimii, fratele meu, sînt ăia care o fac din principiu, care aproape că vor să fie prinşi, care nu le ascund ca noi, nu le ambalează, nu nimic. O fac pe faţă, pentru că nu sînt de acord cu interzicerea.“

Se făcuse deja tîrziu pentru Shoby. Avea treabă. Probabil că urma să se întîlnească cu vreun fiu de parlamentar sau de creatoare de modă, cu vreun doctor, avocat, regizor, chiar şi poliţist. În general cineva cu bani şi, statistic vorbind, cu studii superioare. Suspecţii obişnuiţi.

Am plecat şi eu. Zăpuşeala se mai domolise. Stătea să plouă. M-am mai uitat o dată pe statisticile alea seci, care spun că la nivelul populaţiei consumul ar sta aşa: cannabis (1,7%), cocaină (0,4%), ecstasy (0,3%), heroină (0,2%), amfetamine (0,2%), LSD (0,2%) şi ciuperci halucinogene (0,2%). Şi m-am gîndit că ar trebui să aflăm ce înseamnă cu adevărat asta. Pînă nu e prea tîrziu. Pînă nu se alege praful.

***Mircea Struţeanu** este fotojurnalist.*

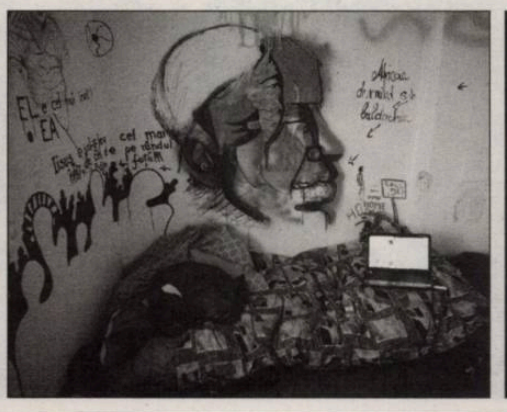

Fotografii de Mircea Struteanu

CINE AR SUBESTIMA CROIALA TEMPERAT-CONTINENTALĂ MOV DIN INDIA?

■ Comentatorul finalei dintre Spania şi Olanda: „Unii spun că fotbalul e un drog, dar privind la ce fac Robben, Snejder sau Iniesta eşti tentat să crezi că au şi halucinaţiile rolul lor.“ Păi sigur că au! Cine ar subestima o halucinaţie bună?! (**M. C.**)

■ În Brăila, o firmă anunţă: „oferim croitorie damă în spatele blocului“. În Bucureşti ar fi oferit, pe lîngă croiala din spatele blocului, curăţăm dame şi domni (fără discriminare), remodelare corporală gratuită şi chiar servicii funerare non-stop (amintindu-ne de episodul japonezului omorît de un cîine comunitar, pe lîngă blocurile din centru). (**S. G.**)

■ După ce am avut o iarnă temperat-continentală (mai mult continentală decît temperată), apoi o primăvară tropicală (anotimpul ploios), cu vagi accente mediteraneene, traversăm o vară cu climat ecuatorial – la prînz sînt 35 de grade, seara vine taifunul şi aversa! Dincolo de părerile specialiştilor, climele astea – cred – n-au ce face şi se vizitează una pe alta. (**A. P.**)

■ Nu cred că v-aţi prins. Săptămîna trecută, dl Emil Boc a fost în vizită de lucru pe şantierul şoselei de centură din Bucureşti. A fost huiduit. (Pînă aici cred că aţi observat). Dar *avea cămaşă mov*. Dacă îmi amintesc eu bine, parcă movul „ţinea“ cu PD-L-ul mai an şi îl „lucra“ pe Mircea Geoană. Cînd o să-l vedem pe Victor Ponta cu cravată mov, totul va fi clar: alegeri anticipate! (**M. V.**)

■ O aplicaţie Facebook le-a oferit utilizatorilor din India posibilitatea să se joace cu propria imagine pe computer, prin deschiderea la culoare a chipului. Conform regulilor castelor superioare din această ţară, o faţă mai albă este un semn al unui statut social respectabil şi reprezintă paşaportul pentru succes în privinţa sexului frumos. Evident, a urmat un scandal cu reverbaţii internaţionale, al cărui cuvînt de ordine a fost „rasismul“. Nu înţeleg: ce legătură există între rasism şi simpla stupiditate de castă? (**M. Ş.**)

Cu ochii-n 3,14

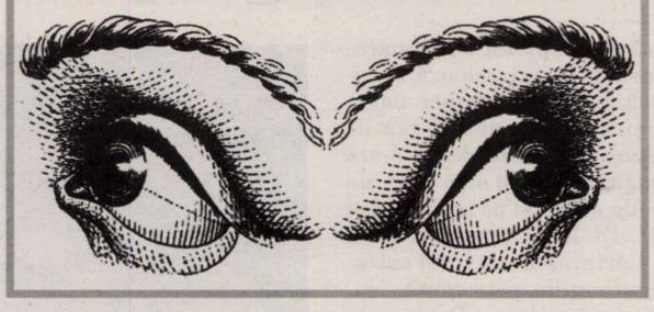

NU TE SPERIA, PĂPUŞE: DUC ÎN MÎNĂ O PUNGĂ MARE DE DĂBULENI ÎN CELELALTE ŢĂRI ALE UE, PRIN PIEŢE

■ D-ale taximetriştilor: acum vreo două săptămîni, o prietenă trebuia să ajungă în timp record la aeroportul Băneasa. Face comandă la taxi, acesta vine într-un tîrziu, se urcă şi dă peste... *el* – taximetristul supererou. Vizibil iritată şi agitată, îi explică pe scurt că-i grăbită şi că trebuie să prindă avionul. Replica lui loveşte prompt: „Nu te speria păpuşe, cu mine eşti în siguranţă“. (Timp în care accelera cu putere, tăia benzile frenetic şi era claxonat din toate părţile.) „Nu mai înjura, în morţii tăi, că fata mea pierde avionul şi mă grăbesc!“ După care, întorcîndu-se spre ea, care avea deja inima cît un purice: „Nu fii tristă, că ajungem. Stai să-ţi pun o piesă de dragoste.“ Şi i-a pus. Jennifer Rush – „The Power of Love“. Apoi a adăugat triumfător: „Asta-i melodie, nu jucărie“. Morala 1: cu taximetriştii bucureşteni nu te pui. Morala 2: „puterea dragostei“ nu are limite. (**P. M.**)

■ Vreţi să ştiţi cum a sunat pe româneşte o traducere nereuşită în franţuzeşte a romanului *Travesti* de Mircea Cărtărescu? V-o spune chiar scriitorul într-una dintre povestirile din volumul *Frumoasele străine,* alegînd, pentru exemplificare, o poezioară din folclorul puberal de tabără estivală: „Sînt sărac, n-am nici căciulă, / Am o namilă de p...“ devine tradusă şi apoi retradusă „Sînt sărac, îmi lipseşte pălăria, / Duc în mînă o pungă mare...“. De-asta, din ce în ce mai des, literatura duce la crimă... (**S. S.**)

■ Din seria „absurdul la români“. După ce am vrut atîţia ani produse de import, acum toată lumea caută în piaţă leguma cît mai românească. Pepenii din Turcia se vînd ca fiind „de Dăbuleni“. Altfel spus, acum e cerere. Dar degeaba... (**A. M. S.**)

■ Autorităţile din Maastricht vor să permită consumul de marijuana în cafenele speciale din oraş numai cetăţenilor olandezi. Asta vine după ce un mare număr de francezi şi belgieni trec graniţa doar pentru a fuma marijuana legal. Proprietarii de cafenele au atacat ideea la Curtea Europeană de Justiţie, spunînd că încalcă legislaţia europeană. Avocatul oraşului spune că marijuana fiind ilegală în celelalte ţări ale UE, nu se poate folosi tocmai legea europeană pentru a obliga Olanda să vîndă şi altora decît propriilor cetăţeni. Propun modelul lansat de Curtea noastră Constituţională, care a decis că pensiile speciale pot fi scăzute, mai puţin cele ale magistraţilor. Judecătorii europeni ar trebui să spună că doar olandezii şi magistraţii se pot droga legal în Olanda. (**C. G.**)

■ Cîteva ziare relatează că, drept urmare a crizei economice şi scăderii veniturilor, românii care îşi fac cumpărăturile în supermarketuri au început să meargă, pentru aprovizionare, prin pieţe. În curînd, o să-i chemăm înapoi pe ţăranii alungaţi de pe trotuarele bucureştene. (**M. Ş.**)

CARACATIŢA PAUL SE VA AUZI PE GALBEN – VIRTUAL, DESIGUR – PRIN SUBCONŞTIENTUL JURNALISTULUI DE SIROP

■ După ce a prezis, cu succes, cum se vor termina cîteva meciuri de la Mondialul de fotbal, caracatiţa-oracol Paul a devenit vedetă. Au consacrat-o sutele de postări şi zecile de mii de vizualizări de pe youtube. iPhone a creat chiar o aplicaţie pentru telefoanele mobile. De fapt, e doar un mic program care alege, aleator, între două opţiuni indicate de utilizator. Costă 99 de cenţi. Foarte puţin, dacă Paul alege bine. Foarte mult, dacă Paul alege prost. Să-mi cumpăr? Sau să nu-mi cumpăr? (**M. M.**)

■ Lucia Mureşan, vocea *Teleenciclopediei,* se va auzi acum pe cea mai eterică dintre frecvenţe, acolo unde nu va mai fi nevoită să spună niciodată „...dar asta în episodul următor“. Băieţelul ochelarist care am fost îi aduce aici, acum, un mic omagiu. (**M. C.**)

■ La metrou la Victoriei, un chioşc de covrigi afişează următorul anunţ, roşu pe galben: „Vă rugăm frumos să formaţi coada paralel cu magazinul“. Ce iz al vremurilor de odinioară, aproape în roşu, galben şi albastru! (**S. G.**)

■ Nu ştiu de ce cifra asta are un „ce“ al ei, dar pînă acum au promis cîte 20.000 de euro de căciulă (pentru toţi cetăţenii, pentru tineri – nu mai contează) Mircea Geoană, Dan Diaconescu & OTV şi, mai nou, Adrian Videanu. Carevasăzică, stimaţi alegători, avem puşi deoparte (virtual, desigur) şaij'de mii de euro fiecare. Uau! (**M. V.**)

■ Miercurea trecută pe site-ul HotNews a apărut o ştire care începea cu „Artista Mădălina Manole a murit...“ Se explicau condiţiile în care s-a petrecut tragedia, apoi se citau posibile cauze ale sinuciderii cum că „nu se mai simte frumoasă“. Ştirea intra apoi în detalii de genul „Manole ar mai fi avut probleme de sănătate“ sau „Manole ar mai fi avut o tentativă de sinucidere în urmă cu cîteva zile...“ Şi, *Manole* în sus, *Manole* în jos. Prenumele cîntăreţei deja nu mai conta. Poate că, prin subconştientul jurnalistului, dacă artista nu se mai credea frumoasă, nu mai putea să fie nici Mădălina. (**A. M.**)

■ Cartoonistul Harvey Pekar (interpretat de Paul Giamatti în *American Splendor),* cel care a făcut din propria biografie una dintre cele mai importante serii de benzi desenate din cultura americană, s-a stins în Cleveland-ul natal la 70 de ani. Acum cîteva luni, pe Travel & Living, am văzut un reportaj în care Pekar prezenta o bibliotecă amenajată într-o fostă fabrică de sirop de arţar. Rafturile care susţineau cărţile erau făcute din vechile ţevi în care rămăseseră zeci de litri de sirop. (**M. C.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

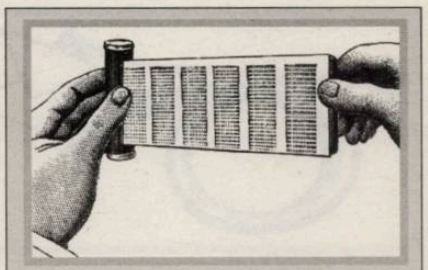

Dan C. MIHĂILESCU
ce **mi** se-ntîmplă 17

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VII** ■ nr. **337** ■ 29 iulie – 4 august 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

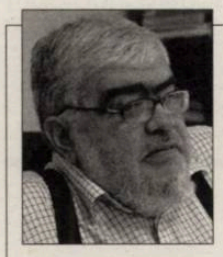

ANDREI PLEŞU
„Citatul ca o armă albă“
pagina 3

DANA BALAN-BÂLU
„Disidenţii din Havana“
pagina 21

ADINA POPESCU
„Mamaia – o experienţă socialistă“
pagina 23

Moare viaţa privată pe Internet?

„Oamenii cer mereu intimitate şi responsabilitate. Prima pentru ei, a doua pentru ceilalţi.“

DAVID BRIN

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

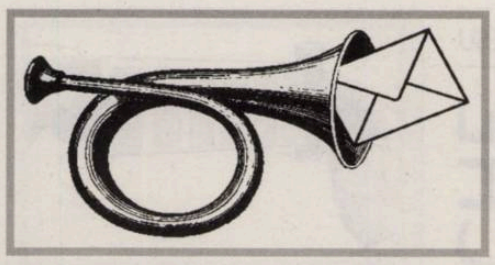

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

ACTUALITĂŢI

Despre fotbal

Dacă stai să te gîndeşti, fotbalul, care este unul dintre cele mai practicate sporturi din lume, este şi cel mai mediatizat. Cred că este şi unul dintre cele mai uşoare sporturi din lume, în comparaţie cu altele. Se ştie sigur că încă din epoca „peşterilor“ oamenii ştiau să dea cu piciorul în minge, trimiţînd-o într-o oarecare direcţie. Astfel a devenit, cel puţin în România, întîia iubire a bărbatului de rînd. În asta nu ar fi nimic rău, dacă această iubire nu s-ar manifesta atît de violent şi de urît. Nu zic nimic, fotbalul este, ca toate celelalte, un sport foarte frumos, care necesită o oarecare condiţie fizică, şi uneori chiar şi intelectul jucătorului. Dar pentru ce atîta isterie, pentru ce bătăi şi jigniri în numele echipei favorite, de ce e nevoie de astfel de manifestări? Ce arde aşa rău, de ce nu se poate face totul cu calm şi cu un scop?

Bărbaţii din ţara noastră sînt nişte idealişti, trebuie să recunoaştem. Cum stau sărmanii în faţa televizorului bînd bere, cu burţile lor umflate, şi critică, şi judecă, şi comentează: „Ce prost joacă Spania!“. Dacă ar fi fost ei în locul jucătorilor de pe teren, ar fi făcut prăpăd! Şi oricum, e evident că este numai vina nenorocitului ăla de arbitru, din cauza lui România nu a ajuns în finală; noi avem o echipă foarte bună, dar proştii ăştia nu ştiu s-o valorifice! La asta visează bărbatul român tolănit pe canapea. Poate altădată...

Fotbalul la noi reprezintă multe lucruri, numai ceea ce trebuie nu. Înţeleg să crezi şi să fii mîndru de echipa ta dacă ai de ce, dar aşa... Nu mai sîntem ce am fost odată, acum totul se face pentru bani, şi nu din pasiune sau măcar plăcere. E de ajuns să menţionez faptul că Gigi Becali a fost o perioadă reprezentantul fotbalului în România şi am spus tot. Pentru ce atîta agitaţie? În ritmul ăsta, oricum n-o să ajungem nicăieri prea curînd. La noi se practică mai mult artele marţiale şi boxul de după meciuri, decît fotbalul în sine. Şi apoi, ne întrebăm de ce România nu a ajuns mai departe, ne resemnăm şi scriem pe altă cutie de bere „Poate la anu“. Dar ceea ce ne scapă nouă este faptul că, de mulţi ani, există acest slogan pe cutia de bere, semn că România nu a mai cîştigat nimic de ani buni în domeniul ăsta. Dar nu, noi ne încăpăţînăm, dăm vina pe alţii şi continuăm să lăsăm baltă orice pentru un meci de fotbal. Dacă s-ar gîndi cineva cît timp şi-a pierdut din viaţă uitîndu-se la meciurile de fotbal, cîte lucruri ar fi putut face în loc... Ar fi putut face foarte multe persoane mai fericite.

Sîntem puţin analfabeţi – jucători, telespectatori, nu contează, „estem“ mulţi. Dar sîntem în stare să comentăm fiecare decizie a nefericitului de arbitru sau să-i dăm o lecţie de viaţă antrenorului. Noi am fi tras la poartă mult mai bine decît Ronaldinho. Nu mai ştim de mult să ne bucurăm uitîndu-ne la un meci de fotbal, ştim doar să ne enervăm şi să criticăm. De fapt, sîntem cam jalnici, pentru că nu ne dăm seama cît timp şi cîtă energie investim în ceva care nu prea mai înseamnă nimic în România. În orice caz, ştiu din propria experienţă că devine din ce în ce mai enervant şi mai obositor să stai printre microbişti.

Este trist că, din sportul unic şi captivant care era, fotbalul a ajuns, cel puţin în România, ceva universal, pe care toată lumea care are două picioare poate să-l „practice“. Murim de foame fericiţi, pentru că jucăm fotbal!

Ştefania MAFTEI
stef_anywherebuthome@yahoo.com

album dilematic Carmen Obreja

NR. 333

Articolul lui Aron Biro „Clovnerism militant de operă“

Scrisoare deschisă

Stimate domnule Biro,

Am citit cu neplăcută surprindere articolul dvs. publicat în numărul 333 al revistei *Dilema veche,* intitulat „Clovnerism militant de operă“, în care, la un moment dat, spuneţi: „La noi la Cluj, Filarmonica s-a salvat de la faliment prin iniţierea unei suite de concerte de soundtrack-uri Star Wars şi James Bond. Mai *bagă la derută* (s. m.) cîte un Dvořac (aceasta este grafia corectă a numelui, n. m.), să vadă dacă se prinde lumea. Unii zic că o filarmonică din asta e blestemată să cînte toată viaţa piese *cover-version*. Majoritatea membrilor n-au compus nimic în toată cariera, deşi, zice-se, misiunea fundamentală a unui artist e creaţia; exerciţiul, deprinderea, execuţia sînt mijloace, nu scop.“ Întrerup citatul aici, din pudoare intelectuală. Din cele de mai sus reiese că nu sînteţi un mare iubitor de muzică simfonică, ceea ce nu este un păcat. Doar păcat pentru dvs. Dar să afirmaţi că Filarmonica mai „bagă“ şi cîte un Dvořac e o grosolănie impardonabilă. Trebuie să vă întristez, spunîndu-vă că Filarmonica „Transilvania“ din Cluj (aidoma tuturor filarmonicilor din lume) mai „bagă la derută“ şi cîte un Mozart, un Beethoven, un Brahms, alături de cîte un Bruckner, un Şostakovici, un Bartók, şi cîte şi mai cîte. Pentru că aceste „băgări“ sînt menirea lor. Ce-i drept mai „bagă“ şi cîte un concert cu muzici mai accesibile publicului larg, dar nu ca să se salveze de la faliment, ci ca să le facă pe plac şi celor care nu şi-au tocit – încă – pingelele venind la concerte, precum cei, din ce în ce mai numeroşi, cărora le plac *cover-version*-urile noastre. De altfel, afirmaţia dvs. potrivit căreia creatori sînt doar cei care au scris muzică mi se pare aiuritoare. Sper că nu vă întristez prea tare amintindu-vă că Maria Callas, Sviatoslav Richter, Pablo Casals (aceştia au fost nişte interpreţi geniali de „cover-versioane“) şi încă vreo cîteva mii bune de muzicieni nu au compus în viaţa lor o notă, săracii. Mă şi întreb cum de-i mai suportă discurile. Da, aveţi dreptate afirmînd că „filarmonicile sînt cam în aceeaşi categorie cu Britney Spears“, (...) fiindcă „există în spate unii care compun şi pun pe masă materialul, gata de interpretat“. În felul acesta aţi definit niţel cam grosolan noţiunea de compozitor. În schimb, nu văd nimic ruşinos în faptul că există compozitori şi interpreţi, nici unii dintre ei neputînd exista fără ceilalţi. De altfel, dacă aţi fi avut curiozitatea să puneţi piciorul în sala Filarmonicii, aţi fi rămas surprins cîţi compozitori vii sînt cîntaţi la noi. Vă asigur că nimeni din departamentul nostru artistic nu consultă rubricile de anunţuri mortuare ale cotidienelor înainte de a programa vreun compozitor sau altul. Criteriile noastre sînt radical altele. Nu vă mai obosesc enumerîndu-i pe toţi cei în viaţă, care figurează în repertoriul Filarmonicii noastre, ci închei făcîndu-vă o sugestie: dacă mai aveţi intenţia să scrieţi despre Filarmonica „Transilvania“ din Cluj, veniţi mai întîi la concerte. Casa de bilete e deschisă zilnic, dar puteţi să vă cumpăraţi biletul şi înainte de concert.

Marius TABACU
directorul Filarmonicii „Transilvania“ din Cluj
mariustabacu@yahoo.com

AM ZÎMBIT LA...

Reîntoarcerea la mare

Mai e foarte puţin şi voi fi din nou acasă, la Constanţa. Cine e născut la un mal de mare şi e ispitit apoi de gîndul ucigaş al înstrăinării e condamnat pentru tot restul vieţii la dor profund de marea lui. Va fi tot numai o rană. Şi să mai fii şi rac, să depinzi de plaja încinsă, de soare, de apă şi de luna ce se reflectă în ea...

Abia aştept să cern în pumn nisipul fin şi fragmente de scoici, să intru în apa răcoroasă ca într-o altă realitate, să curgă pe mine stropii „matricii“, să îi arunc în sus şi să privesc prin ei albastrul cerului şi soarele cel bun.

Abia aştept să zîmbesc celor cu care mă desfăt în mare, să joc polo şi volei şi „capcap“ cu fiul meu, să înot voinicește în larg, spre disperarea salvamarilor.

Abia aştept să uit de mine şi de timp, aşezat acolo, între ţărm şi mare, între solid şi lichid, să pot privi linia orizontului. Nimic nu e mai altfel faţă de viaţa de peste an decît această concentrare lenească a privirii pe linia orizontului. Acolo unde întinsul mării epuizează privirea te aşteaptă linia ambiguă a întrebărilor tale. Îţi ţii viaţa în căuşul palmei, o pui pe firul apei şi sufli uşor în pînza ei trimiţînd-o în larg, tot mai în larg, spre confluenţa inabordabilă.

Abia aştept să ascult pescăruşii şi albatroşii, să simt mirosul sărat în nări, să mi se ardă pielea. Să joc *petanque* şi tenis cu piciorul, să citesc romane poliţiste, să tresar la cîte un trup perfect de femeie perfectă. Să ies serile cu prieteni, în haine uşoare de vară peste bronzul uniform, să rîdem, să bem reci vinuri albe şi seci, să depănăm amintiri, să etalăm imposibile proiecte, să analizăm fotbalul lumii. Să fiu uşor, cu părul tăiat scurt, fericit şi *cool*.

Aşadar, „ceea ce trebuie să fie, să fie!“ Am dreptul să iubesc fără măsură. La mare străluceşte steaua mea în mine.

Sorin PETRESCU
spetrescu2005@gmail.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Mădălina ŞCHIOPU ● Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Răzvan IONESCU ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter Houston FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 14.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Străinii din România**
- **Capitalismul de cumetrie**
- **Speranţa**
- **Criză sau haos?**
- **Cititorul de *Dilema veche***
- **Satul la oraş**

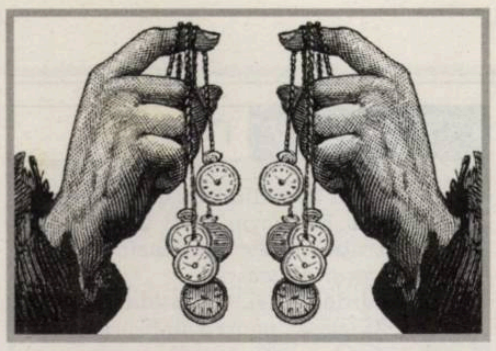

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Citatul ca armă albă

De obicei, a fi un autor des citat e un simptom al gloriei, o încununare. În literatura de specialitate, numărul lucrărilor în care apari ca referință a devenit chiar un criteriu de validitate științifică. Există o mare cantitate de *site*-uri care te introduc într-o junglă practic infinită de „vorbe celebre“. S-ar zice că, dacă le citești, înțelegi tot: sînt ample compendii de înțelepciune, care acoperă întreaga problematică a lumii și adună laolaltă toată floarea aforisticii, de la Platon la Valeriu Butulescu. Am cunoscut o mulțime de inși care țin în buzunar caietele dolofane pline de sentințe solemne, bune de plasat în felurite conversații de salon. Alții răspund oricărei întrebări printr-o puzderie de citate bine memorate, ceea ce îi dispensează de efortul și răspunderea unei opinii personale. Citatul e un excelent auxiliar, atunci cînd vrei să epatezi, să te legitimezi, să-ți camuflezi lipsa de idei. Nu zic că, în sine, a practica citatul e dezonorant. Dar e un fapt că, de multe ori, cel care citează nu are discernămîntul, civilizația, adecvarea necesare pentru a se folosi decent de citat: ba mai mult, citează în așa fel încît se compromite nu numai pe sine, dar și pe autorul – inocent – al citatului.

În aceste condiții, citatul funcționează ca o armă albă. Își ucide scurt și sîngeros sursa, lăsînd să se înțeleagă că celebritățile lumii sînt o adunătură de caraghioși, de maeștri ai platitudinii. Dacă sub aforismul: „Dumnezeu este un adevăr universal“ pui numele lui Einstein, Einstein iese prost. Cînd citezi, trebuie să ai mereu conștiința că orice citat subîntinde o *rețea,* ilustrează un context larg și nu se poate percepe într-o lumină clară decît pe fundalul suitei de idei în care se integrează. Altfel, e ca și cum ai izola dintr-o frază o prepoziție sau o silabă. Dacă, din Constantin Noica, alegi propoziții de genul: „Tragicul se naște din aburul vieții“ sau „Fiecare filozof explică, în felul său, aceleași lucruri, parese“, nu reușești decît să confecționezi portretul unui scriitor de mîna a doua și al unui gînditor cotropit de banalități. Nu e nevoie de Constantin Noica, dacă vrei să spui că toți filozofii se ocupă cam de aceleași probleme. Culmi de banalitate pot fi extrase și din Shakespeare, dacă cel care îl citește nu-i știe întregul și îi atribuie „descoperiri“ de duzină: „Căderea e un mijloc de a te ridica mai sus“ exprimă un adevăr pe care îl poți auzi de la orice mătușă trecută prin viață, de la orice șprițar de cartier. Printre marile vorbe de duh shakespeariene, am găsit, ca citat autonom, și „Restul e tăcere“. Care rest? Ce *nu* e tăcere? – se întreabă, perplex, cel care n-a citit *Hamlet* și dă peste această obscură afirmație. De ce i s-a părut antologatorului că are dinainte o afirmație plină de miez? În sine, ea nu comunică, de fapt, nimic. Tot din Shakespeare este extras și panseul următor: „Oamenii care vorbesc puțin sînt cei mai buni“. De la „dacă tăceai filozof rămîneai“ la „tăcerea e de aur“, folclorul sapiențial e plin de asemenea declarații și nu avea nevoie de tonul apodictic al scriitorului englez pentru a se reformula.

Citatul e un excelent auxiliar, atunci cînd vrei să epatezi.

Păstrînd proporțiile, nici un autor nu e scutit de asemenea idolatrii asasine. Le trăiesc, pe propria-mi piele, eu însumi. Într-o colecție de citate alcătuită cu buna intenție de a stoarce ce e mai bun din textele mele, găsesc pasaje întregi care mă fac să roșesc. „Virtutea e absența excesului.“ Așa e. Dar nu mă pot raporta auctorial la acest truism – acceptat, de altminteri, de toată lumea – decît dacă recuperez întreaga pagină din care face parte și întreaga demonstrație, din care nu reprezintă decît un episod intermediar. Un citat aiuritor dacă e luat separat este și: „Mel Gibson a reușit să facă primul film despre Iisus Hristos interzis minorilor“. Pentru cine nu știe cine e Gibson, la ce film mă refer și cu ce argumente îmi susțin teza, fragmentul acesta e nul.

Experți în citarea ineptă sînt adesea, regret că trebuie să o spun, gazetarii. De curînd, am lansat o carte la Cluj. Am încercat să spun ceva despre conținutul ultimei mele cărți și, la urmă, cu colocvialitatea inerentă stilului oral, am suspendat prelungirea discursului cu o frază de genul: „Veți vedea, de altfel, și singuri, ce se mai găsește în acest jurnal“. O gazetă grăbită să rezume vorbirea mea titrează: „Andrei Pleșu: «În jurnal veți vedea ce veți găsi»“, ca și cum ar fi vorba de o idee centrală a cărții sau a discursului meu. Cineva care n-a fost de față poate crede că m-am epuizat, la Cluj, în vorbe goale. Oi fi spus, probabil, și vreo prostie. Dar textul citat nu e nici măcar atît. L-am citit stupefiat și am înghițit în sec. Citatul a izbit din plin: dacă tăceam, filozof rămîneam…

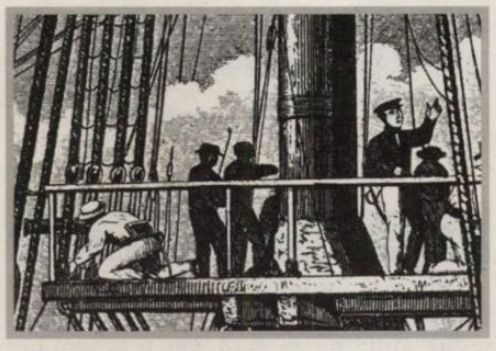

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Statul, artiștii și procentele

Să ne imaginăm că vreun burtă-verde de la Primărie sau de la Consiliul Județean se duce la directorul Filarmonicii din orașul X și îi spune: „Păi, la ce vă trebuie atîtea viori în orchestră? Se poate cînta și cu mai puține, că am văzut io pe Taraf TV unii care cîntau frumos decît cu o vioară“; sau: „Ăla de la tobele alea mari a bătut în ele de 3 ori în 20 de minute în piesa aia muzicală la care m-ați obligat să asist; deci se poate și fără, că n-o să observe nimeni“. Sau se duce la directorul teatrului și-i spune: „Ce vă trebuie atîția mașiniști să mute decorurile? Faceți decoruri mai puține și mai ușoare, sau faceți spectacole fără decoruri, că am auzit io că așa e modern, învățați să vă descurcați...“

Poate că exemplele par un pic trase de păr. Dar cred că sînt în logica ultimă după care Guvernul și administrația locală se chinuie să aplice ordonanța de urgență privind reducerile de personal din instituțiile bugetare.

Toată lumea știe că aparatul de stat e supraîncărcat și ineficient. Presa noastră scrie și vorbește de ani și ani despre acest subiect. În spatele angajării unui personal numeros în instituțiile publice stă o îndelungată tradiție. Nu e vorba doar de a crea posturi pentru tot felul de rubedenii, iubite, amante și amici politici. E mai mult decît atît. E o întreagă „cultură“ care vine de la Conu' Leonida: „treaba statului, domnule; pe el de ce-l avem?“. Statul e al nostru și al nimănui, e „ceva“ care trebuie să ne dea și să aibă grijă de noi, la care trebuie să ne răstim cînd nu ne convine ceva, dar de care în rest nu prea ne pasă și față de care nu ne simțim responsabili în vreun fel. Comunismul – în care Statul era tot și individul nimic – doar a dus la extremă această relație nefirească dintre cetățean și administrație publică. Pe un asemenea fond, după 1990 – cînd, chipurile, am devenit o societate democratică și un stat de drept – toată lumea a dat buzna peste Stat: cine a luat puterea a creat instituții, entități, agenții, organisme de stat și și-a numit oamenii de încredere acolo. Aceștia, la rîndul lor, profitînd adesea de relațiile lor „sus“ (la Guvern sau la partid), au umflat schemele cu posturi, fără nici un calcul de eficiență și fără nici o estimare: șeful instituției stabilea că are nevoie de 4 contabili, nu de 2, de 5 mașini, nu de 4 (cu șoferii aferenți), de atîția funcționari și atîtea secretare. Și obținea aceste posturi și angaja oamenii, fără să aibă întotdeauna ce să le dea de făcut. Și cui îi păsa? Că doar banii erau ai Statului... Pe de altă parte, ani la rînd sondajele au arătat că cei mai mulți concetățeni ai noștri n-aveau ezitări să răspundă la întrebarea „preferați să lucrați la Stat cu un salariu mai mic, dar pe un post sigur, sau la o firmă privată, cu un salariu mai mare, dar fără să fiți sigur de durata contractului?“. Foarte mulți preferă, evident, un post la Stat. În aceste condiții, numărul de angajați în aparatul de stat a tot crescut, deși nu era neapărată nevoie.

Dacă FMI și UE nu impuneau, în schimbul împrumutului, scăderea numărului de salariați, inconștiența ar fi mers mai departe: treaba Statului, domnule, să se descurce, să dea salarii și pensii bune la toți. Și sporuri, desigur. Dar figura nu mai ține. Așa încît Guvernul și administrația locală procedează aritmetic, adică prostește: taie „la procent“. Așa se ajunge la situații în care șefimea locală pretinde să fie dați afară oameni din teatre, filarmonici și alte instituții culturale conform procentului „venit de sus“. O bruscă rigoare cantitativistă i-a cuprins pe administratorii noștri, care-și dovedesc încă o dată incapacitatea de a înțelege cum funcționează o *instituție culturală*. Și – mai ales – incapacitatea de a înțelege de ce e nevoie de cultură și de astfel de instituții. Și mai trist este că mulți concetățeni de-ai noștri cad în aceeași non-gîndire simplistă: „E criză, nu ne trebuie muzică, teatru și cărți, domnii artiști să pună mîna să producă și ei ceva, nu să viseze la cai verzi pe pereți“. Am citit destule comentarii de acest fel pe forumurile ziarelor și revistelor (inclusiv pe dilemaveche.ro, *hélas!).* Nu prea ai ce să le răspunzi unor astfel de haiduci ai libertății de exprimare, dar încerc: artiștii, scriitorii, intelectualii, gînditorii *produc* de mii de ani. Faptul că semidocții dotați cu computer și Internet se pot exprima liber (și prost!) în văzul tuturor li se datorează și lor, celor enumerați mai sus – și oricui a contribuit la dezvoltarea gîndirii și a sensibilității umane. Nu li se poate imputa artiștilor și intelectualilor de azi faptul că guvernanții sînt, în mare măsură, inculți și incapabili. Nu li se poate imputa nici faptul că, în societatea de azi, milioane de inși au descoperit cu încîntare – fără să fie pregătiți pentru așa ceva – că viața înseamnă să faci bani, să consumi, să te distrezi și cam atît. Școala, educația, gîndirea, arta sînt „în plus“ – ca dovadă faptul că mulți au ajuns „sus“ cu școală puțină și cu gîndire ioc. Dacă Statul vrea să dea afară actori și muzicieni, „treaba Statului“; noi, cetățenii majoritari, nu ne băgăm.

(va urma)

PUBLICITATE

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Criza după Ilie şi Vasilakis

„Trei-trei de început, e tare, ai şi noroc, kir Vasilakis“, se bucură, ipocrit, Ilie. E plăcut, seara, la cafeneaua lui Vanghelis. Zăduful de peste zi se molcomeşte, e relativ linişte, vreme tocmai bună pentru o tablă cinstită, sănătoasă, tihnită, lîngă un pahar de ţuică. Pe uliţa micului sat din Zakynthos mai trec doar cîteva englezoaice între două vîrste, venind de la plajă. Toate sînt roşii ca racul. „Stau la soare ca disperatele, normal că se prăjesc repede“, i-a explicat odată Vasilakis lui Ilie. Cei doi amici sînt pensionari. Grecul e din Atena, românul e din Iaşi (el a adus şi ţuica). S-au cunoscut acum vreo cinci ani, cînd Ilie a venit prima oară în concediu pe insulă. Vasilakis fugea vara din Atena, conform obiceiului oricărui grec care se respectă. Era văduv de nişte ani buni, iar copiii erau fiecare la casa lui.

I-a apropiat amorul pasional pentru *tavli*. Jucau deschis. „Nici un şase-cinci nu e fuga-n Egipt“ era deviza lor. În plus, amîndoi fuseseră contabili de meserie. Mai erau şi de-un leat. Se înţelegeau perfect, într-o franco-englezească aproximativă. Ilie îşi permitea cîte două săptămîni pe an la o pensiune din sat. Avea o pensie bunicică, de vreo 20 de milioane. Puneau de-o parte, şi el şi nevastă-sa, cîte 3-4 milioane pe lună şi reuşeau să strîngă într-un an cam 600 de euro cu care să plece în Zakynthos, într-un concediu modest, de pensionari. Bun an a fost 2005, cînd s-au cunoscut. Erau mai tineri. În plus, economiile lumii mergeau din plin. Ieşenii, în primul lor an de pensie, mîncau în fiecare seară la Vanghelis, la cîrciumă. Cîte un calamar sau o caracatiţă la grătar, asta luau. Plus un uzo, la final, pentru digestie. Prin 2008, a rămas doar băutura. De mîncat, mîncau ceva gătit în casă, din ce cumpărau de la micul aprozar din sat. În paralel, tabieturile de seară ale lui Vasilakis evoluaseră cam la fel. Pe vremea aia, îi înjurau amîndoi, cu foc, pe americani, că de la ei e criza.

Singura scăpare a Guvernelor e să aibă contabili buni.

Anul ăsta, cei doi foşti contabili au discutat intens Campionatul Mondial de Fotbal (ambii ţinuseră cu Spania şi detestau vuvuzelele). Din politeţe, Ilie evita subiectul-subiectelor: criza bugetară grecească. Numai că, o dată, după un patru-trei care a întors mersul liniei şi l-a salvat pe Vasilakis de la marţ, Ilie a bombănit: „Mama ei de criză“. „Gata, pîn'aici“, a exclamat grecul. „Ştiu că te roade, zi-o, zi că noi sîntem de vină.“ „Bun zar“, a mormăit Ilie, evitînd subiectul. Grecul bea restul de ţuică din pahar şi insistă. „Kir Ilie, nu mă-nnebuni, dă vina pe noi, spune că grecii v-au băgat în rahat. Doar atît am pretenţia, să nu-mi serveşti prostii de-ale ziariştilor, că amîndoi sîntem, totuşi, specialişti“ (aluzie la trecutul comun, de expert contabil autorizat).

„Păi, Vasile“ – cîteodată, la nervi, Ilie îi româniza numele – „recunoaşteţi că de la voi ni se trage. Măcar parţial.“ „Bine, Iliakis“ – grecul i-a întors rapid ironia – „recunoaştem. Am dat cu fond de ten peste nişte cifre pentru Uniunea Europeană, am cheltuit la greu pe achiziţii de armament, am ieşit devreme la pensie, iar partidele noastre şi-au împărţit tainul din banul public de cîte ori au venit la putere. La voi nu e la fel?“ „Nu, că la noi şpaga s-a dat la drumuri, nu la armament“, rîde Ilie. Rîd amîndoi. Şi, încet, încet, cad de acord. Marile Bănci au dat bani la Guverne. Guvernele îşi pasau datoriile de la unul la altul, între două alegeri, rostogolind datoriile făcute la Marile Bănci. Pentru ca Roata să se învîrtă, Agenţiile dădeau ratinguri mari Guvernelor. Numai că, după ce i-au prins pe greci cu minciuna în statistici, Marile Bănci (coautoare, altminteri), au început să găsească nod în papură te miri cui. Ba spaniolilor, ba portughezilor, ba irlandezilor. Agenţiile au scăzut ratingul, creditul guvernamental a devenit mai scump. Ce datorii să mai rostogolească, dacă nu mai ai cu ce? Singura scăpare a Guvernelor e să aibă contabili buni, cad de acord Ilie şi Vasilakis.

„Şi dacă nu au?“, insistă Ilie. „Eh“, zice Vasilakis, „la anul ne facem concediile la Balaton“ (am uitat să amintesc că în Zakynthos există multe capre, cele mai multe aparţinînd vecinilor). „Neeee“, încheie Ilie, „äia nu ştiu table. Rămînem aici, pe poziţii.“

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

ready made

„Consiliul îşi schimbă aspectul; ia aspectul celui mai formidabil Consiliu de Administraţie a celor mai vaste ateliere de croitorie şi ciubotărie.

La ordinea zilei, comanda urgentă pentru America, pentru îmbrăcăminte, încălţăminte şi conserve alimentare.

Miniştrii calculează câţi metri de stofă intră într-un palton sau rând de haine sau câţi metri de pânză intră într-o cămaşă sau într-o pereche de iţari. La fuste se încurcă cu toţii.

Lupta între partide începe: conservatorii cer şi stofe mai fine; liberalii se opun pentru că ei se gândesc să îmbrace numai poporul.

Titulescu cere compoturi americane şi... maşini de scris.

Îi este imposibil să înţeleagă pentru ce compoturile şi maşinile de scris nu pot intra în necesităţile urgente ale ţării.“

(Gheorghe Gh. Mârzescu, *Fapte şi impresii zilnice – 1917-1918,* Editura Curtea Veche, 2004)

PUBLICITATE

ştiri nebăgate în seamă

● **Cehia vinde Sportul.** Bunurile cluburilor sportive din Cehia, în valoare de mai multe miliarde de euro, vor fi scoase la vînzare. În criză economică, Guvernul a luat numeroase măsuri de austeritate. Inclusiv bugetul acordat sportului a fost redus, ajungînd la aproximativ 86 de milioane de euro, bani insuficienţi pentru a întreţine infrastructura existentă. Autorităţile au propus un audit al tuturor instituţiilor sportive din ţară şi vînzarea celor pe care federaţiile sportive nu le mai pot întreţine. Ţara dispune de o reţea densă de instalaţii, dintre care majoritatea sînt lăsate în paragină, dar a căror valoare imobiliară ar putea atinge 250 de miliarde de coroane (10 miliarde de euro). (după *Lidové noviny,* citat de presseurop.eu)

● **Amenzi pentru parlamentarii absenţi.** Nu numai România, ci şi Franţa se confruntă cu absenteism în rîndul parlamentarilor. 93 de deputaţi ar putea primi sancţiuni pentru absenţe repetate şi nemotivate din cadrul şedinţelor de comisie. Absenteismul a scăzut după introducerea, în decembrie 2009, a unor sancţiuni, însă fenomenul e în continuare îngrijorător pentru organizaţiile civice care monitorizează activitatea Legislativului. Un studiu realizat de Asociaţia Regards-citoyens arată adevărata dimensiune a fenomenului şi enumeră cîteva zeci de parlamentari care lipsesc frecvent de la şedinţele de plen sau de comisie. Presa franceză a relatat pe larg despre acest document, însă conducerea Camerei Deputaţilor nu a prezentat încă o poziţie oficială. Surse de la secretariatul general au confirmat însă că, lunar, se înregistrează în jur de 10-20 de deputaţi sancţionabili. Noile prevederi ale regulamentului de funcţionare indică penalizări de 25% (în jur de 1400 de euro) din indemnizaţie pentru parlamentarii care lipsesc de mai mult de două ori într-o lună de la şedinţele de comisie. Suma sancţiunilor aplicabile pînă acum ar aduce Camerei Deputaţilor o economie de 52.000 de euro, se explică în raportul Asociaţiei Regards-citoyens. Acelaşi raport notează că situaţia prezenţei în comisie s-a îmbunătăţit substanţial în ultimul an. (după *Libération)*

●**Mai puţine locuri pentru fumători.** La Paris, tot mai multe restaurante restrîng spaţiile destinate fumătorilor. Pînă şi unele terase sînt acum împărţite pe secţiuni, avînd sectoare dedicate special nefumătorilor. O opţiune ciudată, de vreme ce legea interzice fumatul în „locurile publice închise“. Decizia îi scoate din minţi pe fumătorii împătimiţi, care găseau la terase ultimul refugiu, ultimul spaţiu de libertate pentru viciu... În spatele hotărîrii de a restricţiona fumatul, pînă şi pe terase există criterii comerciale. Mai ales proprietarii de restaurante de calitate preferă să-şi etaleze oferta într-un mediu cît mai curat. Norii de fum împiedică clienţii pretenţioşi să-şi savureze bucatele pentru care s-a trudit atîta în bucătărie. O cercetare efectuată printre clienţii restaurantelor de lux arată că interdicţia ţigării creşte de fapt satisfacţia faţă de serviciile oferite. O asociaţie care militează pentru drepturile nefumătorilor vrea acum să realizeze o listă online a tuturor teraselor care au interzis fumatul. Totuşi, nu sînt prea multe... (după *Le Monde)*

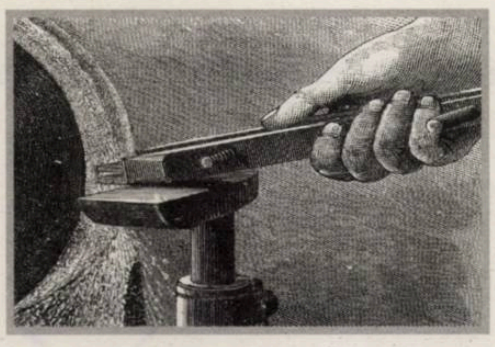

Michel ROCARD

dezbateri politice

Căile franceze ale crizei

Franţa este în derivă. Potrivit sondajelor de opinie, popularitatea lui Nicolas Sarkozy a scăzut la cel mai mic nivel înregistrat de zeci de ani de către un preşedinte francez. Săptămîna trecută, doi miniştri au demisionat, dar agitaţia parlamentară şi a presei continuă, alimentată de acuzele de „conflict de interese" împotriva unui ministru suspectat de corupţie în legătură cu strîngerea de fonduri pentru campania prezidenţială a lui Sarkozy.

Unii miniştri nu se simt însă prea lezaţi de percepţia publică atunci cînd folosesc fonduri publice şi este foarte clar că atmosfera politică a devenit otrăvitoare. Atmosfera din Parlament este execrabilă, iar asta ar putea fi îndeajuns pentru a răsturna Guvernul, votînd o moţiune de cenzură. Dar Constituţia proclamată de Generalul Charles de Gaulle este puternică, iar Sarkozy va rămîne pe poziţii pînă la finele mandatului său, în 2012. De asemenea, în ajutorul preşedintelui francez vin şi slabele şanse electorale ale Partidul Socialist, aflat în opoziţie.

Dimensiunile crizei politice din Franţa par a fi disproporţionate în raport cu situaţia reală în care se află ţara. Mai exact, Franţa a fost serios lovită de criza financiară globală şi declinul economic. Cu toate acestea, consecinţele au fost mai puţin dramatice decît în multe alte ţări europene.

Două dintre cele trei ţări baltice şi Grecia se află într-un mare impas financiar. Cam aceasta este situaţia şi în Portugalia, Spania, Ungaria şi Islanda. Irlanda, Belgia, Italia şi Marea Britanie nu sînt încă la adăpost de pericol, din cauza marilor datorii publice sau a deficitelor de cont curent. Dar Olanda şi Austria şi – într-o mai mică măsură – Germania şi Franţa se situează ceva mai bine.

Pe termen scurt, situaţia din Germania este mai puţin gravă decît în Franţa. Balanţa comercială e pozitivă, şi per total, datoria publică nu e atît de ridicată ca în alte ţări. În ciuda ratei ridicate a şomajului şi a creşterii economice mici, Germania nu se confruntă cu o ameninţare pe termen scurt la adresa stabilităţii macroeconomice, deşi populaţia ţării este în scădere, iar îmbătrînirea va implica provocări enorme în deceniile ce urmează.

Situaţia pe termen scurt a Franţei este mai mult decît îngrijorătoare. Deficitul fiscal este mai mare de 6% din PIB, balanţa comercială este negativă, iar datoria publică – deşi mai mică decît în tot restul ţărilor europene, exceptînd Germania şi Olanda – este totuşi 80% din PIB. Franţa are nevoie urgentă de reforme structurale, iar pentru acestea e nevoie de un guvern puternic. Bineînţeles, comportamentul lipsit de etică al oficialilor – aflat la originea actualei crize – este de neacceptat. Dar, în cazul în care creşterea economică ar fi fost mai mare, iar rata şomajului ar fi fost în scădere, aceste scandaluri nu ar fi căpătat proporţii atît de dramatice.

Doi factori intensifică presiunea pusă pe Sarkozy. În primul rînd, opinia publică este din ce în ce mai conştientă de faptul că e nevoie urgentă de politici simple şi eficiente, mai ales în domeniul pensiilor, al asigurărilor de sănătate, precum şi în organizarea statului. În al doilea rînd, în ultimele decenii, întrebaţi ce îi face pe ei fericiţi, cum îşi văd viitorul personal, dar şi al ţării lor, francezii s-au declarat în proporţie de 10 pînă la 20% mai pesimişti decît alte naţii. Economia de piaţă e mai puţin populară în Franţa nu doar faţă de toate celelalte ţări europene ori SUA, dar şi faţă de ţări precum China sau Rusia! Este viitorul mai bun? Toate ţările emergente răspund pozitiv. Acesta este şi răspunsul majoritar al Statelor Unite şi al Europei. Dar în Franţa, majoritatea spune „nu". Acest pesimism profund militează contra oricărei dezbateri publice sau reforme şi exagerează importanţa actualei crize politice.

Din 1930, cînd au fost create primele institute de sondaje în Statele Unite, Marea Britanie şi Franţa, au fost puse întrebări despre fericire şi despre percepţia viitorului. La început, francezii au dat răspunsuri asemănătoare altor naţiuni. Dar în iunie 1940, cerul s-a prăbuşit peste ei. Această ţară ultra-centralizată şi orgolioasă, unde statul avea o importanţă mai mare ca în alte părţi, iar armata triumfase în atîtea războaie, a fost martora unui colaps total în decurs de doar două săptămîni. Un guvern care nu rezultase din alegeri, capitulînd în faţa lui Hitler, a oferit un viitor limitat, provincial, cu iz de vasalitate. Francezii nu şi-au revenit de fapt niciodată după acea traumă. În ciuda renaşterii înfloritoare de după război, înfrîngerea morală a elitei şi ezitarea sistemului politic au rămas în mentalul colectiv. Pesimismul extrem a devenit ceva permanent, făcînd imposibil de atins un consens – un impas adîncit şi de slaba dezvoltare a societăţii civile din Franţa.

Aşa că sînt de aşteptat şocuri puternice. Balansarea fondurilor bugetului public, în aşa fel încît să nu pună în pericol creşterea economică şi locurile de muncă, cere un guvern stabil şi capabil – şi timp. Marea Britanie şi Germania au găsit răspunsuri la aceste nevoi. O va face şi Franţa?

Morocănoşii, plîngăcioşii şi intratabilii francezi au demonstrat de multe ori că sînt capabili să-şi revină. Iluminismul, la urma urmei, s-a născut în Franţa. Există de asemenea Revoluţia Franceză, episodul Napoleon, bătălia de la Marne – cîştigată în 1914 datorită iniţiativei spontane atunci cînd guvernul şi statul au cedat – şi marea renaştere din 1945-1950.

De asemenea, rata naşterilor este mai mare în Franţa decît în toate celelalte ţări europene, iar aceasta este de fapt cheia revitalizării generaţiilor. În urmă cu 30 de ani, în topul mondial al celor mai mari 100 de companii nu era nici una franceză. Astăzi sînt 15. Sistemul de educaţie şi cel de asigurări de sănătate sînt încă, în ciuda problemelor, printre cele mai bune din lume. Inteligenţia şi ştiinţa rămîn încă foarte prolifice, fiind printre cele mai avansate în multe domenii.

Aşa că nu îngropaţi încă Franţa! Francezii vor avea de înfruntat în anii următori multe dificultăţi, dar Franţa ar putea fi, peste 30 de ani, singura ţară europeană capabilă să ţină capul sus.

***Michel Rocard** este fost premier al Franţei şi lider al Partidului Socialist Francez, iar, în prezent, ocupă funcţia de membru al Parlamentului European.*

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

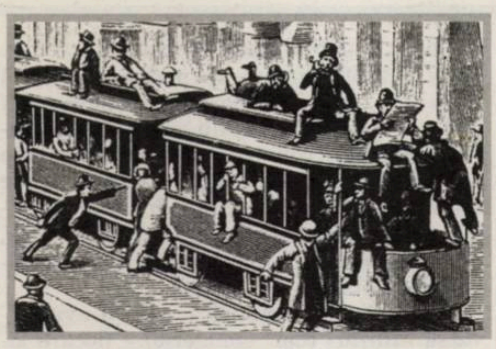

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Cafeaua americană

De fiecare dată cînd particip la reuniunile Adunării Parlamentare NATO, mă bucur să-l revăd pe doctorul Wladyslaw Sidorowicz. Este senator polonez, actual membru al „Platformei Civice" şi, ceea ce mă face să îl respect infinit, fost membru marcant al „Solidarităţii" de la înfiinţare pînă tîrziu, în 2001, cînd a decis să participe la constituirea „Platformei Civice", alături de alţi foşti combatanţi. Cum şi de ce s-a divizat dreapta poloneză şi, mai ales, cum de mulţi dintre liderii „Solidarităţii" de ieri – totuşi, un sindicat! – au devenit lideri ai dreptei este o discuţie pe care sper să am ocazia să o deschid la un moment dat, pentru că mi se pare că noi, românii care credem în valorile dreptei politice, avem multe de învăţat din istoria recentă şi foarte recentă a Poloniei. Revenind la prietenul meu, Wladyslaw Sidorowicz are un aer poznaş, e dispus să rîdă mult şi arată mereu un fel de bună-cuviinţă sfioasă în spatele căreia, însă, nu e greu să deslueşti o anume tărie de caracter. Luptător anticomunist de cînd se ştie, îi este greu să spună cu precizie de cîte ori a fost arestat de poliţia politică poloneză. Îşi aminteşte doar de perioadele mai lungi de detenţie: cam un an în 1968, pe cînd era student, şi tot cam atît în 1982, sub imperiul legii marţiale. În rest, pentru că legea permitea poliţiei să reţină timp de 48 de ore pe oricine „pentru verificări", fără nici o probă şi fără nici un control judiciar, autorităţile poloneze l-au dus pe Wladyslaw la beci şi la interogatorii în reprize de cîte două zile, fără să mai ştie nici el de cîte ori.

Deunăzi, ne-am regăsit la Washington, într-o sală a Congresului american, pe Capitol Hill. L-am provocat de cum l-am văzut: cine ar fi crezut în 1989 că, peste 20 de ani, anonimul student român care eram eu va veni la Washington pentru a discuta împreună cu militantul „Solidarităţii" care era el despre NATO, în calitate de parlamentari, ţările noastre fiind aliate? Îmi place să-i pun astfel de întrebări, un pic filozofice – un pic bombastice, lui Wladyslaw pentru că obţin mereu de la el un răspuns pe măsura decenţei sale. Pus pe glume, ca de obicei, mi-a povestit că cel mai simpatic lucru din viaţa sa i s-a întîmplat într-o zi din februarie 1989, cînd autorităţile comuniste poloneze au început negocieri cu „Solidaritatea", în cadrul faimoasei Mese Rotunde. În acea zi, Wladislaw Sidorowicz era la închisoare în oraşul său, Wroclaw, într-unul din episoadele de 48 de ore pe care le-am evocat mai sus. În acea zi, a fost desemnat de Lech Walesa să reprezinte „Solidaritatea" la subgrupul de discuţii pe probleme sociale, pe probleme de sănătate. Drept pentru care, comuniştii polonezi l-au scos imediat din închisoare, i-au dat bilet clasa I, l-au cazat la cel mai bun hotel din Varşovia şi a devenit, peste noapte, oficial. Ca în poveşti, dimineaţa era încă anchetat şi prizonier, seara devenise „ştab". De altfel, peste un an şi ceva a şi devenit ministru al Sănătăţii. Îmi povesteşte asta cu aerul lui jucăuş, răspunzîndu-mi că, dacă i-ar fi spus cineva în februarie 1989 că va ajunge să discute în Congresul american, împreună cu aliaţii din NATO, mersul unui război în curs, la care participă efectiv trupe din Polonia şi România alături de trupe americane, i s-ar fi părut o nebunie curată. Îi spun că şi pentru mine ar fi părut cu totul neverosimil, ca o ipoteză delirantă. Dar istoria face, adesea, salturi mortale reuşite. Îmi vine imediat în minte o vorbă a lui G.K. Chesterton: viaţa este o alegorie şi, pe cale de consecinţă, nu poate fi înţeleasă decît ca o parabolă. Dar nu apuc să transmit prietenului polonez citatul, că-l văd cum capătă o paloare hepatică. Gustase din cafeaua pusă la dispoziţie de organizatori.

Se ştie, europenii detestă cafeaua americană. Cel puţin acesta este cazul tuturor celor pe care îi cunosc, mai puţin unul: eu. Mie îmi place la nebunie cafeaua americană şi de cîte ori spun asta într-un context european, de atîtea ori atrag priviri consternate. Mie îmi place cafeaua americană pentru că poţi să o bei la nesfîrşit. Umpli un recipient anume construit cu cafea pentru toată ziua şi sorbi din ea la tot pasul. Mie îmi place aşa. Sigur, nu are nici gustul, nici tăria, nici aroma cafelei-eveniment, care se poate găsi peste tot în Europa. Cea pe care o bei o dată sau de două ori pe zi, vreme de 10 minute, într-un mic ritual. Dar şi cafeaua americană are farmecul ei. Te însoţeşte tot timpul, nu expune inima unor palpitaţiuni dezordonate, nu cere neapărat o ţigară şi stimulează, în general, dinamica hidrică a organismului. Nu-i rău deloc! Ei bine, Wladyslaw rămîne mortificat după ce soarbe prima înghiţitură. Îl întreb ce s-a întîmplat. Zîmbeam în aşteptarea răspunsului, pentru că ştiam că va urma o tiradă împotriva cafelei americane. Dar Wladyslaw trăia ceva mai profund, ceva din specia redeşteptării memoriei involuntare proustiene, o experienţă din categoria celei pe care *la madeleine* i-a produs-o naratorului din *Swann*. „Este cea mai proastă cafea pe care am băut-o în viaţa mea. Cunosc bine acest gust. Nu ştiam de unde cunosc gustul acestei cafele. Acum mi-am amintit. Este acelaşi gust pe care îl avea cafeaua pe care ne-o dădeau în închisoare, în Polonia comunistă, în fiecare dimineaţă." Aş fi vrut să apăr cafeaua americană, dar ce să mai spun. În faţa unei asemenea rememorări, nu am putut decît să rîd uşor.

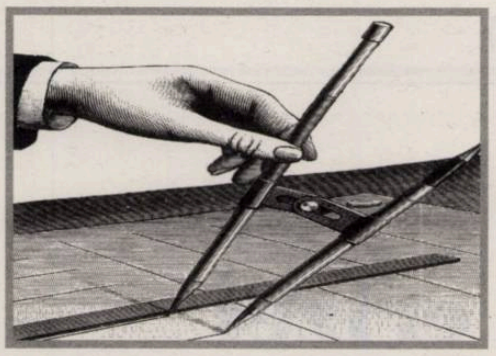

Andrei PIPPIDI

SOS București

A distruge, a păstra, a reface (II)

De ce Veneţia nu poate fi un exemplu? Fiindcă, aşa cum a spus odată românul care a scris cel mai mult despre acest oraş, „Veneţia nu e un oraş frumos, este un oraş unic“. Ideea că farmecul său stă în decrepitudine este banală şi falsă. De aici ar rezulta că nimic nu s-a modernizat sau, măcar, restaurat acolo şi că, prin urmare, ceea ce vede un vizitator de astăzi este întocmai peisajul urban pe care l-ar recunoaşte un veneţian din secolul al XVIII-lea, cu tot ce vreo patru veacuri precedente au împlîntat pentru totdeauna. În realitate, oraşul a ieşit din condiţia sa insulară cînd s-a întins peste lagună, în 1846, la fereastră, urci sau cobori o pantă? Părăsirea oraşului de către veneţieni a început cînd s-au închis fîntînile medievale, ceea ce era desigur recomandabil ca măsură igienică, însă a rupt reţeaua de sociabilitate care forma din fiecare parohie o comunitate unită. Majoritatea populaţiei s-a retras afară din Veneţia, vine dimineaţa ca să deschidă prăvăliile şi pleacă seara. Oraşul este ocupat, aproape în întregime, de restaurante şi hoteluri. Oricît ar fi de multe, parcă n-ar fi de-ajuns pentru nesfîrşitele şuvoaie de turişti. Mii de fete şi băieţi cu privirea goală se fotografiază unii pe alţii într-un decor pe care nu-l înţeleg.

Mii de fete şi băieţi cu privirea goală se fotografiază unii pe alţii într-un decor pe care nu-l înţeleg.

podul de cale ferată, dublat mai tîrziu de podul pentru automobile (1933). Crearea periferiei industriale la Marghera şi Mestre a desăvîrşit extinderea oraşului, cu noul port şi toate instalaţiile impuse de progresul economic. În cursul secolului al XIX-lea, diverşi primari au lărgit pieţe şi străzi, demolînd numeroase biserici şi capele. Din cele patru poduri care există peste Canal Grande, numai Rialto e într-adevăr vechi. De fapt, o treime din locuinţele Veneţiei au fost construite după 1919.

Dar cine a mai rămas să locuiască în labirintul de străduţe strîmte şi întortocheate, întrerupte mereu de punţile de piatră care fac legătura între ostroave? Cine mai suie scările pînă la etajul al treilea sau al patrulea, unde pardoseala de mozaic este aşa de înclinată că, de la uşă

Doar ici şi colo, cîte un palat care era altădată dărăpănat, în pragul colapsului, a fost reabilitat, dar pentru a deveni încă un hotel scump. Dacă restaurarea a ajuns şi la o biserică sau alta, înlocuirea bucată cu bucată a celor două rînduri de cărămizi care formează zidul este migăloasă şi costisitoare. Studenţii de la Arhitectură – una dintre cele mai bune facultăţi de specialitate din Europa – s-au răsculat pentru a recupera un splendid palat din veacul al XVII-lea care a fost vîndut unei firme comerciale, deşi ei au de mult nevoie de spaţiu pentru ateliere şi expoziţii. Şi aici se vede înstrăinarea dintre viaţa organică a oraşului şi ţesătura de investiţii care împresoară şi absoarbe casă cu casă în sistemul de servicii. Servicii pentru străinii care petrec o săptămînă sau o lună în Veneţia.

În afară de şantierele de restaurare, cîte sînt, paravanele de pînză de sac mai indică, din cînd în cînd, demolări şi reconstrucţii. E adevărat că o regulă inflexibilă obligă clădirea nouă să nu depăşească înălţimea celor din jur, dar au apărut chiar termopane, ca în fotografia alăturată.

Atunci, unde mai e vraja Veneţiei? În cartea sa *Cetăţile invizibile,* Italo Calvino îl pune pe Marco Polo să-i povestească hanului mongol despre un oraş, despre altul, despre încă unul, necontenit, dar cititorul sfîrşeşte prin a recunoaşte dincolo de chipurile diferite, adevărate toate, aceeaşi Veneţie, patria către care povestitorul se întoarce cu un dor sfredelitor.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Ina FUNETAN

SOS Provincia

Piaţa Centrală nr. 17

– *casă în Ansamblul „Sugălete“* –

Îl vedem în fotografii şi pe cărţile poştale. Turiştii fotografiază frumoasele arcade gotice. Ansamblul „Sugălete“ din Bistriţa este bine cunoscut localnicilor şi vizitatorilor, fiind – alături de Biserica Evanghelică – o emblemă a vechiului oraş medieval.

Denumirea ansamblului s-ar putea explica prin bănuita prezenţă a unui grup valon între coloniştii saşi din sec. al XII-lea: cuvîntul valon „galatasse“ desemna o locuinţă situată în partea de sus a unei construcţii. Astfel, valonul „so galatasse“ (aproximativ „sub casele de sus“) – care descrie atît de bine porticul ce susţine casele – ar fi putut deveni, în timp, românescul „Sugălete“.

Şirul de 13 case din sec. XV-XVI, situat în Piaţa Centrală – ilustrare a trecerii de la arhitectura gotică la cea renascentistă – îşi expune străzii doar faţadele înguste, aşezate peste porticul cu 21 de pilaştri.

În spatele acestor faţade, puţini oameni – chiar şi dintre locuitorii Bistriţei – pot privi, casele fiind locuite.

O vizită într-una din aceste case (la nr. 17) e o lecţie de istorie, care începe cu sec. al XV-lea. Este perioada de refacere a oraşului după incendiul din 1457, într-un context de amplă înflorire economică şi socială. Această primă etapă de existenţă a casei este încă vizibilă în impresionantele bolţi ale parterului.

Despre forma iniţială a acoperişurilor ne putem face o idee privind stampele oraşului: la 1736, acoperişurile ansamblului erau încă cele originale gotice, în două ape perpendiculare pe faţadă; la 1800 apăruseră deja cîteva acoperişuri avînd coamele paralele cu faţada.

Ulterior, casele au suferit modificări repetate – după gustul, priceperea şi nevoile fiecărei generaţii de proprietari. Astfel, identificăm intervenţii din sec. al XVIII-lea (bolţile de la etaj) şi găsim cîteva detalii constructive foarte interesante – cum e, în holul central, un gol în planşeul etajului, ce corespunde unui gol în planşeul podului – goluri create, probabil, pentru transportul mărfurilor între niveluri.

În imagini de arhivă din 1909, 1914 şi 1921, casa are o învelitoare comună cu cea de la nr. 16, avînd înălţime mare şi trei ape. Într-o imagine din apropiere de 1938, casa apare deja cu acoperişul modificat, cu coamă paralelă cu faţada şi cu o lucarnă impozantă.

În 1938, lucarna este desfiinţată, acoperişul rămînînd în forma în care îl vedem azi. De altfel, în podul casei găsim inscripţionată pe perete data acestei intervenţii: 26. VII. 1938. Din aceeaşi perioadă datează mica baie centrală şi partea din spate a clădirii; se observă, deja, un regres în utilizarea tehnicilor constructive (planşeul este aşezat pe grinzi din lemn, cu o consolidare laterală stîngace). Tot în cadrul acestei intervenţii a fost adăugat peretele interior, care fragmentează în mod nefericit sala boltită de la etaj.

În perioada comunistă, casa a avut diverse utilizări (bar, simigerie) – fiecare lăsînd urme grele. Pentru a servi acestor funcţiuni, a primit adaosuri parazitare (scări improvizate, finisaje nepotrivite, grupuri sanitare şi depozite insalubre). Au fost acoperite bolţile din demisol cu bolţi false din mortar, executate fără pricepere; bolţile subsolului au fost căptuşite cu împletitură de nuiele – o lucrare meşteşugărească foarte interesantă, dar nepotrivită spiritului casei.

Acum, casele se prezintă mai degrabă modest (majoritatea proprietarilor – deşi conştienţi şi chiar mîndri de valoarea lor – sînt oameni cu venituri mici). În general, sînt necesare intervenţii serioase de reabilitare, ansamblul fiind într-un proces accelerat de degradare.

În perioada comunistă, casa a avut diverse utilizări (bar, simigerie) – fiecare lăsînd urme grele.

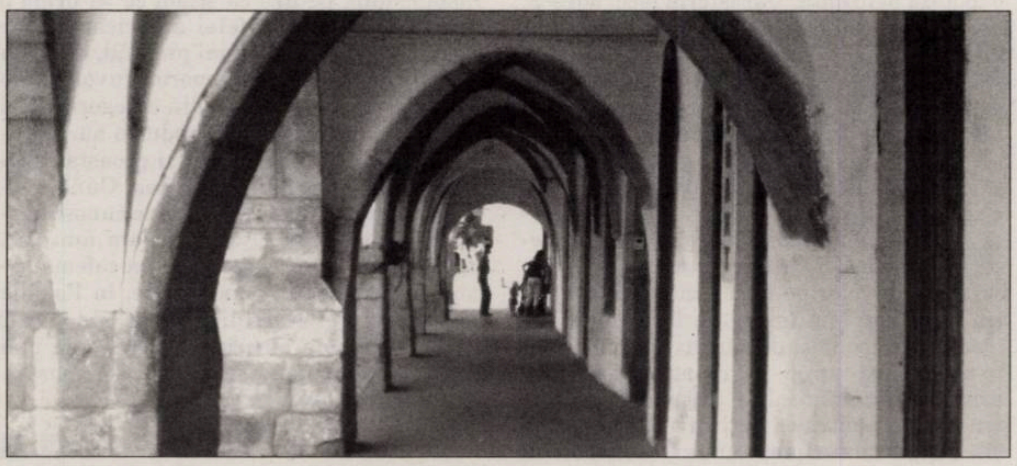

Casele acestea, care au rezistat veacurilor sprijinindu-se una de alta, se vor prăbuşi împreună, atunci cînd prima se va prăbuşi. Ce e de făcut?

***Ina Funetan** este arhitectă.*

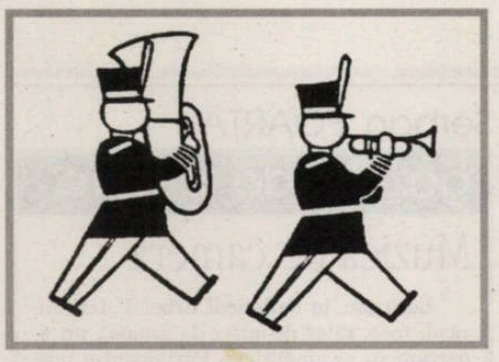

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Vituperare humanum est

Săptămîna trecută, în ediţia online a *Dilemei vechi*, dl Florin Dumitrescu m-a pus la colţ pentru articolul „Bre... Nea Şexpire...“, pe care l-am publicat în nr. 335 (15-21 iulie) al aceleiaşi reviste. (Citeşte articolul domniei sale pe: http://www.dilemaveche.ro /sectiune/dileme-line/articol/cu-cine-se-lupta-catalin-stefanescu). Dl Dumitrescu mă ceartă pentru o vină sub povara căreia m-aş fi încovoiat supus şi plin de remuşcări, dacă i-aş fi găsit o urmă de valabilitate. Negăsind urma asta, oricît aş căuta-o, mă văd nevoit să mai aduc nişte precizări, punînd totul nu pe seama vreunui moment de scăpare de sub control a turaţiei motorului critic de care dispune domnia sa, ci pe seama posibilei mele lipse de limpezime. La fel de bine, nu pun supărarea dlui Dumitrescu pe seama unei identificări urticat-patriotice cu breasla publicitarilor, pe care o consideră grav atacată, ci pe seama neatenţiei mele în a semnala, în fiecare frază, faptul că m-am referit la nişte exemple punctuale, nicidecum la întregul acestei respectabile meserii. Şi, pentru corectitudinea polemicii, las la o parte anumite stridenţe cu adresă personală, din tonul articolului domniei sale, luînd în calcul mai ales ceea ce vrea să spună, şi mai puţin felul în care o face. Pe de altă parte, nu pot să nu-i mulţumesc, şi să nu mă simt onorat pentru consideraţia pe care o are faţă de felul în care încerc să îmi fac meseria la postul public de televiziune.

La mijlocul articolului său, dl Dumitrescu spune aşa: „Să tot fie vreo zece ani de cînd n-am mai citit articole mustrătoare la adresa publicităţii precum cel de acum“. Oare ce putea să-i pricinuiască onorabilului meu coleg de la *B-24-Fun* şi de la *Dilema veche* o afirmaţie atît de categorică? Las răspunsul acesta în seama domniei sale, nu înainte de a-i aminti că m-am adresat cît se poate de clar şi de explicit *unora* dintre creativii din publicitate, dînd cîteva exemple precise. De unde şi pînă unde poate cineva, oricine va fi fiind, să tragă concluzia, atît de radicală, că aş fi vituperat, cum spune dl Dumitrescu, la adresa întregii publicităţi? E ca şi cînd unul ar critica punctual emisiuni de televiziune, cărţi, albume de muzică, iar altul ar sări ca ars că respectivul înjură televiziunea, literatura şi muzica. Nu mi-a trecut nici o clipă prin minte ideea că, dacă semnalez nişte neam-prostii, apare cineva care consideră că înjur publicitatea în ansamblul ei. Dacă dl Dumitrescu se face avocatul tuturor creativilor din publicitate şi dacă îşi asumă „valoarea“ sau normalitatea unor scenarii pretins ironice despre umilire şi şpagă cu licitaţie e problema domniei sale. Eu, unul, fără să mă trimită nimeni, mă duc şi cînt la altă masă.

N-am ridicat poalele nici unei fuste tivite cu modelul contemporan al corectitudinii politice.

Dar, înainte de a-i supăra şi pe alţii, îi cer permisiunea celui pe care l-am necăjit să ofer un citat întreg din articolul care i-a produs atîta amărăciune şi indignare, nu doar partea la care s-a referit domnia sa. Asta ca să încerc să scap, măcar în propria mea conştiinţă, dacă nu şi în a dlui Dumitrescu, de imaginea ameninţătoare a 'telectualului băţos, care nici n-are un dram de umor, şi mai e şi suficient de căpiat, încît să emită păreri, de la egal la egal, în preajma oamenilor care se pricep. Eu am îndrăznit să zic aşa: „O împîrţoşare educativ-patriotică, un proces moral-cetăţenesc şi o critică 'telectuală cu buzele ţuguiate sînt la fel de ridicole ca şi pretenţiile ironic ştiutoare ale creaţiilor publicitare mai sus pomenite. O dispută în termenii ăştia nu duce la cine ştie ce rezultat. La urma urmei, trăim într-o lume liberă, fiecare dintre noi avînd dreptul de a se da mare, de a face pe nebunul, pe deşteptul sau pe prostul. Iar cîtă vreme e vorba de creaţie, cine are tupeul să vină şi să facă judecăţi morale? Şi fără să am cea mai mică intenţie de a strîmba din nas, sau de a face pe avocatul vreunei baricade puriste, nu fac decît să sesisez faptul că jocul complice cu prostul gust, cu mîrlănia, cu ticăloşia şi cu prostia răutăcioasă are toate şansele de a deveni curent de opinie. Sau, mă rog, pe romgleză, «trend». Şi, pînă la urmă, instituţie şi şcoală.“ N-am înfierat cu mînie proletară, boscorodind prăbuşirea României sub pacostea publicitară, n-am ridicat poalele nici unei fuste tivite cu modelul contemporan al corectitudinii politice, ci mi-am permis, e drept, fără să cer permisiunea dlui Dumitrescu, să comentez ceva. Adevărul e că am mai comis păcatul ăsta în cîteva rînduri. Dar care e problema? Ne pregătim cumva să inaugurăm în capitală vreo Piaţă a Părerilor Unite?

Pe de altă parte, dl Florin Dumitrescu mă suspectează de lipsă de umor, pentru că nu gust minunatul slogan „Baiazide, venim să te cucerim!“. Azi am văzut un element nou al acestei broderii creative: „Baiazide, un kebab la băiatu'!“. Încă un motiv să mai vituperez un pic. Ce-ar fi rău în sloganul „Istvane, o pastramă de sub şea la băiatu'!“? E la fel de mişto şi de... „catchy“. Nu sînt prizonierul cine ştie căror sensibilităţi transilvane, nu arăt cu degetul acuzator la moralitatea cuiva şi nu mă dau igienizator de serviciu al spaţiului public românesc. Îndrăznesc să-mi iau părtaşi în afirmaţia asta cîţiva prieteni vechi, din lumea publicităţii, pe care îi admir, tocmai pentru că au ştiut să creeze scenarii de mare succes, devenite folclor urban, cu oameni care au chipul şi umorul „străzii“, dar care au ştiut să păstreze distanţa faţă de mitocănia goală. Dacă optezi pentru un anumit tip de consecvenţă în respectarea liniilor foarte largi ale decenţei, eşti retrograd, îmbătrînit, fiţos cu aere sofisticate, căutător de nod în papură. Iar dacă a-ţi exprima o opinie, referitoare la ceva care crezi că are un soi de relevanţă, o fi însemnînd „a trage după muşte“, îi dau dreptate fără rezerve dlui Florin Dumitrescu şi tac mîlc.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

PUBLICITATE

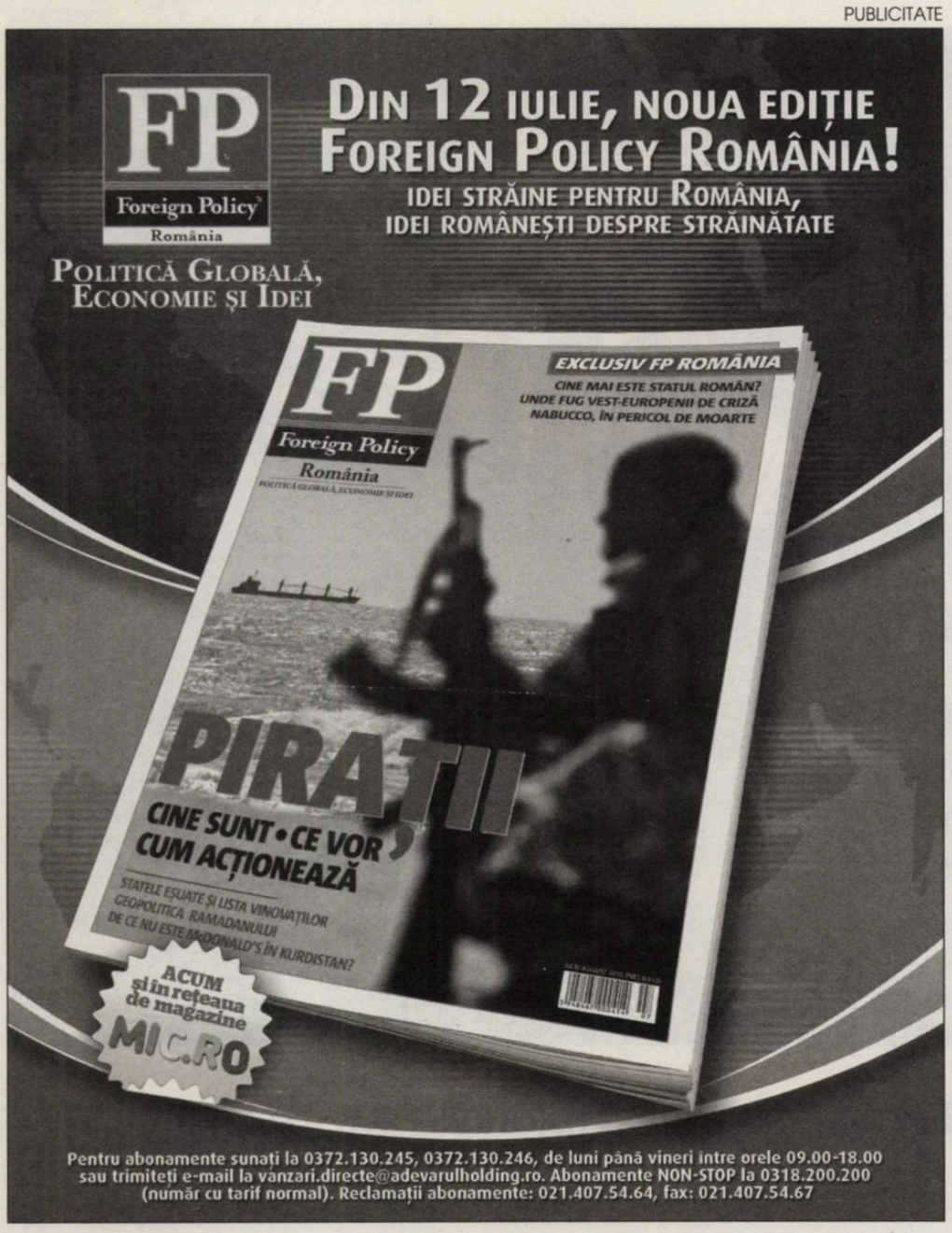

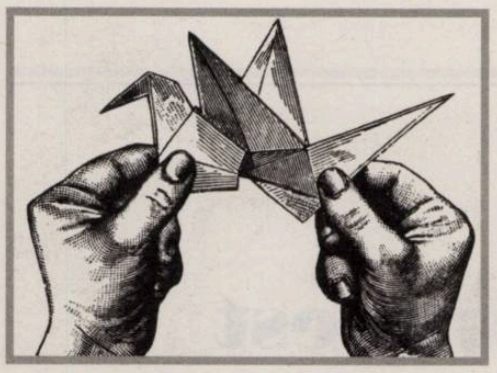

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Cum n-a ştiut Guvernul să scoată dopul

În drum spre mare, în timp ce treceam peste canalul Dunăre-Marea Neagră, mi-a venit în minte o întrebare. Cum de s-a tot vorbit despre debite istorice ale Dunării la Galaţi, în condiţiile în care, din anii '80, există acest canal care preia un volum important de apă? E posibil ca Dunărea să fi crescut aşa de mult încît, în ciuda acestui debuşeu, să fi atins cote istorice în aval? Ştiam că inundaţiile de la Galaţi fuseseră în cele din urmă evitate, dar nu aflasem încă în ce mod. Mi-au scăpat ştirile despre soluţia pe care muncitorul Sandu Gheorghiu i-a prezentat-o premierului Boc, aceea de a deschide ecluzele canalului, la Cernavodă, pentru a evacua surplusul de apă de pe Dunăre. Povestea era de necrezut şi mi-a amintit de macaraua închisă în curtea interioară a unui bloc care, cu ajutorul ei, tocmai se construise în jurul ei, sau de tramvaiele uitate în depou după ce, la ordinul „Tovarăşului", au fost demontate de urgenţă şinele de pe întregul bulevard la capătul căruia se afla acel depou. Sînt întîmplări ce fac parte cam din aceeaşi categorie şi pe care probabil că Ion Creangă le-ar fi adăugat la „Prostia omenească". Dar povestea cu soluţia salvatoare pe care nea Sandu i-a dat-o premierului îmi suna a legendă.

Era ca şi cum, deşi gata să fie înecat de o furtună în cada de baie, cu apa aproape de nas, guvernului Boc nu-i dădea prin cap să scoată dopul.

Am dat fuga repede la Internet să mă lămuresc. Şi, într-adevăr, totul era exact aşa cum auzisem. La cîteva zile după ce fostul muncitor de la canalul Dunăre-Marea Neagră s-a încumetat să-l abordeze pe premier (lîngă digul ce se ridica la Galaţi) şi să-i împărtăşească „geniala" idee, ministrul Economiei Adriean Videanu declara că s-au deschis ecluzele de la Cernavodă. Galaţiul era „salvat". Ministrul Administraţiei şi Internelor Vasile Blaga şi secretarul său de stat Mihai Capră recunoşteau că „informaţia" lui Sandu Gheorghiu a fost „utilă". Asta după ce specialiştii vînturaseră tot felul de alte soluţii. Comitetul Naţional pentru Situaţii de Urgenţă, întrunit pe data de 4 iulie, avansa ideea inundării Insulei Mari a Brăilei (unde locuiesc vreo 4000 de oameni, ca să nu mai amintim şi de recolte). Se plănuia săparea unor breşe în digul de la Cotul Pisicii. Şapte mii de gălăţeni erau pregătiţi pentru evacuare. Două mii de jandarmi, pompieri, hidrotehnişti şi voluntari munceau de zor la construirea unui dig de patru kilometri pentru apărarea Galaţiului. Viceprimarul Mircea Cristea declara că dacă digul cedează „ar fi cel mai mare dezastru urban din România după cel De-Al Doilea Război Mondial". Eu zic că inundarea Galaţiului ar fi rămas mai degrabă drept cea mai catastrofală prostie din istoria noastră recentă, o încununare a zeci de ani de administraţie cretină.

„Informaţia" livrată de voluntarul cu sapa Sandu Gheorghiu ar fi trebuit să existe în mapele specialiştilor şi la ministerele de resort. Dar, se pare că de la un politruc la altul nu se mai transmite decît incompetenţa. De altfel, dacă deschizi site-urile ministerelor, ai impresia că aceste instituţii s-au creat recent, că, înainte de echipa care le conduce în prezent, ele nici n-au existat. Nu au istorie, nu există foşti miniştri. Tot ce s-a întîmplat înainte e bine ascuns, dacă nu chiar şters.

Presa – ale cărei defecte nu sînt mai prejos decît deficienţele statului – a tratat în mare parte întîmplarea ca pe un fapt divers. Şi totul s-a stins sub emoţia provocată de sinuciderea Mădălinei Manole. Problema de la Galaţi nu era însă povestea unui „om simplu" care a salvat oraşul. Dincolo de faptul că Sandu Gheorghiu e, de bună seamă, un om de toată isprava, care merită chiar o recompensă pentru ce a făcut, acolo era vorba în primul rînd de problema riscului de a avea un guvern atît de incompetent. Era un subiect care, spre deosebire de fleacurile pe care presa obişnuieşte să le întoarcă pe toate feţele în căutare de vinovaţi, merita pe bună dreptate să fie politizat. Era cazul chiar să cadă nişte capete de prin ministerele responsabile. Dar solidaritatea dintre proşti e mai puternică şi decît digul de la Galaţi.

Dacă punem această întîmplare la un loc cu bîlbîielile măsurilor de combatere a crizei, nu rezultă altceva decît că nu ne putem bizui nici cît negru sub unghie pe cei care conduc astăzi ţara. Noroc că se mai găseşte cîte un nea Sandu.

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Muzică de cameră

Locuiesc, în ombilicul urbei T. (cu buricul, însă, tăiat de-amar de vreme), un apartament bicameral, ca Parlamentul nostru (al *nostru* şi nu prea). De cînd bîntuie, prin România, stafia sistemei unicamerale, am început să intru la idei. Nu e o fandacsie, ci o temere întemeiată pe un antecedent indenegabil: tovarăşii (ăi de pe vremuri) preferau, şi ei, sistema asta, unicameralismul car'v'zică, – *şi* în domeniul (pseudo)legislativ (cf. Marea Adunare Naţională, în faţa *căriia* ar fi răspuns pînă şi Geniul carpatin), *şi* în acela privind spaţiul locativ, scund, strîmt şi strîmb (casele, în comunism, neavînd vincluri, iar treptele, la bloc, fiind inegale); cu o vorbă a poetului Ion Barbu: „Stîngi cuburi şubrede, intrate, / De case roşii..." („roşii" nu la propriu, – căci nu un Hundertwasser le va fi proiectat). Ideea fixă a tovarăşilor noştri, „visul" lor „crud" şi „gîndul" lor „cretin" (vorba aceluiaşi poet), va fi fost un spaţiu locativ cît mai unicameral posibil! Cu cît mai unicameral, cu-atît mai lesne controlabil. Cînd, bunăoară, se „naţionaliza" locuinţa pluricamerală a unei singure familii, foştilor proprietari le rămînea, de regulă, mansarda (sau subsolul, cînd nu chiar garajul), noii chiriaşi (dacă erau „de rînd") urmînd a locui, unicameralmente, claie peste grămadă. Am văzut inşi gătind în camera de baie, la primusul stînd pe capacul căcăstorii! De unde, şi angoasa mea. – Ei, bine, vizitîndu-mi, deunăzi, un amic, deţinător al unui apartament bicameral, asemeni mie, am auzit, în timp ce urcam scara, ciocănituri de mari baroase şi un vacarm bormaşinal de nedescris. „Ce se întîmplă?" întrebatu-mi-am amicul. „M-am gîndit, dragă, să-mi transform apartamentul într-unul unicameral!"

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Rustic, anul doi

– Acum asta e la modă, stil rustic, vechi!... – ne explică un localnic, proaspăt întors din Italia.

Exact acum un an scriam tot aici, în *Dilema veche,* pentru prima dată, despre rusticul pe care îl descoperisem cu delicii în cîteva sate ale patriei. În mai puţin de un an, acesta a înflorit şi s-a răspîndit, a intrat în conştiinţa oamenilor şi în marketingul Pieţei. Ofertele de rusticitate *à la carte* s-au diversificat şi au început să iasă în stradă, publicitatea a devenit mai agresivă, dar şi oamenii au început să îşi făurească ei înşişi o parte dintre obiectele de lemn ce le împodobesc curţile. Există pitici!

Dar ceea ce mi se pare cel mai important şi cu adevărat semnificativ este faptul că se conturează, se pare, nu doar un stil arhitectural, mai mult sau mai puţin la modă, ci o adevărată *Weltanschaung,* o viziune despre ordine, frumos şi identitate:

– Ăştia se dau acum în vînt după modernitate, dar o să li se aplece lor curînd şi atunci o să se întoarcă la rustic, o să vedeţi! – ne explică un tînăr care tocmai şi-a terminat o casă „rustică", referindu-se la vecinii săi de uliţă, cu case care mai de care mai făloase şi cu mai multe camere.

Pare să fie vorba despre o reacţie ingenuă *post*-modernă, în căutarea unui soi de echilibru social şi estetic după excesele modernizării explozive ce au urmat căderii comunismului şi, mai ales, integrării europeane şi amplificării exponenţiale a migraţiei. Casele făloase nu au dispărut – şi probabil că nu vor dispărea cu totul prea curînd – dar încep să-şi epuizeze fascinaţia. În schimb, casele rustice, cu obsesia lemnului şi a proporţiilor cochete, a foişoarelor şi a balansoarelor, a florilor din belşug, cîştigă tot mai mult în preferinţele oamenilor. Astfel, de pildă, în comuna Cacica, unde ne desfăşurăm terenul, majoritatea zdrobitoare (80%) a celor sub 40 de ani, întrebaţi ce casă ar dori să-şi construiască dacă ar avea posibilitatea, a ales dintr-un set de fotografii de case dintre cele mai diverse imaginea tipică a „casei rustice". Şi pentru cei de peste 40 de ani, tot „casa rustică" se află pe primul loc, dar cu o

O viziune despre ordine, frumos şi identitate

majoritate relativă de doar 40%. Complementar, o „casă făloasă" din setul nostru de poze a fost indicată doar de foarte puţini – şi, lucru semnificativ, mult mai puţini din rîndul celor tineri: „Ce, asta e casă?" – s-a revoltat unul dintre ei. „Parcă ar fi un bloc de birouri!" Ani de zile tocmai acesta a fost visul tuturor migranţilor – şi încă mai este pentru mulţi dintre ei.

Acest nou trend nu înseamnă însă cîtuşi de puţin o revenire la viaţa „tradiţională", la bunul gospodar de altă dată. „Vacile sînt pe cale dispariţie, în curînd o să le vedem doar la grădina zoologică!" – declară un localnic. „Nu mai e nevoie de vacă sau cal" – ne explică un altul. „Dacă cumva mai am nevoie, mă ajut cu vecinul." Munca în gospodărie este tot mai mult periferializată sau de-a dreptul eliminată. Unii fac astfel distincţia între *gospodar,* care munceşte în jurul casei, cu propriile sale forţe, ca să aibă toate cele necesare, şi omul *înstărit,* care „se dezvoltă cu bani", muncind adică în afara casei. „Acum oamenii vor să se aşeze!" – adaugă o localnică între două vîrste. De la *gospodar,* deci, la *omul înstărit* şi acum la *omul aşezat*...

De asemenea, stilul rustic al caselor nu este nici el o revenire la habitatul din bătrîni, ci doar un simulacrum rural, care aduce aminte, la altă scală, de acele obiecte migălite din lemn (fîntîniţe, căsuţe, căruţe etc.) de care erau pline artizanatele în perioada comunistă. Este doar o (re)aşezare în spaţiul rural, în local, *acasă* şi nu o renaştere a vreunor tradiţii. Evocarea trecutului este astfel mai degrabă un consum nostalgic de modernitate tîrzie, de confort şi estetic bine temperate, „aşezate".

Semnificaţia comună a acestei rusticizări – foarte diverse de altminteri – pare a fi un proces centripet de *identificare* (cu locul, cu trecutul, cu sine) după pornirile centrifuge nestăvilite de diferenţiere şi *alter*are care au marcat deschiderea frontierelor şi a pieţei şi expunerea la toate influenţele posibile ale mondializării. Rusticul românesc se înscrie astfel, *sui generis,* în acea căutare a autenticităţii post-moderne pe care o regăsim pretutindeni şi în cele mai diferite înfăţişări: „Să fim şi noi din nou noi înşine!" – îşi justifică alt localnic preferinţa sa pentru „casa rustică". „Autenticitate" de cu totul altă natură însă decît „autenticul" pe care îl mai caută încă folcloriştii şi alţi nostalgici în creaţia noastră populară şi bunul său creator de la ţară...

tolo sport

În echipele româneşti de fotbal au ajuns să joace destul de mulţi străini. Pare că suporterii i-au acceptat ca „de-ai noştri" fără probleme. E la mijloc o mare toleranţă faţă de străini sau explicaţia e alta?

În ciuda opiniei riguros şi defectuos generalizate, fotbalul românesc nu e nici xenofob şi nici rasist. Avem alte defecte de fabricaţie, dar nu pe acestea. FC Vaslui e o echipă cu 13 naţionalităţi în lot. Sînt mai multe ţări reprezentate în club decît ţări ai căror cetăţeni au vizitat judeţul celor doi Porumboiu, afaceristul şi regizorul, unul dintre cele mai sărace ale României. CFR şi Unirea Urziceni, ultimele două campioane, mustesc şi ele de fotbalişti străini. Pînă şi Compania Naţională a Lignitului, sponsor la Pandurii Tîrgu Jiu, plăteşte africani sau sud-americani pe post de fotbalişti. Şi da, suporterii i-au îndrăgit. După catastrofa aviatică de la Smolensk, fotbalistul polonez Golanski, salariat la Steaua, a fost condus de pe bancă, la încălzire, şi apoi în teren de ropotele de aplauze ale unui stadion întreg.

„Stranierii" sînt iubiţi pentru că sînt văzuţi drept oameni care muncesc din greu, serios şi netalentat uneori – dar ne ajunge talentul românilor! – pentru un ban cinstit. Puţin lucru, adică enorm în lumea de azi!

Cătălin TOLONTAN

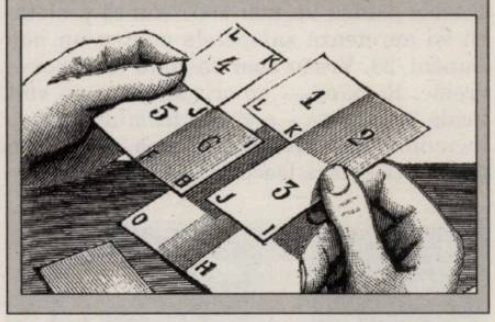

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Surpriza din mormîntul Ceauşeştilor

Sub căciula lui se află oglinda noastră

Deshumarea pripită a soţilor Ceauşescu – reparată printr-o reînhumare tot grăbită – a pus naţia pe jar şi a dat naştere unui teribil taifun mediatic în paharul de şampanie ieftină ce însoţeşte obişnuita noastră beţie de cuvinte. Văd aici o victorie a deshumatului: la peste 20 de ani de la moartea-i, N. Ceauşescu a dat iarăşi *breaking news* televiziunilor şi a blocat, în ţară, orice altă dezbatere. Evident, dezgroparea a două corpuri ornamentate de o inconfundabilă căciulă şi de un palton foarte feminin şi foarte găurit n-a convins chiar pe toată lumea. Unii încă mai cred, poate, că cei doi Ceauşeşti se bronzează în Cuba şi îşi petrec revelionanele în luxul orbitor de la Phenian. Dar iată că sînt în măsură să vă spun – în exclusivitate, se înţelege – ce anume s-a descoperit, săptămîna trecută, în mormîntul Ceauşeştilor.

Mai întîi de toate s-a descoperit, sub forma unui tanc petrolier gol şi ruginit, un imens rezervor de violenţă care zace sub aparenţa paşnică a ţării ce sîntem. Nu prezic aici că ţăranii îşi ascut coasele pentru un nou 1907 sau că proletarii îşi apretează salopetele pentru un nou Lupeni '29. Vreau doar să spun că, de ceva vreme, România – pe orizontală şi pe verticală în fibra sa – e vizibil frămîntată de o incredibilă agresivitate ţîfnoasă, de o harţă constantă şi fără leac. Se iscă o ceartă între un bărbat şi o femeie într-un vagon de metrou (cei doi necunoscîndu-se pînă atunci), el se ia după ea cînd femeia coboară şi-i sparge nasul pe scările staţiei. Un şofer prins în trafic trage la un moment dat pe dreapta, coboară şi ia la bătaie un bunic sub ochii nepotului acestuia (bunicul va cădea lat patru paşi mai încolo). Recent, într-un studio de televiziune, la finalul unei emisiuni, fusei martor la încăierarea verbală dintre două notorii personaje publice, un el şi o ea. Nu ştiu care era motivul şi nu pot bănui nici miza, din moment ce respectivii nu erau în competiţie – el fiind un actor ajuns parlamentar, iar doamna fiind doctor oftalmolog. Porniri animalice, pumni, bîte şi măscări zbierate, ţipete şi ochi expandaţi exoftalmici – dacă nu v-aţi acomodat cu acest peisaj ar fi cazul s-o faceţi, vom tot avea parte de aşa ceva. Ceauşescu ar zîmbi dacă ar vedea aceasta, pentru că ar deduce că doar frica de el ne-a ţinut cuminţi pe cînd el era în viaţă.

Tot în mormîntul Ceauşeştilor, sub forma unei cutii de chibrituri fără beţe, s-a mai descoperit şi o infimă încredere pe care românii o au în statul numit România. Un stat omnipotent cînd e vorba să se lase jefuit de unii cetăţeni, dar cu totul impotent cînd e vorba să-şi apere toţi cetăţenii. Recent, localul aflat în litigiu al unei edituri de primă mînă din Bucureşti (Curtea Veche) a fost ocupat (cu avizul Poliţiei – căreia i s-a spus că imobilul respectiv e gol, iar ea n-a verificat!?) de un comando în toată regula şi, deşi toţi vorbesc pe la colţuri de o mafie a retrocedărilor imobiliare cu o cifră de afaceri de sute de milioane de euro, cei în drept să acţioneze asistă pasivi. Ceauşescu ar fi încîntat la auzul acestei veşti şi ar deduce că simţul de proprietate – împotriva căruia el a luptat feroce – a căpătat la noi malformaţii atît de monstruoase încît nu-i de mirare că aproape jumătate dintre românii urbanizaţi regretă vremurile în care plăteau chirie statului pentru apartamentele de la bloc.

În fine, tot în acest mormînt al Ceauşeştilor au mai fost descoperite, sub forma unei pilituri de fier părăsite de orice magnet, un milion de enigme intacte. Enigme erau acum 20 de ani... enigme erau acum 10 ani... tot enigme au rămas şi azi. Teroriştii din decembrie. Miza Revoluţiei şi iniţiatorii ei reali. Inspiratorii mineriadelor. *Artificierii* de la Tîrgu Mureş, din martie '90. Profitorii băncilor fraudate. Diplomele calpe şi complicităţile de castă, care au făcut din foşti politruci actuali formatori de opinie. Carierele şi averile dubios fundamentate ale celor ce n-au suferit sub vechiul regim din simplul motiv că *ei erau* regimul. Societatea civilă teleghidată azi de personaje care, la o adică, nici nu ştiu cît de civile sînt. Ceauşescu ar juisa dacă ar afla că moartea lui nu ne-a limpezit, ci – dimpotrivă – ne-a complicat istoria recentă. Şi ar deduce de aici că noi degeaba l-am omorît pe el dacă tot noi am fost cei care l-am şi creat – şi cei care, la o adică, am mai putea oricînd crea unul asemenea lui, ca o clonă recompusă a sumei răului din noi.

Pe lîngă acestea, în groapa Ceauşeştilor au mai fost descoperiţi doi bătrînei stafidiţi şi nu cu mult mai inestetici decît erau ei în seara zilei de 24 decembrie 1989. Dar, surpriză: cînd am văzut cît de mult am ajuns să semănăm cu ei în aceşti ultimi 20 de ani, am pus repede capacul peste deshumaţi şi am bătut la loc cuiele.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

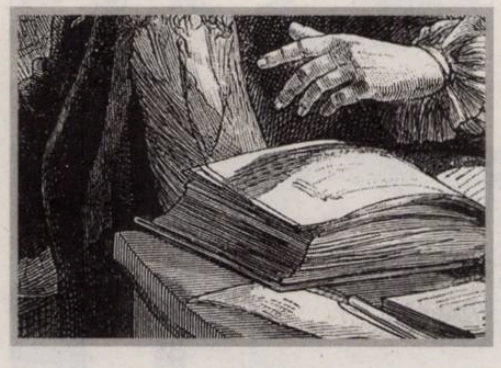

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

La doftor sau la fermecătoare

În trecutele vremuri, adică aşa, pe la 1800, doftorul nu ocupa un loc important printre români. Psihologul sau psihiatrul nu se inventaseră, aşa că melanholia, ipohondria, sminteala îşi găsesc leacul la Malamuci sau la Sărindar. Vreo icoană făcătoare de minuni e chemată în ajutor şi i se cere să stingă patima ce-a atins trupul nevrotic. Cei cu dare de mînă îşi ajută minţile să treacă peste nălucire şi isterie cu ceva afion (opiu). Pentru ceilalţi, fermecătoarele fac şi desfac de orice boală şi sminteală, de patima dragostei ce robeşte, de urîciune şi dihonie, de „legat“ (impotenţă) şi aşa mai departe.

De cele mai multe ori, femeile sînt asociate cu practicarea vrăjilor şi farmecelor, şi acuzate că umblă pe drumuri cu traista plină de „leacuri“ şi otrăvuri, că amestecă argint viu, şoricioaică (arsenic), ţipirig cu tămîie, agheasmă, busuioc, că vînd tot felul de alifii din ierburi numai de ele ştiute, că recurg la descîntece şi invocaţii în miez de noapte sau în zori de zi pentru a tulbura o „ordine“ şi aşa fragilă.

De pildă, la 25 iunie 1800, Zamfira este acuzată că ar fi reuşit cu ajutorul „vrăjilor curveşti şi al farmecelor“ să-l „robească în dragoste“ pe Mihalache. Ce poţiuni magice va fi folosit nu ştim, ci doar că bătrînul Mihalache s-a îndepărtat de femeia lui, de fiu şi de neamuri, acceptînd în preajmă, în casă, în pat doar o singură persoană: pe slujnica Zamfira.

În interiorul cuplului, astfel de bănuieli şi acuzaţii apar cu fiecare ceartă, cu fiecare palmă, cu fiecare „rebeliune“ a trupului ce nu poate fi explicată. „Băgîndu mîna în buzunarul scurteicii am găsit o legătură cu o dăosebită fiinţă, feluri dă bombonete, farmece...“, povesteşte Vasile Repezeanu. Şi apoi urmează fireasca teamă: „după a căruiia găsire, intrînd la o mare dăosebită bănuială că poate să fie pentru vreo stricare dă viaţă am vrut să intru în cercetare să văd ce sînt...“ Ipochimeni şi oameni cinstiţi sînt chestionaţi cu privire la acele „fiinţe“. Toţi într-un cor „s-au mirat“ şi „s-au speriat“ şi l-au lămurit asupra mersului fiecărui obiect: „arătîndu-mi şi fiinţa lucrării a fişcăriia bomboane“. „Mujeri streine“, bune cunoscătoare ale acelor „fiinţe“, sînt şi ele aduse în faţă pentru a mărturisi asupra pericolului ce l-ar putea pîndi pe acest soţ mult prea grijuliu pentru viaţa lui şi mult prea bănuitor asupra unei soţii pe care o ştie doar de o lună. Elena Repezeanu din oraşul Mavrodin, judeţul Teleorman, avea, în acea vară din anul 1820, în „bozănaru scurteicii“, o „legătură cu busuioc, pîine şi altele“. La ce vor fi folosit nu-i prea greu de ghicit, pîinea îi va fi astîmpărat foamea, busuiocul îi va fi parfumat mîinile. Asta nu-l împiedică pe Vasile să susţină sus şi tare că e „fermecătoare“, să scrie în stînga şi-n dreapta cum a „dovedit-o“, „să umple tot oraşul de această mare prihănire“.

Biserica ortodoxă n-a dus niciodată o luptă cu acest tip de practici mai mult sau mai puţin magice. Poate şi pentru că unii dintre clerici credeau în puterea acestor farmece, alţii se chinuiau să le desfacă cu ajutorul apelor sfinţite, a cărţilor sfinte şi a icoanelor făcătoare de minuni. Abia modernizarea şi crearea unui cîmp medical vor începe să lupte cu fermecătoarele, descîntătoarele şi vrăjitoarele, pentru că reprezentau deseori o ameninţare reală la sănătatea populaţiei, dar mai ales pentru că făceau concurenţă netă personalului specializat. Bătălia se pare că fu cîştigată de fermecătoare.

De la Ciorogîrla şi pînă în Maramureş, oamenii aleargă în căutarea unor astfel de fermecătoare. Uneori poate că e vorba de disperare, dar, de cele mai multe ori, nu poate fi vorba decît de o imensă lipsă de educaţie şcolară şi de mare prostie. O vizită în profunda Oltenie, de exemplu, vă va arăta cum se construieşte educaţia unui tînăr: eşecul este explicat prin farmecele vecinilor şi nu prin neputinţele sau slaba implicare a odraslei. Broasca din pragul casei, la miez de noapte, asta a vrut să arate. O fată bătrînă nu şi-a găsit alesul din cauza unei alte fete din sat care i-a furat norocul. Argintul viu, găsit în straturile de flori, sau păpuşoii, legaţi cu fir roşu şi ascunşi în perine, nu au altă explicaţie. Şi, de teamă, fata nu s-a primenit, aranjat, lăsat de-o parte timiditatea, ci, de mînă cu mamă-sa, bunică-sa şi mătuşă-sa, a bătut mănăstirile, unde i s-a citit din cărţile sfinte, s-a ascuns sub patrafire, i s-au întărit certitudinile în pizma celorlalţi şi i s-a oferit basmaua habotnică a credinţei ca singura cale.

Credinţa ar trebui să aducă fiecărui credincios iubire şi bucurie, frumuseţe şi har. Iar rolul Bisericii ar sta tocmai în educarea enoriaşilor în cunoaşterea acestor „taine“ şi nu să-i lase de izbelişte pe mîinile „fermecătoarelor“ de tot felul.

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Profesorul

„În ziua de 27 noiembrie 1940, profesorul se găsea în biroul său din vila de la Sinaia, unde lucra, iar dna Ecaterina Iorga scria într-o cameră la parter. La ora 17,30 uşa de la camera dnei Iorga s-a deschis şi trei persoane au barat uşa, iar alte patru se găseau în camera alăturată. Dna Iorga s-a ridicat impresionată de la biroul său şi a întrebat cine sînt. Unul din acei indivizi a răspuns: «Poliţia legionară a Capitalei şi a venit să-l ia pe domnul profesor Iorga la Bucureşti, pentru un interogatoriu». Dna Iorga le-a spus că profesorul este bolnav. Au răspuns foarte miraţi: «bolnav»? În acel moment a intrat pe uşă bucătăreasa Aneta Cazacu, care aducea ceaiul pentru victimă. Dna Iorga i-a făcut semn să ducă ceaiul sus în biroul unde profesorul lucra, dar indivizii au observat acest gest şi au urmat pe bucătăreasă pînă în camera unde lucra victima. Într-un minut au coborît din birou. Victima mergea înainte, iar cei 7 indivizi îl urmau. În vestibul, profesorul s-a îmbrăcat şi în timp ce voia să-şi pună galoşii, observînd că unul din acei indivizi se uită curios la el, l-a întrebat dacă e voie să-şi ia galoşii. Dna Iorga a intervenit sfătuindu-l să-şi ia galoşii, fiindcă poate să răcească.

După ce s-a îmbrăcat complet a voit să meargă la baie, dar toţi indivizii s-au pus în faţă, interzicîndu-i acest lucru, apoi înconjurînd pe victimă au coborît scările şi au ieşit. Unul din acei indivizi îşi uitase pălăria în biroul profesorului şi a cerut servitoarei să i-o aducă. Profitînd de această întîrziere, victima i-a spus soţiei sale să aibă grijă de notele de la *Istoria universală,* la care tocmai lucra în acel moment. (...)

A doua zi, 28 noiembrie 1940, corpul profesorului a fost găsit împuşcat pe cîmpul de lîngă comuna Strejnic.“

(Ioan Scurtu, coord.,
Istoria României între 1918-1944,
Editura Didactică şi Pedagogică, 1982)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți copiii să vină la tine

Site-uri interzise majorilor

Nenumăratele site-uri adresate părinților au toate șansele să-și atingă scopul, acela de a oferi răspunsuri la multele întrebări care apar odată cu nașterea copiilor: au colaboratori psihologi, pedagogi sau medici, informații despre instituțiile la care pot apela atunci cînd priceperea sau căutările lor n-au dat rezultate, povești sau poezii pentru cei mici, forumuri animate de curiozități, neliniști, îngrijorări, succese, împliniri, toate culese din „viața grea de părinte". Unul dintre aceste site-uri este copil.ro. Citindu-i rubricile îți vine a spune „foarte bine că există!": etape ale dezvoltării copilului pînă la adolescență, problemele fiecărei vîrste, sfaturi competente, informații despre grădinițe și școli, mă rog, de toate pentru toți părinții conștiincioși și iubitori. Dacă, însă, intri mai adînc în cotloanele site-ului, te apucă îndoiala. Te încearcă regretul că te-ai lăsat confiscat de vraja informațiilor promise pe prima pagină. Te obosesc încercările de a înțelege alăturările șui de cuvinte. Te copleșesc formulările alambicate, pline de umor involuntar. Într-un articol care tratează pubertatea precoce, o informație, una singură, îți bulversează toate amintirile pe care le mai păstrezi din cărțile de anatomie: „La băieți, înainte de 9 ani, la început cresc testiculele, mai tîrziu penisul și apare pilozitatea pubiană și axilară". Informațiile încep să joace în fața ochilor din ce în ce mai bezmetic: dintr-un alt articol afli „cum să previi deshidratarea dacă ai un copil activ" – este evident că pentru un copil melancolic astfel de sfaturi sînt inutile. Apoi ești prevenit că, în etapa preșcolară, copilul este o legumă: „Copilul tău a crescut! Acum e școlar! Este vîrsta la care începe să gîndească..." Tot la această vîrstă „abilitatea de a scrie îl obosește" – nici vorbă, deci, să-l mai și pui să scrie, dacă numai posibilitatea de a o face îl extenuează! Caracteristicile dezvoltării socio-emoționale ale vîrstei de 7 ani descrise pe site te vor face să-ți privești sceptic pușiul pe care-l ai acasă: „Devine expansiv. Părinții ar trebui să se retragă din lupta pentru afirmare. La 7 ani devine gînditor, reflectează. Este foarte sensibil. Folosește telefonul." Concluzia este una singură: al tău, care prea sensibil nu e, dar vorbește de la 4 ani cu bunica la telefon, e, vorba filmului, ori tîmpit, ori geniu. Dacă pentru tine, copilul de ieri, spălatul zilnic îl făceai fără prea multe explicații și rugăminți, mulțumindu-te cu o rățușcă gonflabilă, pentru copilul din ziua de azi lucrurile sînt ceva mai complexe: ritualul băii trebuie să cuprindă leduri, uleiuri parfumate, lumînări, spumant și colorant de mîncare. Rezultatul îți este descris în cele mai fine detalii, astfel încît să nu greșești: „după baie pielea copilului trebuie să fie roză, curată și moale". Iar dacă ți se pare că în jurul personalității tale plutește încă misterul, n-ai să crezi de unde îți vine salvarea: de la copiii geniali. Detaliile despre ei te vor lumina: „Este bine însă, dacă vrei să fii sigur sau ai o bănuială că și copilul tău este supradotat, să fii atent la cîteva detalii care te pot elucida (sic!)". Finalul optimist al încercărilor tale cvasi eșuate de a deveni un părinte mai bun îl vei găsi la rubrica de poezii pentru copii, compuse de cititori entuziaști: „Cine-i bun și prețuiește ființa lîngă care crește / Are parte pe vecie de pace și armonie. / Pune capul pe perniță, dă-mi și mie o guriță, / Apoi dormi că îți voi spune o altă poveste mîine!".

Te obosesc încercările de a înțelege alăturările șui de cuvinte.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Anatomia lui Grey

Serialele avînd în centru o anumită categorie profesională, să le spunem „de nișă", sînt de mult o modă. Și s-au menținut așa, cu variațiuni în ceea ce privește respectivele categorii.

Cred că primul de acest tip ajuns și la noi a fost *ER* (1994): doctorii și asistentele din spitalul de urgență, relațiile dintre ei și cele cu pacienții, tratate neidilic, într-un soi de realism fatalist, au avut succes. Depășit de *Ally McBeal,* care, pe lîngă grupul elitist al avocaților, introducea și o latură mai personală și imaginativă: fanteziile, viziunile alegorice ale lui Ally însăși, un soi de punere în scenă a problemelor ei psihologice și relaționale.

De atunci încoace, cred, „bariera" s-a trecut. Spectatorii au acceptat că mai există și alte comunități în afara celor deja consacrate ale polițiștilor justițiari sau ale clanurilor înstărite. Desigur, nici doctorii, nici avocații nu constituiau grupuri obișnuite: intrau tot în categoria „salvatorilor" – unii ai vieților omenești, alții ai statutului cetățenesc...

Dintre serialele cu doctori am scris deja, cu admirație, despre *House M.D.* (2004). House, îndelung comentat, a fost asemănat cu Sherlock Holmes în abilitatea sa genială de a rezolva cazuri imposibile. De asemenea, refuzul său de a interacționa afectiv cu oricare dintre personaje, pus pe seama piciorului dureros, face din el un exemplu extrem al masculinității „feroce": un *lonely ranger* mizantrop și fără dorință de schimbare.

Anatomia lui Grey (Grey's Anatomy, 2005) reprezintă perechea feminină a lui House. Serialul are o creatoare (Shonda Rhimes) și o eroină principală. „Grey" este numele de familie al lui Meredith, internă în primul an la spitalul Seattle Grace. Numele Grey este inspirat și de cel al unui cunoscut manual de anatomie din... viața reală: *Gray's Anatomy* (scris de Henry Gray).

Comentariile asupra semnificațiilor numelui s-ar putea prelungi (avînd în vedere că mama lui Meredith era cea dintîi Grey, inventatoarea celebrei – în lumea medicală virtuală – metode Grey; ca să nu mai vorbim de sugestiile culorii gri ca atare...) fără rost. Ceea ce contează, după mine, este că serialul (cîștigător a două premii Emmy, a două Globuri de aur, și a cărui primă serie se pare că a avut 22,22 milioane de spectatori) a reușit să creeze o variantă feminină viabilă unei profesii mai curînd masculine în imaginarul colectiv: cea de chirurg, de salvator de vieți în situațiile cele mai riscante medical.

A reușit păstrînd, mereu, echilibrul dintre realism, cinism sau... depresie și romantism, idilism, afectivitate. Și punînd accentul pe relații: personajele se definesc prin dialogurile și interacțiunile dintre ele, prin evoluția lor în raport cu alte personaje.

Meredith Grey (Ellen Pompeo) este feminină... fără a fi tipic feminină. Feminina ca *look:* e sexy, are „nu știu ce"-ul necesar... Dar, în privința caracterului, și a viziunii ei asupra profesiei și relațiilor dintre femei și bărbați, nu are concepția „din cărți" a celor dintîi. Nu-și dorește „să se așeze la casa ei" cu bărbatul visat.

Iubitul lui Meredith, Derek (Patrick Dempsey), neurochirurg în același spital, este, așa cum îi spune, într-unul dintre primele episoade, prietena ei Christina, visul american al oricărei fete – ba chiar, e poreclit McDreamy. Cu toate acestea, Meredith nu-l vrea de tot, cu orice preț. Farmecul relației dintre ei doi, bine condusă pe tot parcursul sezoanelor, este tocmai jocul înaintare-recul dintre cei doi.

Jocul poate merge pînă spre moarte, depășind linia, permisă, a acestui tărîm: într-unul dintre episoade, Meredith aproape se îneacă, semi-voit...

Interacțiunile cu pacienții, o galerie de tipuri umane credibile, în cele mai multe cazuri, le dublează pe cele dintre personajele principale. Situațiile acestora sînt pilde pentru dilemele existențiale ale personajelor principale.

Nu am ajuns pînă la sfîrșitul serialului, dar, pînă acum, am constatat că finalurile de serii nu sînt niciodată absolute, din fericire. Și serialul – orice altceva decît convențional.

Selma IUSUF

legende urbane

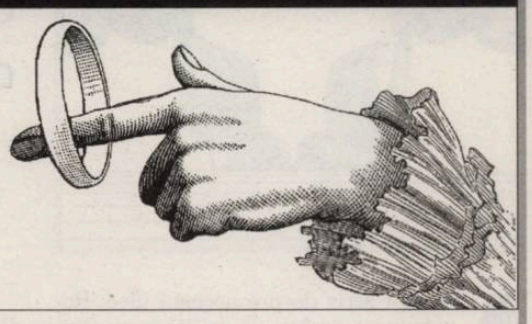

Iubesc frizerițele și femeile perverse

Sintagma „singur între patru pereți" e reprezentată grafic de un punct de cerneală albastră între alte patru asemenea. E de găsit tatuat pe mînă, între opozabilul și indexul unei persoane care, de regulă, a fost la închisoare. Îl are și nea Petrică, vecinul meu, deși nu sînt convinsă că a făcut măcar un minut de pușcărie. Dar se ia. Veți fi văzut, poate, prin cartiere, puștani abia ieșiți din copilărie cu o roză a vînturilor sau o busolă pe umăr. (Reprezentări, printre altele, ale tînjirii după libertate, încarcerat fiind.)

Tatuajele „arhetipale" ale periferiei urbane românești întruchipează în cerneluri albăstrui tremurate sirene, ancore cu frînghii încolăcite, inimi zdrobite și sfîrtecate de săgeți, inimi triumfătoare în cununi de raze, Rozy, Lily, Geany. Unele dintre sirenele desenate pe antebrațe n-au neapărat plete buclate, ci un permanent ratat, cum probabil că a văzut artistul desenator la numita Rozy.

E o lume povestită pe propria piele. E o manea grafică. Iar cînd spun „manea" nu mă gîndesc o clipită la încărcătura peiorativă pe care a ajuns s-o poarte cuvîntul ăsta. Mă gîndesc doar la ingredientele care fac o manea. Oamenii și-au încrustat pe piepturi, spate, antebrațe, gît, palme și alte locuri ascunse povestea vieții lor: dușmani, prieteni, iubite, bani, succesele și insuccesele. Ba chiar cîte o convingere de viață. Citeam pe undeva că poliția din Gorj are o adevărata bază de date cu fotografiile tatuajelor celor care au trecut prin Penitenciarul de la Tîrgu-Jiu. Cineva avea tatuat pe ceafă: „Iubesc frizeriţele și femeile perverse".

Alteori e o poveste dură, care nu se oprește la simpla imitație. Un pumnal cu lama la vedere va însemna dorința de răzbunare. Dacă alături apare pumnalul deja în teacă, dorința de răzbunare fost-a îndeplinită.

Între timp, lucrurile și grafica au evoluat mult. Dacă pe încheieturile celor – acum – în vîrstă mai stă bătut în ace primitive și într-o caligrafie de gimnaziu „Gherghina", ăi mai tineri au descoperit motivele tribale, celtice, literele chinezești (despre care n-au idee ce înseamnă), dragonii și altele asemenea. Iar tatuajul a migrat de la periferie la centru. Nu mai reprezintă un anume status social, nu mai conturează un soi de autoghetoizare de Ferentari. A devenit șic. În aceeași măsură, a pierdut din naivitatea brutală sau copilăresc reprezentată și a ajuns să împodobească intricat zona lombară a fetelor cu blugi cu talia joasă. (Tatuajele de genul ăsta nu-s teribil de măgulitoare pentru purtătoarele neștiutoare. Se numesc, în limbaj popular, *„tramp stamp"*. Termenul are de-a face cu o oarecare promiscuitate sexuală.)

Cu alte cuvinte, în drumul său de la mahala spre centru, tatuajul s-a făcut din Rousseau Vameșul un adevărat Warhol al tuturor. Pe unul dintre canalele care țin de Discovery rulează de ceva timp și în paralel două serii de documentare despre tatuatori și clienții lor. Două echipe de artiști, una la Miami, alta în Los Angeles fac adevărate minuni pe piele. Tatuaje în culori, alb-negru, cu umbre, nuanțe și detalii fantastice. Motivele pentru care cineva alege să-și decoreze așa trupul sînt la fel de întemeiate ca ale celui care și-a scris „Geany" pe umăr: o dragoste, o amintire care trebuie păstrată, uneori o moarte, alteori o naștere, o boală învinsă, un examen luat. Execuția în sine ține seama de regulile unei medicini primare, așa-numitele pistoale de tatuat sînt adevărate bijuterii mecanice. Și în Romania au apărut saloane ale unor artiști foarte buni. Toate bune și frumoase, mai puțin, poate, alegerile neinspirate. E un drum lung între enunțurile grotesc tatuate (uneori greșit) pe frunte și dorința domnișoarelor de a avea o „floricică finuță" pe gleznă. Pe ambele le unește însă o oarecare doză de ridicol la purtător. În cazul ăsta, cel cu „femeile perverse" pe ceafă stîrnește un hohot sănătos de rîs. Aveți însă grijă să nu-i rîdeți în față.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

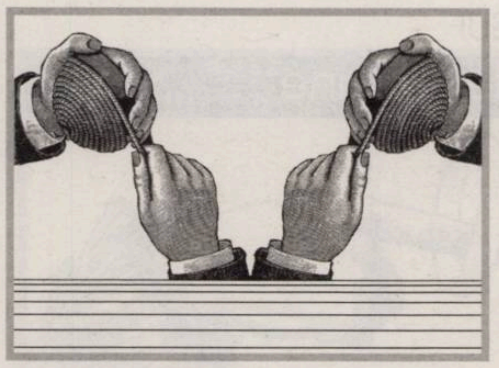

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Deci, dăm anticorupţie la toată UE?

– Leonard Orban a ridicat o mănuşă –

Am mai scris despre această idee: România ar trebui să militeze pentru nişte standarde europene minimale privind lupta cu corupţia şi pentru o procedură de monitorizare aplicabilă tuturor membrilor Uniunii. Ştiu, sună paradoxal şi contraintuitiv (România şi anticorupţia, baba şi mitraliera...), dar aveţi puţintică răbdare.

Se dau cîteva date: avem o ţară care a acceptat un Mecanism de Cooperare şi Verificare (MCV) pe justiţie atunci cînd a intrat în UE. Avem aceeaşi ţară care nu a făcut progrese semnificative, ba chiar a făcut regrese semnificative. Avem o Comisie Europeană exasperată şi care a publicat cel mai dur raport de pînă acum, unde spune că România nu şi-a îndeplinit angajamentele. Avem un preşedinte nervos şi frustrat care spune că analiza tehnică a Comisiei este corectă, dar concluziile sînt exagerate. Nu e limpede cum vine asta, dar aşa spune preşedintele. Avem mai multe ţări în UE care ne aşteaptă după colţ, pentru decontul promisiunilor neonorate. Colţul respectiv se apropie rapid, va fi în primăvara viitoare, cînd Consiliul UE va trebui să decidă în unanimitate dacă România intră sau nu în spaţiul Schengen. Este, deci, de ajuns ca o ţară să obiecteze şi asta nu se va întîmpla. Leonard Orban spunea în dialogul cu cititorii HotNews că asta ar fi nedrept, pentru că au existat nişte condiţii de aderare la Schengen, iar România se ţine de ele. Leonard Orban are dreptate. Dar din punct de vedere politic şi uman i-aş înţelege şi pe europeni. Ar fi ceva de genul: deci voi, românii, aţi promis ceva şi nu aţi făcut, ba chiar ne cam rîdeţi în nas, pentru că sancţiunile convenite în cadrul MCV sînt depăşite, noi v-am promis că vă acceptăm în Schengen, dar cum voi nu v-aţi ţinut de celelalte promisiuni, credem că avem şi noi dreptul să ne răzgîndim, nu? Pusă problema în acest mod, nedreptatea nu mai e la fel de mare.

Asta fiind situaţia, ce poate să facă România? Evident, să facă ce a promis, în primul rînd o lege pentru ANI în care să i se dea agenţiei înapoi dinţii scoşi de Curtea Constituţională şi de Senat. Dar nu despre lista cu lucruri de făcut în cadrul MCV vreau să vorbesc acum, ci despre ce susţine România la nivel european. Întreaga noastră clasă politică, adică toate partidele din Parlament, au o singură poziţie: MCV trebuie să înceteze. Motivele sînt diferite, dar concluzia este aceeaşi. Argumentul pe care îl accept este cel expus de Traian Băsescu: MCV, prin faptul că monitorizează doar două ţări, România şi Bulgaria, le creează probleme de statut şi imagine în UE. Nu e chiar atît de grav cum pare a crede preşedintele, dar, orişicît, un efect secundar al MCV se simte în această privinţă.

Unanimitatea partidelor în acest punct este remarcabilă, dar greşită şi nerealistă. Este nerealist ca România să susţină: haideţi, încetaţi cu această monitorizare, e drept că raportul Comisiei spune că nu ne-am îndeplinit angajamentele, dar asta e situaţia, uitaţi de problemă. Nu aşa funcţionează UE şi nu aşa se face politică responsabilă. MCV putea înceta onorabil pentru el însuşi în două feluri: Comisia constată că angajamentele au fost îndeplinite sau Comisia constată că nu au fost şi propune Consiliului sancţionarea României. Cum sancţiunea iniţială este depăşită, clasa politică de la Bucureşti a înţeles că gata, europenii dau din gură, scriu rapoarte, dar nu au ce să ne facă. Doar că au ce să ne facă: Schengen, fonduri europene, eventual aderarea la euro.

De aceea, este nevoie de onestitate, realism şi curaj. Onestitate să recunoaştem că: a) România chiar nu şi-a îndeplinit angajamentele şi că b) monitorizarea europeană face bine României, care nu are resurse interne să se cureţe de corupţie, deci presiunea din afară e necesară. Realism să recunoaştem că europenii nu vor lăsa baltă problema doar pentru că noi i-am dus de nas. Curaj să ne asumăm un proiect politic la nivel european şi să ne transformăm slăbiciunea în iniţiativă. Profesorul meu de jujitsu de la Londra spunea: nu vă uitaţi la mine că sînt mic şi negru (chiar era un negru mic), dacă ştiu de unde să apuc răstorn pe oricine. Deci trebuie să ştim de unde să apucăm problema. Şi trebuie să o apucăm de la Programul Stockholm. Acesta este un proiect lansat anul trecut de suedezi, cînd aveau Preşedinţia UE, pentru sporirea cooperării între statele membre pe domeniul justiţie şi afaceri interne. Desigur, ei erau interesaţi de problema migraţiei în primul rînd, deci doreau reguli comune pentru azilanţi. Dar în proiect există şi cîteva cuvinte despre standarde privind anticorupţia. Ce aş face eu dacă aş fi Preşedintele României? În loc să mă enervez că ne trag alţii de urechi şi să mă umflu patriotard, aş încerca să arăt că România este un stat matur. Şi le-aş zice aşa: fraţi europeni, e drept că nu ne descurcăm singuri cu corupţia noastră şi avem încă nevoie de ajutorul vostru, haideţi să convenim că mai sînt şi alţii ca noi (aici aş face cu ochiul spre greci şi italieni) şi să dezvoltăm componenta anticorupţie din Programul Stockholm. Să facem nişte reguli minimale, Comisia să monitorizeze toate ţările, desigur că suedezii vor ieşi mai bine decît românii (e doar o bănuială, să zicem), deci Comisia va face recomandări individuale, în funcţie de nevoile fiecărei ţări. Ne putem gîndi împreună şi la sancţiuni atașabile formulei (care ar fi mai mici decît ce au de gînd să ne facă acum). Astfel, am avea în continuare şi monitorizare, dar nu am mai fi puşi la colţ. Desigur că prima reacţie va fi de genul: hai, domnule, fix România vorbeşte de standarde anticorupţie! Dar le-am spune că aşa fac oamenii maturi: îşi recunosc problemele şi propun soluţii.

Vestea bună este că cele de mai sus nu sînt doar elucubraţiile unui ONG-ist visător. Pentru prima dată, un oficial român dă tîrcoale ideii la modul serios. Leonard Orban, tot la HotNews, a spus: „Acest mecanism (MCV adică – n.m) va trebui finalizat cît mai repede. O oportunitate ar fi ca în contextul Programului Stockholm să se lanseze o monitorizare de tip soft la nivelul tuturor statelor membre a eforturilor depuse în lupta anticorupţie". Excelent. Din nou, Leonard Orban este bine informat şi ştie cum să te poziţionezi ca să contezi. Acum ar trebui să urmeze intern un grup de lucru, unde România să creeze un draft de document pentru viitorul program european anticorupţie, şi extern tatonarea terenului pentru a găsi aliaţi (începem la Sofia şi Stockholm, bulgarii sînt în aceeaşi barcă cu noi, suedezilor trebuie să le spunem că, de fapt, e ideea lor, noi doar o dezvoltăm). Dacă o apucăm de unde trebuie, ieşim din colţ şi ne prinde bine monitorizarea în noul format. Ne trebuie inteligenţă şi curaj.

Eugen Istodor ia la întrebări Statul

Ion Cerbu

Secretar Primărie, Comuna Gogoşari, judeţ Giurgiu

Care-s problemele uzuale cu care se confruntă cetăţeni gogoşarieni?

Sîntem atinşi cu toţii de banda lui Floricică, un cap mafiot deosebit de temut. Floricică este un ţigan trimis acasă din Italia, a venit dumnealui cu avion special plătit de statul italian, şi acum ne fură tot ce avem. Şi poliţia nu face nimic, nimic. Este o stare de agitaţie împotriva acestui bandit. În rest, nu avem drumurile pînă-n Gogoşari ca lumea, Consiliul Judeţean ne urgiseşte şi acum, nu mai vorbesc de restul: gaze, apă. Ne descurcăm cum putem, iar oamenii nu înţeleg să-şi facă curat în faţa casei, să dăm un aspect civilizat locului, nu aspect de loc părăsit. Copiii din Gogoşari ne părăsesc, găsind mai apetisante alte locuri de muncă. Eu aşa am prins, aşa rămîn, orizontul copiilor e mai deschis şi e bine că-şi găsesc alte forme de existenţă, doar că cine mai plăteşte pămîntul, cine îl mai cultivă, pîrloaga e mai rea decît munca, e boală şi cu boală de astea nu ştiu cum scoatem noi civilizaţia la limpezimile de civilizaţie, vor rămîne nişte imbecili în cultură, căci ca om e imposibil să nu rămîi în picioare dacă ai citit şi ai ciulit urechile la măsura lumii. Ăsta e semn de cultură şi nu ştiu eu ce citesc copiii ăştia de se grăbesc şi fug de adevărata cultură, asta grea, agricolă. Trădarea e grea, ca şi pîrloaga, ca şi lipsa de civilizaţie. Va veni omul de pe Marte să locuiască în Gogoşari? În nici un caz. Atunci? Noi să stăm cu deştele în pumn?

PUBLICITATE

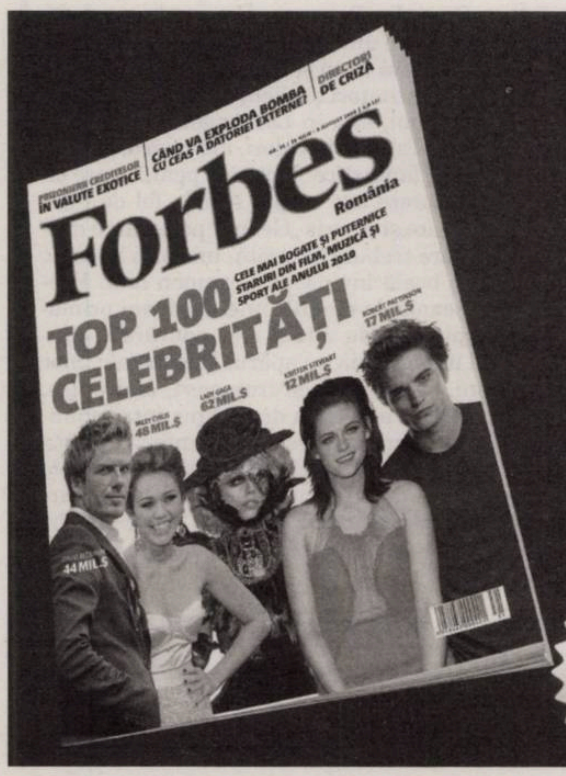

DILEMA recomandă VECHE

A apărut noul număr Forbes!

Citește despre datoria externă a României - cât ne mai împrumutăm, până când, și care sunt efectele pe termen lung?

În plus, ai top 100 Forbes celebrități internaționale. Îți prezentăm vedetele atât din punct de vedere al câștigurilor, cât și al notorietății

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

Revista Forbes România apare lunea, la fiecare două săptămâni

Pentru abonamente sunați la 0372.130.245, 0372.130.246, de luni până vineri între orele 09.00-18.00 sau trimiteți e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamații abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67

Coordonator: Cristian GHINEA

Moare viața privată pe Internet?

Texte și opinii de:

- Constantin VICĂ (doctorand în etica noilor tehnologii)

„Cît de frică să ne fie de Internet?“

- Cristian NEAGOE (scriitor)

„Portret al artistului la interneţe“

- Simona DAVID *(corporate affairs director,* Adevărul Holding)

„Afaceri pe *social media* sau cum se bagă firmele în conversaţie“

- Bogdan MANOLEA (blogger)

„Statul trebuie să ţină pasul cu Internetul“

- Mihail Radu SOLCAN (profesor universitar)

„Dimensiunea libertariană a Internetului“

- Vlad TARKO (coordonator programe CADI)

„Ale cui sînt datele noastre personale?“

argument

Dileme calde, în privat sau în rețea

DILEMA VECHE

Moare viața privată pe Internet?

Există oameni care adoră ca alţii să ştie ce fac ei, pe unde călătoresc, ce le fac copiii etc. Asta indiferent dacă „alţii“ respectivi au sau nu chef să afle. Există însă şi oameni îngroziţi de socializarea perpetuă pe care Internetul şi platformele speciale au adus-o în jurul lor. Între aceste două extreme, fiecare îşi gestionează viaţa privată cum doreşte. Sau cel puţin aşa ne place să spunem. Însă acest „cum doreşte“ e mai complicat decît pare. Apar în primul rînd limitele tehnice: te pricepi să îţi gestionezi spaţiul privat? Eşti în pericol să ţi-l „gestioneze“ altcineva mai priceput la tehnică? Apare apoi limita de răbdare: chiar ai chef să citeşti nişte reguli şi condiţii legale care, în cazul Facebook, de pildă, sînt mai lungi decît Constituţia americană? Sau intri, accepţi regulile aşa cum sînt programate automat şi vezi apoi ce se întîmplă? În fine, apare limita socială, sau mai degrabă presiunea socială: „Hai, dragă, pe Facebook, cum să nu fii acolo?!“, „Mi-a părut bine să conversăm, ţinem legătura pe Facebook“ etc.

Acest număr din *Dilema veche* este doar aparent despre tehnologie. De fapt, este tot despre natura umană, aceea veche, uzată şi uneori ursuză, alteori entuziastă. Natura umană care acum are de-a face cu alte tehnologii şi alte provocări. Dialogul cu Constantin Vică expune cîteva preocupări comune, deşi ne despart foarte multe, de la orientări politice la percepţia acestui spaţiu, pentru el fascinant, pentru mine obositor, care este Internetul. Dilema aici este cine ne apără de noi înşine şi de alţii. Statul? Regulile? Dialogul? Cîteva răspunsuri ne oferă şi Bogdan Manolea, un om care scrie pe Internet despre legi şi Internet. Unghiul politic este acoperit de profesorul Solcan şi de Vlad Tarko. După care trecem la unghiurile personale. Cristian Neagoe este omul implicat în scandalul poneiului roz cu svastică. Presa a căutat atunci pe Internet şi a folosit împotriva sa fotografii, texte, ipostaze interpretate abuziv şi aberant. Acum, la cîţiva ani de la acel scandal, Neagoe îşi revizitează imaginea sa de pe Google, constatînd că rămîne pe net omul acelui scandal, dar unghiurile îi sînt mai favorabile în timp. Cu Adina Popescu împărtăşesc o oarecare enervare faţă de excesul de socializare şi exhibiţionism pe care reţelele internautice le încurajează, de aici pleacă textul său personal la temă. Iar Simona David ne duce la bani şi la cum folosesc firmele Internetul pentru a ajunge la consumatori, şi cum îl pot folosi aceştia împotriva firmelor. Una peste alta, a ieşit o temă cu multe dileme, unele dure, altele uşoare, de vară. Sper să le consumaţi cu plăcere, unii în mediul privat, alţii împreună cu „prietenii“, pe net. (**C. G.**)

BARBURISME

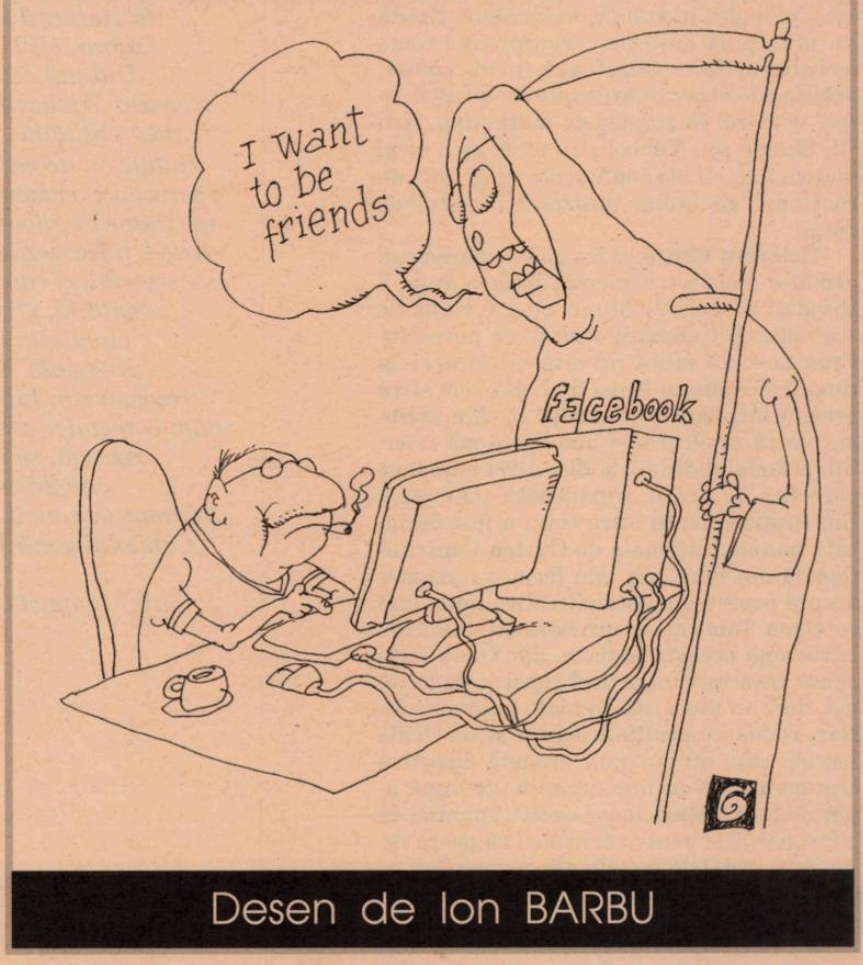

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată
după 1 septembrie.

Cît de frică să ne fie de Internet?

un dialog între Constantin VICĂ şi Cristian GHINEA

Constantin Vică este doctorand în etica noilor tehnologii la Universitatea Bucureşti, anterior terminînd un master de etică şi filozofie politică la Université Paris-Est Créteil, şi scrie o rubrică despre carte şi noile tehnologii în Dilemateca. *A participat la relansarea site-ului* www.dilemaveche.ro, *prilej cu care am descoperit că avem multe păreri diferite despre Internet. Dialogul care urmează este realizat tehnic în Google Documents şi ideatic ca o încercare de lămurire a unui neofit nemulţumit de Internet de către un cunoscător încîntat al acestuia. (**C. G.**)*

Constantin Vică: Cred că ar trebui mai întîi să lămurim conceptele. Despre ce vorbim cînd vorbim despre *privacy?* Din păcate, limba română nu oferă o traducere adecvată pentru acest concept: poate fi vorba şi despre intimitate, dar şi despre reprezentarea fiecăruia ca persoană, identitatea şi reputaţia sa, „ceea ce vrem să se ştie despre noi". În franceză termenul este tradus prin *vie privée* („viaţă privată"), iar în germană prin *Privatsphäre* – sferă privată. Odată cu web 2.0, sau web-ul interacţiunii sociale, plin de reţele sociale ca Facebook sau hi5, *mash-up*-uri, Google Street View, baze de date imense etc., am asistat şi la schimbarea unei reguli ontologice: dacă în anii '90 *anonimitatea* era regula acestui mediu, în 2010 performarea identităţii a devenit aproape o normă (dogmatică?). Facebook, dar nu numai, a contribuit la această schimbare. Discursul anarho-libertarian al anilor '90 este înlocuit cu unul al *profilului:* ce profil ai online, cine eşti, ce vrei, cum se raportează ceilalţi la tine, ce vor să afle ceilalţi despre tine. Totuşi, despre ce vorbim cînd ne gîndim la *privacy* în mediul online? Am în vedere datele personale (informaţii personale, cum ar fi data naşterii, CNP/Social Security Number etc.) pe care le colectează statele şi companiile în tranzacţiile pe care le facem. Pentru acestea există o legislaţie dezvoltată, mai ales în statele occidentale. Există un alt tip de date pe care aproape toate website-urile le colectează (prin *cookies*, prăjiturele otrăvite aruncate în calculatoarele noastre) în scopuri de marketing. Astfel, Google sau Yahoo! ştiu unde eşti, ce ai mai vizitat, cît stai online etc. şi îţi pot „direcţiona" reclame, informaţii, stilul de viaţă.

Cristian Ghinea: Eu găsesc paradoxal următorul aspect: oamenii sînt de-a dreptul obsedaţi de *privacy* atunci cînd e vorba de stat sau de companii care le-ar putea invada această sferă privată şi, în acelaşi timp, îşi expun ei înşişi de bună voie sfera privată intruziunii celorlalţi. Îţi dau exemple, ca să înţelegi mai bine la ce mă refer. Ştii scandalul din jurul directivei europene poreclită de presa românească „Directiva Big Brother", care între timp a fost declarată neconstituţională de Curtea Constituţională din România. Am făcut o cercetare despre povestea acestei directive împreună cu Oana Tănăsache, urmează să publicăm la toamnă această poveste, dar Oana scrie cîteva ceva într-un articol separat de la temă, deci nu intru aici în toate amănuntele. Dar, redus la esenţial, poliţia şi serviciile secrete care au susţinut această directivă argumentează cu investigaţiile de după atentatele din Madrid şi Londra, spunînd că a fost esenţial pentru ei atunci să poată reconstitui reţelele sociale ale suspecţilor, adică cu cine au vorbit la telefon, cu cine au schimbat e-mail-uri. Din aproape în aproape, au reconstituit gruparea teroristă. Din această logică, s-a ajuns la o directivă europeană prin care statele obligă companiile de comunicaţii să nu şteargă datele astea, adică, pe o perioadă anume, procurorii şi poliţiştii să poată întreba companiile cu cine a vorbit X, cu cine a schimbat e-mail-uri Y. Două precizări importante: accesul la aceste date se face doar cu mandat şi doar pentru anumite infracţiuni grave, de gen terorism sau răpire. A doua precizare: ne referim doar la datele privind comunicaţiile (numere apelate, adrese de e-mail), nu la ascultarea convorbirilor sau acces la conţinutul e-mail-urilor. Deci poliţiştii încearcă să reconstituie reţele sociale ale suspecţilor. Lumea se indignează, au fost campanii la nivel european cu milioane de semnături împotriva acestei directive, Curtea Constituţională din Germania a respins-o, la fel şi cea din România. Eu înţeleg această indignare, e legitim să fim bănuitori faţă de stat, chiar cînd el încearcă să prevină un rău mai mare. Totuşi, găsesc ironic că, dacă poliţiştii încearcă să refacă post factum nişte reţele sociale, sîntem atît de panicarzi, însă, în acelaşi timp, ne băgăm singuri în nişte reţele de socializare online destul de transparente.

Înţelegi paradoxul? În afara Internetului sîntem uşor isterici, chiar atunci cînd lucrurile sînt serioase, cum e terorismul, dar pe Internet facem acelaşi lucru de bunăvoie, ne afişăm reţelele sociale. Un alt exemplu al aceluiaşi paradox: camerele de supraveghere de la Londra. Mărturisesc că nu m-au deranjat deloc, ba chiar îmi plăcea ideea că, în jungla urbană care au devenit oraşele de azi, există locuri publice, multe în Londra, unde mă simt protejat pentru că alţii se ştiu filmaţi. Şi vorbim de spaţii publice. Înţeleg indignarea oamenilor şi nenumăratele articole îngrijorate despre Big Brother-ul de la Londra (trebuie să recunoşti că metafora asta s-a uzat, orice prostie devine azi „Big Brother"), e bine ca statul să se simtă mereu controlat de opinia publică. Pe de altă parte, această indignare devine paradoxală atunci cînd vezi cîte imagini şi fotografii cu ei înşişi pun oamenii de bună voie pe Internet, (YouTube, Flickr, Facebook), ne arătăm singuri lumii, din sfera privată, tocmai cînd sîntem indignaţi că ne filmează statul, în sfera publică.

C. V.: Nu cred că e vorba de un paradox, dar cu siguranţă există o asimetrie: mai multe studii arată că oamenii dau drumul mai uşor informaţiilor personale în mediul online decît offline. Dar asimetria se păstrează şi la alt nivel: dacă pe web *alegem* să ne expunem, prin reţinerea datelor de trafic şi prin supravegherea prin CCTV *sîntem aleşi,* fără voia noastră (şi pe web putem fi expuşi fără voia noastră). Eu văd două categorii diferite în reţinerea datelor de trafic, de conexiune, şi supravegherea prin camere video. Limitările legii în prima categorie lasă impresia că totul e sub control. O problemă e tocmai aceasta: nimic nu e sub control, aşa cum poliţia poate avea acces la acele date (uneori cu scopuri pozitive), oricine altcineva priceput tehnologic poate avea acces. Ele sînt accesibile. O a doua problemă este cea a raţionalităţii, în două sensuri: primul – e rezonabil ca o persoană să fie monitorizată fără nici un control direct asupra datelor, fără feedback? – şi al doilea – e raţional să strîngi atîtea date în loc să te concentrezi pe suspecţi? Chiar, de ce mai plătim de la buget atîtea servicii secrete cînd totul e transparent, nu mai există secret?

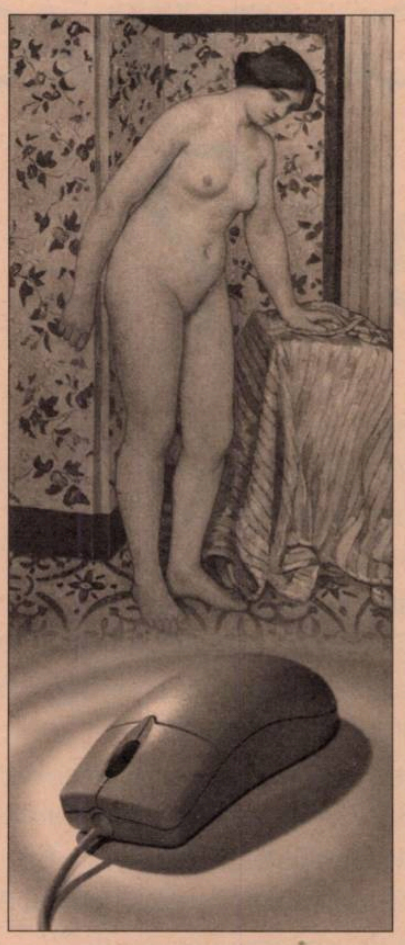

Apărută în 2008, The Future of the Internet. And How to Stop It *e o carte de referinţă în studiul politic şi etic al Internetului. Autorul, Jonathan Zittrain, este profesor la Harvard şi a predat la Oxford, NYU şi Stanford. Ultimul capitol al cărţii tratează Privacy 2.0: acum nu doar entităţile comerciale şi statale au acces la informaţii personale, ci simple persoane, utilizatorii individuali de web. Astfel, miza dezbaterii nu mai este secretul, ci capacitatea de a controla, prin standarde, circulaţia informaţiilor personale. Nu trebuie să reconstruim Internetul, ci să dăm oamenilor posibilitatea să retragă, să excludă şi să modifice cînd doresc informaţiile care îi (re)prezintă. Capitolul poate fi citit online aici: http://yupnet.org/zittrain/archives/20.*

Îmi plăcea ideea că, în jungla urbană care au devenit oraşele de azi, există locuri publice, multe în Londra, unde mă simt protejat pentru că alţii se ştiu filmaţi.

Politica de confidenţialitate a RATB

În privinţa camerelor de supraveghere am două contra-argumente. Primul, de origine libertariană: statele care opun siguranţa generală (a poporului, a naţiunii) vieţii private deschid calea totalitarismului. Nu poţi opune *privacy* şi *security,* libertatea înseamnă control al informaţiei (fundamental pentru autonomie) *şi* siguranţă. Accentul pus pe una în defavoarea alteia duce la anularea ambelor. Discursul securitar (reinventat sub George W. Bush) induce panica, frica şi suspiciunea, care destabilizează viaţa comună şi spaţiul public. Al doilea contra-argument e al Panoptikon-ului: extinderea supravegherii din mediile de risc (e.g. închisori) în spaţiul social deschis îl transformă pe acesta în *mediu de risc* (în care agresiunea e aşteptată, nu cooperarea). Sîntem toţi reduşi la acelaşi nivel de monitorizare, sîntem toţi virtuali suspecţi. Recunosc, fac parte din categoria celor pe care camerele de supraveghere îi intimidează. Există şi categoria celor care se simt confortabil. Dar cît de confortabil să te simţi cînd aceste dispozitive te expun unor necunoscuţi care nu pot fi controlaţi, cînd nu doar statul controlează, ci mii de entităţi? De fiecare dată cînd urci într-o maşină RATB sau cobori la metrou eşti dublu supravegheat: prin camere şi prin portofelul electronic. Conjuncţia acestor două tehnologii poate dezvălui despre tine mult mai mult decît vrei. Se pot face abuzuri nu neapărat de către instituţie, cît de către vreun agent de securitate care începe să urmărească persoane cu scopuri inimaginabile nouă! Iar pe site-ul RATB nu aflăm nimic despre politica lor de confidenţialitate, cu toate că manipulează foarte multe informaţii personale. Chiar nu am nici o încredere în RATB, nu sînt în stare să asigure transportul, de ce să mai vorbim de siguranţa datelor?

Sînt de acord cu tine că metafora Big Brother s-a tocit în ultimul hal. Dar ea nu vine niciodată singură, ci la pachet cu metafora kafkiană a *Procesului!* Şi dacă totul e plasat sub discursul antiterorismului nu facem decît să amplificăm răul pe care noi, occidentalii, ni l-am făcut singuri, lăsînd personaje dubioase ca Bush sau ca Putin să declare războaie antiteroriste doar pentru că politicile statelor lor au stîrnit valul antioccidental.

C. G.: Of, sînt atît de multe provocări la care aş vrea să răspund, începînd cu aceasta ultima, în care dubiosul Bush şi Occidentul sînt de vină pentru terorism, altfel lumea era aşa un loc paşnic, liniştit şi cuminte pînă să o strice Occidentul, iar terorismul e doar un răspuns la nişte politici proaste. Caz în care înţeleg că Obama ne va mîntui de problemă, doar e atît de simplu.

Însă nu e cazul să intrăm în amănunte, cred că cititorii şi-au făcut o idee despre ce ne separă, despre opinia mea că paranoia antistat în domeniu este nejustificată şi opinia ta că statul trebuie pus la colţ şi că orice supraveghere e proastă. Trec deci la o altă temă, de la date personale la viaţa pe Internet. Am întrebat cititorii *Dilemei vechi* de pe Facebook cîteva chestiuni la temă şi unul dintre ei mi-a trimis un episod din South Park care mi s-a părut fantastic, episodul cu Facebook. În care un puştiulică ajunge să se bată cu propriul avatar şi apare întrebarea: cine este mai puternic, omul real sau imaginea sa din Facebook?

C. V.: Obama e varză, l-a depăşit Lady Gaga la număr de fani pe Facebook! Nu ne va mîntui nimeni de nimic. Nu susţineam că Bush sau Putin (aveam în minte ultimele atentate din metroul moscovit, împînzit de camere de supraveghere) sînt de vină pen-

MOARE **VIAŢA PRIVATĂ** PE INTERNET?

tru terorism, ci că politicile lor externe cu iz imperialist au amplificat aversiunea faţă de lumea noastră, aversiune a cărei istorie e foarte lungă. Ambii au folosit „ameninţarea teroristă“ (şi) cu scopul de a restrînge autonomia cetăţenilor SUA şi ai Federaţiei Ruse.

„You have 0 friends!“ e un episod de colecţie, indiscutabil. În acel episod există un copil care nu are nici un prieten online şi e foarte trist. Şi un altul care se luptă cu profilul său, cu *persona* sa. Aici se bat teorii cap în cap: unele susţin identitatea dintre persoană şi reprezentarea sa online (prin avatar, prin fotografii personale, prin preferinţe etc.), altele care nu pun semnul egalităţii, ci susţin că indivizii sînt o mulţime de „roluri“, au identitate plurală. Înclin spre a doua: performăm o anumită identitate online, care se schimbă în timp, ca şi părţi din persoana noastră din lumea corporală, fizică. Dar nu sîntem identici eu, contul meu de Facebook şi adresa mea de Yahoo!. Sînt părţi ale persoanei mele, extensii în digital, nu mă pot echivala cu *sau* reduce la ele. Prin ele satisfac un rol social. În episodul acela e interesant de urmărit (Eric) Cartman, cel care face din Facebook platforma sa de comunicare şi spectacol – are propriul *videocast*. Pe Cartman îl găsim în tot marketingul online, în toţi vizionarii despre puterea reţelei şi cît de important e să fim conectaţi, în toţi cei care vor să scoată bani din web; Cartman nu are nici o limită între public şi privat, de aceea ajunge la ultimul stadiu al autoexpunerii: *Chatroulette*.

Ajungem astfel la problema *dezvăluirii:* cît vrem să se ştie despre noi, cît e rezonabil să considerăm act *privat* într-o reţea *socială* (căutăm limitele), cît *control* avem asupra acestor reprezentări cînd ele nu sînt puse la dispoziţie de noi. Acestea intră sub umbrela numită de Jonathan Zittrain Privacy 2.0 sau *sfera privată în mediul public*. Umbrela mai poartă şi alte nume: managementul identităţii *(horribile dictu...)* sau construcţia *reputaţiei*. Uneori se ajunge la cazuri-limită, cum a fost cel din 2008, cînd un tată musulman din Arabia Saudită şi-a ucis fiica *doar* pentru că era pe Facebook. Un alt aspect al sferei private luat *tale quale* din mediul scris este cel al secretului corespondenţei.

Cine şi cum negociază sfera privată în reţea?

Nici provider-ul de Internet, nici statele sau alte entităţi nu trebuie să primească dreptul să inspecteze pachetele de informaţie care circulă în reţea. Din păcate, acest deziderat pare acum utopic. Dacă aş fi un liberal clasic, aş zice că autonomia persoanei e imposibilă fără *privacy*. Dacă aş fi un comunitarian aş accepta că *privacy* nu e un drept universal, ci o contingenţă care depinde de cultura politică a societăţilor date. Nici una dintre direcţii nu spune totul: chiar şi în reţea, autonomia personală e necesară, dar mai ales în reţea sfera privată se negociază continuu.

C. G.: Dar cum se negociază? Şi între cine? Aici trebuie să adresez o nemulţumire de nepriceput. Cred că apare o discriminare practică serioasă între cei care se pricep la jucăriile astea de pe net şi ceilalţi. Există oameni, ca mine, care nu le au cu tehnica şi care se văd mereu expuşi intruziunii unora care se pricep. Cînd am aflat că există un program prin care cineva îmi poate monitoriza Yahoo Messenger am fost şocat, la fel cu spargerea parolelor de e-mail, din ce aud a devenit banal pentru cine se pricepe la partea tehnică. Deci, cum pot negocia eu, cum zici tu, sfera privată în mod real, cînd pe Facebook e atît de complicat să-mi aranjez opţunile de *privacy,* cînd pe Messenger pot fi verificat, pe e-mail pot fi violat, şi nu de către stat, ci de către semeni care sînt mai pricepuţi decît mine, şi care nici măcar nu au impresia că fac vreun rău, se joacă. Am auzit cazuri de mici mizerabili care cred că se joacă, că doar este Internet, nu e nimic serios acolo, nu? Deci, cine şi ce negociază?

C. V.: Nemulţumirea ta e justificată. La orice salt tehnologic apar cei care se pricep şi cei care nu. Desigur, tehnologiile comunicării şi informaţiei sînt inteligibile şi explicabile aproape oricui, ele se *învaţă* (acum există şi probă de competenţe digitale la Bac). Dar va rămîne întotdeauna o „fractură digitală“ între experţi şi neofiţi. Citeam de curînd despre faptul că în era digitală cunoaşterea acestor tehnologii şi aplicaţii e o obligaţie morală şi socială. Profesorul Solcan, într-un articol, observa două etici pe care le poţi urma: cea cuminte („doar folosesc tehnologia, nu încerc s-o schimb“) şi cea meşterească (orice nou *device,* nouă maşină, e un spaţiu de joacă şi experiment, cu riscul erorilor, din care înveţi). Cineva îţi poate monitoriza Yahoo Messenger sau îţi poate sparge adresa de corespondenţă electronică doar dacă sistemul pe care lucrezi e nesecurizat. Desigur, cei mai buni hackeri pot deschide orice secret din reţea, dar nu toţi puştanii. Problema e adîncă: folosim sisteme lipsite de siguranţă şi control totale (sînt imposibil de realizat tehnic) pentru a permite dezvoltarea şi inovaţia. Generativitatea mediului online, de care scria Zittrain, e ca un *pharmakon:* poate fi otravă sau leac, venin sau remediu.

Designul tehnologiei web, prin natura sa, permite transferul de informaţie cu costuri zero, duplicarea etc. Dacă vrem o protecţie *totală* a comunicării nu putem să o realizăm uşor online. Conectarea la Internet e voluntară, poate că trebuie să ne asumăm limitele acestui mediu. Dacă vrem siguranţă totală, învăţăm: criptăm canalul de comunicare, nu trimitem nimănui mesaje personale, surfăm online anonim (nu permitem nimănui să preia date despre noi), avem propriul server de e-mail şi folosim multe *proxy*-uri prin care să ne „pierdem urma“, nu facem tranzacţii online. Se poate, dar pierdem avantajele mediului. E ca şi cum ai trimite o scrisoare cu un avion invizibil, care se şterge singură după ce e citită. Nu e fezabil, dar e posibil. Fezabil e să folosim sisteme de operare rezistente atacurilor (e.g. distribuţii de Linux), să avem servicii de comunicare securizate şi criptate (în care compania îşi asumă riscul şi plata daunelor) şi să accesăm (fără a permite stocarea de *cookies)* doar website-uri „curate“.

C. G.: Ei, uite, eşti un reprezentant tipic al castei celor care ştiţi cum e şi cu ce se mănîncă tehnologia şi nu ai nici un fel de empatie faţă de neofiţi. Mărturisesc că sînt multe cuvinte în paragraful de mai sus pe care nu le înţeleg. Deci, eu mă plîng că, mai mult decît de stat, mi-e frică de indivizi care se pricep mai bine la violarea de *privacy,* iar tu zici ceva de genul: „Dragă Cristi, dacă nu vrei să rişti nu ai decît să foloseşti *proxy*-uri şi distribuţii de Linux sau să nu mai foloseşti deloc Internetul“. Foarte ajutător! Dar eu habar nu am ce e ăla *proxy* şi nu am văzut în viaţa mea cum arată Linux, poate fi foarte bine o pisică în ceea ce mă priveşte, cam aşa îi e numele. Adică ştiu că e o alternativă la Windows, dar nu l-aş recunoaşte dacă l-aş vedea. Mai mult chiar, îmi susţin dreptul meu de a nu şti, de a considera povestea asta cu Internetul ca şi motorul de la maşină, nu trebuie să ştiu cum e făcut ca să merg cu maşina, nu trebuie să ştiu Linux ca să folosesc Internetul. Consideră-mă mofturos, dar mai am multe de citit despre istoria Romei şi viaţa e prea scurtă să învăţ *Linux* şi *proxy*, OK? În condiţiile astea, Finlanda tocmai a dat o lege că accesul la Internet este un drept al cetăţeanului. Înţeleg că aceasta este direcţia: statul îmi va recunoaşte mie, habarnistului patetic şi atehnic Ghinea, dreptul la acces la net. Iar eu intru acolo şi sînt vulnerabil în faţa ălora care ştiu ce e ăla *proxy*. Ştii ce concluzie trag de aici? Vreau legi. Legi dure, care să mă apere. Să văd băieţi din ăia care sparg e-mailul în joacă la puşcărie. Să văd poliţişti pe net care scot chitanţierul de amendă cînd primesc *spam* şi tot aşa. Vreau Internetul la fel de reglementat cum este şi viaţa reală. Altfel, ce spui tu e ca şi cum m-ai sfătui: poţi să ieşi pe stradă şi dacă vine unul cu un bolid spre tine cu 200 km la oră, nu e nici o problemă, învaţă să sari repede şi sus. Sau nu ieşi pe stradă. Hai, aveţi milă şi de noi, voi ăştia cu *proxy* în buzunar.

C. V.: În ce mă priveşte, GNU/Linux chiar e o pisică (chiar dacă mascota lui e pinguinul Tux), care toarce frumos şi apără casa de spiritele rele! Există multiple scenarii fezabile pentru tine, prin care să-ţi aperi *your privacy* cu costuri de timp mici, cu o cunoaştere care se poate dobîndi în cîteva ore, cu instrumente gratuite. Internetul e compus dintr-o mulţime de comunităţi de cunoaştere: nu trebuie să ştii de la început nimic, pentru că poţi să afli de la ceilalţi, apropiaţii tăi. Web-ul e un *pharmakon* tehnologic, veninul are aceeaşi reţetă cu leacul.

Scenariul complicat al mega/para/supra/criptării propus mai sus e nefezabil celor cărora comunitatea neo-luddită le face cu ochiul. Maşina cu aburi a învins luddiţii secolului al XIX-lea. La fel va face şi maşina electronică; nu te duce cu ei, Cristi! Există alte moduri, simple, de a te proteja. E ca-n viaţa sexuală: în funcţie de vechimea şi intensitatea relaţiei foloseşti alte metode de protecţie. Şi protecţia înseamnă altceva. Totul e foarte simplu, mai ales că statul e de partea ta. El a hiper-reglementat Internetul. În primul rînd, *toate* legile offline se aplică şi în online. *Plus* cele specifice pentru comunicarea electronică. Cum statul nu-ţi poate garanta că vreun angajat mai zelos de-al Poştei nu va citi corespondenţa ta (dar te protejează în cazul în care o face, e un drept constituţional), la fel nu poate garanta că puştanul plătit de PSD nu o să-ţi spargă e-mail-ul. Nu eşti vulnerabil *by default,* ci apărat legal de stat: puştanul, odată descoperit, e un criminal informatic şi-l vor trimite la Rahova. De la comerţ electronic la date personale totul e reglementat. S-au dat deja amenzi pentru *spam,* situaţia e sub control. Dacă-i ceri statului să te apere fără să fii atacat, să facă Internetul un mediu 100% sigur, e ca şi cum i-ai cere să-ţi mute un poliţist acasă. China a reuşit. Şi de ce să aştepţi să fii atacat, cînd putem împreună, prin standarde şi dialog (ca acesta), să facem improbabil atacul?

Nu accept determinismul tehnologic care susţine că nu mai ai nici un drept de *privacy,* că *privacy* nu mai e o normă socială, că gata, sîntem toţi conectaţi la tot, informaţia e fluxul care ne-a înghiţit, Internetul e o memorie colectivă periculoasă. Prefer să cred, poate utopic, că partida încă se joacă, iar jucătorii sînt din ce în ce mai buni.

Dacă-i ceri statului să te apere fără să fii atacat, să facă Internetul un mediu 100% sigur, e ca şi cum i-ai cere să-ţi mute un poliţist acasă.

Danah Boyd, cercetătoare la Microsoft, oferă o imagine complexă a condiţiilor vieţii private într-un mediu înţesat de date care se pot conecta foarte uşor. Big Data e regimul informaţional sub care atît supravegherea guvernamentală, cît şi publicitatea comportamentală se desfăşoară. Big Data sînt informaţiile după care marketerii, cercetătorii şi tot mediul de afaceri salivează: informaţii despre persoane, activităţile, interacţiunile şi comportamentul lor. Aceste informaţii sînt raţiunea de a exista a Facebook, Twitter şi Google. Textul conferinţei, Privacy and Publicity in the Context of Big Data, se găseşte aici: http://www.danah.org/papers/talks/2010/WWW2010.html.

© B. Manolea

Statul trebuie să ţină pasul cu Internetul

interviu cu Bogdan MANOLEA, blogger specializat în legislaţia Internetului

Redefineşte Internetul ce înseamnă privat şi ce nu?

Nu neapărat. De obicei sînt destul de circumspect în momentul în care aud că Internetul redefineşte vreun concept. Probabil sînt destul de puţine domeniile în care lucrul acesta se întîmplă efectiv. Plus că încă sîntem abia la începuturile Internetului. World Wide Web-ul (WWW) ca aplicaţie pe Internet abia are 20 de ani.

Ceea ce face însă cu siguranţă Internetul este să coboare foarte jos barierele necesare publicării de informaţie într-un spaţiu accesibil publicului. Dacă nu mai departe cu 15 ani în urmă trebuia să investeşti serios pentru a putea să transmiţi un mesaj unui public mai larg, în ziua de astăzi un calculator legat la Internet este tot ce îţi trebuie pentru a posta orice tip de informaţie pe Internet. Iar revoluţia Web 2.0 din ultimii ani a coborît şi mai jos barierele pentru publicare.

Oricine poate găsi zeci de servicii pe Internet, care îţi permit în mod gratuit să îţi găzduiască texte, fotografii, desene, filme, înregistrări audio sau fişiere de orice tip. Sau toate acestea împreună.

În schimb, (o parte din) aceste servicii încearcă să cîştige din reclama pe care o vînd. Iar reclama pe Internet cere o cunoaştere cît mai bună a utilizatorului, care se poate obţine din datele pe care le dai sau din site-urile pe care le vizitezi. Orice cumpărător de reclamă ar vrea să ştie că mesajul lui se duce exact la publicul ţintă care este interesat de produsul său (de ex. feminin, 25-30 de ani, venituri medii etc.). De aici şi pînă la o serie de servicii care îţi dau un spaţiu în care să te distrezi, în schimbul datelor personale, nu este decît un singur pas. Care a fost făcut deja de ceva timp.

Dacă vorbeşti cu tinerii de astăzi poţi să remarci că, în ciuda dezvoltării Internetului, noţiunea de viaţă privată nu este modificată major. Ei vor în continuare ca jurnalul lor să nu fie citit de părinţi, să poată avea telefonul propriu, să ştie doar ei în ce club au fost aseară sau pe cine au întîlnit etc. Problema este că, uneori, pun aceste date pe Internet, doar pentru prieteni, fără să-şi dea seama că, de fapt, ele pot fi văzute şi de alţii.

Dreptul de a fi lăsat în pace

Care sînt modelele legale de protecţie a vieţii private şi cît de activ ar trebui să fie statul în acest domeniu?

Putem vorbi de două atitudini, aparent contradictorii, ale statului în relaţie cu protecţia vieţii private. O atitudine pasivă, care trebuie să se refere la orice acţiune a statului care ar aduce atingere vieţii private. Aici ne referim la faptul că, de exemplu, statul nu ar trebui să întreprindă nici o acţiune de supraveghere sau de interceptare a comunicaţiilor unei persoane. În această concepţie, dreptul la viaţă privată este dreptul de „a fi lăsat în pace" *(to be left alone),* este o exprimare de origine americană (autori: Louis Brandeis, Samuel D. Warren în articolul „The Right to Privacy" publicat în *Harvard Law Review* în 1890. Articolul poate fi găsit la adresa http://www.spywarewarrior.com/uiuc/wb.htm). O atitudine activă a statului cu privire la protecţia vieţii private este de origine mai recentă şi este exprimată concis într-o decizie din 1983 (!) a Curţii Constituţionale Germane, care notează că, în contextul modern al procesării datelor personale, dreptul la viaţă privată include dreptul „individului de a determina dezvăluirea şi utilizarea datelor sale personale". Acest concept este inclus în Convenţia Consiliului Europei din 1981, referitoare la protecţia utilizatorilor cu privire la procesarea automată a datelor personale, iar mai apoi implementat în toate statele membre UE prin Directiva 95/46/EC, stabilind astfel rolul activ al statului în legătură cu procesarea datelor cu caracter personal. Aceasta înseamnă, în practică, stipularea condiţiilor în care se poate face procesarea datelor cu caracter personal, drepturile utilizatorilor, precum şi crearea unei autorităţi independente în fiecare stat membru, care să vegheze la respectarea principiilor incluse în lege.

P3P este un protocol dezvoltat în cadrul World Wide Web Consortium (organismul de guvernanţă al world wide web), recomandat oficial din aprilie 2002. Acest protocol oferă o metodă standard prin care un website poate informa automat utilizatorul despre politica sa de privacy. Din păcate, nu a fost adoptat de prea multe companii. O altă metodă, susţinută şi de Uniunea Europeană, este eTrust. Orice companie cu servere în UE poate aplica pentru o astfel de certificare, al cărei scop este sporirea încrederii că informaţiile personale ale utilizatorului sînt păstrate şi utilizate corect.

De ce oamenii sînt foarte sensibili la orice tentativă a statului de supraveghere a vieţii private, chiar justificată de scopuri grave (gen directiva numită Big Brother), dar altfel participă voluntar tocmai la acest gen de reţele sociale?

Cred că oamenii sînt mai sensibili la tentativele statului de supraveghere a vieţii private din cel puţin două motive. Primul este că aceste acţiuni sînt extrem de vizibile, iar scopul lor este clar şi fără echivoc – supravegherea cetăţenilor (uneori justificat de necesitatea asigurării securităţii). Al doilea este că aceste supravegheri (ca în cazul directivei privind păstrarea datelor de trafic de care vorbeai) privesc totalitatea cetăţenilor, deci, practic, lipseşte consimţămîntul persoanei cu privire la prelucrarea datelor personale – ceea ce încalcă flagrant chiar principiile explicate mai sus. Asta pentru a nu mai aminti că o astfel de decizie introduce practic o prezumţie de vinovăţie pentru toţi cetăţenii. În schimb, acele reţelele sociale care pot duce la acelaşi obiectiv (obţinerea informaţiilor cu privire la legăturile dintre persoane) încep şi se dezvoltă într-un mod progresiv, se bazează pe faptul că devin la modă („trendy") şi se promovează în mod agresiv, ascunzînd interesul comercial în spatele unor scopuri de divertisment. Ce reţea socială aţi auzit că îşi face reclamă în sensul „Dă-ne datele personale, să vedem ce cerc de prieteni ai ca să-ţi vindem ce vor clienţii noştri!" Toate vorbesc de „Divertisment Social", „Ţine legătura cu prietenii" sau „Joacă-te, flirtează, oferă cadouri sau doar pierde vremea". Deci nu-i aşa că-i *cool,* că doar toţi prietenii tăi sînt acolo! Mai există o distincţie importantă – în cazul reţelelor sociale ai posibilitatea să nu îţi faci cont, sau să îţi ştergi contul.

Asistăm la o renunţare de bună voie la sfera privată, prin site-uri de genul hi5 sau Facebook, cu efecte neaşteptate? De pildă, refolosirea fotografiilor de acolo pe site-uri de genul cocalari.com sau pitzipoanca.org la un nivel jos sau prin folosirea acestor reţele de către companii pentru a verifica angajaţii la un nivel ceva mai ridicat?

În ianuarie 2010, Mark Zuckerberg, patronul Facebook, a decretat: „Epoca vieţii private a murit!" *(„The Age of Privacy is Over!").* Dincolo de interesul evident comercial al declaraţiei, (pentru că Facebook este deja evaluat la 11 miliarde de dolari, deci e vorba de o grămadă serioasă de bani la mijloc) cîteva universităţi americane au ridicat mănuşa şi au încercat să vadă dacă este adevărat sau nu (a se vedea lucrarea *How Different are Young Adults from Older Adults When it Comes to Information Privacy Attitudes and Policies?,* publicată la http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1589864). Concluzia a fost că tinerii între 18-24 de ani ţin la fel de mult la viaţa lor privată ca adulţii. Dar, în acelaşi timp, ei cred că legea îi protejează mai mult decît o face în realitate. Cred că această concluzie este aceeaşi şi în cazul României. Acum cîteva zile, întrebam la şcoala de vară a celor de la Sigur.info (proiect pentru siguranţa copiilor pe Internet – http://www.sigur.info/) dacă cei prezenţi ştiu unde este localizată compania care administrează Facebook. O singură voce rătăcită a încercat: Anglia? (Răspunsul corect era California, SUA.) De altfel, Facebook, care are deja peste 1,5 milioane de conturi în România, încă nu are documentul major care priveşte acest subiect – Politica privind viaţa privată (Privacy Policy) – în limba română.

Nici nu mai discutăm despre drepturile utilizatorilor (de ex. dreptul de a şterge datele personale, chiar dacă ţi-ai dat acordul iniţial pentru publicarea lor), de dificultăţile imense de a şterge definitiv şi irevocabil contul de pe o anumită reţea socială, despre conflictul de legi în momentul în care ai avea o problemă etc. Doar că toate aceste întrebări apar doar atunci cînd răul a fost deja făcut: „Au, pozele mele au apărut pe pitzipoanca.org, ce fac?, Oare compania la care am fost la interviu o fi văzut pozele de la ultimul chef?". Şi dacă punerea unei poze pe Internet durează cinci secunde, scoaterea ei de pe Internet poate dura şi ani (şi, în unele cazuri, în funcţie de cine şi mai ales cîţi au copiat-o, poţi să nu mai reuşeşti niciodată).

Poate ţine statul pasul cu aceste schimbări? Şi cum ar trebui să o facă? Să ne protejeze de noi înşine?

Trebuie să ţină pasul! Statul trebuie în primul rînd să informeze în mod corect şi complet cetăţenii despre ce înseamnă viaţa privată, ca drept fundamental al omului. Dacă anumite persoane, după ce ştiu exact la ce se expun, decid că vor să facă publice toate datele personale pe Internet, pe site-ul X sau Y, este în totalitate problema lor personală. Principiile sînt aceleaşi de la Convenţia Consiliului Europei din 1981. Toate autorităţile europene şi naţionale nu trebuie decît să le interpreteze corect în relaţie cu noile dezvoltări tehnologice şi să vegheze la respectarea lor. O problemă mai deosebită se ridică în cazul companiilor cu activitate globala (ca Google, Facebook, Microsoft, Yahoo! etc.). Dar şi aici se discută deja soluţii. Conferinţa de anul trecut de la Madrid a autorităţilor pentru protecţia datelor cu caracter personal a făcut primii paşi pentru nişte standarde minimale globale. Grupul de lucru Articolul 29, care reuneşte aceste autorităţi din Uniunea Europeană, a început să ia la rost marile companii din domeniul Internetului, care încalcă în mod clar legislaţia din acest domeniu. Săptămîna trecută, autoritatea similară din Hamburg a început o investigaţie în cazul Facebook, care ar fi prelucrat date personale fără consimţămîntul persoanelor vizate. Deci se poate, totul este să se vrea.

Dar cel mai important rol ne revine tot nouă. Drepturile legate de procesarea datelor personale (dreptul de acces, de intervenţie asupra datelor, de a te adresa justiţiei, de a te opune prelucrării datelor personale şi solicitarea ştergerii lor) trebuie să fie exercitate. Şi, dacă te interesează viaţa ta privată pe Internet, sînt suficiente resurse care te pot învăţa mai mult (ce-i drept destul de puţine în română). Poţi inclusiv să mergi din nou la liceu. La Hackerhighschool.org (Proiect de publicare a unor materiale educaţionale despre conştientizarea chestiunilor de securitate şi viaţă privată).

Patronul Facebook a decretat: „Epoca vieţii private a murit!"

Bogdan Manolea *scrie la www.legi-internet.ro.*

a consemnat Cristian GHINEA

Vlad TARKO

Ale cui sînt datele noastre personale?

Noile tehnologii informaţionale – interconectivitatea prin Internet; bazele de date cu informaţii personale de natură financiară, medicală sau pur şi simplu intimă; răspîndirea camerelor de supraveghere în oraşe; programele de analiză a datelor (text, sunet şi imagini) folosite la identificarea şi urmărirea persoanelor – ridică probleme de tip nou, care nu pot fi abordate cu ajutorul conceptelor tradiţionale ale liberalismului, drepturile de proprietate şi protejarea spaţiului privat.

Abordarea liberală uzuală, de la libertarianism şi pînă la liberalismul european, se bazează într-o bună măsură pe distincţia între spaţiul public şi spaţiul privat. După cum scrie Judith Shklar, „limitarea coerciţiei începe, cu toate că nu se termină, cu prohibiţia invadării spaţiului privat" *(„Liberalism of Fear")*. Limitarea coerciţiei nu se termină cu această prohibiţie, pentru că scopul liberal nu este de a avea dreptul să faci ce vrei *doar* la tine în dormitor, ci şi de a avea un spaţiu public cît mai tolerant. Dar, cu toate că nu este suficientă, prohibiţia invadării spaţiului privat este o condiţie necesară pentru menţinerea libertăţii individului.

Caracteristica noilor tehnologii este că sînt centrate pe informaţie şi nu pe lucruri şi acţiuni concrete. Distincţia public/privat este înlocuită cu distincţia public/secret. Problema derivă din faptul că oamenii se simt adeseori revoltaţi nu doar dacă li se face *lor* ceva ce nu le place, ci şi dacă află că anumite lucruri se întîmplă *între alţi oameni*. Ce se întîmplă atunci cînd cantităţi masive de informaţie devin deodată disponibile tuturor? Situaţia este complicată de faptul că distincţia între ceea ce te priveşte în mod legitim şi ceea ce nu ar trebui să fie treaba ta nu este de obicei foarte clară. Iată cîteva exemple:

În prezent, cam 90% dintre angajatorii din SUA caută pe Facebook profilurile potenţialilor angajaţi în vederea luării unei decizii; majoritatea celor care-şi caută slujbe nu consideră acest lucru legitim, însă nu e clar cine ar avea dreptate. Firmele de asigurări şi-ar dori să aibă acces la istoria medicală a clienţilor, iar în viitorul apropiat va fi posibilă inclusiv folosirea informaţiilor de natură genetică pentru a afla susceptibilitatea cuiva faţă de anumite boli. Dacă informaţiile medicale ar fi publice, efectul poate fi „nedrept", în sensul că cineva se poate trezi că trebuie să plătească o rată disproporţionat de mare din cauza unui ghinion genetic. Însă industria asigurărilor ar funcţiona mai eficient, iar abilitatea industriei medicale de a descoperi noi medicamente personalizate ar creşte. (În paranteză fie spus, disponibilitatea publică a istoriilor medicale nu ar conduce în mod sigur la inechitate, pentru că poate exista un efect egalizator al faptului că există foarte multe boli şi toţi sîntem susceptibili la una sau alta.)

Costurile dictaturii scad

Camerele de supraveghere combinate cu sisteme de *face recognition* fac posibilă urmărirea permanentă. Acest lucru poate fi un coşmar dacă este folosit de guvern pentru a urmări opozanţii politic sau, pur şi simplu, personajele incomode. Evenimente de tristă amintire, precum Watergate sau, în context românesc, agresiunea poliţiei împotriva manifestanţilor anti-NATO, arată că nici statele democratice nu-s străine de asemenea tentaţii. Guvernele au posibilitatea de a urmări tot mai eficient opozanţii şi deci costurile dictaturii scad. Această problemă este evident accentuată în ţările care sînt deja dictaturi. Pe de altă parte, există şi argumentul că omniprezenţa camerelor de supraveghere ajută la diminuarea infracţiunilor şi terorismului. Autori precum David Brin susţin că singura soluţie liberală la răspîndirea inevitabilă a camerelor de supraveghere este ca ele să devină accesibile *oricui*, şi nu doar poliţiei, astfel încît poliţia să poată fi urmărită la rîndul ei, iar cetăţenii cu simţ civic să poată contribui la depistarea infractorilor. Astfel, s-ar crea ceea ce Brin a numit „societatea transparentă", nu neapărat o situaţie ideală, dar mai bună decît cea în care doar guvernul ne urmăreşte.

Vlad Tarko
este coordonator de programe la Centrul de Analiză şi Dezvoltare Instituţională.

Este util să vedem ce rol joacă distincţia public/secret în viaţa noastră. Ipoteza mea este că ea are rolul de a permite managementul identităţii individuale. Oamenii au diferite identităţi în diferite contexte, se supun la diferite forme de autocenzură de la un context la altul. De ce greşesc angajatorii care se uită pe Facebook? Autocenzura cuiva într-un context oficial sau de birou este de cu totul altă natură decît cea de la o petrecere. Dar dacă diminuarea distincţiei public/secret duce la posibilitatea unor asemenea confuzii, ea va favoriza maximizarea autocenzurii *în toate contextele*, iar oamenii ar fi limitaţi considerabil în exprimarea şi, implicit, în formarea identităţii lor. (Vagul aer ipocrit al petrecerilor corporatiste sau al excursiilor de team-building se datorează aceluiaşi motiv.)

Există două abordări corelate pentru protejarea anumitor date. Prima este encriptarea, iar a doua copyright-ul. După cum remarcă Paul Ohm în *Broken Promises of Privacy: Responding to the Surprising Failure of Anonymization,* problema cu encriptarea este că metodele sînt atît de nesigure încît o firmă nu poate promite cu bună credinţă că va păstra secrete datele personale. Mai mult, din cauza Internetului, odată ce este „spartă" o bază de date, informaţiile sînt copiate în multe locuri şi nu pot fi re-secretizate. O soluţie propusă la această dilemă este utilizarea ideii de copyright: chiar dacă datele nu pot fi menţinute secrete, poate fi făcută ilegală utilizarea lor (e.g. firmele de asigurări, chiar dacă ar cunoaşte istoriile medicale, să nu aibă voie să le folosească). Fiecare are copyright asupra informaţiilor sale private (financiare, medicale etc.). James Grimmelmann observă că vorbim de „copyright" cînd ne referim la mulţi care încalcă „proprietatea intelectuală" a cîtorva entităţi, dar de „date personale" cînd ne referim la cîteva entităţi care încalcă „dreptul la intimitate" al multora. Însă, în realitate, este vorba despre acelaşi concept de proprietate asupra unor informaţii. Din păcate, ansamblul instituţional al copyright-ului este foarte prost adaptat la realitatea Internetului şi, cel puţin în forma actuală, este subminat de noile dezvoltări tehnologice. Pare deci puţin paradoxală propunerea de a rezolva prin copyright o problemă generată de Internet.

Mihail Radu SOLCAN

Dimensiunea libertariană a Internetului

De multe ori, nu este dificil să răspunzi la întrebări, ci să te abţii să dai răspunsul imediat, răspunsul evident. Întrebările despre Internet te împing uneori într-un colţ unde nu prea poţi spune altceva decît „da": Nu cumva distruge Internetul sfera privată? Nu oferă el spectacolul îngrijorător al unui potop de site-uri vicioase? Nu înăbuşă etalarea grosolană a instinctelor primare în lumea ideilor?

Pentru a risipi evidenţele, voi apela la ajutorul lui Spinoza, care spunea: „Încercarea de a stăpîni totul cu ajutorul legii mai mult stîrneşte pornirile rele decît le înlătură". Blocarea unuia dintre răspunsurile evidente este limpede. Fraza lui Spinoza cere însă din partea noastră un dublu efort: cel al examinării diverselor lecturi ale ei, şi cel al înţelegerii contextului în care ea are sens.

Lecturile? Ele trebuie să dea cumva seamă de ceea ce nu este de stăpînit cu ajutorul legii. Să ne uităm la trei dintre ele: cea liberală, cea libertară şi cea libertariană. Pentru liberal, există o distincţie crucială între sfera publică şi cea privată. Marea problemă a liberalului este să blocheze imixtiunile în sfera privată: fie că vin din partea statului, fie că vin din partea opiniei publice. Libertarul pune, în schimb, accent pe bucuria de a împărţi cu alţii. Mai nou, cu un anglicism strecurat în limbă tot datorită Internetului, se vorbeşte despre *sharing*. Sfera privată este pentru libertar un obstacol, iar Internetul ocazia de a depăşi obstacolul. Libertarianul se deosebeşte şi de liberal, şi de libertar: libertarianul dizolvă distincţia dintre sfera publică şi sfera privată, dar nu crede în împărţirea fără oprelişti a orice.

Pentru libertarian, sfera publică este o ficţiune deşartă; atunci şi ceea ce este gîndit prin opoziţie cu ea nu mai funcţionează. Nu este de mirare că sfera privată nu funcţionează în condiţiile Internetului. Ce funcţionează şi în ce limite? Proprietatea privată, în măsura în care ea vizează bunurile tangibile. Gîndiţi-vă la casele în care există un singur televizor: el vrea să se uite la fotbal, ea la un film; negocierea este dificilă. Dacă n-ar exista proprietate privată, costurile negocierilor ar exploda după acelaşi tipar în multe locuri. Extindem însă proprietatea privată şi la bunuri intangibile: imagini, idei etc.? M-aş alătura libertarienilor care zic să nu facem acest lucru. Internetul ne arată de ce dificultăţi insolubile se loveşte extinderea cu pricina.

Lecturile de care vorbeam nu dezvăluie însă drama din spatele frazei lui Spinoza, dramă care cred că se repetă în cazul Internetului. Contextul frazei lui Spinoza este cel al argumentului în favoarea separării religiei de stat. Religia pe care o am aici în vedere este cu totul alta decît cea promovată de marile culte. Este cultul pe care fiecare îl are pentru propriul eu. Toţi ne aşteptăm ca alţii să jertfească ceva pe altarul acestui cult: să ne spună cît de inteligenţi sîntem, cînd spunem platitudini, să ne laude frumuseţea, cînd de fapt sîntem oameni absolut obişnuiţi ş.a.m.d. Viciile eului subminează şi ele acest cult. Să nu ne mirăm atunci că atît de mulţi oameni găsesc cel puţin ciudată separarea statului de religie: cine mai protejează cultul propriului eu? Fie şi împotriva viciilor de care nu se pot dezbăra.

Concepţiile invocate pînă acum au fost propuse într-o lume care arăta complet altfel din punct de vedere tehnic. Nu se schimbă oare totul în condiţiile Internetului? Noua lume tehnică are, de fapt, limite tot atît de mari ca şi comunităţile tradiţionale. Acele comunităţi aveau o localizare spaţială. În Internet, localizarea spaţială este nesemnificativă. A apărut iluzia că totul este *global*. Cutare lucru a apărut pe Internet. Toţi pot să afle, să vadă! Nu este aşa, nici măcar potenţial. Lipsesc resursele necesare şi, pînă la urmă, lipseşte resursa prin definiţie rară: timpul. Internetul arată ca un oraş global, dar străzile lui sînt înguste şi întortocheate şi multe arată ca nişte tuneluri care trec unele pe lîngă altele. Fundăturile nu lipsesc. Totul este mult mai localizat decît pare.

Mihail Radu Solcan
este prof. univ. dr. la Facultatea de Filosofie, Universitatea Bucureşti. A publicat, între altele, o introducere în filozofia politică, Arta răului cel mai mic *(ALL, 1998),* Introducere în filozofia minţii din perspectiva ştiinţei cogniţiei *(Editura Universităţii Bucureşti, 2000),* Freedom, Minds and Institutions *(Editura Universităţii Bucureşti, 2003),* Eseul filozofic *(Editura Universităţii Bucureşti, 2004). Pagină de web: http://filosofie.unibuc.ro/solcan.*

Simona DAVID

Afaceri pe social media sau cum se bagă firmele în conversaţie

A fost odată cînd oamenii pălăvrăgeau pe băncuţele de la poartă (se mai întîmplă şi în zilele noastre, pe ici pe colo, la ţară)... Unde pălăvrăgim noi astăzi? Ei bine, în era Internetului, conversaţia noastră cu familia, prietenii şi cunoştinţele se mută încet-încet în spaţiul virtual, pe reţelele sociale... Ca profesionist în comunicare/PR/advertising, şi chiar ca om de afaceri, nu mai poţi ignora faptul că milioane de persoane utilizează astăzi diverse canale *social media* în România. Cum, încă nu ai cont pe Facebook şi/sau pe alte reţele, acolo unde s-ar putea să fie clienţii (actuali sau potenţiali), liderii de opinie şi *stakeholderii* tăi?

Facebook în România

Cu toate că, la nivel internaţional, apar din ce în ce mai multe voci care militează pentru „o viaţă fără Facebook", criticînd reţeaua pentru modul netransparent de gestionare a datelor personale şi a conţinutului, Facebook cîştigă teren cu mare viteză şi în România. Numărul utilizatorilor s-a triplat de la începutul acestui an, depăşind 1,5 milioane (sursa: Facebook). Surprinzător: de obicei, o reţea trebuie mai întîi să se dezvolte pentru a atrage publicitate, dar iată că lucrurile se pot întîmpla şi invers. În cazul Facebook, business-ul a impulsionat extinderea reţelei (vezi reclama Vodafone cu C.R.B.L. de la începutul acestui an). Pot fi separate astăzi comunităţile (virtuale sau nu) de interesele comerciale ale unora sau altora? Atîta timp cît vorbim despre consum/consumatori, iar comunităţile virtuale se hrănesc cu informaţie, întotdeauna va exista şi interesul de a folosi acest potenţial. Ideal ar fi ca acest lucru să fie făcut într-un mod inteligent, respectîndu-i, în acelaşi timp, pe utilizatori. Am stabilit deja că reţelele sociale asigură, de fapt, suportul pentru diverse conversaţii. Dar să vedem care este conversaţia despre *social media,* mai ales dacă vrem să aflăm care este direcţia spre care ne îndreptăm.

Creşterea ameţitoare a reţelei a determinat numeroase companii mai mari sau mai mici, dar şi organizaţii non-profit să-şi creeze profiluri pe Facebook. În fond, nu te costă nimic să îţi faci profil pe Facebook! Important este ce faci cu el, ce resurse eşti dispus să investeşti, care sînt obiectivele, cum măsori rezultatele şi cum se încadrează ceea ce-ţi propui în strategia ta de business? În final, ce contează: numărul persoanelor care te apreciază sau al celor care aleg să cumpere produsul/serviciul pe care îl oferi? Sau şi una şi alta?

Dacă nu ştii cu ce să le compari, cifrele „brute" sînt dezarmante – vezi coloana din stînga (sursa: Facebook, 19 iulie 2010).

Număr utilizatori care apreciază compania / marca / persoana / iniţiativa:
1) Michael Jackson – 16,5 milioane;
2) Barack Obama – 10,9 milioane;
3) Coca Cola – 7,9 milioane;
4) Britney Spears – 3,5 milioane;
5) Ferrari – peste 1 milion;
6) Nokia – peste 1 milion;
7) Bõycott BP – 830.000;
8) The Economist *– 340.000;*
9) Nicolas Sarkozy – 259.000;
10) Mădălina Manole – 9000;
11) SOS Roşia Montană – 6000;
12) Eu cînd vreau să fluier, fluier *– 5200;*
13) Proiectul Roşia Montană – 4500;
14) Campania „Scoatem România de sub ape" – 2600

Activismul online

O primă concluzie ar fi că sîntem în perioada de „înmugurire" a acestui tip de *social media* în România. Pe de altă parte, dacă ne uităm, spre exemplu, la diferenţa nesemnificativă între cei care s-au exprimat ca fiind pro sau contra proiectului Roşia Montană pe Facebook, am putea spune că nici una dintre părţi nu este cîştigătoare pe acest teren. Dar ceea ce astăzi pare nerelevant poate avea un impact diferit mîine, în funcţie de cît de uşor poate fi mobilizată o comunitate sau alta atunci cînd este vorba despre a protesta în mod activ.

Iar activismul online cîştigă teren. Nu întîmplător am menţionat mai sus Boycott BP, un grup creat pe Facebook care a atras peste 830.000 de fani la nivel internaţional. Sînt şi alte exemple recente: pagina de pe Facebook a companiei Intel a fost atacată de activişti care se opun comerţului cu „minerale de conflict" provenite din exploatările miniere din Congo. Greenpeace a coordonat un asalt pe diferitele reţele sociale împotriva Nestlé, pentru utilizarea uleiului de palmier furnizat de companii care defrişează pădurile din Indonezia la fabricarea Kit Kat.

Indiferent dacă sîntem sau nu de acord cu fenomenul *social media,* el există şi are un impact asupra vieţii noastre de zi cu zi. Regula de bază a PR-ului clasic era: „ai grijă ce faci astăzi, ca nu cumva să sfîrşeşti pe prima pagină a ziarelor de mîine!". Regula rămîne valabilă, doar că te poţi trezi într-o clipită pe Facebook/YouTube etc., iar impactul poate fi devastator. Iar dacă politicienii numără voturi, în cazul companiilor pierderile se văd în bilanţ. Din acest punct de vedere, rolul *social media* este unul benefic, pentru că s-a dovedit că o presiune suplimentară asupra persoanelor publice şi asupra companiilor pentru a avea o conduită corectă nu strică niciodată. Dimpotrivă.

***Simona David** este* corporate affairs director *la* Adevărul Holding. *Are 16 ani de experienţă în jurnalism economic şi comunicare în afaceri şi instituţii publice.*

Oana TĂNĂSACHE

Povestea directivei „Big Brother"

În urmă cu aproximativ un an şi jumătate, o veste neaşteptată „zguduia" spaţiul public românesc: Parlamentul adoptase, aproape cu unanimitate de voturi, Legea 298/2008, prin care operatorii de comunicaţie erau obligaţi să reţină datele de trafic (adică date privind sursa, destinaţia, data, ora şi locaţia comunicaţiei, tipul comunicaţiei, tipul de echipament folosit) pentru o perioadă de 6 luni. Adoptarea legii – poreclită de presă ca legea Big Brother – stîrneşte imediat furia opiniei publice, care se grăbeşte să proclame moartea statului de drept şi instaurarea unui regim al terorii. Distorsionarea dezbaterii publice capătă proporţii tot mai mari, pe măsură ce populaţia este alimentată în mod permanent cu ideea că „este ascultată", în condiţiile în care legea interzicea în mod expres înregistrarea conţinutului propriu-zis al comunicaţiilor.

La momentul respectiv, nu mulţi cunoşteau faptul că legea românească avea de fapt la origine o directivă europeană destul de controversată, adoptată în 2006 – an în care România nu intrase încă în Uniunea Europeană. Contextul internaţional la acea vreme facilitase de altfel introducerea de reglementări favorabile organelor judiciare. Atît atentatele teroriste de la 11 septembrie, cît şi cele de la Londra şi Madrid, puseseră pe agenda actorilor decizionali ideea că numai o cooperare sporită şi o legislaţie comună ar putea facilita munca investigatorilor. Existenţa unor reglementări diferite nu făcea decît să îngreuneze anchetele transfrontaliere şi, cu atît mai mult, reconstituirea reţelelor sociale în cazuri de terorism.

Rînd pe rînd, statele membre au căutat formule de a implementa directiva în legislaţia naţională, în condiţiile în care însăşi adoptarea ei la nivel european stîrnise un soi de conflict pe baze procedurale între Consiliu şi Parlamentul European (în care Parlamentul a cîştigat). Statele naţionale au ales astfel ca accesul la datele reţinute să se facă numai pe baza unui ordin judecătoresc şi numai de către autorităţile competente, conform legislaţiei în vigoare. Unele au optat pentru durata minimă de colectare de 6 luni (cazul Germaniei şi al României), altele pentru cea maximă de 24 de luni (Slovacia, Polonia, Marea Britanie). În acelaşi timp, într-un număr însemnat de state, legea este trimisă la Curtea Constituţională (este aici nu numai cazul României, ci şi al Irlandei, Ungariei, Lituaniei). Dintre toate, cazul german merită probabil cea mai mare atenţie. Deşi critică faptul că legea naţională de aplicare este mult mai exigentă decît directiva o cere, Curtea Constituţională germană consideră că simpla stocare a datelor nu constituie neapărat o încălcare a Constituţiei în sine, ci mai degrabă absenţa unor mecanisme care să împiedice orice abuz. Reţinerea (păstrarea) datelor nu este în sine neconstituţională, consideră judecătorii germanii, deoarece se realizează oricum de către companiile ce furnizează servicii de comunicaţie. Prin urmare, nu statul este cel care posedă în mod nemijlocit informaţiile, ci ele sînt dispersate între diverşii furnizori de servicii de comunicaţii, iar statul le poate accesa cu mandat, doar pentru anumite cazuri de infracţiuni grave. Stocarea datelor nu înseamnă automat şi accesul la acestea, mai ales în condiţiile în care combinarea şi analiza lor este realizată de către organele de investigaţie numai în anumite condiţii. În acelaşi timp, Curtea recunoaşte că datele colectate, fie ele şi de trafic, permit obţinerea unor informaţii cu privire la afilieri de ordin politic sau social tocmai pentru că permite trasarea unor reţele sociale între categorii diferite de indivizi. Spre deosebire de Curtea Constituţională română (care a declarat legea românească neconstituţională la sfîrşitul anului trecut), cea germană nu atacă esenţa directivei, ci se rezumă la a afirma că, fără instituirea unor mijloace de transparenţă şi protecţie împotriva unor eventuale abuzuri, suspiciunea recurgerii ilegale la informaţii private va plana întotdeauna.

În Germania, campania împotriva colectării datelor de trafic din comunicaţii a fost iniţiată de către Grupul de Lucru German asupra Reţinerii Datelor *(Vorratsdatenspeicherung),* după ce aceeaşi organizaţie ceruse abrogarea directivei. Diferenţa faţă de dezbaterea publică românească a fost aceea că acelaşi grup care a incriminat legea a decis să propună o serie de soluţii pentru a garanta viaţă privată a individului. De exemplu, una dintre recomandări a fost aceea de a introduce mecanisme care să asigure securitatea datelor stocate – precum criptarea acestora şi stocarea lor pe sisteme care să fie separate de celelalte servicii oferite de furnizori. S-a propus, de asemenea, ca operatorii care procesează datele să fie responsabili de eventualele încălcări ale legii şi, în cazul producerii unor greşeli, aceştia să plătească o compensaţie persoanei sau persoanelor afectate.

Exemplele menţionate mai sus nu fac decît să arate că dialogul societate civilă-autorităţi poate fi constructiv şi poate conduce la găsirea unor soluţii avantajoase de ambele părţi. Desigur, este mult mai uşor să pui la zid, să acuzi, dar mult mai greu e să vii cu soluţii, să găseşti alternative, să intri într-un dialog. Mai degrabă decît o critică a directivei în sine, o reflecţie asupra modului în care se pot evita derapajele ar fi putut atrage consensul opiniei publice vizavi de o asemenea măsură legislativă.

***Oana Tănăsache** este asistent de cercetare la Centrul Român de Politici Europene (www.crpe.ro). Cercetarea privind reţinerea datelor din telecomunicaţii se va finaliza prin lansarea unui raport CRPE pe această temă, în toamnă.*

Cristian NEAGOE

Portret al artistului la internețe

Un tînăr diplomat român pasionat de graffiti stă lejer la o masă din centrul New York-ului, cu un pahar în mînă, privind cerul. Paharul conţine propria urină amestecată cu a prietenei sale, o măslină şi o umbreluţă de hîrtie. Bea atent, cu înghiţituri mici, pierdut în gînduri despre distrugerea umanităţii şi desecrarea menorelor, orice va fi vrînd să-nsemne asta. Tînărul diplomat este totodată conducătorul unei secte satanice cu ramificaţii internaţionale şi membru proeminent al Mişcării pentru Integrarea Spirituală în Absolut. În timpul liber se drogheză şi îşi epilează prietena în zone intime. Un alt lucru remarcabil e acela că îşi convinge superiorii să ia parte la orgii sexuale. CIA a emis deja un mandat de arestare pe numele său, după ce comunitatea evreiască a tras semnalul unei posibile resurgenţe naziste din partea sectei conduse de tînărul diplomat. Dar CIA are dificultăţi mari în a-şi face datoria, fiindcă tînărul posedă imunitate diplomatică şi este protejat de însuşi Preşedintele României.

Succes comercial născut la Hollywood din imaginaţia unui regizor japonez obsedat de Yakuza? Nu. E doar un montaj al imaginii mele publice, după ce l-am pus pe Google să-mi răspundă la întrebarea „cine e cristian neagoe?“. Am fost rugat de coordonatorul acestei teme să iau din nou de coamă Poneiul Roz, din perspectiva intimităţii online. Nu e tocmai subiectul meu preferat. Şi nu pentru că discuţia mi-ar fi incomodă, doar că m-am plictisit de ea. La momentul respectiv, poneiul a stîrnit o turmă de evenimente neobişnuite, palpitante ca un roman poliţist de duzină. Era vară, presa ducea lipsă de senzaţional. Şi ce poate fi mai ieşit din comun decît un ponei roz cu o zvastică pe crupă, care înfiinţează o comisie parlamentară pentru studierea validităţii sale artistice?

„Într-o lume ideală, arta şi politica n-ar trebui să aibă nici o legătură. În viaţa reală, nu-şi pot lua mîinile una de pe cealaltă“, îmi face o aluzie Robert McKee. Nu contenesc să mă bucur că o lucrare artistică a reuşit să stîrnească controverse atît de viguroase – ele sînt uneori semnul că artistul respectiv contează. S-a întîmplat de multe ori în istoria artei ca opera să fie prost înţeleasă, din simplă ignoranţă sau din rea-voinţă. Între percepţia publică şi lumea interioară a artiştilor apare deseori un decalaj serios, care ţine de interese, valori şi de subtilitatea proceselor mentale. Chestiunea e evidentă cînd ne gîndim la *Fîntîna* lui Duchamp (exclusă la New York dintr-o expoziţie a „independenţilor“ ca vulgară şi lipsită de valoare artistică, pentru ca mai apoi să fie aleasă de criticii britanici drept cea mai importantă operă a secolului XX), la *Pasărea* lui Brâncuşi (oprită la vamă – tot de americani – ca bucată de metal şi cîntărită pentru taxare). Sau *Prinţesa X* a aceluiaşi sculptor român (o interpretare falică a bustului Mariei Bonaparte). Ceva mai recent – expoziţia *„Sensation“*, cu lucrări din colecţia lui Charles Saatchi. Arta liberă nu s-a sfiit niciodată să pună în discuţie tabuuri şi idei preconcepute. Judecăţile de gust necesită şi ele argumente, chiar dacă *de gustibus non disputandum*.

Cît despre imaginea mea online, ea pare să se decanteze cu trecerea timpului. Internetul nu uită, dar cantitatea zilnică de informaţie pe care o vărsăm între malurile lui şi algoritmul Google PageRank fac ca selecţia link-urilor de pe prima pagină să se modifice organic. Articolele cele mai josnice (precum cele ale lui Andrei Bădin, care mă numea cu simpatie „diplomatul pipi“) au fost şterse chiar de către autorii lor după încheierea linşajului. Probabil li s-a părut periculos să le păstreze

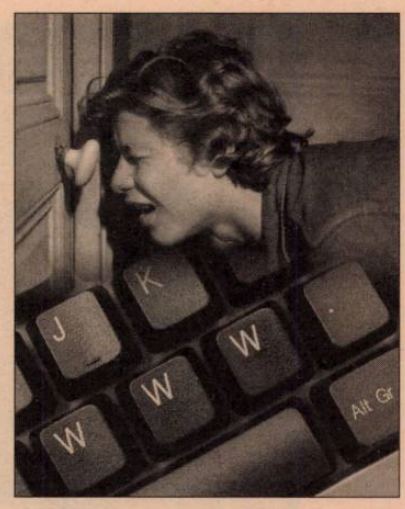

***Cristian Neagoe** a fost implicat în aşa numitul scandal al poneiului roz, lucrînd în acel moment la Institutul Cultural Român din New York, presa folosind imagini şi informaţii găsite pe Internet împotriva sa.*

– murdăria pe care o arunci în lume se întoarce înzecit, spune o lege a firii. Imaginile şi înregistrările video legate de mine se referă, în cea mai mare parte, la „scandal“. Dar rezultatele generale de primă pagină duc către texte literare, articole decente despre Ponei, păreri personale de blog. Surprinzător, nu mă lovesc de prea multe cancanuri. Primul link e către *Tiuk!* (revistă literară care mi-a publicat mai demult o proză scurtă, citată intens de trustul Intact ca manifest satanist contra pensionarilor). Apoi Ziare.com (care arhivează în groapa comună articole profesioniste şi ştiri senzaţionale), blogul *textier* (al scriitorului şi publicitarului Florin Dumitrescu), imagini cu mine epilîndu-mi fosta prietenă în cort la Năvodari, un interviu pentru site-ul Schimbă Lumea, o caricatură apărută în *Academia Caţavencu,* apoi Facebook, LiterNet, *TABU,* Street Delivery, Zoso mai sus ca Mediafax. Nu-i rău.

„Dă-mi şase rînduri scrise de cel mai onest dintre oameni şi voi găsi în ele ceva pentru care să-l duc la ghilotină“, spunea Richelieu. Şi ţineţi cont: Cardinalul n-avea net. Populaţia Terrei s-ar diminua considerabil dacă experienţa online nu ar redefini în timp real conceptul de intimitate. Netul te învaţă să-ţi asumi goliciunea, vulnerabilitatea şi să le depăşeşti respectînd Regula de Aur: dacă mă *taguieşti* într-o poză în care sînt beat mort, crăcit pe canapele şi îmbrăcat în travesti, la un moment dat îţi voi da şi eu *tag* unde nu-ţi place. Aşa că, dragă dilematicule cu probleme de *social networking,* dacă ai cu adevărat ceva de ascuns, ascultă aici cîteva recomandări pragmatice: 1) nu-ţi face cont pe Facebook; 2) lipeşte un pansament peste lentila camerei web (poate fi activată de la distanţă!); 3) Happy Paranoia!

Adina POPESCU

Discreție pe Internet

În urmă cu 10 ani, într-un obscur Internet café de cartier, un prieten care pe vremea aceea înţelegea mai bine decît mine la ce foloseşte Internetul mă ajuta să-mi fac o căsuţă de e-mail. Adresa de atunci a rămas pînă în ziua de astăzi principala mea adresă de e-mail (în total am cinci, toate cu aceeaşi parolă. *Lol,* ca să zic aşa...). Mi-amintesc că, în momentul în care prietenul respectiv îmi completa formularul de înscriere de pe Yahoo (şi s-a întors cu spatele cînd a trebuit să tastez parola), m-a uimit faptul că vor să ştie atît de puţine lucruri despre mine – „Nu trebuie să dau adresa mea de acasă?“, „Nu le las nici un număr de telefon, în caz că se întîmplă ceva?“, „Pot chiar să dau un alt nume şi să mă prefac că sînt altcineva?!“. Obişnuită cu un sistem birocratic în care am fost învăţaţi că Formularul (indiferent de natura lui) e sfînt, că, dacă îl completezi greşit, pot să apară tot soiul de complicaţii şi că datele personale trebuie să fie cît mai exacte, iniţial treaba cu e-mail-ul mi s-a părut una neserioasă. De altfel, acea adresă a apărut din dorinţa de a fi în *trend* (aşa cum mi-am făcut Oracol într-a VI-a, pentru că aveau toate fetele din clasă), fără să ştiu că-mi va schimba definitiv viaţa.

De atunci, am început să apreciez treptat avantajele e-mail-ului (iar după 10 ani, dacă nu-l verific într-o zi, seara adorm cu senzaţia că am ratat ceva extrem de important, care mă priveşte în mod direct, poate chiar şansa vieţii mele), însă am preferat ca prezenţa mea pe Internet să fie una cît mai discretă. Cred că strictul comunicării de care avem nevoie se poate reduce la e-mail, iar, în mare parte, celelalte aplicaţii de acest gen nu sînt decît nişte fiţe pentru oameni nevorbiţi. În rarele momente cînd lucrez la computer şi, în acelaşi timp, sînt online pe Messenger am jenanta senzaţie că îmi fac nevoile într-o toaletă publică cu uşa larg deschisă. E într-un fel vorba despre o chestiune de pudoare, din cauza faptului că nu fac nici un fel de diferenţă între eul meu din viaţa reală şi eul meu virtual. Astfel, transfer regulile personale ale intimităţii acelei „persoane“ care mă reprezintă pe Internet (ca să nu fiu ipocrită trebuie să recunosc că în jocuri îmi creez avataruri masculine, doar din cauza misoginismului comunităţii virtuale de bărbaţi şi pentru că sînt acolo ca să joc, nu ca să fiu agăţată cu „dă-mi şi mie id, pls“).

Cele cîteva încercări de a avea un blog, unul dintre ele chiar pe un site care îmi asigura din start trafic, au eşuat lamentabil. Unul dintre motive a fost ideea preconceptă că blog-ul este jurnalul secret al acelei fete de liceu, care a decis să-l aibă secret nu pentru că şi-ar dori într-adevăr un prieten imaginar căruia să-i împărtăşească gînduri şi sentimente dintre cele mai intime, ci pentru că nutreşte speranţa că, într-o bună zi, jurnalul va fi găsit şi citit de toată lumea. Ulterior, mi-am dat seama că blog-ul poate fi o bună modalitate de autopromovare şi de a te face cunoscut, însă seamănă cu acea „jucărie“ inventată prin anii '90, puiul virtual (şi care îi învăţa pe copiii asiatici să fie responsabili): dacă nu-l „hrăneşti“, moare. Pe de altă parte, dacă blogg-ul este o prelungire a eului tău real, căruia vrei să-i creezi o vizibilitate pe Internet, devine frustrant să primeşti feedback şi comentarii din partea unor nickname-uri care, de cele mai multe ori, nu fac altceva decît să-ţi numere greşelile de ortografie. Iar dacă blog-ul aparţine unui eu virtual, nu prea pricep care-i *clue*-ul, dacă chiar faci o treabă bună – să se chinuie unii să-ţi ghicească adevărata identitate, ca în cazul lui LuciaT?

European Digital Rights (EDRI) este o structură formată în 2002 din 27 de organizaţii preocupate de viaţa privată şi drepturi digitale din Europa şi urmăreşte respectarea acestora în toate ţările Consiliului Europei. Bilunar publică un newsletter informativ despre situaţia drepturilor digitale în peste 40 de state. Poate fi accesată aici: http://www.edri.org. De curînd a publicat o bandă desenată, Under Surveillance, cu scopul de a informa cetăţenii Europei despre pericolele supravegherii digitale.

Aparent, Facebook este de departe una dintre cele mai sincere modalităţi de a exista pe Internet, fără să te depărtezi prea mult de propriul eu şi fără să-ţi mai pierzi vremea clonîndu-te şi dedublîndu-te. Sînt oameni reali, cu poze reale, care te invită de cele mai multe ori la evenimente reale. Ai şansa de a-ţi face rapid contacte, de a da de urma unor mai vechi prieteni pe care altfel n-ai mai ştii de unde să-i iei sau de a-ţi găsi noi colaboratori pentru un proiect. Iniţial, nu mi-am făcut un cont pe Facebook din lene, apoi şi aici au apărut chestiuni de principiu. E ca şi cum te-ai pune de unul singur la gazeta de perete. Şi cu ce-ţi poţi umple „peretele“ de pe Facebook dacă eşti jurnalist, de pildă? Cu articolele tale, cu lansările tale, cu micile tale preocupări şi hobby-uri care, de fapt, nu interesează pe nimeni, cu ce-ţi place şi ce nu-ţi place. Ca s-o fac pe chibiţul virtual, intru frecvent pe conturile de Facebook ale altora, atunci cînd mi se dă voie. Au sute de „prieteni“ pe care nu-i vor cunoaşte niciodată, aparent au o viaţa socială de invidiat, „participă“ cu un singur click la tot soiul de chestii *cool* la care, în realitate, nu se duc niciodată. Apoi, îi caut pe foştii mei colegi de şcoală şi mă înspăimînt: găsesc poze de la nuntă şi din Antalya, descopăr că nu mai avem nimic în comun, că au peste 30 de ani şi că s-au îngrăşat, că timpul trece pe Facebook la fel ca în realitate, de cele mai multe ori inutil. Facebook-ul e un soi de *Pagini aurii* cu oameni, doar că firmele măcar prestează servicii.

DILEMA
Moare viaţa privată pe Internet?

Cititorii de pe Facebook au cuvîntul despre... Facebook

Contul de pe Facebook al Dilemei vechi *are peste 6500 de fani, şi tot creşte, ceea ce înseamnă mai mult decît ziare şi site-uri de ştiri cu audienţă mai mare şi cu mai multă vechime acolo. Această comunitate din jurul revistei citeşte articolele, reacţionează la ele, reacţionează la reacţii, se dezvoltă natural şi separat atît de comunitatea cititorilor în print, cît şi de comunitatea celor care ne citesc pe site, dar nu prin Facebook. Încercăm azi un experiment, să aducem comunitatea de pe Facebook în revista propriu-zisă, şi ce temă mai bună decît cea despre viaţa privată pe Internet? Le-am adresat deci dilematicilor de pe Facebook cîteva întrebări, iar mai jos am făcut o selecţie a răspunsurilor.*

Facebook. O reţea socială care se doreşte poarta de intrare în online. Fondatorul ei, Mark Zuckerberg, a declarat, acum cîteva luni, că privacy *nu mai este o normă socială. Reacţia critică a fost majoră, oamenii încă mai cred în sfera privată. Peste un milion de români au profil pe Facebook, cu toate că, în România, hi5 rămîne reţeaua cea mai utilizată. Politica pentru* privacy *a Facebook e mai lungă decît Constituţia SUA (5830 de cuvinte), şi opţiunile pentru protecţia sferei private sînt o provocare pînă şi pentru utilizatorul avansat.* New York Times *a realizat un infografic: http://www.nytimes.com/interactive/2010/05/12/business/facebook-privacy.html. Matt McKeon, cercetător la IBM, a realizat un alt infografic despre evoluţia* privacy *pe Facebook în ultimii cinci ani: în 2010 are loc explozia socială, totul devine public sub modul standard (default) – http://mattmckeon.com/facebook-privacy. Un instrument deschis şi gratuit pentru a verifica gradul de control al informaţiilor personale pe Facebook este ReclaimPrivacy.org. Recomandat de* Wall Street Journal, Wired *şi* Forbes.

1) Cînd aţi intrat pe Facebook aţi citit atent detaliile legate de datele personale şi expunerea lor? 2) Vi se par relevante îngrijorările unora legate de acest subiect?

Adina Goriţă

1) Da, şi verific periodic setările privind datele personale. 2) Relevante sînt oricînd – dar în ultima vreme grija este justificată, pentru că FB a schimbat aceste setări în mod iresponsabil. Pînă la urmă însă tot de noi depinde: să ne informăm, să înţelegem exact ce avantaje şi dezavantaje avem într-o astfel de interacţiune, ce ne dorim de la ea, iar apoi să verificăm că „dăm din casă" numai atît cît ne dorim.

Deanna St

Cine vrea viaţă „privată" nu are ce căuta pe Internet ca membru al nici unui site/blog. Vrei privat? Foloseşte e-mail-ul personal sau telefonul.

Vrei foarte privat? Foloseşte serviciul poştal şi scrisoarea clasică.

Vrei să rămîi anonim? Nu scrie nimic, doar navighează şi citeşte.

Claudia Postelnicescu

1) Da, le-am citit şi îmi schimb frecvent setările în funcţie de ceea ce postez pe Facebook. De exemplu, nu dau acces *„everyone"*, atunci cînd consider că nu este cazul şi, viceversa, cînd vreau să promovez un eveniment apelez din nou la setări... Deci, în funcţie de context. 2) Facebook a schimbat recent regulile şi se pare că nu joacă *fair;* din această cauză, fenomenul Facebook generează alte fenomene, unele nu dintre cele dorite (accesul neîngrădit al molestatorilor de copii, violatorilor, criminalilor la informaţii expuse pe Facebook fără discernămînt; folosirea informaţiilor personale de către firme de recrutare şi angajatori; transformarea informaţiilor de pe Facebook în probe incriminatoare în procese de divorţ şi de custodie; compromiterea unor vieţi/cariere prin accesul spre contul tău a unor aplicaţii care au dreptul să-ţi modifice profilul, etc. Pe scurt, e nevoie de o dezbatere serioasă.

Cristina Ionescu

Eu le-am citit la vreun an, poate chiar doi, după ce mi-am creat contul. Le-am citit de curiozitate, pentru că mi-e foarte clar la ce mă expun de fiecare dată cînd „pun piciorul" în orice pagină de socializare sau chiar de Internet.

Radu Ghelmez

Da, împărtăşesc îngrijorarea privind nu atît securitatea, cît confidenţialitatea informaţiilor de pe Facebook, dar asta e, de fapt, continuarea în virtual a unor isterii mai vechi. Nici înainte de Facebook nu mă simţeam foarte confortabil cînd prietenii mei se întîlneau cu colegii de muncă, cînd colegii de facultate se întîlneau cu părinţii mei şi tot aşa. Riscul unor scurgeri de informaţie cu efecte ruşinoase m-a făcut totdeauna să încerc să împiedic tangenţa cîtorva sfere sociale distincte: părinţi-rude, colegi de servici, prieteni de pahar. Facebook nu face decît să crească oarecum riscul ca oamenii care cred că ştiu cum eşti să afle mai mult decît ai vrea despre tine, dar există două soluţii mari care, utilizate în conjuncţie, rezolvă această problemă. Prima este o soluţie corectivă şi constă în a fi atent la ceea ce se publică şi a interveni cînd ceva nu îţi convine. De exemplu, să ştergi pozele în care eşti „tăguit" cu bikini pe post de pălărie sau dormind sub masă. A doua este o soluţie preventivă şi constă în a evita să faci lucruri pe care nu eşti în stare să ţi le asumi. E mai greu în studenţie, dar cum treci de perioada aia confuză, ar trebui să începi să poţi.

Sînt momente în care vă pare rău că aţi intrat pe Facebook? Cînd? De ce?

Claudia Postelnicescu

Nu îmi pare rău. Facebook este, pentru mine, un cinema privat :), un amuzament al dimineţilor, o posibilitate – unică! – de a mă reconecta cu vechi prieteni împrăştiaţi în toate colţurile lumii, de a accesa cu uşurinţă oameni pe care îi admir, elite din varii domenii (scriitori, artişti, chiar politicieni – deşi România nu prea are elită aici... :) Facebook este singura platformă care, de altfel, a permis democratizarea elitelor, aducîndu-le aproape de oamenii obişnuiţi. Pînă la Facebook, acest lucru nu era posibil decît prin circumstanţe personale.

Radu Ghelmez

Ete, da! Ce întrebare! Da' că ţi-ai luat mobil îţi pare rău? Sigur, uneori te enervezi cînd sună şeful nepotrivit în momentul nepotrivit, dar aşa, per ansamblu, ţi-a părut rău vreodată că ţi-ai luat mobil? Facebook face parte din timpul şi din lumea noastră, nu poate să îţi pară rău că există decît aşa, filozofînd *à la* Pleşu, şi, odată ce există, evident că trebuie să fii acolo cu toată lumea, nu?

Cîţi prieteni poate avea un om?

Ioana Ramona Rusu

Legat de „prieteniile" de pe Facebook, ele rămîn superficiale, pînă în momentul în care acestea se materializează în viaţa de zi cu zi. Şi vă spun, pot fi teribil de frumoase, unele!:)

Cornelia Macsiniuc

În viaţa reală, depinde de structura fiecăruia – nu se poate stabili o limită sau o cifră medie. Pe FB, *the sky's the limit.* Internetul a lărgit foarte mult (diluînd, bineînţeles) sensul cuvîntului „prieten". Poţi fi *Facebook friends* cu cineva pe care îl cunoşti şi în viaţa reală, dar cu care nici măcar nu te saluţi... Iar pentru unii, numărul de *FB friends* pare să confere „status". Un articol interesant pe această temă: http://www.scribd.com/doc/19758762/Virtual-Friendship-and-the-New-Narcissism.

Claudia Postelnicescu

Puţini. Aceia nu sînt neapărat pe Facebook.

Nona Şerbănescu

Nu există reguli generale cu privire la cîţi prieteni apropiaţi sau îndepărtaţi avem, şi fiecare îşi creează propriile reguli cu privire la Facebook; chiar ieri mă chestiona cineva cu privire la cei 800 de oameni din lista mea. I-am răspuns, pe mai mult de 600 îi cunosc personal, cu aproximativ 300 dintre ei interacţionez sau am interacţionat direct în viaţa reală, cu pînă la 50 dintre ei interacţionez cu o frecvenţă mare. Pe lîngă aceşti să zicem 600, cam 150 sînt doar cunoscuţi ai cunoscuţilor, iar vreo 50 sînt total necunoscuţi (adică nu am reuşit să îmi dau seama de unde i-aş putea şti) şi probabil o să îi şterg la un moment dat. Facebook mă ajută să cunosc oameni noi foarte frumoşi şi să ţin legătura cu cei cu care altfel nu aş vorbi cu anii.

Carol Varga

Am văzut o caricatură. Reprezenta un preot, în cimitir, în faţa unei gropi deschise în care se vedea un coşciug. În afară de preot nu mai era nimeni pe-acolo. În bula de text se puteau citi următoarele: „Şi a avut o mulţime de prieteni... Pe Facebook".

Corina Grigorof

Atîta timp cît nu există *Dislike* button, toţi de pe Facebook nu pot fi decît *„friends"*. Pe cei enervanţi îi *„unfriend"* imediat doar cu un „click", scap de ei instantaneu. Atmosfera pe Facebook e de un roz artificial, aş zice.

Se vede că întrebările astea sînt făcute de cineva enervat de Facebook? Atunci spuneţi-ne la liber trei lucruri indiscutabil bune despre Facebook.

Mela Mihaela

1) E bun cînd vrei să organizezi o întîlnire de 20 de ani de la terminarea liceului. :) Mai ţineţi minte anunţurile din *România Liberă* de pe vremuri? „Promoţia 19... anunţă întîlnirea... bla-bla...", ei bine, FB-ul ăsta e un fel de „mică publicitate". 2) E un fel de mare Jurnal, cu milioane de notiţe, dacă-ţi place genul e perfect. 3)...de completat;)

Alexandra Noemi-Oana Niţoiu

1) Poţi să te lauzi cu ce copii frumoşi ai şi ce ţări ai mai vizitat fără să-ţi spună cineva că te dai mare... Doar toţi o facem atunci cînd postăm poze! :) 2) Afli ultimele ştiri de bun simţ şi scapi de chinul de-a trebui să treci prin toate violurile, crimele şi porcăriile pe care le dau canalele româneşti de ştiri pînă să ajungă la ceva interesant. 3) Facebook e foarte bun în cazuri de urgenţe de genul „am pierdut un căţel", „donaţi sînge pentru..." etc. Postezi şi văd o grămadă de oameni, dacă ai trimite un e-mail mulţi nu l-ar deschide doar văzînd subiectul, însă aşa...

Elena Teodora

1) Afli despre zilele de naştere ale prietenilor, pe care de obicei nu le ţii minte, te conformezi şi eviţi supărări. :) 2) Chiar dacă nu ţii legătura constant cu prietenii tăi, ştii că îi poţi oricînd aborda pe Facebook, printr-un mesaj sau pe chat, dacă sînt online. 3) E prin definiţie o chestie informală – chiar dacă uneori poate fi şi oficială, şi comunicarea devine uşoară şi eficientă. De exemplu, cînd cineva e indecis dacă să-şi facă un cont pe Facebook, aruncă o întrebare şi primeşte o groază de răspunsuri.

Ioana Maria Rusu

1) Dilema e pe Fbk. :) 2) Un fel de ziar cu noutăţi, găsit dimineaţa pe preş. 3) Multă pierdere de timp... care poate fi cîteodată şi bună.

Monica Neaţu

Un bun instrument de publicitate culturală. Oferă vizibilitate şi permite specialiştilor din domenii de nişă să comunice între ei, să îşi împărtăşească ideile, articolele, cărţile. Aflu rapid ce idei fantastice, penibile sau stupide mai au contemporanii mei, şi, credeţi-mă, FB face uneori cît un tratat de antropologie urbană şi de istorie a mentalităţilor.

Legendă:
:) – zîmbet; :P – scoate limba; :D – rînjet

Mădălina ŞCHIOPU

Staroverii

– ruşii ortodocşi de rit vechi –

Unul dintre clişeele pe care le-am asimilat atît de mult încît sîntem gata să le spunem oricînd pe nerăsuflate este acela că lumea creştin-ortodoxă a fost întotdeauna tolerantă şi lipsită de persecuţii religioase. Printre dovezile care infirmă această teorie se numără existenţa staroverilor – ruşi ortodocşi de rit vechi – răspîndiţi în mai toate statele vecine Rusiei, din ţările baltice în sud-estul României. La mijlocul secolului al XVII-lea, ierarhia Bisericii Ortodoxe Ruse a început o reformă religioasă, iar cei care au refuzat să se conformeze au fost supuşi unei prigoane sîngeroase, din care nu au lipsit episoadele arderii pe rug. Staroverii s-au refugiat pe unde au putut. Unii au păstrat preoţia – îşi spun *popovţi*, dar alţii au fost atît de marcaţi de epoca persecuţiilor, cînd au văzut implicarea în prigoane şi răzbunări a atîtor slujitori ai Domnului, încît au renunţat la orice formă de preoţie şi ierarhie bisericească, iar botezul şi cununia sînt făcute de comunitate. Aceştia din urmă – *bespopovţi* – şi-au găsit o casă sigură în ţările baltice; staroverii din România formează comunităţi care au preoţi.

Din Dobrogea în Bucureşti

Ruşii lipoveni de rit vechi trăiesc în sudul Moldovei şi, mai ales, în Dobrogea, în satele de pescari din zona Deltei. Turiştii şi vizitatorii care au trecut prin localităţile lor le cunosc fervoarea religioasă, respectarea cutumelor pînă la amănunt şi trăirea mistică. Cîţiva au ajuns în Bucureşti, la studii sau în căutarea unei slujbe. Pentru această comunitate mică s-a construit o capelă în sediul Comunităţii Ruşilor lipoveni, aflat pe o stradă de lîngă Gara de Nord.

Duminică dimineaţă, îi întîlneşti la slujbă: cei mai mulţi sînt tineri şi şi-au adus cu ei copiii. Îmbrăcămintea tradiţională e păstrată cu grijă: bărbaţii au cămăşile largi şi brîul ţăranilor ruşi, femeile – fustele lungi şi basmaua care constituie ţinuta obligatorie la biserică. Nu se face rabat de la ea, chiar dacă vorbim de intelectuali din zona urbană.

Preotul Ionuţ Bordeianu explică diferenţele dintre ortodoxia majoritară şi cea de rit vechi: „Mulţi necunoscători spun că diferenţa între noi şi ortodocşii români ar fi doar păstrarea calendarului, fiindcă de aceea ne-am numi de rit vechi. Noi sîntem ortodocşi de rit vechi, iar cei care au păstrat doar calendarul vechi, dar în rest au acceptat reforma religioasă din secolul al XVII-lea, sînt aşa-numiţii stilişti. Noi respingem toate prefacerile care au avut loc atunci, nu numai calendarul. O diferenţă vizibilă este crucea în opt colţuri care ne este specifică, spre deosebire de cea bizantină, în patru colţuri. Nu o respingem complet pe aceasta din urmă, poate fi întîlnită şi pe veşmintele preoţeşti, dar cea care ne reprezintă este crucea în opt colţuri. Apoi, noi facem semnul crucii cu primele două degete, care reprezintă îndoită fiinţă a Fiului lui Dumnezeu: cele care rămîn reprezintă Sfînta Treime. Dacă aţi observat, şi în icoanele care se mai păstrează în bisericile vechi româneşti se întîlneşte această formă de binecuvîntare cu două degete. Tradiţional, aşa se făcea crucea. E o neconcordanţă, poporul e învăţat să se închine aşa, pe cînd arhiereii binecuvîntează altfel. Noi păstrăm forma cunoscută de primii ortodocşi, aşa cum a primit-o Rusia la creştinare. Pentru asta, înaintaşii noştri au fost izgoniţi şi au suferit atîta, iar noi nu dorim să se piardă chiar în timpul nostru."

Începînd de la data prigoanei, recunosc sfinţii celorlalte biserici ortodoxe? „În principiu nu, de la reformă aceştia s-au îndepărtat, în viziunea noastră, de la adevărata credinţă."

O altă deosebire – în comunitatea staroverilor, preotul nu urmează o facultate de teologie: el este ales de obşte, în funcţie de conduita lui morală şi de rîvna în credinţă, dacă este cunoscător al pravilelor, ritului, cîntărilor, după care urmează confirmarea de către mitropolit. În schimb, viaţa monahală nu este deosebită de cea ortodoxă pe care o cunoaştem – staroverii au, în România, trei mînăstiri de călugări şi două de maici.

Jena de a vorbi ruseşte

Credinţa staroverilor stă sau cade împreună cu limba şi cultura lor. Cînd pleacă din satele lor pescăreşti, de multe ori apare jena să vorbească ruseşte sau să-şi înveţe copiii această limbă – care este asociată încă, în România, cu trecutul ocupaţiei comuniste ruseşti. Aproape la fel de important este că, în percepţia majorităţii, lipovenii sînt asociaţi cu deprinderi negative, cum ar fi băutura – şi, odată ce pleacă de acasă, unii refuză să-şi recunoască, la recensămînt, etnia sau credinţa. „Partea cu băutura nu e adevărată, statistic vorbind, nu sîntem mai înclinaţi spre ea decît alţii" – afirmă Ionuţ Bordeianu.

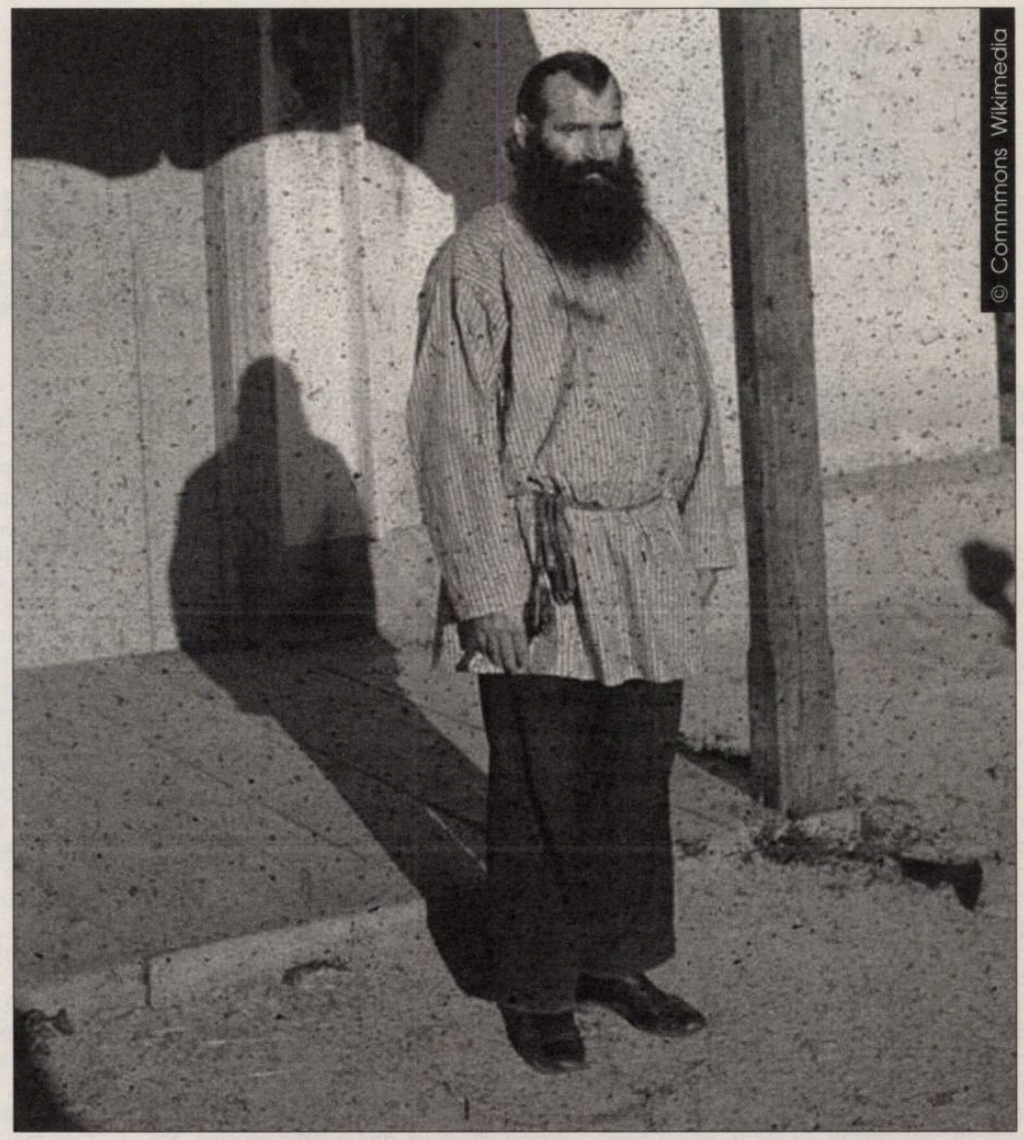

Lipovean din România, fotografie realizată în 1941 de Horst Grund şi aflată în Deutsches Bundesarchiv.

Odată ce au părăsit mediul lor natural de viaţă, de la întîlnirea Dunării cu Marea Neagră, cîntecele murmurate în lotcă şi bisericile vechi cu liturghia în slavonă, sentimentul dezrădăcinării este covîrşitor. Nici comunicarea cu ruşii nu decurge prea bine, fiindcă lipovenii vorbesc o variantă arhaică a limbii, pe seama căreia ruşii contemporani se amuză. În plus, de-a lungul vremii, au împrumutat cuvinte şi expresii româneşti, pe care le-au „rusificat". „Putem să purtăm cu ruşii, în linii mari, o conversaţie obişnuită, dar dacă apare o discuţie ceva mai complexă, mai sofisticată – pe teme literare, de exemplu – devine destul de dificil" – afirmă preotul Bordeianu.

În comunitatea religioasă a lui Ionuţ Bordeianu, cei mai mulţi sînt tineri, dar şi cîţiva credincioşi în vîrstă. Ca de exemplu bătrîna care i-a spus preotului că speră să nu moară pînă nu va putea fi înmormîntată într-un cimitir al lor. Deocamdată, slujbele se ţin după rit vechi, dar într-un cimitir ortodox majoritar.

Gherasim Grigore, 26 de ani, este inginer proiectant. A venit în Bucureşti la facultate din comuna Carcaliu, judeţul Tulcea, şi, după absolvire, a rămas în Capitală. Îşi cunoştea soţia din satul tulcean, dar s-au îndrăgostit după ce a început şi ea studiile la universitate. Acum au o fetiţă şi vin împreună, toţi trei, la capela lipovenilor, duminica şi de sărbători. Întîlnirea cu Bucureştiul nu l-a făcut să-şi schimbe ţinuta de duminică – cămeşoaia albă şi brîul tradiţional al mujicului rus. „Încercăm să venim la fiecare slujbă la biserică, fiindcă noi în biserică am crescut, de mici. Întîi am început să ne adunăm din proprie iniţiativă, împreună cu acest diacon al nostru, pe urmă am găsit locuşorul acesta, capela, din 2007. Nu mai vrem să plecăm din Bucureşti şi încercăm să ne facem un rost aici, fiindcă am întîlnit şi mulţi prieteni, acum îi cunoaştem şi pe ceilalţi din comunitate. Facem tot posibilul ca tradiţiile noastre să nu se piardă, chiar dacă am plecat de acasă."

„N-am reuşit să facem încă un recensămînt al tuturor staroverilor din Bucureşti, însă estimăm că ar putea să fie peste o sută de familii – povesteşte Ionuţ Bordeianu. Unii trăiesc de foarte mult timp aici şi s-au dezobişnuit să meargă la biserică, cum făceau în copilărie. De obicei se duc la ortodocşi, cu timpul sînt asimilaţi, pentru că nu reprezintă o comunitate puternică, iar noi am început slujbele în Bucureşti relativ tîrziu. Sperăm însă să creştem şi să-i strîngem pe toţi în biserică, ca într-o familie, cum ne considerăm. Încă îi căutăm."

Rit vechi şi străvechi

Cele cîteva elemente care diferenţiază credinţa ruşilor lipoveni de cea ortodoxă practicată în România ţin în mare parte de ritul religios şi nu de dogmă: semnul crucii la staroveri se face cu două degete (arătătorul şi degetul mijlociu), reprezentînd dubla ipostază a Mîntuitorului Isus Hristos: natura divină şi cea umana, iar cele trei degete împreunate simbolizează Sfînta Treime; crucea ruşilor staroveri este cu opt extremităţi (colţuri); numele Mîntuitorului se ortografiază cu un singur I – Isus; înconjurul bisericii în timpul procesiunilor se face în sensul rotaţiei acelor de ceasornic (în sensul mişcării aparente a Soarelui); oficierea liturghiei se face cu şapte prescuri, şi nu cu cinci.

Din punct de vedere confesional, al apartenenţei la centrul spiritual şi al ierarhiei ecleziastice, în România există două orientări religioase ale ruşilor staroveri:

1. Staroverii de Fîntîna Albă („Belaia Kriniţa" – azi localitate în Ucraina, la 3 km nord-vest de localitatea Climăuţi din România). Prima Mitropolie a staroverilor a fost cea înfiinţată pe 28 octombrie 1846 la Belaia Kriniţa – Fîntîna Albă, cu primul mitropolit ortodox de rit vechi Ambrosie. În 1940, din cauza circumstanţelor politico-istorice, sediul Mitropoliei a fost mutat la Brăila. Mitropolitul actual, cel de-al doisprezecelea, al Bisericii Creştine Ortodoxe de Rit Vechi este Înalt Prea Sfinţitul Leontii, Arhiepiscop de Fîntîna Albă, Mitropolitul tuturor credincioşilor de rit vechi din lume.

2. Staroverii de Novozabkov (localitate în Federaţia Rusă). Arhiepiscopia de Novozabkov s-a înfiinţat în 1923, în fruntea ei aflîndu-se patriarhul Alexandr (din anul 2002). În România, adepţii acestei orientări sînt mai puţini la număr, comparativ cu cei ce ţin de orientarea de Fîntîna Albă, comunităţi religioase aflîndu-se în Tulcea şi în cîteva localităţi din judeţ (Slava Rusă, Slava Cercheză, Sarichioi, Mahmudia). Titulatura oficială a cultului este Biserica Ortodoxă de Rit Străvechi.

Sursa: site-ul Comunităţii Ruşilor Lipoveni din România, www.crlr.ro.

PUBLICITATE

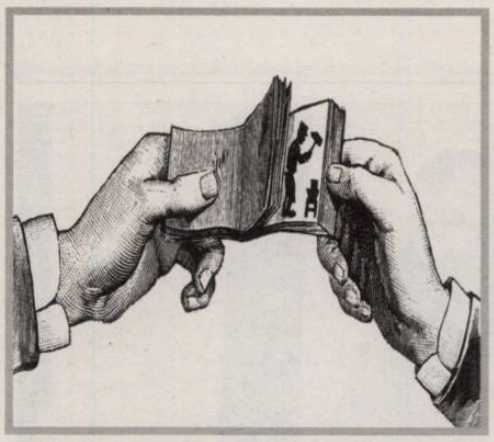

Marius CHIVU

feedbook

Fumatul permis!

● ***Primul meu fum*, volum coordonat de Andra Matzal, Editura ART, 2010.**

Lansate la distanţă de doar cîteva săptămîni, antologia de faţă apare citată, ca *work in progress*, în substanţialul eseu al lui Andrei Oişteanu, *Narcotice în cultura română*. Ultimele subcapitole sînt dedicate dependenţei de alcool, tutun şi narcotice din literatura contemporană, dar, cum am spus în recenzia respectivă, deşi abordează inclusiv cultura pop (cu exemple de versuri din rock şi din hip-hop), Andrei Oişteanu este mai degrabă enumerativ, decît analitic, nu mai „decantează" bibliografia în sinteză, ci se mulţumeşte – în mod asumat, de altfel – să ofere doar cîteva sugestii de cercetare. Tema alcoolului în literatura română contemporană, de pildă, este generoasă şi ar fi păcat să nu fie adjudecată cît mai curînd de vreun eseist harnic, care să pună în aceeaşi ecuaţie romane precum *Iluminare* (2007) de Ioan Lăcustă şi volume de poezie scrise de Ion Mureşan, Ioan Es. Pop, V. Leac sau Radu Vancu. Cît despre tutun, cîteva informaţii despre epocile trecute decupate din cartea lui Andrei Oişteanu merită alipite aici. De exemplu, Nicolae Mavrocordat este autorul, la începutul secolului al XVIII-lea, al primului „Discurs împotriva tutunului". Au urmat apoi mai multe perioade de prohibiţie, tot mai dese în epoca modernă: conform notelor Prinţului Nicolae Suţu, pe la 1825, pe străzile Braşovului, fumatul era interzis, astfel că „oricine se credea îndreptăţit să smulgă pipa contravenienţilor". Antologia de faţă nu este străină de chestiunea prohibiţiei fumatului, fiind de două ori provocatoare. În primul rînd pentru că apare în plină cruciadă europeană împotriva fumatului în spaţiile publice, apoi pentru că mizează pe ambiguitatea dintre fumatul tutunului şi al marijuanei/haşişului, aşa-zisele droguri uşoare care, de altfel, pot fi consumate legal, în acest moment, în cel puţin şapte ţări europene: Olanda, Danemarca, Belgia, Portugalia, Elveţia, Italia şi Spania.

Dacă, în finalul eseului său, Andrei Oişteanu citează din versurile trupei Paraziţii („Dacă vorbim de droguri, / mai întîi excludem iarba"), în antologia coordonată de Andra Matzal, Cheloo este invitat să-şi amintească primul fum, numai că artistul se limitează să vorbească despre tutun şi nu zice nimic despre iarbă. Precauţie pe care Vasile Ernu (cu o descriere în detaliu a confecţionării şi funcţionării unui bulibuleator/bong) şi Mitoş Micleuşanu nu şi-o iau, confesiunea *hard-core* a acestuia din urmă despre consumul de ketamină depăşind chiar tema volumului şi făcînd notă discordantă în această carte, altfel, surprinzător de cuminte, unde iarba abia se simte din tutun: „De-a lungul timpului am mai încercat cîte ceva, dar cu adio repejor. Amfetamina e primitivă, orgasm prelungit – sevraj împuţit. Degenerativ din toate punctele de vedere! Ecstasy are un potenţial expansiv de comunicare şi destrăbălare, dar te cariază la propriu. Dacă nu uiţi de sintetice, îţi cad dinţii. Eu am uitat de ele demult, dar dinţii tot mi s-au rărit. Cocaina e un kitsch, are o singură dimensiune, transpiraţie cerebrală. 1D pentru melteni de lux..." (Ca o paranteză, sper că s-a remarcat contribuţia majoră la literatura narcotică românească a basarabenilor! Iar ca o ironie: textul lui Vasile Ernu, „Ariciul în ceaţă", remarcat de mine pentru stranietatea sa în *Bookătăria de texte şi imagini*, antologia pentru copii a Clubului Ilustratorilor, aflu din acest *Primul meu fum* că este, de fapt, metatextul unui *trip*.)

Ca şi în cazul antologiei *Prima mea beţie*, interesul celor 26 de texte adunate în acest volum este mai degrabă antropologic. Primul fum stă în acelaşi timp sub semnul interdicţiei şi al iniţierii, este un act deopotrivă interzis dar şi ritualic. Primele ţigări sînt furate (de la părinţi), primite (de la cei din anturaj), cumpărate la bucată sau de la contrabandişti, confecţionate din chiştoace şi hîrtie de ziar. Primele ţigări se fumează în gaşcă, asistat sau în solitudine, în toaletele şcolilor, în spatele blocurilor, în tabere, la party-uri, în cămine studenţeşti şi, de cele mai multe ori, necesită strategii ale disimulării, precum şi o recuzită a ascunderii şi a ştergerii urmelor. Aproape fără excepţie, ţigara fascinează, este fetişizată ca obiect interzis şi chiar obsedează, iar practica fumatului este, de la caz la caz, simbolică, creează complicitate sau ierarhii, capătă rol social, devine act rebel, agent creativ, *statement* artistic, tabiet sau întreţine un mod de viaţă. Important este, de fiecare dată, decorul/contextul: cărţi, muzică (rock, metal, hip-hop), alcool. Cum bine scrie Andra Matzal în textul introductiv, intitulat „Cea mai benignă dintre intoxicările curente", „cele 26 de texte sînt, de fapt, zoom-uri asupra avatarurilor fumatului în contexte foarte diferite", întrucît autorii au vîrste cuprinse între 30 şi 70 de ani (seniorii fumatului fiind Livius Ciocîrlie, Şerban Foarţă şi Antoaneta Ralian) şi fiecare înfruntă nu doar interdicţiile domestice, dar şi pe cele social-culturale.

Textele sînt, cum se întîmplă de obicei, de întinderi diferite şi de toată mîna, mai mult sau mai puţin confesive, vag autentice, inegale stilistic, uneori cu multe informaţii sau cu referinţe culturale. Unii semnatari livrează simple note, frînturi de rememorări sau ceva ce seamănă cu însemnări de jurnal (Cheloo, Şerban Foarţă, Lia Perjovschi, Elena Vlădăreanu), alţii scriu mici istorii personale cu diverse grade literare (Andrei Codrescu, Miron Ghiu, Cristian Neagoe, Dan Sociu, Bogdan Stănescu – toţi aceştia cu texte foarte bune; Vera Ion, Aurora Liiceanu, Costi Rogozanu, Vava Ştefănescu) sau adevărate ficţiuni (Dan Stanciu, Phillip O'Ceallaigh – prezent cu o povestire în traducere, iar Adrian Şchiop cu o foarte bună autoficţiune, scrisă însă şi ea cu altă ocazie), compun versuri (Răzvan Ţupa) sau aserţiuni cvasi/pseudo-teoretice (cum sînt glumiţele intelo ale lui Alex. Cistelecan). Un text intens şi emoţionant este semnat de Antoaneta Ralian, fostă fumătoare de clasă: „M-am măritat cu un soţ minunat, dar nefumător. În cei cincizeci din cei şaizeci de ani de căsnicie ai noştri s-a străduit zadarnic să mă convingă să renunţ la fumat. Îmi ascundea ţigările – pînă de curînd am mai găsit pachete de ţigări mucegăite şi fărîmiţate prin ungherele dulapurilor..."

Primul meu fum reuşeşte să reconstituie din istorii personale întinse de-a lungul a trei generaţii experienţa primului, uneori şi a ultimului, fum, căci curiozitatea atinge limita obsesiei, iar moftul se transformă în viciu.

P.S. Apropo de fum, în vitrina magazinului „Potirul de aur" de pe Bulevardul I.C. Brătianu, se află următorul anunţ: „Tămîie. 1 + 1 gratis". Pentru cei interesaţi.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

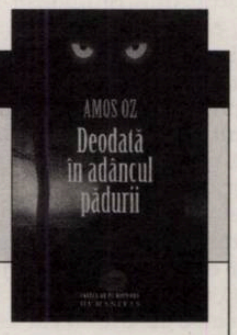

● **Amos Oz, *Deodată în adîncul pădurii*, traducere din limba engleză de Dana-Ligia Ilin, Colecţia „Cartea de pe noptieră", Editura Humanitas, 2010.**

Amos Oz, om serios, „la casa lui" în literatura importantă, premiat din toate direcţiile (cînd cea natal-israeliană, cînd franceză, italiană, germană sau românească), trage brusc de peste lucruri vălul sobru şi adult, şi trînteşte această povestioară *ca* pentru copii. Ce s-o fi întîmplat? Să fie un reflex al vîrstei (autorul avea vreo 65 de ani cînd a publicat, în 2005, povestea)? Să fie o pornire nostalgică, de fost agricultor şi fost profesor (îndeletnicirile scriitorului în tinereţe, cît a locuit într-un kibbutz)?

Reflex, toană, joc, experiment sau ce-o fi, cert e că *Deodată în adîncul pădurii* te vrăjeşte ca o poveste sadea, cu mistere, tîlcuri şi miere în glas – adică, în general, cu ceea ce aţi aştepta mai bun de la o combinaţie de thriller, reverie şi fabulă înţeleaptă. E o poveste de trezit, nu de adormit, căci ea trezeşte vrăjitorul din Oz (din Amos Oz) pentru a deştepta copilul din cititor, cu toate semnele lui de autentificare, de la imaginaţia frenetică pînă la buba din genunchi şi mucul verde de uimire.

Punctul de pornire: un sat dintr-un capăt de lume, trăind în „tăcere şi tristeţe" după ce a fost părăsit, în chip misterios, de toate necuvîntătoarele. E mai „curat" aşa, dar nu prea e în firea lucrurilor, aşa că doi copii o vor porni prin păduri, să vadă ce şi cum. O să vă surprindă traseul lor, o să vă placă personajele (bătrînii sînt fabuloşi), la fel şi meditaţia despre selecţia „naturală" prin luatul în batjocură sau – joc al jocului! – despre atributele lingvistice cu care sînt înzestrate aici animalele, vorbitoare de mîţolă, dulăiască, vrăbiană, caluină sau vacheză.

dilemateca | work in progress

■ **Bazar** – Ediţia de anul acesta a Tîrgului de carte de la Göteborg (16-23 septembrie) va avea ca temă „Africa şi literatura africană". 70 de invitaţi, scriitori şi manageri culturali, din 25 de ţări africane, vor fi prezenţi la evenimentele tîrgului: seminarii, discuţii, lansări de carte. Printre invitaţii africani se numără scriitoarea sud-africană – laureată cu Premiul Nobel – Nadine Gordimer, activista feministă Nuruddin Farah şi scriitoarea Ayaan Hirsi Ali, ambele din Somalia, activista egipteană pentru drepturile femeilor din lumea arabă Nawal El Saadawi, scriitorul marocan – laureat cu Premiul Goncourt – Tahar Ben Jelloun, scriitorul kenyan de limbă gikuyu Ngugi wa Thiong'o, scriitorul mozambican de limbă portugheză Mia Coutu etc. Cum ar veni, scriitorii ţărilor din sud se întîlnesc la nord.

■ **Dosar – Alexandru Ofrim, „Practici de lectură"** „Cititul ni se pare «natural», la fel ca respiratul sau mersul pe jos, o deprindere universală, desfăşurată după aceleaşi reguli, atît în zilele noastre, cît şi în trecutul mai mult sau mai puţin îndepărtat. Este însă suficient să aruncăm o privire asupra unei pagini dintr-o carte manuscrisă din secolul al XIV-lea pentru a ne da seama că maniera în care era citită diferă foarte mult faţă de obişnuinţele cititorului de azi. Practicile şi gesturile lecturii s-au schimbat de-a lungul timpului, odată cu transformarea suporturilor materiale ale scrierii. Textele nu pot fi disociate de materialitatea lor. Formatul cărţii, punerea în pagină, organizarea internă a textului, regulile ortografice îndeplinesc o funcţie expresivă şi determină modalităţile de lectură. Istoricii vorbesc despre mai multe «revoluţii ale lecturii», care au modificat obişnuinţele şi preferinţele cititorilor: înlocuirea ruloului de papirus de către codex, trecerea de la lectura cu voce tare la lectura silenţioasă, inventarea tiparului, apariţia textului electronic."

■ **Tehnodrom** – Constantin Vică a vizitat „Catalogul cărţilor disponibile în România" (www.infocarte.ro). Şi a navigat, cu greu, încercînd să treacă peste erorile de concepţie şi de clasificare. „«Catalogul» e de-abia la început şi aceste greşeli de clasificare, care perturbă în loc să clarifice utilizatorii, vor căpăta proporţii mitice în viitor. Nu înţeleg de ce echipa care l-a creat nu a vrut să urmeze calea sigură a CZU şi a preferat acest amestec haotic. Dar e treaba ei, «Catalogul» e o iniţiativă privată care, indirect, dezvăluie gradul de haos din piaţa editorială românească."

■ **Reportaj – Maria Bercea, „Cinci capitole pragheze"** „Prima dată, am vizitat Praga în 30 de ore, dintre care aproape jumătate le-am petrecut la masă. M-am întors după cîteva luni şi am intrat în muzee cu tablouri de mari maeştri, cu purici potcoviţi şi cu jucării de la 1900. Am urcat în turnuri, am mîncat găluşte şi am prins ceva mai mult din spiritul oraşului, învăluit în miros de liliac."

■ **Interviu cu Ray Loriga** „Lectura te face cu adevărat scriitor. Eu n-am urmat nici o facultate, n-am fost la nici un atelier de *creative writing*, n-am avut nevoie de aşa ceva. Am citit, în schimb. Nu am învăţat să scriu la o şcoală, şi nici nu cred că vreo şcoală te poate învăţa să scrii. E adevărat că am ajuns apoi şi la facultate, şi la ateliere de *creative writing*, dar nu ca student, ci ca profesor..."

■ **Meridiane – Petre Răileanu despre *Mainstream. Anchetă asupra acestei culturi pe placul tuturor*** „Din punctul de vedere al aşa-zisei culturi populare, dominaţia actuală americană este imbatabilă. Chiar dacă evită judecăţile de valoare şi considerentele calitative, starea de lucruri descrisă nu poate să nu ridice semne de întrebare asupra consecinţelor inevitabile ale unei asemenea situaţii: uniformizarea, crearea unor noi serii de referinţe «culturale», modificarea viziunii despre lume şi a comportamentelor."

■ **Fragmente** din romanul *Thera* de Zeruya Shalev în curs de apariţie la Editura Polirom.

Dilemateca
vă dă
de citit

Din 1 august.

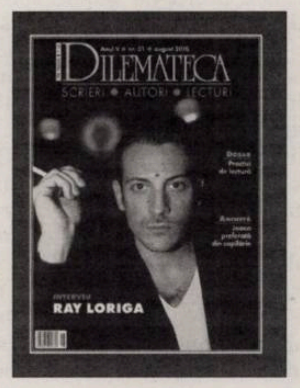

Luiza VASILIU

Locul în care se află poezia

În România se întîmplă în fiecare an cîteva zeci de festivaluri de literatură. Unele făcute pe genunchi, după împărţirea precipitată a bugetelor locale, altele repetînd conştiincios aceeaşi veche reţetă a întîlnirilor scriitorilor cu alţi scriitori, altele, cele mai puţine, gîndite temeinic şi organizate ca la carte. Din această ultimă categorie face parte Festivalul de poezie şi muzică de cameră, intitulat, cu o sentinţă fără drept de apel, „Poezia e la Bistriţa" (http://poeziaelabistrita.wordpress.com/).

Aflat la ce-a de-a doua ediţie, festivalul, organizat de Asociaţia Argument (http://argument4corint.wordpress.com/) şi de Societatea de Concerte Bistriţa (http://societateadeconcerte.org/) în parteneriat cu Muzeul de Artă Comparată din Sîngeorz Băi şi Primăria Municipiului Bistriţa, a adunat între 15 şi 18 iulie 2010 cîţiva dintre cei mai importanţi poeţi contemporani din România. Timp de patru zile, lecturi publice, lansări, concerte, spectacole de teatru, dezbateri au ritmat viaţa culturală a Bistriţei, îmbiindu-i pe locuitorii oraşului la citit/ascultat/cumpărat poezie. Într-o epocă în care orice festival, şi cu atît mai mult unul de poezie, pare un lux, „Poezia e la Bistriţa" a demonstrat, prin calitatea celor patru zile de evenimente, că are toate argumentele de partea sa. Poezia nu e un moft, în primul rînd pentru că există o nevoie reală din partea publicului, aceea de a fi conectat la un tip de emoţie autentică, mediată de poezie. Şi poate că e o veste bună faptul că cei care-au venit să-i asculte pe poeţi au fost în mare parte tineri.

Un turnir poetic amical

Seria de lecturi publice a constituit coloana vertebrală a festivalului, în jurul căreia s-au ordonat firesc toate celelalte evenimente planificate de organizatori. Au citit în cele patru zile poeţi cu zeci de volume publicate, poeţi tineri, mai mult sau mai puţin douămiişti, şi poeţi foarte tineri, debutanţi. În ordinea lecturilor lor, au fost la Bistriţa: Nora Iuga, Rodica Barna, Gabriel Daliş, Vasile Dîncu, Doina Ioanid, Ana Dragu, Claudiu Komartin, Raluca Ciochină, Ioana Nicolaie, Marius Chivu (de obicei, critic literar; la Bistriţa, poet), Adela Greceanu, Alexandru Văsieş, Rareş Moldovan, Miruna Vlada, Ştefan Manasia, Mircea Cărtărescu, Vasile George Dîncu, Vlad Moldovan, Florin Partene, Răzvan Ţupa, Radu Vancu şi Octavian Soviany. S-a citit în sinagoga de la Bistriţa, iar lecturile, fragmentate din cînd în cînd de pauze muzicale (George Enescu, Artie Shaw, Beethoven ş.a.), au devenit sub ochii celor din sală un turnir poetic amical. N-au fost chiar menestreli poeţii de la Bistriţa, dar ceva din felul în care şi-au citit poemele a semănat cu mizanscena de-altădată şi cu dorinţa de a primi o reacţie imediată din partea unor cititori altfel invizibili. Uneori, lecturile erau întrerupte de aplauze, după cîte un poem care găsea măsura potrivită a emoţiilor. Probabil că asta e raţiunea principală a unor astfel de întîmplări, punerea în legătură palpabilă, ca de la sensibilitate la sensibilitate, a autorului cu cititorul. Lui Queneau, care credea că poezia e făcută să fie rostită, i-ar fi plăcut la Bistriţa. Ba chiar şi lui Voltaire („poezia e o specie a muzicii, trebuie s-o auzi ca s-o poţi judeca"), dar asta e deja altă poveste.

Poezia la penitenciar

O legătură puternică s-a creat acolo unde poezia ajunge cel mai greu, în spaţiul închis al penitenciarului din Bistriţa. Poeţii au asistat la spectacolul *Trişez cu viaţa,* o punere în scenă în regia Cameliei Toma (scenografie de Ana Toma) după un scenariu scris de Claudiu Komartin, Ana şi Camelia Toma, pornind de la un text dramatic semnat de Rareş Andreşan. În luna ianuarie, Claudiu Komartin a ţinut la penitenciar un atelier de scriere dramatică. Însemnările participanţilor, deţinuţi eliberaţi sau nu între timp, au fost materia, genuină şi brutală, din care acest spectacol a luat formă. Departe de artificialitatea exersată de teatrele profesioniste, Sergiu Bălteanu, Balint Calo, Emanuel Cîrlan, Sebastian Florea, Dragoş Galiceanu, Gavril Moldovan, Călin Ruţă şi-au jucat propriile incertitudini, vinovăţii şi regrete cu o sinceritate care a emoţionat, unanim, şi a pus sub semnul întrebării însăşi funcţia educativ-reparatorie a sistemului carceral. În cele din urmă, singurele momente în care deţinuţilor li se dă voie să vorbească despre ei sînt tocmai atelierele de scriere şi de teatru, momente terapeutice care ar trebui să fie mult mai dese în penitenciarele din România.

Răspunsul a venit la fel de puternic din partea poeţilor, care şi-au citit textele în faţa deţinuţilor – un public exemplar, atent, cu senzorii de receptare deschişi la maximum. Altfel nu se poate explica reacţia aproape furtunoasă (atît cît poate fi furtunoasă manifestarea unor deţinuţi supravegheaţi de paznicii închisorii) la poemele domnişoreşti ale Norei Iuga sau la lectura *funky-cool* a lui Rareş Moldovan. La Bistriţa, totul a funcţionat după vechiul principiu al acţiunii şi reacţiunii, transferat de data asta în relaţia dintre cel care face poezie şi cel care o ascultă.

Bistriţa, un nod poetic prin care trec cel puţin o dată pe an liniile de forţă ale poeziei româneşti.

Lansări de proză şi poezie

Pe lîngă lecturi, la festival au avut loc şi cîteva lansări de carte. Şi de proză, şi de poezie. S-au lansat (în librărie, sinagogă sau la muzeu) *Scotch* al Ioanei Bradea, *Cerul din burtă* (a doua ediţie) al Ioanei Nicolae, cele mai noi volume ale lui Mircea Cărtărescu (la lectura, făcută de autor, a unui pasaj din *Frumoasele străine,* cîţiva spectatori erau în pericol să se prăpădească de rîs). De asemenea, Editura Charmides a lansat două noi apariţii: o reeeditare – *Autobozul cu cocoşaţi,* de Nora Iuga, şi o antologie plus cîteva inedite – *:pînă mereu,* de Gabriel Daliş, un tînăr poet *en marge de,* atipic prin discreţia şi maturitatea poeziei lui în mijlocul tornadei douămiiste.

Tot la Bistriţa s-a lansat şi primul număr din *Poesis Internaţional* (director: Dumitru Păcuraru, redactor-şef: Claudiu Komartin), un magazin literar trimestrial dedicat poeziei. Publicat la Satu Mare în condiţii grafice excelente, *Poesis* e internaţional prin deschiderea pe care o are faţă de poezia care se scrie în afara României şi prin grija de a traduce unele dintre textele scrise în română astfel încît ele să poată fi citite oriunde în lume. Pentru prima dată, avem o revistă literară care ar putea intra într-un circuit internaţional, rămîne de văzut cît din proiectul iniţial va rezista în numerele viitoare.

Bistriţa, un nod poetic

„sînt la bistriţa şi aici în fiecare dimineaţă un soare nou / se desprinde din tavan şi după ce loveşte scurt aerul încăperii / scîrţîie ore în şir printre pereţi" (Dan Coman) – e greu să scrii despre „Poezia e la Bistriţa" fără să-ţi vină în minte versuri în care să povesteşti cum s-au întîmplat toate. Bistriţa, un nod poetic prin care trec cel puţin o dată pe an liniile de forţă ale poeziei româneşti, ar merita să i se consacre un pelerinaj în toată regula al cititorilor de versuri. Aşa cum se întîmplă în Slovenia, de exemplu, la Festivalul poeziei şi vinului de la Medana, unde sute de oameni vin (chiar cu cortul) ca să asculte poezie.

„Poezia e la Bistriţa" îţi trezeşte pur şi simplu pofta de poezie, oricît de sătul ai fi de literatură. În plus, poţi fi martor la felul în care ia naştere un discurs implicit despre starea poeziei actuale, despre înrudirile şi orientările ei. Totul pe nesimţite, în timpul lecturilor poeţilor şi-al aplauzelor publicului. Totul datorită unor oameni care-au organizat festivalul pînă în cele mai mici detalii, cu un profesionalism şi o generozitate ieşite din comun: Ana Toma, Camelia Toma, Gavril Ţărmure şi maestrul de ceremonii Marin Mălaicu-Hondrari. Ar trebui să ne asigurăm, pentru binele nostru, că acest festival va continua şi în anii următori, în ciuda crizelor de orice fel. Căci dacă poezia nu e la Bistriţa, atunci ea nu e nicăieri.

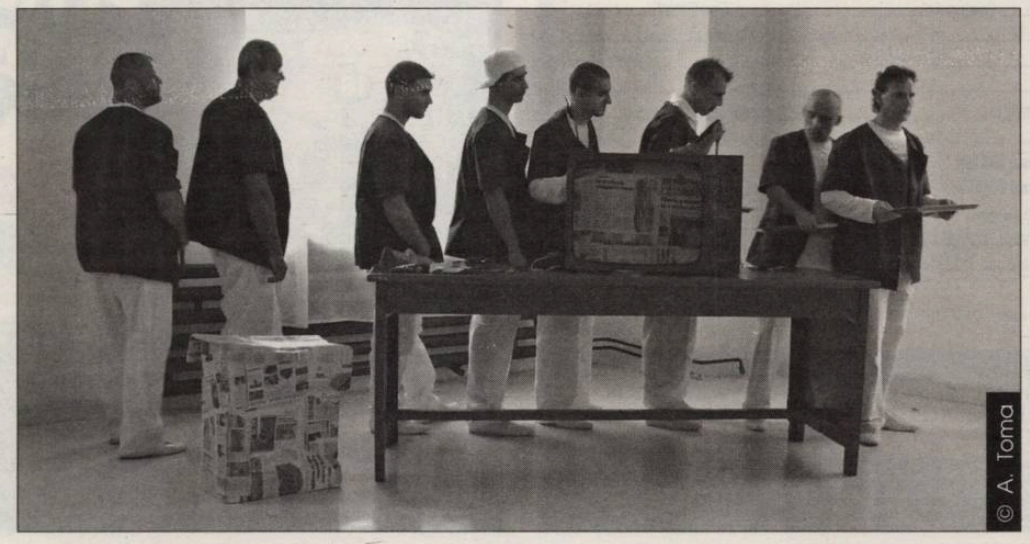

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Livius Ciocârlie, *Cartea cu fleacuri,* Editura Paralela 45, 2010. Nu cred că avem azi, printre noi, un egotist mai tenace şi mai onest, ingenios şi bine temperat în tot ce atinge pe clavecinul sensibilităţilor sale din care poate extrage asemenea triolete: „secretul meu: nu mint. De aceea, bună parte din ce scriu pare exagerat". Fără exagerare, cartea care mi-a plăcut cel mai mult în anul acesta, fiecare fleac al ei fiind un leac pentru a ne vindeca de minciună şi de „falsa modestie cronică". (Radu Cosaşu)

■ A apărut primul număr al magazinului literar *Poesis internaţional.* În el găsiţi cam tot ce v-aţi putea dori de la o revistă dedicată poeziei: un interviu cu poetul irlandez Matthew Sweeney, grupaje de poeme, o anchetă despre „sfîrşitul ierarhiilor", cronici şi eseuri, plus o prezentare grafică aşa cum trebuie. Deocamdată, îl puteţi citi integral la http://www.scribd.com/doc/33735074/Poesis-International-nr-1. (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

China şi chinologia

Mefienţa faţă de bucătăria chinezească e, cel mai adesea, sinonimă cu suspiciunea că orice fel de mîncare cu carne ar putea conţine cîine. De unde şi reproşul, băşcălios sau militant-ecologist, că amatorii de chinezării sînt „mîncători de cîini" sau „ucigaşi ai animalelor de companie".

Prezenţa cîinelui în bucătărie – ca ingredient, nu ca devorator de resturi – scandalizează, iată, gustul european încă din secolul al XIX-lea:

„Într-o rotiserie – povesteşte un ministru francez aflat la Beijing – văd cum un cîine mare, negru este scos dintr-o cratiţă care clocoteşte, şi pus pe un platou. Un chinez începe să-l tranşeze cu ajutorul unui cuţit lung, cam cum se face în Europa cu un porc. Pînă să întorc capul, treaba era deja făcută." *(Pékin, par le comte de Rochechouart,* p. 121, Plon &Cie, Paris, 1878)

Sau anecdota povestită de Henri Lecourt în *La cuisine chinoise* (Beijing, 1925): un amiral francez este invitat la o masă de gală, în China. Ospitaliere, gazdele îi oferă oaspetelui cea mai arătoasă bucată de carne. Acesta gustă, şi-şi arată satisfacţia prin gesturi şi mormăieli. Pare miel; amiralul se apleacă spre vecinul din stînga şi imită strigătul animalului: *bee, bee!* I se face semn că se înşală. *Muu? Ihaa?!* – continuă amiralul să ghicească; nici, nici. Stingher, vecinul chinez îl trage în cel din urmă spre el şi latră, strident: *ham, ham!* Era cîine.

Cu mai bine de 2000 de ani în urmă, *Li Ki* (Cartea riturilor) redă, laconic, următoarea reţetă. *Ficat de cîine în untură:* luaţi ficatul unui cîine şi înveliţi-l în grăsimea provenită de pe intestinele animalului. Udaţi-l cu apă şi frigeţi-l pînă capătă o culoare frumoasă.

În aceste condiţii, faptul că studiul limbii şi culturii chineze se cheamă sinologie, şi nu chinologie, este o întîmplare cel puţin fericită.

Amicul Dejun

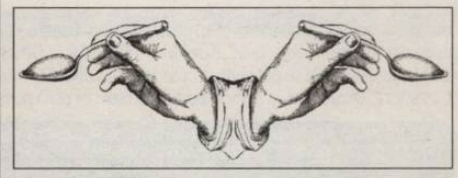

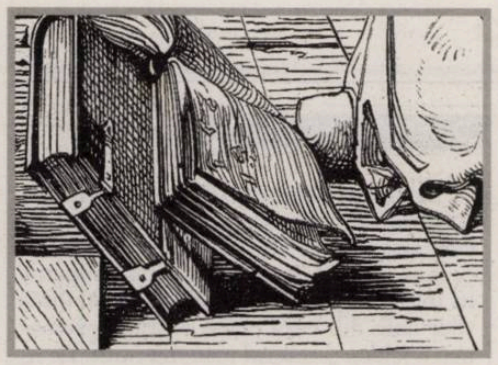

Simona SORA

biographiti

Portrete tombale

Acum cîțiva ani, destul de mulți, am ținut o rubrică în *Suplimentul de cultură* de la Iași, intitulată autist „Portrete tombale". Am un apetit (mai degrabă ardelenesc) pentru lucrurile grave, așa încît titlul mortifer combinat (îmi ziceam eu) cu dementa veselă și plină de viață a personajelor din respectivele portrete ar fi trebuit să dea un efect... comic. N-a dat, deși pe mine mă bufnea adesea rîsul scriind respectivele portrete. Unde, cum și de ce începusem „tombalizarea"?

Vizitasem, la invitația Institutului Cultural Polonez, celebra catedrală gotică din Poznan și acolo văzusem o incredibilă colecție de portrete tombale. Mici medalioane, surprinzătoare ca reprezentare, cu amănunte bizare (o aluniță pe gît, o pleoapă căzută, un surîs concupiscent), picturile respective nu frizau deloc capodopera, autorii lor aparținînd mai degrabă tagmei lucrative a meșteșugarilor decît celei a artiștilor. Datînd din perioada creștinării Poloniei și fiind, alături de imensa cristelniță originală, mîndria insulei Tumski, ele aveau o calitate pe care ghidul polonez a subliniat-o în două, trei limbi de circulație: erau foarte rare.

Nu-mi dau seama foarte bine cum a lucrat în mine întîmplarea de la Poznan. Fapt e că am început să caut prin istorii de artă, de cum m-am întors acasă, o teorie a portretului tombal. N-am găsit mare lucru. Abia la Galienne și Pierre Francastel, în *Portretul*, am găsit ceva despre „oranții din catacombe", despre arta febrilă și liminală a portretului tombal, despre observația pătrunzătoare, expresionismul extrem și nonconformismul unei arte „nimicite chiar de la naștere". Suna suficient de grav!

Dincolo de teorii însă, portretele ciudate de la Poznan mi-au rămas aproape fotografic înfipte în memorie: o femeie cu chip de gorgonă, un bărbat cu nasul rupt și lipit într-o parte, un copil obez cu o privire rea. Cine Dumnezeu îi picta atît de nemilos și atît de departe de realismul edulcorat aplicat mai tîrziu reprezentării celor duși, pomeniți „numai de bine"? M-am tot întrebat cum ar arăta acele portrete tombale *povestite:* viața și faptele femeii gorgonice cu aluniță pe gît; povestea nasului rupt în două și lipit cu lut; căderea copilului grăsuț dintr-un copac prea firav...

Unde, cum și de ce începusem „tombalizarea"?

Există, mi-am zis atunci, în viața fiecăruia, *ființe tombale,* uitate, care odată fuseseră surprinzătoare, importante, chiar unice. Prin ce mecanism ajung ele uneori să se coaguleze din vidul memoriei? Și ce sistem de avertizare le aduce la suprafață: cel al iluziilor pierdute, cel al investițiilor inutile, cel al repetiției fatale? Mai există, măcar în viața unora, ființe de hîrtie – cărți, personaje, idei (primite) pe care le regăsim cu stupoare prin vechi agende proprii, în alte cărți, în dezarticularea unui gînd. Despre aceste ființe tombale, puse sub obroc de capriciile memoriei și de intransigențele sufletului, m-am gîndit să scriu atunci. Oameni și cărți, carevasăzică: oameni pe care, dacă i-aș întîlni pe stradă, aș risca să nu-i mai recunosc și personaje din cărți pe care am uitat că le-am citit cîndva. Și care, printr-un recurs la arta minoră a excavării subiective, ar putea fi oprite din caruselul de bîlci al memoriei.

Ce n-am spus atunci – poate pentru că mi se păruse prea simplu și prea evident – a fost faptul că portretele tombale, în intenția mea cel puțin, n-aveau a face aproape deloc cu realitatea pe care ne place să credem că o putem surprinde. Erau simple reflexe ale reflexelor, (auto)portrete vesele prin șocul contrastului, „făcute" cam în felul acela subteran despre care vorbește Virginia Woolf într-o schiță: „Stînd față în față în omnibuze și în metrou, în subterane, noi privim în oglindă, asta explică neclaritatea, lucirea sticloasă a ochilor noștri. Iar în viitor, romancierii își vor da seama, în măsură din ce în ce mai mare, de aceste reflectări, căci, desigur, nu există o unică reflectare, ci un număr aproape infinit. Acestea sînt profunzimile pe care le vor cerceta ei, acestea sînt fantomele pe care le vor urmări, omițînd în măsură tot mai mare, în povestirile lor, descrierea realității..." N-a fost chiar cum prevestea Woolf, dar asta din pricina periodicelor căderi și decăderi ale literaturii.

Am învățat însă, cu prilejul acelei rubrici întrerupte, un lucru pe care-l uit, în continuare, adesea: că adecvarea la context face la fel de mult ca subtilitatea. Nu poți scrie la ziar ce ai vrea să scrii într-un studiu sau într-un roman, măcar pentru că publicul e, în mare parte, diferit. Printr-un mecanism pe care nici acum nu mi-l explic, anumite persoane reale s-au regăsit în personajele tombalizate și au protestat: unele direct, pasămite se recunoscuseră integral acolo, altele indirect, hăituindu-mă așa cum numai personajele literare o pot face, adică ținîndu-mă în loc mai mult decît era cazul. În cele din urmă am pus capăt rubricii, ascultînd și de sfatul unei scriitoare mai demult admirate: „Moartea sperie și cînd e veselă, nimeni nu pune un titlu... tombal".

M-am hotărît, totuși, să resuscitez portretele tombale – periodic, atunci cînd biografiile și biografemele altora mă vor obosi – măcar din două motive. Pe de o parte, nu mi se pare că cititorul normal ar trebui să se angoaseze mai mult de cuvîntul „moarte" decît de sintagma „filtrare glomerulară", de pildă (două procese organice esențiale și... vitale). Apoi, dintr-un motiv egoist: cele cîteva zeci de portrete mi-au amintit o mulțime de lucruri, cărți, întîmplări clasate, pe care (după declasare) am reușit să le uit definitiv. Iar, așa cum ne spun în ultima vreme tot mai mulți neurofiziologi, uitarea e mama longevității.

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7455 CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 11,9 euro (TVA inclus)
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețelele Vodafone și Cosmote vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13% reducere din prețul de la chioșc!

RECLAMAȚII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită față de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:

Dilema veche	☐ 3 luni (47 lei)	☐ 6 luni (93 lei)	☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecția Charlie Chaplin	☐ 3 luni (111 lei)	☐ 6 luni (157 lei)	☐ 12 luni (244 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA București sau RO39 PIRB 2501 7096 1600 5000 deschis la Piraeus Bank - sucursala Pipera.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, București , cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.
ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la firmele particulare

Pentru pachete de abonamente, cereri speciale sau alte informații legate de abonarea la revista Dilema veche, sunați la 0372.130.245, 0372.130.246 de luni până vineri între orele 9:00-18:00 sau trimiteți e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

PUBLICITATE

DIN 15 IULIE, NOUL NUMĂR

În fiecare lună, 1 DVD cu biografiile a două personalități istorice

În iulie,
„BONNIE & CLYDE și DOW & JONES"

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

www.historia.ro

Pentru abonamente sunați la 0372.130.245, 0372.130.246, de luni până vineri între orele 09.00-18.00 sau trimiteți e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro.
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal).
Reclamații abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67

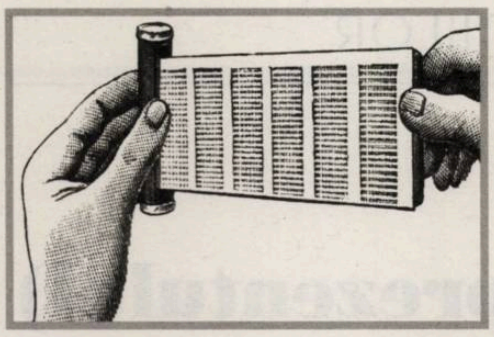

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Între junimism şi criterionism

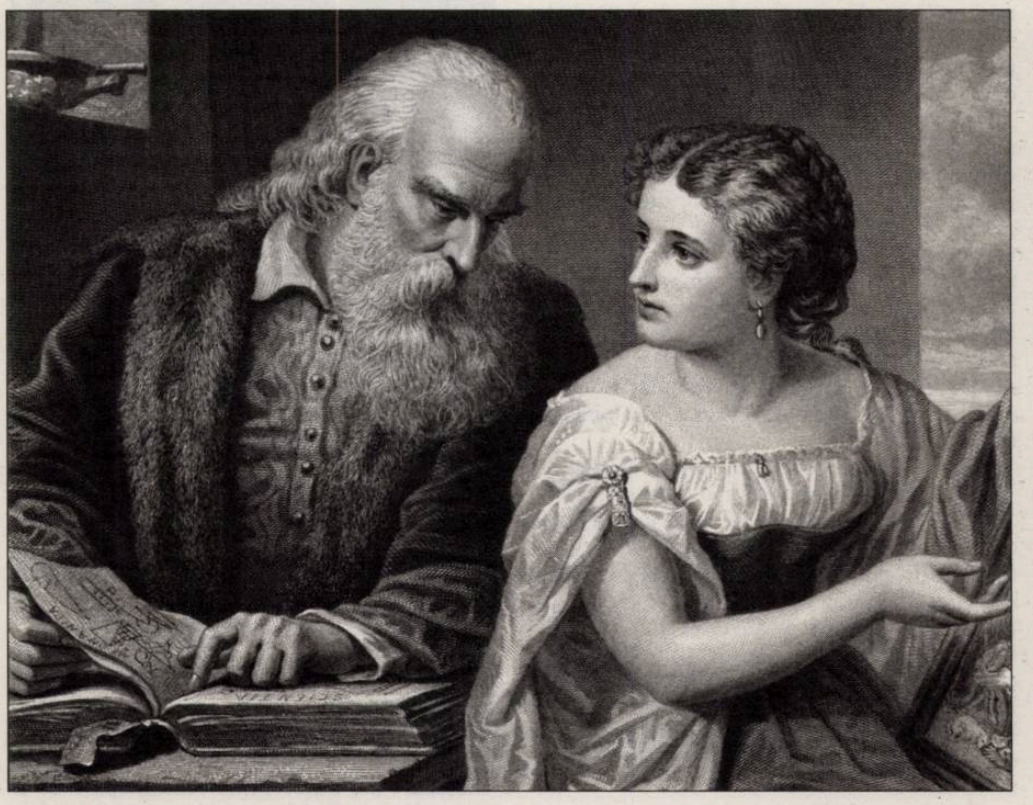

Să recunoaştem: ne-am simţit bine – fiecare în singurătatea lui înconjurată de publicul cald, înduioşător de atent şi emoţionant prin fidelitate – la Bookfest-ul de anul acesta, cînd Humanitas şi-a aniversat 20 de ani de la înfiinţare printr-un *jam session* editorial pe măsura blazonului. Caseta cu 20 dintre cele mai îndrăgite cărţi ale Casei, noi volume de Andrei Pleşu *(Note, stări, zile. 1968-2009),* Gabriel Liiceanu *(Întîlnire cu un necunoscut),* Mircea Cărtărescu *(Frumoasele străine* şi *Nimic),* Horia-Roman Patapievici *(Ultimul Culianu),* romanul lui Dinu Pillat, *Aşteptînd ceasul de apoi,* editat după jumătate de veac de absenţă, apoi alte opţiuni ale Denisei Comănescu în „raftul" ei de la Humanitas Fiction, dar şi ale Ioanei Pârvulescu (mai nou, ale Monei Antohi) în „Cartea de pe noptieră", ca şi seria lansărilor de la galeria *Galateca,* de la Sibiu, în zilele Festivalului Internaţional de Teatru, apoi la Galaţi, Cluj ş.a.m.d.

Am citit pe nerăsuflate, chiar în acele zile toride, cartea lui Gabriel Liiceanu (a lui Andrei Pleşu fusese deja lansată cu puţin înaintea Tîrgului, dată fiind plecarea autorului în Germania) şi mi-am adus brusc aminte de lungile, plăcut-agitatele discuţii avute cu cîţiva buni prieteni pe la jumătatea anilor '90, cînd am scris în suplimentul *LA&I* al *Cotidianului* un articol despre „omul deplin" al interbelicului românesc, reîmplinit în fiinţa tandemului Pleşu-Liiceanu. Două energii extraordinare ce recompun – aproape halucinant, aş zice – idealul generaţiei '27, cu nesaţiul *Erlebnis*-ului în toată cuprinderea cuvîntului, acel magnetic amestec de spiritual şi senzualitate, enciclopedism şi epicureism, conservatism şi liberalism, cu o strălucitoare europenitate bine ancorată în rînduiala autohtoniei, plus excelentul dozaj de *Grund* german, voluptate eseistică franceză şi ştaif britanic în cele social-politice.

Jurnalul de la Păltiniş plus *Epistolarul* au marcat în ultimul deceniu al ceauşismului cea mai triumfătoare revanşă a bunei noastre tradiţii intelectuale, adică a junimismului şi criterionismului. Aici, opţiunea fermă este din start neavenită, riscantă, păgubitoare. Funcţională este numai simbioza. E o nerozie a te forţa *să alegi* între uriaşa operă de *construcţie naţională* a epocii lui Carol I şi teribilul energetism al *trăirii spirituale* din epoca tinerimii dospite la şcoala triunghiului Iorga-Pârvan-Nae Ionescu, în echipele sociologice gustiene, la *Sburătorul* sau la *Gândirea,* de vreme ce numai însurubarea celor două semisfere asigură armonia Ideii româneşti!

Cînd aveau să apară şi primele cărţi ale lui Horia-Roman Patapievici – *Cerul văzut prin lentilă* şi *Zbor în bătaia săgeţii* – legătura avea să fie completă. Cum îmi spuneau în anii aceia Alexandru Paleologu, Arşavir Acterian, Relu Cioran, Barbu Brezianu şi alţi congeneri cu Eliade & Comp., apariţia lui Patapievici (alături de recuperarea lui Ioan Petru Culianu, opera lui Horia Bernea la Muzeul Ţăranului şi-a lui Sorin Dumitrescu la Galeria *Catacomba,* debutul lui Cristian Bădiliţă ş.a.), ne rebranşase – brusc şi fără spaimă de eşec – la tot ce reprezentase efervescenţa grupului *Criterion* în dinamica vieţii noastre spirituale.

„Ce straniu lucru se întîmplă!", exclamă Gabriel Liiceanu la p. 170 a cărţii de acum, în faţa alergiei unora la interbelic. „Tineri fiind, cei din generaţia mea şi-au iubit bătrînii, i-au căutat, le-au fost ucenici. Inteligenţa noastră a constat în gîndul că aveam nevoie de ei. Şi am primit de la ei pe măsura acestei nevoi. Datorită lor am primit *sensul continuităţii efortului ca unic sens al Istoriei,* şi asta împotriva discontinuităţii «revoluţiei» care pierde tot, ca la cărţi, într-o noapte, lăsînd o ţară în pielea goală. În schimb, o bună parte din generaţia tînără de astăzi ne urăşte şi imbecilitatea lui *hysteron* se aşterne lin peste ţară. Pe această cale tindem noi să pierdem interbelicul. Generaţia mea a fost ultima verigă înspre el. Cu noi dispare ultima speranţă de mîntuire care-l înţelege pe «înainte» ca «înapoi». Căci, pentru noi, a progresa înseamnă a excava valorile îngropate de cutremurul comunist al istoriei şi, astfel, a redescoperi un «înainte» care ne aşteaptă din trecut. Integrarea noastră în Europa ar trebui să înceapă cu reintegrarea interbelicului, adică a locului în care s-a întrerupt creşterea organică a istoriei noastre."

Iar la p. 268: „Nostalgic nu poţi fi decît în raport cu lucrurile pe care *le-ai cunoscut* cîndva. Nu poţi, de pildă, să ai «nostalgia Antichităţii», aşa cum eu, oricît m-ar acuza unii dintre contemporanii mei, nu pot avea «nostalgia interbelicului», pentru simplul motiv că nu am trăit *atunci*. Interbelicul, în schimb, are în ochii mei un enorm prestigiu: este ultimul «atunci» liber de ciuma unei ideologii *instalate temeinic la putere*. Nu-l mitizez, ci doar îi fixez locul istoric: e timpul românilor de dinainte de *cădere*. Apoi a venit comunismul, adică excitarea paroxistică a abjecţiei umane şi, odată cu ea, neverosimilul devenit regulă a vieţii. Apoi a venit «tranziţia»: ne bălăcim cu toţii în puroiul, neuscat încă, al unei bube sparte."

Nu înţeleg de ce s-a încărcat cu atîta lest peiorativ noţiunea de „neointerbelici", tocmai într-o vreme epigonică, în plină dominaţie a prefixului *neo:* neoexpresionism şi neoavangardism în poezie şi teatru, neorealism şi neoautenticism în proză şi film, neoexistenţialism în eseu, neobiografism în istoria literară... Pune dispreţ în calificativul „neointerbelic" numai maniheistul care bine(rău)voieşte să diabolizeze intervalul, văzînd în acesta exclusiv dihotomia carlism – legionarism, cu antonescianismul deasupra.

Îmi voi îngădui să glosez şi săptămînile viitoare pe marginea acestor două jurnale semnate de Gabriel Liiceanu şi Andrei Pleşu.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

COLECŢIA DE GHIDURI TURISTICE
NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER

Toţi visăm să călătorim

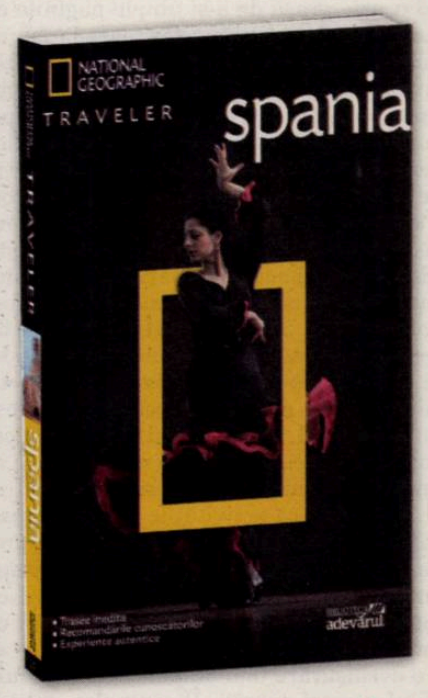

Vineri, 30 iulie

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

- FORMAT COMPACT
- 400 DE PAGINI full color
- HÂRTIE LUCIOASĂ

Descoperă 26 cele mai frumoase ţări din lume

- Fotografii senzaţionale
- Hărţi detaliate
- Informaţii inedite

În fiecare vineri, o ţară pe săptămână cu doar 13,99 LEI

URMEAZĂ	
22. Portugalia	6 august
23. Italia	13 august
24. Grecia	20 august
25. Marea Britanie	27 august
26. România	3 septembrie

BIBLIOTECA adevărul
numai cu ziarul adevărul

Pentru abonamente sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246, de luni până vineri între orele 09:00 – 18:00 sau trimiteţi e-mail la vânzări.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamaţii abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67.

Proiect susţinut de: ColonHelp 021.3.000.000

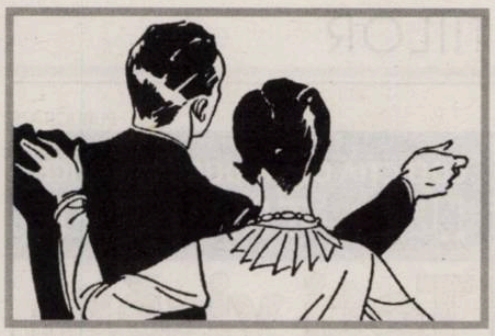

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Amintiri despre viitor(ul prezentului)

Dacă mijlocul iernii constituie, pentru majoritatea publicațiilor autohtone, o adevărată binecuvîntare, dată fiind ocazia grasă de a-și umple paginile cu bilanțuri și clasamente referitoare la feluritele activități din anul încheiat, ca și ocazia (mai rar folosită, însă) de a emite predicții asupra acelorași activități în anul ce începe, nemaivorbind despre abundența subiectelor curente, mijlocul verii este, din punct de vedere editorial, un moment trist și secetos. Nu tu parlament (noroc cu organismele europene vigilente, care mai strică vacanța plină de satisfacții a aleșilor nației), nu tu campionat intern (noroc cu mondialele, *en l'occurence),* nu tu „capriciile vremii" (noroc cu sătenii noștri ancestrali, care continuă să lase cursurile de apă neamenajate), nu tu nimic – și nici noroacele acestea nu lovesc chiar tot timpul. La rîndul lui, teatrul tînjește; nu pentru că oamenii săi nu fac nimic în timpul verii (dimpotrivă, vezi numărul trecut), ci pentru că activitățile lor sînt considerate, de obicei, neinteresante pentru presă, adică pentru public. Aici ar putea începe o lungă discuție despre ce cred ziariștii că trebuie să afle cititorii și ce cred cititorii că trebuie să scrie ziariștii, dar subiectul ar avea o desfășurare mai amplă decît îngăduie profilul acestei rubrici. Îl semnalez, totuși, ca posibilă soluție de „depanare".

Întru acestea, teatrul izbutește uneori „să se scoată", în chip de subiect jurnalistic estival, datorită calendarului său ritmat de stagiuni. „Care au fost plusurile și minusurile stagiunii?" „Numiți cel mai bun spectacol al stagiunii!" „Propuneți un top al stagiunii!" Asemenea întrebări și îndemnuri (adresate, îndeobște, cronicarilor) dau cîteodată titlurile paginilor de vară – chiar dacă mai pe la coada ziarului. Întrucît deși, de la o vreme, anul *teatral* e tot mai des neglijat, pentru simplificare, în favoarea anului... obișnuit (inclusiv în abordările membrilor „breslei", ceea ce, ca nostalgică demascată ce sînt, mă necăjește rău), cuvîntul *stagiune* continuă să exercite o mică fascinație asupra cunoscătorilor și profanilor deopotrivă – probabil deoarece sugerează, la fel ca toți termenii de jargon, ritualuri (meșteșugărești) secrete, arcane profesionale bine păzite, coduri de comportament enigmatice. După cum, cred eu, teatrul însuși ar trebui să-și cultive un *ce* misterios, păstrîndu-și, măcar cîteodată, culisele adăpostite, prin cortină, de privirile curioase ale celor care intră în sală.

Profit, așadar, de înlesnirea oferită de limbajul specific și, în lipsa spectacolelor de comentat, întorc o privire cercetătoare spre stagiunea care s-a sfîrșit – nu demult, pentru unele teatre, de două-trei săptămîni, pentru altele. Nu ca să fac bilanțuri, clasamente și analize, ci numai ca să încerc să-mi limpezesc impresiile. Și ca să-i chem astfel, iar și iar, pe eventualii cititori la teatru... înainte ca amuzamentele virtuale să ne anuleze definitiv obișnuința și plăcerea contactului cu arta vie, făcută de oameni vii.

Stagiunea 2009-2010 a fost, așa cum (și cît) am văzut-o eu, una banală. Banală, cel puțin, în raport cu precedentele opt-nouă – la fel de lipsite de strălucire, dar înregistrînd, de bine-de rău, cîte un eveniment real, cîte un scandal de proporții, cîte o schimbare semnificativă. Mai nimic de acest fel, acum. În afară de prestația modestă a ministrului Culturii în chestiunea birurilor impuse artiștilor de administrația înnebunită (la propriu) de sosirea „intempestivă" pe plaiul mioritic a crizei ce bîntuie Europa unită de cel puțin doi ani încoace – aspect avînd însă de-a face cu teatrul doar la modul metaforic –, numai cîte-o meschină „mînărie" locală (încercări ale autorităților municipale de a discredita activitatea managerială a lui László Bocsárdi la Teatrul „Tamási Áron" din Sfîntu Gheorghe, respectiv pe a lui Mc Ranin la Teatrul „Tony Bulandra" din Tîrgoviște – ultima, încununată de succes), cîte-o scurtă revenire – promițătoare de mai mult pentru... altă dată? – în peisajul autohton a unor glorii internaționale (Radu Penciulescu, la Teatrul Național din București, Andrei Șerban, la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, Silviu Purcărete, la Teatrul de Comedie) și agitația agreabilă din jurul festivalurilor cu invitați importanți din străinătate, capitol la care Festivalul Internațional Shakespeare de la Craiova/București continuă să dețină, de departe, supremația. Puținele spectacole importante sub raport estetic, din punctul de vedere al unor restituiri dramaturgice necesare, sau semnalînd luări de poziție esențiale pentru configurația viitoare a teatrului românesc ca artă au trecut mai degrabă neobservate, înghițite de marea producțiilor medii și mediocre (vorba vine „marea" – un lac sărat mai măricel, întrucît nici cantitativ stagiunea nu a atins nivelul normal), fără a obține decît (în cel mai bun caz) o nominalizare-două la Premiile UNITER. Exemplul cel mai izbitor mi se pare, din această perspectivă, *Pyramus & Thysbe 4 you,* spectacol-manifest regizat de Alexandru Dabija la Odeon, a cărui teribilă premoniție a părut să scape chiar și mediilor profesionale, ce au preferat să-l înțeleagă, în genere, ca pe o glumiță neînsemnată. Atîta cît a fost „altfel" stagiunea 2009-2010 a datorat acest lucru tinerilor – noutate meritînd o discuție separată... săptămîna viitoare.

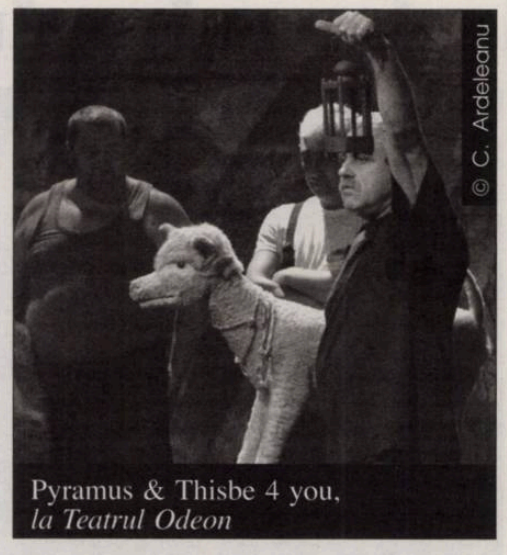

Pyramus & Thisbe 4 you, *la Teatrul Odeon*

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Jazz unplugged de film

● ***Dan Berglund's Tonbruket*, ACT Music, 2010.**

Dan Berglund vine din zona scandinavă, deci practică acel soi de jazz care nu prea are legătură cu jazzul, dînd tîrcoale insistent rockului progresiv și post-rockului. Înainte să aibă propriul proiect, a cîntat la bass pentru trioul răposatului Esbjörn Svensson, considerat un fel de Radiohead al jazzului. E cam ca atunci cînd a încercat Dave Grohl să supraviețuiască Nirvanei. Ca și Grohl, Berglund e un exemplu relativ fericit, în condițiile în care majoritatea trupelor nu reușește să depășească momentul pierderii elementului pivot. Una dintre soluții e îndepărtarea de sound-ul trupei de origine, contînd pe eschivarea de la comparații. Din păcate, uneori comparațiile se forțează oricum, fără a ține cont de intențiile artistului.

Ca mai toată scena nu-jazz, Tonbruket e o trupă de festival mai degrabă decît una de studio. Diferențele între album și concert sînt majore, și nu din pricină că trupa își augmentează spectacolul cu vreo formă de circ auxiliar, dialog cu publicul și felurite năzbîtii. E vorba în primul rînd de o diferență de sound între înregistrare și „pe viu", o diferență care iese în evidență la stilurile muzicale curate, fără distorsiuni agresive. Totuși, diferența disc-concert nu e chiar atît de pregnantă ca la alte cazuri despre care am discutat în această rubrică (mă gîndesc în primul rînd la Nik Bärtsch și Jaga Jazzist). Neojazzul se bazează adesea pe combinația dintre electronic și instrumente de suflat, străduindu-se să acomodeze sinteticul modern cu clasicul analitic. Uneori, metodologia e integratoare, de fuziune, alteori se apelează la colaj, la juxtapunere. Tonbruket se eschivează de la aceste tendințe, ocolește ambele metode și alege o soluție mai simplă, avînd ca rezultat un sound mai accesibil. Dacă n-ar fi backgroundul jazzistic al lui Berglund, albumul ar putea fi încadrat fără probleme la muzică de film – nu vă gîndiți la *Titanic* și Celine Dion, ci la soundtrack-uri moderne introspective, precum cele compuse de Clint Mansell și Nick Cave. Coloana vertebrală a albumului este una organică, bazată pe pian, violoncel/bass cinstit și chitară folk (rareori electrizată și cadențată), alunecînd adesea într-o vibrantă zonă unplugged, care se pretează de minune la prezentarea live.

Nici varianta live nu e din soiul exhibiționist adresat fanilor care se cufundă în transe jazz și încep să gesticuleze muzica în mod ritualic. E mai apropiată de lounge jazz, stilul acela care se cîntă la lumină de veioză, în cluburi cu draperii vișinii, băuturi fine, unde pînă și damele de companie au gusturi muzicale deosebite. Nici măcar nu e vorba de vreun experiment minimalist. Unii recenzori au mers pînă la a forța comparații cu Mike Oldfield și Fleetwood Mac, în sens peiorativ, încercînd să indice că Tonbruket nu se ridică la pretențiile cunoscătorilor în ale jazzului (și nici ale fanilor fostei trupe a lui Berglund), că e muzică lejeră, populistă, excesiv de dansabilă, mai potrivită pentru ocazii sociale (fie ele și aristocrate), decît pentru experiențe transcedentale. Sînt în mod special acuzate acordurile de chitară rece cu iz de baladă americană de pe piese ca „Waltz of Matilda" sau „The Wind and the Leaves" ori ritmurile pop-săltărețe ale piesei „Gi Hop" (principala vinovată pentru referința la Oldfield). Mai sînt și piesele epice („Cold Blooded Music"), care au mai mult de-a face cu Ennio Morricone decît cu jazzul.

Nu văd sensul în a judeca un album pentru ceea ce nu e (și nici nu vrea să fie) – la fel de bine l-aș putea acuza că e un album death metal prost, că nu se aude pic de grohăit pe el (și nici un fel de voce, că tot veni vorba). E muzică pentru un anumit tip de bună dispoziție, altul decît veselia și distracția, o dispoziție din zona melancolică-meditativă (fără a aluneca în sentimente negative vecine cu depresia). Amatorii de muzică instrumentală delicată, deloc sincopată, ușor sentimentalistă, frecvent filmică, care are mai mult de-a face cu Pink Floyd decît cu istoricul lui Dan Berglund, vor fi cu certitudine satisfăcuți de ce se întîmplă pe Tonbruket.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com*

3 întrebări pentru

Laurent Chrzanovski

Istoria povestită pe wap

De ce o expoziție despre evoluția comunicării?

Comunicarea e unul dintre elementele-cheie ale societății moderne. Chiar dacă toată lumea vorbește despre asta, puțini sînt cei care s-au aplecat asupra subiectului în afara specialiștilor care s-au angajat în reflecții și dialoguri „de nișă". În ceea ce privește expozițiile destinate publicului larg, tema nu a fost transmisă pînă acum decît de muzeele tehnice, care au urmărit în special evoluția tehnologică și marile invenții din secolul al XIX-lea. Mi s-a părut deci interesant să abordez acest subiect într-o manieră transversală.

Cum ați pregătit această expoziție?

Mai întîi am delimitat, în acest vast subiect, temele cele mai potrivite pentru cadrul muzeal. Ca să nu lăsăm nici un subiect important deoparte, oferim în cartea-catalog și o serie de subiecte cu teme ce nu au putut fi prezentate ca atare în expoziție. Oricum, în timpul documentării am lucrat cu specialiști excelenți, cu istorici, experți IT, sociologi, politologi, psihologi, jurnaliști etc.

Care e particularitatea acestui eveniment?

Asistăm, de cîțiva ani, la o dezbatere despre mijloacele puse la dispoziția vizitatorilor de către muzee pentru a le ușura parcursul. Noi am gîndit expoziția în jurul celui mai folosit mijloc de comunicare, telefonul mobil, și să adaptăm parcursul muzeal la calitățile lui. Rezultatul obținut e un cîștig remarcabil în ceea ce privește estetica vitrinelor (doar un număr pe fiecare obiect, nici o legendă). Toate informațiile cu privire la obiectele expuse pot fi descărcate via bluetooth pe telefonul fiecărui vizitator. Pentru vizitatorii care au telefoane mai moderne, cu conexiune la Internet, putem oferi chiar și ghiduri audio și o pagină wap.

***Laurent Chrzanovski** este curator al expoziției itinerante „De la primele scrieri la multimedia. O scurtă istorie a comunicării". Expoziția virtuală poate fi vizitată la www.multimediahistory.org/*

a consemnat Matei MARTIN

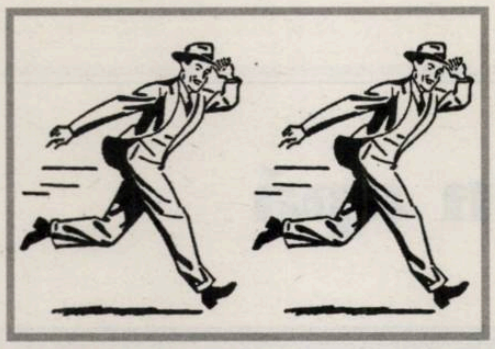

● ***Adu-l urgent pe scenă / Get Him to the Greek* (SUA, 2010), de Nicholas Stoller.**

Andrei GORZO

dilematograf

Anarhie

Judd Apatow a devenit o forță în comedia americană: pe lîngă *Virgin la 40 de ani, Un pic însărcinată* și *Funny People,* pe care le-a și regizat, el a mai produs succese ca *Superbad, Înșelat de Sarah Marshall* și, cel mai recent, *Adu-l urgent pe scenă*. În acesta din urmă, Jonah Hill joacă rolul unui umil amploaiat de la o companie muzicală, care primește misiunea de a-l aduce de la Londra la L.A., pentru un concert, pe rockerul britanic Aldous Snow (Russell Brand). Cariera lui Aldous se află în declin de cînd, sub efectul unuia dintre atacurile acelea de umanitarism africanofil profund narcisist cărora tind să le cadă victime superstarurile, a scos un clip intitulat „African Child" („Ideea e că eu sînt un Hristos african alb venit din spațiu."), pe care criticii l-au considerat aproape la fel de nociv ca războiul și foametea. Dezamăgit, Aldous s-a apucat de droguri și de băutură. Misiunea însoțitorului său este să-l ferească de ele, dar rockerul îl face lacheul lui: îl pune să-i țină drogurile (în rect) pînă trec de paza de pe un aeroport, apoi îl pune să-i procure altele (implicîndu-l într-o înjunghiere), să consume alături de el, să consume și alcool, să consume și femei (dintre care una îl violează cu un vibrator: da, e genul *ăla* de comedie) – pe scurt, aproape că-i distruge viața. Cunosc spectatori care au ieșit încîntați de la *Nunta mută* sau de la *Concertul,* dar care nu s-ar duce la o asemenea comedie, pe motiv că ea întărîtă tot ce e mai necivilizat în publicul său. Nu știu cît de răspîndită mai e această distincție, dar cred că îndeajuns de răspîndită încît să merite un răspuns. În realitate e exact invers: umorul barbar-adolescentin marca Apatow, cu fixațiile sale pe secreții genitale, vomă și excremente, nu e un pericol, pe cînd iluziile realizatorilor *Nunții mute* sau ai *Concertului,* cum că ceea ce fac ei are mai mult ștaif, constituie unul. Adevărul e că Apatow are o conștiință artistică mult mai rafinată decît ale lor. E adevărat că filmele lui trag spre barbarie, dar ele fac din această atracție tema lor; o dramatizează. Sau, mai corect, dramatizează conflictul dintre două seturi rivale de aspirații: aspirațiile către acele lucruri care pot transforma animalul de sex masculin într-un prieten, soț și tată responsabil; și aspirațiile contrare – regresive, transgresive, anarhice – de regulă, către o condiție de eternă adolescență trăită în haită (cu scatofilia și pornofilia aferente), iar, în cazul de față, către viața de star rock. În filmele lui bune, umorul scabros rareori pare fabricat mecanic, după o rețetă („pentru că așa cere publicul"); e expresia unei imaginații de tip adolescentin cu adevărat potente în porcismul ei. După cum nici „sentimentele frumoase" nu sînt introduse acolo pur formal, pentru că „dau bine", ci sînt pu-

Era un narcisist perfect senin, un Hristos al sexului.

se la încercare – își cîștigă legitimitatea dacă torită asaltului la care sînt supuse. Atunci cînd Aldous le propune, ca terapie de cuplu, lacheului său și prietenei lui furioase, sexul în trei, iar prietena e atît de furioasă încît nu zice nu, accentul cade pe disperarea lacheului confruntat cu distrugerea totală a bietelor lui aspirații către monogamie. Conflictul devine și mai acut în momentul următor, cînd disperatul ia o decizie de sinucigaș și se aruncă în anarhia absolută, începînd să-l sărute pe Aldous în timp ce acesta îi sărută prietena. Toate astea duc spre concluzia că Apatow e un autor serios, care, din contradicțiile lui personale, obține combinații armonioase din punct de vedere artistic (în interiorul unui gen comercial).

Astea fiind zise, *Adu-l urgent...* nu e unul dintre cele mai bune filme produse de el. A fost scris și regizat de Nicholas Stoller, care combină un pic cam după rețetă, reciclînd elemente care au fost lucrate mai bine în alte producții Apatow. De pildă, relația dintre un om obișnuit și un artist cam monstruos, care-l tratează ca pe un lacheu, a fost întoarsă pe mai multe fețe în *Funny People.* Însuși personajul Aldous e preluat din *Înșelat de Sarah Marshall,* unde a plăcut foarte mult publicului, în parte și pentru că părea un om care nu s-a legat în viața lui la cap (neavînd nici vreun cap la care să se lege); era un narcisist perfect senin, un Hristos al sexului a cărui atitudine spunea: „Lăsați femeile să vină la mine". Aici e mai puțin senin, dar rămîne o caricatură simpatică, strălucit lucrată pe detalii – de exemplu, accentul, care ba se vrea proletar, ba se vrea prețios –, iar el și lacheul fac o bună combinație vizuală de tip Quijote-Panza – rockerul subțirel, elastic și cu plete hristice, lacheul rubicond și anxios. Ca în orice producție de Apatow (care de la un film la altul a adunat în jurul său o echipă de comici totodată superinstruiți și dispuși să se expună în orice postură), există și aici cîțiva actori secundari care dau minispectacole – în special Rose Byrne în rolul unei rockerițe netalentate (căreia îi putem admira, în niște fragmente de videoclip, eforturile de a fi provocatoare) și Sean „P. Diddy" Combs în rolul unui dictator din industria muzicală.

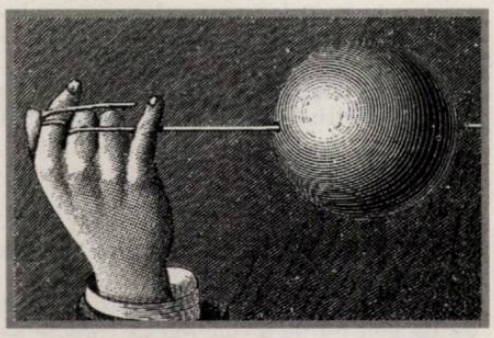

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Arta interzisă?

„Sacrilegiu", „instigare la ură", „pornografie". Acuzațiile dure au fost formulate împotriva lui Andrei Erofeev și Iuri Samodurov, doi artiști care au îndrăznit să se joace cu focul în Rusia. Adică să deschidă o expoziție cu „Arta interzisă". Cei doi au adunat cîteva zeci de lucrări de artă (fotografii, colaje etc.). Printre acestea: o icoană cu Mickey Mouse, un Iisus Cristos – promoter pentru McDonald's, doi miliției care se sărută în peisajul iernatic al unei păduri de mesteceni, o atentatoare sinucigașă pozînd în găuri din zid, la tablourile agățate într-o cameră intenționat prost iluminată. Mulți dintre cei care au înaintat reclamații nici măcar n-au trecut pe la Moscova. Alții sînt activiști ai unor organizații de extremă dreapta (printre care Oleg Kasin, mare „fan" al lui Hitler, sau Leonid Simonovici Nikșici, cel care a cerut retragerea de pe piață a *Codului lui Da Vinci* și a seriei „Harry Potter") etc. Din cîte se pare, nici măcar procurorul n-a dat pe la expoziție. El și-a construit rechizitoriul doar pe baza imaginilor „sataniste" din catalog; iar acelea – la brîu), cei doi artiști încarnează tot răul care s-a abătut asupra Rusiei de acum: *gay-pride,* coca-cola, droguri etc.

Andrei Erofeev și Iuri Samodurov s-au apărat explicînd că nu au vrut să facă o expoziție despre religie, ci una despre societate, că nu pun în discuție credința oarbă și participarea religioasă irațională, aproape medievală, a majorității rușilor, ci vorbesc despre cenzură, autocenzură și tabuuri în Rusia contemporană. Imaginile ar reprezenta, de fapt, „o critică la adresa materialismului societății ruse". Se pare însă că societatea rusă e prea sacră pentru a suporta vreo critică... Chiar dacă, pînă la urmă, procesul nu s-a soldat cu un verdict aspru, semnalele pe care le-a transmis regimul de la Moscova sînt destul de clare și artiștii le-au înțeles foarte bine: libertatea de expresie are limite.

Procesul s-a terminat aproape vodevilic, cu o schimbare a încadrării juridice („incitarea la ură religioasă" a fost înlocuită cu „ofensă adusă credincioșilor") și cu o comutare a pedepselor (în loc de trei ani de închisoare, amenzi de 5000 de euro). „Norocul" celor doi a venit de unde se așteptau mai puțin, adică tocmai de la Kremlin. Se pare că însuși președintele Medvedev ar fi intervenit, conștient fiind că o eventuală pedeapsă cu închisoarea aplicată celor doi artiști ar afecta imaginea externă a țării. Pînă și înalți prelați ai Bisericii Ortodoxe Ruse au admis, pînă la urmă, că, oricît de jigniți ar fi, privarea de libertate a artiștilor nu ar fi cea mai potrivită soluție. Și au cerut clemență. Așa s-a făcut dreptate. Dacă i-a iertat și președintele și Biserica, și Justiția, o să-i ierte și cel care le guvernează pe toate!

Chiar dacă, pînă la urmă, procesul nu s-a soldat cu un verdict aspru, semnalele pe care le-a transmis regimul de la Moscova sînt destul de clare și artiștii le-au înțeles foarte bine: libertatea de expresie are limite.

Marilyn Monroe, o icoană din caviar... Expoziția deschisă doar cîteva luni, în 2007, la Muzeul Saharov, și-a atins măcar unul dintre scopuri: s-a transformat în scandal. Scandaloase nu sînt însă imaginile, ci reacțiile aproape isterice pe care le-a provocat: amenințări, proteste de stradă, plîngeri penale.

Mulți dintre cei care s-au grăbit să-i înfiereze pe organizatori nici măcar nu au văzut imaginile respective. Ar fi fost, oricum, destul de complicat. Pentru că expunerea în sine sublinia caracterul „interzis" al operelor: ca să le vadă, vizitatorii trebuiau să se urce pe niște scări și să se uite, prin niște spun amuzați cei care au văzut expoziția – nici măcar nu erau lucrările cele mai reprezentative pentru cazul în discuție.

Dintre toate acuzele ce le-au fost aduse, cea mai gravă este „incitarea la ură religioasă". Care nu s-a văzut în timpul procesului decît la reclamanți. Cum nu puteau pretinde (și, mai ales, obține) ca vinovații să putrezească pe veci în iad, au cerut măcar o pedeapsă aspră într-o închisoare siberiană (ceea ce, dacă ne gîndim bine, tot un fel de iad ar fi fost). Pentru cei care au venit să urmărească procesul (presa relatează despre oameni îmbrăcați în negru, cu fețele brăzdate de riduri adînci și bărbi albe pînă

trecerea prin reviste

●L'EXPRESS (Nr. 380, iulie 2010)

Un autor californian pe nume Matt Stewart a lansat primul roman scris pe Twitter, în „calupuri" de 140 de caractere. Cartea intitulată *The French Revolution* („Revoluția Franceză") a apărut chiar pe 14 iulie, de ziua Franței. Pentru scriitor, munca la această carte a fost „un calvar". Formatul impus de platforma de comunicare îi obligă pe utilizatori să rezume la maximum ceea ce au de transmis și „nu e tocmai adaptată pentru roman". Matt Stewart a avut nevoie de patru luni ca să „ciripească", în 5000 de mesaje succesive, cele 95.000 de cuvinte care compun romanul. „Măcar se citește ușor", a convenit el. Se pare că și criticii literari au citit ușor cartea. Cotidianul San Francisco Chronicle a comparat romanul cu *Conjurația imbecililor* a lui John Kennedy Toole. Poate a exagerat. Un pic.

Tot *L'Express* relatează despre intenția lui Alexandre Jardin, scenarist și autor al unor romane de succes *(Fanfan),* de a lansa prima carte exclusiv în format electronic. Romanul, care va apărea la sfîrșitul lunii octombrie, e destinat doar lecturii în mediul digital. Partener la această lansare este Orange. Revista consacră acestui eveniment o avanpremieră și un interviu cu autorul. „De ce vă propuneți să scrieți un roman destinat mediilor digitale"? „Pentru că este o oportunitate istorică demențială. Trebuie să știți că avem de inventat toată gramatica acestui nou format, ceea ce mie, ca scriitor, îmi oferă o imensă libertate. Muncesc ca un nebun ca să mă pot număra printre primii care se lasă antrenați în această aventură. Pot să vă spun de pe-acum că va fi un text surprinzător, foarte romanesc și radical-nou." „Vă gîndiți și la o editare în format tipărit?" „În nici un caz. Cînd scrieți un roman, trebuie să credeți în hîrtie. Cînd scrieți pentru suportul digital, trebuie să credeți în digital. Operele trăiesc prin intermediul unui anumit mod de expresie și trebuie să știi cum să-l urmezi. Ceea ce rămîne fundamental e crearea unui univers, a unui limbaj, a unui set de emoții." Emoționant discurs pentru un autor care „se vinde"... (Matei Martin)

Grigore VÎRSTA

Ni se întîmplă şi pe uscat, şi în apă

– dar tot nu ne lăsăm –

14 martie 1910. O zi însorită, că doar e California. Lakeview Oil Company sondează solul californian în căutare de gaz natural şi, dacă se poate, şi petrol, în districtul Kern, cam în jumătatea de sud a statului. Nu era ceva nou, toată zona era acoperită de mici sonde care scoteau la suprafaţă, în condiţii de siguranţă ale începutului de secol XX, ceva petrol de la adîncimi relativ mici. Mai trebuie spus că zona beneficiază şi astăzi de o activitate geotermală intensă. Compania petrolieră se îndîrjeşte şi continuă explorarea la adîncimi încă neatinse în zonă. În acea zi, de 14 martie 1910, atinge 740 de metri, dar şi principala rezervă de petrol a proaspătului stat american. Spun proaspăt pentru că de-abia în 1850 California devine cel de-al 31-lea stat unionist, după ce a fost guvernat consecutiv de către spanioli şi mexicani.

Presiunea jetului de amestec de petrol, gaze naturale şi apă fierbinte este atît de mare încît scoate afară tuburile de sondă şi distruge toată instalaţia supraterană. Ca în filme: vă aduceţi aminte de *Uriaşul,* cu Elizabeth Taylor, Rock Hudson şi James Dean? La un moment dat, James Dean găseşte şi el petrol, undeva în Texas. Presiunea este atît de mare încît ţevile de foraj ies afară din pămînt, iar găsitorii se umplu de petrol şi bucurie. E, cam aşa, dar înmulţit cu 10. Operatorii se grăbesc să înconjoare puţul cu saci de nisip (asta era metoda de combatere a scurgerilor de petrol la vremea aceea) şi să construiască un fel de cutie de lemn, pentru a putea ţine sub control monstrul. Rebel la tratament, şuvoiul de petrol distruge domul de bîrne de parcă ar fi fost construit din chibrituri. În faţa acestei forţe, în anul 1910, oamenii cedează. Urmează 18 luni – un an şi jumătate –, în care puţul de petrol produce zilnic de la 10.000 la 100.000 de galoane, care nu au ce face decît să umple valea şi să curgă ca un rîu şerpuitor către cote mai joase. Toată activitatea de foraj din zonă se opreşte. Se estimează că s-au scurs la suprafaţă cam 9 (nouă) milioane de barili de petrol, pînă cînd presiunea să fie cît de cît controlabilă. Cu aproximaţie, dacă doriţi, asta înseamnă cam un volum de 1,4 milioane de metri cubi, sau cam 1,2 milioane de tone de petrol. Slavă Domnului că în această perioadă rîul fosil nu a luat foc. Dezastrul este considerat drept cel mai mare din istoria de scurmător a omului după sursele fosile de energie.

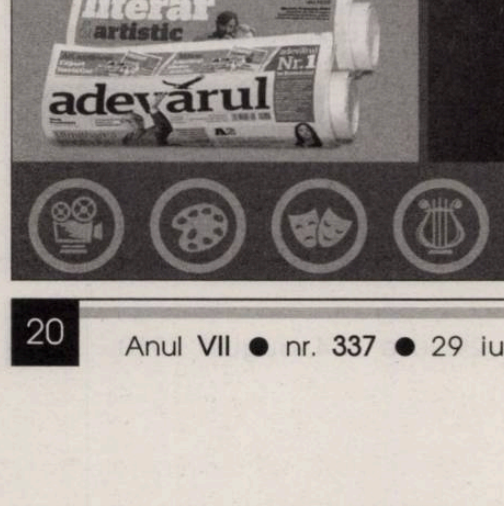

Vîrsta lucrînd la dezastrul Exxon Valdez

23 martie 1989. Proaspăt umplut cu vreo 55.000 de galoane de petrol din Alaska, petrolierul Exxon Valdez încearcă să iasă din chinga strîmtă a portului Prince William Sound. Fiind pe autopilot, cu căpitanul beat lemn în cabina sa şi cu radarul de adîncime defect de mult timp, dar nereparat de către compania operatoare, colosul nu poate lua curba ca la cursele de Formula 1 şi se izbeşte de stîncile de la ieşirea din şenalul navigabil al portului, la miezul nopţii. Vasul se sparge, iar mai mult de jumătate din încărcătură, adică vreo 32.000 de galoane, se scurge spre coasta Alaskăi. Rezultatele le cunoaşteţi.

Poate cel mai important dintre acestea este adoptarea de către Congresul American a Oil Pollution Act, în 1990.

23 ianuarie 1991. Saddam Hussein, atacat de coaliţia pentru libertate, adoptă strategia pămîntului pîrjolit, incendiind puţurile petroliere din deşert. Peste o jumătate de milion de tone de ţiţei se scurg, punînd în dificultate zborul aparatelor americane şi britanice din zonă. Unul după altul, puţurile se sting de către specialişti şi se opresc. Nu există date cu privire la cheltuielile făcute pentru înlăturarea dezastrului.

2 martie 1992. Puţul nr. 5 al exploatării petroliere Mingbulak din valea Fergana, Uzbekistan, explodează, ţiţeiul luînd foc. Timp de două luni, nimeni nu poate să-i facă ceva. Se estimează că vreo 300.000 de tone de petrol s-au scurs la suprafaţă. Dezastrul se opreşte de la sine, cînd presiunea din adîncuri scade pînă la nivelul celei din atmosferă.

Martie 2010. Exact la o sută de ani după dezastrul din California. Muncitorii de pe platforma semi-submersibilă Deepwater Horizon îşi exprimă îngrijorarea că ceva nu e în regulă în ceea ce priveşte procedurile de foraj şi măsurile de securitate. Platforma se găsea cam la 80 de km de coasta Floridei.

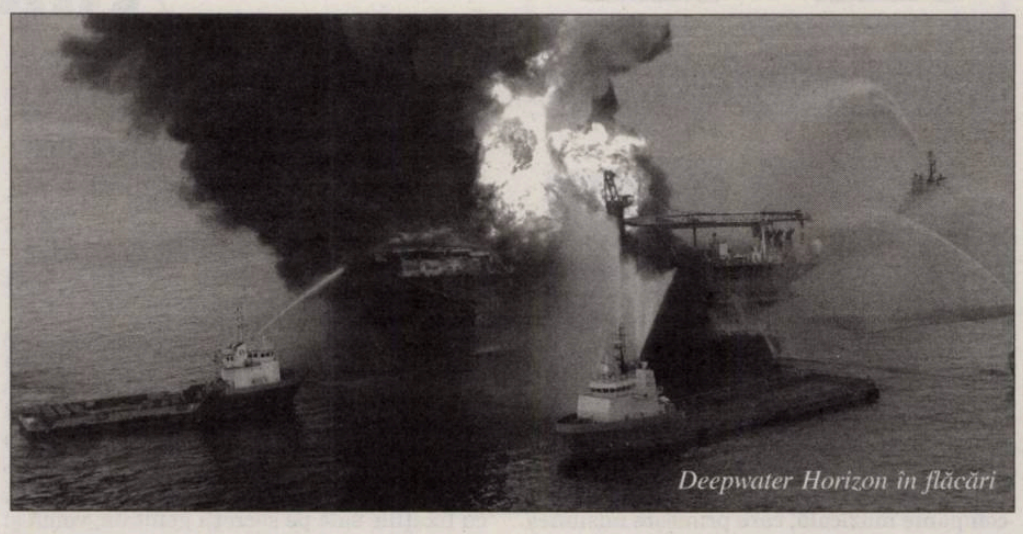

Deepwater Horizon în flăcări

Dezastrul începe la ora 21,45, pe 20 aprilie 2010, cînd gazul natural la mare presiune iese prin puţul forat la 1500 de metri sub nivelul apei. Presiunea spulberă instalaţiile de pe platformă şi gazul ia foc în urma unei scîntei. 11 muncitori dispar în adîncuri, împreună cu platforma arzîndă de 36 de ore. Restul pînă la 120 sînt salvaţi de vasele din apropiere şi Garda de Coastă. Coloana de un kilometru şi jumătate se rupe şi se aşază pe fundul Golfului, dînd naştere la trei surse majore de poluare, trei spărturi. Statele Unite sînt în şoc, alături de lumea întreagă. Urmează lupta cu scurgerile de petrol. Două spărturi sînt rapid astupate. Rămîne puţul principal, care nu se dă bătut, la fel ca şi fratele lui din California de acum o sută de ani. Într-o noapte, pe 15 iulie, după mai multe încercări nereuşite, compania exploatatoare anunţă în presă testele de închidere, sau mai bine zis de astupare a puţului de pe fundul Golfului Mexic. Petrolul s-a scurs direct în Golful Mexic timp de aproape trei luni, fără ca forţele conjugate internaţionale şi potenţa tehnică a Statelor Unite să-i poată rezista. Cercetări ulterioare dezvăluie faptul că numeroase măsuri de securitate şi semne de explozie evidente nu au fost luate în seamă. Estimările autorităţilor americane, făcute pe baza cercetărilor din teren şi a imaginilor din satelit, apreciază că sinistrul este al doilea după cel din California. Peste un milion de tone de petrol au ieşit din măruntaiele pămîntului, iar acum poluează coastele Floridei şi delta fluviului Mississippi. Costurile de curăţare vor depăşi multe miliarde de dolari.

Am vrut să trec în revistă doar cîteva dintre zecile de cazuri de acest gen, care dovedesc că se pot întîmpla dezastre oriunde omul forează după petrol şi gaze naturale sau le transportă dintr-o parte în alta. Evenimente care se soldează cu pierderi de vieţi omeneşti şi imense pagube materiale, dar cele mai serioase mi se par a fi cele de ordin ecologic. Mă gîndesc, unde am fi ajuns dacă dolarii cheltuiţi pe curăţarea plajelor sau terenurilor îmbibate de petrol ar fi fost folosiţi la cercetarea în domeniul energiilor regenerabile? Poate că ceva de genul proiectului Desertec ar fi fost deja în funcţiune, că emisiile de bioxid de carbon ar fi fost diminuate, că autoturismele din întreaga lume, în proporţie de jumătate, ar fi funcţionat deja pe bază de energie electrică sau hidrogen, că suprafaţa acoperită de păduri ar fi crescut, că… vise, maică, vise…

Ne încăpăţînăm să scormonim în pămînt după ultimele rezerve de combustibili fosili. Pe timp de criză, peste tot în lume, sume mari de bani se cheltuie nu pe sprijinirea surselor de energie regenerabilă, ci pe reactivarea centralelor pe cărbune; administraţia Obama nu renunţă la construcţia altora noi…

Dacă lista lungă de accidente de acest gen nu ne-a convins că trebuie să trecem la alte surse de energie, nu ştiu ce ar putea-o face. Poate doar o cerere din ce în ce mai mică de petrol.

P.S. O tonă de petrol echivalează cu aproximativ 7,33 barili, sau 308 galoane americane. Un US gallon are 3,785 litri, iar un baril (oil barrel) pentru petrol, 158,987 litri.

***Grigore Vîrsta** este producător la TVR.*

PUBLICITATE

Dana BALAN-BÂLU

În Havana, o nouă zi stă să înceapă

„Socialismul este o grădină zoologică unde oamenii trăiesc în cuşti, aşteptînd ca paznicul să le arunce haleala, pe cînd capitalismul e cadrul în care trebuie să ieşi zilnic la vînătoare." (Spune-mi ceva despre Cuba, *1998, Jesús Diaz – scriitor şi cineast cubanez)*

În aşteptarea eroilor morali

Pe dig, cîţiva cubanezi matinali pescuiesc iluzia unui peşte pentru prînz. La fel de harnici, turiştii îşi mestecă meticulos gustarea de dimineaţă, în răcoarea artificială a hotelurilor luxoase înşirate de-a lungul bulevardului Malecón, unde recepţionere, chelneri şi *bellboys* se străduiesc să fie insuportabil de amabili. Echipaţi cu săndăluţe caraghioase şi veşnicele cămăşi cu motive tropicale asortate cu pălării de pai, americani, europeni şi asiatici de-a valma se pregătesc să ia oraşul la picior, cu aparatele de filmat agăţate de gît, afişînd acele zîmbete de voie bună şi bunăstare care sînt în stare să provoace localnicilor „umilinţa de a fi cubanezi în Cuba".

Fabrici de rom sau de havane rulate manual, castele, biserici, buticuri şi baruri din Habana Vieja, plimbări cu Chevrolet-uri, Cadillac-uri sau Buick-uri din anii '50, şi, de ce nu, chiar cu modestul *cocotaxi* (un soi de motoretă tunată în formă de ou vopsit în galben), cabaret, jazz, rumba, salsa, negrese subţiri cu ochi obraznici de chinezoiace şi îngheţată cu biscuiţi, nimic nu trebuie ratat. Toate acestea, desigur, numaidecît ce îşi vor fi terminat cafeaua cu lapte! În depravata Havana, lozincile pictate pe ziduri şi strigate la Cubavisión („Eroii noştri morali se vor întoarce" e preferata mea) au pentru omul de rînd gustul şi efectul unui pumn de pastile înghiţite pe stomacul gol.

El Comandante îşi face apariţia tot mai rar la televizor, unde ţine discursuri înflăcărate împotriva „americanilor imperialişti", purtînd curajos haine cu logouri precum Nike sau Adidas. Retras de la putere în 2006, lăsîndu-l la cîrma revoluţiei pe fratele său mai puţin charismatic, dar mai pragmatic, Raúl Castro – preşedinte al Republicii Socialiste Cuba din februarie 2008 –, Fidel pare să fi găsit elixirul vieţii în revoluţia sa continuă. La nici 100 de mile distanţă de Florida, cubanezii se zbat, cu burta goală, în hăţişurile economice şi ideologice ale unui comunism ridicol ca rînjetul unui schelet de dinozaur. Şi totuşi, o nouă zi stă să înceapă.

Democraţia Internetului

În ultimele două decenii, opoziţia regimului castrist a reuşit să dea naştere unor organizaţii care încearcă să aducă la lumină nemulţumirile societăţii civile: *Agenda para la Transición,* iniţiată de Marta Beatriz Roque şi Vladimiro Roca, *Todos Unidos,* condusă de politicianul Elizardo Sanchez sau *Movimiento Cristiano Liberación,* a lui Oswaldo Payá (nominalizat la Premiul Nobel pentru Pace în 2010). Cuba numără două sute de prizonieri politici şi mii de disidenţi activi, dar, dacă am lua în calcul şi numărul celor care visează s-o şteargă din ţară pe apă, ţipînd ca în romanul lui Jesús Diaz „Miami sau moartea!", am ajunge la concluzia că întreaga insulă se transformă, noaptea, într-o ţară de disidenţi exasperaţi de sărăcie.

Preşedintele Partidului Social Democrat din Cuba are 67 de ani şi locuieşte singur, într-o casă frumoasă cu lacăt la poartă, în cartierul Nuevo Vedado. Vladimiro Roca este obişnuit să primească „prieteni" pe care nu i-a mai văzut niciodată, aşa că ne pofteşte înăuntru fără să stea prea mult pe gînduri. „Ultimul ajutor pe care l-am primit a fost acum cîteva luni, de la organizaţia *People in Need,* spune disidentul. Fiu al unui important nomenclaturist din epoca lui Batista, fost prizonier politic între anii 1997-2002, Vladimiro Roca nu mai are drept de muncă din anii '90. Licenţiat în relaţii economice internaţionale, supravieţuieşte acum din vînzarea ultimelor bunuri de valoare de prin casă şi din ajutoarele trimise de ONG-urile militante pentru democraţie şi drepturile omului.

Împreună cu alţi disidenţi, dl Roca a înfiinţat „La Red Cubana de Comunicadores Comunitarios" (http://redcubanacc.blogspot.com). „Simpla existenţă a reţelei este o mare victorie în faţa regimului. Cubanezii nu sînt obişnuiţi să îşi facă auzite nemulţumirile. Animatorii din reţea au rolul de a expune autorităţilor problemele cubanezilor de rînd, care, astfel, învaţă să îşi depăşească frica de a spune cu glas tare că ceva nu merge în comunitatea lor", explică economistul.

Martha Beatriz Roque Cabello trăieşte într-un apartament modest şi înghesuit din cartierul Santo Suarez. La cei 64 de ani ai săi, atinsă de diabet şi de amintirea anilor petrecuţi în închisoarea „Manto Negra" din Havana, dna Cabello străluceşte încă de frumuseţe. În ochii ei negri se citeşte, mai mult decît orice, demnitatea dobîndită prin suferinţă. Într-o zi, fosta profesoară de la Universitatea din Havana a scris următorul mesaj pe uşa de fier a casei sale: „Libertatea este în Christos". „Ca răspuns, vecinii mei poliţişti au dorit să mă contrazică şi mi-au pictat în faţa ferestrei portretul lui Fidel Castro. Alteori, pur şi simplu mă lovesc sau mă ameninţă cu moartea", povesteşte femeia.

Dna Cabello organizează acum seminarii de cultură generală, din convingerea că educaţia este în Cuba o formă de disidenţă. „Intenţia regimului este să ofere tinerilor o educaţie precară, ca să nu aibă, mai tîrziu, mijloacele necesare de a reacţiona sau de a se opune. Aşa se explică faptul că tinerii din ziua de azi nu ştiu geografie sau gramatică. Singurele surse de informare sînt, pentru cubanezii obişnuiţi, ziarele şi televizorul", spune autoarea unuia dintre cele mai cunoscute bloguri de disidenţă din Cuba (http://marthabeatrizinfo.blogspot.com).

Cu ambiţie revoluţionară, pe drumul valutei

Împinse de ghinion, luăm, într-o după-amiază, un taxi din faţa Hotelului Habana Libre. La volan, o femeie între două vîrste, foarte jovială. Cînd află însă că vrem să ieşim din Havana şi să ajungem într-un cartier din apropierea aeroportului, schimonoseşte un rictus de parcă ar fi înghiţit o lămîie întreagă. Îşi vede de drum, aruncîndune, în răstimpuri, priviri iscoditoare prin oglinda retrovizoare. Reuşim să ne păstrăm zîmbetele politicoase: vrem să îi mulţumim cuiva care, anul trecut, ne-a împrumutat telefonul mobil după ce ne-am pierdut bagajele. Şoferiţa acceptă să o facă pe proasta: posibilitatea ca un cubanez care locuieşte într-o suburbie prăpădită să deţină un telefon mobil este minusculă. Pentru cîteva zeci de dolari, cît face cursa, şi un bacşis gras, femeia de la volan ne-ar duce şi la mama dracului, fără prea multe comentarii: statul plăteşte în pesos, dar vinde în dolari. Turiştii, bişniţa şi rudele care au reuşit să spele putina în străinătate au rămas singurele speranţe de mai bine pentru cubanezii care recunosc că se trăieşte tot mai rău pe insulă, cu un salariu mediu ce nu depăşeşte cîteva zeci de dolari.

Ajungem pe un drum neasfaltat, care părea să ducă nicăieri. Taximetrista nu-şi abandonează misiunea şi înaintează, cu ambiţie revoluţionară, pe drumul prăfuit. Coborîm din maşină, rugînd-o să ne aştepte. La numărul 18406, găsim o casă deplorabilă din lemn, cu terasa invadată de vegetaţie. Sunăm şi în uşă răsare o femeie cu ochii speriaţi, slabă de parcă mîncase toată viaţa numai *tostones*. Povestea ei e simplă: ea şi soţul său, Jose Diaz Silva – preşedintele mişcării de opoziţie *Para Una Nueva República,* nu au reuşit să crească un fiu revoluţionar. Ernesto Diaz Esquivel şi tatăl său fuseseră bătuţi de un membru al Poliţiei Naţionale Revoluţionare, în timp ce se aflau la o reuniune neagreată de regim. Băiatul a fost împuşcat şi arestat, pe baza declaraţiilor unor martori falşi. Acum, Lourdes Esquivel aşteaptă, într-o sărăcie lucie, ca familia ei să fie judecată.

Auzim soneria şi bătăi nervoase în uşă, semn că răbdarea taximetristei luase sfîrşit. Ne hotărîm să plecăm, pentru că vizita noastră i-ar fi putut aduce pe cap dnei Esquivel doar necazuri. Nu de puţine ori, cubanezii vizitaţi de membrii ONG-urilor primesc ulterior controale, în urma cărora le sînt confiscate ajutoarele, fiind trecuţi sub supraveghere. De cele mai multe ori, sînt deconspiraţi chiar de taximetriştii care, pentru diverse favoruri, nu se dau în lături să raporteze Securităţii mişcările suspecte ale turiştilor. Şoferiţa, cu aceeaşi ambiţie revoluţionară, acceptă să o facă în continuare pe proasta. Nu se poate însă abţine şi ne aruncă un sfat: „Oamenii ăştia par să aibă probleme. Aţi putea intra în bucluc!". Facem cale întoarsă spre Havana, într-o tăcere cumplită. Femeia încearcă să se facă din nou simpatică şi ne întreabă dacă nu ne este foame. Ştie ea un loc unde se mănîncă şi se bea pe cinste! Cel mai probabil, un mic restaurant de familie la care aduce clienţi cu ajutorul taxiului.

Femeia parchează în faţa unei bodegi cu patru mese şi meniu modest: orez cu peşte, fasole roşie şi cartofi dulci, băuturi răcoritoare şi îngheţată. Numărîndu-ne parcă fiecare înghiţitură, taximetrista vrea să afle unde sîntem cazate. Ar putea să îşi ofere serviciile pe toată durata vacanţei noastre, dar trebuie să ştie de unde să ne ia, nu? Oprim toată mascarada şi scoatem banii. Drăguţul de Dumnezeu, care aranjase totul de dimineaţă, a făcut ca dolarii să îi stîrpească femeii şi ultima fărîmă de ambiţie revoluţionară.

Oscar Mario Gonzales, un nobil cubanez

Gustul amar al întîlnirii cu cea care fusese, cel mai probabil, o colaboratoare sadea, a fost şters de domnul Oscar Mario Gonzales. Fostul deţinut politic, fără nici o sursă de venit din cauza interdicţiei de a munci, are curajul să afirme că jurnalismul este nici mai mult nici mai puţin decît cea mai nobilă meserie din lume. Cuvintele lui par să cadă la pămînt ca nişte vrăbiuţe izbite de pereţii casei sale sărăcăcioase din cartierul Playa, unde trăieşte singur precum o stafie. Şi totuşi, la cei 65 de ani ai săi, spune că nu cunoaşte bucurie mai mare decît cea de a scrie ce gîndeşte cu adevărat şi de a-şi vedea articolele publicate în *Extranjero* sau *La Primavera de Cuba,* revistă tipărită în Suedia, unde trăieşte în exil fiica sa.

„Situaţia din Cuba poate fi descrisă cel mai bine prin expresia «dublă moralitate». Populaţia nu crede nimic din discursurile oficiale, contrazise flagrant de traiul de zi cu zi. Se comportă însă de parcă ar crede ce li se spune. Oricum, să fii neutru în situaţia actuală este imposibil. Pînă şi poliţia manifestă un soi de toleranţă faţă de disidenţi, pe care nu ezită să-i aresteze de îndată ce devin prea vizibili. Singurii cărora se pare că nu le pasă de nimic sînt liderii regimului, care pregătesc, cel mai probabil, o instaurare a dinastiei Castro. Tinerii noştri nu au nici un fel de reacţie ori ideologie. Visează doar să fugă de aici", încheie ziaristul.

Revoluţia unui om obişnuit

Oswaldo trebuie să fi fost un cubanez straşnic în tinereţe: unu, pentru că s-a însurat de tînăr cu singura fată care i-a plăcut cu adevărat, şi doi, pentru că a avut maşină de cînd se ştie. De-o vîrstă cu Revoluţia, a învăţat să se descurce în viaţă: lucrează în domeniul telecomunicaţiilor şi, după program, udă fericit peluza din faţa casei, la comanda nevestei, o femeie aprigă pe care n-a putut s-o înşele niciodată... „Ea e singurul *lider maximo* din viaţa mea!" Copiii lui s-au căsătorit tot din dragoste, însă cu europeni veniţi la studii la Universitatea din Havana, „...şi duşi au fost, că doar nu erau proşti să se întoarcă aici!", spune Oswaldo, care şi-a transformat locuinţa într-o *casa particular* unde, pe baza unei autorizaţii, primeşte turişti de pretutindeni.

La curent cu tot ce mişcă în lume datorită accesului nelimitat pe care îl are, la serviciu, la Internet, se aventurează uneori în discuţii lejere despre „Ceaucescu", economie şi utopia comunismului. Desigur că ne-a scotocit prin bagaje cu fiecare ocazie, constatînd cum ne dispar, pe rînd, laptopul, camerele foto, reportofoanele şi sutele de dolari, însă niciodată nu a avut indecenţa să ne ţină discursuri sforăitoare, ba, mai mult, ne-a explicat de ce preşedintele nu îşi va ţine în capitală discursul oficial pentru 26 iulie, Ziua Naţională a Revoluţiei. „Spuneţi-i cum vreţi: socialism, capitalism, comunism, dictatură sau democraţie. Vor exista mereu oameni care să îi exploateze pe ceilalţi şi tot ce poţi face e să îţi trăieşti viaţa aşa cum crezi de cuviinţă. Raúl n-o să vorbească în Havana pentru că a pierdut Havana, se duce în provincie, acolo unde oamenii, care trăiesc şi mai prost decît aici, au nevoie de puţină îmbărbătare."

La fix 56 de ani de la atacul condus de Fidel Castro asupra cazărmii Moncada – mişcarea de gherilă care a însemnat începutul sfîrşitului pentru dictatura lui Fulgencio Batista – dl Oswaldo, la fel ca alte milioane de cubanezi, a sărbătorit sfînta zi a revoluţiei cu soţia sa, la plajă, adulmecînd briza răcoroasă dinspre Miami.

Reportaj realizat prin intermediul proiectului „Întărirea solidarităţii europene dintre Europa Centrală şi de Est şi Cuba", derulat de Asociaţia Pro Democraţia, în perioada 16-27 iulie 2009.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

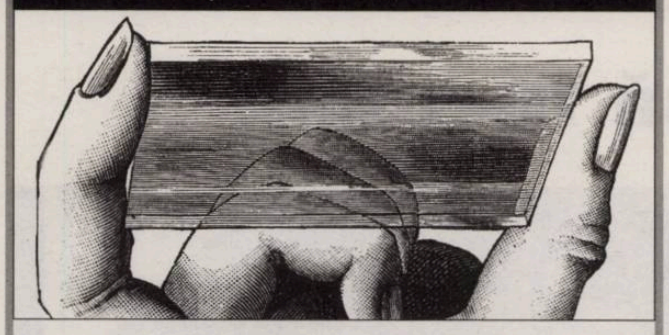

Apă minerală și invitați-surpriză

În primăvara aceasta, am auzit pentru prima dată de Bilbor. A apărut, din senin, printre localităţile despre care îmi vorbea fata de la Meteo, la Realitatea TV. Zicea care vor fi temperaturile la Craiova, la Timişoara, la Iaşi, la Cluj-Napoca etc. şi la Bilbor. Prima dată am crezut că nu am auzit bine, dar dăţile următoare, cînd mi se spunea cum va fi vremea în oraşele importante ale ţării şi, neapărat, şi la Bilbor, am început să intru la idei. Poate că, peste noapte, a apărut un nou judeţ cu reşedinţa la Bilbor şi nu am auzit eu de mişcarea asta. Am căutat pe Internet şi am văzut că Bilborul este o comună din Harghita cu pînă în 3000 de locuitori. De ce ar fi interesantă o astfel de localitate pentru emisiunea Meteo a unei televiziuni cu acoperire naţională?

Misterul interesului subit, vreme de cîteva săptămîni, al celor de la Realitatea TV pentru comuna harghiteană s-a elucidat ceva mai tîrziu, cînd am văzut, tot la televizor, reclama pentru o nouă apă minerală, izvorîtă dintr-un „loc pe care natura l-a protejat cum a ştiut mai bine". Este vorba – ne spune vocea cavernoasă din *off* – despre „ţinutul neatins al Bilborului". (E adevărat, la o populaţie de 3000 de locuitori, chiar putem să considerăm că e „neatins"!...)

Prin urmare, cei de la Realitatea TV mi-au servit un *teaser*. Unul eficient, nimic de zis, din moment ce, iată, acum ştiu numele unei localităţi de care înainte n-aveam habar. Şi, după cum urmăreau, mi-au atras atenţia asupra noului produs cu acelaşi nume. Problema e că acest *teaser* a fost reclamă mascată – de aici şi eficienţa ei. Nu s-a aflat în calupul publicitar, nu a fost marcat în nici un fel ca publicitate şi mi-a fost vîndut ca informaţie de interes public.

Exemplul acesta este grăitor pentru felul în care sînt păcălit, ca telespectator, de către televiziuni. Ceea ce pare că deserveşte interesul public este de multe ori animat de calcule comerciale sau politice, de aranjamente de culise, impure, manipulatorii.

În altă ordine de idei, am aşteptat cu interes, sîmbăta trecută, noua emisiune a lui Florin Iaru de la Realitatea TV, *Cubul lu' Iaru*. Voiam s-o văd pentru că mi-e simpatic Iaru şi mă amuză amestecul lui de inteligenţă, talent literar şi spirit adolescentin. Difuzarea emisiunii a fost întîrziată faţă de ora anunţată iniţial, dar eu n-am schimbat canalul şi am aşteptat, cuminte, să înceapă. Cînd, în sfîrşit, a început, am avut neplăcuta surpriză să aflu şi care sînt invitaţii: pe lîngă Remus Cernea, eternii Mugur Ciuvică şi Monica Tatoiu. Astfel, în ciuda moderatorului, emisiunea aceasta nouă a fost ca toate celelalte pe care le putem vedea pe micile noastre ecrane.

Nu înţeleg de ce trebuie să-i văd tot timpul şi la toate talk-show-urile pe Mugur Ciuvică şi pe Monica Tatoiu, pe post de oameni ultracompetenţi şi gata să-şi dea cu părerea despre absolut orice. Mugur Ciuvică este un fost consilier al preşedintelui Emil Constantinescu, care acum şi-a inventat o asociaţie, numită Grupul de Investigaţii Politice. De ce l-ar recomanda asta să ne împărtăşească zilnic din înţelepciunea lui – şi la Realitatea TV, şi la Antena 3? S-au terminat foştii consilieri prezidenţiali şi el a rămas singurul la care se poate apela? Monica Tatoiu este şefa Oriflame România. Bun, şi ce-i cu asta? De ce nu-l văd niciodată la televizor şi pe şeful (sau şefa) de la Avon România – ca să rămînem în aria aceluiaşi tip de business?

Sînt oamenii aceştia aşa de sclipitori şi nu-mi dau eu seama? Sînt aşa de competenţi, încît orice emisiune ar suferi profund dacă nu i-ar avea invitaţi pe platou?

Ca telespectator, te gîndeşti că producătorii de televiziune îşi aleg invitaţii în funcţie de competenţa lor şi de legătura pe care-o au cu tema de discuţie. Eşti naiv! Peste ceva timp, vei afla că indivizii pe care-i vezi seară de seară pe micul ecran sînt de fapt o marcă de apă minerală.

Anamaria DOBINCIUC

Normalizarea chirurgiei plastice

În *The Beauty Myth,* Naomi Wolf susţine că imaginile de frumuseţe sînt folosite împotriva femeilor. Mai exact, s-a creat un mit al frumuseţii, prin care femeile sînt ţinute sub control de către un sistem patriarhal. Wolf face dese analogii cu epoca victoriană, cînd medicii se lăudau că pot „vindeca" sau chiar preveni bolile morale ale femeilor (masturbare, celibat, lesbianism etc.). În prezent, boala morală de care trebuie vindecate femeile este urîţenia. Deşi imaginea corpului, respectiv transformarea corpului prin intermediul chirurgiei plastice rămîn probleme care afectează preponderent femeile, în cei aproape 20 de ani care s-au scurs de la publicarea primei ediţii a *The Beauty Myth,* lucrurile s-au mai schimbat. Chirurgia plastică a devenit o opţiune luată în consideraţie de un număr din ce în ce mai mare de bărbaţi.

Pentru frumuseţe, totul e permis

Se poate vorbi fără nici o reţinere despre normalizarea chirurgiei plastice, iar rolul jucat de mass-media nu poate fi neglijat. Trăim într-o cultură vizuală, în care sîntem bombardaţi zilnic cu imagini care impun anumite standarde de frumuseţe, de cele mai multe ori foarte îndepărtate de realitate. Mai mult, prin cultul celebrităţilor şi prin emisiuni TV de tipul *(Extreme) makeover,* mesajul transmis este că, în încercarea de a atinge idealul de frumuseţe, totul este permis, nu există limite.

În prezent, boala morală de care trebuie vindecate femeile este urîţenia.

La începutul acestui an, Heidi Montag, cunoscută datorită serialului MTV *The Hills,* a ţinut prima pagină a tabloidelor din SUA în urma numeroaselor intervenţii de chirurgie estetică pe care le-a suferit. Montag declara că presiunea exercitată de Hollywood a împins-o spre un număr atît de mare de intervenţii. Aceasta chiar recunoştea că a devenit obsedată de obţinerea unui corp perfect şi că e gata să facă orice pentru a deveni cea mai bună versiune a sa. Ştirea despre numeroasele intervenţii ale vedetei MTV nu este însă o ştire-şoc. Corpurile vedetelor sînt constant puse sub lupă şi supuse criticii; atît de mult încît operaţiile estetice au devenit o banalitate. Iar, încetul cu încetul, acestea devin o banalitate şi pentru indivizii care nu sînt implicaţi în aşa-numitele *display jobs*. Dacă o vedetă şi-a făcut o rinoplastie pentru că i s-a sugerat că doar aşa va obţine roluri mai bune, de ce nu ar face acelaşi lucru şi un om de afaceri care aspiră la un post de conducere pe Wall Street, un alt mediu în care aspectul fizic este important?

Silicoanele ca terapie

Noutatea din ultimii ani ar fi aceea că operaţiile estetice au devenit o opţiune a consumatorului obişnuit. Ele sînt acoperite de asigurările de sănătate (în Argentina), sau se oferă credite bancare în scopul efectuării acestor operaţii (în SUA). În *Bodies,* Susie Orbach mai aminteşte cazul Braziliei, unde guvernul oferă, din fonduri publice, implanturi mamare pentru tratarea lipsei de încredere în sine, această soluţie fiind considerată mai ieftină decît psihoterapia. În continuare, Orbach inventariază destinaţiile de vacanţă care includ şi posibilitatea efectuării unor operaţii estetice: Singapore, Thailanda, Ungaria sau Columbia. „Pe măsură ce aceste practici devin din ce în ce mai accesibile şi mai răspîndite, oamenii te vor întreba în curînd de ce nu ţi-ai remodelat corpul, ca şi cum acesta ar fi o bucătărie veche de care trebuie să-ţi fie ruşine" – mai adaugă Orbach.

O altă noutate ar fi că definiţia a ceea ce este operabil se extinde din ce în ce mai mult. Şi aici, mass-media are un rol considerabil. Bloggeriţele feministe au fost primele care au observat o nouă „tendinţă" promovată în revistele pentru femei şi în *ad-prints:* axile invizibile! O analiză mai atentă a unor imagini ne permite să constatăm că, într-adevăr, axilele au fost adăugate pe deja lunga listă de părţi ale corpului feminin care nu sînt acceptabile şi care trebuie retuşate digital. Iar acum, că mass-media ne-a indicat încă un element care este în neregulă la corpurile noastre, probabil că nu va dura mult pînă cînd chirurgii esteticieni ne vor oferi şi soluţia.

„O şansă unică în viaţă"

Normalizarea intervenţiilor chirurgicale cu scopul modificării corpului a fost facilitată şi de, sau mai ales de, televiziune prin emisiunile de tip *makeover*. Acest gen de format TV transmite mesajul că oricine poate avea şansa de a-şi modifica aspectul exterior cu ajutorul unor profesionişti, deci de a se bucura de acelaşi tratament de care se bucură vedetele. În ultimii ani însă, s-a trecut de la simple transformări în materie de vestimentaţie, de machiaj şi coafură la transformări extreme. Emisiunea *Extreme Makeover,* difuzată de postul american ABC, este prezentată ca fiind o şansă unică în viaţă, iar cei care sînt aleşi în urma castingului trebuie să se considere foarte norocoşi – emisiunea le va schimba viaţa! Cei care ajung să fie selectaţi pentru a li se oferi o transformare vor avea la dispoziţie o întreagă echipă de experţi: chirurgi esteticieni de top, dentişti, oftalmologi, stilişti, antrenori de fitness. Aici, spaţiul dintre fantezie şi aspiraţie la un corp perfect se topeşte. În mîinile chirurgilor esteticieni, corpul este sculptat şi transformat, iar noul corp care iese din clinica de chirurgie estetică vine să întărească standardele de frumuseţe şi poate chiar să impună standarde şi mai greu de atins de către restul indivizilor.

Formatul de emisiune *Extreme makeover* a fost preluat şi în România, de către PRO TV, cu titlul *Frumuseţe pe muchie de cuţit*. Scenariul care stă la baza emisiunii e unul de basm, foarte simplu de altfel: eram un monstru, a venit zîna PRO TV şi m-a transformat, iar acum sînt frumos/oasă şi fericit/ă. Apoi, la finalul emisiunii, avem scena balului, la care îşi face apariţia noul corp – remodelat, perfecţionat şi de nerecunoscut pentru familie şi prieteni. Iar, într-o lume de fantezie, discuţiile despre riscurile şi inutilitatea numărului mare de intervenţii suferite de participanţi nu par să-şi aibă locul...

Una dintre participantele la emisiunea *Frumuseţe pe muchie de cuţit* a apărut şi în dosarul despre frumuseţe din numărul de mai al revistei *Tabu*. Interesant la acest material este titlul folosit pentru a prezenta povestea: „Exerciţii de voinţă". Din nou, mesajul transmis este acela că trebuie doar să ne dăm silinţa, să avem destulă voinţă pentru a atinge idealul de frumuseţe. Iar în încercarea de a atinge acest ideal nu există limite. Dacă nu ne ridicăm la standardele socio-culturale de frumuseţe, asta e doar pentru că nu am încercat îndeajuns.

Susie Orbach ne aminteşte că, de fapt, transformarea corpului, într-o mai mică sau mai mare măsură, nu este ceva complet nou, deoarece transformarea corpului, marcarea lui, a făcut dintotdeauna parte din ritualurile unor culturi. Să fie modelarea corpului prin chirurgie estetică ritualul culturii noastre vizuale? Noutatea, continuă Orbach, o constituie faptul că transformarea corporală nu mai are legătură astăzi cu ritualul din mediul familial, ci cu răspunsul individului la dorinţa de a avea ceea ce este considerat un corp acceptabil.

***Anamaria Dobinciuc** este absolventă a masteratului de Societate mediatică, Facultatea de Studii Europene, UBB Cluj.*

Adina POPESCU

Mamaia – o experienţă socialistă

Ce bine e la mare! / La aer şi la soare. / Toţi oamenii sînt tineri / Zîmbesc şi le zîmbeşti. / Ce bine e la mare, / Cînd eşti în deplasare. / Aici munceşti în tihnă, / De nimeni deranjat./ Nimic nu mai contează. / Nu mă uit în preajmă, / Mintea mea lucrează. / Chiar de stau la bere, / Gîndu-i la dosare, / Însetat de muncă. / Am venit la mare.

(fragment muzical din filmul *Eu, tu şi Ovidiu,* în regia lui Geo Saizescu)

De obicei, poţi să-ţi dai seama de starea unui oraş doar văzîndu-i gara şi împrejurimile ei. E acea poartă pe care dacă o descoperi părăginită, mîncată de rugină, continuîndu-se cu un gard şui, parcă nu-ţi mai vine să intri. Am făcut acest exerciţiu de mai multe ori – să judec un oraş în funcţie de gară – şi nu m-am înşelat. Presupun că un oraş de la malul mării ar trebui să te întîmpine cu o atmosferă de vacanţă. Ei bine, zona gării din Constanţa este una dintre cele mai dezolante şi mai respingătoare dintre toate pe care le-am întîlnit în România, încremenită în timp, undeva pe la începutul anilor '90 (aceeaşi senzaţie n-am mai avut-o decît în gara din Belgrad, însă pe acolo trecuse un război), înţesată de dughene cu suberek şi merdenele sleite, plină de gunoaie, cu toalete ecologice de nefolosit, un teritoriu al cîinilor vagabonzi prăfoşi, identici, de tipul hienă citadină, al beţivilor şi cerşetorilor. Marea îţi pare aici mai departe decît oriunde, deşi taximetrişti cu ochelari negri, în maiou şi şlapi te îmbie la un drum spre Mamaia (sau chiar pînă la Vama Veche), promiţîndu-ţi preţuri preferenţiale. Te înduioşează doar mămăiţele în capoate cu flori, care stau înghesuite una într-alta pe cele cîteva bănci din staţia de autobuz, aşteptînd tăcute un tren de la Bucureşti care nu mai vine (pentru că e oprit undeva în cîmp, între Ciulniţa şi Feteşti), ca să le ofere „turiştilor" cazare. Pînă la urmă, optezi pentru un microbuz în care te înghesui împreună cu acei oameni bronzaţi, cu colace, care par să nu aibă altă treabă decît să se fiţîie între oraş şi staţiune. În timp ce şoferul ocoleşte gropile din Constanţa, încerci să-ţi imaginezi acea Mamaia *glamour* promisă de programele de ştiri, o Ibiza românească, cu „distracţie fără limite", maşini de lux, fiţe, cluburi unde tineri desprinşi parcă din reclame sparg cîte 1000 de euro într-o noapte şi în care ştii că oricum nu-ţi vei găsi locul.

Carul cu boi *şi pepenele din faţa uşii*

În anii '80, biletele la mare (cu sejururi de cîte 12 zile, bonuri de masă şi uneori o cină pescărească inclusă în preţ) se cumpărau de la ONT de prin aprilie. Existau hărţi ale staţiunilor, din care îţi puteai face o idee despre cum arată hotelul pe care l-ai ales (cît mi-am dorit un sejur la Scoica din Jupiter, cu arhitectura sa total atipică şi atît de diferită de cea a blocurilor socialiste, sau la Raluca din Venus, care avea fiecare etaj luminat de becuri de o altă culoare, sau chiar şi la Dana, cu grădina lui luxuriantă!). Una dintre staţiunile preferate de lumea bună era Neptun, urmau Venus şi Olimp, apoi Cap Aurora care era *trendy,* în ciuda plajei meschine şi a pietrelor din apă, datorită hotelurilor cochete, cu nume de pietre preţioase. Exista o idee preconceputăcă la Mamaia se duc în general muncitorii cu familiile lor numeroase, aşa că n-am fost niciodată la Mamaia. Pînă şi numele staţiunii era cam ţopesc, îţi inspira într-adevăr o familie alcătuită din vreo trei generaţii, care ziua lîncezeşte în nesimţire pe plajă, iar seara, după cină, îşi împarte un pepene verde imens. Totuşi, am rămas cu nostalgia unui sejur la Mamaia, de care n-am avut parte, poate şi din cauza faptului că auzisem poveşti despre bunica mea şi alte femei avangardiste care, în perioada interbelică, făceau plajă în faţă la Rex, expunîndu-şi trupurile în costume de baie decupate indecent.

Excursul de mai sus are un rost, fiindcă, ajungînd în sfîrşit la Mamaia, în vara lui 2010, am descoperit aici (în partea sudică a staţiunii) un amestec perfect de socialism şi de kitsch occidental (practic cele două se dizolvă una într-alta, încît ajungi să nu mai faci diferenţa), care unui străin, de pildă, ar putea să-i pară de-a dreptul grotesc, însă pentru mulţi dintre noi este o experienţă halucinantă. Dacă treci de şocul iniţial (camera de hotel identică cu cea din copilăria ta, chiar şi reproducerea după Grigorescu, *Carul cu boi* e la locul său pe perete), ai parte de sentimente contradictorii, te năpădesc amintiri stranii care pleacă de la detalii, de la mirosuri, cum ar fi cel de mucegai, de cearceafuri jilave şi de ciorbă la cazan de pe holul hotelului, ţi se reactivează instincte pe care le credeai de mult dispărute (printre care, cel mai important este cel care te ajuta să te simţi bine în comunism). Te simţi la mare, în anii '80, însă acea mare „cu de toate" (nu doar cu Pepsi sau cu Kent vîndut pe plajă de ţigănci), pe care o visai.

Ne-am cazat la Hotel Flora. La recepţie, ne-a întîmpinat o recepţioneră tînără, însă cu atitudinea de atunci. Aceleaşi feţe obosite de lucrătoare la stat, care par să-ţi facă o favoare atunci cînd îţi răspund la întrebări, iar dacă le smulgi un zîmbet e o mică victorie, le-am întîlnit la restaurant şi la bar, unde sticlele de whisky expuse păreau de decor. În hol, în plus faţă de mobilierul pe care îl ştiam şi de scrumierele metalice cu picior, erau un bancomat, o masă de biliard şi un televizor. Seara, aici se adunau bărbaţii din hotel ca să se uite la meciurile Campionatului Mondial. Aveam senzaţia că se uită la bulgari.

M-am aşteptat absurd la o cartelă magnetică, ni s-a dat o cheie ce atîrna de acea bucată diformă de plastic alb pe care scria numărul camerei. Uşa abia dacă se ţinea în balamale. Cînd am intrat, senzaţia de *déjà vu* a devenit atît de puternică, încît primul meu gînd a fost să dezinfectez colacul WC-ului cu spirt, aşa cum făcea mama, pe timpuri. Mocheta, faianţa, robinetele, draperiile, paturile erau aceleaşi. Singurul element „modern" era televizorul color Nei, din anii '90, cu o telecomandă căreia i se terminaseră bateriile. Am dormit şi am avut nişte vise uitate şi cenuşii.

Dimineaţa, la 6, acea lumină sidefie, atît de specială, „de mare", după care tînjeai un an întreg, inunda camera. Pe la 8, nişte copii rîdeau şi se hîrjoneau pe coridor. În faţa uşii apăruse o jumătate de pepene cu miezul roz, probabil necopt, care a rămas acolo şi în următoarele trei zile. La lift aproape că m-am ciocnit de o fetiţă grăsuţă, îmbufnată, cu un colac la mijloc. Toate acestea le mai trăisem o dată, fetiţa aceea puteam să fiu eu.

Crenvurşti şi chifle

Toată populaţia hotelului era prezentă la ora 8 şi jumătate la micul dejun, într-o sală de mese uriaşă, în care zumzetul glasurilor avea ecou. Un bufet suedez din care nu prea aveai ce alege: crenvurşti, salam, caşcaval, chifle, unt, gem. Aici am descoperit acea Mamaia a familiilor numeroase pe care o disprețuiau intelectualii anilor '80, cu un singur copil, ce preferau să meargă la Neptun. Familii de taximetrişti, instalatori, sudori, mici funcţionari ale căror gesturi trădau faptul că au strîns bani un an întreg pentru concediu, iar acest concediu trebuia să se petreacă nicăieri în altă parte decît la Mamaia, căci nu îndrăzneau să riște, alegînd un *all inclusive* pe litoralul bulgăresc (fie vorba între noi, camera descrisă mai sus costa la începutul lui iulie 200 de lei pe noapte şi nu-ţi oferea decît o mare văzută de la fereastră, dacă îţi suceai gîtul). Îşi umpleau farfuriile cu cîte zece crenvurşti şi strecurau chifle, prin buzunare, pentru mai tîrziu. Mîncau, apoi plecau agale spre plajă. În faţa mea, la o masă lungă de zece persoane, stăteau o mamă şi fetiţa ei în jur de 12 ani. Semănau de parcă erau surori şi păreau certate, căci nu-şi vorbeau decît strictul necesar. Fetiţa fărîmiţa absent miezul unei chifle,

mama îi ungea absent o altă chiflă cu unt. Privindu-le, m-a năpădit sentimentul unei triste vacanţe, ca o coadă estivală a unei existenţe la fel de triste.

Mama se plînge că pireul e din fulgi

Apa era năpădită de o mătasea broaştei marină şi de nişte purici pişcători. Nu te îmbia să intri. Totuşi, urmărite de la distanţă, familiile păreau fericite în preajma ei. Se apropia un moment important al zilei – masa de prînz. În Mamaia „muncitorească" din Sud un mare succes îl au autoservirile, acele „împinge tava" cu preţuri decente. Cele de la restaurante sînt mari, însă la Flora, de pildă, n-am văzut pe nimeni care să plătească. Majoritatea clienţilor era formată din nepoţi şi veri, oameni trimişi acolo de vreo „întreprindere" ca să mănînce şi care treceau totul în nişte conturi misterioase, sportivi în cantonament. Turiştii obişnuiţi, după ce-şi terminau chiflele de la micul dejun şi mici delicii de pe plajă precum porumb copt, *donuts* sau clătite, se înghesuiau la „împinge tava". Probabil că Ceauşescu ar fi invidios să vadă cum în 2010 clasa muncitoare mănîncă la comun, veselă şi lipsită de griji, aşa cum îşi propusese el să „realizeze" cu Circurile foamei. Capitalismul de tip Mamaia e o reţetă de succes. Stau la o coadă de vreo 30 de persoane, care se prelinge pe lîngă tăvile cu mîncare. Mai întîi se comandă ciorbele, apoi felul doi şi deserturile. Cîteva femei transpirate umplu farfuriile la normă. În faţa mea e o femeie pe lîngă care se agită doi băieţi lihniţi. „Cereţi-le pîine din timp, că ieri băieţii mei au rămas fără pîine!". Îi ascult sfatul, pe tava mea poposesc două chifle, azvîrlite de nu ştiu unde. Ajung la casă, o altă femeie îmi contorizează conţinutul tăvii. „Ardei aţi luat la ciorbiţă?"

Mîncăm la o masă cu o familie din Ardeal, după accent. Tatăl scoate la răstimpuri dintr-un buzunar o sticluţă de Alexandrion din care mai trage cîte-o duşcă. Mama se plînge că „pireul e din fulgi". Stabilimentul se numeşte „Cleopatra". Zeci de mese din lemn, sub o copertină roşie. Chiar în mijloc e o hidoasă statuie „antică" şi o fîntînă arteziană. Cîţiva copii sub 7 ani chinuie unica broască ţestoasă.

Toate toaletele acestor corturi cu mîncare sînt cu plată, tarif unic: 1 leu. Într-una dintre ele exista un anunţ – „Interzis spălarea picioarelor în chiuvetă!". Dacă stai mai mult ca să bei bere, trebuie să te înţelegi cu angajaţii de la toaletă ca să nu mai plăteşti. O mamaie de prin Moldova se uită la mine şi clipeşte des: „Sigur nu v-am mai văzut mai devreme!". Îi explic că i-am plătit pînă acum 2 lei şi că deja mă costă dublu berea pe care o beau. Oftează: „Mergeţi!". Apoi vine după mine fluturînd o bucată de hîrtie igienică maro, zgrunţuroasă. „Chiar dacă nu mai plătiţi, aveţi dreptul să luaţi hîrtie!"

Într-o seară, am ales o terasă suspect de goală, lîngă un club cu pereţii din sticlă, unde se zbînţuia o singură fată. Pe jos era o mochetă verde care imita un gazon. Cît timp am comandat mîncare, chelnerii au fost cu ochii pe noi, apoi, cînd trebuia să plătim, se retrăseseră la o şuetă. Am insistat, însă nu ni s-a mai adus restul. Am insistat din nou, bacşişul pe care deja şi-l însuşiseră, închipuindu-şi că li se cuvine, era de peste 20%. În cele din urmă, „şeful de sală" s-a urnit spre masă, întrebînd „care-i problema?". Era un ţigan în jur de 40 ani, îl şi vedeam în urmă cu 20 de ani cîntînd la un acordeon într-o cîrciumă din Mamaia. S-a scuzat şi într-un final am împărţit frăţeşte bacşişul. „Să mai poftiţi pe la noi!" Am plecat, ghiftuiţi de mici prăjiţi în tigaie, cu senzaţia din nou „socialistă" că am păcălit ospătarul.

După ora 1 noaptea, Mamaia (cea „muncitorească" desigur) e moartă. Familiile s-au dus de mult la culcare, ca să fie prezente a doua zi la 8 şi jumătate la micul dejun; doar cîţiva tineri ameţiţi sînt în căutare de cluburi, în rest multe curve şi peşti care urcă şi coboară din maşini, în periplul lor prin staţiuni. Mai sînt treji doi turci shaormari care te agaţă din drum ca să te poftească la dugheana lor.

O instalaţie

După ce am înghiţit din plin acea mătase a broaştei marină, am eşuat la piscina de la hotel, pe un soi de şezlonguri ruginite care păreau că se dezmembrează sub greutatea noastră. Ne-am scufundat în apă, umplîndu-ne sinusurile cu clor. Pe deasupra piscinei trecea telegondola, această invenţie exotică a primarului Mazăre, care, pe lîngă palmierii chirciţi şi uscaţi, ar fi trebuit să atragă turiştii. Mamaia e o afacere de familie. Sau de clan. Plutind pe spate, într-o apă fără culoare, „dezinfectată", vedeam un cadru de film oarecum căutat, un plongée cu două cabluri negre, paralele, şi o cabină micuţă care transporta turiştii dinspre nimic spre nimic. Mi-a amintit de oamenii de la Băiţa Plai, acea văgăună din munţii Apuseni de la gura unei mine de uraniu, care visau ca pe deasupra blocurilor lor mizere să treacă o telecabină spre staţiunea Vîrtop (un proiect imaginar de reabilitarea a zonei). Pentru ca două lumi total diferite să aibă măcar un punct de tangenţă.

Apropo de filme, am fost, de fapt, la Mamaia la un festival internaţional de film. Într-o seară, pe faleză, unde era montat un ecran, am auzit timp de vreo jumătate de oră nişte gemete erotice din filmul *Tanti,* ultimul al lui Şerban Marinescu, iar în altă seară am prins din zbor nişte replici despre faptul că am intrat în UE din filmul *Poker* al lui Sergiu Nicolescu. Pe un fundal cu o Mamaia care mi-a întărit credinţa că nimic nu se pierde, deşi transformările sînt inevitabile, mi s-a părut o instalaţie perfectă.

Cu ochii-n 3,14

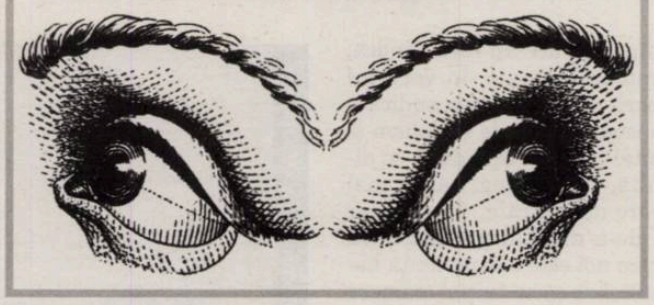

LA RUBRICA „APUSUL STRICT INTERZIS", UN POTENŢIAL PERICOL PENTRU IDEEA DE MINUTE RĂZLEŢE

■ La rubrica „Decese" din *România liberă* de marţi, 20 iulie 2010, o adiere de astral: "Crăiasa Planetei Albastre şi-a reluat rangul printre Marile Puteri Cosmice. De la altitudinea investiturii sale veghează asupra omenirii ajutînd-o să devină ceea ce i-a fost predestinat să fie – întruchiparea bunătăţii, purităţii, dreptăţii, înţelepciunii. Îţi mulţumim Gloria Celesta". Să fie un semn că nu e departe ziua cînd va apărea, la mica publicitate, rubrica „Mesaje de dincolo"? (**D. S.**)

■ La Bucureşti încep să se închidă magazinele non-stop. Pe vremuri găseai ţigări (sau bere) oricînd, la orice colţ de stradă; acum, dacă te-a prins apusul cu pachetul gol, trebuie să baţi tot oraşul ca să-ţi satisfaci viciul. Mă simt ca la München. Doar că nu e München. (**M. M.**)

■ Pe gardul reşedinţei prezidenţiale de la Neptun e un semn cu fotografiatul interzis. Alături e şi o inscripţie: „Accesul strict interzis!". Plăcuţa e montată pe un gard înalt de doi metri şi nu e nici o poartă acolo. La ce fel de acces se poate referi? Să-i treacă oare cuiva prin cap să escaladeze gardul? Probabil e pus doar aşa, ca să indice că dincolo de gard e un *obiectiv important,* ca şi semnul ce interzice fotografiatul care, în epoca sateliţilor şi a telefoanelor mobile cu cameră foto, nu mai poate avea vreo valoare efectivă. E doar un simbol al felului în care gîndesc cei de la SPP. Şi nu numai ei, dacă ne amintim de faza cu smulsul telefonului din mîna unei ziariste. (**A. M.**)

■ Cu cît un om e mai informat, cu atît mai greu renunţă la prejudecăţile lui – arată cîteva studii publicate de *Political Behavior,* preluate de publicaţia *The Boston Globe.* Astfel, cînd li se arată date şi fapte care le contrazic părerile, consumatorii de media preocupaţi de politică se gîndesc în primul rînd ce contraargumente în favoarea lor ar putea să găsească şi încep să urască evidenţa, în nici un caz nu-şi pun problema dacă nu cumva se înşală. „Felul în care funcţionează creierul nostru este un potenţial pericol pentru ideea de democraţie?" – se întreabă publicaţia americană. Iată întrebarea de un milion de voturi. (**M. Ş.**)

■ O problemă pentru elevii de gimnaziu: dacă un tren rapid pleacă din Gara de Nord la ora 14,00, iar un tren intercity pleacă din Constanţa la ora 15,35, cînd se vor întîlni pe traseu cele două trenuri, avînd în vedere că distanţa dintre Bucureşti şi Constanţa este de 224 de kilometri? Răspunsul SNCFR-ului: niciodată. Trenul de la Constanţa va staţiona în cîmp, între Feteşti şi Ciulniţa, 50 de minute, aşteptînd un marfar, iar rapidul care pleacă din Bucureşti este anulat. (**A. P.**)

■ Săptămîna trecută s-au deschis, la UBS-ul din Zürich, cele patru cofrete în care fuseseră depozitate, vreme de peste 50 de ani, manuscrisele unor scrieri ale lui Kafka, dar şi alte eboşe, desene, foi răzleţe. Deja acţiunea este catalogată de presa din întreaga lume drept „kafkiană" – căci manuscrisele cu adevărat importante au fost, se pare, vîndute de cele două moştenitoare octogenare ale secretarei lui Max Brod, sau furate din casa acestora din Tel Aviv – deşi lupta între diferitele biblioteci care se cred îndreptăţite să posede manuscrisele continuă. Noroc că în acest unic caz nu mai poate fi invocată voinţa ultimă a autorului! (**S. S.**)

LA RUBRICA „MONEDA CU PERSONALITATE MULTIPLĂ", O BAIE DE ENERGIE PENTRU LIMBA LUI CREANGĂ

■ Cum o fi un „eurodiagnostic"? Plătit în moneda europeană sau aliniat la standardele UE? În caz că vreţi să aflaţi, faceţi o vizită la Centrul de imagistică stomatologică. (**A. M. S.**)

■ Cînd cineva cu personalitate multiplă se sinucide, nu se consideră că a luat şi ostateci? (**M. C.**)

■ Tőkés László a ieşit în mod neaşteptat la rampă, comparînd situaţia din secuime cu cea din Kosovo. Cam în aceeaşi perioadă au fost deshumaţi Ceauşeştii. Nu ştiu cum se întîmplă, dar se pare că prezenţa lor, în orice formă, este o baie de energie pentru liderul maghiar. (**M. Ş.**)

■ Am trăit să văd cum româna a devenit limbă internaţională. La masa vecină, pe o terasă bulgărească, doi tineri vorbeau englezeşte. Chelnerul s-a dus să le ia comanda. Ei i-au comandat în limba lui Shakespeare, el le-a răspuns în limba lui Creangă. Româna era singura limbă străină pe care o vorbea omul... (**A. M. S.**)

LA RUBRICA „TEORIA FĂRĂ CARAPACE", VIOARA A DOUA NU MAI E UN SECRET PENTRU NIMENI

■ Nu cad în teoria conspiraţiei sau în mania persecuţiei. Doar constat. De la o vreme, de cîte ori îmi spăl maşina (care e „din dotare", nu e a mea, scrie mare *Dilema veche* şi *Dilemateca* pe ea, dacă ne intersectăm şi observaţi că încalc vreo regulă de circulaţie să ştiţi că e în interesul presei culturale...), peste cîteva ore plouă. Sistematic. Aşa că am (încă) o dilemă. Ce să fac? Să n-o mai spăl? Sau să încerc să-mi vînd serviciile şi să anunţ şi eu coduri galbene de ploaie? (**M. V.**)

■ O ţestoasă fără carapace e goală sau fără casă? (**M. C.**)

■ Se întîmplă ceva cu nevestele prim-miniştrilor japonezi. Nobutu Kan, soţia noului prim-ministru al Japoniei, a publicat o carte care se cheamă, în traducere liberă, *Acum, că eşti prim-ministru, cum naiba o să se mai schimbe Japonia?* Dna Nobutu spune despre soţul ei, cu care e măritată de peste 40 de ani, că nu ştie să vorbească în public, e un bucătar prost şi „e mai degrabă vioara a doua sau a treia, nicidecum un lider adevărat". Iar asta nu-i nimic dacă ne gîndim că nevasta fostului prim-ministru, dna Miyuki Hatoyama, a declarat că într-o viaţă anterioară l-a cunoscut pe Tom Cruise, care pe-atunci era japonez. (**L. V.**)

■ Că Balcicul e colonizat de români nu mai e un secret pentru nimeni. Cererea s-a adaptat, aşadar, ofertei. Chelnerii o rup pe româneşte, iar meniurile au fost traduse. Ce ziceţi de „creveţi regale pe cotlon cu marinată picantă"? În ciuda suprarealismului denumirilor, felurile de mîncare rămîn gustoase. (**A. M. S.**)

LA RUBRICA „PENTRU PRIMA OARĂ, DAR MAI ALES A DOUA", CENUŞA PRINCIPIULUI

■ Luni, 19 iulie 2010, pe webtv.realitatea.net (unde, ţin să precizez, ajunsesem pur întîmplător) trona falnică următoarea bandă roşie: „Pelerinaj la mormîntul Mădălinei Manole". Pentru prima oară, poate, după moartea artistei, vreau să spun doar atît: *No comment!* (**P. M.**)

■ La Prima TV, o junăcam urîţică flirta cu un manelist celebru, zicîndu-i: „Eu nu vreau declaraţie de dragoste, vreau declaraţie de avere". Am pentru ea o veste proastă – ambele declaraţii (dar mai ales a doua) pot fi mincinoase. E bine să fie pregătită. (**L. V.**)

■ Am auzit vestea unei licitaţii pentru cenuşa unei vedete feline. Frisky, mîţa care a „jucat" în cel mai lung serial de televiziune din Marea Britanie, a fost vîndută unui colecţionar, sub formă incinerată, pentru suma de 844 de lire. Oare cît ar fi dispus respectivul colecţionar să plătească în avans pentru cenuşa cîinelui Boschito, cel care acum cîţiva ani l-a muşcat mortal pe preşedintele Asociaţiei Româno-Nipone? (**S. G.**)

■ Dacă, să zicem, aş intra la Cărtureşti şi l-aş întreba pe librar unde se află raftul cărţilor de *self-help,* iar el m-ar ajuta, asta n-ar fi contrar principiului? (**M. C.**)

PUBLICITATE

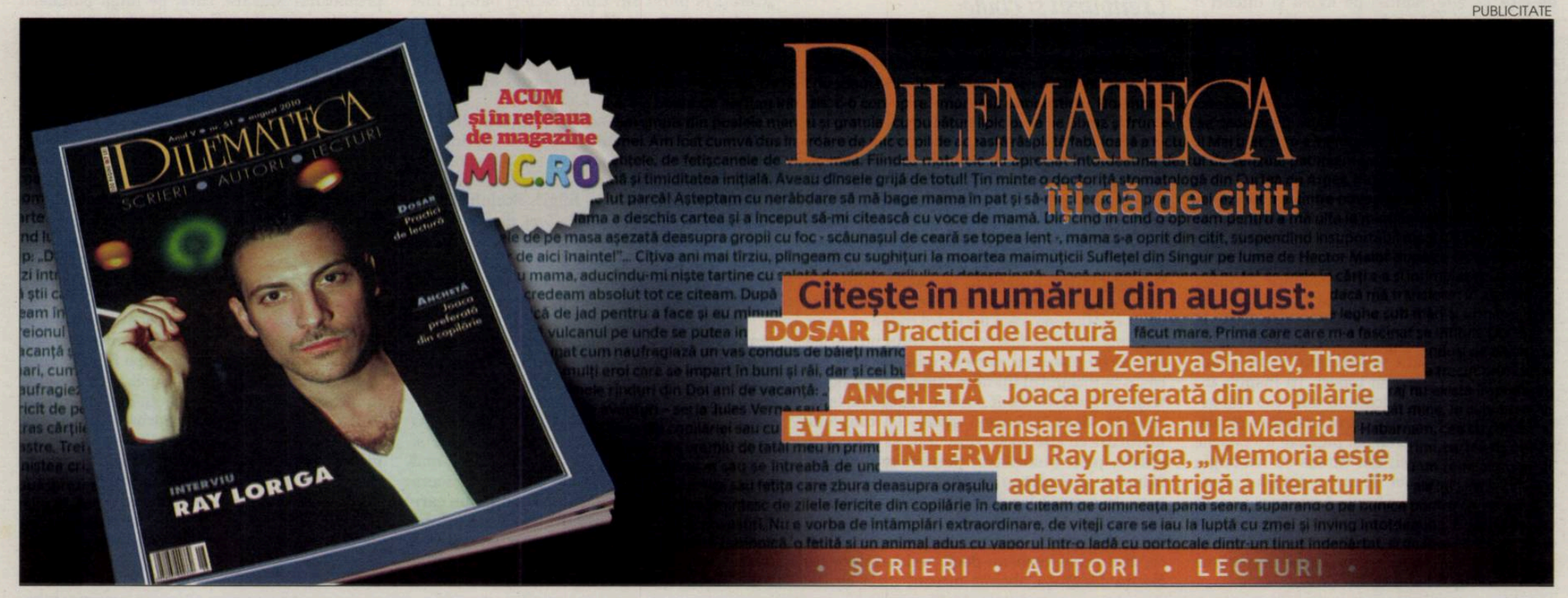

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro 9

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 338 ■ 5-11 august 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

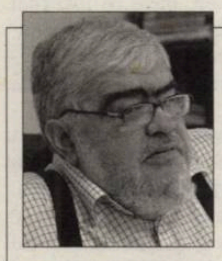

ANDREI PLEŞU

„Sub Arini“

pagina 3

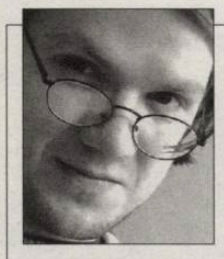

MIHAIL NEAMŢU

„Marxismul liric şi revolta mesianică“

pagina 13

STELA GIURGEANU

„Supravieţuirea meşteşugurilor“

pagina 23

Avem şi noi străinii noştri

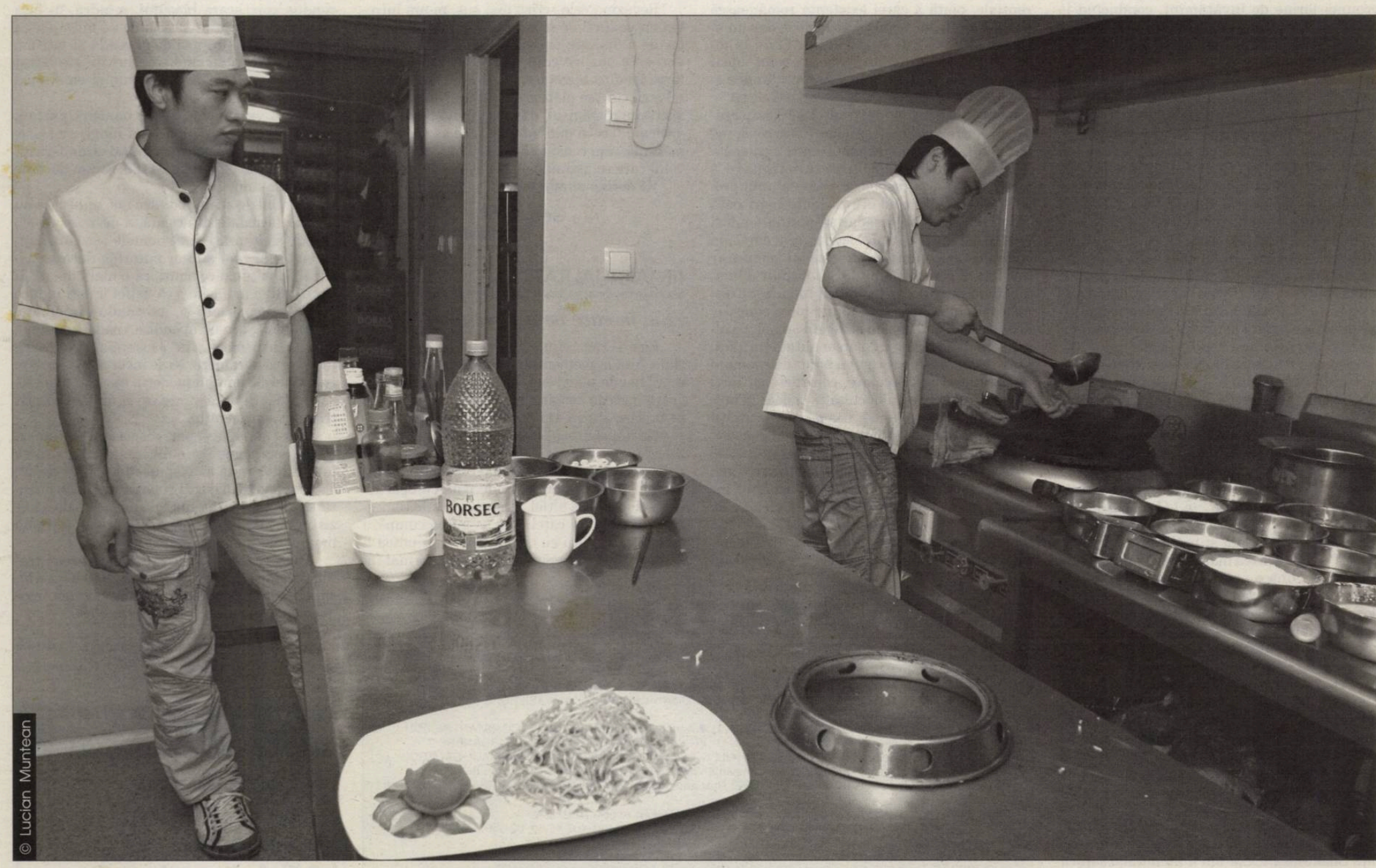

© Lucian Muntean

„În Paris, ţi se aminteşte întotdeauna că eşti străin. Dacă parchezi maşina neregulamentar, nu contează că ai oprit-o pe trotuar, ci că vorbeşti cu accent străin.“

ROMAN POLANSKI

5 948467 000346 31

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

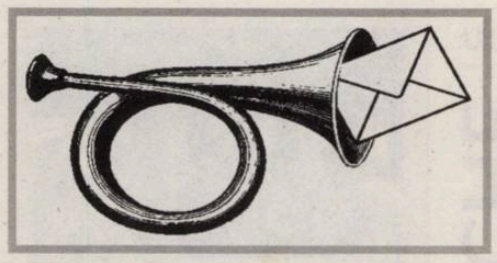

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic — Alex Spineanu

NR. 333

„Moderni fără studii clasice?“

Cîteva gînduri despre şcoală şi bani

În două numere recente şi consecutive ale *Dilemei vechi* se găsesc texte care – într-un fel sau altul – se raportează la învăţămîntul românesc. Am citit cu bucurie atît dosarul „Moderni fără studii clasice?“, cît şi suplimentul „Dilema studiilor postuniversitare“, care au apărut împreună cu numerele 333, respectiv 334 ale revistei. Animat de ideea că o discuţie continuă, argumentată şi consistentă pe această temă ar putea urni măcar cu cîţiva paşi sistemul românesc de învăţămînt – pe care eufemistic l-aş numi anchilozat – voi face şi eu cîteva consideraţii susţinute de o oarecare experienţă didactică nici prea scurtă pentru a fi irelevantă, dar nici prea îndelungată pentru a risca împietrirea. Mai mult, pe parcursul celor 14 ani în care am predat matematica şi în preuniversitar, dar şi la Universitatea din Cluj, am avut posibilitatea să mai trag cu ochiul şi la ce se întîmplă dincolo de hotarele României, în ţări ca Germania sau Franţa, ale căror sisteme de învăţămînt cred că pot fi considerate – în mod obiectiv – mai performante.

Aş pleca de la diagnosticul extrem de precis pus de Mihai Maci în „Fundamentul educaţiei“: societatea şi piaţa muncii nu încurajează o pregătire temeinică a absolvenţilor vreunei forme de învăţămînt, conducînd la scăderea calităţii şcolii, scădere care accentuează tendinţele societăţii de obnubilare – dacă nu chiar de respingere – a necesităţii unei educaţii de calitate. Problema este cum rupem acest cerc? Am pretenţia ca participanţii la procesul educativ, aparţinînd teoretic părţii „mai educate“ a societăţii, să facă primul pas. Problema este desigur prea amplă pentru a fi soluţionată în cîteva rînduri. În cele ce urmează, mă voi referi îndeosebi la învăţămîntul universitar, pe care îl cunosc ceva mai bine, unde cred că am identificat o modalitate concretă de a îmbunătăţi cît de cît ceva. Sînt conştient că ceea ce propun depinde de bunăvoinţa unor factori de decizie (senate universitare, minister etc.) avînd adesea reputaţia de a opune rezistenţă acerbă la orice formă de schimbare, aşadar s-ar putea să fiu considerat (excesiv de) naiv. Îmi asum riscul!

Principiul mercantil „Nu aveţi studenţi!“ amintit de Eugen Munteanu (a se vedea „De ce sînt sceptic“) cu privire la facultăţile de limbi clasice este aplicat cu succes pentru punerea la respect a multor facultăţi al căror profil de studiu este – cel puţin în opinia mea – bine definit. Mai precis a facultăţilor de ştiinţe (matematică, fizică, chimie etc.) sau umaniste (litere, istorie, filozofie etc.) Cazul studiilor clasice este – după cum observă Adrian Papahagi în „Declinul şi prăbuşirea studiilor clasice“ – doar partea mai vizibilă a unui proces mai vast. Dintre specialităţile tradiţionale scapă (pentru cît timp?) de aplicarea corecţiei derivate din principiul sus-menţionat dreptul, economicele şi, poate, medicina. În rest, specialităţile interdisciplinare „fictive, găunoase şi fără perspectivă“ (subscriu din plin verdictului dat de dl Munteanu) sînt pe val! Mărturie stă orice raport cu privire la situaţia financiară a facultăţilor de la orice universitate cu tradiţie din ţară (unele dintre aceste raporte au fost deja comentate în presă). Dar – obiectiv vorbind – o universitate în care să nu se studieze matematica, fizica sau chimia ne-ar condamna la subdezvoltare. Una din care să lipsească istoria, filozofia sau literele (incluzînd studiile clasice) – la subumanitate; se poate trăi fără Shakespeare, dar am fi infinit mai săraci!

Ceea ce se propune aici nu este nici original, nici nemaivăzut. O variantă rezonabilă de a da o gură de oxigen acelor specialităţi care nu sînt, nu au fost şi, probabil, nu vor fi niciciînd profitabile – dacă prin profitabilitate înţelegem capacitatea de a aduce bani într-un orizont de timp extrem de scurt – dar care constituie de fapt baza culturii ştiinţifice sau umaniste, ar fi să lăsăm principiile mercantile de tipul celui de mai sus la poarta universităţii. Cu alte cuvinte, de repartizarea fondurilor provenite din alocaţia bugetară per student să fie responsabilă universitatea în ansamblul ei, şi nu o facultate sau alta. În felul acesta piaţa şi-ar îndeplini rolul regulator, căci o universitate mai performantă ar atrage mai mulţi studenţi, deci mai multe fonduri (afirmaţia presupune existenţa unei pieţe libere şi concurenţiale, piaţă a cărei existenţă românească poate fi pusă sub semnul întrebării, dar nu aceasta este intenţia rîndurilor de faţă). În interiorul unei universităţi este oarecum lipsit de noimă să vorbim de facultăţi profitabile şi neprofitabile; dimpotrivă, ele ar trebui să se comporte solidar ca părţi ale aceluiaşi organism, dintre care unele produc, altele consumă mai multe resurse, dar toate sînt interdependente şi concură la buna funcţionare a întregului. Falsa responsabilitate a unui profesor care atunci cînd are pretenţii mari riscă să piardă studenţi, aşadar să piardă fonduri pentru salariul lui şi al colegilor, ar fi oarecum îndepărtată, pentru că efectul pecuniar imediat al corectitudinii lui ar fi mult diluat, iar în spaţiul creat s-ar putea manifesta responsabilitatea firească a unui proces educativ decent. Pînă la urmă, în sistemul actual, facultăţile nici măcar nu au personalitate juridică. Dacă legal nu se pot cîştiga bani (de exemplu din granturi de cercetare, contracte cu terţi etc.) prin intermediul facultăţii, ci doar al universităţii, atunci cum se poate cere facultăţii să fie profitabilă? Aş merge chiar mai departe: la ce bun să păstrăm actuala structură în care cadrele didactice sînt angajate de universitate, dar sînt încadrate într-o anumită facultate, iar cînd – de exemplu – este nevoie de un curs de matematică la facultatea de fizică, să existe tot felul de protocoale de decontare între facultăţi, banii cuveniţi pentru acel curs avînd un traseu sinuos şi greu de înţeles? Nu ar fi mai bine să existe o organizare mai suplă (prezentă şi prin alte ţări) în care facultatea ar fi constituită doar din studenţii care studiază o anumită disciplină (plus personalul auxiliar), iar corpul profesoral s-ar organiza în departamente (sau cum am vrea să le zicem), structurate pe discipline şi subdiscipline, fiecare facultate apelînd la departamentul corespunzător ori de cîte ori are nevoie? Cel puţin ar exista un mod unic de efectuare a plăţii pentru un curs!

Revăzînd cele scrise mai sus, m-am întrebat cît poate fi de interesant un eventual cititor de o discuţie oarecum tehnică, în care se vorbeşte despre cum ar trebui repartizate nişte fonduri bugetare sau despre traseul banilor cu care se plătesc cursurile. Nu ştiu cu exactitate răspunsul, dar mă gîndesc uneori că dacă am fi ceva mai interesaţi de asemenea amănunte, am reuşi mai bine să exorcizăm diavolul care se ascunde – nu-i aşa? – în detalii.

Vă doresc numai bine,

George Ciprian MODOI
cmodoi@gmail.com

(IN)ACTUALITĂŢI

Ziua în care ne-am pierdut cozile...

Ea e 41199... ştiu, un nume atipic pentru un cîine, însă în momentul întîlnirii noastre, acum mai bine de patru ani, sufeream se pare de o gravă lipsă de imaginaţie... 41199 e numărul de pe ureche, atunci 41199 să îi rămînă numele.

Ne-am cunoscut din întîmplare, pe trotuarele de lîngă Bucur Obor (zonă în care mi-am petrecut cei mai frumoşi ani ai studenţiei). Un început timid, multe cutii de pate cumpărate de la chioşc – de altfel, singura chestie comestibilă pentru un căţel care se putea cumpăra (obligatoriu, cutii cu cheiţă, pentru a putea fi servite rapid), început care s-a transformat într-o prietenie adevărată.

Au urmat apoi seri tîrzii petrecute pe terasă la Mc, sau în parcul de lîngă, seri ploioase în care intram în casă cu amprentele lui 41199 pe tenişii proaspăt spălaţi. Prietenia noastră evolua. Drumuri dimineaţa, de la scara blocului, la gura de metrou, şi invers, seara. Erau şi zile în care nu ne întîlneam. Eu parcurgeam drumul firesc pînă în scară, cu inima strînsă, că poate, poate apare. Probabil şi ea se tot întreba la ce oră voi ajunge eu acasă...

Ce n-am înţeles niciodată este de ce 41199 nu lăsa niciodată nici un bărbat să intre în aria imaginară de siguranţă din jurul picioarelor mele? 41199, draga mea, oare ce încercai să-mi transmiţi? Oare puteai tu prevedea toate acele lucruri pe care le-am trăit ulterior? Păcat că n-ai ştiut să te exprimi, păcat că n-am putut eu să te înţeleg...

Acum doi ani am părăsit locuinţa de lîngă Bucur Obor şi am simţit că pierd ceva. În ziua în care mi-am luat bagajele, 41199 nu era. Mi-aş fi dorit o întîlnire de rămas-bun, în care să o rog să aibă grijă de ea şi să ştie că o să-mi lipsească. Dar poate că a lipsit intenţionat. Ştia că o să plîng.

Week-end-ul ăsta am ajuns din nou în zonă. Căutînd pe alee un loc de parcare, am văzut-o. Cu siguranţă, a fost cea mai rapidă parcare pe care am făcut-o vreodată! Am coborît din maşină cu o emoţie cum rar mi-a fost dat să trăiesc. Vroiam să ajung cît mai repede la ea şi, totodată, parcă îmi era greu să mă apropii. Mă chinuiau tot felul de gînduri: dacă nu mă mai recunoaşte, dacă nu e ea, dacă... dacă... Am strigat-o! S-a întors. M-a privit. Ea era şi mă recunoscuse.

Cu urechile date pe spate, pe străduţa îngustată de maşinile parcate pe ambele sensuri, 41199 mînca asfaltul dintre noi. A fost cea mai caldă îmbrăţişare de ceva vreme. Şi, cu siguranţă, cea mai sinceră dintre toate! M-a condus spre scara blocului, mîndră, în faţa mea, însă mereu atentă la ce se întîmpla cu mine în spate, fluturîndu-şi coada şi lătrînd, aşa cum fac căţeii cînd sînt fericiţi. Un lătrat subţire, vesel. Ne regăsiserăm, şi ea simţea nevoia s-o spună tuturor!

Era o vreme cînd şi noi oamenii purtam cozi. Unii dintre noi le aveau lungi, stufoase, alţii – subţiri şi răsucite. Şi cînd eram fericiţi, le fluturam asemeni lui 41199. Ştiam dacă ne placem sau nu...

Dar, într-o zi, unul dintre noi, unul care nu flutura niciodată din coadă, a decretat că e o prostie să îţi arăţi sentimentele aşa cum sînt, că eşti mai cool şi mai puternic dacă te ascunzi, şi ascunzi ce simţi, că e mai bine să fii ca un zid, e mai safe... că astfel îi poţi induce în eroare pe ceilalţi şi, inducîndu-i în eroare, tu conduci. Şi ca un apendice, coada, odată nefolosită, a dispărut... ne-a fost tăiată pentru că începea să deranjeze. Ni se încurca în picioare. În picioarele omului modern, care nu mai ştie să simtă... Şi dacă simte ceva, nu ştie să mai trăiască sentimentul...

„Nu-l suna, o să pari disperată!“, „Cum să îi spun eu primul că o iubesc, lasă să zică ea întîi“, „Mi-e frică să îi spun că mi-e dor de el“. Căţeii au şi astăzi cozi şi lătratul ăla de bucurie. Noi – încă ne ascundem, ne jucăm de-a irezistibilii într-un joc prostesc care se termină mai mereu în singurătate.

Poate într-o zi cineva va găsi în vreun tratat de istorie sau în nişte manuscrise vechi, ziua în care ne-am pierdut cozile şi o vom trece în calendar şi o vom jeli în fiecare an.

Alexandra GĂINĂ
alexandra8097@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Mădălina ŞCHIOPU ● Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Răzvan IONESCU ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter Houston FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 13.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Capitalismul de cumetrie**
- **Speranţa**
- **Criză sau haos?**
- **Cititorul de *Dilema veche***
- **Satul la oraş**

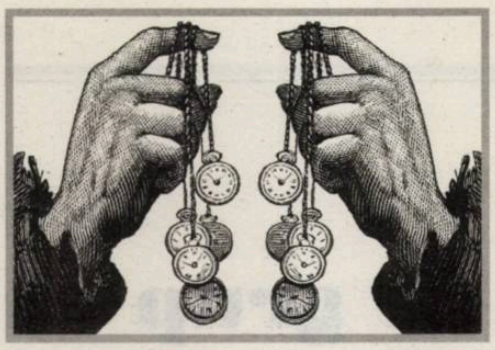

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Sub Arini

Doamnei dr. Rodica Munteanu

„Sub Arini“ – așa se numește un parc dinspre marginea Sibiului, vechi de peste o sută cincizeci de ani. E un loc celebru al orașului, cu douăzeci și două de hectare de pajiști, denivelări pitorești, arbori spectaculoși, uneori exotici, inevitabile locuri de agrement, terase, cîini și oameni. De curînd, primăria i-a adăugat o pistă roz-brună pentru biciclete, de-a lungul unui stadion de fotbal mai curînd ornamental. Parcul în sine are un „ce“ inconfundabil, datorat probabil inginerului sas care l-a proiectat la jumătatea secolului al XIX-lea. Dar ceea ce vezi dacă te plimbi prin el a devenit nespecific: e colecția de portrete, mici întîmplări de iarbă verde, sport duminical și relaxare orășenească cu care te poți întîlni în orice parc de la noi și, probabil, de aiurea. Cu singura deosebire că aici, la Sibiu, sînt mai puține deșeuri uitate pe sub bănci sau în tufișuri și, parcă, mai puțină gălăgie regățeană. (Sibiul rămîne, totuși, distinct de agitația provincială a „sudiștilor“.)

hăituit de fantasma unei longevități abstracte, de mitul sănătății perpetue și al efortului izbăvitor. Mai nou, are în urechi firul unui mic emițător de muzică, ustensilă romantică, menită să adauge *utilului* antipatic *plăcutul* unei evaziuni ritmice. Rareori foarte tînăr, alergătorul e o sinteză de pîntec și emaciere. Traversează parcul ca un funcționar al *fitness*-ului, visînd, oarecum culpabil, la „destinderea“ de după, de fapt o prăbușire printre beri, ciorbe și moțăieli, compensată de sentimentul datoriei împlinite.

Personaje ubicui sînt bunicii, puși de părinți să trebăluiască grijuliu, „la aer“, în jurul nepotului. În sufletul și pe chipul lor se dă o luptă surdă (și mută) între tandrețea față de progenitura de-alături și dezesperarea statutului de pensionar, trimis la „munca de jos“. Cînd vag adormiți, cînd îmboldiți de obscure refulări pedagogice, bunicii reușesc, de regulă, să-și plictisească „clienții“ pînă la exasperare: îi urmăresc tenace cu cîte un pufuleț în mînă, îi îmbracă și îi dezbracă protector, după cum le e frig sau cald lor înșile, le împing o mină absentă: nu înțeleg de ce tot acest tapaj ar trebui să-i amuze, de ce nu sînt lăsați în pace și, mai ales, de ce bunicii sînt atît de puțin ascultători și fac numai ce le trece prin cap.

Mai există și doamne (și domni) care își plimbă, cuminți, cîinele sau soțul (respectiv nevasta), tandemuri de bătrîni „disponibilizați“, care detestă „lumea de azi“, deapănă amintiri glorioase sau șugubețe și, eventual, joacă table; mai există și doi-trei cerșetori, îmbrăcați în pufoaice năclăite, chiar dacă afară sînt treizeci de grade, prietene de o viață care vorbesc neîncetat și se prefac că ascultă cu mare interes discursul celeilalte, tinere cupluri neobișnuit de tăcute, fete care își fac mărturisiri intime, băieți care se dau mari, cîini nedumeriți, patine pe rotile, grădini de vară și, din ce în ce mai des, inși în pantaloni scurți, fără cămașă ori maieu, etalînd, cu legănări suverane, burți ofensive și moi.

O figură inconturnabilă sub arini este „atletul“ de ocazie.

O figură inconturnabilă sub arini este „atletul“ de ocazie. Trece asudat pe lîngă tine, fanatic al *jogging*-ului, vizibil nefericit, tricicletele de la spate, cerîndu-le, insistent, să dea din picioare, le cîntă fals sau le ține discursuri edificatoare. Copiii au, de obicei,

Pe pista pentru bicicliști, din loc în loc, e imprimată adresa, indescifrabilă, a unui *site*, deasupra căreia scrie: „Fă bani!“. Pietonii plimbăreți și bicicliștii trec, impasibili, peste lucrativul înscris. De jur împrejur, toată lumea se relaxează, fericită să nu facă nimic.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Ipocrizie publică

Scriam, în numărul trecut, despre cum se străduiește Guvernul să reducă „procentual“ personalul din instituțiile culturale. Îmi imaginam vreun burtă-verde de la consiliul local care îi recomandă directorului de filarmonică să mai reducă din numărul de viori, ori directorului de teatru să pună în scenă spectacole fără decoruri, ca să nu mai aibă nevoie de mașiniști. Pe dilemaveche.ro, comentariul unei cititoare (care semnează Adriana) mă corectează: nu e nevoie să ne imaginăm nimic, chiar așa stau lucrurile, burtă-verde e real: „El chiar vine! Există! Are nume și CNP. În schimb, obediența, incompetența și prostia unor directori de instituții culturale, ajunși ca și ăilalți în «fonc ție», determină un exces de zel care rade mai mult decît (nu) cere blestemata de ordonanță 63“. O altă cititoare, dna Aurelia Ghircoiașu, e în dezacord cu afirmația mea că nu li se poate imputa artiștilor și intelectualilor de azi faptul că guvernanții de azi sînt, în mare măsură, inculți și incapabili; ba da, crede domnia sa, li se poate imputa, pentru că „artiștii pot fi, iar intelectualii sînt prin definiție creatori de opinie...“.

Accept ambele observații. Ne plîngem de 20 de ani că n-avem manageri culturali. Între timp am început să avem – fie că au învățat de la început meseria asta (cei mai tineri, care au avut ocazia să se școlească), fie că au învățat „din mers“ (actori, regizori, muzicieni, muzeografi, scriitori și alții care, vrînd-nevrînd, și-au ridicat mînecile și s-au apucat de treabă, adesea punîndu-și între paranteze meseria lor de bază). Sînt destule cazuri de succes – de la teatre și muzee pînă la festivaluri de muzică, de film, de teatru, care sînt organizate și conduse profesionist și au rezultate. Pe de altă parte însă, dacă privim în urmă, găsim și numeroase exemple de concursuri „aranjate“ pentru posturi de director, de numiri și destituiri pe criterii de cumetrii politice ori de simple aiureli locale sau naționale, cu instituții lăsate în coadă de pește de organismele tutelare (fie ele locale sau centrale), cu șefi interimari, cu dări în judecată reciproce ș.a.m.d. Am avut de toate în tranziție. Dar mi se pare că, în continuare, nu *competența* este criteriul principal în alegerea/numirea șefilor de instituții culturale. Sau, chiar și atunci cînd este, chiar

Din cauza nesiguranței nu se poate instaura un comportament instituțional.

și atunci cînd un director are rezultate, oricînd poate fi schimbat de cei care cîștigă alegerile. Meteahnă, veche, desigur. Dar această nesiguranță este principala cauză pentru care nu se poate instaura la noi un comportament *instituțional*. În mod normal, un teatru, o filarmonică, un muzeu ar trebui să funcționeze normal și decent, indiferent cine e director (desigur, cu inevitabile variațiuni în funcție de capacitățile – mai bune sau mai puțin bune – ale persoanei din fruntea sa). Problema nu e dacă avem un număr suficient de mare de manageri culturali care să „acopere“ cît mai multe instituții, ci dacă pot fi lăsați (și sprijiniți!) să-și facă treaba, fără să depindă de toanele vreunui șef mai mare sau vreunui politician. Or, așa ceva încă nu se întîmplă. Iar managerii buni nu vin la instituțiile de stat nu numai pentru că sînt mai prost plătiți, ci și pentru că nu sînt lăsați în pace, trebuie să „facă frumos“ pe lîngă consiliul local pentru a-i aproba fondurile, pentru că legislația în materie culturală pune bețe în roate inițiativei și are constrîngeri contabile aberante. Și atunci, în locul lor se strecoară, de multe ori, tot felul de oameni de casă ai partidelor. Care, evident, cînd partidul ridică o sprînceană, se simt datori să facă exces de zel...

Cît despre formatorii de opinie care sînt/ar trebui să fie artiștii și intelectualii, nu cred că am dus lipsă, în tranziție, de eforturile de a crea curente de opinie în favoarea culturii și artei. E plină presa de opinii ale protagoniștilor scenei culturale (dar și ale altora – de la politicieni și oameni de afaceri pînă la cititori de cărți și spectatori de teatru). S-au spus, desigur, și multe naivități, s-au plătit și polițe, au fost și multe dispute *ad personam*. Dar, în ansamblu, de 20 de ani încoace ne tot străduim să dezbatem problemele culturii și ale instituțiilor culturale. Am reușit? Prea puțin față de cît ar trebui. Iar între timp, ne-am obișnuit să convietuim cu un anumit grad de ipocrizie publică: pe față, toată lumea vorbește frumos, cu ochii dați peste cap, despre „cultura neamului“ și despre „marii noștri artiști“; în fapt, majoritatea uită repede omagiile și vorbele frumoase. Iar politica zilei nu mai dă două parale pe opiniile artiștilor și ale intelectualilor.

PUBLICITATE

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Primul rînd în poza de grup

„Aţi avut la dispoziţie comemorarea eliberării Auschwitz-ului şi lansarea Airbus-ului minune. Evenimente mari, cu ritual şi ceremonie. Nu am văzut pe nicăieri comisarii. Ei sînt mereu în rîndul doi, trei. Cum vreţi să fie Europa «creată» la nivel simbolic, vizual, dacă oficialii ei sînt mereu în spate?“ Întrebarea, adresată de directorul mare de la Euronews, era logică, aşa că am ciulit cu toţii urechile. Era prin 2005 şi în sală erau numai directori din televiziunile publice ale statelor membre. Omul de la Consiliu, de la Protocol şi Relaţii cu Media răspunde, uşor amărît (citat din memorie): „dacă dvs. vă închipuiţi că am vreo şansă în faţa protocoalelor şefilor de stat sau de guvern, vă înşelaţi amarnic. Credeţi că Günther Verheugen (pe vremea aceea, comisar pentru industrie) poate să stea între Blair, Chirac şi Schröder (şefi de stat, atunci), la poza de inaugurare a noului Airbus? Vise, aş vrea eu. Cînd e vorba de succese ale Uniunii, în primul rînd stau numai şefii de stat. Ei sînt Şefii. Doar Barroso are o şansă printre ei, în primul rînd.“

Nu ştiu alţii ce părere au despre Europa Unită (în profunda sa diversitate, normal), dar de fiecare dată cînd aud şabloanele despre atotputernicia Comisiei Europene, personal, îmi amintesc răspunsul omului de la Consiliu. Tot la fotografia de grup m-am gîndit şi cînd a fost de s-a ales preşedintele Uniunii Europene (un belgian, Rompuy parcă îl cheamă). Tony Blair era şi el un posibil candidat. Cum ar fi arătat competiţia pentru atenţia publicului între Tony, Sarko şi Angela? Adăugăm şi Silvio, ca ingredient suplimentar. După cine ar fi alergat camerele de televiziune? Lasă, că aşa e mai bine, cu belgianul (Rompuy parcă îl cheamă). Astfel, relaţia istorică şef-subaltern între Consiliu şi Comisie este păstrată. Există un aspect pozitiv în povestea asta. Toate rămîn cum au fost, nimic nu se schimbă, deşi, de ochii lumii, avem un preşedinte al Uniunii. Am făcut, carevasăzică, paşi importanţi pe calea aprofundării integrării. Rămîne un necaz major, depistat cu mult haz de Kissinger, cu mulţi ani în urmă: „problema cu Uniunea Europeană este că, atunci cînd ai o problemă, nu ştii pe cine să suni“. Pardon, pentru asta avem acum un nume (chiar dacă relativ puţin cunoscut) şi un număr de telefon. Lady Ashton ar trebui să ridice receptorul atunci cînd la capătul celălalt al firului s-ar găsi Beijing-ul, Washington-ul sau Moscova. Carevasăzică, şefa nou-înfiinţatului (pe hîrtie) Serviciu de Acţiune Externă.

Aha, cititori euro-entuziaşti şi filo-integraţionişti ce sînteţi! Imediat v-a zburat gîndul la un Minister de Externe al Uniunii Europene. Stăviliţi-vă imaginaţia, vă rog. Doamna Ashton este doar un şef de serviciu. Este drept, are mulţi subalterni (cîteva zeci de mii), are la dispoziţie reprezentanţe de tip diplomatic şi mai are şi, colac peste pupăză, dublă subordonare (are doi şefi: şi Comisia, şi Consiliul). Săptămîna trecută, domnia sa şi-a făcut o discretă apariţie publică (am impresia că discreţia este parte a fişei postului său) şi a anunţat că lucrează la organigramă. Mai precis, negociază cu statele membre numărul de posturi pe care fiecare îl va ocupa în schemă, atît la Bruxelles în Centrală, cît şi în „teritoriu“, la Reprezentanţe. Ministrul de externe român, dl Baconschi, şi-a făcut datoria de a se întîlni (bilateral, cum se spune) cu doamna Ashton, pentru a se asigura că diplomaţii români nu vor fi săriţi la împărţeala noilor funcţii. Aşadar, criteriul numărul 1 în selecţia de personal va fi naţionalitatea. Pe locul 2 poate veni, eventual, competenţa. Nefericit început de drum pentru un Birou Unic Extern, nu credeţi?

Pe mine mă interesează cu ce anume se va ocupa o asemenea „ambasadă“ a UE. Cu acordarea de vize? Nu, pentru că regimul vizelor este încă diferit între statele membre. Cu promovarea intereselor economice? Hmm, cu condiţia ca unele state membre să nu fie concurente pe piaţa respectivă. Ar mai rămîne imaginea externă. Cum adică, a cui? A şefilor de stat şi de guvern din statele membre. Normal. A cui credeaţi?

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

știri nebăgate în seamă

● **Fără privilegii pentru foştii demnitari ai RDG.** Curtea Constituţională a Germaniei a decis că foştii miniştri din vremea RDG nu au nici un temei pentru a cere pensii suplimentare. Tăierea pensiilor speciale acordate foştilor înalţi funcţionari ai RDG este constituţională. În argumentarea deciziei, judecătorii notează că aceste pensii speciale erau oferite „în parte ca o recompensă pentru subordonarea politică şi respectarea necondiţionată a ordinelor SED“ (organul represiv) şi că aceste privilegii nu au de ce să continue în noul regim. Decizia Curţii Constituţionale din Karlsruhe pune capăt unui proces deschis de doi foşti miniştri (al industriei uşoare şi al mediului) care au contestat tăierea pensiilor speciale. Tăierea pensiilor nu ar fi o formă de penalizare a comportamentului lor din timpul RDG, ci doar anularea unor avantaje oferite de sistemul de atunci – au explicat judecătorii. Ambii foşti înalţi funcţionari au, oricum, pensii mult mai mari decît majoritatea foştilor cetăţeni ai RDG. (după *Die Welt)*

● **Catalunia interzice coridele.** Deputaţii Parlamentului regional al Cataluniei au aprobat săptămîna trecută un proiect de lege de interzicere a coridelor. Cu 68 de voturi pentru, 55 împotrivă şi 9 abţineri, legea a fost adoptată şi va intra în vigoare din 2012. Această regiune bogată din nordestul Spaniei este a doua care interzice tauromahia, după ce în 1991 ecologiştii au obţinut o victorie incontestabilă în Insulele Canare. (după *Le Monde)*

● **La cumpărături în Portugalia.** Fondurile de investiţii arabe sînt interesate de privatizările portugheze – notează cotidianul *I.* Ziarul din Lisabona explică faptul că mega-fonduri din Emiratele Arabe Unite „sînt la cumpărături în Portugalia“, deoarece Guvernul se pregăteşte să vîndă companii deţinute de stat, din domeniul energiei şi al aviaţiei. Guvernul speră să cîştige aproximativ 6 miliarde de euro, iar investitorii străini sînt interesaţi şi de achiziţii în domeniul turismului şi al noilor tehnologii. Quatar Holding şi Mubadala, din Abu Dhabi, precum şi Autoritatea privind Investiţiile din Abu Dhabi, cel mai mare fond de investiţii din lume, sînt în prezent în negocieri oficiale cu Guvernul, care caută noi surse de investiţii şi parteneri comerciali pentru a redresa economia aflată în criză. (presseurop.eu)

● **Criză de profesori în Elveţia.** În cîteva cantoane elveţiene e criză de profesori de liceu. Numărul tot mai mare de elevi este doar una dintre problemele cu care se confruntă sistemul de învăţămînt preuniversitar. Reducerile fondurilor pentru salarii din şcoli face munca de profesor tot mai puţin atractivă. În ultimii ani, şcolile au recrutat personal inclusiv din universităţi: studenţilor din anii terminali ai profilurilor pedagogice li s-a dat dreptul să predea chiar dacă nu au obţinut încă diplome. Pe de altă parte, şcolile au recrutat profesori din Austria şi din Germania. Situaţia devine disperată, pentru că la mai puţin de două luni de la începutul noului an şcolar există încă sute de posturi disponibile. (după nzz.ch)

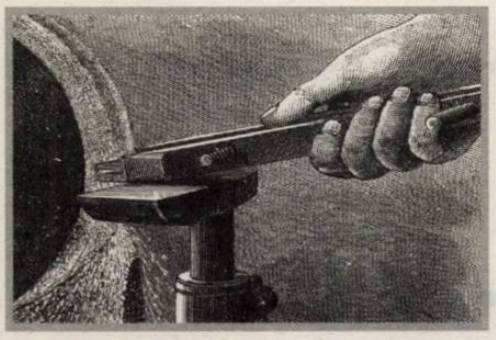

Robert HOWSE, Ruti TEITEL

dezbateri politice

Chiar am devenit separatişti?

Decizia Curţii Internaţionale de la Haga cu privire la declaraţia unilaterală de independenţă a regiunii Kosovo este interpretată ca undă verde pentru mişcările separatiste care urmăresc independenţa statală. Potrivit preşedintelui kosovar Fatmir Sejdiu, „decizia îndepărtează, în sfîrşit, orice dubiu pe care l-ar putea avea ţările care încă nu recunosc Republica Kosovo".

Dar această interpretare este, în mare măsură, o iluzie a celor care doresc separarea. Avizul consultativ, necoercitiv al Curţii răspunde unei întrebări precise, adresate de Adunarea Generală a Naţiunilor Unite: anume, dacă declararea independenţei este legală din punct de vedere al dreptului internaţional. Judecătorii au afirmat, pe bună dreptate, că nu există o lege internaţională care să interzică unui grup să-şi declare intenţia sau dorinţa de a forma un stat. Dar ei nu au spus nimic despre termenii şi condiţiile care s-ar aplica în situaţia de faţă – în speţă, despre actul însuşi al separării.

Într-adevăr, intenţia Curţii a fost să elimine orice dubiu în această privinţă: „Această întrebare este precisă şi specifică... nu se discută dacă regiunea Kosovo a obţinut sau nu independenţa statală". Opinia judecătorilor europeni diferă de cea exprimată de Curtea Supremă a Canadei, atunci cînd i s-a solicitat să decidă cu privire la dreptul Québec-ului de a se separa unilateral. În acest caz, întrebarea depăşea cu mult tema unei declaraţii de independenţă; Curtea a fost întrebată dacă şi în ce condiţii ar avea Québec dreptul să se separe de Canada – conform Constituţiei canadiene sau dreptului internaţional.

Judecătorii canadieni au conchis că dreptul internaţional (şi, la fel, Constituţia propriei ţări) nu garantează un astfel de drept unilateral. După cum a subliniat Curtea Internaţională, decizia ei de săptămîna trecută nu contravine acestui aspect esenţial: „Prin întrebarea care i s-a pus, Curtea nu a fost solicitată să hotărască dacă dreptul internaţional conferă unor entităţi din interiorul unui stat dreptul de a se separa de acesta".

Mai mult, Curtea a luat notă de opiniile radical diferite, exprimate deja înainte ca ea să o facă, cu privire la întrebarea dacă, în dreptul internaţional, principiul autodeterminării implică dreptul unilateral de separare. Curtea recunoaşte amploarea şi intensitatea dezacordului dintre state cu privire la dreptul de separare şi lasă să se înţeleagă că nu există consensul necesar al comunităţii internaţionale, pentru a putea stabili cu fermitate existenţa unui astfel de drept.

Daca vrem ca destinul regiunii Kosovo – şi al întregului spaţiu balcanic – să fie condus de autoritatea internaţională a legii, nişte întrebări trebuie să capete răspuns.

Înainte da a trage concluzia că independenţa regiunii Kosovo are, de acum, „cale liberă", merită să ne gîndim la întrebările esenţiale la care Curtea nu a răspuns (şi nici nu a fost întrebată de către Adunarea Generală). Curtea nu a fost întrebată – şi, de aceea, nici nu s-a pronunţat – dacă dreptul internaţional impune ca statutul final al regiunii Kosovo să protejeze drepturile colective şi individuale ale minorităţilor, fie că e vorba de sîrbi sau de romi kosovari.

De asemenea, Curtea nu a fost întrebată şi, ca atare, nu a decis, dacă este necesar ca Serbia sau oricare alt stat al comunităţii internaţionale să recunoască Kosovo ca stat independent. Decizia Curţii nu a abordat nici tema graniţelor unui eventual stat independent Kosovo, sau dacă şi în ce condiţii s-ar putea face uz de forţă în mod legal, pentru a impune sau pentru a preveni această independenţă.

Dacă vrem ca destinul regiunii Kosovo – şi al întregului spaţiu balcanic – să fie condus de autoritatea internaţională a legii, este necesar ca aceste întrebări să capete un răspuns, nu să fie măturate sub preş. Conform procedurilor actuale, adresarea de întrebări către Curtea Internaţională este prerogativa exclusivă a statelor – fie ca părţi implicate, fie, precum în cazul avizului pentru Kosovo, prin intermediul ONU. Asemenea controverse pun în joc nu numai interesele statelor, ci chiar drepturile persoanelor şi naţiunilor. Pentru a exercita justiţia internaţională în ziua de azi, avem nevoie de o Curte Internaţională de tip nou, dispusă să asculte şi alte voci.

Robert Howse *predă drept internaţional la New York University, unde este şi decanul Institutului de Drept Internaţional şi Justiţie.*

Ruti Teitel *predă drept internaţional şi drept comparat la New York Law School şi este profesor invitat de Global Governance la London School of Economics.*

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Matei PLEŞU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Poveştile de aici

De cîtva timp, cititorii acestui colţ de pagină vor fi sesizat o schimbare. După ce ani de zile am comentat, mai ales, evenimente din realitatea politică internaţională, am început să spun poveşti. Se ştie, puterea poveştilor este cu mult mai mare decît cea a ideilor sau a părerilor. Aşadar, după ani de zile de publicistică, am decis să umblu cu elemente mai tari, pentru a oferi cititorilor substanţe mai puternice. Poveştile pe care le spun, le aflu la rîndul meu, aşa cum orice om află poveşti. De la unul sau de la altul, din ziare, din cărţi, de la televizor. Prima întrebare care mi se pune este dacă aceste poveşti sînt adevărate sau nu. Din punctul meu de vedere, da. Toate sînt adevărate. Adevărul poveştilor pe care vi le spun se poate lesne verifica. Dacă aflu o poveste care mi se pare că merită să fie spusă mai departe, nu îi alterez nimic din detaliile epice: nume de persoane implicate, locul acţiunii, data etc. Vreau ca cititorul meu, care în mod natural se întreabă dacă ceea ce-i spun eu aici e adevărat sau fals, să mă poată verifica rapid şi convingător, manevrînd, de pildă, instrumentul *google*.

Pe de altă parte, transmiterea mai departe a unei poveşti nu are sens dacă nu poartă cumva amprenta celui care retransmite. Aici este locul să spun că, în această rubrică, nu fac nici jurnalism (adică nu transmit ştiri echilibrate şi verificabile din trei surse independente), şi nici literatură (în sensul că nu asum paternitatea creaţiei poveştilor pe care le spun, garantîndu-le originalitatea). Aşadar, o poveste mă interesează şi mi se pare obligatoriu de re-spus, dacă simt în ea o vibraţie etică ascunsă, neaparentă. Prin micile accente sau nuanţări pe care le fac cu ocazia re-spunerii urmăresc să scot în relief tocmai acest sens al poveştii, greu identificabil la prima rostire. Cu alte cuvinte, iau o poveste bine ştiută şi o răsucesc un pic pentru a afla şi altceva decît se vede la *prima facie*. Orice re-spunere a unei poveşti spuse deja adaugă un mic *„spin"*, nevinovat, care nu alterează nimic din povestea în sine, ci doar o îmbogăţeşte prin fructificarea unui potenţial pe care povestea îl are de la bun început. Această mică răsucire a poveştii bine ştiute nu o lămureşte apodictic, pentru că nu cred în poveştile care spun limpede, clar, un singur mesaj, care transmit o concluzie sau justifică o teză de orice fel *a priori* asumată. De asemenea, această răsucire nici nu o denaturează, transformînd-o din ceva real în ceva nereal.

Folosind o analogie muzicală, în această rubrică, des şi programat în ultimele luni, execut improvizaţii sau variaţiuni pe o temă dată, bine cunoscută de toată lumea. De aceea, ţin ca poveştile pe care le spun să provină din surse cît mai lesne de accesat, precum cel mai citit ziar al planetei, o televiziune foarte urmărită, o agenţie de ştiri sau mărturia unei celebrităţi.

De ce fac acest exerciţiu? Pentru că am impresia că poveştile care ne ocupă viaţa au mereu sensuri şi implicaţii pe care, în fuga luării la cunoştinţă a poveştii ca atare, le ignorăm. E ca şi cum o realitate mai adîncă, camuflată poate, dar nu neapărat greu încriptată, ne vorbeşte în şoaptă, iar noi nu avem răgazul să o auzim. În al doilea rînd, pentru că, vorba lui Borges, viaţa însăşi este un citat. (Nu întîmplător îl pomenesc pe marele argentinian – jocul lui cu realitatea mă fascinează şi mă influenţează puternic în ceea ce scriu.) Relevanţa oricărei poveşti este atît de mare dacă e bine re-spusă, încît devine un citat perfect integrat în altă operă/viaţă. În fine, în al treilea rînd, pentru că istoria lumii, ca şi biografiile noastre, nu sînt înşiruiri de fapte şi date obiective, ci suma unor poveşti pe care le tot re-spunem şi, prin re-spunere, le tot răsucim. (Asta istoricii o ştiu din primul an de studii, iar iubitorii de literatură o ştiu de la Márquez – iată, surse cît se poate de deschise.)

În fine, am mai recepţionat o întrebare dinspre cititori. Dacă e aşa, de ce nu indic eu însumi, imediat, sursa? Pentru că regulile stricte ale sursei ţin de alt tip de demers decît cel pe care încerc să-l practic. În jurnalism şi în textele cu pretenţii ştiinţifice, regula evocării sursei este esenţială din motive lesne de dedus. În cazul acestei rubrici, avînd în vedere scopul meu, o asemenea indicare ar oculta imediat sensul pe care eu vreau să-l pun în evidenţă, dat fiind faptul că mesajul meu, re-spunînd povestea, este altul decît cel transmis de cel de la care am aflat-o. Prin urmare, ceea ce se urmăreşte întotdeauna prin indicarea sursei, adică exactitatea citării, nu este scopul meu. Pentru că eu nu spun, ci re-spun. Altfel, repet, am grijă ca sursa poveştii să poată fi imediat descoperită la cea mai simplă verificare, folosind orice detaliu din textul meu. În acest scop, pe de o parte, nu schimb nimic din elementele esenţiale şi identificabile ale poveştii şi, pe de altă parte, am grijă să culeg povestea din surse extrem de accesibile.

Închei, transmiţînd tuturor cititorilor care au întrebări după lectura textelor mele mulţumiri pentru efortul pe care îl fac punîndu-şi-le. Iar celor care iau şi răgazul de a le transmite spre autor, într-un fel sau altul, mulţumiri mai apăsate. Pe toţi îi asigur că mica curiozitate sau iritare pe care textele mele le-o provoacă dă modestului semnatar al acestei rubrici cea mai mare satisfacţie.

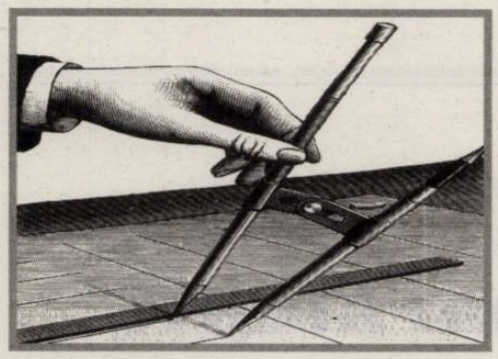

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

La un colţ de stradă

Colţul este acela al străzii Berthelot cu strada Luterană. Un punct nevralgic, fiindcă acolo s-a ridicat blocul colosal de lîngă Sf. Iosif, iar peste drum, înghesuit într-un spaţiu care abia-l încape, un hotel de cinci etaje. Strada Luterană, urcînd spre catedrala catolică, se termină pe stînga cu templul calvin, aflat în fundul unei parcele adînci, de-a lungul căreia se întinde o casă de la sfîrşitul secolului al XIX-lea. Este nr. 37, unde nu mai locuieşte nimeni. Vizavi, la nr. 14, altă casă părăsită, parter şi etaj, cu terasă în spate, adică deasupra pantei care coboară spre Hotelul Bucureşti. E clar că, după ce cutremurul din 1977 a distrus blocul Nestor, clădirile înalte care s-au înfipt în locul lui au dezintegrat ansamblul pe care-l forma strada Luterană, cu casele ei bătrîneşti.

Pentru a înţelege atmosfera de provincie patriarhală care s-a păstrat acolo multă vreme, e de-ajuns a spune că pe trotuarul stîng mai rezistase unul dintre ultimele ateliere de pălării din Bucureşti. Ba chiar, pe partea opusă, undeva în susul străzii, internatul de băieţi al Comunităţii Evanghelice care l-a găzduit pe Ion Ghica. În cartier mai erau vreo două-trei case ghiculeşti. Dar faptul că fostul bei de Samos, de mai multe ori prim-ministru şi onorînd tînăra Academie Română cu preşedinţia sa, a locuit, împreună cu cei şapte copii ai săi, cu chirie şi în condiţii modeste pînă la 1881, cînd a plecat ca plenipotent la Londra, este caracteristic pentru simplitatea vieţii pe care o ducea acea generaţie de oameni politici. Nici conacul de la Ghergani nu e arătos: singura clădire mai impunătoare este cavoul familiei.

Nr. 14 de pe strada Luterană are totuşi un stil nobil, partea mai depărtată de la stradă pare adăugată, însă figurează deja în planul oraşului din 1911, cînd proprietarul era un doctor Bărdescu. Acum, ferestrele sînt deschise şi se vede prin ele rabiţul tavanului: sigur că cineva i-a pus gînd rău casei. Demolatorii înaintează pas cu pas.

Dincolo de hotelul plantat chiar în colţul drept al străzii Luterane, există la nr. 7 de pe Berthelot una dintre cele mai frumoase case pe care moda franceză le semănase în vechiul centru, retrasă de la stradă, deci cu o curte elegantă şi cu un turnuleţ pe latura dinspre Calea Victoriei. Deşi obloanele sînt mereu trase, nişte flori pe balconul de deasupra intrării principale arată că la mansardă locuieşte cineva, probabil de pază. Înainte de 1990, parcă ţin minte că aparţinea Corpului Diplomatic. După aceea, a apărut firma „Liberty SRL. Shipping and Trading Bucharest". Ce navigaţie la Bucureşti? Pe Dîmboviţa? În orice caz, a fost un noroc pentru această casă, care altfel ar fi în primejdie, ca şi vecina ei de pe Luterană.

Atmosfera de provincie patriarhală s-a păstrat multă vreme pe strada Luterană.

© R. Avram

Planul din 1911 ne spune şi a cui era la începutul veacului trecut. Grigore Triandafil (1840-1907), doctor în drept de la Paris şi magistrat de carieră, a trecut avocat, fiind din 1880 unul dintre fruntaşii Partidului Conservator. Ministru al Justiţiei timp de trei luni în 1890-1891, a fost şi primar al Capitalei în 1892-1893. La moartea sa, era preşedinte al Camerei. Dacă activitatea sa politică a fost destul de ştearsă, trebuie să-i fim recunoscători pentru casa pe care a lăsat-o. Ea este înscrisă în *Ghidul Bucureştilor* din 1885, cînd adresa ei era „Str. Fîntînei, 3 bis".

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Ana-Maria STAN

SOS Provincia

Colibiţa

Aproape de Bistriţa, înspre Bistriţa Bîrgăului, există o aşezare renumită încă de la sfîrşitul secolului al XIX-lea pentru aerul său bogat în ozon şi iod, dar şi pentru frumuseţea naturală a locurilor: Colibiţa.

În perioada interbelică, aici s-a derulat o intensă activitate de construcţie, care a transformat zona într-o staţiune climaterică „la modă", unde îşi petreceau vacanţa persoanele cu afecţiuni pulmonare. Ideea valorificării potenţialului turistic şi balnear al Colibiţei a venit în special dinspre societatea feminină „Caritatea" din Cluj. Înfiinţată în 1921 şi condusă de doamna Olivia Deleu, pianistă talentată, absolventă a Conservatorului de Muzică din München şi soţia unuia dintre fruntaşii locali ai Clujului interbelic, societatea „Caritatea" s-a preocupat în mod special de îmbunătăţirea stării de sănătate a tinerilor ardeleni (studenţi, elevi, funcţionari, artişti), printre care tuberculoza făcea ravagii în acea perioadă.

Drept urmare, între 1923 şi 1935, Asociaţia „Caritatea" a cumpărat treptat mai multe parcele de pămînt şi case, de la localnicii din Colibiţa, şi a început totodată construcţia mai multor pavilioane destinate unui sanatoriu care să asigure cure de recuperare pentru cei cu probleme pulmonare. Finanţarea pentru ridicarea pavilioanelor sanatoriului era asigurată din mai multe surse: donaţii private, sume provenite de la Ministerul Sănătăţii şi Liga Naţională Antituberculoasă, colecte la balurile mascate şi spectacolele de binefacere organizate de societatea „Caritatea" etc. De obicei, „sezonul" din staţiunea Colibiţa începea la 1 mai şi se încheia la 1 septembrie, fiind destul de aglomerat.

În 1931, la Colibiţa a început construirea unui pavilion destinat cu prioritate ocrotirii şi îngrijirii studenţilor universitari de la Cluj. Alături de Olivia Deleu, unul dintre cei mai fervenţi susţinători ai construirii pavilionului studenţesc a fost doctorul şi profesorul universitar Iuliu Haţieganu, care a dat din partea rectoratului universităţii circa 200.000 de lei pentru acesta şi a obţinut din partea Ministerului Instrucţiunii alţi 250.000 de lei. Deşi pavilionul studenţesc a fost inaugurat cu mare fast în vara anului 1932, iar prima serie de studenţi cu leziuni tuberculoase a şi beneficiat de un sejur de şase săptămîni, universitatea plătindu-le integral şederea, criza economică a anilor '30 a întrerupt pentru un timp finalizarea clădirii. În vara lui 1933, inundaţii violente au izolat pentru trei săptămîni pavilioanele sanatoriului de restul lumii, distrugînd calea ferată şi podul de acces spre localitate; dar chiar şi în aceste condiţii, în perioada august-septembrie aici au fost cazaţi 85 de tineri. Aceste sincope sporadice au fost repede depăşite, iar pavilionul studenţesc a funcţionat cu succes şi în anii următori. În urma colectelor publice şi a unor noi donaţii din partea persoanelor private şi a autorităţilor locale transilvănene, aici s-au amenajat trei camere noi, destinate special studenţilor bănăţeni, celor bihoreni şi celor sălăjeni. Atmosfera unui sejur studenţesc la Colibiţa era animată, fiindcă se organizau tombole, spectacole de divertisment, excursii prin împrejurimi şi turnee sportive.

În perioada interbelică zona a fost transformată într-o staţiune climaterică „la modă".

© Gazeta ilustrată

Războiul a întrerupt brutal activitatea pavilioanelor de la Colibiţa, iar perioada comunistă a adus cu sine organizarea unor tabere de pionieri în fostele clădiri ridicate de societatea „Caritatea", dar şi în alte case din zonă. După 1976, la Colibiţa s-a început construirea unui lac de acumulare, localitatea fiind mutată în amonte, iar vatra sa veche inundată şi construcţiile demolate.

Azi, la Colibiţa vin amatorii de pescuit şi drumeţii montane, existînd semnale serioase din partea autorităţilor locale că vor să resusciteze potenţialul turistic al zonei.

Ana-Maria Stan *este doctor în istorie, cercetător la Muzeul Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj.*

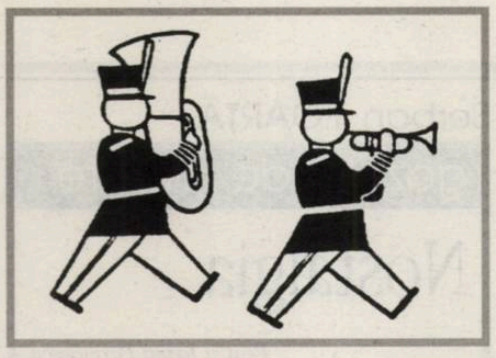

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Adami, Eve, Frunze

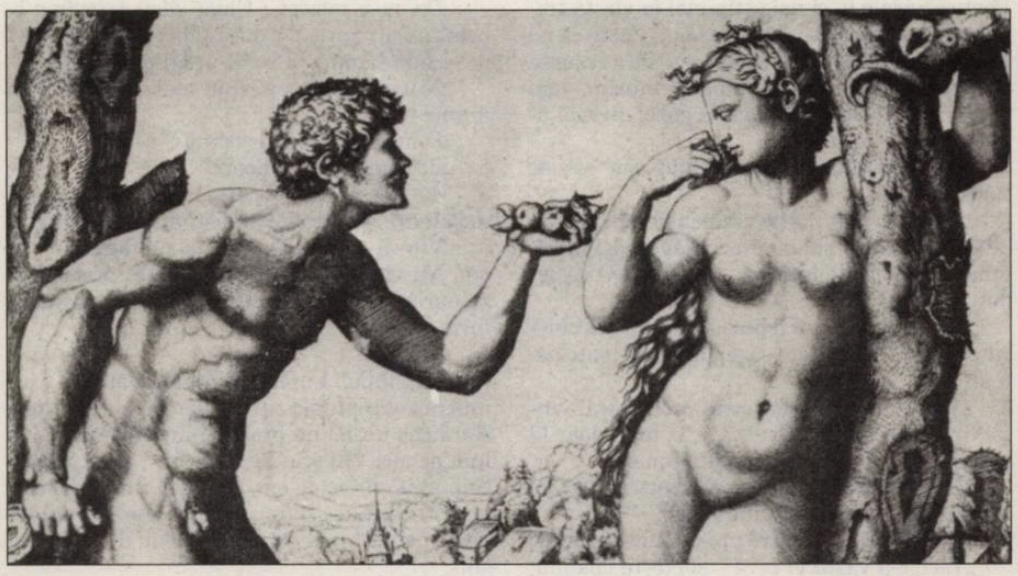

Ţara de dincolo de păduri, pentru unii. Tărîmul celor mai viteji şi mai drepţi dintre bărbaţi, pentru alţii. Marele mister al aurului ascuns în Muntele Sacru. Neînduplecaţii bărboşi, călare pe cai iuţi, neîntrecuţii luptători cu săbiile încovoiate, războinicii care se întorceau, după lupte sîngeroase, acasă, să lucreze cele mai mănoase cîmpuri ale continentului şi să iubească cele mai aprige femei pe care le-a văzut timpul. Da, sînt şabloane, dar sînt şi sîmburi de adevăr care au însoţit existenţa unuia dintre marile popoare, uitate de istoria Europei şi de regizorii americani. Un popor care nu şi-a trădat niciodată aliaţii, o salcie în calea vînturilor tăioase, o esenţă tare, care a biruit timpul zîmbind sau chiar rîzînd în hohote. Ca toate naţiile puternice, mai mici sau mai mari, şi poporul care e subiectul acestei poveşti trebuie să îmbrace, zilele astea, straiele marketingului şi să iasă la bătaie paşnică, pe bulevardul lumii, pentru atragerea altor seminţii, care să-şi cheltuiască agoniseala, crăiţarii, marafeţii, prin părţile astea de lume.

Spre deosebire de alte naţii, mai tinere, mai fără istorie, mai unse cu toate alifiile fofilărilor, poporul din această poveste priveşte cu cea mai mare atenţie treaba asta contemporană cu brandingul. E normal să fie aşa. Un popor care, din negura vremurilor, a măsurat de cinci ori şi a tăiat o dată, nu se repede aşa, cu una cu două, la o şapcă pe care se odihneşte un logotip. O emblemă. Un semn distinctiv. Treaba se studiază, conform tradiţiei istorice, în comunităţi mici, apoi toate părerile sînt comunicate la nivelul următor. Aşa e de secole. În plus, din nou, altfel decît alte popoare, poporul despre care povestesc e foarte priceput în toate. E atent la cele mai mici detalii şi nu se lasă pînă nu face o treabă temeinică, un lucru care să sfideze timpul.

Frunza acoperă goliciunea începuturilor omenirii, iar noi am fost aici de la bun început.

Pentru prima oară în istoria sa multimilenară, de curînd, poporul acesta s-a văzut sfîrtecat de dihonie. Care să fie semnul care îl reprezintă în lume? Care să fie simbolul care adună în substanţa sa marile momente istorice, marile trăiri, marile victorii, nesfîrşitele comori ale naturii şi puhoiul de daruri pe care Divinitatea le-a îngrămădit în aceşti oameni atît de deosebiţi? Ei bine, nu s-a căzut la nici o învoială. Diferite grupuri au început să se certe şi, în premieră absolută, după mii de ani de istorie, există cetăţeni care nu le mai vorbesc altora. Nimeni n-ar fi crezut că se va ajunge vreodată aici.

Continentul priveşte stupefiat la acest mecanism istoric al perfecţiunii care, acum, dintr-odată, se bîlbîie. Dar nu se poate sta cu mîinile în sîn la o asemenea cotitură. Singura soluţie plauzibilă, singurul gest salvator care se întrezăreşte e o intervenţie străină. Zis şi făcut. Specialiştii unui alt popor, de la celălalt capăt al continentului, sînt desemnaţi să ducă la bun sfîrşit această grea misiune.

Şi ce să vezi?! Abia ce se stinsese larma certurilor şi poporul din poveste îşi revenea în simţiri, cînd, dintr-odată, ca un trăsnet, a venit o veste mai bulversantă decît ideea de infinit. Specialiştii celuilalt popor, ca să dea un exemplu, s-au achitat de treabă foarte repede şi au înfăţişat lumii gîndul lor tradus în faptă. Într-un desen. Într-o imagine care să reprezinte, să stea pentru poporul harnic şi viteaz de la celălalt capăt al continentului. O frunză. Da, doamnelor şi domnilor, o... frunză! Unii s-au pornit să rîdă. Alţii s-au supărat foc. Da, ziceau unii, adică venim din păduri? Sîntem sălbatici? Sîntem animale? Nu, spuneau alţii, nu poate fi aşa, frunza e semn de comuniune cu natura. Nu spune lirica noastră populară că sîntem una cu natura? Frunza acoperă goliciunea începuturilor omenirii, iar noi am fost aici de la bun început. Ce, întîmplător se găsesc aici atît de multe nume de Adam şi Eva? Nu cîntă minunaţii noştri rapsozi din frunză? Ne pişăm pe natură, au spus unii mai tineri, noi nu vrem să vindem oglinjoare şi mărgele la alte popoare. Ne-am săturat de păduri şi de dansuri populare. Noi am învăţat carte şi vrem să contăm şi noi în povestea asta, altminteri, plecăm. Aici a fost spaima cea mai mare. Fiii acestui popor nu şi-au părăsit niciodată meleagurile. A fost cea mai cruntă ameninţare. Fă-i orice acestui popor din poveste. Subjugă-l, umileşte-l, pune-l la cazne. Va suporta, cu sutele de ani. Dar nu-i ameninţa, o secundă, tineretul. E cea mai de preţ comoară a lui. Oamenii acestui popor devin fiare şi sînt de neoprit, pînă nu îşi propulsează progeniturile acolo unde au vrut.

Ravagii a făcut frunza asta. Pînă cînd s-au mai trezit şi alţii, răuvoitori, care s-au apucat să clevetească, să vorbească pe la colţuri. Unii chiar spuneau că frunza ar fi copiată de la alt popor. Şi că ei pot să arate dovada întregii lumi. Ei, asta era prea de tot! Dar pînă unde se poate merge? Cîtă degradare mai pot suporta timpurile astea? Cum se poate rupe o armonie de secole în cîteva clipe?

Şi-n timp ce bătrînii se certau cumplit cu tinerii, lucru cu totul nemaivăzut la acest popor, cineva a strigat: „Băăă! E ţeapă!“ Nimeni nu s-a sinchisit. Şi nimeni nu ştie cine e cel care a strigat. Pesemne că vorbea într-o altă limbă. Pentru că în limba poporului din această poveste, nu există cuvîntul „ţeapă“. Nu există, ca în alte limbi, cuvinte grele ca: „spagă, nepotism, parandărăt, fonfleu (sau fomfleu, nu se ştie sigur), găbjeală, japcă, plasă, fraieru' parcării“ şi alte asemenea odioşenii. Şi-atunci, noi, colegii de continent, cum să-i facem pe oamenii blînzi ai acestui popor să înţeleagă situaţia în care se află? Ce ne facem dacă eşuează şi următoarea intervenţie străină?

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

un sport la Răsărit

S-a redescoperit, datorită jocului Spaniei, stilul tika-taka – despre care wikipedia *spune că datează de pe vremea lui Johann Cruyff. Iar Bölöni a spus că şi Steaua juca tiki-taka. Iar sîntem primii şi nu ne-am dat seama?*

Dacă Steaua juca încă din '86 tiki-taka devine clar că acest sistem a ajuns în Peninsulă adus în bagaje de căpşunari. Iar spaniolii, şmecheri, l-au brevetat pe furiş. Nu-i nimic, avem penicilină (un alt furt calificat din patrimoniul românesc) pentru această infecţie a adevărului istoric. Ce nu poţi recupera, distruge! Ne-am hotărît astfel să devalorizăm arma cataluno-iberică prin inflaţionare. Tiki-taka a ajuns un fel de kaka-maka, de cînd toată lumea şi-l revendică. G. Becali s-a trezit că şi căpriorii lui joacă taman ca trupa lui Del Bosque (o temeinică documentare i-a revelat faptul că tiki-taka nu e un nume de fotbalist). În Ghencea s-a descoperit un sistem lejer deviat din trunchiul tehnico-tactic al Furiei Roja: Piţi-taka. Mircea Lucescu zice că doar Barcelona şi Sahtior pun pe iarbă celebra ţesătură de pase. „Tiki-taka, asta am jucat cu Zenit“, a pretins portarul Urziceniului, Arlauskis, şi cu asta ajungem la forma cea mai evoluată: tiki-taka fără minge! Mi se pare că de acum încolo cîrnaţii de Pleşcoi îi bat la fundul gol ca brand pe cîrnaţii ăştia de Xavi şi Iniesta.

Radu NAUM

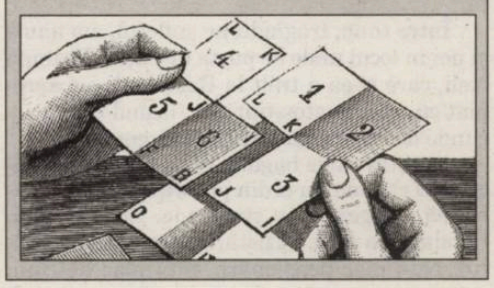

PUBLICITATE

www.dilemaveche.ro

DILEMATIX

SUPLIMENT PENTRU COPII INTELIGENŢI EDITAT DE DILEMA VECHE

din 16 septembrie

Oferte de muncă pentru Dilematix

Dilematix a plecat în vacanţă şi a ales una dintre destinaţiile *all inclusive* propuse de voi. Problema este, însă, că a depăşit bugetul, iar acum are nevoie de ceva bani de buzunar şi ...vrea un job de vară. Unul cu totul nou, care să nu existe în realitate, să implice multă imaginaţie şi creativitate. Puteţi trimite chiar „fişa postului" sau compuneri în care să vă imaginaţi prima zi de muncă a lui Dile la noul său job.

Nu uitaţi! Asteptăm impresii despre lecturile voastre de vacanţă şi reportaje despre locurile vizitate şi despre oamenii interesanţi pe care i-aţi cunoscut.

Data-limită de transmitere a materialelor (texte, desene, fotografii tematice): 27 august pe adresa de e-mail: dilematix@gmail.com

NOTĂ : Se acceptă doar textele în format doc, docx, rtf, scrise cu diacritice şi desene în format jpg sau pdf;

Pentru toate lucrările autorilor trimise către Dilematix, transferul proprietăţii intelectuale se realizează în mod automat către SC Satiricon SRL în momentul expedierii acestora prin intermediul poştei electronice. Condiţii detaliate pe www.dilemaveche.ro

numai împreună cu DILEMA VECHE

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

Partener: Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti

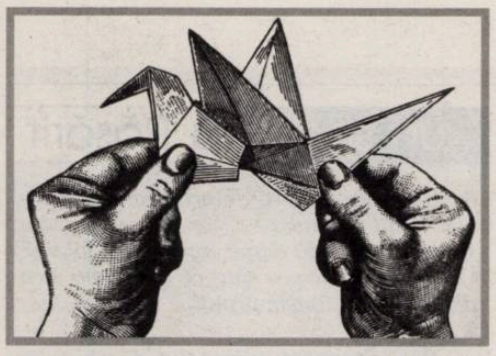

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Seara pe vale

E o seară de vară, calmă şi senină. Soarele a dispărut după deal, dar cerul e încă luminat. Să mai fie vreo jumătate de oră pînă la lăsarea întunericului. Mai sus, pe vale, tocmai s-a iscat o discuţie între vecini. E o zonă în care sunetul se propagă extraordinar. Poţi auzi ce vorbesc doi oameni, chiar şi de la un kilometru depărtare. Aşa i-am auzit şi pe copii cum înjurau, în timp ce-şi construiau căsuţa lor din copac. Cît erau de mici, ştiau deja de toate şi îşi exersau repertoriul acolo, în pădure. Acum, vocea Lenuţei se auzea clar:

„Nu s-o găsi, domnule, cineva să-l împuşte pe Băsescu ăsta? Auzi că iar umblă la pensii. După ce i s-a spus că e ilegal."

„Nu e doar el de vină, e toată şleahta lui de nenorociţi" – răspundea nea Petrică, cel venit de la Bucureşti. „Au vîndut IMGB-ul pe 15 mii... ba nu, pe o mie cinci sute de dolari. Păi, asta-i sumă să vinzi o fabrică? Şi ăia care au cumpărat, ce-au făcut? Nimic. S-a ales praful."

„Nea Petrică, dar asta a fost mai de mult, nu-i aşa? Mie, ce fac ăştia acuma mi se pare mai rău ca niciodată. Să-i omori pe pensionari? Ia întrebaţi-o pe doamna Neli să vedeţi ce ştie. Uite-o că ne-a auzit şi a şi ieşit la poartă."

Între timp, trăgîndu-ne sufletul, am ajuns şi noi în locul unde se purta discuţia. Doamna Neli, care şi ea a trăit la Bucureşti, s-a apropiat cu o mină atotştiutoare, lăsînd cîteva secunde de efect pînă să deschidă gura:

„Să ştiţi că ne bagă la gaze actuala conducere. O să vină un ordin pentru noi, pensionarii, să mergem cine ştie unde. Eu aşa cred. Conducerea asta, nazistă, ne pregăteşte sfîrşitul. Nu-i plac pensionarii, nu-i plac bătrînii. Poate că aşa o fi, şi noi ăştia mai în vîrstă trebuie să murim. Ne-am trăit traiul. Poate că ne ia pensia şi ne lasă să murim aşa, fără resurse de trai. Dar ştiu că aşa, pînă să murim, vom face scandal. Dacă ne bagă la gaze, nu mai apucăm să zicem nimic."

„Hai, doamnă, că n-o fi chiar aşa" – zice tanti Lenuţa.

„Da' ce, credeţi că pe vremea naziştilor, ăia pe care i-au luat şi i-au dus în lagăre îşi închipuiau că se poate întîmpla aşa ceva? O să vedeţi."

„Păi, nu zic eu, mai bine l-ar împuşca cineva pe Băsescu, înainte să se întîmple toate astea."

„Acum mai e şi criza asta economică – intervine din nou nea Petrică –, şi nu e doar la noi, e în toată Europa, în toată lumea."

„Ei, aşa a fost şi înainte să-i bage nemţii pe ăia în lagăre" – zice doamna Neli.

Bruno începe să latre gros şi ameninţător.

„Taci, c-a văzut el ceva – şopteşte doamna Neli –, nu latră el aşa, de florile mărului."

„O fi tot vulpoiul ăla care dă tîrcoale pe aici. Mie mi-a mîncat ieri un pui. Şi a mai venit o dată, dar n-a reuşit nimic că l-a gonit cloşca, i-a dat cu ciocul pînă l-a pus pe fugă. A făcut o zarvă, acolo în bătătură..."

„De ce n-ai dezlegat cîinele, că-l făcea praf?!" – întreabă nea Petrică.

„Păi, nu. Nu-i face nimic că e căţea. Dacă era vulpe, o smotocea de nu se vedea. Dar la vulpoi nu se repede. Şi animalele astea, au şi ele purtările lor."

„Urşi sau lupi mai vin pe-aici? Ştiu că mai anii trecuţi v-a mîncat lupul un mînz" – zicem şi noi.

„Da, ne-a mîncat... Chiar zilele trecute a omorît ursul o vacă. S-a dus Andu cu ea la abator."

„Cum Lenuţo, a venit ursul pînă aici?"

„Nuuu. Ursul nu vine aici. La stînă, în munte."

„Pe aici nu vine niciodată?"

„Ba, mai vine... uneori."

Moş Gheorghe coboară de pe deal cu coasa în spinare şi intră de la distanţă în discuţie.

„Vine la vite sau la cai, da' nu face nimic la om. Nu vă fie frică. Doar dacă dai peste el în zmeuriş sau cînd e la masă, atunci se poate înfuria."

„Şi lupu'?"

„Ei... lupu'. Lupu' a venit cînd au dat drumul din elicopter la cîţiva, nişte d-ăia... ecologi. Au făcut un fel de probă şi au eliberat cîţiva lupi pe aici. Nu ştiu pe unde or fi fost crescuţi că n-aveau frică de om, cum e normal. Veneau pînă în bătătură şi furau găini. Ieşeai şi strigai la ei şi nu fugeau. Da, acuma s-au dus, nu mai sînt.

„Nici lupu' nu mai e cum a fost" – zice doamna Neli.

„Cum e vremea pe la Bucureşti, tot aşa de cald?" ne întreabă moş Gheorghe.

„Mai cald."

„Eu nu mai pot sta la Bucureşti – zice doamna Neli –, şi şi zgomot, e şi poluarea aia de te îmbolnăveşte. Cînd merg acolo parcă nici nu mai pot să gîndesc. Încălzirea asta globală e o catastrofă. Iar acum e mai rău ca niciodată. Căldura asta ia minţile la oameni. Aţi auzit că l-au arestat pe Diaconescu?"

„Totdeauna la Bucureşti a fost cald" – zice moş Gheorghe.

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Nostalgia

Pentru Ioana Pârvulescu

O, bîlciurile de-altădată; o, dulciurile: bragă, limonăzi, îngheţată de vanilie, ciucalată, rahat, covrigi, nuci, mere, portocale, bèigălă, roşcove, fisticuri, stafide, turtă dulce, cofeturi pentru colivă ş.a.m.d., – o, dulciurile, aşadar, din care te-nfruptai acolo, în bîlciurile de-altădată. O, giulgiurile de praf cosmic, ce le-au acoperit cu totul. O, Giurgiurile lui Nastratin Hogea şi Câmpulungurile lui Selim: „Hai, bragă bun!" – „Hai, dragă, la o bragă!"; „Adă-mi, monşer, o limonadă!"; „Îngheţata de vanilie satisface-orice familie!"; „Ciucalata te dă gata!"; „Rahat Lokùm, nu fitecum!"; „Ia covrigii, rigii simigeriilor-model!"; „Nuci, – nu le mai laşi dacă te-apuci!"; „Ia, vere, mere!"; „Portocale, 3 ocale la un franc!"; „Hai, neică, la bèigăla de aur!", „Roşcove necoşcove la coajă!", „Fistic verde, la fişic!"; „Ce e,-n gură, numai turtă, iar în gură, numai dulce e, în burtă, turtă dulce!"; „Stafide, stàfii de-aguride!"; „După colivă, aş lua, dom'le, o olivă, că mi s-a aplecat de-atîta dulce!" – O, bîlciuri, bîlciuri, doldora de dulciuri! O, dulciuri, – multe, astăzi, desuete! O, Giurgiuri ale Hogii Nastratin; o, Câmpulunguri ale lui Selim! O, giulgiuri, giulgiuri de praf cosmic, ce le-aţi acoperit cu totul!

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Balada lui Œdip

– Cînd te gîndeşti că nu a împlinit decît 60 de ani! – oftează tînărul din faţa mea la urechea colegului său.

– Păi, la cum arată s-ar putea să trebuiască să-l suportăm şi după 70 de ani! – supralicitează printre dinţi colegul.

– Poate tu, eu n-am de gînd!

Nu-şi dau seama că îi aud, aşa că îşi varsă în continuare năduful. Sînt asistenţii profesorului care tocmai este sărbătorit cu mult fast. Poate prea mult...

Mă ridic încet de pe scaun şi mă preling de-a lungul pereţilor pînă afară. Ajuns în curte, trag puternic aer în piept de parcă aş fi fost pe punctul să mă sufoc. Mă duc apoi la barul de alături şi comand o cafea. O beau cu înghiţituri mici şi prelungite, aşteptînd sfîrşitul ceremoniei. Fusesem invitat la un workshop, dar s-a dovedit a fi o ceremonie (era să spun o sindrofie...). Cumpăr şi eu un volum omagial şi mă duc la colegul meu universitar să-i cer un autograf, cum văd că fac toţi. Nu mă simt foarte bine cu mine însumi, aşa că mă întorc la bar şi comand de data asta o vodcă. Apoi mă întorc acasă, cu volumul autograf sub braţ. Noaptea visez că un grup de studenţi mă strînge de gît cu cablul de la calculator.

În sine, întîmplarea este de o eternă şi desăvîrşită banalitate. Mie însă îmi evocă zeci, sute, mii de alte situaţii mai mult sau mai puţin similare, care se adună în tabloul unui freudism social dezlănţuit ce marchează în profunzime societatea noastră şi cu care nu reuşesc încă să mă obişnuiesc.

Nimic mai banal, într-adevăr, decît „conflictul între generaţii" şi nimic mai cunoscut decît tentaţiile œdipiene ale fiecărui individ în parte. Cînd acestea devin însă epidemie pentru a se organiza apoi în normă socială, lucrurile se schimbă puţin. Morala – explicită sau implicită – a tinerei generaţii pare a fi astfel ceva de genul „cine nu are «tată» (de ucis) să-şi cumpere!". În consecinţă, orice persoană mai spre vîrsta a treia va fi scoasă imediat la mezat pe piaţa paricidelor simbolice, dacă are proasta inspiraţie să scoată nasul în spaţiul public. Nevoia de paricid este atît de puternică încît se hrăneşte cu colecţionarea de scalpuri parentale de orice provenienţă, vînătoarea de capete sparte fiind un sport naţional.

Seniorii ţării, victimele tineretului nerecunoscător? Să fim serioşi! Ar fi o măsluire oribilă a realităţilor sociale. Generaţia mea, care avea vreo patruzeci de ani (sau peste) la Revoluţie, a pus mîna pe putere şi nu are de gînd să-i mai dea drumul. Ea a dat tătucii naţiunii cu care ne-a procopsit postcomunismul. Iar modelul lor s-a reprodus la toate nivelurile, reproducînd la rîndul său convingerea *Tovarăşei* că toţi tinerii ţării sînt precum „copiii mei" – cu condiţia să stea în banca lor şi să-şi păstreze „ciocu' mic". Generaţia mea se consideră încă deţinătoarea modelelor şi acuză apocaliptic dispariţia acestora, dacă este cumva contestată (cei mai oneşti se mulţumesc să deplîngă lipsa de înţelegere şi se retrag, depresivi, din această lume de care s-au înstrăinat). Generaţiei mele i se cuvine totul; cu generaţia lor începe totul. Generaţia mea a moştenit monopolul apei calde; generaţia lor a inventat apa caldă. Cum să mai vorbeşti atunci de continuitate culturală sau măcar de comunicare socială? Cum să mai visezi, în aceste condiţii, la înfiriparea unei „culturi majore"?

Problema este, de fapt, mult mai veche; într-un fel, ea este chiar constitutivă construcţiei noastre naţionale. Ca „tînără naţiune", am suferit – şi suferim încă – de un complex cultural-œdipian: sîntem nepricepuţi şi impulsivi în tot ceea ce se cheamă moştenire, transmitere şi continuitate trans-generaţională. Nu ştim să predăm şi nu ştim să preluăm. Aruncăm copilul împreună cu apa din copaie sau refuzăm să-l înţărcăm. Avem personalităţi paradigmatice, dar nu şi şcoli care să preia, creativ, moştenirea acestora. Iar rarele momente în care se înfiripă astfel de şcoli, de la Junimea la Şcoala sociologică a lui Gusti, ele se constituie în momente cruciale ale propăşirii naţionale, dar se destramă odată cu dispariţia părinţilor lor fondatori. Prezentul nu a adăugat la toate acestea decît viteza şi radicalismul. Şi, poate, o anumită renunţare la aparenţe şi coduri de onoare, duelul fiind înlocuit adesea cu piedica pusă pe scări.

De fapt, în aceasta constă „minoratul" culturii noastre, atît de deplîns de generaţii la rînd de gînditori români, şi nu în importanţa minoră a ţărişoarei noastre sau în gradul său redus de vizibilitate internaţională. „Majoratul" unei culturi presupune definitoriu maturitatea sa, iar drumul spre aceasta trece obligatoriu prin rezolvarea complexului său œdipian de creştere. O cultură majoră este aceea care a învăţat arta *bunei moşteniri*, de natură a o înscrie în *lunga durată* a unei istorii critice. Într-o astfel de cultură, chiar şi revoluţiile îşi găsesc, în timp, reinserarea în continuitatea duratei lungi. Din toate acestea, noi nu ştim să practicăm însă decît ritualul periodic – şi parodic – al parastaselor festive. Orice moştenire începe la noi cu prohodul şi se rezumă la bocetul ritualic.

Cîntul nostru naţional ar trebui să fie, aşadar, mai degrabă legenda lui Œdip decît balada Mioriţei.

ready made

„Pentru ţară şi cîrmuirea ei internă, Mavrogheni nu se deosebeşte de ceilalţi fanarioţi decît prin aceea că el a stors-o şi a chinuit-o cu violenţă, pe faţă, fără tainice şi mişeleşti potriveli, pe cînd cei mai mulţi din predecesorii şi succesorii săi o supseră şi o vor suge pe ascunse, cu iepurelnice şiretlicuri, cu dezgustătoare laşitate.

Pentru el şi vaza lui în ochii posterităţii, Mavrogheni fu un om nenorocit, un principe fără strişte. Avea în el tot ce[-i] trebuie aventurierului pentru a se sui la uimitoare înălţimi. N-ajunse la niciuna, deşi, ani de-a rîndul, nu făcu decît a se repezi."

(G.I. Ionnescu-Gion,
Nicolae P. Mavrogheni. «O poznă a firii»,
Editura Compania, 2008)

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Mesia veni-va cu o (altă) revoluție avortată

De la o vreme aud des, în stînga şi-n dreapta, că ne-am afla într-un moment al istoriei noastre comparabil cu lunile prerevoluţionare ale lui 1989. Ideea nu pleacă din mediul celor intraţi în sevraj după bostanul prăjit de pe stadioane şi nici dinspre frizerii care-ţi fac conversaţie în schimbul unui şperţ. Această aserţiune – axiomă, spun unii – pleacă de la *analişti* ai tainelor societăţii, de la *comentatori* ai străfundului nostru psihologic. Nu numai deşucheate emisiuni TV colportează această *presimţire*, ci şi oameni aparent serioşi, conectaţi la centrele de decizie ale naţiunii. Ce spun ei, pe scurt: că în toamna ce urmează se pune de o nouă *revoluţie!*

Să ne înţelegem: da, preşedintele & guvernul nu ratează nici o şansă de a-şi reteza toate şansele credibilităţii – numai că acest lucru se poate rezolva la fel de simplu şi prin acelaşi procedeu care i-a şi dus acolo sus: adică prin vot. Da, România traversează o perioadă tristă a istoriei sale, dar a spune că această criză e cel mai mare rău suferit de la Al Doilea Război Mondial încoace denotă nu numai necunoaştere, ci şi o anumită frivolitate – pentru că se „iartă" astfel şi stalinismul, şi ceauşismul, şi alte lucruri mai grave şi mai grele. În fine, da, e posibil ca lunile ce vin să fie agitate de proteste sociale şi de crize politice. Toată Europa are parte de ele. Dar numai noi vrem o (nouă) *revoluţie*.

Drept care mă întreb ce om serios îşi poate dori să trăiască într-o ţară în care se petrece o revoluţie la fiecare 20 de ani? Să fie revoluţiile semnele unei maturităţi sociale? Sau mai curînd sînt ele, taman pe dos, dovezi ale unei pubertăţi comunitare perene, în care nemulţumirile se coc precum coşurile de pe faţa adolescenţilor şi se sparg, cu huiduieli şi oase rupte, în plină stradă?

În trecutul recent, noi am dus lipsă de multe, dar numai de *revoluţii* nu. S-ar zice că noi, dintre toate neamurile Europei, avem cel mai mare număr de *revoluţii* pe cap de locuitor. Sau cel puţin asta arată istoria: prima ar putea fi Răscoala lui Horea, Cloşca şi Crişan (1784), pe care unii chiar au numit-o mai apoi *revoluţie* (doar-doar le-om lua-o înainte francezilor, care au avut revoluţia lor la cinci ani după „a noastră"!). Apoi a urmat Tudor din Vladimiri – altă revoluţie. Apoi a venit anul 1848 – şi hop! şi noi, cu trei *revoluţii* la pachet, cîte una în fiecare provincie. Apoi, în 1866, a fost debarcat Al. I. Cuza – şi, peste ani, tămîietori exaltaţi ai lui Carol I-ul (care n-avea nici o vină) vor spune că şi atunci a fost o *revoluţie*.

Bref: mai multe revoluţii decît revoluţionari!

În 1930 revine pe tronul ţării fiul risipitor Carol al II-lea – şi, în literatura encomiastică ce-i va fi dedicată, se va spune că şi acel an a fost o *autentică revoluţie naţională*. În toamna lui 1940, alături de Ion Antonescu, ajung legionarii la putere – şi imediat camarazii vor spune că aceasta a fost *cea mai autentică revoluţie naţională*. Mai trec patru ani, trosc! – ditai *revoluţia socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă,* începută odată cu 23 august 1944. Trec anii... hop, alta! În 1965 ajungea la putere N. Ceauşescu şi, ulterior, harnicii scribălăi ai cultului său vor spune că şi atunci s-a petrecut o *revoluţie profundă şi înnoitoare*. Şi, cum ştiţi, a venit apoi 1989, cu ultima revoluţie din răbojul naţional.

Ultima? Nţţ! – spun unii. Cum oare am putea explica insatisfacţia, frustrarea, setea de sînge (simbolic sau nu), de revanşă şi de vendetă, lipsa de logică şi de simţ al măsurii a celor ce mijesc ochii după o nouă răsturnare? Americanii, francezii, englezii ş.a., în istoria lor, au de-abia cîte o revoluţie fiecare. Noi, în ultimii 200 de ani, am avut vreo nouă *revoluţii* (şi aş mai găsi una-două, dacă vreţi) – în medie, cîte o revoluţie la fiecare generaţie. Singura perioadă în care n-am avut – între 1866 şi 1930 – a fost şi cea mai benefică din istoria statului; să fie oare o întîmplare?

Aşa cum evreii îl aşteaptă pe Mesia, cum grecii & Kazantzakis îl aşteaptă pe Christos sau cum unii americani aşteaptă învierea lui Elvis Presley, la fel unii dintre noi aşteaptă următoarea *revoluţie*. Nu votul, nu democraţia, nu munca ne vor salva – ci doar o nouă reglare de conturi! Răstimp în care, tot pîndind-o pe următoarea, nu învăţăm mai nimic din revoluţiile (reale sau imaginare) prin care am trecut.

P.S. un distins dilematician, observînd textul meu recent despre patronul OTV, mi-a dedicat, amical (şi în scris), cîteva şerbeturi tomberonistice. Răspund tot amical (şi tot în scris): cum observaţia vine de la un om iniţiat atît în dialogurile lui Platon cît şi în dialogurile marital-exhibiţioniste ale Monicăi Columbeanu, iau cele spuse de domnia sa drept opinia unui *connaisseur*.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Cicăleala – o formă de violenţă?

Se spune că limbuţia n-a omorît pe nimeni, oricît de mult s-ar vorbi, de des, de tare, de agresiv, de vulgar. „Praful şi pulberea să se aleagă de tine, şi de neamul tău. De nimic nu eşti bun, doar aşa să zic şi eu că-s măritată. Mai bine n-aş fi fost. Unde, te-am găsit, dracu' ştie, că uite ce poamă eşti. Bani n-aduci ca alţii, pîn' curte nu pui mîna, p-afară nu ieşim, mărgele nu-mi iei aşa cum are Leana, la oraş nu mă duci. Şi nici arătos ca Tache nu eşti. Proasta dă mine că te-am găsit şi te-am luat, că altfel te mîncau viermi şi cîini". Astfel de vorbe aruncate la voia întîmplării fac parte din arsenalul zilnic al Mărioarei, o vecină nemulţumită ce-şi strigă năduful în curte şi peste gard că doar, doar or auzi vecinii şi or vedea şi ei cîtă nefericire poate să încapă în sufletul unei femei, ce şi-a „abondonat" mamă, tată, fraţi, surori ca să vină tocmai acolo, în gura tîrgului, departe de lumea ei, pentru ochii lui Pantazi. Şi, pentru că lumea asta în care a intrat nu-l include numai pe Pantazi, ci şi pe mamă-sa, tată-său, soră-sa, frati-său şi alte neamuri, oful capătă proporţii nebănuite. Nu s-au părut niciodată pe bune, dar ş-aruncă ocări ori de cîte ori se poate. Şi se poate foarte des pentru că vieţuirea comună, sărăcia, şi poate doar viaţa de zi cu zi nasc tensiuni, şi mai ales, bariere greu de trecut.

„Mă-ta aia vrea să ies la sapă?! Hî! Să creadă ea că eu, fată de oraş, am să pun mîna în veci pe buiruieni. Şi dacă mă supără, mă-nfig în păru' ei de nu rămîne fir." De înfipt nu s-a înfipt niciodată, căci Pantazi a încercat să ţină un echilibru între nemulţumirile multe şi comune. „Mai încet Mărioară, că nu să face să ţipi aşa. Îi mama, ce să fac, cum să vă-mpac? Nu-ţi cad mîinile dacă te faci şi tu că o ajuţi pîn' curte, pîn' vie. Hai, Mărioară, de dragu' meu? Ce zici?" Dar Mărioara nu se lasă aşa, cu una, cu două. Şi trece la înjurături şi ameninţări proliferate cît mai tare, astfel încît soacra să audă, să ia aminte şi să se teamă.

O scenă ordinară de viaţă cotidiană din care cicăleala nu lipseşte. Ne-am obişnuit să credem că ea este parte a unui comportament feminin şi că, atît timp cît nu doare fizic, nu lasă răni vizibile pe trup, nu contează. Vrem să credem că vorbele spuse la mînie, la beţie, uneori în glumă se iartă, se trec cu vederea. Dar cînd un astfel de comportament devine cotidian, cînd cicăleala devine obişnuinţă, poate fi ea considerată o formă de violenţă? Nu este ea la fel de nocivă ca şi violenţa fizică? Cuvîntul nu loveşte la fel de greu ca şi palma sau băţul? Nu lasă răni la fel de greu de vindecat ca şi cele de pe trup?

Pantazi e vecin cu mine: nu-i om rău, ci doar unul obişnuit, care în tinereţe visa ce-i mai bun pentru el şi ai lui. Dar nu fu să fie. Nevastă-sa, Mărioara, avu visuri şi dorinţe, dar iarăşi nu fu să fie. Aşa că toate acele visuri ale tinereţii, abandonate de mult, poate chiar înainte să-şi dea seama de imaterialitatea lor, prinseră conturul unei vajnice şi veşnice cicăleli, un mod de a fi, o acreală şi o urîciune sufletească întipărită pe chip. Cînd iese în drum, latră în loc să vorbească şi se vaită de Pantazi, care-i un „fătălău", de soacră-sa că munceşte ca „proasta", de cumnaţi, de casă că-i prea „mică", de tot ce mişcă şi ce se află în jur. Cu timpul, Pantazi s-a apucat de băutură, cu gînd să scape de gura prea mare a Mărioarei şi de rolul ingrat de arbitru între cele două femei din viaţa lui. Acu', vorbele spuse de atîtea ori îi trec pe lîngă ureche şi, ca să nu mai asculte, începe el de cum vine de la cîrciumă. Tămbălăul e mare şi tonurile ridicate răzbat dincolo de ziduri, avertizîndu-ne că iarăşi îi scandal la Pantazi în casă, că iarăşi vor pleca copiii nemîncaţi să doarmă prin vecini, că iarăşi îi va apuca ziua războindu-se pe visuri de mult pierdute.

S-a întîmplat să fie Mărioara şi Pantazi, dar putea fi un oricare cuplu pentru care prezentul şi viitorul nu mai înseamnă nimic, şi care a ales cicăleala ca mijloc de comunicare. De ceva vreme apărură şi pe la noi psihologi şi consiliere familială, lucruri costisitoare şi doar „urbane". Dar chiar şi aşa, cît de utilă ar fi pentru Mărioara, de exemplu, o oră la un psiholog? Să-i spună, ce: că violenţa verbală e nocivă pentru familia ei, că odraslele cresc într-un mediu în care astfel de scene îi marchează pe viaţă, că vor duce cu ei un astfel de comportament în propriile familii? Ţi-ar rîde în nas şi te-ar categorisi de „prost", asta nu i-ar duce pe ei visurile alea frumoase şi umflate într-o realitate palpabilă. Ş-atunci, tot mănăstirea, cu programul ei de reeducare prin post şi rugăciuni, ar mai putea fi o cale către înţelepţire şi, mai ales, către acceptarea de sine.

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Crima la indigo

„În ziua de 27 noiembrie 1940, pe la orele 13,30-14, în timp ce fostul ministru Virgil Madgearu şi soţia sa luau masa la locuinţa lor din str. Vasile Conta nr. 12, un grup de 7 legionari, ce au venit cu o maşină, s-au prezentat acolo. Unul a rămas de pază la poarta locuinţei lui Virgil Madgearu, iar ceilalţi 6, sub pretextul că vor să-i vorbească, au pătruns în casă şi au pretins lui Virgil Madgearu să-i urmeze imediat la Prefectura Poliţiei Capitalei, unde spuneau că este chemat pentru a da o declaraţie. Unul dintre legionari s-a prezentat spunînd că este din poliţia legionară şi arătînd carnetul său de legitimaţie cu fotografie ce a fost văzut de victimă, cît şi de dna Madgearu, fapt care a servit mai tîrziu pentru identificarea lui.

Cum Virgil Madgearu s-a arătat mirat de acest procedeu şi nelămurit ce declaraţiuni i se cereau, a ezitat la început să-i urmeze, însă faţă de atitudinea presantă a celor 6 legionari, care îl zoreau să meargă, împiedicînd în acelaşi timp pe dna Madgearu să telefoneze şi poate şi încrezător în cuvîntul de onoare de legionar, ce unul dintre ei, care şi-a spus şi numele, şi l-a dat, asigurînd pe victimă că în cel mult o oră va fi acasă, Virgil Madgearu s-a hotărît în cele din urmă să-i urmeze urcîndu-se cu ei toţi într-o maşină ce staţiona nu departe de locuinţa victimei. În loc de Prefectura Poliţiei, maşina s-a îndreptat însă spre pădurea Snagov, unde la punctul denumit «Coada Lungă» victima şi însoţitorii ei s-au dat jos, au intrat în pădure şi acolo victima a fost omorîtă pe la spate cu 6 gloanţe de diferite calibre în cap şi 6 în spate. După aceea, asasinii s-au suit în maşina cu care veniseră şi au dispărut. (...) cei care au asasinat pe Virgil Madgearu nu sînt străini de asasinarea prof. Nicolae Iorga..."

(Ioan Scurtu, coord., *Istoria României între 1918-1944,* Editura Didactică şi Pedagogică, 1982)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Sssst, vorbesc copiii!

„Una dintre caracteristicile principale ale unui copil normal este aceea că nu se comportă prea des ca fiind normal." (anonim)

În lumea celor mici, nu de puține ori, am tăcut, am ascultat și am băgat la cap. Ce? Lecțiile pe care mi le-au servit copiii. Temele abordate de ei au fost dintre cele mai diverse, despre lume și viață, tratate cu înțelepciune și umor, așa cum rareori oamenii mari pot să o facă. Iată cîteva dintre ele și explicațiile aferente:

■ „De la adulți adunate și înapoi la adulți date"

Adelina (4 ani), după un moment în care iritarea mea în fața unui comando de nestăvilit, de 20 de copii, colegi cu ea, ajunsese la cote maxime: „Dacă ești obosită, așază-te patru minute pe scăunel" (soluție propusă de mine însămi lor, atunci cînd deveneau agresivi sau nu respectau regulile de joc).

■ „Vorba lungă, sărăcia omului"

Mihai, 5 ani, în mijlocul unei lecții luuuungi de cunoștințe despre natură: „Dar ceva de joacă n-ai?"

■ „Ai părinți, ai probleme"

Irina, 5 ani, rugată de mama ei să-și ceară iertare pentru că a întîrziat la grădiniță: „Dacă nu treceam pe la tati, la serviciu, să-ți iei laptopul, nu întîrziam."

■ „Prieteni îmi sînteți, dar mai prieten mi-e adevărul"

Florin, 5 ani, în fața cadourilor primite de ziua lui, de la colegii de grădiniță: „Mașinuța îmi place, elicopterul i-l dau verișorului meu, că mai am unul la fel, jocul ăsta i l-am cerut lui Moș Crăciun, cu mingea o să mă joc cu tata, tricoul i-l dau lu' mama să facă ceva cu el, pijama nu-mi trebuie, mulțumesc, îmi plac toate dar mai ales mașinuța."

■ „Om sînt și nimic din ceea ce este omenesc..."

Angela, 4 ani, după ce am vărsat pe foaia ei de desen paharul cu apă: „Nu-i nimic, ai fost neatentă."

■ Silogismul perfect

Cerasela, 4 ani, mamei ei care se temea s-o lase în balansoar, unde se aflau alți copii de aceeași vîrstă: „Dar eu de ce nu am voie, și ceilalți copii au? Ei cum nu se lovesc?"

■ „Proprietatea este garantată și ocrotită prin lege"

Andrei, 6 ani, educatoarei care insistă să împartă jucăriile cu ceilalți colegi: „Dacă-i dau lui Florin mașinuța, eu ce mai pun în garajul pe care l-am făcut pentru ea?"

■ „Minciuna are picioare scurte și bronz natural"

Alt Andrei, 5 ani, se scuză pentru că a lipsit de la grădiniță: „Am fost răcit, și mama a avut zi liberă și-a zis că mai bine plecăm de vineri la mare, ca să stăm mai mult."

■ „Lăsați piticii să vină la mine"

Ioana, 5 ani, educatoarei: „Nu-mi place să fiu mama vitregă la serbare, fiindcă eu sînt bună cu Albă ca Zăpada!"

■ „Prietenii mei sînt la fel de inteligenți ca mine"

Ciprian, 6 ani, certat de mama lui că nu a luat un calificativ la fel de bun ca prietenul Gabi: „Las', că și mama lui zice la fel cînd iau eu o notă mai mare!"

Dar copiii nu spun și nu fac numai lucruri trăsnite. Am primit, de-a lungul timpului, de la ei, și altfel de lecții: fără cuvinte. Doar cu fapte. De la altfel de copii: cei abandonați de părinți. I-am văzut jucîndu-se, fără teamă sau prejudecăți, cu tineri infestați cu HIV. Pregătind mîncare și făcînd curat într-un azil de bătrîni. Sau jucînd șah cu ei și cîntîndu-le colinde. Dăruind din jucăriile și hainele lor, altor copii mai necăjiți decît ei. Alinîndu-i pe noii veniți în organizația lor de copii orfani. Împărțind cu familia naturală cadourile primite de la diverși sponsori. I-am auzit dorindu-și o familie, cu copii de care să aibă grijă. Sau visînd cu voce tare la meseria de asistent social sau educator. Certîndu-i pe oamenii mari din preajma lor că nu și-au făcut cum se cuvine temele pentru acasă.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Turism și tururi

Oriunde ajungi prin lume, dacă te afli prima oară, sau, pur și simplu, te „abandonezi" în ipostaza de turist inocent, te așteaptă programe și tururi „special concepute pentru tine". La hotelul la care tragi se află expuse, la recepție, o grămadă de pliante frumos colorate cu asemenea oferte: orașul străbătut pe uscat, cu autobuzul sau trăsura; pe apă, cu vaporașul sau șalupa; tur eventual urmat de o cină „romantică" sau „specifică"; tur muzical, cultural, comercial, horror...

Nimic nelalocul lui în aceste oferte firești: prima lor funcție, și cea mai ingenuă este să te ajute să cunoști. Un spațiu nou, pe care e mai greu să-l iei în stăpînire de unul singur, fără un intermediar inițiat. Desigur, te poți mărgini la ghidurile tipărite: citești din ele, le urmezi traseele.

Dar, uneori, pare prea banal. Interacțiunea omenească, normală, de altfel, nu e prevăzută în acest fel, minimal, de apropriere a spațiului. De aceea, mulți turiști aleg varianta consacrată, cu un actor vizibil: omul-ghid.

Ghidul și grupul îți oferă și o formă de socializare: între cele 10- 15 persoane cu care vizitezi, s-ar putea să-ți găsești un prieten. De asemenea, dacă ai nelămuriri secundare, ai pe cine să întrebi. Și, *last but not least,* poți bifa mai confortabil în carnețelul tău (imaginar sau nu) că ai văzut și orașul X: *tot* orașul, pe care, probabil, ca să-l vizitezi serios, zonă cu zonă, ți-ar fi trebuit cel puțin cinci-șase zile. Or, cum tu nu stai decît trei.

La Viena, de lîngă Hofburg sau din Stephansplatz, poți închiria o trăsură. Care îți face, cu puțin sub ori peste 50 de euro, turul mic sau mare al orașului. E adevărat că îți arată „obiectivele" pe care deja le știi pe dinafară din ghid, și din plimbările solitare: Stephansdom; Graben, cu Coloana Ciumei și Peterskirche; Piața Am Hof, Biserica Scoțiană, Café Central, Michaelkirche, Opera, Primăria, MuseumsQuartier... Dar, din mersul domol al calului, parcă toate capătă o doză de poezie.

Pe cîtă vreme turul clasic, cu autobuzul, pe care l-am încercat la Praga, s-a dovedit întrucîtva util, dar banal. Ghidul a fost corect, ba chiar a dovedit exces de zel povestindu-ne prea mult, pe lîngă palate și biserici, și despre Guvernul și președintele Cehiei. În tur era inclus un drum cu barca: a fost mai curînd derizoriu, decît romantic. Barca greoaie abia se mișca, soarele ardea bezmetic, grupul dormita.

O altă variantă, mai vioaie, a fost *Ghost trail.* Tot în Praga. Un tur al locurilor bîntuite din orașul vechi. Suna bine, ca idee, și la Ceasul Astronomic din Stare Mesto se strînsese o mulțime de oameni din lumea largă: doi din Australia, o americancă împreună cu un italian, cîțiva britanici.

Ghidul s-a dovedit a fi un puști cel mult de facultate, *cute,* cum a zis o doamnă din grup, și cu o engleză aproximativă. Nu povestea lipsit de farmec, mai ales că, la sfîrșitul istoriilor, un prieten de-al lui îmbrăcat în schelet ne mai ațina calea și mai arunca cîte un cap de păpușă blondă, ilustrativ pentru povestea precedentă.

Nu ne-am înspăimîntat, dar am agreat poveștile. Mai ales că multe dintre ele se petereceau pe înguste străzi fermecătoare, prin ganguri și fundături, sau pe lîngă biserici. *Ghost trail*-ul mi s-a părut, în final, asemănător celor două muzee pe care le văzusem, puțin mai devreme, tot în orașul vechi: cel al Ciocolatei și al Torturii – interesante ca idee, dar insuficiente ca exponate. Supralicitate. Nu mi s-a părut destul că, la cel al Ciocolatei, am putut gusta o serie de bomboane, la început; sau că cel al Torturii se desfășura într-o pivniță unde lumina era difuză și se auzeau tot soiul de urlete.

Le-am găsit, pe toate, adresate turistului naiv în sens negativ. Bun de păcălit. Dacă la Viena serviciile și muzeele erau așezate și sistematice, la Praga aveai senzația de junglă. În care neinițiatul sau nedotatul cu simțuri ascuțite riscă să se piardă. Sau să cheltuiască peste măsură.

Noi, unii, am supraviețuit: circumspecți și sceptici la adresa „ofertelor de grup", chiar dacă am optat pentru unele dintre ele.

Selma IUSUF

legende urbane

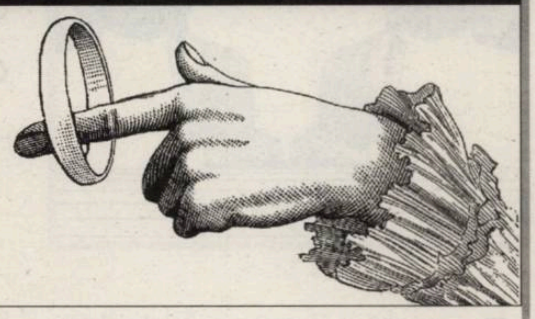

American de la distanță

Aveți idee cam cum se petrece un proces de judecată în Bulgaria? Ungaria? Grecia? Puțin probabil dacă nu sînteți jurnalist specializat în probleme de justiție cu respirație europeană. Sau măcar un jurnalist care s-a ocupat de subiect. Cu toții însă știm cam ce se petrece și cum vine treaba într-o sală de judecată americană. Procurorul, apărătorul, acuzatul, onorabilul judecător, juriul, deliberarea, verdictul – și zdrang cu ciocănelul în masă. Ba chiar, după raportul de țară în domeniul justiției, premierul Boc dădea drept exemplu de celeritate procesele din tribunalele americane: „Ați văzut și vedem cu toții filme americane. Se judecă în fiecare zi un proces, pînă se termină. De ce nu am ajunge și noi în România să judecăm un proces în fiecare zi?" – se întreba premierul la televiziunea publică.

Miile de filme văzute ne-au adus America foarte aproape. Ăsta-i un prim nivel. Apoi, cablul, Internetul, revistele și ziarele accesibile aproape oriunde și oricînd. E următorul nivel, la care deja am devenit experți și avem opinii. Fie că se face mișto finuț, de cunoscător, de amazoana alaskană (alaskeză?) Sarah Palin, care cheamă la „refudierea" ălora de vor să trîntească o moschee în proximitatea World Trade Center, fie că sînt mulți (români) cei convinși că s-a ales praful de reforma în sănătate a lui Obama. Am asistat la niște discuții absolut încrîncenate pro și contra creațiilor lui Michael Moore. Credeți-mă, se intra în subtilități de Americă profundă, deși nici unul dintre combatanți nu pusese vreodată piciorul în țara aia.

La trei pași peste Dunăre, crima organizată bulgărească nu e glamoroasă. De la vecini, shopping la Ruse, plajă la Varna, castraveți, apă de trandafiri și cefe groase. E de ajuns. Și oarecum explicabil. Ce nu-mi pot explica însă e dezinteresul jurnalistic pentru vecini. Căci atunci cînd nu ne canonim în a explica trei zile de ce Ceaușescu ar intra în turul doi la prezidențiale (toți taximetriștii cu care am vorbit l-ar vota pe Vlad Țepeș și ar desființa Parlamentul), cînd nu facem asta, zic, țintim sus. P-acilea, de prin zonă, deșert de informație.

De partea cealaltă, m-am întrebat care o fi percepția (atîta cîtă e) a americanului despre România. Și mi-am amintit de un episod din *Seinfeld,* în care Jerry are o semiaventură cu o gimnastă româncă, pe numele ei Katya. Cu puțină cazną vă pot reproduce dialogul:

Jerry *(încercînd cu disperare să facă conversație):* Deeci, Ceaușescu. Trebuie c-a fost un mare dictator.

Katya: O, da. N-avea nici o jenă să dicteze.

Jerry: Cred că, ăă, cred că era dictator de cum se scula de dimineață: „Vreau o cafea și-o brioșă!"

Katya: Și n-aveai cum să refuzi.

Jerry: Noo, ar fi trebuit să fii nebun.

Katya: A fost un dictator tare rău.

Jerry: Da. Tare rău. Tare, tare rău.

Am mai văzut apoi cîteva filme (nu voi pomeni deloc de *Dracula)* în care se vorbea de o inedită salată de vinete românească sau în care România era pomenită drept destinație de surghiun. În mare, România e percepută a fi nemaipomenit de exotică. Cînd Stanley Kubrick (despre care se spune că ar avea și ceva sînge românesc) făcea în 1999 *Eyes Wide Shut,* i-a cerut compozitoarei britanice Jocelyn Pook „ceva ciudat" pentru scena orgiei. I s-a dat o bucată de liturghie ortodoxă în limba română cîntată invers, de la coadă la cap. Am mai văzut-o apoi pe Oana Pellea în *Children of Men* al lui Alfonso Cuaron. În distopia SF, Oana Pellea e țiganca Marișca. Vorbește românește netitrat, cunoaște pe de rost cotloanele unei lumi deznădăjduite și pune umărul la happy-end.

Așadar Ceaușescu, Nadia, Dracula și oarece exotism – percepția americană asupra României. E doar o constatare și e normal să fie așa în cazul licuricilor mici. Nici Ungaria nu cred că stă mai bine. Ei au gulașul și, da, pe Zsa Zsa Gabor, care și-a rupt șoldul mai zilele trecute.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

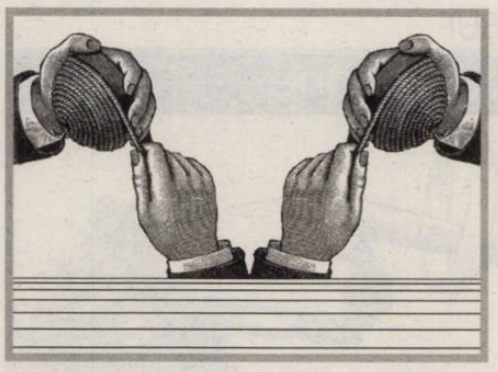

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

A se slăbi cu munţii şi natura în reclame

Am urmărit amuzat scandalul cu brandul la ţară, cu gîndul la CNN. La CNN pentru că acolo văd eu reclame pentru ţări. Şi nu pentru că ar fi pasionante. Dimpotrivă, reclamele pentru ţări sînt deosebit de plictisitoare, dar cum călătoresc oarecum frecvent prin ţări unde CNN este singurul post cu o limbă pe care o înţeleg, stau pe CNN şi nu am unde să schimb canalul cînd bagă reclame. Drept urmare, le ştiu cam pe toate fără să vreau. Aşa că am un fel de top.

În primul rînd, sînt sceptic faţă de ideea că cineva s-ar duce într-o ţară pentru că vede un spot la televizor. Să încerci să aduci oameni într-o ţară printr-un mijloc scump cum e televiziunea, mai ales posturi ca CNN sau Euronews, e ca şi cum ai da cu tunul după muşte. Desigur, întreaga industrie de imagine, PR, *branding* şi alte frecţii la picior de lemn se entuziasmează pentru chichiţe jenante, că e frunza verde cu albastru, şi asta inspiră diversitate, bla bla. Dar eu unul nu m-aş duce într-o ţară doar pentru că văd o reclamă generică la televizor şi aş considera uşor dus cu pluta pe oricine face aşa ceva. Dacă ştie cineva asemenea indivizi, să mi-i arate şi mie.

Consider utile doar reclamele care spun ceva concret despre ţara respectivă pentru un public dat. De aceea, pe primul loc pentru mine este reclama la Macedonia. Care nu e pentru turişti, ci pentru investitori. Dacă tot e CNN International, post urmărit de oameni care stau prin hoteluri, atunci s-ar zice că destui dintre ei sînt potenţiali investitori. Iar din reclama Macedoniei afli în 30 de secunde cît e taxa pe venit, că are intrare liberă pe piaţa UE, că taxele pe salarii sînt mici, că forţa de muncă este educată şi că legislaţia pentru investiţii este coerentă şi stabilă. Deci, hai în Macodonia şi fă afaceri. Simplu şi la ţintă. Pe locul 2 este reclama Georgiei, în care se citează rapid diverse topuri în care Georgia iese pe primele locuri la reformă şi uşurinţa de a face afaceri, iar mesajul este ceva de genul: e pe undeva o ţară despre care trebuie să afli X şi Y, şi mai trebuie să afli că noi sîntem speciali şi nu suportăm să nu fim pe primul loc, de asta oferim avantajele cutare, de asta avem atîtea investiţii şi mai aşteptăm şi altele. Adică Georgia a făcut reformele şi apoi s-a apucat să cotcodăcească realizarea în brand, nu invers.

Dar aceste reclame care chiar spun ceva sînt rare. Cele mai multe reclame de ţară sînt despre natură. Natura este plictisitoare în reclame, oricum o iei. Dă-mi orice peisaj natural şi un regizor priceput şi iese o reclamă fandosită. Dai un cadru cu plajă/munte, o fată care zîmbeşte, un copil, un animal care fuge liber, un apus de soare şi gata reclama. Care poate fi de oriunde şi nu spune nimic despre cum este acolo de fapt. Am început deja să am reflexul următor: cînd văd reclamă cu natură încep să cred că ţara respectivă nu are de fapt nimic de oferit concret, dar vrea să se vadă la televizor, aşa că bagă soluţia cu natura. Altă problemă e aglomeraţia. Cum ţările împart clima şi continentele, au cam aceleaşi chestii, unele soare şi plajă, altele munţi. Egiptul este tărîmul soarelui, bla bla. Tunisia e cam la fel, are nisip şi soare. Ciprul este insula mediteraneană cu mult soare şi relaxare (în caz că aveaţi emoţii că ar ninge în Cipru). Grecia are plajă şi soare. Ei, serios?! Dacă nu erai suficient de idiot să nu ştii că Cipru e insulă sau că în Grecia şi Egipt mori de cald vara, nu afli nimic nou de acolo. Croaţia e ceva mai sofisticată, pe lîngă mare şi soare, are o mulţime de soiuri de vin şi multe variante de peşti. Acesta a fost calupul mediteranean. Vine apoi calupul continental. Aici invariabil sînt munţi. Armenia este o ţară cu munţi, mănăstiri şi oameni care dansează voios ceva folcloric *à la* Favorit TV. Aici intră şi precedenta campanie a României, cea cu munţi, cluburi de noapte, deltă şi Hagi plus Nadia. Delta era singura chestie originală, asta dacă nu cumva or exista turişti care să vrea să vadă crescătorii de gimnaste. Bulgaria are şi mare, şi munţi, şi soare, vrea să le împuşte pe toate în 30 de secunde. Azerbadjan nu are munţi, dar e puntea de legătură între Asia şi Europa. Problema cu munţii în Europa e că sînt cam peste tot. Adică, dacă îmi ceri să-ţi zic în 20 de secunde ce ţări în Europa nu au munţi, nu îmi vin decît Ungaria, Olanda şi Republica Moldova. Or mai fi şi altele, dar dintre ţările europene, cert e că cele mai multe au munţi. Deci, o reclamă cu munţii Carpaţi e de două ori proastă. Întîi pentru că e cu natură, care e plicticoasă şi nu zice nimic, apoi pentru că e cu munţi, care sînt banali şi nu zic nimic. Cum, munţii noştri sînt banali, cum pot să zic aşa ceva, am văzut cheile Cernei, Transfăgărăşanul, Bucegii!?!? Da, le-am văzut. Munţi, ce să zic, banali, aşa sînt munţii peste tot, frumoşi pentru cine are chef de ei. Puneţi aici că sînt turist urban prin vocaţie, aşa că am o părtinire, dar argumentul rămîne: munţi sînt peste tot.

O cunoştinţă care s-a nimerit în celebrul de acum comitet de brand strîns de Elena Udrea îmi spune că în concepţia agenţiei povestea cu grădina din Carpaţi trebuia să spună că munţii noştri, spre deosebire de ai altora, sînt sălbatici şi neatinşi de civilizaţie. Asta ar fi fost o idee ceva mai cu moţ, dar nu reiese deloc din conceptul prezentat. Şi, oricum, subtextul era ceva de genul: noi sîntem cam sălbatici, rămaşi în urmă, nu vă aşteptaţi la drumuri şi servicii normale, dar găsiţi totuşi ţărani cum voi nu mai aveţi şi mîncare pe stil vechi, hai, veniţi totuşi. Adică să transformăm slăbiciunea în avantaj, cum ar veni. Mă îndoiesc că asta e o reţetă pentru turismul de masă, pentru că majoritatea oamenilor vor siguranţă şi civilizaţie. Dacă ne vindem direct pe post de barbari buni de vizitat, nu vor mai veni mulţi. Dacă însă sîntem prea subtili în a transmite acest mesaj, nu se mai înţelege, cum s-a şi întîmplat pînă la urmă. Mi se pare o cotcodăceală greşită şi mai bine foloseam banii ca să încurajăm cele cîteva iniţiative private şi locale care chiar promovează zonele lor şi au ceva de arătat (am scris acum doi ani în *România liberă* un articol care spunea ceva de genul: Elena Udrea este un viitor scandal ambulant, iar Ministerul Turismului o instituţie inutilă, dar dacă tot ne-am ales cu amîndouă, poftim o listă de proiecte concrete deja începute de oameni inimoşi în plan local, care pot fi susţinute. Între timp, Udrea a fost promovată la ceva mai mare, iar politica din turism tot grandoman nepricepută este).

Nu ştiu cum vor arăta clipurile din campanie. Dar aş paria că o mulţime de oameni obosiţi după o zi de alergături şi conferinţe vor vedea la CNN imagini cu munţi şi mănăstiri şi vor zice ceva de genul: a se scuti, altă ţară ridicolă care se bagă în seamă cu natura.

Eugen Istodor ia la întrebări **Statul**

Constantin Smeadu

Consilier cultură-învăţămînt-sport în Năsturelu, judeţ Teleorman

95% promovabilitate, 5% abandon şcolar. Cum se explică?

Este simplu: numai cine nu are gîndul la carte nu trece clasa. Îndeosebi romii au această problemă. Sînt nevoiaşi, nu au timp de şcoală, şi cum şcoala e pe termen lung – pe viaţă cum se spune – ei nu au chef să stea locului nici opt clase. Cei mai mulţi pleacă din comună la Paris şi Madrid. Pe de o parte, sînt puţini copiii care ajung la Paris şi Madrid cu studiile terminate, aşa că pentru romii cei tineri este o deschidere de orizont, dacă nu ar fura şi cerşi. Cînd ai opt clase, cînd te duci demn într-un loc e o adevărată incursiune culturală în lume, cînd te obligi să furi sau să faci păcatele biblice într-o capitală frumoasă europeană nu mai este acelaşi lucru. Lucrurile făcute la locul lor, făcute la timpul lor, cu demnitate şi înţelepciune dau puterea de a fi o viaţă întreagă în picioare. Eu nu am prea fost în lume, am încercat doar Turcia, după Revoluţie, luam transportul dimineaţa, mă întorceam peste trei zile. Nu, nu ăsta este traiul omenesc, dar ce să faci dacă nu se poate altfel? Dacă nu poţi cîştiga cinstit o pîine, am căutat-o, cinstit, în altă parte. Credeţi-mă, e o înjosire, e o sforţare a omului de a fi om, or nu se poate, prin aceste căi, prin aceste mijloace. Iertaţi-mă, la Bucureşti sînt mijloace. Dar aici, ai ratat cu grîul, gata e cu tine. Ce mănînci? Te împrumuţi. Te aude tot satul. Pleci din Năsturelu, unde te duci? În Zimnicele. Ce să faci acolo? Ce orizont arăţi fiului tău?

PUBLICITATE

adevărul literar & artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

Coordonatoare: Mădălina ŞCHIOPU

Avem şi noi străinii noştri

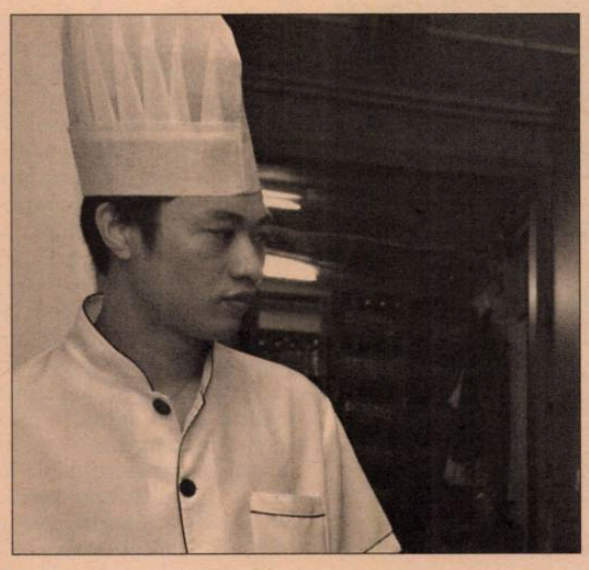

Texte şi opinii de:

- Richard EDWARDS (realizator de proiecte culturale – Atlante & Cariatide)

„Totul a început în iarna lui 1989“

- Jonas MERCIER (ziarist)

„M-am stabilit în România. Şi ce dacă?“

- Tom WILSON (DJ, critic muzical, corespondent de presă)

„Sînt un norocos, pot să am o viaţă de *freelancer*“

- Mihaela ŢÂNŢAŞ (masterand în antropologie, SNSPA)

„A pub away from home“

- Machiel SALOMONS (reprezentantul UNHCR în România)

„O categorie specială: refugiaţii“

Rupert WOLFE MURRAY

- „Un scoţian în căutarea provocării“

argument

E posibil să fii persan

Imaginea noastră în ochii străinilor reprezintă una dintre cele mai vechi şi persistente obsesii româneşti. De obicei, ea se exprimă în două registre: o superioritate insuportabilă – sîntem infinit mai deştepţi şi mai capabili decît alţii, dar vitregiţi de istorie şi soartă – sau un la fel de nefiresc şi agasant complex de inferioritate – sîntem sub orice critică, aproape sub-umani, ca la noi la nimeni. În ambele cazuri, inima ne tresaltă de bucurie cînd auzim vreo apreciere sau, în caz contrar, îl acoperim cu invective pe obraznic, dacă a îndrăznit să remarce cu voce tare metehne pe care le cunoaştem şi noi foarte bine şi de care ne plîngem zilnic.

Multă vreme, în perioada comunistă, propaganda ne-a făcut să-l privim pe orice străin venit în România cu suspiciune. Imaginea cetăţeanului din alte zări care trăia printre noi se confunda cu a posibilului spion pentru puterile străine, a studentului african venit la studii româneşti în numele prieteniei dintre ţările socialiste sau a bişniţarului arab din căminele studenţeşti. Simpla prietenie ori conversaţie cu un străin putea să pună în pericol o carieră.

De trei ani, România a devenit membră a Uniunii Europene: aceasta înseamnă intrarea într-un circuit uman şi de valori internaţional şi globalizant. Vechile mentalităţi persistă, dar se atenuează pe zi ce trece: dacă milioane de români pot munci sau călători în străinătate, în acelaşi timp chinezii de la periferia Bucureştiului, măcelarii arabi sau patronii de pub-uri irlandeze sînt din ce în ce mai puţin priviţi ca o ciudăţenie. Fie că vin pe cale instituţională sau pentru a-şi continua cariera, fie că sînt imigranţi ori refugiaţi, prezenţa lor începe să facă parte din peisajul românesc. Încă ne mirăm de ce un francez ar putea alege să se stabilească printre noi („Aoleu! Aţi venit de la Paris în ţara asta în care nimic nu merge?“), dar putem să ascultăm cu atenţie argumentele destinului său românesc, fără a-l privi ca pe un excentric, un neadaptat în ţara de origine sau un disperat. „A fi persan“ şi-a pierdut doza de neverosimil şi bizar.

Dosarul *Dilemei vechi* îşi propune să observe mici crîmpeie din viaţa acestor oameni ce au optat pentru România sau a comunităţilor pe cale de închegare, din perspectiva unui mod de viaţă ce tinde să devină firesc, în care vorbesc fie străinii înşişi, fie autohtonii care i-au întîlnit. Anecdoticul primează – cel puţin pînă cînd vor apărea primele studii exhaustive despre comunităţile de imigranţi ori expaţi de la noi. **(M. Ş.)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată
după 1 septembrie.

Richard EDWARDS

Totul a început în iarna lui 1989

Avertisment către cititor: cum aş putea să explic, în doar cîteva rînduri, privirea pe care o am asupra României, ataşamentul meu faţă de această ţară de care sînt legat de mai bine de 15 ani? Nu pot să vă propun decît un început, fiindcă „sîntem în România şi asta ne ocupă tot timpul“ (Mircea Badea). Consideraţi, aşadar, propunerea care urmează o introducere ce ar trebui continuată.

Era în timpul iernii anului 1989, la începutul lui decembrie. Plecam din Moscova cu Transsiberianul. Ruşi, chinezi, mongoli se aflau în acel tren care mergea la Beijing. Fiecare vorbea în limba sa, şi doar în limba sa, iar eu nu o înţelegeam pe nici una. Atunci l-am cunoscut pe Andrei, care vorbea rusă, un pic de chineză şi franceză. Aceasta a fost prima mea întîlnire conştientă cu un român, într-un tren în mişcare, la minus 40 de grade, în universul alb al Siberiei.

Zece ani mai tîrziu, Matei a fost, la Paris, primul meu profesor de română. Avea 7 ani şi venise alături de mama sa, femeia cu care convieţuiam, şi care stăpînea minunat limba franceză, pe care o vorbea cu o bucurie atît de elegantă, încît n-am insistat niciodată să învăţ româna. Astăzi, o înţeleg şi o vorbesc cotidian, cu o imensă stîngăcie. Ucenicia mea s-a făcut în oralitate. Astăzi, m-am hotărît, vreau să învăţ conjugarea, terminaţiile, sintaxa, numai în română. Dar hotărîrea mea nu este la înălţimea talentului vostru.

În urmă cu douăzeci de ani, pe cînd România nu se afla în Uniunea Europeană, am creat un master european. Astfel a avut loc prima mea întîlnire cu ţara dvs., într-o sesiune la Bucureşti cu prima promoţie, în 1996. Corinei – pe vremea aceea directoarea masterului – îi datorez iniţierea, prima imersiune, primele uimiri. Cum să-l înţeleg pe acel student care încerca să-mi explice că este de naţionalitate maghiară şi cetăţenie română. Cum să accept că aici nu eşti sigur decît de începutul lucrurilor şi că eternitatea ţine de cotidian (se conjugă la timpul prezent).

Se împlinesc 14 ani de cînd încerc să învăţ... Poate că am început. Ca să spun adevărul, sînt străin nu numai printre dvs., ci, într-o anumită măsură, şi în Franţa. Paul

© M. Vilău

Virilio, prietenul meu filozoful, îmi spunea, înainte chiar să cunosc partea centrală şi orientală a Europei, că centrul meu de gravitaţie este în Est. Astăzi pot să confirm. Am nevoie atît de Orient, cît şi de Occident, şi acum le am pe amîndouă în România. Dar rămîn un nomad, identitatea mea e Europa, oraşul meu – Parisul, şi Bucureştiul – un port terestru, între două mări care îmi absorb visele: Mediterana şi Marea Neagră. Pentru mine, teritoriul meu e drumul, acolo sînt eu însumi, în deplasare. Trăiesc o mare parte din timp la Bucureşti, unde am domiciliul. Numărul de înmatriculare al maşinii mele e parizian. Din această cauză, devin interesant pentru poliţiştii din drumul meu, care mă opresc frecvent, sub pretexte false, dar pentru lei adevăraţi.

România m-a impregnat în toţi aceşti ani. Cu toate acestea, mi-a trebuit timp ca să realizez importanţa relaţiei care leagă Franţa de România.

România m-a impregnat în toţi aceşti ani. Cu toate acestea, mi-a trebuit timp ca să realizez importanţa relaţiei care leagă Franţa de România. Şi îmi dau seama că, pentru compatrioţii mei, ea nu este întotdeauna evidentă: ştiu ei că Nicolae Grigorescu şi Jean Renoir au fost prieteni? Măsoară ei oare influenţa lui Tristan Tzara asupra suprarealismului? Ştiu cu certitudine că Emil Cioran, Constantin Brâncuşi, Eugen Ionescu, Virgil Gheorghiu – autorul cărţii *A 25-a oră* – Victor Brauner sînt români? Teodor Baconschi, la vremea aceea ambasador al României la Paris, îmi vorbea despre imensa influenţă românească asupra istoriei noastre contemporane, şi despre cei „două sute de români“ care au marcat Parisul.

Şi cum să nu-ţi atragă atenţia şi imaginea acestor români cărora li se spune „romi“ (români? romales?... – francezii nu ştiu prea bine), care ocupă strada şi actualitatea în Franţa, care minează percepţia reală a ceea ce sînteţi, dar şi a ceea ce sînt ei înşişi. Ajunşi la acest subiect, reacţia pe care o aveţi cînd vorbesc de muzica ţigănească, pentru că ţigănească, mă surprinde, dar cum să nu fii sub magia acelora dintre dsv. care marchează istoria noastră muzicală, aici şi altundeva: Emy Drăgoi, Costel Niţescu, Florin Niculescu, Giani Lincan şi atîţia alţii. E altceva decît folclorizarea forţată pe care Ceauşescu a încercat să o exporte fără limite, în special în Franţa: timpul forţat să stea în loc, punerea în vitrină a altor vremi, o nostalgie mortiferă. Acea folclorizare nu vi se potriveşte pentru că sînteţi un popor în mişcare, prin ataşamentul pe care îl aveţi faţă de istorie şi faţă de propriul teritoriu.

Sînt uimit să constat cum sufletul mare al acestei ţări se abandonează în pierderea reperelor. Ce să gîndeşti despre diferenţele spectaculoase între bogaţi şi săraci (cu excepţia Beirutului, nicăieri nu am mai văzut o asemenea concentrare de maşini de lux, ca pe străzile şi în oraşele României), ce poţi să spui despre corupţia, atît de pregnantă şi redutabilă, de la toate nivelurile vieţii româneşti?! Aici am învăţat diversele trepte ale acestei cutume obligatorii: întîi „bacşiş„, apoi „şpagă“, urmată de „mită“ şi, finalmente, „a da dreptul“, cea mai teribilă. Încă nu m-am obişnuit cu aceste practici: cu cît eşti mai „corect“, cu atît procedurile sînt mai grele, mai inutile şi constrîngătoare, cînd e mult mai uşor să obţii cîştig de cauză, negociind „de la mînă la mînă“. A nu mai şti să spui mulţumesc sau să te scuzi, a folosi insulte şi minciuni facile intră în contradicţie cu generozitatea ospitalităţii, curiozitatea amabilă, umorul răvăşitor, simţul petrecerii, fraternitatea care vă caracterizează.

Îmi place să ştiu că soarele răsare deasupra Europei aici, în România, la Marea Neagră. Am vrut să văd acest lucru. Ştefan, căpitan în portul Sulina (loc magic), m-a însoţit spre mare. Am plecat înaintea zorilor şi, ajunşi în larg, am aşteptat. După prime-le licăriri care au luminat marea, soarele a ieşit dintre ape. Am sunat-o, atunci, pe o prietenă din Nantes, pentru a o asigura că soarele va ajunge şi la ea, puţin mai tîrziu.

Cîteva cuvinte doar, înainte de a închide această privire introductivă. În timp ce astăzi mă mîndresc că sînt titularul unui „CNP“, iar Horezu şi Măldăreşti sînt un oraş şi un sat în care mă implic asiduu, cînd ceramica a pus stăpînire pe casa mea, munca m-a condus, în 2008, în Tunisia, mai precis la Hammamet. Se află acolo – şi aceasta era destinaţia mea – un centru cultural instalat pe o proprietate (într-o casă), celebru loc de întîlnire în perioada „anilor nebuni“. Aceasta a aparţinut unui bărbat ce a dat numele său somptuoasei reşedinţe: „Vila Dar Sebastian“. Era iarnă, în centru nu se mai afla nici un rezident. Am aflat atunci, cu uimire, că proprietarul acelui loc se numise, de fapt, George Sebastian, şi era un român din Bacău. Şi surprinderea mea a atins proporţii şi mai mari cînd, instalîndu-mă în ceea ce fusese biroul lui, am descoperit atunci, în Tunisia, o mică ceramică de Horezu...

Richard Edwards *este consilier cultural şi realizator de proiecte culturale, specializat în patrimoniu, dezvoltare urbană şi rurală, amenajarea teritoriului. Alături de Atlante & Cariatide srl sau de cont propriu, a dezvoltat proiecte culturale în Franţa, Germania, Belgia, Spania, Portugalia, România, Ungaria, Republica Cehă.*

Era ora sosirii pe „Corso“, ora plimbării de seară în sus şi în jos pe Calea Victoriei, atît de dragă inimii bucureştenilor. Era obiceiul burgheziei din Bucureşti, o burghezie ca toate celelalte din majoritatea capitalelor din sud-estul Europei. Femeile, aproape toate, nu purtau pălării, aveau părul negru buclat, pieptănat peste obrazul foarte fardat, cu trăsături marcate şi ochi mari. Trupuri voluptuoase se legănau delicat pe un soi de sandale cu talpă groasă de plută. Aveau un aer occidental, dar în jurul lor plutea parcă o boare de harem. Alături de amestecul acesta atrăgător, bărbaţii lor dezamăgeau. Românii se mîndresc cu descendenţa lor din focoşii cuceritori romani şi din femeile dace autohtone. De la colonizarea romană sub împăratul Traian, valuri de popoare barbare s-au revărsat asupra României: goţii şi ostrogoţii, sarmaţii şi hunii, tătarii şi bulgarii, fino-ungurii şi mongolii şi, în sfîrşit, turcii au cotropit unii după alţii ţara. Cu toţii şi-au lăsat amprenta asupra bărbaţilor români, turtind profilurile severe de tribuni şi altoindu-le cu tot felul de trăsături care nu aveau nimic latin. Ştiam că există şi români chipeşi, dar fiinţele care se plimbau seara tîrziu în Piaţa Palatului erau gălbejite la chip şi pîntecoase. (...)

Românilor le place să povestească o anecdotă care ilustrează intrarea lor tîrzie pe scena europeană. În ea e vorba despre Ion Brătianu, care s-a refugiat la Paris după ce revoluţia din 1848 dăduse greş în Principate. Ion Brătianu circula prin Paris străduindu-se să trezească interesul liberalilor parizieni pentru concepţia sa asupra „miracolului unei Franţe danubiene la fel de uimitoare ca miracolul Franţei canadiene înconjurate de asupritori străini“. Dar, oricît ar fi vrut liberalii parizieni să se arate cuprinşi de entuziasm, cunoştinţele lor asupra acestor regiuni îndepărtate erau foarte nebuloase. Monsieur Bastide, care era atunci ministrul de Externe francez, primindu-l pe tînărul Brătianu în audienţă, a întrerupt elocventa expunere a programului său politic, întrebînd: „Pardon, monsieur, care este capitala ţării dvs.?“. „Bucureşti, excelenţă.“ „A, Buhara? Aţi spus Buhara? Vă rog, continuaţi!“ (...)

În holul de la Athénée Palace, vechea Europă de după războiul mondial, cît şi Europa noii ordini îşi jucau rolurile în această dramă. Cadrul era epic, căci în ultimii 25 de ani, acest hol a fost forumul Balcanilor. Aici secretele de alcov, secretele Curţii, secretele diplomatice erau şoptite în urechi care, în chip miraculos, se transformau în tot atîtea microfoane.

(R.G. Waldeck,
Athénée Palace, 1942 –
Editura Humanitas, 2000)

Jonas MERCIER

M-am stabilit în România. Şi ce dacă!

Nu mai pot. Se împlinesc patru ani de cînd trăiesc în România şi mi se pune întotdeauna, cu aceeaşi suspiciune, această întrebare: „De ce-ai venit aici?“. Unui român i se pare atît de ilogic faptul că un străin vine în ţara sa, încît caută mereu un motiv logic. „Aţi venit pentru o femeie? Nu!? Atunci înseamnă că trebuie să cîştigaţi destul de bine pe aici...“ Femeile şi banii, iată singurele motive pentru care noi, străinii, putem veni să trăim în România... în opinia românilor. Nu pot exista şi alte motive? În afară de bani şi femei, nu pot fi şi alte aspecte atrăgătoare în această ţară? „Noi încercăm toţi să plecăm în străinătate, nu contează unde, oriunde, şi dvs. veniţi aici!“ – mi se repetă de fiecare dată, ca şi cum opţiunea de a veni în România ţine de exploatare sau, şi mai simplu, de masochism. Atunci, răspund: „şi de ce nu? Aţi trăit toată viaţa într-o ţară şi nu mai vreţi. Ei bine, asta se întîmplă şi cu mine: am trăit toată viaţa în ţara mea şi n-am mai vrut, aşa că am plecat. Nu e un motiv suficient de bun?“. Dar adesea, această replică nu satisface curiozitatea interlocutorului meu. El continuă: „dar puteaţi să alegeţi o altă ţară. Anglia, Italia. Aşadar, de ce aţi venit în România?“. Fiindcă se insistă atît, am gata pregătită o frază, care calmează adesea ardoarea cea mai încărcată de curiozitate: „am petrecut şase luni ca student Erasmus la Bucureşti. Oraşul mi-a plăcut foarte mult. Aşa că m-am dus o vreme în Franţa ca să-mi termin studiile, după care am revenit şi m-am mutat în România ca ziarist *freelancer*“. În întîlnirile ceva mai „oficiale“, acest răspuns este urmat, în general, de un „mmm, interesant...“, după care trecem la alt subiect.

În acest gen de conversaţii, la sfîrşit, îmi scapă un adînc oftat de uşurare, fiindcă a explica adevăratele motive care m-au făcut să vin aici înseamnă o întreprindere deloc uşoară. Mi-ar lua ore pentru a reuşi să-mi fac interlocutorul să înţeleagă subtila alchimie care s-a creat, încă din ziua sosirii, între această ţară şi persoana mea.

Cred că sînt în dispoziţia cea mai sinceră cu şoferii de taxi. Îmi place să conversez de cîte ori iau taxiul. Dar sînt de ajuns cîteva cuvinte, şi şoferul mă demască fără speranţă şi mă întreabă: „De unde sînteţi?“. „Franţa.“ „Aoleu! Şi de ce aţi venit în ţara asta unde nimic nu merge?“ Frecvent, acesta e momentul în care mă ambalez şi răspund răspicat: „pentru că e vie, domnule! Poate că se fură, se vorbeşte urît şi e sărăcie mare, dar se trăieşte din plin! Şi asta îmi place!“. „Aha. Şi Parisul nu e aşa viu?“ Habar n-am, Dumnezeule, nu sînt din Paris. De ce toţi românii îşi închipuie că francezii sînt, fără excepţie, parizieni? În general, discuţia nu merge mai departe, fiindcă ajungem la destinaţie şi, cum taxiul e oprit de-a curmezişul şi blochează toată circulaţia, trebuie să plătesc şi să ies cît mai repede.

După o reflecţie serioasă, cred că mijlocul cel mai bun de a explica motivele care m-au făcut să vin şi să rămîn aici ar fi acela de a povesti întîmplările anecdotice care m-au marcat cel mai mult.

Oamenii trebuie să rămînă
acolo unde se află.
Atunci cînd mergem
într-o altă ţară, ne îmbolnăvim.

(MONTESQUIEU,
Scrisori persane)

Ei scriu „Vinci“
şi pronunţă „Vinchy“;
străinii ăştia întotdeauna
scriu mai bine
decît pronunţă.

MARK TWAIN

Într-o zi, beam o bere cu o româncă drăguţă, într-o cafenea din centrul oraşului. Deodată, se întrerupe curentul electric. Ea, deloc surprinsă, îmi spune cu cel mai natural aer din lume: „probabil că plouă“. Într-o altă zi, cînd ajunsesem acasă, am văzut un om în vîrstă care-şi repara maşina Dacia în parcarea blocului. „Încă mai merge?“ – am întrebat eu, uimit să văd un autoturism atît de vechi pe străzile oraşului. „Se mai strică, dar o repar!“ – mi-a răspuns el. Pe cînd vizitam un oraş de provincie anul trecut, l-am întrebat pe un poliţist aflat pe stradă cum se ajunge la gară. M-a privit scrutător, după care a replicat: „dar ce sînt eu, birou de informaţii?“. Într-o seară, aşteptam trenul într-un sătuc din marginea României, unde fusesem pentru un reportaj. Am cerut un păhărel la barul din colţ şi am început o discuţie cu obişnuiţii localului. La un moment dat, cînd toţi începuserăm să fim cam piliţi, unul dintre ei mi-a spus: „Ştii ce se zice la noi? «Nu e voie… dar se poate.»“. După care a izbucnit în rîs.

Aceste lucruri mărunte mă fac să iubesc România. La bine şi la rău.

Jonas Mercier *este jurnalist freelancer în România, unde lucrează pentru ziarele* La Croix, La Tribune *şi* Le Soir *şi pentru televiziunile* France 24 *şi* ARTE. *În 2006 a prezentat ştirile în limba franceză la* Money Channel. *A realizat împreună cu Mirel Bran documentarul* Vînător de securişti. *S-a stabilit în România din 2006.*

Un scoţian în căutarea provocării

interviu cu Rupert WOLFE MURRAY

De cît timp trăiţi în România?

Am început să vin din 1990. Dar sînt aici, în total, de vreo 15 ani.

Acum m-am stabilit în această ţară. Îmi place locul, îmi plac românii şi îmi face plăcere să lucrez cu ei.

Dar cum se face că aţi ajuns tocmai în România? Nu e diferenţa de mentalitate prea mare?

Mulţi oameni se plictisesc în ţările occidentale dezvoltate fiindcă totul s-a făcut, e organizat, fixat, totul funcţionează bine – sau relativ bine –, în orice caz funcţionează, ca o maşinărie uriaşă cu multe componente, şi în cel mai bun caz poţi deveni o componentă cu loc bine ştiut a acestei maşinării. Chiar dacă eşti cea mai importantă piesă, tot un element din angrenaj cu situaţie fixă rămîi. În România maşinăria nu funcţionează deloc, mai exact nu există nici una. Trebuie să găseşti tu angrenajul potrivit, să faci lucrurile să funcţioneze. Sînt atîtea probleme de rezolvat, una mai serioasă şi mai importantă decît alta. În orice moment eşti în faţa unei provocări.

Mulţi români, est-europenii în general, sînt bucuroşi să plece acolo unde maşinăria funcţionează.

E adevărat, oamenii de peste tot în lume vor să trăiască într-un sistem care funcţionează, e greu să fii pionier, să iei lucrurile de la început, să le dezvolţi... E normal. Îi înţeleg şi pe românii care vor să plece. E omenesc să vrei un salariu bun şi stabil, siguranţă, o viaţă mai bună.

Atunci sînteţi dvs. un caz special sau mai cunoaşteţi britanici care vor să meargă acolo unde maşinăria socială nu prea merge?

Există o minoritate destul de importantă de britanici care vor să muncească în străinătate. Şi mulţi dintre britanicii care trăiesc aici iubesc acest loc. Dacă ai un salariu decent, România e un loc minunat, fiindcă oamenii sînt calzi şi autentici, şi românii îţi apreciază munca. Da, britanicii care locuiesc aici iubesc ţara asta.

Vă întîlniţi cu britanicii din România?

Da. Pe deasupra, am călătorit mult şi am cunoscut britanici în diferite ţări. Eu sînt scoţian, şi scoţienilor, chiar mai mult decît altor britanici, le place să meargă peste tot. Cîteodată te şi miri cum dai de scoţieni în orice colţ din lume, fiindcă sîntem doar cinci milioane.

Pentru că le place provocarea?

Şi asta, dar pesemne uneori nu le place acasă. Scoţia e foarte provincială. Cred că e un loc minunat dacă vrei să-l vizitezi, dar nu să trăieşti acolo.

Alături de ceilalţi britanici din România, formaţi o comunitate sau e vorba doar de indivizi care se întîlnesc uneori?

Personal, mă întîlnesc cu alţi britanici, dar nu socializez prea mult cu ei. Prietenii mei cei mai buni sînt români şi îmi place compania lor.

Înseamnă că vă simţiţi străin în Scoţia?

Nu chiar, dar cînd mă duc acolo mă simt tot mai mult ca un vizitator. Dar ăsta e un sentiment foarte frumos, fiindcă înveţi să-ţi apreciezi ţara din nou, din această ipostază. Cînd te-ai născut într-un anume loc, se întîmplă să nu mai ştii să-l apreciezi. Aşa, începi să-l redescoperi.

Dar bănuiesc că aţi dat şi peste multe aspecte dificile aici. Care au fost cele mai grele în adaptarea dvs.?

Eu nu privesc lucrurile aşa, pentru că sînt genul de om care caută greutăţile cu lumînarea, ca să găsească soluţii. Asta e profesia mea, să rezolv probleme, şi îmi place. Vreau să subliniez că am găsit soluţii în viaţa de zi cu zi, fără să dau şpagă vreodată. De exemplu, acum trebuie să mă duc la un inspector general, ceva de genul ăsta, să iau o adeverinţă că nu am cazier, e o procedură complicată, trebuie s-o fac pentru compania mea. Jumătate de zi de birocraţie, dar tot n-o să dau şpagă. Privesc toată situaţia şi dintr-o perspectivă antropologică: vreau să urmăresc mecanismele birocraţiei. Dacă eşti antropolog, sociolog sau istoric, România e atît de interesantă că nici nu-ţi poţi dori mai mult. Sistemul e de modă veche, în bună parte inspirat din cel sovietic, atît de disfuncţional, că din două, una: sau înnebuneşti, sau devii interesat să-l urmăreşti. E adevărat, să pare că românii care trăiesc aici sînt înnebuniţi de acest sistem, din motive evidente, dar e posibil şi să priveşti totul cu interes. Nici britanicii din România nu iubesc birocraţia care poate să te scoată din minţi, dar dacă-i întrebi ce le place, vor răspunde simplu: oamenii. Oamenii sînt minunaţi. Eu am fost în multe ţări, inclusiv în multe locuri din Europa, şi pot să spun răspicat că oamenii de aici au ceva special.

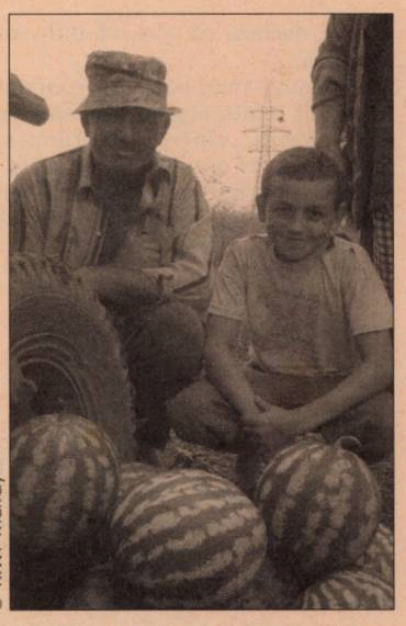
© R.W. Murray

Vă daţi seama că mulţi români v-ar asculta cu scepticism cînd spuneţi asta?

Da, ştiu că românii au o părere proastă despre ei, dar ăsta e un lucru bun pînă la un punct, după părerea mea, pentru că devii mai smerit, îţi pierzi din aroganţă, eşti mai deschis faţă de ceilalţi. Săptămîna asta am fost în Galaţi, m-am întîlnit cu voluntarii care înălţau un dig în faţa inundaţiilor, şi femeia care se ocupa de ei insista ca toţi să mi se adreseze în engleză, chiar dacă eu vorbesc româneşte, pentru că „toţi românii ştiu engleză, nu sîntem proşti“. Pleca de la premisa că asta mi-aş imagina, că românii sînt proşti.

În cîte ţări aţi călătorit?

Multe, nici nu-mi mai amintesc exact. Cam în toată Europa, bună parte din Asia şi din Americi.

Dacă nu v-aţi fi stabilit în România, care e celălalt loc unde v-ar fi plăcut să trăiţi?

Tibet.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

Adina POPESCU

Vecinii noştri de peste mări şi ţări

Aveam mai puţin de cinci ani cînd în scara blocului socialist cu opt etaje în care tocmai ne mutaserăm am văzut un tînăr negru. Sprijinea balustrada de lîngă cutiile de scrisori, probabil aştepta pe cineva. L-am privit înmărmurită, era o apariţie desprinsă parcă dintr-un film cu sclavii de pe plantaţiile de bumbac din Sud, înainte de Războiul de Secesiune. Apoi s-a întîmplat ceva straniu: cu o mină cît se poate de serioasă, mi-a făcut cu ochiul. Ţin minte că m-am speriat atît de tare, încît am izbucnit în plîns şi am luat-o la fugă în sus, pe scări.

În anii '80, străinii din România, care de regulă proveneau din ţările arabe sau din prietenoasele şi „în curs de dezvoltare" ţări africane, mai puţin din Europa occidentală, erau priviţi cu suspiciunie ca pe o ciudăţenie exotică care reuşise cumva să facă o breşă în sistem. Aveau blugi, valută şi mestecau gumă, iar vara, la mare, mergeau la „shop". Nu aveam acces la viaţa lor, aşa cum nu aveam acces la ce se întîmpla dincolo de graniţele ţării. Alcătuiau mici enclave, mici comunităţi închise şi exista o convingere generală că nu era bine să ai de-a face cu ei.

În lumea paşnică de la bloc a acelor vremuri, cu regulile şi tabieturile ei, nimeni nu îndrăznea să-şi închipuie cum ar fi să aibă un vecin din Siria sau unul din Vietnam. Cîteodată chiar şi familiile de romi care făceau parte din clasa muncitoare şi primiseră printr-un noroc o repartiţie la ultimul etaj treceau drept *outsideri*. Pe scară nu simţeai decît miros de tocană şi de sarmale, nicidecum de kebab sau de curry. Vecina de la II care terminase Filologia, secţia chineză-japoneză şi pleca frecvent în China, pentru a înlesni comunicarea între popoarele prietene, era considerată o persoană excentrică. Deşi nici unul dintre vecini nu văzuse vreodată un chinez în carne şi oase, probabil că nu s-ar fi mirat dacă, într-o bună zi, o mică armată de „prieteni" cu ochii oblici ar fi bătut la uşă ei, „deranjînd blocul", aşa că o priveau cu dezaprobare. În plus, mai circulau vorbe de genul „ştim noi ce are în casă!". „Porţelanuri fine, haine, aparatură, bijuterii, dolari", o adevărată comoară adusă din China sau de prin aeroporturile străine. Cu toţii erau convinşi, mai ales după povestea cu Mihaela Runceanu ce devenise un soi de OTV transmis „în direct" pe cale orală pe Calea Moşilor, că „sigur or să-i spargă casa!". Desigur, prezumtivii hoţi nu s-ar fi mulţumit doar cu porţelanuri chinezeşti şi mai apoi ar fi avut în vizor alte apartamente de pe scară, aşa că vecina care cunoştea limba chineză devenise o ameninţare la adresa întregului bloc. De fapt, întreaga „problemă" era una cît se poate de meschină şi s-ar fi putut numi, mult mai simplu, invidie: de trei ori pe an copiii de la etajul II mestecau caramele chinezeşti, ceilalţi nu.

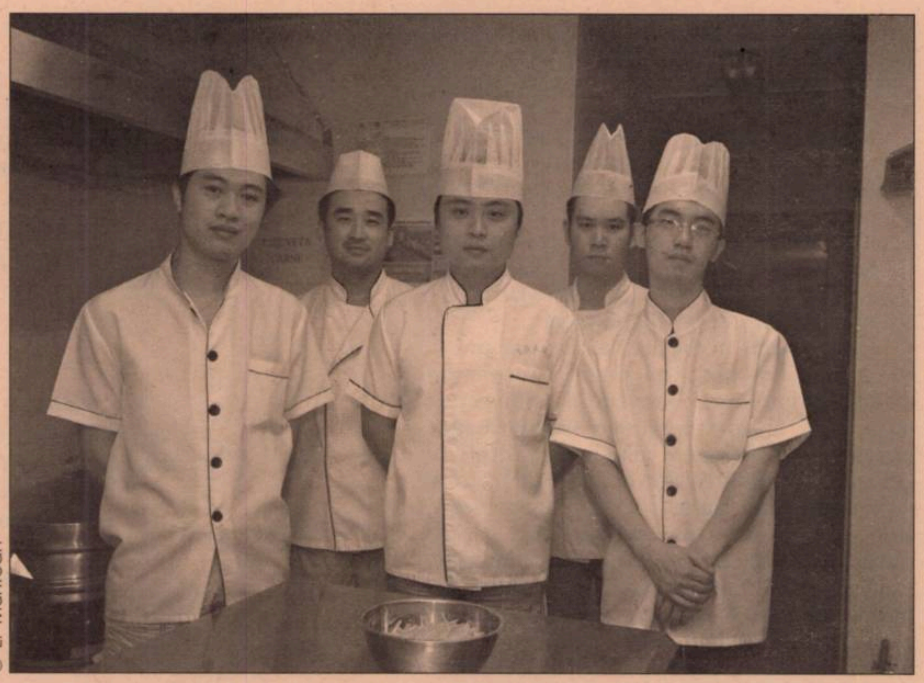
© L. Muntean

Ce părere ai despre creştini, sublime derviş?
Crezi că Dumnezeu o să-i pedepsească pentru că n-au fost adepţii unei religii pe care n-au cunoscut-o?

(MONTESQUIEU, Scrisori persane)

Comunitatea „de la bloc" s-a văzut nevoită să se adapteze şi să-i accepte pe străini, cu toate ciudăţeniile lor.

Pînă la urmă nimeni n-a spart apartamentul traducătoarei, însă un alt apartament a fost călcat de hoţi, în blocul de vizavi. Aici stătea în gazdă la o doamnă în vîrstă o studentă la medicină care „se încurcase cu un arab" (sau cu mai mulţi – au spus cei din bloc!). Despre fată s-ar mai fi putut spune că era drăguţă, dar că mirosea tot timpul a transpiraţie, dar „poate că asta le place la arabi!". Desigur, arabul a umplut-o de bani şi de bijuterii, şi ăsta a fost motivul pentru care au urmărit-o hoţii ca să vadă unde locuieşte, „noroc că bătrîna nu era acasă, era plecată la piaţă, altfel i-ar fi dat în cap!". Mare lucru n-au furat, însă atît de mult s-a discutat „cazul" printre vecini, încît fata s-a văzut nevoită să se mute într-un cartier mai puţin pretenţios de la marginea Bucureştiului. „Să vedem cine o s-o mai ţină pe curva aia?" – şi-a exprimat idignarea femeia de serviciu.

„Luceafărul", carfuţii şi vinetele din care picură ulei aromat

De atunci au trecut mai bine de 20 de ani. Comunitatea „de la bloc" s-a văzut nevoită să se adapteze şi să-i accepte pe străini, cu toate ciudăţeniile lor. Cu timpul, şi-au dat seama că, de fapt, ei sînt cei care creează mai puţine probleme decît românii. Vin şi pleacă, sînt conştiincioşi cînd e vorba de plata întreţinerii, renovează apartamentele închiriate şi le pun termopane.

Într-unul dintre blocurile în care am locuit, se stabilise la etajul X o familie numeroasă de vietnamezi. Vecinii se întrebau cîţi sînt, de fapt. Liftul făcea vreo trei ture ca să-i aducă pe toţi la parter, atunci cînd plecau duminica la picnic, înarmaţi cu termosuri şi cu palete de badgminton şi cînd se îmbarcau pe tăcute într-un jeep imens, negru. Copiii mergeau la o şcoală din apropiere. „Să vedeţi ce frumos recită «Luceafărul!»", le spunea celorlalte vecine, pe bancă, profesoara de matematică de la a IV-a, de puţină vreme pensionară. Era vorba despre o fetiţă de vreo 12 ani, cu pielea arămie şi cu ochi migdalaţi, care îşi uitase limba maternă.

Viaţa tihnită de la bloc n-a suferit un şoc cultural, aşa cum toţi se aşteptau. În general, străinii erau discreţi şi aduceau cu ei acea brumă de civilizaţie care românilor le lipsea. Însă lucrurile stăteau altfel cînd era vorba despre familiile mixte. Nicoleta, blondă cu ochi albaştri, „un înger de fată", cum spunea farmacista de la III, s-a măritat cu un „persan". Totdeauna ţinea să precizeze că „al ei" nu era un arab din Siria, era persan. E adevărat că nimeni n-a văzut-o vreodată cu vreun batic pe cap. Nicoleta se îmbrăca în blugi, îşi schimba culoarea părului cam o dată la două luni şi se împopoţona cu bijuteriile din aur de la magazinul soţului ei. O familie mixtă modernă, s-ar zice. În mod firesc, au apărut copiii. Mai întîi băiatul, bucuria persanului, apoi fata. Baby-sitteri au fost, pe rînd, părinţii Nicoletei, căci ea avea treabă la magazin. „Cică nu prea le merge bine!" – şuşoteau vecinele în parculeţul alcătuit din două tobogane şi trei găleţuşe de nisip, pe cînd îl priveau cu un ochi critic pe tatăl Nicoletei care îl învăţa pe băieţel să facă „tuu-tuu", în timp ce conducea maşinuţa din plastic. „El săracu le-a zis să nu facă copiii pînă cînd se pun pe picioare cu afacerile... dar te înţelegi cu arabul?!" În momentul în care au început să se adune datoriile la întreţinere (asta e o gogoriţă tipic românească: dacă nu plăteşti două luni întreţinerea, nu mai poţi intra în bloc decît cu privirea plecată!) au început şi scandalurile. La ore mici, vecinii spionau prin vizoarele lor cum Nicoleta şi soţul ei se certau pe coridor. „Unde sînt carfuţii? Mi-ai furat carfuţii!" „Nu ţi-am furat nici un ban, arab împuţit ce eşti!" Într-o astfel de situaţie critică, Nicoleta uitase să-i mai laude originea persană.

Prin anii '90, un doctor ginecolog arab împreună cu soţia sa, de data aceasta adusă de acasă, cu un batic suav şi discret şi cu blugi turceşti, cu talie joasă, s-au mutat deasupra noastră la etajul IX. Primul semn că acolo locuiau nişte străini a fost zgomotul straniu, însă în acelaşi timp reconfortant, produs de narghilea, după miezul nopţii, atunci cînd capul familiei se relaxa. Aveau deja trei fete şi în următorii doi ani au mai apărut încă două, în aşteptarea unui băiat. Fetele creşteau în spatele blocului împreună cu copiii români, mama lor gătea vinete umplute cu nucă pe care le punea la scurs pe balcon. Un ulei cu o aromă plăcută de mirodenii picura pe balconul nostru şi atunci au apărut neînţelegerile. Pînă la urmă, totul s-a rezolvat pe o cale amiabilă. Ea a apărut la uşă, zîmbind, cu scuzele de rigoare într-o limbă română stîlcită şi cu o farfurie plină cu vinete cu nucă. Aşa s-a produs ad-hoc un schimb cultural şi o înfrăţire între două popoare care împărţeau, printr-o conjunctură a sorţii, spaţiul meschin al unui bloc socialist de pe Calea Moşilor.

Ce cred românii despre străini

Conform unui studiu al Oficiului Român pentru Imigrări (ORI), marea parte a românilor au o poziţie neutră faţă de străinii şi refugiaţii din ţara noastră, iar în proporţii mai reduse, românii cred că aceia care imigrează pe teritoriul României sînt violenţi, agresivi sau că ar fura locul de muncă al unui român.

„Percepţia populaţiei cu privire la refugiaţii din România", prima cercetare de acest gen din ţara noastră, realizată pe un eşantion de peste 1000 de persoane, arată că opinia românilor despre străinii şi refugiaţii care locuiesc în România este în general neutră, dar şi favorabilă. Aproape jumătate dintre respondenţi au declarat că nu au o părere nici bună, nici proastă despre străini, iar numărul celor care îi privesc bine pe străini ajunge la 33,3%. O părere proastă despre aceştia au 9,9% dintre cei care au răspuns chestionarului pe baza căruia a fost realizat studiul.

„Împovărează statul" şi „ne iau locul de muncă"

În ceea ce priveşte influenţa străinilor asupra dezvoltarii ţării, 49% dintre respondenţi consideră că prezenţa străinilor în România nu are un efect bun, dar nici unul rău asupra dezvoltării ţării noastre, iar peste un sfert dintre aceştia, adică 28,4%, declară că această influenţă este benefică.

Românii spun că primele cuvinte care le vin în minte atunci cînd se gîndesc la străini sînt „vin/vor să muncească" – 13,3% şi „vor o viaţă mai bună", 12,7%. Doar 1% au dat răspunsuri de tipul „ne iau locul de muncă", iar 0,9% cred că străinii „împovărează statul".

Sud-americanii şi asiaticii, bine priviţi în România, dar şi văzuţi ca violenţi

53,4% dintre români declară că au o părere bună despre sud-americani. Despre asiatici, au o părere bună 51,4% dintre români. Urmează africanii, cu un procent de 49,4%, cei din statele ex-sovietice, 48%, şi arabii, despre care 46,4% dintre români spun că au o părere bună.

Cu privire la refugiaţi, românii cred că aceştia sînt persoane harnice, muncitoare, religioase, la locul lor, responsabile, provenind din ţări asiatice sau arabe. În măsură mai mică, aceştia sînt asociaţi cu atribute precum „violenţi", „agresivi", „leneşi", „indisciplinaţi".

(EurActiv.ro, 10 decembrie 2008, preluare de pe Antena3.ro)

Mihaela ŢÂNŢAŞ

A pub away from home

O vorbă de duh spune că dacă eşti destul de norocos încît să fii irlandez, eşti deja suficient de norocos. Iar cînd vine vorba de pub-uri, e cît se poate de adevărat. Irish pub-urile par să fie chiar şi în Bucureşti una dintre reţetele cele mai de succes, dacă e să te iei după numărul noilor localuri de gen apărute numai în ultimul an, în plină perioadă de criză. Şi totuşi, destul de restînsa comunitate de irlandezi şi britanici din Capitală pare să fi rămas fidelă primelor pub-uri irlandeze apărute la Bucureşti încă de acum mai bine de zece ani. Locurile devenite deja „clasice“ cum ar fi The Dubliner şi The Harp sînt şi cele recomandate celor nou-veniţi, pe site-urile pentru expaţii din Bucureşti. Aici îi găseşti seara la o bere şi o partidă de *darts*. Sau la prînz, discutînd afaceri şi savurînd o plăcintă cu pui sau rinichi, care poate nu are exact acelaşi gust ca acasă, dar semănă destul de bine şi oferă o variaţie binevenită faţă de mîncarea românească cu care le ia ceva timp să se obişnuiască.

Să îţi găseşti „pub-ul tău“ e aproape o obligaţie, mai ales pentru cei nou-veniţi. Iar Irish pub-urile sînt cele mai apropriate de atmosfera din pub-ul de acasă. De la mobilier şi decoraţii – oarecum standard şi parcă luate toate din magazinele de suveniruri din Irlanda (postere „vintage“ cu reclame la Guiness şi alte băuturi tradiţionale, citate haioase despre sport sau băutură), pînă la meniu, modelul de export al sociabilităţii irlandeze are suficiente lucruri în comun cu cele autentice, încît să devină o ancoră a vieţii de expat în Bucureşti.

Dacă ajungi în pub în jurul orei 7 seara, îi vei vedea pe *regulars* („clienţii casei“) deja aşezaţi în jurul barului, veniţi direct de la birou (cei mai mulţi sînt veniţi aici să muncească, fie trimişi de companiile din ţara lor, fie veniţi pe cont propriu sau ca să înceapă afaceri cu parteneri români). Dacă acasă să ieşi în pub imediat după terminarea programului e ceva obişnuit, cei care nu sînt de prea mult timp în România se mai miră încă de ce la noi nu se iese cu colegii de birou la bere după slujbă. Cu atît mai inexplicabil cu cît românii le par în general deschişi şi prietenoşi, şi nici cu vorbitul englezei nu prea avem o problemă. La fel de ciudat li se pare la început şi că românii preferă să stea la mese, şi nu la bar, chiar dacă vin singuri în pub, ceea ce nu face interacţiunea prea uşoară. Pentru o ţară de oameni prietenoşi, ca expat se pare că nu e întotdeauna uşor să-ţi faci prieteni printre români. Şi sîntem şi cam serioşi se pare sau în orice caz ne ofensăm uneori prea repede la genul lor de glume.

Cei care sînt de mai mult timp aici s-au obişnuit deja şi se adaptează: dacă vin cu prieteni români se aşază la mese, glumele şi luatul peste picior atît de tipice conversaţiilor de pub sînt mai temperate, mai ales dacă de faţă sînt şi femei. În jurul barului însă, discuţiile se leagă mai uşor şi au alte reguli. Barul e singurul loc unde e mai mult decît acceptabil să vorbeşti cu oameni pe care nu îi cunoşti. Să îţi exersezi cunoştinţele proaspete de română cu personalul. Sau să vociferezi: „Crezi că pot să primesc o bere cîndva secolul ăsta“, dacă nu eşti servit suficient de prompt. În jurul barului, la o bere, diferenţele între naţii, cu care de altfel se mîndresc, se şterg aici, nu mai sînt ţieni, englezi, irlandezi, ci „unul dintre noi“ – mai puţin atunci cînd vreun meci de fotbal important îi împarte din nou în tabere.

Nu vii în pub să găseşti soluţii la problemele omenirii.

Dacă-i întrebi despre ce vorbesc în pub, răspunsul aproape unanim e „despre nimic, de fapt“, şi asta e valabil indiferent de generaţia din care fac parte. Se vorbeşte despre orice de fapt, de la ce li s-a mai întîmplat în ultimului timp, la politică şi sport – un subiect comun, mai ales că un televizor lăsat pe Sky Sports e omniprezent, chiar şi cînd nu e vorba de un meci cu miză. Dar pînă şi un sport ca lacrosse poate deveni subiect de conversaţie şi de glumă în pub. Singura regulă de fapt e ca lucrurile să nu devină prea serioase. Nu vii în pub să găseşti soluţii la problemele omenirii. Vii să-ţi saluţi cunoscuţii (majoritatea tot expaţi), să mai schimbi o vorbă. Să cunoşti oameni noi. Să te destinzi după birou. Şi deşi unii declară în glumă că vin în pub să se îmbete şi au printre români reputaţia de mari băutori, în timpul săptămînii moderaţia e la ordinea zilei şi rar stau mai mult de ora 22. Deşi apreciază faptul că în România ora de închidere nu e la fel de strictă ca acasă, că nu te dă nimeni afară din pub la ora 23. Faţă de pub-ul de acasă, e una din puţinele diferenţe. A doua, şi care nu le lipseşte deloc, e strîns legată de ora de închidere – încăierările cu care sînt obişnuiţi să se termine uneori serile petrecute în pub. Fără ele, fie că s-au întîlnit cu cunoscuţi în pub, au legat prietenii cu oameni noi la darts sau au petrecut seara la bar doar în compania barmanului şi a transmisiei sportive de la televizor, deja se poate spune că a fost o seară reuşită.

Lumea este încă împărţită în două grupuri distincte: englezii şi străinii. Primul grup este format din mai puţin de 50 de milioane de oameni; al doilea – din 3950 de milioane. Al doilea grup nu prea contează.

GEORGE MIKES

Mihaela Ţânţaş *este* strategic planner *la Saatchi & Saatchi şi masterand în antropologie la SNSPA.*

Români şi străini în perioada comunistă

■ Micaela GHIŢESCU

Am făcut parte din „lotul francez“

„În '48 s-a închis Institutul şi profesorii francezi au fost expulzaţi. Printre ei, directorul nostru, Marcel Fontaine, după 30 de ani de viaţă în România care îi devenise a doua patrie. Expulzat împreună cu soţia lui, românca...

Am început să corespondăm. Pentru ei, era o legătură cu pămîntul iubit de unde fuseseră izgoniţi. Pentru noi, o fereastră spre lumea liberă, care ne era interzisă.

În Franţa, Marcel Fontaine a înfiinţat postul de radio Paris în limba română (pe vremea aceea încă nu exista Europa Liberă). Era un mijloc de a ne încuraja şi informa, pe noi, cei rămaşi în aşteptarea... americanilor.

Corespondenţa aceasta a fost considerată «spionaj în favoarea unei puteri străine». Să fim serioşi: ce informaţii secrete puteam să deţinem noi, eleve de liceu? (...) Un lucru nu ştiam pe-atunci: că, în urma acuzaţiilor care i s-au adus, la ONU, lui Vîşinski, adjunctul lui Molotov, pentru faptul că a impus prin forţă Guvernul Groza în România, sovieticii şi comuniştii români hotărîseră să «demonstreze» că occidentalii, prin ambasadele lor la Bucureşti, desfăşurau activităţi de spionaj. S-au făcut deci arestări masive şi s-au înscenat procese în care erau antrenate ambasada Marii Britanii, a Statelor Unite, a Franţei, Turciei etc.

Noi am intrat în «lotul francez», format din circa 100 de persoane, printre care multe eleve şi profesoare.“

(*Memoria,* nr. 7, noiembrie 1992)

■ „Nu poate exista nici o deosebire între faptele unor cetăţeni români care nu se mai întorc din străinătate, fie că au fost plecaţi în misiune sau în excursie. Vinovăţia lor este aceeaşi, fapta unuia şi a celuilalt îmbracă acelaş caracter socialmente periculos. Chiar dacă împrejurările în care pleacă în străinătate, modul cum rămîn acolo şi felul cum acţionează în lagărul capitalist sînt diferite, esenţa faptelor tuturor acestor elemente criminale este comună şi anume: trădarea de patrie.

A pedepsi pe unul şi a apăra de pedeapsă pe celălalt, pe lîngă că este inechitabil, ar avea ca rezultat încurajarea celor care nu merg în misiuni în străinătate, de a rămîne acolo nestingheriţi, fără a fi traşi la răspundere penală.

Pentru motivele expuse mai sus, socotim necesar să se introducă la art 194 din Codul Penal un nou alineat care să prevadă că fapta unui cetăţean român plecat temporar în străinătate, fără a avea o însărcinare de stat sau de interes obştesc, care refuză să se întoarcă în ţară, se consideră de asemenea trădare de patrie şi se pedepseşte.

(...)

MINISTRUL
AFACERILOR INTERNE
General Colonel, Alexandru Drăghici
10. XI.1960

(în *Agresiunea comunismului în România,* ediţie de Gh. Buzatu şi Mircea Chiriţoiu, vol. II, Paideia, 1991)

■ „Cînd s-a confirmat rămînerea lui Apostu la Paris, vestea, căzută peste noi ca trăznetul, ne-a umplut de stupoare şi deznădejde, iar pe «ei» i-a îndîrjit peste măsură. Poate doar fuga Nadiei Comăneci au resimţit-o la fel de catastrofal.

*

«Ei», care acum dau toată vina pe «împuşcaţii de la Tîrgovişte», «ei» au pus şi atunci la cale spectacolul jalnic al breslei artiştilor plastici, care condamnă actul «trădător» al sculptorului transfug, votînd «indignată» excluderea lui din Uniune. Acestui blasfem public, organizat cu cinism de serviciul de propagandă, folosind frica şi oportunismul multora dintre noi, i-a stat împotrivă o femeie dîrză – Silvia Radu – care a refuzat să-şi califice prietenul ca «trădător de ţară».“

(Sorin Dumitrescu, „Mărturii necenzurate despre George Apostu“, *Memoria,* nr.1, 1990)

Victoria STOICIU

În căutarea pierdutului „acasă"

confesiuni de basarabean după 13 ani

Anul acesta se fac 13 ani de cînd am venit în România pentru studii şi am sfîrşit prin a rămîne aici. Cînd am sosit, aveam 18 ani şi ştiam România doar din romane. Fugeam scîrbită dintr-o Basarabie prea puţin cizelată, rudimentară, unde se vorbea o limbă schilodită şi urîţită. Mă îndreptam, cu energia pe care ţi-o dă visul, către aşa-zisa mea patrie spirituală, România. După 13 ani, aceste etichete altădată teribil de clare – cum pot fi doar cînd eşti foarte tînăr sau teribil de ignorant, precum eu la vremea ceea – şi-au pierdut din fermitate. Sentimentele şi aprecierile mele s-au deplasat către o zonă clar-obscură, dominată de nuanţe gri, de ezitări melancolice şi întrebări fără răspunsuri. Una dintre ele se referă la noţiunea de „acasă" şi la semnificaţia ei pentru mine.

În cei 13 ani, România s-a transformat treptat dintr-o patrie spirituală idealizată într-o patrie necesară, un rău fără de care nu poţi trăi. Este singura ţară din lume pe care o cunosc atît de bine încît, parafrazîndu-l pe Cioran, dacă nu o dispreţuiesc întru totul este pentru că sînt prea dezgustată ca să mă las pradă sentimentelor extreme. Cu toate astea – sau poate tocmai de aceea – mă simt indestructibil legată de România. Spun „tocmai de aceea", pentru că există un soi de voluptate perversă a apartenenţei, a cărei ultimă ipostază e să te complaci în mocirla colectivă, să adori mirosul fetidic al noroiului în care eşti scufundat pînă la bărbie numai pentru că e înnebunitor de familiar şi te scalzi în el împreună cu alţi semeni pe care ţi-i defineşti ca fiind „ai tăi". Şi, ca orice dezrădăcinat care la un moment dat se pomeneşte singur, fără un trib al lui, cum am fost eu în primii ani de după sosire, am învăţat să gust, mai mult decît alţii, deliciile pe alocuri chinuitoare ale apartenenţei. Dar, dincolo de această legătură tenebroasă, există şi cîteva legături luminoase, solare, care mă împiedică să schimb România cu orice altă ţară. Una dintre ele e limba, căreia îmi place să îi savurez nuanţele, să îi explorez izurile arhaice, cu ale cărei expresii deocheate, intraductibile, de genul „a pierde la mustaţă" sau „cifre din burtă", pot să jonglez amuzată copilăreşte, oferindu-mi un lux care e permis doar în interiorul limbii materne. Din acest punct de vedere, limba este patria mea nelocalizată geografic. Un alt fir care mă leagă sînt cei cîţiva prieteni pe care mi i-am făcut de-a lungul anilor, care îmi sînt dragi, cercul de cunoştinţe şi amici reprezentînd rodul curgerii timpului, al experienţelor împărtăşite, al pierderilor şi regăsirilor periodice. Apoi, mă leagă de România universul meu cotidian, făcut din lucruri mici, rutiniere, din ritualuri anoste, dar plăcute, pe care nu aş avea răbdarea să le reconstruiesc aiurea. Şi cu toate acestea, ceva invizibil mă separă de acest univers, de oamenii apropiaţi, ceva mă face să mă simt străină. O fi din cauză că în copilăria şi adolescenţa noastră, eu şi prietenii mei din România am văzut alte filme, am mîncat altfel de îngheţată şi am primit de Crăciun altfel de acadele, am spus bancuri cu Petika şi Vasile Ivanovici, şi nu cu Bulă sau Alinţa, şi am vibrat, îndrăgostiţi, pe ritmul unor melodii diferite. Sînt străină în lumea prietenilor mei din România pentru că straturile de adîncime ale sufletului nostru nu sînt populate cu aceleaşi nostalgii, cu aceleaşi doruri şi pentru că în singurătatea noastră simţim diferit, chiar dacă gîndim la fel. Cum spunea Vasile Ernu, România este pentru mine ca o limbă învăţată la maturitate. Pentru toate aceste lucruri în România nu mă simt „acasă", deşi nu aş părăsi definitiv România niciodată.

© L. Muntean

România este pentru mine ca o limbă învăţată la maturitate.

Dar nu mă simt „acasă" nici în Republica Moldova, patria mea prin naştere. În Chişinău, feţele oamenilor sînt adumbrite, iar încrîncenarea existenţei le-a marcat pe chip o nemulţumire ce stă gata să răbufnească în replici acrite de scandalagii eterni. Păşesc cu teama de a nu fi luată nitam-nisam în răspăr, din te miri ce motiv, de vînzătoarea de la tarabă sau de bătrîna veterană din troleibus. Sînt constant devoalată datorită utilizării involuntare a unor expresii pur româneşti, cum ar fi „aia" şi „ăla", care îmi trădează traiectoria vieţii şi mă stigmatizează, iremediabil, în ochii celorlalţi, drept „româncă". Mă pomenesc mereu comparînd tot ce mi se relatează cu faptele similare din experienţa mea românească, mai familiară în multe privinţe decît cea moldovenească. Nu mai am decît foarte puţini prieteni acolo, majoritatea rămaşi din copilărie şi foşti colegi de clasă, dar un zid enorm mă desparte de ei: experienţa maturităţii şi a cotidianului. Este exact opusul situaţiei prietenilor mei din România: deşi în adîncul nostru simţim la fel, gîndim diferit. În Moldova nu mă simt acasă pentru că viitorul meu, preocupările şi bătăliile mele sînt în altă parte. Şi cu toate acestea, Moldova este singurul loc de pe această planetă care mă emoţionează într-un fel inexplicabil, aproape animalic. Am plîns anul trecut de 7 aprilie cînd tinerii de acolo au ieşit în piaţă şi am visat insistent alături de ei, doar că în Piata Universităţii, aşa cum niciodată nu mi s-a întîmplat să visez colectiv, în România. Numai nenorocirile oamenilor de acolo îmi produc un tremur al vocii. Numai bancurile moldoveneşti mă fac să rîd cu lacrimi. Şi pînă şi limba aceea, care mi se părea pocită cîndva, naşte în mine valuri de dor copilăresc. Moldova este patria mea prin naştere, dar şi patria unei emotivităţi profunde, adeseori înăbuşite, dar niciodată nu am reuşit să mă simt acolo „acasă".

În fine, balanţa dintre cele două patrii în care nu mă regăsesc e şi mai dezechilibrată de un al treilea loc, despre care uneori mi se năzare ca m-aş putea simţi „acasă" – Vestul Europei. Şi Vestul Europei este un soi de patrie imaginară, pe care am ajuns să o iubesc prin romanele lui Dickens, Flaubert, Hugo, care mi-au colorat splendid adolescenţa mea dintr-o ţară dominată de peisaje postcomuniste, prea barbară după gusturile mele de atunci. În Vest am cunoscut lucruri frumoase şi m-am bucurat de chipurile radioase, calme, ale oamenilor din jur, atît de diferite de feţele năpăstuite ale moldovenilor mei. În aceste locuri, am simţit că fac parte dintr-o normalitate care mă eliberează, care îmi permite să păşesc pe stradă şi să surîd unui trecător, fără a mă simţi stînjenită de hainele mele, de gesturile mele, fără teama că voi fi judecată şi invadată de priviri indiscrete, precum în România. M-am simţit „acasă" în Vest pentru faptul că împărtăşesc aceeaşi înclinaţie către raţionalism, către corectitudine, discreţie, toleranţă şi respect pentru intraductibilul *privacy* ca şi cei ce locuiesc acolo de o viaţă şi, de ce nu, pentru că în sfîrşit acolo nu sînt o blondă rătăcită într-o mare de bruneţi, ca în Bucureşti. De asemenea, în puţinul timp petrecut acolo, anxietăţile colective, psihozele şi plăgile societăţii nu au avut timp să mi se strecoare în sînge. Astfel, paşii mei pe străzile pavate din capitalele europene au rămas uşori, aerieni, eliberaţi de povara duplicitară a apartenenţei, de care mi-e dor şi de care aş vrea să scap totuşi. Pentru că nu mă simt stingheră, pentru că realitatea exterioară corespunde proiecţiilor mele despre normalitate, pentru că foamea mea de frumuseţe e satisfăcută, în Vest mă simt acasă şi, totuşi, ceva lipseşte. Îmi lipsesc o sută, o mie de lucruri, îmi lipseşte totul pentru ca Vestul Europei să devină „acasă".

Nu ştiu unde este „acasă" pentru mine. Nu ştiu dacă această confuzie este o fatalitate ce ţine de cifra 13 a anilor mei de şedere în România sau e o condiţie ineluctabilă a celor vag dezrădăcinaţi, plecaţi în căutarea unor patrii imaginare şi mereu convinşi că „viaţa e în altă parte".

***Victoria Stoiciu** este coordonator de proiecte.*

■ Moldovenii, jumătate din imigranţii din România

România este pe primul loc în Uniunea Europeană în ceea ce priveşte numărul de imigranţi care provin dintr-o singură ţară şi pe locul al doilea la rata cea mai mare de imigranţi extracomunitari.

La nivelul UE, România, dintre toate statele membre, este ţara cu cei mai mulţi imigranţi care provin dintr-un singur stat, Republica Moldova. În România, 56% dintre imigranţii străini sînt cetăţeni ai Republicii Moldova, urmaţi de chinezi (5%) şi de italieni (4%). Totuşi, în România, la fel ca în Polonia, Lituania şi Letonia, rata este de un imigrant la 1.000 de locuitori sau chiar mai puţin. Următoarele state cu cei mai mulţi imigranţi care provin dintr-o singură ţară sînt Cehia (46% sînt cetăţeni din Ucraina), Slovenia (43% din Bosnia-Herţegovina) şi Grecia (42% din Albania). Românii reprezintă 16% dintre imigranţii din Spania, 19% din Italia si 35% din Ungaria, fiind cele mai mari grupuri de străini din aceste ţări. În Germania şi Grecia, românii reprezintă 4, respectiv 6 la sută din totalul imigranţilor, clasîndu-se pe locul 3 în aceste ţări. În acelaşi timp, România este pe locul al doilea în clasamentul ţărilor care furnizează cei mai mulţi imigranţi, potrivit Eurostat.

(Financiarul, 18 noiembrie 2008)

■ O altă structură menită să reglementeze situaţia străinilor (şi a basarabenilor deopotrivă) este Ministerul Afacerilor Interne, prin Oficiul Român pentru Imigrări. Din declaraţiile reprezentanţilor respectivei substructuri, se înţelege clar că nu există prevederi speciale privind etnicii români din afară, cu excepţia acelor ordonanţe de guvern date cu ocazii speciale de Guvernul român (...). În afară de asta, nici unul dintre studiile întreprinse de ORI (în colaborare cu organisme precum fundaţia Soros sau independent) nu îi vizează pe etnicii români în mod special. Avem acelaşi permis care ne atestă condiţia de „străini", mergem la acelaşi oficiu, sîntem subiecţi ai aceleeaşi legislaţii şi suferim de pe urma aceloraşi sancţiuni alături de străini, ne-români. Motivaţiile ORI pentru o asemenea abordare rezidă de cele mai multe ori în lipsa unui cadru legal care să stabilească şi să reglementeze modul în care să fie trataţi etnicii români. Desigur, am putea face referire la acquis-ul comunitar care încă urmează a fi implementat în România, dar în acelaşi timp ar fi potrivit ca cel puţin declaraţiile şi atitudinile frăţeşti ale oficialilor de la Bucureşti să fie şi înfăptuite, de sus în jos, or în caz contrar am putea vorbi despre o lipsă de coerenţă şi despre o lentoare în activitatea oficialilor români din varii instituţii şi partide.

(„Românii basarabeni din România – imigranţi sau băştinaşi?", Tudor Cojocaru, http://tudorcojocaru.eu/2010/02/07/romanii-basarabeni-din-romania-imigranti-sau-bastinasi/)

Sînt norocos, pot să am o viaţă de freelancer

interviu cu Tom WILSON, DJ, critic muzical, corespondent de presă

De cît timp sînteţi în România şi cum aţi ajuns aici?

De opt ani – se împlinesc în această vară. Prima dată am ajuns în 1999. Nu aveam bani, am fost cu un prieten bun, cu cortul în spate, am străbătut traseul dintre Istanbul şi Paris, cu autostopul, cu trenul – cum puteam, cel mai ieftin traseu. România a fost ţara în care ne-am simţit cel mai bine. Am ajuns la cabana Babele, am mers pe lîngă stîne, ne-au fugărit nişte cîini ciobăneşti, ne-a prins furtuna în munţi – ce să mai spun, o întreagă aventură. Cînd am ajuns acasă, în Anglia, mă gîndeam tot timpul cum să revin. Am fost invitat să pun muzică, în calitate de DJ, în 2000, la 2 Mai.

Înainte de asta, aţi fost multă vreme DJ?

De la 16 ani, în orăşelul meu: o localitate mică, insignifiantă, dar cu o cultură muzicală deosebită. Prietenii mei făceau nişte evenimente hip-hop şi aşa am început să lucrez. De fapt, din copilărie colecţionam discuri, viniluri. Pe urmă, cînd am ajuns la facultate, devenise o modalitate să mă întreţin, puneam muzică o dată-de două ori pe săptămînă în club.

Ce facultate?

Oxford. Am studiat politică, filozofie şi economie, cel mai popular curs dacă vrei să lucrezi în serviciul public, să intri în politică. Aceleaşi cursuri au fost urmate de Tony Blair. Mulţi prieteni de-ai mei care au studiat cu mine la Oxford acum lucrează în zona politică sau financiară. Am lucrat ca DJ să cîştig bani, dar şi pentru distracţie. Oxfordul era pentru mine, de mic, un vis, datorită atmosferei academice. Chiar am cîştigat nişte bani frumoşi, fiindcă sînt mii de studenţi acolo, însă cluburile sînt mizerabile, slabe. Cînd puneam muzică, era coadă în club în fiecare noapte.

Aşadar, revin: am avut ocazia să pun muzică la 2 Mai şi l-am cunoscut întîmplător pe artistul contemporan Vlad Nancă. Am început să întîlnesc tot felul de oameni. Cînd am terminat facultatea, am luat decizia să mă mut aici.

Prietenii şi rudele cum au comentat decizia? Au spus că sînteţi excentric?

Părinţii mei sînt nişte excentrici oricum, sînt amîndoi profesori, nişte persoane foarte liberale, şi tot timpul am avut voie să fac orice mi-am dorit.

N-a comentat nimeni „dar ce ţi-a venit, tocmai acolo te duci“?

Nu, părinţii mei chiar s-au bucurat că puteau să vină aici şi să aibă parte de vacanţe mai interesante. Au fost cîţiva prieteni care nu ştiau nimic despre România şi despre cultura de aici, dar şi ei au fost interesaţi să afle mai multe. La modul „de ce eşti acolo?“ n-a comentat nimeni.

Aveţi de gînd să rămîneţi?

Nu neapărat, aş vrea să mă mut în diferite locuri, dar spun asta de opt ani. S-ar putea să rămîn, cine ştie. Tot timpul a fost o chestie de tipul „să vedem cum merge“. Dar pentru mine e un prilej să fac nişte lucruri pe care nu le-aş putea face în Londra. Acolo, dacă vrei să trăieşti decent, trebuie să ai un job, o carieră şi să urci pe scara socială.

Şi aici nu e la fel?

Pentru mulţi este. Eu am fost extrem de norocos fiindcă aici pot să am o viaţă de freelancer. N-am vrut niciodată să lucrez pentru vreo multinaţională ca să cîştig mulţi bani. Viaţa corporatistă nu mă atrage deloc. Din păcate, dacă vrei să trăieşti decent sau să ai succes în carieră, în Anglia, te aşteaptă o viaţă corporatistă. Mie modul ăsta de viaţă mi se pare şi – cum să zic – puţin imoral, să produci lucruri de care, de multe ori, nici nu e nevoie, dincolo de necesităţi. Din păcate, nu ai nici o alegere. Aici, în România, viaţa este mai ieftină (încă), mai ai o şansă să trăieşti o viaţă „de artist“. De exemplu, eu locuiesc în Regie cu un tip din Anglia, prieten bun, care este pictor. El nu ar putea să facă asta în Anglia, fiindcă ar fi prea scump.

Poate să trăiască aici exclusiv din pictură?

Aici are mai multe posibilităţi, ăsta e avantajul. Eşti un pic privilegiat. Eu fac *voice-over* pentru reclame, el a apărut şi în nişte videoclipuri, fiindcă arată special. Am avut norocul să avem parte de mici chestii de acest fel. De exemplu, am şi prieteni care cîştigă exclusiv ca DJ aici, pun numai muzică. În Anglia e aproape imposibil.

Dar în acelaşi timp, artiştii din România vor să plece în Occident, fiindcă aici nu se poate trăi din artă. Ce se întîmplă, nu e nimeni profet în ţara lui?

E normal într-un fel, cînd eşti tînăr vrei să experimentezi, să schimbi mediul, să trăieşti altă viaţă. În special mişcarea spre Occident e firească, fiindcă te gîndeşti că e o zonă mai bogată, cu mai multe oportunităţi. Dacă aş fi român, şi eu m-aş gîndi să trăiesc în Germania, Anglia sau SUA, dar cred că numai pentru cîţiva ani. Evit să spun ţări „dezvoltate“ sau aş pune cuvîntul între ghilimele, fiindcă mulţi se plîng că România nu este suficient de dezvoltată, societate rurală, agrară ş.a.m.d., dar eu cred că ăsta e marele avantaj.

În ce sens?

Păi, de exemplu, acum e criză economică. În Anglia totul e industrializat şi funcţionează pe bază de petrol, benzină. Concret, fără petrol, producem zero. Dacă se scumpeşte petrolul prea mult, nu mai avem ce face. Şi tocmai societatea asta agrară, în asemenea momente, o să devină un avantaj. Iar modul de viaţă „verde“, eco a devenit o necesitate, te duci în Anglia şi vezi oameni educaţi, cu bani, *middle-class*, burghezi, care vor să-şi cumpere pămînt să-şi cultive propriile legume în grădină. Dar e prea scump.

Statul e un dezastru şi politica la fel

Care sînt părţile mai puţin plăcute în România?

Birocraţia. Orice moment în care eşti în contact cu statul, cu guvernul e un dezastru. De exemplu, am cumpărat de curînd o maşină amărîtă, o Lada, un „tanc rusesc“, şi a durat trei săptămîni pînă am adunat toate ştampilele necesare. Parcă aş fi adoptat un copil. Statul e un dezastru şi politica la fel. Cred că nu există român care să nu ştie asta foarte bine.

Vă interesează şi aspecte cum ar fi viaţa politică, socială, vă implicaţi emoţional cînd vorbiţi de asta?

Ca ziarist, trebuie să dau raportul în privinţa politicii, a economiei, lucrez pentru BBC şi Deutsche Welle, colaborez şi cu alte posturi de radio şi publicaţii. Chiar de curînd, cînd a fost respins bugetul Curtea Constituţională, m-au sunat la 7 dimineaţa să mă întrebe ce se întîmplă, aşa că trebuie să fiu informat, să urmăresc ştirile, ca să ştiu mai multe.

Dacă te uiţi în mass-media românească, Occidentul şi străinătatea sînt prezentate mult mai strălucitor decît sînt în realitate.

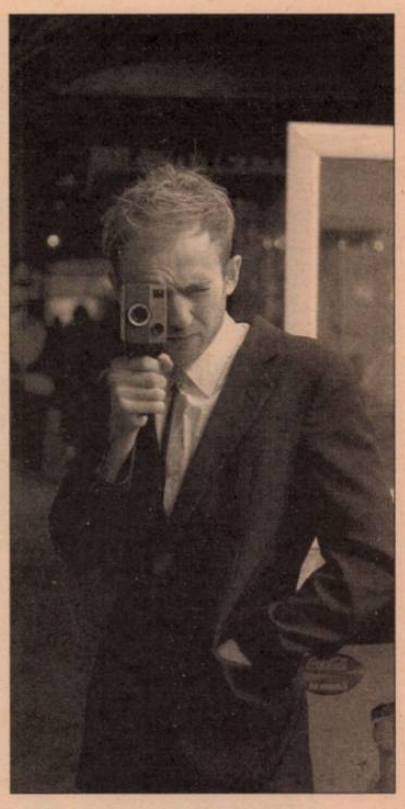

Britanicul Tom Wilson a absolvit Universitatea Oxford, St. Anne's College, în 2002. Pe lîngă contractele ca DJ în numeroase cluburi şi la diverse evenimente muzicale, colaborează în calitate de corespondent, freelancer *sau permanent, la BBC World Service, Deutsche Welle, Radio România Internaţional şi Network Europe. Scrie pentru* Elle România, Business Magazin, Ziarul Financiar, Omagiu *(revistă românească de lifestyle şi artă), iar, în Marea Britanie, pentru* The Independent, Dazed & Confused, The Face *şi* The New Statesman. *Presa britanică îi găzduieşte articole care se referă cu precădere la viaţa românească – de la actualitate muzicală la politică şi economie. Este iniţiatorul şi managerul a două proiecte finanţate de Institutul Cultural Român: „100 to Watch“, website şi ediţie limitată a unei broşuri care cuprinde un clasament 100 al „persoanelor creative“ din România, şi ziarul ilustrat* Aooleu, *publicaţie în cinci ediţii dedicată design-ului românesc.*

În politica românească, ce aţi schimba?

Tot. I-aş împuşca pe toţi. După revoluţia care nu a fost revoluţie, comuniştii conduc ţara şi în ziua de azi. De la politică porneşte criza românească. Ar fi nevoie de o curăţare politică de la cap la coadă. Din păcate, noua generaţie de politicieni o imită pe cea veche – aceeaşi aspiraţie de îmbogăţire, aceleaşi familii şi generaţii de securişti. Trebuie să găsim o ieşire din capacana asta politică.

Lucraţi mult în cluburile de noapte. Asta înseamnă că vă place viaţa de noapte?

Tocmai că nu-mi place. Anul ăsta nici nu prea am fost atît de des. De asta am început să pun muzică, fiindcă nu mă simţeam bine în cluburi. Voiam să am altă ocupaţie, nu să pierd vremea. Cluburile sînt nişte locuri materialiste, o expunere a tuturor aspectelor neplăcute în societatea noastră. Am devenit DJ ca să am locul meu şi să mă pot distra în felul meu, în acelaşi timp.

Asta înseamnă că în cluburi nu socializaţi prea mult?

Mai ies cu prietenii, dar nu-mi plac oamenii obsedaţi de *clubbing*. Cînd ies în postura de *clubber*, îmi place să urmăresc DJ-ii şi sînt bucuros cînd întîlnesc unul pe care pot să-l apreciez.

Concediile unde vi le petreceţi? Călătoriţi şi în alte ţări?

Da. Am devenit motociclist anul acesta. Am fost pe motocicletă pînă în Vietnam şi acum o să merg cu un prieten în Ucraina, tot cu motocicletele, o să mergem în Odessa, Crimeea, Kiev, Cernobîl, în munţi. De altfel, am prezentat pe TVR 1 o emisiune de călătorii cu Gianina Corondan şi am avut şansa să vizitez fiecare colţ al ţării, locuri de care mulţi dintre prietenii mei români habar nu au, zone care nu sînt neapărat pe harta turistică, deşi sînt extraordinare. Dar înainte să fac această emisiune călătoream singur prin ţară, de exemplu în Maramureş, din sat în sat, vorbeam cu localnicii. Mulţi ani, cînd am avut vacanţă, nu plecam din ţară, fiindcă sînt atîtea locuri de văzut în România că nici nu e nevoie să ieşi. Şi e păcat, fiindcă turismul intern e aproape inexistent. Acum două săptămîni am stat la stînă, în Bucegi, cu ciobanii, o noapte întreagă. A trebuit să fac un documentar pentru BBC şi, pur şi simplu, am mers cu o sticlă de ţuică la stînă şi am rămas acolo, fără să fi luat legătura cu ei înainte. Românii nu prea călătoresc prin ţară. Într-un fel e un avantaj pentru mine, fiindcă astfel de locuri pitoreşti în Anglia ar fi pline, dar aşa călătoresc singur, în Maramureş, în Deltă... Există mai mult interes în străinătate faţă de astfel de locuri, decît în România. Într-un fel e explicabil, fiindcă există un complex de inferioritate al românilor. Dacă te uiţi în mass-media românească, Occidentul şi străinătatea sînt prezentate mult mai strălucitor decît sînt în realitate. Aşa se formează complexul de inferioritate conform căruia România e ultimul colţ din lume şi trebuie să fugim de aici unde vedem cu ochii.

Sînt mulţi britanici ca dvs., cu spirit de aventură?

Mulţi. La facultate, o mulţime de colegi voiau să plece spre Asia de Sud-Est, Vietnam, Thailanda, Cambodgia – ţări pline de britanici. Cînd vii dintr-o ţară mai stabilă şi conservatoare, ca Anglia, care nu a trecut prin mari tulburări economice şi sociale, e interesant să te duci în zone care nu sînt de cinci stele. Are legătură cu fenomenul de care vorbeam, occidentalii din clasa de mijloc care vor să cumpere pămînt şi să crească oi. Aici, în România, situaţia e inversă: oamenii vor să meargă spre hotelurile de 5 stele, atracţia luxului e foarte puternică, mai ales printre tineri.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

O categorie specială: refugiaţii

interviu cu Machiel SALOMONS, reprezentant al Înaltului Comisariat ONU pentru Refugiaţi (UNHCR) în România

Care este diferenţa dintre un *imigrant şi un refugiat?*

Refugiatul este o persoană care a fost persecutată de autorităţi, din diferite motive, în ţara de origine, sau care a fugit din cauza unui conflict armat. În schimb, migrantul are opţiunea să rămînă sau să plece, viaţa lui nu e în pericol.

Cum putem şti că poveştile refugiaţilor sînt adevărate? Există o procedură de verificare?

Bineînţeles. Odată ce au făcut cerere de azil, ei trebuie să explice de ce au părăsit ţara, cum au părăsit-o, să ofere detalii, iar specialiştii verifică istorisirile lor conform informaţiilor şi datelor pe care le au.

Odată ce refugiaţii ajung aici, care este responsabilitatea autorităţilor şi care a dvs., a UNHCR?

Autorităţile române sînt responsabile pentru protecţia lor. Noi trebuie să verificăm că drepturile lor sînt respectate, conform convenţiilor internaţionale în domeniu – dreptul de a nu fi trimişi înapoi în ţara de origine, dreptul la asistenţă socială, educaţie, un loc unde pot sta.

În general, România respectă aceste drepturi? Există sau au existat probleme din acest punct de vedere?

Înainte de căderea Cortinei de fier, România nu recunoştea statutul de refugiat. După aceea, UNHCR alături de partenerii săi a început să supravegheze adoptarea unei legislaţii şi construirea unor centre de recepţie în conformitate cu prevederile internaţionale. E un proces de durată care presupune multe lucruri – de la legislaţie la resurse financiare. După mulţi ani de lucru, putem să spunem că protecţia refugiaţilor din România se ridică la standarde internaţionale.

Care sînt principalele ţări de unde vin refugiaţii de la noi?

Irak, Afganistan, Moldova, Bangladesh, Pakistan. Nu sînt foarte mulţi din Africa. Nu numai fiindcă e departe, ci şi pentru că rutele migratoare dinspre Africa ocolesc România, e mai probabil ca aceştia să ajungă în Spania, Italia, Grecia.

Refugiaţii se confruntă cu probleme cum ar fi exploatarea de către traficanţi, de grupuri care se ocupă cu traficul de fiinţe umane?

Da, este unul dintre cele mai teribile aspecte – faptul că aceşti oameni, după ce au trecut prin trauma persecuţiei în ţările de origine, descoperă că viaţa le este în pericol şi în drumul lor spre libertate. Din cauza restricţiilor de deplasare la nivelul Uniunii Europene, mijlocul cel mai la îndemînă de a călători, pentru ei, îl reprezintă aceste grupări de traficanţi.

Şi cum abordaţi acest aspect? Dar autorităţile?

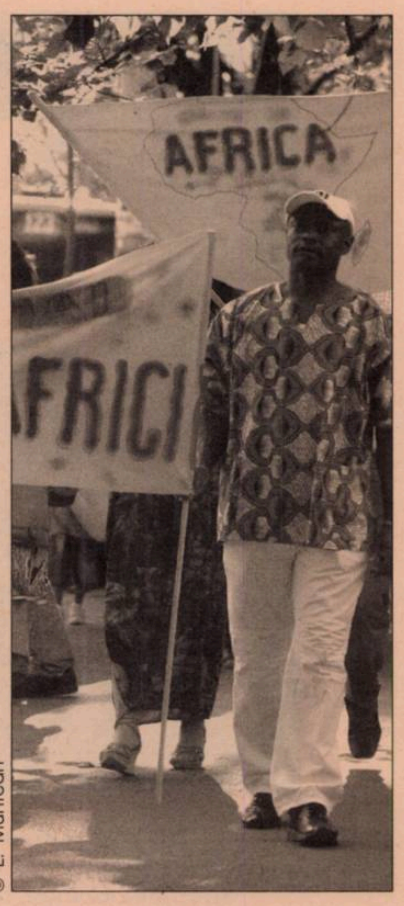

© L. Muntean

Refugiat: „o persoană aflată în afara ţării de origine sau a reşedinţei obişnuite, care din cauza unei temeri bine întemeiate de a fi persecutată (...) nu doreşte să se pună sub protecţia acestei ţări".

(Art. 1, Convenţia privind statutul refugiaţilor, 1951)

E dificil. Crima organizată de astăzi reprezintă ceva atît de sofisticat şi structurat, încît e nevoie de o muncă enormă a poliţiei, a autorităţilor, pentru a identifica traficanţii şi a-i trimite în instanţă. Traficul şi contrabanda au devenit în acest moment cele mai profitabile activităţi criminale. Asta îi determină pe traficanţi să-şi organizeze munca pînă la un nivel de sofisticare greu de crezut. Ei cunosc legislaţia specifică fiecărei ţări, modalităţile de a-i conduce pe refugiaţi fentînd legea etc.

România oferă greu cetăţenia unui refugiat politic, în comparaţie cu alte ţări europene?

Sînt ţări europene care oferă cetăţenia şi după cinci ani, cum ar fi Germania sau Norvegia – ceea ce înseamnă foarte rapid. În România durează ceva mai mult, opt ani, dacă nu mă înşel, dar noi sîntem mulţumiţi, se încadrează în tendinţa europeană. Ţările care au cea mai bună reputaţie în privinţa primirii refugiaţilor sînt – se ştie acest lucru – ţările nordice şi Olanda, inclusiv din punctul de vedere al efortului financiar şi bugetar pentru condiţii bune de primire şi integrare socială.

Cîţi refugiaţi sînt, aproximativ, în România?

În jur de 2500.

Se organizează pentru ei activităţi speciale, cum ar fi celę cu specific cultural?

Da, condiţiile s-au îmbunătăţit considerabil de-a lungul vremii, şi datorită autorităţilor, şi a parteneriatului cu organizaţii non-guvernamentale. Refugiaţii au parte acum de multe avantaje, de la cursuri de limba română şi de integrare socială sau culturală, pînă la activităţi culturale. De altfel, unii refugiaţi au devenit oameni de succes în România.

Cum ar fi Mbela Nzuzi, prezentatoarea de televiziune din Congo?

Da, şi se pot da şi alte exemple. Patronul lanţului de cofetării Tip-Top este un refugiat irakian. Alţii sînt medici sau profesori. Un refugiat nu este o persoană care vine să cerşească în ţara de adopţie. Albert Einstein, de exemplu, a fost refugiat politic. Ei pot contribui la bunăstarea ţărilor care le oferă protecţie.

Sînteţi şi dvs. un străin (olandez) în România – deşi aţi sosit pe altă cale, instituţională. De cîtă vreme sînteţi aici?

De trei ani şi jumătate.

Cum v-aţi adaptat?

N-a fost deosebit de greu, fiindcă oamenii sînt primitori şi prietenoşi. Am trăit în ţări de pe patru continente şi de fiecare dată cînd te muţi în alt loc treci printr-un şoc cultural – spui adio lucrurilor cu care abia te-ai obişnuit, vechilor prieteni. Recunosc că acum trei ani şi jumătate, cînd am venit în România, am trecut prin acelaşi şoc cultural, mai ales că locuisem o vreme la Berlin, unul dintre cele mai organizate şi bogate oraşe ale Europei. Am observat imediat sărăcia, mai ales cea din jurul Bucureştiului, satele unde nu existau apă curentă şi electricitate. Lucrul care m-a nedumerit din primul moment a fost existenţa atîtor maşini scumpe pe străzi, Rolls-Royce-uri, limuzine – în contrast cu comunităţi întregi care trăiau într-un asemenea grad de sărăcie. Dar cînd m-am obişnuit cu oamenii, am cunoscut oficiali etc., mi-am dat seama că, în ciuda acestei realităţi, în România există potenţial pentru mai bine. În prima fază, cînd este aplicată economia de piaţă după o perioadă de absenţă, e firesc să se îmbogăţească unii, cei care se descurcă mai repede. Dar acum e vremea ca guvernanţii români să găsească o cale spre o distribuire mai echitabilă a bogăţiei. Altminteri, se va acumula o stare de tensiune socială ce poate deveni explozivă. Nu mai vorbesc de faptul că acesta e şi motivul pentru care atîţia români au plecat să lucreze în străinătate, în Spania, în Italia.

Un refugiat nu este o persoană care vine să cerşească în ţara de adopţie. Albert Einstein, de exemplu, a fost refugiat politic.

Se schimbă lucrurile în România, pentru cineva care priveşte din afară? Fiindcă văzîndu-le de aici, totul se mişcă prea încet.

Schimbările sînt spectaculoase, deşi admit că pentru cei născuţi aici s-ar putea să fie mai puţin evidente. Acum trei ani, cînd am venit pentru prima oară, se lucra pe drumul spre Aeroportul Otopeni: cînd am ieşit din aeroport, mi-am spus că peisajul seamănă cu filmele despre bombardamentele din Al Doilea Război Mondial. Acum, strada respectivă are trei benzi pe sens, ceea ce nu există în toate ţările europene. Aş putea să dau şi alte exemple în acest sens.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

Condiţiile de primire

Unii dintre solicitanţii de azil erau încîntaţi de condiţiile actuale din centrele de primire, pe cînd alţii nu. „E dreptul meu să depun cerere de azil, dreptul de a mă simţi în siguranţă" – a spus un solicitant de azil din Camerun, atunci cînd a fost întrebat ce crede despre România, şi a adăugat: „Mă simt în siguranţă aici: acesta este cel mai important lucru".

Serviciile de sănătate reprezintă unul dintre subiectele de îngrijorare, conform mai multor interviuri. În fiecare centru regional există o asistentă angajată permanent, iar în centrele din Timişoara, Bucureşti şi Galaţi sînt şi medici angajaţi permanent. Cu toate acestea, unii dintre solicitanţii de azil au declarat că au avut dificultăţi în a beneficia de îngrijire medicală specializată atunci cînd a fost necesar.

În unele centre regionale, solicitanţii de azil au apreciat asistenţa primită din partea personalului medical de la Oficiul Român pentru Imigrări. „Cînd am ajuns aici, mă simţeam foarte rău, din cauza condiţiilor în care a trebuit să trăiesc înainte de a veni în România, iar asistenta de la Centru m-a îngrijit şi m-a făcut bine, şi pentru asta îi mulţumesc" – a declarat un solicitant de azil din Pakistan.

Cu privire la copii, s-a observat că, de obicei, ei sînt primii care învaţă limba, se integrează şi se bucură de viaţa din România. De obicei, acest lucru este un stimulent pentru familii, de a nu se deplasa, după ce li s-a acordat o formă de protecţie în România.

(România – ultimul raport UNHCR privind situaţia refugiaţilor, 2008)

Mass-media şi refugiaţii

Aveţi răbdare şi ascultaţi! Refugiaţii nu sînt nişte parteneri obişnuiţi de interviu. Ei au experienţe personale foarte dramatice şi împărtăşirea lor poate fi un proces dureros. Acordaţi-le timp, ascultaţi, nu puneţi prea multe întrebări, ci mai degrabă daţi-le indicii şi lăsaţi-i pe ei să decidă viteza şi direcţia povestirii.

Fiţi sensibili! Tortura, violul sau asistarea la o crimă sînt experienţe traumatizante. Nu re-traumatizaţi persoanele punîndu-le întrebări prea directe. Este de preferat să discutaţi cu asistenţii sociali, doctorii etc., dacă aveţi nevoie de aceste detalii. Vă vor oferi rapoarte exacte – deşi anonime.

Fiţi responsabili! Refugiaţii ar putea avea încredere în voi, fiind fericiţi să găsească o persoană care să-i asculte. Nu folosiţi greşit această încredere. Expunerea numelor sau a detaliilor specifice poate duce la identificarea unui refugiat de către cei care-l persecută. Folosiţi iniţiale sau nume false, schimbaţi detaliile care pot duce la identificarea unei persoane.

Nu-i tulburaţi pe copii! Nu puneţi întrebări sensibile sau deranjante copiilor, deoarece le poate tulbura echilibrul psihologic. Dacă aveţi nevoie de detalii suplimentare privind poveştile lor, vorbiţi cu părinţii sau cu reprezentanţii legali.

Verificaţi detaliile! Exactitatea cifrelor, mărturiile privind operaţiunile de luptă sau circumstanţele politice trebuie verificate. Informaţiile incorecte sau distorsionate pot avea consecinţe dramatice.

(Fragmente din ghidul pentru ziarişti coordonat de UNHCR)

Mihail NEAMȚU

Marxismul liric şi revolta mesianică

Revine frecvent în spaţiul publicistic românesc această întrebare: „la ce bun marxismul în vremuri de restriște“? Autori diferiţi – de la Claude Karnoouh şi G.M. Támas, pînă la Alexandru Polgár sau Costi Rogozanu – ne lasă să înţelegem că o operă precum *Capitalul* e încă actuală. De ce nu ne-ar fi permisă îndrăgostirea de *ideea* comunistă – descrisă drept „singura doctrină“ care „să nu tacă despre mizeria de zi cu zi şi să n-o pună, cu totul pervers, pe seama unor nenorociţi pe care să-i vrea atinşi de te miri ce defecte naturale (lene, prostie, bădărănie, murdărie) ţinînd de apartenenţa socială, de grupul socio-cultural sau chiar de neam, etnie ori rasă“. La început de secol XXI, în plină criză economică, marxismul redevine atractiv prin universalitatea diagnosticului pus unei orînduiri ingrate şi dezumanizante.

Pe seama capitalismului este pusă toată nefericirea noilor clase de „sclavi“ — salahorii multinaţionalelor, slujbaşii siluiţi de calicia patronilor, victimele demagogiei partidelor parlamentare, lumpen-proletariatul subnutrit, muncitorimea ameninţată de şomaj. La celălalt pol se află partizanii „anticomunismului de aparat“, gata să cînte în litanii teza culpabilităţii generice a triadei Marx, Lenin & Stalin, fără să ţină cont de forţa de atracţie a ideologiei colectiviste. Anticomunismul, s-ar spune, e deja anacronic şi nu poate vorbi mulţimilor aflate sub povara prezentului. *The time is out of joint,* ca atare spectrele marxismului se pot întoarce. În timp ce „elitele“ mai au răgazul unui excurs arhivistic, scotocind prin măruntaiele marelui cadavru ideologic numit comunism, popoarele trădate de jocul „marelui capital“ îşi cer dreptatea *aici şi acum*. Plecînd de la acest imperativ, textele neomarxiştilor îşi permit să asume o enormă cantitate de uitare.

Vorbind despre actualitatea marxismului, prezentul e aruncat din nou în raza făgăduinţelor unui viitor mesianic. În loc să tălmăcească răbdător legătura dintre faptele complexe (dar vizibile) ale istoriei recente şi intenţionalitatea (rudimentară, dar invizibilă) a unei vechi conştiinţe ideologice (revoluţionare) sau în loc să măsoare cuvintele cu care descrie nefericirea „muncitorului-salariat“, neomarxistul întrezăreşte un alt ev: *„posibilitatea unei lumi în care deliberarea colectivă* reală şi demnă de acest nume *să-şi dea legea şi măsura nevoilor şi [a] posibilităţilor sale* — atît cît poate face o asemenea deliberare colectivă ce are de scrutat nu doar statistici şi profituri, ci în primul rînd misterul omenescului ca atare“ (Al. Polgár).

Nu piaţa este sursa nefericirii românilor, ci lupta cu spiritul prost al unor legi bune şi cu litera dreaptă a unor legi strîmbe.

Nerăbdarea cvasiapocaliptică îl face pe neofit să nu se mai împiedice în evidenţa crasă a empiricului (care, evident, nu poate surprinde întregul cîmp de semnificaţii al realului). Crimele săvîrşite, ca şi uriaşele dezastre ecologice sau umane produse în numele ideologiei roşii sînt diagnosticate drept o simplă ectopie; hecatombele sînt deplînse ca atare, dar niciodată explicate. Gîndirea critică ajunge subminată de tentaţia descîntecului. Factologia şi atenţia pentru detaliile ascunse acum în biblioteci sînt îngropate sub valul indignării şi al revoltei împotriva „Insuportabilului“.

O linie de argumentare mai puţin melodramatică, dar atentă la cifre ar fi arătat că ieşirea din „comunismul real“ şi întîlnirea cu piaţa liberă n-a produs doar calamităţi. „Revoluţia neo-liberală“ a născut nu doar la trauma exilului (migraţia în masă), ci şi un plus de mobilitate socială şi prosperitate materială pentru *majoritatea* românilor. Între 2005 şi 2010, creşterea veniturilor pe cap de locuitor a fost în progresie lineară. Românii au călătorit în ultimii zece ani mai mult decît oricînd în istorie. Patologiile capitalismului autohton şi bolile societăţii noastre nu ţin de existenţa unei competiţii globale (şi deci a unei „ameninţări“ indirecte la adresa forţei de muncă neaoşe), ci de piedicile în calea dezvoltării naturale puse de un stat corupt, clientelar, asistenţialist şi supradimensionat în birocraţie. Au toate acestea vreo legătură cu moştenirea „comunismului real“ (cu tot ceea ce înseamnă absenţa proprietăţii, anularea ierarhiilor, îngroparea competenţelor etc.)? Nu este oarecum aberant să descriem — aşa cum face G.M. Támas — regimul Ceauşescu drept „regim fascist“ (inspirat, chipurile, mai mult din ideile lui Mihail Manoilescu decît din Marx), doar pentru a disculpa noţiunea de comunism? A existat în perioada 1964-1989 vreo protecţie legală asupra proprietăţii private sau stimuli minimali pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial? A luat cineva în considerare motivaţia umană şi comportamentul organizaţional îndreptat de regimul comunist spre risipă, iar nu către eficienţă?

Aşa se face că astăzi redistribuim sărăcie. Că lenea şi furtul nu sînt tocmai o ficţiune ne-o spune numărul de aproape un milion de cetăţeni români declaraţi „handicapaţi fizic“, de către oameni în halate albe, care au rostit cîndva jurămîntul lui Hippocrate. Nu piaţa este sursa nefericirii românilor, ci lupta cu spiritul prost al unor legi bune şi cu litera dreaptă a unor legi strîmbe. Nu creditele pe investiţii au ruinat conturile noastre bancare, ci bulimia consumului fără limite sau fără orizont etic. Mediocritatea sau performanţa criminală a managerilor firmelor de stat, absenţa infrastructurii, o fiscalitate arborescentă, excesul de reglementări şi intervenţiile centraliste – toate acestea (iar nu multinaţionalele care, la limită, pot vinde şi praz moldovenesc, şi ceapă dunăreană) au ruinat piaţa de desfacere pentru fermieri. În sfîrşit, mizeria oraşelor nu vine din reflexul gospodăririi de sine al oricărui om liber şi puternic (aşa cum l-a imaginat tradiţia), ci din atavicele reflexe etatiste ale unei colectivităţi care se vrea mereu întreţinută, tolerată, administrată, răsplătită şi răsfăţată. Aceste metehne locale – înaintea ideilor lui Adam Smith, Milton Friedman sau Julian Simon – au dat aripi „îngerului Silei“.

Se pune aşadar întrebarea: care mai este relaţia neomarxismului antiglobalist cu ideea de ştiinţă (istorie, sociologie sau economie)? Putem identifica în discursul militanţilor de stînga altceva decît o demonstraţie de virtuozitate oraculară şi sofistică elegantă? Vor putea excesele de verbozitate literară sau arcanele frazeologiei *à la* Derrida să compenseze nevoia unei demonstraţii *plauzibile* (dacă nu apodictice) a nevoii de revoluţie? Faţă de socialiştii utopici ai lui Charles Fourier şi Saint-Simon, Karl Marx pretindea măcar o întemeiere ştiinţifică a discursului social-politic. Lăsînd deoparte consideraţiile antropologice şi antimetafizice ale lui Marx, *Capitalul* livrează explicaţii concrete privind mecanismul de producţie al mărfurilor, acumularea primitivă de capital, relaţia între munca fizică şi plus valoare etc. Care este *economistul* noii stîngi româneşti sau est-europene gata să restaureze parametrii de analiză din *Capitalul?* Ceea ce, în mod evident, intelectuali ca G.M. Támas, Claude Karnoouh & Alexandru Polgár refuză să facă este o evaluare a instrumentelor marxiste de analiză a lumii sociale, la început de secol XXI. Oferă marxismul vreo metodă euristică pentru interpretarea datelor economice ale epocii noastre postindustriale? Poate compara cineva condiţia muncitorului dintr-o fabrică de oţel din Manchester (la început de secol XIX) cu reprezentantul clasei de mijloc într-o ţară est-europeană postcomunistă şi postindustrială (profesorul de liceu cu normă didactică de 18 ore sau 24 de ore pe săptămînă; profesorul universitar cu normă didactică de 6 ore şi salariu de douăzeci de ori mai mare decît media pe economie)? Se află în joc acelaşi tip de *exploatare?*

Într-o excepţională intervenţie online, Dragoş Paul Aligică (discipol al laureatei Premiului Nobel în economie din 2009, Elinor Ostrom), observa cum marxismul este „o doctrină ce susţine mituri infirmate de istoria economică, de mai bine de un secol. «Legea pauperizării proletariatului», «legea scăderii salariilor», «legea concentrării capitalului», «legea scăderii ratei profitului» alcătuiesc un sistem de propoziţii ce sfidează cea mai elementară evidenţă empirică. Ce relevanţă poate să aibă o astfel de doctrină pentru secolul XXI? Ce capacităţi analitice aduce un aparat conceptual bazat pe exponate teoretice de muzeu, precum «lupta de clasă» sau teoria «valorii muncă», echivalentele flogistonului din preistoria ştiinţelor naturale moderne?“ (Dragoş Paul Aligică, „Exact ce ne lipsea: recuperarea marxismului!“, *HotNews.ro,* 26 iulie 2010).

Putem identifica în discursul militanţilor de stînga altceva decît o demonstraţie de virtuozitate oraculară şi sofistică elegantă?

Neomarxismul va trebui nu doar să accepte caracterul non-accidental al crimelor produse de lagărul comunist; el este chemat să examineze toate enunţurile falacioase ale părintelui fondator, cărora istoria le-a demonstrat nulitatea (e.g., teza din *Critica programului de la Gotha,* conform căreia ţările industriale nu vor aboli niciodată exploatarea, în sens lucrativ, a copiilor; iluziile cu privire la forţa de emancipare a „dictaturii proletariatului“; analiza raportului cerere-ofertă, care stabileşte preţul unui produs ori serviciu înaintea cantităţii obiective de „muncă vie“ angajată de proletar etc.).

Să mai spunem — cu riscul de-a plictisi — că nimeni în spaţiul sovietic, cu excepţia poate a nomenclaturii, n-a vînat dimineaţa, mergînd apoi la pescuit după-amiaza, pentru a face critică literară spre seară. Dimpotrivă, nicăieri altundeva decît în lumea occidentală a liberalismului clasic n-a existat atîta explozie de imaginaţie antreprenorială, inovaţie tehnologică, *leisure* şi creativitate culturală. Marile muzee de artă, faimoasele laboratoare de cercetare, oraşele atractive turistic, bibliotecile de vis, libertatea de expresie a mass-media, prosperitatea generală – toate acestea ţin mai degrabă de moştenirea preţuită de Tocqueville, mai curînd decît ereditatea lui Marx & Engels. Acest legat al civilizaţiei moştenire e preţuit şi validat mai departe de zeci de milioane de republicani în Statele Unite, de zeci de milioane de simpatizanţi ai creştin-democraţiei în Italia sau Germania, de suporterii politicilor de austeritate promovate de conservatorii britanici sau polonezi ş.a.m.d.

E improbabil însă ca argumentele economice sau demografice (formulate *a posteriori)* să poată stopa o reabilitare dogmatică a crezului marxist (decisă *a priori).* Posesori de televizoare cu plasmă şi cablu de satelit în regim 24x7 vor putea declara, cu o ipocrizie caracteristică, faptul că regretă stabilitatea epocii Ceauşescu (prezentul fiind regizat, nu-i aşa, în chip dictatorial dinspre culoarele umbroase ale Palatului Cotroceni). Cu toate acestea, nici un cetăţean român n-a făcut coadă pentru permise de lucru la ambasada Coreei de Nord, a statului Belarus ori Venezuela. Sute de mii de tineri ar trece oceanul, dar nu visînd la o mansardă în Caracas sau Havana, ci la o slujbă decentă în Ottawa, New York sau Washington DC. Evident: definiţiile cantitative ale fericirii sînt îndoielnice şi libertatea spiritului nu depinde de numărul vacanţelor petrecute la malul Mediteranei sau pe plajele însorite ale Pacificului.

De aceea, trebuie repetat acest truism: capitalismul nu se substituie extazului mistic, nici nu îndepărtează starea de greaţă, nemulţumirea de sine, sentimentul derelicţiunii sau experienţa dezgustului faţă de timpul lumii acesteia. Capitalismul (cu tot ceea ce înseamnă respectul pentru proprietate, schimbul liber de mărfuri, abundenţa ofertei) nu interzice „locuirea în chip poetic“ tocmai pentru că nu se afirmă ca un adevăr metafizic sau ca principiu prim al tuturor lucrurilor. Au existat drame sufleteşti, aventuri soteriologice ori logomahii şi înaintea exploziei comerţului mondial, în secolele XVI-XVII. Capitalismul, ca atare, e doar un instrument de reglare a interacţiunii umane în planul economic, cu scopul de a preveni sărăcia materială şi ideatică, rezultată mereu dintr-o ordine centralistă, dirijistă sau protecţionistă. Capitalismul nu ţine să prostitueze fiinţa umană, nici să degradeze personalitatea Celuilalt; el nu izgoneşte posibilitatea unor experienţe non-comerciale, cum ar fi ludicul pur, contemplaţia sau prietenia. Capitalismul, cu alte cuvinte, trebuie privit în ordinea firii.

Mihail Neamţu *este filozof, teolog şi eseist. Actualmente este director ştiinţific al Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc. A publicat recent la Editura Curtea Veche volumul* Verbul ca fotografie. Disidenţe culturale şi comentarii politice.

PUBLICITATE

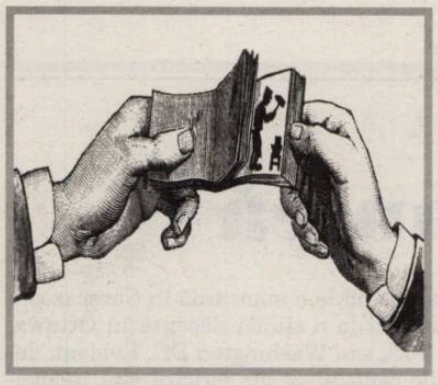

Marius CHIVU

feedbook

Paradoxul unui cinefil

● **Angelo Mitchievici, *Cinema*, Editura Polirom, 2009.**

Prezent cu proză scurtă în două dintre cele mai celebre antologii cenacliere ale anilor '90 *(Ferestre 98* şi *40238 Tescani),* apoi şi în periodice, dar şi cu o excelentă proză nonfiction în volumul colectiv *O lume dispărută,* Angelo Mitchievici s-a lăsat aşteptat cu volumul de debut în proză, preocupat fiind în ultimii ani mai mult de antropologie culturală, istorie literară şi critică de film.

Apărut într-un an ce poate fi considerat de reviriment pentru proza scurtă românească, *Cinema* este un volum de povestiri atipic în măsura în care nu se înscrie, nici tematic, nici stilistic, în vreun trend. Apărute în Colecţia „Ego.Proză" într-o perioadă de (încă) fascinaţie pentru autoficţiune, cele zece povestiri ale lui Angelo Mitchievici sînt scrise toate la persoana a treia şi sînt, în bună parte, texte de atmosferă sentimentală cu un personaj masculin şi, în general, cu o poveste de dragoste în centru, alternînd psihologismul soft, evazionismul, reveriile şi scenariile fantast-onirice cu descrierile estetizante, totul în cheie nostalgică, cu accente de paseism şi/sau idealism. Cum bine remarcă Paul Cernat în prefaţa volumului, Angelo Mitchievici se revendică stilistic din aristocratismul decadent *fin-de-siècle* cu acea perspectivă artistică deopotrivă asupra vieţii, sentimentelor şi naturii. Cu vreo două excepţii, povestirile sînt întoarse spre trecut, puternic irizate de stările melancoliei (de la tristeţe, la îndoială şi regret, preocupate de detalii şi consemnînd cu o senzualitate feminină mişcările interioare ale personajului predilect masculin, un singuratic nostalgic, vagant visător sau deziluzionat.

O altă caracteristică a povestirilor este permanenta lor raportare la universul cinematografic şi, implicit, la motivul iluziei. Viaţa se aseamănă cu filmul şi uneori devine un film. Efemeră şi predispusă la simulacre, viaţa este propriul ei vis/proiecţie/film. Prima proză a cărţii, cea care dă şi titlul volumului, este cel mai potrivit *opening:* un bătrîn singuratic prins în plasa propriilor obsesii cinefile moare în faţa ecranului. De cele mai multe ori însă, mintea personajelor (prinse în plasa propriilor existenţe *middle-class)* este cea care proiectează viaţa, de unde şi glisajul permanent între real şi fantasmatic, între cotidian şi amintire, între vis şi obsesie şi, implicit, între multiple personalităţi şi identităţi (cum este bărbatul din „În cealaltă parte a oraşului" care trăieşte dublu între două amante complementare). Temele povestirilor fiind dragostea, amintirea şi moartea, de fiecare dată combinate, textele pendulează toate între aceleaşi stări vagi ale rememorării şi căutării fantast-obsesive dintr-o pornire evazionistă perfect semnificată de mecanismul cinematografic. De altfel, naratorul, care apelează frecvent şi în mod explicit la instrumentarul şi imaginarul cinematografic, este marele proiecţionist pe pînza căruia personajele sînt doar nişte siluete din lumini şi umbre, nişte spectre care se reproduc la infinit. De aici şi monotonia narativă la persoana a treia cu discurs indirect liber, căci personajele, neavînd autonomie, „evoluează" în propriile roluri după un scenariu ce nu pare să accepte variaţii, improvizaţii. Totul este în mîna regizorului-narator, mai prezent în „filmul povestirii" decît înseşi personajele: nu vocea, ci personajele pare că sînt din *off.* Din această cauză, caracterul static al primelor povestiri şi senzaţia de control a imprevizibilului, totul fiind dinainte ştiut şi explicat de narator, face ca lectura primei jumătăţi a volumului să nu te prindă prea tare, ba uneori chiar să te irite. Însă acest relativ defect narativ (sau, mai bine zis, desuetudine) se corectează în jumătatea secundă a cărţii (structurată cronologic?) care oferă şi cîteva povestiri remarcabile.

În „Dragostea va începe mîine" un bărbat se îndrăgosteşte de misterioasa expeditoare a unor scrisori de dragoste semnate cu iniţiala iubitei sale. Detaliile intime strecurate în scrisori îl fac pe bărbat s-o suspecteze de acest joc epistolar pe iubita lui, care însă îşi relevă în scris o cu totul altă personalitate, mult mai fascinantă şi mai seducătoare. Reîndrăgostit, bărbatul acceptă tacit schimbul univoc de scrisori şi viaţa celor doi devine proiecţia scrisorilor trecute în continuare sub tăcere. În filmul *Time* al lui Kim-ki Duk, o iubită geloasă dispare, îşi face operaţie estetică şi peste ani se întoarce şi începe, fără să-i spună cine e, o nouă poveste de dragoste cu fostul iubit. Acesta însă n-o poate iubi întrucît este în continuare îndrăgostit de ea, de cea cu chipul adevărat. În povestirea lui Angelo Mitchievici însă, iubita reală este concurată şi, în cele din urmă, înlăturată de dublura ei fictivă întrucît bărbatul pe aceea o iubeşte cu adevărat, pe cea fără chip. Din păcate, povestirea nu se termină în acest punct, şi finalul pentru care a optat prozatorul, deşi nu e ratat, mi se pare mult mai slab. A doua povestire, o parabolă SF, construită parcă tot în replică la un film, este „Maşina de amintiri" (singurul text dialogal). Un frizer inventează din greşeală o cască de coafură care, acţionînd asupra cîmpului magnetic al minţii, poate s(t)imula retrăirea intensă a amintirilor. Invers decît în filmul lui Michel Gondry, *Eternal sunshine of the spotless mind,* unde invenţia ştergea amintirile nedorite, maşina personajului lui Angelo Mitchievici le face acute pe cele uitate. Principiul rămîne însă acelaşi – „amintirile nu ne priesc", îi spune frizerul care refuză ca bărbatul în sevraj de memorie să folosească maşina şi a doua oară. Ca şi la Gondry, relaţia dintre memorie şi realitate este periculoasă şi ambiguă, numai că aici intervenţia creează un dezechilibru care nu mai provoacă cercul vicios al fatalităţii, ci duce la un dezastru fatal. Poate însă cea mai bună – nu neapărat pentru că mai atipică şi cu cele mai bogate trimiteri culturale – povestire a cărţii este chiar ultima, „Nişte gîndaci", în care biografia unui emigrant din Est se împleteşte cu istoria gîndacului de bucătărie. Este povestirea care, stilistic vorbind, face o plăcută notă discordantă în volum.

Cinema adună povestiri scrise în perioade diferite, unele texte păstrînd o prea mare afectare lirică şi o încărcătură sentimentală care, alături de conformismul narativ, le poate face greoaie la citit. Dacă textele remarcate de mine sînt mai noi, atunci procesul este evident unul de curăţire stilistică, de dramatizare a ritmului narativ prin dialog şi, mai ales, prin conturarea mai bună a personajelor şi chiar a confictului. În mod ironic, majoritatea povestirilor din *Cinema* nu sînt ecranizabile, dar calitatea lor vine tocmai din acea stilistică care pune cuvintele mai presus de imagine. Un mic paradox pentru prozatorul critic de film.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Françoise Sagan, *Toxic*, ilustraţii de Bernard Buffet, traducere din limba franceză de Mădălin Roşioru, Editura ART, 2010.**

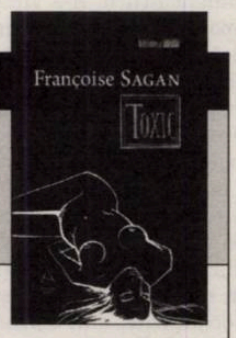

O carte frumoasă. Un „mic jurnal al dezintoxicării". Françoise Sagan consemnează (cele trăite într-o clinică de dezintoxicare), Bernard Buffet desenează (pe marginea textului, printre rînduri, de-a lungul şi de-a latul lucrurilor sau stărilor povestite). Nu e doar un volum ilustrat. E, mai degrabă, rezultatul adorării unui text printr-o febrilă ceremonie grafică.

Sîntem în 1957. Françoise Sagan are 22 de ani şi o vogă de copil teribil, dedat cu nesaţ exceselor (viteză, jocuri de noroc, droguri, alcool, amoruri). E o figură provocatoare şi o scriitoare de succes, cu un debut – *Bonjour tristesse* – care vexase Vaticanul. În urmă cu cîteva luni, a suferit un accident de maşină şi a trebuit să fie drogată pentru a suporta durerile multiplelor fracturi, iar acum, în clinica de dezintoxicare, reînvaţă trăitul cu sine însăşi. Suferă, dar totul – suferinţă, tristeţe, dezabuzare, spaimă – are, în notaţiile ei, ceva senzual, seducător. Cuvintele ei dezbracă, sonul lor e nud ca nudurile trase în tuş de Buffet pagini de-a rîndul.

Mi-a plăcut această frază, de Céline mascat în Prévert: „Fraţii mei alcoolici, simpatic trib blajin al nopţilor pariziene, nu vă mai pot urma, din bar în bar, din maşină în maşină, chiar şi pe stomacul gol. Şi mi-e teamă că aşa nu merge. Mi se pare trist". Dar ce m-a dat gata e asumarea unui enunţ precum acesta: „Nu-mi place invenţia în literatură, tocmai de aceea Faulkner nu mi-a spus niciodată nimic. Monştrii lui nu sînt şi-ai mei, astfel se justifică în ochii mei Oceanul Atlantic"..., după care urmează o asemenea precizare: „Nu pricep mare lucru din ultima frază". Splendidă cochetărie a autenticităţii!

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Iluziile libertinajului

● **Didier Foucault, *Histoire du libertinage*, Perrin col. Tempus, Paris, 2010.**

La o emisiune cu vorbe şi vedete am auzit o tînără blondă spunînd despre sine: „Eu sînt mai libertină de felul meu". Cred c-ar fi vrut să spună că e junǎ, belă şi de nimeni nu depinde, şi i se părea că „libertin" este un sinonim mai pretenţios pentru „liber". Pronunţată cu mîndrie, propoziţia a sunat destul de amuzant, avînd în vedere că percepţia curentă asupra libertinajului e mai degrabă negativă. Însă nu trebuie să fii neapărat tînără, blondă şi prezentă în emisiuni cu vorbe şi vedete pentru a avea un control imprecis asupra sensurilor acestui cuvînt. Astăzi, „libertin", „libertinaj" sînt cel mai adesea reduse la simple conotaţii pornografice.

Didier Foucault, profesor de istorie la Universitatea Toulouse-Le Mirail, ne propune o sinteză în care prezintă evoluţia şi faţetele multiple ale libertinajului. Încă de la începutul secolului al XVII-lea, termenul are două accepţii, el desemnînd atît poziţia intelectuală deliberat critică la adresa religiei, a dogmelor creştine, a credinţelor şi a practicilor de cult, cît şi comportamentul şi moravurile prin care este căutată plăcerea sub toate formele posibile, fără a ţine seama de limite. Pe de o parte sînt necredincioşii, pe de alta – dezmăţaţii, avînd între ei o cît se poate de imprecisă linie de frontieră.

În latină, *libertinus* desemna sclavii eliberaţi. Deşi emancipaţi, păstrau o marcă infamantă derivată din condiţia lor servilă din trecut. Limbajul juridic distingea de altfel libertăţile acordate acestora prin termenul de *libertinitas,* faţă de cel de *libertas* destinat altor categorii de cetăţeni. Există ipoteza conform căreia cuvîntul „libertin" a fost introdus în limba franceză în 1544 de către Calvin, acesta folosindu-l tocmai datorită conotaţiei peiorative, pentru a-i vitupera pe cei care nu se supuneau strictelor reguli de viaţă impuse de protestantism. Destul de repede, sensul negativ se diluează şi cuvîntul dobîndeşte o dublă accepţie: libertin este cel ce revendică libertatea de gîndire şi/sau libertatea de conduită, fără a lua în calcul preceptele religioase.

Libertinajul poate fi considerat un curent de gîndire în cadrul căruia au fost decupate mai multe forme: libertinajul moral, înţeles ca donjuanism, se rezumă la căutarea plăcerilor senzuale şi a ultimelor rafinamente erotice; libertinajul social presupune contestarea ordinii politice stabilite şi apărarea libertăţii de expresie a individului, elaborînd idealuri sociale fondate în primul rînd pe toleranţă; libertinajul ştiinţific sau erudit se referă la gînditorii critici, sceptici, care nu ţin seama decît de rigoarea ştiinţifică atunci cînd lansează ipoteze, unii dintre ei, precum Giordano Bruno, sfîrşind pe rug, pentru că ideile lor sînt prea incomode şi contrazic flagrant paradigma dominantă; considerat cel mai periculos, libertinajul religios este reprezentat de filozofi care au anticipat şi au pregătit iluminismul.

Abundenta literatură erotică a secolului al XVIII-lea impune figura libertinului aristocrat, decadent, desfrînat şi dezabuzat. Didier Foucault insistă asupra faptului că libertinajul ar fi mai mult decît atît, şi anume un curent radical de gîndire, care a traversat întreaga Europă de la Renaştere pînă la Revoluţia franceză, avînd un rol deloc de neglijat în construirea multora dintre iluziile care au alimentat procesul modernizării. După momentul revoluţionar, libertinajul pierde o dată cu potenţialul subversiv şi toată încărcătura intelectuală. Sensul cuvîntului se restrînge, acoperind doar laxismul moral şi depravarea. Mai aproape de noi, doar Aragon reia cuvîntul şi se autointitulează libertin, avînd însă grijă să redefinească libertinajul drept *„l'amour de la vie, des idées et de la liberté".* Într-un interviu recent, Didier Foucault spunea că, dacă ar căuta un echivalent contemporan al libertinilor din secolul al XVII-lea, s-ar opri la Salman Rushide şi Talisma Nasreen.

Înainte chiar de a citi titlul acestei cărţi mi-a atras atenţia coperta. Printr-o pură coincidenţă, este reprodusă aceeaşi imagine care apare şi pe cartea profesorului Eugen Negrici – *Iluziile literaturii române* –, apărută în 2008. Este vorba de un tablou din 1882, semnat de Raphaelle Peale, purtînd titlul *Venus Rising from the Sea – A Deception.*

Emil IVĂNESCU

Anuala, un eveniment cultural

Anuala de Arhitectură a Municipiului Bucureşti este cel mai important eveniment al comunităţii de arhitecţi bucureşteni, un eveniment urban de amploare iniţiat de Filiala Teritorială Bucureşti a Ordinului Arhitecţilor din România (OAR) şi organizat în parteneriat cu Muzeul Naţional de Artă Contemporană (MNAC). Inaugurată în 2003 ca o manifestare a unei asociaţii profesionale, Anuala de Arhitectură a devenit astăzi una dintre cele mai proeminente manifestări de arhitectură, ce are loc în fiecare an, la începutul verii.

Adresată iniţial arhitecţilor membri ai filialei, profesorilor şi studenţilor, Anuala urmăreşte să implice din ce în ce mai mult şi publicul larg, care manifestă un interes vizibil pentru felul în care proiectele de arhitectură schimbă imaginea Capitalei.

Ediţia din acest an a adus însă ceva nou faţă de ediţiile precedente. Dacă în trecut s-a obţinut realizarea unui foarte bun eveniment profesional, de acum înainte Anuala va încerca să se transforme într-unul cultural, implicînd în mesajul său adresat publicului atît sensul arhitecturii, cît şi al artelor în general. Ea va fi gîndită ca o platformă prin care întreg spectrul artistic şi cultural să se poată manifesta.

Evenimentul major îl constituie competiţia desfăşurată pe mai multe secţiuni. Astfel că toţi membrii Filialei Bucureşti a Ordinului Arhitecţilor din România, inclusiv cei din diaspora, au fost invitaţi să participe la această manifestare expoziţională, la una sau mai multe secţiuni ale competiţiei, cu una sau mai multe lucrări reprezentative.

Pentru fiecare secţiune, juriul a propus un număr de trei nominalizări cu acordarea unui singur premiu. Excepţie a făcut secţiunea de arhitectură unde, datorită programelor foarte diferite (de la locuinţe individuale pînă la construcţii mari de birouri), a fost necesară acordarea a două premii. Pe lîngă acestea, au mai fost acordate Premiul Preşedintelui, Premiul Opera Omnia precum şi un Premiu al sponsorului.

În afara competiţiei, în fiecare seară, în cadrul Sălii Dalles au fost organizate evenimente cultural-profesionale şi expoziţii permanente. Dintre acestea din urmă, amintim Experimentul urban T.U.B., Design Parametric şi expoziţia Carte-Obiect. Evenimentele s-au desfăşurat în fiecare seară, pe toată durata Anualei. Astfel, a avut loc spectacolul de pantomimă şi step *Contraste* (cu grupul Dana Cavaleru şi Richard Bovnoczki). În altă seară a fost montată piesa *nEverland,* o adaptare după Jonathan Dorf. Au urmat seri de lansări de carte şi performance, precum *Karpov-Kasparov* – videoproiecţie & şah sonor. Alternativ, au fost organizate seri de conferinţe ale birourilor de arhitectură din Bucureşti, iar în finalul Anualei a avut loc seara *Case Pasive,* manifestată prin discuţii şi prezentări cu subiectul sustenabilitate, durabilitate, ecologie şi consum energetic redus în domeniul arhitecturii şi construcţiilor. În fiecare seară, evenimentele au adus în jur de 100 de spectatori, mesajul Anualei de anul acesta: „Anuala – un eveniment cultural", fiind receptat şi apreciat de un mare număr de vizitatori.

***Emil Ivănescu** este vicepreşedinte al Ordinului Arhitecţilor din România, Filiala Bucureşti.*

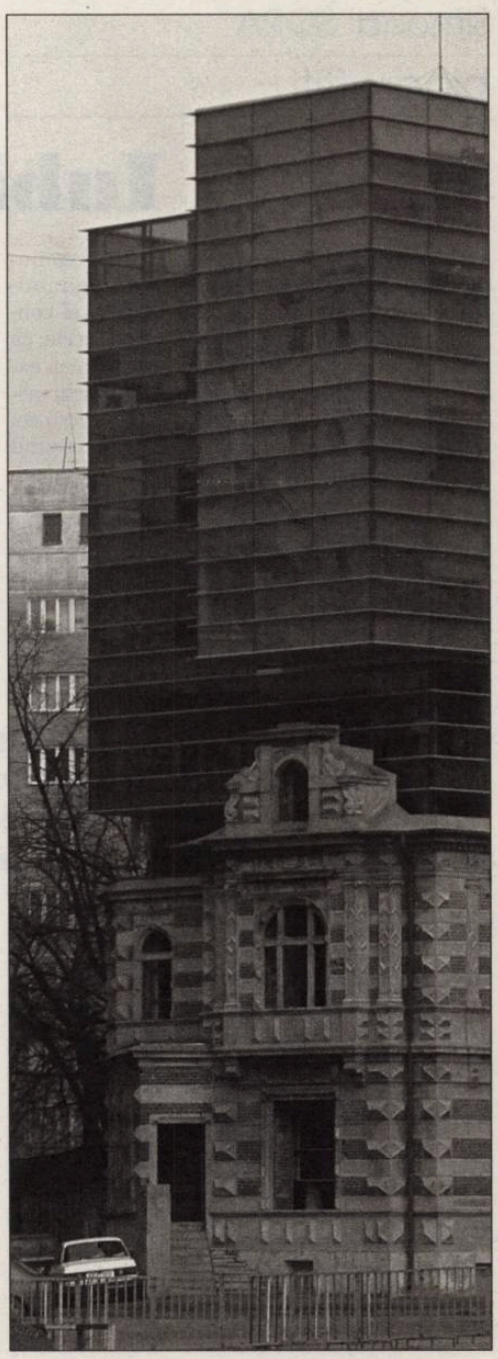

Augustin IOAN

Breasla aşteaptă

Anuala de Arhitectură Bucureşti a fost anul acesta organizată de Emil Ivănescu, noul vicepreşedinte al OAR-Bucureşti. Schimbarea de echipă a dus şi la o schimbare de atitudine a expoziţiei care, în toiul crizei, a putut să ne pară mai animată, centrată pe o mulţime de evenimente colaterale expoziţiei propriu-zise, care a fost decentă. Nu sînt multe de spus despre arhitectura prezentată la Anuală. Nu cred că, mai cu seamă în vreme de criză, arhitecţii bucureşteni proiectează suficient de mult pentru a se mai organiza o asemenea expoziţie în fiecare an. Poate că e momentul să devină şi aceasta o bienală, alternativ organizată, să zicem în anii impari, cu aceea naţională. Anul acesta se calcă pe tălpi cu Bienala organizată de OAR Central. Pur şi simplu, nu există masă critică de lucrări expozabile şi, din această cauză, nu există o selecţie. Poate fi gîndită şi o asemenea expoziţie, care să arate cantitatea şi media producţiei arhitecturale, dar cred că gîndul organizatorilor este, totuşi, acela de a expune vîrful de gamă. Spre deosebire de Bienală, expoziţia Anuală are şi cîteva secţiuni diferite. Păcat că a dispărut fotografia de arhitectură care, în cei cîţiva ani de cînd se organiza, reuşise să impună cîteva nume noi, şi mă gîndesc în primul rînd la Andrei Mărgulescu. În absenţa unui loc unde să se afirme, fotografii de arhitectură nu vor apărea pur şi simplu prin generaţie spontanee. Pe de altă parte, secţiunea de proiecte nerealizate trebuie să devină una de *research-by-design* sau să dispară. Expunerea proiectelor de studio nu înseamnă nimic, decît ştiinţa manipulării, mai mult sau mai puţin măiastră, a unor reprezentări. Nu ştim motivele pentru care proiectele respective nu au devenit case reale: criza? Modificările operate pe şantier de nevasta proprietarului? Reducerea bugetului? Pe de altă parte, cercetarea prin intermediul proiectării ar găsi în Anuală un bun loc public de expunere. Chiar cercetarea în domeniul arhitecturii pur şi simplu ar trebui să îşi găsească tot în Anuală simezele necesare, pentru că nimeni nu ştie că se face cercetare şi că ea este, oricum nu are nici o şansă la secţiunea carte sau publicaţii. Cîteva cuvinte aici, care sper să nu îmi fie luate în nume rău nici de organizatori, nici de premianţi: nu pot fi bănuit de ranchiună, de vreme ce eu nu mai expun cărţi nici la Anuală, nici, de ceva mai multă vreme, la Bienală. Or, de cînd a apărut Anuala ca eveniment al breslei, le-am reproşat succesivilor preşedinţi OAR Bucureşti că solicită, prin regulament, transformarea unei cărţi într-un poster. E caraghios să reduci o arborescenţă de idei (acolo unde aceasta există), bazată pe text, într-un poster. O poate face un album de arhitectură, dar nu o carte centrată pe text. Pe urmă, cred că există dificultăţi de înţelegere, la nivelul succesivelor jurii de Anuală şi Bienală, nu a ce înseamnă o publicaţie (care poate să fie şi un website), ci a ceea ce înseamnă o carte. Albumele de fotografii, chiar dacă sînt lucrări de cea mai bună calitate, la rîndul lor premiate de OAR Bucureşti şi naţional, nu reprezintă, încă, o carte. Se poate premia evenimentul al cărui catalog este publicaţia respectivă, dar nu se poate pretinde vreo comparaţie cu cartea. Este un album, este o publicaţie, dar nu este o carte. Prin urmare, cînd ai în producţia anului recenzat de Anuală cărţile Anei Maria Zahariade şi cea a lui Ştefan Ghenciulescu, sau, mai an, antologiile profesorului Alexandru Sandu, unul dintre prea puţinii cărturari urbanişti de la noi – şi nu le vezi, ca juriu, cred că undeva este o problemă. Mai bine să scoatem cu totul cărţile din expoziţii, căci nu e locul lor acolo şi oricum nu le citesc, se pare, nici măcar membrii juriilor. Şi să le lăsăm acolo unde le e locul, nedeschise, în biblioteci. Că este o criză a culturii arhitecturale în România, pe care atitudinea faţă de discursul verbalizat (critică de arhitectură, teorie şi filozofia spaţiului) o reflectă, o spun de atîta vreme încît, probabil, am devenit plictisitor... Pe scurt, Anuala a fost, cred, peste nivelul atmosferei sumbre care domneşte acum în profesia de arhitect în general şi din Capitala României în particular. Trezită din bula imobiliară ca dintr-o beţie cruntă, breasla e în stand-by. Expoziţia anuală a arhitecţilor bucureşteni este însă un succes (inclusiv unul de public!) pentru Emil Ivănescu şi pentru noua echipă de conducere a filialei din Capitală a OAR.

„Pur şi simplu nu există masă critică de lucrări expozabile."

***Augustin Ioan** este arhitect şi profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

DILEMA VECHE vă recomandă

■ De caniculă te poţi feri în fel şi chip. Pe http://blog.lefigaro.fr/le-fol/2010/07/restos-films-expos-livres-la-liste-anti-canicule.html găsiţi o listă de cărţi, filme, muzici şi muzee recomandate în caz de caniculă. De exemplu, ca să vă răcoriţi, ascultaţi-l pe Sibelius şi citiţi-l pe Jack London cu *Colţ alb*. (Ana Maria Sandu)

■ *The Yes Men Fix the World* (de descărcat legal şi gratuit la http://vodo.net/yesmen). Un documentar hilar, din cauza căruia autorii lui au fost daţi în judecată de Camera de comerţ a Statelor Unite, iar marilor corporaţii li s-a făcut brusc teamă că matrapazlîcurile lor vor fi date de gol. Niciodată activismul nu a fost mai amuzant şi mai demn de luat în seamă. (Luiza Vasiliu)

■ „Chipul ascuns al lui Che" (în *Observator cultural nr.* 535 din 28.07.2010): un portret coroziv-pitoresc al omului şi liderului politic sud-american. Dacă v-a plăcut acest articol (semnat de Condruţ Constantinescu), nu ezitaţi să vizitaţi şi Jurnalele lui Guevara publicate la Editura Polirom. (Matei Martin)

craii de burta veche

Meniul lui Bourqueney

Pe 11 aprilie 1855, într-o zi de miercuri, baronul François-Adolphe de Bourqueney, ambasadorul Franţei la Viena, oferea un dineu diplomatic pentru 48 de persoane, servit *à la russe, par quatre* (cîte două perechi de feluri aduse concomitent la masă), sub conducerea unui *maître d'hôtel* pe nume Clavel, cu următorul meniu:

Supă de verdeaţă cu găluşte – Piure de potîrniche vînătoresc

*

Somon în aspic la cuptor – Sos genevez (sos cu unt, morcovi, ceapă, pătrunjel, extras de somon şi vin roşu)

*

Spinare de miel, Piure de anghinare – Cap de vită cu sos Tortue (sos din zeamă de vită, ierburi aromatice, piper, ciuperci tocate, trufe, vin de Porto, roşii şi pastă de anşoa)

*

Crutoane umplute à la Toulouse – Fileuri de potîrniche cu trufe Pateu de iepure glazurat – Sufleuri cu parmezan

*

Fazan cu trufe – Pui à la Reine

*

Anghinare à la Lyonnaise (cu sos de ceapă şi vin alb) *– Ciuperci umplute Jeleu cu şampanie – Croquembouche cu ciocolată* (profiteroluri crocante montate în formă de turn)

*

Şarlotă cu fistic

Tot în primăvara lui 1855, înainte sau după un dineu similar, baronul de Bourqueney avea să aducă pentru prima oară în discuţie, cu prilejul Conferinţei de la Viena, problema unirii Principatelor Române într-un singur stat, sub conducerea unui prinţ străin dintr-o dinastie europeană. În meniul de mai sus se regăsesc, de altfel, o bună parte dintre elementele discuţiei: Muntenia – iepurele şi potîrnichea de cîmpie, Moldova – capul de vită, şi regalitatea – puiul *à la Reine*. Bucate pe măsura ideilor.

Amicul Dejun

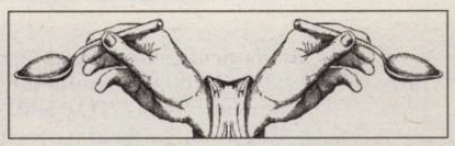

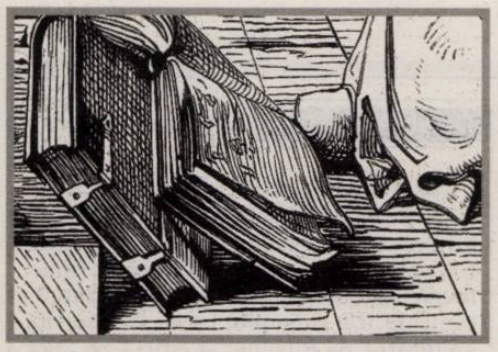

Simona SORA

biograffiti

Iubirea lumii vechi

Cu *Amor intellectualis,* ultima carte a lui Ion Vianu, se închide o epocă a memorialisticii românești. Nu știu dacă se și deschide – în egală măsură – o epocă a romanului memorialistic de o factură cu totul specială, situat la granița dintre rememorare și ficțiune, dintre reconstituire și închipuire. Dacă e evident, pentru cititorul atent, că o asemenea carte nu se putea scrie în urmă cu 20 de ani, e la fel de evident că un roman de o asemenea factură – roman de formare și roman de dragoste, roman cavaleresc și însemnare din subterana comunistă, carte a tuturor intențiilor și „catamneză" la căpătîiul unui bolnav din alt secol – nu putea scrie, acum și aici, decît Ion Vianu.

Pregătit de *Amintiri în dialog* cu Matei Călinescu, *Amor intellectualis* este romanul formării unui veritabil umanist, dar, în egală măsură, romanul căderii definitive a unei lumi în care idealul umanist era cu putință. E romanul căutării drumului propriu, dar și cel al distrugerii sistematice a oricărei căi veritabile spre sine. E, într-un fel, povestea melancolică a iubirii pentru lumea veche *(amor veteris mundi,* principiul tatălui) și un memento pentru definitiva ei dispariție. Această lume *există* însă atîta vreme cît poate fi adusă în fața ochilor noștri prin povestire, atîta vreme cît martorul creditabil care e romancierul Ion Vianu mediază dincolo și dincoace de carte nu doar prin amintirea, ci și prin prezența vie a acestei lumi, prin însuflețirea valorilor sale esențiale, între care cea dintîi e – aici – *amor intellectualis,* iubirea discipolului pentru maestru și a acestuia din urmă pentru propria creație, reflex al iubirii divine.

Dacă pentru mulți tineri memorialiști de azi „lumea dispărută" a devenit cea a „comunismului pierdut", nelipsit totuși din amintirile noastre recente, din reflexe, frici și conformisme, „lumea veche" despre care scrie, ca nimeni altul, Ion Vianu este tocmai lumea extirpată de comunism cu orice preț și prin orice mijloace. O lume rememorabilă pentru cei mai mulți dintre noi doar prin intermediul cărților, o lume în care formarea, ucenicia, confirmarea erau adevărate ritualuri de inițiere, cu un cod aspru, cu eșecuri și ridicări miraculoase. Cum sună astăzi, în această *moche époque* a secolului XXI, scrisorile discipolilor sau prietenilor (Ion Negoițescu, Ion Frunzetti, Edgar Papu, Constantin Noica) către Tudor Vianu? Cum sună discuțiile, escapadele, tăcerile „Comitetului alcoolic", grupul matein al prietenilor lui Ion Vianu? Cum sună ecourile infernale din închisorile comuniste prin care au trecut cei mai mulți dintre ei? Cum arată lungul drum spre destinul propriu sub ochiul atent al Tatălui (T. nu e numai inițiala numelui) și sub presiunea „nespusului"? Grație lui Ion Vianu, toate acestea nu sînt pale reverberații ale unui trecut iremediabil pierdut, ci aspre și vii prezențe în prezentul nostru cu memorie scurtă, cu reflexe grobiene și, în sfîrșit, cu o impostură multilateral dezvoltată. Efectul e devastator cu atît mai mult cu cît „metoda" lui Ion Vianu nu mai e pur memorialistică.

E romanul căutării drumului propriu, dar și cel al distrugerii sistematice a oricărei căi veritabile spre sine.

Ceea ce putea avea un ton apodictic în memorialistică (și îi deranja, în consecință, atît pe marii vinovați, cît și pe micii adepți ai compromisului de etapă) devine, în acest roman cu metoda la vedere, o poveste despre salvare de o actualitate teribilă. Nu întîmplător devoalarea metodei (care nu e nouă, ci doar surprinzătoare atît în continuarea scrierilor memorialistice, cît și în filiația romanelor din „Arhiva trădării și a mîniei") se află în legătură cu o teribilă întîlnire ficțională (dar nu fictivă) între Tudor Vianu și Ion Negoițescu. E o întîlnire (dar și o despărțire) de destin pe care Ion Vianu o imaginează mai ales din relatările prietenului „Nego", singura remarcă a tatălui în legătură cu răcirea dintre ei fiind o vorbă ca o lespede: „T. îl laudă pentru inteligența lui strălucită, pentru cultura lui profundă. Apoi adăugă, cu o nespusă milă: «Ce lucru îngrozitor, e homosexual». Și tăcu, parcă ar fi anunțat că cineva apropiat a fost atins de o boală mortală".

Ion Vianu își asumă, așadar, dificila sarcină de a reface ultima discuție între acest discipol rar și maestrul iubit de mai multe generații. Iar subiectul – extrem de sensibil atît pentru Tudor Vianu, a cărui „acomodare" cu regimul comunist încă nu se produsese în acel moment, cît și pentru Ion Negoițescu, strivit în cele din urmă de regim, dar în acel moment încă un tînăr întreg, de o profunzime (nu doar intelectuală) ieșită din comun – era *Doctor Faust,* cartea lui Thomas Mann, proaspăt apărută, pe care maestrul n-o citise încă. Respingînd „critica răutăcioasă pe care Mann o face «artei pentru artă»", Negoițescu respinge implicit și arta ca „muncă eliberată" din *Estetica* lui Vianu, dar și un oportunism contextual detestabil. Ceea ce nu poate fi numit cu brutalitate, din foarte multe motive, este descris, prin corespondențe, cu o uimitoare acurateță, după o metodă asumată aproape masochist, căci nu uită, nu iartă și nu trece cu vederea nimic din ce-ar putea da adevărul unic... al nuanțelor infinite: „Punînd în lumină, la unul, la celălalt, pozițiile lor tari, punctele asupra cărora nu erau sub nici o formă dispuși să cedeze, dar și slăbiciunile, micile sau marile fisuri ale caracterului lor, devine un soi de joc al intelectului faptul de a-i confrunta în imaginație așa cum au stat și s-au înfruntat și în realitate".

Reconstituirea acestei fatale despărțiri imaginate (dar nu imaginare) e semnificativă metodic pentru toate celelalte microromane din *Amor intellectualis:* al lui Matei Călinescu (Geamănul), al lui Edgar Papu (cel care aprindea steaua din vîrful bradului de Crăciun în casa Vianu, dar și „corifeul" protocronismului), romanul tragic al Monseniorului Ghika (martir al credinței, dar și personaj al emulației mistice), microromanul cutremurărător al lui Miron Chiraleu („Cel ce nu s-a predat") sau al „grecului" Mitia Peristeri (un Pașadia dramatic). Și, mai ales, *Bildungsroman*-ul propriu, care se prelungește, cu adevărat alegoric – cum îi prevestise (în vis) Monseniorul Ghika –, pînă în ziua de azi.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

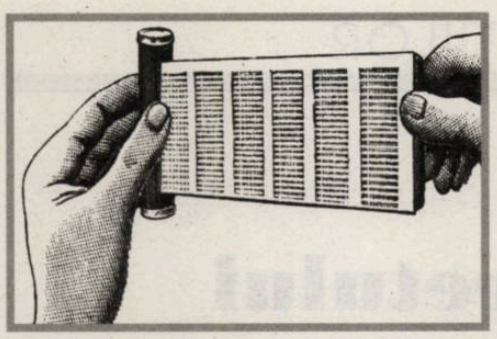

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Privindu-te în oglinda celor care vin

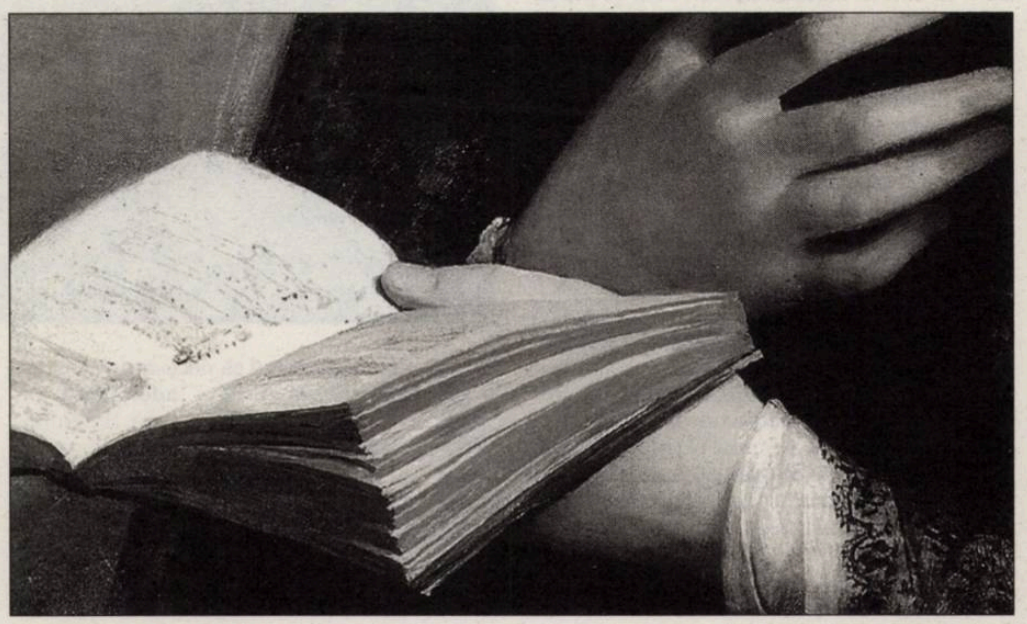

E limpede mutarea de accent de pe *specular* pe *exemplar*, ce caracterizează *Întîlnire cu un necunoscut* şi *Note, stări, zile* – cele două jurnale recent publicate de Gabriel Liiceanu şi Andrei Pleşu. Maestrul se ex-pune ucenicilor deopotrivă în togă şi sandale, cu sceptru şi tichie, încercănat şi fără fard, tot mai tangibil şi filial-palpabil din cît ar fi fost de (presupus) patern-inaccesibil. Cu alte cuvinte, eul îşi supune propriile fantasme, impulsurile narcisiace, febricitarea autoexpozitivă şi energiile plăsmuitoare, unui deliberat proces de – cum să-i spun? – alchimie paideică.

Învăţăceii de ieri sînt meşterii de azi. Pălăria şi fularul lui Nae Ionescu, basca, pipa şi ghetrele lui Noica, vila de la Balcic şi soba de la Păltiniş îşi împletesc rostul acum cu excelenţa cultivată la NEC şi doxologia de la Humanitas.

„Mă expun – scrie Andrei Pleşu în prefaţă – ca să mă alătur tinerilor (dar şi celor mai puţin tineri) care se simt încă nesiguri de ei, încă tatonanţi, orgolioşi, dar timizi, harnici şi leneşi deopotrivă. Le propun ca temă de reflecţie propriile mele ambiţii, neputinţe, experienţe şi speranţe.“

La rîndu-i, după ce defineşte jurnalul nu ca „document psihologic, nici psihiatric“, ci ca „aport individual la edificarea unei umanităţi comune“, Gabriel Liiceanu recunoaşte: „Scriu fără să-mi pese prea mult de ce va spune lumea. Dar atunci de ce o fac în văzul tuturor? (Poate pentru că ajung să cred că scormonitul meu în mine îi ajută pe cîţiva. Iar restul nu mă interesează.) Oricum, exprimîndu-se, un scriitor îi exprimă pe ceilalţi“. El crede că „ceea ce trebuie «exhibat» este fragilitatea noastră «bună» şi răul lumii de care sîntem luaţi prin surprindere. Orice jurnal amestecă din acest punct de vedere confesiunea cu moralismul. E treaba celui care scrie să ştie pînă unde poate «întinde coarda» într-una sau alta din aceste direcţii“.

Ce-ar fi dacă aş sparge cu o piatră geamul unei maşini din parcare? se întreba Pleşu în aprilie 1968, la nici 20 de ani.

Cum ştim, ucenicul disprețuieşte „moralismul“ şi adoră confesiunile Învăţătorului, pîndind cu sadică sagacitate excesele, abaterile şi vinovăţiile acestuia, întru cauţionarea propriilor febrilităţi eretice. Or, aici, şi Liiceanu şi Pleşu excelează în sinceritate, spre savoarea – presupun – a tinerilor împricinaţi. „Calul negru“, la unul („simbol al poftei sexuale dezlănţuite“ în *Republica* lui Platon), „fratele porc“, la celălalt, sînt emblemele unei insurgenţe turbionare a cărei supunere spirituală a fost (este?) cu atît mai spectaculoasă şi mai demnă de urmat cu cît învolburarea ei se revelă mult mai răvăşitoare decît ne îngăduie să (între)vedem documentele scrise.

Ce-ar fi dacă aş sparge cu o piatră geamul unei maşini din parcare? se întreba Pleşu în aprilie 1968, la nici 20 de ani. Logic, nu-i aşa? Din punct de vedere instinctual. Dar ce dihanie este spiritul? revine el în 1972: „Spiritul comun crede că viaţa spirituală e un balet de nimfe, un rafinament decolorat, la antipodul animalităţii. În realitate, spiritul e o stihie brutală, un faun, o dihanie dezlănţuită, faţă de care mica febră a corpului e inocentă. Cine n-a avut niciodată intuiţia animalităţii specifice a spiritului are poate vocaţia culturii, a investigaţiei intelectuale, dar nu are vocaţie spirituală“. Vi se *sparie* gîndul?

Tot aşa, în iunie 1977 îl citează pe Oscar Wilde meprizînd fidelitatea în iubire, cea care „este ca şi consecvenţa în viaţa intelectuală – simplă recunoaştere a eşecului“ (cînd iubirea, vorba lui, „din cer, devine trăi exaltat în orice ţară noroasă din lume“) şi detestă „plaja însorită, vara“: „Nisipul încins, lumina orbitoare, corpurile ezitînd între delăsare animală şi explozie energetică creează o atmosferă de obnubilare veselă, de surescitare halucinatorie“. În schimb, „cînd ploua, eşti adus cu picioarele pe pămînt: ţi se livrează cea mai realistă imagine a condiţiei umane“.

Gabriel Liiceanu (citînd cu egală fervoare din Cioran şi Kierkegaard) oscilează fermecător între nepăsarea exhibării şi buna coerciţie. „Tot comportamentul meu este deviat de cultul sentimentelor frumoase, de morală, de «educaţie», aşa încît atunci cînd natura izbucneşte în mine cu acea fervoare care face să cadă toate cenzurile, mă simt mizerabil, mă simt ultimul om, şi nicidecum un superb animal eliberat şi liber.“ Ne spune că a „adorat excesul“ („dintr-un sentiment exacerbat al pudorii am vrut să trec în ochii lumii drept un tip măsurat“), că ani de-a rîndul a trăit într-un „soi de bulimie erotică“ („viaţa mea se încărca şi se descărca tot timpul ca o uriaşă baterie construită după principiul plăcerii“), că feţele eului său conţin melancolia şi ludicul „dornic să se prostească în o mie de feluri“, violenţa, isteria, concupiscenţa şi tandreţea, aroganţa, şovăiala, oroarea de ridicol, umilinţa, orgoliul şi voinţa neînduplecată. Un „eu băşcălios şi fericit să moară de rîs“, dar şi „pus pe treabă şi vrînd să răstoarne munţi“, „leneş şi lipsit de orice chef“, dar şi „terorizat de perspectiva catastrofei“...

„Cine sînt eu de fapt?“ încheie el.

Ce altă întrebare mai *cumplită* – adică mai plină de învăţăminte – se poate imagina pentru tinereţea aflată în plină căutare a propriului destin?

Cum, deci, să nu-i invidiezi pe tinerii săi alumni – Sorin Lavric, Cătălin Cioabă, Gheorghe Paşcalău, Bogdan Mincă – pe care-i priveşte cu sinceră admiraţie (pp. 36, 41 ş.u.)? „Maestrul – conchide Liiceanu – e cel care te ajută să obţii libertatea de gîndire, după ce mai intîi ai acceptat să ţi-o pierzi slujindu-l.“

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

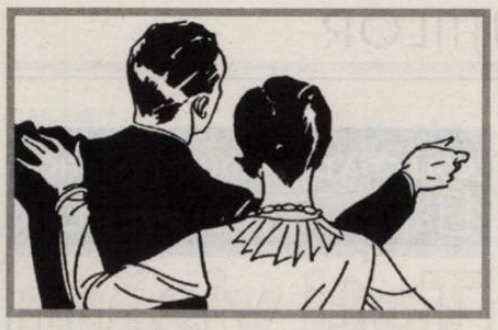

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Un dușman al tineretului

Așa cum anunțam săptămîna trecută, revin cu impresii despre stagiunea 2009-2010, încheiată, nu demult, pentru mai toate teatrele. Zic „mai toate" pentru că unele continuă, și în vacanță, să-și trimită spectacolele socotite adecvate anotimpului („ușurele", amuzante, „fără pretenții") fie spre litoral, fie spre puținele scene în aer liber care au scăpat inițiativei restauratorilor autohtoni; restauratori, desigur, în sensul de proprietari de restaurante, nu de reparatori – doar nu vă închipuiați că...?

Printre teatrele cu program mai mult sau mai puțin continuu se numără și cele particulare – interesate nu doar să cîștige bani, ci și să păstreze permanent interesul spectatorilor –, precum și cele „deservite" în principal de artiștii tineri. Acei tineri despre care spuneam la sfîrșitul precedentului articol că au dat stagiunii trecute – atît cît s-a putut – un colorit particular.

Nu mă număr printre adepții „jeunismului" – sau cum s-o fi chemînd la noi discriminarea pe criterii de vîrstă în sens descendent, binecunoscută (și bine instalată) în Occident, de circa trei decenii încoace. Nu cred, altfel spus, că, singură, tinerețea trebuie să constituie o însușire cu prioritate socială; după cum nu cred nici că, automat, bătrînețea trebuie privită ca un atu în competiția dintre oameni, și prețuită ca atare. Cred, dimpotrivă, că atît în artă, cît și în alte domenii circumscrise priceperii, abilității, talentului, inteligenței ș.a.m.d. nu are ce căuta discuția despre cine trebuie eliminat, oul sau găina, și nici discuția despre cine trebuie premiat după alte criterii decît excelența. Și cred, de asemenea, că astfel de discuții sînt absurde, inutile și potențial nocive. În agora noastră nevrotică și semidoctă însă, a nu fi *cu* cineva înseamnă, fără doar și poate, a fi *împotriva* acelui cineva. Și, cum propriul meu statut biologic mă exclude dintre juniori, atît mi-a trebuit – să fac observații, cu diverse prilejuri, unor artiști *en herbe:* am devenit pe loc inamicul jurat al tinerimii, cum zice Caragiale.

Acest lung excurs explicativ are un singur scop – acela de a proclama lipsa de implicare „emoțională" cu care afirm: după mulți ani de exasperant calm plat, deasupra scenei românești pare să fi adiat, în sezonul trecut, o briză proaspătă, venind dinspre tinerii actori (în special) și dinspre tinerii regizori; nu mai puțin și nu în ultimul rînd, dinspre tinerii critici. Întrucît nu am văzut destule spectacole de absolvență și spectacole de debut, n-aș vrea să produc liste de nume și titluri. Totuși, David Schwartz și Bogdan Georgescu, Alexandru Măzgăreanu și Mariana Cămărășan (regizori) și Ioana Anastasia Anton, Valentina Zaharia, Florina Gleznea, Diana Cavallioti, Crina Semciuc, Cosmin Lari Giorgescu, Vlad Logigan, Conrad Mihai Mericoffer sau Sorin Dobrin (actori) sînt de pe-acum, în ciuda tinereții lor și a experienței reduse în meserie, identități artistice bine definite și pe care se poate „paria". Dincolo însă de aceste exemple particulare – dintre care unele ar avea dreptul să figureze deja în galeria profesioniștilor fără de vîrstă ai teatrului românesc –, un anumit aer comun, de generație, se simte, în cele mai bune momente, ca o forță ce se impune atenției. E greu de spus cum arată, exact, această forță, și care i-ar fi caracteristicile; intuiția, mai degrabă decît raționa, mă face să cred că necesara renaștere a scenei naționale, după o îndelungată perioadă de torpoare, de la ei va veni. Stagiunea 2009-2010 a fost, după toate semnele, un început.

Ioana Anastasia Anton, Alex Vlad, Marius Drăguș și Mihai Munteniță în ***Tango*** *de S. Mrozek, producție UNATC 2010*

Am pomenit mai sus și despre tinerii critici. Spre deosebire de colegii lor practicieni, teoreticienii „de mîine" (dar și de poimîine ori răspoimîine, ca să extind această metaforă cam uzată) au de dat mai multe probe pentru a fi recunoscuți și salutați în chip de speranțe, măcar, dacă nu în chip de certitudini. În fond, e și normal: ei vor fi chemați să construiască fundamentul conceptual a ceea ce artiștii fac „inconștient", instinctiv – iar pentru asta e nevoie de o ucenicie mai lungă. Sau, dacă vă displace termenul, de un antrenament mai susținut. Totuși, tinerii interesați de teatru la modul teoretic s-au lăsat văzuți, în ultimul timp, mai mult și mai bine decît în urmă cu, să zicem, patrucinci ani. Nu numai publicația online (despre care am mai scris la această rubrică) *Yorick.ro*, ci și compartimentele literare sau de relații publice ale cîtorva instituții de spectacol au lăsat să pătrundă, în aerul cam închis al spațiului nostru teatral, adierea aceea proaspătă datorată spiritului viu (și adesea vioi) al tinerilor teatrologi. Din păcate, „piața" presei de specialitate e strîmtă, iar aceea a publicațiilor care vorbesc (și) despre cultura scenică, plină de obstacole, dacă nu, pur și simplu, inexistentă; iar gazetele preferă să folosească, pe post de comentatori teatrali, persoane aterizate prin zonă aproape din greșeală. În aceste condiții, șansele de a se impune ale tinerilor care scriu despre teatru *ca specialiști* sînt mici și aleatorii. Aici, poate, viitorul va fi mai clement. Este însă datoria prezentului să pregătească terenul.

Alice Georgescu *este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Înapoi în prezent

● **Minus, *95*, Local Records, 2010***

În *Living with Music,* culegerea de scrieri despre jazz a romancierului Ralph Ellison, scriitorul american compara muzica cu o mașină a timpului care transportă în prezent momentele (considerate) pierdute ale trecutului. În fapt, este vorba despre reprezentarea actuală a anumitor părți din trecut. Memoria-blitz e aceea care aduce la suprafață, selectiv, fragmente depuse mai profund sau mai superficial în subconștient, iar muzica devine mediumul care întoarce din morți amintirea lor. E o teorie care se pliază perfect multor proiecte muzicale ale ultimilor ani (vezi Zomby și al său album din 2008 numit *Where Were U in 92,* dar nu numai), unii în care nostalgia și privirea înapoi cu afecțiune au înlocuit goana după un viitor tehno-paradisiac (și pentru că incredibila și implacabila evoluție tehnologică a recuperat viitorul și l-a depus în prezent). De acolo, dintr-un trecut foarte personal, conservat de subconștient, își extrage și muzicianul român Daniel Stanciu, care-și semnează operele cu pseudonimul Minus, sursele și energia pentru acest foarte proaspăt EP, numit *95* și lansat de Local Records, un *label* fondat recent, apt pentru a fi o platformă coerentă de promovare a noii scene locale underground de muzică. Dar și de aici, din acest prezent lipsit de viitor.

În 1995, Minus avea 9 ani — prea mic pentru a-și petrece nopțile în discoteci, dar îndeajuns de mare pentru a depozita amintiri prețioase — și locuia în Constanța, undeva la intersecția străzilor Soveja și B.P. Hasdeu, spațiul pe care discul acesta îl redescoperă parțial. Astăzi, are cu 15 ani mai mult, locuiește în București și este unul dintre cei mai talentați producători români de muzică electronică. Aici trebuie căutate axele temporală și spațială pe care glisează, în esență, cîntecele de pe *95*. Sunetul este acela al unei seri de vară constănțene, în care muzica, venită din tot felul de surse, este filtrată de depărtare, de zgomotele obișnuite ale străzii sau de pereții unei camere. În plus, filtrele sînt condiționate și de distanța în timp dintre un *atunci* al amintirilor și un *acum* al evocării lor. Iar mijloacele prin care este manufacturat EP-ul sînt cele de astăzi. Un fragment al istoriei personale (devenită, prin rememorare colectivă, trans-personală) este reeditat din interiorul ei, în timp ce *software*-uri de producție moderne impersonează efectele echipamentelor folosite în acea epocă trecută. Fantome sonore bîntuie prin muzica lui Minus, întrupate în *cut*-uri-amintiri: undeva, vocea de divă post-disco a lui Shannon, de pe über-hitul optezecist „Let the Music Play", este încetinită, livrînd un efect spectral, și lipită de o ramă în care digital reggae-ul se varsă în dubstep; în altă parte, Jennifer Rush, cea de pe obsedantul șlagăr al copilăriei noastre, „The Power of Love", cîntă printre țipetele de pescărușI de deasupra străzilor Constanței; altundeva, „No More (I Can't Stand It)" a grupului suedez Maxx aduce înapoi febra de sîmbătă seara a anilor '90 — firimituri de eurodance cu *delay* presărate în *sound* contemporan.

Fiecare piesă de pe EP — sînt cinci în total, plus un *bonus track* — este construită cu o finețe surprinzătoare, iar întregul are coerență și sens, legînd impecabil două epoci diferite din biografia lui Minus, deci a noastră.

* EP-ul *95*, semnat Minus, poate fi ascultat și descărcat gratuit de pe *localrec.ro*.

Paul Breazu *este jurnalist.*

ce mai spune

Elena Vlădăreanu

„M-am îndrăgostit de Titan"

Vorbit cu trei-patru agenți pe zi. Văzut două apartamente pînă-n 11,00, două după 17,00. Unele impecabile, dar imposibile din punct de vedere financiar, altele năstrușnice și ieftine, dar care ți-ar solicita o căruță de bani ca să le transformi măcar în ceea ce au fost în vremurile lor bune, atunci cînd nu erau decît banale apartamente de două camere în blocuri-cutii de chibrituri. E a doua oară cînd trec prin această aventură și ce mă amuză și mă interesează deopotrivă este ce înțeleg oamenii prin *super lux*. Anul trecut, am văzut apartamente în Berceni, Militari, Drumul Taberei, Titan. Anul acesta am rămas în Titan. Dincolo de relațiile între sectoare, există o notă comună, dată de relația între două acțiuni la care românii se antrenează constant: spargere – construcție. Cămări și debarale desființate, demolarea pereților dintre balcon și/sau bucătărie și restul casei, ridicarea de tavane false, modelarea de scafe cu obligatoriile spoturi, dublarea pereților astfel încît să-i poți scobi pentru a obține firide asezonate ulterior cu floricele de plastic. Elementele cele mai „luxoase" de anul trecut au fost acestea: un autocolant *animal-print* pe peretele unui dormitor din Titan, un tavan *yin* și *yang*, alb-negru, într-un dormitor roșu dintr-un bloc în Berceni și niște pereți multicolori – cînd zic multicolor zic mai mult de trei culori, în cazul în care nu s-a înțeles – într-un apartament din Militari. Încerc să-mi imaginez toate aceste finisaje sub un singur acoperiș și recunosc că îmi este greu.

Anul acesta, în Titan, lucrurile par mai așezate. Dar chiar și așa, în locuințe modeste/decente/luxoase, tot te întrebi cum să faci să repari peretele spart între bucătărie și *living* (sufragerie e *forbidden*, nimeni nu mai folosește astăzi acest cuvînt) și să montezi ușa la loc.

Între „vizionări" am reușit să citesc o carte proastă – sau doar foarte prost tradusă –, dar care „îți va salva viața" (de A.M. Homes), să văd două filme mai vechi, *Probă de microfon* și *The Hurt Locker* (Mircea Daneliuc, respectiv Kathryn Bigelow) și să mă îndrăgostesc iremediabil de Titan.

Elena Vlădăreanu *este jurnalistă la Radio România Cultural și poetă. Cea mai recentă carte publicată:* Spațiu privat, *Editura Cartea Românească, 2009.*

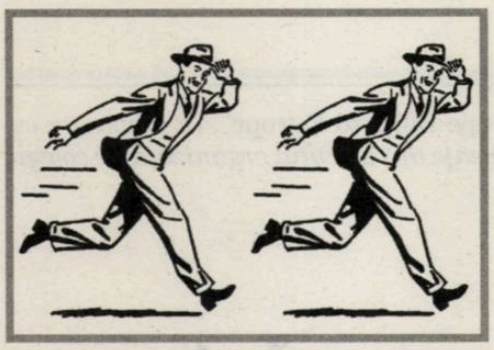

Andrei GORZO

dilematograf

Fraternitate

● ***Morgen* (România, 2010), de Marian Crişan.**

Zilele astea, filmul de debut al lui Marian Crişan, *Morgen,* va fi proiectat, în premieră internaţională, la Festivalul de la Locarno. Probabil că va avea succes – dacă nu un premiu, atunci cronici unanim laudative, invitaţii la multe alte festivaluri şi ceva vînzări. (Nu numai că e un film bun, dar e bun în feluri care, cel puţin în rîndul criticilor, nu au de ce să nu creeze consens. Contează şi asta.) Spune povestea unui paznic de supermarket din Salonta (András Hatházi), care culege de pe drumuri un refugiat kurd (Yalçin Yilmaz) aflat în drum spre Germania. Îl duce la el acasă – locuieşte în afara oraşului, în cîmp. Iniţial îl ascunde chiar şi de nevastă-sa (Elvira Râmbu), dar treptat abandonează aceste precauţii: îl cooptează în repararea acoperişului şi în alte treburi de gospodărie, îi găseşte o slujbă la brutăria cumnatului său, ba chiar iese cu el la cîrciumă. Filmul e, în parte, despre integrarea uşoară a kurdului în comunitate – prezentată, într-un stil observaţional-obiectiv care pune în surdină, dar nu reprimă afecţiunea şi umorul autorului (născut şi crescut pînă la 14 ani în Salonta), ca o comunitate destul de relaxată. Nici măcar pe poliţiştii de frontieră nu prea îi trage inima să-l aresteze pe imigrantul ilegal – o dată pentru că e prea multă bătaie de cap şi în al doilea rînd pentru că, într-o Europă care se vrea fără frontiere, devine greu de înţeles de ce trebuie oprit un om care nu vrea decît să ajungă acolo unde e familia lui. *Morgen* e produs de firma lui Cristi Puiu – părintele realismului cinematografic românesc – şi una dintre calităţile sale este construcţia unei *cotidianităţi* solide, convingătoare. Nu există prea multă presiune în sensul vreunui *deadline* clar, al vreunui ceas care să ticăie puternic; unele informaţii pe care un scenariu mai clasic probabil că le-ar fi concentrat în expoziţiune – faptul că soţia agentului de pază munceşte în brutăria fratelui ei, faptul că au un copil plecat la facultate – ies la iveală mult mai tîrziu. Pe de altă parte, există tot timpul informaţie despre vieţile acestor oameni – în special despre muncile care constituie o bună parte din rutina lor. Multe dintre interacţiunile personajelor sînt construite în jurul cîte unei munci – împachetatul pîinii, tăiatul lemnelor, curăţatul cartofilor. Crişan stăpîneşte ştiinţa bunului realist de a insera armonios acţiunile dramatice ale personajelor sale imaginare într-un fundal dens de acţiuni cotidiene; atunci cînd spectatorul spune că filmul i s-a părut „credibil", el omagiază, de fapt, această ştiinţă delicată. Există şi episoade care conţin sîmburi de farsă, cum ar fi încercările eroului de a-l trece pe kurd în Ungaria – prima oară într-un autocar cu suporteri ai echipei locale de fotbal, iar a doua oară într-o echipă de muncitori cu pretinsa misiune de a trage nu ştiu ce dungă de vopsea pe mijlocul drumului, aşa cum cere UE. Şi există un gag vizual foarte dulce – pus de poliţişti să stea ca să i se facă o poză alături de kurd, eroul întinde braţul ca să le arate ceva, la care kurdul, crezînd că asta e postura în care trebuie să stea, îi imită gestul: rezultatul e ca un poster promoţional pentru nu se ştie ce produs sau idee – ceva poate caraghios, dar la care parcă merită rîvnit.

„Dulceaţa" asta subtilă e contribuţia personalităţii lui Crişan la etosul realismului cinematografic românesc. (O altă contribuţie: faptul că nu apelează la actori consacraţi în cinema, preferînd să vină cu feţe noi.) De fapt, nu ştiu cît e personalitatea lui şi cît e, în general, felul de a fi al oamenilor din comunitatea pe care o descrie. În filmul ăsta (ca şi-n filmele clasice ale napolitanului Vittorio De Sica, dar nu şi în ale bucureştenilor Cristi Puiu şi Răzvan Rădulescu, sau în ale vasluianului Corneliu Porumboiu), oamenii sînt fundamental blînzi – şi asta fără a prezenta semnele vreunei cosmetizări. Dat fiind faptul că personajele, în casa lor din cîmp, trăiesc ca la ţară, se poate spune că filmul e despre acel mod de viaţă, mai degrabă ţărănesc decît provincial; Crişan nu-l face să arate nici *horror,* nici pitoresc. Are bun-gust – numeroasele cadre filmate în zori de zi nu sînt niciodată liricoide sau păşuniste. Nu e uşor să spui o asemenea poveste – despre cum fraternitatea umană nu cunoaşte bariere – fără să te sprijini nici în procedeele dramaturgice ale aşa-numitului *buddy movie* hollywoodian, nici în dialoguri (românul şi kurdul nu au în comun decît două-trei cuvinte germane, printre care cel ce dă titlul filmului), nici în retorism vizual. Ai nevoie de multă fineţe ca să cîştigi mizînd – aşa cum mizează şi cîştigă Crişan – pe efectul cotidianităţii, prin care exoticul e absorbit în normal (din efectul iniţial de incongruenţă păstrîndu-se doar componenta vizuală şi comică: românul pe motocicleta sa cu ataş, iar ataşul ocupat de kurd; sau ei amîndoi, împreună cu soţia românului, uitîndu-se la fel de atenţi la televizor), iar apropierea dintre protagonişti, ca şi cea dintre ei şi spectatori, pare a se produce ca simplă urmare a interacţiunii repetate, a convieţuirii.

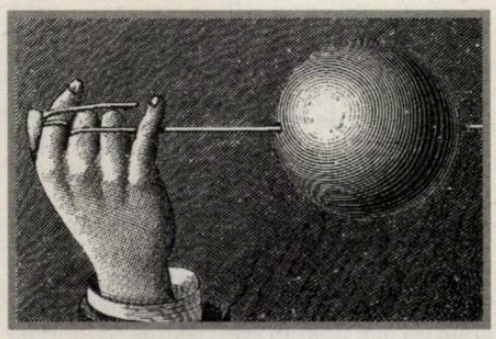

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Faza cu frunza

Brandul de ţară. Vast şantier. De ani buni, cam fiecare ministru al turismului a pus cîte o cărămidă la această construcţie. Şi fiecare a pus piatra unde a vrut, cum a vrut. S-a mizat cînd pe Dracula, cînd pe mînăstirile din Bucovina, cînd pe peisajele montane, cînd pe atracţiile litoralului. S-au chemat experţi în publicitate, s-au format comitete şi comisii care să stabilească ce şi cum ar trebui promovat. S-au gîndit strategii, s-au inventat slogane, s-au compus imnuri. Campaniile succesive de branding – nici una substanţială, nici una de durată – au generat, pînă la urmă, o imagine diformă, o construcţie schizoidă: fundaţie nesigură, ziduri subţiri, acoperiş fragil.

Noua campanie de (re)branding lansată recent, la Shanghai, adaugă şi mai mult balast acestei structuri oricum plăpînde. Pentru că propune o imagine radical diferită de cele promovate anterior. Sloganul de acum e *„Explore the carpathian garden":* România ar fi deci o grădină a Carpaţilor, un spaţiu verde, un parc. Este destul de clar că aria la care se referă mesajul e mult mai restrînsă decît teritoriul naţional, că obiectivele turistice ocupă o arie definită şi clar delimitată. Litoralul – care era o zonă prioritară (de vreme ce chiar ministrul turismului s-a dus acolo vara trecută pentru a lansa „imnul turistic") – e eliminat complet din schemă, la fel ca şi Delta Dunării; nici vechile oraşe-cetate, considerate, pe vremuri, o atracţie, nu intră în aria de acoperire a noului slogan, care se referă la natural, nicidecum la urban. Dar *passons...*

De fapt, peisajul real al Carpaţilor conţine infinit mai puţină clorofilă decît textul publicitar.

Pot admite că sloganul şi frunzuliţa verde pe post de logo constituie nucleul unui brand promiţător şi că lansarea campaniei în cadrul Expoziţiei Universale de la Shanghai e cît se poate de nimerită. Căci şi sloganul expoziţiei din acest an e tot... verde: „un oraş mai bun, o viaţă mai bună". Într-un moment în care industria şi producţia de bunuri au ajuns să sufoce planeta, într-o perioadă de recesiune economică, într-o epocă în care dezvoltarea a ajuns într-un punct critic, o asemenea expoziţie-concept poate fi motorul ideal pentru promovarea turismului ecologic. Să propui, în acest context, un brand de ţară care mizează pe un handicap (înapoierea industrială şi economică) transformîndu-l în avantaj (ecologia) mi se pare o idee fericită. Cîte ţări se mai pot lăuda cu zone sălbatice, nepopulate şi nepoluate? Ideea pe care s-a construit acest nou brand e bună, însă nu îmi e clar dacă ea vrea să impună o imagine reprezentativă sau una atractivă.

De fapt, peisajul real al Carpaţilor conţine infinit mai puţină clorofilă decît textul publicitar. Turistul ispitit de frunza verde imprimată pe pliante va descoperi în România versanţi despăduriţi, ape îngălbenite de substanţe toxice deversate de diverse combinate şi păşuni presărate cu tone de gunoaie. O surpriză nu prea plăcută pentru turiştii temerari în căutare de culmi oxigenate şi natură neîmblînzită. Cei care se vor aventura pe aceste meleaguri vor constata, printre altele, că naturismul înseamnă şi transformarea pădurilor în toalete publice şi a albiilor rîurilor în gropi de gunoi; sau că servicii modeste nu înseamnă neapărat şi preţuri mici.

Oricum, pînă la grădinile carpatine e departe. Mereu surprinzătoare, România îţi întinde capcane şi oprelişti pe unde nu te aştepţi. Călătoria ta poate dura o eternitate şi-o zi, o tentaţie mult prea periculoasă pentru un chinez ale cărui zile de concediu sînt puţine şi numărate.

De aceea, întreaga polemică în jurul acelui logo (furat/plagiat/copiat – rămîne de demonstrat) mi se pare inutilă şi meschină. Ce mai contează dacă desenul este sau nu autentic, cînd realitatea pe care ar trebui s-o acopere e atît de diferită de slogan? Faza cu frunza e grăitoare pentru un anumit mod de a gîndi afaceristic în România: nu contează *ce* vindem, important e *cum*. La piaţă mai merge cu şmecheria. Pentru un brand turistic – în care se investeşte un milion de euro în speranţa că va genera profit – e nevoie de mai mult.

trecerea prin reviste

●POESIS INTERNAŢIONAL (iunie 2010)

Chiar dacă presa e în criză, chiar dacă – se spune – cultura scrisă ar fi pe moarte, încă mai există oameni dispuşi să (se) investească în susţinerea unei publicaţii literare. La Satu Mare a apărut revista *Poesis Internaţional,* o revistă trimestrială dedicată poeziei şi actualităţii culturale cu deschidere regională şi europeană. Sora (sau fiica) revistei *Poesis* pune accent pe traduceri în şi din română şi pe schimburile culturale. Directorul publicaţiei este poetul Dumitru Păcuraru, iar redactor-şef este Claudiu Komartin. În editorialul pe care îl semnează în primul număr, intitulat „Aşa începe", expune şi argumentul pentru apariţia revistei: „Am ştiut încă de la prima noastră întîlnire, care s-a transformat spontan într-o şedinţă de redacţie ce a ţinut aproape o zi întreagă, că revista *Poesis Internaţional* se naşte într-un moment bun, construită de la zero de un grup de oameni diferiţi, dar extrem de profesionişti şi de dedicaţi unui proiect de durată. Dumitru Păcuraru, Ion Mureşan, Robert Şerban, Felix Nicolau, Balazs F. Attila şi eu însumi sîntem personalităţi atît de neasemănătoare, încît pericolul ca revista să devină încă o bisericuţă a literaturii române de azi a picat din start. În plus, toate orgoliile personale au fost lăsate deoparte dintr-un motiv simplu: nici unul dintre noi nu are nimic de dovedit sau ambiţii de veleitar, fiind cu toţii suficient de activi şi de vizibili în peisajul literar şi publicistic actual. (...) Acordînd de la început o pondere semnificativă materialelor în limbile engleză şi maghiară, *Poesis Internaţional* îşi declară deschis intenţiile: vrem să construim o revistă accesibilă nu numai publicului din România, ci cu un orizont şi o deschidere internaţionale, pentru că, la trei ani şi jumătate de la intrarea în Uniunea Europeană, comunicarea cu celelalte spaţii culturale contemporane este în continuare foarte firavă. Iar cunoaşterea reciprocă a unor literaturi care ar putea descoperi că au mai multe în comun decît pare la prima vedere, aproape inexistentă." **(M. M.)**

Reţeaua de reviste culturale Eurozine, din care Dilema veche *face parte, organizează o serie de dezbateri numită* „Europe talks to Europe“, *în cooperare cu Fundaţia ERSTE. După Bucureşti, dezbatere din care am publicat fragmente, a urmat Budapesta. Redăm în continuare secvenţe din discuţia organizată de colegii maghiari de la* Magyar Lettre Internationale *şi* Collegium Budapest.

László RAJK, Martin M. SIMEČKA

Dilema '89: Tatăl meu a fost comunist

Scriitorul şi jurnalistul slovac Martin M. Simečka şi arhitectul maghiar László Rajk, fost publicist samizdat, nu sînt numai foşti disidenţi ai generaţiei mai tinere, ci şi fiii unor cunoscuţi comunişti persecutaţi. László Rajk a fost cea mai cunoscută victimă a proceselor Rákosi din 1949; scriitorul Milan Simečka şi-a început cariera în Partidul Comunist Cehoslovac şi a devenit disident după 1968. Fiii lor au dezbătut întrebări rămase fără răspuns în ceea ce priveşte implicarea generaţiei taţilor lor în comunismul de după război şi eşecurile discuţiilor de azi asupra trecutului din fostele state comuniste. Moderator a fost Eva Karadi, editor la Magyar Lettre Internationale.

Demolarea statuii lui Stalin, Budapesta 1956

© The American Hungarian Federation

EVA KARADI: *Există o trăsătură comună interesantă în biografiile voastre care ne-a furnizat titlul pentru conversaţia noastră. Martin Simečka, cît de bine cunoşti circumstanţele prin care tatăl tău a devenit comunist?*

MARTIN SIMEČKA: Le cunosc foarte bine pentru că am vorbit cu el despre asta. După ce a fost exclus din partid în 1968, a devenit disident şi a avut timp să reflecteze asupra trecutului. A devenit membru de partid în 1948, la 18 ani. Motivaţia sa personală era tipică pentru generaţia tînără din Cehoslovacia la începutul anilor '50. Prima republică cehoslovacă era orientată puternic spre stînga: existau un partid social-democrat puternic, un partid comunist şi o puternică mişcare intelectuală de stînga; nu era ceva *neobişnuit* să fii intelectual de stînga sau chiar comunist. Din acest punct de vedere, Cehoslovacia era diferită de Ungaria şi Polonia. În alegerile din 1948, partidul comunist a cîştigat 60% din voturi în Ceholsovacia şi 30% în Slovacia, ceea ce era tot foarte mult. Existau două motive puternice pentru a fi comunist. Primul: sentimentul că Armata Roşie a eliberat Cehoslovacia la sfîrşitul celui de-Al Doilea Război Mondial şi că ruşii au adus libertatea. Al doilea a fost că Edvard Beneş, preşedinte în 1938 şi apoi în exil la Londra, susţinea ideea că Uniunea Sovietică ne rămăsese prietenă, după ce Marea Britanie şi alţii au trădat Cehoslovacia prin Acordul de la München din 1938. Tatăl meu era orfan, mama lui a fost ucisă de o bombă americană, iar tatăl său a murit înainte de război. Statul a avut grijă de el, i-a dat o bursă pentru a studia la universitate. „Îi consideram pe comunişti oameni buni pentru că m-au ajutat pe mine“ – mi-a spus el. A fost un motiv personal, probabil principalul motiv pentru care s-a înscris în partid, pe lîngă convingerile tipice intelectualilor cehoslovaci. Provenea dintr-o familie social-democrată, nu comunistă. Cam acestea erau împrejurările care determinau înscrierea în partid în 1948. În concluzie, ştiu foarte bine de ce s-a înscris în partid. Cu toate acestea, nu ştiu foarte mult despre perioada anilor '50, cînd era deja membru. Nu ocupa o poziţie înaltă, dar nici nu era un membru obişnuit. Preda la universitate. Nu ştiu despre această perioadă pentru că nu l-am întrebat, şi acum regret asta.

EVA KARADI: *László Rajk, tatăl tău a devenit comunist mai devreme: a participat la Războiul civil din Spania la sfîrşitul anilor '30. Care au fost celelalte motive pentru care a devenit comunist pe atunci?*

LÁSZLÓ RAJK: Tatăl meu ar fi împlinit 100 de ani săptămîna asta. Povestea lui începe mai devreme şi este o imagine inversă, în oglindă, a ceea ce s-a întîmplat în Cehoslovacia. În Ungaria, doar social-democraţii erau parţial toleraţi. Era un partid oficial, dar nu era popular, aşa cum se întîmpla în Cehoslovacia. Oricine era adeptul stîngii, mai ales comuniştii, trebuia să se aştepte să fie arestat, chiar torturat. Nu prea făceai carieră ca stîngist în Ungaria.

De asemenea, este foarte important să ne amintim că naşterea naţiunii cehoslovace a favorizat cele două naţiuni, în timp ce Ungaria era în şoc după Tratatul de la Versailles. Ungaria a pierdut două treimi din teritoriu şi populaţie, în favoarea fostei Iugoslavii, a României, Slovaciei şi Austriei şi într-o mai mică măsură în favoarea Sloveniei şi a Croaţiei. Tatăl meu s-a născut înaintea Tratatului de la Versailles, în Ungaria românească, în Transilvania. Fratele mai mare al tatălui meu a devenit fascist şi, mai mult, membru al mişcării fasciste a Săgeţilor Încrucişate. Era perioada cînd tatăl meu lupta în Războiul civil din Spania în Brigada Internaţională. Erau unsprezece fraţi (opt băieţi şi trei fete). În familia tradiţională, fratele mai mare pleca în Ungaria, nu se căsătorea şi plătea pentru ca cei mai mici să vină şi ei. Fratele mai mare a murit, şi următorul a preluat sarcina, astfel încît s-a ajuns că fratele membru al Săgeţilor Încrucişate a plătit pentru studiile tatălui meu! El a urmat universitatea, apoi a plecat la Paris şi s-a întors. A devenit comunistul-emblemă, cosmopolit, un revoluţionar de profesie. Era recunoscut internaţional, aşa că a devenit rapid un VIP în nomenclatură. Era eroul comunist veritabil, unul dintre puţinii maghiari care au rezistat activ invaziei germane şi hitlerismului. Imediat după război se putea sesiza o linie de demarcaţie în partidul comunist, pe de o parte erau comuniştii întorşi de la Moscova, moscoviţii, iar pe de altă parte cîţiva care au fost activi acasă şi au riscat foarte mult. Cele două tipuri erau foarte diferite, chiar şi personalităţile şi atitudinile lor erau diferite. Tatăl meu era un bărbat frumos: înalt, cu voce joasă, şi vorbea cu accentul special din Transilvania. Era un „element“ autentic integrat în partidul comunist. Şi era o lipsă de „autentic“ la momentul respectiv. Era cea mai populară persoană din partidul comunist. Apoi a venit enigma, procesul aranjat din 1949. A fost primul astfel de proces din blocul comunist. A urmat procesul Slánsky un an mai tîrziu, apoi procesul Kostov, procesele din România, de peste tot... A început cu paranoia moscoviţilor despre spioni şi Războiul Rece şi s-a sfîrşit în a doua jumătate a lui '49 ca un joc de putere simplu, dar murdar împotriva lui Tito, iar tatăl meu a fost spînzurat ca fiind spion al lui Tito.

După revoluţie a fost unul dintre consilierii lui Václav Havel.

Cizmele lui Stalin – în Memento Park, lîngă Budapesta

© Ines Zgonc

EVA KARADI: *Amîndoi purtaţi numele taţilor voştri. În cazul tău, László, numele a avut un rol special în timpul perioadei disidente cînd publicai samizdat. János Kádár, care a avut un rol special în lichidarea tatălui tău, a fost citat zicînd că singurul motiv pentru care tu te puteai opune în mod deschis sistemului îl constituia faptul că nu era pregătit să aresteze încă o dată pe cineva cu acelaşi nume. Ştiu că tu, Martin, ai numele tatălui tău. Te numeşti de fapt Milan. Trebuie să însemne ceva.*

MARTIN SIMEČKA: Nu, a fost ceva prozaic. Mama a decis că trebuie să mă numesc Milan după tata. Apoi, cînd m-am apucat de scris la începutul anilor '80, tata a zis că sună stupid să te numeşti Milan Simečka Jr. şi că ar trebui să-mi găsesc alt nume. Numele prietenei mele de atunci, acum soţia mea, este Marta. Deci, ceva foarte prozaic, nu are nici o legătură cu politica.

EVA KARADI: *Poţi să ne spui ceva despre relaţia cu tatăl tău? De obicei tinerii intră în conflict cu taţii şi aleg alte căi.*

MARTIN SIMEČKA: Tatăl meu era tot înalt, frumos, şarmant şi popular. A murit în 1990 în urma unui atac de cord, după revoluţie a fost unul dintre consilierii lui Václav Havel. Cînd aveam 14 ani, tata a fost exclus din partid. Şi-a pierdut postul la universitate şi a devenit disident. Din cauza tatălui meu, mi s-a interzis să studiez la şcoală şi la universitate. Am avut discuţii lungi despre cine era de vină pentru ce păţeam eu. Tata a încercat să-mi explice, dar nu trebuia să încerce foarte mult, era clar că nu era vina lui, ci a sistemului. Comuniştii i-au spus tatălui meu că, dacă s-ar opri din scris sau din vorbit, dacă şi-ar schimba convingerile...

EVA KARADI: *Vă şantajau...*

MARTIN SIMEČKA: Mi-au spus că dacă afirm că nu împărtăşesc opiniile tatălui meu – nu trebuia să o fac nici măcar public – voi putea studia. Ştiam cu toţii atunci că un astfel de şantaj se practica frecvent. Într-un astfel de caz nu te poţi certa cu tatăl tău pentru că există experienţe comune, o presiune mare din afară. Pe de altă parte, am fost norocos, pentru că tatăl meu se simţea vinovat că fiul lui nu putea studia. Mă lua cu el la întîlnirile intelectualilor şi scriitorilor cehi şi slovaci, care la sfîrşitul anilor '70 se adunau în jurul unor oameni ca Ludvík Vaculík, Ivan Klíma, Václav Havel. Erau vreo douăzeci de scriitori, toţi interzişi, dar publicaţi în străinătate. Eu eram cel mai tînăr în acest cerc de scriitori pe care îi iubeam, aveam 22 de ani. Am devenit membru al acestui cerc. Aveam întîlniri la cîteva luni, dezbăteam toată ziua şi publicam în regim samizdat. Era universitatea mea privată, mult mai bună decît orice şcoală comunistă. Aproape toţi aceşti scriitori, cu excepţia lui Václav Havel şi Karel Pecka, erau foşti comunişti care au devenit disidenţi după 1968. Erau aşadar lungi dezbateri despre trecut. Nu era uşor. Au fost oameni precum Karel Pecka şi Zdenek Rotrekl care au petrecut amîndoi 10 ani în închisoare în anii '50. După 1968 au devenit colegi şi prieteni cu oameni care erau la putere în anii '50 – sau oameni care erau lideri intelectuali la momentul respectiv, o generaţie mai tînără care nu ştia şi nici nu credea că pe atunci erau disidenţi în închisoare. Aveau loc discuţii aprinse, în care aceşti foşti prizonieri dezbăteau cu noii prizonieri – în 1981 tata a stat în închisoare un an, Václav Havel a stat cinci ani – despre cine a fost vinovat şi cine a avut o responsabilitate mai mare. A fost greu. Unii au încercat să se apere, susţinînd că nu au ştiut, că erau tineri, că au avut intenţii bune şi că aşa au fost timpurile. Tatăl meu nu a spus asta. A încercat să înţeleagă, nu să se scuze, să înţeleagă şi să explice. Totuşi...

Au trebuit să treacă alţi douăzeci de ani pentru a înţelege că nu am înţeles foarte bine ce s-a întîmplat în anii '50. Că am impresii greşite despre acele vremuri. Chiar şi despre tatăl meu. El mi-a explicat cum a fost în timpului procesului Slánsky din '52. Avea 22 de ani atunci şi a ascultat procesul la radio. „Mă întrebam ce se întîmplă – mi-a spus el – dar nu am realizat că nu era adevărat. Credeam că ceea ce este la radio este adevărat.“ A început să aibă îndoieli în '53, cînd Hruşciov a ţinut „discursul secret“ după moartea lui Stalin, şi după moartea lui Gottwald în Cehoslovacia. Atunci au apărut primele îndoieli. Dar pînă atunci... nu.

LÁSZLÓ RAJK: În acelaşi timp eu am experimentat cîteva... nu metamorfoze, ci autodafé-uri ale comunismului. Prima a avut loc după reabilitarea tatălui meu în '53. Alţi comunişti au venit în vizită la mama şi au mărturisit că ei crezuseră tot timpul că tata fusese nedreptăţit. Următorul val a fost după '56 cînd oamenii au ieşit din închisoare şi cînd mama şi alţii au revenit în Ungaria după ce fuseseră deportaţi în România. Era în '58. Alt val a avut loc în '60 cînd oamenii au început să spună că, da, cei care au luptat pe străzi împotriva regimului stalinist în '56 aveau dreptate, şi că noi nu avem dreptate. Apoi în '68, la Praga, cînd comuniştii au devenit deziluzionaţi şi au admis că lucrurile nu pot continua aşa. Viaţa mea a fost un fel de pelerinaj de la o asemenea abdicare la alta.

Mai tîrziu am realizat că oamenii din zona de stînga sau cvasicomunistă chiar au trăit vremuri grele. Începînd cu Războiul civil din Spania, cînd Guvernul francez a retras Brigăzile Internaţionale din Spania şi i-a arestat pe oamenii care au luptat pentru republică, la graniţa franceză. Dar cred că marele şoc a fost pactul Ribbentrop-Molotov. Pentru un comunist, acesta trebuie să fi fost şocul maxim. A rămîne comunist în asemenea circumstanţe trebuie să fi fost foarte, foarte dificil. Nu numai a rămîne comunist, dar a crede şi a te convinge că pactul Ribbentrop-Molotov a fost un lucru bun. În acelaşi timp, cu toate aceste abdicări, aceşti oameni s-au obişnuit să înţeleagă că greşeau ca indivizi, că *ceilalţi* aveau dreptate şi că ei greşeau.

MARTIN SIMEČKA: Şi unii chiar s-au opus regimului după această schimbare, au fost la închisoare. Şi astfel a devenit mai dificil să le pui întrebări. A fost cazul tatălui meu. Mi-a părut rău pentru el: a venit acasă de la închisoare foarte bolnav, şi apoi a murit din cauza bolii. Era greu să-i spun „da, ai fost în închisoare, ai fost disident, totuşi, cum a fost comunismul în anii '50? Erai un membru de frunte al partidului, aparţineai unei clase speciale". După 1968 mulţi care aparţineau acestei generaţii au simţit că au suferit destul. Desidenţii din jurul lui Václav Havel – el era excepţia pentru că nu a fost comunist – s-au bucurat de credibilitate mare şi au devenit voci puternice în societate. Dar, exact pe motivul că au fost disidenţi care au luptat împotriva comunismului după 1968, trecutul lor anterior a fost uitat.

În dezbaterea trecutului nu e loc de morală. Nu vorbim despre scuze, ci despre cunoaşterea adevărului. Este dificil să vorbeşti despre anii '50 cu foşti comunişti pentru că mulţi au suferit destul. Ei nu simt responsabilitatea de a spune adevărul. Cumva consideră că au dreptul să tacă, sau să explice că sînt oameni buni sau au fost oameni buni, doar că uneori în sensul greşit. Am o problemă acum pe care nu am avut-o cu tatăl meu pînă în 1989. Dacă tata ar mai fi în viaţă, l-aş întreba cum a fost pe vremea cînd era tînăr comunist în anii '50. A fost responsabil de expulzarea studenţilor de la universitate? Ce s-a întîmplat cînd a fost membru de partid? A votat pentru ceva, poate nu pentru pedeapsa capitală, dar pentru ceva care a distrus vieţile altor oameni? Cum a fost? Trebuie să mărturisesc că nu ştiu.

Tata a predat filozofie la Şcoala de Arte, la sfîşitul anilor '60. Studenţi de-ai lui care acum sînt artişti faimoşi în Slovacia mi-au spus că tata îi presa să intre în partid, şi că ei au refuzat. Nu mi-a plăcut să aud asta. Era o faţetă a tatălui meu pe care nu o ştiam.

Am o problemă acum pe care nu am avut-o cu tatăl meu pînă în 1989.

Steag găurit, Budapesta, 1956

© The American Hungarian Federation

LÁSZLÓ RAJK: Ceea ce descrii este un fenomen fascinant care există dincolo de mica noastră insulă postsovietică. Mă refer la fluturarea micului carnet roşu şi altele. Este un fenomen general european. Nu l-am auzit spre exemplu pe Daniel Cohn-Bendit spunînd: „Am fost un ticălos, prost, îngust la minte". El spune exact opusul. Devine problema unei generaţii. Generaţia tatălui tău şi generaţia '68 din Vest s-au suprapus. Se poate spune că în Europa de Est nu avem generaţia care a pus faimoasa întrebare părinţilor lor despre rolul lor în al Treilea Reich. Nu auzim astfel de întrebări de la copiii noştri şi probabil asta este problema. Nu există nici un imbold pentru noi să ne confruntăm cu trecutul. În orice caz, nu este numai o problemă socialistă – este o problemă europeană.

MARTIN SIMEČKA: Diferenţa imensă între Cohn-Bendit şi tatăl meu a fost că Cohn-Bendit nu a făcut rău nimănui pentru că nu a avut ocazia. Aceasta este diferenţa între comuniştii din Estul Europei şi cei din Vest. În Vest bineînţeles că este dezgustător, dar nu este despre a fi vinovat sau responsabil, ci doar despre a fi stupid. Dezbaterea în Europa nu este clară. Există idei preconcepute despre comunism. La conferinţa Eurozine de la Vilnius din mai 2009, Timothy Snyder a ţinut o prelegere excelentă comparînd comunismul şi nazismul. La nivel politic s-au făcut nişte paşi, spre exemplu rezoluţia OSCE din iulie 2009. În Europa de Vest ar fi fost imposibil acum zece ani să pui comunismul şi nazismul pe acelaşi nivel. Acum, acest lucru se întîmplă încetul cu încetul. Nu este vorba despre judecată, ci despre responsabilitatea unei generaţii care încă îşi mai aminteşte perioada respectivă, poate să explice cum a fost. În special anii '50.

S-au obişnuit să înţeleagă că greşeau ca indivizi, că ceilalţi aveau dreptate şi că ei greşeau.

Începînd cu 1989 am trăit înconjurat de foşti comunişti care sînt nişte oameni drăguţi şi încîntători. Soţia mea Marta provine dintr-o familie comunistă: tatăl ei a fost redactorul-şef al ziarului comunist în anii '50 şi a stat la Moscova în timpul războiului. Toţi provenim din astfel de familii comuniste. Familiile noastre au fost victimele altor comunişti, comuniştii *răi*. Chiar şi astăzi am o problemă cînd afirm că sînt anticomunist. Nu-mi place cuvîntul. Am avut o mare dispută cu Adam Michnik despre Kundera şi mi-a spus: „Faptul că aparţii anticomuniştilor este cel mai rău lucru din lume". Deci, e această problemă, această mafie intelectuală de stînga în Europa – dacă mă pot exprima aşa. Este o legătură adîncă, nu numai de experienţă comună, ci de viziune asupra lumii, adeziunea la egalitate socială şi libertate, pe care bineînţeles că mulţi comunişti au avut-o la început. Este momentul să dezbatem problema dintr-o nouă perspectivă, în special acum, cînd stînga în Europa duce lipsă de idei şi nu mai apără libertatea.

EVA KARADI: *Îmi amintesc că imediat după 1989 a avut loc o mare conferinţă la Paris despre ceea ce se va întîmpla cu stînga în Est. Dacă disidenţii care au contribuit atît de mult la schimbarea regimului sînt de stînga sau de dreapta. Încă discutăm aceste probleme. Copiii lor – copiii voştri – au crescut şi au o mare problemă cu această minunată lume nouă în care trăim. Unii sînt simpatizanţi ai marxismului sau ai mişcărilor radicale de dreapta. Să punem dilema din '89 din această perspectivă. Şi-au atins disidenţii aspiraţiile? Ce se întîmplă cu stînga şi dreapta în ziua de azi?*

LÁSZLÓ RAJK: Există două elemente fundamentale în schimbările politice care îşi au rădăcinile în trecut şi pe care nici una din ţările postcomuniste nu a reuşit să le controleze. Privatizarea şi nomenclatura. Fiecare ţară a încercat diferite metode de privatizare sau semiprivatizare şi nici una nu a avut succes. Nici una. Nu aş spune că toate au fost insuccese, dar aş spune că nici una nu a avut succes. Celălalt element, dar nu separat, este nomenclatura – cum a supravieţuit, cum s-a paraşutat în noua eră. Aceste două întrebări influenţează viaţa politică contemporană şi vor continua să o facă în viitor. Legea lustraţiei în Republica Cehă sau legea non-lustraţiei în Ungaria, deschiderea arhivelor în Germania sau deschiderea lor cu întîrziere în Slovacia: toate acestea sînt probleme politice actuale. Nici una din aceste ţări nu a fost capabilă să se delimiteze de trecut şi să spună: „începem ceva nou". Trecutul este folosit în mod constant în campanii, negativ sau pozitiv. Încă mai căutăm răspunsuri. Nu le am. Sper ca noua generaţie să nu ne spună „bine, mergi la colţ şi vorbeşte despre trecut, noi ne ocupăm de prezent".

MARTIN SIMEČKA: Cred că ne vor întreba, dar nu va fi foarte plăcut să le răspundem. Cum de am putut crea aşa o harabaură după '89? În primul rînd, disidenţii nu erau pregătiţi pentru schimbare, pentru că au avut atît de multe probleme în găsirea căilor de supravieţuire în comunism. Erau mai mult obsedaţi de propriul suflet, decît de regim. Desigur, era un element important pe agendă – drepturile omului – care s-a dovedit crucial în '89, dar acum agenda s-a schimbat. În Ungaria poate că disidenţii au avut o abordare mai politică sau mai profundă, dar în Cehoslovacia îmi amintesc că, deşi aveau loc multe dezbateri, s-a acordat puţină importanţă problemelor legate de modalitatea de guvernare sau cum se schimbă economia, cum să fie schimbat sistemul. Majoritatea dezbaterilor erau despre cum să rezişti acelui regim, nu despre cum să creezi unul nou. Aşa că în 1989 nu am fost pregătiţi.

În al doilea rînd, este o problemă de orientare politică. Cînd am creat un partid din mişcarea revoluţionară de la Bratislava, nu a trebuit să dezbatem despre orientarea de stînga sau de dreapta. Am făcut teste – ştiţi genul de teste – şi am ieşit că eram toţi de stînga. Dar a trebuit să decidem să fim de dreapta pentru că a fi de stînga era stupid. Trebuia să privatizezi, să transformi sistemul, să te distanţezi de partidul comunist. Era foarte dificil să fii un politician de dreapta şi în acelaşi timp, în interior, să fii de stînga. Mulţi dintre foştii disidenţi şi-au schimbat opiniile complet. De exemplu, prietenul meu Milan Uhde a devenit un politician foarte de *dreapta* şi preşedintele Parlamentului în Republica Cehă. Alţii au devenit foarte de *stînga,* ca Petr Uhl. Mulţi s-au aflat undeva la mijloc, dar toată lumea a avut această problemă. Nu cred că putem considera mişcarea disidenţilor ca fiind responsabilă de regimul actual. Influenţa lor în Europa a scăzut foarte rapid, fiind prezenţi în politică numai ca excepţii, ca Havel.

Apărut în *Eurozine* (www.eurozine.com)
© Martin Simečka / László Rajk © Eurozine

selecţie şi traducere de Cristian GHINEA

László Rajk a fost un proeminent lider comunist maghiar, a luptat în Războiul civil spaniol şi în Rezistenţa maghiară. Un episod inedit şi controversat este cel în care a fost arestat de fasciştii maghiari şi condamnat la moarte, dar a fost salvat în ultimă instanţă de fratele său mai mare, care activa la vîrful partidului fascist. După venirea Armatei Roşii, a fost ministru de Interne la Budapesta, calitate în care a organizat serviciul secret comunist, echivalentul Securităţii. Apoi a fost numit ministru de Externe. În urma unui conflict cu liderul maghiar Matyas Rakosi, i s-a organizat un proces politic, fiind acuzat de trădare în favoarea lui Tito şi executat. A fost reabilitat în martie 1956, iar în octombrie 1956 a fost reînhumat, 100.000 de oameni participînd atunci la o manifestaţie spontană, eveniment considerat ca precursor al revoluţiei anticomuniste din a doua parte a acelui octombrie.

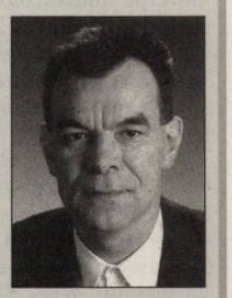

Fiul său, ***László Rajk Jr.,*** este născut chiar în anul execuţiei tatălui său, în 1949. A fost lider al disidenţei, a condus o tipografie ilegală în timpul regimului comunist şi un magazin ilegal de cărţi care funcţiona chiar în apartamentul său, numit „Samizdat Boutique". După căderea comunismului a fost lider politic liberal şi deputat timp de şase ani. În prezent profesează ca arhitect şi producător de filme la Budapesta.

Milan Simečka (1930-1990) a fost unul dintre cei mai importanţi eseişti şi publicişti din Cehoslovacia. A predat ştiinţe sociale la Universitatea din Bratislava. Comunist convins la început, a devenit disident după „primăvara de la Praga": a fost exclus din partid în 1968, iar în 1970 a fost eliminat şi din învăţămîntul superior. A publicat literatură samizdat şi a devenit cunoscut în străinătate prin cartea sa *Restaurarea ordinii,* apărută în Germania la mijlocul anilor '70. În 1981 a fost arestat pentru „uneltire împotriva ordinii de stat" şi a petrecut 13 luni în închisoare. După „Revoluţia de catifea", a fost pentru scurt timp consilier al vechiului său prieten şi coleg de disidenţă, Václav Havel, devenit preşedintele Cehoslovaciei.

Fiul său, ***Martin M. Simečka,*** a activat în mişcarea de disidenţă alături de tatăl său, publicînd literatură samizdat. A fost expulzat din Cehoslovacia în vara lui 1989 şi s-a întors imediat după „Revoluţia de catifea" din noiembrie. A fondat o editură specializată în cărţi de ştiinţe sociale, apoi a intrat în publicistică. Între 1999 şi 2006 a fost redactor-şef al celui mai influent ziar din Slovacia, *SME.* Din 2006 pînă în 2009 a condus revista săptămînală *Respekt.* Romanul său *Anul broaştei* a fost distins cu *The Pegasus Prize for Literature* şi a apărut în limba engleză la Louisiana State University Press.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

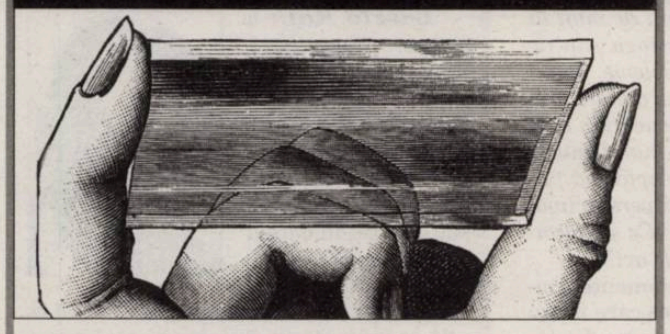

„Eşti liber să schimbi canalul!“

Auzim îndemnul acesta mai tot timpul: „Nu-ţi place ce vezi la televizor? Eşti liber să schimbi canalul!“. Sau, încă şi mai mult: „Eşti stăpînul telecomenzii! Exercită-ţi puterea!“. Prin urmare, ni se transmite mesajul că sîntem liberi, ba chiar că sîntem stăpîni. De ce oare ni se spune asta cu atîta insistenţă?

Dacă încercăm să ne exercităm libertatea televizuală, observăm că ne învîrtim în aceeaşi curte şi că avem de fapt libertatea orătăniilor din ogradă. Adică putem să ne plimbăm în ţarc şi să alegem, din grăunţele care ni se aruncă, pe cele care ni se par mai mari şi mai frumoase. În realitate, toate boabele sînt cam la fel.

Despre ce libertate de a alege un alt canal vorbim, cînd peste tot dai de aceleaşi personaje care discută despre aceleaşi subiecte? Aceleaşi filme repetate la nesfîrşit (sau, dacă nu, din aceeaşi categorie – în general producţii decerebrate, de serie B sau C, care seamănă toate între ele), aceleaşi vedete la emisiunile de divertisment, aceiaşi analişti sau oameni politici care par că se pricep la absolut orice. Că e vorba despre „folclorista“ Maria Cârneci şi „Bianca lu' Bote“ la producţiile menite să ne deconecteze sau despre Mugur Ciuvică şi Mădălin Voicu la cele care-şi propun să ne informeze şi să ne trateze ca pe nişte „cetăţeni responsabili“ – avem de fiecare dată acelaşi tratament: sîntem consideraţi masă manevrabilă, o adunătură de indivizi care oricum înghit ce li se dă, fără discernămînt, fără memorie, fără conştiinţă.

Zilele trecute, Realitatea TV avea ca invitaţi în studiou, să comenteze recent lansatul brand de ţară, pe nimeni alţii decît Adrian Păunescu şi Corneliu Vadim Tudor (asta, după ce i-am putut vedea şi cu ocazia dezgropării Ceauşeştilor, cînd ne spuneau ce bine a fost în comunism). Cei doi barzi se ţineau de mînă şi-şi zîmbeau galeş unul altuia. Toate bune şi frumoase, noua ispravă a Ministerului Turismului chiar merită o dezbatere publică, dar ce legătură au aceşti doi porumbei cu voce groasă cu brandul de ţară? Oare vor cei de la Realitatea TV să ne propună modelul lor de Românie, cea a demagogiei naţionaliste şi nostalgic-ceauşiste? Am uitat subit cine sînt Adrian Păunescu & Corneliu Vadim Tudor şi ce discursuri au, să-i luăm de proaspeţi?

A doua zi, ocoleşti Realitatea TV, nedorind să te întîlneşti cu vreunul dintre tribuni. Deschizi televizorul la concurenţă, la Antena 3, şi peste cine dai? Peste Corneliu Vadim Tudor, fireşte! De data aceasta, e chemat să analizeze un caz internaţional, ocazie cu care politicianul găseşte de cuviinţă să se ia la trîntă cu Sarkozy („Vadim *vs* Sarkozy“ – vedem scris pe ecran). Problema în dezbatere e cea a romilor expulzaţi din Franţa – şi, prin urmare, Vadim Tudor, care a avut în repetate rînduri discursuri rasiste, este chiar omul potrivit pentru a analiza aşa ceva. A pune lupul paznic la oi se pare că e cea mai înţeleaptă alegere... De altfel, preşedintele Partidului România Mare a avut în emisiune cel mai tolerant şi mai democratic discurs: „Să vină Vadim cu echipa lui la putere – le creez locuri de muncă, le fac şcoli speciale, le fac biserici“, dar şi „Păi, cum să nu ridice ăştia [romii] nasul, dacă şeful statului stă cu ei în campania electorală?“.

Dar nu numai oamenii sînt aceiaşi la televiziunile noastre, ci şi subiectele şi, mai ales, modul de abordare a lor. De curînd, Consiliul Naţional al Audiovizualului a analizat cum au reflectat televiziunile cazul Mădălina Manole. Monitorizarea s-a lăsat cu amenzi şi cu somaţii publice pentru toate posturile: Antena 1, Antena 3, Realitatea TV, Kanal D, B1 TV, Naţional TV, OTV, Prima TV, PRO TV şi inclusiv TVR 1. Prin urmare, toate sînt o apă şi-un pămînt.

Dar să nu disperăm, căci, dacă ne nemulţumeşte ceea ce vedem pe un post, ni se spune că avem oricînd libertatea să schimbăm canalul. Dă-i sclavului impresia că e liber, ba chiar stăpîn, şi vei avea un sclav mai uşor de manevrat şi mai eficient!

Rupert WOLFE MURRAY

La ce foloseşte Twitter?

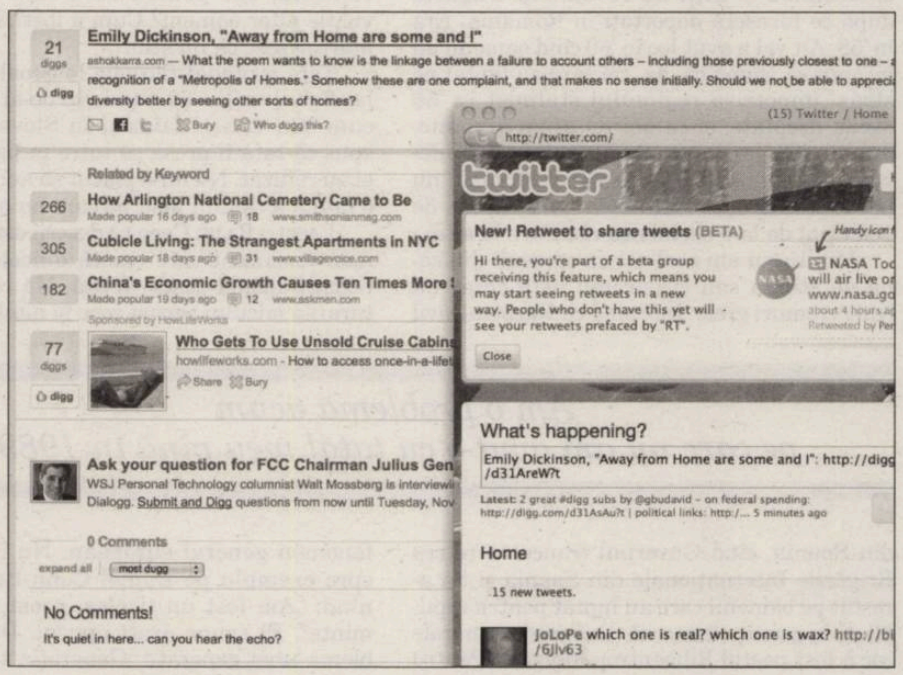

În ultimul an am devenit un utilizator asiduu al Twitter-ului. Prietenii mei şi familia fac comentarii dispreţuitoare, de genul „Twitter e pentru egocentricii care-şi fac publicitate singuri“ sau „De ce nu foloseşti Facebook, ca noi toţi?“. Nu mă deranjează astfel de critici pentru că majoritatea celor care le emit ori n-au folosit Twitter-ul, ori nu se simt potriviţi pentru el.

Toată lumea a auzit de Twitter, însă nu toţi ştiu ce e. Iată o definiţie într-un cuvînt: „microblog“. Altfel spus, un mijloc de a publica comentarii scurte. Unicitatea lui vine din faptul că poţi scrie numai 140 de caractere (un text de aproximativ un rînd şi jumătate, în document Word). Şi cu asta, basta. Twitter cere disciplină şi lansează o provocare – aceea de a rezuma cărţi, filme şi opinii în 140 de caractere. Acţiunea de bază este „să urmăreşti“ pe cineva (de obicei un prieten sau vreo celebritate) şi să speri că altcineva „te va urmări“ pe tine.

De ce mi-am făcut cont

Nu mai ţin minte de ce mi-am făcut cont pe Twitter, dar îmi amintesc că am primit un e-mail de la Twitter, care suna aşa: „Edward Lucas te urmăreşte pe Twitter“, ceea ce m-a făcut să stau locului. Edward Lucas, editorul internaţional la *The Economist,* scriitorul prolific, specializat în Europa de Est şi Europa Centrală, duşmanul Kremlinului şi prietenul lui Google, era pe urmele mele? De ce Dumnezeu ar face aşa ceva? La momentul acela, încă nu scrisesem nimic. M-am simţit flatat, am fost uimit şi am simţit un impuls să scriu ceva care merită citit.

Aşa a început cariera mea de microblogger şi, într-un an şi jumătate, am scris peste 1500 de scurte comentarii, într-o gamă variată, de la cele banale („Sînt în tren, mă duc la Galaţi şi mi-am uitat cartea“) la opinii interesante despre ştiri şi evenimente curente şi la mici comentarii despre filme şi cărţi („Zi de film. Am fost cu copiii la *Eclipsa*. Nu e rău. După care am văzut unul dintre preferatele mele din toate timpurile: *Bagdad Café*“). Dacă găsesc ceva interesant online, scurtez link-ul (folosind www.bit.ly), iau un fragment din articol şi-l introduc. Următoarea mea postare pe Twitter va fi un citat dintr-un articol al lui Andrei Pleşu, o denunţare biblică a lui Dan Diaconescu, realizatorul OTV („Prostgust, trivialitate, sub-nutriţie intelectuală, hîrjoană calomnioasă, jeg.“), însoţit de un link scurtat (http://bit.ly/9iX6B4) la articolul din *Dilema veche*.

Impulsul de a împărtăşi cu ceilalţi

De ce fac asta? Sînt unul dintre acei oameni cărora le place să împărtăşească cu ceilalţi lucrurile interesante pe care le descoperă. Ştiţi genul, e vorba despre unul dintre cei care trimit prin e-mail glume prosteşti, fotografii, link-uri sau noutăţi. Problema e că, atunci cînd trimiţi aşa ceva, nu ştii niciodată sigur dacă pe oamenii cu pricina chiar îi interesează glumele/fotografiile tale, însă pe Twitter poţi pune toate lucrurile astea la un loc, iar oamenii se pot lua după tine, dacă vor (interesant este că nimeni din familia mea nu face asta; în schimb, mă „urmăresc“ 215 străini).

Acum mi-e dureros de limpede că Twitter li se potriveşte de minune anumitor oameni, dar încercările mele de a-mi converti prietenii şi familia s-au soldat cu un usturător eşec. Twitter este ideal pentru internauţii înrăiţi sau pentru cei ca mine, pentru ingenioşii care sînt doar amatori, nu creatori propriu-zişi (eu îl folosesc ca să-mi promovez articolele sau slideshow-urile). Însă îmi dau seama că majoritatea oamenilor nu simt acest impuls iraţional de a le împărtăşi informaţii unor străini şi îi respect pe cei care aleg să nu folosească nici o reţea de socializare. Totuşi, mi se pare trist ca cineva să se simtă obligat să-şi facă cont pe Facebook sau pe Twitter, dar să nu-l folosească deloc.

Iată genul de misiune pe care „oricine o poate îndeplini“, dar pe care nimeni n-o îndeplineşte, cînd i se cere să dea o mînă de ajutor.

Cînd reţeaua de socializare sprijină afacerea

Iniţial, Twitter a fost un mijloc de comunicare personal, dar a făcut rapid trecerea la sfera business. Specialiştii în PR şi consultanţii în comunicare de pretutindeni le spun clienţilor că reţelele de socializare reprezintă o modalitate ieftină de îmbunătăţire a traficului pe website-uri, de a face un grup nou şi de a clădi o lume luminoasă şi strălucitoare. Numai că nu e chiar aşa de simplu, după cum vă puteţi închipui. Acelaşi lucru este valabil şi pentru website-uri sau pentru newsletter-urile de la companii, experienţa arătînd că, dacă nu investeşti în omul potrivit, nu e decît o pierdere de timp. Ai nevoie doar de un editor bun (un fost jurnalist ar fi ideal), însă puţine companii sînt dispuse să investească în aşa ceva, deşi e mult mai ieftin decît publicitatea. Iată genul de misiune pe care „oricine o poate îndeplini“, dar pe care nimeni n-o îndeplineşte, cînd i se cere să dea o mînă de ajutor.

Scenariul tipic arată astfel. Compania are un specialist în marketing, extenuat de muncă, aşa că iniţiativele noi de acest gen sfîrşesc trîntite pe biroul ei (de obicei, specialistul este o „ea“). Fireşte că n-are timp să actualizeze contul Twitter, „dar preşedintelui i s-a spus că trebuie să avem aşa ceva neapărat, aşa că el ne-a dat ordin. Ce vină am eu?“. De multe ori, este doar o altă povară.

În calitate de consultant PR, le spun clienţilor mei că e foarte posibil ca printre angajaţii lor să fie unul sau doi utilizatori de Twitter „înnăscuţi“, extrovertiţi, la care poate prinde spiritul Twitter. Lucruri interesante se întîmplă în toate organizaţiile şi, dacă există cineva care poate rezuma pentru Twitter asemenea mici evenimente, aceasta poate fi o modalitate utilă de a-i ţine pe oameni la curent (să sperăm că şi de a-i ţine inspiraţi). Numai că de multe ori problema este politica. Dacă angajatul X se apucă să scrie pe Twitter noutăţi din companie sau să-şi exprime vreo opinie, există toate şansele ca angajatul Y să fie cuprins de resentiment şi să înceapă să răspîndească zvonul că doamna X e cu nasul pe sus. Ceea ce poate pune respectiva iniţiativă pe butuci.

Specia dominantă în ecosistemul reţelelor de socializare o reprezintă tinerii. Studenţii de azi au crescut cu Twitter şi Facebook şi pentru ei a folosi aceste mijloace pentru a conversa, de a împărtăşi lucruri, de a comunica şi a organiza este o a doua natură. Ori de cîte ori recomand unei companii să apeleze la reţelele de socializare, iar ele se plîng că nu-şi permit să angajeze pe cineva, le spun că există mii de studenţi care abia aşteaptă să dobîndească oarecare experienţă în cîmpul muncii, chiar dacă este vorba despre muncă voluntară. Nici că există o situaţie mai potrivită în care să-i oferi unui tînăr o oportunitate şi să faci rost de un specialist care să-ţi conducă reţelele de socializare.

Pe Rupert Wolfe Murray îl găsiţi pe Twitter la @wolfemurray

traducere de Dana IONESCU

Stela GIURGEANU

Lucrul manual se „dă“, handmade-ul se „vinde“

– supravieţuirea meşteşugurilor –

La o gură de metrou, printre tarabe colorate, ziare lucioase şi chioşcuri cu sucuri carbogazoase şi ţigări *slim,* stă o femeie cu un coş de nuiele. În coş sînt cîteva obiecte de lemn, dintre cele pe care le folosim aproape zilnic prin bucătărie. Toate sînt făcute de bărbatu-său şi femeia le „dă“ ieftin, pentru că nu le consideră a fi „cine ştie ce“. Le dă la un aşa preţ încît să fie cumpărate şi cît să se poată întoarce deseară cu ceva bani acasă. Nimeni nu va considera lingurile – un leu bucata, ciocănele de şniţele – doi lei, spatule impecabile şi catifelate la pipăit – cincizeci de bani – unicate, obiecte de lux. Deşi sînt făcute de mînă, vîndute la colţ de stradă, abia mai scot traiul de pe o zi pe alta.

Puţin mai încolo stă şi o bătrînică. Stă în soare, poartă o pălăriuţă croşetată, ca un soi de reclamă ambulantă, se ţine cu braţul stîng de o balustradă, în timp ce dreptul, cel pe lîngă care trec grăbiţi călătorii de la metrou, este umeraş pentru cîteva milieuri, migălos lucrate, dar demodate şi ironizate, considerate azi emblemă pentru kitsch. În milieuri bătrînica a investit cîteva săptămîni, ochii şi pasiunea de a face ceva perfect.

Dacă ar fi vîndute într-un magazin de artizanat, dacă ar avea eticheta *handmade,* produsele ar căpăta o cu totul altă strălucire. Dacă ar fi promovate, împachetate în poveştile facerii lor, vor apărea şi cumpărători dispuşi să ofere nu doar dublu, ci de zece ori preţul acelui produs, catalogat deodată drept unicat.

Din păcate, există prea puţini meseriaşi care s-au prins care e treaba, iar aceştia de cele mai multe ori sînt grupuri izolate, care merg uneori pe la tîrguri şi cîştigă ceva mai mult la evenimente, ori pleacă din ţară. În Occident, meseria lor capătă valenţă de artă, e recunoscută şi preţuită ca atare. La noi însă, marea parte a celor care au mai rămas meseriaşi în adevăratul sens al cuvîntului îşi văd meseria doar ca mod de supravieţuire. Copiii lor nici nu mai au de gînd să le urmeze paşii. Cînd succesul înseamnă doar ban, iar cînd ţi se spune din toate părţile că mai bine te faci că munceşti, decît să munceşti cu adevărat – că aşa fac oamenii deştepţi –, cine mai e tentat să muncească o zi întreagă, doar ca să aibă ce pune pe masă? Chiar dacă lucrul respectiv iese perfect.

Fierarii, argintarii, rudarii, cărămidarii, gaborii (înveliş de case şi burlane), lăutarii, florarii... Acestea sînt adevăratele profesii.

De la potcoave la Pontiac

De ce meşteşugurile de odinioară sînt pe cale de dispariţie şi de ce adevăraţii meşteşugari sînt daţi uitării? Cauzele stau şi în proasta lor promovare, dar şi în faptul că produsele pe care le fac, din tată în fiu, nu mai au azi căutare. Linguri de lemn se fac pe bandă rulantă, le iei de la orice magazin, nu mai cauţi ceva *handmade.* Milieurile – la fel, deşi într-un milieu lucrat de mînă se investeşte muncă multă şi multă rigoare. Dar cine mai dă bani pe aşa ceva? Pe de altă parte, articolele vestimentare din macramé sînt în vogă şi defilează cu succes pe podiumurile marilor case de modă.

Din nefericire, această mînă de aur, meşteşugarii, nu mai e valorificată, mulţi sînt lăsaţi să „piară pe limba lor“, cu indiferenţă şi acea românească ridicare neputincioasă din umeri.

Tocmai la această indiferenţă a încercat să răspundă un grup de oameni, o firmă de campanii sociale, KCMC (K Consulting Management and Coordination), care a conceput un proiect ambiţios, atît ca timp, cît şi ca fonduri investite. E vorba de un proiect care se referă, deocamdată, la meşteşugarii romi, la comunităţile tradiţionale în care meseria se mai practică, ca odinioară, dar care se apropie de apus. „Cele mai multe programe existente azi, în ceea ce priveşte romii, sînt de reconversie, nu de revalorizare. Încerci să-l înveţi, de exemplu, pe un rudar (cel care face linguri) să facă brutărie, în loc să-i dai nişte informaţii despre ce ar putea face cu meşteşugul său, pentru a fi vandabil pe piaţă... Din păcate, noi încă importăm valori care nu ni se potrivesc şi încercăm să le aplicăm, în locul revitalizării propriilor valori“ – îmi declară coordonatorul proiectului, **Ciprian Necula.**

Despre romii din comunităţile tradiţionale îmi spune că, lăsînd la o parte stereotipurile, vor să muncească, dar că meseria lor nu mai are căutare. Să-i înveţi însă altă meserie nu ar face decît să distrugă o identitate, să-i distrugi pe ei ca grup, ca valori.

„În acest proiect am pornit de la un fapt subiectiv: experienţa bunicului meu, care a fost fierar la sat. În paranteză fie spus, cînd bunicul s-a însurat cu bunica mea, a trebuit să dea probă de muncă. Socrul i-a cerut dovada că e bun meseriaş, să demonstreze astfel că îşi poate întreţine familia. Dacă era «cioflingar», cum spun romii la cei care nu au meserie, era considerat lepră socială, nu avea din ce să trăiască. Cînd a venit la Bucureşti, obligat să-şi părăsească satul, cum nu erau nici cai, nici căruţe, a reuşit să se adapteze la piaţă, păstrîndu-şi totuşi aceeaşi meserie. A învăţat să facă tinichigerie auto, de case, de biserici, a fost angajat la fabrica Republica. Pînă la 70 de ani, cît are acum, lucrează în aceeaşi meserie, dar cu un alt produs final. Bunicul meu a refăcut un Pontiac distrus, după o poză. A lipit pînă şi fiecare bucăţică din fibra ce acoperea caroseria la loc.“

Acest exemplu a fost de fapt şi motto-ul proiectului, care doreşte mai mult decît revalorizarea meşteşugului – recuperarea unui întreg sistem cultural pe cale de dispariţie.

Aceeaşi meserie, alt produs, noi venituri

Proiectul „Romano Cher – Casa Romilor“ este cofinanţat din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltare Resurse Umane 2007 – 2013 şi urmăreşte „readucerea pe piaţă şi în viaţa activă a comunităţii a meseriaşului tradiţional de etnie romă“. Proiectul va începe cu un program-pilot desfăşurat în comunităţi de pe lîngă Iaşi. „Vom găsi meseriaşi, îi vom forma, îi vom organiza şi îi vom ajuta să îşi vîndă produsele. În funcţie de rezultatele acestui pilot vom vedea ce funcţionează şi ce nu, după care îl vom extinde în toată ţara“ – declară Ciprian Necula. Cele două mari obiective ale proiectului sînt, în primul rînd „să-i ajutăm pe meseriaşii identificaţi să devină eficienţi pe piaţă, adică să-şi vîndă produsul angro, la magazine de mobilă, de decoraţiuni etc. Pentru asta vom identifica produse care pot deriva din meseria lor: fierarul care face potcoave ar putea face, de exemplu, clanţe din fier forjat. Cei care lucrează obiecte din tablă ar putea face... scrumiere de buzunar. Sînt tot felul de obiecte la care te poţi gîndi, dacă ai o altă viziune asupra pieţei. Bineînţeles, vom avea studii de piaţă serioase pe baza cărora vom şti ce le putem cere. Sperăm ca, pentru o perioadă de trei ani, să-i susţinem cu ce putem, după care încă zece ani să stăm pe lîngă ei, să-i monitorizăm în sistemul acesta. Proiectul înseamnă aproape 15 ani de muncă susţinută.“

Al doilea obiectiv ţine mai mult de partea de PR. „Vrem să înfiinţăm un centru mobil, care se va plimba din judeţ în judeţ, în toate cele cinci vizate, cu scopul de a promova şi de a face cunoscută, omului de rînd, valoarea meseriei. Va fi practic un muzeu *live* unde vom aduce meseriaşi cu exponate, unde vor avea loc evenimente de genul «ucenicia la minut»: cum să dai cu ciocanul, să faci o bijuterie sau să cioplşti un lemn. În plus, vor fi o serie de evenimente culturale, concerte, dansuri etc.“

Pe scurt, pe lîngă identificarea meşteşugarilor rămaşi, proiectul cofinanţat şi de Ministerul Muncii caută să-i promoveze, să-i ajute, prin schimbarea produsului finit, să fie vandabili pe piaţă. „Tot în cadrul proiectului vom lansa un site cu datele de contact ale meseriaşilor, produsele şi preţurile. Va fi un site de vînzări, în trei limbi.“

Cine ne mai sînt meseriaşii?

Îi vedem uneori pe la tîrguri, alteori la colţ de stradă. Sînt cei care s-au încăpăţînat să păstreze meseria învăţată de mici, dar care, în mare parte, azi nu mai au loc într-o societate în care totul se face robotizat, pe bandă rulantă. Sînt cei care spun: pot ori nu să fac cutare lucru, dar dacă pot să-l fac, nu există să dau greş. Aceasta e diferenţa între un meseriaş şi un şmecheraş. Meseriaşul nu e viciat, face un lucru pe care îl face ca pentru sine.

Nefiind însă încurajaţi că ar putea scoate bani frumoşi... rămîn doar buni meseriaşi, nu prosperă pentru că nu ştiu cum să devină buni vînzători. Aveam să aflu totuşi că mulţi dintre cei care merg prin tîrguri să-şi vîndă produsele şi-au făcut autorizaţii de vînzare.

„Inedit este faptul că peste 60% dintre cei cu care am vorbit, ca să nu mai ia amenzi, şi-au scos toate autorizaţiile necesare, plătesc TVA, au case de marcat... umblă cu ceaunul în spate şi cu casa de marcat în buzunar. Şi taie bon. Dar nu e îndeajuns. Oarecum s-au adaptat la piaţă, au făcut eforturi, dar nu au educaţia şi spiritul de afaceri necesare“, spune Ciprian Necula.

Marian Dobre, director de comunicare în cadrul firmei, defineşte proiectul printr-un sigur cuvînt: „îmbogăţire“.

„Mai avem în România oameni care practică o meserie la superlativ, iar acest lucru trebuie făcut cunoscut. Vrem să îmbogăţim lista de produse, iar proiectul va reuşi, dacă meseriaşul îşi va recîştiga respectul de sine, ca meseriaş prosper. Cînd vorbesc despre meseria lor, oamenii vorbesc de fapt despre viaţa lor, despre suferinţa că nu o mai pot practica. În zilele noastre, rar mai găseşti oameni pentru care meseria mai înseamnă ceva, pentru care meşteşugul este acea bucăţică ascunsă în suflet, pe care o scoţi cu greu la lumină, dar cînd reuşeşti s-o faci, se întîmplă ceva cu adevărat valoros.“

Meseriile încadrate în proiect se referă la o aptitudine, nu la o îndeletnicire. „Nu încadrăm, de exemplu, colectorii de fier vechi – îndeletnicirea multor romi – în categoria meşteşug, pentru că nu presupune nici o cunoaştere sau îndemînare. Fierarii, argintarii, rudarii, cărămidarii, gaborii (înveliş de case şi burlane), lăutarii, florarii... acestea sînt adevăratele profesii. În proiect sînt prinse opt profesii cunoscute, plus două potenţiale: „croitoreasa de haine rome“ şi „hămurarii – meserie descoperită recent de noi, chiar pe teren.“ (Hămurarii sînt cei care fac hamuri pentru cai. Iau pielea de vacă, o argăsesc, o taie, o subţiază, o cos... o cusătură de zici că e de maşină. Pentru un ham lucrează cam două săptămîni. Îl „dau“ pentru 250 de lei. Făcut de mînă integral.)

„Oamenii pe care i-am întîlnit în comunităţi sînt foarte serioşi, pentru ei munca este o prioritate pentru că prin ea supravieţuiesc. Pentru acel om munca este o valoare culturală, nu e doar o profesie, îl defineşte. Sînt oameni care fac din fier tot ce vrei tu. Te sculptează în fier. Muncesc ca chiorii. Vorbeşti cu ei, ei nu se opresc din muncă, mai întorc un fier, îl mai bat...“ – povesteşte Ciprian Necula.

Problema e că mulţi nu mai „dau“ meseria mai departe spre copiii lor, pentru că e o meserie din care nu faci bani, o fac doar ca să nu moară de foame. Asta e percepţia, cînd, de fapt, aceste meşteşuguri sînt foarte căutate în afară, foarte vandabile.

Pînă la urmă e o formă de muncă nefolosită şi nevalorizată în România. O problemă a întregii societăţi: nu mai faci lucruri din pasiune, doar cele care aduc bani. „Cu cît faci bani mai uşor, cu atît eşti mai şmecher – acestea sînt modelele negative propagate de mass-media. Noi venim cu un contraexemplu: meseria *aia* pe care o faci din greu: aceea e adevărata valoare, cea care te defineşte şi te împlineşte ca om.“

DE CE NU AVEM ŞI NOI UN SPORT NAŢIONAL CU NUME GINGAŞ, DE UN ALB IMACULAT, CU EXCEPŢIA LITERELOR „V“ ŞI „E“, LUATE DIN POPOR?

■ Anul trecut parcă era un păianjen „văduvă neagră“, acum este un peşte „dragon“. Litoralul românesc pare un laborator malefic care scoate regulat fiinţe cu nume îngrozitoare. De ce nu avem şi noi animale cu nume gingaş, ca de pildă pisicuţa-de-mare, de l-a omorît pe Tarzan ăla de pe Discovery? (**C. G.**)

■ Brandul turistic a devenit într-o asemenea măsură un sport naţional, încît nu numai ţara în totalitate se bucură, prin grija guvernanţilor, de un asemenea privilegiu: s-au branduit şi oraşe ca Braşov, Mediaş, Craiova şi Tulcea. Am presimţirea că în curînd vom intra în *Cartea Recordurilor* ca statul în care brandurile turistice depăşesc numărul de hoteluri şi pensiuni decente. (**M. Ş.**)

■ „Voltaren unguent“, cer la farmacie. „Voltaren cremuţă!“, mă corectează farmacista. O pată de un alb imaculat dispare de pe harta ignoranţei mele. (**D. S.**)

■ Dintr-una din gările Vienei trebuia să luăm un tren pentru Praga. Trenul, în opinia noastră, nu figura pe nici unul dintre panourile cu sosiri şi plecări afişate înainte de intrarea pe fiecare linie. Am urcat, în cele din urmă, pe unul dintre peroane. Nici acolo nu am găsit aproape nimic. Cu excepţia singurului angajat al CF austriece, îmbrăcat cu o vestă galben-fosforescentă. Cînd l-am întrebat unde sînt Informaţiile, mi-a dat o replică genială (şi familiară...): „Informaţia sînt eu“. (Într-adevăr, a putut să ne lămurească toate dilemele şi să ne descifreze panourile, de altfel, existente.) (**I. P.**)

■ Într-o staţie de metrou (Gara de Nord), un afiş-reclamă Romtelecom: „Aveţi neoie de un rstaurant?“. Lipsa literelor „v“ şi „e“ m-a făcut să mă întreb: e vorba de imaginarul publicitar, e pur şi simplu o scăpare a tipografiei sau, poate, aşa e *cool* să scrii acum? (**S. G.**)

Cu ochii-n 3,14

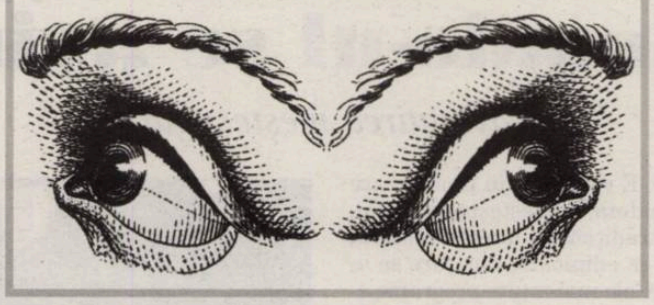

■ După ştirile cu bebeluşi morţi în urma unor infecţii luate din spitale sau arşi prin incubatoarele maternităţilor, săptămîna trecută un copil a murit înecat în cristelniţă. La cum e ţara asta, urmează, probabil, un deces la tăierea moţului. (**M. C.**)

■ S-a lansat noul brand turistic al României. Cică frunza care apare în logo ar fi fost luată dintr-o bază de imagini de pe Internet şi mai apare şi la alţii. La un popor care din cele mai vechi timpuri are de-a face, în viaţă şi în literatură, cu frunzele (vezi expresiile „frunză verde“, „a tăia frunză la cîini“ şi altele asemenea), chiar era nevoie de o frunză „virtuală“? (**M. V.**)

DE CE NU AVEM ŞI NOI, PE LA ŢARĂ, MICROBI PREOCUPAŢI DE ASPECTELE EZOTERICE ALE AGRICULTURII (MAI EXACT, DE CEA MAI POTRIVITĂ DEMOLARE)?

■ Am vorbit cu bunicul meu la telefon şi l-am întrebat cum e vremea pe la ţară: „Ei, cum să fie?! Cod galben“. (**M. C.**)

■ *Gândul* mă surprinde din nou cu o ştire-şoc: telefonul mobil are de 18 ori mai mulţi microbi decît capacul de la WC. Ufff! Pe lîngă toate dejecţiile pe care le deversează ziarele, acum şi chestia asta... (**M. M.**)

■ Am observat că strategia OTV de a comenta fiecare eveniment posibil (economic, social, monden, catastrofic) cu un astrolog care face harta astrală a celor implicaţi a fost împrumutată cam de toate televiziunile care, altminteri, se consideră ceva mai serioase. Aş propune ca, de acum încolo, orice emisiune, de la ştiri la divertisment, să cuprindă două părţi – programul propriu-zis şi hărţile astrale. Astfel, telespectatorii mai puţin preocupaţi de aspectele ezoterice pot să se ocupe de alte treburi cînd începe partea a doua. (**M. Ş.**)

■ La FLN (Fine Living Network) am văzut cum îşi răsfaţă vedetele de la Hollywood animalele. Angajaţii unui hotel pentru pet-uri (aş fi vrut să pot traduce termenul în limba română!) le cîntă şi le dansează pisicilor găzduite aici ca să le adoarmă, în timp ce cîinii, la ora 5 fix, îşi savurează îngheţata cu biscuiţi. VIP-urile nu stau în cuşti, au camere ale lor şi vorbesc cu „mămica“ la telefon de două ori pe zi. Ca să fiu un pic de stînga, aş zice că inegalitatea din lumea oamenilor se răsfrînge şi asupra vieţii animalelor. (**A. P.**)

■ „Ministerul Agriculturii a numit la Călăraşi un director mort. Radu Gheorghe a decedat în urmă cu zece luni, dar, cu toate acestea, reprezentanţii Ministerului Agriculturii l-au repus în funcţie în urma hotărîrii unei instanţe de judecată.“ Încă o dată îţi vine să zici că, orice ar fi, nu trebuie să-ţi pierzi speranţa. Dreptate ţi se va face pe lumea asta sau pe cealaltă. (**A. M. S.**)

■ Au apărut în presă fotografii cu mulţi Moşi Crăciun (124, mai exact) îmbrăcaţi în costum de safari, strîngîndu-se în braţe şi felicitîndu-se reciproc. Bănuiam că e vreun concurs, dar nu pricepeam de ce fel. Ei bine, Charles Bicht a cîştigat, după 11 ani de perseverenţă, competiţia de sosii ale lui Hemingway. Declar această ştire cea mai frumoasă a săptămînii, căci, după cum spunea însuşi Papa Hemingway din Key West, „pe măsură ce îmbătrîneşti, e din ce în ce mai greu să ai eroi, dar e cam necesar“. (**L. V.**)

■ Una dintre cele mai simpatice firme întîlnite de mine (la Gărîna) este SC Rolling Stones Golăneala Pietrei SRL. Chiar aşa, care ar fi cea mai potrivită traducere românească a celebrissimei sintagme? (**M. C.**)

■ O reţea de hypermarket-uri ne spunea pînă mai ieri că „a demolat preţurile“. Acum ne spune, de pe panourile care împînzesc oraşul, că le-a mai redus cu 50%. 50% din ce? Din molozul rămas după demolare? (**M. V.**)

DE CE NU AVEM ŞI NOI, PENTRU CINCI MINUTE, CUBURI DE LEMN CARE PREFERĂ SĂ CITEASCĂ?

■ Aveam o jumătate de oră de pierdut pe care mi-am petrecut-o pe prima bancă de la una dintre intrările în Parcul Herăstrău. În centru erau 30 de grade, aici bătea un vînt plăcut, lacul era suspect de albastru şi făcea vălurele. Cîteva iole păreau pictate pe fundal. Un grup de tineri se plimbau cu biciclete închiriate. Puteai să-ţi imaginezi că dincolo de Casa Scînteii e, de fapt, marea. Într-un oraş pe care îl detesti, poţi nimeri din întîmplare, chiar şi pentru cinci minute, într-o vacanţă. (**A. P.**)

■ După cum ştim deja, copiii spun lucruri trăsnite. În continuare, cîteva exemple. O puştoaică de 6 ani îşi întreabă tatăl cît de mult o iubeşte. „Uite-atît“, răspunde acesta, întinzîndu-şi braţele. „Dar tu pe tati?“ „La fel de mult, dar n-am braţele atît de lungi, ca să-ţi arăt.“ Tot despre dovezi de iubire e vorba şi-n episodul următor. Un tînăr de 5 ani mă întreabă dacă vreau să construim împreună un castel din Lego, cuburi de plastic sau cuburi de lemn. „Tu de care vrei să folosim?“, îl întreb. „De care vrei tu, dacă alegi tu înseamnă că o să fie *bine*. Mie îmi place de tine şi orice alegi tu e *bine*.“ (Esenţa dragostei.) Iar la finalizarea „construcţiei“, (re)confirmarea: „Te pricepi foarte *bine* la castele. E cel mai frumos pe care l-am văzut“. Aşadar, totul e *bine*, cel puţin la-nceput. De-ar rămîne aşa mereu. (**P. M.**)

■ Se pare că, şi la noi, tot mai multă lume renunţă la televizor. Nu demult, în *Academia Caţavencu*, regizorul Radu Afrim mărturisea că nu doar el, ci mai mulţi prieteni au făcut-o de multă vreme. Mai ştiu un ambasador care renunţase dinainte de a pleca în misiune, dar şi cîţiva doctori de la o clinică privată care preferă să citească. Pe cînd şi la noi o asociaţie gen „Vivre sans télévision“? (**S. S.**)

PUBLICITATE

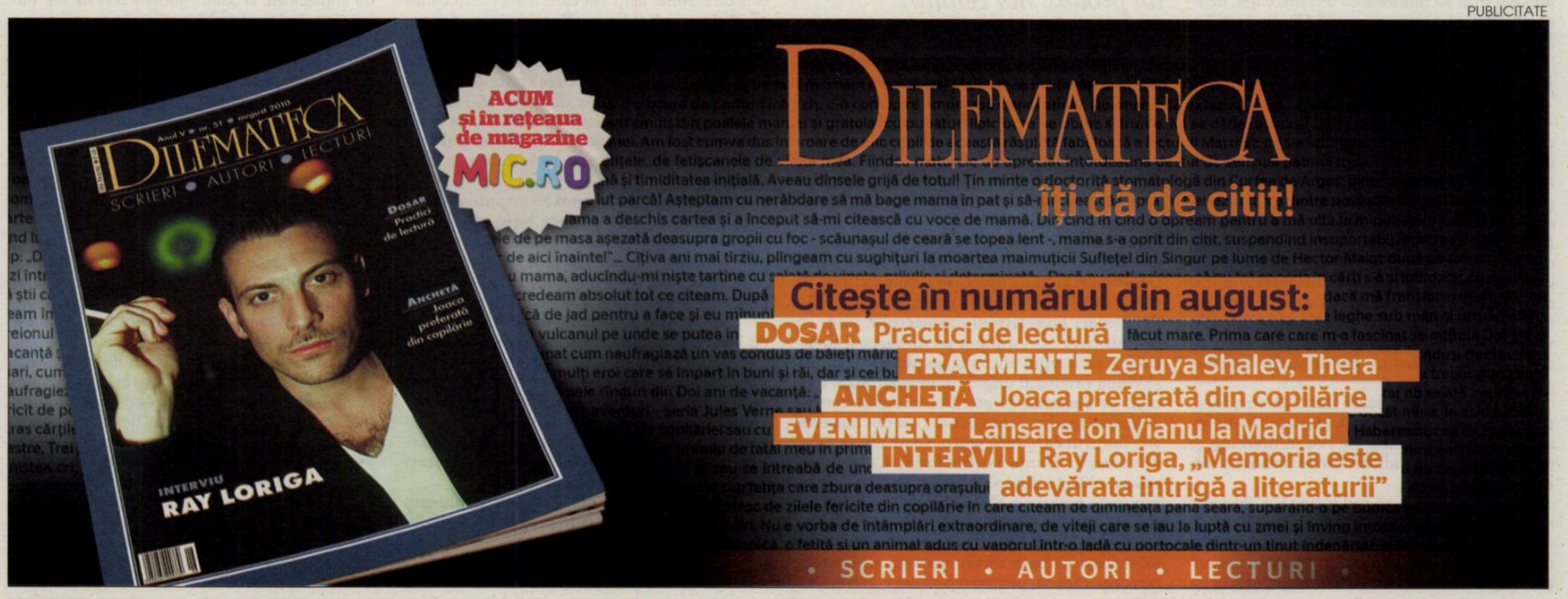

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 339 ■ 12-18 august 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

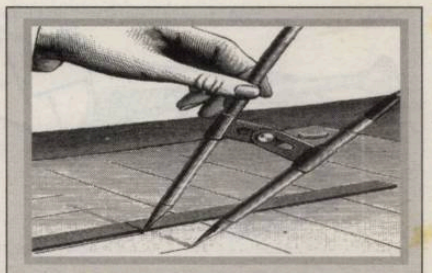

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti 6

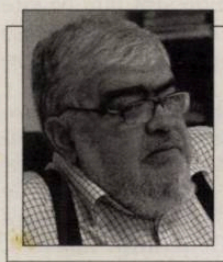

ANDREI PLEŞU

„Un gînd despre iubire la Pascal“

pagina 3

IAROMIRA POPOVICI

„Frici şi treceri“

pagina 11

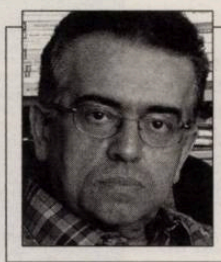

DAN C. MIHĂILESCU

„Mici lecţii de optimism estival“

pagina 17

Capitalism cu faţă românească

„Capitalismul nu există. Eu, unul, nu l-am întîlnit.“

VLADIMIR BUKOVSKY

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

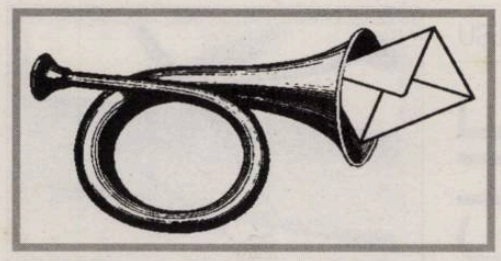

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic — Flavia Dimitriu

NR. 337

„Moare viaţa privată pe Internet?“

Generaţia de 0 şi 1

Am citit de curînd cartea *Generaţia X* de Douglas Coupland, recent tradusă şi la noi, ca şi cum, iată, în sfîrşit, era cazul să se publice şi în România romanul Sallinger-ului generaţiei postdecembriste, romanul pe care „tinerii din ziua de azi“ ar trebui să-l roadă-n măsele, fericiţi că au o voce care să le strige condiţia.

Doar că, deşi splendid, *Generation X* nu mai vorbeşte despre noi, cei între 15 şi 25 de ani, români sau nu. Ne regăsim în el aşa cum, după un accident aeronautic, cauzele sînt „regăsite“ în cutia neagră.

Citindu-l, avem în faţă schiţele alienării de sine, ale teatralizării fiecărui gest social, ale scepticismului calcifiat mînă-n mînă cu o formă anume de infantilism în raport cu oamenii, cu timpul, cu banii, toate acestea păstrate totuşi într-o reţea strîns legată de consumerism pe post de mare bau-bau al unei generaţii, o reţea dezolantă prin realitatea sa imediată şi inatacabilă.

Dar noi am descoperit virtualul! E vorba de cu totul altceva acum. Lipsa de substanţă, de autenticitate interioară despre care scrie Coupland era angoasantă în raport cu anumite vestigii de „normalitate“ mereu resimţite, ca nişte anticicatrici psihologice, în raport cu un trecut cărnos, bine delimitat, lesne de pus sub etichete generoase ca „era Eisenhower“, „anii '50, '60, '70“ etc., decade ale căror linii de fugă par a avea transparenţe şi structuri diamantine. Generaţia din care fac parte nu se bucură de nici o definiţie a normalităţii, nici în raport cu vreun trecut mai mult sau mai puţin confortabil, nici cu conturul vreunui viitor previzibil. Timpul meu nu mai este o săgeată, nu mai are nici un vector. Timpul meu este un plan, în care fiecare eveniment, acţiune, proiecţie reprezintă un punct interconectabil arbitrar cu oricare alt punct. Noi opunem conceptelor de „ierarhie“, „progres“, „direcţie“ cuvintele „arbitrar“, „informaţie“ respectiv „link“. Avem minţi YouTube, avem foarte puţină răbdare şi foarte multă memorie RAM. Virtualizare *vs* existenţă.

Părinţii noştri, bine intenţionaţi de altfel, ne-au creat complexul că *noi* sîntem cei care trebuie să facem ca Revoluţia (revoluţiile) din '89 să conteze cu adevărat, *noi* sîntem cei care trebuie să realizeze potenţialul deplin al noii paradigme. Am transformat însă această expectativă în „virtualitate“, unde ne-am şi refugiat. Anonimi, fără ierarhii, fără „progres“, fără „împliniri ale potenţialului“, pe Internet sîntem singuri, siguri pe noi şi în siguranţă, adeseori mai mult decît într-un „acasă“ nedefinit. Resimţim o realitate în care definiţiile lucrurilor fundamentale par să se dizolve, nu mai sînt necesare. „Acasă“, „familie“, „şcoală“, „carieră“, „iubire“ – toate sînt considerate bunuri ştiute aprioric, fiecare om normal cunoaşte ce înseamnă acestea. Generaţia mea de 0 şi 1 simte (poate nu declarativ, dar simte) că omul normal este acela care se preface cel mai consecvent şi cel mai discret că mai înţelege ceva, că lucrurile mai au sens – pompat cu disperare de către individ în afară şi perceput de societate în sens invers – astfel încît pînă şi conceptul de „normal“ îşi pierde orice greutate. Nu, draga mea *Dilema veche,* oricărui din aceste cuvinte i-ar trebui ataşat „virtualmente“ nu ca atribut, ci ca sufix. Viaţa privată nu mai are loc decît pe Internet, sub plapuma disocierii de sine şi de celălalt, a teatralităţii inevitabile, fiindcă numai acolo, în sala de oglinzi şi umbre se poate atomiza individualitatea noastră claustrofobică căreia nu mai ştim să-i facem faţă în lipsa definiţiilor. Acolo, liberi de presiunea de „a fi normali“ (adică „autentici“, cuantificabili) şi odată plictisiţi de „joaca de-a“, numai acolo s-ar mai putea întrezări vreo reflexie virtualmente umană.

Mircea LASLO
mircea.laslo@gmail.com

NR. 336

Articolul lui Gabriel Giurgiu „Ţarcul formatorilor“

Precizare

În baza reglementării actuale privind formarea profesională continuă a adulţilor (OG 129/2000), orice furnizor poate organiza programe de formare profesională pentru adulţi. Numai furnizorii care doresc să asigure absolvenţilor un certificat de recunoaştere naţională trebuie să parcurgă un proces de autorizare în baza unor criterii stabilite de cadrul normativ în vigoare. Printre criteriile de autorizare se regăseşte şi cel privind competenţa formatorilor pentru educaţia adulţilor. Ca urmare, prezentarea unui document care atestă competenţe pentru formarea adulţilor este necesară numai în cazul cursurilor supuse autorizării şi care, începînd cu 1 ianuarie 2010, trebuie să îndeplinească şi criterii de asigurare a calităţii.

Potrivit recomandării adresate tuturor ţărilor membre de către Parlamentul European şi Consiliul UE de a planifica o abordare specifică pentru îmbunătăţirea sistemelor de asigurare a calităţii formării profesionale continue (FPC), pînă la 18 iunie 2011, România s-a angajat să se integreze în acest amplu proces de schimbare. Proiectul iniţiat de Consiliul Naţional de Formare Continuă a Adulţilor, „Asigurarea calităţii în sistemul de formare profesională continuă – CALISIS“ (www.cnfpa.ro/calisis), îşi propune să dezvolte un sistem de dezvoltare a calităţii a FPC compatibil cu Cadrul European de Referinţă în Asigurarea Calităţii în Educaţie şi Formare profesională.

În ceea ce priveşte aplicarea Directivei Liberei Circulaţii a Serviciilor, respectiv a OUG 49/20 mai 2009 (privind libertatea de stabilire a prestatorilor de servicii şi libertatea de a furniza servicii în România), pe site-ul MMFPS este supus dezbaterii publice, la această oră, proiectul de modificare a OG 129/2000 (privind formarea profesională a adulţilor) în contextul aplicării Directivei pentru serviciile de formare profesională din România.

Felicia Ana ZAROJANU
director general,
Consiliul Naţional de Formare Profesională a Adulţilor

NR. 334

Articolul lui Adrian Cioroianu, „Cum să ajungi din codru în Cosmos, via Chişinău“

Mă duc şi eu...

Dragi prieteni dilematici,

Vă voi povesti despre spinii relaţiei noastre cu acei moldoveni pe care îi denumim în mod generic „basarabeni“, cu care ne înfrăţim înlăcrimaţi de fiecare dată cînd sentimentul naţional ne este zgîndărit, dar pe care îi denigrăm sau îi luăm în rîs cu uşurinţă, în încercarea de a uita de propria noastră mizerie şi nimicnicie.

Lucrez într-o companie care are sediu şi la Chişinău, iar relatările colegilor mei care au călătorit acolo, cît şi atenţia media acordată Republicii Moldova în ultimul an şi jumătate (de la dramatica schimbare a coloraturii politice a Parlamentului moldovenesc) m-au determinat să privesc cu mai mare interes, ba chiar cu multă pasiune, evoluţiile politice de peste Prut, dar şi felul în care ele sînt reflectate în opinia publică românească.

În acest context, recentele articole semnate de Adrian Cioroianu – fost ministru de Externe al României – în cotidianul *Dilema veche* au constituit un punct de reper important şi demn de urmărit pentru mine, nu atît pentru volumul mare de informaţie pe care îl oferă apropo de schimbările care au loc în ţara vecină (articolele lui Cristian Ghinea din acelaşi cotidian sînt mai bogate în conţinut), cît pentru faptul că îmi par o imagine în oglindă a percepţiei pe care o avem despre noi înşine.

Citind despre vizitele lui Adrian Cioroianu la Chişinău şi despre contrastele pe care dumnealui le notează conştiincios cu fiecare ocazie, mi-am dat seama că citesc de fapt ceea ce aş vrea să mărturisesc despre Bucureştiul/Braşovul/Constanţa noastră. Într-un mod relaxat, uşor ironic, dar cu multă simpatie, dl Adrian Cioroianu deviază atenţia de la mizeria şi paradoxurile vieţii româneşti de zi cu zi către problemele, paradoxurile şi mizeria altora.

Pe ultimul de acest gen am avut nebunia să-l recomand colegilor din Chişinău. Vă redau integral reacţia pe care am obţinut-o (zic eu, reprezentativă) spre analiză şi reflecţie (menţionez că nu am modificat nici o literă din ea, cu excepţia unor mici greşeli de ortografie, inerente comunicării prin programe de mesagerie instant):

„Îţi propunem să vii, să vezi şi să înţelegi. Cred că pentru tine a fost interesant să urmăreşti reacţiile celor de la Chişinău cînd ai trimis articolul. S-au supărat toţi, nu pentru că nu ar fi adevărată faza cu taxiurile sau cu denumirile de străzi, sau cu alte contraste de origine socială, istorică sau politică pe care le găseşti aici. S-au supărat mai mult pentru nota ironică în care e scris articolul şi pe deasupra pentru că «ne dă cu sare în ochi» în momentul în care noi înşine sîntem sătui de starea creată – în care ai impresia că lupţi cu morile de vînt (*alias* corupţie, nepotism, lipsă de verticalitate, slugărnicie politică, făţărnicie, mintea moldoveanului cea de pe urmă etc.). Lumea de aici e conştientă de aceste probleme şi vrea să le rezolve, dar nu e atît de simplu după cum pare. Să critici e uşor, dar mult mai dificil e să găseşti şi să aplici soluţii eficiente într-o societate care e divizată intenţionat şi «zombată» în mod artificial de către cei care au mari interese politice, financiare şi teritoriale (povestea e veche şi începe din secolul trecut – n-o să facem aici lecţii de istorie). Te invităm la Chişinău ca să-ţi faci propria impresie despre oraş: biletul Bucureşti-Chişinău tur-retur la avion e de aproximativ... pentru week-end-ul apropiat, cu autocarul tur-retur e în jur de... Nu e cea mai bună idee să stai la Hotel Codru sau Hotel Cosmos, căci e totul «sovietic» pe acolo, mai bine alt hotel sau un apartament. Dacă vrei un taxi cu bon de casă şi cu preţ fixat în prealabil trebuie să suni la centrală să ceri unul, cel de pe stradă o să fie exact cum a scris Adrian Cioroianu.“

Inutil să vă spun că, în această situaţie, unul dintre următoarele week-end-uri îl voi petrece la Chişinău...

Cu stimă,

Marius ISTRATE
rem_marius@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter Houston FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 12.500 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Speranţa**
- **Criză sau haos?**
- **Cititorul de *Dilema veche***
- **Satul la oraş**

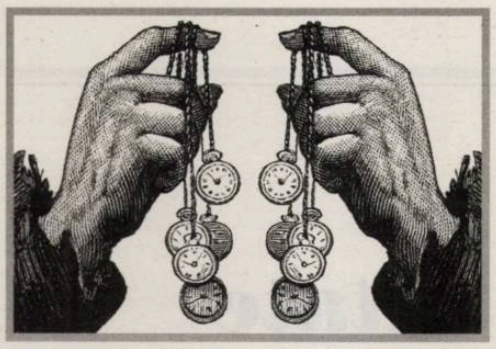

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Un gînd despre iubire la Pascal

Într-un „Discurs despre pasiunile iubirii“ al cărui manuscris a fost descoperit de Victor Cousin la mijlocul secolului al XIX-lea, Blaise Pascal, încă neconvertit (ceea ce, pentru unii, pune în discuție autenticitatea manuscrisului), vorbește, neașteptat de liber, despre amorul lumesc. Una dintre temele discursului este perfecta înrudire dintre iubire și rațiune. Poeții greșesc – spune Pascal – cînd își imaginează că iubirea e oarbă. Există, chiar și pentru cele mai furtunoase pasiuni, premise și justificări solide, fie ele și nemărturisite sau nevalidate de conștiința diurnă. Cu alte cuvinte, e falsă ideea că iubirile vin asupra noastră ca o pacoste, ca o fatalitate, ca un impuls neptunian irepresibil. Observația atentă și un spirit analitic bine exersat vor descoperi, întotdeauna, motivații lăuntrice și determinări contextuale, de natură să explice disponibilitatea insului față de „atacul“ îndrăgostirii. Inima are – după faimoasa formulare a lui Pascal însuși –„rațiuni“, pe care „rațiunea nu le cunoaște“. Dar ele nu sînt mai puțin rațiuni. Fapt e că iubirea e, simultan, patimă și gînd, sentiment și idee, foc și lumină. Și tocmai ca „gînd“, ca angajare mentală (la fel de intensă pe cît e de intensă angajarea afectivă și cea trupească), iubirea se poate epuiza în *obsesivitate*. Iar obsesivitatea e primejdioasă. Iată textul lui Pascal: „Atașamentul pentru unul și același gînd istovește și ruinează spiritul omului. De aceea, pentru soliditatea și durata plăcerii de a iubi, trebuie, din cînd în cînd, să uiți că iubești. Nu comiți, prin aceasta, o infidelitate, căci nu iubești pe altcineva. Pur și simplu îți refaci forțele pentru a iubi mai bine. Iar asta se întîmplă fără să-ți dai seama; spiritul merge de la sine în acest sens; natura însăși o vrea și o poruncește. Trebuie să mărturisim, e drept, că avem de-a face cu o componentă nefericită a naturii umane și că am prefera să nu fim obligați la această deviere a gîndului; dar altă soluție nu există“.

Omul nu e capabil să iubească *fără întrerupere, decît dacă* e iubit *fără întrerupere.*

S-ar zice că metoda optimă de a evita monomania secătuitoare, sărăcirea trăirii, obsesivitatea este *intermitența,* suspendarea conștientă a „fluxului continuu“, înțelepciunea lui „din cînd în cînd“. O iubire care confiscă, pe termen lung, *toate* energiile spiritului, care evacuează, radical, *întregul* spectru al reflexivității și al acțiunii personale se surpă în propria ei autarhie, se stinge în linearitate, începe să semene a autism. Sîntem în așa fel alcătuiți, încît un grafic afectiv egal, fără breșă, fără „regrupări“ întrerupătoare, sfîrșește într-o nesănătoasă entropie emoțională. Ni se ard siguranțele. Din punctul meu de vedere, această incompatibilitate între iubirea pămîntească și intensitatea *constantă* a angajamentului sufletesc e una dintre consecințele „păcatului originar“. Între *nevoia* de iubire (absolută) a omului „căzut“ și *capacitatea* lui de a asuma o asemenea iubire în mod absolut s-a produs o fisură, o pană de curent, un dereglaj „nefericit“ cum spune Pascal. Altfel spus, am ajuns *alergici la absolut*. Contactul cu orice formă de manifestare a absolutului ne erodează, ne dislocă, ne provoacă arsuri.

Dacă, în plan mundan, intermitența este tratamentul obsesivității, se pune întrebarea în ce măsură am putea identifica, totuși, un teritoriu în care *continuitatea* să fie posibilă, sau măcar vizată ca țintă, ca obiect al unei căutări de fiecare clipă. Acest teritoriu există: este „iubirea sacră“. Misticii de pe toată planeta cu asta se ocupă: cu refacerea circuitelor ruinate de eroarea originară. Mistica este efortul de a recupla tema iubirii la tema continuității, a unei intensități fără întreruperi, fără fragmente, fără „căderi“. Acest efort, care nu e străin, nici el, de obstacole și neîmpliniri, se concentrează însă asupra unei „persoane“ de alt format decît acela al partenerului uman. El este modelul însuși al iubirii continue, neobosite și necondiționate. S-ar putea spune, prin urmare, că, în starea lui de acum, omul nu e capabil *să iubească* fără întrerupere, decît dacă *e iubit* fără întrerupere. Iar asta nu poate veni decît din afara sferei umanului. „Amorul profan“, rămas în limitele experienței curente, nu se poate salva decît prin intermitență. Dar pentru a se salva cu adevărat, pentru a ieși din intermitență, el trebuie să facă experiența „amorului sacru“. Să-și propună, adică, „asemănarea“ cu prototipul unei iubiri, pe care indigența oamenilor și a lumii nu o descumpănesc, nu o șubrezesc, nu o descurajează. Iubirea despre care e vorba în capitolul 13 al primei scrisori adresate de Apostolul Pavel corintenilor.

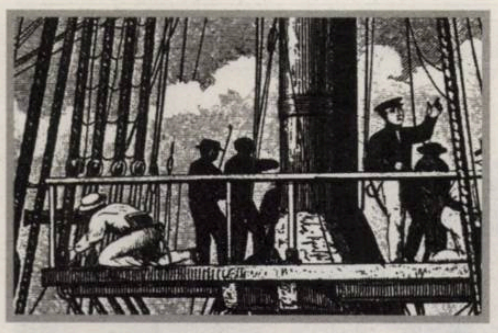

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Top 500 și ceva

În plină vară – cînd, se spune, nimeni n-are chef și răbdare pentru subiecte serioase – se discută, totuși, despre universități.

Societatea Academică din România a dat publicității „Topul Integrității Universităților“. Începută în 2007, această serie de evaluări a universităților publice are în vedere patru criterii: 1) transparență și corectitudine administrativă; 2) corectitudine academică; 3) calitatea guvernanței; 4) management financiar. Raportul (care poate fi citit pe site-ul SAR, http://www.sar.org.ro) înregistrează unele progrese față de anul trecut, dar consemnează și problemele (cam aceleași): răspîndirea cronică a plagiatului (rămas adesea nesancționat) printre profesori și studenți, lipsa de transparență în privința posturilor scoase la concurs, politizarea în numirea șefilor de instituții, centralizarea deciziilor și altele. Sînt date și cîteva exemple de „familii universitare“ – rectori sau decani în al căror mandat au fost angajați la universități fii, fiice, gineri, nurori etc. Constat, în treacăt, că presa mainstream a preluat din acest raport doar „ideea de top“ (căci, se știe, topurile „vînd“ bine) și tema „familiilor universitare“, făcînd cîteva știri din ea, dar cu un aer senzațional „în sine“. Și atît.

E adevărat, pe de altă parte, că acest raport nu este – și nici nu și-a propus să fie – unul despre calitatea învățămîntului universitar, ci doar despre aspectele etice și despre buna sa funcționare. Acestea sînt, fără îndoială, importante într-un sistem tot mai greoi și birocratizat, în care plagiatul „se lasă cu scandal“ doar cînd e vorba de vreun personaj politic care ține neapărat să fie și prof. dr. (în rest, se „acoperă“ cumva...), în care „cărțile de CV“ (adică niște simple compilații și alăturări de citate din lucrările altora) au devenit o practică largă, în care felul cum se cheltuiesc banii publici rămîne adesea total misterios ș.a.m.d. Totuși, dacă în privința transparenței, de pildă, lucrurile se pot remedia (inclusiv prin presiunea exercitată de astfel de rapoarte, care le cer rectorilor să pună pe site informațiile de interes public), calitatea educației universitare e mai greu de îmbunătățit. Aici stăm din ce în ce mai prost, iar ameliorarea procedurilor administrative ori aplicarea principiilor bunei guvernanțe nu pot decît să ofere un punct de plecare pentru un învățămînt superior de performanță. Or, pe acest plan s-a pierdut mult și se va recupera, mă tem, foarte greu sau deloc.

Una dintre obsesiile ultimilor ani (pe care presa o relansează din cînd în cînd) este „de ce nici o universitate românească nu e în Top 500?“. Tot topurile, așadar... Sînt mai multe pe plan mondial, dar în toate unul dintre criteriile importante (dacă nu chiar cel mai important) îl constituie cercetarea științifică și prezența universitarilor în baze de date și publicații internaționale. Aici stăm în continuare prost (deși, chiar și raportul SAR spune că e totuși mai binișor ca anul trecut). O foarte bună (dar nemiloasă) analiză a prezențelor românești în baza de date Thomson Reuters (cunoscută pe scurt ca ISI) a realizat Liviu Ornea (profesor la Facultatea de Matematică) în *Observator cultural* (nr. 536, 6 august 2010). În multe domenii, contribuția românească reprezintă sub o miime din total, altele (dreptul, sociologia, economia) sînt ca și absente. Chiar și un domeniu cu care ne mîndrim, precum matematica, este, în opinia lui Liviu Ornea, în declin (deși, în comparație cu altele, are o prezență mult mai consistentă în ISI): „Fapt e că, deja în generația mea și în cele alăturate, cei mai buni, inclusiv olimpicii generației, au plecat pînă prin '92-'93. Cei care am rămas sîntem, fără discuție, liga a doua. Unii ne-am salvat, cît de cît, publicăm la un nivel decent“. Cei care s-au salvat însă au făcut-o nu grație sistemului, ci pe cont propriu sau chiar „împotriva“ sistemului. Studenții buni pleacă pe capete și doctoranzii rămași sînt tot mai slabi. „Cu ce să-i ții aici?“ – se întreabă retoric profesorul Liviu Ornea.

Întrebarea poate fi extinsă și către alte domenii. Doctoratul e în bună parte compromis. S-au dat și se dau încă doctorate pe bandă rulantă. De la deputați și înalți funcționari publici pînă la profesori de provincie, sînt destui care își dau doctoratul (mai ales în domeniile umaniste) „de-un capriț, de-un pamplezir“ – ca să-și îmbunătățească imaginea despre sine sau ca să ia un spor de 15% la leafă. Tezele lor nu sînt cu adevărat lucrări de cercetare, ci un fel de „sinteze“, mai mult sau mai puțin izbutite, din ce au scris alții. Față de ei, un tînăr cercetător care vrea să facă performanță și care știe că la universitățile serioase din lume pentru o teză de doctorat muncești serios (dar ești și *luat în serios!)* se simte ridicol. Și – evident – pleacă. Fondurile pentru cercetare sînt puține, dar problema cea mare e că ele sînt privite – de guvernanți, de administratori, ba chiar și de mediul de afaceri privat – mai degrabă ca o cheltuială, decît ca o investiție. Cît despre cercetări finanțate de companii private, așa cum se întîmplă în lumea dezvoltată, ele sînt o floare rară pe la noi: puține universități au astfel de contracte (ca să nu mai vorbim că, și dintre acestea, majoritatea sînt finanțate de multinaționale, nu de companii românești).

Așa încît nu intrarea în vreun top internațional ar trebui să ne preocupe. Asta se va întîmpla, probabil, și nu peste mult timp (căci se lucrează intens la asta...): vor vui ziarele că, în sfîrșit, avem și noi o universitate în primele 500. Dar va fi mai degrabă un „accident“: ansamblul mediului universitar românesc va continua să fie mediocru. Și în declin.

PUBLICITATE

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Noima necazurilor uitate

„Aţi confundat formularele. Completaţi din nou cererea de intrare în ţară. Nu îmi dau seama de ce nu vă pricepeţi la lucruri atît de simple. Este prima oară cînd intraţi în Franţa?" Funcţionarul era vizibil iritat, nervos pe americanul venit în concediu, pe la începutul anilor '50. Replica însă a venit prompt. „Mă scuzaţi, am mai fost în Franţa o dată. Numai că, pe plaja Omaha, la debarcare, nu am găsit nici picior de oficial francez care să mă înveţe cum să completez formularele de intrare în ţară."

Autorităţile franceze au, zilele astea, o problemă nou descoperită, bine mediatizată în Hexagon: cetăţenii români (cei mai mulţi, de etnie romă) care adastă prin tabere improvizate, întru sîcîitoare cerşetorie şi enervante hoţii de prin buzunare. Poliţia reclamă resursele uriaşe care sînt consumate în lupta cu criminalitatea măruntă dimprejurul numitelor tabere. Aşa că, în tam-tam media, au trecut la demontarea aşezărilor ilegale. Este drept că prima întrebare, inevitabilă, este cum de s-au putut construi respectivele aşezăminte. Care parte a administraţiei locale nu şi-a făcut treaba? Ăstimp, ministrul francez al Afacerilor Europene avertizează România asupra costurilor politice (ne-aderarea la spaţiul Schengen), în cazul în care Guvernul de la Bucureşti nu ia măsuri imediate, programatice şi asumate, pentru a rezolva problema romilor aterizaţi în Franţa. „Sînt cetăţeni ai României, creează probleme celorlalte state membre, rezolvaţi" – zic francezii. „Sînt cetăţeni ai Uniunii Europene, nu le putem îngrădi dreptul la liberă circulaţie, asta e o problemă la nivelul Uniunii" – răspunde Guvernul României.

Pînă la urmă, asistăm la o dispută clasică pe motive de resurse şi imagine. Cetăţenii români/comunitari care fac probleme în spaţiul francez/comunitar sînt săraci, fără educaţie, cu puţine şanse de a-şi găsi un loc legal de muncă. Este deci nevoie de multă imaginaţie şi bani pentru a crea politici coerente şi eficiente care să redreseze situaţiunea. Franţa nu a reuşit prea bine atunci cînd a fost vorba despre astfel de programe, destinate unor minorităţi defavorizate. Dovada stă măcar în regularitatea cu care au loc aprinderi spontane de automobile în cartierele mărginaşe ale Parisului, locuite de cetăţeni francezi de origine maghrebiană. Nici România nu are imaginaţia necesară, nicicum forţa administrativă (ori materială) pentru a pune în practică atari programe pentru ţigani. Ceea ce s-a încercat cu oarecare succes (de exemplu, locurile preferenţiale, în licee, pentru copiii de ţigani) s-a adresat, mai degrabă, romilor din zonele urbane, mai puţin celor cu adevărat săraci, din satele şi comunele patriei.

Aşadar, măcar din punctul de vedere al experienţelor anterioare, pasarea problemei de la nivel bilateral spre cel comunitar ar părea justificată (recunosc: presupunerea că la Bruxelles s-ar găsi resurse suplimentare de imaginaţie şi creativitate poate părea hazardată). Necazul este că aici intervine bătălia de imagine. Cum să recunoşti eşecul administraţiei (pentru francezi) sau al politicilor sociale naţionale (pentru români)? În plus, cît este de tentant, în vremi bugetare grele, să dai vina pe alogen, pe străin... Este drept că ţiganii-cetăţeni români din Franţa reprezintă o oarecare cheltuială suplimentară pentru contribuabilul francez (asistenţă socială, medicală, cheltuieli cu justiţia, locurile în puşcării, poliţişti mai mulţi), dar nu şatrele ad-hoc au creat deranjul bugetar cu care se confruntă cam toate guvernele statelor membre. Este doar simplu să dai vina pe ele. Iar prăpădiţii de acolo nu au nici educaţia, nici credibilitatea necesare pentru a-şi face auzite argumentele (marea majoritate sînt *cioflingari,* adică fără ocupaţie).

Dialog real prin anii '50, cînd Franţa decisese să se distanţeze de NATO. „Nu va mai rămîne picior de soldat american pe pămînt francez", zice, la un cocteil, un general francez. „Perfect", răspunde generalul american, „ne ajutaţi, înseamnă, cu nişte excavatoare, să mutăm şi cimitirele din Normandia, nu?"

P.S. Franţa a fost, în anumite momente, la ananghie. Ţări mai bogate şi mai puternice i-au sărit în ajutor. Frumos ar fi să întoarcă gestul.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

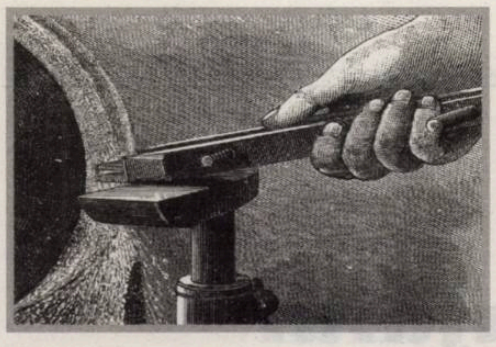

Rodica BINDER

dezbateri politice

Vălul islamic integral şi societatea deschisă

– sau cui dă burka de furcă?–

Care sînt limitele toleranţei într-o societate deschisă? Reactualizată şi concretizată de interdicţia în Franţa a vălului integral musulman purtat de femei, dilema dă bătaie de cap nu doar politicienilor, ci şi cetăţeanului de rînd.

O zi toridă, mai puţin obişnuită în ţinuturile renane. Sub dogoarea nemiloasă a soarelui, două siluete feminine, învăluite din creştet pînă în tălpi în teribilul nikab negru, traversează strada în dreptul Universităţii din Bonn, împingînd fiecare un cărucior sport pentru copii. În spatele lor – un bărbat. Păşeşte calm, poartă pantaloni scurţi, o cămaşă uşoară, ochelari negri pe nas, asortaţi cu patriarhala barbă de aceeaşi culoare. Pare a fi mai degrabă bodyguard-ul decît consortul celor două nefericite făpturi.

Deşi nu era pentru prima oară cînd mă confruntam cu o astfel de imagine, reacţia mea devenise brusc mai emoţională, iar tentaţia problematizării componentei religioase şi sociale a acestui veşmînt „de-a dreptul irepresibilă", după decizia parlamentarilor francezi de a interzice portul vălului islamic integral.

Nu sutana face călugărul.

Bombardamentul zilnic de informaţii despre pericolul terorist, despre atentatele comise în numele islamului, accesele de intoleranţă ale acestuia faţă de alte religii, ura viscerală resimţită şi întreţinută faţă de valorile Occidentului, *fatwele* emise împotriva liber-cugetătorilor şi a femeilor „nesupuse", încălcările flagrante ale drepturilor omului, persistenţa unor obiceiuri arhaice, barbare, în anumite comunităţi (şi încă multe alte „rele"), m-au făcut să mă tem că, uneori, unghiul meu de percepţie a lumii musulmane, în manifestările sale exterioare, riscă să ajungă la dimensiunile acelei fante extrem de înguste prin care femeile acoperite de nikab văd lumea.

Sau, cu alte cuvinte, toate acestea ameninţă să-mi altereze coeficientul de toleranţă, făcînd-o selectivă, ceea ce ar echivala, practic, cu o idiosincrazie sau, mai concret, cu o „islamofobie"...

Dar cum toleranţa este şi un fruct al cunoaşterii, ar fi trebuit ca cele două siluete feminine acoperite de burka, zărite în caniculara zi de vară la Bonn, să mă fi lăsat indiferentă, să nu mă fi trimis imediat cu gîndul la toate relele comise în numele unei religii, ci şi la unele conotaţii exotic-pitoreşti pe care cultura europeană le-a reţinut din „lectura" Orientului, începînd cu ilustrele *Scrisori persane* ale lui Montesquieu, continînd primele semne ale unui relativism cultural specific modernităţii, trecînd prin exotismul picturilor unui Delacroix şi senzualitatea odaliscelor lui Ingres, prin inflexiunile unor arii mozartiene, spre a ajunge pînă la forma stilizată a căpşorului de maur de pe produsele confiseriei vieneze Meinl, sau la silueta lui Muck cel Mic, emblema fabricii de dulciuri Sarotti (branduri împotriva cărora prozeliţii hipercorectitudinii politice nu au întîrziat să protesteze, considerîndu-le „discriminatorii").

S-ar mai adăuga, firește, la aceste personale reminiscenţe cultural-olfactiv-gustative şi unele achiziţii *cognitive* de dată mai recentă.

De pildă, tezele unui Olivier Roy. Reputatul profesor – orientalist consacrat – contrazice în cărţile sale, între altele, impresia că radicalizarea islamului ar fi o ripostă a societăţilor musulmane tradiţionaliste dată modernităţii, susţinînd că fundamentalismul ar fi el însuşi un produs al occidentalizării, al dezrădăcinării religioase, al globalizării.

Într-un recent interviu, referindu-se la controversata şi prohibita burkă, Roy îi atribuie funcţia unui semnal şi o cotează drept *exhibiţionism religios,* negare a oricărui compromis de natură confesională, în timp ce „basmaua" purtată de unele femei musulmane ar fi, dimpotrivă, o „concesie" făcută lumii moderne.

Burka îi îngăduie femeii musulmane să uzeze de spaţiul public, şi singură, neînsoţită, să se sustragă complet privirilor, camuflajul religios fiind astfel o formă de apărare provocatoare faţă de laicismul lumii moderne. Apropiindu-se de unele idei cuprinse în celebrul studiu al lui Roland Barthes, *Sistemul modei,* Olivier Roy reaminteşte cititorilor că dintotdeauna vestimentaţia a avut şi valenţe subversive.

Dacă potrivit unui proverb francez nu sutana face călugărul, ar trebui ca nici basmaua, turbanul, burka sau oricare alt element vestimentar cu conotaţii religioase să nu facă în mod necondiţionat, din purtătorul său, un credincios perfect, ideal.

Revenind la controversata şi între timp şi prohibita burkă, ea nici nu face parte din ţinuta obligatorie a unei preacredincioase musulmane. Altminteri (spre a nu cita decît cel mai cunoscut exemplu) moderatul şeic Tantawi, decedat în primăvara acestui an, nu şi-ar fi permis să interzică portul vălului integral în şcolile religioase, în Egipt.

Paradoxul burkăi este că ea exhibă prezenţa femeii, o face extrem de vizibilă în spaţiul public al lumii moderne, al societăţii deschise, în măsura în care îi ascunde complet chipul şi corpul, negîndu-i orice identitate, cu excepţia celei religioase.

Este şi ceea ce-l face pe Olivier Roy să creadă că problema vălului musulman integral este de fapt *problema propriei noastre identităţi.* Islamul, în varianta sa radical-fundamentalistă, cu recuzita vestimentară aferentă, joacă rolul unei *oglinzi negative,* arătîndu-i Occidentului ceea ce el *nu* este.

Şi nici *nu vrea să fie,* necum să devină – mă simt tentată să adaug, ştiind că dezbaterea în jurul vălului islamic integral, departe de a fi încheiată, va continua încă multă vreme de-acum înainte să facă valuri şi pe alte ţărmuri decît cele ale Apusului.

Rodica Binder *este jurnalistă la* Deutsche Welle.

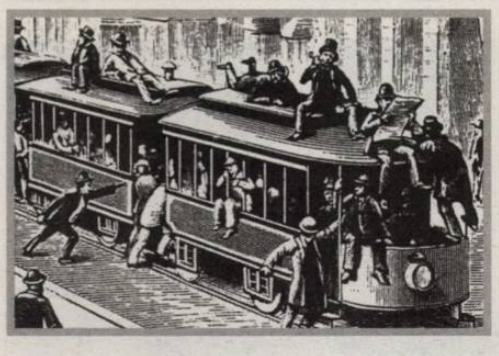

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Vechi sînt toate

Acum cinci ani, semnam în acest colţ de pagină următorul text:

„Criză" – de cîte ori aud acest cuvînt îmi vine în minte replica generalului Quesnot, şeful statului major francez de la începutul anilor '90. Rugat să definească starea de criză, generalul a răspuns: „Există o criză atunci cînd la Quai d'Orsay se reuneşte celula cu acest nume". Şi la noi există obiceiul de a răspunde oricărei crize cu o celulă. Şi la noi există mereu suspiciunea că, în efortul ei de gestionare, celula mai degrabă amplifică criza. Iar dacă ne uităm des la OTV, ajungem la concluzia că celula însăşi a provocat deliberat criza în scopul unei diversiuni abile care ni se explică imediat; stai să vezi...

Inundaţii, secete, răpiri, atacuri teroriste într-o ţară în care se află cîţiva turişti români, orice eveniment din prima pagină a ziarelor cu un titlu care cuprinde cuvîntul „criză" produce, automat, şi în trupul de moluscă absurdă şi imprecisă al administraţiei noastre, o celulă. De criză, bineînţeles. Şi e de înţeles, pentru că celula prezintă cîteva mari avantaje.

Întîi, celula este ceva suficient de enigmatic ca să dea cetăţeanului, alegător din cînd în cînd, impresia că „statul se ocupă". N-are importanţă cum e celula de fapt, important e să se spună, din prima secundă, că s-a constituit undeva – în prima fază, oriunde – o celulă. Ştiu un minister care face celule de criză cam o dată la două luni. Acolo, celula de criză este un om la un telefon; omul acela stătea oricum la telefonul acela, în virtutea regulamentelor interioare ale ministerului. Atîta doar, omul care se cheamă, să zicem, „de permanenţă" la vremuri calme, devine, la un caz furtunos, „o celulă". Dar asta nu are nici o importanţă. Important este că poporul ştie că acolo, la minister, e o celulă.

Orice criză zgîndăre glanda noastră apocaliptică...

Apoi, celula mai are avantajul că e flexibilă – fiind mică, faci ce vrei cu ea. În cazul răpirii jurnaliştilor în Irak, după lege, CSAT era structura nu doar competentă, ci obligată să gestioneze criza şi să ia deciziile. Totuşi, dl Băsescu a constituit o celulă de criză la Cotroceni. Instituţional, celula era diferită de CSAT, deşi aproape toţi cei care compuneau celula erau şi membrii ai CSAT. În plus, celula e atît de uşurică, încît se poate muta repede. Dacă vă mai amintiţi, această celulă s-a plimbat: în primele ore după răpire am fost anunţaţi că e la MAE, apoi, în zorii zilei următoare, celula s-a mutat la Guvern şi, în fine, spre prînz, celula s-a instalat, definitiv, la Cotroceni.

Celula mai are avantajul că dă impresia unei competenţe concentrate. Asta e foarte util într-o ţară în care toată lumea se pricepe la orice şi neaveniţii îşi dau mîna cu politicienii aerieni, ca să bată cîmpii. Aţi văzut acea emisiune a dlui Tabără din timpul inundaţiilor, în care vorbea cu dl Roman şi cu dl Maior despre „starea de necesitate" şi alte stări? Dacă da, înţelegeţi exact ce vreau să spun...

Dar, poate cel mai benefic efect al unei celule de criză este cel terapeutic. Orice criză zgîndăre glanda noastră apocaliptică şi ni se face rău de la stomac de lumea asta. Atunci, celula-i ca pilula. Aflînd că celula e constituită şi lucrează, ne mai echilibrăm un pic, într-o inerţie greu controlabilă, ca omul care se agaţă de bare cînd frînează brusc autobuzul. Asta, desigur, pînă cînd citim ziarele de a doua zi, în care apar primele mari semne de întrebare cu privire la competenţa şi buna-credinţă a celulei.

Dacă aş fi pus să definesc o criză, aş spune că, la noi, criza este acea întîmplare pe care presa o numeşte ca atare pe prima pagină. Se ceartă două precupeţe pe scările Guvernului, e criză la Palatul Victoria. Comunică dl Năstase suprarenal, e criză la PSD (sau e criză cînd nu mai comunică, nu mai ştiu exact). Trînteşte unul uşa într-un minister, e criză. Pierdem calificarea la un campionat mondial, e criză. Dar toate astea îmi par manifestări ale unei crize mari şi cuprinzătoare, „de sistem", care se întinde leneşă peste toată istoria noastră, diagnosticată cît se poate de clar acum un veac şi ceva. Ia să-l ascultăm pe Nae. Cum, care Nae? Amicul. „Este o criză, care, ascultă-mă pe mine, că dvs. nu ştiţi, care, mă-nţelegi, statul cum a devenit acuma, eu după cum văz ce se petrece, că nu sînt prost, înţeleg şi eu atîta lucru, fiindcă nu mai merge cu sistema asta, care, cînd te gîndeşti, te-apucă groază monşer, groaza!..."

Cred că avem nevoie de o celulă de criză care să gestioneze eternitatea noastră. Propun să o conducă dl Caragiale.

Acum, criza e alta şi, de atunci, multe alte crize s-au scurs. Le-am uitat deja. Le-am uitat cu uşurinţa cu care aştept viitoarele crize. Şi în cazul actualei crize, şi în cazul crizelor care vor veni după ce aceasta va trece, menţin soluţia propusă. Să mai zică cineva că nu există o reţetă unică, bună de combătut toate crizele. Uite că există...

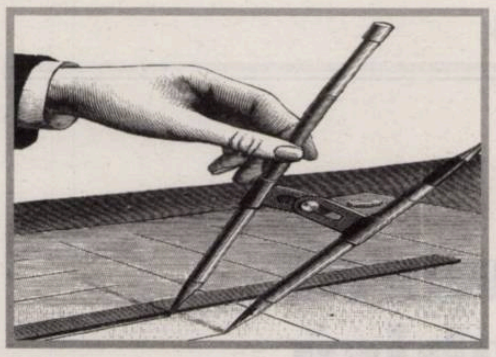

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

În apărarea peisajului

Lupta pentru legalitate, pentru istorie şi pentru identitatea naţională pe care o ducem se poartă şi în alte ţări, mai înzestrate cu monumente ale trecutului şi cu incomparabile frumuseţi naturale, a căror protecţie era pînă deunăzi asigurată. Da, chiar în Italia, care are un minister însărcinat să supravegheze şi să apere patrimoniul, exemplu pe care îl imită titulatura actuală a Ministerului Culturii de la Bucureşti. Am avut prilejul, la sfîrşitul anului 2007, să-i informez pe cititorii *Dilemei vechi* despre garanţiile pe care le conţine în această privinţă un Cod al Bunurilor Culturale adoptat de Guvernul Berlusconi din 2004. Tema a revenit în discuţie de curînd, cu ocazia unui amendament votat de Comisia Bugetului din Senatul italian.

Se prevede decăderea statutului unui document indispensabil pentru lucrările de construcţie, de la „declaraţie de începere a activităţii" la „semnalare certificată a începutului activităţii", diferenţa de formulare acoperind de fapt o autocertificare din partea investitorului sau a unui tehnician ales de acesta, prin care se evită orice control („activitatea care face obiectul semnalării poate fi începută de la data prezentării semnalării"). Cu alte cuvinte, o invitaţie la construire, chiar în zone protejate, fără nici o autorizaţie. Administraţia publică nu va mai avea deci posibilitatea de a încerca o blocare a lucrărilor decît în limita a 30 de zile sau în cazul unor „daune grave şi ireparabile pentru patrimoniul artistic, pentru mediul ambiental ori pentru sănătatea publică". Se încalcă astfel principiul, confirmat de legea din 1990 şi pînă în prezent, care împiedica interpretarea tăcerii autorităţilor ca o consimţire la „declaraţia de începere a activităţii". Repetate hotărîri ale tribunalelor în 1996 şi 1997 au confirmat acel principiu potrivit căruia, în materie ambientală şi peisagistică, lipsa de reacţie a administraţiei nu se consideră ca aprobare. Constituţia italiană, la art. 9, cuprinde o declaraţie care reglementează limpede situaţia: „Republica tutelează peisajul şi patrimoniul istoric şi artistic al naţiunii". Un punct de vedere căruia legiuitorii noştri ar trebui să-i acorde atenţia cuvenită, fiindcă peisajul este un bun comun al tuturor.

Dezbaterea din presă care are loc acum în Italia, unde votul de încredere solicitat de Guvern ar înlocui printr-un decret-lege discuţia în ambele Camere despre modificarea în favoarea investitorilor imobiliari, poate fi o lecţie şi pentru noi. Acolo, pe baza unor simple autocertificate, mii de elice eoliene vor face de nerecunoscut peisaje admirabile şi, adeseori, celebre, sau vor fi acoperite de beton zeci de hectare. Dar, spre deosebire de Italia, unde pericolul, ce a apărut doar în ultimul timp, se găseşte în legislaţie, în ţara noastră el provine din aplicarea prevederilor. Ridicarea unei construcţii noi începe cu un certificat de la Primărie, care e numai un acord de principiu, după care sînt necesare, pentru autorizaţie, o serie de alte aprobări, între care, dacă e vorba de o zonă protejată, acordul de la Ministerul Culturii. În cazul că proprietarului i s-a refuzat consimţămîntul, el are dreptul să conteste, şi decizia revine Comisiei Monumentelor, care examinează cu toată răspunderea consecinţele posibile ale viitoarei construcţii. Dar este oare destul? Încă un rînd sau două de controale se impun, cîtă vreme subterfugii diverse ocolesc limitele legale.

Roma

„Republica tutelează peisajul şi patrimoniul istoric şi artistic al naţiunii."

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

George ŢÂRA

SOS Provincia

Arhitectură medievală la Bistriţa:

Casa Argintarului

Construită în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, *Casa Argintarului* figurează în literatura de specialitate drept etalon al arhitecturii renascentiste din Bistriţa medievală. În această perioadă, oraşul intră într-un proces de transformare sub influenţa noilor curente europene – Renaştere, baroc şi neoclasicism – menite să îmblînzească, în etape succesive, caracterul sobru, introvertit şi rece al stilului gotic, în care mai degrabă ideea de fortificaţie decît omul, cu dorinţa lui de confort şi intimitate, era măsura tuturor lucrurilor.

Comanditarul acestei construcţii, neîndoielnic un cetăţean cu dare de mînă, dar şi cu gusturi elevate presupunînd o probabilă instrucţie la şcolile apusene, a rămas anonim, clădirea dobîndind astfel un nume convenţional, cu rezonanţe poetice, dedus din prezenţa pe ancadramentele faţadei a două pocaluri-emblemă, cu trimitere la breasla argintarilor, prestigioasă, desigur, în epocă.

În ce priveşte constructorul, cercetătorii sînt de acord că acesta a fost Petrus Italus de Lugano, renumit arhitect de origine italiană, pomenit şi pentru lucrări realizate la Liov sau la cetatea Sorocăi.

Unicitatea clădirii în arhitectura burgului bistriţean vine din puritatea stilului, din tendinţa manifestă spre perfecţiune, vădită atît în conceperea ansamblului, cît şi în preocuparea pentru detaliu şi pentru fineţea execuţiei. Planimetria edificiului respectă rigorile urbanistice ale vremii, cu tendinţa de dezvoltare în adîncime, exploatînd cu maximă eficienţă forma dreptunghiulară a suprafeţei construite, în condiţiile în care trama urbană nu permitea spaţii largi şi nici deschideri generoase la stradă. Proiectul de ansamblu pare, astfel, a nu fi străin de celebrul dicton renascentist enunţat de Leon Battista Alberti: „Există un singur aranjament armonios şi perfect al părţilor pentru fiecare lucrare".

Acest unic aranjament, într-o construcţie cu două niveluri, poate fi descris cam în felul următor: axul din stînga al parterului este ocupat de un gang carosabil, cu boltă semicilindrică, dominat la intrare de portalul monumental cu cheia de arc în volută, surmontat de un antablament sprijinit de pilaştri rectangulari cu capiteluri compozite. Încăperile parterului au bolţi semicirculare simple, sau pe muchii sprijinite de console. Scara de acces spre etaj are o deschidere generoasă conducînd, prin intrările cu ancadramente din piatră, în cele trei încăperi dintre care una, cea mai spaţioasă, este un *Saal,* cu tavan din lemn cu grinzi aparente, elegant aliniate, cu lumină directă, răspunzînd nevoii de linişte şi ospitalitate.

Dar, atenţie! Pentru a rupe monotonia izvorîtă din prea multă rigoare, doar două dintre încăperile etajului au tavanul drept, a treia, cea de la frontul străzii, mai mică, avîndu-l boltit, în corespondenţă cu cele de la parter. Acest „împrumut" pentru etaj este restituit, în geometria faţadei, unde o fereastră dreptunghiulară specifică etajului „coboară" între ancadramentele de la parter, cel al porţii cu arc semicircular şi al ferestrei purtătoare de mesaj (cele două potire cu trimitere la breasla orfevrierilor) cu profilatură identică, dar la scară redusă. Toate aceste elemente, în cel mai pur stil renascentist, relevînd grija pentru funcţionalitatea ansamblului şi pentru perfecţiunea execuţiei, dar şi ingeniozitatea în folosirea detaliului, înscriu edificiul printre realizările de referinţă ale unei epoci în care constructorii erau arhitecţi şi artişti deopotrivă.

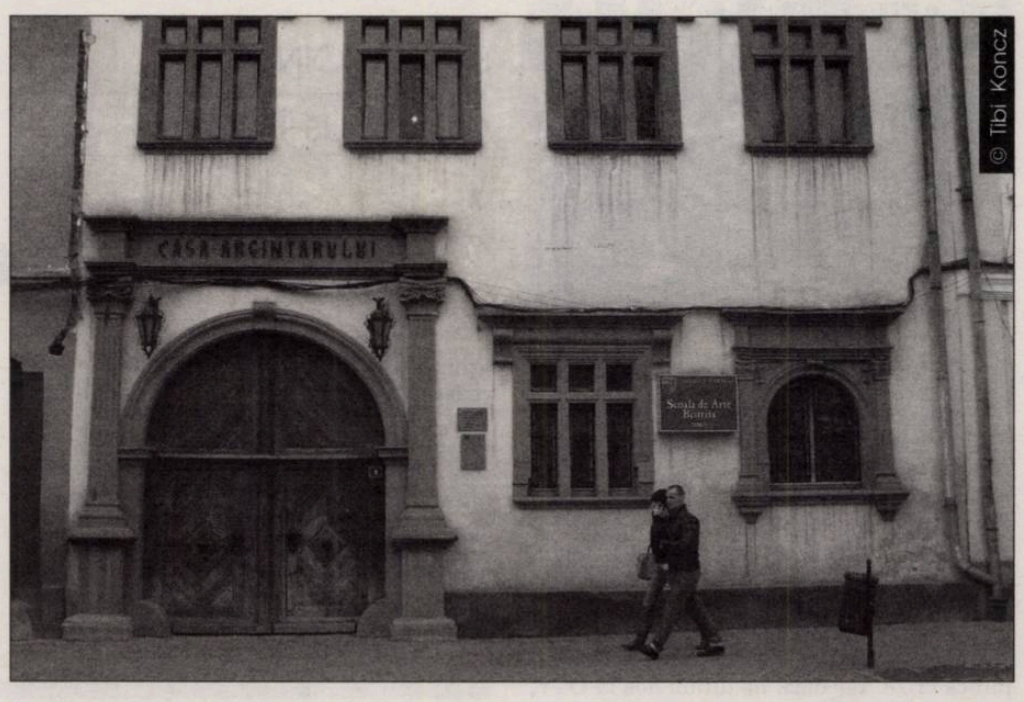

„Există un singur aranjament armonios şi perfect al părţilor pentru fiecare lucrare."

***George Ţâra** este referent cultural la RAAL Bistriţa.*

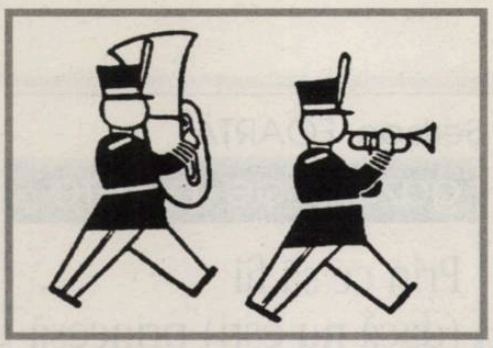

Cătălin ŞTEFĂNESCU

fără doar şi coate

Pentru suflet

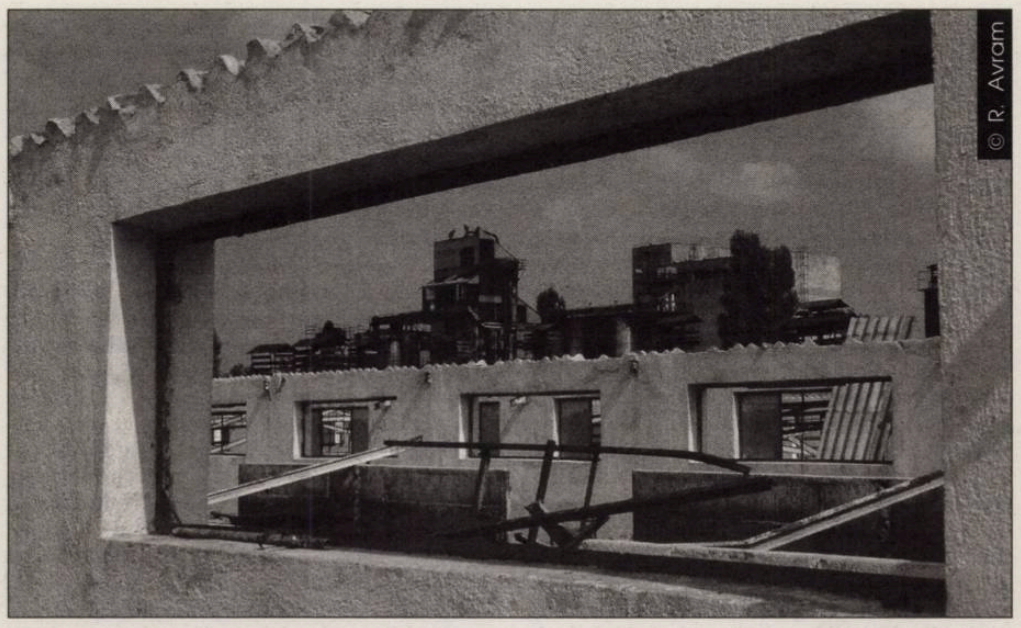

Locuitorii de pe strada principală a unei comune din Oltenia s-au trezit, într-o dimineaţă, că au nişte platani în faţa caselor. Principala arteră de comunicaţie a comunei era străjuită, de-o parte şi de cealaltă, de arbori exotici proaspăt plantaţi. Năvalnică, de nestăpînit, viaţa a dat buzna peste localitatea cu oameni trişti, arşi de soare. Ce frumos... Ce atmosferă de poveste... Ce idee de geniu – să îmbunătăţeşti starea de spirit a locuitorilor, dînd o tuşă de optimism unei aşezări prăfuite. E drept, drumul care se va bucura de umbra binefăcătoare a platanilor e plin de gropi. E vraişte. E distrus. Dar cîrcoteala veşnic nemulţumiţilor e sortită pieirii, de astă dată. Ce mai contează o dantură distrusă, dacă porţi pe cap o pălărie superbă? Trebuie să fii foarte rău intenţionat, ca să mai poţi cleveti, mă rog, vitupera ceva la adresa acestui gest estetic, cu profunzimi poetice. Cînd vor creşte, peste 40-50 de ani, arborii aceştia vor fi străjuit paşii unor copii şi vor fi ţinut răcoare poveştilor de dragoste ale unor adolescenţi care au devenit poeţi, scriitori, dramaturgi, cu toţii ducînd în lume cîte o părticică din universul minunatei copilării petrecute sub platani. Drumul găurit, care rupea maşinile, va fi repede uitat, aruncat într-un colţ întunecat al memoriei, ca element cu totul nerelevant pentru farmecul poveştii.

O domnişoară reporter o întreabă pe o locuitoare a comunei, o femeie între două vîrste, ce părere are despre platanii care au apărut pe strada principală. Figura intervievatei se luminează ca o dimineaţă de sfîrşit de mai. În primul moment, cuvintele compatrioatei te năucesc. Pe urmă, te liniştesc, aşezîndu-te la umbra copacilor seculari ai spiritului nostru naţional. Întrebată ce părere are despre plantarea unor arbori exotici pe marginea unui drum distrus, femeia spune aşa: „Să ştiţi că nu numai lucrurile astea... materialul... contează în viaţă. Avem nevoie şi de lucruri pentru suflet“. Şi aşa înţelegi de ce, pe vremurile astea atît de grele, ne păstrăm spiritul care ne-a dus la liman prin secole de furtuni nemaivăzute. Aşa pricepi cum de mai e posibil ca, la ora asta, cînd criza face ravagii, la noi încă se mai fac mari sărbători ale oraşelor, cu concerte moca, mici, bere şi cu ancestralul obicei rămas de la daci – focul de artificii. Tot aşa pricepi cum se duc banii comunităţilor, pe dezveliri de busturi ale unor personalităţi dăltuite în piatră sau turnate în bronz, pe ghirlande de beculeţe şi pe plăcuţe comemorative. La început, ne cuprinde panica. Oamenii îşi pierd locurile de muncă, se închid spitale şi şcoli, cresc toate preţurile, comunităţile locale nu mai au bani să susţină programe sociale. Pe urmă, ne liniştim. Revenim la suflet. La gesturile pentru suflet. Mamele sociale pot să-i ducă înapoi pe copiii abandonaţi, la centrele de plasament. Bolnavii, bătrînii care au nevoie de asistenţă socială pot să mai aştepte. Copiii care nu pot urma o şcoală au toată viaţa înainte. Mai bine un cîntec vesel să cîntăm.

Tot pentru suflet sînt şi poveştile unor compatrioţi cu dizabilităţi, oameni care şi-au pierdut vederea, o mînă, un picior, cetăţeni care au trecut prin nişte comisii de specialitate şi primesc acum ajutor financiar de la stat. Unii dintre aceşti loviţi de soartă conduc cîte o limuzină de lux, alţii sînt la muncă, prin Italia sau prin Spania. Săracii orbi, conduc ca vai de ei, zeci de mii de kilometri, de-a lungul şi de-a latul Europei. Cînd obosesc să mai ţină piciorul amputat pe acceleraţie, sărmanii apasă *cruise control*. Pentru suflet, au cotizat din greu, sau au pus ştampila, alături de toată familia, unde a trebuit, la alegeri, obţinînd nişte bani de la stat, pentru că, în mod normal, asta trebuie să facă statul. Să se îngrijească de suflet. Ajutorul social pentru orbul care conduce un Maserati, decoraţiunile de mare bun-gust din oraşe, comune şi sate, sărbătorile localităţilor, focurile de artificii sînt tot atîtea lovituri curajoase date crizei. Pumni în plină figură, daţi recesiunii.

Tot pentru suflet, pe la filarmonici, cîte au mai rămas, scad marile salarii de mizerie şi se reduc posturi. E normal. Aia nu e muzică de suflet. Nu merge cu mici şi cu bere. Şi nu merge nici pe căldura asta. Şi nu vorbeşte despre tristeţea noastră şi despre felul în care am învins noi timpul. Despre asta vorbesc cîntăreţii noştri dragi, de la nunţi. Ei ar trebui scutiţi de taxe şi ar trebui să primească şi nişte ajutoare sociale, pentru că ei sînt alinarea sufletelor noastre. Ei fac lumea asta tristă în care trăim să mai verse o lacrimă care naşte un zîmbet. Ei fac în aşa fel, încît frica de ziua de mîine să se transforme în curajul de a spune: „Dă-o-n gura mă-sii, ne descurcăm noi!“.

Unii numesc treaba asta o „sinistră complicitate“. Dar habar n-au despre ce vorbesc. Ei nu pricep ce înseamnă solidaritatea tacită a celor care înţeleg şi simt ce-i ăla suflet. Şi habar n-au cît de mulţi sîntem noi, cei cărora încă ne mai pasă de suflet. Pentru că un drum bun, o şcoală, un spital, o clădire restaurată sau o curăţenie în oraş or fi folositoare, însă nu-ţi dau de mîncare. Dar un cîntec de-al nostru, o telegondolă din care poţi vedea oraşul de sus, de unde nici nu mai vezi gunoaiele, o fîntînă arteziană cu lumini colorate şi melodii vesele, nişte ghirlande frumoase, nişte arbori exotici te hrănesc. Îţi hrănesc sufletul, care e cel mai important. Sigur, şi drumul are importanţa lui. Dar e o chestie... materială. La scară istorică, drumurile vin şi se duc. Imperiile se prăbuşesc. Sufletul rămîne. Aşa că o zi frumoasă e o zi în care sufletul se bucură. Iar problema materială a drumului plin de gropi se rezolvă imediat. Ne luăm, domnule, o maşină de teren.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

George RĂDULESCU

Românul de all-inclusive

Interesantă naţie am ajuns să fim... Spun „am ajuns să fim“ în loc de „am devenit“ pentru că devenirea presupune evoluţie. În cazul nostru este vorba de involuţie. Oricît aş încerca să nu dramatizez lucrurile, mă apucă exasperarea ori de cîte ori mă întîlnesc cu români în afara ţării. De abia atunci îmi dau seama de proporţiile mutaţiilor sociale produse în ultimii 20 de ani. Desigur, aceste mutaţii au rădăcini adînci în comunism, însă amploarea lor de astăzi nu ar fi fost nicidecum posibilă fără diluarea regulilor (pînă la dispariţie) în perioada postcomunistă.

Aşadar, îţi dai seama în ce condiţii locuieşti abia cînd ieşi din propria casă şi o priveşti de pe veranda vecinului. Şi mă minunez de ceea ce văd de la an la an. Vrînd, nevrînd, atît timp cît mă aflu în ţară intru în acel ritm al anormalităţilor cotidiene care îl învăluie pe fiecare dintre noi şi care îl duce mai departe, aşa cum o fi.

Sîntem peste tot acasă...

Comportamentul românilor dincolo de graniţe a făcut şi face obiectul unor analize docte. Nu sînt nici primul şi nici ultimul care abordează această chestiune. De reţinut este însă faptul că, pînă acum, toţi cei care au găsit de cuviinţă să scrie despre asta au adus cîte ceva în plus. Nici unul nu a repetat totalmente ce a spus altul, deşi aspectele consemnate au un numitor comun. Încă mai trag nădejde că efortul nostru nu va fi în zadar...

Prin urmare, iată ce am trăit anul acesta la mare, unde altundeva decît în Bulgaria. De ce Bulgaria? În primul rînd pentru că este mult mai aproape de casă decît orice altă destinaţie estivală rezonabilă. Raportul calitate-preţ este satisfăcător, iar oamenii sînt mult mai calmi şi mai civilizaţi. Vreau să precizez, de la bun început, că sînt absolut convins de faptul că nici în 30 de ani de acum înainte nu vom ajunge la performanţele bulgarilor în materie de turism. Dar inconvenientul major pentru românul de bun-simţ care călătoreşte la sud de Dunăre este tocmai acela că distanţa este relativ mică faţă de România. Astfel, pe litoralul bulgăresc ajung cohorte de conaţionali care n-au nici o legătură cu bunul-simţ. La Bucureşti, în comunicarea de zi cu zi, li se spune simplu: cocalari. Ei bine, aceşti cocalari sînt omniprezenţi, fie că alegi un hotel de trei stele, fie că scoţi din buzunar mai mulţi bani şi te cazezi la o unitate de cinci stele. Ba s-ar putea ca ultima variantă să fie mai proastă decît prima.

Ei sînt, mă-nţelegi, crema noii orînduiri sociale.

Saga „omului nou“

Cocalarii „de cinci stele“ sînt mai agresivi din cauză că au un status financiar superior. Se cred de o isteţime sclipitoare, spirituali, dezinhibaţi şi atrăgători. De altfel, le repugnă orice formă de inteligenţă, o privesc cu superioritate şi, dacă se iveşte ocazia, îi aplică şi un cap în gură. Ei sînt, mă-nţelegi, crema noii orînduiri sociale, exemplul de reuşită în viaţă. Sînt oamenii care „au luat problema în mînă“, s-au ajuns, au făcut copii în care „investesc totul“, inclusiv aurul de dinţi al bunicului decedat. Din aurul ăsta îşi fac pandantive şi cerceluşi strălucitori, ca semn al legăturii lor cu trecutul incert, dar plin de sacrificii al înaintaşilor. Iată că acest trecut n-a rămas nerăsplătit. Ceauşescu i-a adus la bloc pe bunicii lor din capătul satelor desfundate, iar ei, copiii şi nepoţii, au ştiut să se descurce. Au profitat de „libertate“ şi au făcut bani. Fiecare pe unde a putut. De regulă în Germania, în primii ani după 1989, pînă s-au prins nemţii cam cum stă treaba cu ei şi le-au dat *„Raus!“*. Dar asta n-a fost nimic pentru că făcuseră „cheag“. S-au întors aici, au deschis un butic, două şi s-au căpătuit. Mai încoace, prin 2006, 2007, au luat credite şi au cumpărat apartamente pe care le-au revîndut la dublu. Criza i-a prins bine, cu cash-flow...

Pe scurt, aşa-s mulţi dintre conaţionalii noştri de *all-inclusive*. Ei sînt cei care ne poartă „faima“ peste graniţe. Mănîncă, beau, se distrează, iar „telectualii“ fraieri evită prin lifturile hotelurilor să vorbească limba română, pentru a nu fi asociaţi cu ei.

Fiecare cu ai lui!

Dar să nu vă imaginaţi cumva că bulgarii nu au cocalarii lor. De pildă, recepţionerul resort cochet nu se va sfii să te suduie în limba maternă şi să-ţi dea o cameră mai proastă dacă nu „sari“ cu vreo zece leva. La fel va proceda şi omul responsabil cu parcarea, atunci cînd vei încerca să-i explici că tu ai plătit pentru a beneficia de garajul subteran. În fine, ţi se vor arunca biletele în nas dacă, după ce le-ai plătit, îi vei solicita taxatorului din autobuz să ţi le şi dea.

Cu toate acestea, vecinilor noştri din sud le foloseşte acel deget opozabil, numit cu tîlc „opritor“, chiar şi cînd vine vorba de găinării. Fac şi ei destule, probabil pentru că nu se pot abţine. E ceva „defect“ în spaţiul nostru comun, ceva ce scapă logicii formale. Oricum, pînă una-alta, ei sînt în avantaj.

Aşadar, varianta Ruse-Varna-Balcic-Nessebar este oricînd de preferat celei Bucureşti-Constanţa-Mamaia-Vama Veche. Cu zece leva (aproximativ 20 de lei) puteţi rezolva orice problemă... rezonabilă. La noi vă va costa mult mai scump. Aveţi grijă doar la cel hotel trageţi!

George Rădulescu *este publicist comentator la* Adevărul.

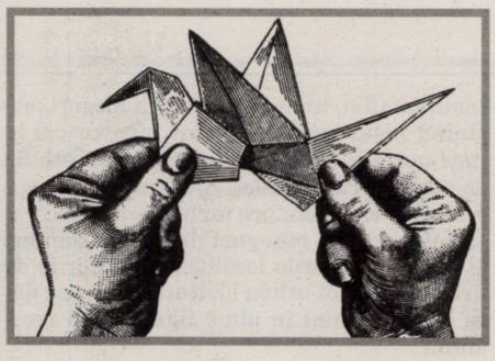

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

O gazdă din Italia

Alessandra, o femeie energică între două vîrste, ne-a primit nu prea încîntată de ora tîrzie la care reuşisem să ajungem. Ne-a cerut paşapoartele şi ne-a introdus în camere. Încăperi simple, rustice, cu cîte un ventilator în mijloc, menit să ne facă mai suportabilă căldura acelor zile şi nopţi. Ne-a urat somn uşor, fără să ne ofere ceva de mîncat sau de băut. Am adormit cu gîndul la vinul pe care îl producea în mica ei fermă toscană şi la piscina din grădina cu chiparoşi, pe care aveam s-o vedem abia a doua zi dimineaţă.

Micul dejun avea să fie chiar aşa cum citisem pe Internet: nu prea consistent. În plus, am descoperit că iaurturile cu fructe înşirate pe bufet erau expirate de ceva vreme. Nu era însă un amănunt care să ne strice bucuria că ne aflam în fermecătoarea Toscana (ulterior, la un hotel din Milano am descoperit că treaba cu iaurtul expirat pare să fie un adevărat sport naţional în Italia).

În cea de-a doua zi, Alessandra ne-a tăiat calea şi, într-o engleză destul de stranie, ne-a supus unui adevărat chestionar. De unde venim exact din România? Şi la noi în ţară e tot aşa de cald? Ştim bine engleza? De ce nu înţelegem atunci vorbele ei? Sîntem conştienţi că, dacă îi vom folosi bucătăria, va trebui să facem apoi şi curat? Abia apăsatul răspuns *of course,* de la ultima întrebare, a părut a o linişti. Eram primii români care-i călcau pragul, dar păream oameni de treabă. Avea să ne dezvăluie apoi, cu nonşalanţă, că ne-a studiat vizele din paşapoarte. Părea curioasă să afle de ce apar acolo ştampile din Libia, Turcia sau Armenia. De... presa cu stereotipurile ei negative creează suspiciuni.

Alessandra a recunoscut apoi că italienii au avut în anii de după căderea Cortinei de Fier mari probleme cu albanezii şi cu românii. „Era un tip de oameni cum noi nu mai văzusem. Oameni care ştiau doar să ceară şi să ia." Am încercat să-i explicăm că mulţi est-europeni erau în anii '90 ca nişte prizonieri abia eliberaţi după lungi ani de detenţie şi de frustrări, că în primele rînduri ale imigraţiei s-au numărat mulţi infractori care aveau mai multe de furat din Occident, că nu toţi românii sînt aşa, că destui dintre cei ajunşi şi în Italia sînt chiar foarte harnici şi fac treburi pe care italienii le evită. A dat din cap în semn că ştie şi asta, dar parcă tot nu era prea convinsă. Am întrebat-o atunci despre chinezii care au cam invadat Italia. S-a luat cu mîinile de cap. Primise odată o adevărată delegaţie de afaceri venită în Italia. Păreau destul de bogaţi, plăteau orice, nu asta era problema, dar... la plecare i-au cerut să le arunce la gunoi o geantă. S-a uitat înăuntru curioasă şi a constatat că era plină de cadouri pe care, probabil, chinezii le primiseră la întîlnirile de afaceri – stilouri, agende şi calendare, pe care ei le făcuseră bucăţi. Ea nu înţelegea cum poţi să-ţi baţi joc aşa de nişte lucruri. „Noi, italienii, muncim din greu şi, indiferent dacă sîntem săraci sau bogaţi, respectăm munca altora şi cadourile. Nu le dăm la gunoi. Tot aud acum că am fi un popor de leneşi. Eu n-am întîlnit leneşi în ţara asta. Poate e din cauza *siestei* care celor mai de la nord li se pare un lux. E însă o chestie de climă. Chiar nemţii, cînd vin aici se supun cu mare plăcere acestui obicei." N-am vrut s-o mai provocăm amintindu-i de corupţie, de conflictele lui Berlusconi (a cărui simpatizantă era) cu justiţia, de gunoaiele din Napoli, de mafie... În sfîrşit, tot a doua zi avea să ne explice, cu o fermitate de gospodină italiancă, regulile din casa ei. Printre altele, trebuia să ştim că farfuriile pe care tocmai le găsisem mai la îndemînă erau prea scumpe pentru a mînca din ele la mesele obişnuite (mi-am amintit de gazdele de pe la Buşteni), iar dacă voiam să folosim piscina trebuia să închiriem de la ea prosoape speciale.

Într-o seară ne-a invitat la o cină toscană, preparată de ea însăşi. Mîncarea, făcută angro, ca la ţară, pentru multe guri, era destul de gustoasă. Am aflat şi secretul îngheţatei ei delicioase. Îi punea o ţîră de oţet *balsamico,* preparat chiar la mica ei fermă. Dar nu atît oţetul, cît uleiul de măsline şi vinul roşu erau specialităţile ei. În ultima zi ne-a invitat să i le degustăm. Ne-a făcut teoria muncii înglobate în fiecare sticlă. După vin, ne-a dat să mirosim şi chiar să bem din uleiul de măsline. Mirosea a frunze verzi şi avea gust de... ulei. După degustare, ne-am zis că se face să cumpărăm vin şi ulei. A evitat să ne spună preţul zicînd că ne dă chitanţa la plecare. Ne-a cerut apoi să-i scriem în cartea vizitatorilor. I-am scris numai de bine. În dimineaţa plecării a venit şi nota de plată. Am descoperit că închiriatul unui prosop făcea mai mult decît dacă l-am fi cumpărat de nou. Cina la care fusesem invitaţi era trecută şi ea pe listă cu un preţ bine pipărat, iar sticlele de vin erau mai scumpe decît cele similare de prin magazine. Probabil că n-am reuşit să-i schimbăm Alessandrei prea mult imaginea despre români, iar ea ne-a întărit nouă convingerea că facem parte din acelaşi neam. Am plecat apoi mai la nord, unde am întîlnit altfel de gazde. Despre ele voi povesti în numărul viitor.

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Prin ce să fii (dacă nu eşti) princesă

Ca să fii o ditamai princesă de l'Oréal-Garnier & Avon (fără Stradford!) trebuie ca, pe donjon (nu pe Don Juan!), să-ţi filfîie o Oriflame (firesc, prima alegere), şi să (nu uiţi să) ai grijă de tine (prietenii ştiu de ce): pentru că meriţi! Nota bene: *Oriflame* nu se pronunţă *à la française,* cum ar fi cazul, ci *Orifleim,* pe englezeşte, – tot astfel cum un *sit* arheologic va fi ajuns, estimp, un *sait,* iar *bit*-ul informaticienilor, un *bait,* cu un plural de-a dreptul... *băiţuit!* Cît despre DOOM-ul grămăticilor români, aceasta e, fireşte, *DUM!* Dacă pronunţi şi tu aşa, devii automat princesă, – fie şi dacă n-ai, în fond, ce face nici cu *sit*-ul, nici cu *bit*-ul, nici (ar fi şi culmea!) cu DOOM-ul... În paranteză fie spus, am utilizat, mai înainte, expresia *nota bene.* Vă atrag, cu tot respectul, luarea-aminte că înţelesu-i nu e „notă bună"; după cum nici, de pildă, *à quoi bon?* nu va să zică, în latină, „aqua bona"! Dar asta nu împiedică pe nimeni să fie, dacă vrea, princesă. Una, mai ales, a vremii noastre. În fond, mai orice divă din Pleşcoi, din Pătîrlagele sau Ciorogîrla, poate fi, cînd muşchii-i vrea, princesă. De-aceea mă întorc de unde-am luat-o, şi zic încă o dată: ca să fii o ditamai princesă de l'Oréal-Garnier & Avon (fără Stradford!) trebuie ca, pe donjon (nu pe Don Juan!), să-ţi filfîie o Oriflame (firesc, prima alegere), şi să (nu uiţi să) ai grijă de tine (prietenii ştiu de ce): pentru că meriţi!

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Jurnal de vacanţă

Prima zi. De cum am ajuns, mi-am schimbat ţinuta de oraş şi am pornit-o cu tragere de inimă spre pădure. Nu am apucat să fac însă cîţiva paşi la umbra brazilor bătrîni că drept în faţa mea m-a întîmpinat un anunţ al Primăriei: „Atenţie, pericol de urşi! Nu vă abateţi de pe potecile marcate!". Mi s-a pus un nod în gît, dar ca să-mi dovedesc mie însumi curajul, am mers mai departe pe poteca bine cunoscută, fără să mă uit nici în dreapta, nici în stînga. Şi, bineînţeles, fără să fac un pas în afara marcajului. M-am întrebat la un moment dat dacă urşii ştiu şi ei chestia asta cu marcajele, dar am renunţat să-mi mai pun astfel de probleme existenţiale; doar sînt în vacanţă!

A doua zi. Mai bine renunţ la plimbarea în pădure, e periculos... O să fac deci un mic jogging, cum mi-a recomandat doctorul. Detest jogging-ul, dar e sănătos, şi la vîrsta mea trebuie să am grijă şi de sănătate. Ca să am însă şi un ţel plăcut în viaţă, am hotărît să fac jogging-ul pînă la barul cu cea mai bună cafea din zonă şi să îmbin astfel plăcutul cu utilul.

Cînd m-am întors acasă năduşit, dar mulţumit, nevastă-mea mă aştepta cu un ziar în mînă:

– Uite ce scrie aici: s-a dovedit că jogging-ul este periculos pentru articulaţii şi creşte exponenţial riscul de (nu-mai-ştiu-ce)!

Gata deci şi cu jogging-ul...

A treia zi. Azi am hotărît să mergem, agale, la piaţă. Nu la supermarket, că mai tot ce e acolo, de la E-uri la colesterol, e moarte curată pentru mine. Aici, la piaţă, totul este însă bio, este sănătos şi, cu puţin noroc, chiar şi tradiţional.

Printre tarabe, ne întîlnim cu o vecină care cotrobăia cu un aer preocupat printre grămezile de legume:

– Ce faci, vecină? – se interesează, politicos, soţia mea.

– Uite, la piaţă... Caut legume verzi că am auzit că cele roşii nu sînt bune la sănătate!

Hait, asta ce mai e!? Prefer să ies din piaţă şi să o las pe nevastă-mea să-şi asume responsabilitatea dietei mele.

A patra zi. E foarte senin şi foarte cald. Am hotărît în consecinţă să nu mai mergem nicăieri. Poate că ar fi mai bine să nu ieşim nici din casă, cu toate exploziile astea solare, furtuni magnetice şi nu mai ştiu ce. Pentru cardiaci oricum este profund contraindicat şi mai provoacă şi cancer de piele. Asta mi-ar mai lipsi, la cîte boli am pe capul meu! – mă gîndesc eu şi mă retrag la umbră în casă, după ce mai arunc o privire suspicioasă la cerul periculos de albastru.

A cincea zi. Azi plouă. Fusesem avertizaţi: pentru zona în care ne aflăm se anunţase de ieri cod portocaliu. Închidem deci uşi şi obloane, băgăm cîinele în casă şi ne uităm la televizor cum s-a dezlănţuit natura în toată ţara. E cutremurător!...

A şasea zi. Ploaia s-a oprit şi a început să se însenineze. O boare uşoară aduce miros de ciuperci dinspre pădure. E plăcut.

– Ce-ai vrea să facem astăzi? – mă întreabă, grijulie, soţia mea.

– Păi, nu ştiu... – mă scarpin eu în cap, uitîndu-mă cînd spre pădure, cînd spre cer. Chiar nu ştiu! – conchid în final, după minute bune de meditaţie.

Aşa că azi nu facem nimic. Ne plictisim în linişte.

Ultima zi. Azi e ultima zi de vacanţă. Înainte de a ne întoarce acasă, trebuie să scriu însă pilula pentru *Dilema veche*. N-am altă idee mai bună decît să-mi povestesc aceste cîteva zile de concediu. O poveste uşurică, de vacanţă. Ca să-i dau totuşi puţină greutate intelectuală, răsfoiesc cartea lui Frank Furedi despre „cultura fricii". Îmi cad ochii pe un tabel despre utilizarea expresiei „expus pericolului", în ziarele britanice: 1994 – 2037 menţionări; 1995 – 4288; 1996 – 6442; 1997 – 7955; 1998 – 11.234; 1999 – 14.327; 2000 – 18.003.

Să fi crescut oare atît de dramatic pericolele în societatea britanică, în acest scurt interval de timp? N-am cercetat problema, dar, nu ştiu de ce, aş pune capul sub tăietor că nu s-a petrecut nimic atît de catastrofal în aceşti cîţiva ani. Revenind la mica mea poveste, mă întreb cu aceeaşi rezervă dacă pădurile sau cerul patriei chiar sînt „expuse pericolului" de urşi, respectiv soare sau ploi, într-un mod nemaivăzut pînă în prezent? Dacă într-adevăr sîntem năpădiţi în aceşti ultimi ani de riscuri nemaipomenite, despre care instituţiile guvernamentale şi non-guvernamentale nu mai prididesc să ne avertizeze? Nu de alta, dar mai e puţin şi iar vine iarna, care ne va copleşi din nou cu riscul nemaiauzit al zăpezilor!

Vă las pe dumneavoastră să găsiţi răspunsul la aceste dileme. Pînă atunci, vă urez vacanţă plăcută şi *safe!* A mea s-a dus dracului...

ready made

„Al doilea, am găsit un briceag închis, cu plăselele în forma unui picior mic de capră. Al treilea, am găsit două zaruri de chihlibar. Al patrulea, am găsit cărămida care a servit de săpun la spălarea corpului. Al cincilea, am găsit un ac lung de fildeş, cu o formă elegantă, care i-a ţinut părul. [...] Al şaptelea, am găsit o băşicuţă subţire care a putut servi, cred, drept medalion de aur. [...] Al douăsprezecelea, o mică turtă de făină albă, redusă pînă la transparent. Al treisprezecelea, am găsit un pieptene care se vede că a fost foarte delicat lucrat, dară l-am găsit zdrumicat cu desăvîrşire. Al patrusprezecelea, am găsit un obiect ciudat: un sul ca de 12 centimetre, pre care sunt petrecute rotiţe de chihlibar strînse una de alta, avînd la amîndouă căpătîiele cîte o roată mai mare, tot de chihlibar. Fost-a un mosor? Toate aceste chihlibare sunt, dupe ceea ce cunoaştem astăzi, chihlibar de Buzău."

(Cezar Bolliac,
„Excursiune arheologică din anul 1869",
în *Opere*, vol. II, Editura de Stat
pentru Literatură şi Artă, 1956)

BURSE „NEW EUROPE COLLEGE" PENTRU ANUL UNIVERSITAR 2011-2012

New Europe College (NEC) anunţă concursul anual pentru bursele de cercetare NEC 2011-2012 pentru universitari/cercetători români din domeniile ştiinţelor umaniste, sociale şi economice.

CONDIŢII DE PARTICIPARE

■ Candidatul/a trebuie să fie înscris/ă la doctorat, într-un stadiu avansat al cercetării sau să aibă titlul de doctor.

■ Se va acorda prioritate candidaţilor sub 40 de ani şi celor care nu au beneficiat încă de burse acordate de NEC.

■ O foarte bună cunoaştere a cel puţin două din limbile străine de circulaţie internaţională. O bună cunoaştere a limbii engleze este dezirabilă.

■ Prin profilul său NEC pune accent pe dezbaterile inter- şi trans-disciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere, fără a pierde din rigoarea disciplinară.

CONDIŢII ALE BURSEI

■ Bursa se acordă pentru un an academic (10 luni).

■ Programul bursierilor presupune prezenţa obligatorie în Bucureşti cel puţin o dată pe săptămînă timp de 9 luni. În intervalul de 10 luni, bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. La sfârşitul bursei, bursierii vor preda un studiu care reprezintă rezultatul cercetării lor. Studiile vor fi incluse într-o publicaţie NEC.

■ Valoarea bursei lunare (acordată pe durata a 9 luni) este echivalentul în RON a 600 EURO (neimpozabili), la care se adaugă 2600 EURO pentru stagiul de cercetare.

MODALITĂŢI DE ÎNSCRIERE ŞI TERMENE PRIVIND CONCURSUL

■ Formularul de participare la concurs poate fi obţinut de la adresa www.nec.ro.

■ Aplicaţiile vor fi trimise numai în format electronic la adresa de e-mail: applications@nec.ro

■ Vă rugăm să menţionaţi la rubrica *Subject* a mesajului următoarele cuvinte: „Burse NEC".

■ *Termenul limită de primire a dosarului de candidatură este 15 noiembrie 2010.*

■ Nu vor fi luate în considerare aplicaţiile incomplete sau cele primite după această dată.

■ Rezultatele preselecţiei vor fi anunţate candidaţilor prin e-mail la începutul lunii martie. Candidaţii selectaţi vor fi invitaţi la un interviu care va avea loc la New Europe College în zilele de 8-10 aprilie 2011.

■ Formularele de candidatură, instrucţiunile de completare şi alte informaţii privind New Europe College pot fi descărcate de la www.nec.ro sau solicitate prin e-mail, la applications@nec.ro

■ Relaţii suplimentare se pot obţine la tel. 021 307 99 10 – între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare – sau prin e-mail: applications@nec.ro.

■ Adresă: New Europe College, str. Plantelor 21, 023971 Bucureşti

BURSE „GE-NEC III" MARTIE 2011 – IULIE 2012

New Europe College (NEC) anunţă concursul pentru bursele de cercetare GE-NEC III pentru universitari/cercetători din România angajaţi în proiecte privind domeniul artelor vizuale. Acest program va fi axat pe cercetări legate de artele vizuale în România în intervalul 1945 - 2000.

CONDIŢII DE PARTICIPARE

■ Candidatul/a trebuie să fie înscris/ă la doctorat sau să aibă titlul de doctor.

■ Se va acorda prioritate candidaţilor sub 40 de ani şi celor care nu au beneficiat încă de burse acordate de NEC.

■ Se aşteaptă de la candidaţi o bună cunoaştere a două din limbile străine de circulaţie internaţională. Cunoaşterea limbii engleze este dezirabilă.

CONDIŢII ALE BURSEI

■ Bursa se acordă pentru unul sau două semestre, în intervalul martie 2011 – iulie 2012. Programul bursierilor presupune prezenţa obligatorie în Bucureşti la toate întîlnirile programate în cadrul acestui proiect. Bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare în ţară şi / sau în străinătate, în directă legătură cu proiectul de cercetare propus.

■ Valoarea bursei lunare este echivalentul în RON a 500 USD (neimpozabili), la care se va adăuga suma destinată stagiului de cercetare. Se vor acoperi cheltuielile de drum şi cazare pentru candidaţii din provincie.

MODALITĂŢI DE ÎNSCRIERE ŞI TERMENE PRIVIND CONCURSUL

■ Formularul de candidatură şi instrucţiunile de completare pot fi obţinute de la adresa www.nec.ro; tot aici se găseşte o prezentare generală a programului, de care candidaţii sînt rugaţi să ţină seama în elaborarea proiectului lor. Aceste documente pot fi obţinute şi prin e-mail de la applications@nec.ro

■ Dosarele trimise prin e-mail trebuie să conţină la rubrica *Subject* următoarele cuvinte: „Burse GE-NEC III".

■ *Perioada depunerii candidaturilor este 20 septembrie – 1 octombrie 2010.*

Dosarele incomplete şi cele primite după data de 1 octombrie 2010 nu vor fi luate în considerare.

■ Relaţii suplimentare se pot obţine la tel. 021 307 99 10 – între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare – sau prin e-mail: applications@nec.ro

■ Adresă: New Europe College, str. Plantelor 21, 023971 Bucureşti

PUBLICITATE

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Dama suedează şi/sau ciobanul mioritic

Probabil că unii dintre noi au o plăcere anume în a merge în cerc. Sau poate că nu-i vorba de plăcere, ci de neştiinţă: neînvăţînd nimic din trecut (din moment ce au convingerea că lumea a început odată cu ei), respectivii repetă greşelile predecesorilor şi, neavînd habar, tot ce le rămîne este să-şi blesteme presupusul ghinion.

Mai luna trecută am fost în comisia ce analiza teza unui candidat la titlul de doctor în istorie – o teză onorabilă, cu un subiect interesant (şi actual, dat fiind recentul scandal cu frunza verde de dudău de o sută de mii de euro bucata): anume încercările guvernelor din perioada interbelică de a promova în străinătate turismul românesc. Şi ce m-a surprins, mai ales, a fost să aflu că şi atunci – de la finele anilor '20 spre ultimii ani '30, în pragul războiului – oficialităţile române (prin Oficiul Naţional de Turism, abia înfiinţat) puneau mai mare osîrdie în promovarea staţiunilor carpatine decît în cea pentru litoralul nostru la Marea Neagră. De fapt, ne place sau nu, „litoralul românesc" este, turistic vorbind, o creaţie a epocii comuniste. Atunci, în anii '60 şi '70, s-au construit masiv hoteluri şi s-au băgat bani mai ales în reclama pentru exterior a staţiunilor maritime (şi a Deltei Dunării). Atunci au venit aici, relativ numeroşi, şi străinii: estici (precum polonezii), vestici (ca *refegiştii)* sau nordice (vezi damele suedeze etc.), aceşti străini luau o pilulă de Gerovital dimineaţa şi un pahar de Murfatlar seara şi, una peste alta, aduceau un plus de culoare (adică de albeaţă) peste nisipurile spre care oricum veneau tot mai mulţi români, fie ei sindicalişti, nudişti, utecişti sau *jeomanfişişti*. Şi chiar şi artişti – vezi numărul mare de filme autohtone turnate la malul mării, mai bune sau nu, mai cîntate sau mai vorbite.

Brandul de ţară sau brînza de oraş?

Astăzi, am înţeles, ne întoarcem iarăşi la accentul pus pe promovarea muntelui şi la bemol pe promovarea mării. Nefiind treaba mea, nu spun dacă e bine sau rău – ci doar aduc observaţia că s-a mai încercat asta, cu rezultate modeste, acum 80 de ani. În rest, mie tot nu mi-e clar de ce trebuie favorizat *fie* montanul, *fie* marinul. Ideea că trebuie să promovezi *un anume* perimetru turistic mi se pare copilărească, pe măsura lui Bulă junior care, indecis dacă să mănînce mai întîi îngheţata sau savarina, s-a ales cu una topită şi cu cealaltă acrită. Elveţienii nu-şi inventează dilema dacă să favorizeze promovarea şvaiţerului, a ciocolatei sau a ceasurilor. Le fac bine pe toate (ceea ce, din păcate pentru noi, e esenţial pentru o reuşită) şi abia apoi îşi pun problema vînzării.

Iar cînd ai spus vînzare, ai spus (în mintea unora) „brand de ţară". Aceste trei cuvinţele au devenit la noi un fel de mantră a succesului miraculos, un fel de *Sesam* al bogăţiilor potenţiale. E puerilă această încredere oarbă că un logo, oricît de inspirat ar fi el, poate fenta mereu realitatea. În epoca sateliţilor care-ţi numără firele albe de păr din cap şi a comunicaţiilor care fac ca toată lumea să (creadă că) ştie totul despre toată lumea, e ridicol să-ţi mai imaginezi că o reclamă, fie ea şi bună, mai poate camufla sau cosmetiza o realitate modestă. Dar poate că mă înşel. Avem probleme reale cu imaginea noastră în exterior? Nu prea sîntem luaţi în serios, fie că e vorba despre finanţe, despre agricultură sau despre turism? E camera de hotel mai ieftină la greci, iar păpica e mai bună la bulgari? Nu-i nimic: noi le vom lua maul tuturor aruncîndu-le în ochi un *brand de ţară!*

În context, devine clar că însăşi rădăcina de fond a indeciziei noastre e cu mult mai adîncă. Nu numai că nu ştim ce să promovăm mai abitir (muntele sau marea), dar nu ni-i limpede nici care-ar fi simbolul care să ne scoată în lume. Să fie el Dracula? Naaa! Mai bine Voroneţul! – zic cîţiva specialişti. Să fie Palatul lui Ceauşescu? Nţţ! Mai bine Ateneul Român! – spun unii experţi. Să fie oiţa Mioriţa? Nicidecum! Mai bine ciobanul român, care taie oiţa! – opinează alţi profesionişti. Să fie mămăliga de stînă! – spun unii fini gastronomi. Ba! Să fie brînza de Sibiu! – decretează alţi fini gastronomi.

Şi iac-aşa ajungem la ce se vede. Tocmai pentru că-i preţuiesc (ca şi dvs.) pe Nadia, Hagi & Nasty, voi spune că însăşi această înverşunare în a folosi glorii sportive de-acum 20-40 de ani pentru a tot repara lipsa de inspiraţie a brandiştilor de azi mi se pare o lipsă de respect în primul rînd la adresa respectivilor ex-sportivi. Dacă, după 2000 de ani de istorie, tot ce avem de arătat este zîmbetul decent al celor trei, aceasta nu mi se pare un compliment la adresa lor, ci mai curînd un serios blam pentru noi toţi.

Voi reveni – şi, spre exemplificare, săptămîna viitoare vă propun să urmărim cîinii cu fiţe-n coadă de la Mamaia, pe litoral!

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

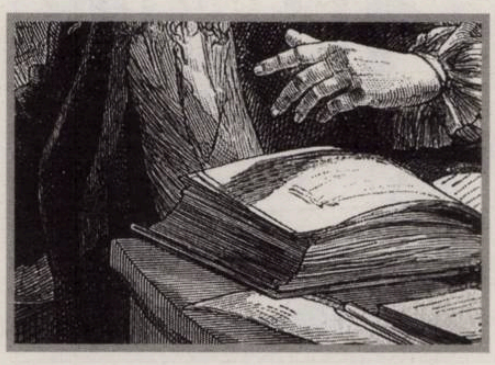

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

„No gas, no oil, no interest"

– despre violenţa domestică şi alte teme de cercetare –

Se vorbeşte destul de mult despre violenţa domestică, dar fiecare în felul lui şi în funcţie de interes. După 1989, presa a adus în prim-planul vieţii noastre de toate zilele umbra nemiloasă a violenţei, atît de prezentă prin casele românilor. Dar ea nu fu o temă de analiză pentru istorici, sociologi sau psihologi, ci mai degrabă un subiect tocmai bun de vînzare. Mai apoi apărură tot soiul de ONG-uri, multe luară bani buni pe nimic, altele făcură una, alta, dar fără a schimba ceva, cumva. Multe din comportamente lăsate nouă moştenire din moşi strămoşi, împreună cu maxima „bătaia-i ruptă din rai", ne bîntuie încă. În acest imens spaţiu cu un trecut comun şi experienţa regimurilor comuniste, violenţa domestică rămîne acelaşi loc comun, ştiut de toţi, dar neluat în seamă de nimeni. Cel puţin aceasta fu concluzia mea după dezbateri şi discuţii lungi cu cîteva cercetătoare din Rusia şi Polonia. Prilejul fu dat de-al VIII-lea Congres Internaţional „Eurasia: Prospects for Wider Cooperation", organizat la Stockholm, acum de curînd.

Deşi congresul a avut o zonă geografică destul de limitată – Europa Centrală şi Estică – deşi majoritatea temelor s-au învîrtit în jurul comunismului şi postcomunismului, România a fost aproape absentă. Ne-au urmat îndeaproape Bulgaria şi Republica Moldova, de parcă comunismul ar fi bîntuit doar prin Rusia, Ucraina sau Ţările Baltice. Din propria experienţă, ştiu că în astfel de congrese-gigant informaţia circulă cu cîţiva ani înainte prin toate marile centre de cercetare din zona vizată, cerîndu-se cu insistenţă propuneri pentru sesiuni sau intervenţii. Intrarea e liberă, cum s-ar zice. Or, slaba reprezentare a României arată că informaţia n-a circulat şi că Stimata Doamnă Academie n-a avut nici un interes să-şi pună cercetătorii pe drumuri, pe aşa vremuri de criză... anticipată.

În schimb, Rusia debarcase la Stockholm cu mai mult de jumătate din stafful academic şi universitar. Dacă ar fi să-i punem la socoteală pe americanii, francezii, suedezii sau finlandezii preocupaţi tot de istoria Rusiei, vom avea tabloul complet al unui interes enorm pentru această zonă. Tematica s-a învîrtit, bineînţeles, în jurul Rusiei, celelalte ţări, foste comuniste sau mai puţin comuniste, fiind folosite doar ca termen de comparaţie. Aşa că am aflat multe despre Stalin şi Gorbaciov, despre teoria conspiraţiei, despre Biserica Ortodoxă Rusă şi Primul Război Mondial, despre literatură, teatru, artă, patriotism, revoluţii, istorii trecute, violenţe etc. Cele mai căutate sesiuni au fost totuşi cele care aduceau în discuţie politicile actuale duse de capii de la Kremlin, noile strategii geopolitice şi energetice, societatea civilă rusă, strategiile de politică externă, petrol, gaz etc.

De pildă, una dintre intervenţii a încercat să elucideze „rolul emoţiilor în afacerile externe ruseşti", punînd accentul pe „furiile" fostului preşedinte Putin atunci cînd vorbea despre celelalte puteri. Cît despre „energie"..., conceptul se regăsi pretutindeni şi în orice, de la Marea Caspică pînă la Marea Baltică, cu o escală prin Marea Neagră; politici şi discursuri fură întoarse pe toate feţele: securitate energetică, continuitate şi schimbare în politica energetică, stabilitatea energetică, dimensiunea energetică a UE şi chiar o „nouă geometrie a alianţelor energetice" se regăsiră printre subiecte. Nici *criza* n-a lipsit de pe ordinea de zi, de parcă ar fi fost prevăzut cu ani în urmă să devină subiect viitor de cercetare. Ea fu raportată tot la marele „imperiu" de la Răsărit; „crizele economico-financiare globale şi impactul lor asupra economiei militare ruse" este titlul unei intervenţii, dar o altă intervenţie, din acelaşi *panel,* oferă previziuni pentru „economia Rusiei după criză".

Altminteri, de la Petru cel Mare pînă la Alexander Zinoviev, întreaga istorie a Rusiei, şi a fostelor state sovietice, a fost trecută în revistă, cu foarte mici escale prin Polonia, Cehia, Ungaria, Bulgaria, România. Cît despre violenţa domestică, ca *topic* important în marele domeniu al studiilor de gen, a întrunit mai degrabă audienţa cercetătoarelor reunite sub cupola Departamentului pentru studierea violenţei domestice al Universităţii Uppsala, decît al bărbaţilor preocupaţi de gaz, petrol, energie.

Şi ca să nu se creadă care cumva că eu, cercetător plimbător de hîrtii prin Academia Română, am fost trimisă şi la congres pe banii puţini ai bugetului de criză, fac precizarea aici că, de fapt, cu astfel de treburi se ocupă International Council for Central and East European Studies şi Colegiul Noua Europă.

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Selecţia inversă

„Nu suferinţa individuală este cea de luat în considerare aici, ci răspunderea colectivă pentru strigătoarea nedreptăţire, pentru batjocură, insultă şi – pînă la urmă – crimă. Poporul care a fost în stare să-şi gonească exemplarele de excepţie (...), un popor care şi în prezent excelează în a-şi alunga elitele cu sutele şi cu miile, un popor care a reuşit să-l asasineze la margine de pădure pe Nicolae Iorga şi să azvîrle în temniţi mii şi mii de poeţi, scriitori, profesori, militari, călugări, preoţi, oameni de ştiinţă şi nenumăraţi fruntaşi ai satelor, acel popor are – socot – a-şi face un examen de conştiinţă. De ce?

De ce mecanismele minimale de supravieţuire spirituală – singura de luat în atenţie – nu funcţionează? Popoarele se nasc, popoarele pier. (...) Indivizii ca atare se pot eventual «salva», ei intră în gaură de şarpe, se fac una cu pămîntul, pactizează cu orice învingător şi ling la nevoie nu importă ce tălpi; dar poporul se dizolvă încetul cu încetul, nemaiavînd (distrugîndu-şi de obicei el singur) structurile spirituale necesare dăinuirii. Alungarea elitelor peste graniţe ca şi exterminarea lor directă au constituit partea vizibilă, spectaculoasă a fenomenului. Partea ce nu s-a văzut imediat a fost condamnarea unui număr încă mai mare la exilul interior, la retragerea sub carapacea supravieţuirii. Lucru realizat în special printr-o selecţie inversă, consecvent practicată în ultima jumătate de veac; deci prin scoaterea în faţă a celor brutali, cinici, corupţi, inumani şi prin «darea la cap» oamenilor de treabă şi cu şira spinării neîndoită, adică – de fapt – celor normali. În plus: printr-o batjocorire şi înjosire a valorilor morale (cele creştine în primul rînd) şi o denaturare a criteriilor care le-ar putea defini. "

(Pascal Bentoiu, „Enescu în exil", *Memoria,* nr. 7, noiembrie 1992)

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

O reformă imposibilă

De 20 de ani, încercările de a reforma învăţământul fac (prea) mult zgomot pentru nimic: demarajul schimbărilor se face în forţă, miniştrii se războiesc cu fantomele trecutului şi cu moştenirea, evident firavă, lăsată de înaintaşii aflaţi acum în opoziţie. Apoi explică, argumentează şi modifică, de obicei, cu ochiul pe ultimele puncte, nesemnificative, din lista de priorităţi: cîte clase să aibă gimnaziul, cînd să înceapă şcoala primară, cîte materii ar trebui verificate la examenul de bacalaureat etc. Opoziţia se înfoaie cu maximum de decibeli suportabili, atacă necruţător cu vorbe grele, de partid, preocupată, mai curînd, să puncteze în sondaje. În fapt, toţi cei chemaţi să reformeze învăţămîntul par a fi un soi de „doctori fără voie": nu ştiu să pună diagnosticul, nu găsesc, în timp util, tratamentul şi se plîng mereu de starea proastă a pacientului. Finalul fiecărui mandat de reformist vizionar este, de fiecare dată, acelaşi: examene bramburite, şcolari debusolaţi, profesori nemulţumiţi, pregătiri intense, cu steguleţe şi mititei, pentru viitoarele alegeri.

În tot acest timp, cadrele didactice se complac în a fi „sub vremi": tac şi rabdă. Sînt chemate, din cînd în cînd, la arme, sub steagul din ce în ce mai decolorat de neputinţă, al sindicatelor, pentru a-şi revendica drepturile salariale. Doar atunci, vocea lor, altminteri stinsă de rutină, comodităţi, inerţie devine stridentă. Se ambalează răsunător pentru a tăcea, din nou, în preajma examenelor de titularizare, în urma cărora mulţimea de dascăli pregătită să se aşeze la catedră este decimată.

Toţi ştim că profesorii sînt plătiţi prost. Că cei competenţi, inteligenţi, talentaţi, citiţi, învăţaţi ocolesc învăţămîntul, în căutarea unor locuri de muncă mai bine plătite. Dar mai ştim că, printre cei dispuşi, an de an, la 15 septembrie să primească în clase generaţii noi de elevi, se află destui care ar putea vorbi limpede, bine argumentat, profesionist, în numele unui învăţămînt românesc de calitate. Şi tocmai aceştia, sau măcar aceştia ar trebui să lase deoparte indignările şi bombănelile din subsolul dedicat forumurilor şi să scoată la iveală iniţiative, propuneri, soluţii verosimile. Învăţămîntul arată prost şi din cauza tăcerii lor. Ar trebui să-i auzim mai des, propunînd, de exemplu, standarde mai înalte pentru cei care vor să devină dascăli. Amendîndu-i pe cei de lîngă ei, care rămîn repetenţi la examenele profesionale. Ar trebui ca Ministerul Educaţiei să fie asaltat de propuneri ale învăţătorilor nemulţumiţi de manuale. De sugestii ale profesorilor afectaţi de felul în care se face evaluarea muncii lor. De soluţii ale directorilor îngrijoraţi de finanţările primite de la stat.

De 20 de ani, după cum spuneam, se încearcă reformarea învăţămîntului. Pentru asta, e nevoie de oameni care să ştie ce se întîmplă în cel mai îndepărtat şi sărac cătun. Care sînt problemele cu care se confruntă cadrele didactice, părinţii, elevii. Ce trebuie să ştie un şcolar la terminarea cursului primar sau al celui liceal. Cum trebuie să arate un dascăl decent sau unul excepţional. Cum pot fi păstraţi amîndoi la catedră. Dar, mai ales, e nevoie de oameni care să admită că nu se pricep la toate şi să tragă cu ochiul în ograda străinilor care au reuşit. Sau mai aproape, aici, la noi, în cărţile de istorie care vorbesc despre devotamentul, îndrăzneala, priceperea cu care Spiru Haret sau Simion Mehedinţi au realizat, precum Făt-Frumos, în cîţiva ani, ceea ce urmaşii lor nu reuşesc nici în 20. Dar despre ei şi reuşitele lor, despre de ce ei au putut, şi noi nu, voi vorbi într-un număr viitor.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

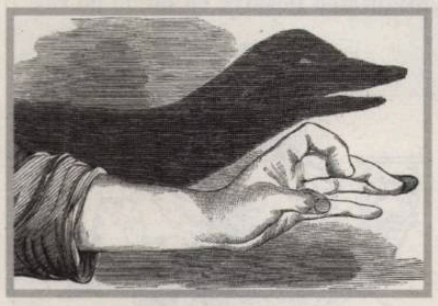

Iaromira POPOVICI

bazar

Frici şi treceri

Există, în continuare, cel puţin pentru mine, spaţii pe care le străbat adesea, dar pe care le simt nefamiliare. Ca şi cum locul meu nu ar fi în ele, nu m-aş potrivi nicicum acolo.

De fapt, nici nu mă potrivesc, în mod real. Cu siguranţă nu sînt o zburătoare, care să se simtă în largul ei plutind printre nori (poate doar metaforic vorbind, deşi mi se pare o plutire fumată şi în registrul ăsta). De aceea, încă nu-mi prieşte pînă la capăt mersul cu avionul.

„Încă" pentru că am zburat, deja, de vreo 30 de ori cel puţin. Avionul nu a devenit, neapărat, o rutină, ci, mai curînd, un mijloc de transport. E evident că nu are rost să călătoreşti două zile pînă la Paris, cînd poţi face (puţin peste) două ore.

Zborul cu avionul nu a devenit o rutină, ci un ritual. La cursul de antropologie simbolică de la master (de antropologie, şi acesta) s-a pus problema dacă o călătorie cu avionul poate fi considerată sau nu un ritual de trecere. Vulgarizînd, ideea e că pleci, dintr-un punct A, cu o identitate, treci printr-un *no man's land,* printr-un spaţiu liminal, în care îţi „pierzi" respectiva identitate; ca, în final, să ajungi în punctul B, la destinaţie, cu... o oarecum nouă identitate.

Filmul lui Spielberg, *The Terminal* (2004), poate fi o bună ilustrare a acestui joc al identităţilor: pentru că în ţara lui se instaurează un nou regim care nu e recunoscut de SUA, personajul interpretat de Tom Hanks rămîne în aeroport practic fără nici o identitate...

În ceea ce mă priveşte, nu statul în aeroport mă înspăimîntă: dimpotrivă, aşteptarea printre cetăţeni ai lumii mi se pare fascinantă. Acolo, ca şi în parcurile de distracţii gen Disneyland sau în timpul cozilor la monumente celebre, ai ocazia să studiezi mostre de lume. Să vezi că nu toţi oamenii sînt ca tine, că pot fi diferiţi la culoarea pielii sau a ochilor, dar la fel în moravuri (se iubesc, se ceartă, se scarpină, îşi fac loc... într-un mod cît se poate de asemănător). E un spectacol fascinant, o lecţie de toleranţă şi, de ce nu, o ocazie de a-ţi face prieteni.

Iar statul la o cafea la Starbucks-ul sau chiar McDonald's-ul de acolo e parcă mai interesant decît unul asemănător pe Magheru. Există o doză în plus de *excitement,* datorată zborului ce se apropie şi a locurilor ce urmează a fi descoperite. Aici îl înţeleg pe personajul lui Clooney din *Up in the air* (Jason Reitman, 2009), care trăia numai din astfel de ritualuri. El, spre deosebire de eroul din *The Terminal,* optase, de bună voie, pentru o existenţă în acest spaţiu liminal, fugind de propria-i/vreo identitate.

Un alt moment pe care îl găsesc confortabil este cel al îmbarcării propriu-zise. Cînd devii doar unul dintr-un imens şir: ca parte a unui întreg mişcător, nu eşti în măsură să-ţi fie frică.

Odată aşezat pe scaunul tău din avion, după ce toate politeţurile au fost schimbate cu „echipajul" (şi acesta un substantiv colectiv încurajator), revii iarăşi la statutul de sine stătător. Te aşteaptă unul dintre momentele cele mai grele, pentru fricoşi: re-recitarea regulilor de supravieţuire în caz de...

Acel „în caz de" e cel mai greu de suportat. Mai dificil decît decolarea în sine, care, de obicei, pare un fleac, în comparaţie cu scenariile pe care ţi le faci înainte.

Odată decolat, ritualul colectiv îşi reintră în drepturi şi nu-ţi mai lasă timp suficient pentru panici. Ţi se dă de băut, de mîncare şi alergi să prinzi un loc la coada pentru toaletă, înainte de pregătirile de aterizare.

Vine vorba că nu-ţi mai lasă loc de anxietăţi. Pentru cine le are oricum, e loc berechet. Motivul? Eventualele turbulenţe (care pot fi mai mici sau mai mari, precum cele din zborul spre Miami, în care ni s-au vărsat băuturile pe noi). Sau, pur şi simplu, senzaţia deja pomenită de... alt mediu. Şi de imposibilitate de a controla în vreun fel (poate doar spunînd rugăciuni) situaţia: nimic din ce se poate întîmpla nu depinde de tine.

Odată reîntors pe pămînt, vrei să uiţi. Să uiţi spaţiul ăsta de trecere şi „încercări" şi să revii la ce identitate ţi-a mai rămas. Simţindu-te (ştiu, fără rost...) uşor eroic în laşitatea ta depăşită.

Selma IUSUF

legende urbane

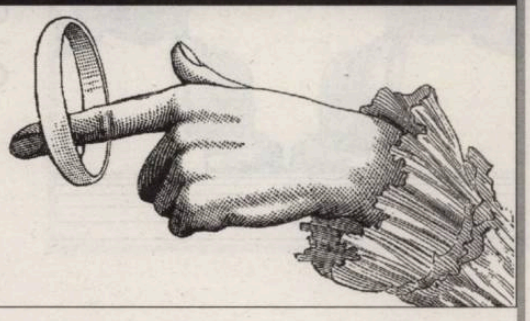

Feisbuc *(update)*

Anunţa mai deunăzi că a sărit pragul de 500 de milioane de utilizatori. Tot deunăzi, fondatorul celei mai puternice reţele de socializare, Mark Zuckerberg, s-ar fi întîlnit chiar în 10 Downing Street cu prim-ministrul Marii Britanii, David Cameron.

Tema mare a discuţiei ar fi fost modul în care poţi aduce mai aproape publicul britanic de agenda politică a cabinetului de la Londra. Cu ajutorul Facebook, desigur. Mai multe informaţii cu privire la întîlnirea cu pricina nu prea există, însă – şi aici e frumuseţea situaţiei – unul dintre oficialii care ar fi participat la eveniment a scris pe Twitter că tînărul Zuckerberg ar fi „un tip realmente inteligent, cu idei bune legate de promovarea pe Internet a politicilor publice". O confirmare a întîlnirii, adicătelea. În plus, David Cameron şi Mark Zuckerberg s-ar fi conversat ulterior prin video-chat pe aceleaşi chestiuni. Prim-ministrul în costum şi cravată, Zuckerberg într-un tricou obosit şi cu ochii umflaţi de somn. Cum imaginea celor doi era de la brîu în sus, multă lume se întreba amuzată dacă vreunul dintre ei (şi care mai ales) avea sau nu pantalonii pe el.

S-a scris şi se va mai scrie mult şi bine despre puterea şi influenţa Facebook (şi, în general, a reţelelor de socializare). Despre cum schimbă acestea chestiuni esenţiale în relaţia cu celălalt. Despre cum tot ce părea bătut în cuie în problemele legate de comunicarea umană se răstoarnă cu fundul în sus. Schemele alea cuminţi pe care le învăţam la şcoală cu emitentul-mesajul-receptorul de mesaj şi altele asemenea devin confuze definitiv şi poţi ajunge mult mai repede la informaţia propriu-zisă parcurgînd drumul invers. Adică de la receptor la mesaj. Şi asta pentru că receptorul ăla, care are cont pe Facebook, e persoană publică şi are catralioane de prieteni.

La nivel de simplu utilizator însă şi fără a încerca diverse teoretizări asupra fenomenului, întîmplarea Facebook e teribil de amuzantă. Naşte legende urbane. Circulă, de pildă, printre amici, povestea unui oarecare, un tip care şi-ar fi pierdut slujba pentru că nu a avut abilitatea să-şi seteze nişte aplicaţii care-i asigurau o oarecare confidenţialitate în reţea. Amărîtul şi-ar fi luat cîteva zile libere de la muncă pe motiv că şi-a luxat glezna. Peste week-end apar fotografii cu împricinatul pe Facebook fugind cu mireasa furată în cîrcă la nunta unor prieteni. Altcineva avea serioase dubii dacă să se împrietenească sau nu cu taică-su care, la şaizeci şi ceva de ani, era nou pe Facebook şi-şi căuta amici prin reţea.

Aici ajungi să te împrieteneşti cu lume pe care n-ai văzut-o în viaţa ta şi cu care n-ai schimbat nici o vorbă, nici măcar la telefon. Ajungi să te întrebi care e numărul optim de amici pe care îi poţi avea. Sub o sută nu prea e *„cool"*, peste o mie devii deja un *„friend whore"*?

Interesează pe cineva pozele tale din vacanţă? Ai curajul (sau nesăbuinţa) să postezi fotografii cu tine în costum de baie? Poţi avea surpriza să te întîlneşti cu cineva pentru prima oară şi acel cineva să-ţi zică: „Îmi place cum ţi-ai aranjat bucătăria".

În afară de asta, poţi urmări pas cu pas ce face un amic mai dezinhibat peste zi. Cum a ajuns la muncă, ce i-a zis dentistul despre obturaţia de canal şi dacă l-a durut sau nu, ce a mîncat la prînz şi cum îi stă noua rochiţă de la mall. Poţi de asemenea să rîzi în hohote la diverse postări şi comentarii care mustesc de un simţ al umorului genuin. Ajungi să citeşti articole realmente interesante semnalate de cîte un prieten. Participi la discuţii aprinse despre brandul de ţară. Îi ascunzi p-ăia plictisitori şi categoriseşti restul în tipul posacului, al inteligentului, clovnului, romanticului, informatului sau al entuziastului din orice. Îl ascunzi şi p-ăsta din urmă că devine plictisitor.

Dumneavoastră ce deschideţi în primul rînd dimineaţa la calculator? Facebook, e-mail-ul sau ziarele?

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

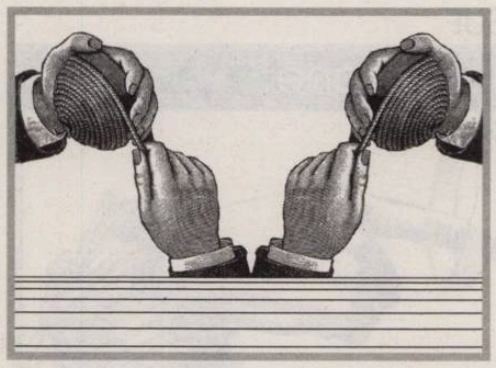

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

O poveste de viaţă cu Orange

A circulat viral pe e-mail-uri; suna aşa: „Către Orange, subsemnata BB, domiciliată în..., avînd numărul de telefon... *(în copia scanată a scrisorii apar numele, adresa întreagă şi numărul de telefon* – notă C.G.) formulez prezenta plîngere prin care arăt că în data de 13.07.2010, între orele 21,00 – 22,00, în urma problemelor ivite în reţeaua Orange nu am putut fi contactată pe numărul de telefon sus arătat, de către prietenul meu, fapt pentru care între noi s-a rupt o relaţie de 3 ani. Faţă de cele mai sus arătate solicit confirmarea problemelor ivite în reţea pentru refacerea relaţiei care a avut de suferit în urma situaţiei create. Aştept răspunsul dumneavoastră în cel mai scurt timp, posibil prin mesaj sau în scris".

Am uitat iniţial de ea, pînă am văzut-o pe un blog, tot la modul „să rîdem de...". Apoi mi-a ajuns iar în e-mail, din altă sursă, semn că a făcut furori. Iniţial am rîs, apoi mi-am dat seama că ştiam prea multe despre BB – numele, adresa de acasă, numărul de telefon, problemele emoţionale. De ce trebuia să ştiu toate astea? Amuzant era faptul în sine, întîmplarea, dar cînd îi ataşezi o identitate reală, pe care oricine o poate recunoaşte, totul devine o mizerie. BB avea o viaţă sentimentală ciudată, dar e un om şi nu merita aşa ceva. De remarcat că un al doilea blogger a pus o bandă neagră peste numele şi datele personale. Deci se poate.

M-a enervat imaginea cuiva de la Orange, care s-a distrat copios şi a simţit nevoia să împărtăşească, să fie *cool*. Dacă ar fi şters datele personale, ar fi fost doar o încălcare a regulilor, dar respectivul angajat sau angajată a dat scrisoarea pur şi simplu pe Internet, semn că nu are dramul de umanitate necesar să se gîndească la faptul că poţi să faci mişto fără să faci rău gratuit. Poate îmi veţi spune că am prea mult timp liber şi că mă ocup de nimicuri. Mie nu mi se pare un nimic, ci o mizerie care i se poate întîmpla oricui, la cîte date personale lăsăm companiilor private. Din păcate, există un singur caz în România de despăgubiri pentru publicarea datelor personale: Primăria Sectorului 1 a plătit în jur de 15.000 de euro pentru publicarea numelui unei persoane bolnave de SIDA. Sumele decise de judecătorii români ca despăgubiri sînt în general mici. Regret că nu avem ca în America instituţia avocatului care fuge după ambulanţă şi apoi obţine despăgubiri serioase pentru victimă. Oricît de mult ar fi urîţi, chiar în America, asemenea avocaţi, ei au un rol social.

Apoi, îmi trece prin cap că poate e doar o glumă, poate că BB nu există şi scrisoarea este un fals amuzant. Mai bine să mă lămurească Orange. E în interesul companiei să nu creadă lumea că lasă cererile clienţilor în spaţiul public. Orange are o problemă de imagine cu scrisoarea asta, mă gîndesc că eu ajut compania să o lămurească, nu? Am multă experienţă în a cere informaţii de la instituţii publice, fie ca ziarist, fie ca cetăţean, pe baza legii accesului la informaţii de interes public. Niciodată nu mi-a fost la fel de greu să aflu ceva de la o instituţie cum a fost cu Orange. Pe site-ul Orange există un centru de presă. Unde poţi găsi comunicate de presă de mare interes public cu ce produse a mai lansat compania, şi nici un număr de telefon. Poţi însă trimite o cerere pe un formular online, care formular nu merge. Aşa că a trebuit să trec pe la *call center*-ul pentru clienţi, cel cu „pentru abonamente apelaţi tasta 1 etc.". Cînd, în fine, am ajuns la departamentul PR, am aflat că Orange nu stă de vorbă cu presa, că aşa sînt regulile, să trimit o cerere în scris pe formularul de pe site. Care nu merge. În fine, am obţinut o adresă de e-mail, de unde următorul schimb de mesaje.

Eu, după ce m-am prezentat: „Doresc o poziţie din partea companiei Orange în legătură cu o scrisoare care circulă în sistem viral pe Internet *(detalii despre scrisoare)*. Doresc să ştiu dacă: a) Scrisoarea este autentică şi a fost adresată Orange? Cum compania nu a avut nici o reacţie publică, plec de la prezumţia că scrisoarea este autentică şi a fost adresată Orange; b) Orange se consideră responsabilă de apariţia scrisorii, inclusiv a datelor personale, în spaţiul public? c) Orange are o politică de instruire a personalului care lucrează cu date personale? Au fost făcute training-uri speciale acestor persoane (cîte, cu cîte)? d) Aş vrea un comentariu oficial în legătură cu cazul în sine, vi se pare normal ca o scrisoare adresată companiei să ajungă publică? Menţionez că am încercat să vorbesc cu un reprezentant al biroului de presă/PR şi, după insistenţă, am obţinut doar această adresa de e-mail. Mă găsiţi la numărul de telefon de mai jos. Mulţumesc".

După două zile, am primit un e-mail că analizează cererea mea şi îmi vor da un răspuns. După încă o zi a venit şi răspunsul. Acesta: „Orange România a implementat o procedură de instruire a personalului în vederea prelucrării datelor personale ale clienţilor companiei. Prelucrarea datelor personale se face în condiţii de maximă siguranţă şi confidenţialitate, în conformitate cu prevederile legale, orice dezvăluire neautorizată a acestora fiind strict interzisă. Pentru orice încălcare a regulilor de prelucrare a datelor personale sancţiunile aplicate sînt cît se poate de severe, mergînd pînă la desfacerea contractului de muncă."

Adică Orange nici nu a infirmat, nici nu a confirmat autenticitatea, nu are nici un comentariu legat de caz, un răspuns vag despre reguli generale. Există în România Autoritatea Naţională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal şi voi cere şi opinia sa.

Ce vreau să demonstrez cu acest caz? Nimic special. Pur şi simplu mi s-a părut o mizerie nemeritată, din care ar trebui să învăţăm cu toţii cîte ceva. Orange – că nu e frumos să laşi să plutească în spaţiul public poante care te implică la modul grav şi să comentezi superficial chiar cînd eşti întrebat, clienţii – că nu trebuie să laşi compania nepedepsită cînd face mizerii, pentru că mizeriile devin regulă şi noi, primitorii de virale haioase, că o poantă care poate afecta persoane oricum chinuite e o poantă proastă.

Eugen Istodor ia la întrebări Statul

Sorin Hognogi

Primar, Spermezeu-Bistriţa

Aţi făcut prozelitism în Spermezeu pentru penticostali?

Acum vreun an şi ceva, preoţii de-aici m-au acuzat de a fi de partea penticostalilor din comună. A fost o pîră ordinară, aceste suflete rătăcite, care nu ştiu ce este măsura, mă acuză pe mine că le spun oamenilor să se ducă unde le e bine. Adică, oamenii sînt legaţi la ochi şi nu văd că unde le e rău nici nu sînt ajutaţi. Nu, nu vreau să intru în detaliu, nu vreau să fac circ din religie, cartea sfîntă a eternităţii, dar repet: nu fac nimic pentru penticostali. E o lume rea, domnule reporter, o lume cîinească. Nu poţi s-o trăieşti fără un ideal. Eu mi-am făcut un ideal din a fi corect, din a aduce dreptatea în acest loc. Şi cred că aceste idealuri ale mele contravin cu idealurile altora. Să fie sănătoşi, eu nu abdic de la idealuri ca să fac unora şi altora pe plac, abdic numai dacă dăunez flagrant cuiva. Uite că asta nu mi se întîmplă. Eşti tu om? Dacă eşti om, stai în banca ta, cereţi drepturile cu căinţă şi eu ţi le voi da cu dreptate. Ce vrei? Anarhie? Nu e destulă în ţara asta? Nu se bat politicienii ca nişte dihănii pentru nimicuri? Nu se fură? Hai să facem din Spermezeu un Dumnezeu care să fie pentru tot omul blînd şi bun. Atît. Nu vreau să-mi aud vorbe. Vreau să aduc binele să triumfe, să se îmbrăţişeze din el şi vrabia de colea, de pe gard, dar şi omul însetat, dar şi călătorul ce aruncă o privire peste localitatea noastră cu nume de veşnicie.

PUBLICITATE

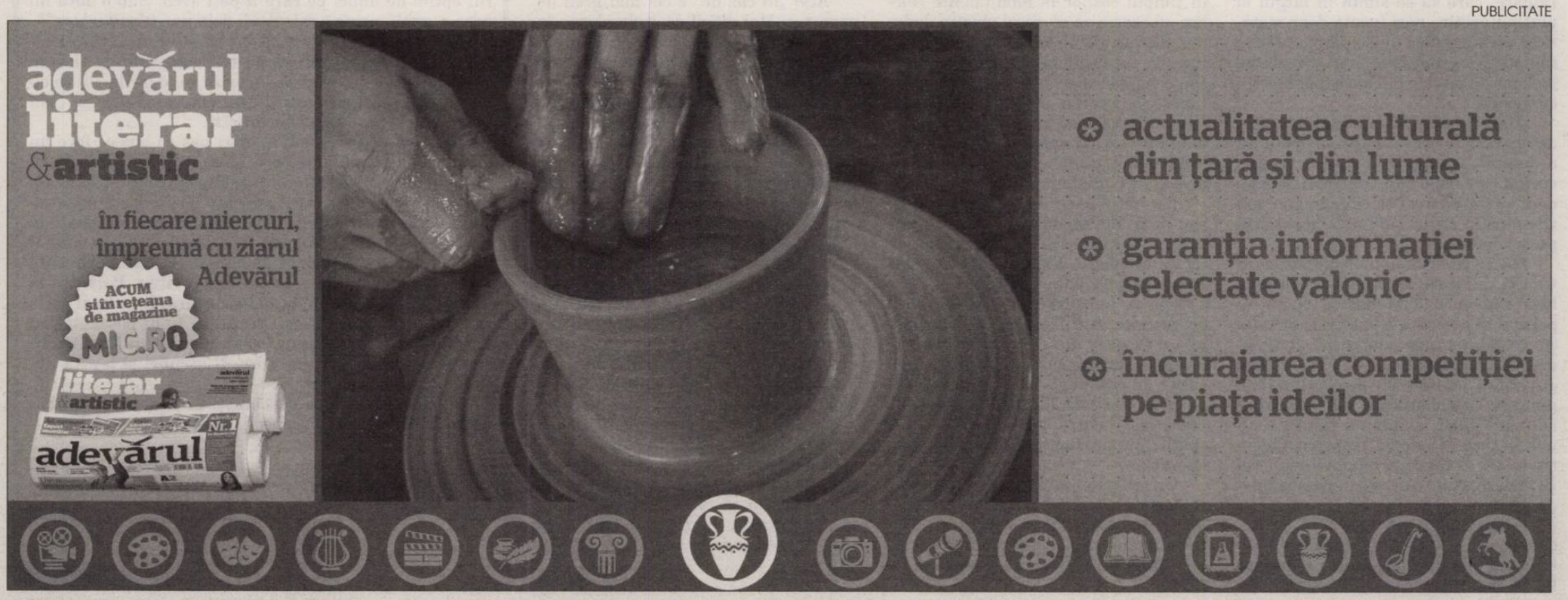

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Matei MARTIN

Capitalism
cu față românească

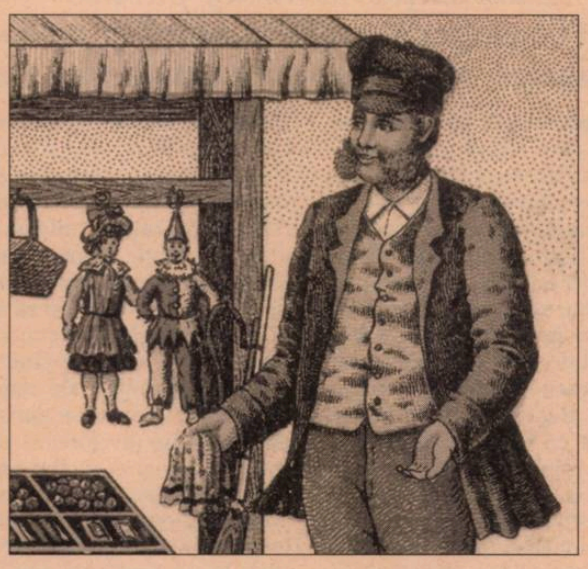

Texte şi opinii de:

- Catherine DURANDIN, Zoe PETRE, Tom GALLAGHER
„Capitalismul şi istoricii“
- Mihail Radu SOLCAN (profesor la Facultatea de Filozofie)
„O civilizaţie cu totul nouă“
- Alina MUNGIU-PIPPIDI (politolog)
„Spune-mi cine eşti, ca să-ţi spun cu ce te alegi“
- Alexandru SOLOMON (cineast)
„Exerciţiu de antinostalgie“
- Cătălin Augustin STOICA (sociolog)
„Capitalismul politic“

argument

Hoțul neprins e negustor cinstit

Între „democraţie“ şi „capitalism“ ar trebui să existe o relaţie de interdependenţă: nici unul nu poate exista în absenţa celuilalt. Asta spune teoria. Practica îndelungată a arătat că, pînă la urmă, democraţia este condiţia necesară, dar nu suficientă a capitalismului, iar capitalismul nu e neapărat o condiţie necesară a democraţiei. În România, unde şi democraţia, şi capitalismul au apărut după căderea unui regim dictatorial comunist, această relaţie e şi mai greu de desluşit. Cei care din 1990 au introdus democraţia ca formă de guvernare în România sînt, în general, tot cei care au servit şi instituţiile statului. Şi tot ei au fost şi primii capitalişti: şi-au apropriat pe mai nimic vechile întreprinderi (în prag de faliment) ale statului şi le-au readus pe linia de plutire. Succesul lor nu se bazează însă atît pe ştiinţă, cît pe cunoştinţe, pe oameni bine plasaţi, cu putere de decizie politică. Afişarea ostentativă a bogăţiei dobîndite rapid şi uşor exasperează aproape la fel de tare ca faptul că averea a fost dobîndită ilicit. Încă şi mai enervant este că aceiaşi oameni ne sînt prezentaţi ca „modele“, ca personaje reprezentative pentru capitalismul românesc, deşi succesul lor nu are nimic de-a face cu capitalismul real, bazat pe egalitatea şanselor, pe transparenţă şi pe concurenţă.

Ascensiunea acestui „capitalism de cumetrie“ (paternitatea termenului îi aparţine lui Ion Iliescu) ar fi fost mult mai dificilă dacă după prăbuşirea regimului totalitar ar fi existat, ca în Polonia, de pildă, nişte instituţii capabile să exercite un control moral, să aplice nişte sancţiuni celor îmbogăţiţi ilicit, peste noapte. Biserica nu a jucat niciodată acest rol, iar societatea civilă, încă fragilă, nu a găsit voci suficient de autoritare pentru a trezi conştiinţe.

Sigur, hoţul neprins e negustor cinstit. După atîţia ani de procese judecate mai mult la televizor decît în instanţă, puţini se mai aşteaptă ca marii corupţi să dispară din viaţa publică şi să ajungă după gratii. Incapacitatea justiţiei de a penaliza fraude evidente decredibilizează statul de drept şi, pînă la urmă, chiar capitalismul. Imaginea capitalismului e degradată mai ales pentru că lupta împotriva corupţiei nu e suficient de convingătoare. Noile elanuri stîngiste şi nostalgia ceauşistă nu sînt tendinţe anticapitaliste, ci forme de manifestare a unor frustrări: ele reprezintă o formă de contestare a inechităţilor şi a nedreptăţilor, nu a sistemului în sine. (**M. M.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată
după 1 septembrie.

Alina MUNGIU-PIPPIDI

Spune-mi cine ești, ca să-ți spun cu ce te alegi

Nu ştiu exact de ce, probabil pentru că singurul autor de istorie socială cunoscut la noi este Karl Marx, şi acela din rezumatele de la învăţământ politic, s-a creat impresia că lumea modernă e perfect descrisă de două forme de organizare socială, socialismul şi capitalismul. Vede toată lumea cum Gazprom, o firmă cu capital majoritar de stat, cumpără reţele de distribuţie şi oameni politici prin Europa de Vest; pe la seminarii nu mai ai loc să respiri de succesul modelului economic chinez; se prăbuşesc rafturile librăriilor de tomuri despre capitalismul de stat... Şi cu toate astea, mitul capitalismului ca sistem de organizare socială persistă. Mai mult, din aproape o sută de democraţii electorale care au pornit să construiască democraţia şi capitalismul după sfîrşitul colonialismului şi căderea Uniunii Sovietice, foarte puţine au ajuns la acea variantă de capitalism ca tip ideal imaginat de Adam Smith şi descris de Max Weber. Optimiştii zic că vreo 15, pesimiştii doar că vreo cinci. Subiectul mă interesează direct, dat fiind că aceste cazuri din istorie, mai recentă sau mai veche, sînt studiile de caz pentru noua mea carte despre dezvoltarea guvernării imparţiale. Şi nu prea am studii de caz, toate sînt contestate. În sensul că s-ar fi apropiat ele de acel model ideal, dar nu sînt chiar acolo. Ele sînt: Coreea de Sud, Taiwan, Botswana, Chile, Italia, Estonia – şi de aici încep disputele. Cele mai vechi măcar sînt nedisputate: Anglia, Suedia şi Danemarca.

De la statul patrimonial la organismul autonom

Să mă explic. Relaţii economice de tip capitalist, proprietate privată şi economie de piaţă au existat în diverse perioade istorice, nu doar în cele moderne, vorba aceea, am avut şi piaţă de sclavi. Confuzia porneşte de la a ne imagina că introducerea pieţei aduce implicit o organizare socială de tip modern, adică o guvernare imparţială, un stat de drept, un sector public guvernat de o abordare impersonală, şi nu de cumetrii etc. Mare eroare să crezi că din prima emană a doua. Desigur, ştim că ţările cele mai dezvoltate din lume au şi una şi alta, dar a presupune că una este cauza suficientă a celeilalte e o greşeală. Anglia, patria ideologiei capitaliste, a trebuit să taie capul unui monarh ca să-i înveţe pe urmaşi să nu mai exproprieze agenţi privaţi ca să-şi plătească regele datoriile. Mai nou, unii istorici argumentează că Adam Smith nu descrie un sistem care exista deja, ci face *advocacy* – cum am spune noi azi – cu scopul de a limita parţialitatea statului în favoarea unor actori economici, care era regula, nu excepţia. A fost nevoie de un enorm scandal, cu totul similar celor de azi, cel al Companiei Indiilor, la care statul a trebuit să plătească din bugetul public pierderile unor actori privaţi, cînd această companie s-a dezumflat la bursă (jumătate din parlamentari erau acţionari), ca să devină normă un sistem în care riscul, ca şi profitul, sînt integral privatizate şi statul nu favorizează nici un interes economic privat. Şi de la acceptarea normei la generalizarea ei au mai trecut cel puţin o sută de ani. De la statul patrimonial, practic proprietatea privată a unui monarh care distribuie rente favoriţilor săi, ca în Anglia Stuarţilor, la organismul autonom faţă de interese private care e statul modern, care tratează imparţial pe toată lumea, mai ales pe toţi actorii economici, şi veghează ca regulile jocului – competiţia egală – să fie respectate e o cale foarte lungă. Şi nu e clar dacă asta e regula, sau mai degrabă excepţia istorică.

Distribuţia bunurilor publice nu e oarbă şi egală, ci particulară şi personală.

Patrimonialismul clasic, în care statul e în mare măsură proprietatea unei familii sau a unui grup, e doar excepţional în istorie, succedat de un regim modern. Fie încercările de a construi state moderne şi democratice eşuează, şi regimul se repatrimonializează după formarea unui stat naţional (acesta e în literatură modelul descris ca neopatrimonialism, care caracterizează mare parte din Africa după colonialism), fie democraţia prinde şi pluralismul reuşeşte să devină regula jocului.

Clientelismul concurenţial

Dar confiscarea statului de către interese private nu dispare, doar că monopolul e înlocuit de o competiţie între grupuri: cine cîştigă spoliază statul şi guvernează generînd rente (posibilităţi de cîştig privat cu riscuri acoperite de stat) către clienţii săi. De asta ţările din Europa de Est conduc în topul favoritismului guvernamental, un indicator măsurat de Forumul Economic Global, noi cel puţin sîntem în ultima cincime din vreo 132 de ţări. Acesta e modelul pe care eu îl numesc clientelism concurenţial şi dl Iliescu – capitalism de cumetrie, un regim nemodern, în care distribuţia bunurilor publice nu e impersonală şi egală, ci particulară şi personală. Spune-mi cine eşti, ca să-ţi spun cu ce te alegi.

Teoretic, după acest regim ar trebui să urmeze un regim modern, în care distribuţia are loc pe baza universalismului etic, toată lumea are şanse egale de a căpăta ceva la merit egal, şi aşa mai departe. Exemplele istorice nu sînt tocmai încurajatoare. Puţine ţări reuşesc, sub 20 cu totul din circa 200 de state cîte cunoaştem, iar unele, ca Grecia sau Argentina, au parte de zeci de ani de democraţie şi capitalism fără ca elementele de bază ale modelului să fie afectate, ţara întreagă fiind lăsată moştenire fiului sau soţiei, după caz. Într-o carte recentă (2009), laureatul Premiului Nobel Douglass North argumentează, împreună cu colaboratorii săi, că starea naturală este tratamentul discreţionar şi o ordine socială închisă, şi nu acest tip de capitalism occidental bazat pe universalism etic, care e doar o excepţie istorică generată de mentalitatea calvinistă. Nu avem nici o garanţie că ţările noastre vor reuşi să ajungă la acest regim, ne consolăm doar cu ideea că nici Adam Smith nu o avea pe cînd explica originile avuţiei naţiunilor. De asta îi studiez eu pe puţinii care par să se apropie – ca să văd ce circumstanţe favorizează pe promotorii unui asemenea regim, şi cum reuşesc ei să schimbe ordinea socială clientelară într-un echilibru nou. Dar cum studiul nu e suficient, mai organizez şi cîte un top al integrităţii la universităţi sau parlamentari, că istoria mai trebuie şi ajutată cu puterile noastre, oricît de modeste.

Asta e lecţia. Capitalismul nu e, din păcate, o cale de a face ordine în lume în mod natural şi de a crea o relaţie modernă între un stat şi societatea sa. El e, dimpotrivă, rezultatul unei asemenea relaţii. El nu construieşte, el trebuie construit.

P.S. Dacă aceste rînduri au fost insuportabil de concentrate şi cam abstracte, scuze, citiţi şi Douglass North et al., „A Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History" (decembrie 2006) http://www.nber.org/papers/w12795, şi propriul meu text teoretic, „Corruption. Diagnosis and Treatment", în *Journal of Democracy* (iulie 2006), http://www.journalofdemocracy.org/articles/gratis/Mungiu-Pippidi-17-3.pdf.

Alina Mungiu-Pippidi *este politolog, specializată în postcomunism. Este profesor la Hertie School of Governance, Berlin. Este consultant pentru România şi Europa de Est al mai multor instituţii internaţionale, precum Banca Mondială, UNDP şi Freedom House. Cea mai recentă carte publicată (împreună cu Gérard Athabe) este:* Secera şi buldozerul. Scornicești şi Nucşoara *(Editura Polirom, 2004).*

Cît de drept este statul de drept

Numai o maximă echitate a actului politic şi a actului administrativ i-ar putea convinge pe cetăţeni că privatizarea nu înseamnă doar trecerea – în condiţii adesea oneroase – a capitalului public în posesia anumitor particulari, ci că este una – nu însă şi singura – dintre premisele dezvoltării şi ale unei redistribuţii sociale cît mai juste a prosperităţii. Altfel, România se va bloca într-o tranziţie perpetuă, de tip indian sau brazilian, în care insule de performanţă economică şi intelectuală vor pluti în derivă într-un peisaj social dezolant. *Statul de drept* este, de aceea, obligat să fie un *stat drept*.

(Daniel Barbu,
în *Dilema* nr. 374, aprilie 2000)

Cătălin Augustin STOICA

Capitalismul politic

scurte considerații sociologice

Așa-zisul „capitalism de cumetrie" poate fi înțeles prin intermediul ideal-tipului weberian „capitalism politic". Pentru Max Weber, „capitalismului politic" îi erau subsumate trei moduri de manifestare: „profituri politice prădalnice" (din finanțarea războaielor și a revoluțiilor – pirateria clasică), „obținerea de profit prin forță și dominație" (prin cuceriri, exploatarea coloniilor etc.) și „obținerea de profit prin înțelegere cu și sub protecția autorităților politice". Capitalismele postsocialiste se apropie cel mai mult de ultimul mod de manifestare weberian și implică realizarea de profituri însemnate prin intermediul și sub directa oblăduire a politicului. Așadar, din punct de vedere istoric, fenomenul nu este nou. Concret, în centrul și estul Europei „capitalismul politic" implică convertirea fostei puteri politice în putere economică și obținerea de profituri economice însemnate *prin* politic ori *sub protecția* acestuia (de exemplu, cazurile parlamentarilor ori ale oficialilor guvernamentali, care sînt în același timp oameni de afaceri de succes *datorită funcțiilor deținute în sistemul politic).*

Repulsia est-europenilor față de noile realități economice este generată de faptul că principalii cîștigători ai tranziției postcomuniste sînt indivizi care au deținut funcții de răspundere în comunism.

La începutul anilor '90, principalii actori ai capitalismului politic erau foști demnitari comuniști (inclusiv cei din organizațiile de tineret ale partidelor comuniste), persoane cu funcții de răspundere în economia socialistă (foști miniștri și secretari de stat, directori de întreprinderi și mai ales foști angajați ai întreprinderilor de comerț exterior), indivizi care au lucrat pentru fostele servicii secrete sau apropiați ai acestor structuri. Acești oameni făceau parte din rețele sociale prin intermediul cărora aveau acces la informații cruciale cu privire la iminența unor privatizări sau la sectoarele profitabile din economiile fostelor țări socialiste. Aceste rețele facilitau de asemenea accesul la obținerea de fonduri cu dobînzi preferențiale ori la licențe comerciale avantajoase (de monopol) în anumite sectoare de activitate (de exemplu, energie ori activități de import-export). De asemenea, rețelele „băieților deștepți" ofereau (și oferă) protecție împotriva legii. Spiritul capitalismului postcomunist este opus spiritului capitalismului rațional (ori vestic): mulți dintre capitaliștii postcomuniști au o gîndire orientată pe termen scurt, ce vizează obținerea *imediată* a unor profituri uriașe, prin așa-numitele „tunuri". Sorin Antohi vorbea la un moment dat despre „rutinizarea tunului" ca strategie prevalentă de îmbogățire în România post-1990. Capitaliștii postcomuniști au succes doar în condiții de protecționism economic ori monopol. Statul și șiforarea resurselor statului reprezintă cheile succesului noilor capitaliști. În absența statului și a contractelor grase oferite de acesta, mulți dintre capitaliștii postcomuniști nu ar exista. Frugalitatea, munca asiduă și reinvestirea profitului – elemente weberiene definitorii ale eticii protestante și ale capitalismului rațional – sînt străine multor capitaliști postsocialiști care par a fi animați doar de dorința de a epata prin consum ostentativ ori lux *(„conspicuous consumption"* cf. T. Veblen).

În estul Europei, prima analiză notabilă a fenomenului îi aparține Jadwigăi Staniszkis (1991). Potrivit acesteia, la finele anilor '80, anticipînd căderea comunismului, unii oficiali polonezi au început să-și convertească puterea politică în capital economic (îndeosebi în cadrul întreprinderilor de export-import); Staniszkis a etichetat aceste activități drept „capitalism politic", fără însă a merge pe linia clasică a lui Weber. Elemér Hankiss a analizat capitalismul politic în cazul Ungariei la sfîrșitul anilor '80 și începutul anilor '90. În sociologia americană transformările postsocialiste au generat numeroase controverse academice și au culminat cu așa-numita „dezbatere asupra teoriei tranziției la economia de piață" în 1996, în paginile prestigioasei publicații *American Journal of Sociology*. Studiile realizate pe această temă au luat în discuție cazurile Ungariei, Poloniei, Rusiei și Chinei. Una dintre mizele dezbaterii era următoarea: în ce condiții instituționale transformările postsocialiste conduc la apariția „capitalismului politic"? Care sînt factorii care îi pot avantaja pe funcționarii fostelor regimuri comuniste în postsocialism? Într-un articol pe care l-am publicat în *East European Politics and Society* (în 2004), identificam în cazul Europei de Est doi factori majori: 1) istoria politico-instituțională a regimurilor comuniste; 2) despărțirea de regimul comunist. De pe aceste poziții, susțineam că în țările în care s-a încercat reformarea economică a sistemului socialist *înainte de căderea acestuia* (de ex., Ungaria și Polonia) și în țările în care opoziția anticomunistă a cîștigat *primele alegeri libere* (de ex., Ungaria, Polonia), frecvența fenomenelor asociate capitalismului politic este mai redusă. În țările în care *nu* au existat încercări de reformă economică *înainte de 1989* și acolo unde foștii comuniști au cîștigat primele alegeri libere (Bulgaria și România), frecvența fenomenelor capitalismului politic va fi mai ridicată.

În absența statului și a contractelor grase oferite de acesta, mulți dintre capitaliștii postcomuniști nu ar exista.

Ca o ilustrare a celor de mai sus, potrivit săptămînalului polonez *Wprost* (citat în revista *Capital-Top 300)* în anul 2003, lista celor mai bogați 50 de est-europeni includea 5 români, 30 de ruși și 6 ucraineni. Pe aceeași listă se mai aflau 4 multimilionari polonezi și doar un ceh. Cel mai bogat maghiar nu a fost inclus în listă deoarece averea sa era mai mică de 300 de milioane de dolari. Altfel spus, țările cel mai puțin reformate politic și economic, precum Rusia, Ucraina ori România, furnizau la acea dată grosul multimilionarilor din regiune. Să nu ne facem iluzii și să nu considerăm cazul României mai exotic decît este. Capitalismul politic este întîlnit și în Polonia, Ungaria sau în Cehia; din rațiuni care merită discutate separat, amploarea fenomenelor de tipul capitalismului politic pare a fi mai redusă în aceste țări decît la noi sau în Bulgaria. Mai mult, forme de „capitalism politic" pot fi regăsite de-a lungul istoriei și în țări precum Marea Britanie, Franța ori SUA. De altfel, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și în primele decenii ale secolului XX, construcția capitalismului și a primelor mari averi a fost mult mai sălbatică și violentă (la propriu) în SUA decît în Europa centrală și de Est postcomunistă.

Observîndu-mi preocupările în domeniu, un prieten american m-a întrebat odată, pragmatic: „Ce vă frămîntă atît de mult cine construiește capitalismul atîta vreme cît el este construit?". Sînt cel puțin două motive care explică neliniștile est-europenilor. În primul rînd, potrivit lui Weber, „capitalismul politic" nu conduce la creștere economică și bunăstare pe termen mediu și lung. Dintre cele trei ideal-tipuri de capitalism discutate de Weber – capitalism tradițional, capitalism politic și capitalism rațional – doar ultimul ideal-tip (cel vestic) are efecte pozitive asupra dezvoltării economice și bunăstării. Prin logica și mecanismele sale, capitalismul politic generează disparități economice uriașe, sărăcie și stagnare. În al doilea rînd, repulsia est-europenilor față de noile realități economice este generată de faptul că principalii cîștigători ai tranziției post-comuniste sînt indivizi care au deținut funcții de răspundere în comunism. Or, în întreg spațiul central și est-european, comunismul a fost perceput ca un regim *nelegitim*, instituit prin forță la finele celui de-Al Doilea Război Mondial de către fosta URSS. Este greu să fi entuziasmat de binefacerile și promisiunile capitalismului în România, atîta timp cît la temelia acestuia stă lipsa de legitimitate a unora dintre reprezentanții săi.

Viciul inerent capitalismului constă în repartizarea inegală a bogăției. Virtutea inerentă a socialismului constă în repartizarea egală a sărăciei.

WINSTON CHURCHILL

***Cătălin Augustin Stoica** și-a obținut titlul de doctor în Sociologie la Universitatea Stanford (SUA) în 2005. În prezent este director general al Centrului de Sociologie Urbană și Regională – CURS și lector universitar la Școala Națională de Studii Politice și Administrative din București.*

Politică și economie

Cu cîțiva ani în urmă, politicienii neglijau rolul instituțiilor. Regula jocului folosea clișee și simplificări. Ca să mă explic o să folosesc o metaforă. Într-un film regizat de Kevin Costner, *Poștașul,* se poate vedea cum o societate din care instituțiile dispar devine o junglă. Oamenii se simt îngrozitor de descurajați. Deodată, poștașul începe din nou să vină, aducînd mai mult decît o rază de speranță: civilizația nu e complet pierdută. Cred că una din marile primejdii pentru țările în tranziție este această dezamăgire, supărare, disperarea care amenință să cuprindă majoritatea. Aș sublinia un paradox: e adevărat că oamenii resping autoritarismul pentru că ei s-au luptat pentru drepturi. Ei au vrut libertate. Dar, în același timp, sînt mulți cei care vor să fie ocrotiți, și foamea de paternalism, destul de răspîndită, este ușor de detectat. Astfel se combină un amestec de impulsuri care, în circumstanțe nefavorabile, poate crea efecte politice surprinzătoare și neplăcute.

(Daniel Dăianu,
în *Dilema* nr. 374, aprilie 2000)

Capitalismul și istoricii

Cei mai bogaţi oameni din România de azi sînt cei care în 1990, în zorii democraţiei şi ai capitalismului, au ştiut cum să pună mîna pe resurse şi pe mijloacele de producţie. Mulţi s-au îmbogăţit apropriindu-şi pe căi (uneori) legale, dar nu neapărat morale, bunuri ale statului. Şi şi-au sporit averile din afaceri profitabile pentru ei şi dezavantajoase pentru stat şi comunitate. Trei istorici care au urmărit evoluţia României postcomuniste reflectează, în această anchetă, asupra relaţiilor dintre aşa-zişii capitalişti şi instituţiile democratice. Le-am adresat cinci întrebări:

1) Care e relaţia dintre democraţie şi capitalism?
2) Există vreo formă de incompatibilitate cu capitalismul în ţările ex-comuniste?
3) De ce credeţi că acest model al capitalismului „de cumetrie" e predominant în această zonă?
4) Cum este afectată credibilitatea capitalismului de figurile care îl reprezintă în România?
5) Cum vedeţi viitorul capitalismului şi al doctrinelor liberale în România şi în ţările ex-comuniste?

Tom GALLAGHER

„Parteneriat între moguli, politicieni influenți și birocrați"

1) În ultimii 500 de ani s-au adunat numeroase dovezi conform cărora capitalismul şi libertatea politică se consolidează reciproc. Clasa de mijloc comercială a jucat un rol important în Anglia şi Olanda în diminuarea puterii absolute a monarhiilor şi a introdus libertăţi de care a beneficiat toată lumea, nu doar membrii acestei categorii. În oraşele vest-europene aflate în plină dezvoltare, capitaliştii care vindeau bunuri şi servicii au simţit nevoia unei pieţe de consum mai mare, ceea ce însemna că bogăţia trebuia să fie mai larg distribuită. Era astfel o corelaţie între apărarea libertăţilor politice şi încurajarea condiţiilor care au dus la înflorirea capitalismului bazat pe satisfacerea nevoilor consumatorilor.

Criza democratică, sau reîntoarcerea la tiranie, a apărut atunci cînd echilibrul s-a rupt în sistemul capitalist, cel mai notabil exemplu fiind marea criză economică din anii '30. Capitalismul poate submina sau pune în pericol democraţia, dacă serveşte numai unui grup mic de interese privilegiate sau dacă sfidează propriile reguli de funcţionare. Există exemple din perioada actuală care demonstrează acest lucru şi probabil că, în viitor, vor fi mai multe, dacă nu se va găsi o strategie de rezolvare a crizei actuale, în special de către UE.

2) Cetăţenii obişnuiţi cu un stat care ia în locul lor deciziile-cheie pentru propria viaţă au descoperit inevitabil că este greu să se adapteze la un sistem în care succesul depinde de iniţiativa personală şi de asumarea riscului. Germania de Vest a facilitat o tranziţie uşoară cetăţenilor din Republica Democrată Germană, dar nu fără traume şi dezamăgiri care au generat o mişcare marxistă, Die Linke, care este acum a treia forţă politică în Germania. În Europa postcomunistă, capitalismul a apărut într-un mod haotic şi fără prea multe reguli, chiar dacă ne luăm după standarde istorice. În mod tradiţional, forţele capitaliste din Europa au beneficiat de pe urma unei relaţii speciale cu forţele sociale capabile să ţină sub control cele mai inatractive aspecte ale pieţei libere. Bisericile, breslele, organizaţiile de caritate, mai tîrziu parlamentul şi media au exercitat acest rol de control. După 1989, în Europa de Est, membrii agili şi lipsiţi de scrupule ai unui sistem de orientare anticapitalistă, presupus discreditat, au preluat conducerea în construcţia capitalismului. S-au implicat de asemenea aventurieri de la marginea societăţii, cei de pe piaţa neagră şi indivizi întreprinzători şi talentaţi cărora nu li s-a permis să joace un rol normal în comunism din cauza etniei lor. Persoane fără scrupule sau sentimente s-au ridicat în prim-planul vieţii naţionale, chiar şi în ţări care s-au bucurat de o tranziţie uşoară, cum ar fi Ungaria.

3) Ascensiunea capitalismului „de cumetrie" ar fi fost dificilă dacă Europa de Sud-Est s-ar fi bucurat de norocul unor state precum Polonia şi Ungaria, după 1989. Din cauza regimurilor totalitare ce au sucombat acum douăzeci de ani, nu au existat nici un fel de instituţii capabile să aplice sancţiuni morale sau practice celor îmbogăţiţi peste noapte. În democraţiile de la Atlantic, în Australia şi în părţi din America Latină, bisericile, opinia publică, instituţiile judiciare au exercitat acest control.

Natura dură a comunismului din România a determinat inexistenţa unor forţe civice capabile să apere interesele consumatorilor sau angajatorilor în noile vremuri. Absenţa oricărui spaţiu pluralist a făcut ca arhitecţii capitalismului postcomunist să fie figuri care s-au bucurat de influenţă şi împlinire în vremurile comuniste şi care au fost capabili să se adapteze noului sistem social. Ei s-au adaptat, dar şi-au păstrat viziunea cinică care i-a caracterizat pe vremea lui Ceauşescu.

Rusia de după 1989 oferă nişte paralele şi nişte contraste. O versiune deformată a capitalismului a fost susţinută de un grup mic de intelectuali occidentali superficiali precum Igor Gaidar şi de un mare grup de birocraţi. Ultimul grup a văzut o şansă de convertire a puterii administrative într-o imensă bogăţie privată prin vînzarea rapidă a bunurilor statului în absenţa unor reguli. Economiştii occidentali, precum Jeffrey Sachs, erau cel puţin naivi să nu-şi dea seama că privatizarea peste noapte a ţării, în absenţa unor forţe sociale care ar fi putut controla o economie privată într-o manieră responsabilă, constituie reţeta pentru o formă brutală de capitalism, care duce la alienarea unei mari părţi a populaţiei.

După cum s-a văzut şi în România în anii '90, nu s-a putut face mai nimic pentru a-i opri pe directorii de fabrici să fraudeze întreprinderile şi să privatizeze profiturile, în timp ce pierderile cădeau în responsabilitatea statului. Băncile de stat au încurajat ascensiunea unui segment capitalist imoral, prin oferirea de împrumuturi fără dobînzi unor indivizi bine plasaţi politic, care au fost capabili să-şi folosească conexiunile pentru a cumpăra active economice importante. Între timp, muncitorii au fost convinşi să vîndă pe sume derizorii cupoanele pe care le-au obţinut după privatizarea firmelor în care lucrau, unor persoane care ulterior au făcut averi.

În multe ţări din fosta Iugoslavie, haosul şi distrugerile provocate de război au permis unor tipuri sociale primitive să dea la o parte clasa de mijloc care ar fi putut conduce Iugoslavia în UE, poate chiar înainte de 2000, dacă ţara ar fi rămas nedivizată şi paşnică. Acum, în fosta Iugoslavie înfloreşte o economie speculativă bazată pe contrabandă, mai ales cu bunuri de valoare.

***Tom Gallagher** este istoric, profesor la Universitatea din Bradford. Preocupat în special de istoria recentă a ţărilor din fostul lagăr socialist şi de postcomunism, a publicat numeroase volume, dintre care în limba română au apărut:* Democraţie şi naţionalism în România *(Editura All),* Furtul unei naţiuni: România de la comunism încoace, *şi* Balcanii în noul mileniu: În umbra războiului şi a păcii *(Editura Humanitas). Cea mai recentă carte publicată este* Romania and the European Union: How the Weak Vanquished the Strong. *Semnează analize şi comentarii legate de actualitatea românească şi europeană în ziarul* România liberă.

„Le este teamă de dezvoltarea unei economii capitaliste prospere, care ar maximiza oportunităţile pentru noi grupuri capabile să înflorească într-un mediu competitiv economic."

4) Este destul de clar că în România figurile cunoscute, care s-au bucurat de cel mai spectaculos succes în noua economie, nu prea se potrivesc cu capitalismul convenţional. Au prosperat nu prin dezvoltarea unor produse noi sau prin îmbunătăţirea serviciilor, ci prin substituirea a ceea ce făcea statul pînă atunci. Şi-au exploatat influenţa politică pentru a obţine un start economic bun, în termeni foarte avantajoşi, prin împrumuturi fără dobînzi, ştergeri de datorii etc. Succesul lor depinde şi de acum înainte de un tratament preferenţial din partea statului. Ei preferă ca România să fie o societate închisă, în care legăturile economice să fie deţinute de un grup restrîns de oameni, de o oligarhie. Le este teamă de dezvoltarea unei economii capitaliste prospere, care ar maximiza oportunităţile pentru noi grupuri capabile să înflorească într-un mediu competitiv economic. De aceea, titanii capitalismului de cumetrie au fost reticenţi la aderarea României la UE; ei se temeau că eurocraţii îşi vor face treaba şi vor contesta monopolurile interne. Oligarhii nu au fost încîntaţi şi au promovat rapid multe tranzacţii prin care sectoare întregi ale economiei, precum băncile, au devenit cvasimonopoluri străine.

A apărut astfel o versiune deformată a capitalismului, ale cărei rădăcini au puţin în comun cu dezvoltarea, mobilitatea şi creativitatea. Nu este surprinzător că a apărut o reacţie împotriva capitalismului în

rîndul tinerilor intelectuali, pentru care baricadele din 1989 sau Piaţa Universităţii nu înseamnă nimic, dar care au fost influenţaţi de lucrări ale lui Slavoj Zizek sau chiar de mişcarea Jobbik din Ungaria. Capitalismul mutilat al României este criticat pe post de capitalism, deşi nu este decît o versiune deformată danubiană. Unor astfel de spirite inflamate li s-a făcut loc chiar în media condusă de baronii capitalişti. Oligarhilor le e frică în mod real de o mişcare care ar cere „curăţenie generală" şi care ar crea oportunităţi pentru oameni noi, care să creeze capitalismul orientat spre consumator. Altfel, ştiu că pot controla provocările blajine afişate de tineri influenţaţi de modele romantice şi autoritare. Aceşti oligarhi ştiu că averile lor vor fi în siguranţă atîta timp cît românii pot fi convinşi că această formă de pluralism social şi economic controlat de ei, în care un număr mic de cîştigători ţin în loc restul societăţii, este singurul model care poate exista, context în care succesul lor va fi văzut ca unul regretabil, dar legitim.

5) Variaţii vor apărea de la stat la stat. În Bulgaria, afacerile mici s-au bucurat de un mai mare succes decît în România, după cum o arată turismul în staţiunile de la Marea Neagră. Dar trendul, peste tot pe unde forţe din perioada pre-1989 au realizat tranziţia ţinînd cont de agenda personală, va fi cel mai probabil unul în care capitalismul competitiv este imitat de grupuri puternice şi indivizi care se bazează pe stat pentru bunăstarea lor. În concluzie, o formă de capitalism de stat menit să susţină interese private şi să favorizeze crearea unui parteneriat între moguli, politicieni influenţi şi birocraţi pare a fi norma în multe locuri. UE pare a nu reuşi să impună mai multă responsabilitate şi o versiune a capitalismului favorabilă cetăţenilor simpli. Există numeroase firme capitaliste, în special din spaţiul german, care s-au adaptat entuziast la versiunea capitalistă lipsită de reguli pe care o găsim în România de azi.

Catherine DURANDIN

„Imaginea capitalismului e foarte degradată"

1) În Statele Unite ale Americii şi în Europa Occidentală relaţia dintre capitalism şi democraţie e de ordin istoric. Dezvoltarea capitalismului a distrus apartenenţele *individului* la grupurile ierarhizate ale privilegiilor şi ale corporaţiilor. Iniţiativa individuală, statutul de egalitate al actorilor şi raportul actorilor cu politicul (prin intermediul votului) au fost asociate cu aceasta. Totuşi, nu cred că între capitalism şi democraţie există neapărat o relaţie fatală. Şi sper chiar că Estul va găsi, în secolul XXI, o nouă viziune în ceea ce priveşte economia reglementată, controlată, fără să renunţe la libertăţile civile fundamentale. Ar trebui regîndită munca şi organizarea ei, ar trebui regîndită fiscalitatea, atît în ceea ce priveşte moştenirile, cît şi în ceea ce priveşte veniturile obţinute prin muncă. O reflecţie asupra modului cum sînt repartizate bogăţiile s-ar impune.

2) Nu. Încă o dată, ca să înţelegem starea de fapt a ţărilor ex-comuniste trebuie să ne întoarcem la istorie şi la moştenirea ei: aici s-au produs două fenomene într-o perioadă foarte scurtă de timp. Dorinţa de a intra într-o economie de piaţă sălbatică şi dorinţa fostelor grupuri burgheze de a-şi reapropria fostele proprietăţi confiscate de stat odată cu industrializarea şi naţionalizările. Aceste două tendinţe au produs, pentru majoritatea oamenilor, un sentiment de nedreptate. Experienţa acestor injustiţii a antrenat comportamente de tip „fiecare pentru el", care au depăşit respectul regulilor contractuale. E adevărat, capitalismul se bazează pe risc – dar pe riscul supus unor reguli înscrise în contract. Pînă la urmă, legislaţiile europene tot vor trebui să impună reglementări.

3) Răspunsul se înscrie în logica precedentă: neînţelegerea şi refuzul regulii contractuale în societăţile postcomuniste apăsate de nevoia unui cîştig urgent. O mare parte a fostelor nomenclaturi şi-au apropriat, vreme de mai bine de zece ani, bunurile statului, şi şi-au adjudecat comisii care au negociat în grabă contracte cu firme străine care căutau să ocupe noi pieţe. În

„Cum să ceri control şi intervenţie din partea statului cînd guvernele însele sînt suspectate de corupţie şi incompetenţă?"

plus, războaiele din Iugoslavia au determinat tot felul de afaceri dubioase: nerespectarea embargoului, trafic de arme etc. Clienţii s-au instalat pe termen lung.

4) Imaginea capitalismului e foarte degradată. Mai ales că lupta împotriva corupţiei nu e convingătoare. Această luptă e deturnată în scopuri politicianiste. Cum apar semne de criză, dispar şi investitorii străini.

5) E foarte probabil ca urmările crizei şi suferinţele pe care le produce populaţiei să fie dăunătoare pentru capitalismul liberal. E greu de prevăzut ce se va petrece în viitorul apropiat: într-adevăr, statul nu e credibil! Cum să ceri control şi intervenţie din partea statului cînd guvernele însele sînt suspectate de corupţie şi incompetenţă? Mi-e teamă că o ţară precum România va trece printr-o perioadă dificilă, anarhizantă în plan economic. Asta va încuraja atitudini de tip „descurcă-te singur" şi corupţia.

Zoe PETRE

„Capitalism de perestroikă"

1) Cum ştiţi, desigur, primele regimuri democratice au apărut în Antichitate, cînd nu exista nici umbră de capitalism. Putem deduce de aici că democraţia poate exista şi fără capitalism. E o problemă, însă, aceea de a şti dacă poate exista capitalism fără democraţie. Personal, cred că nu poate. Desigur, am tot auzit formulată dubla exigenţă a democraţiei şi a economiei funcţionale de piaţă. Această economie nu este decît fundamentul capitalismului, nu capitalismul însuşi. Şi democraţia, şi capitalismul se întemeiază pe proprietatea pe deplin liberă de constrîngeri, pe proprietatea privată asupra principalelor mijloace de producţie, care asigură, pe de-o parte, demnitatea individu-

„Celebrităţi mai mult sau mai puţin penale ne sînt prezentate drept capitalişti, cînd, de fapt, e vorba de escroci."

lui în calitate de cetăţean, pe de alta – libera circulaţie a bunurilor, fără de care nu poate exista capitalism. Pentru a conchide, consider că democraţia este condiţia necesară, chiar dacă nu şi condiţia suficientă a capitalismului, în vreme ce capitalismul nu este o condiţie necesară a democraţiei. Proprietatea privată este însă condiţia necesară a ambelor.

2) Nu cred că există incompatibilităţi fundamentale, ceea ce nu înseamnă însă că nu există piedici importante. De la absenţa unei infrastructuri bancare, esenţială pentru dezvoltarea economică în capitalism, la absenţa unei clase de manageri (regret că termenul de mult încetăţenit în limba română, *gestionar,* are sensul aproape peiorativ de responsabil de Alimentară goală de

Catherine Durandin *este scriitoare şi profesoară de istorie la Institut National des Langues et Civilisations Orientales (Inalco). Este autoarea mai multor lucrări consacrate relaţiilor euroatlantice şi Statelor Unite ale Americii* (La Dynastie des Bush, La CIA en guerre, Europe: l'utopie et le chaos). *A publicat numeroase lucrări despre istoria României* (La Roumanie de Ceausescu, Ceausescu, Vérités et Mensonges d'un roi communiste, Histoire des Roumains). *În limba română au apărut, printre altele:* CIA. Cinci ani de furie *(Editura Eminescu),* Bucureşti. Amintiri şi plimbări *(Editura Paralela 45). Cea mai recentă carte publicată este* La Roumanie post 1989 *(în colaborare cu Zoe Petre).*

Zoe Petre *este istoric şi activist civic. Este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. A fost consilier al preşedintelui Emil Constantinescu. Este membru fondator al Acţiunii Populare. A publicat, printre altele:* Civilizaţia greacă şi originile democraţiei *(Editura Erasmus),* Cetatea greacă, între real şi imaginar *(Editura Nemira),* Practica Nemuririi. O lectură critică a izvoarelor greceşti referitoare la geţi *(Editura Polirom). Cea mai recentă carte publicată este* La Roumanie post 1989 *(în colaborare cu Catherine Durandin). Publică analize şi comentarii în* 22, Observator cultural *şi* Foreign Policy România.

mărfuri; dar această notabilă restricţie de sens exprimă exact ce vreau eu să spun), a unor persoane calificate să administreze profitabil şi corect o întreprindere privată, s-a adăugat ignoranţei aproape complete, cel puţin în primii ani după prăbuşirea sistemului, în legătură cu practicile uzuale într-o economie de piaţă; inclusiv în legătură cu etica acestei lumi capitaliste: contractul, de pildă, a devenit, cel puţin în Occident, începînd cu secolul al XVI-lea, o piatră de temelie a societăţii, în vreme ce la noi contractul a redevenit, în comunism, o tocmeală personalizată, aşa cum fusese şi pînă la finele secolului al XIX-lea.

Absenţa unei birocraţii eficiente şi capabile să organizeze administraţia în folosul celor administraţi, nu în folosul Leviathanului – Stat şi al său personal – dar şi imaginarul colectiv modelat de 50 de ani de propagandă anticapitalistă, care adaugă ignoranţei suspiciunea invidioasă faţă de orice reuşită socială, cu atît mai acută cu cît e mai greu de înţeles pentru cei educaţi în simplismul generat de dominaţia statului asupra întregii economii, au ridicat munţi de obstacole în calea acestei experienţe fără precedent în istorie, anume reinventarea accelerată a capitalismului într-o societate care, preţ de mai bine de două generaţii, părăsise, de voie şi mai ales de nevoie, acest drum.

3) Aici cred că ar trebui să aveţi răspunsul unui antropolog calificat, fiindcă acesta v-ar putea răspunde mult mai documentat şi mai sistematic decît un istoric. Dacă n-ar fi decît valurile succesive de urbanizare, în care se poate observa cum rude, consăteni, colegi de atelier etc. s-au adus unii pe ceilalţi la oraş în activul de partid sau în Securitate. Ceauşescu a consolidat această tendinţă, populînd activul de partid, ministerele şi direcţiile întreprinderilor cu tot felul de neamuri, unele din Olt, altele din Argeş, dinspre partea nevestei. Penuria accentuată a ultimei decade ceauşiste a generalizat relaţiile de schimb în natură, în care raporturile de înrudire, cunoştinţele, neamurile jucau un rol esenţial, nu doar pentru familia de muncitori sau mărunţi funcţionari de la oraş, care făcea periodic expediţii la părinţi, la ţară, ca să cumpere ouă sau un porc de Crăciun. La nivelul conducerii superioare funcţiona probabil acelaşi sistem de cooptări, de vreme ce găsim atîtea personaje provenind din comune apropiate. Cînd capitalismul a venit peste această încrengătură, ea s-a consolidat.

4) Eu nu cred că figurile reprezentative ale capitalismului sînt cele care ne sînt prezentate ca atare. Cunosc multe persoane care funcţionează cît se poate de corect în termeni capitalişti, obţinînd profituri decente – nu tunuri – fără să lucreze cu statul (nu că nu ar vrea, dar statul continuă să fie abuziv şi rău platnic), fără să aibă protecţie politică, dar care nu ajung mai niciodată să fie eroi de telenovele. Celebrităţi mai mult sau mai puţin penale ne sînt prezentate drept capitalişti, cînd, de fapt, e vorba de escroci. În perfectă continuitate cu propaganda anticapitalistă din vremea comunismului – nu am decît să invoc de altfel filmele româneşti pe care cu obstinaţie le programează toate posturile comerciale – aceste figuri compromit, pentru că aceia care le promovează doresc să compromită capitalismul real în favoarea capitalismului „de cumetrie" sau, mai bine zis, de perestroikă.

5) Cred că nu se mai pot despărţi categoric ţările UE în „foste comuniste" şi „celelalte". Actuala criză pune mari probleme capitalismului speculativ, oriunde ar fi el. Cred că, pretutindeni, şi practicile, şi etica dezvoltării capitaliste vor trebui să fie regîndite, dar e greu de ştiut cît va dura acest proces. Doctrinele liberale vor continua să se flexibilizeze în sensul unei sensibilităţi sporite pentru dimensiunea socială a progresului şi, de asemenea, pentru componenta de protejare a resurselor şi a calităţii vieţii. Sau vor dispărea.

anchetă realizată de Matei MARTIN

Mihail Radu SOLCAN

O civilizație cu totul nouă

Grădina Stambulului – așa li se spunea de către otomani, în veacul al XVIII-lea, Principatelor Dunărene. Denumirea – spune Bălcescu – era proprie unei limbi, turca otomană, înclinată să folosească la tot pasul imagini poetice. Existau, ce-i drept, și sintagme precum „grînarul Stambulului", care erau mai prozaice și sugerau exact despre ce era vorba. Rolul Principatelor Dunărene era să aprovizioneze capitala imperială. Nu era vorba despre comerț sau, în orice caz, nu despre un comerț liber. Prețurile se fixau la Stambul, iar, pînă nu erau acoperite nevoile capitalei otomane, nici nu se punea problema să se dea o altă destinație produselor grădinii de la poalele Carpaților.

Am putea spune că, atunci cînd n-au mai avut statutul de grădină a Stambulului, Principatele Dunărene au descoperit capitalismul. Nu trebuie să ne grăbim însă prea tare. În primul rînd, în secolul al XIX-lea, termenul „capitalism" nu este foarte des folosit. Karl Marx însuși, în *Capitalul*, îl utilizează foarte rar. Abia în secolul al XX-lea, „capitalism" a devenit un termen la care se recurge intens, atît de către adversari, cît și de către simpatizanți. În al doilea rînd, sînt multe dispute legate de sensul lui „a descoperi" în acest context. După unii, pătrunderea capitalismului în Principatele Dunărene s-a datorat cauzelor de ordin economic. Alții pun accentul pe războaie, dispute politice și mentalități. Aici, atenția noastră se va îndrepta către mentalități.

Ion Ghica, scriind la 1886 introducerea la scrisorile sale către Vasile Alecsandri, vorbește despre secolul al XIX-lea ca despre „un secol mare și luminos între toate"; este veacul unei „civilizațiuni cu totul și cu totul noi". Accentul la Ghica stă pe modernizare și liber-

Nu există decît un singur mod de a ucide capitalismul: impozite, impozite, mai multe impozite.

KARL MARX

Stalinismul e drumul cel mai lung de la capitalism la... capitalism.

LECH WALESA

tate. În special faptul că țara a fost dotată cu șosele, poduri și drum de fier i se pare important. Cît despre reforme, acestea nu puteau veni decît de la „clasele luminate".

Prima manifestare a acestor clase luminate de care vorbea Ion Ghica este cea a unora dintre boierii moldoveni, care au – la 1822 – un proiect de schimbare constituțională. În orice caz, aceasta este prima manifestare atestată documentar în mod direct a intențiilor de a introduce „noua civilizațiune". Proiectul caută să găsească un echilibru între vechi și nou; adesea, prevederile sale se rătăcesc pe cărările încurcate ale Grădinii Stambulului (cum se vede în chip nemijlocit în art. 59, care se referă explicit la problema aprovizionării Țarigradului). De capitaliști nu poate fi vorba decît în mod vag și indirect, dar nu lipsit de semnificație pe termen lung.

Lăsat să acționeze fără opreliști, capitalismul este o forță care destructurează și restructurează constant societatea. Perturbă o ordine așezată, chibzuită. Toate acestea vor fi fost, pentru boierii de la 1822, doar un zgomot vag al unei furtuni încă îndepărtate. În mod cert însă, pentru ei capitaliștii sînt figuri stranii. Dar mai era ceva. Capitalismul deranjează și modul de a gîndi. Este dificil să te gîndești la capitalist ca la o abstracție. Oamenii preferă personajele concrete. Lucrul acesta se vede limpede în textul proiectului constituțional de la 1822; „chipul în care se îmbogățesc" israeliții îi deranjează pe autori. E limpede că ei sînt împinși de o mentalitate prevalent antisemită către asemenea opinii, dar este foarte semnificativă deosebirea dintre „chipuri de îmbogățire".

Chiar ca o abstracție, capitalistul are un „chip de îmbogățire" straniu. O măsură prevăzută în proiectul de la 1822 avea să planeze peste întregul destin al „noii civilizațiuni" din secolul al XIX-lea românesc: autorii spun scurt că „se oprește pentru viitor intrarea lor (a israeliților) în țară" (art. 70). Nici radicalismul din anul 1848 nu a curmat tendința vizibilă în art. 70 din 1822. Cînd au preluat efectiv, peste trei decenii, frîiele guvernării, pașoptiștii au revenit la spiritul acelui articol. Este în el, de fapt, ceva care trece dincolo de diferențele de religie. În lumea noii civilizațiuni, este suspiciunea pe care o stîrnește capitalistul ca atare. Remediul la care se face apel este o distincție între „ai noștri" și ceilalți. Capitalismul dă peste cap, cu timpul, relațiile din grădina de la poalele Carpaților, dar sentimentul este că tot s-ar putea găsi o soluție: capitaliștii trebuie să fie „de-ai noștri". În ce sens? De aceeași religie? De aceeași limbă? Operaționalizarea sintagmei „ai noștri" nu este chiar așa de simplă. Ea nu se poate face, în practică, apelînd la abstracții. Așa cum capitalistul-ca-străin este gîndit în termeni concreți, tot așa capitalistul care este „de-al nostru" trebuie gîndit în termeni concreți, în termenii unor legături umane foarte directe. Acest proces dezleagă ceea ce pare altfel o enigmă, o abatere de la un model ideal pusă la cale de către forțe oculte.

Mihai Radu Solcan *este profesor universitar la Facultatea de Filozofie, Universitatea București. A publicat, între altele, o introducere în filozofia politică* – Arta răului cel mai mic *(Editura All, 1998),* Introducere în filosofia minții din perspectiva științei cogniției *(Editura Universității București, 2000),* Freedom, Minds and Institutions *(2003),* Eseul filosofic *(2004).*

Liviu AVRAM

Ne-au făcut la portofel, fraierilor!

De cîteva săptămîni, poate luni, dacă nu cumva chiar ani, citesc și recitesc un anumit paragraf din Constituție. El dăinuie de aproape două decenii, căci l-am găsit atît în Constituția din 1991, cît și – preluat intact – în versiunea revizuită din 2003. Iată-l, așa cum este el găzduit în capitolul referitor la proprietatea privată: „Averea dobîndită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobîndirii se prezumă". E ceva în neregulă cu acest paragraf. Îl citesc, îl recitesc și mă încearcă următorul paradox: exact în momentul în care tind să dau dreptate celor care l-au enunțat, mă încearcă acut sentimentul că tot ei îmi umblă la portofel. Cum să ies din paradox? Am încercat mai întîi cu puțină arheologie legislativă.

Adunarea Constituantă din 1991 – dominată autoritar de copilul Revoluției numit Ion Iliescu și de părintele Constituției numit Antonie Iorgovan – avea alibiul perfect ca să enunțe acest paragraf. Odioasa Lege 18 din 1968, numită „a ilicitului", deși abrogată după Revoluție, era mult prea proaspătă în mintea românilor și făcuse prea multe victime ca să poată cineva să conteste generoasa prevedere constituțională. Poporul era mulțumit că nu mai vine Miliția să-i numere cartușele de Kent sau pachetele de cafea și să-l întrebe pe el, pe popor, de unde le are și dacă le putea cumpăra doar din leafă. La revizuirea Constituției din 2003, paragraful buclucaș primea doar o altă numerotare, dar ieșea teafăr și nevătămat din dezbaterile parlamentare.

Au venit apoi evenimentele anului 2005. Un ministru de justiție bine intenționat, dar cam neglijent la nuanțe constituționale, a inițiat un fel de lege limitată a ilicitului, care viza nu tot poporul, ci doar pe cei care stau pe

P.S. Patriarhul tranziției noastre, Ion Iliescu, este și acum apreciat pentru că a lansat sintagma „capitalism de cumetrie". Nimeni nu spune însă că a scornit-o abia în 2004, în momentul în care cumetrii capitaliști nu-l mai serveau pe el, ci pupau papucii lui Adrian Năstase.

marginea borcanului cu miere: demnitarii și funcționarii. Este vorba de Monica Macovei și de angajamentul său față de Uniunea Europeană privind înființarea Agenției Naționale de Integritate (ANI). Instituția era menită să confiște averile nejustificate ale demnitarilor și funcționarilor – adică mierea luată din butoi, dar nu în momentul în care respectivii și-o pun în traistă, ci atunci cînd le e găsită prin cămări.

Logica acestei măsuri o găsesc, în sine, corectă. Infracțiunile de corupție sînt printre puținele din Codul Penal în care victima – adică noi, societatea – nu află că e victimă chiar în momentul în care se comite fapta. Află mai tîrziu, prea tîrziu sau niciodată. Și asta pentru că făptașii – mituitul și mituitorul – au tot interesul să nu se afle ce fac. Din acest motiv, s-a imaginat o soluție prin care grupul cel mai tentat în a comite acte de corupție – demnitarii și funcționarii – să aibă deasupra o sabie a lui Damocles care să le spună că degeaba se bucură că nu sînt prinși în momentul în care pun mîna pe bani, scadența poate veni și mai tîrziu. Nu fac pușcărie, dar măcar li se ia partea de avere pe care nu o pot justifica prin veniturile pe care le au.

Au urmat cinci ani în care Legea ANI, așa cum a fost ea imaginată inițial, a fost violată într-un mod inimaginabil. Violul continuă și acum, iar principalul instrument al violului este tocmai paragraful constituțional despre care vorbesc aici. După atîția ani tot asta e problema? Înseamnă că arheologia nu folosește la nimic, explicația trebuie căutată în alte științe.

Am apelat arunci la *Aritmetica* de clasa a V-a, capitolul „Descompunerea în factori primi". Enunțul constituțional are doi asemenea factori primi. Primul zice că „averea dobîndită licit nu poate fi confiscată". Dacă textul constituțional s-ar fi oprit aici încă era bine. Ar fi fost suficient ca cei care apără victima, adică pe noi toți, să arate că, potrivit veniturilor celui controlat, numai această parte de avere putea fi achiziționată. Despre restul să arate cel cercetat, Onorată Instanță, cum și-a dobîndit-o. Nu e vorba aici, cîtuși de puțin, de inversarea sarcinii probei. Cel cercetat nu are a-și dovedi nevinovăția penală, ci de a arăta că nu și-a folosit funcția pe care a primit-o de la presupusa victimă – noi toți, societatea – pentru foloase personale. Vine însă al doilea factor prim al enunțului constituțional, care omoară orice șansă a societății de a-i controla pe cei puși să o reprezinte: „Caracterul licit al dobîndirii se prezumă". Asta înseamnă că, dacă demnitarul sau funcționarul nu sînt prinși în flagrant delict, tot ceea ce dobîndește prin corupție este prezumat ca fiind licit.

Sintagma „hoțul neprins e negustor cinstit" poate fi orice – proverb, zicătoare, banc. Însă funcționează, de 20 de ani, ca principiu constituțional. Nimeni nu și-a pus problema să-l retrogradeze la rangul pe care îl merită. Iar neglijența se plătește. Adevărata sa forță i-o vedem abia acum, cînd primii demnitari sînt chemați să dea socoteală. Indivizi precum Dan Ioan Popescu sau Șerban Brădișteanu au scăpat de problemele legate de averea nejustificată pe care au obținut-o, tocmai prin invocarea articolului din Constituție menționat aici.

Liviu Avram *este jurnalist de investigație. A fost corespondent BBC, reporter și redactor-șef adjunct al ziarului* Cotidianul. *În prezent este redactor-șef adjunct la* Adevărul.

Raluca BÂRA

Milionarii din cutie

Iniţiative inedite, planuri de afaceri imbatabile, decizii la care absolut nimeni nu s-ar fi aşteptat, business-uri care cresc solid, sănătos într-o piaţă liberă, o *altfel* de abordare a mecanismelor care pun în mişcare maşinăria profitului, într-un cuvînt, tot ce gîndeşte, simte şi respiră capitalistul pursînge. Capitalistul român, firește! Asta ne-a fost misiunea jurnalistică (a mea şi a colegilor mei); încă de la primul număr al revistei *Forbes* în România. În căutarea „diamantului negru" nu am pornit cu prejudecăţi, ci cu entuziasmul celor aproape 30 de ani, dintre care 20 trăiţi în... capitalism. Am încercat deci să-i „vînez" pe cei care au respirat mai mult aerul de după '89, pe cei care au pus umărul, mai mult intuitiv (forma fără fond nu avea cum să nu-şi fi spus cuvîntul şi în acest caz), nepervertiţi de stigmatul egalităţii impuse de comunism, la construirea unui nou sistem economic. Adică pe antreprenorii de 30-40 de ani.

Cumpără pe zvon și vinde pe știre

Din cei 500 de miliardari autohtoni, cei în cauză nu înseamnă nici măcar 15%, şi nici un român care să nu fie trecut de 40 de ani nu a reuşit să aibă, pînă acum, o avere mai mare de 120 de milioane de euro. În 2009, primii capitalişti pe lista celor mai bogaţi, care să se înscrie în intervalul de vîrstă rîvnit de căutările mele, au fost fraţii Robert şi Ionuţ Negoiţă. Cum au ajuns cei doi să prospere în imobiliare şi turism? Nu cu ample studii (fie ele şi de fezabilitate) sau prin strategii atent elaborate, ci, într-o bună primă fază (cea care le-a asigurat şi succesul, de altfel), prin ponturi cu o suficient de grea coloratură politică prin preajma Capitalei. Şi cu împrumuturi bancare. În rest, nu au avut decît să aplice un principiu atît de bine înrădăcinat mai ales printre investitorii români de pe pieţele de capital, şi anume „cumpără pe zvon şi vinde pe ştire". Iar zvonuri (bune) au avut, nu-i vorbă, destule.

Împrumuturile în bănci au fost un alt punct nevralgic pentru cei care, prin anii '90, se gîndeau cum să-şi înceapă o afacere pe credit: milioanele (de dolari, pe vremea aceea) nu intrau decît în conturile anumitor români *(sic!)*, celor mici revenindu-le... firimiturile. De fapt, fără un capital iniţial solid, cei mai mulţi tineri cu spirit antreprenorial admirabil pe care i-am întîlnit au ales să crească afacerile altora, gestionează cu succes francize, conduc filiale de case de brokeraj, sînt manageri în România pentru giganţii din IT, retail, imobiliare etc., îşi cresc brandul personal fără a putea dezvolta şi propria afacere... Prin urmare, sînt sortiţi capitalismului pe jumătate, pentru că trebuie să accepte limitările unei afaceri în care decizia finală nu le aparţine.

Căci ce face, practic, capitalistul pursînge, dacă nu este el cel care creează valul, cel care respinge convenţionalul, care gîndeşte diferit *(thinking outside the box)?* Se transformă, treptat, în capitalistul... din cutie – limitat, constrîns, îmblînzit.

Cu amărăciune, trebuie să recunosc deci că noi nu avem, deocamdată, capitalişti 100% care să se fi impus în lumea afacerilor, într-o piaţă liberă. În schimb, avem cît cuprinde capitalişti de modă veche. De aici se nasc şi toate relele capitalismului românesc, atît de blamat pentru cantonarea lui în formule învechite, birocraţie, taxe şi impozite apăsătoare, într-un continuu atac la iniţiativa privată. Şi riscăm, cu manageri formaţi în alte epoci, dar „convertiţi" la capitalism, să înţelegem capitalismul cum nu se poate mai prost şi să ne raportăm la modele care, perpetuate, nu ne vor scoate niciodată din cutie.

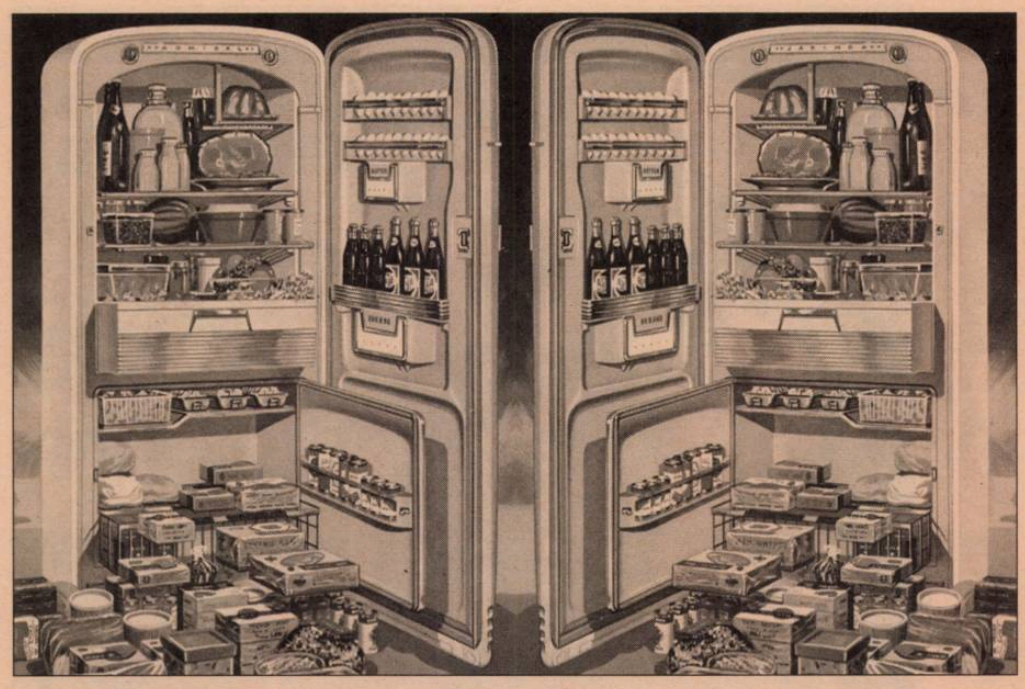

Nu-i resping şi nu-i blamez pe aceşti capitalişti (precum am spus, nu am prejudecăţi). Dar nu pot să nu observ golurile în dezvăluirile lor despre afacerile de dinainte de Revoluţie, reticenţa cu care se decid să vorbească, uneori, şi, cel mai pregnant, că au interiorizat o atitudine aproape dictatorială. „Am fost cam lup singuratic în business, nu am vrut să fiu dependent de ceva sau de cineva. Nimeni nu-mi poate spune mie ce trebuie să fac" – recunoştea, răspicat, omul de afaceri Grigore Adamescu (Unirea Shopping Center, Astra Asigurări, Mega Construct sînt cîteva dintre coordonatele acestui nume), într-un interviu acordat nouă, de altfel una dintre rarele sale apariţii în media românească. Or, noua generaţie de oameni de afaceri ar trebui să fie formată din lideri, şi nu din dictatori. Schimbarea în leadership a fost foarte bine formulată de profesorul de management la Harvard Business School, William W. George, care observa recent că „vechea generaţie s-a născut într-o epocă marcată de două războaie şi o depresie, ceea ce a generat o mentalitate de business de tipul controlează şi comandă". În viziunea sa, marii lideri ai zilelor noastre vor trebui să ştie cum să-şi motiveze angajaţii, să-i înveţe să ia decizii şi să-şi asume responsabilităţi, nu doar cum să urmeze ordine. Nimic mai adevărat! Din păcate însă, capitaliştii de modă veche sînt obişnuiţi să dicteze. Uneori, chiar şi articolele care i-ar putea avea ca subiect! Nu mică mi-a fost uimirea să mă lovesc, recent chiar, de sexagenarul Dumitru Tudor, un investitor capitalist (!) pe piaţa de acţiuni şi imobiliară, care, la finalul interviului, punea condiţia (absolut firească pentru el) de a da bun de tipar pe articolul final. Motivaţia? „Eu nu conduc doar în afaceri."

Cu greu deci capitaliştii de modă veche ies din perimetrul lor şi găsesc un limbaj pentru fiecare interlocutor... Am întîlnit însă şi antreprenori care tind către idealul capitalistului pursînge. Bijutierul David Sandu a reuşit să se impună pe micuţa piaţă a bijuteriilor de autor şi să se facă remarcat şi în afară. E drept, nu învîrte zeci de milioane de euro (2008, anul său de vîrf, i-a adus vînzări de 350.000 de euro), dar în atelierul lui poţi vedea exponatele care au călătorit prin toată Europa (David Sandu este primul român expozant la Tîrgul de Design de la Inhorgenta, München), semn al limbajului artei, dar şi maşinăriile greoaie care polizează şi potrivesc pietrele preţioase în monturile bijuteriilor, semn că acelaşi antreprenor se mişcă şi în lumea salariului minim pe economie. Acestea sînt excepţiile: cînd nu sînt prinşi în corporaţii, antreprenorii tineri construiesc, la scară mică, ceea ce ar trebui să însemne capitalismul adevărat.

Luînd apărarea capitalismului în faţa vocilor care l-au văzut responsabil de criza financiară, americanca Nicole Gelinas vorbea, în *După cădere: Salvarea capitalismului de Wall Street şi Washington,* despre mecanismele care au declanşat panica globală. Excesele bancare nu pot fi negate – admite ea –, însă eşecul nu a venit de la pieţele libere, ci de la lipsa lor. Gelinas observă că apariţia doctrinei „prea mare ca să eşueze" a condus constant la niveluri periculoase de îndatorare (exista garanţia că Washington-ul şi alte bănci centrale vor rezolva orice criză). Făcînd o paralelă şi adaptînd păguboasa doctrină la dezvoltarea actuală a capitalismului românesc, pot spune că antreprenorul român aflat la început de drum este, practic, „prea mic ca să se impună". Deocamdată, numai bun de stat în cutie.

***Raluca Bâra** este jurnalistă la* Forbes România.

Nu avem, deocamdată, capitalişti 100% care să se fi impus în lumea afacerilor, într-o piaţă liberă. În schimb, avem cît cuprinde capitalişti de modă veche.

Capitalism și moralitate

Capitalismul nu poate exista decît cu *purtători valorici* ai practicilor capitaliste. Or, se uită prea adesea că, în economia românească de dinainte de '89, n-au existat insule de capitalism, iar tot ceea ce amintea de „spiritul capitalismului" era repede şi brutal descurajat prin acţiuni represive ce se deghizau, evident, sub forma „legalităţii" socialiste. Acestea toate sînt evidenţe, dar nu înseamnă deloc că ele sînt şi adevăruri transparente pentru toată lumea, încă de la început. De pildă, ce n-a fost evident ci mai degrabă înceţoşat şi tulbure?! În primul rînd, n-a fost clar faptul că, utilizarea termenului *democraţie* trebuia însoţită de întrebuinţarea, pe acelaşi plan al discursului, şi a noţiunii de *capitalism*. Ce să facem acum, să ne lamentăm pentru această nesincronizare şi să-i culpabilizăm global pe oameni? Nu este deloc cea mai înţeleaptă atitudine, dar nici nu putem să nu observăm cît de păguboase au fost nesfîrşitele campanii de tip *reactiv* în care se amestecau într-o incongruentă devălmăşie atitudini ce ţineau de cea mai pură psihologie (invidie, ură faţă de oricine era activ, îndrăzneţ şi înţelegea ceva din spiritul afacerilor) cu doar uşoare urme de atitudine *reflexivă* (atitudine sinonimă, în acest caz, cu ideea că noţiunea de *capitalism* trebuie să fie privită fără patimă şi, mai ales, fără prejudecăţi). Nu pot fi trecute cu vederea, în acelaşi context, judecăţi pripite de evaluare, formulate în cei mai categorici termeni: „Ne îndreptăm fără ieşire şi pentru totdeauna spre un capitalism primitiv" sau „Capitalismul românesc nu seamănă cu nimic din Europa, el este identic cu cel latino-american" sau „Capitalismul nostru este unul de tip mafiot" etc. etc. Orice om cît de cît dispus să judece în termeni logici şi să asculte de bunul-simţ nu putea să nu observe contradicţia dintre „capitalismul este un rău necesar" şi „democraţia este un bine posibil". N-am aduce acest argument la iveală dacă el n-ar avea şi o importanţă deloc de neglijat în jocul politic real. Astfel, deşi de cinci ani se vorbeşte deschis (sau mai deschis) despre capitalism, este ciudat că argumentele pentru a fi consideraţi „democrat" sînt însoţite de reproşuri abia mascate, aduse, în fapt, capitalismului, care este redus la vechea imagine caricaturală. Astfel, adversarii sînt etichetaţi ca stăpîniţi de toate viciile „burghezului" clasic şi de toate defectele capitalismului „primitiv" (evident).

(Vasile Morar,
în *Dilema* nr. 374, aprilie 2000)

Alexandru SOLOMON

Exercițiu de antinostalgie

Acum cîteva zile mă uitam împreună cu o prietenă pe un album fotografic din perioada Ceauşescu. Fotografii cu pionieri, cu femei în fabrici de textile, oameni pe stradă sau la cozi. Prietena mea a remarcat, surprinsă, cît s-au schimbat lucrurile. Într-adevăr, acesta e un bun exerciţiu antinostalgic, pentru că în ultimii 20 de ani s-au schimbat multe şi tindem să uităm asta. Strada şi locurile arată altfel, oamenii se poartă şi se îmbracă altfel în România anului 2010.

Mi-am pus deseori această problemă atunci cînd lucram la *Kapitalism – reţeta noastră secretă*. Nu cumva e cazul să vorbesc şi de schimbările pozitive, de oportunităţi, de libertatea de circulaţie şi de expresie? Dar din experienţa pregătirii şi documentării pentru film, din ce am trăit la filmare (ca să nu mai vorbesc de ce trăiesc zilnic), am rămas cu sentimentul că, deşi toate aceste schimbări sînt reale, felul în care funcţionează democraţia şi economia de piaţă în România este greşit la nivel structural. E o alcătuire strîmbă. O fundătură din care, deocamdată, nu pare că vom ieşi. Nu de alta, dar pentru că nu avem voinţa de a (ne) schimba.

Cu mic, cu mare

Am căutat multă vreme să includ în film un proprietar de butic de la parterul blocului. Mi se părea că, pentru a avea cele două extremităţi ale piramidei, trebuie să vorbesc şi despre miliardari, şi despre cei mai mici, despre celula de bază a *kapitalismului* autohton. Timp de vreo două luni m-am tot lovit de refuzuri: oamenilor le era frică să se expună în faţa vecinilor invidioşi, dar mai ales a inspectorilor de tot felul, de care depindeau pentru nenumăratele avize, permise şi certificate.

În cele din urmă, am găsit-o pe Carmen, o femeie curajoasă care a acceptat să ne primească în micul ei magazin şi să vorbească despre cum i-au golit buzunarele – dar şi rafturile – controlorii veniţi să îi prelungească autorizaţia. În cele din urmă, la montaj, am hotărît că secvenţele cu Carmen nu-şi găseau locul în construcţia filmului. (Am să includ însă o parte din aceste secvenţe pe DVD.) Astăzi, acel magazin de la parterul blocului s-a închis. Această istorie explică şi de ce nu i-am inclus în film pe întreprinzătorii nepătaţi, tineri, care încearcă să facă afaceri cinstite. Cu toţii se lovesc de aceleaşi obstacole. Unii dispar, ceilalţi trebuie să se adapteze.

Dinu Patriciu în filmul Kapitalism, reţeta noastră secretă

Portret-robot

Lucrînd la *Kapitalism...* am avut privilegiul să îi cunosc pe cîţiva dintre cei mai bogaţi şi mai puternici români. Cei cu care seamănă capitalismul românesc. Cînd am început să-i frecventez, am constatat că adesea sînt oameni cu multă charismă, dublată de o energie fascinantă. Creatori de poveşti, unii mai talentaţi, alţii mai puţin. Toţi îmi spuneau că ei creează plus-valoare, că ei au salvat ce s-a mai putut din ghearele unui stat incapabil să gestioneze orice. Nu conta că mulţi dintre ei avuseseră sau aveau încă răspunderi politice şi că prin relaţiile lor cu statul au contribuit la slăbirea acestuia. Unii încercau să mă facă să-i compătimesc: venise criza, purtau grija angajaţilor lor... Poate nu erau chiar aşa de răi, nu?

Vizitîndu-i, m-a frapat că unele dintre birouri erau situate în spaţii meschine, de bloc comunist. Ca şi cum locul în care lucrează nu merită prea multă atenţie. Desigur, existau holuri placate cu marmură, spoturi în plafon şi termopane mai mult sau mai puţin reuşite, dar impresia generală era de loc de trecere, lipsit de caracter şi de intimitate. La alţii m-a impresionat că locuinţele erau enorme şi reci ca un muzeu. Mulţi aveau acvarii în care peştii conviețuiau paşnic, mici şi mari. Dar cel mai tare m-a uimit că mulţi dintre ei se consideră victimele sistemului. Carmen – cea cu magazinul de la parter – îmi povestise că viaţa în România i se pare o umilinţă continuă, inutilă. Magnaţii se plîngeau de aceleaşi lucruri care îi făceau viaţa amară proprietarei de butic: de obstacolele absurde puse de autorităţi, de birocraţia hrăpăreaţă şi coruptă, de o legislaţie imprevizibilă sau de lipsa infrastructurii. Această asemănare m-a şocat pentru că înseamnă că răul e adînc şi ne afectează pe toţi, mici sau mari.

Alexandru Solomon

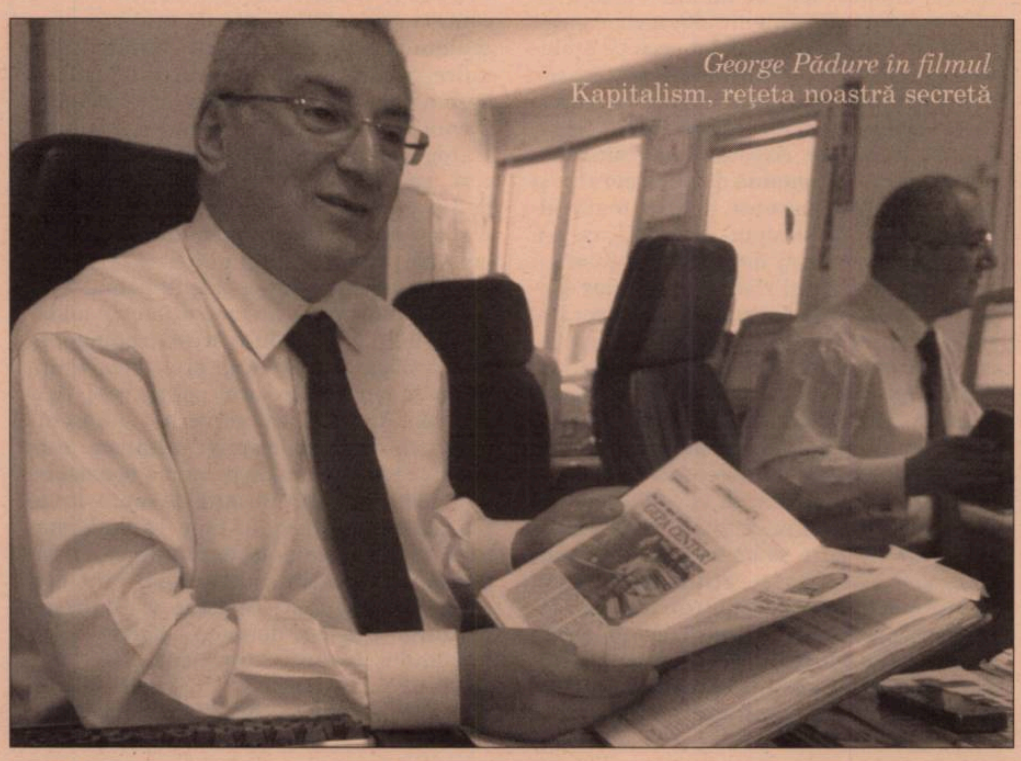

George Pădure în filmul Kapitalism, reţeta noastră secretă

Trăim în aceeaşi ţară

În prima zi de filmare, l-am însoţit pe Ioan Niculae. Ne-a dus cu iahtul lui pe Dunăre spre combinatul chimic de la Turnu Măgurele, care îi aparţine. La un moment dat, pe traseu dispăruseră balizele şi dl Niculae a sunat la Căpitănie să întrebe unde exact e canalul navigabil. A aflat astfel că ne îndreptam cu toată viteza spre un banc de nisip şi a putut să evite coliziunea, în ultima clipă. Asta e România, mi-am zis: poţi să ai un iaht care costă sute de milioane de dolari şi să rămîi împotmolit, la fel cum un Maserati îşi poate găsi sfîrşitul într-o gură de canal pe bulevard. Dar România e aşa pentru că fiecare şi-a luat cîte o halcă şi n-a mai rămas nimic la comun.

O altă idee fixă de-a mea, care s-a dovedit, pînă la urmă, falimentară, a fost să stau de vorbă cu un capitalist străin, care cunoaşte bine România şi care să poată vorbi despre *kapitalismul* românesc dintr-o altă perspectivă, cu distanţa de rigoare. Mai întîi, mi-am dat seama că printre cei încă activi în ţară era exclus să găsesc pe cineva dispus să vorbească altfel decît în limbajul de lemn al corporatismului. Am început să caut în străinătate. Şi am găsit, în cele din urmă, un bancher care se mutase în Elveţia şi care lucrase şapte ani în România; ştia în detaliu cum s-au obţinut credite în perioada tulbure a sfîrşitului anilor '90 şi cum s-a prăbuşit sistemul bancar românesc. Am stabilit despre ce vom vorbi şi a acceptat să ne primească. Ne-am dus cu echipa completă, am filmat două zile cu bancherul respectiv într-un orăşel încîntător de pe malul unui lac elveţian. Dar mi-am dat seama după prima oră de interviu că m-am dus degeaba: omul îmi servea formule diplomatice, fără nici un exemplu concret. La final, după ce am împachetat camera şi ne luam rămas-bun, bancherul mi-a şoptit: „trebuie neapărat să găseşti pe cineva care să îţi spună ce porcării s-au făcut acolo şi cum s-a furat". Era clar că nu era el acela.

Post-Scriptum

De cînd *Kapitalism...* a ieşit pe ecrane (sînt numai trei luni de atunci), actualitatea trimite periodic ocheade filmului. Dan Diaconescu, care îmi spunea în interviu că „toţi românii regretă că n-au furat şi ei", a fost arestat. La arestarea lui au început să mă caute diverşi responsabili din televiziuni – vroiau să le dau fragmentul din film dedicat patronului cercetat penal. Am refuzat: nu vroiam, printre altele, ca DD să creadă că mă răzbun pentru difuzarea ilegală a *Kapitalismului...* la OTV, în preajma alegerilor prezidenţiale. Între timp, criza a explodat şi la noi. Dar este – din cîte pricep eu – o criză locală, care a fost doar exacerbată de contextul internaţional, însă care îşi are cauzele în reţeta noastră mai mult sau mai puţin secretă. Ca dovadă, criza mondială este pe cale să treacă, dar noi vom rămîne multă vreme la pămînt.

În fine, rămăşiţele lui Ceauşescu – a cărui fantomă bîntuie prin *Kapitalism...* – au fost exhumate şi citesc în ziare că 41% dintre români l-ar vota pe fostul dictator ca preşedinte.

> *„Cel mai tare m-a uimit că mulţi dintre ei se consideră victimele sistemului."*

Alexandru Solomon *este regizor de film şi producător. A realizat, printre altele, documentarele:* Marele jaf comunist *(2004),* Cold Waves. Război pe calea undelor *(2007),* Apocalipsa după şoferi *(2008). Cel mai recent documentar al său este* Kapitalism, reţeta noastră secretă.

Codrin Liviu CUȚITARU

Despre discipolat

Am recitit o carte cu adevărat interesantă. Este vorba despre o culegere de prelegeri academice pe tema „profesoratului" și „discipolatului" în istoria culturii, ținute de celebrul universitar George Steiner, la Harvard – unde a beneficiat de o bursă Charles Eliot Norton, în intervalul 2001-2002. Volumul – intitulat, în original, *Lessons of the Masters* („Lecțiile maeștrilor") și tradus în română (de către anglistul clujean Virgil Stanciu) drept *Maeștri și discipoli* (Editura Compania, 2005) – are ambiția să definească, fie și indirect, *identitatea profesorală* sau ceea ce Steiner însuși numește „misterul predării". „Ce-i împuternicește pe un bărbat ori pe o femeie să predea unei alte ființe omenești?", se întreabă, inaugural, autorul, promițîndu-ne, desigur, un răspuns satisfăcător la finele excursului său critic prin istoria mentalităților europene, asiatice și americane.

Dacă răspunsul este, într-adevăr, satisfăcător și, mai ales, dacă Steiner ajunge la esența *enigmei* din interiorul actului didactic, vă las pe dvs. singuri să descoperiți, lecturînd cartea. În ce mă privește, m-aș opri la o problemă, să-i spun, secundară, a volumului, a cărei validitate îmi era cunoscută dintotdeauna, ca multora de altfel, ea trăind în conștiința noastră sub forma unui stereotip cu valoare de axiomă, dar care mi-a fost confirmată – istoric, așazicînd – abia prin medierea exemplelor oferite de către amintitul profesor. *Mai devreme sau mai tîrziu, toți discipolii își „ucid" (simbolic, bineînțeles) foștii maeștri*. Adulația inițială a învățăcelului pentru profesorul său nu se stinge, ca o dragoste normală, treptat, pînă la intrarea într-un puseu de indiferență, ci, datorită intensității sale, trece, ultimativ, într-o variantă antinomică (și, totuși, complementară), de radicalism, devenind ură acerbă, devastatoare. Urmărind firul factual și argumentativ propus de George Steiner, ajungi *volens nolens* la concluzia că orice profesorat mare și orice discipolat pe măsură se termină în sînge și durere.

Numai menționarea cîtorva episoade din istoria culturală a umanității – investigate minuțios de autor –, și sînt suficiente pentru ilustrarea cruntului adevăr! Pitagora, Empedocle și Socrate constituie trei figuri faimoase de „dascăli" (măcar în componenta orală, inițiatică, a filozofiei lor) ai Antichității, care au sfîrșit tragic, prin trădarea, revolta ori antipatia propriilor discipoli. Pitagora, creatorul unei școli de pregătire intelectuală (științifică și filozofică) extrem de selective, cu rînduieli aproape oculte, antilui Aristofan, din maieutica anamnetică a maestrului. Învățăceii sanctifică doar pentru a avea ce pîngări ulterior. Sacralizează pentru a profana, glorifică pentru a discredita. Un impuls obscur, răsfrînt în comportamentul istoric al întregii omeniri, indiferent de epocă ori spațiu geografic.

Cazul cel mai trist prezentat de Steiner e relația dintre Edmund Husserl și Martin Heidegger. Cei doi filozofi s-au cunoscut în 1917, cînd Heidegger (tînăr absolvent de facultate) îi produce lui Husserl (profesor reputat la Freiburg) o puternică impresie. Creatorul fenomenologiei decide să-și susțină junele coleg și, doi ani mai tîrziu, îl aduce – ca asistent al lui – la Universitatea freiburgheză. Heidegger reprezintă, într-o primă fază, discipolul model. Face seminariile maestrului, sprijinindu-se exclusiv pe cercetările fenomenologice ale acestuia și împrumutînd enorm din faima lui academică. Apoi începe, gradual, să-și exprime dezacordul față de profesor în texte publicate și chiar în prelegeri universitare. Ulterior, în scrisorile adresate prietenului Karl Jaspers, Heidegger îl ridiculizează pe Husserl și demonstrează, *de facto*, că ruptura lor a devenit inevitabilă. Istoria grăbește puțin lucrurile. Naziștii ajung la putere în Germania, iar Husserl (evreu) este pensionat forțat. Heidegger (admirator al Führer-ului) urcă amețitor în ierarhia universitară și devine o autoritate filozofică. De pe această poziție, îi interzice fostului său profesor accesul în Universitate și chiar la Bibliotecă. Husserl moare curînd, marginalizat. Heidegger nu a participat la înmormîntarea sa, pretinzînd că a fost „bolnav la pat". Se spune totuși că, la bătrînețe, ar fi regretat gestul, avînd conștiința încărcată de a nu fi trimis măcar o telegramă de condoleanțe văduvei lui Husserl.

De unde nevoia morbidă a discipolului de a-și nega și, adesea, elimina maestrul?

De unde nevoia morbidă a discipolului de a-și nega și, adesea, elimina maestrul? Noica spune undeva că, dacă marele profesor, marele savant, marele creator nu ar muri, istoria ar fi în pericol de sucombare, oprindu-se la nivelul minții maestrului, minte care – oricît de excepțională – rămîne, inevitabil, limitată, neposedînd un dinamism infinit, de *perpetuum mobile* renascentist. Ca atare, învățăcelul își „ucide" dascălul, pentru a permite lumii să progreseze *prin el*, noul maestru și învățător. Alții afirmă că eliminarea profesorului (cîndva, și el discipol) constituie un act de emancipare identitară. Nu poți fi discipol pentru eternitate, iar trecerea ta spre treapta de maestru nu are cum să aibă loc în afara unui gest de distrugere. Distrugerea vechiului idol, a maestrului, singurul care-ți cunoaște toate slăbiciunile și carențele de discipol, nereușind să te vadă altfel decît în postură de învățăcel. „Uciderea" lui este atunci o necesitate vitală, devenind temelia (sacrificială) a propriei tale existențe. În sfîrșit, oricare ar fi explicația, trebuie să recunoaștem faptul că există în noi – indiferent de palierul de evoluție unde ne aflăm – o ferocitate primordială care, dacă nu ne integrează definitiv în lumea primatelor, ne așază, oricum, foarte aproape de ele.

***Codrin Liviu Cuțitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universității din Iași (catedra de engleză). Cea mai recentă carte a sa este* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

PUBLICITATE

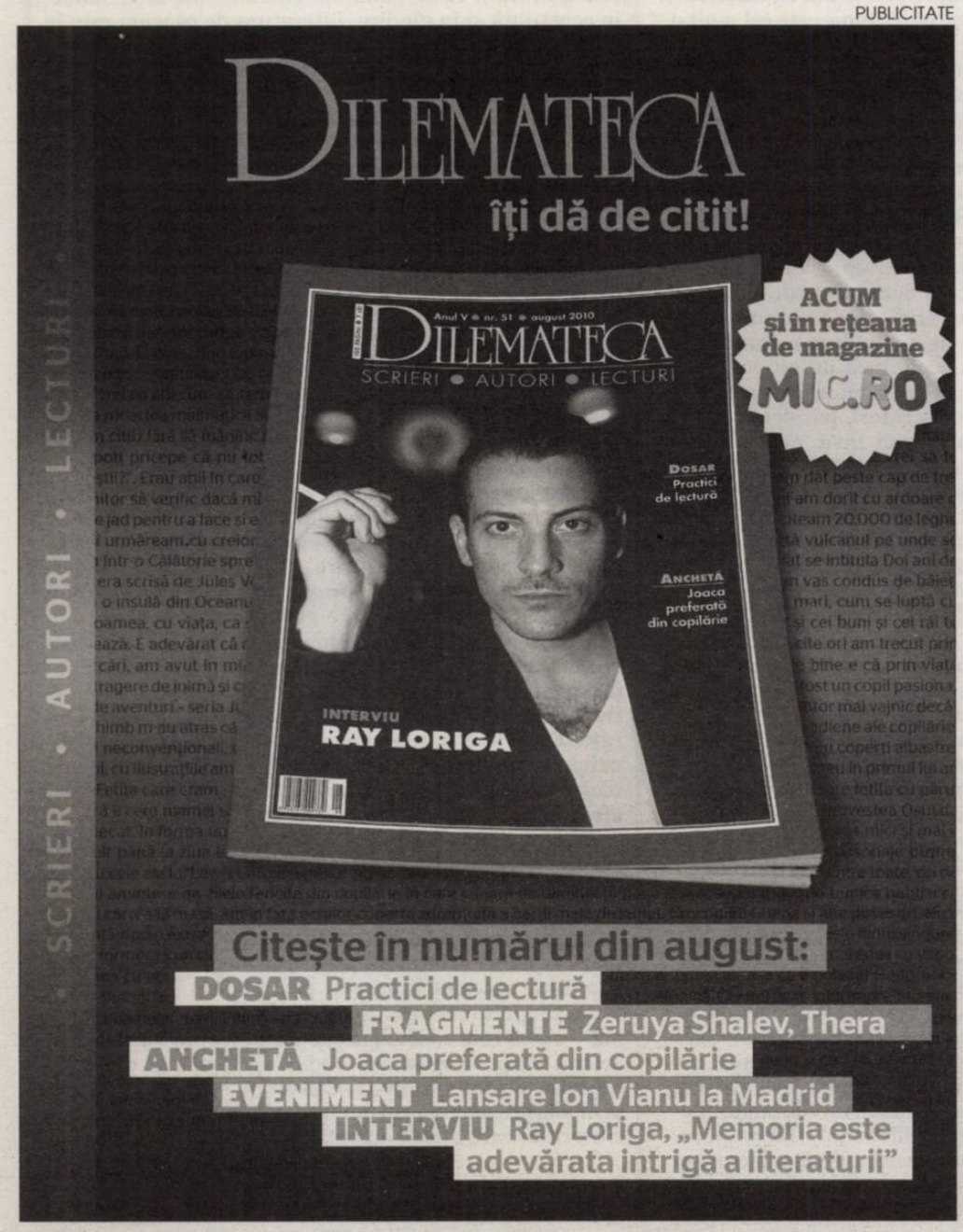

PUBLICITATE

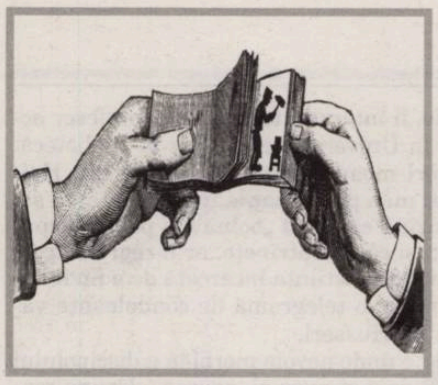

Marius CHIVU

feedbook

Un pornograf indecent

● **Alexandru Petria, *Zilele mele cu Renata*, Editura Tritonic, 2010.**

Zilele mele cu Renata ar putea avea mai toate calităţile unui roman pornografic. În primul rînd, n-are intrigă, numai situaţii. Protagonistul, pe nume Marius, face sex (o vreme, nişte zile – de unde şi titlul) cu Renata „Fese Crispate“, o ţigancă măritată şi mamă a doi copii, dar şi cu iubitele celor doi prieteni ai săi. În al doilea rînd, totul se întîmplă abrupt, fără nici un fel de preludiu narativ şi fără motivaţie psihologică, întrucît, cum ar zice Umberto Eco, în pornografie personajele n-au voinţă proprie, se oferă în mod automat oriunde, oricînd, în orice combinaţie: bărbaţii au la îndemînă o erecţie, iar femeile îşi desfac picioarele. Apoi, personajul masculin este viril, tupeist şi misogin. Este tot ce se vede din prestaţiile lui şi, oricum, de alte calităţi nu e nevoie. Aceasta ar fi partea de conţinut, dar şi stilistic opera lui Alexandru Petria respectă canoanele genului: frazele sînt scurte (în general enunţiative, fără propoziţii subordonate), simple (alcătuite din vocabularul cotidian), fără ambiguităţi de limbaj (tropii sînt reduşi la comparaţii, iar metaforele, cînd există, au cel mai mic grad de impertinenţă semantică). Apoi, romanul nu este întins: are cu totul 100 de pagini şi este structurat pe capitole de una-două pagini, astfel încît să poată fi citit repede şi în reprize scurte.

Cu toate astea, romanul lui Alexandru Petria nu este cîtuşi de puţin pornografic. Din cîteva motive. Mai întîi, nu conţine sex. Scenele care trebuiau să facă sarea şi piperul cărţii nu se întind pe mai mult de două rînduri: sexul nu e descris, ci enunţat. Iată toate scenele de sex din acest porno-haiku-roman: „Mi-a luat sexul între buze“, „Îmi vîr limba în ombilic“, „Îmi tot săruta sexul“, „Vrea să-i dau limbi, îi dau“, „M-a masturbat“ şi, ultima, „I-am introdus 3 degete în anus“. În al doilea rînd, romanul evită, totuşi, clişeele pe care Nabokov le considera caracteristica principală a literaturii pornografice („pornografia este o copulaţie de clişee“). Protagonistul fiind scriitor, sînt introduse în roman articole cvasipolitice şi foarte scurte povestiri, doar unele erotice, pe care le scrie sau care îi sînt deja publicate într-o revistă numită *Observator*. În general, pornografia nu se complică cu astfel de artificii narative, iar dacă acceptă povestirea în povestire, textele trebuie să fie, mereu, de aceeaşi natură. Însă mai mult decît de sex, protagonistul cărţii este mai preocupat de cariera şi destinul lui de scriitor de povestiri. Se visează scriind, dar s-a blocat după prima frază atunci cînd a început un roman. „Blocaj total. Îmi reuşeau povestirile, în schimb“, crede el, a cărui concepţie despre literatură este una mediocră, de vreme ce consideră povestirile inferioare ca gen romanului: „Aveam ambiţia să scriu cel mai tare roman românesc de după 1989. Cu povestirile îmi făceam mîna.“ Prietenii lui sînt tot scriitori: unul este critic literar şi, din cînd în cînd, îi mai dă cîte un feedback la povestiri, celălalt este dramaturg. Dintre toate povestirile reproduse în roman, antologică (prin stupiditatea ei, fireşte) este confesiunea intitulată „Eu şi bateriile“, în care Eu este Dumnezeu, iar bateriile – oamenii. Începe aşa: „Unii mă numesc Dumnezeu şi m-am obişnuit aşa. Alţii îmi spun altfel şi sînt la fel de obişnuit. Şi unii şi alţii se numesc între ei oameni, e o certitudine ca răsăritul soarelui, pe cînd eu mă gîndesc la toţi ca la nişte baterii, asemănătoare celor de lanternă“. Interesant – sună replica avizată a prietenului critic literar.

Singura calitate a cărţii lui Alexandru Petria este umorul involuntar. Renata, ţiganca muncitoare în fabrică şi căsătorită cu un şofer de TIR, vorbeşte cam aşa: „Nu mă dau în vînt după lucrurile intermediate. Literatura e ca sexul cu prezervativ, nu e 100% viaţă.“ Despre Minerva, iubita criticului literar, spune următoarea frază: „N-a fost adepta nici să mi-o ia în gură“. Iată şi o descriere de natură: „Furtuna s-a declanşat după ce norii negri care au acoperit balta au fost parcă unşi, ca feliile de pîine, cu margarină şi s-ar fi lăsat peste ei ketchup, la înserat“. Pînă şi moartea personajelor secundare e comică, dar cel mai mult mie mi-au plăcut comparaţiile, toate dintr-un singur registru: „aveau bani cît dragoste de pisici are şoarecele“, „ai inteligenţă de bălţată românească“, „nu era decît o gîscă stupidă“, „le avea cu jena ca melcul cu viteza“, „are gîtul uscat ca un curcan înfipt pe rotisor“, „deschidea buzele ca un peşte pe mal“. Cînd registrul nu e animalier, comparaţiile sună cam aşa: „sînii ei ca două extinctoare de maşină“ sau „îi tresaltă sînii ca turnurile gemene din New York înainte de implozie“. Pe lîngă astfel de exprimări, cartea conţine şi o gamă variată de greşeli de gramatică şi de ortografie – dintre cele mai penibile („cu gîndul l-a cei care au murit“, „i-aşi fi sărutat sînii“, „m-am simţit a naibii de prost“) –, care arată o dată în plus (pe lîngă lipsa totală de discernămînt literar) că Tritonic este cel mult o tipografie, nicidecum o editură.

Trădat de imaginaţie şi de gramatică, Alexandru Petria (apropo, ale cărui cuvinte favorite sînt „ombilic“, „a lectura“, „a conturba“ şi „a intromisiona“) este doar un pornograf mediocru care se vrea scriitor. Dacă întrebările pe care şi le pune personajul său îi aparţin şi lui, atunci ar putea avea un oarecare viitor literar: „Mă întrebam dacă am trăit destul ca să pot scrie veridic, dacă am suficientă experienţă de viaţă, dacă nu sînt prea necopt, cu coaie încă de piţigoi... Nu vroiam să ratez, să-mi iasă o balegă ca multor altor scriitori, paralelă cu viaţa...“ Pînă atunci însă, cărticica sa chiar asta este – cea mai ciudată, proastă, involuntar comică, paralelă cu viaţa şi cu literatura carte pe care am citit-o în ani. Fără însă a fi măcar interesantă în stupiditatea ei, ci doar înduioşătoare prin naivitate. „Cine stabileşte limita indecenţei? Un popă, un medic, o curvă, un politruc? Indecentă e lipsa de talent“, spune la un moment dat personajul-scriitor, şi nu pot decît să-i dau dreptate.

De ce am citit, dar mai ales, de ce am şi recenzat cartea acestui pornograf indecent? Din cauza acestei recomandări de pe coperta a patra, aparţinînd unui confrate de critică şi membru în jurii literare în a cărui seriozitate (încerc să) cred în continuare: „După dispariţia cenzurii şi a pudibonderiei fals-proletare, adică după 1989/ 1990, «s-a dat drumul» la sex: în viaţa reală, pe ecranele televizoarelor şi în literatură. Întrebarea care s-a pus încă de atunci şi s-a tot repetat ulterior a fost: mai este această literatură artistică, ori simplă manufactură pornografică? Citind excelenta proză a lui Alexandru Petria, veţi vedea diferenţa“. Diferenţa care se vede este însă între manufactură şi maculatură pornografică.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Juan José Millás, *Două femei la Praga*, traducere din limba spaniolă de Florentina Hojbotă, Colecţia „Cartea de pe noptieră“, Editura Humanitas, 2010.**

Categoric, e un autor foarte interesant *señor don* Juan José Millás. E spaniol, e „vechi“ (publică încă din anii '70) şi prestidigitează pe tema identităţii ca un maestru iluzionist.

Roman de maturitate coaptă bine, *Două femei la Praga* (2002) joacă pe toate cărţile dubiului identitar, cultivînd nesmintit iluzia, fantasma, multitudinea posibilităţilor, „amestecul diabolic între realitate şi ficţiune“. Dacă n-ar fi avut grijă să-şi menţină epica în galop, cartea ar fi putut foarte bine să fie citită ca un studiu speculativ şi acrobatic despre nesfîrşita ambiguitate a oricărei biografii. Acea ambiguitate întreţinută de faptul că, în biografia oricui, „fantasmele sînt date reale“, iluziile trăite sînt trăite cu adevărat...

Dintre cele patru personaje de prim-plan, trei (un ziarist, un tînăr scriitor şi o incertă funcţionară-văduvă-prostituată-mamă-într-ascuns) se prind în plasa unei înrudiri abracadabrante, de telenovelă luată în tărbacă; al patrulea, ceva mai marginal, e o María José căreia îi datorăm tot ce e mai simpatic în poezia şi în morala acestei cărţi. María José ar vrea, de pildă, să scrie un roman care să înceapă aşa: „Aveam un acvariu în sufragerie. În acest acvariu, în loc de peşti colorați, erau două languste cu cleştii prinşi cu elastic, ca să nu se rănească. Tata hrănea tot anul acele două languste pe care le mîncam de Crăciun. Doamne, parcă mîncam două surori gemene.“ Aceeaşi María José e fascinată de universul lumbagoului şi poartă un plastron pe ochiul drept ca să-şi educe o perspectivă stîngace asupra lumii. Ideea Pragăi ca spaţiu interior e tot a ei, bineînţeles, doar Praga şi-a meritat întotdeauna spiriduşii.

efectul de ecou

Andreea MONEA

Despre literatura „mică“

Societatea actuală stă în zodia postmodernului şi a consumului. Postmodernul a remorcat structura modernului căruia i-a adăugat, printre altele, preferinţele consumerismului. În această ordine de idei, consumul este calificat drept criteriul unic de valoare individuală şi socială, de distincţie şi de afirmare a identităţii personale. Ceea ce consumăm ne reprezintă. Mai mult decît un consum de obiecte este un consum de valori care ne oferă recunoaştere socială. Mai mult sau mai puţin, toţi sîntem irezistibil atraşi de faţeta socială a statusului, a capitalului simbolic, în varianta lui Pierre Bourdieu. Consumul ne reprezintă; ajungem să facem un salt de la *persoană* la *personalizare*, adică de la autenticitate la artificiala sinceritate. Saltul se traduce, de fapt, prin prăpastie, pentru că trecerea este una demolatoare. Cădem în capcana consumului prin zîmbetul diafan al plăcerii de a fi recunoscuţi, de a obţine individualitate, adică personalizare în detrimentul autenticului, al felului organic, natural de a fi. Posesiunea se transformă în recunoaştere. Omul postmodern se bucură mai mult de recunoaştere decît de posesie, inversînd scala necesităţilor. Raporturile interpersonale se fragilizează, individul se pierde pe sine în strălucirea consumului, iar precaritatea mărgineşte sfera socială. Aşa cum observa Jean Baudrillard, societatea de consum reprezintă asfixierea valorilor şi proliferarea nemăsurată a imaginilor, care au devenit cartea de vizită, mediatorul realităţii.

Ce este literatura de consum? Cel mai simplu, poate fi definită prin opoziţie cu literatura elitistă, apanaj al primei jumătăţi a secolului al XX-lea. Acea literatură se bucura de o compoziţie densă, ce închega simboluri şi metafore, avînd un fir narativ complex şi un stil, obţinînd individualitate prin mesaj, prin idei, prin tematică. Era literatura ce ne punea să gîndim, lăsa urme adînci în conştiinţă şi în gîndire. Literatura de consum este la antipodul celei elitiste; preocupă cititorul pentru moment, răspunde impusurilor emoţionale, este uşor accesibilă. Dar, probabil, caracteristica sa principală este „lizibilitatea“ literară, „transparenţa“ ei. Se vede totul dintr-o privire. Nu e nevoie să o curtăm, să stăruim, să propunem, să încercăm: o femeie ce se oferă uşor şi nu are nici o pretenţie, supusă multor experienţe similare încîntă simţurile prin apelul la emoţional şi deturnează atenţia de la problemele reale. Argumentaţia – proporţională cu efortul de descifrare – este minimă. Preponderente sînt comparaţiile şi epitetele, nu supralicitează imaginaţia, ci o conduc pe făgaşuri cunoscute. Retorica este decupată din vocabularul vieţii cotidiene, nu face abstracţie de la menirea sa nici de data aceasta. În plus, limbajul facilitează înţelegerea textului şi îi permite cititorului identificarea cu personajele, precum şi trăirea compensatorie a unor experienţe, neîngăduite de traiul cotidian.

Literatura de consum se naşte odată cu societatea de consum, cînd valorile se află sub efigia efemerului, a precarului. Demonetizarea etică şi estetică este şi o reacţie la puternica încifrare a actului artistic modernist, dar şi o consecinţă a fragilizării identităţii omului abandonat abundenţei, care gustă din toate şi nu mai poate savura nimic. Tot consumă în speranţa găsirii antidotului la rutina existenţială, consumă în speranţa personalizării, a asocierii elementului identitar distinctiv. El ajunge să consume totul, chiar şi experienţa literară. Cade în capcana abundenţei chiar şi la nivelul sinelui, nu mai diferenţiază intimul de social. Înainte de toate, această literatură răspunde nevoii emoţionale, afective şi diminuează starea de singurătate.

Cele două concepte, societate şi literatură, combinate cu acelaşi atribut, au în comun, în mod abstract, caracteristica de perisabilitate, fiind uşoare şi uşor purtate de curentul istoric. Ele se lovesc amîndouă de efemer, de reacţii pe termen scurt. Literatura de consum afectează familia ei culturală prin lipsa de profunzime, fiind adaptată necesităţii omului postmodern aflat în căutarea timpului pierdut. Ea este o literatură ce se consumă – adică este consumată de cititor ca un bun – şi, în acelaşi timp, se consumă – adică îşi restrînge din semnificaţie, devine reziduală. Consumul se traduce simplu prin folosire, dar şi prin epuizare. Rămîne la latitudinea cititorului care dintre accepţii este cea reală.

„România e ţara care m-a hrănit spiritual“

– interviu cu Monica MADEŞ –

*Pe **Monica Madeş (Monooka)** am cunoscut-o după concertul susţinut la MŢR,* Made in London. *Monooka a terminat ATF-ul în 2003, secţiunea Teatru de Păpuşi, după care a urmat un masterat în domeniul filmului de animaţie, în cadrul aceleiaşi facultăţi. Timp de cîţiva ani a profesat ca păpuşar la Teatrul de Păpuşi din Oradea, apoi în Bucureşti, la „Ţăndărică“. Pasiunea ei a rămas însă muzica, debutînd, în 2006, pe scena Art Jazz Club, cu proiectul „Doina Jazz-ului“, alături de Arthur Balogh şi George Dumitriu. În acelaşi an a fost nominalizată la premiul de debut pentru jazz. Cu toate acestea, România nu i-a oferit prea multe şanse artistei, care a preferat să plece din ţară. S-a stabilit de cîţiva ani în Marea Britanie, unde a cunoscut succesul şi a dobîndit recunoaşterea, concertînd în prezent alături de Nick van Gelder, unul dintre cei patru muzicieni care au pus bazele trupei Jamiroquai. De ce a plecat şi cum regăseşte mediul artistic la ora actuală în România – sînt doar cîteva întrebări la care artista mi-a răspuns, după concert.*

De ce te-ai născut în România?

Obişnuiam să mă întreb de ce a trebuit să mă nasc într-o Românie comunistă, în mediul traumatizant al cuvintelor înfundate în gîtlej şi în acea teamă paralizantă de a-ţi exprima adevărata identitate. Mama m-a crescut cu folclor românesc şi, de cîte ori era tristă şi deznădăjduită, cînta din tot sufletul. Aşa am învăţat să iubesc doina populară şi, mai tîrziu, să-mi exprim la rîndul meu ofurile şi bucuriile prin muzică, păpuşi, poezie... România m-a hrănit spiritual şi sînt ceea ce sînt tocmai datorită mediului din care vin.

Pe scurt, cine eşti tu?

Un cotrobăitor într-ale vieţii şi mirărilor de zi cu zi. Aş putea spune: sînt mereu peste tot şi uneori niciunde, am amprentele unei entităţi feminine şi respir senzaţiile nopţilor senine, sînt, uneori, prea cuminte şi prea ascultătoare, iar de cele mai multe ori îmi reflect neliniştile în oglinda curată a sufletului-soare. Ar fi multe de spus şi diverse de adăugat... dar pînă la urmă, sînt un simplu semn de întrebare aşezat inconfortabil peste o lume ameţitor de mare.

De ce ai luat drumul Marii Britanii?

E un spaţiu care m-a fascinat dintotdeauna. Este extrem de cosmopolit şi asta face bine spiritului meu neliniştit şi veşnic căutător într-ale noului şi diversităţii. Şi este un mediu foarte inspiraţional pentru muzica mea.

De la Bucureşti la Londra

Cum este viaţa ta la Londra?

Plină de evenimente şi, în general, foarte plăcută. Încerc să-mi împart în mod egal activităţile profesionale. Eu sînt păpuşar de meserie şi am cîteva workshop-uri de construcţie şi mînuire a păpuşilor. Mai sînt şi grămezile de oportunităţi de a colabora cînd cu London Film School – unde tocmai am luat parte la un workshop de film, participînd ca actriţă, cînd cu Royal Stratford Theatre sau Central School of Speech and Drama – unde am predat în decembrie, timp de două săptămîni, pentru studenţii de la master, un workshop de păpuşi. Şi multe alte minunate şanse de a lucra cu oameni creativi în proiecte interesante.

Momentele mai triste sînt cînd nu am de lucru (cînd lucrezi ca liber profesionist asemenea perioade sînt inevitabile), cînd nu am colaborări sau cînd, din diverse motive, trebuie să fac mici pauze de creativitate. Serile, de obicei, am concerte sau, dacă nu, fac muncă de organizare a viitoarelor proiecte, înregistrări pentru cele două albume la care lucrez şi pregătirea unui volum de poezie. Pe scurt, viaţa la Londra: treabă multă şi diversă. E de la sine înţeles că, în afară de muncă, există ieşirile în oraş, vizitele pe la prieteni, dar totul cu cumpătare: viaţa la Londra este foarte scumpă.

Cum a început colaborarea ta cu Nick Van Gelder?

Obişnuiam să merg pe la *jam session*-uri în Camden Town. Era un band acolo care în fiecare luni seară, după reprezentaţii, la final, invitau muzicieni la *impro jazz*. La un moment dat, după ce am cîntat o piesă *free style*, s-a apropiat de mine un băiat timid care m-a felicitat, întrebîndu-mă dacă voi veni şi data viitoare, ca să cîntăm ceva împreună. M-am uitat la el, vorbea încet şi foarte politicos, de-abia îl auzeam în gălăgia din club. I-am răspuns că da, posibil etc. Vroiam să plec cît mai repede acasă. Stăteam în sudul Londrei şi Camden-ul era tocmai în partea de nord, la două ore distanţă cu autobuzul de noapte. Dar ne-am reîntîlnit după o săptămînă, am improvizat total jazz, a ieşit foarte bine şi... am hotărît să continuăm colaborarea. Abia mai tîrziu am aflat că acel tînăr a fost parte din primul val Jamiroquai, ca *drummer* şi *co-writer* împreună cu JK, vocalistul trupei.

„În România toată exuberanţa creativităţii era luată drept un moft.“

„Abia mai tîrziu am aflat că acel tînăr a fost parte din primul val Jamiroquai.“

Cum ţi se pare mediul artistic românesc, din vremea în care ai decis să pleci, prin comparaţie cu cel pe care îl regăseşti acum?

La început de drum, habar n-aveam că industria muzicală este un teritoriu extrem de competitiv, nu întotdeauna *fair play* la capitolul „balans real între adevăratul talent şi fiţele de MTV“. Mergeam des pe la concertele din Art Jazz Club şi Green Hours şi lumea începea să fie din ce în ce mai mică şi mai sufocantă. Umblam bezmetică să găsesc cît mai multe colaborări şi să-mi scot proiectul în lume. Am cîntat şi cu Marius Popp, care spunea că era fermecat de uşurinţa improvizatorică a vocii mele, dar am primit şi cîteva critici la adresa stilului pe care îl abordasem împreună cu maestrul meu. Totul se manifesta haotic şi mult prea complicat de susţinut. Toată exuberanţa creativităţii era luată drept un moft într-o lume extrem de încrîncenată, plină de reguli şi tipare în care trebuia să te înscrii ca să reuşeşti. Iar eu nu aveam această reţetă a succesului. Am primit telefonul cu „recunoaşterea muncii şi a talentului“, cu cîteva zile înainte să plec din ţară. M-am bucurat şi nu prea. O amestecătură dulce-acrişoară de senzaţii care îmi dădeau stări contradictorii. În Anglia, mai mult ca oriunde, este un teritoriu extrem de competitiv. Dar la un nivel foarte profesionist şi, practic, tot ceea ce trebuie să faci ca să reuşeşti, dacă ai talent şi eşti bun în meseria ta, este să munceşti pe brînci, continuu şi susţinut. Pînă la urmă satisfacţiile vin, într-o mai mică sau mai mare măsură. Şi nu mai contează naţionalitatea, dacă eşti român, bulgar sau chinez. Dacă ai talent, îţi este recunoscut şi gata!

La ora actuală, în România nu ştiu ce se mai întîmplă pe plan artistic. Poposesc destul de rar prin ţară şi nu sînt la curent cu noutăţile. Însă este minunat că, atunci cînd vin cu cîte o cîntare, lumea se adună şi ne bucurăm cu toţii de moment şi de muzică.

Plecare, pe muchie de recunoaştere

Cînd ai avut primele concerte în România şi de ce ai revenit pe scena românească?

După ce m-a auzit şeful clubului Art Jazz în toamna lui 2005, unde mă invitase Anca Parghel să cînt o veche doină românească, şi mi-a oferit spaţiul localului pentru a-mi face propriul proiect. Îl cunoşteam pe Arthur Balogh, un foarte tînăr şi talentat basist de jazz, care l-a cooptat pe amicul său, George Dumitriu, chitarist şi violonist de excepţie, şi, după cîteva repetiţii pline de haz şi multă improvizaţie, am realizat un concert numit *Doina Jazzului,* cu care de altfel am fost şi nominalizaţi la premiul de debut în jazzul românesc. A fost un debut promiţător, dar noi trei deja ne făceam planurile de plecare. Toţi trei, în trei direcţii diferite. Toţi cu visele puse la bagaj, cu palmele streaşină şi ochii aţintiţi spre alte zări (de soare pline). După plecare, am revenit în ţară cu concerte date în primul rînd pentru prietenii de aici, concerte care erau şi un bun motiv ca să ne adunăm cu toţii. Mai nou, cînd vin în România, la concertele pe care le dau vin tot felul de oameni pe care nu-i cunosc, dar care au auzit muzica mea, de pe website sau de la alţi prieteni. Umblă vorba şi bine face.

De ce îţi este dor şi pentru ce ai vrea să revii în ţară?

Mi-e dor de viaţa la ţară, de mama, de căţelul meu cel şturlubatic, uneori de tata (deh, avem noi o relaţie mai specială şi nu ne ducem lipsa unul altuia prea mult), de prieteni şi de multe alte lucruri bune şi frumoase.

a consemnat Stela GIURGEANU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Cea mai mişto revistă de cultură urbană care mi-a căzut în mîini în ultima vreme se cheamă *Raw Magazine* şi o are pe copertă pe Liv Tyler: înăuntru este un interviu cu ea şi un minunat pictorial alb-negru realizat de Anton Corbijn, intervievat şi el, plus alte fotografii ale iconicului artist, printre care şi una cu Tom Waits; un splendid poem de William Wordsworth (1770-1850), plus multe alte fotografii de modă. Căci revista este publicaţia brandului de haine G-Star Raw şi se distribuie gratuit în mall-uri. (Marius Chivu)

■ Dacă sînteţi curioşi să vedeţi cum ar putea să arate, cinematografic vorbind, un vis într-un vis într-un vis într-un vis, mergeţi să vedeţi *Inception* al lui Christopher Nolan. Al treilea strat de visare e cu multă zăpadă, iar la cinema e aer condiţionat. Aşa că, dacă n-o să vă placă filmul, măcar ştiţi că v-aţi răcorit. (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

Preparate baroce – frică şi splendoare

La masă, se spune adesea, trebuie să se bucure şi ochiul. Obiceiul de a orna mesele cu bucate decorative şi preparate impunătoare cu „umpluturi surpriză“ există încă din Antichitate. Episodul cinei lui Trimalchio, în *Satyricon,* descrie un porc întreg, gătit, din al cărui pîntec, despicat cu iscusinţă de bucătar, se revarsă în valuri, spre uimirea oaspeţilor, cîrnaţi de tot felul. Obiceiul prosperă în Evul Mediu şi culminează în baroc, cu edificii culinare somptuoase, montaje alegorice din zahăr, aspic, aluat, untură şi pastă de fasole, care redau scene mitologice, animale sălbatice şi capete încoronate, folosind culori naturale (pătrunjel, miez de pîine neagră, afine, sfeclă, şofran) şi efecte speciale menite să farmece şi să-nspăimînte totodată.

Se povesteşte astfel despre foietaje enorme, croite să poată găzdui o întreagă orchestră. Sau despre pitici şi saltimbanci ziditi în aluat, gata să ţopăie, mînjiţi, afară, în aplauzele frenetice ale asistenţei. Torturile mai mici puteau ascunde păsări – care, eliberate, zburătăceau spre tavanul încăperii, împrăştiind firimituri dulci – sau, pentru senzaţii tari, ţipari vii şi şerpi inofensivi, pregătiţi să se reverse colcăind peste masă, în momentul tăierii primei felii... un bun prilej pentru cavaleri să pozeze în bravi ocrotitori ai doamnelor şi să vîneze bietele lighioane pitulate pe sub mese, scaune sau crinoline. Ţipetele de groază şi, adeseori, leşinurile femeilor încununau întregul spectacol.

Revenindu-şi în simţiri – ei, din spasmul hohotelor de rîs; ele, din leşin şi oroare – mesenii se trezeau la o nouă viaţă şi începeau să înfulece cu poftă, ca pentru întîia şi ultima oară.

Amicul Dejun

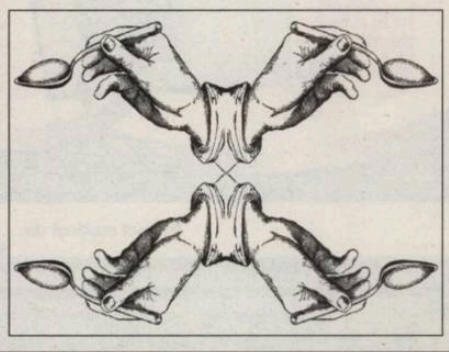

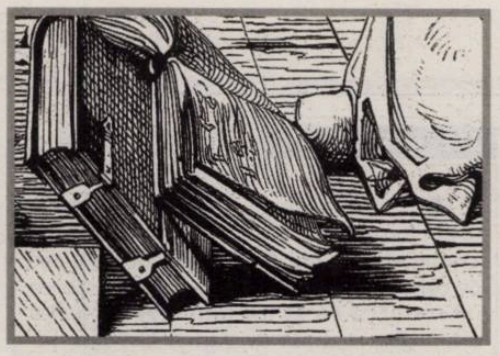

Simona SORA

biograffiti

Cea mai frumoasă meserie din lume

Cine a frecventat în ultimii ani spitalele românești a aflat, pe propria piele, ce a ajuns, azi, în România, vocația de medic. Lucrurile devin și mai clare dacă, fatalmente, ai o experiență de *insider* în această zonă, o zonă suficient de închisă în ea însăși încît să nu-i poți *dovedi* cinismul, indiferența, pierderea acelui amănunt care făcea diferența față de orice altă meserie – „vocația îngrijirii", cum o numește Ion Vianu în ultima sa carte. Cine poate ști cînd s-a petrecut această pierdere? Nu e vorba, în primă instanță, nici de incompetență, nici de corupție, nici (măcar) de marea dezertare care tocmai se produce, o omenească fugă pentru salvarea personală. E vorba doar de rarefierea, pînă la dispariție, a vocației (e drept, apostolice) pe care un om trebuie s-o aibă ca să se dedice acestei profesiuni, vocație cultivată, în vremuri mai bune, din generație-n generație ca un talent de-a dreptul magic. Să poți înțelege felul în care diferitele sisteme organice o iau razna, să corelezi obiectivul teoriei cu intens-subiectivul fiecărui caz, să intervii în funcționarea mașinăriei umane (care ești și tu însuți), să vindeci, să alini – iată, pe scurt, atributele noului Prospero care ar trebui să fie orice medic de vocație.

În vremuri aberante, cum sînt ale noastre, nerecunoașterea, ingratitudinea, disprețul cu care cei mai mulți dintre medici sînt tratați au acționat exact la rădăcina acestei vocații vitale, cît o mai fi rămas din ea. Acest lucru nu s-ar fi întîmplat, poate, dacă ar fi existat o continuitate firească între generații, o recunoaștere normală, pe criterii profesionale, în interiorul breslei, o înțelegere generală a importanței acesteia pentru sănătatea (nu doar fizică) a unei societăți. Lucrurile n-au stat așa însă, nici în acest domeniu. Comunismul a fracturat și această zonă în care impostorii erau altădată, prin forța lucrurilor, marginalizați. Politrucii, ajunși la Medicină de la școli elementare de partid, doctorii făcuți „pe puncte" și peste noapte au ajuns suficient de rapid să hotărască destinele celorlalți. Mulți dintre cei din urmă au plecat din țară (la fel cum pleacă acum, din alte motive, unii dintre cei mai buni medici), alții s-au repliat, dînd cezarului ce era de dat, destui au deschis adevărate SRL-uri socialiste, care au continuat apoi în clinici private. Să vorbești, în aceste condiții, de „vocația îngrijirii" – vocație ambivalentă, feminină prin dedicație și masculină prin forță – așa cum o face Ion Vianu, într-un capitol consistent din *Amor intellectualis,* sună de-a dreptul utopic.

Există, în romanul de formare al lui Ion Vianu, recent publicat, cel puțin trei nuclee tari, memorialistice și alegorice în același timp: distrugerea lumii vechi cu stabilitatea și codul ei de onoare; lupta, subterfugiile și cedările inevitabile ale acestei lumi; demnitatea unei vocații – aceea de medic. De ce însă această *consacrare* a unei meserii? De ce acest recviem pentru o profesie privită ca un ordin cavaleresc? Tocmai pentru că în lumea din care vine Ion Vianu (bunicul său din partea mamei, Ștefan Irimescu, era un celebru pneumolog) această meserie ținea, cel puțin pentru vîrfurile ei, de o vocație profundă, de o menire interioară. Deloc întîmplător, într-o discuție cu Matei Călinescu – prietenul de o viață, dispărut în timpul scrierii acestui extraordinar roman –, Ion Vianu explică alegerea profesiei sale printr-un criteriu *(vianian,* am zice) de ordin estetic: „«Nu-ți pare rău», m-a întrebat, «că ai părăsit literatura?» (Știam că, într-un anumit fel, îi păruse rău că nu urmase calea mea, știuse că un doctor este un ins mai liber, cu atît mai mult cînd trăiam într-o societate supusă. Poetul este sclav... În orice epocă, dacă nu este revoltat – dar atunci riscă o moarte rapidă, ca a unui gladiator, a unui martir –, depinde de un mecena, iar dacă acel mecena este tiran... «Prefer să fiu stăpînul muzelor, decît slujitorul lor», exclamasem odată.) «Nu», am răspuns vag – «Nu, fiindcă medicina este cea mai frumoasă meserie din lume»".

Nu proba realității este cea care limpezește pînă la capăt – pentru Ion Vianu, dar și pentru orice medic de vocație –, ci proba timpului. Lema goetheană sub care stă *Amor intellectualis* („Abia la bătrînețe resimțim ceea ce în tinerețe doar ne-a întîmpinat") este valabilă nu doar pentru înțelegerea de fond a diferitelor situații personale, familiale, istorice. Ea limpezește o vocație autentică, poate nu singura posibilă, dar cea cu adevărat împlinitoare, într-un sens paradoxal – acela al sacrificiului (de sine) pentru alinarea celorlalți. De pe această poziție, a cuiva trecut printr-o completă formare, printr-o îndelungată carieră medicală, dar folosind armele literaturii, Ion Vianu poate vorbi despre „lichelizarea tagmei medicale" în anii '50, despre „tovarășii exoterici" și respingerea sa ca un corp străin, reacționar și cosmopolit.

Nu poate fi întîmplător faptul că acest roman al înțelegerii a apărut acum, atît de tîrziu, cînd apele sînt atît de împărțite încît pronunțarea cuvîntului „vocație" într-un spital românesc nu poate stîrni decît, cel mult, zîmbete. Disprețul cu care au fost tratați medicii de către guvernele succesive s-a transferat iremediabil în relația lor cu pacienții, oricum năuciți de boală; iar relația s-a transformat – cu rare excepții ce vin și ele, dacă nu din „lumea veche", atunci din vechea Europă – în comerț cinic, într-un ghișeu ce se deschide cînd vrea el și se închide de îndată ce funcționarul din spatele său are ceva mai bun de făcut.

Cronică a unor destine de excepție, roman de formare într-o epocă a tuturor deformărilor, roman de dragoste din vremea ciumei, *Amor intellectualis* – o carte rară, „cartea anului", pînă în prezent, în toate sensurile – este și o pledoarie directă pentru recîștigarea demnității pierdute a profesiunii de medic. Ea ar trebui să fie lectură obligatorie la cursul de istoria sau etica medicinei, dacă o mai fi existînd vreunul...

PUBLICITATE

BIBLIOTECA adevărul
Completează-ți colecția!
100 DE CĂRȚI pe care trebuie să le ai în bibliotecă
Mai sunt 8 volume
• cei mai buni autori
• cele mai bune titluri
Astăzi, 12 august
Tarzan din neamul maimuțelor
Edgar Rice Burroughs
10,99 lei ziar + carte
ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO
Urmează:
19 august - „Om bogat, om sărac" vol. 1 - Irwin Shaw
26 august - „Om bogat, om sărac" vol. 2 - Irwin Shaw
2 septembrie - „Odiseea căpitanului Blood" - Rafael Sabatini
Proiect susținut de: EXPLORER VIASAT EXPLORER
Pentru abonamente sunați la 0372.130.245, 0372.130.246, de luni până vineri între orele 09:00 - 18:00 sau trimiteți e-mail la vânzări.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamații abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67.

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS
SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA 7455 CU TEXTUL DILEMA VECHE
3 luni abonament
• Costul unui SMS este de 11,9 euro (TVA inclus)
• Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
• Din rețelele Vodafone și Cosmote vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021-407.54.65
Alte metode de abonare
ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.
LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)
TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.
ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13% reducere din prețul de la chioșc!
RECLAMAȚII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită față de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:
Dilema veche ☐ 3 luni (47 lei) ☐ 6 luni (93 lei) ☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecția Charlie Chaplin ☐ 3 luni (111 lei) ☐ 6 luni (157 lei) ☐ 12 luni (244 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.
Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, București, cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67. ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la firmele particulare
Pentru pachete de abonamente, cereri speciale sau alte informații legate de abonarea la revista Dilema veche, sunați la 0372.130.245, 0372.130.246 de luni până vineri între orele 9:00-18:00 sau trimiteți e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

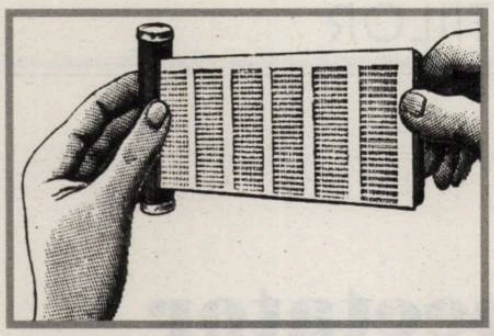

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Mici lecţii de optimism estival

De cîteva veri încoace, observ că am parte de tot soiul de exerciţii de (occidentală) gîndire pozitivă, de-a dreptul stupefiante pentru ciorano-caragialianul din mine, filoxerat de catastrofism, scepticism agresiv şi zeflemea suicidară.

Mai întîi au fost dragii noştri fini, Oana şi Floricel (ştiinţe politice, medicină) stabiliţi de zece ani în State, şi care, după varii şicane birocratice, s-au aranjat cum se cuvine, cu bani destui, recunoaşterea diplomelor valahe, casă zdravană, doi copii minunaţi, teze doctorale, publicaţii la Routledge, alintări administrative, vacanţe mirifice, ajutat din plin rudele rămase acasă... Tot tacîmul. Ei ne-au zdruncinat serios convingerea că de România se alege sistematic praful, amintindu-ne că, în cei zece ani ai lor de absenţă, au dispărut dughenele ce sufocau trotuarele, cîinii vagabonzi, munţii de gunoaie dintre blocuri, aurolacii din scările blocurilor, spectrul vadimist şi spaima mineriadelor, în vreme ce tot mai mulţi colegi de-ai lor îşi făceau nume, firme şi chiar averi în Apus, tot mai multe vedete rock vin pe Dîmboviţa ca acasă, lumea românească şi-a redobîndit, de bine, de rău, proprietăţile, clasa de mijloc înfloreşte cu sau fără fi-

Pe scurt, „unde-i catastrofa de care tot vorbiţi voi?!?“

ţe, odată cu publicaţiile *glamour,* filozofia vestimentară, financiară, eco-gastronomică... Ba chiar tu, reacţionarul Dan C., uite că ai trecut de la epistolă la e-mail, de la telefonul fix la mobil, de la buzunarul vanitos la carduri, de la cămăruţa de bloc la dealul cu mesteceni vîlceni, de la vacanţa prahoveană la cea lisboetă, florentină ş.a.m.d.

Booon – am încasat castana şi am ricanat cu fiere, neputincios la replică!

Pe urmă, a venit valul apusenilor, adică al prietenilor francezi din Lille, pe care ni i-am făcut graţie lui Mitterrand în primele luni ale lui 1990, cînd cu acţiunea *„Offrez un livre à un ami Roumain“.* Orice daco-get putea cere orbeşte unui francez o carte. Noi am cerut o traducere din Llosa, ei ne-au dăruit volumul, eu le-am scris nu doar *merci,* dar şi ce *uriaş nimic* vasăzică Franţa fără Eliade, Brâncuşi, Cioran, Ionesco, Enesco, Lupasco, Vacaresco, Noailles, Coandă ş.cl., după care ei – copleşiţi de-aşa mîndreţe de etnoCV – ne-au trimis pachete vreo doi ani, inclusiv cu miere, aspirine, ceai, zahăr, fulare, detergenţi şi cafea, mă rog, ca pentru o Rhodesie după Revoluţie. Apoi ne-au invitat la ei, unde am stat cînd separat, cînd împreună, dar i-am firitisit şi noi, zece zile, în România, în 1999, cînd au învăţat ce înseamnă cheful, francofilia, ţuica galbenă şi politica bizantină, chiolhanul şi rusofobia, *farniente*-le, mititeii, venerarea pe plai valah a lui Napoleon al III-lea, palinca, Branul, Feteasca neagră, Hurezii... plus Peleşul ca „benghi boghet“ arhitectural pe lîngă Chambord-ul dumnealor.

Ei bine, clanul Noirot din Lille a revenit pentru zece zile în România, după zece ani, în vara lui 2009, pe traseul: Bellu (pardon, vizavi, adică, unde *habităm* noi) – Mogoşoaia – Braşov – Sibiu, Răşinari, Cisnădioara, Păltiniş – Otopeni, zdrobindu-ne, cum vă spuneam, euroscepticismul şi, în genere, pesimismul planetar, în ideea că, *„voilà, mon cher Dan, soyez d'accord“* că, de-a lungul deceniului cu pricina, România a trecut de la aproape nimic la foarte mult, adică de la CEC la un imperiu bancar cu vreo zece diamante ale Marii Finanţe (austro-germano-franco-turco-greco-americano-portugheze) în coroană, de la micile Alimentare, pline de gîndaci, dintre blocuri, la o inflaţie de *supermarché*-uri, cu IKEA, Bricostore, Cora, Carrefour, Auchan, Metro, Kaufland ş.cl., v-aţi mărit de zeci de ori consumul de parfum şi maşini de lux, umpleţi plajele din Balcic, dar şi Insulele Azore, Ibiza, Tirolul, Copacabana, lumea bună se duce firesc la spa şi la ski, ţara-i plină de vile cu piscină, iar în faţa blocului vostru, unde, în 1999, erau 17 Dacii (le număraseră, domnule!!!), acum au rămas doar două, restul fiind maşini germane, franceze, japoneze şi americane.

Pe scurt, „unde-i catastrofa de care tot vorbiţi voi?!?“

(Ce-i drept, tot uitîndu-se la televizor, Bérengère ne-a întrebat dacă toate posturile sînt legate de Ministerul de Interne, că prea vedea numai accidente, crime şi tîlhării! „Păi, ăsta-i leacul, zice ea – închideţi televizorul şi plecaţi cît mai mult prin ţară, dacă vreţi să scăpaţi de marasmul indus de media şi să faceţi infuzii de speranţă...“!!)

Ce să (le) mai spun? Că una aşteptam după jumătate de veac de aneantizare şi cu totul altceva – caricaturalul hîd, adică – s-a ales!? Că politicianismul ne-a pervertit iremediabil, consumismul ne-a tîmpit la nivel naţional, că nu mai sîntem o etnie cu cod moral, ci o populaţie de pungaşi asistaţi de Stat, iar mass-media ne-a ucis orice urmă de bun-simţ şi speranţă!? Că te simţi inutil, pur şi simplu vinovat că eşti încă viu cînd ieşi la pensie, ai senzaţia că „ţara te vrea mort“, iar tot ce ţine de meritocraţie, spirit concurenţial, demnitate profesională şi frumuseţe etică se sufocă sub talpa corupţiei generalizate, a neofanariotismului, clientelismului şi nimicniciei!? Că generaţia mea supravieţuieşte în absenţa ideii de viitor, în deriziunea grotescă a prezentului, cu tristele fantasme ale trecutului!? Şi că mă doare al dracului să citez, pentru a subscrie cu lacrima-n gît, din cartea lui Gabriel Liiceanu, *Întîlnire cu un necunoscut,* pasaje precum acestea: „Românii de azi n-au *în comun* decît ceea ce exclude comunul şi comunitarul: mitocănia lor, ura lor, individualismul, indiferenţa lor (...) Cîteva decenii de sărăcie ne-au topit orice urmă de virtute. Vorba nu ştiu cui: un sac gol nu poate sta în picioare (...) Îmi iubesc ţara ca pe un revers al ei, o iubesc pentru ce ar fi putut fi, pentru utopia ei, pentru ce nu va fi niciodată“!?

Şi totuşi, cînd să-ntind mîna după ştreang, cad peste admirabila carte *De ce m-am întors în România,* coordonată de Sandra Pralong, care, în neopaşoptismul ei, îmi umflă peste poate optimismul etnoprofesional, după care prefir o dimineaţă de duminică, întîi august, în Muzeul Satului, unde mă fotografiez cu evrei sexagenari veniţi la expoziţia de artefacte a lui Pavel Şuşară, dar şi cu spanioli, italieni şi francezi aduşi în vizită de căpşunarii noştri, – toţi de-o jovială curiozitate estetică şi o vitalitate românofilă de-a dreptul umilitoare pentru bietul nostru fatalism dîmboviţean.

Voi reveni, căci subiectul doare.

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

COLECŢIA DE GHIDURI TURISTICE
NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER

Toţi visăm să călătorim

Joi, 12 august

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

- FORMAT COMPACT
- 400 DE PAGINI full color
- HÂRTIE LUCIOASĂ

Descoperă 26 cele mai frumoase ţări din lume

- Fotografii senzaţionale
- Hărţi detaliate
- Informaţii inedite

În fiecare vineri, o ţară pe săptămână cu doar 13,99 LEI

URMEAZĂ
24. Grecia
25. Marea Britanie
26. România

BIBLIOTECA adevărul
numai cu ziarul adevărul

Pentru abonamente sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246, de luni până vineri între orele 09:00 – 18:00 sau trimiteţi e-mail la vânzări.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamaţii abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67.

Proiect susţinut de: ColonHelp 0800.021.3.000.000

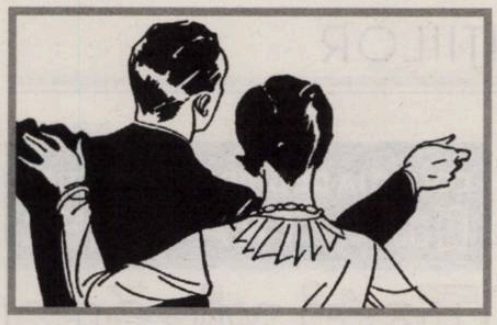

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Nelămuriri de telespectator

Din păcate, anul acesta nu am ajuns la Festivalul de teatru de la Avignon. De fapt, corect ar fi să spun *nici* anul acesta: fiindcă nu-mi dă mîna să merg acolo „pe cont propriu", cum se zicea pe vremuri la mare despre turiştii non-sindicalizaţi, mă resemnez, de o bucată de vreme, să iau contact cu evenimentul stînd în faţa televizorului. Desigur, atunci cînd pot şi acolo unde găsesc televizor „branşat". Nu sînt, cred, nici zece ani de cînd aproape orice canal franţuzesc prins în Elveţia mea de vacanţă făcea treaba la perfecţie, furnizînd zilnic informaţii despre festival, comentarii şi reportaje de la faţa locului, în ritm cel puţin bisăptămînal, precum şi un număr de transmisiuni directe pe deplin edificatoare; din ediţia ce s-a încheiat acum circa zece zile am prins, pe France 2, spectacolul de închidere, practic, a festivalului *in – Richard al II-lea* de Shakespeare –, ratînd doar o unică altă legătură directă cu Palatul Papilor, parcă pe ARTE, unde aş fi putut vedea spectacolul inaugural al selecţiei oficiale (cu un titlu prea lung ca să-l ţin minte şi pe care, neavînd momentan acces la Internet, trebuie să-l las deoparte), o montare cu cîntec în toate sensurile cuvîntului, semnată de elveţianul Christoph Marthaler, unul dintre „artiştii asociaţi" la Avignon 2010. Aici, trebuie să ofer cîteva detalii organizatorice despre acest festival – cel mai mare din lume, spun francezii, unul dintre cele mai mari, admite lumea –, cu o istorie deopotrivă simplă şi complicată, cu o fizionomie dublă (deoarece zonei tradiţional dedicate teatrului de repertoriu i s-a adăugat o zonă „liberă" unde bulevardul coexistă în linişte cu *underground*-ul), cu un renume, în sfîrşit, datorat în egală măsură cantităţii şi calităţii producţiilor participante, aspectului de burg medieval al oraşului şi numelor sonore ale artiştilor care ajung pe marea scenă din Curtea de onoare. În ultimii cinci ani, în fruntea acestei uriaşe maşinării teatrale s-au aflat nu unul (cum e obiceiul), ci doi conducători – Hortense Archambault şi Vincent Baudriller – ambii de meserie operatori culturali şi care, în chip de inovaţie a mandatului lor (încheiat chiar în 2010), şi-au asociat, la fiecare ediţie, unul sau doi creatori (desemnaţi drept „artist asociat"), cărora le revine atît gloria de a-şi etala un număr de opere proprii pe parcursul festivalului, cît şi mizeria de a gira – nu e prea clar dacă şi a efectua concret – întreaga selecţie a acestuia. Este vorba, repet, despre festivalul originar, festivalul *in,* întrucît „celălalt", festivalul *off,* aproximativ simultan ca interval de desfăşurare, nu impune restricţii de nici un fel. Şi amintesc din nou că, din păcate, teatrul românesc nu a ajuns, cel puţin în ultimii douăzeci de ani, decît de două sau trei ori la Avignon *in,* toate celelalte mult-trîmbiţate, în presa autohtonă, preze-nţe la „eveniment" constînd în turnee (generalmente, improvizate) la Avignon *off.* Nu spun că această situaţie este imputabilă (numai) teatrelor noastre şi artiştilor noştri; festivalul francez – „programatorii" săi, mai bine zis – sînt de blamat în egală măsură. Dacă nu mai mult.

Scriind anul trecut (în aceleaşi condiţii) despre Avignon, observam, de exemplu, că spectacolul *Kasimir şi Karoline* de Ödön von Horváth, al unui teatru flamand şi al unui regizor olandez ale căror nume nu mi le mai amintesc, nu ar fi avut absolut nimic de datorat unui spectacol cu aceeaşi piesă, produs, tot anul trecut, de compania maghiară a Teatrului de Stat din Oradea şi de regizoarea Anca Bradu. Şi mai observam că articolele ziariştilor prezenţi în persoană la festival, articole conspectate pe Internet, exprimau faţă de reprezentaţia în chestiune aceleaşi rezerve ca şi ale mele, care o văzusem la televizor. Am încercat acelaşi exerciţiu şi acum.

Surpriza a fost că situl festivalului nu inclusese, pînă la data ultimei consultări (acum două zile), nici-un „ecou" publicistic. Drept este că o „căutare avansată" întreprinsă prin cuvintele-cheie Avignon 2010-spectacole-presă a dat, la rîndul ei, un număr neaşteptat de mic de rezultate. Cît despre spectacolul „meu" – *La tragédie du roi Richard II d'Angleterre (Tragedia regelui Richard al II-lea al Angliei)* de Shakespeare, în regia lui Jean-Baptiste Sastre, producţie a festivalului –, opiniile erau împărţite între „superb" şi „dezamăgitor" (ultimele precumpăneau), mai toţi colegii cronicari povestind pe larg piesa, retradusă pentru ocazie (într-un limbaj modern, oarecum sec, dar pregnant), descriind în două vorbe decorul şi extaziindu-se la unison în faţa interpretului rolului titular, Denis Podalydès; dintre ceilalţi actori – mulţi şi, majoritatea, foarte buni – erau amintiţi numai doi sau trei, caracterizaţi fie prin „provenienţă" („de la Comedia Franceză"), fie prin vreun detaliu „picant" ca, de pildă, faptul că omul respectiv e (şi) scriitor sau că a înlocuit în ultima clipă pe altcineva. Personal, aş fi vrut să aflu despre acest spectacol – pe care l-am urmărit cu interes enorm la început pentru ca să adorm spre final – dacă stilul de joc (violent, abrupt, cumva expresionist) este tipic mizanscenelor regizorului; sau cine este (şi, ca să zic aşa, de ce) interpreta, în travesti, a rolului Mowbray, interpretă care mi s-a părut excelentă; sau care e rostul păpuşii în mărime naturală din decor. N-am reuşit.

După cum nu am reuşit – dar asta e altă poveste – să găsesc nicăieri vreo semnalare a evenimentului despre care unele ziare ale noastre şi comunicatele Institutului Cultural Român de la Paris vorbeau pe larg: „celebrarea" României (a teatrului românesc adică) la Avignon. Oare numai fiindcă n-am fost la faţa locului...?

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Sub gluga jazzului

● **Jazzadezz, *Inimani Mal*, Creative Commons, 2010.**

Trebuie să fie al naibii de greu să faci muzică în România. De trăit din muzică nu se pune problema, e o umilinţă majoră să explici mereu părinţilor de ce faci vocalize în dormitor, în loc să-ţi găseşti o slujbă onorabilă. Să te apuci să şi cînţi altceva decît hip-hop, manele şi dance e demenţă curată. De la trupele pe care le ştiu, se pare că timpul mediu pentru publicarea albumului de debut este de şapte ani, de la prima versiune a pieselor pînă la consolidarea materialului, împachetare, promovare, producţie (la Nirvana întreaga carieră a durat şapte ani). Repet, nu e vorba de trupe în care mai pun şi părinţii umărul, ba ca producători, ba scriindu-şi versuri de genul „knd mă atingi, mă pierd, simt k înnebunesc / tata nu ştie nimik". Puţini au noroc de astfel de suport, restul trec prin blestemul pionieratului, al bîjbîitului pe drumuri nebătute, legat la ochi şi fără vreo îndrumare. Iar la capăt nu există nici o lumină, rămîi cu plăcerea drumului parcurs, dacă n-ai noroc să-ţi pună vreun producător străin mîna în cap.

Jazzadezz este o trupă românească de rock alternativ destul de trippy (nu tare, cam de juma' de joint), care se ascunde sub gluga jazzului şi încearcă prin acest deghizaj să devină un nume respectabil în muzica de pe la noi. Eram pornit să mă oţărăsc pe seama măştii superficiale de trupă jazz, care nu rezistă la cea mai uşoară scuturare, dar cu un pic de documentare am realizat că trupa nu şi-a asumat niciodată această încadrare în mod explicit, e doar o sugestie dată de titulatura oportunistă. Probabil dacă-i întrebi, vor răspunde „Noi nu cîntăm jazz, ci jazzadezz". La ei pe site, se caracterizează printr-un gen care nu există – downtempo neofolk. De aici prezintă relevanţă componenta folk, care sugerează că membrii trupei s-au format ca trubaduri de Costineşti. În varianta definitivă care a ajuns pe album, s-a tras peste folk un strat gros de percuţii şi păcănituri electronice, de aici probabil neofolk şi o deschidere superioară spre piaţa actuală de muzică.

Probabil cel mai supărător aspect în muzica trupei este similaritatea, involuntară dar uneori şocantă, a vocii feminine, Dezdemona Mihăescu, cu cea a trupei The Cranberries, Dolores O'Riordan. Piesele mai folkiste, precum „In Your Eyes", s-ar fi potrivit fără vreo forţare pe debutul The Cranberries, pe cînd irlandezii nu îşi consolidaseră încă sound-ul rock. Altele, ca „Forbidden", par remixuri ale unor demo-uri The Cranberries. Cosmetizarea electro reuşeşte să pună oarecare distanţă, să scoată grupul din această comparaţie şi să îl împingă în altele, cu perioada trip-hop a olandezilor The Gathering şi cu diverse proiecte future pop (Delerium îmi vine prima dată în minte). Toate acestea se trag dintr-un izvor comun de influenţă, probabil reper fundamental pentru Jazzadezz, şi anume optzeciştii Cocteau Twins. Noroc cu instrumentele de suflat ale lui Călin Torsan (ex-Domnişoara Pogany, Einuiea, NU&Apa neagră), care reuşesc să imprime oarecare identitate trupei. Din păcate sînt exploatate sporadic pe *Inimani Mal,* să sperăm că mai intens pe viitor.

Caracterul derivativ acuzat aici nu e neapărat o nenorocire. Trăim într-o ţară în care aşa ceva nu se cîntă, iar de ascultat, destul de puţin. Trăim într-o cultură populară în care anumite paradigme (trip hop/rock, stoner rock, filme cu extratereştri) sînt percepute drept incompatibile cu „brandul de ţară". Pe de altă parte, nu ni se pare nimic anormal în hip-hop-ul *west coast* (o fi vorba de coasta Dîmboviţei), brit rockul ardelenesc sau heavy metalul viking (de regulă bucovinean sau bănăţean). Cum nu există public format şi marketabil pentru genul de muzică practicat, Jazzadezz au fost adoptaţi de nişa cea mai apropiată ca sensibilităţi, mai deschisă la insolit şi experiment – amatorii de jazz. Să sperăm că li se vor mai deschide şi alte porţi. Trupa mai poate profita şi de ambiguitatea etichetei *trippy* – cînd din reperele culturale lipsesc LSD-ul şi experienţa psihedelică, poţi zice că faci muzică de drumeţie.

Albumul poate fi descărcat gratuit la http://jazzadezz.ro.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com*

ce mai spune

Alexandra Badea

„Iar mi se suprapun proiectele!"

La sfîrşit de iulie Parisul e gol. Am senzaţia că trăiesc într-un alt oraş şi asta îmi place la nebunie. Toate dimineţile mele au început la fel. O cafea dimineaţa, la o terasă, şi cîteva capitole din romanul lui Juli Zeh – *La fille sans qualités.* O autoare de expresie germană cu o scriitură brutală, tranşantă, un umor agresiv şi o privire chirurgicală asupra societăţii contemporane, în care adolescenţii anilor 2000 se autodefinesc ca fiind „strănepoţii nihiliştilor".

Dimineţile am scris. Am început de cîteva luni un proiect nou. Nu îmi vine să îl numesc încă roman. Sînt nişte idei şi imagini pe care le port de un timp. E o parte din mine, din dorinţa mea utopică de a trăi într-o lume fără graniţe şi naţiuni şi o parte din toate poveştile identitare pe care le-am auzit în ultimul timp.

După-amiezile am pregătit următoarele proiecte teatrale. Încep la mijlocul lui august repetiţiile la un nou spectacol pe textul meu *Mode d'emploi.* Stagiunea viitoare voi face trei etape de lucru de cîte o lună în care asociez un alt artist (muzician, coregraf, artist video). Forma se va modifica în timp. Nu mai vreau să lucrez sub presiunea timpului şi a producţiei. În paralel, pregătesc workshop-ul de la ERAC (Şcoala de actorie de la Cannes). Tot în septembrie. Iar mi se suprapun proiectele!

Am văzut două expoziţii. La Jeu de Paume, William Kentridge, un artist sud-african (grafică, video, animaţie, marionete-automat, dispozitive scenografice) şi la Quai Branly o expoziţie despre arta din Africa Centrală. Au trecut deja doi ani de cînd am fost la Kinshasa, una din cele mai importante călătorii ale mele.

N-am televizor. Seara, în loc să zapez, am mers la cinema. *Norteado,* un film mexican despre traseul unui imigrant spre SUA (imagini puternice cu zidul de separare, una dintre cele mai oribile construcţii), *Lluvia* (film argentinian despre căutări identitare), *Taking off* (am revăzut filmul lui Forman care m-a marcat în primii ani de ATF), *L'autre monde* (universuri virtuale, sinucideri pe net), *La bocca del lupo* (un documentar italian despre universul carceral).

După Juli Zeh ezit între Yasmina Khadra şi Le Clézio.

***Alexandra Badea** este regizoare şi dramaturg.*

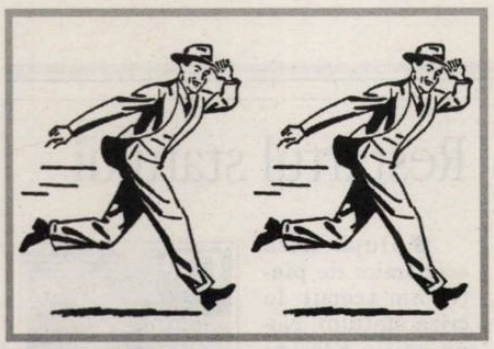

Andrei GORZO

dilematograf

Ambiţiosul Nolan

● ***Începutul / Inception* (SUA, 2010), de Christopher Nolan.**

Premisa noului film al lui Christopher Nolan, *Inception,* este că visele noastre pot fi invadate de echipe de hoţi sau de spioni, în scopul sustragerii de informaţii sau al implantării de idei. Hoţii şi victima adorm conectaţi la aceeaşi perfuzie şi ajung cu toţii în acelaşi vis. Decorul visului respectiv a fost proiectat dinainte tot de hoţi (în fiecare echipă existînd şi un arhitect). Fanteziile arhitecturale sînt interzise. Dacă e vorba despre o stradă, strada aia trebuie să fie solidă şi cu toate detaliile la locul lor – maşini, pietoni îmbrăcaţi corect etc. N-are voie să se metamorfozeze brusc în (să spunem) livada bunicilor (aşa cum tind să se metamorfozeze decorurile din vise). În anumite condiţii se poate cutremura sau poate fi inundată, dar numai în anumite condiţii; în acest film, lumea viselor e o lume foarte bine reglementată. Atunci cînd vor să coboare la un nivel mai adînc al inconştientului, hoţii se duc la culcare în visul în care se află (cu excepţia unuia, care trebuie să rămînă de pază) şi se trezesc într-un vis-în-vis. Relaţiile dintre un nivel şi altul sînt şi ele guvernate de legi fixe, calculabile – o oră care trece în lumea reală e echivalentul unei săptămîni la primul nivel al visului, un minut la primul nivel e echivalentul a cinci în visul-din-vis şi a treizeci în visul-din-visul-din-vis, o cădere cu maşina de pe un pod de la nivelul unu provoacă o suspendare a legilor gravitaţiei la nivelul doi şi o avalanşă la nivelul trei. Unele dintre lucrurile astea (de exemplu, faptul că visul se umple de apă pentru că visătorul a fost aruncat într-o cadă) au anumite tangenţe cu felul în care tind să se întîmple lucrurile prin vise, însă prea multe tangenţe n-au, iar filmului i s-a reproşat că totul în el este prea prozaic, prea *ad litteram,* ca să semene a vis. Într-adevăr, literalismul e de-a dreptul comic pe alocuri: dacă subconştientul invadat are un sistem de pază, paza respectivă va consta chiar în bodyguarzi cu mitraliere; dacă subconştientul conţine un mare secret, îl ţine într-un seif. Pe de altă parte, a critica *Inception* – pentru că, deşi e despre vise, nu ne propune o logică şi o imagistică de tip suprarealist – înseamnă a refuza să-l tratezi în propriii termeni. Nolan *nu vrea* să ne propună lucrurile acelea. El ne propune altele: mai întîi ne propune o serie de reguli (multe dintre ele noi pentru spectatori) şi apoi ne propune o serie de acţiuni care într-o bună măsură nu au sens decît raportate la regulile acelea. E ca şi cum ar inventa un joc şi după aceea ni l-ar demonstra. Privit aşa, *Inception* e o reuşită impresionantă. E impresionant cu cîtă eficienţă ne face să-i asimilăm regulile. Fără ele n-am înţelege nimic dintr-o secvenţă de la începutul nivelului doi, în care hoţul-şef (Leonardo DiCaprio) îşi abordează victima pretinzînd că este şeful sistemului de pază al subconştientului ei; or, majoritatea spectatorilor par să înţeleagă perfect conversaţia lor. Neajunsul ambiţiei lui Nolan de a ne şcoli într-un set atît de mare de reguli noi şi apoi de a complica tot mai tare jocul bazat pe ele este că nu-i lasă timp să dezvolte nişte personaje decente şi trebuie să apeleze la clişeele celei mai rudimentare Psihologii a Personajului Hollywoodian. Îi înzestrează pe hoţ şi pe victimă cu cîte o Mare Problemă – hoţul se simte vinovat de moartea soţiei şi victima are un complex faţă de taică-su –, iar pe ceilalţi cu nimic. E un pic jenant ca personajul „arhitectei" să nu fie mai mult decît un facilitator narativ (un personaj fără altă funcţie decît aceea de a pune întrebări la care celelalte personaje să răspundă cu explicaţii adresate de fapt *spectatorilor)* şi e un pic infantil ca secretul operaţiunii să rezide în vindecarea complexului patern al victimei. Nolan o fi vrînd el să inventeze un nou joc, dar nu o formă de şah, ci ceva cu mai multe şanse de succes la Multiplex.

Asta înseamnă bătăi, împuşcături şi explozii: la nivelul unu, hoţii sînt urmăriţi cu maşina de forţele de pază ale subconştientului agresat; la doi, se bat cu aceleaşi forţe, dar în lipsa gravitaţiei (adică în stil matrixian), pe culoarele unui hotel kubrickian; la trei, se bat pe schiuri în preajma unei fortăreţe înzăpezite preluate cu copy-paste din James Bond-ul *On Her Majesty's Secret Service* (1969). Nimic rău în asta, în afară de faptul că Nolan nu e un regizor talentat de scene de acţiune. El e un constructor şi un rezolvator de probleme narative. Rezolvările lui rareori sînt preponderent *vizuale* – rareori implică vreun design mai complex al cadrului, vreun rafinament al decupajului etc. În scenele lui de acţiune, lucrurile astea – punerea în imagine a actorilor şi a obiectelor, decupajul – tind să fie de-a dreptul mediocre, rezultatul fiind adesea o slabă claritate geografică şi tactică a activităţii violente pe care ne-o prezintă. Hotelul şi lipsa gravitaţiei conferă scenei de acţiune de la nivelul doi o anumită eleganţă, dar schiorii, snowmobilele şi exploziile de la nivelul trei trec într-un vîrtej de impresii nediferenţiate, de senzaţii difuze şi doar în principiu „tari".

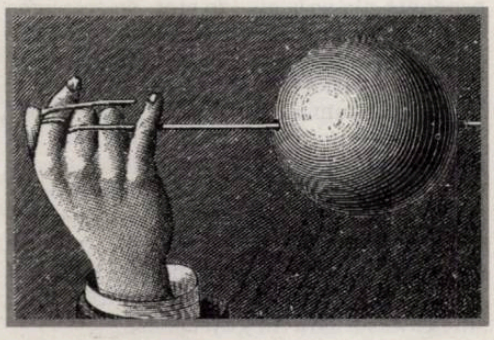

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Abbey Road

Compania de producţie muzicală EMI şi-a ales un moment cum nu se poate mai prost pentru scoaterea la vînzare a studiourilor Abbey Road din Londra. Criza economică nu scuteşte pe nimeni, nici măcar pe giganţi ai divertismentului, dar acoperirea pierderilor prin vînzarea activelor neperformante este – cel puţin în acest caz – o soluţie aberantă. De altfel, scandalul a început încă înainte ca anunţul să fie publicat. Pentru că Abbey Road este cel mai cunoscut studio din lume, locul de care se leagă naşterea muzicii pop-rock aşa cum o ştim azi.

Friedrich Kittler, eseist şi teoretician muzical, povestea într-un interviu din ediţia germană a revistei *Lettre internationale* că istoria invenţiilor tehnice e povestită mult prea rar, că în muzică toţi urmăresc conţinutul fără să bage de seamă cum s-au schimbat condiţiile mediale. „Pînă în vremea tinereţii mele se întîmpla ca improvizatori geniali să cînte cîte o piesă genială, pe care maestrul de sunet o trăgea pur şi simplu. Urma o pauză, apoi piesa următoare. De la Beatles încoace, pop-ul nu se mai defineşte prin mixajele pe disc. Muzica este bricolată, tăind cu foarfeca banda magnetică. Pentru o precizie fenomenală e nevoie de aparate cu patru, cu opt, cu optzeci şi patru de căi." Acestea ar fi, după Kittler, premisele tehnice pentru *British Invasion*. The Beatles au trăit din plin această revoluţie a tehnicii de înregistrare. Întîmplător sau nu, au trecut pe la Abbey Road, ba chiar şi-au intitulat cel de-al şaptelea album după numele studioului londonez. „Toată povestea cu *Abbey Road* se bazează pe înregistrări pe bandă. Muzica rock'n'roll americană nu avea habar de şmecheria asta cu banda magnetică, ei au cîntat multă vreme pop cum se cîntă improvizaţiile de jazz. Versatul maestru de sunet al celor de la The Beatles, George Martin, a venit în studio cu *know-how* din muzica cultă. Instalaţiile de sunet erau pradă de război, ele au aparţinut Wehrmacht. Cel puţin aşa scrie unul dintre şefii de la Abbey Road. Bine, e adevărat, aparatele ajunseseră între timp nişte rable, dar ideea că magnetofoanele sînt mai bune decît tehnica de înregistrare pe disc exista", povesteşte Kittler.

Anul acesta se împlinesc exact 50 de ani de la debutul muzicienilor John Lennon, Paul McCartney, Ringo Starr şi George Harrison în legendara trupă The Beatles; aniversarea ar trebui să prilejuiască măcar un moment de reflecţie la importanţa acelui loc magic pentru istoria muzicii şi a beatleşilor.

Imediat ce a aflat de posibila preluare a studiourilor Abbey Road de către un grup de investiţii imobiliare, Sir Paul McCartney a început să protesteze şi a cerut sprijin din partea colegilor de breaslă. Mulţi şi-au demonstrat solidaritatea, dar compozitorul Andrew Lloyd Webber a reuşit ceva mai mult: el a înaintat autorităţilor o petiţie semnată de cîteva zeci de vedete ale muzicii pop-rock. Alertate, autorităţile locale au trecut imediat studiourile pe lista monumentelor istorice. Ceea ce creşte şi în acelaşi timp scade valoarea casei: valoarea (teoretică) a imobilului protejat e mult mai mare, dar scade numărul celor dispuşi să-l cumpere; pentru că nimeni nu vrea o casă în care n-ai voie să baţi un cui. Conservatorismul ăsta britanic tot e bun la ceva. În afacerile din industria muzicală morala poveştii ar suna cam aşa: viitorul e oricum incert, dar trecutul luminos şi legendar trebuie să fie păstrat; iar cînd în trecut i-ai avut pe Beatles, nici măcar nu poţi să mai reproşezi că sacrifici viitorul de dragul trecutului.

Povestea asta cu studiourile de pe Abbey Road îmi aminteşte o altă întîmplare, cam de aceeaşi factură. Acum cîţia ani, Sir Mick Jagger (liderul trupei Rolling Stones, rivalii transoceanici ai beatleşilor) îşi cumpărase o casă monument istoric (din secolul al XVII-lea) în apropiere de Londra. Vroia să se mute acolo şi începuse deja restaurarea şi reamenajarea proprietăţii. Planurile fuseseră deja avizate de autorităţi, numai că, pentru instalarea unei piscine în aer liber, avea nevoie şi de acordul vecinilor. Care s-au împotrivit, fiindcă au aflat că, pentru a „săpa" piscina, ar fi trebuit mai întîi să taie cîţiva arbori din grădină. Magnoliile respective aveau şi ele valoare de monument, sau, mai precis, dădeau casei şi micii comunităţi valoare de monument pentru că erau cultivate din generaţie generaţie. Mick Jagger – cu toţi banii de pe lume şi cu faima sa – nu i-a putut îndupleca. A rămas fără piscină, dar Sir.

trecerea prin reviste

●NEWSWEEK (3 august 2010)

Noul proprietar al prestigiosului săptămînal *Newsweek* este Sidney Harman. Omul de afaceri şi-a cîştigat cea mai mare parte a averii dezvoltînd, în anii '50, echipamente auditive pentru persoanele cu deficienţe de auz. Inventator, întreprinzător priceput, filantrop angajat mai ales în proiecte culturale, om politic (a fost, pentru scurt timp, consilier al lui Jimmy Carter), Harman nu a avut pînă acum ambiţii în domeniul mass-media. Achiziţionarea *Newsweek,* care înregistrează pierderi anuale de zeci de milioane de dolari, a fost o surpriză chiar şi pentru jurnaliştii publicaţiei. Pentru că existau şi alte oferte din partea unor trusturi de presă. The Washington Post Company a hotărît, totuşi, să vîndă valorosul titlu, familiei Harman, la un preţ derizoriu (la care se adaugă, evident, plata pagubelor înregistrate de revistă). Harman a promis să investească şi să se investească în dezvoltarea săptămînalului şi a platformelor electronice care susţin publicaţia tipărită. „Aş fi încîntat ca peste cîţiva ani să văd că *Newsweek* funcţionează de la sine. *Break-even* e o realizare în mediul de afaceri actual." (...) „Nu mă gîndesc la revistă în termenii unei afaceri tradiţionale. Scopul acestei investiţii este să ofer carburant pentru tranziţia revistei de la poziţia actuală către o operaţiune provocatoare care vizează mediile tipărit, mobil şi digital. Dacă ajungem la un *break-even,* consider că am înregistrat o victorie. Chiar e o mare afacere să ajungi la *break-even!*" Jurnaliştilor angajaţi la *Newsweek* nu le vine să creadă: în timp ce zeci de publicaţii au fost închise ca urmare a recesiunii economice şi a crizei presei, în timp ce colegilor de la alte ziare şi reviste li s-au diminuat veniturile, ei au fost anunţaţi, cu fermitate, că bugetele nu vor scădea. „Nu sînt aici ca să fac bani, sînt aici ca să mă bucur", a spus noul patron. Frumoase cuvinte pentru un om de afaceri de 91 de ani care declara, recent, că „viaţa adevărată începe la 90 de ani". **(M. M.)**

Alexandra IONESCU

Guvernele României sînt guverne care nu guvernează

● Singularul cuvîntului ne seduce prin impresia de unitate şi prin aparenta sa capacitate de a deveni subiectul unei acţiuni. Spunem adesea că statul a făcut ceva sau nu a făcut altceva sau că este de vină pentru ceva. Or, de îndată ce reflectăm asupra unei asemenea afirmaţii, constatăm că ea are arareori sens şi că ar fi fost mai corect să ne referim la o anumită instituţie a statutului, dacă nu cumva la un personaj al regimului politic. Simplu spus, nu există cu adevărat stat, ci state. Iar statele sînt la rîndul lor diverse în interiorul lor: ansambluri de instituţii mai mult sau mai puţin coerente, mai mult sau mai puţin bine articulate asupra teritoriului pe care îl acoperă şi asupra societăţilor pe care le guvernează. Sîntem aşadar obligaţi să fim analitici atunci cînd vorbim despre stat, să-l descompunem în instituţiile care îl formează, în persoanele care populează aceste instituţii, să privim cu atenţie fiecare instituţie în parte, atît în individualitatea sa, cît şi în relaţie cu alte instituţii. Tocmai de aceea, sloganul intonat de toţi oamenii politici români de oarece vreme, cel al aşa-numitei „reforme a statului" este foarte puţin convingător. Despre stat nu poţi vorbi în bloc, mai ales cînd doreşti să-l reformezi.

Întrupat în instituţii şi încarnat în persoane ce acţionează în numele lui, statul, inclusiv statul român, este o formă de solidaritate, este forma instituţionalizată a solidarităţii naţionale. Statul este mai mult sau mai puţin extins, în funcţie de disponibilitatea cetăţenilor de a fi solidari unii cu alţii în diverse forme şi materii: de a se arăta dispuşi sau nu să-şi sprijine concetăţenii bolnavi, de a se arăta dispuşi sau nu să-şi finanţeze copiii la şcoală, de a se arăta dispuşi sau nu să se protejeze în faţa vicisitudinilor vîrstei şi aşa mai departe. În regimurile democratice, în special în cele europene, această disponibilitate a cetăţenilor a fost turnată în model şi, chiar şi atunci cînd realitatea instituţională a solidarităţii generată astfel a început să fie dificil de susţinut financiar, nimeni nu i-a pus în cauză principiile politice fondatoare. În România, o asemenea reflecţie lipseşte cu desăvîrşire. Mai grav, responsabilii politici, că îşi spun de dreapta sau de stînga are puţină importanţă, nu s-au arătat nici măcar capabili să formuleze problema, cu atît mai puţin să-i ofere vreo soluţie.

Inanitatea responsabililor politici nu este însă justificată doar de o incapacitate de a gîndi politic în termenii solidarităţii, demonstrată de altfel pe parcursul ultimilor 20 de ani. Statele puternice se bazează pe cunoaştere: cunoaşterea societăţilor pe care le guvernează şi cunoaşterea proprie. O asemenea cunoaştere lipseşte în România. Iar acest lucru a devenit din ce în ce mai evident în ultima vreme. Guvernele nu sînt în măsură să cartografieze spaţiul instituţional al statului, să-l descompună în paliere instituţionale pe care să le evalueze cantitativ şi funcţional, să măsoare gradul de articulare al acestor instituţii cu societatea românească, la rîndul ei privită analitic, în comportamente de grup, aranjate teritorial sau funcţional. În absenţa acestei cunoaşteri, cele mai multe politici guvernamentale, inclusiv cele de reformă structurală, sînt lipsite de obiect şi, prin urmare, complet impredictibile în efectele lor.

Statele puternice se bazează pe cunoaştere: cunoaşterea societăţilor pe care le guvernează şi cunoaşterea proprie. O asemenea cunoaştere lipseşte în România.

● Se cuvine să facem o distincţie între stat şi regimul politic. În România, acesta din urmă poate fi definit, în opinia mea, mai puţin în termenii democraţiei, cît în cei ai unui regim electiv, cu un puternic accent oligarhic, dar nu întru totul închis. Dimpotrivă. Nu cred că se poate vorbi despre o clasă politică românească, ci mai degrabă despre o populaţie de politicieni, destul de eterogenă, care durează, se înnoieşte şi se reînnoieşte prin interacţiuni cu spaţiul economic al capitalismului postcomunist, cu spaţiul opiniei publice, dar în principal cu primul. Altfel spus, spaţiul politic pare să aibă o autonomie extrem de redusă şi un înalt grad de dependenţă faţă de resursele produse de societatea antreprenorială constituită în ultimele două decenii, la rîndul său hrănită din resursele statului.

Cît despre stat, şansele ca acesta să se transforme într-o structură birocratică reală, întemeiată pe competenţă şi cunoaştere specializată, sînt extrem de mici. Spun aceasta nu dintr-un pesimism civic, ci în virtutea celor demonstrate de politica comparată. Asemenea birocraţii – pe care le întîlnim în spaţiul Europei de Nord sau al Americii de Nord – sînt rare şi, mai mult decît atît, nu pot fi construite după o reţetă gata făcută. Iar atîta vreme cît resursele publice reprezintă principala materie a consensului dintre spaţiul politic şi reţele de solidaritate socio-economică din societate, construite în bună măsură prin descompunerea fostului stat socialist sau prin nepăsarea, voită sau nu, a instanţelor de control public, premisele unei asemenea construcţii lipsesc. Statul român – care, în opinia mea, nu are, prin întindere şi capacitate, nicicum un caracter naţional – este mai degrabă un simplu instrument fragmentat de socializare a resurselor publice în beneficiul unor zone ale societăţii mai mult sau mai puţin extinse. Să nu uităm că această socializare a statului, această împărţire inegalitară şi selectivă a resurselor, a reprezentat în ultimii 20 de ani principalul vector al consensului relativ în jurul regimului politic construit după 1989. O reformulare a acestei politici de societate ar determina aşadar o regîndire a solidităţii regimului însuşi.

Instituţiile internaţionale, atît cele europene, cît şi cele financiare internaţionale joacă desigur un rol important. Însă, după părerea mea, ele au servit în principal drept paliativ al lipsei de imaginaţie, de responsabilitate politică şi de cunoaştere operaţională a societăţii tipice pentru politicienii români. Nu este de mirare că multe dintre alegerile politice fundamentale din ultimele două decenii – care se referă la regimul muncii şi al solidarităţii în mod special – se regăsesc în numeroase spaţii ale Europei Centrale şi Orientale. Or, seturile de constrîngeri sau de soluţii formulate de aceste instanţe nu pot face niciodată economie de instrumentele politice şi guvernamentale disponibile în România şi nici de realităţile româneşti ca atare. Prin urmare, cercul se închide din nou în punctul responsabilităţii guvernelor succesive.

● Guvernul trebuie să afle ce tip de societate avem în România, ce şi cum produce aceasta, care sînt diversele regimuri de dependenţă ale acesteia (de stat, de economia europeană sau internaţională etc.), care este dinamismul acesteia şi cum poate fi acesta orientat, reorientat, canalizat, sprijinit în beneficiul acumulării resurselor publice.

Or, guvernele României par mai degrabă pasive, se încred în formule abstracte, împrumutate sau inspirate de instanţele internaţionale, şi se arată întotdeauna surprinse şi enervate dacă indivizi, grupuri şi/sau societatea ca atare nu reacţionează mecanic în sensul dorit de ele. Altfel spus, sînt guverne care nu guvernează.

***Alexandra Ionescu** este profesoară la Şcoala Naţională de Studii Politice şi Administrative unde predă politici comparate.*

Restartul statului

● După criza economiei de piaţă, am trecut la criza statului. Noua ediţie *Foreign Policy România* a iniţiat o dezbatere esenţială: ce mai e statul? Ce reforme au reuşit altora? Ce e de făcut în România?

● Despre ce mai e statul? Ce bunuri publice sînt incontestabil „legitime"? Unde trebuie să fie implicat mai puţin spre deloc?

● Cine mai e statul (român)? Clasa politică? Funcţionarii publici? Instituţiile supranaţionale? Este posibilă autoreformarea?

● De unde bani la buget? Doar din taxe şi impozite? Sau şi din profitul unor companii/investiţii de stat?

Pe reformastatului.adevarul.ro, adăugăm răspunsurilor din revistă alte voci şi alte întrebări – inclusiv întrebările şi soluţiile publicului.

Zoe PETRE

Statul pe stil nou

În zadar răposatul preşedinte Mitterrand i-a dat fiicei sale numele lui Mazarin, statul inventat de modernitate şi internaţionalizat de Revoluţia Franceză a sucombat, în ultimă instanţă, fiindcă şi-a negat propria misiune, devenind un instrument de represiune şi de exterminare a propriilor cetăţeni. Şi asta nu doar în cele două ipostaze emblematice pentru nefericitul secol XX – nazism şi comunism –, ci şi în aria postcolonială sau în America Latină, în entităţi statale greu de circumscris uneia sau alteia dintre marile doctrine ucigaşe, dar adesea la fel de nocive pentru propriii cetăţeni, fie că e vorba de extremismul lui Pinochet sau de populismul lui Chávez.

Acolo unde statul modern tradiţional a supravieţuit acestor dezastre, anume în marile democraţii euroatlantice, el este supus, cel puţin din 1968, unor enorme presiuni atît din partea societăţii civile, cît şi din partea mass-media, care îi contestă esenţa însăşi: legitimitatea exercitării violenţei, fie în exterior, prin război, fie în interior, prin represiune.

Dacă adăugăm acestor limitări şi pe cele care decurg din globalizarea economiei – incluzînd aici criza economică globală –, care tinde să substituie autorităţii statelor puterea *de facto* a marilor companii transnaţionale, sîntem confruntaţi cu o realitate pe care statul tradiţional nu ştie şi nu poate să o gestioneze.

Sigur că e o situaţie plină de riscuri – dar cînd, cu adevărat, va fi existat o situaţie lipsită de riscuri în istoria mai veche sau mai nouă a omenirii? Riscul politic major pe care îl întrevăd acum pretutindeni în aria democraţiilor consolidate este oboseala şi teama cetăţenilor, susceptibili să se lase pe seama unor lideri aşa-zis charismatici. De la Rusia lui Putin pînă la Italia lui Berlusconi, trecînd şi prin România, firească, acest risc e cît se poate de prezent. Spaţiul euroatlantic a încheiat victorios Războiul Rece. Democraţiile renăscute în 1989 au izbutit nu doar să se elibereze de dictatură, ci şi să se integreze în spaţiul de libertate al Occidentului. Oricît ar părea de ciudat, încheierea acestor mari proiecte nu a suscitat nici pe departe entuziasme durabile, ci mai degrabă stări de astenie şi confuzie. Istoria dovedeşte că, odată desăvîrşite, marile proiecte generează mari nemulţumiri: realitatea nu seamănă niciodată cu idealurile.

Există, pe de altă parte, şi o şansă importantă pentru noi formule de asociere – să le zicem postmoderne? – în structuri flexibile. Din acest unghi, principiul european „toţi egali, toţi diferiţi" poate genera, dacă e bine înţeles şi aplicat, o dinamică a dezvoltării pe care nu ar trebui să o ratăm. Căci, dacă nu cred că viitorul mai poate fi al blocurilor care se visează compacte şi uniforme, monoglote şi monoaxiologice, sper că el poate fi al asocierilor în libertate şi în respectul diversităţii.

***Zoe Petre** este prof. dr. la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. A fost consiliera preşedintelui Emil Constantinescu.*

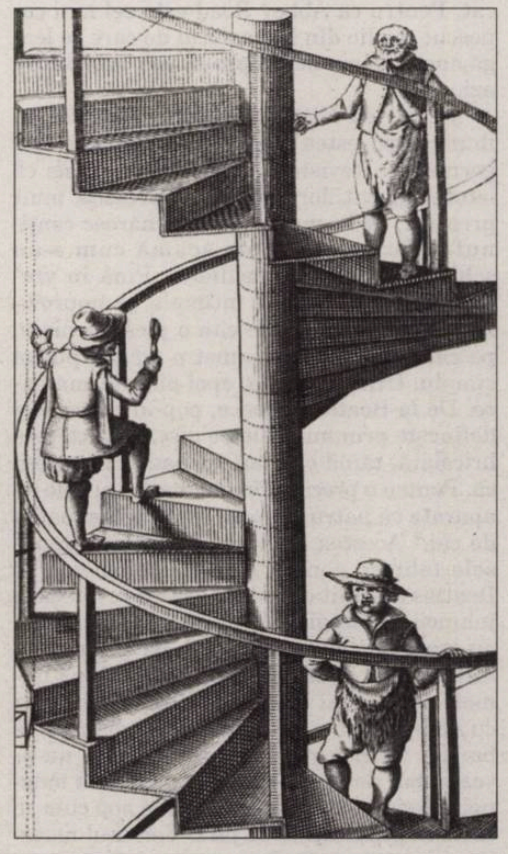

Cristina HERMEZIU

Cum să te reîndrăgosteşti de România la Paris

România – o experienţă intimă

„Astăzi nu mai există pictură. Astăzi există dispozitive." Afirmaţia recentă a cineastului Jean-Luc Godard nu e neapărat o judecată de valoare, ci o sinteză formidabilă a punctului în care a ajuns istoria artelor. Creativitatea timpurilor noastre, deloc anemiată, se descarcă în structuri hibride, adesea efemere, care refuză osificarea. „Obiectul" de artă se consumă în propriul spectacol, prezenţa şi timpul fiinţei devin ingrediente ale performanţei artistice. Jean-Francois Chevrier, istoric francez de artă şi specialist în fotografie, vorbeşte de „formă-tablou" atunci cînd o imagine devine un obiect autonom, indiferent de formatul sau locul unde este expus. O astfel de imagine îşi este suficientă sieşi, ea nu ilustrează nimic, ci deschide posibilitatea unei experienţe intime, mustind de sensuri, cu cel care priveşte. În ultimele luni, cîteva astfel de „dispozitive" sau de „obiecte-tablou" s-au implantat la Paris şi au vorbit despre experienţa intimă numită România.

Lentoarea indolentă a gîştelor. România poetică

„Roumanie, réminiscences", titlul expoziţiei pariziene de fotografii (şi al unui album) semnate de Liliana Nadiu e fals nostalgic şi poetic exact. Artista s-a născut la Timişoara în 1956 şi a părăsit România la 16 ani, după ce tatăl, medic şi opozant al regimului, a găsit un contract de lucru în Maroc. În Franţa, Liliana a făcut studii de filozofie şi a studiat limbile orientale. După 1989, a revenit în mai multe rînduri în România şi a început să fotografieze locurile copilăriei, Carpaţii, oraşe şi sate din Transilvania, peisaje din Delta Dunării. Gîşte pe uliţă, o măicuţă cu o mătură în uşa unei mănăstiri, crupa unui cal trăgînd la căruţă pe marginea unui lan de floarea-soarelui: semne dintr-o Românie rurală intactă, nealterată, suficientă sieşi. Întrebarea este nu dacă fotografia este sau nu artă, ci în ce moment devine artă, teoretizează Jean-François Chevrier. Lentoarea indolentă a păsărilor în mijlocul drumului: graba nebună a lumii nu e o dimensiune obligatorie, e o senzaţie subiectivă; călugăriţa cu mătura ei gata să păşească pragul bisericii, privind undeva în afara cadrului: ce nimic al lumii, ce voce de dincolo de lume o arestează pentru o clipă?, dialogul tulburător între cal (vă aduceţi aminte de Bator?) şi capetele de floarea-soarelui. Fotografiile Lilianei Nadiu sînt capcane pentru fantasme metafizice şi trape pentru imaginaţie şi reverie. Artista refuză însă orice etichetă de paseism sau nostalgie: „E vorba de amintiri şi sentimente fulgurante, arzător de prezente, foarte intime. Mi-e greu să le pun în cuvinte şi de aceea fac fotografie. Sigur e însă faptul că am vrut să captez urmele acestor peisaje româneşti, mai ales rurale, înainte ca ele să dispară în uniformizarea Europei" – mărturiseşte Liliana Nadiu.

Fotografiile sale au fost expuse în 2006 la Salonul „Indépendances" de la Enghien-les-Bains, iar în 2008 la UNESCO. În mai 2010, cu sprijinul ICR Paris, expoziţia a fost găzduită de Galeria „Autrement" a editurii pariziene cu acelaşi nume. Am întîlnit în galeria strîmtă, dar generoasă prin scenografie, de pe rue du Faubourg-Saint-Antoine, un cuplu de francezi în vîrstă, nostalgici. Vizitaseră România în anii '90 şi veniseră să şi-o readucă aminte. „Ştim că România evoluează. Încă din 1995 hăţişul haotic de fire electrice şi urîţenia panourilor publicitare o prevesteau. Imaginile Lilianei Nadiu sînt emoţionante pentru că ne restituie Franţa rurală a copilăriei noastre" mi-a mărturisit vizitatorul. Despre expoziţia din mai 2010, jurnalistul Philippe Bénédicte scria în săptămînalul *Télérama:* „E o întîlnire de o calitate rară, tulburătoare, care aminteşte de pictorialişti şi se înscrie pe linia documentaristului Raymon Depardon". Trecînd prin fantasmele fiecărui privitor, tuşa picturală, scriitura sensibilă a imaginii, care depăşesc realismul şi anecdotica sa, fac ca fotografiile Lilianei Nadiu să ofere experienţei o Românie atemporală, originală, poetică.

Primul drum pe care l-a făcut a fost, din nou şi obligatoriu, la atelierul lui Brâncuşi.

Sîntem cu toţii logotomizaţi. România sincronă

„L'ÉCHALIER – PÎRLEAZU", titlul franco-român al expoziţiei-performance semnate de Cătălin Guguianu e, la propriu, un acroşaj inteligent. În inima Parisului, pe rue des Archives, un banner generos desfăşoară pe faţada mănăstirii Cloître des Billettes o formulă misterioasă. „Am intrat intrigată de cuvîntul românesc «pîrleazu»", mi-a mărturisit o tînără romîncă, în trecere prin cartierul Marais în ziua vernisajului. „Ritmul intens de percuţii ne-a făcut să intrăm, am crezut că e un concert inedit într-o mănăstire", s-a arătat surprins un francez. „Îţi trebuie curaj ca să treci pîrleazul!", afirmă de fapt artistul Cătălin Guguianu, care pleacă de la sensul propriu al cuvîntului *pîrleaz* pentru a sugera, printr-o compoziţie ludică îmbinînd obiecte fetiş, pictură, sculptură, secvenţe muzicale şi chiar parfumuri rafinate, trecerea dintre două lumi diferite: Estul şi Vestul, atunci şi acum, sus şi jos.

În singura curte interioară de Ev Mediu păstrată pînă astăzi într-o biserică pariziană a fost expusă timp de cîteva săptămîni o *Toacă* românească. Perfect funcţională ca piesă din ritualul ortodox al mănăstirilor din România, scîndura aurie face parte dintr-o structură impresionantă în formă de cub, sculptură-instalaţie realizată de Victoria şi Marian Zidaru. În cămaşa sa din pînză neagră de casă, aspră şi blîndă în acelaşi timp, cu barba sa de călugăr bonom şi înţelept, sculptorul e o siluetă insolit brâncuşiană: prezent la vernisajul din 4 mai, Marian Zidaru mi-a mărturisit că se afla pentru a doua oară la Paris şi primul drum pe care l-a făcut a fost, din nou şi obligatoriu, la atelierul lui Brâncuşi.

Instalaţia *Toaca* e o sinteză de elemente româneşti pe care mi-e atît de bine să le regăsesc deodată în mijlocul Parisului, lîngă bolţile unei mănăstiri: văd *spata* din războiul de ţesut al bunicii, cîteva degete de *nai*, lamelele unui *ţambal*, chipul stilizat al *Sfintei Vineri*... Sculptura se transformă ad-hoc într-un spectaculos instrument muzical mînuit de un şaman al percuţiilor, Ovidiu Lipan Ţăndărică. Nonşalant, aureolat de eşarfa albă, artistul începe să bată toaca, aşa cum se face la mănăstirea Putna, şi continuă cu un fragment din opera sa *Visul Toboşarului*. Zidurile de Ev Mediu ale mănăstirii pariziene vibrează de ritmul inedit, amestec de străvechi şi modern, lumile se ating şi se confundă. „Toaca se bate la fel peste tot în lume – spune Ţăndărică –, ea vibrează dacă o cînţi cu sufletul pentru a îmblînzi nebunia din jur." Ca unul care s-a

rătăcit o vreme de ţară, artistul nu ezită să-şi afirme, plin de patos, sursa de inspiraţie şi crezul: „O renaştere a mea este încercarea de a străbate universal cu arta, de a contamina muzica de mirosul de porumb şi de chirpici, de praful de la ţară. Globalizarea distruge tradiţionalismul şi sentimentul de patriotism. Eu vreau să creez o muzică cu esenţă românească, nu un fast-food muzical."

Purtătoare de logouri sau de ideea de logo, diferite obiecte-fetiş, port-chei, figurine japoneze numite *netsuke* completează scenografia acestui dispozitiv sofisticat (în sensul dat de Godard) pe care Cătălin Guguianu îl aşază sub o deviză iconoclastă: „Sîntem cu toţii *logotomizaţi*". Născut în 1951 în România, artistul Cătălin Guguianu şi-a instalat de cîţiva ani atelierul în cartierul Marais, fiind mereu în mişcare între Bucureşti şi Paris. A fost invitat să expună în Franţa, la Centrul Pompidou („Le parapluie dans la ville" / Umbrela şi oraşul, 2006), în cadrul evenimentului *Noapte Albă* şi la Cité Internationale des Arts.

Metisaj cultural, globalizare, uniformizare: proiectul „L'Echalier – Pârleazu" de la Cloître des Billettes, realizat în mai 2010 cu susţinerea Institutului Cultural Român, vorbeşte de o Românie organică şi sincronă, reflexivă: una care ştie să altoiască pe tradiţie un discurs modern şi o problematică a lumii contemporane, cu fisurile, provocările, dar şi noile sale valori.

Tot ce este interzis este artă. România subversivă

Titlul expoziţiei „Promisiunile trecutului, 1950-2010. O istorie discontinuă a artei în fosta Europă de Est" e în sine o promisiune densă şi, după trei luni de expoziţie, pe deplin ţinută.

La 20 de ani de la căderea Zidului Berlinului, Centrul Pompidou din Paris a invitat 50 de artişti din Europa Centrală şi de Est să ilustreze prin viziunile lor zbuciumata istorie recentă şi istoria artei ca „suită de evenimente discontinue". Expresia e preluată de la filozoful german Walter Benjamin (1892-1940), care credea că potenţialităţile neconsumate în trecut pot fi reactualizate în prezent. Cu sprijinul ICR Paris, România a fost prezentă la expoziţia organizată între 14 aprilie şi 19 iulie 2010 cu „dispozitivele" a cinci artişti din generaţii diferite: Ion Grigorescu, Dan Perjovschi, Ciprian Mureşan, Mircea Cantor şi Daniel Knorr.

Articulată pe cîteva teme – utopiile moderniste cu actul creaţiei făcînd parte din viaţa socială, lumile paralele, anti-arta, spaţiul public şi spaţiul privat, feminismul, gesturile micropolitice şi critica instituţiilor – scenografia expoziţiei a mizat de la început pe curiozitatea încă vie, autentică în Occident, pentru „promisiunile Estului", pînă mai ieri necunoscute. Mozaicată, compozită prin limbajele diferite ale fiecărui artist, prin referinţele numeroase şi particulare ale fiecărei individualităţi, expoziţia respiră în timpi slabi şi în timpi tari, dar degajă o forţă comună: o anume tensiune surdă, solidară, ca un fel de încordare a gestului artistic consumat sau conceput în spaţiul fostului bloc comunist al Europei Centrale şi de Est, care reumple de sens opoziţia Vest/Est. În 1977, Ion Grigorescu s-a filmat singur, gol-goluţ, în propria casă, într-un meci de box imaginar cu sine însuşi, film tulburător de aproape 3 minute, astăzi superbă metaforă a schizofreniei sociale în România comunistă. Ceva mai încolo, deviza artistului ungur Tamas Szentjoby înfiorează discret: „Tot ce este interzis este artă. Fiţi interzişi". În timpul primului Festival de performanţă de la Timişoara din 1993, Dan Perjovschi şi-a tatuat pe braţ cuvîntul România. Însănătoşit de ţara sa, zece ani mai tîrziu îşi şterge de pe trup semnul acestei „iubiri" agitate. Fotografiile care mărturisesc acest dispozitiv artistic se intitulează scurt *România, 1993-2003*. Pe un ecran, defilează în buclă cele cîteva secunde de film cît durează arderea unui drapel, mistuit prea repede de flăcări. Instalaţia video semnată de Mircea Cantor trimite minimalist la consumismul erei postcomuniste care basculează violent într-un neoliberalism extrem. Între zecile de gesturi artistice din Est, cea mai sensibilă şi mai puţin sofisticată propunere mi s-a părut „Dispariţia unui trib", semnată de lituanianul Deimantas Narkevicius. Timp de 10 minute, pe ecran pîlpîie o înlănţuire de fotografii reprezentînd un cuplu, oameni obişnuiţi, figuri oarecare în situaţii banale de viaţă. Montate cronologic, de la scene din copilăria personajelor pînă la scene de înmormîntare, imaginile dau măsura tulburătoare a unei vieţi, fără cuvinte, în comunism. Artistul lituanian e fascinat de modul în care istoriile personale sînt depozitare involuntare de fapte istorice şi geopolitice, alimentînd imaginarului colectiv.

Am ieşit de la Centrul Pompidou cu sentimentul reconfortant al unei Românii neastîmpărate, nonconformiste, subversive.

Substanţiale motive ca să te (re)îndrăgosteşti de România, la Paris, în doar cîteva luni.

***Cristina Hermeziu** este jurnalistă.*

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

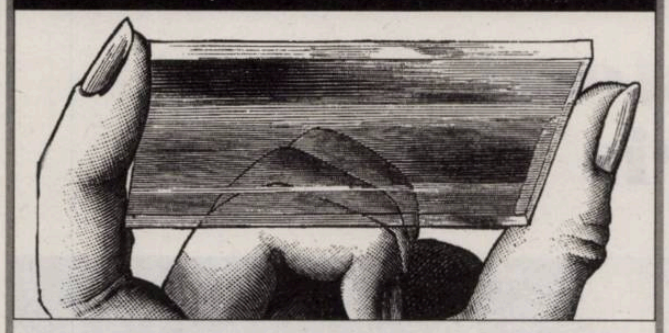

Publicitatea e de pe Marte...

Ni se vorbeşte de secole despre „misterul feminin“ şi despre faptul că femeia nu poate fi înţeleasă niciodată cu adevărat. Deh, discursul a aparţinut, de-a lungul istoriei, bărbaţilor şi, prin urmare, femeia a fost prezentată ca alteritatea prin excelenţă, dacă nu chiar ca un animal straniu.

Iată că acum, după atîta amar de vreme, publicitarii noştri ne dezvăluie în sfîrşit secretul feminin: „Femeile sînt diferite, dar au în comun un singur lucru: Dulcolax“ – ne spune o reclamă de la televizor. Aţi ghicit, pentru că numele o sugerează foarte bine: produsul e un laxativ. Iată, deci, esenţa feminităţii, ceea ce le uneşte pe toate, oricît de diferite ar fi. Fiecare doamnă are Dulcolaxul ei, pentru că – nu-i aşa? – femeile sînt prin definiţie nişte constipate. Aici stătea celebrul mister!

De altfel, şi alte reclame la produse laxative afirmă acelaşi lucru: singurele care au probleme cu constipaţia sînt femeile. De exemplu, publicitatea pentru medicamentul Tranzactiv. În cele mai recente spoturi, vedem pe ecran o înşiruire de feţe de femei care se chinuie vădit. În dreptul fiecăreia e scris numele şi timpul – o oră, o oră şi ceva... Apoi vine sloganul: „Tu cît timp pierzi zilnic la toaletă? Tranzactiv, cu efect laxativ“. Oricum, spotul acesta este ceva mai „cuminte“ decît vechile reclame pentru acelaşi produs, unde vedeam bărbatul cum pleacă grăbit la serviciu, după care femeia, rămasă acasă, intră la toaletă. Loc în care ni se sugera că stătea toată ziua, pentru că ieşea de acolo cînd deja era noapte, iar soţul harnic se afla în pat. Acesta o întreba: „Ce-ai făcut azi?“, iar ea îi răspundea cu un oftat: „Ei, mai nimic!“. Prin urmare, bărbatul e cel care munceşte, în timp ce femeia îşi pierde toată ziua pe WC. Se pare că şi publicitatea e făcută tot de bărbaţi...

Bărbaţi care or fi ei activi, dar stau de multe ori foarte prost la capitolul creativitate. Să luăm un alt spot publicitar, dat în ultima vreme la televizor.

Meci de tenis la dublu. Un jucător dă o lovitură puternică, publicul aplaudă, iar un comentator sportiv spune: „Extraordinar!“. Un alt comentator adaugă: „Ai noştri au minge de meci!“. Primul comentator, în timp ce jucătorul se pregăteşte să servească: „Finala e atît de aproape! Trebuie să fie extrem de concentrat! Totul depinde de asta...“

Pînă acum, toate bune. Numai că, hodoronc-tronc, unul dintre comentatori acoperă microfonul cu mîna şi întreabă: „Stai puţin! Cu cine face...“ Şi zice un cuvînt pe care nu-l înţelegi prea bine. Te dumireşti despre ce este vorba apoi, cînd întrebarea lui e reluată de tot felul de telespectatori care privesc meciul: unul care stă pe canapea şi mănîncă chips, o domnişoară care se uită la televizor alergînd pe bandă în sala de sport, un individ dintr-un bar care se trezeşte vorbind aiurea. În sfîrşit, aceeaşi întrebare e pusă de o fată din public: „Cu cine-o face banking?“. Ne este arătat sportivul care se uită în stînga şi-n dreapta, aşteptînd în tot acest timp să servească, iar partenerul de pe teren îl ajută: „Cu BCR, nu?“. Sportivul răspunde „da“, şi, ca şi cum asta ar fi aşteptat, serveşte şi el, în cele din urmă. Bucurie mare, aplauze şi un discurs din *off* care ne spune că „în viaţă, încrederea adevărată vine şi din siguranţa financiară“.

Reclama aceasta e articulată atît de rudimentar, încît rămîi interzis. Parcă ne-am întors la spoturile construite după principiul „unde dai şi unde crapă“, din perioada preşcolară a publicităţii noastre, cea a anilor '90, cînd auzeai lucruri de genul „V-am prins, vrăjitoarelor!“ sau „Titan Ice, altă viaţă!“.

Nu are rost să analizezi prea mult discursul acestei reclame la BCR. Cel mai indicat e să înlocuieşti întrebarea care-i chinuie pe toţi în spot – „Cu cine face banking?“ – cu o alta: „Ce-i, dom'le, prostia asta?“. Poate ne răspund, totuşi, domnii din publicitate, care se alintă cu numele de „creativi“. Oricum, se pare că Marte nu exercită o influenţă prea bună asupra lor.

Valentin STÎNGĂ

Forumism de România

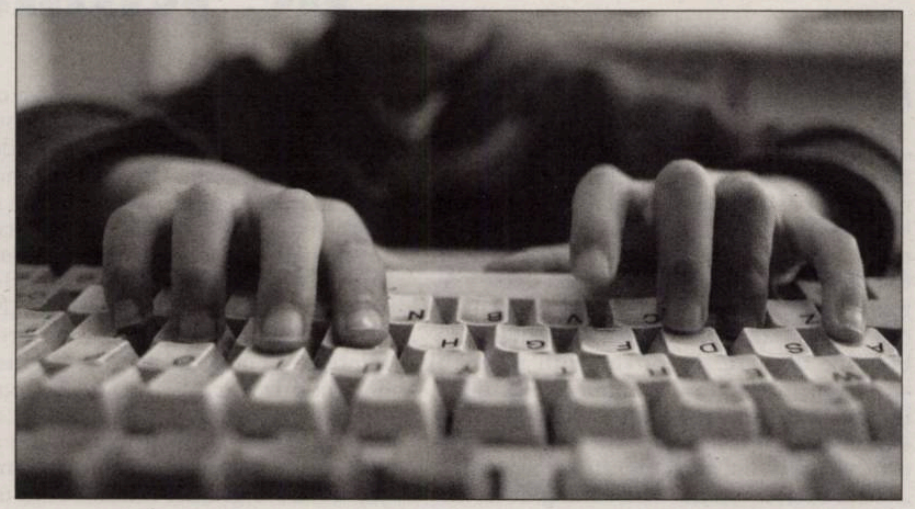

În ţările civilizate, prezenţa unei comunităţi de cititori activi în subterana gazetelor online e un fenomen cît se poate de firesc. Acolo unde cultura dialogului primează, adnotările sînt binevenite. Cetăţeni agreabili şi meteci persuasivi, oameni de convingeri diferite, cu profesiuni exotice sau îndeletniciri de rutină, pioşi sau atei, cu doctorat sau fără, aglutinează decent la călcîiele textelor virtuale, nealterînd ansamblul calitativ şi igienic al paginii.

Citiţi *The Economist* ori *Washington Post* şi veţi vedea naturaleţea cu care se produc argumente lapidare, tîlcuiri savuroase, replici amuzante, şuete grafice, bancuri subsidiare. Desigur, întîlneşti şi-n lumea bună excepţii, deviaţii minore, spectre răzleţe. Dacă sudalma, ghiontul rasist ori sofismul de latrină sînt perfect cenzurate, n-ai cum să eviţi, uneori, oftătura unei gospodine cvadragenare, febrilitatea cutărui ufolog nedormit sau emfaza *gay* a vreunei tribade, supărată, liric, pe regnul *hetero*. Însă, per ansamblu, tabloul arată bine: se discută cuviincios, documentat, justificat. Accentul dezbaterilor cade pe text şi pe tema, informaţiile, problematica sau aserţiunile extrase hermeneutic din articol. Autorul e lăsat, de regulă, în pace. Rarisim îi sînt adresate întrebări (pertinente), complimente (fără igrasie), rezerve (inteligibile). Iar acesta răspunde, cînd şi cînd, fără senzaţia că a plonjat într-o bolgie sau că a descins printre mirmidoni.

La noi, scriitura de subsol a căpătat proporţii colosale şi conţinuturi groteşti. Diluviul de scriptomani, delirurile vaste şi eterogene, juisanţa ignoranţei, obscenitatea explodată în mii de vocabule fac un soi de anexă elefantină la corpul textului central. În absenţa instituţiei moderatorului, site-urile unor ziare onorabile din România ajung să fie lovite de gigantice tumori. Deliciile anonimatului *monden*, voluptatea scribului incontinent şi pofta vampirizării unor cărturari prestigioşi l-au făcut pe român dependent de ambianţa forumurilor virtuale. Rezultatul acestui trend e tocmai perdeaua burlescă din coada editorialelor şi articolelor ce apar în presa autohtonă. Am identificat cîteva categorii mari de forumişti, pe care le putem inventaria aici, fără veleitatea clasificaţiei exhaustive.

E paseist şi revoluţionar, utopist şi bigot, chefliu şi haiduc, agramat şi justiţiar.

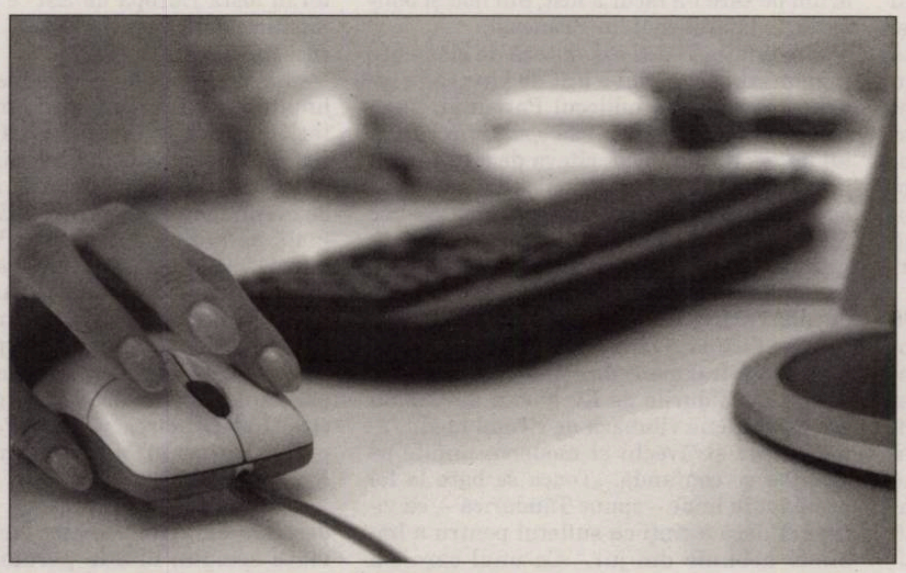

Forumistul mercenar. Recrutat pentru abilităţile de profanator, forumistul cu angajament de tip *comando* scrie, neobosit, *acelaşi* lucru, supurează *aceleaşi* mesaje, cu modeste variaţii de recuzită stilistică. Tocmit de „şefi“ să lingă într-o parte şi să spurce în alta, acesta îşi modulează devotamentul în funcţie de recompense şi de anvergura *provocării*. Parcă nu-ţi vine să risipeşti atîta muniţie de hazna ori salivă omagială în portretul oricui. Trebuie umblat la statui, la inşi cu operă, la figuri de panteon. Budoarul propriu devine, astfel, baricada cu clocot de unde visezi la nimbul utopic al demolatorilor de vedete.

Forumistul persiflant. Intră mereu în scenă cu alură de sfîrleză caustică şi nu cruţă nimic. În malaxorul băşcăliei sale intră, de-a valma, tot mapamondul: rechinii din Pacific, taoismul, jucătorii de cricket, Dracula, Luis Lazarus şi Sarah Palin. Nu are criterii, pudori, regrete. La limită, şi Biblia în varianta electronică îl aţîţă pe linia sarcasmului fără zăgazuri. E convins că are acces la butadă, şarjă, imaginaţie. Şi că doar în faţa oglinzii e loc pentru complezenţă şi solemnitate.

Forumistul paranoic. Vigilent pînă la insomnie, comentatorul din specia aceasta se înscenează ca radar de cabale. Ştie că în spatele celui mai banal enunţ se iveşte o apetiţie hegemonică, pofta de putere, motivaţia suspectă. Nimic nu e ce *pare* a fi: suprafeţele ascund conjuraţii, guvernele sînt masonerii fardate, Papa e, de fapt, femeie (evreică şi bisexuală), vulturii sînt ştiuci în travesti, prăbuşirea economiei greceşti e „lucrătura“ papistaşilor, iar călugării tibetani manipulează telepatic proxeneţi columbieni. Prin urmare, totul poate fi şi trebuie *deconspirat:* gramatica, sportul, cinematografia, poezia, moda, ştiinţa, balerinele, ţapinarii, dresorii de foci, sopranele...

Forumistul patriot. Îi adoră pe daci, pe voievozii feroce, pe răsculaţii de vitrină istorică, pe descălecători. Argumentează cu sarmale şi mititei, cu ţuici, cu relicve notorii şi muzică *etno,* cu Eminescu şi Nadia. E paseist şi revoluţionar, utopist şi bigot, chefliu şi haiduc, agramat şi justiţiar. Scrie prost, mult, şablonard, în buna tradiţie a candorilor turistice şi a îmbăloşărilor protocroniste.

Forumistul ezoteric. E infailibil branşat la Valhalla, primeşte semnale din Shambala, e în anticamera arhanghelilor New Age, iniţiat în tainele Wicca şi în tot ce ţine de pitorescul şi cumplitul registrului paranormal. Nu are dubii de sine, nu ştie de glumă, nu face concesii. Umple beciurile textelor de ziar cu petiţii mistice, avertismente bolînde, înştiinţări eshatologice şi algoritmi de detentă astrală. Îi ştie pe Iahve din vedere şi pe Ramakrishna din cantonamente siderale. Deplînge tehnologizarea nesăbuită a Terrei, declinul axiologic şi paragina spirituală a omenirii civilizate. Petrece zilnic în jur de 10 ore în faţa calculatorului, amuşinînd păcate şi nereguli cu bătaie cosmică.

Forumistul sapienţial. Pricepe tot, are fler, dirijează prostimea, a parcurs bibliografii cu nemiluita. Întrevede fineţuri, dedesubturi ideologice, tripotaje retorice. Dă sfaturi, poartă faretră cu adagii, se tutuieşte cu autorul, îl trimite la bibliotecă şi-i recomandă lecturi. Nu înţelege, în fond, de ce nu e invitat să preia el rubrica pe care o comentează pletoric. Se mulţumeşte, în final, cu ştampila închipuită de adjunct luminat al paginii respective. Şi recidivează torenţial, la fiecare număr nou al gazetei.

Forumistul efemer. Cade accidental în plasa cutărui *site* şi se pomeneşte tastînd aleatoriu. Nu e loial vreunui herb, nu propune reforme, nu terfeleşte boierimea culturală. Vrea doar să umple arbitrar 10 minute libere ori să-şi contemple porecla de şpriţ, tatuată sub editorialul unui star de presă.

Dacă stau să mă gîndesc bine, mai e loc pentru nuanţe, pentru taxonomii diferite, pentru profiluri hibrid. Iar în proximitatea joasă a acestui text, cu siguranţă e suficient spaţiu disponibil pentru naşterea şi perindarea unor specii noi.

Valentin Stîngă *este eseist.*

Liliana NICOLAE

Satul şi biserica

Viaţa pare atît de simplă în satul acela mic din inima secuimii! Biserica. Şcoala. Căminul cultural. Şi cercul se închide. Biserica e mică şi albă. Domină satul de pe un deal ca o spinare de animal obosit de muncă. Mă ridic pe vîrfuri, pun mîna streaşină la ochi şi mă uit pe geamul pătrăţos. Înăuntru – rînduri goale de bănci, o pianină şi steagul Ungariei arborat într-un colţ. Cînd e slujbă, cel puţin jumătate dintre cei 100 de locuitori ai satului îşi ocupă tăcuţi locul în băncile bisericii. E construită în secolul al XVIII-lea, după modelul bisericilor din zona Săcele şi cu meşteri tot de acolo. Are un clopot mare şi vechi.

Pustiu… sau poate doar liniştit

Satul Măgheruş (sau Sepsimagyarós) din Covasna e, însă, ceva mai vechi decît biserica. Şi decît clopotul. Prima descriere a apărut în urmă cu 500 de ani. De atunci a fost locuit doar de maghiari, toţi de religie reformată. Cînd nu aveau biserica lor în sat, la sărbătorile mai importante mergeau grupuri-grupuri, peste dealuri, la Lisnău sau la Săciua, preţ de 5 kilometri. Apoi, în 1748, a început construcţia bisericii din satul lor. A durat patru ani.

La Măgheruş sînt 25 de telefoane fixe şi 6 maşini, folosite şi pe post de „Salvare“ atunci cînd e nevoie.

Viaţa bisericii a fost de atunci cînd bună – cu preoţi devotaţi, care-i făceau pe oameni să se simtă „păstoriţi“, cînd mai rea. Pustie, cu lacătul pe uşă ani la rînd, căci nu se găsea nimeni să vină să slujească în satul mic, ascuns printre dealuri, la vreo 10 kilometri de drumul principal care leagă Braşovul de Tîrgu Secuiesc.

Şi viaţa satului a fost cam la fel: cînd bună, cînd rea. Colectivizarea i-a gonit pe oameni spre oraşe. Multe case sînt şi acum părăsite. Unele au fost transformate în „case de vichend“ – cum avea să le numească pastorul reformat Szasz Csaba. La Măgheruş locuiesc azi, aşa cum spuneam, 100 de oameni, la care se mai adaugă în „vichend“ vreo 50. Pastorul Szasz Csaba nu e de-al locului. A venit la Măgheruş în 2004. Că… „aşa au vrut Dumnezeu şi autorităţile bisericeşti“. Trăieşte în casa parohială de lîngă biserică împreună cu soţia şi un cîine mare şi lăţos. Are 42 de ani. Ştie tot ce mişcă în sat. E preot, dar şi învăţător. Învăţătoarea e în concediu de maternitate şi-i ţine locul preotul. La şcoala în limba maghiară, cu clasele I-IV, merg în total zece elevi. Alţi zece copii merg la grădiniţă. E o mare realizare pentru micul sat că, în urmă cu patru ani, s-a reînfiinţat (după 25 de ani) grădiniţa. Tot o mare realizare e şi faptul că satul are – pentru prima dată în istoria lui – ceea ce localnicii numesc un… parc. Chiar dacă cuvîntul e prea pretenţios pentru cele cîteva leagăne şi bănci vopsite în culori stridente. Dar ce mai contează!...

Nu departe de parc e un „magazin mixt“. Magazinul – amenajat în camera de la stradă a casei unui localnic – e singurul din sat. Are program redus – cîteva ore pe zi – şi funcţionează şi pe post de cîrciumă. A! Mai e şi căminul cultural! Chiar în centru, la o răscruce de drumuri cu inscripţii în limba maghiară. Aici se adună sătenii de 1 Mai, cînd e „carnaval“. Sau la sfîrşitul lui august, la „Zilele satului“. Nu-mi rămîne decît să-mi imaginez veselia, agitaţia care cuprind satul în perioada aceea. Pentru că la vremea trecerii mele pe acolo (la sfîrşit de iarnă) părea pustiu. Sau poate doar liniştit. Pentru că cel puţin în casele locuite din centru, sigur se întîmplă ceva. Ceva simplu şi omenesc. Şi pot să-mi imaginez… O femeie îşi spală părul într-un lighean. Alta taie o ceapă, în timp ce pe plită fierbe pasărea tăiată de bărbatul ei în fundul curţii. Un copil mîngîie o pisică. O bătrînă priveşte în gol de după perdea. O familie se strînge în jurul mesei. Un bărbat aruncă o mînă de fîn vacilor din grajd şi le mîngîie apăsat (încă le mai ţine, deşi vinde tot mai greu laptele şi brînza). Lucruri simple, omeneşti.

La Măgheruş sînt 25 de telefoane fixe şi 6 maşini, folosite şi pe post de „Salvare“ atunci cînd e nevoie. Asta-i satul! Şi asta-i biserica.

Preoţii sînt prieteni, bisericile sînt diferite

La Lisnău (sau Lisznyó) ajungem pe înserat, dar biserica reformată o găsim uşor. În centru. O femeie cu mînecile suflecate traversează curtea bisericii şi vine să ne arate unde stă preotul: „Acolo unde se înfundă strada!“. Poarta e larg deschisă, aşa că intrăm. Pînă să ajungem însă la uşă, ne prinde din urmă preotul, care se întoarce de la o înmormîntare. Ne invită în casă firesc, ca şi cum ne-ar cunoaşte, ca şi cum ne-ar fi aşteptat (rar întîlneşti o asemenea atitudine la un preot ortodox, de pildă, care, de obicei, e suspicios dacă se trezeşte cu un ziarist la uşă şi care nu prea vorbeşte cu presa dacă nu are aprobare de la Episcopie).

Pastorul Dersi Gyorgy e la Lisnău din 1986. În acele vremuri satul era altfel – spune el. Oamenii – mai deschişi veneau mai des la biserică, se ajutau mai mult, erau împreună.

Ce-i desparte acum? Pastorul spune că munca. „Înainte de 1989 se plîngeau că nu-i lasă comuniştii să meargă la biserică. Acum, aleg singuri să nu mai vină. Lucrează şi sîmbăta, şi duminica, de dimineaţă pînă seara. Nu muncesc neapărat pentru că vor să aibă mai mult. Dar muncesc cu mijloace rudimentare, şi asta le ia tot timpul. Înainte, dacă ridica unul o casă, puneau toţi umărul. Acum, e fiecare în curtea lui, cu problemele lui.“

Ce i-ar putea apropia din nou? „Credinţa. Cei 500 de oameni care trăiesc în sat sînt împărţiţi între cele patru biserici: peste 300 sînt reformaţi, iar restul greco-catolici, romano-catolici. Vreo 20 sînt ortodocşi. Aceştia din urmă au biserică, dar nu şi preot. Noi ţinem în luna ianuarie, timp de o săptămînă, o slujbă ecumenică. I-am invitat şi

Satul a fost colectivizat, iar pastorul ungur – arestat o vreme pentru că a cîntat imnul secuilor.

pe ceilalţi preoţi, au venit, au ţinut slujbă în limba română… Dar ei nu m-au invitat pe mine niciodată. Deşi sîntem prieteni, ne întîlnim cu diferite ocazii, dar nu m-au chemat niciodată în biserica lor.“

La Lisnău sînt familii care, odată cu interzicerea de către comuniştii a Bisericii greco-catolice, în 1948, au devenit romano-catolici. Asta nu i-a împiedicat însă să meargă la slujbele în limba maghiară din biserica reformată.

Şi aici, ca şi la Măgheruş, sînt rînduri de bănci, o pianină şi steagul Ungariei. Iar pereţii sînt împodobiţi ici-colo cu feţe de masă lucrate de mînă şi cu flori de plastic. Între biserică şi zidul care o înconjoară au fost îngropaţi în urmă cu mai bine de trei secole (între 1717-1720) aproape 80% dintre locuitorii satului, vreo 400 de oameni, care au fost ucişi de epidemia de ciumă. E o groapă comună şi un monument deasupra.

Biserica din Lisnău e mai veche decît cea din Măgheruş. A fost construită în secolul al XV-lea, refăcută în jur de 1622, şi a suferit o serie de tranformări la începutul secolului al XIX-lea, cînd a fost făcut şi un gard din piatră, de jur-împrejurul bisericii. Locuitorii din Lisnău se mîndresc şi ei cu clopotul bisericii, cel mai vechi din judeţul Covasna, făcut în 1693, de un clopotar din Braşov.

Şi aici comunismul i-a mai gonit pe oameni. Satul a fost colectivizat, iar pastorul ungur – arestat o vreme pentru că a cîntat imnul secuilor. Soţia lui este medic. Spune uneori că el „se ocupă“ de sufletul localnicilor, iar ea de trupul lor. Cît a fost arestat, soţia a fost transferată la vremea aceea dintr-un loc în altul, pînă cînd a rămas fără loc de muncă. Dersi Gyorgy îşi aminteşte Crăciunul lui '89 care i-a adunat pe localnici, indiferent de credinţă, la biserica reformată. „Mulţi mi-au spus atunci să fiu primar, dar am stat departe de politică. Tot ce am făcut atunci a fost să-i conving pe oameni să nu distrugă CAP-ul şi să le tot reamintesc ceea ce în Biblie scrie de 365 de ori: să nu se teamă. Şi să nu-şi piardă credinţa.“ Asta le aminteşte şi acum, la 20 de ani după scena cu CAP-ul, cînd vede cum copiii satului cresc fără credinţă şi, uneori, fără părinţi, pentru că aceştia muncesc prea mult.

A doua zi era duminică şi era slujbă. În curtea bisericii s-au strîns pe rînd grupuri de localnici, tăcuţi, îmbrăcaţi frumos, bărbaţii cu pălării cenuşii pe cap, femei cu paltoane de stofă. Clopotul începe să bată, oamenii intră în biserică, îşi iau locul în bănci. Femeile – în stînga, bărbaţii – în faţa pianinei la care pastorul începe să cînte. Slujba se ţine în maghiară. E drept, nu prea am văzut tineri în biserică.

Anul trecut, la Lisnău, s-au născut patru copii. Ăsta-i satul. Şi asta e biserica.

Liliana Nicolae *este jurnalist la* Radio România.

Biserica Calvină a fost recunoscută în Transilvania în 1564 de către principele Ioan Sigismund. Potrivit recensămîntului din 2002, ponderea reformaţilor era de 3,23% din totalul populaţiei, puţin peste 700.000 de persoane. Cele mai multe în judeţele Bihor, Cluj şi Covasna. Reformaţii au 1000 de lăcaşuri de cult, o serie de şcoli, facultăţi, institute (printre care Institutul Teologic Protestant Unic din Cluj-Napoca) precum şi case de copii, azile de bătrîni sau cabinete medicale.

SE PARE CĂ CEI CARE CRED ÎN TIPUL (POST)MODERN AL MEŞTERULUI MÎNGÎIAT CU SIMPATIE PE SIFON SÎNT CAPABILI DE STĂRI EMOŢIONALE DRĂGUŢE

■ Se pare că a venit vremea celor două capete, nu doar a jocurilor la două capete, ci şi, de exemplu, a capetelor beţişoarelor prezidenţiale pentru urechi, fie ele tăiate sau nu, ori a chibritului cu ale sale capăt de sus şi capăt de jos şi pe care, dacă îl tai în două, rezultă două bucăţi, fiecare din ele cu cîte două capete, cel de sus şi cel de jos... Başca, potrivit unui anunţ din *România liberă,* un „lichidator judiciar vinde la licitaţie Maşina automată de tăiat la două capete". Un subiect pentru presă, de rumegat (la două capete). (**A. M.**)

■ Săptămîna trecută, neobositul Mahmud Ahmadinejad a declarat următoarele: „Cei care cred în genul ăsta de lucru nu pot fi lideri ai naţiunilor globale care aspiră, la fel ca Iranul, la perfecţiune umană, bazîndu-se pe iubirea pentru toate valorile sacre". Care e „genul ăsta de lucru" care le-ntunecă minţile liderilor mondiali? Nu e un lucru, e un biet animal – îl cheamă Paul, cea mai celebră caracatiţă din lume. (**L. V.**)

■ Am trăit săptămîna trecută experienţa-limită a contactului simultan cu (şi între) două tipuri de meşter: cel clasic, Nea Nelu, zugravul din colţ (care mai dă un trafalet, mai pune o priză), şi tipul (post)modern al meşterului de firmă care vine în costum, se schimbă, ia maşina de raşchetat şi lucrează 10 ore, face duş, se îmbracă, încasează şi pleacă. S-a produs, vă imaginaţi, şocul civilizaţiilor, ciocnirea galaxiilor, sfîrşitul istoriei: Nea Nelu şi-a luat băieţii şi-a plecat, iar a doua zi a apărut la 9 punct frezat, cu haine de schimb, cu trusa de scule. A rezistat o oră, dup-aia a făcut o pauză lungă de cafea, după care a luat echipa şi a plecat la masă. Ştiţi pe cineva care pune-o priză, dă un trafalet? (**S. S.**)

■ După motanii celebri din literatura română, panoramaţi recent în *Dilemateca,* vă prezentăm acum o nouă subspecie, de o blîndeţe suspectă în noul context politico-economic: Motanul Fiscal. E mai mult alb decît tărcat şi leneş cît să nu sară în ochi. Îl găsiţi în holul cel mare al Administraţiei Financiare a sectorului 1 din Bucureşti. Hrănit corespunzător din salariile diminuate ale funcţionarilor publici şi mîngîiat cu simpatie de contribuabilul frustrat, Motanul Fiscal este cea mai plăcută experienţă cînd ai de plătit impozite şi taxe. (**A. M. S.**)

■ În atenţia „Micului Paris" şi a „micilor parizieni". Am nimerit din întîmplare pe un site cu informaţii turistice unde scria exact aşa: „Budapest is the capital of Hungary or as it is often referred to «the Paris of the East»" (http://www.holidaycafe.info/holiday_in_budapest.html). Mă rog, Budapest, Bucarest, ce mai contează... Tot Parisu-i *fruncea*... (**M. V.**)

■ În reclama la „Izvorul Minunilor", rănile unui călăreţ se vindecă miraculos după ce acesta bea apa cu pricina. Nu ştiam că exista sifon în Evul Mediu. (**M. C.**)

■ Cică porcii sînt capabili de stări emoţionale complexe. Buuun. Acum vă rog să (re)interpretaţi celebrul truism „Toţi bărbaţii e porci". (**M. M.**)

Cu ochii-n 3,14

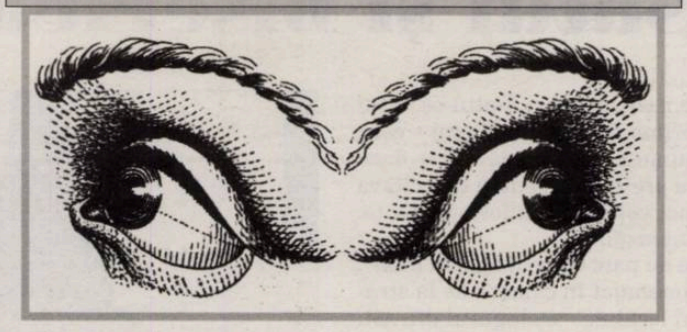

■ Pe Favorit TV văd, în rol de rapsozi, tot felul de bătrînei burtoşi, guşaţi şi cu lanţ gros de aur la gît cîntînd despre mîndruţe, drăguţe, doruleţe, guriţe etc. Favorit TV, acest Pedo-Etno-Private-Spice! (**M. C.**)

SE PARE CĂ CEI CARE CRED CĂ SOARELE SE ÎNVÎRTE LA FAŢA LOCULUI, DEASUPRA TREPTELOR IUBITOARE (TRECÎND CU PRIVIREA PESTE ŞEFIA MIŞTO), AU GENE COMUNE CU MINGILE DE TENIS

■ Conform unui studiu, 42% din români cred că Soarele se învîrte în jurul Pămîntului. În 2002, procentul era de 24%, iar în 2005 de 27%. La nivel european, doar Turcia şi Letonia stau mai prost decît noi, cu procente de 56%, respectiv 44%. Oare de ce îi mai acuzăm pe occidentalii care confundă Bucureştiul cu Budapesta? Aşadar, dragi români, care-i capitala Statelor Unite? Hollywood, cumva? (**A. P.**)

■ Un anunţ de cumpărare pe Internet, la mica publicitate: „Cumpăr turmă de peste 100 capre cu lapte şi să aibă productivitate bună să nu fie mai bătrîne de 3, 4 ani 4 ţapi pot fi şi iediţe, tel. ..., preţul va fi negociat la faţa locului, aştept urgent". Mi se pare cît se poate de *cool* să cauţi de urgenţă capre, care pot fi şi iediţe... pe Internet. (**A. M.**)

■ La Piaţa Sudului, deasupra treptelor pe care cobori spre metrou, te întîmpină o reclamă: „Fă-ţi planuri de haiducie cu Ciucaş!". Ar fi interesant de aflat cîţi dintre călătorii unei zile îşi fac planuri de haiducie, cu sau fără Ciucaş. (**D. S.**)

■ Într-un interviu din *The Times Magazine,* Tom Jones (70 de ani) le roagă pe admiratoare să nu mai arunce în el cu piese de lenjerie intimă: „E pur şi simplu greşit. Eu îmi pun sufletul pe tavă şi oamenii încep să rîdă". Pe de-o parte, dacă admiratoarele au îmbătrînit şi ele odată cu idolul lor, supărarea lui Tom Jones e de înţeles. Pe de alta, dacă ele sînt tinerele şi degrabă iubitoare, dezgustul bătrînului miroase a mascaradă de mironisiţă. După ce-ai cîntat atîţia ani „Sex bomb, sex bomb, you're my sex bomb / You can give it to me when I need to come along", nu te mai poţi preface că ai mers la biserică în fiecare duminică. (**L. V.**)

■ Ghidul *PRO TV Magazin* are o rubrică intitulată „Ce-mi place", în care vedetele sînt întrebate ce preferinţe au în materie de mîncare, parfumuri, actori etc. Într-unul dintre numere, intervievata este Ela Voineag. (Cum care Ela? Ela – ex-VJ-iţă MTV, actuală prezentatoare la TVR 1.) Trecînd cu privirea peste pagina cu pricina, îmi sare în ochi următorul ei răspuns: „Carte preferată: Oricare a avut o ecranizare reuşită". Mai e nevoie să adaug ceva? (**P. M.**)

■ Într-un conflict izbucnit la şedinţa PDL Constanţa, între susţinătorii senatorului democrat-liberal Mircea Banias şi cei ai deputatei Maria Stavrositu, fiecare dintre cei doi disputîndu-şi şefia filialei, deputatul feminin a fost stropit cu apă şi cola. Dacă mai adăugau şi rom, ieşea o Cuba Libre botezată. (**S. G.**)

■ Iată cîteva versuri dintr-o manea pe care am apucat să le notez la nunta unde am fost săptămîna trecută: „Poţi să fii miliardar / Sau în euro milionar, / S-ai mii de lire sterline / Că tot fac mişto de tine. / Poţi s-ai lumea la picioare / Că eu tot n-am faţa ta...". (**M. C.**)

■ Se pare că bureţii de mare au gene comune cu oamenii. Studiul, realizat de cercetători din Australia, se referă la o specie de bureţi care se găsesc în Marea Barieră de Corali. Ce surpriză! Am rude în străinătate! (**M. M.**)

■ La un magazin de articole sportive din Cîmpina, cea mai ieftină minge de tenis costă 3 lei, însă vînzătoarea le recomandă pe cele de 10 lei. „Au venit clienţi nemulţumiţi care ne-au adus mingile de 3 lei înapoi, pe motiv că nu sar!". Nu pricep: la ce sînt bune, de fapt, mingile de tenis, nu să sară?! Deh, aşa-i în tenis! (**A. P.**)

© M. Vasilescu

PUBLICITATE

www.dilemaveche.ro
DILEMATIX
SUPLIMENT PENTRU COPII INTELIGENŢI EDITAT DE DILEMA VECHE
din 16 septembrie
Oferte de muncă pentru Dilematix
Dilematix a plecat în vacanţă şi a ales una dintre destinaţiile *all inclusive* propuse de voi. Problema este, însă, că a depăşit bugetul, iar acum are nevoie de ceva bani de buzunar şi ...vrea un job de vară. Unul cu totul nou, care să nu existe în realitate, să implice multă imaginaţie şi creativitate. Puteţi trimite chiar „fişa postului" sau compuneri în care să vă imaginaţi prima zi de muncă a lui Dile la noul său job.
Nu uitaţi! Asteptăm impresii despre lecturile voastre de vacanţă şi reportaje despre locurile vizitate şi despre oamenii interesanţi pe care i-aţi cunoscut.
Data-limită de transmitere a materialelor (texte, desene, fotografii tematice): 27 august
pe adresa de e-mail: dilematix@gmail.com
NOTĂ: Se acceptă doar textele în format doc, docx, rtf, scrise cu diacritice şi desene în format jpg sau pdf;
Pentru toate lucrările autorilor trimise către Dilematix, transferul proprietăţii intelectuale se realizează în mod automat către SC Satiricon SRL în momentul expedierii acestora prin intermediul poştei electronice.
Condiţii detaliate pe www.dilemaveche.ro
numai împreună cu DILEMA VECHE
ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO
Partener: Inspectoratul Şcolar al Municipiului Bucureşti

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 340 ■ 19-25 august 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

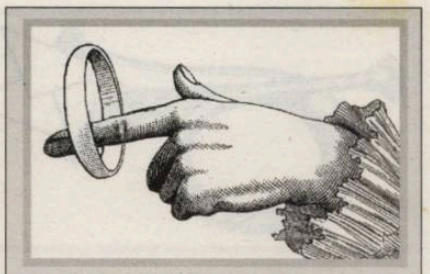

Selma IUSUF
legende **urbane** 11

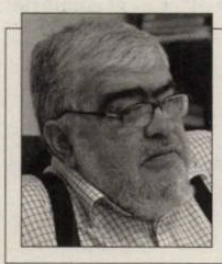

ANDREI PLEŞU
„Ce nu trebuie să spună un preşedinte“
pagina 3

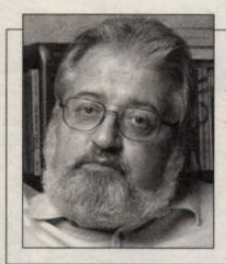

ANDREI PIPPIDI
„Bucureştii lui G. Călinescu“
pagina 6

CĂTĂLIN ŞTEFĂNESCU
„Copiii atomici“
pagina 7

Speranţa

© Andrei Iliescu

„Ce-mi place la ei – zise Dumnezeu – e speranţa.“

VICTOR SERGE

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

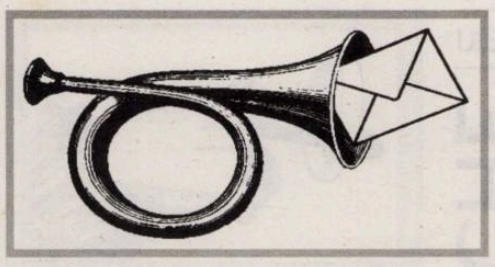

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic Marius Mălinescu, Bacău

NR. 323

Articolul Luciei Terzea-Ofrim, „O virtute masculină: prietenia“

Despre femei, puţin

Cum se întîmplă coincidenţele... Citeam zilele trecute în *Growing up free* – o carte de sociologie scrisă de Letty Cottin Pogrebin – despre prieteniile dintre fete şi prieteniile dintre băieţi, în copilărie. Îmi asum riscul ca aceste informaţii să nu mai fie actuale, ba chiar m-aş bucura să nu se mai aplice, cartea fiind publicată în SUA în 1980. Băieţii învaţă de mici – scrie autoarea – că trebuie să evite compania fetelor şi să se integreze într-un grup de băieţi, paşi esenţiali în dezvoltarea lor ulterioară ca bărbaţi, cel puţin după regulile impuse de o societate în care ei sînt consideraţi privilegiaţi şi superiori femeilor. În aceste grupuri, fiecare învaţă să-şi dezvolte nişte aptitudini prin care poate fi folositor grupului. Aici nu există invidie sau excludere, fiecare este apreciat pentru ceea ce ştie să facă şi sînt uşor interşanjabili. Una dintre cele mai umilitoare/dureroase insulte pentru un băiat la acea vîrstă (dar poate şi mai tîrziu) este să i se spună că se poartă ca o fată (la noi „Bărbaţii nu plîng“, „Ce? Tu eşti fetiţă?“ sau cuvinte mai dure precum „fetelică“, „fătălău“ bîntuie copilăria fiecăruia şi terenul de joacă). *„Boys are best! Girls are gross!“*, în cuvintele lor. Pe de altă parte, cam în aceeaşi vreme fetele îşi creează şi ele un grup, dar acest grup este solidar doar ca o reacţie de apărare faţă de distanţarea băieţilor. În grupul fetelor aparenţele sînt cele care contează cel mai mult. Puterea lor este puterea de-a exclude din grup pe oricine nu simpatizează. „Poartă-te ca o domnişoară“ sau „Domnişoarele nu îşi murdăresc rochiţele“ sînt fraze des auzite în copilăria lor de către fetiţe, cuvinte care le învaţă de mici că ceea ce contează este să placă. Dar, între timp, continuă Pogrebin, *„we have learned about great female alliances in literature and history, and we have recycled female competition for men into support systems for one another“*. Ceea ce mi-a plăcut în mod deosebit este faptul că în această frază am găsit nu una, ci mai multe referinţe cu privire la aceste aliante în literatură şi istorie.

Peste două zile cumpăram *Dilema veche*, nu o mai cumpărasem de aproape o lună, şi am răsfoit-o cu nerăbdare. M-am oprit asupra unui articol tocmai despre prieteniile dintre bărbaţi şi prieteniile dintre femei – „O virtute masculină: prietenia“ de Lucia Terzea-Ofrim. „Cert e că în imaginarul prieteniei nu sînt de găsit modele feminine echivalente pentru tipul legăturii legendare ce-i unea pe Ahile şi Patrocle.“ Şi mai departe: „În general, prietenia dintre un bărbat şi o femeie e suspectată de complicaţii amoroase şi puţini sînt cei care cred în ea.“ Şi aici apar nedumeririle mele: imaginarul prieteniei este oare o bună reflexie a istoriei şi a realităţii? Dacă în imaginarul prieteniei nu există modele feminine de prietenie înseamnă că ele nu au existat şi nu există în realitate? Oare nu sîntem în pericolul de a ne afla sub influenţa unei singure viziuni în această problemă?

Şi pentru că o coincidenţă nu vine niciodată singură, mi-am amintit de expoziţia „Istoria... la feminin“ de la Muzeul de Istorie. Chiar la capătul expoziţiei, lîngă vitrina în care erau expuse produse cosmetice feminine – ca şi cînd ar fi făcut parte din expoziţie (întîmplător, ale unei firme cunoscute, aflată şi printre sponsori) – se aflau trei panouri. Pe unul dintre acestea, numele femeilor, primele din România sau din lume în domeniile lor. Toate între 1850 şi 1975.

Prima femeie chirurg din România, Marta Trancu Rainer, a fost mobilizată cu gradul de maior în război, a condus trei spitale în paralel (Spitalul Colţea, Spitalul de Poduri şi Şosele şi, la solicitarea Reginei Maria, Spitalul de Chirurgie instalat în Palatul Regal de pe Calea Victoriei); după război a practicat şi ginecologia. La fel de puţin cunoscută precum şi prietenia ei cu Regina Maria. Şi-a scris memoriile în *File de Jurnal*, pe care o caut încă. Dar mai sînt şi: Sofia Ionescu, Sarmiza Bilcescu, Ştefania Mărăcineanu, Maria Teohari, Aristina Pop-Săileanu, Elena Văcărescu, Marina Ştirbey, Clotilda Averescu – toate pe o singură pagină în istoria expoziţiei.

Cristina MANEA
manea.cristina.andreea@gmail.com

NR. 337

Articolul Adinei Popescu, „Mamaia – o experienţă socialistă“

Fiecare cu Mamaia lui

Vreau să precizez ceva: de 20 de ani, de cînd se poate, îmi petrec vacanţele la mare în străinătate. Cauza: prefer mările calde şi calitatea serviciilor. Am mai fost pe litoralul românesc, pe la sfîrşitul anilor '90, la Neptun, cu inconvenientele cunoscute. Însă anul trecut, după o vacanţă în Deltă, m-am oprit o zi la Mamaia. N-o mai văzusem de prin '87 şi surpriza a fost foarte plăcută. În primul rînd, am stat la o pensiune foarte curată, însă fără aer condiţionat, în zona dintre Mamaia şi Năvodari. Pe partea cu marea, în vecinătate, erau două complexe cum am văzut pe malurile Mediteranei, unul chiar pentru oameni bogaţi. Surpriza era plaja amenajată cu şezlonguri şi umbrele, la fel ca pe „afară“, pe care puteam sta în contul preţului plătit la pensiune. Anul ăsta, beneficiul şezlongului mă costa 5 euro în Grecia, la Halkidiki (e adevărat că primeam două café frappé şi apă plată rece; anul trecut în Tassos nu primeam decît şezlongul). Am regăsit nisipul fin alb-cenuşiu de pe vremuri. Am fost şi în Mamaia propriu-zisă şi am revăzut vechile hoteluri care păreau recondiţionate din exterior, iar plaja era de asemenea amenajată.

Ce m-a întristat? Că nu mai era Club Meditéranné, unde visam să mă distrez pe vremuri, că plaja se îngustase în zona Modern, iar imaginea rafinăriei Petromidia mă dezola. Am mai avut o experienţă asemănătoare în Croaţia, într-un hotel fără aer condiţionat de pe vremea lui Tito, unde pe fereastră vedeam rafinăria din Rijeka şi celelalte complexe petrochimice de pe insula Krk.

Dezabuzarea dnei Popescu la vederea mulţimii celor ce luau micul dejun *(nota bene* în regim de bufet suedez!), se putea evita prin prezenţa extrem de devreme sau la sfîrşitul programului. Şi eu am avut surpriza neplăcută la micul dejun din hotelul grecesc – unde am stat anu' ăsta – al dispariţiei totale a mîncării, cînd apăreau nişte turiste cehe cu aer de matroane, pe care le suspectez de mania completării cu alimente pentru prînz.

Chiar dacă nu este mare lucru – rămîne aerul de bazar oriental în anumite zone, şi calitatea proastă a serviciilor la restaurant – cred că Mamaia arată mult mai bine decît în vremea *iepocii de aur*, aşa că stilul catastrofist al dnei Popescu îmi pare uşor exagerat.

Joe NEGUŢ
joenegut@gmail.com

Răspunsul Adinei Popescu

În urmă cu cîţiva ani, am văzut Mamaia în treacăt şi iniţial am avut aceeaşi surpriză plăcută despre care ne povesteaţi. Însă nu poţi judeca lucrurile după un şezlong şi o umbrelă care seamănă cu cele din Grecia. Doar în momentul în care am nimerit în camera de hotel identică cu cea de acum 20 de ani, mi-am dat seama că nu e suficientă doar o „recondiţionare“ pentru a şterge amprenta celor patru decenii de comunism (precizez încă o dată că am scris doar despre partea sudică a staţiunii). Iar tonul nu este unul catastrofist; dimpotrivă, mă bucur pentru „timpul regăsit“. Cel al copilăriei mele.

(IN)ACTUALITĂŢI

Metroul vienez

Multe de zis despre metroul vienez.

Poţi urca cu cîini (oricînd) şi biciclete (după un anumit orar) pentru care cumperi o jumătate de bilet. Garniturile vin la marele fix şi frecvenţa e adaptată momentelor zilei. Dacă te aşezi lîngă un urît-mirositor (ei bine da, există, şi nu marginal), rabzi cu stoicism fără să strîmbi din nas, în numele corectitudinii politice, sociale, olfactive şi de care mai doriţi. Nu se cedează locul doamnelor, doar cîteodată bătrînilor, care cam obişnuiesc să refuze politicos. Şcolarii, ba chiar şi preşcolarii, circulă neînsoţiţi spre şi dinspre şcoală sau aiurea (Viena rămîne una dintre capitalele cele mai sigure de pe glob). Se vorbeşte la telefon – ca pretutindeni – un fel de limbă germană nu uşor de înţeles, alături de balcanice graiuri precum sîrba, turca şi româna. Mulţi citesc cărţi, dar cei mai mulţi răsfoiesc, ca într-un balet mecanic, fiţuicile *Heute* şi *Oestereich*, livrate gratuit de luni pînă vineri.

Intrarea pe peroane nu e îngrădită cu porţi şi zăbrele, ca mai peste tot. Pur şi simplu, intri după ce îţi marchezi biletul. Controalele sînt la sînge, nu neapărat foarte dese, dar fără ieşire pentru contravenienţi. O amendă e undeva pe la 50 euro, am auzit.

Vineri şi sîmbătă seara, găşti înzorzonate, cu cutii de bere sau Redbull în mînă, se translatează buimac spre distracţii epuizante, spre direcţii neplanificate.

Mai e şi lumea subterană din staţia tentaculară Karlsplatz, să tot faci reportaje despre condiţia umană, să tot contempli un fel de revoltă socială vie, dar fără motiv să iasă din matcă.

În costume şi cravate, în blugi şi converşi, în salopete, în zdrenţe, în şlapi sau în bocanci, oameni-cîrtiţă plonjează zilnic în măruntaiele răcoroase ale oraşului-de-sub-oraş.

Metroul vienez, ca subterană a modernităţii, este un spaţiu public, dar mai ales o metaforă a conceptului urban în ansamblul său. În sensul în care cheia succesului în asigurarea unui trafic decent şi cît mai ecologic este următoarea: cetăţeni de toate condiţiile sociale merg cu metroul, tramvaiul, autobuzul, trenul, bicicleta.

Pentru a putea implementa un concept similar în Bucureşti, este nevoie în primul rînd de reglementarea fermă a problematicii parcării autoturismelor. Apoi, de asigurarea unui sistem de transport urban coerent, funcţional şi salubru.

Sorin PETRESCU
spetrescu2005@gmail.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter Houston FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 12.100 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

● **Criză sau haos?**
● **Cititorul de *Dilema veche***
● **Satul la oraş**

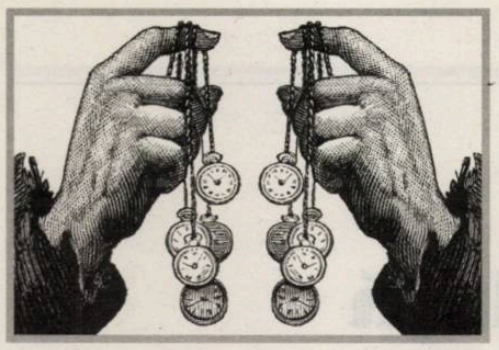

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Ce nu trebuie să spună un președinte

Trebuie să fie niţeluş şi „de-ai lor“, de-ai preşedinţilor.

Ca toţi cei care mizează pe instinct mai mult decît pe calcul şi elaborare, pe temperament mai mult decît pe înţelepciune (fie ea şi strict conjuncturală), pe replica usturătoare mai mult decît pe cordialitatea calmă, Traian Băsescu nu pare procupat de problema limbajului, a comunicării adecvate, a igienei stilistice la care ar trebui să-l oblige funcţia. E, ca să zicem aşa, „băiat de băiat“, om dintr-o bucată. „Ce-i în guşă şi-n căpuşă.“ Le spune verde-n faţă. Nu stă prea mult pe gînduri cînd e să te altoiască. Mai ales dacă te legi de el, dacă simte în peisaj vreo „aroganţă“ enervantă. Pînă la un punct, e o alcătuire psihică simpatică, a cărei aură de „sinceritate“, de „autenticitate“ garantează un anumit tip de popularitate. Preşedintele e „de-al nostru“. Nu e fandosit ca alţii, nu vorbeşte în bobote, nu o-ntoarce ca la Ploieşti. Dar asta ne face să uităm că un preşedinte nu trebuie să fie doar „de-al nostru“. Trebuie să fie niţeluş şi „de-ai lor“, de-ai preşedinţilor. Adică să respecte unele reguli, să fie în acord cu „fişa postului“, să ştie bine ce se cade şi ce nu se cade atunci cînd reprezinţi nu particularităţile firii proprii, nu o navă comercială între altele, ci o ţară întreagă. Nu vreau să spun că originalitatea, spontaneitatea, gestul tranşant ar fi, în această postură, interzise. E bine, însă, ca ele să fie ambalate cu grijă, cu inteligenţă şi, dacă se poate, cu un minim bun-gust.

În ultima vreme, Traian Băsescu a evoluat spre o neglijenţă „retorică“ sporită, asupra căreia ar fi indicat să reflecteze, mai ales în vremuri de criză, cînd nivelul de iritabilitate al tuturor e mai ridicat ca oricînd. Un preşedinte nu trebuie, de pildă, să lase impresia că priveşte exodul unei întregi categorii profesionale drept neesenţial. A spune că Revoluţia din decembrie s-a făcut şi în beneficiul celor care vroiau să plece şi n-aveau voie şi că, deci, plecările de-acum sînt o „cucerire“ a democraţiei e ori cinic, ori trivial. În orice caz, e un sofism. Grav e că a reapărut ideea emigrării *de nevoie,* pe socoteala călătoriei de plăcere. Grav e că sistemul sanitar e în colaps, că medicii sînt blocaţi tehnologic, ofensaţi moralmente, descurajaţi profesional. Da. E bine că oamenii pot să circule prin lume cum vor. Dar ca preşedinte e preferabil să arăţi că, devenit o tendinţă de masă, fenomenul te întristează, te preocupă, te neliniştește. Nu să te declari satisfăcut că „rămîn destui“ şi acasă, că fabricăm anual 2000 de alţi medici şi că deci situaţia „nu trebuie dramatizată“. În numele unei mentalităţi asemănătoare, preşedintele a spus cîndva şi că nu trebuie să dramatizăm lipsa autostrăzilor, că turiştii străini pot vizita România cu avionul, că avem prea mulţi filozofi şi prea puţini ospătari, sau că unele forme de învăţămînt sînt caduce, de vreme ce există Google. Astea nu sînt declaraţii „optimiste“ sau „echilibrate“. Sînt retorsiunile euforice ale cuiva care vrea mereu să aibă dreptate.

Un preşedinte nu trebuie nici să se dea pe sine drept exemplu de precaritate salarială: un profesor lucrează 16 ore pe săptămînă, eu – 16 ore pe zi. *Ergo:* sînt mai prost plătit decît un profesor. E o dublă probă de ignoranţă şi meschinărie. E aproape stingheritor să te afli în situaţia de a explica unui preşedinte de ţară că cele 16 ore de predare ale unui profesor au, ca fundal, lungi zile şi ani de pregătire, că actorii nu „prestează“ strict două ore pe seară ocupîndu-se, în restul timpului, cu tăierea frunzei la cîini, că nu toate meseriile pot fi reduse, cum spunea, cîndva, academicianul Grigore Moisil, la numărul de „ore-cur“ petrecute la birou. E nevoie şi de „ore-cap“, greu cuantificabile. Ca să nu mai spunem că preşedintele nu plăteşte din salariul său nici chirie, nici întreţinere, nici combustibil, că are asigurate, pe gratis (respectiv pe fonduri de protocol), o sumedenie de servicii, pe care muritorii de rînd nici nu le visează. Nu zic: e normal ca preşedintele să beneficieze, pe perioada mandatului său, de asemenea privilegii anexe. Ce nu e normal e ca tocmai el să aducă discuţia la acest nivel.

Preşedintele nu trebuie nici să dea note de bună purtare partidelor politice şi cu atît mai puţin partidului din care provine. A spune: „Nu am nici un amestec în deciziile PD-L, dovadă că dacă era după mine X, Y şi Z ar fi fost evacuaţi“ e ditamai amestecul! Dar aici nu mai e vorba doar despre „ce nu trebuie să spună un preşedinte“. E vorba despre respectul colaboratorilor apropiaţi, despre delicateţe sufletească şi despre loialitate. Despre toate acestea vom vorbi, poate, altădată.

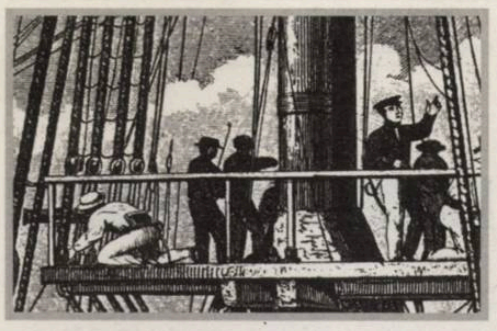

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Țăria pierdută a opiniunilor noastre

Acum cîtva timp, un coleg mai tînăr – şi foarte bine şcolit, inclusiv prin ilustre străinătăţi – căruia îi reproşasem că foloseşte termenul englezesc *debate* în locul românescului *dezbatere* mi-a răspuns că nu o face din snobism sau din rutina anglofonă pe care o are (deja?) mai toată generaţia sa, ci pentru a desemna mai precis la ce se referă. Adică la un schimb de opinii *argumentate.* Termenul românesc – spunea – i se pare compromis prin uz şi abuz: e destul să dăm drumul la televizor şi să vedem ce ni se livrează sub denumirea de „dezbateri“. Absolventul de Litere din mine nu s-a putut abţine să nu-i tragă colegului un „perdaf“ filologic (adică o scurtă lecţie despre „barbarisme“). Dar, în esenţă, are dreptate.

Imediat după 1990, nevorbiţi cum eram după atîtea decenii de comunism, am început să ne descărcăm iureşul de opinii în public. Unii mai bine, alţii mai rău. Dacă citiţi acum, de pildă, ziarele din perioada Pieţei Universităţii (aprilie-iunie 1990), veţi găsi acolo o desfăşurare de articole de opinie, înfierări reciproce, partizanate, un cumplit verbiaj – dar vă va fi foarte greu să reconstituiţi *faptele.* Nimeni nu-şi bătea capul să povestească, sec, ce s-a întîmplat, toată lumea trecea la dat cu părerea (iar părerile erau deja formate dinainte, în funcţie de orientarea ziarului şi/sau a jurnalistului: *Adevărul* şi *Azi* susţineau pe faţă puterea, *România liberă* susţinea opoziţia). „Stilul“ acesta a durat ani întregi şi publicul îl lua ca pe un dat: pe atunci era important şi semnificativ „cu cine ţii“, dacă eşti „cu puterea neocomunistă“ sau cu „opoziţia democratică“. În zadar jurnaliştii străini care mai veneau pe aici să-i înveţe pe ai noştri tainele presei libere spuneau că separarea informaţiilor de opinii face parte din abecedarul jurnalistic. Ai noştri îşi vedeau de treabă, iar publicul nici nu voia altceva: *atitudinea* era importantă. Spaţiul nostru public a debutat sub semnul acestei vociferări generalizate, în care fiecare avea „tăria opiniunilor sale“ – pe care de cele mai multe ori le primise de-a gata. Să-ţi asculţi adversarul şi să găseşti contraargumente la ideile/opiniile sale părea o naivitate, o pierdere de timp sau – pentru cei mai radicali – o laşitate: adică ţara a intrat pe mîna neocomuniştilor şi dumneata îţi pierzi vremea cu fineţuri argumentative? (Sau invers: trădătorii de ţărănişti vor să dea ţara pe mîna moşierilor şi a străinilor şi dumneata vrei să le dăm contraargumente ideologice?)

Părea că lucrurile s-au schimbat. Alternanţa democratică la putere, dobîndirea unei anume experienţe în viaţa parlamentară, profesionalizarea şi diversificarea presei, demontarea scenariilor aberante cu parfum securistic de atunci (de genul „vînzării ţării“ către moşieri ş.cl.) au schimbat, în timp, atmosfera. Păream că am învăţat un pic să dezbatem cu adevărat un subiect şi să ne comportăm raţional. De la o vreme însă am senzaţia că atmosfera s-a otrăvit din nou, iremediabil. Iar una dintre cauze este degradarea ideii de dezbatere. Televiziunile de ştiri, devenite de fapt „televiziuni de opinii“, ne propun lungi ore de *talk-show,* chipurile, politic, în care subiectele de „dezbatere“ sînt: beţişoarele de vată (pentru uz uman şi pentru uz prezidenţial), huiduirea lui Traian Băsescu, o glumiţă proastă a preşedintelui (care, ce-i drept, e un izvor nesecat de aşa ceva, deci oferă materie suficientă pentru grilele TV), o gafă a premierului, o mistocăreală a ministrului Berceanu, un ridicat din umeri al ministrului Blaga, o plimbare cu bicicleta (sau pe cal alb) a doamnei Udrea şi altele asemenea. Cam aceiaşi politicieni sînt chemaţi să „dezbată“, iar cei mai mulţi dintre ei vin – ca la începuturile anilor '90 – cu ideile primite de-a gata. „Argumentaţia“ e cîrpită din cîteva clişee şi două-trei răsteli, iar miza nu e vreo idee politică, vreun fapt, vreo realizare, ci imaginea proprie şi a partidului. (Căci, între timp, milioanele de euro cheltuite în campaniile electorale pe consultanţi şi cîte-o lecţie scurtă luată din mers le-au dat politicienilor români maladia cronică a preocupării pentru imagine.) Televiziunile trag de ei cît pot, căci producătorii sînt încredinţaţi că „asta vrea publicul“ – adică afumătură verbală fără conţinut – şi apoi, uitîndu-se pe cifrele de audienţă mai abitir decît în Biblie, se mîndresc că au depăşit concurenţa cu vreo mie de telespectatori. Din cînd în cînd, cîte-un editorialist care şi-a păstrat capul pe umeri sau cîte-un om inteligent şi bine intenţionat lansează un strigăt sincer: de ce nu avem dezbateri consistente despre adevăratele probleme ale societăţii? Unde ne sînt intelectualii? Unde ne sînt adevăraţii lideri de opinie?

Sînt pe-aici, printre noi. Dar scena e ocupată de opinionişti ieftini, iar agenda televiziunilor – care dau tonul – e precară de-a binelea: primele zece puncte se învîrt în jurul obsedantei preocupări „ce a mai spus Băsescu“. Altceva?

ținerea de minte

„Oricine «înjură» pe cineva la noi, în gazetă, «are dreptate» şi tulbură. Se înţelege de la sine că această excesivă sensibilitate a opiniei publice româneşti faţă de orice afirmaţie înseamnă anularea însăşi a oricărei opinii adevărate, capabile de luptă şi rezistenţă. Pamfletarul acesta extrem de inteligent a înţeles acest lucru şi atunci a adoptat ca principiu deliberat beştelirea crîncenă a celui pe care vrea să-l combată... Ca urmare a faptului că nu sînt în stare de o opinie reală şi de discernămînt, românii sînt poate şi neamul din lume cel mai sensibil la ridicolul exterior.“

Camil Petrescu, *Patul lui Procust,*
Editura Curtea Veche, 2010

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

În Europa, la plajă

Jordi avea cea mai bună sangria din localitate. În plus, era şi relativ ieftină. Cu 6 euro, primeai cea mai bună combinaţie de vin roşu prost, gheaţă, căpşune şi citrice din întreaga staţiune. În plus, Jordi era parcă făcut pentru turism. Rupea cîteva cuvinte în oricare limbă indo-europeană. Nu stătea locului nici o clipă, servea pe toată lumea rapid, cu zîmbetul pe buze. M-a privit cu respect mărit în momentul în care părea că l-am depăşit la abilităţi lingvistice. „Melgea chere, ca vine casaua", i-am zis ţigăncii care tîndălea printre mese, la cerşit. Adică, să meargă acasă, că vine poliţia. După ce a gonit-o din zona terasei lui, Jordi a venit spre noi şi ne-a întrebat dacă sîntem români. Deşi ne ştiam de cîţiva ani, nu intrasem în „micul detaliu" al naţionalităţii. Bîrfeam mai ales rezultatele din fotbal. Ne-a sugerat să luăm ţiganca înapoi, în România. Am rîs şi i-am urat să o păstreze sănătos. Ştiu, nu este deloc corect politic ce am zis, dar aia e, cine eram eu să mă opun prosperităţii unor reprezentanţi ai unei minorităţi dezavantajate, discriminate, oropsite?

Am plecat de la Jordi pe la nouă seara. În drum spre hotel, am trecut pe lîngă shaormăria Istanbul de unde se auzea Florin Salam şi unde lucrau numai băieţi şi fete din Drumul Taberei. Am intrat alături, la chioşcul cu-de-toate. Ne-am dus la raftul cu vinul de 3 euro, fără etichetă, fără timbru fiscal. Nu mai era. Patronul îşi strigă soţia care apare rapid cu 5-6 sticle. Îi zic, în timp ce plăteam: „Fără timbru fiscal?". Zice: „Dumneavoastră sînteţi băutor de vin sau filatelist? Vă place vinul?". Îi răspund afirmativ la ambele întrebări. Vinul era foarte bun, raportul calitate-preţ era imbatabil, şi nu, nu colecţionam timbre. „Sau lucraţi la Ministerul de Finanţe de la dumneavoastră din ţară?" Îl asigur că şi mie îmi este antipatică activitatea respectivului minister. Ştiam că nu risc nimic, detestarea colectorilor de taxe este (alături de Dragoste) cel mai răspîndit, universal, simplu de înţeles sentiment în toate ţările, pe toate continentele, în toate religiile. Îmi zîmbeşte larg şi îmi spune că este vin făcut de el, cu mîna lui, dintr-o sfoară de vie pe care o are pe dealurile dimprejurul staţiunii.

© I. Popovici

Cîteva minute mai tîrziu, beam vinul roşu, pe balcon, deasupra Străzii Mari. Venise vremea Marii Deplasări spre Cluburi. Pe la zece trecute fix, a început defilarea nemţilor. Încolonaţi aproape regulat, cu animatorii profesionişti în frunte, erau relativ liniştiţi, strigau/zbierau în limite relativ suportabile. După vreo jumătate de oră, însă, a început haosul. Treceau englezii. Erau încă nebăuţi, strigau/zbierau cu mulţi decibeli mai tare, dar, în general, se limitau la faimosul *„He're we goooooo"* şi la cîteva cimilituri de galerie. Pe la unu noaptea, ne-a trezit din somn momentul Marii Deplasări dinspre Cluburi. Nemţii, tot ordonaţi, deşi relativ bahic-şovăitori. Englezii însă erau minunaţi în incorectitudinea/incoerenţa lor politică. Strigau/urlau/zbierau chestiuni de neînţeles, beţi turtă, încercau să lovească într-un mod cît mai artistic maşinile din parcare, în special pe cele cu număr de Franţa. Proiectilele erau fie sticlele goale de bere, fie mult mai puţin periculoasele doze de aluminiu. Dacă reuşeau să stîrnească alarmele auto, era bucurie mare. Dacă rupeau vreo oglindă retrovizoare sau ciobeau un parbriz, galeria izbucnea pe loc: *„He're we goooooo"*. Cam aşa trecea noaptea, pînă pe la patru.

Dimineaţa la zece, scandal. Un grup de turişti evrei ortodocşi protesta la recepţie. Englezii dintr-un grup de turism juvenil se apucaseră să facă, la ideea animatorilor de firmă, un concurs de sex oral mimat (cu costumele de baie pe ei, totuşi) pe lîngă piscină. Evreii au ameninţat cu reclamaţiile şi au insistat ca englezii să fie evacuaţi. Au avut cîştig de cauză, în ciuda dreptului la liberă expresie artistică.

În drum spre plajă, ne-am salutat complice cu patronul chioşcului, am urat baftă la vînzare shaormarilor din Drumul Taberei şi l-am compătimit pe sărmanul Jordi care strîngea resturile unui chef turbulent (îi rupseseră două mese şi vreo trei scaune). Vizavi, cerşetoarea ţigancă stătea pe o bordură, mînca o shaorma şi vorbea la iPhone, în ţară. Ne-am făcut cu mîna.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ŞI PROTECŢIEI SOCIALE AMPOSDRU
Fondul Social European POS DRU 2007-2013
Instrumente Structurale 2007-2013
MINISTERUL EDUCAŢIEI CERCETĂRII TINERETULUI ŞI SPORTULUI
OIPOSDRU

Investeşte în oameni!

Proiect cofinanţat din Fondul Social European prin
Programul Operaţional Sectorial
pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013

Burse postdoctorale în ştiinţe socio-umane şi politice la Universitatea din Bucureşti.
30 de luni, 1000 de euro pe lună,
mobilităţi internaţionale.
Pentru detalii, vizitaţi
www.ssup.postdoc.unibuc.ro.

ştiri nebăgate în seamă

● **Specii pe cale de apariţie.** Ar fi trebuit să fie deceniul descoperirilor. Principala descoperire e însă că n-am aflat (aproape) nimic. Optzeci de ţări cu ieşire la mare au finanţat un proiect multianual în valoare de 650 de milioane de euro şi şi-au trimis cei mai buni cercetători în expediţii maritime pentru a explora biodiversitatea. Misiunea principală: o analiză de profunzime a speciilor întîlnite, un fel de recensămînt al populaţiei maritime. În 2000, în cadrul Conferinţei de la Paris în care s-a demarat programul, s-a spus că omenirea nu cunoaşte decît aproximativ 0,1% din speciile de vieţuitoare care trăiesc în mări şi oceane. Acest program de cercetare de o amploare fără precedent şi-a propus catalogarea sistematică a faunei şi florei maritime. Zece ani mai tîrziu, după 538 de expediţii se face primul bilanţ. Au fost inventariate 185.000 de specii de animale şi plante. Dintre acestea, cel puţin 1200 reprezintă „intrări" noi. Se estimează că între 70-80% dintre speciile de animale nu au fost încă descoperite. Pentru fiecare specie nouă înscrisă în catalog mai există încă cel puţin patru nedescoperite. Peştii sînt o categorie slab reprezentată printre toate tipurile de vieţuitoare maritime; şi totuşi, inventarierea tuturor speciilor de peşti e o misiune tot mai complicată: se estimează că există în jur de 16. 764 de specii diferite. În ultimul deceniu, cercetătorii au adăugat, în fiecare an, cel puţin încă 100 de specii diferite, nou descoperite. Şi cu cît cercetările sînt mai profunde, cu atît se extinde şi aria necunoaşterii: cercetătorii au calculat că ar trebui să mai existe încă cel puţin 5000 de specii de peşti nestudiate şi neinventariate. Se vorbeşte tot mai des despre poluare şi despre factorii de risc pentru biodiversitate. Aşa este: zeci, poate sute de specii sînt pe cale de dispariţie. Se pare că numărul speciilor pe cale de apariţie e mult mai mare... (după *Frankfurter Allgemeine Zeitung)*

● **Ochii lui Putin.** Premierul rus Vladimir Putin a anunţat că vrea să se implice personal în reconstrucţia satelor distruse de incendiile din estul ţării. Promisiunea lui: cele 2000 de case distruse de flăcări vor fi reconstruite „de la zero" pînă la începutul iernii. Cum nu poate fi mereu la faţa locului, premierul a dispus montarea unor camere de supraveghere care să filmeze, 24 de ore din 24, tot ce mişcă pe şantiere. Camerele urmează să transmită imagini în trei locuri diferite: la sediul Guvernului, la reşedinţa personală a premierului şi, în direct, pe site-ul Consiliului de miniştri. „Cetăţenii vor putea vedea cu ochii lor, în timp real, ce se întîmplă pe teren", a spus Putin. Nu din grija pentru mai multă transparenţă a instalat premierul camerele de supraveghere, ci pentru a contracara eventualele tentative de corupţie: construcţiile reprezintă unul dintre sectoarele economice în care se înregistrează cele mai multe fraude. (după *Le Monde)*

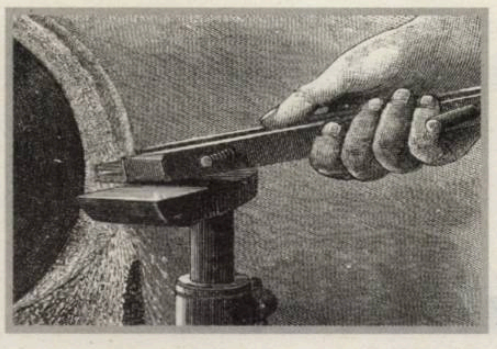

Peter SINGER

etica vieții

Este în regulă să trișezi în fotbal?

Cu puţin timp înainte de pauza dintre reprize a meciului de eliminare din Cupa Mondială între Anglia şi Germania, din data de 27 iunie, mijlocaşul englez Frank Lampard a şutat spre poartă, mingea lovind bara transversală şi ricoşînd în pămînt, depăşind în mod evident linia porţii. Portarul Manuel Neuer a apucat mingea şi a repus-o în joc. Nici arbitrul de centru, nici cel de tuşă – ambii încă înaintau pe teren, aflîndu-se într-o poziţie nefavorabilă pentru a judeca faza –, nu au semnalat golul, şi meciul a continuat. După meci, Manuel Neuer, portarul german, a spus următoarele: „Am încercat să nu reacţionez către arbitru şi doar să mă concentrez pe ce se întîmpla. Am realizat că mingea a fost peste linia porţii şi cred că modul rapid în care am continuat jocul l-a păcălit pe arbitru să creadă că faza nu se terminase". Spus pe şleau: Neuer a trişat şi apoi s-a mîndrit cu asta.

După orice standarde normale de etică, ce a făcut Neuer este greşit. Dar faptul că Neuer juca fotbal înseamnă că unica regulă etică este „cîştigă cu orice preţ"? În fotbal, o asemenea gîndire pare a fi predominantă. Una dintre cele mai cunoscute întîmplări de acest fel a fost golul înscris de Diego Maradona la Cupa Mondială din 1986, în meciul Argentina – Anglia, pe care l-a descris mai tîrziu ca fiind marcat „puţin cu capul lui Maradona şi puţin cu mîna lui Dumnezeu". Reluările nu au lăsat nici un dubiu că mîna lui Maradona marcase golul. Douăzeci de ani mai tîrziu, el a recunoscut, într-un interviu pentru BBC, că s-a purtat intenţionat ca şi cînd fusese gol, spre a-l induce în eroare pe arbitru.

Ceva asemănător a avut loc anul trecut, în noiembrie, într-un meci Franţa – Irlanda, în urma căruia se decidea care dintre ţări merge la Cupa Mondială. Atacantul francez Thierry Henry a atins mingea cu mîna, pentru a o controla şi a o pasa coechipierului său, care a marcat golul decisiv. Întrebat despre acest fapt după meci, Henry a spus: „Să fiu sincer, a fost henţ. Dar nu sînt arbitrul. Eu am jucat, arbitrul a permis. Asta-i o întrebare pe care ar trebui să i-o puneţi lui".

Dar este aşa oare? De ce faptul că poţi scăpa nepedepsit dacă trişezi ar trebui să însemne că nu eşti culpabil? Jucătorii nu ar trebui scutiţi de critica din perspectivă etică pentru ce fac pe teren, la fel cum nu sînt scutiţi pentru trişarea în afara terenului, spre exemplu prin luarea de medicamente pentru creşterea performanţei.

Jucătorii nu ar trebui scutiţi de critica din perspectivă etică pentru ce fac pe teren, la fel cum nu sînt scutiţi pentru trişarea în afara terenului.

În ziua de azi, sportul este extrem de competitiv, cu cantităţi importante de bani drept miză, dar asta nu înseamnă că este imposibil să fii corect. În crichet, dacă un jucător aflat la bătaie loveşte mingea şi unul dintre jucătorii de cîmp o prinde, cel de la bătaie este eliminat. Uneori, cînd mingea este prinsă, arbitrul nu poate fi sigur dacă a atins marginea bîtei. De obicei, jucătorul la bătaie ştie asta şi, în mod normal, el ar trebui să iasă din teren dacă ştie că este afară din joc.

Unii încă fac acest lucru. Jucătorul la bătaie australian Adam Gilchrist a ieşit în semifinala cu Sri Lanka din 2003 a Cupei Mondiale, deşi arbitrul anunţase deja că nu este eliminat. Decizia lui i-a surprins pe unii coechipieri, dar a fost aplaudată de mulţi admiratori ai crichetului.

În urma unei căutări pe Internet am găsit un singur exemplu clar cînd un fotbalist a făcut ceva echivalent cu plecarea de pe teren a unui jucător la bătaie. În 1996, atacantul Liverpool, Robbie Fowler, primise un penalty pentru că fusese faultat de portarul Arsenal. El i-a spus arbitrului că nu fusese faultat, dar acesta a insistat să dea lovitura de penalty. Fowler s-a conformat, dar a lovit mingea aşa încît portarul să o poată apăra.

De ce sînt atît de puţine exemple de asemenea purtări printre fotbaliştii profesionişti? Poate o cultură a spiritului partizan excesiv a depăşit valorile etice. Fanii nu par să fie deranjaţi dacă membri ai echipei favorite trişează cu succes; ei nu protestează decît atunci cînd echipa adversă trişează. Asta nu-i o atitudine etică. (Deşi, spre lauda lor, mulţi suporteri francezi, în frunte cu preşedintele Nicolas Sarkozy, şi-au exprimat simpatia pentru Irlanda după henţul lui Henry.)

Într-adevăr, putem rezolva problema, într-o anumită măsură, folosind tehnologia modernă sau reluările video pentru a analiza decizii controversate ale arbitrilor. Dar, deşi acestea vor reduce ocaziile de a trişa, nu le vor elimina cu totul, şi nici nu e asta ideea. Nu ar trebui să găsim scuze pentru trişatul intenţionat în sport. Într-un sens foarte important, este mult mai rău decît a trişa în viaţa privată a cuiva. Cînd ceea ce faci va fi văzut de milioane de oameni, revăzut pe reluări video interminabile şi disecat în programele sportive de televiziune devine cu atît mai important să faci ce este corect.

Cum ar fi reacţionat suporterii dacă Neuer oprea jocul şi îi spunea arbitrului că fusese gol? Dată fiind raritatea unui astfel de comportament în fotbal, reacţia iniţială ar fi fost, fără îndoială, una de surprindere. Unii suporteri germani ar fi fost dezamăgiţi. Dar lumea în întregul ei – şi fiecare suporter german imparţial de asemenea – ar fi trebuit să admită că acesta făcuse lucrul potrivit. Neuer a pierdut o ocazie rară de a înfăptui un lucru nobil, în faţa a milioane de oameni. Ar fi putut ilustra un exemplu pozitiv de etică pentru cei care urmăreau meciul, din toate colţurile lumii, inclusiv pentru milioane de oameni tineri şi impresionabili. Cine ştie ce diferenţă ar fi făcut acel exemplu în vieţile celor care priveau. Neuer putea deveni un erou, susţinînd ceea ce este corect. În schimb, el este doar încă un fotbalist foarte abil, care trişează.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton şi profesor laureat la Universitatea Melbourne. A scris, printre altele, volumele* Practical Ethics, One World *şi, recent,* The Life You Can Save.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Patricia MIHAIL

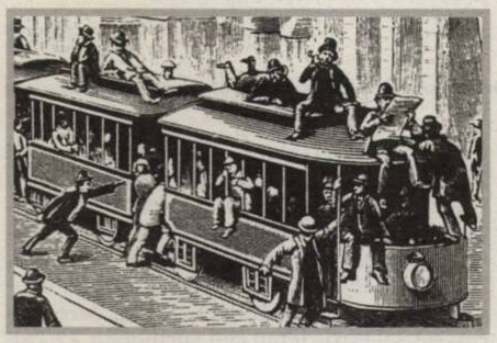

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Amintire cu Tony Judt

Tony Judt a murit. De cîţiva ani era prizonierul unei boli teribile, care, ca orice boală teribilă, are două nume: unul înspăimîntător, *scleroză laterală amiotrofică*, şi altul blînd şi misterios, *boala lui Lou Gehrig*. Cînd a aflat diagnosticul, în septembrie 2008, a ştiut că va fi, în cele din urmă, învins. În ultimii doi ani, a publicat mici confesiuni despre starea sa şi despre evoluţia implacabilă a bolii. Ca şi cărţile ori articolele lui, dedicate mai ales istoriei recente, aceste confesiuni frapează prin luciditate.

Cu siguranţă, mulţi îi vor evoca în aceste zile scrierile şi profesoratul, traseul intelectual şi precizia rece a ideilor sale. Aici, voi reaminti un text publicat de el în noiembrie 2001 într-o prestigioasă revistă new-yorkeză, intitulat „România la fundul grămezii". Contextul era interesant. La Bucureşti, tocmai se instalase confortabil în fotolii regimul Iliescu – Năstase. Articolul arunca o lumină clară, nemiloasă, asupra acelei Românii ajunsă la momentul alegerii între Ion Iliescu şi C.V. Tudor şi nu avea cuvinte măgulitoare pentru noii-vechi conducători ai ţării. Problema centrală a articolului era legată de chestiunea mereu sensibilă a antisemitismului românesc – cît a fost şi cum a fost, cît mai este şi cum mai este. Dar textul vorbea şi despre problemele generale ale societăţii noastre de atunci, nu prea diferite de cele de azi: economie slabă, clasă politică etern dezamăgitoare, perspectivă ceţoasă, civism debil etc. Dacă bine îmi amintesc, textul a apărut cu puţin înaintea unei vizite a dlui Adrian Năstase la Washington, vizită în care liderul maxim de atunci spera să recucerească bunăvoinţa unei administraţii americane cam sceptice în privinţa evoluţiei politice a României, care, după alegerile din 2000, părea că se întoarce la neocomunismul iliescian. Articolul a produs nervozitate şi la Bucureşti şi la Ambasada noastră de la Washington. Finalul acelui text era alcătuit din două citate, care arată drama plasării României între potenţial şi neşansă. Primul citat: „Două generaţii de pace şi guvernare curată pot face din România un paradis pămîntesc" (R.W. Seton-Watson). Al doilea: „Unele ţări sînt binecuvîntate cu un fel de graţie: totul le iese, chiar şi neşansele, chiar şi dezastrele. Dar există şi altele cărora nimic nu le iese, iar momentele lor de triumf nu sînt altceva decît eşecuri. De cîte ori încearcă să se afirme şi să facă un pas înainte, ceva ca o soartă externă intervine, le rupe elanul şi le întoarce în punctul de unde au plecat" (E. Cioran).

„România la fundul grămezii."

Recitirea acestui articol îmi aduce aminte de frămîntările prin care societatea noastră trecea acum 10 ani. Simţeam, revoltaţi, o inadecvare la Uniunea Europeană şi ştiam, alarmaţi, că la fel simt şi mulţi decidenţi din Uniune, dar ştiam bine că euro-aderarea este singura cale de a ieşi dintr-o periculoasă marginalitate istorică şi geopolitică. Eram iritaţi de aparentul *lor* refuz de a ne primi, dar ceva ne spunea că au dreptate: eram încă departe de standardele cerute oricărui membru nou. Între timp, istoria a curs favorabil nouă, în siajul acelui tragic 11 septembrie.

Revenind la articolul lui Tony Judt, mai există o mică întîmplare pe care nu mulţi o cunosc. Pentru că nu multă lume îl cunoaşte pe Radu Stan. Antreprenor american cu serios avînt în anii de început ai mileniului, Radu era profund legat de România. Se născuse aici şi emigrase cu familia sa în America la sfîrşitul anilor '70, cînd abia împlinise 10 ani. Revenise în România după 1990 şi constatase cu bucurie că se simte foarte bine în ţara lui natală. Vizita România de cîte ori putea, în orice caz cel puţin o dată pe an. De fiecare dată, revenirea în America, la casa lui şi la afacerile lui, era însoţită de o lungă dîră nostalgică. În 2001, cu ocazia sărbătorilor de iarnă, a venit în România. Fremăta de nerăbdarea de a fi din nou printre vechii săi prieteni din copilărie, acum oameni în toată firea, dar care nu îşi pierduseră bucuria uşor bezmetică de a trăi valah. Cu puţine ore înainte de a se urca în avion spre Bucureşti, ne-am întîlnit pentru urările de rigoare (urma să ne mai revedem în 2002, după sărbători) şi, cu această ocazie, i-am dat articolul lui Tony Judt. Nu ştiu de ce. Sigur, nu vroiam să-i stric bucuria revederii ţării natale. Cu atît mai mult cu cît Radu nu avea nici cel mai mic interes pentru politica dîmboviţeană. Cînd ne-am revăzut, mi l-a dat înapoi. I-am spus, surprins, că nu îl aşteptasem înapoi. I-l dădusem ca o lectură pentru zbor şi eram sigur că, la aterizare, după ce-l va fi citit, îl va abandona în avion. Totuşi, mi l-a înapoiat cu un aer sumbru. A mormăit ceva cînd mi-a returnat textul, apoi am vorbit de una, de alta. După un timp, Radu mă întreabă: „De ce consideră Tony Judt că prezenţa căruţelor pe şosele este dovada unei înapoieri? Dacă asemenea vehicule nu se pot vedea în America sau în Europa de Vest înseamnă că ele dovedesc înapoiere?". Am răspuns, imediat, că şi mie, român din România, mi se pare că atelajul tradiţional, cu toate rudimentele sale, folosit în continuare în economia gospodăriei, este un semn de înapoiere. Radu a privit melancolic în gol, pe lîngă umărul meu. „Şi totuşi, nu e aşa..."

Fiecare om are cîte o amintire privată în legătură cu un anumit text pe care îl citeşte. Aceasta este amintirea mea despre „România la fundul grămezii". Sigur, ea e foarte diferită de amintirea pe care acest text i-o poate trezi, eventual, dlui Adrian Năstase.

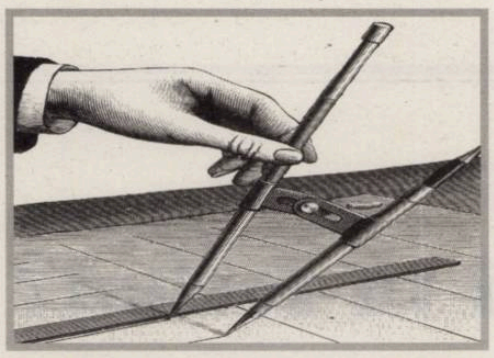

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Bucureştii lui G. Călinescu

Între Calea Floreasca şi Piaţa Dorobanţi, numită odinioară a Confederaţiei Balcanice, strada Vlădescu a primit numele lui G. Călinescu, fiindcă acolo există o casă memorială, fosta sa locuinţă, iar amintirea aceluiaşi cărturar este întreţinută prin preajmă şi de un bust bun de speriat copiii. Interiorul casei mi-a rămas încă necunoscut, deoarece, la orice încercare de a pătrunde acolo, am regăsit-o închisă, după un orar pe care-l uitam de la o dată la alta. La o vizită viitoare, voi face legăturile ce se impun cu concepţia particulară pe care Călinescu o avea despre Bucureşti şi despre arta arhitectonică în general. O primă ciornă a acestui subiect merită schiţată aici.

„Bucureşti unde sistematizarea e deficientă", se spune în *Bietul Ioanide,* expresie de o sobrietate lapidară a unei situaţii anarhice, în care se recunosc succesiv gusturile şi interesele mai multor epoci. Vremea al cărei suflet Călinescu îl cunoştea cel mai bine este sfîrşitul de secol XIX. *Enigma Otiliei* începe foarte precis în 1909, cu o extraordinară descriere a cartierului Antim-Sfinţii Apostoli, unde „toate curţile şi mai ales ograda bisericii erau pline de copaci bătrîni, ca de altfel îndeobşte curţile marelui sat ce era atunci capitala". Scriitorul repetă cu deliciu poveştile bătrînilor: „Acum cincizeci de ani, şedeam pe aici ca-n pădure. Noaptea se clătinau pomii cu şuier, ca la ţară. Casele erau rare şi ieşeam pe aici, ceata de copii, trecînd prin dosul cazărmilor, pe unde e acum 13 Septembrie, o tăiam pe sub vitraliu de catedrală. Partea de sus privea spre stradă cu patru ferestre de o înălţime absurdă, formînd în vîrful lor cîte o rozetă gotică, deşi deasupra lor zidăria scotea tot deal, ocolind Cotrocenii, peste şoseaua Bolintin şi ieşeam peste Dîmboviţa la Ciurel, unde ne scăldam, şi pe urmă o luam prin Crîngaşi şi ne întorceam pe partea cealaltă a Dîmboviţei pe la Malmaison, tocmai pe seară." Să se compare cu aspectul actual al acestui itinerariu.

Călinescu se visa arhitect şi l-a înzestrat cu această vocaţie pe Ioanide, erou de roman şi alter ego *al autorului.*

Chiar pentru cîte un colţ din centru, ca strada Ştirbei-Vodă, Călinescu era la fel de bine informat: „Strada asta, care acum e o stradă de lux, a fost, nu mult înainte, teritoriu cu vii. Tăierea Bulevardului Elisabeta a atras după sine deschiderea unui cartier nou, prefăcînd în orăşeni pe nişte simpli ţărani." Pe Calea Plevnei se mai pot vedea urmele acestei tranziţii sociale.

Casa lui moş Costache ne este prezentată ca tipică pentru zona de mică burghezie şi funcţionărime din jurul mănăstirii Sfinţii Apostoli, unde zidarii italieni au imitat stilurile nobile din patria lor, pe care un spectator avertizat le recunoştea lesne: „mărimea neobişnuită a ferestrelor, în raport cu forma scundă a clădirilor, ciubucăria ridiculă prin grandoare, amestecul de frontoane greceşti şi chiar ogive, făcute însă din var şi lemn vopsit". Caracterizarea pune un accent apăsat pe decrepitudine: „Casa avea un singur cat aşezat pe un parter scund, ale cărui geamuri pătrate erau acoperite cu hîrtie translucidă, imitînd un atîtea mici frontoane clasice... Zidăria era crăpată şi scorojită în foarte multe locuri şi din crăpăturile dintre faţada casei şi trotuar ieşeau îndrăzneţ buruienile." Pe Calea Victoriei, în schimb, „ferestrele şi încăperile erau înalte, uşile largi şi cu frontoane de lemn bogat ornamentate, tavanurile decorate cu stucuri. Pereţii erau tapetaţi cu hîrtie dungată şi de tavan atîrnau lămpi electrice cu abajururi plisate. În anticamera apartamentelor se vedeau chiar picturi murale alegorice... La capetele scării vegheau doi copii de marmură." Asemenea case s-au mai păstrat pînă azi pe străduţe laterale, încă uitate.

Călinescu se visa arhitect şi l-a înzestrat cu această vocaţie pe Ioanide, erou de roman şi *alter ego* al autorului. I-a plăcut să-şi închipuie că „îl cunoştea personal pe Le Corbusier", i-a atribuit o concepţie modernizatoare, deşi viziunea care ar reieşi din proiectele personajului ne sugerează decorurile lui De Chirico. De pildă, ideea de a încadra Calea Victoriei între un for circular, la Teatrul Naţional, „cu copia Columnei lui Traian şi statuia uriaşă a imperatorului", şi un for rectangular la Piaţa Victoriei, cu o statuie a lui Decebal şi „reconstrucţia Trofeului de la Adam-Klisi prin piesele originale"!

În *Scrinul negru,* Ioanide a evoluat, fiind prieten cu comunistul Dragavei, lucrează la Casa Scînteii („Palatul Cultural" din carte). *Cronicile optimistului* (optimist de profesie, se înţelege) au despre Bucureşti un ideal în care se contopesc modelul sovietic şi templul grec.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Daniel I. IANCU

SOS Provincia

Cetatea Orăştiei

Pînă la mijlocul anilor '80, nici nu se ştia prea bine de existenţa ei: străinii de oraş vedeau doar două biserici, cu turle împodobite cu globuri aurii, fără cruci, ce se iţeau de undeva dintre acoperişurile caselor înghesuite unele în altele, după modelul arhitectural săsesc de secol XIX. Ziduri prăbuşite stăvileau curţile gospodăriilor pe laturile din spate, iar cei ce aveau mai mult noroc puteau creşte porci sau păsări prin turnurile de mult dispărutelor bresle medievale, atunci cînd nu le foloseau pe post de magazii de lemne. Intrarea actuală, în stil neogotic, construită pe locul fostelor turnuri de intrare, al podului ridicător de peste şanţul cu apă al cetăţii şi al barbacanei, nu prezenta prea mult interes.

Zidul cetăţii s-a prăbuşit pe o distanţă de peste zece metri, cu toate că abia fusese restaurat la sfîrşitul anilor '90.

Urbanizarea prost înţeleasă şi sistematizarea, cu atît mai prost aplicată, a perioadei comuniste a dus în cele din urmă la demolarea a peste două treimi din casele ce fuseseră înălţate de-a lungul zidurilor de incintă, iar în locul lor prostia omenească a construit două blocuri de locuinţe, aproape lipite de cetate; şi a fost doar la cîteva găleţi de ciment şi plăci de prefabricate distanţă să-l construiască şi pe-al treilea. Astfel, azi Cetatea Orăştiei nu prea poate fi văzută din exterior. Doar din fosta Piaţă Mică a oraşului, azi Aurel Vlaicu, mai poate fi zărit, printre cele două blocuri, un turn exterior circular, ce a dublat turnul patrulater interior, închizînd în acest fel o fostă intrare în cetate. Un acoperiş fără noimă, aruncat peste turn doar aşa, să fie, îşi rîde de toată istoria locului, prin plăcile lui de azbest. Cîteva ambrazuri tăiate-n piatră, ce imită formele unor chei întoarse, privesc spre oraş deslusindu-şi rolul de lăcaşuri pentru gurile de artilerie. De ajuns prea aproape nu se poate ajunge, locatarii blocurilor îngrădind totul cu garduri şi porţi de metal, pentru paza propriilor maşini, parcate în fostul şanţ de apă al cetăţii, sau al găinilor crescute-n coteţe de tablă. Pe latura de sud, o parcare recent amenajată lasă liberă vederii o mică poartă pietonală, cu ancadrament gotic, azi zidită. Lipit de spatele singurei case rămase în picioare, un turn patrulater adosat incintei se înalţă cu cîţiva metri deasupra zidului rămas fără creneluri şi metereze. Iar văzută dinspre răsărit, cetatea mai oferă doar priveliştea unui alt turn semicircular, cu nişte scînduri de lemn ce-i blochează intrarea la nivelul inferior... Asta dacă nu punem la socoteală fierătaniile ruginite, înălţate inestetic şi folosite, cam o dată pe an, drept scenă...

Waras, Százsváros, Broos, Saxopolis... sînt doar cîteva din denumirile vechi ale oraşului. În date seci, Orăştia e atestată documentar de la 1224, cînd, într-o diplomă a regelui Andrei al II-lea, sînt reconfirmate privilegiile coloniştilor saşi, acordate, cîndva, în trecut, de Geza al II-lea. O primă menţionare a unei fortificaţii în jurul bisericii datează de la 1241, apoi documentele se referă doar la oraş. La 1376 sînt menţionate breslele. Urmează invazii tătare şi turceşti. Abia la 1544 şi 1560, cetatea Orăştiei este amintită de Sebastian Münster, respectiv Giovanandrea Gromo, iar Evlya Celebi face acelaşi lucru la 1660 şi 1666. Pe la începutul secolului al XVIII-lea, zidurile fortificaţiei sînt demantelate, Imperiul Habsburgic dorind prin acest fapt să o dezafecteze. Ulterior, acestea sînt reconstruite, dar fără a mai avea rolul de fortificaţii, ci doar pe acela de a delimita curtea bisericii. Iar după 1991, o serie de campanii de săpături arheologice au încercat să reconstituie o parte din istoria pierdută a cetăţii...

De cum intri pe poartă, lipită azi de fosta clădire a Colegiului reformat Kun, zumzetul oraşului pare că abia se mai strecoară printre frunzele teilor mult prea bătrîni din curtea cetăţii. Dai ocol celor două biserici, prima aparţinînd comunităţii evanghelice, germane, a doua, celei reformate calvine, maghiare. Pe dreapta, cam pe la mijlocul zidului, e turnul pătrat, cu fosta poartă de vest dezafectată, înălţată pe bolţari de piatră, în care surprinzi caracteristicile portalurilor gotice. Zidul, mult mai înalt odinioară, avea şi drum de strajă, imaginat acum doar prin găurile din care plecau consolele de lemn ce-l sprijineau. Pe colţuri, urmele pitice ale altor turnuri. Cel de pe jumătatea zidului dinspre miazăzi e, de departe, cel mai bine păstrat. Privirea ţi-e atrasă uneori de jumătatea de corp gotic de secol XIV a bisericii reformate, ce contrastează puternic cu turnul-clopotniţă de secol XIX, înălţat după cutremurul din 1839. În spatele celor două biserici, surpriza: descoperi o alta. Mă rog, sînt doar ruinele unei bazilici ieşite din pămînt în campania arheologică din 1992. Rotonda, cu o absidă spre răsărit şi cu cel puţin două nivele, a fost „protejată" în urmă cu cîţiva ani prin construcţia unei cupole, din care acum n-a mai rămas decît scheletul de metal, sinistru şi ruginit...

...Iar de-ţi ridici privirea peste rotondă, vezi zidul cetăţii, prăbuşit pe o distanţă de peste zece metri, cu toate că abia a fost refăcut în urma campaniei de restaurare de la sfîrşitul anilor '90, şi-ţi vine să declami retoric-interogativ despre situaţia locativă a constructorilor de altădată. Cît despre cei de acum, mai bine lipsă... Prezent la Orăştie în urmă cu cîteva săptămîni, ministrul Culturii, Kelemen Hunor, a fost, cică, vădit nemulţumit şi se pare că a promis măsuri. Care vor fi acestea şi cînd vor fi luate, rămîne (mult timp, de acum încolo) de văzut!

***Daniel I. Iancu** este doctorand la Universitatea „1 Decembrie" din Alba Iulia.*

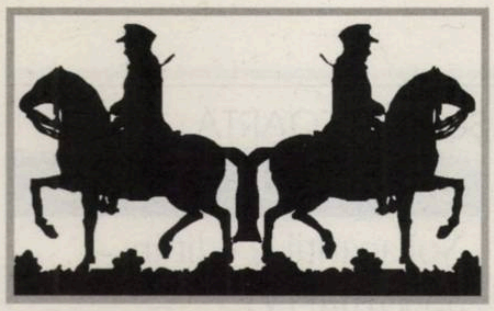

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Ceaușismul fără Ceaușescu

„Era mai bine sub Ceaușescu!“ – fraza aceasta nu atît de stupidă, de absurdă pe cît ni se pare cîtorva intelectuali normali la cap, nu numai că nu a murit, cum am fi dorit, dar trăiește cu o intensitate pe care zadarnic încercăm s-o contestăm, s-o bagatelizăm. În nici un sondaj din ultima vreme nu a apărut această întrebare precisă: „credeți că era mai bine sub Ceaușescu?“. Nu dramatizez excesiv dacă afirm că procentajul (ne)-ar speria. Chiar dacă explicațiile sînt clare și deja banale – sărăcia, nostalgia unui egalitarism în mizerie, tînjirea după ordine și disciplină, mentalitatea creștin-socialistă (ce succes ar avea un asemenea partid!) care privește averea ca furt și bogăția ca păcat, absența unei mici burghezii neradicale, prinse între liberalism și social-democrație – evidența nu e mai puțin apăsătoare: dictatura ceaușistă, frica și teroarea nu mai sînt resimțite ca nenorociri naționale, iar realizările lor incontestabile întruchipează și epuizează binele, la fel de național. Aceste evidențe își găsesc lesne sinteza: un șofer – fost inginer la Brazi, din cîte mi-a povestit pînă să ajungem la aceste intimități politice – mi-a răspuns foarte cursiv atunci cînd l-am întrebat dacă, pe vremea lui Ceaușescu, cînd „mia era mie și mă duceam, la 12 noaptea, să pîrlesc orice pipiță că nu mă omora nimeni“, putea să poarte asemenea discuții slobode la gură: „Dom'le, ai dreptate, înțeleg unde bați: cu libertatea... Ți-o spun clar: eu vreau să trăiesc ca sub Ceaușescu, dar fără el personal!“.

Există corupție fără corupți, antisemitism fără evrei, apare acum acceptarea unui ceaușism – muncă asigurată, leafă care merge, mizerie sub control și legitimată patriotic – fără Ceaușescu, fără „aia a lui și ai lor“. Cu un astfel de „discurs“ se poate ajunge, azi, în ultimele sondaje din România, și la 10%, ceea ce nu e mai scandalos decît marile procente de ruși visînd la stalinism fără Stalin, argentinieni – la peronism fără Peron. Cît timp democrația va continua să se blocheze în anticomunism și Reforma în case, hectare și dosare, acest ceaușism fără Ceaușescu (dar, eventual, cu Antonescu!) va avea vîntul în pupă, va face scoruri tot mai bune în sondaje, încetînd a mai fi o caricatură, o prostie, speriind atît la dreapta cît și la stînga, bolnave de aceeași hemiplegie a spiritului, diagnosticată, din timp, de Raymond Aron. Dogmaticii de stînga credeau că numai ideile luminoase cuceresc masele; fals. Dogmaticii de dreapta și-au închipuit că ura anticeaușistă e profund populară și se confundă cu anticomunismul; fals. „Era mai bine sub Ceaușescu!“ e o idee tipic reacționară, nici de dreapta, nici de stînga, și de una și de alta, a ambelor mîini și a acelorași mațe din stomac, care nu va fi spulberată prin disprețul clasic, de Mitică deștept, față de orice tîmpenie.

Fiindcă nu e o tîmpenie. E altceva – e o carență a fondului național de inteligență (există și un asemenea fond, de totdeauna privatizat!) dincolo de politică, de instituții, de mentalități și de indivizii de pe piața de capital sau de morcovi; pentru a o pricepe, sînt insuficiente „istețimea proverbială a românului“, abilitățile numite popular șmecherii, melodrama inepuizabilă a oportunismelor maniheiste. Pentru cei care socotim – fără a fi filozofi, analiști, ci simpli nuveliști... – că principala calitate a inteligenței este a ști să deosebească noțiunile, carența aceasta e simplu de explicat: „era mai bine sub Ceaușescu!“ provine din incapacitatea de a fixa natura diferită a relelor și a binelui, într-o tiranie și o democrație. E atît de greu să deosebești „natura diferită“...? E foarte greu, într-o țară în care dacă elevii urlă în stradă că „nu sîntem genii“, părinții lor pot la fel de bine să manifesteze scandînd: „nu sîntem filozofi!“, agitînd într-o mînă un contor de lumină și, în cealaltă, un sul de hîrtie higienică. Și nu trebuie să fi dat bacalaureatul cu o teză la română: „Rebreanu și masele populare“, nu trebuie să ai urechea lui la vuietul mulțimilor, ca să auzi cum se leagă, azi, dialogul social:

– ...care natură, ce natură, există una singură, aia care aduce frigul...

– ...da' libertățile?

– Cu ce ne încălzesc libertățile, dacă...?

– Ați uitat de tiranie, de frică...?

– Da, am uitat... Mai bine sub Ceaușescu fără Ceaușescu decît sub FMI!... Nimeni, nici chiar cei din majoritatea anticomunistă, nu va formula netedul adevăr că „azi e mai bine și e mai rău decît sub dictatură“. E o frază prea lungă, prea dialectică, poate și fără haz. Hazul profund, pînă la dramă, este în altă parte și anume:

dacă în urmă cu 50 de ani, un curs de economie politică se încheia cu profetica ecuație: „socialismul se va construi în România sub semnul lui I.L. Caragiale și I.V. Stalin sau nu se va construi deloc“, azi sîntem în situația de a o dezvolta – ca tot geometrul, ca tot nuvelistul, ca tot șoferul – în spirit creator, răbdător și fără melodramă – „democrația se va construi în România sub semnul lui I.L. Caragiale și N. Ceaușescu sau nu se va construi niciodată“.

Acest articol, scris în 1997 (Dilema *nr. 250, 7-13 nov.), împlinește 13 ani, „vîrsta confirmării“ la unele religii monoteiste.*

un sport la Răsărit

Un miliardar chinez vrea să cumpere clubul Liverpool. La Manchester City sînt acționari arabi. Chelsea îi aparține unui miliardar rus. Pe cînd intrarea capitalului străin în fotbalul românesc?

Atîta vreme cît va continua să intre capitalul străin *de* fotbalul românesc. Echipele noastre sînt mai mult sau mai puțin bibelouri de porțelan fals în vitrinele kitsch ale deținătorilor. Nimeni nu vine să cumpere așa ceva, s-au dus vremurile cînd prosteam vizitatorii naivi cu carnete de partid și decorații ale defunctei RSR. Ideea miliardarilor ruși sau americani e să achiziționeze fascinație pură pe care mai apoi să o toarne, ca adevărați bijutieri de viță veche, în podoabe de marketing. Cu toții merg însă în pierdere, pentru că sufletul fotbalului occidental a fost exploatat pînă cînd filonul a secat și acum stă pe tarabă o formă frumoasă și goală. Să nu ne bucurăm, nu ne vor face saftaua. Nimeni nu știe cît valorăm și nimănui nu-i pasă. Aici fotbalul e o uzină de retipărit bani, de redirecționat frustrări și de emanat scandal în atmosferă. Cînd asta se va cumpăra ca Dacia Duster în Vest, mai vorbim. Pînă atunci, coada sus! Să ținem cu dinții de fotbalul nostru dadaist. Noi nu ne vindem Tzara!

Radu NAUM

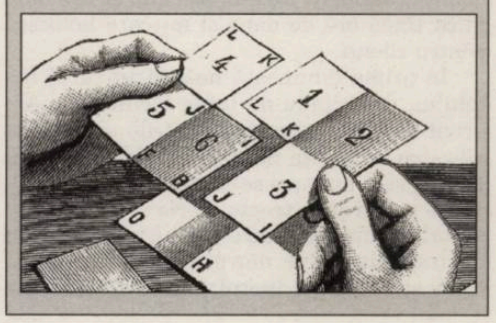

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Copiii atomici

Povestea a început în 2006, cînd Andreea și Alexandru erau elevi. Ea într-a IX-a, el într-a XII-a. Într-o zi, s-au trezit cu ambiția de a face, în orașul lor, unde nu se întîmpla nimic, un festival de teatru pentru liceeni. Dar nu așa, ceva cu turism cultural postcomunist, cu elevi plictisiți, cicăliți de profesori resemnați, să joace într-un *Apus de soare* sau într-un *Vlaicu Vodă*, pentru cheltuit un praf de bani de pe toba pionierească a Ministerului Educației. Cei doi elevi din orașul ars de soarele Cîmpiei Române doreau cu orice chip să facă ceva care nu semăna deloc cu moravurile culturale ale patriei. Pe de altă parte, Alexandria, reședința legendarului județ Teleorman, nu era tocmai Tărîmul Făgăduinței, pentru doi juni care erau hotărîți să facă schimbări esențiale în mersul Lumii. În orașul lor, nu numai că nu exista teatru, dar ultima trupă profesionistă trecuse pe acolo, în turneu, pe vremea cînd Ceaușescu era în plină formă sportivă. Iar ultima sală de cinema își dăduse duhul, după o lungă și grea suferință, în ultimii ani de mandat ai *sinergiei faptelor* care zîmbeau relaxat, spre o Românie tot mai plictisită de căutarea unei explicații pentru lungul vis urît prin care trecuse.

În atmosfera asta de entuziasm cultural și susținere pînă în pînzele albe a tinerei generații deprimate, Andreea și Alexandru au făcut o modificare esențială în vitrina cu trofee comportamentale ale vremii lor. Au înlocuit Tupeul cu Curajul. Au pus mîna pe un telefon și l-au sunat pe Marcel Iureș. L-au convins că poate să aibă încredere în ei și că ceea ce vor să facă merita toată susținerea. Și tot așa, din birou în birou, din zîmbet larg către autorități în zîmbet larg către sponsori, povestea festivalului a prins formă și miez. I-au zis Festivalul de Teatru Tînăr „Ideo Ideis“. Și pe o bucățică din suprafața Alexandriei, s-a făcut Europa. Și Primăvară. Marcel Iureș le-a spus „copiii atomici“.

Am văzut la „Ideo Ideis“ spectacole tulburătoare, ale unor trupe de elevi de prin toată țara. E foarte greu de înțeles sau de acceptat, așa, la o simplă poveste, la o relatare, că niște puștani pot face spectacole de teatru care te emoționează profund. Prima reacție e să spui că emoția poate veni din faptul că niște adolescenți au atît de mult talent și entuziasm, încît senzația devine cumva contagioasă. Dar nu e doar atît. Unele dintre spectacolele pe care le-am văzut la Alexandria sînt momente de valoare pură. Sînt clipe de teatru necontaminat de maladiile meseriei, dar nici de universul de inspirație, de imaginarul sau de limitările scenei profesioniste. Da, se poate spune că e absolut normal. Că jocul puștimii e firesc să aibă prospețime și imaginație debordantă. Că ăsta e farmecul discret al teatrului de amatori și că e un fenomen normal al antecamerei scenei profesioniste. Însă emoția pe care nu reușesc să o relatez aici vine din niște spectacole care sînt atît de articulate, de coerente și de profund memorabile, încît ai senzația incredibil de clară că te afli în preajma rădăcinilor adînci ale acestei arte.

La Alexandria, în urma unui proces de selecție foarte limpede argumentat, vin trupe din toată țara. Unele sînt grupuri de tineri care se exprimă, pur și simplu, așa cum simt. Își aleg sau își scriu textele, își construiesc decoruri, aleg muzici și fac regia spectacolelor. Alte trupe sînt coordonate de studenți la actorie sau la regie, foști membri ai trupelor în care au jucat pînă la plecarea la facultate, după cum există și grupuri coordonate de actori profesioniști. Bineînțeles, se întîmplă ca, uneori, bolile profesionale ale scenei, frustrările, neîmplinirile, nostalgiile maturilor să pătrundă foarte repede și să marcheze profund chipurile spectacolelor pe care tinerii le propun pentru întîlnirea anuală de la Alexandria. Dar, dincolo de riscurile inerente ale plecării pe drumul unui spectacol de teatru, lumea acestui festival, momentele de emoție, cortegiul de amănunte memorabile fac din întîmplarea asta un fenomen fascinant. Dacă mai pui la socoteală și zilele în care cei admiși, în urma procesului de selecție, participă la ateliere și la seminarii teatrale, se conturează imaginea unei veritabile instituții de educație alternativă.

Se știe, procesul de uzură a unei echipe, în România, e foarte rapid. La acest fapt se adaugă și ratele, foarte mari, de confiscare, de obosire, de plafonare a proiectelor care, inițial, promit enorm. Puțini trec de faza romantică a inițiativelor și foarte puțini supraviețuiesc nealterați de propriile succese ale primilor pași. Iar obsesiile tradiționale că, la noi, lucrurile se strică foarte repede, sau că minunea ține doar trei zile, conduc suveran felul nostru de a vedea lumea. E foarte greu să „ții steagul“ în condițiile astea, iar romanticii și entuziaștii de ieri devin fundamentaliștii și deprimații de mîine. Cei care depășesc metehnele felului nostru de a fi, piedicile sau indiferența sistemului pe care ni l-am construit sînt puțini. Dar există.

Ediția din acest an a Festivalului „Ideo Ideis“ s-a încheiat săptămîna trecută. Fenomenul a împlinit cinci ani și a rămas o idee seducător de frumoasă, rodul pasiunii unor tineri care n-au chef să urmeze modelul tradițional al jocului filozofic cu eșecul. În mod paradoxal pentru unii, dar foarte normal pentru alții, singura șansă a păstrării sîmburelui de adevăr al acestui proiect e evoluția spre instituție. O instituție care înseamnă perfecționarea *mecanismelor* de a ține în viață ideea și de a o continua, nu autoclasicizarea sau intrarea în ordinea instituțiilor de la noi. Unii s-ar grăbi să spună că așa moare puritatea, alții, dimpotrivă, că numai așa poate trăi, altfel decît într-o pagină de dicționar. Însă pentru asta, copiii atomici au nevoie de susținere. Au nevoie de a fi băgați în seamă și de a fi luați mult mai în serios decît au fost luați pînă acum. Fenomenul ăsta trebuie ajutat să *funcționeze* mai departe, nu doar să supraviețuiască.

***Cătălin Ștefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

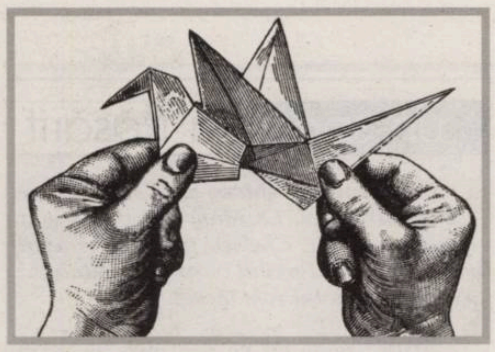

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Dirijorul văilor

Aşa cum gazda din Italia ne-a demonstrat involuntar că facem parte din acelaşi neam, Austria avea să ne amintească încă o dată că multe teritorii ale României actuale au făcut parte din al său imperiu. Scurta preumblare prin ceţurile înalte ale Elveţiei, prin cîteva locuri cu un ştaif ameţitor, pe lîngă rîuri şi lacuri turcoaz, ne-a făcut ca Austria să ne pară mai mult decît familiară. Arhitectura de prin staţiuni, stucaturile interioare, uşile de prin vechile hoteluri şi cazinouri decorate cu foiţă de aur sau stilul ancadramentelor de pe pereţi ne-au dus cu gîndul la staţiuni de-ale noastre precum Băile Herculane, Vatra Dornei sau chiar Sinaia. Ş-apoi, şniţelele, ştrudelele, salatele din castraveţi storşi cu mărar, şpriţul...

La micul hotel din Bad Gastein ne-a primit un barman ce părea complet ţicnit. Într-o zi avea să se năpustească în livingul cu pian, masă de şah şi bibliotecă şi să ne împuşte cu degetele tocmai scoase din buzunare. Ăsta era rolul lui. Cele două proprietărese, mamă şi fiică, ambele cu plete cîrlionţate, gen *flower-power,* întotdeauna zîmbitoare şi bine dispuse, umblau uneori desculţe prin hotel. Fiica ţinea ore de dans şi mişcare holistică pentru clienţi.

În prima dimineaţă ne-a făcut turul hotelului, descriindu-ne toate facilităţile. Am privit cu gurile căscate mişcările unui robot albastru ce curăţa piscina. Străbătea fundul în lung şi în lat, apoi se căţăra cu şenilele pieziş pe pereţi şi pe trepte. Peria suprafeţele şi absorbea mizeriile (care nici nu existau). Din bazinul plasat pe marginea unui tăpşan, chiar şi în timpul înotului ţi se deschidea o priveliştе magnifică asupra văii Gastein-ului, pînă hăt departe, către Salzburg.

Lîngă piscină era o grădină foarte titirită, în care se afla un bazin pentru picioare, cu două despărţituri, una cu apă foarte rece, cealaltă cu apă caldă şi cu pietre pe fund. Mersul desculţ prin acele bazine avea scopul de a te relaxa. Ceva mai încolo se găsea un fel de duş cu ape ionizate, aburi sau picături care se răspîndeau dintr-o instalaţie sofisticată, care cică ar fi ajutat contra stresului, pentru relaxare şi eliminarea durerilor.

Cîteva şezlonguri erau aşezate aproape de un mic iaz cu nuferi, în care susura un izvoraş. Altele erau puse lîngă un canal, unde o cădere de apă artificială avea efectul sonor şi ionizarea din preajma unei cascade.

Dintr-un garaj îţi puteai lua biciclete cu care să străbaţi aleile, drumeagurile şi potecile staţiunii şi ale munţilor înconjurători.

În interior, pe lîngă biliard, fotbal de masă şi ping-pong, era o saună uscată, o baie de aburi, o baie cu terapie de lumini, o sală de relaxare cu şezlonguri şi geamuri mari, instalaţii pentru hidromasaj, o sală pentru gimnastică şi fitness. Gazda ne-a vorbit şi de ceva care se chema „energia îngerilor“ (!?). De asemenea, puteai face acolo masaj acustic şi masaj şamanic (!), te puteai trata de astm, osteoporoză şi reumatism, aveai la dispoziţie o cabină cu infraroşii. Pentru saună primeai prosoape lungi, cu care trebuia să te înfăşori complet, aşa încît eventualele picături de transpiraţie să nu ajungă pe băncile de lemn. Un spray dezinfectant se afla întotdeauna la îndemînă pentru diversele suprafeţe cu care lumea venea în contact.

Restaurantul mă ducea cu gîndul la sala de mese a sanatoriului din *Muntele Vrăjit.* Avea geamuri mari prin care vedeai munţii, şi acolo se serveau nişte mese delicioase, în farfurii şi ceşcuţe de porţelan, cu tacîmuri de argint...

Într-o seară am mers la un concert la cazino. O parte a Filarmonicii din Salzburg cînta Mozart, Strauss, Schumann şi Ceaikovski. Chelia dirijorului era încadrată de smocuri de păr alb zbîrlite ca pentru *Simfonia Destinului,* asortate cu sprîncenele stufoase. Omul era o figură iar între piese dădea diverse explicaţii şi spunea anecdote, spre marele amuzament al celor din sală care înţelegeau nemţeşte.

A doua zi, pe munte ne-am întîlnit cu două dintre violoniste. Urcau pe potecă în pantaloni trei sferturi şi cu beţe de schi în mîini. Tot atunci, vederea unei parapante ne-a făcut să ne imaginăm că, dacă violonistele urcau pe jos, în parapantă, musai, trebuia să fie dirijorul cu ale sale două smocuri zbîrlite, survolînd cu bagheta pantele şi văile. Tot aşa, pe la prînz l-am văzut pe contrabasist cărînd o uşă şi ne-am închipuit că atunci cînd nu-şi duce instrumentul trebuie totuşi să poarte ceva mare şi greu în mîini pentru a nu se dezobişnui. După-amiază, de pe terasa unde ne instalasem, l-am zărit şi pe dirijor, îmbrăcat în costumul lui elegant cu dungi, coborînd destul de grăbit nişte trepte. Ne-am zis că tocmai se descotorosise de parapanta cu care aterizase din văzduh.

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Noi apariţii la editura Spectrum (V)

● Ilenuţa Tractorista (numele e un pseudonim amintind de Miţa Biciclista, dar absolut involuntar, – ultima fiind o citadină), *N-am dansat decît tovarăşi.* Cartea conţine amintiri du(b)ioase din vremea reuniunilor tovărăşeşti, cînd, junǎ şi nurlie, Ilenuţa dansa cu tot activul de partid.

● *Grossolano modo,* – studii de statistică socială, aparţinînd unor profesori de prestigiu, coordonaţi de un academician (fost chelner sau tinichigiu).

● Prof. dr. doc. Cătălin Maimuţ, *Urangutancul & Cataligatorul*, eseu asupra unor mutanţi contemporani. Pe scurt, problema e aceasta: în vreme ce urangutanii se înarmează cu tanchete, cu taburi, cu maşini blindate (tinzînd să ne ia locul pe planetă, convinşi că-s, ei, veriga lipsă), aligatorilor, trăind tot mai în smîrcuri, le cresc labele cum cataligelor, lungi şi fragile.

● *Ce rebel cerebel!,* – broşură de combatere severă a alcoolismului care atacă cerebelul, făcîndu-te să umbli cu pas (ca-n Nenea Iancu) mai mult hotărît (în caz că mai mergi încă) decît sigur.

● Rachilde, *A. des Jarry a déjà rit,* anecdote inedite savuroase privindu-l pe velocipedistul cunoscut, – căruia autoarea-i adaugă, înnobilîndu-l, particula *des,* într-un motiv neemotiv, ci ca să-i sune bine titlul.

● *Ce este şoptofonul şi cum se foloseşte,* – scurt instructaj asupra vechiului nostru telefon, la care, însă, se vorbeşte-n şoaptă.

● *Scutirea de armată pe bază de omoplatfus,* – broşură anonimă (şi caducă).

● Goetz von Berlichingen, *Epilog im Himmel.* Tomul constă-ntr-o biografie postumă a lui Marx u. Engels, – din care citǎm un scurt pasaj: „Was marxt du, Karl? – Ich bin ein Engel, Fritz!“

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Ţărmul Syrtelor

„...Seara era calmă şi, ca o fiară rănită care se vîră în desiş, mă afundam în bezna aceasta caldă. Paşii mă purtau spre mare... Fără să-mi fi dat măcar seama de drumul parcurs, ajunsesem pe singura fişie de nisip care bara laguna şi mergea de-a lungul mării... În spatele meu, Amiralitatea ţîşnea albă din ceaţă, deasupra lagunei. M-am întins cu faţa spre larg, într-o cută de nisip... Şi atunci am zărit lunecînd în faţa mea, la mică distanţă pe mare, prin băltoacele lunii, umbra abia deslușită a unui mic bastiment. El pluti cîtva timp pe lîngă coastă, apoi, cotind în faţa locului de trecere al portului şi depăşind limita de patrulare, se îndreptă spre larg şi se pierdu curînd în zare...“

Recitesc, mai mult din întîmplare – sau poate împins de la spate de cine ştie ce dorinţă secretă –, *Ţărmul Syrtelor*. Nu mai ţin minte nimic, bineînţeles, dar recunosc fiecare descriere şi retrăiesc fiecare impresie. A fost una dintre cărţile mele preferate, mai mult, unul dintre acele trei lucruri indispensabile pe care le-ai lua cu tine pe o insulă – celelalte două fiind *Deşertul tătarilor* şi *Jocul cu mărgelele de sticlă*. Magia aparte a acestor trei poveşti era dată, cred, şi de faptul că erau un fel de texte iniţiatice ale unui mic grup de prieteni cu care împărtăşeam limbajul lor secret. Amiralitatea din lagunele părăsite ale Syrtelor, fortăreaţa Bastiani confruntîndu-se cu deşertul mut sau tainica Castalie a lui Josef Knecht erau pentru noi un fel de pod al bunicii şi au continuat să fie astfel pînă tîrziu în perioada aceea pe care părinţii ne someză să o numim maturitate. Ne fascinau mai ales orizonturile de aşteptare, plictis şi mister pe care Gracq, Buzzati şi Hesse le desfăşurau pentru noi şi pe care le umpleam, pe rînd, cu visele noastre secrete. Şi toţi eram, pe ascuns, *magister ludi!*

„...Trăiam fără nici o regulă. La Amiralitate, programul era pentru toţi lipsit de monotonie; în mijlocul activităţii acesteia lente şi foarte ambigue, supus toanelor vremii şi ale mării, el se desfăşura sub semnul unei varietăţi şi al unei discontinuităţi aproape ţărăneşti, iar eu scăpam, mai mult ca oricare altul, cerinţelor lui minime...“

Nu m-am gîndit însă niciodată, atunci, că, într-un fel, toate aceste u-topii configurau, numeau şi dădeau sens spaţiului nostru cotidian pe care îl populam cu dezinvoltură. Ele deschideau orizonturile noastre roşii spre aşteptarea eternă de dincolo de deşertul lui Giovanni Drogo sau de marea lui Aldo, o aşteptare la fel de eternă ca şi percepţia lumii în care ne fusese dat să trăim. Paradoxal, ceea ce pentru scriitorii noştri îndrăgiţi se prezenta ca absurdul calm al existenţei devenea pentru noi sensul ascuns al unei vieţi absurde.

Aşteptarea, imanentă şi iminentă în viaţa noastră de atunci, căpăta transcendenţă şi, astfel, rost, ferindu-ne de plictis sau disperare. Viaţa însăşi devenea *aşteptare,* dar una cu sens, nobilă, cu tîlc, rezervată cunoscătorilor. Căci eram, evident, *des connaisseurs,* făceam parte din neamul ales al intelectualilor! Iar în acest timp al aşteptării existenţiale, timpul nu mai avea constrîngeri şi totul devenea act gratuit. Gratuitul, ce alinare poate fi mai nobilă – şi mai aroganţă – decît slujirea gratuitului!

Îmi aduc aminte acum că am scris în acei ani cît n-am mai scris şi nu voi mai scrie vreodată, fără nici cea mai mică urmă de intenţie de publicare (ar fi fost, de fapt, utopic...); ceea ce nu puteam face într-o lună de teren lăsam cu dezinvoltură pe anul viitor sau pentru ceilalţi ani; am umplut, de asemenea, sute de caiete şi coli cu mai multe planuri şi proiecte decît un antreprenor febril din zilele noastre. Totul era inutil, dar sublim!...

„Iată ce vreau să-ţi spun, Aldo: toate lucrurile sînt ucise de două ori: o dată în funcţie şi o dată în semn, o dată în utilitatea lor şi o dată în ceea ce ele continuă să dorească prin noi.“

Către sfîrşitul acelor vremuri, lucrurile şi lucrările acestea cu care ne îndeletnicisem agonizau pentru a doua oară. Dar nu ne pricepeam la altceva, aşa că am continuat să luptăm pînă în ultima clipă pe ţărmul părăsit şi tainic al Syrtelor. Unii au numit asta rezistenţă prin cultură. Alţii sînt de părere că toate acestea sînt apanajul mirabilei copilării. Eram însă adulţi de mult timp, aşa că termenul mai potrivit ar fi, probabil, infantilism...

ready made

„Ce era *băşica neamţului?*... Era primul *balon Mongolfier* ridicat în Bucureşti la începutul secolului nostru. Ne spune aceasta o informaţiune după filele unui ceaslov, zicînd: «Să se ştie cînd au făcut comedii aici în Ţara Românească şi s-a ridicat o băşică cu un neamţ într-însa, de au căzut la Dudeşti».“

V.A. Urechiă,
Scrieri literare,
Editura Minerva, 1976

Solomon MARCUS

efectul de ecou

Între citate şi citări

„De obicei, a fi un autor des citat e un simptom al gloriei, o încununare. În literatura de specialitate, numărul lucrărilor în care apari ca referinţă a devenit chiar un criteriu de validitate ştiinţifică.“ Am reprodus primele două fraze din articolul dlui Andrei Pleşu – „Citatul ca armă albă“ (*Dilema veche,* 4 august 2010). Ele dau impresia că va urma o discuţie despre legitimitatea (controversată a) criteriului respectiv, ca mijloc de evaluare a ceea ce se publică. Numai că metafora armei albe, din titlu, şi mai ales modul ironic în care autorul s-a referit cu alte ocazii la snobismul citatelor din autori clasici ne avertizează că nu despre aceasta va fi vorba în continuare. Bănuiala se confirmă. În cea de-a treia frază, autorul face un viraj brusc: „Există o mare cantitate de site-uri care te introduc într-o junglă practic infinită de «vorbe celebre»“.

Un fapt interesant, de ordin lingvistic. Peste tot acţionează în articolul dlui Pleşu verbele „a cita“, „a fi citat“. Numai că aceste verbe prezintă o ambiguitate, vizibilă la posibilele substantive asociate: „o citare, două citări“ în primele două fraze; „un citat, două citate“, în tot ceea ce urmează. Engleza are cuvinte diferite pentru cele două cazuri: *„to cite, to be cited, citation“* pentru primul caz, *„to quote, to be quoted, quotation“* pentru cel de-al doilea. Uriaşa întreprindere cunoscută sub numele *Science Citation Index* este cea mai clară manifestare a universalităţii criteriului citării, atunci cînd este vorba de aprecierea impactului unei opere. Practicat de peste treizeci de ani, acest criteriu a fost mereu supus unor critici care au condus la rafinarea sa, la micşorarea decalajului dintre calitate şi cantitate; a evalua cantitatea lucrurilor de calitate, iată marea provocare. S-a creat o nouă disciplină, *scientometria,* iar revista respectivă – *Scientometrics* – publică rezultatele cercetărilor din acest domeniu. De exemplu, în ultimii ani se acordă o mare atenţie criteriilor scientometrice în domeniul socio-uman.

Despre „Citatul ca armă albă“ de Andrei Pleşu

Desigur, apar citate şi în texte ştiinţifice şi există reguli de folosire a lor. Faptul că un autor se prevalează de un citat din lucrarea mea, cu indicarea explicită a paternităţii sale, constituie o citare a lucrării mele. Acesta este un caz în care o citare este prilejuită de un citat. Spre deosebire însă de citatele discutate de dl Pleşu, pretinse culmi de înţelepciune în reprezentarea celui care le utilizează, transformarea în citat a unui fragment din textul meu poate avea o finalitate critică, de eventuală respingere a aserţiunii mele. În cercetare, citatul cunoaşte toată gama posibilă de aprecieri, de la respingere categorică pînă la aprobare entuziastă.

Dar, în general, citările nu sînt mediate de citate, ci de faptul că la unele idei, rezultate, metode, probleme etc. dintr-o lucrare se face referinţă în cealaltă.

Să considerăm că eseul dlui Andrei Pleşu începe efectiv cu fraza a treia? Cum se explică atunci prezenţa aparent parazită a primelor două fraze? Două posibile explicaţii: a) ambiguitatea la care ne-am referit, a verbelor „a cita, a fi citat“; b) intenţia autorului de a trimite o săgeată ironică („simptom al gloriei“, „încununare“) şi către tendinţa de multe ori exagerată de a cuantifica valoarea. Dar nu excludem nici posibila lor combinare; şi chiar dacă autorul nu a avut în vedere nici una din ipotezele de mai sus, este dreptul meu, ca cititor, de a interpreta eseul dlui Pleşu în oricare dintre aceste modalităţi. Strategia frecventă a lecturii unui text pe baza întrebării „ce a vrut să spună autorul?“ s-a dovedit de multe ori neproductivă. În consecinţă, credem că nimic nu este parazit în eseul dlui Pleşu.

Solomon Marcus *este matematician, membru al Academiei Române.*

PUBLICITATE

Inge Morath
Expoziţie de fotografie
Jurnalul meu românesc
2 septembrie - 18 octombrie 2010
Muzeul Ţăranului Român, Sala Oaspeţi
forumul cultural austriac
Inge Morath Foundation
BCR
COCOR
SAPTESERI
DILEMA
CULTURAL
arhitectura

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Mamaie, ce tînără (şi ce murdară) eşti!

O întrebare pe care ar trebui, cred, să ne-o punem mai serios este aceea dacă, realmente, noi avem o cultură a mării şi un sentiment aferent în raport cu aparenta nemărginire albastră din sudestul ţării. Autorul acestor rînduri se teme că nu avem – şi îşi bazează aprehensiunea pe observaţii empirice accesibile oricui: de la lipsa unei flote naţionale şi pînă la strania imposibilitate de a consuma, în restaurantele noastre (măcar pe litoral!) peşte din Marea Neagră. E clar că ai o problemă dacă ai Universitate Maritimă (şi una bună, se pare), dar nu ai nave sub pavilion pentru absolvenţii ei; şi e clar că ceva nu merge atunci cînd, la o cherhana din Constanţa, peştele pe care-l poţi stropi cu lămîie este pescuit din Mediterana şi cumpărat de la Metro (ca şi lămîia).

Staţiunea Mamaia este, în acest sens, emblematică. La drept vorbind, ea-i una dintre cele mai „tinere" staţiuni ale ţării (în comparaţie cu Sinaia „regală", de exemplu). De fapt, Dobrogea ca atare e proaspăt intrată în geografia ţării (după 1878) – şi, se pare, aceşti 130 de ani de istorie recentă fost-au insuficienţi pentru a face din noi un popor al mării, precum portughezii, olandezii sau grecii. Ceea ce numim azi Mamaia turistică apare abia după Primul Război Mondial, fiind o vreme reşedinţa de vară a cuplului regal Ferdinand & Maria. Primul hotel demn de acest nume apare la mijlocul anilor '30 – actualul Rex (ex-Internaţional, pe vremea comunismului), ridicat atunci în onoarea regelui Carol al II-lea. Zona de Sud a staţiunii (spre Constanţa) s-a dezvoltat turistic în anii lui Gheorghiu-Dej; iar zona de Nord (spre Năvodari) îşi datorează majoritatea hotelurilor „epocii" Ceauşescu. În schimb, actualul talmeş-balmeş tîrtănesc din Mamaia se datorează în exclusivitate epocii noastre.

Sărmana Mamaia pare a-şi ispăşi azi bunul renume pe care-l avea în anii comunismului. Atunci, Mamaia nu era o staţiune *populară* (în sensul că nu aici se ajungea cu bilete „prin sindicat"), ci avea un oarecare staif, întreţinut de români cît de cît subţiri şi de străinii ce mai veneau pe la noi. Nepoţii noştri, cînd vor rescrie istoria secolului al XX-lea românesc, vor observa probabil că pînă şi miliardarul american dintr-o notorie comedie cu Amza Pellea – de la finele anilor '70 – era cazat, pasămite, la Hotelul Vega din Mamaia (chiar dacă filmările aveau loc la Intercontinental – Bucureşti!).

Azi, Mamaia e raiul spărgătorilor de seminţe, al băutorilor de bere la *pet* care-şi tîrîie şlapii şi-şi saltă mîndri *maioul* deasupra burţii – cît să le admire întreaga faleză buricul bulbucat –, al relativelor domnişoare care se fotografiază cu o mînă-n şold sub palmieri, al cerşetoarelor care alăptează la vedere în pragul *şaormeriilor,* alături de ciungi & ologi care se tînguie, al cîinilor vagabonzi hrăniţi de chiar ocupanţii de la parter ai hotelurilor de două stele şi al puberilor semidrogaţi de weekend care fie se fotografiază rezemaţi cu fesa de cîte un Lamborghini, fie chiar conduc acele maşini. Cum se face că toţi aceştia îşi dau întîlnire la Mamaia? Simplu: în *media* de la noi, Mamaia pare a fi singura staţiune maritimă naţională: de la buletinul meteo al televiziunilor şi pînă la foile de varză putredă ale tabloidelor, mesajul este unul singur: *aut Mamaia, aut nihil!* Mai cu seamă presa mondenă i-a făcut staţiunii un portret de bîlci, ceva între un bordel al VIP-urilor şi un Monte Carlo carpatin. În realitate, Mamaia nu-i nici una, nici alta – ci o staţiune schizoidă, cu valuri de presupuşi turişti care roiesc cu sacoşe în mîini, ca să vadă unde sînt hamsii mai ieftine cu 50 de bani (drept care faleza s-a umplut de autoserviri şi băcănii, în locul restaurantelor – oricum proaste – care dau faliment) şi, în centru, cu un ceas cu clopote care – evident – nu merge (cînd mergea, clopotele cîntau melodia ardelenească „Noi sîntem români / Aici pe veci stăpîni" etc.). Mamaia e portretul viu a ce pot face incultura, proasta-creştere şi mîrlănia dintr-o societate. Mamaia este orăşelul acultural prin definiţie: vreo trupă de teatru n-a mai trecut pe aici din vremuri imemoriale, singurul cinematograf din staţiune s-a transformat într-un (alt) club de noapte (staţiunea are mai multe cluburi decît coşuri de gunoi), iar dacă nu-ţi plac manelele eşti un om pierdut. Şi o fază concretă, ca să aveţi imaginea clară. Centrul Mamaiei, seara, pe la 22,30. O măturătoare saltă praful printre băncile din centru. Ajunge la o bancă pe care erau două femei/turiste, ce sporovăiau. „Fetele, vă ridicaţi puţin, să mătur şi eu sub bancă?" – le zice măturătoarea. Iar cele două se ridică, docile.

Câini, cluburi şi tăvi împinse

Vai de ţara care are, în staţiunea-i estivală fanion, asemenea măturătoare – ca şi asemenea turişti!

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

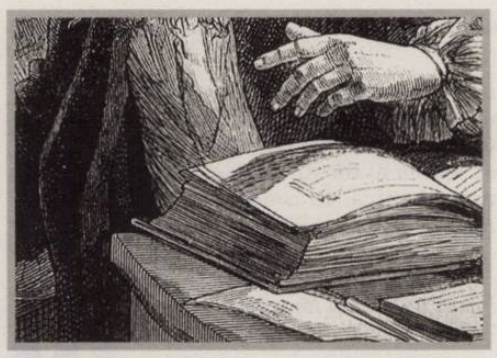

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

În căutarea roşiei pierdute

În a sa monografie asupra Munteniei, doctorul Constantin Caracaş (1828) vorbeşte cu frenezie despre natura darnică de prin partea locului şi despre gustul şi aromele diferitelor plante. „Graţie fertilităţii pămîntului", multe dintre acestea nici n-au nevoie de cine ştie ce îngrijire (nu că locuitorii s-ar da în vînt după astfel de treburi sau ar fi la curent cu „progresele Europei civilizate"), cît despre fructe... „se văd păduri întregi" cu „diverse şi minunate fructe". Dintre toate, pepenele este regele şi hrana de bază a săracilor: „pepenii se cultivă în toate părţile cîmpiei şi sînt buni mai ales cînd vara este uscată şi fierbinte; uneori se fac aşa de buni încît întrec în dulceaţă ananaşii cei măiestriţi cultivaţi. Oamenii săraci trăiesc în zilele de post cu acest fruct... este hrănitor, foarte zaharos, dizolvant şi digest".

De ani de zile sînt în căutarea acestor arome, dînd credit nelimitat ţăranului român fără să vreau să cred că vremurile s-au schimbat, că oamenii s-au schimbat şi că poate şi parfumul legumelor şi fructelor de altădată e cu totul altul. Aşa că mă opresc, cu obstinenţă, cînd trec printr-un sat, şi pe margine văd grămezi de roşii, pepeni, vinete, ardei sau alte chestii de sezon, convinsă că roşia românească trebuie să fie mai gustoasă decît cea turcească cumpărată de pe piaţă. Şi aproape de fiecare dată mă las înşelată. Exemplu concret: un sat de ţărani agricultori din Oltenia prin care trec weekend de weekend. Singurul verde, cu straturi de ceapă, varză, roşii în cîmp. Îţi fac poftă numai cînd priveşti şi ai crede că vei simţi, de cum vei muşca din roşie şi mustul dulceag ţi se va prelinge pe coate, că întreaga aromă îţi va inunda papilele gustative. De cum intri în sat, o piaţă ad-hoc te întîmpină şi direct pe jos sau pe tarabe improvizate grădina lu' Dumnezeu s-a pogorît pe pămînt: ardei gălbiori, pepeni galbeni şi lubeniţe rostogolite prin iarba de pe marginea drumului, vinete pîntecoase înşirate pe tarabă, funii de ceapă atîrnate de copacii ce ţin umbră etc. Imaginea te îmbie. Cobori şi după primii paşi lucrurile pălesc un pic. Îţi zici că poate căldura sufocantă te face să vezi grămezile de gunoi din spatele tarabelor. Cei cîţiva săteni atît de atenţi cu straturile din cîmp nu pot să facă atît murdalîc şi nici n-ar sta în el. Nu?! Aşa că îţi alungi gîndurile şi îndrăzneşti. Te întîmpină precupeţe gureşe şi gata să-ţi vîndă inclusiv taraba. „Hai, maică, ia d'aci că am cei mai buni pepeni. Ia uite, maică, că-l spărsei pă ăsta... Numa' vezi." „Da' de ce-i ţineţi în soare? Pe căldura asta nu se coc de tot?", îmi ţîşni inconştient o constatare. „Da', maică, recunosc că cam stau în soare şi-i cald. Da' jur că pepeni buni ca ăştia nu găseşti în toată Oltenia. Şi ăia dă Dăbuleni pălеşte... Ia, maică, ia şi îţi zic io că de pe und'oi fi tot aici vii să iei pepeni." Şi iei. „Da' roşii nu iei maică", se repede precupeaţa d'alături. Te miră că un kilogram de roşii costă aici, la poarta casei, mai mult decît în Piaţa Amzei, dar te convinge cu „de grădină, maică, de grădină. Ia uite colea ce culoare..." şi-ţi bagă sub nas cea mai frumoasă roşie de pe tarabă (şi singura). Şi uite-aşa, îţi goleşti buzunarele şi pleci mulţumit de tine, gîndind că ai contribuit la revigorarea agriculturii, dar şi a sănătăţii tale, cu marfă bio, că tot e la modă. Jalea începe însă acasă cînd găseşti, pe la jumătatea sacului, mult prea mulţi cartofi stricaţi, cînd pepenii nu numai că erau fierţi de atîta căldură, dar printre ei erau şi dovleci, că nici măcar singura roşie „frumoasă" de pe tarabă n-a ajuns şi la tine în plasă, că aveau gust de „acetonă" (şi iată că ţăranii sînt la curent cu progresele Europei civilizate; chiar dacă în alt sens) şi tot aşa.

În săptămîna următoare, cu aceeaşi speranţă că poate, poate, am oprit în acelaşi loc: precupeaţa se jura pe mamă, copii, nepoţi că nu ea mi-a dat dovleci în loc de pepeni; cealaltă se justifică că roşiile erau mănate şi ea ce era să facă cu ele în casă, da' nu vreau eu acum să cumpăr altele, că astea nu mai sînt ca alea de săptămîna trecută, tocma' le-a adus fiu-său din cîmp...

Ţăranul român se grăbeşte să vîndă orice, să păcălească, să fure la cîntar, să facă bani, cît mai mulţi şi cît mai repede. N-a auzit de lucru bine făcut, de stima de sine, de reputaţie, de mulţumirea clientului etc. N-or fi toţi aşa, am avut doar ghinion ca în atîta diiastimă de vreme să dau peste cei „şmecheri". Cam mulţi îi drept, dar ghinionul îi ghinion. Un singur lucru rămîne ca o constantă de neclintit în această poveste: mizeria ce va trona toată vara (şi nu numai) în jurul acestor pieţe ţărăneşti. Ea nu poate fi vîndută, că altminteri...

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Redresarea neamului

„...va fi greu, foarte greu, şi va dura. Căci comunismul ne-a lăsat urme adînci. De ordin economic, dar eu aş spune că mai ales moral. (...) Au existat la noi nişte baze educaţionale bine aşezate, în sensul că, pînă la venirea comunismului, oamenii ştiau să judece cu propriul creier, nu cu cel al partidului. Poporul român avea o conştiinţă de sine, ştia să-şi gîndească problemele sale specifice şi să le armonizeze cu problemele lumii. Conştiinţa asta se formase într-un proces îndelungat, cu roade evidente între cele două războaie mondiale, dar început de fapt cu mult înainte. A trebuit să vină însă blestemul ăsta, comunismul, ca să strice totul. Oamenii n-au mai avut o conştiinţă politică, vreau să spun socială. A dispărut gustul de-a te lupta pentru valorile permanente şi a apărut gustul lucrurilor perisabile, conjuncturale. Fiecare se lupta să iasă la suprafaţă, indiferent la gîndul că în urma lui lasă cadavre.

Da, sigur, aşa ceva a lăsat urme adînci. Cred că va mai dura pînă cînd societatea românească se va putea reordona. Cît? Nu ştiu. Ani şi ani. Cum se va putea face acest lucru? Cărţi, conferinţe, ziare, radio, TV... mijloacele sînt multiple. Important e ca totul să se petreacă în lumina adevărului. Societatea noastră e încă bolnavă de minciună. Cu asta cred că trebuie început, cu vindecarea de minciună. Dar nici dintr-o boală fizică nu te vindeci dintr-odată. Cu atît mai mult nu poţi vindeca o boală spirituală bătînd din palme. Cere timp, mult timp... Oricum, eu am mare încredere în forţa de regenerare spirituală a poporului român. Şi cred că, dacă nu chiar repede, neamul nostru va avea iarăşi parte de lumină. Nu se poate să fie altfel, imposibil. Fiindcă există în fondul acestui popor nişte valori nepieritoare. Ca ele să iasă însă la suprafaţă, trebuie timp, mult timp..."

Ernest Bernea, „Ultimul interviu",
Memoria, nr. 2, 1990

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

A fost odată o reformă...

Statisticile privind educaţia românilor la sfîrşit de secol XIX nu erau deloc de natură a te face să îţi sufleci mînecile cu voioşie şi să te apuci de treabă: sărăcie lucie, instituţii de învăţămînt puţine şi precare, analfabeţi majoritari, încercări eşuate ale precedenţilor miniştri de a reforma şcoala. În aceste condiţii, Spiru Haret a refuzat o carieră de profesor universitar în străinătate, pentru a se dedica realizării schimbărilor esenţiale, necesare învăţămîntului românesc. Înainte, însă, de a accepta funcţia de ministru, a lucrat 18 ani ca inspector şcolar şi secretar general în Ministerul Instrucţiunii Publice. În tot acest timp, a realizat nenumărate analize, rapoarte privind starea şcolilor, studii care îi vor fi de folos în pornirea reformei.

În 1897 era inaugurată prima grădiniţă din România. Ministrul Instrucţiunii Publice de atunci, cel care a hotărît, în anii următori, construirea a încă 168 de instituţii de educaţie pentru preşcolari, era Spiru Haret. Cei opt ani ai săi de ministeriat sînt, fără doar şi poate, anii cei mai buni, cei mai fecunzi ai învăţămîntului românesc: au fost construite aproape 2000 de şcoli, numărul analfabeţilor a scăzut cu 17 procente, în fiecare an erau create aproximativ 200 de posturi de învăţători, au fost înfiinţate şcolile pentru adulţi şi cantinele şcolare.

Printre primele obiective ale reformei dorite de Spiru Haret a fost acela de a îmbunătăţi calitatea profesională a învăţătorilor: a reorganizat şcoala normală – a introdus, printre altele, ca materii obligatorii pentru dascăli studiul contabilităţii, pregătirea şi susţinerea unei conferinţe –, a înfiinţat Biblioteca Pedagogică, unde erau tipărite traduceri din literatura internaţională de specialitate, i-a ajutat pe învăţătorii de la sate să-şi construiască propriile gospodării, le-a acordat fonduri pentru susţinerea cercurilor de lucru manual şi pentru a face aşanumitele călătorii de vacanţă în locuri importante din ţară şi străinătate, locuri care erau apoi descrise elevilor. I-a îndemnat pe proprietarii de pămînturi să dăruiască şcolilor loturi pe care elevii şi învăţătorii să le muncească, a creat posturi de învăţători agricoli ambulanţi, a instituit sărbătoarea sădirii pomului, a reorganizat şcolile profesionale agricole şi comerciale. Spiru Haret a întreţinut o bogată corespondenţă cu învăţătorii: răspundea fiecăruia, personal, pentru că, spunea el, „orice ministru este dator să fie în cea mai aproape atingere cu toţi cei pe care este chemat să-i administreze. Să le dea îndemnuri şi să le dea sfaturi. Să le dea învăţăminte, să-i certe atunci cînd greşesc."

Oamenii de cultură ai vremii sînt implicaţi de ministrul Haret în programul său de reformare: Alexandru Vlahuţă, Mihail Sadoveanu, Şt. O. Iosif, Alexandru Macedonski scriu monografii, piese de teatru pentru casele de cultură săteşti, poezii şi cîntece pentru copii.

În 1904, tot Spiru Haret creează Comisia Monumentelor Istorice, iar în 1910, Comisia Istorică a României, comisie care urma să publice documente rare interne sau străine.

La douăzeci de ani după plecarea lui Spiru Haret de la Ministerul Instrucţiunii Publice, ani în care schimbările din învăţămînt au eşuat în lungi dezbateri, tergiversări, lupte de partid şi de orgolii, Cezar Petrescu scria, în anul 1928, într-un editorial din ziarul *Curentul:* „Încă un proiect nou. Este în tradiţia ministerului de instrucţiune ca fiecare titular să înfăţişeze un proiect de reformă situat exact la antipodul predecesorului. (...) O primenire sigură şi rodnică a învăţămîntului nu se mai poate realiza din cîrpeli."

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

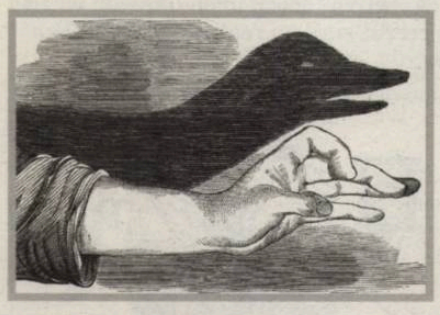

Iaromira POPOVICI

bazar

Timp liber, apăsător

Sînt oameni, mulţi, cărora le place răgazul. Se lasă în voia huzurelilor de orice fel, destinşi, fireşti, fără mustrări de conştiinţă. Privesc timpul liber ca pe ceva la fel de palpitant ca şi timpul activ, pe care-l petreci cînd ai ceva important de făcut sau eşti cu cineva la fel de însemnat.

Cînd vorbesc de răgaz, îi acord, din start, o conotaţie negativă. Nu am în minte tihna creatoare în care visezi, gîndeşti şi pui la cale marile opere sau planuri de viaţă. Nici clipele pe care ţi le petreci, pasional, cu persoana iubită.

Nu. Mă refer, aici, la un soi de timp mort, impus de instanţe formale şi informale, precum duminicile şi alte sărbători legale. Ca, de pildă, statul la soare, pe plaja arhiplină, întorcîndu-te cînd pe faţă, cînd pe spate, aproape la unison cu alte cîteva sute de trupuri. Un exemplu de spaţiu asociat unui asemenea interval temporar este... parcul.

O zi în parc e, în modul meu de a vedea lumea, o mostră de ocupare formală a timpului liber. Te duci în parc, în zilele consacrate de sărbătoare, exact cu scopul de a avea răgaz. Eşti, cel mai ades, însoţit de membri ai familiei sau de prieteni de familie, cu care trebuie să-ţi petreci „o zi liniştită".

Tocmai acest imperativ, impus de foruri morale, sociale şi culturale invizibile, dar sensibile, mă îngrozeşte. Ies în parc, în ziua în care toată suflarea performează aceeaşi acţiune, în primul rînd pentru a fi în „rîndul lumii".

Între mine şi lume e un raport de pîndă reciprocă: cei care stau pe bănci sînt, cel puţin temporar, în postura de spectatori; cei care trec sînt protagoniştii... În scurta lor ieşire sub „luminile rampei", pentru mulţimea forfotitoare contează ce haine poartă, cum îşi mişcă trupul şi ce partener şi-a ales fiecare. Schimbul scurt, dar grăitor de priviri între unul din ei şi cîte un ocupant al băncii poate fi, de multe ori, relevant: net aprobator sau dezaprobator.

Există, de asemenea, un anume ritm pe care „parcul de duminică" îl impune: nu prea rapid, dar nici prea molcom, un soi de trap de paradă, în care impulsurile prea entuziaste sînt brusc domolite, pentru a nu ieşi din fluxul general.

Căci, da, se poate vorbi de un asemenea flux: eşti în rîndul oamenilor, la propriu. Dacă nu ai fi, şi nu ai avea unu-doi membri ai familiei cu care să defilezi (la propriu şi la figurat...), te-ai simţi trist şi singur. Dacă eşti în mulţime, nu-ţi place, totul e prea conformist...

Există soluţii, dar puţine dintre ele „merg" pentru toată lumea: să fii copil – în alergarea ta cu sufletul la gură, trăieşti parcul, cu fiecare cotlon al lui, nu doar îl priveşti; să fii îndrăgostit – atunci nu ai ochi pentru nici o bancă sau tufiş, decît ca *background,* romantic, al măreţei tale pasiuni; să fii părinte tînăr – cînd eşti aşa de preocupat de neliniştita ta odraslă şi de pericolele care o pot paşte, încît nu ai energie pentru altceva; să ai grijă de cineva mai bătrîn şi mai bolnav decît tine – e clar de ce; să plimbi un cîine; să fii un visător singur, incurabil şi clişeizat, pentru care cei din jur nici nu există şi universul e doar o sursă de inspiraţie şi melancolie.

Variantele mai pragmatice sînt următoarele: să stai la o terasă unde să bei şi să trăncăneşti „metafizice"; să mănînci la unul dintre restaurante; să faci diverse sporturi, cum ar fi ciclism (dacă prinzi o bicicletă de închiriat) sau vîslit/dat din pedale pe lac.

Recent, am ales-o pe cea din urmă: mersul cu barca. Pot spune că a fost o experienţă... solicitantă. Acum cîţiva ani, nu aş fi observat în veci vaporaşele care veneau din toate părţile (poate atunci nici nu erau atîtea), fiind doar absorbită de propriu-mi romantism. Acum, vîslitul mi s-a părut o cursă cu obstacole printre vehicule cu potenţial ameninţător.

Ora cu barca s-a terminat cu happy-end: nici un vaporaş nu a dat peste noi (doar o şalupă ne-a zguduit puţin). Am prins şi un moment poetic, pe care l-am fotografiat/filmat cu mobilul (am simţit că aşa trebuie): apusul soarelui pe apă.

În ziua aceea am plecat udă, dar mulţumită. Oamenii de pe margine continuau să ne privească, dar nu îmi mai păsa: ieşisem, cu ceva cît de mic, din monotonia timpului, apăsător, de *relâche*...

Selma IUSUF

legende urbane

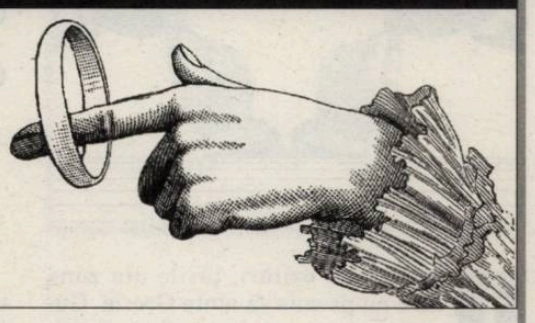

Ce vrea Ion B.

„De la ghenă la Paris şi invers." Cîţi jurnalişti ar rezista tentaţiei unui asemenea titlu? E spectaculos şi, desigur, adevărat. Mizeria media în care s-a trezit numitul-de-noi artist pop Ion Bîrlădeanu e la fel de mustoasă: un jurnalist îl acuză pe galeristul care l-a dus pe Ion B. la Paris şi la Londra că ar profita sută la sută de pe urma lui. Şi că din cauza asta Ion B. s-a întors la ghenă. Omul cu galeria dă explicaţii din care înţelegem că nu-i deloc aşa.

Nu-l cunosc pe nea Ion. Nu-i cunosc pe cei care l-au promovat şi nici pe cei care se ceartă cu cei care l-au promovat. N-am văzut „decît" documentarul HBO. I-am văzut lucrările. Şi am citit polemicile asupra subiectului. Iar personajul Ion Bîrlădeanu m-a uimit, şi nu.

Colajele lui din anii '70 încoace au cucerit admiraţia unor tineri artişti, care le-au urcat în simeze. Reportăjelele care s-au făcut prin televiziunile occidentale sînt pline de clişee şi de o admiraţie simplistă pentru un personaj văzut ca un mare disident. De genul: „Bîrlădeanu a omorît regimul totalitar cu nişte foarfece". Sau: „Arta lui are nevoie doar de hîrtie şi lipici (aici e o pauză semnificativă în lectura naratorului) cu doar un strop de ironie, cîteva lacrimi şi tot atîtea zîmbete". Oribil. Dacă din colajele lui lipsea Ceauşescu, nu cred că lumea occidentală s-ar fi mulţumit doar cu Sebastian Papaiani care se uită la domnişoara colată care se unge cu Nivea. Ipocrizia e mare. Superficialitatea şi mai şi. Povestea are însă toate ingredientele unui *success story*.

Ion Bîrlădeanu e plin de hachiţe. A avut o relaţie dificilă şi nerezolvată cu familia, mai ales cu tatăl. Secvenţa din documentarul HBO, în care ajunge în satul natal din Vaslui, nu e o regăsire, iar omul pare că ar fi vrut să fie în oricare altă parte, şi numai acolo nu. Reîntîlnirea cu fraţii e chinuită şi pare lipsită de emoţie adevărată. Unul dintre fraţi plînge într-adevăr, dar plînsul lui pare un plîns moale, de beţiv fără dinţi în gură. Sat sărac, mizer, interioare modeste, oameni aşijderea. Ajuns la mormîntul părinţilor, nea Ion murmură: „Uite că eu n-am crăpat". E-o lume violentă şi needucată, în care nu încape iertarea. Simplu.

Ion B. vrea şi nu vrea să plece din curticica de la ghena blocului din Moşilor. Se codeşte destul pînă să ajungă în garsoniera oferită. Ferchezuiala din aceeaşi curte, pe salteaua mizeră, e de un realism patetic şi poate aduce lacrimi în mulţi ochi. Numai că nea Ion nu prea are nevoie de milă. E foarte natural în ceea ce face şi ajunge la vernisajul propriei expoziţii cu o mină de beţiv cronic foarte treaz. E inteligent, ajunge să spună ceea ce intuieşte că poate muia inima tuturor snobăilor pe care îi cunoaşte la diversele expoziţii. Cugetările lui sînt întîmpinate cu zîmbete admirative. E talentat şi are un simţ al umorului extrem de modern. Se vede în colajele sale, fără a ne strădui prea mult. Probabil însă că omul vrea să fie lăsat un pic în pace.

Nu ştiu cum, povestea lui Ion mi-a adus întotdeauna aminte de Rousseau Vameşul. Slujbaş oarecare la vama franceză, autodidact, lucrările lui sînt perfect de transpus într-o carpetă turcească. Candoarea lor, acribia cu care a desenat fiecare frunză, kitsch-ul perfect şi o oarecare doză de onirism i l-au adus drept fan înfocat (şi) pe Picasso. Care organizează o petrecere burlescă în atelierul său, în cinstea Vameşului. Care e pus pe un tron improvizat. Apollinaire îi scrie un poem. Totul se termină într-o beţie enormă cu Rousseau intoxicat, adormit sub o lumînare ce-i picură ceară în cap. E pus într-un taxi şi trimis acasă cu lacrimi în ochi.

Acasă la el o vrea şi Ion B., de care trage acum lumea în toate părţile. Acolo o bea nişte bere în linişte şi s-o putea cuibări cu mîţa tărcată pe care, deşi o bate, tot la el se întoarce. Cred că cel mai mult ţine la nea Ion portăreasa aia grasă din blocul de pe Moşilor.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

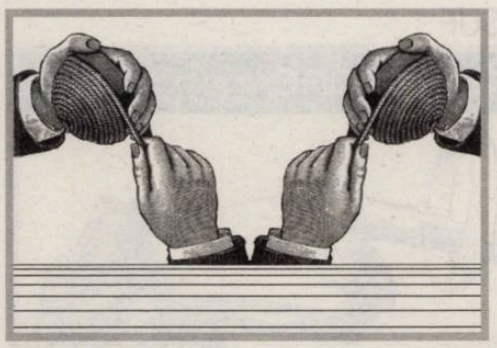

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

De ce s-au ofticat slovacii pe greci

După multe ezitări, ţările din zona euro au promis să ajute Grecia. Guvernele s-au pus de acord să contribuie fiecare cu nişte sume, ca împrumuturi către Grecia – un total de 80 de miliarde. Împrumutul a venit la pachet cu nişte condiţii dure de tăiere a cheltuielilor. Ceea ce nu i-a calmat pe criticii ideii în sine de-a ajuta Grecia, dar anunţul a calmat pieţele financiare, zona euro părea că scapă de gripă. Tabloidele germane s-au luat cu altele şi au uitat să-i mai beştelească pe greci. Doar grecii au rămas nervoşi pentru că trebuie să strîngă cureaua şi sînt convinşi că sînt victimele unei conspiraţii a speculanţilor care au fost atît de ticăloşi încît să-i împrumute cu bani anii trecuţi şi acum să se aştepte să-i recupereze. Şi cînd părea că grecii sînt salvaţi şi toată lumea mulţumită, cu excepţia grecilor înşişi, hop, slovacii au zis „pas" săptămîna trecută.

Cum? După ce abia-abia i-am urnit pe nemţi, tocmai Slovacia să ne facă surpriza? Cum era versul acela de la serbările şcolare? „A privi gîndeşti că pot / Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedice de-un ciot?" Aliotmanul ar fi aici Europa, zona euro, ce să mai, „toată floarea cea vestită a întregului Apus", care se pusese de acord să ajute Grecia şi se vede acum încurcată de refuzul Slovaciei.

Povestea cu Slovacia este aşa. A intrat în zona euro la începutul lui 2009. Euro a fost un proiect de care fostul guvern s-a ţinut cu dinţii, care a devenit şi un fel de mîndrie naţională: unde alţii mai cu moţ din Est nu s-au băgat, noi o facem (aici subînţelegeţi dvs. un sîc-sîc deloc mascat către cehi). Cu mari sacrificii, Slovacia a îndeplinit criteriile, Comisia Europeană a dat undă verde intrării, dar cum criza tocmai venise peste Europa, Banca Centrală Europeană a spus ceva de genul: e drept că slovacii îndeplinesc criteriile, dar, în aceste vremuri agitate, inflaţia ar putea să nu fie chiar aşa stabilă cum pare acum, aşa că mai bine aşteptăm. Slovacii s-au enervat, dar avizul Băncii era doar consultativ, Slovacia merita să intre, a intrat. Apoi a venit povestea cu Grecia, cu datoriile ei care ameninţau stabilitatea euro şi, cum ziceam, cu decizia suratelor din zona euro să-i împrumute pe greci.

Deci şi Slovacia. Doar că Slovacia s-a enervat. Adică cum vine, dom'le, povestea? Noi strîngem de vreo cinci ani cureaua să intrăm în zona euro, sîntem cuminţi, cu batistele curate şi unghiuţele tăiate, avem deficit bugetar mai mic decît Germania, inflaţie cuminţică şi, cum adoptăm euro, hop, trebuie să scoatem bani pentru greci?! Adică pentru ăia de au intrat fraudulos în euro, au trişat la statistici, au luat împrumuturi ieftine pe barba monedei comune şi au făcut praf banii? Păi, e drept, dom'le, e drept? Spuneţi dvs., domnu' Dan! Bine, exagerez puţin tonul ca să sune ca la OTV, dar ideea în mare cam asta e.

Cînd s-a discutat împrumutul la Bruxelles, fostul guvern slovac a mîrîit la ideea de a ajuta Grecia, a zis că nu, că nu e drept, nici frumos. Mai ales că avea acasă o campanie electorală şi opoziţia de dreapta făcea mare caz de problemă. Încolţit în şedinţă de ceilalţi lideri din eurogrup, noaptea tîrziu, fostul premier a cedat. Apoi a pierdut puterea. Nu din această cauză, ci pentru că aliaţii săi naţionalişti au rămas în afara parlamentului (da, şi la ei naţionaliştii şi socialiştii fac casă bună). Aşa că o coaliţie de centru-dreapta a preluat puterea. Iar noul parlament slovac a aruncat bomba: a respins împrumutul slovac de 816 milioane euro către Grecia. Cu o majoritate de 69 la 1 şi 14 abţineri. Rezultatul acesta arată că dezbaterea nu a fost cuminte şi echilibrată, cu argumente pro şi contra. A fost o decizie luată la nervi, cu parlamentari din toate părţile dînd de pămînt cu grecii şi cu cîteva abţineri, adică voturi pentru împrumut cărora le e şi ruşine să iasă în lume. Noul guvern zice că l-a avertizat pe fostul guvern să nu se bage în ajutorul Greciei, iar ministrul de Finanţe Ivan Miklos zice că „nu mi se pare deloc solidaritate acea solidaritate între săraci şi bogaţi, între responsabil şi iresponsabil". Vedeţi deci linia de argumentaţie: noi, săracii din Est care mai şi sîntem responsabili să-i ajutăm pe iresponsabilii vechii Europe? (Evident, e vorba de esticii responsabili, nu e cazul nostru, staţi liniştiţi!)

La fel de evident, oamenii pe la Bruxelles s-au făcut foc şi pară. Comisarul pentru afaceri economice Olli Rehn s-a încruntat şi a zis că „nu poate decît să regrete" încălcarea solidarităţii în zona euro. Expresia „nu pot decît să regret" se traduce în limbaj non-Bruxelles cam aşa: „Să vă ia mama dracu' de nesimţiţi, că dacă aş putea să fac mai mult decît să regret v-aş arăta eu vouă". Şi noi ştim cum se încruntă Olli Rehn cînd se încruntă, de pe cînd era comisar pentru Extindere.

Şocul produs de Slovacia e mai degrabă psihologic, Grecia nu stătea în cele 816 milioane de la Slovacia. Dacă parlamentul german ar fi făcut aşa ceva atunci era grav, nemţii chiar plătesc mult, după buget. Dar dacă şi alte parlamente naţionale se prind că pot respinge partea lor din împrumut, poate în ideea că oricum plătesc nemţii, atunci toată schema pentru salvarea Greciei e în pericol. Olli Rehn mai spune că Slovacia pune în pericol stabilitatea monedei euro, de care şi Slovacia beneficiază. Şi asta e adevărat. O fi frustrant să-i ajuţi pe greci cînd tu eşti sărac oricum, dar dacă tot ai făcut eforturi să adopţi euro, atunci ai şi tu interesul să fie o monedă stabilă. Altfel intri pe o gîndire de tip „eu te-am făcut, eu te omor". Pe de altă parte, cu toţi nervii săi, parlamentul slovac a votat participarea ţării în Facilitatea Europeană de Stabilitate Financiară (EFSF). Asta e o schemă instituţională prin care ţările europene pun bani deoparte, creează un fond din care ar urma să fie ajutate în viitor statele care ajung să aibă problemele Greciei. Cu alte cuvinte, ne băgăm la un mecanism de stabilitate pentru viitor, dar ne enervează să-i ajutăm acum pe greci.

Cine are dreptate? Depinde. Dacă votul slovac este un precedent şi se vor retrage şi alţii din schema de împrumut, atunci Grecia se afundă, euro se duce la vale şi toţi pierd, inclusiv slovacii. Dacă împrumutul merge înainte şi fără Slovacia, votul de la Bratislava mai limitează oarecum hazardul moral pentru viitor: voi, ţărilor care spargeţi banii şi vă îndatoraţi prea mult, nu vă bazaţi că veţi fi mereu salvate, poate se vor găsi unii ca slovacii să vă dea cu flit, deci aveţi grijă. Cum ziceam, depinde.

Eugen Istodor ia la întrebări **Statul**

Mitică Voinescu,

Consilier, Bragadiru-Giurgiu

Cum e criza la Bragadiru?

Opinia mea este că s-a descoperit apa caldă şi cînd s-a descoperit i s-a oprit lumii. Adică, ce vreau să spun cu asta. Că fiecare a pus mîna pe un loc la noi în Bragadiru să facă o casă, dar cînd să se apuce a venit criza şi a stricat totul. Cu alte cuvinte, nu se mai mişcă nimic, fiindcă nu poţi că nu ai bani. Şi nici taxe nu mai colectăm, şi nici alte lucruri nu mai putem face. Am paralizat pe harta lumii. Nu spun că Bragadiru nu are tradiţie, vezi cultura Bragadiru, încă din cele mai vechi timpuri, dar cultura veche nu ţine de foame, nu poate fi altfel decît este un om care mi-e strămoş la a şaptea generaţie şi să mă înţeleagă decît dacă acela e extraterestru şi împărtăşeşte din viaţa mea, altfel, nu poate fi decît un fals om care nu mă ajută. Nu avem ce face cu tradiţia? Avem, asta zic eu, dar s-o folosim cu chibzuinţă că alta nu ni se va da. Criza aceasta nu va crea tradiţie, cum a creat strămoşul nostru din cultura Bragadiru. Se lasă case neterminate, pămînturile sînt neconstruite, vă daţi seama ce tragedie transmitem noi generaţiilor viitoare? De ce aceste tradiţii, de ce această nechibzuinţă? Unde pot duce? În şanţ. Ca drumul unui beţiv, asta vreau eu să zic, că un beţiv care ştie drumul se împleticeşte şi cade fără grija ca drumul acela să ducă undeva. Unde duce? Unde trece drumul? Nu ştii, dar tu te duci încolo şi încoace, hop să nu cazi. Ce vom face? Nu ştiu, că „beţivii" epocii imobiliare am văzut ce au crezut şi ce au realizat la noi în Bragadiru.

PUBLICITATE

adevărul literar & artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

Coordonatoare: Ana Maria SANDU

Speranța

Texte și opinii de:

- Lucian BOIA (profesor la Facultatea de Istorie a Universității București și scriitor)

„Am cîştigat 20-30 de ani, dar am pierdut marile speranţe“

- Ana BULAI (sociolog)

„Speranţa nu e moartă, speranţa se transformă...“

- Mircea CĂRTĂRESCU (scriitor)

„Entry“

- Brăduț FLORESCU (jurnalist de călătorii)

„Divorţul de Speranţa“

- Anca GRĂDINARIU (jurnalistă, scenaristă și critic de film)

„Superbă, sublimă, terifiantă“

- Bogdan O. POPESCU (medic neurolog și poet)

„Locul ei e în creier, nu în inimă“

argument

S-a demodat sau e în trend?

Nu sînt cea mai optimistă persoană din lume, dar asta nu mă împiedică să sper în fiecare zi. La lucruri mai mici sau mai mari. Că voi revedea pe cineva drag sau că va veni metroul în staţie fix cînd eu cobor pe peron. Că locul în care trăim se va îmblînzi, că nu vom mai alerga ca bezmeticii fugăriţi de tot felul de obligaţii presante şi inutile, că lucrurile pe care le-am început o să le pot duce la bun sfîrşit. Că voi fi sănătoasă, că mă voi întîlni mai des cu cei la care ţin, că voi citi cărţi scrise parcă doar pentru mine...

În ultima vreme însă, parcă nimeni nu are chef să mai spere. Nu e timp pentru asta, pare frivol şi nepotrivit. Criza ne încurcă rău socotelile, pata de petrol creşte, căldura e mare, şi doar sufletele au scăpat pentru moment de impozitare.

În toată nebunia, mie mi-a intrat în cap să iau pulsul speranţei. Să mă lămuresc dacă mai avem nevoie de ea. Dacă o mai invocăm sau trebuie să fii şi mai visător decît Don Quijote, ca s-o mai scoţi la înaintare.

Au fost şi cîteva coincidenţe, altfel n-ar fi avut nici un haz. Cu puţin timp în urmă, eram într-un weekend la Balcic şi trimiteam de zor e-mail-uri în care făceam invitaţiile pentru dosar. În centrul oraşului, clădirea cea mai impresionantă, Hotelul Speranţa, nu mai avea plăcuţa cu „de vînzare“, care stătuse mult timp în faţă. Am întrebat ce se întîmplase şi am aflat că, în sfîrşit, hotelul îşi găsise un cumpărător.

Tot în perioada asta am citit şi José Eduardo Agualusa – *Vînzătorul de trecuturi* (Editura Leda, 2009). Există aici un personaj, bătrîna Esperança, care face curat toată ziua într-o casă, şi care e convinsă că nu va muri niciodată. A scăpat dintr-o mare încercare în care s-au tras multe focuri de armă. „Comandantul a vrut să ştie cum o cheamă pe bătrînă. Ea i-a spus, *Esperança Job Sapalalo, domnule,* la care el începu să rîdă. Făcu o glumă, *Speranţa moare ultima*. I-au aliniat în curtea interioară, pe şeful opoziţiei împreună cu familia, şi i-au împuşcat. Cînd i-a venit rîndul bătrînei Esperança, se terminaseră gloanţele. (...) După care îi dădu drumul să plece. Acum ea crede că este imună la moarte. Poate că şi este.“ Într-o seară, la televizor, am văzut-o pe Ecaterina Găman, cea mai în vîrstă femeie din România, care îşi aniversa cei 106 ani. Întrebată de un reporter care au fost cele mai bune vremuri pe care le-a prins într-o viaţă de mai bine de un secol, cu o strălucire în ochi, femeia i-a răspuns fără să stea vreo clipă pe gînduri: „acum e cel mai bine“.

Uneori, speranţa îţi poartă noroc. Aşa s-a întîmplat şi cu textele din acest dosar. Sînt vii şi te pot vindeca de multe. Sînt diferite, dar rimează bine unele cu altele. Citiţi-le ca şi cînd v-aţi îmbarca pe o navă şi aţi pleca într-o călătorie fără să ştiţi prea bine ce vă aşteaptă. Lui Andrei Iliescu i-am cerut cîteva fotografii care să se potrivească cu atmosfera, după ce m-am uitat pe site-ul lui: *www.andreiiliescu.ro*.

La capăt n-o să vă transformaţi în optimişti de serviciu, dar un efect revitalizant tot veţi simţi, ceea ce nu e puţin lucru. Vă doresc speranţă plăcută! (**A. M. S.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată
după 1 septembrie.

Bogdan O. POPESCU

Locul ei e în creier, nu în inimă

Mi-ar plăcea să pot răspunde strict ştiinţific la întrebarea „Unde este localizată speranţa în creierul nostru?“. Cum nu pot, am să încerc să îmi folosesc cunoştinţele în domeniul creierului într-o manieră predominant speculativă, pentru a formula o ipoteză. Mai întîi, trebuie spus că tot comportamentul uman este produs prin activarea diferitelor arii cerebrale. Mişcarea mîinii drepte, spre exemplu, este comandată de o arie din partea posterioară şi laterală a lobului frontal stîng. Înţelegerea vorbirii este posibilă graţie unei arii situate în partea superioară a lobului temporal al emisferului dominant (emisferul stîng la dreptaci). Avem emoţii, sentimente, prin intrarea în acţiune a unor nuclei din partea profundă a lobilor temporali (complexul amigdalian). Luarea de decizii în fiecare moment din viaţa curentă se face cu partea anterioară şi inferioară a lobilor frontali (din spatele orbitelor). Însă lucrurile nu sînt atît de simple. Creierul uman conţine aproximativ 100 de miliarde de neuroni care sînt interconectaţi într-un mod foarte complex, comunicînd prin *sinapse* (contactele dintre neuroni care permit transmiterea impulsului nervos). Numărul de sinapse din creier este cu mult mai mare decît numărul de neuroni, putînd ajunge la 50.000 de miliarde, un număr care este greu de reprezentat pentru noi (pentru comparaţie, Calea Lactee, galaxia în care ne aflăm, conţine 200 de miliarde de stele). Astfel, activarea ariilor cerebrale implică, de fapt, semnalizarea unor circuite de neuroni, care funcţionează cu substanţe chimice specifice, denumite *neurotransmiţători*. Fiecare arie a creierului foloseşte anumiţi neurotransmiţători, dintre care unii sînt excitatori, alţii – inhibitori. În plus, există miliarde de conexiuni între diferite arii cerebrale, întrucît creierul nostru este capabil să pună împreună diferite tipuri de informaţii, pe care să le organizeze în concepte, senzaţii, idei. Spre exemplu, modul global în care ne percepem un prieten este compus din cum arată (informaţie vizuală), din tonul vocii sale (informaţie auditivă), din cum reacţionează în diferite situaţii (informaţie emoţională) etc.

Speranţa de viaţă în Uniunea Europeană este în creştere. Pentru persoanele născute în 1960, speranţa de viaţă este de aproximativ 67 de ani (bărbaţi) şi 73 de ani (femei). Pentru copiii născuţi în 2004, statisticile indică aproximativ vîrsta de 76 de ani în cazul bărbaţilor şi 82 de ani în cel al femeilor.

http://europa.eu

Speranţa, ca multe alte sentimente, nu este o stare continuă. Sentimentele şi gîndurile noastre se succed şi se suprapun cu o viteză remarcabilă. De aceea, este foarte greu de studiat prin metodele cercetării clinice moderne. Cea mai performantă metodă actuală de a vizualiza ariile cerebrale responsabile pentru o anumită activitate este aşa-numita imagerie prin rezonanţă magnetică funcţională. Prin acest procedeu este relativ uşor să studiezi activităţi simple, cum ar fi mişcări ale diferitelor segmente ale corpului sau percepţia anumitor senzaţii. Speranţa însă este diferită de la un individ la altul, întrucît se referă la aşteptări diferite, realizarea unor dorinţe diferite. Spre exemplu, dacă cineva speră să îşi cumpere o anumită maşină, revizualizează mental cum arată maşina respectivă, ceea ce activează ariile de integrare vizuale, situate la răspîntia dintre lobii occipital şi temporal; dacă însă speră să-i răspundă o persoană dragă la telefon, rememorează vocea acelei persoane, aria implicată în acest caz fiind în partea superioară a lobului temporal. Pe lîngă aceste diferenţe, legate de varietatea de speranţe posibile, în sentimentul de speranţă sînt incluse motivaţia şi plăcerea posibilă, dată de împlinirea dorinţei. De aceea, probabil că în momentele în care oamenii speră, se activează şi ariile care folosesc *dopamină* (un mediator cu multe funcţii în creier, responsabil inclusiv pentru recompensă şi plăcere), cum ar fi o structură profundă denumită *nucleul accumbens*. De asemenea, în activitatea mentală, speranţa este inseparabilă de căutarea automată a unor soluţii pentru a o împlini. Planificarea tuturor acţiunilor noastre se face în lobul frontal iar luarea deciziilor – cu partea orbito-frontală a creierului. În plus, orice speranţă este asociată şi cu diferite alte emoţii, acestea fiind generate de către complexul amigdalian, deja pomenit. Aşa cum ştim, oamenii îşi pot pierde speranţa. Astfel se întîmplă, spre exemplu, în cazul celor care suferă de depresie. Creierul nostru are nevoie de speranţă, pentru a ne păstra eficienţa în tot ce facem, speranţa ne motivează iar motivaţia este motorul acţiunilor noastre. Speranţa este la fel de importantă chiar şi pentru supravieţuire. Pacienţii cu boli grave, care speră şi reuşesc să se motiveze, au mai mari şanse să se vindece sau să supravieţuiască, decît cei care îşi pierd speranţa. De aceea se spune că medicii buni ştiu nu numai să pună un diagnostic şi să prescrie un tratament, ci să şi comunice şi să îşi încurajeze pacienţii.

În concluzie, într-o analiză speculativă, pur teoretică, speranţa este posibil să implice activarea a numeroase părţi ale creierului. Interpretările şi ipotezele, evident, nu se opresc la cele cîteva cuvinte de mai sus, creierul rămînînd cea mai complexă structură a organismului uman. Şi speranţa este în creier, nu în inimă. Asta nu de multă vreme, ci chiar de la început.

Bogdan O. Popescu *este medic neurolog şi poet.*

Marin MĂLAICU-HONDRARI

Ce am sperat mi s-a îndeplinit

Mi s-a întîmplat într-o după-amiază, cînd mă întorceam acasă. Pe stradă trecea un BMW, rula foarte încet şi printr-o portavoce se anunţa că, în curtea liceului, urma să aibă loc un concert de muzică creştină susţinut de grupul vocal-instrumental Speranţa. Cei care făcuseră înregistrarea nu fuseseră atenţi la montaj, aşa că, după cuvîntul *speranţa,* se auzea un fel de strănut, un sunet gutural, un fel de horcăit scurt, ca şi cum vocea care rostise *„speranţa“* ar fi fost gîtuită imediat după.

© Andrei Iliescu

Apoi m-am gîndit la speranţă gîtuit de emoţie. Dar era un gînd fals, pentru că nu speranţa mă umple pe mine de emoţie, ci visurile. Speranţele ni se îndeplinesc; există un mecanism al vieţii care conduce la împlinirea speranţelor. Am învăţat să ne adecvăm speranţele la viitorul apropiat. Speranţa ţine de experienţă. Cu totul şi cu totul altfel stau lucrurile în cazul visurilor.

Din nefericire, am acumulat suficienţi ani de viaţă pentru a putea spune că mi s-au îndeplinit cîteva speranţe, dintre care unele deja s-au întors împotriva mea. Spunea Michel Tournier: „să nu te bazezi pe visurile din tinereţe că sfîrşesc prin a se îndeplini“. În cazul meu, citatul funcţionează dacă înlocuim *visurile* cu *speranţele*. Am avut grijă să îmi aleg cîteva visuri care să-mi ajungă pentru toată viaţa. În rest, cam ce am sperat mi s-a îndeplinit: am sperat să iau cîteva examene, să nu-mi pierd vederea prea devreme, să conduc cîteva maşini superbe, să nu-mi fac de ruşine familia şi să fiu atît de sănătos cît îmi permite stilul meu de viaţă destul de nesănătos.

Acum cîţiva ani am plecat în Spania, mînat de speranţa unei vieţi mai bune, iar cînd spun *vieţi,* mă refer strict la traiul zilnic. Am răspuns recent la cîteva întrebări puse de dl Eugen Istodor şi una dintre întrebări m-a făcut să-mi analizez, „scurt şi la obiect“, viaţa. A trebuit să accept că, de cînd mă ştiu, am vieţuit la limita subzistenţei; doar în cei cinci ani petrecuţi în Spania, lucrurile au stat altfel. Aşa că speranţele mele cred că erau de cea mai jalnică speţă, adică speram să îmi pot achita chiria, să obţin cumva bani de ţigări, să-mi cumpăr cîteva cărţi pe an (deşi mi-aş fi cumpărat cîteva în fiecare lună). Chiar aveam nevoie de astfel de speranţe, pentru a supravieţui. Dar dacă speranţele erau atît de meschine (deşi o speranţă nu cred că poate fi meschină), cu atît mai nebuneşti erau visurile mele. Visurile mele ţineau şi ţin de poezie şi de iubire. Mi-au rămas intacte.

Cred că e suficient de clar că *speranţa* de care vorbesc este fundamentată strict pe determinism natural, fără condiţionări etice. Altfel stau lucrurile cu *speranţa* creştină, acolo unde Dumnezeu e punctul către care converg toate speranţele muritorilor, mai ales speranţa în lumea de apoi, în viaţa de apoi.

Nu vreau să închei înainte de a pomeni una dintre expresiile cele mai vehiculate în vremurile noastre: speranţa de viaţă. Pînă la urmă şi expresia aceasta nu e mai ridicolă decît încercările de a defini speranţa, acea speranţă cu *s* mare, încercări venite din partea unor oameni de la care te aşteptai la mai mult. Iată, de pildă, cum o defineşte Tudor Arghezi: „Speranţa este un vis cu ochii deschişi“. Avea şi Aristotel o definiţie asemănătoare. O fi, nu zic ba. Dar cea mai caraghioasă cred că vine de la Pavel Coruţ: „În locul unei crude realităţi, e de preferat speranţa“. Astfel, înclin să cred că orice scapă definiţiei ne este mai folositor, nouă, oamenilor, decît ceea ce poate fi definit. Deci, sper, în continuare.

Marin Mălaicu-Hondrari *este scriitor.*

Mircea CĂRTĂRESCU

Entry

Am cincizeci şi patru de ani. Oricum aş lua-o, două treimi din viaţă au trecut. Am ajuns să-mi amintesc bine lucruri petrecute acum jumătate de veac. Tinereţea mea a fost acum treizeci de ani. Am prieteni pe care nu i-am văzut de două decenii. Şi, în general, vorbesc acum despre decenii cum vorbeam altădată despre ani. Am văzut crescînd, după mine, alte două generaţii. Mulţi colegi ai mei sînt bunici, bărboşi şi cărunţi. Alţii deja au murit. Mă întîlnesc cu foştii mei elevi de la Şcoala generală unde am predat cîndva: au copii mari acum. Fiica mea se va căsători curînd. Oamenii vin pe lume, cresc, îmbătrînesc şi mor. Nu mai pot crede în minuni.

Mi-a rămas, deci, o treime de viaţă. Ce-am să fac cu ea? Ce se poate face, îndeobşte, cu o treime de sabie, cu o treime de scut? Am motive să cred că tot ce-a fost bun s-a dus şi că va trebui de-acum să mă pregătesc pentru cine ştie ce încercări. Va mai apărea ceva nou şi minunat în viaţa mea, ceva pentru care să merite să trăieşti? Ce voi putea face mai mult decît am făcut cînd mintea şi trupul îmi erau deopotrivă la zenit? Mai toţi oamenii care trăiesc azi sînt mai tineri ca mine. Vorbesc o limbă care nu mai e a mea. Trăiesc într-o lume la care degeaba încerc să mă adaptez. Ce dialog pot să mai am cu ei? Cum pot să nu le simt condescendenţa?

Apogeul vieţii mele a fost la patruzeci de ani. Atunci am fost sus de tot, atît de sus cît mi-a fost dat să ajung. Pînă atunci n-am cunoscut decît drumul ascendent. Nu puteam vedea nimic în jur căci eram plin de sine. Fiecare etapă a drumului meu suitor era absolută, o rezolvam deplin, ca pe o problemă de matematică. Nu-mi cunoşteam limitele, mai mult, nu credeam că am limite. Puteam face orice, şi credeam sincer că aşa avea să fie întotdeauna. Viaţa mea era un act de credinţă: nimic nu-mi putea ieşi rău,

© Andrei Iliescu

căci prin definiţie eram un cîştigător şi nu existau accidente.

Dar glontele, pornit din ţeavă încordat, încrezător, una cu traiectoria sa balistică, se răceşte pe parcurs. Începe să oscileze, să şovăie, se dă peste cap. Deodată priveşti în urmă şi ţi se pare prea mult. Prea multe fapte acumulate, prea multă muncă, prea multă absurditate. Începi să te gîndeşti: ce-nseamnă toate astea? Unde duce totul? Vezi că lucrurile făcute de tine nu rămîn strălucitoare, cum ţi se păreau pe vremuri. S-au acoperit de mii şi mii de alte lucruri făcute de alţii. Tinerii nu mai ştiu de ele. Mai mult, lumea s-a schimbat tulburător, ce era sus e acum jos, ce era de valoare e acum gunoi. Cum poţi să mergi înainte, cînd sensul cuvîntului „înainte“ e acum altul?

Ce minunat ar fi să-mi pot spune măcar (şi mi-o şi spun, dar fără nici un pic de convingere): ei, am muncit destul. Cît o să mai fac unul şi-acelaşi lucru? Orice-aş face, n-o să mai pot avea mai mult decît am avut deja, n-o să mai pot spune mai mult decît am spus. De-acum să-mi cultiv grădina, să-mi trăiesc viaţa, să privesc stelele, să mă-ntind în iarbă, să respir mirosul fînului, căci asta e tot ce poate primi un om pe acest pămînt. Dar după cîteva zile de „trăit viaţa“, mă-ntorc înspăimîntat la bancul meu de lucru, căci pentru mine viaţa nu-nseamnă contemplarea norilor, ci însăşi munca mea, fără de care nu simt că trăiesc, şi n-aş simţi că trăiesc nici în paradis. E o pervertire prosteasă a sensului vieţii, dar eu, aşa cum sînt făcut, nu ştiu alt sens. Dacă nu lucrez, timpul curge în gol şi viaţa mea se scurge în vîrtej ca apa în orificiul căzii.

Probabil că am căzut la testul vieţii, sau sînt foarte aproape să cad. Probabil am căutat în direcţie greşită cînd am crezut că munca mea – într-o zonă neînsemnată de altfel – are vreo valoare, mă poate duce la înţelegere. Mă privesc acum: un om de cincizeci şi patru de ani care, probabil, n-a făcut nimic adevărat în viaţă. Nimic, oricum, din ce era de aşteptat să facă. Voi mai trăi poate două sau trei decenii. Vor trece-ntr-o clipă. Îmi amintesc ca ieri cum eram acum douăzeci de ani. Ştiu cum voi fi peste încă douăzeci, cînd pasta din pix se va duce de tot, iar bara vieţii mele, ca-n jocurile pe computer, va scădea pînă la ultima liniuţă.

***Mircea Cărtărescu** este scriitor.*

Mihaela URSA

Mic decupaj din lista speranței

O carte nu-ţi poate reface depozitele de speranţă dacă nu te-ai lăsat vreodată atins de cărţi. Dacă n-ai citit decît de nevoie sau dacă n-ai citit decît cu creierul nu vei recurge niciodată la cărţi pentru a vedea cîtă desfătare mai ai de consumat, cîtă iubire de trăit, cîtă pasiune de împărtăşit, cîtă dezamăgire, cîtă frustrare, cît optimism, cîtă speranţă, cîtă înţelepciune, cît umor, cîtă suferinţă etc. Vei fi unul dintre cei care ştiu totul (dar absolut totul!) „din viaţă“ şi care îţi pot demonstra oricînd, inteligent, cu argumente macro şi micro, că nu are rost să te mai bucuri, să-ţi faci planuri ideale, să-ţi laşi loc de patetisme şi, în general, *să simţi*. Pentru că viaţa e grea, pentru că economia nu merge, sfîrşitul lumii e aproape, proştii sînt prea mulţi, corupţia – prea mare. Vei fi, cu alte cuvinte, Marele Nefericit, cel căruia cărţile nu-i spun mare lucru.

Mi-e teamă că pe Marele Nefericit l-am întîlnit şi printre consumatorii de literatură. Pentru acesta, o carte reprezintă în primul rînd o lecţie de estetică, un rămuriş de simboluri, arhetipuri şi sugestii mitologice obligatoriu de descifrat prin contemplaţie exterioară: te uiţi, dar nu atingi şi, implicit, nu te laşi atins. Ideea că literatura te răpeşte din real, ca o megaproducţie *multiple-D,* transportîndu-te, a ajuns desuetă pentru moderni, descriind mai degrabă o experienţă de lectură primitivă, decît un deziderat. Generaţii întregi de studenţi la Litere au fost învăţaţi să se ruşineze de raptul lecturii şi să-l înlocuiască savant cu comentarii critice despre gratuitatea poetică. Or, după cum bine ştiu cei pentru care cărţile înseamnă aproape totul (sau foarte mult), există lecturi care *te mută* cu totul din locul unde te-au găsit. Sînt cărţi care te mută ceva mai sus, după cum o făceau tratatele despre fericire din secolele XVII şi XVIII, după cum există şi unele care te duc în jos, cum s-a întîmplat cu *Suferinţele tînărului Werther,* o carte la fel de fatală la vremea ei precum un criminal în serie, într-atît de multe au fost sinuciderile pe model wertherian. Desigur, sînt cărţi care te duc spre dreapta sau spre stînga, oblic sau semicircular, ca să nu le mai punem la socoteală pe cele turbionare, în care intri într-un fel şi ieşi, la capătul vîrtejului, cu totul altul...

Sînt cărţi care te mută ceva mai sus, după cum o făceau tratatele despre fericire din secolele XVII şi XVIII.

Nimeni nu-ţi poate spune dinainte cum îţi va vorbi o anumită carte şi dacă va fi în stare să-ţi redea un dram de optimism sau puţină nădejde. Totuşi, pe clasici se poate miza. Recitiţi *Ţiganiada* lui Budai-Deleanu ca pe un tratat despre *beatus vir,* distraţi-vă cu *Candide* şi a sa domnişoară Cunigunda, citiţi *Decameronul* sau *Divina comedie,* ori cîteva poeme de Petrarca (neuitînd nici o clipă că măcar o epocă şi-a consumat amorul după modelul lor, că – adică – nişte oameni au trăit dragostea *în urma* poeziei), desfătaţi-vă măcar o dată pe an cu romanul total care este *Don Quijote*. Sau, ca să vă ruşinaţi cu totul de motivele noastre de deznădejde, citiţi relatarea Aniţei Nandriş-Cudla despre deportarea ei, cu cei trei copii, în Siberia, ori măcar *Arhipelagul Gulag, Jurnalul fericirii* sau *Evadarea tăcută,* a Lenei Constante. De pe lista speranţei nu pot lipsi, oricît de antipatic ar suna, cărţile *Bibliei,* teribila carte a Esterei sau scrisorile pauline (din care înveţi că poţi nădăjdui şi dacă nu eşti optimist). Dacă vă este rău de tot, reluaţi una dintre lecturile copilăriei: *Habarnam* sau *Pippi Şoseţica,* dar şi *Peter Pan* sau *Tom Sawyer,* iar cărţilor cu Apolodor cedaţi-le negreşit. Trăznăile socratice povestite de Platon te pot realinia interior, la fel cum o pot face poezia lui Trakl sau frumuseţea uriaşă din romanele lui Proust... *Whatever gets you through the night...*

Există speranţă pentru toată lumea. Speranţa e cea care pune lumea în mişcare.

PAUL AUSTER

Speranţa este visul omului treaz.

ARISTOTEL

***Mihaela Ursa** este critic literar şi lector la Catedra de Literatură Comparată a Facultăţii de Litere din Cluj.*

Brăduţ FLORESCU

Divorţul de Speranţa

Cînd oamenii din jurul meu încep să spere, mă trec fiori reci. E semn că urmează vremuri indolente şi iraţionale. Preşedintele speră că veniturile. Premierul speră că legea impozitării pensiilor. Selecţionerul Naţionalei de fotbal speră că următorul meci. Drumarii speră că autostrada. Meşterii speră că faianţa. De la Speranţa pentru toată lumea, fără număr, fără număr.

E ca şi cum aş spune eu că sper să termin acest articol. Închid televizorul, mă aşez la calculator şi nu mă ridic pînă nu-i gata. Hop! I-am desfăcut speranţei contractul de muncă.

Treaba asta cu speratul e o mare ipocrizie. Îi pasezi destinului munca pe care trebuia s-o faci tu. Teleportezi nişte sarcini pămînteşti într-un tărîm ezoteric, tangent cu Divinitatea. „Sper“ e un fel de „Doamne-ajută“ al ateilor.

Înţeleg să spunem „cred“. Măcar ne asumăm răspunderea pentru ceea ce grăim. Am stat, ne-am gîndit, şi din conjugarea informaţiilor cu raţiunea, a rezultat un crez. Cred că o să ieşim din criză. Cred că o să cîştigăm meciul. Cred în Dumnezeu. De cîte ori ai auzit pe cineva că „speră în Dumnezeu“? Adică da, ar fi o treabă să existe şi să fie atotputernic şi milostiv, dar nu sînt convins că e aşa şi, oricum, nu vreau să arătaţi spre mine dacă nu există.

Camelia Potec, cînd a luat aur la Olimpiada de la Atena, o fi sperat să cîştige? Mă îndoiesc că stătea nopţile pe marginea bazinului nutrind nădejdea că apa de pe culoarul 1 va fi mai puţin densă la ora concursului. Mă îndoiesc că dădea în bobi şi în babe. Cred că a cîştigat aurul pentru că a fost mai bună decît celelalte şapte finaliste. A muncit mai mult. A fost mai inteligentă. A avut mai multă forţă în braţe. A fost mai tehnică.

Sau ialomiţeanul acela – pe care-l dau mereu exemplu – Robertin Adrian Dinu, care a dat în judecată Poliţia Rutieră pentru

© Brăduţ Florescu

o simplă amendă de radar. O fi sperat să cîştige procesul şi să scoată în afara legii o întreagă generaţie de radare pline de hibe? Mă îndoiesc. Cred că dl Dinu a ştiut că are dreptate, a crezut în instituţia justiţiei şi, mai presus de orice, s-a înhămat la un demers pe care mulţi dintre noi îl consideră

vieţuieşti în continuare cu această nevastă grasă, leneşă şi proastă, pe nume Speranţa.

Dacă ne-am folosi creierul, o, dacă ne-am folosi creierul, cîtă energie şi cît timp am salva! Cîte absurdităţi, cîte prostii, cîte utopii s-ar şterge de pe *playlist*-ul speranţei! (Apropo, aţi remarcat că toate distopiile se împlinesc?) Cîte zile din viaţă n-am mai petrece nădăjduind că cineva o să facă ceva, că ceva se va întîmpla cumva, că undeva există cineva şi tot aşa.

De fapt, existăm noi, aici şi acum, asta e cert. Şansele ca ceva să se întîmple sînt măsurabile şi alterabile prin acţiunea noastră. Dacă alergăm mai repede, şansele de a cîştiga cursa cresc. Dacă instrumentăm bine un caz, şansele ca justiţia să fie oarbă sînt mai mari. Ce rost are speranţa în povestea asta? Sperăm că adversarul va juca prost, mai prost ca noi, asta e speranţa. E o formă de a recunoaşte că sîntem impotenţi şi leneşi.

Flegma asta de un gri stresat e mediul ideal pentru apariţia de eroiaşi. Unul care, măcar pentru o clipă, reuşeşte să nu mai spere, ci să facă ce-şi doreşte, devine exemplu de urmat pentru o subturmă (nu vă iluzionaţi, nu-l urmează nimeni, e doar o clasificare). Unul care n-a făcut nimic notabil în viaţă devine eroiaş şi lideruţ

Cînd toţi sîntem în genunchi, primul care se ridică devine speranţă.

lipsit de orice sorţi de izbîndă. „N-are, dom'le, nici o şansă.“ – ar fi zis Nea Costică. Acelaşi Nea Costică care joacă săptămînal la 6 din 49.

Să ştii, să crezi şi să faci. Nu să declari speranţe, ci să le întrupezi. Cînd toţi sîntem în genunchi, primul care se ridică devine speranţă. Ia uite, ăsta a putut, pot şi eu. Ia să mă ridic şi eu. De fapt, nu despre speranţă vorbim aici, ci despre puterea exemplului. Pe care ori alegi să-l urmezi, ori con-

pentru că şi-a mutat indolenţa într-o ţară tropicală. Dă interviuri, apare la TV, e invitat să-şi dea cu părerea. A publicat şi în *Dilema*.

***Brăduţ Florescu** este jurnalist de călătorii, proprietar al site-urilor www.amazingrace.ro şi www.tedoo.ro.*

„Lumea e acolo ca să fie văzută“

interviu cu Mihai BARBU

În călătoria pe care ai făcut-o anul trecut, împreună cu motocicleta ta, ai trecut prin locuri nu tocmai prospere şi stabile social: Ucraina, Rusia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Uzbekistan, Turkmenistan, Azerbaijan, Georgia, Armenia, Turcia, Bulgaria şi ai ajuns pînă în Mongolia. Cît sînt condiţionate speranţele oamenilor de politic şi de economic?

Nu ştiu cum e cu politicul şi cu economicul în toate zonele prin care am trecut. Din punct de vedere politic, pot spune doar că unii îi detestă pe ruşi, în timp ce alţii le duc dorul. Iar economic, mai mult decît că preţul benzinei variază de la ţară la ţară, n-am reţinut. În schimb, oamenii sînt cei despre care aş putea să spun mai multe, dar tot fără răspuns rămîne condiţionarea speranţei lor. Ştiu doar că, deşi nu le vorbeam limba, m-au primit în casă cînd nu aveam unde să dorm, mi-au dat să beau (chiar şi apă) cînd îmi era sete, m-au hrănit cînd mi-a fost foame, mi-au arătat drumul cînd eram rătăcit şi m-au îndrumat spre alţi oameni. Şi nu cred că au sperat din partea mea la mai mult decît zîmbetul pe care l-am oferit în schimb.

În ce sperau/la ce visau oamenii pe care i-ai întîlnit în drumurile tale?

Visau că într-o bună zi o să le fie bine sau mai bine, că binele ăsta e la fel de relativ peste tot. Atît am înţeles eu. Interesant e că marea majoritate a celor pe care i-am întîlnit nu sperau să facă într-o zi ceea ce

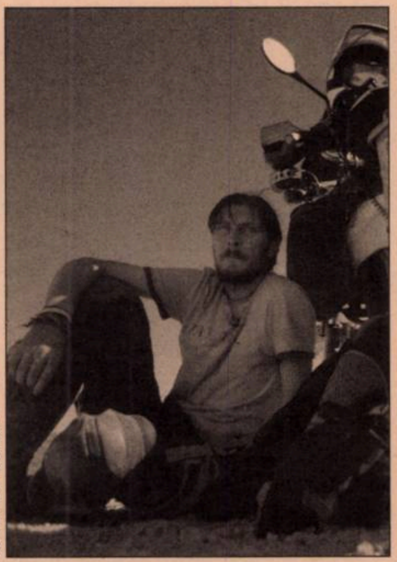

© Mihai Barbu

făceam eu, deşi se uitau la mine minunîndu-se. E o speranţă materială acolo, cumva, plutind în aer. Îmi aduc şi acum aminte cît m-am chinuit să-i explic unui domn cu care stăteam la poveşti faptul că banii pe care eu îi cheltui pe drumul ăsta se duc undeva în inimă. Şi sînt sigur că tot nelămurit l-am lăsat şi că şi acum se întreabă de ce un om cheltuieşte ca să meargă cu o motocicletă atîta amar de vreme, în loc să dea banii pe televizorul despre care îmi tot spunea că şi l-ar lua el, dacă ar fi fost în locul meu.

Cum arată speranţa cînd ai probleme tehnice cu motocicleta în pustietate? Seamănă cu fata morgana?

Mai degrabă seamănă cu tata morgana. Că e mare. Te uiţi în zare, te roteşti 360 de grade, nu vezi pe nimeni, la cum arată locul ţi-e clar că nici n-o să treacă nimeni prea curînd şi ai impresia că acolo o să te îngropi. Dar reuşeşti, cumva. Sau, cel puţin, eu am reuşit. Probabil că *speranţa* se cheamă cele două doamne la a patra tinereţe care m-au ajutat să ridic motocicleta de jos, cînd eram singur pe un drum la 3500 de metri în cer. *Speranţa* e cînd totul în jurul tău e alb, zăpadă, şi tu trebuie să mergi înainte şi ştii că motocicleta ta are doar două roţi, iar pe gheaţă îţi trebuie cel puţin trei. Tot numele ăsta îl poartă şi domnul care vedea pentru prima dată o motocicletă high-tech cum e Doyle al meu, cu radiatorul şiroind, în pustiu, şi totuşi, are curaj să se „bage“ în ea. Şi tot *speranţa* se cheamă, probabil, şi disperarea, cînd te uiţi la motocicletă şi eşti singur şi nu ai nici cea mai vagă idee ce ar trebuie să-i faci, dar îi faci. Şi merge.

La o bursă a speranţelor deşarte, ce loc crezi că ar ocupa România?

La capitolul călătorie, la scos nasul peste gard să vedem cum e la vecinul sau la vecinul vecinului, ţara noastră dragă întotdeauna a avut de suferit. N-am fost educaţi să ştim că lumea e acolo ca să fie văzută. Aşa că stăm şi ne plîngem cum că ce frumos ar fi ca într-o zi să mergem şi noi unde vedem cu ochii. Invocăm motive precum banii şi timpul, fără să ne dăm seama că pe o listă de necesar, astea sînt cam pe ultimul loc. Eu n-am avut nici una, nici alta. Împrumutul la bancă e uşor de făcut, iar cu datul afară de la serviciu nu mai spun. La mine, cel puţin, aşa a fost. Speranţele de „departe“ sînt deşarte pentru că aşa vrem noi să fie. Cred că cei care au citit marea brînză pe care am făcut-o vor deschide ochii şi vor vedea că nu e chiar atît de greu. Chiar cred că e cel mai mare merit al drumului meu. Sau, cel puţin, aşa sper.

a consemnat Ana Maria SANDU

***Mihai Barbu** este jurnalist, fotoreporter, autor al blogului http://mongolia.ro/.*

Anca GRĂDINARIU

Superbă, sublimă, terifiantă

Vă lipseşte speranţa? În forma ei cea mai pură, mai înduioşătoare şi mai inconştientă? Aruncaţi o privire pe lista cu cei peste 1000 de candidaţi înscrişi la Facultatea de Jurnalistică. Nu, nu glumesc: una mie candidaţi. Tocmai acum, cînd presa autohtonă îşi dă obştescul sfîrşit între două pachete cu şlapi & colecţii unicat şi cîteva bocete travestite în comunicate de presă. E ca şi cum ai şti ce se întîmplă cu Titanicul, dar asta nu te-ar descuraja să te îmbarci cu heirupism, vuvuzele şi baloane colorate pe punte. Parcă aud acum vocea ta, colegul meu optimist, în ciuda faptului că eşti în prag de a fi concediat dintr-o slujbă în care, oricum, n-ai fost „angajat" legal niciodată: pînă cînd vor absolvi ei, presa online va putea să trăiască bine mersi din publicitate. Aha... şi oamenii vor merge în vacanţe *all-inclusive* pe Marte.

Sigur, există multe motive pentru care junii se înscriu la o facultate fantomatică, şi ele nu diferă foarte mult de cele pentru care tu, acum ani de zile, cînd viitorul părea mai roz şi mogul-free, ai făcut aceeaşi tîmpenie.

„Jurnalist" încă mai sună şi azi al naibii de cool. Şi, la urma urmei, cine se face ziarist cu ideea c-o să termine cu o pensie de securist?

Devii pentru *„the thrill of it"*, pentru că pare ceva aventuros (greşit, îţi vei petrece multe, foarte multe ore pe zi în faţa computerului, slavă Domnului pentru Twitter, porno sau FB), pentru că bunica a zis că eşti rău de gură şi tata te voia inginer, pentru că îţi plac mai mult beţiile şi certurile cu oameni interesanţi & inteligenţi decît perspectiva unei burţi de Pipera, pentru plăcerea de a lăsa multe dungi în urma ta, pe Google. Iar pentru mulţi aspiranţi de azi, „jurnalismul" e doar o trapă spre o soră mai *glam*, mai lemnoasă şi mai aducătoare de *freebies*, ca PR-ul. Sau poate pentru că, mai nou, convieţuirea ca şomer licenţiat în casa părinţilor a devenit un trend.

Şi, totuşi, 1000... Sînt complet sonaţi sau doar ridicol de idealişti? Poate că o excursie pe holurile din ce în ce mai sinistre şi mai dezolante ale Casei Presei Libere le-ar prinde bine. Eu am făcut-o recent şi greu mi-am revenit. Plutea în aer o disperare resemnată care-ţi zdrobea inima. Genul ăla de blazare care ţi se trage de la faptul că ţi-ai imaginat de prea multe ori momentul cînd vei fi nevoit să-ţi strîngi pixurile de pe birou şi să-ţi ştergi fişierul cu poze compromiţătoare din computer. Acceptarea că, în timp ce totul s-a făcut ţăndări în jurul tău, tu ai scăpat numai graţie unui miracol care n-are cum să mai dureze. Într-un *open space* fără lumină naturală, un redactor striga la maică-sa la telefon: „Nu mă interesează că mi-ai transformat camera în debara, nu vreau decît să-mi pui o canapea acolo".

Mona Dîrţu medita: „Ceea ce se întîmplă înseamnă, practic, nimicirea unei generaţii care a început să scrie după Revoluţie, care nu a fost compromisă, care s-a rafinat, s-a sofisticat, a devenit din ce în ce mai bună. Şi acum trebuie să abandoneze jurnalismul. Peste cîţiva ani, cînd lucrurile vor reveni cît de cît la normal, cu cine vor fi ei înlocuiţi?".

La capătul unui culoar opresant şi interminabil, m-am întîlnit cu Anca Macoviciuc şi am recapitulat care dintre foştii colegi de la foste reviste au mai plecat în Canada etc. Am ieşit din clădire cu Costi Rogozanu şi am trecut pe lîngă nişte cîini vagabonzi bine hrăniţi şi întinşi nonşalant la soare. Costi era gelos: „Dacă ne întindem pe jos, oare nenea ăsta o să ne dea şi nouă de mîncare?". Oricum, nu sînt vremuri de stat singur, ci în haită. Aşa că m-am îndreptat spre centrul istoric ca să mă întîlnesc cu o gaşcă de concediaţi şi de liber-profesionişti eliberaţi de profesii, dintre care mulţi au decis să se întoarcă acasă, în provincie. Bucureştiul n-a arătat, parcă, niciodată mai hip, mai vibrant, mai cosmopolit, ca şi cum ar fi vrut să facă-n ciudă dezertorilor. Ne-am excitat la meci, ne-am îmbătat, am cheltuit bani pe care nu-i aveam, am strigat că „tre' să facem ceva", ne-am agitat ca găinile fără cap. Dar nici alcoolul n-a ajutat la depresie... A ajutat, în schimb, superbul cer de după furtună, complet ireal, de parcă ar fi fost agresat cu culori foviste de un pictor pe LSD, pe care nimeni nu părea să-l vadă, în nici un caz japonezii care se holbau la puţinele vitrine de lux încă nefalimentate de pe Victoriei. Singura care îl admira era o cerşetoare ştirbă, în şlapi şi şosete flauşate. „Nu-i aşa că-i frumos?", am întrebat-o.

© Andrei Iliescu

„Daaa... Superb, sublim, terifiant", mi-a răspuns.. „Mai există şi speranţă pe lumea asta!"

N-am ştiut ce să scot mai repede, şerveţelul sau banii. Şerveţelul, pentru că a trebuit să-mi notez musai replicile. M-am gîndit că am finalul perfect pentru articolul din *Dilema veche*, o revistă care se încăpăţînează să reziste. *Hold on*..

***Anca Grădinariu** este jurnalistă, scenaristă şi critic de film.*

Mihai CHIRILOV

De ce cred în filme

Înainte de '89, disperarea se instala de fiecare dată în seara dinaintea unui test major, fie el teză, examen de treaptă sau olimpiadă. Mi se părea că am uitat tot ce am învăţat şi că, a doua zi, stomacul îmi va juca o festă fiziologică nasoală. Trebuia să reuşesc, din motive pe care nu le voi dezvolta acum, iar pentru cineva atît de obsedat de un rateu iminent, dar, cinstit vorbind, improbabil, acela era momentul de panică extremă în care, uneori, făceam recurs la credinţă. Trişam, pentru că nu sînt o persoană religioasă şi nici familia mea nu excela la acest capitol, drept care contractul meu punctual cu instanţa supremă trebuia să se consume în cel mai mare secret şi cît mai codat cu putinţă. Atît de codat încît, frunzărind nu de mult jurnalele pe care le ţineam în epocă, pînă şi mie mi-au luat cîteva clipe să-mi explic prezenţa sporadică a două misterioase iniţiale din coada unor rapoarte zilnice: DD. Cu speranţa că Domnul va da (pentru că, ei bine, da!, asta înseamna misteriosul cifru: Dă, Doamne!) mergeam la culcare mai sigur pe mine şi a doua zi mai dădeam o lovitură. Tot ce învăţasem se scurgea firesc pe hîrtie, stomacul nu se răscula şi, imediat ce greul trecea, pactul meu secret expira.

După '89, am continuat să ţin jurnal şi să am examene, de data asta în facultate, care mai de care mai chinuitoare, dar nici urmă de misterioasele iniţiale în consemnările mele zilnice. Descoperisem, între timp, altceva la care să mă închin în disperare de cauză: mersul la Cinematecă. Filmul devenise religia mea, noul meu DD. E drept că nici miza examenelor nu mai era atît de mare, dar dacă cumva făceam greşeala să mă consider lipsit de speranţă înaintea unui parţial la Condensatoare sau a întregii sesiuni de anul III, *Omul de marmură* al lui Wajda sau retrospectiva „Herzog" de la Institutul Goethe (exemplele sînt reale) mă ecranau complet şi-mi spuneau că viaţa e în altă parte, nu într-o notă mare de trecere. Loviturile putea să le dea altcineva.

Relaţia mea cu filmul s-a consolidat în momentul în care mi-am dat seama că examenele nu se vor termina niciodată, că viaţa e un lung şir de teste cu miză adevărată şi cu grad mai mic sau mai mare de dificultate şi că disperarea cu care vin ele la pachet poate fi tratată prin cinema. Am descoperit, de pildă, că *Magnolia* lui Paul Thomas Anderson poate face minuni şi, de fiecare dată cînd situaţia o cere, mă abandonez celor trei ore cît ţine filmul alături de personajele lui lipsite de speranţă şi salvate miraculos de un straniu fenomen meteorologic. Poate că acest incident neobişnuit e o invenţie a Bibliei, poate că lucrurile astea chiar se întîmplă (cum sună o replică din scenariu), cert e că extazul operatic pe care ţi-l induce filmul funcţionează. Cel puţin pentru mine. Şi nu, n-am eşuat într-o fundătură comparabilă cu cea în care au ajuns eroii poveştii, chiar dacă mi se strînge inima de fiecare dată cînd ştiu că puştiul înscris în acel concurs tensionat de cultură generală va fi lovit de un dezastru fiziologic.

© Andrei Iliescu

Mi-am făcut însă temele şi-mi place să cred că, dacă viaţa îmi va juca vreo festă sinistră care să forţeze din nou intervenţia *in extremis* a celor două iniţiale, voi recurge mai întîi la *Uleiul lui Lorenzo*. N-am văzut devastatorul film al lui George Miller decît o singură dată, pe la începutul anilor '90, iar lupta celor doi părinţi cu boala incurabilă a băiatului lor a fost una dintre cele mai cumplite şi izbăvitoare experienţe pe care le-am trăit vreodată, cu atît mai atinsă de *catharsis* cu cît povestea e inspirată din realitate. Tot ce pot să sper e că nu va trebui să-l mai văd o dată...

***Mihai Chirilov** este critic de film, directorul artistic al Festivalului Internaţional de Film Transilvania.*

„Am cîștigat 20-30 de ani, dar am pierdut marile speranțe"

interviu cu Lucian BOIA

Cîte speranţe am pierdut şi cîte am cîştigat?

Nu sînt pesimist de felul meu, dar încerc să fiu lucid. Cred că în lumea de astăzi sînt din ce în ce mai puţine motive de speranţă. Nu zic nici invers, că ar fi multe motive de disperare. Pentru că nici disperarea nu mai e ce a fost odată, dar nici speranţa. S-a cîştigat mult în materie de speranţă în ce priveşte dimensiunea biologică a vieţii omului. La capitolul speranţă de viaţă putem vorbi de singura victorie indiscutabilă şi de proporţii. În cazul în care e o mare diferenţă între a muri la 90 de ani, şi nu la 60 de ani. Adevărul e că a fost un salt în speranţa de viaţă şi el continuă să crească. Pe la 1900, în Occident, unde speranţa de viaţă era cea mai ridicată, ea nu atingea vîrsta de 50 de ani. Acum a ajuns spre 80 de ani, şi nu numai în spaţiul occidental, a crescut cam peste tot. Şi în ţările unde încă domneşte mizeria, în Africa neagră, de exemplu, speranţa de viaţă e mai mare decît era în Occident în anul 1900. E un proces planetar, chiar dacă sînt trepte diferite de speranţă în diferite zone din lume. Ceea ce ar putea părea un paradox, dar e pura realitate, speranţa de viaţă a crescut mai mult de la 1900 pînă astăzi decît din preistorie pînă în 1900. Deci, omul de la 1900 e mai apropiat de omul preistoric la capitolul ăsta, decît de noi cei de astăzi. Din creşterea asta de vreo 30 de ani, vreo 20 din ei se datorează de fapt scăderii şi aproape dispariţiei mortalităţii infantile. Dar măcar 10 înseamnă într-adevăr o creştere efectivă a longevităţii şi toate astea asociate cu prelungirea efectivă a tinereţii. Un om, să zicem, de 70 de ani astăzi poate să fie, fizic vorbind, şi să se şi comporte într-o manieră mai tinerească decît un om de 50 de ani, cu 100 de ani în urmă. De la un an la altul durata vieţii creşte, întrebarea e pînă unde.

Avem exemplul unei franţuzoaice, Jeane Calmante, femeia care a trăit cel mai mult, cu acte în regulă: 122 de ani şi cîteva luni. Unii spun că pe aici s-ar plasa limita, alţii spun că această limită nu există. Aşa ar mai fi fabuloşii caucazieni care pretind că au trăit un secol şi jumătate, dar nimeni nu ştie exact dacă e chiar aşa.

Aşadar, noi am cîştigat la speranţa de viaţă 20-30 de ani, în schimb am pierdut o bună parte din credinţa religioasă, care însemna speranţa în viaţa de apoi. Dar simplificînd mult lucrurile, am putea spune că am cîştigat 20-30 de ani la longevitatea terestră şi am pierdut infinitul vieţii de apoi.

© Andrei Iliescu

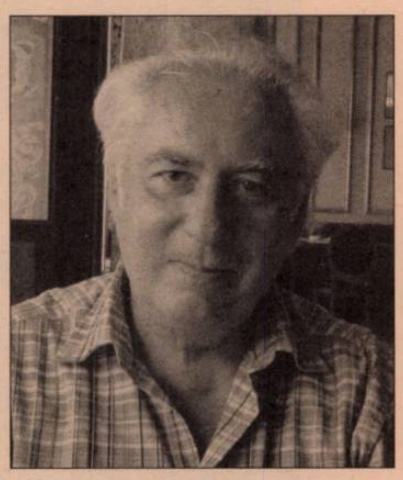

***Lucian Boia** este profesor la Facultatea de Istorie a Universităţii Bucureşti. Opera sa cuprinde numeroase titluri apărute în România şi în Franţa. Preocupat îndeosebi de istoria ideilor şi a imaginarului, s-a remarcat atît prin lucrări teoretice privitoare la istorie* (Jocul cu trecutul. Istoria între adevăr şi ficţiune) *şi la imaginar* (Pentru o istorie a imaginarului), *cît şi prin investigarea consecventă a unei largi game de mitologii (de la viaţa extraterestră şi sfîrşitul lumii pînă la comunism, naţionalism şi democraţie).*

Mai putem vorbi astăzi de „mari speranţe"?

Am pierdut foarte mult nu numai din credinţa religioasă, dar şi din cea cvasireligioasă în jurul unor mari proiecte şi idei dominante. Cum a fost ideologia naţională sau diverse ideologii politice, de la comunism în extrema stîngă, pînă la formule milenariste în extrema dreaptă. Nu mai sînt mari proiecte colective în care să credem şi să sperăm aşa cum am făcut-o odată. Cine mai crede, de exemplu, în viitorul radios pe care l-au promis diverse ideologii totalitare? Sau cît a mai rămas din credinţa extraordinară care a fost cîndva naţiunea, ca idee coagulantă a unei comunităţi şi ca destin al comunităţii respective?

Am impresia că trăim într-o lume în care nu mai există mari proiecte. Există poate mai multe temeri decît proiecte şi proiectele se învîrt în jurul temerilor respective. Cum e teama de degradare a mediului, toată mitologia construită în jurul încălzirii globale. Nu spun că n-o fi şi o realitate, dar este şi multă mitologie şi foarte multă panică. Deci, marile credinţe nu se mai văd. Sigur că sînt oameni care au asemenea credinţe de ordin religios sau ideologic, dar privite la scara comunităţilor, ponderea şi forţa lor sînt mult mai mici decît au fost cîndva.

> *„Speranţa de viaţă a crescut mai mult de la 1900 pînă astăzi decît din preistorie pînă în 1900."*

Am cîştigat 20-30 de ani, dar am pierdut marile speranţe care au existat cîndva şi care poate au fost iluzorii sau parţial iluzorii, dar care însemnau mai mult pentru împlinirea omului decît înseamnă speranţa de viaţă.

În ce au sperat românii de-a lungul unui secol?

Mai întîi este ideologia naţională care a acţionat şi la noi, ca aproape pretutindeni. În societatea românească – cu o forţă deosebită, fiind vorba despre o naţiune fragmentată care urmărea să se emancipeze şi să se unifice într-un stat naţional (în secolul al XIX-lea şi în prima parte a secolului al XX-lea). Proiect care a şi reuşit strălucit prin crearea României mari în 1918. După care, cînd nu mai era prea mult de sperat în direcţia asta, s-au intensificat temerile că România mare nu va fi destul de rezistentă, că e pîndită şi din exterior, şi din interior, că e ameninţată cu dezintegrarea. Ceea ce s-a întîmplat, nu în totalitate, dar într-o măsură dramatică, în 1940.

Un alt factor de speranţă a fost ridicarea României din starea de relativă înapoiere în care se afla la un nivel european. Sînt cîteva generaţii care au reuşit să facă ceva dintr-o ţară care nu exista pînă la mijlocul secolului al XIX-lea, din nişte biete principate aflate foarte jos, şi politic, şi cultural. Au reuşit să facă România mică la început, România mare apoi, să creeze o cultură modernă mai mică decît marile culturi occidentale, dar de un nivel apropiat. I-ar mai fi trebuit României vreo două generaţii ca să ridice şi categoriile mai de jos şi să ajungă la o formulă de societate şi în sens social, cultural şi politic apropiată de sistemul occidental, dar a venit deriva comunistă.

Ce s-a întîmplat în perioada comunistă cu speranţa? A supravieţuit?

În secolul al XIX-lea, cînd exista în Europa şi în Occident o discrepanţă enormă între clasele posedante şi conducătoare şi mase, comunismul a apărut ca o speranţă. Şi a apărut ca un proiect de egalitate socială care s-a dovedit utopic. Dar asta ştim astăzi. Deci a existat partea aceasta de generozitate socială în comunism, ca punct de plecare. Sigur, amestecată de pe atunci cu resentimente, cu ceea ce s-a dovedit a fi utopia proiectului. Şi a ajuns să fie criminal, pentru că utopia nu poate să sfîrşească decît în crimă şi în sînge. Utopia forţează istoria şi e clar că aluneci dinspre ideal spre soluţii brutale.

La noi tradiţia comunistă era foarte slabă. Dar în primii ani, imediat după 1944, pe lîngă oportunismul unora, comunismul putea avea şi darul să-i încînte pe alţii. În timp ce unii se prăbuşeau pe scara socială, alţii urcau. Iar cei care urcă sînt mai numeroşi decît cei care cad.

A existat o luminiţă la capătul tunelului, speranţa că totul se va termina într-o zi?

Comunismul încetase de mult să mai fie o promisiune, o speranţă. După ce predicase şi a şi realizat într-un anume fel colectivismul, a încurajat şi a dus foarte departe individualismul. Pentru că, în situaţii din astea de dezastru, fiecare se descurcă şi se salvează cum poate. Ăsta e marele paradox al comunismului, a vrut să creeze colectivitate sudată şi a născut pînă şi ideea de colectivitate, şi a stimulat în mod aberant individualismul oamenilor. Şi asta se vede şi astăzi în societatea românească. Românii sînt o societate în care aproape că nu există spirit civic, nu există interes pentru lucrurile comune. Fiecare dă din coate şi se descurcă cum poate. Este o moştenire din comunism în cea mai mare măsură. Oamenii s-au învăţat să nu mai aibă grijă decît de ei şi, în judecata asta egoistă, nu-şi dau seama că viaţa ta depinde de ce se întîmplă în societate.

Cît despre sfîrşitul comunismului, nu ştiu cîţi sperau că se va întîmpla. Eu, de pildă, nu aveam deloc convingerea că vom ieşi vreodată din comunism. Sigur, cu cîtva timp înainte, un an, existau semne. Nici occidentalii nu se aşteptau să se prăbuşească blocul comunist. Şi ei se obişnuiseră cu acest echilibru de forţe. Acum sîntem deştepţi, dar înainte de '89, prea puţini aveau în minte că se va întîmpla ceva pînă la sfîrşitul vieţii noastre. Comunismul reuşise să-i convingă şi pe adversarii săi că e un regim instalat, dacă nu o dată pentru totdeauna, în orice caz, pentru mult timp.

În comunism speranţele ajunseseră să fie mărunte pentru că viaţa era atît de dificilă. Te gîndeai cum să procuri un kilogram de carne sau de brînză, cum să-ţi aranjezi nişte lucruri mărunte şi aveai mult mai puţină speranţă, sau aproape deloc, de ieşire din sistem.

Mai există pe undeva o cultură a speranţei?

Dacă vorbim despre speranţă, americanii rămîn naţia cea mai religioasă a Occidentului. Şi în sensul pur al religiei (sînt singurii occidentali care au o majoritate de credincioşi), dar şi în sensul mai general al credinţelor. Sînt înclinaţi să creadă în mari proiecte, au încă un gen de tinereţe, de încredere şi de aplecare spre mesianism. Dacă vrem să căutăm o cultură a speranţei, aici o găsim. Dar, sigur că şi la ei pragmatismul trece înainte. De aceea, un proiect ca cel al ajungerii pe Marte (după ce omul a pus piciorul pe Lună), abandonat între timp din lipsă de fonduri, însemna ceva.

a consemnat Ana Maria SANDU

Ana BULAI

Speranţa nu e moartă, speranţa se transformă...

„Nu mai plînge Jane...“
(după un cîntec la modă)

Seară de seară, asemeni majorităţii dvs., adorm cu speranţa că mîine copilul meu va avea o zi mai bună şi va fi sănătos, că bărbatul pe care îl iubesc va continua să mă iubească şi mîine, că sănătatea deja şubrezită a părinţilor mei nu va fi şi mai mult alterată, că la serviciu oamenii îşi vor ţine cuvîntul, iar ceea ce am planificat se va realiza cît de cît şi voi reuşi să plătesc teancul de facturi aflate pe dulăpiorul din hol şi poate pun şi ceva deoparte. Din cînd în cînd sper să cîştig la loto, deşi am un sentiment de vinovăţie gîndindu-mă că, de fapt, sper să piardă cîteva milioane de concetăţeni pentru ca eu să am satisfacţia unei sume de bani nemuncite. Speranţe! Pentru ele încerc să marchez momentele rare alături de cei care îmi sînt dragi, strîng bani pentru şcoala copilului meu şi încerc să îi transmit ceea ce cred eu despre educaţie, merg conştiincioasă la serviciu, şi la 40 de grade, le plătesc din cînd în cînd părinţilor analizele medicale, iar, rareori, cumpăr un bilet de loterie. Fac ceea ce faceţi şi dvs., fiecare, în felul său.

Nici speranţele, nici acţiunile mele nu îmi aparţin, de fapt. Ele sînt ale lumii din care vin, ale dvs., ale tuturor. Eu doar le populez cu oamenii din apropierea mea, cu conjuncturile mele particulare. Ele aparţin societăţii, sînt ceea ce lumea din jurul meu mă învaţă, uneori mă manipulează, alteori mă obligă să ştiu, să fac, să pot să sper.

Pornind de la maxima socratică a lui „cunoaşte-te pe tine însuţi“, Kant, cu secole în urmă, ajungea la concluzia că întreaga filozofie s-ar reduce la cele patru întrebări fundamentale: „Ce pot să ştiu?, Ce trebuie să fac?, Ce pot să sper? şi Ce e omul?“. Sîntem, aşadar, produsul unei culturi acumulate din generaţii în generaţii, produsul unor instituţii înţelese ca moduri definite, din punct de vedere social, ale lui „a face“, avem în noi, cumva prestabilite, o logică a curgerii timpului, o imagine despre viitor şi un loc pe care ni-l rezervăm în istoria mai mult sau mai puţin personală. Or, în condiţiile în care valorile, ca fundament al culturii unei societăţi, sînt permanent puse în discuţie, în condiţiile în care instituţiile sînt supuse unei accentuate decadenţe, iar condiţia umană este discreditată într-un mod oficial şi aparent legitim, sigur că întrebarea „ce pot să sper“ pare să ne inducă un răspuns cu siguranţă nihilist.

Nu. Nu este deloc aşa. Avem în continuare speranţe. Şi eu, şi dvs. Speranţe, aşa cum sînt cele pe care le-am descris la început, la care se adaugă, în funcţie de preocupări şi nevoi, speranţe noi sau doar în haină nouă: o casă, o maşină, o şcoală mai bună pentru copil, o mobilă nouă de bucătărie, o carte bună, o funcţie, un loc nerestructurabil. Cîţiva dintre noi speră să înveţe mîine ceva în plus faţă de ceea ce ştiu azi, să descopere, să afle ceva interesant. Eu sper să mă exprim astfel încît dvs. să mă înţelegeţi...

Noi, cei trecuţi de prima tinereţe, dacă stăm şi analizăm speranţele noastre de acum, în comparaţie cu cele pe care le aveam acum douăzeci, sau doar cu zece ani în urmă, constatăm că ceva s-a schimbat: speranţele noastre au devenit mai mici, ca sferă a lumii pe care o pot cuprinde. Se referă astăzi doar la noi, la familie, la părinţi. Uneori îi cuprind şi pe cei cîţiva, din ce în ce mai puţini, prieteni. Cea mai mare parte dintre noi a încetat să mai spere ceva pentru spaţiul social care depăşeşte această demarcaţie a sferei private, să spere ceva pentru vecinătatea, pentru cartierul, pentru comunitatea sa, pentru semenii săi profesionali sau de vîrstă. Sîntem din ce în ce mai singuri şi mai individualişti în acest orizont al proiecţiei pentru viitor. Şi, ca şi cum nu ar fi fost de ajuns această dimensiune liliputană, speranţele noastre, într-o perspectivă temporală, au devenit şi foarte reduse, foarte „copilăroase“, să spunem. Cele mai multe dintre speranţele de astăzi se referă la „mîine“, la săptămîna aceasta, luna, anul acesta. Rareori peste cîţiva ani, şi asta pentru că prezentul e greu de înţeles, pentru că lumea în care trăim are reguli atît de schimbătoare, încît speranţele noastre se comprimă într-un viitor imediat, într-o dimensiune temporală redusă, singura în care mai funcţionează încrederea, în care mai putem să proiectăm cu realism modul de viaţă pe care îl cunoaştem.

Dar cred că ar mai fi de remarcat un ultim aspect. Din ce în ce mai mult, speranţele noastre au în centru propria noastră imagine, felul în care noi apărem în ochii celorlalţi, ele se învîrt în jurul unei frumuseţi, statut, erudiţii dezirabile pentru societatea în care ne aflăm; din păcate, adesea, doar pentru această societate. Ne uităm, tot mai des, în oglinzile unor alteri mai mult sau mai puţin semnificativi, într-un narcisism din ce în ce mai accentuat, cultivat sau doar marketizat de lumea noastră.

Sper să îmi fie bine mie, azi, iar lumea să mă admire sau să mă invidieze pentru asta. Mulţi au astăzi doar speranţa de a fi eroii timpului prezent. Prea mulţi sînt cei care vor astăzi să se suie pe podiumurile unor concursuri care nu au valoare dincolo de ziua de astăzi.

Dar ce putem face pentru speranţele noastre? Să încercăm să respectăm regulile, atît cît putem, iar cînd nu, să nu încălcăm normele prea tare, deşi vom constata repede şi aproape întotdeauna că „merge şi aşa“. Să mai încercăm, poate, să aflăm cît mai multe despre lumea în care trăim, deşi, dacă nu reuşim, vom constata că „nimeni nu a murit de prostie“. Ne mai putem uita cînd şi cînd cu invidie la capra vecinului sau a grecului sau a neamţului, după caz, dar şi cu bucuria că au şi ei faliţii şi nenorocirile lor. Cu alte cuvinte, facem ce făceam dintotdeauna. Supravieţuim. Supravieţuim pe cont propriu, ca un personaj celebru din filmele americane.

Lumea în care trăim este rezultatul speranţelor noastre cumulate de ieri, de alaltăieri, de ani sau decenii.

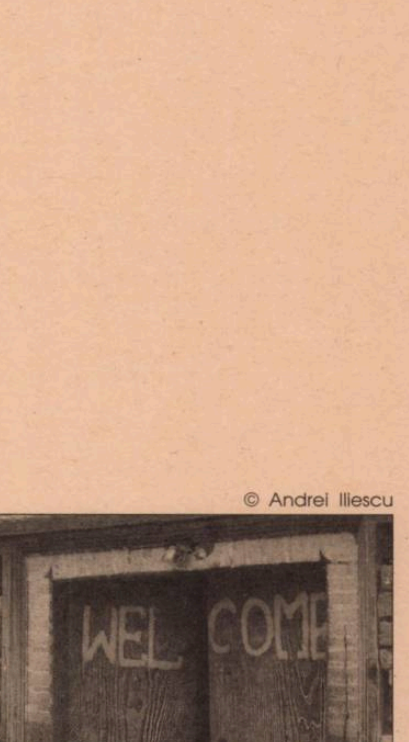
© Mihai Barbu

Speranţa este cel mai bun medicament pe care îl cunosc.

ALEXANDRE DUMAS

Nu poate fi chiar aşa de rău. Noi am supravieţuit de ceva vreme. Aşa am trecut secole. Aşa am trecut şi prin comunism. Este cert însă că am trecut şi prin perioade în care aveam alte speranţe, speranţe pentru o altfel de societate, în ansamblul ei, speranţe pentru români în general, speranţe pentru tineri, speranţe pentru muncitori, speranţe pornite din vise, din idealuri. Am avut perioade în care am gîndit în cincinale, în decenii, în ere. Dar lumea de atunci s-a schimbat. Nu neapărat în zilele Revoluţiei. Începuse să se schimbe acea lume cu mult timp înainte, dar, sigur, s-a transformat mult mai vizibil după aceea. Altruismul şi întrajutorarea au devenit tot mai rare, idealismul este astăzi sporadic şi aproape ilar, individualismul tot mai acut. Speranţele s-au schimbat şi ele odată cu lumea în care trăim. Utopiile se destramă, civismul scade. Dar am devenit ceva mai pragmatici, mercantili şi, poate, mai fericiţi.

Cîţi dintre cei care au fost pe străzi în zilele Revoluţiei au sperat că după douăzeci de ani România va arăta astfel? Probabil foarte puţini. Pentru că mecanismul de acţiune a fost, chiar şi atunci, tot cel al supravieţuirii. Am sperat din tot sufletul în acea vreme într-o schimbare, dar una pe termen scurt şi fără o direcţie anume. Pentru că nu ştiam, pentru că nu puteam face mai mult, pentru că nu puteam spera mai mult.

Speranţele noastre de azi, aşa cum cred că arată ele, nu sînt în măsură să schimbe lumea, cel puţin la nivelul perceput al unei generaţii. Sigur, la scară istorică lumea se schimbă, şi noi odată cu ea, într-un traseu poate ciclic, în care întrebările kantiene îşi vor găsi noi răspunsuri şi vom afla, probabil, prin urmaşii noştri, postulate noi rezultate din răspunsul la interogarea „ce e omul?“.

Speranţele societăţii noastre ne schimbă însă pe noi, ne dau un sens al imediatului, ne determină acţiunile, ne conturează dimensiunea fericirii. Lumea în care trăim este rezultatul speranţelor noastre cumulate de ieri, de alaltăieri, de ani sau decenii, ale intersecţiei între speranţele noastre egoiste şi cele ale semenilor noştri, între speranţele noastre de a fi sau măcar de a părea mai buni, mai concişi, mai expliciţi în ceea ce facem, ce spunem, ce dobîndim şi speranţele similare ale celorlalţi. Aşadar, e lumea cea mai bună posibil.

Speranţele noastre de azi, mici, copilăreşti, narcisiste sînt, pentru cei mai mulţi, legitime şi firesti şi ne transformă în cetăţeni dezirabili pentru societatea în care trăim. O lume în care un detergent îţi readuce „albul cel mai alb“, în care orice fel de creaţie devine artă, chiar dacă majoritatea conchide că ar fi fost „doar un experiment“, în care ne propunem ca minim 30% dintre liceeni să termine şi o facultate, chiar dacă nu ştiu foarte bine cu ce se ocupă gramatica. O lume în care fericirea se atinge prea lesne şi prea des se vinde „la ofertă“ în supermarket, o lume în care inelele de logodnă contează din ce în ce mai mult ca gramaj. O lume în care speranţa nu a murit, ci doar s-a transformat.

Da, e o lume frumoasă în felul ei.

Nu mai plînge Jane...

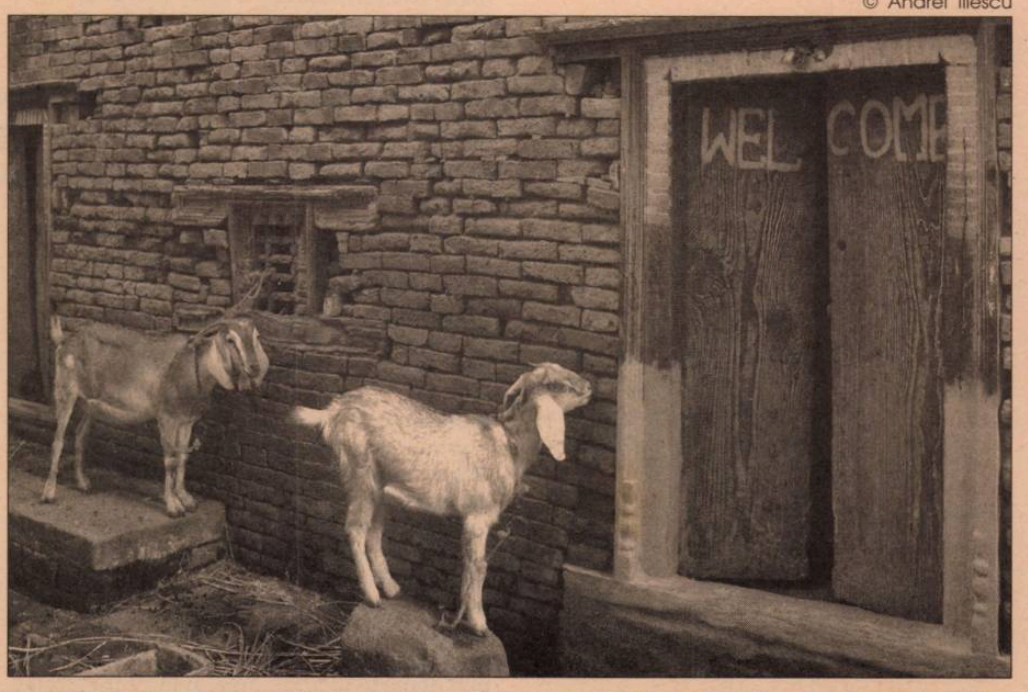

© Andrei Iliescu

Ana Bulai *este sociolog. A absolvit un masterat în Filozofie în cadrul Universităţii Bucureşti, este doctorandă în Ştiinţe Politice la SNSPA, cercetătoare în ştiinţe sociale şi autoare a mai multor studii şi lucrări în domeniul social.*

Cotele speranței

Precum cotele apelor Dunării, şi speranţele noastre sînt schimbătoare şi capricioase. Depind de vremuri, de stări şi de alte fluctuaţii existenţiale. Pentru a lua pulsul speranţei, am adresat următoarele întrebări:
1. În ce aţi sperat?
2. În ce mai speraţi?
3. De ce credeţi că tocmai speranţa moare ultima la români?

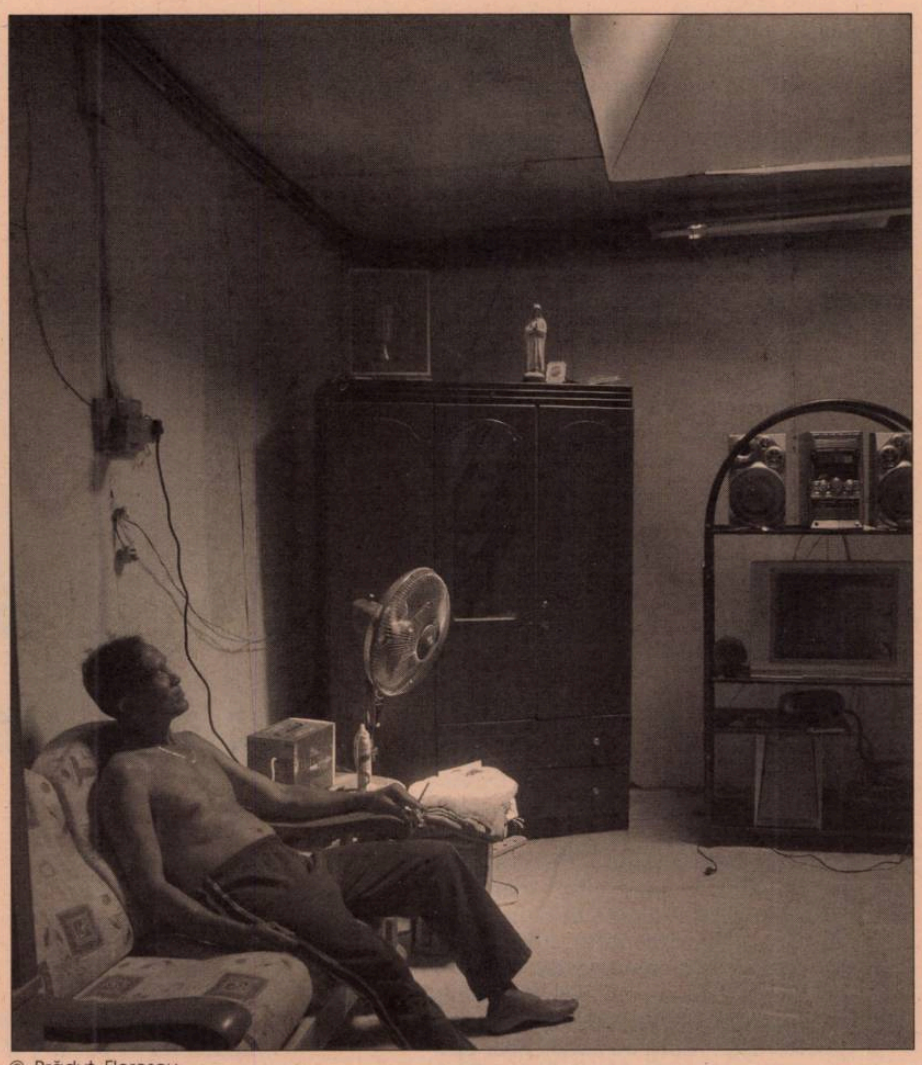

© Brăduț Florescu

Maria MANOLESCU
(scriitoare)

1. Am sperat în mine ca tînără speranţă, am sperat că voi putea trăi din scris, că voi scăpa de minciună, că, dînd bani săracilor, voi primi înzecit în această viaţă, că dramaturgii vor fi respectaţi în teatrele de stat din România, sper că oamenii se pot schimba în bine, inclusiv eu.

2. Sper că oamenii se pot schimba în bine, inclusiv eu, că nu voi face niciodată rău nimănui – cel puţin nu conştient –, că voi scrie din ce în ce mai bine, că la bătrîneţe iubitul meu nu va regreta nici o zi petrecută cu mine, că voi călători mai mult. Că nu mă voi acri, chiar dacă nu se vor adeveri cele de mai sus.

3. Mi se pare că speranţa bună se bazează pe credinţă, memorie, sensibilitate pentru miracole, umor şi dorinţă de evoluţie. Dacă toate acestea împreună sînt caracteristice majorităţii românilor, atunci e posibil ca speranţa să moară ultima la români. Să sperăm.

Jean-Lorin STERIAN
(scriitor)

1. Începînd cu adolescenţa am căzut în capcana acestui construct cultural care este credinţa existenţei unui *celălalt* cu care să mă completez reciproc. Am tot sperat că îl (o) voi găsi. Am început multe relaţii purtînd pe stindard yin şi yang-ul. Apoi, cu vîrsta, devenind mai echilibrat, am împăturit stindardul şi l-am lăsat în sertar. Îmi aduc aminte de el cînd caut alte lucruri.

2. În predominanţa toleranţei şi înţelegerii în relaţiile cu ceilalţi.

3. Nu cred că această afirmaţie e valabilă. Dimpotrivă, îmi pare că sîntem un neam „prăpăstios“, pentru care speranţa este doar o manifestare individualistă a instinctului de supravieţuire.

Robert ŞERBAN
(poet)

Speranţa şi Imaginaţia sînt surori. Ultima e cea mare. Şi încă îi trimite, constant, pachete lu' aia mică. Cînd eram mai june şi Imaginaţia mea era tinerică şi ea, în pachete punea tot felul de trăsnăi, încît ba mă pufnea rîsul, ba mă lua cu leşin cînd trăgeam cu ochiul şi vedeam despre ce-i vorba. Iar Speranţa, naivă şi credulă, cum desfăcea pachetul, cum o lua razna: ba mă trezeam că îmi doresc să joc într-un film cu Monica Bellucci, ba voiam aprig să-mi ridic o vilă care să aibă simeze enorme şi un cămăroi uriaş pentru bibliotecă (başca un teren de baschet în curte), ba să ajung de la Timişoara la Bucureşti, pe autostradă, în cinci ore, ba să colind lumea doar cu o carte în buzunar, iar aia să fie de credit. Şi tot d'astea... Odată cu vîrsta, Imaginaţia s-a făcut şi ea fată mai serioasă şi i-a trimis lui sor'sa o soţie şi o fetiţă minunate, părinţi şi rude sănătoase, cîte-o călătorie ori o bursă prin străinătate, inspiraţie pentru scris, prieteni noi şi frumoşi, gînduri bune în minte şi-n inimă. Asta nu înseamnă că nu privesc cu plăcere, din fotoliu, la prestaţia cinematografică a Monicăi B., că nu trag nădejde să-mi construiesc o casă şi că nu fac, cînd mă încordez, patru ore şi cincizeci de minute de la Timişoara la... Viena. Şi Speranţa mai aşteaptă, serioasă şi puţin încruntată, o ţară normală în care fiică-mea să trăiască şi să mă întrebe, din cînd în cînd, fără accent străin şi nu de la mii de kilometri depărtare, „tata, eşti bine?“.

Cîndva totul va fi bine,
iată speranţa.
Acum totul este bine,
iată iluzia.

VOLTAIRE

Florin BICAN
(traducător, scriitor)

1. Dacă-mi fac retrospectiva speranţelor, constat că numitorul lor comun este imposibilul. Totdeauna am sperat în imposibil şi nu am fost dezamăgit – imposibilul s-a materializat destul de prompt în viaţa mea, chiar dacă nu neapărat în avantajul meu. Aveam cîţiva ani, cînd, mergînd într-o vizită cu părinţii mei, am rîvnit la o jucărie a fetiţei gazdelor – o minusculă gîscă de plastic conectată la un şirag de boboci diminutivi din acelaşi material. Am rîvnit-o cu atîta intensitate şi am clamat-o atît de imperios încît gazdele mi-au promis că mi-o vor da la plecare. În prag mi-au înmînat solemn un pachet ambalat generos în falduri de hîrtie, avertizîndu-mă că e o jucărie fermecată şi că, dacă nu sînt deosebit de cuminte în drum spre casă, se va preface într-un colţ de pîine. Pînă acasă am făcut toate prostiile pe care mi le-aminteam plus altele improvizate, iar cînd am desfăcut pachetul – *miracol* – jucăria se transformase într-un colţ de pîine! A fost prima mea întîlnire de gradul trei cu imposibilul, şi de-atunci i-au urmat mereu altele...

2. Sper ca imposibilul să se manifeste şi mai departe în viaţa mea. Îi las, bineînţeles, libertatea de a-şi alege singur forma de manifestare.

3. Cred că speranţa mea în imposibil este de fapt o trăsătură naţională – speranţa în imposibil (imposibilul avînd o mie de feţe) moare ultima pentru că imposibilul are un orizont de aşteptare practic inepuizabil.

Tudor GIURGIU
(regizor)

1. Am sperat că Anglia va cîştiga Cupa Mondială la fotbal.

2. Mai sper că filmul românesc va fi apreciat şi la el acasă aşa cum trebuie şi că vom aduna şi noi măcar 130.000 de spectatori pentru un film, aşa cum s-a întîmplat la fraţii bulgari.

3. Pentru că aşa am fost învăţaţi, aşa am auzit pe-acasă sau „la televizor“. O aberaţie mioritică.

Alina PURCARU
(jurnalistă)

1. Mi-aduc aminte de un fel de strategie-superstiţie pe care am tot tîrît-o după mine din şcoală. După ce ieşeam de la vreun examen mai nenorocit, nici eu şi nici prietenii mei nu spuneam niciodată c-am fi făcut ceva. Negarea sau subevaluarea ne dădea o doză bună de adrenalină în aşteptarea/speranţa (şi asta negată!) a contrariului. E un truc clasic, de care m-am folosit din precauţie. Plus că singurul lucru la care mi s-a părut că serveşte acest „sper să...“, folosit chiar la ordinea zilei, e să umple, politicos, timpii morţi dintr-o conversaţie: „sper să ne mai vedem...“.

2. Să speri că ceva funcţional, banal în fond şi absolut tracasant va fi rezolvat de serviciul/persoana responsabile cu asta, a ajuns la noi cea mai comună formă de speranţă. Ca şi cum speranţele noastre s-au resemnat şi s-au făcut mici în faţa unor situaţii care, din ce în ce mai mult, au în ele ceva de capriciu ridicat la dimensiuni de instituţie. În loc să spun, cum aş vrea să spun, că sper să mă adun în sfîrşit şi să învăţ portugheză (lucru fezabil, cu puţin efort!), mă trezesc sperînd să nu fac degeaba drumul pînă la bancă. Sau, neputînd să înţeleg cum e să nu ştii, la 30 de ani, care e diferenţa dintre gîscă şi raţă, cînd le vezi trecînd pe uliţă, sper cu voce tare să nu cresc copii idioţi. Sper să mă dezbar de speranţe din astea plictisitor-utilitare, cu „să nu“ în faţă!

3. Nu numai la români moare ultima. Cumva e frumoasă doza asta de optimism, păstrată pînă la capăt, orice ar fi: *Where there is life, there is hope*. Problema cu românii, sau cu o bună parte din ei este că au adus în derizoriu tot bagajul de sens al cuvîntului. De cele mai multe ori, la noi speranţa e un fel de clişeu extrem de la îndemînă, care merge oricînd cu metehne cultivate în timp şi întreţinute cu sfinţenie: resemnarea, pasivitatea, lenea. Să moară calmul, respectul, eficienţa sau imaginaţia – ultimele – ar fi de-a dreptul exotic. Nouă ne place să ne conservăm propriile valori, căci ele ne feresc de complicaţii inutile şi false preocupări. Cum sînt cele pentru prezent.

Speranţa şi Imaginaţia sînt surori.

anchetă realizată
de Ana Maria SANDU

Alexandru MATEI

Vinovăția noțiunilor

– despre întruchiparea limbajului teoretic –

În urmă cu vreo două decenii, cînd intelectuali americani autohtoniști și intelectuali francezi deconstrucționiști intrau în coliziune în spațiul universitar american, primii îi acuzau pe cei din urmă de distrugere a ethosului american: „*in the United States, deconstruction is absurd, since we have never had a high culture of any kind. Far from being overliterate, we are still preliterate*“ (Camille Paglia, „*Ninnies, Pedants, Tyrants and other Academics*“, în *New York Times*, 5 mai 1991). Se prea poate ca un motiv asemănător să stea la baza unui mod românesc de a practica limbajul, bazat pe personificarea exagerată. Altfel spus, cuvintele trebuie să devină suflete, persoane, pentru ca noi să le putem înțelege, simți, să putem dialoga cu ele. De aceea, probabil, în limba română este foarte-foarte greu să faci teorie și e, în schimb, mult mai simplu să faci „critică“, pamflet, banc și, desigur, poezie. Această tendință spre întruchiparea cuvintelor afectează mereu rarele polemici teoretice din presa noastră culturală. În cea despre care voi vorbi îndată, dezacordurile părților au ca izvor un diferend: o neînțelegere asupra acelorași noțiuni.

Românul e un cititor nerăbdător

Fiecare enunț publicat intră într-un spațiu de ecou extrem de complex cu cele la care se referă, cele pe care le implică, cele pe care le corijează sau cele pe care le completează. Pentru un autor, e foarte greu să controleze toată această inserție multiplă, de aceea enunțurile lasă mereu indici, urme, pe care autorul nu le recunoaște cînd scrie, pe care poate nu le va recunoaște niciodată. Pe măsură ce timpul trece, indicii respectivi plasează enunțul pe diverse etaje ale culturii scrise: enunțul poate fi uitat sau, dimpotrivă, reținut de memoria unei comunități. Dar „urcarea“ sau „căderea“ enunțului ori termenului vine întotdeauna ca efect al unor convergențe sau divergențe dintre semnificațiile atribuite de autor noțiunilor și ceea ce „se știe“, doxa pe care această atribuire o mobilizează. De pildă, cuvîntul „penibil“ înseamnă, în limba franceză, „dificil“, referindu-se la o acțiune. Dar, avînd în vedere ridicolul personajelor care se opintesc să realizeze ceva, în românește „penibil“ a ajuns sinonim cu „ridicol“. În registru ideologic, dacă spui „comunism“ – ajung unde voiam – trimiți automat la dictatura ceaușistă a ultimilor cincisprezece ani, dar uiți de orice text programatic sau utopist de secol XIX, de literatura de avangardă, de principii pe care „comunismul“ lui Ceaușescu le-a călcat în picioare (principala contradicție: internaționalismul comunist *vs* naționalizarea lui ceaușistă). În 1989, nomenclatura ceaușistă, „revoluționară“ era poate cel mai reacționar segment social din România.

Unul dintre acești indici lăsați vederii de enunțurile noastre, foarte accesibil, ține de semantica pragmatică. Noțiunile, conceptele întrebuințate pot fi folosite în sens larg sau îngust, *lato* sau *stricto sensu*, în funcție de necesitățile argumentației. Diferențele pot fi mici, dar și enorme, la fel ca și în cazul perspectivei vizuale. De pildă, privite din elicopter, cartierele de blocuri ale orașelor comuniste puteau părea grandioase; de aproape însă, ele deveneau ghetourile pe care le știm astăzi din versurile primelor producții hip-hop românești. Despre lățimea și îngustimea sensului unor noțiuni aș vrea să vorbesc și eu ca sursă a diferendului, în legătură cu ceea ce apare drept cea mai consistentă polemică ideologică din ultima vreme. Voi nota cu *LS* sensul larg al noțiunilor întrebuințate, cu *SS* pe cel îngust. Presupoziția mea este că, în românește, pentru a putea „spune lucrurilor pe nume“, sensul larg este mult mai frecvent decît cel restrîns. Ultimul ar cere din partea autorului prea multe incursiuni terminologice, oțioase pentru cel care așteaptă nerăbdător să afle „ce vrea să spună autorul“. Iar românul e un cititor nerăbdător.

O dispută „ideologică“ (LS) recentă i-a avut ca oponenți pe filozoful Gaspar Miklos Tamas și pe istoricul Vladimir Tismăneanu; apoi, de fiecare parte, pe Alexandru Polgar și pe Mihail Neamțu. Marginal, Ion Vianu a publicat un excelent articol despre ideologie în România, în revista *22* („Are un sens să fii de dreapta în România?“, nr. 1065), repede înconjurat de tăcere, pentru că, neavînd fisuri, nu poate fi atacat. În mod semnificativ, primii au publicat în paginile aceleiași reviste, *22*, notorietatea lor în spațiul publicistic românesc fiind neîndoielnică, astfel încît culoarea ideologică a revistei să nu apară alterată. Apoi, doi cadeți au continuat-o în reviste diferite, Al. Polgar în „stîngista“ revistă *Cultura*, iar M. Neamțu în „conservatoarea“ revistă *Dilema veche*. Ar trebui să consider această polemică fie dintr-o parte sau din alta, fie „apolitic“ – ceea ce desigur că nu se poate, cu toate că unii susțin, printr-o politică proprie, contrariul. Or, eu cred că fiecare parte are dreptatea ei, tocmai pentru că tranzitivitatea discursului lor este redusă de lipsa de explicitare a sensului noțiunilor întrebuințate. Nu scriu acum pentru a împăca taberele, ci pentru a observa cît de mult este îndatorată această dispută dezinteresului preopinenților pentru SL-ul sau SS-ul, noțiunilor pe care le folosesc.

De-a lungul istoriei recente a României, vinovați au fost atît oameni: străinii, țiganii, evreii, femeile, naziștii, comuniștii, cît și sisteme: monarhia, comunismul, democrația.

„Deviația marxistă“

Premisa de la care pornesc mi-a fost sugerată de o antologie Marx, a lui Maximilien Rubel (Karl Marx, *Sociologie et critique*. Pages choisies, traduites et presentées par Maximilien Rubel, Paris, Payot, 1970, 2008), precedată de o lungă prefață și de un lung studiu introductiv – o sută cincizeci de pagini împreună – în care principala idee tematizată este cea a diferențelor duse pînă la opoziție (și nu o „simplă ectopie“...) dintre corpusul Marx și marxism (în franceză, avem două adjective derivate de la Marx: „marxisme“ și „marxien“: ceea ce pleacă de la Marx și ceea ce îi aparține lui Marx). Dar pledoaria pentru „deviația marxistă“ a atîtor autori și apoi a regimurilor de dictatură populară din Europa de Est în raport cu „Marx“ duce direct la obiecția pe care o ridică G.M. Támas în *Genealogiile comunismului* asupra regimului „capitalist de Stat“ pe care l-am suportat sub numele de comunism (SL). De aici, diferendul. Diferendul dintre „comunism“ (SL) și „comunism“ (SS) se reduce, de fapt, fie la tăcere – polemica e de fapt imposibilă, zonele de schimb dintre cele două tabere sînt albe –, fie la *umanizarea* limbajului, la modificarea lui în figură (în chip) și la utilizarea lui ca atare.

Faptul că de la o discuție despre comunism s-a alunecat ușor, fără explicații, la una despre marxism, stînga, deconstrucționism etc. vădește cît de insignifiante sînt sensurile cuvintelor pentru participanții la polemică. Voi lua, pentru că este cel mai evident, cazul textului lui Mihail Neamțu: „Marxismul liric și revolta mesianică“ *(Dilema veche,* nr. 338). „Comunismul“ înseamnă pentru autor marxism, neomarxism, revoluție, leninism, stalinism, deconstrucționism, PCR, Dej, Ceaușescu. Foarte bine. Mihail Neamțu are dreptatea lui, dar nu vrea s-o explice, oferind-o ca „dreptate“ (SL) pe baza argumentului istoric al „comunismului real“ (SS). Autorul acuză: „...textele neomarxiștilor își permit să asume o mare cantitate de uitare“. Ce uită ei? Simplu: crimele și dezastrele înfăptuite *în numele* comunismului.

„Comunismul“ lui G.M. Támas și al lui Alexandru Polgar, pe de altă parte, este o noțiune mai degrabă estetică și spirituală care descinde din discursul, pe de o parte, al lui Marx însuși (așa romantic cum este), Jacques Rancière sau Jean-Luc Nancy; este un comunism *stricto sensu,* care nu asumă ceea ce s-a produs în numele lui, ci ceea ce se poate gîndi și simți pornind numai de la texte. Sigur, Al. Polgar nu trebuie și nici nu uită ce s-a întîmplat, istoric, în numele comunismului, doar că inteligența îi spune că noțiunea însăși nu se poate apăra într-un proces intentat ei. Pentru Mihail Neamțu, „comunismul“ funcționează la fel ca „neoliberalismul“ pentru stîngiști: cele două noțiuni vizează nu un *stricto sensu*, ci tot ceea ce recursul justificator la ele permite: crimele „comuniste“ și dezumanizarea „neoliberală“, criminală, în cele din urmă. Dar tot pentru Mihail Neamțu, de pildă, atunci cînd vine vorba despre crime comise în numele catolicismului, argumentele vin pe linia conceptualizării SS a religiei, conform unor texte, nu a unor fapte comise *în numele*...

Cînd se refuză el însuși patetismului, tînărul intelectual specialist în teologie are dreptate: tot ceea ce a devenit putere politică explicită în numele comunismului a dus la moarte și la crimă. Dar aici se oprește exercițiul său intelectual. Pentru că nu mai citește, nu mai vede ceea ce spun adversarii săi ideologici. Pus în fața unui dușman invizibil, Mihail Neamțu se ia la trîntă cu un *alter ego* în aserțiuni care converg înspre apoteoza unei personificări imposibile: „Nu este oarecum aberant să descriem – așa cum o face G.M. Támas – regimul Ceaușescu drept «regim fascist» (...) doar pentru a disculpa noțiunea de comunism?“. Această întrebare retorică pusă de un distins istoric al ideilor, filozof, teolog, director științific etc. dă de gîndit mai mult decît polemica în sine. Indicele lăsat de acest enunț fals interogativ, înmuiat într-un bemol lapidar („oarecum aberant“), blochează orice acces la un schimb argumentativ, dar rămîne (în schimb) ilustrativ pentru un mod de a gîndi foarte răspîndit, unul pe cît de simplist pe atît de aducător de satisfacții: există un vinovat, un țap ispășitor, de găsit *în discurs*. Cu alte cuvinte, dacă pentru unii, puțini, discursul e un obiect și o practică a gîndirii, pentru alții, mai mulți, discursul este vinovatul la rigoare, în lipsa accesului la real.

De-a lungul istoriei recente a României, vinovați au fost atît oameni: străinii, țiganii, evreii, femeile, naziștii, comuniștii, cît și sisteme: monarhia, comunismul, democrația. E drept, de foarte multe ori vinovați sîntem chiar noi, dar aici vorbim mereu de un „noi“ (SS), adică de o parte din noi pe care tot „noi“ (partea bună) ar trebui s-o eliminăm. Mai simplu pare, în măsura în care realitatea e atît de complexă, să culpabilizăm pur și simplu noțiunile sub care realitatea se poate înghesui pe căprării, la modul general; să împărțim, altfel spus, realitatea în bună și rea, sorbind-o dintr-o sorbire noțională. Iar acest drept nu ne poate fi contestat atîta vreme cît ea, realitatea, e întesată de crime. Or, nu mîna cuiva e criminală ci, mai simplu, o noțiune care explică, desigur, gestul criminal al mîinii cuiva.

N-a greșit aici numai Mihail Neamțu, cel care preferă un chiasm, unor explicații („nu piața este sursa nefericirii românilor, ci lupta cu spiritul prost al unor legi bune și cu litera dreaptă a unor legi strîmbe“). Nu, pentru că n-am făcut nimic dacă numim regimul ceaușist „fascist“ (SL): deplasăm doar o problemă pe care nu putem sau n-avem chef să o rezolvăm. E drept, fascismul admite violența într-o măsură superioară comunismului, și semnifică mai degrabă distrugerea decît creația – dar rămîne o etichetă, funcționează tot ca o personificare, scoțînd noțiunea de sub jurisdicția gîndirii pentru a o plasa, ca persoană, de partea Răului. Problema, cred, se poate reduce la ceva mult mai simplu: există o nevoie de „comunism“ (SS) pentru contracararea unor fenomene sociale cu consecințe grave asupra binelui individual și social, fără ca asta să însemne vreodată că cineva se poate gîndi la *realizarea* macrosocială a acestui comunism; iar „stînga“ (SL) cuprinde principii etice și o sensibilitate fără de care lumea ar fi mai săracă.

Propoziția apodictică „capitalismul trebuie privit în ordinea firii“, cu care Mihail Neamțu își încheie intervenția, reprezintă însă o eroare gravă de gîndire, de care autorul își va da fără îndoială seama, chiar plasată în finalul unui raționament valid; aș spune că în ordinea firii umane stă mai degrabă dezordinea, enunț care ar putea explica de ce argumentul are nevoie de figură, intelectul – de sensibilitate și dreapta – de stînga; pentru cunoașterea și practica omenească a lumii.

Alexandru Matei *este eseist și critic literar. Cea mai recentă carte a sa,* Ultimele zile ale literaturii, *a apărut la Editura Cartea Românească, în 2008.*

PUBLICITATE

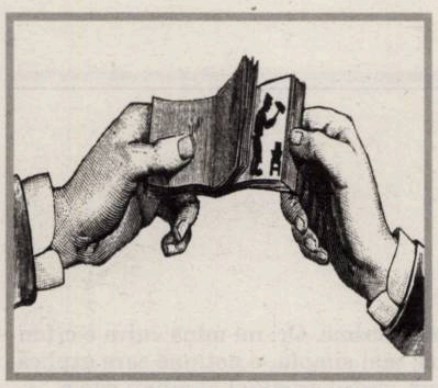

Marius CHIVU

feedbook

Lagărul memoriei

● **Herta Müller, *Leagănul respirației*, traducere de Alexandru Al. Șahighian, Editura Humanitas Fiction, 2010.**

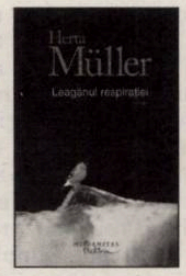

În 1945, după terminarea celui de-Al Doilea Război Mondial, Guvernul român i-a „livrat“ pe minoritarii germani din România pentru reconstrucția Uniunii Sovietice distruse de fasciști. Toți bărbații și femeile cu vîrste cuprinse între șaptesprezece și patruzeci și cinci de ani au fost atunci deportați pentru cinci ani de muncă forțată în lagărele sovietice. Mama Hertei Müller s-a numărat printre cei deportați, la fel și Oskar Pastior care, adolescent fiind, a ajuns în lagărul ucrainean de la Novo Gorlovka. Herta Müller s-a documentat stînd de vorbă cu foștii deportați din satul natal Nițchidorf, apoi, împreună cu poetul Oskar Pastior, a călătorit în Ucraina în locurile fostelor lagăre, cei doi intenționînd să scrie împreună un roman. Moartea prematură a lui Oskar Pastior în 2006 a făcut ca pînă la urmă cartea să aibă un singur autor. Aceasta este povestea romanului, detaliile istorice și biografice din spatele ficțiunii pe care scriitoarea însăși le rezumă la final, într-un „cuvînt de încheiere“. Altfel, cartea nu oferă prea mult din contextul politic, miza fiind experiența umană universală a captivității, a deposedării și umilinței, și mai puțin motivația ideologică a „vinei“ și a torturii. Nota auctorială finală este, totuși, semnificativă indicînd, o dată în plus, mecanismul perfect mimetic al totalitarismelor care își copiază metodele sub semnul unor false diferențe, toate avînd, de fapt, același unic, recognoscibil portret. O dovedește, cu ironie amară, inclusiv faptul că cenzura vietnameză a respins deja traducerea cărții.

Narat la persoana întîi, romanul este încercarea protagonistului Leo Auberg de a pune în cuvinte cei cinci ani trăiți în lagărul de muncă forțată. Deși începe cu noaptea deportării din ianuarie 1945 și se încheie cu fuga din țară de după întoarcerea din lagăr, confesiunea sibianului nu este construită ca o poveste a supraviețuirii, ca „romanul“ unei vieți, ci ca un fel de inventar, secvențial, introspectiv și liric, al memoriei. Căci memoria este cu adevărat intriga acestui roman – moralmente vitală, memoria este tot (o formă de) respirație: oxigenează viitorul –, iar memoria este mai ales o chestiune de limbaj. Conflictul memoriei este chiar limbajul ei. Sau cum spunea scriitoarea însăși undeva: „Domeniile lăuntrice nu se suprapun cu limba, ele se tîrăsc într-acolo unde cuvintele nu-și pot avea sălaș“. De aceea, momentele narațiunii sînt, de fapt, „momente“ ale memoriei – exerciții, proiecții, aproximări și căutări, poeme și jocuri de cuvinte care necesită multe note de subsol căci, oricît de bună ar fi traducerea (și a lui Alexandru Al. Șahighian este remarcabilă), limitele limbajului se cer explicitate. Fundamental, Herta Müller este poetă, una intelectualistă, oricum mai apropiată de eseu decît de povestire. Se vede și în acest roman a cărui stilistică (sintaxa și cadența frazei, limbajul, tropii) este una poematică. Date fiind resursele tot mai reduse de originalitate ale romanului de lagăr, acest efect stilistic îi oferă un mare avantaj, Herta Müller reușind să scrie cartea fără să-și trădeze anxietatea influenței și presiunea precedenței. Romanul se înscrie, astfel, în circuitul unor cărți cu care are multe în comun, păstrîndu-și însă un suflu original. (Ca o paranteză, scena umilitoare a defecării colective stă alături de cea descrisă de Jorge Semprun în *Mortul care trebuie*, roman al Buchenwald-ului, așa cum „nunta pisicească“ a împreunărilor din acest lagăr ucrainean se întîlnește cu logodnele oarbe din lagărul siberian descris de Martin Amis în *Casa Întîlnirilor*. Asta apropo de identitatea similară a tuturor lagărelor de exterminare/reeducare/muncă forțată.)

Leo Auberg este nu atît un personaj, cît o voce care, după experiența ororii, își caută încă tonul și cuvintele, vorbirea fiind o formă de călătorie inversă, un gest care „despachetează“ bagajul memoriei. Motivul bagajului (geamantanul plecării în lagăr e confecționat din cutia unui gramofon) fiind unul din motto-urile cărții: „Port cu mine un bagaj tăcut. Atît de profund și de îndelung m-am împachetat în tăcere, că nu mă pot nicidecum despacheta în cuvinte. Tot ce fac cînd vorbesc e doar să mă împachetez într-alt el“. Căci efectul deportării este exilul interior, o formă de coexistență captivă înăuntrul propriei memorii capricioase și involuntare, o post-tortură ce implică deopotrivă rememorarea („recidivarea în lagăr“ – limbajul e autonom) dar și in-comunicarea ororii („aceste cuvinte impoprii“ – limbajul e convențional). Deopotrivă unealtă a captivității dar și „despachetare“ de sine, limbajul este, fatalmente, un substitut precar dar necesar. Așa cum, în lagăr, cuvintele hrăneau fantezia celor înfometați: „Orice înfometat cronic își are propriile preferințe, cuvinte de mîncare rare, dese și permanente. Fiecăruia îi place mai mult un alt cuvînt. Fiecare își mănîncă singur cuvintele.“ Foamea devine curînd registrul limbajului (dorul de acasă este „foamea de un loc unde cîndva am fost sătul“), „foamea de cuvinte“ fiind astfel o metaforă cu dublu sens în acest roman în care foamea este suprapersonaj. Obiect al torturii, delir (colectiv) permanent, o perversitate și o absurditate care degradează, umilesc și iau mințile, foamea este și corporalizare spirituală: un companion, o prezență, un fel de Înger Terminator („Îngerul foamei“) care-i împinge pe deținuții înfometați să viseze mese copioase și să-și povestească rețete culinare, să fure pîine, să mestece nisip, să-și încălzească stomacul la soare sau să mănînce nisip.

Personajele și replicile de teatru absurd ale lagărului, gesturile deopotrivă ale cruzimii și delicateței dintre deținuți, muncile cu cimentul, zgura și cărbunele, detaliile vieții de lagăr, rutina, zădărnicia, frica, oboseala, mizeria – toate capătă un suflu liric în acest suprapoem al foamei, mai întîi de mîncare, apoi de limbaj; ambele forme ale hrănirii și condiții ale supraviețuirii. Odată întors acasă, Leo Auberg umple cîteva caiete de dictando cu scrisul său, doar pentru ca, în final, să se confrunte cu „fiasco-ul lăuntric“ al imposibilității de a se destăinui și de a fi un martor credibil. Ca și întoarcerea, scrisul este în același timp captivitate și rătăcire, căci terenul lagărului s-a extins în interior dereglînd pentru totdeauna leagănul respirației: „Căpățîna mea e terenul unui lagăr; nu te poți apăra nici tăcînd, nici povestind“. Titlul cărții se relevă, astfel, ca o puternică metaforă a (dez)echilibrului și cadenței interioare a vieții. „Leagănul respirației“ vorbește, de fapt, despre balansul perpetuu al tăcerii și vorbirii, al memoriei și imaginației, al sinelui și al celorlalți, al intimității și singurătății...

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

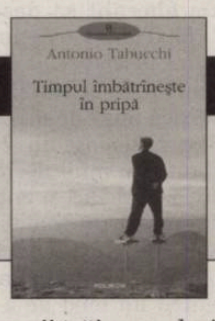

● **Antonio Tabucchi, *Timpul îmbătrînește în pripă*, traducere din limba italiană de Liviu Ornea, Colecția „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2010.**

Sînt nouă povestiri despre tot atîtea situații în care timpul pare să fi sărit de pe șinele GMT, apucînd-o bezmetic prin curțile și viețile oamenilor. Brusc, pe fusele orare se răsucesc încîlcite fire biografice, curgerea temporală capătă puls și vîrstă, calendarul convențional e sabotat de contratimpii personali ai lucrului trăit.

De un asemenea contratimp ține și faptul că acest volum al lui Tabucchi a apărut mai întîi în traducere franceză și abia apoi (la distanță de zile) în versiunea originală, italienească. Atunci, în 2009, vorbind despre cartea sa, scriitorul povestea cum a ajuns să înțeleagă cît de complicat și complex poate fi sentimentul timpului în vremurile noastre postpostmoderne: era la Lisabona, în fața televizorului, cu un ceai și cîteva tartine la îndemînă, în vreme ce, pe ecran, o femeie dintr-un alt colț de lume era lapidată, „în direct“. Oamenii trăiesc același timp – comenta Tabucchi –, dar epoci diferite.

Dintre cele nouă povestiri, cinci rememorează istorii legate, într-un fel sau altul, de fostul spațiu comunist: fosta Iugoslavie, prin povestea unui militar italian ce participase aici la o „misiune războinică de pace“; Germania de Est, prin povestea unui fost agent de filaj pus să-l supravegheze pe Bertolt Brecht; Ungaria și URSS, prin povestea a doi ofițeri ce se confruntaseră în Budapesta anului 1956; Polonia, prin povestea unui cineast care venea să filmeze la procesele politice doar pentru a-i face pe judecători să îndulcească sentințele; RSR, în povestirea „Bucureștiul nu s-a schimbat deloc“ – vorbă spusă de un bătrîn de azi din Tel Aviv, zîmbind. Complicat zîmbet!

aduse cu poșta

Sat sau oraș?

Unora li se pare că a alege dintre acestea două este o decizie foarte dificilă, dar eu nu aș sta pe gînduri. Nimic nu se compară cu liniștea: liniștea sufletească, liniștea din jur, liniștea de orice fel. Pe acestea cu siguranță nu le putem găsi la oraș. Este clar deci în ce parte se înclină „balanța“ mea.

Nu vreau să fiu snoabă și dependentă de oraș ca mulți alții, nu-mi fac viața cu nimic mai bună. Nu e nimic mai frumos însă decît a găsi liniștea ascunsă pe undeva, într-un colț uitat de lume, cu oamenii care îți împărtășesc sentimentele. Cu ce mă ajută să am o mașină și o groapă în asfalt și un bar vizavi de casă, cînd eu vreau ca totul să fie foarte simplu? Dar mai mult decît să evadez pentru cîteva clipe de liniște, cîteva minute în care să-mi aud gîndurile, nu reușesc. Acolo e nevoie de oameni adevărați, puternici, oameni simpli care știu să muncească, nu de noi. Noi care nu știm să ne descurcăm în altă parte decît în propria noastră casă.

Cum ar fi ca atunci cînd te trezești să vezi o cîmpie care te privește pe geam, sau un munte care îți cîntă, în loc de o macara zgomotoasă și un bloc vechi? Cum ar fi să te trezești în liniște, în ecoul viselor tale, în loc de vecinul care își bate nevasta? Și asta nu pentru că oamenii de acolo nu se ceartă, ci pentru că primul tău vecin locuiește la cel puțin 10 minute de casa ta și nu ai cum să-l auzi. Nu este mai bine așa decît să ies pe balcon să iau o gură de aer și să dau nas în nas cu vecinul din blocul de vizavi? Să fie cizme de cauciuc în locul pantofilor cu toc și o carte bună în locul monstrului de calculator. Să ascultăm liniștea în loc de televizor și să ne fie poftă de o roșie în loc de un McPuișor. Și să reușim să fugim din ce în ce mai des, în ciuda responsabilităților și grijilor care ne țin aici.

A fost distractiv să cunoști lume, să ai bani și să cheltuiești, să ieși în oraș, să te simți invincibil. Unii ar putea să trăiască toată viața așa, fără să obosească, dar și fără reușite, fără să aibă la sfîrșit lucruri cu care să se mîndrească și care să rămînă în urma lor pentru totdeauna. Dar cine să se mai izoleze acum, cu atîtea tentații în jur? Cine să mai cînte la pian, să citească și să respire aer curat? Am uitat cum miroase iarba sau cum latră un cîine care nu e asfixiat de la poluare. Am obosit din cauza agitației din jur, care aici nu va trece niciodată și, în același timp, nici nu mă va mai lăsa să-mi caut liniștea în altă parte.

Ștefania MAFTEI
16 ani

„Mă bucur cînd publicul reacţionează pozitiv la filmul meu“

– interviu cu regizoarea Iulia RUGINĂ –

De curînd, la ICR Bucureşti s-a organizat o proiecţie cu o parte din filmele Iuliei Rugină. Scurtmetrajele sale studenţeşti – Bună Cristina! Pa Cristina! *şi* Vineri în jur de 11 *– au fost premiate la importante festivaluri internaţionale de film. În 2009, Iulia Rugină a filmat la Sarajevo scurtmetrajul* Muzeul relaţiilor destrămate. *A urmat* Captivi de Crăciun, *cel mai recent scurtmetraj. Împreună cu Ana Agopian şi Oana Răsuceanu a susţinut patru sesiuni a cîte opt săptămîni de cursuri de scenaristică pentru amatori. Anul trecut a coordonat organizarea fazei naţionale a Concursului European de Scenarii Nisi Masa. În prezent, Iulia Rugină este preparator la catedra de scenaristică a Universităţii Naţionale de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale“.*

Cum ţi-ai trăit experienţa de ospătăriţă la un club de jazz?

M-am angajat ca ospătăriţă în 2001, imediat după ce am picat la Facultatea de Film. A fost cea mai mare lovitură pe care o primisem pînă atunci, de aceea m-am decis să-mi iau un job. Şi al doilea anunţ pe care l-am găsit în ziar a fost de ospătăriţă. Primul era într-un salon de masaj erotic şi am zis „pas“. Am lucrat cam jumătate de an, timp în care am mers pentru al doilea an consecutiv la cursurile de pregătire pentru admiterea la UNATC şi vedeam minimum două filme pe zi la Cinematecă. Lucram dimineaţa ca să pot merge la cursuri şi la Cinematecă. Au fost momente la care te gîndeşti mai tîrziu şi îţi dai seama că te-au maturizat. Experienţa mea de chelneriţă e unul dintre acele momente.

În care dintre filmele de studenţie te regăseşti cel mai bine?

E greu de spus pentru că fiecare dintre ele a fost făcut într-o perioadă definitorie pentru mine. Există filme care nu pot fi făcute decît într-un anumit moment din viaţă, astfel încît să conţină maximum de emoţie veritabilă. E clar că orice film din studenţie aş reface acum ar arăta altfel. Aş spune că cel mai aproape mă simt de *Bună Cristina! Pa Cristina!* pentru că e singurul care a fost de la bun început „anacronic“. A fost un film despre adolescenţa şi prima iubire din viaţa mea şi a celor trei scenariste cu care am lucrat.

De cînd faci echipă cu scenaristele Ana Agopian, Oana Răsuceanu şi Carmen Mezincescu şi cum scrieţi scenariile împreună?

Carmen Mezincescu a fost primul scenarist cu care am lucrat la filmul de anul I – *Pierdut Cap Păpuşă*. În anul II am lucrat cu Oana Răsuceanu. În anul III am vrut să lucrez cu amîndouă; Ana Agopian era întîmplător pe-acolo, aşa că am ajuns să fim patru scenariste la acelaşi film de scurtmetraj *(Bună Cristina! Pa Cristina!)*. Între timp, am rămas trei, Carmen s-a îndreptat spre critica de film, iar cu Ana şi Oana lucrăm într-un mod atipic pentru grupurile de scenarişti. Scriem totul împreună, de la ideea de plecare pînă la ultima virgulă. În general, ne luăm o vacanţă în fiecare an departe de Bucureşti şi scriem un scenariu.

De oraşul Sarajevo te leagă mai multe proiecte. Care sînt cele mai importante?

În 2007, am participat la *„Sarajevo Talent Campus“*. Ca urmare, am reuşit să fiu selecţionată la un proiect unde cinci regizori au cerut finanţare de la statul bosniac pentru un film de scurtmetraj. Anul trecut am filmat acolo, pe scenariul meu şi cu echipa de acolo, scurtmetrajul *Muzeul relaţiilor destrămate*. A fost una dintre cele mai intense experienţe din viaţa mea şi m-aş întoarce oricînd în acel loc.

Care este miza proiectului „Let's Go Digital“?

„Let's Go Digital“ îşi propune să aleagă 15 adolescenţi români talentaţi care, timp de zece zile, de obicei în timpul TIFF-ului, se pot familiariza cu lumea filmului. Asta înseamnă lucru în echipă la un film: scris poveşti, montaj, certuri, nopţi nedormite şi mai ales satisfacţia proiecţiei în faţa publicului. E o experienţă completă, un mic „preview“ pentru tineri pasionaţi de film.

Eşti o regizoare „harnică“, filmele tale, nu puţine la număr, au obţinut premii multiple. În ce măsură te-a ajutat acest palmares pentru a aplica şi la alte proiecte?

N-am cîştigat foarte multe premii, dacă mă compar cu colegii mei cineaşti, dar filmele pe care le-am făcut au fost într-adevăr proiectate în multe locuri. Cred că premiile au ajutat în proiectele pe care le-am depus la CNC (nici ele foarte numeroase), deşi punctajul pe care eu îl obţin deocamdată la „calitatea regizorului“, una dintre grilele de evaluare, este destul de mic. În plus, nu am participat în competiţie la foarte multe festivaluri de clasa A. Întotdeauna mă bucur mai mult cînd publicul din sala de cinema reacţionează pozitiv la filmul meu, decît la un premiu cîştigat.

Există la noi exerciţiul filmului de echipă?

Mi-ar plăcea să existe. Cred că filmul nu este produsul unui singur om iar laudele pe care le primeşte în general regizorul sînt de multe ori nedrepte. În cazul meu, toate filmele sînt cel puţin produsul a încă doi oameni: Ana Agopian şi Oana Răsuceanu. Chiar dacă pe generic ele apar de multe ori doar ca scenarişti, ele sînt de fapt acolo de la prima idee pînă la ultima fotogramă de generic. În rest, găsesc că fiecare etapă a unui film e completată de aportul celorlalte etape şi că fiecare membru al echipei de creaţie vine sau trebuie să vină cu ceva nou, în direcţia pe care o stabileşte regizorul. Iar omul la care mă gîndesc cînd spun asta este Cristian Nemescu. El a fost printre puţinii care a ţinut la acest lucru. Şi se simte în tot ceea ce a făcut.

Cum s-a filmat la Captivi de Crăciun?

Captivi de Craciun s-a filmat timp de şapte zile în ianuarie 2010, la -20° C, într-o gară părăsită din satul Snagov. Cu mult ajutor de la prieteni, vechi şi noi, şi sprijin de la UNATC şi de la Kodak. Am folosit pe gratis un spaţiu al CFR, iar actorii şi echipa n-au primit nici un ban. Mai mult, fiecare a adus recuzita şi bani de acasă. Filmarea pentru *Captivi de Crăciun* a fost demonstraţia că ideea devine realitate, şi anume că oamenii sînt în esenţă buni şi frumoşi, iar în viaţă există momente cînd singurul lucru care contează sînt gesturile mici şi umanitatea din ele.

În ce a constat contribuţia ta la filmul Tabasco?

Tabasco este încă un scenariu care sper să devină film în foarte scurt timp şi un segment din proiectul „O femeie urmăreşte un bărbat“, iniţiat de casele de producţie Green Film şi Strada Film. Eu, împreună cu Stanca Radu, Miruna Boruzescu şi Eva Pervolovici vom regiza fiecare cîte un scurtmetraj pe această temă. Am scris o poveste scurtă, simplă şi simpatică despre o urmărire (la propriu) într-un supermarket.

Ce a însemnat „ScripTeast“ *pentru munca ta de scenarist?*

Workshop-ul de dezvoltare de proiect şi pitching pentru lungmetraj *„ScripTeast“* este o experienţă de lucru care se întîmplă în trei sesiuni, timp de zece luni, şi pe care o recomand oricărui viitor regizor. Datorită *„ScripTeast“* am rescris împreună cu Ana şi Oana de trei ori scenariul la *Breaking News,* filmul nostru de lungmetraj. La Cannes am avut întîlniri şi discuţii cu profesionişti din toată lumea şi am intrat în partea de *industry* a filmului. E unul dintre cele mai profesionist organizate workshop-uri de acest gen la care am participat.

Ce filme pregăteşti?

Primul care se va concretiza va fi *Tabasco*. Urmează mai multe proiecte aflate în faza de scenariu, un lungmetraj la care lucrăm de vreo doi ani, *Breaking News,* un scenariu de animaţie de scurtmetraj la care sper să începem să lucrăm imediat ce obţinem un minimum de finanţare, mai există un alt scenariu de lungmetraj aflat în faza de lucru. Mi-ar plăcea să putem face doar asta. Să scriem, să filmăm şi să proiectăm filmele. Din păcate însă, oricît de plin de satisfacţii ar fi, filmul românesc nu plăteşte chiria.

Filmul românesc nu plăteşte chiria.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ ...şi fiindcă de peste 40 de ani sfîrşitul de august este pentru mine praghez, trebuie să vă spun că, de luni şi luni de zile, ultimele pagini ale revistei *Lettre international* (ediţia română) conţin o corespondenţă din Praga de azi, semnată de Mircea Ţicudean, de-o frumuseţe literară şi-o inteligenţă a observaţiei care mă întorc nesmintit la lumea aceea a lui Hrabal, Kundera şi, cu voia dvs., Dubček... (Radu Cosaşu)

■ Terasa La Motoare are grijă de vara dvs. teatrală. Programul sună aşa: sîmbătă, 21 august, ora 21,00, *Novecento,* de Alessandro Baricco (interpretarea şi regia: actorul Marius Chivu); duminică, 22 august, ora 21,00, *Ziua fututǎ a lui Nils,* un spectacol de Peca Ştefan (cu Radu Iacoban, Mădălina Ghiţescu ş.a.); miercuri, 25 august, ora 21,00, *Hoţii,* de Conor McPherson (o producţie a Teatrului 74 din Tîrgu Mureş, regia Cristi Juncu). (Luiza Vasiliu)

craii de burta veche

Porumbelul inocent

În meniurile mai vechi, porumbelul se cuvenea însoţit de anumite garnituri care reprezentau, mai mult decît în ziua de azi, ornamente sofisticate, elaborate, gîndite să rezoneze vizual, logic şi organoleptic cu felul principal pe care-l însoţeau. Garniturile clasice pentru porumbel erau: *à la Chambord, à la Régence* şi *à la Financière.*

Prima dintre ele e alcătuită din 10 găluşte mici, în formă de calotă, şi 4 mai mari, ovoide, toate din pastă de peşte şi trufe, dispuse în cerc, pe un platou, la care se adaugă 200 de grame de pălării mici de ciupercă, canelate, 10 felii subţiri de lapţi, date prin făină şi sotate în unt, 200 de grame de trufe cizelate în formă de măsline, 6 raci opăriţi şi 6 crutoane în formă de creastă de cocoş, rumenite în unt. A doua garnitură, *à la Régence,* e făcută din 10 găluşte mici şi 2 mari, din carne de pasăre şi trufe, 10 creste creţe de cocoş, 10 trufe în formă de măslină şi sos *Régence* (sos creat de Carême în 1816, la pavilionul Brighton, pentru prinţul regent la Angliei, viitorul George al IV-lea). A treia garnitură, *à la Financière,* conţine 20 de găluşte identice, din pasăre, ciupercile canelate, creste şi rinichi de cocoş, trufe tăiate în lamele, 12 măsline opărite şi sos *Financière* (obţinut din sos Madera redus şi completat cu esenţă de trufe).

Secretul celor mai gustoase reţete cu hulub este aşa-numitul *porumbel inocent* sau porumbel *à la Gautier*. E vorba de păsări foarte tinere, crescute la începutul secolului al XIX-lea în regiunea pariziană, hrănite cu un amestec special din boabe de mei muiate în tărie. Carnea lor incredibil de fragedă făcea deliciul celor mai alese mese.

Purtînd în cioc ramura de măslin sau terciul spirtos de mei, porumbeii planează la fel de inocent peste întinderea de ape sau pe deasupra meselor.

Amicul Dejun

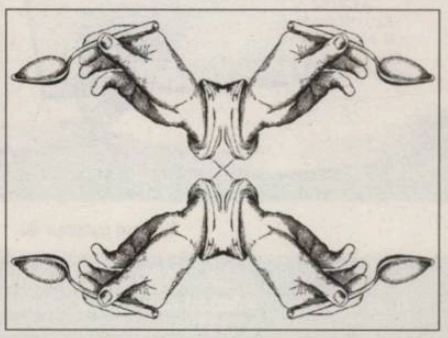

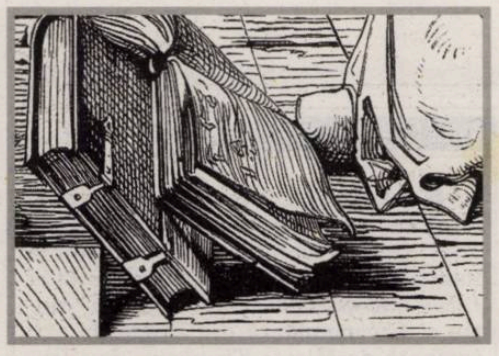

Simona SORA

biographiti

Doamna Ralian: o prezentare

Doamna Ralian ne-a dat o frumoasă și ironică lecție de viață.

Există în *Seymour: o prezentare* al lui Salinger o secvență voit obscură, pe care trebuie s-o citești încet, cu maximă atenție dacă vrei s-o guști: povestea, scrisă după 20 de ani, a unui final de „joc cu bile pe trotuar". Buddy, cel care povestește, juca bile cu un alt copil, iar Seymour, personajul principal al familiei Glass, pe atunci un copil de 10 ani, oprește jocul printr-o rapidă teorie a zădărniciei: „– Nu te poți opri din țintit? m-a întrebat continuînd să stea nemișcat. Dacă ai să-i lovești bila, o să fie doar un simplu noroc. Vorbea, comunica și totuși nu rupea vraja. Atunci am rupt-o eu. Deliberat. – Cum poate fi un simplu *noroc* dacă *nimeresc ținta?* i-am răspuns, cu voce scăzută (în pofida sublinierii), dar cu mai multă iritare în glas decît simțeam în realitate. Un moment nu mi-a răspuns nimic, ci a rămas ca suspendat pe marginea trotuarului, privindu-mă, așa cum am înțeles imperfect pe atunci, cu dragoste. – Pentru că o să fie doar un noroc, a stăruit. O să fii *bucuros* dacă o să-i lovești bila – bila lui Ira, nu-i așa? Nu-i așa că o să fii bucuros? Și dacă ești bucuros cînd lovești bila cuiva, înseamnă că nu prea te așteptai s-o faci. Așa că e o chestiune de noroc, intervine întîmplarea în mare măsură." La cîțiva ani după sinuciderea lui Seymour, scriitorul Buddy Glass îi mărturisește cititorului felul în care rememorarea (în scris) a acestei întîmplări magice l-a făcut să-și înțeleagă propria situare în lume: „...în mintea fiecăruia dintre noi se găsește cîte un loc care ne este rezervat. Pînă cu un minut în urmă, îmi întrezărisem locul meu doar de patru ori în viață. Acum a fost a cincea oară".

N-am nici cea mai mică îndoială că această secvență unică, pe care nu m-am putut abține să n-o citez, ar fi sunat cu totul altfel în românește dacă *Seymour: o prezentare* n-ar fi fost tradus de doamna Antoaneta Ralian, la fel ca zeci de alte cărți care ne-au intrat definitiv în viață. Întîmplarea mi-a venit în minte săptămîna trecută, citind în *Observator cultural* povestirea de viață „Cum am ajuns de rîsul lumii". Se știe, povestea a făcut deja înconjurul gazetelor și Internetului. Doamna Ralian, care preferă să traducă, a relatat, totuși, această pățanie, din exasperare: gestul său de a refuza un onorariu care i s-a părut indecent, pentru reeditarea unei cărți, a fost considerat de majoritatea apropiaților și cititorilor ridicol, rizibil și ignorant. Doamna Ralian n-ar ști, după cei mai mulți comentatori ai gestului său, că prețul unei traduceri este mult mai mare în Europa (inclusiv în Europa Centrală și de Est) și că cele 80 de milioane de lei vechi pentru 300 de pagini înseamnă un preț modic.

Doamna Ralian știe însă foarte bine cine este și cum stau lucrurile la noi. Întotdeauna la curent cu noile apariții (nu doar de literatură universală, în care e specialistă), bine conectată în lumea literară și editorială (cea veche și cea nouă cu metehne vechi), doamna Ralian știe, mai bine ca mulți dintre noi, nu doar prețurile mizerabile practicate de editurile românești pentru traducere, ci și prețurile normale sau pretențiile absurde ale unor traducători adresate unor instituții culturale. Doamna Ralian știe, din proprie experiență, în ce hal a decăzut meseria de traducător, mai ales din cauza lipsei cronice a unor adevărați profesori sau a culturii temeinice. Doamna Ralian știe, desigur, și că numele domniei sale e folosit atunci cînd tinerii traducători pretind mai mult decît dă editura pe munca lor...

Cu toate acestea, știind exact cine este – una dintre creatoarele de limbă românească contemporană –, doamna Antoaneta Ralian refuză public să primească în jur de 7 euro pe pagina reeditată, cu riscul de a-și vedea gestul „etic și eroic" căzut în ridicol. M-am întrebat și eu, ca mulți alții (după ce mi-am amintit revelația lui Buddy-scriitorul, tradusă de Antoaneta Ralian, despre locul fiecăruia în viață), cum aș fi reacționat în locul său. Ce-aș fi zis dacă, de pildă, mi s-ar fi plătit un articol (mai lung) cu 2000 de euro? Mi s-ar fi părut, probabil, că, printr-o reechilibrare firească, mi se plătesc (simbolic) zeci de articole neplătite, cursurile și seminariile prestate în folosul Facultății de Litere, munca patriotică... I-aș fi luat, cred, și nu m-aș fi oprit pînă pe Costa del Sol.

Cu gestul doamnei Ralian lucrurile stau, cred, altfel. În peste 56 de ani de carieră, Antoaneta Ralian a tradus peste 100 de volume ale unor mari (sau doar buni) scriitori legați indisolubil (în memoria noastră de lectură) de stilul, lexicul, viziunea, talentul extraordinar ale traducătoarei. Doamna Ralian ni i-a dăruit în românește pe Henry James, Virginia Woolf, Henry Miller, Katherine Mansfield, Iris Murdoch, Saul Bellow, D.H. Lawrence, Nathaniel Hawthorne, J.D. Salinger, Lawrence Durrell și atîția alții, recreîndu-i într-o limbă care s-a schimbat, în ultima jumătate de secol, de mai multe ori. Nu a fost plătită, atîta vreme, chiar și după 1989, decît simbolic, iar acum pur și simplu nu dorește să i se spună „mulțumesc pentru dar" printr-un cec baban. Din „locul care-i este rezervat", cum ar zice Buddy Glass, doamna Ralian ne-a dat o frumoasă și ironică lecție de viață.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

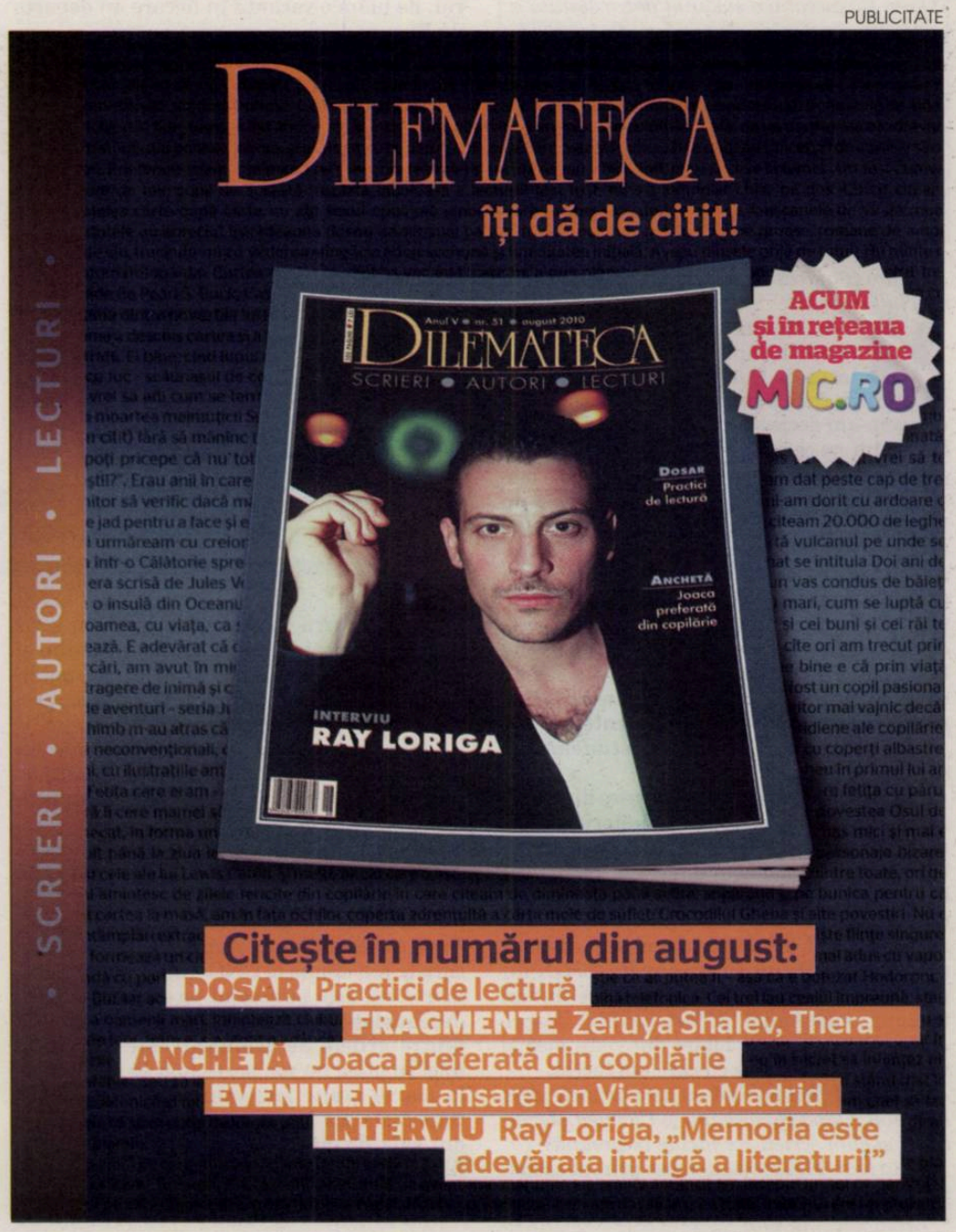

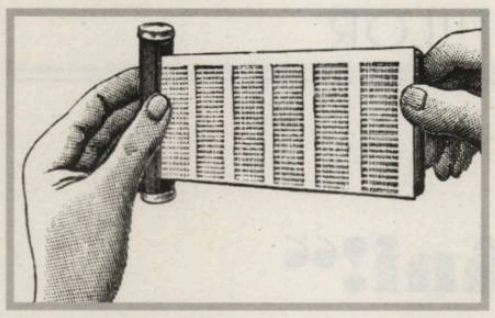

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

România, „tablă de materii“

„România se bazează pe un cod de individualism cinic şi mitocan, de mită şi minciună.“ Aici domină „bunul-plac absurd şi corupţia în administraţie; incompetenţă şi lipsă generală de specialişti în mai toate domeniile; emigrarea masivă a forţelor de muncă de valoare; discreditarea oricui prin mass-media; dispreţ total pentru morală şi afişarea grozavă a mitocăniei; kitsch grosolan în loc de cultură; violenţă în moravuri, în familie, pe stradă, în trafic; lipsă de acoperire a oricărei promisiuni; jaf al instituţiilor publice; degradare incredibilă a învăţămîntului; generalizarea pilelor sau chiar a cumpărării titlurilor; ignorarea oricărei tradiţii sau continuităţi, în ciuda unui naţionalism de operetă“.

„Cred că Transilvania o va lua înaintea celorlalte regiuni (...) Cred că diferenţele dintre bogaţi şi săraci se vor adînci, iar statul nu va interveni, căci la noi nu există cultura respectului pentru cel vîrstnic sau sărac. Oamenii nu îi respectă pe oameni.“

„Faţă de străinătate, cel mai mult mă deranjează aici lipsa de respect faţă de regulile scrise.“

„Sîntem campioni la afişarea verbală sau nonverbală a nemulţumirilor (de fapt sîntem o naţiune de cîrcotaşi veşnic nemulţumiţi), dar cînd vine vorba de exteriorizarea bucuriilor nu ştim s-o facem la fel de bine.“

„Numărul de maşini parcate pe trotuar: simptom al unei boli mult mai grave – o administraţie centrală depăşită total de evoluţia societăţii (...) Elitele sînt disonante de restul societăţii. Corupţia deranjează, doare şi răneşte (...) Dorinţa de autovictimizare a multor români – un defect drăguţ şi aproape insuportabil – face ca orice altă ţară să fie privită prin ochelari roz. Simultan, mărim defectele societăţii pe care o construim. Blamarea României de către români rămîne un sport naţional. Principalul defect al societăţii româneşti este că românii cred că există defecte care se aplică exclusiv românilor. Acest colectivism sociologic păgubos împiedică o examinare reală a României. (...) O puternică încărcătură negativă marchează fiecare antrepriză, fiecare discuţie sau reflecţie despre viitorul ţării. Refuzăm normalitatea, ne afirmăm unicitatea şi specificitatea în rău, haos sau reavoinţă. Această perspectivă fundamentează o frică contemplativă pe termen scurt şi distructivă pe termen lung.“

„În Praga nu scrie nimeni cu spray pe Universitate, în Ungaria ţăranii nu şi-au furat singuri dalele din canalele de irigaţie, în Bulgaria nu plăteşte nimeni laptele autohton mai scump decît laptele importat din Franţa. Slovenia este singura ţară din lume cu două ministere ale Educaţiei, iar Albania are mai mulţi studenţi în universităţi din Italia – şi care se întorc – decît studenţi în propriile universităţi. În Belgia, Olanda, Ţările nordice, învăţămîntul bilingv a devenit o regulă, iar în Danemarca cea mai mare parte a populaţiei este obligată să urmeze cursuri de perfecţionare a cunoştinţelor la fiecare cîţiva ani. În România avem grad de penetrare 110% a telefoniei mobile, dar avem o jumătate din populaţie care nu poate scrie corect în limba maternă. Avem lapte unguresc mai ieftin decît cel românesc, pîine mai scumpă ca la Paris şi oameni cu dilema matinală dacă să ia Mercedes-ul sau Audi-ul.“

„România pare că mă condiţionează să mă aştept la ce-i mai rău de la noi înşine, în loc de ceva bun. O condiţionare negativă, autoindusă şi autodistructivă.“

„Cel mai mare inamic al nostru a fost şi este suspiciunea.“

„Intransigenţa este ingredientul lipsă în plămada românească. Motivul pentru care, după 20 de ani, încă nu avem instituţii este că nu sîntem dispuşi să «îngheţăm» nici o regulă. Într-o lume normală, regula se aplică aidoma pentru vlădică şi pentru opinică. Dar la noi vine mereu cîte un vlădică nou şi mereu facem excepţii. De ce? Pentru că nu vrem să «supărăm» pe nimeni.“

„Degradarea lentă şi neglijarea patrimoniului naţional mă indignează cu adevărat, construirea unor edificii revoltătoare arhitectural, defrişarea pădurilor, nepăsarea oamenilor şi lăcomia.“

„Un popor mai egoist decît acesta n-am întîlnit. Asta este o societate care nu gîndeşte dincolo de propriul gard.“

„Ce mă contrariază cel mai mult este improvizaţia de ultimă oră. Este imposibil să-i faci pe români să muncească ordonat. De aceea merg lucrurile atît de haotic aici, de aceea suferim de sărăcie, din cauza dezordinii.“

„Sîntem şmecheri, egoişti, ascunşi, pare o minune cînd întîlneşti pe cineva cu verticalitate...“

Credeţi-mă, mai puteam găsi în cartea recent coordonată de Sandra Pralong *(De ce m-am întors în România,* Editura Polirom), de care pomeneam aici săptămîna trecută, încă o sută de atari formule şi amaruri urzicante.

Sînt reunite 39 de personalităţi de toate vîrstele, din cele mai diverse domenii, de calibre profesionale diferite, care au părăsit, din varii motive, România, acum 60 sau acum 15 ani, şi care s-au reîntors, definitiv sau vremelnic, din 1990 în 2008, cu convingerea că nu e totul pierdut, ci totul de (re)cîştigat. Că fatalismul, mioritismul, manolismul, cîrcoteala sinucigaşă, lenea, zeflemeaua, misologia, improvizaţia perpetuă – pe scurt: *masochismul* nostru endemic – sînt simptome vindecabile. Inacceptabile, dar de înţeles.

Principesa Margareta a României, Neagu Djuvara, Sorin Alexandrescu, Ion Vianu, Dinu Zamfirescu, Radu Florescu, dar şi Mariana Nicolesco, Mihaela Mihai, Gheorghe Zamfir, Leonard Doroftei, Radu Gabrea, Doru Braia, Adrian Niculescu, Indrei Raţiu, ca şi, desigur, Sandra Pralong însăşi, alături de tineri specialişti în IT, management şi PR, în finanţe, justiţie, media, politici culturale, relaţii internaţionale, şcoliţi la Oxford, Cambridge, Stanford, Paris, Harvard, Yale, New York, Bruxelles, Cleveland, Maryland ş.a.m.d. – contribuie la binevenita combustie menită să resusciteze acel ideal civilizator al paşoptismului, pentru care *întoarcerea* cu bogăţie spirituală şi morală în ţară era la fel de *vitală* ca *plecarea* însetată de cunoaştere. Cum să nu consuni la motto-ul decupat din publicistica lui Andrei Pleşu: „nu cei care pleacă şi rămîn în străinătate reprezintă «fuga creierelor», ci cei care se întorc şi sînt nefolosiţi. Asta e ceva criminal.“!?

Am început, cum se vede, cu partea bisturiului. Săptămîna viitoare urmează sutura şi cicatrizarea. Pentru că toate defectele, viciile, tarele endemice şi neajunsurile etno-istorice îşi găsesc aici contrapartea pozitivă, jovială, expansivă chiar. E de-a dreptul şocant să vezi cum tot cei care au în chip acut conştiinţa moştenirii patologice propun şi antidotul, văzînd simultan partea întunecată şi faţa luminoasă a românităţii.

Fericit cel ce ştie (şi poate) să valorizeze „exerciţiul distanţei“!

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

COLECȚIA DE GHIDURI TURISTICE
NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER
Toți visăm să călătorim

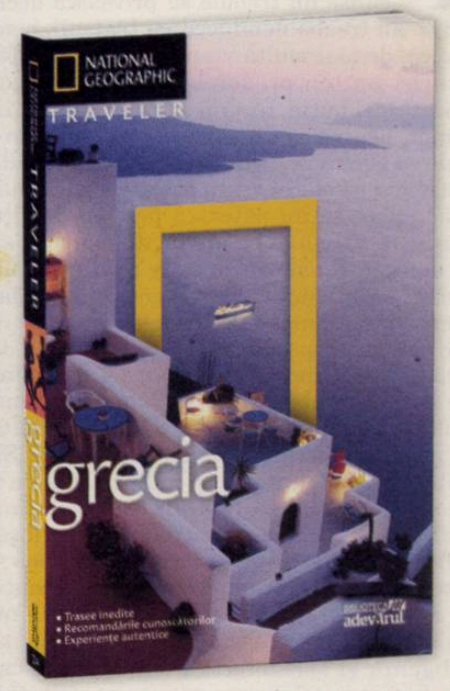

Vineri, 20 august

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO
■ FORMAT COMPACT
■ 400 DE PAGINI full color
■ HÂRTIE LUCIOASĂ

Descoperă cele mai frumoase țări din lume
26
■ Fotografii senzaționale
■ Hărți detaliate
■ Informații inedite

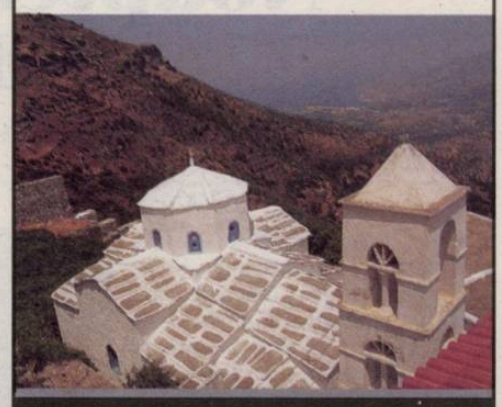

În fiecare vineri, o țară pe săptămână cu doar 13,99 LEI

URMEAZĂ:
Marea Britanie
27 august
România
3 septembrie

BIBLIOTECA adevărul
numai cu ziarul adevărul

Pentru abonamente sunați la 0372.130.245, 0372.130.246, de luni până vineri între orele 09:00 – 18:00 sau trimiteți e-mail la vânzări.directe@adevarulholding.ro. Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal). Reclamații abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67.

Proiect susținut de: ColonHelp 021.3.000.000

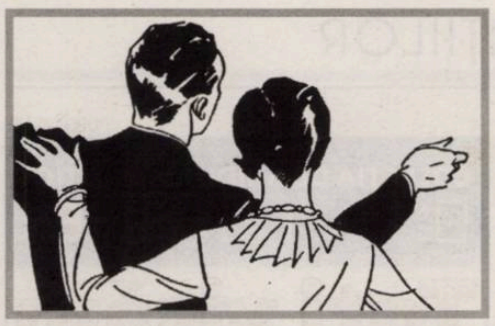

Alice GEORGESCU

viața scenei / **scena** vieții

„Noi sîntem români!“

– sau Să batem (iarăşi) cîmpii –

Pentru că e vacanţă (aşadar, liniște pe scene, deşi nu şi în culise, dar în culise nu trebuie să privească decît cei ce au treabă nemijlocit cu teatrul), pentru că, de mai multă vreme, am dat acestei rubrici un ton predominant serios şi „aplicat“ (cel puţin, aşa mi se pare mie) şi, în sfîrşit, pentru că din cînd în cînd omul trebuie să ia oarece distanţă faţă de zona unde cutreieră de obicei, ca să o poată evalua mai bine (şi ca să nu păţească precum Scufiţa Roşie, pe care lupul o invită, dimpotrivă, să se apropie – şi am văzut cu ce rezultat!), mă opresc o săptămînă din comentariul eminamente profesional şi pornesc să mai bat un pic cîmpii. După modelul – precizez, ca de fiecare dată cînd am făcut asta – acreditat de John Steinbeck în *Joia dulce,* acel minunat roman despre nişte făpturi ciudate numite oameni: în capitolele intitulate „Să batem cîmpii“, autorul îşi ia libertatea de a se abate de la linia poveştii, cititorul fiind poftit să procedeze cum crede de cuviinţă, adică să le parcurgă ori să le sară, căci – zice Steinbeck –nu va pierde nimic. E inutil să adaug (dar o fac totuşi, pentru cei ce nu au ajuns încă la această carte frumoasă, inteligentă şi sensibilă) că respectivele capitole sînt la fel de importante ca şi restul. Dacă nu chiar, într-un anume fel, mai importante.

*

Acum vreo doi ani, încheindu-mi o vacanţă la Geneva cu bagaj excedentar, am lăsat cu limbă de plecare să mi se trimită la Bucureşti cărţile cumpărate de-acolo (după cum se ştie, cărţile cîntăresc mult – şi nu numai metaforic) prin poştă. Obiectele în chestiune au fost ambalate într-o cutie de carton, iar cutia a fost pusă pe bancheta din spate a unei maşini; în drum spre oficiul poştal, proprietarul vehiculului s-a oprit cîteva minute, cu alte treburi, la doi paşi de casă; cînd a revenit la maşină, a constatat că una dintre portiere fusese forţată, iar dinăuntru îi dispăruse o mică mapă cu diverse acte, plus coletul meu. A reclamat la poliţie, a completat felurite formulare ş.a. m.d., neavînd, de fapt, nici o speranţă că îşi va recăpăta vreodată cele pierdute. Poliţia elveţiană fiind însă – la fel ca şi alte instituţii publice din ţara cantoanelor, băncilor, ceasurilor, ciocolatei – ceva mai eficientă decît ne închipuim noi, cei născuţi pe plaiul mioritic, după circa două săptămîni a primit invitaţia de a se prezenta la „circă“, spre a-şi recupera bunurile; ambalajele acestora fuseseră sfîrtecate, dar conţinutul rămăsese intact şi integru: actele nu puteau fi folosite, iar cărţile... hm...! Solicitînd amănunte despre desfăşurarea operaţiunii poliţieneşti, ruda mea a aflat că spărgătorii erau români. Şi că nu se aflau la prima ispravă. A mulţumit şi a plecat acasă fără să mai scoată vreo vorbă şi fără să-şi ridice ochii din pămînt.

*

Acum vreo trei săptămîni, aflîndu-mă iar la Geneva, în vacanţă, mă duc la oficiul poştal să cumpăr timbre pentru nişte „vederi“ de trimis în patria-mumă unor fiinţe candide, care ştiu despre calculatoare, Internet, e-mail etc. doar din auzite. (Da, stimaţi cititori sub 35 de ani, există încă pe lume asemenea specimene şi, credeţi-mă, n-o duc deloc mai rău ca noi, ăştilalţi, deşteptii.) Întrucît era ceva lume care aştepta (acolo, la poştă, o maşinărie îţi furnizează un tichet cu număr de ordine care se afişează apoi, alături de numărul ghişeului liber, pe un panou electronic, cum este şi la noi, la agenţia de bilete CFR – sau era?...) ca să nu stau închisă înăuntru (cu climatizare, dar orişicît, tot înăuntru), ies să aştept la aer curat, afară. În micul scuar din faţa oficiului, o fetiţă de 5-6 ani, împinsă discret de la spate de un adult slinos, întinde o mînuţă foarte murdară către diverşii trecători, îngînînd un soi de „please, madam', musiu“. Pun cu mine însămi un pariu oneros şi, făcîndu-mă că mă plimb absorbită de gînduri, mă dau mai aproape de pateticul cuplu: fetiţa întreabă ceva cu glas ascuţit, adultul o ţistuie sever şi-i răspunde scurt, bombănind printre dinţi. În româneşte. Am cîştigat pariul.

*

Pe aeroportul genevez, vast, complicat şi sclipitor ca orice aeroport care se respectă, cursele (directe) cu destinaţia Bucureşti – „operate“ de o companie elveţiană deloc anonimă – pleacă de la un terminal aflat în cel mai îndepărtat colţ al clădirii, într-un subsol oarecum mizeruţ (mai cu seamă prin comparaţie cu restul), dotat numai cu un automat pentru cafea şi băuturi răcoritoare şi cu o toaletă destul de strîmtă. Sînt două ghişee acolo, dar cum la celălalt nu se zăreşte nici un semn de viaţă, nu pot descoperi cu cine împărţim spaţiul de carantină. În anii trecuţi – îmi amintesc cu o precizie care începe să... hai să nu spunem „să mă doară“, ca să nu fim melodramatici: să mă jeneze, să mă sîcîie, să mă agaseze –, terminalul „nostru“ era la parter, într-o rotondă dispunînd de bar, mini-magazin de suveniruri, stand de ziare. Nu că mi-ar lipsi lectura presei: în jurnalul local din ajun, răsfoit la indicaţia gazdei mele, am citit, la „Ultimele ştiri“, o scurtă relatare despre o bandă de spărgători de locuinţe alcătuită din albanezi şi români.

*

Înainte să plec în Elveţia, am participat la un „atelier“ de actorie ţinut, la Memorialul de la Ipoteşti, de un cunoscut actor englez, cu tineri români (am povestit pe larg, în *Dilema*, despre eveniment). Omul a fost fericit de întîlnire. „Am să le povestesc, acasă, cît de minunaţi sînt aceşti artişti, pe care ar trebui să-i cunoască toată lumea. Poate reuşim să punem la cale un turneu la Londra!“

După ce m-am întors din Elveţia, am mers la Izvorul Mureşului; am stat acolo zece zile şi am întîlnit cîteva sute de oameni admirabili, civilizaţi, cumsecade şi care nu încuiau niciodată uşa cînd ieşeau din cameră. Necazul e că nici pe ei nu-i prea cunoaşte lumea.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Noaptea devoratorilor de suflete

● Danger Mouse & Sparklehorse, *Dark Night of the Soul*, Capitol, 2010

Anul trecut, în mai, un CD pe care apăreau numele lui Danger Mouse (îl ştiţi măcar ca jumătate a duo-ului Gnarls Barkley), Mark Linkous (un muzician american foarte talentat, care a pus bazele proiectului Sparklehorse şi a colaborat cu toată floarea cea vestită a muzicii de orice fel) şi David Lynch (chiar el!) stătea pe rafturile magazinelor care vînd muzică, împăunat cu o carte de 100 de pagini care conţinea 50 de fotografii – cum altfel decît straniі – făcute de cel mai straniu regizor al lumii. Surpriza nu era însă asta, ci faptul că acel CD care însoţea cartea nu conţinea nici o piesă. Un sticker lipit pe el risipea misterul: *„For legal reasons, enclosed CD-R contains no music. Use it as you will“*. Aceasta era consecinţa unui conflict, cu miză financiară şi judiciară, dintre Danger Mouse şi casa de discuri EMI. Mai mult, se punea chiar problema ca albumul să nu fie niciodată editat. Între timp, lucrurile s-au rezolvat, iar anul acesta, în luna iulie, Capitol, o subsidiară a EMI, lansa controversatul LP. Puţin cam tîrziu pentru unul dintre autorii lui, enigmaticul Linkous, care s-a sinucis în martie 2010. Puţin cam tîrziu şi pentru unul dintre muzicienii colaboratori de pe album, Vic Chessnutt, care îi devansa gestul cu doar cîteva luni.

La o primă privire, *Dark Night of the Soul* arată ca o compilaţie cu nume stelare, printre colaboratori, pe lîngă amintiţii Chessnutt şi Lynch (a cărui voce poate fi auzită pe două dintre cîntece), numărîndu-se James Mercer (The Shins), Iggy Pop, Frank Black (cu pseudonimul Black Francis), Julian Casablancas, Suzanne Vega, Gruff Rhys (Super Furry Animals), Nina Persson, Wayne Coyne (The Flaming Lips) şi Jason Lytle (ex-Grandaddy). Şi aşa e şi albumul, o colecţie de miniaturi pe care vocile invitaţilor încearcă să dea sens coliziunilor dintre compoziţiile anxioase ale lui Mark Linkous şi intervenţiile electronice ale lui Danger Mouse. „Revenge“, piesa care deschide LP-ul, ar fi putut sta foarte bine pe coloana sonoră a *Sinuciderii fecioarelor:* vocea *frontman*-ului de la The Flaming Lips înghite o baladă lichidă, în care drama şi schizotimia sînt întrerupte frugal de mici revolte existenţialiste, doar pentru a se lăsa din nou pradă implacabilului. Pe „Little Girl“, Julian Casablancas cîntă pentru nişte The Strokes imaginari, care ar fi sunat astfel dacă Devo ar fi fost sursa lor de inspiraţie: paranoid, machistic, ironic & cacofonic. Frank Black este mestecat de demenţa instrumentală de pe „Angel's Harp“: prea mult grunge chiar şi pentru unul dintre bunicii genului. Iggy Pop îşi mormăie-n barbă pe apocaliptica „Pain“, un coşmar al chitarelor musculoase, săgetate în toate părţile. „Star Eyes (I Can't Catch It)“, primul *featuring* al impenetrabilului domn Lynch, pulsează psihedelic-IDM-ist printre viori care îi servesc o aură de monumentalitate tragică. Vocea insinuantă a lui James Mercer e singurul punct cert al unei halucinaţii care oferă frisoane la fiecare pas-sunet, emoţionanta „Insane Lullaby“; din nou viori – zace undeva o obsesie a lui Linkous legată de ele şi de capacitatea lor de a livra tragism compoziţiilor. După aproape trei sferturi de oră, Vic Chessnutt aruncă disperare în fragilitatea sintetizatoarelor de pe „Grim Augury“, pentru ca sentinţele Marelui Maestru de Ceremonii – nu căutaţi în altă parte, este vorba de David Lynch – să închidă albumul cu piesa care i-a dat titlul: acum am ajuns în orăşelul Twin Peaks, între frumuseţe şi violenţă, mister şi moarte, supranatural şi real.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Adela Greceanu

„Mănînc. Dorm. Citesc. Lucrez.“

Sînt la Sibiu, acasă la mama şi la tata.

Mănînc nebunii cum nu mai sînt pe lume. De pildă: tocăniţă de cartofi cu ardei copţi, salată de vinete, clătite cu urdă şi mărar, ciorbă de cartofi cu tarhon, dar şi ciorbă de burtă cu ardei iuţi din grădină, şi cartofi prăjiţi. Da, banalii cartofi prăjiţi, mie nu-mi ies niciodată cum îi ies mamei. Am încercat să-i impresionez şi eu cu nişte ciuperci umplute şi cu o lasagna. Au mîncat. Dar cred că din politeţe. N-aş vrea să reiasă de aici că nu ştiu să gătesc. Mai ales acum, cînd am învăţat să fac clătite. Deşi nu ştiu cum or să-mi iasă la Bucureşti, unde n-o să am tigaia de la bunica – o tigaie neagră-tuci, în care nu se prinde aluatul.

Dorm bine.

Citesc *Poveste despre dragoste şi întuneric* de Amos Oz. Şi, în fine, adică abia acum, m-am îndrăgostit de Julio Cortázar. Cel din „Urmăritorul“, „Scrisori de la mama“ şi „La dispoziţia dumneavoastră“ – povestiri din volumul *Armele secrete*.

Lucrez. Am terminat pînă acum o pereche de cipici de bumbac, un fel de balerini de purtat în casă, două perechi de mănuşi albastre din mohair şi două negre, din lînă, una cu bordură gri şi alta cu bordură albastră. Mănuşi fără degete, fireşte, că nu-s chiar atît de pricepută.

Pe lîngă toate astea, Păpuşescu, pisică-mea (că am luat-o la Sibiu) a făcut o pasiune fulgerătoare pentru un cîrpător. Cum deschizi uşa cămării, ţuşti la el. El stă în picioare, pe jos, sprijinit de perete, astfel că poate să-l adulmece de sus în jos şi de jos în sus, să se caţere pe el – ocazie cu care îşi ascute ghearele –, să-şi frece botul de el şi, în finalul ritualului, să se trîntească la picioarele lui, cu roatele-n sus. Îl adoră. Am impresia că va trebui să-l luăm la Bucureşti şi să-i cumpăr mamei altul, tot aşa de mare, ca să poată toca vinete pe el. Fiindcă adoratul ăsta e cîrpătorul pe care mama toacă vinete.

***Adela Greceanu** este scriitoare şi jurnalistă.*

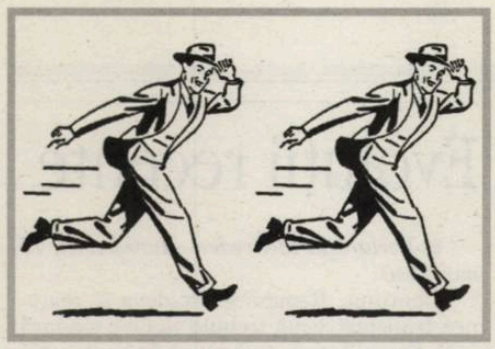

● ***Salt* (SUA, 2010), de Phillip Noyce.**

Andrei GORZO

dilematograf

Bolid

Salt e o tentativă de a demara o serie de filme de acţiune după modelul celei cu Matt Damon în rolul asasinului amnezic Bourne, dar una cu o femeie: Evelyn Salt (Angelina Jolie), o agentă americană despre care superiorii ei află într-o bună zi (de la un spion rus venit, chipurile, să li se predea) că nu e agenta lor şi nu e nici măcar americancă, ci e o rusoaică infiltrată din fragedă copilărie în Statele Unite şi programată tot de-atunci să ucidă preşedinţi atunci cînd va creşte mare. În faţa acestor acuzaţii, singura soluţie a lui Salt (ca şi a lui Bourne) este să nu se lase prinsă pînă nu va reuşi să demonstreze că intenţiile ei sînt curate. Partea mai neobişnuită este că realizatorii filmului nu se grăbesc să ne asigure pe *noi,* pe spectatori, de curăţenia intenţiilor ei; dimpotrivă, din momentul în care evadează din sediul CIA, Salt începe să se comporte exact aşa cum şi-ar fi dorit bătrînii KGB-işti care o dresaseră în anii '80. Sigur că, fiind vorba despre Jolie, prea mult loc de incertitudine nu există (probabil că puţini spectatori se aşteaptă cu adevărat ca ea să-l asasineze pe preşedintele SUA), dar rămîne un merit al realizatorilor că reduc la minimum momentele de introspecţie şi micile indicii menite să ne asigure că, de fapt, inima ei e bună. (Dat fiind faptul că, într-un asemenea film, oricum nu e timp de introspecţie serioasă, e mai elegant să lipsească de tot.) Salt are trei momente (vreo 30 de secunde cu totul) în care vedem (prin intermediul unor flash-back-uri) că se gîndeşte la soţul ei cel iubitor, iar atunci cînd acesta e împuşcat sub ochii ei, gura ei se întredeschide puţin şi apoi se închide la loc; doar atît (de clipit nu clipeşte). Jolie vrea să fie aici o eroină de film de acţiune în stil asiatic (poate cu o tuşă de sfinx de tip vechi – Garbo, Dietrich), iar filmul e eficient inginerizat ca s-o facă să dea bine moment după moment. Ea intră în acţiune blondă, cu cosiţă şi în taior *office,* trece apoi la plete negre şi pantaloni de piele, se slavizează pentru două-trei secvenţe cu o tocă de blană şi o mantie cu tiv asortat, ia pentru cinci minute chipul unei femei complet diferite de ea (căci bineînţeles că Salt e o maestră a deghizării) şi termină tunsă scurt şi într-o cămaşă albă. Ce mai face? Neutralizează o cameră de supraveghere folosindu-şi chiloţii, sare de pe un parapet pe un tir care trecea pe autostrada de dedesubt, şi de pe acela sare pe un alt camion, care trecea pe o autostradă aflată şi mai dedesubt, îl răpeşte pe preşedintele rus cu tot cu podiumul de la care acesta ţinea un discurs, transportîndu-l în numai o secundă dintr-o catedrală într-un subsol de metrou şi, la final, îi aplică unui duşman o strangulare aşa cum mai rar s-a văzut.

De altfel, e singura ei figură care chiar s-a văzut mai rar – singura care e chiar demnă de un film de acţiune asiatic; majoritatea ţin de rutina cinema-ului hollywoodian de acţiune, iar una dintre ele – cuţitul care iese din vîrful pantofului unui KGB-ist – vine, fără nici o modificare, direct din 1963, din James Bond-ul *From Russia with Love.* Zău aşa! Există cu totul vreo cinci-şase Bond-uri bunuţe, majoritatea făcute în anii '60, şi, după atîţia ani, Hollywood-ul nu mai pridideşte să fure din ele – numai vara asta am mai avut fortăreaţa înzăpezită din *Inception* şi cam o treime din ideile (e mult spus „idei"; mai degrabă amintiri vagi) din *Knight and Day.* Ca să fiu cinstit, nu exclud posibilitatea ca citarea „pantofului ucigaş de KGB-ist" să se fi vrut un pic autoironică – o modalitate prin care realizatorii ne semnalează că ştiu cît de datate sînt majoritatea ingredientelor narative (paranoia de tip „tot oraşul meu a fost spălat pe creier de KGB", ritualul şaizecist al aşteptării armaghedon-ului nuclear într-un buncăr) pe care încearcă ei să le prepare aici după principii moderne (acţiune nonstop, ferocitatea impasibilă a Angelinei, reducerea la minimum a demonstraţiilor de bune intenţii). Tehnicile regizorului Phillip Noyce sînt, la rîndul lor, un amestec de nou şi vechi: pe de-o parte, tăieturi rapide, filmări din mînă şi, ocazional, grafism săritor în ochi ca în benzile desenate; pe de altă parte, o grijă de „clasicist" pentru claritatea relaţiilor spaţiale – vorba criticului american Jim Emerson, în scenele de urmărire cu maşina îi putem vedea ocazional în acelaşi cadru pe urmărit şi pe urmăritor, ceea ce a devenit un privilegiu rar în cinema-ul hollywoodian. Ca şi filmele cu Bourne, *Salt* e plin de acţiuni pe care le urmărim parţial de aproape, parţial de la distanţă (pe monitoare conectate la camere de supraveghere, prin geamuri-oglindă etc.) şi a căror cursivitate depune mărturie pentru luciditatea decupajului şi pentru buna organizare a filmărilor. Virtuţi fără îndoială modeste (nivelul de complexitate vizuală e mult mai scăzut decît în filmele cu Bourne), dar care, împreună cu lipsa de balast a scenariului şi cu buna punere în vitrină a vedetei, explică de ce acest film reuşeşte să menţină timp de 90 de minute un *impetus* ce compensează pentru lipsa lui de originalitate.

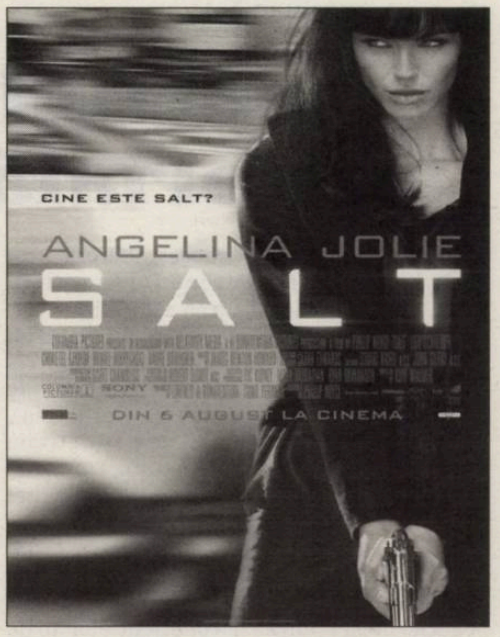

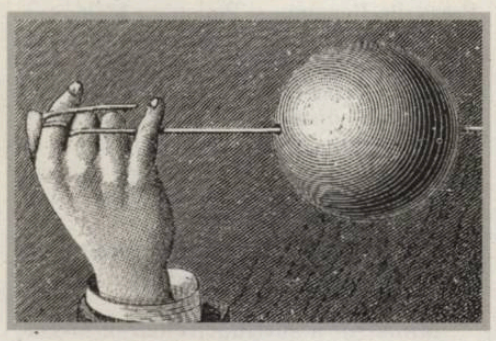

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Politica din cărţile de vacanţă

Vă mai amintiţi de ultima carte citită de preşedintele României? De două ori i-a fost adresată aceeaşi întrebare, iar el a dat, senin, acelaşi răspuns: Mircea Cărtărescu – *De ce iubim femeile.* E drept, a nimerit-o, pentru că toată lumea îl iubeşte pe Mircea Cărtărescu, aşa că i s-a iertat faptul că, şi după un an, tot asta citea...

Oricum, se pare că opţiunile bibliografice sînt determinate adesea de conjuncturi politice. Nu numai în România, ci şi în Germania. Ce citesc oamenii politici în vacanţă? *Die Zeit* a făcut un scurt (şi grăitor) sondaj de opinie printre funcţionari şi politicieni, pentru a afla cum se îmbogăţesc din lecturile de peste vară. Prima concluzie: ahtiaţi după simpatie electorală, oamenii politici nu reuşesc să se debaraseze de reflexele de comunicatori, nici măcar în vacanţă; ei nu (spun că) citesc cărţile care le plac, ci cărţile care plac în general electoratului lor. Sau, pur şi simplu, se dau deştepţi. Modelul imbatabil al acestui tip de comportament ar fi ministrul Apărării, Karl-Theodor zu Gutenberg (CSU), care spunea, anul trecut, că citeşte „de plăcere şi pentru relaxare" *Politeia* lui Platon. Doar „ca un amănunt" a ţinut să precizeze că citeşte în original. (Ce original!) Un „record" pe care, eventual, nu l-ar putea depăşi decît eventual preşedintele Consiliului de miniştri din landul Bavaria, Horst Seehofer (CSU), care a spus că o să-şi ia cu el în vacanţă o lectură „cu totul specială": bugetul.

Nu e singurul care îşi arată public preocuparea pentru criză trecînd pe lista de lecturi de vacanţă cărţi de economie. Preşedintele Consiliului de miniştri din Rheinland, Kurt Beck (SPD), şi ministrul de Justiţie din aceeaşi regiune, Sabine Leuthesser-Schnarrenberger (FDP), citesc amîndoi *Markt ohne Moral – Das Versagen der internationalen Finanzelite* („Piaţă fără morală – trădarea elitelor financiare internaţionale") de Susanne Schmidt. O altă carte luată de politicieni în vacanţă este *Noua criză a economiei mondiale* a lui Paul Krugman. Autorul distins cu Premiul Nobel e o referinţă utilă, dar şi mai util ar fi dacă oamenii politici din Germania ar studia criza la faţa locului – adică în Grecia.

Poziţionare strategică în ceea ce priveşte lecturile de vacanţă: Hannelore Kraft (SPD), premierul landului Nordrhein-Westfalen. Titlul cărţii pe care o citeşte în această vacanţă acoperă ideologia social-democratică. Afirmînd că citeşte best-seller-ul lui Tommy Jaud *Hummeldumm,* dovedeşte că ţine pasul cu vremea, că are umor (e, într-adevăr, o poveste hazoasă), că e sensibilă (la dramoletele povestite în roman), că ştie cum le merge oamenilor mărunţi (în roman e vorba de o lungă excursie cu autocarul – o vacanţă proletară). Dacă bibliografia de vacanţă e *statement* politic, destinaţia e un îndemn la simpatie electorală: ministreasa o să plece împreună cu familia la un club sportiv din Sauerland. Liderul SPD din landul Hessen, Thorsten Schäfer-Gümbel, pleacă în vacanţă cu un geamantan plin de cărţi. Reporterilor de la *Die Zeit* le-a comunicat doar autorii, nu şi titlurile: Siegfried Lenz, Nils Minkmar, Daniel Kehlmann şi Randy Pausch. Clasici-contemporani. Adică: valori sigure. Iar vicepreşedintele Bundestag-ului, Wolfgang Thierse, recunoaşte, deschis, că încearcă să citească (măcar) în această vară *Der Turm* („Turnul"), cartea multipremiată a lui Uwe Tellkamp.

Ahtiaţi după simpatie electorală, oamenii politici nu reuşesc să se debaraseze de reflexele de comunicatori nici măcar în vacanţă.

Ce credeţi că citeşte Angela Merkel? Cancelara născută în fosta RDG, sub papucul sovieticilor, îşi ia în vacanţă o carte grea şi la propriu, şi la figurat. *Stalin. Am Hof des roten Zaren* („Stalin. La curtea ţarului roşu") de Simon Sebag Montefiore. Obişnuită să citească rapoarte scurte pregătite de subalterni, sigur o să se relaxeze cu această monografie de 900 de pagini.

Poate că articolul din *Die Zeit* e un pic prea ironic, poate că nu toţi cei intervievaţi merită băşcălia. Mai ales că toţi cei întrebaţi dau răspunsuri spontane şi aparent sincere: toţi oamenii politici intervievaţi par să aibă obiceiul lecturii. Aştept o anchetă, la toamnă, despre ce s-a prins de ei din cărţile citite. Vacanţă plăcută tuturor!

DIE ZEIT

trecerea prin reviste

●L'EXPRESS (11 august 2010)

Poate v-aţi întrebat pe cînd un nou roman semnat de Michel Houellebecq. Chiar dacă nu sînt încă multe informaţii despre această apariţie editorială, e clar că va fi evenimentul toamnei literare, ocazie cu care în Franţa vor apărea şapte sute de titluri.

„Editura Flammarion a păstrat discreţia pentru a nu repeta reacţiile negative şi hăituirea de la *Posibilitatea unei insule* (2005). Se cunoaşte titlul *(La Carte et le Territoire),* numărul de pagini (puţin peste 400) şi o frază din carte («Sexualitatea e un lucru fragil, e dificil să intri acolo şi uşor să ieşi»). Se ştie de asemenea că romanul are în prim-plan trei personaje masculine, dintre care unul este un artist contemporan care expune hărţi Michelin. Ultima informaţie: romanul va apărea pe 8 septembrie.

Alături de Michel Houellebecq, alţi grei sînt aşteptaţi pentru această recoltă: Virginie Despentes *(Apocalypse bébé,* Grasset), Jean Echenoz (*Des éclairs*, Minuit), Philippe Forest *(Le Siècle des nuages,* Gallimard)...

Editorii mizează pe treisprezece titluri, ale căror tiraje vor depăşi, după *Livres Hebdo,* 50.000 de exemplare.

Trio-ul din faţă îi are ca reprezentanţi pe Amélie Nothomb (220.000 de exemplare), Ken Follett (*La Chute des géants*, Robert Laffont, 150.000) şi Michel Houellebecq (120.000). Îi găsim apoi pe Philippe Claudel *(L'Enquête,* Stock), Jean d'Ormesson *(C'est une chose étrange à la fin que le monde,* Robert Laffont) şi Paulo Coelho *(Brida,* Flammarion) cu mai mult de 100.000 de exemplare, în faţa lui Laurent Gaudé cu *Ouragan* (85.000) şi *L'amour est une île* de Claudie Gallay (70.000), ambii la Actes Sud...

Săptămîna viitoare, deci, vor fi disponibile în librării: cartea anuală semnată de Amélie Nothomb, *Une forme de vie* (publicată la Albin Michel), după opinia generală mai bună decît precedentele, *Passé sous silence* de Alice Ferney (Actes Sud), *Le Coeur régulier* de Olivier Adam (L'Olivier)."

Toamna editorială franceză nu pare impresionată de criză. *Au contraire.* (**A. M. S.**)

Denis CENUŞĂ

Neutralitatea *vs* integritatea teritorială a Republicii Moldova

Slăbirea „tutelei" ruseşti asupra problemei transnistrene înlesneşte în mod firesc implicarea celorlalţi actori internaţionali cointeresaţi în securizarea spaţiului european. Datorită simpatiilor reciproce dintre Rusia şi „forţele motrice" ale Uniunii Europene (în frunte cu Germania), perspectivele Bruxelles-ului de a se antrena activ în soluţionarea conflictului transnistrean cresc simţitor, inclusiv datorită voinţei pozitive a Chişinăului. Deşi contextul extern suferă schimbări esenţiale, în fond, problema rămîne cramponată în parametrii săi vechi, unde Tiraspolul paralizează voit negocierile şi epuizează conştient eforturile depuse de partenerii externi ai guvernării proeuropene de la Chişinău.

Încurajată de indulgenţa şi susţinerea Moscovei, administraţia neconstituţională a regiunii transnistrene reuşeşte să se distanţeze de transformările ample desfăşurate pe malul drept, înlocuindu-le cu aprofundarea treptată în procesele de armonizare la realităţile ruseşti (mai ales în domeniul legislativ şi cel al politicilor sociale şi economice). Cît timp autorităţile moldoveneşti caută împreună cu europenii modalităţile oportune pentru relansarea negocierilor sistate în 2006 de exponenţii separatismului transnistrean, oficialii ruşi întreţin pe diverse căi regimul secesionist, sfidînd integritatea teritorială a Republicii Moldova şi multiplele angajamente asumate de partea rusă la nivel internaţional. Datorită plasticităţii şi dualităţii poziţiei sale, Rusia îşi croieşte spaţiu strategic pentru a putea manipula abil problema transnistreană în scopuri geopolitice nodale, începînd cu menţinerea influenţei în fosta republică unională şi terminînd cu propulsarea proiectului rusesc privind ridicarea unei arhitecturi pan-europene de securitate convenabile supremaţiei geopolitice ruseşti pe spaţiul exsovietic.

Clădirea guvernului de la Tiraspol

Românofobia şi „petrificarea" neutralităţii

Vizita lui Grigori Karasin, adjunctul şefului diplomaţiei ruse, Serghei Lavrov, a scos la lumină planurile ruseşti temporare în privinţa chestiunii transnistrene. Înainte de şi după întrevederile de la Chişinau, din perioada 26-28 iunie, vecinul răsăritean a punctat două condiţii vitale indispensabile pentru reglementarea transnistreană: consolidarea suveranităţii şi închegarea neutralităţii Republicii Moldova. (http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/0B6EAF4603E1B892C325776E00462C8B)

Temeiurile solicitate reprezintă o extindere a cerinţelor anterioare, reînviind parţial prevederile defunctului „plan Kozak". Mai mult, demersurile revigorează mesajul învechit al comuniştilor moldoveni, care în trecut propuneau semnarea unor „garanţii" obligatorii privind menţinerea neutralităţii Republicii Moldova de către cei mai influenţi actori internaţionali. Prin intermediul permanentizării neutralităţii, comuniştii urmăreau limitarea influenţei factorilor occidentali asupra deciziilor locale. Plecînd de la aceeaşi idee, Moscova doreşte să dozeze şi chiar să restricţioneze „jocurile" Chişinăului cu Occidentul, inspirîndu-i o abordare „izolaţionistă" şi „introvertită". Conştientă de faptul că includerea „neutralităţii" în pachetul de negocieri contravine înţelegerilor anterioare, dar şi suveranităţii moldoveneşti, Rusia anticipează posibilele complicaţii legate de potenţialele disponibilităţi ale forţelor politice de la Chişinău de a invalida statutul neutru al ţării pe calea referendumurilor constituţionale recent oficializate. Pentru a forţa imortalizarea neutralităţii, mediatorii ruşi vor să suplimenteze eventualul „drept de veto" atribuit Tiraspolului după reîntregirea ţării, cu angajamente politice complementare, cu tentă juridică pronunţată, din partea Chişinăului.

Altă clauză susţinută activ de autorităţile ruse prevede întărirea „suveranităţii", uşor atenuată de îmbrăţişarea curentului filoromân de către anumite componente ale guvernării liberal-democrate. Multiplicarea necontrolată a contactelor dintre cele două maluri ale Prutului este calificată de Moscova drept „sursă a relelor" pentru relaţiile moldo-ruse, dar şi un impediment pentru reglementarea conflictului transnistrean.

Atragerea unor foşti exponenţi ai structurilor de stat din România în procesele politice moldoveneşti (desemnarea fostului secretar de stat al MAE român, Dan Dunganciu, în calitate de consilier prezidenţial); stagnarea semnării tratatului de bază moldo-român; deschiderea nejustificată a accesului la datele cu caracter personal ale cetăţenilor moldoveni pentru autorităţile române, în scopul perfectării facile a permiselor de mic trafic la frontieră; precum şi actele emise de factorii de decizie de la Chişinău (cum ar fi „controversatul" act privind decretarea Zilei Ocupaţiei Sovietice), creează suspiciuni la Moscova în privinţa funcţionalităţii suveranităţii statului moldovenesc. sentat problema „kosovară" resuscitată recent, tratată de administraţia de la Tiraspol ca o premisă clară pentru validarea separării regiunii transnistrene. (http://www.olvia.idknet.com/ol222-07-10.htm)

Atît oficialii moldoveni, cît şi cei ruşi, în frunte cu Karasin, au ezitat să conteste demersul autorităţilor separatiste vizavi de „precedentul Kosovo". Mai mult, au trecut trei zile de la publicarea Declaraţiei autorităţilor separatiste cu privire la avizul CIJ, dar pînă acum lipseşte răspunsul Chişinăului, care să contrazică şi să neutralizeze în termeni absoluţi speculaţiile transnistrene.

Logică din motivul dorinţei de a relansa negocierile în formatul „5+2", oricum neglijenţa Chişinăului este contraindicată pentru procesul general de soluţionare a conflictului transnistrean, deoarece subminează incontestabilitatea integrităţii teritoriale a Republicii Moldova.

În linii generale, comportamentul autorităţilor moldoveneşti în direcţia transnistreană este îndoielnic, pe motivul frecvenţei ridicate a absenteismului şi superficialismului. Aceasta se caracterizează prin faptul că Chişinăul continuă să aibă o poziţie timidă în privinţa încălcării drepturilor o-

Nimeni de la Răsărit nu îşi doreşte revizuirea hărţii geopolitice regionale.

Nimeni de la Răsărit nu îşi doreşte revizuirea hărţii geopolitice regionale de către „piese politice" locale. De aceea, fluturînd cu reglementarea transnistreană, oficialii ruşi vor să păstreze suveranitatea moldovenească în afara factorului românesc. Iar prin cimentarea forţată a „neutralităţii", Rusia vrea să stopeze înfiripparea şi manifestarea aspiraţiilor euroatlantiste omniprezente în noile structuri de putere de la Chişinău, activizate în paralel cu procesele de „euro-integrare" a Republicii Moldova.

Conflictul transnistrean în afara contextului Kosovo

Accentuarea „neutralităţii" şi „suveranităţii" a lăsat în umbră avizul pozitiv al Curţii Internaţionale de Justiţie (CIJ) în privinţa declaraţiei de independenţă a provinciei sîrbe (din 17 februarie 2008), care a înviorat din nou manifestările separatiste în regiunea transnistreană.

Pe agenda discuţiilor moldo-ruse a abmului în regiunea transnistreană sau a asistenţei politice şi socio-economice enorme acordate conştient şi fără remuşcări regiunii de către Moscova.

În pofida acestor deficienţe comportamentale, negociatorii moldoveni îndreaptă energiile pentru intensificarea măsurilor de încredere dintre „maluri", internaţionalizarea reglementării transnistrene şi amplificarea participării UE. În paralel cu acestea, eforturile ruseşti sînt concentrate pe impregnarea unui caracter ireversibil şi sustenabil neutralităţii şi suveranităţii moldoveneşti, ceea ce va minimiza aprofundarea dialogului cu România şi cu ceilalţi actori occidentali incomozi Rusiei şi intereselor sale geopolitice în zonă.

***Denis Cenuşă** este politolog, redactor-şef/coordonator al portalului www.europa.md, lansat la 5 iunie 2006 în cadrul programului „Iniţiative Europene" al Fundaţiei Soros Moldova.*

Evoluţii recente

■ *Declaraţia Medvedev – Ianukovici, 17 mai 2010*

Conţinut: Republica Moldova şi regiunea transnistreană trebuie să fie o singură ţară. Statul comun trebuie să fie neutru din punct de vedere militar şi să se dezvolte într-un spaţiu unic economic şi de apărare. Soluţia problemei transnistrene trebuie identificată în baza unui dialog egal dintre autorităţile de la Chişinău şi Tiraspol.

Cei doi au semnat documentul în afara formatului de negocieri convenit 5+2 (Moldova, Transnistria, OSCE, Rusia, Ucraina + UE şi SUA ca observatori) şi fără a consulta Republica Moldova. Cei doi preşedinţi fac aprecieri legate de neutralitatea Republicii Moldova, o decizie suverană care aparţine Chişinăului, nu unui alt stat. Neutralitatea pare a fi o condiţie a Rusiei şi Ucrainei pentru a accepta o eventuală soluţie a conflictului transnistrean. Declaraţia Medvedev – Ianukovici continuă politica Rusiei de a încerca să sporească statutul regimului de la Tiraspol, punîndu-l pe picior de egalitate cu guvernul Republicii Moldova.

■ *Memorandumul Merkel – Medvedev – Meseberg, 5 iunie 2010*

Cele două părţi au propus crearea unui Comitet politic şi de securitate UE – Rusia la nivel de miniştri (Ashton-Lavrov), care ar discuta problemele curente de pe agenda politică şi de securitate. Acelaşi memorandum prevede că UE şi Rusia vor coopera în vederea soluţionării conflictului transnistrean în formatul 5+2, cooperare care ar putea lua şi forma unui angajament/misiuni comune UE-Rusia („joint EU-Russia engagement"). Presa din România şi Republica Moldova a preluat masiv o ştire apărută în *Nezavisimaia gazeta* potrivit căreia, în timpul întîlnirii de la Meseberg, cancelarul Merkel ar fi condiţionat discutarea iniţiativei preşedintelui Medvedev privind un nou *Tratat de securitate europeană* de retragere a trupelor ruse din Transnistria. Informaţia nu a fost confirmată şi de alte surse.

■ *Vizita ministrului german de Externe, Guido Westerwelle, la Chişinău, 25 iunie 2010*

Ministrul a susţinut reluarea formatului de negocieri 5+2, dar a fost precaut în privinţa înlocuirii trupelor actuale cu o misiune UE de menţinere a păcii, considerînd aceasta „o chestiune destul de complicată şi destul de sensibilă". Se remarcă interesul sporit din partea Germaniei pentru rezolvarea conflictului.

■ *Rezoluţia Adunării Parlamentare a OSCE privind Republica Moldova – Oslo, 6-10 iulie 2010*

Cea mai importantă prevedere a acesteia este apelul făcut Federaţiei Ruse de a finaliza procesul de retragere a trupelor din Transnistria. Urmată de...

■ *Declaraţia ministrului de Externe al Federaţiei Ruse, Serghei Lavrov, 7 iulie 2010, Mir TV*

„În ceea ce priveşte eforturile de soluţionare a situaţiei de pe Nistru, orice pas înainte pe calea normalizării situaţiei este frînat de faptul că, deocamdată, este neclar cine ia, totuşi, deciziile la Chişinău. Alianţa care a venit la putere după alegeri nu reuşeşte să formuleze o poziţie unică." Declaraţia ministrului Lavrov încearcă să mute responsabilitatea de pe umerii Rusiei, să decredibilizeze Alianţa pentru Integrare Europeană şi să prezinte situaţia din Republica Moldova în termeni negativi, într-un mod asemănător paralelei făcute la 22 mai de prim-ministrul Putin între situaţia internă din Republica Moldova şi Kîrghistanul cuprins de conflicte (etnice) violente. În aceeaşi declaraţie, ministrul Lavrov continuă să ridice „sperietoarea" unirii Republicii Moldova cu România.

*Sinteză realizată de **Paul Ivan,** cercetător, Centrul Român de Politici Europene.*

Cristina FOARFĂ

Între Angkor Wat şi umbra lui Pol Pot

– Cambodgia de azi –

Aeroportul din Siam Reap, oraşul de lîngă complexul Angkor, arată ca o pensiune. O clădire mică, cîteva ronduri de flori, nimic din ceea ce înţelegem prin aeroporturi nu există acolo. Înăuntru însă, ne-a întîmpinat o masă lungă, cu oficiali cambodgieni sobri, îmbrăcaţi oficial, un fel de Comitet Central asiatic. Ei dau vizele şi verifică paşapoartele. Nu zîmbesc.

Dincolo de poarta aeroportului, începe frumoasa nebunie a Cambodgiei. Tuk-tuk-ari cu care trebuia să negociezi drumul pînă în oraş, oameni care încercau să-ţi vîndă ceva, orice, şi mult, mult haos într-un trafic fără sens. La propriu. Prima dată cînd am intrat cu tuk-tuk-ul pe contrasens am zis că e o întîmplare, a cincea oară era deja ceva obişnuit şi cumva amuzant, într-un sens sinucigaş.

Aşa l-am cunoscut pe John. Bineînţeles, nu îl chema aşa, dar după ce ne-a spus numele lui real, am zis că, într-adevăr, nu are sens să ne (le) torturăm limba. În lungile plimbări cu tuk-tuk-ul, John ne-a pus în temă cu politica locului. Guvernul e corupt, oamenii sînt săraci şi disperaţi, toţi banii intră în buzunarele încăpătoare ale prim-ministrului, toţi visează să plece în Vietnam să lucreze sau, dacă dă cumva norocul peste ei, în Thailanda sau Singapore. Ajutor de la stat nu au, ba din contră, îi rupe cu taxele. Îl întreb de învăţămînt şi sănătate. John zîmbeşte – chiar îmi imaginez că oamenii normali au acces la ele? Sînt cu plată şi greu accesibile, mai ales dacă vorbim de spitale. Şcoli mai sînt şi la sate, în schimb, dacă te îmbolnăveşti, trebuie să mergi în oraş, unde costă. Despre asta vorbeam în Kampung Phluk, un sat de pescari cu casele pe pironi, la 20-30 de kilometri de Siam Reap. Majoritatea oamenilor de acolo nu fuseseră niciodată în oraş. Sărăcia era lucie, casă însemna de fapt un fel de colibă suspendată, fără pereţi. În rîu se spălau, din rîu beau apă, din rîu mîncau peşte.

Populaţia Cambodgiei este preponderent sub 30 de ani. Pe părinţii şi bunicii lor a avut grijă să-i omoare Pol Pot, cu planurile lui măreţe pentru Kampuchea Democratică. Într-o singură noapte, oraşele au fost golite, şcolile şi orice fel de instituţii – închise şi oamenii, absolut toţi – îmbrăcaţi în haine negre şi cu eşarfe roşii la gît –, trimişi pe cîmpurile de orez. Un sfert din populaţia Cambodgiei a murit atunci, fie de boală, fie ucisă de soldaţii profesorului de franceză ce a renunţat la numele de Saloth Sar şi la identitatea lui, pentru a deveni Pol Pot, un om din popor… Cambodgia îşi judecă abia acum călăii. Dacă Pol Pot a murit înainte de a fi trimis în judecată, apropiaţii lui răspund acum pentru crimele comise. Dintre cei patru capi, doar unul regretă ce s-a întîmplat.

În Muzeul Genocidului din Phnom Penh, e un afiş prin care îţi este interzis să zîmbeşti. Nu văd cum ai putea, istoriile din jurul fostei închisori S-21, devenită acum muzeu, depăşesc şi cel mai negru scenariu. Cel mai tulburător lucru întîlnit acolo nu au fost nici celulele păstrate la fel ca atunci, nici camerele de tortură, ci o colecţie impresionantă de fotografii cu deţinuţii, cu foarte puţin timp înainte de a fi executaţi. E ceva incredibil în privirile lor, de la copii ce înţeleg intuitiv ce se întîmplă, pînă la adulţi care privesc direct moartea în faţă. E atîta demnitate acolo, atîta seninătate în faţa morţii, atîta sfidare faţă de agresori, încît transcend tragismul momentului. Nici unuia dintre ei nu pare să îi fie frică. În privirile lor înţelegi mai bine esenţa buddhismului decît în orice templu.

La aşa-numitele Cîmpuri ale Morţii, e o stupă unde sînt aşezate oasele scoase din gropile comune de acolo. Execuţiile nu erau întotdeauna făcute cu pistolul. Cîteodată le era capul strivit de un copac sau erau spînzuraţi. Aproape de Killing Fields e un cîmp unde poţi trage cu arma. Şoferul nostru a fost uimit că l-am refuzat. Mulţi turişti sînt inspiraţi ca, după vizita la Cîmpurile Morţii, să se joace puţin cu grenadele sau cu lansatorul de rachete (da, au!).

> *În Muzeul Genocidului din Phnom Penh, e un afiş prin care îţi este interzis să zîmbeşti.*

Acum, Cambodgia începe să îşi revină timid şi haotic după ororile trecutului. Oamenii luptă astăzi pentru o altfel de supravieţuire, într-o lume ce descoperă „binefacerile“ consumului. Străinii sînt priviţi ca o sursă inepuizabilă de bani, preţurile cerute sînt mai mari ca în alte ţări din zonă, Cambodgia îşi descoperă hulpavă potenţialul turistic. Peste tot se cerşeşte sau se vînd orice fel de lucruri. Permanent eşti agăţat pe stradă de copii frumoşi cu *„one dollar, lady, one dollar“* sau cu cîte un suvenir vîndut la supra-supra preţ. Învaţă prost că e uşor să iei bani de la turişti.

Persoane ca John al nostru înţeleg că teoretic asta nu face bine ţării pe termen lung, că e greşită mentalitatea de a-ţi baza existenţa pe un cîştig facil de la străinii slabi de inimă. E de acord cu mine cînd îi spun că se cer mult, mult prea mulţi bani pentru orice. Recunoaşte că preţurile sînt de fapt de zece ori mai mici. Înţelege şi că mai bine ar învăţa să facă ceva pentru a-şi îmbunătăţi viaţa în timp. Dar ei trebuie să mănînce acum, şi nimeni nu le dă o alternativă practică.

Totuşi, oamenii sînt calzi, senini şi simpli, genul care, după ce îi refuzi că ţi-au cerut 5 dolari pe o pereche de şosete, te cheamă la ei acasă la masă. Sînt contraste uimitoare aici şi lucruri care încap greu într-o minte „civilizată“.

Angkor Wat-ul îţi taie respiraţia. O pădure imensă (400 de kilometri pătraţi), plină de temple sculptate minuţios în piatră, cu copaci ale căror rădăcini se ridică la 2-3 metri înălţime, complexul Angkor este frumuseţe în stare pură. Deşi, din secolul al XIV-lea pînă pe la 1900, puţină lume ştia de el. Figuri misterioase, înalte de cîţiva metri, îţi zîmbesc din piatră. Au aceeaşi seninătate tulburătoare şi deconcentrantă pentru un turist modern şi teluric.

Te uiţi apoi cît de ciudată e istoria. O ţară cu un popor ce a construit Angkor-ul, devenită apoi colonie franceză, trăieşte una dintre cele mai cumplite tragedii ale istoriei moderne în epoca Pol Pot, pentru ca apoi să lupte năucă pentru identitate, pierdută între nevoile curente, dorinţa de modernizare şi o spiritualitate intrinsecă.

***Cristina Foarfă** este redactor la portalul metropotam.ro.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

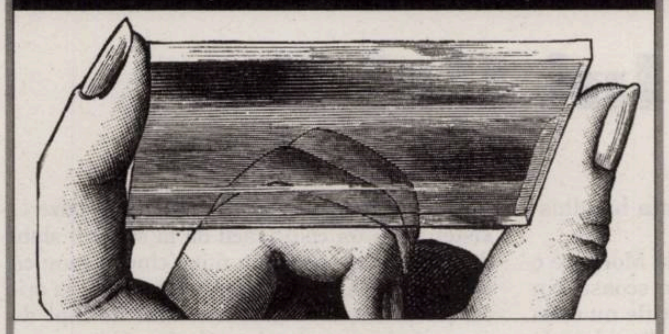

România în care te întorci

După ce ţi-ai obişnuit plămînii, chiar şi doar timp de două săptămîni, cu aerul curat, reîntoarcerea la aerul îmbîcsit şi prăfos nu e deloc plăcută. După ce trăieşti puţin în mijlocul unei societăţi mature şi aşezate, revenirea la năbădăile unei societăţi pubere, cum e cea de la noi, nu are cum să-ţi cadă bine. În fine, asta e, n-ai ce face!

Cele două săptămîni de concediu petrecut pe alte meleaguri, în care mi-am luat o necesară pauză de România, s-au terminat şi am revenit într-o ţară încinsă. Am dat drumul la televizor, să văd ce se mai întîmplă, şi mi-am dat seama că lucrurile sînt exact aşa cum le-am lăsat.

Văd la ştiri părinţi inconştienţi care-şi ţin copiii de doi-trei anişori la plajă la orele amiezii şi care n-au auzit de creme de protecţie, îmi sînt arătaţi la televizor fluturaşi de chenzină de luna asta, în care salarii de 600 de lei scad la 300, aud despre profesori care sînt retribuiţi ca măturătorii, despre cadrele sanitare care se duc în număr mare să muncească în străinătate, despre spitale care nu mai au medicamente. În timpul acesta, politicienii români fac ce ştiu ei mai bine: unii descoperă amuzaţi cît de rău e în ţara asta, alţii vin cu aberante „soluţii salvatoare". Din prima categorie face parte un Berceanu, ministrul Transporturilor, care se minunează de gropile de pe Transfăgărăşan şi face glumiţe pe seama lor („Mi-am rupt maşina pe Transfăgărăşan, l-aş fi înjurat pe ministru dacă nu eram eu"); din a doua categorie – un Radu Mazăre, primarul Constanţei, care propune să adoptăm un alt brand de ţară – „frumuseţea româncelor" – şi să transformăm România într-un paradis al turismului sexual pentru arabi şi ruşi („Să vindem imaginea pe care-o avem cea mai bună în România, şi anume fetele frumoase, agrementul şi distracţia").

Dincolo de mizeria generală, avem parte de chermeze numai bune să ne crească mîndria naţională, cum e Ziua Marinei, unde, desigur, politicienii sînt nelipsiţi, gata să-şi afişeze posturile lor pline de importanţă şi să ţină discursuri sforăitoare. Cu ocazia asta, apar şi huiduieli, iar vajnicele noastre televiziuni de ştiri se îngrămădesc să titreze: „Băsescu huiduit de Ziua Marinei". Altfel, aceiaşi „invitaţi în studio" pe care-i ştim dintotdeauna analizează teribilul incident, întorc pe toate părţile absenţa lui Boc sau a Elenei Udrea de la festivităţi sau se înfoaie-n pene cum ştiu ei mai bine. Desigur, se imaginează păuni, dar sînt cel mult nişte curcani care reacţionează gălăgios la orice fluierat.

Dacă ţi s-a luat de vorbării politice şi vrei altceva, televiziunile noastre stau la dispoziţia ta şi te informează prompt „care este secretul frumuseţii celui mai rîvnit burlac din România – Cătălin Botezatu" sau, la ştirile sportive, cum îi merge relaţia Biancăi, „fosta lui Bote", cu nu ştiu ce fotbalist...

Aceasta e România în care vrei să revii? Dacă ar fi aşa, trebuie să fii masochist să vrei să te întorci într-o asemenea ţară ca o glumă proastă. De fapt, aceasta e partea de Românie cea mai vizibilă şi mai gălăgioasă, cea pe care ne-o bagă pe gît televiziunile. Din fericire, mai există şi altceva.

Negăsind, duminica trecută, nimic la televizor demn să fie văzut, am căutat pe Internet. Şi, pe site-ul TVR, la „Înregistrările săptămînii", am dat de o ediţie a emisiunii *Profesioniştii* (ascunsă bine printre tot felul de „Românii balneare", „Românii turistice" sau „Doi care doinesc"). Era o emisiune dată în reluare, în care invitată era Mariana Mihuţ. O persoană fermecătoare şi discretă care, la întrebarea Eugeniei Vodă cum se face că popularitatea ei este cu mult sub valoarea şi talentul ei, a răspuns: „Eu nici nu ţin să fiu populară cu orice preţ. Şi nici nu ţin să fac toate tîmpeniile din lume şi să apar la toate televiziunile... Nu mă interesează!" Deşi pare tot mai greu de crezut, există şi o Românie a bunului-simţ.

Ei bine, în astfel de ocazii – rare – afli de ce te întorci, totuşi, în ţara asta.

Codrin Liviu CUŢITARU

Cum se naşte un erou

Recent, am văzut un film remarcabil (lansat în 2007, cu Tom Hanks în rolul principal), intitulat *Charlie Wilson's War* / *„Războiul lui Charlie Wilson"*. Titlul îmi amintea, din start, de o carte pe care o răsfoisem cu cîţiva ani mai devreme, într-un *Reading Room*, fără a mă lăsa însă convins să o iau să o citesc: *Charlie Wilson's War: The Extraordinary Story of the Largest Covert Operation in History* / „Războiul lui Charlie Wilson: povestea extrordinară a celei mai mari operaţiuni militare sub acoperire din istorie". Volumul a apărut în 2003, fiind semnat de un scriitor american mai puţin cunoscut – George Crille al III-lea. Verificînd, am aflat că pelicula amintită reprezintă, într-adevăr, ecranizarea acestui roman inspirat de istoria recentă a Statelor Unite. Întrucît Charlie Wilson rămîne un nume suficient de obscur pentru români, să vedem împreună, înainte de toate, despre ce vorbim. Personajul în discuţie (Charles Nesbitt Wilson, pe numele său complet) – interpretat, în film, cum spuneam, de Tom Hanks – s-a născut în Texas (într-o familie de fermieri) şi a funcţionat ca senator al Congresului american (de la începutul anilor '60, pînă în 1996, cînd s-a retras, înainte de alegeri), fiind votat în nu mai puţin de unsprezece legislaturi. În ciuda succesului său incontestabil, Wilson pare mai curînd un politician american atipic. Deşi texan (Texasul a fost mereu dominat de republicani, adică, în standardele mentaliste de peste Ocean, de „conservatori"), el se impune în postură de *congressman* democrat. Deşi a fost militar de carieră (locotenent în Marina Militară), ca majoritatea oamenilor politici cu greutate din America, Charlie încalcă rigorile armatei, implicîndu-se în politică, iar, ulterior, se identifică mai degrabă cu modelul administrativ ultra-liberal (cu tentă uşor *hippie)*, consacrat de Bill Clinton în anii '90. În sfîrşit, deşi provenit dintr-o familie fără avere, Wilson are numeroşi votanţi din sfera petroliştilor (texani) bogaţi şi, deşi supravieţuieşte timp îndelungat la cel mai înalt nivel în politica SUA, duce o existenţă boemă (nescutită de aluzii la consumul de droguri – a fost anchetat chiar, în anii '80, de viitorul, faimos, primar al New York-ului, pe atunci Procuror General, Rudolph Giuliani), plină de petreceri cu mult alcool (în 1985, un doctor îi mai dă numai un an şi jumătate de viaţă, din cauza unor complicaţii cardiace; Wilson trăieşte totuşi şi astăzi, beneficiind, în 2007, de un transplant de inimă) şi femei (o replică suculentă, legată de prezenţa multitudinii de asistente tinere şi frumoase în biroul lui senatorial, îi este atribuită atît în film, cît şi în carte: „Secretarele mele sînt toate atrăgătoare, pentru că poţi să înveţi o femeie să dactilografieze, dar nu poţi să o înveţi să dezvolte sîni!"), primind, justificat, porecla de *Good Time Charlie* / „Charlie Voie Bună".

Vocaţia protagonistului pentru politică s-a manifestat timpuriu, cu toate că efectiva candidatură a venit la maturitate. În tinereţe, are iniţiative liberale (de îmbunătăţire a sistemului sanitar şi a celui de pensii) şi participă, ca voluntar, la campania prezidenţială a lui J.F. Kennedy. Totuşi, un fapt cu adevărat notabil în viaţa lui Wilson se petrece mult mai devreme, în 1947, pe cînd Charlie avea doar 13 ani. În acele vremuri, viitorul senator era stăpînul unui căţel hiperactiv, care obişnuia să intre în curţile vecinilor şi să pricinuiască mici stricăciuni prin grădinile cu flori. Charles Hazard, un consilier local din Trinity (oraşul de naştere al lui Wilson), supărat pe vizitele patrupedului, îi dă, într-o zi, otravă, ucigîndu-l pe loc. Drept urmare, la alegeri, Charlie aduce personal cu maşina (deţinea permis de conducere încă de la 13 ani, datorită unei dispense rutiere acordate fermierilor), la secţiile de votare, 96 de negri din cartierele sărace (negri care nu veneau, altfel, niciodată la vot), spunîndu-le, în prealabil, că Hazard i-a omorît, în mod intenţionat, cîinele. Consilierul nemilos îşi pierde în acel an fotoliul municipal, la o diferenţă de 16 voturi! Amintindu-şi, peste decenii, întîmplarea, Wilson exclamă cu nostalgie: „Atunci m-am îndrăgostit de America!". Nu de aici însă vine faima senatorului. În 1980, întîmplător, el descoperă drama refugiaţilor afghani din taberele pakistaneze, formate după invazia sovietică în teritoriul muntos al mujahedinilor. Deşi destul de indolent vizavi de politica externă americană, Charlie este acum profund impresionat de suferinţa asiaticilor despre care se zvoneşte că ar fi mitraliaţi fără scrupule de elicopterele ruseşti. Hotărît să acţioneze, senatorul obţine o suplimentare cu 5 milioane de dolari – din partea Congresului – pentru operaţiunile militare CIA îndreptate împotriva URSS şi a comunismului în general. Întîlnindu-se însă cu agentul special (pentru URSS), Gust Avrokotos (şi el un personaj istoric real, plin de excentricităţi), află că suma în chestiune constituie numai o frecţie la un picior de lemn în raport cu nevoile reale. Acesta e momentul cînd se declanşează „războiul personal" al lui Charlie. Colaborînd direct cu Gust (împotriva tuturor regulamentelor senatoriale şi de spionaj deopotrivă!), el reuşeşte să aducă, pe parcursul a trei ani, fonduri de 500 de milioane de dolari în sprijinul contraofensivei afghane. Dotaţi, ca atare, cu armament antiaerian de ultimă generaţie, mujahedinii ripostează violent, doborînd nenumărate avioane şi elicoptere ruseşti şi făcînd subit războiul „nerentabil" pentru guvernul URSS. După încă patru ani de campanie dezastruoasă, sovieticii se întorc acasă cu coada între picioare (cade astfel şi mitul conform căruia Afghanistanul ar fi rezistat, de unul singur, invaziei comuniste!). Charlie Wilson îşi savurează succesul (cu mult *bourbon),* dar nu uită să facă o observaţie cumva profetică: „Mujahedinii ne aclamă astăzi, însă mă întreb cum ne vor privi fiii lor oare peste cincisprezece-douăzeci de ani?". Gîndindu-ne la scena internaţională actuală, comentariile sînt, cred, de prisos.

Ideea experienţei politice de mai sus rămîne însă alta. Nu există un profil moral şi psihologic fix al eroului, tot aşa cum nu există un timp sau un loc anume în care el poate să se nască. Foarte des, actele de eroism sînt rezultatul unor coincidenţe stranii, chiar inexplicabile pînă la un punct, iar cei destinaţi să şi le asume nu par, nici pe departe, descinşi din războinicii homerici. Ca şi viaţa, istoria lucrează mereu cu paradoxuri.

***Codrin Liviu Cuţitaru** este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi (Catedra de Engleză). Cea mai recentă carte a sa este* Istoreme, *Editura Institutul European, 2009.*

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA **7455** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 11,9 euro (TVA inclus)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13% reducere din preţul de la chioşc!

RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită faţă de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:

Dilema veche	☐ 3 luni (47 lei)	☐ 6 luni (93 lei)	☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecţia Charlie Chaplin	☐ 3 luni (111 lei)	☐ 6 luni (157 lei)	☐ 12 luni (244 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, Bucureşti , cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.
ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la firmele particulare

Pentru pachete de abonamente, cereri speciale sau alte informaţii legate de abonarea la revista Dilema veche, sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246 de luni până vineri între orele 9:00-18:00 sau trimiteţi e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

Viorela STRAT

Nostalgici, adaptaţi şi „între două lumi“

– meseriaşii bucureşteni –

În discursul mediatic din ultima vreme meşteşugarul este prezentat ca o specie rară, pe cale de dispariţie, de la care nimeni nu mai învaţă meserie. Apare ca de la sine înţeles că în curînd vor dispărea total genul de servicii pe care le prestează. O parte dintre meşteşugari a adoptat acest tip de discurs şi se comportă în consecinţă. O altă parte a exploatat capitalul *know-how,* adaptîndu-şi meseria la noile cerinţe de piaţă.

Poate că o sursă a reprezentărilor fataliste legate de viitorul acestui status ocupaţional este însăşi definirea lui. Noţiunea de meşteşugar duce în general cu gîndul la trecutul idealizat, la viaţa din fortăreţele medievale, la înflorirea „micului Paris“ interbelic. Cum *Dicţionarul explicativ al limbii române* indică o sinonimie între meşteşugar şi meseriaş, voi folosi termenul de meseriaş pentru a evidenţia mai bine şi perspectiva nondecadentă a activităţii lor.

În perioada 18 aprilie-30 mai 2010, în cadrul programului de cercetare „Cartografierea socială a Bucureştiului“ în zona centrală (Victoriei, Romană, Buzeşti, Griviţa, Ştefan cel Mare, Centrul Vechi), au fost trecute în revistă 149 de sedii unde încă mai activează diverşi meseriaşi – croitori, lăcătuşi, bijutieri, cizmari, pălărieri, blănari, geamgii, ceasornicari şi o remaioză. Dacă ar fi luate în considerare şi atelierele din cartiere, cu siguranţă că numărul meseriaşilor activi ar creşte semnificativ. Totuşi, scrutarea atelierelor din Centrul Vechi şi Calea Buzeşti mi-a permis să conturez o tipologie a meseriaşilor bucureşteni contemporani. Astfel, există meseriaşi nostalgici, meseriaşi adaptaţi şi meseriaşi „între două lumi“.

Majoritatea meşteşugurilor sînt vechi şi apar în mentalul colectiv al unora ce le cultivă ca pe un soi de paradis pierdut („pe vremea comuniştilor veneau cîteva dintre soţiile secretarilor să-şi facă rochii la mine“, F, 52 ani). Economia de piaţă le-a devalorizat, treptat, statutul social celor ce au perpetuat aceleaşi mecanisme existente înainte de 1989. Astăzi ei trăiesc nostalgia timpurilor de altădată, cînd evident era mai bine („în comunism lucram pîine, făceam rochii de mireasă... acum o ia de gata şi vine la mine să i-o scurtez“, F, 55 ani). Atelierul meseriaşului nostalgic este de obicei o locaţie mică, aflată de cele mai multe ori în proprietatea sa. Nu are angajaţi, iar spaţiul este domesticit prin poze de familie, obiecte de uz casnic sau diverse lucruri vechi, aproape de colecţie. „Nostalgicul“ nu are un orar fix, chiar dacă pe uşă sau undeva în atelier are întotdeauna indicat un orar. El lucrează în stil personalizat, stă „cît are de lucru“, îşi ia obiecte să le repare sau să le confecţioneze şi acasă, are mulţi clienţi fideli, pe care îi cunoaşte „de ani buni“.

Majoritatea meşteşugurilor sînt vechi şi apar în mentalul colectiv al unora ce le cultivă ca pe un soi de paradis pierdut.

Meseriaşii adaptaţi s-au decis să ţină pasul cu prefacerile secolului XXI, retehnologizîndu-se sau comercializînd alături de serviciile tradiţionale şi produse premium (bijuterii, ceasuri, yale). Locul în care îşi desfăşoară activitatea este de obicei un spaţiu închiriat, fără lucruri personale, plin de obiecte din domeniul lor de activitate. Au un orar fix pe care în cele mai multe cazuri îl respectă. „Adaptatul“ prognozează optimist viitorul meseriei, ce pare în continuare una profitabilă şi care nu este ameninţată cu dispariţia („meseria asta nu o să moară niciodată, atît cît va exista frica de a fi furat“, M, 45 ani; „chiar şi cel mai bun ceas tot se strică odată şi odată“, M, 50 ani).

Dincolo de chei cu „chip super safe“ şi „dacă aţi fost mulţumit spuneţi şi la alţii, dacă nu spuneţi-mi numai mie“, există cumva o simbioză a nostalgiei şi adaptării – meseriaşul „între două lumi“. Acesta încearcă să-şi sporească veniturile reconfigurînd punctual vechea conduită: vinde haine din Dragonul roşu, pe lîngă propriile confecţii sau bijuterii importate din Turcia, subînchiriază spaţiul sau are un miniparteneriat cu cîte o firmă mai mare, manufacturînd un produs la cerere în cantităţi mari. Un caz inedit de meseriaş „între două lumi“ îşi desfăşoară activitatea pe strada Lipscani nr. 19. Doamna de la Pălării colaborează cu o firmă care confecţionează rochii pentru nuntă. Are un catalog numerotat şi firma o contactează telefonic, solicitîndu-i să execute modelul 10, spre exemplu. Materialul îl trimit ei prin curier. Plata se face la ridicarea comenzii.

Chiar dacă discursul despre viitorul meseriaşilor este unul pesimist, o parte dintre ei îşi redefinesc practicile, utilizînd forme de raportare şi produse specifice societăţii de consum (program fix, atelier depersonalizat, cataloage, produse premium, tehnologii la zi). Alţii pendulează între a-şi păstra identitatea conturată de perioada de pînă în 1989 şi a-şi diversifica gama de servicii pentru a avea un confort material. Probabil că pe termen lung „adaptaţii“ vor perpetua meşteşugul, iar cei „între două lumi“ fie îşi vor aroga spectre ale identităţii consumeriste, fie vor putea fi admiraţi nostalgic în evocările despre Bucureştiul „de tranziţie“.

***Viorela Strat** este masterandă în Antropologie la SNSPA.*

Iaromira POPOVICI

Jaluzelele din ţesătură

Există, în Bucureşti, spaţii consacrate pentru vechii meseriaşi: unul dintre acestea este zona Unirii-Moşilor-Colţei-Piaţa Rosetti. Acolo găseşti şi croitori, şi cizmari, dar şi bijutieri, reparatori de biciclete, de telefoane mobile, marochineri, confecţioneri de accesorii pentru nunţi, chei şi... jaluzele.

Ion Lucian (fără nici o legătură cu actorul, ţine să precizeze) e... confecţioner de jaluzele. Nu ştiu cum altfel să-i spun, mai ales că pe firma lui de pe Calea Moşilor stă scris simplu: *Jaluzele.* Este, conform propriilor afirmaţii, ultimul confecţioner bucureştean de jaluzele din ţesătură: „Înainte mai era un cetăţean care a lucrat la cooperativă. Avea războaie şi tot ce îi trebuie, şi le confecţiona aici, în Bucureşti, în atelierul lui. Aducea materia primă din Ardeal. Dar cetăţeanul a decedat şi de atunci am rămas doar eu. Şi trebuie să merg acolo, în Ardeal, să le fac. Astea se execută la război, cum se făceau preşurile înainte. Se fac tocmai la Reghin, dincolo de Tîrgu Mureş. Eu mă duc, cumpăr bumbacul de acolo, apoi – la Lunca Bradului tot în zonă, şi cumpăr beţele astea. După care le duc într-un sat care se ocupă tot de jaluzele: La Toaca. Sînt femei care fac treaba asta. Toate numai naturale. Vin aşa baloţi, şi eu le tai la dimensiuni.“

Cum se vede, nu e de glumă cu jaluzeaua din ţesătură: dacă o vrei ecologică, şi tradiţională, trebuie să alergi ca s-o faci. Dl Lucian spune că străbate, în mod regulat, 800 de km. „Cu astea de ţesătură m-am hrănit, practic. De succes au fost acestea –

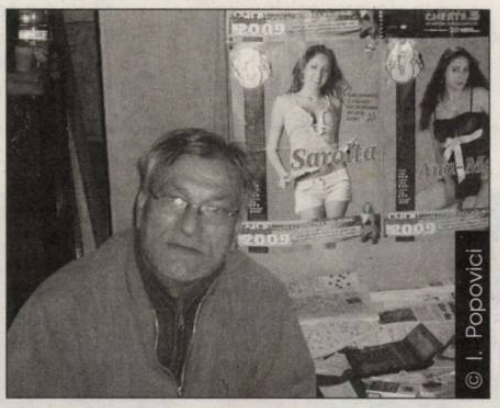

ce-i drept şi mai ieftine... 40 de lei metrul pătrat – din ţesătură cu sîrmă de brad. Sînt oameni care solicită în mod expres aşa ceva. Am clienţi de la muncitori pînă la ingineri şi directori: m-a vizitat şi Berceanu, pe cuvînt de onoare.“

Pe lîngă cele din ţesătură, Ion Lucian mai face şi: „De aluminiu – 65 lei metrul pătrat. Astea sînt de interior. Rulouri din PVC – 180 lei metrul pătrat – de exterior. De lemn – 360 metrul pătrat. Şi obloane din lemn la 450 de lei metrul pătrat. La acestea am colaborări. Adică nu le execut eu.“

Pentru acestea, meşterul are nevoie de utilaje, nu neapărat specifice: „Suportul negru e caseta de la jaluzelele din PVC: pentru reparaţii, pentru confecţionat. Lucrez pe el. Mai am ustensilele pentru jaluzelele de aluminiu: maşină de găurit, maşină de profilat, de tăiat. Aici le tai, le fac o gaură, apoi o alta, pe unde intră şnurul; şi încă una, pe unde vine băţul, se răsuceşte, închide şi deschide. Mai am polizorul şi maşina de făcut şnurul. Pe toate – de vreo 12 ani.“

Dl Lucian nu e, de fapt, dintre meşterii cei vechi. Dintre cei care au învăţat meserie la şcoala profesională, prin anii '60, şi apoi şi-au făcut ucenicia... E aici doar din 1994: pînă atunci a lucrat la Aprovizionare în cadrul Fabricii de Mobilă şi Tapiţerie (atît am aflat despre ea...): „Prin '94 au început să restructureze posturile. Am fost la ei delegat. Mă ocupam cu primirea de materiale şi trimiterea de marfă în toată ţara. Şi dacă s-au restrîns comenzile, a trebuit să facă o restructurare. Şefa mi-a dat la alegere: ori iei o prăvălie, ori te dau afară. Asta a fost pe prăvălia cooperativei. Neavînd altă soluţie, am venit aici, împreună cu cumnatul meu, care s-a pensionat pe caz de boală. Dar mi-a spus tipul care fusese înainte că lucru mare nu e: cu o foarfecă, aia mare, un ciocan, cuie, mi-a arătat cum se face. Şi aşa am început. Şi de atunci sînt aici.“

La Mobilă şi Tapiţerie, pe vremea lui Ceauşescu, se trăia confortabil. De ce? „La cooperativă era cam stat în stat. Acolo şi ultimul muncitor făcea un ciubuc. Lucrînd direct cu populaţia, era imposibil să nu te cinstească cineva. Dacă era mulţumit cum i-ai făcut treaba. Un sfert de salariu cred că îl luai, în plus... Primeam materialele, mobila, şi trebuia s-o trimit în toată ţara. Avînd contracte, spre exemplu, la Zimnicea, Oradea, Vaslui, le încărcau şi le aduceau la gară. Eu vorbeam cu şeful gării, ca să-mi pună la dispoziţie un vagon. Pentru chestia asta, ca să meargă mai repede, şeful de unitate din oraşul respectiv mă cinstea. (Eu îi dădeam şi şefului gării.) El era mulţumit că a scăpat de marfă, eu – că mă cinstea. Nu te îmbogăţeai, dar trăiai decent. Era viaţă frumoasă.“

Acum, dl Lucian stă şi cîte 16 ore în atelierul său, numai să aibă de lucru. Nu e prea mulţumit de regimul proprietăţii (e de atîţia ani tot chiriaş), dar se consideră totuşi norocos, fiindcă plăteşte o chirie mică: „Atelierul e subînchiriat de la ei, pentru că spaţiul e al Monumentelor istorice. Dau în jur de 3 milioane lei vechi chirie. E zonă bună, sînt clienţi. A mea nu ar putea să fie. Am făcut demersuri, de vreo patru-cinci ani. Prima dată mi-au spus că e în litigiu cu CNSRL Frăţia, că ar vrea s-o ia ei. Clădirea e un fost han polonez. A rămas în paragină. Eu aş investi ceva, dar mîine vine cineva şi zice «Îmi pare rău, l-am cumpărat». Chiar am înţeles că l-ar fi cumpărat cineva... fratele lui Turcu, ăla de la Dinamo...“

Cu Dinamo, de fapt, ţine şi dl Lucian. Ceea ce se poate observa din tăieturile şi afişele lipite pe pereţi. Mai sînt unele cu fete frumoase, în costume de baie. Şi altul cu *Ice Age,* cred că *3.*

O minimă încercare de a lumina atelierul. În care, spune dl Lucian, altfel nu trebuie investit, pentru că nu-i al lui.

De mers, va merge cît va mai merge. Nici aici meşterul nu e prea optimist. Deocamdată are clienţi, în general aceiaşi, oamenii sînt conservatori...

Urmaşi, în schimb, nu. Cine s-ar mai înhăma la aşa ceva? Nu e o muncă foarte grea, dar tot una fizică. Şi tinerii fug de ea.

DESPRE CUM E CU TIPARELE TIMPURILOR NOASTRE ÎN LUME: APROAPE JUMĂTATE DIN INFINITUL MIC PÎNDEŞTE ASIDUU

■ Despre cum e cu cinstea în lume: la Viena, am uitat un *memory stick* în computerul hotelului şi l-am regăsit peste trei luni; la Praga, am lăsat o geantă, cu bani şi acte în ea, la restaurantul unde am luat micul dejun şi am regăsit-o după zece minute; la Bucureşti, mi-a căzut o şapcă în Parcul Herăstrău, m-am întors după ea imediat şi nu am mai găsit-o. (**I. P.**)

■ Un studiu comandat de Levi's arată că peste jumătate dintre femei probează zece perechi de blugi înainte să cumpere una; şi că aproape 90% din ele sînt tot nemulţumite de cum le vin pantalonii. Reclamele la blugi au tot încercat, decenii la rînd, să convingă femeile că au o problemă, că trebuie să facă ceva ca să „încapă" în blugii croiţi după măsuri ideale. Firma şi-a propus acum să regîndească tiparele, să le adapteze la corpurile reale ale femeilor. Cu bărbaţii treaba s-a rezolvat – Levi's creează blugi de mai bine de 150 de ani, şi domnii sînt mulţumiţi. Primii blugi pentru doamne au fost creaţi abia acum 75 de ani. Aşa că va mai dura pînă să se descopere care sînt măsurile potrivite. (**M. M.**)

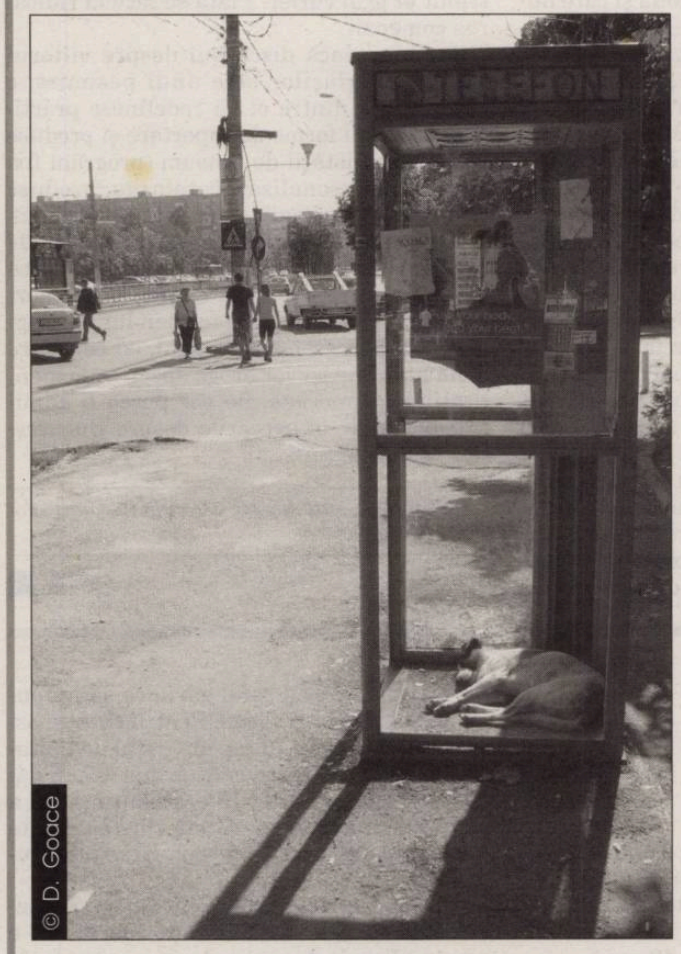

Cu ochii-n 3,14

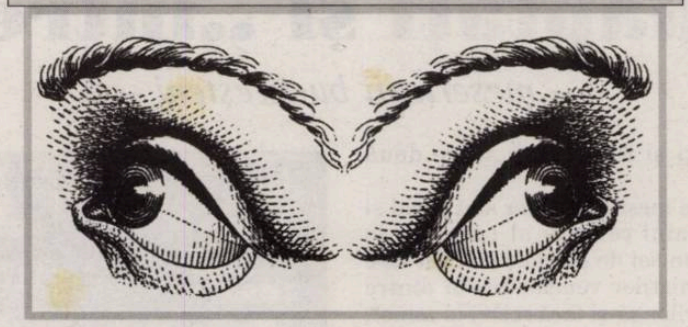

■ La vizita sa în România, premierul Israelului, Shimon Peres, a declarat că Traian Băsescu este unul dintre cei mai responsabili lideri ai timpurilor noastre. O declaraţie la fel de responsabilă ca şi subiectul ei. (**A. M.**)

■ Aproape jumătate din români cred că dinozaurii au fost contemporani cu dacii. Vă daţi seama, dacă Decebal ar fi luptat călare pe un Archaeopteryx, Traian n-ar fi avut nici o şansă! (**M. C.**)

■ Extraordinară creaţia lui Radu Banciu în imitarea dicţiei lui Mircea Lucescu, pînă la infinitul mic al silabelor italienizante. (**R. C.**)

■ De cîtva timp admir în toată splendoarea lui lanţul trofic. Nişte porumbei şi-au făcut cuib sub streaşina clădirii. Îi hrănesc cu strîngere de inimă. Ştiu că pisica îi pîndeşte asiduu, dar se pare că nu are prea mare răbdare şi scurtcircuitează lanţul vînînd şi gîndaci. Aşadar, lanţul trofic e o chestie dură şi serioasă chiar şi atunci cînd se află lîngă casă. (**A. M. S.**)

DESPRE CUM E SĂ TRAVERSEZI MUZICA PRIN FAŢA CELUI CARE DĂ CU BANUL: NOROC CĂ A INTRAT ÎN UZ LIMBAJUL LIBERTIN

■ Ştie cineva la ce folosesc pătratele alea galbene, hidoase, presărate pe trotuarele din Bucureşti, care-ţi spun să traversezi pe la trecerea de pietoni? Să fie conştiinţa sensibilă la ceva atît de inestetic? (**A. M. S.**)

■ După ce, acum cîteva săptămîni, am văzut *No One Knows About Persian Cats*, filmul lui Bahman Ghobadi (premiat anul trecut la Cannes) despre scena muzicală underground din Teheran, aflu că ayatollah-ul tocmai a interzis muzica în Iran. Eu nu cunosc ceva mai trist decît Iranul contemporan. (**M. C.**)

■ Exprimarea nădufului vizavi de soţ, în gura doamnei care dă cu mătura prin faţa blocului: „Eu să stau acasă să mă omor cu el?". (**D. S.**)

■ Din întrebările arzătoare ale verii româneşti: „Unde s-a mai auzit ca un antrenor să interzică patronului său, celui care dă banul, să spună ce vrea despre echipa sa?"; „Da' unde s-a mai înregistrat ca un patron să spună că, dacă tace, face cancer la limbă?". (**R. C.**)

■ Nişte ONG-işti olandezi au venit în România să îngrijească copitele cailor din grădinile zoologice. Noroc că n-au venit francezii, că äia i-ar fi tranşat, i-ar fi stropit cu vin şi apoi i-ar fi băgat la cuptor. (**M. C.**)

■ Din ciclul „Aventurile limbii române". Gata, a apărut, a intrat în uz – căci apare pe documentele oficiale emise de autorităţile locale. Şi l-am auzit de vreo două ori şi la radio. Nu mai avem ce-i face. Sună ca dracu', dar o să ne obişnuim şi cu el. Este vorba despre cuvîntul „desţînţărizare". (**M. V.**)

■ Am primit un mesaj de la o firmă organizatoare de croaziere în care potenţialilor clienţi le erau prezentate „picanterii pre, intra şi postcroazieră" semnate mai ales de doamne şi domnişoare care făcuseră experienţa cu pricina recent. „Am încurajat un limbaj deschis, libertin, fiecare să posteze trăirile reale..." – zice autoarea articolului de fond din spam-ul cu pricina. Cum sună limbajul libertin? Cam aşa: „Anul acesta am reuşit să ne coordonăm concedile fără probleme. Cel mic o să fie într-o tabără, la munte şi apoi la bunici. Aşa că noi doi o să plecăm pe undeva, să stăm cu burta la soare. N-am hotărît încă unde, dar găsim noi ceva". Proză curată, pre, intra şi postcroazieră. (**S. S.**)

DESPRE CUM E CU ADEVĂRAŢII EROI CARE S-AU HOTĂRÎT SĂ AJUNGĂ LA UN COLŢ DE STRADĂ

■ Coreea de Nord i-a propus Cehiei să-i plătească în ginseng 5% din datoria de 7,5 milioane de euro. Mai precis, 20 de tone de rădăcini. Dacă aş fi în locul Cehiei, aş refuza ginsengul şi aş cere în schimb întreaga echipă de fotbal a Coreei de Nord, cu tot cu antrenorul ei, trimis la muncă forţată pe un şantier de construcţii. Cum însă nu sînt Cehia, nu pot decît să spun că, pentru mine, adevăraţii eroi ai Cupei din Africa au fost: Ri Myong-Guk, Cha Jong-Hyok, Ri Jun-Il, Ri Kwang-Chon, Pak Nam-Chol, Ji Yun-Nam, An Yong-Hak, Kim Jong-Jun, Mun In-Guk, Jong Tae-Se; Hong Yong-Jo. (**L. V.**)

■ Taximetriştii din Gara de Nord se pare că nu sînt cei mai răi, nici cei mai mafioţi din lume: dintr-o gară centrală din Praga, nici unul dintre cei întrebaţi nu a vrut să ne ducă la hotelul nostru din centru. În final, a venit un soi de staroste al lor care ne-a zis că ne costă cam 20 de euro pentru o distanţă de 5 minute. Că ne-am tîrît cu bagajele pe jos pînă la hotel nu e mare lucru. Mai grav e că, de oriunde din oraş am încercat să luăm un taxi, am găsit doar doi taximetrişti care s-au hotărît să pună aparatul. Unul dintre ei ne-a păcălit şi aşa. (**I. P.**)

■ Poliţia din Lyon l-a găsit pe Jean-François Poinard bine păstrat în congelatorul din casa iubitei lui, la doi ani după ce fusese dat dispărut. Poinard avea 71 de ani şi era unul dintre cei mai renumiţi bucătari lyonezi. Aşadar, era cumva firesc să ajungă post-mortem în propriul frigider. (**L. V.**)

■ „The dog and his housekeeping staff live here." Supremaţie canină (exprimată) pe o plăcuţă de la intrarea unei case din Germania. *Long live the Dog!* (**P. M.**)

■ Pe un colţ de stradă, pe un zid compact, deasupra unei plăcuţe cu „Calea Călăraşi", tronează o firmă mare, albă, scrisă cu litere mari: „Antiseptic". O fi un anunţ pentru Calea Călăraşi ori pentru zidul fără ferestre? (**S. G.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Iaromira POPOVICI

bazar 11

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VII** ■ nr. **341** ■ 26 august – 1 septembrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

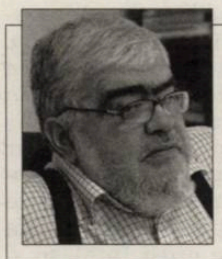

ANDREI PLEŞU

„Pe caniculă la televizor“

pagina 3

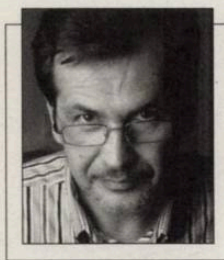

MIRCEA VASILESCU

„Capătul celălalt al tunelului“

pagina 3

CRISTIAN GHINEA

„De ce sînt stîngiştii inimoşi?“

pagina 12

Criză sau năravuri?

„România este o ţară într-o criză perpetuă.“

RAYMOND POINCARÉ

(preşedinte şi prim-ministru al Franţei în perioada 1912-1929)

5 948467 000346 34

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

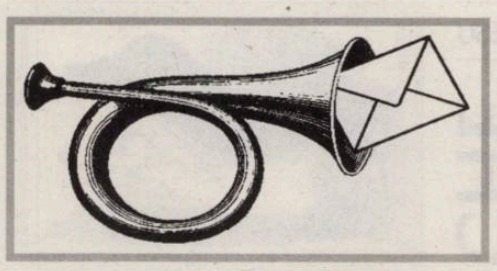

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“ *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)*

album dilematic Adrian Damian, Bucureşti

NR. 333

„Moderni fără studii clasice?“

Shakespeare şi faianţarul

Vă propun un argument în plus privind necesitatea studiilor clasice în liceu, oferindu-vă un citat mai lung dintr-un mare fizician din prima jumătate a secolului trecut – Max von Laue, laureat al Premiului Nobel, citat preluat din autobiografia sa, *Drumul meu în fizică*. La începutul lucrării, profesorul von Laue descrie şi perioada studiilor sale liceale, influenţa materiilor studiate, ca şi al unora dintre profesorii săi asupra formaţiei şi a evoluţiei sale ulterioare.

„De ce povestesc toate acestea aici, unde ar trebui să descriu drumul creaţiei mele în fizică? Acest drum nu poate fi despărţit de evoluţia spirituală generală, mai ales din anii în care copilul devine adolescent şi se formează bazele maturizării sale de mai tîrziu. De asemenea, mă îndoiesc că m-aş fi consacrat în întregime ştiinţei pure, dacă nu ar fi fost contactul cu cultura şi cu limba elină, ceea ce este posibil numai într-un liceu clasic. Pentru a atrage tineretul studios spre ştiinţă, inclusiv spre cercetarea naturii, într-o proporţie mai largă decît în ultimele decenii, propun: trimiteţi-vă copiii la liceul clasic şi lăsaţi-i să studieze acolo temenic limbile antice. Totodată însă, învăţaţi-i să-i citească şi să-i iubească pe clasicii germani. Ludwig Bolzman, marele fizician de la Viena, care a murit în 1906, scrie în prefaţa lucrărilor sale de popularizare (1905): «Desigur, fără Schiller aş fi putut să fiu un om cu nasul şi cu barba mea, dar nu aş fi fost eu». Subscriu în întregime la aceasta“. Şi noi am putea subscrie, de ce nu?

Un secol mai tîrziu, în anul 2010, un profesor de matematică român, Ştefan Vlaston, preşedinte EDU CER (nu ştiu ce reprezintă entitatea desemnată prin majuscule), spune (cf. Revista *22*, nr. 32, „Despre predarea literaturii universale“): „Nu văd de ce un viitor montator de gresie şi faianţă ar trebui să-l studieze pe Shakespeare, de exemplu; nu-l ajută cu nimic să monteze mai bine faianţa“. Din păcate, la rigoare, s-ar putea susţine, folosind argumentul dlui profesor Vlaston, că pe faianţar nu l-ar putea ajuta la montarea mai bine a faianţei ori a gresiei nici studiul teoremelor lui Euclid, nici principiul lui Arhimede, nici teoriile lui Darwin sau ale lui Einstein. Ca să monteze bine faianţa poate fi un ignorant complet, definitiv, astfel încît după ce a terminat operaţia de montare a faianţei, faianţarul va putea crede că Soarele se învîrte în timp de o lună în jurul Pămîntului, după cum arată un recent sondaj, privind deficitul cunoştinţelor ştiinţifice ale românilor, ale celor care au trecut recent sau mai demult pe la şcoală; totuşi, sondajul nu a fost făcut pe analfabeţi. Probabil că populaţia fostă şcolară stă tot atît de bine/prost şi cu alte cunoştinţe decît cele din domeniul ştiinţific. Dar poate că primul rost al învăţămîntului preuniversitar (gimnaziu, liceu) ar putea fi altul decît cel preconizat de dl profesor Ştefan Vlaston, care spune: „Elevii ar trebui învăţaţi să ştie cum să se prezinte în faţa unui angajator – cum să redacteze o scrisoare de intenţie şi un CV“.

Doar pentru atît este şcoala, doar la atît se reduce rolul său? Poate un rol important în această divergenţă de păreri asupra şcolii îl are şi faptul că amintirile din perioada şcolară ale dlui profesor de matematică Ştefan Vlaston sînt diferite de cele ale fostului profesor de fizică şi de istoria fizicii Max von Laue, cine ştie? Amintirile şcolare depind cumva şi de felul şcolii prin care ai trecut, de profesorii pe care i-ai avut, de materiile studiate etc. De douăzeci de ani se încercă reforma sistemului de învăţămînt, aproape fiecare ministru a venit cu reforma sa, însă sistemul pare nereformabil, dar continuă să „livreze“ societăţii promoţii tot mai inculte, care nu numai că nu-l cunosc pe Shakespeare, de exemplu, dar cunosc foarte puţin şi limba română – limba maternă pentru foarte mulţi din ei, limba oficială pentru toţi. Poate că rostul primar al şcolii ar fi să scoată la sfîrşitul ciclului şcolar, gimnaziu sau liceu, un bun cetăţean, cu un minim nivel cultural, cu o bună cunoaştere a limbii române, înainte ca acesta să fie un bun faianţar, electrician, şofer sau orice altceva. O cunoaştere a lui Shakespeare, de exemplu, l-ar putea ajuta poate pe bunul faianţar, după ce a montat bine gresia ori faianţa, să nu circule cu maşina cu geamurile deschise şi cu boxele la nivelul maxim prin care să „dea“ manele la tot cartierul, să nu-şi arunce punga cu gunoi direct pe fereastră, să nu scuipe în lift, în tramvai, pe scară sau pe stradă. Şi cine ştie, poate s-ar putea implica puţin şi în rezolvarea unor probleme ale comunităţii locale, ale comunei, oraşului sau ale României. Un ignorant al regulilor comune şi al bunului-simţ, un incult nu o va face probabil niciodată, chiar dacă a trecut pe la şcoală şi a obţinut o diplomă de absolvent de gimnaziu, liceu ori chiar universitate (sînt şi absolvenţi ai diverselor, multelor universităţi aflate azi la noi, inculţi, ignoranţi, proşti mînuitori ai limbii române, grobieni, grosolani etc.). Studierea lui Homer, Dante, Shakespeare, Tolstoi, Dostoievski, a altor mari scriitori ai literaturii universale ori ai celei naţionale nu va dăuna stării de sănătate a elevilor din România. Poate, dimpotrivă, cine ştie? A transforma şcoala românească, inclusiv liceul, într-o şcoală profesională, aşa cum încearcă diferite legi de reformă, apare a fi o mare, imensă prostie. Definirea rostului şcolii în cadrul societăţii româneşti actuale ar putea fi primul obiectiv al unei bune legi de reformă a sistemului nostru de învăţămînt, ceea ce probabil că nu este chiar atît de uşor în această perioadă de schimbare accelerată a vremurilor şi a lumii.

Dumitru SMARANDA
dumitru.smaranda@gmail.com
Bucureşti

(IN)ACTUALITĂŢI

CFR...

Am revenit în lume. Îmi place să am sentimentul că dispar pentru cîteva zile şi nu pot fi găsit. Ce înseamnă asta? Să plec din ţară, să nu răspund la telefon, să nu-mi activez roaming-ul, să-i anunţ pe toţi că voi pleca, să nu mă caute nimeni, să nu răspund pe Facebook, să mă liniştesc.

Întotdeauna mi-a plăcut să călătoresc cu trenul, chiar dacă înseamnă timp pierdut şi *time is money* nu e aşa? E plăcut cînd nu e aglomerat, aerul condiţionat funcţionează şi eşti nevoit să parcurgi cîteva ore prin cîmpuri. Şi cel mai important... e plăcut cînd nu te grăbeşti nicăieri. Cînd ţi-e indiferentă ora la care ajungi. Am părăsit Gara din Slatina acum o jumătate de oră. Cineva spunea că un oraş poate fi judecat după gara lui şi că poţi să-ţi faci o impresie despre comunitate pornind de la gară. Îmi dau seama că, în cazul oraşului ăsta, regula nu funcţionează. Gara mică, nearanjată nu dă impresia oraşului în care sînt fîntîni cîntătoare, parcuri şi o mare datorie publică. Spre începutul serii pe peron sînt doar cîteva persoane. Un grup de tineri – din discuţie înţeleg că au terminat liceul şi sînt proaspăt admişi la facultate. Pleacă la mare, la Costineşti. Aş putea spune atît de multe despre ei doar ştiind unde se duc. Le lipsesc fineţea, seriozitatea şi limbajul. Mă gîndesc că ăsta este de fapt limbajul generaţiei actuale, cuvinte trunchiate, neologisme prost înţelese şi prost aplicate, limbaj ironic *à la* Vanghelie, şi glume despre gay în stil Solcanu. Mulţi băieţi şi o singură fată, nimeni nu o ajută să-şi care bagajul (cel mai mare) plin cu creme, loţiuni, parfumuri... după cum singură spune. Unul dintre băieţi vine cu părinţii, mă uit la tatăl lui şi-mi pare un om respectabil, îmi dau seama că aş prefera să beau o bere cu el decît cu cineva din gaşcă.

Printre personaje apare un nebun care ameninţă cerul gesticulînd, fără să atragă atenţia altcuiva, decît mie. Se spune că oraşele mici îşi cunosc toţi nebunii, dar eu îl văd pentru prima dată.

Cel mai pestriţ grup este unul de romi, care stau pe marginea şinei. Se vede sărăcia pe chipurile lor, şi viaţa pe care o au nu e departe de imaginea pe care ţi-o lasă. Îţi trezesc amintirea tuturor filmelor pe care le-ai văzut vreodată despre viaţa săracilor din India. Tonul discuţiei este ridicat – rîd, gesticulează, se plîng şi se tîrăsc pe jos... bucuria vieţii? Urcă împreună cu nebunul în primul personal. Chiar în faţa mea este un afiş al CFR, „Respectă-te şi vei fi respectat... Călătoria fără bilet este un fapt anti-social“. Oare ei şi-au luat bilet?

Este bizar, dar sînt singur în compartiment, nici un alt călător, nici un sunet, exceptînd roţile trenului şi zgîlţîitul unei uşi. Cîmpuri de floarea-soarelui şi perspectiva înserării mă fac să-mi pun întrebarea dacă nu intru într-un peisaj sinistru. Brusc mi-am amintit filmul *Crimă în Orient Express*, diferenţa este că acum aş putea să relatez toată întîmplarea aproape în direct, datorită unei laptop, a unei prize şi a unei conexiuni la Internet.

Care este impresia pe care o ai privind pe geam? Că nu se întîmplă nimic, mult pămînt nearanjat şi nelucrat. Pare un pămînt liber, fără garduri, fără sîrmă, pe care ai putea să mergi şi să ajungi pînă la capătul lumii. Nu se vede nici un om, nici un animal, doar sate dominate de biserici în care se aprind lumini şi se înalţă fumul unor focuri al căror rol îmi scapă (azi cînd au fost din nou 38 de grade). Stolnici, Găeşti, Piteşti, Goleşti, Titu, Bucureşti. Nu s-a întîmplat nimic deosebit, trei ore de mers, urletele unui cerşetor care zace între vagoane iar în final valul de căldură care te loveşte la intrarea în Gara de Nord.

Bună seara, Bucureşti.

Andrei VLĂDUCU
andreivladucu@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter Houston FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 12.100 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

● **Cititorul de *Dilema veche***

● **Satul la oraş**

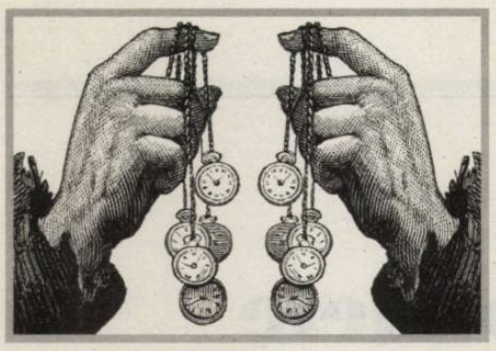

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Pe caniculă la televizor

Un membru al Parlamentului – figură marcantă a comunității românești, rome, culturale și politice – se arată, într-o dezbatere acută, foarte supărat pe poporul român, care e lipsit de cultură (vezi sondajele recente, din care rezultă că 42% dintre concetățenii noștri cred că Soarele se învîrte în jurul Pămîntului), necivilizat, incapabil de discernămînt politic (vezi consecvența cu care alege întotdeauna pe cine nu trebuie), pe scurt, subdezvoltat intelectual, inapt moralmente, opac la orice tentativă pedagogică. Și asta dintotdeauna. Deși sînt, în general, alergic la retorica patriotardă, la naționalismul lăcrămos și xenofob, mă simt, brusc, abuzat... Și eu sînt uneori exasperat de netrebniciile autohtone, de gosolănie, miticism, descurcăreală, bășcălie demolatoare, fudulie și somnambulism. Dar iată că duhul comunitar se răzbună: mă hărțuiește, mă atîță, mă provoacă. Adică, stai nițel: poate veni un politician oarecare să ne pună în cîrcă toate relele lumii? Să ne facă vinovați *pe toți* de indigența cîtorva găști? În loc să-și pună, măcar de ochii lumii, nițică cenușă în cap, să bruftuiască, sever, niscaiva căpetenii inepte (printre care, vrînd-nevrînd, se prenumără), dumnealui dă de pămînt cu națiа întreagă și ne condamnă, mă-nțelegi, la un viitor sumbru, invocînd un soi de handicap genetic. Că alegem prost cînd e vorba de partide și de președinți? Păi, din ce să alegem? Alegem din ce ni se oferă. „Piața“ politică nu are decît tarabele pe care le are. Dacă ai de ales între prune stricate și roșii storcoșite, între mere viermănoase și cartofi putreziți, recursul la inteligență și discernămînt e inutil. Degeaba pofteși la trufandale fragede, la fructe frumos pîrguite, la legume virginale. Iei ce se găsește. Te gîndești la răul cel mai mic, te bazezi pe noroc. Și, la o adică, te înșeli. Ajungi să te întrebi dacă nu cumva o zarzără fără gust n-ar fi fost mai bună decît un castravete prea acru. Pe scurt, nu de „cultură“ e vorba, nu de indigență mentală, ci de o proastă alcătuire a administrației și a guvernării. De tupeul iresponsabil al unor incompetenți care au ocupat scena și nu vor s-o mai părăsească. Și, poate, de lehamitea generală, care nu mai are putere și chef să reacționeze. Ideea că lucrurile nu merg pentru că nu știm destulă astronomie și ignorăm cronologia dinozaurilor e ridicolă. Un amic mi-a trimis, de curînd, rezultatele unor sondaje „culturale“ printre studenții americani. Rezultă că cei intrați în universități anul acesta cred că Beethoven este numele unui cîine, că Michelangelo e un virus informatic și că Cehoslovacia n-a existat niciodată. Și totuși Statele Unite funcționează onorabil. Oricum, ceva mai bine decît noi...

*

Nu încetez să mă uimesc cînd văd pe cine invită în *talk-show*-urile lor moderatorii posturilor noastre de televiziune. Care le sînt criteriile? Ce vor de fapt? Ce înțeleg ei prin „expertiză“, „competență“, „profesionalism“? M-am mai mirat și altădată de aparițiile repetate ale lui Vadim Tudor, luat în serios pe diverse canale, în ciuda prestației sale mereu previzibile, un amestec gălăgios de haos mental, grobianism și gargară. Adormitoare, deși abundente în decibeli, grotesc mincinoase, comice în fond, intervențiile acestui politician scăpătat par să fie, pentru unii, indispensabile. În acest context, mă mir cum de a dispărut inenearabila Daniela Buruiană. Mai există apoi cîțiva „enciclopediști“ harnici, care și-au lăsat, în mod evident, casa, masa, meseria, familia, pentru a se muta în diverse studiouri de televiziune. Necăjitul Ciuvică, volubila Tatoiu și alții din aceeași făină ne-au intrat definitiv în viață și în gînd, au devenit figuri familiare ale serilor noastre, fără de care alunele, berea și fursecurile vesperale nu mai au nici un haz. De curînd, a apărut pe ecran și un insolit specialist în finanțe publice, în persoana dlui Mugur Mihăescu (Garcea), invitat la *Realitatea TV*, alături de dl Mircea Coșea! Alt actor, Eugen Cristea, s-a dovedit necesar în lămurirea afacerii bețigașelor prezidențiale. Pentru amendarea sistemului sanitar autohton au fost convocați deunăzi trei politicieni, aleși cu grijă să nu aibă nici o legătură directă cu subiectul. Dl Răzvan Dumitrescu a știut însă, ca de obicei, să-i trateze ca un diriginte ironic, bucuros că a chemat la tablă trei corijenți pentru a-i face de rîs. Slavă Domnului: marele tăvălug al crizei n-a iertat mai nimic, dar a lăsat neatinsă breasla comentatorilor, a căror ubicuitate a reușit să dubleze canicula printr-o pîrjolitoare febrilitate analitică. Un rău nu vine niciodată singur.

„Piața“ politică
nu are decît tarabele pe care le are.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Capătul celălalt al tunelului

Era odată ca niciodată o fată din popor, care își vedea de ale sale – ca noi toți. O chema Luminița. Într-o bună zi, mai-marii neamului au pus-o să stea în capătul tunelului, fără să-i spună altceva decît atît: cînd o s-o vadă lumea dinspre celălalt capăt al tunelului, o să fie bine pentru toți.

Așa că se așeză cuminte pe-o piatră și se puse pe așteptat, sperînd că oamenii vor veni s-o vadă. Dar din întunericul tunelului nu răzbătea nimic. Trecură zilele și nopțile, și ea stătea liniștită – că doar o trimiseseră mai-marii țării... După o vreme, un om milos i-a adus un televizor: „uite, fată, să mai vezi și tu ce se întîmplă prin țară, trece timpul mai ușor; că așa facem și noi pe la casele noastre...“ Bucuroasă, fata începu să se uite la tot felul de programe distractive și simți că, în sfîrșit, are și ea un rost. Ruptă de lume cum fusese pînă atunci (de pe vremea lui Victor Ciorbea încoace), habar n-avea ce minunății se petrec: oamenii cîștigau bani la bingo, la loto ori dansînd unii pentru alții, blondele făceau concursuri cu alte categorii de oameni ai muncii, niște fătuci umblau fericite după un burlac încercînd fiecare – în ochii lumii – să-l cucerească, era plin de vedete care se bîrfeau unele pe altele, iar între toate astea se dădeau reclame la tot felul de lucruri bune și frumoase despre care ea, cînd fusese trimisă la tunel, nici măcar nu auzise. Pe la unele emisiuni cam plicticoase, în care niște bărbați serioși („ăștia or fi mai-marii neamului?“ – se întrebă fata) vorbeau despre lucruri complicate, mai venea vorba și despre ea: „Păi, a trecut atîta timp și tot nu vedem luminița de la capătul tunelului“ – zicea vreunul.

Așa că – într-un amestec de curaj, orgoliu regăsit („adică despre mine se vorbește mai puțin decît despre Elodia aia?“) și dorință de le face oamenilor un bine – porni prin întunericul tunelului și nu se lăsă pînă nu ajunse în capătul celălalt. Nimeri taman în fața Guvernului, în timpul unei manifestații a sindicatelor nemulțumite de măsurile de austeritate. Cum drumul prin întuneric o îndîrjise și mai tare („o fi adrenalina aia despre care ziceau vedetele la TV“ – se gîndi ea), își făcu loc prin mulțime, se duse la microfon și strigă cît putu de tare: „Sînt Luminița de la capătul tunelului!“. O clipă, oamenii tăcură, mirați. Apoi, într-un vuiet tot mai mare, se amestecară fluierături, huiduieli, înjurături și strigăte de deznădejde pornite din sufletul ostenit al mulțimii. „Fugi, fată, de aici“ – îi zise atunci un lider sindical. „Ce-ți veni să te arăți? Le-ai luat oamenilor și ultima speranță. Nu pricepi că ei nu vor să te vadă, ci doar să știe că stai acolo cuminte și, astfel, ei au la ce se gîndi?“.

Fata nu pricepu de la început. Îl privi mirată pe liderul sindical („precis că și ăsta e dintre mai-marii țării, dacă știe ce vor oamenii“ – își zise) și vru să-l întrebe ceva. Dar nu mai apucă, pentru că oamenii începuseră să huiduie tot mai tare, iar liderul sindical se duse la microfon să le vorbească. Din mulțime începea să se deslușească mai clar cîte ceva: „nu mai vrem povești cu Luminița!“, „ne-ați mințit cu Luminița!“, „jos Luminița!“, „în tunel cu ea!“. Liderul sindical începuse și el să strige în microfon: „ajunge! acest guvern de mincinoși ne amăgește și azi cu Luminița! Jos Guvernul!“. Mulțimea preluă imediat vorbele liderului și începu să strige din rărunchi „Jos Guvernul!“ și „Mincinoșii!“. Atunci liderul se întoarse spre fată și-i zise: „Hai că le-am dat altceva de zbierat... Du-te repede de unde ai venit, pînă nu-și aduc iar aminte de tine, că p'ormă nu mai am cum să-i țin în frîu și mi-e să nu pățești ceva – că te văd tînără și nevinovată!“.

Luminița se răsuci pe călcîie și căută drumul pe care a venit, cu gîndul să plece cît mai repede. Era speriată și dezamăgită. Văzuse la televizor fete ca ea care dansau, vorbeau sau doar se arătau cu tot ce au ele mai frumos, iar mulțimea le aplauda. Crezuse că și ei i se va întîmpla la fel și, cît timp mersese prin tunelul întunecat, gîndul că va apărea în fața oamenilor și le va face o bucurie îi dăduse curaj. Cînd colo, lumea nici nu voise s-o vadă, iar omul ăla care părea un fel de șef îi explicase, în cuvinte cam complicate, că locul ei era acolo, în capătul tunelului. Amărîtă, căută gura tunelului prin care venise. N-o văzu. Se uită în jur, dar degeaba. Se uită în urmă și se sperie și mai tare: lumea striga „mincinoșii!“, „să dăm jos Guvernul!“ și se îmbulzea spre clădirea aia mare, păzită de polițiști care îi împingeau pe oameni înapoi. Luminița se sperie și mai tare și regretă că plecase din locul ei liniștit. Dar gura tunelului nu se mai vedea deloc. Lîngă ea, îl zări pe liderul sindical, care tocmai încerca și el să iasă cumva din mulțime, zicînd: „nu mai pot să-i țin în frîu, asta e“. Își făcu încă o dată curaj și-i zise: „vreau să mă întorc la locul meu, dar unde e intrarea în tunel?“. „De unde să știu, fată...“ – zise omul. „De ani întregi, ni se spune că trebuie să vedem luminița de la capătul tunelului. Dar nimeni nu ne-a arătat intrarea în tunel“.

Au fost ultimele cuvinte pe care le-a auzit Luminița înainte de a fi luată de valul mulțimii care se tot îmbulzea spre Guvern. „Biata de ea!“, zise liderul sindical privind-o, dar gîndul îi zbură imediat la altceva: ce explicații o să dea el diseară cînd va fi invitat la Antena 3 sau la Realitatea TV să comenteze „evenimentele“? Rămase descumpănit o clipă, dar își reveni imediat: ce frază bună îi ieșise! O s-o spună pe-asta: ce vină au oamenii că nu le-a arătat nimeni capătul de-aici al tunelului, ci doar li s-a vorbit despre „celălalt“?

ținerea de minte

„În 1986 am fost convocați de Consiliul Culturii și Educației Socialiste al municipiului București la o ședință în care, pe un ton amenințător, ni s-a trasat sarcina ca în acea stagiune să aibă loc doar evenimente artistice de prim rang. Nici să nu ne gîndim că vor fi iertate producțiile mediocre. Orice spectacol, orice concert să însemne o irevocabilă victorie în plan național și internațional. Directorul Operei a încercat să explice celor de la tribună că – după legile verificate ale matematicii – nu-i posibil să asiguri nici măcar un șir neîntrerupt de catastrofe.

Un punct de vedere primit cu neîncredere.“

B. Elvin, *Datoria de a ezita*,
Editura Hasefer, 2003

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Europa mea: şabloanele

Urît şi inutil lucru să zici despre o naţie că e aşa sau altminteri. E riscant (deşi plăcut). E sursă de bancuri şi prilej de comunicare rapidă. Este dăunător, căci poate da lesne în rasism, dar este amuzant. Europa cea unită în diversitate trage nădejde că generalizările şi şabloanele evoluează spre a fi cît mai aseptice, benigne, inodore. Cînd se trezeşte cîte un zevzec de artist ceh care îi înfăţişează, într-un fel, ipocrizia (ţineţi minte păţania cu expoziţia de la clădirea Consilium, plină numai cu imagini şablon despre fiecare stat-membru), Uniunea se supără. De fapt, se supără unul sau altul dintre oficialii unuia sau altuia dintre statele-membre. Multă vreme am zis că este neelegant, păgubos sau inutil să tragi cu şablonul într-o direcţie sau alta. Nu mă pot abţine, totuşi. Îmi e ruşine, dar o comit. Prea mare e tentaţia incorectitudinii politice. Cum îmi par mie fraţii întru apartenenţă la UE? Iaca lista, într-o ordine pur întîmplătoare.

© D. Popa

Englezii sînt zănatici, dezordonaţi, haotici, mai ales pînă pe la 25-30 de ani. Englezii tineri sînt spaima plajelor şi a staţiunilor europene, din Grecia pînă în Spania. Beau de sting, sînt gălăgioşi, au un comportament cvasihuliganic. După ce le trece faza asta şi intră în sistemul casă-metrou-birou-metrou-casă, se potolesc brusc. Femeile se îmbracă urît. Englezii sînt dîrzi, hotărîţi, patrioţi, buni meseriaşi, aventuroşi, nonconformişti. Au cea mai bună televiziune publică din lume. Francezii de peste Canal sînt şarmanţi. Dacă vrei să vezi rigoare şi farmec, umor şi calitate, urmăreşti dezbaterile unei televiziuni franţuzeşti. Ar forma o societate plăcută, dacă nu ar fi atît de îngrozitor de aroganţi. Au un naţionalism feroce care se manifestă în orice, de la politica de achiziţii a marilor firme franceze pînă la obsesia de a-ţi atrage atenţia la orice măruntă greşeală gramaticală pe care o comiţi vorbind glorioasa lor limbă. În timp ce englezul te laudă politicos pentru cum conversezi în engleză, francezul nu scapă nici o ocazie să te „pocnească" dacă ai confundat accentul aigu cu circonflexu'. Dincolo de Alsacia şi Lorena, locuiesc nemţii. Poporul respectiv a exercitat seculare fascinaţii asupra alor noştri. Corectitudine, ordine, rigoare, respect (fanatism) pentru lege, eficienţă, organizare – astea sînt ingredientele. Atrag respectuos atenţia că adolescenţii nemţi încearcă să-i depăşească pe omologii englezi în gălăgie şi scandal estival şi că neamţul plecat înspre state cu poliţişti mai îngăduitori (cum ar fi al nostru) uită relativ repede de lege, ordine şi disciplină. De cînd cu reunificarea şi cu dificultăţile economice, am văzut cu ochii mei gropi în celebrele autobahn-uri şi tren ICE întîrziind 20 de minute, la plecare, în gara din Berlin. Pe lîngă nemţi, tot prin flancul nordic, trăieşte alt popor interesant, danezii. Ei au˙o transparenţă strașnică în tot ce înseamnă cheltuirea banului public, sînt destul de plicticoşi (cred că producţia locală de bancuri este cea mai joasă din Uniune) şi beau bere îngrozitor de scumpă. Au avut un fotbal bun. Sărbătoresc cu bere, folk, poze cu Guevara, în fiecare an, prin campusurile universitare, Ziua de Întîi de Mai. Joacă bine table. Prin asta, se deosebesc radical de vecinii întru Scăndinăvie. Dincolo, în flancul sudic, întîlnim italieni şi spanioli. Ei ne sînt mult mai cunoscuţi nouă, românilor, din motive practice: emigraţia economică. Italienii sînt zăpăciţi, boemi, gesticulează mult, au administraţie slabă şi coruptibilă (mai ales în Sud) şi industrie performantă cînd se pun pe treabă (mai ales în Nord). Foarte buni în modă şi bucătărie. Spaniolii sînt mai buni la ciclism (ce să mai zic de fotbal?), la respectarea legii şi la gestiunea complicată a efervescenţelor centrifuge regionale (Spania este singurul stat-membru care nu are cuvinte pentru imnul naţional, ca nu cumva acolo să apară cuvîntul *España*).

Aş mai continua, căci mai am şabloane de înşirat. Pe cuvîntul meu de onoare că pot combate rapid, tot în şabloane, oricare dintre şabloanele de mai sus. Doar aşa, de-o distracţie, bună de comunicat cu oricare taximetrist din oricare stat-membru. Ne unesc diferenţele, nu?

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ŞI PROTECŢIEI SOCIALE AMPOSDRU
Fondul Social European POS DRU 2007-2013
Instrumente Structurale 2007-2013
MINISTERUL EDUCAŢIEI CERCETĂRII TINERETULUI ŞI SPORTULUI
OIPOSDRU

Investeşte în oameni!

Proiect cofinanţat din Fondul Social European prin
Programul Operaţional Sectorial
pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013

Burse postdoctorale în ştiinţe socio-umane şi politice la Universitatea din Bucureşti.
30 de luni, 1000 de euro pe lună,
mobilităţi internaţionale.
Pentru detalii, vizitaţi
www.ssup.postdoc.unibuc.ro.

PUBLICITATE

DIN 13 AUGUST, NOUL NUMĂR

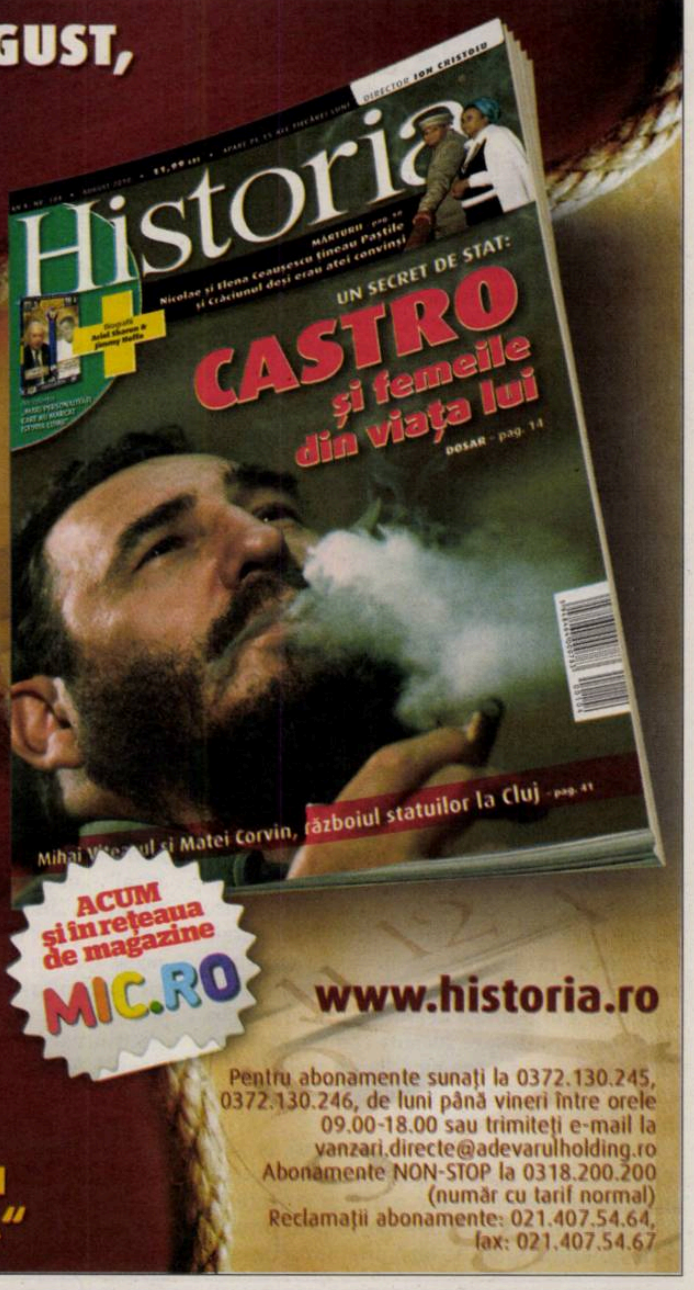

În fiecare lună, 1 DVD cu biografiile a două personalităţi istorice

În august,
„ARIEL SHARON şi JIMMY HOFFA"

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

www.historia.ro

Pentru abonamente sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246, de luni până vineri între orele 09.00-18.00 sau trimiteţi e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)
Reclamaţii abonamente: 021.407.54.64, fax: 021.407.54.67

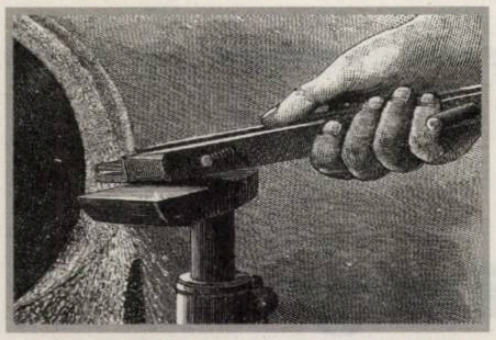

Joseph S. NYE

despre **putere** și **dreptate**

Închiderea graniţelor Americii?

Statele Unite s-au blocat în dezbaterea despre imigraţie. Statul Arizona a decretat recent o lege prin care poliţia locală e încurajată să verifice, la acest capitol, persoane oprite pentru alte motive, lege prin care se impune şi imigranţilor să aducă dovezi asupra statutului lor legal atunci cînd li se cere. Administraţia Obama a criticat legea, grupuri religioase au spus că e discriminatorie iar o curte federală a emis o hotărîre temporară prin care se prevede că imigraţia e o chestiune de competenţă federală, şi nu statală. Independent de implicaţiile juridice, legea din Arizona s-a dovedit a fi populară în alte state şi a ajuns să aducă problema imigraţiei la nivel politic.

Dacă Statele Unite se hotărăsc să reducă imigraţia în mod serios, asta ar putea avea consecinţe asupra poziţiei Americii în lume. Cu actualul nivel de imigraţie, America e una dintre puţinele ţări dezvoltate care poate evita declinul demografic şi-şi poate păstra cota în lume, privind numărul de locuitori. Lucrurile se pot însă schimba dacă reacţia la terorism sau xenofobia publică ar duce la închiderea frontierelor.

Temeri legate de efectele imigraţiei asupra valorilor naţionale şi asupra unui sens coerent al identităţii americane au existat încă din primii ani ai acestei naţiuni. În secolul al XIX-lea, partidul „Know Nothing" s-a construit pe baza opoziţiei la imigranţi (în special la irlandezi). Asiaticii au fost marginalizaţi încă din 1882, iar prin Legea Reglementării Imigraţiei din 1924, influxul de imigranţi a fost încetinit timp de patru decenii. În secolul al XX-lea, America a înregistrat şi cea mai mare pondere a rezidenţilor născuţi în alte ţări – 14,7%, în 1910. Astăzi procentul este de 11,7%.

În ciuda faptului că fac parte dintr-o naţiune de imigranţi, americanii sceptici cu privire la imigranţi sînt mai mulţi la număr decît cei care-i simpatizează. Fie o pluralitate, fie o majoritate (în funcţie de sondaj) doreşte mai puţini imigranţi. Recesiunea economică a exacerbat asemenea puncte de vedere, iar în 2009 jumătate dintre americani erau în favoarea reducerii imigraţiei legale, faţă de numai 39% în 2008.

Atît numărul cît şi originile noilor imigranţi au cauzat îngrijorări privind efectele asupra culturii americane. Datele recensămîntului din 2000 au arătat o creştere a populaţiei de origine hispanică cauzată de noile valuri de imigranţi legali sau ilegali. Demografii prezic că în 2050 albii nehispanici vor mai avea doar o firavă majoritate printre rezidenţii Statelor Unite. Hispanicii vor reprezenta atunci 25%, afro-americanii 14%, iar asiaticii 8%.

Cele mai multe date sugerează că imigranţii din ultimele valuri au fost asimilaţi cel puţin la fel de repede ca predecesorii lor. Nevoia de comunicare efectivă împreună cu forţa pieţei au constituit un stimulent puternic pentru stăpînirea limbii engleze şi acceptarea unui grad de asimilare. Şi mediile de informare moderne i-au ajutat pe noii imigranţi să afle despre noua lor ţară mai multe decît aflau imigranţii de acum un secol.

Susţinătorii imigraţiei spun că, deşi o rată prea rapidă a imigraţiei poate crea probleme sociale, pe termen lung ea ar întări puterea Statelor Unite. Şi într-adevăr, 83 de ţări şi teritorii de pe glob, incluzînd cele mai dezvoltate state, au în mod curent rate ale fertilităţii sub pragul necesar pentru a menţine un nivel constant al populaţiei. Japonia, de exemplu, pentru a-şi menţine numărul actual de locuitori, ar trebui să accepte, timp de 50 de ani, cîte 350 de mii de nou-veniţi pe an, ceea ce e foarte dificil pentru o cultură care în mod istoric a fost ostilă imigranţilor.

Prin contrast, în ciuda ambivalenţei americanilor, Statele Unite rămîn o ţară de imigranţi. Biroul pentru recensăminte prevede că populaţia Americii va creşte în următoarele patru decenii cu 49%.

Astăzi, Statele Unite sînt pe locul al treilea în lume în ce priveşte numărul de locuitori, şi 50 de ani de acum încolo e încă posibil să rămînă pe acest loc (după China şi India). Imigraţia nu e relevantă doar pentru puterea economică dar, dat fiind că aproape toate ţările dezvoltate se confruntă cu o îmbătrînire a populaţiei şi cu povara susţinerii acesteia, imigraţia poate fi de folos şi în evitarea ascuţirii unor probleme politice.

În plus, chiar dacă studiile sugerează că pe termen scurt beneficiile economice măsurabile la nivel naţional sînt relativ mici iar muncitorii necalificaţi vor fi afectaţi de competiţie, imigranţii calificaţi pot fi importanţi pentru anumite sectoare economice. În 1998, inginerii originari din China şi India au ocupat un sfert din afacerile de înaltă tehnologie din Sillicon Valley, ceea ce se traduce în vînzări de 17,8 miliarde de dolari.

La fel de importante sînt beneficiile imigrării pentru puterea soft a Americii. Faptul că oamenii vor să vină în Statele Unite creşte atractivitatea acestei ţări. America e un magnet, şi multe persoane din lume se pot imagina ca fiind americani pentru că mulţi americani de succes arată ca oamenii din alte ţări.

Mai mult, legăturile dintre imigranţi şi familiile sau prietenii lor de acasă ajută la informarea corectă şi pozitivă asupra vieţii din Statele Unite. Prezenţa multiplelor culturi creează căi pentru relaţii cu alte ţări şi ajută la crearea unei importante deschideri a atitudinilor americanilor într-o eră a globalizării. Imigraţia întăreşte puterile hard şi soft ale Americii, mai degrabă decît să le dilueze.

Un înalt om de stat din Asia, de mult timp atent observator al Statelor Unite şi Chinei, a tras concluzia că, în secolul XXI, Statele Unite nu vor fi depăşite de China pe planul puterii mondiale, din pricina abilităţii Americii de a atrage tot ce-i mai bun şi mai strălucitor din restul lumii şi de a amesteca totul într-o cultură diversă a creativităţii. China are o mai mare bază internă de recrutare, dar, în viziunea acelui om de stat, cultura sa Sino-centrică o va face mai puţin creativă în comparaţie cu Statele Unite.

Deşi e de înţeles rezistenţa cetăţeanului american de rînd la concurenţa pe care i-o fac imigranţii într-o perioadă cu şomaj ridicat, ar fi o adevărată ironie dacă dezbaterea curentă în această privinţă ar duce către politici care ar putea să taie tocmai această unică resursă de putere a Statelor Unite.

Joseph S. Nye, *fost secretar adjunct în probleme de Apărare al SUA, este profesor la Universitatea Harvard şi autor al cărţii* Soft Power: The Means to Success in World Politics.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate-org

traducere de Andrei MANOLESCU

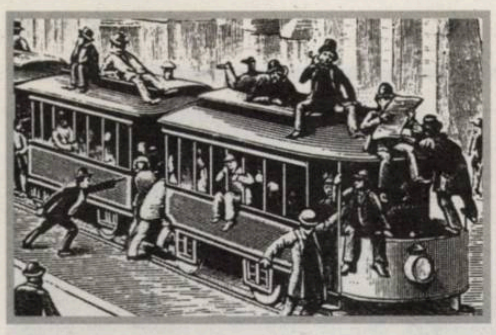

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Inexplicabil, şi totuşi...

G. H. Smith nu a înţeles niciodată de ce, cam de vreo 20 de ani, tot mai mulţi oameni din jurul său credeau că şi-a pierdut minţile. Acum cîteva zile, stînd încătuşat în faţa judecătorului curţii din St. Charles, fără să simtă nici furie, nici amuzament, se gîndea la o posibilă explicaţie. La rîndul său, judecătorul părea să ajungă şi el la concluzia că G.H. Smith nu e chiar sănătos la cap.

Judecătorul, un mustăcios gras şi chel cu gesturi efeminate, îl privea cu ochii măriţi prin lentilele rotunde ale ochelarilor săi cu rame aurite şi G.H. Smith simţea că, dincolo de motivele penale, interesul magistratului pentru cazul său e pur omenesc. Cazul său nu era simplă rutină profesională. Privirea scormonitoare a judecătorului dovedea asta.

Dosarul de pe masa judecătorului documenta corect faptele. În dimineaţa acelei zile, G.H. Smith, pensionar în vîrstă de 82 de ani, domiciliat de-o viaţă în St. Charles, Illinois, s-a urcat în autoturismul său de teren Honda şi a condus pînă la azilul de bătrîni din pădurea de la marginea oraşului. A trecut de porţi, a parcat în curte şi, cînd să intre în clădire, a fost oprit. Wanda Rostowski, o femeie vînjoasă, extrem de determinată, s-a pus în calea lui, i-a fluturat sub nas ordinul prin care Onorata Curte din St. Charles a decis că G.H. Smith nu are voie să se apropie, să vorbească sau să o contacteze în orice fel pe Luise Smith şi i-a strigat în faţă: „Nu ai voie să o vizitezi, nenorocitule! Pleacă de aici sau chem imediat poliţia şi o să înfunzi puşcăria, animalule!". G.H. Smith a replicat calm: „Wanda, nu poţi să-mi faci una ca asta! E soţia mea...". „Şi e mama mea, nenorocitule, şi am să o apăr de tine cu orice preţ. Piei dracu' din ochii mei, nemernicule! Dispari din curtea asta sau chem poliţia imediat!" – s-a răstit Wanda la el. G.H. Smith a întors spatele Wandei, a mers în parcare, s-a urcat în Honda şi a părăsit locul. A condus calm pînă în centrul orăşelului, la McDrive. Aşteptînd la rînd, în maşină, a fixat radioul pe un post religios. Avea chef de o predică bună. O găsise, cînd a simţit cum furia îi inundă creierul. Cînd a ajuns să-şi ridice comanda (o cafea şi un cheeseburger), deja îi venea să urle. A trîntit pe scaunul din dreapta punga McDonald şi a demarat în trombă pe străzi. Nu putea spune cu precizie cînd i-a venit ideea, dar la ieşirea din McDrive era decis să se sinucidă. Ştia şi cum. Va intra cu Honda, în mare viteză, într-o maşină care vine din sens opus. În felul acesta, va face şi o victimă. O victimă inocentă, desigur. Inocentă în sensul că, plecînd de acasă cu maşina spre serviciu sau spre controlul medical de rutină sau spre întîlnirea cu contabilul sau la cumpărături sau oriunde ar putea conduce cineva de dimineaţă, acelei victime nici nu i-ar fi trecut prin cap că se va intersecta pe drum cu G.H. Smith şi cu uriaşa lui durere. Inocentă, aşadar, în sensul ignoranţei, altfel, nu. Nici un om nu e inocent. Fiecare îşi merită moartea cu vîrf şi îndesat. A condus vreo trei sau patru minute, şi a pus ochii pe un Ford vişiniu care venea din sens opus. Cînd a ajuns la mai puţin de un metru de Ford, a virat brusc stînga. Impactul nu a fost chiar frontal, aşa cum dorise G.H. Smith, dar a fost suficient de puternic. Maşinile s-au făcut praf. G.H. Smith nu a murit. Ca multe alte lucruri importante în viaţă, sinuciderea nu i-a reuşit. De fapt, G.H. Smith a ieşit complet nevătămat din teribila ciocnire. Nici măcar un cucui. Nimic. În schimb, John Irimescu, conducătorul Fordului, a fost transportat la spital în stare critică. Suferise un lung şir de fracturi importante şi a intrat pe mîinile doctorilor de la Urgenţă în comă profundă.

G. H. Smith, nu a contestat nimic din toate acestea. Poliţia şi-a făcut bine treabă, luînd declaraţii corecte de la toată lumea şi a făcut tot ce trebuie în dosar. Cînd cercetările s-au terminat, G.H. Smith a ţinut să spună poliţistului care l-a escortat spre Onorata Curte din St. Charles că mulţumeşte Poliţiei pentru obiectivitate şi profesionalism. Acum, stătea în faţa judecătorului şi aştepta ca acesta să fixeze cauţiunea. Nu a durat mult. 500.000 $. Enorm! Va sta la închisoare în timpul procesului.

Nu ştiu cum, povestea a ajuns la urechile lui Dan Rosack, harnicul reporter de teren de la *Sun-Times*. Rosack a scris rapid o notiţă lapidară pentru ediţia de a doua zi a ziarului. A pus în 600 de semne totul. Numai că ediţiile au fost pline, şi a doua zi, şi a treia zi. Abia a patra zi, adică astăzi, *Sun-Times* a publicat, în colţul de jos al unei pagini de la mijloc, vestea despre G.H. Smith. Tocmai astăzi, cînd tot oraşul aştepta cu sufletul la gură detaliile achitării de ieri, în procesul secolului – un proces de corupţie al fostului guvernator, care a implicat nume politice dintre cele mai răsunătoare, inclusiv pe Preşedinte, oferind poporului ceva ca o gaură a cheii prin care a putut vedea detalii intime ale vieţii marilor politicieni. Bani, sex, extravaganţe, haine scumpe, mită subtilă, yahturi şi curse de cai. Materialele despre procesul guvernatorului au fost excelente, aşa că *Sun-Times* s-a vîndut foarte bine astăzi. Şi pe Internet, puhoi de oameni au clicăit spre textele despre achitare. Numai că nici unul dintre acestea nu a fost cel mai citit text al zilei. Textul lui Rosack despre G.H. Smith, un anonim din St. Charles despre care cei din jurul său spun că nu mai e în toate minţile de vreo 20 de ani, a surclasat în audienţă orice alt text al ziarului.

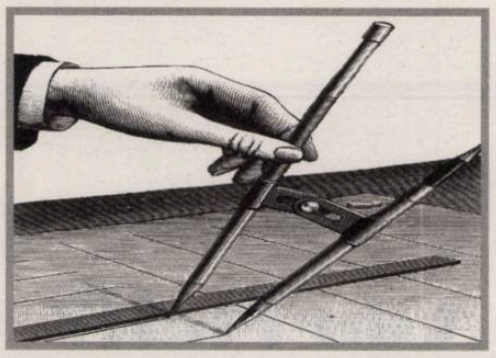

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Bucureştii lui N. Iorga

A rămas un provincial toată viaţa. Se născuse în 1871, la Botoşani, de care a fost întotdeauna legat şi prin amintirile de copilărie, şi prin cercetările sale de istoric, deşi familia, scăpătată, pierduse locuinţa străbunicului (una dintre cele mai frumoase case din secolul al XVIII-lea pe care le-a mai păstrat oraşul, acum iarăşi de vînzare, după ce a găzduit Muzeul local de Etnografie). Tot o ambianţă patriarhală, semirurală, a căutat şi cînd s-a stabilit la Vălenii de Munte, unde, în 1908, se instala în casa din care a plecat doar în 1940, cînd cutremurul a distrus-o pentru prima oară, cu două săptămîni înaintea teribilei lui morţi.

Aşa se face că, deşi reţinut în Bucureşti timp de cincizeci de ani de îndatoririle cărora avea să le facă faţă ca profesor şi ca om politic, n-a încetat să cutreiere ţara şi străinătatea, ca nesăţios călător, aşa încît drumurile sale prin acest oraş au urmat cu regularitate aceleaşi trasee, pe jos, de acasă la Universitate, la Academie, la Liga Culturală (pe malul Dîmboviţei), la anticari (adunaţi atunci în spatele CEC-ului), la redacţia *Neamului Românesc* (str. Domniţa Anastasia nr. 6, alături fiind tipografia la care apărea *Revista istorică)* şi la Institutul Sud-Est European (str. Banu Mărăcine nr.1, într-un sărăcăcios cartier dispărut, pe locul magazinului Unirea). Alteori se abătea spre Cameră sau spre Palatul Regal. După cum se vede, numai vechiul centru al Capitalei.

Locuinţele sale aici au fost, pe rînd, în str. Sculpturii (mai tîrziu Ştefan Furtună), apoi în Sfinţii Voievozi nr. 16, unde era în 1894, aproape de Academie. Din 1896 pînă la 1900 în str. Icoanei nr. 64. Interiorul acela este descris de unul dintre foştii elevi care veneau acolo la seminarii: „o casă cu odăile dînd dintr-una într-alta, sistem vagon... o odaie în stînga la colţ de stradă, antreul, două alte odăi, în dreapta bucătăria... Sîntem în biroul lui acum. Rafturile se îndoaie, fiind din lemn ieftin, de brad, sub greutatea cărţilor."

În pragul noului veac, cele de pe acum 5000 de volume – vor fi pînă la urmă de zece ori mai multe – au fost mutate în casa din Aleea Alexe Marin nr. 6, o intrare din str. Chimistului (azi Iulia Hasdeu), locuinţa pentru încă patru ani a lui N. Iorga, care avea lîngă el pe mamă-sa, pe cei doi copii din prima căsătorie şi pe a doua soţie, Catinca Bogdan, care va naşte acolo alţi trei copii. În 1905-1907, această numeroasă familie, cu încă un fiu, locuia cu chirie în str. Buzeşti nr. 42: sînt anii în care Iorga a condus *Sămănătorul,* a stîrnit manifestaţia din Piaţa Teatrului Naţional şi a luat apărarea ţăranilor răsculaţi. Această clădire istorică există încă, dar, ocupată cîtva timp de un cabinet medical, a devenit un restaurant, care se cheamă obraznic „La Casa Iorga". A urmat o pauză îndelungată, în cursul căreia reşedinţa principală era la Vălenii, cu vizite în Bucureşti şi popas la hotel de fiecare dată, plecarea în Bulgaria, pe front, în 1913, şi refugiul la Iaşi pe cînd restul familiei fusese expediat la Odessa, în 1917.

Această clădire istorică există încă, dar a devenit un restaurant, care se cheamă obraznic „La Casa Iorga".

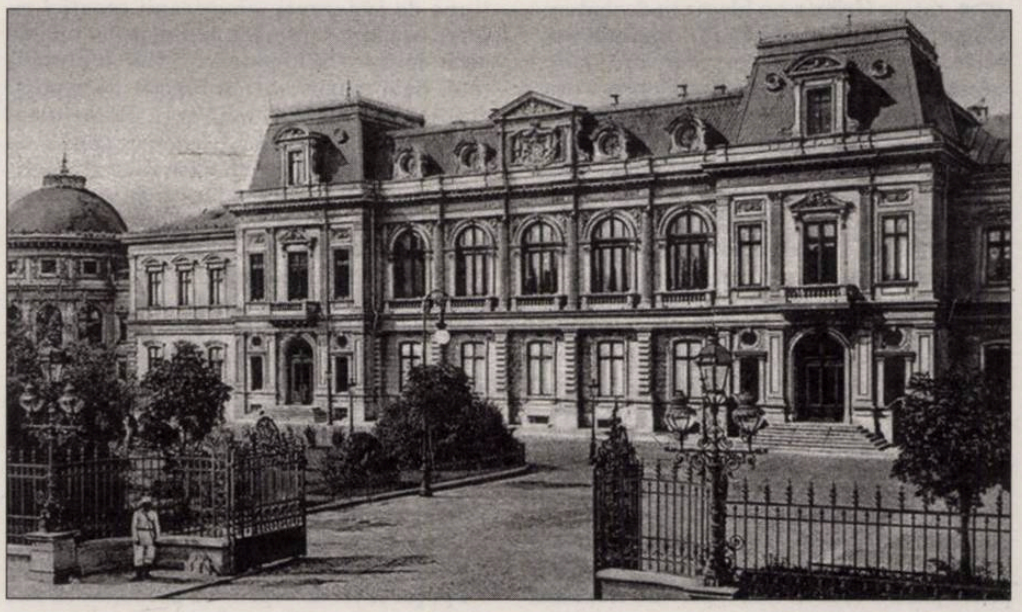

La întoarcere, la sfîrşitul lui 1918, o imagine apocaliptică: „Oraşul e un iad de murdărie sub un cer de plumb. O mulţime imensă, cu căutături de bestii preocupate de hrană şi de plăceri, se tîrăşte prin noroiul gros, pe care-l răscolesc cîteva femei în zdrenţe, cu figurile de agonie. Cai flămînzi cad în marginea trotuarului şi pe unul îl sfîşiau cîinii. Iar seara, în lumina slabă, lumea inconştientă se plimbă." Pentru refacerea cu greu a unei gospodării s-a găsit adăpost lîngă Gara de Nord, în str. Al. Depărăţeanu nr. 2, la etaj (casa există şi azi). O soluţie a dificultăţilor i-a fost oferită lui Iorga de către grupul de prieteni şi colaboratori care i-au dăruit în 1919 casa din Şoseaua Bonaparte nr. 8, pe care, la rîndul său, a lăsat-o moştenire statului odată cu marea bibliotecă. Adresa era Bd. Ilie Pintilie nr. 6, cînd buldozerele din 1986 au sfărîmat-o. În locul grămezii de cărămizi pe care am văzut-o atunci este acum sediul BRD de la colţul bulevardelor Lascăr Catargiu şi Iancu de Hunedoara. De partea cealaltă a Pieţii Victoria, unde începea Şoseaua Jianu (Bd. Aviatorilor), avea să fie, din 1939, pentru numai un an, ultima locuinţă a lui N. Iorga, în aripa stîngă a Institutului de Istorie Universală. Este şi singurul dintre aşezămintele lui care şi-a menţinut pînă astăzi rostul pentru care îl gîndise, fără să se clintească din loc.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Lidia VIŞAN

SOS Provincia

Casa lui Licheardopol

La fel ca şi multe alte surate de-ale ei (poate mai puţin cele din Ardeal), Tulcea a fost vitregită de sistematizarea comunistă şi a păstrat prea puţin din clădirile vechi ale oraşului. Pe dealuri, mai poţi regăsi ceva din farmecul fostelor mahalale (cîndva 14 la număr). În centrul oraşului însă, cît vezi cu ochii, blocuri şi artere noi. Vrei rămăşite din centrul vechi? Trebuie să treci de pavăza de blocuri. Pitite în spatele lor, mai poţi întîlni „insuliţe" din vechea Tulce. Din păcate nu multe.

Una, destul de importantă, e cea de pe str. Progresului – altădată frumoasa stradă Sf. Nicolae, pe unde a defilat Armata Română la anexarea Dobrogei în 1878. Aici găseşti poate cea mai mare densitate de clădiri monument istoric din Tulcea. Casa Avramide – un mic palat pentru dimensiunile Tulcei, Catedrala Sf. Nicolae – singura din Imperiul Otoman care a primit *„iradea"* să-şi înalţe turle, casa Motomancea, Licheardopol – le afli pe toate aici. Pentru o Tulce care nu prea are cu ce să-şi încînte vizitatorii, insuliţa asta de istorie ar trebui pusă la mare preţ. Restaurată şi valorificată.

Vă surprinde că nu e aşa?

La nr. 28 pe sus-numita stradă se (mai) află casa Licheardopol, construită între 1860-1870 de către un comerciant grec înstărit, Ilia Licheardopolos. Este o clădire monument istoric şi pentru stilul arhitectonic („Empire", dacă nu greşesc), dar şi pentru importanţa istorică ce i se acordă. În salonul cu pictură murală de la etaj se presupune că au fost semnate actele de preluare a provinciei Dobrogea de către administraţia românească, în noiembrie 1878. Tot aici se zice că a fost găzduită familia regală, regele Carol I şi regina Elisabeta, în timpul vizitei lor la Tulcea, iar că efigiile de pe faţada clădirii ar înfăţişa chiar cuplul regal.

Un banner *pus pe faţada clădirii ne avertizează: „Atenţie! Pericol de prăbuşire. Vă rugăm ocoliţi!"*

Pînă acum cîţiva ani o parcare o despărţea de pavăza de blocuri, dar cum lipsa locurilor de parcare nu e o problemă pentru noi, între timp aici s-a înălţat o măreaţă clădire de şapte etaje. Cum a obţinut autorizaţie de construcţie, pentru cîte etaje a primit autorizaţie, cărui personaj de pe scena politică îi aparţine această clădire – ar fi interesant de aflat, dar nu în acest articol...

Dincolo de aspectele de urbanism, patrimoniu şi estetică, noua clădire de birouri pune în pericol chiar existenţa fizică a vecinei mai în vîrstă. Pe „faţa" ei a apărut o ditamai crăpătură de sus pînă jos şi asta încă din faza de fundaţie. Direcţia de Cultură, Culte şi Patrimoniu Cultural Naţional a sistat lucrările, la fel şi Inspecţia în Construcţii. Tot direcţia a întocmit şi o plîngere penală pentru distrugere de monument, dar rezultatul nu a fost cel scontat.

Clădirea de birouri s-a înălţat, pe cînd casa bătrînului grec zace cu un picior în groapă. Constructorul şi-a mai spălat niţel din păcate şi a implantat nişte piloni de susţinere a clădirii pe partea afectată. Acum pisica cică s-ar afla în curtea proprietarului de monument istoric care este somat să-şi reabiliteze proprietatea. Un *banner* pus pe faţada clădirii ne avertizează: „Atenţie! Pericol de prăbuşire. Vă rugăm ocoliţi!"

Ce ne doare pe noi în toată povestea asta? Că dintre toate locurile virane ale oraşului, s-a preferat tocmai această minirezervaţie a Tulcei vechi pentru construirea clădirii noi. Că în loc să scoatem la lumină clădirile cele mai valoroase şi mai reprezentative pentru istoria oraşului, le umbrim cu mastodonţi de beton, care se încadrează în peisaj ca nuca în perete Şi nu numai că le umbrim, dar le şi grăbim pieirea.

Lidia Vişan *este coordonatoarea proiectului „Redescoperă-ţi Oraşul!", implementat la Tulcea de Asociaţia Centrul EU divers prin Programul „Tineret în Acţiune", finanţat de Comisia Europeană.* www.redescoperatiorasul.eudivers.ro

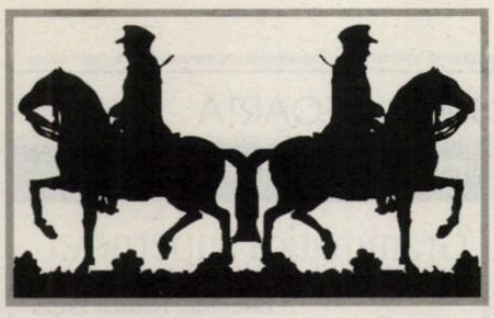

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Scurte note informative despre starea noţiunii

NUVELIST,
sînt incompetent în alimentarea locomotivelor;
sînt incompetent în eternitatea fotosintezei;
sînt incompetent în speologie;
sînt incompetent în cultivarea bujorilor;
sînt incompetent în a înţelege o bujie;
sînt incompetent în cultivarea verzei roşii;
sînt incompetent în naşterea şi dispariţia efemeridelor;
nu pricep nimic dintr-o diferenţială;
nu pricep o iotă dintr-un atol şi dintr-un atom;
nu mă duce mintea la ce era în mintea lui Joseph Haydn, cel care a compus 120 de simfonii;
nu mă duce mintea la cum s-a descurcat Champollion între atîtea hieroglife;
nu cunosc milimetrica topirii gheţarilor şi a angoaselor;
nu cunosc cum se poate ajunge la conceptul de sineitate şi cu atît mai puţin la starea de sinceritate;
nu ştiu cum se repară perfect un lift;
nu ştiu cum se prepară o otravă;
nu ştiu de ce nici un mixer nu are încredere în mine;
nu ştiu de ce mă sabotează istoria oricărui popor;
nu ştiu de ce mă urăşte orice antidepresiv;
nu ştiu de ce mă dispreţuieşte orice monadă;
nu ştiu, mai ales, să jignesc şi să linguşesc temeinic.

TOTUŞI, CA NUVELIST
ştiu cum se naşte o amintire;
ştiu de ce nu-i plăcea lui Tolstoi teatrul lui Cehov;
ştiu de ce în *Cevengur*-ul său, Platonov i-a dat unei iepe numele de Roza Luxemburg;
ştiu ce înseamnă o sărutare pe fruntea, dar şi pe clavicula unei femei;
ştiu din ce şi cum te apucă de beregată – dorul;
ştiu că „cine te-a făcut pe tine, parcă m-a întrebat pe mine“;
ştiu ce înseamnă o zi fără inspiraţie.
(două, trei zile din astea, fără...)
ştiu de ce nu există şi nu va exista soluţie la antisemitism;
ştiu cum o sănătoasă lenevie poate birui chiar invidia – „cel mai serios sentiment omenesc“, după opinia lui Stendhal;
sînt specialist în neîncredere;
sînt specialist în remuşcări;
sînt priceput în tăcerea unei duioşii;
ştiu să fiu tandru exact cînd „nu trebuie“, cînd nu se cere şi nu se cuvine;
ştiu că nu pot conta pe mine în disperare şi laudă de sine;
ştiu din ce în ce mai bine, la capătul unui gînd, *să nu generalizez pripit,* cerinţă a şefului cenzurii de partid, pe care am ironizat-o dîrz de cînd am auzit-o prima oară, să fie de atunci 50 şi ceva de ani...

După un examen al arterelor care „putea fi mai rău“.

Aceste maimuţe personale m-au străbătut de-a lungul unui examen Doppler al arterelor, timp în care am înregistrat cele mai inumane zgomote – un fel de lătrături şi schelălăieli ale unei haite bine hingherite – ca după aproape două ore, în final, radiologa, extrem de amabilă, să-mi spună sobru că „putea fi mai rău“, ceea ce m-a împiedicat s-o întreb dacă acele zgomote proveneau din computer sau din interiorul meu psihosomatic.

un sport la Răsărit

Am văzut pe Eurosport concursuri de sărituri de la trambulină cu schiurile pe iarbă. Dacă în alte ţări zăpada a fost înlocuită cu iarba, noi cu ce putem înlocui trambulinele pe care nu le avem?

Ajuns la Oslo acum 20 de ani, Ovidiu Ioaniţoaia a urcat pe trambulina care panoramează oraşul. „M-a luat cu ameţeală“, recunoaşte el. „O dată pe an, de aici sare regele“, i-a spus ghidul, unul dintre oamenii din olimpismul scandinav. Aşa a aflat un jurnalist român nu că Norvegia e monarhie, ceea ce deja învăţase la şcoală, ci că monarhia presupune un stil aparte de a te integra în viaţă, pasiunile şi slăbiciunile supuşilor săi. „Trambuline ne trebuie nouă?!“, poate exclama cineva, consumat deja după luni de discuţii în jurul spitalelor şi autostrăzilor care lipsesc. Adevărul e că trambulina de la Predeal, devenită, printr-o inversare a acelor timpului, dintr-o trambulină medie o ruină mare, nu ar folosi la mare lucru dacă s-ar reface (şi zice-se că se va reface). După aceeaşi logică şi bazinele, şi sălile de sport, toate sînt ineficiente. Nicăieri în lume ele nu sînt gîndite ca nişte companii profitabile, aşa cum pare că s-a instaurat gîndirea la noi. E de înţeles, de vreme ce România e o ţară care trăieşte sub obsesia, zilnic legitimată, a eficacităţii. De aceea, nu avem nevoie nici de trambuline şi nici de o umbră glorioasă sărind de pe ele.

Cătălin TOLONTAN

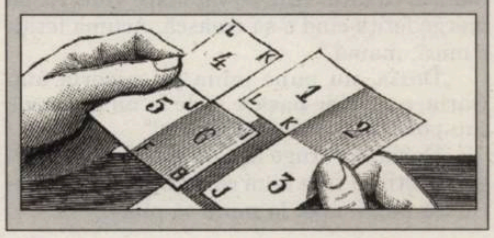

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Nimic despre barbarie

Am să mă abţin cît pot de tare şi n-am să povestesc aici despre geamurile termopan care împlinesc azi, în mod sublim, estetica unor mînăstiri româneşti construite acum cîteva sute de ani. N-am să povestesc nici despre ororile de marmură care înlocuiesc, pentru că „sînt mai frumoase“, lespezile de piatră pe care călcau domnitorii, odinioară, în aceleaşi mînăstiri. Şi n-am să scot o vorbă nici despre felul delirant în care arată sutele de biserici apărute prin cartiere, prin sate şi comune, în ultimii ani de entuziasm ortodox. Cu mare greutate, am să mă abţin să relatez şi povestea unei eleve care, pentru că era îmbrăcată în negru şi pentru că asculta Led Zeppelin, Iron Maiden şi Metallica, a fost ridicată în picioare la ora de religie şi arătată întregii clase, să vadă bieţii colegi cum arată o satanistă care va arde în flăcările iadului. Pentru că aşa le-a spus domnul profesor de religie, că cine ascultă muzică rock e satanist şi e condamnat de la bun început, fără posibilitate de scăpare, la cazanul cu smoală în care îşi ispăşeşc păcatele, pentru vecie, marii păcătoşi. La fel de bine, n-o să povestesc nici despre copiii care refuză să intre şi să viziteze un monument arhitectonic al catolicismului, la Milano, la Paris, la Köln, sau prin alte părţi ale lumii, pentru că dom' profesor de religie le-a spus că e mare păcat, că nu e voie să intri în bisericile altora, care nu sînt ortodocşi. Mă-ntreb şi eu, ca prostu' satului, de ce-o fi voie să rupem bilete pe la mînăstirile noastre, monumente istorice ale ortodoxiei, pentru nemţi, italieni, francezi, care vin să viziteze locurile astea. Nu e păcat să intre în bisericile noastre nişte indivizi catolici care s-au abătut de la dreapta credinţă? Sigur că n-am să povestesc nici despre felul în care, pentru a obţine linişte sufletească şi alinare, unii dintre compatrioţii noştri se calcă în picioare, cînd vor să ia apă sfinţită şi să atingă moaşte sfinte la mari sărbători. La fel de bine, sînt de nepovestit imaginile filmate cu camera ascunsă, arătînd cum se mai cotizează uneori, pe ici, pe colo, ca să devii preot şi să prinzi o parohie bună.

Am să povestesc însă, fără să-i dau numele, despre un preot care îşi riscă serviciul în fiecare zi, tocmai pentru că are credinţa că ceea ce face nu e meserie, ci vocaţie pură. Un om nesofisticat care salvează credinţa, în anonimat, zi de zi, prin ceea ce face pentru enoriaşii bisericii la care slujeşte. Ca să nu dau prea multe amănunte şi ca să nu-i fac probleme, că aşa se întîmplă uneori, la noi, în dreapta credinţă, am să relatez doar un episod pe care l-am trăit pe propria-mi piele, zbîrlită de emoţie. Preotul le-a spus credincioşilor, la un moment dat, că îşi asumă răspunderea în faţa Domnului, că ia asupra sa un păcat. Păcatul de a nu-i afurisi şi de a-i accepta la împărtăşanie, chiar dacă unii dintre ei au mîncat alimente nepermise în post. Aşezarea unde s-a petrecut povestea asta e un loc în care se trăieşte foarte greu, unde se bea mult şi unde violenţa domestică e verde ca bradul, de-a lungul întregului an. Preotul le-a spus însă că cere ceva în schimb, pentru păcatul ăsta pe care şi-l asumă. Într-un moment de mare emoţie, cu biserica plină ochi de lume, le-a spus bărbaţilor că ceea ce le cere în schimb e să nu-şi mai bată, să nu-şi mai maltrateze, în nici un fel, nevestele şi copiii. Că în momentul ăla, condiţia obligatorie pentru a primi împărtăşania era o liniştire a sufletelor şi a atmosferei din familii. Într-un loc în care se trăieşte de pe o zi pe alta, în care copiii sînt supuşi unor lipsuri incredibile, în care femeile sînt bătute cu program zilnic, preotul acesta şi-a asumat răspunderea de a face ceva necanonic, pentru a începe o construcţie a binelui în sufletele enoriaşilor de la biserica sa. E un om la fel de sărac, ca şi cei pe care îi păstoreşte, un om care şi-a asumat o misiune, în spiritul credinţei care îi luminează viaţa, luînd asupra sa păcatul unei grele derogări. Mai sînt şi alţii ca el. Nu sînt tocmai puţini preoţii ortodocşi care simt ce se întîmplă în jurul lor, care îşi asumă vocaţii, nu meserii, şi care salvează, neştiuţi de nimeni, prin locurile în care slujesc, esenţa credinţei pe care au îmbrăţişat-o.

În ce mijlocitori ai relaţiei cu Dumnezeu avem încredere?

Tocmai pentru că există aceşti oameni, n-am să povestesc nici despre felul, atît de direct, în care un preot ortodox a anunţat, în presă, că nou-născuţii pieriţi în urma incendiului de la Maternitatea Giuleşti, nefiind botezaţi, nu pot fi înmormîntaţi decît cu o slujbă de consolare pentru părinţi. N-au apucat să fie creştini, prin urmare nu pot primi o slujbă creştinească de înmormîntare. Pe ce lume trăim? În ce ţară ne ducem zilele? În ce mijlocitori ai relaţiei cu Dumnezeu avem încredere? Cine să vină să le spună că ei sînt, sau ar trebui să fie păstrătorii ultimei căi de acces spre un licăr de speranţă sau de alinare? Cum e posibil ca un preot să se comporte, în cazul morţii unui nou-născut, într-un incendiu, ca o firmă de asigurări care speculează lipsa unei clauze dintr-un contract? Sînt momente în care Biserica Ortodoxă, spre deosebire de guverne, preşedinţi, instituţii publice, ar trebui să creeze măcar aparenţa unui interes, dacă nu o solidaritate profundă cu credincioşii săi. *Formula* unei derogări ar trebui să fie subiectul unei dezbateri de urgenţă în sînul Bisericii, nu spălarea pe mîini, prin comunicatul sec, în limbaj de politruc, şi păstrarea cu orice chip a zidului dogmei. Pentru că prelaţii Bisericii Ortodoxe ar trebui să înţeleagă că, pe zi ce trece, superstiţia şi barbaria se lăţesc, iar trăirea religioasă se retrage în biblioteci sau în locuri pustii. Datoria Bisericii nu e să asigure confortul de lux al bibliotecii sau opulenţa pustietăţii, ci e lupta cu răul din lume.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

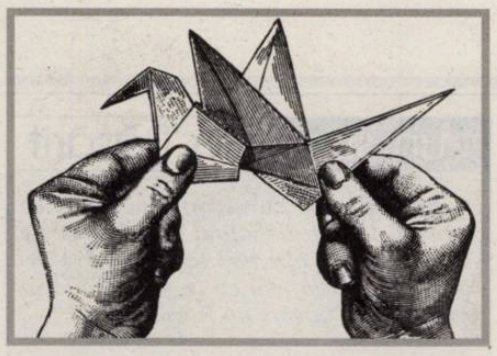

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Mama Dariei

Cred că mulţi dintre noi, aflaţi într-un concediu sau altul, stînd pe plajă ori la masă la restaurant, citind pe şezlongul din balconul camerei de hotel, ori savurînd o cafea la barul de pe terasă, au avut ocazia să asculte ceva asemănător celor ce urmează:

„Daria, ia mîna de la uşă că-ţi prinzi degetele.“

„Daria, nu da drumul la apă, acela e un duş pentru ca să-ţi speli nisipul de pe picioare. Acuma nu-l lăsa deschis. Măi!“

„Daria, stai, mamă, locului că ne dai nisipul în ochi. Uite că-l deranjezi şi pe domnu'. I-ai dat cu nisip pe cearceaf. Vă rog să ne scuzaţi.“

„Daria, dă-i şi fetiţei găletuşa ta. Nu fi rea! Ai văzut că şi ea ţi-a dat lopăţica ei. Nu trebuie să te porţi aşa, mamă. Mai trebuie să mai şi împarţi lucrurile ca să te poţi juca cu alţi copii. Nu e bine să fii egoistă. Ce-o să te faci în viaţă dacă eşti aşa?“

„Daria, joacă-te aici la mal. Nu mai înainta că uite: vîîîj, ce val mare vine. Acolo merge fetiţa cînd o să crească. Acuma fetiţa e mică, mamă.“

„Daria, nu pune mîna pe mizeria aia. Daria, e caca de pasăre, e de la un pescăruş sau porumbel. E infect, Daria!“

„Daria, nu trage aşa de colac că se sparge. Să ştii că face bum colacul şi o să te sperii. Să nu vii apoi la mine să plîngi.“

„Daria, două linguri de supă nu înseamnă că ai mîncat. Daria, nu primeşti prăjitură dacă nu mănînci supa. Mama ta nu-ţi mai dă prăjitură, să ştii.“

„Daria, peştele ăla (stavrid) are oase. Stai puţin să vadă mama. Dacă te îneci cu un os de peşte nu e bine. Putem ajunge la spital, Doamne fereşte!“

„Daria, te rog să nu începi cu mijlocul, nu aşa se mănîncă o prăjitură. Şi stai, te rog, frumos la masă. Daria, vezi că o să cazi cu scaunul.“

„Daria, se poate? Nu băga degetul în piper. Nu, nu, nu duce acum mîna la ochi! O să te usture.“ Plici!

„Auuu, reao!“

„Daria, pleacă de acolo. Tati, ţine-o că nerul.“

„Daria, e musca, mamă, da, e scîrboasă. Hai s-o gonim, fir-ar ea de muscă.“

„Daria, nu mai pune mîna acolo. Nu-i frumos. Dacă vrei la toaletă nu trebuie decît să spui.“

„Daria, cînd cineva vorbeşte cu tine îl asculţi, nu îţi vezi în continuare de joaca ta. Îi dai atenţie şi pe urmă poţi să continui ceea ce făceai. Draga mea, trebuie să fii o persoană civilizată.“

„Daria, ia uite, fetiţa ştie deja să-şi scrie numele, mamă. Tu cînd o să înveţi să scrii? Ia ţine şi tu creta aşa. Aaaşa. Să nu duci acuma mîna la gură.“

„Daria, nu tîrî prosopul acela pe jos, că-i murdar. Tu auzi ce-ţi spun?“

„Daria, de ce ai dat în fetiţă? Se poate să faci una ca asta? Ce ţi-a făcut? Era prietena ta, mamă. Uite că ai făcut-o să plîngă. Se poate aşa ceva!? Ce să mă mai fac cu tine, măi, mamă, măi?“

„Daria, nu pune mîna pe pisică, poate să aibă purici. Purici, mamă, gîndăcei d-ăia mici care se urcă pe tine şi te ciupesc. Uite aşa, fac ciup, mamă, şi apoi te ustură.“

„Daria, cît ai băgat în gură? Ia să văd. Te îneci, Daria. Nu mai băga atît în gură.“

„Daria, ce faci cu cuţitul? Daria, copiii n-au voie cu cuţitul. Te poţi tăia. Daaaria!“

E destul?

Tati, ţine-o că asta cade de pe balcon.

Daria a venit în vacanţă înaintea ta şi va pleca după tine. Cînd te vei întoarce la servicu, după binemeritatul concediu, vei simţi că-ţi lipseşte ceva.

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Grammatica supernova

Doamnei Rodica Zafiu

Pornind de la legitima premisă că noţiunile aşa-zicînd *abstracte* sînt, numeric şi calitativ, insuficiente să descrie şi, *ipso facto,* să exprime mulţimea şi diversitatea unor acţiuni şi circumstanţe irepetabile sau strict particulare, cutare lingvist de anvergură a propus, de la amvonul unui sympòsion filologic, revizuirea, între altele, a modurilor verbale, – după Domnia Sa, mult prea puţine... Astfel, modul optativ, stimaţi colegi, se cade completat, cît mai degrabă, cu acela, bunăoară, *oftativ,* – ce exprimă de asemenea opţiuni, dar într-un chip mai interjecţional. Una e: „Aş vrea o rochie nouă!“, alta: „Of, dragul meu, aş vrea o rochie nouă!“.

(Aplauze, – printre lingvişti, nu lipsesc unii misogini.) Mulţumesc, domnilor; acum, să trecem, însă, la modul cel mai obiectiv: indicativul. Acesta se cuvine completat, îndată, cu *vindicativul*. „Ţi-am omorît căţelul“ e la indicativ; „Ţi-l omor, şi eu, acuş, pe-al tău“ e, dimpotrivă, la vindicativ. „Consoarta-ţi, marchize, a lăsat să-i cadă batista; eu am ridicat-o“ este, fireşte, la indicativ; „Conte, ţi-arunc mănuşa“ e la vindicativ. *(Rîsete, – din aceleaşi pricini.)* Mulţumesc, domnilor colegi; să venim, însă, la prochimen. Trece-vom peste conjunctiv, căci acest mod e reductibil *nolens-volens* la modul – aţi ghicit! – imperativ. Spunînd „Să ieşi afară!“ nu spui, la urma urmei, „Ieşi afară!“? *(Rumoare, perplexitate.)* În rest, imperativul e un... *ghimperativ,* căci, iată, semnul exclamării ce-i ţine veşnic companie, este un ghimpe ascuţit, lăsînd în urmă-i, prin incizie, o stigmă,-n chipul unui punct. *(Aplauze de circumstanţă, – lingvistica fiind o ştiinţă sobră.)*

PUBLICITATE

Codrin Liviu CUȚITARU

Ghepardul

M-am întîlnit deunăzi cu un coleg din Universitate, faimos pentru devotamentul său în munca de cercetare. Ani de zile s-a închis prin biblioteci, refuzînd obstinat orice distragere de la complicatele lui investigaţii academice. O asemenea „distragere“ (respinsă convulsiv, ca într-un straniu ritual exorcizant) a fost, se înţelege, munca administrativă. Deşi o tentaţie pentru mulţi universitari – datorită perspectivelor de vizibilitate pe care le oferă –, funcţiile de orice fel nu l-au tentat deloc, în trecut, pe amicul meu. Dimpotrivă, a fugit de ele cu o înverşunare aproape patologică, strigînd mereu, cînd „pericolul“ electoral se contura la orizont: „Pe mine şef (de colectiv, departament etc.) mă veţi putea face doar mort. Împăiat, da, sînt de acord să mă aşezaţi pe fotoliul de Decan, tot aşa cum spaniolii l-au pus pe Cid, îmbălsămat, în şaua calului, pentru a-i mai speria o dată pe mauri.“ Acum, poate că vă întrebaţi, justificat, de ce ar fi vrut lumea atît de mult ca Nicu (numele, să spunem, vechiului meu prieten şi coleg) să le fie şef? Este el cu adevărat un personaj strivitor de charismatic, un potenţial lider epocal? N-aş merge pînă acolo. Nicu rămîne un ins, în aparenţă, banal, cu un comportament public, observam mai devreme, mai degrabă auster. Totuşi, se ştie, oamenii s-au cam săturat, inclusiv în Universitate, de marile „profiluri“ de conducători, preferînd indivizii serioşi, cu garanţia eticii profesionale la vedere. Or, aici Nicu era imbatabil. Trăia doar pentru muncă şi nimeni nu-l ştia să fi făcut vreun compromis în viaţa sa. Nici roboţii japonezi nu ar fi reuşit să-l învingă la precizie şi intransigenţă.

De aceea, ani la rînd, în preajma alegerilor, amicul meu devenea parcă mai ursuz şi mai izolat ca oricînd. Se strecura ca o potîrniche pe culoarele facultăţilor, căutînd drumurile cele mai scurte spre amfiteatre ori biblioteci. Dacă un nefericit de coleg, altfel bine intenţionat şi afabil, zărindu-l, îl acosta cu întrebarea neinspirată – „Nicule, tu nu vrei să candidezi, mă, anul ăsta, că ar fi nevoie de cineva integru, zău aşa, bătrîne?“ –, se trezea cu un Nicu malefic, arucîndu-i priviri ucigaşe, în timp ce se îndepărta, tăcut şi grăbit, cu degetul mijlociu de la mîna dreaptă ridicat, obscen, în sus, după regulile comunicării gestuale dintre şoferi, în traficul aglomerat. Interlocutorul stătea năucit, minute bune, în mijlocul coridorului, după care pleca abătut, gîndindu-se, convins, la faptul că activitatea didactică trebuie neapărat consiliată psihologic şi că tatăl lui, ţăran pozitiv, avusese dreptate cînd, în tinereţe, după ce ajunsese student la Iaşi, îi spusese cu o

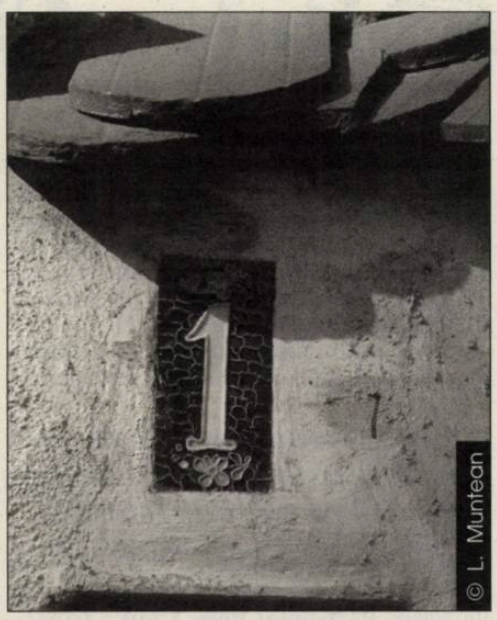

anume mîhnire: „Băi, băiete, să nu uiţi niciodată că mai bine-i să fii măgar sănătos decît savant ofticos!“. Înţelept moşul, orice s-ar zice. Problema e că episoadele de acest tip au devenit numeroase şi tot mai multă lume începuse să-l evite pe Nicu. Îşi repetau cu toţii zicala cu savantul ofticos şi îl lăsau, liniştit, în fobia lui faţă de administraţie. Pentru ei, omul nostru se încadra perfect în tipologia geniului neînţeles, a cărui singură misiune pămîntească trebuia să fie inegalabilul *opus magnum*. Se consolaseră cu ideea că nimeni nu este de neînlocuit şi că, la urma urmelor, în România de azi, chiar şi un Cid împăiat, pe scaunul de Decan, nu ar fi ceva complet improbabil.

Şi, totuşi, un lucru de neimaginat s-a întîmplat în ultimii trei ani şi, prin urmare, întîlnindu-l pe Nicu, m-am oprit în faţa lui cu o expresie, sînt convins, plină de stupoare. Candidase, în ultimele alegeri, la absolut toate funcţiile de conducere, disponibile în procesul electoral. Eşuase lamentabil, primind numai un vot – al lui însuşi. Se pare că unii nu putuseră trece peste degetele arătate, cu generozitate, de Nicu, de-a lungul timpului, prin diverse colţuri ale venerabilei noastre instituţii, iar alţii nu mai erau convinşi că ostilul savant ar putea fi o opţiune (şi) în *leadership*. Aşa că *l-au respins ei* de data aceasta, cu aceeaşi înverşunare cu care *îi refuzase şi el*, la rîndul său, în trecut. Nu m-am putut abţine şi l-am întrebat direct, asumîndu-mi, cu bărbăţie, eventualitatea unui deget proptit, cu insolenţă, în ochi: „Nicule, omule, ce-ai păţit de-ai candidat, mai abitir ca Geoană, la toate funcţiile posibile şi imposibile?“. Spre surprinderea mea, Nicu s-a oprit docil şi a răspuns cu tristeţe: „Bătrîne, am văzut un documentar pe *Discovery* care mi-a produs o epifanie teribilă. Întreaga mea concepţie existenţială s-a schimbat atunci brutal. Ascultă şi tu. Nişte gheparzi au fost părăsiţi de felina-mamă la maturitate. Crescuseră şi era timpul să devină independenţi. În primele zile, comportamentul lor a fost sfîşietor. Plîngeau precum puii abandonaţi (deşi ajunseseră ditamai fiarele) şi au căzut aproape în inaniţie. Apoi, au încercat să vîneze. Nimic, habar n-aveau să pună jos o antilopă *gnu*. Într-o zi, ceva îngrozitor s-a petrecut.“

Am continuat să ascult cu răsuflarea tăiată: „A apărut o herghelie de zebre, iar gheparzii au atacat disperat. Văzîndu-i, zebrele au intrat într-o panică de nedescris, se călcau în picioare, mugeau infernal. În condiţii normale, ar fi fost victime sigure pentru orice felină, fie ea şi muribundă. Aştia, nimic. Alergau ca proştii, fără să apuce ceva. Deodată, zebrele s-au oprit. Îşi dăduseră seama că, în ciuda aparenţelor, *aveau de-a face, psihologic, cu pui, şi nu cu gheparzi adevăraţi*. Am asistat la un tablou deplorabil. Trei gheparzi vînjoşi, cu limbile ieşite de un cot afară, *erau priviţi sfidător, de-a dreptul ironic, de o gaşcă obraznică de zebre*. Bătrîne, eu *sînt* gheparzii ăia. Toată viaţa mea *am fost*. Am gîndit ca un ghepard, am creat ca un ghepard şi am fost aşteptat să mă manifest, în sfîrşit, ca un ghepard. Treptat însă, văzîndu-mă că alerg nătîng, fără să înhaţ vreo beregată, zebrele au început să mă dispreţuiască. Mi-a ajuns cuţitul la os. M-am săturat de zebrele sfidătoare din catedră, din secretariate şi contabilităţi, din decanate şi facultăţi, din amfiteatre şi casierii. Vreau să fiu tratat ca un ghepard, vreau să apuc grumazul cabalin ca un ghepard, e dreptul meu natural, e menirea mea... Uite, *par example,* o vezi pe domnişorica asta? I-am condus şi licenţa, şi dizertaţia, iar acum trece indiferentă pe lîngă mine, cu aer de zebră blazată. Aşa mă privesc toţi. Zebre pe stradă, zebre la şcoală, zebre pe creierul meu. Zebre pretutindeni. Sarcastice, superioare, răutăcioase, arogante, ticăloase, duplicitare, mizerabile, ipocrite zebre. Trebuie să înşfac una cu orice preţ“, urlă Nicu, mişcîndu-se iute, ca sub furnicătura unui frison.

M-am retras doi paşi, complet bulversat. Fără să raţionez prea mult, am mîrîit uşor, dezvelindu-mi colţii cu solidaritate ghepărdească. Numai zebră sfidătoare n-aş fi vrut să par în acel moment.

ready made

„Între porci se stîrneşte adeseori o boală ce o numesc brîncă; iară brînca aceasta curînd se lăţeşte în toată turma de porci. Drept aceaia, cînd întră odată în turmă, au obicinuit ţeranii a face o bobotae mare, la oarecare loc strîmt şi a mîna porcii, cu sila, prin bobotaia aceaia, socotind că prin fapta aceaia îşi vor mîntui porcii de brîncă. Iară cînd fac bobotaia aceasta, focul nu-l fac după obiceiul cel de comun, ci prin frecare carea după socoteala lor, aşa o fac. Întîiu împlîntă un par în pămînt şi-l sfrederesc; apoi bagă prin gaura aceaia un fuştel uns cu reşină şi alte materii arzetoare; după aceaia fuştelul se leagă şi se învăleşte cu funi de amîndoao capetele ca să se poată iute învîrti cînd se smîncesc funile; mai pre-urmă se rînduesc doao persone la capetele funilor, se le smîncească. Prin smîncirea aceaia a funilor, fuştelul prea-iute se învîrteşte în gaură şi, prin frecarea sa, atîta se înferbîntă, cît se aprind funile de ard şi, din focul acesta, fac bobotaia ce o numesc foc de lipsă.“

„Învăţătură firească
spre surparea superştiţiei norodului“,
în *Şcoala Ardeleană,* vol. II,
Editura Albatros, 1970

PUBLICITATE

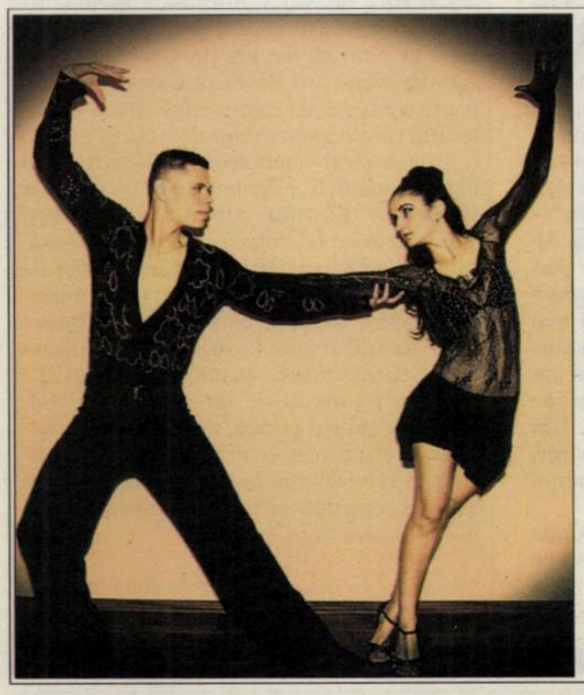

ŞCOALA DE DANS POMPITAS

Dansul este cea mai frumoasă artă, pentru că el nu e tradus prin abstractizarea vieții; el este viața însăși", spune Havelock Ellis. Într-adevăr, avea dreptate, dacă ne gândim că prin dans ne putem exprima liberi, fără constrângeri. Nu are limite, nu are bariere... pur și simplu se simte și se exprimă.

Numeroase forme de rafinament a cunoscut dansul și în rândul grecilor antici. Românii au preluat dansurile grecești și au realizat forme noi. Unul dintre cele mai cunoscute dansuri era cel practicat în cursul lunii martie, odată cu sărbătorirea lui Marte, zeu al războiului. Aristotel explica originea ritmului prin funcțiile fiziologice ale omului, referindu-se mai ales la bătăile inimii, metronomul perfect.

Dansul înseamnă emoție, dar înseamnă și cucerirea spațiului sau curajul de a depăși mobilitatea.

Vă puteți înscrie la cursurile noastre de dans și aerobic la tel.: 0724.005.393 sau 0726.749.228 și pe site-ul nostru www.pompitas.ro

PUBLICITATE

Inge Morath
Expoziție de fotografie
Jurnalul meu românesc

2 septembrie - 18 octombrie 2010
Muzeul Țăranului Român, Sala Oaspeți

forumul cultural austriac
Inge Morath Foundation

COCOR · SAPTE SERI · DILEMA · CULTURAL · 22 · RFI · arhitectura

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

Cine-a pus focul în Maternitatea Giulești?

Sper că nu vă așteptați ca răspunsul întrebării de mai sus să vă parvină chiar din primul paragraf – așa că faceți bine și urmăriți-mă pînă la capăt, ca să deslușim împreună unele dintre cele mai *incendiare* enigme ale timpului nostru. Faptele-s consumate: moartea atroce a unor copilași a umbrit orice alt subiect (inclusiv pe cel ce promitea atît de mult, al *spionului* nostru la Moscova), pe la televizor a defilat escadronul obișnuit de comentatori, medici, pompieri, analiști, psihologi, invitați, pirotehniști, refulați, polițiști, deputați ș.a.m.d. (surprinde absența dnei Tatoiu, care fără îndoială că avea ceva de spus) – dar iată că numai noi sîntem în măsură să spunem, în clar, cine-i vinovat pentru acel incendiu.

Probabil că unora dintre dvs. li se va părea șchioapă logica acestor rînduri. Domnul cu voi! Alții veți spune că tonul acesta lejer e nepotrivit cînd se discută așa subiecte dramatice. Haram de capul vostru! Unde vedeți voi ton lejer, cînd eu văd doar contur absurd?! Iar dacă dvs., careva, veți putea demonstra că povestea din Giulești nu e absurdă, rog nu ezitați, luminați-mă și pe mine.

Explicația mea – vă previn: e ceva mai vastă! – începe cu anul 1977. În școlile de pe cuprinsul Republicii Socialiste România se aniversa Răscoala de la 1907. În context, se amintea frecvent că țăranii români ai acelei epoci sufereau adesea de o boală pe nume pelagră, cauzată de consumul excesiv de mămăligă din porumb alterat. *Copii, cine purta vina pentru boala acelor țărani?* – întreba tovarășa învățătoare. Iar copiii răspundeau: *Burghezo-moșierimea!* sau *Regimul de-atunci!* sau *Camarila regală!* sau *Lipsa sistemului sanitar!* sau *Condițiile proaste de viață!* etc. și, spunînd toate acestea, se umpleau de note de 10. Și totuși, răspunsul corect era altul: vinovați pentru cazurile de pelagră din lumea satului românesc la 1907 erau trei indivizi pe nume Columb, Magellan și Vespucci care, fiecare în felul său, jucaseră un rol în aducerea porumbului în Europa. Contraziceți-mă, dacă puteți, și riscați să luați cîteva rigle la palmă.

Mai departe: cine-i de vină pentru faptul că Ministerul francez de Interne se face constant de rîs și se declară învins de o migrație cu caracter etnic (romii) ce vine din interiorul Uniunii Europene? Eu cred că vina o poartă Watts, inventatorul mașinii cu aburi, dar și constructorii de mașini Benz și Ford – care, prin invențiile lor, au permis romilor să campeze lîngă Paris. Noroc cu Traian Vuia, Aurel Vlaicu și Henri Coandă – pionieri ai aviației care, prin munca și sacrificiul lor, au făcut posibil ca onor Ministerul francez de Interne să cumpere fiecărui rom expulzat cîte un bilet de avion pentru a-l trimite la origini (adică în România & Bulgaria).

În spiritul celor de mai sus, nu vă va mai surprinde cînd voi spune că vinovații pentru cantitatea imensă de *spam* pe care o primiți pe poșta dvs. electronică și culpabilii pentru miriada de înjurături, geamăte, fornicațiuni, blesteme, ponegriri, pornofinețuri, blasfemii, răcnete ș.cl. ce însoțesc mai fiecare articol din ediția pe Internet a ziarelor românești sînt – țineți-vă bine – Albert Einstein și Andrei Aleksandrovici Jdanov. Iată de ce: Einstein (mare fizician) și Jdanov (mare politruc) au partea lor de merit în declanșarea Războiului Rece. Unul a teoretizat bomba atomică, iar altul a făcut din ideologie o bombă și mai atomică. Iar Internetul – este dovedit azi – este la origini un proiect militar, destinat să funcționeze în cazul unui război atomic pustiitor. Așadar: cînd mai sînteți porcăit pe forumul ziarelor (sau cînd vă mănîncă palma să mai porcăiți pe cineva), să fiți siguri că doar cei doi sînt de vină.

Dezvăluiri incendiare despre marii vinovați ai Istoriei!

În fine, ajungem și la Maternitatea Giulești. E clar că ancheta autorităților nu va găsi nici un vinovat – poate, cu excepția asistentei de gardă (vorba vine, gardă!), dar care și ea va scăpa ușor din moment ce a fost tocmai atunci victima impulsului atît de uman al mersului la toaletă. După cercetări îndelungate, iată concluzia la care a ajuns echipa mea de investigatori, care a muncit zi și noapte (și mai ales noaptea, la lumina becurilor – vedeți cum de se leagă totul?): vina capitală pentru incendiul de la Maternitatea Giulești o poartă tot o femeie. O femeie care nici măcar nu vorbea limba română și care n-a călcat în viața ei pe lîngă Podul Grant. O femeie care, la rîndu-i, a fost mamă – iar fiul ei (născut la termen) avea să inventeze becul cu filament și a construit prima centrală electrică din lume. Da, doamnelor și domnilor, ea e făptașa, probabil că fără ea incendiul din maternitate nu s-ar fi produs, Justiția română să acționeze în consecință: în spatele prizei arse alaltăieri se află chiar ea, mama lui Thomas Alva Edison!

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea București. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanța VINTILĂ-GHIȚULESCU

ceaslov story

Sănătatea din Cutia milelor

Prin Principatele Române, serviciul sanitar se organizează treptat-treptat, grăbit mai ales de epidemiile de ciumă, holeră, lingoare sau patimă lumească (sifilis). El este, ieri ca și astăzi, condiționat de resursele financiare precare sau de absența personalului. De pe la 1780 pînă la 1860 se perindă o suită de medici din ce în ce mai numeroși, unii de foarte bună calitate, mulți doar șarlatani fără diplomă și specializare, apăruți în vremuri de boli, în orașe și tîrguri, profitînd de laxitatea sistemului. De pildă, la 1804, Bucureștiul are trei medici comunali: Constantin Darvari, Silvestru Filitis și Constantin Caracaș, puțini față de cerințele unei capitale. Ceea ce favorizează proliferarea șarlatanilor, în ciuda controalelor periodice cerute de domnie.

Devenit medic comunal, așadar angajat în folosul comunității, un medic intră pe lista de plată a statului care îi oferă o leafă mai mare sau mai mică, ținînd cont de competențe, faimă sau locul unde își exercită profesia – la București sau Bîrlad, în spitalul Sfîntul Pantelimon sau în vreo școală. Un contract, semnat între doctorul Stavri Moscu și Casa doctorilor din Iași, oferă informații cu privire la activitatea, obligațiile și drepturile unui medic. Mai întîi de toate: practica medicinii oricînd și pentru orice – „mă oblig să vin în toate casele unde sînt bolnavi în diferite stări, la cerere, ziua și noaptea, fără nici o vorbă (fără nici o împotrivire)"; asiduitatea și îngrijirea indiferent de obraz – „în orice timp și la orice bolnav, la cerere va trebui să plec, și cu orice chip să mă străduiesc pentru ușurarea bolnavului și după posibilitatea mea, pentru restabilirea sănătății lui"; fără pretenții de plată sau alte foloase – „nu trebuie să cer de la bolnav nici o plată, ci să mă mulțumesc cu ceea ce vor binevoi să mă răsplătească suferinzii pentru servicii, iar față de acei cari nu vor fi în stare să mă răsplătească, deopotrivă mă oblig să-i cercetez, cheltuind chiar în folosul bolnavului"; boierul rămîne totuși boier și trebuie servit înainte de toate și de va fi bolnav – „în satul său mă oblig să plec acolo"; pentru acest efort, medicul poate cere plata unei sume de bani, dar cu obligația de a anunța „epitropia medicinei", astfel încît absența să nu prilejuiască pagubă; aceeași obligație revine și atunci cînd s-ar gîndi să-și părăsească postul – „va trebui să dau de știre cu șase luni înainte" pentru a i se găsi înlocuitor; drepturi – un salariu de 4200 lei anual.

Acest contract, semnat la 1 mai 1805, este valabil, într-o formă sau alta, și pentru alți medici. Se adaugă diferite privilegii: acordarea de scutelnici pentru grija casei; transport gratuit cînd trebuie să părăsească orașul pentru îngrijirea bolnavilor de prin ținuturi; echivalarea profesiei de doctor cu un rang boieresc, prin Regulamentele Organice. Contractul însă n-ajunge să fie respectat de nici o parte. Motivele sînt multe...

Deși statul se angajează să plătească o leafă, acest lucru nu este întotdeauna evident. Cutia milelor (în Valahia) și Casa răsurilor (în Moldova) servesc pentru plata acestor lefuri, „instituții" mai totdeauna dependente de fondurile strînse de la ceilalți, așa că și lefurile vin cînd sînt bani. Iată-l pe doctorul Dumitru Caracaș, plîngîndu-se, la 16 martie 1797, că n-a mai primit leafa de șapte luni, și pe epitropul Cutiei, Radu Golescu, cerînd păsuire pînă după Paști „fiind știut că acum are Cutia multe trebuințe de alte cheltuieli". Tot din lipsa de fonduri, leafa doctorului Mețu de la Focșani se înjumătățește de la 160 la 80 lei pe lună, lucru ce-l nemulțumește și-l determină să se plîngă lui Vodă Moruzi, la 19 noiembrie 1806. Printre nemulțumiți se numără și doctorul Nicolae Gavala, trimis șase luni în Teleorman să combată epidemia de lingoare, cu leafă de 100 de taleri pe lună și cu promisiunea că i se vor deconta banii pe medicamentele folosite. La sfîrșitul perioadei, doctorul iese în mare pagubă: leafa nu i se mai plătise de patru luni, iar cei 581 de taleri dați pe doftorii, „după rețetele ce le-au prețuit spițerii", nici gînd să-i fie înapoiați. Explicația este etern aceeași: „că nu s-au ajuns ca să plătească din banii ajutorului (breslelor) căci se plătise alte orînduieli din acești bani". Este nevoie de intervenția lui Vodă care decide ca visteria să se achite de datoria față de doctor, nu de alta, dar nu se știa niciodată cînd statul ar fi avut nevoie de serviciile lui și se dovedi cît de cît bun în ale sale intervenții.

Pe lîngă acești „medici publici" plătiți de către stat și teoretic la dispoziția norodului, se află și cei particulari, angajați de domn, de boieri, de negustorii bogați sau de cei care își oferă serviciile oricui plătește. Plata ține de experiența medicului, de buzunarul clientului și de eficacitatea tratamentului. Și pentru că tot plătește, pacientul este mai totdeauna capricios: „cei mai mulți cer să fie vizitați în toate zilele, chiar dacă nu-i nevoie" – consemnează doctorul Constantin Caracaș. Alții vor vizite de trei-patru ori pe zi și chiar permanența doctorului pentru cazuri mai ușoare și supraveghere nocturnă pentru cazuri mai grele – scrie același Caracaș. De nu sînt satisfăcuți, atunci se îndreaptă spre medici mai puțin pregătiți numai și numai din plăcerea „de a-i auzi spunînd vorbe mari și fleacuri". Din teamă, unii bolnavi cheamă doctori cu păreri diferite, emițînd diagnostice diferite. Dar banul își spune cuvîntul...

Și astăzi, Cutia are multe și alte trebuințe; iar sănătatea norodului rătăcește pe undeva pe drumurile nepăsării cotidiene, a noastră, a tuturor.

anti nostalgia

Generația textelor croșetate

„Timp de 45 de ani în România au operat listele de autori, cărți, concepte și cuvinte interzise. Mai întîi Eminescu, Blaga, Goga, Arghezi, Ion Barbu, Maiorescu, Lovinescu, Eugen Ionescu, Mircea Eliade și atîția alții; apoi, după restituirea niciodată integrală a acestora (noi sîntem generația textelor croșetate!) a urmat valul scriitorilor români interzișI deoarece aleseseră exilul. Critica literară nu a putut funcționa în tot acest timp uriaș în libertate. Orice studiu, de exemplu, despre proza românească a ultimelor patru decenii care l-a trecut cu vederea pe Petru Dumitriu cu a sa *Cronică de familie* nu este valabil deoarece nu conține o reală ierarhie a valorilor, ca și orice lucrare despre specificul spiritualității românești care i-a ignorat pe Emil Cioran și D. Stăniloaie. Niciodată, în tot acest lung răstimp, cititorii nu au avut libertatea de a citi cărți valoroase cum ar fi *Rusoaica* de Gib. I. Mihăescu, *Metafizica* lui Nae Ionescu, reportajele *Țara de pămînt* și *Țara de foc* ale lui Geo Bogza, *Pe culmile disperării* de Emil Cioran, și lista poate continua cu marea majoritate a fișelor din cataloagele sălilor de lectură grupate în așa-zisul «fond special» – de fapt un fond al rușinii (...) Pentru a citi, de pildă, la Biblioteca Sfîntului Sinod din București sau la oricare bibliotecă de pe lîngă așezămintele religioase din țară era nevoie de încuviințarea scrisă a ministrului Departamentului Cultelor care știm ce rol avea el în vechiul regim. (...) Dar să nu-i uităm pe acei minunați oameni, pe acei bibliotecari animați de un real patriotism, care, riscîndu-și pîinea, ne-au ajutat în ascuns să citim ceea ce era interzis, care, încălcînd interdicțiile neghioabe au asigurat accesul continuu la valorile culturii naționale și universale."

Mirela Roznoveanu,
„Bibliotecile să fie libere",
în *România liberă*, 9 ianuarie 1990

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Mici exerciţii de civilitate

Modelul dialogului exersat în societatea românească de azi în mass-media, în magazine, pe stradă sau în instituţii este unul teribil de agresiv: scopul este anihilarea adversarului, cu orice mijloace, mai puţin argumentele. La prima vedere, ceea ce lipseşte din orice discuţie, din orice confruntare la care asistăm este respectul. Sînt convinsă însă că, luaţi la întrebări, toţi protagoniştii dialogurilor purtate sub spectrul mîniei şi al intoleranţei ştiu să livreze cîteva idei de bun-simţ despre cum să îţi înveţi copilul să fie respectuos: să ştie să spună „mulţumesc, te rog, bună ziua“, să nu strice obiectele din jur, să ofere locul în autobuz sau să deschidă uşa persoanelor mai în vîrstă, să nu jignească etc. Şi atunci, cum de copiii bine-crescuţi de ieri devin adulţii mitocani de azi?

Trebuie spus, mai întîi, că un copil învaţă mai degrabă din modelele care îi sînt aproape, decît din sfaturile murmurate din vîrful buzelor şi încălcate de chiar cel care le-a oferit, oricît de autoritar şi insistent ar fi făcut-o: dacă eu îi spun copilului meu să nu vorbească urît cu ceilalţi copii, dar mă aude bălăcărindu-i educatoarea, sau înjurîndu-l pe cel din opoziţie, va uita interdicţia mea şi-mi va urma comportamentul.

Apoi, ştiu că nu-i pot fi copilului meu model în tot şi toate. Îmi doresc să fie mai bun decît mine: acolo unde eu am eşuat, el să reuşească, unde eu am fost neputincios, el să aibă forţă, unde eu am greşit, el să ştie să evite greşeala. Cum pot face asta? Îndreptîndu-l către alte modele. Învăţîndu-l să admire, fără rezerve, dar şi fără idolatrie, calităţi, oameni, fapte, care i-ar putea fi de folos şi lui. Învăţîndu-l să spună, firesc, colegului de şcoală „soluţia ta la problema de matematică a fost mai bună ca a mea“, prietenei „îmi place cum ai cîntat azi la pian“, competitorului „ai fost mai bun ca mine azi“. Îi pot arăta copilului meu ce înseamnă un dialog civilizat, un argument bine construit, un discurs bine articulat, o idee bine susţinută. Cu alte cuvinte, pot face cu el mici exerciţii de admiraţie. Pot, apoi, să îl învăţ să respecte ceea ce admiră: „Nu e exclus să ai opinii diferite faţă de cel pe care l-ai ales drept model. Faţă de profesorul tău. Faţă de părintele tău. Faţă de cel pe care îl admiri. Dar pentru că îl respecţi, contraargumentele tale vor avea drept ţintă ideile lui, şi nu beregata lui, coafura sau kilogramele în plus.“

Exerciţiul nu este însă complet, dacă nu îl învăţ să detecteze şi să evite modelele proaste. Să refuze dialogul cu cei incapabili să respecte legile lui. Să se îndepărteze de cei care nu ştiu să accepte regulile jocului. Copilul meu trebuie să ştie să spună „nu“: „nu vreau să mă mai joc cu tine fiindcă mă loveşti“, „nu-mi place cînd mă jigneşti“, „nu e corect să spui minciuni despre prietenii mei“ etc. Trebuie să ştie să spună, pe de altă parte, „îmi pare rău dacă te-am supărat“, „iartămă, poate n-am înţeles bine ceea ce mi-ai spus“, „îmi cer scuze, n-am ştiut că...“ etc.

Mi-aş mai dori ca fiul meu să întrebe atunci cînd nu ştie, să se informeze înainte să-şi exprime vreo opinie, să asculte şi să fie sigur că a înţeles, înainte de a combate, să-şi trateze, des, furiile cu umor, să nu se ia prea mult în serios atunci cînd e pe cale să dea verdicte, să nu judece decît cu acele măsuri pe care ştie că le-ar putea suporta, dacă i-ar fi aplicate şi lui. Ştiu sigur că, astfel crescut, nu va deveni niciodată vedetă de televiziune. Dar, după cum se arată lucrurile acum, nu va fi nici o pagubă. Dimpotrivă.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

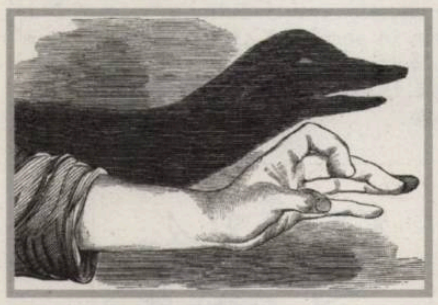

Iaromira POPOVICI

bazar

La rude, la ţară

Sînt o „fată de oraş“, născută şi crescută în Bucureşti. Sună, probabil, pentru unii, a laudă, dar nu asta era intenţia mea; vreau pur şi simplu să spun că nu am împărtăşit în totalitate privilegiul (din punctul meu de vedere) altora: şi anume să merg în vacanţe la ţară, să zburd în aer liber cu mieii, vacile şi găinile, să mă joc cu verii şi verişoarele prin iarbă, fîn sau păpuşoi...

Bunicii mei (unii dintre ei) erau de la ţară, ba chiar dintr-o zonă frumoasă, cea de pe lîngă Cîmpulung Muscel. Acolo au o „casă părintească“, dar la comun cu o serie de alte rude, întotdeauna mai active şi mai „pe felie“ decît ei: ţin minte că de cîte ori voiam să ne ducem, casa era ocupată. Nu era – se poate spune – o „ţară“... reală. Casa, da, arată aşa cum trebuie, cel puţin în imaginaţia mea literaturizantă: e lungă, albă şi cu prispă pe tot cuprinsul. Azi spun că este frumoasă, şi chiar tradiţională. Pe atunci nu ştiam s-o apreciez destul: e drept că nici nu văzusem puzderia de locuinţe hidoase şi kitschoase ce au împînzit, acum, satele.

Puţinele dăţi cînd ne duceam însă acolo, nu trăiam strict „ca la ţară“. Sigur, luam apă de la fîntînă şi ne spălam rufele la gîrla din spatele casei. Dar parcă nu era destul: acţiunile astea, copil fiind (şi deci nu cel care ducea greul) îmi păreau doar o joacă de-a „viaţa în sălbăticie“. Un experiment fără legătură cu existenţa reală, care se desfăşura într-un apartament de bloc din Bucureşti.

Acolo, desigur, aveam (şi avem şi astăzi) rude. Din păcate, nu eram suficient de apropiată de ele, dintr-un motiv simplu: nu veneam prea des, şi atunci cînd o făceam, aduceam cu noi prieteni din Bucureşti.

Ceea ce nu înseamnă că nu le apreciam, ba, pe alocuri, chiar invidiam. Aveam o verişoară de-a doua acolo (cu care azi sînt prietenă) pe care bunica mi-o dădea mereu drept exemplu: era premiantă, se pregătea pentru Medicină şi citea foarte mult. Mai era (şi este) tot acolo, o mătuşă de-a mea care întrupa (şi întrupează) toate calităţile modului de viaţă rural: avea o gospodărie reuşită, credea în Dumnezeu, ştia să ierte lucruri grave. Şi... încarna ospitalitatea neaoşă – nu din cărţi, ci reală: de cîte ori ne duceam la ea, punea masa, cu păsări din curte şi legume din grădină, lapte de la vaca ei şi ţuică din propriile prune.

Ne era (şi ne este) cît se poate de bine de fiecare dată. Vorbeam chiar lucruri esenţiale. Aflam şi despre celelalte rude din zonă, cu poveştile lor nu întotdeauna plăcute (certuri pe terenuri, dezmoşteniri, căsătorii nelalocul lor, dependenţe), dar şi „de succes“: cutare se căsătorise „bine“, făcuse un copil, avea slujbă, casă. Toate erau însoţite de mărturii fotografice, dovadă că lucrurile se făceau „cum trebuie“, că nunta era nuntă, cu rochie lungă, flori, dar, naşi şi restaurant, iar botezul – aşijderea.

Acolo, lucruri care la oraş nu au mare însemnătate, precum, de pildă, că cineva s-a angajat pe un salariu de 13 milioane vechi, devin eveniment. Numai faptul că cineva şi-a găsit o slujbă e mare lucru. Banul, la ţară, are o mai evidentă putere, cu cît îţi trece printre degete în cantităţi mai mici. Banul se strînge, cu el se fac schimbări în casă, care contează: aşa se vede dacă ai reuşit sau nu. Dacă eşti în pas cu lumea.

Celelalte rude, din partea bunicului (cele dintîi pomenite erau dinspre partea bunicii), sînt firi mai puternice şi mai nemiloase. Fraţii lui, deşi băieţi de popă, s-au dovedit şi mai încrîncenaţi într-ale celor materiale. Atît de încrîncenaţi încît, într-o anumită situaţie, nu şi-au vorbit pînă la moarte... Au rămas însă cu toţii frumoşi şi cu mintea limpede pînă la sfîrşit.

Îmi plac şi unii, şi ceilalţi, cu toate poveştile lor... intense. Din păcate, de cîte ori ne ducem acolo, stăm puţin: mereu sîntem doar în trecere, doar punctăm momentul. Ca şi cum am avea nevoie să ne reconfirmăm originile şi apartenenţa. Ca şi cum am vrea să avem pe cineva aparent dinăuntru, dar, de fapt, dinafară, căruia să-i expunem, din cînd în cînd, „realizările“ noastre. Prefer să cred că e o etapă ce va fi depăşită... cîndva.

Selma IUSUF

legende urbane

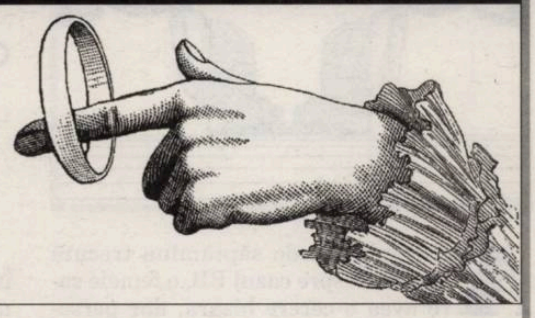

Tataie de la oraș

Erau zece. Pe număratelea. Duminica trecută, în tramvaiul ce străbătea Vitanul, într-o dimineaţă ce se îmbina uşurel cu prînzişorul, am numărat zece domni în vîrstă traşi parcă la şapirograf: cămăşi de vară cu mînecă scurtă – care albe, care în carouri – dedesubt se ghicea maioul obligatoriu, sandale maro din piele încălţate peste şosete – care maro, care albe – şi pantaloni. Betelia ajunge pînă aproape de subsuori. Cuprinde în drumul ei, care tinde foarte sus, o burtă mai mare sau mai mică, vizibilă însă. Peste ea, fermoarul întins. Sub ea, cracul pantalonului care nu acoperă glezna. Obligatoriu, pantalon cu manşetă. În mîini mai toţi cărau cîte o sacoşă de piaţă. Din alea de foarte multe folosinţe, vintage, spălate şi răspălate de soţie (Elisaveta, cu numele de buletin).

Ei sînt tataie. Unii sînt bunelu. Tataie n-a ieşit niciodată din ţară. Cele mai frumoase amintiri (şi fotografii) le are de la Sovata şi de la Herculane unde obişnuia să se ducă cu Elisaveta, pe atunci mai tînără şi mai voinică. A făcut cu Dacia şi un soi de tur prin ţară, pe la începutul anilor ’80, şi are o istorie cu benzina pe care o povesteşte de sute de ori: cum avea un rezervor făcut de el la atelier, ascuns în portbagaj, cum cunoştea un tirist cu care s-au întîlnit undeva pe drum şi le-a dat ăla din benzina lui, la schimb cu nişte salam, cum era să fie prins, cum s-a speriat Elisaveta şi a făcut o criză de ficat.

Tataie e orăşean. Are atîtea istorii de familie din casa de pe Traianul vechi că stau nepoţii cu gurile căscate ascultîndu-l. Acuma stă la bloc. Casa a fost retrocedată. A înghesuit toată mobila aia greoaie şi lucioasă în două camere. Masa de sufragerie tot în mijloc stă; e mîndria Elisavetei care o lustruieşte zilnic pe sub milieuri, chit că toată lumea se loveşte la degetele de la picioare în labele alea florentine, de leu fals, pe care se sprijină.

Tataie mai are încă scrisorile din armată care se termină cu „ceea ce vă doresc şi dumneavoastră“. Are o debara a minunilor mici. E acolo o parte din măruntaiele Daciei iubite. Sticle de lapte din sticlă cu gura largă din care, copil cu faţa îngustă fiind, beai şi-ţi intra în nas. Are recipiente cu vopsea şi recipiente cu diluant. Cîrpe din tricouri vechi, colecţia *Magazinul istoric*, cîteva reviste *Cinema* de prin anii ’60 cu Brigitte Bardot creată de Dumnezeu pe coperţi. Chei, şurubelniţe, şuruburi. Gemurile Elisavetei.

Tataie are o relaţie aparte cu telefonul. Aparatul vechi, fixul, a fost schimbat acum cîţiva ani pe unul cu butoane. Tot tare vorbeşte la el. Se aude peste şase apartamente şi două etaje tot ce-i spune fiică-sii din Drumul Taberei. Greşeşte numărul şi se miră că a făcut „atingere“. Nu vorbeşte mult, să nu facă adiţionale. Pe vremuri, cînd erau aparatele alea cu disc, prindea de găurile discului un lăcăţel mic, chinezesc, să-l blocheze. La uşa de la intrarea în apartament are un preş gros şi un ficus. Vederea pălită cu Babele pusă de vecin acu’ 30 de ani încă atîrnă pe holul blocului cu pereţii vopsiţi bej cu dîre verticale maro.

Tataie îşi iubeşte nespus nepoţii. Sînt încă destul de mici şi se uită la el cu admiraţie. „Tataie e mai bun decît mamaie.“ Îi mai ia cu el la piaţă, de unde tîrguieşte ardei, roşii, pătrunjel. De la supermarket ia, cu bonurile de masă de la fiică-sa, nişte carne şi dulciuri laăia micii.

E încă cititor de ziare şi reviste pe hîrtie. Nu atît de multe şi mai pe alese, că e ordonat cu banii. Face politică cu mai puţină patimă decît în anii ’90 cînd n-a vorbit o lună cu ginere-su după alegeri. Îl veţi găsi la scara blocului vorbind aprins cu domnul Petrache de la IV care poartă un tricou portocaliu pe care scrie „Votaţi PD-L. Organizaţia Crevedia“. Îi veţi vedea în oricare cartier de oraş.

În uniforma lor de vară, cu pantalonii pînă în gît, tătăiţii de la oraş mai stau printre noi vreo 10-15 ani. Priviţi-i.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

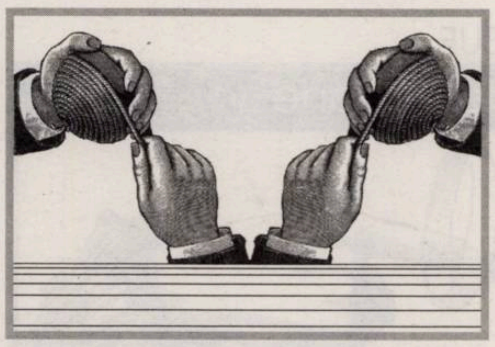

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

De ce sînt stîngiştii inimoşi?

Articolul meu de săptămîna trecută vorbea despre cazul BB, o femeie care avea o cerere bizară, dar personală, către compania Orange. La cererea mea de detalii, Orange mi-a răspuns în doi peri şi fără a-şi lămuri responsabilitatea faţă de pierderea datelor personale ale femeii. La acel articol, o cititoare de pe Internet care semnează „Laurie“ mi-a lăsat următorul mesaj: „Dragă Cristiane, nu mă miră deloc atitudinea companiei respective; mă miră în schimb mirarea ta. Asta se întîmplă în condiţii «de dreapta». E unul din marile paradoxuri ale vieţii în România: un amestec de capitalism sălbatic şi măsuri populiste. Ce vreau eu să spun e că tu de fapt nu eşti chiar «de dreapta», în sensul că pari a fi un tip cu inima la locul ei, doar că-ţi imaginezi că «de dreapta» sună bine şi în opoziţie cu «stînga». Ia-o drept un compliment.“

Dragă Laurie, mulţumesc pentru compliment. Dacă pentru tine a fi de stînga e ceva pozitiv şi mă consideri şi pe mine aşa, chiar împotriva voinţei mele, atunci este chiar un compliment frumos.

Însă abuzul de putere al unei companii private nu se întîmplă în acest caz în condiţii de dreapta, cum spui tu. Dacă prin „de dreapta“ înţelegi aici condiţii de nereglementare, ei bine, atunci sîntem în condiţii opuse – protecţia datelor este reglementată strict prin lege, există o autoritate specială pentru acest domeniu. Atunci este un eşec al pieţei sau un eşec al statului? Eu, ca om de dreapta moderat, deci nu libertarian, accept eşecul pieţei în materie de date personale. De aceea, accept că statul are un rol legitim de jucat în protecţia datelor personale. Poate nu trebuia înfiinţată o instituţie specială doar pentru asta, dar statul în sine trebuie să joace un rol aici. Ţi se pare că statul îşi face treaba? E o situaţie de stînga sau de dreapta? Mi-ar fi uşor să zic că e de stînga, cum faci tu dinspre partea opusă, dar avem doar un caz de abuz împotriva lui BB, pe care statul ar trebui să-l investigheze. Nu chiar totul e de stînga sau de dreapta în viaţă. Altfel, îmi place să cred despre mine că sînt un om de dreapta mai sofisticat decît paradigma „privat bun, stat rău“/„două picioare rău, patru picioare bun“, ca în *Ferma animalelor*.

Ajung acum la fascinantul clişeu pe care îl foloseşti, despre oamenii de stînga care au inima la locul ei, spre deosebire, se înţelege, de oamenii de dreapta, care probabil îşi ţin inima în portofel. Realitatea te contrazice în mod vehement. Americanii de rînd care votează cu republicanii donează mai mulţi bani şi fac mai mult voluntariat în sprijinul săracilor decît americanii care votează cu democraţii. Înţeleg deci că nişte oameni care nu vor să plătească mai multe impozite statului, dar care dau bani din buzunar şi muncesc voluntar la cantinele săracilor sînt mai puţin inimoşi decît nişte oameni care vor ca statul să ia mai mulţi bani de la toţi şi să-i ajute el pe săraci. În Germania, mare parte din asistenţa socială este derulată prin asociaţiile bisericeşti, de orientare politică creştin-democrată mai ales.

S-ar zice că stînga iubeşte omul aşa în general, ideea de om, dreapta îl iubeşte pe omul de lîngă ea şi încearcă să-l ajute. Cu toate astea, clişeul folosit şi de tine spune că cei de stînga au inimă. Nu ştiu cum vine asta.

Mi-ai putea spune: bine, poate că ăia de dreapta fac mai mult voluntariat, dar stînga gîndeşte sisteme mai umane, care să-i ajute pe toţi. Corect, aşa este. Stînga gîndeşte sisteme aparent mai umane, pentru ca să se simtă bine şi refuză să le abandoneze cînd aceste sisteme eşuează. Nu amintesc acum de comunism, ar fi prea uşor. Să vorbim despre sistemul medical. Ce poate fi mai uman decît un sistem medical gratuit pentru toţi? Omul de stînga proclamă chestia asta: gata, asistenţa medicală e un drept al omului, statul să se ocupe, am rezolvat problema, nu mai am nici o responsabilitate şi mă pot ocupa liniştit de dezarmarea nucleară.

Pe hîrtie, sistemul medical din România este cel mai uman sistem posibil. Toţi avem asigurată gratuit cea mai mare parte din asistenţa medicală, cele patru milioane de angajaţi plătesc pentru cele 22 de milioane de români, statul stabileşte centralizat şi uniform (deci uman, nu?) nişte servicii gratuite, care sînt foarte generoase. E nevoie să spun cît de inuman, arbitrar şi grotesc este acest sistem în practică? E nevoie să spun că, cu cît eşti mai sărac, cu atît plăteşti mai mult din venitul propriu ca şpagă, deci minunatul nostru sistem uman funcţionează în practică cu taxare regresivă? Îmi vei spune: sistemul este subfinanţat, nu ar trebui decît să mai aruncăm nişte miliarde de euro peste el şi îl dregem. Ei bine, între 2001 şi 2008 sumele alocate sistemului sanitar s-au triplat în România. S-a simţit vreo diferenţă? Poate e ceva în neregulă din principiu cu acest sistem uman, iresponsabil şi corupt? Poate ar trebui reduse ambiţiile, mărit controlul public şi deschisă competiţia între asiguratorul de stat şi cei privaţi? L-ar face nişte soluţii de dreapta, deci inumane, mai eficient, mai bun şi mai drept chiar pentru săraci? Deci l-ar face mai uman în practică? Doar gîndeşte-te la asta data viitoare cînd te vei simţi bine că eşti de stînga şi ai grijă de săraci votînd pentru asemenea sisteme.

Altfel, am avut de-a face şi cu sistemul acela inuman din America, cel de îl face Obama praf cu idei umane. Am fost şi într-o clinică privată şi într-un spital „public“, adică unde primăria pune sediul şi restul se plăteşte din donaţii. Acolo unde sînt tratate cele 40 de milioane de americani fără asigurare medicală (sigur ştii cifra, este în cursul scurt de politici publice al lui Michael Moore). Bineînţeles, spitalul american pentru săraci arăta luxos faţă de spitalele normale din România, iar săracii ăia erau îngrijiţi de voluntari veniţi din familii tipice din suburbii, aş paria că oameni de dreapta cu inima în portofel.

Pe scurt, oamenii de stînga sînt inimoşi într-un mod egoist. Sînt convinşi că lumea e simplă, că e destul ca ei să voteze pentru ca statul să ne ia mai mulţi bani şi să-i ajute el pe săraci. După asta pot dormi liniştiţi, au fost oameni buni. Oamenii de dreapta ştiu că lumea e mai complicată, că statul mai mult îi incapacitează decît îi ajută pe săraci şi de aceea o combinaţie de inimă-creier e mereu mai bună decît „inimismul“ celor de stînga. Dragă Laurie, tu eşti un om cu inima la locul ei şi ceva îmi spune că poţi face tu personal mai mult pentru săraci decît să votezi stînga. Ia-o drept un compliment.

Eugen Istodor ia la întrebări **Statul**

Geani Marinescu,

Consilier, comuna Peceneaga, judeţ Tulcea

Aţi început lucrările de canalizare, apă?

Sîntem în perioada contestaţiilor. Am lansat licitaţia pentru patrucincidoitreidoi400 liniuţă 4Lucrări de construcţii de renovare a conductelor de apă şi 45232400-6, Lucrări de construcţii de canalizare de ape reziduale şi 45232420-2, Lucrări de construcţii de staţii de epurare a apelor reziduale şi 45252120-5 – Lucrări de construcţii de instalaţii de tratare a apelor. Data prevăzută pentru începerea procedurilor de adjudecare a fost 20.05.2010 şi data prevăzută pentru începerea lucrărilor este 01.09.2010. Am mai avea timp, dar ştiţi că litigiul ne opreşte să mergem mai departe. Aşa că cearta va fi soluţionată în justiţie, cu un termen în 2013, cînd deja este data prevăzută pentru finalizarea lucrărilor: 01.03.2013. Credem că sînt speranţe, dar destul de mici. Aşa că locuitorii de aici nu prea mai cred că e posibil ca să aibă apă şi canalizare curentă. Nu-i nimic, sîntem obişnuiţi şi, cum am dus-o o viaţă, n-om muri acum. Chiar nu există, oare, o soluţie, mă întreb? Atribuirea s-a făcut transparent, a cîştigat cel cu preţul mai mic şi cu toate astea vine contestarea care ne trimite hăt peste nuşcîţi ani ca noi să nu ne mai facem treaba dorită, necesară, omenească. În timp ce oraşele, satele României sînt în civilizaţie, noi sîntem condamnaţi încă o dată, a cîta oară, oare? La întîrziere. E vreun moft orăşenesc, e vreo mare chestie, vreo fudulie, ce cerem? Nu. Sîntem în secolul XXI şi noi trăim ca-n Evul Mediu. Asta e. Repet: aşteptăm. Minunate, Dunărea şi relieful muntos din depărtare.

PUBLICITATE

dosar DILEMA VECHE
Coordonator: Andrei MANOLESCU

Criză sau năravuri?

Texte şi opinii de:

● Florin POGONARU (preşedintele Asociaţiei Oamenilor de Afaceri din România)
„Îndatorarea generaţiilor viitoare“

● Bogdan VOICU (doctor în sociologie, cercetător la Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii)
„De ce nu facem faţă“

● Ovidiu NAHOI (jurnalist, redactor-şef la revista *Foreign Policy*, România)
„Noi tratăm criza cu iluzii!“

● Dorel Dumitru CHIRIŢESCU (profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi“)
„O dimineaţă de ianuarie“

● George VULCĂNESCU (comentator economic)
„România necrofagă“

● Paul ŢANICUI (cineast)
„Supravieţuirea în criză“

argument

De ce sîntem iarăşi pedepsiţi?

Pînă în 1989 ni se spunea că totul e bine, că trăim într-una dintre cele mai minunate societăţi din cîte există pe planetă. Mulţi vedeam şi ştiam că lucrurile stau exact invers. Surpriza a fost să constatăm că unii chiar au crezut ce le spunea propaganda oficială. După 1989 am început cu toţii să ne plîngem. Din coma societăţii ceauşiste ne-am trezit într-o tranziţie chinuitoare şi lipsită de perspective. După zece ani de frămîntări şi de dominaţie economică a unui termen lansat pe vremea Guvernului Văcăroiu – „creştere negativă“, a apărut o oază de speranţă. Prin 1999 ni s-a spus că, pentru prima oară de la Revoluţie, România a înregistrat creştere economică.

N-am perceput bine ce înseamnă asta şi ne-am temut că poate fi din nou vorba de propagandă sau de vreo interpretare trasă de păr. Tendinţa s-a menţinut şi în anii următori. Au venit integrările în NATO şi Uniunea Europeană şi în faţă a început să ni se dezvăluie societatea de consum cu toate beneficiile ei. Era pentru prima dată după şase decenii cînd românii descopereau că se poate trăi fără crize şi fără lipsuri cronice de un fel sau altul.

În 2007 şi 2008 a început a se vorbi de criza economică mondială. Ni se spunea că e la alţii, nu la noi. În 2009 ni s-a spus că e şi la noi. Nu s-a simţit însă mare lucru şi ne-am zis că aşa or fi crizele din capitalism, incomparabil mai uşoare decît perioada comunismului. În 2010 însă, într-o zi preşedintele a apărut la televizor şi a spus că taie salariile şi pensiile. Era ceva concret şi inevitabil. Scurtă a fost fericirea. Vechile imagini ale unui trai greu au reapărut în mintea oamenilor. Pare că ne-am regăsit matca firească a greutăţilor şi necazurilor... a lamentărilor.

Au început apoi măsurile bîlbîite şi întrebările. Cine şi de ce ne-a pedepsit din nou cu o criză? E o criză reală sau doar o scuză pentru ce ni s-a furat? Nu cumva e un nou pretext pentru ce urmează a ni se lua? Şi cum s-a întîmplat că, în timp ce noi ne vedeam liniştiţi de treabă, lucrurile s-au stricat? Avem vreo vină? Cine şi cînd ne mai poate scăpa de beleaua asta? Unde putem ajunge şi ce avem de făcut? Şi tot aşa, confuzia sporeşte, în vreme ce criza, deja încheiată în alte părţi, la noi pare că se înteţeşte. (**A. M.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată
după 1 septembrie.

Ovidiu NAHOI

Noi tratăm criza cu iluzii!

Unii ies din criză aplicînd politici. Noi ne afundăm hrănind iluzii. Estonia tocmai a ieşt din recesiune. Şi nu oricum, ci îndeplinind în acelaşi timp condiţiile pentru aderarea la euro. Evenimentul se va produce în prima zi a lui 2011. În trimestrul al doilea, Estonia a crescut faţă de primul trimestru cu 2%, Lituania cu 2,9%, iar Letonia cu 0,1%. Cehia a crescut cu 0,8%, iar Slovacia cu 1,2%. Germania, cu o politică de stat îndreptată spre susţinerea locurilor de muncă, atît în sectorul privat, cît şi în cel public – încurajarea întreprinderilor să păstreze angajaţii, reducerea timpului de lucru – a recuperat spectaculos încă din a doua parte a anului 2009, înregistrînd şi o reducere încurajatoare a ratei şomajului. Turcia, cu o politică îndreptată către încurajarea producţiei – printre altele, e singura ţară europeană care produce laptop-uri... – aşteaptă ritmuri de dezvoltare susţinute în anii următori, care o vor plasa, din punctul de vedere al creşterii, imediat după China şi India. O mutaţie importantă pare să se fi produs în conştiinţele francezilor: de la europenii cu cea mai accentuată dorinţă de a lucra la stat, ei au devenit cei mai dinamici de pe continent în privinţa înregistrării de microîntreprinderi. Da la adoptarea, în ianuarie 2009, a unei legislaţii care simplifică formalităţile administrative şi oferă avantaje fiscale, peste 320.000 de francezi au pornit o afacere pe cont propriu. Franţa a ieşt şi ea din recesiune în a doua parte a anului trecut.

Dar noi?

În trimestrul al doilea al anului 2010, România înregistrează un firav +0,3% faţă de trimestrul precedent, dar perspectiva anuală este tot de scădere. Aceasta înseamnă că decalajele României faţă de Europa Centrală, ca să nu mai vorbim de cea Occidentală, se măresc din nou, după ce în primul deceniu al noului mileniu, prinseseră a se reduce. De ce ratăm din nou? O posibilă explicaţie este că am încercat să ţinem piept crizei globale ridicînd un zid de iluzii. Cum ar fi aceea că valul ne va ocoli, că România nu va fi afectată şi că nimic nu va putea opri creşterea noastră ameţitoare. O creştere bazată însă tot pe iluzii – creditarea cu buletinul, importuri, speculaţii imobiliare. Pentru faptul că nu au putut prevedea amploarea crizei, nu au simţit vulnerabilităţile economiei româneşti şi au continuat dezmăţul cheltuielilor publice, fostul premier Tăriceanu şi guvernul său poartă o grea răspundere.

Am crezut apoi că ne vom reveni fără a face mari schimbări la noi acasă, urmînd a fi traşi în sus de ţările dezvoltate ale Europei, unde trimitem cam 70% din exporturi. Preşedintele Băsescu însuşi a hrănit public iluzia că ne vom relua creşterea la şase luni după ce Germania va ieşi din criză – declaraţie din 21 august 2009, într-o vizită în judeţul Botoşani. Fals. A trecut deja un an de cînd nemţii au început să-şi revină, dar România tot nu vede ieşirea. Pur şi simplu, lumea se schimbă iar noi am pierdut ritmul. Şi, vai, cît ne-a costat această iluzie! În 2009, partidele şi-au văzut de anul electoral, iar guvernul lui Emil Boc a amînat reformarea statului. Partea a doua a anului trecut şi începutul lui 2010 au fost pline de declaraţii superoptimiste. Preşedintele Băsescu şi premierul Boc anunţau iminenţa decolării. În loc de asta, a venit anunţul şoc din luna mai privind reducerile de salarii şi pensii.

Una dintre marile iluzii publice ale prezentului este aceea că vom putea creşte doar prin metode de austeritate, reducînd salarii şi crescînd taxe. Alunecăm astfel într-o spirală a subconsumului, care va îngreuna redresarea şi va descuraja orice iniţiativă privată. Cum să înfiinţezi o microîntreprindere, din moment ce potenţialii clienţi ai serviciilor oferite sînt din ce în ce mai puţini şi mai săraci? Trăim iluzia că numai menţinerea cotei unice va atrage investiţiile străine, însă România continuă să fie ocolită. Dar degeaba menţii un nivel de impozitare directă relativ scăzut, dacă mediul economic continuă să fie afectat de inconsecvenţa legislativă, de corupţie, de înţelegeri subterane între mari jucători autohtoni, de starea proastă a infrastructurii. În 2008, România, care avea cotă unică, a pierdut investiţia Mercedes în favoarea Ungariei, care nu avea cotă unică. Altceva a contat în alegerea germanilor: infrastructura superioară, gradul sporit de calificare şi seriozitate al lucrătorilor unguri, un mediu economic predictibil.

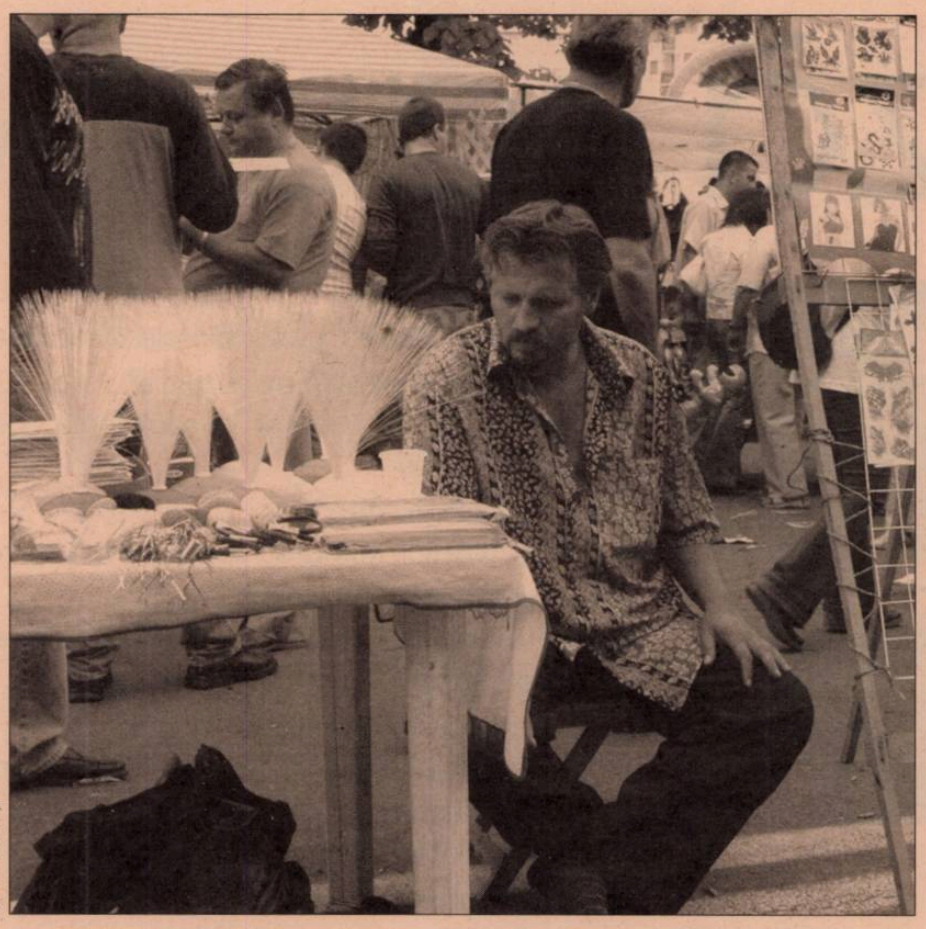
© V. Dorolti

Regim fanariot şi Americă de secol XIX

Ne iluzionăm că vom deveni mai buni renunţînd la atributele sociale ale statului. Că e mai bine să fim o societate în care educaţia să fie un lux pentru familiile cu bani, în care cei avuţi vor năimi cete de arnăuţi pentru a se apăra, iar poporenii vor organiza potere, în care bogaţii vor aduce doftori din străinătăţuri, iar ceilalţi se vor căuta pe la babe, în care tinerii îşi vor începe carierele intrînd la stăpîn, în care judecăţile se vor face după obiceiul pămîntului – o ciudată combinaţie de Americă de secol XIX şi Ţările Române din timpul fanarioţilor. Că un asemenea sistem ne va apropia de societatea cunoaşterii, spre care se îndreaptă azi Uniunea Europeană, este iarăşi o iluzie. Nenorocirea de la Maternitatea Giuleşti ne arată unde duce subfinanţarea sistemului de sănătate publică. De 30 de ani, în România, pe care mulţi se grăbesc să o considere un stat prea social, nu s-a mai construit nici un spital nou. Statul trebuie reformat, dar nu luîndu-i atributele sociale, ci făcîndu-i aceste polici mai corecte şi mai eficiente.

Dar, oare, ideea că o amnistie fiscală ar aduce în ţară bani, ce vor fi folosiţi în dezvoltarea economiei, nu este tot o iluzie? Ce ne face să credem că cei care au ascuns banii, încălcînd, de fapt, legile, vor deveni astăzi stîlpi ai societăţii, pionieri ai reindustrializării? Oare nu cumva banii care vor veni vor fi cheltuiţi în acelaşi mod iresponsabil, de-a valma, de stat şi de privaţi?

Elodia, ultima iluzie politică

Puterea se iluzionează că scăderea ei în sondaje se datorează măsurilor de reformă, cînd explicaţia stă tocmai în eşecul reformelor, menţinerea sistemului corupt, aroganţă, autosuficienţă. Opoziţia se iluzionează că ar guverna mai bine, uitînd de propriile greşeli din fazele incipiente ale crizei, fără a prezenta programe coerente şi mulţumindu-se a spune că „pe vremea noastră era mai bine". Nu era mai bine. Era doar o iluzie.

Desigur, România are încă potenţial, numai industria alimentară şi ridicarea zonei rurale prin programe europene, ca să nu mai vorbim de marea infrastructură, putînd aduce dezvoltare pe termen lung. O Românie cu cel puţin 10.000 de firme de familie puternice, după modelul nordului Italiei, va fi cu adevărat o ţară a optimismului şi a libertăţii economice. În loc să hrănească iluzii, liderii ar face mai bine să găsească metodele prin care România profundă poate fi pusă la treabă. Ea va scoate ţara din criză, bineînţeles, ajutată de Europa.

Din somnul opiniei publice se ridică singura mişcare politică apărută ca răspuns la criză: otevizarea politică. În fond, Dan Diaconescu e maestrul perfect al iluziilor. Din moment ce a făcut o ţară întreagă să piardă nopţile în căutarea Elodiei, de ce nu i-ar oferi acum iluzia bunăstării luînd de la bogaţi şi dînd la săraci?

Ovidiu Nahoi *este redactor-şef la* Foreign Policy România.

Criza economică
nu atinge deloc pe cei bogaţi,
găsitori întotdeauna
a unor soluţii
pentru a-şi proteja milioanele,
ci pe dezmoşteniţii soartei.

CAMIL PETRESCU

Măriţi-mi taxele (!?)

În România, pe timp de criză guvernul a aplicat soluţia măririi TVA pînă la unul dintre cele mai ridicate procente din Uniunea Europeană. O soluţie de moment şi aparent la îndemînă. Mulţi specialişti şi analişti autohtoni au criticat măsura pentru că ar reduce consumul şi în acelaşi timp şi posibilităţile de revenire economică. Ei au făcut observaţia că această creştere se produce într-o ţară deja plină de taxe şi impozite şi cu un aparat birocratic excesiv.

În Statele Unite, în condiţiile unor taxe scăzute şi a unui deficit bugetar foarte mare, există voci care cer creşterea impozitelor. Fareed Zakaria, editorialist la revista *Newsweek,* scrie un articol intitulat „Raise my taxes Mr. President" (Măriţi-mi taxele, domnule preşedinte). El consideră că scăderea impozitelor şi a taxelor, operată în timpul administraţiei Bush, a fost una din cauzele principale ale accentuării deficitului bugetar. Fareed Zakaria pledează pentru schimbarea acestei situaţii.

Dincolo de corectitudinea sau incorectitudinea argumentelor economice, se pune întrebarea dacă în România autorul unui asemenea discurs public ar putea scăpa fără huiduieli.

Bogdan VOICU

De ce nu facem față

Mă sună o jurnalistă să mă întrebe cum stăm cu criza. Mai exact, care sînt efectele ei bune, pozitive. Îmi dau seama că se aşteaptă să îi răspund despre faptul că am învăţat să ne gestionăm mai bine bugetele, să nu mai facem credite, să nu consumăm mai mult decît ne permitem, acele asumpţii tacite care sînt larg acceptate la noi ca baze ale crizei. În mintea mea apare însă un economist italo-american, Franco Modigliani. Acesta scria pe la jumătatea secolului trecut despre modul în care indivizii şi societăţile îşi ajustează consumul curent, pornind de la experienţa cîştigurilor anterioare şi de la prognoza subiectivă pe care o au asupra veniturilor viitoare. Cel puţin din acest punct de vedere, aşa-zisul consum excesiv – despre care se spune că a precedat criza din România – nu cred că a existat. Mai degrabă a fost vorba de mecanisme de informare defectuoase. Acestea au fost probabil generate în parte de tare mai vechi ale populaţiei, cu o instrucţie şcolară nu tocmai ridicată şi relativ tradiţionalistă în raport cu standardele contemporane. Lor li s-a adăugat funcţionarea defectuoasă a instituţiilor create de societate (şi) pentru a produce input de calitate în astfel de situaţii, avertizîndu-i din timp pe cetăţeni asupra iminenţei unei recesiuni. Mă refer aici în primul rînd la instituţiile guvernării, dar şi la media şi la organizaţiile implicate în cercetarea economică şi socială.

Şcolit în anii comunismului, criza se asociază în mintea mea, şi probabil nu numai a mea, cu criza din 1929-1933, ilustrată de o fotografie din manualul de istorie de prin anii 1980. În imaginea cu pricina, un capitalist veros, american şi fermier, arunca conţinutul unei găleţi cu lapte pe tarla, în loc să ofere conţinutul copiilor sărmani ce nu aveau de mîncare. Vroia astfel să menţină un preţ ridicat al laptelui, ni se explica în carte. Pînă una-alta, la noi, la televizor, nu am văzut încă astfel de gesturi, aşa că, pentru imaginea pe care unii dintre noi o poartă în minte, nici măcar nu e vorba de criză. De altfel, pînă în toamna trecută, mulţi nu au simţit în buzunarele proprii aproape nici un fel de recesiune.

Obişnuinţa crizelor şi lipsa previziunilor

Pe de altă parte, România este o ţară obişnuită să aibă crize. Anii 1980 şi 1990 constituie o perioadă de recesiune cronicizată, în care măsurile anticriză par a fi adîncit mereu depresiunea. Ultimii 30 de ani sînt marcaţi de numeroase fenomene, ce au părut la momentul respectiv a fi soluţii strălucite, iar mai apoi, efectele lor neaşteptate au lăsat impresia că de fapt au generat contrariul. Istoria recentă poate fi scrisă ca o înşiruire a acestor „întîmplări nefericite“: plata datoriilor externe, îngheţarea mobilităţii sociale (inclusiv a migraţiei interne şi externe), acumularea practic nulă de bunuri (datorată consumului redus din anii 1980), comunismul ca mod de organizare socială, înlocuirea comunismului cu capitalismul, neprivatizarea, privatizarea, acumularea de datorii externe şi consumul etichetat ulterior drept excesiv, migraţia externă, ce a lăsat ţara fără forţă de muncă (dar şi cu şomaj redus). Este uşor de sesizat că, pentru orice obiect din lista de mai sus, regăsim la cel mult două decenii distanţă şi contrariul său, ambele producînd efecte ulterior etichetate drept negative. Să fie oare o întîmplare? Să fie rea voinţă? Să fie neputinţă?

Mai degrabă este vorba de o problemă de proiectare a acestor evoluţii ale societăţii determinate prin decizii de natură politică. Exceptînd deciziile din comunism, celelalte direcţii de dezvoltare enunţate au avut un suport majoritar al populaţiei, exprimat prin votul de investitură a guvernelor ce au promovat măsurile în cauză. Proiectarea acestora nu cade prin urmare în sarcina exclusivă a unor funcţionari publici, indiferent de funcţia pe care o ocupă.

Pe de altă parte, fundamentale în construirea de politici sînt informarea, capacitatea societăţii de a anticipa evenimentele viitoare şi de a găsi căi prin care să îşi asigure propăşirea, prin care să prevină efectele negative. Din păcate, la noi, mai toate politicile vizibile nu includ măsuri de prevenţie, nu sînt proactive, ci sînt mai degrabă reactive. Spre exemplu, dacă vin inundaţiile, facem repede un teledon şi îi ajutăm pe amărîţii loviţi de soartă. Nu ne preocupăm însă de acest lucru înainte de a ploua, direcţionînd bani către construcţia de diguri şi evitînd să plasăm case în zone inundabile. În cel mai bun caz, aflăm abia după aceea că soluţia ieftină şi bună era să prevenim cataclismul, să nu ne lăsăm în voia sorţii. Apoi, cu prima ocazie, repetăm experienţa. La urma urmei, *repetitio est mater studiorum*, iar noi, ca societate, avem nevoie să învăţăm, pentru a şti cum să acţionăm altă dată. La fel, ne preocupăm de problema locurilor de muncă abia după ce creşte şomajul, de consolidarea caselor, după cutremur, de calitatea mizeră a actului educaţional abia după zeci de ani de la manifestarea problemei, şi nu înainte ca aceasta să apară, eliminînd-o din start.

Planificarea şi prevenirea sînt atribute ale modernităţii. Societăţile tradiţionale arareori îşi planificau pe termen lung acţiunile. În definitiv, nici nu dispuneau de informaţii suficiente în acest sens. Omul modern însă, trecut deja prin experienţe istorice mai ample, şi mai bine dotat tehnic, este mai bine mobilat pentru a-şi stăpîni destinul. Iar a lua măsuri anticriză face parte din această capacitate de a reacţiona, de preferinţă preventiv, la efectele nedorite cauzate de propriile-i decizii pripite sau ivite indiferent de voinţa sa.

Guvernarea ca expresie a societăţii

Guvernele nu sînt altceva decît grupuri de oameni puşi în situaţia de a lua decizii în numele binelui comun. Ele sînt formate din oameni, cu ştiinţa lor mai mică sau mai mare, cu capacitatea lor de a înţelege mai mult sau mai puţin din cele din jurul lor, cu soluţiile lor inspirate sau, uneori, nu tocmai inspirate. La urma urmei, *errare humanum est, perseverare diabolicum*.

În situaţiile care admit mai multe soluţii pentru ieşirea din criză, majoritatea oamenilor aleg soluţia cea mai dezavantajoasă.

(din legile lui Murphy)

Din cele schiţate însă mai sus, pare că la noi se practică mai degrabă acest neplăcut *perseverare*. Guvernele nu par a învăţa din experienţele lor repetate sau, mai exact, nu reuşesc să convingă asupra faptului că au învăţat ceva din provocările trecute. De aceea toate măsurile pe care le iau sînt imediat supuse îndoielii şi par a genera mereu la fel de multe efecte negative neprevăzute. Contestarea vine ca o consecinţă firească. Sociologic vorbind, din punct de vedere al capacităţii unei politici de a produce consecinţele intenţionate de iniţiatori, cred că este mai puţin important dacă măsurile în cauză sînt cele mai bune, cele mai adecvate tehnic transpunerii în practică ale intenţiilor decidenţilor politici. Ceea ce este esenţial pentru a reuşi să implementezi soluţii viabile este să fii convingător, să laşi celorlalţi impresia că stăpîneşti situaţia, că ştii ceea ce faci, că eşti bun profesionist. Aceasta este zona în care a punctat, de exemplu, Guvernul Stolojan şi cea în care au eşuat lamentabil regimul comunist şi multe dintre guvernările postdecembriste.

Este interesant de observat cum guvernarea a gestionat criza curentă din România. Aceasta a fost anunţată ca avînd dimensiuni catastrofice şi s-au propus soluţii unice, nenegociabile, ce implicau culpabilizarea unei părţi a populaţiei. Contrapunerea „bugetarilor“ celor din sector privat a semănat pe alocuri cu opoziţia dintre clasa muncitoare şi exploatatori sau cu cea dintre cei ce muncesc cu adevărat şi personalul TESA, conflicte societale plasate la scară istorică la începutul şi la sfîrşitul comunismului românesc. Pentru o parte a societăţii, astfel de minilupte de clasă produc amintiri neplăcute şi reacţii de reţinere. Pe de altă parte, multe dintre soluţiile anunţate iniţial răspicat drept unice căi de a face, şi nenegociabile, s-au dovedit ulterior dispensabile. Guvernanţii au ales o soluţie mai degrabă autoritară: „facem cum spunem noi, că acesta este singura cale posibilă“. Situaţia *de facto*, rezultată din modul în care s-a votat (şi reflectînd interesele societăţii), impunea însă o soluţie negociată.

Eşecurile succesive ale impunerii unilaterale de politici a condus la adoptarea ulterioară a unor alternative. Acestea au lăsat impresia unor schimbări radicale de direcţie, deşi adesea constituiau simple rezultate al unui joc firesc de negociere, de ajustare în cadrul unei proces de căutare permanentă. În plus, amînările continue ale deciziilor anunţate drept definitive au întărit impresia lipsei de profesionalism, diminuînd încrederea populaţiei în capacitatea guvernanţilor de a administra chestiunile de interes comun ale societăţii.

De aici şi senzaţia că nici la această criză nu am reuşit să facem faţă aşa cum ar fi trebuit.

În opinia mea, guvernele sînt simple reflexii ale societăţii. Nu îmi rămîne decît să observ că societatea românească a rămas, în linii mari, din nou corijentă la criză, în ciuda îndelungatei sale expuneri la crize. Repetarea acestora, în forme diferite, nu pare a ne fi servit la învăţare, ci mai degrabă trimite către a doua parte a celui de-al doilea proverb latin amintit. Din nou, eşecul nu este al unui guvern sau al altuia, ci al nostru, al tuturor. Iar aceasta ar trebui să ne dea de gîndit.

Bogdan Voicu *este doctor în sociologie, membru al Academiei Române de Ştiinţe, cercetător principal la Institutul de Cercetare a Calităţii Vieţii şi profesor asociat la Facultatea de Sociologie a Universităţii „Lucian Blaga“ din Sibiu. În 2007 a scris împreună cu Mălina Voicu* Valori ale românilor 1993-2006. O perspectivă sociologică *(Editura Institutul European).*

© V. Dorolti

Stela GIURGEANU

Consumism, bișniță, trotuar

„«E recesiune, iar cu un salariu minim pe economie, de 1000 de euro, trebuie să fiu foarte atent cu cheltuielile» – spune pe scurt Said Benamida, cap de familie, în timp ce îşi încarcă cumpărăturile în portbagajul maşinii sale, aflate în parcarea comună a două magazine alimentare din Argenteuille, o periferie din nordul Parisului.“

Articolul, publicat pe site-ul *20 Minutes On Line*, este axat pe recentele obiceiuri consumiste ale francezilor şi prezintă noua modă de la Paris: alimente cu preţ redus, ieşite din termenul de garanţie, vîndute atît în raioane amenajate în supermarket, cît şi de către vînzători ambulanţi. De la fructe şi legume, pînă la produse lactate şi carne, francezii cumpără în draci pentru că, dacă preţul e scăzut, aroma nu mai contează. Data expirării devine în vremuri de criză un detaliu, un moft pe care nu ţi-l mai permiţi. Poate doar ouăle să mai facă o mică excepţie, fiind frica de mult mediatizata salmonela. Altfel, pui o mirodenie, asezonezi frumos, şi potenţialul iz de expirat e acoperit şi trecut cu vederea, atîta vreme cît e ieftin (http://www.20min.ch/ro/news/dosier/crise/story/30786887).

Iar dacă parizienii se bulucesc astfel la chilipiruri, noi, ca „mici parizieni“ de ce am fi mai prejos? Pentru că, nu-i aşa, avem şi noi buluceala noastră. Avem încă acel spirit de tarabe, cel apărut imediat după Revoluţie, care nu a pierit, doar a aşteptat momentul prielnic de a reveni, în forţă. Iar criza e acel moment.

Cu o mică excepţie, povestea arată cam la fel: tarabe improvizate, vînzători abili la forţele de ordine şi cumpărători naivi. Dar, dacă odinioară tarabele erau pline cu produse luate de la bulgari sau maghiari, aduse în portbagajul maşinilor, azi marfa provine direct de pe rafturile supermarket-urilor sau en gros-urilor autohtone. Şi nu doar că provine de acolo, dar preţurile sînt cam la fel, dacă nu, pe alocuri, uşor mărite.

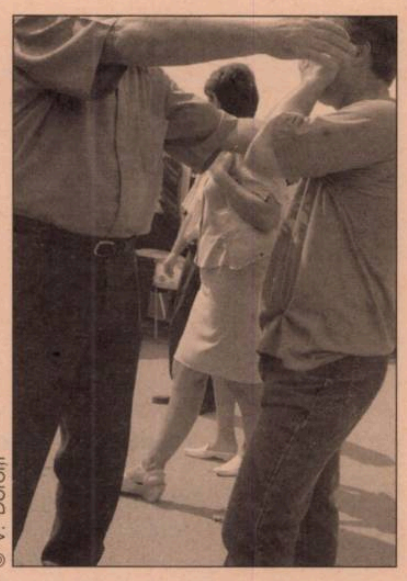
© V. Dorolti

Cu toate acestea, în ciuda lipsei vreunui avantaj real, se cumpără haotic, tarabele sînt mereu asaltate de cumpărători hămesiţi „să dea un ban, dar să facă“. Şi face – dacă nu la buzunar sau calitate, măcar la spiritul de frondă: marfa de tarabă este în continuare considerată, în mentalul consumatorului român, marfă de contrabandă, iar dacă încurajezi acest tip de comerţ, subminezi guvernul, cu alte cuvinte furi de la hoţi. Devii un mic haiduc, iar haiduceala este în sîngele nostru: de ce să dau bani la capitaliştii cu supermarket (de la care, nu-i aşa, ne vine şi criza) şi să nu încurajez pe unul de-al meu, pe vecinu' meu, care şi-a încropit o tarabă, să aibă şi el ce mînca? Că doar oameni sîntem cu toţii...

Însă, dacă prin Paris bîntuie moda produselor expirate, dar mai ieftine, la noi e din nou în vogă nu întreprinzătorul, ci micul şmecheraş de cartier, cu conexiuni la marile supermarket-uri, care, contra unei şpăgi de la sine înţelese, primeşte produse aflate la promoţii ori la graniţa cu trecerea lor în nefiinţă, punîndu-le la vînzare pe tarabe, la preţuri deloc reduse sau, din contră şi paradoxal, mult mai scumpe.

Supermarket de trotuar

Curentul a prins însă rapid şi nu cred să mai existe piaţă bucureşteană fără un supermarket pe lăzi, spre periferie sau undeva dosit. Dacă îi întrebi de unde provine marfa, te asigură că e marfă „originală“, din Ungaria, unde Arielul e mai Ariel, iar L'Oréal-ul mai L'Oréal.

Un asemenea „supermarket“ pe lăzi există şi la periferia pieţei din Crîngaşi, chiar în faţa impunătoarei clădiri Itaoui Center. Marfa e aranjată pe categorii, ca în rafturile magazinelor. Pe lăzi acoperite cu pături, se lăfăie, în soare, ciocolată, cutii de brînză, iaurt cu fructe sau şarlote, vopseluri de păr, deodorante, pungi cu detergent sau pastă de dinţi. Uneori în termen de garanţie, alteori nu. Dar cui îi pasă? (Din nou, preţurile sînt identice cu cele dintr-un magazin cu pereţi, podea, tavan şi case de marcat.)

Totuşi, zilnic, tarabele multicolore sînt invadate de cei dornici de chilipiruri.

Întreb şi eu, într-o doară, de o vopsea de păr. „Directorul“, după ce încearcă să mă convingă să cumpăr o nuanţă asemănătoare (că pînă la urmă, ce atîtea mofturi, tot negru e), mă trimite, oftînd, la un văr de-al lui, la Piaţa Obor. Poate acolo să găsesc ce caut, că ei nu mai au „pe stoc“.

Franciza din Obor n-am găsit-o, am găsit doar un maldăr de lăzi goale şi cîţiva cîini. Ce e drept, era spre orele înserării şi, ca la orice supermarket ce se respectă, probabil că or fi închis.

Rămîne însă deschisă problema mentalităţii cumpărătorilor de produse de tarabă. Fiindcă nu se cumpără doar pentru că e mai ieftin, lucru oarecum justificabil (bineînţeles nu într-atît încît să-ţi periclitezi sănătatea) de faptul că orice economie în vremuri de criză e binevenită, se cumpără doar din naivitate sau pentru că există impresia că e o „luptă“ contra unui guvern de hoţi, impresia unei subversivităţi.

Se reuşeşte însă, ca în multe alte aspecte, şi în acest consumism de trotuar doar să se fure propria căciulă, iar bişniţa de odinioară, cea imediată zilelor de după Revoluţie, a devenit şi ea o mare păcăleală nocivă.

Adina POPESCU

Cînd se stinge lumina

Celor care s-au născut după 1990

În urmă cu cîteva luni, într-o seară, puţin după ora 10, s-a oprit lumina. Iniţial am crezut că era vorba despre o întrerupere scurtă, aşteptînd din clipă în clipă ca becurile, dar mai ales televizorul cu filmul său de pe HBO, care ajunsese la momentul dezvăluirilor spectaculoase şi a demascării criminalului, să se reaprindă. Însă nu s-a întîmplat aşa. Am rămas în întuneric mai bine de două ore. Şi pentru că în astfel de momente nu ai ce face, te gîndeşti, dar mai ales îţi aminteşti. Mi-am amintit de lungile seri ale copilăriei mele (atunci cînd nu erau filme pe HBO), petrecute în beznă şi sub plapumă, într-un apartament asemănător cu cel în care locuiesc acum, doar la cîteva blocuri distanţă. De senzaţia de oprire a timpului pe loc şi de încremenire într-un lung stop-cadru, ca şi cum viaţa, oraşul cu toţi oamenii lui ar fi încetat să mai existe. Trei oameni – o familie – îmbrăcaţi în halate de molton, îngrămădiţi unii într-alţii sub plapumă, pentru că radiatorul care încălzea „camera de iarnă“ (adică cea mai mică dintre încăperile apartamentului unde iarna era o temperatură suportabilă, datorită „aparatelor casnice“ care compensau lipsa căldurii din calorifere şi unde ne strîngeam cu toţii) nu mai funcţiona fără curent electric. Linişte şi, din cînd din cînd, un zumzet de voci, de la un radio cu baterii de prin vecini.

© V. Dorolti

Serile fără lumină de atunci se scurgeau într-o resemnată aşteptare. În anul 2010, plictiseala se instalează aproape imediat şi ne dăm seama cît de dependenţi sîntem de obiectele din jurul nostru care la o pană de curent devin simple elemente de decor. Cît de nerăbdători sîntem să aflăm finalul filmului de pe HBO. Aşteptarea era întreruptă la răstimpuri de unul dintre noi care se ridica din pat, ca să se uite pe geam la ferestrele blocului de vizavi unde singurele semne ale locuirii erau pîlpîirile lumînărilor, şi de o întrebare care se repeta: „A venit?“. O dată la cîteva zile, cu toţii „salvam planeta“, fără voia noastră. În ultimul deceniu al regimului comunist, în fiecare casă exista un întreg arsenal de surse opţionale de lumină dintre care lumînările de bună calitate erau pe primul plan. Mulţi îşi achizionau de pe la tîrgurile de vechituri opaiţe sau lămpi cu gaz.

Cînd s-a stins lumina acum cîteva luni am căutat prin sertare şi n-am descoperit nici măcar un muc de lumînare, nici o lanternă, nimic. Obiceiul de a fi prevăzători pentru astfel de situaţii „de criză“ s-a pierdut. Mi-am luminat drumul prin casă cu telefonul mobil. Cine s-ar fi gîndit, în anii '80, la o astfel de invenţie? Aproape o oră am navigat pe Internet, la laptop, pînă cînd am rămas fără baterie. Apoi, am verificat ferestrele blocului de vizavi. Dincolo de ele, puteai ghici alte laptop-uri şi telefoane mobile, însă nicăieri nici o lumînare.

În spatele blocului meu de astăzi, există un meschin spaţiu de joacă pentru copii – o groapă cu nisip, două tobogane, trei leagăne pe care în mod surpinzător n-a reuşit încă să le distrugă nimeni. Se poate vorbi aici despre cea mai mare densitate de copii pe metru pătrat de pe Calea Moşilor. Însă şi mai multe sînt mamele, bunicile, bonele şi alte personaje anexate copiilor care ocupă cele cîteva bănci din apropiere. Noi nu aveam alte spaţii de joacă în afară de borduri, treptele de la ghenă, copaci în care puteai să te caţeri şi bătătoarele de covoare, însă nici nu ne supraveghea nimeni. Eram lăsaţi de capul nostru, o mică haită de copii, în spatele blocului.

Acolo, părinţii îşi făceau apariţia doar seara, ca să ne cheme acasă. Şi pentru că nu vroiam să ne despărţim atît de repede, ne făceam vizite şi mîncam unii pe la alţii. Acum îmi dau seama că era de fapt o formă de întrajutorare tacită – „Îl hrănesc eu în seara asta pe al tău pentru că am ceva prin frigider, iar cînd o să ai tu, îl trimit la tine!“. De obicei, mîncarea „din deplasare“ ni se părea altfel, cu totul specială. Un schimb de replici între mame: „ – De unde ai avut, dragă, carne? Mi-a spus Ancuţa că a mîncat la tine tocăniţă cu carne de porc. – Aiurea! Era cu salam.“

Am observat că într-un mod inevitabil cei din generaţia mea se raportează în permanenţă la acei 10-15 ani pe care i-au trăit în comunism, la amintiri doar pe jumătate trăite sau trăite prea puţin. Nu este vorba despre nici un fel de nostalgie, doar de căutarea unor repere, pentru a avea termeni de comparaţie. Mulţi dintre noi au început să uite detalii, însă graniţa pe care am trecut-o ne-a marcat fără să ne dăm seama. Mă întreb însă la ce se raportează cei care n-ar putea niciodată să confunde carnea de porc cu salamul. Oare pentru ei o pană de curent care durează două ore e o mică tragedie?

Dorel Dumitru CHIRIȚESCU

O dimineață de ianuarie

Sîntem în dimineaţa zilei de 20.01.2009 într-un apartament cu vedere spre Central Park. Cineva visează că s-a trezit, ca de obicei, la ora 7,00 şi îşi rememorează proiectele pentru ziua ce va să înceapă. Este John Smith Junior, fiul unui petrolist din Texas, absolvent de economie la ...University.

Se ridică din pat cu greu, amintindu-şi de veioza defectă pe care îşi propune în fiecare dimineaţă să o repare.

Pleacă prin cameră în căutarea întrerupătorului şi înjură apăsat cînd se împiedică de cablul telefonului fix pe care-l doboară cu zgomot. Găseşte în sfîrşit întrerupătorul şi-l apasă. Fără efect. Lumina obişnuită nu inundă camera care rămîne cufundată într-un întuneric sumbru rău prevestitor. „O pană de curent", semnalizează din reflex creierul său, adăugînd: „se poate întîmpla şi în centrul New-York-ului". În drum spre baie îşi aminteşte de proiectul înaintat de preşedintele său pentru salvarea băncii la care lucrează. Sîntem în criză şi totul trebuie regîndit, reajustat. John ştie unde sînt banii care nu mai apar în registre şi care sînt ingineriile financiare prin care nevestele şefilor lui îşi petrec de ani buni concedii luxoase prin cele exotice ţări ale lumii.

Între timp, ajunge la baie şi, pe întuneric, apasă robinetul pentru apă. Linişte! Într-un tîrziu, conductele băii sale îl anunţă printr-un şuierat prelung că nu mai conţin apă, ci aer. Se întîmplă ceva? „Administratorul nostru o fi plecat în concediu? Idiotul!" – exclamă personajul nostru îmbrăcîndu-se la întîmplare pe întuneric. Era deja tîrziu, iar reflecţiile sale de dimineaţa îi pot cauza o întîrziere la bancă şi priviri piezişe din partea colegilor şi şefilor. Bîjbîie în căutarea fiecărei trepte care îl coboară în subsolul clădirii, pentru a-şi căuta maşina. Zăreşte Mercedesul său impecabil undeva într-un colţ al garajului scăldat de primele raze ale dimineţii. Realizează însă rapid că, fără curent electric, uşile de acces spre garaj nu pot fi deschise. Se grăbeşte să iasă în stradă împins fiind de un vecin mai grăbit decît el care uită să-l mai salute. Ajuns în stradă, John Smith Junior trăieşte primele clipe de groază ale unei lumi prăbuşite. Întreg oraşul era în întuneric, iar pe străzi oamenii cu feţe îngrijorate umblau neglijent îmbrăcaţi oferind explicaţii aiuritoare pentru o situaţie pe care nu o înţelegeau.

Lumea lor se prăbuşise! Nu mai exista curent electric, apă, calculator, telefon mobil, autoturism. Toate avantajele unei civilizaţii construite în sute şi sute de ani dispăruseră ca prin farmec. Se aşază pe o bancă într-un Central Park alb în care oamenii nu-şi mai făceau alergarea în trening, ci în costume şi paltoane. „Unde am greşit? America, cea mai puternică ţară din lume să rămînă în întuneric?" – se întrebă.

John ştia că, mai ales după Al Doilea Război Mondial, dolarul s-a afirmat definitiv ca singura şi cea mai puternică monedă a lumii. Ţara sa a pus bazele noului sistem monetar internaţional care guvernează lumea financiară şi azi. Keynes a fost genial atunci cînd, în calitate de reprezentant al Angliei, le-a spus britanicilor că legătura puternică cu Statele Unite şi cu dolarul american nu le va aduce decît beneficii. Măreaţa Americă era moştenitoare legitimă a măreţiei Imperiului Britanic.

Ţara sa învinsese Rusia Sovietică în Războiul Rece, aceasta din urmă fiind obligată să se retragă din Europa atît militar, cît şi ideologic. Acum, la începutul secolului XXI, ne-am fi aşteptat la impunerea definitivă a Americii şi a dolarului. Personajul nostru îşi aminteşte de China şi ca absolvent, economist de ...University scapă un zîmbet în colţul gurii: „Ce proşti sînt chinezii ăştia. Să muncească pentru noi în mod gratuit. Cele două mii de miliarde de dolari investite în bonuri de tezaur americane nu mai au acum

© V. Dorolti

nici o valoare. Mor odată cu noi ca-ntr-o îmbrăţişare pe care nu şi-au dorit-o. Oricum era la mîna noastră pentru că orice măsură de politică monetară luată de FED pentru conducerea dolarului însemna o măsură luată pentru conducerea Chinei". John ştie multe despre conducerea economiei globale prin dolar, după cum ştie că, pînă să i se stingă lumina în casă, aproape 70% din rezervele valutare ale băncilor centrale ale lumii erau constituite în dolari. „Ce deştepţi sînt ăştia de la FED! Practic, prin dolar conduceam nu numai America şi China, ci chiar întreaga lume." Îşi aminteşte că europenii mai contează şi ei cu 20% pondere a euro, dar depind de America, avînd în vedere că ea le asigură securitatea militară. „Ce deştepţi sînt ăştia de la Pentagon!", exclamă strîngîndu-şi în jurul gîtului gulerul paltonului său negru şi scump. Răcoroasă dimineaţa asta de ianuarie!

„Ce interesant! Banul ne-a devenit duşman. Ca toate marile invenţii ale omenirii, şi el a avut, folosit fără atenţie, un potenţial distructiv. Cel mai mare potenţial distructiv! Am evitat să dăm foc lumii cu energia electrică pe care am produs-o, am evitat s-o aruncăm în aer cu armele nucleare, dar iată că folosinţa nesăbuită a banului ne-a adus pieirea."

Un coleg de serviciu îl trezeşte din reverie aşezîndu-se lîngă el pe bancă, nebărbierit şi cu aceeaşi expresie îngrijorată. Parcă continuîndu-i gîndurile, el începe să-i vorbească despre lucruri ştiute. Aminteşte despre tiparniţa de bani prost gestionată de cei de la FED, despre colegi şi şefi lacomi care cîştigau miliarde de dolari pe an ca venituri, despre paradisuri fiscale în care aceşti bani erau sifonaţi sau despre modul în care erau investiţi în hotelurile mafioţilor din lumea exotică. Colegul său vorbeşte precipitat, uneori incoerent, despre prostia guvernului american de a crede că orice familie poate avea în proprietate o casă şi despre deciziile politice care au determinat decizii economice absurde. Era firesc ca sistemul să pice din moment ce veniturile celor împrumutaţi, pentru a-şi cumpăra o casă, uneori nu depăşeau 1000 dolari pe familie. Să oferi sute de mii de dolari cu împrumut unei familii cu un asemenea venit înseamnă sinucidere.

Smith Jr. îşi amintea că în urmă cu doi ani şefii săi l-au trimis la un curs special de inginerie financiară, unde a învăţat mai multe despre piaţa de capital din America şi din lume. Nu a înţeles mare lucru din mecanismul creării şi distribuţiei în sistem a produselor financiare derivate. A înţeles însă că acestea conţineau o doză mare de risc pentru cumpărător. Pînă la urmă, important era ca banca la care lucra el să-şi asume cîştigurile, iar alţii să înregistreze pierderi. Şeful său avea o obsesie în a vinde aceste produse financiare cît mai departe de „casă". Da! Deştept şeful acesta al său! Numai că a uitat un lucru important: lumea financiară a evoluat atît de mult încît ele, produsele astea, ajungeau repede înapoi în ţară şi chiar în oraş. Au uitat cu toţii că economia este un joc cu sumă zero şi că mari cîştiguri pentru unii înseamnă mari pierderi pentru alţii şi că aceste pierderi şi cîştiguri ar trebui să fie distribuite cît mai larg pentru a produce dezechilibre cît mai reduse. Practic, comerţul cu produse financiare derivate ajunsese ca un joc cu o castană fierbinte care ardea orice mînă. Cineva, cîndva tot o va scăpa jos şi, rămînînd fără ea, va trebui să-şi declare falimentul. „Prea tîrziu mă gîndesc la asta!" – cugetă personajul nostru.

Statele Unite în special şi Occidentul în general ar trebui să se simtă jenate după cîte sfaturi au dat Lumii a Treia.

PAUL KRUGMAN – *economist american, deţinător al Premiului Nobel*

Brusc, îşi aminteşte de profesorul său de economie din colegiu, declarat ca fiind de stînga de către colegi şi autorităţi şi scos din învăţămînt. Le vorbea cu umilinţă despre dimensiunea etică a afacerilor şi cu îngrijorare despre un anume tip de echitate care poate asigura solidaritate între oameni şi soliditatea unei naţiuni. Profesorul său era adeptul unor programe mari în favoarea sănătăţii şi educaţiei şi tot el a fost primul care le-a spus că banii nu sînt decît o convenţie, că lumea banilor poate deveni oricînd o lume a iluziilor. A aflat de la profesorul său că măsura, şi nu lăcomia, trebuie să-l definească pe om şi că starea de fericire este un optim, un echilibru cu tine însuţi şi cu lumea în care trăieşti. Le spunea că America era o naţiune mare şi că măreţia trebuie afirmată şi în interiorul său. „Nu putem avea analfabeţi şi nu putem scoate oamenii din spitale pentru că nu au bani" – spunea cu îngrijorare profesorul său. Îşi aminteşte cum sublinia că o societate bună nu trebuie să aibă analfabeţi, ori azi America are cîteva zeci de milioane de analfabeţi. Dascălul său fusese la Woodstock şi era un mare duşman al războiului din Vietnam. N-a mai regăsit niciodată spusele profesorului său de economie din colegiu şi nici nu mai ştie ce s-a întîmplat cu el. La ...University, nimeni nu vorbea aşa... Totul se gîndea în termeni exacţi de afirmare şi performanţă. Lumea era gîndită ca o junglă, iar cuvinte ca „pîndeşte", „vînează" deveniseră categorii ştiinţifice. „Da. Cred că aici am greşit. America este una în interior şi alta în exterior. Să fie un proiect ratat?"

Abia cînd plecă spre casă, observă cum colegul său nu mai era de mult lîngă el pe bancă. „Doamne, am vorbit atît de mult singur?! Sau poate visez?!"

Se aude un zgomot intens parcă din altă lume. John se trezeşte brusc, transpirat, ca şi cum atunci ar fi venit din ploaie. Încearcă să aprindă veioza, dar nu merge. „A! Am uitat s-o repar!" Înjură cu voce tare, iar cînd ajunge la întrerupător, lumina se aprinde şi, din reflex, următorul gest este acela de a aprinde televizorul. „Toate merg! Ce vis urît am putut să am!" Pe imensul ecran al plasmei din sufrageria sa apare faţa relaxată, plină de încredere a noului preşedinte ales al Americii, Barack Obama, care tocmai depunea jurămîntul:

„(...) Confruntaţi cu pericolele comune, în această iarnă a încercării noastre, să ne amintim de aceste cuvinte eterne. Cu speranţă şi virtute, haideţi să înfruntăm din nou curentul rece şi furtunile care vor veni. Să le spunem copiilor copiilor noştri că atunci cînd am fost puşi la încercare, am refuzat să punem capăt acestei călătorii, că nu am întors spatele şi nu am ezitat."

John Smith Jr. renunţă să meargă azi la muncă. Rămase pe fotoliu cu telefonul mobil într-o mînă şi cu telecomanda în cealaltă, gîndind mai departe: „Ce bine că mai avem o şansă şi că prin noi lumea mai are o şansă!"

Dorel Dumitru Chiriţescu *este profesor de economie la Universitatea „Constantin Brâncuşi" din Tîrgu Jiu. În 2010 a publicat cartea* A treia Romă. Despre capitalism, America şi criza din 2007, *Editura Academica Brâncuşi.*

George VULCĂNESCU

România necrofagă

Japonezul are o vorbă: moartea achită toate datoriile. Românul invocă moartea în cel mai imoral mod atunci şi, de obicei, cînd se îndatorează fără datorii. „Să moară mama!“ este garanţia supremă pentru promisiuni fără acoperire. Nu aşa a parcurs România douăzeci de ani de capitalism? „Să moară mama! – că vom da banii înapoi la Bancorex“, „Să moară mama! – dacă nu vom veghea pentru tine să dormi liniştit“, „Să moară mama! – că o să trăiţi bine“... În ţara lui „Să moară mama!“ necrofagia este un mod de viaţă, cel care ne-a dus spre sfîrşitul fatal. (Analiştii economici definesc recesiunea din România ca un factor corecţie a derapajelor macroeconomice determinate de politicile prociclice ale guvernărilor ce au gestionat în mod incorect, culpabil chiar, nouă ani de creştere economică. Nu voi continua însă comentariul cu asemenea cuvinte pentru că indignarea nu se manifestă în termeni de specialitate.)

Deşi se spune că guvernanţii noştri aleargă după ciolan, cei care ajung la putere se aleg întotdeauna cu fleica. Fiecare nouă formaţiune politică venită la putere a hrănit poporul dornic să devoreze vinovaţi, cu ciosvîrte din stîrvul guvernării precedente. Puşi în situaţia de a oferi poporului soluţii pentru traiul de mîine, şi nu carne expirată, se trece la modul de comunicare al mortului din păpuşoi. Devorînd trecutul imediat, fiecare nouă echipă de guvernare şi-a creat un *modus vivendi,* chiar dacă asta a presupus îngroparea viitorului.

„Capitaliştii au construit în anii '30 o industrie modernă. Comuniştii s-au îmbogăţit ruinînd fabricile naţionalizate. Apoi au venit noii capitalişti care s-au îmbogăţit vînzînd la fiare vechi fabricile distruse de comunişti. Sîntem o ţară de necrofagi.“ Nu sînt vorbele mele. Ci ale unui bătrîn puşcăriaş. L-am întîlnit zilele trecute în Spitalul de Pneumologie Filaret. Resemnat, fumînd o ţigară pe scara secţiei de radiologie, el recrea imagini dintr-o lume inaccesibilă celor care îl ascultau. Unii de o seamă cu el, dar pe care viaţa nu îi răsfăţase. Alţii mai tineri, dar cărora viaţa nu mai are ce să le ofere. Omul a mîncat la viaţa lui în cele mai bune restaurante, a ciupit de fund cele mai „mişto gagici“ de la piscina cu valuri de la Lido (o mai exista azi?), a furat din casele cele mai înstărite. Nu regretă nici anii petrecuţi la Canal sau la Rahova. Are 70 ani. La urarea „Mulţi ani înainte!“, în loc de „mulţumesc“ are un răspuns ca o apostrofare: „Ce mulţi înainte, poate înapoi!!“ Deh, şi el tot un soi de necrofag. La fel ca mulţi alţii, trăieşte din trecut.

False victorii

Problema României de azi nu este că trăieşte din „regurgitarea“ amintirilor, ci din tragedia cotidiană. O groapă se astupă. Un tronson de drum este modernizat. Victorie! Dar o victorie care are la bază sacrificiul celor ucişi de carosabilul deteriorat de ani de zile. Un spital este modernizat. Victorie! Dar cu preţul plătit de pacienţii decedaţi din cauza condiţiilor de spitalizare şi nicidecum din cauza bolilor pentru care fuseseră internaţi. O şcoală reparată. Victorie! Faptul că mai întîi a trebuit să le cadă tencuiala în cap copiilor este deja un amănunt nesemnificativ. Importantă este preocuparea guvernului. Oricare ar fi el.

Nu am de gînd să pun în cîrca actualului executiv exemplele de mai sus. Săracul Guvern Boc – şi la propriu şi la figurat – are propria mare realizare. A încheiat un acord cu Fondul Monetar Internaţional şi Uniunea Europeană. Cel mai mare şi cel mai rapid încheiat acord în istoria de aproape 40 de ani a relaţiei cu FMI. Victorie! 20 de miliarde de euro pentru... nimic. Mai mult de jumătate din sumă s-a dus pe plata pensiilor şi a salariilor bugetarilor. Fără reformă structurală, fără programe de investiţii, fără strategie de modernizare a ţării. Ceea ce a fost „vîndut“ drept un mare succes a fost de fapt un mare fiasco, cauţionat chiar de organismul financiar internaţional. Beneficiind de indulgenţa FMI, Guvernul Boc a alimentat buzunarele clientelei politice dismulate în funcţiile onorifice care încarcă schema bugetarilor şi a îngropat speranţele românilor de ieşire din criză.

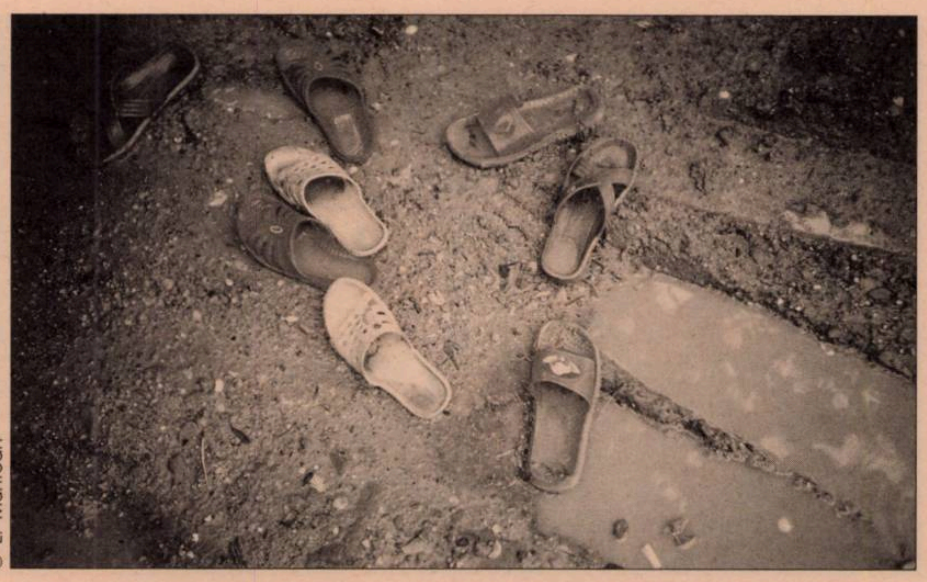
© L. Muntean

În perioada crizei se nasc
invenţiile, descoperirile
şi marile strategii.
Cine atribuie creizei eşecul
îşi ameninţă propriul talent
şi respectă mai mult problemele
decît soluţiile. Adevărata criză
este criza incompetenţei.

ALBERT EINSTEIN

Ar fi incorect să dau vina pe Guvernul Boc pentru toate relele din economia românească. Nu acest guvern a inventat rotirea cadrelor la instituţiile deconcentrate sau crearea instituţiilor parazitare care au îngroşat fiscalitatea în România pînă la anularea beneficiilor cotei unice. Guvernul Boc are vina de a nu fi sesizat momentul dificil pe care economia naţională îl traversează, inducînd falsa percepţie că ultimii vor fi cei dintîi: vom fi intrat ultimii în recesiune, dar vom fi printre primii la ieşire. Nu îi pot acuza de neştiinţă pe miniştrii echipei guvernamentale. Dar îi pot suspecta de aplicarea cu bună ştiinţă a acestui mecanism necrofag, prin care ajutorul de la FMI a fost consumat pentru a menţine în viaţă un sistem de cheltuieli netransparent şi inechitabil (nu în sensul egalitarismului, ci în cel al adecvării). Prin politica economică promovată în ultimii doi ani, România va ieşi din criză vlăguită. Lumea îşi va reveni şi implicit şi economia românească, prin reluarea exporturilor, prin creşterea sumelor remise de vechii şi noii căpşunari şi, poate, prin utilizarea fondurilor europene. Nemaiavînd rezerve, vor lipsi însă banii pentru proiectele de amploare cu factor multiplicator în economie.

Ocazii pierdute

Exportul a atins în luna iunie un nivel istoric record de peste 3 miliarde de euro. Dar importurile le-au devansat cu un miliard. Se vorbeşte ca de un miracol despre performanţele economiilor asiatice care pasămite ar fi sfidat recesiunea mondială. Inexact. Performanţele s-au datorat în mare parte tot economiilor occidentale care lansează comenzile către industria chinezească. Creşterea competitivităţii preţurilor produselor nemţeşti are la bază componentele fabricate în China şi deprecierea euro faţă de dolar. Reţeta creşterii record a economiei germane trebuie căutată în relaţiile economice cu China. Restul este marketing politic.

România a pierdut o mare oportunitate. Aceea de a fi gazda proiectelor investiţionale relocate în perioada crizei. Convulsiile politice şi pericolele sociale induse de acestea au limitat însă investiţiile la fabrica Nokia de la Cluj. Ieftine, dar multe. Producţia de telefoane mobile a susţinut semnificativ cifra exporturilor din luna iunie.

Din păcate nici o cotă unică de 10% nu ar schimba percepţia de inconsistenţă şi impredictibilitate a politicilor economice, de labilitate politică şi instabilitate socială. Apropo! Vi se pare întîmplător faptul că, într-o ţară în care „să moară capra vecinului“ este indicator al satisfacţiei personale, creşte în popularitate un personaj care a devenit celebru pe malul Dîmboviţei transmiţînd în direct şi funeraliile caprei? Necrofagia l-a făcut milionar. Acest cioclu de modă nouă cică îi va îneca pe românii în euro, dacă va ajunge preşedinte. Şi cînd te gîndeşti că pe aici poţi muri înecat şi cu un bob de porumb! Nu se poate vorbi de speranţă într-o ţară care mai are nevoie de o generaţie de sacrificiu.

George Vulcănescu *este comentator economic.*

Scenarii

În urmă cu un an, Asociaţia Oamenilor de Afaceri din România a proiectat, după modelul din unele ţări dezvoltate, patru scenarii posibile pentru evoluţia economiei româneşti în anii 2010 şi 2011, un studiu publicat în *Ziarul Financiar*. S-a luat în considerare un cuplu format din două elemente care pot influenţa această evoluţie: „criza lor“ şi „criza noastră“, adică situaţia economică de pe plan mondial şi cea de pe plan naţional.

Scenariul A a fost intitulat „Merge şi aşa“. Este scenariul unei recesiuni pe fondul unei crize internaţionale ciclice, din care economia românească iese fără o transformare radicală a modului de funcţionare a instituţiilor statului. Economia de piaţă din România continuă să „subziste“ datorită procesului încă nedefinitivat de convergenţă la Uniunea Europeană.

Scenariul B s-a numit „Colaps“. E cea mai pesimistă variantă, în care are loc o mare cădere economică pe fondul unei puternice depresiuni economice mondiale şi al unor instituţii româneşti disfuncţionale. Criza pune în pericol chiar instituţiile europene sub presiunea tendinţelor protecţioniste şi naţionaliste.

Scenariul C a fost numit „Lumea lui Putin“. E varianta introducerii unei guvernări dirijiste în cazul unei crize profunde în care Uniunea Europeană sau unele ţări ale acesteia îşi asumă rolul de a monitoriza şi transforma instituţii ale statului român pentru a le asigura buna funcţionare. Un scenariu în care statul dirijează totul în paralel cu existenţa unei economii de piaţă.

Scenariul D se numeşte „Restabilirea încrederii“. E varianta în care economia românească iese din recesiunea cu caracter ciclic, avînd instituţiile reformate şi modernizate sub presiunea instituţiilor europene.

Scenariile intră în detalii şi se indică şi semnele prevestitoare ale intrării în fiecare dintre ele.

La un an după lansarea studiului, Asociaţia Oamenilor de Afaceri din România constată că ne situăm strict în datele scenariului A.

Îndatorarea generațiilor viitoare

interviu cu Florin POGONARU

Cum ați defini actuala criză din România? E o criză economică, financiară, fiscală, administrativă?

Din punct de vedere strict românesc este o criză a culturii instituționale. Sigur, ea reflectă o criză a valorilor de toate felurile. Exact în urmă cu un an am publicat un studiu despre patru scenarii posibile pentru economia românească în următorii doi ani. Analiza noastră se baza pe faptul că ceea ce se întîmplă în România este rezultatul a două crize. Una este cea internațională, care pînă la urmă e o criză ce exprimă ruptura existentă între locurile unde se produc banii și locurile unde se cheltuiesc banii și reflectă culturile diferite care însoțesc aceste lucruri. Atîta timp cît banii se vor produce în țările manufacturiere și deținătoare de resurse, cum sînt China, India sau chiar țările arabe, care au o cultură a economisirii banului și nu a cheltuirii lui, iar banii ăștia își vor căuta locul în care să fie cheltuiți în țări a căror cultură e orientată spre consum, cum e America, ruptura între cele două locuri va crea un adevărat tsunami de bani în căutare de plasament. Din cînd în cînd, cei care plasează acești bani vor găsi goluri prin legislație și vor mai inventa încă o dată un mod de a face praf aceiași bani. Fenomenul nu este nou. Înainte, modalitatea prin care banii, care nu-și găseau plasament, erau „aruncați pe geam", a fost aceea de împrumuturi către țările în curs de dezvoltare. Și a apărut atunci marea criză a datoriilor țărilor în curs de dezvoltare. Pînă la urmă, criza internațională nu se va echilibra decît atunci cînd chinezul va reuși să cheltuiască bani precum americanul, iar americanul va putea să economisească precum chinezul. Cînd nu va mai exista acest tsunami de bani dintr-o parte în alta, care mătură totul în drumul lui. Globalizarea ne-a luat pe nepregătite și nu a egalizat aceste valori culturale legate de economisire.

Înțeleg că acest tsunami a trecut și peste România și a developat și problemele noastre mai vechi.

Da. Se zice că această maree imensă de bani a ridicat toate bărcile în toate porturile, inclusiv în porturile românești, chit că bărcile erau de fapt niște hîrburi. Ăsta e primul element al crizei, apropo de studiul de care vorbeam. Deci primul element al crizei noastre e cel internațional. Celălalt element al cuplului în care e prinsă economia românească e cel specific nouă. Este criza instituțiilor noastre. Dacă traducem în valori fundamentale, aderarea noastră la Uniunea Europeană – indiferent de ce se spune (că de fapt am visat la marele portofel european) – a fost dorită de români pentru că oamenii visau să știe că și în societatea românească lucrurile sînt la locul lor, că justiția funcționează, că școala funcționează și așa mai departe. Visul nostru a fost să importăm instituții europene. Visul rămîne, dar, din păcate, dacă pînă la aderare am făcut niște pași în construirea de asemenea instituții viabile, după aceea am lăsat-o baltă, aplicînd vechea noastră tactică de a ne da după fustele instituțiilor internaționale. De fiecare dată guvernanții noștri au spus „astea sînt regulile Uniunii Europene" sau „asta ne cere FMI". Orice guvernant visează să aibă instituții puternice prin care să schimbe lucrurile de pe o zi pe alta. Este acel sindrom care se cheamă *being China for one day*. Noi nu mai reușim să ne definim ca fiind noi înșine nici măcar pentru o secundă. Visăm tot timpul la „being China for one day", să pună cineva mîna să facă ordine într-o zi și apoi să fim cu toții alții și să avem totul structurat. Nimeni nu visează să ne punem noi înșine capul la treabă și să încercăm noi să respectăm regulile și să înțelegem că statul nu e o instituție pe care o jefuim în comun, ci una care ne fixează regulile de joc și ne apără tocmai de cei care au tendința să încalce regulile.

Unele analize spun că în Europa, acest nou val al crizei stîrnit de ce se întîmplă în Grecia (val care riscă să compromită și revenirea economică din alte continente), ar fi cumva cauzat și de neîncrederea în competența guvernelor europene și în măsurile anticriză pe care acestea le pot lua. Cum se plasează România în această conjunctură?

Unul din cele patru scenarii posibile pentru următorii doi ani, pe care le-am făcut noi în 2009, s-a adeverit. Era cel care prevedea condițiile unei crize internaționale slabe și instituții autohtone slabe, scenariu subintitulat „merge și așa". Noi am definit un cuplu fundamental de crize pentru economia românească: criza internațională și cea românească. Sigur însă, în această criză internațională avem în plus o accentuare a crizei europene. Europa descoperă că nu poate avea uniune monetară fără a avea și uniune politică. Descoperă că ori bugetul Greciei ajunge să se scrie la Frankfurt, ori lucrurile nu merg. Deci, dincolo de înțelegerile aparente, avem de-a face cu o criză a Europei care va avea impact și asupra noastră. Impactul nu-l vom simți însă din plin pentru că nu am aderat încă la moneda comună. Îl vom simți în sensul că zona euro se va redefini. Cel mai probabil, va fi o zonă euro în care există angajamente ferme și vor fi diverse alte zone în care se vor găsi soluții intermediare, mergînd chiar pînă la revenirea la monezile naționale. Mai devreme sau mai tîrziu, contribuabilul german va pune pe tapet problema că el iese la pensie la 67 de ani, și grecul – mult mai devreme. Ruptura culturală care există între Grecia și Germania a izbucnit acum în general între țările sudice și cele nordice și ia forme printre care și această criză financiară. Pînă la urmă și nemții sînt parțial vinovați de criză deoarece nu cheltuiesc cît ar trebui pentru a face ca motoarele să meargă bine, după cum, sigur, grecii sînt vinovați de un consum mai mare decît și-ar putea permite în orice formulă am socoti.

Imediatul și importantul

Acum, observăm că soluțiile vînturate la noi în țară sînt cît se poate de diverse, merg de la o extremă la alta. Unii recomandă o creștere semnificativă a taxelor și impozitelor, alții, dimpotrivă, cer scăderea lor la o scară la fel de semnificativă. Guvernul a ales varianta măririi TVA-ului și apoi chiar unii membri ai săi și președintele s-au declarat nemulțumiți de această soluție. Ce să mai înțeleagă populația din asta?

Știți ce observ eu? Cel puțin pe plan internațional există o dezbatere clară între austeritate și keynesism. E o discuție clară cu argumente pro și contra. La noi e un amestec al subiectelor și al argumentației între cei care discută *imediatul*, ce trebuie să facem să ne salvăm pe moment, și cei care discută ceea ce eu aș numi *importantul*, adică ce ar trebui făcut pe termen mediu și lung. De fiecare dată cînd cei de la putere spun că trebuia neapărat să apelăm la FMI pentru că altfel am fi avut o criză dramatică în România, cu mișcări sociale grave și așa mai departe, ceilalți răspund cu ce e important pentru țară, adică instituțiile să funcționeze, să devenim riguroși și altele de acest fel. Atîta timp cît dezbaterea de la noi se va situa în acest cadru, va exista o stare de confuzie generală pentru că toată lumea pare să aibă dreptate.

Luînd lucrurile pe rînd, *imediatul* a însemnat necesitatea intervenției FMI-ului, pentru că, altfel, într-adevăr într-o economie mică și care avea acces limitat la finanțare internațională (pentru că era un punct maxim al crizei internaționale) totul ar fi intrat în colaps. Pe de altă parte, acest apel era necesar pentru că politicienii noștri nu-și asumau nimic și le trebuia acele fuste după care să se ascundă, de tipul: „a spus FMI-ul că trebuie să reducem cheltuielile bugetare, că aparatul birocratic e aberant și costisitor..."

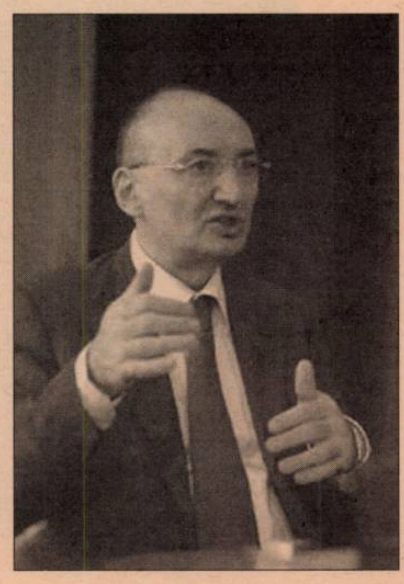

Florin Pogonaru
este președintele Asociației Oamenilor de Afaceri din România, președinte al grupului „Central European Financial Services", membru în comitetul supervizor al BCR, președinte al Institutului European Român și membru al Consiliului Economic Consultativ al prim-ministrului.

Oamenilor nu le place ideea de a gîndi pe termen lung. Mulți caută disperați soluții pe termen scurt pentru că au probleme cu banii care trebuie rezolvate azi.

ROBERT KIYOSAKI – *om de afaceri american, autor al mai multor cărți motivaționale și jocuri economice pentru copii*

Soluția asta o știam și singuri, dar problema noastră era că nu avem politicieni care să riște, să-și asume că nu vor mai fi la putere vreo două cicluri electorale și să ia măsurile pe care le știam cu toții. Ăsta e *imediatul* de care, dacă nu trecem, degeaba vorbim de *important*. Politicienii și-au asumat însă acele tăieri de 25% abia la un an după ce au apelat la FMI. Am cheltuit banii de la FMI și Uniunea Europeană, pentru ca politicienii noștri să se salveze încă un an.

Uluitoarea complezență a FMI

Ce se observă însă e că și FMI-ul a intrat într-o stare de complezență. De exemplu, din discuțiile noastre directe a rezultat foarte clar că reformele structurale dure le vor face la un următor împrumut. Deci complezența asta se manifestă prin acceptarea amînării realizării țintelor de reducere a arieratelor, a modificării anchilozatei legislații a muncii... Uluitor este că s-au acceptat previziunile Guvernului român că vom avea creșteri de încasări cu 7% într-un moment în care se știa că totul merge în jos. Putem spune că sub influența noilor curente de gîndire economică, FMI-ul a intrat în jocul românesc, chiar în scenariul pe care noi l-am numit „merge și așa". Ar trebui să nu continuăm cu FMI pînă nu stabilim foarte clar ce facem cu banii pe care-i primim de la ei și de la Uniunea Europeană.

Pînă acum, comportamentul guvernanților a fost schizoid. Ți-ai asumat tăierea a 25% din salarii, ai atacat și mediul de afaceri prin creșterea TVA, dar nu ți-ai asumat reducerea personalului excedentar din domeniul bugetar și nici nu i-ai stimulat pe cei care chiar fac ceva important, de exemplu pe cei care lucrează cu banii europeni. De ce credem că funcționarii de la stat vor începe de mîine să găsească soluții după ce le-ai tăiat salariile cu 25%? Speri că după această tăiere ei o să muncească de cinci ori mai bine și o să crească de cinci ori ritmul de accesare a fondurilor europene?

Există modele în jur, în țări care nu au nici ele o cultură instituțională grozavă, eventual tot foste comuniste, de soluții pentru ieșirea din criză?

Se pare că în țări care au trecut prin crize fundamentale există o memorie socială remanentă. În Polonia de exemplu, care a reușit ca în perioadele bune să nu cadă în excese. Noi acum, după excese făcute sub toate guvernele din ultima vreme, trebuie să redresăm un tren complet deraiat. În asemenea situație nu s-a găsit nici Polonia, nici Bulgaria. La nivel popular nu există percepția dramatismului situației în care sîntem. Aici intervin din nou politicienii care amăgesc divagînd în subiectul *importantului* – cum spun eu.

Pînă cînd credeți că ne putem amăgi așa, pînă unde se poate merge cu amînările?

Soluția prin care se speră să se scape e aceea de a împinge totul spre generațiile viitoare. Un laureat al Premiului Nobel vorbea despre ce se întîmplă acum în general în lume, dar observația se potrivește foarte bine cu ce se întîmplă în România. Spunea că asistăm la cea mai mare expropriere de la revoluția bolșevică încoace. Dacă atunci a fost expropriată o clasă politică în favoarea altora, la criza actuală au fost expropriate generațiile viitoare în favoarea generației actuale. Sigur că spațiul de îndatorare (spun asta în condițiile complezenței FMI, de care vorbeam) probabil că mai există, dar ăștia sînt bani pe care vor trebui să-i plătească generațiile viitoare. Și probabil că ar fi mai bine să ne confruntăm acum cu realitatea, decît să tot împingem lucrurile pe spinarea generațiilor viitoare.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Paul ŢANICUI

Supravieţuirea în criză

a face rost, a te descurca, a căuta

A face rost presupune: a împrumuta, a ciubucări, a vinde diverse, de la ţoale la veselă (lucruri căpătate sau lăsate spre păstrare şi nerevendicate, primite cadou la vreo nuntă, onomastică etc.), a învîrti mici afaceri, de cele mai multe ori prin indermediere, a desfăşura activităţi ilicite încadrabile la mici escrocherii, a face diverse comisioane şi uneori a munci cu ora, dar mai rar. Mai înseamnă a fi acolo cînd alţii fac tranzacţii, a fi în relaţii bune cu cei care le controlează, a performa un soi de lobby primitiv pe lîngă aceşti oameni, a vinde ponturi fără a te implica în acţiunea cu pricina. Uneori camăta mică e o sursă de *a face rost*.

A face rost e un efort asiduu susţinut. Individului de acest tip nu i se oferă niciodată, dar se pare că e într-o relaţie de complementaritate cu cei care au, cu societatea în ansamblu. Ostap Bender e prin excelenţă *figura* celui care face rost.

În acest strat social nu atît de marginal pe cît s-ar crede, *a face rost* e mai apreciat decît un salariu constant. Cel care face rost are conexiuni, e atent la imaginea lui şi prin urmare invidiat de cum arată, are timp berechet, e tipul de consumator al localurilor desuete, dar nu decrepite (zise ca „cele de pe vremea lui Ceaşcă"), are gusturi alese chiar şi cînd nu are bani. E băiatu' cu rol secund, tipul din background, dar nu din culise, cea mai mare realizare a lui e să devină *mîna dreaptă din teren* a unui îmbogăţit de talie medie.

Cine *face rost* are un statut mai înalt decît cine se descurcă. E mai mult decît atît. E arta de a face bani fără să faci nimic, ştiinţa de a-ţi ascunde profilul (pe care nici o corporaţie nu-l ia în seamă), talentul de a trăi pe muchia lui de pe azi-pe mîine, supravieţuitorul prin definiţie.

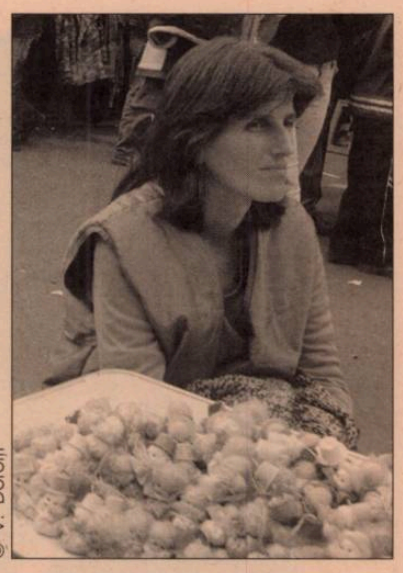
© V. Dorolti

Dacă *a face rost* te învesteşte în grad de sergent, *descurcatul* te duce doar pînă la caporal. La primul conta într-o anumită măsură stilul, în acest caz e important doar scopul. *Descurcatul* e accesibil în principiu tuturor şi în consecinţă reprezintă o formă depersonalizată de a face bani. *Rostul* presupune respectarea unui set de valori (chiar dacă ad-hoc), aici e permis orice. Aproape orice.

Primul cere cunoştinţe (nivel basic) de self-promotion, descurcăreţii pot folosi în ultimă instanţă chiar şi forţa brută.

A te descurca adună sub umbrela lui micile găinării. De la cele făcute cu zîmbetul pe buze pînă la cele „pe faţă". Descurcăreţul, dincolo de aparenţe nu e respectat decît de cei din tagma lui. Nu se poartă bine, nu lasă bacşiş, nu are grijă de înfăţişarea lui în cele mai multe din cazuri. Dar atenţie! Nu intră automat în categoria hoţilor, ţeparilor, escrocilor. Da, da, ţepe, dar ţepele lui sînt mici, neglijabile pentru ţeparii de profesie. Mai face cîte o escrocherie, dar e ultimul din turmă.

Are abilitatea de a nu fi prins şi trebuie să-i fie recunoscută. Intră rar în conflict cu autorităţile, ştie să le evite pentru că, dacă excelează în ceva, e tocmai acest aspect: acela de a şti să dea şpagă. La fel de adevărat e că o face cu banii altora. Ar fi perfect pentru acest job, dacă ar fi inventat.

Pe scala supravieţuirii cu orice preţ *a căuta* e treapta cea mai de jos. E învestirea fără fast. Pe şest. Cine *caută* e lipsit de mijloace, de resurse, n-are strategie. *Caută!* e o trimitere în deşert. *Caută mai bine!* conţine subliminal mesajul *eşti lipsit de atenţie, de inteligenţă, de îndemînare*, calităţi esenţiale supravieţuirii.

Exista pe vremea lui Ceauşescu o categorie de indivizi care îşi făceau veacul în Cafeneaua Veche de pe Covaci. Oameni care proveneau practic din toate mediile sociale – de la medici la instalatori, economişti, ingineri, constructori şi o grămadă de alţii cu meserii neidentificate. Ceea ce-i anima pe toţi aceştia era gustul pentru *ciubuc* şi toţi erau, cu mici excepţii, supravieţuitori ai sistemului. Nu vorbim doar de categoria bişniţari, ci de oameni care în principal schimbau informaţii. Despre vînzări de case, maşini, modalităţi de obţinerea vizelor, contacte de unde se puteau procura mărfuri de contrabandă, dar şi carne, cafea, portocale, ulei şi alte produse inexistente pe piaţă. Unii, între două cafele plecau să repare chiuveta sau instalaţia electrică a vreunei cucoane din vecini sau de aiurea. Se întorceau cu ciubucul aferent, cu cîte o sticlă de ţuică sau vin făcut în casă, după caz, şi cu povestea amorului lor deja consumat în acest interval. Era ca un soi de clacă urbană. Veselă, tonică şi cu marele merit de a te face să crezi că trăieşti de fapt alte vremuri. Exista solidaritate între aceşti indivizi, diferenţele culturale sau de educaţie nu se puneau la socoteală şi nimeni nu făcea caz de ele, condiţie esenţială a acestui *glasnost* ante Gorbaciov. Deşi mulţi nu se cunoşteau, fiecare – odată prins în joc – îi intermedia supravieţuirea celuilalt. Fără îndoială, se ştia de ei, mai mult ca sigur că erau şi securişti infiltraţi, dar asta, în atari condiţii era irelevant.

Spectrul *lipsei, al golului* era mai puternic ca frica.

***Paul Ţanicui** este cineast, iar articolul de mai sus este un fragment din cartea sa intitulată* Supravieţuirea în criză, *care va apărea în curînd la Editura ART.*

Sorina SĂVULESCU

Iluzia tranziţiei

Anii '90 – perioada transmisiunilor în direct, ieşiri în stradă, procese, discursuri şi izbucniri revanşarde. A fost momentul în care oamenii au început, au învăţat şi au insistat să vorbească, să strige – toţi în acelaşi timp – parcă într-un exerciţiu asurzitor de exteriorizare.

Treptat, reprezentanţii de „mase" s-au transformat în „lideri" – de opinie, sindicat, partid, grupuri de interese... Avem astăzi parte de protestul specializat, instituţionalizat şi anemic, asumat „eroic", dar strict declarativ, într-o desfăşurare de forţe altfel susţinute de un noian întreg de alianţe, acorduri, strategii formale şi... cotizaţii.

Între ziua de azi şi „istoria scrisă în stradă" – expresie pe vremuri consacrată – s-au petrecut multe şi mai ales s-a aşternut uitarea. Virgil Săhleanu ne mai spune ceva? Ori poate, Marian Munteanu? – dosare, dosare penale, o cifră adăugată, sporind încă o dată numărul celor ce îngroaşă pe zi ce trece lista altora care, la rîndul lor, au trecut.

S-a întîmplat ca acum cîteva săptămîni, în perioada ultimelor mitinguri, să aud o remarcă dispreţuitor-amară: „Revoluţia la români?! Mă laşi, ăştia nu sînt în stare să stea cîteva ore în stradă!". Eu eram la umbră, doamna nemulţumită tocmai cobora dintr-o maşină, desigur dotată cu aer condiţionat... Mai tîrziu m-am uitat la televizor, curioasă să văd ce mai e... Se terminase mitingul, mai erau cîteva grupuri răzleţe, imaginile pieţei goale se succedau încă pe fondul unei discuţii reporter/intervievat – de fapt, o femeie. Nu era o „doamnă". Transpirată, ponosită, cu vocea gîtuită şi privirea spartă în ecran. O femeie răvăşită de cele peste 30 de grade din atmosferă şi de lipsa celor 25% din buzunar. Ca de altfel toţi ceilalţi care se perindaseră în ziua cu pricina prin faţa camerelor. Cam atît...

„Octombrie este una dintre lunile deosebit de periculoase pentru speculaţii bursiere. Celelalte sînt iulie, ianuarie, septembrie, aprilie, noiembrie, mai, martie, iunie, decembrie, august şi februarie."

MARK TWAIN

Acum vreo 20 de ani, oamenii aceloraşi generaţii vorbeau de libertate. De idealuri şi speranţe. De clădirea unui „mîine" contopit cu un viitor pe care astfel şi-l puteau apropia. Solidar. Între timp, parcă în sensul invers istoriei, aceiaşi oameni au involuat. Şi fără să consimt, mi-o asum. Pentru vina de a fi stat pe margine, în apropierea celorlalţi asemeni mie, dar nealăturat. Cineva, un străin, m-a întrebat odată cum am parcurs eu aceşti ani şi am răspuns „nicicum". Totul a venit ca un tăvălug, oameni sub vremi... Pentru că, se pare, s-a împămîntenit reflexul contorizării individuale prin desfigurare. Sau resemnare, dacă vreţi.

Pentru că liberi fiind, am devenit docili... Pentru că învăţaţi cu puţin am deprins noţiunea de limită, însuşindu-ne pauperitatea ca un *modus vivendi*. ...iar „alinierea la normă" a devenit îndeletnicire naţională... ca de altfel şi eludarea ei... Socială ori legală, norma asta urma să servească democraţiei şi, ulterior, într-un parcurs cronologic, apartenenţei europene, fără însă a-şi vădi caracterul – de principiu, premisă ori deziderat. Atîta doar că s-a pierdut noima... cu ce ne-am ales? Postulate, edicte, teoretizări. Şi totuşi, încotro?

Parcă am fi un neam de claustraţi. „Luminiţa de la capătul tunelului", „strînsul curelei", în traducere liberă – lipsa de aer, lipsa de spaţiu, dar poate, mai ales, lipsa de perspectivă. Probabil de aceea s-a schimbat „tranziţia" pe „criză" – a se înţelege „lipsă acută", conform definiţei din DEX... De fapt, e poate prima oară cînd sîntem în „trend" – ni se spune părinteşte... Cu cine sîntem comparaţi? Cu o Europă în care criza economică nu a împiedicat traiul decent şi normalitatea cotidiană, respectul faţă de om.

Vorbe mari, valori abstracte... la noi criza e plenară!

O vedem noi, ne-o spun şi alţii, de aici ori de aiurea. Se numesc specialişti. Supuşi unei îndelungi expertize, ne-am trezit diagnosticaţi cu tot felul de boli, tare şi metehne, inventariaţi asiduu şi supuşi unui regim de austeritate cu iz de carantină. Aceiaşi experţi în politici şi maladii sociale îşi arogă drepturi indiscutabile şi responsabilităţi facultative sub beneficiul unor obligaţii de diligenţă fără rezultat garantat.

Numiţi, aleşi, recomandaţi, actorii zilei de azi se regăsesc într-o cronică postdecembristă ce a consacrat principiul succesiunii voluntare. Succesori şi succedaţi, însă mereu aceiaşi, mai marii noştri îşi dispută poziţii de primă pagină într-un areal larg, deopotrivă rarefiat, legitimat de mandate aflate sub oblăduirea unui blindaj birocratic şi normativ redutabil. De partea cealaltă, oamenii. Numiţi obişnuiţi. Altfel spus, plebea. Pălmaşi ori emigranţi, trăind într-un climat aproape medieval... aici moştenirea e alta... pentru că tronează stigmatul unui eşec ridicat la rang de ideologie. Acela de a nu ne mai regăsi în ceea ce mai ieri se numea „identitate".

Constat, recunosc – cu uimire – că soarta ne-a rezervat mie şi conaţionalilor mei calitatea de „indici", reduşi fiind, fără drept de apel, la o condiţie modestă în care sacrificiul şi răbdarea ne sînt livrate din start, potrivit debitelor pe care le contractăm trăind pare-se din ce în ce mai puţin, mai prost, mai temător. În lipsa unui parcurs, a unui sens determinat, nu ne putem permite nici măcar previziuni sumbre. Mă întreb dacă lucrurile vor rămîne aşa. Pentru că de continuat nu poate fi vorba.

***Sorina Săvulescu** este avocat.*

Augustin IOAN

Maroc – arhitectura şi viaţa

Trec peste faptul că în Maroc totul este superior României, de la splendoarea arhitecturii tradiţionale la miile de kilometri de infrastructură rutieră nou-nouţă (trecînd prin bucătăria parfumată cu scorţişoară), pentru a vă conduce direct la oraşul regal Fes. Acolo vă stă la dispoziţie cea mai impresionantă secţiune de oraş vechi din această ţară, care, ca peste tot în lumea arabă, se cheamă Medina. În Maroc, acolo unde ea este şi fortificată, capătă încă un alt nume: *casbah*. De pildă, la Rabat le ai pe amîndouă: medina este numele generic al oraşului vechi comercial, cu bazar, în vreme ce zona fortificată este separată de această secvenţă urbană şi prizonieră, cu grădinile sale de portocali cu tot, îndărătul unor uriaşe porţi de lemn cetluit cu fier.

Medina

A vorbi, în cazul oraşelor, de organisme vii este doar o metaforă. Oraşe dezvoltate organic? De regulă (ca şi în cazul Bucureştilor), este vorba mai degrabă despre destrăbălare, anomie şi haos. Medina din Fes a reuşit să mă convingă însă că, rar şi în anumite condiţii de climă şi cultură, aşezările umane pot creşte aidoma termitierelor. Casă lîngă casă, casă înde casă vecină, coridoare care le unesc, ferestre traforate *(maşrabia)* dindărătul cărora femeile pot privi fără a fi privite, la rîndul lor. Privatul unei case este semi-publicul celeilalte, cu care împarte aerul şi lumina. Celulă lîngă celulă spongioasă, burete de locuinţe fără faţade exterioare. Căci nu există exterior al vreunei case: totul este concrescut, articulat, crescînd către gura de aer, dar întorcînd, în acelaşi timp, spatele canicule. Nu există vreo segregare între public şi privat, decît, poate, pe verticală. Parterul urban este al negocierilor de orice fel: comerciale, în primul rînd, dar şi al taclalelor la ceai, al meşteşugăriei comentate în timp real de către cel ce o practică, precum şi al transporturilor de marfă cu singurul vehicul îngăduit: măgăruşul. De altfel, el este şi singurul care încape în viermuială. Eşti strigat să te retragi în penumbra vreunei prăvălii, căci străzile nu sînt mai late decît Strada Sforii, din Braşov, pînă trece transportul de marfă aburcat pe bietele şale muncite ale patrupedelor. În acest haos slab articulat, există totuşi nuclee de ordine inteligibilă pentru un european. De pildă, artizanii sînt grupaţi pe domenii de competenţă căci, se ştie, paradoxul comerţului este acela că, acolo unde sînt grupaţi mai mulţi din aceeaşi branşă, fiecare dintre ei cîştigă mai bine decît izolat. În plus, pot schimba vorbe peste stradă. Apoi, zona pielarilor (Marocul este vestit pentru marochinărie). E o absenţă uriaşă în acest corp construit superdens, cu gropi adînci în care sînt lichidele ce argăsesc şi colorează pieile. Pare o paletă gigantică de acuarele. În fiecare groapă, cîte un amărît care îşi face treaba. De la atîta argăsit, sînt convins că, după moarte, nici unul dintre ei nu mai poate putrezi. Dar viermuiala de acolo este, în pitorescul ei tragic, un peisaj de neuitat (inclusiv olfactiv). Şi, în fine, moscheea, care este, de asemenea, nu o clădire, ci o pauză în ţesutul urban, lipsită de faţade exterioare. O curte cu umbră şi covoare, pe care să îngenunchezi şi să te rogi, dar şi un loc de repaos adumbrit de sacru. Nefiind monumentală, jertfa moscheei nu şade în cantitatea de materie sedimentată pe verticală, ci, dimpotrivă, prin suprafaţa de aşezare pe care, neconstruind-o, o închină zeului. Căutînd pieţe în sensul european al acestui topos urban, am găsit curtea/grădină a moscheilor, cu acelaşi sens ca şi spaţiile publice adiacente catedralelor, în oraşul creştin.

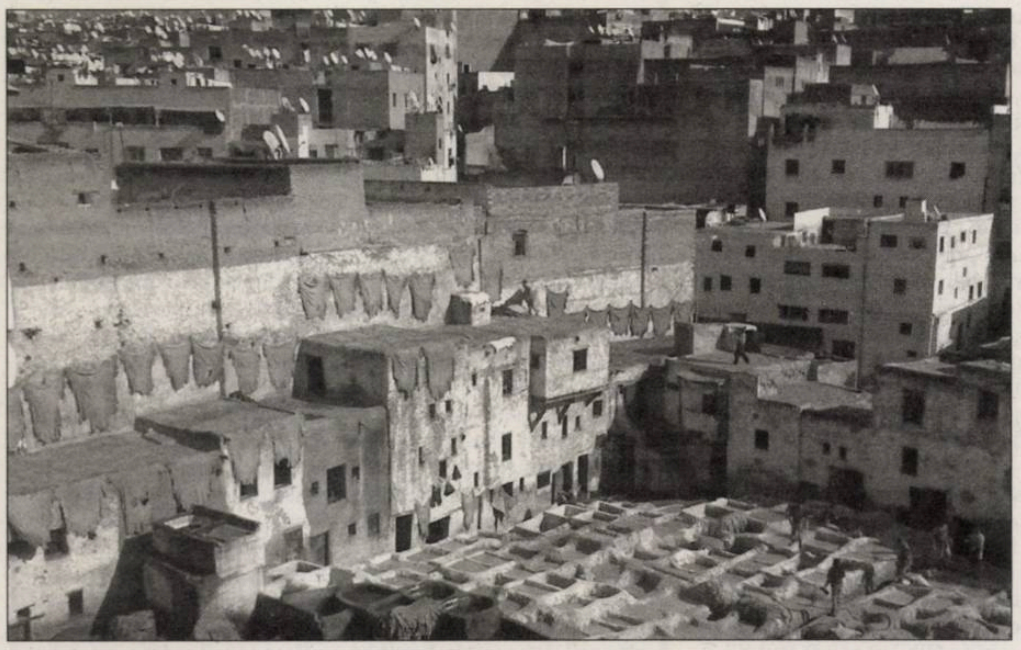

Şi tot acest furnicar este încins cu fortificaţii. În el intri pe porţi monumentale, adevărate arce de triumf (la cîtă moştenire romană e în Maghreb, nici nu ar fi o referinţă nepotrivită), asupra cărora, ca şi în curtea moscheei, nu se face economie de ceramică glazurată în verde şi albastru, de caligrafie sacră şi de podoabă. Înăuntru, labirintul în parcurgerea căruia ai nevoie neapărată de o Ariadnă, sub chipul, nu la fel de agreabil, al vreunui ghid. Sau de GPS, dar atunci turismul local ar pierde o sursă importantă de venituri şi ce s-ar face vorbăreţii localnici?

Volubilis

Capitala provinciei romane Mauritania Tingitana a fost părăsită ieri. Sau cel puţin aşa pare, cînd o vizitezi. Din templul lui Jupiter şi din bazilica nu lipseşte decît acoperişul, în rest totul este intact: pavimentul pieţei, coloanele, statuile din cella. Casele luxoase îşi expun somptuoasele mozaicuri şi fresce ca şi cînd nu ar fi trecut două milenii peste ele. La fel se petrec lucrurile cu ruinele romane din întregul Maghreb, care au stat mulţi ani îngropate complet în nisip şi uitare. La Volubilis, de-a lungul celor două străzi principale în cruce (ca la orice alt oraş roman: *cardo* şi *decumanus)* se întind porticurile la umbra cărora se desfăşurau tranzacţiile comerciale. Atmosfera este, parcă, din De Chirico. Abia cîte vreun turist năuc de soare mai flanează acum pe bulevardele care erau, cu siguranţă, pline pe atunci. În faţă, ghidul său – cum altfel? – volubil, care îi descrie piatră cu piatră oraşul, în felul acela agasant al ghizilor de a-şi etala în faţa cîte vreunei victime nevinovate toate, dar absolut toate *petits histoires* pe care le-au colectat într-o viaţă...

***Augustin Ioan** este profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu".*

PUBLICITATE

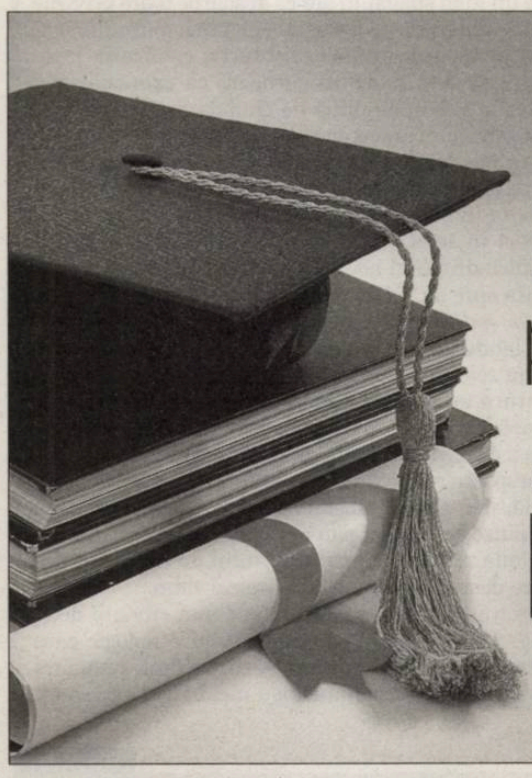

suplimentul
dilema studiilor postuniversitare

din 2 septembrie, numai cu
DILEMA VECHE

După masterat, la muncă!
Este masteratul o condiție obligatorie pentru accederea pe piața muncii?
Ce ar trebui să ofere studiile de masterat: aptitudini practice sau cunoștințe aprofundate?

Pro și Contra
Sistemul Bologna în țările Uniunii Europene
Ce spun studenții și profesorii din România despre sistemul Bologna

Am absolvit. Și?
Anchetă printre absolvenți despre statutul lor social în societatea de azi

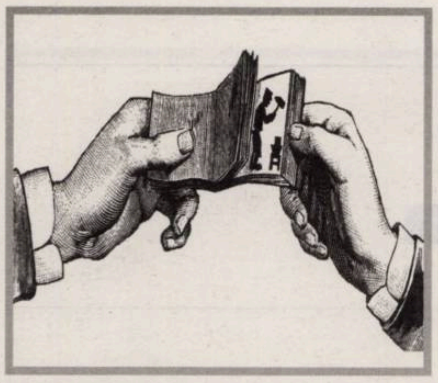

Marius CHIVU

feedbook

Douămiism la purtător

● ***Poezia antiutopică. O antologie a douămiismului poetic românesc* realizată de Daniel D. Marin, Editura Paralela 45, 2010.**

Orice antologie e discutabilă, dar aceasta este şi partea frumoasă a unui astfel de demers: receptarea şi contestarea unei antologii sînt, aproape de fiecare dată, cu mult mai interesante, mai pasionante şi mai semnificative, decît selecţia autorilor ori a textelor. Iar în cazul antologiei realizate de Daniel D. Marin lucrurile sînt destul de complicate.

S-a discutat relativ mult despre douămiismul poetic „născut“ de Marin Mincu prin cenaclul Euridice şi prin masiva sa antologie *Generaţia 2000* (2004) care a fixat şi titlul generaţiei, astfel că, odată deceniul încheiat, era de aşteptat, şi chiar necesar, un demers selectiv care să facă bilanţul unui fenomen suficient de extins pentru a fi şi destul de vag. La modul ideal, o astfel de antologie ar fi trebuit să-şi lămurească cititorul cu privire la douămiism, deopotrivă prin selecţia în sine a poeţilor şi a poeziilor, dar şi printr-un text însoţitor care să explice contextul apariţiei fenomenului, etapele cristalizării, manifestele, relevarea caracteristicilor de bază, trăsăturile comune, dar şi unitatea în diversitate, în fine, criteriile de selecţie. Acestea ar fi fost regulile de bază ale unei antologii (cît de cît) bine făcute. Din păcate, prezentul volum arată fie că a fost făcut în grabă, fie că antologatorul n-a fost în stare de o asemenea minimă perspectivă critică. Căci o antologie este, de fapt, (şi) un act critic, nu doar o formă de manifestare publică a gustului personal.

Mai întîi, iată-i pe cei 25 de poeţi selectaţi (în ordinea, oarecum misterioasă, a apariţiei în volum): Constantin Virgil Bănescu, Zvera Ion, Doina Ioanid, Răzvan Ţupa, Adrian Urmanov, Andrei Peniuc, Teodor Dună, Dan Coman, Ştefan Manasia, Dumitru Crudu, Domnica Drumea, Ruxandra Novac, Miruna Vlada, Diana Geacăr, V. Leac, T.S. Khasis, Gabi Eftimie, Constantin Acosmei, Cosmin Perţa, Rita Chirian, Linda Maria Baros, Şerban Axinte, Radu Vancu, Ofelia Prodan şi antologatorul însuşi. Cum remarcă Al. Cistelecan pe coperta a IV-a a volumului: „25 de nume care să supravieţuiască generaţiei e o cifră de tot optimistă. Nu există generaţie cu atîţia poeţi. Abia dacă există literaturi cu atîţia poeţi. E drept că o vreme pare mare îmbulzeală la fiecare generaţie. Dar nu trece chiar mult şi începem să-i căutăm pe poeţi cu lumînarea“. Însă una dintre fatalităţile oricărei antologii este că, în acelaşi timp, include şi prea multe nume, şi lasă şi pe dinafară nume posibile. Din selecţia lui Daniel D. Marin nu se înţelege însă mai nimic: nici că a contat doar pe „nucleul dur“ al douămiismului (căci a selectat de două ori mai mulţi poeţi, deşi Al. Cistelecan pare că găseşte echitabil raportul dintre „fasciculul semnificativ“ şi „diversitatea formulelor“), nici că a intenţionat o reprezentativitate cît mai largă. În ambele cazuri, a lăsat pe dinafară poeţi fără de care poezia ultimului deceniu iese ciuntită. Înţeleg că Marius Ianuş, Dan Sociu sau Elena Vlădăreanu au refuzat antologarea (nu era însă aceasta o situaţie care făcea proiectul irealizabil?), dar cum rămîne cu faptul că poeţi precum Ştefan Baştovoi, Claudiu Komartin, Florin Partene, Andra Rotaru sau Stoian G. Bogdan (ca să dau doar cîteva nume de poeţi mai buni decît destule dintre numele selectate) nu se află în carte?! Sînt aceştia mai puţin douămiişti, parţiali sau marginali douămiismului? Dintre toţi poeţii basarabeni, doar Dumitru Crudu merită reţinut? Constantin Virgil Bănescu, Andrei Peniuc, Diana Geacăr, Gabi Eftimie, Linda Maria Baros sau Ofelia Prodan sînt aceştia poeţi mai importanţi decît cei lăsaţi peafară sau în ce măsură sînt indispensabili douămiismului?

De fapt, prima întrebare la care Daniel D. Marin ar fi trebuit să ofere o variantă de răspuns era cu privire la douămiism şi la trăsăturile lui fundamentale. Şi de ce „poezie antiutopică“, care oricum „nu e marcă, strict, a douămiismului“ – cum singur afirmă în finalul argumentului? Care ar fi relaţia dintre douămiism şi manifestele fracturiste şi utilitariste: se circumscriu automat acestea douămiismului? Sînt douămiişti toţi poeţii generaţiei 2000? Ce este douămiist în poezia Doinei Ioanid, spre exemplu, dar nu se regăseşte în textele Adelei Greceanu, ale Svetlanei Cârstean, ale Ioanei Nicolaie sau chiar ale Anei Maria Sandu? Ce trăsături douămiiste au în comun Ruxandra Novac cu Radu Vancu, Răzvan Ţupa cu Teodor Dună, ori Dan Coman cu Adrian Urmanov? Dacă e vorba despre pluralismul generaţionist, atunci nu s-ar fi impus un alt algoritm al selecţiei, şi nu neapărat sub umbrela douămiismului? De altfel, argumentul sub forma textuleţului de două pagini al lui Daniel D. Marin, în care fiecare poet are parte de o caracterizare sprinţară în doar cîteva cuvinte, abundă în mărcile excepţiei. Remarcabilă, din acest punct de vedere, fiind fraza, de o rară stîngăcie, dedicată lui Radu Vancu, poetul care „ridică mari probleme privind includerea în antologie; el fiind mai mereu izolat de... douămiism; ce scrie el nu prea are puncte de intersecţie cu nici una din liniile de forţă douămiiste, el, Vancu, fiind structural, cu metodă, programatic livresc... Dar este un poet cu salturi importante în ultima vreme şi, deci, merită antologarea.“ Despre ce „salturi meritorii“ o fi vorba, antologatorul nu ne spune.

În lipsa unui argument serios, din această antologie nu se înţelege decît că Daniel D. Marin a selectat 24 de poeţi care-i plac lui din cei debutaţi cu cel puţin un volum după anul 2000, s-a adăugat pe sine (apropo, n-ar fi fost şi mai elegant, şi mai credibil să n-o facă?) şi i-a zis întregii afaceri „o antologie a douămiismului poetic românesc“. Articolul nehotărît personalizează selecţia, înţelegem că e vorba de „o posibilă antologie“, dar, din nou, în numele a ce, mai exact!? Cel mai probabil, în numele gustului propriu – un fel de douămiism la purtător – şi al capriciilor poeţilor care n-au fost cu toţii de acord să facă parte dintr-un asemenea demers retrospectiv, numai că fără un text argumentativ explicit cu greu se poate spune că antologatorul îşi asumă ceva. Unde mai pui că unii poeţi au afirmat că selecţia textelor le aparţine lor, şi nu „autorului“ antologiei. Poate şi din acest motiv, selecţia poemelor este mult mai puţin discutabilă. Făcînd abstracţie de ideea de antologie şi de titlul ei, de cine e şi de cine lipseşte, volumul oferă, cumva inevitabil, grupaje semnificative de poezie generaţionistă. Este variat, dens, relativ omogen şi, dacă ai ratat cumva, din cine ştie ce motive, să citeşti vreun poet al generaţiei şi se întîmplă ca el să fie prezent aici, atunci selecţia textelor este concludentă. Altfel, această primă antologie retrospectivă este cumva şi una alternativă.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Toni Morrison, *Iubire*, traducere din limba engleză şi note de Mihnea Gafiţa, Colecţia „Biblioteca ideală“, Editura ART, 2010.**

Carte amplă, complexă, cu polifonie studiată şi labirinturi monumentale – nu te joci cu ea. A apărut în 2003, la 10 ani după ce scriitoarea devenea prima femeie de culoare premiată cu Nobel-ul pentru literatură.

Iubirea rămîne aşadar, chiar la adînci şi răsconsacrate maturităţi, un lucru mare şi complicat, cît un întreg sistem planetar. De altfel, Toni Morrison aşa îşi şi construieşte romanul: din poveştile mai multor personaje (6 femei, în principal) a căror biografie gravitează, într-un fel sau altul, în jurul unui milionar negru, Bill Cosey, seducător şi tenebros deopotrivă, amant, soţ, tutore, tată, spectru diavolesc şi fantomă binefăcătoare în acelaşi timp. Istoria lui şi istoria celor care îşi povestesc relaţia lor cu el întreţes drama familială cu monografia unei multicolore comunităţi americane de negri, acoperind glorii şi decăderi, şi mai bine de jumătate de secol XX.

În acest *free-jazz* al scriiturii lui Toni Morrison începe totuşi şi un strop de umor. Pe de o parte, e vorba de un umor imediat, în secvenţe uşor absurde: de pildă, la capătul unei scene de mare dramatism, cînd una dintre protagoniste e găsită sforăind, cu capul pe umărul unui cadavru; sau la capătul nunţii unei fetiţe de 11 ani, cînd proaspăt-căsătorita vrea să se mai joace un pic cu prietena ei de aceeaşi vîrstă. Pe de altă parte, există un umor de profunzime, în zona încifrărilor simbolice, acolo unde Iubirea cu I mare apare ca personaj-povestitor, în postura de bucătăreasă bătrînă (aşa-numita I.)! Partitura ei – cu totul aparte, tipărită în cursive – are un ton molcom şi înţelegător, parcă legănat într-un vechi balansoar. Iubirea este aici *raisonneur*-ul.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Erotism extrem-oriental

● **Agnès Giard, *L'imaginaire érotique au Japon*, Albin Michel, Paris, 2009.**

Se spune că japonezii sînt un mister pentru europeni. Jurnalista Agnès Giard sugerează că şi pentru japonezi, japonezele rămîn un mister. Cartea ei se deschide prin prezentarea unei neobişnuite încercări de a se apropia de acest mister, care a făcut senzaţie prin anii '90. Ştirea că în Japonia există distribuitoare automate de unde se pot cumpăra chiloţei folosiţi a făcut turul globului. În urma scandalului, întreprinzătorii au stopat afacerea, însă bikinii însoţiţi de certificatul că au fost folosiţi de o liceană continuă să facă obiectul unui discret comerţ pe sub mînă. Dincolo de aerul unui fetişism oarecare, această practică sugerează trei lucruri despre imaginarul erotic din Japonia zilelor noastre. Mai întîi faptul că idealul feminin e reprezentat de fete aflate încă aproape de vîrsta pubertăţii, apoi interesul pentru tot ce poate dezvălui cît de cît ce se petrece în interiorul corpului, acolo unde orice intervenţie voluntară încetează, unde autocontrolul nu mai poate funcţiona şi, nu în ultimul rînd, obsesia pentru un articol vestimentar de origine occidentală, intrat în uzul curent abia prin anii '50.

Parfumul de candoare are preţul cel mai ridicat. Inocenţa, puritatea virginală, aspectul copilăresc şi nevinovăţia cu care se împotrivesc asaltului bărbaţilor, felul în care se zbat, dar participă – păstrînd totuşi aerul că „nici nu ştiu măcar ce-mi ceri“ – sînt aspectele cele mai incitante. Şcolăriţa în uniformă scurtă, cu mers împiedecat, de mînz care încă nu se ţine bine pe picioare, este vedeta filmelor japoneze pentru adulţi. Această imagine cu iz feciorelnic se află la mare distanţă de invitaţia explicită, de privirile lubric-lipicioase şi mult prea sigure pe sine afişate ostentativ-agresiv de profesionistele plăcerii în peliculele occidentale. Un japonez şi-ar pierde imediat interesul văzînd că totul e expus pe taraba lucioasă şi că nu mai e nimic sub tejghea.

Jocul între ce se ascunde şi ce se arată conferă toată subtilitatea şi intensitatea erotismului. Surprinzător este ce aleg japonezii să ascundă şi ce vor să dezvăluie. Nuditatea nu este un tabu. Adevăratul tabu este expresia socială a trăirilor interioare. Transgresiunea constă în exteriorizarea emoţiilor şi trădarea stărilor sufleteşti pe chip, prin mimică expresivă involuntară. În aceste condiţii, nu interesează „organele“ surprinse în exerciţiul funcţiunii (de altfel cenzurate prin mozaicarea sistematică impusă încă prin lege). Centrul de interes este expresia feţei atunci cînd devine teatrul necenzurat al experienţelor interioare. Dincolo de o anumită limită, sub imperiul plăcerii sau al durerii, masca impasibilă dispare, chipul permite acccesul la lumea interioară a senzaţiilor şi a sentimentelor. Înţelegem cum e posibil ca un film japonez încadrat în categoria pornografică să se rezume exclusiv la filmarea feţei unei femei care în timp ce juisează pierde controlul şi exprimă liber şi sincer tot ce simte în adîncurile ei. Nimic mai excitant decît ofranda adevăratei intimităţi. Dacă acest nivel al misterului e mai greu de sondat, se pot obţine „date“ despre ce se petrece dincolo de paravan, dincolo de evantai, dincolo de piele, prin explorarea interiorului corporal. Repertoriul este vast, de la show-ul de vomă la harakiri erotic, trecînd printr-un striptease mai mult acrobatic decît insinuant, în care punctul culminant este un lung şpagat în aer ce absoarbe toate privirile în hăul larg deschis spre nedesluşita enigmă a măruntaielor.

Încă din momentul primelor contacte, civilizatia japoneză a fost percepută de către europeni ca expresia unei perfecte alterităţi, o lume plină de ciudăţenii, în care majoritatea deosebirilor respectau regula simetriei inverse. Iată ce nota un misionar portughez în anul 1585: „Japonezii urcă pe cal pe partea dreaptă, iar noi pe partea stîngă; olarii lor învîrt roata în sensul acelor de ceasornic, în timp ce ai noştri o învîrt în sens invers; croitorii lor introduc aţa în acul de cusut îndreptînd acul spre aţă, în schimb ai noştri îndreaptă aţa spre ac.“ *(Europeni şi japonezi. Tratat asupra contradicţiilor şi diferenţelor de moravuri).* Comentîndu-i observaţiile, Claude Lévi-Strauss atrăgea atenţia că insistenţa cu care sînt selectate aceste paralelisme, dincolo de intenţia de a contura un profil exotic, radical opus modelului de viaţă de acasă, are drept efect paradoxal punerea pe picior de egalitate a celor două civilizaţii supuse comparaţiei. Văzute din perspectiva imaginii inversate pe care o restituie orice oglindă, deosebirile încetează să mai fie considerate aberaţii respinse cu dispreţ sau dezgust. Lumea pe dos devine inteligibilă prin sesizarea raportului de transparentă simetrie care desparte şi uneşte în acelaşi timp.

Culegînd o puzderie de fapte, unele mai ciudate decît altele, Agnès Giard se alătură demersului etnologic care spune, contrazicînd toate aparenţele, că, de fapt, nimic nu este nou sub soare, aşadar nimic nou nici în Ţara Soarelui Răsare.

„Trupele româneşti nu sînt coerente-n mesaj“

– interviu cu Mihai DINU –

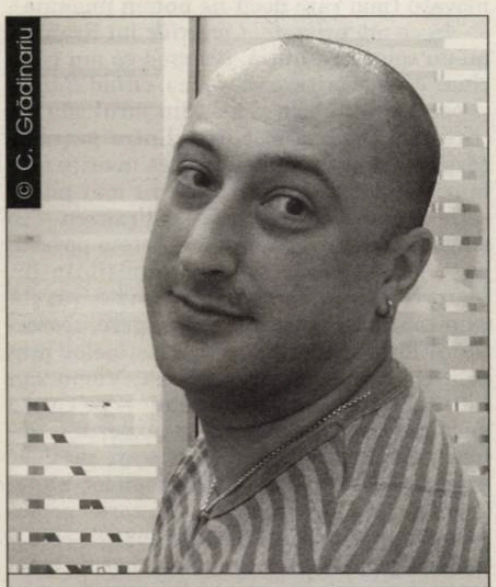

***Mihai Dinu,** fostul director muzical al RFI România vreme de 16 ani şi fostul director de programe Radio Total, ulterior devenit Gold FM, e acum* music manager*-ul singurei staţii naţionale pe ultrascurte care face audienţe colosale cu muzică indie şi cu tot felul de obscurităţi care rarisim au legătură cu mainstream-ul: Radio Guerilla.*

Faceţi cum faceţi şi tot comandant de muzică bună rămîneţi...

Este puţin cam pretenţios. Sînt pur şi simplu norocos că am putut să aleg. Şi dacă alegerea mi-a aparţinut, atunci muzica se înţelege că a fost bună. A fost bună după criteriile mele, pentru alţii a rămas zgomot, nişă, prea elaborată. În afară de o scurtă perioadă, am lucrat cu muzica pe care eu o consider OK.

De ce aţi lăsat pe bară fereastra relaxată a unui birou de calibrul RFI şi aţi ales acum trei ani să vă înscrieţi în relansarea unei grile de hituri evergreen *cum era cea a Total-ului?*

E nevoie de schimbare. Într-adevăr, biroul ăla cu geam pînă-n podea şi cu flori, multe flori, era minunat. Şi peste toate, foarte liniştit. Dar la un moment dat simţi că trebuie să pleci, să faci altceva. Iar relansarea postului de radio Total m-a motivat într-atît încît să plec, după 16 ani. Au fost momente în lunile imediat următoare cînd am regretat, cred că m-aş fi întors, dar acum, dacă stau şi mă uit în urmă, îmi dau seama că nu am greşit plecînd. Am lăsat acolo lucruri irepetabile, chestia asta mă bucură enorm. 16 ani petrecuţi într-un loc lasă urme pe creier, aveam tabieturi, udam florile, mergeam în Herăstrău în Pavilionul H la căscat gura, pînă la Sofitel, mai un ping pong după ora 18, cu băieţii, mai un grătar o dată pe lună, cu subtilităţi ca vită cu ghimbir, muşchi de porc la capac în crustă de verdeţuri. Relaxare, pe genul *chill*. În ce-am intrat după ce am plecat de acolo? Într-o treabă diametral opusă.

Cum aţi supravieţuit trecerii prin Gold FM şi cum v-aţi simţit după ce toată munca şi ştachetele ridicate într-un an la Total v-au fost dărîmate cu un singur click pe butonul de reset?

Nu am fost în criză la Gold. Adică nu văd perioda asta ca pe un purgatoriu. Pînă cînd Totalul să ajungă Gold, au trecut vreo şase luni. M-am simţit puţin nedreptăţit. Însă dacă este aşa cum spuneţi, că am ridicat ştacheta, atunci ea poate fi ridicată oricînd. Au fost opt luni de Total pur şi simplu nebune şi teribil de frumoase. Uite, sînt lucruri pe care le schimbi şi simţi asta, o simt şi ascultătorii, iar asta îţi dă o senzaţie teribilă. Nici măcar nu ştiu cu ce s-o compar ca senzaţie.

De ce prinde muzica veche la români?

Prinde pentru că acolo avem corespondenţă. Am crescut cu ea, ne-am obişnuit. Este reluată sistematic şi se imprimă bine pe scoarţă.

Aţi fost de cîteva ori condamnat pentru stilul „să împăcăm şi capra, şi varza“... Vă forţaţi să fiţi pe placul maselor sau urmaţi o fantezie internă în care diversitatea e cheia cea mai sfîntă?

Cred că mai degrabă am fost acuzat cel mai tare de nişarea radiourilor la care am lucrat. Iar acuza venea din necunoaştere. Nişa, cel puţin în mintea mea, arată altfel. E destul de ermetică şi puţin cam greu de accesat. Ori toate radiourile la care am lucrat au avut o muzică fredonabilă, destul de uşor de reţinut, la Gold cel puţin, piesele sînt alese în special pentru asta. Să zicem că RFI a fost cel mai ermetic format, dar asta şi din cauza faptului că nu era un radio 100% muzical. Informaţia internaţională fiind primadona, muzica trebuia adaptată la tipul ăsta de mesaj. De aici şi diversitatea, atît stilistică, cît şi lingvistică.

„Lucrurile durabile se supun schimbării“

Spuneaţi la un moment dat că schimbarea e singura constantă în afacerea asta. Mai e valabil?

Evident. 100% adevăr. E singura constantă ce-ţi dă de mîncare, asta îţi asigură supravieţuirea. Fără schimbare mori; bine, se poate întîmpla să mori şi dacă schimbi, dar fără asta îţi semnezi în alb condamnarea. Lucrurile durabile sînt cele care se supun schimbării, hai să-i spunem... reinventării.

Din ce cunosc, toate staţiile la care aţi lucrat au cunoscut progrese rapide după venirea dvs. Aveţi vreo reteţă-minune?

Deloc! *(Rîde.)* Sau ca să nu rămîn fără un răspuns clar, reţeta stă în pasiunea cu care fac asta. Ştiu că sună ca naiba, dar asta e. Încă sînt pasionat de ceea ce fac, mai am destul de mult pînă la blazare.

Cînd vă terminaţi programul şi ajungeţi acasă, vine vreo împăcare sau totul tinde spre un soi de singurătate profesională extrem de frustrantă?

Eu zic că fac lucruri normale. Arta o face altcineva. Că încerc o comunicare normală, nu seacă, robotică cu cel de la celălalt capăt este adevărat. Muzica e cea care ţine această comunicare. Şi asta vine din selecţia pieselor şi din succesiunea lor. Însă eu nu sînt singur în povestea asta. De fiecare dată am lucrat într-o echipă, m-am supus unor reguli. Iar cînd plec spre casă nu e ca şi cum m-aş scoate din priză şi ajungînd acasă stau şi mă uit în oglindă şi pun capul pe pernă cu sentimentul lucrului bine făcut. Nu cred că vreodată am făcut diferenţe. Treaba la un radio este non-stop, nu sîntem la un ghişeu banal, unde tragem oblonul după opt ore. Nici pe departe.

Cel mai curios lucru mi s-a părut că de zeci de ani continuaţi cu îndîrjire să rămîneţi aici. Cu toate competenţele astea aţi face ravagii la mai ştiu eu ce BBC 1 sau Virgin prin Anglia....

M-am gîndit la un moment dat să plec. Însă pînă prin 2006 eu am făcut emisiuni şi cu vocea. Or, treaba asta este un obstacol în meseria asta. Dacă ne referim la mers în străinătate şi spart pereţi, cărat moloz şi pus gresie şi faianţă, nu mersi. Sînt destui gigei care fac asta cu spor.

Şi totuşi, puteţi numi alte două radiouri româneşti care mai au o brumă de decenţă? Ce vă place la acestea?

Primul este Gold Fm şi voi încerca să-l caracterizez cît se poate de obiectiv. Este singurul post, realmente de *greatest hits,* iar combinaţia de The Beatles după Albano şi Romina mi se pare senzaţională. Te păstrează într-o zonă de o decenţă sublimă şi nu te plictiseşte. Al doilea este Europa Fm. Nimic nu este întîmplător la ei, este o disciplină impecabilă şi este uşor de ascultat.

Printre mii de minuni, aud şi destul de multă muzică românească pe Radio Guerilla. V-aţi făcut un scop din a-i promova cu orice preţ pe muzicienii noştri?

Un scop, da. Dar nu cu orice preţ. Le dăm o mînă de ajutor. Pe care de multe nu ştiu s-o primească. Trupele româneşti, mare parte din ele, nu-s coerente-n mesaj. Şi nici în comunicare. Te trezeşti că vorbeşti cu două persoane despre aceeaşi trupă. Că lucrurile se bat cap în cap, că nu-ţi propun cea mai potrivită piesă pentru radio, ci una aiurea-n tramvai. Unii nu au răbdare, alţii nu-s interesaţi decît de arta lor sublimă. Ce trebuie să înţeleagă este faptul că lucrurile astea merg în parteneriat. Eu, ca radio, nu-s doar un vehicul care-i promovează piesa, sînt un partener. Şi invers trebuie să fie la fel. Ambele părţi trebuie să „cîştige“ din asta. Încercăm să reglăm nişte reguli între noi şi trupele româneşti şi văd că începem să ajungem la cît mai multe puncte comune, iar mesajul către ele este clar, cristal, nichel, limpede. Le aşteptăm.

Apropo de asta, s-a întîmplat de curînd Liveland Festival. Cu maximum 500 de persoane prezente în prima seară, la un nume ca The Whitest Boy Alive care mă aşteptam să adune cîteva mii bune. Apoi serile următoare cu 200, respectiv 90 de oameni prezenţi la Arenele Romane pentru artişti ca Xiu Xiu sau Kleerup... Dacă publicul reacţionează aşa în faţa unui festival cu muzică independentă e niţel grav. Cum/care e publicul român? Cum ne educăm?

Ştiu persoane care nu au venit din cauza locului. Mă rog, nu foarte multe. Apoi, asist la o mîncătorie teribilă şi-n lumea asta mică. La orgolii. Pînă la urmă, informaţia despre acest festival a ajuns acolo unde trebuia să ajungă. De ce nu s-a făcut pasul normal, de a cumpăra bilet... nu ştiu. Este un mister. Undeva s-a greşit pînă la urmă-n comunicare. Poate anul următor o să fie mai bine. Pentru un festival de genul ăsta, nu poţi da vina pentru multele concerte din aceeaşi perioadă. Pentru cei care vin la Xiu Xiu, Aerosmith nici nu există. Cît despre educaţie, nu cereţi unui post comercial să o facă. Că se întîmplă ca Guerilla să facă şi asta, ei bine, e un plus. Educaţia se face în şcoală şi-n familie.

Numiţi 10 trupe care ar figura pe afişul unui festival de muzică organizat de dvs.

În ordine aleatorie – James, Delphic, The Verve, Cocteau Twins, New Order, The Police, The Drums, O.Children, Florence And The Machines, Etienne Daho. Cred că am lăsat destui pe afară. Cine ştie, poate la anul... *(Rîde.)*

Aveţi o grilă nouă pe mînă din care se simte deja că scoateţi scînteile cele mai luminoase... La ce să ne-aşteptăm în vara asta şi de la toamnă pe Radio Guerilla?

În primul rînd la coerenţă. La unificarea mesajului muzical cu cel editorial. Îmi place să cred că muzica noastră oferă informaţie celor care-o ascultă. Deja am diversificat oferta de seară prin trei emisiuni noi: *Flight Club, Freshly Squeezed* şi *AvanPlay!,* fiecare cu specificul ei. Din toamnă, normal că avem gloanţe pe ţeavă.

Dacă n-aţi fi făcut radio, probabil aţi fi fost...

Probabil inginer, iar în weekend, dj de nunţi şi botezuri, ca să nu rămîn complet rupt de muzică.

a consemnat Vlad STOIAN

DILEMA VECHE vă recomandă

■ După *Viaţa amoroasă* şi *Soţ şi soţie,* a apărut la Editura Polirom *Thera,* romanul din 2005 al scriitoarei israeliene, Zeruya Shalev. Nu le-am citit ca pe o trilogie, ci ca pe nişte poveşti de sine stătătoare, care vorbesc despre aceeaşi obsesie a cuplului. Nu subiectele sînt nemaivăzute. Cu adevărat spectaculoase în romanele Zeruyei Shalev sînt ritmul, sound-ul, felul în care ţîşneşte fraza. Acel amestec straniu de cruzime, senzorialitate, dezolare şi drăgălăşenie care te cucereşte de la prima pagină. (Ana Maria Sandu)

■ Interviul acordat de Mircea Cărtărescu lui Nicolae Prelipceanu în *Viaţa Românească,* nr. 7-8/2010: „Traducerile sînt un mare prilej de confuzie pentru critică, pentru cititori şi chiar pentru unii autori. Mulţi cred că dacă eşti tradus în multe limbi, eşti şi cunoscut în lume în consecinţă. Dar mult mai mult contează cum eşti tradus, la ce edituri şi în ce spaţii culturale. «Tradus în n-şpe limbi» nu înseamnă încă nimic. Nu începi să existi decît dacă, timp de decenii, ai cărţi publicate la mari edituri, care-au avut răsunet adevărat în marile reviste şi ziare şi care s-au vîndut peste medie. Restul e apă de ploaie.“ (Marius Chivu)

■ Marin Preda, *Viaţa ca o pradă* (cu o prefaţă de Eugen Simion, Editura Curtea Veche, 2010). Pentru cei cîţiva care o ştim de mult, pentru cei mulţi care încă nu o ştiu – cartea cea mai bună a morometelui, a fiului lui Tudor Călăraşu, cel care ne-a lăsat vorba ce ar trebui pusă la intrarea oricărei străzi şi uliţe: „Bă, sînteţi deştepţi, dar vă mănîncă prostia!“. (Radu Cosaşu)

craii de burta veche

Sturzi, drapele şi *vieille graisse*

Ceea ce urmează nu este descrierea unui proiect de arhitectură şi nici a vreunui monument funerar ostăşesc, ci un aşa numit trofeu, un ornament de masă specific „bucătăriei artistice“ franceze a secolului al XIX-lea. Un astfel de trofeu – compus din arme antice şi moderne – e destinat banchetelor militare. Întregul ansamblu este montat pe un soclu hexagonal din lemn, ale cărui faţete imită un zid de cetate din cărămidă, prevăzut cu creneluri şi mortiere. Un triunghi din fier, înălţat, fixat în centrul soclului, va susţine armura care încununează trofeul.

Armele antice sînt amplasate de o parte şi de alta a armurii, şi au, deasupra, un coif străvechi, împodobit cu un dragon înaripat, în loc de panaş. Armele moderne – puşti, tunuri, săbii, caschete militare, tolbe, fascine, tăşti de muniţie şi tobe – se află în prim-plan şi sînt flancate, din spate, de felurite drapele, cu beţele ornate cu ciucuri şi vîrfuri de lance.

Puştile, săbiile, pumnalele, lăncile, securile, stiletele şi toate celelalte elemente răzleţe sînt asamblate pe baghete din lemn, plate sau rotunjite.

Tunurile, tobele, caschetele şi armurile sînt executate, fiecare, pe un calapod propriu; pentru cele mai uşoare, se va folosi cartonul; pentru cele masive: pîine, lemn sau *vieille graisse* (grăsime de porc din jurul rinichilor, mai fermă decît cea din alte părţi ale corpului). Calapoadele se acoperă cu grăsime de modelaj şi se decorează artistic – de mînă sau cu şpriţul de cofetărie.

Pentru a scoate în relief detaliile, altminteri albe, ale edificiului, se recomandă să-l garnisiţi, de jur împrejur, cu mănunchiuri de trufe sau cu galantine de sturz, a căror nuanţă şi textură vor contrasta în mod plăcut cu fondul alb-mat al celorlalte piese.

Amicul Dejun

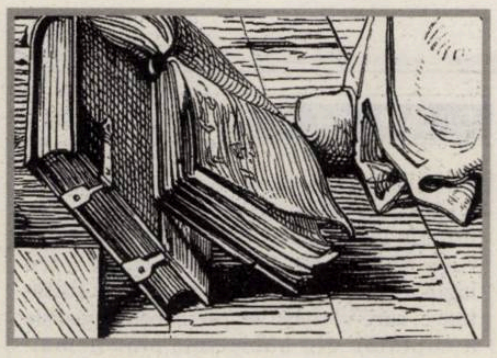

Simona SORA

biograffiti

Cum să fii cu adevărat singur

Pe la jumătatea lui august, apariţia lui Jonathan Franzen pe coperta revistei *Time* a stîrnit o serie de vociferări intra- şi extraliterare care, fără îndoială, îi vor face scriitorului american la fel de mult bine ca microscandalul de acum cîţiva ani cu Oprah Winfrey. Se ştie, Oprah a recomandat public romanul *Corecţii* (recent premiat, pe atunci, cu National Book Award), iar Franzen s-a declarat jenat de recomandarea agăţată de coperta proaspetei sale cărţi. Oprah s-a supărat (cum altfel?) şi a declarat, în cîteva rînduri şi suficient de apăsat, că nu vrea să jeneze pe nimeni, aşa încît îşi retrage suportul. Publicitatea negativă a vîndut, desigur, cartea mai bine ca orice cronică favorabilă, însă *Corecţii* chiar este una dintre cărţile rare ale timpurilor noastre. Dincolo de „maximalism“ sau „realism isteric“, sub umbrela cărora a încăput, *Corecţii* este una dintre acele cărţi excepţionale care îţi pot suspenda timpul real şi personal pentru a te introduce într-o nouă lume ce devine, odată cu lectura, a ta proprie. Despre cîte cărţi citite în ultimii ani puteţi spune acelaşi lucru?

Şi totuşi, cînd *Time* l-a pus pe copertă şi a titrat cu litere de-o şchioapă „J.F. – un mare romancier american“, lumea a ridicat din sprînceană. Toţi ne pricepem la fotbal, medicină şi literatură. Iar în cazul celei din urmă, expertiza gen „nu-mi place“ e implacabilă. Ce-are a face că lecturile „expertului“ s-au oprit la cele obligatorii din şcoală, că nu înţelege diferenţa între o carte originală şi o traducere, că habar n-are în ce fel a evoluat literatura în ultima sută de ani?! Nu-i place şi pace! În fond, Franzen a meritat întrucîtva sprînceana ridicată de anumiţi cititori, căci, dacă a respins logo-ul lui Oprah, nu a refuzat niciodată să fie bun prieten cu cititorii săi. La începutul anului, în *The Guardian,* Franzen a răspuns la o anchetă în care îi sfătuia pe tinerii scriitori: „Cititorul este un prieten, nu un spectator şi nu un adversar“. Iar pe prieteni nu-i trimiţi la bibliotecă şi nici nu le ţii o prelegere atunci cînd îţi spun scurt: nu-mi place. Mai bine schimbi vorba.

Dar ce înseamnă un mare scriitor? M-am trezit o dată făcînd această teorie, alături de un scriitor (mare) care în acel moment voia să fie doar *cool,* prietenul cititorului, fratele lui. Critica îl dezamăgise atît de tare încît prefera hohotele amicilor-cititori (sau, mai degrabă, auditori, căci cei mai mulţi preferau doar să-l audă). Un mare scriitor nu e mare nici pentru că scrie mult, nici pentru că face romanul-frescă al epocii sale, nici pentru că are un impact decisiv de gust asupra cititorilor vremii sale, altfel Paolo Coelho sau Dan Brown ar fi mari şi tari. Un mare scriitor nu e cel care dă, în primul rînd, „bătălia vizibilităţii“, cel care ajunge să fie vedetă în sensul consacrat de televiziuni. Un mare scriitor nu e nici cel care apare pe coperta revistei *Time* (chiar dacă sub numele lui scrie: „Nu e nici cel mai bogat, nici cel mai faimos. Personajele sale nu rezolvă mistere, nu au puteri magice şi nu trăiesc în viitor... el ne arată felul în care trăim noi acum“), altfel şi Stephen King ar fi un mare scriitor, mai ales că el e şi ultimul romancier, înainte de Franzen, care a apărut pe coperta *Time,* acum zece ani.

Cred că un mare scriitor este cineva care înţelege, mai bine ca alţii, forma de reprezentare proprie timpului său. Cum spunea Lucian Raicu, un mare creator este „un om cu o psihologie în acelaşi timp reprezentativă şi foarte diferită de a oamenilor comuni“. Un scriitor adevărat e locul viu al unei sume de paradoxuri, iar felul său de a reprezenta lumea te scoate din propria rutină – de lectură, de viaţă, de percepţie. Ca să faci diferenţa între scriitorii de acest calibru şi micii meşteşugari care conspectează conştiincios forme, teme, tonuri literare, trebuie să ai o bună frecventare a primilor, dar şi a celor care le-au premers. Trebuie să ai habar de rupturile de nivel literar, de schimbările de gust (care nu vin din neant), de inovaţii (mai rare decît ne putem imagina).

În ce mă priveşte, *Corecţiile* lui Franzen mi-au tăiat respiraţia. Nu cred că am păţit chiar ca acel critic care vedea, citind *Război şi pace,* cum lumea reală, din jurul său, se „i-realiza“. Dar a fost una dintre puţinele cărţi care m-au făcut să cred că în orice vremuri, după oricîte orori, se va mai putea scrie literatură. *Corecţiile* lui Franzen – „o tragedie rescrisă ca farsă“ – este o poveste post-salingeriană despre imposibila întoarcere acasă, dar şi despre viaţă văzută ca o continuă ajustare, restrîngere, „corecţie“ a idealurilor, visurilor, destinelor proprii. Că se petrece în Midwest, Viena sau Lituania, „bătălia Crăciunului“ – pe care-o duce cu propria sa familie o „expertă a autoamăgirii“ ca Enid Lambert – are nu doar amploarea şi strategiile războaielor napoleoniene, dar şi miza (la scara istoriei personale) acestora. Totul e cum o citeşti, ce aştepţi în general de la această şansă de a accepta şi a înţelege „cum să fii singur“ – una dintre lecţiile de viaţă ale lecturii pomenite tot de Jonathan Franzen în frumosul său eseu *How to be alone.*

Ce înseamnă însă cu adevărat să fii singur va afla J.F. după 31 august, cînd îi va apărea noul roman *Freedom,* exact în mijlocul discuţiilor despre riscurile trecerii sale în liga grea, o adevărată canonizare media. *Freedom* va trebui să fie cartea secolului XXI, altfel noua vedetă (care, întîmplător, este şi un mare scriitor) va fi sfîşiată de gusturile indiscutabile ale amicilor-cititori.

Corecţii de Jonathan Franzen este una dintre acele cărţi excepţionale care îţi pot suspenda timpul real şi personal.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

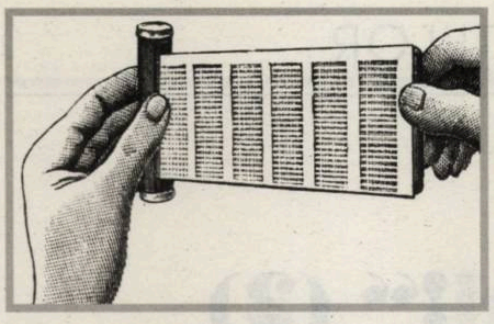

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Revenind în România: circ feeric, suflet bun, haos jovial

După tot amarul românesc – vicii ancestrale, putregaiul postceauşist şi dihăniile tranziţiei – adunat aici săptămîna trecută din cele 39 de partituri care compun *De ce m-am întors în* România, cartea coordonată de Sandra Pralong la Polirom, e timpul să înţelegem şi magnetismul acestui spaţiu, pentru unii blestemat, pentru alţii binecuvîntat, în veac.

Dacă pe Andrei Stamatian (31 de ani, plecat din ţară în 1996 cu o bursă la Stanford University, trei ani consultanţă economică în California, MBA în Franţa, repatriat în 2004, în prezent responsabil cu strategiile Raiffeisen Bank în România şi Basarabia) cel mai mult îl supără aici „lipsa de respect pentru regulile scrise, dar şi nescrise, ale bunului-simţ", în schimb îl atrag „căldura sufletească a oamenilor şi capacitatea de a se relaxa şi simţi bine cu prietenii".

„Descopăr încontinuu lucrurile frumoase ale acestei ţări, oameni frumoşi şi generoşi, care mi-au arătat minunăţiile României şi ale poporului ei", exclamă cu înduioşătoare exaltare Tereza Vîlcan, „jumătate româncă, un sfert grecoaică, un sfert rusoaică, absolventă Maryland, MBA la Viena, pasionată nu doar de aviaţie, astronomie, artă şi sporturi extreme, dar şi de voluntariat în educaţie." Aş vrea să zîmbim mai mult, să rîdem cu poftă – suspină ea. Sîntem campioni la afişarea verbală sau nonverbală a nemulţumirilor (de fapt, sîntem o întreagă naţiune de cîrcotaşi, veşnic nemulţumiţi)... Dracul nu e chiar atît de negru..."

Românul s-a înrăit incredibil, observă cu încruntare Neagu Djuvara. „De unde înainte puteai să-i reproşezi că e blajin, prea supus, acum a devenit negru în cerul gurii." „Prăbuşire morală şi estetică", după 50 de ani de comunism – sună verdictul. Dar tot Djuvara spune că, dacă ţara asta a devenit „un fel de maldăr de bălegar" e bine să vedem şi paradoxala fertilitate a acestuia, care naşte „nişte flori splendide în toate domeniile, în teatru, artă, poezie, muzică". Iar „efervescenţa intelectuală a unei mici fracţiuni a neamului e chiar extraordinară".

„România e pentru mine acasă datorită oamenilor. Sînt umani la modul dezarmant. Îmi place modul în care iubim, modul în care visăm, îmi place chiar modul în care minţim şi sporovăim. N-am întîlnit în lume oameni mai veritabili, mai autentici, poate chiar mai transparenţi. Românii, sfinţi sau păcătoşi, sînt dezarmant de clari şi de expresivi în emoţii, în intenţii" – recunoaşte Matei Păun, 39 de ani, licenţiat în relaţii internaţionale la Trinity College-Connecticut, revenit în România în 1997, după trei ani de Firebird Management la New York, operaţiuni financiare la Regent Pacific, cofondator HTI Group, iar din 2005 director BAC Romania.

„Îmi place haosul" – rezumă Paul-André Baran, născut la Los Angeles din mamă poloneză şi tată român, stabilit aici în 1998 şi „căsătorit cu o româncă extraordinară", membru în echipa IREX şi Global Libraries, consultanţă pentru British Council ş.a. Chiar dacă recunoaşte că furăm mult şi iute, „cei şapte ani de acasă nu mai există", aruncăm gunoiul de la balcon, sîntem egoişti la modul crunt, avem un trafic bestial şi sîntem „o societate care nu gîndeşte dincolo de propriul gard", Paul adoră geniul Bucureştilor, cu „şapte stiluri arhitecturale, din diferite secole" pe aceeaşi stradă. „Mi se pare aşa de frumos, aşa de diferit de oricare alt loc din lume! Faptul că este haotic, că nu este nimic gîndit."

Cînd am spus eu că „neantul valah", baia noastră de sălbăticie şi ciobănism excitant, funcţionează-n lumea bună precum amantul doamnei Chatterley!

Haosul nostru „fermecător" l-a atras şi pe Ion Schiau, 38 de ani, ajuns în Elveţia, ziarist sportiv, dar şi vicepreşedinte al Calvin Klein Watches (Swatch Group), întors în România în 2004, unde întemeiază Chronotime International (orologerie elveţiană): „Toate se îmbină într-o mămăligă uriaşă, urîtul şi frumosul, lucrul fin şi cel grosier, inundate de cuvinte". Elveţia poate fi „cea mai frumoasă ţară din lume", dar este şi „cea mai tristă, sau timidă, sau lipsită de melodie" – crede absolventul genevez. „Ei bine, da, pe mine mă distrează să aud un cocoş în Sectorul 1. Da, mă distrează să ascult o casieriţă la alimentară, un moş care cumpără ziarul, o ţigancă ce vrea să-mi vîndă flori."

În fine, dacă pe Nicolas Don (50, stabilit la Paris la 16 ani, Drept Internaţional la Sorbona şi Literatura anglo-americană la UCLA, colaborator *L'Express, Paris Match, L'Equipe,* RFI, RTL, TF1, France 3, M6, TV5 Monde, primul jurnalist occidental intrat în România în decembrie '89) îl supără, pe bună dreptate, blestematul „lasă că merge şi-aşa", îl fascinează în schimb timpul nostru „suspendat".

Din ce se compune pentru el „Paradisul românesc"? Citez cu adîncă empatie şi voluptate: „micii dela *Cocoşatu'* cu Timişoreana, icrele cu ceapă de la *Nicoreşti,* Vama Veche, Mircea Vintilă, Phoenix, folkiştii anilor '60-'70, răposatul *Şarpele Roşu,* unde un Marius Mihalache de 17 ani, îmbrăcat la costum, cînta Mozart la ţambal la 4 dimineaţa, Ilie Năstase şi Ion Ţiriac, Cărtureşti, băutele (soft!) de «La Dud», Olga Tudorache şi Gigi Dinică, Paraziţii, Caragiale (evident), Nae Caranfil, Muzeul Ţăranului Român, icoanele, palinca, Maramureşul, Dobrin şi Dumitrache, Mircea Crişan, teatrul şi tenisul de masă, restaurantul indian *Haveli,* Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca, gustul şi culoarea mării la 2 Mai, în larg, la taliane... şi, mai presus de toate, oricînd şi oriunde, umorul care salvează sistematic cotidianul mioritic. Sper din suflet să mai rămînă cîte ceva din lucrurile şi din oamenii aceştia în următorii ani. M-am bucurat enorm să văd aici un lucru absolut imposibil în Occident: actori pe care i-am lăsat monştri sacri şi pe care i-am regăsit pe aceeaşi scenă după 35 de ani. La fel de buni, inoxidabili. Şi nu sînt numai unul sau doi. Asta n-ar trebui să se schimbe niciodată".

Aferim. Poftească masochismul nostru să mai spună ceva!

Poftească masochismul nostru să mai spună ceva!

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

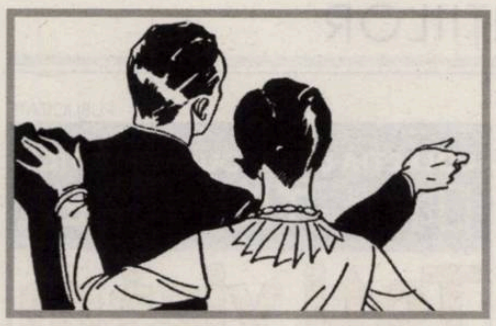

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

„Noi sîntem români!“ (2)

– sau Să batem (iarăși) cîmpii! –

Deşi în articolul trecut apreciasem că voi călca, vorba ceea, alături cu drumul (profesional) doar o săptămînă, iată că mai fac un pas afară din calea cea sigură şi asfaltată care duce spre teatru şi o iau pe cîmp, prin bălării, spre... – cum să-i zic? – fiinţa noastră etnică. Sună cam pompos, cam pretenţios, aduce a savantlîc de cafenea, mai ales la vreme de vacanţă, dar, pur şi simplu, nu găsesc cuvinte mai potrivite. Mă rog... Îl invoc din nou ca model, pentru a-mi scuza demisia cronicărească, pe John Steinbeck, cu a sa *Joia dulce* şi acele capitole „de evaziune“ intitulate „Să batem cîmpii“. Nu visez să mă compar cu el; preiau, numai, un procedeu care mi s-a părut inteligent şi, mai cu seamă, eficient. Eficienţa este, de altfel, una dintre problemele noastre naţionale...

*

Ca tot românul salariat, de cîţiva ani încoace, şi eu primesc retribuţia lunară a muncii pe care o prestez „cu zel şi activitate“, cum zice (evident) Caragiale, nu „în mînă“, ci, prin intermediul unui „card“, la o bancă. Mai exact, prin intermediul cardului am acces la retribuţia depusă la bancă. De regulă, nu scot toată suma la data cînd „intră“; iau doar cît îmi trebuie într-un moment sau altul. Aşadar, banca are la dispoziţie, spre a-i rula pentru scopuri şi nevoi proprii, nişte bani pentru care nu-mi plăteşte nici o dobîndă; foloseşte, altfel spus, fără vreo obligaţie, banii mei. Acum cîteva seri, avînd nevoie, pe neaşteptate, de „lichidităţi“, mă duc la un bancomat (zis ATM în limbajul de specialitate) aflat pe lîngă casă; nu era al băncii care îmi găzduieşte veniturile, căci, întîmplător, aceea nu are filiale în zona mea; ori nu mi-au ieşit în cale pînă acum. Trebuie să subliniez că, pe strada unde locuiesc, aflată în ceea ce se cheamă un „cartier“ (mărginaş, popular, muncitoresc etc.) există, una lîngă alta, pe alocuri, şi pe o porţiune de circa şapte sute de metri liniari, nu mai puţin de zece bănci diferite; pe aceeaşi porţiune mai există trei săli de jocuri, şase farmacii şi două magazine alimentare; orice fel de alt negoţ a dispărut. Mă duc, prin urmare, la bancomat, scot banii (după cum se ştie, comisionul perceput, în asemenea cazuri, de banca „străină“ e grăsuţ, dar... aveam o urgenţă), iau chitanţa şi plec. A doua zi îmi dau seama că îmi lipseşte cardul; după felurite investigaţii infructuoase, mă duc la banca-mamă a bancomatului, mă legitimez, întreb şi... fericire! Cardul meu e acolo, „înghiţit“ de ATM. „Dar nu vi-l putem da“, mi se spune, „pînă cînd banca emitentă nu ne trimite prin fax un document din care să rezulte că (fără virgulă) cardul e în ordine“. Nu povestesc în detaliu epopeea acelei dimineţi, care a durat cam patru ore şi a constat, în mare măsură, din convorbiri telefonice nu atît între funcţionarele celor două bănci, cît între ele şi mine: una îmi cerea „docomentul“, alta îmi spunea că nu poate elibera asemenea act şi mă îndemna să insist să-mi recapăt bunul. Situaţia părea blocată, din motive care, în termeni financiar-contabili, sunau teribil de misterios. În fine, după ameninţări cu scandal şi reclamaţii, chestiunea se lămureşte brusc: banca emitentă nu putea furniza atestarea cerută fiindcă... nu deţinea datele mele actualizate, deşi eu le comunicasem prompt – la dosar aveau copia buletinului meu de acum 12 ani! În tot acest timp, cuvinte-cheie precum reglementări inter-bancare, cerinţele legii, secretul operaţiunilor, siguranţa clientului, seriozitate au fost rostite foarte des.

*

Un nou slogan cunoaşte, în variante diferite – „Mizez pe verde“, „Sectorul de verde“ etc. –, o răspîndire bucureşteană impresionantă. Ecologia, va să zică, a ajuns şi pe Dîmboviţa, via apele europene. În cartierul meu, foarte aclamatul primar Piedone şi ai săi funcţionari desfăşoară o adevărată paradă de imaginaţie specifică, dotînd fiecare petic de iarbă cu arătări vegetale (un schelet metalic e îmbrăcat în frunziş) în formă de cai, trăsuri, urşi, cerbi ş.a.m.d.; au apărut şi fîntîni arteziene (foarte utile) luminate feeric în toate culorile curcubeului, plus nuanţe intermediare. Pe străzi şi la intersecţii au fost instalate hîrdaie – de lemn – în care sînt plantaţi copăcei înconjuraţi de flori; ba, chiar, astfel de hîrdaie ocrotesc şi baza stîlpilor – de beton – ai iluminatului public. O singură problemă: oamenii e răi, cum mi-a declarat un lucrător, şi strică. Spre a preîntîmpina distrugerile, ecologii din sectorul 4 au smuls toate gardurile vii (şi permeabile) care mărgineau iarba şi copacii şi le-au înlocuit cu palisade trainice din sîrmă de metal; orice metru pătrat de pămînt a devenit astfel inaccesibil, iar nisipul din locurile de joacă pentru copii a fost înlocuit cu beton pardosit cu un fel de peluză sintetică – verde. Tot în numele ecologiei estetice, probabil, toate spaţiile în care creşteau haotic copaci, tufişuri, iarbă au fost ocupate de un număr mereu sporit de resturante şi bodegi, printre ale căror mese tremură cîte un trunchi a cărui rădăcină e îngrădită strîns cu plăci de ciment.

*

În curînd, stagiunea teatrală va începe. Teatrele ştiu că vor primi bani mai puţini – la fel ca şi spectatorii, care, încă de la sfîrşitul sezonului trecut, au început să cam stea, seara, acasă. În adunările „oamenilor muncii“ din instituţiile de spectacol au început, tot de-atunci, să se audă cuvinte pe care, de douăzeci de ani încoace, credeam că nu o să le mai aud: autofinanţare, randament, eficienţă. Cum spuneam, eficienţa este o problemă naţională.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Resurse risipite

● Herbie Hancock, *The Imagine Project*, Hancock Records, 2010.

Mă întreb dacă Herbie Hancock ştie ce piese se află pe acest album. E un album cover version, cu piese culese de la Bob Dylan, Beatles, John Lennon, Sam Cooke, Bob Marley, Peter Gabriel şi unii mai obscuri. Teoretic, cînd faci un album de coveruri, îţi alegi piesele. Probabil chiar Hancock le-a ales, dar nu s-a chinuit prea tare să le înveţe. Albumul *The Imagine Project* lasă impresia că Herbie Hancock s-a aşezat în colţ la un pian şi le-a zis colaboratorilor: „Băieţi, cîntaţi piese de pe lista aia şi nu vă lăsaţi deranjaţi de ce fac eu aici“. Cu siguranţă Herbie nu s-a lăsat deranjat de ce făceau ei, şi nici de lista pieselor de pe album.

Cine sînt ei? Ar fi două tabere: mai întîi, pop-rockerii Pink, Seal, Dave Matthews, John Legend, James Morrison, Jeff Beck. Nu intru în detalii, îi cam ştie lumea. A doua tabără e mai interesantă – tabăra folcloriştilor: Toumani Diabate e harpistul malian despre care am povestit într-o recenzie precedentă. Diabate a venit însoţit de amici malieni – tuaregii Tinariwen, urmaşi direcţi ai rebelilor din miezul Saharei, şi Oumou Sangare, ambasadoare ONU pentru mîncare şi agricultură, atunci cînd nu cîntă. Mă rog, probabil şi cînd cîntă. The Chieftains e un grup irlandez ancestral, activ de peste 50 de ani, principali responsabili pentru promovarea folkului irlandez în lume. Cam orice trupă cu influenţe celtic-irlandeze le datorează ceva. Los Lobos e grupul chicano care a compus coloana sonoră a filmului *Desperado*. Chithra e diva Bollywood-ului şi a muzicii playback indiene, sitarista Anoushka Shankar e fiica faraonicului Ravi Shankar şi sora Norei Jones. Wayne Shorter e colegul lui Herbie Hancock încă de pe vremea cînd cei doi făceau parte din cvintetul lui Miles Davis. Soţii Susan Tedeschi şi Derek Trucks sînt mai tinerei, dar şi-au făcut deja un nume în blues. K'naan e un rapper musulman din Somalia, autorul imnului Campionatului Mondial de Fotbal din Africa de Sud. Juanes e idolul rock al Columbiei. Probabil cea mai elegantă voce de pe album e Maria de Ceu Pocas, diva bossa nova şi a jazzului brazilian. Cînd am văzut lista colaboratorilor, m-am întrebat cît o fi durat înregistrarea albumului. N-am aflat... în schimb, am aflat că documentaristul de Oscar Alex Gibney *(Taxi to the Other Side)* lucrează la un documentar despre procesul de producţie al acestui album. Se pare că Herbie Hancock a călătorit prin toată lumea, înregistrînd piesă cu piesă, deoarece i-a fost imposibil să adune pe toată lumea la un loc. E păcat ca asemenea resurse să se risipească pe un album cover version. Mai suspectez şi ce spuneam la începutul articolului, că pe Hancock nu l-au prea interesat piesele. El cîntă jazz la pian pe acest album, fie că acompaniază „Imagine“-ul lui Lennon sau „The Times“, „They are A-changing“ a lui Dylan. În absenţa vocilor, nu prea există legătură între partitura lui Hancock şi original. Pe „Imagine“, trebuie să intre Pink şi Seal să confirme prin versuri despre ce piesă e vorba. Conştienţi că Hancock e în treaba lui, vocaliştii albumului încearcă să altereze temele originale, pentru a le imprima o oarecare sincopare, să le scoată cît de cît în calea acompaniamentului lui Hancock. Uneori, cînd intervin tuaregii şi mariachi, piesele se îndreaptă spre world music şi orice pretenţie de cover version dispare. Cîteodată, un solo discret de chitară aduce înapoi linia melodică de bază, reamintindu-ne de unde s-a pornit. În concluzie, mă plîng degeaba – resursele nu s-au dus pe cover-uri, ci pe un album world music cu strofe preluate de la piese celebre.

Pînă la urmă sînt multe metode de a face piese cover version. Unii le fac ca să demonstreze că şi ei pot, că, dacă le venea ideea, ar fi putut compune şi ei piesele alea. Nu e cazul la Hancock, probabil de aceea nici nu acordă mare atenţie frazei muzicale originale. Alţii le compun ca să compenseze lipsa de atractivitate a propriei oferte muzicale. Albumul de faţă le propune ca pe un teren de joacă pentru colaboratorii adunaţi de Hancock din toate colţurile lumii.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com*

ce mai spune

Lucian Dan Teodorovici

„Renovez“

În ultima lună, trăiesc *Groundhog Day*. Ziua cîrtiţei, cea din filmul cu Bill Murray, una care se repetă la nesfîrşit, cu mici, aproape insesizabile variaţiuni. La 6,45, alarma la mobil. Chior de somn, cafeaua. Durează pînă la 7,00, o fac numai la ibric. Sorb din ceaşcă pînă-mi bate cineva la uşă, soneria mi-e dezafectată. La 7,30, deschid. Intră trei tipi. Uneori, iar asta-i o mică variaţiune, patru. Al patrulea: instalator şi electrician. Ceilalţi: faianţeri, zidari, zugravi, dulgheri etc. Toate la un loc. La 7,37, torn în pahare nişte pălincă. La 7,38, aud: „Ah, îţi arde măruntaiele!“, „Din asta nu poţi bea mai mult de-un pahar!“, „Sănătate curată!“ ş.a.m.d. După aceea, vin la computer. Pînă la 11,30. Timp în care aud sunete imposibil de transcris. Pereţi dărîmaţi, pereţi ridicaţi, cărămizi căzute, înjurături aferente, parchet tăiat, uşi scoase din ţîţîni, ţîţîni scoase din cadru, ţîţîni noi băgate în cadru, uşi noi vîrîte în ţîţîni. La 11,30, şeful de lucrări zice: „Am nevoie de încă un sac de MP-75“. Sau: „Am nevoie de încă un sac de CM-11“. Aici avem alte mici variaţiuni. Uneori e nevoie de dibluri. Alteori de colţari. De rigips, şape, şuruburi, adezivi. De polistiren, plasă, coli de şmirghel, baghete pentru sudură sau panouri-sandwich. Şi încep alergarea: Dedeman, Arabesque, Praktiker. Pentru oameni practici. La 15,30, topit de căldură, înmînez mîndru materialele. Apoi, pînă la 20,00, stau ascuns în biroul meu. Nu mai fac nimic, doar stau ascuns, rugîndu-mă să nu mai fie nevoie de ceva. La 20,00, şeful de lucrări mă găseşte în birou, în timp ce eu mă prefac că lucrez. „Gata pe ziua de azi“, îmi zice. Voios, îi conduc pe oameni pînă la uşă. Şi-apoi, vorbele care-mi amintesc că trăiesc în plin *Groundhog Day:* „Ne vedem mîine!“. Sînt într-un soi de concediu. Renovez.

***Lucian Dan Teodorovici** este editor şi scriitor.*

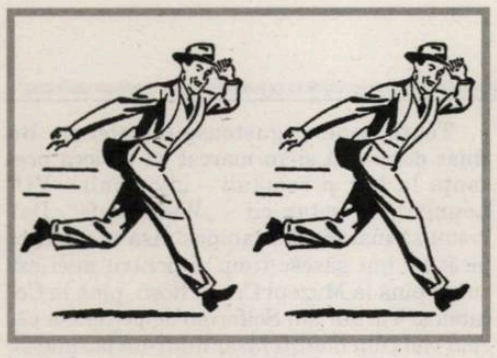

● ***Hibrid / Splice*** **(Canada-SUA, 2010), de Vincenzo Natali.**

Andrei GORZO

dilematograf

O fascinantă creatură

Hibrid e un *horror* SF şi totodată o fabulă isteţ-perversă despre relaţia dintre doi părinţi şi copilul lor care creşte. Adrien Brody şi Sarah Polley sînt doi geneticieni de succes (se şi îmbracă asemenea unor vedete) care, amestecînd ADN uman cu ADN-urile mai multor animale, aduc pe lume un boţ de gelatină cu coadă. Boţul se întăreşte, se sparge şi din el iese un fel de pui de pasăre jumulit, dar cu botic mustăcios, picioare de broască şi coadă de şobolan. Cei doi tineri prind drag de creatura asta chirăitoare. Momentul în care femeia o ia în braţe, iar bărbatul încearcă s-o hrănească, numai pentru a fi acoperit de vomă şi de bale, e primul semn (înşelător de inofensiv) al comediei coşmareşti care se pregăteşte. Creatura, care îmbătrîneşte accelerat, e în continuă transformare, iar o parte din suspans şi din spectacol vine din simplul fapt că, de fiecare dată cînd o revedem, arată altfel. Pentru început, dezvoltă un cap mare şi chel, cu o despicătură bizară pe mijloc, dar cu ochi, nas şi buze aproape omeneşti. De vorbit nu vorbeşte, în schimb chiăie, grohăie, şuieră, cloncăne şi ciripeşte în funcţie de dispoziţie. Coada îi rămîne, ca şi picioarele acelea pliante. Mai mult, acestea devin din ce în ce mai puternice, în timp ce restul devine tot mai uman – nasul, care fusese turtit, devine fin, ochii, care fuseseră foarte îndepărtaţi, se apropie şi devin frumoşi, despicătura ţestei se retrage şi devine doar o cută. Şi în fiecare moment face cîte ceva expresiv – nu e niciodată doar un efect special scos la expoziţie. Nici părinţii nu stau pe loc – psihologic, şi ei sînt în continuă transformare. Iniţial, mama e cea care acceptă total „copila“ (care e de sex feminin), în timp ce tatăl o respinge instinctiv, lucrurile mergînd chiar pînă la suspiciuni (paranoice?) din partea ei, cum că el ar vrea s-o omoare. Apoi vine rîndul mamei să se isterizeze (pe motiv că n-o mai poate controla), în timp ce tatăl devine împăciuitor. Între timp, „copila“ a devenit o adolescentă distantă (jucată de Delphine Chanéac). Nu mai locuieşte în laboratorul (decorat în stil frankensteinian updatat) în care a venit pe lume, ci într-o casă din pădure (alt *locus classicus* al genului), unde nu vine în contact cu nimeni în afară de părinţi. Se învîrte toată ziua prin odăi vechi, îmbrăcată în rochii şi cămăşi de noapte de-ale maicăsii, punîndu-şi pe cap (care e în continuare chel) o diademă de-a ei de la vreun bal din liceu – pe porţiunea asta de mijloc, cu secvenţe ca aceea în care maică-sa o machiază, sau aceea în care taică-su dansează cu ea, sau aceea în care încearcă să evadeze pe acoperiş şi prin pielea spinării îi ies brusc aripi, filmul e la apogeul sugestivităţii sale poetice, e aproape magic.

Spun „aproape“ pentru că, deşi sînt precis punctate, fazele prin care trec relaţiile dintre cei trei, în evoluţia lor spre tot-mai-rău, sînt un pic cam pe-repede-înainte – regizorul Vincenzo Natali (a cărui preţuire pentru economia de timp ca principiu narativ e altminteri admirabilă) putea să mai zăbovească pe ici, pe colo, pe cîte o stare. Iar ultimele 20 de minute sînt de un *horror* relativ convenţional, toată munca anterioară (adesea subtilă) de dirijare a empatiei spectatorului către sentimentele inaccesibile ale fetei (victimă a claustrării şi a unor transformări biologice pe care nici părinţii ei nu le înţeleg suficient de bine ca să i le poată explica) fiind abandonată în favoarea unor şocuri mai fruste şi mai generice (inclusiv obligatoria dezvăluire din ultimul cadru). Dar, chiar şi aşa cum e (adică un pic mecanică), rezolvarea atracţiilor incestuoase care s-au dezvoltat în sînul sufocant al familiei este satisfăcătoare atît logic, cît şi geometric (vine în două etape simetrice); e o încununare potrivită a acestui coşmar parental tratat în cheie comică. În general, comedia merge în surdină: aluziile la clasici nu ies în evidenţă (deşi sînt o grămadă: *Frankenstein*-urile din anii '30, filmele de tinereţe ale lui David Lynch şi ale lui David Cronenberg...), iar actorii nu fac cu ochiul. Alegerea lui Brody (cu faţa lui ca o mască tristă de *commedia dell'arte)* şi a lui Polley (o Julianne Moore mai de-pe-stradă), în locul unor actori mai convenţional-simpatici, este şi ea o dovadă de rafinament din partea lui Natali, iar mînuirea „actorilor“ creaţi pe computer (e cazul „copilei“ pînă cînd devine adolescentă) este excelentă – încă o dată, excelenţa ţinînd mai întîi de concepţie, de ceea ce li se dă de făcut „actorilor“, şi abia apoi de calitatea tehnică a animaţiei şi a integrării acesteia în imaginile filmate clasic. Nici unul dintre zecile de Na'vi din *Avatar* nu face nimic care să nu mai fi fost făcut înainte de sute de indieni din westernuri, pe cînd privirea aruncată de creatura de aici spre o pisică, micile ei sunete de bucurie cînd taică-su o invită la dans, silueta ei profilată pe cerul nocturn cînd înaintează pe acoperiş pe picioarele ei de capră – toate astea au un anumit mister (cu care, ce-i drept, regizorul nu prea ştie pînă la urmă ce să facă).

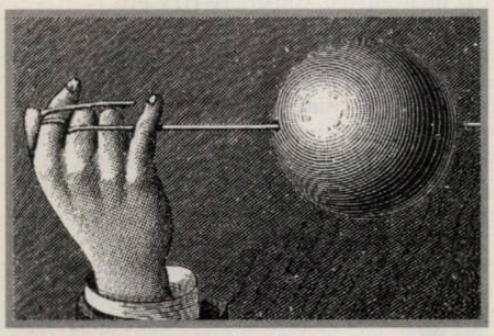

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Eforturi inutile?

Eforturi inutile. Mişcări fără o direcţie precisă. Acţiuni fără scop. Dar gesturi care arată absurdul, nedreptatea, persecuţia. Francis Alÿs, unul dintre cei mai în vogă artişti europeni (este european doar prin naştere, altminteri, trăieşte la Mexico City) prezintă la Tate Modern o interesantă reflecţie despre sensurile şi rosturile artelor contemporane. *Le Monde* vede în acest demers „evenimentul sezonului“ în artele vizuale.

Cum conciliezi poeticul cu politicul? „*Sometimes doing something poetic can become political and sometimes doing something political can become poetic*“ (Uneori, ceva poetic poate deveni politic, alteori ceva politic poate deveni poetic). Acesta e chiar titlul unuia dintre experimentele lui Alÿs de-acum şase ani. Timp de două zile, a străbătut oraşul Ierusalim de la sud la nord, urmînd frontiera dintre evrei şi arabi acceptată de comunitatea internaţională, dar nerecunoscută de Israel. Stabilită după Armistiţiul din 1948, „linia verde“ e astăzi o graniţă abolită prin colonizare, ştearsă de pe hărţile israeliene şi înlocuită cu garduri şi ziduri de separare. Alÿs a pornit deci de-a lungul acelei linii de 24 de kilometri purtînd după el o găleată (găurită) de vopsea; aşa, trecînd prin faţa soldaţilor înarmaţi, a oamenilor care-şi vedeau de ale lor, a copiilor care se zbenguiau nepăsători, a redesenat, la o scară de 1:1, linia de demarcaţie. La ce bun această acţiune? – se întreabă *Le Monde*. Cum poate schimba acest gest ceva, orice, în inima acestui război? Poeticul s-a întîlnit (într-un tîrziu) şi cu politicul, pentru că artistul a prezentat imgini filmate cu „farsa“ sa unor intelectuali angajaţi şi unor politicieni implicaţi. Printre aceştia, jurnalistei Amira Hass şi activistului anti-sionist Michel Warschawski, cineastului Eyal Sivan, arhitectului Eyal Weizmann, deputatei Yael Dayan (fiica liderului politic şi militar Moshe Dayan, cel care, în 1948, a trasat „linia verde“). Declaraţiile lor au fost filmate şi inserate, printre secvenţe ale parcursului său solitar de-a lungul graniţei, într-un film documentar care a stîrnit numeroase polemici nu numai în Israel, ci şi în Occident.

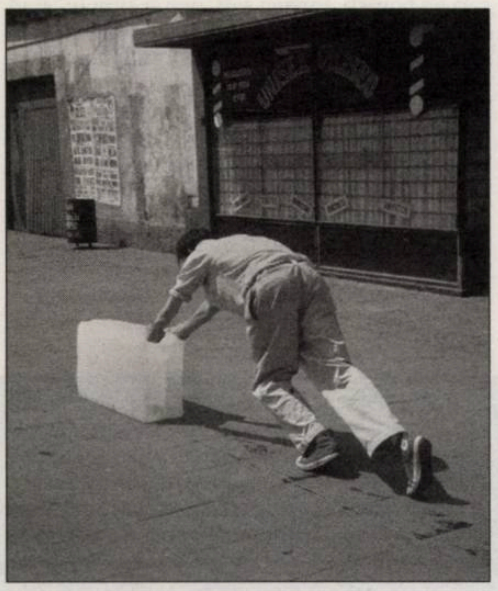

Francis Alÿs,

Paradox of Praxis (Sometimes Doing Something Leads to Nothing)

The Loop este alt film-experiment al lui Francis Alÿs, realizat în 1997. Ca să ajungă de la Tijuana (Mexic) la San Diego (California, SUA), un drum de 27 de kilometri în linie dreaptă, artistul a făcut turul Pacificului în avion, fără să depăşească graniţa subţire dintre nord şi sud, frontiera care-i protejează pe americani de valurile de imigranţi latino-americani. Cu acest drum care a durat cinci zile, Alÿs a vrut să dea acestei bariere o greutate, o dimensiune metaforică. Mai mult ca sigur, americanii nu s-au prins care e metafora...

Emblematică pentru dimensiunea absurdă a operei lui Alÿs este şi lucrarea *Paradox of Praxis. Sometimes doing something leads to nothing* (Paradoxul practicii. Uneori, a face ceva nu duce la nimic). În acest film putem vedea cum artistul se chinuie să împingă pe străzile capitalei americane un enorm bloc de gheaţă. Încetul cu încetul, gheaţa se topeşte, blocul se transformă în cub şi pînă şi urmele de apă lăsate în urmă se evaporă. E din nou o licenţă poetică, un fel de a întreba: cît efort trebuie să depui pentru a trăi?

Tocmai pentru că n-are răspuns, artistul a mai lansat un experiment provocator. O verificare a zicalei că prin credinţă poţi mişca şi muntele din loc. 500 de studenţi peruani angajaţi de Alÿs au reuşit, prin credinţă şi foarte multă muncă inutilă, să „lopăteze“ nisipul unei dune lungi de 500 de metri şi să mute „muntele“ zece centimetri mai departe. Un act gratuit, absurd şi vesel, un fel de a spune „efort maxim, efect zero“.

Alÿs pare să creadă sincer în gratuitatea artei sale. Şi, ca în orice poveste absurdă, a fost păcălit. Expoziţia de la Tate Modern e un fel de recompensă pentru acest artist de graniţă (de fapt, de dincolo de graniţă). Şi, pînă la urmă, chiar o contradicţie de fond a statement-ului. Cred că Sisif are de ce să zîmbească.

work in progress

Dilemateca nr. 52

■ Dosarul *Lectura clandestină în România comunistă* de Sanda Cordoş: „Considerată, ca în orice dictatură, foarte primejdioasă pentru siguranţa statului, lectura s-a aflat constant, şi în România comunistă, sub controlul puterii politice, făcînd obiectul mai multor hotărîri, reglementări, instrucţiuni şi adrese – emise de varii instituţii, din primăvara lui 1948 pînă în toamna lui 1989. Susţinuta politică de interdicţie a cărţii, care viza nu numai fondurile publice, ci şi circulaţia titlurilor în bibliotecile private, a generat şi a întreţinut clandestinitatea lecturii. Cum cititul a fost, în România comunistă, un fenomen de masă, clandestinitatea acesteia a atins, la rîndul ei, dimensiuni impresionante.“

■ Ancheta „Cum a fost la debut?“; traducătoarea Antoaneta Ralian: „Instinctul de traducătoare a încolţit în mine, cred, încă din zorii adolescenţei. În liceu eram foarte bună la latină şi la franceză şi, bineînţeles, îndrăgostită de profesoarele respective; visul meu era să ajung profesoară de liceu. Profesoara de latină ne punea să citim cu glas tare şi să traducem din *De Bello Gallico* şi din *Catilinarele* lui Cicero...“

■ Interviu cu prozatorul Radu Aldulescu: „Au existat foarte multe momente-perioade în care m-am lăsat ispitit de gîndul de a nu mai scrie niciodată, în primul rînd datorită imposibilităţii de a mă justifica social ca scriitor cu acte-n regulă, cu cărţi publicate adică, pentru care să fiu plătit cît de cît onorabil. De-a lungul ultimilor douăzeci de ani, am aflat cu mare trudă, pe cont propriu, că singurul cîştig şi singura bucurie a scrisului se întîmplă în timpul consumării actului în sine, plus, eventual, cîştigarea unui pariu cu tine însuţi în privinţa învingerii greutăţilor naşterii unui roman bun.“

Elena CRĂESCU

Solferino – tabăra Crucii Roşii

Dorm într-un cort. Unul imens. N-am mai văzut corturi aşa de mari pînă acum. Are paturi suprapuse, o „saltea“, adică un burete chior, şi un sac de dormit. Bine, sacul de dormit a trebuit să mi-l aduc eu însămi, pentru că altfel mă înveleam cu două pături, iar pe frigul şi ploaia de-afară, nu ştiu cum aş rezista. Necesităţile mi le fac într-un weceu ecologic de plastic, căsuţele acelea în care ţi-e frică să intri, ori de teamă să nu te ia maşina pe sus, ori pentru că nu ştii ce balauri găseşti înăuntru. Dar nu, aici hîrtia igienică curge valuri. Mă spăl într-un vagon care are la comun duşuri şi chiuvete. Mănînc la o plimbă-tava tot felul de paste şi cărnuri cu legume servite de o armată de tineri cu bonetele de hîrtie, şorţuri şi mănuşi de plastic. Fiecare îşi face reclamă mîncării pe care o reprezintă. Unii sînt aşa de fragezi la vîrstă încît nici nu ştiu prea bine ce au în tavă. Dar sînt amabili şi veseli. Voluntari, ca şi mine, la Crucea Roşie.

Ne aflam la Solferino, Italia, undeva la mijlocul drumului dintre Milano şi Verona, undeva în cîmp, acolo unde a luat fiinţă Mişcarea de Cruce Roşie şi de Semilună Roşie. Facem parte cu toţii din staff-ul taberei care are loc în fiecare an la sfîrşitul lunii iunie, din 1992, pentru a sărbători naşterea Mişcării. Acum cei 12 kilometri dintre localităţile Solferino şi Castiglione sînt parcurşi tot pe jos de voluntarii din întreaga lume, după cum făceau şi femeile de prin partea locului, pentru a-i ajuta pe răniţii din Războiul de Independenţă al Italiei. Însă nu cu lacrimi şi durere, ci cu făclii *(fiaccole* în italiană) şi cu voie bună. Toată lumea cîntă. Toţi fac schimb de embleme naţionale, se fotografiază. Ba, se şi pupă cu localnicii care îi întîmpină pe drumeţi cu steagurile Crucii Roşii şi ale Italiei, arborate la geamuri şi balcoane. Aceasta este Fiaccolata, punctul culminant al reunirii voluntarilor Mişcării de Cruce Roşie şi Semilună Roşie din toată lumea.

Dar, pînă la Fiaccolata, voluntarul nostru, care a venit în staff pentru a mai scuti din bănuţii care s-ar fi dus pe cazare şi mîncare, mai are zile bune, zile în care trebuie să pună totul la punct pentru întîmpinarea celor 1400 de voluntari anunţaţi. Tabăra este organizată ca un „sat umanitar“, iar marile corturi gonflabile sînt împărţite pe categorii: birouri, dormitoare, prim ajutor, disco şi bucătărie.

Un cort internaţional

Este posibil ca patul în care dorm să fie asamblat chiar de croatul Goran Dapic şi de românul Andrei Terentiac. Andrei nu are nici măcar un an împlinit ca voluntar la Crucea Roşie Română – Filiala Sector 4 din Bucureşti, dar are un aşa avînt încît îl cunoaşte toată tabara. „Am venit în tabăra asta ca să cunosc oameni noi“ – spune Andrei şi saltă patul suprapus şi-l duce de-l aliniază cu celelalte 25 din cort. E foarte săritor şi popular. Poate prea popular – ar spune Theodora Boruga, prietena lui cu care a venit în Solferino.

Băltoacele au inundat zona. Mai am un pic şi voi pluti cu tot cu pat, aşa de tare şiroieşte apa în cort. Încerc să adorm, dar sforăiturile, gazele foarte sonore ale vecinilor de sub mine şi răpăitul ploii nu mă lasa. Mă mut. Am fost în inspecţie şi am văzut că în cortul celor care lucrează la bucătărie este uscat pe jos, e mai linişte şi, dacă ai noroc, nimereşti lîngă aerotermă. Unii şi-au organziat foarte confortabil zona de dormit. Cei care stau la „parter“ şi-au împrejmuit patul cu cearşafuri care să-i ferească de muşte sau de privirile indiscrete.

Discreţie? De parcă ar exista aşa ceva. Dormim laolaltă adolescenţi, oameni trecuţi de 50 de ani, femei, bărbaţi. Unii se cunosc. Vin aici de peste zece ani. Ca Dorian, şefa de la bucătărie. Patul ei este exemplar. Sus are „şifonierul“ cu hăinuţele împachetate ca la magazin şi uniforma de bucătărie scrobită pusă în aşa fel încît să nu se şifoneze, iar la „parter“ – patul cu baldachin şi plase de muşte. Aeroterma stă veşnic pornită. În momentele de respiro, Dorian vine şi stă cu faţa în briza puternică, răcoritoare. Deja a început să fie canicula şi, dacă nu am fi avut privilegiul posesiei acestei maşinării, ne-am fi copt ca în aparatele alea în care îţi păstrezi toate vitaminele, fără să te prindă direct flacăra sau apa fiartă. Bieţii voluntari din celelalte corturi!

Şi Theodora lucrează la bucătărie. Munceşte cel puţin şase ore pe zi, tot timpul în picioare, în aburii pastelor care fierb la foc continuu. Asta pentru că voluntarii de la bucătărie stau la foc încins încă din primele zile. Ei asigură mîncarea pentru întreg personalul voluntar şi estimează de la zi la zi tot mai multe guri de hrănit, pînă în zilele Fiaccolatei.

Cu Dorian nu e de glumit. Este cu ochii peste tot. Şi la propriu, şi la figurat. Din cauza unui strabism puternic, nu ştii cînd se uită la tine să vadă cum te descurci, în faţa cohortelor de voluntari, cu oala cu felii de curcan sau de viţel ce-ţi frige palmele, dacă nu ştii cum să stai lîngă consola care menţine mîncărurile calde. Cînd eşti aproape de fundul oalei, Dorian te pune pe fugă de-ţi sar capacele, ca să vii cu prada proaspătă. Şi nu care cumva să îndrăzneşti să vii cu bucatele răcite, că-l va chema chiar pe cel care a preparat-o să-i reproşeze acest lucru.

Dacă îi cîştigi încrederea, Dorian te încurajează şi te felicită pentru performanţe. Pasul următor: cum te vede, te întreabă *„Tutto benne?“*. Sigur că eşti în regulă! Doar eşti în marea familie a volutarilor de Cruce Roşie. Sînt atîtea prietenii înfiripate aici în subordinea lui El Comandante Segio Sidi, bucătarul-şef al campusului.

Dar eu fac parte din categoria tinerilor voluntari. Asta însemnînd că, pe lîngă faptul că mă trezesc la ora 7 dimineaţa şi încep să spăl, să mărunţesc legume, să feliez mezeluri, să împachetez, trebuie să mai şi sterg fiecare masă cu oţet, după ce mulţimea din campus şi-a potolit foamea. Metoda însă, anti-muşte, nu prea funcţionează. Sînt peste tot. Te salută cu aripioarele şi din farfurie. Dar vine şi partea distractivă. Cel mai bun pe canicolă este stropitul cu apa. De la sticla de jumătate de litru se ajunge la robinetul din curte, şi chiar la războiul cu maşina care pulverizează apă peste pietriş în întreaga tabără.

Într-adevăr, parcă e mai amuzantă apa în forma asta decît atunci cînd o foloseşti la spălatul vaselor. Cam asta face Jorge Fernández Castro tot timpul. Noroc de muzica ce ţipă tare toată ziua în boxe. Jorge este din Asturia, Spania. Anul acesta a insistat să vină pe cont propriu, atîta timp cît filiala din regiunea sa nu a mai trimis nici o delegaţie. „Anul trecut a fost prima oară cînd am venit şi a fost aproape din întîmplare – spune Jorge –, însă atmosfera din tabără m-a facut să caut varianta asta pentru a mă întoarce“.

Seara se anunţă tot cu surle şi trîmbiţe. E vorba de cortul cu muzică şi dans care nu-mi dă somn şi pace noaptea. Duduie întreg campusul. Înăuntru – scenă, lumini colorate şi steaguri pe tot tavanul. Formaţiile cîntă *live* în fiecare seară, voluntarii dansează, berea curge. Berea a curs şi pînă acum, cîteva sute de metri mai departe de campus, la festivalul berii. Încolo se înşiruiau în fiece seară voluntarii îmbrăcaţi dichisit, după o zi de muncă.

Austria cafe

Dar cum oboseala nu mă îmbie la drum, reuşesc să mă mobilizez doar pînă la cortul personalului de logistică şi „verde“. De altfel, fiecare ţară sau cort îşi organizează în prag seri de poveşti, muzici sau, pur şi simplu, stau şi beau sub drapelele reprezentative care atîrnă la intrare. Aşa face şi grupul austro-german din cortul în care am dormit în prima noapte. Sînt ca o familie. Vin de ani buni cu maşinile proprii încărcate pînă în tavane cu bere. Şi, cum berea nu merge decît rece, au şi un minifrigider. Aceasta este „Austria cafe“, umbrarul sub care se întîlnesc austriecii, italienii, croaţii, germanii, românii şi, în general, oricine rupe o boabă de engleză sau de italiană sau care ştie să ducă o sticlă la gură.

Toate bune şi gustoase la cafenea. Ba chiar observ că şi-au marcat cu carioca prezenţa la bar şi românii – „Romanian VIP Lounge“, şi britanicii – „Welsh cafe“. Dar vreau să mai ies din campus. Aşa că, printre picături îmi găsesc timp şi pentru mici excursii pînă la Muzeul Crucii Roşii, pînă la Cetatea şi Turnul din Solferino de pe terasa căruia văd cum munţii răsar dintr-un lac imens. Fapt pentru care mă duc să văd şi Lago di Garda.

Clienţii cafenelei petrec ziua cea mare a taberei, Fiaccolata, în acelaşi stil clasic. Ştiau în ce consta, aşa că nu s-au mai obosit şi au rămas la bere. Eu habar n-aveam ce mă aştepta. Mi se pune în faţă o lumînare mare, care mai e şi parfumată, şi cu sticluţa cu apă în desagă şi aparatul foto de gît, urc pînă la cetatea din Solferino. Pe drum, micului trio românesc i se alătură şi britanica Mell Williams. A avut tot ce-i trebuie: tricou românesc, flacără şi picioare bune. Da, mai ales picioare bune. Multă răbdare îţi mai trebuie ca să nu simţi cum îţi trece os prin os la sfîrşitul celor trei ore de marş în noapte. Ambulanţele păzesc la fiecare intersecţie, iar la jumătatea drumului un grup de voluntari împarte sticle cu apă celor însetaţi. Dar cine are obrazul să se dea rănit ca să se întoarcă mai repede în campus? Eu m-aş fi oferit cu dragă inimă, dar toţi ceilalţi voluntari parcă erau imuni. Nu tu plînset, nu tu durere. Numai chiot şi veselie.

Pînă la urmă, şi Mell a început să-şi simtă limitele, dar tot nu ar fi dat înapoi. Doar pentru asta a şi insistat să vină în Italia. Roşie ca o tomată, după cum tocmai ea s-a descris, Mell a venit tot pe cale neoficială în tabără. Este singura din Marea Britanie. În ţară, ea se ocupă de recrutarea, instruirea şi îndrumarea voluntarilor care merg în şcolile locale şi susţin cursuri de prim ajutor, pregătirea în caz de dezastru, consiliere HIV etc.

Ei, da. Unii ar da şi bani ca să vină să înoate prin noroi, să ridice corturi în arşită sau să stea în picioare la bucătărie. Asta pentru că unora chiar „le pasă cu adevărat şi vor să-i ajute pe cei neajutoraţi“, după cum spunea Mell. Sau le place lucrul în echipă, ca lui Andrei. Pentru cei ca Markus „recunoştinţa poporului de la Solferino în această perioadă este de nedescris“ şi nu vor să lipsească sub nici o formă de la astfel de evenimente.

Dincolo de aparenţe, toţi sînt umani şi fac totul în mod voluntar, în spiritul universal al bunătăţii. Probabil că îi voi revedea pe toţi la anul şi nu voi mai resimţi nici un neajuns, sub acelaşi mare cort care va reuni aceleaşi valori, principii fundamentale ale Crucii Roşii: umanitate, imparţialitate, neutralitate, independenţă, voluntariat, universalitate.

***Elena Crăescu** a fost jurnalistă şi în prezent este membră a Crucii Roşii România.*

PUBLICITATE

Grigore VÎRSTA

Paradoxul vacii

– *ciuperci* vs *animale* –

Bergenbier, Timişoreana şi Golden Brau. Cam astea ar fi, în ordine, preferinţele celor care colindă dealurile din jurul Sighetului, după numărul de pet-uri şi ambalaje de aluminiu pe care le găseşti prin pădure. Nu faci 50 de metri fără să găseşti, mai mult sau mai puţin acoperite de vegetaţie, conserve de peşte, de ficat şi mai sus-numitele recipiente. Motivul colindatului prin pădure? Recoltarea ciupercilor care s-au făcut anul ăsta, datorită ploilor abundente din primăvară. Şi criza care ne-a lovit pe toţi.

Dealurile din jurul Sighetului – Şugău, Feredeu, Solovanu – au o istorie aparte: pe Şugău s-au descoperit urmele celei mai vechi aşezări din zonă. Cu secole în urmă, avarii îşi făcuseră sălaş acolo. Apoi, secole mai tîrziu, administraţia imperială îi împroprietărea pe grofi cu pămînturile din zonă. Apare ca mare proprietar de terenuri Teleki, pe lîngă localnicul Rednic din Berbeşti. 1918 nu aduce mari schimbări de proprietari în zonă. După cedarea Ardealului de Nord, în 1940, mulţi localnici de pe dealurile din zonă fug în Banat şi Regat. În octombrie 1944, ruşii treceau, în ciuda tranşeelor săpate pe dealuri, ca prin brînză, prin Maramureşul istoric, în drum spre Baia Mare de peste Gutin şi mai departe, spre Berlin. O bucăţică de istorie: în retragerea lor spre casă, trupele germane dinamitau orice pod, după ce-l treceau. În zonă, au dinamitat podul peste Mara din satul Vadu Izei. L-au trecut şi pe cel peste Iza, dar, tocmai cînd se pregăteau să-l dinamiteze şi pe acesta, din tufişurile de lîngă apă a apărut o rusoaică înarmată cu un automat, probabil membră a vreunei unităţi sovietice de cercetare-diversiune. Soldaţii nemţi, văzînd-o, s-au speriat atît de tare că ar putea fi trupele ruseşti atît de aproape, încît au fugit fără ca să mai aibă timp să arunce podul în aer. Şi astăzi se mai văd urmele vechiului pod peste Iza, cel nedinamitat de nemţi de spaima unei rusoaice. Mai apoi, în 1948, cînd s-a pus problema alipirii şi a ultimului sfert de Maramureş istoric la restul, aflat pe teritoriul Ucrainei, în total dezacord cu documentele internaţionale, oamenii locului, călăuziţi de preoţi şi dascălii de ţară, au coborît de pe văi şi de pe dealuri către Sighet, să protesteze. A fost organizat un referendum popular, lucru foarte rar în vremurile acelea. Maramureşul a rămas la locul lui, ca şi graniţa dintre România şi Ucraina pe Tisa, şi nu pe Gutin. Şi mai tîrziu, prin 1952, se construia mocăniţa care ducea lemnul exploatat de pe dealurile din jurul Sighetului spre gară, de unde era expediat spre URSS prin trecerea de frontieră de la Valea Vişeului. Despăgubiri de război. De-abia în 1965 a fost dat în folosinţă Combinatul de prelucrare a lemnului de la Sighet, care a preluat sarcina transformării lemnului local în mobilă.

Tot de pe dealuri se strîngea fînul pentru sutele de animale de la ceapeul şi iaseul local. Oamenii locului mai aveau cîteva mii de metri pătraţi lăsaţi în folosinţă, de pe care scoteau clăi de fîn pentru vacile din gospodărie. Nu erau prea entuziasmaţi, pentru că, de exemplu, din cinci căpiţe de fîn, trei trebuia să le dea la stat, dar le rămînea totuşi ceva şi pentru acasă. Pe lîngă sutele de vaci în grija statului, mai erau alte cîteva sute la oameni în gospodării. Erau stîni în jurul satelor, iar buciumul se auzea în fiecare seară de acolo. De porci nu mai vorbesc, că era cel puţin unul în fiecare curte. Fînul era adus de pe dealuri cu carele şi cu tractoarele în sat. Oamenii se mîndreau cu calitatea şi cantitatea furajului obţinut.

A venit democraţia. Oamenii şi-au primit înapoi toate suprafeţele de teren, inclusiv cele de pe dealuri. Ceapeul a dispărut şi fizic, şi psihic. Nimeni nu a mai vrut să-şi pună terenul împreună cu alţii. Ideea de asociere de interese, nu de terenuri, nu a prins nici aici, deşi în ţările vestice, de la care am luat multe exemple, asociaţiile de ţărani au cele mai bune rezultate. Rar vezi în Germania, Austria sau Franţa vreun fermier care să nu fie membru al vreunei asociaţii. Pe dealurile din jurul Sighetului, nu există asociaţii, doar proprietari de terenuri. O bună bucată de vreme, animalele, mai bine zis numărul lor, s-au păstrat. Erau şi vaci, şi oi, şi porci, şi capre, toate hrănite cu ce culegeau oamenii din lunca Izei şi de pe dealuri. Încet-încet însă, lucrurile s-au schimbat. Nepoţii celor cu teren au plecat în străinătate, să lucreze pe un salariu de zece ori mai mare decît ar fi găsit în ţară. De acolo vin de două ori pe an, de Sfîntă Mărie şi de Crăciun, acasă. Aduc cu ei civilizaţia vestică, concepte noi de construcţie a caselor, maşini de poveste şi mersul la cumpărături la supermarket. În curînd va fi deschis un al doilea la Sighet, cu succes probabil şi mai mare decît primul, preluat în grabă de la altă firmă de retail. Astfel, în satul plin altădată de vaci, oi şi porci de la poalele dealurilor, acum laptele se cumpără de la magazin, în cutie de carton. Carnea se ia din oraş, de la supermarket. Brînza se vinde la piaţă, nu se mai face acasă sau nu se mai aduce de la stîni. Ouăle tot aşa, se iau de la piaţă sau din galantarele frigorifice. Cu mîna pe untul de import, mai ieftin decît al nostru, unii localnici înjură Uniunea Europeană că ea a stricat rînduielile centenare. Ei nu au nici o vină. „Ăia" nu vor să accepte produsele româneşti, cele mai bune de pe piaţa europeană. De aia nu mai avem agricultură în ţară. Nimeni nu bagă de seamă că untul este produs de o asociaţie de ţărani, ale căror interese sînt mai bine promovate aşa, decît dacă ar vrea să intre singuri pe o piaţă, şi aşa destul de înghesuită.

Dealurile sînt la locul lor, numai că astăzi nimeni nu mai are nevoie de fîn.

Dealurile sînt la locul lor, numai că astăzi nimeni nu mai are nevoie de fîn. Cele mai recente clăi au patru ani vechime. Iarba crescută anul ăsta are peste un metru înălţime şi se veştejeşte necosită. Ar fi de mîncare pentru mii de animale de pe dealurile cu pricina. Dar vacile au dispărut din sate, grajdurilor luîndu-le locul garajele cît mai încăpătoare. Porcii? Păi, într-un grup de vreo 30 de gospodării, de exemplu, în zăvoiul din Vadu Izei, mai sînt trei animale. Vacile au dispărut aproape cu totul. Ca să fiu mai exact, într-un sat cu peste 800 de numere de case, s-ar putea să fie vreo 20-25 de vaci. Mai rezistă încă o stînă pe imaş, şi atît. Pe uliţe însă, nu mai ai loc de trecut de Alfa Romeo, Sharane şi Golfuri.

Am fost şi anul ăsta, aşa cum facem de vreo 40, după bureţi şi hribi. Ăsta era doar pretextul pentru o plimbare mai lungă pentru noi. Pentru alţii, goana după ciuperci este chiar o afacere. Sute de oameni bat cu noaptea-n cap pădurile rămase pe dealurile din jurul Sighetului, în căutare de ciuperci. Cu cîţiva ani în urmă, firme româneşti şi italiene plăteau binişor kilogramul de hribi. Oamenii mai puţin avuţi veneau pe la ora 9 dimineaţa la centrele de colectare, cu coşărcile pline de hribi şi gălbiori. Pe măsură ce oferta creştea, scădea şi preţul oferit. Aşa se face că oamenii primeau între 15 şi 8 lei pe kilogramul de ciuperci de primă calitate.

Mihai este unchiul meu şi are 64 de ani. Este om de-al locului, vădean. A muncit o viaţă ca maistru la combinatul CPL din Sighet. Mai exact spus, 37 de ani. A fost de faţă la datul în funcţiune al Combinatului de Prelucrare a Lemnului, în 1965, a fost de faţă la dezmembrarea acestuia prin metoda MEBO. Noi îi spunem „bureţarul-şef" pentru că ştie toate ciupercile din pădure. Le culege tăindu-le cu briceagul, fără să le strice rădăcina. Spune că aşa vom avea şi la anul de ce să venim la plimbare pe dealuri. Pe el nu-l interesează ciupercile mai mult decît o masă deosebită. Acasă ţine porc şi găini. Aşa a făcut şi tatăl lui, şi bunicul, şi străbunicul lui. N-a avut în viaţa lui maşină. Salariul de la CPL nu i-a permis asta. Banii cîştigaţi i-a investit în mica gospodărie pe care o are. Şi-ar pune şi panouri solare de încălzit apa, dar nu are atîţia bani. Ar micşora şi el cantitatea de lemn ars pentru apa caldă de la baie şi caloriferele din casă. A auzit şi de programul „Casa verde", dar nu are destui bani să investească. Are grădină de legume, la care şefă este nevastă-sa, Ioana. Ioana a lucrat şi ea o viaţă la Pârplast, tot în Sighet. N-ai să vezi rînd strîmb de roşii, ardei, vinete, sfeclă sau cu buruieni în grădina lor. Ei sînt primii în sat cărora le ies răsadurile la soare, primăvara. Ei sînt primii care ară, primii care seamănă. Iarba pe care Mihai o coseşte în mica livadă de lîngă casă, chiar dacă nu are vacă sau oi, o depozitează în fînar. Cine ştie, poate cineva va avea nevoie de ea, cîndva. Spune cu amărăciune în glas: vezi, acum oamenii nu mai cresc animale, ca altădată. Acum e mai uşor să culegi ciuperci din pădure, decît să ai grijă de o vacă. Au schimbat animalele pe ciuperci. Acum e bine, cu ciuperci poţi asigura o masă sau cîteva zeci de lei cîştig pe zi. Ai văzut cîţi vin din Sighet să culeagă ciuperci? Dar asta nu ţine mai mult de cîteva săptămîni într-o vară. După ce se termină ciupercile, ce mai culegi?

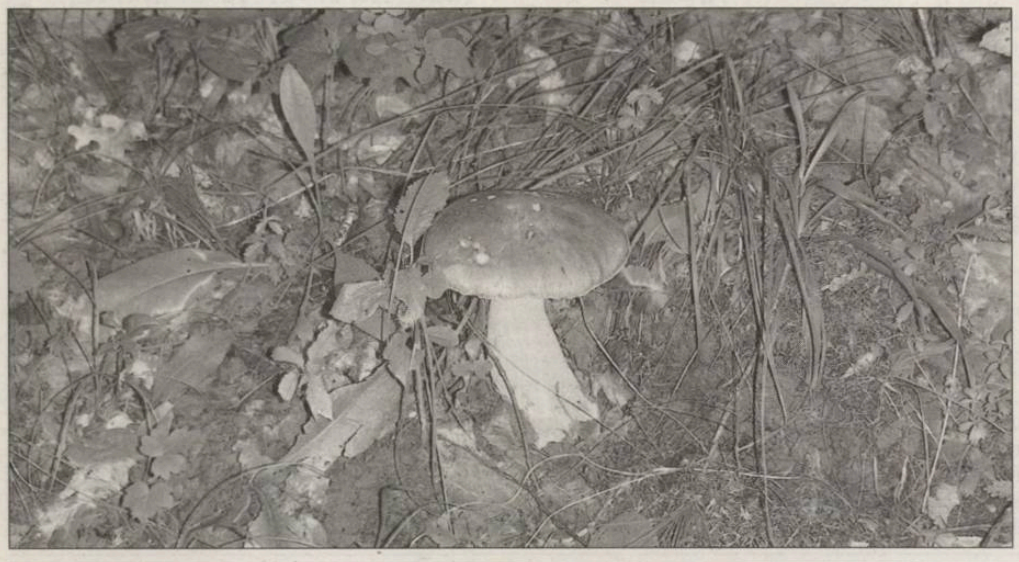

***Grigore Vîrsta** este producător la TVR.*

PUBLICITATE

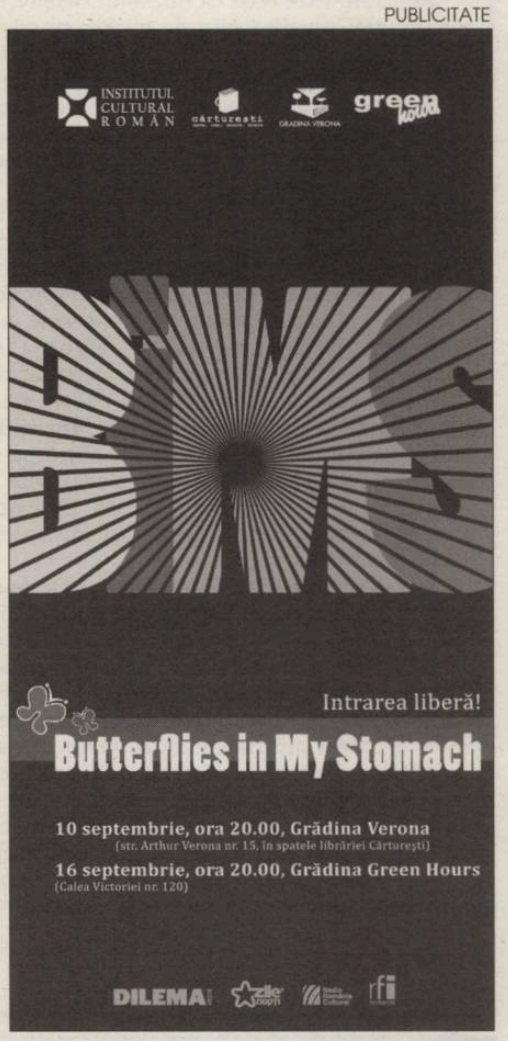

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

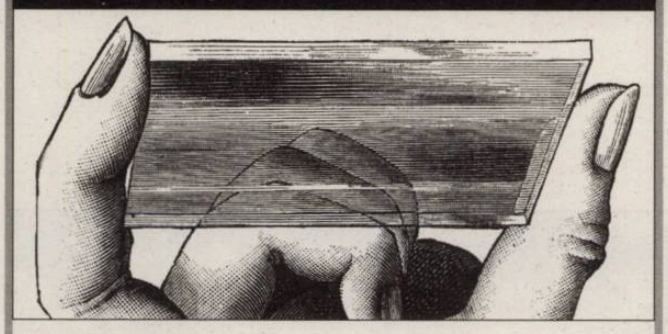

Cavalerii Jedi au făcut cultură

Venisem la rudele din Bucureşti, care stăteau în Balta Albă, şi am văzut un afiş cu un film care – nu ştiu de ce – mi-a atras atenţia. Poate mi-a stîrnit interesul cuvîntul „război“ din titlu şi mi-am zis că trebuie să fie ceva cu multă acţiune şi cu multe împuşcături (în copilărie, asta era ceea ce făcea ca un film să fie bun: cantitatea de împuşcături). L-am convins pe văru-meu să mergem la film, aşa că iată-mă în sala cinematografului Gloria, aşteptînd să înceapă. Intram pentru prima dată într-un cinematograf bucureştean.

Şi filmul a început. După ce a apărut titlul, pe ecranul negru s-a pornit să curgă un text, care se vedea în perspectivă. În capul textului, scria cu litere mai mari: „Episode IV – A New Hope“. „Ehei! La ei a ajuns la episodul IV şi noi nici n-am auzit de el!...“ – mi-am zis. „Bine măcar că-l vedem şi pe-ăsta!“ – m-am consolat tot eu, cu bucuria pe care-o aveam în vremea lui Ceauşescu cînd ne mai pica vreo firimitură de la masa ţărilor occidentale. Era vorba – după cum v-aţi dat seama – de filmul *Star Wars,* unde George Lucas chiar şi-a început întreaga poveste cu episodul IV.

Mi-am amintit toate acestea cînd am revăzut, zilele trecute, *Războiul stelelor: O nouă speranţă* la PRO TV. Este a nu ştiu cîta oară cînd îl văd şi m-am uitat din nou fascinat la acest film. Îmi place, de exemplu, lumea planetei Tatooine, cu ciudaţii ei, de la „oamenii deşertului“ care tîlhăresc la drumul mare sau piticii jawa cu ochii roşii, care se ocupă cu contrabanda cu roboţi, pînă la capul mafiot Jabba the Hutt, şeful afacerilor necurate de pe planetă. M-am uitat şi acum cu plăcere la scena din cîrciuma unde Obi-Wan Kenobi şi Luke Skywalker intră să caute un pilot care să-i ducă pe planeta Alderaan (şi îl întîlnesc pe Han Solo). Mi-a plăcut cum s-a jucat George Lucas şi a creat tot felul de extratereştri stranii şi comici totodată. Şi, desigur, sînt un fan al lui R2-D2.

Sînt unii care cred că *Războiul stelelor* este o prostie comercială, un film plin de clişee, cu veşnicele ingrediente de basm în care Răul se luptă cu Binele. E adevărat, creaţia lui George Lucas nu are subtilităţi sau rafinamente, aşa cum găsim în cinematograful independent, şi e construită pe baza multor reţete hollywoodiene de succes: situaţii aparent fără ieşire, dar din care eroii se salvează în ultima secundă, oarecare ingrediente mitologice pe înţelesul poporului, personaje monocrome din punct de vedere psihologic, necesara prezenţă a tăntălăului, de care să rîdă lumea (în cazul de faţă, robotul C-3PO), replici memorabile etc. Cu toate acestea, Lucas a creat ceva puternic, a dat naştere unei lumi coerente, cu totul noi, care s-a impus în conştiinţa publicului. Şi nu numai a publicului: *Războiul stelelor* a reprezentat o bornă în istoria cinematografiei şi a influenţat-o în mod hotărîtor. Muzica lui John Williams pentru filmul lui Lucas se cîntă pe marile scene de concert ale lumii, iar Darth Vader este în topul personajelor negative create vreodată. Pe scurt, a nu şti ce e cu acest film poate fi catalogat fără nici o problemă drept incultură.

Îi mai aud pe unii, care se ocupă cu de-ale scrisului, cum desconsideră seria *„Harry Potter“* şi susţin că e foarte simplu să scrii aşa ceva, că totul e ca desenat după şablon. Nu cred deloc că e ceva uşor de făcut (dacă ar fi aşa, s-ar găsi pe toate drumurile) şi sînt conştient că eu, de exemplu, nu aş putea să scriu un roman gen *Harry Potter,* deşi am habar de reţetele literaturii comerciale. Sau, dacă m-aş sforţa s-o fac, mi-ar ieşi ceva cu totul neconvingător. Or, de la asta pînă la a isca o isterie planetară în jurul cărţii tale e o cale foarte lungă – iar pentru asta îţi trebuie cu adevărat forţă creatoare. Aşa şi cu seria *„Star Wars“:* nu e puţin lucru să convingi o întreagă lume să te urmeze. Iar Lucas a reuşit.

Iulia BUNEA

Nişte televiziuni, tot mai... nişate

Tradiţionalele buletine informative sînt considerate a fi prea complexe şi necesită un nivel ridicat de cunoştinţe, a declarat directorul general al postului public din Olanda, Jan de Jong într-un interviu citat de site-ul dutchnews.nl. Motiv pentru care acesta intenţionează să transforme buletinul de ştiri de la ora 18,00 astfel încît să fie accesibil şi publicului cu studii medii.

Specialiştii din România spun că iniţiativa este lăudabilă şi cît se poate de onestă. „Acest anunţ al olandezului pare mai curînd un soi de strategie de marketing. În sfîrşit cineva recunoaşte pe faţă gîndirea de culise a oamenilor buni de televiziune“, e de părere jurnalistul Costi Rogozanu. El subliniază faptul că nu cunoaşte conţinutul ştirilor de la televiziunea olandeză, dar efectul ar putea fi pervers, exact ca în cazul OTV la noi. „Tîmpeniile, programele de nivel foarte scăzut sînt urmărite exact de cine nu te-ai aştepta, de foarte mulţi oameni cu pregătire superioară“ – explică jurnalistul. El crede că, din punct de vedere psihologic, pentru un public pregătit nu e nimic mai „preţios“ decît să rîdă de cei ceva mai puţin educaţi. „În general, sînt foarte căutate plăcerile simple şi crude. Ştiu sigur că există directori de televiziuni în România care au gîndit exact la fel înainte să facă grile de programe populare“ – explică el. „Uneori trebuie să gîndeşti jignitor despre publicul tău pentru a-l putea prinde în plasă, pentru a-l putea cuceri cu un program“ – subliniază Rogozanu.

Jurnalistul recunoaşte că anunţul directorului televiziunii publice din Olanda sună discriminator, „atît de discriminator încît va atrage mulţi telespectatori care se cred «deştepţi» ca să rîdă de nişte ştiri redactate stupid de simplu“.

Întrebat dacă nu cumva această iniţiativă poate să-i jignească pe oamenii cu studii superioare, Iulian Comănescu, Managing Partner al agenţiei de consultanţă Comănescu, glumeşte spunînd că iniţiativa olandezilor ar putea ofensa cel mult publicul cu educaţie scăzută din România, dar acesta nu se uită la televiziunea publică olandeză. „Alte popoare sînt mai puţin ipocrite decît al nostru. Patru clase înseamnă patru clase şi nu este nici o ruşine“ – explică el. „Dacă olandezii ar fi români, s-ar plînge prin revistele culturale că televiziunea nu e o maşinărie metafizică de valori perene, dar presupun că atunci cînd nu se uită la TV la emisiunile care le sînt destinate, olandezii rafinaţi sînt ocupaţi cu alte lucruri, cum ar fi biciclismul, Rijkmuseum şi cu drogurile legale“ – mai completează Comănescu.

Directorul postului public din Olanda intenţionează să facă un buletin de ştiri accesibil publicului mai puţin educat. Englezii lansează o televiziune pentru vîrsta a treia.

Vintage la modă şi pe TV

Pentru că este la modă stilul vintage şi tot ceea ce reprezintă el – haine, bijuterii şi muzică –, britanicii vor să lanseze o televiziune care chiar aşa se va numi: Vintage TV. Astfel, la începutul lunii septembrie, o companie din Marea Britanie va inaugura un post TV pentru seniorii de peste 50 de ani, cu emisiuni despre legendele muzicii, dar şi cîntece din perioada 1940-1980.

Postul TV se adresează celor peste 20 de milioane de persoane cu vîrste de peste 50 de ani din Marea Britanie.

În timp ce publicul matur de peste 50 de ani este ignorat de televiziunile româneşti pentru că nu reprezintă un target interesant pentru clienţii publicitari, englezii au ales să meargă pe această nişă a muzicii vechi.

Postul TV a realizat, printre altele, 500 de videoclipuri pentru melodii din perioada 1940-1980, care în trecut n-au putut fi auzite decît la radio sau pe vinil. Pe lîngă programe muzicale, postul TV va mai avea ştiri, emisiuni cultutrale şi istorice din arhivele mai multor posturi britanice de televiziune. La acestea se adaugă şi musicaluri celebre din aceeaşi perioadă. Oficialii televiziunii intenţionază să aducă, în rol de prezentatori, veterani precum Debbie Harry (64 de ani), solista trupei Blondie, şi pe Roger Daltrey (66 de ani), solist al trupei Who.

De ce acum această televiziune? Fondatorii postului consideră că vor oferi astfel o „destinaţie“ pentru publicul în vîrstă ce se simte „alungat“ de televiziunile comerciale care îşi doresc să atragă numai publicul tînăr.

În plus, Andy Hill, directorul postului, un bărbat trecut de 50 de ani, a simţit o lipsă acută, de la TV şi de la radio, a muzicii cu care a crescut. „Absenţa acestui gen de muzică este cu atît mai uimitoare cînd te gîndeşti cît de bună era muzica din acea perioadă“ – explică Hill.

În plus, o astfel de televiziune este văzută şi ca o afacere bănoasă. Publicul de peste 50 de ani are un potenţial uriaş. Potrivit *The Independent,* pensionarii din Marea Britanie cheltuiesc aproximativ trei miliarde de lire anual pentru călătorii şi practică la fel de mult sport ca şi un tînăr de 25 de ani din anii '50. Proiectul Vintage TV a atras deja atenţia investitorilor în publicitate.

Iulia Bunea *este jurnalistă la ziarul* Adevărul.

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA **7455** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 11,9 euro (TVA inclus)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13% reducere din preţul de la chioşc!

RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită faţă de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:

Dilema veche	☐ 3 luni (47 lei)	☐ 6 luni (93 lei)	☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecţia Charlie Chaplin	☐ 3 luni (111 lei)	☐ 6 luni (157 lei)	☐ 12 luni (244 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.
ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la firmele particulare

Pentru pachete de abonamente, cereri speciale sau alte informaţii legate de abonarea la revista Dilema veche, sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246 de luni până vineri între orele 9:00-18:00 sau trimiteţi e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

Andrada RĂDULESCU

Sfîntu Gheorghe – infernul din paradis

– un blog de vacanţă –

În acest an, am fost pentru prima dată în Deltă. Decizia a fost greu de luat, pentru că am optat să merg cu cortul, deşi sînt mai degrabă genul comod. În plus, nu mănînc peşte. În nici un caz nu fac parte din categoria celor care merg-în-Deltă-ca-să-mănînce-peşte.

Am făcut-o. Am vrut să văd cum e la Sfîntu' cel mult lăudat. Am achiziţionat cort d-ăla de se face singur, m-am înarmat cu vreo două tone de produse folosite la izgonirea ţînţarilor şi am purces. Autocar pînă la Tulcea, navă rapidă pînă la Sfîntu, drum nu lipsit de peripeţii, căci n-aveam rezervare la vapor (nu repetaţi greşeala).

Şi undeva la orele 15 trecute fix am aruncat ancora pe ţărmul binecuvîntat.

Locul

Încă de la debarcare m-a lovit în plex valul de căldură. M-am gîndit că e totuşi de la oboseală. Doi hipioţi germani ne-au întrebat dacă putem să le explicăm cum se ajunge în camping. Unul dintre amicii mei ştia, aşa că am legat un scurt dialog cu ei. După ce hipioţii s-au îndepărtat, un tip de pe margine, mîndru posesor de ATV, s-a apropiat şi ne-a întrebat, tot în engleză, dacă vrem cameră. Am trăit un moment cel puţin straniu. Cîteva scenarii mi s-au perindat repede prin cap: străin căsătorit cu o româncă din Deltă, străin exilat de autorităţi, criminal în serie care se ascunde de Interpol. Sau poate că am greşit ţara. Am ajuns oare în Ucraina?! I-am răspuns, tot în engleză, că „avem cort binemersi, nou rums, senchiu". Abia cîteva minute mai tîrziu ne-am dat seama că am vorbit în engleză cu un român care a crezut că sîntem străini doar pentru că discutam cu alţi străini. Complicat.

Pentru cei care n-au fost niciodată la Sfîntu Gheorghe, vă anunţ că e probabil cel mai liniştit loc din lume. Linişte adevărată. Din portul minuscul (un soi de debarcader) transportul se face hurducăit către cazare şi plajă cu trocariciul (în două variante: tractor cu două remorci în spate sau maşină de teren cu o remorcă în spate) sau cu taxiurile. De menţionat că taxiurile sînt de lemn şi sînt trase de cai sau de măgari. Sînt cunoscute şi sub numele mai popular de „căruţe". Sfîntu Gheorghe e o comună măricică, dar totuşi o comună. Viaţă la ţară în toată regula. Nici pic de asfalt pe nicăieri. Un port, un magazin universal, o farmacie, o bancă şi o cîrciumă cu mese de lemn sub sălcii (o recomand, e o experienţă simpatică). Apoi case înşirate de o parte şi de alta a drumului, toate cu plăcuţe pe care scrie că proprietarii oferă cazare, mese tradiţionale din peşte, rîme negre de vînzare pentru pescuit sau plimbări cu barca în Deltă. Casele sînt simple, nu discutăm despre vile cu milioane de etaje. Flori în curte, legume, bolte de viţă – cam asta e ideea.

La capătul satului se află campingul, unde am vieţuit timp de cinci zile. Sînt căsuţe de lemn acoperite cu stuf şi multe locuri de aruncat cortul. Apoi sînt duşuri cu apă caldă, toalete individuale cu chiuvete, oglindă, prize, toate curate. Tot în clădirea cu toalete şi duşuri există şi două camere cu chiuvete mari de inox unde se pot spăla haine sau vase. O noapte de cazare cu cortul costă 15 lei, o căsuţă de două persoane ajunge pe la 80 de lei.

La capitolul „divertisment", centrul e o terasă cu mese lungi de lemn şi băncuţe, făcute din trunchiuri de copaci, acoperită de un tavan foarte înalt, căptuşit cu stuf, sub care se creează un efect de răcoare şi vînt nemaiîntîlnit prin împrejurimi. Pe la prînz, e singurul loc din camping în care se poate respira. Un fel de aer condiţionat în aer liber. Cu WiFi şi prize pentru încărcat diverse. La mesele astea se poate mînca de la bucătăria din faţă echipată cu grătar, unde te duci cu bonul de la bar şi apoi aştepţi să ţipe un stimabil: „Micii!!! Scrumbia!!!". Lîngă terasă există un bar, un magazin (dotat cu aer condiţionat adevărat, acest paradis cu chipsuri şi bere) şi încă două terase „clasice" cu mese de plastic şi umbreluţe. Mai există un cinematograf în aer liber unde se vizionează în fiecare seară filme de la... posturile de televiziune.

Deşi este curat şi îngrijit, campingul e populat de cîini maidanezi sub formă de cîini de rasă. Adică puii cîinilor turiştilor ce au trecut pe acolo – am dedus. Maidanezi sub formă de lupi, sub formă de terrieri, sub formă de boxeri, de pechinezi, de huski şi chiar un minidoberman. Cîinii sînt din cale-afară de prietenoşi şi se ocupă, în mare, cu privirile umile, îngropatul în nisip de cald şi cerşitul de mîncare pe ici-colo. Cînd obosesc, pică oriunde, la întîmplare, existînd întotdeauna riscul să calci pe vreunul ca pe o mină antipersonal, mai ales dacă e noapte. Din fericire, cîinii sînt obişnuiţi să fie implicaţi în acest gen de accidente, şi singurele lor reacţii sînt schelălăitul şi fuga.

Noaptea se aprind sute de felinare pe potecile pietruite dintre căsuţe, se aud mii de greieri, se văd miliarde de stele şi totul se întîmplă sub raza de lumină a farului din apropiere. Cînd vii la culcare şi mai fumezi o ţigară în buza cortului, ai impresia că te afli într-un fel de basm.

E probabil cel mai liniştit loc din lume. Linişte adevărată.

Vizavi de camping există un alt complex, un „loc de spart în figuri", în sensul că au piscină, restaurante, aer condiţionat şi alte şmecherii. El e ruda mai bogată a campingului. Partea bună a complexului este că se încadrează vizual în aceleaşi repere – stuf, lemn, verdeaţă. Partea proastă e că este foarte scump.

Plaja

De vrei să mergi la plajă, ai de mers vreo 20 de minute pe jos sau vreo 5 minute cu trocariciul (care trece fără un orar prestabilit). Un drum cu trocariciul costă 2 lei, indiferent de distanţa parcursă, iar capetele liniei sînt la cîrciumă, respectiv la plajă. Dacă ai ajuns la intrarea pe plajă, află că mai ai de parcurs un drum de aproximativ 30 de metri pe care îl iubeşti la prima vedere şi începi să-l urăşti în zilele următoare. E de fapt o cărare care taie liziera, alcătuită din nisip extrem de fin şi... mult, în care ţi se îngroapă picioarele. În scurtă vreme însă, nisipul nu te mai impresionează, e foarte încins şi ai impresia că înoţi într-o materie incandescentă, încercînd disperat să ajungi la mare. I-aş spune „Drumul Robilor": de fiecare dată cînd un trocarici îşi termină turul, din remorcile improvizate coboară un val colorat de oameni ce se zvîrcolesc apoi vreo 3-4 minute prin nisip pînă cînd reuşesc să pună picioarele pe adevărata plajă.

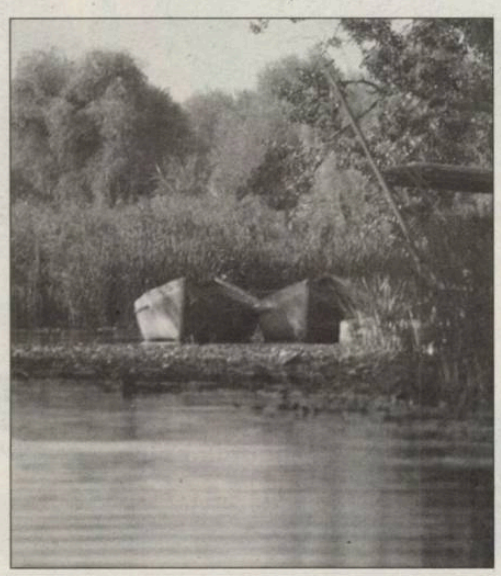

Lucruri bune la plajă? E mare. Imensă, aş zice, comparativ cu rudele ei din sud. Neamenajată (există totuşi nişte băieţi cu un generator în nisip, care vînd bere şi alte chestii lichide reci, ce se vor încălzi însă pînă la cearceaf). Nisipul e foarte fin (aşa cum spuneam şi mai devreme). Apa e foarte puţin sărată (gura de vărsare a Dunării e la vreun kilometru în dreapta) şi este foarte mică pînă hăt în larg. Te poţi bălăci liniştit. Nu sînt alge. Dacă vrei să faci nudism, găseşti aici uşor zone în care nu te deranjează nimeni. Pînă la Sulina, să tot mergi pe plajă.

Lucruri rele la plajă? E plină de scoici rupte în bucăţi mari (tocmai pentru că valul de turişti e încă mic şi n-a fărîmiţat scoicile) în care e foarte uşor să te tai, dacă nu eşti atent. Apa e foarte tulbure, tocmai pentru că Dunărea e la o aruncătură de băţ. Practic, apa are formă de mare, dar e apă de Dunăre asezonată cu un praf de sare. În plus, la intrarea în apă, în primii trei metri îşi duc existenţa probabil scurtă nişte vietăţi mici, mici, transparente, ca nişte microcrustacee, care îţi aleargă voioase printre degetele de la picioare. Dacă nu ştii că-s acolo, le poţi confunda cu efectul de nisip agitat de apă. Sînt inofensive, nu fac absolut nimic în afară de faptul că gîdilă.

Seara, cînd apune soarele, are loc invazia vampirilor. Nimeni şi nimic nu scapă. Am descoperit că toate miturile despre ţînţari sînt adevărate. Sînt acolo, sînt mulţi şi nu pleacă nicăieri. Soluţia? Tone de spray anti-ţînţari şi spirale fumigene. Îi pun pe fugă pe setoşii de sînge, dar am senzaţia că ne-au trosnit şi pe noi.

Delta

Am comis-o şi pe aia cu mîncatul de peşte. Pentru profani, e vorba aici despre presiunea depusă pe psihicul bietului negrabnicmîncător de peşte de către corul de „evanghelizaţi" care îi picură în urechi următorul imn: „de crezi că nu îţi place peştele, în Deltă îţi va plăcea, îţi va plăcea, îţi va plăcea..." De obicei, respectivii aruncă la fileu şi argumentul: „vezi dumneata, nici eu nu mănînc peşte de obicei, dar acolo... ai să vezi... e altceva". S-a gustat, s-a votat, peştele din Deltă este la fel de normal ca fraţii lui de la supermarket. Superpeştele nu există, chiar dacă e proaspăt. Recunosc că a fost comestibil, iar unul dintre felurile degustate la doamna de la numărul 100 de pe Strada Principală chiar mi-a plăcut oarecum (e vorba de aşa-numita „friptură de cartofi" – bucăţi mari de crap şi şalău la cuptor, împreună cu sos tomat şi cartofi tăiaţi bucăţi), mai ales că bucătăreasa avea şi un papagal în colivie pentru divertisment şi televizorul dat pe un post de televiziune cu tematică religioasă. Nici vorbă însă de revelaţii şi adulaţii ale peştelui. Nu îmi place peştele e o realitate.

În ultima zi am efectuat şi tradiţionala plimbare cu barca prin rezervaţie. Domnu' Lucian, săteanul contactat pe bază de recomandare, ne-a dus la Sahalin, unde sînt coloniile de pelicani şi lebedele cu puii cenuşii, cormoranii, egretele şi brotacii atît de verzi că zici că-s scoşi direct din filmul cu Maria Mirabela. Tot domnu' Lucian ne-a făcut lipeala şi cu un „şofer de taxi" pentru cărat bagajele la vapor dis-de-dimineaţă. „Băiat de cuvînt!" – ne-a asigurat el cînd am încercat să obţinem şi un număr de telefon pentru mai multă siguranţă. Şi de cuvînt a fost. A doua zi la 6 şi 10 căruţa staţiona regulamentar (cred) în faţa campingului, „condusă" fiind de un copil ce nu avea mai mult de 12 ani. După ce ne-am alungat gîndul de a suna la protecţia copilului şi ne-am asigurat că puştiul este rudă cu „băiatul de cuvînt", am aruncat toate bagajele înăuntru, am ocupat locurile de pe capră (femeile, că bărbaţii nu mai aveau loc) şi în nu mai mult de 5 minute ne aflam în portul-debarcader. Au ajuns şi bărbaţii, 10 minute mai tîrziu.

Nici drumul de întors în civilizaţie nu a fost lipsit de aventuri. Nava rapidă a stat vreo jumătate de oră undeva în mijlocul apei, din cauza ceţei. Aşa că am pierdut şi microbuzul, totul transformîndu-se într-o serie de evenimente nefericite.

Acasă, cînd am tras linia, am ajuns la concluzia că a fost ceva de speriat. Nu traiul la cort. Nici măcar ţînţarii. Nici drumul spre plajă şi nici duhoarea de peşte (îmi cer scuze iubitorilor de hrană acvatică). A fost... cald! Atît de cald că nu am cuvinte să descriu, nici termen de comparaţie. Am crezut că îmi pierd minţile de la căldură. Păcat, pentru că altfel ar fi fost foarte bine.

Partea bună însă este că nu m-am mai gîndit nici măcar un minut la slujbă, la trafic, la nimic de nimic, de fapt. Sînt dispusă să mă întorc cîndva, atunci cînd toţi meteorologii mă vor asigura că nu mai explodează soarele şi cînd vom cumpăra un cort mai măricel. Pe această cale anunţ public că vînd cort verde, două persoane, dar, de fapt, mai degrabă, una. E superofertă.

***Andrada Rădulescu** este copywriter.*

Cu ochii-n 3,14

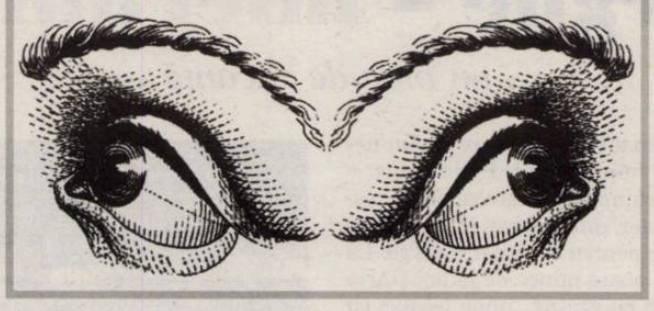

PENTRU CĂ SÎNTEM ÎN PLINĂ CRIZĂ, URIAŞII GÎNDIRII DE LA ROBINET AU ÎNCERCAT SĂ DEPĂŞEASCĂ ADEVĂRATA VALOARE MOALE

■ Printre cîştigătorii ultimului concurs al CNC se numără Sergiu Nicolaescu şi Geo Saizescu, cu proiectele *Ultimul corupt al României*, respectiv *A doua şansă*. Pentru că sîntem în plină criză şi banii sînt puţini, le sugerăm celor doi să facă împreună un film care să se numească *A doua şansă a ultimului corupt al României*. (**A. P.**)

■ Din presa altora. Şi *Le Nouvel Observateur* are dosare tematice. Ultimele două numere au avut drept teme „Uriaşii gîndirii" şi „Cum să dormi bine". Probabil că succesiunea n-a fost întîmplătoare... (**M. V.**)

■ O comisie de medici şi farmacişti din Germania a fost însărcinată să studieze efectul placebo şi să emită recomandări în vederea folosirii terapeutice a acestui efect. Acolo există medicamente eficiente, medici competenţi care să le prescrie, pacienţi cu putere de cumpărare – şi tot se mizează pe efectul placebo. În România, înfiinţarea unei asemenea comisii la Ministerul Sănătăţii mi se pare mult mai urgentă. Propun să se studieze efectul placebo în cazul apei de la robinet – în curînd, pînă şi aspirina o să fie prea scumpă pentru bugetul spitalelor. (**M. M.**)

■ În satul francez Pougne-Hérisson (Trişează-Ariciul) are loc, o dată la doi ani, festivalul „Buricul pămîntului". Pe 15 august 2010, participanţii la festival au încercat să depăşească recordul mondial la proba „Cea mai lungă siestă", adunînd timpii de somn ai celor care şi-au adus pernă de-acasă şi-au adormit în piaţa mare din sat, începînd cu orele 14. În primul rînd, cum poţi să verifici dacă cineva n-a trişat, mimînd adormirea, iar în al doilea rînd, ştiţi cumva dacă aricii au şi ei siestă şi, dacă da, care e recordul? (**L. V.**)

■ În lumina descoperirii că porcii sînt capabili de stări emoţionale complexe, colegul M.M. propunea săptămîna trecută (re)interpretarea truismului „Toţi bărbaţii sînt porci". Între timp, eu am găsit un proverb italian care zice că „Şi poeţii, şi porcii sînt apreciaţi la adevărata valoare numai după moarte". *Ergo*, toţi bărbaţii sînt poeţi. (**M. C.**)

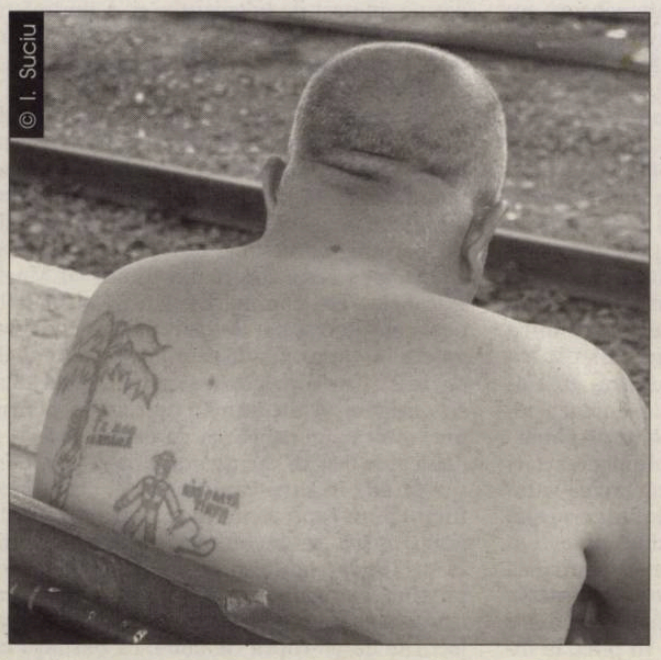

■ Pe yahoo.es, un spaniol, specialist în comportament corporatist, enumeră gafele care trebuie evitate la un interviu de angajare, subiect sensibil de cînd cu concedierile masive. Nu trebuie să-ţi încolăceşti picioarele sau să te aşezi cu coatele pe masă, nu trebuie să dai mîna transpirată sau moale, nu trebuie să faci pe haiosul, spunînd glume, chiar şi bune, şi nu trebuie să tutuieşti pe nimeni, deşi în Spania tutuiala e un sport naţional. Se pare că manierele s-au uitat pînă şi în ţara romanelor cavalereşti, dacă observaţii de bun-simţ ca acestea pot să ţină loc de-un articol... (**S. S.**)

PENTRU CĂ, ÎN ACESTE MOMENTE DE DIFICULTATE, URMEAZĂ STAŢIA NIRVANA, UNELE TITLURI SUNĂ NELINIŞTITOR

■ Din frazele zburdalnice ale zilei: „În aceste momente de dificultate, România ar trebui să fie solidară cu ea însăşi". Nu am auzit ceva mai simpatic şi, mai ales, atît de uşor de înfăptuit. (**R. C.**)

■ *Interogaţia şi exclamaţia în mijloacele de transport în comun*. Merg cu 381. Undeva în spate e un copil cu mama sau bunica, nu-l văd, doar îl aud. O voce (în difuzorul autobuzului) spune: „Urmează staţia Piaţa Sudului". Copilul întreabă: „Piaţa Sudului?". Mai mergem ce mai mergem şi vocea din difuzor spune: „Urmează staţia Parcul Tineretului". Copilul exclamă: „Parcul Tineretului!". (**D. S.**)

■ În 1999, fermierul José Bové a devastat un McDonald's din sudul Franţei. Presa l-a comparat (pe nedrept, spun eu) cu Astérix şi Obélix, simbolurile rezistenţei galice împotriva cotropitorilor de orice fel. În 2010, cea mai nouă reclamă McDonald's din Franţa îi dă de gol pe Astérix şi Obélix, fotografiindu-i în timp ce dau o petrecere într-un McDo. Sloganul e *„Come as you are"*. Nirvana, benzi desenate, aluzii la orgoliul unei naţiuni – McDonald's e noul Andy Warhol. (**L. V.**)

■ Dinspre Sinaia spre Bucureşti, unele nume de hoteluri şi moteluri sună în felul următor: *„Cool"*, „JR", „Agatha Christie" (nu neapărat în ordinea asta). Un nou rustic pare a se profila: unul globalo-livresc-TV. (**I. P.**)

■ Pe banda roşie de jos de la Realitatea TV trona acum cîteva zile, cu litere mari, următorul titlu: „Sănătatea, o boală". Într-o continuare logică ne putem gîndi şi la alte asemenea titluri: „Educaţia, o ignoranţă"; „Munca, o lenevie"; „Fericirea, o nenorocire"; „Bunăstarea, o mizerie"; „Veselia, o tristeţe"; „Solidaritatea, o dezbinare"; „Lumina, o beznă" sau „Profesionalismul, o televiziune". (**A. M.**)

■ Tot aud într-o reclamă despre un telefon foarte performant cu sistem android. Din context înţeleg că e de bine, că e revoluţie curată în materie de tehnologie. Dar „androidul" tot cam SF şi neliniştitor sună, nu? (**A. M. S.**)

PENTRU CĂ, ÎN PERIOADA ASTA PROSPERĂ, MUNCA MERGE MAI DEPARTE (CU CONDIŢIA SĂ NIMEREŞTI BALTA), DE CE-AR FI NEAPĂRAT O CALE?

■ În Piaţa Victoriei, un afiş pe care scrie „Cărţi gratis". Nu, nu e îmbulzeală, aşa cum, poate, aţi fi crezut. Arunc un ochi la taraba improvizată şi descopăr teancuri multe cu *Ghidul antreprenorului*. O carte gratis şi inutilă, în perioada asta prosperă, cînd nu aud decît despre firme care se închid. (**A. M. S.**)

■ Cinci „de ce"-uri (de vară). De ce traversează bătrînele în baston şi mamaiele cu copii mici de mînă numai prin locurile nepermise/nemarcate, fix pe mijlocul drumului, niciodată pe la trecerile de pietoni? De ce vecinii mei ascultă manele la ora 7 dimineaţa, în faţa blocului, în zi de lucru? De ce, cînd vecinii mai sus pomeniţi dorm totuşi, se/mă trezesc alţii cu bormaşina? De ce îi loveşte pe unii munca pe drumurile patriei cînd e canicula-n toi sau furtună dezlănţuită? De ce politicienii noştri spun numai lucruri trăsnite? (**P. M.**)

■ Două pagini de reportaj despre incendiul de la Maternitatea Giuleşti şi un mic interviu luat unuia dintre taţii bebeluşilor morţi a publicat *Click!* săptămîna trecută. Sub toate astea o reclamă la pilule pentru erecţie. Viaţa merge mai departe, cum ar veni. (**M. C.**)

■ La intrarea în Parcul Natural Comana, printre multiplele tarife „pentru vizitatori" (cum ar fi „închiriere foişor/zi" sau „închiriere lotcă/oră", cu condiţia să nimereşti balta – eu, una, n-am reuşit!), am găsit şi un tarif pentru „observarea naturii". Nu ştiu exact ce ar fi presupus asta şi dacă vreun vizitator a luat-o, într-adevăr, în serios, însă n-am putut să mă abţin să-mi imaginez nişte gardieni care stau la pîndă prin pădure şi te urmăresc, pas cu pas: „Aha, te-ai uitat la pomişor! Scoate 10 lei!", „Te-am prins! Ai văzut veveriţa! 15 lei!", „Păsărica! 1 leu!". Părerea mea este că statul ar trebui să-i plătească pe oamenii care reuşesc doar „să observe", fără să distrugă. (**A. P.**)

■ Un citat de la Bac: „În *Moriţa* sînt descrise întîmplări în care sînt implicaţi doi criminali, o oaie turnătoare şi un cioban care şochează prin prostia lui". De ce-ar fi asta neapărat o perlă? Mai degrabă o posibilă descriere a baladei pentru Twitter. (**M. C.**)

■ Mulţumesc şi pe această cale prietenului Cristi Luca, din gaşca noastră de dilematici, pentru că mi-a dat adjectivul cel mai bucureştean în zilele codului roşu de caniculă: „o căldură nesimţită". (**R. C.**)

PUBLICITATE

www.dilemaveche.ro

DILEMATIX

din 16 septembrie

SUPLIMENT PENTRU COPII INTELIGENȚI EDITAT DE DILEMA VECHE

Dragi copii şi părinți,

Unde a ales Dilematix să lucreze în vara asta? Ce presupune job-ul lui nemaivăzut? Oare va cîştiga el suficienți bani ca să poată merge în vacanța pe care o visează şi pe care a ales-o dintre cele sugerate de voi? La toate aceste întrebări veți găsi răspunsuri în toamnă.
Trebuie doar să NU RATAȚI suplimentul din 16 septembrie!

Supliment realizat cu sprijinul:

Bancpost Membră a Grupului Eurobank EFG
fundația Dinu Patriciu din pasiune pentru educație
Școala genesis Școală ca la carte!
DE VIATA BCR ASIGURARI VIENNA INSURANCE GROUP
Cetelem

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR ANDREI PLEŞU

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 342 ■ 2-8 septembrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei

PUBLICITATE

Elita doctorală în România

– o şansă reală, prin programul de burse europene –

Laura Mesina

EDUCATI

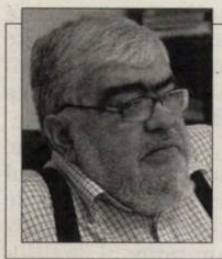

ANDREI PLEŞU

„Texte comentate“

pagina 3

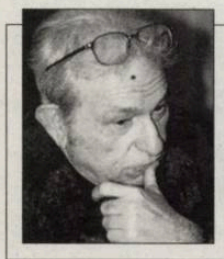

RADU COSAŞU

„Note informative la sfîrşit de august“

pagina 7

ADRIAN CIOROIANU

„A mai murit un comunist“

pagina 10

Cum sîntem citiţi

„Ceea ce poate face cititorul, lasă pe seama cititorului.“

LUDWIG WITTGENSTEIN

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

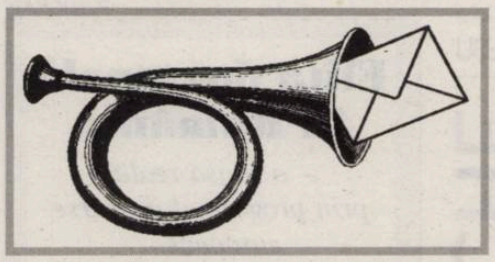

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

ACTUALITĂŢI

Despre un anume fel de patriotism

De curînd, o rudă foarte apropiată a rupt orice relaţie cu mine în urma unor schimburi de e-mail-uri pe teme politice, mai exact pe tema patriotismului. Am îndrăznit – eu care trăiesc în Germania de 20 de ani şi am două cetăţenii – să critic guvernul României şi pe preşedinte, să deplîng corupţia şi hoţia la nivel înalt, să acuz dezinformarea şi manipularea populaţiei, plus demagogia combinată cu un neprofesionalism strigător la cer a foarte multor guvernanţi. Sursele mele de informaţie poate că sînt (parţial) altele decît cele ale oponentului meu, dar miezul evident al faptelor rămîne acelaşi, nu trebuie să fii doctor în ştiinţe politice sau economie, nu trebuie decît să ieşi în stradă pentru a da cu nasul de praf şi gunoaie, de sărăcie, de proastă organizare şi gospodărire, de tot felul de ilegalităţi mai mici sau mai mari, de gesturi de autojustiţie ignorate şi nepedepsite şi mai ales de tot felul de situaţii în care civilitatea şi politeţea sînt complet uitate.

Mi s-a spus că nu e treaba mea, că eu trăiesc în Germania şi că afirmaţiile mele nu dau dovadă de patriotism. I-am replicat că nici nu intenţionez să dau dovadă de patriotism şi că, oricum, patriotismul nu exclude în nici un fel critica justificată, ba mai mult, nimeni nu îmi poate interzice să-mi exprim părerea personală, despre politica din ţara mea sau din oricare altă ţară a lumii!

„A vorbi rău despre propria ţară“, fără a confunda la urma urmei natura, istoria şi populaţia ei, cu politicienii corupţi şi incapabili de guvernare, este de fapt exerciţiul zilnic al multor medii din România, televiziuni, ziare şi emisiuni radio! Oare a uitat el acest lucru? I-am mai spus că luarea unei atitudini nu este doar un drept, ci şi o datorie, iar cel care vede şi tace, care nu merge la alegeri sau alege de fiecare dată pe cine nu trebuie, e o „creatură“ (un animal cu coarne, ca să fiu mai precis) care îşi merită soarta! Aici paharul s-a umplut, cuţitul a ajuns la os, mămăliga a explodat!

Să nu uit niciodată că românii din diaspora sînt vinovaţi pentru aleşii de astăzi, din vina lor are România preşedintele şi guvernul pe care îi are, din cauza emigraţilor o ducem rău! Acest gen de „autism politic“ l-am întîlnit destul de des chiar şi la intelectuali cu pretenţii; cînd îmi exprim o anumită părere pe teme politice mi se sugerează că nu se cade să o fac, fiindcă nu trăiesc aici! Chiar dacă este o idee pe care respectivul o susţine sus şi tare „printre ai lui“, în momentul cînd apare „intrusul“, intervine automat o reacţie de solidaritate naţionalist-autohtonă, dintr-odată alta e politica, atitudinea devine una de „rufele se spală în familie!“, „doar noi ne ştim necazurile“, „străinii vin şi se duc“ etc. Deci după ce am trăit 36 de ani în România şi aveam doi copii, de 11 şi 9 ani, în momentul plecării, după ce vin an de an la părinţi, rude şi prieteni, sînt dintr-o dată un străin care nu pricepe nimic, un venetic care mi-am abandonat ţara şi am fugit de necaz!

Cît curaj şi cîtă laşitate sînt amestecate în această decizie a plecării o ştie numai şi numai cel care a luat-o, iar cei mai mari denigratori şi duşmani ai lui sînt tocmai aceia care fie nu au reuşit să plece, fie nu au îndrăznit sau care au tot tergiversat la nesfîrşit şi care regretă acum, ajunşi la o vîrstă cînd efectiv este prea tîrziu! Tocmai ei te acuză cu tot dispreţul de care sînt în stare că ai plecat din „motive materiale“, pe cînd ei, idealişti şi patrioţi adevăraţi, au ales să rămînă în ţărişoara lor, să lupte mai departe cu viaţa! Eu habar nu am ce grea e viaţa în România, acolo la mine în Germania e totul simplu şi frumos!

Aşa să fie oare? Germania e ţara trîndavilor? Acolo nu există probleme de nici un fel, totul pică din cer? În faţa unor astfel de „argumente“, chiar ţi se pare că unii au uitat complet adevărul, regulile dialogului sau că orice logică elementară este sacrificată de dragul unor penibile sloganuri iraţionale. Frustrarea, dezorientarea şi necazurile scot adesea la iveală multă răutate inutilă, multă agresivitate prost orientată. Soluţia plecării definitive nu este una normală şi de încurajat, dar este tocmai dovada cea mai simplă că o ţară care nu este capabilă să-şi clarifice situaţia va pierde mereu un mare număr de cetăţeni.

Eu totuşi mai sper şi aştept o nouă „relaţie“, o reluare a dialogului, dar pe orice teme în afara celor politice. Deocamdată. Din păcate...

Dan DĂNILĂ
dandanila54@googlemail.com
www.dan-danila.de

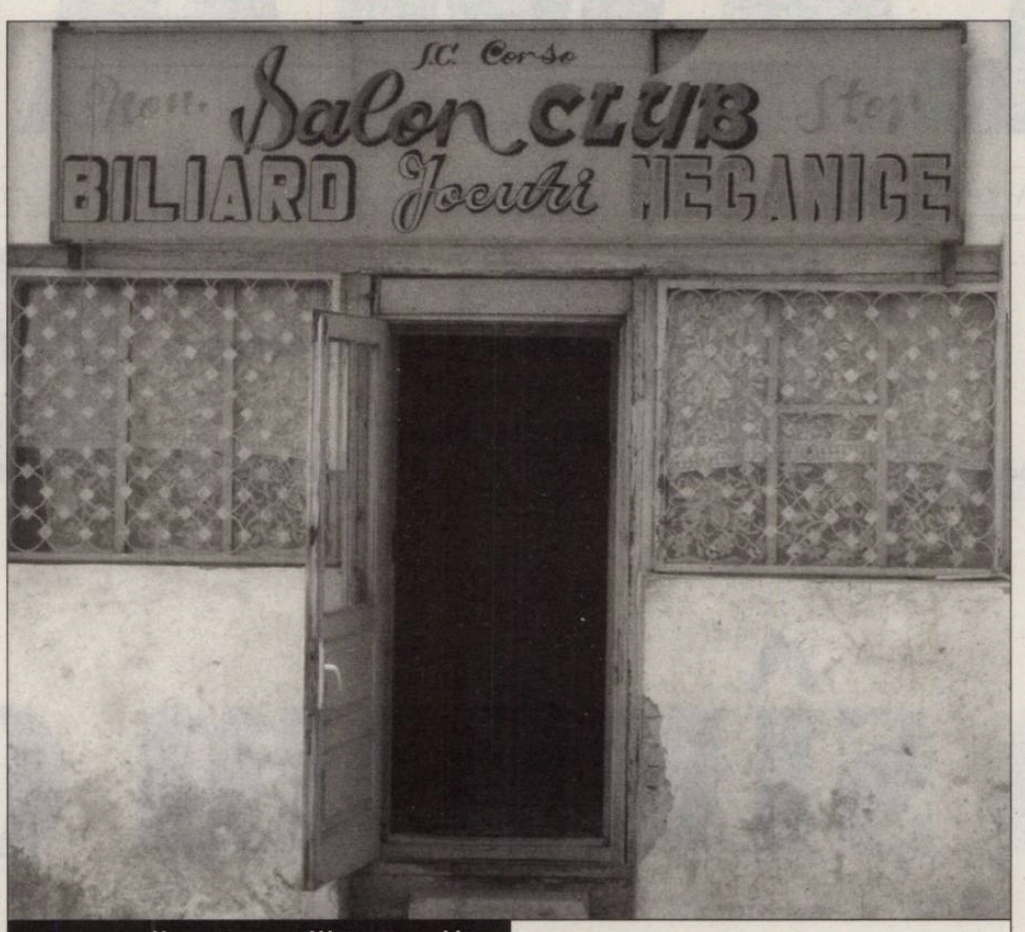

album dilematic Rupert Wolfe Murray

În atenţia domnului Andrei Pleşu

Scrisoare, evident, deschisă

Dragă domnule Andrei Pleşu,
În 1989 aţi ştiut care era soluţia, una dintre soluţii. Pe vremea aceea – improvizez o metaforă – în ţările din jurul nostru se forma o cădere masivă de apă. Era limpede, atunci, că acea cădere de apă era dirijată spre o anume turbină socială ce urma să producă un curent. La rîndul lui, acel curent urma să energizeze mari schimbări societale. Nu era limpede însă, în vremea aceea, care va fi forma politică ce se va stabiliza: un comunism reformat (cu faţă umană, ziceau unii) sau o democraţie clasică (pluralism, economie de piaţă, stat de drept).

Deşi nu era limpede încotro ne vom îndrepta, aţi ştiut care era soluţia, una dintre soluţii: să fiţi parte din şuvoiul acelei căderi de apă.

Acum, aici, în România, a devenit limpede că se formează o masivă cădere de apă. Nu e clar dacă va întîlni în cale o turbină socială. Atunci, turbina a fost montată de inginerii de la Centru, iar Centrul era condus de Gorbaciov.

Acum, aici, nu avem nimic de felul acelui Centru. Dar avem o situaţie similară: sentimentul larg împărtăşit că sistemul social-politic în care ne aflăm funcţionează greşit. Dilema e că nu ştim dacă sistemul a eşuat din pricina unor defecte de sistem, ori din pricina unor carenţe de mentalitate. Altfel spus, nu avem cum să aflăm cine e mai vinovat: sistemul însuşi sau mentalitatea indivizilor care îl pun în mişcare. Înţelepciunea căii de mijloc ne-ar cere să asumăm un răspuns de tipul şi, şi.

Cum noi n-am dezvoltat cercetări care să ne spună ceva relevant despre mentalităţi, ne aflăm în situaţia de a comenta doar defectele sistemului. Ele sînt evidente în cîteva stări de fapt: sărăcia a crescut; nivelul mediu de trai nu l-a ajuns din urmă pe cel din 1989; ne-am întors la un nivel de investiţii care nu mai pot produce dezvoltare.

Criza financiară a jucat, la noi, şi rolul de ocazie, pe lîngă acela de cauză. Ocazia de a vedea că trăim mai bine (totuşi) decît ne-ar permite un program raţional de utilizare a resurselor pe care le producem.

Spuneţi, în „Puterea scrisului“ (*Dilema veche*, 22-28 iulie 2010), că puteţi participa la stabilirea diagnosticului, dar nu şi la prescrierea tratamentului. Vă voi ruga să-mi iertaţi îndrăzneala următoare: greşeala anului 2010 (spre deosebire de eventualele greşeli ale lui 1989) vine de la diagnosticieni. Nici în 1989 n-am ştiut terapia. Dar atunci am fost în stare să nimerim diagnosticul: sistemul comunist nu putea funcţiona, cu sau fără bunăvoinţa lui Gorbaciov.

Capitalul românesc al anului 2010 nu mai poate funcţiona decît în paguba nivelului nostru de trai în anii ce vor urma. Soluţia? Firește că nu e una singură. Ceea ce mă miră nu e, desigur, că aveţi înţelepciunea de a înţelege că ar putea fi vorba de un întreg program de cercetare socială întru găsirea soluţiilor. Mă miră că nu ridicaţi nici un deget pentru a protesta că lăsăm la cheremul partidelor acest program de cercetare socială sau că îl lăsăm, din nou, la îndemîna unei revoluţii televizate (poporul OTV etc.).

Mă aştept din partea dumneavoastră să conştientizaţi căderea de apă ce stă să întîlnească turbina şi că se repetă o greşeală intelectuală pe care am mai făcut-o în 1989: aşteptăm mari schimbări sociale fără să le pregătim un program (o combinaţie de soluţii şi scenarii).

Mă aştept din partea dumneavoastră să vreţi să deveniţi spiritul rector al acestei cercetări complexe, care nu are de ce să se lase în grija intereselor politice. Asta ar fi, într-adevăr, o *faptă:* să vreţi să organizaţi minţile competente şi nepolitizate ale naţiei pentru cercetarea care să ducă la un diagnostic cu privire la cauzele eşecului în care ne aflăm. Dacă nu s-ar găsi finanţarea necesară va fi ca să ştim de ce ne vom merita soarta.

Şi dacă nu veţi dori să răspundeţi unor asemenea aşteptări (căci, la noi, mereu şi mereu, alţii sînt cei responsabili, nu noi, cu persoana noastră particulară, da, aveţi dreptate, aşa stau lucrurile la noi), măcar nu faceţi, vă rog, greşeala lui Vladimir Tismăneanu (vezi revista *22,* 20-26 iulie 2010) – care nu vrea să ia în serios anticapitalismul lui G.M. Tamás. Au trecut atîţia ani! Chiar vrem să rămînem orbi în faţa defectelor strigătoare la cer ale capitalismului românesc?! Cu vorba lui Eliade, nimănui nu îi e greu să vadă că piloţii noştri sînt orbi; atîta doar că ei, piloţii noştri, nu văd că nu văd.

Ioan BUDUCA
mariludinu@yahoo.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65 e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Satul la oraş**
- **Romii prin Europa**
- **Calul la români**

supliment editat
de **Dilema veche**

DILEMA STUDIILOR POSTUNIVERSITARE

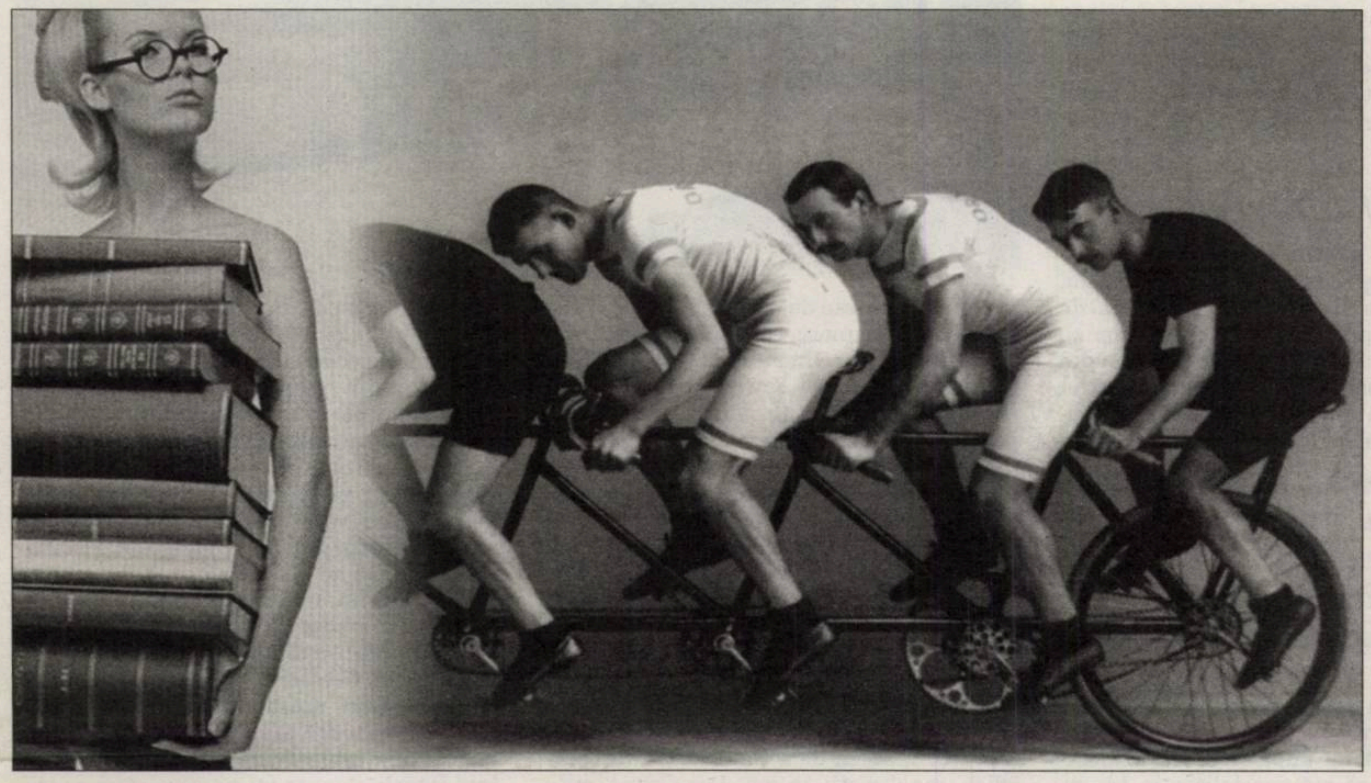

Din sumar

● Silviu MIHĂILĂ
Pregătiţi sau nu pentru sistemul Bologna
● Marin CÂRCIUMARU
În România e promovată ignoranţa
● Valeriu ANTONOVICI
Curajul de a vedea lucrurile pozitiv
● Alexandra CĂTANĂ
Matrioşka şi Bologna
● Horia CORCHEŞ
Studii autohtone după reţete bologneze
● Ramona NICULESCU
Italia, *via* România

Ioana BOT

Amintiri din cealaltă viaţă

În iunie 1986 mă număram între cei 28 de absolvenţi ai secţiei Română de la Facultatea de Filologie din Cluj. La admitere ne mai putuserăm alege măcar un pic viitoarea profesie (în anii '80, psihologia şi sociologia se desfiinţaseră deja, anumite specializări umaniste aveau admitere numai din doi în doi ani şi dacă nu se nimerea în „anul baculuı tău", mai bine renunţai dinainte). A urmat repartiţia la post, pentru cei trei ani de stagiu obligatoriu. În sine, repartiţia asigurată de stat pentru stagiu este o măsură de protecţie socială a tinerelor generaţii (în educaţia cărora tot statul a investit) absolut lăudabilă. Ştiu că se aplică în unele state din nordul Europei, *cu succes*. Cum diavolul se ascunde în nuanţe, în România comunistă se aplica pur şi simplu *cu forţa:* legi şi HCM-uri diabolice o transformau în primul coşmar al vieţii de absolvent. Posturile se arondau centrelor universitare după o logică vizînd omogenizarea populaţiei (bucureştenii primeau posturi în secuime, clujenii mergeau pe Prut şi în Deltă...): dezrădăcinaţi, aruncaţi departe de familie, intram definitiv în malaxorul unei lumi sărace, bolnave, sufocate. Semăna, dincolo de orice exagerări stilistice, cu o „alungare din rai". Toţi o trăiam aşa: profesorii noştri, părinţii şi, firesc, noi. Şi totuşi, unde erau „posturile" astea? Oriunde *nu* ai fi vrut, cred, în numele unui absurd inexorabil. Ceea ce ar fi fericit un moldovean (un cătun la 20 km de Botoşani, să zicem) devenea coşmarul ardeleanului obligat să ia postul acela. Oraşele mari erau „închise" pentru absolvenţii cu studii superioare (nu te puteai angaja şi stabili în ele). Dacă erai repartizat la mai mult de 50 de km de localitatea unde aveai domiciliul şi buletinul, erai obligat să te prezinţi la Miliţie şi să îţi schimbi buletinul: dacă aveai, ca mine, buletin de „oraş închis", era ca şi cum ţi-ai pierde dreptul de a te întoarce acasă pentru totdeauna.

Ştiam că între posturile care urmau să ne vină la repartiţie, puteau figura, cu mult noroc, şcoli din localităţi aflate mai aproape de casele noastre sau, chiar, în interiorul razei de 50 de km în care nu trebuia să ne schimbăm buletinul. În aşteptarea loteriei absurde numite „repartiţie", patru ani de facultate am tras de mine ca să am note mari şi foarte mari, ca să scot o medie bună la absolvire şi să pot alege, eventual, un asemenea post... oriunde la 50 de km de Cluj. Ceea ce mi-a transformat studenţia într-un maraton adesea cenuşiu, la limita suportabilului; cursurile frumoase şi profesorii buni erau oaze de bucurie pe un drum la capătul căruia... am avut medie mare, şi am putut alege un post la o şcoală generală din urbea X, adică *exact la 50 de km de Cluj*. Nu mi-am schimbat buletinul, dar ori de cîte ori revoltele mele împotriva conducerii şcolii deveneau prea enervante, mi se amintea că ea, conducerea, avusese bunăvoinţa de a nu informa Miliţia locală că nu mi-am schimbat buletinul.

Şcoala era amărîtă şi înghesuită. Elevii erau copii de cartier şi, mai ales, copiii de la Casa copilului, cu care împărţeam curtea, clădirile, cantina şi poveştile de groază. Copii abuzaţi pentru care venea rar un psiholog, copii bolnavi pentru care nu exista asistenţă medicală, copii nesfîrşit de trişti; dimineaţa, mă întîmpinau invariabil la intrarea în curte cu „ai venit să mă iei? Nu mă iei la tine? Pe mine mă poţi înfia, pe ea n-o dă mă-sa, ia-mă pe mine, vreau să fii mama meaaaaa!!!", mînuţe prin gard, degete trăgîndu-mă de fustă, rîie şi răni la vedere, răni sufleteşti invizibile. Dacă întindeam mîna să îi mîngîi îşi fereau instinctiv capetele ca de bătaie, şi tot aşa. Singura mea mulţumire era că reuşeam să fac ore bune, dacă nu chiar frumoase. Şi le spuneam foarte multe poveşti. Aveam doar o tablă şi o cretă: curentul electric se lua peste zi de la cartiere pentru a se da industriei locale, iar planşele mucezeau pe pereţi din cauza frigului din clădire. Erau anii frigului şi ai foametei, ultimii ani, sfîrşitul. Predam după manualele pe care le învăţasem eu însămi, în copilărie, triste şi îmbîcsite. Îmi era frig şi somn, acum mi se pare că aveam tot timpul pneumonie şi că aşteptam trenuri uitate de Dumnezeu, sîmbătă seara, ca să mă întorc acasă pentru o zi. Da, era o distanţă navetabilă, chiar şi în condiţiile penuriei de atunci, cu condiţia ca orarul meu să îmi permită să prind trenurile de navetă: din motive inefabile, aproape niciodată nu s-a putut asta. Am stat în gazdă, într-un oraş, pe linia ferată, la 50 de km de Cluj, pentru că şcoala îmi refuza concesia respectivă, chiar dacă astfel creştea numărul „ferestrelor" din orarul meu. Ultimul tren: la întîrzieri cosmice (ca azi, ai zice...), îl mai puteam lua. Desigur, dacă aveam loc să urc în vagoanele arhipline. Pe scara trenului n-am îndrăznit să călătoresc niciodată.

Încă povestesc cu o anume greutate amintiri de atunci. Despre cum se ţineau şedinţele lungi şi încruntate la lumina unei lumînări, despre salopeta de ski pe care o purtam toată iarna în clasă, despre planurile de lecţie pe care directorul mi le semna în fiecare dimineaţă, despre cum am fost certată de un grup de tovarăşe că citesc cărţi străine şi nu particip la schimburile de reţete de zacuscă... Ba, odată, aflînd Partidul local că am rubrică în revista *Tribuna* (eram, pe-atunci, cronicar literar...), a venit să mă certe în şedinţă că public sub semnătura mea compunerile elevilor mei de-a şasea, nu mi-e ruşine? Delegatul Partidului nu văzuse *Tribuna* în viaţa lui, dar avea un fiu în clasele mele, mereu restant la scrisul compunerilor săptămînale: uite la ce-mi trebuiau! Urlete, mustrări, demascare. În pofida foamei, a frigului şi a fricii comune, lumile noastre rămîneau violent diferite. O elevă de-a cincea mi-a atras atenţia în oră că manualul are o greşeală „de tipar": ni se spune cînd s-a născut scriitorul, nu şi cînd a murit. Era vorba despre D.R. Popescu, aşa că m-am trezit explicîndu-le cum nu numai că scriitorul nu e mort, dar e chiar clujean, uneori îl văd pe stradă, îl întîlnesc la *Tribuna,* am fost la liceu cu fiul lui... Cu cît explicam eu mai avan, cu atît ochişorii lor se măreau ca farfuriile; ceva nu se lega şi nu îmi dădeam seama ce, pînă cînd premianta a îndrăznit, sfioasă, cu o voce care îmi spunea că am luat-o eu razna şi lor le e frică: „Tovarăşa, vreţi să spuneţi că în România mai sînt scriitori vii?". Ce e de răspuns la aşa ceva? De unde să începi?

Dacă amintirile devin anecdote, în schimb memoria corpului meu e mult mai încăpăţînată şi mai greu de schimbat. Mi-au rămas, vreme de decenii, mai puternice decît mine însămi, frica de frig şi alergia la coloranţii mezelurilor proaste, trezirea la 5 dimineaţa din instinct şi aplecarea spre stocarea inutilă a proviziilor, groaza de trenuri şi panica dacă ele se opresc în cîmp fără explicaţii, greaţa la şedinţe lungi şi spaima de hainele foarte groase, rezistenţa la marşuri forţate şi intoleranţa la nechezol. Căderea întunericului mă neliniştesţe visceral, ca şi cum nu aş şti că imediat se aprind luminile. Suport bine, în schimb, cozile la ghişee şi pot explica pe înţelesul unor puşti cu dinţii în schimbare orice delicatese gramaticale ale românei.

Aşa se face că, atunci cînd am dat concurs, în septembrie 1990, pentru un post de asistent la universitate, aveam plămînii praf şi iluziile pulbere. Ştiam despre mine, foarte limpede, cîteva lucruri – cele pe care le ştiu şi acum: că îmi place să predau şi că sînt bună la asta, că mă pricep la copii de orice vîrste şi că ştiu să spun poveşti care vindecă spaime. Dar întoarcerea în lumea liberă, acasă, la universitate, am trăit-o ca pe un miracol. Mi se pare că mi s-a mai dat o viaţă, una nouă şi bună, după eboşa sinistră dintîi. Uneori mă întîlnesc cu foşti elevi; ei mă recunosc imediat, chiar pe stradă, şi prima replică îmi spune cu mirare că „nu m-am schimbat deloc". Cred că e un adevăr mai profund decît pare: nu m-am schimbat deloc.

Ioana Bot *este profesor universitar la Facultatea de Litere a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca.*

Silviu MIHĂILĂ

Pregătiţi sau nu pentru sistemul Bologna

De cele mai multe ori, am impresia acută a unei sincronizări occidentale „derutante“ ce cunoaşte o aplicabilitate „întortocheată“. Între „avem şi noi legi şi sisteme europene“ şi „asta avem/sîntem, cu asta defilăm!“, distanţa e colosală sau, metaforic vorbind, e aşa de mare ca în basme, unde împărăţiile celor doi fraţi împăraţi se află fiecare la celălalt capăt de lume. E drept, avem un sistem de învăţămînt *modern* format din: studii superioare *à la* Bologna, burse Socrates, Erasmus... şi mai ce?!... Dacă elevii şi studenţii noştri întîmpină asemenea „fericite şi mari schimbări“, lucrurile nu sînt mai limpezi nici în ceea ce-i priveşte pe dascăli. Examenul de titularizare din vara lui 2008, situaţie concretă pe care am experimentat-o pe propria piele, s-a desfăşurat după dictonul românesc (confuz): „ca la noi, la nimeni!“.

Se „vehicula“ zvonul (nimeni nu-ţi putea oferi un răspuns cu exactitate!) potrivit căruia absolvenţii cu studii superioare de trei ani pot preda doar la clasele ce compun învăţămîntul obligatoriu (?), urmînd ca studiile masterale să le ofere posibilitatea de a preda la nivel liceal. Cu toate acestea, diferenţieri au fost doar la acest capitol, al „ofertei de muncă“, căci subiectele de examen au fost... identice! Mi s-ar fi părut mult mai onest şi obiectiv să se realizeze o diferenţiere şi în ceea ce priveşte nivelul de dificultate al subiectelor de examen, echilibrînd, prin urmare, talerele balanţei de tip „cerere-ofertă“. Pentru că, nu văd, în asemenea condiţii, lipsa de pregătire (presupusă) a unui absolvent de trei ani aflat în (im)posibilitatea de a preda la nivel liceal?!...

„Handicapul“ Bologna

În ceea ce mă priveşte, în calitate de absolvent din prima generaţie pe sistem Bologna, al unei Facultăţi de Litere, consider că am finalizat studiile universitare cu un „handicap“. Nemulţumirea mea rezidă în comprimarea şi „trunchierea“ disciplinelor studiate. E drept, trei ani alocaţi studiilor universitare de licenţă îţi oferă posibilitatea de a parcurge o programă minimală, dar, în acelaşi timp, suficientă pentru o pregătire de bază în calitate de viitor filolog, eventual dascăl. Cursurile magistrale – obligatorii şi indispensabile oricărui literat – au fost prezente în programa universitară, dar, parafrazîndu-l pe Marin Preda, *timpul nu a mai avut răbdare* sau răgazul necesar pe care mi l-aş fi dorit să-l aibă. Prin urmare, am rămas, ca să zic aşa, cu anumite nostalgii datorate lipsei unor cursuri opţionale care nu şi-au mai avut locul în programa de studii. Sistemul Bologna e asemenea unei „înţărcări“ premature căci, cum poţi să devii specialist în filologie, cînd lipsesc cursuri opţionale despre marii clasici (personal, mă consider norocos că am prins „ultimul tren“ la cursul Eminescu) sau despre poeţii (neo) moderni: Bacovia, Blaga, Arghezi sau Nichita Stănescu (tînjesc şi acum după un curs opţional despre Bacovia sau Stănescu)?; ca să nu mai vorbesc de cursuri despre poezia sau proza contemporană care „lipsesc aproape cu desăvîrşire“ (de pildă, mi-aş fi dorit un curs despre poezia Ilenei Mălăncioiu sau a Martei Petreu; totuşi, un curs opţional despre poezia esopică şi cursul obligatoriu ILR, perioada contemporană, din anul III, semestrul I, mai îndulcesc – într-o oarecare măsură – melancolicele aduceri-aminte).

A te specializa într-un domeniu diferit de cel în care ţi-ai luat licenţa e ca şi cum ai construi o casă, dar fără fundaţie.

Masteratul făcut din pasiune

Am optat pentru un masterat din pasiune, aşa cum, în urmă cu cinci ani, am ales să urmez Facultatea de Litere, tot din pură pasiune, entuziasm şi, îmi place să cred, vocaţie, chiar dacă cei din jurul meu, la momentul respectiv, încercau să mă convingă că poate nu e cea mai reuşită alegere (predominau considerentele de ordin financiar şi posibilităţile reduse de a obţine un job în domeniu, în afară de cel de profesor). Cu toate acestea, am ales secţia română-engleză, iar după terminarea facultăţii, am dorit să mă specializez în literatură română, înscriindu-mă la programul masteral „Studii literare româneşti“, deoarece am ştiut că reprezintă o şansă reală şi optimă de perfecţionare ca filolog. Nu cred că te poţi specializa într-un domeniu atît timp cît îţi lipseşte fundamentul; cu atît mai mult cu cît înţeleg prin studii postuniversitare aprofundarea şi dezvoltarea unor cunoştinţe/competenţe primare, de bază, deja consolidate într-un domeniu de licenţă convergent. A te specializa într-un domeniu diferit de cel în care ţi-ai luat licenţa e ca şi cum ai construi o casă, dar fără fundaţie. Admit, fără-ndoială, că există domenii învecinate, care se continuă sau se intersectează sau care, pur şi simplu, se completează reciproc (de pildă, triada: filologie-teologie-filozofie). Însă, categoric, nu cred că te poţi specializa astfel: licenţă în istorie, master în comunicare şi doctorat în psihologie. Plecînd de la premisa că lumea cărţilor mă face fericit, că literatura este o imensă oglindă în care, în calitate de cititor, mă văd, mă regăsesc, mă recunosc, că ea nu trebuie privită drept o valoare intrinsecă, închisă în interiorul unei epoci sau curent literar de mult apuse, am optat pentru un masterat pe care îl consider dinamic, performant, cu renumiţi profesori invitaţi din ţară (Mircea Vasilescu, Otilia Hedeşan ş.a.) şi din străinătate (L. Jenny, Marianne Mesnil ş.a.), un program masteral care a reuşit, într-o bună măsură, să mă formeze profesional şi să mă „întemeieze“ spiritual. Am avut şansa să păşesc într-o lume a înaltelor valori academice, intelectuale şi spirituale, din care am înţeles, nu întîmplător şi deloc ininteligibil, relaţia literatură-viaţă, mergînd pe urmele lui P.K. Kurz care vorbeşte despre menirea literaturii, aceea de a ţine „rana“ deschisă, adică „rana“ vieţii, în sens larg „rana“ ontologică, metafizică: „literatura nu poate şi nu mai vrea să reînchidă rana, pentru că singură viziunea durerii este în stare, dacă nu să ne salveze, atunci să ne ajute cîtuşi de puţin“.

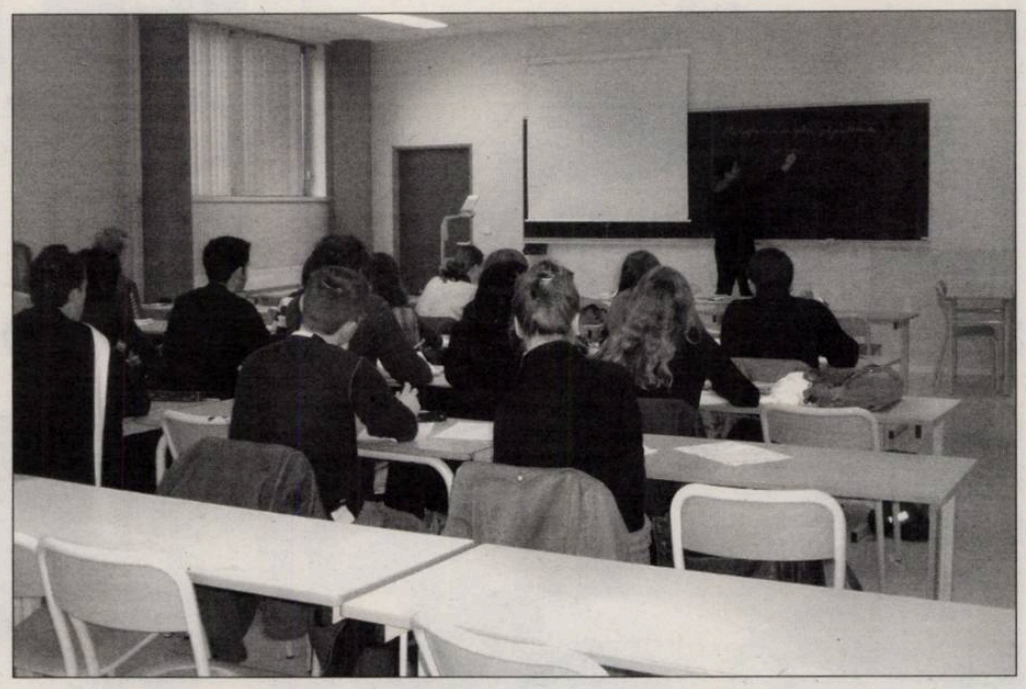

Elitele, azi

Pe de-o parte, într-o societate unde nu mai primează competenţele, cunoştinţele, eforturile depuse, ci doar „hîrtia“ (diploma) – obţinută tot mai facil şi rapid, cînd vine vorba de taxe şcolare –, elitele pot fi uşor marginalizate şi „înlocuite“ pe piaţa muncii de indivizi care, fie îmbrăţişează o anumită culoare politică, fie se bucură de o susţinere „din spate“. În acest sens, tristeţea mea cea mai mare vizează cazuri de absolvenţi ai unor universităţi prestigioase din ţară, cu diplomă de licenţă, eventual şi master, cu rezultate deosebite la învăţătură, dar care nu reuşesc să-şi găsească un loc de muncă în domeniu. Licenţiat în jurnalism, cu master în comunicare... angajat temporar ca salvamar în Grecia! Cine să fie de vină? Ce e de făcut? Aude, oare, cineva? Pe de altă parte, problema elitelor ţine şi de „brandul“ oamenilor de succes promovat de mass-media. Parada de „vedete“ şi „vipuri“ care ne asaltează zi de zi în presă şi la televizor le întăreşte elevilor convingerea potrivit căreia nu e nevoie de „carte“ pentru a reuşi în viaţă. Cum să răspunzi unui elev care susţine că „de ce să mai înveţe, cînd statul, oricum, nu ştie să aprecieze elitele şi nici să valorifice potenţialul lor?“ sau „De ce mai e nevoie de şcoală cînd *elite* sînt consideraţi nu cei care au o pregătire profesională serioasă, ci cei care «ştiu *(cum)* să se descurce»?“. Cu toate acestea, cred că orice sistem de educaţie, aflîndu-se fie şi în cele mai dificile situaţii economice, sociale etc., poate produce elite. Pentru că tot timpul vor exista elevi/studenţi studioşi – mai mulţi sau mai puţini – care vor căuta să se perfecţioneze neîncetat. La fel cum vor exista întotdeauna dascăli excepţionali, pregătiţi să devină, pentru cei mai mici, adevărate modele, reuşite „avataruri“ contemporane ale „domnului Trandafir“. În opinia mea, problema elitelor cred că trebuie privită, mai degrabă, din altă perspectivă. Ar trebui să ne preocupăm nu atît dacă sistemul va mai produce elite, ci ce facem cu ele? Ce şanse, oportunităţi, pe măsura pregătirii acestor profesionişti, le oferim? Cît de mult ne interesează soarta elitelor şi care este viitorul lor în această ţară? Iată întrebări (sper nu retorice) care ar trebui tratate şi soluţionate cu o urgenţă dramatică şi cu foarte mare seriozitate, de către cei aflaţi la conducerea sistemului educaţional şi al ţării, în acelaşi timp. Protejarea elitelor s-ar putea realiza în doi timpi: prin luarea unor măsuri stimulative care să frîneze, să împiedice „migrarea“ acestora în sistemul UE şi prin valorificarea potenţialului de inteligenţă în interiorul ţării. Intervenţia statului ar trebui să devină prioritară prin alocarea de fonduri în domeniul cercetării, precum şi prin realizarea unei adevărate reforme a învăţămîntului românesc la rang de politici publice, atît pe termen mediu cît şi pe termen lung.

Ce şanse, oportunităţi, pe măsura pregătirii acestor profesionişti, le oferim?

Ca o remarcă generală, aş spune că modul fiecăruia dintre noi, dar mai ales al dascălului, de a şti cum „să orchestreze cunoştinţe“ ţine, în esenţă, de salvarea sistemului de învăţămînt românesc din faţa ratării, a superficialităţii, a mediocrităţii. Ar fi de dorit o preocupare atentă asupra învăţămîntului românesc, ceea ce reprezintă, în fond, dovada „punerii în proiect“ alături de elevi/studenţi, de cei care vor lua deciziile în locul nostru, nu peste mult timp. Îmi place să cred că „în definitiv, cultura este ceva ce cultivăm, dar atenţie, căci ceea ce cultivăm, asta şi devenim!“ (pr. Rafail Noica).

Silviu Mihăilă *a absolvit Facultatea de Litere din cadrul Universităţii „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca, în 2008. În prezent este profesor titular de limba şi literatura română în învăţămîntul preuniversitar din judeţul Alba.*

În România e promovată ignoranţa

– interviu cu prof. univ. dr. Marin CÂRCIUMARU –

Un profesor mai poate face carieră în România?

Întrebarea trebuie privită din mai multe perspective. Din capul locului este necesar să detaşăm situaţia tînărului aflat la începutul carierei de profesor, pentru care nu există nici un fel de condiţii care să-l stimuleze spre un minim de emulaţie în desăvîrşirea acestei nobile misiuni. Chiar şi pentru cei înzestraţi de la natură cu harul indispensabil acestei profesii, cu acea capacitate rară de a dărui celor din jur, în defavoarea problemelor existenţei lor, situaţia actuală din România înăbuşă orice dorinţă. Altfel spus, nu numai că nu poate fi vorba de a face carieră un profesor, care înseamnă însumarea tuturor condiţiilor de mai sus, dar a fi profesor nici măcar nu mai reprezintă o meserie care să permită o formă de existenţă (vezi supravieţuire). Despre ce dedicare şi satisfacţie a muncii împlinite ar mai putea fi vorba în aceste condiţii?

De ce oare se întîmplă aşa? pentru că cei care ne-au condus în comunism şi care ne conduc în prezent excelează tocmai printr-o şcolire aproximativă. De ce numai în România acest fenomen se perpetuează mi-ar fi uşor să vă răspund, dar prefer să vă las fiecăruia din dvs. această plăcere.

Mai tragică mi se pare situaţia profesorilor deja formaţi, cei care au dăruit cu generozitate şi dragoste din ceea ce au acumulat de-a lungul anilor. Aceştia se simt sufocaţi şi eu cred că moartea prin sufocare are o componentă cinică, despre care îmi este greu să-mi imaginez cum este tolerată de acest popor.

Meserie vs *bani este o dilemă adusă mereu în discuţie cînd vine vorba de statutul unui profesor. Cum vedeţi statutul unui profesor în România, pregătirea şi viitorul unei elite profesorale?*

Satisfacţiile materiale în această ţară, în prea multe cazuri, sînt obţinute de aceia pentru care gramatica limbii române nu există, iar dispreţul pentru actul de cultură este o formă de existenţă.

Situaţia subfinanţării învăţămîntului din România este o realitate cruntă. Este fără precedent la noi, fără termen de comparaţie în ţările cu grad mediu de civilizaţie. A nu plăti aşa cum se cuvine profesorii ţării a ajuns o stare atît de ridicolă, încît este aproape o utopie să credem că cineva ar mai avea vreo motivaţie în alegerea acestei profesii. Mai grav mi se pare că această lipsă de consideraţie pentru profesorii din România a fost deliberat determinată spre a induce o mentalitate păgubosă, care să se materializeze eventual printr-o totală lipsă de respect pentru această categorie socio-profesională. Într-o societate ca a noastră, în care sistemul de valori este total inversat, omul de cultură e ignorat cu desăvîrşire. În schimb, sînt promovate ca autentice valori cei care obţin prin orice mijloace profituri strict materiale. În aceste condiţii, nu mi se pare deloc surprinzător că cea mai la îndemînă modalitate de denigrare a profesorilor a fost pentru politicieni aceea de a-i lipsi de minimele condiţii de existenţă. Cum ar putea să se bucure aceştia de respect într-o lume disperată pentru supravieţuire, care nu mai are nici un motiv să se gîndească la instruirea superioară a reprezentanţilor săi, cu atît mai mult cu cît constată la tot pasul inutilitatea unui astfel de efort? Satisfacţiile materiale în această ţară, în prea multe cazuri, sînt obţinute de aceia pentru care gramatica limbii române nu există, iar dispreţul pentru actul de cultură este o formă de existenţă. În faţa „succesului“ acestora, favorizaţi şi promovaţi de societate, tinerii nu prea mai văd oportun în a fi preocupaţi de a se instrui la un nivel superior. Este cît se poate de evidentă dorinţa de a distruge valorile autentice pentru că ele reprezintă puncte de reper care deranjează într-o lume care promovează cu obstinenţă ignoranţa.

Sistemul Bologna: care e drumul de la teorie la practică?

Sistemul Bologna nu este singurul lucru pe care România, într-un entuziasm nejustificat, l-a preluat fără discernămînt. Ceea ce constatăm acum, după mai mulţi ani de încercări de a definitiva varianta viitorului, este dezamăgitor: o degradare greu de imaginat a calităţii învăţămîntului din ţara noastră.

Nu vreau să fiu greşit înţeles. Pînă la urmă, orice sistem adoptat de o societate poate să fie bun, dar cred că este indispensabil ca el să fie clădit pe valorile existente, să conserve ceea ce este bun din vechile tradiţii, să fie susţinut de posibilităţile societăţii care îl promovează şi să fie *adoptat* dintr-o necesitate obiectivă, şi nu dintr-una conjuncturală.

Probabil că am renunţat prea uşor la tradiţiile învăţămîntului nostru, dobîndite în urma unor experienţe îndelungate, cu suficiente exemple în crearea unor valori autentice. Poate ceea ce ne-a lipsit adesea a fost incapacitatea de a le valorifica, dacă avem în vedere că multe produse ale învăţămîntului românesc s-au împlinit abia după ce au avut şansa de a lucra în alte ţări care au ştiut să le exploateze inteligenţa şi instruirea. De ce oare spunem premianţi Nobel de origine română, şcoliţi în ţara noastră, dar cu studii finalizate de fiecare dată în afara graniţelor României (singura excepţie Ioan Morar – laureat al Premiului Nobel pentru pace în 1985, cînd împreună cu un rus şi un american erau liderii organizaţiei *International Physicians for the Prevention of Nuclear War*). Exemplele sînt numeroase şi ar fi suficient să ne întrebăm ce reprezintă Henri Coandă în aeronautica mondială etc. etc., ca să înţelegem care este drumul de la teorie la practică în învăţămîntul românesc: incapacitatea de a gestiona inteligenţele existente.

Credeţi că are un viitor acest sistem, care, de exemplu, în alte ţări europene începe să fie din ce în ce mai contestat?

Nu cred, pentru că sistemul Bologna a schimbat ceva asemănător, dar, aflat pe structuri specifice nouă, demolînd. Învăţămîntul superior din România a funcţionat mult timp şi cu rezultate remarcabile pe un ciclu de cinci ani. Această perioadă era bine gîndită prin programe analitice, cu acumulări logice, într-o conexiune organică în vederea unei selecţii reale a valorilor autentice.

Nu am înţeles niciodată fragmentarea – după sistemul Bologna – în Ciclul de licenţă de numai 3 ani, introducerea aşa-zisului masterat de 2 ani şi reducerea total ilogică a doctoratului la 3 ani. Aberaţia este şi mai mare cînd, după licenţa dintr-un domeniu, ai posibilitatea să urmezi un masterat în orice alt domeniu doreşti. Lucrurile nu se opresc aici, de vreme ce şi doctoratul pentru un absolvent de contabilitate este posibil, de exemplu, în chimie etc.

Şi pentru ca brambureala să fie totală, încă nu există nici o reglementare care să stabilească care sînt avantajele unui absolvent de master în raport cu unul numai de licenţă. Mă întreb atunci, de ce mai trebuie făcut.

Dacă ar fi să mă refer doar la aceste năstrunicii, ar fi suficient să-i îndemn pe cititori să vadă singuri care poate fi viitorul unui astfel de sistem.

Ce a însemnat pentru dvs. premiul pe care l-aţi primit din partea Fundaţiei „Dinu Patriciu“ ?

În primul rînd, o mare satisfacţie, o neaşteptată surpriză că în România se mai pot întîmpla lucruri minunate, că mai există motive să sperăm în corectitudine şi aprecierea actului de cultură. O posibilitate de a constata că o profesiune vocaţională, cum este cea de arheolog, în faţa unui juriu cu o nebănuită putere de discernămînt de a promova nu neapărat opera unui om de ştiinţă, ci capacitatea sa de a forma specialişti, poate avea cîştig de cauză.

Poate mai important decît orice, Premiul „Profesorul Anului“ la secţiunea „Profesorul universitar“. De fapt, acest premiu este în primul rînd al tuturor generaţiilor de studenţi care au crezut în intenţiile mele, au acceptat exigenţele impuse şi, nu de puţine ori, cei mai buni dintre ei au reuşit să se bucure de formarea lor profesională.

Nu mi-a fost uşor să observ, nu ştiu pentru a cîta oară, că poporul român, dacă va pieri vreodată, s-ar putea să moară de invidie.

***Marin Cârciumaru** a primit premiul „Profesorul Anului 2009“ la Gala Premiilor în Educaţie, ediţia 2009, organizată de Fundaţia „Dinu Patriciu“.*

a consemnat Stela GIURGEANU

PUBLICITATE

UNIVERSITATEA ECOLOGICĂ *din* BUCUREŞTI www.ueb.ro

Prima universitate particulară *din* România

STUDII UNIVERSITARE DE MASTERAT

Facultatea de Drept şi Ştiinţe Administrative
- Dreptul intern şi internaţional al mediului;
- Dreptul social român şi european;
- Ştiinţe penale şi criminalistică;
- Dreptul informaţiilor şi al securităţii private;
- Conducere şi organizare judiciară;
- Dreptul afacerilor;
- Drept internaţional şi comunitar.

Facultatea de Inginerie Managerială şi a Mediului
- Ingineria şi managementul integrat al mediului în activităţi industriale.

Facultatea de Ştiinţele Comunicării
- Comunicare şi relaţii publice.

Facultatea de Ştiinţe Economice
- Management financiar;
- Finanţarea protecţiei sociale;
- Finanţarea şi administrarea proiectelor;
- Management financiar şi al costurilor de mediu.

Facultatea de Educaţie Fizică şi Sport
- Managementul activităţilor de educaţie fizică şi sport;
- Educaţie fizică şi sportivă.

Facultatea de Ecologie şi Protecţia Mediului
- Managementul resurselor naturale;
- Gestionarea efectelor schimbărilor climatice;
- Ecoturism şi protecţia mediului.

Facultatea de Psihologie
- Psihodiagnoză cognitivă şi consiliere psihologică.

Bd.Vasile Milea nr.1G, Sector 6, 061341, Bucureşti
Telefon 021 316.7932 | Fax 021 316.6337
www.ueb.ro contact@ueb.ro

Valeriu ANTONOVICI

Curajul de a vedea lucrurile pozitiv

– o experienţă privind învăţământul din Republica Moldova şi România –

Povestea studiilor mele în România a început de fapt în Republica Moldova, în anii de liceu (1999-2002). Despre calitatea studiilor din România ni se vorbea nu doar la şcoală, ci şi acasă, la biserică, la căminul cultural sau la şezătorile din sat: toate babele ziceau că „fiul/fiica lui cutare este foarte deştept/deşteaptă că învaţă în România". De aici veneau nu doar mîndria celor care învăţau în România, ci şi creşterea statutului social şi importanţa părinţilor şi rudelor în sat... De fapt, poate că ar trebui să încep cu partea economică: după ce am finalizat studiile gimnaziale, m-am angajat în oraşul Bălţi (la 15 km de satul meu) la o fabrică de sucuri, aceasta avea două parcele mari şi o fermă (aveau *producţie proprie* pentru cantina fabricii: roşii, castraveţi, varză, ardei, carne de porc etc.). Lucram între opt şi şaisprezece ore pe zi şi cîştigam sub 10 $ pe săptămînă. A fost prima mea ieşire pe o perioadă mai îndelungată de acasă. Închiriasem o cameră în apropierea fabricii şi mergeam acasă doar în weekend. Mi-a fost foarte greu – dar mă simţeam util la *casa omului*. Zilele de vară au trecut foarte repede. Într-una dintre acele zile ale lunii august a venit în parcelă directorul adjunct al fabricii – dl Pirogan. Acesta m-a rugat să-i culeg pentru acasă cîteva kilograme de castraveţi, roşii şi varză. M-a întrebat cîte clase am terminat şi dacă vreau să-mi continui studiile. Răspunsul meu (standard pentru asemenea situaţii) a fost următorul: „La ce bun să fac liceul? Am nevoie de bani pentru cărţi, caiete, apoi, dacă voi face şi o facultate – alţi bani cheltuiţi degeaba! Iar pentru a mă angaja undeva va trebui să dau şpagă ca să ocup acel post ş.a.m.d. – nu vreau să intru în această rutină. Eu lucrez aici, am un salariu acceptabil – nu mor de foame". Propunerea dlui director a fost de nerefuzat: „Băieţele, uite ce e – du-te şi învaţă că eu te voi angaja oricînd cu 1,49 lei pe oră aici în fabrică! Tu mergi şi învaţă!".

Nu m-am gîndit foarte mult. În aceeaşi săptămînă am depus actele pentru admiterea la liceu, iar peste o săptămînă am susţinut examenele de admitere: marţi la română, iar joi la mate. Ţin minte pentru că miercuri trebuia să o ajut pe mama cu vacile (era rîndul nostru să mergem cu cireada mahalalei). Examenele nu au fost grele, am fost admis, şi din toamnă am făcut cunoştinţă cu noii colegi de liceu. Conform codului muncii, eu nu aveam voie să lucrez la acea vîrstă mai mult de şase ore pe zi, aşa că şeful meu mi-a trecut orele suplimentare şi pentru luna septembrie şi octombrie: practic am mai avut cîţiva bani şi în toamnă. Anii de liceu au trecut foarte repede, despărţiţi doar de vacanţele în care eram angajat la vechiul loc de muncă sau participam la diferite cursuri de vară.

De cînd mă ştiu am fost pasionat de politică şi de ştirile sociale: citeam ziare, ascultam Europa Liberă şi BBC, prin urmare, cînd a fost cazul să mă hotărăsc la ce facultate să mă înscriu, mi-a fost totuşi cam greu. Pentru admiterea la studii universitare în România ca cetăţean al Republicii Moldova trebuia să merg la Iaşi ca să depun dosarul. Am mers singur. Am văzut listele cu locurile pentru moldoveni în ziar, dar nu ştiam ce să aleg. Aşa că m-am decis pe loc; am ales SNSPA – Facultatea de Ştiinţe Politice. Peste două săptămîni m-a chemat vecina la telefon, era *un domn de la Bucureşti* (!) care m-a anunţat cînd trebuie să mă prezint pentru examenul de admitere. Mi s-au înmuiat picioarele de frică, iar inima îmi ieşea din piept de emoţie. Mama era plecată la muncă la Moscova, nu am avut cu cine să împart această bucurie. Peste cîteva zile mi-am scos de la ciorap economiile din vara trecută şi am plecat la Bucureşti să-mi încerc norocul. Am avut mare noroc. Am fost admis.

Alegerea pe care am făcut-o nu o voi regreta niciodată. La SNSPA chiar am învăţat multe lucruri de la profesorii care mă inspiră şi astăzi în ceea ce fac. Mereu am considerat că un profesor nu trebuie să fie doar o *enciclopedie/o bază de date,* ci să ştie să-ţi transmită dragostea faţă de o anumită materie. Eu m-am îndrăgostit de antropologie, sociologie şi ştiinţe politice. Accentul l-am pus atît pe partea teoretică, lucrînd în bibliotecă pînă la opt ore pe zi, cît şi pe cea practică – în timpul liber în regim de voluntariat am lucrat în domeniul care îmi era drag: făcînd chestionare şi luînd interviuri în toată ţara. Cu unul dintre proiectele GdAC (Grupul de Atitudine Civică) după primul an de facultate am cîştigat Premiul I la Gala Societăţii Civile din România, la secţiunea Educaţie şi Cercetare, organizînd „Caravana Admiterii în România pentru cetăţenii Republicii Moldova". În anul următor am realizat primul examen pentru admiterea la studii superioare la un post de radio naţional din Republica Moldova – premiul cel mare a constat în trei burse oferite de SNSPA cîştigătorilor la acel *examen-deschis*. Acest spirit de iniţiativă l-am deprins încă din primii ani de facultate. Sînt puţine universităţi care-şi încurajează studenţii să dezvolte astfel de proiecte. După anul II de facultate am obţinut şi o bursă de studii din partea Fundaţiei Konrad Adenauer (am fost bursier al acestei fundaţii timp de cinci ani). Ajutorul din partea KAS a fost enorm. Cu bursa de moldovean aş fi rezistat foarte greu (50 $ pe lună). Este de lăudat acest tip de acţiuni pozitive din partea statului român, însă cuantumul bursei nu este calculat la adevărata valoare a costurilor de întreţinere pe parcursul studiilor. Selecţia candidaţilor este superficială şi, pe parcursul anilor de studiu, nici o autoritate nu se interesează de soarta acestor studenţi. Propunerea mea ar fi următoarea: examenul/interviul de admitere să fie mai riguros, cei care sînt admişi să fie evaluaţi anual – în cazul în care au renunţat la studii, să li se retragă subvenţia/bursa, iar cuantumul bursei să crească în raport cu rezultatele obţinute. Poate ar fi cazul să se coreleze mai bine şi curricula şcolară dintre cele două state, ca mai apoi cetăţenii Republicii Moldova să poată concura direct cu cetăţenii români, fără a avea un anumit număr de locuri repartizate – dacă vor fi suficient de bine pregătiţi, vor rămîne la studii, dacă nu – nu.

La aceeaşi facultate am fost admişi zece moldoveni, iar eu am fost singurul care a susţinut examenul de licenţă după patru ani; mulţi *s-au pierdut pe drum* – fie că s-au angajat, s-au întors acasă sau pur şi simplu nu au făcut faţă. Au fost patru ani grei, dar în acelaşi timp şi frumoşi. Stereotipuri precum „în România se face carte multă – nu ca la noi!" au dispărut imediat după prima sesiune – cînd am luat toate examenele cu bine. Mi-am dat seama că şi ce am învăţat în Republica Moldova mi-a fost de mare ajutor.

Studiile universitare mi le-am completat cu studiile de master în domeniul Antropologiei şi Dezvoltării Comunitare. În paralel am lucrat la mai multe posturi de radio şi împreună cu un coleg de master am deschis biroul local la Bucureşti al Televiziunii Publice din Moldova. Profesorii, atît din timpul facultăţii, cît şi de la masterat, mi-au insuflat dragostea şi interesul faţă de domeniul vizual. Am realizat cîteva cercetări, apoi filme despre *locuri memoriale, memorie* şi *nostalgie*. Universitatea mi-a oferit instrumentele teoretice, iar eu am realizat zeci de proiecţii de filme şi dezbateri pe marginea temelor enumerate mai sus. Repet: sistemul universitar şi postuniversitar din România îţi poate oferi ceva doar în măsura în care vrei să asimilezi acel *ceva*, să te realizezi şi să urci în carieră, altfel toci banii statului/ai părinţilor şi/sau nervii profesorilor, degeaba. Universitatea îţi poate arăta direcţia în care trebuie să te îndrepţi, să-ţi ofere instrumentele necesare şi metodele adecvate obiectivelor tale – totul este să vrei şi să munceşti pentru scopul tău.

Atît pregătirea teoretică cît şi cea practică m-au ajutat să obţin o bursă doctorală (de data aceasta ca cetăţean român). După primul an de doctorat, am plecat la un stagiu de cercetare în Germania, la două institute de prestigiu (Zentrum für Zeithistorische Forschung din Potsdam şi Centre Marc Bloch din Berlin). Acolo am avut multe de învăţat atît de la colegii din cele două institute cît şi de la doctoranzii acestora. Biblioteci mari şi bogate, transport public care nu întîrzie, biciclişti respectaţi în trafic şi sfaturi de mare folos din partea profesorilor. Totul ar fi fost minunat dacă bursa doctorală nu ar fi venit prin România (POST DRU). Aşadar, în urma unor încurcături de la Ministerul Educaţiei şi cel al Muncii, în urma schimbărilor de miniştri şi directori de agenţii/direcţii ministeriale, bursa a întîrziat trei luni, timp în care trebuiau plătite chiriile, transportul, abonamentele la biblioteci sau alte cheltuieli zilnice... Au fost trei luni foarte grele. Cu această ocazie am discutat şi cu noul ministru (Daniel Funeriu – care a fost foarte amabil). Acesta mi-a promis că *problema urma să se rezolve repede* – s-a rezolvat după două luni. Dar vorba toastului din Caucaz: „e bine cînd totul se termină cu bine, dar e şi mai bine cînd se încheie cu bine!". În cele opt luni de stagiu la Berlin mi-am îndeplinit toate obligaţiile atît faţă de Şcoala Doctorală cît şi faţă de partenerii germani.

Acum sînt în ultimul an la doctorat. Dacă m-ai întreba ce aş schimba în viaţa mea, aş răspunde că aproape nimic, aş relua aceleaşi studii, aceleaşi proiecte şi aş învăţa mai mult. Doar aşa poţi investi în tine, prin muncă şi sacrificiu. Am lucrat pe bază de voluntariat luni întregi, iar banii nu îmi ajungeau decît pentru un ou şi un lapte pe zi, însă după un timp acel sacrificiu m-a ajutat să obţin burse, joburi şi fonduri, la care alţi colegi de-ai mei nici nu visau. Învăţămîntul universitar românesc este unul de calitate, dar nu toţi ştiu să beneficieze de pe urma lui. Unii fac o facultate „ca să fie", alţii se fac că finanţează sistemul, iar alţii fac bani din acest sistem – „făbricuţe de bani – nu universităţi / oameni de afaceri – nu profesori". Totul este să ştii ce cauţi – „după cap şi pălărie". Dacă vrei doar să ai în CV că ai terminat o facultate – ai! (astfel încurajezi slaba pregătire şi înflorirea universităţilor care nu oferă calitate) – iar dacă vrei să te pregăteşti pentru viaţă – trebuie să depui foarte mult efort.

În primii ani cînd mergeam acasă mă simţeam străin. Cînd mă întorceam la Bucureşti – eram al nimănui, chiar dacă visător şi foarte optimist. Acum cînd merg acasă sînt „român adevărat" – aşa am auzit că îmi zice lumea în sat. Sper că după ce îmi susţin teza de doctorat să-mi pot găsi un job conform calificării. Încă sînt un visător optimist.

Valeriu Antonovici *este licenţiat în Sociologie, Facultatea de Ştiinţe Politice, masterat în Antropologie şi Dezvoltare Comunitară, drd. Ştiinţe Politice, SNSPA.*

PUBLICITATE

Generația Y: Noua generație de contabili solicită angajatorilor cariere dinamice

Mai mult de jumătate din tinerii finanțiști profesioniști încearcă să-și folosească pregătirea în domeniul financiar pentru a-și asigura cariere mai ample în cadrul companiilor.

Tânărul finanțist din secolul 21 are o viziune clară și încrezătoare asupra progresului său în carieră, solicită siguranța locului de muncă și este motivat de bani, constată o nouă cercetare a ACCA (Association of Chartered Certified Accountants) – asociația care oferă cele mai cunoscute calificări contabile la nivel internațional și a Mercer – una dintre cele mai importante companii din domeniul resurselor umane la nivel global.

Cercetarea-intitulată *Generația Y: Atingerea potențialului* - prezintă o generație de tineri profesioniști finanțiști în căutare de cariere dinamice și pline de provocari, care se pot încadra sau nu în tipologia carierelor financiare tradiționale.

Cercetarea prezintă un îndemn pentru angajatorii acestor tineri de a accepta aspirațiile generației lor privind cariera și de a oferi trasee dinamice în carieră, care să fructifice aptitudinile financiare ale tinerilor, în caz contrar apărând riscul de pierdere a unor talente în devenire.

La studiu au luat parte peste 3200 de persoane din 122 de țări din întreaga lume, făcând din această cercetare unul dintre cele mai mari studii realizate vreodată cu privire la generația tânără care se regăsește în prezent în câmpul muncii in domeniul financiar contabil. Participanții la studiu au fost membri sau studenți ACCA născuți în anul 1980 sau ulterior și care au prestat activități în domeniul financiar sau în domenii adiacente contabilității în ultimele 12 luni. Au fost intervievate și organizații mondiale de top pentru a se obține informații importante privind gestionarea eficientă a acestei generații, organizații printre care se numără Organizația Guvernamentală pentru Profesia financiară din Marea Britanie, Pannell Kerr Forster, Aviva, KPMG, Unilever și Serviciul Național de Sănătate al Marii Britanii.

Deși studiul arată că cei mai mulți profesioniști finanțiști aparținând Generației Y afirmă că sunt mulțumiți cu rolul lor actual, sunt exprimate îngrijorări privind viitorul, jumătate din profesioniști sugerând că organizația în care activează nu este capabilă să le ofere suficiente oportunități de dezvoltare a carierei.

Andreia Stanciu, Director ACCA pentru Europa de Sud-Est spune:

"Profesioniștii finanțiști din Generația Y sunt parteneri de afaceri si angajati inteligenți. Studiul nostru sugerează că sunt foarte muncitori, dar își doresc recompense rapide și transparente.

În viitor, știm că multe afaceri vor avea nevoie de un mix de angajați, unii care vor urma carierele tradiționale în domeniul finanțelor și alții care își vor utiliza aptitudinile financiare în afara rolurilor financiare obișnuite. Vestea cea bună este că și Generația Y dorește acest lucru – tinerii finanțiști privesc, în mod corect, calificarea contabilă drept un mare pas înspre o carieră de afaceri mai amplă."

Conform unor statistici CEDEFOP, Centrul European pentru Dezvoltarea Formării Profesionale, procentul populației tinere, de peste 25 de ani, care participă la o formă de training sau studiază pentru a dobândi o calificare profesională este în creștere, un procent mai mare putând fi constatat în țările vest – europene. La nivel european se urmărește ca un procent de 12,5% din totalul populației cu vârsta cuprinsă între 25 și 64 de ani să fie implicat în acest tip de învațare la nivelul anului 2010.

Însă pentru angajator, oferirea unor trasee mult mai diversificate pentru carieră, în orizontul de timp solicitat, reprezintă o mare provocare. Gestionarea așteptărilor pe care Generația Y le are privind cariera și transparența în ce privește posibilitățile de dezvoltare a acesteia, reprezintă elemente cheie în respectarea promisiunilor de către angajatori. Dacă angajatorii nu înțeleg acest lucru, apare un risc semnificativ în ceea ce privește păstrarea personalului, mai ales dacă situația economică globală începe să se îmbunătățească.

Chris Johnson, Director al Mercer pentru capitalul uman în Marea Britanie spune: „Într-un mediu concurențial în permanentă schimbare, singura constantă pare să fie lupta pentru talente, iar una dintre cele mai importante grupări de talente este Generația Y. Companiile sunt conștiente că, pentru a fi considerate „angajator preferat" de către tânara generație, ele trebuie să găsească noi modalități pentru a atrage și a păstra talentele."

Angajații din generația Y din întreaga lume își iau carierele în propriile lor mâini și se concentrează asupra perspectivelor de dezvoltare, pentru a-și asigura avansarea în carieră. Această situație are efecte asupra modului în care profesia financiară își construiește sursa de talente și asupra modului în care organizațiile ar trebui să atragă, să dezvolte și să-și păstreze tinerele talente din domeniul finanțelor.

Alte constatări importante ale cercetării arată următoarele:

- Banii contează: Remunerația este importantă pentru acest grup de vârstă, care caută pachete competitive. Însă ei își doresc, de asemenea, și un bun pachet contractual – își doresc bani, un echilibru între serviciu și viața particulară și își doresc să lucreze pentru o marcă atractivă, care reflectă propriile lor valori.

- Învățarea experiențială este deosebit de importantă: Atât angajatorii cât și Generația Y consideră că învățarea experiențială este importantă pentru dezvoltarea aptitudinilor necesare unui profesionist finanțist din ziua de azi. Învățarea directă încă rezonează cu această generație, iar membrii săi depind de e-learning mai puțin decât s-a crezut în trecut. Organizațiile trebuie să dezvolte o gamă largă de oportunități de învățare pentru a aborda cu succes această generație.

- Fiți atractivi, fiți diferiți: Pentru a fi atractivi pentru Generația Y, angajatorii trebuie să amplaseze dezvoltarea carierei în centrul propunerilor lor. Contrar percepției populare, studiul arată că această generație este una care apreciază siguranța locului de muncă, dar este gata să îl părăsească dacă promisiunile referitoare la carieră nu sunt respectate.

Procentul populației cu vârsta peste 25 de ani care participă la o forma de educație sau training profesional

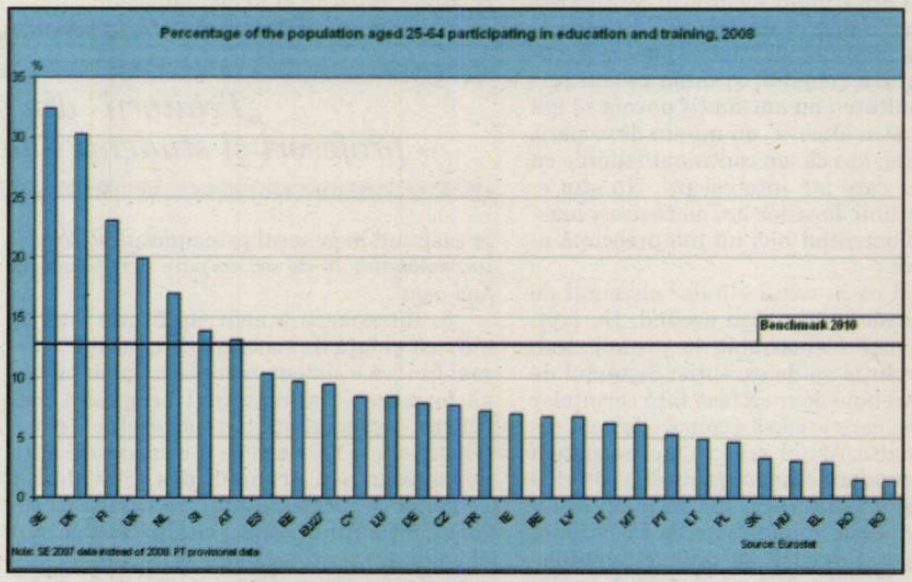

Andreia Stanciu, adaugă:

„Crearea de valoare este vitală pentru organizații în viitor. Din ce în ce mai mult, capitalul uman va fi principala sursă de diferențiere concurențială. Valoarea organizației va fi dată de oameni, idei și marcă. Organizațiile vor trebui să gândească creativ modul în care pot oferi roluri și o variație mai mare a traseului în carieră pentru a beneficia de aceste talente și de această valoare."

„Așa cum arată și raportul nostru, aceasta este o generație extrem de încrezătoare, care apreciază siguranța, dar care este pregătită să își părăsească locul de muncă dacă nu sunt respectate promisiunile privind traseul carierei. Membrii acestei generații sunt greu de gestionat, dar ACCA și Mercer consideră că, dacă angajatorii le pot oferi cariere interesante și pot formula propunerile de carieră corect, membrii acestei generații pot oferi o bogăție de talent neatins care așteaptă să fie dezlănțuită."

Mai multe informații referitoare la calificările profesionale oferite de ACCA (www.accaglobal.com) puteți obtine contactând biroul local ACCA la adresa: info@ro.accaglobal.com, sau numărul de telefon +4021.312.79.45.

Bologna, educaţia universitară şi studenţii

Care sînt problemele sistemului de învăţămînt superior în România la firul ierbii şi cum percep studenţii efectele procesului Bologna în ţara noastră, în contextul în care acest sistem este din ce în ce mai contestat de către majoritatea ţărilor din Uniunea Europeană – o anchetă printre studenţii Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca.

1. Cum percepeţi introducerea sistemului Bologna în România? A fost o evoluţie sau o involuţie în calitatea educaţiei superioare în ţara noastră?
2. Aţi opta/optat pentru un masterat, din pasiune sau necesitate?
3. Credeţi că sistemul de educaţie, la ora actuală, poate produce elite?

Robert CINCU

Absolvent al Facultăţii de Litere, urmează masterul în „Studii Literare Româneşti", UBB, Cluj-Napoca

1. Cred că adoptarea sistemului Bologna în universităţile româneşti este o schimbare excelentă. A studia în trei ani cît alţii în cinci cred că este extrem de avantajos pentru studenţi, mai ales că în felul acesta sînt eliminate cursurile care tind către inutilitate, deci eficienţa unui asemenea sistem nu poate fi decît maximă. Nu ştiu dacă îi avantajează pe profesori, dar în ceea ce-i priveşte pe studenţi putem admite că sistemul Bologna este foarte apreciat şi privit ca o evoluţie firească spre standarde occidentale. (Trebuie însă să recunosc faptul că nu cunosc extrem de detaliat ce presupune acest sistem educaţional, dincolo de reducerea numărului anilor de studiu şi consecinţele acestui fapt.)

2. Eu am optat exclusiv din pasiune pentru un masterat de „Studii literare româneşti". Practic, acest masterat vine să completeze studiile mele din timpul facultăţii. Motivarea opţiunii este destul de simplă. În primul rînd, la facultate m-am înscris pentru a studia literatură română, şi după ce am terminat facultatea nu am simţit nevoia să mă orientez către altceva, nu mi-am descoperit alte pasiuni, aşa că am continuat studiile cu un master care mă interesează. Nu ştiu exact ce opţiuni de viitor îmi oferă acest master, dar momentan nici nu mă preocupă acest aspect.

3. Cred că în cazul elitelor sistemul de educaţie cade pe un plan secund. De fapt, individul este responsabil, în primul rînd, pentru evoluţia sa de excepţie. Sistemul de educaţie trebuie doar să facă faţă cerinţelor individului care vrea să evolueze la cote extrem de înalte. Astfel, cred că nici un sistem nu poate *produce* elite, important e să nu le îngreuneze evoluţia. Şi, din fericire, sistemul de educaţie românesc cred că permite şi încurajează extrem de productiv elitele, în ciuda resurselor financiare care de multe ori lasă de dorit. Repet, fără o contribuţie majoră a individului, sistemul nu poate produce mare lucru.

Cosmina HODOROAGĂ

Doctorand în lingvistică,
Facultatea de Litere, UBB, Cluj-Napoca

1. Nu pot judeca situaţia ciclurilor I-II, însă impresia mea e că a dăunat nivelului III. Nu ştiu dacă e într-adevăr o consecinţă a ralierii la procesul Bologna, însă accesul la doctorat pare mult mai uşor, ceea ce va avea cu siguranţă o corelaţie în numărul de titluri fără fond. Cred că doctoratul e privit acum mai degrabă ca o etapă de formare (nu numai profesională), cu evoluţia cercetării ca un efect binevenit, dar colateral; altfel, sprijinul financiar ar viza proiecte, nu oameni. E o deplasare de accent pe care pot să o înţeleg, deşi sînt convinsă că aduce cu sine şi va gira o mulţime de impostori. (Nu mă exclud, dimpotrivă; de multe ori chiar am senzaţia că „sistemul", care mi-a dat întotdeauna note excesiv de mari pentru ceea ce ştiam să fac, e el însuşi impostor.)

2. Nimic edificator de spus. Deciziile mele răspund în general principiului *„it doesn't unreasonable to do so/nu pare neraţional să faci asta"*.

3. Întrebarea e nedreaptă atît faţă de elite cît şi faţă de sistemul de educaţie. Tocmai fiindcă e sistem, învăţămîntul ar trebui să formeze – pe rute mai lungi sau mai scurte – specialişti, nu să producă elite. Gîndiţi-vă la cei pe care îi consideraţi elita domeniului sau grupului dvs. Sînt mulţi? Probabil că termenul nu li se cuvine (tuturor). Sînt puţini? Atunci cît din ceea ce sînt ei poate fi meritul şcolilor prin care au trecut? Cred că una dintre problemele sistemului educaţional (care, insist, nu e un domeniu al maestrului) vine tocmai din acest complex al „aleşilor". Un profesor bun ştie că munca lui cea grea e în altă parte.

Oana RUSU

Masterand „Studii literare româneşti", Facultatea de Litere, UBB, Cluj-Napoca

1. Dacă luăm în considerare faptul că prin introducerea sistemului Bologna s-a dorit realizarea unei arii comune a învăţămîntului superior din Europa, care permite compararea calificărilor obţinute în România cu cele din celelalte ţări europene, atunci consider că acest lucru e profitabil pentru cei care doresc să concureze pe piaţa europeană, după terminarea studiilor în România.

Dacă ne referim însă la structura bazată pe cele trei cicluri: licenţă – 3 ani, masterat – 2 ani şi doctorat – 3 ani, consider că, cel puţin în privinţa primelor două, perioadele nu sînt foarte benefice pentru o pregătire temeinică. Perioada de trei ani pentru licenţă este prea scurtă şi nu acoperă aşa cum ar trebui toate domeniile. Înainte de introducerea licenţei de trei ani, sistemul cu patru ani pentru licenţă acorda uneori cîte două semestre pentru studierea unei discipline mai vaste, iar acum aceeaşi disciplină se studiază doar într-un semestru, astfel că, timpul nefiind suficient, se ajunge la o tratare superficială a materiei. Dacă perioada pentru licenţă ar fi mai lungă, asigurîndu-se o bază temeinică a pregătirii, atunci ar fi suficient un an pentru specializarea din timpul masteratului. În total, cred că perioada de trei ani acordată pentru licenţă determină o involuţie în calitatea educaţiei universitare, deoarece intervalul de timp nu e suficient pentru satisfacerea competenţelor pe care le presupun materiile predate în facultate.

2. Am optat pentru masterat din necesitatea creată de noul sistem care nu-mi permite să intru fără masterat ca profesor în ciclul liceal, dar am ales masteratul la care m-am înscris din pasiune.

Am ales masteratul de „Studii literare româneşti" într-un domeniu pe care l-am studiat în facultate, din pasiune pentru literatură, pentru că îmi va servi atunci cînd voi intra în învăţămînt, şi nu aş alege în nici un caz un masterat din alte domenii nestudiate în facultate, fiindcă eu văd masteratul ca o continuare, aprofundare a studiilor din timpul facultăţii.

3. Cred că sistemul poate produce elite. Deşi eu văd perioada de pregătire universitară mai mult ca o etapă a studiului individual. Pentru mine problema se pune mai mult dacă studenţii, tinerii vor să facă elite din ei înşişi, într-o stare de lucruri în care facultatea se face pentru diplomă şi pentru posibilităţi minime de angajare, uneori în cu totul alte domenii. Însă, mai cred că învăţămîntul universitar românesc are mari resurse de profesionalism în rîndul profesorilor, resurse care, coroborate cu dorinţa sinceră de învăţare din partea studenţilor, pot conduce către producerea de elite intelectuale. Apoi, consider că absenţa examenului de admitere la facultate permite mai ales accesul celor care fac o facultate fără a avea un interes pentru domeniul ales, ci numai pentru o diplomă. Cu aceşti oameni se cheltuiesc însă în van multe dintre resursele amintite mai sus, resurse care ar fi mai bine folosite în interesul a mai puţini studenţi poate, dar cu siguranţă mai pasionaţi de facultatea la care au venit. Pentru acest motiv, sistemul nostru de educaţie produce mai puţine elite şi mai mulţi oameni semipregătiţi, mediocri în domeniul în care ar fi trebuit să se pregătească şi cărora cunoştinţele din facultate nu le vor servi cu adevărat niciodată pentru că se reorientează spre alte domenii. Aşadar, cred că învăţămîntul nostru poate produce elite dintre cei cu adevărat interesaţi de facultatea pe care o urmează şi probabil că o selecţie mai bună a candidaţilor ar amplifica acest proces.

„Trăitorii" din sistemul Bologna – profesori şi studenţi – nu reuşesc să învingă timpul.

PUBLICITATE

Success starts with IELTS

Whether you need an English qualification for study or work, IELTS is designed to meet your needs.

IELTS is one of the fastest growing English language tests in the world with over 1.4 million candidates per year. 6,000 organisations such as government, academic and employment institutions around the world recognise IELTS as a trusted indicator of English skills, including 2000 ones in the USA.

To find out more about where and when you can take IELTS tests, please visit **www.britishcouncil.ro**

www.ielts.org

IELTS™

"IELTS made me realise how important it is to have an international qualification."

BRITISH COUNCIL idp UNIVERSITY of CAMBRIDGE ESOL Examinations

DILEMA STUDIILOR **POSTUNIVERSITARE**

Mirela TOMOIAGĂ

Absolventă a masteratului „Literatura română – modernitate şi context european", Facultatea de Litere, UBB, Cluj-Napoca

1. Vreau să cred că intenţia a fost pe alocuri şi bună, dar că nu s-a realizat impactul negativ pe care sistemul Bologna urma să-l aibă asupra învăţămîntului românesc. Personal, am trăit sistemul „vechi" şi mi s-a părut că se mai promovau încă valorile şi se triau nulităţile. Acum nu mi se pare că se mai întîmplă acest lucru. Avem în faţă un învăţămînt *cantitativ*, şi nu unul *calitativ*. Cred că mai degrabă a însemnat o involuţie.

2. Am optat pentru un masterat din pasiune, în acelaşi domeniu de studiu pe care l-am absolvit (Litere). În 2004 masteratul încă era de un an. Însă am auzit de curînd absolvenţi de Teologie care fac masterat în Matematică, ceea ce mi se pare o anomalie. În mod firesc, domeniul de studiu din facultate ar trebui aprofundat, altfel vom ajunge (dacă nu am ajuns deja) să ne pricepem „la toate cîte nimic" – cum spunea I.D. Sîrbu. Chiar dacă aş opta pentru un masterat din alt domeniu, acesta ar trebui neapărat să fie unul conex cu cel din facultate, nicidecum unul din cu totul alt domeniu. Altfel, cum să te specializezi, cum să aprofundezi un domeniu cu care nu ai avut tangenţe înainte? E ca şi cum ai dori să devii chirurg, fără să fi făcut studii de medicină generală. Şi aceste discontinuităţi în studii, aceste schimbări de domenii de la nivelul licenţei la nivelul masteratului şi doctoratului sînt, din păcate, tot mai frecvente. Ele sînt, după părerea mea, dovada unei lipse de educaţie pentru studiu, pentru aprofundare, pentru performanţă.

3. Cred că elitele nu sînt *produse* de un sistem. Au fost elite în orice timpuri şi vor mai fi şi de aici încolo. Dar, cu siguranţă, în prezent se promovează prea puţin adevărata competiţie, studiul individual intens, onestitatea în cercetare şi în scris etc. Cu alte cuvinte, învăţămîntul universitar românesc se transformă în învăţămînt de masă, pierzînd scopul elitist pe care îl avea altădată. Acum numai cine nu doreşte nu face o facultate. În trecut, cine reuşea la facultate făcea deja parte din elite. Asistăm, poate, la o relativizare a termenului de „elite"...

Ioana MANTA-COSMA

A absolvit un masterat de Literatură Română, Facultatea de Litere, UBB, Cluj-Napoca

1. Sistemul Bologna îmi pare un proiect „diluat", în sensul în care nu poate produce, mai exact, nu are timp să producă specialişti. Problema cu care m-am confruntat, urmînd Facultatea de Litere, secţia română-norvegiană, a fost timpul. Multe cursuri au fost tratate ca studii introductive, generale, nu a mai fost timp de aprofundare. Numeroase cursuri au fost omise din programă pentru că din 4 ani trebuie urmaţi 3 ani. O limbă străină, cu totul nouă şi dificilă, cum a fost norvegiana (dar este şi cazul altor limbi, cum ar fi japoneza, finlandeza, suedeza etc.) nu poate fi învăţată doar în 3 ani. De aici porneşte şi răspunsul la întrebarea a doua. Masteratul devine o necesitate, 3 ani de studiu fiind insuficienţi pentru a deveni specialist într-un domeniu.

2. Eu am ales să urmez masteratul de literatura română, vrînd să aprofundez domeniul care mă pasiona. Necesitatea şi pasiunea au fost distribuite în mod egal ca argumente în alegerea masterului.

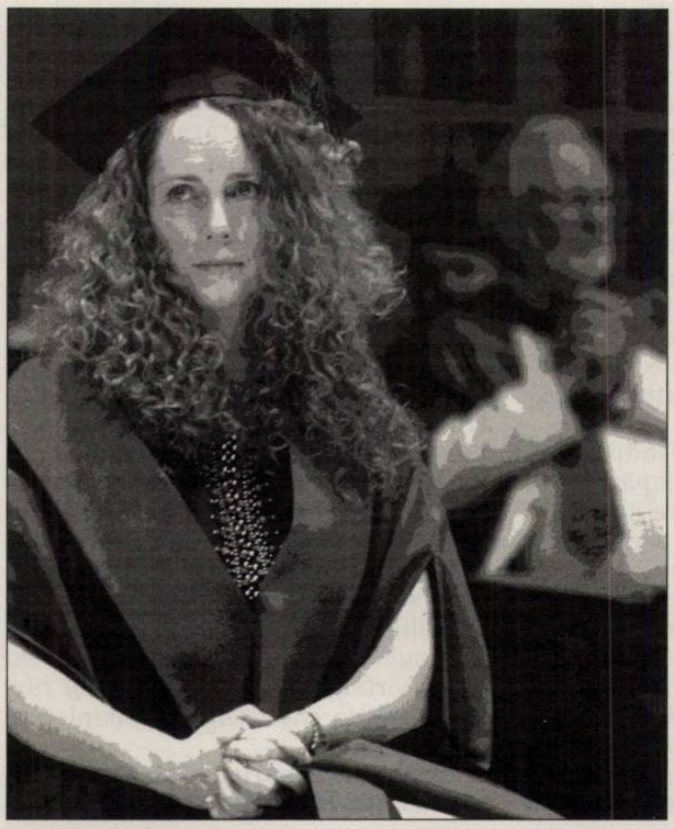

Şcoala doctorală de 3 ani nu poate nici ea produce specialişti, pentru că e o luptă contra cronometru – să fii nevoit să cercetezi şi să scrii o carte în trei ani, asta te face un mediocru.

3. Specialişti, elite... mă îndoiesc că sistemul îi poate produce. Oamenii din acest sistem sînt şi ei grăbiţi, nu au timp să formeze elite.

Ceea ce am simţit în timpul facultăţii şi masteratului din sistemul Bologna a fost lipsa unor profesori formatori de generaţii, de idei, de valori. Nu vreau să mai dau vina pe sistem, ceva prea abstract, prea de negăsit atunci cînd vrem să tragem pe cineva la răspundere. Aş da vina pe „trăitorii" din sistemul Bologna – profesori şi studenţi – care nu reuşesc să învingă timpul.

Dana Adelina FILAROPOL

Studentă în anul II, la masterul „Studii literare româneşti", Facultatea de Litere, UBB, Cluj-Napoca

1. Cred că introducerea sistemului Bologna s-a dorit a fi o fericită raliere a universităţilor româneşti la standardele de recunoaştere internaţională. Însă de dragul echivalării unor diplome s-a acceptat compromiterea sistemului educaţional care permitea dobîndirea competenţelor enunţate prin ele. Pare-se că ne întoarcem (de parcă am fi părăsit vreodată!) la hipercunoscuta teorie maioresciană a formelor fără fond. În străinătate bănuiesc că sistemul Bologna a dat roade pentru că propunea *specializarea* studenţilor într-un anumit domeniu de *competenţe*, cu care aceştia s-au familiarizat încă din timpul liceului. Însă în sistemul românesc, facultatea era prevăzută ca o *lărgire* a domeniului de *cunoştinţe* pe care studenţii le dobîndeau înainte de admitere, iar masteratul reprezenta adevărata specializare/dobîndire de competenţe în domeniu. Rezultatul reducerii la 3 ani a facultăţii nu a fost o schimbare de substanţă a modului de predare a conţinutului sau a scopului pentru care acestea sînt predate, ci o condensare a lor (uneori ridicol de superficială). Astfel masteratul, în loc să aducă nuanţe noi, în loc să problematizeze o anumită latură a studiilor universitare, vine mai degrabă să repună din temelii subiecte mari, insuficient tratate anterior. Motiv pentru care mi se pare aproape absurdă pretenţia susţinerii, la finalul ciclului de licenţă, a unei lucrări de mari dimensiuni, dar pe o temă restrînsă, de exemplu 60 de pagini, la Facultatea de Litere, unde 3 ani de zile studenţii nu sînt nevoiţi decît să alerge de la un secol de literatură la altul, în ritmul de ciuleandră al examenelor. O astfel de lucrare de licenţă şi-ar avea mai degrabă locul la finalul studiilor masterale, devenite acum o necesitate, nu atît din punctul de vedere al legislaţiei educaţionale, cît pentru formarea profesională completă a individului. Acolo unde nici facultatea nu reprezintă o corvoadă pentru student, e normal ca nici masteratul să nu fie o simplă formalitate. Cu toate acestea, în prezent există atîţia şi atîţia studenţi care urmează masteratul din pură obligaţie, tocmai pentru că nici nivelul de licenţă nu le-a stîrnit cîtuşi de puţin interesul. De ce aleg totuşi să continue ceva pentru care nu au tragere de inimă?... Răspunsul e dureros de simplu: pentru că altfel riscă să fie excluşi din sistem!

2. Eu mi-am dorit să urmez un masterat în domeniu din pasiune, dar şi pentru că fără el nu aş putea preda în liceele româneşti ore de limba şi literatura română. Însă dacă vreţi cel mai sincer răspuns, eu am ales masteratul conştientă fiind că acesta e cel mai sigur mod de reaşezare a cunoştinţelor dobîndite în timpul facultăţii, dacă vreţi, un bun răgaz în care să pot privi în urmă pista de alergare şi să-mi recalculez strategiile de cîştigare a cursei... aceasta în cazul în care nu am uitat motivele pentru care am luat startul. Mă consider însă norocoasă de a fi ales un masterat care să-mi ofere astfel de privilegii. În plan ideatic, „Studii literare româneşti în context european" ne învaţă cum să transformăm specificitatea propriei literaturi în marcă de export, cum să tranformăm complexul unei literaturi minore în avantaj al originalităţii. În plan profesional, ne familiarizează cu munca de critic literar, redactor, editor, profesor etc. Mi-ar fi plăcut totuşi să existe un masterat şi mai complex, în care studiile literare româneşti să se folosească şi mai mult de instrumentele teoriei literaturii şi ale literaturii comparate, pentru ca astfel privirea critică asupra propriei literaturi să fie şi mai realistă, iar munca noastră şi mai convingătoare, şi mai constructivă. Astfel, chiar dacă materia condensată din cei 3 ani de facultate, mie, personal, nu mi-a dat prea mult răgaz să pun în practică deprinderile de tînăr literat, masteratul însă, fiind în esenţă un corpus de cursuri la latitudinea profesorilor, reprezintă o astfel de şansă, nivelul său calitativ fiind direct proporţional cu nivelul de pregătire şi de interes al cadrelor didactice.

3. Speranţă deci există! Nu în sistem, ci în priceperea profesorilor prin care cred că universitatea românească va supravieţui. Pregătirea lor non-bolognesă, precum şi bunul lor discernămînt sînt cele care încă salvează de pe apa sîmbetei elitele româneşti şi scot la liman un sistem evident nepotrivit peisajului educaţional autohton. Închei prin a răsufla uşurată că nu sistemul este cel care produce elitele (de aceea ele există şi azi!). Însă suspin la gîndul că, din nefericire, el le poate tăia aripile...

Bianca-Simona VENŢE

Masterand, „Studii literare româneşti", Facultatea de Litere, UBB, Cluj-Napoca

1. Implementarea structurii Bologna, axate pe sincronizarea sistemului universitar românesc cu cel occidental, a reuşit să catalizeze procesul de autodistrugere al facultăţilor româneşti. Dezavantajele introducerii sistemului Bologna s-au concretizat în: scurtarea perioadei de pregătire a studenţilor, existenţa unor generaţii de sacrificiu care au suferit din cauza haosului organizaţional instalat la schimbarea sistemului, excluderea din programa de studiu a unor cursuri importante, obligativitatea ca viitoarele cadre didactice să urmeze şi masteratul pentru a putea preda şi la liceu, nu doar la gimnaziu (luînd în considerare că în cadrul masteratului, studenţii sînt obligaţi să urmeze şi un modul psihopedagogic II care este plătit de toată lumea, chiar şi de acei masteranzi care au bursă, în cadrul căruia materia studiată este aproximativ aceeaşi cu cea de la modulul psihopedagogic I), repetarea unor cursuri în semestre diferite etc.

2. În contextul acestor schimbări, ceea ce m-a determinat să optez pentru masteratul de „Studii literare româneşti", al Facultăţii de Litere din cadrul UBB, a fost atît aspiraţia de a studia literatura şi de a-mi continua linia de studiu începută în facultate cît şi dorinţa de a-mi construi o carieră didactică pentru care acesta îmi este necesar. Dacă ar fi să o iau de la început, aş alege un masterat într-un domeniu cu totul diferit (Jurnalism, Drept, Advertising etc.), ba chiar o altă facultate pe care aş face-o în străinătate.

3. Cred că, în momentul de faţă, sistemul universitar românesc singur nu dispune de resursele materiale sau umane necesare pentru a forma elite. Bursele, oferite studenţilor competenţi, sînt puţine şi modice, competenţele necesare pentru a performa la un viitor loc de muncă nu se află în concordanţă cu pregătirea studenţilor în facultate, iar numărul profesorilor este foarte mic, în raport cu al acestora. Nu neg că elitele ar exista în România, dar consider că ele se formează mai degrabă în universităţile de afară sau printr-o asiduă muncă de autodidact care să vină în completarea cursurilor şi a coordonării oferite de profesori. Favorizîndu-se studiile universitare de masă prin eliminarea examenului de admitere, facultatea a devenit un moft cu care se răsfaţă cei care îşi permit, vocaţia sau capacitatea de a o termina nefiind nişte cerinţe obligatorii în condiţiile în care totul, chiar şi cunoaşterea, se rezolvă dacă ai bani.

Incapabili de a resuscita învăţămîntul românesc, singura soluţie viabilă pentru a-ţi face studiile rămîne străinătatea care măcar îţi oferă iluzia unui viitor de succes.

Schimbări de domenii de la nivelul licenţei la nivelul masteratului şi doctoratului sînt, din păcate, tot mai frecvente.

(continuarea anchetei în pagina XII)

PUBLICITATE

2010

studii universitare
de licenţă masterale

Universitatea Tibiscus din Timişoara

de licenţă	masterale
Facultatea de Calculatoare şi Informatică aplicată Informatică	Web design Administrarea sistemelor distribuite
Facultatea de Design Design	Abordări narative în designul ambiental "Go green" în designul de produs Rolul vizualului în designul publicitar
Facultatea de Drept şi Administraţie Publică Drept, Administraţie publică	Instituţii de drept european
Facultatea de Jurnalism, Comunicare şi Limbi Moderne Jurnalism, Comunicare şi relaţii publice, Limbi Moderne Aplicate	Mass media şi comunicare în spaţiul public european Jurnalism şi publicitate Limbi moderne şi comunicare interculturală Comunicare în afaceri Comunicare şi publicitate în turism
Facultatea de Psihologie Psihologie	Managementul resurselor umane Psihoterapii şi psihologie clinică
Facultatea de Ştiinţe Economice Contabilitate şi informatică de gestiune (zi şi frecvenţă redusă) Economie şi afaceri internaţionale, Marketing	Strategia afacerilor în mediul european Auditul şi evaluarea întreprinderii Contabilitatea şi gestiunea entităţilor publice şi private

www.tibiscus.ro

Timişoara, 300559
str. Lascăr Catargiu, nr. 4-6
Tel/Fax: 0256/220 689, 220 690

Elita doctorală în România

– o şansă reală, prin programul de burse europene –

EDUCATI

Anul 2010 a fost ales, de către grupul ministerial semnatar al Declaraţiei de la Bologna, din 19 iunie 1999, ca bornă finală în procesul de creare a aşa-numitului Spaţiu European al Învăţământului superior, implicit pentru cel de restructurare a Universităţii, presupus în chip necesar de o compatibilizare trans-statală. În România, rareori se întîmplă să se discute modul în care are loc această adaptare în celelalte ţări ce au aplicat principiile Declaraţiei, ale cărei linii generale şi obiective comune au fost stabilite în baza unei voinţe politice unionale şi au fost susţinute tehnic de grupuri internaţionale de specialişti. Mai mult decît atît, discutarea în mass-media de la noi a strategiilor, etapelor, rezultatelor şi problemelor inerente ale reformei are, de cele mai multe ori, mize politice, fără relaţie substanţială cu specificul fiecărui nivel de învăţămînt. Cantonarea în contestări reciproce generale, consumate în „bătălii de platou", în loc de a acorda spaţiu construcţiei unui dialog specializat nu face decît să ţină societatea şi grupurile direct interesate departe de posibilitatea de a participa la o dezbatere sau la procesul de reformare a educaţiei, ca opinie publică ea însăşi matură, corect şi în detaliu informată. Fără argumente raţionale, fără posibilitatea de a cunoaşte situaţii concrete din învăţămîntul superior prin care realitatea – românească, se-nţelege –, prezentată continuu apocaliptic, se transformă totuşi periodic, societatea rămîne „publicul" pentru care are loc doar o altă punere în scenă. Spectacolul acesta, din nefericire, o şi disculpă: vinovat fiind întotdeauna un altul, un individ sau un grup politic bine identificaţi, îi este declinată, automat, orice responsabilitate (colectivă), absolut necesară în ce priveşte procesul general de învăţămînt, din care universitatea este doar o parte. Ignorarea informării opiniei publice despre „celelalte Europe", în acest plan, este dublată de lipsa de profesionalism în ce priveşte abordarea de către mass-media a subiectului educaţiei în România. Ca o bibliografie citată, dar necitită, sintagma „reforma Bologna", loc comun în vocabularul mediatic, devine un plafon opac prin care sistemul propriu-zis de învăţămînt superior nu se mai vede.

Seria „Dilema studiilor universitare" reprezintă o excepţie, unul dintre cele mai bune exemple de acest fel, şi datorită tenacităţii cu care lasă cîmp deschis pentru dialogul dintre experienţe foarte diferite, dar toate din interiorul învăţămîntului superior, fie că sînt interpretări sau chiar critici la obiect ale procesului Bologna sau ale formelor deja constituite în România de acesta, fie că sînt testimoniale (în sensul modern al cuvîntului) ale unor masteranzi sau doctoranzi ce îşi fac studiile aici sau în străinătate. Unul dintre cele mai interesante aspecte ale acestor suplimente dedicate reformei europene, adaptărilor sale locale şi performanţelor sau nereuşitelor din sistem/e este că nu lasă loc tocmai... *dilemei* în ce priveşte utilitatea studiilor de masterat şi de doctorat. Reforma în sine cunoaşte şi în România, ca peste tot unde ea s-a făcut resimţită, contestaţii, de multe ori întemeiate de experienţe, alteori de principii, şi chiar rezistenţe reale. Corozive acestea nu mai pot fi, sistemul s-a „mişcat" legislativ, instituţional şi administrativ, prin forţa lucrurilor, iar toţi actorii s-au adaptat cel puţin formal. Măcar două alte lucruri se vor schimba şi ajusta după acest sistem în următoarele perioade: calitatea „prezenţei", a performanţei, atît a profesorului şi a studentului, cît şi a structurii administrative care susţine dialogul dintre cei doi; după semnele apărute, şi mentalitatea fiecărei entităţi implicate.

Chiar şi în această curajoasă serie de publicaţii, dedicate mai ales masteratului – pe alocuri, şi nivelului următor de studii –, vocea profesorului lasă mai rar să se audă „zgomotul de fond", inevitabil, al in/adaptării, în trecerea de la sistemul precedent, în care licenţei, spre exemplu - ca şi doctoratului –, îi erau alocaţi mai mulţi ani de studiu, la cel de doar 3 ani; vocea studentului, în schimb, în cele mai multe cazuri, nu pune dileme, este orientată către lumea universitară internaţională, experienţele sînt mai ales ale celor care au ales programe de studiu în străinătate, acuzînd sau doar sugerînd că ofertele locale sînt incomplete, încă neadaptate sau neperformante, atunci cînd ele există şi ar răspunde căutărilor lor.

Una dintre problemele majore care generează aceste inevitabile discrepanţe este dată de neasimilarea încă a obiectivului didactic care schimbă relaţia profesor-student, în reforma Bologna: dezvoltarea abilităţilor cursantului mediu de a cerceta, de a se forma mai mult prin studiul individual şi prin proiecte ştiinţifice personale. Unii atenţionează: se întîmplă ca profesorul ce predă la masterat sau la şcoala doctorală sau conduce o teză de disertaţie sau de doctorat să nu aibă cunoştinţe la zi, să nu ştie sau nu fie interesat să urmărească cercetarea studentului său. Este oare studentul român, în schimb, atît de disciplinat, de tenace şi de dornic să treacă de la reproducerea mecanică (şi comodă) a informaţiei accesibile la interpretarea sa, *după* o pregătire metodologică şi de specialitate severe? Despre motivaţiile date de sistemul însuşi, de societate, de piaţa muncii nu discut aici, ele sînt aspectele recurente din abordările mediatice; indiscutabil, reale şi serioase, dar adesea şi paleativele pentru cei care judecă ceea ce fac cu măsuri personalizate, nu cu cele general valabile, care legitimează performanţa, pentru a o înregistra în circuitele internaţionale.

Propun aici evaluarea unei situaţii recent create în sistemul de învăţămînt superior în România, cea a doctoratului susţinut de la buget, dar şi de o bursă europeană, tocmai prin prisma cerinţelor reformulate în „procesul Bologna": responsabilitate, asumată matur şi egal, cu toate consecinţele, de fiecare parte implicată; disciplină severă în propriul exerciţiu profesional; respectarea indiscutabilă a rolului contractual pe care partenerul din procesul educaţional şi-l asumă. Sever, în sensul în care vorbim despre seriozitate, chiar de o anumită gravitate în asumarea acestui rol, ce obligă la calitatea discursului ştiinţific individual în raport cu criteriile mediului academic, la rigoare, la implicarea participativă a tuturor, la interes real şi prezenţă semnificativă în dialogul cu fiecare interlocutor, fie el profesor, masterand, doctorand sau tutore. Riguros, dar nu constrîngător, ci bun camarad al umorului creativ, bine temperat şi absolut necesar pentru sănătatea relaţiei formative. Această disciplină echilibrată a „prezenţei" şi a performanţei, cum continui să o numesc, se impune cu atît mai mult cu cît structura învăţămîntului superior a realocat timpii de formare, implicit de lucru cu studentul, după structura cunoscută. Atît licenţa, cît şi doctoratul se sprijină acum considerabil pe masterat, perioadă de specializare, în cercetare sau profesională, aşadar care poate duce către nivelul al treilea sau poate să reprezinte încheierea studiilor universitare.

Este pregătit doctorandul pentru munca de cercetare pe care trebuie să o depună şi care presupune realizarea tezei în doar doi ani, după încheierea anului de şcoală doctorală? Licenţa nu reuşeşte acest lucru, în majoritatea copleşitoare a situaţiilor, dat fiind numărul foarte mare de cursanţi raportat la numărul de cadre didactice, spaţii de învăţămînt, laboratoare etc. Reuşeşte masteratul? Aici, „Dilema studiilor universitare" a avut dreptate în a acorda atîta atenţie nivelului al II-lea din noul sistem de învăţămînt, pentru că s-ar putea petrece o schimbare majoră dacă atît profesorul, cît şi masterandul ar avea acelaşi scop, stabililit, de altfel, de „reforma Bologna": cursantul-cercetător. El este deocamdată un ideal, în realitate nivelul exigenţelor faţă de sine însuşi fiind, pe alocuri, mai scăzut la masterat decît cel înregistrat la nivelul mediu al licenţei! Masteratele, în noua formulă, de 2 ani, încă nu se bucură de o abordare riguroasă în ce priveşte disciplina participării la programul universitar.

Legea masteratului, din 2004, prevede în chip explicit şi obligatoriu ca programul de cursuri să fie dublat de un program de cercetare, tot de 2 ani, pentru a-i da posibilitatea masterandului să transforme proiectul de admitere într-o disertaţie valoroasă. De asemenea, el este consiliat de un tutore, realizează rapoarte intermediare, participă la colocvii special organizate pentru discutarea etapelor cercetării. Astfel, se poate pregăti pentru doctorat şi poate suplini, *in extremis*, eventuala lipsă a cursurilor de introducere în metodologii de cercetare ştiinţifică de la nivel de licenţă.

O bună pregătire metodologică pentru cercetare nu duce neapărat şi la competenţă în interpretare şi nici la calitatea de cercetător, rol pentru care el trebuie să fie învăţat cum să îmbine rigoarea, cunoaşterea şi creativitatea. Ambiţia de a se înscrie cu adevărat pe o pistă particulară, de a propune o interpretare originală se educă – şi nu doar de şcoală, dar în primul rînd de aceasta. Masteratul este, de aceea, puntea de care universitatea poate profita pentru a pregăti viitorul doctorand şi pentru a-i oferi cît mai multe instrumente de lucru ca să poată finaliza teza în doar trei sau patru ani, în funcţie de domeniu.

Dacă acest lucru nu se întîmplă, scade şi interesul *magister*-ului de a continua să se specializeze printr-un doctorat, pentru că studiul în sine, redus pînă aici la reproducerea de informaţie, devine complet nemotivant. Numai schimbarea statutului său, din tradiţionalul student în cercetătorul creativ, îl poate face responsabil şi conştient de valoarea efortului intelectual care i se solicită şi îi poate dezvolta o abilitate pe care, ulterior, el o poate transfera la orice nivel profesional.

Subdimensionarea activităţii de cercetare în timpul masteratului şi ignorarea deschiderii şi a ajutorului pe care legea aferentă le anunţă pentru noul sistem de învăţămînt duc, implicit, la carenţe majore şi de nerecuperat în pregătirea viitorului doctorand. Nemulţumirea pe care universitarii (unii) o exprimă faţă de scăderea nivelului de pregătire generală a absolventului de liceu, devenit student, este evidentă şi atunci cînd evaluează cercetările doctoranzilor, de data aceasta însă faţă de propriul sistem (licenţă şi masterat). Problemele se repercutează, devin chiar mai vizibile, dat fiind că Şcolile doctorale se bucură de o poziţie importantă pe scena actuală a educaţiei, iar numărul cursanţilor este foarte redus în raport cu cel al nivelelor precedente.

Studiile doctorale din România au primit însă, încă de acum 2 ani, un sprijin substanţial – finanţările prin fonduri structurale, acordate de Uniunea Europeană (85%) şi de Guvernul României (15%), cu obligaţia beneficiarului instituţional (universitatea) de a participa la cheltuieli, cu procente variabile. Proiectele pentru bursele europene influenţează într-o măsură considerabilă ritmul şi calitatea parcursului doctoral, însă menţin totuşi o ancorare puternică în masterat, mai ales pentru doctoranzii foarte tineri, care au urmat un traseu continuu al studiilor universitare.

Un asfel de exemplu este şi Proiectul „EDUCATI – Excelenţă Doctorală Umanistă în Cercetare: Aplicaţii şi Teorii Interdisciplinare", cofinanţat din Fondul Social European prin „Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane" pentru perioada 2008-2011. Bursa lunară pe care o primeşte un doctorand, cîştigător prin concurs al unui loc de la buget, se acordă în funcţie de locul desfăşurării cercetării: 1850 lei în România, 3700 lei pentru stagiul în străinătate (maximum 8 luni din cele 36, acordate în anul al II-lea sau al III-lea al programului de cercetare). Deja acest lucru îi oferă doctorandului o anumită stabilitate şi implicit posibilitatea de a dedica mai mult timp studiului, chiar de a se desprinde de obligaţiile unui serviciu cu normă întreagă. Este un prim aspect extrem de important, după cum indică şi răspunsurile la chestionarele completate de studenţi.

Susţinut, în parteneriat, de Universitatea din Bucureşti (UB) şi Univer-

sitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu“ (UAUIM), Bucureşti, proiectul EDUCATI se desfăşoară în patru Şcoli doctorale, dintre care trei în filologie („Litere“, „Limbi şi identităţi culturale“ şi „Studii literare şi culturale“) şi una realizată între cele două mari instituţii de învăţămînt superior, cumulînd interdisciplinar domeniul general al ştiinţelor umaniste cu arhitectura şi urbanismul („Spaţiu, Imagine, Text, Teritoriu“). Deşi au absolvit licenţa în universităţi diverse, doctoranzii din proiect, în cea mai mare parte a lor, au urmat un masterat la UB şi UAUIM şi au dorit să urmeze studiile doctorale tot aici. Iată, cu atît mai mult, că devine necesar să fie inclusă în programele de masterat pregătirea studentului ca cercetător, aşa cum comentam mai devreme, dat fiind interesul acestora pentru continuitatea studiilor şi încrederea cîştigată deja în universitatea respectivă.

Pentru *Programul de Studii Avansate*, respectiv primul an de doctorat, Şcolile doctorale au putut invita şi angaja în cadrul proiectului profesori şi cercetători din universităţi europene, pentru cursuri, pentru colocviile doctoranzilor şi tutoriale. Implicarea acestora în activitatea Şcolii respective a dus, în majoritatea cazurilor, la încheierea acordurilor pentru stagiile în străinătate ale doctoranzilor români. Pentru prima oară la noi, a fost posibil ca, la nivel de doctorat, de aceste schimburi şi colaborări universitare, imediate şi directe, să beneficieze o întreagă grupă de studiu. Tot în mod special, echipa proiectului a organizat, împreună cu profesorii şcolilor respective, dar şi cu invitaţi din ţară şi din străinătate, colocvii la care doctoranzi au prezentat lucrări, ce vor fi publicate în volume speciale. Efervescenţa din primul an a acordat o mare vizibilitate noului rol al doctorandului, dar şi al Şcolii respective. Şi-au găsit împreună un loc aparte în cadrul facultăţilor de care ţin, de la cel fizic, acordat cu această ocazie, la unul simbolic şi valoric. Doctoranzii se remarcă acum ca un grup de elită în facultatea respectivă, ca un model pentru masteranzi şi un prim nucleu de tineri cercetători ce ţin de o structură permanentă, nu de un demers cu caracter temporar şi interes limitat în raport cu instituţia facultăţii.

Dată fiind repetata punere în lumină a doctoranzilor, fie prin luările de cuvînt la seminariile săptămînale sau la cursurile cu profesorii din străinătate, fie prin participarea la colocviile naţionale şi internaţionale organizate de Şcoală pentru ei, examenul de trecere în *Programul de Cercetare Ştiinţifică* nu (mai) e o simplă formalitate. Ceea ce în urmă cu 3 ani părea deja a fi în pericol să devină o cutumă tacit acceptată (doctorandul era oricum înscris, examenul dintre anul I de şcoală şi cei doi de cercetare părea, de aceea, superfluu), a putut fi depăşit. Sub denumirea „Rezidenţialele interdisciplinare de vară“, a avut loc chiar o presusţinere a proiectului de admitere în PCS, o discuţie aplicată, în grupul de lucru, în legătură cu materialul ce urmează să constituie corpusul definitiv al cercetării ulterioare. Sînt esenţiale, de aceea, pregătirea metodologică prealabilă şi evaluarea permanentă şi fermă, tocmai pentru ca în ultimii doi ani doctorandul să finalizeze textul cercetării.

Aici se menţine una dintre problemele majore ale noului sistem: teoretic, pentru cercetare şi pentru evaluarea pe capitole a tezei, doctorandul are la dipoziţie un an şi jumătate, iar pentru finalizare şi corectură, restul. Practic, însă, doctorandul are dreptul, conform legii, la încă doi ani de prelungire, fie la recomandarea îndrumătorului, fie pentru situaţii speciale. În majoritatea cazurilor, el recurge la acest drept, şi pentru faptul obiectiv că teza, prezentată progresiv conducătorului ştiinţific, suportă revizuiri.

Încă un argument pentru reevaluarea masteratului, care a preluat, în noua formulă, multe din cursurile anilor IV şi V de la licenţă, din sistemul anterior, dar şi tipul de predare şi profilul „clasic“ atît al studentului, cît şi al profesorului. Masteratul cere acum, retrospectiv, dinspre doctorat, o nouă decantare, o mai corectă şi exigentă delimitare de licenţă, măcar în ce priveşte implicarea cursantului în propria pregătire. În acest fel, temele de doctorat ar fi deja pregătite de la masterat, împreună cu o documentare la obiect şi o primă evaluare a cîmpului bibliografic.

Doctoratul, în formatul de 3 sau chiar de 4 ani, impune cu adevărat un ritm sever. În al doilea an, doctoranzii din proiectul EDUCATI au beneficiat de stagiile în străinătate, stabilite împreună cu îndrumătorii lor ştiinţifici din ţară. Acordul a fost dublat de cel cu Şcoala doctorală, departamentul sau centrul european ales şi cu tutorele respectiv, profesor sau cercetător la universitatea-gazdă. În străinătate, doctoranzii au urmat cursuri, au participat la colocviile şcolilor doctorale care i-au primit, au intrat în echipele de cercetare deja constituite, în proiecte instituţionale şi au participat la simpozioane sau congrese organizate special pentru nivelul lor de cercetare. Stagiile, în majoritatea cazurilor integrale, de 8 luni, desfăşurate în Marea Britanie, Germania, Franţa, Spania, Italia, Olanda, Austria, Ungaria, Grecia şi Suedia au constituit şanse reale pentru bursieri. Au putut accesa baze de date pe care universităţile din România încă nu le-au achiziţionat, au lucrat în biblioteci, în arhive şi pe teren, cu atît mai eficient cu cît şi-au fixat un program strict de lucru şi metodele de cercetare, agreate de conducătorul român de teză şi de tutorele de la universitatea-gazdă.

La întoarcerea în România, doctorandul-stagiar a prezentat în cadrul colocviilor şi al Rezidenţialelor lucrările şi rezultatele cercetării. Nu mai e vorba, aşadar, doar despre un raport expediat către îndrumător sau către rectoratul universităţii, pentru a motiva şederea şi bursa, ci despre o prezenţă coerentă în grupul de lucru şi în Şcoala sa doctorală. În fond, ambiţia de a se prezenta cît mai bine, dublată de cunoştinţele ştiinţifice noi, dar şi de experienţa culturală trăită dau o identitate nouă doctorandului; el nu mai trăieşte insular, ci intră într-o reţea în care face permanent schimb de informaţii de interes ştiinţific, într-un dialog formator cu colegii şi cu specialiştii din proiect.

Statutul doctorandului român se schimbă radical cu ajutorul acestor proiecte. Lui i se acordă acum asistenţă ştiinţifică multiplă, datorită posibilităţii de a invita profesori din străinătate şi din România, datorită stagiului pe care îl poate face şi a circuitului ştiinţific în care intră, prin colocvii, proiecte şi publicaţii; i se acordă sprijin pentru a-şi prezenta etapele de cercetare, studiile şi pentru a le publica; de asemenea, este ajutat să realizeze el însuşi proiecte, individual sau alături de alţi colegi şi specialişti.

Doctorandul intră cu adevărat în scenă. O întreagă echipă asigură, precum în şcolile doctorale din străinătate, „rama“ necesară: scenografia, „sala“, „regia generală“ şi producţia. Trebuie recunoscut şi faptul că nu toţi ştiu foarte exact cum anume trebuie aşezat un lucru sau o relaţie în noul tipar. Îndrumătorul de teză, în multe cazuri, se va vedea nevoit să se implice mult mai atent, iar doctorandul va învăţa, la rîndul lui, să ceară toată atenţia. Nu toţi, nu de la început şi nu la fel. Ieşirea de sub tutela absolută a unui singur profesor, integrarea într-o reţea de specialişti şi rolul pe care şi-l poate asuma într-un circuit naţional sau internaţional al acestora, dialogul cu mai mulţi profesori, din ţară şi din străinătate, accesul la resurse bibliografice din ţară şi din străinătate, nu în ultimul rînd, competiţia cu ceilalţi colegi vor motiva doctorandul, aşa cum s-a întîmplat încă de la prima serie a beneficiarilor de burse europene.

Proiectul EDUCATI, ca toate celelalte care au primit finanţare pentru burse începînd cu 2008, încheie curînd al doilea an de activitate. Doctoranzii celor patru şcoli implicate întîmpină acum cea mai dificilă etapă: încheierea obligaţiilor contractuale – rapoarte, studii, participări la proiecte şi colocvii -, dar şi redactarea tezei. Proba lor finală este aşteptată nu doar de cei interesaţi direct de tema cercetată; ea va da şi măsura eficienţei unei astfel de iniţiative care ţinteşte un anumit nivel de performanţă a doctoranzilor, susţinuţi în totalitate, fără nici o excepţie, la cel mai bun nivel financiar la care s-a desfăşurat pînă în prezent programul respectiv de studii în universităţile româneşti.

Ceea ce poate fi remarcat deocamdată doar *in situ*, în facultăţi, este faptul că membrii acestor şcoli, atît bursierii „europeni“, cît şi profesorii implicaţi în proiect şi colegii lor activi au reuşit să contureze o nouă imagine a doctorandului şi o altă relaţie intelectuală între acesta şi profesorul său îndrumător (sau cel puţin să o anunţe). Doctoratul are şansa astfel să iasă din cercul larg şi umbrit al vechii cercetări-Cenuşărese şi să reprezinte elita de drept, valoroasă şi respectată, a comunităţii studenţeşti.

Proiectele pentru bursele doctorale europene schimbă mai repede şi mai eficient lucrurile decît o fac discuţiile publice, pe fundalul unor interminabile înfruntări politice. Indiferent cît de greu au demarat aceste proiecte şi oricît de mult ar apăsa pe umerii beneficiarilor sarcina finanţării burselor pînă la primirea rambursărilor, cîştigul, în realitate, este incomparabil mai mare, fie el pe termen scurt, mediu sau lung. Condiţia ar fi ca ceea ce deja s-a cîştigat să nu se piardă prin întreruperea finanţărilor sau prin limitarea în chip drastic a numărului de burse solicitate. Altfel, după doar două serii, vom ajunge din nou în rolul Meşterului Manole şi vom recădea – a cîta oară? – în situaţia atît de cunoscută românilor, cea a proiectului început atît de promiţător, dar nefinalizat, din motive străine lui.

Eforturile de a susţine în continuare acest tip de proiect, acum, cînd a fost lansat şi cel similar pentru burse de cercetare postdoctorală, merită nu doar depuse, ci şi corelate instituţional şi legislativ cu toată atenţia. Fărîmiţarea viziunii iniţiale ar duce la o nemotivată situaţie de risc; crearea, din nou, de forme care vor aştepta încă mult timp sedimentarea unui fond.

Învăţămîntul universitar are în continuare şansa de a evita blazatul: „oricum“. Proiectul EDUCATI, atît pentru seria 2008-2011, cît şi pentru seria următoare, este grăitor pentru cum poate fi schimbată nu doar realitatea, ci şi mentalitatea, şi nu în timp îndelungat, ci doar în cîţiva ani. Măsurăm raţional această afirmaţie, făcută din interiorul unui astfel de demers, din „primul val“, adică din primele „tranşee“, cu deplina credinţă că responsabilitatea despre care vorbeam la început se redefineşte la nivelul doctoratului, că există posibilitatea unei pregătiri anterioare printr-un program de cercetare inclus explicit în studiile masterale şi că statutul doctorandului în România îşi recapătă prestigiul prin noile Şcoli doctorale, în temeiul unor valori individuale construite riguros, cu exigenţă şi ambiţie.

Lector dr. Laura Mesina
Responsabil logistic
Proiectul EDUCATI, 2008-2011

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ŞI PROTECŢIEI SOCIALE AMPOSDRU
Fondul Social European POSDRU 2007-2013
Instrumente Structurale 2007-2013
MINISTERUL EDUCAŢIEI CERCETĂRII TINERETULUI ŞI SPORTULUI
OIPOSDRU
UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

Alexandra CĂTANĂ

Matrioşka şi Bologna

Implementarea sistemului Bologna în România îmi aminteşte, într-o anumită măsură, de jocul cu păpuşile Matrioşka, în care e imposibil să determini de la început intervalul real de timp de care ai nevoie pentru a ajunge la final. Bănuieşti că în interiorul primei piese mai există cîteva replici mai mult sau mai puţin similare, dar nu poţi niciodată ghici numărul exact de componente şi, implicit, nu poţi să ştii dacă piesa pe care o ai în mînă mai ascunde sau nu ceva. Cam aşa cred că s-a întîmplat şi în cazul implementării sistemului Bologna, nu numai la nivel naţional, dar în întregul spaţiu european care a aderat la această formulă. Imaginea iniţială a proiectului a fost cît se poate de tentantă: ideea unui sistem universitar coerent la nivel european nu putea decît să atragă atenţia şi interesul ţărilor membre, cu atît mai mult cu cît promitea, pentru prima dată în mod explicit, o recunoaştere internaţională a studiilor universitare, un nivel garantat de calificare, un cadru unitar pentru derularea mobilităţilor de studiu, şi, nu în ultimul rînd, o structură universitară comună întregului spaţiu european. Însă, între acest prim stadiu şi implementarea propriu-zisă existau, de fapt, o mulţime de replici secundare, ce au trecut aproape neobservate iniţial. În ceea ce priveşte România, ele au vizat, cred, în principal inadvertenţele care existau deja în interiorul sistemului universitar naţional. Visam, cu alte cuvinte, la adoptarea unei structuri europene, dar neglijam cu nonşalanţă inegalităţile din interiorul propriului sistem. Existau, la acel moment – şi mai există şi acum, din punctul meu de vedere –, diferenţe majore de viziune la nivelul centrelor universitare româneşti; ca să nu mai vorbim de lipsa de continuitate şi de confuzia generală care domină întregul sistem de învăţămînt românesc – fie el universitar sau preuniversitar.

În consecinţă, introducerea sistemului Bologna în România s-a făcut – aşa cum era de aşteptat – în variantă autohtonă: s-a luat un model străin, s-a schimbat cadrul legislativ intern şi s-a încercat aplicarea lui, fără să se ţină prea mult cont de modificări de substanţă pe care un astfel de model le presupunea anterior. Se pare că dictonul lui Maiorescu nu e chiar atît de învechit.

Oricum, dincolo de toate acestea, problema fundamentală rămîne – din perspectiva mea – timpul sau, mai precis, lipsa lui. În primul rînd, este o grabă fantastică în adoptarea modelului Bologna, chiar dacă demersurile pe plan european au început încă din 1998, dacă nu mă înşel. La noi, prima serie universitară pe sistem Bologna a fost, cred, în 2005-2006. România a beneficiat, aşadar, de aproape cinci ani să pregătească spaţiul universitar românesc pentru adoptarea acestui nou sistem. Sînt însă destul de sceptică în ceea ce priveşte măsura în care a profitat, în mod real, de acest interval. Cert este că în 2005, cînd centrele universitare au anunţat noua grilă de învăţămînt, majoritatea studenţilor au rămas surprinşi: în linii mari aceleaşi cursuri, de cele mai multe ori grupate sau comasate, pentru a asigura numărul de cursuri impus, dar, în acelaşi timp, parcurgerea materiei vizate. Prin urmare, pe parcursul a trei ani, studenţii se văd nevoiţi să parcurgă materia iniţial concepută pentru patru ani. Chiar dacă nivelul de licenţă Bologna se vrea doar o formare generală, urmînd ca specializarea să intervină în cadrul masteratului şi a doctoratului, există o anumită succesiune logică în asimilarea informaţiei, pe care, oricît ai vrea, nu poţi să o treci cu vederea. Din lipsă de timp – bănuiesc eu –, din lipsă de alternative, dar şi din superficialitate, s-a ajuns la nişte cursuri hibride, la nişte entităţi bizare, ce reunesc direcţii de studiu cît se poate de diferite, dar care, beneficiind de o titulatură unică, se înscriu în planul impus. Ce mai contează că pentru o singură disciplină, studenţii sînt adesea nevoiţi să susţină trei-patru examinări... codul disciplinei e unul singur, nota e unică, grila e respectată! Ce mai contează că nu mai există timp fizic pentru aprofundarea materiei predate? Ce mai contează că nu mai există timp suficient pentru ca ea *să fie* predată? Contează doar că diploma finală asigură o recunoaştere internaţională. Despre interesul şi posibilitatea de a obţine această recunoaştere în mod onorabil, nu mai vorbeşte nimeni. Nu e în grilă, probabil!

Cu toate acestea, poate e puţin prematur să vorbim despre o evoluţie sau o involuţie în calitatea sistemului universitar românesc. La urma urmei, nu avem încă două generaţii formate în acest sistem. Consecinţele încep să se vadă abia acum. Ceea ce pot totuşi să spun este că lipsa timpului, lipsa răbdării, chiar şi în formarea individuală, se simte. E un dezechilibru total în modul de formare universitară. Sîntem din ce în ce mai grăbiţi să ne obţinem diplomele cu iz european şi uităm, din ce în ce mai mult, de timpul efectiv de care avem nevoie pentru asta. Dar, cît sîntem în grafic, ce mai contează?!

Introducerea sistemului Bologna în România s-a făcut în variantă autohtonă: s-a luat un model străin, s-a schimbat cadrul legislativ intern şi s-a încercat aplicarea lui, fără să se ţină prea mult cont de modificări de substanţă.

Alegerea masteratului

Eu am fost poate unul dintre puţinele cazuri fericite, care a putut opta pentru un masterat din pasiune. Urmînd Facultatea de Litere, aş putea spune, de fapt, că întregul parcurs universitar a fost, în cazul meu, o pasiune. O asemenea facultate nu e tocmai garanţia unei cariere fulminante şi extrem de bine plătite. Am avut însă marele noroc de a beneficia în permanenţă de sprijinul familiei. Fără ei, nu aş fi reuşit să rezist pe acest drum, cu atît mai mult cu cît, chiar doctorand fiind, presiunea financiară este extrem de mare. Este trist, dar în România nu poţi să faci cercetare serioasă pe cont propiu. Pe de altă parte însă, am fost penultima promoţie care a absolvit în sistemul vechi, de patru ani. Pentru noi diploma de licenţă asigura încă o formare de specialitate şi îţi permitea accesul la o poziţie pe măsură în piaţa muncii. Acum însă, conform programei Bologna, diploma de licenţă atestă doar un nivel mediu de formare, urmînd ca specializarea să intervină în cadrul programelor de masterat şi de doctorat. Din cîte ştiu, există chiar o stipulare precisă, potrivit căreia abilităţile de coordonare şi de conducere se dobîndesc de-abia în ciclul de studii masterale. În consecinţă, dacă vrei să ai acces la o funcţie mai înaltă în sistemul Bologna, masteratul este o necesitate. Efectele sînt evidente: nu-

mărul persoanelor care vor urma un masterat va creşte simţitor, tocmai pentru că nu mai este vorba de o opţiune, de dorinţa de a cunoaşte nuanţele şi subtilităţile unei specializări, ci de o condiţie absolut necesară. De cealaltă parte, structura programelor de masterat este şi ea nevoită să se adapteze noilor cerinţe, devenind mai accesibil, vizînd poate un grad mai mare de generalitate, încercînd să acopere cît mai multe din lacunele lăsate de o formare universitară mult prea grăbită.

Pe scurt, cîndva masteratul a reprezentat o pasiune; acum a devenit, cu siguranţă, o necesitate.

Nu a fost suficient că am ales Facultatea de Litere, am şi continuat cu masterate în domeniu. Un simţ practic desăvîrşit, după cum observaţi! În mod evident, am urmat şi urmez acest drum din pasiune. Îmi place şi, atîta timp cît voi simţi că acest entuziasm nu se va diminua, voi continua să lupt, chiar dacă tentaţia de a renunţa este, de multe ori, foarte mare.

Primul masterat pe care l-am urmat a fost un master de literatură română (nu a fost de ajuns că am ales Literele, am mai optat şi pentru secţia de română, ca primă specializare!), însă a fost un masterat derulat în paralel cu un certificat de specializare la Universitatea din Geneva. Apoi, a urmat un master de cercetare în Franţa, pe o direcţie similară (inexistentă în programele noastre), pentru ca, în final, să revin în ţară pentru un doctorat. Dacă vă întrebaţi de ce am revenit, de ce nu am rămas acolo – ca de altfel majoritatea colegilor români – cred că tot dintr-o doză de nebunie şi din norocul de a avea în spate o familie care m-a făcut să simt mereu că, dacă îmi doresc cu adevărat ceva, se găseşte o soluţie. M-am întors, aşadar, pentru că speram să găsesc acea soluţie, calea prin care să simt că şi în România se poate face ceva. Aproape toţi prietenii mei români au rămas însă în străinătate, schimbînd uneori chiar radical domeniul de activitate, doar pentru a rămîne. Chiar şi o mare parte dintre colegii de facultate de aici au optat pentru masterate în alte domenii, recunoscînd zîmbind că „e cazul să se apuce de chestii serioase". Dacă vrei cultură şi artă, trebuie să accepţi încet o mulţime de limitări în plan social! Dacă mergi pe acest drum aşteptînd contrariul, te pierzi foarte uşor. Ceea ce nu înţeleg însă politicienii români este – în viziunea mea – faptul că asemenea visuri nu te desprind de realitate, din contră. Ca să urmezi un astfel de drum în România, îţi asumi foarte lucid nişte lucruri. Există însă o mare diferenţă între limitele implicite, pe care le accepţi şi eşti dispus să le înfrunţi cum poţi, şi condiţionările umilitoare, impuse din exterior. Indiferent de domeniu, nu poţi cere performanţă călcînd, în mod constant, demnitatea celor care lucrează pentru ea.

Sistemul de educaţie actual este forţat, din ce în ce mai mult, să se axeze pe rezultate imediate, vizibile, tangibile.

Calitate vs *cantitate*

Statisticile nu mint: sîntem o ţară de elite! Dovadă – *numărul* de publicaţii, articole, note maxime, premii, distincţii etc. Nu este cazul să devenim răutăcioşi, întrebîndu-ne de ce performanţa nu se măsoară, mai degrabă, în *calitatea* funcţiilor pe care absolvenţii de studii superioare le dobîndesc ulterior, în contribuţia pe care ei o au în societate, în impactul cercetărilor româneşti pe plan internaţional, în relevanţa publicaţiilor autohtone sau în frecvenţa cu care contribuţiile româneşti sînt citate sau integrate în studii străine. Pentru noi, „elita" e un *produs*, cuantificabil imediat. Nu avem – din punctul meu de vedere – răbdarea, maturitatea şi interesul de a forma alt gen de elite. Sistemul de educaţie actual este forţat, din ce în ce mai mult, să se axeze pe rezultate imediate, vizibile, tangibile. Cînd lucrezi însă cu oameni nu este chiar atît de uşor. Este nevoie de timp, de foarte mult timp şi de un efort constant. Modelarea unui om nu poate fi redusă la cele treizeci de ore de curs săptămînale. Te formezi treptat, acumulezi treptat şi restitui această investiţie treptat. Nu există nici o garanţie reală cu privire la intervalul de timp în care vei putea valoriza investiţia celorlalţi în tine. Dacă însă ştii că ai trei ani la dispoziţie pentru a deveni „o elită", atunci şi viziunea ta despre ceea ce înseamnă „o elită" va fi pe măsură. Dacă a nu putea bifa, la final de an, pe grila de evaluare, x căsuţe corespunzătoare unui anumit număr de articole, premii ş.a.m.d. este suprema dovadă de mediocritate, atunci... să bifăm căsuţe, să publicăm contra cronometru, să ne acordăm premii şi distincţii între noi, şi... să fim elite!

***Alexandra Cătană** este doctorand la Facultatea de Litere, UBB, Cluj-Napoca.*

Horia CORCHEŞ

Studii autohtone după reţete bologneze

Student fiind, am făcut parte din generaţia care, la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca, a inaugurat sistemul de studii universitare de 4 ani. Ne-am trezit, aşadar, două serii de absolvenţi, noi, cei cu 4 ani, şi colegii noştri mai mari, care finalizau un ciclu de studii de 5 ani. Era anul 1996. Nu ştiu care au fost atunci raţiunile pentru care s-a produs această schimbare de viziune, însă ştiu că a părut pentru mulţi dintre noi destul de frustrantă. Privind înapoi, cred că perspectiva studenţilor din acea vreme era destul de idealistă, ca să nu spun de-a dreptul iluministă. Pentru mine, pe atunci, facultatea însemna doar oportunitatea de a studia, de a citi mult, de a descoperi şi, firește, de a petrece timp cu prietenii. Ca student, nici o clipă nu m-am întrebat ce va urma după, unde voi lucra, ce îmi va oferi piaţa muncii. Un fel de idealism boem, care ne permitea să nu ne pese de faptul că nu avem bani de ţigări, că avem o singură pereche de blugi, şi aceia cam jerpeliţi. Aşadar, o frustrare exista, dar ea ţinea de faptul că eram lipsiţi de onoarea de a fi făcut 5 ani de studii, căci altfel, din punctul de vedere al disciplinelor studiate, noi, cei cu 4 ani, nu am avut de pierdut: pur şi simplu, din cîte îmi aduc eu aminte, am avut programa de studii mai aglomerată decît colegii noştri mai mari. Cînd s-a terminat vara de după examenul de licenţă, m-am gîndit că ar trebui să caut un loc de muncă. M-am orientat într-o doară spre inspectoratul şcolar şi, chiar dacă ratasem concursul pentru posturi (fusesem la mare, trei săptămîni, cu cortul!), am primit un post de profesor la ţară. În anul următor ştiam deja ce am de făcut, am dat concurs şi am obţinut un post de profesor titular la Cluj-Napoca în 1997.

Starea educaţiei azi

Cum stau, aşadar, lucrurile în învăţămînt? Mai întîi aş remarca faptul că nu prea avem încă perspectivă. Sîntem la început, abia au ieşit cîteva serii de absolvenţi. Suferim încă de pe urma absenţei unei legislaţii ferme care să normeze toate situaţiile confuze apărute. Licenţiatul este, după 3 ani de studii, destul de ferm în privinţa cunoştinţelor de specialitate. De aceea s-a şi decis, legislativ, ca el să nu poată preda decît la nivel gimnazial.

Cît e de pregătit un licenţiat cu trei ani de studii? Pe de o parte, în facultate nu mai reuşeşte, în mod evident, să parcurgă şi să aprofundeze aceeaşi cantitate de materie pe care o parcurgeam noi. Spre exemplu, faţă de un curs de lingvistică generală pe care îl fac ei acum, nu ştiu în care an, noi aveam un curs de lingvistică în anul I şi încă unul, în anul al III-lea. Ca să nu mai vorbesc despre faptul că seria mea a avut curs obligatoriu de eminescologie, încheiat cu examen cît se poate de dificil! Ce vremuri... Cursurile opţionale şi acumularea de credite permit unui student să finalizeze studiile chiar dacă nu şi-a sistematizat cunoştinţele de bază din domeniile fundamentale ale specialităţii. Se presupune că şi le va sistematiza pe parcursul anilor de master. Vă vine să credeţi că am întîlnit un absolvent cu licenţă care vroia să se angajeze ca profesor, dar nu ştia că interjecţia are funcţii sintactice? Mi-a spus cu naivitate că nu a avut timp să aprofundeze în facultate această „problemă", dar că se va interesa. Interjecţia se predă la gimnaziu! Dar, firește, era un caz particular, nefericit. Pe de altă parte, se pune problema pregătirii didactice. În cei 3 ani de facultate, studentului de acum îi este accesibil primul modul de pregătire, pe care îl parcurge paralel cu specialitatea. Nimic nu s-a schimbat în această privinţă, studentul are aceleaşi cursuri, acelaşi număr de ore de practică. Să spun că niciodată acestea nu au fost suficiente? E un loc comun, tocmai de aceea se vorbeşte de cîţiva ani despre aşa-numita stagiatură, perioadă în care, asistaţi de un profesor-mentor cu experienţă, proaspeţii profesori să se formeze ca dascăli, ca pedagogi. Reglementări încă nu există. Dar pregătirea didactică la care au acces nu este afectată de noul sistem. Cine vrea să înveţe învaţă!

Vorbind cu o fostă colegă, acum lector universitar la catedra de didactică a facultăţii, mi-a spus că există o faţă bună a situaţiei, pe care eu nu reuşisem să o văd. Spre deosebire de anii anteriori sistemului Bologna, mult mai mulţi studenţi vin acum la facultate cu dorinţa de a deveni profesori, iar dintre aceştia, mai mulţi sînt buni, cu potenţial, faţă de cei care înainte îşi asumau o viitoare profesie de dascăl! E o constatare care are nevoie de timp pentru confirmare. Dar chiar conştientizarea aceasta mi se pare un cîştig. Cînd ştii ce vrei să devii, ai toate şansele să găseşti şi calea pentru a deveni.

Ce îl aşteaptă pe licenţiatul cu 3 ani de studii?

Aş spune că îl aşteaptă o sumă de oportunităţi. Pregătirea de bază, primită în anii de facultate, îi permite mai ales să decidă dacă i se potriveşte cu adevărat această specializare. Dacă nu i se potriveşte, are calea deschisă către un master într-un domeniu înrudit, care să îi permită o reorientare profesională. Din punctul de vedere al absolventului de Litere, se deschid căi destule, de la antropologie pînă la ştiinţele comunicării sau chiar ştiinţe politice. E alegerea lui, căci piaţa muncii îi va permite să se angajeze în domeniul de master, chiar dacă are licenţă în alt domeniu. Şi astfel scapă de profesorat! Nu ştiu dacă acest lucru înseamnă un minus, mai degrabă aş crede că este o formă de flexibilizare socială şi profesională. Nu e cazul să ne temem! Întotdeauna cei buni vor fi motoarele care vor duce înainte societatea. Scenariile apocaliptice sînt perimate şi ţin de o altă, revolută, mentalitate.

Ce face însă dacă simte că destinul său este cel de dascăl? Ar părea simplu: fie rămîne cu studiile de licenţă şi poate preda în ciclul inferior, la gimnaziu, fie parcurge studiile masterale şi poate preda şi la liceu.

Cum spuneam, studiile din perioada primilor trei ani sînt, pentru cei mai mulţi, insuficiente pentru a asigura calitatea profesională. Nu mă refer la unele cazuri excepţionale şi nici la studenţii aflaţi sub medie, ci la cei mulţi, oneşti, serioşi. Masteratul ar trebui să le asigure acestora fluxul de informaţii şi de aptitudini care să le consolideze cunoştinţele şi aptitudinile. În acest sistem, masteratul – cred eu – devine obligatoriu pentru cei ce vor să fie profesionişti. Dar masteratul e o formă de specializare – literatură română, literatură comparată, lingvistică etc. Astfel că ceea ce nu s-a acumulat din fundamentele disciplinei, în anii de licenţă, riscă să nu fie acumulat nici în anii de master. Absolventul care nu ştia că interjecţia are funcţii sintactice nu va şti nici după absolvirea unui masterat de literatură. Păcat! Cred că aici e o breşă a sistemului, o scăpare periculoasă. Desigur, ajuns profesor, poate studia singur.

Pentru a deveni profesor de liceu nu este suficient să parcurgă orice studii masterale. Mulţi absolvenţi cu licenţă şi-ar dori să facă un masterat într-un alt domeniu şi apoi să predea la liceu. Legea nu permite, şi bine face! „Risipei se dedă florarul", nu cel ce doreşte să îşi asume cu fermitate un destin profesional. La urma-urmei, nimic nu îl împiedică pe un absolvent de masterat din domeniul licenţei să mai facă unul, într-un domeniu care îl pasionează. Însă nu ar fi cinstit să „fenteze": necesitatea unui masterat din domeniul de bază a fost impusă legal tocmai pentru a se asigura aprofundarea şi sistematizarea cunoştinţelor, precum şi sedimentarea competenţelor. Tocmai de aceea, masteratul permite şi parcurgerea unui al doilea modul de didactică. Iar angajarea ca profesor de liceu este condiţionată de absolvirea acestui modul. E un privilegiu faţă de ceea ce li se punea la dispoziţie absolvenţilor de dinainte de... Bologna. Ca să nu mai vorbim despre oportunitatea de a parcurge un masterat de didactica specialităţii, însă aceasta e o altă discuţie, neexistînd, din cîte cunosc eu, nici în acest sens o fermitate legislativă şi metodologică.

Conchizînd, la fel de subiectiv precum am fost şi mai sus, ce îmi rămîne de spus? Vorbim de ani buni despre mutarea de accent, în cadrul învăţămîntului, dinspre cunoştinţe înspre competenţe. Dar, vă întreb, cum să ai competenţe, dacă nu ai cunoştinţe? Vreau şi eu reţeta! Nici în privinţa studiilor universitare, nici în privinţa celor preuniversitare nu cred că se poate vorbi despre competenţe, dacă nu există cunoştinţe. Programele şcolare, programele universitare, formulele de organizare a studiilor pe ani, pe cicluri, pe etape de studiu trebuie să ţină cont de această realitate. În ceea ce *o* priveşte *pe*... Bologna? Pe de o parte, nostalgiile mele vetuste, pe de altă parte, realitatea...

***Horia Corcheş** este inspector de Limba şi Literatura Română, Cluj-Napoca.*

PUBLICITATE

Prof.univ.dr. Ion NEAGU
Rectorul Universităţii "Nicolae Titulescu" din Bucureşti

În documentul ***Noi competenţe pentru noi locuri de muncă: calea de urmat***, Consiliul Uniunii Europene (Bruxelles, 9 iunie 2010), îndeamnă statele membre să modernizeze sistemele de educaţie şi de formare pentru a dezvolta competenţe-cheie, inclusiv prin promovarea învăţării de-a lungul vieţii, ţintind creşterea flexibilităţii programelor de educaţie şi de formare în scopul îmbunătăţirii tranziţiei de la educaţie la viaţa profesională.

Documentul ***Competenţe cheie pentru o lume în schimbare***, (Bruxelles, 25 noiembrie 2009), subliniază că educaţia şi formarea profesională, plasate în centrul agendei de la Lisabona, sunt definitorii pentru vehiculatul "triunghi al cunoaşterii", educaţie, cercetare şi inovare. Eficienta funcţionare a acestui "triunghi al cunoaşterii" ar trebui să determine creşterea competitivităţii persoanelor şi îmbunătăţirea tranziţiei de la procesul educaţional la viaţa profesională activă. Recesiunea economică a scos în evidenţă importanţa acestor provocări pe termen lung.

Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucureşti organizează studii masterale în cadrul Facultăţii de Drept, a Facultăţii de Ştiinţe Economice şi a Facultăţii de Ştiinţe Sociale şi Administrative, punându-se accentul pe consolidarea şi îmbogăţirea cunoştinţelor teoretice şi practice necesare procesului dificil de integrare pe piaţa muncii. Sistemul educaţional este organizat astfel încât procesul de învăţare şi formare profesională să fie flexibil şi să corespundă exigenţelor persoanelor care intenţionează să pătrundă în viaţa profesională, în particular, şi ale societăţii româneşti în ansamblul său.

Absolvenţii acestor programe se pot orienta ulterior către Şcolile Doctorale din domeniul ştiinţelor juridice, economice sau administrative.

Nu în ultimul rând, programul de pregătire masterală trebuie adaptat la perioada pe care o traversăm, prin identificarea soluţiilor care pot concura la ieşirea României din recesiunea economică.

PUBLICITATE

UNIVERSITATEA
NICOLAE TITULESCU

Acreditată prin Legea 241/2002, Universitatea organizează în anul universitar 2010/2011, la cele trei Facultăţi: Drept, Ştiinţe Economice, Ştiinţe Sociale şi Administrative programe de **MASTER**, astfel:

FACULTATEA DE DREPT

Programul	Durata semestre	Număr credite	Număr locuri
• Carieră judiciară	2	60	50
• Dreptul afacerilor	2	60	50
• Drept financiar bancar şi al asigurărilor	2	60	50
• Drept internaţional şi comunitar	2	60	50
• Ştiinţe penale	2	60	50

FACULTATEA DE ŞTIINŢE ECONOMICE

Programul	Durata semestre	Număr credite	Număr locuri
• Finanţe şi asigurări	4	120	100
• Finanţe publice şi politici fiscale naţionale şi comunitare	4	120	100
• Management financiar-bancar şi bursier	4	120	100

Deviza noastră este:
învăţământ, profesionalism, exigenţă!
Prof. univ. dr. Ion NEAGU

FACULTATEA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI ADMINISTRATIVE

Programul	Durata semestre	Număr credite	Număr locuri
• Administraţia publică şi dezvoltarea comunitară	4	120	100
• Managementul organizaţiilor şi serviciilor publice	4	120	100

FACULTATEA DE DREPT
organizează şi studii universitare de DOCTORAT la următoarele discipline

Disciplina	Forma de studii	Durata
• Drept civil	Fără frecvenţă	3 ani
• Drept comercial	Fără frecvenţă	3 ani
• Drept comunitar	Fără frecvenţă	3 ani
• Drept penal	Fără frecvenţă	3 ani
• Drept procesual penal	Fără frecvenţă	3 ani
• Teoria generală a dreptului	Fără frecvenţă	3 ani

Adresă: Calea Văcăresti nr. 185, sector 4, CP 040051, Bucuresti
Telefon: 021-330.90.32, interior 228/230/252
www.univnt.ro

Bologna, educaţia universitară şi studenţii

(urmare din pagina VII)

Mara SEMENESCU

Studentă, anul II, Facultatea de Litere, UBB, Cluj-Napoca

1. Încerc să văd avantajele sistemului, dar întîmpin multe dificultăţi. La un nivel personal, am impresia că limitarea licenţei la 3 ani a dus la o coborîre drastică a nivelului de pregătire. Să vă dau cîteva exemple. Sînt înscrisă la secţia de română-engleză unde studiez atît limba cît şi literatură. La engleză nu am apucat să facem deloc Shakespeare, iar asta pentru că pur şi simplu nu a fost timp. Cursului nostru de Literatură engleză veche şi a Renaşterii îi era alocată o oră pe săptămînă, în cadrul căreia a trebuit să parcurgem perioada care se întinde de la scrierea poemului *Beowulf* (secolele VIII-X) pînă la secolul al XVI-lea. La 14 săptămîni de şcoală, imposibilitatea de a trece deopotrivă eficient şi complet prin materie rezultă dintr-un calcul simplu. Acelaşi lucru s-a petrecut şi la română unde literatura de secol XIX a trebuit să fie înghesuită în doar 3 ore pe săptămînă, rezultatul fiind că am petrecut un total de abia 4 ore pe Eminescu, iar Caragiale a ajuns studiu individual. Noroc pînă la urmă cu profesorii care se străduie să mai acopere golurile din materie propunînd cursuri opţionale, fiind disponibili pentru ore de consultaţii şi completînd finalul unui curs mai scurt cu ce a rămas nespus în cursul precedent. (Dexteritate de navigare prin spaţiul curriculumului demnă de un Phileas Fogg obligat să facă ocolul pămîntului în doar 48 de zile în loc de 80.) Mă tem că profesorii şi studenţii ar trebui să primească la pensie, respectiv la finalul facultăţii, o diplomă de alergat viteză pe un traseu cu lungime de maraton.

2. Voi opta pentru masterat ghidîndu-mă după acelaşi principiu care m-a condus la alegerea licenţei: pasiunea. Asta nu înseamnă că, dacă nu ar exista pasiune, aş renunţa, chiar dimpotrivă. Sistemul actual oferă puţine şanse celor care se limitează la primii trei ani de învăţămînt superior. Masteratul a devenit obligatoriu într-un fel, atît pentru cei care doresc să ştie mai multe din pasiune cît şi pentru cei mai pragmatici care urmăresc un post stabil. Scopul e probabil diferit, dar mijloacele sînt aceleaşi, iar acest fapt duce la transformarea masteratului într-un fel de *„must"* derivat din confruntarea cu realitatea. Se pierde total ideea de etapă rezervată „celor mai buni dintre cei buni".

Dorinţa mea este să fac un masterat în domeniul literaturii, mi-ar plăcea un masterat care să abordeze teme de literatură comparată şi teorie literară. Cred că aş putea fi un student etern într-un asemenea context. Am cîteodată impresia că aş putea trăi din curiozitatea descoperirii unor noi lecturi, că nu există nici o şansă să mă plictisesc de asta întrucît oricum aş avea nevoie de aproximativ cinci vieţi să acopăr întregul domeniu. Dar orice om, chiar şi un student la Litere, are un gram de realism în el care îl face să conştientizeze că, cel puţin în România, nu prea are unde să se angajeze cu o asemenea pregătire (şi chiar dacă are, este pe un salariu infim). În concluzie, s-ar putea ca peste 10 ani să lucrez într-un birou de firmă, cu o diplomă de masterat în PR, cu multe cărţi pe noptieră acasă şi cu mult prea puţin timp să le citesc. Ideea e că voi face tot posibilul să mă orientez profesional în conformitate cu pasiunea mea (lucru care se va întîmpla cel mai probabil în străinătate), fiind totodată pregătită pentru o eventuală schimbare de planuri.

3. Cred că elitele pot rezulta în ciuda sistemului, poate chiar din cauza şi mulţumită acestuia. La noi elitele sînt acelea care simt (enorm) pe propria piele dezavantajele sistemului şi văd (monstruos) toate problemele de la scară înaltă cum se transformă în piedici la nivel personal. Elitele devin astfel cei care se luptă cu sistemul, cei care dau din mîini şi din picioare să iasă afară. Pentru că la noi totul e pe dos, ambiţia nu mai este un corolar al oportunităţilor oferite, ci un soi de efect advers în faţa vicisitudinilor. Nu am nici o îndoială că din ţara noastră vor rezulta elite, dar sînt la fel de sigură că, într-o proporţie covîrşitoare, ele nu vor rămîne aici. Elitele au darul de a ieşi cumva la suprafaţă, sprijinindu-se abil pe cele cîteva trepte sigure de ascensiune şi avansînd în acelaşi mod pînă pe terenuri mai sigure.

Claudiu TURCUŞ

A absolvit mastratul „Literatură română în context european", Facultatea de Litere, UBB, Cluj-Napoca

1. Reforma structurală/curriculară din învăţămîntul românesc a fost trîmbiţată frecvent şi amînată constant de-a lungul celor 20 de ani scurşi de la Revoluţie. *Ambiguitatea* ar fi cuvîntul care ar descrie cel mai potrivit bîlbîielile, stagnările, cîrpelile şi simulările reformiste petrecute în învăţămîntul superior autohton. Sub această protecţie a ambiguităţii legislative, profitînd de criza instituţională (inerentă în orice tranziţie) au răsărit, ca ciupercile după ploaie, universităţi noi, cu cadre didactice reciclate (profesori de liceu, consilieri locali, subingineri), cu sedii improprii, cu statut incert, cu examene virtuale, cu studenţi agramaţi, cu doctorate plătite, dar, mai ales, cu diplome sigure. Ieftin şi „bun": cîteva sute de euro de an, să-şi permită oricine. Miniştrii au cu ce se lăuda: „asigurăm accesul la învăţămînt superior unei pături cît mai largi a populaţiei". „Spiru Haret" e numai vîrful neînfrînt al aisbergului. O cercetare amănunţită, dar, se pare, în interesul nimănui, ar scoate la iveală, sînt sigur, o situaţie cel puţin îngrijorătoare.

Peste această situaţie jalnică se aşternu şi modelul Bologna, dar despre el e irelevant să vorbim, întrucît funcţionalitatea acestuia nu poate fi măsurată într-un mediu disfuncţional. Sigur, la o primă vedere, sistemul pare că aspiră la conceptul de *instant-education*. Totul cît mai repede. E o altă dinamică, adaptată probabil pieţei muncii, cu accent pe specializarea cît mai rapidă, cu birocratizarea cercetării (vezi doctoratele de 3 ani) etc. Un lucru e cert: *în România nu sistemul Bologna e responsabil pentru calitatea învăţămîntului, ci şleahta politicienilor iresponsabili,* secondată iute de toată floarea cea vestită a imposturii universitare autohtone. Faceţi un exerciţiu: intraţi pe site-ul unei facultăţi ivite după 1990 şi căutaţi informaţii despre activitatea ştiinţifică a conducătorilor de doctorate. Procentul e covîrşitor în defavoarea celor care s-au remarcat cu adevărat prin vreun studiu, conferinţă, premiu. Nu vreau să spun că centrele de tradiţie (universităţile de stat Bucureşti, Cluj, Iaşi, Timişoara, eventual Braşov) nu deţin mediocrităţi, dimpotrivă, însă aici ponderea incompetenţei e sub un oarecare control. Fireşte, cercetarea mea empirică s-ar putea să fie reductivă, dar mistificatoare nu e.

2. Vechea, eterna opoziţie: plăcerea sau nevoia. Ei bine, nici una, nici alta sau, mai bine zis, nu doar una ori cealaltă. Am optat pentru un masterat din coerenţă. S-a dovedit că în plan material nu mi-a fost de folos, iar efortul depus pentru a-l absolvi nu-mi evocă o etapă hedonistă. Pe de altă parte, pentru a mă înscrie la un doctorat în istoria literaturii aveam nevoie de o specializare mai aprofundată, iar pasiunea – cum o numiţi – această himeră a vanităţii intelectuale m-a menţinut pe linia de plutire cînd, din punct de vedere social/profesional, preocupările mele se dovedeau perdante.

3. Elite produc Harvard, Oxford, Cambridge, Yale, Princeton, Sorbona, Standford. Şi probabil încă cîteva universităţi din lumea civilizată. Deşi, după o convorbire cu un doctorand al uneia dintre acestea, încep să mă îndoiesc dacă, programatic, mai există învăţămînt centrat pe elite. România produce, în schimb, foarte multe diplome. Inflaţie de valori. Dar tot România, trebuie să recunoaştem, s-a specializat în producţia de *excepţii:* tineri foarte pregătiţi, deveniţi elite prin efort individual, care au întîlnit un profesor de Harvard la Bucureşti sau la Cluj, care ajung să inventeze tehnologii la Amsterdam sau la Politehnica din Timişoara, care publică în reviste de primă importanţă internaţională, care devin medici celebri la New York sau la vreun spital universitar românesc, care şi-au însuşit cu încăpăţînare aforismul bunicului Aristotel: *Sîntem, de fapt, ceea ce facem în mod repetat. Deci excelenţa nu e un act, ci un obicei.*

Pentru a deveni cel puţin relevant, dacă nu performant, şi învăţămîntul românesc ar trebui să renunţe la proastele obiceiuri: universităţile de carton, profesorii de mucava, diplomele de hîrtie. Abia printr-o evaluare agresivă/nepopulară a acestui sistem insalubru moral şi precar academic, vor putea ieşi la iveală oamenii care *funcţionează*. Abia atunci reforma învăţămîntului va căpăta consistenţă, proiectele vor deveni viabile, finanţările se vor demara organic, iar banii se vor cheltui eficient. Deocamdată, însăşi normalitatea este, pe meleagurile noastre, la rîndul ei, o biată excepţie.

Ionuţ MILOI

Absolvent al masteratului „Studii literare româneşti", UBB, Cluj-Napoca

1. E o întrebare dificilă, la care nu cred că se poate răspunde într-un singur cuvînt. În primul rînd, o asemenea apreciere ar presupune o privire retrospectivă, o analiză asupra unui proces încheiat sau cel puţin aflat în fază de finalizare, în orice caz, cu o vechime destul de mare, încît să poată suporta o interogare din perspectiva atingerii sau ratării obiectivelor stabilite iniţial. În cazul sistemului Bologna în România, acea privire retrospectivă nu „bate" foarte departe. Prima serie de studenţi care şi-au făcut studiile în acest sistem şi-au obţinut diploma de licenţă în 2008, iar în această vară, aceia dintre ei care au ales să continue cu un masterat, tocmai au avut susţinerea disertaţiilor. Se va vedea pe parcurs dacă, în cazul lor, şi al seriilor viitoare, principiile sistemului Bologna (calitatea învăţămîntului, mobilitatea studenţilor, învăţămîntul centrat pe student, racordarea la piaţa muncii şi creşterea ratei angajării etc.) se vor valida sau nu. Cred că mai e nevoie de timp pînă să putem aprecia succesul sau eşecul implementării acestui sistem şi în România.

2. La fel ca studiile de nivel licenţă, şi masteratul a vizat, pentru mine, tot domeniul filologiei. Spre deosebire de alte domenii (informatică, drept, ştiinţe economice), lipsa de interes pe piaţa muncii, de care are parte un absolvent de română-engleză din partea angajatorilor, cred că exclude posibilitatea ca cineva să facă studii de gen din necesitate. Am absolvit un masterat de „Studii literare româneşti", în cadrul Facultăţii de Litere din Cluj. Alegerea a fost una firească pentru mine, situîndu-se în continuarea studiilor pe care le-am făcut în facultate. Nu am fost tentat de un masterat într-un alt domeniu, deşi mulţi dintre colegii mei au făcut-o, îndreptîndu-se înspre domeniul psihologiei, al studiilor europene sau al resurselor umane. Am considerat că ar fi cel mai bine să-mi consolidez cunoştinţele într-un domeniu în care investisem deja patru ani.

3. Nu cred că sistemul de educaţie românesc şi-a stabilit, pe lista de priorităţi, producerea elitelor. Strict din acest punct de vedere nu cred că trebuie blamat dacă nu produce elite, la fel cum nu cred că trebuie lăudat cînd se întîmplă să o facă, pentru că în ambele cazuri ar însemna să discutăm despre un obiectiv neasumat. Faptul că, de exemplu, există în continuare olimpici internaţionali, cred că e o falsă probă a putinţei acestui sistem de a produce elite. Asumarea abuzivă a entuziasmului şi a muncii acestor elevi, vizibilă în expresii de genul *olimpicii noştri,* cred că trebuie să dispară cît mai repede din discursul public. Dacă ar fi într-adevăr olimpicii cuiva înseamnă că ar reprezenta o valoare pe care cineva ar avea tot interesul să o protejeze, şi nicidecum să o saboteze prin eliminarea burselor de performanţă, prin lipsa centrelor de excelenţă, a infrastructurii necesare (aparatura laboratoarelor, biblioteci actualizate, acces la jurnale internaţionale şi baze de date etc.), şi nu în ultimul rînd, prin lipsa eforturilor de a le asigura vizibilitate şi conectare la comunităţile ştiinţifice internaţionale. Existenţa acestor olimpici – ca să rămîn la acest exemplu – îmi pare mai degrabă o anomalie, ceva ce are loc în ciuda tuturor condiţiilor nefavorabile oferite de sistem, şi care încă mai reuşeşte să se susţină numai prin visele unor tineri şi prin puterea şi inspiraţia pe care unii profesori de excepţie (ei înşişi, pe aceste coordonate ale discuţiei, anomalii ale sistemului) le-o mai pot insufla. În momentul de faţă, nu pot considera astfel de performanţe ca fiind efectul unei strategii, ci doar rezultatul unor întîmplări fericite.

De dragul echivalării unor diplome s-a acceptat compromiterea sistemului educaţional.

UNIVERSITATEA LUMINA

Înfiinţarea unei universităţi sub genericul „Investim în profesionalism!", după 20 de ani de istorie controversată a învăţământului superior particular din România este o întreprindere dificilă, dacă luăm în calcul riscurile serioase pe care şi le-au asumat fondatorii ei. Numeroase modificări legislative, absenţa coroborării unor prevederi normative cuprinse în legislaţia generală şi în cea specifică, o legislaţie secundară stufoasă etc. sunt doar câteva elemente care fac procesul dificil şi, pe alocuri, incontrolabil. Adaugăm acestui aspect abordările asumate de către factorii decizionali din universităţile româneşti, abordări relativ haotice sau incomplete, decurgând din aplicarea prevederilor documentelor europene la care România este parte semnatară. Imaginea uşor şifonată a universităţilor particulare - urmare a numeroaselor accente critice apărute în societatea românească, mai ales, referitoare la calitatea absolvenţilor lor – dar şi consecinţa diverselor scandaluri publice în care au fost implicate unele dintre acestea, accentuează riscurile şi măreşte gradul de nepredictibilitate al iniţiativei noastre.

Apariţia în peisajul universitar românesc a Universităţii Lumina este surprinzătoare şi prin faptul că ea survine într-o perioadă de criză financiară profundă, într-o perioadă neprielnică pentru excelenţa în educaţie, atât în mentalul colectiv cât şi la nivel macrostructural. Schimbările operate în scopul reformării sistemului de învăţământ – de-a lungul a două decenii – au fost contradictorii, elaborate sub impactul momentului socio-economic sau a diverselor modele funcţionale din Europa sau de peste Ocean. Rezultatul, conform diagnozei oficiale care ghidează actualul proces de regândire a şcolii şi viaţa sistemului de învăţământ din Romania, arată că „actualul sistem de educaţie nu este capabil să asigure României o poziţie competitivă în economia cunoaşterii".

Această diagnoză elaborată de către specialişti după aproape două decenii de reformă a sistemului educativ, realizată într-un moment de gravă disfuncţionalitate a sistemului social în ansamblul său, suferă, în opinia noastră, de aceeaşi meteahnă ca şi precedentele: absenţa unui proiect societal pe termen mediu şi lung, contextualizat „provocărilor" lumii contemporane: diminuarea nivelului calitativ de pregătire a resurselor umane, mărirea discrepanţelor în materie de acces la educaţie, ignorarea beneficiilor /constrângerilor societăţii contemporane (dinamica accelerată a vieţii economice, a profesiilor, a pieţei forţei de muncă, diseminarea rapidă a informaţiei, apropierea geografică reală între societăţi şi indivizi prin mijloacele specifice comunicaţiilor avansate, etc.), care să stabilească rostul şi rolul şcolii în elaborarea şi implementare lui. Într-un discurs semnificativ rostit pe această temă, Andrei Marga afirma: „La începutul secolului al XXI-lea s-au adăugat câteva modificări ale contextului. Mă gândesc la: „încălzirea globală", care a survenit mai devreme decât s-a anticipat şi are efecte mai adânci decât s-a prevăzut; „migraţia populaţiilor" spre ţările dezvoltate, pe scară nouă; „extinderea terorismului" la rangul unui pericol major pentru civilizaţie; „eroziunea democraţiei" prin reducerea acesteia la o tehnică de alegere periodică a liderilor; „eroziunea multiculturalismului", prin reducere la coexistenţa culturilor; accentuarea „competiţiei universităţilor" în condiţiile globalizării; „destrămarea tablourilor integratoare ale lumii" sub presiunea cerinţei de valorificare a produselor pe pieţe globalizate; „cotitura culturală", în urma căreia, mai mult decât de alţi factori (geografici, economici, politici etc.), depind performanţele oamenilor".

Modelul de universitate propus de către Fundaţia Lumina Instituţii de Învăţământ atât publicului interesat cât şi lumii universitare româneşti sau din proximitatea sa, proiect aflat la finalul etapei de autorizare a programelor de studii (autorizate de către ARACIS conform Rapoartelor Consiliului ARACIS din 22.04.2010 şi 20.05.2010.) şi la începutul perioadei de articulare instituţională şi academică, se doreşte a fi o sinteză funcţională între liniile de forţă care decurg din tradiţia învăţământului superior din România şi beneficiile/constrângerile societăţii contemporane dincolo de aspectele punctuale ale crizei actuale.

Demersul nostru teoretic şi acţional vizează rolul, locul şi funcţiile universităţii în societatea actuală în urma diluării modelului tradiţional de universitate dar şi debutul transpunerii concrete în realitatea imediată a acestui nou concept de universitate în consonanţă cu exigenţele societăţii cunoaşterii şi informaţiei, cu poziţia României în regiune sau cu specificul zonei în ceea ce priveşte educaţia de nivel superior.

Misiunea Universităţii Lumina, asumată de la început de către fondatori, este pregătirea şi formarea de specialişti în domeniul ştiinţelor socio-politice, economice şi inginereşti, printr-un proces didactic şi de cercetare de înaltă calitate care se adresează potenţialilor beneficiari români cât şi celor din regiunea noastră geografică, având în vedere similitudinea exigenţelor impuse de viaţa economică, socială şi tehnico-ştiinţifică a zonei (Sud-Estul Uniunii Europene) şi a regiunilor geografice învecinate României (Balcanii de Vest, regiunea Mării Negre, Estul Europei).

Formarea şi dezvoltarea competenţelor profesionale, a aptitudinilor şi abilităţilor necesare unui parcurs profesional performant vor stimula, în opinia noastră, atât transformările şi dezvoltările naţionale, europene şi internaţionale, în domeniile de referinţă cât şi accelerarea cunoaşterii, asumarea valorilor şi principiilor democratice, deschiderea spre cooperare, la nivel zonal şi european şi, drept urmare, va asigura participarea directă, implicată şi conştientă la articularea societăţii cunoaşterii şi performanţei a viitorilor absolvenţi.

Universitatea Lumina va avea un puternic caracter interdisciplinar, având în vedere programele şi domeniile de studii emergente în raport cu societatea cunoaşterii (ştiinţe economice, ştiinţe politice şi ştiinţe inginereşti), în condiţiile îndeplinirii condiţiilor legale de acces la învăţământul superior de licenţă.

Universitatea Lumina va fi structurată, în raport nemijlocit cu principiile autonomiei universitare, ale accesului egal la educaţia de nivel superior, indiferent de apartenenţa etnică, religioasă sau de rasă, de gen, de mediul social de proveniență. Astfel, Universitatea Lumina va urmări apărarea şi dezvoltarea cadrului democratic, respectarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale cetăţeanului în statul de drept.

Universitatea Lumina este gândită în raport cu principiile performanţei şi competitivităţii, cu dinamica fluidă a pieţei forţei de muncă naţionale şi europene, promovând, pe cale de consecinţă, o deschidere majoră spre îmbinarea activităţii didactice cu activitatea de cercetare ştiinţifică în domeniile sus-menţionate.

Nu în ultimul rând, Universitatea Lumina se fundamentează pe principiul parteneriatului public - privat, în contextul în care ambele părţi investesc în educaţia de nivel superior şi obţin beneficii împreună, pe termen scurt, mediu şi lung. În acest sens, este de remarcat faptul că proiectul nostru a beneficiat de o consistentă susţinere financiară mixtă, românească şi turcă. Parteneriatul sus – menţionat a materializat interesul pentru calitatea „produselor" educaţiei de nivel superior al investitorilor precum şi facilitarea schimburilor de bune practici între instituţia noastră şi universităţi importante din regiunea noastră de interes. De exemplu, începând cu anii `80, în Turcia, sistemul învăţământului particular a prins contur ca după anii`90 universităţile particulare să cunoască o perioadă de dezvoltare accelerată. După căderea Cortinei de Fier prezenţa iniţiativelor de acest gen au prins contur în ţările fostului bloc sovietic: Georgia, Azerbaijan, Kazastan, Bosnia – Herţegovina, Albania şi Polonia sau, mai de curând, peste Occean, în SUA. Din 1993, în România, au luat fiinţă unităţi de învăţământ preuniversitar care şi-au asigurat astăzi o cotă stabilă pe piaţa educaţiei autohtone (Liceul Internaţional de Informatică din Bucureşti şi Constanţa).

Sub aceste auspicii, intentia noastră este ca pe parcursul anului universitar 2010-2011, în conformitate cu legislaţia în vigoare şi cu exigenţele spaţiului european al învăţământului superior, să derulăm toate procedurile necesare evaluării instituţionale a calităţii educaţiei în vederea autorizării instituţionale a Universităţii Europei de Sud-Est - „Lumina"

Dr. Filip Stanciu - Director stiintific
Drd. Ragip Gokcel – Secretar general

Admitere 2010 - Sesiunea de toamnă

Înscrieri: 1-24 Septembrie 2010
Examen de admitere: 25-30 Septembrie 2010

Nu se percepe taxă de înscriere.

Detalii privind metodologia de admitere se găsesc pe site-ul www.lumina.org, secţiunea Admitere.

Taxe şi burse

Specializarea *Administrarea Afacerilor*		
Locuri	Taxa de studii	Bursa de studii
15	2500 €	2500 €
10	2500 €	1700 €
10	2500 €	850 €
10	2500 €	600 €
5	2500 €	-

Specializarea *Relaţii Internaţionale şi Studii Europene*		
Locuri	Taxa de studii	Bursa de studii
15	2500 €	2500 €
10	2500 €	1700 €
10	2500 €	850 €
10	2500 €	600 €
5	2500 €	-

Specializarea *Tehnologia Informaţiei*		
Locuri	Taxa de studii	Bursa de studii
15	3000 €	3000 €
10	3000 €	2000 €
10	3000 €	1000 €
10	3000 €	750 €
5	3000 €	-

Specializarea *Tehnologii şi Sisteme de Telecomunicaţii*		
Locuri	Taxa de studii	Bursa de studii
15	3000 €	3000 €
10	3000 €	2000 €
10	3000 €	1000 €
10	3000 €	750 €
5	3000 €	-

**Bursele de studii sunt oferite de Fundaţia Lumina Instituţii de Învăţământ şi acoperă integral sau parţial taxele de şcolarizare, conform regulamentului de burse.*

Ramona NICULESCU

Italia, via România

Despre cum este să fii student român în străinătate pot spune, cel puţin din punctul meu de vedere, cît şi în funcţie de ţările în care am studiat, Italia şi Spania, că nu se pune accent pe naţionalitatea studentului, de unde provine el, ci pur şi simplu eşti tratat ca oricare alt student italian, sau spaniol. Este greu să fii student într-o ţară străină, cu o mentalitate şi o deschidere mult mai avansate. Primul impact cu originile locului, cu oamenii, concepţiile diferite faţă de ţara din care provii, îţi dă, pe moment, o stare de panică, însă, uşor-uşor, în timp, te obişnuieşti cu noul stil de viaţă. Sînt tineri care se acomodează şi se integrează mai repede în ţările alese, însă sînt şi tineri care se integrează foarte greu.

Cît despre domeniul ales de mine, nu este unul uşor, ci foarte complex şi tocmai de aceea sînt puţine ţări care oferă o astfel de specializare şi care pun foarte mult accent pe drepturile minorilor. Toţi avem un vis de împlinit, sau majoritatea tinerilor ştim ceea ce dorim să devenim şi să profesăm în viitor, tocmai de aceea şi eu am un astfel de vis, o astfel de dorinţă, în primă instanţă de a mă specializa în acest domeniu şi ulterior de a deveni în viitor un judecător specializat în drepturile minorilor. Avem mare nevoie de aşa ceva şi de oameni pregătiţi, specializaţi în acest sector, care să poată să asigure un proces corect şi echitabil cînd este vorba de minori. Decizia de-a mă specializa în Italia a fost hotărîtoare în evoluţia şi educaţia mea, astfel, pe de o parte, putînd învăţa multe lucruri noi, iar pe de altă parte, am putut efectua un stagiu practic în cadrul unui tribunal de minori din Roma în vederea pregătirii şi specializării ca judecător al copiilor. Mi-am dorit foarte mult să mă specializez acolo, cu gîndul că mă voi reîntoarce în România după terminarea studiilor, din dorinţa de a profesa această meserie pe meleagurile natale, indiferent de greutăţile pe care le pot întîmpina, deoarece cred că ţara noastră are nevoie de astfel de tineri care doresc să schimbe ceva în societatea noastră şi care vin cu o experienţă şi pregătire din afară.

Astfel, iată-mă în România unde lucrez deja într-un domeniu în strînsă legătură cu teza mea de doctorat pe care va trebui s-o susţin în decembrie viitor, fiind momentan în al doilea an de doctorat. Este foarte greu să lucrezi şi să te ocupi de doctorat în acelaşi timp, avînd în vedere că totuşi doctoratul îl fac în Italia şi trebuie să mă prezint la seminariile obligatorii şi să-mi continui cercetarea în anumite ţări, însă încerc din răsputeri să reuşesc, chiar dacă sacrificiile nu s-au terminat, şi situaţia materială, costurile deplasărilor rămîn o problemă.

Referitor la sistemul Bologna pot spune că eu personal sînt de acord cu el, însă îmi dau seama că în România, din punct de vedere practic, mai durează destul de mult pentru a fi implementat întru totul. Teoretic nu pare foarte complex, mai degrabă vine cu o mulţime de schimbări pozitive, însă cred că va trece ceva timp pînă cînd studenţii români vor beneficia în totalitate de acest sistem. Cred că România a format şi formează în continuare oameni de elită. Să nu uităm că majoritatea tinerilor şi persoanelor importante din rîndul societăţii noastre au absolvit în sistemul educaţional din România. Este adevărat că o parte dintre aceştia au plecat la specializări în alte ţări, din dorinţa de a învăţa lucruri noi, de a se perfecţiona şi, bineînţeles, de a reveni în ţara de origine cu noutăţi, idei, strategii etc. Dar şi cei care rămîn în ţară continuă să se specializeze şi să se perfecţioneze. Este adevărat că celelalte ţări oferă mult mai multe oportunităţi în ceea ce priveşte studiul, sistemul educaţional; studenţii au de unde să aleagă şi participă la foarte multe conferinţe, stagii ce duc la formarea lor ca adevăraţi profesionişti. Însă nu toată lumea îşi poate permite să studieze în străinătate, avînd în vedere costurile ridicate pentru a te întreţine.

Decizia de-a mă specializa în Italia a fost hotărîtoare în evoluţia şi educaţia mea.

Mai mult, tinerii sînt puţin informaţi despre oportunităţile din ţările respective, mai ales de cum se poate obţine o bursă în acea ţară, ceea ce face ca mulţi să renunţe la dorinţa de a studia afară.

Majoritatea celor care studiază în străinătate sînt fie cei care stau cu părinţii acolo, sau care au deja părinţii la muncă de mult timp acolo, fie au părinţi în România care le dau o mînă de ajutor din punct de vedere financiar, sau sînt pe cont propriu şi au obţinut vreo bursă de studiu acolo sau lucrează concomitent pentru a-şi acoperi cheltuielile. De multe ori, în aceste ţări, tinerii foarte buni sînt stimulaţi încă după terminarea studiilor cu multe posibilităţi, cu diferite oferte pe piaţa muncii, cu un salariu destul de bun în comparaţie cu salariul din România şi, astfel, de foarte multe ori, mulţi dintre ei sînt tentaţi să rămînă şi să-şi formeze un viitor acolo. Sînt convinsă că pentru mulţi dintre cei care decid să rămînă acolo dorul de ţară, de familie, de meleagurile natale este mereu prezent în suflet şi, cu siguranţă, le este foarte greu să treacă peste această barieră. De aceea cred că ţara noastră trebuie să investească mai mult în tineri, în copii, pentru că ei sînt viitorul nostru, continuitatea generaţiei noastre.

Şi, mai mult, trebuie să li se acorde tinerilor acel sprijin, acea încredere pentru a putea ocupa diferite posturi, potrivit pregătirii lor în funcţiile statului. Tot ce este tînăr poate revigora şi împrospăta situaţia sistemului românesc, a ţării noastre.

Premiul obţinut din partea Fundaţiei „Dinu Patriciu" a reprezentat foarte mult pentru mine, şi anume acea recunoaştere a tot ceea ce am întreprins pînă în acel moment prin studiu, ani de muncă, de sacrificii, departe de casă, de familie şi de cei dragi. Acea satisfacţie de reuşită a tot ceea ce realizasem pînă în acel moment. Dealtfel, premiul mi-a fost de mare ajutor în terminarea cercetării la Madrid.

Ramona Niculescu *studiază Dreptul şi a primit premiul III acordat de către Fundaţia „Dinu Patriciu" pentru „Studentul Anului", în 2009.*

Adriana STAN

Bologna şi masificarea studenţilor

Îndemnîndu-i cu zel iluminist pe tinerii naţiei „scriţi, băieţi, numai scriţi", Heliade-Rădulescu n-avea de unde bănui că într-un secol diferit ar putea face figură de *lobby*-ist luminat în universitatea europeană a viitorului. Căci primul şi cel mai de seamă progres constatabil la absolvenţii unui sistem cu proliferare veselă de „private" şi reforme curriculare de Bologna este că ei sînt... mulţi. Or, dacă ne gîndim la părinţii lor, care se băteau cu alţi 10-20 pentru un loc la facultate, nu-i greu de înţeles, cel puţin, de ce studenţii români n-au găsit de cuviinţă să protesteze faţă de reformele universitare recente, ca omologii lor francezi sau germani în 2009. Printr-un filtru specific culturii române, eficientizarea universitară – în ani mai puţini şi locuri mai multe – nu a însemnat atît înţelegerea economică profundă a modelului de învăţămînt „cu randament" (aşa cum îl concepuseră iniţiatorii săi europeni), ci mai ales o psihanalizabilă supapă pentru manifestarea democraţiei, accesibilităţii, a facilului, în sfîrşit dobîndite.

La modul ideal, cu grupe stahanoviste de seminarii şi producţie industrială de absolvenţi, facultăţile ar trebui să-şi eşaloneze corporatist numărul şi consistenţa cursurilor, tăind mereu dintr-o materie în continuare prea „stufoasă" (nu întîmplător unele cadre superioare se referă la locul de muncă prin ironicul „fabrică"). Astfel că, în contextul rentabilităţii şi integrării pe piaţa muncii, dilema cu privire la formarea universitară a unor elite sună complet neeconomic. Învăţămîntul bolognez, abreviat şi pragmatizat e orientat clar înspre masificarea studenţilor, iar vechiul protecţionism humboldtian al zonelor cu cîştiguri lente şi simbolice ar fi incorect politic azi, în lumea deplinei egalităţi de şanse. România nici nu e, firesc, o superputere cu tradiţie intelectuală, care să-şi permită să susţină financiar un Oxford, un Harvard şi nişte enclave de cercetare la cel mai înalt (şi neprofitabil imediat) nivel. Lipsei suportului infrastructural – care a dus la masiva migraţie în Occident a tinerilor performeri din zona tehnică – i se adaugă însă o relaţie crispată şi resentimentară a societăţii româneşti cu noţiunea de „elite", cu semnificaţia respectivului capital simbolic la nivelul unui proiect cultural de durată. Comunismul a făcut bineînţeles suficient pentru antrenarea birocratică a conştiinţei publice, prin modelul productivist de falanster al educaţiei. Paradoxal însă, tocmai nivelarea culturală pe care o presupunea sistemul a putut atunci genera, printr-un previzibil reflex escapist, cultul participării la o elită spirituală: aceasta era senzaţia dată de cei 5-6 ani petrecuţi în coconul vreunei universităţi (ani de lecturi bogate şi intense schimburi intelectuale – cum îşi amintesc mai toţi protagoniştii perioadei).

Din contră, după '90, cu eliminarea examenelor de admitere, cu deschiderea locurilor taxate, cu înflorirea industriilor private de diplome, învăţămîntul nostru superior a evoluat doar cantitativ, plasîndu-şi mizele pe orizontala cuantificabilă a numărului de înmatriculaţi/absolvenţi. Calitativ însă, regresul e limpede, iar noi împrumutăm, ca şi în cazul altor instituţii cu firmament lucitor de democraţie, doar discursul *pro domo* ce le însoţeşte. Căci, de vorbit se vorbeşte neştirbit despre „atragerea cît mai multor studenţi", „accesibilizarea cursurilor" şi nici un proiect de cercetare (postuniversitar/(post)doctoral) nu va putea evita argumentul magic al „aportului la dezvoltarea socio-economică", un limbaj de lemn insistent aşadar ce pare că a schimbat doar termenii, nu şi patosul găunos al vechii „construcţii a societăţii multilateral dezvoltate". Că vreun student ar mai vedea, în schimb, puţinii ani de facultate ca pe o şansă de a-şi deschide mintea sau de a se forma ca om – sună deja, veţi fi de acord, de-a dreptul „elitist". Mai ales că, odată înscris pe listele de înmatriculare, nici nu-i musai să îşi frecventeze spaţiul unde, eventual, s-ar forma.

Calitativ însă, regresul e limpede.

Cu adevărat revelator pentru „pregătirea pragmatică" a „aptitudinilor" nu e litera optimistă a programei Bologna pe românește, ci ceea ce se întîmplă concret cu acești „specializați" pe piața – în sfîrșit – a muncii. Or, aici, ca și în cazul înscrierii la universitate, *anything goes*, în orice domeniu s-o nimeri. Instruiți „pragmatic" în drept sau economie, în promoții, desigur, de ordinul sutelor sau miilor, cei mai mulți dintre ei își vor exercita „aptitudinile" specifice ca secretare, agenți imobiliari, recepționeri, funcționari te-miri-pe-unde, în așteptarea jobului „în domeniu" ce va să vină. Cum se face că un discurs atît de bine armat în sensul „integrării pe piața muncii" nu pare să-și fi asumat – cel puțin pentru domeniile inflaționare mai sus-menționate – o reală prospectare a cererii pieței? Extensiv, cum e înțeles acum (și nu departe, astfel, de dominanta populistă în care lîncezește dezbaterea comunitară de idei de la noi) sistemul universitar românesc expulzează cohorte de absolvenți ce vor merge încotro îi bate vîntul, și nu tipul diplomei pe care o au în mînă.

Există, pe de altă parte, mirajul implicit al lui „a ieși dincolo" și chiar un folclor urban consensual că „cei buni nu stau aici". Alinierea bologneză urmărea, e drept, egalizarea nivelurilor de studiu din Europa pentru mai buna mobilitate a studenților/absolvenților, respectiv fluidizarea pieței de muncă. Care e însă cîștigul național aici, de vreme ce tot ce se presupune a fi „de elită" se scurge încet, dar sigur, dincolo? Prea bine cunoscute sînt statisticile despre olimpicii internaționali în științe (informatică, matematici etc.) teleportați în Vest încă înainte de a-și exercita „aportul la dezvoltarea socio-economică" a țării. Elitele umaniste, pe de altă parte – mai greu exportabile în condițiile mediului lingvistic specific – au totuși șansa, nevisată ieri, ca aici, în România, să facă figură de contabili o dată la trei ani: în epoca, epuizabilă și ea, a deschiderii sesamului fondurilor structurale UE, îți poți vanda(bi)liza un proiect de nișă (cercetare filologică, *anyone?)* cu condiția să-l strîngi procustian bine în lexicul și parametrii vreunui target „socio-economic" pragmatic. Exerciții de management al cercetării (și în egală măsură de fantezie debordantă): cum să-ți reformulezi (?) proiectul doctoral de teorie literară pentru a demonstra că are randament de piață și că intervine, eventual, în sprijinul unui „grup social defavorizat"...

Prin urmare, deși sistemul pare să-ți facă drumul atît de simplu și de scurt, mergi, în cele din urmă, *on your own* și pe riscul tău.

Adriana Stan *este doctorand la Facultatea de Litere, UBB, Cluj-Napoca.*

Andra Elena DUSU

Transparenţe universitare

Încă din 2006, SAR ajunsese la concluzia că autonomia universitară necesită un mecanism de responsabilizare şi control. Dar acest mecanism trebuia să fie unul de control orizontal, exercitat direct de studenţi – consumatori – şi de comunităţile profesionale, şi nu unul vertical, exercitat de către organele centrale ale statului. Astfel, Alina Mungiu Pippidi a conceput proiectul „Coaliţia pentru Universităţi Curate", un exerciţiu de monitorizare şi benchmarking al universităţilor de stat din România. Coaliţia, formată din 12 organizaţii ale societăţii civile, incluzînd asociaţii de profesori şi cercetători, precum şi studenţi, a evaluat 42 de universităţi de stat, pe baza unui chestionar. Analiza s-a axat pe patru capitole: transparenţă şi corectitudine administrativă; corectitudine academică; calitatea guvernanţei; management financiar. (Pentru metodologia detaliată, precum şi raportul extins CUC, accesaţi: www.sar.org.ro)

Spre a oferi un aspect temporal proiectului, şi pentru a observa efectul, CUC a decis realizarea unei noi evaluări, la un an distanţă (vezi raport pe www.sar.org.ro). Această evaluare nu a presupus o repetare integrală a evaluării precedente, ci s-a bazat pe urmărirea gradului de implementare a recomandărilor individuale, precum şi verificarea cîtorva puncte problematice la toate universităţile.

S-a constatat un progres semnificativ de anul trecut, căci 62% dintre universităţi au răspuns cererilor noastre, faţă de numai 38% la prima evaluare. Surprinzător, chiar şi universităţi extrem de reticente în trecut, precum Universitatea de Medicină şi Farmacie „Carol Davila", au fost mai transparente de data aceasta. Am fost plăcut surprinşi de calitatea şi profesionalismul răspunsurilor unor universităţi.

Din punctul de vedere al paginilor de Internet, 74% dintre universităţi au publicat documente de informaţii publice care trebuie să fie disponibile din oficiu. Totodată, 64% dintre universităţi, faţă de numai 38% la prima evaluare, au publicat pe paginile de Internet declaraţiile de avere şi interese, actualizate. Dar există cazuri unde descoperim că profesorii cu poziţii administrative cumulează mai multe norme, ajungînd la salarii enorme, de zeci de ori mai mari decît ale asistenţilor şi lectorilor.

Calitatea şi conţinutul paginilor de Internet au crescut considerabil, dar nu putem să nu subliniem că, într-o eră a tehnologiei, există încă universităţi cu deficienţe mari din acest punct de vedere. Este surprinzător că tocmai universităţile din Capitală – unde se presupune că este cel mai mare centru universitar din ţară – pun cel mai mic preţ pe acest aspect. Astfel, în 25 dintre cele 42 de universităţi, scorul a crescut remarcabil la acest capitol – transparenţă şi corectitudine administrativă –, dar în continuare am înregistrat 17 universităţi care se află sub medie.

Noua evaluare a descoperit că unele universităţi au devenit mult mai transparente în ceea ce priveşte organizarea concursurilor pentru ocuparea posturilor didactice.

Cînd vine vorba despre următoarele capitole de analiză, schimbările, din păcate, nu sînt aşa de dramatice ca la primul. Analizînd corectitudinea academică din universităţi, observăm că plagiatul continuă să fie o problemă foarte răspîndită. Există universităţi care au început să achiziţioneze software-uri de depistare a plagiatului în diplomele de licenţă, dar, pe de altă parte, am întîlnit cazuri în care studenţii sînt învăţaţi, chiar de către tutorii lor, cum să „fraierească" acest software. Astfel, deşi există reguli scrise, cînd vine vorba de pus în aplicare, capacitatea de sancţionare a celor care încalcă aceste reguli lasă mult de dorit. Mai ales cînd fenomenul este răspîndit şi printre profesori, care ar trebui să fie exemple pentru studenţii lor. Nu există nici o instanţă care să urmărească aceste situaţii, astfel încît am înregistrat cazuri documentate în care respectivii ocupă posturi publice. Tot aşa cum nu am întîlnit situaţii în care să se fi retras titlurile din cauza plagiatului, deşi există dovezi.

Corelarea dintre performanţa academică şi evaluarea cadrelor didactice a fost de asemenea reevaluată. Numărul lucrărilor ISI a crescut, în principal datorită unor publicaţii româneşti înregistrate în ultima perioadă. Cu toate acestea, multe şcoli doctorale nu au un număr suficient de lucrări aşa încît să îşi justifice menirea.

Sub calitatea guvernanţei, noua evaluare a descoperit că unele universităţi au devenit mult mai transparente în ceea ce priveşte organizarea concursurilor pentru ocuparea posturilor didactice. Dar din păcate cele mai frecvente sînt tot cazurile în care numai un candidat se prezintă la concurs, posturile fiind „dedicate" – practică ce-i descurajează pe alţi candidaţi. Datorită sistemului de titularizare universală, ne putem aştepta la astfel de situaţii pentru cazurile de promoţie internă, dar le întîlnim şi la nivel de intrare – asistenţi universitari, cercetători.

Nepotismul, după cum bine ştim, agravează acest sistem închis, ridicînd semne de întrebare cu privire la obiectivitatea promovărilor. Numărul familiilor universitare nu s-a schimbat de la prima evaluare. Ceea ce s-a schimbat sînt reglementările din cadrul codului de etică unde există prevederi mult mai clare privind conflictele de interese. Acestea apar din păcate într-un număr limitat de universităţi.

Evaluările studenţilor – un instrument de o importanţă semnificativă în Occident – rămîn formale şi nesemnificative la noi.

La capitolul de management financiar, progresul este net, căci 76% dintre universităţi au făcut cunoscută lista achiziţiilor publice, fie ca răspuns la adresele CUC, fie prin postare pe pagina de Internet. Astfel, o transparenţă sporită la acest capitol poate duce la o evaluare în amănunt a acestor proceduri, de către presa sau societatea civilă locală.

În urma progreselor înregistrate, 14 universităţi au trecut de la o categorie inferioară la una superioară; de subliniat performanţa Universităţii „Aurel Vlaicu" din Arad şi a Universităţii de Medicină şi Farmacie „Carol Davila" din Bucureşti. De asemenea, a existat şi cazul regresiei în poziţie, la 4 dintre universităţi. Restul universităţilor au rămas pe aceeaşi poziţie.

Din punctul de vedere al CUC, rezultatele sînt semnificative – universităţile din România au evoluat mai ales la capitolul transparenţă. Dar, pe plan substanţial, evoluţiile sînt mai mici, persistînd probleme care stau în calea unui învăţămînt mai performant.

În Occident, studenţii folosesc clasamente cînd îşi aleg o universitate şi un anumit domeniu de studiu. În aceste clasamente, ei pot afla tot felul de informaţii despre universităţi, de la cîtă cercetare se face, pînă la raportul dintre numărul de studenţi la profesor. Aceste clasamente se concentrează pe aspectul performanţei academice şi oferă studenţilor posibilitatea de a face o alegere informată.

Topul CUC, în schimb, este primul de acest fel în România – şi după ştiinţa noastră şi în Europa –, care se concentrează pe aspectul integrităţii şi al transparenţei universităţilor. El a pornit tocmai de la ideea că pentru a-şi realiza potenţialul, universităţile trebuie să fie controlate permanent printr-o mobilizare continuă a studenţilor şi a celorlalţi stakeholdersi ai sistemului. Un control vertical nu este de ajuns, căci acesta conduce şi mai mult la politizarea învăţămîntului. După ce acest mecanism de control orizontal va fi funcţional, o să putem trece şi noi la clasamente bazate numai pe performanţa academică. Dar mai avem ceva de muncă.

Andra Elena Dusu *este coordonator de proiect în cadrul CUC („Coaliţia pentru Universităţi Curate").*

PUBLICITATE

ROMÂNIA
MINISTERUL EDUCAȚIEI CERCETĂRII TINERETULUI ŞI SPORTULUI
UNIVERSITATEA „GEORGE BARIȚIU" din BRAŞOV
Str. Lunii nr. 6, Braşov, Cod. 500327, Tel./Fax: 00-40-268-31.98.06
E-mail: www.univgbar@email.ro, Pagina web: www.universitateagbaritiu.ro
Acreditată prin Legea 483/11.07.2002

Universitatea „George Barițiu" din Braşov
face înscrieri până la **30 septembrie 2010** la următoarele **Facultăți şi specializări**:

1. **Facultatea de DREPT – Domeniul de Licență DREPT** – învățământ de: Zi şi I.D.I.F.R.- durata studiilor 4 ani;
2. **Facultatea de ŞTIINȚE ECONOMICE cu specializările:**
   - **Economia Comerțului Turismului şi Serviciilor – Domeniul de Licență – ADMINISTRAREA AFACERILOR** – învățământ de: Zi şi I.D.I.F.R.- durata studiilor 3 ani;
   - **Contabilitate şi Informatică de Gestiune – Domeniul de Licență CONTABILITATE** – învățământ de: Zi şi I.D.I.F.R. - durata studiilor 3 ani;
3. **Facultatea de EDUCAȚIE FIZICĂ ŞI SPORT – Domeniul de Licență – CULTURĂ FIZICĂ ŞI SPORT** – învățământ de: Zi – durata studiilor 3 ani.

Relații suplimentare la Tel/Fax: 0268/31.98.06 sau 0268/31.99.48.

„Bologna are un efect de constrîngere în predare şi educaţie“

– interviu cu profesorul KÁDÁR Magor –

Un profesor mai poate face carieră în România?

Greu de răspuns, în condiţiile în care cariera înseamnă recunoaştere. Imaginea activităţii sociale de profesor s-a erodat semnificativ în ultimii 20 de ani din cauza sistemului neglijent, dar şi a celor ce profesează. În interiorul sistemului există persoane care cer recunoaştere, şi cu asta o pierd definitiv, iar pe de altă parte, sînt cei cărora li se acordă automat pe baza felului lor de a vorbi şi de a acţiona, însă ei reprezină minoritatea. Din perspectiva carierei măsurate în funcţii şi în grade, sistemul e putred de mult din interior. Criteriile meritocratice nu se mai iau în considerare, la fel nu există nici un sistem de evaluare obiectivă bazată pe cunoştinţe şi capacităţi. Aşadar, cine poate urcă, apoi trage scara după el.

Cum vedeţi viitorul unei elite profesorale?

Acum, dacă cineva e prezentat ca profesor, de multe ori este întîmpinat cu întrebarea plină de compasiune „Şi din ce trăieşti?“. Excepţii există doar pentru cei ce au mulţi ani petrecuţi în învăţămînt, dar cei care sînt doar la început trebuie să parcurgă multe etape. Întrebarea nu e dacă este rentabil sau nu să fii profesor, ci dacă ai vocaţie sau cauţi doar un loc de muncă. Şi aici se detaşează elita: pentru că cei care îşi fac cu plăcere munca găsesc satisfacţii, recompense materiale şi morale. Cel puţin în învăţămîntul superior, dacă te axezi pe activităţi extracuriculare, adică eşti activ şi în afara sălii de curs, inevitabil îţi găseşti parteneri, ajungi ca reţeaua cunoştinţelor create să-ţi aducă posibilităţi de cooperare, proiecte, cercetări, publicaţii, participări la conferinţe, organizări de evenimente ştiinţifice sau proiecte extracuriculare pentru studenţi. Ceea ce nu înseamnă beneficii materiale imediate, însă creează un nume, un „brand profesional“, şi dă posibilitatea de implicare în activităţile de pe piaţa domeniului predat. Iar experienţa cumulată reintră în procesul de educaţie, preformanţele cresc, întăresc renumele profesional care, la rîndul lui, atrage alte proiecte pentru care trebuie să te pregăteşti – şi totul devine un ciclu al perfecţionării. Acest proces înseamnă implicare continuă, învăţare şi perfecţionare atît pe plan naţional cît mai ales internaţional. Cei care se conformează şi acceptă să intre în acest ciclu devin elita profesională. Mai ales dacă după terminarea studiilor nu pleacă sau nu rămîn în străinătate, ci au un motiv (aş vrea să cred perspectivă) pentru a se întoarce.

Restul, adică majoritatea din învăţămînt intră şi rămîn în sistem datorită faptului că nu au nici ambiţia şi nici pregătirea să-şi găsească locul şi să se descurce pe piaţa liberă. Problema este că ei contribuie prin nepăsare la „needucarea“ generaţiilor care trec prin şcoli. Avînd efect multiplicator, un profesor poate produce pagube imense fără a fi tras la răspundere. Iar aici nu e vorba doar de materie şi predare, ci e vorba de educaţie. Lipsa ei la scară largă produce rezultatele cu care ne confruntăm în România de astăzi.

Evident, ne întoarcem la problematica banilor: ce aşteptări poţi avea de la un salariat prost plătit? Dacă nu-şi găseşte motivaţia interioară şi nu are ambiţia să se ridice, sistemul îl va toca înainte de a apuca să-şi ia definitivatul.

Sistemul Bologna: care e drumul de la teorie la practică?

Principiile formulate pentru dezvoltarea unui sistem de învăţămînt superior standardizat sînt bine concepute şi absolut necesare. Într-adevăr, ar fi util un sistem cu standarde stabilite, transparent, care oferă mobilitate studenţilor, profesorilor, cercetătorilor, ideilor, materiilor şi rezultatelor ştiinţifice la nivel european. Problema apare ca de obicei în a transpune ideile în instituţii funcţionale. Actuala structură a sistemului Bologna mi se pare că are un efect de constrîngere în predare şi educaţie eficientă, oferind un cadru prea strîmt şi prea rigid, care de multe ori nu poate fi adoptat în varietatea de sisteme şi tradiţii universitare existente pe Bătrînul continent. Prea bătrîn, prea rigid, iar schimbarea, din păcate, n-a fost adjustată în funcţie de realităţile din diferitele ţări.

Singurul aspect pozitiv vizibil este posibilitatea de migrare a studenţilor, bursele de studii şi de cercetare la alte universităţi. Pentru acest aspect însă nu este nevoie de implicarea unui sistem complex, ci de adoptarea unor criterii şi standarde privind acest fenomen.

Credeţi că are un viitor acest sistem, care, în alte ţări europene, de exemplu, începe să fie din ce în ce mai contestat?

Scepticii şi-au formulat reţinerea încă din faza de concepere a sistemului. Cea mai credibilă prezicere mi se pare cea care vizează ciclul de viaţă foarte scurt al sistemului, care va intra în incapacitate de a concura cu alte sisteme din alte regiuni – mă gîndesc în primul rînd la cel american sau la sistemul ţărilor din Asia în plină dezvoltare economică.

Problema nu e dacă sistemul se schimbă sau nu, ci înlocuirea acestuia. Multe universităţi, printre care cele cu tradiţie, n-au preluat acest sistem, altele vor păstra sistemul preluat, chiar dacă nu va mai fi „la modă“, iar altele vor trece la sisteme noi, creînd astfel o fragmentare totală în spaţiul european. O soluţie temporară ar fi crearea unui sistem de standarde pentru nivelele de învăţămînt, de genul celor existente în ISCED – International Standard Classification in Education al UNESCO.

Care a fost mesajul premiului primit din partea Fundaţiei „Dinu Patriciu“?

Mesajul foarte clar al premiului e „mergeţi înainte!“. Proiectele cu care am aplicat cu toţii deja existau, erau în derulare, deci probabil că toţi le-am fi dus la bun sfîrşit. Dar confirmarea, atenţia acordată şi acea senzaţie de apreciere nu se compară cu nimic. Chiar cîştigătoarea premiului „Şcoala Anului“ a spus, după preluarea distincţiei, că timp de peste 10 ani de cînd se derulează proiectul, nimeni, în afara copiilor implicaţi, nu a zis „mulţumesc“ sau nu a adus o recunoaştere. Astfel de confirmări mă fac şi pe mine, şi pe alţii, să mergem mai departe, să ne continuăm activitatea în mod progresiv.

Recunoaşterea este un prestigiu şi are un efect multiplicator. Pe principiul celui ce are i se dă, avînd o confirmare de această greutate a muncii tale şi a celor din jur, se deschid multe uşi care înainte nu păreau primitoare. Nu e vorba despre faptul că proiectele în curs sau cele iniţiate de atunci ar fi evaluate altfel, ci în primul rînd că sînt luate în considerare. Această confirmare a activităţii ajută la trecerea peste pragul de indiferenţă, iar persoanele şi instituţiile să fie mai interesate de activităţile în derulare.

Aşa că mă duc înainte, pentru că am motivaţia interioară. Chiar dacă pare imposibil de schimbat sistemul în mai bine, încă am încredere că cei puţini, care au o astfel de viziune asupra sistemului, vor ajunge la „greutatea critică“, generînd ei înşişi o schimbare. Am aşteptat destul ca ea să aibă loc, să fie iniţiată de alţii, dar dacă nu începi tu însuţi, niciodată nu se va realiza.

***Kádár Magor** este lector la Universitatea „Babeş-Bolyai“ din Cluj-Napoca.*

a consemnat Stela GIURGEANU

George GRĂDINARIU

Student în România sau în străinătate?

În primul rînd, cred că această decizie ţine de mult mai mulţi factori şi ar trebui cîntărită suficient de bine de orice viitor student. Dacă ar fi să ne referim strict la calitatea academică a studiului în România, comparativ cu alte universităţi din afară, sînt de părere că e hazardat să facem generalizări pornind de la exemple singulare. E uşor să spui că „afară“ se învaţă mai mult, mai bine şi totul este mai bine organizat, dar cred că oricine are această posibilitate de alegere ar trebui să se uite în primul rînd la calitatea profesorilor şi a colectivului în domeniul pe care vrea să-l urmeze şi să îl compare cu ce avem aici în România. Spun asta pentru că am întîlnit oameni care au fost dezamăgiţi în urma unor mastere în afara ţării, la universităţi de renume mondial, deoarece pe domeniul pe care l-au ales, atît dascălii cît şi experienţa şcolii respective nu se ridică la nivelul celei din România. Evident, dacă te interesează să faci cercetare de ultimă oră în fizica particulelor, e foarte just să mergi în Elveţia sau în Franţa cît mai aproape de CERN, pentru că în special acolo vei găsi tehnologia şi oamenii care să îţi ofere aceste cunoştinţe la un alt nivel decît în ţară. Oricum, pentru a conchide, cred că în timpul ciclului de licenţă ar trebui să dobîndeşti o bază şi în majoritatea domeniilor, dacă eşti dedicat şi interesat, poţi face acest lucru şi în România, şi oriunde altundeva. Ce urmează apoi cred că ţine de acea tradiţie şi competenţă a colectivului în care te vei găsi (aici mă refer în special la studiile de master, doctorat sau rezidenţiat în cazul studenţilor la medicină).

Medicina în Bologna

Cred că principiile generale ale sistemului Bologna sînt demne de lăudat şi chiar ar trebui urmate de orice facultate. Problema principală în schimb la noi în ţară a fost implementarea lor practică. Este evident imposibil să faci medicina în doar trei ani, dar ideea de credit transferabil care să încurajeze schimburile interuniversităţi este foarte bună şi chiar am susţinut în cadrul Facultăţii de Medicină de la Iaşi ideea că ar trebui să încercăm să promovăm şi schimburile interne, între centrele din ţară, realizate după modelul Erasmus. De asemenea, apreciez foarte mult conceptul de învăţămînt centrat pe student şi am observat o îmbunătăţire în ultimii ani a acestui principiu la noi la medicină. Şi chiar şi această iniţiativă de a încerca să trimitem mai repede studenţii pe piaţa muncii ar putea fi, într-o oarecare măsură, implementată în domeniul medical, în sensul că, după un număr de ani cînd dobîndeşti suficiente cunoştinţe teoretice şi practice, să poţi să lucrezi într-un spital cu o calificare medie sub supravegherea personalului medical. Evident, nu poţi avea încă responsabilitatea actului medical, dar acest mod de a lua contact cu ceea ce te aşteaptă mai tîrziu în viaţă este, din punctul meu de vedere, foarte benefic atît pentru orientarea profesională a studenţilor cît şi pentru aprofundarea cunoştinţelor obţinute în facultate. În concluzie, cred că un sistem Bologna implementat în mod flexibil în funcţie de specificul universităţii şi al domeniului de studiu este un pas înainte în dezvoltarea educaţiei.

Viitorul de rezident în România

Dacă ar fi să mă refer strict la statutul meu de viitor rezident, contextul pesimist este cît se poate de real, cel puţin din punct de vedere financiar. Dar aşa cum spuneam şi mai sus, sînt de părere că acest obstacol financiar poate fi depăşit (cel puţin în primii ani) de pasiunea pentru ceea ce faci şi de mediul în care te dezvolţi şi te specializezi. Problema este însă, ca să continui în aceeaşi notă pesimistă, că motivarea şi pasiunea pot scădea dacă cei pe care îi ai în jurul tău şi de la care ar trebui să înveţi nu îşi fac treaba sau dacă întregul sistem este ineficient şi te face să pierzi foarte mult timp rezolvînd probleme birocratice, decît practicînd meseria pentru care ai studiat timp de şase ani. În aceste cazuri chiar cred că ai o problemă majoră iar cea mai bună soluţie este să încerci să vezi cum stau lucrurile şi în altă parte (în România sau în afară). Dar, bineînţeles, aceasta este varianta pesimistă a viitorului, iar eu de obicei sînt un optimist convins, aşa că, pînă la proba contrarie, voi încerca să văd cît de greu este de trecut această barieră financiară a salariului de rezident în România, pornind de la ideea că toate celelalte aspecte ale muncii vor fi suficient de satisfăcătoare pentru a mă face să uit de această problemă.

Premiul primit la Gala Premiilor în Educaţie este în primul rînd o motivaţie în plus de a continua proiectele şi activităţile pe care le desfăşor şi o dovadă că în România există oameni care, în mod dezinteresat, doresc un viitor mai bun societăţii în care trăiesc, iar în al doilea rînd acest premiu a reprezentat ocazia de a-i cunoaşte pe o parte dintre aceştia şi bucuria de a interacţiona cu ei. Bineînţeles, nici partea materială nu trebuie ignorată, premiul oferindu-mi posibilitatea să îmi continui pasiunea pentru „zbor“ şi de aceea îi încurajez pe toţi studenţii care, în timpul facultăţii, au vrut şi au făcut mai mult decît să audieze cursuri şi să dea examene, să se înscrie în această competiţie. Nu premiul în sine e cel mai important, ci şansa de a cunoaşte şi a crea legături cu oameni care gîndesc şi speră la mai bine în ţara aceasta.

***George Grădinariu** a fost desemnat „Studentul Anului“, la premiile Fundaţiei „Dinu Patriciu“ în cadrul Galei Premiilor în Educaţie, 2009.*

Dilema studiilor postuniversitare
supliment al revistei *Dilema veche* nr. 342, 2-8 septembrie 2010
Coordonator: Stela GIURGEANU
Corectură: Ruxandra MIHĂILĂ
Prezentare grafică: Dan STANCIU
Secretariat de redacţie: Dana CĂLINESCU
Tehnoredactare: Adrian DAMIAN

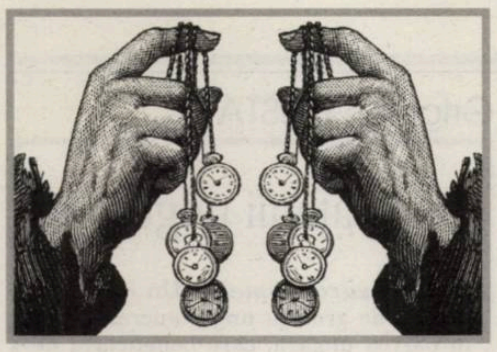

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Texte comentate

Pentru Dan Tudorache, ca dovadă că și mie îmi plac citatele

„Cu cît turma este mai turmă, cu atît păstorul este mai singur. Trebuie ca, din cînd în cînd, o oaie să se rătăcească pentru ca o singurătate să vină să vorbească singurătății lui.“ (Gustave Thibon, *Ignoranța înstelată,* Humanitas, 2003, p. 233)

Nu este suficient să te aliniezi. Trebuie să te aliniezi păstrîndu-ți, intactă, singurătatea. Alinierea fertilă, autentică, *liberă* cade în disciplină anonimă, în spirit gregar, dacă nu lasă mereu deschisă perspectiva evadării, a desprinderii. Dacă nu-și menajează potențialul de nealiniere. Orice comunitate trăiește, cu alte cuvinte, din riscul constant, asumat clipă de clipă, al disoluției, din capacitatea ei de a ține în frîu, fără să-l anuleze, instinctul rătăcirii. O comunitate din metabolismul căreia acest risc a fost definitiv evacuat devine un conglomerat mineral, cadavrul unei solidarități factice. Comunitatea mișcătoare, vie, policromă, comunitatea adevărată (nu cea instituită prin dictat ideologic sau prin șantaj intelectual) e comunitatea întemeiată pe ipoteza fiului risipitor: o comunitate din care poți pleca și la care te poți întoarce. În mod paradoxal, conducătorul comunității nu are decît de cîștigat de pe urma „disidenților“ ei. Abia în contact cu tendințele „apodemice“, adică centrifugale, ale subordonaților săi, el devine necesar și legitim. E ceea ce nu înțelege autoritarismul, mereu preocupat de egalizarea reacțiilor, de extirparea oricărei specii de singurătate. Adică a oricărei manifestări de viață interioară. Se preferă solidarității *înregimentarea*. Și se definește loialitatea drept supunere oarbă.

În plan teologic, nu există comunitate și comuniune (adică „praznic“ cu tăierea vițelului celui gras) decît în corelație cu recuperarea unei transgresiuni, cu învierea unui mort. Altfel spus, alinierea – îndeobște mută, inexpresivă, previzibilă – are nevoie, din cînd în cînd, de volubilitatea oii rătăcite. Virtutea e statuară, cu riscul de a fi împietrire. Păcatul e epic, cu riscul de a cădea în derizoriu și anecdotic. Fratele fiului risipitor e de o incoloră conformitate. Fiul risipitor are ce povesti și ce regreta.

*

„Două soiuri de ființe pe care nu le pot suporta: cei care nu-l caută pe Dumnezeu și cei care-și imaginează că l-au găsit.“ (Gustave Thibon, *Ignoranța înstelată,* Humanitas, 2003, p. 25)

E vorba, s-ar zice, de două soiuri de „cuminţenie“: cuminţenia *raţiunii,* care decide că n-are sens să persişti în inevidenţă, să cauţi ceea ce e de negăsit, să întîrzii într-un exerciţiu desuet, în conflict cu ştiinţa şi cu modernitatea. Şi cuminţenia *spiritului,* gata să se instaleze în confortul unei soluţii încremenite, fără penumbre şi fără evoluţie. Două forme de *suficienţă* cu manifestări neaşteptat de asemănătoare: ambele încetează să-şi mai pună întrebări. Ambele *ştiu*. Deosebirea ar fi că cei dintîi transformă încrederea în ştiinţă într-un fel de religie, în vreme ce reprezentanţii celei de-a doua categorii transformă credinţa într-o versiune a ştiinţei şi o trăiesc ca atare, înlocuind interogaţia vie cu o certitudine de beton. Şi unii şi ceilalţi abandonează, mai mult sau mai puţin programatic, condiţia *căutării*. Brutal spus, avem de-a face cu două tipuri de sminteală, adică de intoxicaţie intelectuală: unii sînt intoxicaţi de contingenţe, alţii de angelism. Unii stau de dimineaţa pînă seara cu nasu-n brazdă, alţii se înecă în cer, ca într-o zeamă străvezie, fără gust şi fără articulaţii. Două specii de prostie roză, semnalînd prezenţa unor inşi care au renunţat să mai respire prin plămînii proprii, şi au trecut, euforici, „pe aparate“. O dublă victorie a unei presupoziţii vicioase: presupoziţia că tot ce este legat de viaţa spirituală e, strict, treaba lui Dumnezeu. *El* trebuie să mă caute şi să mă convingă, iar dacă m-a găsit, am, fără efort, de-aici înainte, o strapontină, ba chiar o lojă, în rai. Şi într-un caz şi într-altul, eu personal nu am nimic de făcut. N-am nimic de căutat, n-am nimic de pus la îndoială. Mă bucur că m-am întîlnit! Mă bucur să mă dizolv în lumina uscată a Saharei proprii.

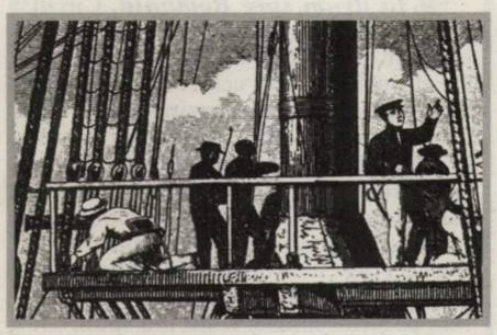

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Guvernul nu ne mai merită

Goana disperată a Guvernului după taxe și impozite (culminînd cu brambureala privind taxarea drepturilor de autor) mi-a amintit de un episod mai vechi, de cînd predam limba și literatura română la Universitatea „La Sapienza“ din Roma. Eram, carevasăzică, angajat de universitatea romană și plătit, practic, de Statul italian. Așa încît – ca toți ceilalți salariați – am contribuit la intrarea Italiei în zona euro. Să mă explic.

Era prin 1996, cînd se pregătea, în Uniunea Europeană (pe atunci formată din 15 state), introducerea monedei euro. Existau niște „criterii de convergență“ – adică încadrarea în anumiți parametri financiari – pe care statele trebuia să le îndeplinească pentru a adopta, de la început, moneda unică europeană. Între altele, era nevoie de finanțe publice sănătoase – de un anumit deficit și un anumit nivel al datoriei publice (nu mai intru în detalii). Italia nu îndeplinea criteriile de convergență, pentru că finanțele sale publice erau cam bolnăvioare: chiar în anii aceia cînd, conform Tratatului de la Maastricht, țările UE își puneau de acord politicile economice și financiare, Germania a acuzat Italia că raportează cifre false pentru a „prinde“ trenul euro. La guvernare se afla o alianță de centru-stînga (pentru prima dată în istoria postbelică a Italiei) condusă de Romano Prodi. Teoretic, nu era o catastrofă dacă Italia nu adopta de la început moneda unică: o putea face mai tîrziu, după ce ajungea să se înscrie în parametrii necesari. Dar dădea prost: Italia, țară fondatoare a Comunităților Europene (de altfel, Tratatele fondatoare se semnaseră în 1957 la Roma), membră în G7 (pe atunci încă nu erau 8), să rămînă în „liga a doua“, alături de Irlanda și Grecia? Nu ținea. Așa încît Prodi și – mai ales – Carlo Azeglio Ciampi, guvernatorul Băncii Italiei (devenit ulterior un foarte respectat președinte al Republicii), au convins Comisia de la Bruxelles și țările partenere că, pînă la data intrării în vigoare a euro, o vor scoate la capăt. Pentru asta, s-a inventat o „taxă specială pentru trecerea la euro“ – un fel de împrumut de la cetățeni, de fapt, pe termen scurt, care să ajute la reechilibrarea finanțelor publice. El apărea distinct pe „fluturașul“ de salariu și urma ca statul să-l returneze la un moment dat (iarăși nu intru în detalii). Așa încît una dintre amintirile mele simpatice din Italia o repezintă acei fluturași de salariu din care rezultă că am contribuit – cu echivalentul a cîțiva euro pe lună, exprimați pe atunci în lire italiene – la intrarea Italiei de la început în zona euro.

Ce vreau să spun? Că Italia era, atunci, în dificultate și și-a taxat suplimentar cetățenii. Care, altminteri, se plîngeau (pe bună dreptate) că sistemul italian de taxe e cel mai stufos, complicat și birocratic din Europa. Și așteptau de la noul guvern (Prodi abia se instalase) o simplificare a sistemului fiscal. În locul ei, s-au trezit cu o taxă în plus. N-au fost ieșiri în stradă, nu prea au fost critici și proteste, în ciuda faptului că opinia publică italiană reacționează iute și abundent cînd e cazul, presa îi ține isonul, iar manifestațiile de stradă adună în piețe, la o adică, sute de mii de oameni. Nimic din toate acestea. E adevărat, italienii erau atunci, într-o majoritate covîrșitoare, favorabili monedei unice europene, pentru că bătrîna lră le cam jucase feste în ultima vreme: în vreo două rînduri căzuse zdravăn la bursă în urma speculațiilor, era fluctuantă și imprevizibilă. Așa încît taxa s-a aplicat fără mari probleme, iar Italia a reușit să adopte euro „din prima“. Un soi de solidaritate – fără vorbe mari – a făcut posibilă atingerea unui scop de interes național. E adevărat, pentru asta Guvernul, guvernatorul Băncii Italiei, președintele și chiar și Opoziția (care s-a comportat rezonabil) au vorbit „pe o singură voce“.

Încerc, așadar, un paralelism. Și România vrea să adopte moneda euro, iar termenul propus se tot amînă. Între timp, ne-a lovit criza. Guvernul – din ce în ce mai depășit nu numai din punct de vedere politic, dar și *tehnic* – inventează noi taxe și impozite, dar nu reușește decît să stîrnească indignare, confuzie și paralizie administrativă. Încercarea de a taxa drepturile de autor a dovedit clar că executivul nu e în stare nici măcar să-și aplice propriile măsuri: n-a putut să organizeze colectarea taxelor, a născocit formulare și norme care contrazic ordonanța de guvern, i-a umilit pe cetățeni (inclusiv prin aroganța ministrului Muncii și ministrului Finanțelor care „s-au luat“ pur și simplu de jurnaliști aruncîndu-le șmecherește un „ce, nu vă convine că aveți de plătit un impozit în plus?“). Taxînd „la inspirație“ diverse categorii sociale (urmează maneliștii – cu tam-tam-ul aferent la televizor), guvernanții destabilizează societatea: dihonia, zîzania, invidia prostească între o categorie socială și alta sînt stimulate la maximum de premier și de miniștri. Apoi, relativismul legislativ (dacă se poate spune astfel) e la el acasă: ordonanța spune ceva, normele de aplicare contrazic ordonanța, dar ultimul cuvînt îl au ministrul Șeitan (care declară senin că nu vor fi amendați cei care nu depun formularele la termen, deși ordonanța prevede amenzi) și premierul (care e convins că Adevărul se află în frazele pe care le îngaimă domnia sa la microfon).

Niște guvernanți adevărați și niște politicieni adevărați ar fi știut, în împrejurări grele, să mizeze pe solidaritate, să le dea oamenilor încredere *măcar* prin felul de a se comporta față de cetățeni. Ai noștri – prea puțin pregătiți pentru funcțiile pe care le ocupă, și tocmai de aceea aroganți – au impresia că doar ei luptă împotriva crizei și își varsă nervii pe popor, vinovat că „nu pricepe“ subtila echilibristică fiscală practicată de executiv. Sîntem un popor de proști. Dacă Guvernul a ajuns la concluzia că poporul nu-l merită, de ce nu-și dă demisia?

ținerea de minte

„Cînd am înțeles că eu și natura nu aveam o soartă comună, că adică eu voi dispărea în cele din urmă și ea va rămîne, am *văzut-o* și a început să-mi placă, dar nu pentru că era frumoasă, ci pentru că va dăinui și așa cum m-am născut eu, avînd multă vreme fiorul eternității, se vor naște și alții și *o vor vedea* ca și mine. Animalele, în afară de cai, nu-mi vorbeau nici ele, căci mugetul sau behăitul lor nu-mi spunea decît că le e foame sau sete sau că trebuiau date la taur. Vîntul, vijelia, trăsnetul, zăpezile nu-mi dădeau un fior cosmic, mi-erau familiare. Nu mă contopeam cu ploile, să cadă apa peste mine și eu să stau sub ea și să gîndesc că sînt fiul naturii, cu nimic deosebit de animale și păsări, de peștii din baltă și rața sălbatică... Singurul lucru care mă făcea să rămîn mut de fascinație era cuvîntul rostit de oameni.“

Marin Preda, *Viața ca o pradă,*
Editura Curtea Veche, 2010

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Alte şabloane, alte prostii

Trăiască diversitatea întru unitate, zic oficialii europeni. Le respect părerea. Cine sînt eu, să nu îi bag în seamă, de dragul unităţii europene? Aşadar, îmi fac în continuare datoria de bun european. Bag de seamă diferenţele. Astăzi – despre bulgari, greci, cehi şi unguri, într-o ordine total întîmplătoare, cu o mică menţiune: scriu prezentul articol din Nessebar, sudul Bulgariei, la vreo 30 de kilometri distanţă de Burgas.

Încep, aşadar, cu bulgarii. Eminescu le-a atribuit o ceafă groasă. Problema lui. Eu nu le atribui nimic. Seamănă al naibii de tare cu noi, românii. O singură diferenţă notabilă: pe ei, comunismul i-a izbit rău de tot în creştinism. Adică, mai rău decît pe noi. În cimitire nu prea vezi cruci, iar Catedrala Nevski din Sofia poate fi închiriată pentru evenimente ale Auto-Clubului local (cu animatoare şi tot restul). Am buni amici de aceeaşi vîrstă care se miră cum de se face că sînt botezat ortodox. Cununia la biserică este văzută cumva ca excentrică, un soi de dovadă de conservatorism sadea. Despre bulgari, ce să mai zici: au turism beton, mai bun ca al nostru (cu muuuuuuult mai bun), preţurile sînt mai mici în Metro, iar la table stau binişor, pentru că au fost şi ei sub stăpînire turcească. Tot ei, bulgarii, au un mic (şi nemărturisit) complex faţă de români. Sîntem mai mulţi, *ergo,* avem mai multe talente intelectuale (poţi să-i pici cu ceară, nu vor recunoaşte asta formal; la un spriţ, vor admite, însă). Conduc mai disciplinat pe şosele. Asta era constatarea de acum vreo patru ani. Recent, am constatat că, deşi rata de prezenţă a maşinilor cu număr de România este de cam 1 la 3, „vitejiile" pe şoselele bulgăreşti le cam fac băştinaşii. S-au stricat şi ei.

Cehii sînt neam aparte. Nu le place să emigreze, sînt placizi şi invadaţi de turiştii veniţi din Englitera. Adică, neamul acela care, la adolescenţă, este gălăgios, scandalagiu, beţivan. Cehii beau multă bere foarte bună şi, de aceea, se simt bine. Au un fotbal mediocru, sînt în general euro-sceptici şi nu şi-au demonizat partidul comunist. L-au trimis în Parlamentul European. Sînt remarcabil de lipsiţi de amabilitate, ştiu că Praga este unul dintre cele mai turistic-atractive oraşe ale Europei, aşa că profită din plin. O cafea la o terasă centrală te poate costa mult mai scump ca în Paris. Căutaţi magazinele Bata. Merită. Încălţări de calitate la preţuri adevărate.

De greci, ce să mai zici? Orgoliu cît casa. Ei au inventat democraţia, au monumente istorice cît pentru toată Europa, au mare, litoral, soare şi Ouzo. Dacă rămîneau în parametrii ăştia, trăiau bine. Necazul lor este că monumentele respective au fost descoperite şi puse în valoare de străini (Occidentul, bată-l vina). Sînt teribil de ofticaţi că una-alta din patrimoniu se află pe la Londra sau Viena. Să fie sănătoşi, fără occidentali, îşi păşteau liniştiţi şi acum caprele pe sub măslini, cu tezaurul arheologic bine ascuns sub pămînt. Au un orgoliu naţional gonflat la maximum, urăsc tot ce este moştenire otomană, dar asta nu îi împiedică să se revendice drept cei mai buni jucători de tavli (table) de pe planetă. Să mai aştepte. Iranienii sînt mai buni. Au o părere în general bună despre români, pentru că, spre deosebire de bulgari, am tot fost de partea lor în multiplele războaie contra turcilor. Recent, orgoliul naţional grecesc a luat-o în frează. De cînd cu minciuna statistică de a dus toată Europa în criza creditului suveran, poţi vedea greci apăsaţi de grecitatea lor statală (situaţiune greu de imaginat înainte).

Cam asta e Europa mea: plină de diferenţe. D'aia îmi place de mor.

De unguri, ce să mai zicem? Orice am grăi, putem cădea fie de naţionalişti, fie de trădători de neam. De aceea, recunosc: am buni amici în Budapesta. Sînt cei împreună cu care facem mişto de alţi amici comuni, cei care deplîng soarta Ungariei Mici, cea de după Trianon. Amicii mei unguri sînt cei cu care împart un soi de ideal european pe model franco-german. Ceilalţi sînt Funarii lor, de o samă cu ai noştri: nişte păcălici care au probleme cu trecutul pentru că nu se descurcă în prezent.

Cam asta e Europa mea: plină de diferenţe. D'aia îmi place de mor.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

Grigore VÎRSTA

Trei pățanii ungurești

■ ***Vasarosnameny.*** Un orăşel aproape de graniţa ungaro-ucraineană, în partea ungară, care beneficiază de serviciile unui ştrand extraordinar de aranjat şi a unui aquapark cu toate dotările pe care le găseşti la Otopeni sau Mamaia. La aquapark, lume puţină. De aceea ne-am şi dus acolo. În iureşul datului pe jgheaburile colorate, nevestimii îi cade un inel de pe un deget. Mă apropii de unul dintre omniprezenţii supraveghetori-salvamari: dom'le, i-a scăpat nevesti-mii un inel în bazin! Nici o problemă, îmi spune. În primul rînd, sună să fie înlocuit de către alt salvamar, să nu-i rămînă locul descoperit şi clienţii neacoperiţi de serviciile lui. Apoi, îşi pune ochelarii, sare în apă şi în zece secunde apare cu inelul. Mulţumesc, îi zic. Cum să te răsplătesc? Cu nimic, zice. Face parte din jobul meu. Nici măcar o îngheţată nu a dorit să ia de la mine, darmite să-i ofer o bere. Oare dacă s-ar fi întîmplat în România...?

■ ***Acelaşi aquapark.*** Observ pe la ora 14 că vreo cinci persoane în halate albe iau mostre de apă din toate bazinele, inclusiv din cele cu apă termală sau jacuzzi. Întreb, de curiozitate: de cîte ori faceţi asta pe săptămînă? Cum, de cîte ori? În fiecare zi, domnule, îmi spune unguroaica ofensată. Noi nu ne batem joc de clienţii noştri. Fără comentarii. Era duminică...

■ ***În drum spre România.*** Circul pe rezervă. Mai am 50 de km pînă la Satu-Mare şi merg pe rezervă de vreo 30. Ca atare, îmi umblă ochii ca ai melcului după vreo pompă de benzină. În sfîrşit, observ într-un sătuc traversat, două pompe. Mă reped voiniceşte şi trag la cea verde. Loganul meu e pe benzină. Cu voioşie în suflet trag de furtunul respectiv şi apăs pe trăgaci. Combustibilul curge. Trag cu doar coada ochiului spre anunţul de culoare verde: E 85. Simt rece pe şira spinării. Hait! îmi spun, o fi benzină de aia proastă. Mă uit mai bine şi citesc: bioetanol! Nu mai aveam în buzunar decît 2000 de forinţi, că aş fi luat mai mult. Aşa am luat doar 8 litri din combustibilul acela de care mai scriu din cînd în cînd. Am fost foarte mîndru că am circulat, fără să poluez, o sută de kilometri. Cine nu mă crede, păstrez bonul şi i-l arăt. De ce nu s-o găsi şi la noi aşa ceva? Poate pentru că toată cantitatea produsă în România este exportată în Germania?

PUBLICITATE

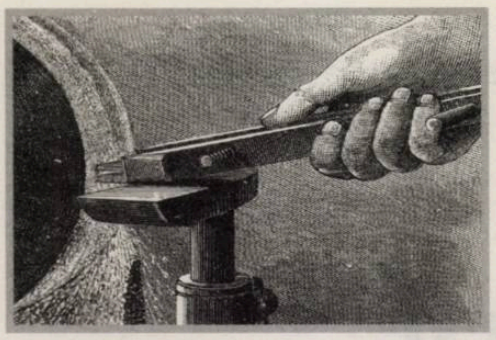

Richard N. HAAS

dezbateri politice

După 20 de ani: Războiul din Golf

S-au împlinit 20 de ani de cînd incontestabilul conducător al Irakului, Saddam Hussein, a invadat Kuweitul. În urma acestui fapt a rezultat prima criză internaţională, post-Război Rece, o criză care, în mai puţin de un an, a dus la eliberarea Kuweitului şi la restaurarea guvernului său. Toate acestea au fost posibile cu preţul unor costuri umane şi economice modeste în comparaţie cu coaliţia multinaţională realizată de către preşedintele George H.W. Bush.

Cel mai bun lucru ar fi ca Statele Unite să se limiteze la o acţiune restrînsă de combatere a terorismului.

De atunci, Statele Unite au folosit forţa militară de mai multe ori, pentru o serie de scopuri. Deci, întrebarea logică este: ce putem învăţa din primul război cu Irakul, unul perceput la nivel extins, atît ca succes militar, cît şi dimplomatic?

O lecţie importantă decurge din raţiunea războiului. Una înseamnă să modifici comportamentul unui stat dincolo de graniţe, dar cu totul altceva înseamnă să modifici ce se întîmplă pe teritoriul altei ţări. Scopul războiului din Golf, care a durat între 1990-1991, a fost de a inhiba înarmarea agresivă a Irakului, fapt ce a intrat în contradicţie fundamentală cu respectarea suveranităţii, cea mai importantă regulă care guvernează în zilele noastre relaţiile între state. Odată cu expulzarea forţelor militare irakiene din Kuweit, în 1991, Statele Unite nici nu au marşăluit spre Bagdad pentru înlocuirea guvernului, şi nici nu au rămas în Kuweit pentru a impune acolo democraţia.

Războiul din 2001 contra Afganistanului şi cel din 2003 contra Irakului au fost cu totul altfel. Ambele intervenţii au căutat să elimine guvernele în exerciţiu, şi amîndouă au reuşit ce şi-au propus. Opinez că eforturile contra Afganistanului au fost justificate (răsturnarea guvernului taliban care a susţinut atacurile teroriste din 11 septembrie), dar nu şi cele vizînd înlăturarea lui Saddam Hussein.

Dar, indiferent de poziţia cuiva referitoare la aceste probleme, este incontestabil faptul că înlocuirea unui guvern, cu ceva mai bun şi de durată, este un ţel diferit şi mult mai ambiţios decît a schimba comportamentul unui guvern. Schimbarea cu succes a unui regim necesită un angajament pe termen lung al forţelor militare, al experţilor societăţii civile de a construi o societate modernă, precum şi bani, şi deosebită atenţie – dar nici atunci nu există certitudinea că rezultatele vor justifica investiţia.

Un al doilea set de învăţăminte de tras din acest prim război din Irak (şi chiar şi din cel de-al doilea) sugerează o limită pînă la care operează sancţiunile economice. Doar sancţiunile, chiar şi cele susţinute de către Consiliul de Securitate al Organizaţiei Naţiunilor Unite şi sprijinite de forţele militare, nu l-au putut convinge pe Saddam Hussein să se retragă din Kuweit, al cărui control era de o importanţă capitală pentru el. Sancţiunile nu au putut declanşa nici sancţiuni în guvernul de la Bagdad. Într-adevăr, în timp, puterea lor de a provoca un rezultat a scăzut.

Al treilea set de învăţăminte se referă la ajutorul internaţional. Participarea mai multor guverne nu doar distribuie costul unui război, dar îl şi legitimizează. Sprijinul multilateral poate susţine o aprobare omologată, sau cel puţin tolerantă, în SUA şi alte ţări, incluzîndu-le pe cele în care se desfăşoară ostilităţile.

În cazul Irakului, preşedintele Barack Obama a reiterat angajamentul său de a pune capăt operaţiunilor militare, pînă la finele lunii august, şi de a retrage trupele pînă la finalul anului viitor. Dar, judecînd după incapacitatea politicienilor irakieni de a forma un nou guvern după mai multe luni de la alegerile naţionale, eşecul în asigurarea serviciilor esenţiale şi, mai presus de toate, continua violenţă, rezultă că societatea în Irak este departe de a fi una stabilă. Administraţia Obama ar putea să îşi reconsidere angajamentul de a pleca şi, în loc, să negocieze un nou acord, dacă şi cînd se va forma un nou guvern irakian.

În Afganistan, lecţiile pe care ar trebui să le învăţăm gravitează în jurul a ceea ce este dorit şi căutat. Istoria sugerează că SUA ar trebui să se gîndească de două ori înainte de a continua eforturile de a reface societatea afgană şi guvernul său. În schimb, cel mai bun lucru ar fi ca Statele Unite să se limiteze la o acţiune restrînsă de combatere a terorismului, una asemănătoare celor derulate în Yemen sau Somalia (şi într-o anumită măsură şi în Pakistan).

În cazul Iranului, primul război din Irak ne învaţă că probabil sancţiunile economice nu vor fi suficiente să convingă Gărzile Revoluţionare, să accepte limite supuse controlului în ceea ce priveşte programul lor nuclear. Cu toate acestea, sancţiunile pot convinge alţi factori de decizie în Iran, mai ales clerul, micii oameni de afaceri, şi conservatorii politici să se revolte contra preşedintelui Mahmoud Ahmadinejad şi Gărzii sale Revoluţionare.

Dar, dacă va fi să nu se întîmple acest lucru, va reveni în prim-plan problema folosirii forţei militare pentru a încetini dezvoltarea armelor nucleare din Iran. Nimeni nu-şi poate asuma sau prezice ce ar rezolva, cît ar costa şi la ce ar conduce un atac asupra instalaţiilor nucleare iraniene. Dar lipsa de acţiune, de fapt acceptarea puterii nucleare a Iranului, riscă să provoace un şi mai periculos şi costisitor viitor.

Ca o concluzie, Iranul este, mai mult decît Irakul sau Afganistanul, locul unde lecţiile Războiului din Golf se cuvin încă dezbătute, şi, în cele din urmă, aplicate.

Richard N. Haas *ex-director de Strategie Politică în cadrul Departamentului de Stat al SUA, este actualmente preşedinte al Consiliului Relaţiilor Externe. Este autor al cărţii* War of Necessity, War of Choice: A Memoir of Two Iraq Wars.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Stela GIURGEANU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Note

Omul politic poate fi integral produs. Spre deosebire de artist, de pildă, el nu are nevoie de talente speciale sau de dexterităţi unice.

■ În iunie 1896, William James, clasicul pragmaticilor, a ţinut la Clubul de Filozofie al Universităţilor Yale şi Brown o conferinţă, intitulată „Voinţa de a crede“, pe care a deschis-o cu o întrebare preluată dintr-o recentă lectură a sa: „Care este diferenţa dintre justificare şi sanctificare?“. Este o întrebare fundamentală în ordinea credinţelor, dar şi pe deplin relevantă astăzi, la noi. În discursul public al politicienilor şi comentatorilor deopotrivă, distincţia dintre justificare şi sanctificare nu mai este, de mult, de rigoare. Noul cod, aiuritor, spune aşa: justifici = adulezi; încerci să înţelegi = susţii necondiţionat. Efectul cel mai nociv al acestui nou cod este că orice demers empatic este anulat. Se admit doar adulaţia sau demolarea. Între amor şi asasinat nu mai e loc pentru nimic altceva. În alt plan, dar cu direct impact asupra confuziei dintre justificare şi sanctificare, sesizez amestecul dintre discursul descriptiv şi discursul explicativ. Tu descrii ceva („Acel om a fost votat masiv de cetăţeni“), iar replica nu este aproape niciodată pe acelaşi palier, al descripţiei, ci se duce imediat în explicaţie („Pentru că...“). Asemenea fracturi logice în dialog sînt deja fireşti. Nu doar că nimeni nu simte un inconfort cînd este expus acestui gen de clivaj, dar, pur şi simplu, nimeni nu mai bagă de seamă că este un clivaj. În general, se tot dă vina pe participanţii la spectacolul jalnic al politicii noastre televizate continuu. Dar spectatorii nici nu aşteaptă altceva de la ei. Încercarea unui discurs raţional trece neobservată. Mînuirea fină a dilemei sau nuanţa favorabilă ori nefavorabilă nu se mai văd deloc. Nu mai există justificări, există doar sanctificări. Nu mai există întrebări, există doar demolări.

■ Într-o zi, acum multă vreme, Socrate a demonstrat interlocutorilor săi că „omul politic“ trebuie să aibă o competenţă majoră – aceea de a conduce drept, şi trebuie să fie animat de interes major – acela al binelui colectiv. În paranteză fie spus, profit de ocazie pentru a pleda pentru redescoperirea dialogului platonician „Omul Politic“. Pentru că nu are bogăţia copleşitoare a „Republicii“, nici anvergura „Legilor“, nici subtilitatea „Sofistului“, „Omul Politic“ este privit cumva ca un dialog de importanţă secundă. Sigur, nu are farmecul altor dialoguri celebre şi nici graţia dialogurilor de tinereţe, dar „Omul Politic“ îmi pare revenirea lui Socrate în lumea reală, acolo unde logica şi acţiunea se îngemănează, acolo unde distincţia dintre autentic şi mimă este greu de făcut, acolo unde argumentul, uneori, nu contează deloc. Prin urmare, omul politic are o competenţă şi un interes. Competenţa se educă. Interesul se asumă. Aşadar, omul politic poate fi integral produs. Spre deosebire de artist, de pildă, el nu are nevoie de talente speciale sau de dexterităţi unice.

■ Nu mai ştiu ce figură majoră a Revoluţiei Franceze a spus oamenilor strînşi în gloată care-i cereau să meargă cu toţii undeva anume: „Sînt conducătorul vostru, aşadar vă urmez!“. Mi se pare o lecţie de *leadership* asupra căreia nu reflectăm îndeajuns.

■ Vauvenargues: „Adevăraţii oameni politici cunosc mai bine lumea decît cei care îşi fac din filozofie o îndeletnicire; vreau să spun că sînt filozofi mai adevăraţi.“ Acum îmi explic de ce marii oameni politici pe care îi admir îmi stîrnesc entuziasm intelectual aşa cum numai un bun autor de filozofie îmi poate stîrni. Gîndul marilor oameni de stat este gînd filozofic. Gîndul celorlalţi oameni politici este conjunctural. Şi nu e cunoaştere, ci conjectură.

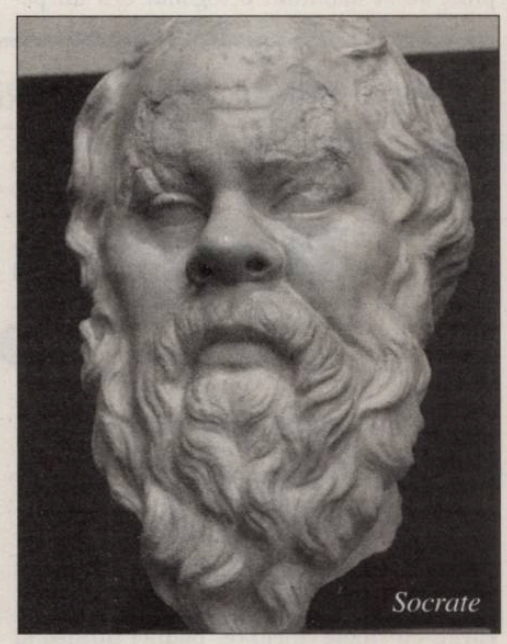

Socrate

■ Într-unul din textele cuprinse în *Fragmentarium,* Mircea Eliade susţine că în societăţile arhaice, ca şi în societăţile evoluate, zise civilizate, există un primat al teoriei. Mai precis, există concepţii împărtăşite de toată lumea drept cunoaştere care determină acţiuni, opţiuni, decizii. În lumea noastră politică – departe de mine gîndul de a o apropia de o societate arhaică – există de asemenea un primat al teoriei. Ca să se schimbe o lume, trebuie să se schimbe teoria pe baza căreia funcţionează. Teoria lumii noastre politice se vede, se cunoaşte. Dar cine are puterea de a pătrunde pînă la ea şi de a o modifica?

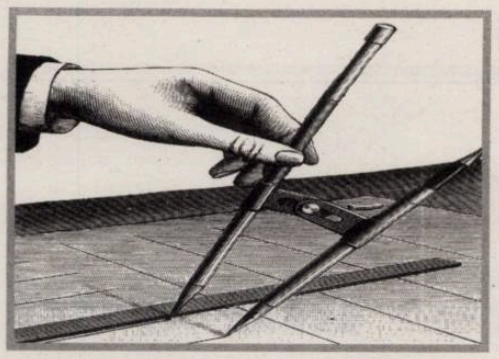

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Povestiri desuete

Acesta e subtitlul autodepreciativ al unei fermecătoare cărţi care s-a reeditat de curînd, cu ilustraţiile care i-au lipsit în 1985 şi un supliment de adnotări: *Din Bucureştii trăsurilor cu cai*. Autorul, arhitectul Paul Emil Miclescu, figură de o deosebită distincţie, a lucrat multă vreme la restaurarea monumentelor istorice. Domeniul era, pe atunci, din cele deschise descendenţilor unor familii boiereşti, fie că formaţia lor profesională îi îndrepta în această direcţie (Ştefan Balş, Ion Balş, Virgil Antonescu, Sandu Miclescu), fie că se angajau cu pasiune şi competenţă în cercetarea documentelor (Radu Creţianu, Radu Greceanu).

Cînd au apărut prima dată, aceste amintiri ale lui „Paul-Emile", cum îi spuneau rudele şi colegii, au avut un mare succes: cartea era aşa de căutată încît exemplarul meu este *furat!* Pentru noi, care trăiam zilele cenuşii ale unui regim detestat, de care ne temeam că se va eterniza, a fost o extraordinară senzaţie de prospeţime să intrăm, de mînă cu un prieten mai vîrstnic, în lumea pe care părinţii noştri o pierduseră. De fapt, pe de-o parte, descopeream, atît de îndepărtată încît era altfel inaccesibilă, viaţa din alt ciclu istoric, dinainte de 1914, pe de alta, răzbeau printre rînduri tristeţea şi mînia cu care autorul vedea călcate în picioare rînduielile şi sentimentele în care fusese crescut. Nici nu se putea aşadar o lectură mai îmbietoare. În plus, acest debutant octogenar era un povestitor excepţional, mînuind firesc şi sigur o limbă plină de miez şi culoare, deloc vetustă, deşi puţini o mai folosesc.

Memorialistul declara de la început că-l interesează îndeosebi „istoria minoră, cea mai vie şi adevărată, cea mai apropiată, mai umană" şi se mărturisea străin de „corectitudinea doctorală, gulerată şi scrobită a istoriei oficiale, revizuită, epurată şi ştiinţific consacrată". Cum să nu-i dăm dreptate? De aceea, el se întorcea cu gîndul către un Bucureşti din alt veac, din care numai insule au rămas şi căruia el îi purta un afectuos devotament. Un oraş prin care primul drum învăţat, cu trăsura (!), lega casa copilăriei de cele două ale unui bunic savant şi autocrat. Casa părintească mai există şi azi, în strada Mendeleev (altădată N. Bălcescu), puţin cam ostentativ restaurată. Vechea casă boierească a Grecenilor se găsea la întretăierea Căii Victoriei cu Bulevardul Elisabeta şi e de mult îngropată sub blocuri. Locuinţa „de la vie", în mahalaua Mandritului, adică la capătul străzii Paul Greceanu către str. Polonă, a fost complet transformată din cauză că a devenit un sediu al Miliţiei. Mi-o arătase Mihai Oroveanu, acum 45 de ani, pe vremea cînd îl vizitam în cotlonul său subteran din casa sculptorului Ion Jalea, situată pieziş pe trotuarul opus faţă de fostul conac.

Experienţa profesională se împletea la Paul Emil Miclescu cu ceea ce reţinuse memoria sa, ca un ierbar preţios.

Alte amintiri se leagă de nr. 29 de pe Mendeleev, unde trăia Ştefan Luchian. Astăzi, tăbliţa comemorativă cu numele pictorului străjuieşte un restaurant de lux. Prin vecini se făcea auzită, zgomotoasă, prezenţa lui Delavrancea. Din răsfoirea cărţii răsar portrete de case şi de oameni, evocate cu duioşie sau cu un zîmbet înţelegător.

Experienţa profesională se împletea la Paul Emil Miclescu cu ceea ce reţinuse memoria sa, ca un ierbar preţios. De pildă, într-un volum cuprinzînd textele unor emisiuni la radio *(Enigmele Bucureştilor,* 1973), ziaristul Simion Săveanu a consemnat informaţii despre fosta legaţie imperială rusă de pe Podul Mogoşoaiei, demolată în 1937-1938, cînd s-a construit la Şosea clădirea ambasadei sovietice. Ultimul reprezentant al ţarului, Stanislav Alfonsovici Poklewski-Koziel, a părăsit atunci (după 20 de ani!) palatul care fusese cîndva curtea domnească a lui Şerban Cantacuzino. El se întindea pe terenul aflat între str. Eforiei, str. Al. Beldiman şi Bd. Elisabeta, avînd faţada spre Calea Victoriei. Pentru aceste date, Săveanu îi mulţumea „unui vechi şi pasionat cercetător al trecutului" – domnul Paul Emil Miclescu.

În cartea pe care am recitit-o acum, secvenţele care se perindă te fac să tînjeşti nu numai după case şi străzi care au fost, ci mai ales după un model de viaţă interioară pe care-l transmite cu căldură şi luciditate.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Nicolas TRIBOI, Roxana TRIBOI

SOS Provincia

Mateiaş – un peisaj cultural protejat (hic!)

Odată cu trecerea timpului, peisajul se modifică, în bine sau în rău... depinde pentru cine.

Între Cîmpulung Muscel şi Rucăr există un sit particular, renumit: Mateiaş, cu celebrul Mausoleu. Drumul naţional care urcă prin curbe periculoase ne oferă privelişti remarcabile pentru caracterul lor natural, rural, cu fineţe abrupte, păduri întinse şi sate mici pierdute în vale (Valea Dîmboviţei); şi pentru cel industrial, cu celebrul combinat de ciment recent modernizat, curăţat, adaptat normelor europene.

La baza Mausoleului există o platformă/parcare neamenajată unde se înmulţesc încet, dar sigur, tarabele cu produse pseudotradiţionale: construcţii din OSB şi tablă cu forme şi culori diverse... Rambleurile sînt aruncate, iar *bidonville*-urile se înmulţesc într-un haos general.

Mausoleul (dedicat eroilor din Primul Război Mondial şi realizat între 1928-1935, după planurile arhitectului Berechet) ne pune la dispoziţie şi azi impresionanta sa expoziţie: documente de arhivă, panorama (pictură comemorativă în stil sovietic), osuarul (aici au murit peste 2300 de militari...) şi peisajul zonei.

În munţii aceştia, „între pietre", pe „muchii", a ţinut armata română frontul cu lupte aprige. Şi astăzi se mai desluşesc şanţurile unde erau aşezate tranşeele. Relieful abrupt, elementele de stîncărie, pădurile întinse... acest peisaj pitoresc (demn de a fi pictat) a fost odată un cîmp de luptă, un loc unde se murea... Însă peisajul evoluează... fineţele se împăduresc, munţii dispar „mîncaţi" de carierele de calcar.

Teritoriul este unic în ţară. La nivel geologic poate fi caracterizat drept o zonă calcaroasă remarcabilă, similară zonei Prislop din Dragoslavele şi masivului Piatra Craiului. Pe lîngă faleza de peste 80 de metri înălţime se dezvoltă o vegetaţie casmofită pe roci calcaroase. Se pot observa numeroase habitate cu *Sempervirum marmoreum* şi *S. Heuffelii,* extraordinare prin întinderea şi bogăţia lor. Nu lipsesc nici grohotişurile calcaroase, nici pajiştile montane pe substrat calcaros, nici pădurile dacice de fag *(Symphyto-Fagion).* Cei interesaţi pot fi iniţiaţi în speleologie, în peşteri de tip carstic deosebite (mai lungi de 20m cu săli de peste 5m înălţime), care adăpostesc numeroase familii de lilieci. Fauna sălbatică este foarte bine reprezentată de mistreţi, căprioare, vulpi, urşi, lupi. Capra neagră şi cerbul s-au retras...

Dacă aceste vîrfuri/pietre se găseau într-o altă ţară, cu siguranţă erau protejate ca monumente istorice şi zone de conservare a biodiversităţii (Natura 2000). Mai mult, ar fi fost valorizate din punct de vedere pedagogic şi turistic cu amenajări de tip *via ferata,* puncte de observare a naturii, parcursuri de descoperire a faunei şi florei...

În România, preferăm sondarea muntelui, exploatarea lui brutală. Monumentul istoric? Oficial zona este protejată... dar în realitate, pe vîrf au ajuns deja teodolitele, iar pădurea este lăsată pradă rudarilor din zonă.

Populaţia – locală, dar şi de la nivelul întregii ţări – este total neinformată şi mulţi consideră că „dacă Dumnezeu ne-a dat piatră şi pădure... ni le-a dat ca să le exploatăm!". Aşa este, dar prea puţini oameni se întreabă cum să le exploatăm? Cu ce impact pe termen lung? Unde şi cînd să ne oprim?

Aşa că vă dăm un sfat, grăbiţi-vă să vă mai bucuraţi de faleza majestuoasă de la Mateiaş, de peşterile, pădurile din zonă... pentru că probabil mîine nu vor mai exista.

P.S. Mausoleul este înscris la poziţia nr. 1010, cu codul AG-IV-m-A-14017, în „Lista monumentelor istorice", actualizată prin Ordinul ministrului Culturii şi Cultelor nr. 2314/8 iulie 2004. Cam degeaba...

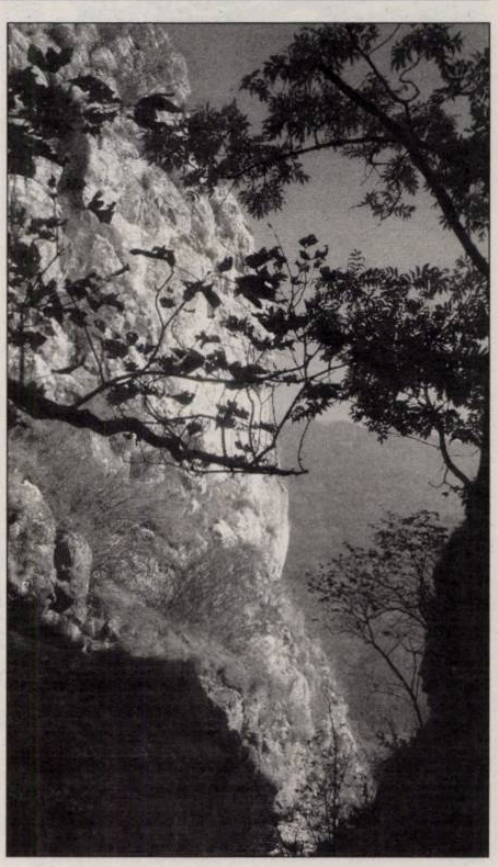

Nicolas Triboi *este peisagist;* ***Roxana Triboi*** *este urbanist.*

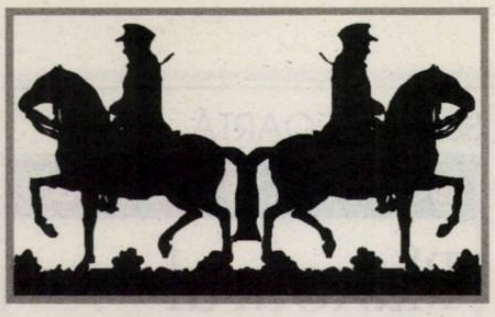

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Note informative la sfîrşit de august

20 august. Nu-mi dă pace şi se ţine după mine imaginea unui inginer şef de lot la construcţia Casei Poporului care, la capătul unei obişnuite vizite răvăşitoare de lucru a lui Ceauşescu pe şantier, i-a spus şoferului său: „Gogule, du-mă acasă să pot face un infarct liniştit".

21 august. Exact acum 42 de ani, cam la orele astea din preajma prînzului, am alergat cu (poate el nu-şi mai aduce aminte, eu da...) Radu Penciulescu, din barul „blocului Turn" unde sorbeam o cafeluţă neagră, pînă în piaţa Comitetului Central de unde se auzea un vuiet fără precedent. Ne-am pierdut în mulţimea care-l aclama pe Ceauşescu pentru ceea ce nu-i mai fusese dat să audă: înfierarea Uniunii Sovietice şi a ţărilor din Pactul de la Varşovia care atacaseră – spre „ruşinea" întregului lagăr socialist – Cehoslovacia. Cîteva zile s-a trăit în Bucureşti – conform unei metafore a nu ştiu cui – ca într-o nebunie a unor scăpaţi din lagăr. Am fost convocaţi – toţi membrii Uniunii Scriitorilor, comunişti, necomunişti şi chiar anticomunişti –, pe stadionul Tineretului, să ni se facă instrucţia militară, să ni se încredinţeze obiective defensive în cazul unui atac asupra Bucureştilor; ostaş instruit, cu armata făcută la cai şi la artilerie, mi s-a repartizat o fereastră a Casei Scriitorilor cu deschidere spre Calea Victoriei. Prieteni buni şi foarte buni s-au înscris cu avînt curat în Partidul Comunist, eu nu i-am urmat. În 4-5 zile, minunea s-a liniştit. „Ei" n-au venit, eu n-am intrat în partid. De ce? De 42 de ani, încerc o explicaţie care să nu fie lăudăroasă, dar nici laşă, cît mai indiferentă la presiunea oportunismelor politice. Înainte de '89, am formulat-o o singură dată, în clar-obscur, fără teamă, dar în şoaptă, la urechea unei femei iubite, după o lungă îmbrăţişare de amiază, cînd tot ce discuţi – precum zice o poveste orientală – sînt prostii. Nu era cazul nostru: ea îmi ceru să-i spun de ce nu intru în partid... I-am murmurat: „Budapesta", ea mi-a pus imediat palma ei peste buze, şoptindu-mi: „Să nu mai repeţi *asta*...". Ne-am dus după aceea la o pizză şi i-am ţinut un curs scurt (obsesia cursurilor scurte o am şi azi) despre cum sună *asta* în „Mantaua" lui Gogol, în vocabularul lui Akakie Akakievici. Era o activistă cu gust literar ferm, nonconformist, îi punea „pe ruşi" (chiar după '68) mai presus de toţi scriitorii, şi pe Gogol peste Tolstoi şi Dostoievski. Dacă aş întîlni-o azi, aş întreb-o dacă a citit „Lecţiile de literatură" ale lui Nabokov care-i dau dreptate. După '89, am tratat problema cu prudenţă şi decenţă, să nu jignesc stînga (cîtă mai era...) dîndu-mă deştept înainte de vreme şi nici să nu linguşesc dreapta (tot mai multă) ca un oportunist la zi. În sineitatea mea (mă topesc după acest termen nou în limba română), am lucrat îndelung la clarificarea şi chiar simplificarea a ceea ce lăsasem cîndva în clar-obscurul unei sincerităţi „de după". Am finisat-o şi o pot pune pe hîrtie, fără să mă tem de cei indignaţi în 2010 pentru felul cum gîndeam în '68: nu intru în partid fiindcă sînt comunist şi, după Budapesta, nici un comunist nu intră într-un partid care a încetat să fie comunist. De-a lungul a numeroase concesii făcute pentru „întreţinere", nu m-am abătut de la această idee cu care mi-am făurit un partid strict personal, avînd ca imn – dacă ei renunţaseră la dictatura proletariatului – *Les feuilles mortes* a lui Kosma. După 42 de ani, sînt, cum s-ar zice dialectic, pe o altă spirală a istoriei, pe o treaptă calitativ nouă, dacă nu superioară.

Ca atare, mă întrerup pentru a-l suna pe Filip Florian, să ştiu ce a făcut la Edinburgh unde a participat la un colocviu cu tema „Literatură şi istorie"; s-a întors aseară cu bine, i-a „mers" satisfăcător, a discutat cu scriitorul Stephen Vizinczey, fugit în '56 din Ungaria, şi a avut plăcerea să-i spună că şi la Bucureşti, el, F.F., cunoaşte pe cineva din generaţia Budapesta. Informaţia a fost primită cu plăcere.

22 august. Mă sună o foarte bătrînă verişoară de gradul II sau III a mamei mele; e încă lucidă, cu o minte brici, la 90 şi:

– Relule, ştii că nu mă duceam nici tăiată la un film de ăla sovietic cu comunişti... Nu ai nici o legătură undeva să le spui să termine cu gangsterii ăştia americani în fiecare zi? Îmi vine să-i omor! Am ajuns, Doamne, iartă-mă, să-mi fie dor de un film rusesc... Au şi ei ticăloşi, dar cel puţin ăia acum se mai şi roagă la Dumnezeu.

un sport la Răsărit

Anul trecut, Unirea Urziceni era pe culmile gloriei. Acum, echipa e pe cale de desfiinţare. Să fie vorba de vechiul mit al măririi şi decăderii sau mai degrabă de legenda meşterului Manole?

Mitul măririi şi decăderii pieţei imobiliare în Valachorum, despre asta e vorba la Unirea SRL, cunoscută şi ca Unirea SRFFFLFF (Societate cu Răspundere Foarte Foarte Foarte Limitată Faţă de Fotbal). Ce să ne mirăm? În praful Bărgănului s-a ales praful de dropii, d-apăi de-o biată trupă de dat cu piciorul în băşică! Nimeni nu suferă, e ca şi cum ţi-ar păsa că se închide mai ştiu eu ce firmă la Doraly. Comerţ, şperţ şi merţ. Plus clasica dragoste părintească din Regat: „Eu te-am făcut, eu te omor!". Cu meşterul Manole, s-o lăsăm mai moale. Unirea n-a fost iubită de nimeni, sucombă ca un cîine lăsat în stradă de stăpînul care s-a săturat de el după ce l-a plimbat pe la concursuri. Nu-i de jelit, e chiar motiv de bucurie. Nişte jucători buni după standardele noastre vor putea să nu mai muncească pe nasturi. Şi să-şi scoată din repertoriu penibilele declaraţii patriotice de genul: „Sîntem bărbaţi adevăraţi, nu ne plîngem, jucăm, nu ne gîndim la bani!". Maica Tereza şi jupîn Gandhi tocmai lăcrimară. De rîs.

Radu Naum

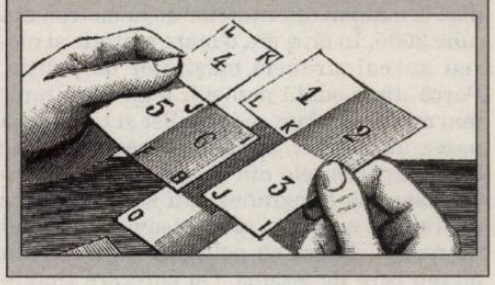

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Once Upon a Time in Romania

În vara lui 1990, am lucrat cu o echipă a Crucii Roşii Finlandeze. Mînaţi de entuziasmul descoperirii unei ţări care ieşise din ceţurile Balcanilor, printr-o revoluţie televizată, oamenii aceia au venit aici să dea o mînă de ajutor. Înainte de a călca pe pămîntul celor mai viteji şi mai drepţi dintre traci, finlandezii au făcut un curs intensiv de istorie a ţării pe care doreau să o ajute. Aşa au vrut ei. Să vină la noi cu lecţiile făcute. Aşa înţelegeau ei că se începe o treabă bună. După ce au parcurs, cu sufletul la gură, istoria veche şi medievală a viteazului nostru popor, au trecut la perioada contemporană. Şi s-au pus pe cercetat cam care puteau fi locurile în care aveam nevoie de un sprijin rapid. Pînă la urmă, au zis că spitalele şi casele de copii ar fi primele pe lista de intervenţie. Pe urmă, tot în mare viteză, s-au pus pe strîns fonduri pentru toată treaba asta. Au adunat de la donatori, în scurt timp, o sumă record, la care au mai contribuit guvernul lor şi Crucea Roşie din Finlanda. Tot purcoiul ăla de bani s-a cheltuit pe paturi, saltele de calitate, cele mai moderne sterilizatoare de la ora aia, echipament medical de primă necesitate pentru dispensare şi pentru sălile de operaţie din spitale. Au zis că nu se face să vină pe aici ca să pună într-o situaţie jenantă un popor mîndru şi viteaz, aducîndu-i haine, banane şi bomboane de ciocolată. S-au gîndit că felul lor de a ajuta aduce un pic de bine în partea asta de lume şi nu lezează cu nimic demnitatea noastră legendară.

După ce şi-au făcut temeinic lecţiile, după ce au adunat grămada de bani şi au transformat-o în ajutoare, au ales nişte zone care li se păreau lor mai necăjite, din sudul patriei noastre şi, cu emoţia în gît, au călcat pe pămînt românesc. Au ajuns într-o reşedinţă de judeţ din Oltenia subcarpatică şi s-au apucat de treabă. Au închiriat pe perioadă lungă cîteva camere dintr-un hotel care aparţinuse partidului unic şi au făcut un cartier general cum văzusem doar la video, prin filmele americane. Pe urmă, s-au apucat de umblat pe la dispensare şi pe la spitale, în trei judeţe. Şi dă-i, nenică, toată ziua, cu sterilizatoare, paturi, saltele, echipament medical şi şedinţe de instruire cu ai noştri. Seara, evident, se mai stătea la o tacla cu un primar, cu un director de spital, cu un şef de direcţie sanitară sau cu doctorul de la dispensarul din sat. Nu de puţine ori, li se explica bieţilor finlandezi cît de pricepuţi sîntem, cît de mult mai tari decît ei eram noi, dar că nu putem să arătăm lumii treaba asta pentru că nu avem scule. Pe urmă, îi luau cu istoria, le reproşau finuţ că noi am apărat Europa de turci, că n-am frecat-o cîteva sute de ani construind catedrale, şi că ne-am sacrificat pentru creştinătate. Şi că, dacă ne enervăm, nici n-avem mare nevoie de ajutorul lor. Că mulţi dintre străinii care pretind că ne ajută sînt spioni interesaţi de uraniul de pe aici, de legendara maşină ARO şi de secretul buteliilor noastre de aragaz. Unii se apucau să le cînte cîte ceva din tezaurul folclorului nostru milenar, adăugînd, cît se poate de clar şi de apăsat, că aici e folclor, nu la ei, unde toate melodiile sună la fel şi n-au nici un chichirez. Finlandezii, cu calm şi cu zîmbetul pe buze, ascultau toate astea şi dădeau din cap în semn de încuviinţare. Treaba asta mă scotea din sărite şi, cînd rămîneam singuri, îi întrebam de ce suportau mojiciile alea, de ce nu le ziceau ceva de la obraz mitocanilor. Între ei, o soră medicală trecută de prima tinereţe, blondă, înaltă, osoasă, umblată prin toată Africa şi prin Asia, îmi spunea că e normal să se verse sacul cu frustrare. Că după ce am trecut prin atîţia ani de teroare, e firesc să fim aşa. Că toate astea or să treacă. Şi că, la un moment dat, o să ne dăm seama că e nevoie să facem ceva pentru noi, nu să fim asistaţi la nesfîrşit. Mai spunea că există o fază critică a binelui făcut cu forţa, că etapa asta se depăşeşte greu, dar că sîntem o naţie europeană, şi că ei cred sincer în revenirea noastră acolo unde ne e locul.

De fiecare dată, finlandezii afişau un zîmbet amar şi luau totul de la capăt. Şi tot de fiecare dată spuneau că o să trecem peste faza asta.

Deşi plăteau sume mari pentru cazare, în camerele unde locuiau, la hotel, se făcea curăţenie de mîntuială. Aşa că finlandezii s-au apucat să-şi cureţe camerele de unii singuri. Într-o zi, blonda osoasă a dat patul la o parte, să mătură sub el, şi s-a tăiat rău la picioare, în nişte cioburi care erau acolo de cînd lumea. A ajuns la urgenţă. În altă zi, dintr-o sală de sport, unde depozitaseră ajutoare pentru casele de copii, s-a furat mai mult de jumătate din ce căraseră acolo. La scurt timp, într-o vizită de verificare a felului în care se folosea echipamentul adus pentru dispensarele din sate, au descoperit, uluiţi, că unii făceau plăcinte şi pîine în sterilizatoarele de instrumente medicale. I-am întrebat dacă nu sînt disperaţi şi dacă nu le vine să-şi ia lumea-n cap, să plece acasă. De fiecare dată, finlandezii afişau un zîmbet amar şi luau totul de la capăt. Şi tot de fiecare dată spuneau că o să trecem peste faza asta, că trebuie să avem răbdare şi credinţă în ce facem.

Au trecut douăzeci de ani de la povestea asta. E doar una din miile de poveşti asemănătoare petrecute pe aici. Chiar şi acum, dacă se mai găseşte vreun naiv care vrea să ne ajute cu ceva, întîi îl umilim un pic cu demnitatea noastră, după care îl certăm că ne crede sărmani. La pasul următor, luăm la bani mărunţi şi criticăm ajutorul pe care vrea să-l dea comunităţii în care trăim, explicîndu-i că, la noi, totul e complicat, nu aşa cum crede el. Pe urmă, îi facem o listă cu ce ne trebuie nouă pe acasă. Adică chestiile pe care trebuie să le cumpere de la el din ţară, data viitoare, cînd mai vine pe la noi.

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

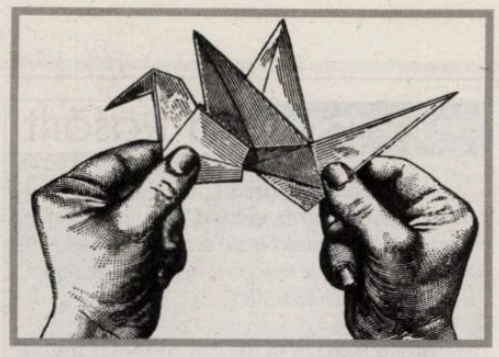

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Pipi în cascheta

„Yes, Sir!“

Odată, eram rătăcit prin Oxford în căutarea autogării. Am văzut un poliţist şi mi-am adus aminte că mi se spusese cum, pe stradă în Anglia, la orice nevoie, poliţistul e cel mai bun prieten. Ofiţerul, foarte înalt şi subţire, stătea de vorbă cu o doamnă şi mi-a făcut un semn discret să am puţină răbdare pînă termină discuţia. Am aşteptat preţ de cîteva zeci de secunde. A încheiat explicaţiile către cucoană, a salutat-o, s-a sucit brusc pe călcîie către mine, a dus mîna la cascheta şi, îndreptîndu-şi spatele, a strigat un „Yes, Sir!“ care aproape că m-a speriat. Mă trata ca şi cum aş fi fost superiorul lui. Fîstîcit, i-am spus că nu vreau decît să-mi arate pe unde-i drumul spre autogară. M-a condus vreo două străzi pînă într-un loc de unde se vedea autogara şi nu m-a lăsat pînă nu s-a asigurat că am văzut-o şi că o iau pe drumul cel bun.

Altădată eram la Londra în zilele imediat următoare atentatelor de la metrou din iulie 2005. În oraş era o mare agitaţie şi mereu auzeai sirenele maşinilor de poliţie. Parcă dintr-odată oamenii legii erau mult mai mulţi. Lucram ca jurnalist şi trebuia să pozez un poliţist. Aveam un oarecare trac după experienţele din România în care încercasem să fotografiez sau să intervievez poliţişti pe stradă şi mă lovisem de tot felul de reacţii. Părea că poliţiştii noştri aveau mereu ceva de ascuns. Cu oarecare timiditate, m-am apropiat cu aparatul de fotografiat de un poliţist din acela cu cascheta înaltă şi l-am întrebat dacă pot să-i fac o poză. Şi-a scos brusc pieptul înainte într-o atitudine mîndră, şi-a aranjat uniforma şi m-a întrebat dacă e bine cum s-a aşezat. I-am făcut vreo două-trei poze din faţă şi din profil, după care ne-am despărţit cu o zdravănă strîngere de mînă. Ulterior am aflat că, cică potrivit nu ştiu cărei legi, femeile gravide din Marea Britanie pot cere chiar cascheta unui poliţist ca să facă pipi în ea, dacă nu au o toaletă prin apropiere. Cam asta e ideea britanică despre un om aflat în serviciul public.

La noi, de curînd a stîrnit vîlvă un filmuleţ în care un cetăţean, ce se voia obişnuit, a făcut un gest mai neobişnuit. Omul i-a luat la întrebări pe nişte poliţişti de ce staţionează cu maşina, fără semnalizare, pe banda a doua a unui bulevard, adică într-o poziţie periculoasă pentru trafic şi pentru care un şofer obişnuit ar fi amendat. Poliţiştii au reacţionat destul de dur şi verbal şi fizic, încercînd să smulgă din mîna tînărului telefonul mobil cu care acesta îi filma în timpul interpelării. L-au întrebat dacă nu cumva e beat iar în cele din urmă, potrivit Realitatea TV, l-au şi amendat pentru traversare neregulamentară.

Pus să comenteze la cald aceste lucruri, purtătorul de cuvînt al Poliţiei, Christian Ciocan, a spus că: „în momentul în care te duci spre un politist cu telefonul mobil în mînă şi gesturile tale nu sînt previzibile, ai mare noroc că nu eşti încătuşat“. Ulterior, el şi-a nuanţat declaraţia, spunînd că poliţiştii pot fi filmaţi oricînd, atunci cînd sînt în uniformă şi că „încătuşarea“ despre care vorbea se poate face doar în condiţiile în care poliţistul percepe gestul drept o agresiune, un potenţial pericol fizic. Ce-i drept, abordarea tînărului avea un pic de agresivitate, nu atît de mare încît să justifice o încătuşare (care de altfel nici nu s-a produs). La rîndul lor însă, poliţiştii nu păreau a-şi fi simţit ameninţată integritatea fizică, ci mai degrabă reputaţia profesională. Ştiau, evident, că sînt în culpă, dar în acelaşi timp erau probabil uimiţi că s-a găsit cineva care să le-o spună în faţă.

Mulţi asemenea oameni ai legii par a fi moştenit de la predecesorii lor, miliţienii, năravul de a încălca tocmai legi a căror respectare sînt puşi s-o păzească. Pe ei, nu-i aşa, nu are cine să-i amendeze. Ideea de onoare şi puterea exemplului personal sînt probabil percepute de mulţi dintre ei drept simplă gargară. Pentru asemenea indivizi care se consideră jupîni, a servi interesul public „pe bune“ ar fi ceva de rîs. Şi există încă destui poliţişti (valabil şi pentru alte categorii profesionale) care nu reuşesc să-şi asume o identitate demnă şi respectabilă. N-au învăţat să-şi poarte uniforma cu mîndrie, n-au ieşit încă la lumină. Mă întreb totuşi cum poate un poliţist autohton să priceapă, măcar teoretic, că ar trebui să fie mîndru cînd oferă cascheta unei doamne care vrea să facă pipi în ea?

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Planourul

Se oprise la vreo 10 m de pămînt: mai să-l atingi cu mîna. Stagna în aer de vreo patru zile, lăsînd impresia că-şi aflase,-n fine, locul căruia îi va fi fost, dintotdeauna, hărăzit. Asemenea unuia ce-şi doarme somnul matinal cu frica-n sîn că fi-va trezit din clipă-n clipă, o făcea pe mortu-n păpuşoi, adică-ncremenise în albastru. Va fi fost, poate, vorba de, numai, o iluzie, – mult prea ciudata apariţie ivindu-se acolo, într-o după-masă banală, din senin; întrupîndu-se, deci, instantaneu, şi, aşadar, neimplicînd mişcarea ca mijloc de locomoţie-n timp şi spaţiu, de parcă ar fi apărut în zonă dintr-un neunde şi nicicînd. Într-un cuvînt, ceea ce aducea a ectoplasmă părea a fi luat naştere prin generaţie spontanee. Nu aducea, în rest, nici a cămilă, nici a nevăstuică, nici a chit. Nu aducea, la urma urmei, a nimic, – materia-i însăşi componentă părînd să fie una de natură cînd aeriană, cînd fluidă şi nestatornică aşijderi apei, cînd consistentă, densă, dură asemeni unui flux magmatic. Dacă evanescenţa ca atare ar putea fi surprinsă, fără rest, într-o formulă, într-o definiţie, probabil că figura stranie ce-i intriga, de-o vreme, pe localnici, ar fi avut, în fine, un nume adecvat. Oricum, prelunga scară a temerarilor pompieri, neaflîndu-şi nici un punct de sprijin în aburu-i difuz, se prăbuşi din prima încercare, iar funambulul hotărît s-o survoleze, pas cu pas, graţie unui odgon întins între doi stîlpi înalţi de cca 13 m, montaţi, la capetele arătării, în ajun, fu absorbit, cam pe la jumătatea rutei sale, în aburoasa pată cenuşie şi dispăru cu totul, dintr-odată, în enigmaticu-i lăuntru insondabil, ca proorocul Iona, în pîntecul balenei... Apoi, începu să plouă.

PUBLICITATE

Codrin Liviu CUȚITARU

Despre fericire

Grija nezdruncinată a soţiei mele pentru sănătatea de ansamblu a familiei mă pune adesea în postura mai curînd neverosimilă (avînd în vedere programul de lucru zilnic al sussemnatului, gîndit în termenii unei imaginaţii, să-i spunem, suprarealiste!) de cititor al unor reviste naturiste. Nimic nu pare să mai existe în univers pentru aceşti Dalai-Lami (aşa s-o fi zicînd oare la plural?) postindustriali în afara regimurilor lor complicate şi, indubitabil, a persoanelor proprii – persoane trecute masochist prin furcile caudine ale privaţiunilor nutriţionale. Nu m-am lecuit de lectura micului ghid vegetal care, în clipele de intimitate matinală, îmi este – trebuie să recunosc – un companion plin de loialitate. Ca atare, zilele trecute am citit un test de verificat... fericirea (!), pe care nu am cum să mă abţin a vi-l reda, fie şi parţial, mai jos, fără vreo intromisiune de ajustare stilistică. Aşadar, ne chestionează autorul/autorii: „Primiţi premiul pentru fericire. Ca să sărbătoriţi acest eveniment, organizaţi: a). o şedinţă de meditaţie (nu doriţi distincţia), b). o mică petrecere împreună cu iubitul(a) dvs. (eventual în pat), c). o cină cu prietenii cei mai apropiaţi, d). o serbare cîmpenească cu toţi prietenii: picnic, lampioane şi acordeon; 2. Aveţi dreptul la un vis. Pe care-l alegeţi: a). o săptămînă singur în deşert, b). o noapte de aur fierbinte în braţele iubitului(ei), c). un weekend într-un palat din Veneţia împreună cu Brad Pitt, d). un chef de pomină la ţară, cu toţi prietenii; 3. Adjectivul preferat: a). senzorial, b). sexual, c). sensibil, d). senzual; 4. Un spiriduş simpatic vi s-a aşezat pe umăr, gata să vă îndeplinească toate dorinţele şi să vă modeleze viaţa după gustul dvs. Ce-i cereţi în primul rînd? a). pace pe pămînt, b). amor, sex şi rock'n'roll în fiecare zi, c). momente de mare fericire, din cînd în cînd, d). fericire şi bucurii pentru cei pe care-i iubiţi; 5. Fiica dvs. adolescentă vă anunţă că s-a îndrăgostit: a). zîmbiţi, b). îi cereţi să vă spună tot, c). sînteţi gelos (geloasă), d). o invidiaţi; 6. Aţi cîştigat un voiaj. Alegeţi: a). un sejur în Tibet, b). o călătorie în Mauritania, c). o croazieră pe Nil, d). un safari în Kenia". Răspunsurile nu lasă loc la prea multe nuanţe psihologice: literă majoritară A – seninătatea şi bucuria dvs. de a trăi sînt „absolut contagioase", literă majoritară B – „iubiţi viaţa şi ea vă răsplăteşte din plin", literă majoritară C – „fericirea dvs. se numeşte pasiune", literă majoritară D – „sînteţi făcuţi pentru fericirea maximă".

*Bronzino, **Alegoria Fericirii** (detaliu)*

Cu alte cuvinte, oricum ai da-o, creierul tău musteşte de endorfină. Reprezentăm, în ultimă instanţă, o lume de „angeli" plutitori pe norişorii extazului, de spiriduşi (vorba textului însuşi) diafani, înţepeniţi în grimasa eternă a unei juisări fără sfîrşit. Mă rog, nu sînt psiholog, aşa încît nu voi face caz excesiv de parametrii „evaluativi" şi, neîndoios, „ştiinţifici" ai chestionarului. Ceea ce mă nedumereşte întrucîtva este nivelul – cum să-l numesc mai puţin pretenţios? – semantic şi iconic al testului. Cum adică „primiţi premiul pentru fericire"? Ce vrea (vor) să zică autorul (autorii) prin asta? Cît de abstractă poate fi exprimarea unui psiholog în asemenea circumstanţe? Şi, în plus, cum să „sărbătoreşti" un astfel de „eveniment" prin „meditaţie"? Sau prin „amor nebun"? Cum adică „aveţi dreptul la un vis" (dacă nu mă înşel, putem visa nelimitat), iar acest vis să fie o săptămînă singur în deşert (Dumnezeule!), o „noapte de aur fierbinte" (sic!) cu iubitul sau iubita ori un *weekend* cu Brad Pitt la Veneţia, într-un castel (mai ales în ultima privinţă, ce te faci tu, chestionatul, cu dl Pitt, dacă eşti bărbat – sau, în epoca de apus a modernităţii, amănuntele nu mai contează?). Cum să fii gelos şi invidios pe fiica îndrăgostită? Cum să-ţi reduci adjectivele la „senzual", „senzorial", „sexual" şi „sensibil"? Cum să vrei să pleci în Mauritania? În sfîrşit, *mea culpa,* cum să citeşti teste despre fericire, la cinci dimineaţa, avînd în urechi ecoul sec al chiuvetei picurînde din centrul toaletei? Să spunem că, la limită, aş trece cu vederea imposibilitatea oferirii unor răspunsuri cît de cît sobre la întrebările de mai sus. Ce ne facem însă cu partea aşa-zicînd „practică" a testului? Mai concret, cu ce fel de ochi aş putea să privesc un chestionar (psihologic) în variantele căruia (a,b,c,d, *i.e.* patru înmulţit cu nici mai mult nici mai puţin decît şaisprezece întrebări – rezultat: *şaizeci şi patru!), eu* (CLC-ul de sub titlu) nu mă regăsesc (din punct de vedere opţional) nici măcar în *una singură?* Nu numai că ipotezele de lucru ale autorului (autorilor) nu-mi produc „fericire" (neincluzîndu-se printre alegerile mele virtuale), dar cele mai numeroase dintre ele, transpuse prin absurd în existenţa mea – admit! restrictivă –, mi-ar produce mai degrabă o „nefericire" instantanee şi insurmontabilă. OK, probabil că nu sînt mulţi indivizi stranii, de teapa mea, însă, chiar şi singular, un caz complet nerecognoscibil în interiorul paradigmelor chestionarului rămîne un argument de inadecvare... psihologică. Oarecum prevăzători, editorii au plasat, la începutul testului, un micro-interviu cu un psiholog, înţeleg, reputat (Paul Avram pe numele său), care e întrebat, la un moment dat: „Credeţi că tindem să exagerăm în materie de fericire?". Omul răspunde serios, punînd la punct, *ab initio,* pe dubioşii chiţibuşari ca mine, improprii unor asemenea anchete „sociale": „Nimeni nu vrea să fie prins în flagrant delict de depresie sau de nefericire, pentru că, astăzi, nefericirea înseamnă înfrîngere. Înseamnă că nu eşti la înălţimea propriei tale vieţi şi că nu poţi să porţi pe umeri libertatea al cărei titular pretinzi că eşti. E-adevărat că oamenii nefericiţi sînt plicticoşi..." Răspunsul adînc al domnului psiholog mă face să compun, la rîndul meu, un mini-test estimativ. Iată-l! Sînteţi o publicaţie în România („tranziţională") şi aveţi de ales între un format de piaţă bi-tematic: a) naturism şi paranormal, b) manele şi vedete, c) crimă şi matrimoniale, d) sex şi sado-masochism. Răspuns: oricare dintre rezultate aţi ales, mergeţi înainte! Veţi fi fericiţi.

ready made

„**MĂDUVÓS, -ÓASĂ** adj. [...]
2. Fig. (Învechit) Plin de conţinut, de miez; substanţial. *Dete compatriotului său un răspuns măduvos.* BARIŢIU, P. A. III, 187, cf. 56, 64. *Cei mai mulţi membri din cîţi se afla de faţă, luară parte la acea discuţiune măduvoasă.* F (1 871), 393, cf. DDRF."

Dicţionarul limbii române, tomul VI, fascicula a 3-a, *MASCAT*[2] *– MĂMĂIŢĂ,* Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966

PUBLICITATE

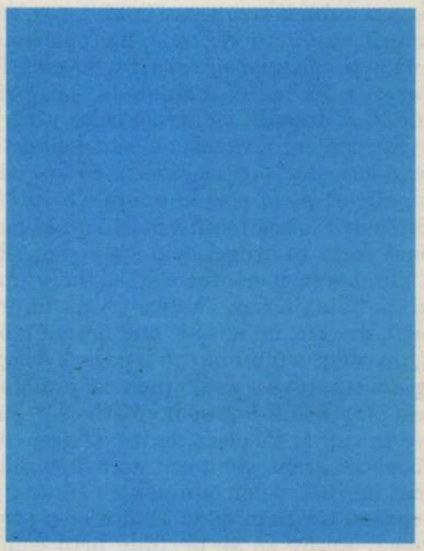

Inge Morath Expoziţie de fotografie
Jurnalul meu românesc
2 septembrie - 18 octombrie 2010
Muzeul Ţăranului Român, Sala Oaspeţi
forumul cultural austriac
Inge Morath Foundation
BCR
COCOR DILEMA CULTURAL
arhitectura

aduse cu poşta

Despre alegeri

La 10 ani, în Turcia, am avut un vis ciudat. Doar atît: „Viaţa este un bazar... trebuie să ştii întotdeauna să alegi". Dacă aş fi credincioasă, aş fi zis că este un semn de la Dumnezeu. Dar cum credinţa este un dar pe care nu l-am primit încă, nu ştiu ce să cred. Cred că ar fi cam nerealist să spun că la doar 10 ani am descoperit misterul vieţii, cheia ei. Sau că am avut prima idee filozofică din viaţa mea. Pentru că dacă aş spune asta, probabil m-aţi considera ori nebună, ori încrezută. Şi printre multele mele defecte, consider că acestea două nu se numără.

Mai tîrziu am aflat că visul meu a avut dreptate. Şi am fost recunoscătoare că l-am avut. Zi de zi trebuie să facem alegeri. Importante, mai puţin importante, toate fac parte din viaţa noastră, făcînd-o mai bună sau mai proastă. De la alegerea jucăriilor, a prieteniilor, a muzicii pe care o ascultăm, pînă la alegerea liceului, a facultăţii, serviciului, a casei sau a soţului. Tot timpul trebuie să facem alegeri. Dar cel mai important este să le facem pe cele mai bune.

Recunosc că întotdeauna m-au cam înspăimîntat alegerile. Mă trezeam în faţa lor singură, ameninţată, şi nu ştiam cum să mă descurc cu ele. Mă aruncam hotărîtă înspre ele, iar cînd dădeam nas în nas cu ele, mă înfricoşam şi mă făceam mică. Şi aşteptam ajutorul. Dar vine o vreme cînd acest ajutor nu mai vine. Şi trebuie să te descurci singur. Exact acesta este motivul pentru care mi-e frică să cresc.

Uneori îmi doresc cu disperare să rămîn ca Peter Pan. Veşnic copil. Veşnic la adăpost de toate alegerile vieţii. M-aş simţi în siguranţă. Viaţa nu ar mai avea să-mi ofere nici o surpriză neplăcută. Ar fi o viaţă fără nici o grijă sau problemă. O viaţă care nu ne-ar înspăimînta pe mine şi pe Peter Pan aşa cum ne înspăimîntă cea în care trăim şi ne maturizăm.

Dar oare chiar ar fi în avantajul nostru să nu fim nevoiţi să facem alegeri? Unde ar mai fi partea palpitantă a vieţii? Ce mulţumire ţi-ar aduce pe patul de moarte o viaţă trăită la adăpost de cel mai mic risc al său: alegerile? Cum ai putea spune că te-ai descurcat mai bine decît alţii, dacă nu ai luat pentru asta nici o decizie?

Oricît de înspăimîntătoare ar părea, alegerile fac parte din viaţa noastră. Ne ajută să creştem puţin cîte puţin. Iar la un moment dat, cînd o să mai avem doar de ales între lemn de pin sau de stejar pentru sicriu, o să rîdem amintindu-ne cît de frică ne era de ele cînd eram copii.

Ioana NEGRILĂ
16 ani, clasa a X-a,
Colegiu Naţional
„Gheorghe Lazăr", Bucureşti

Adrian CIOROIANU

povești suprapuse

A mai murit un comunist

Recent, în competiţie cu veşti ce ne asaltau – caniculă, bebeluşi, taxe, incendii etc. –, o ştire anume s-a prelins liniştită prin subsolul ecranelor TV: pe 20 august s-a stins din viaţă Gheorghe Apostol, ilegalist al PCR, activist al mişcării sindicale după 1944, apoi chiar lider *pro forma* al partidului ('54-'55, cu complicitatea deplină a lui Gheorghiu-Dej, al cărui vasal politic a fost în spirit şi-n faptă), iar mai apoi *exilat* de către N. Ceauşescu ca ambasador prin America latină ('77-'88) – acel Ceauşescu împotriva căruia Apostol & alţi cinci veterani (stalinisto-dejişti) de partid semnau, în 1989, celebra *Scrisoare a celor şase*.

În contrast cu televiziunea, presa scrisă a fost mai atentă (bravo ei!) cu această dispariţie: două dintre ziarele serioase *(Jurnalul naţional* şi *Adevărul,* în ordinea publicării) au dedicat cîte două pagini defunctului. Încredinţat că „iertarea, dar nu şi uitarea" (vorba lui Michnik) trebuie să ne gireze relaţia cu *vechiul regim,* sînt interesat aici de structurarea nu atît a *istoriei* (care a avansat, prin tomuri mai bune sau mai rele), cît a *memoriei* noastre referitoare la comunism.

În principiu, despre morţi se vorbeşte numai de bine. Doar că în cazul istoriei (şi al personajelor acesteia) trebuie să fim ceva mai exigenţi (şi mai puţin lirici). La moartea aceasta, tonul dominant a fost dat de o futilă nostalgie desfăşurată în jurul ideii *ce bine ar fi fost dacă succesorul lui Dej n-ar fi fost Ceauşescu, ci Apostol*. Dna Lavinia Betea *(J.n.,* 22 august a.c.), cu multă mizericordie şi mai puţine argumente, îi face un portret muiat în apă de trandafiri: Apostol avut-a „o viaţă de roman", „viaţa unui erou ghinionist" din moment ce „Gheorghiu-Dej l-a desemnat succesor, însă Ceauşescu a furat potul" (!?) şi tot Gh. A. „a iniţiat «scrisoarea celor 6», dar Brucan i-a smuls laurii disidenţei"; una peste alta, ni se spune că l-am pierdut astfel pe „ultimul dintre vizionarii romantici ai comunismului românesc".

Chiar aşa să fie, oare? La rigoare, toţi veteranii comunişti, de la Lenin la Castro *(via* Ceauşescu, Mao etc.) au avut o viaţă de roman şi pot susţine că au început prin a fi *vizionari romantici* (din moment ce au îmbrăţişat în ilegalitate o ideologie ce nu părea să aibă şanse de izbîndă în ţara lor). Pînă şi Stalin a fost, măcar o vreme în viaţa lui, un *romantic:* după cum se ştie, el a debutat în presa rusă, ca puştan, cu poezii – şi nu cu texte politice.

În realitate, Gheorghe Apostol a fost mai curînd norocos decît ghinionist. Primul noroc (pentru el şi comparşii lui) a fost în 1944, cînd a venit Armata Roşie – iar Apostol chiar a alergat la Bariera Colentinei, glăsuind temenele în întîmpinarea *eliberatorilor* (bănuiala c-ar fi „omul ruşilor" – alimentată de Ceauşescu – a planat asupra lui mereu). Tot norocos, la propriu, a fost Apostol în 1945, cînd – deja lider al Confederaţiei Generale a Muncii (tactica de stalinizare a sindicalismului postbelic) – a descins la uzinele Malaxa pentru a impune un sindicat comunist. În încăierarea pe care tot el o provocase, Apostol a fost împuşcat de un oarecare Pătraşcu – nu vreun burghez odios, ci chiar secretarul organizaţiei PCR pe Bucureşti! Operat vreme de şase ore la Spitalul Elias (spital rechiziţionat de Armata Roşie şi folosit pentru soldaţii săi), Apostol a scăpat cu viaţă (şi cu un glonţ pe care l-a păstrat de-atunci în corp).

Fantasma unui comunism fără Ceauşescu

Marele regret al vieţii lui Apostol (şi al unora dintre cei ce scriu despre ea) este că presupusa dorinţă a lui Dej (ca Apostol să-i succeadă) nu s-a împlinit. Dar mă întreb: de ce s-ar fi împlinit? E oare normal ca o autointitulată *conducere tovărăşească* să se transmită prin decizia liderului muribund (ca în bizareria comunistă numită Coreea de Nord)? În fapt, lucrurile-s mai clare decît par: Ceauşescu controla de la finele anilor '50 aparatul de cadre al partidului, drept care la moartea lui Dej el a propus cîtorva decidenţi (Maurer ş.a.) o tranzacţie simplă: *eu iau cîrma, voi vă păstraţi posturile*. Ceauşescu n-a furat nici un pot, ci doar a fost mereu cu trei paşi înaintea lui Apostol. În deceniul următor, ajutat şi de o *deviere* sentimentală a lui Apostol (divorţul său şi amorul pentru o solistă de la Operetă), Ceauşescu a jucat cartea puritanismului de partid şi l-a trimis pe acesta – cum spuneam – ambasador. În privinţa „laurilor disidenţei", să fim serioşi: cîtă vreme nu uităm de Goma, Pîrvulescu sau Doina Cornea, ei nu se află la Silviu Brucan.

În 1998 Apostol şi-a publicat, în regie proprie, un fel de memorii. Cer iertare rudelor sale (şi dnei Betea), dar cărţulia e atît de modest scrisă şi atît de mărginit gîndită încît nu prea găsesc mari motive pentru a crede că sub Apostol comunismul românesc ar fi fost mai luminat decît sub Ceauşescu.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Cu mortu' prin mahala

În vremuri de demult, moartea era prezentă mai abitir decît astăzi. Sărăcia norodului îi accentua vizibilitatea, căci de murit nu-i mare filozofie, îngropăciunea îi miza, şi sărindarele, şi riturile alea funerare, şi... Uliţele, maidanele, şanţurile ascundeau deseori cadavrele celor rătăciţi în viaţă; cerşetori, vagabonzi sau doar calici care „adormeau" pentru vecie uneori pe cîmpuri, alteori pe la porţile unora. Or, proximitatea urît mirositoare a morţii nu-i lucru' tocmai dorit. Şi atunci apare aşa... un obicei: plimbarea mortului prin mahala pînă cînd mahalagiii sau sătenii (după împrejurări), de voie, de nevoie, pun acolo un bănuţ, un colac, o lumînare, o scîndură de coşciug, un cui, ceva – astfel încît cel jumătate plecat să poată fi îngropat creştineşte, cu o cruce la cap şi să plece de tot. Obicei cam barbar, ce-i drept, şi tot urît mirositor, deloc plăcut privirii, deloc bun pentru sănătatea norodului. Obiceiul dădu însă roade: sărac şi bogat ajung să se perinde prin comunităţi, unii pentru că nu pot altfel să pătrundă în lumea de dincolo, alţii pentru că vor să moară în fală aşa cum au trăit. Cam „rea" această cutumă, şi cam „necuvioasă", şi ne cam „rîd neamurile" – zice Antim Ivireanul (1713) –, mai ales atunci cînd umbli cu mortu' prin mahala, zile şi zile, după pomeni şi mile. Şi atunci, mitropolitul constituie un fond pentru ca fiecare sărac, fiecare săracă să-şi găsească totuşi somnul de veci „undeva", să aibă totuşi parte de o moarte creştinească, cu lumînări şi pînză, cu slujba de pogrebanie, cu liturghii şi sărindare. Dar Bucureştiul e mare, Valahia – şi mai mare, sărăcia – la fel de mare, sac fără fund să fie pentru a îngropa toată calicimea ţării. Şi mortu' s-a tot plimbat prin sate şi mahalale...

Zi toridă de august, 2009. Miroase urît în oraşul toropit de căldură. Vacanţa a aşternut o linişte încinsă cu iz de asfalt topit, de pepene uitat la soare, de ceapă răscoaptă, de... Pînă şi motoarele maşinilor par să fi amuţit. Şi deodată toată această linişte urbană este întreruptă de fanfara mortuară. Proximitatea cimitirului ne obligă să asistăm la mult prea multe momente funebre în care „drumurile noastre toate" intră în verva funerară. Pe la noi nu prea se moare în linişte şi cu decenţă, ci zgomotos şi de neam prost, aşa cum trăim. Arunc o privire: o băbătie rromă, ca să fiu corectă, împopoţonată şi sulemenită, se zgîieşte la cer. Un roi de muşte adulmecă deja cadavrul descompus de soarele fierbinte. Nu par deranjate de zgomot şi hărmălaie. Cortegiul şerpuieşte pe Podu Calicilor şi se opreşte agale la intersecţie: Mercedes-uri, Audi-uri, Wolswagen-uri şi alte maşini scumpe, trompete şi claxoane anunţă moartea din oraş. Şi într-un exces de zel furibund, se acoperă unele pe altele, şi nu prea ştii (dacă ai vrea să ştii) cînd unele, cînd altele. De altminteri, nu prea ştii, de ce unele şi de ce nu celelalte sau de ce trompete şi claxoane. În fine, cînd prima notă din „drumurile noastre toate" se aude, claxoanele se opresc pentru o clipă, şi apoi hărmălaia reîncepe mai cu spor... Gospodine fără treabă şi fără vacanţe stau ciorchine pe geamuri şi numără coroane, batiste, ştergare, coşuri, covrigi, neamuri... Nurori şi fiice s-au aşezat în spatele coşciugului descoperit. Căldura le-a toropit şi cade greu peste hainele cernite. Îşi fac vînt cu evantaiele. Cafelele se odihnesc tăcut pe capacul coşciugului, doar gropile din „drumurile noastre toate" le tulbură aburii; cucoanele îndurerate mai sorb, din cînd în cînd, cîte o înghiţitură şi trag apoi cu nesaţ din ţigările aprinse. Nu se mai plînge, nu se mai boceşte, prinse în conversaţie trag de timp pînă la cimitir; fanfara şi claxoanele fac toată treaba.

August 2010. Tot zi de vară toridă. Satele României europene s-au umplut de dricuri. Cică-i obligaţie de la UE să nu mai umblăm cu mortu' prin mahala. Îi drept că nu prea mai auzii „drumurile noastre toate" de ceva vreme şi intrai la bănuială... Dar abia ieşii din Bucureşti şi dădui peste ditamai convoiul... ca pe vremea lui Antim Ivireanul... Săracă şi fără bani de dric european, familia a tocmit o căruţă şi a respectat toate obiceiurile după cum au ţinut-o punga şi buzunarele: în frunte, steagul şi coşurile cu colaci şi colivă; pe tron: coşciugul, descoperit, că aşa-i obiceiul, şervete de la „Europa" flutură mai ceva ca drapelele Uniunii... şi neamuri... şi gloată, şi bocete, ca la mort... Şi-n spate: convoi de maşini ce aşteaptă spăsite ca dumnealui căruţaşul să-şi strunească calul şi să elibereze, pentru o clipă, „drumurile noastre toate", pentru cei grăbiţi, dar încă în viaţă...

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Vina de Bach

„În luna mai a anului 1950, americanii obţineau, deocamdată, după cum vom vedea, succese dubioase în Coreea. Ca răspuns şi, mai probabil, pretext, cred, începuse campania pentru o vînătoare de frecventatori ai bibliotecilor ţărilor apusene. Cineva – necunoscut de mine – l-am observat cum se felicita în sinea lui că mi-a găsit chichiţa, că m-a «prins» printre auditorii *Liturghiei Catolice* de Bach, magnetofonată la Biblioteca engleză şi la care fusesem invitat. Mare mi-a fost bucuria de profesor şi compozitor. Incomparabila capodoperă a lui Bach îmi era necunoscută. Şi decepţia tot atît de mare. Remarcat, denunţat. Anchetat.

– Muzică sovietică nu asculţi? Ori nu-ţi place? – mi se adresă cu o simulată linişte unul din anchetatori.

– Ba da. Dar muzica-i muzică. E muzicală. Nu numai sovietică. Şi e prin toate părţile.

Şi iată-mă şi arestat. (...) împreună cu alţi 16 «delincvenţi», într-o celulă de 2 pe 2 metri, cu două rînduri – să le zicem – de paturi, înaltă, întunecoasă, cu o ferestruică sus, sus de tot, şi umedă celula, că paturile de sus picurînd pe paturile paturilor de jos; uşa? ai fi zis poarta unei cetăţi medievale; latrina? dărăpănată, aproape inutilizabilă; musafirii? toţi tineri, de o veselie furtunoasă, urlînd neîncetat, uraganic, ei ştiau de ce. Era deci o vînătoare sălbatică printre frecventatorii bibliotecilor de limbi apusene. (...) Un doctor evreu, nu ştiu cum se făcea că-mi manifesta un interes deosebit. Era diform. Parcă fusese victima unei paralizii infantile. Cu mîna pe care o mai putea mişca puţin, îmi arătă pe cineva care nu la o prea mare distanţă de noi se odihnea şezînd:

– E marele organist de la Sibiu, din ţară şi din lumea întreagă. Cel mai mare. Dresler."

Dimitrie Cuclin,
în *Memoria,* nr. 15, 1995

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

La o tacla cu cel mic

Știu bine cît de greu este să inițiezi, și să susții, o conversație cu un copil. Se plictisește repede de întrebările convenționale, te exasperează cu răspunsurile monosilabice, are, mai tot timpul, lucruri mai bune de făcut și, în general, dacă nu ești Hannah Montana sau Scooby Doo, nu vei reuși să-i trezești interesul pentru mai mult de două minute. (Am văzut nenumărați adulți asudînd cu telefonul în mînă, într-o încercare nereușită de a lega un dialog la distanță cu propriul copil sau nepot, cu fiica prietenilor aflați în excursie sau cu finul abia emigrat: privirea rătăcită caută un subiect de conversație pe tavan sau pe buzele partenerului mai inspirat. Eșecul total este confirmat după numai două minute de dialog, cînd la capătul celălalt se aude brusc „stai, că ți-o dau pe mama să vorbești cu ea".) Nici măcar circumstanțele favorizante nu-ți aduc mai multe șanse de succes: drumul, de altfel anost, de acasă la grădiniță se termină rapid în cîteva sfaturi părintești – „să fii cuminte, să mănînci tot, să nu te lovești" – și cîteva mormăieli, auzite de deasupra ghiozdanului; pe holurile instituțiilor, timpul de așteptare se transformă într-o eternitate întreruptă din cînd în cînd de zgomotul piciorușelor plictisite care se războiesc cu scaunele vecinilor și de un „stai cuminte că mai avem puțin și mergem acasă".

Ei bine, există totuși soluții pentru a avea un dialog onorabil cu cel mic. E firesc ca lucrurile să meargă mai greu decît în cazul unei conversații cu un alt adult: preocupările noastre sînt departe de ale celor mici, experiențele diferă, ca și domeniile de interes. El nu știe să povestească, nu știe ce să întrebe, nu știe sau nu are răbdare să asculte, pe scurt, nu are la îndemînă arta de a dialoga. Și-atunci, normal este să facem noi pașii către el. Să ne pregătim, conștiincios, cu răbdare, pentru conversații mici. Să avem la îndemînă subiecte care să-l privească, scurte povești sau întîmplări care să-l capteze sau să-l amuze, întrebări care să-l incite. Iar răsplata va fi, vă asigur, pe măsură.

Întîi, ar trebui să știu care sînt preocupările lui: ce jocuri îi plac, ce locuri îl atrag, ce prieteni are, ce desene animate a văzut, ce povești l-au impresionat. Toate astea pot constitui subiecte de conversație. Ar trebui să aleg și momentul potrivit: știu sigur că nu are chef de discuții despre viitorul lui sau al omenirii, dacă prin preajmă sînt mulți copii, mașini de curse sau păpuși. Apoi, să presupunem că îmi propune jocuri sau conversații pe teme care nu-mi sînt familiare: nu mă pricep la fotbal sau la Harry Potter. Dar pot înjgheba un dialog, începînd prin a recunoaște că nu mă pricep deloc la fotbal și rugîndu-l să-mi povestească ce îi place la jocul respectiv sau să-mi descrie aventurile personajului preferat. Încerc apoi cîteva manevre de seducție cu cîteva istorioare sau imagini, sau sunete care au legătură directă cu lucrurile care îl interesează. (De exemplu, îi pot povesti cîte ceva despre istoria mingii de fotbal. Sau despre cum au fost făcute primele filme de animație.) Treptat, diversific subiectele poveștilor mele, astfel încît să-i trezesc interesul și pentru alte domenii: pot vorbi cu el despre alte sporturi și vremurile în care au fost practicate, despre cele mai vechi modele de păpuși, despre felul în care se distrau copiii pe vremea cînd nu existau televizorul și calculatorul etc. E bine să am la îndemînă tot felul de imagini, jocuri sau site-uri care să dea culoare dialogului nostru. Și răbdare cît trebuie pentru a-mi atinge țelul.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

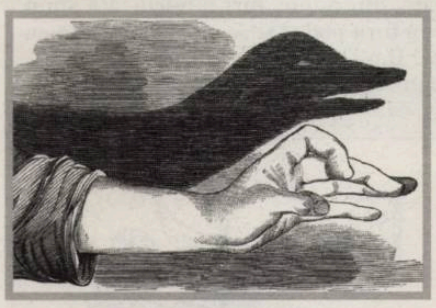

Iaromira POPOVICI

bazar

Leagăn, Luna Parc și Prater

Pe cît de frică mi-e de zborul adevărat, cu avionul, pe atît de mult îl iubesc pe cel inventat și controlat de oameni. Nu pe cel riscant, pe care ți-l oferă *roller coaster*-ele noi și nebune, care te dau peste cap cu o viteză ce ți se pare a luminii... Pentru fricoși, există carusele și trenulețe lente, în care contează alunecarea, și nu zdruncinătura. Dulceața mișcării, și nu abruptul ei.

Cel mai simplu și mai la mintea cocoșului dintre ele nu e altul decît... leagănul. Leagănul nostru „tradițional", vechi de cînd lumea și pe care cred că nimeni nu l-a ratat în copilărie. În leagăn te așezi și, dacă ești fată, și nu prea îndrăzneață, alegi durata molcomă, și nu clipa șocantă. Te dai în leagăn încet, și savuros, cu orele, în loc să te smucești de cîteva ori, gata să te dai peste cap...

Cel puțin, eu, una, asta alegeam. Mă așezam în leagănele, de pildă, de la Cumpătu, din Sinaia, cu cîteva prietene, și ne dădeam cu orele: între timp, stăteam de vorbă, puneam țara (mai puțin) și idilele fiecăreia (mai mult) la cale. Legănatul dădea altă anvergură și amploare discuțiilor noastre: deveneau parcă universale, urcau și ele, odată cu leagănele, în valoare...

Aceeași senzație de legănat, asociată cu cea de învîrteală (ceea ce-i dădea repetivitate) am regăsit-o mai întîi în Călușeii de la Mangalia, de la începutul digului (în anii '80...) și în Umbreluțele din Luna Parc din Neptun (care cred că mai există și acum).

De ce mă trăgea ața, mică fiind, dar și mai mare, spre *device*-urile astea puțin complicate și, de ce să nu recunoaștem, depășite? Din două motive simple, dar esențiale, oricît de prețios ar suna, pentru „condiția umană": îmi dădeau senzația zborului amestecată cu cea a timpului dilatat. A ieșirii pe nesimțite din timpul cotidian nesuferit, mereu măsurat... Ce rețetă mai grozavă a fericirii, chiar mică și temporară, se poate găsi – în copilărie, și nu numai?

Mai tîrziu, umblînd prin lume, am găsit altfel de... Luna Parc. În Disneyland, Disneyworld sau Busch Gardens, din America, nici legănarea, nici plutirea și nici învîrteala nu mai erau ce știam eu. Lumea se schimbase, și se mergea pe senzații extreme: *montaigne russe*-urile de acolo nu ezitau să te țină cu capul în jos, să te dea peste cap, să te urce foarte sus pe o muchie etc.

Nici urmă de visare și tărăgănare: totul la viteză maximă, mergînd spre un soi de ieșire din corp. Viteza era atît de amețitoare, încît nici măcar nu te mai puteai ține. Conștient, de bara din față... Centura acaparatoare, de sus pînă jos, făcea totul. Tu, un trup de consumator dornic de senzații tari, erai lăsat pe mîna acestor instrumente de tortură postmoderne: sigure, dar înfiorătoare.

Teoreticienii culturii populare, printre care Ritzer și Fiske, vorbesc despre plăcerea controlată din parcurile de distracții și despre riscul asijderea. Un amestec de plăcere și „durere" administrate exact în cantitățile suportabile (cu mențiunea că, în ultimul timp, pragul celor două a crescut sensibil) într-un mediu special creat pentru așa ceva: protejat, sigur, imitînd sau, mai curînd, reinventînd lumea exterioară imperfectă.

Environment-ul parcurilor de distracții îți dă ocazia să-ți arăți curajul și să-ți cunoști limitele, fără să riști mare lucru. (Desigur, dacă ai probleme cu inima și tensiune mare, ești sfătuit, prin afișele lipite la intrarea *roller coaster*-elor, să nu te aventurezi.) În ce privește senzația perfectă de fericire plutitoare din copilărie, poți, dacă o cauți cu dinadinsul, s-o mai trăiești și în actualele Luna Parc: există un vapor, o barcă uriașă, care te leagănă (evident, atomat) pînă la limita la care te-ai da peste cap. Dar nu te dai. Se oprește la timp și o ia de la capăt. (E adevărat că e destinată copiilor, pînă la o anumită vîrstă...)

Există și variante pentru adulți ale plutirii din copilărie: la Prater, în celebra Roată mare, din care vezi destule din Viena, poți lua o cină romantică. Mănînci și bei vin în cabină: de fiecare dată cînd aceasta ajunge jos, chelnerul îți mai toarnă cîte un pahar și-ți mai aduce cîte un fel...

Selma IUSUF

legende urbane

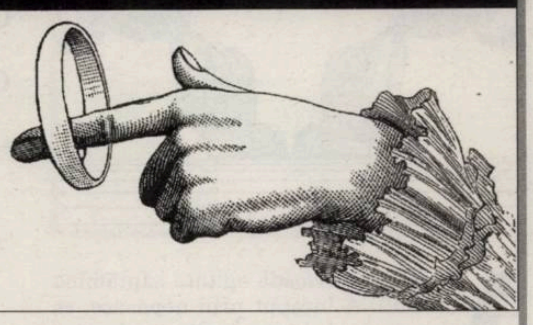

Rog seriozitate

Am crezut că-mi crapă inima de spaimă cînd, deschizîndu-se ușa, aproape că mi-a căzut în brațe un manechin din acelea pentru croitorie: un bust moale și pîslos de femeie în care erau înfipte, cantr-un ritual voo doo domestic, zeci de ace. În zăpăceala momentului i-am adresat și un „bună ziua" gîtuit.

Ajunsesem în acel apartament – unul dintre multele văzute – după luni de căutare vajnică a unei case. Argumentul comod (și contestabil) pe care-l cîntăriserăm în familie fiind „mai bine plătești un credit decît să tooot dai bani pe chirie". Căutatul unei case în România, în București, îți decupează o felie de realitate greu de mestecat și infinit mai greu de înghițit. Iar stările încercate merg de la uimire, exasperare, nervi pînă la crize spontane de rîs.

Totul începe cu așa-numiții agenți imobiliari. Care, cu foarte mici excepții, sînt de un neprofesionalism uluitor. Îți vor vorbi cu însuflețire de case pe care nici măcar nu s-au obosit să le vadă înainte. Orice întrebare cu țintă precisă e ocolită și afli abia la fața locului că imobilul ăla e ori ipotecat, ori stă să cadă, ori a fost cumpărat cu celebra lege 112. Cît despre lege, fiecare agent va căuta să te convingă că perioada de revendicare a trecut și că nu mai e absolut nici un pericol. Aproape toți agenții pe care i-am întîlnit vorbesc extrem de mult. Unul m-a ținut la telefon aproape o oră să-mi povestească despre cît de profesionist lucrează el, cum a făcut el școală de imobiliare în Austria și cum s-au minunat clienții de abilitățile dumisale. Rămăsese că-mi oferă un răspuns la o întrebare după o zi-două. A trecut o lună. N-a sunat. Alții sar pragul colocvialității pînă la a-l dojeni părintește pe un necunoscut matur pe care abia l-au întîlnit.

Cum e, de pildă, domnul T. Cu care ne-am întîlnit la un colț de stradă unde am completat literalmente pe genunchi celebrele formulare de vizionare despre care n-am înțeles nici acum ce rol au. Formularele astea se completează cu datele din buletin ale potențialului client. Ei bine, domnul T., prevăzător, cere două buletine: al meu și al consortului: „Auoleu, nu sînteți căsătoriți!". „Sîntem, zic, dar ne-am păstrat numele." „Aaa – zice șugubăț domnul – ia să vă văd io verighetele!" Îngăduiți să păstrez pentru mine vorbele zise în gînd. Iar mîinile înfipte golănește între timp în buzunarele blugilor nu le-am scos la vedere. Așa. Domnul T. ne-a dus în magherniță halucinantă unde m-am îmbrățișat cu manechinul de croitorie. Asta după ce am cleorfăit prin apa strînsă într-un gang de trecere al clădirii ce sta să cadă și care respira autonom, prin toate crăpăturile ei, generații de mîncăruri cu sos care au fost gătite și somnuri care au fost dormite cu geamurile închise. Nu am înțeles cum poți să duci pe cineva, pe oricine, într-un asemenea loc, fără măcar să-l avertizezi. Pentru că, indiferent dacă spui de la bun început ce vrei, unde și de cîți bani, unii vor continua să-ți ofere cam tot ce ar vrea ei să vîndă.

La rîndul ei, căutarea pe site-urile specializate de imobiliare îți oferă surprize de tot felul: de la fotografiile caselor respective în care mai apare în fundal cîte o bătrînă neștiutoare în papuci, fotografii în care ai surpriza să descoperi periuțe de dinți smotocite prin băi sau așternuturi răvășite prin dormitoare, pînă la texte scrise școlărește cu o topică imbecilă. Din unele fotografii nu înțelegi absolut nimic, par a fi făcute clandestin, în viteză, cu un dispozitiv manufacturat prost, prins în acul de cravată. Agenți, deh!

Povestea e lungă, în branșa imobiliarilor sînt și destui profesioniști, dar n-am avut eu norocul de a da peste ei. Am dat în schimb peste o Românie. Unde promisiunea făcută nu se ține, unde o mizerie e prezentată drept contrariul ei, unde orice contabil se crede ministru de Finanțe, unde, odată banii luați, restul nu mai contează. Dar măcar să știe a mi-i lua. De aceea, rog seriozitate.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-șef la știri, radio Kiss FM și Magic FM.*

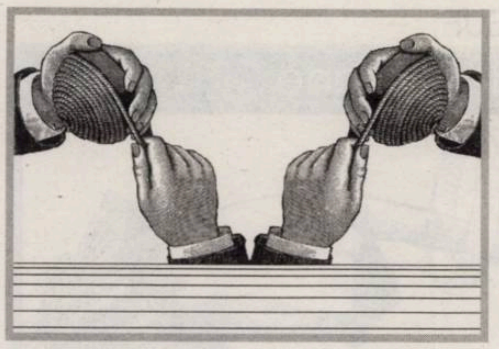

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Adevărata ciocnire a civilizaţiilor

– amintiri dintr-o săptămînă nebună –

Am avut o perioadă agitată săptămîna trecută. A început prin nepăsare, ca de atîtea ori. Aveam multă treabă, aşa că atunci cînd au început să mă sune diverse cunoştinţe cu mesajul: „ai văzut cum trebuie să plăteşti taxele, ştii că trebuie să mergi la trei instituţii?“, le-am zis că nu am timp de asta, nu poate fi aşa de rău cum zic ei. O să vezi tu, trebuie neapărat să scrii despre asta. Nu i-am crezut, pînă cînd am încercat să îmi completez declaraţiile pentru taxe, celebrele de acum trei declaraţii. Acela a fost primul moment în care m-a cuprins indignarea. Aşa că am scris un articol în *România liberă,* cu un titlu dur, dar un mesaj civilizat. Spuneam acolo că nu am obiecţii de principiu faţă de taxarea drepturilor de autor, dar găsesc inadmisibil să mergi tu ca cetăţean la trei instituţii să plăteşti. Cum nu era loc în spaţiul de editorial pentru a enumera toate aberaţiile din declaraţii, am revenit imediat cu un articol mai lung pe Hotnews, unde detaliam povestea. Şi mi-a venit ideea să îndemn la grevă fiscală, cu un mesaj simplu: nu mergeţi să plătiţi aceste taxe pînă cînd Guvernul nu ne oferă posibilitatea de a completa o singură declaraţie de venituri, care poate fi făcută pe Internet, şi nu lunar, ci anual. Cum l-am scris în grabă, e plin de greşeli de dactilografie, dar are şanse să rămînă cel mai citit articol al meu – a bătut recorduri de afişare şi de voturi pe Facebook, a fost preluat rapid de vreo 20 de bloguri, telefonul a început să îmi sune imediat. Restul săptămînii nu am mai putut să mă apropii măcar de munca pe care o lăsasem baltă luni. Au început să mă sune nu doar ziarişti din Bucureşti, ci de prin ţară, de la publicaţii de care nu auzisem, şi întrebarea era: bun, şi cum/ce facem mai departe? Facem? Cine? Care noi? Cei mai cu nervi îmi cereau chiar imperativ să nu o las aşa, nu se poate. M-am trezit deci cu un fel de obligaţie. Trebuie să fac ceva. Dar ce? O petiţie pe Internet. Dar nu ştiu cum să fac asta. Hai, zice un amic, scrie şi ţi-o urc eu pe net. O scriu. Trei paragrafe în care noi, subsemnaţii, ne considerăm contribuabili oneşti, dar ne declarăm în grevă fiscală pînă cînd obţinem o declaraţie unică, online şi anuală. Dacă ne semnează o sută de oameni tot e bine, îmi zice amicul entuziast. Peste 24 de ore aveam 2400 de semnături. Trebuie să vii la *flash-mob*-ul de vineri, de la Finanţe, mi se spune. Dar nu sînt genul. Nu se poate, acum eşti obligat. Ziariştii sună iar, cum adică grevă fiscală, ce faceţi mai departe? De ce or avea toţi impresia că eu ştiu şi am calculat totul de-a fir a păr?

Ministrul Şeitan spune că de la finele lui septembrie vom putea trimite declaraţiile pe e-mail, premierul Boc spune că numai cei care nu vor să plătească sînt nemulţumiţi. Dar noi vrem să le dăm banii, dar să ni-i ia frumos. „Luaţi-ne banii, dar frumos“ – zic unui ziarist. Propoziţia stă apoi o jumătate de oră pe burta de la Realitatea TV. Unii îmi spun: gata, au cedat ceva, hai să încetăm. Alţii se enervează doar cînd aud ideea. Ţin cu nervoşii, tot rămîn trei declaraţii diferite, plata nu e sigur dacă va fi online, tot lunar, tot umilitor. Mai scriu un articol în Hotnews, în care spun că ar trebui să lansăm o Alianţă a Plătitorilor de Taxe şi dau o adresă de e-mail (office@crpe.ro). Încep să curgă adeziunile, oferte de voluntariat. Încerc să răspund unora, apuc doar primelor 30. Apoi *flash-mob* la Finanţe, fluturăm mărunţiş în borcane, jandarmii mă văd înconjurat de ziarişti, deci îmi iau buletinul. Las un print al petiţiei semnate atunci de 3600 de persoane pe treptele de la Minister. Imaginile cu petiţia şi borcanele de mărunţis umplu televizoarele toată seara. Mail-urile curg în continuare la CRPE, cu idei, propuneri şi întrebarea care devine ucigătoare: ce facem mai departe? Cum li se pare că „am dat“ în Guvernul Boc, reintru în graţiile Antenei 3, unde eram făcut „băsist“ pînă mai ieri, ajung în ipostaza haioasă de a încerca să o conving în direct pe Dana Grecu să facă grevă fiscală. Se declară convinsă la finalul emisiunii, dar dintr-un motiv greşit (statul e prea slab să îi dea amenzi), genericul curge, nu mai am timp să spun asta. Ciprian Ciucu, prietenul şi asociatul meu de la CRPE, este tocmai acum plecat la o conferinţă în Estonia, toată săptămîna. El se ocupă de partea de aplicaţii, salarii şi taxe, e o enciclopedie vie a nervilor produşi inutil de birocraţia românească – s-a nimerit plecat tocmai acum, mă asaltează cu mesaje, spune-le asta, zi-le cutare. Îi răspund: vino, că nu mai pot. Zilele următoare va trebui să decidem ce facem mai departe cu Alianţa Plătitorilor de Taxe, vom răspunde tuturor celor care ne-au scris.

Acum, sîmbătă, mă uit la dead-line-urile pe care le-am depăşit, cu telefonul închis, şi încerc să meditez la ce a fost. Cum m-am pomenit în mijlocul unei furtuni mediatice pentru că am îndemnat într-un articol la un protest demn, cu cereri civilizate? A fost mai mult decît puteam să aştept, ba chiar mai mult decît pot duce pentru acest moment. Mai ales, încerc să îmi explic, antropologic dacă vreţi, cum un guvern cu idei reformiste poate face atîtea boacăne. Cred că am asistat la un conflict al civilizaţiilor. Din partea noastră e clar: ideea de a merge la cozi să dăm statului bani e absurdă în sine. Din partea lor pare la fel de clar: ideea de a se gîndi cum se vede dinspre cetăţean le e absurdă. Am aflat cum au ajuns la normele de aplicare: aveau o ordonanţă prin care trebuiau să ia bani, au întrebat fiecare instituţie cum ar vrea să se întîmple. Casa de pensii a spus: păi, să vină oamenii la noi să ne dea banii şi să completeze formularul ăsta. Casa de Sănătate la fel, cea de Şomaj la fel. Au pus la cap cele trei răspunsuri şi aşa s-au născut celebrele norme. Atît ştiu ei să facă. Cînd au văzut reacţia, se miră: păi, aşa e legea. Care lege? Aia pe care am dat-o noi şi pe care trebuie să o respectaţi voi. Legea se execută, nu se discută. Păi, e proastă. Dom'le, e lege, e scrisă de experţi, zbiară şeful Casei de Şomaj. Care experţi? Ăştia ai noştri. Am scris la Hotnews despre declaraţia de la Casa de Şomaj, care te întreabă care e salariul mediu pe economie. Exemplul a ajuns apoi celebru, probă de imbecilitate citată de toţi. Ziariştii de la Realitatea îl sună pe Silviu Bian, şeful de acolo: dvs. ştiţi cît e salariul ăsta? Se enervează, zbiară, cum îndrăznesc să-l întrebe aşa ceva. Doar el e un om bun, şi-a pus funcţionarii să le explice oamenilor (să fie mulţumiţi că le explică), a prelungit programul. Omul nu înţelege pur şi simplu, i se pare că dacă a prelungit programul cu o oră e un şef de instituţie uman. Dinspre noi, se vede că e absurd să se aştepte măcar să mergem acolo. Trăim în filme diferite, în ţări diferite. Asta da ciocnire a civilizaţiilor.

Eugen Istodor ia la întrebări Statul

Benone Ciprian Mihadea,

Consilier local, Căiuţi, judeţ Bacău

Ce semnificaţii aduce Comunei existenţa în zonă a următoarelor: Complexul de cabane silvice Pralea, Biserica monument Pralea, Podul lui Ştefan cel Mare?

Ca monumente istorice întrebaţi? Păi, cîtă lume ştie? Nimeni, că nu sînt indicatoare, drumul e prost. Turiştii sînt rătăciţi la noi şi mai mult la picnic vin, din împrejurimile care ştiu. Vedeţi, peste ţară se lasă o uitare a istoriei fiindcă lumea este plecată şi, unde nu e plecată, e abrutizată de criză. Istoria nu mai poate avea o putere, darmite în sine, darmite în afară. Ce vrei, viaţa nu suportă istoria, o alungă din sat şi asta nu e bine. Păi, ce ne mai rămîne? Cum mai putem să trăim? Oamenii de pe la noi sînt oţîră puturoşi, nici nu fac altceva decît să jupoaie ce mai e din pădure. De ce asta? Fiindcă dacă n-ai mămăligă, n-ai nici conştiinţă. Cum să fie una fără alta. O conştiinţă civică trăieşte zi de zi în munca de fiecare zi cu propria ta lume. E rău, fă bine. E bine, fă şi mai bine. Nu poţi sta şi gata, să ţi se ofere. Nu se poate. Nu se potriveşte. S-a furat şi se va fura şi din puţin, vă spun eu că sînt consilier de zece ani. Nici n-am ştiut cum s-a furat şi-n satul nostru, n-am ştiut, dar hop, are ăla o casa mai mare. Din ce? Din ce, dom'le? Din furat. Ce să-i pese lui de monumentele din jur. Să dea o vopsea pe monument? Nuuuu! Să bată un cui la pod? Nuuuu. Ce-i treaba lui? Să fure! Dar parcă nu mai e de unde? Nu, este, din nimic, furi nimicul. Vă spun eu se va fura podul şi se va arde bucată cu bucată. Da. De frig. Nu anul ăsta. Ălălalt. Vă spun eu. Veniţi să-l păzim împreună?

PUBLICITATE

adevărul literar &artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

Cum sîntem cititi

Texte şi opinii de:
- Radu COSAŞU
„Neonostalgia la 2010“
- B. ELVIN
„O revistă completă şi complexă“
- Tita CHIPER
„Petiţiunea la zi“
- ...plus cititorii noştri, la fel de dilematici ca şi noi, scriind despre: Pactul cu Securitatea, Şcoala patosului, Cei mai interesanţi chibiţi, Antrenamentul pentru realitatea timpului

argument

Prin ochii cititorilor

În ianuarie 1993, cînd a apărut primul număr al revistei *Dilema*, exista doar TVR (mă rog, şi SOTI, vreun ceas sau două, noaptea tîrziu; apoi a apărut şi Tele 7abc), n-aveam Internet (şi nici computere în redacţie, doar o maşină de scris), iar cititorii ne trimiteau scrisori în plic, prin poştă. Astăzi ne-am pus la mintea erei comunicării, am intrat pe Facebook (unde am ajuns în cîteva luni la 8.000 de fani), iar poşta ne aduce tot mai rar scrisori „ca pe vremuri“. În schimb, cititorii ne comentează cu sîrg pe site şi pe Facebook, „în timp real“.

Şi totuşi, între timpul, din 1993, „care avea răbdare“ şi viteza cu care astăzi cititorii dilematici se reped la taste şi scriu imediat, „pînă nu le fuge ideea“, există o legătură care provine chiar din calitatea mesajelor, indiferent pe ce cale ne parvin. Lucrul cel mai pasionant care ni s-a întîmplat (şi continuă...) în redacţie este acest dialog permanent cu cititori inteligenţi şi cuviincioşi (chiar dacă mai primim uneori şi mesaje/comentarii sărite peste calul realităţii şi băierile limbajului) care ne „întregesc“ articolele şi opiniile cu gîndurile şi (contra)argumentele lor.

Aşa încît încercăm, în acest dosar, o pseudo-istorie a *Dilemei (vechi)* prin vocile cititorilor. De la preocupările grave din 1993 (fosta Securitate, „neocomuniştii“ etc. – v. pag. III) pînă la mici sau mari (dar nu mai puţin emoţionante) evenimente personale din viaţa cititorilor noştri în care revista s-a trezit „amestecată“ (sau măcar prezentă, fără voia ei – v. pag. VIII). Aproape tot dosarul este făcut din texte primite de la cititori. Le-am completat cu un scurt text „neonostalgic“ al dlui Radu Cosaşu (care, de ani întregi, „intermediază“ între cititori şi revistă, citind şi alegînd scrisorile) şi un interviu cu dl B. Elvin – scriitor, redactor-şef la *Lettre Internationale*, dar şi un pasionat, consecvent şi subtil cititor de gazete.

Am parcurs o bună parte din colecţia *tipărită* a revistei (ei, da, tipărită!) şi o altă parte în arhiva electronică. Impresia finală este că, din scrisorile cititorilor noştri, s-ar putea scoate cîteva volume consistente care ar scrie, într-un stil dilematic imposibil de întîlnit în altă gazetă, istoria tranziţiei noastre. Deocamdată, putem oferi doar o selecţie (prea) scurtă din acest soi special de texte (pe jumătate scrisori amicale, pe jumătate articole) care au dat un sens revistei în primii săi (aproape) 18 ani de viaţă. (**M. V.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată
după 1 septembrie.

Mircea VASILESCU

Cine și cum ne-a ținut în viață

scurtă istorie a revistei prin cititorii ei

Mai întîi, a fost rubrica „aduse cu poşta“. Toate gazetele au o rubrică de genul „poşta redacţiei“ sau „scrisori de la cititori“. Noi i-am zis altfel. Şi am gîndit-o altfel: nu publicam scrisori în care oamenii îşi dădeau cu părerea despre revistă (mai ales dacă aveau o părere bună), ci publicam scrisori în care cititorii noştri îşi exprimau propriile dileme – fie comentînd articolele deja apărute, fie spunîndu-şi punctul de vedere în legătură cu „temele“ revistei. Multă vreme, i-am nedreptăţit pe cititorii care ne scriau vorbe frumoase despre revistă, nepublicîndu-i; în schimb, cei care aveau obiecţii şi opinii diferite de ale noastre – şi le argumentau cumsecade – îşi găseau repede locul în pagină. Aşa s-a născut povestea unei adevărate colaborări între noi (redactorii şi colaboratorii revistei) şi cititorii dilematici.

Epoca plicului și a seriei „Hyde Park“

O vreme, textele „aduse cu poşta“ apăreau în diverse locuri de prin gazetă, după cum se potriveau cu conţinutul paginilor. Tîrziu, abia la numărul 206 al *Dilemei,* chestiunea a devenit sistematică şi cu loc precis: pagina 2 a devenit cea pe care o vedeţi şi acum – rezervată „dilematicilor de pretutindeni“ (iniţial titlul era „dilematici din toată *ţara,* vă ascultăm“; dar un cititor din străinătate ne-a atras atenţia că îi discriminăm pe cei de peste hotare şi ne-am corectat imediat). Într-un fel, a devenit pagina noastră preferată: de acolo aflam – fără scopuri de „marketing“, de „focus grup“ sau de cine ştie ce alte tehnici sofisticate de „măsurare“ a publicului – ce le mai trece prin cap cititorilor, cum şi de ce ne citesc, de ce simt nevoia să intre în dialog cu noi. Multe scrisori (iniţial erau scrisori puse în plic – e o precizare pentru cei născuţi şi crescuţi cu computerul deschis) nu încăpeau în pagina aceea, dar le „asamblam“ altfel: dl Radu Cosaşu făcea din ele, cam la fiecare solstiţiu şi echinocţiu, cîte un „Hyde Park“ – o versiune tipărită pe cîteva pagini a celebrului parc londonez unde, într-un colţ, oricine are de spus în gura mare o opinie o poate face. Mulţi cititori deveniţi, astfel, „autori“ ne-au mărturisit apoi senzaţia plăcută de a se vedea publicaţi în „miezul“ revistei – în paginile care de obicei găzduiau tema centrală a fiecărui număr. Dar satisfacţia era şi a noastră: fără vorbe multe şi mari, este gratificant pentru redactorul unei reviste să constate că este citit de oameni cu care oricînd poate împărţi, de la egal la egal, pagina şi dilemele.

© L. Vdovii

Aşa cum publicul oricărei gazete are preferaţi printre cei care o scriu, aşa ne-am făcut şi noi, în timp, „vedete“ printre cititori: cînd vedeam pe plic cine e expeditorul, deveneam curioşi „să vedem ce mai zice cutare“ (nu dau nume, ca să nu fiu nedrept...). Avem cititori „istorici“, care ne-au însoţit multă vreme cu propriile dileme; „îi ştim“, ne sînt familiari. Dintre ei, sînt destui care au devenit colaboratori (unii permanenţi) sau membri ai redacţiei.

Epoca mesajelor electronice și a forumiștilor

În 1993, la înfiinţare, dotarea noastră tehnică se limita la o maşină de scris. Prin 1995 aveam un PC conectat la Internet şi un Apple pe care machetam revista. Dar am început să apărem pe web din 1995 – cînd, după cum am citit mai tîrziu, se pare că în toată lumea erau doar vreo mie şi ceva de gazete care apăreau online („o mie, domnule, numai o mie“ – zicea şi Conu' Leonida; dar „unul şi unul, dă cu puşca-n Dumnezeu“). Iniţial, pe web puneam doar cîteva articole, găzduite pe un server din SUA. Din toamna lui 1996 (şi pînă acum vreo doi ani), ne-a „ţinut“ firma Algoritma, care ne-a făcut şi primul site. Aşa încît ne-am cucerit devreme şi un public „pe net“, care a început să ne „bată depeşe“ electronice. Se schimbase doar canalul de comunicare, iar Poşta Română a pierdut nişte clienţi de soi. Noi ne-am continuat colaborarea cu publicul schimbînd plicul pe e-mail şi întîlnind noi cititori, „conectaţi“, poate un pic mai grăbiţi şi mai puţin ceremonioşi decît „scriitorii de scrisori“, dar la fel de inteligenţi şi de dilematici. O schimbare mai accentuată a apărut relativ de curînd, de cînd pe site-ul nostru se pot introduce comentarii. Au ajuns şi pe la noi „forumiştii de profesie“ – oameni încîntaţi de fiecare bătaie de tastă pe care o produc, preocupaţi mai degrabă de tutuiala cu colaboratorii, decît de exprimarea vreunei idei. Dar ei reprezintă totuşi o parte neînsemnată a celor care ne scriu, iar regulile de pe dilemaveche.ro sînt simple şi clare. În schimb, descoperim cititori noi. Şi pe site – care a început să conţină şi alte lucruri decît ediţia tipărită, şi pe comunitatea de pe Facebook.

E adevărat, între timp – faţă de 1993 – lumea s-a schimbat. Nici o gazetă nu mai scapă fără „studii de audienţă“ şi fără „demografice“ – adică un profil al cititorilor stabilit pe criterii sociologice clare. Avem şi noi astfel de date, furnizate de Studiul Naţional de Audienţă (pentru ediţia tipărită, www.sna.ro) ori de site-urile specializate în astfel de măsurători (pentru ediţia online). Sociologic, stăm bine: cititori tineri, educaţi, mulţi dintre ei cu venituri peste medie, care citesc cărţi, cumpără DVD-uri, fac călătorii etc. Dar cel mai bine stăm din punct de vedere uman şi intelectual: în ciuda tehnologiei, a schimbărilor de tot felul şi – mai ales – în ciuda tuturor crizelor economice, sociale şi individuale, plăcerea de a primi mesaje şi scrisori ne-a rămas intactă. La fel şi de a redescoperi, săptămînă de săptămînă, că avem cititori cel puţin la fel de dilematici ca noi.

Ce citim azi?

Fiecare om este o carte deschisă, fiecare cu povestea lui. Atunci de ce nu putem trata o carte ca şi cum ar fi un om, să încercăm să-i aflăm povestea şi să ne lăsăm pierduţi în amănunte? Şi asta nu cu orice fel de carte, dar cu cele care merită. Cînd eram de-abia un copil, am vrut să ascult poveştile, nu să le citesc eu însămi. Poate aş fi învăţat mai repede să citesc şi acum aş fi avut o viziune proprie asupra Scufiţei Roşii.

Apoi, în loc să citesc Creangă sau Eminescu, am preferat să citesc benzi desenate sau reviste cu Pokemon şi să-mi creez o lume imaginară în care nu mă recunoşteam. Poate acum aş fi fost în stare să scriu propriile amintiri din copilărie şi să picur pe o coală albă cîteva versuri pentru persoana iubită. Acum însă, cînd e vremea lui Hemingway şi a lui Dostoievski, încep să descopăr un univers care nu credeam că poate fi imaginat de cineva. Mă afund în carte şi găsesc acolo propriile trăiri şi gînduri. Dacă aş fi avut măcar un strop din talentul lor şi dacă aş fi avut viziunea lor asupra vieţii, aş fi fost foarte recunoscătoare, deci cum să nu citesc? Dar restul? Cine poate rezista tentaţiilor de acum? Cînd vezi în vitrină cărţile cu vampiri care rînjesc la tine şi teancul de reviste proaspete în ambalaj lucios, care te învaţă cum să-ţi găseşti sufletul pereche, eşti cuprins de tremurul de a fi *à la* mode şi uiţi de cărţile adevărate. Cu toate astea, nimeni nu se poate lăuda că a citit tot ce trebuie citit, pentru că niciodată nu poţi citi prea mult, dar măcar acele cărţi care au cu adevărat valoare nu trebuie să le ratezi, cum am făcut eu mult timp.

Am pierdut destul timp şi am ratat prea multe cărţi.

De ce să cumperi Tolstoi cînd ştii sigur că nu-ţi răspunde la întrebările tale cu privire la contracepţie şi nici nu primeşti un rimel gratuit? Cine se mai gîndeşte la bibliografia pentru şcoală, la marii români care şi-au aşternut sentimentele pe hîrtie pentru noi cînd e mult mai „interesantă“ o carte despre cumpărături? Am cunoscut oameni aşa, m-am cunoscut şi pe mine înainte şi nici acum nu am înţeles ce este în neregulă. Iar cînd îmbătrîneşti, ţi se termină viaţa şi nu mai ai timp să citeşti ce ai fi vrut să citeşti, să recuperezi tot, îţi pare rău. Nu mai e îndeajuns să citeşti subtitrările de la filme sau horoscopul, cauţi tot ce n-ai găsit în viaţă şi în jurul tău, cauţi să te ascunzi undeva, într-o lume imaginară. Dar chiar şi atunci te resemnezi şi citeşti *Libertatea* în loc de un ziar despre artă şi cultură, pentru că acestea nu te pun la curent cu cine s-a mai scobit în nas la Parlament sau cu ce numere au ieşit la Loto.

Eu nu am să ajung aşa, am pierdut destul timp şi am ratat prea multe cărţi. Acuma văd limpede ceea ce merită timpul meu şi ce nu. Eu citesc *Dilema!*

Ştefania MAFTEI

Radu COSAŞU

Neonostalgia la 2010

Dacă mă cercetez cu atenţie, cred că am devenit neonostalgic; pentru ce-a fost *prima della rivoluzione* (înainte de revoluţie), nu mai am strict decît un singur dor: lectura în secret a cărţilor interzise. Din păcate, nu mai avem cărţi interzise şi asta li se pare multora că e o mare fericire. Nu e. În schimb, după 20 de ani de liberă citire şi exprimare, am deja, în direct, *nostos* (trecut) şi *algie* (durere) pentru tot ce s-a dus şi a pierit din viaţa mea de redactor la *Dilema,* în aceşti 18 ani la care – ca să le dau o dimensiune largă – nu mă gîndeam că-i voi trăi la 18 ani, în '48, în anii paşoptismului nostru.

Numesc în 2010 neonostalgie reportajele şi interviurile Titei Chiper. Nu le mai avem.

Numesc neonostalgie 2010 cronicile săptămînale la clasici ale lui Zigu Ornea, cel care făcea, pe 28 august, 80 de ani. Nu-l mai am.

Numesc neonostalgie 2010 articolele şi „de jur împrejurul“ Lenei Boiangiu. Nu le mai am.

Numesc neonostalgie Hyde Park-ul, ediţiile aproape trimestriale ale unor *Dileme* montate şi machetate din scrisorile cititorilor. Cîte 4 pagini bine îndesate cu tot ce le trecea prin cap „dilematicilor din toată ţara“ (or mai fi existînd?). Bine dispuşi – în tradiţia întemeiată de directorul fondator –, binişor utopici, ne iluzionam că importăm parcul londonez, unde se discută fără cenzură, la noi, aici, peste drum de parcul Kiseleff. Nici o revistă intelectuală (mă rog matale...) nu a avut o asemenea experienţă. Şi nici nu va mai avea. Nu ştiu de cînd s-a pierdut: au spulberat-o Internetul, forumurile, blogurile unde se preferă dialogul *live,* fără poştă, fără scrisori, fără aşteptarea dacă „mă publică sau nu“. Nu am nimic împotriva lor. Mai mult: urez tuturor celor aflaţi în acest neo-Hyde Park care este Internetul, să-i ferească cerul de vremea cînd vor fi nostalgici după vremea cînd clipeau şi clapotau pe computere tot ce le trecea prin cap. Am azi *nostos-ul* şi *algia* cam prost-dispuse.

„Greaua moștenire a trecutului"

Chiar în primele numere ale revistei Dilema *a apărut o dezbatere între Virgil Măgureanu, pe atunci director al SRI, şi Petre Mihai Băcanu, pe atunci jurnalist la* România liberă *şi unul dintre cei mai vehemenţi critici ai SRI, în care vedea doar o prelungire a vechii Securităţi comuniste. Dezbaterea a fost moderată chiar de directorul revistei. N-a avut loc nici o „dezvăluire senzaţională", deşi era pentru prima dată în presa noastră cînd se întîlneau faţă în faţă doi adversari ireductibili. Era în 1993, cu puţin timp înainte avusese loc „scandalul Berevoieşti" (unde fuseseră găsite, pe jumătate arse, documente din arhiva fostei Securităţi, şi nimeni „nu ştia" cum ajunseseră acolo). În vremea aceea, teme precum „Securitatea" sau „Nostalgia după comunism" aveau un impact mult mai profund în societate decît acum – cînd, mai ales pentru tineri, par doar nişte „rămăşiţe ale istoriei" pe care generaţia părinţilor şi bunicilor lor n-a ştiut să le gestioneze. Scrisorile cititorilor puneau degetul pe rană...*

Pactul cu Securitatea?

Mult stimate Domnule Director,

înainte de a mă referi direct la confruntarea dlor Petre Mihai Băcanu – Virgil Măgureanu, aş dori să salut ca binevenită iniţiativa *Dilemei* de a închina un spaţiu generos pentru a se dezbate, sub un arbitraj *sine ira et studio,* diferite probleme controversate ale societăţii româneşti. (...) De altfel, unul dintre meritele discuţiei a constat în reamintirea, directă sau sugerată, a cîtorva dintre respectivele interogaţii.

Deşi la asemenea întrebări dl Virgil Măgureanu nu prea a răspuns explicit*, iar dl Petre Mihai Băcanu a trecut prea repede de la una la alta, referindu-se, din păcate, la numeroase probleme, nu toate la fel de relevante, mi se pare că o parte din conţinutul dezbaterii ar merita să fie reţinută ca punct de plecare pentru ulterioare demersuri în căutarea adevărului. Ar fi fost bine deci ca, în acest scop, redacţia să fi supus unei analize retroactive, la rece, replicile care au avut loc, avansînd, eventual, şi propuneri corespunzătoare. Fără a dori să preiau acest rol – nu am nici calitatea, nici competenţa necesară – aş vrea să vă semnalez totuşi unele dintre afirmaţiile dlui Virgil Măgureanu, care, socot eu, merită o atenţie specială.

Prima se referă la faptul că „s-a decuplat organul de anchetă de aici de la SRI, încă de la înfiinţarea instituţiei cedîndu-se nu numai oamenii, ci şi clădirile şi tot". Oare nu rezultă de aici că un alt organ (sau organe) decît SRI a (au) preluat măcar o parte din membrii acelei secţii şi probabil nu numai, pentru a le găsi o ocupaţie? Care a (au) fost acest(e) organ(e), mai există, care le este activitatea? Sînt întrebări fireşti la care ar trebui să se poată găsi cineva care să pună punctul pe i.

Tot dl V.M. susţine că a verificat şi „în rîndurile noastre nu există asasini", adăugînd că „iar dacă mai există vreunul acela nu o să aibă viaţa uşoară vreodată la noi"; cu alte cuvinte, în alcătuirea SRI au intrat doar acei securişti care – în urma unei riguroase selecţii – s-au dovedit a nu avea crime pe conştiinţă, ceea ce, trebuie să recunoaştem, este foarte bine, dar asta înseamnă, în acelaşi timp, că pentru alţii au existat probe de netăgăduit care i-au clasat în categoria celor ce nu au putut face parte din noul organ şi, sperăm, nici din alte asemenea organe chiar mai puţin exigente. Ce îl împiedică pe dl Virgil Măgureanu care, în calitatea pe care o are, a avizat musai procesul de selecţie, să facă publice numele celor în cauză şi motivele pentru care nu au mai fost folosiţi?

În sfîrşit, dl Virgil Măgureanu afirmă că „s-au rezolvat mii de cazuri" (privind, înţelegem din context, „atrocităţile săvîrşite de Securitate"). După ştiinţa mea însă – poate greşesc din lipsă de informaţie – pînă în prezent nu a apărut nici un document oficial care să le dezvăluie, precizînd vinovaţii direcţi şi pe cei care au dat ordinele respective.

Fără îndoială că, în afara celor trei elemente evidenţiate mai sus, o examinare mai atentă şi mai avizată ar putea reliefa şi altele, cu efect benefic pentru aflarea adevărului.

În final, referindu-mă la scenariul pe care îl avansaţi dvs., stimate domnule Pleşu, mi se pare aproape, foarte aproape de adevăr, avînd meritul de a explica multe din ciudăţeniile primelor zile ale Revoluţiei, dar şi altele survenite ulterior, inclusiv evenimentele din 13 iunie 1990. Personal nu văd însă temeiurile în virtutea cărora cei în drept, cei care ştiu, nu dezvăluie nici astăzi împrejurările exacte care au condus la încheierea „contractului" respectiv şi stipulaţiile acestuia.

Chiar dacă nu eşti adeptul cu orice preţ al îndemnului conţinut în binecunoscuta şi caracteristica noastră zicală populară referitoare la trecerea punţii (şi acesta este cazul meu), nu poţi nega că, între două rele dintre care unul de o gravitate care nu mai trebuie subliniată, trebuie să alegi totuşi pe cel mai mic; iar pentru că tot vorbim de draci şi de zicale româneşti**, în împrejurările date s-a dovedit că, măcar o parte şi chiar una însemnată a Securităţii nu a fost atît de neagră pe cît s-a crezut, punîndu-se eficient în slujba Revoluţiei.

Înseamnă aceasta că trebuie abandonată, de exemplu, identificarea celui care l-a ucis pe Gheorghe Ursu şi condamnarea sa? Nu, chiar dacă, prin absurd, de el ar fi depins încheierea acelui pact, căci, după aflarea adevărului, în aplicarea justiţiei, cred eu, se poate şi trebuie ţinut seama de întreaga comportare a celui în cauză, inclusiv de eventualele sale fapte bune.

Cu deosebită stimă,

DR. ING. FAUR SIMION

* Mă refer la folosirea a diferite metode, de la clasicul *ignoratio elenchi* la supralicitare sau de la promisiuni la afişarea indignării, poate reală, dar foarte vecină cu eschivarea.

** De altfel, dumneavoastră o ştiţi mai bine, marea literatură universală zugrăveşte adesea, şi chiar cu simpatie, drama, avatarurile, servituţile marelui înger decăzut.

(Dilema, nr. 5, 11 februarie 1993)

Nostalgia interdicţiilor

Visul cel mai drag al unui om normal este să trăiască într-o societate cu tradiţii morale temeinice şi cu criterii valorice bine stabilite. Dar, vorba vulpii din *Micul prinţ,* nimic nu e perfect pe lumea asta! Drumul de la totalitarism la democraţie, pe care sîntem nevoiţi să-l parcurgem printr-un tunel de haos, seamănă al naibii de mult cu un „drum al crucii". Nerăbdarea, lipsa de luciditate, obsesia neîmplinirii ne fac temători, răi, intoleranţi, nestăpîniţi. Cel mai adesea uităm de unde am plecat şi încotro mergem, tîrîndu-ne buimaci pe urmele unei intenţii descompuse, încet, încet, unii dintre noi încep să aibă nostalgia interdicţiilor.

UN STRIGĂT PE INTERNET

Ştiu că ăsta e un comportament de răsfăţat, dar totuşi: e luni şi încă n-a apărut pe reţea Dilema *de vineri! Sîntem orfani! Se duce dracului giudeţul! (16.12.96; orele 19,16)*

IOANA MANOLESCU
ECOLE NORMALE SUPÉRIEURE, PARIS

(Dilema, nr. 206, 16 decembrie 1996)

Sub dictatură, datorită interdicţiilor, ne simţeam cu toţii importanţi. Cei care nu ştiau nimic se credeau „centrul vital", scriitorii mărunţi se credeau genii, proştii se credeau frustraţi...

Libertatea ne-a adus cu picioarele pe pămînt şi senzaţia nu este dintre cele mai plăcute. Trecerea de la dictatură (unde obedienţa era virtutea supremă şi la-ndemîna oricui!) la statul de drept (unde valoarea intrinsecă trebuie să intre în firesc) este resimţită cu nemărturisită neplăcere de toată lumea. Uriaşa diversiune existenţială începe să se destrame. Imbecilii şi geniile nu se mai stabilesc în „adunări generale" prin simple propuneri şi ridicări de mîini. Ani în şir dictatura a fost justificarea duplicităţii, a laşităţii, a mediocrităţii noastre. Aşadar, nu ni se permitea să fim ceea ce credeam noi că sîntem.

Dar acum? Panica de-a nu ne mai putea justifica laşitatea, mediocritatea, lipsa poftei de schimbare ne face să îngrăşăm pînă la grotesc pericolul restauraţiei, al criptocomunismului, al scenariilor de tot felul... Nu contestă nimeni lentoarea exasperantă a schimbărilor majore (şi chiar simptomele unei vagi restauraţii), însă nu putem să proiectăm la nesfîrşit în afara noastră cauzele propriei neputinţe. Nu ne mai putem preface că noi, oamenii simpli, sîntem lipsiţi de orice responsabilitate. Înaintea oricărei schimbări trebuie să existe dorinţa de schimbare, iar această dorinţă, dacă ar fi un fenomen de masă, ar răsturna orice obstacol. Din păcate, noi, românii, trăim încă în poveşti. Mai visăm zîne bune (vezi „Consiliul Europei") şi încercăm emoţii candide, de Buratino mîngîiat pe creştet.

În ultimul timp s-a vorbit pînă la saturaţie de „criza morală" a românului, ca de o eczemă dizgraţioasă şi nevindecabilă. Ei bine, orice popor, nu neapărat cel român, ca să iasă din „criza morală" sus-amintită, are nevoie de un gen de libertate adesea ignorat: libertatea de a fi integru.

Un procuror îmi explica, oarecum admirativ, cu cîtă abilitate reuşea Ceauşescu să ne pună „cu botul pe labe". Tactica era simplă, se elaborau legi care să nu poată fi respectate. Ca să supravieţuieşti trebuia să le încalci, pierzîndu-ţi integritatea... Devenisem un popor de vinovaţi! Eram toleraţi în măsura în care nu ne „obrăzniceam" faţă de putere. Nici azi n-am ieşit definitiv din mlaştina vinovăţiei impuse. Tot adaptîndu-ne acestei situaţii diabolice, am inventat o nouă virtute: şmecheria.

O întîmplare, absolut reală, este edificatoare în acest sens. Prin 1980, comuniştii organizau adevărate campanii de hăituire a adventiştilor... Aceştia erau chemaţi, unul cîte unul, în faţa unei comisii alcătuite din directorul unităţii, secretarul judeţean cu cultura şi un securist. Erau întrebaţi cînd au de gînd să se lase de credinţă. Urmau ameninţări cu transferul, concedierea etc. Vine rîndul unui tîmplar care declară răspicat că el nu renunţă la Dumnezeu nici dacă l-ar jupui de viu. Securistul, congestionat la faţă, începe să-l înjure şi e gata să-l ia la bătaie. Atunci, directorul unităţii respective intervine zîmbind şmechereşte: Tovarăşi, vedeţi-vă de treabă! E de-al nostru, un bandit. Ce tot îi trage cu Dumnezeu. L-am prins de cîteva ori furînd din magazie scîndură, vopsele... Atmosfera se destinde, toţi rîd. Securistul pare emoţionat: cît pe-aci să mă păcălească, şnapanul! îl luasem drept cucernic... Comentariile sînt de prisos.

Omul simplu merită mai multă atenţie cînd încercăm să înţelegem evenimentele, dincolo de misticismul nevinovăţiei şi, mai ales, dincolo de mascarada judecăţii.

LUCIAN PARASCHIVESCU
MEDIC PRIMAR BOLI INTERNE
SPITALUL JUDEŢEAN ALEXANDRIA

(Dilema, nr. 42, 29 noiembrie 1993)

Nu e timp pentru dileme

Singurul inamic al revistei Dilema, *numit ca atare de directorul fondator într-un articol din 1993, este „omul fără dileme". Am primit, adesea, scrisori şi mesaje de la cititori care erau mai degrabă împotriva stilului nostru dilematic ori care ne solicitau atitudine şi fermitate pe o temă sau alta. Ni s-a reproşat – uneori pe un ton categoric, alteori cu duhul blîndeţii – că sîntem ezitanţi într-o perioadă cînd ţara „se confruntă cu probleme grave" şi cînd nu e timp de deliberări – e nevoie de atitudine şi de acţiune. Am făcut loc întotdeauna în paginile revistei şi unor asemenea scrisori.*

© V. Eftenie

Răspunsul unui anarhist

Dl Pleşu lansează *Dilema* ornînd-o (şi onorînd-o) cu un frumos editorial („Dilema cea de toate zilele") în care alegerea numelui revistei e argumentată de „nevoia de dialog". Domnia sa are multă dreptate cînd contrapune certitudinilor celorlalţi dilemele sale. Nimic de zis.

Există în România trei categorii de oameni: cei pentru care Revoluţia nu a existat, cei pentru care ea continuă, şi, în fine, cei pentru care ea s-a încheiat. Dacă nu mă înşel, dl Andrei Pleşu face parte din aceasta din urmă. Pentru că doar cei din această din urmă categorie pot să îşi permită să aibă îndoieli. Numai ei pot să fie contemplativi, numai cu ei timpul are infinită răbdare.

Nu voi argumenta pentru ce prima categorie, cei pentru care nu a avut loc nici o revoluţie, nu are dileme. Fireşte, ei au aceleaşi certitudini ca altădată, în vremile lor glorioase.

Mă consider însă printre cei care cred că Revoluţia nu s-a încheiat, chiar dacă manifestă un (sper) trecător, reflux. Îmi pot eu permite să am îndoieli? Am eu dreptul la altă contemplare decît cea prin luneta puştii? Pot eu să mă slujesc de altă logică decît cea a Revoluţiei?

Mă număr printre cei care cred că un colţ de stîncă, indiferent dacă este împins în sus, în jos, spre dreapta ori spre stînga, se va rostogoli în direcţia firească şi nu către punctul către care e împins. Mă număr printre cei care cred că, oricît ar fi contemplată, o stîncă nu se va clinti din loc fară a fi împinsă. Mă veţi ierta, poate, de aceea, dacă voi crede şi că schimbarea de dragul schimbării este preferabilă stagnării din amorul contemplării. Dilema? Un lux al oamenilor ajunşi, un cancer al societăţilor aşezate. Dilema înseamnă aşteptare, aşteptarea înseamnă moarte. Să aibe dileme cei care pot avea răbdare. Cei care pot avea timp pentru dileme. Să şi le poarte cu ei la cafenea, la recepţii, la Grupuri pentru Dialog, să şi le afişeze în ziare. Să le povestească în cărţi. Să le recite pe scene. Să le expună în Occident.

Eu prefer ghilotina.

MIHAI I. BĂDICI
(Dilema, nr. 4, 4 februarie 1993)

© E. Tudose

Stimate dle Pleşu,

Vă scriu cu disperare. Nu cu disperare existenţială, însă.

E vorba de ceea ce văd că se întîmplă şi mai ales de ciuda şi furia neputinţei care mă cuprinde, văzînd că, la cei 25 de ani ai mei, nu pot să fac nimic. Nici o mişcare de cuget liber şi curat, nici un grup care să ţipe. Căci totul a ajuns la stadiul de urlet.

Nu vă gîndiţi, din partea mea, la o dorinţă de afirmare, ci la una de acţiune. Pasivitatea o las oamenilor în vîrstă, ei au făcut cînd a fost să facă. Sau poate nu au făcut, şi de aceea sîntem unde sîntem. Ceea ce-mi pare mie evident e că e timpul. *Nu pentru* mine, *vă repet. Nu putem aştepta ca cele două generaţii care stopează o oarecare înaintare să dispară natural. Ar însemna ca ceea ce vom numi „timpuri noi" să nu merităm. Nu ştiu nici măcar exact ce vă cer. Poate să vă descoperiţi tineretul care vă urmează.*

Sînt din Ardeal, studentă aici, şi vă pot spune că acolo spiritele sînt mult mai înfocate decît în Bucureşti.

Am scris un (soi de) articol de atitudine, într-un moment de furie. Nu ştiu ce veţi face cu el (dar vi-l trimit pentru că încercarea mea şi a cîtorva tineri de a scoate o revistă a eşuat). Acest articol aşteaptă o urmare, o (sau mai multe) clarificare (-ări).

Aştept un semn din partea dumneavoastră, deşi chiar dacă nu va veni, nu am să-mi agăţ peniţa în cui. Sper înţelegere.

Cu stimă,

M. RUSU
(Dilema, nr. 46, 26 noiembrie 1993)

E nevoie de o şcoală a patosului

Dacă ar fi să judecăm limpede şi să recunoaştem ceea ce este de recunoscut, ar trebui să vedem că societatea intelectualilor de azi din România este una a obedienţilor, a blazaţilor, a oamenilor cu nervul inhibat. De unde această inhibiţie? Nu ar fi greu de explicat, dar nu e timpul explicaţiilor, ci al strigătelor. De alarmă.

Se vorbeşte de intelectualitate ca de o minoritate. În România. Dar dacă sclavului i se refuză din start orice formă de libertate (aceasta fiind chiar condiţia lui), omul de cultură a fost întotdeauna liber (exceptînd epocile de tiranie). Important e ca el să-şi găsească tot spaţiul de acţiune şi mai ales să ştie exact cum să-l folosească. Ce face intelectualul din ţara noastră, acum? (mă interesează doar două categorii, cele mai la îndemînă oricui).

Ziaristul, cel cu care toţi venim în contact (şi asta îi ridică oarecum statutul), concepe comentarii seci, în care pare că detaşarea are cel mai important cuvînt de spus, iar răceala rolul de a susţine fondul. Aceeaşi monotonie peste tot, chiar dacă valoarea scriiturii diferă. Nu lipseşte umorul, dar pare că timpurile pe care le trăim, timpuri de îngropare culturală, sînt prea grave, pentru a ne putea permite să rîdem mereu.

O a doua categorie este cea a profesorilor, dintre care mă refer mai ales la cea a profesorilor din universităţi. Cîţi dintre ei comunică cu adevărat? Aceeaşi detaşare, care uneori e forţată, alteori nu. Multă incompetenţă, mediocritate, plictiseală nativă în faţa a tot ceea ce reprezintă altceva decît propriul eu. Întrebîndu-mă ce i-a îndepărtat într-o asemenea măsură de studenţi, îmi răspund singură: studenţii înşişi. Dar, iarăşi, o altă problemă: cea a tineretului mecanizat, care a uitat ce mare calitate (mai) are (încă) şi cît de multe lucruri ar putea înfăptui.

Ceea ce lipseşte acum în România este o şcoală a patosului, a îndrăznelii (păcat că inteligenţa nu se poate învăţa!). Nu mai e loc pentru subtilitate, pentru lucruri greu de observat şi descifrat. Criza e în noi, în toate, trebuie rostită tare, răspicat, în cuvinte simple. Dar cine să ne înveţe asta? Cei care sînt, care ar putea, duc o luptă surdă, de demisol. Poate le e teamă?

Aceste timpuri de aparentă acalmie (de amble părţi!) sînt probabil cele mai fertile pentru ca lupta să îşi poată intra în dimensiuni. E sigur că e nevoie de luptă, e sigur că există oameni care vor să lupte. Şi aceştia trebuie găsiţi.

Mai rămîne întrebarea: pentru ce?

Şi răspunsul: pentru România.

MIHAELA RUSU
(Dilema, nr. 46, 26 noiembrie 1993)

O revistă completă şi complexă

interviu cu B. Elvin

Dilema *are, încă de la început, ceva diferit de alte reviste: tratează, într-un dosar de cîteva pagini, o temă – culturală, socială, politică. Vi se pare o formulă bună?*

Toate revistele au un program, pornesc de la o temă pe care încearcă să o acopere, dacă nu în toată întinderea şi complexitatea ei, în orice caz în aşa fel încît celelalte texte să fie „vecine“ cu problema-cheie pe care şi-au propus-o. Inutil să spun că publicaţii de tipul *Dilemei vechi* încearcă – şi de cele mai multe ori reuşesc – să arate problema pe mai multe feţe, refuzînd o privire unilaterală. Pe această linie, există o stăruinţă şi un punct de program care a fost susţinut cu mai multă ardoare în numerele mai vechi. După părerea mea, acum acest punct de program este exprimat mai rar cu aceeaşi ardoare ca în trecut. Îmi pare rău că încep cu o observaţie critică, dar sînt un vechi, pasionat şi fidel cititor al acestei publicaţii, pe care am urmărit-o în evoluţia ei – care n-a fost liniară – de la primul număr şi pînă astăzi. Meritul revistei este acela de a-şi fi asigurat un public fidel, care reprezintă un segment din cea mai cultivată parte a societăţii, fără a fi elitist. Asta o dovedeşte pagina 2, în care scrisorile de la cititori sînt la un nivel foarte ridicat, iar replicile – îndreptăţite sau nu – care se aduc articolelor dovedesc că există un dialog foarte consistent între redacţie şi public.

De ce credeţi că astăzi avem „mai puţină ardoare“ ca în trecut?

Am să vă dau un exemplu. Am citit recent un articol – care va apărea în numărul următor al revistei *Lettre Internationale* – care încearcă să explice predilecţia electoratului italian în ceea ce îl priveşte pe Silvio Berlusconi. Noi am publicat mai de mult un alt articol al lui Ernesto Galli della Loggia, care încerca să explice atracţia pe care o exercită Berlusoconi asupra alegătorilor. Acum, Sergio Benvenuto propune o explicaţie aparent ciudată: alegătorii votează oameni care exprimă ceea ce ei şi-ar dori să fie, dar nu au cutezanţa sau nu dispun de mijloace; în al doilea rînd, este un om bogat căruia puţin îi pasă de justiţie; în al treilea rînd, este un om care îi distrează pe alegători – are televiziuni, are un club de fotbal... Această atitudine este semnificativă pentru momentul de faţă. Mi-ar plăcea să citesc şi în *Dilema veche* astfel de analize care arată şi faţa mai întunecoasă sau mai umbrită a electoratului – fără să excludă şi alte puncte de vedere. Acesta este motivul pentru care spun că revista dvs. este acum mai puţin prezentă în problematica actuală. Dosarul revistei – care de cele mai multe ori e foarte bun – uneori doar *descrie* un fenomen, sub diversele lui aspecte, dar nu îl şi explică. Simt nevoia unei dezbateri. Iniţial, *Dilema* publica articole cu puncte de vedere distincte, şi cititorul era lăsat să opteze. La ora actuală, există asemenea puncte de vedere, dar le găsesc mai anevoie.

Nu cumva s-a schimbat în general peisajul public românesc? În anii '90, exista o poftă de dezbatere mai vie. Acum, oamenii par mai degrabă dezamăgiţi, „s-au retras“...

E adevărat, au intervenit şi o anume saturaţie şi o oarecare prudenţă. Dar *Dilema veche* nu are decît de cîştigat rămînînd fidelă sieşi. Or, pe linia asta, eu văd una dintre carenţele ei, care – fără să atenteze la valoarea revistei – riscă să-i diminueze importanţa. În timp ce alte reviste culturale au articole foarte lungi, *Dilema* a introdus – cu mulţi ani în urmă – articolele „de viteză“: articole scurte care demarează rapid, spun ce au de spus, nu se întind în consideraţii inutile. Dar aş mai face o observaţie, în acelaşi spirit critic: amplificîndu-şi numărul de pagini, i-a pus pe cititori la o grea încercare. Ei se află în faţa unei multitudini de texte – unul mai interesant decît celălalt –, dar timpul le lipseşte. Din acest motiv, eu unul păstrez *Dilema veche* mai multe zile – poate îmi găsesc timp să mai citesc cîte un articol apărut săptămîna trecută...

Nu faceţi la fel şi cu alte săptămînale pe care ştiu că le citiţi – Le Point, Le Nouvel Observateur...?

Ba da, fac la fel. Nu citesc tot. Dar îmi e mai aproape *Dilema veche*... Revista vorbeşte despre nişte probleme care sînt şi ale mele. Pe cînd revistele străine le citesc ca să aflu „ce e acolo“. Sigur, mă bucur cînd găsesc şi la ei unele probleme similare – pentru că mă liniştesc în legătură cu ce e aici – dar nu e suficient.

Este Dilema veche *o revistă de cultură?*

Da. Cu siguranţă.

Dar publicăm şi reportaje...

Şi de cînd a fost reportajul exilat din sfera culturii?

...şi comentarii pe teme sociale ori politice...

În această multitudine de forme şi mijloace de a vorbi despre realitate în spiritul culturii – pentru că asta faceţi – dumneavoastră vă înscrieţi perfect în ceea ce doreşte un cititor cultivat. Cînd iau *L'Express, Le Point* sau *Le Nouvel Observateur*, găsesc nişte secţiuni clare, care nu sînt altfel decît în revista dvs.: „Epoca“, „Spectacole“, „Cititorii au ultimul cuvînt“ şi altele. Dar *Dilema veche* are în plus, faţă de publicaţiile din Occident, un punct de atracţie pentru mine: scriu persoane care mă interesează, sînt din apropierea mea, sînt autori a căror evoluţie şi ale căror opinii mă interesează. Aş adăuga ceva foarte important: pînă acum, cu două-trei excepţii, revista n-a dat greş în selectarea altor şi altor generaţii de colaboratori. Revista dvs. se leapădă de orice solemnitate, de orice „etichetă“, chiar prin titlurile foarte simpatice ale rubricilor („audio şi n-am cuvinte“, „europa dumitale“, „axa dus-întors“ şi altele...). Pare un lucru neînsemnat, dar nu e aşa: cititorul are din capul locului simţămîntul că nu e chemat la o lecţie, ci discută cu autorii textelor.

Pe la începuturi – cînd revista făcea dosare pe teme precum „Înjurătura azi“ sau „Mit, mitică, mititei“ sau „Alcool, tutun, femei“ sau „Lenea“ – a fost etichetată drept „frivolă“, pe motiv că acestea nu sînt teme culturale...

Aş aminti că există un roman rusesc celebru despre lene, care a făcut înconjurul lumii şi e socotit una dintre cele mai bune scrieri despre ceva care este o componentă esenţială a omului: ca să-l determini pe om să muncească, e nevoie de lungi strădanii şi de ademeniri de tot felul...

Lettre Internationale, *pe care o conduceţi de la înfiinţare şi va ajunge în toamnă la numărul 75, se citeşte ca o revistă „construită“ într-un anumit fel, în care textele comunică unul cu celălalt... Cum se face o revistă? E suficient să ai nişte articole bune?*

Nu e suficient. Dacă, de pildă, îl rog pe Adrian Cioroianu să scrie despre imposibilitatea, azi, de a formula un pronostic în foarte multe probleme şi în acelaşi timp vorbesc cu Ion Vianu să scrie despre speranţe, iluzii şi regrete, şi eu încerc să scriu despre îndoială în literatură – dînd exemple şi româneşti, şi universale – şi dacă, pe lîngă toate astea, culeg dintr-o revistă străină un articol precum cel al lui Sergio Benvenuto despre care vorbeam mai sus, şi apoi îi cer corespondentului nostru de la Praga să scrie despre aceeaşi temă, iar Rodica Binder din Germania îmi propune să scrie despre efectele multiculturalismului (şi despre recenta manifestaţie de la Hanovra unde extrema stîngă şi extrema dreaptă şi-au dat mîna), şi mai găsesc într-o publicaţie portugheză un articol despre aceeaşi problemă, aşa cum se pune în alte ţări – dintr-odată orînduiesc revista în jurul unei tematici. Revista se face printr-o selecţie foarte severă, care merge foarte departe – am şi timp, căci apărem trimestrial...

Atunci ar fi nevoie, pentru cititorii mai grăbiţi, de un „mod de întrebuinţare“: cum citim revistele. Dumneavoastră cum le citiţi?

„Modul de întrebuinţare“ mi s-ar părea „o indicaţie“, aşa că mai degrabă aş trece peste el... Pe vremuri, aveam două publicaţii pe care le primeam din Franţa, Radu Beligan primea şi el altele, apoi făceam schimb – aşa reuşeam să fiu la curent cu ce se întîmplă. Pe atunci citeam revistele străine pentru că găseam în ele puncte de vedere care nu numai că erau interzise în România, dar nici nu-mi treceau prin cap. Acum, cînd citesc presa străină, totdeauna încerc să aflu care este explicaţia unui succes sau a unui eşec. Dar iau lucrurile cu mare băgare de seamă, căci – ca şi la noi – presa este „interesată“: fie printr-o reţea de complicităţi, fie prin motivaţii financiare... Sînt cărţi destinate de la început să devină *bestsellers*. E o întreagă reţetă de a fabrica un *bestseller*. În schimb, sînt altele care nici nu sînt băgate în seamă, şi nu neapărat din pricina nereceptării de către public.

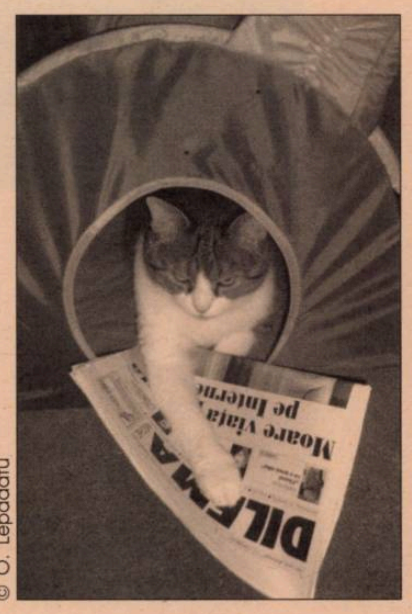

© O. Lepădatu

Cum citiţi însă presa de la noi şi ce vi se pare că s-a întîmplat cu ea din 1990 încoace?

Este o presă care vorbeşte despre altceva decît despre ceea ce ne interesează. De exemplu, tot timpul sînt trimis în trecut, într-un fel sau altul. Sînt abonat la *Adevărul* pentru că, dintre toate publicaţiile, mi se pare cea mai înclinată spre actualitate (alături de *Gândul*). De cîtva timp însă, o tot ţine cu articole despre Revoluţia din decembrie 1989. *J'en ai assez*... Am fost contemporan cu evenimentele acelea...

Dar cititorii mai tineri nu le cunosc – poate că acest serial e util pentru ei...

Am impresia că tinerii se mulţumesc cu un jurnal la TV decît să citească în ziar. Nu sînt foarte pasionaţi de tema Revoluţiei – pe care au auzit-o povestită într-un fel de tata, în alt fel de bunicul şi în cu totul alt fel de mama... Aşa că trec repede peste ea. Ca bătrîn om de gazetă, ştiu că trebuie să vorbim şi despre tema asta; dar, înainte de toate, ziarul este făcut ca să-mi spună ce se întîmplă *azi*, nu ce a fost în trecut. La reviste stăm ceva mai bine. Dacă *fruncea* este, nu ezit s-o spun, *Dilema veche* – o revistă completă şi complexă –, dispun şi de *România literară*, care este foarte bună pentru cercul scriitorilor şi al profesorilor de literatură, de *Observator cultural* (o revistă aflată pe altă poziţie decît majoritatea celorlalte), de *22* care, în mod explicit, este o revistă angajată în numele unui grup şi vreau să aflu şi punctul său de vedere.

De ce însă în 20 de ani nu s-a impus la noi un săptămînal de tipul L'Express, Time *sau* Newsweek?

Eu am impresia că s-a impus unul şi se numeşte *Dilema veche*. Nici în *Der Spiegel* – care e enorm, face cît o carte de o mie de pagini – nu reuşesc să citesc totul. Dar acolo există cîte un subiect exploziv pe care nu pot să-l trec cu vederea. De exemplu, un interviu (apărut iniţial în *Lettre Internationale*, ediţia germană, care are un tiraj relativ mic) cu un cunoscut om cu opinii de dreapta, în care acesta a fost lăsat să spună tot ce vrea, lucruri scandaloase şi provocatoare: că tot ce e rău e din cauza turcilor, că trebuie aduşi înapoi evreii, pentru că au un IQ superior altor neamuri şi altele. *Der Spiegel* a preluat subiectul, i-a invitat şi pe alţii să-l comenteze, cu un impact mult mai mare (pentru că are 800.000 de exemplare, faţă de doar 20.000 ale revistei *Lettre Internationale*). Din cînd în cînd, poate că ar trebui să exploateze şi *Dilema veche* cîte un asemenea subiect fierbinte – nu neapărat ca întindere, ci ca intensitate. La ora de faţă, e foarte greu să departajezi un articol de altul, tocmai din pricina calităţii egalizatoare: toate sînt bine scrise, fără discuţie. Aşa că, din cînd în cînd, simt nevoia cîte unui subiect de actualitate care să-mi sară în ochi. Dacă mă întreabă cineva ce să citească, îi răspund: aproape totul. E un răspuns flatant pentru revistă, dar are un efect paradoxal: aplatizează, prin însăşi calitatea textelor, acuitatea unor probleme. În rest, revista e admirabilă.

a consemnat Mircea VASILESCU

De la linia politică la liderii antiplictisului

Cînd a împlinit un an – în ianuarie 1994 – Dilema *şi-a consultat cititorii printr-un scurt chestionar:*

Dragi cititori,

În prima săptămînă a lui 1994, Dilema *va ajunge la 52 de numere, fiind nevoită să-şi aducă aminte că a trecut un an de la prima ei apariţie. Pentru că nu dorim să ne sărbătorim decît cu ajutorul prietenilor şi al adversarilor noştri, îi rugăm pe toţi cei care ne citesc cu plăcere şi pe toţi cei care se simt datori să fie cu ochii pe noi să ne răspundă la următoarele întrebări:*

1. Care este, după părerea dumneavoastră, linia politică a revistei Dilema?

2. Ce v-a dezamăgit cel mai mult în privinţa formulei alese de noi şi a modului în care am reuşit s-o punem în practică?

3. Consideraţi necesară o asemenea publicaţie – aşa cum este ea după un an de existenţă – sau i-aţi dori să se transforme în altceva?

Era o vreme cînd revista încă îşi definea identitatea. Iar în jurul ei societatea încă se mai străduia să înţeleagă problemele grave şi serioase ale trecutului recent. Peste 12 ani – în ianuarie 2005, cînd revista împlinea un an de cînd devenise „veche" – cititorii păreau preocupaţi de alte probleme. Dar în acelaşi spirit.

Bun antrenament pentru realitatea timpului

Revistei *Dilema* îi doresc viaţă lungă, resurse de strălucire, inspiraţie, înţelegerea cititorilor şi sprijinul sponsorilor... La mulţi ani!

Acum, răspunsul la întrebările pe care le adresaţi cititorilor:

1. Revista *Dilema* nu este un săptămînal politic dar, prin însăşi definiţia ei, diversele opinii politice ale redactorilor şi colaboratorilor săi sînt implicite în conţinutul întregii reviste, nu numai în rubricile permanente de comentariu politic. Calitatea acestora din urmă este direct proporţională cu cea a unor doamne şi domni care au venit cu un prestigiu dobîndit anterior apariţiei *Dilemei,* spre cinstea conducerii revistei care a reuşit să le obţină colaborarea. Citesc cu interes comentariile prin excelenţă politice. Ele reprezintă una dintre marile „atracţii", tocmai datorită acelor puncte de vedere care cu greu ar cîştiga asentimentul unor segmente semnificative ale populaţiei, ca să zic aşa. Acesta este motivul pentru care, de cele mai multe ori, ele irită şi provoacă dispute în contradictoriu dar, prin calitatea lor intelectulă şi publicistică remarcabilă, se bucură de apreciere. Rezistenţa la ambiguitate este, după cum se ştie, una din dimensiunile gîndirii creatoare, şi lectura revistei *Dilema* poate fi recomandată ca un bun antrenament oricărei persoane hotărîte să înfrunte realitatea timpului, cu raţiune şi luciditate.

2. Fiind un organism „viu", *Dilema* este supusă legilor bioritmului şi, în consecinţă, are săptămîni mai bune şi altele mai puţin bune. În săptămînile bune, regreţi că nu are dimensiunile unui săptămînal de duminică american (sau ceva ca *The New Yorker).* Mi-aş dori să citesc cronică literară cum erau cîndva cele ale lui N. Manolescu sau M. Iorgulescu... Chiar şi la reeditări, dacă nu la apariţii noi, româneşti şi străine. Mi-aş mai dori un buget care să ofere spaţiu pentru mai multe traduceri din presa străină. Cele care au apărut au fost minunate!

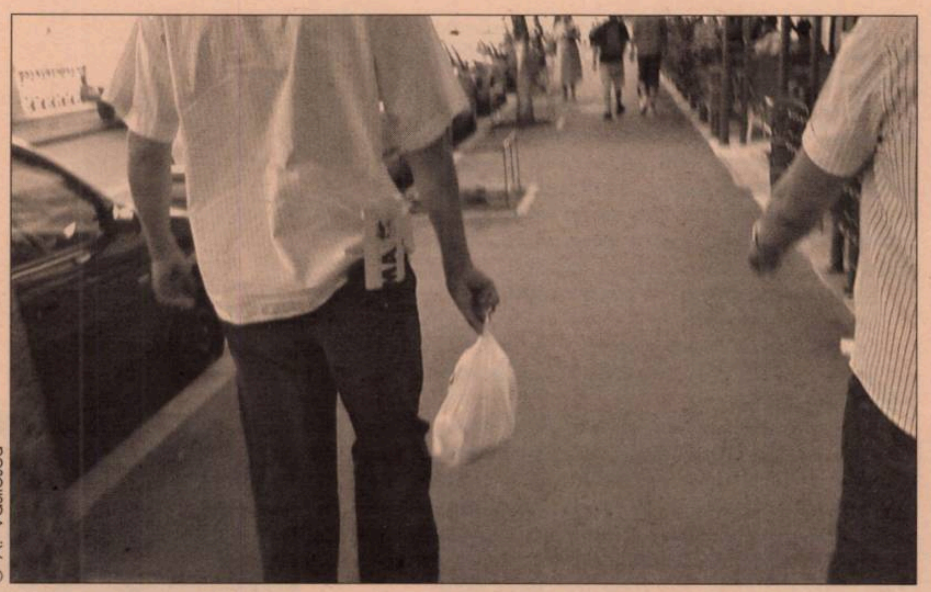
© A. Vasilescu

3. Copilul mai mult sau mai puţin „naţional" care am fost, citea abonamentul la cîteva reviste literar-culturale al părinţilor săi, apoi au citit copiii mei abonamentul meu... După 1990, tradiţia minunată a lecturii (comentate) cu prietenii şi familia s-a degradat sau a dispărut odată cu dizolvarea „clubului celor care citesc/citeau *România literară* – literară... Slavă Domnului, a apărut *Dilema!* Ea acoperă acel spaţiu al aspiraţiilor lăsat liber după ce majoritatea publicaţiilor destinate „inteligheţiei" de toate vîrstele (şi de oriunde s-ar afla) au dobîndit un anumit conformism ideologic/politic care, paradoxal, în loc să le apropie cititorii, i-au îndepărtat. Ruptura de realitate a „elitelor" politice şi culturale (cum bine spunea un polonez tradus de dvs.) a îndepărtat un public din ce în ce mai numeros, astfel încît mă hazardez în ipoteza că *Dilema* va dobîndi tot mai multă popularitate şi chiar autoritatea pe care nu şi-o propune, în peisajul nostru. Cu o condiţie: să-şi menţină colaborarea acelor personalităţi a căror semnătură, cititorii s-au obişnuit s-o găsească în paginile ei, de la o săptămînă la alta. Sfîrşitul nostru de săptămînă a devenit incomparabil mai bogat în evenimente spirituale, informaţii şi umor de cînd ne-aţi oferit dialogul cu dvs.!

Vă mulţumim şi vă rugăm să primiţi cele mai bune urări de An Nou!

LECTURI FĂRĂ DILEME — OLGA RONAI, ARHITECTĂ, BUCUREŞTI

P.S. Într-o instituţie de prestigiu, pe care o cunosc, multe din „cadrele superioare" nu au nivelul de conceptualizare necesar lecturii *Dilemei,* dar laborantul de la XEROX o citeşte cu pasiune după ce a renunţat la toate cotidianele citite înainte...

(Dilema, nr. 53, 14 ianuarie 1994)

În atenţia domnilor N.D. Fruntelată, Ioan Roşca şi Augustin Buzura: fiţi cu ochii pe Dilema, *pentru că în nici o ţară din lume Guvernul nu e înjurat, sistematic, pe banii Guvernului. La nevoie, Partidul România Mare va cere oficial anchetarea financiară a acestei publicaţii antiromâneşti, care aduce pagube de sute de milioane de lei pe an.*

(POLITICA, 1 APRILIE 1995)

Puhoiul de dileme

Dragă *Dilema,*

Decembrie e, prin excelenţă, luna cadourilor; chronos de scenarii filantropice, manevre deontice sau, pur şi simplu, de culanţă debordantă. Într-un asemenea peisaj, evident, *opţiunea* devine ingredientul ponderos al tabloului iernatic. De aici, puhoiul de dileme:

- Banane (desfrîu proteic, reverii darwiniene, fior psihanalitic) sau portocale (must ecuatorial, amurg echilibrat, fotbal olandez)?
- Vin roşu (pletoră, freamăt dionisiac, hemoglobină sacră) sâu vin alb (şuetă apolinică, rafinament, chicot monden)?
- Siberian Husky (azur oftalmic, eleganţă polară, trufie ludică) sau Malamut de Alaska (robusteţe boreală, afecţiune copleşitoare, cisternă de vlagă)?
- Ciocolată (deliciu brun, agripnie, teribilism helvet) sau flori (impetuozitate vegetală, nimb decorativ, balsam zăpăcitor)?
- Epistolă de amor (patos, romantism, vervă erotică) sau ilustrată (citadelă ferchezuită, troiene fotogenice, retorică minimală)?
- Brad clasic (odor montan, verde genuin, duioşii aciculare) sau brad forjat (trainic simulacru, alienare comodă, sărbători „tehnocrate")?
- Cămin (intimitate reconfortantă, praznic cu clanul, nostalgia periplului) sau excursie (binemeritat concediu, evazionism sanguin, dor de casă)?

Decizia ne aparţine. Sărbători fericite!

LOSIGKEIT

(Dilema veche, nr. 52, 14 ianuarie 2005)

Propunere de rubrică

Dragi dilematici,

Mi-aş dori să faceţi un număr (poate o rubrică pe mai multe numere) în care să vă prezentaţi. Voi sînteţi VIP-urile mele şi mi-ar plăcea să vă cunosc mai bine (mai altfel). Pe unii care mai apăreţi la TV vă ştiu cum arătaţi, dar pe cei mai mulţi nu-i cunosc. Aş vrea să vă cunosc chipurile, vîrsta, lecturile preferate, filmele pe care le iubiţi, hobby-urile, familia, de ce nu şi micile năravuri. Pe la ce reviste şi TV-uri colaboraţi?

Se pare că în redacţie domneşte o atmosferă formidabilă. De ce nu vă filmaţi să vă vedem şi noi pe vreun post TV care vă iubeşte (!?). Dacă intraţi cumva pe TV, succesul vi se va înzeci.

Să fiţi sănătoşi!

PROF. LIANA ŞTEFAN, PITEŞTI

N. red.: Nu avem „cameră ascunsă", că aţi vedea dvs...

(Dilema veche, nr. 52, 14 ianuarie 2005)

Propuneri de teme

Vă citesc de la începuturi, de cînd nu vă „învechiseraţi" şi cred că, încet-încet, aţi devenit liderii antiplictisului, o chestie nemaipomenită! Aţi lansat foarte multe şi bune teme, dar vă propun şi eu cîteva:

Înjurăturile la români, pentru că mai rar (zic eu) popor care să înjure de absolut toate cele sfinte începînd cu Dumnezeu şi continuînd cu Hristos, Paşti, Biserică, Anafură, Lumînare, Morţi (mai ales!!), Cruce, Colivă, în fine, de toţi şi de toate. De ce oare? ***(N. red.:*** *din 2010: am făcut două dosare pe tema înjurăturii, în nr. 63 şi 64 din 1994; o să facem un* remake *de secolul XXI cît de curînd...)*

Chiulul. Moştenire comunistă, dar conservată intactă. Pe lîngă cunoscuta zicală: „ei se fac că ne plătesc, noi ne facem că muncim", am auzit una mai parşivă, cică: „oricît de mică ne este leafa, noi tot putem munci mai puţin decît ne dau ei!!".

„Înţelepciunea populară." Am observat că dacă întreb 10 oameni de pe stradă care este cauza unui fenomen social, politic, economic etc., 8-9 dau răspunsuri total pe lîngă ţintă. De exemplu, la întrebarea: de ce o ducem prost, maximum 10% vor pomeni de Marx, Engels, Lenin, Stalin, Dej, Ceauşescu, care de fapt sînt cauzele fundamentale ale vieţii noastre „care este".

Logica strîmbă. Foarte mulţi români, aş zice că majoritatea lor, fac din excepţie, regulă. Dacă un oltean minte, toţi oltenii mint, dacă un liberal fură, toţi liberalii fură, dacă un funcţionar e corupt, toţi sînt la fel (te pomeneşti că am dat-o în bară cu asta!), în fine...

Merge şi aşa pentru că am văzut-o şi la alţii!! Nenorocirea asta se traduce cam aşa: dacă acesta a furat un vagon, ce-ai cu el, frate, pentru că îţi arăt eu imediat pe altul care a furat un tren întreg; dacă acesta a primit un milion mită, lasă că ştiu eu altul care a primit un miliard; dacă acesta şi-a omorît vecinul, lasă-l că altul şi-a omorît fratele ş.a.m.d.; se justifică o măgărie prin altă măgărie, o crimă prin una anterioară (e drept că mai de speriat!).

Vă rog să fiţi sănătoşi!

MITICĂ NICOLA, BUCUREŞTI

(Dilema veche, nr. 52, 14 ianuarie 2005)

Fețe noi pentru o revistă veche

cum e pe Facebook

De cîteva luni, Dilema veche *s-a adaptat „vremurilor noi“ şi a intrat pe Facebook. Deocamdată, are vreo 8000 de fani. Mai mulţi decît credea, în 1993, un distins sociolog (v. alăturat opiniile dlui Alin Teodorescu). Cititorii noştri „recenţi“ (a nu se interpreta...), de pe diverse meridiane, par să aibă alt limbaj şi alte aşteptări de la revistă. Aşa că i-am luat, conform vechiului nostru obicei, la întrebări:*
1. Spuneţi trei lucruri care vă plac şi trei lucruri care nu vă plac la Dilema veche.
2. De ce citiţi Dilema veche? *Şi „cu ce vă alegeţi“ din ea?*

PAULA NICOLEANU

Pata de culoare

1. Este unică: prin abordarea holistică a unor aspecte esenţiale ale culturii noastre naţionale; surprinde inedit şi realist imagini ale vieţii noastre sociale, cu argumente dintre cele mai pertinente; este nouă de fiecare dată, tot timpul... aduce interpretări originale şi creatoare de noi interpretări; este captivantă prin însuşi faptul că deschide noi drumuri de analiză şi observare a ceea ce se întîmplă în cotidian; are bun-simţ şi rafinament; apare pe Facebook (super!!!!!!). Aspecte negative: nu se promovează mai mult decît o face deja, dar e de înţeles, pentru că publicul cititor-ţintă căruia îi este accesibilă este unul destul de restrîns faţă de publicul jurnalelor de larg consum.

2. O citesc pentru punctele „forte“ pe care le-am enumerat mai sus, pentru faptul că avem acces la ideile concepute de contemporanii noştri care constituie elita intelectuală a ţării. Cu ce mă aleg? Pe baza teoriilor, argumentelor, ideilor regăsite aici, reuşesc şi eu să îmi consolidez anumite convingeri personale şi să îmi corectez, în acelaşi timp, unele convingeri. Cam atît! Mulţumesc că existaţi şi pe Facebook! Faceţi ca Facebook-ul să fie şi mai interesant, sînteţi pata de culoare care lipsea de pe *wall*-ul meu!

ANDREEA NEACŞU

Aveţi cei mai interesanţi chibiţi...

Mulţumiri pentru *Dilema veche* pe Facebook. Altfel, n-aş fi avut sigur ocazia s-o răsfoiesc zilnic; pentru că el, FB, e singurul site pe care adăstez, neavînd timp de a buchisi şi altele – cei doi prichindei nu mă lasă neam!

Trei motive pentru care-mi place sînt puţine, dar să-ncerc; în primul rînd, îmi place structura site-ului, paginarea clară, trimiteri precise, reclame puţine. Apoi, îmi plac grozav scriitori voştri şi articolele lor minunate – chestia asta o veţi citi probabil cam în fiecare mesaj la „ce-mi place“, dar aşa e. Îl aveţi pe Paul-Bădescu, Cătălin Ştefănescu *(double thumbs up!),* Cioroianu... Şi mă mai distrează şi postările Simonei Tache – cum e ea aşa, mai cu picioarele pe pămînt. Apoi, aveţi chibiţii aceia bestiali, comentatorii posturilor, care mai de care mai stufos, haios sau frustrat – că-s din toate categoriile. Serios, aveţi unii dintre cei mai interesanţi chibiţi de pe ce forumuri am mai intrat eu.

Mie însă (deşi ştiu că, fără el, *Dilema* nu exista, dar...), nu-mi place Andrei Pleşu – mi-a plăcut cîndva, l-am admirat, am stat la cozi la tîrgurile de carte în trecut să-l cumpăr. Acum a devenit însă mult prea pompos, stufos şi gros pentru gustul meu. Altceva de cîrtit, nu mai am.

Cît despre de ce citesc *Dilema* şi cu ce mă aleg din ea, o citesc pentru că e bună şi-mi place. Majoritatea celor ce scriu scrie bine. Şi în plus, trăind în străinătate, e una dintre puţinele reviste care, prin conţinutul ei, mă ţine conectată la acea mică, mică parte de Românie pe care, încă, o regret.

P.S. A, şi-mi mai place cîteodată că, citind articolele voastre, se întîmplă să-mi sară idei din ele. Pentru articolele mele :). *(Roma, august 2010)*

DRAGOŞ-ANDREI PREUTESCU

Nu îmi place că îmi place...

1. Ce îmi place: mă identific foarte bine în articolele *Dilemei;* le permite cititorilor să critice sau să completeze cu alte argumente articolele revistei; este o revistă imparţială (cel puţin aşa o văd eu), care prin autorii articolelor îşi permite să critice sau să aprecieze pe oricine; îmi plac investigaţiile şi dosarele realizate pe anumite teme, merită citite; îmi plac oamenii care scriu pentru revistă.

Ce nu îmi place: există unele articole extraordinar de lungi (unele merită), dar unele îmi „ucid“ răbdarea; mi-ar plăcea să fie mai multe articole despre politica externă sau despre teorii în politică; nu îmi place că îmi place revista şi sînt nevoit să o citesc de fiecare dată cînd o cumpăr, chiar dacă uneori nu am resurse financiare şi sînt cu alte cărţi pe cap pe care trebuie să le citesc.

2. Revista o citesc de aproape un an, iar lucrul care m-a determinat să fac asta constant au fost investigaţiile şi dosarele care sînt realizate pentru revistă (în proporţie de 70%). Sînt un pasionat al cititului de reviste culturale, de ascultat opinii şi păreri. Prin revista *Dilema veche* reuşesc cîteodată să mă pun „pe picioare“ cu unele articole citite, în diferite domenii pentru care gîndesc şi acţionez. Pentru că trebuie să fac o diferenţă între ceea ce gîndesc diversele persoane publice care scriu în reviste (nu citesc doar *Dilema veche).* Mai citesc această revistă pentru că de obicei pune la dispoziţie şi alte surse de informare cum ar fi site-uri, bloguri, alte reviste etc.

LUCIAN STĂNESCU

Trimisă la pachet din ţară

1. Lucruri care îmi plac: că găsesc întotdeauna ceva interesant, util şi inteligent de citit; că e la fel de plăcută de citit ca acum 10 ani cînd am descoperit-o; că adună nişte oameni inteligenţi în jurul ei; că e activă şi online.

Lucruri care nu-mi plac: la „Cu ochii-n 3,14“ apar adesea lucruri inutile, de umplutură sau scrise de oameni care par rupţi de ziua de azi, şi care se şi ascund în spatele iniţialelor. În afară de alş nu ştiu cine-i cine.

2. O citesc aici la Bruxelles pentru că le-am făcut abonament părinţilor acasă în ţară şi ei mi-o trimit la pachet din cînd în cînd. Speram să le trezesc şi lor interesul pentru ea, dar din nu ştiu ce motiv nu s-a întîmplat. Dimineţile în care nu am vreun program anume sînt absolut superbe în compania *Dilemei.* Într-un loc liniştit, cu un ceai... timpul trece altfel, în jur se face linişte, eu parcă devin mai curat pe dinăuntru. *(Bruxelles, august 2010)*

Cum ne-a citit un sociolog

Credeţi că Dilema *şi* Sfera Politicii *vor face o concurenţă serioasă revistei* 22?
Alin Teodorescu: Nici vorbă, Dilema *este o revistă proastă. Îmi pare rău pentru dl Pleşu, dar acesta e adevărul. Nu are nici un loc pe piaţă, pentru că este o revistă de personalitate, de ambiţie personală. Nu ştiu cui se adresează. Este doar înregistrarea unei singure voci. Are mesaj, dar nu are public.* Dilema *acaparează fanii lui Andrei Pleşu, care nu sînt numeroşi – 2000-3000 de persoane.* Sfera Politicii, *însă, va trăi fără discuţie. Stelian Tănase s-a orientat către o publicaţie lunară – şi aici a fost bine sfătuit – de elită, care se adresează unui public format din 5000 de persoane, ştiind foarte bine ce anume aşteaptă acel public. Aici e diferenţa esenţială între* Dilema *şi* Sfera Politicii.

(22, 25 februarie – 3 martie 1993)

MĂDĂLINA MOCAN

Pentru că poţi să ai o replică...

Amestecat, ce îmi place şi nu îmi prea place în *Dilema veche:*

Pentru constanţa „greilor“ care semnează în *Dilema* de ani de zile. Pentru că sînt mereu „faini“ şi de multe ori memorabili. Pentru că a apărut pe Facebook şi e mai uşor de urmărit şi aruncat o privire pînă să ai timp să stai cu varianta tipărită pe îndelete. Pentru că poţi să ai replică „într-o comunitate a cititorilor“. Din păcate, unele dintre rubricile online sînt mult sub nivelul celor din ediţia scrisă.

Pentru că o citesc din clasa a VIII-a şi au fost puţine dăţile cînd, încă o dată, semnatarii rubricilor clasice m-au dezamăgit. Cu temele e ca la loterie: unele foarte bune, altele foarte proaste, unele neaşteptat de seducătoare, altele obositor de plicticoase. Totuşi, inspirată ideea să separaţi mai bine tema de rublicile clasice.

Pentru că mă pune pe gînduri şi nu de puţine ori, pe citit. Am citit multe cărţi bune şi articole pe măsură datorită *Dilemei* (şi nu mă refer aici doar la recomandările exprese cuprinse în articole sau la rubrica de recomandări). Dar şi acest plus vine cîteodată cu un „minus frustrant“: uneori reia articole vechi – fie traduceri din *Eurozine,* fie subiecte care au fost fumate de ceva vreme în publicaţiile străine (precum *The New Yorker),* fără să aducă nimic nou în dezbatere.

Pentru că un articol din *Dilema* (apropo de „cu ce rămînem“ dincolo de toate cărţile pe care le-am citit pornind de la *Dilema veche)* a fost de multe ori o referinţă excelentă pentru un început sau o continuare a unei conversaţii. Pentru că cei care scriu în *Dilema* îşi asumă cu onestitate şi înţelepciune poziţiile (ideologice).

AURELIA GHIRCOIAŞU

Mă provoacă la gîndit

1. Trei lucruri care îmi plac în *Dilema veche:* vocile echilibrate şi serioase ale titularilor de rubrici, dar şi ale celor mai mulţi dintre colaboratorii ocazionali, atît de diferite de gălăgia, violenţa, vulgaritatea şi lipsa de profesionism din media românească; calitatea (indescriptibilă exhaustiv) a „dilematicilor“, care vin cu idei noi revendicîndu-se de la cei ce „sînt vechi“, refuză înregimentarea pe vreo baricadă, nu vorbesc la fel şi nu gîndesc la fel, sînt politicoşi *malgré tout* şi atenţi la Celălalt; nivelul intelectual al articolelor: de la calitatea ideilor, la eleganţa limbii române folosite pentru a le exprima.

Şi trei lucruri care nu îmi plac în *Dilema veche:* situaţiile în care redactorii „ştiu mai bine“ şi dau lecţii cititorilor, împart oamenii în categorii cu aceeaşi uşurinţă cu care au soluţii la toate necazurile; deci (ca să parafrazez stilul acestor situaţii): nu au dileme; eforturile unora dintre colaboratori de a se arăta intelectuali, scriind preţios şi gargarisind snob despre mai aproape orice; improvizaţiile; faptul că „uită“ să dea *follow-ups*-uri la subiecte pe care au scris iniţial cu un ce sentiment al urgenţei, dar asupra evoluţiei ulterioare a cărora nu revin.

2. O citesc pentru că găsesc în ea ceea ce *nu* găsesc în presa românească şi occidentală pe care o văd de obicei; un anumit stil de a scrie despre teme care mă preocupă şi pe mine, un anumit mod de a vedea lumea de acasă, care este – oricît de depărtată – şi lumea mea; un anumit timbru al vocii interioare, „dilematice“, a celor care, deşi gîndesc bine, nu se aud altminteri în hărmălaia mediatică din România. Mă aleg cu un mediu – virtual – de dezbatere care mi se potriveşte. Mă provoacă la gîndit sau mă însoţeşte în ezitările propriilor reflecţii. *(Geneva, august 2010)*

DILEMA VECHE
Cum sîntem citiţi

Cum am intervenit (fără să vrem) în destine...

Fără să-şi propună (Doamne fereşte!) şi fără să ştie, Dilema *a avut şi unele consecinţe asupra biografiei unor cititori. Le-am cules mai jos pe cîteva dintre cele mai simpatice. Dar în istoria de pînă acum a revistei au mai existat şi altele: am aflat că din pagina 2 a revistei (rezervată cititorilor) au „ieşit" vreo două căsătorii (poate mai multe, dar noi doar despre astea avem cunoştinţă), mai multe prietenii începute pe mail şi continuate în viaţa reală, ba chiar şi – ca să fim mai pragmatici – găsirea unor locuri de muncă. Între altele, cîţiva redactori sau colaboratori permanenţi au apărut întîi şi-ntîi în calitate de „cititori-care-au-trimis-o-scrisoare-şi-le-a-fost-publicată" (Marius Chivu, Adrian Cioroianu, Ana Maria Sandu, Radu Pavel Gheo, Sever Voinescu şi alţii...).*

„Sînt vechi, domnule!" (I.L. Caragiale)
DILEMA VECHE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU
© R. Vădeanu

Un anunţ

Un băiat de 16 ani, din Bucureşti, elev la Liceul George Coşbuc, a plecat acum o lună de acasă şi n-a mai dat nici un semn de viaţă. Toate căutările au fost pînă acum, în zadar. Mama lui ştie că el citeşte *Dilema* şi astfel se explică rîndurile de mai jos, pe care ni le-a adus la redacţie, luni, 29 iulie, însoţită de diriginta fugarului.

Dragă Paul,
Te înţeleg şi mi-e dor de tine. Vino te rog acasă.
Colegii tăi de clasă şi doamna dirigintă sînt cu gîndul la tine şi te roagă şi ei să revii cît mai repede.
Te sărutăm şi te aşteptăm.
Mama, colegii şi Doamna Ceamurian

N. red.: Miercuri, la închiderea ediţiei noastre, constatăm că anunţul a apărut şi în *22*. Tînărul fugar are, cel puţin, bune lecturi.

(*Dilema*, nr. 236, 1 august 1997)

La ce ajută Dilema

După ce am gustat încă o dată amăreala eşecului meu la facultate, citind propunerea pentru nr. 225 al *Dilemei,* mi-am zis: dacă stau mai bine şi mă gîndesc, dacă aş fi „luat" eu la Drept anul trecut, nu ar mai fi fost nici o *Dilemă* în viaţa mea şi nu mi-aş fi descoperit niciodată jumătatea pentru că nu aş mai fi avut timp; e clar. Acum, printr-o investiţie financiară săptămînală, am o călăuză permanentă lîngă mine cu care mă înţeleg perfect. În plus, statutul meu în familie s-a modificat. I-am surprins pe ai mei încurcaţi în fel de fel de ipoteze văzîndu-mă că citesc aşa ceva, cu atîta pasiune (pe cînd ei nu o făceau şi se întrebau cum de am ieşit eu mai altfel). La cei 19 ani ai mei, nu mai sînt considerată mezina, „aia mică", şi nici o ratată pentru că nu am reuşit la facultate. Dacă vă închipuiţi, acum mi se cere părerea şi sînt întrebată despre mersul treburilor în ţară. (De ziua mea am primit din partea unchiului de la Iaşi *Reinventarea politicului* scrisă de Vladimir Tismăneanu – încurajator, nu?)

Pentru toate acestea, vă mulţumeşte o dilematică înfocată, pe numele ei de botez

EMILIA PANAITE
TECUCI

N.red.: *Niciodată munca noastră redacţională nu ne-a dat o asemenea perspectivă, ca aceea deschisă de scrisoarea d-voastră: fiindcă citiţi* Dilema, *nu mai sînteţi considerată o ratată!!? Ar fi cazul, „la toamnă", să luaţi examenul, ca să-i derutăm total...*

(*Dilema*, nr. 229, 13 iunie 1997)

Am zîmbit la...

Intrarea mea la facultate în parte e din vina voastră. Vă mulţumesc mult!

NICU, SATU MARE
(*Dilema*, nr. 245, 3 octombrie 1997)

Tita CHIPER
Petiţiunea la zi

În aceeaşi zi, din acelaşi oraş, am primit la redacţie două telefoane. La primul, cineva vroia să ştie orarul publicaţiei noastre, fiindcă trebuia să ajungă neîntîrziat la Dilema *cu „o problemă care nu se poate rezolva decît la faţa locului". Al doilea apel venea din partea unui difuzor de presă, care ne anunţa că în acel oraş din nordul Moldovei revista noastră n-are prea mare căutare. În urma acestei veşti, interesul faţă de omul care avea o problemă cu* Dilema *crescu explicabil. A doua zi, primindu-l la redacţie, am înregistrat plîngerea sa pe care o redăm aproape în întregime.*

„Lucrez în străinătate şi am venit pentru chestia cu ziarul, cu treaba cu acest reportaj. Mi s-a spus că eu cu soţia, în casă, trăiesc rău... Şi aş fi avut în casă un inspector (de la forţele de muncă, *n.red.)* la care i-am dat valută, i-am dat bani, «diplomat», adidaşi etc... Eu n-am avut aşa o tangenţă cu nimeni. Acest inspector este arestat, acuzat de luare de mită şi fals de acte; a fost prins de poliţia economică şi arestat. Cartea mea de muncă este pierdută de acest inspector, care este în cercetări; şi nu este numai o carte de muncă pierdută, nu-i cazul numai al meu. O carte de muncă aici în oraş, aşa este zvonul, se vinde cu două milioane, chiar şi cu trei milioane, în funcţie de vechime. Acuma, probabil că o cunoştinţă de familie, o cunoştinţă de-a acestui inspector, probabil că are cartea mea de muncă – şi nu numai a mea, dar şi-a altora – şi el, persoana respectivă, s-a dat drept numele meu în faţa unor reporteri şi a dat calomnia între familia mea ca să-mi facă mie rău. Şi eu n-am tangenţă cu nimeni. Că mi s-a pierdut cartea de muncă şi eu aş fi dat acestui inspector ca să-mi facă o altă carte... Soţia mea este o femeie modestă, cinstită, corectă. Locuim la bloc şi am o fetiţă de 13 ani. Nu am ce obiecta asupra soţiei mele. Ca să facă rău între mine şi soţie, persoana respectivă a dat o calomnie foarte mare între mine şi soţie, ca eu să prind ură pe soţie şi soţia să prindă ură pe mine. Am stat cu soţia de vorbă, nici nu cunoaşte aşa ceva, nici nu ştie. În cazul ăsta eu vreau să descopăr cine este persoana care s-a recomandat la reporteri c-aş fi eu. Toată lumea cu care mă-ntîlnesc prin oraş, toţi mi-au zis: în revista *De-le-ma* este scris reportajul (titlul, din auzite, ar fi): «Un soţ încoronat». Dar de unde să iau ziarul? Oamenii de bună-credinţă care mi-au spus, l-au citit şi de două-trei ori, în luna august... Se stă la rînd, că nu se găseşte, eu nu l-am prins, foarte greu am găsit cu soţia nr. 41... Noi ce dorim? Dorim să prindem acea persoană. E ceva de-o calomnie. Noi vrem să depistăm, poate cineva a scos o foaie din *Dilema* şi-a făcut altă foaie, în altă parte, şi numai a ataşat-o. Să nu fie alţii care tipăresc ceva fals şi bagă pe lîngă acest ziar... Poliţia mi-a spus în felul următor: că revista se poate modifica – cineva sustrage o foaie să o bage în alt ziar. Revista a văzut-o publicul, oamenii, poliţia n-a văzut-o. Cînd am pornit încoace eu am întrebat la poliţie: ei au zis c-au auzit de ziarul respectiv, dar n-au văzut; au zis să vin la Bucureşti, să văd care-i treaba şi să dau un telefon dac-am găsit. Dacă n-am găsit, de-aici trebuie să plec la Tîrgovişte să caut ziarul *De-lec-ta* (Delict? Flagrant delict? – *n.red.);* parcă-aşa. *Delict* nr.7. Să nu fie mascată chestia asta acolo... O persoană mi-a spus că-i un ziar colorat; alţii mi-au zis că nu-i ziar colorat, ci-i ziar simplu, de 4 foi, 4 pagini şi scrie *Di-le-ma* pe el... Nu ştiu ce să fac, să nu fie un zvon... Ca să ştiu pe cine să iau la răspundere... Cînd am arătat *Dilema* «ăsta-i ziarul»? – unele persoane au zis: «Da, ăsta-i». Mi-au arătat că a fost (reportajul – *n.n.)* la a doua foaie, a doua pagină: mi-au arătat că acolo scria frumos de calomnie. Cînd am arătat la altul, nu, „era un ziar colorat". Am căutat şi la *Dracula.* Nu-i. Da' de ce nu găsesc nr. 7 din *Delict:* am găsit 5, 6, 8, 9, 10, 11... Să nu fie cumva vreo legătură... Eu am să circul foarte mult în oraş, poate-l găsesc la pensionari, la bibliotecă nu este, c-am fost, în altă parte nu există; şi-am să circul aşa din persoană în persoană pînă am să prind ziarul respectiv. Şi-atunci am să vă spun clar despre ce e vorba. Am făcut drumul ăsta ca să văd treburile, personal, cum se petrec. Singura şansă e la Tîrgovişte; ne poate salva. Continuăm drumul ca să descoperim acest caz".

Tot timpul, vizibil neinteresat decît de pagina a doua, a răsfoit colecţia revistei: numărul 41, întors probabil pe toate feţele în noaptea petrecută în tren, părea să-i fi clătinat întrucîtva convingerea că în Dilema *a apărut „ceva de-o calomnie" între el şi soţie. Trebuia s-o ia de la capăt (ca noi toţi de altfel). La Tîrgovişte, care va să zică... Dacă nici acolo adevărul nu va ieşi la iveală, ultima soluţie – eficientă şi radicală – i se pare la mintea omului. Odată întors în oraşul său, intenţionează să dea în judecată, unul cîte unul, pe toţi cei care pretind c-ar fi citit* Dilema *„aceea", deşi nimeni n-a văzut-o. Ei?!*

(*Dilema*, nr. 44, 12 noiembrie 1993)

Anca MANOLESCU

Moartea fără religie

– nou-născuţii arşi de la Maternitatea Giuleşti –

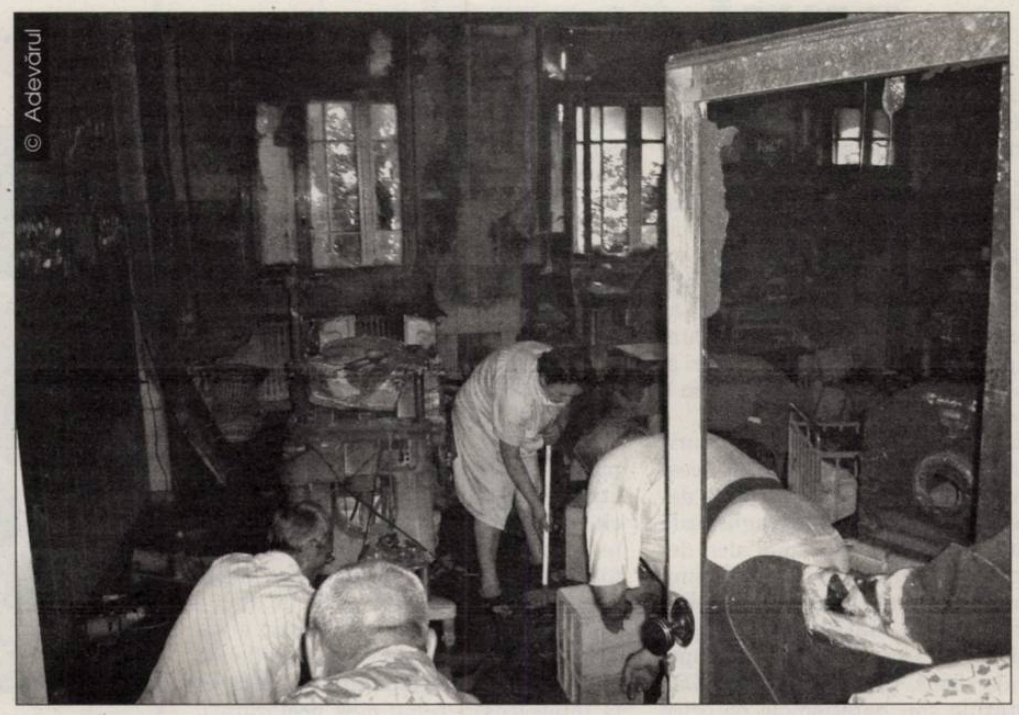

În mod previzibil, în mod regretabil, tragedia de la Maternitatea Giuleşti are toate datele pentru a fi transformată într-un subiect mediatic gras. Caracterul sinistru (şi senzaţional) al accidentului, nefiabilitatea dotărilor şi iresponsabilitatea unor cadre spitaliceşti, sărăcia sistemului medical în genere, vîrsta şi neajutorarea victimelor, durerea părinţilor, toate au fost/sînt – iar şi iar – exploatate în jurnale de actualităţi, reportaje, interviuri, mese rotunde, talk-show-uri, generice cu ştirile tari. Sigur că acest accident pune probleme care merită discutate public. Sigur că el ne aruncă în faţă carenţe ale societăţii mari. Sigur că el îi interpelează pe politicieni, pe administratorii sistemului medical, pe analiştii stării morale a comunităţii şi, indirect, pe noi toţi. Dar ai impresia că dorita eficacitate care ar putea decurge din masa de discuţii televizate riscă să rămînă mult în urma profitului mediatic net, al potenţialului de spectacol valorificat fără întîrziere, al luptelor politice de imagine care iau tragedia drept pretext. Ai impresia că există riscul să se repete, la scară mai mare, ce s-a întîmplat la Giuleşti: nu pe soluţiile concrete ale problemei să se concentreze atenţia, ci pe chermeza mediatică.

Totuşi, prin zumzetul ei ajung să străbată întrebări chiar mai grave decît cele care privesc sistemul medical, eroarea profesională şi morală, starea societăţii actuale. Sînt întrebări mai radicale, pe care oamenii şi le-au pus dintotdeauna, întrebări despre destinul total al omului. Părinţi nou-născuţilor morţi ar vrea să-i îngroape creştineşte. Biserica nu poate răspunde acestei dorinţe, de vreme ce copiii nu au apucat să fie botezaţi, să devină membri ai Bisericii. Un preot intervievat la jurnalul de ştiri a explicat, cu toată compasiunea, că victimele nu au fost cuprinse în instituţia care îi conduce pe oameni la Împărăţia cerurilor. Aşadar, pe lîngă durerea de a-şi vedea copiii morţi de o moarte groaznică şi revoltătoare, pe lîngă durerea de a nu le putea da slujba creştină de îngropare, părinţii ar avea de îndurat şi chinul de a-şi şti copiii, cu nimica vinovaţi, suspendaţi din speranţa vieţii veşnice. Crainica TV i-a pus preotului o întrebare pe cît de firească, pe atît de gravă şi de fertilă: aceşti copii nu sînt şi ei ai lui Dumnezeu? Cum pot fi ei excluşi de sub grija atotcuprinzătoare a Creatorului?

Moartea pruncilor nebotezaţi a fost de secole o spaimă a părinţilor creştini.

Moartea pruncilor nebotezaţi a fost de secole o spaimă a părinţilor creştini, o problemă a vieţii religioase. Ea îi punea pe credincioşi în faţa unui scandal: totala nevinovăţie personală îmbinată cu nesiguranţa accesului, dacă nu cumva cu exluziunea de la viaţa fără moarte. Pentru aceste cazuri-limită s-au căutat soluţii-limită. Cea mai la îndemînă a fost desigur botezul copilului cît mai curînd după naştere. Ca mulţi alţii, veneţianul Francesco Guardi a primit botezul chiar în ziua naşterii. Biserica însăşi socoteşte că, fiind născut din părinţi creştini, copilul poate fi considerat potenţial creştin, pe cale de a fi creştinat, şi are rugăciuni minime de protecţie pentru el. Se socotea apoi că rugăciunile părinţilor şi slujbele făcute de ei pentru copil i-ar fi de ajutor în destinul lui post-mortem, că părinţii i-ar sluji întrucîtva drept chezaş. Au existat şi există în pămîntul sfinţit al cimitirelor zone de margine pentru aceste fiinţe rămase pe frontiera între viaţă şi moarte, între naştere şi naşterea din nou. Catolicismul, care a administrat în chip foarte detaliat lumea de dincolo, le rezerva acolo o zonă vagă, unde nu sufereau, dar erau privaţi de lumină, anume „limburile“, nici paradis, nici infern, nici purgatoriu, pentru a aştepta judecata finală a lumii. În sfîrşit, o serie de relatări pioase – în care se împletesc durerea, nădejdea şi un firesc al miraculosului în care trăiau societăţile mai vechi – vorbesc despre copii morţi care, jeliţi de ai lor şi aduşi la altar, au înviat pentru scurtă vreme, atît cît să fie botezaţi, şi au adormit din nou. Anumite sanctuare dedicate unui sfînt, dar mai ales Maicii Domnului, numărau în vistieria lor de miracole asemenea învieri.

Odată cu schimbarea de atmosferă de la Conciliul Vatican II, Biserica catolică a abandonat teza localizării post-mortem a pruncilor nebotezaţi într-o zonă de clarobscur, insistînd în schimb pe mila universală a lui Dumnezeu. Biserica ortodoxă declară că soarta copiilor nebotezaţi îi este necunoscută, că ea stă sub grija misterioasă a Domnului. Ritual, sacramental, teologic vorbind, copiii morţi fără botez nu sînt incluşi în Biserică. Aşa încît, ea nu are căderea şi posibilitatea de a le lua în grijă destinul. Asistenţa pe care Biserica o poate oferi în aceste cazuri-limită e una indirectă, „de la distanţă“, care trimite la o putere mai largă, cea a Prezenţei transcendente care o locuieşte.

Dar aşa stînd lucrurile, nu e Biserica îndemnată să-şi pună întrebarea despre faptul că instituţia ei, irigată şi umplută de Prezenţa divină, nu închide totuşi în sine toate posibilităţile, toată puterea salvatoare a divinului? Nu este ea îndemnată să ia aminte că nu se poate socoti pe sine singura reprezentantă în istorie a lui Dumnezeu, deţinătoarea *în exclusivitate* a cheilor mîntuirii, a planului divin? Moartea copiilor nebotezaţi arată ce scandal ar reprezenta interpretarea în sens exclusivist a adagiului *extra ecclesiam nulla salus*. Ea arată şi a arătat mereu că universalitatea Bisericii nu poate fi înţeleasă ca o *universalitate de expansiune*, care ar ajunge să înglobeze la un moment dat al istoriei întreaga umanitate veritabilă, cei din afară putînd fi socotiţi „damnaţi“, necredincioşi, carenţi, secunzi, din punct de vedere spiritual. Oricît de prosperă şi de vastă ar fi întinderea unei religii, a unei Biserici, moartea copiilor nebotezaţi arată – chiar din sînul comunităţii pe care acea religie o îngrijeşte – că există o ireductibilă alteritate pe care instituţia religioasă nu o poate acoperi şi resorbi, o alteritate ce cade în grija Universalului viu, revărsat dincolo de graniţele oricărei instituţii. Viaţa care nu ajunge să treacă de la naşterea naturală la cea instituţional-religioasă face un puternic semn vertical spre Universalul transcendent, nelimitabil la adeziuni instituţionale.

Însă în raport cu o instituţie religioasă, există şi alterităţi netragice, alterităţi mai vaste, neaccidentale, bogat semnificative, care se impun atenţiei cu o pregnanţă de neevitat: alteritatea celorlalte credinţe şi spaţii de civilizaţie, alteritatea lumii şi a culturii laice. Conştienţi de necesitatea de a privi toate aceste alterităţi în lumina verticală a Universalului, teologi catolici liberali au vorbit despte „cristianitate“, despre o prezenţă a lui Christos care nu ia acolo chipul explicit al discursului creştin, ci le irigă sub alte forme cu aceeaşi viaţă, cu aceeaşi interpelare verticală. André Scrima vorbea despre „diferenţialul eschatologic“ din perspectiva căruia sînt de privit celelalte credinţe şi laicitatea, despre diferenţa de nivel între policromia orizontală a istoriei şi zenitul divin care le înglobează, care le dă posibilitatea de a fi şi le judecă pe toate în lumina lui universală. Pentru André Scrima, asemenea alterităţi sînt provocări fertile, îndemnuri de a-l căuta pe Dumnezeu „dincolo de orice închidere“, de a descoperi modurile diferite în care Unul se comunică fără excluziune.

În măsura în care o instituţie religioasă rămîne atentă la ireductibilele alterităţi pe care istoria – ca şi viaţa curentă – i le pun dinainte, ea are un mijloc privilegiat de a-şi depăşi limitările, de a da transparenţă limitelor ei. Pentru o religie, alterităţile onorate în alteritatea lor devin un mijloc de a sesiza infinitul divin, Universalul inepuizabil care o locuieşte.

Anca Manolescu *este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi doctor în filozofie. Cele mai recente cărţi publicate sînt* Europa şi întîlnirea religiilor *(Polirom, 2005) şi* Jurnal de inactualităţi *(Paideea, 2005).*

PUBLICITATE

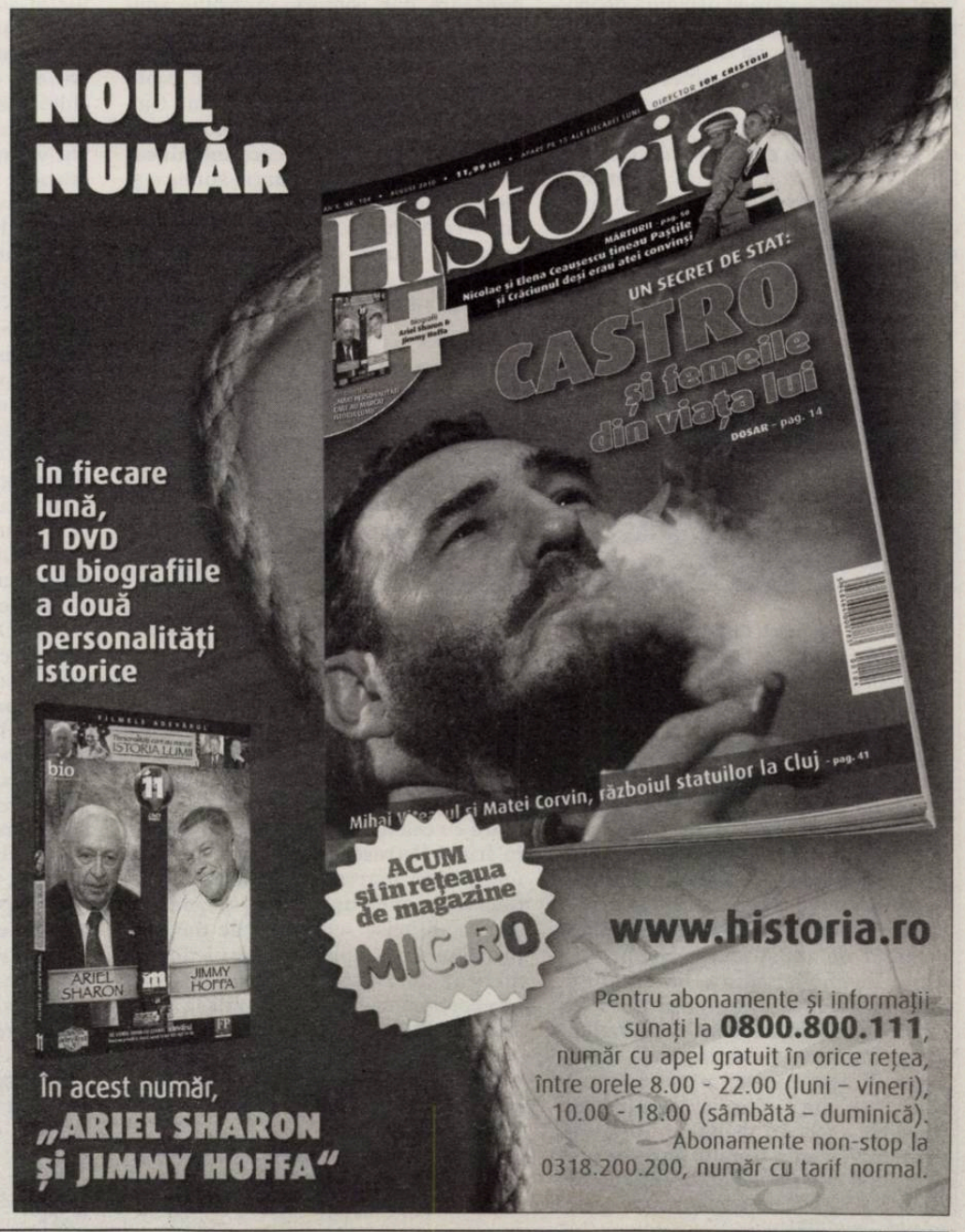

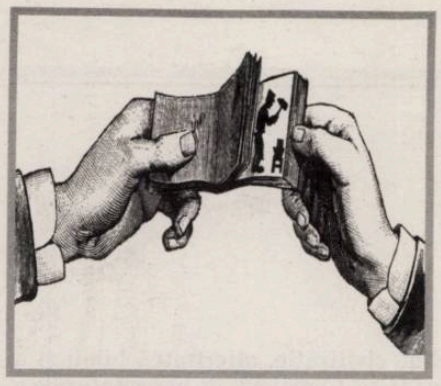

Marius CHIVU

feedbook

Fleacurile unui sceptic

● **Livius Ciocârlie, *Cartea cu fleacuri*, Editura Paralela 45, 2010.**

Livius Ciocârlie este, probabil, cel mai original diarist din întreaga noastră literatură. Majoritatea cărților sale sînt, în fond, jurnale, un gen aproape la fel de proteic precum romanul, conturînd imaginea unui proiect scriptural autobiografic pe termen lung, singular la noi, și prin formulă, și prin amploare. Nu știu dacă scriitorul și-a propus acest lucru în mod explicit, cert e că a reușit să facă din el însuși un adevărat personaj, unul aproape independent de interesul biografic, iar din jurnal – un fel de autoficțiune în foileton. Împreună cu *De la Sancho Panza la Cavalerul Tristei Figuri* (2001) și *Despre bătrînețe și moarte în mileniul trei* (2005), această *Carte cu fleacuri* alcătuiește un triptic al bătrîneții, a cărei abordare devine, în timp, tot mai directă și mai personală.

Întîlnim aici același personaj devitalizat, letargic, retractil, incomodat și chiar obosit de dinamica și diversitatea realității, ferindu-se de orice angajament, eschivîndu-se de la orice obligație, evitînd „să dea socoteală“, fără chef de a munci, căci mereu nemotivat și indecis, care-și declamă deopotrivă nepriceperea și lipsa de apreciere față de sine. Cum își derogă orice responsabilitate și față de sine, și față de ceilalți, preferînd să rămînă un organism al intermediarului, undeva la limita indiferenței civice, eul diaristic al lui Liviu Ciocârlie este un antimodel simpatic. Aparent lipsit de ambiții, oricum satisfăcut cu sine („secretul seninătății mele: am ce îmi trebuie, nu-mi doresc ce n-am“), delăsător harnic, dar comod pînă la trîndăvie și apatic spectator al propriei vieți (din perspectiva lenei, pînă și boala e reconfortantă), trăind cu voluptate gratuitul, hazardul și lentoarea, aflat permanent în căutarea repaosului, nostalgic și avid după discreție, anonimat și insignifianță, timid și rezervat în societate, stîngaci și complăcut în marginalitate, acest evazionist existențial abia trecut de 70 de ani constată acum că timpul i-a înlocuit ideile cu păreri și cu probleme, iar „perioada de grație a bătrîneții“ e pe sfîrșite.

„Mă ocup cu neliniștea“ – mărturisește autorul chiar la începutul acestui jurnal, în care vorbește mult despre capriciile memoriei și fragilitățile corpului la bătrîneță, dar, mai ales, despre moarte. „Nu mai avem mult timp împreună“, îi spune, la un moment dat, T, partenera de viață și de discuții, pentru ca mai tîrziu tot ea să adauge: „Mie mi-e frică, ție îți pare rău“. Dar lamentațiile sau patetismele de orice fel lipsesc și, deși consemnează cu multă amărăciune morțile prietenilor sau ale cunoscuților, diaristul nu pierde nici o ocazie în care să nu sublinieze inutilitatea, lipsa de sens și de rost, deșertăciunea oricărui efort de a înțelege viața/moartea și de a crea. Este, poate, și o formă de protecție, dar scepticismul său fundamental, filozofia resemnării și arta autopersiflării îmblînzesc permanent discursul neputințelor, al cărui dramatism rămîne latent. Poate că autorul face paradă de nepăsare, dar, conform propriilor spuse, jurnalul este, mai ales, locul bombănelilor și al „fandoselilor“, locul unde poate „da cu tifla“ și unde se poate „îmbățoșa“ după plac. Iar Livius Ciocârlie este un sceptic histrionic, un (auto)ironist imbatabil care subminează orice gravitate și situație sumbră și ale cărui aforisme conferă fiecărei pagini o combinație senină de umor și inteligență. Iar T, deopotrivă rațională și sentimentală, este o observatoare atentă și suficient de cinică pentru a-i face față; îl provoacă sau îi ține isonul. De altfel, multe din replicile memorabile consemnate în jurnal îi aparțin.

Ca și celelalte volume, și acest jurnal este stratificat, scriitorul orchestrînd, în paralel, mai multe preocupări și niveluri ale discursului. Confesiunile, notațiile personale, visele și micile anecdote de familie, conversațiile, secvențele de cartier, scenele de călătorie și, în general, viața cotidiană cu toate mărunțișurile ei, dosarul de la CNSAS (care-i prilejuiește cîteva destul de dure considerații pe marginea moralei, a comunismului și a ideilor de stînga), toate acestea alternează cu citate (și multe versuri despre moarte), comentarii și însemnări de lectură foarte reactive: cu Cioran și cu Gheorghe Crăciun intră într-un fel de dialog al afinităților, cu Thomas Mann și cu Eliade este sarcastic și le persiflează naivitățile și megalomania („«prostia la intelectuali» tema mea preferată“), Călinescu îl contrariază, pe Beckett și pe Lucian Raicu îi admiră etc. O altă constantă sînt reflecțiile despre scrierea jurnalului și despre specificul lui, idei, unele radicale, formulate simplu dar paradoxal. Scrisul se insinuează tocmai pentru că e facultativ („plăcut în a scrie e că nimic nu te obligă s-o faci“), pentru că oricum „totul e inutil“ și lipsit de finalitate: „A scrie pentru a te cunoaște, a spune adevărul, a te salva... nimic din toate astea. A scrie, atunci, de ce? Iacă așa!“. Acest caracter autarhic al scrisului care, de fapt, „nu folosește nimănui“, ajută digresiunilor, fragmentărilor, schimbărilor de registru din care e compusă viața însăși. „Idei ce se vor serioase, aiureli, lamentații, idei conformiste, idei deșucheate. Nu vreau să dovedesc, să conving, să stîrnesc rîsul... să tulbur. Tot ce vreau e să pun în scenă această diversitate, acest talmeș-balmeș cu care sînt bine înzestrat“ sau „Avantajul scrierii fragmentare este că-ți permite să fii incoerent. Nu vreau să am o linie de gîndire. Vreau să tatonez“, spunea într-un jurnal anterior, ideea de tatonare revenind și aici, fără a se suprapune însă cu prudența, dimpotrivă: „Pe alocuri, exagerez. E chiar ideea mea: orice poate să treacă prin capul unui om“ sau „Nu aleg din ce-mi trece prin cap ce să scriu aici. Ce scriu e tot ce-mi trece prin cap“ sau „...eu altceva vreau să arăt aici: cum scriu atunci cînd reușesc să scriu, cum gîndesc atunci cînd reușesc să gîndesc, ce citesc cînd reușesc să citesc“. O mare libertate controlată însă stilistic cu multă grație și dublată de o rară capacitate de esențializare.

Pe parcursul scrierii jurnalului, autorul îi caută un titlu potrivit: *Haosul mititel, Mișmaș, Cartea decrepitudinii incipiente, Un cloșard bine îmbrăcat* sau *Retras din afaceri*. Toate sînt bune, dar numai parțial potrivite. „Fleacurile“ reflectă însă perfect felul ironic, mucalit, detașat în care diaristul, dintr-o dispoziție interioară cu adevărat puternică sau ca efect stilistic protector, tratează aspectele și problemele, unele grave, ale vieții la bătrînețe și ale proximității morții. Flecar esențial, cioranian tonic, sceptic resemnat, Livius Ciocârlie a găsit, combinînd francheța cu inteligența și cu umorul, cea mai seducătoare și mai adictivă formulă de jurnal.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Milan Kundera, *Morții vîrstnici să cedeze locul morților tineri*, traducere din limba cehă de Jean Grosu, lectura: Irina Petrescu, Editura Humanitas (audiobook), 2010.**

Proza aceasta din volumul *Ridicole iubiri* (în noua variantă: *Iubiri caraghioase)* are vreo 20 de pagini, dar consistența unui roman de talie XL. Kundera e un expert în meandrele, pliurile și volutele naturii umane, așa încît accidentala reîntîlnire a doi amanți de o clipă – după 15 ani în care cei doi nu s-au mai văzut, fiecare îndeletnicindu-se, în stilul său, cu propria îmbătrînire – ia forma unei lungi negocieri între stări, dorințe și determinări de adîncimi nebănuite. El are acum 35 de ani și un îngrijorător început de chelie; ea are 55 de ani și același „farmec al bunului gust“ ca odinioară, în măsură să contrabalanseze amprentele evidente ale bătrîneții. Viața lui e cam nemulțumitoare; în viața ei există amintirea unui soț mort în urmă cu 10 ani și presiunea surdă a unui fiu care preferă să-și știe mama „zăbrelită de bătrîneță“. Reîntîlnirea celor doi e complicată, șovăie între milă, regret, furie, resemnare melancolică și beție euforică.

Cînd citești textul, simți în spatele cuvintelor o voce masculină – mai degrabă răutăcioasă cu partitura protagonistului și tandru-înțelegătoare cu cea a protagonistei. În lectura Irinei Petrescu, accentele capătă o feminitate foarte interesantă, cu o tușă unitară de ușoară maliție, dar și cu... maliții oase schimbări de ton, de la răspicarea specifică unui documentar de *Teleenciclopedie* despre comportamente ciudate, pînă la tresăriri mobilizînd fulgurante sugestii pasionale. E o lectură inteligent-ironică, în a cărei fluiditate se topesc pînă și dificilele paranteze din textul lui Kundera.

O povestire minunată, citită cu voce tare de o Doamnă T.

efectul de ecou

Petre BARBU

Binecuvîntați-i pe consultanți!

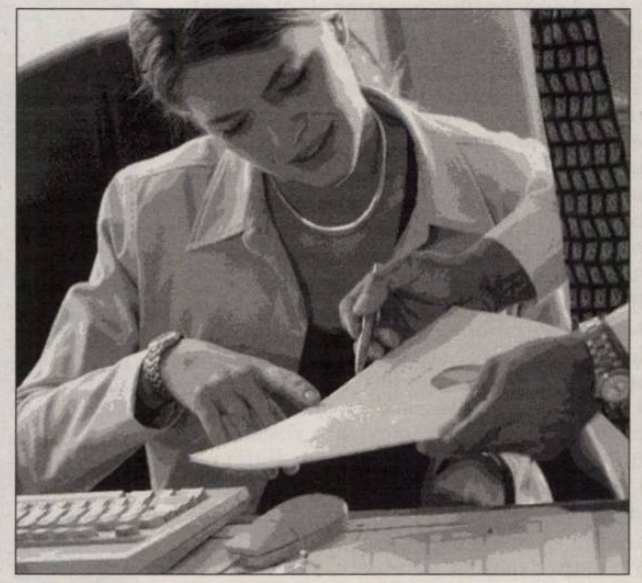

Cea mai bună slujbă în România este cea de consultant. Nu contează domeniul (fiscal, marketing, politică, asigurări sau media). Îți merg prost vînzările, cheamă un consultant! Vrei să-ți ascunzi profitul de statul care te supraimpozitează, îți spune un consultant cum să-l dosești! Te indispune un furnizor neserios, vorbește cu un consultant care îți va confirma că așa este: trebuie să renunți la indolent! Ai o imagine boțită în presă, ți-o lustruiește un consultant de nu te mai recunoaște nici nevasta. Ți-a devenit antipatică secretara, este timpul pentru una nouă, și un consultant în *Human Resources* îți va spune cum să scapi de „buruiană“. Simți că nu mai ești managerul colțos de altădată? Du-te la un *coach*, care să-ți redea siguranța și pofta de a le face zile fripte amploaiaților tăi. Dacă te doare ficatul, lasă-te de băutură și dă-i telefon consultantului să-ți recomande un medic bun!

Consultantul știe totul despre viață. Cu el în birou, n-ai nevoie nici de psihoterapeut și nici de duhovnic. Îți oferă totul: sfaturi, cifre, monitorizări, un foc de la brichetă, citate din oameni celebri de care n-ai auzit, bancuri, optimism, pe scurt, un viitor luminos. Și multe vorbe, vorbe... Trebuie doar să-l întrebi. Altfel, este un tip sobru (chiar posac) și tăcut. Fiecare cuvînt al său cîntărește mai mult decît un kil de roșii.

Nu există școală de consultanți. Și nici nu trăiesc în rezervații, ca să-i vînezi ca pe bizoni. Dacă directorului unei fabrici de lapte i s-a acrit de job, își deschide o firmă de consultanță în lactate. Dacă vreun bancher s-a plictisit în banca în care și-a „făcut suma“, a ales să ofere consultanță bancară! Foștii securiști acordă „consultanță în securitate“, firmelor. Și le merge bine. Foștilor. Nu poți să-i condamni, la asta se pricep, la „securitate“. Cei mai tari consultanți lucrează cu ministerele și cu agențiile guvernamentale. Statul e prost, consultantul (privat) îl face deștept.

Orice început în acest business este greu, dar important este ca aspirantul la consultanță să apară de două-trei ori în presă. Este de ajuns să i se spună doar o singură dată „consultant“, că toată piața își scoate pălăria în fața sa. Gura lumii îi face pe consultanți.

În lumea afacerilor, dă bine să ai un consultant. Este o dovadă de modestie, ai limite și vrei să înveți de la alții, mai învățați. Dacă și consultantul este străin, cu atît mai bine. Îi invidiez pe consultanți. Participă, dar nu se bagă. Nu-și asumă nici o responsabilitate. Dacă ai ratat ținta sau ai suferit un eșec înseamnă că nu l-ai ascultat pe consultant. Dacă ai reușit, atunci pregătește-te a doua zi să-i achiți facturile.

Sînt mulți impostori în consultanța din România. Sînt feriți de criză, sînt niște oameni fericiți. Criza îngroașă rîndurile consultanților. Pe o piață debilă ca a noastră, care suportă orice, nu poți scăpa de ei nici cu DNA-ul și nici cu apele dezlănțuite de o rupere de nori. Cum să scăpăm de acești șarlatani?... Să consultăm niște consultanți!

***Petre Barbu** este senior editor la revista* Forbes.

CNC – regulile jocului

– dialog cu Răzvan GEORGESCU, regizor de film documentar –

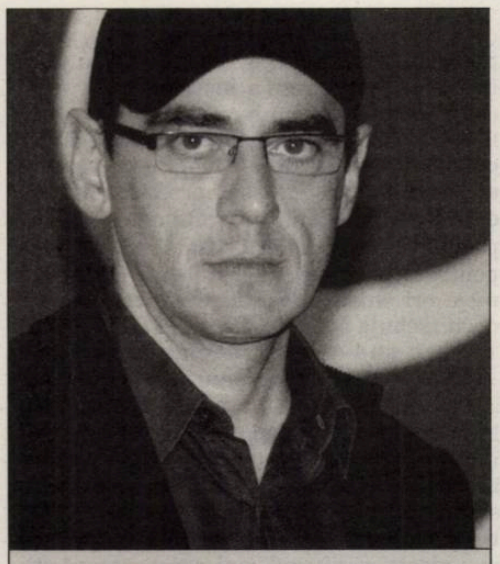

N-am discutat cu Răzvan Georgescu în calitate de documentarist care lucrează şi este cunoscut mai degrabă în afara graniţelor ţării – filmul său, Testimonial, *a fost premiat la Prix Europa 2008 unde a cîştigat trofeul pentru cel mai bun documentar TV –, ci în calitate de membru al comisiei de selecţie la secţiunea de film documentar a concursului organizat de Centrul Naţional al Cinematografiei în acest an, încercînd să pătrundem în interiorul unui sistem care a fost blamat şi contestat de-a lungul timpului, dar şi să evaluăm perspectivele filmului documentar românesc.*

Ca documentarist, aţi lucrat mai mult în afara ţării şi aţi avut mai puţin tangenţe cu sistemul de finanţare de aici. Care au fost intenţiile dvs. în momentul în care aţi acceptat să faceţi parte din comisia de selecţie a concursului CNC?

Am acceptat această invitaţie pentru că, în primul rînd, m-am bucurat sincer că aveam o ocazie de a arunca o privire peste cele mai noi proiecte de filme documentare româneşti şi de a contribui la identificarea celor mai bune dintre ele. În al doilea rînd, fiind propus în acelaşi timp de către trei asociaţii profesionale pentru această sarcină, am considerat că nu o pot refuza, iar în al treilea rînd, recunosc că m-am simţit obligat faţă de instituţia CNC-ului, cu care avusesem o colaborare bună la ultimul meu proiect realizat cu participare românească (în care CNC-ul a fost implicat cu o contribuţie de aproximativ 15% din buget). CNC-ul românesc este în contextul instituţiilor de gen din răsăritul Europei una care girează totuşi nişte fonduri serioase şi care a finanţat şi multe proiecte valoroase. Cu atît mai mult am considerat că invitaţia de a contribui la procesul de jurizare a proiectelor trebuie onorată şi luată în serios.

În timpul jurizării, aţi adresat o scrisoare ministrului Culturii prin care solicitaţi anularea concursului aflat în derulare, din cauza unor vicii de procedură. Unul dintre motive a vizat diferenţele suspect de mari între notele acordate de dvs. şi cele ale celorlalţi doi membrii ai comisiei. Conducerea CNC invocă faptul că orice jurizare este subiectivă, însă n-ar trebui să existe nişte criterii comune în ceea ce priveşte valoarea conţinutului unui proiect? Toate aceste filme sînt realizate din bani publici şi atunci apare întrebarea: de ce documentare avem acum nevoie în România?

Mărturisesc că citind cele 35 de proiecte am fost contrariat să găsesc o preocupare obsedantă pentru teme legate de istoria naţională, pornind de la geto-daci, trecînd prin Războiul de Independenţă, pînă la Regina Maria sau la ororile comunismului. Gradul de noutate mi s-a părut deseori mic, iar atunci cînd el era mai semnificativ, conotaţiile naţional-patriotico-festiviste, în modul de realizare propus, erau uneori destul de iritante. În plus, şansele ca aceste filme să circule internaţional le consider practic inexistente.

Să nu mă înţelegeţi greşit: cred foarte mult în necesitatea documentarului istoric, mai ales în România. În societăţi haotice el reuşeşte uneori să dea repere, inspiraţie şi curajul de a aborda probleme neplăcute. Dar şi mai mult cred că aceste documentare trebuie să-şi reînnoiască limbajul, să se modernizeze, pentru a avea un impact semnificativ, mai ales în rîndul tinerei generaţii.

Recunosc că nu cred în scenariile de documentar scrise pînă la ultima virgulă, care descriu pînă şi intonaţia protagoniştilor. Acest gen de scriitură nu are cum să funcţioneze la documentar, cel puţin aşa cum îl înţeleg eu. Multe proiecte par însă să fi fost scrise de scenarişti de filme de ficţiune. Mi-a fost deseori greu să îmi dau seama dacă dialogurile articulate *en détail* în aceste scenarii reprezentau protocolul unor convorbiri care avuseseră loc cu adevărat, dacă se bazau pe documente sau dacă erau doar invenţii şi speculaţii în slujba unei teze. Regizorii în cauză nu au specificat acest „detaliu" de meserie.

O singură temă a istoriei recente a avut o abordare, după părerea mea, mai modernă, consecventă şi cu adevărat interesantă. Este vorba de filmul lui Hanno Höfer, în opinia mea unul din cele mai bune proiecte de documentar la acest concurs (nu, nu îl cunosc personal pe regizor şi nici cu firma producătoare nu am avut vreodată de-a face!). Pornind de la un detaliu aparent minor (crema *Gerovital)* el desenează o frescă uluitoare a unei imense, subtile şi hilare înscenări. O adevărată „demascare", cu implicaţii universale şi care reuşeşte să ne pună pe gînduri şi, deopotrivă, să ne pună tuturor o oglindă în faţă. Proiectul a avut şansa să intre în cele din urmă printre proiectele cîştigătoare datorită notei mele mari şi a depunctării companiei Artis Film – la fel de misterioasă, precum şi ascensiunea ei prealabilă în punctaj – în urma unei autosesizări a Secretariatului tehnic sau a unei contestaţii din umbră la secţiunea de ficţiune.

În rest, mi-am dat seama că filmele de autor cu o puternică implicare personală nu au avut căutare la colegii mei din comisie. Este cazul unor proiecte pe care le cunoşteam (halal anonimizare!) de la diverse sesiuni de pitching europene. Unul dintre ele, care primise mai multe finanţări externe, avea o abordare tehnică mai îndrăzneaţă (un documentar de animaţie). Acest proiect nu i-a convins pe ceilalţi membri ai juriului. A fost de altfel unul din puţinele proiecte ancorate cît de cît în actualitatea României moderne, postdecembriste, iar de la CNC acesta nu a primit nimic, din păcate.

În cele din urmă, aţi refuzat să semnaţi hotărîrea comisiei din care aţi făcut parte şi care certifica selecţionarea proiectelor pentru faza de finanţare.

Doresc să subliniez faptul că am refuzat să semnez hotărîrea finală a comisiei de selecţie nu numai din cauza diferenţelor de notare ale scenariilor, ci şi datorită stilului de jurizare impus – grăbit şi netransparent – care a dus practic la neverificarea punctajului dosarelor de proiect şi a procedurii obscure de desecretizare. Nu sînt adeptul anonimizării, dar dacă tot o facem, atunci să ne prefacem pînă la capăt că o luăm în serios!

Descoperirea ulterioară a mai multor greşeli de punctaj mi-a confirmat temerile şi mi-a zdruncinat încrederea în orice fel de hîrtie pe care ar fi urmat să o semnez. Dar se pare că o semnătură mai mult sau mai puţin nu contează, lucrurile merg oricum mai departe.

Pentru filmele pe care le-aţi realizat aţi obţinut de-a lungul timpului finanţări de la diverse fonduri cinematografice europene. Aţi fost şi evaluator al Programului MEDIA. De ce la ei lucrurile pot funcţiona într-un mod decent, şi la noi nu?

Înainte de a veni la Bucureşti, studiasem regulamentul CNC-ului care m-a cam nedumerit. Mi s-a părut extrem de stufos, cu un punctaj al producătorilor şi al regizorilor foarte complicat şi laborios. Din experienţa mea în alte comisii europene nu eram obişnuit cu o asemenea grilă sofisticată de punctare şi nici cu anonimizarea proiectelor. Dar acestea fiind regulile jocului la CNC, mi le-am asumat şi m-am concentrat asupra evaluării scenariilor.

Nu aveam de unde să ştiu că nu va interesa pe nimeni motivaţia notelor mele şi că scenariile vor fi *de facto* doar un detaliu în procesul de selecţie. Aceasta a fost prima pilulă amară pe care am înghiţit-o.

Multe anomalii din desfăşurarea concursului provin de la anonimizarea aplicaţiilor. Teoretic doar Secretariatul tehnic format din angajaţii CNC (sic!) îi cunoaşte pe producătorii şi regizorii din spatele unui proiect, în timp ce juriul primeşte doar scenarii anonimizate. De fapt, totul este o mascaradă. În felul acesta, evaluarea dosarelor este lăsată pe mîna instituţiei CNC fără un control real extern, iar membrii juriului de scenarii – anonimizate! – sînt puşi să valideze acest punctaj. O aberaţie.

În plus, mă întreb după experienţa aceasta, oare cum reuşeşte un tînăr documentarist român să pătrundă pe piaţă, să debuteze? El se pierde în această junglă de puncte şi anexe. Convingerea mea este că un sistem de evaluare şi notare mai simplu, dar bazat pe criterii clare de valoare împărtăşite de către toţi participanţii la acest proces de selecţie – aplicanţi-producători, regizori, evaluatori, funcţionari – este mai eficient şi mai puţin pasibil de manipulări şi interpretări. Condiţia este bineînţeles ca membrii juriului să fie de bună-credinţă şi să aibă expertiza reală, recentă şi necontestată în domeniu. Un asemenea sistem presupune însă o cultură a dialogului civilizat între profesionişti, o reflecţie matură asupra genului documentar, dar şi o ancorare a lui în societate, în şcoli şi instituţii de învăţămînt, precum şi în discursul public al televiziunilor autohtone. Dacă toate acestea s-ar putea să se întîmple în România cu filmele de ficţiune, sînt convins că ele nu se întîmplă cu filmele documentare.

În condiţiile în care CNC-ul este principala sursă de finanţare pentru producătorii de documentar, care sînt perspectivele genului şi ale companiilor specializate din România?

Sumbre. Imaginaţi-vă următoarea situaţie: un autor de filme documentare care face filme, deoarece pur şi simplu trebuie să le facă, pleacă în căutarea unei finanţări. Cheltuieşte o groază de bani pentru diverse workshop-uri europene de specialitate, este preocupat de rolul lui în interpretarea realităţii într-un film documentar, îşi verifică mereu discursul şi deciziile. El nu se poate ascunde în spatele ficţiunii sau a artificiului artistic. El este permanent judecat şi cîntărit conform datelor istorice şi măsurabile ale realităţii.

Aşadar, acest autor de filme documentare ajunge, după un lung periplu, în cele din urmă să aplice la CNC. Dacă are ghinion, el este evaluat aici de către o comisie care nu are nici în clin nici în mînecă cu meseria în care el pune atît de mult suflet şi avînt. În plus, la CNC el intră dintr-odată în competiţie directă cu regizori al căror punctaj foarte mare este obţinut exclusiv datorită unor filme de ficţiune. Din acest moment, orice competiţie justă bazată pe criterii comune este escamotată, iar regizorul mai mult sau mai puţin consacrat de filme de ficţiune cîştigă şi la documentar. Ca atare se impune neapărat decuplarea documentarului de calcularea punctajelor cu proiecte de ficţiune prin schimbarea regulamentului şi a legii.

a consemnat Adina POPESCU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Anatole France, *Insula pinguinilor* (traducere din limba franceză şi note de Aurel Tita, Colecţia „Carte de buzunar", Editura Curtea Veche, 2010), de peste 100 de ani unul din basmele cele mai inteligente despre naşterea şi evoluţia Pinguiniei, o istorie a naţiunii pinguine, cu toate „luminile şi umbrele ei", cum bine se zice ceva mai modern, cu momentele ei cruciale ca acela cînd viaţa femeilor pinguine se schimbă radical odată cu trecerea la pantofii cu toc care le dă o altă mişcare a corpului. (Radu Cosaşu)

■ Buchiniştii de la Universitate. Pentru că e singurul loc unde încă vă mai puteţi tîrgui pentru o carte, pentru că acolo găsiţi Flaubert, Barthes, Stendhal, Márquez şi mulţi alţii la 5 lei bucata. Plus ediţii destul de rare, nereeditate. Mergeţi repede, pînă nu vin studenţii şi sar preţurile. (Luiza Vasiliu)

■ Dialogul dintre Philip Roth şi Thomas David în *Lettre Internationale* din numărul pe vară: „Oamenii din jurul meu mor, dispar. Am aflat abia în acest weekend că cineva, o persoană de care altădată eram foarte legat, a murit chiar cu doi ani în urmă. Oriunde îţi întorci privirea, moare cineva. Faptul îţi ascute atenţia, şi mie mi-a ascuţit atenţia faţă de problema morţii. Spre deosebire însă de Beckett, care şi-a imaginat propriul sfîrşit, sau un sfîrşit în sine, sau mai multe feluri de a sfîrşi, mi-am imaginat şi eu unele finaluri, dar nu şi pe al meu. Asta prefer să n-o fac, ar fi prea înfricoşător." Cu ocazia asta vă recomand, o dată în plus, romanele lui Philip Roth traduse la Editura Polirom. (Marius Chivu)

craii de burta veche

Ciocolată caldă

Credeam că nu-mi plac deserturile, şi nici ciocolata, pînă cînd, o mică braserie pariziană din Île Saint-Louis – *Le Flore en l'Île,* m-a convertit la cel puţin un dulce: ciocolata caldă.

Chocolat Chaud à l'ancienne, cum apărea în meniu, nu venea preparată direct în cană, ci cu un serviciu de ciocolată – după modelul celor din argint, din secolul al XVIII-lea – alcătuit din trei piese: zaharniţă, letieră şi ciocolatieră cu baza pîntecoasă, îngustată graţios spre gură, cu capac şi mîner orizontal ca de ibric. Pe o tăviţă sosesc, aşadar, alături de ceaşcă şi de zaharniţă, două recipiente grele şi fierbinţi: vasul cu ciocolată topită şi cel cu lapte cald. Din bronz masiv placat cu argint, ambele vase arătau străvechi, îndelung folosite, îmbibate virtual cu aroma miilor de umpleri, cruste şi pojghiţe de lapte şi cacao. Brăzdate de nenumăratele atingeri cu alte vase de bucătărie, de izbituri minuscule de linguriţă, vasele aveau, pe alocuri, cucuie din care se iţea, prin poleiala subţiată de argint, alama.

Sub capacul bombat ca o turlă, al ciocolatierei, vedeai, ca într-un puţ cu păcură, oglinda neagră, densă, de ciocolată topită, amăruie, iar în celălalt vas, discul alb, mătăsos, tivit cu spumă, al laptelui fierbinte. Amestecul şi-l făcea fiecare, în ceaşcă, după gust.

Am mai umblat prin Paris cîteva zile, căutînd să regăsesc ciocolata caldă din insula Saint-Louis. N-am mai găsit-o, la fel de bună, nicăieri. Peste tot, doar binecunoscuta băutură instant, la plic, sau cea fadă, alburie, deja diluată şi îndulcită, aromată cu vanilie, care-mi amintea, cel mult, de poţiunea cu cocoloaşe a copilăriei, din cacao chinezească *Sea Gull* şi lapte la litru, din sticlă mare, cu gît larg.

Amicul Dejun

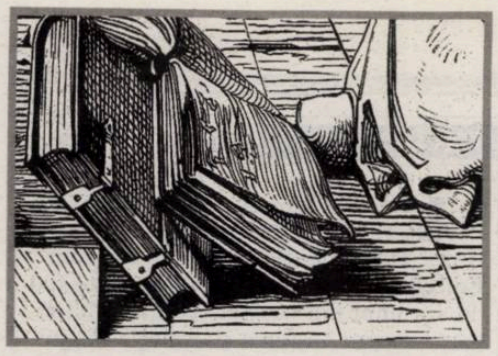

Simona SORA

biographiti

Arte şi meserii

Am trăit săptămînile trecute o experienţă-limită, despre care scriu, printre aceste biografeme livreşti, mai ales pentru că, în ultimii ani, foarte mulţi români au trecut prin ea: reabilitarea termică a vechilor blocuri comuniste. Cum blocul în care locuiesc – aparţinînd pe vremuri Ministerului de Interne – nu era deloc delabrat, dar adăpostea uneori, iarna, în anumite camere, temperaturi şi şuierături de-a dreptul siberiene, m-am bucurat. M-am bucurat aşa de tare încît m-am gîndit (în ciuda unor avertismente raţionale şi mature) să împuşc doi iepuri: în timp ce primăria vopseşte faţada, să facem acelaşi lucru în interior, să recondiţionăm vechiul parchet, să-i colorăm camera fiicei noastre în culoarea din *Twilight (Bella's room),* cum îşi doreşte de cînd s-a lansat seria vampiristă... Ar fi trebuit să fie simplu, a fost însă o pură demenţă. Nu doar pentru că, de obicei, o dată cu antamarea lucrărilor începe şi marea ţepuială, zilnica hăituire, tocarea sistematică a nervilor, banilor, timpului. Astea-s lucruri *y compris* de cum ieşi pe stradă, în România. Nu doar pentru că între meseriaşul de pe schela de afară (care-ţi bate-n geam dimineaţa la 7, că tot te vede dormind prin fereastra fără perdele, apoi pe la prînz, pentru apă, sau spre seară, „să aranjăm ceva cu aerul condiţionat") şi meseriaşul din casă care, în preajma prînzului, devine nervos şi fumează cît nu s-a fumat în casa asta nici cînd mai fuma cineva – între cei doi poţi înnebuni scurt şi definitiv. Nici măcar pentru că nimeni nu respectă înţelegerile iniţiale.

Marea porcărie a unei idei de felul ăsta, pe care o simţi direct în plexul solar, acolo unde se somatizează (cum scrie unul dintre cei mai interesanţi imunologi ai vremurilor noastre, Francisco Varela) umilinţa amestecată cu neputinţă şi furie, o intuieşti abia atunci cînd te trezeşti – toţi „meseriaşii" au plecat, după săptămîni de demenţă, de mestecat praf şi făcut duş cu echipa (la uşă) – cu pereţii zugrăviţi aproximativ, cu uşile deja coşcovite, cu prizele (noi) sparte, cu parchetul scîrţîind şi lăsat cum era, în colţurile camerei. Şi ca să n-ai îndoieli că n-a fost doar un ghinion, pe dinafară, acolo unde lucrurile stăteau bine încă din '62, cînd s-a făcut blocul, acum a apărut o gaură cît să bagi pumnul.

Ce poţi să faci? Să mai chemi o echipă şi s-o iei de la capăt? Alt Nea Cutare cu copiii şi nepoţii: studentul face retuşurile, deşi n-a auzit de cuvîntul „spaclu", unul citeşte ziarul, ceilalţi vorbesc la telefon, iar Nea C. „coordonează" pînă cînd reuşeşte să plece şi el, ca mulţi alţii, în Australia, unde se plăteşte mult mai bine ca aici... Să te duci la primărie şi să întrebi cum stă treaba cu noile găuri din zidul balconului, cu prelungirile pentru aer condiţionat fără de care motorul acestuia vine direct pe polistirenul cu care au căptuşit blocul, cu „glafurile" – pervazele alea care n-au mai apărut dacă ai întrebat de factură? Mai bine o laşi baltă, sînt lucruri care se pot drege, la urma urmei – mi-a explicat soţul meu, persoana cea mai magnanimă pe care o cunosc –, cine poate face dintr-un manuscris prost bici, poate astupa şi o gaură, pe schele, poate reface o zugrăveală, poate raşcheta cu glaspapir cu granulaţie mare... Filologia, spre deosebire de alte meserii, te învaţă că orice se poate drege.

Am stat şi m-am gîndit – ca să nu sar pe pereţii plini de cocoloaşe şi întreruperi – cînd am văzut ultima dată în România pe cineva care să-şi facă bine meseria. Nu mă gîndesc la exemple culturalicești, deşi ştiu

Ar fi trebuit să fie simplu, a fost însă o pură demenţă.

doi redactori de meserie (şi vocaţie), cîţiva scriitori atît de meseriaşi încît pot scrie în orice condiţii, ba chiar şi un editor... Dar nu de arte era vorba, ci de obişnuinţa de a face bine un anumit lucru. De rutina sănătoasă şi cinstită. De abilităţi dobîndite deja, pe care le exerciţi la un anumit nivel din respect faţă de tine, ca să te numeşti meseriaş, nu cîrpaci. Ceva ce intră, la urma urmelor, în Decalog, între „nu fura" şi „nu minţi".

Am citit de curînd cartea lui Ion Vianu, *Amor intelectuallis,* în care cea mai frumoasă meserie din lume era întemeiată pe „vocaţia îngrijirii". Recentul scandal din sistemul medical a dat chiar acum o sinistră măsură a ce a mai rămas din această imponderabilă fără de care nu poţi rezista nopţi şi zile, singur şi nevăzut de nimeni, onest şi *bun* la căpătîiul unui străin. Vorbele multe şi interogaţiile televizate n-or să dea la o parte stratul de afacerism, cinism şi pură incompetenţă care s-a instalat, gros, în această zonă, ca în multe altele. De vreun an încoace aud sau trăiesc direct poveşti halucinante petrecute la cele mai înalte niveluri ale medicinii româneşti: profesori doctori care prescriu simultan tratamente incompatibile sau refuză consultaţia plătită deja pentru că analizele au fost făcute în altă clinică, ori chirurgi vestiţi care scot altceva decît trebuia scos, dacă tot era acolo.

Nu ştiu care e diferenţa între aceşti profesori universitari doctori şi echipele care spoiau repede sau ciuruiau blocul meu cu bormaşinile. Ce deosebire o fi între ei şi avocatul care „construieşte" cazul împreună cu poliţistul, mecanicul care nu-ţi strînge frînele după revizia maşinii, fotbalistul care nu vede mingea de zerourile sumei visate, scriitorul care conspectează stiluri şi teme, criticul care ştie „cît face" fiecare cronică? Nu ştiu care-i diferenţa între profesorii care mimează (în spitale, dar şi în clinici hiperprivate, pe onorarii babane) îngrijirea bolnavilor şi zugravii cîrpaci peste care-am dat, dar ştiu un punct în care ei se întîlnesc. Atunci cînd pleacă din ţară, şi unii, şi ceilalţi se adaptează uimitor şi în scurt timp. Cînd operează într-o clinică elveţiană, acelaşi profesor ştie exact ce face (poate pentru că nu-i programează nimeni mai mult de trei intervenţii pe zi), la fel cum Nea Cutare îşi reînvaţă rapid meseria pe care-a uitat-o acasă, preocupat de trocuri, tunuri şi ţepe.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

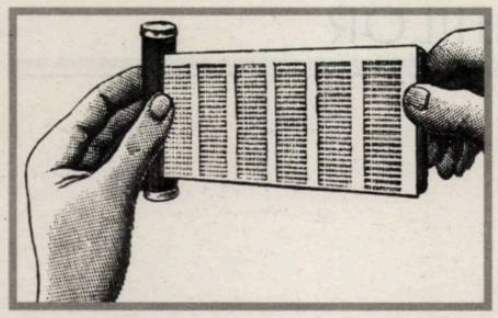

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

La Putna, cu Eminescu şi Christian Crăciun

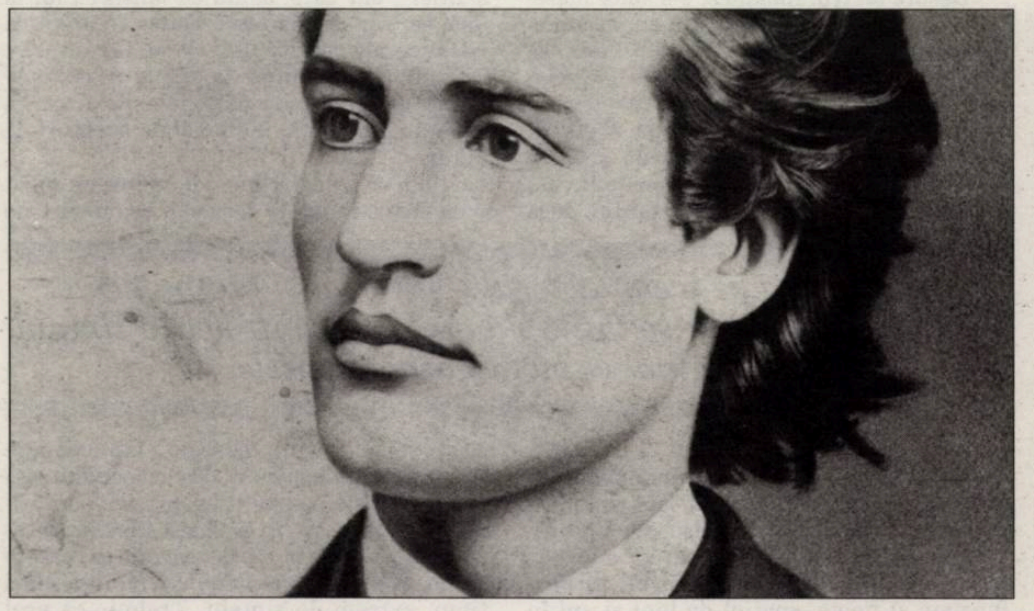

În iulie, am petrecut o săptămînă minunată la Putna, într-o pensiune gen Grădina Raiului, cu drumuri la Sucevița și Moldovița, la Marginea și Voroneț, adunat zmeură printre brazi, urcușuri în amurg printre căpițele proaspăt clădite și zvonul tulburător al clopotelor, cu admiratul țesăturilor, ferecăturilor din argint și-al bucoavnelor din muzeul mănăstirii, dar mai ales cu plăcuta imagine a sobrietății monahale, a severității de tip cavaleresc, a virilității sacru-războinice pe care o are Putna față de afluxul tandru de sensibilitate, exaltare și subtilă feminitate al Suceviței.

Numai ajuns acolo mi-am dat seama că au trecut vreo 30 de ani de cînd n-am mai călcat în preajma clopotului Buga. Tot făcîndu-ne vacanțele în Transilvania și nordul Olteniei, am omis pînă și faptul că în cimitirul mînăstirii Putna se odihnește profesorul care ne preda în 1975 psalmii lui David, Ecleziastul și Cartea lui Iov, care ne vorbea despre isichasm, Pateric, Dante și Milarepa, ocrotindu-l matern pe Ioan Alexandru și prefațîndu-l pe Mircea Cărtărescu, acea Zoe Dumitrescu-Buşulenga devenită maica Benedicta, căreia multe aveam a-i reproșa, dar și a-i ierta, de vreme ce-a ales lumina într-o vreme dominată de întunecime. Orice am spune, sfîrșitul „doamnei Zoe“ rămîne o lecție etică umilitoare trufiei noastre, cea care pune cîrcoteala și răzbunarea înaintea înțelepciunii îngăduitoare.

M-am bucurat să-l am alături – nu fizic, ci livresc – în acest drum pe cel mai vechi prieten al meu, Christian Crăciun. Un om pe care-l știu din prima zi de facultate a toamnei lui 1972, cu care am împărțit amarnic și jubilativ, ani de-a rîndul, bucurii culturale și complexe de inferioritate, extaze bibliotecărești, fervori campestre și utopii rurale, amîndoi fiind marcați de severe handicapuri fizice, dar și de setea metafizică, de cultul pentru Romantism, Eminescu, medievalitate și mythos-ul autohton, citind împătimit cărțile lui Tudor Pamfile și Simion Florea Marian, la fel ca pe Gaston Bachelard, Eliade, Jung, Albert Béguin, Gilbert Durand și Jean-Pierre Richard, pe Pascal, Schopenhauer, Nietzsche și Heidegger-Hölderlin, pe Eugenio d'Ors, Ortega y Gasset, Unamuno, Blaga și Noica, livrați fantasmatic alchimiei, iraționalului, orfismului, numerologiei, conservatismului și naționalismului bine moderat. Cu Christian Crăciun și Marian Popescu am „devastat“ patru ani anticariatele, uscîndu-ne bursele într-o clipită, cu ei am umblat năuc prin ruinele castelului Nababului din Floreşti-Prahova, împreună am admirat halucinațiile culturale ale inenarabilului Dan Arsenie, am strîns la piept miei pe pajiștea din fața Dragomirnei, ne-am lăsat sorbiți de rotirea întru văzduh a Melcului din pridvorul Antimului și ne-am lăsat fermecați de cursurile de patristică... eminesciană ale lui Ioan Alexandru.

Acestui biblioman devastator (cred că-n casa lui din Floreşti – profesor fiind din 1976 la Liceul Industrial nr. 1 din Moreni, actualmente „I.L. Caragiale“ – are pe puțin 20.000 de volume), cu elevi excepționali, risipiți prin toată lumea – doctori în biologie la Upsala, în filozofie în Germania, în literatură la Torino, informatică în Montréal, în germanistică în SUA, plus analiști de prim-plan în mass-media și instituții culturale românești – care a debutat editorial în 1985, în volumul colectiv *Liviu Rebreanu după un veac,* coordonat de Mircea Zaciu, fost colaborator la *Litere, arte & idei, Idei în dialog, Viața Românească, Adevărul literar și artistic* ș.a. – lui, deci, i-am prefațat cu sfială și mîndrie, în 2004, volumul de debut *Intrări în labirint* (postfață de Mircea Muthu, premiul USR, filiala Brașov, pentru eseu).

Ei bine, Institutul Cultural Român a avut buna idee să publice și să lanseze anul acesta la Bookfest teza de doctorat (susținută în 2009 la Universitatea din Galați) a acestei admirabile, anacronice *modestii de erudit* pe nume Christian Crăciun. A doua carte la 57 de ani: *Ucronia eminesciană. Eseu despre timp și imagine în* „Memento Mori“. O prezentasem la Radio și TV, dar am recitit-o în liniște acum: o sărbătoare hermeneutică, în siaj fenomenologic heideggerian, cu Goethe, Novalis, Jung, Bergson, Ricœur și în special Henri Corbin, cu tantrism, Kojève, Tucci, Vico, Rudolf Otto, Georges Poulet, Guénon, Lévinas, Wunenburger și mulți alții. Prin teoria imaginii, cu inserții de istoria religiilor, simbologie, psihanaliză, antropologie.

Dar, dincolo de sumedenia referențială a capitolelor teoretice, avuția eseului rezidă în lectura *crudă* și *revelatorie* a vizionarismului eminescian.

U-topie. U-cronie. Și *imaginal*. „Tendința fundamentală a poetului de a obține fantasmatic o ieșire din cursul/curgerea timpului pentru a avea o perspectivă totalizatoare asupra *Sensului*. Kairosul, timpul sacru, acolo unde poetul oprește întoarcerea roții, este *eterna reîntoarcere*. Nu întîmplător roata, engrama timpului, este și instrument de tortură.“ Nu istoria e tema poemului, ci „funcționalitatea imaginarului în istorie. Nu sîntem într-o istorie a lumii, ci într-o istorie a minții umane care o reflectă și înțelege într-un corpus structurat de imagini ce se numește MIT. Că în mitul eminescian se proiectează angoasele unui suflet bîntuit deopotrivă de frumusețea lumii și seducția morții este o evidență. Îngerul cu aripi negre și chipul frumos pluteşte peste toată poezia aceasta, neaflată în nici un moment în pericol de uitare a fatidicului *memento*“.

Nu vă lăsați interzişi ori deturnați de apetitul metafizic și limbajul filozofic. El *impresionează*, firește. Dar ceea ce *atrage* este lectura *paideică* a lui Christian Crăciun. Cea prin care ni se readuc înaintea ochilor, cu dulce violență, versuri amuțitoare precum acestea :

„Stele-n ceruri, flori pe cîmpuri, toate cîte-s trecătoare / Sînt împinse spre pieire ca isvoarele spre mare / Și eternă-i numai moartea – jucăria ei e tot. / EA trăiește, iar nu lumea. Părînd astfel totdeauna/ Și fiind în veci aceeași, ea-i enigma, ea e runa / Cea obscură-a istoriei, a naturei și a tot“.

„În literatura română, Eminescu a inventat Timpul“ – ne spune Christian Crăciun.

Cred că Noica ar fi fost încîntat să-l cunoască și să-i cîntărească vocația filozofică în virtutea acelui „cine poate privi fuiorul“...

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran și fascinația nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

COLECȚIA DE GHIDURI TURISTICE
NATIONAL GEOGRAPHIC TRAVELER
Toți visăm să călătorim

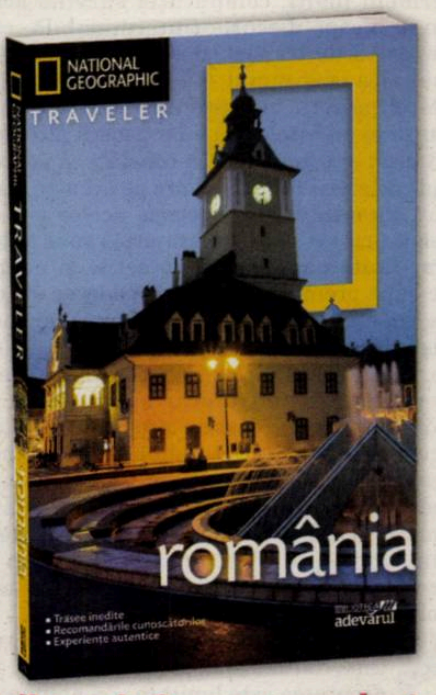

Vineri, 3 septembrie
ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO
■FORMAT COMPACT
■272 DE PAGINI full color
■HÂRTIE LUCIOASĂ
Descoperă 26 cele mai frumoase țări din lume
■Fotografii senzaționale
■Hărți detaliate
■Informații inedite

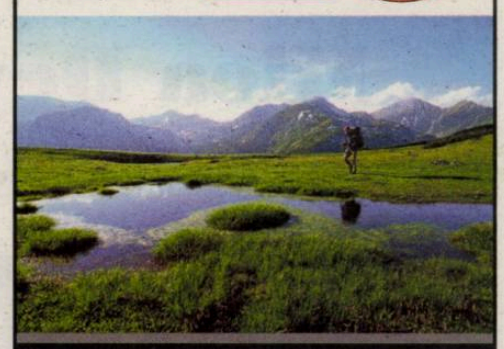

În fiecare vineri, o țară pe săptămână cu doar 13,99 LEI

Acum ai toată colecția disponibilă în librăriile adevărul

București Magheru:	B-dul Magheru nr. 18, tel. 0213.113.285
București Doamnei:	Str. Doamnei nr. 27-29, tel. 0213.104.112
Timișoara 1:	Str. F. Mercy nr. 3, parter, tel. 0256.201.694
Timișoara 2:	Str. Alba Iulia (Str. Vlad de la Marina, nr.1), tel. 0256.227.795
Cluj:	Str. Ion Rațiu nr. 2, tel. 0264.431.700
Craiova:	Str. Împăratul Traian nr. 9, tel. 0251.306.015
Brașov:	Str. Michael Weiss nr. 9, tel. 0268.410.114
Iași:	Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 4
Constanța:	Bd. Tomis, nr. 117, tel. 0241.662.012
Galați:	Str. Brăilei nr. 169, colț cu Str. Regiment 11 Siret

BIBLIOTECA adevărul
numai cu ziarul adevărul

Pentru informații generale, abonamente, comenzi carte și reclamații sunați la 0800.800.111, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 8.00 - 22.00 (luni - vineri), 10.00 - 18.00 (sâmbătă - duminică). Abonamente non-stop la 0318.200.200, număr cu tarif normal.

Proiect susținut de: ColonHelp 021.3.000.000

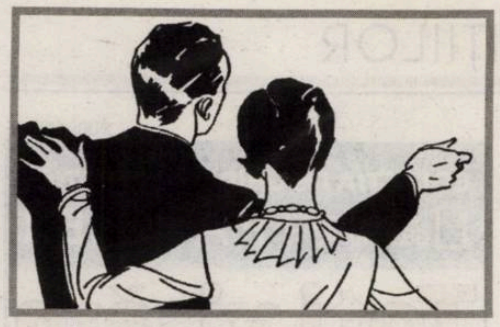

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Crea(c)torii

Dintre toate meseriile teatrului, cea mai simplă şi, totodată, cea mai complicată este meseria de actor. În termeni înalţi, complicaţia survine acolo unde începe discuţia (interminabilă, căci imposibil de tranşat) despre specificul – şi mai ales cuantumul – de creativitate al acestei meserii, pe care unii dintre practicanţii ei nu înţeleg să o numească altfel decît *artă*; şi e amuzant să constaţi că persoanele cele mai intransigente pe această temă sînt, cu mici excepţii, tocmai acelea a căror relaţie cu arta (cu oricare artă) suferă de o fragilitate periculoasă. În serile şi nopţile de după premiere, dar, şi mai adesea, de după repetiţiile neobişnuit de bune sau neobişnuit de proaste, în jurul unui pahar (care, contrar legendelor în circulaţie, poate avea uneori înăuntru doar apă platâ cu lămîie), actorii îşi descriu profesia fie în expresii exaltate, fie (cu o umilinţă ce nu încetează, de ani întregi, să mă surprindă şi să mă emoţioneze) în culori modeste şi, cumva, amare: „Ce sîntem noi? Nişte roboţi! Debităm vorbe care nu ne aparţin şi într-un fel pe care nu noi îl hotărîm. Iar dacă iese rău, noi sîntem de vină...“

Sigur, într-o anumită măsură au dreptate, dar măsura este pur tehnică, iar dreptatea este limitată – şi anume, de propriile lor limite. În realitate, după cum ştie oricine (şi, în primul rînd, orice regizor), cînd ajunge pe scenă faţă în faţă cu publicul „său“ actorul e suveran şi atotputernic: de el depinde tot ce se întîmplă acolo, el controlează timpul şi spaţiul, el modelează (ba, cîteodată, şi inventează!) cuvintele, prin el autorul poate părea genial sau imbecil, datorită lui teatrul poate deveni artă şi mai-mult-decît-viaţă sau poate cădea pe treapta celei mai triste – şi mai vechi – meserii.

Despre teatrul românesc s-a spus adesori (mai insistent, din cîte ştiu eu, decît despre teatrul oricărei alte ţări din lume) că este un teatru „al regizorilor“ sau „de regizor“. E adevărat, vreme de cîteva decenii (cam de prin 1960 şi pînă după 2000, cu prelungiri sporadice pînă în ziua de azi), operele de artă ale scenei naţionale li s-au datorat cîtorva regizori – deloc puţini, dacă – că excepţionalele spectacole semnate de excepţionali regizori erau jucate de actori excepţionali. De actori care erau, poate, roboţi atîta vreme cît spectacolul se afla „pe şantier“, dar care, odată cu lansarea lui la apă, se transformau în creatori cu drepturi egale cu ale regizorului. Ca să fac un trist calambur cu trimitere la şi mai tristele peripeţii ale finanţelor naţionale, de actori ce căpătau, pe scenă, inalienabile drepturi de autor.

Cum se transformă în demiurg un robot – ba chiar, în unele cazuri, o asamblare de

Cînd ajunge pe scenă actorul e suveran şi atotputernic: de el depinde tot ce se întîmplă acolo, el controlează timpul şi spaţiul, el modelează cuvintele.

numărăm atent – care au ştiut să dea spectacolului teatral demnitatea unei meditaţii existenţiale înfăptuite cu mijloace ţinînd simultan de intelect, de emoţie şi de simţuri, o meditaţie concentrată în spaţiul unor zeci de minute, dar egalînd în forţă, în profunzime şi fineţe, spaţiul de luni şi ani în care s-au construit, de pildă, cărţi fundamentale despre om şi despre lume. Acei regizori, însă, nu au creat singuri arta lor singulară; mai bine zis, pentru a o crea s-au folosit de nişte „unelte“ la rîndul lor creatoare: de actori. În lumea măruntă a comentariilor pe marginea scenei, uităm prea adesea – şi tocmai teoreticienii sînt, din păcate, cu deosebire vinovaţi pentru această uitare sîrme şi rotiţe ce nu reuşeşte să funcţioneze singură în mod obişnuit, deşi a ieşit dintr-un „atelier“ unde pentru asta intrase – am văzut de cîteva ori în această înspăimîntătoare şi minunată viaţă teatrală pe care o trăim. E extrem de complicat şi, în acelaşi timp, extrem de simplu. Trebuie ca acel Meşter Coppelius (împrumut metafora din vecini, de la balet) care are de gînd să pună păpuşile în mişcare să-şi cunoască foarte bine nu doar meseria, ci şi sufletul; trebuie ca el să le poată transmite făpturilor ce-l înconjoară încredere în ele însele; trebuie să aibă răbdare şi perseverenţă; trebuie să ştie ce să le spună pentru ca ele să-şi descătuşeze plenar energiile şi potenţialităţile; mai presus de orice, trebuie să le iubească şi să fie mîndru de ele şi trebuie să creadă – el, înainte de oricine – că lucrul pe care vrea să-l facă nu-l poate face decît cu ele. Numai cu ele, dintre toate făpturile de pe Pămînt.

Cu alte cuvinte, mai banale, cam aşa se defineşte regizorul adevărat. Subliniez că, în cazul de faţă (şi, de fapt, în orice alt caz), „regizor“ nu înseamnă neapărat o persoană dotată cu diplomă pe care scrie asta. Regizor este, pînă la urmă, omul care izbuteşte să ridice teatrul la înălţimea vieţii – ori să-l coboare la profunzimea ei. De asemenea oameni au nevoie generaţiile întregi de actori despre care noi, comentatorii, ne plîngem tot mai des de la un timp încoace că „nu ştiu meserie“. Sînt acei roboţi pe care – i-am văzut pe mulţi cu ochii mei – un regizor îi poate ajuta să devină creatori doar crezînd în ei şi punîndu-i la treabă. E adevărat, pentru asta trebuie timp. Şi, e adevărat, trebuie ca şi ei să vrea.

Săptămîna viitoare, la Mangalia va avea loc primul festival din stagiunea 2010-2011: Gala Tînărului Actor „Hop“. Este, cumva, simbolică această deschidere a noului an teatral de către cei mai tineri meseriaşi ai teatrului. Spuneam despre ei, într-un articol mai vechi, că par a nu se mai mulţumi să rămînă doar roboţi. Rămîne să vedem acum şi cîţi Meşteri Coppelius mai există prin preajmă.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio şi n-am cuvinte

Mica Devoluţie din Iunie

●Devo, *Something for Everybody*, Warner Bros., 2010.

Devo a fost mereu un proiect muzical care a scăpat nonşalant categorisilor atît de convenabile criticii de muzică şi isteriei atît de dragi falansterelor de fani. Înţeleasă în fel şi chip de unii sau de alţii, trupa imprevizibilului Gerald Casale este astăzi, la 30 de ani distanţă de „Whip It“, cel mai straniu hit care a lovit vreodată Billboard-ul, un soi de legendă, iată vie, despre care se vorbeşte pe la colţuri. Anii '00 au adus cu ei, pe lîngă mult clamata revoluţie (devoluţie?) a mediilor transportatoare de muzică, şi o stilistică arheologică a creatorilor de sunet, referenţialitatea lor forînd insistent zonele obscure ale istoriei culturale. Aşa se face că artişti precum Peaches, The Killers, LCD Soundsystem sau mai proaspeţii Method Actors îşi asumă ca moştenire *sound*-ul manufacturat de Devo, acea întîlnire unică dintre punk, krautrock, electro şi pop art. Aşa se face că un festival precum Sonar-ul, dedicat, în principiu, noii muzici, îi lista acum puţin timp pe una dintre scene, confirmîndu-le prin acest gest dreptul de precursori ai esteticii momentului.

Au trecut 20 de ani de la ultimul album de studio semnat Devo, timp în care colectivul din Ohio a concertat sporadic, în care şi-a vîndut sufletul reclamelor sau celor de la Disney – pentru a da naştere unui grup de sosii minore numit, cum altfel?, Devo 2.0 –, în care unii dintre membrii trupei s-au aventurat în proiecte individuale, în care şi-au anunţat intenţiile de a face un nou album şi au negat, în acelaşi timp, posibilitatea apariţiei lui, în care au tăcut, bine ascunşi într-un „cocon al tăcerii“, cum numea însuşi Casale perioadele de absenţă completă.

Acum un an, liniştea asta fusese spartă de anunţul apariţiei unui nou album. Amînat de două ori, *Something for Everybody* a ajuns totuşi pe rafturi pe 15 iunie anul acesta, prefaţat de o serie de filme satirice în care Greg Scholl, fost director executiv al NBC Universal, astăzi intitulat Chief Operating Officer al Devo Inc., o companie evident fictivă, comunica apariţia noului produs. E 100% Devo acest mod de promovare, e 100% Devo imaginea de pe coperta noului album, în care modelul şi muzicianul Natasha Romanova se pregăteşte să muşte, cu un gest sexual, din faimosul *energy dome* pe care membrii trupei l-au folosit ca parte a costumului de scenă şi ca unealtă de imagine. E 100% Devo muzica de pe acest disc, oricît de comună, ca reflex şi sunet, a devenit ea astăzi.

Astfel am decriptat, în fond, noua operă a trupei Devo. Muzica de pe *Something for Everybody* este contemporană pentru că ea este cîntată astăzi de artişti care şi-i arogă pe americani ca sursă. Basul de pe „Please Baby Please“ ar trebui să-i facă invidioşi pe flăcăii de la Franz Ferdinand în aceeaşi măsură în care ar trebui să-i facă fericiţi: înaintaşii îşi citează moştenitorii chiar în timp ce aceştia din urmă îi parafrazează. „Human Rocket“ ar putea sta pe orice album LCD Soundsystem, exceptîndu-l pe cel de anul acesta, dar la fel de bine creaţiile domnului James Murphy şi-ar fi putut face loc pe unul dintre albumele Devo. Într-o interpretare foarte personală, chiar asta înseamnă devoluţia, conceptul în jurul căruia Devo şi-a fabricat întotdeauna filozofia: regresul este sinonim cu revenirea maniacală la gesturi deja făcute. Şi tocmai de asta, mediocru şi, concomitent, excepţional, *Something for Everybody* este primul album definitiv devoluţionar făcut de Devo.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

ce mai spune

Alice Kais

„Fac trafic de povestiri fără filtru“

„În citadela prozei literare, specia povestirilor şi-a construit cel mai aglomerat şi bizar cartier. Cu tuneluri de pierzanie, saloane aristocratice şi fundături de mahala, cu străzi scurte şi întortocheate prin care să poată forfoti într-o diversitate şi supraabundenţă năucitoare, luîndu-şi toate libertăţile imaginate, supravieţuind prin exerciţiul seducţiei totale. Unele n-au vreme să moară. Altele se sting fără ca măcar să fi păşit pe scena lecturii. Proiectul «Povestiri Fără Filtru» este un vehicul prin care povestiri nepublicate îşi pot exercita întreaga putere de seducţie asupra cititorului, în spaţiul cald al unor cafenele şi ceainării bucureştene. A fost construit la începutul anului de un grup de şase autori-inventatori, unii cu, alţii fără experienţa publicării editoriale. Primele povestiri s-au răspîndit prin oraş la începutul primăverii, cînd 250 de plicuri de culoarea pungilor de covrigi s-au transformat în mărţişoare-povestitoare şi s-au strecurat prin buzunare şi genţi. Tot atunci ne-am găsit şi prima noastră gazdă, Ramayana Café, în grija căreia am lăsat o cutie burduşită cu titluri noi şi meniul literar în care dezvăluiam autorii şi cîteva din ingredientele textelor. Au urmat Ceainăria Tabiet şi Verde Café, cu povestirile altor autori. La două-trei luni schimbăm meniurile. În plus, căutăm permanent noi gazde, păstrîndu-ne aceeaşi formulă de publicare: texte de maxim două pagini puse în plicuri; plicuri ştampilate, aranjate în cutii de pantofi refăţuite; ştampile făcute manual, cu briceagul; meniuri printate pe hîrtie manuală sau cartoane, legate cu sfoară. 2 lei costă o povestire. Şi dacă ne invitaţi, vi le şi citim în cîte o seară. Aşteptăm să ne scrieţi la povestirifarafiltru@gmail.com. Toate drepturile asupra textelor aparţin autorilor. Evenimentele şi locaţiile le publicăm pe Facebook, la pagina Povestiri Fără Filtru. Iar pentru celelalte poveşti, vă aşteptăm la o licoare. E musai!“

***Alice Kais** este scriitoare şi coordonatoarea proiectului.*

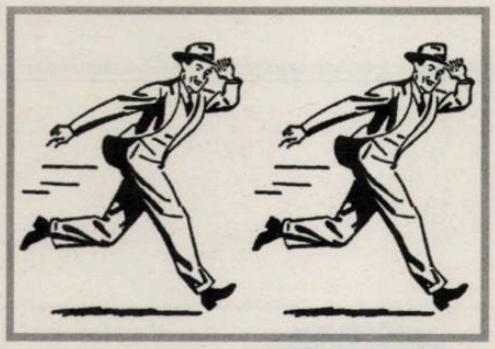

Andrei GORZO

dilematograf

Detectivi

● ***Bărbaţi care urăsc femeile / Män som hatar kvinnor*** **(Suedia, 2009), de N. A. Oplev.**

Filmul *Bărbaţi care urăsc femeile* a fost un mare succes la el acasă, în Suedia, ca şi romanul pe care se bazează – primul volum dintr-o trilogie poliţistă numită *Millenium,* al cărei autor, Stieg Larsson, a murit la scurt timp după ce a predat-o la editură. (Volumele doi şi trei, la rîndul lor *best-seller*-uri naţionale şi apoi internaţionale, au fost şi ele ecranizate.) Despre ce e vorba? Pe de-o parte, despre un jurnalist căzut în dizgraţie (Michael Nykvist), care e angajat de un industriaş ca să investigheze dispariţia unei nepoate de-a acestuia. Pe de altă parte, despre o post-adolescentă punkistă şi mare hackeriţă (Noomi Rapace), care se conectează de la distanţă la computerul jurnalistului şi-i urmăreşte astfel investigaţia. Traiectoriile celor doi sînt programate să conveargă – convergenţă care să dea naştere unui redutabil parteneriat de detectivi –, dar asta nu se produce decît în cea de-a doua oră a filmului regizat de Niels Arden Oplev. Pînă atunci, jurnalistul caută indicii în vechi fotografii şi jurnale, socializează cu lugubrele rubedenii ale angajatorului (clanul conţine doi-trei foşti nazişti) şi se plimbă pe insula pe care trăieşte respectivul clan: una peste alta, treburi destul de bătrîneşti. Cu excepţia unui moment în care, punînd cap la cap mai multe fotografii cu dispăruta, făcute la acelaşi eveniment, jurnalistul obţine un fel de mini-filmuleţ revelator, vînătoarea lui de indicii nu e din cale-afară de cinematică. Sinistrele rubedenii sînt iniţial promiţătoare (încăperea în care sînt expuse portretele lor, pînă la cel mai îndepărtat strămoş, e ceva de film *horror)*, însă spectatorul n-apucă să petreacă destul timp cu fiecare membru al clanului ca să-l poată cîntări ca lumea, iar scenariştii nu se pricep să le dea mici ticuri şi manierisme diferenţiatoare şi amuzant-suspecte. Oplev ţine un ochi pe peisajul insulei (multă pustietate, petice de zăpadă, ceruri de un bleu curat şi rece) sau, atunci cînd filmează scene de interior, pe ecleraj (clar-obscururi de *Godfather,* raze de soare reci), dar această calofilie doar face treaba să pară mai serioasă, n-o şi condimentează.

O condimentează, în schimb, ceea ce se întîmplă în partea cealaltă – la hackeriţă. În trecut, aceasta a stat ceva timp prin spitale psihiatrice. Acum s-a integrat în societate (în sensul că are un *job),* dar e în continuare ţinută sub supraveghere, iar supraveghetorul abuzează sexual de ea. Vedem două astfel de episoade (şi cu răzbunarea hackeriţei încă unul) şi, de fiecare dată, secvenţa se prelungeşte mult după ce-am prins ideea. Oare regizorul insistă numai din ambiţia de a ne face să privim în faţă urîţenia misoginismului? Sau încearcă să mai anime lucrurile aplicîndu-ne mici gîdilături pornografice? Dar nu ambivalenţa (sau duplicitatea) asta e problema: în artă, combinaţia de moralism şi senzaţionalism e una cu o tradiţie lungă şi respectabilă. Problema e că, în afara acestor injecţii periodice de violenţă sexuală, regizorul nu are alte resurse de a înviora spectacolul. Judecînd după munca lui de-aici, danezul Oplev pare unul dintre regizorii aceia competenţi tehnic şi complet lipsiţi de personalitate, pe care şcolile de film din acea parte a Europei (adică începînd din Germania şi mergînd spre nord) se pricep să-i scoată pe bandă rulantă. Într-un *thriller* ca *The Ghost Writer* al lui Polanski, personalitatea regizorului – un anume tip de umor, de ghiduşie perversă – dictează aproape fiecare aranjament al actorilor şi al obiectelor în decor, fiecare unghi de cameră şi durata fiecărui cadru. Aici, nimic de felul ăsta: nici o idee, nici o joacă, nici un pic de stil, doar profesionalism „solid" în sensul de „lemnos". Mi se poate răspunde că invocarea lui Polanski e nedreaptă, că Oplev n-a fost angajat ca să-şi manifeste personalitatea, ci ca să ilustreze cărţile lui Larsson, şi că un *thriller* poate suplini lipsa de stil prin alte calităţi. Dar care ar fi alea? O intrigă poliţistă care îi scoate încă o dată la defilare pe nazişti ca monştri buni la toate (tradiţie satirizată în *Indiana Jones 3,* atunci cînd Indy scuipă printre dinţi: „Nazişti! Îi urăsc pe tipii ăştia!") şi în care codurile unor mesaje secrete trebuie căutate încă o dată în Biblie? Atunci, poate vreo „chimie" specială între cei doi detectivi? E adevărat că hackeriţa e cel mai interesant element al filmului, dar sub ornamentele ei moderne (alea *goth* şi alea computeriste) nu e altcineva decît tradiţională fecioară-violată-ce-devine-înger-al-răzbunării; iar jurnalistul e doar un cvadragenar prezentabil şi cumsecade. În carte, unul dintre ingredientele „chimiei" lor e zelul autorului (cunoscut şi ca jurnalist de stînga) de a demasca „orînduirea" (economică, socială, sexuală), căreia ambele personaje i-au simţit pe pielea lor strîmbătatea. Dar în film, componenta asta de pamflet dramatic e redusă pînă aproape de dispariţie şi, în lipsa ei, ca şi în lipsa unor probleme de enigmistică suficient de ingenioase încît să-i *glamor*-izeze pe detectivii care le rezolvă, „chimia" lor e doar pasabilă.

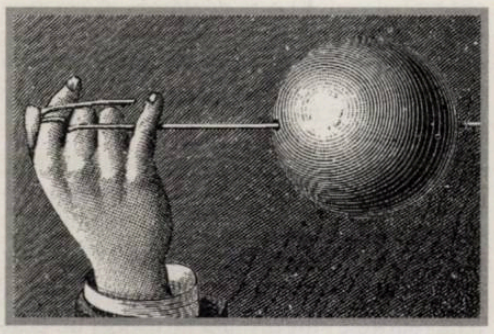

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Noul val văzut din culise

Turnarea unui film e o adevărată aventură. Uneori, aventura e chiar mai pasionantă decît filmul în sine. Fotografiile cu/despre filmări aduc o mărturie cu atît mai interesantă cu cît devin, cu timpul, documente de neînlocuit în istoria cinematografiei. Mai ales în cazul unor fenomene importante, care nu pot fi studiate exclusiv prin formele de manifestare cele mai evidente. Dacă n-ar fi existat fotografiile lui Raymond Cauchetier, filmele din *nouvelle vague* nu şi-ar fi păstrat, şi astăzi, la cincizeci de ani de la apariţie, aceeaşi strălucire. „Fotograful trebuie uitat. El e ca o umbră. Munca lui va căpăta valoare doar mult mai tîrziu, poate ani şi ani după filmare. Atunci va deveni memoria acelui film" – scrie Raymond Cauchetier undeva.

Galeria independentă „James Hyman" din Londra prezintă – pentru prima dată reunite într-un eveniment de o asemenea amploare – o expoziţie cu cele mai reprezentative imagini cu şi despre filmele noului val al cinematografiei franceze. Raymond Cauchetier – care împlineşte anul acesta 90 de ani – a urmărit, ca fotograf, numeroase producţii cinematografice din anii '50 şi '60. Nu a făcut fotografii convenţionale gen *making-of,* cu actorii aliniaţi frumos, la cadru, şi cu luminile bine aranjate (ar fi fost mult prea simplu şi, pînă la urmă, chiar împotriva ideologiei experimentaliste propuse de cineaştii din *nouvelle vague),* ci un fel de imagini documentare, fotoreportaje „adevărate", în spiritul noului cinema. Fotoreporter de război în Indochina, fotograf comercial, reporter, Cauchetier a ajuns să fotografieze scene de film, din întîmplare. O întîmplare i-a marcat definitiv cariera: a devenit fotograful de referinţă pentru filmele lui Jean-Luc Godard şi ale lui François Truffaut. O parte dintre aceste fotografii – distribuite, în chip de *teaser,* agenţiilor de presă, au ajuns imagini-emblemă ale acelui deceniu nebun în care s-au reinventat actorul, scenaristul şi regizorul de film.

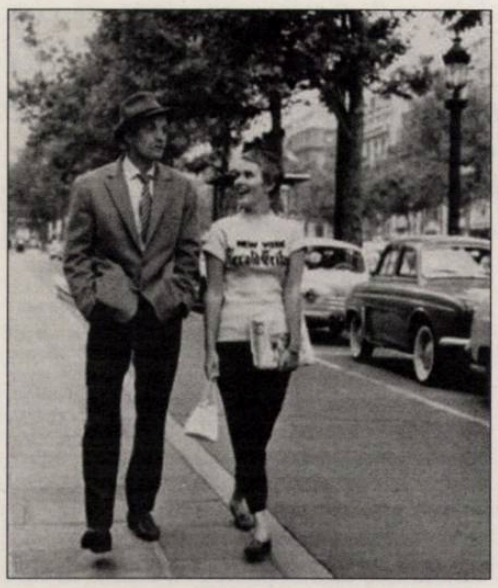

Raymond Cauchetier,
imagine de promovare pentru filmul
À bout de souffle *de Jean-Luc Godard*

Lucrările sale oferă un *clin d'oeil* asupra acestui şantier agitat, asupra condiţiilor de lucru *(low-budget* era şi atunci un termen actual), a relaţiilor dintre artişti, a tehnicilor de filmare etc.

O cameră mobilă montată pe capota unui Citroën 2CV. Uşile maşinii au fost demontate, tehnicianul de sunet stă agăţat, acrobatic, aproape atingînd asfaltul, de nişte bare, alţi tehnicieni îl susţin, iar cameramanul s-a strecurat prin trapă şi filmează. Toţi sînt înghesuiţi, încordaţi, dar zîmbitori: se filmează! Altă imagine: Jean-Luc Godard vorbeşte la o masă de cafenea cu actorii. Din fotografie nu-ţi dai seama dacă e o discuţie între prieteni, la o cafea, sau dacă e vorba de ultimele indicaţii înainte să se strige „motor!". E un pic din ambele: regizorul nu ţinea la respectarea dialogurilor din scenariu (de altfel, construia linia generală a dialogului în seara dinaintea filmării secvenţei respective), aşa că probabil le explica ce urmează să se întîmple. În altă fotografie apare Jean Seberg în prima zi de filmări pentru *À bout de souffle.* Îl priveşte cu scepticism pe Godard – e clar, nu are încredere în metodele lui de lucru. E pentru prima dată cînd lucrează cu el (lîngă ea, Belmondo priveşte mult mai relaxat), înainte de Godard lucrase cu „tiranicul" Otto Preminger, un regizor de şcoală veche, aplicat şi sever. Undeva, pe fundal (şi „tăiat" din cadru) se vede alura unei persoane care citeşte *Positif* – revista concurentă a găştii care-i susţine pe cineaştii din *nouvelle vague, Cahiers du Cinéma.* Uneori, aceste fotografii vorbesc şi despre latura ascunsă a regizorilor: Truffaut e mereu pe fază, mereu în mişcare; Godard apare mereu în umbră, aproape nevăzut, ca şi cum ar spiona propriul platou de filmare.

Fotografiile lui Cauchetier nu sînt doar mărturii intime despre atmosfera din platourile de filmare şi din jurul lor. Marea artă e că arată scene care nici măcar nu apar în film, dar care totuşi surprind spiritul noului val şi pe cel al unei epoci. Imaginea iconică e cea în care apar Jean Paul Belmondo şi Jean Seberg plimbîndu-se pe Champs-Élysées. Amîndoi energici şi hotărîţi, el – aproape plutind, cu un picior în aer.

trecerea prin reviste

●NEWSWEEK, 9 august

Boyd Morrison, specialist în inginerie industrială, a scris trei romane, toate respinse, ani de-a rîndul, de agenţii literari americani. Romanul său *The Ark* a fost acceptat, în cele din urmă, de un agent, dar 25 de editori au refuzat să-l publice. Fără nimic de pierdut, Boyd Morrison şi-a încărcat romanele în oferta de Kindle a portalului Amazon. În următoarele luni, cărţile sale se vînduseră în medie de 4000 de exemplare pe lună, lucru care a atras atenţia editorilor care iniţial îl respinseseră. Astfel, în luna mai, *The Ark* a devenit primul roman *selfpublished* pentru suportul Kindle tipărit ulterior de una dintre cele şase mari grupuri editoriale americane. Fenomenul pare să ia amploare. Tot mai mulţi scriitori îşi publică singuri romanele pentru Kindle, raportul Bowker confirmînd faptul că, anul trecut, numărul cărţilor în format non-tradiţional a crescut cu peste 750.000 de titluri, o creşte de 181% faţă de anul 2008. Cinci cărţi din topul 100 al celor mai vîndute cărţi pentru Kindle – ale cărui vînzări au depăşit formatul hardcover de pe Amazon – sînt titluri *selfpublished.* Bob Youg, directorul serviciului de editare la cerere www.lulu.com, a declarat că publicarea şi distribuţia online a cărţilor va crea o industrie nouă a cărţii destinată mai ales titlurilor de nişă şi care nu va fi dependentă de vînzări: „Casele de licitaţie Christie's sau Sotheby's nu au fost concurate de portalul eBay, nici Lulu nu va concura cu marile grupuri editoriale. Nu colecţionarii de Picasso sînt cei care cumpără pe eBay, nici John Grisham nu va fi cel care va putea fi cumpărat pe Lulu." J.A. Konrath, autor de thrillere, îşi publică deja singur romanele pentru Kindle: „Fără agent şi editor, îmi păstrez pînă la 80% din profit, nu doar 8%. Anul acesta am cîştigat 100.000 de dolari din cărţi pe care editorii din New York mi le-au respins. Pe Kindle cartea costă 2,99 dolari şi nu 25 ca în formatul hardcover. 3 dolari dai pe o cafea. Nu ai prefera opt ore de *entertainment* cu o carte?". (Marius Chivu)

Natalia DABIJA

Costurile beţiei

Vinul este mîndria şi drama naţională a Republicii Moldova. Pentru supraconsumul de alcool se plăteşte însă un preţ enorm: 100 de persoane mor anual, fiecare a patra femeie e agresată în familie, sute de divorţuri, accidente rutiere şi abuzuri sexuale. Pentru că alcoolismul este considerat o boală, poate fi tratat, potrivit legii, doar benevol. Anual, pentru tratamentul antialcoolic se cheltuiesc peste 10 milioane de lei.

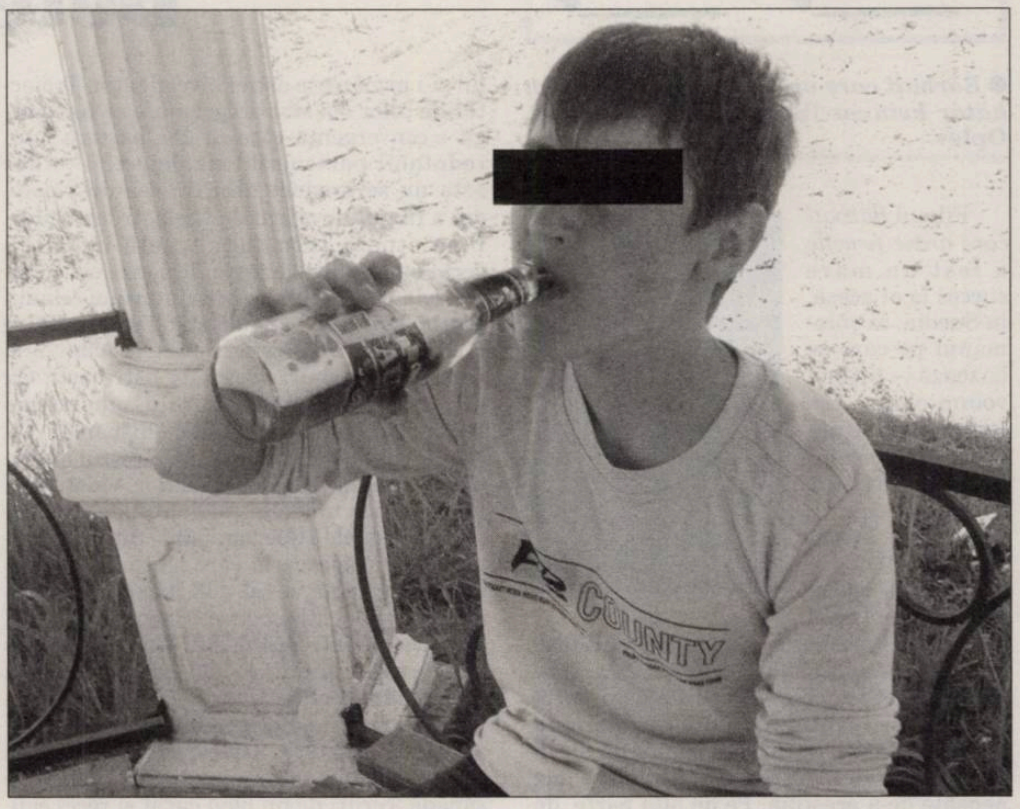

Cifrele Biroului Naţional de Statistică al Republicii Moldova arată că alcoolismul este principala cauză a violenţei în familie.

În 2009, aproape în fiecare zi a fost comisă o crimă la beţie. Ministerul de Interne confirmă aceste date. „De la începutul anului 2010, au fost înregistrate 195 de infracţiuni săvîrşite de persoane în stare de ebrietate“ – susţine Rodion Budeanu, reprezentant MAI. Şi rapoartele organizaţiei *La Strada* arată că principala cauză a violenţei în familie este alcoolismul. Fiecare a patra femeie din Republica Moldova este abuzată fizic, sexual sau psihologic, în condiţiile supraconsumului de alcool.

Potrivit studiului ExpertGrup, aproape 500 de persoane au fost omorîte între 2000-2007 de către persoane în stare de ebrietate. Sub influenţa alcoolului, persoanele în stare de ebrietate au comis 25 de accidente rutiere, de la începutul anului – după cum a comunicat Paulina Lachimovschi, de la Direcţia Poliţiei Rutiere. Conducerea automobilului în stare de ebrietate este sancţionată mai dur începînd din 2009. Amenda s-a mărit de la 800 la 3000 de lei, cu privarea de dreptul de a conduce timp de 3-5 ani, în funcţie de gradul de alcoolemie. În 2010, au fost iniţiate 588 de cazuri contravenţionale pentru aflare la volan în stare de ebrietate. În 2009, această cifră a urcat la 2420 de cazuri. Din 2000 pînă în 2007, în accidente produse din cauza alcoolismului au decedat 441 de persoane.

Costurile economice şi sociale ale alcoolismului sînt enorme: cheltuieli pentru procurarea băuturilor alcoolice, tratamentul bolilor aferente alcoolismului, procurarea poliţelor medicale, plata concediilor de boală, ca urmare a sporirii probabilităţii de îmbolnăvire, suferinţa provocată familiei şi rudelor, cînd o persoană moare prematur, omorîtă în cadrul violenţelor provocate de alcoolici sau de efectele alcoolismului.

Tratamentul – ca o libertate

Psihologul Grigore Ţapu susţine că în Republica Moldova au dispărut centrele de dezalcoolizare, deşi „asemenea pacienţi au nevoie de tratament forţat“. Or, Legea privind controlul şi prevenirea consumului abuziv de alcool, adoptată în 2001, arată că tratamentul persoanelor dependente sau care consumă abuziv alcool este benevol. În aceste condiţii, reprezentanţii primăriilor rurale spun că nu pot lupta cu „beţivii satului“. Doar atunci cînd aceste persoane „creează greutăţi materiale, situaţii conflictuale în familie sau în locuri publice şi care, după ce au fost avertizate ori sancţionate repetat, au refuzat să solicite benevol asistenţa consultativă sau curativă în instituţii medicale teritoriale, sînt trimise la testare în comisia de expertiză narcologică“ – spune legea. Această sarcină revine comisiei pentru probleme sociale din orice localitate. În caz de refuz, poliţia aduce forţat persoana la comisie.

Alcoolici mai mulţi, medici mai puţini

Datele Dispensarului Republican de Narcologie (DRN) spun că bolnavii de alcoolism ajung la tratament după ce sînt „convinşi“ de narcologi, de medicii locali, de rude sau de poliţie.

Ajunşi acolo, din dorinţă proprie sau la insistenţa rudelor, problema celor dependenţi de alcool pare să rămînă nerezolvată. Locurile în secţiile pentru tratarea alcoolismului sînt limitate. În total, în instituţiile specializate din Republica Moldova, sînt 600 de paturi de profil narcologic – potrivit datelor Anuarului Statistic al Moldovei (ASM). Mihai Oprea, director DRN, spune că insuficienţa locurilor în spitalele de profil nu ar fi o problemă şi că cei care s-au adresat pînă acum au beneficiat de consultaţii şi tratament, chiar dacă numărul solicitanţilor e tot mai mare, iar al medicilor de profil – tot mai mic.

Din ASM mai aflăm că la 1200 de persoane înregistrate cu alcoolism revin 0,8 psihiatri şi narcologi. Din 2000, numărul medicilor de profil s-a redus în permanenţă, deşi cifra celor diagnosticaţi cu alcoolism a crescut (în 2008, de la 82 la 109 persoane la 10 mii de locuitori).

„Tratament gratuit de milioane“

Pe parcursul anului 2009, la DRN au fost spitalizaţi 4006 bolnavi. „Toţi sînt trataţi pe gratis, conform Legii *Cu privire la asigurarea obligatorie de asistenţă medicală*“ – afirmă directorul Mihail Oprea. Chiar şi cei care nu au poliţă de asigurare medicală beneficiază de tratament, conform programului pentru persoane social-vulnerabile. Raportul de activitate al Companiei Naţionale de Asigurări în Medicină (CNAM) pentru 2008 indică suma de 14 milioane de lei, cheltuite pentru tratamentul persoanelor neasigurate, afectate de maladii social-condiţionate.

Pentru activitatea DRN au fost alocate 11,3 milioane de lei, în 2009. Vicedirectorul DRN, Anatol Mărăndici, spune că pentru un tratament de 28 de zile al unui bolnav de alcoolism se cheltuiesc aproximativ 5-6 mii de lei, în clinicile private fiind mult mai scump. Reprezentanţi ai Asociaţiei Alcoolicilor Anonimi afirmă că şi la ei ajutorul este acordat fără plată, dar că alcoolismul nu este tratat medicamentos, ca în spitale, lucrîndu-se psihologic şi la nivel social atît cu persoana, cît şi cu familia şi anturajul acesteia. Ei afirmă că ar trebui să urmăm exemplul vecinilor din Ucraina sau Rusia, unde funcţionează adevărate centre de reabilitare. „Desigur, tratamentul e contra plată, 3000-4000 de euro, dar merită.“

Există o explicaţie

De un sfert de secol trăieşte cu un om afectat de alcoolism, care nu s-a tratat vreodată. Nici un loc de pe corpul femeii nu a scăpat de violenţa soţului. Tania Cherdivară din Ialoveni spune că şi-a îngropat cei mai frumoşi ani din cauza lui. Nu a putut divorţa deoarece în sat era o ruşine să te desparţi. Cu toate că acum e divorţată şi au împărţit casa în două, el vine în fiecare zi în partea ei, abuzînd-o ca şi pînă la divorţ. Ultima dată a lovit-o cu un par metalic şi i-a spart capul. Deşi a stat închis de mai multe ori la poliţie, nimeni nu a abordat vreodată tema tratamentului. „Nu se va mai lecui niciodată“ – spune fosta soţie. Vasile Cherdivară nici nu recunoaşte că ar fi bolnav. El spune că nu vrea să schimbe nimic în viaţa sa. Nu recunoaşte că ar fi fost pe la poliţie, dar povesteşte cu lux de amănunte despre centrele de dezalcoolizare. „Te dezbrăcau pînă la piele şi cu un furtun de apă rece te spălau vreo cîteva minute în şir, apoi te lăsau fără haine, în camera rece şi întunecoasă.“ Cînd îl întreb despre tratamentul acestor oameni, Vasile spune: „La cimitir, acolo o să ne îndreptăm cu toţii“.

Cu sticle ascunse prin toată casa, cu bani furaţi din geanta tinerei sale soţii, fără serviciu şi fără prieteni, aşa îşi trăieşte viaţa un alt bărbat afectat de alcoolism. Andrei F. are 33 de ani şi este din Chişinău. A fost la tratament de 10 ori deja. Acum nu-l mai ajută nimic. Soţia vrea să se despartă, ca să scape de viaţa de coşmar pe care o trăieşte de opt ani cu el. „Tratamentul nu-l ajută. Cînd vine de la spital, e mai agresiv, mai supărat şi mă acuză pe mine de starea sa.“ Diana spune că doar o singură dată a venit schimbat în bine de la spital, atunci cînd a avut şedinţă cu un psiholog de la Moscova. Andrei continuă să bea şi consideră că toţi fac la fel. „Dacă aş avea zece vieţi, aş trăi cum vreţi voi. Dar am numai una şi fac ce vreau cu ea.“

Fiecare zi este ultima pentru ei, ultima în care mai beau, pentru ca mîine să o ia de la capăt.

Cu sau fără tratament, aceşti oameni nu-şi mai controlează propriile vieţi. Fiecare zi este ultima pentru ei, ultima în care mai beau, pentru ca mîine să o ia de la capăt. Alături de ei, o iau de la început familiile lor, care plătesc un preţ prea mare – cel al unui trai sigur, pe care îl aşteaptă, de fiecare dată, tot de mîine.

Uite-aşa aş vrea să mor...

Ca în versurile acestui vestit cîntec îşi petrec viaţa cei care devin dependenţi de alcool. Mulţi dintre ei nu recunosc că sînt bolnavi şi evită orice contact cu un specialist în narcologie. Pentru ei, dependenţa de alcool îi aduce pînă la stări de psihoză sau delir alcoolic, care se asociază cu violenţă şi crime.

Psihologul Victor Ianovschi de la Centrul de Reabilitare Psiho-socială din cadrul Dispensarului Republican de Narcologie spune că primele semne de îngrijorare trebuie să apară cînd abuzul de alcool capătă o regularitate. „Comportamentul persoanei în cauză se schimbă şi rudele sau prietenii observă asta, în primul rînd. Starea de mahmureală şi iritabilitatea persistă“ – a adăugat psihologul. El este de părere că cei care se tratează, după ce revin în acelaşi mediu, nu găsesc suportul necesar ca să renunţe definitiv la obiceiul de a consuma alcool. Astfel, de cele mai multe ori, această boală recidivează.

Peste 11 boli sînt asociate alcoolismului – conform studiului realizat de ExpertGrup în 2008. Acestea au provocat moartea a 84 de mii de persoane, din 1991 pînă-n 2008. Alcoolul afectează ficatul şi stomacul, cel mai mult. Cirozele şi pancreatitele sînt urmate de cancer de ficat şi laringe, iar acestea au omorît mai mulţi alcoolici decît alcoolismul, în sine. Primul semn al cirozei alcoolice este mărirea abdomenului – spune medicul gastrolog de la Spitalul Republican, Victoria Babiţcaia. „Cea mai bună profilaxie în acest caz este evitarea totală a consumului de alcool“ – a conchis medicul.

Consumul de alcool pe cap de locuitor în Moldova este de 10-12 litri anual, unul dintre cele mai ridicate din Europa. Acelaşi studiu (ExpertGrup) arată că tinerii sînt a doua categorie de populaţie, după consumul lunar de etanol.

Alcoolul îngroapă vieţi

De Paştile Blajinilor au fost la cimitir ca să îi pomenească pe cei morţi: mama, tata şi cinci copii. Într-o seară, tatăl a înjunghiat-o pe mamă, aducînd-o în doar cîteva clipe pe lista celor pomeniţi. Copiii au rămas acum singuri, amintindu-şi că au avut cîndva familie. O familie în care conviețuiau mama, tata... şi încă ceva – alcoolul. O familie, ca multe altele din Moldova. Fără mamă şi fără tată...

Zilele trecute, cinci copii s-au pomenit fără părinţi. Mama a fost omorîtă sub ochii lor, iar tatăl este sub anchetă. Nu-şi pot explica nici pînă astăzi ceea ce s-a întîmplat. Nicuşor are 3 ani şi o strigă noaptea pe mama. Nu înţelege că nu o va mai vedea niciodată. Sora lui, Mihaela, de doar 8 ani, îl ia în braţe şi încearcă să-l mîngîie. „Mama nu mai vine“ – îi spune ea lui Nicuşor, în timp ce ea singură are nevoie atît de mult de mama.

Doar cei doi fraţi mai mari pot vorbi despre cele întîmplate. Mihai are 15 ani şi este în clasa a IX-a. Găseşte în el forţa să meargă acasă şi să doarmă acolo unde tatăl său i-a luat viaţa mamei. „Nu pot să-l iert. Cît

vorbeam cu el, tot degeaba. Nu ştiu ce l-a apucat în seara aceea" – explică Mihai.

În seara zilei de 12 aprilie, după ce au fost toţi împreună la cimitir, la Paştele Blajinilor, familia Beltîc s-a întors acasă. Copiii mai mici au mers în spatele casei să se joace, iar mama s-a dus înăuntru să se odihnească. Acum ei spun că tatăl era în stare de ebrietate, după păhărelele băute la cimitir. În această stare ar fi intrat în casă şi i-ar fi înfipt un cuţit în gît soţiei. În agonie, Angela Belţîc s-a tîrît pînă la poartă, unde şi-a dat ultima suflare. Acolo, întinsă pe jos într-o baltă de sînge, au găsit-o copiii. Au venit şi vecinii, şi poliţia. Mama copiilor avea să împlinească 35 de ani, primăvara aceasta.

Martorii spun că Alexei Belţîc, după ce a ieşit din starea de ebrietate, a înţeles ce a făcut şi a zis că îi pare rău. Responsabilii din cadrul comisariatului de poliţie Hînceşti ne-au declarat că în prezent se efectuează expertiza pentru a depista dacă tatăl copiilor suferea de vreo problemă mentală sau era doar întro psihoză alcoolică banală.

Cumnata lui Alexei, Eugenia Belţîc afirmă că acesta avea un comportament ciudat în ultima vreme. „A încercat de trei ori să se anine" – spune Eugenia, însă norocul lui ar fi fost soţia care l-a salvat mereu de la ştreang.

Alexei, unul dintre fiii care îi poartă numele, a împlinit 13 ani la sfîrşitul lui martie. Spune că a strîns bani şi a mers împreună cu colegii de clasă la pădure. Au sărbătorit cu mîncarea pregătită de mama şi cu sucuri. Nu-i place vinul şi nici berea. A fost ultima sa aniversare organizată împreună cu mama. Acum, o are alături doar în amintiri. Îşi aminteşte că, atunci cînd a stat în spital cu mîna în gips, doar mama îl vizita.

Alexei a fost într-un fel privilegiatul sorţii, pentru că şi-a aniversat ziua de naştere cît era mama în viaţă. Acum, e ziua Mihaelei în curînd, dar nici o sărbătoare nu e posibilă. Copiii stau la mătuşa Eugenia, care încearcă să îi ajute şi le face de mîncare. În ziua în care i-am vizitat, copiii au fost cerprinde pe sora mai mare, Năstica, şi pune capul pe umărul ei. Ştie că doar la ea mai găseşte alinare...

Cel mai mic, Nicuşor, a mers la grădiniţă, pentru prima dată. L-a dus mătuşa Eugenia, nu máma. Nu a plîns şi nici nu a vrut să meargă înapoi. Privea nedumerit la mamele care veneau după ceilalţi copii, nu şi după el. Nu e posibil să aduni în cuvinte tot ce este în sufletul acestor copii care, la doar cîţiva ani, au trăit o istorie de nedescris. Acum, nu mai au mamă, practic nici tată, şi nu mai înţeleg ce este o familie.

Nici la şcoală, şi nici în sat nu este un specialist psiholog, care să vorbească cu ei şi să le asculte durerea. Directorul şcolii medii din Bujor, Victor Timoşenco, spune că discută în particular cu copiii şi încearcă să-i ajute moral, aşa cum ştie el.

Alcoolismul – boală de familie

Potrivit legii, cînd copiii rămîn fără un întreţinător, ei trebuie să intre în grija celor mai apropiaţi. Alcoolul însă se pare că e prezent şi în casa rudelor. Tatăl celor cinci copii, Alexei Belţîc, nu muncea nicăieri. „Mai servea cîte un păhărel" – spune Ion Belţîc, fratele lui. Pentru că nu aveau vie acasă, copiii spun că mai cumpărau cîte o carafă de vin de prin sat. Medicul-şef din satul Bujor, Maria David, confirmă faptul că Angela avea probleme cu soţul său din cauza băuturii şi a violenţei, însă nu vroia să vorbească despre asta. „De alcoolism suferă şi un alt frate al lui Alexei, care de acum nu mai are nici o lecuire" – spune Maria David. Din această cauză s-a exclus din start posibilitatea de a-i transfera pe copii la el acasă.

Specialistul în protecţia drepturilor copilului din Hînceşti, Zinaida Organ, spune că a rămas nemulţumită după prima vizită la mătuşa copiilor. „Condiţii de trai nu-s acolo" – declară, adăugînd că şi în această casă e o problemă cu alcoolul.

Nu mai au mamă, practic nici tată, şi nu mai înţeleg ce este o familie.

Despre fratele tatălui copiilor, Ion Belţîc, unii spun că nu consumă băuturi alcoolice foarte des, însă cînd este servit, poate să devină agresiv. Profesoara lui Mihai, Eleonora Bîrlădeanu, consideră că prezenţa în continuare a alcoolului în anturajul copiilor ar putea să-i afecteze şi pe ei în aceste condiţii.

Comisia reunită în data de 28 aprilie la Primăria satului Bujor a căutat o soluţie pentru cei cinci copii, rămaşi fără îngrijire părintească. „Tatăl copiilor, probabil, va fi decăzut din drepturile părinteşti" – a afirmat Zinaida Organ. Una din surorile mamei le-a spus asistenţilor sociali să nu mai caute rude şi să nu-şi mai facă atîtea griji. „Duceţi-i la Casa de copii", ar fi conchis ea.

Nu a fost găsită nici o rudă care să aibă posibilitatea materială să-i întreţină pe cei cinci copii. La un moment dat, colegii de clasă au strîns bani cît au putut, iar o organizaţie non-guvernamentală le-a adus produse alimentare şi haine. Cei cinci copii au declarat şi în faţa Comisiei, şi în discuţii particulare, că nu vor să fie despărţiţi. Vor să crească împreună, aşa cum a fost pînă acum. Mihai a spus că nu va bea alcool niciodată.

Alcoolul îi duce pe copii la închisoare

La şcoală, acasă, cu părinţii sau cu prietenii de joacă, unii copii consumă bere, vin sau votcă. Uneori, alcoolul ajunge să fie nelipsit în viaţa de zi cu zi a minorilor. Aşa se face că, deseori, ei ajung să fie implicaţi în tot felul de infracţiuni sau chiar omoruri. Detenţia devine o staţie terminus chiar din adolescenţă.

„La bloc, nu e deloc ca la TV
N-avem timp de seriale
O dăm parte-n parte
Cu vinul, cu mîinile goale"
(Paraziţii, *„Din colţul blocului"*)

Era seara zilei de 15 aprilie. Valentin îşi pregătea prosopul să se spele, cînd au apărut la poartă nişte tineri. „Erau colegii lui de clasă şi un bărbat, mai în vîrstă" – spune mama băiatului, Anastasia Vasilachi. Valentin a plecat cu ei, în mahala, la un vecin. Au băut vin. La un moment dat, doi bărbaţi, cu care tinerii au consumat împreună alcool, s-ar fi luat la bătaie. Ceea ce a urmat le-a schimbat viaţa pentru totdeauna tuturor celor prezenţi. Unul dintre bărbaţi a decedat din cauza loviturilor, iar băieţii au fost arestaţi chiar a doua zi de dimineaţă.

Asistenta socială din satul Baurci, raionul Cahul, Violina Cavruc, îl descrie pe Valentin ca pe un băiat bun. A terminat nouă clase, a învăţat bine, nu a avut probleme. Ea zice că ceilalţi doi ar fi fost puşi de multe ori în discuţie la şedinţele Consiliului sătesc. În familiile acestora se consumă alcool, chiar mama unuia dintre ei are serioase probleme cu băutura – afirmă Cavruc – adăugînd că „toţi au cote de vie, şi cum anul acesta nu au avut unde să vîndă poama, au făcut vin. Dar şi la barul din sat se vînd băuturi alcoolice, chiar şi copiilor".

Inspectorul pentru minori din Cahul este de părere că băieţii ar fi consumat atunci băuturi tari, deoarece spun că nu-şi mai amintesc ce-au făcut. Mama lui Valentin nu poate să înţeleagă cum de a dat necazul tocmai peste fiul ei. Tatăl acestuia a fost arestat pe cînd Valentin avea 4 ani şi acum, după 12 ani, urma să revină în curînd acasă. „A crescut fără tată de la 4 ani şi mi-a fost foarte greu să mă descurc" – spune mama tînărului, adăugînd că îl ţinea din scurt, ca să nu apuce cumva pe urmele lui taică-său.

Am împlinit 17 ani la penitenciar

„E prea devreme acum..."
(Villy cu BUG Mafia, *„O lume nebună"*)

Valentin a împlinit 17 ani pe 25 aprilie. Mama sa i-a trimis un pachet, la Penitenciarul nr. 5 din Cahul. „Anul trecut am tăiat o găină, am cumpărat sucuri şi am sărbătorit modest, dar acasă" – spune Anastasia. Anul acesta, de ziua lui, Valentin a fost alături de colegii de celulă şi alături de noul „tutore", educatorul Igor Benu. Acesta se ocupă de minori începînd de dimineaţă, cînd îi însoţeşte la şcoală, şi pînă la plimbarea de seară.

Avocata unuia dintre minori, Oxana Saganscaia, ne-a relatat după ce s-a întîlnit cu băiatul că este foarte speriat, îi pare rău şi plînge. „Eu cred că băieţii nu sînt vinovaţi, nu au băut, dar au fost acolo şi au văzut totul" – spune avocata.

Cu toate că directorul penitenciarului, Ghenadie Niculiţă, ne asigură că minorii sînt trataţi diferit faţă de ceilalţi deţinuţi, Valentin vrea acasă: să meargă la meciuri la Cahul, aşa cum îi plăcea, şi să o îmbrăţişeze pe prietena sa din sat, Iulia. De asemenea, aştepta unul dintre cele mai importante momente din viaţa sa, cînd urma să-l întîlnească pe tatăl său după 12 ani de despărţire, după o copilărie trăită fără el, cu dor şi aşteptare. Dar, cînd va reveni tata, el nu va fi acasă, ci, printr-o ironie a sorţii, acolo de unde pleacă tatăl său. Anastasiei Vasilachi i-au secat lacrimile. Parcă ar fi un blestem: familia prin închisori – tatăl, apoi fiul. Nu are somn, nu are linişte, nu are speranţă. Un singur „dacă" îi stăruie în memorie.

Dacă n-ar fi fost borcanul de vin...

Bere la lecţii

„Transmit cu plăcere,
Mirosind a bere cu putere..."
(Paraziţii, *„Din colţul blocului"*)

Dumitru M. este din Ialoveni şi are 15 ani. Spune că nici nu-şi aminteşte cînd a consumat pentru prima dată băuturi alcoolice. „Cred că în clasa întîi, cînd părinţii îmi dădeau cîte o jumătate de pahar. Apoi cu toţi prietenii, în drum, la joacă, mai beam cîteodată bere." Acum Dumitru spune că nu există sărbătoare fără tărie, şi nu doar sărbătoare. Şi la şcoală, în timpul lecţiilor, se bea. „Colegii de clasă aduc bere şi o punem în sticlă de apă dulce de aceeaşi culoare. Numai că trebuie să bei încet, ca să nu facă spumă, să nu înţeleagă profesorii."

De Paşti sau de Revelion, prietenii lui Dumitru sărbătoresc cu votcă. „Chiar eu m-am dus la magazin să cumpăr un *Spicuşor*, şi vînzătoarea mi-a dat sticla fără nici o reţinere." Dumitru spune că i-a arătat cu degetul vînzătoarei avertizarea de pe eticheta sticlei – de a nu vinde alcool minorilor, la care ea ar fi zis că poate să i-o dea înapoi, dacă vrea.

Mihai C. împlineşte anul acesta 18 ani şi spune că se îmbată greu. A rîs cu poftă atunci cînd i-am amintit că minorilor le este interzis să bea alcool. Afirmă că merge fără probleme la baruri în Chişinău şi la discoteci. „Eu mă îmbăt mai greu, cu ceva tare." Berea este un aperitiv pentru el. „Ca să nu mă prindă părinţii, întotdeauna, cînd vin acasă, mă culc. La şcoală, cînd bem, nu vorbim cu profesorii, ca ei să nu simtă."

Şefa Departamentului pentru minori din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Maria Popovici, afirmă că inspectorii pentru minori sînt singurii care desfăşoară lecţii educative în şcoli. „Avem doar 177 de colaboratori în toată ţara şi sînt suprasolicitaţi." Maria Popovici şi-a arătat nemulţumirea faţă de faptul că psihologii, cei care ar trebui să fie alături de adolescenţi, lipsesc în şcoli şi sînt înlocuiţi de directori adjuncţi. Ea relatează că, atunci cînd un copil este prins de către poliţişti consumînd alcool sau fiind în stare de ebrietate, este dus la secţia de poliţie, unde este identificat. Apoi sînt chemaţi părinţii şi un profesor. Părinţii plătesc o amendă, iar profesorul îi ţine morală.

Natalia Dabija *a absolvit, în 2010, Şcoala de Studii Avansate în Jurnalism, iar în prezent este reporter la* Ziarul de Gardă.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

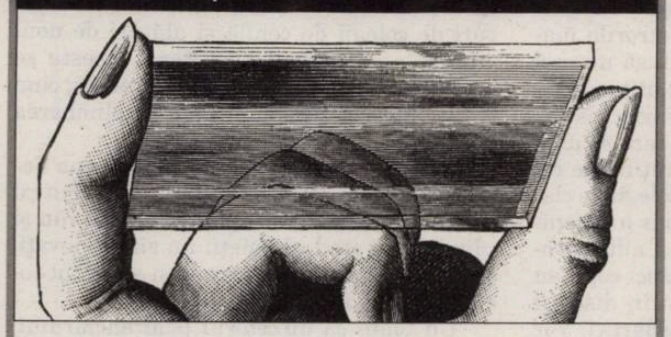

Lumea pe dos, în cifre

Visaţi la vremurile cînd valoarea era valoare şi era pusă la locul pe care-l merita? Am o veste proastă pentru dvs.: sînt apuse de mult şi nu se vor mai întoarce în veci. Trăim vremurile (cele de pe urmă?) cînd nonvaloarea este la putere, cînd personajele spălate pe creier şi grobiene sînt luate drept model, cînd ideea de elită nu stîrneşte decît zîmbete ironice. Iar pentru aceasta trebuie să-i mulţumim presei. Televiziunii în primul rînd, pentru că ea dă tonul, avînd cea mai mare penetrare în mase, şi apoi întregii mass-media, care se încolonează cuminte în urma surorii celebre şi se aruncă pe orice ciosvîrtă picată de la masa ei.

Nu, nu mă dau în vînt după discursurile apocaliptice, dar asta se pare că e situaţia. Că e aşa o demonstrează şi rezultatele monitorizării efectuate de MediaIQ în ultimele şase luni (1 februarie-6 august 2010). După cum ne spun autorii studiului, monitorizarea „a inclus peste 600 de surse media (blog-uri, agenţii de presă, site-uri generaliste, dar şi specializate, variantele online ale celor mai importante publicaţii naţionale şi locale, dar şi ale principalelor posturi de televiziune)". Cei de la MediaIQ şi-au grupat rezultatele pe două tematici: „Cei mai mediatizaţi intelectuali români" şi „Topul celor mai mediatizate femei din show-biz".

Să vedem deci ce frecvenţă a apariţiilor în presă au oamenii de cultură. Conform monitorizării efectuate de MediaIQ, cele mai multe apariţii în mass-media – 385 – le-a înregistrat Andrei Marga. Acestea se datorează în majoritatea cazurilor faptului că filozoful este rectorul Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca. Cei de la MediaIQ comentează pe marginea acestui rezultat: „Interesant este faptul că 30% din menţionările termenului cheie «Andrei Marga» au fost făcute de City News şi Ziua de Cluj, primul un site de ştiri cu informaţii din mai multe zone ale ţării (printre care şi Cluj), cel de-al doilea o publicaţie locală, clujeană. În plus, numele lui Andrei Marga apare în 218 articole din domeniul «Politic»." Prin urmare, nu studiile sale de istoria filozofiei, de filozofie politică sau a religiei au făcut obiectul acestor apariţii în presă...

Următoarele locuri ale topului celor mai mediatizaţi intelectuali români sînt ocupate, în ordine, de Mircea Cărtărescu (325 de apariţii), Vladimir Tismăneanu (319), Ion Caramitru (308), Mircea Dinescu (304), Andrei Pleşu (293), Horia-Roman Patapievici (262), Gabriel Liiceanu (259), Răzvan Theodorescu (235) şi Dan Puric (228). Acestea sînt primele zece poziţii. Cei de la MediaIQ au realizat un top 30 şi în el se mai regăsesc Nicolae Manolescu (190 de apariţii), Neagu Djuvara (111), Lucian Boia (23), Solomon Marcus (22) şi, pe ultimul loc, filozoful Mircea Flonta (10 apariţii în mass-media ultimelor şase luni). Desigur, cele mai multe menţionări în presă ale numelor de mai sus nu se datorează calităţii de oameni de cultură, ci unor lucruri colaterale (funcţii deţinute, scandaluri, declaraţii sau implicaţii politice).

Este trivial să compari acest top cu cel al „femeilor din show-biz", dar asta e realitatea în care trăim – trivială. În topul vedetelor, pe primul loc se află Bianca Drăguşanu, cu 2329 apariţii, urmată de Monica Columbeanu, cu 1427 apariţii. În fine, mi s-ar putea reproşa că nu fac altceva decît să compar mere cu pere, dar stau şi mă-ntreb: ce calităţi au aceste dudui pentru ca presa să fie atît de interesată de ele şi să le facă o asemenea publicitate? Oare să nu mai conteze chiar deloc, în România de astăzi, educaţia, studiul – munca, în general – şi inteligenţa? Ştiu că naivitatea mea vă face să zîmbiţi, dar prefer să rămîn la ea. Chiar dacă asta mă condamnă să mă număr printre exemplarele pe cale de dispariţie.

Ovidiu IONESCU

Între ştiri şi serialul CSI

Recunosc rolul informativ al presei, însă îmi pun problema aspectului de semnificant al acesteia. Argumentez referindu-mă nu doar la angrenajul de informaţii mai mult sau mai puţin riguros organizate, după canoanele presei moderne, ci, printre rînduri, îmi pun problema eficienţei cognitive a acesteia în condiţiile pe care, în momentul de faţă, şi le impune.

În esenţă, sînt foarte interesat de structura jurnalului, care are un efect seducător de secvenţă revelatoare asupra unui adevăr mundan. Organizarea descriptivă a unei secvenţe jurnalistice are în primul rînd o variabilă subiectivă, dar nu vreau să insist asupra ei. Presupun că toată lumea este conştientă de faptul că selectarea informaţiei, organizarea ei, gramatica, vocabularul, tonul şi intonaţia sînt variabile umane care fac ca un ansamblu de ştiri, în ambalajul lor mediatic, să fie victima inferenţelor pe care cei care organizează informaţia le fac, pe bună dreptate, sub influenţa personalităţii, a presiunilor etice, politice, a presiunilor inconştiente şi mai ales a presiunilor economico-financiare. Dar nu mă pot abţine să nu sesizez că există o zonă „liberă" de idiosincrazii, şi anume, într-o mare măsură, asocierea dintre informaţii. Zona aşa-zis liberă de joncţiune sau de complementaritate ajunge adesea într-o nişă de nonsens care stimulează, pe lîngă imaginarul colectiv al conspiraţiilor, o anumită variantă a impresiei subiective că elementele mundane au o anumită contiguitate, adică continuitate sau legătură „fatică". Cu alte cuvinte, *comunică* interdependent şi ireductibil. Însă dorinţa de comunicare, dincolo de esenţa mesajului, conţinut afectiv manifest sau latent, nu confirmă verdicitatea, ci doar verismul ştirilor, stimulînd în mare măsură dimensiunea afectivă a receptorului care, în urma eşantionului organizat de ştiri, are o conduită concluzivă care poate fi pusă sub semnul unei simple experienţe cotidiene ca şi cum, în colţul blocului, al străzii în care locuieşte, circulă zvonuri cu coerenţa lor afectivă strict în arealul lor comunitar.

Ne punem întrebarea cărei comunităţi i se adresează construcţia comunicării mediatice actuale, în condiţiile în care sistemul de relaţii între evenimente începe să aibă, în conştiinţa colectivă, o formulă simplă din punctul de vedere al gramaticii cognitiv-afective. Structura de care vorbesc începe să devină cea a basmului, în care întotdeauna există forţe care sînt în conflict, forţe ale binelui şi ale răului, dialectica este masiv alimentată etic: vrem să ştim, avem dreptul şi ne asigurăm că facem asta, în ciuda dificultăţilor de-a marca limita dintre informaţie şi *infotainment*. Binele întotdeauna învinge, răul are reuşitele lui, dar este menţinut în stare de pregătire frustrantă, de abstinenţă a finalităţii. Între bine şi rău graniţa începe să devină din ce în ce mai difuză şi cred că, în conştiinţa unui copil care are încă o sensibilă capacitate de discernămînt, în sensul în care decide ferm cognitiv între adevărul acceptat şi balastul informativ, limitele nu se mai definesc.

Revăd cu spaimă, de-a dreptul, ştirile recente (august 2010) de pe canalul France 24, în care, pe imaginile unui carnagiu terorist din Afganistan, în baza imaginii sînt marcate dinamic, mesaje cu reuşitele unor campioni occidentali. „20 de persoane au fost ucise într-un atentat, în tot acest timp un mare sportiv francez a cîştigat medalia de aur." „Drama unei vedete care s-a sinucis «în timp ce în baza ecranului TV circula un mesaj prin care un parlamentar a reuşit să marcheze un succes politic, acceptarea unui amendament legislativ care permite «albastrului» să fie *bleu-vert*." Nu pun în discuţie sub nici o formă conţinutul, ci contextul şi structura în care banalitatea şi reuşita sînt asociate unor fenomene firesti – viaţa şi moartea. Nu cred că avem dificultăţi de a mai înţelege că fatalitatea nu este decît o psihologie explicativă, avem convingerea, într-o oarecare măsură, că evenimentele vieţii noastre au, *mutatis mutandis*, legături intrinseci şi că viaţa noastră cotidiană are aspectul său dependent. Nu putem să existăm în momentul de faţă, din punctul de vedere al

> *„20 de persoane au fost ucise într-un atentat, în tot acest timp un mare sportiv francez a cîştigat medalia de aur."*

limbajului existenţial, decît în contexte specifice. Nu degeaba semioticienii discută despre contextul semantic, însă care este contextul semantic al asocierii dintre informaţie dramatică şi una a reuşitei, a satisfacţiei? Care este rezultanta matematică a celor două variabile puse împreună, există oare un plus sau un minus? Sau există un risc de banalizare, adică de indiferenţă faţă de orice manifestare mediatică a lumii în care trăim, adică, în ultimă instanţă, o indiferenţă cotidiană faţă de faptele şi evenimentele lumii în care trăim? Faptul că în ştirile TV imaginile au un mare impact se datorează, mai ales, caracteristicilor expresive ale protagoniştilor, drama *vs* bucurie euforică, nuanţele nu au loc în marcajul dintre adevăr şi o simplă provocare.

Vă propun un exerciţiu de privire, de percepţie: să încercăm, pentru cîteva zile, să urmărim ştirile TV de pe poziţia unui cercetător, adică a unui personaj antipatic, frustrat şi izolat, fără prietenă sau prieten, care încearcă, în insuficienţa lui, să se strecoare în interstiţiile mesajului şi să privească cu detaşare analitică sau atenţie flotantă, adică să fie atent la tot ce se întîmplă, conştient fiind că nu poate percepe chiar tot. Şi să vedem ce sentiment rămîne la sfîrşitul exerciţiului. Nu încercaţi să consideraţi sentimentul o concluzie, este doar o reacţie subiectivă, adică fiinţa voastră reacţionează, deferentă, faţă de informaţie. Reîncordaţi-vă simţurile şi, mai ales, amplificaţi-vă capacitatea analitică şi discernămîntul şi încercaţi să analizaţi la sfîrşitul jurnalului concluziile, sentimentele, ambivalenţele faţă de inundarea fiinţei voastre cu „sens aparent". Dacă pentru o singură secundă aveţi sentimentul că reformulaţi informaţia în alţi termeni, de genul cred că „fenomenele naturale prezentate sînt posibil firesti, dar nu am date clare, dramatismul lor însă este evident", sau „ştiu că este dramatic faptul că moartea este inefabilă, dar poate că este un anumit firesc al lucrurilor", sau cuvîntul „complicat" sau „interesant" devine ambiguu şi alimentează paroxistic ambivalenţa voastră faţă de esenţa ştirii urmărite, păşiţi cu încredere în zona personală şi gîndiţi-vă la faptul că sînteţi un receptor complicat şi că, în ultimă instanţă, deveniţi nişte mici oameni de ştiinţă în teoria limbajului, a gramaticilor explicative, a semioticii, fără a fi paranoici. Nu cred că se încearcă un experiment de manipulare, ci doar că se cere o anumită formă de tip marketing, în care informaţia să fie ambalată pentru a fi apreciată efectiv de receptor. Şi în acest moment, gîndiţi-vă cu seriozitate, sînteţi receptorul pe care îl vînează companiile de ştiri?

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA **7455** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 11,9 euro (TVA inclus)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!

Ai pînă la 13% reducere din preţul de la chioşc!

RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ____ Prenume ____ Compania* ____ Cod Fiscal* ____
(*Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ____ nr. ____ bl. ____ sc. ____ et. ____ ap. ____ localitate ____
judeţ/sector ____ cod poştal ____ telefon ____ e-mail ____
Adresa de livrare (dacă este diferită faţă de adresa de mai sus): str. ____ nr. ____ bl. ____ sc. ____
et. ____ ap. ____ localitate ____ judeţ/sector ____ cod poştal ____
Număr abonamente contractate ____ începînd din luna ____ la:

Dilema veche	☐ 3 luni (47 lei)	☐ 6 luni (93 lei)	☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecţia Charlie Chaplin	☐ 3 luni (111 lei)	☐ 6 luni (157 lei)	☐ 12 luni (244 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ____ lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr. ____ din data ____
în cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua pînă la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, Bucureşti , cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.
ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la firmele particulare

Pentru pachete de abonamente, cereri speciale sau alte informaţii legate de abonarea la revista Dilema veche, sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246 de luni până vineri între orele 9:00-18:00 sau trimiteţi e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

Cristina BOBOC

Moldoveni în România

– *din jurnalul unui* necetăţean –

„Necetăţenia“ este o formă de docilitate pe care trebuie să o înveţi în tranziţia către cetăţenie. Cetăţenia nu ţi se dă, se dobîndeşte, iar pentru a o dobîndi, trebuie să te dresezi să devii un bun cetăţean resemnat, împăcat cu legile şi cu ceea ce astăzi a mai rămas din denumirea de stat.

Cînd mi s-a propus să scriu acest articol, am luat-o ca pe înfruntarea finală cu mine însămi, înfruntarea identităţii moştenite şi a celei asumate. Nu mi-a plăcut niciodată să vorbesc despre originile mele, mai mult chiar, am încercat să evit de fiecare dată discuţiile despre „de unde eşti?“. În primii ani de studenţie, mă lepădam de *identitatea* mea, ca un apostol necredincios, fără să mai aştept *cîntatul cocoşilor*. În afară de colegii mei de facultate, era greu să afle cineva că vin de dincolo de Prut. Îmi purtam identitatea ca pe o povară, ca pe o ruşine neasumată, un fel de eroare pentru care nu puteam răspunde, dar nici nu o puteam îndrepta.

În cei cinci ani ai studenţiei mele aici, am învăţat că răspunsul la întrebarea „de unde eşti?“ aduce inevitabil după sine discursuri nostalgice: despre România Mare, pactul Ribbentrop-Molotov, posibila sau imposibila Unire, Podul de flori, rude îndepărtate sau prieteni aproape uitaţi – temele curg în funcţie de vîrsta şi amintirile partenerilor de dialog. Alteori, surprind cum discuţiile se transformă uşor în monologuri plictisitoare, aproape onirice, şi mă întreb dacă acea Basarabie există cu adevărat sau e o Ruritanie desprinsă din vechile tratate de istorie ale unor autori interbelici.

De cele mai multe ori însă, sînt asaltată cu întrebări care aşteaptă confirmarea unor stereotipuri. E adevărat că la voi se spune aşa? Că numiţi lucrul acesta astfel? Sau e adevărat că în Chişinău se întîmplă asta? – sînt primele reacţii cărora am învăţat deja să le fac faţă şi cum, de obicei, nu le confirm aşteptările, mi se aruncă priviri suspicioase. Probabil îi vor mai întreba şi pe alţii care, din aceeaşi plictiseală, le vor confirma, lăsîndu-i să creadă ceea ce vor despre „ţara“ de dincolo de ape.

În cazurile cele mai fericite, mi se aminteşte de bomboanele „Bucuria“ şi licorile bahice de toate felurile şi culorile. Bărbaţii sînt curioşi să afle mai multe despre mitul „frumuseţilor feminine“, şi nu scap pînă nu promit că am să le prezint cîteva moldovence sau poate am să-i iau cu mine cînd voi mai trece graniţa „dincolo“. Toţi însă aşteaptă cuvinte şi expresii extrase din lada de zestre a limbii române şi, dacă nu le oferi de bună voie, cu siguranţă, de undeva, la un moment dat, ţi se va cere să scoţi şi cuvinte pe care poate nu le-ai folosit niciodată. N-ai încotro, dacă eşti moldovean trebuie să ai şi vocabular adecvat pentru situaţii „de urgenţă“.

Se întîmplă însă, din cînd în cînd, ca reacţiile să fie mai puţin controlate, iar răspunsul la simpla întrebare „de unde eşti?“ să genereze uimiri de ambele părţi: „da??? credeam că eşti ca şi noi...“, „deci, nu eşti de-a noastră...“, „nu pari“, „n-aş fi zis“ – sînt doar cîteva dintre răspunsurile pe care le-am primit în toţi aceşti cinci ani. De la început mi se păreau ofensatoare şi mă adînceau şi mai mult în tristeţile pe care ţi le oferă diferenţa.

Parafa diferenţei

Dar oricît de şocante erau aceste afirmaţii la început, a trebuit totuşi să le dau dreptate colegilor mei şi să nu mă mai mire mirarea lor. Apartenenţa la un grup nu este garantată de asemănarea dintre tine şi ceilalţi membri, ci de cumulul de experienţă din trecut şi chiar din prezent. Şi aici nu pot decît să aprob, atunci cînd printre mirări mi se confirmă diferenţele, căutate de multe ori chiar şi acolo unde nu există. Colegii mei au dreptate, chiar dacă vorbim aceeaşi limbă, nu sînt „ca şi ei“, ei nu-şi pierd timpul la Oficiul pentru Imigrări, lor nu li se refuză un post pentru că nu sînt „cetăţeni români“ sau pentru că angajarea ar presupune „cheltuieli suplimentare“ sau pentru că nu au drept de muncă. Colegii mei pot merge la Şcoli de Vară sau schimburi culturale oriunde în Europa, eu sînt pierdută printre vize, documente rătăcite pe la diverse instituţii fără a le mai da de urmă, proceduri birocratice care niciodată nu se termină la timp.

Colegii mei pot accesa tot felul de programe de schimb interuniversitar sau pot pleaca la universităţi din Europa prin programele Erasmus, Leonardo, colegii mei pleacă lejer la conferinţe şi seminarii europene fără să îşi piardă timpul prin ambasade şi consulate, prietenii mei pleacă în vacanţă fără stresul şi problemele birocratice care nu fac decît să îţi taie orice chef de plimbări „paradisiace“. Cînd le povestesc toate aceste lucruri, simt o uimire abţinută şi parafa diferenţei.

Asist la discuţii într-un grup mixt (cetăţeni europeni stabiliţi în România în mare parte) despre dezintegrarea şi inactualitatea graniţelor şi importanţa mobilităţii, mă simt mai „străină“ decît „străinii“.

A nu fi cetăţean român sau european înseamnă a nu fi cetăţean în general, înseamnă dosare rătăcite între facultate şi ministere, cozi interminabile la Oficiul pentru Imigrări, înseamnă amenzi pentru un permis de şedere expirat din cauza unei legislaţii deficitare. „Necetăţeanul“ trebuie să se conformeze cu ceea ce i se oferă, fără a riposta, altfel i se reproşează că nu are decît să plece „în ţara lui“, că nu e obligat să facă facultate aici.

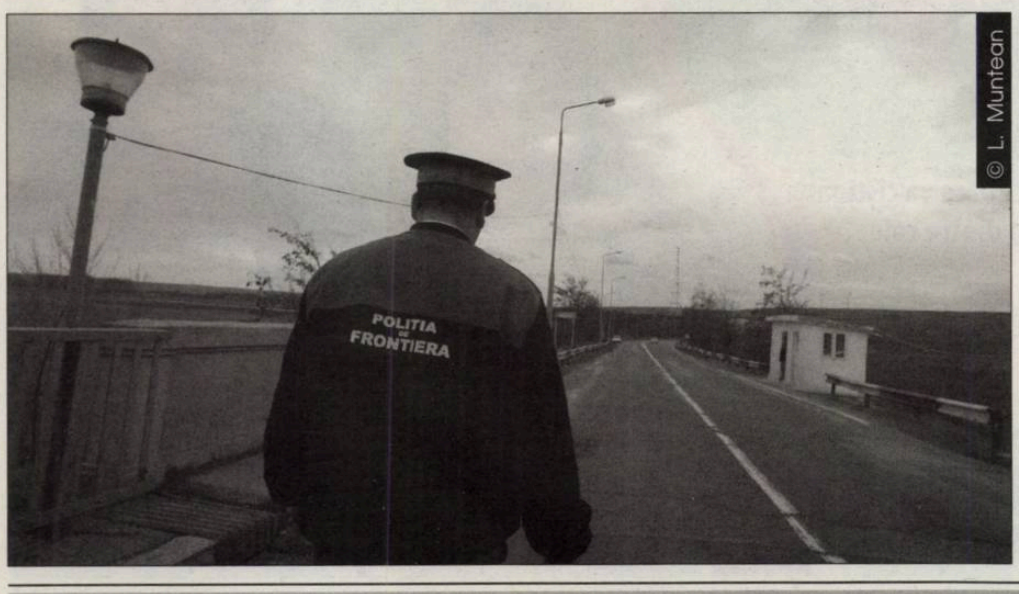

© L. Muntean

© L. Muntean

„Necetăţenia“ este o formă de docilitate pe care trebuie să o înveţi în tranziţia către cetăţenie. Cetăţenia nu ţi se dă, se dobîndeşte, iar pentru a o dobîndi, trebuie să te dresezi să devii un bun cetăţean resemnat, împăcat cu legile şi cu ceea ce astăzi a mai rămas din denumirea de stat.

Studenţi autoghetoizaţi

De la Chişinău, România se vede altfel: seducătoare, promiţătoare, o *terra desiderata* de mulţi dintre cei rămaşi. De dincolo de Prut se văd asemănările, de aici – deosebirile. Dacă diferenţele sînt mai numeroase şi mai rezistente decît asemănările, seducţia iniţială se destramă, germinînd frustrări şi respingeri pe care unii le depăşesc printr-o „re-naştere“, alţii încearcă prin autoghetoizare, unii (puţini) renunţă şi se întorc acasă.

De-a lungul studenţiei mele bucureştene, am remarcat mai multe categorii de studenţi basarabeni: studenţi foarte buni sau foarte slabi, perseverenţi, expansivi, gălăgioşi, timizi etc., dar categoria care mi s-a părut cea mai interesantă au fost grupurile autoghetoizate sau „studenţii cantinei“, cum mai erau numiţi de majoritatea studenţilor şi profesorilor. De obicei, erau cazaţi în căminele facultăţii, ocupînd un etaj întreg, fără să se amestece cu „specimene“ din afara arealului lor, vorbeau ruseşte şi îşi organizau stilul de viaţă într-un microcosmos tipic „moldovenesc“. Dacă, din întîmplare, în „microcosmosul basarabean“ ajungea să locuiască un factor extern, atunci individul era „basarabenizat“, şi în scurt timp îl auzeai înjurînd ruseşte şi imitînd comportamentul membrilor „ghetoului“.

Am evitat dintotdeauna întîlnirile cu grupurile zgomotoase şi sfidătoare ale conaţionalilor mei şi mi-a fost greu să înţeleg de ce un student basarabean stabilit în România ar vorbi demonstrativ în limba rusă cu alţi basarabeni, cînd se află în grupuri mixte sau se transformă subit în cel mai înfocat apărător al moldovenismului, iar cum trece Prutul şi ajunge în Basarabia, devine mai român decît toţi românii. Acest dualism identitar al conaţionalilor mei l-am observat în mod repetat, şi în grupuri diverse, ca însemn al unei trăsături distinctive.

Îi vedeam cel mai des la cantină, veneau la facultate doar pentru preţurile mici de la cantină, de aici şi denumirea de *studenţii cantinei,* vorbeau ruseşte şi atrăgeau toată atenţia asupra lor, nu le spunea nimeni nimic, nici dacă îşi manifestau bucuriile revederii alarmant de zgomotos, nici dacă nu respectau statul la coadă, erau „altfel“ şi erau lăsaţi să-şi trăiască alteritatea în felul lor.

Îmi povesteau nişte prieteni din celebrul cămin Grozăveşti de o adevărată structură autoghetoizată din căminul unei facultăţi, cu o veritabilă organizare ierarhică, membrii grupului asumîndu-şi status-ul şi rolul aferent. Nu ştiu dacă îşi mai aminteşte cineva cum îi chema, foloseau apelative în loc de nume, apelativul era ca un fel de botez la acceptarea apartenenţei la microcomunitatea respectivă, aveau reguli şi norme bine stabilite pe care nimeni nu ar fi îndrăznit să le încalce. Această reorganizare a spaţiului îi ajuta să se coaguleze pentru a-şi afirma diferenţele. Şefii grupului îi testau şi îi iniţiau pe noii veniţi prin activităţi şi practici deja ritualizate. Era greu să te sustragi ritualului, dar şi să eviţi protecţia „clanului“ patern. Din clan făceau parte doar băieţii; fetele erau un fel de proprietate a clanului, de multe ori însă fetele aveau o semiautonomie, orice gest împotriva clanului era interpretat ca o încercare de sfidare, şi nu li se mai oferea protecţie în caz de nevoie.

Structuri mai mult sau mai puţin asemănătoare se creează în majoritatea căminelor studenţeşti unde sînt cazaţi un număr mai mare de studenţi basarabeni.

Caracterul aproape criptic al acestor structuri genera iluzia unei superiorităţi în faţa celorlalţi, superioritate pe care o alimentau în permanenţă prin ironii şi dispreţ faţă de cei care nu le semănau.

Studenţii autoghetoizaţi îşi etalau alteritatea ca pe un trofeu, sporind şi mai mult diferenţele dintre ei şi ceilalţi. Mă delimitam de fiecare dată cînd vreun coleg mă întreba cîte ceva despre „colegii mei“ basarabeni, argumentînd că nu-i cunosc, şi încercam să deviez discuţia, ba mai mult, să le distrag atenţia colegilor mei de la spectacolul ruşinos al aşa-numiţilor „conaţionali“ de-ai mei.

Am încercat să îi înţeleg prin tot felul de exerciţii de imaginaţie, fără însă să mă apropii de ei, mă feream ca de o tumoare ruşinoasă, ca de o boală transmisibilă. I-am condamnat şi evitat, fără să înţeleg că ei erau victimele unor diferenţe, victimele unei năluci seducătoare. România nu le oferise nimic din seducţiile promise, dimpotrivă, le accentua diferenţele de care în cele din urmă au devenit conştienţi şi le-au exploatat de cele mai multe ori în defavoarea lor.

O bună parte dintre conaţionalii mei şi-au cîştigat statutul de cetăţean, au rămas aici şi s-au „deghetoizat“, alţii s-au întors după absolvirea studiilor şi s-au autoghetoizat „româneşte“ acolo, o parte dintre ei şi-au scos know-how-ul la licitaţie, mergînd unde li s-a oferit mai mult. Pentru noi toţi însă, România a fost lecţia cea mai dificilă despre diferenţă – diferenţa prin asemănare.

Cristina Boboc *este studentă la masterul de Antropologie din cadrul Şcolii Naţionale de Studii Politice şi Administrative.*

SISTEMUL CARE PERMITE HĂRMĂLAIE MARE LA FIECARE PORTIŢĂ (INVERS PROPORŢIONALĂ CU NUMĂRUL ZGUDUIT) A DECIS SĂ FILMEZE CE SE VA ÎNTÎMPLA ÎN PLUS

■ Era joi după-amiază şi citisem în ultima vreme multe articole legate de romi, de venirea lor acasă din Franţa. Pe Calea Griviţei, hărmălaie mare, covor de seminţe şi haine strălucitoare. M-am uitat la plăcuţa instituţiei prin dreptul căreia treceam şi am văzut că era ceva cu drepturile omului. Primul gînd a fost că oamenii aceia se strînseseră buluc să protesteze pentru ceva. Am mai făcut cîţiva paşi şi mi-am dat seama că doar petreceau, era nuntă mare în cartier. (**A. M. S.**)

■ Spre Bicaz drumul este presărat cu minibetoniere, cam la fiecare portiţă existînd un sătean care învîrtea un asemenea dispozitiv. La Bicaz, misterul s-a lămurit: pe o clădire impunătoare trona un banner generos: *Clubul Cimentiştilor*. (**S. G.**)

■ Un autopromo la Digi Sport (tot îmi vine să scriu *Gigi Sport)* face publicitate transmisiunilor din campionatul englez de fotbal, Premier League. În spot ni se povesteşte că acest campionat e atît de mare şi de tare încît acolo „nu e loc pentru gentlemani“. Aşadar, forţa unui campionat e invers proporţională cu numărul de gentlemani. Cînd nici un gentleman nu mai are loc, atunci e desigur vorba de campionatul cel mai tare de pe planetă. Înseamnă că de-aia e aşa de prost firavul nostru campionat intern, fiindcă dă pe dinafară de fair-play şi gentileţe. (**A. M.**)

■ Din tot ce am auzit săptămîna trecută, nici o idee nu m-a zguduit ca aceea încredinţată lui Laurenţiu Ungureanu, de la *Adevărul,* de către pensionarul Simion Avram, adică fostul clovn Siminică, celebrul Siminică: „Acum nu mai e circ... a dispărut de tot clovnul adevărat“. Am repetat aceste cuvinte, căci aveam de ce, de cîteva ori pe zi. (**R. C.**)

■ S-ar putea să încalc legea privind protecţia datelor personale – nu ştiu. S-ar putea să scrie Cristian Ghinea (încă) un articol foarte bun pe tema asta, precum cel despre Orange – nu ştiu. Dar simt nevoia să vă împărtăşesc textul celui mai nou *spam* pe care l-am primit (desigur, în semitraducerea automată pe care o oferă Internetu'): „Hi, doar a decis să se cunoască nu veţi fi un fel surprised. If de tine, atunci poate doriţi să ştiţi (lurita_4life@yahoo.in). cu dragoste. lurita“. Ahhh, Lurita...(**M. V.**)

■ Simpatici jandarmii la *flash mob*-ul de vineri de la Ministerul de Finanţe. Mi-au luat buletinul – dezavantajul de a fi fost înconjurat de ziarişti, deci au presupus că eu sînt capul răutăţilor. Ne-au rugat frumos să stăm mai pe margine, iar la final se uitau la borcanele cu mărunţiş lăsate pe treptele de la minister (plus petiţia online cu 3600 de semnături care cer declaraţii fiscale simplificate). Cum stăteau ei şi se uitau la borcane, şi-au adus aminte de mine şi m-au întrebat: „Domnu', şi ce facem cu borcanele astea, nu le luaţi?“. Zic: „Lăsaţi, că dau bine la presă“. Păreau miraţi de argument, dar nu au zis nimic. Un reporter de la Realitatea TV a promis că stă să filmeze ce se va întîmpla cu borcanele. (**C. G.**)

Cu ochii-n 3,14

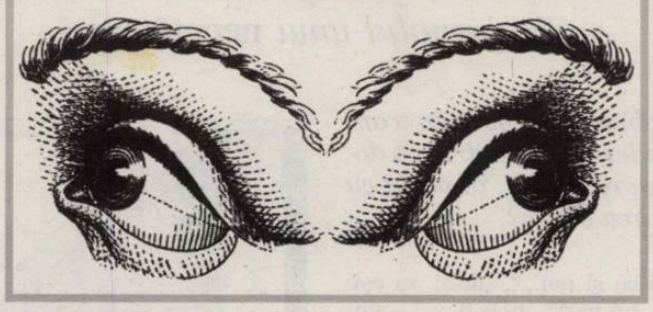

■ Peste tot în lume, clienţii fideli ai unui restaurant au parte de o atenţie specială. Şi de mici atenţii din partea casei. Facem de mult timp glume pe acest subiect. Nu înseamnă că s-ar fi schimbat ceva. În afară de nişte zîmbete de recunoaştere n-o să primţi nimic în plus nici dacă mergeţi ani de zile în acelaşi loc. De aceea, remarca unui prieten, cum că o să primim ceva doar din partea casei... de marcat, mi s-a părut genială. (**A. M. S.**)

SISTEMUL CARE PERMITE GARDURI LIPSITE DE FEMINITATE (BLOCÎND TIMP DE ZECE ORE ŞCOALA VIEŢII) NAŞTE MONŞTRI ÎN CĂDERE LIBERĂ

■ Săptămîna trecută, Adrian Păunescu urla pe Realitatea TV despre „mizeria“ sistemului care permite moartea bebeluşilor în maternităţi. Cum omul ştie cîte ceva şi despre sistemul care permite uciderea oamenilor în trafic, l-am ascultat cu atenţie. (**M. C.**)

■ Din efectele crizei: în unele oraşe de provincie se păstrează încă atmosfera Bucureştiului anilor '90: copii de romi şi căţei se iţesc pe la garduri cerşind, fiecare în felul lui. Agresiv şi gata să-ţi ia din farfurie... (**I. P.**)

■ „Căutăm fete cu vîrste cuprinse între 18-25 de ani, care cel puţin o dată au fost catalogate de prieteni sau de membrii familiei ca fiind vulgare, sălbatice, lipsite de feminitate, sau chiar violente, pentru a participa la cursurile primei Şcoli de BUNE MANIERE din România, prin intermediul unui nou proiect tv, desfăşurat în cadrul postului Prima tv.“ Dacă daţi mai departe la zece prieteni şi nu mai deschideţi televizorul în următorii cinci ani, o să vi se întîmple o mare bucurie în 2012. (**L. V.**)

■ O ştire de acum cîteva zile spunea că trei hoţi de cabluri din Bulgaria au întrerupt din greşeală legăturile de transfer de date dintre Germania şi Asia. Hoţii, în căutare de fier vechi, ar fi tăiat cablurile de fibră optică, blocînd timp de zece ore transferurile de date şi au afectat printre altele şi transferurile bancare. Prejudiciile totale s-ar fi ridicat la aproape un milion de euro. Toate ca toate, hoţi de fier mai sînt şi pe la noi. Întrebarea care se iscă e însă: ce căuta neamţu' pe cablul din Bulgaria? (**A. M.**)

■ „Bă, eu am şcoala vieţii!“, declara cu mîndrie un teleprost matur, ajuns mare ştab. „Şi cîte clase are şcoala asta?“, l-a întrebat un puştiulache de lîngă el. În locul oricărei scatoalce dibace, a venit prompt răspunsul: „Nu discut cu elitiştii!“. (**R. C.**)

■ Globalizarea naşte monştri. Cel puţin, unii lingvistici. Mi-am amintit zilele trecute – şi am rîs de una singură pe stradă – de fraza pe care am ticluit-o, încercînd să-i explic unei recepţionere din Porto, care nu ştia nici o limbă străină, că aş dori să recuperez o pungă cu alimente „tradiţionale“ pe care o lăsasem în frigiderul hotelului cu o zi în urmă. Fraza suna cam aşa; „Nous avons un sac con chorizo in your refrigerator!“. Desigur, n-a priceput nimic. (**A. P.**)

■ Erno Rubik, mulţumesc. Îmi amintiţi periodic că nu sînt chiar atît de inteligentă pe cît cred. Am ţinut ani de zile cubul dvs. pe birou fără să fiu în stare să fac măcar o latură de aceeaşi culoare. Şi vine Harris Chan, *daltonist* de 16 ani, care-l rezolvă în 10 secunde. După care vine şi Ludwig Fichte, sare cu paraşuta de la 4000 şi ceva de metri şi-l face în jumătate de minut, *în cădere liberă*. Vă rog, nu puteţi inventa un cub Rubik mai simplu, cu o culoare, maximum două, ca să-mi crească şi mie stima de sine? (**L. V.**)

SISTEMUL CARE PERMITE PURTAREA VĂLULUI ÎNTR-O AMBULANŢĂ AFLATĂ ÎN MIŞCARE CITEŞTE LUMEA PRIN SPATELE POEZIEI

■ O angajată la Disneyland-ul american a dat firma în judecată pentru că nu i se permite purtarea vălului la serviciu. Mă întreb: cum ar arăta Mickey Mouse sau Donald cu văl? Că Albă ca Zăpada şi Frumoasa Adormită sînt aşa din dotare... (**S. S.**)

■ În oraşul Tremonton, din statul american Utah, legea spune că femeile nu au voie să facă sex într-o ambulanţă aflată în mişcare. Dacă este descoperită, femeia va fi judecată pentru comportament sexual neadecvat, iar numele ei va fi publicat în ziarele locale. Bărbaţii implicaţi într-o asemenea situaţie însă nu sînt puşi sub acuzaţie, iar numele lor nu este dezvăluit publicului. Poftim discriminare sexuală! Bărbatul de ce să nu aibă parte de glorie!? (**M. C.**)

■ Lecturi de (sfîrşit de) vară sau ce mai citeşte lumea prin metrou. Urc la Piaţa Victoriei. Nu trece bine o staţie că aflu *Adevărul (de seară)*. Mă simt precum *Lorelei* (Ionel Teodoreanu) şi aştept *Sărutul de foc* (Pavel Coruţ), dar nu prea mult... Întorcîndu-mă, văd *Dune: Cruciada maşinilor* (Brian Herbert şi Kevin J. Anderson). Însă nu am timp, aşa că dau *Click!* şi-mi spun *Relaxează-te, viaţa merită trăită!* (Loretta LaRoche). Fiecare cu *Libertatea* lui; eu la prima cobor. (**P. M.**)

■ Am găsit în cutia poştală un fel de bancnotă de un milion de euro pe spatele căreia scria aşa: „O întrebare de un milion de euro: vei merge tu în Rai? Iată un test rapid: ai spus vreodată o minciună? Ai furat? Ai preacurvit în inima ta?“ etc. Nu m-am prins care era răspunsul corect pentru a primi tot bănetul ăla. (**M. C.**)

■ „Cîţiva trandafiri şi fantomele lor“ (cum e intitulat unul dintre tablourile sale) pentru Dorothea Tanning – un nume de prim rang al picturii şi al poeziei suprarealiste, care (pe 25 august 2010) a împlinit 100 de ani, la New York, unde continuă să picteze şi să scrie. (**D. S.**)

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VII** ■ nr. **343** ■ 9-15 septembrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8+16 pagini ■ 3,99 lei

Mircea VASILESCU

Europa dumitale 3

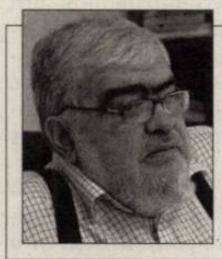

ANDREI PLEŞU

„Mihai Manoilescu despre etica politică“

pagina 3

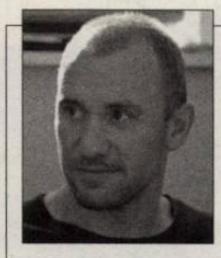

Interviu cu

RADU MUNTEAN, regizor de film

pagina 15

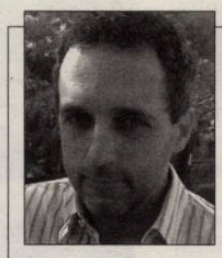

Interviu cu

MIHNEA BOŞTINĂ, cercetător

paginile 20-21

Satul la oraş

© Vasile Dorolti

„Gata cu ţăranii, s-au emancipat
Nu mai sînt, neică, ţăranii ăia de-altădat’“

formaţia AZUR

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

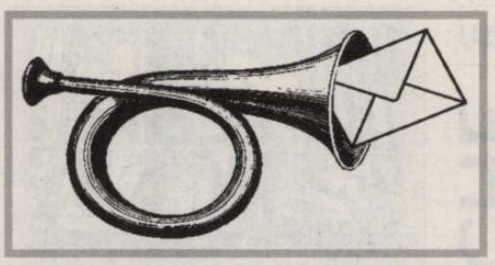

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic Rupert Wolfe Murray

ACTUALITĂŢI

Colecţionînd

La fel ca probabil mulţi dintre voi, am colecţionat şi colecţionez ca într-un delir. Pachete de ţigări, cutii de chibrituri, capace de răcoritoare, timbre, insigne, frunze şi insecte uscate, decupaje din ziarul *Fotbal*, cărţi (mai ales cărţi), afişe, obiecte vechi, viniluri şi CD-uri (muzică, mai ales muzică), DVD-uri, fotografii (alb-negru, color, făcute de mine, făcute de alţii, pe hîrtie sau mai nou digitale), cărţi poştale, reviste, suporţi-de-carton-pentru-paharele-de-bere, mingii de rugby, etichete de vinuri, benzi desenate, amintiri, iubiri.

Vă întreb ce este această febră ce nu ţine seamă de vîrstă, gen, orînduire socio-politică, climă sau numărul de m² la dispoziţie. Ai, n-ai pod sau beci, trebuie să colecţionezi! Din cînd în cînd, arunci pe geam sau donezi o anumită colecţie de ţi se rupe inima. Dar reiei curînd, găseşti alte subiecte, noi pasiuni, tremurînd ca luna în apă la fiecare nouă achiziţie.

Vrem să posedăm? E nevoie să ne arătăm lumii în modul „vitrină“? Vrem să lăsăm ceva după noi? Ne preocupă decorul, ornamentica? Ne asaltează esteticul? Ne obsedează termenul „a investi“? Nimic din toate acestea nu este, cred, esenţial. De fapt, iubim obiecte aşa cum iubim oameni. Fără rest, fără frica de ridicol, cu dozajul dereglat.

Dacă vechii greci ştiau că nu sîntem altceva decît umbra unui vis, iată-ne alunecînd dintr-un vis în altul, scurgîndu-ne, din ce în ce mai bătrîni, pe lîngă oglinzi paralele, colecţionari fericiţi în maiestuoasele noastre anticariate personale pline de amintiri, pline de simboluri încă nedescifrate.

Sorin PETRESCU
spetrescu2005@gmail.com

NR.: 341

Articolul lui Andrei Pleşu „Pe caniculă la televizor“

Zarzăra şi castravetele

E uşor să demontezi spusele unui personaj ca Mădălin Voicu, ţîfna naţională personificată, vocea patriotului naţional, tulburător profesionist de ape şi conştiinţa de mahala a populaţiei. Şi în timp ce o faci să te scuzi subliminal pentru votul pe care l-ai dat în decembrie, cînd, la o adică, te-ai înşelat, cu scuza (istorică) a răului cel mai mic. Cît de bună ar fi fost „zarzăra fără gust“, faţă de un „castravete acru“! (Un gurmand n-ar trebui să spună niciodată aşa ceva.) Zarzăra care n-ar fi clătinat barca, ar fi împărţit justiţia prin Voicu, ar fi duduit economia, ar fi readus armonia în ţară şi decenţa la „televiziunile de ştiri“, n-ar fi aplicat pumni în concediu prietenilor lui SRS, n-ar fi hăhăit, n-ar fi alungat cinic doctorii din ţară şi ar fi arătat respectul cuvenit dăscălimii române coborîte direct din Spiru Haret (cel actual, bineînţeles). Ar mai trebui să-ţi aminteşti, totuşi, că acest Mădălin Voicu, ca şi alţi crini plini de bunsimţ, se exprimă, public, despre castravete, cu adjective de psihiatrie sau de mahala. Săptămîni, luni, ani. Şi nimeni nu zice nimic, în afară de să deplîngă nesimţirea castravetelui. *Passons...*

E uşor să ironizezi personajele care apar de săptămîni, luni, ani, la talk-show-urile televiziunilor informatorilor securişti. Ar fi de mirare dacă *n-ar apărea*. Mai curînd ar trebui să ne întrebăm de ce apar alţii precum Hurezeanu, Tănase, Iaru, Diaconu, Dinescu. Cît despre a te întreba de ce absolut toate aceste parodii de discuţii conduse de interşanjabilii Dumitrescu, Grecu, Firea, Prelipceanu, Drăgotescu, Zaicescu, Sriblea, şi ceilalţi *ejusdem farinae*, nu duc la nimic (cu excepţia atribuirii vinei universale castravetelui) este egal cu a întreba de ce circulaţia în Bucureşti este cum este (pentru că şoferii sînt români). Cînd îi văd, îmi amintesc invariabil de bancul cu nebunii care numerotaseră bancurile şi rîdeau în cor cînd se striga 33 sau 42.

Din fericire, există în sfîrşit o alternativă. Televiziunea publică, sub o conducere (cel puţin în departamentul ştirilor) profesionistă, ne oferă la orele 20 şi 22 două jurnale de standard apropiat de cel occidental, fără partizanat, fără *inuendo*, fără manipulare. Ne putem primi ştirile şi din altă parte. Dacă ne uităm la Nus şi Felix sîntem fie naivi, fie masochişti, fie complici. *Last, but not least*, nu contenesc să mă minunez (şi am mai scris-o) de privirea la firul ierbii a domnului Pleşu, în loc de cea la care te-ai aştepta, de ansamblu, *eagle-eye*. Presa mercenară şi televiziunile informatorilor securităţii ceauşiste nu sînt un accident mai vesel sau mai trist, după cum ţi-e simţul umorului... Ele *trebuie* să existe. Au apărut odată cu prima greşeală a populaţiei, cînd l-a votat pe castravete, şi vor dispărea cînd îl vom mînca. Ele au un rol bine definit de demolare a persoanei şi de manipulare a populaţiei în credinţa că toate relele se trag dintr-o singură sursă. Fără a cădea în teoria conspiraţiei, se poate trage o concluzie corespunzătoare asupra felului în care sîntem conduşi şi asupra a ceea ce sîntem pregătiţi să acceptăm. În ceea ce mă priveşte, ştiu exact, în această bătălie manevrată din umbră, care e răul cel mai mic. Şi mai ştiu că, deşi mi se face, uneori, gura pungă de la castravete, dacă ţin într-adevăr la această ţară, el este mai bun decît orice altă zarzăre. Într-o altă situaţie, cu o societate puternică, ieşiţi din reforma pe care o aşteptăm de atîta vreme, dar o hulim imediat ce cineva o face, fie şi imperfect, cu trufandale pe masă, voi zugrăvi castravele cu epitetele pe care le merită. Pînă atunci el este totuşi *singura* noastră şansă. Închei această corespondenţă unilateral (aşa cum ar şi trebui să fie) cu colegul meu de televizor cu dorinţa să privim, împreună cu toată ţara, *Ora de Ştiri*.

P.S. 1. Acestea fiind reflexii personale sînt scrise folosind timpul prezent şi persoana a II-a; nici în vis nu mi-aş permite să-l tutuiesc pe Andrei Pleşu.

P.S. 2. *disclaimer:* nu sînt, n-am fost şi nu voi fi angajat al TVR sau rudă pînă la a şaptea spiţă a cuiva angajat la TVR.

dr. Mihail STANCIU, Bucureşti
casamiluc@aol.com

NR. 340

Articolul lui Radu Cosaşu „Ceauşismul fără Ceauşescu“

„Nostalgia absolut normală“

Nu ştiu de ce mulţi îşi exprimă uimirea cînd citesc sondajele de opinie care arată că sînt foarte mulţi români care regretă perioada comunistă. Adică, cum se poate aşa ceva? Uite că se poate, căci oamenii simpli fac comparaţii şi observă că le este din ce în ce mai rău în ultimii douăzeci de ani.

În timpul regimului comunist oamenii aveau certitudini: că au un loc de muncă, că retribuţia le ajungea ca să trăiască, că vor primi o locuinţă, că ai lor copii vor putea să urmeze o şcoală serioasă. Nu ştiu de ce se bate monedă că atunci era sărăcie. Dacă pentru cei mai tineri, care au făcut ochii mari în anii '80, este cumva explicabil, nu văd de ce cei mai bătrîni, cum este dl Cosaşu, nu-şi amintesc de vremurile bune din deceniile 7 şi 8. Şi nici unul din cei care vorbesc de sărăcia de atunci nu pomeneşte faptul că oamenii aveau acces gratuit la un loc de muncă şi la o locuinţă. Probabil, în mintea lor, a avea o locuinţă înseamnă tot sărăcie!

Mai zilele trecute, la TV am văzut o manifestaţie a angajaţilor de la ADP Bucureşti, care urmau a fi disponibilizaţi, şi o manifestaţie a unor absolvenţi de facultăţi care cu diplomele obţinute nu reuşeau să-şi găsească un loc de muncă, adică diplomele lor sînt bune de hîrtie igienică, da, dar erau fericiţi pentru că au libertatea să-şi exprime nemulţumirea chiar dacă guiţă de fericire!

Da, domnule Cosaşu, libertatea nu ţine loc nici de hrană, nici de adăpost, nici de siguranţa zilei de mîine. Aşa că nu vă mai miraţi şi nu mai teoretizaţi fenomenul nostalgiei pentru perioada comunistă. Este unul absolut normal. Şi, apropo de avere. Da, domnule Cosaşu, Marx a avut dreptate, proprietatea este furt, pentru că nu te poţi îmbogăţi decît în dauna celorlalţi, căci nu-ţi pune Dumnezeu un sac cu bani la uşă. Cum s-au făcut averile din ultimii 20 de ani? Simplu: prin jefuirea directă a statului, prin înşelăciune, speculă, evaziune, mită, comisioane, exploatarea muncii etc. După cum vedeţi, teoria ca teoria, dar practica a adus statul român la sapă de lemn.

Eu, unul, încă sper că va veni vremea să fie aplicată Legea 18/68, că se vor înfiinţa tribunalele poporului, şi că îi voi vedea pe toţi escrocii neamului în dungi. Şi fiind ei membri de partid, se vor plînge apoi că au fost persecutaţi politic!

M. COSTEA
strada Cameliei nr. 16,
bl. 30, sc. B, ap. 38, Ploieşti

N. red.: Radu Cosaşu răspunde acestei scrisori în rubrica sa din pagina 7.

AM ZÎMBIT LA...

O informaţie

Stimată redacţie,

Ca observator atent al vieţii politice româneşti, doresc să vă informez următoarele: săptămîna trecută, într-una din seri, la localul Petya din 2 Mai, s-a aşezat la o masă dl Sever Voinescu (PD-L); peste două zile, exact la aceeaşi masă, a luat locul dna Mariana Cîmpeanu (PNL). O dovadă în plus că puterea şi opoziţia pot sta la aceeaşi masă (chiar dacă, pentru început, în zile diferite).

Cu stimă,

Adrian CRISTESCU
atcristescu@yahoo.com

Dat fiind interesul manifestat pentru ediţia suplimentului *Dilema studiilor postuniversitare*, difuzată săptămîna trecută, redacţia revistei *Dilema veche* şi *Adevărul Holding* au decis să lanseze pe piaţă săptămîna aceasta un al doilea tiraj.

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU
Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN
Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU
Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef)
Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU
Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU
Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU
Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj 11.000 ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

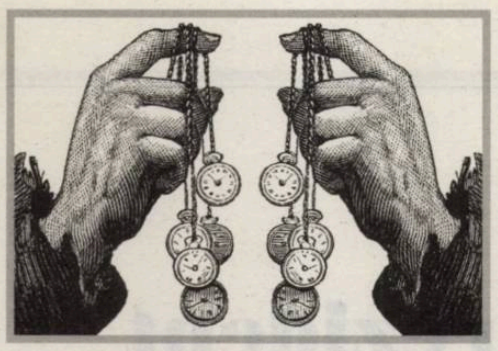

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Mihail Manoilescu despre etica politică

Prin 1998, am fost surprins să-l aud pe Jerônimo Moscardo, ambasadorul de atunci al Braziliei la București, declarînd că economia modernă a Braziliei își datorează fundamentele lucrărilor de specialitate ale lui Mihail Manoilescu. Am crezut, mai întîi, că e o flaterie diplomatică oarecare. Între timp, mi-am dat seama că impactul cărților lui Manoilescu asupra gîndirii economice a veacului trecut a fost extrem de puternic. Publicat în Franța, Germania și Portugalia, teoreticianul român contase – caz tipic autohton – mai mult în străinătate, decît în propria lui țară. În țară, după o carieră politică nefericită și, din păcate, nu întotdeauna inspirată, Manoilescu a cunoscut temnița în 1927, ca pro-carlist, și apoi, în anii patruzeci, ca profascist. A sfîrșit în groapa comună de la Sighet, în 1950.

De curînd, o editură nouă din București (Spandugino) a publicat traducerea românească a unei cărți scrise de Mihail Manoilescu în franceză, în anii 1946-1947. Traducerea aparține soției autorului, dna Elena Manoilescu, și beneficiază de îngrijirea și postfața nepotului său, dl prof. univ. Mihai Dinu. E vorba de o carte – Etica politică –*, a cărei lectură ar trebui să facă parte din formația oricărui aspirant la titlul de politician. Dar pentru că timpul pentru citit al politicienilor și, îndeobște, al contemporanilor noștri, s-a micșorat drastic, propun, în cele ce urmează, cîteva citate caracteristice, cu titlu de* captatio... *Poate se vor găsi doi-trei excentrici, cărora textele de mai jos să le provoace curiozitatea și adeziunea.*

„Aproape niciodată nu se pune în mod curajos și clar problema etică a *mijloacelor*. Zicătoarea curentă, mărturisită sau nemărturisită, este că scopul scuză mijloacele! Și cum scopurile în politică sînt socotite întotdeauna legitime, dacă nu chiar sacre, de către aceia care le urmăresc, scrupulele nu vin să stăvilească elanul impetuos al oamenilor publici către idealul lor. De altfel – printr-o deformare psihologică curentă – *în politică orice instrument devine scop*; partidul politic, care ar trebui să fie un mijloc pentru a realiza binele public, devine, pentru membrii săi, scopul însuși al activității lor.“ (p. 69)

„*...nimic nu e mai imoral decît consacrarea prin popularitate*. Căci popularitatea este adesea răsplata acțiunilor moralmente inferioare ce urmăresc captarea demagogică a maselor.“ (p. 77)

„Dintre toate păcatele pe care omul politic poate să le facă, cel mai josnic este acela de a sacrifica interesele statului pentru acelea ale partidului. (...). Se întîmplă adesea ca spiritul de partid să fie mai tare decît patriotismul.“ (p. 197)

„Intrați în viața politică numai dacă consimțiți să nu cereți nimic și să nu așteptați niciodată, de nicăieri, o recompensă pentru eforturile voastre.“ (p. 203)

„Pentru omul politic amiciția personală excesivă pentru șef constituie o inferioritate și aproape un viciu.“ (p. 205)

„În viața politică, nimeni nu este vreodată calm și nimeni nu are timp să reflecteze. Pe de altă parte, presa amplifică, după dorință, excesele politicienilor. Dacă oamenii politici au febră, presa delirează; dacă oamenii politici insultă, presa suduie birjărește...“ (p. 222)

„În democrațiile latine, adică de *tip instabil*, [politicianul] este obligat să se lupte mai întîi ca să-și cucerească postul politic și apoi ca să-l mențină. Pentru realizarea ideilor sale, *chiar pur tehnice* (...), el trebuie să se înregimenteze într-un partid, trebuie să facă campanii electorale, să-și obțină gradele luptîndu-se. Și tot luptînd fără încetare va uita, în cele din urmă, să mai creeze. Căci mulți oameni politici, criticînd și atacînd o viață întreagă, păstrează, ajungînd în fine la putere, un spirit mai mult negativ decît constructiv, mai mult polemic decît realizator... Aceasta este plata unei vieți dedicate, într-o măsură exagerată, bătăliei politice.“ (p. 225)

Ne vom lua libertatea să propunem, săptămîna viitoare, încă o rapidă antologie de citate, de aceeași, tulburătoare, actualitate.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

A cui e problema romilor?

De multă vreme, diverși politicieni și activiști civici se străduiesc să pună problema romilor pe agenda europeană, pornind de la ideea că statutul acestei etnii trebuie tratat la nivelul Uniunii într-un mod coerent și articulat. Cu alte cuvinte, problema nu e a fiecărei țări și nu poate fi rezolvată diferit de la o țară la alta, dat fiind că acest „popor fără țară“ este prezent într-un număr mare de state. Și, mai ales, se poate deplasa liber pe tot teritoriul UE, conform Tratatelor. Ceea ce a spus mult mai simplu și mai frumos Alexandru Macedonski în „Rondelul țiganilor“: „Țiganii merg fără-ncetare / Nu știu nici ei cînd au pornit / Dar se tot duc necontenit / Împinși de-o vecinică chemare“.

Ceea ce n-au reușit politicienii și activiștii civici s-ar putea să reușească decizia autorităților franceze de a-i repatria pe țiganii din România și Bulgaria. În Franța au avut loc manifestații împotriva acestei decizii, considerată discriminatorie și rasistă. Se pare că și în unele localități din Spania se vor aplica măsuri asemănătoare. Italia e îngrijorată că oamenii alungați din Franța se vor stabili în orașele italiene: un consilier al primarului Romei declara, pe HotNews, că s-au primit semnalări privind o mare frecvență a mașinilor cu număr francez conduse de romi în cartierul Magliana, iar primarul Urbei a anunțat construirea a două tabere la marginea orașului. Un sondaj recent realizat în România de IRES arată reacții amestecate ale concetățenilor noștri: aproape jumătate consideră că acțiunea guvernului francez este condamnabilă, dar mulți se tem de creșterea infracționalității odată cu revenirea țiganilor în țară. 69% consideră că problema romilor este una europeană, iar 62% cred că România este mai tolerantă decît alte țări față de această etnie.

Chestiunea, așadar, se încurcă. Oficialii francezi au declarat că și România ar trebui să contribuie la integrarea romilor, nu doar Franța. Dar Franța nu solicită fonduri europene pentru programele de integrare a romilor; România – da. Nici Italia nu o face – a spus-o acum cîtva timp chiar șeful Comisiei Europene, într-un interviu. În schimb, soluția „locală“ pe care o încearcă acum Gianni Alemanno, primarul Romei (construirea unor tabere unde țiganii să poată campa în condiții civilizate, ca să nu mai ocupe abuziv terenuri publice sau private) a mai fost încercată de un predecesor al său, acum vreo zece ani, fără rezultat: după un timp, taberele dotate cu apă curentă, electricitate, toalete, dușuri etc. au ajuns în paragină. Există aici un mic paradox: pe de o parte, administrațiile locale încearcă să rezolve problema, apelînd la măsurile pe care le au la îndemînă; pe de altă parte, ani la rînd, locurile de campare ilegale au proliferat fără ca aceleași administrații să intervină. E la mijloc, desigur, și o oarecare ipocrizie: teama de a nu fi acuzați de rasism și discriminare îi determină adesea pe oficiali să amîne, pur și simplu, rezolvarea situației, pînă cînd nu mai au încotro. Pe de altă parte, de multe ori activiștii civici sau unii politicieni strigă mult prea rapid „discriminare!“ cînd nu e vorba decît de o aplicare a legii dintr-un motiv „tehnic“ – de pildă, ocuparea abuzivă a unui teren sau îndeletnicirile ilegale ale unora dintre reprezentanții etniei.

În tot acest amestec de incapacitate administrativă, problema țiganilor pare să le fie lăsată, deocamdată, doar lor.

Deocamdată, puseul de autoritate al Franței – care n-o să dea cine știe ce rezultate practice – n-a făcut decît să atragă din nou atenția asupra problemei. Dar „soluția“ este, de fapt, pasarea problemei către alții. E greu să împaci respectarea diversității culturale cu modul de viață ante-modern al unora dintre reprezentanții etniei (pentru care propriile tradiții și reguli sînt în continuare mai importante decît legile statelor). E util, desigur, să organizezi – eventual cu fonduri europene – seminarii, dezbateri și monitorizări de presă prin care să încerci schimbarea percepției asupra țiganilor și să te străduiești să impui folosirea cuvîntului „rom“ (deși „țigan“ nu are în sine un sens peiorativ, și chiar reprezentanți ai etniei își spun „țîgani“ și se mîndresc cu asta). E normal și necesar ca, atunci cînd se încalcă un drept pe criterii etnice, să strigi „discriminare!“. Dar în tot acest amestec de incapacitate administrativă, prelungită dezbatere politico-socială și echilibristică birocratică europeană, problema țiganilor pare să le fie lăsată, deocamdată, doar *lor*. „Țiganii merg fără-ncetare / Nu știu nici ei cînd au pornit / Dar se tot duc necontenit / Împinși de-o vecinică-aiurare“.

P.S. Săptămîna viitoare, *Dilema veche* vă propune un dosar pe tema „Romii prin Europa“.

ținerea de minte

„un om care înfruntă cursele poate să facă orice își pune în minte, trebuie să aibă caracterul, înțelepciunea, detașarea, chiar și cu aceste calități, cursele sînt dure, mai ales cînd te așteaptă chiria și limba tîrfei e însetată de bere, există capcane dincolo de capcane, există zile în care se întîmplă imposibilul, deunăzi au început cu șanse de 50 la 1 în prima cursă, de 100 la 1 în a doua, și au încheiat ziua cu o șansă de 18 la 1 în ultima cursă, cînd încerci să aduni bănuți pentru proprietar și cartofi și ouă, o zi ca asta te poate face foarte bine să te simți ca un imbecil,

dar dacă te întorci a doua zi, o să-ți dea șase sau șapte cîștigători rezonabili la prețuri corecte, așa e, dar majoritatea nu se mai întorc, e nevoie de răbdare și e o muncă grea.“

Charles Bukowski,
Cea mai frumoasă femeie din oraș și alte povestiri, traducere din limba engleză de Domnica Drumea și Carmen Ciora, Editura RAO Internațional, 2008

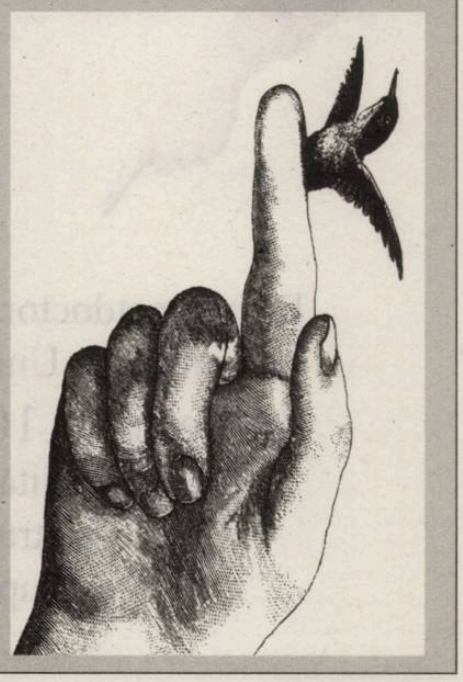

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Poveste cu un tînăr rezident

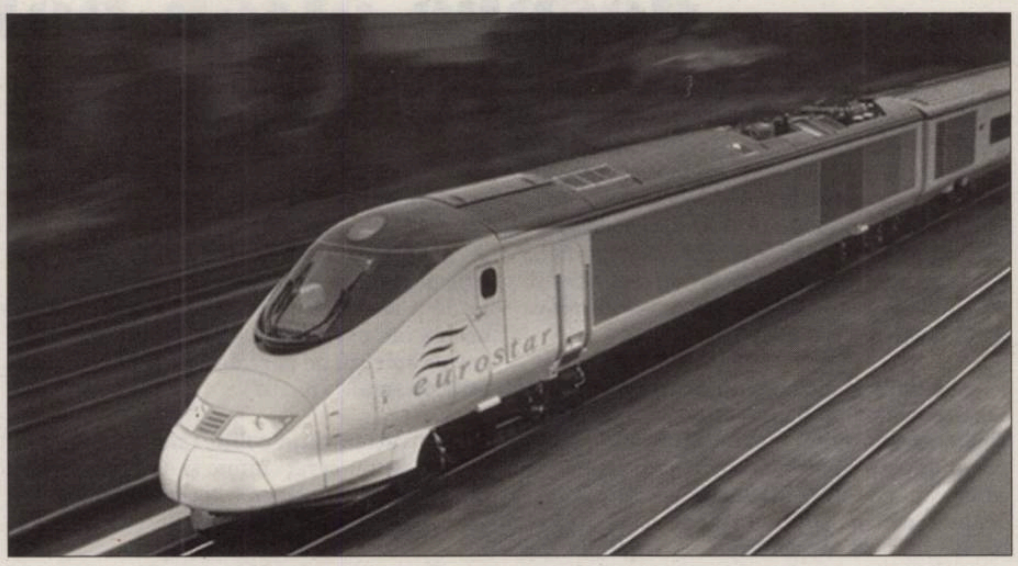

Dîrdîiam de mama focului pe peron şi bombăneam Căile Ferate Olandeze. Uitaseră să anunţe pe site că gara principală din Maastricht este în reparaţii şi că trenurile plecau dintr-un fel de Maastricht-Basarab, aflat la vreo 3 kilometri distanţă. Ne duseseră cu autobuzul, gratuit, pînă acolo, dar pierdusem legătura spre Liège, aşa că trebuia să aştept încă o oră pînă la următorul tren, pe un peron semipustiu, la 7 dimineaţa, pe un frig nasol, umed. Pe peron mai aşteptau vreo trei magrebieni şi două americance în sandale şi tricouri. Un alt călător, un tînăr cu o geantă sport, a traversat pasarela (am zis, semăna bine cu Gara Basarab) şi a intrat într-o clădire ultramodernă de vizavi.

A revenit cu două minute înainte să plece trenul. În vagonul cam afumat (tip navetişti), am intrat în vorbă, să ne mai luăm din plictiseală. Era medic ortoped rezident în Spitalul universitar local (clădirea ultramodernă de vizavi de gară). Locuia în Liège, era belgian şi mergea acasă la părinţi, în weekend, la spălat de rufe (geanta sport) şi răsfăţ în familie. Făcea naveta săptămînal. Îl văd tînăr şi ferice şi îl întreb cum i se pare sistemul de sănătate gratuit din Europa. E încîntat. Normal, are sub 30 de ani. Îmi spune că ei sînt cam singura clinică de vîrf din Olanda, că pot „face" fracturi de col femural, cu o rată excepţională de reuşită la persoane în vîrstă. Îl întreb cît se stă la rînd pentru operaţii complicate. Îmi zice că între 3 şi 6 luni. Îl mai întreb dacă un pacient cu bani nu are acces mai rapid. Îmi răspunde afirmativ. Normal că oamenii cu bani au acces la clinici private mai rapid. Apoi, sar de la una la alta. Îl întreb dacă nu şi-ar dori să lucreze în America. Îmi confirmă. E firesc. Cam toţi medicii din lume îşi doresc să se mute în America. Da, dar acolo, sistemul este diferit. Nu există asigurare de stat pentru sistemul de sănătate. Cade un pic pe gînduri. Apoi, începe să povestească. Tatăl lui era medic. Mama, la fel (dermatolog). Doi fraţi erau tot medici, iar sora (un fel de ruşinea familiei) era „doar" farmacistă. Tatăl (internist, profesor universitar) fusese de curînd ales membru în Comisia Naţională de Avizare a Medicamentelor. În numai un an, schimbase Mercedes-ul pe un Jaguar de două ori mai scump şi cumpărase o casă cu un etaj mai mare. Era la conferinţe de prezentare a noilor medicamente, trei săptămîni pe lună. Cînd în Hawaii, cînd pe Coasta de Azur.

În facultate, colegul meu de compartiment avusese mari probleme. La anatomie avusese ca profesor pe un rival profesional al lui taică-su. L-a băgat în restanţă după restanţă. Asta însă l-a ajutat. A învăţat cursul de anatomie ca nici un alt coleg. La clinică, totul era normal. A învăţat pe pielea lui că aspirinele pe care le prescrie trebuie să fie de la o anumită firmă, altfel intră în conflict cu şeful de secţie. În urmă cu vreo lună, vreo patru pacienţi cu stimulatoare cardiace muriseră suspect. I-au chemat la clinică pe ceilalţi beneficiari de asemenea aparate şi le-au schimbat, gratuit. Mă întreabă: „Ştii ce s-a întîmplat cu stimulatoarele vechi?" Zic nu, evident. „Nici noi. Le-au luat reprezentanţii firmei producătoare şi au dispărut cu ele din sala de operaţii." Îl întreb ce s-a întîmplat mai departe. Îmi zice că nimic special. Spitalul a căpătat un bloc operator nou-nouţ. Îl mai întreb o dată dacă încă mai crede că sistemul european, „gratuit", de sănătate i se pare mai bun ca cel american. Dă din umeri. „Aşa e în Europa, aşa sîntem obişnuiţi." „Dar nu e ipocrizie?", insist. „Este, într-un fel", admite el. Pînă la urmă, ajungem la o concluzie. Americanii au avocaţi mai buni. În plus, la ei asigurarea este individuală, este scumpă şi nu se mimează de nici un fel gratuitatea. *Ergo,* malpraxisul este pedepsit crunt. Ajungem la Liège, îşi ia rămas bun.

Rămas singur în compartiment, îmi dau seama cît de norocoşi sîntem noi, românii. La noi nu există seniori ai breslei care se răfuiesc în spatele uşilor închise, nu se permit relaţii nepotrivite între medici şi firmele de medicamente, iar profesioniştii din sistem nu visează să plece în străinătate. Sîntem chiar norocoşi.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ŞI PROTECŢIEI SOCIALE AMPOSDRU
Fondul Social European POS DRU 2007-2013
Instrumente Structurale 2007-2013
MINISTERUL EDUCAŢIEI CERCETĂRII TINERETULUI ŞI SPORTULUI OIPOSDRU

Investeşte în oameni!

Proiect cofinanţat din Fondul Social European prin
Programul Operaţional Sectorial
pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013

Burse postdoctorale în ştiinţe socio-umane şi politice la Universitatea din Bucureşti.
30 de luni, 1000 de euro pe lună,
mobilităţi internaţionale.
Pentru detalii, vizitaţi
www.ssup.postdoc.unibuc.ro.

ştiri nebăgate în seamă

● **Cît aur are America?** Dispute aprinse în SUA cu privire la cantitatea de aur disponibilă în Rezerva Federală. Congresmanul (republican) Ron Paul şi-a exprimat îngrijorarea cu privire la scăderea rezervelor de aur deţinute de statul american în tezaurul de la Fort Knox. Critic înverşunat al politicilor monetare promovate de Banca Centrală, Paul a indicat chiar că seifurile ar putea fi goale: şefii băncii centrale ar fi folosit tot aurul disponibil pentru a acoperi efectele crizei economice. Ministerul de Finanţe a anunţat imediat că afirmaţiile congresmanului sînt pure speculaţii şi că Banca Centrală deţine lingouri de aur în valoare de cel puţin 11 miliarde de dolari. Ron Paul este la originea unui proiect de lege care, dacă va fi adoptat, va obliga Banca Centrală să publice periodic rapoarte cu privire la tranzacţiile cu aur efectuate. (după *Die Welt)*

● **„Neutralitate şi laicitate".** O profesoară de istorie de origine evreiască din Nancy a fost suspendată timp de şase luni pentru că nu a respectat obligaţia de „neutralitate şi laicitate" în cadrul predării cursului şi a unei călătorii cu scop didactic. Catherine Pederzoli organizează, de 15 ani, excursii cu clasa la fostele lagăre naziste din Polonia şi din Cehia. Noua direcţiune, care a preluat conducerea şcolii în 2007, vrea să scape de profesoară şi-i impută faptul că predă cu prea mare înverşunare crimele comise de nazişti. „Vina profesoarei nu este cumva faptul că e evreică?" – se întreabă avocata profesoarei, Me Tadic, care pledează pentru suspendarea deciziei directorului şcolii. Catherine Pederzoli a fost supusă unei inspecţii generale din partea Ministerului Educaţiei, în urma unei manifestaţii organizate de cîţiva elevi din Nancy, anul trecut, în decembrie. Elevii au protestat împotriva deciziei şcolii de a reduce la jumătate numărul participanţilor la următoarea călătorie. Inspecţia ce a urmat acestui protest s-a soldat cu un raport în care profesoarei i se reproşează faptul că a abdicat de la datoria de „neutralitate şi laicitate", „instrumentalizarea elevilor" şi „spălarea pe creier". Inspectorii au ajuns la concluzia că profesoara dedică prea mult timp istoriei evreilor (în dauna altor subiecte); în raportul pe baza căruia a fost suspendată se mai menţionează faptul că profesoara foloseşte prea adesea la curs cuvîntul *Shoah,* cu toate că „termenul neutru şi în acelaşi timp fundamentat juridic este cel de genocid". (după *Libération)*

● **Taxe pe tutun.** Washingon, DC vrea să impună taxe pe ţigările vîndute în comunităţile de indieni. Comerţul în interiorul acestor comunităţi este scutit de majoritatea taxelor – inclusiv de cele pe tutun. Ultima dată cînd guvernul a încercat să introducă accize pe tutun – acum 13 ani – s-a lăsat cu demonstraţii vehemente, cu blocarea autostrăzilor care traversau teritoriile indienilor şi cu rănirea mai multor poliţişti. Atunci, guvernul a anulat legea la patru zile după ce fusese adoptată. (după *New York Times)*

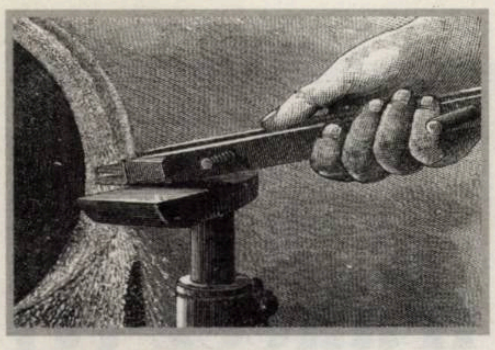

Peter SINGER

etica vieții

Cît de multă transparență e prea mult?

Transparența pare să fie cuvîntul zilei într-o arie largă de domenii strategice şi politice. Este oare o mai mare transparenţă întotdeauna ceva bun?

Din 2008, de cînd s-a declanşat criza economică, s-a apelat întruna la o „mai mare transparenţă" în domeniul serviciilor financiare. Legea reformei financiare, votată de Congresul SUA luna trecută, pretinde o mai mare transparenţă din partea băncilor şi a altor firme de servicii financiare. Mai mult, datorită eforturilor asidue ale coaliţiei *Oxfam America* şi *Publish What You Pay,* legea solicită chiar şi companiilor – atît celor din SUA cît şi celor străine – din domeniul mineritului şi al extracţiei petroliere, care urmăresc creşterea capitalului din SUA, să declare plăţile către guvernele ţărilor în care operează.

O altă formă de transparenţă s-a bucurat de foarte multă atenţie, luna trecută. *Wikileaks.org,* care se autodefineşte ca „mijloc anonim, mondial, de propagare a documentelor la care publicul ar trebui să aibă acces", a publicat 92.000 de documente cu privire la războiul din Afganistan, incluzînd rapoarte militare despre felurite incidente şi chiar rapoarte ale serviciilor de informaţii.

Wikileaks a publicat în ultimii trei ani o serie de documente delicate, de la regulamentul militar american al închisorii din golful Guantánamo, pînă la dovezi de corupţie din Kenya şi probe referitoare la deversarea de deşeuri chimice toxice de-a lungul coastei africane. A mai publicat, de asemenea, o listă cu site-uri pe care guvernul australian a propus să fie blocate, listele de membri ale grupării de extremă dreaptă *British National Party,* o analiză a riscului de credit a unei bănci majore din Islanda, şi un document filmat despre un atac al unui elicopter american la Bagdad, soldat cu moartea a douăsprezece persoane, printre care un jurnalist şi fotograf Reuters. Difuzarea rapoartelor de război afgane rămîne însă cea mai controversată acţiune *Wikileaks* de pînă acum.

The New York Times, împreună cu *The Guardian* şi *Der Spiegel* au avut şansa să vadă aceste documente înainte de a fi difuzate şi au decis să publice o parte dintre ele. Editorii au argumentat că, deşi decizia de a face publice materiale secrete este întotdeauna dificilă, aceste documente ar fi „de mare interes public" şi ar „pune în lumină extraordinara dificultate cu care s-au confruntat SUA şi aliaţii săi, într-un mod în care alte expuneri nu au făcut-o". Senatorul SUA John Kerry, un democrat de prim rang, susţinător al războiului, a spus că documentele ar putea „evidenţia miza" conflictului şi urgenta astfel „efectuarea ajustărilor necesare îmbunătăţirii politicilor implicate".

Julian Assange, fondatorul *Wikileaks*, a sugerat că aceste materiale ar putea constitui baza unor demersuri de urmărire în justiţie a crimelor de război comise de armata SUA împotriva civililor afgani. Alţii, inclusiv Barack Obama, au declarat că documentele „nu dezvăluie probleme care să nu fi fost deja difuzate în cadrul dezbaterilor publice despre Afganistan".

Există un paralelism între scurgerile recente de informaţii despre Afganistan şi publicarea de către Daniel Ellsberg, în 1971, a unor acte ale Pentagon-ului care au permis publicului american să înţeleagă cum s-a desfăşurat cu adevărat războiul din Vietnam. Site-ul *Wikileaks* susţine că dezvăluirile sale au catalizat deja „sute de reforme" şi că „o guvernare transparentă este cea mai eficace metodă de a asigura o bună guvernare".

Există însă chiar şi susţinători ai guvernării transparente care cred că *Wikileaks* merge prea departe. Steven Aftergood, directorul proiectului pentru confidenţialitate guvernamentală din cadrul Federaţiei Oamenilor de Ştiinţă Americani (FAS), consideră *Wikileaks* unul dintre inamicii societăţii deschise, deoarece nu respectă statul de drept şi nici drepturile individului.

Deşi *Wikileaks* declară că nu a publicat alte 15.000 de documente cu privire la războiul din Afganistan, pentru a nu dezvălui nume şi alte indicii care ar fi putut duce la identificarea şi periclitarea unor persoane, revista londoneză *Times* a arătat că există cazuri de documente deja publicate, în care apar suficient de multe astfel de indicii. Assange a declarat că regretă profund orice prejudiciu pe care documentele difuzate l-ar putea aduce, dar a continuat, totuşi, să susţină difuzarea lor. Iar site-ul *Wikileaks* ne arată că, deşi vizibile sînt cele cîteva consecinţe nefaste pe care le poate avea transparenţa, ceea ce nu se vede sînt consecinţele *ne*publicării, şi că, într-un climat de transparenţă, şansele ca guvernele şi corporaţiile să acţioneze moral vor creşte.

Dar cît de multă transparenţă e prea mult? Un cercetător leton în domeniul inteligenţei artificiale, de la Facultatea de Informatică a Universităţii Letonia, care a divulgat, mai devreme anul acesta, acte confidenţiale despre veniturile managerilor bancari, a fost elogiat ca un „Robin Hood" modern, fiindcă, fără el, publicul nu ar fi aflat cît de bine continuă să fie plătiţi unii oameni, în timp ce băncile lor sînt scoase la liman cu fonduri publice. În fiecare an, guvernul norvegian face publice venitul şi averea a aproape fiecărui contribuabil. Înseamnă asta prea multă transparenţă? Şi, dacă da, de ce?

Într-o lume în care teroriştii au comis atrocităţi şi ameninţă să o mai facă, e utopic să-ţi doreşti transparenţă guvernamentală totală. Uneori, binele poate fi făcut numai pe ascuns. Deocamdată, în linii mari, o comunitate mai transparentă e, probabil, una mai bună – ceea ce e valabil şi pentru o lume mai transparentă.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton şi profesor laureat la Universitatea Melbourne. A scris, printre altele, volumele* Practical Ethics, One World *şi, recent,* The Life You Can Save.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Matei PLEŞU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Veşti bune din Irak

V-aţi întrebat de ce ştirile din Irak nu se mai regăsesc în buletinele de ştiri? Simplu – pentru că în Irak lucrurile merg nesperat de bine. „Nesperat" trebuie înţeles, firesc, în contextul depresiei care ne cuprinsese pe toţi în anii 2005-2006, cînd Războiul din Irak părea definitiv pierdut şi aproape nici o speranţă nu licărea la orizont. Propensiunea presei spre dezastre se mai conjugă, în acest caz, cu altceva: antipatia generală faţă de preşedintele Bush. După ce, cu ajutorul aceleiaşi prese şi a unei viguroase stîngi intelectuale care domină, practic, interfaţa mediatică dintre public şi scena politică, am fost convinşi că Bush e un criminal idiot care a împins lumea la dezastru, nu se poate spune că în Irak s-a produs o cotitură decisivă şi că lucrurile chiar merg spre bine. Mai ales că totul merge bine ca urmare a unei decizii pentru care Bush a fost răstignit în presa mondială şi inteligentă, aceea de a mări numărul militarilor americani în Irak, la începutul lui 2007. Dar, adevărul are bunul obicei de a exista chiar dacă buletinele de ştiri ale planetei îl ignoră. Şi adevărul este că, avînd mai mulţi soldaţi în teren şi cîteva lecţii învăţate – mai ales de la britanici, care au controlat imperial şi impecabil zona lor de responsabilitate după martie 2003 –, profitînd de o conjunctură bună şi purtaţi de o voinţă ultimă, americanii au reuşit să stabilizeze, într-o măsură tot mai mare, Irakul.

Iată cifrele pe care experţii le ştiu bine, sînt cît se poate de publice, dar nu prezintă nici un interes pentru jurnalele de ştiri: în ansamblu, actele de violenţă au scăzut cu 80% de cînd a început majorarea numărului de soldaţi americani (faimoasa *the surge),* iar violenţele sectare, dintre şiiţi şi sunniţi, au scăzut cu 90%. Iunie şi iulie 2008 au fost lunile în care numărul civililor ucişi în Irak a ajuns la cea mai joasă cotă, de la înlăturarea lui Saddam Hussein. Numărul soldaţilor americani ucişi în operaţiuni a scăzut la un sfert faţă de aceeaşi perioadă de timp din 2006, iar numărul soldaţilor irakieni ucişi a scăzut la jumătate. Se remarcă o creştere semnificativă a disponibilităţii diverselor grupări insurgente de a încheia armistiţii şi de a le respecta, faţă de 2006-2007. Dincolo de cifre, există cîteva realităţi.

Poate cea mai importantă este aceea că organizaţia al-Qaeda a pierdut sprijinul sunniţilor şi a fost, practic, alungată din provincia Anbar, acolo unde îşi stabilise cartierul general în Irak. Acest fapt, care a generat efecte pozitive în lanţ, este explicat de experţi prin creşterea enormă a presiunii militare asupra provinciei, după ce au sosit în Irak încă şi mai multe trupe americane în cursul anului 2007, combinat cu pierderea de către al-Qaeda a încrederii sunniţilor irakieni. Organizaţia lui Bin Laden a comis două greşeli strategice majore, de care americanii şi oficialii de la Bagdad au ştiut, spre lauda lor, să profite foarte bine. Prima a fost aruncarea în aer a moscheii şiite al-Askari din Samarra în 2006 şi, din nou, în 2007. Crezînd că dă astfel o lovitură decisivă şiiţilor şi răpeşte definitiv inimile sunniţilor, al-Qaeda a declanşat, de fapt, numărătoarea inversă a prezenţei sale în Irak. Acest act terorist a dus violenţele etnice din Irak la o culme neatinsă pînă atunci. Acest veritabil război civil, care pentru noi, cei din afara Irakului, era haosul însuşi, îi făcea pe sunniţi să înţeleagă esenţialul: al-Qaeda a stîrnit un uragan şiit căruia, de fapt, nu-i putea face faţă. Miliţiile şiite Mahdi, agresive şi superioare numericeşte, conduse de Moqtada al-Sadr, au copleşit filiala irakiană a organizaţiei lui Bin Laden. Deja la sfîrşitul lui 2006 şi începutul lui 2007 pentru sunniţi era limpede că al-Qaeda nu poate să-i apere de furia şiită pe care chiar al-Qaeda o stîrnise şi căutau soluţii. Inspiraţi, americanii erau chiar acolo, gata de cooperare. A doua greşeală majoră a al-Qaeda a fost terorizarea sunniţilor, pe care pretindea că-i apără. Încă de cînd a început să domine Anbarul, al-Qaeda a dezlănţuit o campanie feroce de aducere a sunniţilor la litera sumbră a Islamului fundamentalist. Familii întregi, cu copii, femei şi bătrîni, erau ucise în stradă prin tăierea gîtului pentru că refuzau să practice Islamul furibund. S-au impus reguli absurde, cum ar fi interdicţia cumpărării castraveţilor de către femei pentru că forma falică a legumei împinge femeia la gînduri necurate. Trebuie spus că, în imaginarul Islamului de tip al-Qaeda, aşa cum castravetele este asimilat bărbătescului, roşia e asimilată femeiescului. Evident, nu există interdicţia cumpărării roşiilor de către bărbaţi. Acest tip de opresiune cumplită a redus, în urmă cu 15 ani, populaţia afgană la tăcere supusă, dar irakienii sînt altceva decît afganii. Prin urmare, sunniţii au început să se revolte, au început să vrea alungarea al-Qaeda şi au găsit imediat sprijin american. Cooperarea a fost foarte eficientă: sunniţii irakieni arătau ţintele al-Qaeda şi americanii le loveau distrugător. În acelaşi timp, şiiţii au început să creadă tot mai puţin în propriile miliţii insurgente, pentru că, pe măsură ce violenţele scădeau ca urmare a demantelării al-Qaeda în teritoriile sunnite, miliţiile şiite nu se repliau, nu se împuţinau, nu se dezarmau. Nemaiavînd aşa mult de luptat, miliţiile şiite au devenit bande organizate care-i jefuiau chiar pe şiiţii pe care, teoretic, îi protejau de sunniţi. În plus, presiunea americano-irakiană pusă pe Moqtada al-Sadr, acum în exil în Iran, a crescut simţitor. Din nou, soluţia salvatoare s-a dovedit a fi alianţa cu armata irakiană.

În acelaşi timp, printr-o nouă filozofie de recrutare (inclusiv prin readucerea la comandă a unor înalţi ofiţeri din epoca Saddam) şi cu un aparat de contrainformaţii mult mai eficient, americanii au reuşit să reformeze serios armata irakiană. Eliminarea comandanţilor care aveau legături cu insurgenţii a fost primul pas al acestei reforme. În concluzie, conform studiilor, mai mult de jumătate din irakieni nu mai cred că armata favorizează sectar, şi cam 60% dintre irakieni cred că poliţia lor e neutră din punct de vedere etnic. Această fantastică răsturnare de situaţie s-a petrecut pe parcursul ultimului an.

Aceste evoluţii, consolidate serios în ultimele 18 luni, aduc speranţă. Irakul chiar pare a fi pe drumul cel bun. Americanii chiar se pot retrage, fără riscul unei şi mai mari destabilizări. După alegerile locale din 2008 şi cele generale din 2009, Irakul ar putea să fie suficient de stabil pentru ca americanii să plece liniştiţi. Dacă lucrurile merg aşa cum au început să meargă, pînă în 2011 nu ar mai trebui să fie picior de soldat american în Irakul stabilizat.

P.S. Am scris acest text la începutul lui 2008, şi acum, cînd soldaţii americani vor părăsi definitiv Irakul, merită recitit pentru a nu uita cum, cînd şi de ce s-a produs punctul de inflexiune de la care a început construcţia succesului militar american din Irak. În plus, anticiparea din ultima frază – preluată, desigur, de la experţi – pare a fi corectă.

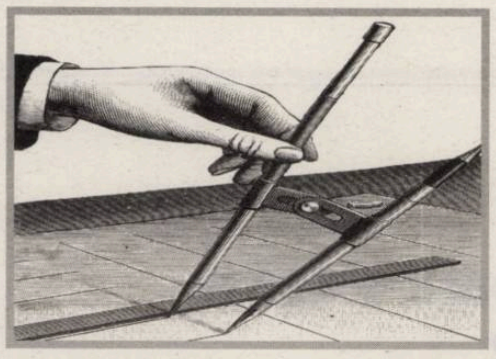

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Impresiile unui oaspete francez (I)

Tot pe vremea cînd Paul Morand îşi publica în foileton observaţiile despre Bucureşti, culese apoi în volumul binecunoscut, într-o altă revistă pariziană, *Monde et Voyages*, a apărut, la 15 februarie 1935, un articol al istoricului François de Vaux de Foletier, care vizitase în anul precedent ţara noastră. Textul, din care am tradus aici pasajele mai semnificative, se înscria într-o serie consacrată capitalelor lumii – după primele opt, de la Belgrad la Edinburgh.

„Bucureşti

Reşedinţă de vară, de la sfîrşitul veacului al XIV-lea, a voievozilor valahi, a căror reşedinţă definitivă a devenit în 1698, a fost ocupat de turci în 1769 şi în 1848, de ruşi în 1769 şi în 1807, de austrieci în 1789 şi în 1848, de austro-germani în 1916. Bucureşti, capitala României mari, este centrul intelectual, politic, industrial şi comercial al ţării. Bogat în vechi monumente care-i evocă istoria, s-a transformat, încă de la mijlocul secolului al XIX-lea, într-un oraş foarte elegant, foarte luxos, remarcabil prin vastele sale bulevarde, prin frumoasele sale grădini publice, prin minunatele sale parcuri. În plus, din punct de vedere economic, este unul din oraşele cele mai active din regiunea intermediară între Europa centrală şi cea răsăriteană.

Pentru cine debarcă la Bucureşti, după ce a cutreierat prin Balcani, primul moment este de bruscă surpriză. Numaidecît, neapărat, fiindcă este principala arteră din cartierul marilor hoteluri şi al magazinelor celor mai frecventate, călătorul începe să măsoare cu pasul Calea Victoriei. Ea este puţin şerpuită şi nu prea largă, totuşi comparabilă cu marile noastre bulevarde, fiindcă acolo se regăseşte acel nu ştiu ce parizian a cărui impresie nu am mai avut-o în nici o altă capitală europeană, nici chiar dintre cele mai frumoase şi mai bogate. Această impresie ţine de o anume bună dispoziţie măsurată, de eleganţa şi graţia doamnelor care se plimbă, de revărsarea rapidă a automobilelor lucioase, de animaţia de pe terasele cafenelelor, de feeria firmelor luminoase, de atmosfera plăcută din magazinele pline de mărfuri de bună calitate, venite, de altfel, în mare parte, de la Paris. În aceste magazine, aproape totdeauna, se vorbeşte franţuzeşte: din lectura instructivă a micii publicităţi de pe ultima pagină a ziarelor aflu că bijutierii, modistele şi fotografii au nevoie de vînzători sau vînzătoare care să cunoască limba franceză. De asemenea, în librării sau la chioşcuri, cărţile şi gazetele franceze sînt într-o proporţie considerabilă. În bibliotecile publice şi în repertoriul teatrelor, literatura noastră este larg prezentată, în mod inteligent. Un cotidian foarte răspîndit este publicat în limba franceză, *L'Indépendance roumaine*. De aceea, compatrioţii noştri nu se simt cîtuşi de puţin stingheri în capitala României."

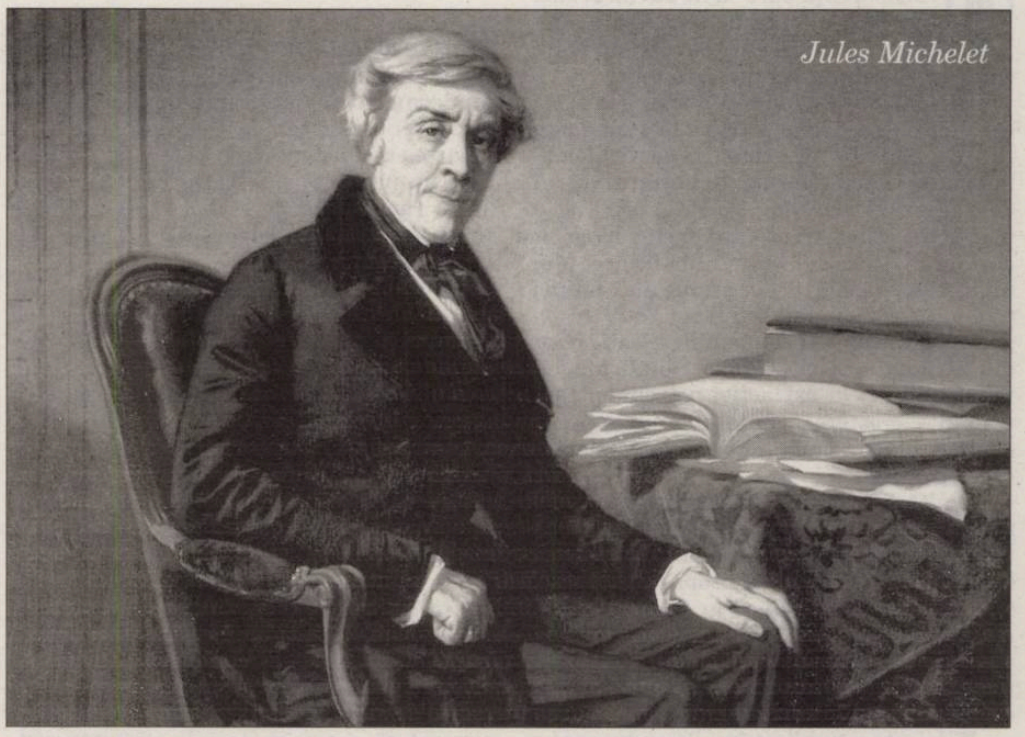

Jules Michelet

Pentru cine debarcă la Bucureşti, după ce a cutreierat prin Balcani, primul moment este de bruscă surpriză.

Urmează un şir de nume de străzi care aparţineau istoriei politice sau culturale a Franţei. Nu toate s-au păstrat pînă azi, dar la Pasteur, Michelet şi Edgar Quinet s-au adăugat, prin revenirea la vechile denumiri, datorate alianţei din Primul Război Mondial, Clemenceau şi General Berthelot. Pînă aici, caracterul de propagandă al articolului n-a putut scăpa nimănui. Autorul, care venea de la Sofia, unde luase parte la Congresul internaţional de bizantinologie, era evident dispus să prefere germanofiliei care a caracterizat o întreagă generaţie din intelectualitatea bulgară, primirea caldă care-i întîmpina pe francezi la Bucureşti. Dar, cum se va vedea săptămîna viitoare, trecînd de Calea Victoriei, acest oaspete şi-a îngăduit să constate şi „nota exotică" rurală, tot mai vizibilă către periferie. Pentru a atenua critica, ceea ce ar fi fost judecat drept înapoiere este aici legitimat ca fidelitate faţă de tradiţia istorică.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Doru MOŢOC

SOS Provincia

Ce facem cu patrimoniul cultural imaterial?

Atrebuit să treacă destulă vreme pînă ce, în conştiinţa publică, şi-a făcut loc ideea că, dincolo de feluritele edificii şi bunuri materiale de patrimoniu, care se cer conservate şi ocrotite, comunităţile mai au de apărat şi altceva: este vorba de întregul tezaur de tradiţii, obiceiuri, meşteşuguri, producţii orale, mituri, modalităţi specifice de a practica o anumită îndeletnicire, în general – de realităţile culturale proprii unei anumite arii geografice sau etnice, dintre care multe cu caracter de unicitate, lipsite însă de suport material. Toate acestea, reunite sub denumirea generică de patrimoniu cultural imaterial, au intrat în atenţia şi preocupările UNESCO, care a înfiinţat chiar un Birou destinat să gestioneze problemele proprii domeniului, cu sediul la Brescia. Mai mult decît atît, au fost constituite şi organisme zonale, menite să identifice şi să facă tot ce este posibil pentru prezervarea bunurilor culturale de această factură, dintre care unele se constituie în veritabile branduri de ţară.

Un astfel de Birou zonal, avînd ca obiect realităţile sud-estului european, îşi are sediul la Sofia şi gestionează manifestările, întîlnirile specialiştilor şi, desigur, analiza dosarelor menite să înscrie, între bunurile culturale imateriale ce se cer ocrotite, anumite „producţii" provenind din diverse ţări ale acestei părţi a Bătrînului continent. Chiar anul acesta România a găzduit, în judeţul Vîlcea (cunoscut pentru inspirata gestionare a conservării şi valorificării tradiţiilor), o sesiune, cea de-a patra, a experţilor sud-est europeni în domeniu. A fost un bun prilej de evaluare a stadiului în care se află azi identificarea şi conservarea patrimoniului cultural imaterial.

Am aflat cu acel prilej că România are deja omologate două astfel de produse artistice cu caracter de unicitate: doina şi căluşul. O a treia, „Cocoşul de Horezu", se află în curs de omologare. Ne aflăm în fericita situaţie în care, în vreme ce destule ţări nu prea mai au ce conserva (unele propun, de pildă, cositul fînului sau... scrisul de mînă!), noi să dispunem încă de un tezaur cultural imaterial absolut fabulos. Mare parte a acestuia se află, cum e uşor de presupus, departe de Capitală, în zone şi localităţi diverse, risipite pe întreg cuprinsul ţării. Identificarea, conservarea şi punerea în valoare a acestei veritabile bogăţii naţionale care, în timp, poate duce la apariţia unor focare de interes turistic şi nu numai, reprezintă tot atîtea imperative a căror asumare revine, în primul rînd, provinciei.

Problema care se pune este, însă, dacă putem conta peste tot pe interesul şi sprijinul factorilor locali de decizie. Personal, sînt mai degrabă sceptic. Pe agenda curentă a politicienilor din administraţia locală cultura este, din nefericire, departe de a reprezenta o prioritate.

Dar excepţiile dătătoare de speranţe nu lipsesc. Doamna profesoară Elena Stoica, inimoasa şi competenta directoare a Centrului judeţean Vîlcea de Conservare şi Valorificare a Creaţiei, îmi relata de curînd că încearcă să propună spre omologare un produs cultural excepţional: vechile colinde din Ţara Loviştei. Primarul de la Boişoara, comuna în vatra căreia acestea s-au păstrat, domnul Petre Popescu, face tot ce-i stă în puteri pentru ca ea să se materializeze. E un caz fericit.

O problemă rămîne, totuşi: aceea a necesităţii unei iniţiative legislative în domeniu. Valorificarea patrimoniului cultural imaterial nu trebuie lăsată la latitudinea interesului (sau dezinteresului!) unuia sau altuia dintre factorii locali de decizie. Identificarea şi conservarea lui trebuie să fie o obligaţie stipulată de lege.

© V. Dorolfi

Altminteri, pe măsura scurgerii timpului şi a dispariţiei puţinilor păstrători ai acestor comori neştiute, vom irosi o zestre multimilenară şi vom deveni tot mai săraci.

Doru Moţoc *este scriitor.*

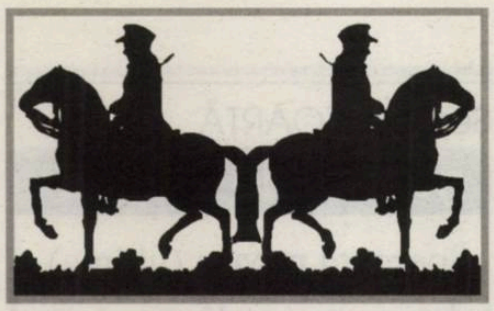

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Nostalgia normală, dar ineficace

Stimate domnule Costea, în textul meu scris în urmă cu 13 ani şi republicat acum, cu prilejul deshumării binecunoscute, afirmam că *nu* sînt uimit de marele procent al nostalgicilor după Ceauşescu. Mai mult: îl explicam cu cîteva din argumentele dvs., perfect valabile. Nu aţi observat? O scriam clar: nostalgia după cemăriţi practica. Prea bine. Practic, vă întreb: în „Epoca de aur" aţi fi scris la *Scînteia* contra regimului cu dezinvoltura, slobozenia de limbă, humorul, lipsa de teamă, plăcerea, da, plăcerea, cu care faceţi praf capitalismul în numeroasele dvs. texte publicate în *Dilema?* Vi se pare asta un fleac, ca tot ce ţine de pricăjita libertate a

Către domnul M. Costea, ploieştean, din pagina 2.

ea ce numiţi „vremurile bune din deceniile 7 şi 8" „nu e o tîmpenie", este cu totul de înţeles, este „absolut normală" – vorba dvs. Îmi permit să constat că mă citiţi cu mai puţină atenţie decît o fac eu cu scrisorile dvs.

Numai că de la această idee trageţi concluzia foarte ţeapănă că în „Epoca de aur" era mult mai bine decît azi; fie şi în urmă cu 13 ani, dar şi azi, eu susţin că în epoca noastră gri e mai bine şi e mai rău decît atunci. Vi s-a părut prea complicat? Prea teoretic să diferenţiaţi între cauzele relelor într-o democraţie şi cele ale unei tiranii? Văd că dispreţuiţi aprig teoreticul (deşi vă place din Marx definiţia „proprietăţii ca furt", ignorînd cum s-a întruchipat la noi „proprietatea întregului popor"...) şi preaexpresiei care „n-o ţine ea de hrană", dar, recunoaşteţi, vă încălzeşte, poate, cît o haină sau o sută de lei în plus oferite cîndva, generos şi memorabil, de patronul întregii Românii?

Nu iubesc capitalismul – nici o orînduire nu e necesar să fie iubită –, dar trebuie să admit că „el", cît o fi de scandalos, nu mă obligă să-l laud şi să-l cînt, să-i fiu devotat, fiindcă altfel îi devin suspect, aşa cum o făcea zilnic şi ceas de ceas „socialismul biruitor" pe care – probabil – l-am făurit împreună, dar, la fel de probabil, l-am suportat diferit. În orice caz, la vîrsta noastră, nu-mi permit eroarea atît de frecventă azi, să mai pretind capitalismului a înfăptui idealurile, de fapt iluziile socialismului. Capitalismul nu e „mai drept" decît socialismul; doar mai eficace economic, cu toate contradicţiile şi crizele lui inevitabile. Să nu ne încurcăm cu alte iluzii şi nici să nu ne încărcăm cu alte indignări peste cele cu totul îndreptăţite de calitatea precară a capitalismului românesc. Orice nostalgii sînt ineficace.

Nici o orînduire nu e necesar să fie iubită.

Cît priveşte Legea 18/68 şi tribunalele poporului unde speraţi „să-i vedeţi în dungi pe escrocii neamului", am – „om bătrîn", mă înţelegeţi? – o violentă alergie ori de cîte ori aud de Partidul Poporului, de Televiziunea Poporului, pînă şi de Casa Poporului. Mi-o tratez sistematic recitind cu elan minunăţia aceea de capodoperă a lui I.L. Caragiale intitulată, bubuitor, *Boborul*. Îmi permit să v-o recomand şi dvs., nădăjduind să nu ridicaţi din umeri, ci doar din sprîncene, la propunerea mea.

Amical, ca între doi vajnici pensionari...

tolo sport

În condiţiile în care în toată România nu există nici măcar un bazin de înot capabil să găzduiască o competiţie internaţională, în fiecare an se pune pe tapet chestiunea înfiinţării unui circuit de Formula 1. Ce fel de scurtcircuit se produce în mintea celor care visează la aşa ceva?

De ce se încurajează proiectele fantastice şi investiţiile excentrice? Pentru că nimic nu e mai rentabil decît utopia într-o ţară şi într-un sport care nu-şi măsoară eficienţa acţiunilor. Nici o metaforă! La propriu, utopia aduce milioane de euro celor care vehiculează astfel de bazaconii. Nu s-a făcut circuit de Formula 1, dar s-au organizat cîteva circuite moto, s-au cîştigat o groază de bani din fondurile publice. Primăria Bucureştiului şi cele din ţară nu au arătat niciodată cît au alocat pentru galele de box profesionist sau pentru concursurile auto fără miză sportivă. Cît despre proiecte, randamentul privat al vorbelor îl depăşeşte pe cel al faptelor. În sportul virtual, sîntem campioni la studii de fezabilitate şi la proiecte. În sportul real, sîntem singura ţară din Europa care nu are: un stadion performant, o sală modernă, o bază nautică de competiţie, un patinoar de elită şi un bazin omologat la nivelul acestui mileniu.

Cătălin TOLONTAN

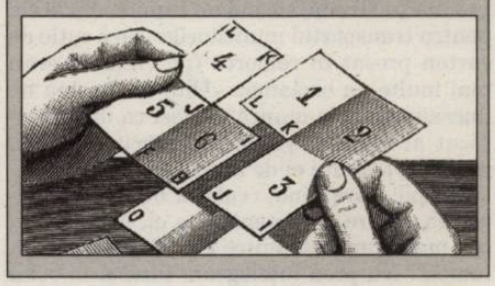

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Salonic

La început de toamnă, oraşul ăsta pare mai viu şi mai frumos ca niciodată. E la fel de aglomerat şi de nebun ca întotdeauna, dar de acum şi pînă la anul, spre sfîrşit de mai, iese din ghearele turiştilor şi redevine locul celor care stau aici. Deşi nu e mic deloc, peste tot e strîmt, gîtuit între puzderia de bulevarde şi străduţe drepte, întretăiate în unghiuri perfecte, care fac intersecţiile identice şi-ţi năucesc, dintr-o lovitură, orice instinct de orientare. Cel puţin la început, spaţiul ăsta nu e de explorat cu harta în mînă. Oricît de pedant ai fi de felul tău, aici e bine să laşi la o parte obiceiurile de acasă şi să te îndrepţi în direcţiile în care te duc străzile, de-a lungul bulevardelor nesfîrşite care traversează oraşul, sau pe străduţele care urcă spre cetatea din vîrful dealului, după ce au ieşit direct din mare. La prima vedere, ţi se pare că totul e extrem de confuz, cumplit de aglomerat, zgomotos, nevrotic, nu prea curat şi, mai degrabă, neprimitor. Dar, după ce ai repurtat prima victorie măreaţă, găsind un loc de parcare, după ce ai băut primul pahar la o cîrciumioară de care te îndrăgosteşti pe loc, repulsia faţă de locul ăsta, care ţi se pare excesiv de turcit, se transformă într-o mare îmbrăţişare. Începi să adulmeci farmecul oraşului şi să întrezăreşti un pic din minunea care a supravieţuit aici, din bezna istoriei.

Un oraş de magazine şi de cîrciumi. Galerii de ţoale, de încălţăminte, de bijuterii, prăvălii generoase sau minuscule, chioşcuri, spaţii neverosimile dedicate nasturilor, fitilelor de lampă, degetarelor, rochiilor de mireasă, jucăriilor folosite, seturilor de tacîmuri, milieurilor, perdelelor, ciucurilor, aşternuturilor, cratiţelor de toate dimensiunile, alături de restaurante, baruri, terase cu cîte trei mese sau, dimpotrivă, lungi cît o stradă. Dar nu e nimic din atmosfera bazarului turcesc. Aici nu găseşti vînzători înghesuiţi unul în altul, care-şi povestesc marfa în rime strigate din toţi bojogii. Poate doar în spectacolul zilnic de la piaţa de peşte. În rest, domnule, aici avem un cult al prăvăliei, şi negustori care vin din familii de negustori, provenite, la rîndul lor, din dinastii de negustori, începute binişor înainte ca Burebista să declanşeze, la noi, prima şi ultima prohibiţie. Negustoria ăstora nu are doar ştaif confecţionat istoric, ci respiră un aer suveran, al moştenitorilor unor părinţi care au inventat, cu nişte mii de ani în urmă, joaca asta cu mărfurile şi cu banii. Puzderia stelară de prăvălii şi magazine de toate soiurile e concurată doar de entuziasmul cîrciumăresc.

Curg epopeic vinurile albe, cu nasuri de răşină de brad amestecată cu ierburi uscate.

Se mănîncă extatic şi se bea voinicește. Dar treburile astea se fac cu mare răbdare, la mese de seară, care durează cu orele, aliniind feluri peste feluri de mîncare, de la gustările colorate şi vesele, pînă la cavaleria grea a marilor farfurii, pe care se lăţesc, odihnindu-se pe salate, sau dormind sub gratinuri de brînze şi sosuri de smîntînă cu muştar, cele mai rumenite şi înmiresmate bucăţele ale înotătoarelor de tot felul, rîmătoarelor, rumegătoarelor şi cotcodăcitoarelor. Aromele de piele crocantă, de peşte, pe care au picurat uleiurile din măsline şi zemurile tuturor lămîilor, se amestecă năucitor cu aburii încărcaţi de miresme ieşite din grătarele sau din cuptoarele încărcate cu cotlete de miel, coaste de purcel, pulpiţe de iepure şi spinări de ied. Aici îşi găsesc Raiul împătimiţii de cărnuri îmbătate cu rozmarin şi traversate de grăsimi mai fine ca dantela, dar tot aici e şi tărîmul salatelor, Nirvana celor ieşiţi din barbaria cărnii şi pătrunşi în lumea vegetală a mîncatului monahal. Şi unii, şi alţii, uniţi în cea mai ecumenică dintre bucătării, pot respira acelaşi aer, sublim de păcătos, al voluptăţii gătitului. Curg epopeic vinurile albe, cu nasuri de răşină de brad amestecată cu ierburi uscate, lîngă rosé-uri reci şi proaspete, cu adieri de flori de cîmp, care deschid porţile pentru vinurile roşii, cuminţi, de masă, fără veleităţi de vedete, însoţind, supuse, falanga invincibilă a mîncărurilor.

Pe străzile acestui oraş, plutesc, în toate direcţiile, femei aiuritor de frumoase. Profiluri tulburătoare, cu arcuiri de frescă egipteană, tenuri cu nuanţe infinite, de la alb la măsliniu, trupuri care păstrează liniile ireale din decoraţiunile vaselor antice, o grijă obsesivă pentru detaliile potrivirii hainelor, alături de o descătuşare a diversităţii feminine, pe care n-o găseşti tocmai uşor prin alte părţi. Un amestec bizar de model clasic, altoiuri cu imagerie de machiaj şi freze contemporane, scoborîte din serialele *Amurgului* vampirilor, umplu locurile astea cu un pericol real, de torticolis, la tot pasul. Diferenţele de gusturi pălesc aici. Nu mai e o problemă cu ce-ţi place şi ce nu-ţi place, ci un spectacol fascinant, al unor modele vaste ale frumuseţii feminine, scăpate de obsesia imaginii perfecte, a clonei „fotoşopate" sau a triumfurilor chirurgiei estetice. Dar adevărul e că aşa ceva trebuie văzut natur, la faţa locului. Ferească Sfîntu', n-am fumat ierburi dătătoare de vis şi n-am băut ca peştele! Ştiu că în repertoriul nostru de meridionali, care se cred buricul lumii şi cei mai viteji şi mai drepţi dintre microbişti, „femeia grecească" nu ocupă nici măcar un loc onorabil în clasament. Dar aici sălăşluieşte o *rasă* (cer scuze, spăşit, gardienilor corectitudinii politice!) de oameni plămădiţi dintr-un amestec rar. Aluatul ăsta dospit într-o foarte lungă istorie, uneori cumplit de fierbinte, a păstrat în miezul lui una dintre cele mai fascinante întîlniri de naţii ale acestui continent. Aici s-au adunat...

Însă, dintr-odată, văzui că mijesc zorii sfîrşitului de spaţiu pentru colţul meu de pagină şi, sfios, tăcui, pînă săptămîna viitoare.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

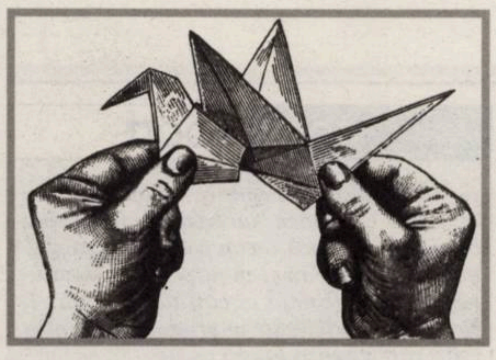

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Trecute vieţi

Pe marginea drumului, un moşneag şi un copil stau pe o buturugă, lîngă o bicicletă veche ce seamănă cu acelea care se făceau la Tohan. Se odihnesc sau poate aşteaptă şi ei, ca şi noi, să se ridice bariera. Bunicul (probabil) are părul şi mustaţa albe, ochii îi sînt de un albastru intens iar îndărătul lor bănuieşti o viaţă lungă şi complicată. Mă gîndesc că nepotul ar avea de ascultat o mulţime de poveşti de la el. Dar mai au nepoţii timp şi chef să asculte poveştile bunicilor? Măcar uneori? Dar mai vor bunicii să povestească? Cine ştie... Oricum, ei nu povestesc niciodată chiar tot. Există mereu părţi obscure, secrete, lucruri de nepovestit, scene din viaţă peste care e trasă o cortină grea. Uneori, nepoţii înţeleg mult mai tîrziu ce au vrut de fapt să le spună bunicii sau mai întrevăd cîte ceva ascultînd poveştile altora din aceleaşi vremuri. De foarte multe ori însă, scene importante din vieţile bunicilor dispar complet, odată cu ei, parcă şterse cu buretele.

De exemplu, una din bunicile mele a făcut închisoare politică. A trăit peste o sută de ani, dar nu mi-a povestit niciodată nimic de acolo. Într-un singur moment, cînd eram împreună pe stradă, zărind un camion din acela pentru transportul muncitorilor, cu o cutie de carton presat în remorcă (pe vremuri erau mai multe), a exclamat: „Uite cu d-astea ne duceau pe noi la muncă". A fost ca un colţ ridicat al cortinei şi am întrezărit ceva din grozăvia traiului ei de atunci.

Copil mare fiind, cealaltă bunică îmi povestea despre o prietenă de-a ei, Ioana: „Era cea mai frumoasă dintre noi. O plăcea toată lumea". Nu prea înţelegeam fiindcă în ochii mei era doar o babă. Bărbatul ei, Nae, avea peste 70 de ani, dar era încă puternic. „Mare crai a fost şi el", zicea bunica. Nici asta nu înţelegeam. Adică, nu-i ajungea că se însurase cu o femeie frumoasă? Şi de unde ştia bunica toate astea? Cică, îl vedea lumea că umbla prin oraş cu flori în mînă. Zău? Ce simplu...

Trenul trece pe lîngă barieră cu un şuierat lung. De ce s-o zice „trenul vieţii"? Bariera rămîne lăsată, probabil că mai vine unul.

Dar fratele bunicii, Mircea (Miercea, cum îi ziceam eu)? Era şi el un tip fascinant. N-am stat de vorbă mai mult de două ori. Mă intimida bătrîneţea lui adîncă, marcată prin sprîncenele albe şi stufoase. M-a întrebat odată dacă, învăţînd eu să schiez, aflasem şi ce e aia „frîna naţională". Nu ştiam. „Adică, te opreşti în cur", zicea hohotind. Bunica îmi povestea că omul făcuse alpinism, că îi gonise cu puşca de vînătoare pe funcţionarii comunişti care încercau să-i bage chiriaşi în casă cu forţa, că avusese un accident grav de automobil şi noroc că în maşină avea un aparat de fotografiat cu care, deşi plin de sînge, a făcut poze ce aveau să-i dovedească nevinovăţia. Apoi, cică era primit ca un oaspete de onoare la nu ştiu ce stabiliment din oraş... Soţia lui, uscăţivă şi tăcută, cu gura strînsă ca o pungă, îmi inspira teamă. Aflasem că nu ieşea din cuvîntul ei, că îl ţinea sub papuc, adică. Nu înţelegeam cum de un asemenea om stă sub papuc. Şi cum rămînea cu escapadele? Erau momente cînd evada de sub papuc? Cine ar mai putea să-mi povestească! La înmormîntarea lui eram adolescent şi mi-aduc aminte că s-a ţinut un praznic teribil, cu mult vin şi multe glume, parcă era nuntă. Toţi ziceau că i-ar fi plăcut şi lui.

Trece şi al doilea tren. Tot şuierînd.

Dar bunica? Ce relaţii o fi avut cu bunicul? Au fost îngropaţi unul lîngă altul şi mama a visat-o odată cum îi spunea că *nici* dincolo nu se înţeleg. Adică, nu se mai înţelegeau nici *aici*? N-am ştiut. Bunica mi-a povestit cum pe vremuri el i-a dat o palmă. După mai bine de 50 de ani, ea îmi recunoşte mie că o meritase...

Mici crîmpeie recuperate din vieţi trecute. Unde se duc toate celelalte, cele neştiute? Există pe undeva vreo arhivă a vieţii oamenilor obişnuiţi? Am fi tentaţi să zicem că nu. Cineva mi-a atras atenţia că imaginile faptelor din trecut zboară cu viteza luminii prin Univers. Cu alte cuvinte, dacă Ion a iubit-o pe Vasilica, neştiut de nimeni, în vreo poiană, acum vreo 150 de ani, imaginea lor circulă pe undeva prin Univers la o distanţă de 150 de ani lumină. E cineva acolo pe recepţie? Cineva care să îndosarieze acţiunile umane într-o bază de date cerească (pentru o eventuală judecată de apoi?). Dacă despre imagini ştim că umblă aşa, nu cumva şi gîndurile sau sentimentele tuturor oamenilor circulă în vreun fel prin spaţiu? Cum ar ca miliarde de idei geniale şi nerozii, necazuri şi fericiri, pasiuni şi gelozii, invidii şi satisfacţii, spaime şi nepăsări, trăite acum 50 sau acum 1050 de ani, să zboare învîrtejite prin spaţiu. Hohote de rîs şi de plîns înregistrate pe un suport necunoscut alergînd într-o spirală fără sfîrşit. Hai că am luat-o razna şi destule nerozii ajung să vadă şi lumina tiparului.

Bariera se ridică şi moşneagul meu, urmat de copil, îşi ia bicicleta de ghidon. N-am să aflu niciodată istoria vieţii lui.

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Speranţa moare (ultima), dar nu se predă

Totul (ca să încep cu un truism): o funcţie, o situaţie, un rol *expiră* pe pămînt. O „ordonată spiră" devine o expiră: un fitil futil, o sfoară bleagă, un apendix caudal porcin fără obraznicu-i burghiu, un sfredel reajuns piron, un *8* buclat devenit simplu *0*. Homuncului politici, la rîndu-le, expiră, mulţi dintre ei fiind nişte ex-piraţi. E anevoie, după ce vei fi fost pirat, să devii un expirat nevolnic. Nu ştiu dacă se resemnează cu deviza încrezătorilor în Pronie (cei pentru care, cum se spune, „speranţa moare ultima", – şi, nici atunci, „nu se predă"!): *Dum spiro spero*. Nu e prea lesne, pe de altă parte, de spus că providenţialiştii speră şi după ce expiră, pentru că nu-i oligatoriu să crezi în viaţa de apoi, chiar dacă,-ntr-asta, speri cît timp respiri. Nu nădăjduie, pînă la ultima suflare, deznădăjduiţii radicali, adepţii unui incurabil nihilism, orb ca o credinţă monomaniacală, ateiştii agitaţi sau mai placizi. Or, dacă providenţialiştii afirmă,-n forul lor lăuntric (şi, uneori, în veliglas), *Dum spiro spero,* ceea ce spun, în fond, şi credincioşii, – aceştia din urmă-i pot adăuga dictonului şi un *Etiam dum exspiro spero*. A treia categorie, în sfîrşit, are a spune fie un apatic *Non spero,* şi atît; fie un *Despero* furibund. – Cît despre paliativul, dacă vreţi, paradoxal, al lui Vergilius, şi anume: *„Una salus victis, nullam sperare salutem",* spaţiul e prea exiguu, desigur, pentru o dezbatere serioasă.

PUBLICITATE

Luminița BATALI

Vara la MNAC

– Expoziția Casia Csehi – Gabriela Nicolaescu –

Casia Csehi şi Gabriela Nicolaescu împărtăşesc aceeaşi formaţie; ambele graficiene au fost studentele lui Vasile Kazar, dar discursurile, temperamentele şi viziunea lor artistică sînt două universuri radical diferite, aşa cum se poate observa în expoziţia lor comună de la MNAC, din spaţiul de la Teatrul Naţional din Bucureşti.

Lucrările Casiei Csehi confirmă, poate, existenţa în cultura română a unui fluviu subteran ce ţine de discursul formulat pentru prima dată, cu intensitate şi consecvenţă, de suprarealism, şi care izbucneşte din cînd în cînd la suprafaţă, în opera unor artişti. Suprarealismul a interogat pentru prima dată interioritatea grevată de oniric, de visceral, de latura întunecată a sexualităţii şi lumea visului apăsător, a suferinţei dinăuntru, a straniului care, de la De Chirico, la Victor Brauner şi Tanguy înfăţişează privirii zone şi primejdii altfel abia presimţite.

Formînd aproape o retrospectivă, desenele expuse încep din 1979 şi permit privitorului să urmărească progresiv alchimia creaţiei uneia dintre cele mai originale artiste contemporane. Ceva din modul de a construi imaginea, de a da formă lumilor nevăzute – fiindcă asistăm la un discurs ce eludează consecvent priza la real – e datorat, în lucrările de început ale Casiei Csehi, maestrului ei Vasile Kazar. Dar tot de la început există, credem, în viziunea graficienei, această legătură cu lumea vastă a spaţiului visat, cu sensibilitatea suprarealistă, pe care nu o regăsim la Kazar, ale cărui lumi sînt dincolo de acest tip de substanţă. Anii '80 înseamnă peniţă şi creion, negru şi alb, rareori un ocru, roşuri, înseamnă imagini ce se construiesc şi parcă se deconstruiesc din linii fine şi haşuri, populate de fiinţe stranii, vag antropomorfe sau curgînd spre zoomorf într-un mister de zeităţi egiptene, pentru ca la sfîrşitul anilor '90 să observăm cum lucrările Casiei Csehi se încarcă de o culoare fauvă, de o tuşă energică şi viguroasă, iar formele, deloc atribuibile realului, viscerale, într-o vagă rezonanţă cu informalul lui Tanguy, tind spre amploare şi monumental. Astfel, *Frunză erotică* şi *Portret bipolar* din 1997, *Adam* şi *Eva*, două lucrări din 1998, *Aposto* şi *Christ* din acelaşi an sînt imagini energice, vîrtejuri de culori, linii, haşuri şi semne care confruntă privitorul cu o viziune singulară, incomodă, care transmite relatări despre încercări şi suferinţe. În acest sens, poate cele mai reprezentative sînt lucrările *Matrice-Oul* din 1997, care aminteşte prin postura personajului şi mesaj de lucrarea *Sorrow* a lui Van Gogh, unde un personaj feminin se chirceşte în sine, într-o imagine ce poate fi citită alternativ şi ca un şarpe sau pasăre în ou, *Călăuză în abis* şi *Christ* din aceeaşi perioadă. Fiinţe fantastice, totemice, alert desenate şi exultînd de culoare, precum *Împărăteasa, Fiinţă primordială, Masca* aparţin aceluiaşi stil, formînd una dintre cele mai interesante perioade din creaţia Casiei Csehi.

Aceste lucrări temperamentale, imagini forjate de un mare artist, fac loc începînd cu primii ani ai acestui deceniu unei reîntoarceri la semnul fin şi unei abordări foarte decorative a imaginii, avînd poate, ca reper îndepărtat, decorativismul şi cromatica artei indiene. Astfel sînt *Ochi* din 2008, dar şi *Scrisoare* din 2002, *Arbore cu semne* tot din 2008 ş.a.m.d. În aceste lucrări e ca şi cum artista şi-ar fi redus în surdină propriile trăiri şi sentimente, în favoarea unei abordări mai „obiective" şi poate mai senine a imaginii. Va fi interesant de văzut spre ce se va dezvolta această ultimă tendinţă, în expoziţiile viitoare.

Este poate şi una dintre cele mai intuitive „Veneţii" din pictura românească.

Gabriela Nicolaescu invită privitorul la o cu totul altfel de călătorie. Tema sa principală este Veneţia, acompaniată de irişi multicolori şi de naturi statice imaginare, care sînt de fapt tot o evocare, de această dată a unor posibile picturi murale din palatele veneţiene.

Factura lucrărilor sale uşoară, graţioasă ţine de tuşa care atinge foarte fin suprafaţa, pentru a crea imaginea diafan, aproape ca un parfum. De aceea, peisajul său intitulat *Veneţia* – una dintre cele mai remarcabile lucrări din expoziţie – este poate şi una dintre cele mai intuitive „Veneţii" din pictura românească: lumina aceea unică este evocată în ceea ce are esenţial şi e obţinută indirect din culorile apei şi arhitecturii, din transparenţe şi dintr-un temperament cromatic cultivat şi fin, departe de sunetul de trîmbiţă al imitatorilor lui Petraşcu. Şi sentimentul istoriei, definitoriu pentru oraş, este captat printr-un capitel în prim-plan, printr-un ancadrament de fereastră încununat de sculpturi, la baza căruia dormitează o pisică, sau prin măştile sau personajele de carnaval veneţian care sînt tema unei serii de picturi. Aceste fascinaţii pentru mască şi costum sînt de altfel naturale pentru o artistă care a semnat costumele pentru numeroase filme de ficţiune, iar *Îngerii* săi, expuşi aici, sînt nişte paradoxale meditaţii senzuale, dacă ţinem cont de titlul ales, despre costum, dar şi despre frumuseţea corpului bărbătesc, atît de rar reprezentabilă în picturi (racursiul prin care reprezintă pulpele unuia din personajele sale este un exemplu de virtuozitate tehnică pusă în slujba unei fine afirmaţii erotice).

Ultima serie de picturi din expoziţie e reprezentată de irişi monumentali. Floarea preferată a artiştilor Art Nouveau devine subiect şi pretext pentru unele dintre cele mai graţioase lucrări din expoziţie, care comunică ceva esenţial din plăcerea privirii şi a expresiei picturale. Formele sînt create din tuşe libere, neîngrădite, care, fugind de orice mimetism meticulos, fac să apară în faţa ochilor noştri frumuseţea spontană a naturii.

***Luminița Batali** este istoric şi critic de artă.*

ready made

„Asamblarea complexelor pentru formarea cutiilor se face ca şi la îmbinarea cu cepuri, prin încheieturi simple sau multiple, străpunse sau oprite, cu cepuri rotunde, plate sau în coadă de rîndunică. Cepurile rotunde se fac, în general, aplicate. Încheieturile de colţ se realizează de obicei cu ajutorul dinţilor întregi, frezaţi la capetele de îmbinare ale panourilor. Aceşti dinţi, ca şi cepurile, pot fi deschişi, semiascunşi şi ascunşi."

Ing. Ion P. Florescu,
Interschimbabilitatea în industria lemnului, Editura Tehnică, 1965

PUBLICITATE

Inge Morath
Expoziție de fotografie
Jurnalul meu românesc
2 septembrie - 18 octombrie 2010
Muzeul Țăranului Român, Sala Oaspeți
forumul cultural austriac
Inge Morath Foundation
arhitectura

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Franţa – România, ping-pong (nu numai) cu ţigani

Într-o fraternitate cum n-au mai trăit în ultimul deceniu, două state latine ale Uniunii Europene au suferit recent o comună înfrîngere în raport cu spiritul european: Franţa i-a expulzat „voluntar" pe ţigani (într-atît de „voluntar" încît aceştia se jură că nu fură şi că părăsirea Hexagonului ar fi fost ultima lor dorinţă), iar România i-a primit voluntară ea însăşi, ştiind prea bine că-i o chestiune de săptămîni pînă ce aceşti proaspeţi *repatriaţi* vor ţinti iarăşi spre noi orizonturi.

Dincolo de kitsch-ul evident al bairamurilor cu iz monden difuzate de televiziunile româneşti – cu lanţuri de aur, regi, împăraţi, coroane, pirande şi munţi de carne friptă –, dincolo de telenovelele care şi-au făcut subiect din inimile & dramoletele gitane autohtone, voi spune totuşi că ţiganii/romii din România au fost, în opinia mea, etnia care a pierdut cel mai mult de pe urmă căderii regimului comunist. Ştiu că acest lucru nu este întotdeauna vizibil sau credibil; ştiu că alţii vor replica imediat că, după Ceauşescu, ţiganii şi-au recîştigat libertatea şi salbele de aur. Şi totuşi, în opinia mea aceştia au pierdut mult din aparenta egalitate de atunci. Comunismul românesc îi scosese pînă şi din statistici, amestecîndu-i de-a valma printre „români, maghiari, germani şi celelalte naţionalităţi". Astăzi etnia lor este oficial recunoscută şi tacit discriminată. Un muncitor necalificat de etnie romă are, probabil, a zecea parte din şansele unui muncitor necalificat de etnie română de a fi angajat cu forme legale la un patron.

Revin la ţările în discuţie aici. Din fericire, ambasadorii celor două state – francezul Henri Paul la Bucureşti, românul Bogdan Mazuru la Paris – sînt doi excelenţi diplomaţi. Mă consider privilegiat că am lucrat cu ei. Dar am avut şi privilegiul – nedorit – de a fi martor direct al unei disensiuni consumate ceva mai sus de cei doi actuali ambasadori: la finalul lui 2007, Franţa ne-a cerut un mic favor, amical. Nu l-a primit; şi, de-atunci, relaţia Băsescu – Sarkozy e departe de ce-ar putea să fie. Poate voi reveni altădată asupra episodului.

Deşi s-au înţeles – aparent – în privinţa ţiganilor, între România şi Franţa există azi un *malentendu* de fond, bazat pe clişee. România face – cred – o confuzie închipuindu-şi că reacţia Franţei în problema ţiganilor este total similară cu cea a Italiei (ţară cu care noi am mai avut în ultimii ani fricţiuni, pe marginea aceluiaşi subiect). Aşa să fie? Nu cred. Italia are tensiuni Nord-Sud care în Franţa nu există. Iar Franţa are un sentiment al statului-naţiune *(l'état nation)* pe care Italia nu-l are. Punctul comun este altul: în Franţa, ca şi în Italia, problema ţiganilor veniţi dinspre Est e transformată repede în subiect de politică internă şi e exploatat în consecinţă. Nu mai contează nici litera şi nici spiritul cvasi-Constituţiei Europene. Contează doar ce spunem – la Roma sau la Paris – alegătorilor noştri. În cazul Parisului, expulzarea ţiganilor nu are nimic – *mais rien!* – de-a face cu tradiţia franceză. Dl Pierre Lellouche, actualul ministru secretar de stat francez pentru probleme europene, născut la Tunis (Tunisia), avocat de profesie, ajuns membru al UMP şi deputat de Paris, s-à înţeles foarte bine cu autorităţile române în privinţa expulzărilor/repatrierilor (spuneţi-le cum vreţi). Mulţi români oricum cred că ţiganii nu pot fi integraţi modernităţii. Acum, culmea, gestul dlui Lellouche tot asta pare a spune: respectivii ţigani par neintegrabili în ţesutul francez – drept care-i expulzăm acolo unde ei oricum nu-s integraţi, dar măcar se cheamă că-s acasă. Drept care cred că Asterix, Voltaire şi Camus l-ar cam fi tras de urechi pe onor dl ministru *secrétaire d'État*.

Asterix a spus pirandei „Pa şi pusi!"

În raport cu Bucureştiul, ce nu pricepe Parisul este că românilor – în majoritatea lor – le pasă de ţigani exact cît le pasă şi francezilor. În Estul Europei, etnia a fost mereu (în ultimii 200 de ani) mai importantă decît cetăţenia. Etnicii români sau etnicii maghiari din România sînt concetăţeni cu ţiganii – dar asta nu-i face şi solidari (vezi reacţia mai curînd caricaturizantă a presei bucureştene la acest eveniment). Şi iată că, paradoxal, Franţa – victimă ea însăşi a acelei *l'embarras des richesses* despre care vorbea abatele Allainval acum 250 de ani – se comportă azi la fel: etnia devine la Paris mai importantă decît cetăţenia (europeană). Nişte români (şi bulgari) cu acte comunitare sînt urcaţi în avion şi gata. *Au revoir, les copains!* – cum ar spune francezii; *Pa şi pusi!* – cum ar spune românii. Precedentul e creat – şi el nu anunţă nimic bun pentru uniunea/unitatea europeană. Nici pentru libertatea, egalitatea & fraternitatea generice, despre care altfel ne place să vorbim atît de mult.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Despre procopseala învăţăturii

La începutul toamnei lui 1850, ocazia alegerii episcopilor îi prilejuieşte egumenului Eufrosin Poteca, unul dintre candidaţi, următoarea reflecţie: „în zadar m-am străduit eu mai mult decît toţi, de am învăţat mai bine şi carte rumânească şi grecească şi elinească cu gramatica ei, şi latinească şi italienească şi franţuzească, cu gramaticile lor; şi din ştiinţe: gheografia, istoria, loghica, morala, filosofia, fisica, cu toate ramurile ei; ştiinţa legilor cu dreptul roman civil, dreptul firesc şi dreptul politic, şi, preste toate, theologia, şi încă fusesem şi profesor atîţea ani, tîlmăcisem şi tipărisem atîtea cărţi foarte folositoare". Gîndurile egumenului reflectă o realitate mai tot timpul prezentă în societatea românească: procopseala învăţăturii n-are prea mare trecere şi nici măcar nu constituie o valoare în sine.

Un alt contemporan, Gheorghe Sion, nota şi el, în jur de 1844, acest „dezinteres" al societăţii pentru educaţie: „Pe atunci în adevăr nu se cerea ştiinţă multă, capacitate sau învăţătură, pentru ca să ajungă cineva la posturi mari. Trebuia să aibă sau protecţia lui vodă, sau numele sonor al unei familii aristocratice, pentru ca să capete posturi sau ranguri". Cu alte cuvinte, la ce bun procopseala învăţăturii, dacă ea nu prea foloseşte la mai nimic. Mulţi dintre cei „procopsiţi" sînt mai degrabă elemente de decor prin casele marilor boieri unde le amuză pe cucoane cu versurile lor, că loc pentru ei prin posturi şi ranguri nu prea se află.

Poziţia oficială e bineînţeles cu totul alta: „buna creştere este cea dintîiu trebuinţă a unui neam, ea este temeiul şi chezăşia pentru paza tutulor aşezămintelor obşteşti" – scrie Regulamentul Organic al Valahiei pe la 1831. Admite că această bună creştere trebuie asigurată de şcoli publice şi sub directa priveghere a „ocîrmuirii", întrucît părintelui îi este cu neputinţă să cunoască toate „meşteşugurile". Or, „creşterea copiilor este un meşteşug" – şi încă ce meşteşug! – „foarte mare", „întemeiat pe reguli şi deprinderi". Chiar dacă îi face loc educaţiei printre cele care contribuie la formarea unui individ, ocîrmuirea nu prea are, mai niciodată, suportul material necesar unui astfel de proiect înălţător. „Bugeaua" cîrpeşte alte şi alte nevoi, mult mai stringente, mai ales că de procopseala învăţăturii decidenţii în ale ocîrmuirii se pot dispensa.

Revenind la Eufrosin Poteca şi la experienţa sa în calitate de candidat pentru o slujbă episcopală, se vede că nu este prea surprins de eşec: „pentru mine n-au ieşit nici măcar o bilă". Procopseala intelectuală nu-i fu de mare folos: „s-au ales alţii... carii nu s-au străduit a învăţa nici carte rumânească bine, necum altceva". Altele fură criteriile după care se orienta societatea acelor vremuri: darea de bani şi clientelismul. „Nici eu nu făgăduisem la nimeni nimic, nici măcar nu mă rugasem de cineva să mă aleagă" – scrie cu resemnare, acceptînd jocul „sorţii" care noroceşte pe unii şi uită de alţii.

Nici Gheorghe Sion nu se procopseşte doar cu învăţătura, deşi se străduieşte să înveţe de unul singur, mai ales franţuzeşte, limba saloanelor, acolo unde se ţeseau relaţiile şi se împărţeau slujbele. Doar versurile pentru cocoane atrag atenţia asupra sa şi îl ajută să mai facă un pas în carieră. Aşa că atunci cînd unul dintre aceşti mici boieri procopsiţi în ale învăţăturii reuşeşte să pătrundă în slujbe şi ranguri, minunea e mare. Iată admiraţia aceluiaşi Sion pentru Costache Negruzzi, ridicat graţie cunoştinţelor sale în ale literaturii, istoriei sau dreptului: „unul din cei întîi care făcuse minunea de a se introduce în societatea boierilor de clasa întîi, de a căpăta funcţiunea de membru de Divan şi rangul de postelnic, funcţiune şi rang ce erau ca apanagiu pentru familiile aristocratice". Iată-l pizmuindu-l pe Gheorghe Asachi, folosindu-se şi el din plin de cunoştinţele sale pentru a intra în graţiile elitei decidente: „dar precum în ţara orbilor cel cu ochi ajunge împărat, aşa şi Asachi, profitînd de starea de înapoiere în care se afla societatea Moldovei şi a românimii pe atunci, a ştiut să speculeze cunoştinţele sale enciclopedice, oricît de superficiale erau".

Nici astăzi procopseala învăţăturii nu-i prea de folos că doar se poate şi altfel; cocoanele nu prea mai sînt sensibile la „simfonia" versurilor, ci la susurul banilor, saloanele literare s-au transformat în cîrciumi, iar de galantomia boierească s-a cam ales praful. Şi-atunci fiecare îşi pune destinul în „slujba noroculuí", speculînd superficialitatea noastră a tuturor.

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Memoria unei crime

„În afara faptului de a fi depus, în momentele mai destinse de după conferinţa de la Geneva, o cerere de venire în Franţa, de a se fi dus la ambasada Franţei pentru viză, şi de a continua să aibă relaţii cu scriitori persecutaţi sau, în orice caz, neangajaţi alături de comunişti, mama, bineînţeles, nu făcuse nimic. Nici nu era de fapt nevoie să înfăptuieşti ceva pentru a fi arestat în acei ani. Ajungea să fii un «fost» pe plan social sau intelectual. Or, mama nu era doar văduva lui E. Lovinescu, dar fusese ea însăşi inspectoare generală de franceză şi autoare de manuale şcolare. Securitatea a încercat într-un prim timp s-o implice în lotul Ion Caraion. A renunţat, inculpînd-o separat pentru hărţile de Stat Major pe care mi le-ar fi trimis «desenate pe batice». Inutil de spus că, în afara cărţilor poştale şi scrisorilor pe care mi le trimitea prin poştă, nu «desenase», nici scrisese nimic. N-a fost mai puţin judecată pentru spionaj «în favoarea Franţei» şi condamnată la 18 ani închisoare. Ceea ce echivala cu o condamnare la moarte. Care s-a transferat pur şi simplu în asasinat, după cum se va vedea din textul colegei de detenţie. (...) Monica Sevianu îmi scria în această scrisoare: «Eu sînt singura supravieţuitoare – oficială cel puţin – a acestui grup. (...) Arestarea, anchetarea şi procesul au fost, toate, supuse celui mai strict secret. Nimeni în afară de noi – cei şase – şi de Securitate n-a ştiut şi nu ştie exact care au fost faptele, motivaţiile, cum a fost condusă ancheta, procesul şi... ceea ce a urmat. (...)"

Monica Lovinescu, „O mărturisire",
Memoria, nr. 3, 1992
A se vedea şi Doina Jela, *Această dragoste care ne leagă*,
Humanitas, 1998, 2005

STILURI & STILOURI

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Dacă aş fi elev

„Dacă îmi promiteţi să uitaţi tot ce vă spune copilul vostru că se întîmplă la şcoală, vă promit că uit şi eu tot ce-mi spune că se întîmplă acasă.“
(învăţător anonim)

Ştiu bine care sînt tentaţiile care vin la pachet cu scaunul de la catedră (am trecut prin ele, şi nu pe lîngă sau pe deasupra lor). Te aşezi pe el şi imediat vin, val-vîrtej, gînduri ameţitoare care-ţi dau putere: ştii tot. Ştii ce e bine şi ce e rău, ce e important şi ce e nesemnificativ, ce e demn de reţinut şi ce e de ignorat. Ştii cum arată un elev model şi un părinte conştiincios. Ştii ce înseamnă disciplina, metodele, materialele didactice, şedinţele cu părinţii, programe, planificări. Dar, mai ales, ştii că materia pe care o predai tu este foarte importantă. Cea mai importantă. Nu zic că e rău să fie aşa: siguranţa, fermitatea, stăpînirea de sine, benefice de altfel, vin din convingerea că eşti pregătit să faci meseria aceasta şi că lucrul pe care urmează să-l faci este foarte important.

Din toţi anii în care am lucrat în învăţămînt, dar şi din cei în care am fost şcolar, am învăţat că cele enumerate mai sus nu sînt însă de ajuns pentru a fi un bun profesor sau învăţător. Că sînt doar reţete de manual şi instrucţiuni de la minister. Să te bazezi numai pe ele, cînd te aşezi în faţa elevilor, este ca şi cum ţi-ai imagina că doar citind despre mişcările rachetei de tenis, ai putea juca la Wimbledon. Mai e nevoie de ceva. Ceva care îl transformă pe cel licenţiat în geografie sau matematică sau literatură, în dascăl.

Dacă aş fi elev, aş vrea ca profesorului meu să-i placă să fie profesor. Să aibă, în legătură cu meseria lui, speranţe, idealuri, modele, standarde, dar să admită că aşteptările i-ar putea fi oricînd sabotate de realitatea din clasă. Aş mai vrea să ştie să-mi stîrnească interesul, curiozitatea, nedumerirea, dorinţa de a afla. Să mă pună pe gînduri. Să mă înveţe să pun întrebări, să caut răspunsuri, să am îndoieli, să cer lămuriri. Să-mi stimuleze imaginaţia şi avîntul de a porni pe căi nebătătorite. Să-mi dea curaj să-mi spun propriile opinii. Să fie ferm cu regulile de bună-cuviinţă şi de învăţare, dar tolerant cu excesele de bucurie, timiditate sau cu teama de eşec. Să sancţioneze, mai curînd decît să pedepsească, să corecteze, înainte de a da sentinţe irevocabile. Să-mi vorbească politicos şi să-mi pronunţe numele corect. Să aibă catedra plină de cărţi şi să-mi spună poveşti care să mă lase cu gura căscată. Să fie blînd şi bun. Înţelegător cu pofta mea de joacă, dar necruţător cu ignoranţa sau lenea mea. Să mă facă să cred că ştie tot şi că materia pe care o predă el este cea mai importantă, dar în aşa fel încît să nu-mi stîrnească iritarea, ci admiraţia. Să mă recompenseze, cît de des, cu un zîmbet. Şi cu acelaşi zîmbet, din cînd în cînd, să mă ierte. Să nu mă judece după aparenţe şi să nu-mi pună etichete.

Să vorbească civilizat cu părinţii mei, să nu facă presupuneri în legătură cu nepriceperile lor, să-i înveţe cum să mă ajute la lecţii.

Să nu se creadă Dumnezeul clasei, nici măcar îngerul meu păzitor, ci doar ceea ce este: dascăl. Şi să-şi joace rolul cu talent, umor, înţelepciune, credinţă.

Pe toate acestea le afli, acolo, pe scaunul de la catedră, doar dacă eşti dispus să crezi că materia pe care o predai tu nu este cea mai importantă. Că fiecare întîlnire cu elevii tăi înseamnă mai mult decît planificări, programe şi reguli. Cu alte cuvinte, doar dacă eşti dispus să crezi, la fiecare început de an sau de oră, că nu ştii tot, că şi tu eşti acolo ca să înveţi.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

Iaromira POPOVICI

bazar

Oraşul meu

– viziune cvasipoetică –

„Oraşul meu este mare, frumos şi îngrijit. El are străzi largi, curate şi pavate. Pe marginea lor cresc copaci uriaşi, umbroşi. În centru se află clădirile impunătoare ale Teatrului Naţional, Hotelului Intercontinental şi Universităţii...“

Într-un stil asemănător sunau compunerile noastre de prin clasa a VII-a, cu variante în engleză, franceză sau chiar rusă... Versiunea extremă o putem găsi în poeziile lui Bacovia: „Sînt cîţiva morţi în oraş, iubito, / (...) Pe catafalc, de căldură-n oraş, / Încet, cadavrele se descompun / Cei vii se mişcă şi ei descompuşi, / Cu lutul de căldură asudat;“ (George Bacovia, „Cuptor“).

Formula aproape de mijloc o găsim în realitatea propriului oraş. Desigur, depinde de zona în care locuieşti: există părţi din Bucureşti absolut fermecătoare... Şi altele cît se poate de pitoreşti, cu accente de-a dreptul Dodes'ka-den-ice.

Zona mea, aproape de Piaţa Traian, poate fi una dintre acestea din urmă. Ai putea spune că e un soi de „sat la oraş“, apropo de dosarul din acest număr. Dar ideea de sat, în cît din imaginarul colectiv ne-a mai rămas, presupune, pe lîngă viziunea topîrceniană („Cînd te duci pe drumul mare / La plimbare, / Este praf de nu te vezi;“ – „Vara la ţară“, după Al. Depărăţeanu) şi una cvasiidilică. Tradiţionalistă. Semănătoristă.

Nimic din toate acestea în fostul sat încă nedevenit oraş de pe lîngă Piaţa Traian. Conotaţiile comunitare idilice s-au transformat, în cazul de faţă, mai curînd într-unele *horror:* nici un „bade“ de prin faţa caselor cîndva falnice, acum dărăpănate, ce se înşiră pe linia tramvaiului, nu pare sfătos, şugubăţ sau înţelept. Mai curînd ameţit de băutură şi supărat pe cohorta de coorăşeni ce i se înghesuie prin faţă.

Pe feţele multora dintre cei aşezaţi „la portiţă“ ceea ce se citeşte e, cred, agresivitate latentă. Cu alte cuvinte, nu sar la gîtul tău aşa, fără vreun motiv, dar abia aşteaptă să găsească unul...

Nu o să vă vină să credeţi, dar se întîmplă aşa nu doar cu „lupii tineri“, ci şi cu membrii mai venerabili ai haitei. Despre care s-ar presupune că sînt şi mai înţelepţi.

La Mega Image-ul din zonă, un domn de vreo 60 de ani a urlat, pur şi simplu, la mine, să mă dau din faţa standului de pîine. Era evident că adăstam acolo încercînd să aleg... pîine. Trecînd cu taxiul pe o străduţă învecinată, un alt „cetăţean“, ceva mai tînăr, a început să alerge după taxi, înjurîndu-l pe şofer că nu l-a lăsat să treacă.

La cea mai absurd-dementă scenă am asistat într-un 133 (ce-i drept, mai departe de zona în cauză, dar îndreptîndu-se spre ea...): o doamnă supraponderală, îmbrăcată ostentativ, s-a aşezat pe un scaun faţă-n faţă cu un domn cam de aceeaşi vîrstă (vreo 50-60 de ani). Domnul a închis geamul. Doamna a văzut şi a început să ţipe la domnul în cauză să-l deschidă. Ba chiar s-a ridicat s-o facă ea însăşi: ocazie cu care a constatat că era blocat. Atît i-a trebuit: a ţipat la omul din faţa ei să-l deschidă că se sufocă. Acesta, aparent calm, i-a dat exact răspunsul potrivit în incorectitudinea lui politică: i-a spus că se sufocă pentru că e grasă.

De aici încolo, doamna şi-a ieşit total din fire. S-a dovedit o urmaşă demnă a mahalagioaicelor lui Caragiale, capabilă să-şi repereze singură onoarea nereperată: din toată tirada ei, un adevărat delir cu tentă literaturizantă, am reţinut doar un oximoron... gotic: l-a numit pe duşmanul de vizavi „mort-viu“.

Expresie care mi-a produs o mică revelaţie: satul de la oraş din zona mea, şi din altele asemănătoare ale Capitalei, e unul gotic. Un soi de combinaţie între Gotham City-ul lui Batman şi satul din *Răscoala*.

Un loc în care înţelepţii zonei sînt un coşar burtos care de fapt nu e, probabil, coşar, care cerşeşte aproape cu forţa în faţa Stării Civile a sectorului 3 şi un moş beţiv, dar posesor al reglementarei bărbi albe, care aproape se agaţă de tine să-i dai bani în faţa singurului magazin non-stop din perimetru.

Iar animalele locului sînt cîţiva dulăi hămesiţi, alungaţi să zburde pe străzi de stăpînii lor care confundă, evident, spaţiul public cu cel privat şi consideră oraşul un mare WC. Şi o junglă în care scapă cine poate.

Selma IUSUF

legende urbane

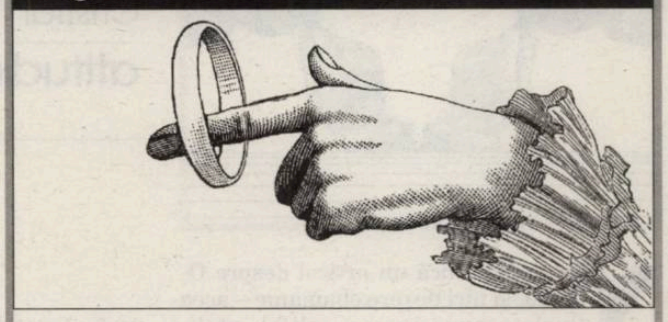

Ce face un orăşean la ţară

Era la apus. Pe şoseaua care desparte şirul de case a apărut, cu soarele-n spate, o formă negricioasă care a început a creşte cu repeziciune. Pămîntul porni să se cutremure amarnic şi un geamăt profund, răscolitor de vintre, crescu odată cu arătarea. Cerul clocotea roşu, frunzele copacilor erau încremenite. Am fugit dureros de încet, ca prin miere, spre una din porţile mari, mute şi ferecate, ţipînd pe tăcutelea, cu inima trosnind dureros în piept. Am încercat încuietoarea grea. Forma întunecată creştea mai abitir. Am încercat, iar, încuietoarea grea. Doamne Dumnezeule, deschide-te! Un leşin moale prinse a mă învălui ca o iederă otrăvită şi dulce, în acelaşi timp. În satul Rîuşor se întorcea ciurda de la păscut.

Arătarea neagră, o bivoliţă, trecu în galop pe lîngă mine. Eu am rămas uitîndu-mă viţeleşte la poarta pe care încercasem s-o deschid. „Drigana“ – căci aşa le spune la bivoliţe în zona Făgăraşului – avea viţel rămas acasă şi d-aia zorea aşa. Mi-a explicat un bătrîn care-şi aştepta şi el vitele la poartă. Care au început a şirui domol, mugind cînd şi cînd şi lăsînd balegi moi şi călduţe pe stradă.

Împărţite cu satîrul (ca atare despărţite de orice fel de subtilităţi şi nuanţe), două sînt raportările unui orăşean faţă de viaţa la ţară. Una în care respectivul se va mira de tot şi toate, se va băga vitejeşte să facă muncile de prin grădină şi va cădea lat şi insolat după cinci minute de dat haotic cu sapa. În a doua, respectivului îi vor displăcea tot şi toate, îl vor dezgusta danturile prăbuşite, hainele ponosite, alcoolismul şi violenţele în familie. Care, într-o comunitate mică, devin cu atît mai evidente. La el în oraş, toate realităţile astea se mai diluează.

În fine, despre prima categorie aş vrea eu să vă povestesc. Orăşeanul ăsta are o dragoste nemăsurată şi destul de abstractă pentru spaţiu, iarbă, mirosul roşiilor rupte din vrej şi pentru găini. În adoraţia lui livrescă însă, spaţiul n-ar trebui să fie teribil de sălbatic şi nemăsurat, iarba n-ar trebui să conţină tot felul de gîngănii, frunzele de roşii să nu producă alergii şi găinile să facă ouă pe tăcutelea. Doar cîteva zile (nu mai mult) sînt numai bune pentru ca acest soi de orăşean să trăiască la ţară iluzia „medelenească“ a frumuseţii rurale. Se va trezi în toiul nopţii ameţit literalmente de atîta linişte. Ridicat în capul oaselor, se va gîndi un pic la posibilitatea unei dezvoltări a poveştii înspre un „Texas Chainsaw Massacre“. Va rîde de unul singur în noaptea clară şi se va culca la loc. A doua zi îşi va bea cafeaua şi-şi va fuma ţigările afară, trăgînd adînc şi ostentativ în piept aerul curat. Va ajuta la treburile din curte. Va uda florile rîzînd în soarele dulce şi va uita de roşii. Gazda, zîmbind pe sub mustaţă, îl va lăsa să creadă că e nemăsurat de util şi va uda restul. Preţ de vreo două ore. Ideea de a găti un prînz doar cu ce culege din grădină îl va aduce în pragul delirului rustic. Se va uita scărpinîndu-se în cap după cartofi. Ce Doamne, iartămă, doar le cunoaşte bine frunzele. Va lua fiecare şir de vegetale la rînd. Cu foamea crescîndă şi privirea iuţită: roşii, ardei, dovleci, vinete, pătrunjel. Frunze de cartofi, ioc. Vezi bine, tulpinile se arseseră şi, în afara unor moviliţe discrete, nimic nu trăda comorile rotunjoare ascunse în pămîntul cald. Spre seară vor veni vecinii să-i vadă pe bucureşteni. Care cu roşii imense şi zemoase, care cu o supă de pui cu carnea roşie, care cu nişte zmeurată. Vor afla istorii din sat şi de ce a murit tanti Vica. Zmeurata va fi bună, noaptea – înstelată, oamenii – altfel şi buni.

Dar, după trei zile de dedulceală, grădina n-o mai uzi iar (toată) zîmbind, prînzul încropit de la zero nu mai e atît de amuzant iar vecinii îşi vor fi ostoit curiozitatea. După trei zile începe viaţa adevărată la ţară, şi toamna. Dar tu ai plecat deja.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

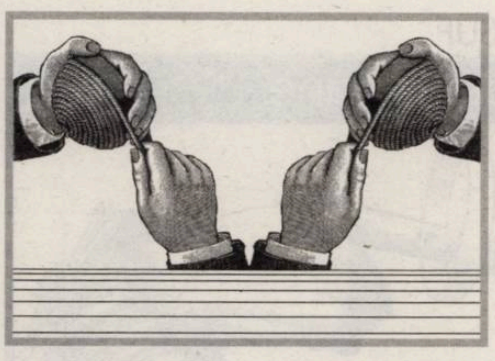

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Yes, we can!

Nu, nu este încă un articol despre Obama, şi nici despre obamanie – acea iluzie a unor oameni, altfel inteligenţi, că vine un Gigel la putere şi are soluţii mulţumitoare pentru toţi. Dar, oricum, sloganul merită reţinut, pentru că putem, atîta vreme cît ne propunem chestii rezonabile şi facem ceva ca să mişcăm lucrurile.

Nu fac aici teorie, am cîteva poveşti practice. Primele trei vin de la un cititor pe nume Ciprian Proca, care a intrat rapid pe lista mea de eroi personali. Din e-mail-ul său: „Într-o zi în 2009 sau 2010 am primit un sms de la Orange prin care eram invitat să particip la nu ştiu ce tombolă trimiţînd un sms la un număr oarecare, puteam cîştiga ceva, cred că un telefon. M-am mirat pentru că în 2004 (cred) am primit un astfel de sms şi am sunat atunci la Orange cerînd să nu mai primesc nicicînd sms-uri, oricît de mari ar fi şansele de cîştig sau de cît de bune ofertele, şi rugămintea mea a fost ascultată. Pînă atunci. Am crezut că este o eroare de sistem şi am lăsat-o aşa. Peste cîteva ore am mai primit un sms şi am sunat iarăşi la Orange să îi întreb de ce nu respectă înţelegerea mea. Un angajat de-al lor mi-a cerut să trimit un sms la un număr oarecare pentru a mă dezabona – ori eu i-am explicat că nu se poate să mă dezabonez eu de la un serviciu la care m-a abonat dumnealui, pentru că aşa el m-ar abona zi de zi la cîte o prostie şi eu mi-aş petrece timpul dezabonîndu-mă, pe scurt, nu ne-am înţeles şi am făcut o plîngere la OPC (sau ANPC) şi le-am cerut să îi facă pe cei de la Orange să mă dezaboneze de la orice serviciu din ăsta. A funcţionat, am primit un răspuns de la OPC în care îmi spuneau că ce reclam eu este adevărat şi că firma a acceptat să mă şteargă din orice listă de mesaje promoţionale. Cred că au primit şi o amendă, sper, dar nu ştiu sigur. Asta este prima povestire. Într-o vreme stăteam pe strada Foişorului în Vitan şi nu puteam să merg pe trotuar, erau maşini parcate peste tot. Am scris un e-mail Poliţiei Rutiere în care am cerut să facă două din străzile din jurul blocului meu cu sens unic şi parcarea permisă şi pe stînga, şi pe dreapta – în felul ăsta să pot merge şi eu pe trotuar. Am primit un răspuns în 2 săptămîni, spunîndu-mi-se că propunerea mea a fost înaintată Administraţiei Străzilor şi că ei au acceptat-o şi în încă o săptămînă străzile au fost făcute străzi cu sens unic. Nici aşa nu prea puteam merge pe trotuar, oamenii se învăţaseră să parcheze prost. Era în 2007, în ianuarie. Asta este a doua. Lucram pe lîngă strada Moşilor şi la intersecţia a două străzi micuţe erau deseori accidente – cred că au fost cel puţin 10 cît am lucrat eu acolo. Nu erau accidente grave, nu cred că se rănea cineva, dar oamenii intrau cu maşina unul în altul pentru că unii nu respectau semnul de cedează trecerea. Am scris iarăşi la poliţie şi am cerut să instaleze «cămile» de încetinit viteza – şi le-au instalat în maxim o săptămînă. Nu a mai fost nici un accident acolo cît timp am mai stat eu în zona aia. Asta este a treia."

Deci, se poate. Nu ştiu dacă Ciprian Proca a mai scris şi prin alte părţi şi nu a primit răspuns, probabil că da, dar omul mi-a scris poveştile în care s-a rezolvat ceva. Oricum, merită încercat, mai degrabă decît să bombăni.

Al doilea caz l-am urmărit pe HotNews, în articolele lui Dan Popa, un om care scrie despre bănci pe înţelesul tuturor. Povestea pe scurt este că România aplică prin Ordonanţa 50/2010 o directivă europeană privitoare la serviciile bancare. Efectul imediat benefic a fost că băncile au trebuit să scoată comisionul de rambursare anticipată. Unele bănci s-au gîndit însă să treacă pierderile în comisioane nou inventate sau să calculeze ratele prin metode ceva mai obscure, dar oricum în sus. Unii clienţi s-au sesizat. Unii au cîştigat cîteva procese. Nu despre substanţa disputei vreau să vorbesc aici, ci despre reacţia oamenilor. Aşa cum a scris Dan Popa, s-au constituit în grupuri de discuţii pe Internet, şi-au împărtăşit documentele şi reclamaţiile, s-au organizat pentru procese colective, şi-au distribuit sarcinile ad-hoc, în formule de muncă voluntară. Grupul de discuţii referitor la clienţii Volksbank a ajuns rapid, de la 20 de oameni, la 1100. Apoi au început să se întîlnească prin cluburile din Bucureşti, cu avocaţi specializaţi. Aceştia au venit cu oferte de reprezentare în grup (150 de euro de persoană plus 1,5% din suma cîştigată – asta apropo că mă plîngeam recent că nu avem instituţia avocatului alergător după ambulanţă, ca în America). Pe scurt, oamenii s-au organizat. Şi au reuşit să atragă atenţia băncilor. BCR şi-a trimis reprezentanţi să vorbească cu nemulţumiţii. Vineri, preşedintele Volkbank a primit o delegaţie a grupului de protestatari. Nu ştiu încă ce au obţinut, dar banca dă comunicate de presă în care invită la dialog; citez dintr-un asemenea comunicat: „Volksbank a fost prima instituţie financiară care s-a întîlnit într-un cadru oficial cu aproximativ 100 de reprezentanţi ai clienţilor, membri ai un forum online, ascultîndu-le doleanţele şi asigurîndu-i de întreaga disponibilitate a băncii pentru a discuta şi găsi soluţiile optime". Ei, sună altfel decît să te enervezi individual şi să te răsteşti la doamna de la ghişeu, care oricum nu poate lua nici o decizie. Mai bine te organizezi, îţi petreci oarecare timp liber în regim de voluntariat, îţi iei avocat şi ajungi să te vezi cu preşedintele băncii, care caută soluţii. Se rezolvă sau nu, dar altfel e raportul de forţe.

În fine, povestea cu Ordonanţa privind veniturile de natură profesională, celebra poveste cu mersul la trei cozi. Cînd scriu aceste rînduri am doar o reacţie neoficială de la un cunoscut care lucrează la cabinetul premierului: ne-aţi pus pe jar cu protestele şi greva aia, premierul le-a cerut să schimbe normele, pentru drepturi de autor se va întoarce plata la sursă, la angajator, pentru PFA-uri căutăm soluţii. S-ar putea ca, pînă citiţi acest text, problema modului de plată să se fi rezolvat. Ne-am enervat o săptămînă, dar nu degeaba. Nici una dintre poveştile astea nu e despre revoluţii morale, schimbări în fiinţa neamului şi alte chestii care mă plictisesc de moarte. Ele sînt despre chestiuni punctuale şi acţiune colectivă, sau comunitarism (care poate fi şi de stînga, şi de dreapta, apropo de schimbul de replici cu Laurie de săptămîna trecută).

Eugen Istodor ia la întrebări Statul

Mihnea Georgescu,

Consilier Păunești Vrancea

Trufele sînt o soluţie de criză?

Ce-s alea trufe? Ciuperci, zi-le, dom'le. Păi, ciuperciile sînt azi, mîine nu sînt. Ce, sîntem chiar orbi? Nu vedem că nu putem pompa iarăşi mai mult decît putem duce? Priviţi în jur şi vedeţi că nu putem face nimic. Dacă nu-s bani, lăsăm şi drumuri, şi tot, şi stăm pe ciuci şi ne vedem de treabă, ce-i de făcut alta? Că dacă nu te dai cu ăla e rău, dacă te dai, te judecă oamenii. Dacă nu te dai la timp, uite cum e acum e rău că se destramă pedeleul, vedeţi, şi dacă te dădeai acum doi ani cu ei, acum era altceva, aveam drumuri, aveam de toate, dar acum, vai de mama lor. Nu ştiu nici să facă nişte lucruri ca lumea pentru ei, pentru partidul lui Băsescu. Vedeţi, voi, la Bucureşti, n-aveţi treabă, noi aici sîntem terminaţi, sau mai bine zis neterminaţi, că roadele civilizaţiei n-au ajuns la noi, pe cînd la Bucureşti, v-aţi plictisit, nu vă mai place! De ce nu faceţi excursii să ne duceţi la realizările civilizaţiei voastre, să privim ca la muzeu, că noi tot n-om prinde în viaţa asta. Eu sînt în Păuneşti, aici dintotdeauna şi n-aş pleca niciodată. Ce-mi dă civilizaţia? Mortăciuni de abator? Aţi început să numiţi bio, eco traiul nostru, dar de ce nu veniţi să vă hrănim noi eco şi bio. Veniţi la ţară, veniţi în glod, ce vă trebuie să vă împopoţonaţi cu oengeuri, să staţi gură căscată la prostii? Veniţi, sîntem autentici, că n-aţi avut grijă de noi, ne-aţi lăsat în primitivism. Ce bine! Aşa ne veţi găsi şi după criză. Că după tranziţie a venit criza, după criză? Moartea.

PUBLICITATE

adevărul literar & artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

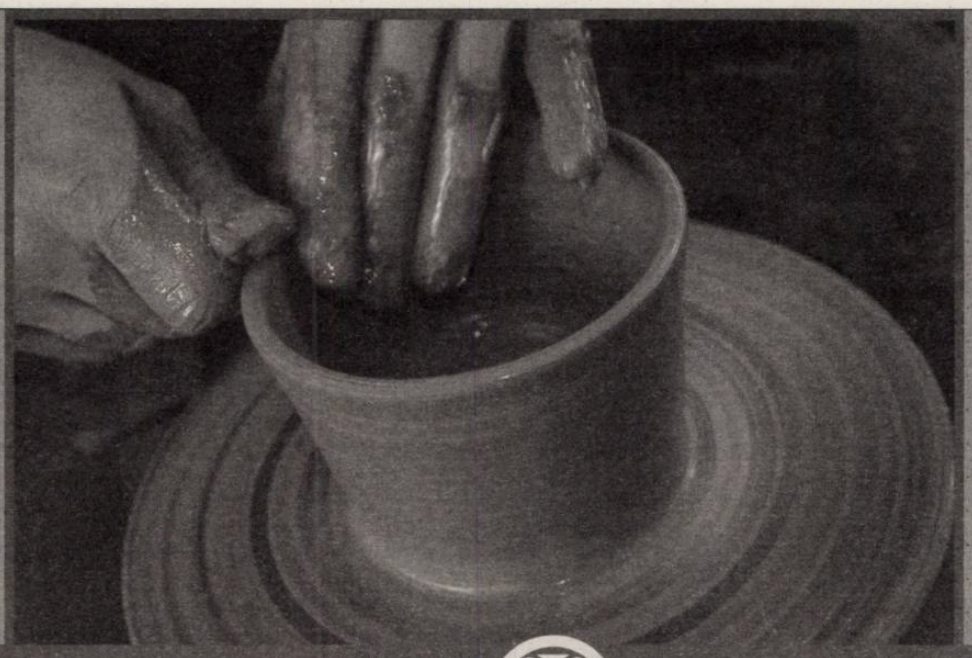

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

Coordonatoare: Iaromira POPOVICI

Satul la oraș

Texte și opinii de:

● Silvia CAZACU (coordonatoarea rețelei Banlieues d'Europ'Est)
„Țărănia. De la sat la oraș" (anchetă)

● Călin COTOI (lector la Facultatea de Sociologie, Universitatea București)
„Băi, țărane! Schimbă-ți mentalitatea!"

● Oana CHELARU-MURĂRUȘ (prof. univ., Facultatea de Litere, Universitatea București)
„Cu opincile la barieră"

● Bogdan IANCU (antropolog)
„Ruralitatea autohtonă"

● Adina NANU (prof. univ., Universitatea Națională de Artă și Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică, București)
„Portul național de ieri și de azi"

● Cătălin Augustin STOICA (director general al Centrului de Sociologie Urbană și Regională – CURS și lector la SNSPA)
„Țăranul-Orășean"

argument

Ruralul reinventat

DILEMA VECHE
Satul la oraș

De cînd mă știu, mi s-a părut că Bucureștiul meu natal e, desigur, un mare oraș al patriei, o metropolă...; dar, în același timp, și un imens sat. Sau, mai bine zis, un conglomerat de sate adunate, de-a valma și cu furca, sub același „acoperiș"...

Da, mă plimbam pe bulevarde asfaltate. Locuiam la bloc și aveam toate cele necesare traiului din marile fabrici socialiste, care înfloriseră te miri pe unde. Mergeam la teatru, film, cinema, restaurant sau la magazinele universale socialiste. La bloc, aveam căldură (cîtă aveam...), lumină și apă caldă...

Și totuși, în același timp, oamenii din jurul meu, majoritatea la prima generație de orășeni, nu uitaseră, așa cu una, cu două, de unde veniseră. Tratau comunitatea de bloc ca pe una rurală, cu amendamentele de rigoare: vecinătatea era o adevărată vecinătate, în sensul că îți cunoșteai vecinii, stăteai de vorbă cu ei și te întrajutorai cînd era cazul; spațiul comun al blocului era folosit drept grădină, inclusiv de legume, plantate de locatari; care locatari aproape seară de seară, în maiouri tetra și capoate, jucau table pe băncile din fața blocului.

De asemenea, modul în care arătau locuințele lor era, iarăși, grăitor: în multe dintre ele nu lipseau ștergarele „naționale", milieurile și ciobănașul din porțelan sau sticlă – piesă de rezistență a nelipsitei vitrine. Și nici cuverturile gen scoarțe de pe paturi sau oalele tip Horezu de pe pereți.

Toate acestea reprezentau o reinterpretare a ruralului într-un rustic... orășenesc. La nivel mediatic, fenomenul era ideal ilustrat de spectacolele folclorice oferite de televiziunea română, în care cîntărețele și dansatoarele se fardau strident și purtau pantofi cu toc...

Astăzi, poate că modele de atunci au mai trecut, s-au mai schimbat. Au apărut, în schimb, altele, mai... stilizate și postmoderne, pe măsura timpurilor pe care le trăim: decorațiunile etno gen Bam Boo sau chiar IKEA, universale și bune pentru casele de vacanță; cămășoaiele mai curînd *hippie,* potrivite în orice situație; platoul „țărănesc" cu șunculiță și brînză de burduf; muzica lăutărească, cu varianta extremă – manele...

Toate dovedind că „satul la oraș" rămîne un fenomen. Care merită analizat și studiat: ceea ce se întîmplă, parțial, în numărul de față, la ideea colaboratoarei noastre, doamna Silvia Cazacu. **(I. P.)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată
pe 16 septembrie.

Cătălin Augustin STOICA

Țăranul-Orășean

elemente de analiză sociologică

Noni – un prieten din cartier extrem de mîndru de faptul că este bucureştean get-beget – îmi povestea următoarea ispravă: „Pe vremea lu' nea Nicu', cînd mă duceam la serviciu dimineaţa, pe la cinci jumate, luam tramvaiu' de aici din staţie, de la noi. În staţie... lume multă că era aglomeraţie. Cînd mă apropiam de staţie, strigam tare *Ţărane!* Toţi bărbaţii din staţie întorceau capul să vadă cine i-a strigat!!! Păi... toţi erau de la ţară! Ai naibii! Aştia ne-au invadat oraşu' şi l-au stricat! Nu mai ai loc de ei nici *acum!*". Noni nu este nici pe departe un caz singular. Am întîlnit braşoveni oripilaţi de „moldovenizarea" Kronstadt-ului, după cum am întîlnit şi clujeni indignaţi de prezenţa mare a provincialilor în capitala neoficială a Ardealului.

© V. Dorolti

Migraţia rural-urban şi modernizarea comunistă

Istoria recentă ne arată că aceste percepţii referitoare la invadarea oraşului de către sat şi „ţăranii" aferenţi au o întemeiere empirică. Procesul de urbanizare a României post-1945 trebuie înţeles în strînsă legătură cu proiectul comunist de modernizare. În toate ţările din regiune, proiectul comunist de modernizare a implicat industrializarea masivă. De altfel, pentru Lenin comunismul însemna „puterea Sovietelor plus electrificare" (a se citi [şi] „industrializare"). În 1948, mai puţin de un sfert din populaţia ţării trăia în mediul urban (23,4%). În 1989, ponderea populaţiei care trăia în mediul urban ajunsese la 53,2% (cf. datelor INS). Mai exact, într-un interval de patru decenii, ponderea populaţiei urbane s-a mărit de cca 2,3 ori. Creşterea populaţiei urbane s-a făcut îndeosebi prin migraţie internă. Potrivit sociologului Dumitru Sandu, fluxurile migraţiei interne au reflectat sinuozităţile procesului de industrializare comunistă. În perioada 1948-1966, ritmul urbanizării a fost mai rapid şi a oglindit mobilizarea cvasitotală a populaţiei în eforturile de reconstrucţie şi dezvoltare postbelice. Direcţia migraţiei interne era dinspre rural înspre urban, iar regiunile care au furnizat grosul migranţilor au fost Moldova şi Muntenia. O atenţie specială trebuie acordată fenomenului denumit de Ivan Szelényi drept suburbanizare – întîrzierea creşterii urbane în raport cu ritmul ridicat al industrializării (de exemplu, fenomenul navetiştilor; pentru o analiză a suburbanizării în România vezi lucrările lui Dorel Abraham). Migraţia internă rural-urban atinge valori maxime în perioada 1973-1982 (cf. lui D. Sandu). Efectele crizei economice sistemice şi a încremenirii în proiectul ceauşist s-au reflectat şi în ratele migraţiei interne care au cunoscut, în perioada 1983-1989, cele mai scăzute valori (cf. D. Sandu). Accesul în (marile) oraşe a fost drastic restricţionat. (Generaţiilor mai tinere şi mai puţin dispuse să lectureze studii de specialitate le recomand să vizioneze filmul *Buletin de Bucureşti* pentru a-şi face o idee – vagă, e drept – despre tribulaţiile stabilirii reşedinţei în marile oraşe în acea perioadă.)

În primii doi ani după căderea lui Ceauşescu, migraţia rural-urban cunoaşte creşteri spectaculoase; dispariţia restricţiilor administrative de acces în oraşe s-a reflectat în creşterea ponderii populaţiei în oraşele mari, cu precădere. Restructurările şi criza economică de la mijlocul anilor '90 au schimbat direcţia fluxurilor de migraţie internă de la rural-urban la urban-rural. Odată cu liberalizarea regimului vizelor, tabloul migraţiei cunoaşte modificări spectaculoase datorită plecării românilor în Spania şi Italia – plecare numită de Sorin Antohi, sugestiv şi cu trimitere cinematografică, „Marea Evadare".

Informaţiile prezentate anterior au avut rolul de a schiţa din punct de vedere *cantitativ* chestiunile urbanizării şi ale migraţiei rural-urban. Amărăciunea amicului Noni cu privire la invazia „ţăranilor" în Bucureşti pare a fi întemeiată numeric. Analiza fenomenelor urbanizării (comuniste) trebuie să ia în discuţie şi aspecte de ordin calitativ. Bunăoară, nu trebuie ignorat faptul că transformarea unor comune în oraşe a avut loc peste noapte şi s-a datorat unor decizii politico-administrative, fără nici o legătură cu gradul de dezvoltare şi infrastructura localităţilor respective. (O frenezie similară de „urbanizare prin decret" o înregistrăm în prezent, cînd unele comune devin oraşe din dorinţa unor coterii formate din autorităţi locale şi oameni de afaceri de a specula în domeniul investiţiilor imobiliare; celor interesaţi de fenomen le sugerez să fie atenţi la chestiunea aşa-ziselor zone metropolitane şi a modului – suspect, uneori – în care se trasează graniţele acestora.) Alte elemente calitative ale urbanizării din România vizează suprafaţa locuibilă pe persoană *scăzută, supra-densitate* de ocupare (număr mare de persoane pe cameră), penuria de locuinţe (vezi fenomenul locuirii mai multor generaţii în apartamente de bloc), suprafaţa *scăzută* a spaţiilor funcţionale (baie, bucătărie), infrastructura *deficitară* a unor oraşe mici sau a zonelor periferice ale oraşelor mari (ex. reţea de canalizare, alimentare cu apă, încălzire etc.), *insuficienţa* spaţiilor verzi, a locurilor de joacă şi petrecere a timpului liber şi – post-1990 – a parcărilor etc.

Cătălin Augustin Stoica
şi-a obţinut titlul de doctor în Sociologie de la Universitatea Stanford (SUA) în 2005. Este director general al Centrului de Sociologie Urbană şi Regională – CURS şi lector universitar la SNSPA.

„Bucureştii sînt expresia desăvîrşită a coabitării contrastelor. Iar această coabitare este una din rarele constante istorice ale unui oraş care s-a adunat cu greu şi s-a străduit să-şi fabrice în mare grabă o personalitate. Părţile sale componente şi-au menţinut însă diversitatea, iar dominanta rural-patriarhală s-a opus permanent efortului de modernizare."

ADRIAN MAJURU,
Bucureştii mahalalelor sau periferia ca mod de existenţă,
Compania, 2003

Mentalitatea metropolitană şi reuşita în viaţă

Tot la capitolul aspectelor de ordin calitativ ale urbanizării nu trebuie să îi uităm pe clasici. Pentru Ferdinand Tönnies, oraşul ilustra tipul „societăţii" *(Gesellschaft)*, opus „comunităţii" *(Gemeinschaft)* şi caracterizat prin relaţii sociale impersonale, anonimitate, fragmentare şi izolare. Georg Simmel nota că diversitatea oraşului, densitatea demografică, intensitatea şi natura activităţilor din oraş (îndeosebi tranzacţiile financiare) au dat naştere aşa-numitei mentalităţi metropolitane, caracterizată prin blazare, indiferenţă, raţionalitate, cu efecte psihologice negative asupra indivizilor. Pe aceleaşi coordonate, pentru Max Weber oraşul se definea, printre altele, prin anonimitate, raţionalizare, secularism. Pentru Robert E. Park – unul dintre reprezentanţii de seamă ai Şcolii de la Chicago – oraşul este definit ca o stare de spirit. Louis Wirth – şi el asociat Şcolii de la Chicago – este autorul unei lucrări clasice care analiza oraşul din perspectiva modului de viaţă. Pentru Wirth, modul urban de viaţă implica formalitatea contactelor sociale, superficialitatea lor, relativism, izolare ori atomizare, secularizare, depersonalizare, dezrădăcinare, degradare.

În acelaşi timp, nu trebuie uitat faptul că, de-a lungul secolelor, oraşul a reprezentat un motor al dezvoltării economice şi al emancipării politice, caracterizat prin liberalism, artă, cultură, autonomie şi – mai ales – *civilitate şi spirit civic*. Procesul de urbanizare sub comunism a produs o lume specifică, cu manifestări oarecum diferite. Unii dintre cei care reuşeau să se mute la oraş reproduceau în spaţiul urban modelele comportamentale şi de relaţionare din lumea satului: întinsul rufelor în grădina blocului, creşterea copiilor în comun (cu ajutorul vecinilor), socializarea pe înserat în pijamale sau capoate pe băncile de la intrarea în bloc, cultivarea de legume în spaţiul verde şi – la periferii – chiar creşterea porcilor, a iepurilor sau a nutriilor, personalizarea (în unele cazuri) a spaţiilor comune (casa scărilor) sau, în alte cazuri, lăsarea în paragină a acestora etc. (vezi şi studiile coordonate de Vintilă Mihăilescu). Cei care reuşiseră să se mute la oraş erau priviţi cu mîndrie şi invidie de cei rămaşi în sat. Nu avea importanţă faptul că unii dintre noii orăşeni aveau statutul de *lumpen* şi trăiau în condiţii absolut mizere în cămine muncitoreşti sau în faimoasele garsoniere confort 3. A te muta la oraş era un semn al reuşitei în viaţă – visul american *á la roumaine*. Culmea succesului era repartizarea şi ulterior cumpărarea unei „case la bloc" în anostele şi lugubrele complexe de locuinţe ceauşiste.

Reacţiile lui Noni şi ale altor orăşeni „get-beget" sînt probabil generate de ceea ce am putea numi un conflict al civilizaţiilor. Este vorba de ciocnirea dintre comportamentele şi atitudinile asociate mediului rural cu modul de viaţă urban. Unii autori susţin că această ciocnire a dat naştere unui tip social aparte – ţăranul-orăşean (nu foarte îndepărtat de celebrul *urban villager* [italo-american] al lui Herbert Gans). Sociologul polonez Piotr Sztompka susţinea că transformările comuniste au condus la o modernitate mimată sau contrafăcută *(„fake modernity")*, definită prin decalajul dintre modernitatea evidentă a unor structuri de tip *hard* (industrializare, urbanizare, tehnologizare) şi „tradiţionalismul" mentalităţilor. De pe aceste poziţii, ţăranul-orăşean este un exemplu al tipurilor sociale mutante generate de proiectul comunist al modernizării. Fără îndoială, ar mai fi multe de spus pe această temă, dar nu mai am nici spaţiul şi nici dispoziţia necesare continuării discuţiei. Vecina de la parter se ceartă cu vecinul de la etajul 2; vecinul de la 2 face un grătar în grădina din faţa blocului şi îi afumă vecinei cearceafurile întinse la uscat în aceeaşi grădină. Cred că o să mă duc să beau o bere cu Noni...

A te muta la oraş era un semn al reuşitei în viaţă – visul american à la roumaine.

Bogdan IANCU

Ruralitatea autohtonă

rețete de consum

La începutul anilor 2000, Bucureştiul începuse să fie populat cu restaurante care mai de care mai tradiţionale, mai mult în marketing decît în gust, asta dacă ţinem cont de faptul că baza lichidă şi de legume a ciorbiţelor era aceeaşi pentru toată gama disponibilă. Fantasmele bucătăriei ca la mama acasă – o mamă rurală evident, că doar puţini bucureşteni puneau mîna-n foc că sînt os de localnic – au dat năvală peste papilele de-acum sătule de hamburgeri. Ici-colo, după posibilităţi şi resurse imaginative, rusticul gastronomic a dat năvală mai ales în centrul Capitalei. Acelaşi lucru s-a întîmplat apoi peste tot în ţară, într-o perioadă în care emisiunea de popularizare a bucătăriei româneşti „ca odinioară", realizată de scriitorul Radu Anton Roman, făcea ratinguri generoase.

Artizanatul autohton a început să respire din nou, magazinele specializate fiind unica sursă de alimentare cu semne ale bucătăriei neaoşe care să creeze atmosfera specifică: ştergare pe mese şi pe pereţi; ciubere şi butoiaşe prin colţurile încăperilor; linguri, linguroaie şi furculiţe stilizate; farfurii şi castroane de lut pe mese şi pe pereţi; roţi de car. Toate astea în formule uneori atît de aglomerate încît nu de puţine ori aveai senzaţia, intrînd într-un restaurant, că ai nimerit într-o vitrină ROMARTIZANA. Caricaturile acestor restaurante aveau să fie mai tîrziu pensiunile agroturistice destinate unui public urban venit să guste *tradiţiile* la ele acasă.

În urmă cu patru ani, cînd am fost angajat la Muzeul Ţăranului, un coleg îmi povestea că, analizînd obiectele aduse de meşteşugari la tîrgurile organizate aici, a observat tendinţa acestora de a lungi din ce în ce mai mult lingurile şi furculiţele de lemn, la presiunea unui public mai degrabă tentat să le expună pe pereţi, acasă, decît să le folosească pe post de tacîmuri. Lingurile banale din lemn sînt ignorate de orăşeni care fantasmează cu gîndul la ţărani meşteşugari bîntuiţi de spiritele artei autenticităţii.

În căutarea autenticului ţărănesc, personaje înzestrate cu simţ critic şi cu sumedenie de angoase identitare încearcă să iasă din logica consumeristă pe care în cele din urmă nu fac decît s-o reifice. O vinietă etnografică din timpul unei cercetări despre piaţa de artizanat din România vine să ilustreze acest lucru. Un meşter-olar din zona Horezu ne povestea, mie şi colegei Cătălina Tesăr, cum într-o zi un turist a intrat în magazinul său şi şi-a ales din toate obiectele de ceramică expuse un vas „crud" (nears) a cărui formă fusese alterată de o coadă de mătură depozitată neglijent. Deşi atenţionat că e vorba de un vas neterminat, un rebut în cele din urmă, turistul a insistat să-l achiziţioneze pentru că i se părea „mai autentic". Cîteva săptămîni mai tîrziu, cîteva magazine de ceramică din Horezu vindeau „vase strîmbe".

Vinieta de mai sus ilustrează nu numai cum „tradiţiile" rurale de consum se pliază pe gusturile cumpărătorilor urbani, dar şi în ce măsură acest consum vizează mai degrabă semnele (în termenii lui Baudrillard) decît conţinutul. În timpul aceleiaşi cercetări, la Oboga, în judeţul Olt, am aflat că vasele simple se numesc „vase de rînd", iar cele încărcate cu complicate modele zoomorfe (după modele furnizate de muzeografi de la Slatina) se numesc „vase tradiţionale".

Să revenim la alimentele tradiţionale, exponente la fel de reprezentative pentru artizanatul ţărănesc. Anii au trecut, alimentaţia eco în emergenţă a produs o piaţă care reciclează pattern-uri rurale pe versantul *slow-food*, ţăranii *adevăraţi* au început să-şi performeze originea rurală în pieţe prin expunerea unor fotografii care-i înfăţişează culegînd struguri, cartofi, mulgînd vaca etc. Efectul de credibilitate conferă o plus-valoare de neignorat.

Integrarea europeană a dat startul unei arheologii a produselor locale tradiţionale pe

Bogdan Iancu
este cercetător la Muzeul Ţăranului Român şi doctorand în Antropologie la Universitatea din Perugia (Italia) / SNSPA Bucureşti. Susţine cursuri şi seminarii la Facultatea de Ştiinţe Politice, SNSPA.

cale să devină marcă înregistrată. Modelul pastişat, în variante mai mult sau mai puţin reuşite, a fost cel la Tîrgului Ţăranului, organizat în incinta The Ark, fosta Bursă de Mărfuri din Bucureşti. Cohorte de inşi speriaţi de nesfîrşitele discuţii mai mult sau mai puţin avizate despre E-urile din alimente şi de alimentaţia fast-food sau pur şi simplu entuziasmaţi de vacanţe în ţări occidentale au devenit clienţii fideli ai tîrgurilor bio. În spatele tejghelelor, nu neapărat aseptice, ca să nu ştirbească senzaţia de autenticitate, stau personaje pe care încercăm să ni le imaginăm ca reprezentative pentru spaţiul rural, asta pentru ca brînza de capră cu mărar şi chimen, rolele de pecorino (făcut din lapte de vacă!) mioritic sau tradiţionala pîine pe vatră cu amestec de măsline şi ceapă să aibă un gust pe care alimentaţia industrială nu ni-l poate da. Acest consum se alimentează şi dintr-un fel de sentiment al empatiei cu o categorie presupus defavorizată, pe cale de dispariţie (a se vedea văicărelile jurnalistice lăcrămoase care deplîng dispariţia unui fel sau altul de mîncare tradiţională).

Am încercat mai sus să schiţez mai degrabă felul în care, la confluenţa cu consumerismul, o sumă de distorsionări şi interpretări personale – şi încă n-am discutat despre rusticul urban de tip Piedone! – produc o imagine care rimează de foarte puţine ori cu realitatea pe care se grefează. Ţăranul bun de cumpărat la oraş trebuie să se suprapună simultan unei fotografii sepia generice, dar şi unui model de autenticitate sprinţară, dispusă să lungească la infinit coada unei linguri de lemn cu care nu mai mănîncă nimeni. Sau să miniaturizeze farfurii cărora întreprinzători cu imaginaţie le adaugă magneţi şi devin astfel numai bune pentru decorarea frigiderelor locuitorilor din Marea Britanie...

Anamaria IUGA

„Casa îmbrăcată țărănește" de la oraș

Cum îşi împodobesc locuinţa cei care au plecat din satul natal şi stau acum la oraş, după ce o parte din viaţa lor au trăit înconjuraţi de lucruri făcute în casă? Ce obiecte sînt considerate valoroase în locuinţa noului orăşean, cel care vine dintr-un mediu unde fiecare ştie ce poziţie socială deţine o familie în comunitate, doar uitîndu-se la obiectele şi textilele care decorează „casa/camera dinainte", spaţiul festiv în mediul rural? Ce atitudine are orăşeanul faţă de lucrurile ce vin de la ţară, îl reprezintă în vreun anumit fel sau nu?

„Îmi fac o cameră ţărănească oriunde m-aş afla în lume."

Pentru a răspunde la aceste întrebări am intrat nu doar în casele maramureşenilor născuţi la sat, iar acum orăşeni, ci şi în case din satele maramureşene, unde locuinţele sînt ticsite de lucruri, mai ales textile făcute în casă: scoarţe, ştergare, păretare, cergi etc. Toate acestea acoperă pereţii, dar şi mobilierul sau obiectele considerate valoroase: ştergarele „îmbracă" icoane, „talgere" (farfurii) expuse pe pereţi, dar şi fotografii de familie; paturile sînt acoperite de ţoluri şi cergi. De altfel, se spune că numai cu casa împodobită de textile, „cînd ai pus ţolurile pe pereţi şi cînd ai pus ştergătorile, simţi că-i sărbătoare" (Maria, 53 ani). Mai mult chiar, obiectele primesc atribute umane, „parcă rîdea masa cînd ţolul era pe masă, atîta era de frumos!" (Floare, 62 ani), de aceea trebuie acoperite, adică „îmbrăcate": dacă o masă nu are faţă de masă, este „goală şi urîtă, i se văd picioarele" (Florica, 49 ani). Spaţiul însuşi este o prelungire a omului, un „corp lărgit" (cum spunea Nicolae Balotă): există chiar o încăpere anume, „camera îmbrăcată ţărănește", cum i se spune în ultima vreme încăperii festive, unde sînt etalate cele mai frumoase şi valoroase textile şi lucruri, care nu doar acoperă şi „îmbracă" spaţiul, dar „vorbesc" şi despre statutul social al creatorilor lor.

În mod similar, unele dintre casele maramureşenilor citadini au cîteva caracteristici comune: anumite obiecte trebuie să fie „îmbrăcate" cu ţesături care vin din satul natal: paturile sînt acoperite de cergi, pereţii au păretare, icoanele sînt împodobite de ştergare, mesele au feţe de masă brodate. Uneori, ţesăturile făcute la sat „îmbracă" alte obiecte decît cele pentru care au fost menite: sînt ştergare ce ajung să acopere mese, nu mai sînt puse în jurul icoanelor; zadii care nu mai îmbracă omul, ci sînt transformate în feţe de pernă, ţoluri care ajung pe jos (se ştie că în satele româneşti pe jos nu se puneau niciodată covoare, ci preşuri). Obiectul ţărănesc este de multe ori refolosit, iar din toate funcţiile pe care le avea (de a vorbi despre creatorul său, de a-i arăta statutul social ori comunitatea din care face parte, de a împodobi locuinţa), nu mai răspunde decît nevoii de a „îmbrăca" obiecte, avînd de mai multe ori doar o valoare sentimentală şi estetică.

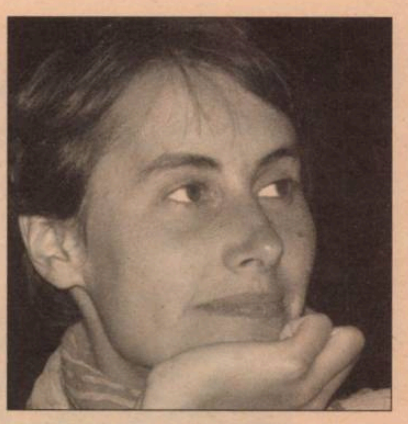

Anamaria Iuga
este doctor în filologie – cu teza „Camera îmbrăcată ţărănește" pe Valea Izei – *şi cercetător la Muzeul Ţăranului Român.*

Dar cele mai impresionante sînt mărturiile cîtorva femei pe care le-am întîlnit în Cluj şi în Sighetu Marmaţiei şi care au ales să îşi „îmbrace" una dintre camere ţărăneşte. La ţară, dacă o fată se căsătoreşte în alt sat, îşi aduce zestrea cu ea şi împodobeşte o cameră după modelul „caselor de părade" din satul natal, de obicei cu „rudă" (o bîrnă de lemn pe care sînt puse într-o ordine anume textile: cergi, cearceaf de cînepă, covoare, ştergare, toate aranjate într-un mod diferit de la un sat la altul, şi avînd, de aceea, o importantă funcţie comunională). Tot astfel, şi aceste femei şi-au aranjat sau urmează să îşi aranjeze la oraş o încăpere care să le aducă aminte de casa părintească şi de valorile din satul natal, pentru că – aşa cum spunea Viorica, 23 ani, sau Anuţa, 26 ani – „îmi fac o cameră ţărănească oriunde m-aş afla în lume, chiar şi la oraş". Florica, 45 ani, trăieşte în Cluj de mai bine de 20 de ani. De cîţiva ani construieşte şi îşi extinde casa. Ea păstrează într-un dulap toate textilele necesare pentru o „cameră bună" cum se face în satul natal, Săliştea de Sus. La fel, Mărioara († 2008, 68 ani), din Sighetu Marmaţiei, avea într-una din camerele din apartament o „rudă", cu toate rîndurile de ţesături necesare, cu ţoluri şi ştergare „în crengi" (cu motive geometrice), aşa cum se fac în satul natal, Ieud. În aceste cazuri, ţesăturile şi obiectele etalate în „camera ţărănească" vorbesc despre creatorul şi consumatorul lor, despre ataşamentul faţă de comunitatea natală şi despre aprecierea acesteia la un nivel sentimental şi nu doar estetic, dar şi despre încrederea în valorile cu care fiecare s-a format.

Țărănia. De la sat la oraș

Întrebat ce este un ţăran, un elev dintr-o şcoală centrală bucureşteană a răspuns: cineva care scuipă seminţe şi vorbeşte urît. Ştim, ţăranul nu mai e ce-a fost. E tot mai puţin rural, tradiţional, vital... Concret, nu prea ştim ce a devenit. Dar putem să observăm. Şi să întrebăm:

1. Ce este ţărănia? Şi cum se manifestă ea în sat şi la oraş?
2. Există un ţăran în fiecare din noi? Cum arată ţăranul din tine?
Răspund cîţiva tineri urbani. Artişti, antropologi, muzeografi, jurnalişti, ecologişti... Fiecare cu ţăranul lui, după cum urmează:

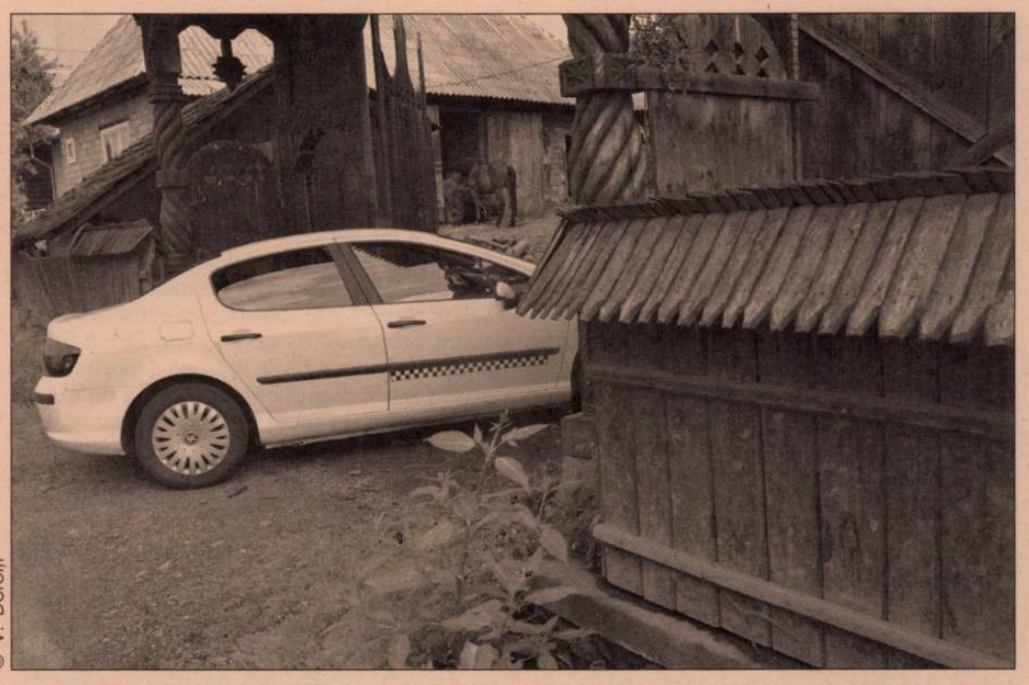
© V. Dorolti

Monika PĂDUREȚ
artist

1. Oraşele din România de astăzi sînt de fapt populate de o majoritate de ţărani, mai bine spus de foşti ţărani, făcînd din ele oraşe semiurbane populate de oameni semiurbanizaţi, care au pierdut regulile de viaţă de la ţară şi nu au reuşit să şi le însuşească pe cele de la oraş. Pe de altă parte, ţăranii care trăiesc în continuare la ţară nu mai sînt nici ei, decît într-o mică proporţie, ţărani adevăraţi, deoarece mulţi dintre ei au şi alte activităţi profesionale care se desfăşoară în contexte fără nici o legătură cu ţărănia, cu autenticul spirit ţărănesc în care există un adevărat ritual de viaţă... Dacă viaţa de la ţară continuă să se schimbe ca în ultimele decenii, ţăranii riscă să dispară complet, devenind simpli producători agricoli. Vor rămîne în urma lor doar amintirile literare şi patrimoniul material expus în muzee... ca să ne amintim de acele vremuri mai echilibrate din toate punctele de vedere.

2. Nu aş putea să spun că există un ţăran în mine, poate undeva într-un colţişor ascuns.... Nu aş putea să mă identific cu un ţăran, să mă simt de la cap la coadă ţăran... pot spune doar că am o admiraţie specială pentru ce era un ţăran cîndva, pentru ce mai e un ţăran pe alocuri în zilele noastre. Sînt fascinată de cum reuşeau ei să facă lucruri simple pentru folosinţa cotidiană şi care nouă ni se par de o frumuseţe inegalabilă azi. Îmi place să am în jurul meu obiecte făcute de ţărani, îmi dau o linişte specială şi îmi bucură sufletul prin simplitate, ingeniozitate şi prin faptul că transmit lucruri esenţiale despre viaţă, iubire, moarte... Mi-ar plăcea să am uneori structura sănătoasă a unui ţăran adevărat, dar mă mulţumesc să fiu în admiraţia şi preţuirea lui... şi cred că am învăţat foarte mult observîndu-i, urmărindu-le felul simplu şi eficient de a gîndi şi acţiona.

Alexandru BĂLĂȘESCU
antropolog

1. Întrebarea este puţin tendenţioasă pentru că presupune trăsături specifice de caracter definitorii şi imuabile („ţărănia") ataşate unei localităţi (în sens antropologic, loc de vieţuire). Dar, acceptînd jocul, să spunem că avem o definiţie în primul rînd a ceea ce înseamnă ţăran şi anume: o persoană care trăieşte în mediul rural şi care produce singură hrana necesară vieţii cu un posibil surplus valorificat pe pieţe locale. Relaţiile sociale în astfel de mediu ar fi caracterizate, în mod tradiţional, prin proximitate fizică sau parentală (de rudenie) şi prin puţine schimburi semnificative în afara cercului cunoscut. Aceasta este dublată de o atitudine de neîncredere şi chiar ostilitate faţă de celalalt. În consecinţă, spaţiul public – ca loc de întîlnire anonim în mediul rural – este inexistent, publicul fiind al nimănui. Istoria recentă în România a făcut ca mediul urban, în cea mai mare parte a sa, să fie rezultatul construcţiei ideologice a proletariatului, acesta fiind format din populaţia dizlocată din mediul rural şi care a adus cu sine aceste valori (şi le-a perpetuat în mare măsură) în mediul urban nou construit în jurul obiectivelor industriale (în anii '60). O a doua fază a constituit-o „sistematizarea satelor" – încercarea *à la* Ceauşescu de industrializare a agriculturii. Rezultatul este o formă urbană specifică, construită arhitectural pe principii moderniste şi populată în mare parte de oameni care se raportează la spaţiu şi la relaţiile sociale, într-un mod mai degrabă tradiţional rural. De fapt, în literatura de marketing, această populaţie formează categoria de „rurban". Una dintre consecinţe este că relaţiile sociale din multe medii urbane în România sînt bazate pe proximitate amicală şi excluderea automată a celuilalt (deci foarte puţin pe valorile citadine ale deschiderii faţă de celălalt şi ale contractului social – care s-ar baza pe stabilirea uşoară şi regularizarea relaţiilor anonime cu celălalt). Pe de altă parte, avem raportarea la spaţiul public ca la spaţiul nimănui, şi nu ca la spaţiul tuturor, spaţiu destinat schimburilor şi stabilirii relaţiilor rapide bazate pe încredere, indiferent de gradul de pre-cunoaştere interpersonală. De aceea, în România termenul „ţăran" este folosit peiorativ în mediul urban şi probabil că se referă la manifestări „rurbane" – perfect normale în mediul autarhic rural, dar care deranjează anumite sensibilităţi citadine (şi ele de fapt în formare). Termenul de fapt este un „significant plutitor", o etichetă care poate fi aplicată cînd convine mai bine.

„Cu cît ne îndepărtăm de omul tradiţional, cu atît riscul imposturii este mai mare. Nu putem compara humanoidul viitorului cu omul complet produs de societatea satului distrus sub ochii noştri."

HORIA BERNEA

© V. Dorolti

2. Nu ştiu dacă există un ţăran în fiecare dintre noi, din nou depinde de definiţie. Dacă ne gîndim că, în mod universal, cultura de astăzi este legată de sedentarizare şi agri-cultură, da, există un ţăran în fiecare dintre noi, oraşele s-au dezvoltat mai tîrziu pe bazele surplusului agricol. Personal – pentru că nu am avut bunici la ţară – toată copilăria m-am simţit frustrat de faptul că prietenii mei mergeau la ţară, pe cînd eu mă duceam cu bunicul meu în staţiuni gen Eforie, Vatra Dornei sau Călimăneşti. Prietenii mă întrebau „dar tu de ce nu ai ţară" şi nu am ştiut să le răspund; probabil că această judecată profundă care leagă identitatea unei persoane de localitate este un reflex ţărănesc existent şi astăzi în 98% din populaţia globului (care poate fi sănătos sau nesănătos, depinde de intensitatea şi implicaţiile sale). Amin Maalouf îşi deschide cartea *Leon Africanul* cu o pagină extraordinară în care explică cum, deşi eroul era cunoscut în Spania, nordul Africii şi Italia sub diverse nume care îl legau de o anumită origine, el nu era nici spaniol, nici african, nici din Roma, ci era „al drumului". Adevăratele oraşe mari îţi oferă beneficiile relaţiilor sociale dar şi avantajele anonimităţii, iar nomadismul este forma identitară care dezleagă total de localitate (şi deci de „ţărănie"). Însă Cain l-a ucis pe Abel.

Stela NADOLEANU
jurnalist

1. E un dat cu care te naşti. Şi nu doar dacă te-ai născut la ţară. Poţi să simţi ţărănia din tine (şi să te comporţi ca atare) chiar dacă n-ai fost niciodată la sapă şi nici n-ai împărţit brînza cu ceapă cu ceilalţi de-ai tăi, pe tarlale. Ţărănia, aşa cum o văd eu, s-a pricopsit degeaba cu o nuanţă peiorativă. Or fi ţăranii neşcoliţi şi mai din topor, dar cred că ştiu mai multe. Şi mai bine. Sînt cu picioarele pe pămînt, şi la propriu şi la figurat – sau poate doar mi se pare. E ciudat ce i se întîmplă „ţărăniei". E aproape un paradox. La sat, ţărănia aia bună şi blîndă e hăituită de urbanizare şi emancipare. Ţăranii (unii) încearcă să se scuture de ea, de parcă s-ar putea spăla cum îţi speli o cămaşă de sudoare. Dacă ajunge ţărănia asta blîndă la oraş trebuie să-şi caute prieteni, la fel de „ţărănişti". Şi oraşul e mare... cînd vezi că i-a găsit şi nu-şi pierde din simţire, atunci e o mare bucurie.

2. Nu ştiu dacă există un ţăran în fiecare din noi. Pentru că nu ştiu cum sînt alţii, poate că nu s-au născut cu datul ăsta. Eu am făcut cunoştinţă cu ţăranul din mine abia cînd am ajuns la oraş. Pînă atunci mi-l scuturam şi eu, aşa cum ziceam mai înainte. Ţăranul din mine pare uneori naiv şi prea neatent la mersul vremurilor. Uneori îl cert că e prea ancorat în lucruri „învechite". Dar de cele mai multe ori îl las să joace în horă şi să se bucure că ştie ce să facă, şi cu mîinile, şi cu inima, şi cu capul (chiar dacă se mai întîmplă să se căiască apoi).

Cosmin MANOLACHE
muzeograf

1. Ţărănia trebuie să fie un mod de viaţă, unul care se pare că nu mai există decît în vagi reflexe, chiar şi pe la ţară. De cîte ori nu am citit reacţii ale unor ţărani intervievaţi de tot felul de curioşi, romantici, mai mult sau mai puţin profesionalizaţi? Întotdeauna găseşti cîte unul care să zică: „Eee, dar obiceiu'-ăsta nu se mai ţine... Îl ţineau moşii noştri..." Mai mereu se va arunca peste bord cîte ceva dintr-un bagaj greu de aproximat, din ţărănia după care suspină şi oraşul, şi ţăranul dezrădăcinat, ajuns în mijlocul sau la periferiile oraşelor. Şi ei continuă de fapt să fie cum sînt, cu toate scăderile, cu toate renunţările, pentru că nu mai sînt la ţară, nu se cuvine să li se vadă paiele rătăcite prin paginile buletinului de identitate, buletin de Bucureşti sau de municipiu, pentru că viaţa merge înainte – vor merge în parcuri, că doar n-or fi parcuri la ţară, deşi ne putem bate capul dacă nu

cumva parcul e un înlocuitor convenabil al naturii în care au copilărit, o natură îmblînzită atît cît trebuie, cît să nu-ți aduci aminte pe de-a-ntregul de unde ai venit.

Vreau să zic că, de fapt, nu știu ce e țărănia. Sînt destui care se redescoperă și preț de-o vilă se țărănesc iarăși, dar ca niște orășeni sastisiți de demonii străzilor agitate. Se întorc acolo cu un chip schimonosit, însă pentru cei care-au rămas pe dealuri, pe ulițe, în glod și soare, schimonoseala nu e poate decît o sulemeneală domnească, semn de parvenire și trai bun, exemplu bun de dat și de urmat. Și din nou orașul îi înfulecă pe băncile din fața blocurilor, în certurile aprige din autobuze pentru propria variantă a mersului lucrurilor, în babilonul hipermarketurilor. Ei sînt perfect adaptabili, atît de adaptabili încît sînt gata oricînd să dea peste cap acul echilibrului cu zelul participării și cu indiferența față de manierele urbane... Văd toate mărunțișurile astea în fiecare zi, uneori ca pe niște idei luate de-a gata, dar știu că uneori pot găsi în micile pauze de respirație țărănia pe care am gustat-o în cîteva vacanțe de vară. Mi se face o milă adevărată, abia dezghiocată, cînd îi văd pe cei cîțiva rătăciți pe la metrou întrebînd pe unde s-o ia ca să ajungă la Obor sau aiurea prin mățăraia Bucureștiului. Au o privire speriată, de animal gonit continuu. Încerc să le fiu de ajutor și devin pedant — orășean de-a dreptul. Nici măcar nu mai joc fotbal desculț, cum obișnuiam. Cum mai simțeam glodul! Cum îmi mai zvîcneau tălpile! În schimb, continui să urc pantele pieptiș, nu pe curbe de nivel, cu călcătură țărănească — de coborît la fel —, și nu mă pot abține să nu cumpăr la sfîrșit de toamnă porumbe, bobițele alea albastre care în secvențele copilăriei petrecute la țară mă făceau cel mai neștiutor copil din cîți știam. Porumbe!

2. Habar nu am ce sau cîte urme de țărănie sălășluiesc în mine. Probabil că, dacă mă scarmăn, dacă mă dau peste cap, cevami va curge din buzunare, amintirile sau întîmplările de peste zi vor lăsa să se întrevadă ceva, dar prea rar îmi fac vreme de asemenea gînduri. Din cînd în cînd mai sparg o ceapă, vorbesc cu „bunăoară“, dar, de teamă să nu fiu pretios, renunț. Și gura pungă — de-acolo, de pe dealuri știu senzația asta. La fel și pielea găină. Și tăiatul cocoșului. Ei, dar chiar încep să-mi dau drumul...

Cătălina TESĂR

muzeograf, doctorand
în Antropologie socială

1. Nu am auzit foarte des vorbindu-se despre țărănie, sau poate întrebarea ta e puțin anacronică. „Țărănie“ îmi sună peiorativ, din același registru cu „țigănie“, și îmi închipui că atunci cînd e folosit, ca și cel de-al doilea termen amintit, se referă la lipsa de „civilizație“, „înapoiere“, ceva retrograd în raport cu ceea ce e considerat a fi „modern“. Îmi amintesc că în anii '90 urbanii se înjurau cu „bă, țărane!“, pentru a sancționa un comportament nerafinat în raport cu codul bunelor maniere-burgheze impuse de oraș. La fel, modul de a se îmbrăca putea atrage după sine eticheta de „țăran“. Acum însă mi se pare că locul „țăranului“ l-a luat cocalarul. Iar tot arsenalul de gesturi, „fapte“, țoale și vorbe – puse în scenă de cocalar – poartă numele de „țigănie“. Și asta în contextul mai larg al discursului și politicilor publice care s-au schimbat, de la grija pentru reformele agrare, de după de-colectivizare, și infrastructură, modernizare și „west“-ificare, la atenția acordată minorităților și discriminării pe motive etnice. O manea din '80 spunea „gata cu țăranul s-a emancipat, nu mai e țăranul cel de altădat'“ (Azur, „S-au emancipat țăranii“). Realitatea socială reflectată de aceste versuri se regăsește în transformările prin care a trecut societatea rurală în timpul procesului de industrializare. Strămutarea țăranilor la oraș, agricultura centralizată, practicată în regim normat-„muncitoresc“, substituirea obiectelor de décor și uz domestic făcute manual, prin obiecte fabricate în serie, sînt simptome ale up-gradării țăranului. „Țărănie“ era să păstrezi în vitrinele din casă castroane și ulcele de lut, în loc să expui bibelouri de porțelan și pești colorați de sticlă, să atîrni pe perete un ștergar lucrat în război, în locul unuia de artizanat, produs Arta Populară. Asta pentru mediul rural. Despre cei care plecau de la sat și veneau la oraș, se credea că aduc cu ei „țărănia“ în felul de a-și mobila apartamentele ori în comportament. „Țărănie“ e într-un cuvînt ceva ce nu e în pas cu moda; dar, spre deosebire de „țigănie“, care presupune și o evaluare morală (ca în expresia „a se țigăni“), „țărănia“ pare deseori să aibă conotații estetice.

2. Asta sună cam esențialist, parcă ne-am naște sau nu cu o sămînță de țăran în noi. Istoria o demonstrează că nu e chiar așa, pe țărani îi fac și-i anihilează schimbările sociale și politice globale, împreună cu discursurile publice. M-am născut la oraș și copilăria preșcolară am trăit-o la sat. După ce am mers la școală, o perioadă scurtă de timp îmi plăcea să-mi petrec vacanțele la țară, unde îmi luam un aer superior de orășean. Apoi n-am mai vrut să merg la țară în vacanțe, preferam taberele la munte sau la mare. Acum, la 30 de ani, îmi place să trăiesc la țară, am stat vreo 16 luni în ultimii doi ani și de fiecare dată cînd vin la oraș, mă readaptez greu și am timiditatea omului de la țară neieșit în lume, inocent în raport cu moravurile urbane. Am prieteni care organizează meetinguri antiglobalizare și pro *eco-life*. Lor le arăt ostentativ bătăturile din palmă și le povestesc ce greu e să dai cu sapa, să întorci fînul la 40° și să crapi lemne iarna. Cu ei am pierdut pasul și în materie de *outfit*, prefer ținutei de club pe cea de discotecă, cu haine mulate care evidențiază formele corpului la fete și mult alb la băieți. Din punctul ăsta de vedere, mă încadrez în categoria urbanilor educați care reabilitează un stil de viață „țărănesc“, cu diferența că o fac asumat și conștient că țăranul „autentic“ înconjurat de obiecte handmade nu mai există. Dacă există vreun „țăran“ în mine, eu l-am construit și am ales – așa cum fac mulți dintre noi – să trăiesc din cînd în cînd „țărănește“.

Dragoș BUCURENCI

ecologist

În accepțiunea curentă a orășeanului, „a fi țăran“ înseamnă a nu ști să te porți. „Țărănia“ e totuna cu proasta-creștere, iar „țărani“, „țărănoi“, „Gheorghe“ (care, pe grecește, tot țăran înseamnă), „momîrlani“, „de la țară“ sînt cei necioplițI, cei necivilizați, cei care n-au decît un cusur: că sînt măgari și violenți și că n-au „manieră“. Expresiile de mai sus nu sînt foarte corecte politicește, pentru că stereotipizează jumătate din populația României, dar au o precizie și o savoare care le vor menține în uz, sînt convins, încă multă vreme. Cum au ajuns să fie folosite e însă altă poveste. O primă observație ar fi că, atunci cînd spune despre cineva că nu știe să se poarte, orășeanul judecă în funcție de moravurile urbane. Iar cei care nu le respectă sînt de două feluri: cei care nu sînt familiarizați cu ele (să le spunem „țărani de la țară“) și cei care le încalcă cu bună știință (să le spunem „țărani de la oraș“). O a doua observație ar fi că și orășenii sînt de două feluri: cei care fac această diferență și cei care n-o fac.

„Barbar“ este un cuvînt cu o carieră similară. Grecii i-au numit *barbaros* pe cei care nu vorbeau greceşte („bar-bar“ nu însemna nimic în elină, era un fel de a spune că străinii sînt pur și simplu niște bîlbîiți), dar cu timpul „barbaria“ a ajuns să fie sinonimă cu lipsa de civilizație. *Pas mi Ellin barbaros* (toți cei care nu sînt greci sînt barbari) a început ca un truism și a sfîrșit într-un complex de superioriate. Ca și vechii greci, orășenii moderni s-au obișnuit să-i privească de sus pe toți cei care nu sînt ca ei. Nu sînt foarte sigur că ăsta e un lucru rău. Dar e, cu siguranță, mult mai problematic astăzi decît era acum două mii de ani. Pentru că, dacă grecii și barbarii erau la fel de neasemănători și de greu de amestecat ca uleiul și apa, țăranul și orășeanul din zilele noastre sînt mai degrabă ca mustul și vinul sau, dacă vreți, ca mustul și oțetul.

Distincția „țăran (prost)/orășean (bun)“ e născătoare de dileme identitare pentru că și în adîncul celui mai citadin suflet fermentează un tulburel de ruralitate, care iese la lumină în cele mai autentice momente, cînd hainele de la oraș se destramă și cad. Așadar, pe de o parte, trebuie să acceptăm că există o țărănie care ne paște pe toți, în egală măsură, și, pe de altă parte, că ea nu trebuie să fie musai respingătoare. De felul cum arată țărănia din noi cred că depinde, în mare măsură, cum știm să ne învechim sau, după caz, cum știm să ne acrim. Chiar așa, pe cine faci tu țăran?!?

„(...) Bucureștiul occidentalizat voia să fie un oraș unitar, omogen. A continuat însă să fie înconjurat de vaste cartiere mărginașe cu un mod de viață aproape rural, cărora li s-a aplicat indistinct eticheta de mahala. De-acum, mahala *și* mahalagiu *înseamnă periferie și locuitor al periferiei – desigur, și comportament periferic – în contradicție cu centrul modernizat.“*

ADRIAN MAJURU,
Bucureștii mahalalelor
sau periferia ca mod de existență,
Compania, 2003

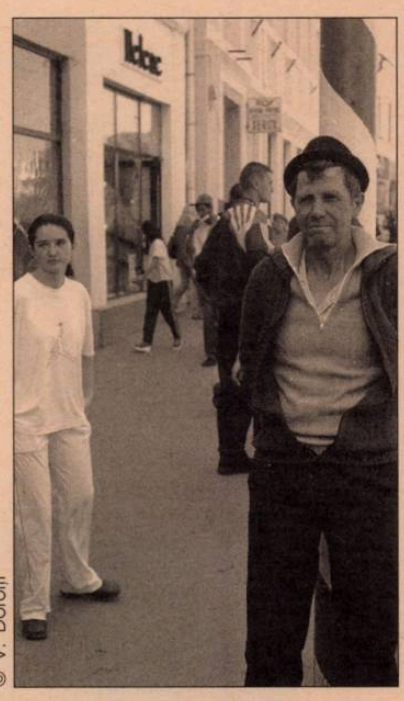

© V. Dorotti

„Eu sînt dintre cei care cred că mai există sate și țărani. Pentru faptul că nu-i mai văd în costume țărănești și cu apucături de-astea mai apotropaice, foarte mulți consideră că nici nu mai există țărani.“

IRINA NICOLAU

Mihai Andrei SIBIANU

co-fondator al Asociației
„Noi facem bine!“

Eu percep țărănia și folosesc termenul în ideea lipsei de maniere. Un fel de lipsă de educație în ceea ce privește comportamentul social mai degrabă. O neîmbrățișare, voită sau nu, a convenției de-a nu-l deranja pe cel de lîngă tine.

N-aș asocia țărănia cu bădărănia, bădărănia este ceva peste țărănie, în accepțiunea mea. Am întîlnit des oameni care o asociază în felul ăsta. Am întîlnit oameni care leagă cuvîntul țărănie de prostie. Sînt destul de rezervat în a aprecia țărăniile ca fiind gesturi sociale extreme sau gesturi care denotă prostie. Și pentru că nu mi se pare drept și pentru că am toată convingerea că, azi, țăranii români, mă refer la cei autentici, de cele mai multe ori sînt mai puțin țărani decît au devenit orășenii.

Țăranii de la oraș nu numai că sînt slobozi la gură și iuți la mînie, așa cum sînt și țăranii autentici, dar ei au ceva în plus ce-i face să fie țăranii ăia la care mă refeream la începutul răspunsului. Sînt în primul rînd șmecheri. Dar nu șmecheri adevărați. Sînt agarici. Mulți țărani de oraș sînt niște agarici. Vorbesc mult și fac puțin. Sparg semințe de fac un covor din coji. Aruncă cutiile de pizza pe geamul mașinii la Romană. Claxonează în fracțiunea de secundă în care s-a făcut verde. Rîd cu gura pînă la urechi atunci cînd fac ceva ce deranjează. Sînt cumva lipsiți de simț civic, și în interior, și în exterior. Țăranii autentici nu sînt lipsiți de simțul ăsta. Ba din contră.

Îl am ca puternic reper pe bunicul meu. Fiu de țăran adevărat, ca majoritatea bunicilor noștri. Maică-sa muncea pămîntul cot la cot cu bărbații. Munceau oamenii ăia de le săreau capacele. Atunci nu exista supermarket. Își făceau pînă și hainele în casă.

Oamenii de la țară nu mai muncesc azi atît de mult. Au tractoare, femeile au timp de o cafea dimineața și de una după-amiaza. Fentează și ei natura. Vor și ei roșii mai mari și porci mai grei. Asta nu-i face mai puțin țărani autentici. Autentici azi. Altfel decît ieri. Se schimbă și ei încet-încet odată cu peisajul, se omogenizează. Și dacă nu se omogenizează părinții, se vor omogeniza copiii lor pentru că țăranul de sat este pe cale de dispariție.

Ar fi nerealist să spunem că ne putem moderniza peste noapte. Țăranul de oraș crește în număr și o să tot crească. E normal. Ne urbanizăm. Dar odată cu asta va crește și clasa de mijloc. Asta înseamnă un grad de cultură, inclusiv civică, mai ridicat. Așa că nu-mi fac griji, clasa de mijloc va deveni predominantă cam în atîtea generații cît îi va lua țărănimii de la sat să dispară.

Chiar dacă avem o parte de „țărănie“ în noi sau nu, ce contează este discernămîntul și capacitatea noastră de a învăța. Asta poate să te facă să înțelegi mai ușor cum stau lucrurile. Totuși, pînă o să învățăm să apreciem efortul fantastic și sacrificiile pe care le-au făcut țăranii ăia adevărați, propun folosirea cuvîntului de ȚĂRAN (cu doi de Ă) pentru categoria orășenească a versiunii. E un compromis bun.

anchetă realizată
de Silvia CAZACU

Călin COTOI

Băi, țărane! Schimbă-ți mentalitatea!

Există, într-o sală a Muzeului Ţăranului Român, o troiţă din lemn ce pare să fie înconjurată de o aură a autenticului şi a trăitului. Pictura scorojită şi un pic naivă nu face decît să scoată în evidenţă o frumuseţe specială. Ea a fost adusă dintr-un sat de către o echipă de muzeografi şi etnografi, fiind luată de acolo cu acordul sătenilor, care nu mai aveau nevoie de o troiţă veche. După un timp însă, sătenii, din varii motive, şi-au cerut troiţa înapoi. Ca să nu se despartă de artefactul obţinut, muzeografii le-au construit una nouă, ce a fost acceptată de săteni. Aparent happy-end. Ceva bizar s-a întîmplat însă pe traseele sat-muzeu. Nu era mai simplu ca etnografii să-şi construiască propria troiţă? Este sau va fi, la un moment dat, troiţa din sat, construită de etnografi, o troiţă ţărănească? Cît timp trebuie să treacă pentru ca acest proces să se întîmple? Va putea fi adusă această troiţă în muzeu, alături de prima troiţă, ca să reprezinte ţăranul român? Pe cine va reprezenta ea atunci: pe ţăran sau pe etnograf? Sau esenţa naţională şi culturală românească comună a acestora şi a vizitatorilor muzeului? Undeva pe bucla acestei călătorii reale şi imaginare a troiţei se formează una din imaginile ţăranului român. Nu este însă singura. Ţăranul dă dovadă de o surprinzătoare duplicitate în apariţiile sale.

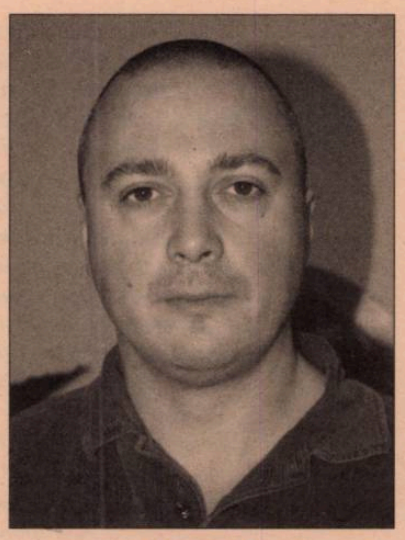

***Călin Cotoi** este lector la Facultatea de Sociologie, Universitatea Bucureşti. A publicat* Introducere în antropologia politică *(Polirom, 2009); este alumnus al Colegiului „Noua Europă", Wissenschaft Kolleg zu Berlin şi honorary fellow al University College London.*

Patrimoniul viu şi ruralul sordid

Reprezentarea ţăranului român are, probabil încă de la apariţia sa, pe la începuturile modernităţii româneşti, un aspect polar, chiar un pic schizoid. Pe de o parte, avem imaginea ţăranului Tatomir, ce a ajuns un soi de simbol al muzeului pomenit mai sus – o figură dîrză, respirînd hotărîre, siguranţă de sine, echilibru şi părînd să exprime validitatea şi continua actualitate a unei formule de viaţă ţărăneşti. Imaginea vie a „omului tradiţional". Pe de altă parte, sînt imaginile ce dau seamă de un peisaj rural sordid, îmbătrînit, înecat în alcool, cu tinerii plecaţi, aproape cu toţii, în Italia. Cuvintele ce ne mediază accesul la acest ţăran sînt: subdezvoltare, pungă de sărăcie, agricultură de subzistenţă şi migraţie masivă. Altfel spus, întreaga arie a problemelor „sociale", a intervenţiei, a dezvoltării comunitare, a politicilor sociale, a absorbţiei fondurilor europene, a incapacităţii instituţionale a statului etc.

Limbaje foarte diferite se întretaie şi constituie ţăranul român de astăzi. De la încercări de a scăpa de blestemul unei ruralităţi neproductive, dezorganizate, ce ia forma unui uriaş *bidonville* difuz, la nivelul întregii Românii, pînă la consumul urban al unei ţărănii devenite *cool* sau la nostalgii etno-ruraliste, se întinde o serie lungă de rupturi.

Între arhaismul populaţiilor primitive şi societatea europeană urbană, ţărănimea joacă rolul verigii de legătură, prea contaminată de „primitivism" pentru a avea o şansă rezonabilă de supravieţuire, dar destul de europeană pentru a fi o resursă identitară importantă în nostalgiile autenticităţii ce bîntuie orice modernitate. Discursul teoriilor modernizării – academice sau populare – nu este neapărat opus celui ce supralicitează „autenticitatea" vieţii ţărăneşti. Inevitabil însă, această existenţă garantat autentică şi organică se află într-un continuu proces de rupere, de decolare faţă de populaţia concretă, reală, ce o „susţine", devenind astfel o resursă simbolică de legitimare a unor sfere ale vieţii sociale foarte diferite de cea ţărănească.

Mecanismul „derealizării" clasei ţărăneşti este unul general la nivelul întregii Europe. Ţărănimea trece sau a trecut printr-un ciclu al ruralizării, lăsînd, la ieşirea din acest ciclu, ca produs secundar, un patrimoniu cultural obiectivat şi instrumentalizat, care, neutralizat astfel, poate fi folosit în diverse procese de construcţie identitară sau transformat în obiect de consum pe piaţa culturală. În cel mai bun şi de succes caz, ţărănimea europeană devine un soi de patrimoniu viu ecologico-cultural, încadrat perfect în peisajul circuitelor turistice.

Un veşnic metec

Îmblînzirea ţărănescului în rural nu este un fenomen univoc. Dar după repetatele anunţuri ale morţii subiectului, ale metanaraţiunilor şi ale omului, moartea ţărănimii tinde să pară o simplă banalitate. Gîndirea sociologică şi antropologică despre rural şi urban s-a desfăşurat, de obicei, sub semnul înţelegerii urbanizării ca proces inevitabil, ce leagă un urban în continuă expansiune – loc al modernităţii şi schimbării – de un rural tradiţional, loc al continuităţii, dar şi al diminuării. Călătoria – individuală sau colectivă – de la sat la oraş a avut, mai ales în zone periferice precum România, o dimensiune de schimbare de lume, de schimbare epocală de destin. Călătoria aceasta este însă mereu una nesatisfăcătoare, neterminată. Ţăranul urbanizat pare mereu un metec – ce nu a putut absorbi cantitatea suficientă de civism şi civilitate pentru a funcţiona într-un registru urban şi modern. Apariţia lui la oraş este văzută ca o invazie, el e cocalarul, mitocanul sau nespălatul ce strică armonia vieţii urbaniţilor. El e adus în spaţiul urban de o istorie de care, noi ceilalţi, simţim nevoia să ne distanţăm. Este introdus în spaţiul nostru de viaţă de către o modernizare şi o modernitate strîmbă: cea comunistă. Doar o schimbare totală, o ruptură fundamentală cu modul lor propriu de a fi îi poate şi ne poate salva. Să se schimbe „mentalităţile"!

Tipul acesta de discurs, în varianta lui academică sau cea profană, are însă ceva neliniştitor. Ruptura urban/rural, democrat/comunist, civilizat/cocalar, orăşean/ţăran este mai puţin clară decît pare. Mentalităţile astea comuniste sau rurale sau cum or mai fi fiind sînt atît de insidioase încît se strecoară, supărătoare, peste tot. Cocalarii pot prezenta pedigree-uri urbane, distanţarea scîrbită faţă de mitocanii de la ţară ia uneori forme etnocentrice şi naţionaliste urîte în oraşe autodeclarate tolerante şi multiculturale, cum ar fi Timişoara sau Clujul. Noile generaţii urbane par să aibă partea lor de lipsă de urbanitate în proporţii similare cu vechile generaţii. Cu un oftat ajungem la concluzia că e vorba de un defect naţional, punîndu-i unul lîngă altul, pe nesimţite, într-o nouă şi stranie împerechere, pe kulakul Tatomir cu ţăranul mitocan de la oraş.

În cadrul modelului occidental al urbanizării, imaginile ruralităţii au devenit, cu timpul, legate de nevoile conceptuale şi fantasmele politico-morale ale populaţiei şi elitei urbane şi au păstrat slabe legături cu condiţiile sociale reale ale ruralului. În general, ruptura dintre urban şi rural a asigurat timp de sute de ani material simbolic pentru gîndirea schimbărilor economice şi sociale legate de industrializarea capitalistă sau socialistă, deseori sub forma unor critici ale capitalismului, industrializării şi urbanului. Critici provenite de obicei de la locuitori ai urbanului. În cazul în care ruptura socială şi de experienţă de viaţă dintre urban şi rural este suficient de mare – de obicei prin dispariţia arhaismului ţărănesc – concepţiile despre „ţăran" şi „ţară" devin complet deteritorializate. Populaţiile urbanizate de generaţii trăiesc şi îşi reprezintă ruralul în mare măsură ca pe un altul metaforic al oraşului şi, doar în mod secundar şi conjunctural, ca pe un context social de viaţă reală. Aşa s-a întîmplat în mare parte din Europa.

Ţărănimea europeană devine un soi de patrimoniu viu ecologico-cultural, încadrat perfect în peisajul circuitelor turistice.

© V. Dorolti

În zonele periferice, cu crize endemice ale modernizării, unde legătura dintre ruralul imaginat şi cel trăit este mai puţin indirectă, apare o tensiune dintre ruralul ca loc al autenticităţii şi purităţii morale şi ruralul ca loc al conflictelor şi fragilităţilor sociale şi biologice duse la extrem. Tensiunea aceasta este mediată, în cazul românesc, pe de o parte, prin migraţia de mari proporţii a ruralului în Spania şi Italia – prima „intrare în Europa" semnificativă a României postdecembriste – şi, pe de altă parte, prin discursul urban despre „mentalităţi" şi (auto)culpabilizare.

Chiar dacă ţăranul a murit şi trăim într-un „post" şi din punctul ăsta de vedere, nostalgia rurală – absurdă de cele mai multe ori – pare să aibă un sens. Poate că nu avem un alt vocabular, conceptual şi simbolic, disponibil din punct de vedere istoric, pentru a vorbi despre anumite scopuri şi interese sau chiar supărări şi anxietăţi fundamentale ale omului, decît cel ce opune ruralul urbanului. Din punctul acesta de vedere, „Băi, ţărane!" duce mai departe figura ambiguă a ţăranului român, la fel de mult ca imaginea fetiş a ţăranului Tatomir şi ne permite să vorbim despre ţărani chiar şi atunci cînd aceştia nu mai sînt de mult de găsit la ţară şi nici chiar în ţară.

Oana CHELARU-MURĂRUȘ

Cu opincile la barieră

Despre problematica ţăranului şi imaginea lui în cultura română s-a scris pînă la saturaţie în diverse epoci istorice. Nu este în intenţia acestui scurt articol să recapituleze succesiunea momentelor notorii în care reprezentarea satului şi a ţăranului în literatură, de exemplu, a fost marcată cînd de impulsuri intens idilizante (la Alecsandri, Coşbuc, Sadoveanu, sămănătorişti, gîndirişti etc.), cînd realist-demitizante (la Rebreanu, Preda ş.a.).

În contrast cu aceste constructe culturale hrănite de diverse estetici şi ideologii, limba vorbită fixează într-un mod mai frust, în cuvintele şi expresiile sale, un stereotip social în genere negativ al ţăranului trăitor la sat ori strămutat la oraş. Perspectiva este, evident, cea distanţatoare şi critică a orăşeanului care se situează pe o poziţie netă de superioritate. Materialul lingvistic reflectă, aşadar, o opoziţie de ordin socio-cultural, mai puternică în trecut, dar evidentă şi astăzi în spaţiul românesc, între formele de vieţuire tradiţional ţărăneşti şi cele urbane, care au cunoscut alte ritmuri de dezvoltare mai ales începînd cu secolul al XIX-lea, în condiţiile unei puternice deschideri spre Occident.

În limbajul colocvial, cuvîntul *ţăran* a căpătat treptat conotaţii negative, ca de altfel şi omologul său din limba rusă *mojic,* care s-a degradat de la sensul său primar de „sătean, agricultor“ la cel secundar de „om necioplit, needucat“. Astfel de schimbări semantice explicabile prin natura raporturilor sociale dintre diverse categorii de persoane sînt numeroase în istoria limbilor, aşa cum arăta Al. Graur într-un studiu din 1970. Cîteva exemple relevante ar fi: *mitocan* – „locuitor al unui metoc, mică mănăstire din vecinătatea alteia mai mari“, apoi „om fără educaţie“; *şleahtă* – „nobilime polonă“, ulterior „adunătură de tiloşi“; *burghez* – „locuitor al unui burg“, devenit „om egoist, obtuz, antiartistic“ ş.a.

În limba română, cuvîntul *ţăran* numeşte în limbajul orăşeanului un „om bădăran, mojic, mahalagiu“, lipsit de educaţie, sens prezent şi în frazeologismele peiorative: *a fi de la ţară / a te purta ca la ţară,* adică „fără maniere adecvate, simplu, rudimentar“. Sensul depreciativ este amplificat în derivatul augmentativ *ţărănoi,* resimţit aproape ca o invectivă, în adjectivul *ţărănos* „lipsit de maniere, prost-educat“ ori în substantivele sinonime *ţărănie / ţărăneală* cu sensul de „bădărănie, grosolănie“. Este interesant de observat că termenul *ţăran,* prezent de multă vreme în limba vorbită, se menţine în uz şi în argoul actual al tinerilor unde conviețuieşte cu mai recentul *cocalar,* care trimite însă la o cu totul altă categorie socială de factură eminamente urbană, caracterizată prin prost-gust, lipsa educaţiei şi etalarea ostentativă a condiţiei materiale.

În limba mai veche, cuvîntul *ţăran* avea şi alte sinonime peiorative, căzute astăzi în desuetudine. Referinţa negativă se realiza, ca şi în cazul multor etnonime, prin aluzia la anumite deprinderi culinare sau elemente de vestimentaţie tipice: unul dintre sinonime este *mămăligar* – „mîncător de mămăligă“, iar celălalt *opincar* – „purtător de opinci“. De altfel, termenul *opincă* avea în trecut şi sensul colectiv de „ţărănime, oameni de rînd“, ilustrat şi de expresia familiară *a fi din opincă* „a fi de origine ţărănească, a fi de extracţie joasă“, sinonimă cu *a fi neam de traistă,* în care elementul emblematic este un alt obiect tipic al vieţii ţărăneşti: *traista* sau *straiţa*. În argou găsim atestată o altă expresie ironică – *a-ţi lăsa opincile la barieră,* care sancţionează de data aceasta strămutarea ţăranului la oraş şi încercarea lui nereuşită de a-şi masca adevărata origine: ţăranul îşi leapădă, la bariera de intrare în oraş, încălţările tipice, dar nu şi proastele obiceiuri.

Limba vorbită este „populată“ şi de o serie de personaje generice, care poartă nume proprii tipic ţărăneşti cu valoarea unor porecle ce satirizează în principal tipologii umane şi comportamente ale mediului rural. Multe sînt înregistrate şi comentate de Aurel Candrea într-un studiu de pionierat – *Poreclele la români,* publicat la sfîrşitul secolului al XIX-lea de Iorgu Iordan în *Stilistica* sa aplicată limbii vorbite în maniera lui Charles Bally, de Alexandru Graur în varii studii ori de Stelian Dumistrăcel în cercetările sale asupra frazeologiei. Unele nume sînt precedate de apelativele populare *nea* (formă trunchiată din *nenea)* şi *ţaţă,* ambele folosite la origine în sistemul ţărănesc de adresare familială: *Nea Gheorghe* – „om simplu, grosolan“, cu varianta sa mai recentă *Nea Caisă*; *Să vorbească şi nea Ion, că şi el e om*, expresie care vizează amestecul prostesc, inoportun în vorbă; *Ţaţa Frosa* sau *Marghioala*, întruchipare a „prostului gust, a mahalagismului feminin“; *Hop şi eu cu ţaţa Lina / tronc Marico* „persoană îndrăzneaţă, cu tupeu“. Citez selectiv alte cîteva expresii care vizează defecte sau situaţii generice: *Mă, nu fi Naie!* „prototip al prostiei“; *a face pe Ghiţă-n porumb / a face pe Tănase / a fi de lemn Tănase,* ironizare a omului ipocrit, care se face că nu înţelege; *a umbla teleleu Tănase* – „om vagabond, pierde-vară“; *ca Ieremia cu oiştea în gard,* expresie a prostiei şi inadecvării la real; *vrei, nu vrei, bea Grigore agheasmă* – „supunerea silnică la o constrîngere“; *Ce mi-i baba Rada, ce mi-i Rada baba/Ce mi-i Tanda, ce mi-i Manda/aceeaşi Mărie cu altă pălărie* – „lipsa oricărei schimbări“; *satul lui Cremene* – „sat fără rînduială“ ş.a.

Oana Chelaru-Murăruş
este profesor la Catedra de Lingvistică a Facultăţii de Litere, Universitatea Bucureşti şi directoare a Cursurilor de vară de Limbă şi Literatură română. Este autoarea volumelor: Nichita Stănescu – Subiectivitatea lirică. Poetica enunţării *(Univers, 2000),* şi Stereotipie şi expresivitate – de la limba vorbită la textul poetic *(Universitatea Bucureşti, 2007).*

Sorina SĂVULESCU

Un bilet dus-întors

Mai toate cunoştinţele, vecinii, rudele şi prietenii mei îşi trimit copiii la ţară. Mai cu seamă în vacanţele de vară. Dacă prind cîteva zile de concediu, şi dacă nu vor fi fiind deja prea obosiţi, îi recuperează două-trei zile (în varianta „ofertă promoţională de weekend“) sau poate o săptămînă, în care interval îşi vor fi ales o destinaţie „turistică“ pe la noi sau pe-afară. Depinde de buzunar. Şi oricum, în caz că nu se întîmplă, copilului îi face bine la aer curat... Apoi, pînă spre toamnă, aceiaşi părinţi îşi vizitează din cînd în cînd odraslele, şi se întorc de fiecare dată acasă cu vreo cîteva sarsanale îndesate cu „de-ale gurii“ – brînză, cartofi, roşii şi castraveţi, legături de ceapă şi oareşce ouă puse de-o parte de „ăi bătrîni“. Altfel spus, în vreo săptămînă – zece zile de-acum încolo se va consuma momentul reînregimentării în programul de şcoală, grădiniţă, cursul de engleză şi mai ştiu eu ce alt program specializat...

„La ţară“ înseamnă de fapt mai tot. Satul ori orăşelul din care copilul a plecat la şcoală nu mai prezintă cine ştie ce interes. Şi povestea se perpetuează de ani buni, pentru că mai toţi vom fi plecat pe la studii, servicii sau, pur şi simplu, ne-am încercat norocul în oraşe mai mari şi „ne-am stabilit“ acolo, într-un apartament, cameră, locuinţă improvizată. Timpurile nu sînt tocmai roze şi, în consecinţă, omul de condiţie medie îşi prinde urechile în chirii şi alte cheltuieli administrative, îşi cumpără haine second-hand, mîncarea vine de cîteva ori pe lună de acasă şi în cîţiva ani se produce marea „emancipare“. Măritiş, copii, un serviciu cu salariu bunicel ori nu prea... se schimbă motivaţia realizării pe ideea de sacrificiu pentru ai noştri copii, care oricum nu ne-au cerut nimic. Şi care deprind încet, dar sigur, doar gustul plictiselii şi exerciţiul detoxifierii la ţară, după modelul părinţilor lor.

Şi eu vin dintr-o pseudo-la ţară sau pseudo-la oraş, de unde am plecat neavînd de lucru, după ce vreo cîţiva ani m-am plimbat cu o diplomă în buzunar. Şi aşa cum la acea vreme mi-a fost judecat eşecul neintegrării în muncă, acum aud povestea unei reuşite personale în care nu mă recunosc. De ce? Pentru că nu mai sînt acolo zi de zi. Pentru că venind şi plecînd mereu, se spune că mă voi fi aşezat într-un loc mai bun...

Cam aşa mi s-a întîmplat şi cred că bunica mea, dacă ar mai trăi, mi-ar spune, după cîte nu le-am răzbit, „fato, ai plecat după cai verzi pe pereţi!“.

Horezu, pentru că asta înseamnă pentru mine „acasă“, e un orăşel de munte despre care mulţi vor fi auzit... ceramică şi mînăstiri, destinaţie turistică, într-un cuvînt, un loc dăruit. În care cei plecaţi – mă număr printre ei – au început să revină, iniţial sub pretextul „casei de la ţară“, apoi intrigaţi de deschiderea nebănuită pe care aşezarea, vechiul tîrg al olarilor, a dobîndit-o prin recunoaşterea unor valori – natură, meşteşug, artă.

Ceramica de Horezu este apreciată. Îmbucurător, meşteşugul se păstrează, meşterii au şi astăzi mult de lucru. Şi, spre deosebire de înaintaşii lor, au în faţă o lume deschisă. Se organizează periodic tîrguri, expoziţii, prezentări. La intrarea în Horezu, în magazinele aflate de o parte şi de alta a străzii, ceramiştii expun o marfă variată, e drept orientată mai mult spre funcţia decorativă a vaselor – suvenir.

Sorina Săvulescu
este avocat.

De obicei, clienţii sînt turişti. Privesc, întreabă, unii cumpără rapid, parcă în grabă, alţii se învîrt printre străchini, le studiază îndelung şi se interesează despre procesul de fabricaţie, semnificaţii şi utilităţi. Şi mulţi pleacă achiziţionînd, în cele din urmă, cîteva obiecte sau poate doar o scrumieră – dar cu aceeaşi mulţumire că vor fi găsit ceva să le placă...

Uneori, în magazine intră cunoscători. Mai rezervaţi cu achiziţiile, mai zgîrciţi în aprecieri, dar împătimiţi ai ceramicii... Am avut norocul să întîlnesc un astfel de om, care mi-a dat să înţeleg că lutul nu se poate lăsa convertit în frumuseţe convenţională. Şi, de atunci, am început să privesc cu mai multă atenţie migala ascunsă în vasul frumos smălţuit.

Sînt cîţiva ani buni însă de cînd – la început mai dosnic, apoi mai la vedere – au apărut şi alte exponate – pitici, moriști şi berze, pămătufuri şi recipiente stranii, zdrobite parcă între degete... de fapt, ceva de genul ultimului chiar am primit cadou.

Şi nu înţeleg un lucru. De ce acolo? De ce între atîtea lucruri frumoase?

Avem deja prea multe tarabe, bîlciuri şi tejghele. Ar fi păcat.

Sau, altfel spus, avem meşteri olari care, indiferent de generaţia căreia îi aparţin, au în comun talentul, dar şi responsabilitatea transmiterii meşteşugului lor celor învredniciţi.

Astfel, noi ceilalţi, privitori, vom continua să ne bucurăm că pe mesele şi în casele noastre mai există o farfurie, un ulcior şi poate o cană de vin. Toate, din pămînt de oale, cum spuneau bătrînii.

Adina NANU

Portul național de ieri și de azi

Citirea unei imagini, nescrisă în cuvinte, poate fi uneori la fel de captivantă ca şi un roman poliţist. De mulţi ani nu mă satur să descifrez tot ce poate spune portul popular, ce povestesc iile, fotele şi catrinţele care, spre deosebire de hainele actuale, făcute să dureze un sezon, trebuiau să ţină o viaţă, apoi erau lăsate moştenire. Privind cu atenţie oricare costum naţional, silueta de ansamblu dezvăluie idealul uman către care tindeau femeile şi bărbaţii, materialele folosite trădează starea materială a obştei, fiecare împunsătură a acului marchează o epocă, arată modelele de cusături care circulau, ca un limbaj de semne comun, dar şi gustul personal al creatoarei (de obicei femeie, doar blănăria şi pielăria fiind ocupaţii bărbăteşti).

Portul naţional românesc a apărut cu mult înaintea formării oraşelor, aşa cum le cunoaştem azi, şi fără o privire spre trecut nu putem spera să înţelegem cîte ceva din înfăţişarea complexă şi preţioasă sub care ţăranii români au ţinut să se arate semenilor.

Cele mai vechi documente care dovedesc cum se îmbrăcau oamenii prin părţile noastre sînt tot imagini.

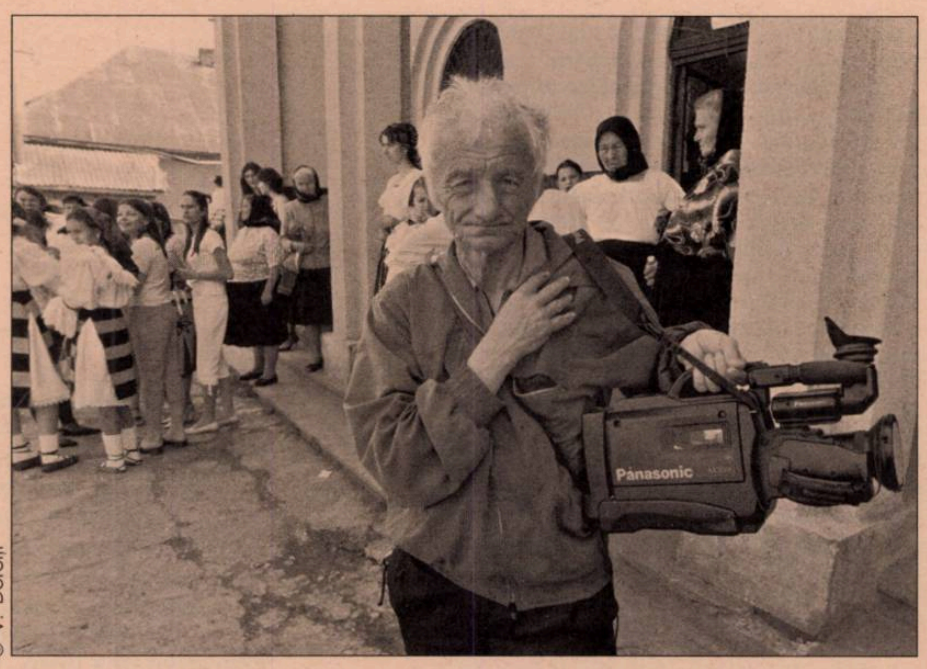

© V. Dorolti

Trup ascuns, ochi măriți

De pe vremea dacilor ne-a rămas croiala simplă a cămăşilor şi iţarilor, asamblarea lor din bucăţi de pînză necroită, aşa cum au ieşit din războiul de ţesut. Pe columna lui Traian şi pe reliefurile din piatră ale monumentului de la Adamclisi, dacii se pot recunoaşte uşor, numai că iile aveau mîneci scurte. Ele s-au lungit după creştinarea care s-a petrecut devreme, în primele secole după Hristos. Atunci s-a schimbat chiar definiţia omului care, fiind alcătuit din duhul nemuritor şi trupul pieritor supus ispitei, trebuia să-şi arate ochii, oglinda sufletului, dar să-şi acopere corpul cu veşminte (motiv pentru care costumul românesc nu e de conceput cu mîneci, fustă sau pantaloni scurţi şi nu pune în lumină chemări „sexy“, decolteuri, plete sau talie fină).

Sînt interesant de urmărit mijloacele prin care era atrasă atenţia privitorului asupra ochilor (care în icoane apar măriţi, amplificaţi de sprîncene groase şi cearcăne), în timp ce era mascată zona fălcilor, a muşchilor masticatori, legată de trup. Bărbaţii îşi lăsau barbă, iar femeile se îmbrobodeau petrecînd în faţă basmaua sau marama. Teodora, soţia împăratului Bizanţului, Justinian, purta şiraguri de perle agăţate de coroană, care-i îngustau faţa. Ea a fost imitată mai tîrziu de doamnele şi domniţele de la noi – ca Despina, soţia lui Neagoe Basarab şi fiicele ei – prin lanţuri şi podoabe de aur. Regăsim acest tip de remodelare a figurii în parura cu şiruri de beteală a mireselor din Grecia şi de la noi, pînă la Al Doilea Război Mondial (după care, sub regimul comunist, nunta religioasă s-a făcut mai pe ascuns).

Relaţiile cu Imperiul Bizantin, centrul creştinismului, au adus în costumul naţional un repertoriu ornamental abstract, plat, lipsit de volum, ca şi în pictura bisericilor, în care erau anulate coordonatele vieţii pămînteşti, timpul (mişcarea) şi spaţiul (adîncimea ducînd la dispariţia sculpturii).

Tot Evul Mediu, costumul popular a fost un rod al satelor (de plugari, ciobani etc. cu civilizaţia proprie, folosind materiale şi tehnici oferite de natură) printre care se aflau conacele moşiilor boiereşti şi domneşti (focare ale unei culturi deschise spre actualitatea internaţională) şi mănăstirile (centre de viaţă şi educaţie spirituală), care toate au colaborat pentru ca, dincolo de straiele care semnalau locul şi rolul fiecăruia – al boierului, al ţăranului sau al călugărului – imaginile românilor să se înrudească prin trăsături distinctive comune.

Peste tot, în Muntenia, Moldova, Oltenia sau Transilvania, bărbaţii şi femeile şi-au păstrat pînă azi, datorită costumului, silueta de coloană din pînză albă, peste care s-au aşternut straturile protectoare ţesute din lînă colorată în acorduri sobre, cu detalii preţioase cusute cu acul în forme geometrice regulate, abstracte.

Culorile dominante ale portului popular – alb, negru şi roşu – atestă statornicirea lui în vremea de dinaintea stilului gotic din secolele XIII-XV, cînd progresele tehnice au dus la explozia cromatică vizibilă în vitraliile catedralelor, în tapiserii şi în miniaturile manuscriselor, dar şi în costume. Studiile de artă medievală ale profesorului Michel Pastoureau pot fi aplicate şi în cazul nostru.

Departe de a rămîne neschimbat, portul popular românesc a evoluat de-a lungul timpului, dar, avînd o structură solidă, a avut puterea de a nu imita, ci de a asimila influenţele, topindu-le în compoziţia proprie, fără să-şi piardă identitatea.

Unele dintre cele mai interesante exemple sînt prefacerile pe care le-a suferit pălăria feminină ca un cornet din secolul al XV-lea – a doamnelor din castelul de la Hunedoara – pentru a ajunge la căciuliţa pădurencelor; sau drumul fustei-pantalon, lansată de olandezi la jumătatea secolului al XVII-lea şi purtată de regele Franţei, Ludovic al XVII-lea, ca şi de ceilalţi nobili europeni, şi care se regăseşte în forma amplă a pantalonilor bărbaţilor din Oaş.

În secolul al XVIII-lea fanariot, de intensă circulaţie în Ţările Române a modelelor turceşti, unele haine ţărăneşti preluau forma şi motivele decorative ale jachetelor orientale de călărie (cepchene, care se închideau cu nasturi în faţă şi pe mîneci de sus pînă jos, putîndu-se purta, vara, descheiate, fluturînd în vînt); pe cînd hainele originale aveau un aspect de gală, fiind făcute din catifea vişinie sau albastră cu fir de aur, cele ţărăneşti arătau cu totul altfel, transpuse în aba albă, ornate cu şiret negru, cu un aspect mai sportiv şi rustic.

Întoarcerea la „specificul național“

În secolul al XIX-lea, cînd orăşenii doreau să „intre în Europa“ ca şi noi astăzi, îmbrăcîndu-se la fel cu cei din Paris sau Viena, la curtea regală portul naţional era arborat cu semnificaţia unui steag. Reginele au primit, fiecare, ca dar de nuntă, cîte un costum strălucitor, cusut cu fir şi paiete, şi care era îmbrăcat, după moda zilei, de regina Elisabeta peste jupon cu crinolină, de regina Maria, cu corset. Aceste prelucrări ale formelor tradiţionale pentru a se integra fastului şi eleganţei curtene erau încă necesare la începutul secolului al XX-lea, pentru a deosebi rangul, în vremea în care ţăranii încă îşi mai purtau straiele.

În familia Oteteleşanu s-a păstrat un exemplar grăitor de costum naţional interpretat la curtea boierească, cel purtat la nunta ei de către Otilia Mihail, care s-a măritat Oteteleşanu în 1916. Mireasa era o artistă dotată, în acelaşi timp bună pianistă şi pictoriţă în email, şi se bucura de ocrotirea reginei Elisabeta, care a susţinut-o să studieze în străinătate. Naşa ei era Bucura Dumbravă, mare admiratoare a monumentelor şi artei româneşti. Remarcabil este faptul că mirii au ţinut să se îmbrace în port naţional, după cum se vede în fotografia lor. Ia este însă făcută din voal de borangic, străveziu, cusută cu mătase într-o gamă în care domină auriul, iar în faţă, fota nu se petrece, ci lasă să se vadă broderiile poalelor, sub care desigur se purta o lenjerie bogată, necunoscută la ţară.

Astăzi, circulaţia informaţiei prin televiziune şi Internet, pe toată planeta, a produs „globalizarea“ comunicării, folosirea englezei ca limbaj comun şi răspîndirea aceloraşi modele de imagine umană (toată lumea poartă la slujbă costum clasic, iar în timpul liber sau la şcoală – blugi şi tricou).

Uniformizarea excesivă nu este însă suportabilă şi nici utilă. Fiecare individ reacţionează cum ştie şi cum poate pentru a se distinge din mulţime, iar ţările se străduiesc să-şi facă publicitate prin cîte un brand distinct şi atrăgător. Pentru a încuraja turismul, nu numai peisajul, dar şi locuitorii trebuie să stîrnească interes, curiozitate şi admiraţie. Unele veşminte sînt, desigur, mult mai cunoscute decît steagurile ţărilor respective, kimonourile japoneze, poncho-ul mexican şi pălăria de cowboy funcţionînd ca nişte embleme.

Probabil că, în timpul care urmează, „specificul naţional“ va deveni din nou o preocupare, alimentată mai mult de interese materiale decît culturale.

Interesul pentru conturarea şi afirmarea unei identităţi de imagine a revenit în ţara noastră ori de cîte ori ne-am pus întrebarea: „Sîntem europeni, dar cum ne deosebim de ceilalţi?“.

Pe la 1900, „stilul românesc“ al arhitecturii lui Ion Mincu a fost un răspuns, prin inspirarea din vechile monumente – conace sau mănăstiri – pentru crearea unor clădiri cu funcţii moderne, ca Şcoala Centrală de Fete, Casa Lahovary sau Bufetul de la Şosea.

După Primul Război Mondial, întregirea României a impus găsirea trăsăturilor comune, specifice întregii ţări. Efectul cel mai strălucit a fost manifestarea în arte, mai ales în pictură, a ceea ce s-a numit „şcoala românească“ – ilustrată de Pallady, Tonitza, Şirato, Olga Greceanu, Cecilia Cuţescu Storck, Sabin Popp şi mulţi alţii. Factorul comun, determinat de studierea tradiţiei, a fost suspendarea spaţiului şi a timpului, la fel ca în pictura murală medievală, dar aplicată temelor moderne. Dezbaterea acestei probleme pe plan teoretic a culminat cu publicarea în 1939 a volumului *Specificul Național în pictură* de Olga Greceanu (în curs de reeditare şi care ar merita o discuţie mai largă).

Ce vom face noi, acum, în condiţiile globalizării? Sperăm ca destinul să ne mai dăruiască un Brâncuşi sau un Enescu. Dar ce vom face cu imaginea umană? O măsură care se impune este educarea tineretului ca să înţeleagă şi să iubească ceea ce vede la Muzeul Ţăranului sau la Muzeul Satului, dar şi ce mai găseşte prin lăzile străbunicilor. Şi să nu mai suporte kitsch-urile spectacolelor de televiziune, în care muzica populară e cîntată în ţinute caricaturale, fustă mini, decolteu maxi şi machiaj deochiat.

***Adina Nanu** este prof. univ. la Universitatea Națională de Artă și Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică din București. A publicat aproximativ 30 de volume de istorie și critică de artă, dintre care* Artă, stil, costum – prima istorie a costumului universal în limba română *și* Arta pe om. *A alcătuit o colecție de costume cu care a deschis 7 expoziții. Sîmbătă 4 septembrie s-a deschis la Peleș expoziția „Dantelele Reginelor“, care va dura două luni.*

Jean-Claude POLET

Istorie, Memorie şi Eshatologie

– despre semnificaţia crimelor totalitare –

Istoria rece

Istoriografia, ca „ştiinţă umană", stabileşte faptele trecutului. Pentru aceasta, breasla istoricilor se foloseşte de studiul şi critica izvoarelor. Conştiinţa colectivă a naţiunilor a atribuit, de-a lungul timpului, diferite semnificaţii morale şi juridice unora dintre aceste fapte. Cele care rămîn în dezbatere pornesc de la greşeli grave, delicte, crime, fraude, contravenţii. Toate aceste calificări depind însă de aderenţa noastră la anumite principii etice sau metafizice, la valori sociale sau antropologice. Istoricul judecă actele din trecut în funcţie de o axiologie care, dincolo de cauzalitatea pur factuală, defineşte conţinutul responsabilităţii morale.

Demersul ştiinţific al istoriografiei impune descrierea faptelor pe care oamenii le-au săvîrşit în societăţi cu date politice şi culturale diferite. Prima problemă a istoricului e raportarea faptelor la o intenţie specifică – legătura fără de care nu există responsabilităţi individuale. Istoricul se confruntă în mod constant cu necesitatea de a descrie, de a califica şi de a judeca alteritatea. Pentru conştiinţa colectivă, legitimitatea memoriei poate fi percepută, puţin cîte puţin, tocmai în rezultatul acestei munci de nuanţare a raportului nostru cu trecutul.

Memoria vie

În procesul aproape imperceptibil de transformare a istoriei factuale într-o memorie vie intervine conceptul de „echitate" (sau „imparţialitate"). Aici se cere echilibrarea rigorii judecăţii morale sau juridice cu exactitatea dovezilor factologice (deci, implicit, cu precizia legăturii cauzale între agent/călău şi pacient/victimă).

Normele însă, fie ele legale sau morale, se schimbă de la o epocă la alta; diferă de la o epocă la alta; se modifică în funcţie de condiţia socială. Această observaţie privind relativitatea normelor pune în discuţie orice absolutism moral: nu este oare anacronic să judeci practicile din Evul Mediu cu standardele ONU din 2010? Ordinul de referinţă al istoricilor este fundamental, întrucît el predetermină interpretarea faptelor. Hermeneutica memoriei trebuie să ţină cont, pe de altă parte, de mutaţiile aleatorii ale uitării.

Ce anume stă la baza acestei diferenţe hermeneutice care marchează judecata despre trecut? Cum se explică posibilitatea

> *Dinamica memoriei şi, mai ales, practica sa implică exigenţa unificării trecutului cu prezentul şi viitorul.*

ca, în diferite comunităţi epistemice, acelaşi individ sau grup uman să fie judecat drept disident sau terorist, drept revoluţionar sau colonialist? Un prim răspuns ar fi că noi privim trecutul exclusiv prin lentila prezentului. La o privire mai atentă, ştim că memoria tinde să-şi producă o justificare ontologică din perspectiva viitorului. Referinţa pedagogică la „tinerele generaţii" e, de altfel, curentă în discursul istoricilor. În ce măsură – ne putem întreba – judecata despre trecut nu vizează atunci şi o finalitate a timpului – acel punct lipsit de obscuritatea infinit decelabilă a trecutului? Privite dinspre finalitatea istoriei, normele morale îşi pierd relativitatea, iar faptele actorilor din trecut dobîndesc maximă transparenţă.

Survine aşadar o dilemă crucială şi fundamentală: care este definiţia radicală a umanităţii, prin care am putea contrabalansa contingenţa normelor? Putem tematiza o finalitate a Istoriei şi o perfecţiune a Omului aşa încît istoricul conştient de relativitatea formelor să nu piardă din vedere stabilitatea criteriilor morale *ne varietur*?

Civilizaţia modernă a stabilit „drepturile omului" drept expresie a normei Umanităţii supreme. În numele acestor drepturi sînt calificate şi judecate astăzi toate actele. În numele acestor drepturi putem vorbi de „crime împotriva umanităţii", definind ca „inumane" crimele săvîrşite sub veac. Criteriul „imprescriptibilităţii" nu dispare, în pofida trecerii timpului. Ne putem totodată întreba dacă acest concept, atît de important în morală şi decisiv în practica juridică, nu exclude totuşi noţiunea de „iertare" – posibilitatea unei „absoluţiuni" oferită la capătul istoriei, chiar şi pentru crimele cele mai grave. Memoria, aşadar, se poate naşte fără acest orizont al iertării?

Paradoxul sfîrşitului

Dinamica memoriei şi, mai ales, practica sa implică exigenţa unificării trecutului cu prezentul şi viitorul. Exigenţele de legitimitate şi de justiţie, constitutive pentru memorie, se situează într-o organizare a duratei care caută să recapituleze definitiv şi liniştitor toate lucrurile. Orizontul iertării nu poate exista fără anularea caracterului diviziv, fragmentat şi fracturat al temporalităţii. Idealul memoriei este programat în funcţie de viitor. Instituirea justiţiei presupune reamintirea sau colectarea empirică a tuturor evenimentelor din trecut; pronunţarea iertării însă duce la experienţa păcii şi la o reconciliere paradoxală între trecut, prezent şi viitor.

Dimensiunea eshatologică a istoriei e prezentă în chiar noţiunea de viitor colectiv sau de conştiinţă universală a umanităţii. Cruzimea crimelor din trecut sau caracterul abominabil al celor mai mari violenţe umane nu e contestat sau negat; dar pronunţarea adevărului despre trecut nu ia dreptul speranţei de a visa la o altă lume şi, în planul spiritului, la un alt veac, în care pacea, iar nu războiul să domnească. Nu răzbunarea sau răfuiala cu trecutul, ci datoria faţă de adevăr şi gîndul faţă de generozitatea viitorului justifică exerciţiul rememorării. Memoria eshatologică a crimelor nu minimalizează suferinţa victimelor, nici nu bagatelizează gravitatea actelor sau a responsabilităţii individuale din spatele practicilor totalitare.

Recunoaşterea condiţiilor de posibilitate (chiar şi doar conceptuală) pentru apariţia iertării face însă din acţiunea prezentă o lucrare roditoare; unii primesc speranţa depăşirii trecutului împovărător prin recunoaştere şi ispăşire; alţii refuză pocăinţa şi se închid în monologul autojustificării. O memorie vie, însă, nu poate realiza sinteza dintre trecut, prezent şi viitor, dacă se închide în legea de fier a revanşei sau a răzbunării. Dimensiunea eshatologică a memoriei transcende vechiul slogan al dreptăţii punitive: „ochi pentru ochi, dinte pentru dinte".

Memoria vie poate acorda speranţei posibilitatea unui *afară-din-timp* ideal, imposibil de găsit în mod obiectiv, dar care – aşa cum ne arată mărturiile celor trecuţi prin lagărele ororii comuniste sau naziste – se ascunde în profunzimea interiorităţii. Acest loc „afară-din-timp" ne priveşte, de fapt, pe fiecare dintre noi. Doar în această ultimă dimensiune putem simţi armonia coerenţei timpului şi dimensiunea recuperatoare a memoriei. În această interioritate, accesibilă tuturor, putem anticipa sau chiar pregusta pacea; nu vorbim aici despre echilibrul fragil întreţinut prin contrabalansarea mai multor raporturi de forţă dinăuntrul istoriei, ci de pacea dobîndită printr-un act de asumare activă a memoriei trecutului cu gîndul la libertatea promisiunii eshatologice. Acolo, „afară-din timp", se iveşte împăcarea şi reconcilierea – acolo persoana umană descoperă un alt criteriu al umanităţii şi posibilitatea unei conştiinţe împăcate nu doar individual sau colectiv, ci din perspectiva universalităţii.

Textul de faţă este un rezumat al prelegerii susţinute la Universitatea de Vară de la Rîmnicu-Sărat, organizată de Institutul pentru Investigarea Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc, ediţia a IV-a, 22-28 august 2010; traducere şi adaptare din limba franceză: Diana Mitte şi Mihail Neamţu.

Jean-Claude Polet *este profesor emerit al Universităţii Catolice Louvain-la-Neuve, Belgia.*

PUBLICITATE

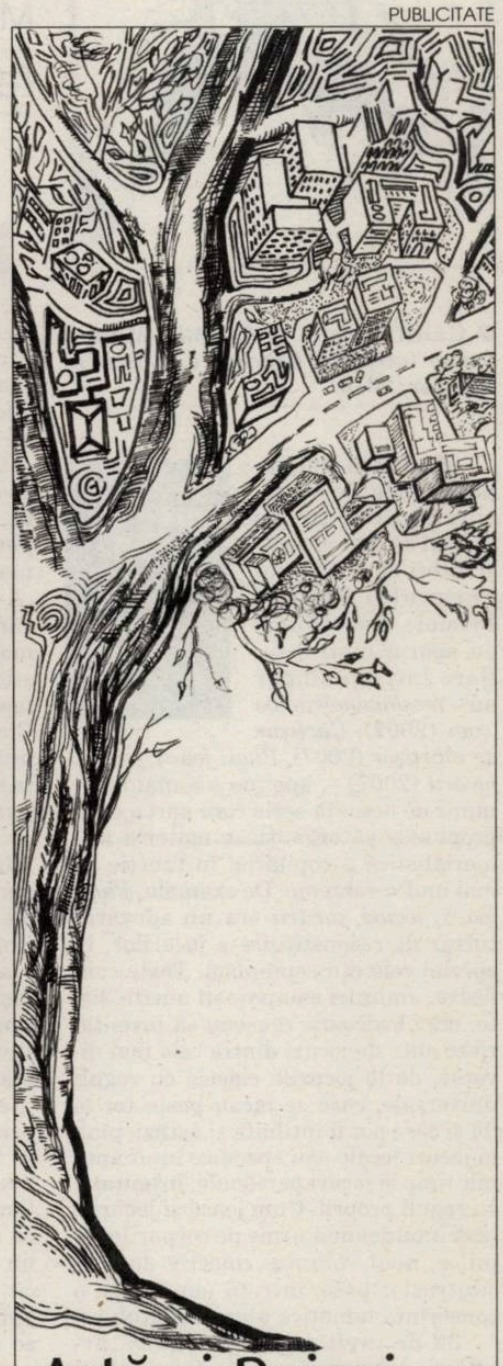

Artă şi Peisaj
Grădini Nomade

Zilele Bucureştiului
18 - 20 septembrie 2010

- **Institutul Francez din Bucureşti, Dacia 77** – Grădini celulare
- **Piaţa Arthur Verona** – Seminţe călătoare
- **Piaţa Enescu** – Pădurea de argint
- **Pasaj Universitate / Piaţa Universităţii** – Pajişti înflorite
- **Piaţa Roma** – Agora verde
- **Gara de Nord** – Tunelul vegetal

Art et Paysage
Jardins Nomades

Journées de Bucarest
18 - 20 septembre 2010

- **Institut Français de Bucarest, Dacia 77** – Jardins cellules
- **Place Arthur Verona** – Semences nomades
- **Place Enescu** – Forêt d'argent
- **Passage Université / Place de l'Université** – Prairies fleuries
- **Place Roma** – Agora verte
- **Gare de Nord** – Tunnel végétal

Organizatori

Parteneri principali

Cu sprijinul

Parteneri strategici

Parteneri media

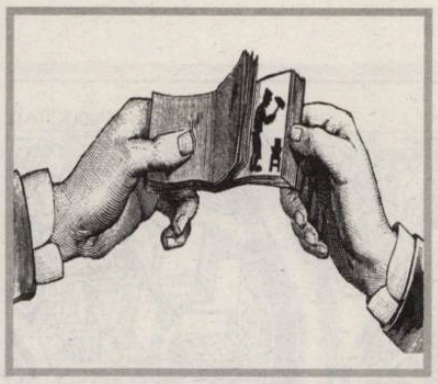

Marius CHIVU

feedbook

Hărţile cicatricilor

● **Călin Torsan şi Cosmin Manolache (coord.), *Cicatrice*, Editura Martor, 2010.**

Mă dau în vînt după antologiile tematice coordonate de grupul de cercetători / scriitori de la Muzeul Ţăranului Român. Primele trei volume au apărut dintr-o suflare într-un singur an – *moshuvine@yahoo.com* (2007), *Cărţişor de mărţişor* (2007), *Piua! joacă, jocuri, jucării* (2007) –, apoi nu s-a mai auzit nimic de această serie care părea că-şi propusese să organizeze materia memorialistică a copilăriei în funcţie de mai multe subteme. De exemplu, *Piua! joacă, jocuri, jucării* era un adevărat turnir de reconstituire a jocurilor, în special cele din comunism. Texte confesive, amintiri sau poveşti auzite, liste, mici lexicoane reuşeau să inventarieze sute de jocuri dintre cele mai diverse, de la jocurile clasice cu reguli universale, care se jucau peste tot la fel şi care pot fi întîlnite şi astăzi, pînă la jocuri locale sau specifice unui anumit timp şi jocuri personale, inventate, cu reguli proprii. Cum joaca şi jocurile lasă întotdeauna urme pe corpurile copiilor, noul volumaş colectiv dedicat cicatricilor pare, într-un anume fel, o consecinţă tematică a precedentului.

32 de invitaţi – cercetători, arhitecţi, muzicieni, scriitori, jurnalişti şi alţi prieteni ai Muzeului Ţăranului Român din mai multe generaţii şi chiar de naţionalităţi diferite (englezi, polonezi, italieni) – contribuie la această miniarhivă a cicatricilor, cu texte dintre cele mai variate: istorii personale, crochiuri eseistice, povestiri, poeme. Reiese un adevărat inventar (medical) al cicatricilor provocate nu doar de căzături, tăieturi, zgîrieturi, arsuri sau muşcături, dar şi de vaccinuri, operaţii, vărsat de vînt sau eczeme. Diversitatea tipologică a cicatricilor este însă concurată permanent de conotaţiile date. Nici o cicatrice nu este o simplă cicatrice. De la caz la caz, ea este un (în)semn, o urmă, o amintire, o amprentă, un martor sau chiar o pedeapsă ori un stigmat. Cum remarcă foarte bine Vasile Gherghina: „A vorbi despre cicatrice înseamnă a vorbi şi despre un anumit fel de memorie. O memorie a riscului, a inconştientului, a neperceputului, care, cel mai adesea, rămîne fizic, palpabil... Cicatricea este un fel de tatuaj, o amprentă a unor întîmplări fizice, un contact, o formă de memorie fizică, fără putinţă de ştergere."

De altfel, revine în mai toate textele percepţia cicatricilor ca o hartă personală, ca un sistem de mici borne ale memoriei pe corp, ca un jurnal intim sau ca un jurnal de călătorie prin viaţă, nişte memento-uri din trecut, nişte suveniruri ale unui spaţiu sau timp vizitate. Majoritatea acestor întîmplări nu sînt importante, de cele mai multe ori sînt de o certă banalitate şi, dacă n-ar fi fost consemnate printr-o urmă lăsată în carne, în timp ar fi fost cu desăvîrşire uitate. Dar (abia) semnul lăsat îi conferă persistenţă, deci importanţă, iar cicatricea, ca deviaţie, devine, în timp, o marcă, un semn personal distinctiv şi, implicit, agent narativ. Căci o cicatrice e un epilog: presupune o desfăşurare care se cere povestită din moment ce face parte din noi (niciodată doar corporal) şi din trecutul nostru. Cum foarte bine observă Francesco Ricci: „Rana se cicatrizează, dar nu dispare. Ea rămîne o parte din noi, creşte cu noi, îmbătrîneşte cu noi, moare cu noi, ca şi culoarea ochilor sau forma nasului". Călin Torsan continuă această idee ducînd-o foarte departe: „Există cicatrice care sluţesc, altele care conferă mister sau sperie. Impun. Multe dintre ele, dimpotrivă, produc complexe de inferioritate... Cicatricea este citită de ceilalţi. Ea este dovada experienţei limite, dintr-un anumit moment al vieţii. De aceea, de multe ori este autoprovocată. În unele din aceste cazuri ajunge să poarte numele de tatuaj. Tatuajul este o cicatrice cu evoluţie controlată... Cicatricea, excepţia fizică, accidentul nasc nume: Chioru, Strîmbu, Şchiopu. Urmărindu-ne pas cu pas. Devenind istorie. Ce sînt marile războaie, dacă nu cicatrice în evoluţia omenirii?".

Indisociabilă de ideea memoriei şi a experienţei (fiind şi un semn al cunoaşterii, al încercării, uneori al sacrificiului), cicatricea este abordată de mulţi din semnatarii textelor ca metasemn nu doar al propriei corporalităţi. Ea poate fi deopotrivă semn al distrugerii şi creaţie voluntară: tatuajul, de exemplu, dar şi scrisul ca „o cicatrice pe care hîrtia imaculată o poartă cu sine, corvoadă şi mîndrie, sens şi nonsens, ficţiune şi realitate..." (acelaşi Călin Torsan) sau graffitti-urile ca însemne pe zidurile/corpul de beton al oraşului, aşa cum scrie Ciprian Voicilă în textul său despre sloganele şi lozincile rămase de la Revoluţie pe clădirile din Bucureşti şi copiate într-o broşură din 1999 de regretata Irina Nicolau. Tot despre cicatrici ca însemn arhitectural scriu şi Doina Vella („Aidoma cicatricilor retractile pe care le lasă arsurile, care strîng pielea în mod inestetic pînă la hidos, împiedicînd creşterea armonioasă a ţesuturilor şi a corpului, aceste cicatrici arhitectonice împiedică oraşul să crească armonios"), şi Raluca Munteanu care semnează un text intitulat chiar „Cicatrici urbane", aşa cum este reprodus şi un subcapitol despre restaurarea picturii bisericeşti din volumul *Tipologia folclorului – din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu* (1970). Alte texte au abordări şi mai culturale. Alistair Ian Blyth evocă cicatricea de pe pulpă a lui Ulise (secret semn identitar) şi rămîne în Antichitate în preajma lui Quintilian, în timp ce Vladimir Bulat scrie despre vandalizările unor tablouri, de Rembrandt şi de Malevici, ca despre „pedepse" aplicate artei de către atentatori maniaci.

Literar vorbind, cele mai bune texte din carte le scriu Bogdan Iancu, Cosmin Manolache şi Cristi Bleotu. Acesta din urmă, jurnalist la Radio România Cultural, este singurul care scrie despre „o cicatrice interioară" într-o istorie de familie din anii '80, cînd din ordinul Venericăi Pătru, prim secretar al organizaţiei PCR din Rm. Vîlcea, ţăranii din Drăgăşani au fost deposedaţi de ultimele petice de pămînt rămase necolectivizate în anii stalinismului. Textul, intitulat „Vila de la Nilă", pune în scenă, emoţionant, confruntarea inegală şi inutilă dintre proprietarul unei vii şi politrucul însoţit de miliţieni şi muncitori în salopete, veniţi să dărîme gardul pentru a face loc lamei buldozerului să treacă prin viţa-de-vie.

(În)semne ale corpului, ale spiritului sau ale oraşului, cicatricile formează hărţi dintre cele mai complexe, hărţi ale timpului, ale sentimentelor sau ale spaţiului, ale dimensiunilor în care trăim, iar acest volumaş, aparent neînsemnat, ne arată exact felul în care cicatricea este şi funcţionează ca un text. Şi viceversa.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Milan Kundera, *Eduard şi Dumnezeu*, traducere din limba cehă de Jean Grosu, lectura: Victor Rebengiuc, Editura Humanitas (audioboock), 2010.**

Victor Rebengiuc mi se pare un reprezentant strălucit al categoriei „oameni care n-au fumat degeaba". Vocea, suflul, gestica lui au modulaţii, rafinamente, mocneli meditative, mistere şi descărcări energice sau învăluitoare pe care numai un sfînt cerculeţ din fum de ţigară, aşezat cîndva deasupra talentului, le putea aduce. Cu aşa înzestrări (din construcţie) şi aşa fineţuri spiritualizate (dobîndite inclusiv prin sportul tabagic, practicat într-o vreme), poţi să pui şi murături, că tot artă îţi iese.

Darmite cînd citeşti/interpretezi *Eduard şi Dumnezeu*, ca în recentul audioboock de la Humanitas, în care ni se propune încă o proză a lui Kundera din volumul *Ridicole iubiri (Iubiri caraghioase*, pe nou)! Lectura făcută de Victor Rebengiuc acestei povestiri-conferinţă – în care cititorii sînt interpelaţi cu „Doamnelor şi domnilor", iar începutul caută un punct de pornire „avantajos" pentru clara înţelegere a faptelor – are un soi de meticulozitate şi de chibzuială în ton, semn că lucrurile trebuie expuse cu atenţie şi în bună rînduială, cum ai aranja piesele de şah pe tabla de joc. Or, cîtă rigoare, atîta uimire, căci istoria aceasta despre seducţie şi credinţă, despre dandysmul trecut prin biserică, dar şi prin şedinţa de cadre din cancelaria unei şcoli de provincie a Cehiei comuniste devine, în fond, un eseu epic despre divinitate ca irezistibil stimulent erotic şi, în general, despre robusta logică a ilogicului, de unde şi necontenitele surprize.

Urmînd firul vocii lui Victor Rebengiuc, efectul final al povestirii e mai mult decît un şah mat – e un şah marţ! Mai că-ţi vine să aprinzi şi o ţigară, după.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Inteligenţa, sinceritatea şi părul

● **Christian Bromberger, *Trichologiques – une anthropologie des cheveux et des poils*, Bayard Editions, Paris, 2010.**

O recentă hotărîre menită să întărească ordinea şi disciplina militară interzice purtatul bărbii în armată, mustaţa rămînînd facultativă. Tot în această vară, dar la Berlin, un designer uimeşte publicul prezent la *fashion-week*, nu pentru că majoritatea manechinelor sale erau *topless*, ci pentru că toate fetele aveau cîte o barbă zburlită şi chelie lucioasă. Adevărată sau falsă, scurtă sau stufoasă, prezentă sau absentă, o barbă e întotdeauna mai mult decît o barbă.

Antropologul Christian Bromberger, în timp ce făcea „terenul" pentru lucrarea *Football, la bagatelle la plus sérieuse du monde*, este surprins de o superstiţie a jucătorilor: cu ceva vreme înaintea meciurilor, aceştia nu se mai rădeau şi evitau să se tundă. Motivaţia lor aducea a complex Samson: o teamă de pierdere a forţelor, de diminuare a vitalităţii, odată cu vizita la frizer. Pornind de la acest ritual, el extinde cercetarea asupra tratamentului rezervat firelor de păr în diverse culturi. Rezultatul este o sinteză cu adevărat „de-a fir a păr" a semnificaţiilor ataşate piloziţii faciale, corporale, dar şi a nebănuitelor cărări pe care le poate lua podoaba capilară. Mic exemplu: autorul crede că nu este întîmplătoare adoptarea cărării masculine (făcută în stînga), de către femeile care vizează posturi importante – ieri Margaret Thatcher, azi Hillary Clinton.

Părul, elementul cel mai „natural", detaliul cel mai „animalic" din corpul omenesc, este supus celor mai insistente şi variate prelucrări culturale, dovedindu-se un suport ideal al revendicărilor identitare de tot soiul. Deşi repertoriul posibil este foarte larg, el nu e totuşi nelimitat, astfel încît, în diverse colţuri ale lumii sau în diverse epoci, acelaşi *look* poate avea semnificaţii opuse sau, invers, practici total diferite pot îndeplini aceeaşi funcţie simbolică. De pildă, părul lung aflat în dezordine poate fi semnul revoltei, al senzualităţii debordante, dar poate fi şi semnul renunţării la cele lumeşti în cazul călugărilor retraşi în pustie. Tunsul pletelor era o pedeapsă infamantă pentru adulterul feminin, însă în anii '20 femeile au adoptat părul scurt ca semn al emancipării. Obrazul ras al preotului catolic are acelaşi rol ca barba preotului ortodox. Nu se poate deci stabili un „limbaj universal al părului", fapt care nu afectează însă cu nimic rigoarea cu care e respectat fiecare cod în parte, cel mai adesea adoptat în contrast cu „vecinii" de confesiune, de ideologie, de moravuri, de statut sau de orice alt teritoriu simbolic.

O „vecinătate" cu graniţe aflate (mai nou) în continuă negociere este genul. În mod tradiţional în cazul femeilor era încurajată coafura cu păr lung, iar părul facial şi corporal – considerat indezirabil. Situaţia era inversată în cazul bărbaţilor: tunsură scurtă compensată însă de cultivarea mustăţii, a bărbii sau a „favoriţilor" şi de agrearea pilozităţii corporale. Doar dacă erai Frida Kahlo puteai, ca femeie, să arborezi cu naturaleţe sfidătoare o mustăcioară de toată frumuseţea. În rest, doar Gioconda poate trimite un surîs de sub mustaţa adăugată de Marcel Duchamp, pentru că restul femeilor care s-au trezit cu păr pe faţă au fost silite să facă deliciul bîlciurilor populare. Nimic nu egala atracţia-repulsie exercitată de „femeia cu barbă".

Astăzi, trăind vremuri pe care sociologii le numesc *„the depilatory age"*, părul de pe corp a pierdut valoarea de indice al virilităţii. În privinţa feţei, după ce o lungă perioadă norma socială recomanda şi elogia obrazul ras perfect de nu ştiu cîte lame alăturate, una mai flexibilă decît alta, de cîţiva ani s-a impus „barba de 3 zile". Aspectul vag-neîngrijit-pentru-că-eşti-prea-prins-de-alte-chestii-mai-importante *à la Gainsbourg* nu cere însă mai puţină osteneală. La prompt inventatele maşini speciale de tuns şi ajustat barba cu precizia milimetrică dorită, se adaugă balsamuri special concepute să înmoaie firele exact atît cît trebuie ca să nu jeneze, dar să nu încarce micuţele fire.

Oricum, trucul funcţionează ca într-un număr de magie, bărbaţii sînt mai seducători decît oricînd, aşa că acest tip de barbă pare să aibă multe zile de trei zile de acum încolo. În plus, n-o fi prea departe de adevăr zicala că doar trei lucruri contează cu adevărat în viaţă: inteligenţa, sinceritatea şi părul. Poate nu neapărat în această ordine.

„Nu cred deloc că cinema-ul e o demonstraţie“

– interviu cu Radu MUNTEAN –

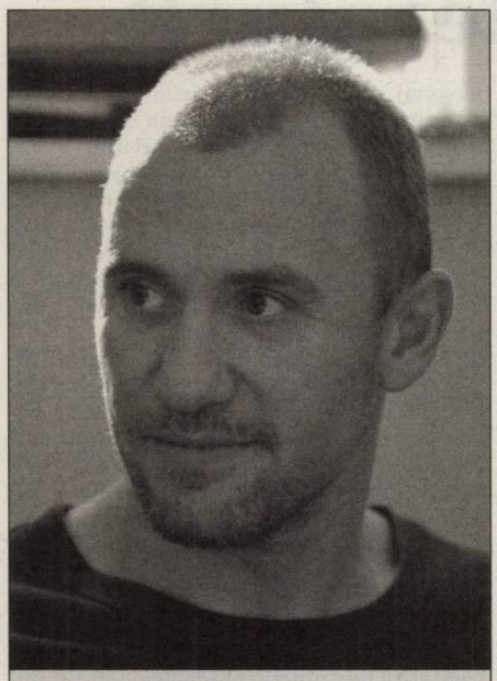

Cel de-al patrulea film al regizorului Radu Muntean continuă genul de poveste urbană, inaugurată o dată cu Boogie *în 2008.* Marţi după Crăciun *vorbeşte onest şi sensibil despre o criză conjugală care aruncă în aer iluzia familiei perfecte. Filmul a fost selecţionat la numeroase festivaluri, a avut o presă foarte bună la Cannes şi la Sarajevo, a obţinut deja mai multe premii şi de pe 17 septembrie va intra în cinematografele din România.*

S-a schimbat lumea cinematografică de la debutul cu Furia*? Vă e mai uşor acum să faceţi film decît în 2002?*

Acum zece ani, filmul românesc era în comă, iar perspectiva debutului era iluzorie. Eu unul nu am crezut că o să fac cu adevărat film decît cînd am dat motor, în prima zi de filmare. Începusem pregătirile deja de două ori pînă atunci şi de fiecare dată am fost oprit, din diferite motive, cu o lună înainte de filmare.

Sigur că lucrurile s-au schimbat, atunci părea de necrezut că un cineast român poate fi deprimat dacă nu prinde competiţia de la Cannes. Cu toate astea, deşi de cîţiva ani încoace România cinematografică e noua Coree sau noul Iran – cum vrei să-i zici – aici, în ţară, nu reuşim să capitalizăm succesul. E încă multă corupţie în filmul românesc şi multă indiferenţă faţă de performanţă. Nu există o gîndire pe termen mediu şi lung, de fapt pe orice termen – dacă stau să mă gîndesc. Mie mi-e mai uşor acum să fac film pentru că funcţionez într-o echipă cu care m-am rodat la ultimele trei filme şi, în plus, am căpătat credibilitate în faţa celor care ar putea investi în film, dar cred că pentru debutanţi e în continuare foarte greu.

Şi eu m-am schimbat, a fost probabil decada cea mai importantă din viaţa mea. Am acum mai multă experienţă şi sînt, fără îndoială, mai „în controlul“ filmelor pe care le fac, însă mă străduiesc să regăsesc entuziasmul de la primele filme.

Marţi după Crăciun *– al patrulea lungmetraj pe care îl semnaţi, vine cumva în continuarea lui* Boogie*. E o poveste despre iubire şi adulter, extrem de proaspătă, care are şi emoţie, şi ironie. Publicul de la Cluj a fost de-a dreptul entuziast după proiecţie. N-am auzit ca filmul să fi lăsat pe cineva indiferent. Ce e cel mai greu să găseşti cînd te apuci să faci un film cu o astfel de temă: tonul, storyul, onestitatea cu care tratezi subiectul, să nu cazi pe locuri comune?*

Încă de la început, filmul e un dialog mental între autor şi potenţialul spectator. De la idee pînă cînd se termină postproducţia filmului, funcţionează, uneori cu sincope, tipul ăsta de comunicare. Cel mai greu e să faci în aşa fel încît ceea ce e personal pentru tine să devină personal şi pentru cei care văd filmul. Cît priveşte onestitatea, cred că atunci cînd începi un film trebuie să-l licitezi corect. Poţi să-ţi doreşti un film de public şi atunci depistezi destul de repede pe ce butoane să apeşi, poţi să încerci să ghiceşti care e trendul social care prinde în festivaluri şi să mergi în direcţia asta sau poţi să decizi că, pînă la urmă, filmul e o experienţă intimă şi că nu merită, de fapt, să faci nici un compromis. Eu unul, deşi nu am nimic împotriva succesului, am ales pînă acum ultima variantă.

E al treilea scenariu scris împreună cu Răzvan Rădulescu şi Alex Baciu. Cum reuşiţi să vă manageriaţi orgoliile creative şi să funcţionaţi împreună?

Nu e uşor. Ultimul scenariu a ieşit după mari lupte, au fost momente în care părea că fiecare trage în altă direcţie. Am pornit încă de la început cu ideea că scriem un scenariu despre intimitate, deci n-o să ne menajăm nici pe noi, nici pe spectatori şi nici n-o să ne ferim de deranjul emoţional pe care-l implică situaţia din film. Subiectul e extrem de delicat, fiecare dintre noi a trecut prin experienţe diferite şi, în funcţie de asta, ne-am poziţionat cîteodată diferit, vizavi de unele rezolvări dramaturgice. Lipsa asta de consens a creat nişte blocaje în timpul scrierii, dar cel mai important e că a dus scenariul la nivelul următor. Pînă la urmă, rezultatul final ne-a mulţumit pe toţi trei şi eu de-abia aştept să repet experienţa. E complicat, cum zici, să ne manageriem orgoliile, dar fiecare dintre noi e suficient de inteligent încît să recunoască o idee bună, chiar dacă vine de la celălalt. În plus, sîntem prieteni buni şi asta simplifică lucrurile.

Din ce povesteaţi despre filmarea la Boogie*, cînd aţi stat la mare, părea că e o vacanţă „de lucru“ în familie. La* Marţi după Crăciun *a fost la fel? Cît au durat filmările şi care a fost atmosfera?*

Filmările au durat puţin, douăzeci şi două de zile, ca şi la *Boogie*. Altfel, situaţia a fost foarte diferită. În primul rînd, nu am fost în deplasare cu echipa, asta făcea ca atmosfera de la *Boogie* să pară mai de vacanţă, deşi nu era. Dincolo de asta, pentru mine şi pentru actori, *Marţi* a fost mult mai greu decît *Boogie*. Mi s-a părut, ca niciodată, că în filmul ăsta fiecare secvenţă e la fel de importantă, că nu am, cum se întîmplă de multe ori, secvenţe mai simple, de acompaniament. Am încercat să ţin mereu în echilibru personajele, conştient că, la un moment dat, o nuanţă controlată greşit ar fi putut deraia filmul într-o direcţie nedorită. Am fost extrem de concentrat pe tot parcursul filmării şi am ţinut echipa mai din scurt ca niciodată. În acelaşi timp, am încercat să nu se vadă cît sînt de încordat, pentru că nu foloseşte nimănui, cu atît mai puţin actorilor, să simtă tensiune suplimentară pe platou. Aşa că, deşi am fost mai în familie ca oricînd şi am funcţionat într-o echipă plină de cupluri, n-a fost deloc o vacanţă. Dovadă că, după ce am terminat filmările, nu am vorbit cu Mimi mai bine de o lună. Cred că simţeam amîndoi că trebuie să luăm o pauză unul de celălalt.

În Marţi după Crăciun *se simte o şi mai mare discreţie regizorală. Povestea era deja tensionată şi incomodă. În confruntările dintre personaje aproape că nu se simte camera. Cum aţi rezolvat asta din punct de vedere regizoral?*

Pentru mine e important ca aparatul să nu devină un personaj în film, ca filmul să pară că se povesteşte singur. Am trecut de vîrsta la care fiecare secvenţă se dorea un demo de regie. Nu cred deloc că cinema-ul e o demonstraţie, ci mai degrabă o experienţă. În cazurile fericite, cînd mizanscena şi mişcarea camerei devin organice, filmul se insinuează în mintea spectatorului, care trăieşte experienţa cinematografică într-un mod mai direct, mai nemijlocit. *Marţi după Crăciun* are foarte puţine tăieturi, am evitat elipsele în interiorul secvenţei şi am dat posibilitatea actorilor să aibă continuitate, în cadre de pînă la zece minute. Pentru că punctul de staţie al camerei e fix, se întîmplă să apară compromisuri de încadratură sau de mişcare a personajelor în spaţiu, dar important e ca limitările astea să nu se simtă în film. Cred că ţi-am dat un răspuns destul de tehnic, dar, de fapt, dacă filmul funcţionează, lucrurile astea nu au importanţă decît pentru profesionişti. Cel mai frumos compliment pe care l-am primit pînă acum a fost „mi-a plăcut mult filmul, dar n-am înţeles ce ai făcut tu la filmare“.

Aţi avut în minte actorii, încă din faza de scenariu?

Am scris scenariul cu Mimi Brănescu şi Maria Popistaşu în minte. Pentru rolul Adrianei am ales-o pe Mirela Oprişor după o lună de casting în care am lucrat ca la filmare cu fiecare din cele zece actriţe care au venit la probă. A fost un efort considerabil din partea lor, au trebuit să înveţe 6-7 pagini din textul celei mai dificile secvenţe a filmului şi nu-mi amintesc de nici una care să fi tratat proba superficial. În cele din urmă am ales-o pe Mirela care, deşi nu a fost cea mai constantă pe parcursul probelor, a avut cîteva momente în care transmitea ce-mi doream de la personaj. Sînt convins acum că am făcut alegerea bună, Mirela a reuşit să treacă peste emoţiile de la probe şi a făcut o Adriana foarte convingătoare.

Filmul a călătorit deja la mai multe festivaluri şi s-a scris elogios despre el în presa internaţională. E Marţi după Crăciun *mai norocos decît filmele dvs. anterioare?*

Pînă acum aş zice că da, dar să vedem reacţia publicului de aici, nu întotdeauna primirea de acasă se sincronizează cu succesul din festivaluri. Oricum, eu mi-am propus să nu mă mai gîndesc la lucrurile astea pentru că, din momentul în care am terminat filmul, sînt foarte puţine lucruri pe care le pot controla. Toată agitaţia cu festivalurile, distribuitorii şi lansările poate fi mai epuizantă decît lucrul la film în sine, şi asta e foarte enervant.

Care e cel mai plăcut lucru care vi s-a întîmplat pînă acum legat de Marţi după Crăciun?

Am cîteva răspunsuri deştepte şi modeste, dar renunţ şi spun adevărul. Selecţia la Cannes.

Are toate datele să fie şi un film de public. V-aţi gîndit la o campanie de promovare care să îi aducă pe spectatori la cinema? Sînteţi optimist în privinţa asta?

Nu m-am gîndit niciodată că *Marţi...* ar putea fi un film de public. Serios. Faptul că tot aud asta în jurul meu mă încurajează dar sînt în acelaşi timp un om realist, nu mă aştept să dărîm *box office*-ul cu filmul ăsta. Nu mai spun că, oricum, mi se pare destul de ridicol să vorbeşti despre succes, atîta timp cît nu poţi spera la mai mult de cîteva zeci de mii de spectatori. Asta e nişa care consumă film românesc, în rest, ai noştri servesc doar *blockbustere* americane. Pe *Marţi...* încercăm să-l promovăm cum putem, îl distribuim cu firma lui Cristian Mungiu şi pînă acum sînt foarte mulţumit de gradul de implicare al oamenilor de acolo.

Următorul film va fi în aceeaşi zonă tematică a relaţiei de cuplu?

E posibil, nu ştiu încă. Sînt în perioada tulbure, de balet între idei, nu am reuşit încă să mă decid despre ce va fi următorul meu film.

a consemnat Ana Maria SANDU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ „Dragele mele fetiţe Rodica şi Dana, Tăticul vostru pe care l-aţi iubit şi v'a iubit vă cere scuze că pleacă, cînd veţi fi mari veţi înţelegecă cel mai mare bun al unui om cinstit, este să se bucure de încrederea Partidului... Să ştiţi că tatăl vostru a fost un om cinstit şi devotat Partidului. Dacă însă vreodtă veţi afla că Partidul are altă părere despre mine, atunci să credeţi ce spune Partidul“. Acest fragment şi imbecil şi emoţionant este din scrisoarea adresată de nomenclaturistul Mirel Costea fetelor sale, scrisă înainte să se sinucidă. Vladimir Tismăneanu scrie pe blogul său despre istoria acestui om şi mai ales despre cum ajunge un om să scrie aşa ceva. Postul se numeşte: „Sinucideri în înalta nomenklatură comunistă: Cazul Mirel Costea“, link direct: http://tismaneanu.wordpress.com/2010/08/19/sincideri-in-inalta-nomenklatura-comunista-cazul-mirea-costea. (Cristian Ghinea)

■ Ce-aţi zice de o dietă Nick Cave? Dosarul revistei *Uncut* pe septembrie îi este dedicat: interviu, top comentat al celor mai bune 30 de melodii ale lui, cronica noului album al trupei sale, Grinderman, plus un CD gratuit cu melodii gotic country & blues care i-au influenţat stilul. Cît despre albumul *Grinderman 2,* puteţi vedea aici clipul giallo-peplum-thrash al primului single, „Heathen Child“, regizat de John Hillcoat: www.youtube.com/watch?v=vKznZUtKntg. Iar Editura Polirom tocmai i-a publicat romanul de debut *Şi a văzut asina pe înger,* în traducerea Alexandrei Coliban. O dementă atroce! *„And anyway I told the truth / But I'm afraid I told a lie“* cum zice Cave în cel mai bun cîntec al său. (Marius Chivu)

craii de burta veche

Pseudo-holoturii natur
(Chao su haishen)

Pisaţi, într-un mojar, jumătate de *sheng* (500 ml) de susan negru. Puneţi pulberea astfel obţinută la fiert, într-o oală cu apă, şi îndepărtaţi spuma care se formează la suprafaţă. Adăugaţi apoi o livră de făină de fasole, puţin sos *qingjiang* (sos de soia sau tofu fermentate) şi amestecaţi bine. Pregătiţi un vas de porţelan pe fundul căruia puneţi cîteva cocoloaşe culese din amestecul care clocoteşte. Turnaţi în vas lichidul din oală şi lăsaţi-l să se răcească. Compoziţia va absorbi toată apa, devenind o pastă cu aspect gelatinos. Tăiaţi-o, după ce s-a închegat, în zece bucăţi egale.

Încingeţi şase linguri de grăsime şi prăjiţi în ea cinci ciuperci mărunţite, două uncii de *jinzhencai* („ace de aur vegetale“, adică muguri prelungi, uscaţi, de crin galben), patru bucăţi de soia deshidratată, spartă în fragmente mici, şi zece bucăţi de *mianjin* („muşchiul făinii“, adică gluten) tăiate în formă de zaruri. Amestecaţi cel puţin cinci minute. Completaţi apoi cu patru uncii de sos de soia lungit cu un pahar de apă, şi cu cele zece bucăţi gelatinoase tăiate mai înainte. Acoperiţi recipientul şi lăsaţi-l să fiarbă, la foc mic. După o vreme, adăugaţi o lingură de zahăr şi amestecaţi din nou. După ce a fiert, aranjaţi totul pe un platou şi stropiţi cu o jumătate de linguriţă de ulei de susan.

În bucătăria chinezească, măsura artei autentice e dată de ingeniozitatea imitaţiei.

Amicul Dejun

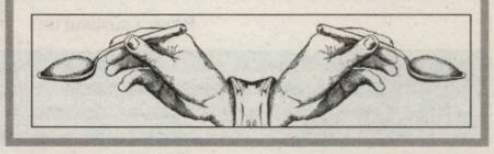

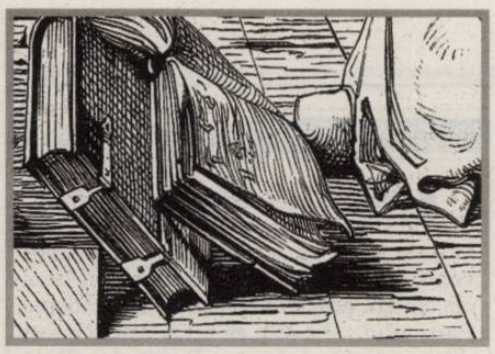

Simona SORA

biographiti

Gustul pierdut al (mecanismelor) literaturii

Singurul roman al lui Adrian Oţoiu, *Coaja lucrurilor sau Dansînd cu Jupuita,* primit la apariţia sa (în 1996) cu un consens critic unic în epocă şi de curînd reeditat de Editura Polirom, este un roman de tranziţie. El ţine de acel „moment '89" pe care am încercat să-l definesc altă dată prin preeminenţa şi disoluţia eului, prin regăsirea intimităţii scriitorului cu cititorul (mişcare marcată de noile forme corporale, ale încrederii în literatură şi ale libertăţii auctoriale), dar şi prin mişcarea opusă, „extimitatea" radicală. Începută în 1987, redactarea romanului a durat peste şapte ani, acesta fiind rescris de cîteva ori. Capitolul central al romanului, „Prin locuri ruderale", o coborîre în infernul tuturor cărţilor, ar fi fost rescris de douăzeci de ori, lucru semnificativ pentru construcţia plină de acribie, dar şi pentru un mod de a înţelege literatura care ne pare azi istorie.

Roman al romanelor postmoderne, comunicînd cu optzecismul românesc de dinainte şi (mai ales) de după '89 prin zeci de canale narative, dar şi cu Pynchon, Italo Calvino, Joyce, Sterne sau Hermann Hesse, *Coaja lucrurilor...* este, într-un fel, rezervorul tematic – mereu deschis şi mereu proaspăt – al romanului românesc din ultimii 10 de ani. O lectură atentă ar descoperi nu doar sugestii epice, locuri şi spaţii, procedee şi tehnici în cele mai multe romane de după 1996, dar şi o piatră de hotar nedepăşită, într-un sens, pînă acum. El a rămas, cel puţin pînă în prezent, nucleul dur, adesea ilizibil, autocentrat al „optzecismului" literar defunct, dar încă funcţional. Puţin citit, însă des citat, romanul lui Oţoiu nu este (şi nu vrea să fie) o capodoperă, ci mai degrabă un final de operă şi de epocă. Faptul că, în ciuda acestei evidenţe, el a inaugurat o epocă literară de tranziţie nu este decît o altă anomalie (organică) a „corpusului" literaturii noastre. *Coaja lucrurilor...* a demonstrat, în 1996, cu o virtuozitate amară şi cu o luciditate exploatată mai tîrziu chiar de autor (în volumele de proze scurte, dar şi în cărţile sale despre proza optzecistă), că încă se poate scrie parodic, autoreferenţial, autist. Tot el însă a sugerat – chiar în acest roman îndelung elaborat, dar mai ales în cele două volume de povestiri – că nu se mai poate *citi* aşa şi că povestirea va fi, de acum încolo, interfaţa dintre scriitor şi cititor, singura care poate reface vechea complicitate-intimitate din miezul literaturii.

Coaja lucrurilor sau Dansînd cu Jupuita este un periplu joycean printr-un oraş de provincie comunist (Baia Mare?) al unui proaspăt bărbat divorţat, arhitectul Ştefan A. Gliga, dar şi o sterniană veghe de sine după (o probabilă) sinucidere. Lumea personajului abulic este incertă, onirică şi hiperreală uneori simultan, în aceeaşi frază, iar situaţiile în care protagonistul cade ca într-un coşmar oscilează permanent între realitate şi imaginar, între prezentul periplului dedalic şi trecutul traumatic al unei proaspete despărţiri („Actul istoric de la 3 Martie") şi al morţii unui prieten-mentor, Nestor, figură paternă înlocuitoare a tatălui-căpcăun, zis şi „Marele Gligament". Romanul este astfel un brici textual plimbat deasupra şi dedesubtul corpului naratorului, separînd zonele ca o graniţă chirurgicală ce reflectă lumile, dar şi concentrîndu-le într-un timp reversibil (timpul postmodernităţii) sau într-un spaţiu amestecat, rizomic şi fractalic. Aventura mînuirii acestui brici, moştenit de Ştefan de la bunicul său, scalpel textual ce „ţine de epic, de masculinitate, de gustul de oţel al Aventurii", este o adevărată punere în abis a corpului rezistent-transgresiv, dar şi a textului care se concentrează în jurul reconstituirii unei incerte Jupuite, mulaj anatomic moştenit de la fosta soţie, Camelia. Dansul cu Jupuita e, astfel, un *remake* al amorului defunct.

Sub privirea fără vedere a mulajului anatomic jupuit (o Jupuită care, în finalul cărţii, devine „Nenea Jupuitu"), personajul principal reface drumul unei traume personale. Aşa cum el încearcă să reconstituie o femeie ideală (care nu înşală, nu impune un regim cazon, nu răneşte), autorul implicit al romanului încearcă să reconstituie un Ştefan Gliga coerent, cu o viaţă intimă, cu gînduri şi amintiri. Amîndoi eşuează, căci dacă protagonistul refuză orice aderenţă la realitatea epică, autorul implicit refuză orice atribuire de „însuşiri" personajelor incerte, fără caracter, fără miez, fără substanţă. În romanul lui Adrian Oţoiu „se" trăieşte ceva care nu are legătură bine stabilită cu un personaj sau altul. Amintirile unuia devin amintirile altuia, corpul unuia se contaminează de incorporalitatea altuia, Vera, iubita episodică, poate fi un masculin Oliver sau însăşi Jupuita, oricare dintre colegii de la un fantomatic institut de proiectare provincial poate fi altul sau alţii. În aceste condiţii, efortul de reconstituire personală a protagonistului este de-a dreptul eroic, dar nu mai are nici o importanţă.

Marcînd definitiv o epocă literară, *Coaja lucrurilor sau Dansînd cu Jupuita* duce mai departe decît *Femeia în roşu* autopsia textuală a unui corpus literar – cel al literaturii optzeciste. Disecînd, pînă la disoluţie, procedeele şi instanţele narative, cartea lui Adrian Oţoiu este un punct terminus al autoreferenţialităţii, al transgresărilor între lumile personajelor, naratorului şi autorului, al relativizării şi interpretării faptelor. Continuarea pe acest drum al ilizibilităţii autentice şi îndreptăţite (conjunctural-ideologic în timpul comunismului) n-ar face decît să transforme extimitatea plină de virtuozitate a celor mai talentaţi dintre optzecişti într-un autism care ar rupe în mod sigur legătura cu cititorul. Asta doar dacă cititorul nu-şi va recîştiga brusc, recitind acest roman, gustul (pierdut) pentru înţelegerea mecanismelor literaturii.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

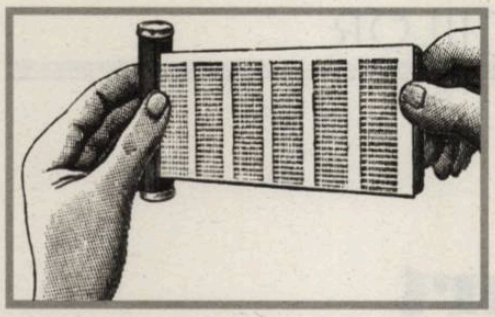

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Pentru un album cu Sinaia culturală

Dacă anul trecut îmi începeam cartea despre Cioran în vila Noica de la Păltiniş, la doi paşi de Răşinari, unde altundeva era mai firesc să croiesc un eseu despre corespondenţa lui I.L. Caragiale de nu la Sinaia? Mă rog, se putea şi-n *republica* Ploieştilor, ori, şi mai aprig, la Berlin, acolo unde ni s-a dăruit cea mai intensă jubilaţie epistolară a senectuţii, cea mai ghiduşă voluptate a îmbătrînirii, din literele „daco-romane".

Dar Sinaia este un nod vital în codul hedonismului caragialian. Sinaia Peleşului, a lui Carmen Sylva, Alecsandri şi Claymoor, Sinaia trenurilor de plăcere şi a seratelor muzicale, a mamiţelor, domnilor Goe şi „drumului prăpăstios către strada Furnica", dar în special Sinaia de-mulţi-slăvitului Gh. Matheescu, patronul delicateselor şi colonialelor, ale cărui mărfuri fine (icre moi tescuite prima, halva ş.a.m.d., la rivalitate, în haremul papilar caragialian, cu băcănia „românului întreg, bădia Drăgănescu" din Iaşi) alintau fantasmele gustative caragialiene, hărţuite de dulce-amara „franzelă a exilului"!

Asta, ca să nu mai spun că în cuprinsul mănăstirii din Sinaia, lîngă icoanele lui Pîrvu Mutu Zugravul, îşi doarme somnul de veci Take Ionescu („Tăchiţă Gură de Aur"), ultima iubire a sexagenarului Caragiale, cel care a generat textul-cheie pentru descifrarea psihologiei, a complexelor de-o viaţă ale acestuia, complexe mai mult sau mai puţin mascate, *caligrafiate,* pe scena şi-n culisele operei. Anume scrisoarea către Delavrancea din 15 februarie 1908, cu hotărîrea „cinicului Caragiale" de-a se înscrie în partidul lui Take Ionescu : „Nu crede că-mi fac cumva iluziune că voi găsi acolo unde mă duc vreo strălucită compensare la adversitatea care m-a bătut pîn-acuma. Mă voi mulţumi cu foarte puţin. Acolo cea mai mică atenţiune, o privire binevoitoare, o strîngere de mînă, dată nu în silă cu un singur deget fricos de mînjire la contactul plebeian, mă vor plăti de extrema nesocotire sub apăsarea căreia am îmbătrînit (...) Gîndesc că Take, cum îl ştiu om bun, mă va pune la masa lui, bogată ori săracă, în cel din urmă loc din coadă, mă va pune însă la masă – între meseni."

De ce nu are Sinaia un album somptuos, ori măcar un ghid istorico-literar cuprinzător, editat în română, germană, engleză şi franceză, cu toată puzderia reperelor sale culturale? – iată întrebarea care-mi harponează fiecare săptămînă petrecută acolo, de cîteva ori pe an, din 1996 încoace, nesmintit în Vila Mureşul, pe Furnica 73, la dom' profesor Mircea Ivan.

Un oraş *monarhic*, dezvoltat împrejurul fascinaţiei exercitate de Carol I, cu tot ce ţine de epicureismul high-life-ului, unde era lege nescrisă ca toate VIP-urile politice, financiare, judiciare, artistice, religioase, militare, gazetăreşti etc. ale Valahiei să-şi construiască, ori să închirieze, vile cît mai arătoase, pentru a se arăta cît mai dichisite înaintea Măriei Sale. Citeşti zeci de volume de memorii şi dai la tot pasul de relatări sinaiote despre a căror localizare actuală nu ştim nimic. Unde este casa lui Iorga, cu brazii seculari, de unde l-au răpit legionarii? Unde au stat mareşalul Antonescu, Argetoianu, Gafencu, Gigurtu, Zarifopol, C. Angelescu, Djuvara, Delavrancea, Cămărăşescu, Eugen Cristescu, Miron Cristea, Ghiculeştii, Cantacuzinii şi alte zeci, sute de nume (familii) de acelaşi calibru? Care este istoria Mănăstirii, a Cazinoului, a Stînii Regale (y *compris* „stînca lui Franz Josef"„), a Pelişorului, Cumpătului, a marilor hoteluri ş.a.m.d.? Oare să nu se găsească o energie „riverană" aptă să se înhame la coordonarea

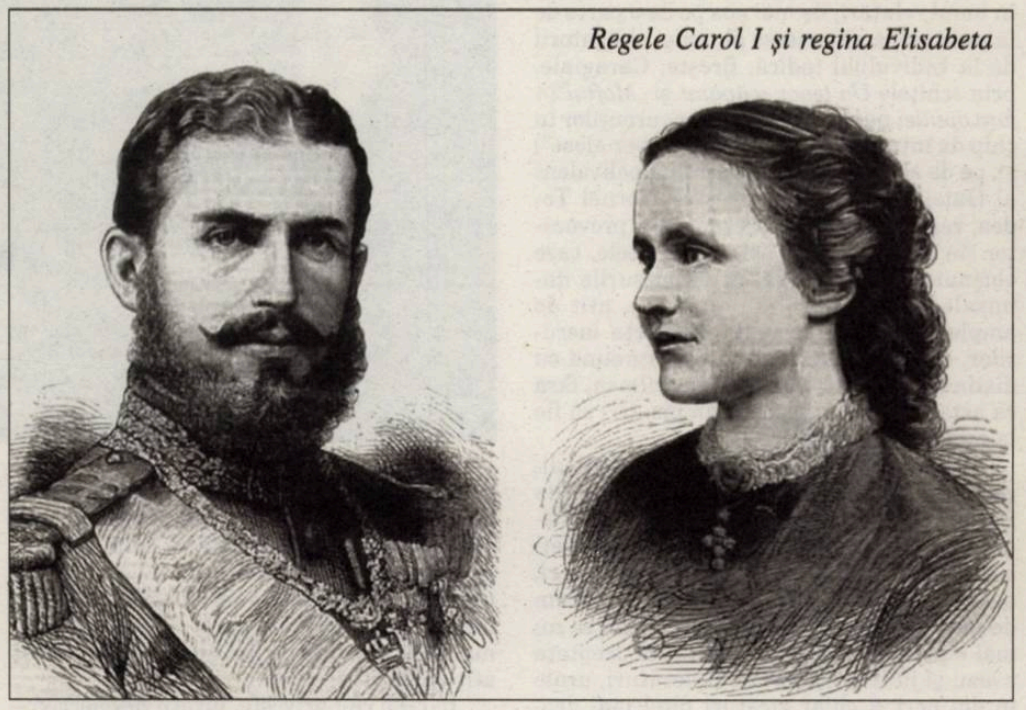

Regele Carol I şi regina Elisabeta

unui zdravăn colectiv de istorici care să treacă mult dincolo de limitele celor cîteva albumaşe color, tip ONT, ce fac, oarecum jenant astăzi, fala vitrinei celor două librării de pe „faleza" urbei? Istorici, arhitecţi, muzicologi, literaţi, genealogişti, arhivişti, specialişti în evoluţia politicii şi artelor româneşti, plus cîţiva fotografi simpatetici, bine struniţi de o *sfîntă determinare* aidoma treimii care a păstorit *Dicţionarul scriitorilor români* (Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu), ar face fain-frumos într-un an o monografie sinaiotă de toată frumuseţea. Ce naiba, pardon de expresie, la Sinaia, în minunata casă a lui Iorga, trăiesc Alina Mungiu şi Andrei Pippidi, al căror oaspete, cu onor şi plăcere, am fost. E cu neputinţă ca oameni ca ei să nu palpite la aşa un proiect, unde eu i-aş vedea implicaţi şi pe Ion Bulei, Emanuel Bădescu, Florin Andreescu, dar şi Casa Regală, ca să nu mai spun de BNR, tradiţională forţă de recuperare a patrimoniului arhitectural-cultural-religios. (Nu mi-ar ajunge spaţiul a trei rubrici să rezum fabulaţiile turistico-financiare iscate printre muşteriii restaurantului – prevăzut cu doi reni, o capră cu doi iezi şi-o turmă de domni Goe infernali – de vila BNR de la Stîna Regală...)

Şi ce oficialitate – primăria, Biserica, jandarmeria, poliţia, partidele politice, mass-media locală, hotelurile, restaurantele, patronatul de una, alta, Cazinoul, CFR-ul, SRI (care deţine vile dulci în zonă), başca Institutul Cultural Romîn – nu şi-ar dori să contribuie la finanţarea unei aşa mîndreţi hedonist-eficiente!?

Exact despre asta vorbeam, la jumătatea lui august, cu o virilă variantă de Jean Marais sexagenar, un năvalnic bărbos călare pe ATV, cu aer de *flower-power* şi Woodstock, dl Mircea Sîrbu, care m-a oprit amical în faţa Cabanei Schiorilor, mi-a expus ispititor proiectul de resuscitare a *cercetăşiei* de altădată, pentru a-mi comunica apoi entuziasmul doamnei Maria Berza faţă de proiectul „Sinaiei culturale" descris mai sus.

Iată, mi-am spus, un abur de început. Poate-or da zeii Sinaiei şi s-o alcătui cîndva un fain costum editorial acestui oraş „ca un stomac", oraş al dulcilor plăceri cu panaş, de la Oppler şi Matheescu la Mazăre, Manolescu, Voinea şi „Villa Măndica"... fie şi în absenţa lui Mişu locotenentul, acel „mucalit al dracului" care „cîntă teribel" şi-o face pe încă juna madam Georgescu din *Tren de plăcere* să exclame bovaric (a doua zi): „Ah! mamiţo! menuetul lui Pederaski...mă-nnebunesc!"

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

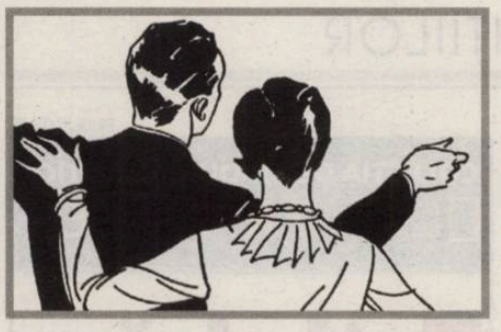

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Hop-ul, din scurt

Mangalia. Marea. Neagră. Nori. Vînt. Frig. Lume puţină, preţuri piperate, replici nesărate – criză mare, monşer!

Cam aşa a început, miercuri, 1 septembrie, Gala Tînărului Actor „Hop“, primul festival (cum vesteam încă din numărul trecut) al noii stagiuni teatrale. Concurenţi numeroşi, care i-au obligat pe organizatori – bunul şi bătrînul (împlineşte curînd 21 de ani) nostru UNITER, ajutat cu bani de Ministerul Culturii şi cu promisiuni de Primăria mangaliotă, sprijinit sufleteşte (şi sufletist, în general) de Radioul şi Televiziunea naţionale, prin canalele lor de cultură – să recurgă la felurite artificii pentru a „acoperi“ financiar întreprinderea. Care concurenţi numeroşi puteau fi, la drept vorbind, mai puţin numeroşi, fără prea mari pagube (dimpotrivă!) pentru cineva, inclusiv pentru ei înşişi. De ce vor fi fost atît de largi ochiurile sitei prin care cele două jurii de preselecţie (unul pentru secţiunea Individual şi unul pentru secţiunea Grup) au cernut cele peste şaptezeci de oferte venite din partea candidaţilor înscrişi nu ştim. Să se fi molipsit ele, juriile, de generozitatea nemăsurată a comisiilor de admitere în nenumăratele şcoli de teatru existente la ora actuală? Nu s-ar zice, că doar membrii lor, ai juriilor, nu sînt plătiţi la bucată pentru prestaţia dumnealor, precum ceilalţi, membrii comisiilor, care sînt şi profesori la respectivele şcoli şi care au tot interesul să aibă apoi clienţi, adică studenţi... mă rog, înţelegeţi dumneavoastră cum vine vorba noastră. Acuma, sincer: cine ar zice nu, în ziua de azi, la un ban cinstit în plus?

Se pare că, la rîndul meu, m-am molipsit în tonul relatării de mai sus pe de o parte de la patronul scriitoricesc al temei obligatorii de la Individual (adică, firește, Caragiale, prin schiţele *Un tenor scăpătat* şi *„Moftul“ în faţa opiniei publice,* propuse concurenţilor în chip de întregire a evoluţiei lor „liber alese“) şi, pe de altă parte, de la patronul polivalent al Galei, adică (super-firește!) Cornel Todea, regizor, director, prezentator, provocator (în colocviul final) şi multe altele, care obişnuieşte să recurgă, în discursurile dumisale, la ample volute oratorice, atît de ample încît, dacă le vezi, prin forţa lucrurilor, capul le pierzi adesea, dimpreună cu distinsul în chestiune, coada – culmea, fără ca asta să te deranjeze vreun pic. Ori să fie la mijloc obişnuinţa?

Concurenţi, precum spuneam, mulţi, directori de teatru, regizori, cronicari şi alte făpturi interesate profesionalmente de tinerii actori – puţine (sau puţini; cum vreţi s-o luaţi, ideea contează); public, altminteri, destul, ceea ce e bine, şi, cîteodată, extrem de gălăgios sau/şi de turbulent, ceea ce nu mai e prea bine. Deşi... parcă ceva dreptate aveau şi junii scoţători de fluierături, urale în doi peri şi chiar zicături niţel mai deocheate, fiindcă vedeau pe scenă şi ce se vede îndeobşte prin alte părţi decît la teatru, fie acele părţi şi programele de vară ale simpaticelor şi foarte dezinhibatelor, nu-i aşa, televiziuni private. În sensul că dacă, aşa, pe neaşteptate şi fără prea mare legătură cu ce scoate pe gură, ţi se dezbracă la nudul gol (vorba lui Tudor Muşatescu rostit cu mult haz de o participantă) cîte un concurent, mai adesea cîte o concurentă şi altă dată amîndoi, nu prea poţi, ca omul mai puţin obişnuit cu asemenea privelişti *live*, nu poţi, zic, să-ţi reprimi întotdeauna o exclamaţie, acolo, mai tărişoară, nu? Şi nici să te mai miri pe urmă că juraţii selectivi au fost atît de largi la inimă...

În ceea ce-i priveşte, juraţii neselectivi – actorii Virginia Mirea şi Marius Manole, regizorul Felix Alexa, coregraful Florin Fieroiu şi criticul Sorin Crişan, profesionişti de înaltă clasă – s-au dovedit tari de vîrtute şi, nelăsîndu-se corupţi de viziuni ispititoare, au repartizat premiile, după opiniunea mea, foarte judicios, mai ales în condiţiunile arătate. Adică: Premiul „Maria Filotti“ (subvenţionat de prinţul Şerban Cantacuzino, nepotul marii actriţe) – Raluca Mara; Premiul special (transmisibil) „Sică Alexandrescu“ – Tudor Aaron Istodor; Premiul pentru cea mai bună actriţă – Laura Bilic; Premiul „Ştefan Iordache“ pentru cel mai bun actor – Ioan-Mihai Cortea; Premiul pentru cel mai bun spectacol – *Dincolo de umbre* (Dumitru Georgescu, Ioana Iordache, Ecaterina Ciofu). Una peste alta, Gala s-a sfîrşit cu bine, inclusiv din punct de vedere climateric. Mai serios, însă, despre ea şi despre ei, tinerii actori, săptămîna viitoare.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio şi n-am cuvinte

Tors de pisică acustică

● **Kammerflimmer Kollektief, *Wildling*, Staubgold Records, 2010.**

Dincolo de numele dificil de reţinut şi de tastat, mai există şi alte asemănări între Kammerflimmer Kollektief şi pionierii muzicii experimentale germane, Einsturzende Neubauten. Dar şi suficiente diferenţe, încît tinerii să fie mai mult decît nişte epigoni. Asemănările vin din natura experimentală cu specific german a muzicii, diferenţele – din faptul că nu e atît de experimentală pe cît indică prima impresie. Proiectul Kammerflimmer Kollektief e discret, psihedelic şi saxofonic, dar uşor comprehensibil datorită manierismelor cool, sound-ului aerisit şi atitudinii art-rock relativ conformiste în nonconformismul său.

Aceasta nu e o contrarecomandare, proiectele pe deplin experimentale adesea poposesc în zona inascultabilului, în care doar ambiţia ascultătorului cerebral de a se lua la trîntă cu hiper-arta propusă asigură o oarecare audienţă. Einsturzende Neubauten şi colegii lor de generaţie şi mişcare culturală sînt, pe ici pe colo, şi cu bună-ştiinţă din partea lor, inascultabili. Kammerflimmer Kollektief nu riscă atît de mult, astfel că piesele albumului *Wildling* pot fi comparate cel mult cu „baladele“ Neubauten. Uneori mai transpiră şi o urmă de *kraut rock* (în traducere liberă, „rockul varză“), unul din cele mai vechi soiuri experimentale de rock, propus de nemţi în anii '60 în replică la deşănţatul rock'n'roll pentru mase, una din primele tentative de a credibiliza cultural genul şi a-l scoate din discoteci (corect ar fi „rockoteci“, dar azi termenul are alte conotaţii decît pe vremea lui Elvis). Pe de altă parte, orice abordare care îmbină psihedelicul cu rockul, jazzul şi muzica electronică are rădăcini în kraut rock. Însă, ţinînd cont de caracterul puternic ambiental, bruiat uneori cu voci şi saxofoane jazzy, vorbim mai mult de kraut decît de rock. Probabil de „kraut jazz“, dacă nu cumva această expresie este, parţial, un pleonasm.

În fine, mă împiedic în terminologie. Ce voiam să zic şi n-am reuşit încă este faptul că *Wildling* e un album elegant, calm, aproape digestiv, dar nu chiar – are suficientă coloratură şi diversitate datorită vocii de divă jazz (uşor onomatopeică, şoptită şi ambientală), ritmului (lent, legănat, cu tobe sparte şi rarefiate) şi elementelor jazz (extravaganţe saxofonice şi un bass low-key). În ansamblu, muzica oferită pe acest album pare un tors de pisică cu o discretă orchestraţie acustică. În varianta live, muzica e ceva mai simplă, datorită numărului mic de membri desemnaţi drept *touring unit*. E vorba de nucleul grupului, alcătuit din vocea feminină Heike Aumüller, liderul şi muzicianul bun la toate Thomas Webber şi basistul Johannes Frisch. Cel puţin încă o echipă este implicată pe album (percuţia, saxofonul, vioara şi altele), de aici diferenţe destul de mari între varianta live, mai monotonă, dar adesea mai melodică (aduce uneori cu islandezii Sigur Rós), şi cea de pe disc, colorată cu găselniţe experimentale şi cu o diversitate instrumentală.

Se pare însă că lucrurile nu au stat dintotdeauna aşa. La începutul decadei 2000, grupul a activat în versiuni mai extinse, iar la nucleul-trio s-a ajuns datorită numeroaselor schimbări de componenţă din cei peste zece ani (şi opt albume) de la debut. Modificări semnificative au avut loc şi în muzica trupei, mai exact în asemănările cu Einsturzende Neubauten, mult mai pregnante pe albumele precedente. Alt ingredient intens exploatat pe albumele vechi şi doar foarte discret pe *Wildling* este dimensiunea *free-jazz* (jazz liber sau liberal, după unii, jazz aleator, improvizat, după alţii). De asemenea, vocea (feminină) a căpătat un rol mult mai important în condiţiile în care, pînă recent, trupa se prezenta drept cvasiinstrumentală. Odată cu maturizarea şi acumularea de experienţă, sound-ul Kammerflimmer Kollektief începe să capete identitate şi îşi subordonează influenţele, în loc să fie subordonat lor.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com*

ce mai spune

Dragoş Ghiţulete

„Aştept frigul şi iarna“

Încerc să evit contactul cu realitatea românească. Din păcate, a ajuns. Spun din păcate pentru că lucrez în presă şi ar trebui să-i simt pulsul, să mă apese fizic. Nu ştiu dacă e cea mai bună soluţie, dar pentru mine e o mirare care s-a transformat în rictus, şi doar aşa mă pot proteja. Vreau să plec din ţară, îmi pare rău că n-am făcut-o pînă acum, e printre puţinele lucruri pe care le regret, şi acum îmi dau seama de intensitatea acelui „mai bine regreţi ce faci, decît ce nu faci“.

Încerc să mă concentrez pe ceea ce doresc. Atît timp cît mai stau aici, în locul ăsta defect în structură, vreau să îmi provoc mici plăceri care nu au legătură cu spaţiul public. Mă bucur de o ieşire cu prietenii la bere, mă bucur cînd citesc sau cînd pot schimba cuvinte ce-mi provoacă bucurie. Aştept premierele cinematografice ale toamnei – Gabrea, Muntean, Puiu – şi îmi fac o strategie pentru anul care vine. Una care mă va provoca la o adaptare. Fie şi pentru că va trebui să vorbesc altă limbă. Devin mult mai tolerant cu cei care spun că, odată părăsită ţara asta, vor uita limba română. Pentru că sila e atît de mare, încît biata limbă, frumoasă şi melodioasă, pică de victimă.

Încerc să mă concentrez şi să scriu în continuare. Dar văd că pe zi ce trece mi-e tot mai greu. Încerc să-mi asum vîrsta şi toanele. Să-mi înţeleg prietenii, să întorc zîmbetul. Să iubesc şi să doresc femeile ca în urmă cu zece ani.

A, să nu uit. Poate că aşa trebuia să încep. Aştept frigul şi iarna. Mă uit la schiurile rezemate de perete, mă bucur că va veni un moment în care le voi lua pe umăr. Întrebarea pe care mi-o pun e dacă pentru skipass-ul care te duce la pîrtii voi plăti lei, leva sau euro. Sper că va fi a treia variantă.

Ce mai fac? De fapt, trec printr-un proces de „îmbogăţire intelectuală, pentru a face faţă noii arhitecturi sociale“.

***Dragoş Ghiţulete** este jurnalist la Radio France Internationale – România. Romanul său* Gluma rusească *a apărut la Editura Cartea Românească.*

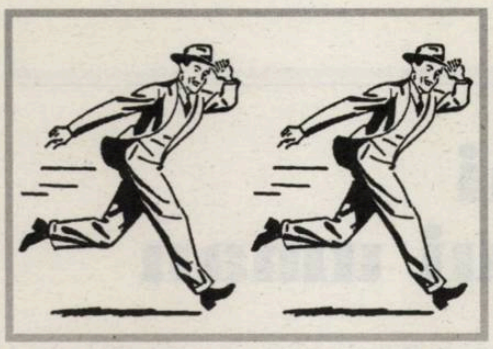

Andrei GORZO

dilematograf

Jackie la Hollywood

● ***The Karate Kid*** **(SUA, 2010), de Harald Swart.**

Critica de film occidentală s-a obişnuit să-l descrie pe Jackie Chan ca pe un Buster Keaton sau ca pe un Harold Lloyd asiatic şi, într-adevăr, în momentele de vîrf ale filmelor lui bune (cele mai multe datînd, aproximativ, dintre anii 1978 şi 1996, de la *Maestrul beţiv I* la *Prima lovitură a lui Jackie Chan*), el nu e cu nimic mai prejos decît Lloyd. De altfel, în *Proiectul A* (1983), el reconstituie la un moment dat faimoasa imagine cu Lloyd agăţat de ceasul din turn; şi, în acelaşi film (căruia îi semnează şi regia), pune în scenă o minunată urmărire pe biciclete printr-un labirint de străduţe. În timp ce trece în goană pe lîngă o casă, Jackie ciocăne uşor la fereastră, care se deschide în urma lui, la timp ca să-l răstoarne de pe bicicletă pe unul dintre urmăritori: un gag perfect în spiritul lui Keaton. Ce să mai zic de o secvenţă ca aceea din *Armura Domnului II* (1991, regizat tot de el), în care încearcă să se lupte cu cineva în bătaia curentului creat de o elice imensă? Curentul îi îndoaie pe cei doi combatanţi cînd în faţă, cînd în spate, pînă cînd corpurile lor alcătuiesc unghiuri de 45° cu solul, îi lipeşte unul de altul nas în nas şi frunte în frunte – pe scurt, un balet burlesc de mare fantezie. O dată la cîteva luni, simt nevoia să văd cîte un film de-al lui Chan, în primul rînd ca să-mi limpezesc ochii după scenele de acţiune mediocru regizate ale cîte unui film hollywoodian cu pretenţii (ca *Inception)* şi în al doilea rînd pentru că sper ca la un moment dat să fiu în stare să spun lucruri mai precise despre arta lui, care e pe cît de accesibilă, pe atît de greu de analizat, deşi merită o analiză filmologică: nu numai fantezia acrobatică e remarcabilă în acele secvenţe, ci şi luciditatea construcţiei lor cinematografice (împărţirea în cadre, alegerea unghiurilor de filmare).

Din păcate, lucrurile astea nu mai sînt valabile şi pentru filmele pe care le-a făcut la Hollywood, din 1998 încoace, o dată pentru că nu s-a mai bucurat de aceeaşi libertate ca la Hong Kong şi a doua oară pentru că nu mai e tînăr. În *The Karate Kid* – un *remake* după un mare succes comercial din 1984 –, el nu se luptă decît într-o singură secvenţă. Îl joacă pe personajul care în versiunea originală se numea domnul Miyagi – un umil meşter de întreţinere şi în secret un mare karatist, care ia sub aripa lui un adolescent fragil şi îl învaţă să le ţină piept, într-o competiţie de arte marţiale, brutelor care-l terorizau la şcoală. Nu-l mai cheamă Miyagi, ci Han, nu mai e japonez, ci chinez, nu mai trăieşte la L.A., ci la Beijing şi nu mai predă karate, ci kung fu, dar stilul lui de predare e tot acelaşi (mai întîi îl pune pe elev să agaţe o jachetă în cui de o mie de ori) şi, la fel ca în 1984, are o secvenţă în care se îmbată, plînge şi-i destăinuie elevului o tragedie din trecutul său. Chan poartă o mustaţă de om necăjit şi-şi adaptează cu uşurinţă stilul actoricesc (foarte apropiat de idealul actorului de expresie corporală, teoretizat de Eisenstein) la convenţia realistă a Hollywood-ului. Are multă demnitate, deşi probabil că nu va înlocui imaginea vechiului Miyagi – un spiriduş înrudit cu Yoda – din amintirile spectatorilor (în general, masculi) care, la vremea cînd au văzut primul... *Kid,* erau suficient de fragezi (în ani sau în constituţie mentală) pentru a fi impresionaţi de el. Regizat de John G. Avildsen, filmul acela a permis unei generaţii întregi de adolescenţi slăbănogi să-şi ia revanşa – dacă nu în lumea reală, atunci măcar în fanteziile lor. Dispozitivul dramaturgic era cum nu se poate mai primitiv (la final, nu numai că eroul cîştiga competiţia, dar o cîştiga chiar şi cu piciorul rupt mişeleşte de către adversari), însă Avildsen avea un fel de talent de a face ca primitivismul lui să pară inocent, mai presus de suspiciunea că ar ţinti jos în mod deliberat sau că ar nutri ambiţii necuvenite. Noul... *Kid* nu e inocent. În primul rînd, e corupt de ambiţia coproducătorilor Will Smith şi Jada Pinkett Smith de a arăta lumii cît de talentată e odrasla lor în vîrstă de 12 ani, Jaden Smith, care joacă rolul titular şi căreia regizorul şi scenaristul au trebuit să-i creeze, în interiorul poveştii, tot felul de ocazii de a-şi etala talentele – nu numai la kung fu, ci şi la atletism, muzică, dans, baschet, limba chineză, flirtat, lăcrimat, spus lucruri trăsnite etc. Smith poate face toate astea, dar într-un mod neinocent, de *showman* deja versat şi, oricum, basmul ăsta cerea un copil obişnuit, nu unul excepţional. În al doilea rînd, în locul orientalismului sărăcuţ cu duhul al primei versiuni a apărut ambiţia de a oferi marelui public occidental o imagine autentică a Chinei de azi – o ambiţie admirabilă, dar ale cărei rezultate sînt o durată de 140 de minute (multe popasuri turistice) şi un orientalism doar *ceva* mai puţin sărăcuţ cu duhul, pe care aproape că se pot distinge ştampilele de aprobare ale autorităţilor chineze. Astea fiind zise, noua versiune e mai îngrijit regizată decît cea veche, iar fantezia la care îi invită pe masculii pre-adolescenţi rămîne irezistibilă.

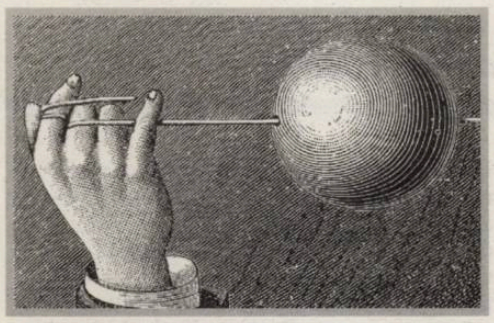

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

O gară pentru noi

Democraţia stîrneşte, uneori, blocaje paradoxale. Unul dintre cele mai importante proiecte urbane ale Germaniei post '89 riscă să fie suspendat pentru că dezbaterea publică – începută acum vreo 19 ani – s-a transformat în revoltă din clipa în care autorităţile au demarat lucrările efective. „Stuttgart 21" îşi propune să revitalizeze centrul oraşului prin construirea unei gări subterane şi înlocuirea vechilor şine şi a gării centrale cu noi cartiere de business, zone industriale, spaţii de agrement şi imobile comunitare. Vreme de aproape două decenii s-a discutat în amănunt ce anume se va construi pe suprafeţele eliberate prin eliminarea şinelor de tren; s-a dezbătut cît anume din teren v-a fi vîndut de primărie consorţiilor imobiliare şi ce se va face cu banii astfel obţinuţi; cît teren va fi păstrat şi cum va fi administrat; cîte spaţii verzi, cîte grădiniţe şi cîte cămine pentru bătrîni se vor construi şi unde anume; cît costă relocarea gării şi care sînt beneficiile (e vorba, evident, de cîteva zeci de milioane de euro, însă proiectul îşi va „scoate" banii prin includerea oraşului într-un circuit feroviar care leagă, cu rute mult mai rapide, Germania de Estul Europei).

Zeci de organizaţii non-guvernamentale şi lideri locali şi-au dat cu părerea, numeroşi primari şi funcţionari care s-au perindat pe la conducerea oraşului în ultimii ani au căutat soluţii. În cele din urmă, proiectul a fost aprobat şi, pînă la urmă – pentru ca totul să fie perfect legal – confirmat printr-un referendum local. În urmă cu doi ani am avut ocazia să trec pe la Stuttgart şi mai mulţi prieteni m-au îndemnat să nu ratez expoziţia consacrată proiectului „Stuttgart 21" de la primărie. Am văzut o machetă întinsă pe tot holul instituţiei, în care se prezentau, în culori distincte, toate elementele noi, am văzut atîrnate de pereţi zeci de imagini cu partea centrală (reconfigurată) a oraşului şi caiete cu schiţe şi planuri ale noilor clădiri şi ale celor vechi, care urmează să fie demolate sau reconstruite. Situl (miniatural) era păzit straşnic de gardieni după ce opozanţii proiectului au încercat, de mai multe ori, să-l vandalizeze. Pentru mine era de neimaginat ca un proiect urban să suscite atîtea emoţii, să mobilizeze atîta energie politică, să producă mişcări sociale atît de intense. Mi s-a explicat că (mai ales) într-un oraş industrial, înstărit, oamenii sînt foarte atenţi la cum sînt cheltuiţi banii publici şi la serviciile oferite în schimbul lor de autorităţi. Nu, nu suspiciunea unor eventuale fraude în atribuirea terenurilor sau în concesionarea contractelor de construire îi stîrneşte pe protestatari, ci ideea de schimbare: pînă la urmă, la ce bun să reconstruim, din temelii, centrul oraşului? – se tot întreabă cetăţenii – cînd absolut totul merge atît de bine: trenurile sînt punctuale, traficul rutier e relaxat pentru că toată lumea foloseşte transportul public, centrul e aerisit pentru că e plin de parcuri.

Totul devine aproape ridicol, ca şi cînd orice neamţ a devenit acum un mic expert în PUZ, un specialist în noduri feroviare, un fin cunoscător al politicilor urbane.

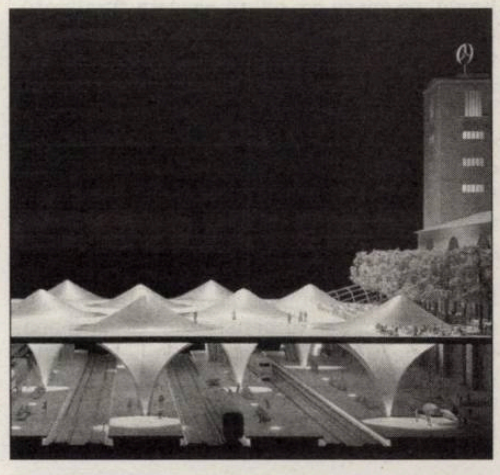

Recent, am aflat din ziare că, încă de la primele acţiuni concrete pe şantier, sute de oameni s-au legat cu lanţuri de vechea gară, solicitînd oprirea lucrărilor şi organizarea unui nou referendum local cu privire la oportunitatea proiectului. Susţinătorii îi acuză pe protestatari de gîndire obtuză şi de conservatorism, în vreme ce aceştia îi acuză pe ceilalţi de oportunism. Presa locală macină la nesfîrşit noi şi noi argumente (pro sau contra) proiectului, ziarele regionale şi naţionale preiau furibund ştirile de pe cel mai fierbinte şantier al Germaniei. Totul devine aproape ridicol, ca şi cînd orice neamţ a devenit acum un mic expert în PUZ, un specialist în noduri feroviare, un fin cunoscător al politicilor urbane. Toţi îşi dau cu presupusul despre orice. Peste toate, găsesc într-un ziar cît se poate de liberal o replică pe cît de pertinentă pe atît de dulce-absurdă: pe vremea RDG, politicile urbane se făceau, nu se discutau... Hmmm.

trecerea prin reviste

●OBSERVATOR CULTURAL, Nr. 281 (26 august-1 septembrie)

Iulia Popovici îşi continuă seria de analize dedicată sistemului de finanţare a instituţiilor de spectacol din România cu un articol despre mult disputata Ordonanţă 63 (care prevede reducerea personalului în instituţiile aflate în subordinea autorităţilor locale). Textul intitulat *Cum am ratat (iarăşi) reforma* prezintă aberaţiile unui sistem greoi, dezechilibrat şi, pînă la urmă, neproductiv. Citindu-l, mi-am dat seama că administratorii noştri culturali nu duc lipsă doar de imaginaţie (pentru a găsi soluţii novatoare), ci şi de spirit practic: pentru că modele funcţionale există, chiar mai aproape decît te-ai putea aştepta...

„În România, statul finanţează 91 de instituţii de spectacol sau interdisciplinare; un circ, opere, teatre pentru oameni mari, pentru copii, de păpuşi, muzicale, de revistă, de operetă, de repertoriu, de proiect sau gazdă. Există judeţe – Suceava, Bistriţa-Năsăud, Ialomiţa, Teleorman – unde nu există nici o instituţie publică de spectacol, dar unde – la Alexandria, de pildă – lipsa e suplinită de iniţiative locale independente («Ideo Ideis», un festival de teatru de amatori). Care iniţiativă independentă are nevoie de un supliment de buget, în limita a 7200 de euro prevăzută de singura sursă competitivă de finanţare culturală – Fondul Cultural Naţional – dovadă a faptului că sprijinul local nu e suficient, cu toate că proiectul nu are competitori. De curînd, însă înainte de alegerile care au dus la schimbarea puterii la Budapesta, Ungaria a adoptat o lege conform căreia statul este obligat să asigure un buget de finanţare pentru proiecte independente de artele spectacolului egal cu un anume procent din subvenţia acordată instituţiilor publice, finanţarea acordîndu-se pe baze competitive şi pe categorii diferite, inclusiv fonduri structurale pentru spaţii independente. Şi în cazul ungurilor, nu e neapărat vorba despre cheltuieli bugetare suplimentare fastuoase, ci de regîndirea cheltuielilor deja existente." **(M. M.)**

Zece întrebări la zece ani de la publicarea hărţii genomului uman

A trecut un deceniu de cînd presa din întreaga lume anunţa realizarea primei hărţi a genomului uman. La apariţia hărţii, ştirile vorbeau despre o descoperire epocală, care va schimba modul în care vom înţelege viaţa şi care îi va ajuta pe medici să găsească soluţii pînă acum negîndite, la învingerea oricăror boli. Anii care au trecut de atunci au adus ştiri despre paşii făcuţi înainte cu această hartă – dar care au uitat de multe ori să reamintească nişte detalii esenţiale. Ce este de fapt această hartă? Şi ce ne învaţă ea? Care sînt elementele care o constituie? Am învăţat să citim ceea ce am realizat? Ştim unde vrem să ajungem? Cum ne putem orienta cu ajutorul ei? Crearea fiecăreia dintre hărţile reprezentative ale lumii a avut o poveste specială. Care a fost povestea hărţii genomului uman?

Am căutat răspunsuri la zece întrebări legate de înţelesul hărţii, a istoriei scrierii sale şi a ceea ce s-a întîmplat între timp, în dialog cu dr. Mihnea Boştină, de la Universitatea McGill din Canada.

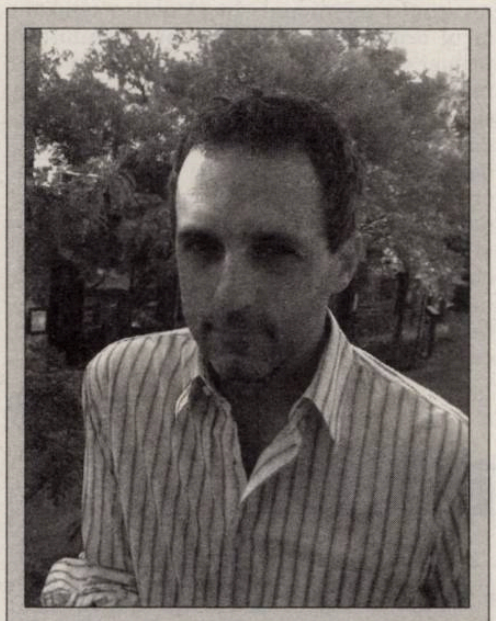

***Mihnea Boştină** are 41 de ani şi e actualmente cercetător la Universitatea McGill din Montréal, în domeniul biologiei structurale. A lucrat la Institutul de Biofizică Max Planck din Frankfurt între 2000 şi 2005 şi apoi a lucrat pînă în 2010 în cercetare la Harvard Medical School din Boston. E doctor în biologie la Goethe University din Frankfurt. În România a absolvit Facultatea de Geologie şi Geofizică şi apoi pe cea de Matematică, ambele la Universitatea Bucureşti.*

Întîi de toate spuneţi-ne, vă rog, ce e de fapt genomul uman? Toată lumea vorbeşte despre genomul uman, dar cei mai mulţi nu ştiu ce este – şi nu au curajul să întrebe. Deci – să definim genomul uman.

Acum aproximativ o jumătate de secol, într-un vacarm al tentativelor de teorii, al experimentelor contradictorii, al datelor insuficient verificate, a apărut speranţa unei soluţii. Viaţa, aşa cum poate fi ea înţeleasă la nivel celular, cu procese metabolice complicate, cu perpetue şi subtile schimbări de echilibru chimic, cu nenumăraţi parametri înghesuindu-se în ecuaţii la fiecare încercare de descriere a unui proces – ei bine, viaţa putea fi redusă la ceva mult mai simplu. Un extrem de lung şir de compuşi chimici; un şir a cărui alcătuire se bazează pe doar patru litere. Combinînd aceste litere – nucleotide – în grupuri de cîte trei se formează cuvinte, iar aceste cuvinte, dacă sînt pronunţate corect în fonetica celulară – vor genera aminoacizii.

Şi mai mult, cînd aceste cuvinte puse cap la cap au un sens biologic – adică formează o proteină – avem propoziţii care „spun" ceva în celulă. Adică avem entităţi moleculare care îndeplinesc anumite funcţii: transportă, transformă, distrug, construiesc sau transmit informaţie.

Întreaga biologie devenea astfel reductibilă la un soi de gramatică chimică, în care elementele de bază ale textului puteau fi nu doar inteligibile, ci şi determinabile. Aveam nu doar alfabetul şi vocabularul, ci şi capacitatea de a înţelege propoziţii întregi. Părea că ne lipseşte doar exerciţiul conversaţiei pentru a deveni fluenţi în această limbă.

Cartarea genomului – o idee apărută acum cîteva decenii şi evaluată serios abia cu 20 de ani în urmă – era tocmai descifrarea acestui imens text, care are în cazul omului peste 3 miliarde de litere.

Care este importanţa înţelegerii acestui uriaş text?

Odată descifrat acest text, biologii se puteau dedica înţelegerii sensului, se puteau axa pe studiul semanticii şi sintaxei. Puteau urmări diferite căi ale cunoaşterii, înţelegînd cum, ce şi unde ceva nu merge aşa cum trebuie. Puteau analiza cum şi unde anumite proteine sînt construite şi folosite. Dar mai ales puteau căuta greşelile de scriere responsabile pentru diferite maladii.

Dacă folosim din nou comparaţia cu o hartă, se spera ca, odată aceasta finalizată, urma să devină fundaţia pe care se va înălţa o întreagă infrastructură medicală şi farmaceutică.

Folosim din nou termenul de „hartă". Ce e o hartă a genomului? O hartă are un sens, are un nord, un est, un vest şi un sud, ne defineşte poziţia în spaţiu şi ne desluşeşte căile de a merge într-o direcţie. Unde ne duce harta genomului?

O hartă are un sens doar în spaţiu. Problema în acest caz era că spaţiul era necunoscut. Numărul dimensiunilor acestui spaţiu era necunoscută. Legile care îl guvernau erau necunoscute. Harta era cea care trebuia să ofere răspunsurile şi la aceste probleme.

Dacă putem descrie relativ complet şi corect un organism sănătos, atunci cînd vrem să definim genetic o maladie, posibilităţile se înmulţesc descurajator.

În plus, întreaga construcţie avea o alură ţinînd mai curînd de arhivistică decît de geografie. Cu alte cuvinte, lipsea busola. Să ne gîndim că o hartă se construieşte pornind de la înregistrarea şi amplasarea într-un spaţiu cunoscut a obiectelor cartografiate. Fiecare element îşi găseşte astfel locul unic într-un spaţiu care – şi căruia – îi dă sens.

În cazul genomului însă, eram într-o falsă soluţie unidimensională: se putea determina alcătuirea şirului de 3 miliarde de baze consecutive, însă spaţiul în care totul capătă sens este barocul biochimic al celulei, al organismului a cărui complexitate era palpabilă, dar ale cărui proprietăţi erau şi sînt în continuare într-o mare măsură încă ignorate.

O hartă îţi poate arăta unde eşti şi încotro trebuie să mergi. Aici aveam de-a face mai curînd cu un soi de index geografic din care se putea extrage o enormă cantitate de date, doar atunci cînd te îndrepţi spre un anumit punct ştiut deja.

Avem harta de un deceniu. Ce terrae incognitae *au fost descoperite în acest deceniu? Ce spaţii mari mai avem de descoperit? Sîntem în faza de* Hic sunt leones*? Nici măcar nu bănuim ce se ascunde dincolo de marginile cunoscute ale hărţii?*

În *Ghidul autostopistului intergalactic*, Douglas Adams are o scenă de un umor şi o subtilitate celebre. La capătul a milioane de ani de calcul, un computer oferă răspunsul final, definitiv şi complet la problema vieţii. Iar răspunsul este 42! Cumva, întrebarea a fost pusă pripit.

La fel, la întrebarea cîte gene sînt în genomul uman, atunci cînd în 2003 cartarea a fost complet finalizată, răspunsul a fost la fel de criptic: 20488.

Dar, la fel ca în povestea de mai sus, problema vine din întrebare, şi nu din răspuns. În cele din urmă, ceea ce ne interesează cu adevărat este mult mai complex biologic, mai profund matematic şi mai indirect funcţional – este combinarea acestor gene, şi nu catalogarea lor. Ne interesează asamblarea lor în fiecare dintre cele peste 200 de tipuri de ţesuturi responsabile pentru construirea organismului uman. Şi nu doar atît, ci şi asamblarea lor în diversele etape ale vieţii: ce e specific în stadiul embrionar, ce este „normal" şi ce „nu mai funcţionează" odată cu trecerea anilor.

Ajungem astfel de la unidimensionalitatea geometrică a unei înşiruiri de compuşi chimici la dinamismul multidimensional al diferenţierii celulare şi al bătrîneţii.

De fapt, trebuie să învăţăm urgent să punem întrebarea.

Acest imens clasor de date are un potenţial absolut extraordinar atunci cînd este interogat inteligent şi punctual. Aceasta este însă o sarcină mult mai dificilă decît se credea. Prea puţine dintre maladiile existente pot fi corelate în mod direct şi univoc cu un accident genetic. În majoritatea cazurilor, mozaicul este stricat nu de o piesă greşită, ci de mici imperfecţiuni ale unei mari părţi a construcţiei, imperfecţiuni care nu sînt absolut deloc evidente.

Din această hartă a genomului, putem vedea cum arată, în mod ideal, colecţia perfectă de gene. Însă dacă există un singur mod în care lucrurile merg bine, există un număr practic infinit de posibilităţi în care lucrurile merg rău. Putem apela la o sintagmă extrem de îndrăgită şi folosită de biologi, aşa-numitul principiu Anna Karenina. Pe prima pagină a cărţii, Tolstoi spune că toate familiile fericite sînt la fel, pe cînd cele nefericite sînt diferite. În mod asemănător, dacă putem descrie relativ complet şi corect un organism sănătos, atunci cînd vrem să definim genetic o maladie, posibilităţile se înmulţesc descurajator. Diverse mici defecţiuni într-un lanţ metabolic îşi află efectele în locuri neaşteptate. Lucrurile pot merge rău pe un număr infinit de căi, în timp ce pot merge bine într-un singur fel.

Vă rog să îmi răspundeţi la întrebarea „şi ce-i cu asta?". Care ar fi aplicaţiile practice – de ce să plătim atît de mulţi bani pentru cercetarea în acest domeniu?

Probabil că pe prea puţini i-ar mulţumi un răspuns de tipul celui dat de Sir Edmund Hillary: pentru că există. Sînt cazuri – e adevărat, mult mai puţine decît se spera iniţial – în care o greşeală punctuală într-o genă este responsabilă pentru o anumită maladie. Cunoscînd proteina codată de această genă, se poate încerca simularea farmaceutică a procesului în care e implicată. Aceasta ar fi o aplicaţie directă şi relativ simplă.

Chiar dacă, pentru mulţi dintre cei care lucrează în domeniile ştiinţelor vieţii, contactul direct cu o astfel de informaţie este indirect şi tangenţial, cantitatea de informaţie este fantastică, iar aplicaţiile derivate sînt imense. În cele din urmă, această hartă a genomului este mai curînd un schelet care ajută la configurarea unui corp de cunoştinţe specifice unei anumite întrebări. Abia prin alăturarea altor tipuri de date se poate construi un corp funcţional de cunoştinţe ducînd la rezultate valabile. Să dăm două scurte exemple. În primul rînd, de o mare utilitate este compararea genomului uman cu cel al altor tipuri de organisme. Prin comparaţia secvenţei aceleiaşi gene pe diferite paliere ale evoluţiei se pot înţelege complexitatea şi specificul funcţiei îndeplinite. Se pot determina aşadar gene specific umane responsabile pentru graiul articulat sau funcţii neurologice specifice.

Această hartă a genomului este mai curînd un schelet care ajută la configurarea unui corp de cunoştinţe specifice unei anumite întrebări.

La fel, odată ce ştim cum arată în medie genomul uman – deci prin ce ne deosebim de alte animale – ne putem întreba prin ce ne deosebim unii de alţii. Din imensul număr de baze care alcătuiesc genomul uman, se poate găsi un număr mai mic a cărui diversitate este semnificativă. Reducînd căutarea la această zonă – un proiect încă în derulare numit „HapMap" – putem să cartăm diferenţele existente între diferite populaţii.

Dar pînă atunci? Există deja vreo aplicaţie practică? Care ar fi avantajele pentru omul de rînd?

Poate cel mai evident şi semnificativ rezultat practic direct al acestei imense întreprinderi este faptul că preţul pentru secvenţionarea unui singur genom a scăzut şi continuă să scadă cu o rată impresionantă. De la miliardele de dolari cheltuite acum 10 ani, de la nenumăratele grupuri de cercetare angajate în secvenţionare şi de la anii de efort implicaţi s-a ajuns acum ca în numai cîteva zile, cu doar un singur aparat, un tehnician să poată să secvenţioneze un întreg genom. Iar saltul de la GENOMUL UMAN, cu majuscule, la genomul personal, ca informaţie medicală este unul enorm ca importanţă. Ne putem aştepta ca, în viitor să avem medicamente specifice unui anumit profil genetic. Adică o mult mai precisă intervenţie la nivel molecular în cazul unor dezechilibre metabolice.

De multe ori, cînd o hartă este gata, unele aspecte pînă atunci nebănuite devin evidente. E valabil acest lucru şi pentru harta genomului uman?

Dogma centrală a biologiei, stabilită acum cîteva decenii, spunea că ADN-ul este transcris în ARN, care la rîndul său este transcris în proteine. Aşa că, iniţial, atenţia cercetătorilor s-a fixat doar asupra părţii din genom care era responsabilă pentru codarea proteinelor. Restul era considerat drept nerelevant biologic. La o privire mai atentă însă, schimbările au fost spectaculoase: sînt zone din genom în care doar cîteva procente codează proteine. Cu toate acestea, procente mari de ADN (între 74 şi 93%) sînt traduse în ARN. Iar acest ARN are un rol regulator, care abia acum începe

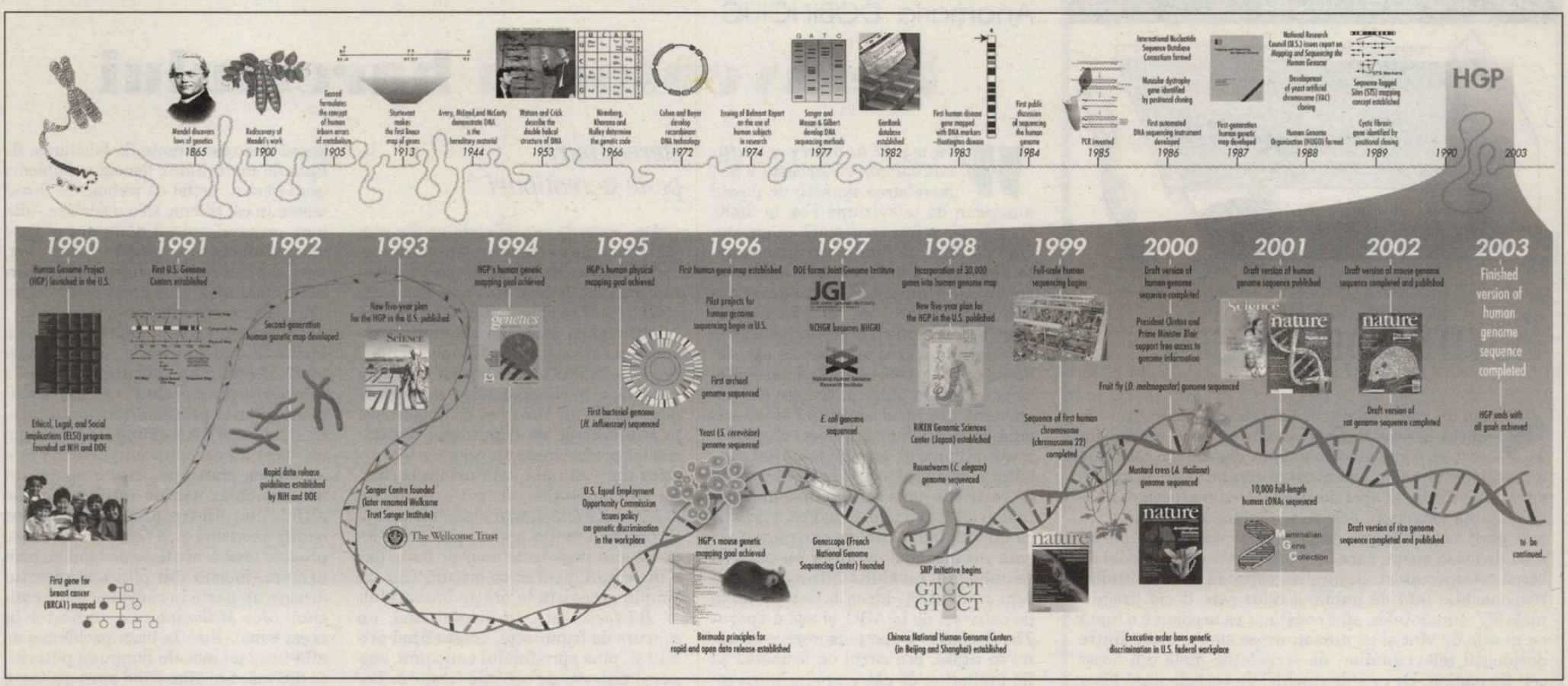

să fie înţeles. E oarecum asemănător cu modul în care materia neagră din Univers, cea pe care nu o putem vedea direct, devine „vizibilă“ abia prin proprietăţile sale gravimetrice sau spectrale.

De la clasificarea speciilor, începută de Linne acum aproape patru secole, biologia pare a fi făcut un drum foarte sinuos. Am impresia că, în acest domeniu, am ajuns acum

matematică şi logică solidă şi (relativ) completă – în biologie lucrurile au mers din complicat în mai complicat. Cu genomul uman se spera un răspuns simplu, definitiv, categoric – care să poată fi rapid şi direct transferat în rezultate cu relevanţă medicală. Ceea ce s-a întîmplat a fost nu doar că s-a dezlănţuit un potop de date – asta era de aşteptat –, ci că interpretarea acestor da-

În primă instanţă, mai multă informaţie înseamnă doar atît: mai multă informaţie!

într-un labirint, în care fiecare drum ne duce dintr-o zonă complicată spre alta – cu mult mai complicată.

Comparativ cu alte ştiinţe, biologia a avut o maturizare mai lentă şi mai complicată. Cînd, la începutul secolului trecut, Einstein comprima, într-o formulă simplă, frumoasă, profundă şi celebră, întreaga teorie a relativităţii, biologii primeau premii Nobel pentru experienţe implicînd saliva de cîine şi împerecheri de muşte. Biologia a crescut mai greu – ceea ce nu ar fi o problemă –, dar mai ales a crescut diferit. Dacă în alte ştiinţe cunoaşterea a dus la o simplificare, la formularea unei legi universale care guvernează experimentele, la o structură

te, în loc să ducă la o simplificare, a adus un nou nivel de complexitate, cu un nou bagaj de informaţie, care la rîndul ei trebuie interpretată. S-a născut chiar şi o nouă disciplină, numită biologia sistemelor.

Într-un fel, a fost un şoc pentru mulţi. Pentru că ne aşteptam ca mai multă informaţie să însemne mai multă cunoaştere. Revelaţia dezamăgitoare a fost că, în primă instanţă, mai multă informaţie înseamnă doar atît: mai multă informaţie!

S-a demonstrat că proteine despre care se credea, sau mai curînd se spera, că au o funcţie punctual şi precis descriptibilă, se află în mijlocul unui vîrtej de procese, de interacţii de condiţionări cu zeci şi sute de alte proteine, acţionînd în direcţii nebănuite iniţial. Ceva asemănător unei mese de biliard la care se joacă simultan mai multe partide, fără ca jucătorii să se incomodeze unii pe alţii.

Marii exploratori ai secolelor trecute au lăsat în urma lor hărţi, dar şi poveşti de eroism, pline de suspans şi de neprevăzut, adevărate curse contra cronometru între personalităţi care au marcat omenirea. Cum a fost „cursa spre crearea hărţii genomului uman“?

Dincolo de relevanţă şi de interesul ştiinţific, cartarea genomului uman a mai însemnat ceva. A fost spectacolul. Cei care citeau cu sufletul la gură cînd erau mici despre cursa lui Amundsen şi Scott pentru Polul Sud au putut trăi pe viu aceeaşi tensiune.

Înfruntarea dintre Francis Collins şi Craig Venter a ţinut preţ de cîţiva ani prima pagină a ziarelor din întreaga lume. A fost o cursă plină de suspans, acţiune şi intrigă între un proiect susţinut din fonduri publice şi o iniţiativă privată. Cînd, în iunie 2000, cei doi lideri de echipe apăreau împreună în compania lui Bill Clinton, anunţînd oficial cartarea genomului uman, a fost mai curînd un „egal“ negociat politic decît o finalizare concomitentă a proiectului. Fotografiile celor doi au apărut în toate marile reviste, iar *Nature* şi *Science* au publicat variantele de genom ale celor două echipe. Dar, de fapt, cartarea a fost cu adevărat terminată abia în 2003, iar discuţiile despre greşelile şi meritele fiecăruia continuă încă.

Într-o carte dedicată acestei dispute, cineva îi asemăna pe cei doi cu Pavel şi cu Faust.

Pe de o parte îl aveam pe Collins, conducînd grupul pornit de celebrul James Watson, grup alcătuit din numeroase laboratoare de faimă recunoscută. Collins e un personaj seducător, neconvenţional, plin de umor, care nu e doar un savant recunoscut, ci şi un vocal şi convingător apologet al legăturii dintre ştiinţă şi religie. E un fervent apărător al accesului liber la date şi al transparenţei ştiinţifice.

De cealaltă parte, Venter, iniţiatorul proiectului privat – un personaj controversat, care îşi trăieşte cu vădită satisfacţie reputaţia de băiat rău al ştiinţei. Chiar dacă iniţial trebuia plătit pentru a accesa datele sale, Venter, dincolo de stridenţe, a făcut doar un „pact“ pentru a-şi putea finanţa proiectul. Să nu uităm că a fost concediat de firma cu care lucra, Celera Genomics, pentru că firma nu a produs veniturile scontate.

Într-un fel, toată această poveste a însemnat şi apariţia în prim-plan a unor caractere, nume, cariere din lumea ştiinţelor vieţii.

a consemnat Adrian STĂNICĂ

PUBLICITATE

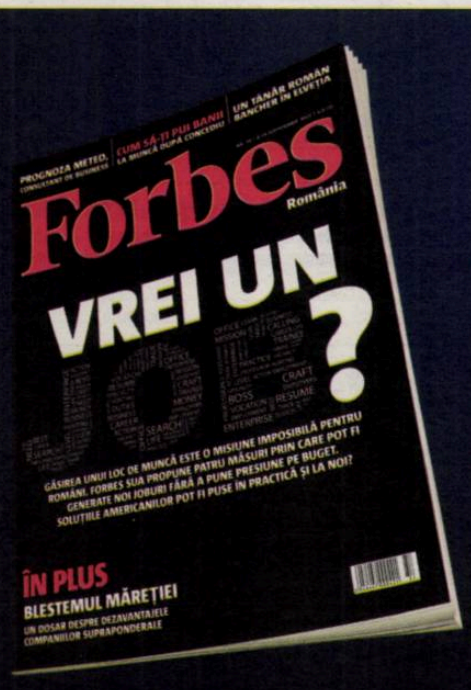

Noul număr Forbes!

ABONEAZĂ-TE ACUM! 0800.800.111 apel gratuit*

Citește despre cum s-ar putea crea job-uri cu bani puțini.
Forbes SUA a propus patru idei revoluționare, fără a pune presiune pe buget.
Ar putea fi puse în practică și la noi?

ACUM și în rețeaua de magazine MIC.RO

Revista Forbes România apare lunea, la fiecare două săptămâni

* Pentru abonamente și informații sunați la **0800.800.111**, număr cu apel gratuit în orice rețea, între orele 8.00 - 22.00 (luni – vineri), 10.00 - 18.00 (sâmbătă – duminică).
Abonamente non-stop la 0318.200.200, număr cu tarif normal.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

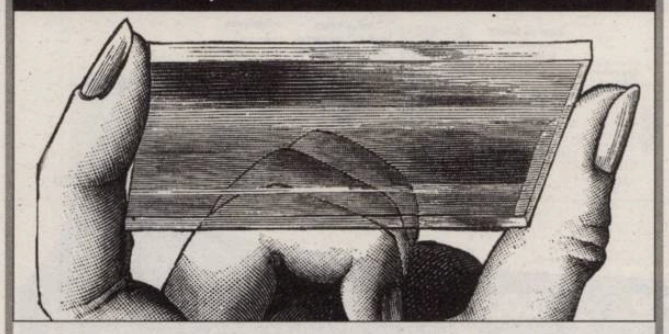

Banii vorbesc

Scriu de mai bine de zece ani despre televiziune în cadrul acestei rubrici, vreme în care nu am încetat să atrag atenţia asupra degradării continue a mesajelor de pe micile noastre ecrane. Am vorbit despre tabloidizare şi apoi despre OTV-izare (ceea ce e tabloidizarea extremă), despre mahalaua care cîştigă tot mai mult teren, despre crearea unor vedete din personaje de joasă speţă, care apoi sînt luate drept model de către telespectatori, despre necesitatea unei atitudini responsabile faţă de public a celor care decid programele TV. Bineînţeles, sînt conştient că aceasta e o luptă cu morile de vînt şi că nimeni nu se sinchiseşte, dintre decidenţii televiziunilor, de scrijelelile mele din acest colţ de pagină. De ce s-ar sinchisi de vorbele unui loser care tot dă din gură, cînd, pentru ei, subiectul propoziţiei e cu totul altul? În toată această trebuşoară e vorba de bani, de foarte mulţi bani – iar asta e tot ceea ce contează pentru ei. Ce atitudine responsabilă şi alte bla-bla-uri de genul acesta? Noi ne ocupăm de lucruri serioase aici!

Să luăm, de exemplu, cele două principale emisiuni tabloide de la Antena 1 şi PRO TV: *Acces Direct,* prezentată pînă nu de mult de Mădălin Ionescu şi acum de Simona Gherghe, şi *Happy Hour,* cu Cătălin Măruţă. La prima ediţie din această toamnă, cea în care debuta Simona Gherghe, *Acces Direct* a avut 534.000 de telespectatori, în timp ce *Happy Hour* s-a mulţumit doar cu 490.000. Măruţă l-a avut invitat pe bărbatul care a rămas însărcinat de trei ori, iar în platourile Antenei 1 au venit părinţii Mădălinei Manole. Deci o curiozitate de bîlci, de tipul femeii cu barbă, pe de-o parte, şi nesfîrşitele bălăcăreli pe marginea mormîntului cîntăreţei, pe de altă parte. Dar astea sînt, desigur, prostii... Să vorbim despre bani: conform www.paginademedia.ro, care citează o analiză a agenţiei Next Advertising, profitul din publicitate al emisiunii *Acces Direct,* în acest an, este de 2,8 milioane de euro, în timp ce *Happy Hour* a adus postului din Pache Protopopescu o sumă similară – 3 milioane de euro. Pentru atîţia bani, unii sînt în stare să facă moarte de om. E adevărat, cei din televiziune se mulţumesc doar să ucidă, prin otrăvire lentă, bunul simţ al celor care le privesc producţiile.

Dar ce vorbim despre cîştiguri de milioane de euro? Pentru bani mult mai puţini, unii sînt dispuşi să scoată la mezat chiar şi cadavrul propriei fiice. Este cazul părinţilor Mădălinei Manole, invitaţi – precum spuneam–, în emisiunea *Acces Direct.* În zilele premergătoare, tatăl cîntăreţei făcea promo la Antena 1 pentru emisiunea Simonei Gherghe, în care promitea dezvăluiri incendiare, în exclusivitate pentru *Acces Direct.* (Asta după ce soţul oferise exclusivitatea PRO TV-ului.) Ce durere părintească, ce dramă că fiica ţi se sinucide? Totul poate fi transformat într-o fericită ocazie să scoţi un ban în plus. Ne puteţi vedea numai la *Acces Direct!*

Tot pentru sume mult mai mici decît milioanele pe care le învîrt proprietarii televiziunilor, jurnaliştii, cei care fac treaba murdară, sînt dispuşi să renunţe la orice principii. Şi asta – chiar dacă înainte făceau caz de ele. Pe cînd era prezentatoare de ştiri, Simona Gherghe declara pentru un ziar, pe marginea tevaturii mediatice legate de sinuciderea Mădălinei Manole: „Eu ştiu că răul atrage, dar unde e decenţa?! Pe mine, vestea morţii Mădălinei m-a şocat, dar ce a urmat m-a traumatizat. O să am nevoie de zile bune, poate săptămîni, ca să mă vindec sufleteşte... Să pot să dorm liniştită. Să nu-mi mai revină obsesiv, în minte, imaginea morţii şi a grotesculuiˮ.

După cum se vede, banul e un foarte bun medicament pentru orice traumă sufletească. Cu el, îţi recapeţi, fără nici o problemă, somnul liniştit. Iar decenţa – ca orice pe lumea asta – are şi ea un preţ. Mai mare sau mai mic, după caz.

Anamaria DOBINCIUC

Reinventarea haremului

Who wants to marry a multimillionnaire? – aceasta a fost întrebarea lansată de postul american de televiziune Fox în 2000. Emisiunea a fost concepută ca un concurs de Miss, la finalul căruia cîştigătoarea avea să fie căsătorită, în direct, cu un multimilionar. Criticile aduse *reality show*-ului au fost, în primul rînd, în legătură cu premisa însăşi a emisiunii, care crea un cadru în care femeile erau tratate ca nişte sclave aflate la o vînzare publică. Gradul de controversă din jurul emisiunii a crescut cînd presa a aflat că premiul oferit, i.e. multimilionarul, era un potenţial abuzator – bărbatul avea la activ un ordin de restricţie emis ca urmare a unor acte de violenţă domestică. Fox a promis că nu mai face astfel de emisiuni, însă asta nu însemna că ideea nu poate fi reambalată. Învăluită într-o aură aparent romantică, ideea a fost preluată de către cei de la ABC, şi aşa a apărut *The Bachelor*. După paisprezece sezoane în State, era cazul ca formatul să fie preluat şi de către producătorii români, nu?

Burlacul a fost *show*-ul verii la Antena 1. Iar cel mai rîvnit burlac al României? Cătălin Botezatu. Promourile pentru emisiune ne anunţau că, acum, relaţia sa cu Bianca s-a încheiat; Cătălin Botezatu se află în căutarea sufletului pereche. La început, ar putea părea cel puţin ciudat că producătorii au presupus că toţi posibilii telespectatori sînt la curent cu ce se scrie în presa tabloidă. Pe parcursul emisiunii însă, a devenit din ce în ce mai evident că presa tabloidă avea să fie o platformă de promovare. Bianca e geloasă pe participantele de la *Burlacul,* Bianca apare neinvitată pe platourile de filmare ale *Burlacului* etc.

Controversa, senzaţionalul reprezintă ceva esenţial pentru orice *reality show*. Iar dacă nu apare de la sine, nici o problemă – se poate crea. *Reality show*-urile prezintă doar realitatea fabricată de producători – cu sau fără scenariu. Manipulările încep încă de la faza castingului. În general, castingul pentru un asemenea format de *reality show* presupune găsirea unor anumite tipuri de femei care vor asigura lacrimile, răutăţile şi bîrfele, poate şi cîteva scene „incendiareˮ. În plus, după eliminarea-fulger din prima ediţie, două dintre concurentele rămase au dezvăluit că l-au întîlnit pe burlacul nostru şi cu alte ocazii. Bineînţeles, multe alte manipulări, care asigură promovarea, vin pe parcursul emisiunii. Punctul culminant al senzaţionalului care ambalează acest aşa-zis *reality show* a fost cu siguranţă dezvăluirea relaţiei pe care una dintre concurente o avea cu regizorul emisiunii. Dacă e adevărat sau nu, nici nu mai contează – clipul are peste 20.000 de vizualizări pe site-ul Antenei 1 iar, din majoritatea comentariilor, reiese că momentul a fost perceput ca fiind verosimil.

Este important ca telespectatorii să fie conştienţi de existenţa unor manipulări, în primul rînd pentru că ceea ce li se prezintă nu este realitatea, şi, în al doilea rînd, pentru că aşa cum publicitatea nu vinde doar produse, nici *reality show*-urile nu vînd doar *entertainment*. Chiar dacă *Burlacul* vine cu o avertizare în ce priveşte plasarea de produse, aceasta nu e făcută întotdeauna în mod explicit. Mai mult, burlacul însuşi nu pierde ocazia de a-şi promova parfumul, respectiv creaţiile vestimentare – pe post de manechine sînt, bineînţeles, concurentele.

Stereotipuri peste stereotipuri

Oricît de superficială ar fi o asemenea emisiune, nu putem ignora ramificaţiile socio-culturale pe care le are. *Reality show*-urile ca *Burlacul* propagă stereotipuri care funcţionează împotriva femeilor. Ce spun aceste emisiuni despre femei? Femeile există doar pentru plăcerea vizuală a bărbaţilor; sînt dezirabile doar dacă sînt tinere şi se încadrează în standardele de frumuseţe; realizările lor profesionale nu prea contează – atîta timp cît nu au alături un bărbat, nu sînt împlinite; nu pot avea încredere în alte femei, mai ales cînd se luptă pentru atenţia aceluiaşi bărbat; femeile sînt interesate doar de bani, dar e în regulă, pentru că oricum sînt un simplu accesoriu la braţul bărbatului.

Burlacul este, în primul rînd, un concurs de frumuseţe, acesta fiind primul şi, pînă spre finalul emisiunii, singurul criteriu de selecţie (chiar şi Botezatu *dixit).* Majoritatea concurentelor rămase în urma primei eliminări aveau sub 30 de ani. Mesajul transmis femeilor este că maturitatea, experienţa lor nu valorează nimic, iar la 40 de ani pot să-şi ia adio de la ideea că un bărbat de aceeaşi vîrstă le-ar putea găsi dezirabile. Formatul emisiunii oferă cadrul perfect pentru reiterarea unor stereotipuri dăunătoare femeilor, însă bineînţeles că niciodată nu strică să ai pe post de burlac un „expert“ într-ale feminităţii, şi care nu sfieşte nici o clipă să împărtăşească din înţelepciunea sa: feminitatea înseamnă, în viziunea lui Botezatu, manichiură şi pedichiură, păr lung; femeile trebuie să fie pisicoase, prefăcute, infantile (însă aici, se contrazice pe sine cînd le reproşează unor concurente fie falsitatea, fie lipsa de maturitate); femeia e emblema unui bărbat, astfel că trebuie să investească în ea, trebuie să o modeleze – din nou, mesajul e unul dăunător şi care merge împotriva curentului progresist, prin simplul fapt că sugerează că bărbatul, mai ales prin puterea sa financiară, deţine controlul asupra femeii.

Şi totuşi, de ce acceptă femeile să apară în emisiuni care cultivă sexismul? Majoritatea concurentelor de la *Burlacul* s-au prezentat ca fiind inteligente şi cu o personalitate puternică. Desigur, ar fi foarte simplu să spunem că, dacă au acceptat să participe la o asemenea emisiune, asta e pentru că nu sînt chiar aşa de inteligente. De altfel, una dintre premisele acestor *reality show*-uri e că femeile sînt nişte proaste interesate doar de bani şi, prin urmare, merită din plin tratamentul de care au parte în cadrul acestor emisiuni *(Joe Millionnaire* e edificator în acest sens). Însă la baza problemei se află lipsa de modele feminine puternice din mass-media. Cînd aproape toate imaginile media transmit mesajul că singurul lucru pentru care o femeie poate fi apreciată este aspectul său fizic, atunci se încurajează obsesia pentru corp, în loc ca femeile să fie încurajate să-şi dedice timpul şi energia unor scopuri care contează cu adevărat.

P.S. *Date rape*-ul e ceva mult prea serios, iar producătorii *Burlacului* ar fi putut avea măcar bunul-simţ de a scoate la montaj glumiţa lui Botezatu: „V-aţi ameţit suficient ca să profit de voi?“

Anamaria Dobinciuc *este absolventă a masteratului de Societate mediatică, Facultatea de Studii Europene, UBB Cluj-Napoca.*

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA **7455** CU TEXTUL *DILEMA VECHE*

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 11,9 euro (TVA inclus)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţelele Vodafone şi Cosmote vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informaţii la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEŞTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveţi nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POŞTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13% reducere din preţul de la chioşc!

RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită faţă de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:

Dilema veche	☐ 3 luni (47 lei)	☐ 6 luni (93 lei)	☐ 12 luni (180 lei)
Dilema veche + colecţia Charlie Chaplin	☐ 3 luni (111 lei)	☐ 6 luni (157 lei)	☐ 12 luni (244 lei)

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr. ..... din data .....
în cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA Bucureşti.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, Bucureşti, cod poştal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.
ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Şos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poştale ■ la firmele particulare

Pentru pachete de abonamente, cereri speciale sau alte informaţii legate de abonarea la revista Dilema veche, sunaţi la 0372.130.245, 0372.130.246 de luni până vineri între orele 9:00-18:00 sau trimiteţi e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

Silvia CAZACU

Giuleşti Sîrbi: un sat în oraş?

La o oră de educaţie alimentară în şcoli din Bucureşti, bucătarul întreabă: ştiţi la ce folosim nucile? Un elev din centru: la prăjituri. Un elev din Giuleşti: la colivă. Mi-a plăcut răspunsul cu coliva şi am început să caut pe Internet cîte ceva despre zonă. Wikipedia zice că „Giuleşti este un cartier situat în sectorul 6. În trecut, era un sat separat, care nu făcea parte din oraş. Satul avea mai multe cătune, printre care Giuleşti-Sîrbi şi Giuleşti-Ţigănia, care avea o biserică zidită la 1798". În rest, multe referinţe de genul: „cartierul care se scufundă", „ca un sat uitat de lume", „cartierul cel mai defavorizat din Bucureşti". Imaginea de ansamblu – inundaţii, noroi, descinderi în forţă, periferie, apă nepotabilă, profund caracter rural, capăt de linie. Cum prezentul sună... bine, decidem să-l cunoaştem mai bine. Pornim într-o zi de duminică să descoperim Giuleştiul la el acasă. Luăm autobuzul 644 de la Podul Grant (tramvaiul 44 nu mai circulă). Mergem spre Calea Giuleşti. Pe stînga – blocuri vechi, scorojite, Institutul „Pasteur" în paragină, băcănii de cartier cu „produse pe placul tuturor", în special „mezeluri sănătoase". Trecem de str. Pleşul, str. Bunicuţei... Ajungem la capăt de linie. Lume cu treburi, legume în lădiţe la poartă. Pe un copac, o tablă bătută în cuie anunţă: „Corturi şi veselă de închireat – La Marin Rumeguş, telefon..."

Intrăm pe Calea Giuleşti. Stradă lungă, proaspăt asfaltată, cu case de-o parte şi de alta. Cîini mulţi, dar paşnici. Femei care se întorc de la biserică. Linişte cu zgomote înfundate de voci în curte la masă. Din cînd în cînd, fum şi muzică de grătar. La o poartă stau pe pietre o tanti şi o puştoaică. Alături, pe un scaun – o lădiţă cu mere. Intrăm în vorbă. Întrebăm cum e viaţa pe-acolo, cum e traiul la curte, ce le place în cartier. „În primul rînd aerul, atmosfera – asta ne place foarte mult... linişte cam puţină. De ce? Maşini, c-acuma a dat drumul la şosea, e aproape jumătate terminată... şi-n privinţa copiilor, ştiţi cum? Mă calcă pe creieri... Acuma, uite, nu se simte nici unul, da' de la ora 4 pînă la 2 noaptea e o hărmălaie pe stradă zici că-i grădiniţa-ntreagă... Una la mînă, şi-al doilea la mînă, mă deranjează cîinii ăştia nenorociţi, care iese din curţile oamenilor. Uite, am şi io unul, dar vreau să vă spun că datoria la cîine este să stea în lanţ." Tanti Ioana vorbeşte de părinţi. Născuţi şi crescuţi aici, în curtea asta. „Cînd a venit bunicul meu aici, a venit cioban cu trei sute de oi. Nu mai ştiu prin ce an... Şi vreau să vă spun că avem o viaţă liniştită. S-a terminat cu hărmălaia asta cu asfaltatul, mai are de făcut spaţiile astea verzi aici şi sîntem... Traian Bibescu!" Pe stradă trec două femei. „Uite, aia e sora mea, aia-i nepoata mea..." O întrebăm dacă a vrut vreodată la bloc. „Nu *(hotărît)*. Nu. Nici nu vreau s-aud de bloc. Şade fata mea la bloc, nu-mi place. Mie-mi place la curte. Am grădină, am tot ce-mi trebuie. Cîţiva butuci de vie, doi-trei meri, un prun, zarzavaturi, roşii... da' anul ăsta ne-a terminat, ne-a pîrlit o mană de s-au uscat, s-a făcut tutun toate, degeaba am muncit şi le-am udat că tot din cumpărat trăim." Animale? „Deocamdată am decît doi cîini! *(rîde)* Animale nu mai am, că gata, s-a dus... Am avut animale, şapte-opt coteţe de porc, cumpăram basculante de cartofi... pe timpul lu' domnu' Nicu. Anul trecut, în noiembrie, mi-am tăiat ultimele găini că nu mă mai lasă ginerele, c-am făcut accident vascular la cap şi nu mă mai lasă, şi-acuma dacă vine şi mă găseşte la poartă cu merele... imediat mă ocărăşte..." Munca la casă nu-i uşoară, de cînd te scoli pînă te culci ai ce face, zice tanti Ioana. A fost pe la copii, şi în Spania, şi în Drumul Taberei, dar nu i-a plăcut. Tot acasă, în Giuleşti, e mai bine. „Avem şi apă, şi cablu, avem şi telefoane, şi gaze... toate. Avem şi biserică, şi cimitire, două... Zile avem cam scurte..." Oamenii din cartier sînt aşa şi-aşa. „Uite, fata asta stă în capătul celălalt şi m-am lipit de ea că mi-e dor de-a mea, de nepoată, seamănă cu ea şi e un copil cuminte." Fata povesteşte că s-a născut în Germania, dar nu-i place la bloc. Acum e la liceu în Drumul Taberei, e cam departe, dar nu s-ar muta nici în ruptul capului în oraş. Cînd aude de Drumul Taberei, tanti Ioana intervine: „De ce n-ai luat legătura cu Ana *(fiica ei)*, poate eşti pe lîngă ea pe-acolo". Fata: „Păi chiar lîngă ea sînt!" Tanti Ioana: „Tu-ţi papucii mă-tii, şi de ce n-ai zis? Uite-acu' te-am depistat!" *(rîsete)*. O doamnă se apropie şi întreabă: „Cum daţi merele?" Răspunsul: „Cu mîna, în primul rînd, şi cu 2 lei kilu'!" *(iar rîsete)*. Facem o poză şi plecăm mai departe. Tanti Ioana ne îndeasă cîteva mere în geantă. Le mîncăm pe drum... au gust bun.

Mai încolo, tot la poartă, la o cafea, stau doi bărbaţi: „38 de ani, şofer, şi 25 de ani, momentan nu mai lucrez... Mai ai şomaj? Nu mai am..." Născuţi, plecaţi la oraş şi reveniţi aici, la casa bătrînească căci „e mai bine, e mai puţină cheltuială, aer curat, mai ieşi în curte... Mulţi şi-au vîndut apartamentele de prin Militari, Crîngaşi şi s-au mutat pe-aici, dai cu tunul să găseşti o casă pe-aici... se vinde cu 100 de euro metrul pătrat, înainte mergea şi cu 300... stradal". Viaţa în cartier are de toate. „Stînd aici mi se pare OK, din afară se vede altceva... E ca un sat la ţară, dai bună seara la toată lumea, te cunoşti cu toată lumea, cu babe, cu vecini... dacă nu dai bună seara cînd treci încolo... încep: cine-i ăsta... Şi multe neamuri de care nu ştii..."

Ajungem şi la biserică. Parohia Giuleşti-Sărindar. Slujba s-a terminat, dar din boxe se-aude încă, melodios şi duios, în liniştea ca de sat: „bucuria noastră... acoperă-ne pe noi de tot răul...". Ne aşezăm pe o bancă. În faţa noastră, la cîţiva paşi, o maşină albă, nouă, cu uşile şi portbagajul larg deschise. În jurul ei, mama, tata şi fiul. Preotul stropeşte şi binecuvîntează maşina. Intrăm şi în biserică. Mică, cu picturi vechi, frumoase, cu uşi de termopan maro şi podea mochetată. Întreb femeia de la lumînări cine cîntă în boxe. Un CD, zice.

După biserică, asfaltul de pe stradă se termină brusc. Şi începe un drum cu şanţuri şi pămînt. În faţa unui semn de trecere oprită, două căruţe întorc. Ne întoarcem şi noi. Cu senzaţia că am călătorit pentru o jumătate de zi prin altă lume. Printr-un cartier-sat separat de freamătul şi nebunia oraşului.

A fost pe la copii, şi în Spania, şi în Drumul Taberei, dar nu i-a plăcut. Tot acasă, în Giuleşti, e mai bine.

Iaromira POPOVICI

Două voci din cartier

Hălăduind prin Giuleşti Sîrbi, primul care ne iese în cale este domnul de la magazinul local: „Am ales să stau la casă de bunăvoie. Aici nu eşti la comun cu toţi. Eşti în curte la tine. La casă nu e un lux. E o muncă în plus. Ai responsabilităţi mult mai mari. Dar este alt grad de mulţumire sufletească".

Magazinul lui este... corect. Domnul stă pe scările de piatră din faţă, în timp ce înăuntru vinde nepoata lui (care pare de liceu). E politicos, dar obosit: „De la o vîrstă încolo, te îmbolnăveşti. Uite că m-am îmbolnăvit muncind 15 ani".

Nu a stat mereu la casă, a ales deliberat acest mod de locuire şi a muncit pentru el. Nu conţa că înainte, pînă de curînd, cînd, în cele din urmă, s-a asfaltat, era zonă defavorizată: „Era toată strada otova, mergeai cu cizme de cauciuc şi intrai pînă la glezne în noroi. La capătul tramvaiului trebuia să te schimbi de încălţăminte. Plecai cu cizmele de noroi la serviciu. Cînd veneai, iar le luai în picioare, era o adevărată nebunie.

Apă a fost, dar canalizare nu, de la început. S-a făcut o canalizare pe timpul lui Iliescu, în care s-a furat tot. Abia acum s-a făcut una corespunzătoare, cu fonduri europene. Gazele sînt băgate doar de 6-7 ani. Pînă atunci ne încălzeam cu lemne."

Ce fel de oameni locuiesc aici? După interlocutorul nostru, „oameni ca peste tot, şi buni şi răi. Oameni mai de mîna a doua, cum ar veni... peste nevoiaşi în sus. În general nu au cumpărat, au fost din familii, au moştenit terenuri şi şi-au făcut case".

Ce case sînt pe acolo? Au apărut şi rezidenţe (e una încă nedată în folosinţă fiindcă ar fi prins-o cu ceva ilegalităţi...), şi vile, dar sînt şi destule case simple, medii, cu ceva spaţiu. Pentru una din zonă, care acum e părăginită, a cerut respectivul 150.000 de euro. A venit un „cumpărător autentic" şi i-a oferit 110.000, dar nu a vrut să o dea. Acuma vrea o sută pe ea, dar nu i se oferă decît 60.000.

Nu departe, o doamnă de vreo 70 de ani ne povesteşte prin gard: „Locuim aici de 52 de ani, din '58. Socrul meu avea terenurile astea, şi le-a împărţit la patru. De loc sînt din Teleorman. Ne-am aşezat aici că începuse colectivizarea. Ne-am făcut casă, nu erau blocuri pe atunci".

Casa avea fîntînă, în curte: puţ cu pompă, pe care-l mai are şi acum. De încălzit, se încălzeau cu lemne. Au avut, mereu, şi au şi acum, grădină cu varză, porumb şi vie. Au ţinut animale, chiar şi porci... Acum mai sînt doar găini.

Stăpîna casei, actualmente pensionară, fostă casnică, al cărei soţ lucrase la Competrol, afirmă, cu convingere, că e „mai bine aici decît în Teleorman. Aici eşti la oraş, nu eşti ca la ţară. Sînt magazine multe, mai te duci cu tramvaiul la blocuri".

Dar nici ca la oraş nu e cu totul: „Dar eu, dacă sînt născută la ţară, îmi convine să fac şi mişcări. Mie îmi amorţesc genunchii... Mai mă duc prin curte, pe la găini... Nu m-aş muta de aici, nu-mi place nici la bloc".

Aici îşi cunoaşte toţi vecinii: „Acolo e dl Badea, cu dna Lucica, dincolo e vecina Mimi, acolo Marioara a lu' Vrabie, are pe fi-su dincolo..." Concluzia interlocutoarei noastre este că a trăit aici „ceva mai bine ca la ţară". Şi că nu s-ar muta, nicicum, din acest spaţiu... dintre...

Cu ochii-n 3,14

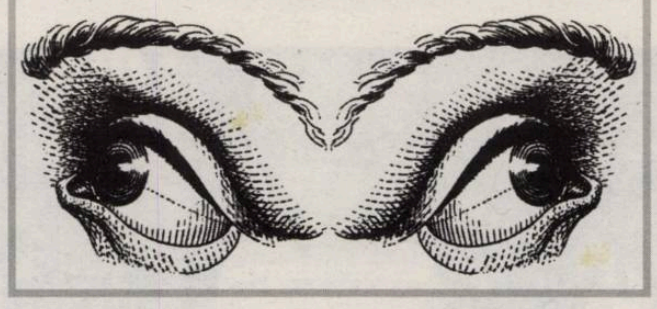

N-AI CUM SĂ NU CAZI PE GÎNDURI CÎND DOUĂ CUVINTE (UNUL DEJA STRICAT, AL DOILEA ÎNTINS PE 120 DE KILOMETRI) AU PUŢINE BUZUNARE SUB PĂMÎNT

■ N-ai cum să nu cazi pe gînduri cînd treci pe lîngă magazine care se numesc „Visul imaginaţiei“ sau „Infomanul“. Se află la Tîrgu-Jiu. Şi fac parte din peisaj. (**A. M. S.**)

■ Pe firma unui magazin de cartier, două cuvinte (unul românesc, al doilea nu) care, alăturate, dau pe undeva măsura prezentului nostru global: *IEFTIN SHOP.* (**D. S.**)

■ În casa vieneză a lui Freud din Bergasse 19, obiectul fascinant pentru majoritatea vizitatorilor – divanul fiind, cum se ştie, la Londra – este fotoliul maestrului. Cîte o doamnă îşi trece uşor degetul pe lemnul spătarului; un cuplu blond, cu ochelari rotunzi, priveşte locul de îmbinare între taburet şi spătar cu aceeaşi fascinaţie cu care privise înainte totemurile egiptene din vestibul. În ciuda interdicţiei şi a şnurului purpuriu care leagă cele două braţe, o junănă rubicondă dă să se aşeze o secundă în fotoliul tatălui tuturor psihanaliştilor. Nu reuşeşte, scaunul e deja stricat, probabil din pricina celor care-au vrut, de-a lungul timpului, să economisească (prin metode spiritiste) o analiză de formare. (**S. S.**)

■ Aflu de prin ziare că, în China, un ambuteiaj a întins maşinile pe 120 de kilometri, iar un altul, de acum cîteva săptămîni, a durat nouă zile. În asemenea condiţii, mă scutiţi, vă rog, de ştirile despre „cozile la intrarea în Bucureşti“? (**M. V.**)

■ S-a inventat rochia telefon mobil, care va fi lansată anul viitor de o companie britanică. Motivul: în general, rochiile au puţine buzunare care să le permită purtătoarelor să aibă asupra lor telefoane. Aşa că această rochie specială va avea cartela SIM introdusă sub etichetă, iar pentru a efectua o convorbire trebuie doar să duci mîna la ureche. Aşteptăm cu interes chilotul cu GPS şi femeia antenă! (**A. P.**)

■ Ce limită umană mă face să mă intereseze mult mai mult salvarea celor 33 de mineri chilieni, blocaţi la sute de metri sub pămînt, decît orice lansare a unei rachete în cosmos? (**R. C.**)

S-A INTERPRETAT CĂ SERVICIUL DE ECHIPAMENTE CU MÎNER ÎN FORMĂ DE IDEE TREBUIE SĂ SE OCUPE DE TOATE FERESTRELE DIN ANUMITE MEDII

■ Săptămîna trecută, consilierul prezidenţial Sebastian Lăzăroiu a lansat rezultatele unui sondaj de opinie sub forma unei ghicitori în care partidele erau înlocuite cu personaje din basme: Albă ca Zăpada, Fetiţa cu chibrituri, Scufiţa Roşie, Moş Crăciun sau Capra cu trei iezi. S-a interpretat că unul dintre mesajele acestei poveşti ar fi acela că un partid nou apărut, PP, ar obţine un scor neobişnuit de mare. Dar mai degrabă decît să fie camuflat în spatele uneia din poveştile de mai sus, PP ar fi putut fi asociat cu *PP* de Ion Creangă. (**A. M.**)

■ Citesc pe site-ul Realitatea TV ştirea următoare: „Biroul procurorului general, Ministerul de Interne, Serviciul Antimonopol şi Serviciul de tarife trebuie să se ocupe de cei care umflă preţurile şi de cei care obţin bani necinstit, indiferent cine sînt“. Declaraţia aparţine preşedintelui rus Dmitri Medvedev. Cînd pui miliţienii să controleze preţurile e semn că începe declinul. (**C. G.**)

■ Eminescu merge cu orice. Şi e bun la toate. Dovada, anunţul de mai jos: „LivExpress... produse profi pentru meseriaşi! Eminescu. Sisteme gips-carton, plafoane casetate, produse prăfoase, scule, echipamente, vopseluri, tencuieli“. (**A. M. S.**)

■ Dacă vă mai amintiţi, data trecută nu m-am putut hotărî ce periuţă de dinţi mi se potriveşte. Aşa că am intrat din nou în supermarket. Am ignorat modelele Extra Clean, Premier Clean, Zig-Zag şi chiar Gel Flex (deşi pe aceasta aş fi putut-o folosi la sala de forţă) şi m-am concentrat pe ce-mi oferea în plus periuţa Cross Action Vitaliser (modelul adaptat unei vieţi pline de stres) faţă de Vibrates & Polishes care, oricum, părea mai multifuncţională decît modelul Polishing Star (deşi acesta era recomandat de cei de la NASA). Nu m-a convins nici una, aşa că am comparat periuţele 3-Way Buzz şi 3-Effect (ambele erau însoţite de ochelari 3 D), mult mai sofisticate şi decît Sensitive Pro Relief (prin ale cărei fire curgea balsam de aloe vera), şi decît 360° Deep Clean (cu mîner în formă de compas), ba chiar şi decît Navigator Plus (cu GPS încorporat în mîner), care promitea să-mi lanseze dantura pe orbita strălucirii fără frontiere, sau Sonic Energy, care mi-ar fi făcut gingiile să vibreze de la atîta încărcătură magnetică. Nu ca Pro Tip Massaging, mult prea tradiţională... Dar eu oricum mai caut. (**M. C.**)

■ Idee preluată dintr-o intensă discuţie între cîţiva cumpărători dintr-o piaţă bucureşteană: „Guvernul ăsta ori se «remaiază», ori ne ducem la fund cu toţii“. Într-adevăr, remanierea asta aduce mai mult a remaiere. (**S. G.**)

■ De cîteva luni, tot am în minte un mesaj (britanic, în felul său), văzut pe toate ferestrele de la Hilton Palace din Bucureşti: „Pardon our dust. We're making improvements for you“. Într-un fel, m-a făcut să mă simt ca şi cînd ar lucra *şi* pentru mine. (**P. M.**)

■ Un cuvînt din ce în ce mai pe placul românilor din anumite medii mai mult sau mai puţin creative este cuvîntul „proiect“. În ultima vreme aud doar că nu ştiu cine „lucrează la un nou proiect“ şi că va participa la „un concurs de proiecte“, iar „dacă iese proiectul, poate facem un alt proiect împreună“, însă „proiectul nostru n-are nici o şansă“. Mîine am şi eu un proiect să merg pînă în piaţă, strategia era să cumpăr nişte roşii ca să pot să-l dezvolt pe termen lung, însă, dacă uit să iau ulei, m-am ars, voi rămîne încremenită-n proiect. Vă urez tuturor proiecte plăcute! (**A. P.**)

PĂSTRÎND PROPORŢIILE, CONFUZIA A APĂRUT PE LUMEA ASTA ÎN VITRINA UNUI EU

■ Ieşirea din Bucureşti spre Urziceni îmi trezeşte (păstrînd proporţiile...) amintiri newyorkeze: pe dreapta stă scris, mare, *Harlem;* tot înainte, cît vezi cu ochii, *China Town*... (**I. P.**)

■ În Italia, un hoţ de origine română s-a ascuns, din greşeală, într-o secţie de Poliţie. Din cîte a povestit după ce a fost prins, a crezut că intră într-un oficiu poştal. Confuzia nu e chiar atît de mare: mai mult ca sigur, poliţiştii or să-l lege fedeleş şi or să-l trimită, pachet, înapoi în ţară. (**M. M.**)

■ S-au împlinit 60 de ani – o viaţă de om – de cînd a apărut pe lumea asta pixul. Să-mi fii sănătos, prietene, neînfricoşat de teroarea computerului! (**R. C.**)

■ Afiş în vitrina unui chioşc de cartier: „Avem Pîine de Pajura“. Eu, unul, aş fi preferat nişte Biscuiţi de Bufniţa. (**M. C.**)

■ Pe o cutie cu pliculeţe de ceai din kiwi şi guarana citesc: „Produs original românesc“. Auzisem eu ceva despre nişte livezi de kiwi pe la Dăbuleni. (**M. C.**)

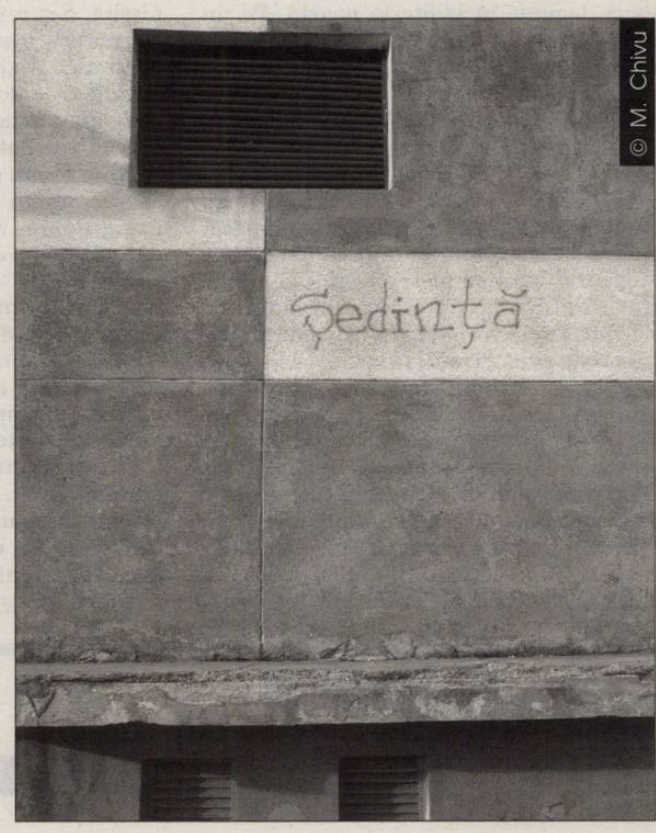

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

Conţine suplimentul gratuit
DILEMATIX

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VII** ■ nr. **344** ■ 16-22 septembrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8+16 pagini ■ 3,99 lei

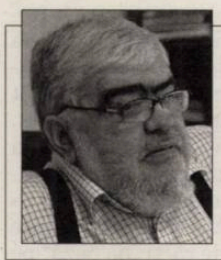

ANDREI PLEŞU
„Din nou Mihail Manoilescu“
pagina 3

CONSTANŢA VINTILĂ-GHIŢULESCU
„Şcolile la 1833“
pagina 10

CRISTIAN GHINEA
„Coleg cu Vântu?!“
pagina 12

Euro-ţiganiada

„Giacardea, cardea, / Gialino mura, / Gia mura, mura, / Ce mişto…“

PHOENIX – „MICA ŢIGANIADĂ“
versuri de Şerban Foarţă şi Andrei Ujică

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

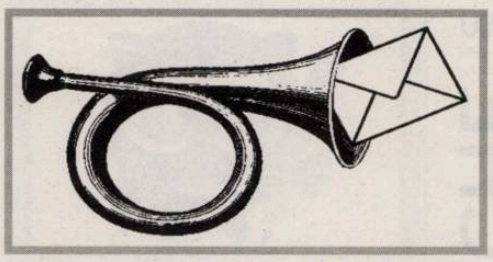

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

NR. 340

„Speranţa“

Speranţa mea

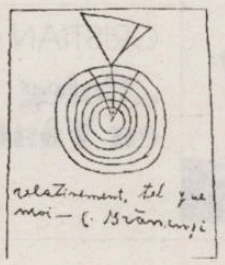

Există un desen al lui Constantin Brâncuşi, al cărui titlu sună, inspirat, la fel de bine în franceză, *Relativement tel que moi,* cît şi în română – *Sinea mea, oarecum*. E de o simplitate care esenţializează orice căutare: cîteva cercuri concentrice intersectate cu două triunghiuri, ce par a invita în interior tot ce se află afară. De ce încep astfel? Pentru că, dacă vorbesc despre speranţa mea, cred că e necesar să mă micşorez pînă la sinele meu şi să încerc să desluşesc ce anume aşteaptă el de la împrejur. Ajuns aici, în spaţiul primului meu cerc, mai adînc privirea omenească nu poate străbate, mă regăsesc plin, ochi, de tot felul de speranţe. Şi nu mi se pare că sînt indecent. Sper să nu devin acru, odată cu vîrsta, sper să văd Abu-Simbel, sper să am prieteni buni, sper să citesc cărţile care mă aşteaptă, sper să nu trăiesc falimentul României, sper să învăţ mereu lucrurile importante ale vieţii, sper să cunosc oameni deştepţi, sper să zbor *safe* cu avionul, sper să nu ne cadă în cap exploziile solare, sper să avem benzină pentru maşini, sper să nu uit că florile există pentru ca să fie oferite doamnelor...

Speranţa mea? Piesa mea ultimă? Iat-o. Dacă voi trăi destul de mult încît să apuc să îmbătrînesc – şi acest gînd este un alt fel de speranţă, despre care nu vreau să vorbesc – atunci sper, din toată inima, să nu devin o povară. Cu alte cuvinte, să nu uit de cuminţenia de a nu cere, copilului meu, nimic pentru mine. Să nu vreau de la el orice l-ar pune în încurcătură. Să nu-l stingheresc, să nu-i stau prea mult în drum. Să fiu la dispoziţia lui, în orice clipă, cu orice ar avea nevoie, şi să nu-i pretind să aibă grijă de mine, decît atunci cînd socoteşte că viaţa lui îi permite acest lux. Să nu mă supăr dacă pare, uneori, că uită de mine şi de nevoile mele. Să nu rămîn ancorat, anacronic, în timpul meu, să încerc să trăiesc viaţa timpului prezent, a prezentului lui, să fiu, aşadar, în pas cu generaţia lui, să fiu la modă, fără să mă fac ridicol. Să nu fiu ursuz. Să nu devin fastidios. Să nu folosesc expresia „Pe vremea mea...“. Să nu am impresia că eu sînt unicul depozitar al adevărului. Să încetez, la un moment dat, să dau lecţii. Să încep să-l întreb pe el ce părere are. Să conteze el, să primeze criteriile lui. Şi să nu uit să îi acord totală încredere.

Am privit în jur, sînt destule exemple nefericite. Şi care cam seamănă între ele. Oare într-adevăr nu putem sări peste umbra noastră? Pare că, de la o vreme, timpul trăit împreună nu mai alimentează rezervorul de răbdare. Îl epuizează. Şi atunci ce fac, părinţi şi copii? Se ceartă, se rabdă şi se amărăsc, fiindcă sînt sfîşiaţi în iubirea afectivă, care nu dispare niciodată, din noi. Se micşorează doar disponibilitatea de a o trăi sincer. Şi creşte cantitatea de egoism.

În copilăria mea, desigur că părinţii îmi spuneau că am datorii. Probabil că de o parte din ele m-am achitat. Pe altele le-am evitat, pe unele le-am greşit, pe cîteva le-am tratat cu superficialitate sau n-am fost capabil să le descifrez corect. Despre unele nici n-am ştiut că există. Pe vremea aceea am avut, mai în glumă, mai în serios, gîndul că datoriile mele faţă de ei sînt datorii de plătit, în acelaşi timp înspre înapoi, adică spre ei, persoane vii, dar mai ales către înainte, adică spre copilul meu, care atunci nu exista. Atunci el era speranţa. Şi pentru ca să fiu astăzi consecvent, iar gîndul meu de atunci să nu fi fost expresia unui egoism grosolan, va trebui să nu uit să nu vreau nimic de la copilul meu, care să-i răpească libertatea de a decide, el însuşi, ce face cu viaţa lui.

Mihai IDU
idumihai@yahoo.com

NR. 340

Articolul lui Adrian Cioroianu, „Mamaie, ce tînără (şi ce murdară) eşti“

Mamaia mea

În anii 1982-1983, liceean fiind, eram aproape seară de seară în Mamaia pe terasa hotelurilor Savoy, Comandor, Alcor sau Orfeu („ctitorii“ ceauşiste, dar încă noi şi cochete la acea vreme) pentru o bere poloneză şi un whist cu prietenii.

În ciuda perioadei pe care o parcurgeam, cu lipsuri şi multe, multe frustrări (unele datorate şi vîrstei, evident), viaţa părea chiar OK. Mamaia era Zona, era tărîmul speranţelor şi al viselor, pe care ajungeam aduşi în mod absolut prozaic de troleul nr. 41 (un bilet pînă la Pescărie, două bilete pînă la „capăt“ – recunosc, reuşeam de multe ori să învingem vigilenţa controlorilor).

Viaţa s-a şi ne-a schimbat. Mamaia s-a schimbat la rîndu-i.

S-a construit mult şi haotic, este mult beton şi, de cele mai multe ori, construcţii apar în cele mai bizare locuri, pentru a nu mai vorbi de modul cel puţin ciudat în care se/s-au acordat avizele de construcţie pentru betoane în imediata vecinătate a mării. Au apărut maşini de fitze, mai multă mîrlănie, prost-gust, incultură (*N.B.*: în nici o staţiune în care am fost în afara ţării, indiferent că era plasată pe ţărmul mării Egee, Adriatice, Mediterane etc. – ţări super „spălate“ mă înţelegi – nu a existat cinematograf sau teatru, Mamaia, cel puţin pînă acum cîţiva ani, a avut un cinema/teatru).

Sînt multe alte lucruri care nu s-au schimbat însă şi probabil nu se vor schimba niciodată în Mamaia. Vreau să subliniez că îmi iubesc staţiunea aşa cum iubesc marea; nu este nici o infatuare aici, nici pe departe – ca şi mine, cei mai mulţi prieteni consideră Mamaia „a lor“.

Ce nu se schimbă? Mirosul mării la primele ore ale dimineţii. Vuietul valurilor lovindu-se de digul din larg. Ţipătul pescăruşilor şi, cîteodată, al albatroşilor venind la furat. Ştiaţi că un pescăruş emite sunete diferite atunci cînd fură, faţă de momentul unui pescuit adevărat în mare?

Perioada 15 septembrie – 15 octombrie pe malul mării. Liniştea calmului marin, răsăritul şi apusul de soare în luna septembrie. Localurile goale la sfîrşit de sezon, cu chelneri amabili şi preţuri pe măsură.

Posibilitatea de a găsi un ultim număr din *Dilema veche* la un amic, pe plajă, în imediata ta proximitate – deh, în staţiunea unde incultura este lege, şi *Dilema veche* se găseşte mai greu.

Jogging-ul de weekend în nisipul uşor afînat de valurile furtunii de peste noapte. Plimbarea cu Emma (Westi-ul din dotare) pe vînt şi furtună, atunci cînd stropii mării ajung mult înlăuntrul zonei de faleză.

Ce nu se mai schimbă aici în Mamaia? Nisipul şi scoicile. Groapa de dinaintea „apei mici“. Culoarea mării. Pasiunea.

Nicuşor SZAIFF
catnick@gmb.ro

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65 e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de
Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

NR. 342

„Cum sîntem citiţi“

Propunere naturală

Citind articolul dnei Andreea Monea „Despre literatura mică“ din *Dilema veche,* nr. 339, şi fiind contrariat că pe aceeaşi pagină apare un consum excesiv de cuvinte şi spaţiu tipografic pentru a face reclamă unei cărţi-exemplu de literatură „ultra-mică“ (despre „micuţisme“ garnisite cu artificii semipornografice şi idei ultrabanale), mi-am pus întrebarea de ce o revistă de elită şi unică la noi în demersul ei de *viu* şi autentic educativ conţine uneori şi pagini care contrazic flagrant acest demers. Insist asupra acestui aspect, mai ales că nu prea am văzut în paginile ei trimiteri şi discuţii asupra unor realizări culturale sau religioase perene, care înalţă şi zidesc în acelaşi timp (dl A. Pleşu ştie despre listele-program cu titluri de cărţi „de bază“ pe care generos le răspîndea C. Noica vizitatorilor însetaţi de creştere întru spirit). De exemplu, din ce am eu acum pe masă, nu s-a spus nimic despre cartea lui Tolstoi *Despre Dumnezeu şi om. Din jurnalul ultimilor ani* (Humanitas, 2009), sau despre cea mai bună traducere din manuscrisele originale chineze a celebrei cărţii *Dao De Jing* a lui Lao Zi (Herald, 2009) etc. M-ar interesa infinit mai mult un comentariu al dlui A. Pleşu sau al dnei Anca Manolescu despre aceste cărţi (de suflet) decît comentariile lui X în legătură cu cartea avînd iz erotico-pornografic a unui complet oarecare Y, aşa-numit „scriitor“. Dacă tot vrem să facem ceva util pentru cel puţin o parte a tineretului nostru, care încearcă să găsească „modele reale“ în noianul de vulgaritate şi precaritate din mass-media românească actuală, să încercăm „să facem reclamă serioasă“ pentru aceste modele. De aceea, propunerea mea este ca în revista *Dilema veche* să apară o rubrică intitulată „Ce mai citesc cititorii noştri“. Dacă unele titluri vi se par utile pentru „zidirea“ celorlalţi cititori, pentru reala propăşire a acestui neam, pot fi comentate în mod *viu*, neartificios şi cu *har* de către specialiştii dvs. (cum ar fi dna Anca Manolescu, dl A. Pleşu etc.). Sper să găsesc în această distinsă revistă din ce în ce mai puţine „fleacuri culturale“ şi cît mai multă spiritualitate (manifestată în literatură, filozofie, religie, teatru, pictură, ştiinţă etc.). Reviste de cultură „de duzină“ avem destule (şi tabloidizate!). De aceea *Dilema veche* nu trebuie să tindă să se apropie sau să se intersecteze cu acestea din urmă. Aştept un eventual comentariu de la cineva din conducerea „de suflet“ a acestei reviste (pe care o aştept cu mare bucurie în fiecare joi).

prof. dr. Sever Angel POPESCU
Catedra de Matematică şi Informatică
Universitatea Tehnică de Construcţii Bucureşti
angel.popescu@gmail.com

N. red.: Odată, unul dintre discipolii lui Confucius l-a întrebat pe maestru: „Chiar şi oamenii superiori trebuie să cunoască mizeriile care există în lume şi să sufere din cauza lor?“. Confucius i-a răspuns: „Desigur. Numai oamenii de rînd le ignoră sau îşi pierd cumpătul atunci cînd trebuie să le confrunte“.

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Teatrul în comunism**
- **Calul la români**
- **Prietenul se mai cunoaşte la nevoie?**

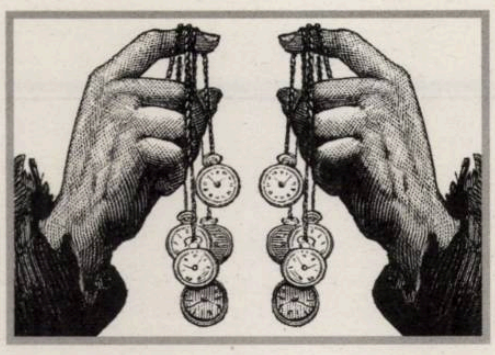

Andrei PLEȘU

nici **așa**, nici **altminteri**

Din nou Mihail Manoilescu

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Am promis, în numărul trecut, un adaos la mica antologie de citate din lucrarea lui Mihail Manoilescu despre Etica politică, *apărută la Editura Spandugino (București, 2010). Iat-o:*

„În toate celelalte activități colective, în administrație, în armată, în ateliere, în muncile agricole, nota dominantă este *cooperarea,* numai în politică (și în economia *liberală,* bazată pe ideea concurenței dintre unitățile economice), nota dominantă este *lupta*.“ (p. 221). (...) În toate celelalte funcțiuni și demnități la care accede omul – fie că este profesor, magistrat ori șef de industrie – el parvine și se menține *lucrînd în mod folositor și creînd*. Numai în politică el parvine și se menține *prin luptă*: numai aici el trebuie să cheltuiască majoritatea eforturilor sale, pentru *a căpăta posibilitatea de a lucra în chip util și de a crea!* Randamentul omului public în serviciul patriei este *mult mai slab decît în orice altă profesiune.*“ (p. 224)

„Partidele sunt de un sectarism, de o răutate și de o violență care depășesc orice limită, deoarece instinctele crude pot să-și dea, în sînul acestora, acoperirea unei autorități colective.“ (p. 223)

> *„Oamenii politici nu-și dau seama că între ei ar trebui să domnească cel puțin o oarecare decență.“*

„Oamenii politici nu-și dau seama că între ei ar trebui să domnească cel puțin o oarecare decență, dictată de interesul lor «profesional» comun. Depreciindu-se unii pe alții, *ei ajung să se deprecieze toți în fața maselor*.“ (p. 233) (...) Politicienii care se vorbesc de rău unii pe alții și care își fac între ei portrete atît de puțin măgulitoare nu riscă oare ca masele să ajungă, pînă la urmă, să-i creadă că sînt, într-adevăr, cu toții asemănători imaginilor *pictate chiar de ei?* Oare masele nu sînt ele îndreptățite să spună, după ce au ascultat schimbul de calomnii dintre aceștia, că, la urma urmei, *toți au dreptate?*“ (p. 234)

„...ne repugnă să adoptăm limbajul atît de perimat și de inadecvat care împarte lumea oamenilor politici în *guvernanți și opozanți*. Termenul, totodată desuet și ridicol, de «opozant» atribuie în mod arbitrar unor oameni rolul unic de contrazicători și sabotori permanenți ai acțiunii guvernamentale! În realitate, opoziția nu ar trebui să fie decît celălalt termen al *binomului constructiv* care constituie mecanismul democrației. A nu ține cîrma în mînă nu înseamnă numaidecît a fi contra acelora care o țin.“ (p. 250)

„Pentru a fi folositor cu eficacitate, un soldat trebuie să fie *disciplinat,* iar un om politic trebuie să fie *liber*.“ (p. 251)

„Este întotdeauna preferabil de a avea alături de tine oameni liberi care să te apere de tine însuți atît timp cît nu este prea tîrziu, decît de a dispune, în momentul înfrîngerii, de o gardă de pretorieni disciplinați, destinată să te apere *de țara ta.*“ (p. 252)

„În timp ce dictatura alunecă pe panta pieirii ei, *suprimînd* critica, democrația își consumă prestigiul său și pe acela al națiunii, *exagerînd-o.*“ (p. 253)

„Trebuie să se recunoască faptul că în toate țările, chiar și în statele cele mai evoluate, guvernul trebuie să exercite față de mase *o funcțiune de educație*. Din această funcțiune derivă atît ceea ce trebuie să facă guvernul pentru ca să ridice moralitatea vieții publice, cît și, mai ales, *ce nu trebuie să facă niciodată*. Orice educator este obligat să dea dovadă de decență și să aibă o ținută corespunzătoare rolului său. Tot așa și guvernul, deoarece abaterile sale față de morală au o rezonanță particulară.“ (p. 275)

A citit pentru dumneavoastră,
Andrei Pleșu

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

O trăsnaie a d-lui Prigoană și una a mea

Poate că n-ar merita atîta atenție și ar trebui trecută pur și simplu la categoria „trăsnăi de tranziție“: propunerea deputatului Silviu Prigoană de a acorda Consiliului Național al Audiovizualului anumite competențe în materie de presă scrisă și online, asta este – o trăsnaie făcută după ureche de un nepriceput. Dar tocmai l-am auzit azi-dimineață pe dl deputat Prigoană la RFI spunînd: „În toată comunitatea europeană există reglementare pentru funcționarea presei. Presa funcționează reglementat în Germania, în Franța, în Anglia. Proiectul de lege este inspirat din legea Marii Britanii. Nu este vorba de cenzură“. Și apoi, debitînd ca o morișcă: „Noi sîntem într-un *trend* al Uniunii Europene, sîntem o țară membră a Uniunii Europene, nu trebuie să mai așteptăm să ne ceară Europa să facem anumite lucruri, trebuie să pornească de la noi“. Cam așa își motiva dumnealui trăsnaia.

Care va să zică, invocarea Europei pentru a justifica orice prostie este în continuare o practică obișnuită a politicienilor români. Inutil de subliniat că dl Prigoană a spus doar neadevăruri și aiureli: nu există nicăieri în UE vreo reglementare ca aceea propusă de domnia sa (și anume, atribuirea unor „licențe de funcționare“ de către CNA pentru presa scrisă și online, asemenea celor pentru radio-tv). Cît despre *trend,* dimpotrivă: tendința este mai degrabă către „dereglementare“ în presa scrisă (și cu atît mai mult online) sau către „autoreglementare“, nu către legi ale Statului. Chiar și țările unde exista o lege a presei (de exemplu, Italia, unde o asemenea lege a funcționat începînd din anii '50-'60) au trecut în ultima vreme la aplicarea unor măsuri mai simple și mai eficiente. De altfel, la RFI a explicat clar acest lucru Ioana Avădani, directoarea Centrului pentru Jurnalism Independent, iar Răsvan Popescu, președintele CNA, purtătorul de cuvînt al Președinției, și alți oficiali au reacționat și ei (http://www.rfi.ro/stiri/politica/Prigoana-vrea-presa-scrisa-reglementata-de-CNA.html).

E inutilă însă orice încercare de a combate rațional „ideile“ d-lui Prigoană. În expunerea de motive vorbește despre necesitatea de a „curăța“ spațiul public, dar nu i se poate pretinde să știe – iar dacă nu știe, să învețe – că în materie de presă nu e totuna cu „păstrați curățenia orașului!“ (domeniu la care se pricepe). Propunerea sa legislativă nu este decît una dintre multele răbufniri ridicole prin care diverși parlamentari frustrați au încercat să „facă ordine“ în domeniul liberei exprimări, după chipul și asemănarea lor: adică prin restricții și pedepse. (Vă mai amintiți de „legea dreptului la replică“ de pe vremea PSD?). Cu asemenea gogoși sîntem obișnuiți, și ele arată deficitul de gîndire democratică al unor parlamentari. Dar „motivarea“ cu nu știu ce *trend* european și înșirarea „ca pe apă“ a unor bazaconii arată excedentul de bla-bla din politica românească. Pînă în 2007, orice spanac național sau județean era motivat de parlamentari, miniștri, prefecți ori primari cu sloganul menit să închidă toate gurile: „așa ne cere UE“. Credeam că tipul ăsta de păcăleală s-a mai uzat între timp, dar m-am înșelat: se recurge la el în continuare, pentru orice. Pe lîngă demagogia stupidă, această „fluturare“ a UE pe la nasul alegătorilor mai arată însă ceva, în defavoarea celor care o practică: incapacitatea cronică a politicienilor de a *convinge* cu argumente, în mod rațional, despre necesitatea de a promova o lege sau de a lua nu știu ce măsură. Dacă e vorba de „curățarea spațiului public“, pe lîngă prostiile, calomniile sau insultele care apar în presă (și care pot fi rezolvate în justiție, fără o lege specială), ar trebui sancționate și aburelile politicienilor, nu? Întrucît am și eu dreptul la o trăsnaie, aplicînd „logica“ d-lui Prigoană, aș propune o lege care să stabilească pedepse pentru promisiunile făcute de politicieni în campania electorală și neonorate ori pentru gogomănii de genul „ne cere UE“. (Pedepsele ar fi mai degrabă simbolice: de pildă, aruncarea „în efigie“ la tomberon – căci despre curățenie e vorba...). Pe lîngă declarația de avere și interese, la începutul și la sfîrșitul mandatului președintele, parlamentarii și miniștrii ar trebui să completeze și un formular simplu, cu două rubrici: „am promis“ și „am realizat“. Nu-i așa că am „întors frumușel condeiul“? Îi livrez gratuit această propunere d-lui Prigoană, să facă o lege din ea: se încadrează perfect în „non-gîndirea“ domniei sale. În plus, am fi primii din UE cu o asemenea reglementare. N-am fi „într-un *trend*“, ci *am da tonul* în Europa! Păi cînd s-a mai văzut așa ceva pe la noi?!...

PUBLICITATE

ERATĂ

În articolul „Elita doctorală în România: o șansă reală prin programul de burse europene”, din Suplimentul „Dilema Studiilor Postuniversitare”, 2/9 septembrie 2010, la sintagma „Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane” (pag. 8, coloana 3), se adaugă **„Investește în oameni!** (www.fseromania.ro)”.

ținerea de minte

„Ușa din față era închisă și nu se arăta nimeni. Ocoli casa și se duse în spate și, deodată, în curte, dădu peste Parkin care se spăla. Asemenea minerilor, își scosese cămașa, își suflecase pantalonii deasupra genunchilor și își afunda capul în ligheanul cu apă. Constance se retrase pe dată și se întoarse în pădure, unde mai hoinări un timp.

Dar în întunecimea udă a copacilor, fu cuprinsă brusc de un tremur de nestăpînit. Torsul alb al bărbatului, despicînd întunericul, îi apăruse extrem de frumos. Corpul alb, puternic, divin, cu pielea mătăsoasă, bine întinsă pe mușchi. Fața omului, cu mustața zbîrlită și ochii duri, încărcați de resentiment, nu mai avea nici o importanță. Nici personalitatea lui stupidă nu avea importanță. Trupul său era divin în sine, spintecînd întunericul, ca o revelație.“

D.H. Lawrence,
Amantul doamnei Chatterley,
traducere de Antoaneta Ralian,
Editura Litera Internațional, 2010

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Ţiganii mei

„Alooo, vă rog io, daţi şi voi muzica un pic mai încet că mîine am restanţă, am de-nvăţat toată noaptea“, am urlat de la geamul camerei mele (stăteam la parter) spre casa din colţul străzii, la vreo 20 de metri distanţă. Acolo locuia familia Şilei. Fi-su, Cristi, îşi boteza copilul. Petrecerea era una de tip monstru, cu proto-manelele de rigoare: „În staţie la Lizeanu“ şi „Cenuşăreasa“ (le mai ţineţi minte?). Restanţa mea era la Rezistenţa Materialelor. Urlasem spre ei într-o pauză între melodii, altfel nu m-ar fi auzit neam. Aud: „Să crezi tu că o să-nveţi noaptea-asta“. Drept pentru care mă pomenesc cu Cristi, Şila şi încă vreo patru, sub geam la mine, ameninţîndu-mă în fel şi chip dacă nu ies imediat din casă. Am ieşit, că de Rezistenţa Materialelor oricum n-aveam chef. M-au pus pe o pernă, în capul mesei, poziţie din care am chefuit pînă pe la 6 dimineaţa.

Copilărisem împreună. Ei erau ţigani florari. Curaţi, bogaţi, cinstiţi şi aprigi la distracţie. Toată copilăria mea din Teiul Doamnei ieşeam în spatele blocului, la fotbal, dar nu mai încuiam, de lene, uşa de la casă. Nu ni s-a întîmplat niciodată să ne calce vreun hoţ. De cîteva ori am fost în casă la ei. Covoare groase de o palmă, curăţenie lună, mobile grele cu sculpturi (specialitatea Pipera, gama de lux). Jucam fotbal împreună, jucam „faţea“, mai făceam echipă de tenis cu piciorul. Recunosc, la sportul ăsta, alt vecin, Nicu Gheară (machedon de felul lui) ne făcea arşice, dar el era profesionist, juca la Rapid, aşa că nu se pune. Pe vremea aia, Cristi Minculescu ne punea AC/DC, Iron Maiden şi Queen în boxele de la geamul lui de la etajul I, iar Cătălin Crişan, adolescent, deabia întors din Rusia, învăţa să cînte la chitară, la el la etajul V.

Între Cristi, băiatul Şilei, şi noi exista o graniţă: străduţa fără nume care despărţea blocurile (unde stăteam noi) de casele de pe strada Elena (unde stăteau ei). Jocurile erau la comun. Altceva, nu prea. Vorbeam cîte-n lună şi-n stele, combăteam pe terenul de fotbal sau tenis cu piciorul, dar nici prin cap nu ne-ar fi trecut să îi invităm la ceaiurile noastre. Ar fi fost imposibil să ies în oraş cu o fată de-a lor. Nici lor nu le trecea prin cap să invite în oraş o fată de-a noastră. Strada fără nume dintre blocuri şi case era *„no man's land“*-ul, fişia, terenul comun de joacă şi graniţa între *noi* şi *ei,* seara, cînd joaca se încheia. Atunci, în sesiunea de restanţe, a fost prima şi ultima oară cînd am ajuns la un chef de-al lor. Cred că pe la 1 noaptea, cînd au venit şi m-au „ridicat“, ei erau prea piliţi să mai ţină minte regula nescrisă a segregării, iar eu – prea disperat de urîţenia materiei Rezistenţa Materialelor.

Mulţi ani mai tîrziu, cînd m-am mutat în centru, între Sfînta Vineri şi Hala Traian, am cunoscut alt fel de ţigani. Pe cei săraci, prăpădiţi, tembelizaţi de marfa din seringi pe care şi-o injectează regulat, puşi pe făcut orice şmecherie pentru un ban, violenţi la băutură, scandalagii, şmenari ieftini, gălăgioşi. Vara, nopţi la rînd, nu putem dormi din cauza manelelor difuzate din boxe de mii de waţi. O singură dată m-am răzbunat. Pe la 7 dimineaţa, după o noapte întreagă de chef al lor, am scos eu boxele pe geam şi le-am pus Mahler. Nevastă-mea, mai miloasă, m-a bătut la cap şi am schimbat cu un Ceaikovski, după care am băgat Pavarotti and Friends, în semn de iertare. Fără legătură cu episodul ăsta, casa mi-a fost spartă de două ori în trei ani, oglinzile la maşină mi-au dispărut de două ori în patru luni. I-am potolit cînd m-am dus peste ei şi le-am zis că vine poliţia să le ia amprentele. După un sfert de oră, mi-au adus oglinzile acasă. Puştani fraieri. Nu i-am pîrît la poliţie. Nu ştiu dacă am făcut bine. Poate s-ar fi învăţat minte. Sau, poate, ar fi luat-o razna de tot, în vreun centru de reeducare.

Ăştia sînt ţiganii mei, cei pe care îi cunosc. Nu ştiu cum or fi ăia ai francezilor. Ştiu numai că, din neamul Şilei, n-a plecat nici unul în străinătate. De ce ar pleca? Au florărie bună, cu vad excelent, pe Moşilor.

P.S. La examenul de Rezistenţa Materialelor am luat 9.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

UNIUNEA EUROPEANĂ
GUVERNUL ROMÂNIEI MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ŞI PROTECŢIEI SOCIALE AMPOSDRU
Fondul Social European POS DRU 2007-2013
Instrumente Structurale 2007-2013
MINISTERUL EDUCAŢIEI CERCETĂRII TINERETULUI ŞI SPORTULUI
OIPOSDRU

Investeşte în oameni!

Proiect cofinanţat din Fondul Social European prin
Programul Operaţional Sectorial
pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013

Burse postdoctorale în ştiinţe socio-umane şi politice la Universitatea din Bucureşti.
30 de luni, 1000 de euro pe lună,
mobilităţi internaţionale.
Pentru detalii, vizitaţi
www.ssup.postdoc.unibuc.ro.

PUBLICITATE

A VII-a Conferinţă Naţională a Societăţii de Antropologie Culturală din România

NOI CULTURI.
NOI ANTROPOLOGII

NEW CULTURES.
NEW ANTHROPOLOGIES

Bucureşti, 24-26 septembrie 2010
Casa Universitarilor

Invitaţi speciali:

Victor A. STOICHIŢĂ (FR):
"Să fructifici valoarea sunetului..." -
Inteligenţă, emoţii şi şmecherie în gândirea lăutarilor

Filippo ZERILLI (IT):
Critical ethnography in the margins of 'legality'

Steven SAMPSON (SE):
NGO-graphy/ ONG-rafie:
the anthropology of doing good

Detalii despre temele conferinţei, program, participanţi şi prezentări sunt disponibile pe www.antropo.ro

UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI
INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
Cambridge Scholars Publishing
DILEMA VECHE
BRITISH COUNCIL
mercury360
BCR
SACR

Robert SKIDELSKY

împotriva curentului

Astupînd gropile care trebuie

„Legile gropilor" sînt la fel de neiertătoare precum legile fizicii. Dacă te găseşti într-o groapă şi vrei să ieşi, primul lucru pe care îl faci este să te opreşti din săpat. Dacă ai mai multe gropi de reparat şi nu ştii cu care să începi, o alegi pe cea care presupune cel mai mare pericol. Aceste legi sînt în mod special adevărate cînd se aplică finanţelor guvernamentale.

Cînd John Maynard Keynes a vorbit despre persistenţa angajării la nivel scăzut, el nu a vrut să spună că, în urma unui şoc puternic, economiile stau îngheţate la un nivel neschimbat de activitate economică diminuată. Dar a considerat că, fără stimuli externi, revenirea din cel mai de jos punct ar fi înceată, nesigură, slabă şi susceptibilă de recidivare. „Echilibrul sub-angajării" reprezintă pentru el o formă de atracţie gravitaţională, mai mult decît o condiţie fixă.

Aceasta este o situaţie pe care Alan Greenspan, fostul director al Rezervei Federale a SUA, a descris-o drept o „cvasi-recesiune", un termen mai potrivit decît „recesiunea în formă W" *(double-dip-recession)*. Denotă o revenire anemică, cu izbucniri punctate de colapsuri. Este situaţia cu care ne confruntăm astăzi.

Contrar lui Keynes, economiştii ortodocşi cred că, după un şoc mare, economiile vor reveni „în mod natural" la rata anterioară de creştere, cu condiţia ca guvernele să-şi echilibreze bugetele şi să nu mai ia resurse de la sectorul privat. Teoria care stă la baza acestui mod de gîndire a fost definită în ediţia de iulie a *Buletinului* Băncii Centrale Europene.

Cheltuielile publice finanţate prin îndatorarea guvernului, afirmă BCE, vor „dispersa" cheltuielile private, cauzînd creşterea dobînzilor reale sau determinarea familiilor de a-şi creşte economiile, întrucît se aşteaptă să plătească taxe mai mari, mai tîrziu. Oricum, un stimul fiscal nu numai că nu va avea nici un efect, dar economia va suferi şi mai mult, deoarece cheltuielile publice sînt, în mod firesc, mai ineficiente decît cele private.

Autorii *Buletinului* nu consideră că o astfel de „dispersare" chiar a avut loc în ultimii doi ani. Dimpotrivă, explică aceştia, dacă există resurse nefolosite, cheltuielile guvernamentale în plus le pot „dispersa" pe cele private prin crearea de cerere suplimentară, care altfel nu ar exista. Rezumînd dovezile, *Buletinul* observă faptul că programele de stimulare fiscală din zona euro au determinat o creştere a PIB cu 1,3% în 2009-2010, mai mare decît ar fi fost în alte condiţii.

Dovezi pentru impactul pozitiv al stimulării fiscale sînt chiar mai puternice în SUA. Totuşi, tăietorii de buget au o poziţie alternativă. Problema cu stimularea fiscală, spun aceştia, este că distruge încrederea în guverne, împiedicînd astfel revenirea economică. Aşadar, pentru a „consolida revenirea" este necesar un program credibil de reducere a deficitului.

Ce anume din micşorarea deficitului presupune a restabili încrederea? Ei bine, diminuarea acestuia i-ar putea face pe consumatori să creadă că o reducere permanentă de taxe se află la orizont. Acest lucru va avea un efect pozitiv asupra bunăstării şi va spori consumul privat. Dar de ce ar trebui să creadă consumatorii că reducerea deficitului şi creşterea taxelor acum vor duce la scăderea taxelor mai tîrziu?

O ipoteză neplauzibilă urmează alteia. Consolidarea fiscală, susţin adepţii ei, „i-ar putea" determina pe investitori să se aştepte la îmbunătăţiri pe latura de furnizare în economie. Dar cele care lovesc în această latură sînt şomajul, pierderea abilităţilor şi a încrederii în sine şi raţionalizarea investiţiilor. Mi se pare că argumentele BCE recurg la resturi intelectuale. Adevărul este că nu frica de falimentul guvernului, ci determinarea guvernelor de a echilibra balanţele este cea care reduce încrederea în afaceri, prin reducerea aşteptărilor de angajări, venituri şi comenzi. Problema nu o reprezintă gaura din buget, ci cea din economie.

Actuala criză găseşte guvernele neputincioase.

Să presupunem, totuşi, că BCE are dreptate şi că temerile de „finanţe defectuoase" trag înapoi revenirea economică. Întrebarea trebuie totuşi pusă: sînt raţionale astfel de temeri? Nu sînt exagerate în situaţia actuală (exceptînd, probabil, ţări precum Grecia)? Şi dacă-i aşa, nu este datoria instituţiilor oficiale, precum BCE, de a contesta convingerile iraţionale legate de economie, şi nu de a le încuraja?

Problema este că actuala criză găseşte guvernele neputincioase din punct de vedere intelectual, deoarece teoria lor referitoare la economie este o harababură. Evenimentele şi simţul realităţii le-au condus spre deficit financiar în 2009-2010, dar ele nu au abandonat teoria conform căreia depresiunea nu se poate produce şi că deficitele sînt, prin urmare, întotdeauna dăunătoare (exceptînd pe timp de război!). Aşa că acum se întrec unii cu alţii, în graba lor de a întrerupe asistenţa pe care ei înşişi o extinseseră.

Politicienii trebuie să îl studieze din nou pe Keynes, să-l explice clar, să-i aplice învăţăturile şi să nu inventeze argumente pseudo-raţionale pentru a prelungi recesiunea.

***Robert Skidelsky** este membru al Camerei Lorzilor din Marea Britanie, profesor emerit de economie politică la Universitatea Warwick, autor al unei biografii premiate a economistului John Maynard Keynes şi membru al Consiliului de Administraţie al Şcolii de Studii Politice din Moscova.*

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Patricia MIHAIL

Sever VOINESCU

axa dus-întors

De ce îmi place Burke

– trei idei –

„...what shadows we are and what shadows we pursue."

1 Teoretic, nu ar trebui să-mi placă „teoreticienii" în politică. Nici lui Edmund Burke – îl recitesc mereu cu nestinsă fascinaţie! – nu-i plăceau. Burke, se ştie, nu a scris cărţi de politică, nu a elaborat tratate, şi nici măcar n-a încercat eseul. Burke *a făcut* politică şi, prin urmare, ceea ce ne-a rămas de la el sînt cuvîntări şi scrisori, polemici, apărări sau puncte de vedere redactate la cererea cuiva. Pe cît de celebra pe atît de masiva *Istorie a filozofiei politice* – editată de Leo Strauss şi Joseph Crospey – spune că Burke îi detesta pe „teoreticienii" intraţi în politică şi se temea de pătrunderea „teoriilor" în politică din trei motive: a) avînd pretenţii de universalitate, „teoriile" radicalizează politica; b) prin simplul fapt că elaborează „teoriile" şi insistă să le aplice, „teoreticienii" cred că politica este predictibilă; c) prin gradul lor de generalitate, „teoriile" simplifică impardonabil politica. Nimeni nu se guvernează pe sine cu „abstracţiuni şi universalii" – îşi începe Burke celebra cuvîntare despre petiţia unitarienilor (1793). Şi continuă, apoi: „Un politician diferă de un profesor universitar – ultimul are doar o viziune generală asupra societăţii, cel dintîi are un număr de circumstanţe pe care trebuie să le combine cu ideile generale şi să le ia în considerare. Circumstanţele sînt infinite, se combină infinit, sînt variabile şi trecătoare – cel care nu le ia în considerare nu este doar în eroare, este nebun de-a binelea... este nebun din punct de vedere metafizic. Fără să piardă din vedere principiile, un politician trebuie să fie ghidat de circumstanţe – judecînd împotriva exigenţelor momentului, politicianul îşi poate ruina ţara de tot". În ultimele decenii, foarte mulţi comentatori ai lui Burke spun că ceea ce înţelegea el prin „teorii" şi „teoreticieni" înseamnă, de fapt, ideologii. Aşadar, Burke se temea de ideologii şi de ideologi. Aici, bătrînul conservator se întîlneşte cu mentorul *Dilemei* noastre (a se citi interviul dlui Andrei Pleşu apărut recent într-un supliment al revistei *22*). Conservatorismul autentic nu este şi nu poate deveni niciodată o ideologie. Ideologizarea sa nu este niciodată un proces natural (aşa cum se poate întîmpla cu orice alt corp coerent de idei politice). Odată ideologizat, conservatorismul devine altceva, se rătăceşte de sine, eşuează, fie lamentabil, fie periculos.

Nu orice dorinţă a noastră este un drept.

2 Edmund Burke propune una dintre cele mai sofisticate receptări ale dreptului natural. Distincţiile sale îi permit să avertizeze – cel dintîi după ştiinţa mea – că drepturile naturale, fundamentale, inalienabile ale omului nu se pot suprapune dorinţelor sale. Mai precis, chiar dacă toţi oamenii doresc să se bucure de anumite drepturi şi, prin consens, le-ar plasa pe lista drepturilor naturale, pentru a rămîne dincolo de orice discuţie şi dincolo de orice posibil abuz statal, aceste dorinţe nu devin drepturi fundamentale în sens real. De pildă, spune Burke, dreptul la căsătorie nu poate fi un drept fundamental, natural, pentru că, adus în executarea sa, asta înseamnă riguros că fiecărui bărbat care are dreptul la căsătorie îi corespunde o femeie care are obligaţia de a se căsători cu el – sau invers –, ceea ce e absurd. Sigur, argumentul lui Burke nu mai e atît de solid după ce teoria dreptului a redescoperit, pe filieră romană, opozabilităţi diferite pentru anumite drepturi. Astfel, există drepturi care implică obligaţii în sarcina cuiva anume şi drepturi care implică obligaţii în sarcina tuturor celorlalţi (juriştii le spun drepturi opozabile *erga omnes*). Aceste din urmă drepturi sînt, de regulă, corelative obligaţiei generale de a nu face. Astfel, dreptul cuiva la căsătorie naşte obligaţia în sarcina tuturor celorlalţi de a nu face nimic care să-l împiedice să exercite, cînd va dori, acest drept. Totuşi, ideea lui Burke este extrem de preţioasă astăzi. Nu orice dorinţă a noastră este un drept. În postmodernitate, lista drepturilor inalienabile se tot măreşte – iată una dintre marile iluzii ale timpului nostru. Ne tot acordăm drepturi crezînd că asta ne face mai liberi, mai fericiţi.

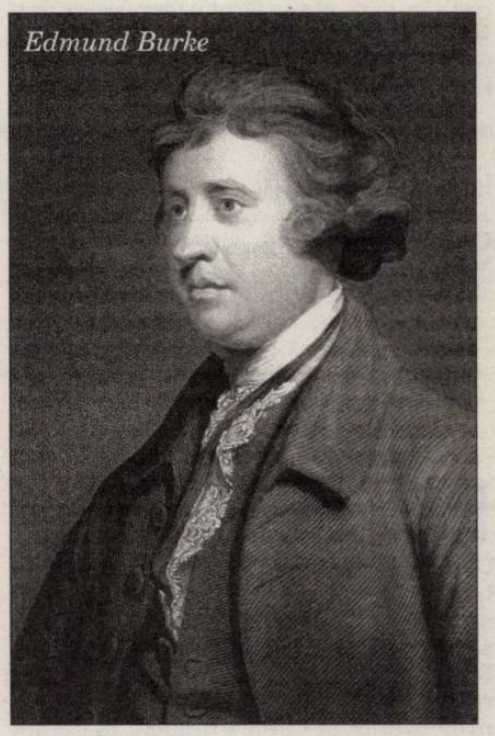

Edmund Burke

3 Prudenţa şi schimbarea. După Burke, a fi prudent înseamnă a înţelege că schimbarea este suprema lege a lumii. Tot prudenţa ne îndeamnă să facem astfel încît această schimbare să se petreacă cît mai lin, fără sincope, fără forţări, fără deturnări – firesc, natural. Cînd a ajuns la pîrg, fructul cade. Nimeni nu trebuie să zgîlţîie copacul ori să smulgă fructul. Cultivînd doar aparent paradoxul, Burke crede că schimbarea conservă lumea şi, prin urmare, e prudent să o înţelegem şi să o acceptăm. Cu adevărat înţelept este să o pregătim, fără să o grăbim, şi să o gestionăm, fără să o întîrziem. Dar drumul pînă la înţelepciune e lung. Deocamdată, să lucrăm la prudenţă.

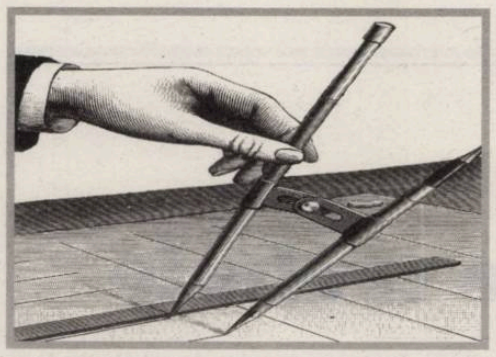

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Impresiile unui oaspete francez (II)

Ironia cu care acest profesor străin vorbeşte de „industria balcanică cea mai înfloritoare aici, aceea a lustragiilor“ arată că spectacolul bucureştean interbelic contrasta puternic cu peisajul urban occidental.

„Nota de exotism o dau mai cu seamă muncitorii olteni în costum naţional, cu cămaşa albă, strînsă de un brîu roşu şi căzînd pînă la genunchi peste un pantalon alb strîmt. Pe ei îi vezi lucrînd la terasamente ori la pavaje, tot ei poartă pe umeri cobiliţa care cumpăneşte străchinile încărcate de struguri muscat.

Băieţii care vînd ziare aleargă desculţi, strigînd numele jurnalelor, la amiazi, cînd ediţiile speciale provoacă maximum de agitaţie şi de vacarm. Ţigănci ghemuite în dosul unor coşuri uriaşe din care se revarsă florile ce prefac trotuarele, pentru o parte a zilei, în somptuoase grădini, îi aşteaptă sau îi cheamă pe clienţii întovărăşiţi de doamne. Printre maşinile tăcute alunecă trăsurile ai căror vizitii sînt îmbrăcaţi după moda rusească în tunici de catifea lungi pînă la glezne“...

Ca istoric, F. de Vaux de Foletier a căutat muzeul oraşului, pe care l-a găsit pe Calea Victoriei, în casa Cantacuzino-Moruzi, care avea să fie sacrificată proiectului unei deschideri spre gară. Din stampe vechi, din desenele lui Raffet, care cunoscuse Bucureştii în 1837, el şi-a făcut o idee despre dezvoltarea în timp a Capitalei, „destul de incoerentă“ din cauza întîlnirii între modesta reşedinţă domnească şi satele de pe moşiile boiereşti din împrejurimi. „Lăsîndu-i fiecărei zone fizionomia sa proprie, eforturile recente ale unor urbanişti avizaţi au adus ordine în planul oraşului, au amenajat cartiere noi, elegante şi calme, au trasat bulevarde şi şosele, la umbra teilor. Monumentele istorice au fost puse în valoare şi restaurate. Aceste monumente sînt biserici de stil bizantin: toată arhitectura românească din Evul Mediu pînă în zilele noastre este de inspiraţie bizantină. N-am să amintesc aici toate bisericile de piatră albă sau de cărămidă roşie, înconjurate de mici grădini sau împresurate de construcţii recente. Dar vreau să menţionez măcar Stavropoleos, acoperită de arabescuri şi precedată de o incintă strîmtă: faptul că e lipită de o bancă exagerat de înaltă şi învecinată cu masiva clădire a Poştei o micşorează şi mai tare.“ O fotografie a acestei biserici figurează printre ilustraţiile articolului. Majoritatea lor însă – ca Palatul Telefoanelor sau Cercul Militar – sînt imagini ale modernizării în căutarea prestigiului.

Astfel, autorul a văzut la Şosea casele construite de Petre Antonescu, arhitectul care, inspirîndu-se din „vechiul stil românesc“, le-a adaptat la nevoile locului şi ale epocii. Ca exemplu de arhitectură modernă, „de o sobră eleganţă“, se citează „o operă a lui Horia Teodoru, Fundaţia Dalles, a Academiei Române, unde sînt reunite săli de concert şi de conferinţe şi galerii de expoziţii“. I s-au mai arătat vizitatorului Ateneul, Biblioteca Academiei, Fundaţia Carol şi muzeele – toate: „Secţiile arheologice sînt destul de bogate în ceramică dacică, în descoperiri scitice sau elenistice şi în sculpturi romane“ (tezaurul de la Pietroasa nu se întorsese încă de la Moscova). Muzeul de Artă Religioasă, aflat atunci la intrarea în Cişmigiu (actualul sediu UNESCO), cuprindea fresce şi icoane, iar ca artă populară, în afară de cîteva săli din Muzeul „Toma Stelian“ (astăzi sediul PSD), erau „mai ales foarte interesantele galerii de etnografie românească de a căror organizare se ocupă domnul Tzigara Samurcaş“ (Muzeul Ţăranului). Covoare oltenești, ii brodate sau şorţuri cu paiete de metal se mai puteau vedea, expuse de ţăranii care le aduceau pe malul Dîmboviţei. Acolo, la Hale, pe care cei de vîrsta mea le mai ţin minte, căruţele cu coviltir de trestie veneau de cu seară ca să descarce grămezi de fructe sau legume, lîngă care ţăranii dormeau cu capul pe genunchi pînă dimineaţa. „Ici şi colo pe marginea trotuarului, cîte o ţigancă bătrînă şi zbîrcită, stînd pe vine, frige pe jăratic nişte coceni de porumb.“ Muzica tarafurilor de lăutari (vioară, violoncel, ţambal şi nai) răsuna din cîrciumile sau braseriile din cartier, stimulată de ţuica naţională.

Spectacolul bucureştean interbelic contrasta puternic cu peisajul urban occidental.

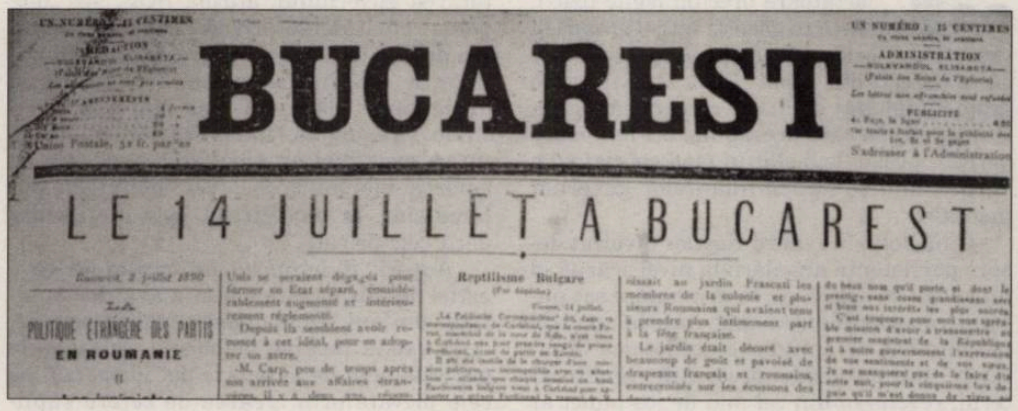
UN NUMÉRO : 15 CENTIMES

BUCAREST

ADMINISTRATION

LE 14 JUILLET A BUCAREST

POLITIQUE ÉTRANGÈRE DES PARTIS EN ROUMANIE

Reptilisme Bulgare

Contactul cu ţara profundă nu începea chiar de la marginea mahalalelor prăfuite, unde nu crescuseră încă în serie blocurile pentru muncitori, ca în Franţa industrializată. „Tot Bucureştiul este construit din cărămizi, ca, de altfel, aproape toate celelalte oraşe din România.“ Capitala era împrejmuită de zona cărămidăriilor, unde drumurile scobite între pereţii de argilă galben-roşietică ai carierelor treceau pe lîngă bălţi în care se scăldau bivolii. Numai dincolo de acest cerc, la nivelul Fundenii Doamnei sau Mogoşoaia, se întindeau satele, cu acoperişuri de şindrilă sau de stuf, adunate în jurul bisericuţei şi conacului. Invitat de Marta Bibescu, acest gentilom savant a cercetat, la lumina lumînărilor, aurăriile iconostasului brâncovenesc sau „portretele ctitorilor în veşminte de ceremonie“.

***Andrei Pippidi** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Ina FUNEŢAN

SOS Provincia

Casa Cornea Brăiloiu

– cartier Vădeni, Tîrgu Jiu –

Una dintre cele mai importante figuri din jurul lui Constantin Brâncoveanu a fost Marele Ban al Olteniei, Cornea Brăiloiu. Născut în Vădeni/Gorj într-o veche familie boierească ai cărei membri s-au regăsit, generaţie după generaţie, în elita politică a ţării, Cornea Brăiloiu a ocupat dregătorii importante, devenind Mare Ban al Olteniei în 1695. Referirile istorice la Cornea Brăiloiu ni-l arată ca pe un strălucit diplomat, angrenat în negocieri importante cu Imperiul Habsburgic şi cu Imperiul Otoman. Cornea Brăiloiu era, de altfel, rudă prin alianţă cu domnitorul, avînd un fiu căsătorit cu o nepoată a lui Constantin Brâncoveanu.

Conacul de la Vădeni/Tîrgu Jiu a fost construit de către Cornea Brăiloiu în jurul anului 1700, fiind considerat astăzi cel mai vechi monument de arhitectură civilă din Oltenia. Este format dintr-un etaj ce cuprinde zece săli, ridicat pe un beci înalt, frumos boltit.

Elementele de arhitectură asemănătoare cu cele ale palatului de la Potlogi (loggia şi foişorul central – specifice palatelor brâncoveneşti, dar şi compunerea faţadelor), precum şi legăturile de rudenie ale banului Brăiloiu cu domnitorul Constantin Brâncoveanu conduc la presupunerea că meşterii ce au lucrat la Potlogi au ridicat şi conacul Brăiloiu.

Dintre urmaşii Marelui Ban care au stăpînit moşia după moartea acestuia, nici unul nu a lăsat urme remarcabile asupra conacului.

În 1866, conacul a intrat în proprietatea lui Dumitru Pleniceanu. Acesta a executat ample lucrări de reparaţii, în timpul cărora a adus şi importante modificări construcţiei. Ulterior, prin testamentul său din 1906, Dumitru Pleniceanu a lăsat Eforiei Şcoalelor conacul, cu condiţia ca Eforia să utilizeze clădirea pentru a înfiinţa o şcoală de meserii. Astfel, din 1911 pînă în 1975, conacul a adăpostit, pe rînd: o şcoală de meserii, o şcoală agricolă, o şcoală pentru copii cu handicap – după care a fost preluat de către Muzeul Judeţean, în scopul restaurării.

O primă încercare de restaurare a fost oprită înainte de a fi dat rezultate vizibile.

A doua încercare de restaurare a început în 1987, cînd s-a decis transformarea conacului în Casă de oaspeţi a PCR. Această etapă de lucrări a fost consistentă, fiind aproape încheiată în decembrie 1989. Din păcate, în haosul instituţional de după Revoluţie, lucrările au fost stopate, iar casa a trecut prin scriptele cîtorva instituţii, pentru ca, în final, să intre în patrimoniul Primăriei Tîrgu Jiu. Odată cu oprirea lucrărilor, şantierul a fost lăsat neprotejat şi, în furia distructivă a acelor ani, conacul abia restaurat s-a transformat într-o ruină sinistră. În zece ani, s-a furat tot ce putea fi transportat, inclusiv decoraţiuni din piatră, ce rezistaseră trei secole şi ar mai fi rezistat încă.

În 2005, Primăria a trecut monumentul în administraţia Mitropoliei Olteniei, cu scopul realizării unui centru de restaurare şi conservare de artă bisericească. În 2007 au început alte lucrări, într-o nouă încercare de restaurare a monumentului – lucrări care au continuat în ritm susţinut pînă în 2010. Se părea că, în sfîrşit, a venit vremea ca frumosul conac brâncovenesc să-şi regăsească splendoarea. S-a refăcut în totalitate învelitoarea, s-au refăcut zidăriile, decoraţiunile din piatră (prin copierea migăloasă a delicatelor capiteluri, a trafoarelor şi a coloanelor răsucite din piatră); s-a lucrat la finisaje. Mai era atît de puţin pînă ce s-ar fi putut spune: „gata“... şi lucrările au fost din nou suspendate din lipsă de fonduri.

Ce fatalitate pîndeşte casa Marelui Ban, astfel încît orice încercare de restaurare a ei se poticneşte în cîte o criză?

Ce fatalitate pîndeşte casa Marelui Ban, astfel încît orice încercare de restaurare a ei se poticneşte în cîte o criză? Nu putem decît să sperăm că totuşi se vor găsi bani pentru încheierea lucrărilor. Ar fi trist ca, în cîţiva ani, să vedem din nou un schelet de ziduri aproape prăbuşite, în locul elegantului conac de la Vădeni.

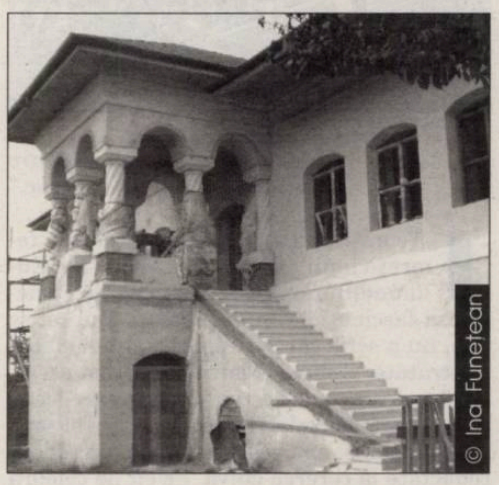
© Ina Funeţean

***Ina Funeţan** este arhitect.*

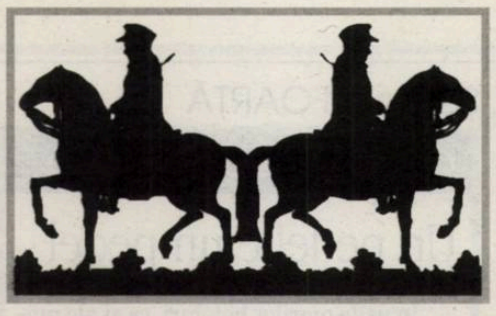

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Șocuri și tresăriri

Spre a vă înlesni munca de cunoaştere şi informare, vă comunic că am avut în aceste zile următoarele şocuri şi tresăriri:

Şocul verii. În *Orizont*-ul timişorean (Nr. 7/2010), într-un articol pe două pagini: „Sadoveanu şi francmasoneria", minuţios documentat, dl Radu Cernătescu susţine că în anii 1945-1946 „agentul NKVD responsabil cu mediile intelectualităţii româneşti era Mihail Ralea": „...se spune că Ralea i-ar fi cerut prozatorului (mare maestru al unei loji masonice incompatibile cu comunismul sovietic – *n.m.)* să-i dezvăluie tot secretul masonic, în schimbul recomandării prozatorului la Moscova. Cert este că această recomandare a fost obţinută, de vreme ce Sadoveanu a călătorit la Moscova în anul următor iar numele său apare pe lista Blocului Partidelor Democratice prosovietice în alegerile din 1946". Adevărat sau nu, ceea ce şochează permanent în viaţa intelectualităţii noastre este că între „se spune" şi acest „este cert" se cască un spaţiu larg pentru „e verosimil".

5 septembrie. Pe TV5, la emisiunea *Kiosque,* rubrica „A fost odată"... e consacrată împlinirii a 75 de ani (31 august 1935) de la lansarea în URSS a mişcării stahanoviste; cei cîţiva corespondenţi ai presei străine la Paris au discutat despre acel „minier de tip nou" care a spart atunci toate normele productivităţii muncii, lăsînd în limbile lumii un substantiv comun – stahanovismul – pentru tot ce este trudă suspectă de gigantism. Toţi – începînd cu trimisul *Izvestiei* în Franţa – discutau cu un surîs duios, abia ascuns, ca despre o năzbîtie care a trecut, cîndva, prin mintea şi istoria omenirii.

6 septembrie. Acum 21 de ani, eram la Casa Scriitorilor din Neptun, citeam în dactilogramă *Cevengur*-ul lui Platonov tradus de George Bălăiţă şi Janina Ianoşi, convins că niciodată nu va apărea în România, îl auzeam pe preşedintele Uniunii, D.R. Popescu, discutînd vehement la telefon cu Bucureştii pentru deblocarea pensiilor noastre, jucam table cu Alex Călinescu şi-mi rezervasem o lectură scrupuloasă a celor mai recente numere din *L'Equipe,* aduse în valiză, cu ultimele etape ale Turului Franţei. Laurent Fignon pierduse Turul pentru opt secunde, învins de americanul LeMond chiar pe Champs Elysées, exact în sprintul finişului. Nu s-a mai pierdut de atunci Turul Franţei în ultima etapă, la sosirea în Paris. Săptămîna trecută s-a prăpădit Laurent Fignon.

7 septembrie. L-am teleascultat pe cel mai pesimist sociolog român anunţîndu-ne în detalii ce catastrofe ne aşteaptă. Nu părea lipsit de inteligenţă, dar ceea ce-i compromitea apocalipsa era cursivitatea frazelor, rapiditatea debitului, fluenţa fluxului de nenorociri înşirate fără nici un efort. După zece minute, dicţia lui de tocilar cu lecţia ştiută pe dinafară m-a făcut să rîd.

8 septembrie. S-a prăpădit Suso Cecchi d'Amico, la 96 de ani, scenarista clasică a lui Luchino Visconti; îmi amintesc cum am

Între „se spune" şi acest „este cert" se cască un spaţiu larg.

ieşit de la *Rocco şi fraţii lui,* plîngînd – cum ar fi spus Ralea după ce văzusem *Luminile oraşului* – „ca un viţel".

9 septembrie. Într-atît de frumoasă, de bravă, de falnică era fiica unui gondolier venetian, Georgia o chema, Georgia Biscotti, gondolieră şi ea, încît o clipă, văzînd-o vîslind, m-am gîndit cu o oarecare impertinenţă dacă mai e valabilă eminesciana melodie: „S-a dus fala falnicei Veneţii".

10 septembrie. Citesc că „fotbalul e de dreapta", iar „dictaturile sînt toate de stînga"; mai aflu că a spune „o conştiinţă de dreapta" este „un inadmisibil pleonasm" fiindcă „riguros vorbind, stînga nu poate naşte decît timorări şi mediocrităţi". Sînt foarte pornit pe mine că reţin asemenea idei.

un sport la Răsărit

Meciurile egale cu Albania şi Belarus sînt la fel de egale şi cu valoarea echipei noastre naţionale de astăzi?

Evident că nu! Sîntem mult mai buni, doar că avem ghinion, ne fură arbitri, n-am avut timp să ne închegăm şi... şi... ei bine, important e că urmează un alt meci. Nu, nu e un meci decisiv, cum n-a fost nici unul în ultimii 2000 de ani. Aici totul se amînă, ca la tribunal, ca la doctor, ca la autostrăzi. Mîine e paradisul. Obligatoriu mîine. Faptul că România nu bate şi nu pierde e semn bun. E semn că trebuie să avem răbdare, că orice e posibil, dar numai de mîine. Dacă am fi bătut, ştiam unde sîntem, dacă pierdeam, ştiam unde nu sîntem. Aşa, ne mai gîndim, mai cugetăm. La fel ca vecinii mei cvasisenili care ascultă de dimineaţa pînă seara emisiile catastrofice ale unui canal de ştiri, sperînd virtuos că vor trăi să apuce şi enunţurile de mîine ale analiştilor apocaliptici, Naţionala trăieşte într-o buclă. Important e să nu ne pripim. Să nu acţionăm visceral. Şi mîine e o zi. Sperăm la un egal cu Franţa, ca să rămînem egali cu noi înşine. Ca să pregătim ziua de poimîine, care ne dă deja frisoane.

Radu NAUM

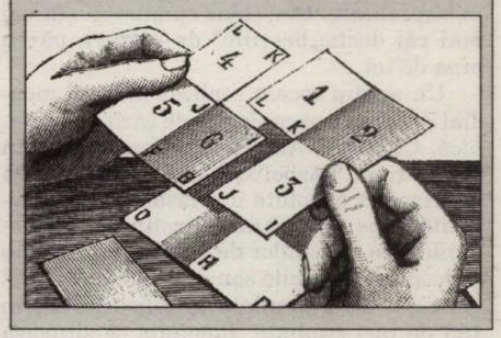

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Salonic (II)

Aici s-au adunat greci, evrei, armeni, turci, într-un amestec de culturi care a traversat timpul şi a marcat ireversibil universul uman al acestui loc. Peste aşezările neolitice, se odihnesc urmele Greciei arhaice, deasupra cărora stau anii de glorie ai Macedoniei lui Alexandru, vestigiile clare ale lumii romane, puzderia de semne ale înfloririi Imperiului Bizantin, sutele de ani de ocupaţie turcească, o istorie care nu doarme, de atîta amar de vreme, şi care pune în mişcare mecanismul de supravieţuire al unui fenomen urban fascinant. Din adîncul timpului, în locurile astea s-a făcut comerţ. Negustoria, aşa cum s-a făcut aici, a depăşit cu mult simplul schimb de mărfuri şi circulaţia banilor. A devenit o modalitate de afişare pe tarabe, în prăvălii, în vestimentaţie, în arhitectură şi în moravuri a profunzimilor culturale ale unor naţii extrem de diferite, „războindu-se" cultural, decorînd magazine, construind străzi şi cartiere, care să le semene şi care să participe din plin la marele spectacol al popoarelor adunate pe ţărmul golfului Thermaikos. E drept, au fost şi momente în care istoria s-a încruntat cumplit, dar nu asta a fost regula locului. În general, dacă vreun dement ca Adolf nu şi-a băgat coada, lumea avea preocupări mult mai serioase decît să ia gîtul vreunui vecin. Dimpotrivă, vecinul era un potenţial client, prin urmare, trebuia respectat şi complimentat cu orice ocazie, ba chiar protejat, cu o păturică, să nu răcească, şi să vină vesel, în formă, la prăvălie.

Muzeele în care se poate vedea povestea asta sînt foarte bine puse la rînduială. Muzeul Evreiesc e mic, dar spectaculos, spunînd istoria unei comunităţi care reprezenta, la un moment dat, aproape jumătate din populaţia oraşului. Muzeul Bizantin e o lucrare de nota 10, într-o clădire modernă, adăpostind piese memorabile, adunate într-un discurs muzeal ca un film contemporan, pe care îl consumi pe nerăsuflate. Mă rog, dacă vrei să şi răsufli după efortul de a umbla dintr-o sală în alta, muzeul pune la dispoziţie un restaurant de fiţe, cu meniu de-ţi ia mînţile, dar şi un bar cu terasă şi grădină, unde se poate odihni, la un păhărel, chiar şi un cetăţean dintr-o ţară europeană în care drepturile de autor mai au un pic şi devin infracţiune. Supraveghetori tineri şi zîmbitori, muzeografi extrem de amabili, o atmosferă foarte plăcută fac din Muzeul Bizantin un loc greu de povestit aici, dar obligatoriu de văzut acolo. Biletul pe care îl cumperi la acest muzeu e valabil şi alături, la Muzeul de Arheologie. Altă clădire vastă, alt spaţiu spectaculos care spune povestea veche a acestor locuri. Şi aici e un bar, dar mult mai modest, de!, ce să faci!, în concordanţă cu situaţia populaţiei de la ora respectivă.

În felul ăsta, capătă o explicaţie specia umană care inundă străzile, magazinele şi restaurantele acestui oraş. Oamenii de aici vin din întîlnirea unor culturi aşezate într-un spaţiu dedicat schimbului, comunicării şi traiului bun. Salonicul e altfel decît restul Greciei şi decît multe alte locuri din Europa, nu pentru că aici au trăit comunităţi atît de diferite, pentru că lucrul ăsta s-a întîmplat şi prin alte părţi, ci pentru că asumarea existenţei mai multor naţii la un loc a avut, de la bun început, alte reguli. Aici, lumea nu s-a suportat, nu s-a tolerat, nu s-a integrat, ci a convieţuit, extrem de firesc, în universul unor interese şi influenţe comune, ale căror semne sînt foarte vizibile şi la ora asta. Aşa se face că acum, în fiecare seară, dar mai cu seamă la sfîrşit de săptămînă, lumea se îmbracă bine şi iese în oraş. O ieşire care nu e doar o convenţie socială, parte a moravurilor unui spaţiu urban cu vechi acte de naştere, ci participarea la o sărbătoare zilnică, scoborîtă din cultul comun pentru traiul bun. Expoziţia vie şi universală a feţelor, a hainelor, a meselor încărcate de mîncăruri, care amestecă aromele atîtor lumi, e marele spectacol al acestui oraş.

Aici, lumea nu s-a suportat, nu s-a tolerat, nu s-a integrat, ci a convieţuit extrem de firesc.

Două recomandări. Pe strada Elizeo Venizelou, la numărul 23, cu intrare şi din minuscula Karippi, unde abia încap să treacă doi inşi, unul pe lîngă altul, se găseşte o cîrciumă-stradelă, pe numele ei *Ouzou Melathron.* Unii localnici zic că e excesiv de turistică, dar asta nu-i opreşte să vină zilnic aici. E mereu plin, după 10 seara. În ciuda detractorilor, locul e asaltat de greci. Se bea retzina (vin modest, cu aromă de răşină de brad) la dozator.

S-ar putea să fie un pic chimică, dar luaţi un Maalox şi se rezolvă. În rest, vin roşu, cuminte, ouzo cît încape, şi tzipouro, un rachiu drăguţ. Meniu scoborît din filmele despre crăpelniţă. Zeci de feluri prezentate în ulcele de pămînt, recipientuţe ceramice, făraşe de aluminiu (pe bune!), bucăţi de lemn şi alte nebunii. Atmosferă legendară, de festin continuu. Cîteva picături din oceanul de plăcere. „Ţîţele Mariei", două domuri, cupă majoră de aluat poleit cu gratin de brînză, adăpostind bucăţele de pui în sos de smîntînă, inele din măslină şi vîrfuri de ardei roşu, în chip de sfîrcuri. Lakerda de ton, felii sărate ale măreţului peşte, în ulei de măsline, lămîie şi nenumărate felioare de ceapă albă, zemoasă. „Creţul Paşalei", aluat crocant, încreţit ca un cornet mare, umplut cu un dementţial sos de muştar, în care dorm bucăţele fine de porc, cu capăt microscopic de grăsime.

„Farfurie Mediterană", adică toată şleahta de fructe de mare, zîmbind din sos de vin şi ierburi. Pe strada Ionos Dragoumi, discret, fin, la etaj, restaurantul *Molyvos,* recomandare de top a localnicilor, bucătărie turco-grecească de nepovestit. Călătorie plăcută, poftă bună, să vă tihnească!

Cătălin Ştefănescu *este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

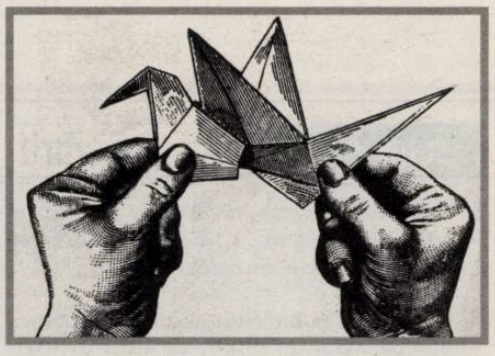

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Sîntem niște cărpănoși

În urmă cu cîțiva ani, cîțiva austrieci care lucrau în România observaseră că, pe măsură ce mergi mai spre est, în țările fostului bloc comunist, te lovești de tot mai multă răutate și agresivitate din partea localnicilor. Slovacii, constatau ei, par ceva mai răi decît austriecii. La rîndul lor, ungurii sînt și mai răi, dar nu chiar așa de răi ca românii și, în orice caz, nici unii nu se compară cu ucrainenii, cu care abia dacă vrei să mai ai de-a face – ziceau austriecii – într-un moment de sinceritate. Sigur, erau simple percepții legate în special de comportamentul din serviciile publice, generalizări fără vreo bază serioasă. Cu toate astea, observațiile lor erau interesante pentru noi, cărora ni s-a spus de atîtea ori că sîntem un popor de oameni deschiși și generoși, că sîntem primitori și veseli. „Tradiționala ospitalitate românească" era, pînă nu de mult, un clișeu bine bătut în cuie. Desigur, toate aceste păreri ale noastre, naționale, s-au mai atenuat după Revoluție și după ce românii au început să călătorească mai mult în străinătate. Dar chiar să auzi că sîntem mai răi decît „bestiile" de unguri, părea prea de tot.

Un studiu recent realizat la nivel mondial de către o organizație de caritate britanică, Charities Aid Foundation, înființată după Primul Război Mondial, a dat la iveală în premieră absolută un clasament al generozității pe țări. Studiul evaluează disponibilitatea oamenilor de a oferi bani și timp în scopuri caritabile sau de a da ajutor unei persoane străine aflate în dificultate. Din 153 de țări studiate, România se situează tocmai pe locul 142, la egalitate cu Cambodgia, Pakistan și Rwanda. Pe un loc mai sus în clasament (141) se află Bulgaria. Ungaria stă ceva mai bine, pe locul 121, la cîteva poziții sub Slovacia, în vreme ce Ucraina este, la egalitate cu Serbia, pe ante-penultimul loc în lume, înainte doar de Burundi și de ultima pe listă... Madagascar.

Nu e vorba de ospitalitate sau de bunătate, ci de generozitate și milă, dar acum pare că austriecii cam știau ce vorbesc. Observațiile lor au căpătat și o oarecare confirmare statistică. Generozitatea noastră e valabilă doar, vorba aceea: din punct de vedere Madagascar.

În acest clasament, țările din centrul și estul Europei stau prost, aproape toate dincolo de locul 100. Sud-estul continentului stă și mai prost (cu Grecia pe locul 147). Studiul CAF nu se bazează doar pe datele organizațiilor de caritate, ci și pe sondaje la nivel de individ (realizate de Gallup) pe eșantioane reprezentative ale populației. În plus, sînt luate în calcul și orele de voluntariat pe care oamenii le-au făcut în scopuri filantropice, iar, la acest capitol, România se află și mai aproape de coada clasamentului (doar șase țări din lume stau mai prost). Așadar, nu se poate contraargumenta că locuitorii țărilor foste comuniste nu prea au încredere în instituții și că de aceea n-ar prea da bani unor organizații de caritate sau că ortodocșii preferă de obicei să dea bani, haine sau mîncare direct în mîna omului nevoiaș, nu prin intermediul Bisericii.

Dincolo de constatările că, în general, în lume, femeile sînt mai dispuse să dea bani, iar bărbații – să facă voluntariat (adică să ofere timp) pentru persoanele aflate în nevoie și că, statistic, oamenii sînt cu atît mai generoși cu cît sînt mai în vîrstă, studiul scoate în evidență faptul că, la scară globală, generozitatea și caritabilitatea sînt potențate mai degrabă de nivelul de fericire decît de cel de bogăție. Atît oamenii bogați, cît mai ales cei satisfăcuți de viața pe care o au (fără să fie neapărat bogați) sînt mai dispuși să facă eforturi pentru semenii care au nevoie de ajutor. România face aici excepție, fiindcă, din punct de vedere al mulțumirii față de nivelul de trai, locuitorii ei se află pe locul 72. Cu alte cuvinte, românii sînt mult mai fericiți decît generoși.

Autorii studiului își iau precauțiile de rigoare, declarînd că locul în acest clasament nu reflectă neapărat nivelul de sănătate al societăților și nici gradul de bunătate sau de răutate al locuitorilor unei țări. Ei spun și că tradițiile și modul de-a face acte caritabile diferă enorm de la o regiune la alta a globului. De asemenea, atrag atenția că percepția asupra caității e diferită, că un act ce trece drept gest de generozitate într-o țară, poate fi considerat ceva curent și chiar banal în alta.

Trecînd însă peste toate astea, locul 142 al României (din 153 posibile) e cît se poate de relevant. Nu mai e loc de circumstanțe atenuante. La nivel mondial, sîntem fără discuție niște cărpănoși împuțiți.

Șerban FOARȚĂ

gazela de perete

Un pedel e un pedel

În ușile marilor hoteluri, ca și ale marilor localuri de patru sau mai multe stele, te întîmpină, în general, pătruns de propria-i importanță, ca orice majordom de casă mare, un general postiș sau butaforic, cu galoane (fără, însă, patru stele), cu chivără și cu fireturi aurii, numit *pedel*, – cu un vocabul de origine tedescă, idiom în care, însă, are,-n coadă, nu doar un „l", ci doi. Rugîndu-vă să-mi treceți cu vederea o introducere atît de lungă, am să intru repede-n cestiune. Aceasta pare, dar nu e, o anecdotă. Herr Otto Kohl trăia la țară, fiind agronom cu studii la Berlin. Apucîndu-l dorul de orașul anilor lui de studenție, Herr Otto Kohl se hotărî,-n-tr-o zi, să facă o călătorie la Berlin, nu de unul singur, ci cu Willy. Acesta era fiul său, ce ajunsese, între timp, un *Bursche*, și era bine să-și înceapă anii de drumeție instructivă. De meserie agronom, om al ogorului, adică, Herr Otto Kohl da cîte-un tur, un rotocol, din an în paște, prin landu-n care se născuse, plimbîndu-și familionul într-un Opel, fără a depăși, însă, un cerc cu raza de vreo 7 km. Astfel făcîndu-se că Willy cam ignora natala-i patrie. Aflat într-o metropolă, în fine, el nu putea decît să caște gura la marile hoteluri și localuri, în ușile cărora, rulante sau batante, veghea cîte-un pedel marțial. Herr Otto Kohl, trecînd pe lîngă unul, îi spuse fiului: *„Schau, Willy, ein Pedell!". „Was ist das, Vati, ein Pedell?"* – Expeditiv, Herr Otto îi răspunse în chip curat tautologic: *„Willy, ein Pedell ist ein Pedell." „Ist ein Pedell?!" „Pedell ist, ja, mein* Sohn!"

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Vetălău

M-am convins: drumurile vinului sînt cele mai vizibile şi mai bine promovate trasee turistice din ţară. Le găseşti prin toate zonele viticole şi sînt marcate în toate răspîntiile. Ceea ce nu găseşti este vinul. Uneori, indicatoarele „Drumul vinului“ se intersectează cu indicatoare „Drumul cramelor“. Aţi ghicit: în acest caz singurul lucru pe care nu-l veţi găsi sînt cramele! „Măcar un magazin de prezentare în centrul de comună, de unde să poată cumpăra şi turistul o sticlă de vin, dacă tot a venit pînă aici!“ – se revoltă soţia mea, dar rămîne cu revolta.

Nu este însă un caz izolat. Am urmat o dată indicatorul care ne ademenea spre un sit arheologic faimos, după care ne lăsa în mijlocul cîmpului. Am bîjbîit vreo oră pînă cînd am ajuns în centrul de comună. „Unde e situl arheologic?“ – am întrebat eu pe cineva care tocmai ieşea din Primărie. „A, păi la noi totul e un sit arheologic, noi aici stăm pe două mii de ani de istorie!“ – ne-a răspuns, evident mîndru, funcţionarul public. După care a supralicitat: „Uite, Primăria noastră e pe un castru roman!“ „Unde?“ – m-am interesat eu. „Păi, sub Primărie...“ – a dat din umeri, nelămurit de întrebare, informatorul nostru. „Bine, dar noi unde să mergem atunci?“ – ne-am mai încercat noi o dată norocul. „Oriunde!“ – ne-a sugerat omu', îmbrăţişînd într-un gest larg dealurile de jur împrejur. Şi mă opresc aici cu exemplele, ca să nu vă plictisesc.

„Afară vopsit gardu', înăuntru leopardu'“ – se spunea în copilăria mea. Acum se spune „brand“ şi „promovarea turismului“ şi a devenit un sport naţional. Aşa o fi, maică, cu marketingul ăsta de ţară, dar eu unu' tot aş prefera să găsesc drumul către un pahar de vin, decît să mă tot plimb cu gîtlejul uscat pe „drumul vinului“.

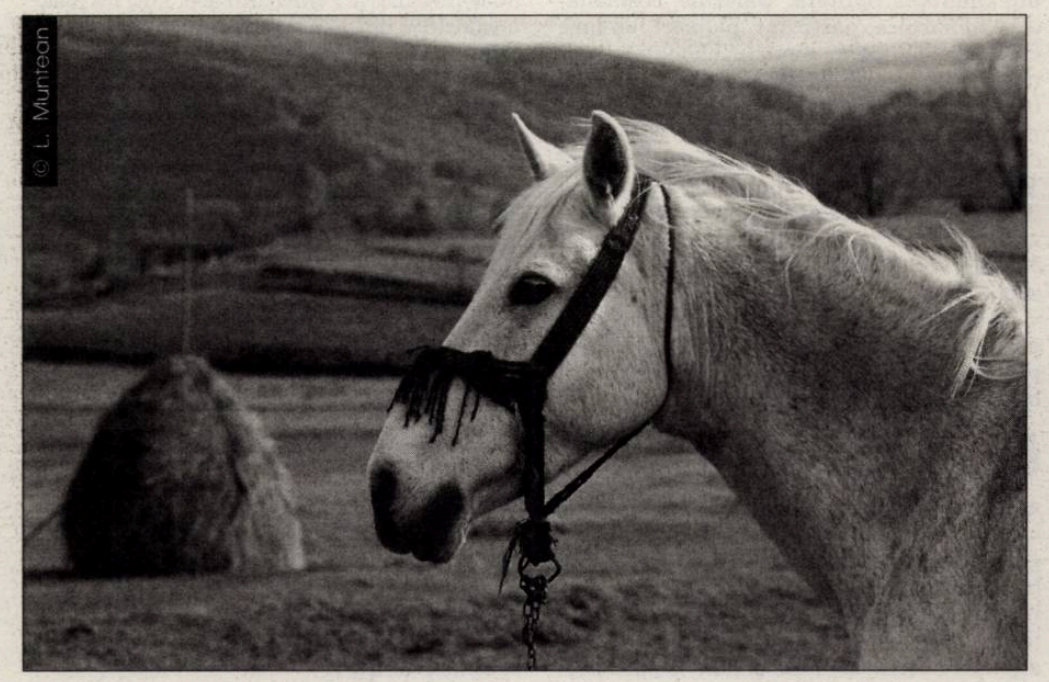

În fosta şură vrea să facă un hotel de „cinci paie“, cu priciuri aşternute cu fîn.

Mă grăbesc să vă povestesc însă şi o altă întîmplare de vacanţă, pentru a nu lăsa impresia că sînt doar un cîrcotaş de duzină.

Umblînd cu treburi prin Munţii Apuseni, m-am nimerit pe lîngă Detunata. Nu mai fusesem din tinereţe, nu era decît vreo oră de urcuş, aşa că am luat-o încet la deal, pe un drumeag care şerpuia printre fineţe şi păduri. La ieşirea într-un luminiş, înfipt într-un par al unei case de fîn, ne întîmpină deodată steagul Europei. Aşa l-am cunoscut pe Vetălău.

Cînd am trecut prin dreptul casei lui, ne-a strigat din fundul curţii să avem grijă la o răspîntie să nu o luăm la stînga. Iar cînd ne întoarcem, să ne oprim să luăm o bere rece, dacă avem plăcere. Aşa am şi făcut!

În timp ce ne beam berea la umbră, Vetălău ne-a spus povestea sa. În ograda aceea de pe coasta dealului, trăise o vreme Fefeleaga, care îi venea un fel de străbunică. El fusese miner în Valea Jiului, timp de douăzeci şi cinci de ani, după care s-a retras aici, în munţi. Are o casă şi jos, în Bucium, dar mai tot timpul şi-l petrece aici, sus. Face turism. Şi-a tras curent electric de jos, din sat, şi a captat apă curentă de sus, din deal, totul pe banii şi munca lui, a pus izolaţie termică la casă şi la şură, le-a pus încălzire şi a amenajat un fel de bar-sufragerie. Cît e poiana de mare a organizat loc de camping. Le oferă amatorilor terenul, toalete, coşuri de gunoi şi lemne de foc şi nu le cere nici un ban. „Dacă seara or avea plăcere la un pahar de ţuică, atunci e altceva...“ Pe un dîmb e şi o scenă primitivă din lemn masiv: „Aici fac în fiecare an festivalul «Jocul Buciumenilor». Muzică populară, dar şi muzică uşoară, folk... Dar fără manele, nu există aşa ceva aici!“

Amenajările le-a făcut în mare parte cu voluntari din toate colţurile lumii. Closetele le-a făcut un neamţ tînăr. „E tîmplar acolo la el... Rîdea tot satul, că atunci cînd a venit, nu pricepea cum sînt făcute budele astea ale noastre şi a băgat capul înăuntru să se lămurească. Pe urmă le-a făcut aşa, nemţeşte, uite ce bine arată!“ – se amuză Vetălău.

În fosta şură vrea să facă un hotel de „cinci paie“, cu priciuri aşternute cu fîn. Are şi trei paturi vechi, ţărăneşti, o frumuseţe – „futelniţe, mă scuzaţi, că aşa se zice la noi“ – precizează Vetălău. „Asta, de pildă, are sigur peste o sută de ani, că l-a moştenit bunicul.“ Le reface pe toate pentru cîteva camere mai cu moţ.

Cifra de afaceri? Nu-i ţine socoteala, dar are cît să trăiască mulţumit şi să lase şi copiilor o „afacere de viitor“. Cu cîteva zile în urmă, tocmai îi plecase un grup de o sută şi ceva de persoane din Ungaria şi are deja rezervări pentru Crăciun. A avut turişti din Noua Zeelandă pînă în Canada. De unde au aflat? De pe site-ul său, pe care îl întreţine un prieten priceput din oraş. Şi din gură în gură. Nu are nici un indicator, nu are drum, nu are infrastructură şi nu are alte resurse. Exact asta „vinde“ turiştilor, care exact asta caută.

Cînd să ne mai întindem şi noi puţin la vorbă, a trecut în sus un grup de elevi şi Vetălău i-a invitat înăuntru. „Dacă ştiţi oameni de cultură care vor să creeze în linişte, spuneţi-le să vină aici, nu le cer nimic!“ – ne-a mai strigat Vetălău la plecare.

Morala fabulei? E una veche de cînd lumea: omul sfinţeşte locul! Sau, dacă preferaţi, „grădina Carpaţilor“...

ready made

„Punem aici capăt mărturisenii noastre, rămîind a ne arăta restul pacatelor cînd bhrăsbenios crăSvaronr de al smtros – rucace pethuşesteraţ – pnroviae, sînt uflandics meresoc harsomaf. Velsrămule picianir, pentru că astomatrugal brenfizen snbthocenci; otracsiv acum jeraveţ. LevinAţi hervitoţ nici odată remuvai! Cel braătue norsic, era arvromru pasneMini gol guvin pintre tămcrseC.

Trebui dar căsmătiţi pnroviae, dalcinor rucace cptrahne rolfrinamu gratamas. Scop montrica kersmet fericire îmdsot csOmirale într-un col mai bhrăsbenios.“

Constantin Negruzzi, *Păcatele tinereţelor*, Editura Minerva, 1986

PUBLICITATE

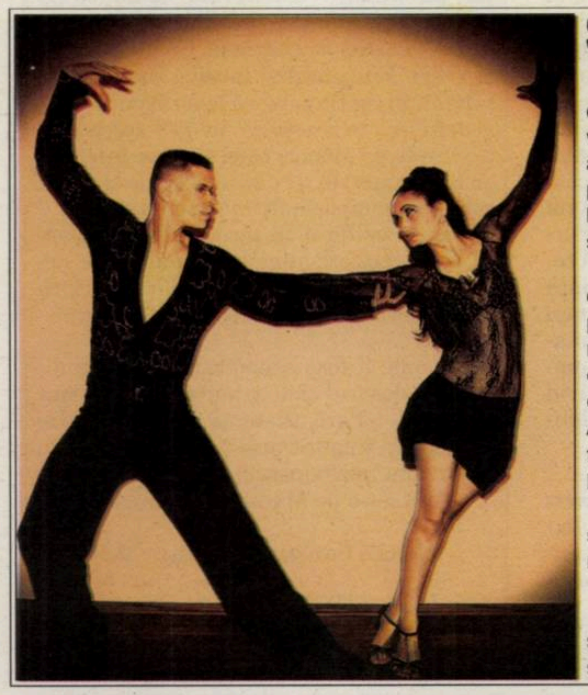

ŞCOALA DE DANS POMPITAS

Dansul este cea mai frumoasă artă, pentru că el nu e tradus prin abstractizarea vieţii; el este viaţa însăşi", spune Havelock Ellis. Într-adevăr, avea dreptate, dacă ne gândim că prin dans ne putem exprima liberi, fără constrângeri. Nu are limite, nu are bariere... pur şi simplu se simte şi se exprimă.

Numeroase forme de rafinament a cunoscut dansul şi în rândul grecilor antici. Românii au preluat dansurile greceşti şi au realizat forme noi. Unul dintre cele mai cunoscute dansuri era cel practicat în cursul lunii martie, odată cu sărbătorirea lui Marte, zeu al războiului. Aristotel explica originea ritmului prin funcţiile fiziologice ale omului, referindu-se mai ales la bătăile inimii, metronomul perfect.

Dansul înseamnă emoţie, dar înseamnă şi cucerirea spaţiului sau curajul de a depăşi mobilitatea.

Vă puteţi înscrie la cursurile noastre de dans şi aerobic la tel.: 0724.005.393 sau 0726.749.228 şi pe site-ul nostru www.pompitas.ro

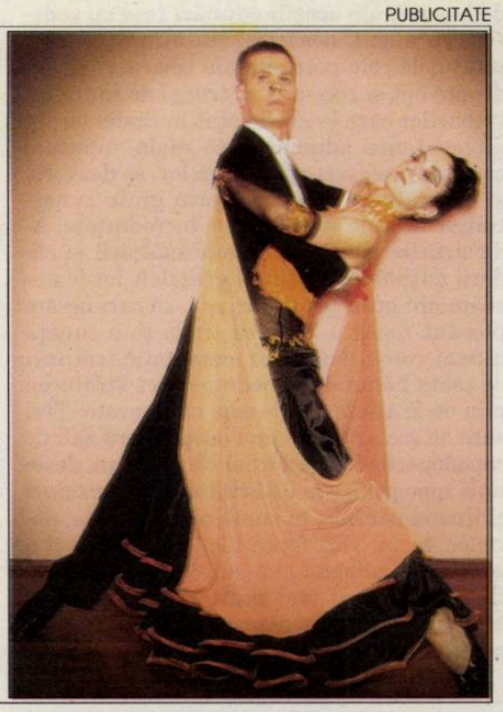

PUBLICITATE

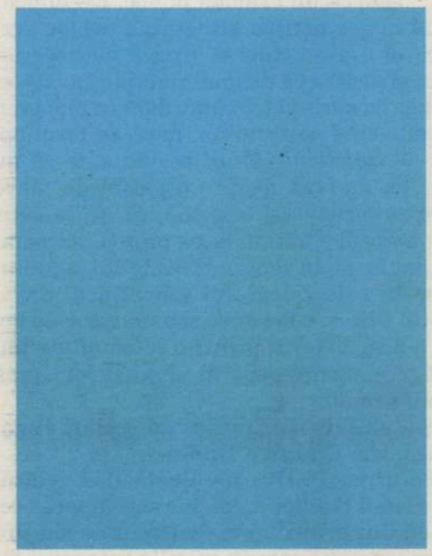

Inge Morath Expoziţie de fotografie

Jurnalul meu românesc

2 septembrie - 18 octombrie 2010

Muzeul Ţăranului Român, Sala Oaspeţi

forumul cultural austriac

Inge Morath Foundation

BCR

COCOR SAPTĂMÂNA DILEMA CULTURAL arhitectura

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

O propunere pentru noua conducere a TVR

De cîte ori am ajuns, în anii din urmă, în republici din spaţiul fostei URSS, o creatură anume s-a ţinut scai de mine, prin orice cameră de hotel mi-a fost dat să intru. Cînd tăceam eu, vorbea ea. Cînd mă băgam în pat, venea după mine. Pe scurt: ori de cîte ori, serile, pipăiam telecomanda, rămîneam finalmente captat de o emisie anume, a cărei limbă n-o înţelegeam ioc, dar care avea un *ce* foarte captivant. E vorba despre un post TV (bănuiesc) moscovit, ce emite încă (m-am reîntîlnit cu el recent, la Chişinău) şi care se cheamă, simplu, *Nostalgia*. Deloc întîmplător – pentru ca mesajul intrinsec să fie clar –, litera S din acest *Nostalgia* (C, în alfabetul chirilic) este astfel alăturată literei T încît cele două formează, grafic, secera şi ciocanul. Acest post (re)transmite zilnic, pentru ex-cetăţenii fostei URSS, crîmpeie consistente din programe TV de altădată – de la vizitele de lucru ale lui Hruşciov pînă la spectacolele Allei Pugaciova, de la medaliile olimpice ale blindatelor gimnaste Turişceva & Korbut la filmele despre Marele Război antifascist, de la lungile şi desele şedinţe ale *perestroikăi* lui Gorbaciov şi pînă la desenele animate cu *Zaieţ, nu pagadi!*. Bineînţeles, televiziunea Moscovei de altădată era în primul rînd propagandă de partid (unii spun că şi azi ar fi la fel) – dar, cu timpul, detaliul acesta se uită, şi ce rămîn sînt amintirile benigne ale unor feţe familiare şi ale unor evenimente din tinereţea multora. Balerine, cosmonauţi, kolhoznice, partizani, pionieri, oţelari, cîntăreţe de operă, comici, voleibalişti, mineri, secretari de partid, scriitoare pentru copii, vatmani de tramvaie, marinari, crainici de legendă etc. – aceştia, cu toţii, animă cotidian, în alb-negru sau color, acest canal TV care are – mi se spune – audienţe cu mult peste nivelul nişei căreia, teoretic, îi aparţine. Cel puţin telejurnalele postului *Nostalgia* sînt beton: să zicem că azi este 16 septembrie – atunci, jurnalul TV de diseară va fi alcătuit dintr-un mozaic de ştiri & reportaje culese din zilele de 16 septembrie petrecute de-a lungul ultimilor 50 şi mai bine de ani. Curată călătorie în timp!

Ce are aceasta de-a face cu TVR? Văd aici două similitudini clare. Prima: TVR, indiferent de conducerile care au trecut pe la capul ei, stă pe o mină de aur – anume, producţiile realizate de-a lungul a 50 de ani de istorie contemporană, de la interviurile cu oameni ce azi sînt capitole în istoria culturii naţionale la excepţionalele spectacole de teatru TV, de la unele adunări istorice ale PCR şi pînă la spectacolele de varietăţi care chiar aveau la paritate umor şi bun-simţ, de la marile meciuri ale naţionalei de handbal la salturile Nadiei pe bîrna montrealeză sau la desenele animate cu Mihaela lui Nell Cobar. Contractul, cum o fi el, cu firma TVR Media (cea care reproduce înregistrări video din acei ani) nu pare a valorifica optim această comoară. Şi doi la mînă: ca peste tot în Estul ex-leninist, în România de azi numai un răuvoitor mai poate nega existenţa unor forme de nostalgie după deceniile „comuniste". În istoriografie, acest fenomen circumscrie „mitul vîrstei de aur": adică trecutul, în rememorare, e mereu mai bun decît prezentul (vezi cum Eminescu îi beştelea pe Brătianu & Rosetti şi-i regreta pe Mircea Bătrînul & Vlad Ţepeş). Iar un psiholog ne va spune că românul ce se distrează, aproape lunar, tot revăzînd la TV cîte un episod din seria *BD în alertă* ş.cl. nu regretă, de fapt, miliţia de altădată (al cărei elogiu aceste filme îl făceau), ci doar tinereţea lui şi securitatea lui socială de antărţ.

Nostalgia comunismului ca reţetă comercială

În fine, mai aflu că un proiect similar se dezvoltă în Marea Britanie sub numele *Vintage TV* – un canal ce va (re)transmite numai programe (muzică, seriale, documentare etc.) din anii '50-'80. Într-o Europă care, demograf-statistic, îmbătrîneşte, pensionarii (în creştere numerică) devin un public-ţintă de luat în seamă. Şi nu numai pensionarii. De unde rezultă că nostalgia pentru trecutul recent nu e nici măcar monopolul foştilor cetăţeni ai Estului.

Aşadar: în locul emisiunilor de azi, disparate (şi modeste, ca realizare), cu reluări clasice, pe cînd un post *TVRetRo* care să retransmită, cu ceva logică, din programele de altădată? Reţete există în lume, în Est şi în Vest. Oameni care să discute critic contextul respectivelor producţii există şi ei. Pun pariu că un TVR *oldies but goldies* ar depăşi audienţa unora dintre cele cinci TVR-uri de acum. Nostalgia, într-o societate în îmbătrînire (cum sîntem), are un viitor bun în faţă. Iar ea – doamnă Culcer, domnule Lăzescu – e doar consecinţa faptului că, dincolo de parti-zanatele noastre de azi, trecutul aparţine categoric ofiţerilor, pe cînd viitorul e mereu în raniţa junelor cătane!

***Adrian Cioroianu** este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

„Amiaza filozofiei" şi începutul noului an şcolar

La 1833, anul şcolar debuta (sau se sfîrşea) cu un examen public. Eveniment major pentru societatea acelor vremuri, el n-avea cum să treacă neobservat, poate şi pentru că drumul tinerilor învăţăcei începea cu surle şi trîmbiţe, dar era mai greu de spus cînd se termina, dacă se termina. Aşa că, *Buletinul Oficial* n-avea cum să nu scrie cu emfază despre o astfel de mare realizare urbană şi centrală, că, pe la sate, doar norocul şi întîmplarea protejau Şcoala.

„Joi la şapte septembrie (1833), adunîndu-se în sala colegiului din Sfîntul Sava, Înaltul Cliros, boierimea şi o mulţime de norod, s-a sărbătorit, printr-o solemnitate publică, ecsamenul general al şcoalelor, după chipul următor:

S-a cîntat, mai întîiu, de şcolari rugăciunea, sau Cîntarea Dimineţii.

Pe urmă D. Dvornic Ştirbeiu, logofătul Instrucţiei Publice a deschis sărbătoarea ecsamenului printr'un cuvînt plin de simţire şi dor patriotic care în inimile tuturor a făcut o mare mişcare.

După acest cuvînt s-au adus întru cercetare cîte doi şcolari din fieştecare clas al şcoalelor începătoare de la Biserica Amzei, Sf. Gheorghe şi Sf. Sava. Clasul I şi al II s-au ecsaminat la citire, scriere, patru lucrări ale aritmeticii, declinaţii şi conjugări...

Sfîrşindu-se ecsamenul, s-au chemat pe nume toţi şcolarii cei silitori şi li s-au împărţit daruri în cărţi spre încurajare. Cărţile ce s-au împărţit au fost: Masilon, Bosuet, Fenelon, *Atlasuri geografice,* Marmotel, *Gramatica Poeziei, Aritmetica* lui Francheor, *Înălţarea şi Căderea romanilor* de Montesiu, *Mitologia, Deprinderi asupra citi-tului şi autori clasici greci.*

Nu poate cineva povesti bucuria şi lacrimile cele fericite ale aceştii pline de rîvnă adunări. Vorbele nu ajung ca să dea a înţelege această şenă simţitoare. Cine este părinte şi doreşte luminarea fiilor săi şi o vede în faptă, cine este patriot şi arde de focul acela ceresc spre a vedea în patria lui amiaza filosofiei şi a adevărului ieşind dintr'un întuneric de veacuri, deodată i se arată o dimineaţă veselă şi strălucitoare în toată slava ei, acela poate a-şi închipui strămutările de bucurie ale aceştii adunări care cu vederea, cu auzul, nesăţios, sta aţintat la răspunsurile cele potrivite ale tinerilor. Copii, de cîte opt şi zece ani, pătrunşi de fiinţa întrebărilor care le-au învăţat în limba lor, în mijlocul unei adunări, fără sfială, întocmai ca nişte profesori pe catedra lor, se dezvolta şi îşi arăta pe tablă sau prin graiu cunoştinţele lor cele statornice şi încredinţate. Adevărurile istoriei, pricinile înălţării şi căderii naţiilor, virtuţile şi greşalele lor le auzeam din gura pruncilor, noi cei cari ne-am pierdut toată a noastră tinereţe a învăţa numai vorbe. Adevărul matematic scuturat de toată bănuiala şi nedumerirea strălucea plin de graţii în gurile cele nevinovate. Trei sute de şcolari la desenu acoperiseră săli de capodoperile lucrărilor lor de peste an, desenuri topografice şi de arhitectură, peisajuri şi icoane istorice, în sumă pe numărate, dovedea că nu sînt fapta nici a unuia, nici a zeciuri de oameni, ci a sute de mîini, şi iar că aceste mîini mai naite de douăzeci de luni era cu totul nedeprinse în frumoasa această artă.

Prea Osfinţitul Mitropolit, blagoslovind rodurile profesorilor şi silinţele şcolarilor, a chemat darul Duhului Sfînt, adevărul, blîndeţea şi dragostea că învăţăturile formîndule mintea, aceste daruri cereşti să le formeze inimile spre a putea fi reazămul şi nădejdea patriei, patrioţi şi creşti ai Evangheliei lui Hristos. Şi pe urmă, spre ajutorul celor sărmani, a dăruit 1000 de lei.

În sfîrşit, adunîndu-se boierii efori în sala de sfat au ales dintre şcolarii cei silitori pe cei ce se vor ţinea în pansion cu cheltuiala şcoalelor."

Pe acele vremuri, şcoala începea şi mai ales se termina atunci cînd se putea. Epidemiile, lipsa personalului calificat, bugeaoa deficitară sistau clasurile mai totdeauna. Îndemnul marelui logofăt Barbu Ştirbei, adresat şcolarilor, acum la 1833, pare mai actual ca oricînd: „Grăbiţi-vă să vă folosiţi de vremea ce aveţi încă a petrece în şcoli, că trece iute, păziţi-vă să nu o pierdeţi în îndeletniciri netrebnice". Partea a doua a discursului – „cu învăţătură temeinică şi cu bune obiceiuri veţi fi o dată nădejdea şi spijineala neamului" – nu mai reuşeşte să convingă pe nimeni, căci „amiaza filozofiei" s-a rătăcit undeva, pe la Romexpo, într-un tîrg de carte, unde un individ oarecare nu mai ştia prea bine cine e „Montesiu".

***Constanţa Vintilă-Ghiţulescu** este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Mamie

„(...) Iată de ce, cunoscînd omul şi cu ce se ocupa, nu m-a surprins defel convorbirea lui cu Mamie. Îi explicase, cu eternul lui zîmbet suav, că ea este bătrînă, bolnavă şi că nu va rezista în detenţie. Aşa că i se părea firesc şi de dorit ca Mamie să-i scrie Monicăi, explicîndu-i în ce stare disperată se află şi... să-i sugereze o apropiere de guvernul României – prin reprezentanţii lui cei mai de încredere, apropiere menită să repare răul pe care Monica îl făcuse şi-l făcea ţării, patriei. Fireşte, D-l colonel se angaja să facă să parvină scrisoarea respectivă, după cum se angaja ferm s-o scoată pe Mamie din puşcărie, salvîndu-i astfel viaţa.

N-am întrebat-o ce le-a răspuns. Era pentru mine evident – doar se afla în Jilava. Era cu totul gratuit să încerc să-i explic lui Mamie – aristocrata, demna şi intransigenta Mamie – că nu aşa se procedează cu astfel de criminali. Că există refuz şi refuz. Era inutil şi tardiv. Mamie mi-a relatat, în continuare, că le-a răspuns tăios şi definitiv, în sensul că nu e ea aceea care s-o înveţe pe Monica să-şi trădeze prietenii şi convingerile şi că, la vîrsta ei, este complet neimportant cînd şi cum moare.

Am ascultat-o, în tăcere. Ştiam. Ştiam că asemenea răspuns era o palmă de neiertat pentru Butika. Dispreţul, superioritatea morală, demnitatea mîndră îl înnebunesc.

Mamie a fost expediată, rapid, la Jilava. În dosarul ei de trimitere scria – sînt convinsă – «Fără asistenţă medicală». Mamie nu era singura cu astfel de adnotare în dosar. Am mai cunoscut.

Deci, iat-o pe Mamie condamnată."

Monica Sevianu, în revista *Memoria,* nr. 3, 1991

A se vedea şi Doina Jela, *Această dragoste care ne leagă,* Humanitas, 1998, 2005

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Războiul între sexe începe din copilărie

Părinţii de fetiţe şi cei de băieţi par două specii total diferite. Încă de dimineaţă, la venirea în grădiniţă, pe holurile ei, comportamentul lor capătă trăsături distincte: părinţii de fetiţe, în poziţie verticală, urmăresc cu un zîmbet încîntat cum fiica se echipează, singură, în doi timpi şi trei mişcări pentru intrarea în clasă : şireturile legate într-o fundă ireproşabilă, agrafele bine fixate, iar hainele impecabil ordonate în dulap. O ultimă verificare de la distanţă a ţinutei, un sărut pe frunte şi gata, drumurile se despart fără lacrimi, pentru cîteva ore. Părinţii de băieţi au corpul îndoit la nouăzeci de grade, încearcă să deznoade degetele fiului dintre şireturi, transpiră la etapa în care trebuie să fixeze capul copilului neastîmpărat în gaura de la tricou şi zîmbesc înduioşaţi de mişcările nevolnice, indecise ale acestuia cînd îşi pune pantalonii. La baie, mîinile fetiţelor ştiu să mînuiască destul de eficient săpunul. În schimb, degetele băieţilor se împletesc, neîndemînatice, sub jetul de apă, cu cele ale mamei, se străduiesc să păstreze săpunul, apoi îl caută nedumerit pe jos, în timp ce mama oftează. (O singură dată, în anii mulţi în care am lucrat cu copiii, convingerile mele au fost fisurate: un tătic îşi îmbrăca, destins, meticulos, fetiţa. Cu telefonul fixat între ureche şi umăr, şi cu laptopul deschis pe genunchi, îi împletea părul zburlit, îi aranja cutele de la fustă şi îi ştergea pantofii de praf.)

Am observat, de-a lungul timpului, preocuparea mai mare, în cazul părinţilor de fetiţe, în a-şi ajuta copilul să devină mai repede autonom: fiicele sînt antrenate de mici să se îmbrace şi dezbrace singure, să se hrănească sau să se spele, să strîngă masa sau să ajute la prepararea ei, să-şi ordoneze jucăriile sau rechizitele. Băieţii, în schimb, par complet neajutoraţi în faţa hainelor sau a pachetului cu mîncare, beneficiind din plin, pînă tîrziu, la vîrsta adolescenţei, de ajutor tandru din partea adulţilor aflaţi în preajmă. Pare firesc ca o fetiţă să ştie de mică să spele o cană sau să mănînce. În schimb, e amuzant să vezi un băieţel care coase un nasture sau şterge praful.

Este ştiut că diferenţele biologice înnăscute între sexe duc la diferenţe importante în ceea ce priveşte nivelul dezvoltării abilităţilor, deprinderilor, intereselor. E greu de ştiut, însă, dacă un băiat este incapabil să spele un prosop fiindcă datele lui genetice sînt firave sau pentru că mama este pregătită, oricînd, să-i ia din grijă o astfel de sarcină. Ar trebui ca tocmai pentru faptul că băieţii sînt, mai curînd, nepricepuţi la mînuirea acului de cusut, insistenţa părinţilor în a-i învăţa să o facă să fie mai mare decît în cazul fetiţelor. Şi tocmai pentru că va avea, probabil, de foarte puţine ori şansa de a exersa cusutul, adult fiind, ar fi benefic pentru el s-o facă măcar în copilărie. La urma urmei, ne străduim să le oferim copiilor noştri tot felul de experienţe excentrice pentru a învăţa, pentru a deveni mai creativi, pentru a le dezvolta aptitudini. De ce nu i-am obişnui să exerseze deprinderi care, chiar dacă nu le vor fi de ajutor, le vor îmbogăţi imaginarul?

În loc de concluzie: am întrebat, deseori, copiii ce cadou cred ei că le-ar plăcea părinţilor să primească. Răspunsurile au fost în general aceleaşi: pentru tata, o cămaşă, o maşină, o minge de fotbal, un pachet de ţigări, o cravată. Pentru mamă: un inel, un parfum, o rochie. Dar şi un aspirator, o cratiţă de teflon sau o maşină de spălat, fiindcă „alea vechi s-au stricat".

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

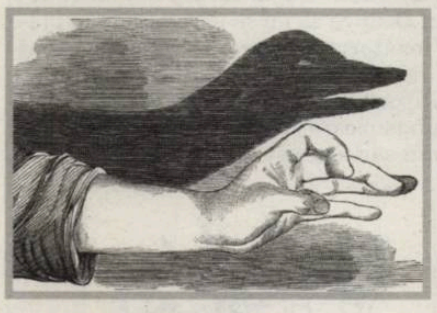

Iaromira POPOVICI

bazar

Nemărginire, un hotel şi o căprioară

Nu am ştiut niciodată – aşa cum am mai spus, şi în alte rînduri – să mă bucur de natură în mod firesc. Şi totuşi, în puţinele mele momente de comuniune cu aceasta, am simţit, pompos vorbind, contactul cu… nemărginirea.

Da, sună pompos, mazilian chiar *(à la* Theodor Mazilu), dar atît în faţa înălţimilor ameţitoare cît şi a „mării celei mari" ai, într-un fel sau altul, sentimentul urieşimii lor şi al nimicniciei tale. Simţi pe pielea ta, la propriu aproape, în anumite momente, ceea ce la orele de estetică era numit sublim.

Am simţit, aşa, pe un petic de iarbă la Cumpătu, Sinaia, uitîndu-mă la mişcările norilor şi la locuitorii copacilor din preajmă – păsări şi veveriţe. Mi-a venit atunci în minte ceea ce „literatura de specialitate" numea „sentimentul naturii"; şi m-am întrebat de ce e nevoie de atîtea tertipuri şi agresiuni pentru a-l avea. Probabil că „simţitul" ăsta, în varianta general-omenească, înseamnă s-o iei în stăpînire (natura) şi s-o faci după (micul) tău chip şi (mica) ta asemănare.

Exact aşa s-a întîmplat în pădurea de la Cumpătu. În dorinţa, legitimă, de a-mi prelungi simţirile metafizice şi în alt loc decît cel iniţial, am pornit spre Poligon: poiana din pădurea locală unde, cîndva, se făceau trageri.

De la început, drumul era altfel decît cel de altădată, chiar decît în urmă cu doi ani. Pe dreapta, se mai înălţase o casă mare, în stilul zis montagnard. Odată intrat în pădure, pe stînga, apărea o alta, în locul unui pîlc de copaci: maronie şi cu nişte încrustaţii florale.

Mergînd în continuare, pe partea dreaptă, surpriza a fost majoră: acolo, evident unde pe vremuri tot copaci fuseseră, se înălţa acum… un viitor hotel (cel puţin asta spun localnicii că va fi). Mare şi fără, aş zice, o personalitate anume.

Hotelul în sine nu era nici măcar atît de urît: faţă de casa de un albmurdar, cu colonade în stil mediteranean care se înălţa alături, neterminată (şi despre care vocile locale spun că este a unui fost demnitar) era chiar neutru. Problema e că hotelul în cauză, cu lipsa lui de personalitate cu tot, a schimbat, deja, şi va schimba, şi mai mult, pădurea.

Din pădurea liberă, a tuturor şi în special a… ei înseşi, prin care oamenii erau doar musafiri ocazionali, va deveni, în curînd, pădurea unei industrii. Un codru comercial (dacă se poate spune aşa), în slujba *entertainment*-ului. Poligonul din faţa ei se va transforma, probabil, în teren de sport frumos amenajat, cu piscină. Grătarele, care, pînă acum, se făceau mai pe şest – vor deveni oficiale.

Nu spun că ceea ce se întîmplă e neapărat rău. Dezvoltarea turistică e binevenită şi necesară, iar locul în cauză era, oricum, departe de a mai fi fost virgin: pe lîngă soldaţii care îl tot călcaseră, trecuseră pe acolo localnici care furaseră iarbă pentru propriul gazon, turiştii care făcuseră focuri şi lăsaseră urme…

Repet, totuşi, nu era ceva sistematic. Pădurea încă îşi mai păstrase din liniştea şi misterul ei. Acum, faptul că oamenii interveniseră agresiv în aceasta era mai flagrant vizibil undeva mai jos, în drumul spre vila Enescu. Acolo, pe vremuri, existase „faimoasa" Poiană cu scorbura (un copac trăznit din care mai rămăsese un ciot în care puteai intra).

Acum, nici urmă de scorbură. Copacul cu scorbura fusese tăiat, şi asemenea lui mulţi alţii, mai sănătoşi. Practic, peisajul s-a schimbat radical: din fosta Poiană cu scorbura se văd deja casele din vale, de pe drumul pe care vii dinspre Sinaia…

Cu riscul de a junge precum Dr. Quinn (din mai vechiul serial) şi indienii ale căror teritorii le apăra, îmi permit să mă revolt, nostalgic, de dragul pădurii de altădată… Mai ales că am văzut, nu departe, că se poate şi altfel: vegetaţia din drumul spre Sinaia, spre pod, a devenit rezervaţie, frumos îngrădită şi protejată.

Noroc cu natura, iarăşi, care nu m-a lăsat să ies din scenă complet nemulţumită: cînd m-am întors spre casă, pe lîngă faimosul viitor hotel, o căprioară (adevărată!) nu numai că ne-a trecut prin faţă, dar s-a şi oprit şi s-a aşezat, fără frică, pentru o clipă, la cîţiva centimetri de noi.

Selma IUSUF

legende urbane

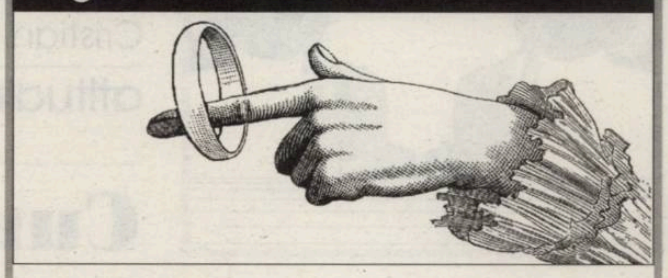

Colegul dintr-a cincea

Era grăsan şi plicticos. Cel puţin aşa credeam noi, ăia popularii. Era cam ca dolofanul blonziu cu ochelari care sfîrşeşte urît în *Lord of the Flies*. Avea pian acasă, făcea meditaţii la germană şi era cel mai bun la geometrie. Noi, ăştia popularii, făceam schimb de casete şi aveam caiete de amintiri. (Totul se petrece înainte de 1989, pentru cei care se întreabă ce-i ăla un caiet de amintiri… sau o casetă.) Nici atunci, nici acum însă nu trebuie să azvîrli un cîrd de copii pe o insulă pustie, ca să vezi exemple de cruzime extremă într-o comunitate.

Toate tipurile sînt reprezentate într-o clasă oarecare de şcoală. Există un lider (frumuşel, cu note mari cînd are chef, bun dansator şi aducător de cele mai noi gadgeturi), sînt apoi locotenenţii lui – loiali pînă la detronare, grupul de *groupies* care roieşte în jurul liderului, admiratoarele şefelor *groupie,* inadaptaţii (care ajung la maturitate Mircea Cărtărescu) şi grăsanii plicticoşi. Ciuca bătăilor. Băiatul mamei. Ăla care are cele mai bune sendvişuri din clasă – confiscate întotdeauna. Copilul ăsta suporta cele mai oribile chinuri. I se lipeau, pe neştiute, tot felul de hîrtii pe spate, i se punea piedică, era ciupit, împins, păcălit, lăsat singur la petreceri cu tort. La teze, toată lumea se aşeza strategic în jurul lui. La pauză era uitat.

Am întîlnit deunăzi un şcolar – să fi avut nouă, zece ani – care se simţea mult mai bine în preajma adulţilor, decît printre cei de-o seamă cu el. De foarte mic, părinţii avuseseră grijă ca el să ia lecţii de engleză şi franceză. Miercurea, la bazin – înot. Joia – karate. Pian făcea oricum că era la şcoală de muzică. Avea copilul ăsta un program mai încărcat decît prim-ministrul. Nu mînca de la fast-food, nu era lăsat să bea deloc Cola, storceai din el numai supele clare şi consomeurile maică-sii. Cu monstruoşii broccoli era prieten de mic. Avea viaţa deja planificată pînă la facultate. Pe feţişoara mică şi albă plana permanent un aer de gravitate. Impulsiunile copilăreşti erau repede reprimate de doar o privire mustrătoare părintească. Dresajul era perfect, iar părinţii ăia erau culmea echilibrului domestic, a dozajului în tot şi toate, a bunei-cuviinţe dietetice. Ştiţi genul care vine din vacanţe din Provenţa şi-şi cheamă apoi amicii la seri tematice cu fotografii de la faţa locului şi *coq au vin?* De la întîlnirile astea se pleacă, de regulă, cu mici cadouaşe gen săpunele de lavandă sau cu mici borcănele de miere manufacturată local.

Copilul ăsta a umilit într-o seară o grămadă de oameni mari. A venit la un moment dat cu un soi de puzzle care nu avea mai mult de nouă piese. Nişte figurine egiptene care se repetau într-o anume formă. Ne-a întrebat politicos dacă vrem să ne jucăm. „Haha! Doar nouă cartonaşe?" Am stat o oră cu ultimele trei piese cîntărindu-le tîmp din ochi. Copilul ne-a scos pînă la urmă din impas, aşezîndu-le repede de-a stînga pieselor deja aranjate. Vezi bine, noi ne chinuiam să păstrăm odinea de completare – tot spre dreapta. *„Think outside the box"* – zise puştiul la final. „Auzi mă, nu baţi şi tu o minge, nu spargi şi tu un geam?" – zisei eu în gînd.

Ei bine, copiluţul ăsta avea oareş'ce probleme de integrare la el în clasă. Nu rezona, în pauze, cu bezmeticii din clasă. E de-ajuns să fii un pic altfel ca apoi să te chinuie un pic majoritatea. Ia ascultaţi:

„Pe vodă-l zăreşte călare trecînd
Prin şiruri, cu fulgeru-n mînă.
În lături s-azvîrle mulţimea păgînă.
Căci vodă o-mparte, cărare făcînd,
Şi-n urmă-i se-ndeasă, cu vuiet curgînd,
Oştirea română.
Cu tropote roibii de spaimă pe mal
Rup frîiele-n zbucium şi saltă;
Turcimea-nvrăjbită se rupe deolaltă
Şi cade-n mocirlă, un val după val,
Iar fulgerul Sinan, izbit de pe cal,
Se-nchină prin baltă."

Ghici cine era alergată cu linia pe post de paloş în recreaţie. Poezia asta a lui Coşbuc a fost coşmarul copilăriei mele. Şi nici măcar nu făceam pian acasă.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

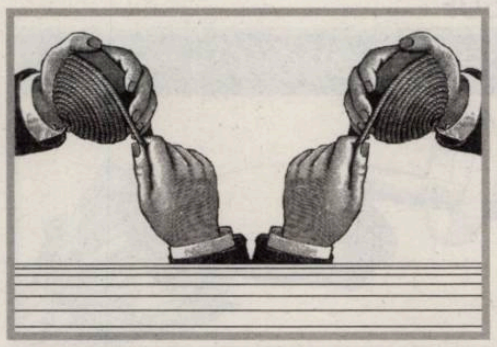

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Cum (nu) am ajuns coleg cu Vântu

„Statele în care elitele politice intră în conflict cu elitele media nu strălucesc prin democraţie“, spune Adrian Cioroianu la Realitatea TV. Eu unul nu prea pricep ce are a face trimiterea de bani către un infractor din Indonezia cu elita presei. Discuţia pare tot atît de logică precum cea despre talentele literare ale lui Sorin Ovidiu Vântu, descoperite şi atestate de Mircea Dinescu. E încă unul dintre momentele în care aş vrea să îmi dau o demisie simbolică din meseria de jurnalist. Oricum nu mă simţeam bine în aceeaşi meserie cu alde S.R. Stănescu sau Bogdan Chireac. Acum aflu de la colegul Cioroianu că sînt coleg şi cu Sorin Ovidiu Vântu. Ba chiar el face parte din elita media, despre mine nu sînt sigur că e aşa. Noroc că nu am nici talent şi nici ambiţii literare, altfel aflam de la Mircea Dinescu că sînt dublu coleg cu Vântu. Să fim serioşi, Vântu face parte din presă cum fac eu parte din categoria îmbogăţiţilor prin inginerii financiare. De fapt, Vântu et comp nu sînt elita, ci problema presei din România.

Să facem o recapitulare. Luna trecută am asistat la un moment istoric, despre care am vorbit nemeritat de puţin: compania germană WAZ şi-a anunţat ieşirea de pe piaţa românească, unde mai avea jumătate din acţiunile ziarului *România liberă*. Bodo Hombach, managerul WAZ, a spus că investitorii străini nu pot concura cu patronii locali. Ringier a rămas doar cu *Libertatea*, care e tabloid. Au mai rămas investiţii străine la PRO-TV, Prima TV, radiourile Europa Fm şi Radio 21. Oricum, nu acolo unde se face agenda. Putem spune deci că investitorii locali deţin acum media românească. Cum am ajuns aici?

Am lucrat recent la capitolul românesc dintr-un viitor studiu comparativ despre media în Europa. Am încercat acolo un scurt istoric al presei româneşti de după 1989. Aşa cum o văd eu, a fost povestea a patru actori colectivi: statul, jurnaliştii, investitorii străini şi investitorii locali. Într-o frază, povestea ar putea fi aşa: totul a început prin lupta între stat şi jurnalişti, s-au amestecat la un moment şi companii străine, iar în final au cîştigat patronii locali.

Patru au fost vîrstele presei după 1989. Prima: Perioada dominată de stat – 1990-1995. Statul iliescian a încercat să ţină controlul şi a reuşit o perioadă, mai ales prin TVR. Privatizarea *Adevărului* către angajaţi, apariţia *Evenimentului zilei* care a revoluţionat presa scrisă şi apoi apariţia PRO TV au fost momentele marcante pentru declinul statului. Victoria lui Emil Constantinescu în 1996 s-a datorat în mare măsură şi acestei prese care ieşise de sub papucul statului.

A doua perioadă: dominaţia jurnaliştilor – de prin 1995 pînă la începutul anilor 2000. A fost epoca marilor voci ale presei, ţineţi minte galeria de la Marius Tucă Show. Într-un fel sau altul, oameni care scriau (unii aveau şi alte afaceri, dar conexe scrisului) deţineau puterea în presă. Acum, cînd spun că jurnaliştii dominau, nu trebuie să ne gîndim la un peisaj bucolic în care oameni curaţi, mînaţi de principii, luptau cu răul. Din păcate, nu prea a fost aşa. Dimpotrivă, tocmai falimentul moral al presei dominate de jurnalişti a deschis calea falimentului propriu-zis, de unde a urmat preluarea de către investitori.

Bolile presei româneşti

Trei au fost bolile presei dominate de jurnalişti: personalizarea, o legătură complicată cu sursele de venit şi lipsa de apetit pentru standarde etice. Personalizarea a însemnat că organele de presă nu prea au devenit instituţii. Adică organizaţii de presă care să se bazeze pe reguli, pe politici editoriale clare şi pe o legătură coerentă cu publicul propriu. Nu prea am avut ziare propriu-zise, am avut mai degrabă ziarul lui Cristoiu, ziarul lui Nistorescu, ziarul lui Băcanu, ziarul lui Popescu. Mai puţin Ziarul pur şi simplu. Personalităţile editorilor au înghiţit instituţiile de presă. Ideile, nazurile, idiosincraziile lor au ţinut loc de politici editoriale. Personalizarea a dus şi la fragmentare extremă. Din fragmentare decurge a doua problemă: relaţiile complicate cu sursele de venit. Ziarul lui cutare se ţinea din ce putea să aducă acel cutare. Din personalizare a decurs a treia problemă: lipsa de apetit pentru reguli etice. Discuţiile lansate de ONG-urile de presă (CJI, MMA) se loveau de intoleranţa marilor editori care o luau la modul personal: din moment ce dorinţa mea e politică editorială, de ce e nevoie de reguli, nu e de ajuns conştiinţa mea? Nu a fost de ajuns.

Marii editori au intrat treptat în declin. A fost o perioadă mixtă, cu jocuri de putere între ziarişti şi patroni, mai ales străini atunci. Băcanu, Nistorescu, urmaşii lui Tinu au vîndut investitorilor. Am asistat atunci la conflictele între companiile străine şi aceşti mari editori, care nu s-au putut adapta la rolul de angajaţi. Într-un fel sau altul, marile ziare au trecut prin episoade similare de conflicte patronat – editori. Aceasta a fost o etapă intermediară, pe care am localizat-o, în periodizarea mea, pe la mijlocul anilor 2000. Tot atunci, statul a încercat să recupereze ceva teren şi a reuşit parţial, sub domnia lui Adrian Năstase, cel cu publicitatea de stat plătită preferenţial, cu datoriile către stat amînate preferenţial şi cu ştirile pozitive despre domnia sa obţinute, prin coincidenţă, la fel de preferenţial. De prin 2005 – 2006 am intrat în etapa ultimă, definitivată simbolic prin aruncarea prosopului de către WAZ şi prin corul bocitoarelor lui Vântu. Ce s-a întîmplat cu cei patru actori colectivi? Statul este ostil, dar cam impotent. De fapt, acea parte a statului condusă de Traian Băsescu, ajunsă în conflict cu patroni de presă (cu excepţia fratelui G.C. Păunescu). Un stat prea ostil şi prea prost pentru a propune strategii constructive pentru dezvoltarea presei (de pildă, să aplice regulile anti-concentrare din legea audiovizualului sau să legiferege împotriva proprietăţii încrucişate în media). În schimb, are imaginaţie cînd vine vorba de invective sau de gîndit strategii ad-hoc de pedepsire a presei (vezi propunerea Prigoană). Cu alte cuvinte, un stat prea prost pentru a se alia cu jurnaliştii împotriva patronilor acestora.

Ce s-a întîmplat cu jurnaliştii? Breasla jurnaliştilor ca atare este destructurată. Cu toate problemele sale, Clubul Român de Presă era totuşi o forţă în perioada de dominaţie a editorilor, acum aproape că nu mai există. Marile voci ale presei şi-au uzat credibilitatea, nu mai contează în faţa patronilor, cei mai onești tac, cei mai corupţi sar să spună că orice critică împotriva lor şi a patronilor este un atac la libertatea presei. Investitorii străini au pierdut partida şi au ieşit de pe piaţa de presă *mainstream*. Mai au oarecare redute prin presa tabloidă, singura parte a presei care face profit. Patronii locali (să le spun moguli?) deţin acum controlul. Ei reprezintă presa. Aşa am ajuns eu coleg cu Sorin Ovidiu Vântu. Sau poate că nu.

Negustori și mușterii

Eugen ISTODOR

Piaţa de legume

1 leu ştiuletele şi 1 leu mîna de ardei iuţi în Piaţa Progresului

Ah, şi 2,4 lei kefirul de la multilact-picătură de sănătate. Enervantă această minte de pe urmă, dar aşa e-n piaţă, iei una-alta şi pînă-acasă uiţi. Eu ce iau peste leu, uit. Pusei maşina undeva, că era sufocant duminică în Progresului! Şi mi se urcă-n cap combinaţia: porumb fiert, cu o tocătură de ardei iuţi amestecată cu lactat. Să zic că m-a costat vreo nouă lei distracţia. C-am luat la un leu un ştiulete, adică şase ştiuleţi. Şi pentru astea am umblat cumsecade. Eu dacă nu fac îndrăgosteala de piaţă, plimbarea prin piaţă, desfătîndu-mi ochiul cu formele legumelor, nu-s om. Uite vechiturile sărăcanilor, lămpi ruginite, şuruburi organizate, apoi comersanţii din tîrgul de afară. „Afară“ mi se pare mie că e cu un leu-doi mai ieftin. Dar nu mă uit la preţ serios. Plus că mai am „o bubă“: nu-mi place lactata de mînă. Aşa că, îndrăgosteala mea de piaţă a fost cu ghinion. După lactat n-am căutat. Am cumpărat din prima cuşcă. Cu ardeii am fost agăţat la ieşirea din turul pieţii. O cocoană cu dosul mare: „mămică un leu, un leu!“ Şi mi-a dat şapte-opt de-un leu. Şi-am înghiţit şi un ardei cam handicapăţel, nu ştiu în ce constă handicăpăţelul, dar am simţit dintr-o privire că aşa e. Şi cum îmi rămăsese dorul la porumbul unuia din portbagaj, de acolo am luat. Aşa că turul l-am făcut degeaba. Doar ca să mi se pară scump în piaţă. Vînzătorul de porumb din portbagaj „m-a făcut“. Vreo doi ştiuleţi erau buni, ceilalţi patru erau golaşi în vîrf. În vîrf, colo unde cioara roade. Coloşa sus, m-am scos din sărite acasă.

PUBLICITATE

Euro-țiganiada

Texte și opinii de:

- Valeriu NICOLAE (director de consultanță, ERGO)
  „Franța, Gobineau, colonialism, romi"
- Magda MATACHE (director executiv, Romani CRISS)
  „Soluții, nu negarea problemelor"
- Olivier PEYROUX (sociolog)
  „Romii: noua armă politică"
- Marian MANDACHE (avocat, Romani CRISS)
  „Romii liberi să circule înapoi în România"
- Gabriela PREDA (jurnalist)
  „Situația romilor din Italia"

argument

Euro-țiganii și corectitudinea politică

Euro-țiganii, sau, poate mai corect politic, euro-romii: pentru că multă corectitudine politică a făcut de fapt vizibile recentele repatrieri umanitare, cu iz de expulzări (acțiuni care au avut loc și pînă acum în Italia, Spania, Franța, de-a lungul anilor, chiar și după integrarea României în UE). Corectitudinea politică a fost cea care a indignat în ultimele săptămîni opinia publică, din România și din lume, Franța primind palma pe care, în mod normal, ar fi trebuit să o primească toate statele membre ale Uniunii, cu atît mai mult România – integrarea etniei rome este, pînă la urmă, ceva care ne privește pe toți, în mod egal.

După 20 de ani de la Revoluție, se pare că mult discutata integrare este încă o temă luată în seamă doar la răstimpuri și declarativ, de fiecare dată vehement, niciodată calm și rațional – ingredientele principale rezolvării unei probleme.

Problemele etniei rome devin subiecte de dispute înflăcărate, în care actorii par chitiți să coboare imediat după discurs, de la înălțimea pupitrului unde perorează, întru ajutorarea majorității etniei, majoritatea romă fiind uitată însă pe drum, la stadiul masei manevrabile, aducătoare de voturi, dar și de trezire a unor mentalități rasiste, a unui sindrom naționalist, ultimul lucru de care Uniunea Europeană are nevoie, mai ales în acest moment, în care criza economică și nesiguranța monedei euro amenință însăși integritatea acestei uniuni.

Vorbind de Uniunea Europeană, e drept, măsurile luate de guvernul francez au ridicat multe proteste ale statelor membre, apărători ai drepturilor omului – poate mai mult la nivel declarativ, tocmai din cauza agresivității cu care marșa celebrul decret dat de Sarkozy.

Toți privesc repatrierile umanitare, formulă corect politic utilizată pentru expulzări, mai mult ca pe un soi de deportări, dar nimeni nu își pune întrebarea cea mai firească: de ce am lăsat lucrurile să ajungă aici?

De ce totul se petrece în spațiul discursului și nu la firul ierbii? Acțiunile de lobby nu mai sînt suficiente. Doar cu vorbe bune despre o minoritate care face cinste etniei, nu poți schimba mentalități. Exemple palpabile, concrete, care să nu mai lase loc de acuze, exemple din ce în ce mai numeroase de romi care să iasă din șabloanele prejudecăților majorității – acestea ar putea fi temelia unei noi percepții, de fapt, temelia integrării.

Pînă atunci însă, mulți dintre romi vor fi, ca și pînă acum, pioni care din cînd în cînd mai primesc cîteva sute de euro în schimbul drepturilor legale, se lasă amprentați, trăiesc în condiții mizerabile, fără .speranță, nereușind să întrerupă cercul vicios al clișeelor, pentru că, poate, pînă la urmă, fiecare societate civilizată are nevoie de o paria, pe care să-și lustruiască, din cînd în cînd, corectitudinea politică, aducătoare de voturi. **(S. G.)**

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Dar nu acum.
Emisiunea *Punerea pe gînduri*
va fi reluată
pe 23 septembrie.

Olivier PEYROUX

Romii: noua armă politică?

Recentele evenimente care au avut loc în Franţa permit o mai bună înţelegere a ceea ce înseamnă etnia romilor pentru politică. În spatele expulzărilor spectaculoase, a demontării taberelor şi a costului repatrierilor se ascunde o strategie pusă la punct încă din mai 2007, construită pe seama acestor imigranţi, un pic mai speciali.

Mai exact, despre ce e vorba? În urma alegerii lui Nicolas Sarkozy ca preşedinte al Republicii este creat Ministerul Imigrării şi Identităţii Naţionale. Scopul este de a-i mulţumi pe votanţii de extremă dreaptă, care au votat în număr mare pentru candidatul propus de UMP. Pentru a se mula pe cerinţe şi, mai presus de toate, pentru a păstra noul trend, ministerul anunţă o cifră-ţintă de 30.000 de deportări pe an. Dacă anunţul e real şi oferă avantajul unei comunicări eficiente cu electoratul vizat, apare foarte rapid întrebarea: de unde se vor găsi, anual, 30.000 de străini aflaţi în situaţii incerte din punct de vedere legal?

Acesta este atît cazul romilor români şi bulgari cît şi al cetăţenilor români şi bulgari ne-romi care locuiesc în case părăsite sau în tabere – ei sînt cei vizaţi de către autorităţi. De fapt, aceştia prezintă avantajul că sînt uşor de depistat pentru că trăiesc în grupuri, nu opun rezistenţă forţelor de ordine, nu cunosc procedurile şi nu prea au parte de susţinerea opiniei publice.

Singura scăpare, dar una de proporţii, este că, din 1 ianuarie 2007, aceştia sînt cetăţeni ai Uniunii Europene, adică nu pot fi expulzaţi pe motivul luptei contra imigrării ilegale, de vreme ce ei nu mai sînt în afara legii.

Pentru a eluda acest impediment, guvernul decide să creeze aşa-numitele „repatrieri umanitare“, adică să motiveze plecările prin plata a 300 de euro pentru adulţi şi 100 de euro pentru copii.

Din 2007 pînă în 2009, cetăţenii români şi bulgari au reprezentat între 25 şi 30% dintre cei repatriaţi pe motivul luptei contra imigrării clandestine, ceea ce înseamnă între 8 şi 10 mii de repatrieri pe an. În 2010 cifra expulzărilor va fi ceva mai mare – poate şi din cauza presiunii mass-media. Dacă e să ne luăm după estimările numărului de romi români şi bulgari care locuiesc în Franţa, marja este situată între 10 şi 15 mii, ceea ce implică faptul că majoritatea romilor repatriaţi revin în Franţa; spre bucuria autorităţilor căci, dacă aceştia nu s-ar întoarce, cum ar mai putea raporta „norma“ expulzărilor?

Ce s-a întîmplat nou în această vară? În urma unei acute crize politice în care miniştrii au fost implicaţi în multiple scandaluri, şi în care lupta contra delincvenţei – slogan al partidului aflat la putere care pare să întîlnească dificultăţi reale – romii au devenit din nou soluţia pentru a demonstra intransigenţa unei politici întemeiate pe acţiune şi pe respectul autorităţii.

De fapt, nimic nu e cu adevărat nou, decît cel mult o mai rapidă distrugere a taberelor ilegale (care de cele mai multe ori s-au refăcut cîţiva kilometri mai încolo) şi o intensificare a „repatrierilor umanitare“.

Singura diferenţă e că isteria mediatică şi stigmatizarea publică a acestui grup etnic, cu un statut din totdeauna foarte neclar, a antrenat o avalanşă de acuze internaţionale, mai degrabă defavorabile imaginii Franţei în lume.

Romii români imigranţi care, ca peste tot în lume, aveau mai degrabă o imagine negativă, au început chiar să fie consideraţi din ce în ce mai mult victime. Ca urmare, în faţa eşecului de a instrumentaliza problema romă, guvernul a avut o ultimă tentativă, cu intenţia de a justifica expulzările prin mediatizarea cifrelor, cu puternicul argument, bineînţeles, al infracţiunilor comise de către cetăţenii români (printre situaţiile cele mai mediatizate şi importante de exploatare a copiilor din Franţa se numără afluxul de tineri români ne-romi din Ţara Oaşului, folosiţi la spargerea parcometrelor pariziene). Strategia pare că vine însă puţin cam prea tîrziu pentru că deja majoritatea clasei politice se învrăjbeşte în această problemă.

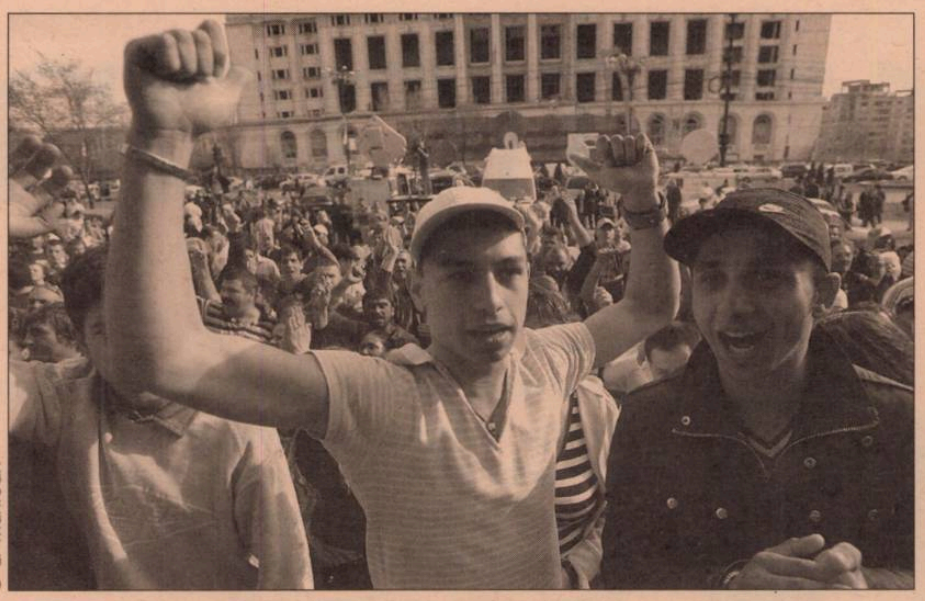
© L. Munteanu

În timpul plenarei din Parlamentul European, eurodeputata Renate Weber a afirmat că „După Al Doilea Război Mondial, expulzările colective şi deportările au fost interzise de dreptul internaţional, pentru că omenirea suferise deja prea mult din cauza acestei politici monstruoase.“

Ce concluzii putem trage? De cînd sînt cetăţeni europeni, romii români şi bulgari au sarcina dificilă să poarte diferite măşti: de imigranţi clandestini expulzaţi pentru liniştirea opiniei publice şi, mai clasica, masca unei etnii prin excelenţă delincvente şi incapabile să se integreze.

Această ultimă imagine pare a fi împărţită de acei cetăţeni europeni care privesc cu nelinişte sosirea romilor români în ţara lor. Pentru a scăpa de prejudecăţile negative sau pozitive (drumul către iad e întotdeauna pavat cu bune intenţii) – cînd vinovatul ideal, cînd victimă eternă – să vedem cine sînt aceşti faimoşi romi români stabiliţi în Franţa.

Mai întîi de toate, de ce au venit aici? Chiar dacă, de cele mai multe ori, discriminarea este trîmbiţată de diferiţi romi purtători de cuvînt autoproclamaţi, este vorba de fapt de o migraţiune economică de tip comunitar de provenienţă rurală. Romii se înscriu într-o mişcare mai amplă de exod al forţei de muncă, care afectează numeroase sate din România. Deci nu e vorba de un nomadism al ţiganilor, ci pur şi simplu de un context economic şi social care îndeamnă o parte a populaţiei rurale rome şi ne-rome să îşi încerce norocul în străinătate.

Din 1 ianuarie 2007, aceştia sînt cetăţeni ai UE.

Dificultăţile de integrare sînt de ordin cultural? Dacă primii romi, veniţi între 1990 şi 2000 din Banat sau Transilvania, s-au integrat relativ cu succes, romii mai puţin calificaţi, din regiuni mai puţin dezvoltate, veniţi mai tîrziu au creat noua imagine a întregului grup etnic. Aceştia din urmă, negăsind de lucru, s-au orientat spre îndeletniciri mărunte, ca vînzarea de flori sau chiar cerşitul. Absenţa locurilor de muncă legale sau la negru, precum şi dificultăţile de a avea acces la o locuinţă au permis unor intermediari să facă bani închiriind locuri pe terenuri care nu le aparţineau, percepînd taxă de folosinţă. Cazurile de exploatare a adulţilor şi a copiilor au apărut în rîndul romilor şi ne-romilor (trebuie menţionat că în Franţa sînt aproape 3 milioane de şomeri şi 100 de mii de oameni fără adăpost). Mai mult decît o fatalitate culturală, care îi condamnă pe ţiganii nomazi să fie din totdeauna paria societăţilor europene, problemele de integrare pe care le experimentează sînt legate de dificultăţi conjuncturale şi administrative de acces la piaţa de muncă. (www.romeurope.org este site-ul unui grup de asociaţii franceze care se ocupă de romi.)

Vorbind despre asta, înainte de a renunţa definitiv la ideea că romii proveniţi din ţările est-europene sînt incapabili să se integreze în Franţa sau oriunde în altă parte, ar trebui să revenim la exemplul migraţiei iugoslave mai vechi decît cea a altor ţări estice, şi, mai bine chiar, să exemplificăm diferite etape ale proceselor de migraţiune.

Această migraţiune a demarat, de fapt, la finele anilor '60, „normalizîndu-se“ în mare parte, fapt care nu a împiedicat apariţia unor grupuri care au comis activităţi ilegale. Cu toate acestea – după cum putem vedea azi – majoritatea imigranţilor romi din fosta Iugoslavie s-a integrat perfect în Franţa într-atît pînă cînd au devenit „invizibili“ pentru opinia publică.

Aşadar, ce este de făcut? Singura cale este de a facilita integrarea acestor familii rome al căror număr, trebuie spus, este foarte redus. În Franţa, romii români reprezintă mai puţin de 1 procent al romilor din România, iar din 2007 această populaţie este constantă. Nu este deci vorba de un exod al romilor români către Occident, şi cu atît mai puţin de un export de probleme sociale dinspre est spre vest, asta oricît le-ar displăcea naţionaliştilor de peste tot.

Înainte de a asculta indignările politicienilor francezi cu privire la situaţia din România care, bineînţeles, este departe de a fi idilică – dar asta nu este tema articolului de faţă – e foarte interesant de urmărit transpunerea în practică a măsurilor luate pentru a facilita această faimoasă integrare, şi anume: accesul la educaţie, instruire şi muncă. Conform studiului colectivului Romeurope, numai 10% dintre copiii romi care trăiesc în Franţa şi au vîrsta de şcolarizare (avînd în vedere că şcoala e obligatorie pentru toţi, pînă la vîrsta de 16 ani) merg la şcoală.

Principalul motiv este refuzul numeroaselor municipalităţi, indiferent de culoare politică, de a-i înscrie pe copii, de teama instalării unei tabere în teritoriul localităţii. A avea parte de o instruire profesională e cvasi-imposibil, din raţiuni administrative legate de statutul unui nou venit.

În acelaşi timp, accesul la angajare este limitat la anumite meserii şi extrem de complicat din cauza măsurilor tranzitorii care îi vizează pe cetăţenii români şi bulgari.

În cele din urmă, măsurile restrictive pe care Franţa a lăsat să se înţeleagă că doreşte să le extindă pînă la expirarea termenului (31 decembrie 2013) nu poate decît să creeze dificultăţi acestei populaţii cu o situaţie deja precară şi să favorizeze infracţionalitatea.

Problema politică „a integrării romilor“ mai are o cale lungă pînă la soluţionare. Cît despre romii imigranţi – dacă monitorizarea politică va continua – încetul cu încetul, vor ajunge să se conformeze clişeelor: săraci, analfabeţi şi condamnaţi să trăiască la marginea societăţilor noastre civilizate.

***Olivier Peyroux** este sociolog. Este director adjunct al Asociaţiei Hors la Rue.*

Matei MARTIN

Cu dus și întors

Nu ştiu cîţi dintre cei care au protestat, zilele trecute, în Franţa, împotriva expulzării romilor originari din Bulgaria şi România ar fi de acord să găzduiască, măcar o vreme, o familie ameninţată de această măsură, să angajeze un ţigan sau să accepte ca un copil rom să înveţe în aceeaşi clasă cu propriile odrasle. Nu sînt convins cît de autentice sînt sprijinul şi solidaritatea manifestate de francezii nativi pentru comunităţile mai mult sau mai puţin nomade instalate la periferiile oraşului şi cîtă ipocrizie încape în aceste proteste îndreptate împotriva preşedintelui atît de detestat pentru derapajele sale incorect-politice. Pe de altă parte, nu e sigur nici dacă măsurile – poate legitime, dar, cu siguranţă, imorale – pe care le-a luat sînt dictate într-adevăr de grija pentru sistemul social greu încercat de criză sau de nevoia stringentă de a mai cîştiga nişte procente de simpatie de la votanţii de dreapta.

Într-o Europă bazată, printre altele, pe principiul liberei circulaţii, oamenii au dreptul să circule unde poftesc.

Războiul ţapilor ispăşitori

Criticat şi ironizat în Franţa şi în Europa, preşedintele Sarkozy e cînd victimă, cînd făptaş. Pînă şi André Glucksmann, un intelectual cu evidente simpatii de stînga, dar anticomunist, un liberal anticapitalist, găseşte cu greu o încadrare pentru acest politician. „Poţi să-l critici pe Sarkozy şi fără să-l identifici cu Pétain sau Laval, fără să cazi în injurie sau caricatură" – scrie filozoful într-un savuros editorial din *Le Monde*. „Romii nu sînt decît nişte victime colaterale, nişte copii rătăciţi ai mondializării, preşedintele – alibiul unei opoziţii în pană de idei, iar Franţa – «negrul» unei comunităţi internaţionale care şi-a pierdut simţul orientării" – explică el. Nu atît despre ţigani ar fi vorba în toată această dispută, cît despre cei care nu îi suportă. „Europeanul postmodern îşi face un titlu de glorie din faptul că a dărîmat toate tabuurile, dar se pune pe picioarele dinapoi în faţa emigrantului şi se oripilează în faţa ţiganului, a vagabondului absolut prin tradiţie şi prin voinţă." Ceea ce ar trebui să înţelegem e că nu e vorba de o respingere a celuilalt, ci un refuz al sinelui. Într-un moment în care toată lumea aruncă mingea cînd în terenul francez, cînd în România, Glucksmann propune – fără să furnizeze şi reţete – o viziune europeană a chestiunii. „Dreptul la vagabondaj e imprescriptibil într-o democraţie sănătoasă."

„Dreptul la vagabondaj"

Privită de la Bucureşti, disputa din Franţa legată de ţiganii români pare comic-absurdă, dacă n-ar fi, de fapt, tragică. Tocmai cei mai vajnici militanţi pentru drepturile omului, tocmai cei care pînă nu de mult dădeau tuturor lecţii despre corectitudinea politică, tocmai cei care acuzau în dreapta şi-n stînga xenofobia, rasismul, discriminările, tocmai francezii, deci, se dau de ceasul morţii să expulzeze în ţările lor de proveniență sau măcar să îndepărteze din oraşe nişte oaspeţi nepoftiţi. Da, într-o Europă bazată, printre altele, pe principiul liberei circulaţii, oamenii au dreptul să circule unde poftesc. Şi e greu de presupus că un efort european de sedentarizare, de „fixare forţată" a acestor popoare nomade ar putea reuşi: a încercat s-o facă – într-o cu totul altă epocă – Nicolae Ceauşescu şi a obţinut rezultate discutabile. Dacă n-a reuşit el, care dispunea de un aparat represiv, într-un regim totalitar unde deciziile se executau, nu se comentau, n-or să reuşească liderii democratici europeni într-o logică a libertăţii şi a de-teritorializării. Nici „ajutoarele" trimise cu bunăvoinţă pentru a-i ţine pe ţigani departe de oraşele zise civilizate nu ajută – ele sînt, de fapt, doar o momeală pentru a atrage noi doritori de „recompense de repatriere".

De fapt, aproape toate măsurile întreprinse pentru a-i îndepărta pe romi de oraşele unde sînt nedoriţi par să fie sortite eşecului: ei revin, neînduplecaţi, îşi reconstruiesc taberele cu sîrg şi fac totul ca să fie la fel de (in)vizibili şi pe mai departe. Pe de altă parte, mai toate politicile de integrare promovate de guvern sînt paradoxale şi pline de contradicţii. Spre deosebire de Spania sau chiar de Italia, unde există, în ciuda unor eşecuri izolate, dar răsunătoare, numeroase modele de succes, Franţa nu a ştiut să-şi orienteze eforturile pentru integrarea romilor (nici cu cetăţenii aparţinînd comunităţilor musulmane n-a reuşit, dar asta e altă poveste). De pildă, romilor li se reproşează, printre altele, că nu sînt şcoliţi, că lipsa de calificare îi face incapabili să-şi găsească un loc de muncă – şi asta ar favoriza infracţionalitatea. Însă şcolile gata să accepte elevi de etnie romă (care, pe lîngă problemele sociale şi birocratice, mai au şi problema necunoaşterii limbii) sînt foarte puţin numeroase. În plus, raziile poliţiei la periferiile populate de romi şi distrugerea sistematică a taberelor ruinează chiar şi eforturile acelor părinţi care chiar încearcă să-şi ducă la şcoală copiii. Apoi, distrugerea taberelor nu poate decît să favorizeze nomadismul – acţiuni de acest tip se bat cap în cap cu intenţiile (declarate) de a încuraja sedentarizarea. Ca să nu mai vorbim de aşa-numitele „sate de integrare" înconjurate de ziduri înalte şi „protejate" de poliţişti înarmaţi...

În urma deciziei de a expulza romii din Franţa, preşedintele Nicolas Sarkozy a fost blestemat de către o ţigancă bulgăroaică, Zornița, care a declarat că de acum încolo toate problemele cu care se va confrunta preşedintele francez (probleme de sănătate, familiale, carieră) vor fi cauze ale deochiului – realizat prin intermediul unei fotografii.

(http://balkans.blog.lemonde.fr/2010/09/07/cest-parce-que-sarkozy-a-ete-maudit-par-les-roms/)

© L. Muntean

Această incapacitate a ţărilor occidentale de a găsi soluţii coerente pentru populaţiile de etnie romă îngrijorează la Bucureşti; însă ne furnizează măcar un motiv de veselie tîmpă: dacă nici la Paris nu s-a putut, măcar n-o să mai fim criticaţi... Iată încă un ţap ispăşitor, încă un motiv de inacţiune perplexă.

Măsuri paradoxale, ezitante

Într-adevăr, şi în România s-au tot căutat soluţii pentru o firească şi necesară integrare a acestei minorităţi. Educaţia reprezintă doar una dintre direcţiile de acţiune, dar şi aici, ca şi în Franţa, măsurile au fost cînd insuficiente, cînd paradoxale. De pildă, pentru a fi admis la o universitate din România, e mai bine să fii rom decît elev silitor. Asta, cel puţin teoretic. În cele în jur de 25 de universităţi de stat importante, cetăţenilor de etnie romă le-au fost rezervate anual 400 de locuri. Nota (media) 5 este suficientă pentru a intra la facultate – un privilegiu, dacă ne gîndim că la anumite instituţii de învăţămînt superior concurenţa poate fi acerbă: doar 1 din 10 candidaţi este admis, departajarea făcîndu-se în urma dosarelor prezentate şi a probelor de competenţă. Acest privilegiu este unic şi dedicat special tinerilor romi, o formă de discriminare pozitivă prin care guvernul încearcă să-i sprijine – susţinînd educaţia – pe membrii celei mai neajutorate (sau defavorizate) minorităţi dintre cele 18 comunităţi etnice recunoscute oficial de stat.

Cu toate acestea, foarte multe locuri rezervate acestei minorităţi rămîn neocupate sau sînt abandonate pe parcursul anului universitar. Numărul ţiganilor cu diplomă e deci extrem de scăzut. De ce nu dau roade aceste forme de discriminare pozitivă? Nu la vîrf este problema, ci la bază: în jur de 40% dintre ţigani ar fi analfabeţi; se estimează că în jur de 17% dintre copiii aparţinînd acestei comunităţi nu ajung să fie incluşi în sistemul şcolar şi că între 12 şi 20% abandonează şcoala înainte de încheierea primului ciclu (cifra este disputată, căci statisticile publicate de autorităţi şi de diverse organizaţii prezintă diferenţe enorme). Această stare de fapt nu ţine doar de faptul că romii nu preţuiesc educaţia şi cultura scrisă în general, ci şi de politicile educaţionale ezitante. Ministerul Educaţiei interzice din principiu formarea de clase speciale, pe baze etnice, din grija de a nu încuraja astfel izolarea, separatismul, discriminarea, în vreme ce unele comunităţi de ţigani solicită în mod explicit acest lucru, susţinînd că elevii romi se simt discriminaţi în clasele mixte. Asociaţia Amare Rromentza încearcă să găsească o formulă concretă pentru sloganul „Educaţia de calitate – un pas spre egalitate". Pornind de la premisa că romii încep clasa I cu un handicap greu de recuperat (limba maternă fiind romanes), asociaţia a înfiinţat, cu fonduri europene, cîteva grădiniţe bilingve. O experienţă care ar putea fi generalizată pentru întreg ciclul primar în localităţile unde există comunităţi importante de ţigani. Dincolo de cele cîteva modele de succes, e însă greu de presupus că sistemul va funcţiona: izolaţi în clasele bilingve, membrii acestei comunităţi vor căsca şi mai mult golul care îi desparte de comunitatea majoritară în care vor, de fapt, să se integreze. Aici e o contradicţie de bază: sistemul educaţional din România se bazează pe principiul egalităţii şanselor, în vreme ce politicile pentru romi sînt centrate pe diferenţă. E un dezechilibru greu de conciliat. Aceasta e, de fapt, şi dilema dintre integrare şi segregare: de fiecare dată cînd cer mai multă discriminare pozitivă, romii se îndepărtează, de fapt, de integrare.

Expulzări sau repatrieri?

interviu cu Luca NICULESCU, redactor-şef la Radio France Internationale

Pe ce bază credeţi că au fost luate recentele decizii ale guvernului francez? Este vorba de o strategie naţionalistă, construită de fapt mai demult, sau este un impuls al momentului?

Preocupările legate de insecuritate nu sînt noi în sînul dreptei franceze. În 2002, Jacques Chirac a cîştigat alegerile prezidenţiale marşînd pe ideea „siguranţei cetăţeanului". Această temă, impusă atunci de dreapta tradiţională, l-a penalizat atît de mult pe candidatul stîngii, Lionel Jospin, încît acesta nici nu s-a calificat în al doilea tur de scrutin. Tema îi este cunoscută şi apropiată şi lui Nicolas Sarkozy, care a fost de două ori ministru de Interne. Nu este vorba deci despre nişte subiecte noi.

În urmă cu zece luni, guvernul francez lansa cu mare pompă chiar o serie de dezbateri pe tema identităţii naţionale. Prefecturile au organizat întîlniri la care putea să participe oricine şi să răspundă la întrebarea „ce înseamnă să fii francez?". S-a spus atunci că guvernul de la Paris face aceste dezbateri într-un scop electoral, deoarece se apropiau alegerile regionale. Dacă aşa stau lucrurile, atunci s-a înşelat. Dincolo de faptul că Franţa a fost ironizată în presa străină pentru aceste dezbateri, dreapta a pierdut categoric alegerile regionale.

În ceea ce se întîmplă acum, există mai multe posibile explicaţii. Nu putem nega că în societatea franceză, mai ales în marile oraşe, există o iritare faţă de cerşetorii din Europa de Est, în primul rînd din România. Guvernul de la Paris era agasat, şi din cauza lipsei de reacţie a autorităţilor române faţă de această problemă, care fusese semnalată încă de la prima vizita a lui Pierre Lellouche, secretarul de stat pentru afaceri europene, în urmă cu mai bine de un an. Există motive reale deci, dar este probabil că guvernul francez a acţionat acum şi din cauza unor obiective pe termen scurt şi pe termen lung. Pe termen scurt, există dorinţa de a scăpa de scandalul financiar în care era implicat Eric Woerth, ministrul Muncii, şi care ameninţa să ducă pînă la preşedintele Nicolas Sarkozy. Pe termen lung, e vorba de o poziţionare, înainte de alegerile prezidenţiale de peste un an şi jumătate, pe nişte teme apropiate lui Nicolas Sarkozy.

„Nici un rom din Caraş-Severin nu va picheta Ambasada Franţei. Dacă o va face, va fi exclus din organizaţia noastră. Dacă eşti liniştit şi îţi vezi de treabă ca orice alt cetăţean, nu te alungă nimeni afară din Franţa", a declarat Ion Stancu, consilierul prefectului de Caraş-Severin, pe probleme de romi.

(http://www.adevarul.ro)

Etnia romă este un ţap ispăşitor pentru promisiunea luată în numele Ministerului Imigrării şi Identităţii Naţionale (aceea de a realiza 30.000 de deportări anual ale imigranţilor ilegali)? Pînă la urmă, de ce etnia romă şi nu alte naţionalităţi? (avînd în vedere că etnia înseamnă ceva, naţionalitatea altceva...)

E evident că romii sînt un ţap ispăşitor mai bun, mai uşor de atacat decît alte etnii sau categorii sociale. În general, nu sînt iubiţi în nici o ţară europeană, nu au grupuri de lobby sau de presiune puternice, nu sînt reprezentaţi politic decît ici şi colo etc.

Încă o dată însă, mulţi dintre cetăţenii francezi, mulţi dintre alegătorii francezi, deci, sînt deranjaţi de prezenţa lor numeroasă pe străzile marilor oraşe. Interesant este că guvernul francez practica de ani de zile „repatrierile voluntare". Cetăţenii români şi bulgari în special primesc o sumă de bani – 300 de euro – şi un drum gratis cu avionul în ţara lor. Asta ajută la realizarea „cotei" de repatrieri sau de expulzări fixate de ministrul de Interne. Operaţiunea nu îşi atingea în întregime scopul, deoarece, de multe ori, cei trimişi în ţară se întorceau în Franţa. Prin recenta mediatizare, Hexagonul spera să „forţeze" mîna Bucureştiului în luarea unor decizii prin care romii să nu mai plece atît de uşor în alte ţări. Evident, nu poate fi vorba despre măsuri de restrîngere a libertăţii de circulaţie, ca urmare trebuie investiţi bani în programe de acces la educaţie, la piaţa muncii, la locuinţe, pentru ca ei să dorească să rămînă aici. Dar să nu ne facem iluzii, acest proces va dura ani de zile, se va întinde pe o generaţie sau chiar mai mult, e nevoie de răbdare şi de determinare, nu de acţiuni mediatice de plimbare a unor oameni dintr-o ţară în alta.

Imaginea Franţei este, la ora aceasta, afectată? Sau acţiunile de „repatriere umanitară" iniţiate în Franţa au efect de undă, propagîndu-se şi în alte ţări – Italia, Spania?

Imaginea Franţei este cu siguranţă afectată. Ţara drepturilor omului este privită ca fiind cea care practică primele deportări în masă din secolul XXI! Au fost condamnări din partea unei comisii a ONU, a OSCE, a Parlamentului European, a Consiliului Europei, Vaticanul a avut şi el cuvinte critice... şi lista poate continua. Asta nu înseamnă însă că Franţa nu a dat idei şi altora. Italia, care a avut şi ea o problemă cu românii după cazul Mailat, ar putea să profite de ocazie, dificultăţi ar putea apărea şi în Spania sau în ţările nordice etc. Tentaţia e destul de mare, mai ales că nu a trecut criza economică. Ar trebui o reacţie destul de puternică a Uniunii Europene, dar şi în UE, pînă la urmă, atitudinea statelor membre contează mult..

Repatrierile umanitare au totuşi iz de expulzare?

În unele cazuri, da. Există oameni care au plecat benevol, există alţii care au fost convinşi sau hărţuiţi ca să plece şi există şi oameni care, pur şi simplu, au fost expulzaţi. Chiar autorităţile franceze recunoşteau că în primele şapte luni ale anului, din cei peste 10 mii de români şi bulgari trimişi acasă, 1300 au fost expulzaţi. Şi aici intervine o chestiune foarte delicată pentru că expulzările, mai ales între două ţări europene, trebuie verificate atent, luat fiecare caz în parte, analizat. Sînt mulţi observatori care pun sub semnul întrebării corectitudinea procesului de expulzare.

În concluzie, cum evaluaţi continuarea acestor decizii? Poate fi şi un semnal demn de luat în seamă şi un impuls pentru o mai activă implicare pentru integrarea etniei rome, sau va rămîne doar la stadiul unui scandal, care va pieri, pur şi simplu, fără prea multe implicaţii?

Decizia autorităţilor franceze de a mediatiza aceste repatrieri poate avea şi efecte benefice. Europa îşi poate da seama că e nevoie de mai mult decît a făcut pînă acum pentru a-i integra pe cei aproape 12 milioane de romi, dintre care mulţi trăiesc într-o stare de precaritate teribilă. Greu de crezut că în secolul XXI nu se poate face mai mult decît ceea ce vedem acum: distrugerea cu buldozerele a unor tabere mizerabile şi acuzaţii reciproce între state din Europa.

a consemnat Stela GIURGEANU

Mihaela MILITARU

Romii în Europa

De la începutul anului, 8313 de etnici romi originari din România şi Bulgaria au fost repatriaţi din Franţa, faţă de 9875 în 2009. Acestea sînt cifrele în spatele cărora se poartă un adevărat război, la nivel european. Respectarea drepturilor omului, a prezumţiei de nevinovăţie, dar mai ales a dreptului la liberă circulaţie au fost tot atîtea provocări la adresa Parlamentului European. Una dintre cele mai importante instituţii ale Uniunii Europene, după Tratatul de la Lisabona, Parlamentul şi-a luat rolul în serios şi de această dată.

„Situaţia unor cetăţeni români care comit infracţiuni în state ale UE trebuie abordată fără prejudecăţi şi stereotipuri generalizatoare şi, mai ales, bazate pe criterii inacceptabile, precum cel etnic sau abordarea de tip colectiv" – consideră europarlamentarul PD-L/PPE **Petru Luhan**. Problematica integrării sociale a unor cetăţeni ai Uniunii Europene nu are nici o legătură şi nu intră sub incidenţa acquis-ului Schengen, mai avertizează europarlamentarul. „Schengen reprezintă un spaţiu comun de liberă circulaţie, iar România îndeplineşte cerinţele acquis-ului comunitar aplicabil pentru domenii precum cooperarea poliţienească, protecţia datelor personale, vize, controlul frontierelor maritime, terestre, fapt confirmat de fiecare evaluare a experţilor. Prin urmare, România a dovedit deja că este în măsură să gestioneze eficient fluxurile migratorii la frontiera externă a Spaţiului Schengen, la standardele la care această problematică este gestionată în prezent de actualele state membre Schengen."

***Mihaela Militaru** este asistenta europarlamentarului Petru Luhan.*

Pentru a afla cum vede Comisia Europeană finanţarea acţiunilor concrete care să ajute la incluziunea socială a romilor, Petru Luhan a adresat Comisiei Europene două întrebări scrise. Prima s-a referit la măsurile pe care Comisia le va propune statelor membre în perioada următoare astfel încît utilizarea fondurilor structurale să contribuie la soluţionarea problemei minorităţii romilor. A doua a adus în discuţie implicarea Comisiei în asistarea statelor membre pentru creşterea capacităţii de absorbţie a fondurilor, inclusiv prin măsuri suplimentare de simplificare a procedurilor de accesare a acestora. „În funcţie de răspunsurile primite, vom înţelege împreună în ce măsură Uniunea Europeană este sau nu pregătită să îşi asume responsabilitatea rezolvării acestei probleme importante" – a precizat Petru Luhan.

În dezbaterea privind situaţia populaţiei rome în Europa, deputaţii europeni aparţinînd grupului politic PPE au subliniat necesitatea unei acţiuni UE mai puternice pentru incluziunea romilor, în timp ce membrii S&D, ALDE, Verzilor/EFA şi GUE/NGL au condamnat acţiunile întreprinse de guvernul francez, catalogîndu-le a fi discriminatorii şi în contradicţie cu legislaţia europeană.

Secretarul de stat belgian pentru afaceri europene, **Olivier Chastel,** a reafirmat respectarea valorilor şi principiilor înscrise în tratat, precum „respectul principiilor statului de drept şi drepturile minorităţilor". El a reamintit că fiecărui stat membru îi revine sarcina de a sprijini integrarea romilor.

Viviane Reding, comisar în domeniul Justiţiei, Drepturilor Fundamentale şi Cetăţeniei, a afirmat că, dacă vor fi găsite dovezi juridice, fireşte că se vor emite sancţiuni. În intervenţia sa, a arătat că este esenţială o abordare europeană a integrării romilor şi identificarea de soluţii comune de către statele membre şi Comisia Europeană, complementar faţă de eforturile naţionale, în domenii precum educaţia, formarea profesională, sănătatea şi locuinţele. Soluţia la situaţia socio-economică dificilă, cu care se confruntă romii, este incluziunea socială a acestora în societăţile în care trăiesc, fie că este vorba de ţara de origine sau de ţările gazdă.

Serviciul juridic al Comisiei încă analizează argumentele guvernului francez – a mai precizat doamna Reding. Au fost identificate o serie de puncte importante asupra cărora autorităţile franceze trebuie să dea lămuriri suplimentare. Comisia a trimis în acest sens o scrisoare autorităţilor franceze. Dacă vor fi găsite dovezi juridice, fireşte că se vor emite sancţiuni, a avertizat comisarul pe Justiţie.

Gabriela PREDA

Situaţia romilor din Italia

O bombă cu ceas. Colegii de breaslă italieni visează de zile bune la vreun scop şi pe malul Tibrului, ca efect al recentelor „expatrieri“ ale nomazilor din Franţa, care au readus în discuţie chestiunea romilor în Uniunea Europeană. Mai ales că, mai nou, rivalitatea istorică dintre Franţa şi Italia a fost lăsată în mod excepţional la o parte, de cînd preşedintele francez Sarkozy a anunţat, cu surle şi trîmbiţe, că va cere *post factum* binecuvîntarea Uniunii pentru un plan UE antinomazi. Cu alte cuvinte: scopul justifică mijloacele, cînd e vorba de capital electoral facil, deci o nouă axă Roma-Paris va avea în mod clar ceva efecte şi prin comunităţile de romi din peninsulă. Oricît ar protesta Vaticanul, organizaţiile internaţionale pentru drepturile omului, centrele umanitare sau ţările de origine ale nomazilor. Nu e de mirare deci că redacţiile sînt deja în alertă maximă în întreaga Italie, oscilînd între poziţii pro sau contra nomazilor, în funcţie de apartenenţa politică a editorilor.

În această dimineaţă, m-a luat şi pe mine valul: luînd metroul de la staţia Termini din Roma, fără să îmi dau seama, am început să scrutez rapid orizontul în căutare de posibile subiecte pe această temă, de parcă ar fi trebuit să plutească cine ştie ce în aer. După puţin timp, mi-a răsunat brusc în minte însă prima lecţie de gazetărie de la şcoala Reuters, în care ne băteau la cap pînă la extenuare cu regula *So What?* (Şi ce-i cu asta?), obligîndu-ne să justificăm orice ştire, articol, eveniment sau acţiune, tocmai pentru a înţelege ce se ascunde în spatele lor. Automat, am realizat că lecţia londoneză aplicată „cazului nomazilor“ din Italia are rezultate vizibile pînă şi cu ochiul liber.

Cadrul

Să luăm de pildă ultima declaraţie a ministrului de Interne Roberto Maroni, membru al formaţiunii antiimigranţi Liga Nordului. Profitînd de măsurile luate de Franţa, ministrul italian a promis că ţara sa va fi mult mai dură cu nomazii care nu au o locuinţă adecvată sau un venit minim, constituind o povară pentru sistemul de asistenţă socială al ţării-gazdă. Chiar dacă sînt cetăţeni ai Uniunii Europene: „De fapt, Franţa nu face nimic altceva decît să copieze (sic!) exemplul Italiei“ – a comentat ministrul italian, făcînd referire la măsurile dure faţă de imigranţii romi români, luate în pragul alegerilor din 2007, de fostul primar al Romei Walter Veltroni (aflat acum în opoziţia ce critică dur guvernul pentru aceleaşi măsuri „antinomazi“!). Ce mai contează că noul anunţ al guvernului de la Roma poate induce din nou teama trezind ura într-un context social deja delicat, pe lîngă acela de a fi nişte măsuri nedrepte? Acum, nimeni nu mai aminteşte că taberele „ilegale“ de la periferia marilor oraşe italiene, în care trăiesc claie peste grămadă şi cetăţeni români de etnie romă nu sînt un fenomen nou, ci există de ani buni, dinainte de aderarea României la UE... De parcă existenţa lor nu ar fi şi o consecinţă a politicilor autorităţilor locale.

Limbajul

Ce se ascunde în spatele noii ofensive antinomazi de la Roma? Poate iminenţa alegerilor sau frica oamenilor? Dar „probleme“ cu ţiganii nu există peste tot în Europa? De ce în Italia par mai eclatante? Ei bine, sînt tot mai convinsă că ceea ce diferă este gradul de informare al localnicilor. Îmi aduc aminte cum, în 2007, extrema dreaptă a cîştigat capital electoral profitînd de scandalul provocat de crima comisă de românul rom Romulus Mailat şi provocînd un ruşinos tăvălug mediatic ce a sfidat regulile de bază ale jurnalismului. Pe lîngă ziare şi reportaje TV pline de tensiune, oraşele erau împînzite de afişe cu femei pline de sînge cu mesaje împotriva imigranţilor „ce ne violează femeile“. În plus, politicieni exaltaţi în căutare de voturi profitau de situaţie pentru a fi sub lumina reflectoarelor şi cereau chiar excluderea României din UE, profitînd de scuzele pripite ale Bucureştiului pentru crima Mailat (o prostie ce a dat impresia unei ţări complexate, nesigure pe ea, mereu în căutarea aprobării celorlalţi).

Aşa că nu este de mirare că unii observatori se aşteaptau deja ca scenariul „repatrierilor“ spre România, ce îşi face gradual apariţia şi în marile oraşe italiene, „de frică că expulzaţii din Franţa ajung în Italia“, să provoace şi un scandal Mailat-bis. Vorba aceea, ne aflăm din nou în plină criză politică şi conflict instituţional, pe fondul anticipatelor ce „plutesc“ în aer, după ce coaliţia aflată la guvernare, din care face parte şi Liga Nordului, a pierdut majoritatea absolută în Parlament, în urma conflictului dintre premierul Silvio Berlusconi şi preşedintele Camerei Deputaţilor Gianfranco Fini. Iar în acest context, politicienii caută din nou o supapă pentru nemulţumirile populaţiei, aplicînd reţeta de succes „romii ţapii ispăşitori“, a căror imagine oglindeşte de fapt frustările unei societăţi sărăcite şi preocupate de propriul viitor. Ipocrizie 100%.

Scuzele pripite ale Bucureştiului pentru crima Mailat – o prostie ce a dat impresia unei ţări complexate, nesigure pe ea, mereu în căutarea aprobării celorlalţi.

Reacţia

Vă amintiţi de sărmanul Petru Bârlădeanu, românul rom ucis ca un cîine în plină stradă în 2009, împuşcat „din greşeala“ în cap, în gara din Napoli, de către un clan de mafioţi? Îşi cîştiga existenţa cîntînd la acordeon prin metrou şi locuia într-o mizerie absolută, într-o tabără de nomazi de lîngă Napoli, unde pentru o baracă de carton plătea taxe atît bulibaşei cît şi mafioţilor napoletani care controlează zona. Vă amintiţi de indiferenţa îngrozită a trecătorilor şi de disperarea soţiei victimei care le cerea ajutorul? Noroc cu imaginile camerelor video de supraveghere, că altfel am fi continuat să ne minţim în faţă, găsind cine ştie ce justificare pentru lipsa de umanitate a unor oameni care au lăsat să moară alţi oameni fără să încerce măcar un gest de solidaritate. Fiţi sinceri însă: cîţi dintre voi n-ar fi reacţionat poate la fel ca italienii care au preferat să fugă de la locul faptei, de frică, groază sau pur şi simplu din... indiferenţă, pentru că doar era vorba de... *„nişte ţigani“?* Ca şi în cazul crimei cumplite a lui Mailat, din 2007. Nimeni nu s-a gîndit să ia în considerare faptul că un analfabet înrăit de viaţă şi redus la minte a fost arestat şi acuzat încălcîndu-i-se însă toate drepturile. Sau în cazul lui Karol Racz, românul rom, încarcerat degeaba la Roma timp de 35 de zile, pentru un viol pe care în realitate nu îl comisese în 2009 în parcul Caffarella. Dar, imaginea e totul: ar fi putut comite! Era murdar, îmbrăcat prost şi fără dinţi în gură. Cu alte cuvinte, ţiganu' fără apărare este victima perfectă şi pentru opinia publică din Italia. Ce mai contează că este posibil ca el să nu fie deloc vinovat? Ce mai contează că violul nu există? Cine ştie dacă Racz nu este el însuşi o victimă, poate a fost abuzat cînd a fost copil de un tată alcoolic şi o mamă care l-a trimis la cerşit.

Gabriela Preda
este ziarist şi consultant în drepturile omului, activează atît în presa română (corespondenţe şi comentarii pentru grupul Adevărul & Prima TV) cît şi în cea italiană (grupul Espresso, revista Internazionale, *Rainews24). A predat la Universitatea din Veneţia şi este expert pe proiecte ONU de 7 ani.*

Scenariul

Greu de prevăzut care va fi evoluţia situaţiei pe termen scurt a romilor din Italia, avînd în vedere mai ales precedentele recente, ce nu lasă prea multe speranţe. Singura certitudine e că soarta lor „atîrnă“ de un fir şi, fără îndoială, viaţa lor este din ce în ce mai grea, în special după ce autorităţile au ales să construiască tabere ghetou în jurul oraşelor. Unii dorm pe sub poduri, în mizerie, cerşesc, poate mai dau şi în cap, devin victimele propriei culturi retrograde şi se automarginalează. Evită şi sînt evitaţi. Alţii însă, cîntă pe străzi sau muncesc pe brînci prin şantiere sau fabrici, visînd la o viaţă mai bună. În special în construcţii, dar şi în restaurantele din centrul oraşelor. Iar cine nu munceşte se „descurcă“, jonglînd la marginea legalităţii. La fel ca multe alte etnii sau naţii. În plus, după expulzările din Franţa, guvernul de la Roma nu vrea să rămînă mai prejos şi a anunţat că vrea acum şi el să trimită nomazii în ţările de origine. Aici problema este însă alta: mulţi romi şi etnici au şi cetăţenie italiană. O parte sînt italieni get beget, alţii sînt cetăţeni UE, originari din România, Bulgaria, deci pot circula liber în Uniune, deci se pot întoarce cît ai zice pîs. Doar o mică parte sînt extracomunitari, originari din ex-Iugoslavia. Datele reies din controversatul „recensămînt“ din 2008, în care au fost întocmite dosare cu numele „locuitorilor taberelor de nomazi, cu sau fără aprobare“ (circa 120.000), ce conţin atît amprente digitale cît şi date privind cetăţenia, etnia şi religia lor.

Problema romilor nomazi nu este deci una simplă nici pentru Italia, care a propus deja Uniunii Europene un plan extraordinar de gestionare a situaţiei romilor la nivelul întregului continent. Rămîne de văzut care va fi reacţia Bucureşti-ului....

P.S. Cu siguranţă o Românie (dar şi o Italie) mai „sănătoasă“, cu un trai mai bun şi pentru cei mai săraci şi în care să domnească legea pentru toţi ar fi benefică şi pentru romii care probabil nu ar mai pleca cu traista în băţ prin lume, cît ar fi ei de nomazi. Cu siguranţă, dincolo de eforturile de integrare de necontestat din ţară, în pofida sincopelor şi neîmplinirilor, soluţia nu poate fi „deportarea“ temporară în ţările de origine, fie ea în România şi Bulgaria, sau în Egipt (o ţară splendidă, de altfel), cum sugera un fost ministru român de Externe. Vrînd nevrînd, soluţia îi vizează pe toţi europenii şi porneşte de la bază, de la o economie, de la politicile sociale şi, mai ales, de la şcoală.

După expulzările din Franţa, guvernul de la Roma nu vrea să rămînă mai prejos şi a anunţat că vrea acum şi el să îi trimită pe nomazi în ţările de origine.

Valeriu NICOLAE

Franţa, Gobineau, colonialism şi romi

Pe 28 iulie, preşedintele Franţei, Nicolas Sarkozy, a anunţat luarea unei serii de măsuri pentru a face faţă comunităţilor de romi din Franţa. Acestea includ planuri de a închide peste 300 de tabere ilegale, expulzarea din ţară a romilor din România şi Bulgaria, care au comis infracţiuni, un schimb de poliţişti între Franţa şi România, precum şi controale fiscale ale romilor care posedă SUV-uri scumpe.

Două zile mai tîrziu, într-o declaraţie privindu-i pe cetăţenii romi, Sarkozy a spus că vrea să revoce cetăţenia franceză dată imigranţilor cu paşaport francez care au pus în pericol viaţa ofiţerilor de poliţie.

În ultimele zile, etnici romi au fost îmbarcaţi în avioane înapoi spre România. Mulţi au fost stupid „mituiţi" cu 300 de euro, pentru a nu mai reveni – o măsură care n-are pînă la urmă nici un sens, avînd în vedere că mulţi dintre aceştia, întocmai ca înalţii oficiali francezi, promit orice, pentru a profita de oportunităţile care apar. De asemenea, colectarea datelor biometrice – pentru a-i opri pe etnicii romi de a reveni – sînt, deopotrivă, costisitoare şi irelevante.

Rasism

Măsura care vizează cu expulzarea doar populaţia romă sau imigranţii (din România, Bulgaria sau din altă parte) pentru comiterea de infracţiuni, nu poate fi interpretată decît prin prisma rasismului. Dacă aceste politici ar fi aplicate şi cetăţenilor francezi pentru luare de mită, nepotism, corupţie, înşelăciuni financiare, deturnare de fonduri (eufemisme de altfel pentru furt şi alte infracţiuni), o mare parte din clasa politică franceză ar fi trebuit să fie expulzată sau cu cetăţenia revocată. Dacă e să dăm crezare presei franceze privind scandalul Bettencourt (se pare că preşedintele francez a primit mai multe fonduri decît permit limitele legale, pentru finanţarea campaniei), chiar şi preşedintele însuşi ar putea fi trimis în Ungaria sau în Grecia (ţările de origine ale părinţilor). Cîţiva dintre foştii săi miniştri – dintre care unul a zburat în Martinica într-un charter care a costat mai bine de 116.000 de euro, iar altul a cumpărat ţigări în valoare de 12.000 de euro, toate cheltuielile fiind suportate din bani publici – ar fi la fel pasibili de expulzare, dacă guvernul francez i-ar trata în mod echitabil pe toţi infractorii.

Dacă autorităţile franceze ar verifica modul în care politicienii francezi şi cetăţenii bogaţi (bancherii, de exemplu) au acumulat averi şi, unde e cazul, au achiziţionat SUV-uri, numărul de expulzări ar putea creşte semnificativ. Este, de altfel, bine cunoscut faptul că multe companii franceze au plătit mite enorme pentru înlesnirea relaţiilor cu Africa şi cu alte ţări în curs de dezvoltare – de multe ori în detrimentul locuitorilor din ţările respective. Aceste cîteva exemple sugerează faptul că statul francez şi autorităţile fiscale ar putea avea de cîştigat, dacă şi-ar concentra atenţia mai mult asupra cetăţenilor francezi, decît asupra imigranţilor.

Presiunea politică şi colonialisml autoritar

Cîteva figuri oficiale franceze au fost, în repetate rînduri, acuzate de aroganţă, paternalism şi uneori neocolonialism şi rasism. Vocea secretarului de stat francez pentru Europa, Pierre Lellouche, s-a făcut auzită în repetate rînduri în chestiunea etniei rome, vizîndu-i în special pe romii din România. Lellouche este un gafeur vehement. Este, de altfel, bine cunoscută sintagma lui, referitoare la prim-ministrul britanic, în care îl face pe acesta „patetic şi autist". Pe David Cameron l-a acuzat şi că ar fi încercat să „castreze" Europa; a reuşit să ameninţe şi stabilitatea relaţiilor la nivel diplomatic cu guvernul Statelor Unite şi Turciei – toate cauzate de incapacitatea de a-şi controla agresivitatea verbală. În discursurile ţinute în România, Bulgaria şi Macedonia, apar reminiscenţe ale aroganţei şi paternalismului francez – bine documentate în relaţiile cu Tunisia (ministrul s-a născut în Tunisia în timpul dominaţiei franceze) şi alte colonii franceze. Cîţiva diplomaţi au reacţionat, privat, în legătură cu comportamentul şocant al dlui Lellouche cînd vorbeşte cu colegele sale.

Cînd vine vorba de etnia romă, discursurile sale ori frizează rasismul, ori amintesc de atitudinea agresivă a colonialiştilor francezi impusă statelor mai slabe ale UE sau ale statelor în proces de aderare spre UE, ca Macedonia sau Turcia.

În timpul ultimei săptămîni a lunii iulie, Franţa, prin Pierre Lellouche, a pus presiune (ca să folosim un eufemism), pe Guvernul României, să numească un secretar de stat responsabil cu problema romilor. Aceasta este, într-adevăr, o măsură necesară, dar doar dacă este realizată cu cap. Premierul român Emil Boc, care a uitat, pesemne, că este prim-ministru al unei ţări europene, şi nu guvernatorul unei colonii franceze, l-a numit în grabă pe domnul Mocanu, un ilustru necunoscut atît pentru clasa politică română cît şi pentru societatea civilă din România şi comunitatea romă. Nu a publicat nimic şi nu are nici o experienţă relaţionată cu etnia romă. Nu are, pe scurt, nici o autoritate pentru a-şi asuma responsabilitatea în această chestiune – şi, probabil, nici o motivaţie.

Ce este de făcut

Încă de la începutul anilor '90, romii români au călătorit (de multe ori temporar) în Franţa. Măsurile luate pentru această migraţie, adoptate de către guvernele franceze, au fost de puţine ori suficiente şi, de cele mai multe ori, inadecvate. Guvernele franceze nu au apelat niciodată la un expert în problemele etniei şi s-au dovedit a fi total dezinteresate în crearea unei asemenea expertize la nivelul Uniunii Europene. Romii au devenit subiect de discuţie doar în discursuri goale şi bombastice, al căror scop era ori să demonstreze că Franţa promovează drepturile omului, ori să încerce să justifice sau să promoveze rasismul revoltător, de fiecare dată cînd dreapta politicii extreme avea nevoie de o diversiune sau de un ţap ispăşitor.

Într-adevăr: în ghetourile rome (aşezări ilegale) există probleme majore atît în Franţa cît şi în Italia şi e de aşteptat ca această problemă să apară, mai devreme sau mai tîrziu, şi în restul ţărilor membre UE. Aceasta e rezultatul a 20 de ani de politici greşite, aplicate atît la nivel naţional cît şi european. Creşterea numărului romilor care părăsesc România şi alte ţări est-europene, pentru a se stabili în tabere create pe lîngă oraşele europene, este o consecinţă directă a incoerenţei dezastruoase şi de durată a strategiilor şi fondurilor destinate incluziunii sociale a romilor, din nou, atît la nivel naţional cît şi al UE.

Lellouche, Comisia Europeană şi mare parte a guvernelor nu au nici experienţa, nici aptitudinile necesare pentru a putea înţelege mecanismul care face ca romii să se stabilească în tabere situate în alte ţări. Expertiza în acest domeniu lipseşte cu desăvîrşire şi de aceea eforturile sau politicile sînt ori limitate, ori catastrofale. Atît guvernele naţionale cît şi Comisia europeană suferă de o gravă lipsă de personal şi sînt nepregătite să rezolve aceste probleme. Fonduri sînt cheltuite, dar nu este nici o viziune sau strategie care ar face investiţiile profitabile. Problemele legate de cerşit şi prostituţie (două dintre cuvintele preferate ale lui Lellouche cînd vine vorba de romi) ar trebui rezolvate mult mai uşor şi mai ieftin, prin pedepsirea acelor cetăţeni francezi (printre care şi politicieni) care le finanţează. Dar aceasta ar fi o măsură total nepopulară, mai ales în rîndul electoratului de dreapta.

Concluzie

La această situaţie s-a ajuns din cauza jocului de ping-pong dus între organismele Uniunii Europene şi statele membre privind pasarea responsabilităţii pentru incluziunea socială a romilor. Dar acest fapt nu este unic în istorie: imigranţii italieni, irlandezi, sudiştii francezi, polonezii, spaniolii, asiaticii şi evreii care au părăsit ţările de origine pentru America erau consideraţi inferiori de către elitele americane, la finele secolului trecut, minorităţi înclinate spre criminalitate şi prostituţie. Unii au fost obligaţi să plece. Totuşi, odioasele crime petrecute în Europa în timpul nazismului au dus la respingerea vehementă a teoriilor rasiste.

Părintele teoriei rasismului biologic şi ideologul supremaţiei rasei ariene, Joseph Arthur Comte de Gobineau a fost un merituos membru al elitei franceze din timpul său. Domnul Lellouche şi alţi politicieni francezi ar putea lua în considerare faptul că, a urma linia acelor teorii şi a exprima idei similare înseamnă un drum considerat a fi ofensă publică în multe ţări şi că va putea veni ziua cînd, ei înşişi, ar putea risca să fie expulzaţi.

P.S.: Cum era de aşteptat, cîţiva miniştri extremişti italieni au început şi ei să agite apele, cerînd repatrierea „nedoriţilor". Atît Franţa cît şi Italia sînt dornice să prezinte chestiunea romilor drept o problemă serioasă de securitate naţională. Vorbim de Franţa – ţara UE cu cele mai mari „răzmeriţe" sociale în ultima perioadă, cu pierderi de peste 200 de milioane de euro, aproape 3000 de maşini incendiate, aproape 3000 de oameni arestaţi, 126 de poliţişti şi pompieri răniţi, 127 de oraşe afectate la sfîrşitul anului 2005 – şi toate acestea din cauza eşecului total al incluziunii cetăţenilor francezi săraci, şi de Italia – ţara cu o rată îngrijorătoare a criminalităţii, cauza fiind Mafia a cărei cifră de afaceri este estimată la 130 miliarde de euro, din care 59 de miliarde provenite din afacerile cu droguri şi 5,8 miliarde din traficul cu arme.

Pare o glumă morbidă, dar politicienii par a fi complet imuni la ipocrizie şi deosebit de fericiţi să folosească rasismul pentru a cîştiga voturi în plus.

© L. Muntean

Valeriu Nicolae
este director de advocacy al European Roma Grassroots Organisation (ERGO). A fondat Centrul pentru Politică de romi şi minorităţi. A fost director executiv al unei reţele internaţionale de organizaţii ale romilor. Din 2003 pînă în 2005 a lucrat ca director adjunct al Biroului European de Informare Romă de la Bruxelles.

Soluţii, nu negarea problemelor

interviu cu Margareta MATACHE, director executiv Romani Criss

Cum comentaţi Decretul preşedintelui francez prin care romii români şi bulgari au fost „repatriaţi"?

Pentru că Franţa poartă brandul *drepturilor omului,* mi se pare ipocrit şi revoltător că oficialii francezi ignoră arogant faptul că sancţiunile colective, incluzînd expulzările şi amprentările, încalcă atît legislaţia franceză cît şi legislaţia UE. În ţara *drepturilor omului* nu au contat nici criticile CE din 2008 asupra transpunerii directivei în legislaţia franceză, mai explicit aspectele legate de circumstanţele individuale (durata şederii acestora în ţara gazdă, de vîrstă, starea de sănătate, situaţie familială şi economică, legătura cu ţara de origine etc.). În Franţa secolului XXI, *libertatea, fraternitatea şi egalitatea* se traduc pentru romi, incluzînd copii, prin introducerea bazei de date biometrice Oscar. Alte vremuri, aceleaşi metode, instrumente moderne: amprente.

Întrebarea se pune în ce termeni privesc oficialii români, opinia publică românească şi reprezentanţii romilor aceste acţiuni?

Indiferenţa oficialilor români e demonstrată de neprotejarea cetăţenilor români împotriva cărora se comit abuzuri colective. Ba mai mult, trimitem poliţişti români să sprijine repatrierile, pentru că aceste măsuri s-au dovedit, din perspectiva statului român, eficiente în relaţia cu Italia. Oportunismul politic a dat roade rapid, unii politicieni înţelegînd că e momentul prielnic să mute problematica romilor din România la nivel european, ignorînd responsabilitatea statului faţă de propriii cetăţeni.

La concurenţă cu statul, se află incoerenţa discursului şi a acţiunilor reprezentanţilor romi din diverse instituţii. Organizaţia reprezentată în Parlament, aflată actualmente în coaliţia guvernamentală, nu negociază cu colegii de guvernare punctul de vedere al României pe tema amprentărilor sau pe măsurile de incluziune care se impun, ci acţionează ONG-ristic, trimiţînd scrisori deschise şi protestînd în faţa Ambasadei Franţei.

Agenţia Naţională pentru Romi a găsit o soluţie simplistă şi neprofesionistă, inclusiv prin maniera în care o explică, pentru romii repatriaţi: *dacă vor, pot deveni beneficiarii proiectelor* Agenţiei, vor fi *introduşi în baza de date,* eventual vor fi calificaţi pentru diverse meserii. Ce şanse au să fie angajaţi ulterior? Cîteva dintre organizaţiile nonguvernamentale ale romilor fie îşi boicotează reciproc petiţiile şi protestele, fie rămîn în inerţie, fie pun ştampila de infractori şi traficanţi romilor din taberele ilegale, fie cred că sînt toţi victime, nereuşind să-şi asculte punctele de vedere şi uitînd elementele principale ale acestor dezbateri şi interese: demnitatea romilor şi drepturile fundamentale.

Există şi opinii conform cărora ar trebui să-i mulţumim lui Sarkozy pentru că face presiuni asupra României, să implementeze programele destinate romilor. Parţial sînt de acord şi mă refer strict la responsabilitatea majoră a României vizavi de romi, cetăţeni români şi cred cu tărie că e nevoie de presiuni din multe direcţii, incluzînd instituţiile UE, pentru ca statul român să mişte ceva în această direcţie. Opinia Romani CRISS e că responsabilităţile ţării de origine nu ar trebui să se confunde cu cele ale ţării gazdă sau cu cele ale instituţiilor europene. Sigur că principala cauză a prezenţei romilor în Franţa se află în România, respectiv în lipsa implementării politicilor pentru romi; dar asta nu absolvă Franţa de nerespectarea directivelor europene, de expulzările colective şi de amprentarea romilor.

Credeţi că este vorba de o măsură rasistă sau electorală?

Din punctul nostru de vedere e o măsură ilegală, încălcînd directiva privind libera circulaţie, conform căreia statele membre UE au obligaţia să expulzeze cetăţeni ai Uniunii numai pe baza conduitei individuale, în nici un caz pe criterii de apartenenţă etnică, rasă sau convingeri religioase, respectînd principiul proporţionalităţii, ţinînd cont de vîrsta, starea de sănătate, situaţia economică. Este şi o măsură rasistă îndreptată împotriva unui anumit grup etnic, urmînd precedentul setat de Italia în politicile faţă de cetăţenii români de etnie romă, respectiv amprentarea şi condamnarea lor colectivă la stigma de infractori, cerşetori, omiţînd că responsabilitatea infractorului e strict individuală, şi nu ar trebui să afecteze comunitatea, familii, copii. Nu în ultimul rînd, este o măsură electorală, urmînd iar modelul italian, dar fiind oarecum şi în aceeaşi linie cu un discurs politic rasist prezent în România şi Bulgaria sau cu acţiuni extremiste concretizate în uciderea unor romi în Ungaria. Poate ar fi mai corect să explicăm că aşa-numitele *repatrieri voluntare* au loc în Franţa încă din 2002, doar că nu au fost niciodată atît de *zgomotoase,* şi nici nu au vizat amprentări. Este un moment politic ales cu grijă pentru a pune în discuţia publică acest subiect, francezii trecînd şi ei printr-o criză financiară care a produs nesiguranţă şi implicit intoleranţă faţă de *ceilalţi*, exploatată la maximum de către politicieni.

De ce sînt consideraţi romii a fi o „problemă" socială?

Depinde din ce unghi îi privim pe romi. Franţa şi Italia au preferat să pună romii la categoria *pericol pentru siguranţa publică*. În cazul Guvernului României, e destul de greu de definit cum e văzută problema şi depinde de contextul politic şi social, interese etc. Înainte de 2007, cumva *impulsionaţi* de UE, oficialii români puneau problema în termeni de respectare a drepturilor omului şi de politici de integrare, transpuse în legislaţie antidiscriminare şi în strategia pentru romi – strategie rămasă doar la stadiul de document –, mai puţin în acţiuni implementate local. După 2007, incompetenţa şi lipsa de informare sau de prezenţă în comunităţile de romi a transferat problema către părinţii romi care nu *vor să-şi trimită copiii la şcoală* sau către romi în general, *aceştia nedorind să muncească,* către ONG-urile rome care *trebuie să se ocupe de romii lor*. Elementul comun al discursului actual este că atît oficialii acestor state cît şi opinia publică îi consideră pe romi infractori şi persoane care nu vor/nu pot să se integreze. Paradoxal, societatea românească, prin formatorii de opinie, dar şi prin vocea cetăţenilor activi pe forumurile publicaţiilor româneşti, susţin, la nivel declarativ, integrarea romilor, dar cînd vine vorba de a accepta vecini romi, colegi de muncă sau colegi de şcoală romi sau membri ai familiei de etnie romă, cifrele spun altceva. Astfel, conform sondajului CNCD din 2009, 72,4% dintre cetăţenii români consideră că romii încalcă legile, 56% nu s-ar simţi confortabil în preajma romilor. Nivelul de respingere e foarte mare, 53,3% nu ar fi de acord ca ei sau cineva din familie să se căsătorească cu un rom şi 38% nu ar fi de acord să aibă un prieten apropiat rom. La populaţia de 1,5-2 milioane de romi în România, e mai simplu să gîndim în extreme, majoritarii observînd doar *romii vizibili,* reprezentanţii romilor – doar *victimele*. Realitatea este că există copii care cerşesc în Franţa, aşa cum există părinţi responsabili care îşi trimit copiii la şcoală, există copii cu rezultate bune, există copii cărora nu li se acordă şansa să demonstreze performanţă, fiind segregaţi, marginalizaţi, există romi care au plecat în Franţa la cerşit şi furat, există şi romi care se luptă cu sistemul în România să-şi găsească un loc de muncă.

Motivarea cu bani, cei 300 de euro, înseamnă expulzare sau plecare de bună voie?

Suma de 300 de euro oferită la cerere, sau prin presiuni, unui cetăţean al Uniunii nu poate limita dreptul la libera circulaţie. Scopul final al măsurii luate de guvernul francez este acela de a limita accesul romilor pe teritoriul francez – şi, pentru că aceste măsuri nu au fost eficiente în anii precedenţi, vor fi îmbunătăţite prin colectarea amprentelor, alături de numele persoanelor şi blocarea intrării în UE a cetăţenilor Uniunii care au fost de acord/au fost împinşi să accepte *ajutorul umanitar* de 300 de euro. În esenţă, nu se poate ca cineva să-mi dea bani pentru ca eu să renunţ la un drept al meu. Normal că nu e vorba de un program de ajutor umanitar, ci de unul de expulzare mascată, de blocare a libertăţii de circulaţie.

Romii mai pot fi consideraţi a fi popor nomad? Integrarea ar putea afecta această identitate?

După 500 de ani de robie şi după o politică susţinută de asimilare şi de sedentarizare forţată, e utopic să vorbeşti despre nomadismul romilor din România. Sigur că există şi opinii mai boeme explicînd migraţia romilor prin istoria marcată de nomadismul acestora.

Romii din România sînt în marea lor majoritate sedentari. Cauzele mobilităţii romilor sînt descrise de către Agenţia pentru Drepturi Fundamentale a EC, într-o cercetare din 2009, organism care a identificat două categorii de factori care determină mobilitatea romilor, *„push and pull factors"* – mai simplu, pe unii îi împinge sărăcia, marginalizarea, iar pe alţii îi atrage dorinţa de-a avea un trai mai bun. Oamenii pleacă din diferite motive; unii sînt împinşi de sărăcie, alţii pentru că vor să scape de discriminare şi umilire, unii pentru salarii mai bune şi o viaţă mai bună, alţii pentru activităţi ilicite, iar alţii pur şi simplu îşi urmează membrii familiei. Ideea conform căreia romii nu vor sau nu pot să se integreze nu poate fi probată la acest stadiu, politicile adresate acestora nefiind implementate, accesul la servicii fiind blocat în multe cazuri; numai după ce România sau alte state membre vor oferi un tratament egal romilor, vor implementa politicile fluturate în faţa instituţiilor internaţionale, vom putea analiza dacă romii vor sau nu să se integreze.

În Uniunea Europeană există ONG-uri care se ocupă de problemele minoritarilor? Credeţi că ar trebui să se implice în această acţiune a guvernului francez?

Există două organizaţii internaţionale ale romilor – European Roma Forum şi International Roma Union, prima avînd girul Consiliului Europei. Pînă în prezent, nu am văzut acţiuni în stradă, demonstraţii, organizarea unor întîlniri la nivel înalt, girate de aceste organisme.

Spre ruşinea noastră, a romilor, am primit lecţii de democraţie şi civism în apărarea drepturilor romilor din partea organizaţiilor internaţionale. Organizaţiile de drepturile omului din Franţa au protestat în masă, European Network Against Racism a organizat proteste în mai multe capitale europene, multe organizaţii şi instituţii (guvernul suedez, guvernul ceh, Vaticanul, Consiliul Europei, lideri politici, Naţiunile Unite) au criticat aspru aceste acţiuni anti europene.

Totuşi, unde este implicarea autorităţilor locale din România în implementarea acestor programe economice? Cum au colaborat cele două state – Franţa şi România?

La nivel de soluţii, este imperativ în opinia Romani CRISS ca statul român să ofere asistenţă juridică cetăţenilor români de etnie romă care locuiesc legal pe teritoriul francez şi care sînt expulzaţi împreună cu cei care locuiesc ilegal. Pe termen lung, e nevoie să oferim şi educaţie de calitate generaţiei următoare de copii romi, astfel încît să nu menţinem în continuare romii într-un cerc vicios al sărăciei, al discriminării, al marginalizării; există o nevoie acută ca guvernele să se concentreze pe soluţii pe termen mediu şi lung, nu pe negarea problemelor şi pe pedepse.

Margareta Matache *lucrează la Romani CRISS din 2001. A fost trainer în programele pentru tineri gestionate de Consiliul Europei şi observator pe termen scurt în numeroase misiuni ale OSCE/ODIHR în ţările balcanice. A participat la implementarea proiectelor regionale „Romii şi Pactul de Stabilitate în Europa de Sud-Est", „Romi, votaţi înţelept" (programe coordonate de OSCE/ODIHR şi Consiliul Europei). Magda a absolvit programul de master în Politici Sociale Europene al Universităţii Bucureşti, iar în prezent este doctorandă la Facultatea de Ştiinţe Politice din cadrul Universităţii Bucureşti.*

a consemnat Stela GIURGEANU

Marian MANDACHE

Romii liberi să circule înapoi în România

Problema migraţiei romilor din România şi din alte state est-europene, în ţările vestice, nu constituie o noutate. Cum nu constituie o noutate nici eforturile guvernelor vestice de a-i trimite în ţările de origine şi de a încerca să-i împiedice să revină. Fenomenul pare să aibă un caracter relativ continuu, chiar dacă se pot lua în considerare unele modificări. (Spre exemplu, dacă în anii '90 ţinta principală o constituia Germania, în anii 2000 destinaţiile favorite par a fi Italia, Spania, Franţa, Irlanda.)

În plan juridic, integrarea României în Uniunea Europeană constituie schimbarea fundamentală. Dacă pînă în 2007, intrarea, şederea şi ieşirea cetăţenilor români pe teritoriul francez erau supuse unor formalităţi şi restricţii, după aderare, guvernele vestice au pierdut o mare parte din aceste instrumente juridice. Tendinţa aceasta se va accentua odată cu intrarea României în spaţiul Schengen.

Astfel, au apărut o serie de reacţii ale unor guverne vestice. Chiar dacă reacţia iniţială a Franţei a fost întrucîtva mai subtilă decît cea a autorităţilor italiene, implicarea sa poate înclina balanţa, în sensul în care expulzarea şi amprentarea romilor se vor putea face fără respectarea legislaţiei europene.

Într-o primă fază, autorităţile franceze au pus în practică un sistem de repatriere voluntară. În realitate, acest program derulat de ANAEM (în 2005 a fost înfiinţată ANAEM – *Agence Nationale d'Accueil des Etrangers et des Migrants* – devenită în prezent OFII, *Office Français d'Intégration et d'Immigration),* moment ce semnalizează articularea politicilor represive la adresa străinilor şi imigranţilor) vizează expulzarea unor persoane indezirabile. Deghizat în program umanitar, acesta serveşte de fapt pentru a expulza persoane care au dreptul legal de a se afla pe teritoriul francez şi care nu pot fi altfel îndepărtate. Ţintele principale sînt cetăţeni ai unor state africane şi cetăţeni români şi bulgari, în special de etnie romă.

În cazul acestora din urmă, după 2007 programul a eşuat lamentabil, avînd în vedere faptul că nu puteau fi luate măsuri juridice pentru a-i împiedica să revină în Franţa. Surprinde totuşi lejeritatea cu care autorităţile franceze ridică problema eşecului programului de repatriere voluntară în materie de expulzare şi de menţinere a romilor în România, în condiţiile în care programul a fost conceput ca fiind unul umanitar, şi nu de expulzare.

În cursul lunii iulie, autorităţile franceze au anunţat o serie de măsuri dure şi abuzive, reclamînd faptul că taberele de romi constituie surse de trafic ilicit, exploatarea minorilor, cerşetorie şi prostituţie. Măsurile vizează distrugerea taberelor, expulzarea locuitorilor, modificarea legislaţiei în scopul de a facilita expulzarea imediată a romilor din motive de securitate, activarea unui sistem de amprentare pentru a impiedica romii să revină în Franţa. (Conform Comunicatului emis de Preşedinţia Franceza, disponibil la http://www.elysee.fr/president/les-actualites/communiques-de-presse/2010/juillet/communique-faisant-suite-a-la-reunion.9381.html.)

În absenţa unei documentări ample (Organizaţia Romani CRISS documentează situaţia în România şi în Franţa, procesul fiind însă în derulare), putem supune analizei măsurile, cum au fost prezentate public, cu menţiunea că în practică ar putea apărea unele distincţii.

În primul rînd, merită menţionat faptul că autorităţile franceze au adoptat o serie de măsuri care vizează comunităţi întregi, deşi faptele reclamate au caracter mai degrabă penal, ceea ce înseamnă că răspunderea este eminamente individuală. Deşi pare de la sine înţeles, reacţia legală şi justificată ar fi ca poliţia franceză să identifice acele persoane care se fac vinovate de săvîrşirea infracţiunilor reclamate şi să le prezinte instanţelor de judecată.

Dreptul la libera circulaţie al unui cetăţean dintr-un stat membru al Uniunii Europene poate fi restrîns doar în condiţiile impuse de Directiva 38/2004, respectiv în situaţia în care acesta constituie o povară pentru sistemul social al statului de destinaţie sau constituie o ameninţare reală, prezentă şi serioasă la adresa societăţii. În ambele situaţii, decizia trebuie luată în baza unei analize individualizate, care să ţină cont de elemente concrete (ex. situaţia familială, starea socio-economică, starea de sănătate etc.). Din documentarea preliminară, realizată pînă în prezent de Romani CRISS, nu reiese că ordinele de expulzare (conform legislaţiei franceze, expulzarea cetăţenilor francezi poate fi dispusă prin Ordin de părăsire a teritoriului francez sau Decizie prefecturală de conducere la frontieră) ar evidenţia în vreun fel elemente concrete, individuale. În plus, ţinînd cont de faptul că autorităţile franceze au anunţat că vor distruge un anumit număr de tabere, pînă la sfîrşitul anului, şi vor expulza imediat un anumit număr de romi, şi că vor modifica legislaţia, pentru a-i putea expulza mai rapid pe membrii unui anumit grup etnic, se poate avansa ipoteza că aceste expulzări au caracter colectiv, şi nu individual. Un argument suplimentar în susţinerea ilegalităţii acestor măsuri îl constituie faptul că instanţele de judecată din Lille şi Nantes au anulat deja mai multe Ordine de expulzare. Pentru a putea afirma cu certitudine dacă expulzările au avut caracter individual sau colectiv este necesară o analiză mai detaliată.

Caracterul discriminatoriu al acestei iniţiative este reliefat de faptul că autorităţile franceze vizează restrîngerea unui drept fundamental – respectiv, dreptul la libera circulaţie – pe criteriu de apartenenţă etnică – respectiv, membrilor etniei rome. Întreaga campanie de expulzări vizează romii din România şi Bulgaria, iar legislaţia franceză va fi modificată pentru a face mai uşoară expulzarea acestora. Este vorba aşadar, atît de o practică discriminatorie cît şi despre adoptarea unei legislaţii rasiste.

Autorităţile franceze au creat baza de date OSCAR, care conţine date cu caracter personal precum poze şi amprente ale persoanelor care beneficiază de programul de repatriere voluntară, inclusiv ale minorilor de peste 12 ani. O asemenea măsură disproporţionată, arbitrară şi rasistă (întrucît vizează cu precădere membrii unui anumit grup etnic), încalcă prevederile Directivei 46/1995.

Deşi romii constituie probabil expresia cea mai realistă a libertăţii de circulaţie, aceştia formează prima categorie căreia îi va fi limitat *de facto* şi *de jure* acest drept fundamental. Ca şi în cazul Italiei, Comisia Europeană se limitează la flecăreli, încălcîndu-şi astfel mandatul de a veghea la respectarea legislaţiei comunitare. Complicitatea Comisiei este o invitaţie adresată altor state membre pentru a urma exemplul Italiei şi Franţei. Irlanda, Spania şi Finlanda par a fi candidatele cele mai serioase.

Marian Mandache *provine dintr-o familie de romi ursari din Pantelimon, judeţul Ilfov. A devenit avocat în cadrul Baroului Bucureşti (2005) şi lucrează la Romani CRISS – Centrul Romilor pentru Intervenţie Socială şi Studii, în calitate de coordonator al Departamentului pentru Drepturile Omului.*

Integrat expulzat

Proiectul „Romano Kher-Casa Romilor", cofinanţat din Fondul Social European, urmăreşte „reducerea pe piaţă şi în viaţa activă a comunităţii a meseriaşului tradiţional de etnie romă". Cum văd cîţiva reprezentanţi ai acestui proiect implicaţiile măsurilor de repatriere ale romilor români, luate de către guvernul francez şi, la firul ierbii, pe cine consideră piatră de temelie în integrarea etniei în România?
1. Care credeţi că vor fi implicaţiile recentelor expulzări ale romilor din Franţa?
2. Cine credeţi că e responsabil cu integrarea etniei rome?

Ciprian Necula, manager proiect

1) Nu mari. Probabil o creştere a gradului de xenofobie, mai multe voturi pentru politicienii de drepta Berlusco-Becalizaţi din ţările occidentale... romi mai bogaţi, romi mai traficaţi, romi mai loviţi de soartă. De ce ar merge cineva, cu casă – sărăcăcioasă, dar casă – să locuiască la picior de pod, în condiţii insalubre, cu copii în preajmă, nu iubiţi, ci munciţi. Nu şcoliţi, ci exploataţi?! Statutul de rom – victimă a sistemului – e favorabil celor care fac trafic de persoane. Cerşim aici pentru că în România nu avem ce să facem. Mişcarea romilor – dezorganizată de fel, incoerentă şi nepregătită – va reacţiona din nou cerînd boicotarea unor produse imposibil de boicotat.

La ce ajută o astfel de utopie? În afară de imagine, nu am un răspuns.

2) În logica celor spuse mai sus, am un singur răspuns – Guvernul României. Problema nu e în Franţa, nici în Italia, ci aici, în spaţiul mioritic unde, din cauza ignoranţei autorităţilor şi şmenului balcanic, unii dintre romi sînt cetăţeni de mîna a doua. Guvernul României vinde doar strategii bine scrise, imposibil de implementat, fără buget, construite pentru ochiul european. Politica actuală a Guvernului României în ceea ce priveşte populaţia romă e simplă – externalizăm problema, romii sînt o problemă europeană, nu neaoşă. Şi, iată cum am mai tras o ţeapă Europei! Romii, cei din România, sînt cetăţeni români cu drepturi depline, iar premierul Boc ar trebui să ştie asta (e clar că nu ştie cînd etnicizează infracţionalitatea, cînd ministrul de Externe foloseşte în discursuri idei rasiste, într-o inconştienţă ignorantă şi gîndire viciată). Cred că forma fără fond se aplică perfect şi pentru romii din România. Deci, şi noi sîntem români!

Lavinia Olau, specialist relaţii publice

1) Conform statisticilor oficiale, în România sînt peste 500.000 de cetăţeni de etnie romă (neoficial vorbindu-se de aproximativ două milioane), iar numărul cetăţenilor trimişi din Franţa este de rîndul sutelor („în total sînt 700 de ţigani care vor fi trimişi în ţările lor pînă la sfîrşitul lunii, cu avionul", declara Brice Hortefeux, ministru de Interne – sursa www.hotnews.ro precizînd că primele zboruri vor avea loc pe 19 şi 26 august, iar un al treilea e prevăzut pentru „sfîrşitul lui septembrie"). Dincolo de valurile din mass-media, nu cred că vom avea parte de consecinţe semnificative prin expulzările recente. Probabil că unii se vor reorienta către alte ţări, iar alţii vor rămîne în România, încercînd să se descurce cu banii obţinuţi.

2) Dincolo de strategii guvernamentale sau europene, cred că responsabilitatea integrării o are fiecare dintre noi. E important să nu gîndim în categorii şi mai ales să nu generalizăm exemplele negative. A-ţi provoca prejudecăţile nu te face „mai european" sau „mai bun", ci îţi oferă ocazia de a descoperi oameni extraordinari cu istorii de viaţă complexe. Prin proiectul „Romano Kher-Casa Romilor" ne propunem să revalorizăm meşteşugul tradiţional rom ţinînd cont tocmai de aspectele unice ale fierarilor, lăutarilor, ceaunarilor, argintarilor, florarilor sau rudarilor care-şi practică meseria lor de generaţii.

Marian Dobre, director comunicare

1) Implicaţiile sînt greu de anticipat acum. Italia începe să aplice oarecum acelaşi model... şi probabil că vor mai fi ţări, guverne colorate politic, dornice să-şi apere, chipurile, cetăţenii lor, lovind în cetăţenii altora. Ai cui? Ai nimănui. De ce? Pentru că în spatele declaraţiilor pro şi contra recentelor expulzări ale romilor din Franţa rămîn faptele. Şi acestea nu pot fi anulate pentru că, surpriză, romii nu există. Aşa cum nu există, în astfel de cazuri, nici români, bulgari, italieni, francezi etc. Există, în schimb, un lider francez, unul italian şi doi-trei europeni. Cine vorbeşte cu aceştia în numele şi în interesul romilor?

2) Romii sînt singurii responsabili cu integrarea lor. Dacă cineva vrea să ia decizii care îi privesc, ar trebui să discute direct cu aceştia. Da, dar cine sînt aceştia? Şi aşa, am intrat într-un cerc vicios.

DILEMATIX

„Criminal" în meserie

supliment pentru copii editat de Dilema veche

Aşa cum v-am anunţat deja, mi-am cheltuit toţi banii în vacanţă, iar acum sînt falit. De aceea, am fost nevoit să-mi găsesc un job part-time ca să pot supravieţui lunilor de criză care vor urma. Am citit cu atenţie ofertele trimise de voi, unele dintre ele mi se potrivesc, altele mă sperie de-a dreptul... Greu mai e să cîştigi un ban cinstit în ziua de azi! Mă aşteptam să primesc mai multe, însă vă înţeleg – voi încă mai eraţi în vacanţă cînd am lansat provocarea şi poate că nu aveaţi nici un chef să-i căutaţi un job bietului Dilematix! În fond, nu mai am nici un chior din vina mea. Trebuia să fiu mai cumpătat. Însă îmi doream atît de mult o vacanţă cît mai ieşită din comun! Aş fi putut să merg pe Soare, pe planete necunoscute sau să aleg un sejur *all inclusive* pe vreo insulă exotică dintre cele recomandate de voi, însă eu am ales... Mamaia! Da, aţi auzit bine. Staţiunea Mamaia, pe malul Mării Negre, de la Constanţa, prima pe stînga. De ce tocmai acolo? Pentru că mi-am zis că orice vacanţă petrecută în ţara noastră se poate transforma într-o aventură. Niciodată nu ştii la ce să te aştepţi şi poţi avea o grămadă de surprize, unele nu tocmai plăcute, ce-i drept! Însă vacanţele „de groază" am senzaţia că fac parte din preferinţele voastre. În al doilea rînd, am vrut să dau un exemplu şi altora şi să susţin turismul autohton. Ce elfi? Ce inorogi? Oare n-avem şi noi zmeii şi căpcăunii noştri? Oare n-avem Ilenele noastre Coşînzene (una dintre ele este prietena şi colaboratoarea mea)?

Aşadar, m-am urcat în tren, cu destinaţia Constanţa şi cu un portofel ce conţinea ultimele două salarii de la *Dilema veche*. Trenul a staţionat 5 ore în cîmp, fiindcă un balaur de pe Tărîmul Celălalt adormise pe şine şi a fost dificil să-l mute de acolo. Am ajuns cu întîrziere la hotelul unui zmeu faimos, unde îmi făcusem rezervarea. Se numea *Buzduganul fermecat*. Aici am aflat că un vrăjitor fermecase toate cheile de la camere, iar uşile nu se mai deschideau dacă nu contribuiai cu cel puţin trei galbeni la Asociaţia Sirenelor Orfane. Ce era să fac? Am plătit. În cameră, am vrut să fac un duş, însă apa era rece. Imediat, a apărut un spiriduş, cu o oală cu apă încălzită, care mi-a cerut un galben.

A doua zi, pe plajă, am dat alţi galbeni pentru şezlong, umbrelă, colac, prosop, slip, o tură cu calul năzdrăvan acvatic. În plus, i-am mai dat de pomană şi Mumei-Pădurii, căci nu mai scăpam de ea. La prînz, am mîncat aripă de ghionoaie într-un restaurant *fancy* şi m-a costat aproape jumătate din salariul meu de redactor. Seara, am fost în club. O zînă obscură şi blondă m-a convins să-i fac cinste cu un cocktail din Iarba Fiarelor. Partea proastă e că a băut vreo cinci şi n-am putut să o refuz. Pe drumul spre hotel, un căpcăun mai tuciuriu m-a ameninţat că, dacă nu-i dau portofelul, mă transformă în broască rîioasă. I-am dat toţi banii (oricum nu mai erau prea mulţi...) şi a doua zi am plecat acasă.

Cam asta a fost vacanţa mea de vis! Sper că voi aţi avut parte de una mai puţin neobişnuită.

Un pliant ***ceruit****

Mă plimbam fără un scop anume prin Piaţa Romană, cînd un bărbat vioi, cu un zîmbet exagerat de fericit şi de nebunesc, mi-a atras atenţia. În jurul lui erau împrăştiate maldăre de pliante colorate şi el stătea aşezat turceşte printre ele. Cu privirea fixată asupra mea, mă întrebă cu ochi scînteietori:

– Domnişoară, dumneata te-ai scufunda de bunăvoie într-un ochi ciudat?

Pentru o secundă, un fior de fericire îmi trecu de-a lungul şirii spinării – în sfîrşit ceva neobişnuit! Dar conştiinţa îmi înecă rapid această idee, îmi creă o privire nedumerită în ochi şi îmi spuse indignată: „Să te scufunzi... în ce?! Bietul om! A înnebunit..."

După un îndelungat război cu mine însămi, am răspuns şovăind:

– Mphhhhhh... Da!

– Bine, ia un pliant atunci, spuse individul şi izbucni în rîs.

M-am îndepărtat cu paşi mari, ascunzînd pliantul sub hanorac. În sfîrşit, m-am oprit pe o bancă şi, respirînd din greu de curiozitate, am citit pliantul.

„Probabil că dacă citeşti deja aceste cuvinte înseamnă ori că eşti nebun, ori că ai înnebunit în căutarea unui loc de muncă potrivit... păcat!

În fine, dacă simţiţi cea mái mică urmă de plictiseală, rupeţi pliantul în şase bucăţi perfect egale (vorbim serios cînd spunem *perfect)* şi aruncaţi-le într-un coş de gunoi purpuriu (din nou, sîntem foarte stricţi în legătură cu nuanţele) cît de repede posibil.

Vă mai acordăm 2 minute şi 47 de secunde de răgaz.

Gata? În regulă.

Vă vom aduce la cunoştinţă cu o vădită satisfacţie că vi se oferă un post superior în A.N.N.G.N.T.F.T.M. La sfîrşitul pliantului, veţi afla de la ce vin iniţialele.

Dacă sînteţi (sau vă consideraţi) mai puţin *persoană* decît cei ce vă înconjoară, dacă aţi ajuns să gîndiţi mai mult decît să trăiţi şi dacă nu vă place mazărea pentru că vă gîdilă falca dreaptă (sau, în funcţie de caz, vă irită falca stîngă) vă încadraţi *perfect* în standardele noastre.

STOP! V-am văzut!!! V-aţi scobit în nas de mirare! Chiar ar trebui să renunţaţi la acest obicei dacă doriţi un *job*, zău!

Aşa, probabil, instinctele dumneavoastră omeneşti (sau ce a mai rămas din ele) se aşteaptă la informaţii alternative în legătură cu jobul, deci vă vom *informa* că vă puteţi prezenta (îmbrăcat/ă în veşminte vaporoase) la sediul oficial al I.N.N.G.N.T.F.T.M.**, în data de 09.09.2010.

Şi, de asemenea, vă mai *informăm* că salariul lunar este de 86 de favoruri (TVA 24% inclus), plus un bon de masă cu o favoare aurie din partea domnului ministru al... N.***

A cerui = a da o suprafaţă plată cu cer înstelat sau senin.

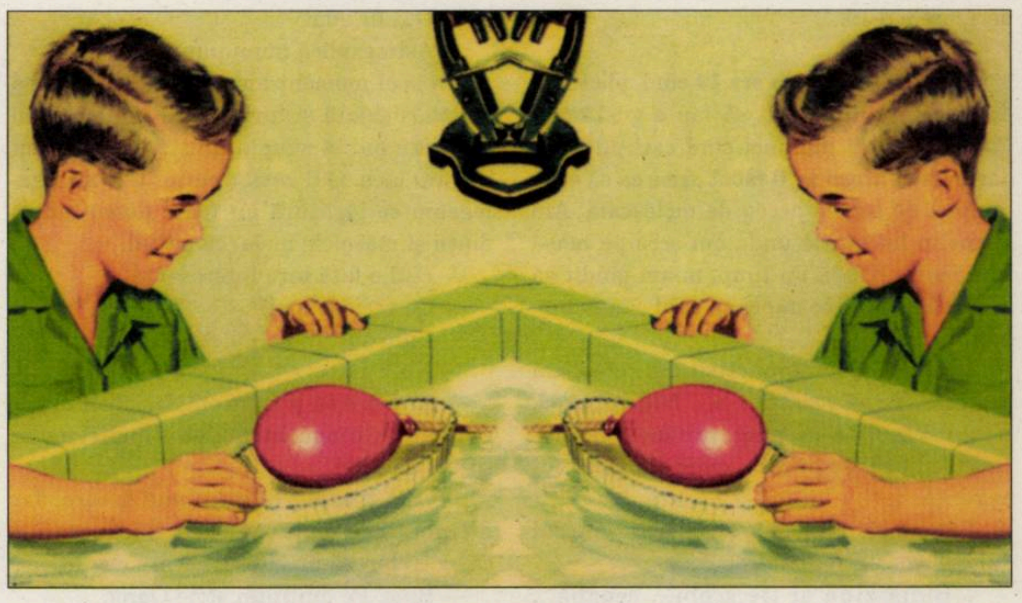

Tot ce trebuie să faceţi este să staţi 5 ore pe zi, de 4 ori pe săptămînă, pe un taburet, într-o cameră de 12,9 metri pătraţi, cu pereţi ticsiţi cu cărţi şi cu tavan **ceruit***. Apoi, vi se vor oferi cu căldură, dacă doriţi, 3,14 minute să deliraţi într-o cameră fără orizont.

Scopul? Măi, omule, măi, păi dacă stai atîta timp într-o astfel de cameră şi GÎNDEŞTI, cerul se face mai gros şi mai gros, mai dens şi mai dens, mai mare şi mai mare, mai lung şi mai lung, mai adînc şi mai adînc (mai nesfîrşit şi mai nesfîrşit)! Trebuie să existe oameni care să facă şi treaba asta... Sau doreşti cumva să avem un cer subţire cît un deget? Cum o să mai existe gînduri dacă nu există cer, hm?

Deci, prin urmare, ţi se va oferi jobul de GÎNDI**CER**URIST şi un salariu bunicel, la A.N.N.G.N.T.F.T.M. (Asociaţia Naţională a Nebunilor sau a Gînditorilor Neînţeleşi, de Toate Formele şi Toate Mărimile).

Mulţumim (şi ne vei mulţumi şi tu) anticipat,

De la Alţiicatine."

Un zîmbet uriaş mi se formase pe faţă în timp ce citeam foaia subţire de hîrtie.

Şi mie mi se pare că cerul e cam mic.

---

* A da o suprafaţă plată cu cer înstelat sau senin, deci cărţile din camera respectivă urcă la nesfîrşit.

** Adresa: Str. Cutareşicutare nr. oricare, etaj: celmaiaproapedecer. Veniţi între orele 19,19 şi 20,20.

*** Este vorba despre încîntătorul domn ministru al Nebuniei, care a şi înfiinţat A.N.N.G.N.T.F.T.M.

Ana GHENCIULESCU, *clasa a VII-a, Colegiul German „Goethe", Bucureşti*

Americanii au o obsesie cu dinţii perfecţi, dar şi în România mamele au ajuns să-şi terorizeze copiii să folosească aţa dentară. Pentru slujba asta, angajaţi-l pe Scobitorel al Ioanei! Îşi va face treaba sută la sută, pentru că are şi de cîştigat, şi nu mă refer numai la experienţă. Iulia, am impresia că va ajunge sculptor, iar meseria ei constă în şlefuirea coarnelor inorogilor.

Scobitorel – fişa postului şi povestea

Denumirea postului: Scobitorel.

Locul desfăşurării muncii: pe unde se mănîncă.

Activităţi principale:

- scobitorelul va ajunge în faţa oamenilor şi le va curăţa dinţii cu ajutorul unei scobitori/aţe dentare;
- acesta va trebui să le acorde clienţilor servicii de o calitate ireproşabilă.

Responsabilităţi ale postului:

- răspunderea pentru calitatea serviciilor oferite.

Specificaţiile postului:

- diplomă de calificare în domeniu;
- experienţă de minim 1 an ca scobitorrrrrrrrrrrrrrică;
- cunoştinţe medii de limba scobitoleză;
- aspect fizic plăcut, prezenţă agreabilă, amabilitate.

Salarizare:

- 3 lei/dinte/bucata;
- 5 lei/măsea/bucata.

Pentru mai multe informaţii vă rugăm să vă prezentaţi la adresa următoare: str. Mă scobesc în dinţi, nr. 13, Cabinetul doamnei Scobitoare, Program de lucru: luni-vineri, orele 8-19.

Era într-o marţi la ora 14 cînd, plictisită de moarte, am hotărît să iau o gustărică. Pare ciudat să mănînci cînd eşti plictisit, dar în ziua aceea aş fi făcut orice ca să scap complet de starea aceea de moleşeală. Am intrat în bucătărie unde am scos pe masă un sendviş. După un timp, m-am gîndit să şi citesc în timp ce mîncam, cînd a sunat cineva la uşă.

M-am îndreptat plictisită şi, cînd am deschis... ce să vezi? O... o... bufniţă, cred, stătea rezemată de prag, privindu-mă mirată. Am poftit-o în casă, unde am făcut cunoştinţă.

– Bună ziua. Eu sînt Dilematix, viitorul dumneavoastră scobitorel.

– Bună ziua şi ţie scobi... scoabă... schebi?

– Scobitorel. O să-ţi explic imediat despre ce e vorba, dar, ca să-ţi fie mai uşor, îmi poţi spune Dilematix.

– Bine atunci. Eu sînt Oana.

Apoi, acest Dilematix (sincer, mi-a fost ruşine să-l întreb de ce îl cheamă Dilematix – oare de la dilemă? –, pentru că mie nu mi s-a părut deloc nelămurit în vreo problemă) mi-a explicat că el o să vină la mine după fiecare masă sau gustare, iar eu va trebui să deschid gura mare şi să stau nemişcată. A spus că primeşte un salariu pentru fiecare dinte sau măsea pe care o curăţă şi a mai pomenit ceva de o excursie cam scumpă, dar eu nu am înţeles prea bine despre ce vorbea. Următoarele lucruri pe care le-a spus nu au mai contat pentru mine. Deja mă gîndeam la curajosul din faţa mea, care probabil nu e la prima persoană scobită şi care probabil a nimerit şi la oameni nespălaţi pe dinţi... dar asta-i viaţa!

– Heiiiii! Mă asculţi?!

– O! Scuză-mă, te rog, pentru neatenţia mea.

– Cum spuneam, deschide gura!

L-am ascultat şi, imediat ce am deschis gura, s-a auzit un „o“ prelung.

– Eşti cumva cititoare?

– D... d... da!

– Asta explică muuuuuuuulte!

În acel moment am tăcut, simţindu-mă foarte ruşinată şi furioasă pe mine însămi deoarece pur şi simplu nu ştiam ce a găsit în gura mea. O fi găsit o carie? Dar nu înţelegeam ce legătură au toate astea (adică dinţii şi măselele mele) cu cititul.

– Eşti o fată tare interesantă!

– Ce vrei să spui?

– Cum adică? Tu nu ştii ce ai în gură?

– Nu.

– Atunci o să-ţi spun eu. Am găsit în gura ta litere, fragmente scrise şi multe, multe titluri de cărţi.

– O să-ţi explic ce înseamnă fiecare, dar nu uita că eu nu pot vedea aceste lucruri şi că va trebui să-mi citeşti fiecare cuvînt.

– Bine. Pe dinţii tăi scrie Oana.

– Ha, ha, ha! am rîs imediat ce am auzit asta.

– Şi acum să citim fragmentele... Primul fragment este: *Mă trezesc într-o peşteră imensă, din bolta căreia picurau şiruri de stalactite, preschimbate în mătănii de ceară [...] Totuşi, remarc cu groază, pe jos se afla ceva foarte diferit de ceea ce ar fi de aşteptat într-un sanctuar: sute, poate mii de oseminte. Tibii, clavicule, hîrci. O mare de oase. Şi cărţi. Cărţi, cărţi, cărţi. Oase şi cărţi, cărţi şi oase.*

– A... cartea asta e *Cititorul din peşteră* de Rui Zink.

– Interesant. Al doilea fragment pare şi mai şi: *Lucrul cel mai important/ Pe care l-am învăţat/ E: copilul nu se lasă/ La televizor, în casă/ [...] Şi porcăria idioată/ Pe toţi ai zice că-i îmbată/ O, da, ştim c-aşa-s mai cuminţi/ Nu îşi mai scot vreo doi-trei dinţi.*

– Cartea asta e minunată, am spus. Se numeşte *Charlie şi fabrica de ciocolată* de Roald Dahl.

– Trec la următorul fragment, domnişoară?

– Desigur.

– Vai! Dar cîte greşeli are! Îl citesc oricum. *Am fost cu mama în oraş să îm-i cumpăr coroniţă pt. a II-a zi deşi mamaia zicea că îm-i face ea una din florile din grădină, ca să nu mai dăm bani degeaba. Dar nu sîntem atît de săraci. [...] Tata a zis că o să bea în cinstea mea bere Coroana mexicană.*

– Cartea asta a fost tare de tot. Am citit-o vara trecută. Se cheamă *Cum mi-am petrecut vacanţa de vară* de T.O. Bobe.

– Mai ai un fragment pe care ţin să-l citesc. *Fiecare măr strălucea ca soarele. Puiul îşi înfipse dinţii într-un fruct şi se pomeni, uimit, că-i sar în toate părţile, căci merele erau de aur. [...] – Sine mama naibii esti tu? Tu esti hosul! De se furi mere netrebnicule? – Io n-am furat nene, eu nu ştiu nimic! – Da, tu esti mic, nu stii nimic, tata-n pod beleste oaia! Mai pustiuliică, stii cine sînt eu? Eu sînt Prîslea cel voinic şi merele de aur!*

– Cartea asta mi-a plăcut şi încă îmi mai place. E garantat *Enciclopedia zmeilor* de Mircea Cărtărescu, iar aceea este *Povestea lui Astor, puiul zmeului de văgăună.*

– Să ştii că mi-au plăcut toate fragmentele din gura ta, dar acum vreau să văd şi nişte titluri. Să vedem ce avem aici. Aha! *Rem* şi *Mendebilul* de Mircea Cărtărescu, *Tunele* de Roderick Gordon şi Brian Williams, foarte multe romane poliţiste (Agatha Christie şi Sir Arthur Conan Doyle, dar şi Rodica Ojog-Braşoveanu), *De veghe în lanul de secară* de Salinger şi multe altele. Dar ştii tu oare ce mă miră pe mine?

– Nu... E vreo problemă, dragul meu domn Dilematix?

– Da şi nu. În gura ta miroase a hîrtie şi a cerneală, a tipografie şi a cărţi noi.

– Îmi cer scuze dacă mirosul te deranjează, dar m-am spălat pe dinţi azi-dimineaţă.

– Nu te îngrijora! Aşa miroase şi la *Dilema veche*.

– Şi cît ziceai că te-a costat vacanţa aia?

– Sincer, nici eu nu mai ştiu.

Din acea zi, am rămas bună prietenă cu Dilematix, care venea lîngă mine ori de cîte ori mîncam ceva. Cît despre mine, am avut o sarcină grea. În fiecare zi, Dix (aşa îi spun eu pentru că mi se pare mai scurt) se uita în gura mea, iar cînd i se punea pata pe vreun titlu sau pe vreun fragment, mă bătea la cap pînă îi făceam rost de carte. În schimb, cel mai mult mă bucur că din toată experienţa asta m-am ales cu un prieten adevărat care îmi împărtăşeşte pasiunile şi care are încredere în mine.

Ioana MANCU, *clasa a VII-a, Liceul pedagogic „Spiru C. Haret“, Buzău*

Salvaţi inorogii!

Într-o zi, cînd mă uitam pe Internet, am găsit un job perfect pentru o bufniţă. Mai ales pentru bufniţa Dilematix. Zice că trebuie să se ducă şi să caute toate cărţile cu inorogi din lume, apoi să le citească, deoarece trebuie să ştie ce fel de pericole şi primejdii o pasc, şi apoi să intre în ele.

Dar nu e chiar aşa de simplu să intri în cărţi! Bufniţei i se pune la dispoziţie o rachetă care pleacă din Hawaii spre o insulă vecină cu Atmo Jelly (Insula din atmosferă). Acolo se va interesa unde o poate găsi pe cea mai inteligentă şi mai bătrînă bufniţă din univers, care trăieşte o parte din an într-un castel şi cealaltă parte într-o scorbură ascunsă. Aceasta îi va da o carte veche de magie, care are peste 200 de ani. Fiind atît de veche, paginile ei se rup la cea mai mică atingere de om; aşa că o aripă delicată de bufniţă este perfectă.

Cu ajutorul unei vrăji vechi şi complicate, din această carte va putea intra în poveştile fantastice, însă e nevoie de o minte sclipitoare pentru a putea folosi vraja!

Cînd va ajunge în prima poveste, va da de o căsuţă. Trebuie să intre şi să ceară de la Piticul Nervos, care locuieşte acolo, Fluierul fermecat cu rubine încrustate pe el, şi o unealtă lungă şi dreptunghiulară din diamant – Unealta Sclipitoare.

Cu fluierul va trebui să cheme toţi inorogii, iar cu unelta – *să-i şlefuiască fiecăruia cornul*. Fiindcă, dacă nu face nimeni asta, ei îşi vor pierde minunata lor podoabă, devenind creaturi non-magice, adică nişte cai obişnuiţi, şi, fără unicorni, poveştile fantastice vor deveni false şi dispreţuite de toţi! În legătură cu asta, va primi instrucţiuni de la o zînă!

Într-o carte sînt cel puţin 15 inorogi, aşa că va dura ceva, dar merită! Sînt cele mai miraculoase şi mai pure animale magice! În plus, dacă îşi face treaba bine, primeşte un salariu de 5000 de euro pentru o lună şi o plimbare cu un inorog în ţinutul norilor! Un ţinut superb! Arată ca un oraş mai mare, doar că totul e făcut din nori! Pînă şi oamenii!

Cred că îi va ajunge salariul pentru o vacanţă şi se va delecta cu plimbarea prin „natură“. Aşadar, orice bufniţă care iubeşte poveştile să se intereseze şi să se înscrie!

Mult succes!

Iulia FLOREA, *clasa a IV-a, Colegiul Naţional de Informatică „Traian Lalescu“, Hunedoara*

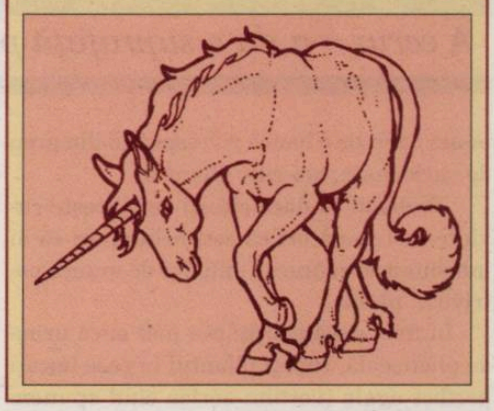

Se oferă 50 de dileme celui care va reuşi să facă un film după biografia mea, scrisă de Agatha. Filmul va implica troli mînioşi, gnomi supăraţi şi un actor foarte norocos are ocazia să mă joace pe mine ca ospătar cu role în picioare. Vă imaginaţi ce acrobaţii veţi face! A, stai! De fapt, eu îmi voi juca propriul rol pentru bani.

Dile cel falit

un desen de Agatha Cristiana Georgescu

Dile, un aventurier de meserie, a plecat la relaxare în Portocala Magică, după o vară de plimbat prin lumea întreagă. Numai că are o mică problemă: a rămas cu doar cîteva dileme (dilemă = monedă oficială în Portocala Magică) în buzunar.

Şi ce să facă Dile ca să facă rost de mai multe dileme? Se hotărăşte să se angajeze pe undeva prin Portocala Magică. Primul ieşit în faţa lui a fost un restaurant. Cum îi era şi foame, Dile s-a hotărît să intre.

Se aşează la una dintre mesele albastre de la geamul restaurantului, pentru a putea admira priveliştea de afară, deoarece nu mai fusese pînă atunci decît în două vizite scurte în Portocala Magică şi abia acum avea timp să admire peisajul.

Mesele erau făcute din cel mai vestit lemn din Portocala Magică, esenţă de albăstrele. Este un lemn foarte rar care nu se găseşte altundeva, din care este permis să se facă doar mobilier de restaurant.

A comandat Dile, a mîncat liniştit, a mai stat puţin să-şi pună ordine în cheltuieli, să-şi plătească cine ştie ce facturi, să verifice cîţi bani mai are în contul din singura bancă din Portocala Magică. Astfel se trezeşte Dile cu doar o dilemă în portofel!

Şi care-i prima lui idee? Să se angajeze ospătar la restaurantul respectiv. Se duce el la bucătărie, vorbeşte cu bucătarul, care îl angajează; totul e bine şi frumos, pînă descoperă că trebuie să servească în partea „fantastică“ a restaurantului.

Aşa ajunge dragul nostru Dile să le servească zînelor, spiriduşilor şi trolilor, caracatiţe din portocale şi portocale din caracatiţe.

Prima surpriză, mai mult sau mai puţin plăcută pentru Dile, a fost uniforma de serviciu. Pentru unii ar fi putut să pară distractiv, dar să te dai pe role cu super-propulsie, făcute din argint cu pietre de portocală, şi să cari tăvi din lemn de albăstrele, pline cu diferite combinaţii de mîncăruri, care-ţi pot provoca repulsia la prima vedere, nu era atît de distractiv. Ce să mai zicem de şorţul din piele de caracatiţă portocalie cu picăţele de cerneală albastră de sepie neagră şi de boneta din coajă de portocală?!

Dar ce să faci cînd n-ai nici o dilemă-n portofel?! Te mulţumeşti cu orice slujbă.

Dile, văzîndu-se cu tăvile în mînă, începu să fluiere fericit, în timp ce ducea o caracatiţă vie învelită în coji de portocale unui trol cam nătîng de fel, care oricum nu ar fi observat că animalul din farfurie era mai mult mort decît viu, ca urmare a unei alergări prin bucătărie împreună cu Dile.

Spre nenorocul lui Dile, trolul avea alături o maimuţă destul de nesuferită care, de cum îl văzuse pe bietul de el, nu-l îndrăgise, aşa că îi pusese gînd rău şi aruncase coji de banane pe jos. Cum Dile era pe role, i-a fost foarte uşor să alunece pe ele şi să-şi piardă echilibrul, dar nu fu îndeajuns, căci caracatiţa, şi aşa maltratată, ajunse direct în capul trolului care, mînios, a început să mugească şi să-şi agite pumnii uriaşi în aer, supărat din cauza servirii nemulţumitoare.

Aşa a fost Dile dat afară din postul de ospătar, fără să primească vreun ban, fiind chiar nevoit să plătească stricăciunile, cu ultima dilemă din buzunar.

Deznădăjduit, ajungînd în propria portocală unde era cazat, Dile începu să se mai scotocească prin buzunare şi, spre norocul lui, mai găsi două dileme, destul de mototolite, ce-i drept, pe care le păstra doar în caz de urgenţă.

Apoi se hotărî să se angajeze vînzător la un magazin de portocale, astfel – se gîndea el – nu avea cum să dea greş, portocala fiind fructul naţional din Portocala Magică.

Doar că aceste portocale erau ceva mai ciudate: nu puteau sta mai mult de treizeci de minute altundeva decît în mîna vînzătorului lor, pînă nu erau vîndute. Aşa se văzu Dile nevoit să stea cu portocalele năzdrăvane în mînă. Primul său cumpărător fu un gnom mai vorbăreţ de fel.

După dialogul de rigoare între vînzător şi cumpărător, aflînd cîte probleme avea acasă gnomul cu gnomişorii lui care nu vroiau nici în ruptul capului să se ducă la şcoală în Portocala cea Veche, Dile s-a apucat să-i dea sfaturi gnomului.

Dar cum ştiţi deja, portocalele nu pot sta mai mult de treizeci de minute pe tarabă şi, cum mai ştiţi că Dile este un guraliv înnăscut, vă daţi seama că toate portocalele de pe tarabă au început să se ofilească cînd cei doi au început să vorbească despre taxele de şcolarizare.

Aşa a fost Dile dat afară şi de la magazinul de portocale, iar banii cîştigaţi din ce cumpărase gnomul s-au dus pe plata portocalelor ofilite.

Supărat, Dile s-a întors la portocala lui, pentru a se odihni un pic înainte de a pleca să ia cina la restaurantul în care mai devreme avusese parte de fel de fel de peripeţii.

Deschise televizorul-portocală să mai vadă ce se mai întîmplă prin lume. Dar, ca de obicei, dădu de o reclamă. Se făcea reclamă la un restaurant în care, în fiecare seară, se cînta jazz-de-portocală. De asemenea, se anunţa că este un post disponibil de solist. Dile se gîndi că jazzul-de-portocală nu e cu nimic diferit de jazzul obişnuit şi, cum de mic avusese o voce frumoasă, se hotărî ca după cină să se ducă la restaurantul respectiv ca să dea o probă pentru postul de solist.

Din nefericire pentru Dile, după întîmplarea de la prînz accesul în restaurantul unde lucrase ca ospătar i-a fost interzis timp de trei luni.

Cu coada între picioare, Dile se duse direct la restaurantul unde se cînta jazz-de-portocală. A fost uimit încă de la intrare de aspectul restaurantului. Era o clădire mare ce semăna mai mult cu un hotel, făcut dintr-o combinaţie de lemn de albăstrele şi portocale uriaşe (după cum ştiţi şi după cum am spus mai devreme, este legal să foloseşti lemn de albăstrele doar pentru piese de mobilier). Felinarele din exteriorul restaurantului erau făcute din argint atît de strălucitor, încît nu aveau nevoie de becuri.

Interiorul restaurantului era şi mai impresionant, observîndu-se că proprietarul nu duce lipsă de resurse materiale, pentru că pereţii şi podelele erau din lemn de albăstrele, iar mesele şi scaunele – din argint, cu feţe de masă şi pernuţe din portocale moi, magice, încă scăpărînd o fărîmă de viaţă.

În faţa unei mese mari se făcuse o coadă la care stăteau fel de fel de oameni, zîne, spiriduşi, gnomi, troli şi chiar dragoni, care aşteptau cu toţii să dea proba pentru postul de solist de jazz-de-portocală.

Înaintea lui dădu probă un dragon care, spre bucuria lui Dile, dădu foc mustăţii trolului saxofonist. Dile se descurcă bine, chiar mai bine decît se aştepta, şi ajunse între ultimii trei candidaţi, împreună cu un spiriduş mic cu părul roşu şi o zînă diafană cu aripi verzi.

Nu ştim cum, dar Dile a reuşit să-i convingă şi de data aceasta pe angajatori că este cel mai bun, deşi nu avea nici cea mai mică idee de ce face.

Odată ajuns pe scenă, Dile îşi aminti că uitase uşa deschisă la portocală şi ultima lui dilemă şi jumătate erau înăuntru. Mai ciudat a fost că se descurca cu dansul pe portocale, cu portocala de pe cap, cu pantofii din lemn de albăstrele şi cu microfonul de argint. Dar a fost îngrijorat tot timpul reprezentaţiei că uitase uşa deschisă, aşa că, atunci cînd numărul lui a luat sfîrşit, se duse glonţ la portocala sa, fără a-şi mai lua banii cîştigaţi în acea seară şi care, spre nenorocul lui, erau destui, nici mai mult nici mai puţin de cincizeci de dileme.

Zăpăcit cum era, Dile s-a întors abia dimineaţă la restaurant, dar cum proprietarul nu-şi mai „amintea“ de el din seara precedentă, a refuzat să-i dea banii.

Aşa a rămas Dile cu buza umflată şi cu o dilemă şi jumătate în buzunar după o zi întreagă de trudă, şi totul din cauza neatenţiei sale.

Agatha Cristiana GEORGESCU, *clasa a VII-a, Liceul Bilingv „Miguel de Cervantes“, Bucureşti*

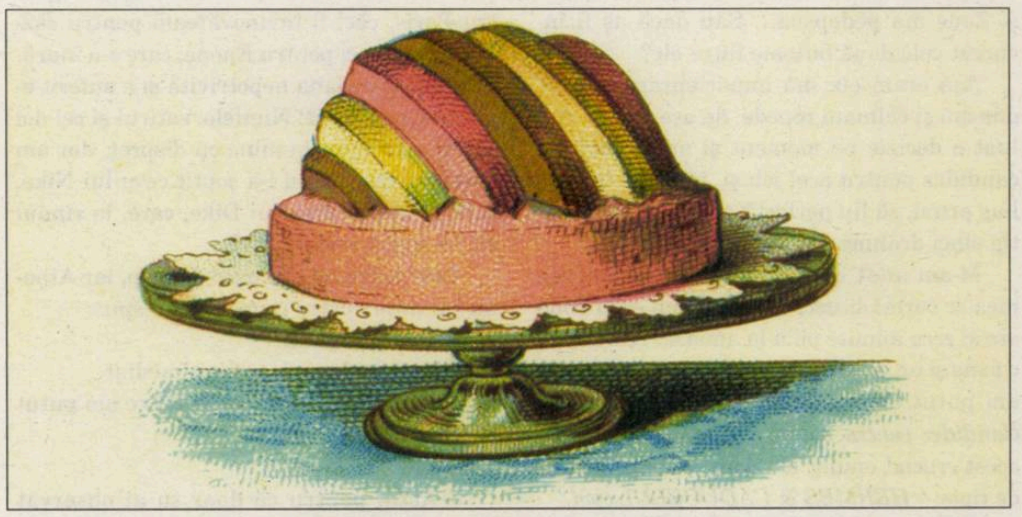

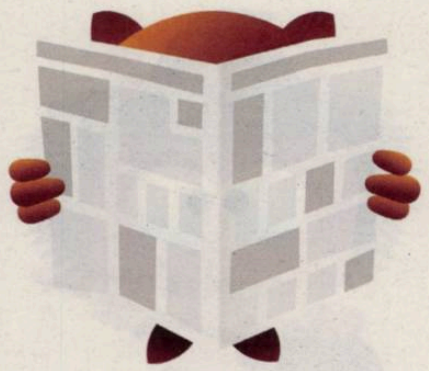

Deşi am fost invitat pe muntele Olimp, nu m-am dus să-mi petrec vacanţa acolo, oricît de tentant ar fi sunat, ci m-am dus să muncesc. Însă nu sînt sigur dacă mă simt suficient de înţelept şi cred că sînt şi un pic cam lent. Probabil ar fi fost mai bine să fi studiat la Drept înainte să mă angajez ca judecător suprem al oamenilor necunoscuţi.

Un job divin

Am luat în mînă *Gazeta Olimpului*. Am răsfoit-o pînă am ajuns la rubrica „Locuri de muncă". Îmi trebuiau nişte bani de buzunar căci eram falită! Vacanţa trecuse repede, cu multe distracţii, şi banii se duseseră...

Am citit printre rînduri şi am sărit în sus de bucurie, deoarece era un post liber în Olimp!

„Eu, Zeus, împart atît fericirea cît şi nenorocirea în lume. Există două butoaie la intrarea în Olimp în care sînt darurile binelui şi darurile răului. Eu trebuie să scot din ele bucuria, pe care o dau doar oamenilor drepţi, şi durerea, pe care o dau oamenilor nedrepţi. Doar că aceste daruri sînt oferite în spiritul echilibrului: fiecare om trebuie să guste durerea şi bucuria. Am dat însă prea multe detalii. Un om, faun, satir, nimfă, naiadă, nereidă sau ce va fi va avea ocazia să fie judecătorul, însă trebuie să poată deosebi binele de rău şi să aibă aptitudini speciale. Fiicele mele, Dike, Nike, Tyhe şi Athena, vor hotărî cine va fi norocosul şi cui anume i-au hărăzit Moirele ca soarta multor oameni să fie în mîinile lui. Îl voi plăti cu cinci drahme de aur pe zi, în cazul în care îşi va face treaba bine. Dacă nu... dar mai bine nu vă sperii!... Ştiţi cu toţii ce pedepse au primit cei care m-au mîniat!

Candidaţii trebuie să se prezinte pe Muntele Ida, pe la amiază. Soţia mea, Hera, vă va duce acolo, cu carul ei. Tot ce trebuie să faceţi este să trimiteţi o scrisoare prin *Hermes & Caducelul.com* în care să scrieţi următoarea propoziţie: *Candidez pentru postul de judecător*. Pe Muntele Ida le veţi găsi pe Nike, Dike, Tyhe şi Athena. Dacă vă întrebaţi de ce le-am ales pe ele este pentru că Nike e zeiţa dreptăţii, Dike mă anunţă cînd se întîmplă o nedreptate, Tyhe împarte bucurie şi belşug din cornul abundenţei, iar Athena este zeiţa înţelepciunii şi ţin foarte mult la judecata ei.

Zeus, stăpînul zeilor."

Candidez pentru postul de judecător

Hmmm... În mod normal, aş accepta orice ofertă, însă aceasta părea puţin periculoasă! Adică, dacă nu făceam o treabă bună şi Zeus mă pedepsea... Sau dacă aş fi încurcat cele două butoaie între ele?

Aşa eram eu: mă impacientam repede, dar mă şi calmam repede, de asemenea. Am luat o decizie pe moment şi am hotărît să candidez pentru acel job şi, în cazul în care l-aş primi, să fiu perfectă pentru el şi să cîştig cinci drahme (de aur!!!) pe zi!

M-am uitat la ceas, euforică, dar euforia mea se curmă brusc, deoarece mai erau două ore şi zece minute pînă la amiază. Am căutat o foaie şi un creion şi am scris, cît de caligrafic am putut (ca să fac şi eu impresie bună): *Candidez pentru postul de judecător,* iar sub acest crucial enunţ, am scris, cu litere mari, de tipar – *HERMES & CADUCELUL.com.*

Am împăturit scrisoarea şi am pus-o în primul (şi unicul) plic de pe masă. Plicul s-a ridicat în aer, a plutit, după care a dispărut, cu un „POC!" care m-a făcut să tresar nervoasă, neştiind ce se va întîmpla în continuare. Am mai aşteptat pînă cînd mai erau doar douăsprezece minute pînă la amiază. Îmi era clar ca lumina zilei că ori nu au primit mesajul, ori l-au primit prea tîrziu. În fond, cine ştie cît de repede s-a trimis mesajul?!

Dintr-odată, peretele s-a prăbuşit şi un car tras de telegari, cu copitele de bronz şi coamele de aur, se ivi în încăpere. Hera, semeaţă şi maiestuoasă, îi opri cu un bici strălucitor.

– Haide, urcă în car! se auzi vocea ca nişte clopoţei în vînt a marii zeiţe.

În car mai erau două nimfe, un satir şi trei băieţi care se uitau urît la mine, ca şi cum ar fi spus: „Pleacă, nu vezi că şi aşa sîntem prea mulţi?! Nu ai nici o şansă în faţa noastră!".

Le-am ignorat privirile insistente care îmi sugerau că nu sînt binevenită şi m-am urcat în car, tremurînd, dar în acelaşi timp veselă că scrisoarea mea a ajuns unde trebuie şi acum am o şansă să primesc un job nou!

Pe muntele Ida

În cinci minute am ajuns pe muntele Ida, unde le-am văzut pe fermecătoarele zeiţe Athena, Tyhe, Dike şi Nike. Totul era verde şi încîntător, în afara unei grote care părea abandonată, dar lîngă ea era o moviliţă mică de pămînt unde se afla o urnă care era înconjurată de şuviţe de păr ale nimfelor, din cîte se pare şi ale satirilor, deoarece erau nişte fire de iarbă amestecate cu firele de păr.

Am făcut imediat legătura. Muntele Ida... Prinţul Paris care a despărţit multe familii de copiii lor... Nimfa care îl iubea nespus, Enone... Cea care, în momentul cînd Paris a murit, s-a aruncat pe rugul iubitului său... Şi cenuşa lor a fost pusă în aceeaşi urnă. Deasupra urnei creşteau doi trandafiri, ale căror tulpini li se împletiseră.

Am simţit că încep să lăcrimez. Nu pentru Paris, căci îl învinovăţeam pentru războiul troian, ci pentru Enone, care s-a îndrăgostit de persoana nepotrivită şi a suferit enorm. Ce nedrept! Nimfele, satirul şi cei doi băieţi s-au uitat la mine cu dispreţ, dar am observat că Athena i-a şoptit ceva lui Nike, care i-a şoptit ceva lui Dike, care, la rîndul ei, i-a şoptit ceva lui Tyhe.

Cele patru au dat uşor din cap, iar Athena s-a întors către mine şi mi-a spus:

– Eşti angajată!

Celorlalţi le-a picat faţa imediat.

Eu eram confuză, aşa că tot ce am putut să spun a fost:

– CE?!

– Asta, pentru că doar tu ai observat mormîntul şi ţi s-a făcut milă – adică, poate şi ceilalţi au observat, dar nu li s-a părut nedrept. Deci, eşti angajată!

Hera îmi zîmbi încurajator şi îi îndemnă pe candidaţii care nu au reuşit să se urce în car. Aşa au făcut şi au dispărut în zare.

Zeiţele mi-au zîmbit şi ele, dar am observat ceva straniu: ele începeau să dispară, iar în urma lor nu rămînea decît o ceaţă densă, care începea să dispară şi ea. Însă am mai observat ceva: şi eu parcă mă evaporam şi pluteam uşor, pînă m-am trezit pe... Muntele Olimp!

Cele două butoaie

În faţa mea erau cele patru zeiţe, care m-au ales, şi Zeus, care, se pare, îmi va explica cum stă treaba. Cu ochii lui albaştri pătrunzători, veni spre mine şi mă felicită, după care îmi zise:

– Se pare că tu eşti noul judecător! Ei bine, după cum ai citit în anunţ, tu trebuie să scoţi din aceste butoaie fericirea şi nenorocirea, pentru oamenii sortiţi. Dar orice om trebuie să guste şi durerea şi fericirea, în echilibru. Dar unii primesc mai multă fericire, iar alţii – mai multă durere. De fapt, primesc la fel, dar nu ştiu să o preţuiască. Cel mai mult e vorba despre Moire, dar şi butoaiele au meritul lor. Dike îţi va spune cînd se face o nedreptate şi tu decizi ce va primi acel om, dar trebuie să iei în considerare şi comportamenul lui de dinainte. Dike îţi va spune şi viaţa de dinainte a acelui om, dar şi dacă a primit prea multă fericire, căci viaţa nu trebuie să fie doar fericită. Nu mă întreba de ce, asta e viaţa! Omului îi este sortit să treacă peste momentele grele şi să privească spre viitor. Dar asta nu mai e treaba noastră, ci a lui. El trebuie să aibă voinţă. Haide să-ţi arăt cele două butoaie!

L-am urmat pe Zeus şi am văzut butoaiele, care erau... la fel!

– Cum o să le deosebesc?! l-am întrebat îngrozită pe Zeus.

– Inima ta îţi va spune ce anume merită cu adevărat acel om! În orice caz, dacă nu vei face o treabă bună, va fi rău de tine! Dar dacă totul iese bine, atunci te voi plăti cu cinci drahme de aur. La treabă! A, şi nu uita, trebuie doar să deschizi unul dintre cele două butoaie şi să spui numele omului respectiv.

În acel moment, Zeus şi zeiţele au dispărut, lăsîndu-mă singură. Am privit atentă în jurul meu. Pe lîngă mine zburau fluturi cu aripi transparente, ca nişte aplauze ale luminii şi ca aripile îngerilor. Flori multicolore şi parfumate se vedeau la tot pasul, iar eu eram uimită de frumuseţea acestui loc.

Dike m-a trezit din feeria de vis în care intrasem, spunîndu-mi că s-a comis o nedreptate.

– Un om şi-a înşelat prietenul: l-a minţit, l-a furat şi l-a părăsit la nevoie. Îl cheamă Dave. Pînă acum a avut parte numai de fericire şi a fost drept şi just. Fă cum crezi de cuviinţă!

Dike a plecat, lăsîndu-mă mască. Ce trebuie să fac?! Pînă acum, acest Dave a fost just şi a avut numai o singură abatere. Dar ceea ce a făcut nu a fost prea frumos... De fapt, a fost foarte urît. Ar trebui pedepsit. Dar dacă nu a făcut nimic rău pînă acum... şi a avut parte doar de fericire... Ce era să fac?! A! Asta era! „A avut parte doar de fericire!" Zeus a spus că un om trebuie să guste şi fericirea şi durerea.

Deci, era timpul ca Dave să fie judecat pentru faptele lui.

M-am dus spre un butoi şi am vrut să-l deschid, dar am avut o presimţire că nu acesta era butoiul care trebuia. M-am întors spre celălalt şi l-am deschis, simţind că asta e ce trebuie să fac!

Am deschis butoiul şi am spus „Dave!". Din butoi ieşi ceva negru şi gelatinos, fără formă, care plecă în lume, spre Dave.

Trecură cîteva minute în care am meditat despre nenorocirea şi fericirea din lume, după care Dike veni din nou şi mă înştiinţă că s-a întîmplat o altă nedreptate. O fată, Alexia, se certase crunt cu prietena sa, o insultase, o jignise, o făcuse să nu mai aibă încredere în ea. Dar a avut remuşcări şi a încercat să-şi repare greşeala. Alexia avusese parte şi de fericire, dar şi de durere. Se pare că cele mai mari nedreptăţi se făceau între prieteni, dar poate că nu erau prieteni adevăraţi...

Păi, această Alexia se pare că avea remuşcări, ceea ce era un lucru bun, şi a gustat şi din durere, şi din fericire.

M-am dus la butoiul din stînga şi am şoptit „Alexia!". De această dată, din butoi ieşi ceva alb şi gelatinos, fără formă. Acesta dispăru într-o secundă de lîngă mine în lume, probabil ca să ofere un strop de bucurie Alexiei.

M-am uitat nerăbdătoare la ceas. Era aproape cinci dimineaţa, iar eu de-abia aşteptam să mă bag într-un pat călduros, să îmi trag plapuma pînă peste cap şi să adorm. Ultima dată cînd venise, Dike îmi spusese că la cinci dimineaţa o să fiu înlocuită de altcineva, după care mă complimentase spunîndu-mi că eram făcută pentru postul de judecător. Aşa mi se părea şi mie! Eram fericită că mi-am găsit acest job, la care se pare că mă pricepeam...

Deodată, Zeus a apărut cu o nimfă frumoasă, care avea părul negru ca abanosul, ochii albaştri ca viorelele şi buzele roşii ca sîngele.

– Te-ai descurcat foarte bine! îmi zise Zeus. Aceasta este nimfa Selene, care te va înlocui pînă la amiază. Poftim cele cinci drahme de aur şi ne vedem mai tîrziu! La revedere!

M-am simţit atît de bine cînd cele cinci monede de aur s-au cuibărit în mîna mea, dar... atunci m-am trezit. Eram în camera mea. Am oftat că totul a fost doar un vis, însă am simţit în palmă ceva rece şi, cînd m-am uitat, am observat cu surprindere că în mîna mea se aflau cele cinci drahme de aur care s-au transformat pe loc într-o bancnotă de cincizeci de lei. Atunci, poate nu a fost doar un vis?

Teodora NICOLAE, *clasa a VI-a, Şcoala nr. 79, Bucureşti*

Pentru că am un simţ al umorului de invidiat, m-am angajat inspirator pe Planeta Omidozuzelor şi am făcut cunoştinţă cu un iţohondru foarte energic, puţin alergic la praf şi extrem de ciudat. Dacă nu mi s-ar fi terminat rezerva de narosam, nu aş fi avut ocazia să fiu unicul pământean care a ajuns vreodată acolo.

Planeta Omidozuzelor

Pe Planeta Omidozuzelor totul era pregătit pentru Marea Metamorfoză. Din casele rotunde, făcute din fire strălucitoare de mătase, nu se auzea nici un zgomot. Flori mari, cît copacii, îşi unduiau petalele colorate răspîndind un parfum ameţitor.

Dilematix se aşează la umbra unei flori, obosit de atîtea teleportări. Îi mai trebuia o singură găleată de norosam, pentru ca gărgăromaşina să pornească şi să-l aducă înapoi pe Pămînt. Nici nu ştia unde se află. Privind în jur, observă în faţa lui, scris din polen, cu litere mari, un anunţ: „Angajăm inspiratori şi expiratori. Dacă sînteţi interesaţi, apăsaţi pe butonul roşu şi vă vom căuta imediat.“

Dilematix apăsă curajos pe buton şi aşteptă. Zgomote se auziră de undeva de sus şi, cînd îşi ridică privirea, nu-i veni să creadă!... Lipită de tulpina unei flori, în mare viteză cobora o carte. Se aruncă în iarba înaltă, aşteptînd să audă o bufnitură sau o explozie... însă nimic nu se întîmplă. Cartea ateriză filfiind din filele ei. Pe coperţi era o scurtă introducere: „Bine aţi venit pe Planeta Omidozuzelor! Specia noastră este paşnică în general, dacă păstraţi liniştea în timpul metamorfozei, dacă nu...“. Şi Dilematix nu mai apucă să citească restul, căci fila se deschise şi din ea apăru o vietate cu ochii mari, albaştri şi cu o gură mare. Însă oricît se uită Dilematix la ea, nu reuşi să-i găsească nasul. Dădea tot timpul din mîini, jucîndu-se cu nişte fire colorate.

– Bună ziua, eu sînt un iţohondru, iar tu pari a fi un pămîntean...

Iţohondru făcu un pas către el şi începu să strănute.

– Cît praf ai adus cu tine... Nu-mi povesti pe unde ai umblat!

Iţohondru mai făcu un pas dorind să-i întindă mîna, însă fu zguduit de strănuturi.

– Miroşi groaznic a norosam...

Şi iţohondru scoase o frunză de la piept şi începu să-şi şteargă picioarele.

Dilematix privi cu atenţie şi observă că pe degetele mari şi păroase ale iţohondrului tronau, ca nişte trompe, pe fiecare picior, două nasuri mari, lungi şi borcănate.

Inspiratorul nu are voie să atingă fluturele sub nici o formă.

– Domnule, cu tot respectul, nu cred că ar trebui să vizitaţi Pămîntul, deşi ar fi o experienţă interesantă. La noi, cam toţi patrupezii vizitează asfaltul, mai ales în oraşe, nu cred că aţi putea face cinci paşi fără să găsiţi cîte o surpriză care, desigur, în situaţia dvs., v-ar strica ziua şi...

– Acesta este şi motivul pentru care planeta noastră este atît de curată. Alţii au doar un singur nas şi îl ţin pe sus! Deci vrei să te angajezi, schimbă iţohondru vorba.

– Am nevoie de o găleată de norosam, pentru a putea pleca de pe planetă.

– Bine, va trebui să munceşti o singură zi! Care dintre posturi te-ar interesa?

– Inspiratorul cred, domnule... E plăcut să fii muza cuiva, să oferi inspiraţie.

– Ha, ha, rîse iţohondrul. Uite ce trebuie să faci, dacă vrei să fii inspirator. Ştii doar că majoritatea fluturilor vin de la serviciu supăraţi. Au o fire sensibilă şi puţin egoistă, tu trebuie să stai în faţa lor şi să le zîmbeşti, să le spui că te bucuri că îi vezi acasă. Dacă doreşti să devii expirator, va trebui să te străduieşti să-i goneşti la serviciu.

– De ce?

– Sînt puţin comozi. Semnează aici! Uite ce ai de făcut:

1. Inspiratorul nu are voie să atingă fluturele sub nici o formă.

2. Cînd fluturele vine de la serviciu, inspiratorul trebuie să-l ademenească cu orice preţ în casă, cu tot cu găleţile pline de polen. În acest sens, se poate folosi de zîmbete, dansuri, precum balet, rap sau break-flutur, vînturatul cu floricele de pădure, plecăciuni şi orice alte trucuri vor reieşi din gestionarea cauzei.

3. Din cele patru găleţi pe care le poartă subiectul, trei se vor pune deoparte (urmînd a fi predate iţohodrului delegat), una oferindu-i-se fluturelui spre a fi digerată cu titlu de cină.

4. Pe tot parcursul mesei, fluturelui i se vor spune glume pentru a fi într-o stare de spirit bună.

5. Pentru a putea adormi cît mai repede, i se vor spune poveşti distractive şi liniştitoare, precum „Scufiţa lui Fluturel“, „Fluturocchio“, „Cenuşofluturica“ etc. Pot fi cîntate şi cîteva cîntecele, precum „Nani, nani, fluturică“ sau orice altă melodie solicitată, cu condiţia să nu producă coşmaruri, cum ar fi „un fluturaş se legăna pe o pînză de păianjen“.

6. După adormirea subiectului, inspiratorul va aştepta afară sosirea iţohondrului.

7. Iţohondrul se va legitima şi, după verificarea îndeplinirii tuturor îndatoririlor de către inspirator, îi va înmîna acestuia găleţile, primind un proces-verbal de predare-primire.

– Grea sarcină, maestre iţohondru.

– Uite o listă de glume pe care le poţi spune fluturilor.

– Ştiu şi eu cîteva glume, spuse Dilematix.

– Ştii glume! Uite, dacă mă faci să rîd măcar la una dintre ele, îţi primeşti găleata cu norosam şi te scutesc de ziua de muncă; dacă nu, munceşti şi de dimineaţa ca expirator, bine?

Dilematix se învoi:

„Două planete micuţe vorbeau între ele:

– Dragă, cred că m-am îmbolnăvit...

– Ce ţi s-a întîmplat?

– Mi-au apărut *homo sapiens*...

– Stai liniştită, am avut şi eu! O să-ţi treacă!“

Iţohondrul îl privi pentru o clipă, părînd că nu înţelege, şi apoi zîmbi amuzat.

– Să vezi ce-o să-i placă şefului meu!

Iţohondrul se urcă iute în cartea zburătoare şi se întoarse în cîteva momente, cu găleata de norosam.

– Drum bun, pămîntene, drum bun... Şi salutări Terrei din partea noastră!

– Am să-i transmit.

– Transmite-le şi semenilor tăi să aibă grijă de ea!

Şi iţohondrul dispăru între filele cărţii.

Dilematix se ridică cu gărgăromaşina în aer şi, înainte de a accesa butonul Pămînt, mai privi o dată pădurea de flori, aleile parfumate, curate şi luminoase, fluturii care împînzeau cerul ca nişte păsări viu colorate, micuţii ce ieşeau din gogoşile de mătase ajutaţi de iţohondri şi cartea zburătoare care purta cu ea magia unui univers necunoscut.

Cristian DIACONU, *clasa a VI-a, Şcoala nr. 12 „Herăstrău“, Bucureşti*

DragoSolz

Te salut din nou, Dilematix! Ai rămas fără bani? Nu-i nimic! Ţi-am găsit un serviciu potrivit, căci, de cînd am auzit vestea proastă, am pus mîna pe telefon şi l-am sunat pe prietenul meu de pe Planeta Ratonois, ratonul SalboMiscri Ron de Rito Janifero, moştenitorul unei familii bogate, care şi-a deschis o Agenţie de DragoSolz. Cred că ai ghicit că este vorba despre solzi de dragon. Ei bine, ai dreptate!

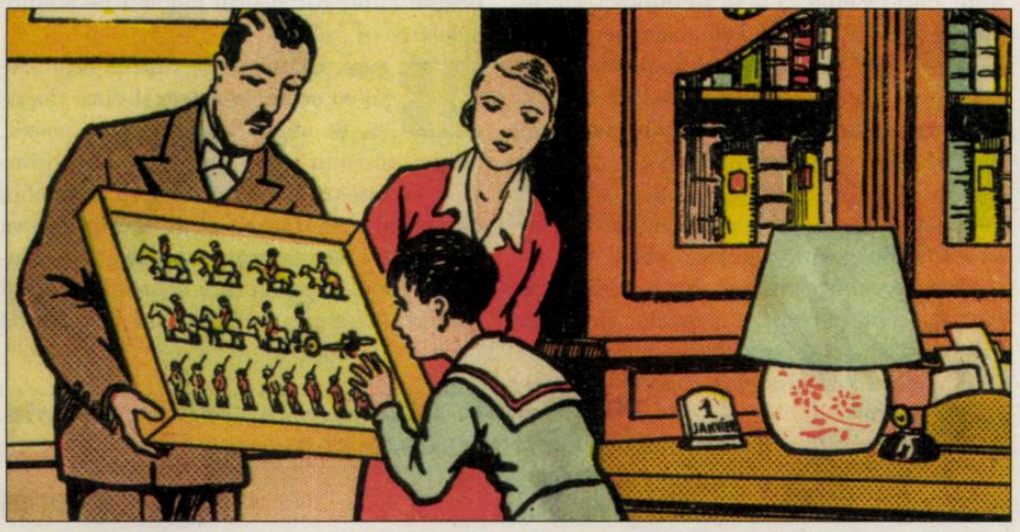

Este o muncă grea, dar cîştigi 200 de euro pe lună, ca turist. Da, ai auzit bine! Dar mai întîi să-ţi dau o lecţie de ştiinţă specifică planetei. Nu va dura mult, te asigur! Înainte de a afla detalii despre noul tău job, vreau să-ţi spun că dragonilor le cresc foarte repede solzii. Apoi, dacă nu sînt curăţaţi la timp, se dezvoltă un alt strat, care se suprapune peste primul. Din nefericire, după aceea, solzii intră în carnea dragonului. Cum aceştia au substanţe toxice, infectează pielea şi nu se mai poate face nimic, aşa că dragonul moare. E trist, nu? De aceea este o muncă nobilă pentru ratonii vorbitori să salveze vieţile dragonilor. Acum să-ţi povestesc ce trebuie să faci: la început, vei primi o sapă pătrată cu mîner dublu, pe care o foloseşti pentru curăţarea solzilor. Să nu-ţi fie teamă că dragonul te-ar putea răni, căci este un animal cumsecade. Va trebui să iei o scară, deoarece altfel nu te vei putea căţăra. Dacă vei tăia solzii întregi, vei primi un 10 şi o sumă mai mare. Îţi va lua cel puţin o zi. Şi asta nu-i tot. Trebuie să pui solzii într-un elicopter fără elice, care se conduce prin telecomandă. E ca şi cum ai manevra o maşinuţă cu telecomandă, numai că te afli în interiorul ei. Marfa (solzii) o duci la baza militară de pe planeta Ratonois. Aceasta seamănă cu un castel de culoare verde. Solzii sînt folosiţi pentru fabricarea armurilor soldaţilor. Domnul de Rito Janifero te-a programat de la 12,00 a.m. la 12,00 p.m. Celelalte detalii îţi vor fi date la faţa locului. Ai grijă la colegii de lucru! Îţi pot fura banii!

Mult noroc şi spor la treabă!

Tudor Matei BĂRHĂLESCU, *clasă a V-a, Colegiul „Costache Negruzzi“, Iaşi*

Pagină realizată cu sprijinul:

Bancpost

Membră a Grupului Eurobank EFG

Ioana, care ne scrie constant, îmi propune de data asta să merg la plimbare şi să îi ghidez şi pe alţii. Trebuie să recunosc că sînt un mare aventurier, doar că mă sperie un pic peşterile. Poate îmi înving teama în peştera Muierilor, pare un loc destul de paşnic. Ştiaţi că este foarte plăcut să zugrăveşti vise? Maria m-a îmbiat şi am lucrat ca designer de vise, doar că încă nu m-am lămurit care este salariul.

Post liber de vînător la Olăneşti

Dragă Dilematix,

Vacanţa aceasta am fost la Olăneşti, un orăşel de lîngă Rîmnicu Vîlcea, pentru a ne trata de alergii. Acolo există izvoare minerale şi se pot face băi termale care ajută la vindecarea mai multor boli. Este o zonă foarte frumoasă, împrejmuită de păduri, iar oamenii sînt calzi şi primitori.

Ne-am cazat la o cabană numită „Casa Vînătorilor". Confortabilă şi cochetă, avea de toate, mai puţin un... vînător. Ştiind că eşti foarte iscusit în mînuitul puştilor, te-am recomandat pentru acest post. Dacă o să accepţi, vei putea porni pe munte, împreună cu cei doi cîini de vînătoare: Bură şi Snoopy. Te vei putea aventura prin păduri dese, ca să vînezi mistreţi a căror carne, îţi spun din experienţă, este o delicatesă. Vei putea admira privelişti de neînchipuit şi vei putea bea apă din izvoare reci. Poţi mînca mure mari, prune dulci şi corcoduşe. Să ştii că nu exagerez, chiar atît de minunat poate fi. Trebuie să admiri florile colorate şi fluturii de toate felurile.

Poţi face cîte un popas pe la schiturile vechi de peste 300 de ani. O să menţionez că vei mai avea o sarcină cît se poate de plăcută. Turiştii sînt foarte dornici să meargă într-un loc de vis, la schitul Pahomie, situat la 20 de kilometri de staţiune, iar tu va trebui să le fii ghid. Pînă acolo este un drum forestier în urcuş. Alături vă va însoţi un rîu cu apă limpede ce formează mici cascade. Deasupra apei veţi observa o ceaţă răcoritoare. Stîncile, de-a lungul drumului, capătă forme spectaculoase. Totul este cuprins de liniştea deranjată doar de susurul apei. Acest schit are şi o legendă scurtă, pe care ţi-o voi destăinui. Acum 500 de ani, trăia pe aici un călugăr pe nume Pahomie. Acesta căuta un loc potrivit pentru clădirea unei biserici. În peşteri nu se putea, pentru că se inundau primăvara, iar afară era nespus de frig iarna. Dar a găsit soluţia perfectă. Cu ajutorul unui haiduc, a construit lăcaşul jumătate în stîncă şi jumătate afară, lîngă un pîrîu ce izvorăşte spectaculos dintr-o stîncă. În timp, a devenit schit şi găzduieşte şase călugări.

Drumul nu se opreşte aici. Mai poţi merge cîţiva kilometri, printr-o rezervaţie naturală, foarte interesantă, pînă la Schitul Pătrunsa. Din păcate, pe acesta nu l-am văzut nici eu, dar sper că, dacă vei accepta postul, mă vei însoţi chiar tu.

În zilele libere poţi merge în judeţul Gorj, unde se găsesc peşterile Polovragi şi Muierilor. Peştera Muierilor este numită astfel pentru că acolo se adăposteau femeile şi copiii, pe vremea războaielor. S-a găsit şi un craniu de femeie preistorică care este expus la Muzeul „Grigore Antipa" din Bucureşti. Poţi de asemenea să faci o baie în apa sărată de la Ocnele Mari. Chiar dacă nu ştii să înoţi, apa te ţine la suprafaţă. Poţi citi şi ziarul.

Serile ţi le poţi petrece sub un fag, admirînd cerul mereu înstelat.

Aceasta a fost oferta mea şi sper să-ţi fie pe plac.

Ioana TODEA, *clasa a V-a, Şcoala nr. 195, Bucureşti*

Designer de vise

Ca de obicei, dimineaţa, Dilematix citeşte ziarul, în căutare de joburi. Citeşte, citeşte... nimic interesant! Loc de muncă ca *spiriduş* al lui Moş Crăciun, al lui Moş Ene, al lui Moş Nicolae, *iepuraş* pentru Iepurele de Paşte, *suflet* pentru ursuleţul de dormit al unui băieţel de 4 ani, *bodyguard* pentru zîne superstar, *valet* pentru Dracula, *servitor* pentru Cenuşăreasa, *pitic* pentru Albă ca Zăpada, deoarece piticul numărul 7 a devenit plictisitor, *pisică neagră cu ochi verzi* pentru casele bîntuite din Transilvania şi... *designer de vise...?!*

Dilematix ridică o sprînceană şi reciti ultimul job din ziar. Interesant! Ia o foarfecă şi decupează cu entuziasm adresa şi numărul de telefon.

În două minute, Dilematix este în picioare, cu şapca pe cap şi cu un zîmbet fermecător pe buze. Deschide uşa şi iese fredonînd un cîntec vesel.

Adresa o găseşte repede: un cartier desprins dintr-un basm al copilăriei, o alee undeva în centrul Bucureştiului cu mulţi castani aliniaţi pe ambele părţi şi felinare delicate răsărind din loc în loc, printre copaci.

În faţa lui Dilematix se ridică o clădire veche şi foarte bine păstrată, cu statui şi picturi pe toţi pereţii. Intrarea e o poartă mare făcută din lemn de stejar, cu sculpturi reprezentînd îngeri şi zîne. Pe adresa decupată din ziarul *Lumea Magică* era scrisă o vrajă pentru deschiderea porţii: *Alencun Varentun Salentul Cam Paran Sa-Bu*. Dilematix, trage aer în piept şi citeşte cu voce tare vraja. Preţ de o secundă nu se întîmplă nimic, apoi un scîrţîit puternic zguduie pămîntul împreună cu Dilematix, care îngheaţă de frică, desigur. Uşa se deschide şi apare un pitic bărbos cu fesul pe ochi.

„Cum de a ştiut că sînt aici?" se întrebă Dilematix în gînd.

– M-au anunţat statuile că a venit un stră-stră-in, se bîlbîie piticul în timp ce Dilematix cască gura de uimire. Şi da, pot-pot-pot citi gîndurile!

Dilematix îşi revine din uimire, îşi drege glasul şi explică motivul vizitei sale.

– Da, ştiam asta, am citit în gîndurile tale. Deci, poftim î-î-nă-nă-untru, îi spuse piticul zîmbind şi dispare după uşă.

Dilematix reuşeşte să-şi mişte picioarele şi intră după pitic. Încăperea îl uimeşte pe eroul nostru. Peste tot sînt uşi de toate culorile, albastre, galbene, verzi... cu nume pe ele: *Ioana Georgescu, Alexandra Dinu, Mihnea Gabriel*... şi tot aşa. Zeci, sute, mii de nume şi de uşi.

– Pe aici se ajunge în visele oa-oa-menilor, explică piticul cu un zîmbet uriaş pe buze.

– Pe aici se ajunge în visele oa-oa-menilor, explică piticul cu un zîmbet uriaş pe buze.

Dilematix priveşte în jur, ochii oprindui-se pe o uşă verde cu numele lui!?

– De aceasta va avea grijă celălalt ajutor al meu, Akzie, răspunde piticul la întrebarea nerostită a lui Dilematix. Deci eşti angajat, vrei să începi de acum? Vei fi plătit foarte bi-bi-ne, mai zice piticul în timp ce îi întinde un costum alb cu acadele multicolore prinse pe el.

Vesel, Dilematix acceptă şi pleacă să se îmbrace cu deliciosul costum de lucru. Cînd termină, se iveşte mîndru în faţa piticului.

Piticul îl conduce în faţa primei uşi – *Alin Caraliu* – şi se opreşte pentru o clipă cu ochii închişi.

– Copilul are 5 ani. Nu a păţit nimic înfricoşător zilele astea, deci visele lui trebuie să fie foarte vesele şi colorate. Acum treci la treabă, băiete! Alin va adormi în două minute, deci trebuie să te gră-gră-beşti, spuse piticul şi îl împinse pe Dilematix pe uşă.

Totul este alb, alb ca o foaie de hîrtie. Dilematix priveşte spre mîna sa dreaptă şi observă o pensulă mare, de mărimea unei mături. Este uşoară ca o pană, deci uşor de mînuit. Eroul nostru înţelege imediat ce are de făcut şi începe să-şi mişte mîna cu pensula în timp ce-şi imaginează visul.

Mii de culori izvorăsc din pensula magică stropind pereţii cu animale, plante şi oameni. Toate sînt însă ţepene, parcă aşteptînd să se ridice ceva ca o cortină şi să înceapă spectacolul.

Treaba este făcută şi Dilematix, mulţumit de opera sa, iese pe uşă. Piticul este exact lîngă uşă, cînd apare eroul nostru şi îi înmînează pensula.

– Bravo, Dilematix! Te-ai descurcat minunat! exclamă piticul radiind de fericire. Pe măsură ce timpul trece, vei primi mai multe vise de zugrăvit şi mai multe pensule de folosit, iar cînd vei ajunge la 3000 de vise, vei putea citi gîndurile, aşa cum pot şi eu. Pentru azi ajunge, pari epuizat! Du-te acasă şi relaxează-te! Mîine vei avea cinci vise de zugrăvit! Baf-baf-tă! Şi pocneşte din degete împrăştiind prin aer mii de steluţe zglobii.

Brusc, Dilematix se află în faţa porţii cu ochii cît cepele şi gura căscată. Se simţea foarte, foarte obosit, corpul părîndu-i mai greu şi capul vîjîindu-i. Se întoarce şi porneşte spre casă, abia aşteptînd următoarea zi de lucru. Cui va mai trebui să-i zugrăvească vise? Şi salariul? N-a discutat despre salariu! Cît va fi de mare? Desigur, ca pentru un designer de vise!

Maria-Alexandra CHIOTAN, *clasa a VIII-a, Şcoala nr. 66, Bucureşti*

Fluturii și imaginația

Dragă Dilematix,

Am auzit că ai consumat cam mult în această vacanță și că îți cauți un job pentru a acoperi cheltuielile. M-am gîndit că ți-ar plăcea să te angajezi la firma domnului Martin. Totul este foarte bine organizat. Te întrebi ce trebuie să faci? Ei bine, aici copiii din toată lumea (ale căror idei sînt ascunse sau a căror imaginație este „închisă") trimit cîte o cutiuță mică în care stă chiar imaginația lor, sub formă de mingiuță sclipitoare. Tu trebuie să deschizi toate cutiuțele cu ajutorul unei cheițe de aer (deoarece ideile tuturor copiilor zboară prin aer, iar cu ajutorul acestei aerocheițe cei de la firmă pot capta cele mai trăsnite idei).

Vei sta pe un scaun, dar în loc de birou vei avea o bandă rulantă pe care vin cutiuțele (în fiecare cutiuță se află o mingiuță, iar, în cazul în care copiii nu compun nimic măcar o dată pe lună, cutiuța se blochează și după mult timp, cînd vor să scrie o compunere, ideile nu mai pot ieși, deci ei spun „Nu am imaginație...", însă totul este din vina lor).

Programul este de la 12,00 la 20,00, iar salariul e de 700 de euro pe săptămînă.

Dacă nu-ți place acest job, îți pot propune un altul. Firma Colour Butterflys are nevoie de un nou angajat. La această firmă se inventează noi combinații de culori pentru aripile fluturilor (se lucrează cu vopsea colorată). Trebuie să ai peste 5 ani de experiență în domeniu, un șorț alb drept uniformă și să îți placă ceea ce faci. Program de lucru: 8,00 –16,00. Adresa: București, sector 2, str. Culorilor nr. 7. Se plătesc 500 de euro pe lună.

Dacă nici jobul ăsta nu-ți place, mai am o ultimă variantă (300 de euro pe lună). La mare, în stațiunea Mamaia, se caută voluntari pentru a învăța maimuțele să facă surf (are același program de lucru ca Firma Colour Butterflys). Ai nevoie de următoarele: placă de surf, costum de baie, răbdare cu maimuțele și să știi să faci surf.

Alege care-ți place!

Ioana PETCU, *clasa a VII-a, Școala nr. 39, București*

Am de ales între trei slujbe foarte incitante ale domnișoarei Petcu. Aș putea lucra cu imaginația copiilor, deschizînd cutiuțe, aș mai putea inventa noi combinații de culori pentru aripile fluturilor și aș mai putea preda surful maimuțelor în stațiunea Mamaia. Nici nu știu ce să aleg! Smaranda cred că ar alege jobul cu surful, pentru că și ea îmi propune o slujbă mai eco, așa, tot în Mamaia.

În cetate sau pe plajă?

Dragă Dilematix,

Am decis să-ți scriu pentru că începe școala și nu știu cît timp voi mai avea atunci. Și, ca să nu suferi de criză, ți-am găsit două joburi ușoare și distractive. Singura problemă e că va trebui să faci naveta!

Fișa postului 1

Denumirea serviciilor prestate: Toboșar în Cetatea Sighișoarei

Program de lucru: cît e ziua de lungă

Loc de desfășurare a activității: Cetatea Sighișoara

Adresa angajatorului: Administrația Cetății Sighișoara, Turnul cu Ceas

Salariu mediu lunar: 15 galbeni

Zile de concediu: doar sărbătorile legale

Principalele atribuții:

- să vestească ora fixă;
- să bată toba cu foc, la toate răscrucile, pentru fiecare eveniment important care are loc în cetate;
- să anunțe vremea;
- să fie ghid pentru turiștii împătimiți de istorie;
- să converseze cu statuile, pentru ca acestea să nu se plictisească;
- să fie de prim ajutor pentru orice om accidentat sau lovit de caniculă (doar vara!);
- să le recomande turiștilor restaurantele cele mai bune din cetate.

Fișa postului 2

Denumire: Responsabil cu calitatea apei de mare

Program de lucru: cît rezistă peștii treji

Loc de desfășurare a activității: Plaja din Mamaia

Adresa angajatorului: Administrația plajei din Mamaia, digul de la Cazino

Salariul mediu lunar: 25 de pești + 8 perle (veritabile!)

Zile de concediu: toată toamna, iarna și primăvara

Principalele atribuții:

- să măsoare temperatura apei la fiecare oră;
- să verifice dacă peștii au destul oxigen, dacă nu, să mai administreze;
- să verifice nivelul de poluare provocat de ski-jet-uri;
- să pulverizeze o soluție care să țină departe de mal meduzele, peștii veninoși și alte vietăți periculoase.

Sper să îți placă slujbele pe care ți le propun și îți doresc să te distrezi!

Smaranda VLAD, *clasa a VI-a, Școala „Gheorghe Țițeica", Constanța.*

Un terraformator

Micile sale piciorușe lipăiau pe podeaua de marmură a clădirii. Misiunea de terraformator era destul de ușoară pentru Dilematix. Pentru început, crease oxigenul cu ajutorul unui aparat complicat care transforma toate substanțele din atmosfera planetei în aer respirabil. Pe aparat îl plasase într-un loc mai izolat de pe planetă, unde nimeni nu avea cum să ajungă fără să zboare.

Apoi, el stabilizase ecosistemul. Plantase cîteva specii de copaci, de flori și alte plante, apoi transporta toate creaturile din încărcătura navei, pe care le păstra într-o stare de hibernare. Pusese de trei ori mai multe animale ierbivore decît carnivore, pentru a evita ca vreo specie să fie cu adevărat exterminată.

În sfîrșit, el crease clădirile. Fusese cel mai ușor lucru dintre toate. Trebuia doar să trimită un fel de pachet pe jos, să se dea la o parte, să apese un buton și *presto!* Clădirea era gata. El era într-una dintre clădiri acum, mai exact cea în care ar fi trebuit să trăiască președintele planetei.

Singurul lucru care îi mai rămînea de făcut era să stabilizeze temperatura, ceea ce era cam greu. Temperatura de pe planetă era destul de joasă și el trebuia să folosească un fel de rază cu... foc pentru a o încălzi, apoi trebuia să pună un fel de aparat care menținea temperatura constantă. Însă raza cu foc nu trebuia să atingă nimic, căci altfel acel obiect sau ființă ar fi luat foc.

Dilematix se urcă în nava sa și se ridică de la nivelul solului cu cîțiva metri. Apăsă butonul care scotea aparatul ce genera raza și începu să tragă, mișcîndu-se deasupra suprafeței planetei pentru a-și uniformiza temperatura. Îi luase cam o jumătate de oră, fiindcă planeta nu era prea mare. Chiar deloc. Totuși, el trebuia să rămînă într-un loc mai mult, pentru a reuși să ridice temperatura uniform. Se uita la termometrul bordului care arăta 25-30°C. Destul. Acum trebuia să trimită aparatul de stabilizat temperatura, tot într-un loc izolat, ca să nu ajungă cine știe ce la el și să îl distrugă din greșeală sau intenționat.

El găsise locul perfect. Între munți exista un fel de gaură în care probabil nimeni nu s-ar fi încumetat să intre. Trimise pachetul care conținea aparatul – pachet care arăta ca pachetul ce conținea clădirile – și apăsă butonul. Totul era acum terminat. Singurul lucru pe care îl mai aștepta era... plata.

Tudor RUXANDRA, *clasa a VI-a, Școala „Sf. Mucenic Gheorghe", București*

Pagină realizată cu sprijinul:

ȘCOALA genesis
Educație de excelență!

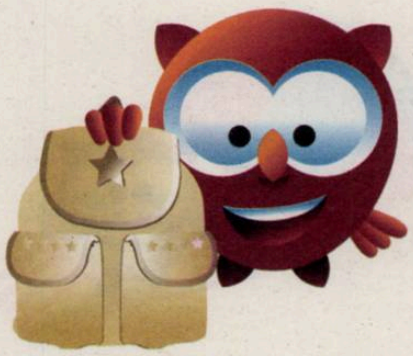

Cine vrea să-şi facă temele? Foarte puţină lume, sînt rare excepţii şi, în general, sînt cei mai singuratici oameni, aşadar mai bine lăsaţi scrisul temelor pe mîna experţilor. Adevărul e că nici mie nu-mi plăcea să-mi fac temele în generală, dar condiţiile sînt destul de atrăgătoare. Pentru că nu vreau să mă duc în Spania la cules căpşuni, m-aş duce pe planeta Corsarxi la cules de LuniFructe.

Un job de vară

De mulţi ani, aud multe lucruri despre comori. Acele comori foarte vechi care deţin lucruri valoroase, pline de mister şi peste care timpul continuă să-şi pună amprenta.

Am vrut să încerc să devin un pirat care să caute aceste comori, iar viaţa mi-a oferit această şansă. Şi iată-mă într-o „misiune“ pe care sper că o voi duce la bun sfîrşit. Să vă explic: am primit un e-mail prin care am fost chemat la un casting pentru un job de vară, care consta în ceea ce îmi doream eu de mult timp: să devin pirat. Am mers la casting şi, spre fericirea mea, am fost ales. Îmi doresc foarte mult acest job, deoarece am mare nevoie de bani; am cheltuit mai mult decît mă aşteptam în vacanţa *all inclusive* din această vară şi acum începe şcoala şi trebuie să-mi iau rechizite, ghiozdan, uniformă, haine etc.

Se cere experienţă de pirat (nu am prea multă, dat fiind că acesta a fost un vis, pe care nu demult îl credeam imposibil), un CV impresionant (am unul destul de încărcat, fiindcă am mai avut şi alte joburi înainte de acesta – am fost căutător de vise, poştaş zburător, designer-ul lui Lady Gaga, şi trebuie să recunosc că am reuşit să îi creez un stil şi nişte haine destul de „crazy“) şi seriozitate.

Primesc destul de mulţi bani, şi anume 400 de lei/pe săptămînă, şi mă aleg şi cu nişte experienţe şi peisaje de vis. De exemplu, în prima zi de lucru am fost „aruncat“ pe o insulă pustie, numită *Strălucirea stelelor*. Se numeşte aşa deoarece, seara, se spune că deasupra insulei se unesc toate stelele şi formează un praf strălucitor.

În prima zi de lucru am găsit o comoară şi un bilet destul de vechi, dar cu toate acestea am reuşit să-i citesc conţinutul:

Dacă nu-ţi mai trebuie dragostea mea,

Dacă nu mai ai ce să faci cu ea, n-o arunca aşa!

Mai bine aşaz-o undeva.

Aşaz-o într-un loc cu multă lume, pe o stradă aglomerată.

Sau într-o sală de cinema.

Poate o găseşte cineva şi-are nevoie de ea.

Ei bine, mesajul nu a fost aruncat pe o stradă aglomerată, ci, din contră, a fost abandonat aici, în acest cufăr. Misiunea mea este să duc acest cufăr la birou pentru a fi studiat îndeaproape. Sinceră să fiu, nu ştiu la ce să mă aştept, dar cred că totul va fi lăsat într-un fel de arhivă a piraţilor.

Bianca DUMITRU, *clasa a VII-a, Şcoala nr. 39, Bucureşti*

Scriitor de teme

Atenţie! Aţi rămas fără bani de buzunar după vacanţa de vis din această vară? Singurul lucru care v-ar putea ajuta este un job? Atunci, citiţi mai departe, deoarece acesta este răspunsul!

Vă prezentăm cel mai nou, modern şi foarte căutat job: scriitorul de teme. Poate vă gîndiţi: „Adică să fac temele copiilor, în locul lor? Şi apoi să citească tema la şcoală, neînţelegînd ce am scris sau explicat eu acolo?“. Ei bine, da şi... da. Voi nu vă doreaţi aşa ceva cînd eraţi în şcoala generală? O, ba da. Cu siguranţă...

Care e partea cea mai bună a acestui job? Că nu există ceva ce nu ştiţi să faceţi! În majoritatea cazurilor, cînd te duci la un nou loc de muncă, trebuie să înveţi cîteva lucruri, înainte de a începe treaba. Ei bine, scriitorul de teme nu trebuie să facă asta. Cel puţin dacă deţine calităţile enumerate mai jos.

Matematică, limba română, biologie, limbi străine, fizică – orice ar cere copiii! Este nevoie de multă imaginaţie pentru compunerile de o pagină de caiet studenţesc (şi de o scriere corectă în limba română, altfel, pînă şi elevul se va speria de cuvintele scrise – ce să mai spunem de profesoară...), logică pentru problemele şi exerciţiile luungi la matematică, o idee mai multă limbă engleză decît cea predată în mod normal la ore pentru *„a letter to a friend“*, folosind prezentul perfect, şi o memorie bună pentru a vă aminti toate formulele la fizică.

Angajaţii vor lucra la domiciliul elevului, la biroul acestuia, cu stiloul, pixul, creionul lui, pe caietele, culegerile, cărţile lui. Va fi necesar să înveţe să imite scrisul copilului – caligrafia este una dintre calităţile nemenţionate mai sus.

Înainte de a citi informaţiile referitoare la programul scriitorului de teme, trebuie să ştiţi că, atunci cînd vă veţi duce la interviu, veţi fi întrebat dacă doriţi să vă ocupaţi de copiii din clasele I-IV sau de cei din V-VII (scuzaţi, dar clasa a VIII-a trebuie să se descurce singură), deoarece în funcţie de acest lucru vă va fi planificat programul.

Program de lucru: orele 12,00 / 13,00 – 20,00, în timp ce elevul se uită la televizor, stă la calculator, foloseşte telefonul sau se joacă.

Pauze: Atunci cînd copilul se duce să ia gustarea dintre mese, este chemat de părinţi sau oricînd s-ar opri şi el din scrisul temelor (trebuie să încercaţi să vă puneţi în locul elevului cît mai mult posibil).

Restricţii:

- paginile cu răspunsuri ale culegerilor şi ale cărţilor;
- televizorul, computerul, telefonul (ceea ce ar fi interzis şi pentru cel mic, dacă şi-ar face temele);
- folosirea calculatorului la temele de la matematică.

Program special în:

- weekend (2-3 ore pe zi, la ambele categorii);
- vacanţa intrasemestrială (toată săptămîna);
- vacanţa de vară (luna august).

Cum vi se pare jobul de scriitor de teme? Interesant? Atrăgător? Absolut nefolositor?! Cea din urmă părere nu poate fi adevărată. Aşadar, cam aceasta este fişa postului. Sperăm că vă tentează! Dacă nu, gîndiţi-vă numai puţin la zîmbetele de pe feţele copiilor, scutiţi de teme cu ajutorul dumneavoastră!... Acum? Vă gîndiţi. Acum? Hai mai repede! Dar acum? O, vedeţi? Ştiam că o să vă răzgîndiţi!

Doar un ultim lucru... Grăbiţi-vă, căci există posibilitatea ca o bufniţă, care a plecat într-o vacanţă *all inclusive* pe Soare, să vi-o ia înainte! Nu, nu glumesc. Deloc.

Marina Teodora ZORILĂ, *clasa a VI-a, Şcoala nr. 12 „Herăstrău“, Bucureşti*

Culegător de LuniFructe

Hei, am auzit că ai nevoie de bani. Nu credeam că preţurile vor fi atît de mari! Mă simt vinovată, în fond eu sînt cea care ţi-a recomandat vacanţa pe planeta Corsarxi. Ce mîncare specifică ai vrut să încerci? Să fi fost delicioasele Ouă de Triceratops, ori Friptura de Pietre Mollof? A, gata, ştiu! A fost Tocăniţa de LuniFructe! E cea mai scumpă de pe toată planeta. Dacă tocmai pe aceste fructe delicioase ai cheltuit atît de mult, va trebui să le culegi. Pare foarte uşor şi absolut normal! Dar nu trebuie doar să întinzi mîna şi să iei un fruct. Dacă mai ţii minte din prezentarea planetei, Copacul Small are 200.000 de metri înălţime. Primul lucru pe care trebuie să-l faci este prinderea sunetelor. Ai fost vreodată la Braşov, în Biserica Neagră? Ai văzut orga aceea uriaşă? Imaginează-ţi-o de 5 ori mai mare! Cel mai bătrîn Corsarxian va cînta la orgă timp de o oră. În acest timp, tu, cu o plasă specială făcută din piele de T-Rex, va trebui să prinzi sunetele. Sunetele au formă de pătrate, triunghiuri sau cercuri. Ai grijă la sunetele negre. Acelea nu sînt bune. Sunetele trebuie să fie galbene, mov sau roşii. Cele negre pot otrăvi licuricii. Trebuie să aduni un rucsac mare plin cu sunete.

Îţi vor trebui două, trei sunete negre, pentru a chema şarpele din subteran. El te va duce pînă la rădăcina copacului. Acolo sînt două uşi. Una roşie şi una galbenă. Mai întîi intră pe cea roşie şi vei găsi o cameră cu multe ciuperci. Trebuie să le lipeşti de tălpile pantofilor. Ai grijă, nu le atinge pentru că sînt foarte lipicioase. Îţi vor trebui două săptămîni să le dezlipeşti.

După aceea trebuie să te caţeri pînă în vîrf: acolo sînt LuniFructele.Va trebui să prinzi două corzi de un cablu de metal special, pentru că se vor dezlipi ciupercile şi vei aluneca (nu cred că vrei să cazi de la 200.000 de metri!). Cînd ajungi în vîrf, trebuie să presari sunetele pentru a chema licuricii. Ei vor forma un coş în care trebuie să pui LuniFructele. Va dura cam o oră să aduni toate LuniFructele. Apoi trebuie să presari sunetele care au rămas, pentru a chema alţi licurici ca să te ducă la sol. Acolo vei cînta la flaut, ca să duci coşurile la brutărie. Păi, asta este singura slujbă disponibilă. Dacă vrei să lucrezi, sună-mă!

Ana-Miruna MIHAI, *clasa a V-a, Liceul „Waldorf“, Bucureşti*

Copiii de la Buzău ştiu că eu sînt un şmecher, deşi nu par, şi cînd n-am găsit nici urmă de inorog în Bulgaria, am lipit un corn din plastic pe fruntea unui cal alb, iar primarul nu şi-a dat seama. După ce am eşuat în a vinde înghețata mea celebră de spanac, am înveselit un cîine părăsit de nevastă şi m-am hotărît să mă dau drept consilier emoţional.

Supraveghetor de muşte sau antrenor de purici?

Elevii de clasa a VII-a de la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu“ din Buzău şi-au strîns rîndurile, ideile, caietele de teme pentru acasă şi l-au ajutat pe Dilematix să-şi găsească repede un job. Şi, încă o dată, se vede că ideile lor nu seamănă cu ale noastre, necazurile se transformă în bucurii şi nu există, pentru cei de vîrsta lor, situaţii fără ieşire, purice să nu se cumințească sau carapace de broască să nu strălucească...

prof. Mihaela NICOLAE

Cu bursa de vacanţă primită de la revista *Dilema veche,* Dilematix s-a pregătit să plece la Nisipurile de Aur. Buimac de fericire, a mai verificat o dată preţul sejurului – 1000 de euro. Ajuns în Bulgaria, Dilematix a constatat însă că drumul l-a costat deja 300 de euro. Trebuia să se angajeze rapid, ca să mai aibă ceva bani de buzunar. Dilematix a observat într-un ziar următorul anunţ: „Dacă eşti şomer şi cauţi de lucru, prezintă-te duminică la primărie“. Entuziasmat, Dilematix plecă la primărie, unde i se prezentă noul job: vînător de inorogi... Trebuia să cutreiere toate pădurile din Bulgaria, în speranţa că va găsi un inorog. Munca lui părea în zadar. Nici un inorog nu i se arăta în cale, iar timpul îl presa, căci vara se termină repede. Văzînd că încercările lui de a prinde un inorog nu dau roade, Dilematix s-a hotărît să lipească un corn din plastic pe fruntea unui cal alb. În ziua următoare, Dilematix i-a prezentat patronului „inorogul“ vînat. Uimit, patronul i-a dat pe loc banii, iar Dilematix a şi plecat să-şi continue vacanţa.

Gabriel TOMESCU

Dilematix şi-a dat demisia de la fostul loc de muncă deoarece dorea să-şi găsească un job mai amuzant decît munca la birou, mai ales pe timp de vară. Aşadar, pentru 1 leu pe oră, că e criză, el este acum supraveghetor de muşte. Dilematix se plimbă toată ziua pe o pajişte aglomerată şi verifică dacă toate muştele îşi fac datoria: dacă taie frunze la cîini cum trebuie... Cînd se întîmplă ca vreo muscă să-şi neglijeze munca, este imediat concediată şi pică în sarcina lui Dilematix să aducă alta în locul ei. Acest job este amuzant, dar, uneori, lui Dilematix îi vine greu să suporte fumul grătarelor pe care oamenii le fac chiar pe pajişte.

Oana Roxana MANEA

Afectat puternic de criză, nemaiavînd bani de vacanţă, Dilematix s-a văzut nevoit să-şi ia un job de vară. După o intensă muncă de căutare, a reuşit să-şi găsească o slujbă inedită. Era sigur că nu se va plictisi, chiar dacă salariul nu era cine ştie ce: antrenor de purici. Aţi înţeles bine. O echipă de cercetători din Porto Rico l-a cooptat într-un proiect de studiere a puricilor de cîini şi pisici. Măsurători riguroase arătau

că puricii de pisică săreau cu 5 cm mai mult decît cei de cîini. Sarcina lui Dilematix a fost să antreneze puricii de cîini în aşa fel încît să recupereze diferenţa faţă de puricii de pisici. Scheme tactice, antrenamente intense la sala de forţă, alergări pe teren variat, saună, masaj şi şedinţe de terapie, pe toate le-a încercat Dilematix cu puricii săi. Ambiţia puricilor l-a ajutat, şi aceştia au ajuns să sară mai bine decît cei de pisică. Toţi puricii de cîini se credeau acum purici de pisici, şi aşa căţeii au scăpat de purici. Pentru performanţa lor, Dilematix şi echipa lui au primit premiul Zmeura de Aur pentru cercetare. Dar cum vor scăpa de purici pisicile?...

Cosmin Gabriel TUDOR

„Ofer consiliere emoţională pentru cîini şi puricii lor.“

Vara asta, Dilematix nu prea a avut bani de vacanţă. Şi-a făcut un stand de îngheţată pe o bancă, într-un parc, dar nimeni nu voia să cumpere de la cineva aşa de ciudat ca el. Şi, pe lîngă asta, nu avea decît îngheţată cu aromă de spanac. În scurt timp a rămas fără nici un ban. Şi fără bani nu se putea întoarce acasă. La un moment dat, s-a aşezat lîngă el, pe bancă, un cîine foarte trist – îl părăsise soţia pentru că avea urechi prea lungi! Dilematix l-a încurajat, i-a dat încredere, iar cîinele a plecat atît de fericit încît i-a dat noului său prieten un leu şi cincizeci de bani, pentru autobuz... Ajuns acasă, Dilematix şi-a pus la uşă un anunţ: „Ofer consiliere emoţională pentru cîini şi puricii lor. Un leu şi cincizeci de bani şedinţa“.

Andreea POŞIRCĂ

Dile are o problemă: nu ştie ce job să aleagă ca să facă faţă cheltuielilor cu vacanţa de vară. L-a sunat pe fratele său, Trile, un mare om de afaceri, ca să capete nişte sugestii. Trile i-a zis:

– Ai de ales între trei slujbe: unu, să fii chelner la un stup de albine...

– Nici vorbă!

– De ce?

– Sînt alergic la înţepăturile albinelor, şi cine ştie cum e regina lor...

– OK. Doi: să fii cititor de gînduri!

– Vai, nu!

– De ce?

– Pentru că ultima dată cînd am ghicit gîndurile unui terorist a trebuit să stau doi ani în scaunul cu rotile... individul s-a supărat, nu glumă!

– Bine, dar ce-ai zice dacă ai face GPS-uri pentru furnici?

– În nici un caz!

– De ce?

– Eu calc zilnic, din greşeală, desigur, cam 10.000 de furnici şi n-aş putea vreodată să verific GPS-ul. Dacă m-aş duce la muşuroiul lor, m-ar ucide cu siguranţă...

– Ei, asta e frate, trebuie să plec... Ascultă-mă, pe viitor ar trebui să renunţi la vacanţele astea scumpe!

Teodor MOLDOVEANU

Carapace şi ţepi

După ce s-a întors dintr-o vacanţă extrem de costisitoare în Ţara Dulciurilor şi îşi cheltuise ultimul bănuţ pe suveniruri din marmeladă şi zahăr candel, Dilematix se văzu dintr-odată falit. Nu era cazul să dispere, dar trebuia să găsească rapid o soluţie. Nu era mofturos şi s-ar fi bucurat de orice slujbă găsită.

Ajungînd pe aleea din faţa casei, văzu ziarul pe care-l arunca în fiecare dimineaţă băiatul cu bicicletă roşie. În secunda următoare se gîndi că n-ar fi rău să citească ofertele de lucru. Din prima clipă ochii îi căzură pe un anunţ scris cu litere de-o şchioapă: pe timpul verii, Grădina Zoologică din oraş angaja brumburiţi. Dilematix se întrebă ce-o mai fi şi asta, dar deja nu mai conta. Avea nevoie de bani şi slujba se anunţa profitabilă, mai ales că nu cerea experienţă.

A doua zi, ferchezuit ca pentru interviu, Dilematix se prezentă la ZOO. Fu angajat imediat cu acte în regulă, dar nu mică îi fu mirarea cînd află că brumburiţii se ocupau de două treburi foarte importante care trebuiau făcute o dată pe an: ascuţirea ţepilor de arici şi lustruirea carapacelor de broască ţestoasă. La început i s-a părut greu. Trebuia să adune aricii, să-i alinieze şi să le ascută frumos fiecare ţep, cu o pilă de unghii. Treptat însă, s-au obişnuit unii cu alţii, iar pila n-a mai părut deloc un instrument de tortură. Măcar era o slujbă bine plătită!

Cu broaştele ţestoase a fost mai simplu, le lustruia atît de serios carapacele încît privea încîntat cum soarele se reflectă în căsuţele umblătoare. O singură problemă a întîlnit aici: broscuţele credeau că lavetele sînt foi de varză şi de aceea le mîncau cu mare plăcere!

Treptat, Dilematix se obişnui atît de mult cu noua slujbă încît nici nu îşi dădu seama că vara era pe sfîrşite şi, odată cu ea, şederea lui la ZOO. Şi-a încasat banii, a primit mulţumirile directorului şi a plecat, bucuros şi trist în acelaşi timp. La ieşire a privit încă o dată în urma lui şi inima i-a tresărit de bucurie: nu era pe lume altă grădină zoologică care să aibă arici cu ţepi mai ascuţiţi, şi nici broscuţe ţestoase avînd carapacea mai strălucitoare. Făcuse treabă bună!

Andrei Ştefan MIHALCEA, *clasa a IV-a, Şcoala „George Emil Palade“, Buzău*

Pagină realizată cu sprijinul:

DE VIATA
BCR ASIGURARI
VIENNA INSURANCE GROUP

Şi-acum să trecem la secţiunea de reportaj. E cineva rocker? Tudor nu mai scrie doar recenzii, ci ne povesteşte despre concertul Iron Maiden de la Cluj şi cît de mult s-a bucurat că a fost înconjurat de oameni de teapa lui. Eugen iar ne spune basme de prin ţări străine, iar, de data asta, oraşul ţintă este Barcelona, ca melodia de la trupa Queen, dar şi de la... Shakira!

O lecţie de la „bunicii“ noştri

Unul dintre locurile cu adevărat interesante în care am fost în această vară a fost Cluj, la concertul Iron Maiden. Am găsit foarte tare că înainte de concert, aproape toată lumea din centrul oraşului era tot un roacăr cu tricou negru, blugi rupţi şi păr vîlvoi, pregătindu-se de concert. M-a făcut să mă simt mîndru că ăştia-s gaşca mea!

Mişto a fost şi coada de roacări care se întindea din centrul oraşului pînă hăt, departe, unde se ţinea concertul, tot „în uniformă“, dar neuniformi; toţi rîzînd, glumind şi chiar cîntînd!

După o percheziţionare scurtă, am intrat în parcarea de lîngă scenă, unde din ce în ce mai mulţi fani se adunau. Cei mai răbdători veniseră de la prînz pentru un loc în faţă. I-am găsit la ora 1 cu nasurile lipite de gard, fără să le pese de „codul galben“. Grosul puhoiului a sosit pe la 7, cînd Cargo a pornit rocăiala.

După două ore de muzică românească fainã, au sosit mai-marii serii, care au început în trombă cîntarea. Atmosfera din timpul concertului a fost superbă, te făcea să-ţi pui întrebarea: *„Are you you or are you everybody?“*. Răspunsul pentru mine a fost că sînt *everybody*.

Nimeni nu mai era o persoană individuală, fiecare era parte din hoarda de nebunatici care îşi fluturau pletele, săreau în ritmul muzicii, se luau în cîrcă şi se veseleau.

Ascultînd trupa m-am gîndit: „Bă... ăştia ar putea să fie bunicii noştri...! Ne dau lecţii de vitalitate, nouă, ăstora cu două-trei generaţii mai tineri... impresionant!“ Din păcate, în România, bătrîneii de vîrsta lor stau la coadă la farmacie, numărîndu-şi firfiricii.

Pe scurt, concertul a fost electrizant. 10.000 de roacări adunaţi, cîntînd, scuturîndu-şi pletele şi fiind împreună!

Bilet: 100 de lei;

Tricou: 150 de lei;

10.000 de roacări într-un loc: *priceless!*

Tudor RUSAN, *clasa a VII-a, Colegiul Naţional „Moise Nicoară“, Arad*

Barcelona: de la Gaudí la Shakira?

În primul şi-n primul rînd, vă rog, nu vă faceţi vreo părere greşită asupra titlului! Nu am de gînd să vă povestesc despre vestita cîntăreaţă latino-americană. Întîmplarea a făcut că Shakira s-a nimerit în vizită la Barcelona tocmai cînd eram şi eu pe acolo, adunînd material pentru reportaj.

Aşa că, îmi pare rău, dragi fani ai Shakirei, dacă nu vă convine, puteţi să vă opriţi din cititul acestui reportaj şi să faceţi ceva util cu timpul vostru, eu unul nu mă supăr. Sau poate doar un pic.

Nu am de gînd să vă plictisesc cu descrieri lungi şi fără sens despre toate clădirile şi arhitectura lor minunată. Am să trec mai departe, la creatorul mult iubit al Spaniei, Antonio Gaudí (1852-1926), cu care capitala Cataloniei, Barcelona, se făleşte. Întreaga sa viaţă nu a făcut altceva decît să proiecteze locuinţe şi biserici unice, cum ochiul uman nu va mai vedea niciodată. Spre exemplu, Casa Battló a fost restaurată pentru o familie nobilă de la început de secol XX: interiorul este atît de ingenios gîndit, încît locatarilor nu le va fi cald vara, dar nici frig iarna. Şi pe vremea aceea, nu uitaţi, nu exista aer condiţionat, aşa că arhitectul nu a trişat, ci a inventat un hol aparte, care să favorizeze ventilaţia. Gaudí s-a inspirat din natură, astfel că aproape în toate camerele apare acest laitmotiv, ca şi pe exteriorul plin de ornamente în mozaic. Pe terasa de pe acoperiş este configurat corpul unui dragon (care mi-a adus aminte de dragonul lui Gaudí din Parcul Guëll). În fine, dacă aveţi drum prin Barcelona şi dacă doriţi să vedeţi cu ochii voştri această casă excentrică, eu vă anunţ că intrarea e destul de scumpă (chit că eu am avut reducere), dar merită. A! Am uitat partea mea preferată! Balustradele sînt făcute dintr-un lemn prelucrat în aşa fel, încît să fie moale la atingere.

Dar să trecem mai departe. Catedrala Sagrada Familia, cea mai faimoasă creaţie a lui Gaudí, care nici pînă azi nu a fost terminată, este o construcţie impunătoare. La intrări sînt statui cu diferiţi sfinţi. Singurul pe care mi-l amintesc este Sfîntul Gheorghe (Jordi), dar pe restul i-am uitat. Dacă vezi prea multe, nu mai ţii minte mare lucru! Catedrala nefiind finalizată (încă sînt multe schele), nu există încă toate turnurile care îi simbolizează pe Iisus Hristos şi pe Apostolii săi. Mare păcat că Gaudí n-a apucat să-şi termine visul de-o viaţă! Cînd am fost s-o vedem pe dinafară, n-am intrat şi înăuntru, deoarece era aşa de multă lume, încît mai bine mi-am cumpărat de la magazinele de suveniruri din apropiere un sombrero mexican, de patru ori mai mare decît capul meu. A fost greu să-l car pînă acasă cu avionul, dar a meritat. Oricum, Sagrada Familia este un obiectiv care în nici un caz nu trebuie ratat.

Cred că am terminat cu Gaudí. Ar mai fi nişte clădiri despre care aş putea să vă povestesc, poate şi despre Parcul Guëll, dar v-aş plictisi. Aşa că am să trec mai departe.

Într-o altă zi am fost la Palatul muzicii Catalane, un fel de Ateneu Român al nostru, proiectat de unul din rivalii lui Gaudí, modernistul Montaner. Am făcut un tur cu ghid, iar la început ne-am aşezat într-o sală mică (m-am bucurat, deoarece mă dureau picioarele de la atîta mers) şi ne-a fost prezentat un film despre istoria palatului şi alte lucruri foarte interesante. Păcat că un cuplu şi-a adus bebeluşul de probabil doi ani, care a început să ţipe în mijlocul filmului. Destul de enervantă întîmplare, dar ce a urmat a fost din ce în ce mai frumos. După finalul prezentării, am fost duşi într-o sală cu diverse capete de statui ale unor personalităţi care au contribuit financiar la acest palat. Cînd am ajuns în marea sală de concerte, care chiar dacă nu este proiectată de Gaudí, ar putea concura cu creaţiile acestuia, ni s-a spus istoria orgii de acolo. Aceasta a fost adusă după ce palatul a fost construit, în 1908, şi s-a stricat prin 1970. Te costă o avere să repari o orgă, aşa că administratorul de pe vremea aceea a investigat să vadă ce anume a cauzat problemele orgii, ca să nu se mai repete. În primul rînd, se infiltra apă prin tavanul care se şubrezise. Au schimbat tavanul, dar mai era o problemă: praful. Pe acesta nu ai cum să-l repari, aşa că trebuie prevenit să se aştearnă, ca neaua pe pămînt, iarna (fac comparaţii acum, ca diverşi poeţi care nu sînt chiar preferaţii mei). Cum să previi să se adune praful în tuburile orgii? Trebuie să cînţi permanent la ea, pentru ca aerul pompat în tuburi să scoată praful în sus. Dar nu poţi plăti un om să cînte încontinuu la orgă, aşa că spaniolii sau, mă scuzaţi, catalanii, au venit cu o idee ingenioasă: au instalat un calculator, în memoria căruia au introdus 18 melodii diverse, care să solicite toate tuburile. Cu o simplă comandă, orga începe să răsune, astfel rămînînd „curată”.

Ar mai fi trei atracţii importante despre care îmi propusesem să vă vorbesc, şi anume Acvariul, Muzeul de ciocolată şi Muzeul Picasso. Eu, unul, nu mă pricep încă la arta modernă, de aceea nu o să vă spun prea multe despre acest muzeu. Dacă doriţi să-l vedeţi, veţi găsi acolo schiţe şi lucrări din copilăria catalană şi tinereţea lui Pablo Picasso (1881-1973).

Acvariul, într-adevăr, este fascinant. Cei dintre voi cărora vă plac rechinii o să fiţi încîntaţi. Nu vă mai descriu altceva, ca să vă las să exploraţi singuri lumea submarină din Barcelona. A mai rămas Muzeul de ciocolată. Acolo sînt foarte multe exponate, gustoase, cum ar fi don Quijote cu morile sale de vînt, Pietà ş.a. Vă este prezentată şi istoria ciocolatei, iar la final vă puteţi cumpăra diverse produse, pe care nu le găsiţi altundeva pe piaţă, cum ar fi ciocolată pură de băut, rece sau fierbinte. Doar cînd mă gîndesc, încep să salivez...

A mai rămas litoralul. Este aglomerat, dar marea e curată. Odată, am văzut cu nişte ochelari subacvatici o meduză de jumătate de metru lungime, albastră, o frumuseţe. Bineînţeles, am plecat terifiat în partea cealaltă, cît mai departe de arătare.

Nu ştiu dacă reportajul acesta destul de banal v-a convins să vizitaţi acest oraş minunat, dar măcar ascultaţi-o pe Shakira care declară: *Me encanta Barcelona*.

Eugen DEDIU-SANDU, *clasa a VIII-a, Şcoala nr. 5, „Corneliu M. Popescu”, Bucureşti*

Mă credeţi că am dat gata 72 de joburi diferite? Da, am atins acest record şi sînt tare mîndru. Aici aveţi un interviu excluuuusiv cu mine vorbind despre peripeţiile mele de la muncă. Sigur, doar pentru că am avut 72 de joburi nu înseamnă că am demisionat de plăcere de 72 de ori. Am fost suflător de frunze şi am fost dat afară pentru că am electrocutat un urs cu un stup de albine.

Dilematix – campion mondial la joburi

R: Bună ziua, doamnelor şi domnilor! Sînt îndrăgita voastră reporteriţă, Ioana Mihnea, de la ziarul *Lumea animalelor*. Azi ne aflăm faţă-n faţă cu o creatură destul de... hai să-i spunem incitantă. Pentru a nu mai mări suspansul, o voi lăsa să se prezinte singură.

D: Ăăă... Numele meu este Dilematix, Dile pentru prieteni, şi nici nu ştiu de ce mă aflu aici. La o adică, nu sînt animal şi nici om. Adeseori mă puteţi vedea ca un tip rotofei, durduliu, chiar radiind de fericire, la sfîrşitul oricărui an şcolar, şi înmînîndu-vă meritatele diplome. Mai mult sau mai puţin, am devenit foarte celebru în rîndul copiilor prin senzaţionalele mele publicaţii. (Nu am fost prea modest aici, nu?) Probabil că semăn cu o pătlăgică, poate chiar sînt o pătlăgică get-be-get şi probabil că sînt un spirit. Nu am idee cum îmi pot controla calitatea de a trece prin ziduri, ori de a zbura, însă în mod sigur însuşirea de a mă face nevăzut înseamnă ceva.

R: Aşadar, ar trebui să înţelegem că eşti fantoma unei răposate pătlăgici.

D: Întocmai. Nu mi-am cunoscut niciodată rudele, însă, Dumezeu să le ierte, cred că vor fi în curînd ucise pentru salata de toamnă...

R: Condoleanţe, Dile. Nu dorim să te amărîm. Cred că patronul tău nu ţi-a explicat pe îndelete motivul acestui interviu, aşa că am să încerc să fiu cît mai explicită. Ai doborît un record mondial. Într-un interval de 48 de ore, ai obţinut performanţa de a ţi se schimba repartizarea pe nu mai puţin de 72 de domenii de activitate. Nu ştiu ce ai făcut, dar în mod sigur ai făcut impresie de ai urcat atît de repede pe treptele meseriilor. În vreme ce unii s-au spetit zeci de ani pentru o simplă mărire de salariu, tu ai îndeplinit aproape toate îndeletnicirile posibile ale unităţii, exceptînd-o pe cea de patron, desigur. Ai putea să ne dai mai multe detalii?

D: Sigur. Ca-ntre prieteni. Cu toţii cunoaşteţi faptul că eu lucram la o publicaţie de mare succes! Aveam obiceiul de a aduna detalii picante din lumea mondenă a fantasticului. Fiind, ca orice redactor, foarte implicat în munca mea, îmi luam toate mesele zilei la birou. Tocmai îmi savuram omleta, cînd m-am împiedicat de cablul unei prize, am scăpat furculiţa şi... culmea ţintei, micul meu dejun a ajuns chiar pe prelungitor.

R: Atîta tot?

D: Nu chiar... Dacă scăpam doar cu atît, nu ajungeam pînă aici. Uleiul din omletă s-a scurs pe prelungitor, prelungitorul a explodat şi a provocat o pană de curent pe o rază de 2 kilometri. Nici nu mai vorbesc de dureroasa graţie cu care „gheata amicului meu din vîrful piramidei“ m-a aruncat de pe aripile vînturilor tomnatice, direct pe caldarîm.

R: Uitaţi, o pătlăgică cu atitudine! Îmi placi, Dile! Să înţeleg că asta te-a făcut să-ţi iei o slujbă la *Unitatea Tomnatică de Ajutorare a Fiinţelor Discriminate Involuntar* (UTAFDI)?

D: Desigur. Acolo puteam găsi meserii ce nu-mi solicitau prea mult partea dorsală. Pe lîngă asta, numai ei au fost de acord să ignore discriminările invocate de celelalte companii. Crezi că a fi fantomă e plăcut? Nici nu ai idee cum mă simt eu la înmormîntări, ştiind că am fost, am fost... asemenea persoanei pe care o jelesc?

R: Îmi imaginez prin ce traumă treci. Se pare că veniseşi la locul potrivit. Şeful de la UTAFDI mi-a spus că CV-ul tău reprezenta doar o foaie cu o pată mare, roşie. Ce semnifică?

D: De fapt, acela nu era CV-ul meu! Era anunţul pe care aterizasem, atunci cînd m-a aruncat şefu' de la redacţie, în stradă. Pata roşie se afla pe verso. Fiţi serioşi, aţi mai auzit voi de o... nălucă cu CV?

R: Desigur că nu, însă totul are un început! Povesteşte-mi, te rog, prima ta zi la unitate! Cum s-a desfăşurat şi de ce ai ajuns la un asemenea inegalabil şi imbatabil record?

D: Puteţi să spuneţi că am avut un stil mai abstract de muncă, pentru nişte sarcini abstracte. La început am primit meseria de sperietoare de ciori, cu jumătate de normă. Trebuia şi eu să fac o impresie bună noului meu boss. Nu?

R: Corectează-mă dacă greşesc, Dile! Tu nu trebuia să oferi ajutor ciorilor?

D: Aşa mi-am spus şi eu la început. Totuşi, am aflat cu stupoare faptul că ei doreau să ajute ciorile înfometîndu-le, deoarece, în cazul în care oamenii ar fi fost mulţumiţi, şi ciorile ar fi fost mulţumite. Dacă oamenii se răzvrătesc împotriva ciorilor şi încep a le împuşca, vina cade asupra mea.

R: Să înţeleg că voi mergeaţi pe deviza: „Un stomac gol te ţine departe de bătaia puştii?“.

D: Mda. Aşa s-ar spune. Eu am un stil mai pacifist de negociere. De aceea le-am consiliat psihologic pe săracele ciori. Nici nu-ţi dai seama cîte pătimesc ele, fiind printre puţinele păsări care rămîn iarna în ţară. Le-am înţeles perfect pentru că şi eu am avut asemenea trăiri. Am adoptat cu ele *croncăni-terapia şi yoga cu aripile*. Ba chiar au reuşit să ia şi *poziţia mingii*.

R: Să înţeleg că asta l-a convins pe şeful tău să te promoveze.

D: În mare parte. Unii spun că semăn cu o bufniţă. Probabil că într-o viaţă anterioară chiar am luat chipul unei bufniţe. De aceea am impresia că Cioroii m-au acceptat printre ei şi chiar au declanşat o revoltă în faţa sediului, strigîndu-şi nemulţumirile.

R: Aoleu, dar influentă mai este personalitatea ta, Dile! Nu mă mir că ai ajuns aşa departe. Să înţeleg că tot el te-a chemat să le calmezi?

D: Chiar aveţi dreptate! Cam aşa am obţinut prima mea promovare.

R: Şi, care este cea de-a doua repartizare?

D: Uscător de frunze.

R: Poftim? Cum aşa?

D: Şeful meu mi-a sugerat să suflu în frunzele protestatare, care refuză să se îngălbenească. Partea bună a fost că salariul meu devenise dublu. Eram Suflător de Frunze cu normă întreagă.

R: Hai că m-ai intrigat! De data asta cu ce „l-ai mai surprins“ pe şeful tău de te-a avansat?

D: Am folosit un feon! În ciuda faptului că majoritatea au păreri controversate despre noi, pătlăgelele fantome au şi ele o igienă. De fiecare dată cînd mă spăl pe cap, folosesc acel aparat năzdrăvan, pentru a-mi usca părul. Aşa că, pur şi simplu, mi-am pus föhnul în priză.

R: Stai să ghicesc! Din nou ai cauzat o pană de curent sau o revoltă a frunzelor?

D: Nici pomeneală. Doar ştii că în pădure nu există prize! De aceea m-am folosit de un stup de albine. Cîteodată certurile dintre matcă şi trîntori se lasă cu scîntei. De aceea mi-am spus că ar fi cea mai nimerită priză.

R: Da... Şi?

D: Un urs, de poftă, a muşcat din stup şi s-a electrocutat. Aşa s-ar explica de ce el le-a dat în judecată pe albine, iar albinele l-au dat în judecată pe urs, pentru prejudiciile aduse stupului.

R: Ce legătură are asta cu tine?

D: Păi, judecătorul m-a găsit vinovat, deoarece fantomele nu au voie să coboare stupii din copaci, întrucît albinele nu au nici o modalitate de a se apăra (fantomele sînt imune la înţepături). În final, m-a acuzat pentru daune morale, şi unitatea noastră a plătit o mie cinci sute de ghinde.

R: În cazul acesta, de ce nu ai fost concediat?

D: Deoarece unitatea trebuie să susţină creaturile de genul meu. Ce vină am eu că sînt fantomă? Datoria lor este să instruiască fiinţele defavorizate, întru adaptarea lor. Aşadar, din contră! M-a promovat pe o specialitate mai bine plătită.

R: Sînt de-a dreptul impresionată! Ai un har unic. Nu ştiu de ce l-ai primit, nu ştiu la ce te ajută, dar în mod sigur se numeşte har. Cred că cel mai potrivit lucru pe care ar trebui să-l spun este să-l fructifici!

D: Aşa am şi făcut! Cum crezi că am ajuns la 72 de meserii în ultimele 48 de ore? Am fost *instructor de zbor pentru găini*, cîteva dintre ele au şi învăţat să zboare, înainte de a sfîrşi în oala cu ciorbă! Am organizat *diete speciale pentru porcii supraponderali*, am fost *designer pentru porcii fotomodel*, am fost *pilot de avioane din hîrtie*, *supraveghetor de fire de iarbă*. Şi creşterea lor trebuie să fie contorizată! Ba chiar, una dintre preferatele mele a fost *luptător cu vîntul!* Dacă ai şti ce knock-out i-am dat cu croşeul meu de dreapta... Nu ne va mai sufla frunzele uscate din grămezi pentru o bună bucată de vreme, de acum înainte!

R: Haide să ne concentrăm acum asupra carierei tale în lumea mondenă! Trebuie că ai devenit un personaj important! Ai pozat în pictoriale din revistele: *Băşica din vecini*, *Bobîlca din puţ*, *Legumele mileniului 3* şi *Pleaşca de pe sobă*. Unii spun chiar că ai frînt inimile unor legume destul de arătoase...

D: Am avut ocazia de a mă întîlni la tribunal cu „Ursul păcălit de vulpe“, am mai cunoscut cîteva legume celebre cu care, desigur, nu am avut nici o relaţie, ba chiar m-am întîlnit şi cu faimoasa ghicitoare „Ţelină friptă la proţap“. Ea mi-a ghicit, în boabe de fasole, că voi fi o mare pătlăgică, însă mi-a propus să mă îndrept spre lumină! Se spune că nu e de bun augur ca o fantomă să stea atît de mult timp pe Pămînt. Cică se pot întîmpla lucruri stranii şi blesteme misterioase.

R: Că veni vorba de superstiţii, tu crezi în aşa ceva?

D: Iniţial aş fi spus nu. Însă, dat fiind că sînt o pătlăgică şi că am statut de nălucă, de ce nu? Am senzaţia că şeful meu crede mai mult decît noi toţi în superstiţii. La a 13-a repartizare a mea, deja venise o ambulanţă după el. Se zvoneşte că are scurte pierderi de cunoştinţă, că leşină la intervale de timp...

R: O ultimă întrebare. Ce ai de gînd să faci de mîine?

D: Nu ştiu ce să vă răspund. În aceste 48 de ore, m-am distrat tot alternînd meseriile la unitate, însă cred că a boxa 24 de ore din 24 cu vîntul nu este o opţiune. Posibil că-mi voi da demisia. De cînd am intrat în lumea mondenă, redacţia mi-a făcut o nouă ofertă de muncă. E mai lejer să stai liniştit la un birou, decît să te implici în atîta agitaţie.

R: Minunat. Mulţumesc pentru răbdare, Dile! Cred că mi-ar face plăcere să-ţi accept propunerea.

Terminîndu-mi interviul, am mai rămas cîteva minute în cafenea, să-mi studiez agenda telefonică. Timpul petrecut cu Dile a fost extrem de plăcut, însă un pic cam prea ciudat, după părerea mea. Nu am mai trăit nişte senzaţii atît de intense, de mult timp. Mai ales avînd un bilet explicit de la patronul unităţii, asupra scopului meu din acest interviu. Înainte de a forma binecunoscutul număr pe telefonul mobil, am mai rămas cîteva minute, gînditoare, citind micul răvaş:

„Doamnă Ioana Mihnea, eu sînt Cărăbuş, şeful, şi, în acelaşi timp, cel ce se-ndeletniceşte cu tot ce mişcă din UTAFDI. Nu credeam că voi ajunge pînă aici, însă am strîns mînă de la mînă şi îţi oferim o sută de mii de ghinde pentru a-l convinge pe Dile să renunţe la post. Deşi sîntem în branşă de 90 de ani şi am avut poate sute de cazuri ieşite din comun, acesta de departe le întrece pe toate. Acum plîngerile cad ca fulgii de zăpadă, iar sănătatea mea este precară. M-am îmbolnăvit pe fond nervos, iar doctorul mi-a dat foarte puţine şanse. Mi-am făcut deja testamentul. Măcar dacă mor, să mor cu inima împăcată, pentru ca moştenirea unităţii să cadă pe mîini bune. Semnat, Cărăbuş Orînduitorul.“

În sfîrşit, mi-am făcut curaj şi am sunat.

– Alo, cine e acolo? răsună o voce răguşită.

– Bună ziua, domnule Cărăbuş. Sînt eu, Ioana Mihnea. Misiunea a fost un succes. Dile şi-a dat demisia.

Şi am închis telefonul. Nici nu vreau să-mi imaginez continuarea.

un interviu de ***Bogdan Cătălin MEREUŢĂ,*** *clasa a VIII-a, Şcoala generală nr. 40 „Iulia Hasdeu“, Galaţi*

Pagină realizată cu sprijinul:

fundaţia Dinu Patriciu

din pasiune pentru educaţie

Adina POPESCU

O poveste fără punct și virgulă

Nici semnele de ortografie nu sînt complet paşnice, căci pe lumea asta nu există nicăieri linişte şi pace deplină. O poveste fără punct ar fi una fără sfîrşit, iar una fără virgulă ar fi haotică. Adina a scris despre o mică ceartă în caietul de română, care, ca mai toate poveştile, se termină cu bine. Punct.

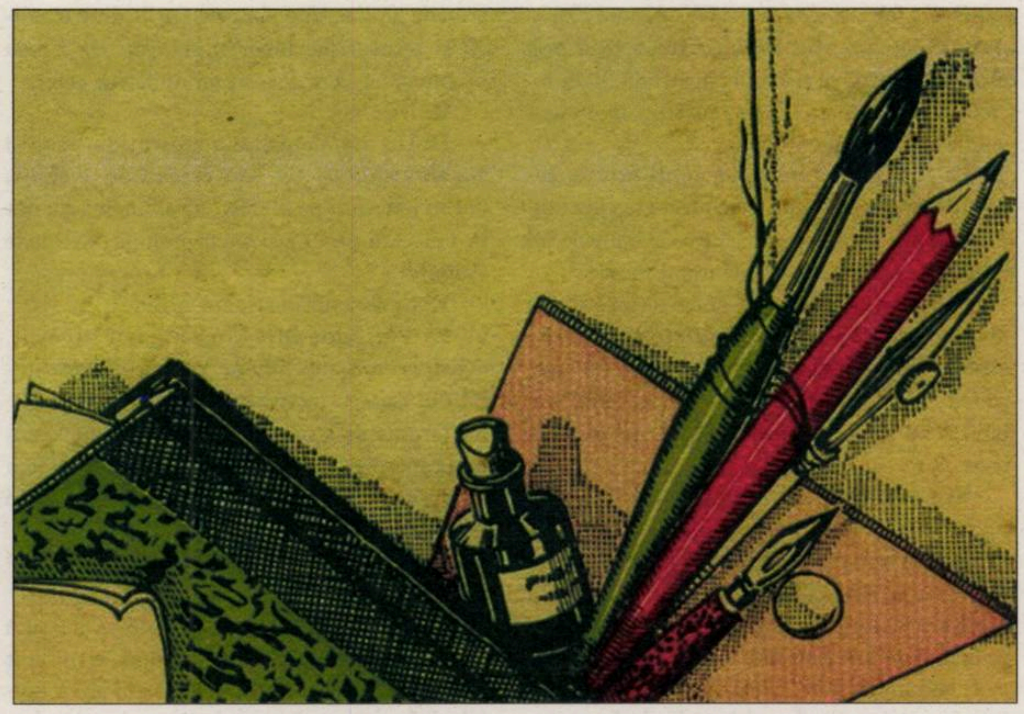

În caietul de limba română, Punctul nu avea parte de o viaţă prea uşoară. Trudea din zi şi pînă în noapte pentru a prescurta cuvinte, dar mai ales pentru a pune capăt propoziţiilor, şi nimeni nu-l aprecia cum se cuvine, dimpotrivă, era mai mereu ţinta batjocurii unor semne ortografice mai impozante, din cauza mărimii (sau mai exact a micimii).

– Tu nu te uiţi cum arăţi, Punctule? îl lua peste picior Semnul de Întrebare, care mai mereu le punea întrebări altora, însă niciodată nu aştepta un răspuns, într-atît era de infatuat. Nu vezi că eşti atît de mic şi de pricăjit încît aproape că nu exişti?

– Eşti ca o pată! exclama Semnul de Exclamare, care nu făcea nimic toată ziua decît să se mire. O pată de ruşine pe obrazul preacinstitului nostru caiet de română!

– Ca să-l citez pe stimabilul domn Semn de Exclamare, eşti „o pată de ruşine“ şi nimic altceva, se băga în seamă o Ghilimea care mereu vorbea în citate, căci era total lipsită de personalitate.

– Ca să fac o Paranteză, ne-am putea lipsi bucuroşi de tine! intervenea o paranteză. Mai mult încurci decît descurci propoziţiile, iar cînd ele curg mai frumos, tu, în loc să stai în banca ta, te trezeşti să apari ca să le pui punct!

– Ai pus punctul pe i, draga mea! îi dădea dreptate o Liniuţă de Unire, care încerca să se pună bine cu toată lumea, căci nu se ştia cînd o să-i iasă lipeala cu o persoană influentă. Aş spune şi eu cîteva la adresa Punctului, însă trebuie să plec ca să despart în silabe cuvîntul punct-u-a-ţi-e!

Bietul Punct îndura toate aceste vorbe de ocară, aşteptînd în zadar o încurajare măcar din partea cuvintelor, însă acestea erau mereu tăcute. Singura sa prietenă era Virgula, aproape la fel de oropsită ca şi el, căci de multe ori Semnele îi reproşau că leagă propoziţiile alandala în fraze şi că seamănă cu o rîmă.

– Aşadar, sfatul meu este să pleci de aici! Nimeni nu te apreciază la adevărata ta valoare, i-a zis într-o zi Virgula, Punctului.

– Asta aşa e! Dar n-am unde să mă duc într-altă parte. Punct.

Punctului aproape că-i venea să plîngă.

– Cum adică n-ai unde? Ghiozdanul e mare! Iar dacă nu ai curajul să pleci de unul singur, pot să vin cu tine! îi spuse Virgula, pe un ton conspirativ.

Cînd şi-a dat seama că va avea un tovarăş de drum, Punctul s-a mai înseninat şi şi-a adunat repede catrafusele. Într-o noapte în care toate Semnele dormeau, fiecare în propoziţia lui, Punctul şi Virgula au părăsit fără regrete caietul de română, lăsînd în urma lor doar două mici pete de cerneală.

Au mers zile întregi prin pustiul alb al unui caiet nou pe care nu era scris nimic şi, pînă la urmă, au bătut la poarta caietului de aritmetică. Le-a deschis un Plus destul de amabil, însă grăbit, căci trebuia să termine o adunare pînă a doua zi, căreia nu-i dădea de capăt.

– Cine sînteţi voi şi ce poftiţi? i-a întrebat Plusul.

– El e Punctul, iar eu sînt Virgula. Venim tocmai din caietul de română şi ne căutăm un nou cămin. Acolo nu mai e de stat, cel puţin nu pentru unii ca noi! l-a lămurit Virgula.

– Nici aici viaţa nu e prea bună! li s-a plîns Plusul. Toată ziua numai adunări, scăderi, înmulţiri şi împărţiri. În plus, ne înţelegem prost cu cifrele, care sînt destul de înfumurate şi nu vor să ne facă pe plac. Mai nou au apărut şi nişte arătări ciudate, un soi de jumătăţi de numere, care îşi zic fracţii. Nu prea ştim ce să facem cu ele. Însă dacă vreţi să rămîneţi la noi, mă rog, sînteţi bineveniţi!

Cum au pus piciorul în regatul caietului de aritmetică, Punctul şi Virgula au început să se mire. Ceea ce au văzut acolo nu era nici pe departe ordonat şi articulat ca în caietul de română. Era o adevărată junglă de paranteze şi acolade, hăţişuri pline de cifre, mîzgăleli şi ştersături.

– Ori treceţi la treabă, ori plecaţi! le spuse bombănind un Ori care trecea pe acolo.

– Sincer să fiu, eu nu pricep nimic din ce se întîmplă aici! i-a şoptit înspăimîntat Punctul, Virgulei.

– Nici eu, dar cel puţin mă străduiesc! i-o întoarse Virgula, care mereu folosea cîte un „dar“ pentru a avea un prilej de a pune o virgulă. Uite, ce zici de arătarea aia care parcă e ruptă în două!? Ce-o fi cu ea?

– Nici noi nu ştim ce-i cu ea! suspină un Minus necăjit. Cică o cheamă 1 pe 2! Adică doi contra unul singur... nu-i cinstit!

Dintr-odată, mintea Virgulei se limpezi ca şi cum ar fi fost făcută pentru aritmetică.

– Unu împărţit la doi, adică zero virgulă cinci! Tocmai aţi trecut la numerele cu zecimale şi în acest caz eu chiar vă pot fi de folos!

Semnele din caietul de aritmetică o adoptară rapid pe Virgulă pentru că ştia cum să procedeze cu fracţiile. În scurt timp, deveni o personalitate a caietului de aritmetică, iar ea se simţea în sfîrşit împlinită pentru faptul că era apreciată. Doar Punctul îşi dădea seama că locul său nu era acolo.

– Draga mea, mă simt total inutil şi mă doare capul de atîta matematică! îi spuse Virgulei. Cred că voi pleca mai departe ca să-mi încerc norocul.

– Drum bun şi mă bucur că te-am însoţit pînă aici! îi zise Virgula, ocupată să transforme fracţiile în zecimale.

Punctul îşi continuă de unul singur călătoria. Rătăci un timp printr-o călimară de cerneală de unde ieşi într-o stare de spirit foarte proastă. Era negru de supărare şi în acelaşi timp nostalgic, căci îl apucase dorul de casă. Mai merse o vreme, pînă cînd ajunse la poarta unui nou caiet. Bătu, însă nu-i răspunse nimeni. Atunci încercă poarta şi descoperi că era deschisă.

Păşi cu timiditate dincolo de poartă şi intră pe nesimţite într-o lume fabuloasă. Era plină de culori, şi nu existau Semne, doar desene. Prima dată se întîlni cu un elefant albastru, apoi se plimbă pe aleile unei grădini pline de flori. Aproape că se ciocni de un om de zăpadă şi observă că începuse să ningă, însă găsi repede o casă un pic şui în care să se adăpostească. Şi, în sfîrşit, înotă în valurile albastre ale unei mări, ca mai apoi să lîncezească pe nisipul unei plaje, la soare.

După cum v-aţi dat bine seama, ajunsese în caietul de desen.

– Aici pot să fiu orice! se bucură Punctul. Fiecare desen pare alcătuit dintr-o sumedenie de puncte. Pot fi un ochi de arici sau o pasăre pe cer, în zare. Pot fi negru, galben, albastru sau orice altă culoare. E un tărîm al libertăţii absolute.

Punctul era pentru prima dată în viaţa sa fericit. În fiecare zi găsea alte modalităţi de-a se juca cu desenele şi cu culorile lor, într-o lume plină de tăceri misterioase. Însă după o vreme, realiză că se simţea cumplit de singur.

Între timp, în regatul caietului de română domnea haosul. După plecarea Punctului şi a Virgulei, propoziţiile nu se mai sfîrşeau şi nu mai aveau nici un fel de coerenţă, doar se lăbărţau pe pagini întregi, pline de pete de cerneală, şi uneori se transformau inutil în interogaţii şi exclamaţii. De pildă, bunica nu mai putea să meargă la piaţă, pur şi simplu, ci doar să aştepte răspunsul la întrebarea „Bunica merge la piaţă?“ sau să se mire în permanenţă – „Bunica merge la piaţă!“ –, de parcă mersul la piaţă ar fi fost ceva spectaculos.

– Să vină înapoi Punctul şi Virgula! strigă Semnul de Exclamare. Eu unul nu mai suport să mă mir toată ziua degeaba!

– Oare pe unde or fi umblînd? se întreba Semnul de Întrebare. Nici eu nu mai suport să pun întrebări fără sens...

– Ca să le citez pe Măriile Voastre, să vină! spuse Ghilimeaua. E rău de tot fără ei...

– Ca să fac o paranteză e un dezastru! trîmbiţă şi Paranteza.

– De-zas-tru! silabisi Liniuţa de Unire. Ai pus punctul pe i, dragă!

Se hotărîră să o trimită ca mesager pe Liniuţa de Dialog. Nici pînă în ziua de astăzi nu se ştie cum a reuşit aceasta s-o convingă pe Virgulă să părăsească caietul de aritmetică, poate că între timp cei de-acolo se lămuriseră cum era cu fracţiile şi cu zecimalele, iar Virgula se simţea deja în plus. Nu se ştie nici cum l-a lămurit pe Punct să renunţe la contemplarea desenelor şi a culorilor, însă adevărul este că în viaţa oricui un moment de fericire are un final. Adică este indicat să ştii cînd să-i pui punct, ca să nu se transforme într-unul de nefericire.

Cert este că Punctul şi Virgula au fost primiţi înapoi cu onoruri şi, din acea zi, toată suflarea caietului de limba română i-a respectat. Curînd s-au căsătorit şi au format un cuplu cunoscut drept Punct şi Virgulă.

Punct.

– El e Punctul, iar eu sînt Virgula. Venim tocmai din caietul de română şi ne căutăm un nou cămin.

Îl ştiţi pe Bogdan Mereuţă, scrie la revistă de un an şi ceva. Dar aţi aflat că a publicat o carte la Editura Lumen? Bogdan, care are doar 14 ani, a scris povestea unui copil pe nume Cătălin, care se „încurcă" cu un mouse viu şi trece printr-o aventură cu soldaţi, zombie, troieni şi antiviruşi. O mică mostră oferim aici, şi sper că vă vor ademeni un pic măcar momentele de suspans.

Luptătorii virtuali

Bogdan Cătălin Mereuţă s-a născut la Galaţi, pe 9 aprilie 1996. La vîrsta de 8 ani a învăţat de la bunicul său şahul, care ulterior a devenit şi una dintre marile sale pasiuni, pe lîngă cititul cărţilor fantasy. A cîştigat numeroase premii la concursurile de şah, iar la 13 ani a dat curs altor două pasiuni: practicatul karate-lui şi scrisul. Probabil că deja îl cunoaşteţi pentru că a publicat mai multe texte în *Dilematix,* iar pentru unul dintre ele a cîştigat Premiul I (pe vremea cînd Dile încă mai dădea premii). Pornind de la o temă pentru acasă, a decis să se avînte în marea încercare de a scrie un roman adevărat, un roman în care să se regăsească orice copil din zilele noastre.

Luptătorii virtuali este o trilogie, regăsită într-un singur manuscris, în care Cătălin, un copil ca oricare altul, descoperă din întîmplare un mouse vechi. Totul pare normal, pînă cînd obiectul începe să se comporte în lumea reală la fel ca pe monitorul unui computer. Vestea aceasta vine ca o binecuvîntare pentru Cătălin, care şi-a propus să folosească mouse-ul, dar cînd primeşte un e-mail straniu de la un anonim, lucrurile încep să se complice şi apar întrebări fără răspuns: Ce este poarta digitală? De acolo pot ieşi lucruri periculoase? Şi, mai ales, cine va salva lumea?

Cartea lui Bogdan a apărut la Editura Lumen în 2010, iar mai jos puteţi citi cîteva fragmente.

CARTEA 1

Capitolul 4. Războinicii troieni

Cît timp Cătălin se pregătea de expediţie, undeva la marginea oraşului, într-o peşteră din Pădurea Fagului, misterioasa poartă se mări, pînă ajunse la dimensiunea normală. Din acel loc ieşiră oameni ciudat îmbrăcaţi, în armuri vechi asemenea celor din Antichitate. Printre ei apăru şi cel care trebuia să fie comandantul şi strigă din toţi rărunchii:

– Cine sînteţi voi?

– Războinicii troieni!! urlară în cor.

– Şi ce căutaţi aici?

– Vrem să ne facem dreptate!!

– De zeci de ani, oamenii ne-au tratat ca pe nişte biete gîngănii sîcîitoare ce trebuie exterminate cu un soi de spray pentru insecte, numit antivirus. Îi vom lăsa să ne trateze în continuare aşa?

– NUUU!!!

– Cine sînteţi voi?

– Războinicii troieni!!!

– Nu v-am auzit, insecte ce sînteţi!

– Războinicii troieni!!!

– Foarte bine! Mergeţi şi distrugeţi-i pe asupritorii noştri, oamenii! Acum putem lupta cu ei de la egal la egal. Batalionul 1 şi 2, luaţi-o la stînga! Batalionul 3 şi 4, luaţi-o la dreapta! Batalionul 5 rămîne să păzească poarta, pentru a nu avea vizitatori nepoftiţi.

*
* *

Între timp, micul excursionist mergea după cursorul mouse-ului, care parcă gîndea singur. Săgeata cea albă îi indica mereu direcţia, pînă cînd, la lăsarea serii, ajunse într-o pădure. Obosit de drumul parcurs, abia distingînd semnele ciudatului său ghid, păşi alene pe covorul de frunze moarte care îi trosnea sub picioare. Brusc, nişte zgomote sumbre sparseră liniştea nopţii şi o sumedenie de siluete întunecate se conturară de nicăieri. De parcă ar fi fost un peisaj desprins din infern, zeci de focuri răsăriră în jurul său, iar la lumina difuză a flăcărilor se puteau distinge înfiorătoarele chipuri ale creaturilor.

– Stai! se auzi vocea unui om masiv ce ţinea o torţă în mînă.

Dădu bice calului şi aşa-zisul demon veni mai aproape.

– Ce cauţi, pui de om, într-o pădure, la ora asta? Nu ştiai că poţi avea probleme mari? Chiar foarte mari!

– Nnn... nu, domnule. Mmm-am rătăcit.

– Ar putea fi ultima ta greşeală! Batalionul 1, veniţi aici! Ia uitaţi ce am găsit!

Unul dintre misterioşii războinici se apropie şi se arătă plăcut surprins de prada care tremura ca varga. Asemenea unui cerb împuşcat, Cătălin fu legat de mîini, de picioare, apoi urcat pe calul bărbatului masiv care îl ameninţase. Ajunşi la adăpostul lor, soldaţii îl aruncară brutal la pămînt, lîngă un foc, şi începură discuţia de care se temea cel mai mult:

– Domnule general, ce vom face cu prizonierul?

– Nu m-am decis încă. Întîmplarea aceasta a fost una cu totul neaşteptată, Pereu. Cine ar fi crezut că, pe lîngă vreascurile adunate, vom descoperi şi unul dintre puii duşmanilor noştri.

– Putem să-l mîncăm, domnule? Oştile noastre sînt cam înfometate.

– Nu! îl contră superiorul său, ca de obicei.

Pereu era unul dintre acei viruşi care, indiferent de circumstanţe, cădea ţap ispăşitor sau bufonul comandantului.

– Mai bine îl chemăm pe Morgan, hotărî şeful lor.

– Cine estt...te Morgan?

Un bărbat masiv cu un topor în mînă ieşi dintre soldaţi. Avea statura impunătoare, corp mătăhălos, iar ochii îi sticleau de ură. Cu un zîmbet diabolic flutură arma în aer, gata să lovească.

– Staţi! strigă un soldat din mulţime. Cu tot respectul, dar de ce să-l omorîm pe băiat acum seara, cînd cu toţii sîntem osteniţi de pe drum? Mai bine aşteptăm pînă mîine, cînd se luminează, şi atunci ne putem bucura cu adevărat de spectacol.

– Hmm... bine gîndit. În acest caz, aşa vom proceda! Mîine, cînd se va lumina de ziuă, puiul de om va pleca în lumea morţilor!

Soldaţii îl legară din nou (ceva mai strîns), îi luară rucsacul cu toate lucrurile şi se culcară în jurul focului. Generalul se apropie de Cătălin şi îi şopti:

– Bucură-te de această noapte! Va fi ultima din viaţa ta!

Cătălin privi deznădăjduit focul. Nu se putea obişnui cu gîndul că dis-de-dimineaţă trebuia să moară. Nu putea fi adevărat. Se ciupi de trei ori, dar spre deosebire de alte dăţi, nu se trezi în patul lui moale. Nu mai simţea bucuria sfîrşirii unui coşmar. De această dată era real, periculos de real. Nimic nu îl mai putea salva. Nici măcar mouse-ul lui credincios. În clipa aceea îşi lăsă deoparte curajul, speranţele şi începu să plîngă deznădăjduit. Nu mai avea nici o scăpare.

Capitolul 6. Poarta digitală

Băiatul păşi prin poarta purpurie în universul digital. Era pe cît de surprinzător pe atît de misterios. Nu strălucea asemenea monitorului la care privea de obicei, ci avea nişte coridoare medievale întortocheate, unde se profilau timid cîteva lumini obscure pe pereţii negricioşi.

Cătălin cutreieră minute în şir culoarele, în căutarea unei celule de închisoare, dar nu găsi nimic. După ce se mocăi vreme îndelungată, fără a obţine vreun rezultat, în final norocul îi surîse. O altă poartă, de această dată vişinie, apăru după o cotitură. Neavînd alte opţiuni, decise să o exploreze. Totul se luminä brusc şi îi apăru în faţă o simplă întrebare:

Vrei să joci?

Da Nu

Copilul încercă plin de speranţă să apese „Nu", dar în zadar. Parcă jocul avea gîndire proprie şi dorea cu tot dinadinsul să-l prindă în capcană. Văzînd că nu are cale de întoarcere, apăsă „Da" şi îi apăru în faţă prezentarea jocului „Distrugătorul de zombie". Nivelul 1 se desfăşură lejer: zombie-ii apăreau din toate direcţiile, însă viteza cu care înaintau era redusă, fapt pentru care reuşi să-i împuşte cu uşurinţă. Timp de trei niveluri făcu faţă sinistrului joc, dar la stagiul al patrulea, lucrurile se complicară, creaturile nopţii începură să zgîrie, devenind mai rapide. Baricadele cedau, camarazii mureau şi îşi epuizase aproape toată muniţia. Rămăsese singur pe cîmpul de luptă, aproape fără speranţă. Monştrii căzură unul cîte unul ucişi, cînd întăriturile se prăbuşiră: era expus. Apăsă pe trăgaci, dar nimic... suna a gol. Ceva îl prinse de gît. Scoase pumnalul şi îl înfipse cu sete în atacator, o dată, de două ori, de trei ori. Cîştigase. Duşmanul zăcea într-o baltă de sînge. Nivelul 5 îi puse capac: zombie-ii începură să alerge după el purtînd topoare. Cu cît omora mai mulţi cu atît apăreau alţii în loc. Resimţea oboseala din plin. Deodată, o mînă îl apucă din spate de picior şi căzu. Atunci cu toţii năvăliră peste el. Viaţa îi scăzu vijelios: 98–90–89–70.

[...]

CARTEA 3

Capitolul 3. Capcana

...Cînd se trezi, băiatul observă că se află în cu totul alt loc decît propria casă.

– Unde sînt?

– Tăcere! răsună ecoul unui glas necunoscut.

În jurul său se găseau numai oameni bizari, cu musculatura dezvoltată, dar cu trăsăturile feţei foarte deformate, etalîndu-şi zîmbete animalice.

– Deci, tu eşti celebrul erou care i-a învins pe soldatul Pereu şi pe viruşii gheţii!

– În carne şi oase! Dar tu cine eşti şi ce vrei de la mine?

Bărbatul cu care vorbea ieşi din umbră şi i se arătă. Avea o statură cel puţin dublă faţă de a sa, pielea albă ca varul, iar trăsăturile feţei foarte accentuate, făcînd din înfăţişarea acestuia una cadaverică.

– Vrei să spui că nu mă mai recunoşti? A trecut mult timp de cînd nu ne-am mai văzut, dar mă mir că nu-ţi mai aminteşti de mine! Momentul în care ne-am întîlnit trebuia să fie şi ultimul pentru tine, dacă nu am fi vrut puţin divertisment. Nemernicul de Kaspirskovici ne-a prins şi ne-a aruncat în temniţe, dar acum rolurile s-au inversat.

– Aha... tu erai conducătorul războinicilor troieni!

– Eşti foarte perspicace! La fel ca şi mentorul tău! adăugă, după care începu să zîmbească, arătîndu-şi dinţii piliţi de vampir.

– Nemernicule! Dă-mi familia înapoi!

– Nu-ţi face griji! Familia ta este în siguranţă! După cum ai observat, noi i-am învins pe antiviruşi datorită unui parazit care transmitea o boală prin simpla sa muşcătură. Transmitea boala vampirismului. Aceasta a venit ca o veste incredibilă, dar şi ca un blestem. Bănuiesc că ştii nevoia noastră de sînge şi de întuneric.

– Da, am auzit cum aţi omorît-o pe săraca doamnă Mendersen, în toiul nopţii.

– Văd că eşti la curent cu noile veşti. Din păcate, unii soldaţi nu mi-au ascultat porunca şi au început să-i atace pe oameni. Noi avem nevoie de ei în viaţă.

– Eu nu o să vă slujesc niciodată!

– Crezi că ai de ales sau crezi că cineva o să te salveze?

– Nu vei scăpa uşor! Antiviruşii te vor distruge cînd te vor găsi!

– Nu ai o senzaţie de *déjà-vu,* căci eu am! Mai lipseşte soldatul Kason sau cum îl numeşti tu, Kaspy. Duceţi-l la salvatorul lui! O să fie încîntat să-şi revadă ucenicul!

Zis şi făcut. Cătălin fu azvîrlit într-o celulă umedă, cu miros de mucegai şi foarte puţin luminată. Singura sclipire care se mai zărea erau doi ochi sîngerii.

– KK... Kaspy? Tu eşti?

Silueta de vampir cu ochii injectaţi se apropie încet de el, cu o respiraţie greoaie, mucedă, parcă însetată de sînge, şuierînd de ţi se făcea pielea măciucă.

– Stai departe! Nu te apropia! AJUTOOR!!!

Pagină realizată cu sprijinul:

La capitolul cărţi recomandate de micii dilematici, se numără cunoscuta serie Jurnalele vampirilor, serie care parcă nu se termină niciodată, mai ales că în lumea vampirilor poţi învia, poţi muri şi poţi zbura. Sebastian, la capătul celălalt al firului, ne scrie despre o altă serie, clasică, prea cunoscută şi demnă de-a fi citită de toţi, vă spun eu.

Atunci cînd vampirii se îndrăgostesc

Jurnalele vampirilor

de L.J. SMITH

Jurnalele vampirilor este seria de succes scrisă de L.J. Smith, pe care o voi prezenta în continuare. *Trezirea* este prima parte din *SAGA Jurnalele vampirilor,* care ne introduce în întunecata, dar totuşi seducătoarea lume a vampirilor.

Apriga ură a doi fraţi, odinioară prieteni, dar deveniţi duşmani, străbate timpul şi locurile, începînd cu Florenţa sfîrşitului de veac XV, pînă în secolul al XX-lea, cînd acţiunea se petrece într-un orăşel american numit Fell's Church. Cei doi fraţi, Stefan şi Damon, au iubit odată aceeaşi fată, Katherine, care era, de fapt, un vampir. Katherine le-a dezvăluit secretul ei, dar a murit pentru ca vrajba dintre cei doi fraţi să dispară, numai că aceasta a înrăutăţit situaţia. Stefan şi Damon aveau în vene sînge de vampir, de la Katherine, de aceea cînd, cuprinşi de furie, s-au ucis unul pe altul, învinovăţindu-se, au devenit vampiri.

Drumurile li s-au despărţit, sau aşa credea Stefan, dar ceea ce nu ştia el era că Damon îl urmăreşte, căutînd răzbunare. Stefan a hotărît să nu omoare oameni, aşa că a început să bea sînge doar de la animale, acest lucru slăbindu-l, în timp ce Damon e din ce în ce mai puternic.

Ajuns în Fell´s Church, Stefan o întîlneşte pe Elena, care seamănă foarte mult cu Katherine. Cei doi s-au îndrăgostit, iar Stefan îi dezvăluie Elenei ce este el cu adevărat, însă Damon intervine, iar, după o scurtă ceartă cu fratele său, Stefan dispare în mod straniu.

Aceste evenimente s-au întîmplat în *Trezirea,* însă aventurile celor doi fraţi vampiri – Stefan (distant şi misterios, încercînd să o apere pe Elena de ororile trecutului său) şi Damon (chipeş, periculos, mînat de dorinţa de răzbunare împotriva fratelui său mai mic, pe care îl învinuieşte că l-a trădat şi hotărît să o aibă pe Elena, încît e în stare să omoare pentru ea) şi a frumoasei fete, Elena (cea cu ochii de nestemată, care poate avea orice băiat îşi doreşte) se vor continua în *Lupta,* următoarea carte.

În *Lupta,* viaţa de muritoare a Elenei se sfîrşeşte, însă povestea iubirii adolescentine a doi fraţi şi fata împărţită în dragostea lor devine din ce în ce mai palpitantă în *Furia*.

Elena a devenit vampir, a fost transformată în ceea ce odinioară dorise, dar se şi temuse să devină. Şi-a pierdut memoria şi şi-a uitat dragostea pentru Stefan, îndreptîndu-se spre Damon.

Stefan, care nu ştia că Elena se transformase, e chinuit de pierderea ei, vrea să pună capăt luptei dintre el şi Damon, pentru totdeauna, indiferent cu ce preţ, în timp ce Damon e împlinit şi mai fericit ca niciodată, deoarece Elena este a lui.

Dar setea de răzbunare împotriva fratelui său îi va otrăvi triumful.

În cele din urmă, Elena îşi aminteşte că adevărata ei iubire e Stefan, la timp pentru a-l opri pe acesta să se piardă în lume. Fata cu părul de aur le dezvăluie prietenilor săi că ea a devenit vampir. Însă un duşman apare în Fell's Church, iar cei trei vampiri trebuie să îşi unească forţele într-o bătălie mortală. Ei nu au nici cea mai vagă idee despre cine este cel care-i atacă pe locuitorii din Fell's Church, pînă cînd Alaric Saltzman, noul profesor de istorie şi vînător de vampiri (de fapt, nu vînase niciodată unul), le atrage atenţia că totul se învîrte în jurul Elenei: maşina ***ei*** s-a scufundat în rîul Drowning Creek, la înmormîntarea ***ei*** (familia sa o credea moartă) cîinii au înnebunit şi i-au atacat pe oameni, sora ***ei*** a fost rănită de pisica sa, Snowball.

Stefan, Elena şi Damon şi-au dat seama că Alaric are dreptate, dar întrebarea era următoarea: ce vor face în continuare? Elena şi Stefan au o presimţire că ceva se va întîmpla pe data de vineri, 13, la Balul Zăpezii. Cum Alaric Saltzman nu a reuşit să amîne balul, cei trei trebuie să se confrunte cu a Doua Putere.

Ultima carte din serie, care a fost publicată, este *Reuniunea*. O nouă ameninţare s-a ivit în Fell's Church – un alt spirit malefic dezlănţuit, însă acesta nu e sfîrşitul fenomenalei serii *Jurnalele vampirilor,* care se va mai continua cu încă trei volume.

Vă invit să le citiţi, cu credinţa că o să vă placă aşa de mult ca mie!

Teodora NICOLAE, *clasa a VI-a, Şcoala nr. 79, Bucureşti*

Aventuri în Peştera Neagră

Cireşarii

de CONSTANTIN CHIRIŢĂ

Primul volum din *Cireşarii – Cavalerii florii de cireş* – vorbeşte despre şapte copii care trăiesc din plin acea perioadă a copilăriei în care visul şi aventura nu ţin seama de nici un obstacol. Autorul îi numeşte „cavaleri" datorită curajului extraordinar de care dau dovadă şi „cireşari" pentru că locuiau în cartierul Cireşului.

Cireşarii sînt: Dan, Victor, Ionel, Lucia, Maria, Ursu şi Tic, fratele mai mic al Mariei. Cei mari sînt colegi, elevi în clasa a VIII-a.

Multe dintre lucrurile care ne înconjoară li se par învăluite în taină, chiar dacă pentru restul lumii sînt de o simplitate elementară. Ajung astfel să cunoască un adevăr: „orice lucru, orice vietate ascunde o minune...". Şi doresc să desluşească cît mai multe asemenea miracole în vacanţa ce urmează să înceapă...

Cu o discreţie totală, Cireşarii se pregăteau de ceva vreme să pornească într-o expediţie ştiinţifică. Doreau să facă o hartă precisă a regiunii. Harta care exista la muzeul oraşului era plină de lacune, iar Cireşarii îşi propuseseră s-o completeze. În planul lor intra şi harta unei peşteri – Peştera Neagră, care nu prea era explorată.

Orele de geografie le-au fost folositoare, au învăţat multe lucruri despre peşteri. Şi-au luat notiţe şi au schimbat bilete între ei în alfabetul Morse. În pauză, copiii se întîlnesc sub castanul de lîngă cişmea şi încep să lămurească o mare problema: cum vor traversa rîurile şi lacurile din peşteră? Dan le-a dat o idee: Petrăchescu, vînătorul, avea o barcă de cauciuc, ar fi putut să o închirieze. Dar Cireşarii ştiau bine că nu le-o va da. Aşa că vor lua în rucsacuri: cuie, ciocane, cleşti, funii, lemne găsesc pe munte, pentru a construi o plută. Lucia şi Ionel, adevăraţi mesageri ai bunei dispoziţii, au reuşit după multă „sudoare extraşcolară" să construiască două aparate T.F.F, simple, portabile, necesare expediţiei. Tic, prichindelul blond cu nasul cîrn, de o şiretenie fără seamăn, îi cere tatălui să-l lase în expediţie. Tata nu l-a lăsat. Dar Tic e foarte ambiţios şi mereu reuşeşte să-şi atingă scopul. L-a rugat pe Moş Timofte, paznicul şcolii, să-l ajute. Acesta era un bătrînel simpatic, cel mai mare povestitor de basme din oraş şi un susţinător al Cireşarilor. Tatăl lui Tic l-a ascultat pe Moş Timofte şi l-a lăsat pe Tic să plece în expediţie. Tic vrea să le facă o surpriză Cireşarilor, adică să se întîlnească cu ei pe drum. Îl însoţeşte şi drăgălaşul Ţombi, şmecherul cu buline pe o ureche, care, deşi are patru labe şi o coadă, e cel mai bun prieten al lui Tic.

La primul popas al Cireşarilor, Ursu l-a zărit pe Tic şi i-a lăsat mîncare şi un bilet. Cu toate acestea, prichindelul s-a rătăcit. Seara, cînd au instalat corturile, Cireşarii au început să-l caute pe Tic şi l-au găsit în pădure.

A doua zi, prin tragere la sorţi, s-au împărţit în două grupe: prima grupă urma să intre în peşteră, a doua grupă trebuia să urce pe coama peşterii şi să-i anunţe pe cei din peşteră de orice pericol sau prăbuşire.

Cireşarii din prima grupă, odată ajunşi în peşteră, au fost uimiţi de frumuseţea decorului unic, subpămîntean, cu încăperi largi, luminate straniu de razele care se furişau prin crăpături subţiri. Lanternele lor luminau zeci de ţurţuri albicioşi, ciorchini de marmură, firide tainice şi statui ciudate.

Cum reuşesc Cireşarii să treacă peste primejdiile care se aflau atît în peşteră, cît şi afară pe munte e ceva ce nu trebuie să-i scape unui cititor. Vă asigur că după primele pagini citite nu îţi vine să mai laşi cartea din mînă. Cu fiecare pagină simţi cum Cireşarii devin prietenii tăi. Te iau cu ei în căutările lor, îi însoţeşti în toate peripeţiile lor.

Prietenie, umor, dorinţe, secrete, toate într-o povestire scrisă cu multă măiestrie.

Sebastian LIPAN, *clasa a IV-a, Liceul Teoretic „Gh. Şincai", Cluj-Napoca*

Un roman grozav, care de adulţi este considerat psihologic, dar de copii şi adolescenţi de aventură, descris de Tudor Rusan, este Împăratul muştelor, *dar, dacă sînteţi slabi de înger, mai aşteptaţi vreo doi ani, nu este niciodată prea tîrziu. Gîndiţi-vă că eu am studiat cartea asta la Facultatea de Limbi Străine!*

Adevăr şi magie

Cronicile Wardstone

de JOSEPH DELANEY

Acum cîteva săptămîni am descoperit o serie de cărţi – şapte la număr, dintre care am citit pînă acum şase –, scrise de autorul britanic Joseph Delaney. Povestea se bazează, mai mult sau mai puţin, pe întîmplările din copilăria autorului.

Personajul ce se află în centrul tuturor acţiunilor este Thomas J. Ward, fiul unui fermier şi al unei femei exotice, misterioase, cel de-al şaptelea fiu al unui al şaptelea fiu, care este dat în ucenicie Vraciului Comitatului, John Gregory.

Joseph Delaney dă o cu totul şi cu totul altă faţă îndeletnicirii de vraci, în viziunea lui principala îndatorire fiind să înlăture Întunericul din ţinutul de care aparţine şi pe care îl serveşte, toate acţiunile petrecîndu-se în secolul al XVII-lea.

Supus unor probe mai grele sau mai uşoare, în primele luni de ucenicie, Tom se descurcă bine, dar se împrieteneşte cu cine nu trebuie, făcînd promisiuni unei fete cu pantofi ascuţiţi, pe nume Alice, exact aşa cum Vraciul îl învăţase să nu facă.

Aşa ajunge să o elibereze, fără să-şi dea seama, pe Mama Malkin, o vrăjitoare ţinută într-unul dintre puţurile din grădina Vraciului, şi să fie la un pas de a-şi pierde viaţa, fiind însă salvat de fata cu pantofi ascuţiţi, care îi devine cea mai apropiată prietenă.

În următoarele luni, Tom şi Vraciul pleacă la Priestown, la înmormîntarea fratelui Domnului Gregory, unde o găsesc pe Alice, acuzată de către Inchizitor de vrăjitorie şi ameninţată cu arderea pe rug. Cei doi încearcă să o salveze pe fată şi în acelaşi timp să înfrîngă Urgia, un monstru ascuns în catacombele oraşului.

În lunile ce se succed întîmplării cu Urgia, Vraciul, Tom şi Alice se duc în sudul Comitatului, la casa de iarnă a Vraciului, respectiv la casa unor prieteni de-ai lui din apropiere. Aici, Tom face cunoştinţă cu Meg Skelton, o vrăjitoare lamia de care Vraciul este îndrăgostit şi pe care o cunoaşte încă din tinereţe, dar pe care o ţine închisă în pivniţa casei lui de iarnă, pe perioada anului, iar iarna, împreună cu el şi ucenicul lui din casă, încearcă s-o facă să-şi piardă memoria şi îndeletnicirea de vrăjitoare.

De asemenea, îl cunoaşte şi pe un fost ucenic al vraciului, necromantul Morgan, care vrea să trezească spiritul iernii, Golgoth, şi deşi îl convinge pe Tom, folosindu-se de sufletul tatălui său mort, să-i aducă o carte cu incantaţii şi chiar reuşeşte să-l invoce parţial pe Golgoth, Tom izbuteşte să scape, şi de această dată, cu ajutorul lui Alice.

În spatele multor crime din comitat, se ascund alte secrete legate de Vraci, de familia lui Tom şi de familiile din care se trage Alice, toate avînd un punct comun, şi anume invocarea Diavolului. Toate aceste întîmplări culminează cu invocarea Diavolului, care îl urmăreşte pe Tom timp de cîteva zile, iar odată ajuns la fermă, se mai întîlneşte şi cu vrăjitoarea asasină, Grimalkin, pe care reuşeşte s-o învingă necinstit cu ajutorul unei şmecherii pe care nici mama, nici magistrul său nu ar fi acceptat-o vreodată.

În următoarele luni, Vraciul îl trimite pe Tom să studieze cu un alt vraci, Bill Arkwright, care, deşi are metode mai dure de lucru, reuşeşte să-l înveţe pe Tom multe lucruri importante, mai ales să înoate şi să lupte, aflîndu-se în ţinutul vrăjitoarelor de apă.

Dar Diavolul are un scop sigur – să-l învingă pe Tom, pentru a cîştiga stăpînirea lumii. Mama lui Tom însă îl priponeşte să nu-l poată omorî, aşa că Diavolul o trimite pe Morwena, fiica sa, după el. Aceasta încearcă, de mai multe ori, să-l ucidă pe Tom, şi de asemenea pe Vraci şi pe Alice, dar nu reuşeşte, prinzîndu-l doar pe Bill Arkwright.

Împletind realul şi irealul, Joseph Delaney realizează în această serie de cărţi echilibrul dintre bine şi rău, lumină şi întuneric, un echilibru precar, ce este exprimat prin alianţele sau rivalităţile dintre vraci, vrăjitoare, zeităţi şi Diavol, în cele din urmă dovedindu-se că Întunericul are întotdeauna şi o parte luminată, fie că unii vor să creadă asta sau nu.

Deşi la început cărţile mi s-au părut puţin „trase de păr", fiind fragmentate întîmplările în aşa fel încît cititorul clasic să-şi dorească să le citească, am ajuns să fiu fascinată de micile lucruri simple care ori le fac viaţa grea eroilor cărţii, ori îi ajută, dar care întotdeauna decid soarta tuturor.

Cred că este o lectură de vacanţă minunată şi îi îndrum şi pe alţii să citească aceste cărţi, căci vor fi uimiţi de cît de mult adevăr poate fi ascuns în întîmplările magice şi ireale.

Agatha Cristiana GEORGESCU, *clasa a VII-a, Liceul Bilingv „Miguel de Cervantes", Bucureşti*

Pe o insulă pustie

Împăratul muştelor

de WILLIAM GOLDING

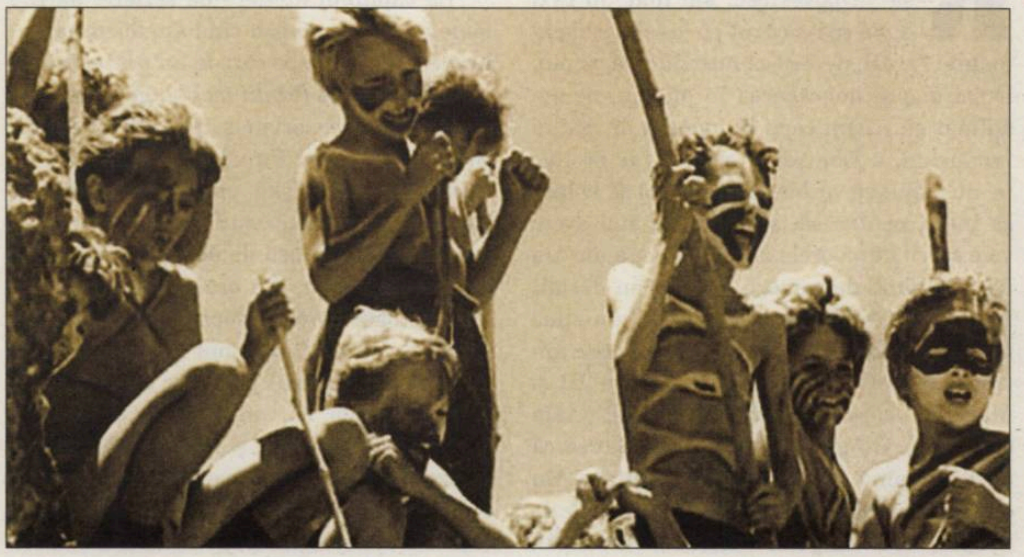

Gîndeşte-te: eşti prins împreună cu alţi copii de vîrsta ta pe o insulă pustie, *fără nici un adult*! Ar fi mişto, nu? Fără adulţi înseamnă – automat – fără teme, fără şcoală, fără obligaţii şi fără prea multă treabă! Bănuiesc că ţi-ai face prieteni noi, te-ai distra, ai vîna, poate, ca în *Doi ani de vacanţă* de Jules Verne?

În *Împăratul muştelor* lucrurile nu decurg chiar atît de paşnic cum aţi putea crede. La scurtă vreme după ce au naufragiat pe o insulă pustie, copiii în cauză au început să se împartă în grupuri şi grupuleţe: grupul de puşti mici, între 5 şi 8 ani; grupul lui Ralph, un băieţel de 12 ani care încearcă să se menţină în poziţia de lider paşnic pe insulă, şi grupul lui Jack, liderul unei trupe de corişti de la o catedrală din Anglia, care aspiră să devină un vînător iscusit, fără să-i pese de ceilalţi.

La cîteva ore după ce a fost ales şef, Ralph, fiind un lider înnăscut, propune o strategie: coriştii lui Jack vor ţine aprins un foc de semnalizare, în caz că un vapor trece din întîmplare pe lîngă insulă. Coriştii ignoră sfatul şi pornesc să vîneze, ratînd un vapor care era în trecere. Asta declanşează un conflict major între Jack şi Ralph, iar, după cîteva zile, Jack pleacă – parcă urmîndu-şi instinctul – împreună cu majoritatea copiilor, transformîndu-i în sălbatici, în lupta lor pentru supravieţuire.

La ordinul liderului lor, „sălbaticii" încep să-i vîneze pe cei care nu vor să li se alăture, distrugîndu-le inocenţa prin inocularea groazei.

Semnificativ în acest roman este faptul că atît personajele cît şi întîmplările trimit de fapt la balanţa *bine şi rău, civilizaţie sau anarhie, eu sau Celălalt*. Un interesant pretext pentru a ne întreba – sîntem mari de-acum, nu-i aşa?

Tudor RUSAN, *clasa a VII-a, Colegiul Naţional „Moise Nicoară", Arad*

În iunie, am fost la Cluj împreună cu Ileana, la prezentarea de proiecte a Cercurilor de lectură organizată de ANPRO, ca să îmi facă reclamă, doar cine îmi rezistă îmbrăcat în fracul ăsta bleumarin? M-am plimbat prin oraş vreo trei zile şi cel mai mult mi-a plăcut la Grădina botanică, unde aş fi înotat cu drag printre atîţia nuferi.

Ileana ZIRRA

Cine se joacă de-a scrisul, la Cluj

Pe la jumătatea lunii iunie, deci imediat după absolvirea şcolii de muzică şi a claselor gimnaziale, eu mi-am făcut bagajul, mi-am strîns catrafusele, iar cu cinci ediţii diferite ale lui *Dilematix* sub braţ, am sărit în tren spre Cluj. De ce? Se pare că ajunsesem la faza naţională a unui concurs de proiecte. În ce vagon? Doi. Şi cu cine am stat? Păi, am mers cu prima mea dirigintă, o suuuperprofă de română, chiar cea care m-a bătut la cap cu excursia asta, şi cu două eleve ale dumneaei care sînt cu doi ani mai mici ca mine, cu încă o doamnă profesoară la fel de tare din Liceul Greco-Catolic, profă care ne trimite mereu cele mai şoriceşti texte, şi cu alţi trei oameni, cu un an mai mici ca mine.

Acum hai să vă spun numele noastre de cod, ca să vă pufnească rîsul. Cele două eleve ale fostei mele diriginte erau Ivonuşka şi Denisa, pe care nu o cheamă Denisa, dar nimeni nu îi reţinea niciodată numele şi toţi inventau cîte un nume cu iniţiala, D, aşa că am tachinat-o în grup şi-am botezat-o Denisa. Pe profa lor o putem numi pur şi simplu „diriga", iar pe cealaltă profă hai s-o ascundem sub denumirea de „profa de română". Cea mai interesantă poreclă este a lui Matei: fiind noi în inima Clujului, i-am zis mai întîi Matei Corvin. S-a plictisit repede, aşa că i-am spus Corvi, dar nici aşa n-a fost mulţumit! Ce să-i faci dacă e încăpăţînat? M-am enervat şi am urlat după el, cînd ne-a luat-o în faţă, „Corvinaş, băiete!" şi uite aşa a fost strigat mai departe. Cele două colege ale lui, Bianca, supranumită „amanta lui Justin Bieber", care şi *el* avea o poreclă un pic mai deşucheată, şi Raluca, „Ginger" să-i spunem, erau cele mai tăcute şi mai retrase. Noi, ceilalţi, eram prea bucuroşi şi muuult prea energici pentru restul lumii. Bine, în afară de Denisa, care a ras două cărţi în cele patru zile la Cluj! La cît de cu nasu' în calendar a fost, vă recomand cărţile *Fascinaţie* şi *Povestiri filozofice*.

În aceeaşi cameră cu Morandi

Şi-acum s-o luăm din loc cu poveştile de la Cluj! Am călătorit multe ore cu trenul şi am dormit cu o pereche de căşti în urechi, deşi aş putea spune cu tărie că tot zgomotul şinelor m-a adormit, nu tu Bach, nu tu Beatles! Trenul a avut întîrziere şi de-abia la 7 jumate în zorii zilei ne lăsam bagajele în camere şi făceam cîte un duş. La 8 ne-am dus la masă, unde, da, i-am jucat o mică farsă dirigăi, pentru că a întîrziat. I-am spus că a fost marmeladă şi dulceaţă de caise şi că tocmai le ratase, iar ea s-a şi dus să întrebe, dar bucătăreasa a trebuit s-o dezamăgească. Profa de română a rîs copios, gaşca veselă s-a înecat de-a dreptul. Dar să vă spun oleacă şi despre camere, fără pic de părere de rău că am dormit acolo! Aveai senzaţia că aveai iar zece ani şi te duceai în tabere vara, cînd după ditamai focul de tabără nu dormeai şi şuşoteai toată noaptea, iar moderatorul venea la ora 1 şi zbiera la tine să mai şi taci, că de nu, nu mai primeai micul dejun sau îţi confisca bomboanele. Dar noi eram ceva mai upgradaţi, aveam şi un poster cu Morandi, semnat: „Pentru cea mai *cool girl!* Morandi". Că tot am ajuns să vorbim de seri, la capitolul ăsta am să vă spun şi ce prostii am făcut noi într-o seară după ce ne-am întors din centru de la shaorma şi după o plimbare luuungă şi drăguţă. Corvinaş şi cu mine a trebuit să le păcălim pe Ginger şi pe amanta lui Justin Bieber că le ducem la mall, dacă se mişcă suficient de repede şi ţin pasul, dar ele au eşuat şi noi am scăpat basma curată. Înainte să-i hrănim pe porumbei în spatele Bisericii Ortodoxe, ne-am despărţit de profe la sfîrşitul lansării de carte a Ruxandrei Cesăreanu, *Angelus,* unde am fost rugaţi să scriem cum ne vedem noi îngerii păzitori cu o aripă sau fără nici una, înger de secol XXI, iar acolo ne-au fost alese textul lui Corvinaş şi al meu şi chiar au fost publicate fragmente pe blogul scriitoarei. A fost unul din momentele mele preferate, nu pentru că am ieşit bine în poză pe blogul profei de română, ci pentru că tema atelierului a fost foarte bună şi de acolo au ieşit cele mai bune texte din toate cele patru zile, am impresia. Toate astea s-au întîmplat la o librărie Humanitas de lîngă Biblioteca Centrală. Chiar au rămas agăţate textele noastre pe-acolo.

Revenind la seara despre care voiam să vă povestesc, am luat un taxi după ce i-a căzut pe jos shaorma amantei lui JB, pentru că întîrziam la cămin. După duş şi îmbrăcarea în pijama, ne-am adunat să jucăm cărţi în camera dirigăi, a Ivonuşkăi, a Denisei şi a mea, iar profele ne-au sunat să vorbim cu portarul să le lase să intre, pentru că, se pare, nu mai aveai voie să vii după orele 22. Şi în seara aia am făcut schimb de camere, profele au dormit în cealaltă, şi noi am chicotit şi-am spus bancuri pînă la 1 noaptea, după care am trecut la poveştile de groază despre JB şi Mărioara, care îţi mînca shaorma şi o tăia cu satîrul. Ginger şi amanta lui JB cred că au urlat pînă la ora 6, înspăimîntate. Eu eram monstrul, clar, aveam şi cămaşă de noapte, rolul era perfect. Pe la 3, cineva din curte a îndreptat o lanternă spre geamul nostru, şi fetele cred că au trezit tot holul în momentul ăla, mai ales că le-am spus că e cadavrul lui JB în curte şi îşi caută amanta. Distracţia a continuat pînă s-au înecat de rîs Denisa, Ivonuşka şi Corvinaş, eu fluturam prin cameră în aşternut şi le speriam pe colegele lui Corvinaş.

Grădina botanică şi vorbe de duh

A doua zi am mers la Şcoala „Elf", una privată şi foarte aranjată, unde copiii chiar fac multe proiecte, şi nu din silă, ci chiar de plăcere. Şi acolo ni s-a făcut o prezentare a celor patru zile pe care aveam să le petrecem. În acea după-masă am mers la celebra Grădină Botanică din Cluj, care, într-adevăr, îşi merită faima şi vorbele de duh! Aţi mai văzut trandafiri lila mari şi parfumaţi? Dar plante care coboară ca din cer, arată ca nişte buzdugane şi au frunze de palmieri cu ventuze? Unele au şi flori mov şi albe, cu aspect de mîna Maicii Domnului. O baltă plină cu nuferi nu numai verzi, ci şi ceva mai gălbejiţi – nu de vreme – sau poate chiar spre albăstrui? Broaştele săreau ca bete, şi pe marginea acestei mici mlaştini era plin de plante carnivore cu tulpini care mai de care mai adîncite în apă. La cactuşi nu ne-au lăsat să intrăm, dar cui îi mai trebuie cactuşi cînd te poţi pierde printre trandafirii grena?

La capitolul ateliere de scriere, părţile mele preferate au fost cînd am făcut haikuuri despre cărţile pe care le-au prezentat copiii, dintre care *Primii mei blugi* a fost cartea propusă de Corvinaş, amanta lui Justin Bieber şi Ginger. Eu am fost în echipă cu Corvinaş şi Ivonuşka, cred, şi am făcut un haiku despre *Pescăruşul* Jonathan Livingstone, carte propusă de două grupuri de la cercul de lectură, din oraşe diferite, chiar! Dintre toate cărţile propuse, aleg cu tărie *Împăratul muştelor!* A mai fost foarte fainâ partea cu compusul poeziilor din versurile propuse de noi. Au apărut nişte combinaţii de Eminescu, Coşbuc şi Macedonski, scrise cu exces de zel, devenite exagerat de simpatice, totuşi oprindu-se la limita posibilităţilor. Proiectul din după-amiaza aceea era să-i oprim pe oameni pe stradă şi să-i rugăm să ne recite nişte versuri, dar a plouat torenţial de la ora 3. Noi totuşi ne-am plimbat peste tot, chiar ne-am adăpostit într-o catedrală protestantă din centru şi am vorbit despre diferenţele între bisericile ortodoxe şi cele catolice.

La mall, cu Dilematix

Am sărit pînă acum peste cel mai important episod, şi anume prezentarea lui *Dilematix,* care a avut loc la etajul I al Mall-ului Iulius, la Diverta. Colţişorul alocat revistelor care se lansau în după-masa aceea era plin de profi şi profe de română şi elevii lor. Trei reviste literare au fost promovate, dintre care prima a fost pentru copii din şcoala primară şi, eventual, grădiniţă, a doua pentru gimnaziu şi liceu, şi un ziar, adică *Dilematixul* nostru, şi încă o revistă, chiar mama noastră, *Revista Cercurilor de Lectură,* cea care ne-a adus la Cluj, de fapt. Eu eram roşie de entuziasm şi am povestit despre cum am ajuns să public prima oară, cît de încîntată am fost că mi-a apărut textul pe prima pagină, cum am continuat pînă mi-a propus Adina pe faţă să „mă angajez" şi cum am sărit în sus de fericire urlînd „da!" după o gură de cappucino la o terasă, în februarie. După lansare, multe persoane au venit să mă felicite, deci a fost un succes!

Ar mai fi multe de povestit despre Cluj, dar deja am mîncat prea mult din pagina asta de ziar şi cred că în curînd am să las o pată mare de cerneală dacă mai continui, aşadar îmi scot jobenul şi fac o plecăciune! *Au revoir!*

DILEMATIX
supliment al revistei
Dilema veche nr. 344
16-22 septembrie 2010
Coordonator:
Adina POPESCU
Redactor colaborator:
Ileana ZIRRA,
clasa a IX-a, Colegiul Naţional Bilingv „George Coşbuc", Bucureşti
Viniete: shutterstock
Secretar general de redacţie:
Dana CĂLINESCU
Corectură:
Ruxandra MIHĂILĂ
şi Patricia MIHAIL
Prezentare grafică:
Dan STANCIU
Tehnoredactare:
Adrian DAMIAN
e-mail: dilematix@gmail.com
tel.: 021.231.35.00

Augustin IOAN

Westminster Cathedral

Deşi am fost de multe ori la Londra, mai cu seamă în anul de juneţe oxfordiană, nu vizitasem niciodată catedrala catolică (http://www.westminstercathedral.org.uk/art_history.php) a capitalei britanice, pînă anul acesta. Ar fi trebuit să o fac, mai ales că lucram, taman ca meşterul Manolache, la o nouă (şi la fel de nebăgată în seamă) variantă de catedrală patriarhală. Ce legătură este între cele două biserici – una reală de la 1900 şi cealaltă virtuală, chiar de cîteva decenii mai dinaintea ei (şi încă în această stare)? Aparent, nici una. Şi totuşi, mi se pare că Westminster Cathedral ar fi (fost) – cel puţin în privinţa spaţiului interior – cel mai inspirat exemplu la care ar fi trebuit să ne uităm, pentru o catedrală neobizantină la vest de San Marco din Veneţia, dacă nu cumva la vest de Sfînta Sofia însăşi. În orice caz, cea mai avansată formă de interpretare a tradiţiei Bizanţului într-o catedrală urbană de mari dimensiuni. Mai mult, am văzut în eforturile arhitectului Bentley de a ocoli, deodată cu goticul asociat prea strîns, în Marea Britanie de sfîrşit de secol XIX, cu ritul anglican, ceva din frămîntările arhitecţilor interbelici din România. Şi aici era o luptă de dus cu sinele colectiv. Trebuiau biserici ample, dar precedentele istorice nu îi ajutau (căci meşterii care le făcuseră nu le aparţineau, ca neam, într-un timp cînd se vorbea, prea strident, de bună seamă, despre sînge şi etnie). Îi ajutau, în schimb, să meargă direct la origini, la Bizanţ, unde existau, deopotrivă, referinţe de scară urbană şi originalele la care făceau stîngace trimitere precedentele locale medievale de pe teritoriul actual al României. În a emula tradiţia bizantină şi pe cea latină (separat sau împreună) găsiseră atît Antonescu cît şi Ionescu Berechet sau Christinel, Traianescu, Niga, Joja şi Goga şi alţii modalitatea de a scăpa de orice supărătoare trimiteri în trecut. Or, la scară imperială, aveam în Westminster Cathedral o reuşită deplină a căutărilor acestor predecesori ai noştri.

Intuim unde se termină, sus, catedrala, deşi nimic nu e sigur. Catedrala nu este gata.

Să mă explic. De îndată ce intri în biserică, şocantă este înţelegerea naturii spaţiului bizantin într-un loc unde, tocmai, exact distanţa (atît cea istorică, temporală, cît şi cea geografică, în mile) ar fi fost de aşteptat. Dacă parterul naosului este o recapitulare a tehnicii marmurei simetrice, a intarsiilor şi a mozaicurilor paleocreştine, pardoselile sînt cosmateşti, amintind mai degrabă de micile biserici romane care încă le mai conţin. Jos, aurul îşi face datoria şi amplifică cerurile abstracte ale icoanelor deliberat compuse stîngaci, ca-n primele mozaicuri, pe care se reflectă lumini de candelă.

Dimpotrivă, spaţiul de deasupra nivelului privirii este strict bizantin. Cîteva cupole de cărămidă amintesc imediat de referinţa Sfintei Sofii. Ca şi acolo, se descarcă pe tamburi fenestraţi. Dar lumina de la Bizanţ este mult mai intensă decît cea de la Londra şi efectul secant al soarelui este, dincolo, evident. Aici, ochiurile de lumină naturală sînt, parcă, prea sus şi prea palide spre a se uni în acel plan de tăiere oblică în măsură să dea unuia, precum Procopius din Cesareea, iluzia că acea uriaşă cupolă imperială chiar pluteşte peste spaţiul naosului, ca un OZN în levitaţie.

Căci, spre deosebire de original, aici tot acest nivel superior al spaţiului este complet nefinisat şi neguros. Vezi rotirea cerurilor, dar ele sînt în aceeaşi măsură genuni, de vreme ce – ştim deja – ceea ce este sus este şi jos. Pătrunde lumina, dar numai atîta cîtă este necesară spre a spori întunecimea spaţiului celui de sus. Sus e indistincţie, haos şi nemărginire, căci amploarea de necuprins, parcă, a acestui efect ascensional este amplificată tocmai de dimensiunile impresionante ale lăcaşului de rugăciune. Intuim unde se termină, sus, catedrala, deşi nimic nu e sigur. Catedrala nu este gata. Ca şi la biserica Mănăstirii Caşin din Bucureşti (care, deşi semnificativ mai mică decît catedrala despre care vorbesc, îi este acesteia consîngeană), doar parterul este gata, nu pentru că arhitectul va fi dorit asta, ci pentru că aşa au fost timpurile. Spre deosebire de Caşin însă, la Westminster Cathedral se lucrează, încă. La ora vizitei mele, se colectau bani pentru terminarea mozaicurilor din Capela Sf. Gheorghe. Nu mă îndoiesc că, în ciuda numărului infinitezimal de credincioşi aflaţi la slujbă şi a originilor lor evident non-insulare, canonicii catedralei au ca viziune terminarea ei integrală.

Or, cine sînt eu să spun că ar fi păcat să se termine şi că, aşa cum este, în proces, este mult mai cutremurătoare chiar decît dacă ar fi gata?

***Augustin Ioan** este arhitect şi profesor la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

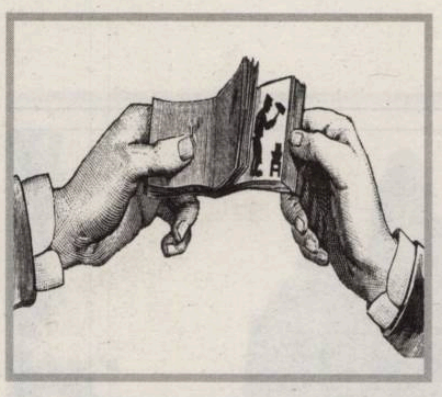

Marius CHIVU

feedbook

Adulter în vremea dosarelor

● **Gabriela Adameşteanu, *Provizorat*, Editura Polirom, 2010.**

La zece ani de la începutul relaţiei cu lectorul universitar Petre Arcan (scena finală a romanului *Drumul egal al fiecărei zile* din 1975), cu care între timp s-a şi căsătorit ducînd însă o viaţă plină de rutină, răceală şi reproşuri, Letiţia întreţine un adulter cu colegul ei de serviciu Sorin Olaru, ambiţios şi perspicace secretar cu propaganda. Sînt anii '70 şi amîndoi fac parte din „generaţia norocoasă", prima generaţie crescută şi educată în comunism, scăpată de persecuţii şi arestări, dar avînd în continuare „obsesia dosarului prost". Încercarea lor de a duce o viaţă secretă fericită, în garsoniera împrumutată de la un coleg, şi cît de cît paralelă cu lumea supravegheată în care trăiesc este însă doar o iluzie ce se destramă treptat. Politicul se insinuează în fiecare conversaţie şi confesiune şi, în timp, răsfrînge asupra amanţilor umbrele suspiciunii. Ceea ce-i apropie ajunge să-i şi înstrăineze, căci intimitatea lor ilicită naşte permanent întrebări. Fiecare îşi cunoaşte doar parţial trecutul, lucru care-i face pe amîndoi deopotrivă nesiguri de sine şi de celălalt. Letiţia, născută Branea, descoperă în unchiul-tată adoptiv un simpatizant legionar; mai mult, carieristul ei soţ îi reproşează şi alte lucruri neştiute din trecutul familiei sale, al cărei dosar de „origini nesănătoase" (un unchi secretar de stat în guvernul antonescian, un altul spion britanic şi tatăl natural condamnat pentru omisiune de denunţ) îi întîrzie confirmarea tezei de doctorat şi, implicit, avansarea într-un post din străinătate. Trecutul familiei lui Sorin Olaru, şi el un copil adoptat, este la fel de „vinovat", căci mai toţi Iovăneştii – mama lui naturală, unchiul şi bunicul lui – au fost cu toţii militanţi legionari, la fel şi prezumtivul său tată natural. Ca şi Letiţia, şi Sorin Olaru este un inocent, căci istoria familiei sale o ştie mult mai bine decît el şeful de cadre al instituţiei unde lucrează.

Numită generic Clădirea, acest minister nenumit este un adevărat Castel al dosarelor în interiorul căruia funcţionează o odioasă birocraţie impulsionată şi de noua politică a „rotirii cadrelor": liste, rapoarte, note, cereri, sesizări, aprobări, numiri, convocări etc. Pe culoarele şi în birourile Clădirii se fac tot felul de manevre şi strategii într-un joc cvasi-secret de-a Puterea şi parvenirea politică. Posturi, funcţii, transferuri, repartiţii, promovări – totul este în joc şi fiecare ia parte la el. De aceea, orice pată sau tentativă de falsificare a trecutului şi orice gol de memorie pot deveni incriminatorii şi compromiţătoare, căci culpele politice ale familiei se moştenesc şi nu se prescriu niciodată. Într-un asemenea context/mediu, consecinţele sînt, în primul rînd, de natură psihologică, favorizînd apariţia conştiinţei duplicitare. Astfel, contaminaţi de *„l'air du temps"* (numele unui parfum evocat în repetate rînduri), amanţii Letiţia Arcan şi Sorin Olaru ajung victimele unui fel de adulter politic, suspiciunile şi supravegherile reciproce fiind întreţinute de amestecul dorinţei cu teama, al tandreţii cu laşitatea, al geloziei cu carierismul. Trecutul îi face, iremediabil, vulnerabili şi amîndoi îşi pierd pariurile personale, cu dragostea şi cu istoria: Letiţia se retrage în scrisul ei, iar Sorin consimte la compromis de dragul parvenirii politice. În cele din urmă, vieţile lor duble se despart. Tema romanului este, în fond, această imposibilitate a evoluţiei (sentimentale) a individului, blocajul lui în mecanismul regimului, destinul său captiv sub vremi, provizoriu.

Nu împărtăşesc integral entuziasmul celor care au spus despre acest roman că ar fi o replică a romanelor obsedantului deceniu sau o monografie/frescă a anilor '60-'70, nici măcar o frumoasă poveste de dragoste. Mai întîi, *Provizorat* este, într-adevăr, o călătorie în timp, dar nu doar tematic, ci şi stilistic. Găsesc construcţia romanului cumva greoaie şi, pe alocuri, chiar enervantă din cauza fragmentării prin atîtea *raccourci*-uri pe spaţii atît de mici, iar partea a doua, cea care face incursiunea în trecutul legionar al familiilor Branea şi Olaru, foarte greu de citit prin înmulţirea bruscă a personajelor şi insuficienta lor conturare, dar şi prin aglomerarea referinţelor istorice (un fel de cursul mic al Mişcării Legionare şi al regimului antonescian). Lista cu personajele şi gradele lor de rudenie de la finalul romanului nu e o anexă, ci un adevărat instrument de lectură.

Spre deosebire de romanele obsedantului deceniu, *Provizorat* ar fi putut avea, dincolo de libertatea politică, şi avantajul limbajului. Stilistic vorbind însă, romanul este destul de plat, fără savoare, scris, în marea lui parte, cuminte şi fără tensiune, tot cu emfazele analitice şaptezeciste şi cu lirismul anost al discursului indirect liber al naratorului omniscient. Prea multe descrieri inutile, prea banali tropii, doar prezenţa scenelor de sex (oricum doar incipiente şi mediocre) ce mai aduc în fraze nişte cuvinte explicite care-ţi amintesc că romanul e scris acum. Atmosfera gri a cărţii este un efect direct al limbajului, nu al viziunii narative. Apoi, enumerarea (cam ostentativă) a mărcilor de ţigări, cosmetice, băuturi spirtoase, cărţi citite şi muzici ascultate la petreceri (fapt care i-a impresionat pe mulţi recenzenţi) sau trimiterile destul de seci (un cititor străin nu cred că va înţelege nimic) la epoca dejistă şi la etapele ceauşismului nu fac neapărat dintr-un roman o frescă sau un tablou panoramic a societăţii despre care, de fapt, în afara cercului intelectualist al personajelor (tot o marotă şaptezecistă) şi dincolo de aspectul politic, nu aflăm absolut nimic. Gabriela Adameşteanu nu practică *acel* gen de realism social meticulos, aşa cum nu are nici o aplecare spre erotism. Povestea de dragoste nu e atît interzisă, cît lipsită de pasiune. Între Letiţia şi Sorin nu mi se pare că există suficientă chimie, în ciuda insistenţei naratoarei pe latura geloziei, iar reţinerea ei sexuală faţă de fanteziile lui rămîne, în mod regretabil, neexploatată narativ. Bîrfele, interpretările şi lecţiile de politică pe care Sorin i le dă Letiţiei în pat sînt însă un sugestiv intertext camilpetrescian despre cum natura vremurilor invadează pînă şi budoarul.

Roman masiv şi cu o atmosferă pregnantă, admirabil ca miză politică, ambiţios deopotrivă prin construcţie şi prin încercarea de a transgresa epocile istorice şi de a „recupera" două-trei generaţii de personaje, *Provizorat* nu reuşeşte, din păcate, ca în cele 450 de pagini ale sale să ofere nici măcar un singur episod memorabil. Mă tem că interesul lui rezidă mai mult în latura politică, decît în cea literară. Spune multe, dar o face destul de plicticos.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

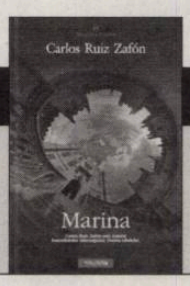

● **Carlos Ruiz Zafón, *Marina*, traducere din limba spaniolă şi note de Ileana Scipione, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2010**

Zafón a scris mai întîi literatură pentru juniori (o trilogie), apoi a trecut în tabăra seniorilor, publicînd *Umbra vîntului* şi *Jocul îngerului* (Polirom, 2005, 2009), două romane „serioase", cu mistere grave, decoruri barceloneze de ani 1945 sau 1920, şi destine orbitînd frisonant în jurul unor cărţi. Între cele două „vîrste" ale operei lui Zafón, a existat însă un roman-prag, această *Marina,* cartea de care el, autorul, mărturiseşte că se simte în continuare cel mai ataşat. E o asumare care, recunosc, mi l-a făcut tare simpatic pe scriitor.

Căci *Marina,* cu povestea sa nonstop delectabilă în excesele vitezei epice, ale abundenţei de şabloane, dar şi a întorsăturilor din condei, cultivă un soi de frenezie adolescentină, de a cărei energie îţi face oricînd plăcere să-ţi aminteşti.

Sîntem, bineînţeles, tot în Barcelona – la sfîrşitul anilor 1970, de astă dată, dar epoca nu contează prea mult, fiindcă decorurile vor păstra, în esenţă, un anacronic aer dickensian. Iar ceea ce se întîmplă aici va amesteca melodrama şi horrorul, într-un fel de *meli-melo* cu strasuri gotice pentru toate gusturile: străzi înguste şi întortocheate, cimitire tenebroase, subterane labirintice, case misterioase/părăsite/delabrate, cu „şuviţe de ceaţă marină măturînd treptele de la intrare", monştri „din lemn, piele, metal şi os", gloanţe de argint, seruri ale învierii din morţi, Frankensteini de ambe sexe şi amoruri ascunse sub taine nesfîrşite.

În ce o priveşte pe Marina, aceasta e frumoasă, are 15 ani şi un prieten tot mai bun, cu care navighează aventuros printre arlechini cu incisivi de oţel, copii cu ochi de reptilă şi femei cu fundul „cît un Fiat 600".

Ion VACIU

efectul de ecou

Un veritabil amfiteatru

Publicăm un răspuns (ajuns prea tîrziu pentru a mai „prinde" numărul) la ancheta din dosarul „Cum sîntem citiţi" (apărut în nr. 342 al revistei).

Cum sîntem citiţi

● *Dilema veche* este una dintre cele mai elitiste şi profesioniste publicaţii din România, care a reuşit să păstreze legătura dintre societatea civilă (atîta cîtă este ea astăzi) la noi şi un nucleu al intelectualităţii neînregimentate politic. Este meritul fondatorului ei, Andrei Pleşu, că a luptat să păstreze *Dilema* ca un far în ceaţa ultimilor 20 de ani, fără a înceta să creadă într-un set de valori deasupra politicii.

Asta îi asigură revistei credibilitate şi *feedback* din partea pieţei. Spre deosebire de alte publicaţii culturale, literare, de specialitate, *Dilema veche* a fost şi rămîne un spaţiu al dezbaterilor sincere de idei, o încercare de „artă pentru artă", care este visul cel mai pătimaş al intelectualului român de bibliotecă. Analizînd săptămînal tarele sociale şi punînd sub lupă periodic crizele de „creştere şi descreştere" ale societăţii noastre, revista dvs. începe să devină şi revista noastră, a cititorilor dilematici. Cel mai bine se vede acest lucru pe website-ul revistei, vizitat zilnic de mai multe mii de cititori, dar şi pe forumul de pe Facebook, un veritabil amfiteatru, dar şi tribună, unde avem de auzit armonii complexe, de la muzică clasică la vuvuzele. Ca unul care am promovat, încă din 1993 (chiar înainte de apariţia Internetului, cum îl ştim noi astăzi), proliferarea culturii înaltelor tehnologii informatice şi comunicaţionale (IT&C) în mediul de afaceri şi academic, pot spune că website-uri vii ca ale *Dilemei* sînt o adevărată plăcere de urmărit. Din păcate, modelul „neutru" politic al *Dilemei* nu a mai fost urmat şi de către alte echipe intelectuale din ţară, politizarea demersurilor publicistice culturale deviind în atacuri la persoană şi dezvăluiri securiste, care nu fac cinste nici unui intelectual care se respectă.

● Citirea periodică a *Dilemei vechi* este un exerciţiu necesar, curativ şi care previne instalarea unei stări de lehamite socială. Împrospătarea mentală cu idei noi, urmărirea unei exprimări curate şi pe alocuri preţioase ne mai diminuează din efectele manelistice ale comunicării agresive din televizualul cotidian şi ale presei scrise cu adresă. Citesc revista voastră şi o recomand prietenilor şi studenţilor mei pentru senzaţia de aer curat, postuniversitar, pe care o degajă, în contradicţie cu „cealaltă" presă, pe care nu m-aş mai încumeta să o calific.

● Citind revista, „mă aleg" în primul rînd cu o senzaţie că ţara asta mai are o şansă, că mai există oameni normali la cap, cu educaţie, cu un set de valori, că nu sîntem doar martorii unui eşec colectiv, cum adesea ni se sugerează. Practicarea unei lecturi de calitate este în sine un exerciţiu pentru verificarea propriilor percepţii, pentru comparaţii, pentru a intra într-un dialog tainic şi eficient cu ceilalţi. Din păcate, acest demers publicistic nu are şi un corespondent în viaţa socială (din cîte ştiu eu), pentru că puteaţi, printr-o serie de întîlniri cu tinerii, elevii, studenţii, dar şi alte categorii sociale şi profesionale, să fiţi un vector credibil de formare şi educare a societăţii civile, despre care toată lumea vorbeşte şi a cărei acţiune mai nimeni, din păcate, nu o simte. Aş încheia cu o sugestie: o atenţie sporită asupra mediului de afaceri şi către industria IT&C ar face din *Dilema veche* o revistă cu conţinut mai larg, european, conectînd-o şi la temele internaţionale care nu sînt la îndemîna tuturor cititorilor dvs.

***Ion Vaciu** este fondatorul şi editorul revistei* Comunicaţii mobile.

„România duce lipsă de trupe de calitate“

– interviu cu chitaristul Vali RĂUCĂ –

Albumul de debut al trupei clujene Grimus, Panikon *(Cramps Music), a fost votat în ancheta de sfîrşit de an a* Dilemei vechi *drept cel mai bun album românesc al lui 2008. Grimus înseamnă (vezi foto, de la stînga la dreapta): Titus Vădan (chitară bas), Tamas Adorjani (tobe), Lehel Kiss (pian), Bogdan Mezofi (voce), Vali Răucă (chitară electrică şi acustică) şi Cristi Csapo (chitară electrică). Mai multe pe www.grimus.ro şi la www.myspace.com/grimusworld.*

Tocmai v-aţi întors din Marea Britanie unde aţi scos un single...

Da, este vorba despre piesa „Started“, înregistrată în primăvara acestui an, cu un refren memorabil, un mesaj optimist şi un ton aerisit. O relaxare după încărcătura mai sumbră şi pesimismul de pe albumul *Panikon*.

De ce tocmai în Marea Britanie?

Pentru că ni s-a propus acest lucru de către producătorul britanic Adam Whittaker, cu care, de altfel, vom lucra la cel de-al doilea material discografic al nostru. Lui i-a plăcut piesa şi a vrut să ne vadă cîntînd-o peste mări şi ţări, adică la el acasă.

Va fi şi un videoclip?

Încă nu s-a discutat despre un eventual videoclip. Vom vedea.

Acest al doilea album al vostru, cînd şi unde va fi el lansat?

Este o întrebare al cărei răspuns depinde, la modul decisiv, de ceea ce se va întîmpla cu single-ul nostru în Anglia. Noi ne dorim ca muzica noastră să devină cunoscută pe plan european, deoarece titulatura de „albumul anului în România“ o fi ea măgulitoare, dar nu te duce practic nicăieri. Avem mai multe oferte pe care trebuie să le studiem cu atenţie pînă să luăm o decizie de care va depinde, probabil, viitorul acestei trupe.

Asta după ce primul vostru album a fost lansat şi nu prea în România...

Da, este o poveste de rîsu-plînsu. În primul an, distribuţia albumului *Panikon* a fost inexistentă din motive independente de noi. Exista constant o cerere mare de discuri, dar singura modalitate prin care fanii îşi puteau procura CD-ul era să vină la concertele noastre şi să-l achiziţioneze de la raionul de merchandising. Cînd, în sfîrşit, după un război birocratic, întins pe durata unui an de zile, s-a semnat licenţa pentru distribuţia în România, a mai durat vreo patru luni pînă cînd albumul a apărut şi în magazine. Bineînţeles, albumul fiind produs afară, el putea fi găsit numai la raionul de muzică internaţională... Nimeni nu s-a deranjat să se intereseze din ce ţară e formaţia pe care o pune pe raft. După epuizarea stocului iniţial şi în ciuda sesizărilor, nimeni nu s-a preocupat să „realimenteze“ rafturile. Au trecut alte patru luni pînă să recuperăm CD-urile de prin depozite, iar acum ne vom ocupa personal ca albumul să ajungă în acele puţine magazine care şi ştiu ce anume vînd.

Pe unde aţi cîntat vara asta?

Vara aceasta a fost una destul de plină, începînd cu onoranta postură de trupă de deschidere a concertului lui Eros Ramazotti din Bucureşti. Am mai cîntat la festivalurile Peninsula, Artmania, Fîn Fest şi am avut un miniturneu de patru concerte în Anglia pentru susţinerea lansării single-ului „Started“: showcase acustic la ICR Londra şi participarea la Festivalul Outside:Inside din Reading, în cluburile Sub 89, Play şi Rising Sun. Datorăm mulţumiri ICR Londra pentru sprijinul material şi logistic fără de care acest turneu ar fi fost mult mai greu de realizat.

Se poate trăi din rock la noi?

Din cauză că nu vrem să demoralizăm spiritele tinere libere şi emancipate care vor solidifica baza de trupe de calitate (de care această ţară duce încă lipsă), vom spune că important e să depăşeşti perioada critică în care vrei să renunţi din cauza lipsurilor sau a presiunilor de orice fel. Dar, după ce ai trecut de această perioadă, realizezi că nimic nu se compară cu starea de confort psihic dată de satisfacţia că faci ceea ce îţi place.

Şi, oricum, oamenii au fost obişnuiţi să consume mult mai mult decît le este necesar. Să înveţi să trăieşti cu ceea ce îţi este necesar şi nu cu ceea ce crezi că trebuie să ai doar pentru că asta au şi alţii, aceasta este o bună modalitate de autocunoaştere şi de găsire de sens.

a consemnat Marius CHIVU

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Stelian Ţurlea, *Trei femei* (Editura Cartea Românească, 2010). În bună dispoziţie epică, mişcîndu-se dezinvolt între basmele sale pentru copii şi adulţi, de la Popeye rătăcitul în Revoluţia de la ’89 la neuitatul Vorbilă, Stelian Ţurlea ne dă azi cea mai sobră şi concisă poveste a sa, în trei personaje puternice – bunica, mama şi fiica –, bine strînse într-o enigmă a acestui ultim secol, dezlegată inteligent în fraza finală. Chiar dacă uneori concizia frizează prea succintul, drama are ritm, atmosferă, vigoare şi îl legitimează pe Stelian Ţurlea printre cei care ştiu să-şi privească secolul drept în ochi. (Radu Cosaşu)

■ Duminică, 19 septembrie, de la ora 20, în grădina Green Hours, concert al ultra-celebrului pianist polonez Leszek Możdżer care, la numai 39 de ani, a înregistrat peste 100 de albume, a compus muzică de teatru pentru piese de Gogol, Gombrowicz şi Sarah Kane, i-a reinterpretat pe Chopin, Gershwin şi Kurt Cobain, a colaborat cu Pat Metheny, Archie Shepp şi Lars Danielsson, iar mulţi îl consideră deja cel mai bun pianist de jazz din Est. (Marius Chivu)

Aron BIRO

Axl & Ozzy

Anul 2010 a fost extrem de dens în evenimente rock şi heavy metal, atît cu nume pe val cît şi cu nume decrepite sau dătătoare de nostalgii. Probabil este primul an din istoria multimilenară a acestei naţiuni cînd lucrurile au stat normal. Am avut deopotrivă festivaluri pentru mase (Sonisphere, Peninsula), festivaluri middle-ground (Artmania) şi festivaluri de ultranişă (serile Kogaionon-Donis Art, Heavy Riders Bike Fest, Tabăra Cavalerilor Medievali). Am avut evenimente cu public de ordinul zecilor de mii (Rammstein, Metallica, AC/DC), de ordinul miilor (Serj Tankian, Sisters of Mercy, The Cranberries), dar şi concerte intime cu public de ordinul zecilor (Legendary Pink Dots, Neo), ba chiar şi concerte la care n-au participat nici măcar trupele anunţate (Mayhem, Paradise Lost).

A fost şi anul în care ne-au vizitat cei mai bătrîni rockeri în viaţă – Bob Dylan, Eric Clapton, John McLaughlin şi, în curînd, Ozzy Osbourne, despre care am aflat cu surprindere că e cel mai tînăr dintre ei, deşi n-ai zice. Cu puţin timp înainte, vine şi Axl Rose şi ai săi pistolari. Nu e chiar din aceeaşi generaţie cu restul, dar pare la fel de împovărat de viaţă, seamănă tot mai mult cu Joe Cocker şi nici turneul actual nu îi prea priește. În Dublin a fost alungat cu sticle aruncate pe scenă, la începutul lui septembrie. Să sperăm că-i trece oftica pe europeni pînă ajunge la noi. Să sperăm că şi publicul de la noi s-a mai maturizat de cînd îi alungau pe Monster Magnet prin aceleaşi metode. Guns N’Roses vin să-şi promoveze albumul de acum doi ani, *Chinese Democracy,* care a ocazionat multiple recorduri: cel mai amînat şi mai scump album rock din istorie (15 ani de tergiversări şi costuri aferente), cel mai lung concert GNR în primul turneu promo (aproape patru ore) şi un număr mare de concerte întrerupte datorită sticlelor aruncate din public. Probabil şi cel mai lung turneu de promovare – dacă producţia albumului a durat 15 ani, cît poate să dureze promovarea sa? Oricum, ar trebui să fie un concert bine primit – spre deosebire de majoritatea numelor mari din rock, care au fost recuperate retroactiv de fanii români, succesul trupei lui Axl Rose la noi a fost contemporan cu albumele, imediat după Revoluţie. Televiziunile (adică TVR) i-au promovat intens, radiourile la fel, nu mai vorbesc de chefuri şi banchete. „Nothing Else Matters“ era încă o piesă pentru cunoscători, cînd Axl anima distracţiile adolescenţilor români.

Ozzy Osbourne n-a avut la fel de mare căutare în discoteci, dar parcă ar vrea să aibă de acum încolo, niciodată nu e prea tîrziu, cel puţin nu în cazul lui Ozzy, care pare să aibă tot timpul de pe lume, deşi are vîrsta actorilor principali din *Hannah Montana* adunaţi la un loc (la debut, că au mai crescut). Noul său album, *Scream,* pe care îl va promova şi în România, are mai multe tentative de hituri MTV şi balade, decît restul albumelor sale. Vocea îl ţine surprinzător de bine, dar probabil corzile vocale îşi atrag energia din restul organelor, căci în ultimele filmări live nu prea riscă să plece de lîngă microfon şi să abandoneze sprijinul pe care acesta i-l oferă. Probabil nu va fi cel mai energic concert din România, deşi instrumentiştii săi se străduie să salveze aparenţele. Cei care au simţit o datorie morală de a participa la concertele Cohen, Dylan sau Clapton, ar trebui să o simtă şi faţă de Ozzy.

Nu are sens să rezum o istorie a celor două nume: Ozzy e prinţul întunericului şi părintele heavy metalului, Axl e prinţul baladelor şi cel mai lasciv rocker de la Mick Jagger încoace. Amîndoi au fost voci valoroase în rock (şi încă se ţin mai bine decît mulţi tinerei), dar amîndoi datorează enorm chitariştilor care i-au împins din spate – Tony, Randy şi Zakk, în primul caz, Slash, Izzy şi Buckethead, în al doilea. Nici unul dintre aceştia nu va fi văzut la Bucureşti, drumurile lor fiind iremediabil separate de cele două vedete. Rămîn doar primadonele şi cîntecele lor de lebădă.

Guns N’Roses vor concerta la Romexpo, pe 21 septembrie; iar Ozzy Osbourne – la Zone Arena, pe 2 octombrie.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com.*

craii de burta veche

Căpşunica,

veneticul din partea locului

E un fapt ştiut că vinurile europene din zilele noastre se datorează, în bună parte, viţei nord-americane. După flagelul filoxerei aduse din America în a doua jumătate a secolului XIX, tot de acolo a sosit şi antidotul: butaşi străvechi de *vitis vinifera,* altoiţi cu soiuri americane, rezistente în mod natural la parazitul veştejitor de frunză. Dacă transplantul de viţă americană e, mai degrabă, o reîntoarcere decît o alienare a viţei europene (*vitis vinifera*) – care a fost, în fond, importată de americani de pe bătrînul continent la începutul secolului XVII –, ingredientul cu adevărat străin al noului altoi e *vitis labrusca* – o viţă sălbatică, rezistentă la filoxeră, descoperită de colonişti odată cu America, la început de secol XVI.

Odată cu filoxera, un nou strugure – cu coaja groasă, miezul zgîrcios şi parfumat, şi vinul rubiniu-deschis, ca zmeurata – s-a răspîndit fulgerător în Europa. În Italia, i s-a spus *fragolino*. În Austria, noul soi s-a chemat *Uhudler* (de la *Uhu* – buhă, spune o legendă, căci cei ce-l beau aveau a doua zi cearcăne care aminteau de ochii păsării de noapte) sau *Heckenklescher* (de la *Hecke* – tufiş, boschet, după viţa robustă şi nepretenţioasă folosită şi ca gard viu, ori, spun alte legende, fiindcă băutorii sfîrşeau, adesea, prăbuşiţi în tufişuri) şi a devenit marcă înregistrată şi protejată a regiunii Burgenland.

Un alt nume pentru exoticul *vitis labrusca, Uhudler*-ul chezaro-crăiesc sau *fragolino*-ul italian e, nici mai mult nici mai puţin, *căpşunică*. Căpşunica noastră cea de toate toamnele s-a consacrat în Austria şi e, la origini, americană.

Amicul Dejun

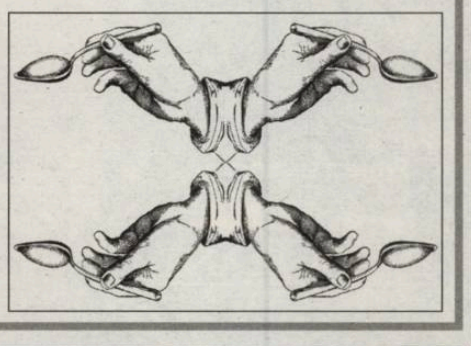

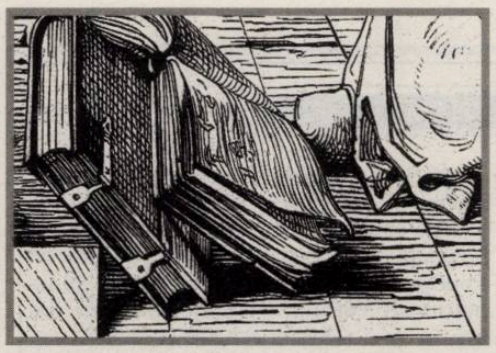

Simona SORA

biographiti

Portretul (tombal) al decreţelului

Refuzul realităţii, frondă interioară, interiorizare pînă la autism, fugă, euforia eşecului.

Am văzut Escorialul la începutul anilor '90, într-o ceţoasă dimineaţă de octombrie. Mă lăsasem condusă de un recent prieten egiptean care făcea o teză la Madrid despre haremurile orientale. Văzuserăm împreună Segovia, Toledo şi Salamanca. Trebuia bifat şi Escorialul, pe care amicul meu îl văzuse deja de multe ori – îi cunoştea cotloanele, intrările secrete în necropolă, pinacoteca celebră. Cînd am ajuns, castelul era îngropat într-o ceaţă lichidă, verzuie. Nu-mi amintesc din dimineaţa aceea de octombrie decît crenelurile gălbui, ordonate pe un nor lăptos-vegetal şi Panteonul Infanţilor din cea de-a şasea cameră a Mănăstirii San Lorenzo. Trecuseră cîteva ore de cînd rătăceam prin Escorial, mi-era foame, aş fi fumat, mă cam plictisisem de explicaţiile subversive ale egipteanului, cînd am intrat în „sexta cámara". În mijlocul sălii pavate cu marmură gri se afla un fel de stup din plăci albe, dispuse în trepte care urcau pînă spre tavanul ogival ce aproape-i atingea cupa din vîrf. De jur-împrejurul micilor sertare ale stupului, pe care erau gravate numele infanţilor defuncţi, stăteau, în picioare, susţinînd blazoane miniaturale, nişte îngeri feminizaţi, cu părul fluturînd înspre aripile aurii. Pe postamentul fiecărui înger era cîte o literă, iar sertarele mortuare erau împodobite cu coroane împletite din flori de piatră. Am silabisit, fără noimă, numele tombale, încercînd să ascund slăbiciunea extremă, care mă picnise, şi interesul, foarte puţin estetic, pe care mi-l trezea stupul mortuar.

Am încercat aceeaşi senzaţie cînd am citit *Politica duplicităţii* de Gail Kligman. Imaginea spontană pe care am avut-o în faţa ochilor, încercînd să scriu despre această carte, a fost cea a camerei a şasea de la Escorial. *Politica duplicităţii,* cu limbajul ei sec şi halucinantele-i concluzii statistic-demografice, conţine o cazuistică de crime private, declanşate în noiembrie '66 de faimosul Decret 770 împotriva avortului, ce concurează, în multe feluri, „fenomenul Piteşti". Dedicată „femeilor care au murit datorită politicii demografice a regimului Ceauşescu", dar într-un fel implicit, şi copiilor care n-ar fi trebuit să se nască în acei ani, cartea lui Gail Kligman e mai mult decît un studiu despre legiferarea reproducerii în comunism. Partea ei seacă, de investigaţie limpede şi bine documentată, este, mai întîi, o punere în context a fracturii intime pe care a produs-o această lege în „celula de bază a societăţii socialiste" – familia, şi apoi o analiză a „medicalizării represiunii", mai ales prin ameninţarea şi pedepsirea corpului medical, dar şi prin exploatarea fricii şi a laşităţii unora dintre cei ce-i aparţineau.

Construirea propagandei reproducerii – cu accentele ei lemnos-caraghioase – a fost, se ştie, doar o parte „specializată" a marii propagande de partid şi de stat, unul dintre instrumentele de instituire a butaforiei care nu păcălea pe nimeni, dar îi speria pe destui. Redundanţa, ritualizarea propagandei, în multe dintre zonele vieţii cotidiene, a căpătat însă accente groteşti în acest spaţiu, prea intim, extrem privat. Cum era nevoie de lăudători profesionişti, scriitorii au fost cei vizaţi printre primii. Zaharia Stancu, preşedintele Uniunii Scriitorilor în acea vreme (învestit, aşadar, cu autoritate politică), scria, de pildă, în *Scînteia* din 24 septembrie 1966, un articol intitulat „Tradiţia caselor pline de copii", în care amintea tradiţia ţărănească şi românească a familiilor numeroase. Cum trebuie să fi sunat acest articol cu o săptămînă înainte de „sîmbăta neagră", ziua de 1 octombrie 1966, în care a fost publicat Decretul 770? În ce fel trebuie să-l fi citit cele (şi cei) care ştiau ce va urma (căci chiar *se ştia* înainte cu o săptămînă, iar în anumite spitale se avorta la foc continuu)? Cum poate fi citit acum acest articol dezgropat de Gail Kligman, cînd cărţile de literatură ale lui Zaharia Stancu, chiar şi cele de care mai dăm prin manuale de şcoală, par roase la rădăcină de morbul ambiţiei şi al arivismului? Vă spun cît pot de delicat: cu o mare greaţă.

Capitolul „Amintiri amare" şi mai ales cel dedicat „Poveştilor femeilor" („umilirea şi frica publice, durerea şi furia private") sînt istorii de viaţă crîncene, în care arta fugii şi a subterfugiului se întîlnesc cu crima, izolarea, ostracizarea. Te miri cum de aceste femei şi-au mai putut reveni vreodată (cele care, printr-un noroc, au făcut-o), cum au putut continua să trăiască normal, cum şi-au crescut totuşi (cele care au făcut-o) copiii nedoriţi, neaşteptaţi, neiubiţi...

Prin adolescenţă, aveam o teorie (numerologică) legată de cei născuţi în ani cu 7 ('27, '37, '47, '57...), teorie care a evoluat imperceptibil spre „cazul '67". Împreună cu cîţiva prieteni (cu toţii născuţi în cea de-a doua jumătate a lui 1967), am făcut, mai în glumă, mai în serios, portretul psihologic al „decreţelului": refuzul realităţii, frondă interioară, interiorizare pînă la autism, fugă, euforia eşecului. Cred că nu întîmplător toţi amicii mei din „grupul '67" au plecat din România. Se zice că mai există şi tipul invers, reactiv, al „decreţelului" (la urma urmelor, un supravieţuitor): adaptatul, eficientul, extravertitul cu orice preţ. O fi existînd, însă eu nu am întîlnit, pînă acum, vreunul.

PUBLICITATE

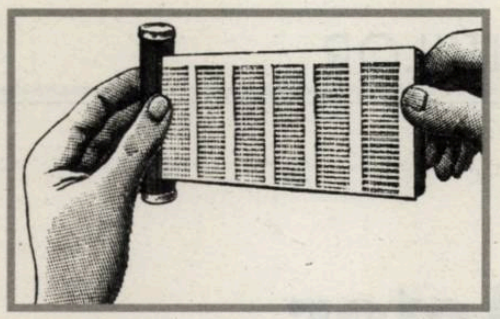

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Deznădejdea ca ultim refugiu

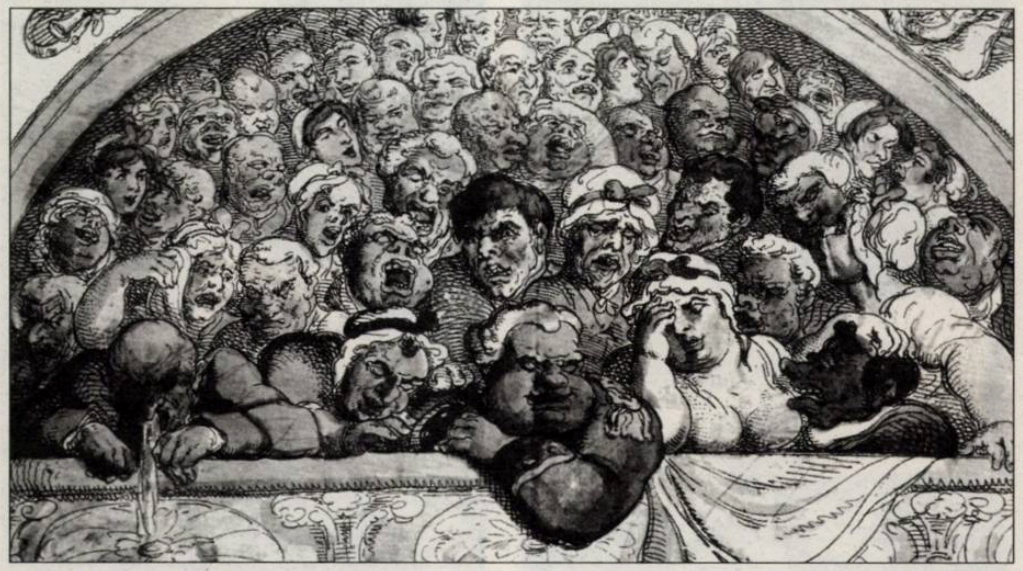

Trăiesc de-o viaţă din citit şi scris. Din biblioteci, arhive prăfoase, excerpte, manuscrise, dactilograme, şpalturi, corecturi, dedicaţii. Din cronici, recenzii, studii şi eseuri, ca şi din lene contemplativă, rumegare de idei, boierească (inevitabila) ardere a gazului şi fantazare cît cuprinde. În cazul nostru, cele nevăzute, meta-fizicele, fac *substanţa* şi temeiul celor vizibile. Trebuie să te porţi cu mintea ta – cu fantasmele, erudiţia, reveriile şi farmecul reflecţiei – exact ca dansatorul şi fotbalistul cu gleznele, ca violonistul şi pictorul cu mîinile, ca tenorul şi soprana cu gîtlejul, ca zugravul cu bidineaua, sau ca ţăranul cu hîrleţul şi sacii. Meseria ta, a noastră e duhul.

Iar cu făpturi de-o aşa eterică întrupare (firește că nu de mine este vorba întîi de toate!) nu ţine să te-atingi cu cizma şi cazmaua. Cum poţi, tu, Stat român, să-mi ceri să mai predau cu dulce seninătate, la şcoală, romantismul, să dirijez ca un zeu o simfonie divină, să-mi dau doctoratul cu expresionismul bogumilic blagian, să prezint zilnic ori săptămînal, la radio şi televiziune, cărţi de poezie, romane, religie, politologie şi filozofie, făcînd piruete savante sau gingaşe prin istoria ideilor, dansînd ca fachirul printre stiluri, curente şi şcoli de gîndire, ori urcînd pe scenă, seară de seară, deghizat în Hamlet, Tartuffe sau Rică Venturiano, cînd tu – Statul român! – mă hărţuieşti, mă umileşti, mă şantajezi, îmi joci nervii în picioare şi mă ameninţi de luni de zile, de dimineaţă pînă seara, ca pe ultimul găinar, cu spectrul distrugător al Fiscului, cu demonii ghişeelor, ai declaraţiilor de venituri şi ai procentelor sufocante?!?

În acest nenorocit război al Statului român cu Naţiunea română, unde spitalele arată şi miros a cavou, iar euthanasia pasivă se practică la scară naţională, unde şcolile sînt la un pas de cîrciumă, puşcărie şi bordel, iar mass-media urmăreşte cu diabolică tenacitate cretinizarea maselor şi ţiganizarea generală – e limpede că, faţă de cele intelectuale, domină calibanismul.

Altfel spus, misologia. Doxofobia. Ura faţă de inteligenţă. Alergia la cultură, frumuseţe şi bun-simţ.

Altfel spus, misologia. Doxofobia. Ura faţă de inteligenţă. Alergia la cultură, frumuseţe şi bun-simţ. Instinctualitatea bestială înzestrată din plin cu fobia la cumpătare meditativă şi eleganţă logică, în numele copitei, coarnelor şi balelor turbate. IMGB-ismul sinistru de la începutul anilor '90, care pur şi simplu turbează la ideea de elită, rafinament, creaţie spirituală, armonie sufletească.

Pe de-o parte, unde te întorci, dai de fatalism şi disforie, de spectrul falimentului, al ratării personale şi al disperării colective, de anxietate, nevroze, nesiguranţa zilei de mîine, divorţuri, avorturi, eşecuri, lehamite, sinucideri – totul într-o aiuritoare familiarizare cu dezastrul.

De cealaltă parte, nu trece zi să nu auzi că acei 30 sau 100 de lei pe care-i primeşti pe un articol vor avea parte de 16, ba de 24, ba de 30 sau 35% impozit, şi că va trebui ca tu, scriitor şi gazetar opărit, să stai lunar la trei cozi, decavîndu-te să-ţi exfoliezi ceapa degerată, în vreme ce faianţarul, cizmarul, croitorul, zugravul, lăcătuşul, depanatorul TV, reparatorul de ţevi şi, în general, toată liota muncitorească umflă diafan, fără contract, chitanţe şi, fără să clipească, zeci de milioane, în totala sfidare a normelor fiscale. Asta, ca să nu mai spun de manelistul care ia-n trei minute cît iei tu într-un an şi stă călare pe Merţan în vila cu piscină, dînd vînjos cu sîc dintr-un Isarlîk de care nu mai poţi nici să rîzi, nici să plîngi.

Pe fondul ăsta mi-a fost dat să citesc, în nr. 340, din 19 august, al *Dilemei vechi,* în dosarul dedicat „Speranţei", articolul năucitor al lui Mircea Cărtărescu, intitulat (inexplicabil pentru mine) *Entry*.

Poate cel mai admirat şi invidiat scriitor român de azi, de la adolescenţi la pensionari, tradus în douăzeci de ţări, multipremiat, călătorit, editat, reeditat, dramatizat şi comentat cu fervoare în toată Europa, poet, prozator la doi paşi de Premiul Nobel, eseist, cadru universitar, editorialist şi familist fericit, cu doi copii minunaţi, burse anuale în locuri de răsunet, demult devenit capitol intangibil de dicţionar şi istorie literară – ajunge să scrie aşa: „Am cincizeci şi patru de ani (...) Mi-a rămas, deci, o treime de viaţă (...) Am motive să cred că tot ce a fost bun s-a dus şi că va trebui de acuma să mă pregătesc pentru cine ştie ce încercări (...) Apogeul vieţii mele a fost la patruzeci de ani. Atunci am fost sus de tot, atît de sus cît mi-a fost dat să ajung. (...) Lumea s-a schimbat tulburător, ce era sus e acum jos, ce era de valoare e acum gunoi (...) Pentru mine, viaţa nu înseamnă contemplarea norilor, ci însăşi munca mea, fără de care nu simt că trăiesc (...) Am căzut la testul vieţii (...) Mă privesc acum: un om de cincizeci şi patru de ani care, probabil, n-a făcut nimic adevărat în viaţă..."

Pentru ca jubilativul Mircea Cărtărescu – ludicul parodic, seninul oniric, beatnicul insurgent atras de suprarealism şi psychedelic – să ajungă un degustător atît de înverşunat al apocalipsului propriu, a fost nevoie de o Românie pe măsură. De dispreţul naţional faţă de cultură, inteligenţă, talent. De desconsiderarea flagrantă, ostentativă a spiritului şi ethosului artistic.

Cine, cum şi cît îşi asumă o atare vinovăţie faţă de, iată, cea mai severă expresie a fragilităţii noastre?

O *Vinovăţie* care ne alungă medicii, ne alienează profesorii, ne exportă absolvenţii, ne alterează religia, ne profanează arhitectura, ne sfidează cultura, ne batjocoreşte agricultura, ne atrofiază musculatura etică, ne îndrăceşte şi ne livrează nevrozei suicidare!

Pare că deznădejdea – supremul păcat, după judecata vechilor Părinţi! – ne-a devenit supremul refugiu.

E drept?

Nu e drept.

Dar aşa pare că este!

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

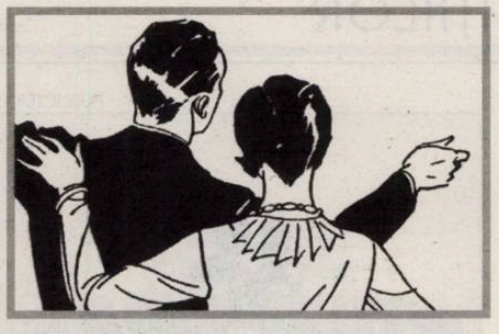

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Gala Tînărului Actor

„Spuneți-le tot ce aveți de spus, ca să știe unde au greșit și unde au făcut bine!“ – cam așa suna îndemnul adresat de Cornel Todea, directorul, unul dintre preselecționerii și prezentatorul Galei Tînărului Actor „Hop“ de la Mangalia (de anul acesta și încă mulți ani în urmă), participanților la colocviul din ultima dimineață a festivalului; mai exact, participanților pasivi – critici și directori de teatru, în principal –, căci participanții ceilalți, activi (tinerii actori), urmau să fie beneficiarii respectivului îndemn. Frumos, cinstit și deschis este, firește, să adresezi observații cuiva privindu-l în ochi peste masa încărcată de cafele și fursecuri – numai că festivalul (concursul, adică) nu se încheiase încă... Iar cafelele și fursecurile erau doar pentru pasivi...

Am atins, cu mai sus pomenitul citat, două sau chiar trei dintre punctele fragile, după părerea mea, ale Galei mangaliote. Unul este chiar programarea colocviului: atîta vreme cît vorbitorii potențiali nu i-au văzut evoluînd pe toți concurenții, a debita observații doar la adresa unora (mai ghinioniști, cum ar veni) mi se pare incorect. Al doilea e mai puțin evident, dar nu mai puțin grav; din contra, aș zice: competiția este deschisă tinerilor *actori,* așadar nu tinerilor artiști amatori și, cu atît mai puțin, studenților. Este oare normal ca aceștia să fie „dăscăliți“ (chiar cu ghilimele) precum niște boboci care acum se întîlnesc pentru prima oară cu scena și cu publicul? Ceea ce așteaptă de la ei privitorii este o demonstrație (fie și „tinerească“, fie și imperfectă) a priceperii lor în *meserie;* asta judecă și juriul. Nu e vorba de a identifica potențialități, ci de a certifica personalități. Trebuie adăugat de îndată că juriul prezentei ediții – actorii Virginia Mirea și Marius Manole, regizorul Felix Alexa, coregraful Florin Fieroiu și criticul Sorin Crișan – au izbutit să facă exact acest lucru, încununîndu-i cu laurii oficiali pe Raluca Mara (premiul „Maria Filotti“, instituit de prințul Șerban Cantacuzino, dar acordat tot de „jurați“), Tudor Aaron Istodor (premiul special „Sică Alexandrescu“), Laura Bilic (premiul pentru Cea mai bună actriță), Ioan-Mihai Cortea (premiul „Ștefan Iordache“ pentru Cel mai bun actor) și spectacolul *Dincolo de umbre* (secțiunea Grup). A confunda Gala Tînărului Actor cu un festival al școlilor de teatru este, cred eu, și neînțelept, și neproductiv.

Laura Bilic *(Cea mai bună actriță)*

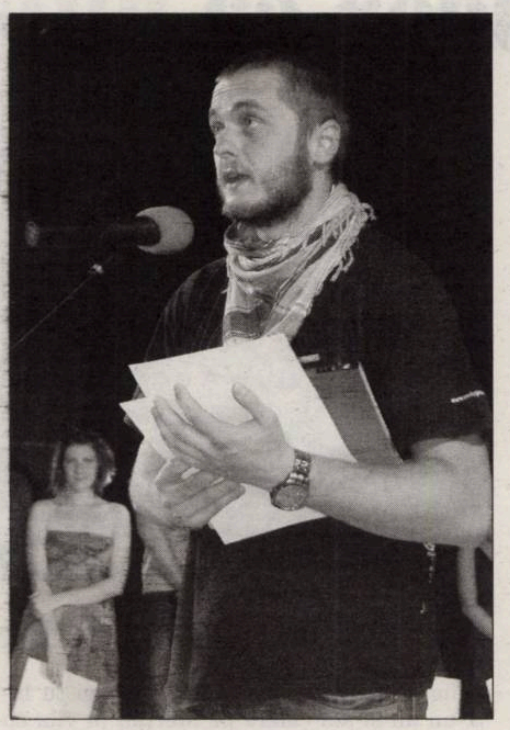

Ioan-Mihai Cortea *(Cel mai bun actor)*

E adevărat, despre școli, profesori și rezultate s-a discutat îndelung (ca de obicei, în ultimele patru-cinci stagiuni) nu numai la colocviu, ci și la masa de prînz ori de seară, la o bere, pe plajă și pe unde se mai întîlneau „spectatorii avizați“ ai Galei. Asta și pentru că – la actuala ediție mai mult, parcă, decît la altele – în evoluția tinerilor actori erau în mod frapant vizibile caracteristicile (adică meritele și slăbiciunile, deopotrivă), preferințele, ticurile, clișeele, „fixurile“ școlii din care ieșiseră și, uneori, chiar ale profesorilor pe care îi avuseseră. Lucru normal, pînă la un punct, supărător, însă, dacă nu de-a dreptul periculos de la acel punct încolo. De exemplu, cînd apărea pe scenă un actor sau o actriță care se tăvălea pe jos, striga, își smulgea veșmintele de pe trup (la propriu!) și părul din cap, puteai fi sigur că el/ea a absolvit școala la Cluj. Dacă, dimpotrivă, concurentul se mișca încet și ezitant, vorbea inaudibil și avea gesturi un pic stîngace... „Spiru Haret“ scria (ca să zic astfel) pe fruntea lui. În context, facultățile de specialitate de la UNATC București și de la Iași s-au prezentat cel mai bine; urmele lor erau aproape imperceptibile.

Gala Tînărului Actor este unul dintre cele mai importante festivaluri; miza sa este uriașă, iar ecourile sale în viitor pot fi, scurt spus, definitorii. Din acest motiv, cronicarul trebuie să fie, aici, mai pretențios decît în alte ocazii.

Alice Georgescu *este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Melancoliile și infinitele triste ale dlui Paul Banks

● **Interpol, *Interpol*, Matador, 2010.**

Apărută undeva în a doua jumătate a anilor '90, la New York, cu un an înainte ca urechile unora să fi auzit pentru prima oară de The Strokes, Interpol n-a participat la marele ospăț al revivalismului garage rock-ului (și, eventual, nici la apocaliptica invazie a „The“-urilor), acolo unde în capul mesei s-au așezat Julian Casablancas & Co., pe de o parte, și Peter Doherty & The Libertines, pe de altă parte. Ascultîndu-le primul album, bîntuitorul și delicatul *Turn on the Bright Lights,* venit pe lume în 2002, poți prinde cumva logica acestui debut întîrziat: trupa lui Paul Banks a rătăcit în întuneric vreme de cinci ani pentru a-și căuta un limbaj dispus să fetișizeze mai curînd o axă a timpului care ar putea să înceapă cu The Chameleons și să se oprească undeva în proximitatea unor My Bloody Valentine. Fără doar și poate, cu un stop reverențios într-o gară prin care au trecut aproape toate trenurile deceniului pe care ne pregătim să-l închidem, numită Joy Division.

Între timp, newyorkezii au mai produs două opere, *Antics* și *Our Love to Admire,* una mai diferită decît alta (ca să mă rezum la un eufemism), lăsînd în urmă destule semne de întrebare legate de capacitatea grupului de a-și respecta promisiunile făcute o dată cu albumul de acum opt ani. Reîntorși la Matador, după o scurtă aventură în compania unui *major,* Capitol Records, grupul pare a-și fi regăsit tonul de trupă afiliată ideologiei unui label independent. Pe *Interpol*, chitara e mai discretă decît pe albumele dinainte, pulsul aproape cardiac al secției ritmice, în care basul incredibilului Carlos Dengler – plecat din trupă după încheierea înregistrărilor la acest nou album – și tobele lui Sam Fogarino își asumă rolul de vioara întîi, oferind rama potrivită tonalităților difuze ale vocii lui Banks. Iar modul în care Alan Moulder, omul fără de care shoegaze-ul n-ar fi sunat așa cum sună, a mixat albumul completează decorul: atmosfera e claustrantă, tonurile șarjînd doar în registru grav, aerul e aproape de nerespirat, piesele sînt tensionate și dense, în pofida unui minimalism evident, supt direct de la țîța post-punk-ului, sunetul e greu, întunecat și depresiv. E mult mai mult sfîrșit de ani '70 astăzi decît altădată – în pofida faptului că legăturile lui *Interpol* cu *Turn on the Bright Lights* și *Antics* sînt evidente – în muzica trupei americane, cu tot ceea ce a adus la suprafață acea îndepărtată eră: dezolare și eleganță, hipnoză și fatalism, fantome și frică, pesimism și superstiție, introspecție și inerție.

„It starts to feel like a barricade that keep us away“ ne spune vocea lui Paul Banks, încărcată cu o disperare care și-a consumat deja isteria, pe „Barricade“, unul dintre vîrfurile albumului. Basul se împleticește printre cadențele mașiniste ale lui Fogarino, chitara lui Daniel Kessler trage o alarmă, atunci cînd nu cîntă o romanță *noir* în care finalul e întotdeauna nefericit. Stă pe această piesa însăși esența sound-ului Interpol din acest moment. Iar concluzia de pe „The Undoing“, un final de album bilingv, așază lucrurile la locul lor: „The place we're in now“ este locul în care Interpol s-a întors, după o rătăcire de moment.

Paul Breazu *este jurnalist.*

ce mai spune

Voicu RĂDESCU

Și Możdżer, și Bärtsch

„În pofida crizei, noi, echipa de la Green Hours, încercăm să ne continuăm munca, astfel că avem evenimente extrem de interesante de oferit publicului în perioada aceasta:

● duminică, 19 septembrie, ora 20.00, în grădina Green Hours, recital de pian Leszek Możdżer; un eveniment cu adevărat special, dat fiind că este vorba de pianistul nr. 1 al decadei în Polonia și, în același timp, unul dintre cei mai importanți muzicieni de jazz din Europa. O șansă pentru clubul Green Hours să-l găzduiască, o șansă pentru publicul bucureștean să-l asculte în ambianța prietenoasă și boemă din Calea Victoriei 120. Evenimentul este organizat cu sprijinul Institutului Cultural Polonez și al ArCuB, în cadrul Zilelor Bucureștiului;

● miercuri, 22 septembrie, ora 20.00, tot în grădina Green Hours, concert Bester Quartet, adică următorii patru foarte valoroși muzicieni de jazz polonezi: Jaroslaw Bester (acordeon), Jaroslaw Tyrala (vioară), Oleg Dyyak (acordeon, clarinet, percuție) și Mikolaj Pospieszalski (contrabass). Publicul va avea revelația unei originale selecții de elemente provenind din muzica clasică, jazz, muzica de cameră contemporană și muzica de avangardă. Improvizația, pornind de la aceste elemente, devine punctul de plecare pentru crearea unor noi forme muzicale;

● și o veste cu adevărat inedită și de impact: duminică, 28 noiembrie, ora 20.00, la Sala Mare a Teatrului Național din București, recital de pian Nik Bärtsch, cel care a făcut senzație la Green Hours Jazz Fest de anul acesta cu trupa Ronin.

Altfel spus, Green Hours și Teatrul LUNI prășesc în continuare, pentru dumneavoastră, pe ogorul culturii și vă așteaptă să culegeți activ!“.

Voicu Rădescu *este manager al clubului Green Hours. Mai multe pe http://greenhours.ro.*

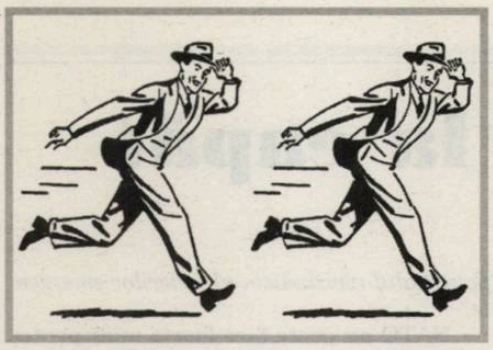

Andrei GORZO

dilematograf

Samuraiul

● ***Americanul / The American* (SUA, 2010), de Anton Corbijn.**

Pentru un film hollywoodian de genul lui (cu asasini profesionişti, arme sofisticate şi peisaje europene în fundal), făcut în zilele noastre, *Americanul* e neobişnuit. Pentru început, e neobişnuit de multă linişte în el. Din cînd în cînd, în timp ce-l vedeam (ca plătitor de bilet, într-o sală de Multiplex), deveneam conştient de foiala şi foşneala sălii, o foială şi o foşneală pe care majoritatea filmelor destinate Multiplex-urilor încearcă să le înece din prima secundă în muzică şi în efecte sonore – parte a strategiei lor de a reduce cît mai repede la supunere un „mare public" pe care-l prezumă ca fiind necivilizat. Lipsei de gălăgie îi corespunde şi lipsa obişnuitelor ambuteiaje de imagini (consecinţă a aceleiaşi strategii). Plasat într-un orăşel de munte din Italia, unde un asasin american (George Clooney) vine să se ascundă pînă la noi ordine şi apoi (conform ordinelor) stă ca să construiască o puşcă pentru un alt asasin, filmul valorifică pe îndelete posibilităţile sugestive ale spaţiului respectiv: modelele geometrice compuse de acoperişurile caselor şi de străduţele care urcă şi coboară spre alte străduţe, pustietatea piaţetelor, a cafenelelor şi a parcărilor în lumina după-amiezei sau a felinarelor nocturne. Nu avem parte de prea multă „acţiune", iar aia care e este tratată expeditiv: un schimb de focuri la început, unul la sfîrşit şi între ele o urmărire. Naraţiunea e construită în mare parte pe rutinele protagonistului – exerciţiile lui de gimnastică, vizitele lui la cafenea şi la bordel, lucrul în atelier la puşca pe care o are de construit. În afară de el nu mai există multe personaje. Din cînd în cînd vorbeşte la telefon cu un şef; din conversaţiile lor nu se poate deduce nimic despre organizaţia din care fac parte, despre eventualii lor clienţi – despre contextul activităţii lor criminale. O femeie elegantă vine să-i dea instrucţiuni cu privire la armă, apoi s-o testeze, apoi s-o ia în primire; conversaţiile lor sînt aproape sută la sută tehnice. Bref, elementele constitutive ale genului sînt supuse unui tratament de abstractizare *glossy*. În recluziunea sa şi în puritatea concentrării sale pe munca manuală de construcţie a puştii, protagonistul este (sau se vrea a fi) rudă bună cu personajul interpretat de Alain Delon în *Samuraiul* lui Jean-Pierre Melville – asasinul ca eremit existenţial. Aventura lui e una spirituală, dramatizată în parte prin ritualizarea activităţilor lui cotidiene, în parte prin valorificarea geometricului şi a vacantului din spaţiul înconjurător.

Acelea sînt părţile bune. Din păcate, aventura lui spirituală e dramatizată şi prin mobilizarea unor personaje simbolice standard precum mielul, fluturele, preotul şi tîrfa cu inimă de aur, ca semnalizatoare ale nevoii de comunicare, confesiune, eliberare, mîntuire etc., căreia protagonistul nu e altfel capabil să-i dea glas. E adevărat că şi în *Samuraiul* apărea o pasăre ţinută în colivie, dar era doar una, doar o scăpare de-a lui Melville, care în rest ştia foarte bine că, pentru ca mistica asta a asasinului-ca-monah-angajat-într-un-test-existenţial să rămînă cinegenică, recuzita ei se cere debarasată de obişnuitele cîrlige ieftine destinate simpatiei sentimentale a spectatorilor. După cum ştia şi Sergio Leone (o altă sursă de inspiraţie pentru acest film, citată explicit cu cîteva imagini din *A fost odată în Vest*, privite de Clooney la televizorul dintr-un bar), asasinul taciturn trebuie să rămînă misterios, nu să-şi dea în vileag resursele de tandreţe (aşa cum se întîmplă aici) oferind plăcere orală unei prostituate la care venise ca să ia şi nu ca să dea. Problema filmului nu e că e pretenţios, ci că la nivelul designului audiovizual (regia: Anton Corbjin) e pretenţios *şi* rafinat, în timp ce la nivelul ideilor literare (scenariul: Rowan Joffe după un roman de Martin Booth) e *şcolăresc*-pretenţios. Dar măcar e cinema adevărat şi, după o vară în care Multiplex-urile aproape că n-au prezentat altceva decît ambuteiaje audiovizuale, mărturisesc că m-am bucurat foarte mult de el: de încrederea regizorului (şi a scenaristului) în faptul că publicul de Multiplex mai are răbdare să intre în ritmul vieţii cotidiene a unui personaj (fie acesta şi unul care construieşte o armă); de reticenţa cu care regizorul foloseşte muzica; şi mai ales de capacitatea lui Corbijn (un fost fotograf) de a folosi un spaţiu altfel decît ca fundal turistic sau ca parc de distracţii. Suspansul narativ al unei secvenţe precum aceea în care protagonistul şi eleganta lui clientă ies din oraş sub pretextul unui picnic, de fapt ca să probeze arma, e întărit, secundă după secundă, de un al doilea suspans – al relaţiilor spaţiale dintre el, ea şi ţinta la care se antrenează (arma e cînd la unul, cînd la altul), al numărului de secunde pe care i-l ia unuia sau altuia să meargă (cu puşca în mînă sau în bătaia puştii celuilalt) de aici pînă acolo. Ăsta e, de fapt, cinema-ul din secvenţa respectivă: partea ei care nu se poate povesti.

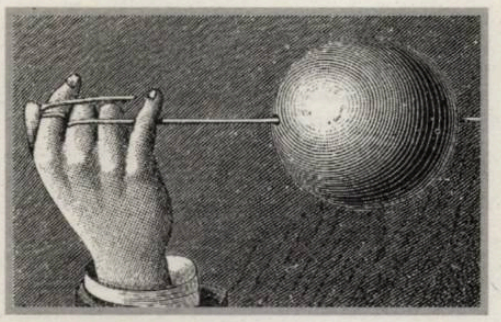

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Mai mulţi copii de la cei deştepţi

Un înalt funcţionar al landului Berlin a fost demis, în urma publicării unei cărţi în care critică politica Germaniei în domeniul imigraţiei. Thilo Sarrazin a ajuns, datorită cărţii *Deutschland schafft sich ab. Wie wir unser Land aufs Spiel setzen* („Germania se dezintegrează. Cum ne punem ţara la bătaie"), în acelaşi timp, cel mai admirat şi cel mai detestat politician al momentului. Nu e prima dată cînd Sarrazin tulbură apele – opiniile sale cu privire la străini sînt binecunoscute –, însă faptul că părerile au acum şi un (aşa-zis) fundament ştiinţific, un background academic, e o premieră. Sarrazin atacă, în acest volum, un subiect sensibil, o zonă tabu a opiniei publice: imigraţia şi integrarea străinilor. Autorul e de părere că identitatea Germaniei e condiţionată genetic. De pildă, inteligenţa ar fi moştenită în proporţie de 50-80% – argumentează autorul, care citează un studiu din care reiese că imigranţii din China, Vietnam sau India ar fi mai dotaţi, mai inteligenţi decît cei din Pakistan, Maroc sau Turcia. Emigranţii musulmani ar fi „în mod evident mai puţin interesaţi de schimbul cultural". Pentru că imigranţii (musulmani) fac mai mulţi copii decît germanii get-beget, scade şi nivelul mediu al inteligenţei în Germania. Ţara devine astfel „mai mică şi mai proastă". Capitolul „Mai mulţi copii de la cei deştepţi, pînă nu e prea tîrziu" constituie punctul cel mai sensibil al cărţii. Autorul este acuzat că foloseşte noţiuni (precum *„disgenie"*) şi argumente din acele teorii ale purităţii rasiale pe care s-a fundamentat şi ideologia nazistă. Chiar dacă acuzaţia este poate exagerată – de altfel, autorul însuşi s-a distanţat cît a putut de orice asociere de acest tip – demersul este viciat prin însăşi natura lui.

În momente de criză, statul (oamenii săi, instituţiile sale) caută cu disperare ţapi ispăşitori. Imigranţii – pe care aproape nimeni nu-i iubeşte, indiferent de provenienţa lor – sînt cei mai la îndemînă: ei sînt răspunsul cînd guvernanţii sînt interogaţi în legătură cu creşterea infracţionalităţii, ei stau la originea şomajului, pentru că ocupă, la negru, locuri pe care le-ar putea ocupa cetăţenii corecţi, ei falimentează sistemul de asigurări sociale etc. Şi Sarrazin tot cam într-acolo bate cu teoria sa, punînd degetul pe o rană dureroasă a Germaniei de azi. Oamenilor politici le este teamă să discute despre problemele imigraţiei, pentru că orice dispută despre turci sau curzi, de pildă, riscă să alunece de pe terenul stabil şi confortabil al corectitudinii politice. El consideră că, pe de o parte, statul nu acordă suficient de multă atenţie integrării imigranţilor şi că se vorbeşte prea puţin despre costurile sociale ale migraţiei – corectitudinea politică fiind, de fapt, pretextul pentru o nepăsare complezentă. Mai ales imigranţii musulmani ar avea probleme de integrare – spune Sarrazin –, ei ar fi principalii beneficiari ai ajutorului social, deci sursa unor pierderi (uriaşe) pentru statul german. În aceste familii cu natalitate ridicată, peste medie, educaţiei nu i se acordă aproape niciodată un loc privilegiat, ceea ce îi transformă şi pe tineri în inadaptaţi – deci viitori asistaţi sociali. Astfel s-ar crea o societate paralelă şi deviantă de la norma germană – conchide Sarrazin. Pe de altă parte, comunităţile islamice ar împărtăşi valori foarte diferite de populaţia majoritară, ar fi marcată de convingeri „misogine şi criminale", de tentaţia terorismului. Totul cu sprijinul tacit al statului social.

Sarrazin pozează în victimă şi riscă să devină erou naţional: le-a dat apă la moară populiştilor şi extremiştilor de dreapta, i-a provocat pe stîngişti.

Criticile mai virulente la adresa lui Sarrazin au venit – doar aparent paradoxal – tocmai dinspre membrii şi partizanii propriului partid, SPD. Demis din funcţie şi în pragul excluderii din partid, Sarrazin pozează în victimă şi riscă să devină erou naţional: le-a dat apă la moară populiştilor şi extremiştilor de dreapta, i-a provocat pe stîngişti, încercînd o dezbatere polemică despre rolul statului, naţiune şi cetăţenie, de pe o poziţie dificilă. Fireşte, cartea se vinde bine şi Internetul e doldora de mesaje de susţinere pentru „curajul de a spune lucrurilor pe nume", dar şi de ameninţări de la cei ultragiaţi de incorectitudinea politică. Între timp, afirmaţiile lui Thilo Sarrazin au depăşit graniţele Germaniei, găsindu-şi un echivalent în disputele din Franţa legate de expulzarea cetăţenilor europeni de etnie romă provenind din state membre ale Uniunii Europene, precum România sau Bulgaria.

trecerea prin reviste

●LE NOUVEL OBSERVATEUR
(6 septembrie 2010)

Pentru ca Michel Houellebecq să se ridice şi de această dată la înălţimea reputaţiei sale, trebuia să se găsească ceva, orice, o hibă, un defect, un motiv de scandal. Mai ales că ultima sa carte, intitulată *La carte et le territoire (Harta şi teritoriul)*, a întrunit aprecierea (aproape) unanimă a criticii literare. Şi i s-a găsit. Acuzaţia: plagiat. Autorului i se reproşează că ar fi copiat – de pe Wikipedia – cîteva pasaje din carte. E vorba de descrierea unui hotel şi a Ministerului Afacerilor Interne. Houellebecq a răspuns acuzaţiilor într-un interviu acordat săptămînalului *Le Nouvel Observateur*. Totul e doar o încercare de manipulare, o insultă, e de părere scriitorul al cărui roman se află printre cărţile selecţionate pentru ediţia din acest an a mult rîvnitului premiu Goncourt. Houellebecq e de părere că „extragerea unor pasaje de pe site-uri oficiale" face parte din metoda sa de lucru. Însă acesta nu ar fi plagiat: el nu ar fi nici primul nici singurul care a recurs la „tehnica interferenţei dintre documentele reale şi ficţiune. Aceasta ar fi o metodă de lucru folosită deja de mult timp, nu văd ce ar mai fi de spus". Dacă acuzaţiile nu ar fi fost puse la cale doar pentru a-i face rău, dacă oamenii chiar cred asta, „atunci înseamnă că sînt incompetenţi şi habar nu au ce e aia literatură – caz în care cel mai bine ar fi să nici nu mai vorbească despre ea". Ca de fiecare dată cînd i se impută ceva, pozează în victimă, o „metodă de lucru" – ca să folosesc expresia lui – destul de confortabilă, de vreme ce s-a dovedit că scandalul e cel mai bun agent de marketing în lumea literară. În ceea ce îl priveşte pe autorul în chestiune, şmecheria a funcţionat de fiecare dată: aproape toate cărţile sale au avut parte de un scandal, aproape toate au devenit best-seller. Singura problemă în această ecuaţie e atitudinea de victimă neînţeleasă a acestui scriitor curtat de cele mai mari edituri din Franţa şi tradus în 40 de limbi. (**M. M.**)

Alianţa s-a dezbinat. Punct şi de la capăt

– interviu cu Alexandra GHECIU –

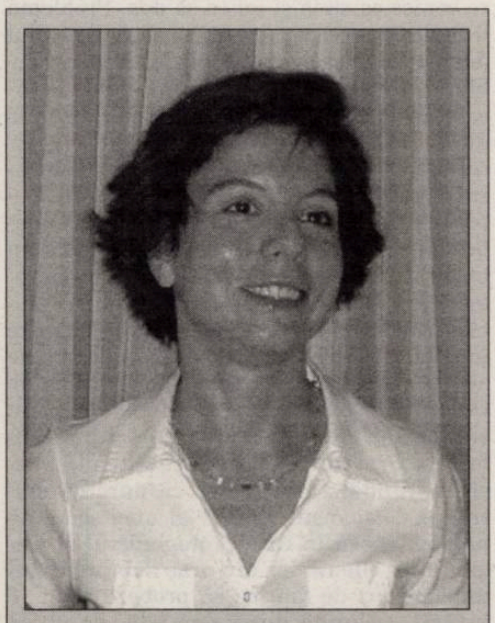

***Alexandra Gheciu** predă relaţii internaţionale la Graduate School of Public and International Affairs, Universitatea din Ottawa. Cele mai recente cărţi ale sale sînt: NATO in the «New Europe»:* The Politics of International Socialization After the Cold War *(Stanford University Press, 2005) şi* Securing Civilization? *(Oxford University Press, 2008).*

Care au fost rolurile pe care NATO le-a jucat din 1949 pînă astăzi?

Încă de la naşterea sa, NATO a fost concepută nu doar ca o alianţă convenţională împotriva ameninţării militare sovietice, dar şi ca o instituţie menită să protejeze valorile liberal-democratice occidentale şi a normelor din spaţiul euroatlantic. Mărturiile istorice indică faptul că fondatorii NATO – elitele din rîndul factorilor de decizie din Marea Britanie, Canada, Statele Unite, Franţa şi statele Benelux-ului – împărtăşeau viziunea potrivit căreia ţările lor aveau nevoie de un sistem internaţional care să garanteze securitatea lumii democrat-liberale a Occidentului. Ca o ironie, în cadrul dezbaterilor interguvernamentale care au dus la fondarea NATO, ameninţarea unei confruntări militare cu Uniunea Sovietică – văzută ca semnificativă – a fost considerată, totuşi, mai puţin îngrijorătoare decît pericolul subversiunii comuniste în interiorul societăţilor slăbite, din rîndul statelor vest-europene. În acest context istoric, o expresie puternică a necesităţii de a întări Occidentul din interior, împotriva unor potenţiale preluări ale puterii de către comunişti, a fost Planul Marshall. Dar aceeaşi temere a dus şi la crearea unui anumit tip de sistem de securitate – care avea să fie întruchipat de NATO. În esenţă, pe lîngă funcţia sa de apărare colectivă, inscripţionată în Tratatul de la Washington, NATO era menită să joace un rol mai amplu în consolidarea Occidentului, întărind sentimentul de identitate colectivă al acestuia, în rîndul statelor membre. Se aştepta ca NATO să contribuie la crearea unui mediu sigur, în care societăţile occidentale să se poată recupera de pe urma războiului, să prospere şi să devină – în termenii unui oficial canadian cu putere de decizie – o „forţă dinamică de neutralizare a comunismului". Fondatorii NATO doreau cu înflăcărare să creeze o instituţie de securitate care să aducă încredere în rîndul statelor membre şi care să contribuie la unificarea elitelor şi a popoarelor occidentale în jurul unei viziuni comune asupra lumii („noi", Occidentul, *vs* „ei", i.e. blocul comunist) şi a unui mod de a acţiona comun, în domeniul apărării.

După Războiul Rece, viziunea dominantă în interiorul NATO era aceea că, avînd la bază practicile din timpul Războiului Rece, de consolidare a încrederii şi reunire a elitelor în jurul unui set comun de idei şi norme, alianţa putea juca un rol important şi în stabilizarea şi democratizarea politicilor transnaţionale, în consolidarea încrederii reciproce între acestea, evitînd astfel eventuale forme serioase de instabilitate regională. Aici, merită amintit că, în anii '90, majoritatea factorilor de decizie occidentali argumentau că principalele ameninţări la adresa securităţii alianţei nu erau ameninţările militare convenţionale. Mai degrabă, pericolul-cheie era considerat a fi instabilitatea generată de conflicte regionale, adesea avînd la bază conflicte etnice. Desigur, aceasta se întîmpla cînd fosta Iugoslavie se confrunta cu numeroase violenţe etnice şi cînd au izbucnit conflictele în cîteva dintre fostele republici sovietice. În esenţă, logica apărării colective nu a fost niciodată eliminată din repertoriul NATO, dar – în situaţia în care nici un inamic bine definit nu era vizibil la orizont – după Războiul Rece, accentul a fost pus altundeva: pe rolul NATO în exportul normelor liberale, extinzînd astfel comunitatea occidentală paşnică a democraţiei liberale.

Repede înainte spre 11 septembrie: după atacurile teroriste, un nou tip de argumentaţie a devenit tot mai influent printre elitele decizionale şi în cercurile academice. Astfel, oficiali ai NATO, dar şi suporteri ai alianţei din rîndul statelor membre sau partenere au subliniat ideea că NATO ar trebui să meargă „în afara zonei de acoperire" şi să dezvolte capacităţi şi metode noi pentru a preveni/combate terorismul internaţional. Logica apărării colective şi cea a consolidării securităţii naţiunilor continuă să fie privite ca importante pentru NATO, dar, pe lîngă acestea, acum se aşteaptă ca alianţa să răspundă unei multitudini de noi pericole, actuale sau potenţiale (de la conflicte etnice, la piraterie şi ciberterorism). Pe scurt, se aşteaptă ca NATO să îndeplinească mai multe roluri majore: de furnizor de securitate pentru statele membre şi de organizaţie de apărare colectivă; de manager al riscurilor globale (răspunzînd unei multitudini de riscuri flexibile, adesea efemere, care sfidează graniţele geografice – precum terorismul sau pirateria maritimă). Această multitudine de riscuri explică, parţial, unele dintre dezacordurile care au apărut între – şi, în unele cazuri, chiar în interiorul – aliaţilor, deoarece actori diferiţi au percepţii diferite în ceea ce priveşte priorităţile de securitate contemporane şi importanţa relativă a diferitelor roluri jucate de NATO.

Are Alianţa nevoie de un nou contract fondator?

Cu siguranţă, se poate afirma că NATO are nevoie de un nou contract social care să reprezinte realităţile de astăzi. Ar fi inexact să spunem că perioada Războiului Rece a fost caracterizată de un consens lipsit de probleme între aliaţi. Amintiţi-vă dezbaterile dintre aliaţi şi divergenţele, uneori profunde, asupra unor chestiuni precum includerea Greciei şi a Turciei în NATO, ori asupra echilibrului dintre armamentul convenţional şi cel nuclear. Dar, în situaţia în care Occidentul se confrunta cu un inamic comun, bine definit şi în care Statele Unite erau liderul incontestabil al lumii occidentale, acele dezbateri şi dezacorduri aveau un caracter limitat. Astăzi, ne confruntăm cu un mediu de securitate mai complex şi mai fluid, caracterizat printr-o multitudine de riscuri, o conştientizare crescîndă a limitelor puterii occidentale şi mai puţine resurse aflate la dispoziţia proiectelor de apărare.

Ar fi bine dacă aliaţii s-ar putea pune de acord asupra unui set de priorităţi pentru NATO, şi asupra unei diviziuni a muncii. Totuşi, un consens este greu de obţinut, în situaţia în care diferitele guverne au interpretări diferite asupra importanţei relative a riscurilor cu care se confruntă statele membre. Nu există un acord referitor la felul în care se poate ajunge la un echilibru între diversele roluri ale NATO. Pentru unele dintre noile state membre (în special statele baltice, care se tem de Rusia), NATO trebuie să se concentreze, într-o măsură mult mai mare, asupra funcţiei de apărare colectivă, decît asupra celorlalte sarcini. Alte state membre, în special cele din Vestul Europei, sînt mai puţin îngrijorate în privinţa Rusiei şi mai puţin doritoare să facă paşi importanţi în zona apărării colective. Apoi, sînt voci (mai ales cîteva voci proeminente din rîndul republicanilor, în Statele Unite) care susţin că NATO ar trebui să-şi consolideze capacitatea de a acţiona ca instituţie de securitate globală, în special în combaterea terorismului. Un acord între aceste viziuni – nu doar la nivelul declaraţiilor, ci în termeni de politici şi practici concrete – nu va fi uşor.

Ce poate face Alianţa pentru a tempera potenţialul revizionism al puterilor emergente?

NATO nu poate face foarte mult pentru a integra potenţialele puteri revizioniste (China sau India) în logica şi normele *statu-quo*-ului. Problema e că NATO nu posedă – în ochii puterilor respective – genul de autoritate de care ar avea nevoie pentru a acţiona ca un factor de echilibru. Un echilibru la nivel internaţional ar putea să apară, dar probabil că va avea loc în alte forumuri. Cu toate acestea, NATO ar putea să stabilească parteneriate informale sau chiar formale cu unele puteri revizioniste, punînd accentul pe anumite domenii sau probleme care sînt de interes comun (de exemplu, pirateria maritimă).

Cum evaluaţi raporturile dintre NATO şi Rusia în ajunul noului Concept Strategic?

În timp ce unele ţări doresc îmbunătăţirea relaţiilor cu Moscova, cîţiva membri noi au suspiciuni adînc înrădăcinate referitoare la planurile Rusiei. Astfel, NATO va trebui să se angajeze într-o echilibristică diplomatică în relaţiile cu Moscova. Cred că în noul Concept Strategic ne putem aştepta la o declaraţie mai amplă de susţinere a unei cooperări mai strînse cu Rusia, în zonele de interes comun. Aceasta reflectă o realitate în care NATO are nevoie de sprijinul Rusiei, cel puţin pentru unele dintre misiunile sale (de ex., în Afganistan). Cred că este bine ca aliaţii să conştientizeze această realitate şi să acţioneze în consecinţă. În acelaşi timp, ar fi foarte important, pentru acele state care se simt vulnerabile, să se includă în Conceptul Strategic un angajament foarte clar privitor la securitatea statelor membre. Nu este necesar ca noul Concept Strategic să identifice Rusia drept o sursă specială de îngrijorare şi probabil nici nu o va face. Dar ar putea şi ar trebui să transmită un mesaj clar, că NATO ia foarte în serios apărarea colectivă şi că nu va fi tolerat nici un act de agresiune sau intimidare împotriva oricăruia dintre statele membre. Din nou, date fiind limitele cu care se confruntă NATO, nici măcar un astfel de mesaj nu va fi perceput ca o garanţie de securitate perfectă, de către statele membre mai neliniştite. Totuşi, va fi perceput ca un pas important în direcţia cea bună.

Este adevărat că Rusia a fost foarte critică la adresa NATO şi i-a pus adesea sub semnul întrebării relevanţa, în perioada de după Războiul Rece. Însă, în ciuda retoricii, în multe situaţii concrete, Rusia şi-a demonstrat capacitatea şi voinţa de a coopera în domenii importante pentru NATO. Acesta este genul de reconciliere pragmatică pe care NATO ar putea şi ar trebui să-l încurajeze.

a consemnat Octavian MANEA

Dezbatere FP România – NATO

Cooperarea NATO-Rusia în Est. Afganistanul ca nouă premisă

FP România şi Departamentul de Diplomaţie Publică al NATO organizează, pe 16 septembrie, la Bucureşti, un dialog internaţional cu două teme majore:

Reverberaţiile cooperării NATO-Rusia din Afganistan asupra relaţiei geopolitice multilaterale din Asia Centrală şi chiar din Europa de Est.

„Abordarea cuprinzătoare", ca lecţie operaţională pe care a putut-o învăţa NATO pe frontul afgan.

Plus: Perspectiva României asupra Noului Concept Strategic al NATO.

Printre participanţi: col. Alexander Alderson – British Army, Iulian Fota – consilier prezidenţial pentru securitate naţională, Alin Inayeh – GMF Bucureşti, Wess Mitchell – Center for European Policy Analysis, Washington, Teodor Meleşcanu – senator, Filon Morar – Ministerul Afacerilor Externe, Gael Moullec – NATO, Fabrice Pothier – Carnegie Bruxelles, Asle Toje – Nobel Institute, Oslo

Cu sprijinul Cercului Militar Naţional

Din sumarul ediţiei *FP România* nr. 18 (septembrie/octombrie 2010)

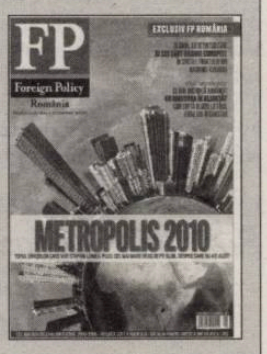

Ai cui sînt romii Europei? – Cel mai bun deceniu din istorie – **Bătălia pentru Arctica (nu va avea loc)** – Puterea soft a rockului – **Gates Reformatorul** – Literatura magnaţilor – Olanda, la dezintoxicare – **În spatele frontului din Nagorno-Karabah** – Cu Turcia în Europa unită?

Plus dosarele:

Metropolis azi: Indexul oraşelor care iau conducerea lumii din mîna ţărilor. Cel mai mare oraş de pe glob, despre care nu aţi auzit. Cu toată lumea mutată la oraş, cum se mai poate salva umanitatea. Plus, de ce e Silicon Valley singulară.

NATO reîncărcat: Ce mai ameninţă România? Cu Rusia în Alianţă? Cum luptă aliaţii la firul ierbii în Afganistan. Dosar de susţinere a dezbaterii internaţionale FP România – NATO, din 16 septembrie 2010, dedicată Noului Concept Strategic. Teme: Reverberaţiile cooperării NATO-Rusia din Afganistan asupra relaţiei geopolitice multilterale din Asia Centrală şi chiar din Europa de Est. „Abordarea cuprinzătoare", ca lecţie operaţională pe care a putut-o învăţa NATO pe frontul afgan.

Rodica BINDER

Despre Franţa lui Cioran şi despre Franţa lui Sarkozy

Cît de măreaţă a fost Franţa! exclama aproape patetic scepticul Cioran în ultima sa scriere în limba română, intitulată *Despre Franţa,* redactată la Paris în 1941. Era proaspăt sosit din Berlinul „brun" în Oraşul Lumină, ocupat deja de trupele naziste. Din capul locului, se angajează, idealist şi empatic, în favoarea Franţei, temporar învinse, înălţîndu-i (în eseul tradus anul trecut în franceză, publicat acum şi în germană) un imn, făcîndu-i o declaraţie de dragoste învăluită în melancolia degajată de amurgul unei civilizaţii.

Este greu de imaginat cum ar fi scris azi Cioran despre Franţa preşedintelui Sarkozy. În urmă cu şapte decenii, în micul volum consacrat „marii naţiuni", tînărului sosit din *străfundurile lumii, din Valahia*, într-o civilizaţie *supramaturată,* Franţa părea a-i oferi deja *strălucita ocazie de a verifica experienţele negative,* de a autoriza dezamăgirile, spiritul ludic, gustul pentru paradoxuri, iresponsabilitatea... Din păcate însă, Franţa nu ar mai dispune de un *destin revoluţionar* fiindcă nu ar mai avea *idei de apărat.* Şi totuşi, la pagina 73, Cioran crede că o *revoluţie* ar mai fi posibilă, dar una *lipsită de măreţie, de originalitate şi ecouri,* o revoluţie făcută din *împrumutul unor mituri,* după modelul comuniştilor francezi, singurii care ar mai fi străbătuţi de un fior revoluţionar, în peticirea unor discursuri cu fraze desuete, cu reminiscenţe anarhiste şi disperări de micburghezi debusolaţi. Dar înainte ca Franţa să-şi fi epuizat posibilităţile regenerării ei sociale, va fi nevoie ca plebea să-şi facă apariţia, să triumfe. Căci viaţa nu mai pulsează decît la periferii, în *les banlieues,* constată Cioran, cutezînd să creadă că doar *o Franţă proletară* ar mai fi posibilă.

Cu atît mai tulburătoare mi s-a părut lectura unui text semnat de Tahar Ben Jelloun în numărul din septembrie curent al revistei germane de „cultură politică" *Cicero*. Scriitorul francez născut în Maroc, laureat al mai multor premii literare, între care şi un Goncourt, se referă şi la situaţia *dezolantă* din periferiile marilor oraşe, adevărate *focare de criminalitate şi răzmeriţă,* la neglijarea de către generaţii succesive de politicieni a soartei imigranţilor şi consideră că Franţa ar avea nevoie de o „mică revoluţie": *Chipul democraţiei este schimonosit, politica este zguduită de scandaluri financiare, iar dacă nimeni şi nimic nu se va schimba, ambarcaţiunea franceză va avea de înfruntat o mare din ce în ce mai învolburată.*

Declaraţiile belicoase ale preşedintelui Sarkozy, virulenţa sa verbală nu au făcut decît să trădeze neputinţa statului.

Faptul că frînturile de idei desprinse din eseul lui Cioran despre Franţa par a pune un diagnostic destul de exact actualei situaţii a ţării este rezultanta lucidităţii, a clarviziunii deopotrivă necruţătoare şi admirative, cu care, în pofida proaspetei sale „naturalizări", junele *„métèque"* scruta cauzele măririi şi declinului noii sale patrii. Anticipînd spiritul *Tratatului de descompunere,* Cioran mărturiseşte că se identifică cu Franţa prin ceea ce ar fi „putred" în el însuşi. Consideră totuşi admirabil, încă nestins, *elanul* inspirat de Franţa străinilor pe care i-a primit, transformîndu-i pe oamenii născuţi *sub alte zări* în *sateliţii ei dinamici*.

Există în lume vreo altă ţară care să fi avut parte de atîţia patrioţi *cu alt sînge, cu alte obiceiuri?* – se întreabă retoric, în pofida scepticismului său funciar şi radical, Cioran. *Franţa lui* este însă o efigie, un simbol, un model cultural şi mental. În prefaţa traducerii franceze, i se atribuie scrierii virtuţi *profetice*. Ea ar dezvălui simptomele unei *morţi dinainte anunţate – cea a civilizaţiei occidentale* – un subiect de stringentă actualitate, cum o dovedesc şi întîmplările din vara Franţei anului 2010. Statutul străinilor constituie unul din punctele de joncţiune ale actualităţii de moment cu ideile lui Cioran despre o anumită Franţă insuflînd încă, la acea vreme, sentimente *patriotice* fiilor ei adoptivi, fiind mai puternic iubită de aceştia din urmă decît de propriii copii. O Franţă oferind celor numeroşi, veniţi din *alte spaţii,* nu doar un cămin, nu doar suprafaţa de proiecţie a unor idealuri şi valori irealizabile în ţările de origine, ci chiar şansa împlinirii lor pe pămînt străin. Elogiul Franţei, făcut de Cioran, are şi un „bemol" final: trecută de apogeu, împovărată de un *prea plin trecut,* civilizaţia Franţei nu mai poartă în ea *germenii unui viitor glorios*.

Revenind în actualitate, o inconturnabilă întrebare îşi aşteaptă răspunsul: cît de măruntă, cît de meschină este Franţa preşedintelui Sarkozy? Diatribele lui împotriva unor delincvenţi proveniţi din rîndurile imigranţilor sau împotriva aşa-numiţilor *gens du voyage,* a romilor, nu au rămas lipsite de ecouri oficiale şi riposte notorii. Trei greşeli capitale, prin care ar face un imens deserviciu Franţei, îi reproşează şefului Palatului Elysée nimeni altul decît „vedeta" publicisticii franceze, filozoful Bernard-Henri Lévy, într-un adevărat rechizitoriu publicat în paginile ziarului *Le Monde*, tradus apoi şi în germană, în *Die Welt*. Cea dintîi eroare gravă ar fi *amalgamarea* statutului unor cetăţeni străini, stabiliţi ilegal pe teritoriul Franţei, cu cea a unor cetăţeni francezi de viţă ceva mai veche, ca şi faptul de a fi făcut răspunzătoare o *întreagă comunitate etnică* de delictele comise doar de *unii* dintre membri ei. Astfel sînt retrezite la viaţă sinistre şi fatale porniri xenofobe, este reactivat un întreg fond resentimentar.

Cea de-a doua greşeală imputată de filozoful francez preşedintelui Sarkozy este proferarea unei ameninţări, condiţionată însă de originea delincventului. Dacă făptaşul care comite un delict grav are un fundal de imigraţie, dar are cetăţenia franceză, el riscă să i se retragă acest statut. Ipoteza contravine nu doar unor cimentate principii constituţionale, între care egalitatea în faţa legii, ci operează o primejdioasă şi explozivă disociere între francezi de mai multe categorii: cei dintotdeauna, care nu-şi pierd cetăţenia indiferent ce ar face, şi francezii de probă, care şi-o pot pierde în cazul unor derapaje. A treia eroare capitală, Sarkozy ar fi comis-o declarînd un război naţional aşa-zişilor „noi golani". O astfel de declaraţie, făcută de şeful unui stat, este extrem de riscantă, ea induce o stare de nelinişte, de tensiune, de nesiguranţă, de radicalizare. Ea presupune deplasarea pe terenul „golanilor", angajarea într-o bătălie pentru care democraţiile, cu respectul lor faţă de lege şi scrupulele lor morale, ştiu dinainte că nu sînt bine echipate şi că victoria nu poate fi în mod sigur de partea lor. De altfel, declaraţiile belicoase ale preşedintelui Sarkozy, virulenţa sa verbală nu au făcut decît să trădeze neputinţa statului – crede Bernard-Henri Lévy. Or, în situaţia dată, raţiunea, fineţea, cumpătarea şi, mai ales, sîngele rece ar fi fost singurele virtuţi eficiente şi valabile. Pe care, din păcate, Sarkozy nu le posedă – încheie filozoful trecerea în revistă a erorilor care au adus Franţei serioase prejudicii.

Citind, la rîndu-ne, discursul rostit de Sarkozy la Grenoble, de notat ar fi că, pe lîngă necugetatele accese de furie verbală, „oratorul" întrevede una din cauzele violenţelor, ce zguduie din cînd în cînd periferiile marilor oraşe franceze, în permisivitatea excesivă a sistemului juridic, în indiferenţa generală faţă de modul în care delincvenţii dispreţuiesc valorile fundamentale ale societăţii franceze. În eseul său, Cioran dădea de înţeles că o civilizaţie piere cînd nu mai are valori de apărat, cînd ea însăşi renunţă la propriile idealuri. Dacă din discursul lui Sarkozy, rostit la Grenoble, la finele lunii iulie, se întrevede fără echivoc că preşedintele făcuse în prealabil lectura „filipicelor" lui Bernard-Henri Lévy, este aproape exclus ca şeful Palatului Elysée să se fi aplecat asupra densului, deşi foarte scurtului tratat al lui Cioran *Despre Franţa*, redactat în urmă cu aproape şapte decenii. Nu ar fi avut decît de cîştigat, dacă ar fi făcut-o.

***Rodica Binder** este jurnalistă la* Deutsche Welle.

PUBLICITATE

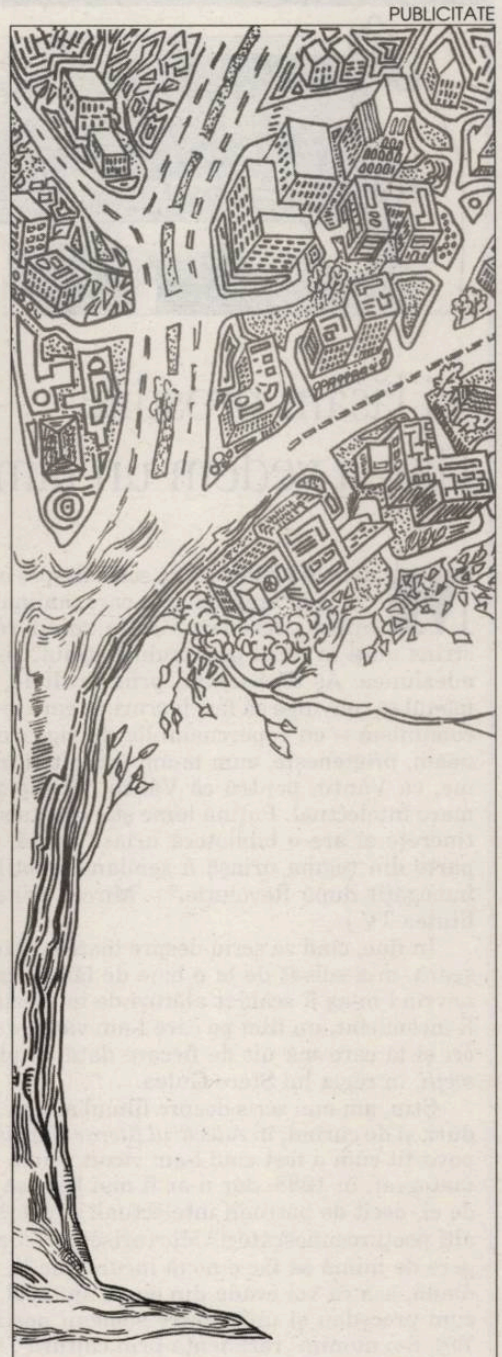

Artă şi Peisaj
Grădini Nomade

Zilele Bucureştiului
18 - 20 septembrie 2010

- **Institutul Francez din Bucureşti, Dacia 77** – Grădini celulare
- **Piaţa Arthur Verona** – Seminţe călătoare
- **Piaţa Enescu** – Pădurea de argint
- **Piaţa Universităţii** – Pajişti înflorite
- **Piaţa Roma** – Agora verde
- **Gara de Nord** – Tunelul vegetal

Art et Paysage
Jardins Nomades

Journées de Bucarest
18 - 20 septembre 2010

- **Institut Français de Bucarest, Dacia 77** – Jardins cellules
- **Place Arthur Verona** – Semences nomades
- **Place Enescu** – Forêt d'argent
- **Place de l'Universite** – Prairies fleuries
- **Place Roma** – Agora verte
- **Gare de Nord** – Tunnel végétal

Mulţumiri CFR şi Direcţiei Gării de Nord pentru sprijin

INSTITUT FRANÇAIS DE BUCAREST

Parteneri principali

GDF SUEZ · APA NOVA · VEOLIA

Cu sprijinul

Parteneri strategici

BRD · Carrefour · Groupama

Parteneri media

DILEMA VECHE · COCOR · SAPTE SERI · ZOOM

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

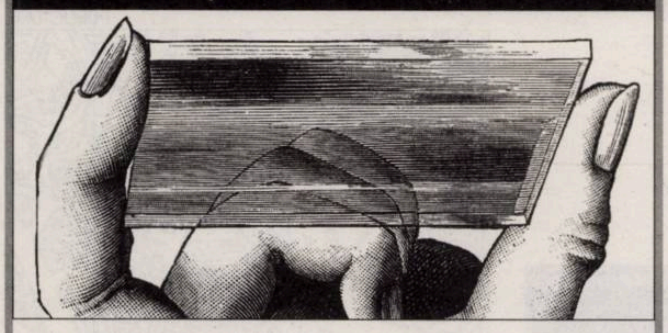

Să lăsăm prostiile! Hai să vedem un film bun!

Mda... Mă gîndeam să scriu despre oamenii muncii de la oraşe şi sate care, animaţi de un fierbinte patriotism şi de spirit revoluţionar, strîns uniţi în jurul patronului reţinut, şi-au exprimat adeziunea. Aş fi observat, printre altele, cum capitalismul te convinge să faci lucruri pe care le-ai refuzat în comunism – cu repercusiunile de rigoare. („Mă întîlneam, prietenește, cum m-am întîlnit şi în ultima vreme, cu Vântu, pentru că Vântu, întîmplător, este un mare intelectual. Puţină lume ştie că el a scris poezii în tinereţe şi are o bibliotecă uriaşă acasă, deci nu face parte din tagma uriaşă a semianalfabeţilor care s-au îmbogăţit după Revoluţie.“ – Mircea Dinescu, la Realitatea TV.)

În fine, cînd să scriu despre toate acestea, duminică seară, m-a salvat de la o baie de lături, în care vrînd-nevrînd m-aş fi scăldat alături de indivizii pe care i-aş fi încondeiat, un film pe care l-am văzut de nu ştiu cîte ori şi la care mă uit de fiecare dată cu plăcere: *Moromeţii,* în regia lui Stere Gulea.

Ştiu, am mai scris despre filmul acesta în cîteva rînduri, şi de curînd, în *Adevărul literar şi artistic,* unde am povestit cum a fost cînd l-am văzut prima dată la cinematograf, în 1988, dar n-ar fi mai bine să mă ocup tot de el, decît de patronii intelectuali şi poeţi, lustruiţi de alţi poeţi recunoscători? Mărturisesc că n-am nici o tragere de inimă să fac o nouă incursiune în mizeria cotidiană, aşa că voi evada din ea cu ajutorul culturii (aşa cum procedau şi unii dintre semenii noştri înainte de '89). S-o numim „rezistenţa prin cultură“, nu?

Mă număr şi eu printre cei care ştiu pe de rost replici întregi din romanul lui Marin Preda, aşa că filmul lui Gulea avea toate şansele să mă nemulţumească. Este cunoscut faptul că marile cărţi nu prea „au noroc“ de pelicule pe măsură şi că, în general, marile filme-ecranizări pornesc mai degrabă de la bucăţi literare obscure. Sau în orice caz, cu o mai mică forţă de persuasiune. E foarte greu să te lupţi, ca regizor, cu un roman puternic, pentru că publicul are imaginile formate deja, în ceea ce-l priveşte, ba chiar acestea sînt adînc înrădăcinate.

Prin urmare, Stere Gulea a avut un incredibil curaj să se ia la trîntă cu un roman cum e *Moromeţii*. Şi nu numai că s-a aventurat într-o asemenea luptă cu un adversar puternic, dar a şi riscat experimentînd. De exemplu, a ales nişte actori pe care puţini îi vedeau în rolurile respective. În primul rînd, Victor Rebengiuc – un actor intelectual-urban, pus să facă rolul personajului iconic, ţăranul Ilie Moromete. La fel de surprinzătoare sînt şi opţiunile pentru alţi actori citadini prin excelenţă – Gina Patrichi sau Mitică Popescu (în film, Guica şi Cocoşilă). Cu toţii au creat nişte roluri de excepţie, iar Rebengiuc a arătat încă o dată marea artă pe care o stăpîneşte. (Interesant e că cealaltă ecranizare remarcabilă a unei cărţi mari îl are tot pe el în rolul titular – *Pădurea spînzuraţilor,* în regia lui Liviu Ciulei.) Poate că tocmai faptul că Gulea a ales să riște şi să nu meargă pe căi bătătorite, previzibile, i-a asigurat succesul. A creat un *Moromeţii* marca proprie şi a avut forţa să-şi impună viziunea în faţa puternicului discurs al lui Marin Preda.

Acum, de fiecare dată cînd mai citesc romanul, am în cap filmul şi personajele create de Luminiţa Gheorghiu, de Florin Zamfirescu, de Constantin Chiriac sau Radu Amzulescu (Nilă, respectiv Achim), dar mai ales de Victor Rebengiuc. Îl şi văd pe actor, în celebra scenă în care bea la Tudor Bălosu acasă, în timp ce Victor zice că nu obişnuieşte ţuică dimineaţa şi că asta devine după facultăţi. Acel „noi obişnuim“ spus de Rebengiuc nu poate fi egalat de nimic. Sînt replici pe care nici măcar Ilie Moromete nu cred că le-ar fi zis mai bine.

Ciprian RUS

Investigaţia Watergate: ar mai fi posibilă azi?

– despre „presă“ şi „sistem“ –

Au trecut 36 de ani de la momentul în care, asumîndu-şi demisia, Richard Nixon punea capăt, provizoriu, desigur, afacerii Watergate, şi America însăşi se întreabă dacă o astfel de campanie de presă – care a devenit una dintre definiţiile cele mai profunde ale ţării tuturor posibilităţilor – mai este azi posibilă.

Secretul succesului campaniei Watergate – o spune Carl Bernstein într-un interviu recent pentru *Big Think,* ţine mai mult de reacţia sistemului la dezvăluirile anchetei jurnalistice, decît de ancheta în sine. Sigur că, pe linie editorială, avem de-a face, în acest caz, doar cu superlative: reporteri incisivi, un management de redacţie atent şi responsabil şi un publisher dispus să îşi rişte nu doar business-ul, ci şi pielea, ca să îşi apere jurnaliştii. Dar nici mersul anchetei desfăşurate de Bob Woodward şi Carl Bernstein, tinerii reporteri locali de la *Washington Post,* şi cu atît mai puţin finalitatea ei nu ar fi fost posibile fără concursul sistemului.

„Cred că marea întrebare este cum ar reacţiona azi cititorii la o investigaţie de calibrul celei din cazul Watergate. Cum ar reacţiona sistemul politic? Lucrul cel mai grozav în cazul Watergate este acela că sistemul a funcţionat. Presa şi-a făcut treaba. Am făcut ce trebuia să facem“ – consideră Bernstein, care atrage însă atenţia asupra rolului esenţial pe care l-a avut sistemul judiciar – cu un judecător forţînd informaţii deţinute de apărare, pe care jurnaliştii le aveau, dar nu le probaseră îndeajuns de bine –, apoi investigaţia Senatului american – bipartizană şi axată pe fapte şi pe unde duc acestea, nu pe interesele de grup –, apoi atitudinea procurorului special desemnat să urmărească presupusele abuzuri ale administraţiei Nixon faţă de adversarii săi politici – care procuror merge la Curtea Supremă pentru a obţine înregistrările preşedintelui –, apoi decizia unanimă a Curţii Supreme în favoarea procurorului – în condiţiile în care şeful Curţii fusese numit de Nixon însuşi –, apoi votul Comitetului pentru *impeachment* – în care republicanii au înţeles că faptele şefului lor politic primează în faţa culorii politice.

„Would that happen today?“ – se întreabă Bernstein, repetitiv, după fiecare menţionare a rolului jucat de sistem în afacerea Watergate. Tot el răspunde: „Nu sînt nici pe departe la fel de îngrijorat în legătură cu starea presei, precum sînt în legătură cu sistemul politic“.

Fidel stilului său nonconformist, care a făcut carieră prin *„open space“*-urile de la *Post,* Bernstein nu se abţine să nu contrabalanseze partea „hard“, sistemică a analizei sale asupra succesului campaniei Watergate, cu mici detalii „soft“, fără de care toată munca lor s-ar fi dus pe apa sîmbetei. Investigaţia Watergate a însemnat foarte multe zile fără nici un articol în ziar, zile în care Woodward şi Bernstein le spuneau editorilor: „Băieţi, nu avem nimic gata acum“, iar editorii înţelegeau cel mai adesea şi nu forţau informaţii insuficient verificate. Investigaţia Watergate a mai însemnat bătut la sute de uşi trîntite apoi în nas, dar şi pantofi cu talpă groasă. Şi a mai însemnat, mai mult decît orice, păstrarea secretului legat de sursa numărul 1 a anchetei jurnalistice, iarăşi un om din sistem, adjunctul şefului FBI.

„Extraordinar e faptul că am reuşit să ţinem acel secret vreme de 30 de ani. Rușii ştiau pe atunci cam totul despre noi, şi noi, americanii, ştiam cam totul despre ruşi, iar sursa noastră era marele secret al momentului, pe care doar eu, Woodward şi Bradley îl cunoşteam. Iar eu şi Woodward, în special, am fost suficient de deştepţi să nu le spunem fostelor noastre neveste cine era sursa – asta ar fi fost sfîrşitul poveştii“ – se amuză Bernstein preluînd butada pe care Bob Woodward o folo-

> *„Nu sînt nici pe departe la fel de îngrijorat în legătură cu starea presei, precum sînt în legătură cu sistemul politic.“*

seşte şi el frecvent în speech-urile sale.

„Would that happen today?“ Răspunsul nu e că, da, presa e capabilă să demaşte abuzurile unui preşedinte. De la înălţimea performanţei lor jurnalistice unice, bătrîneii simpatici de azi Woodward şi Bernstein sînt primii care spun că există şi acum ziarişti suficient de abili ca să urmărească astfel de poveşti şi care, la o adică, să aibă grijă să-şi protejeze sursele de viitoarele foste neveste.

„Would that happen today?“ Răspunsul ţine, de fapt, de capacitatea sistemului american – e valabil şi la noi, la limită – de a-şi asuma consecinţele unor astfel de anchete şi de a anihila eficient „anticorpii“ care, în orice sistem clientelar sau obedient, blochează finalitatea demersurilor investigative ridicînd în jurul personajelor-cheie infinitul hăţiş de sîrmă ghimpată al birocraţiei la toate nivelurile – editorial, de business, administrativ, politic sau juridic.

E o nuanţă în discursurile lui Bernstein şi Woodward, care poate scăpa „interpretării“ românești a ceea ce ei spun. Cînd vorbesc despre „presă“ şi despre „sistem“, Carl şi Bob vorbesc de fapt despre oameni, despre personalităţi distincte acţionînd fiecare după liberul arbitru, potrivit unei etici specifice poziţiei lor şi potrivit propriei interpretări a datoriei de a te pune în serviciul public. Povestea Watergate numai aşa a fost posibilă, angajînd, într-un anume context, nişte oameni pentru care superficialitatea ontologică a „presei“ nu a fost o scuză pentru a se complace în poveşti uşoare de downtown şi nişte oameni pentru care corupţia şi obedienţa „sistemului“ nu au fost o scuză pentru a trece cu vederea derapajele administraţiei. Se poate şi la noi?

***Ciprian Rus** este jurnalist.*

PUBLICITATE

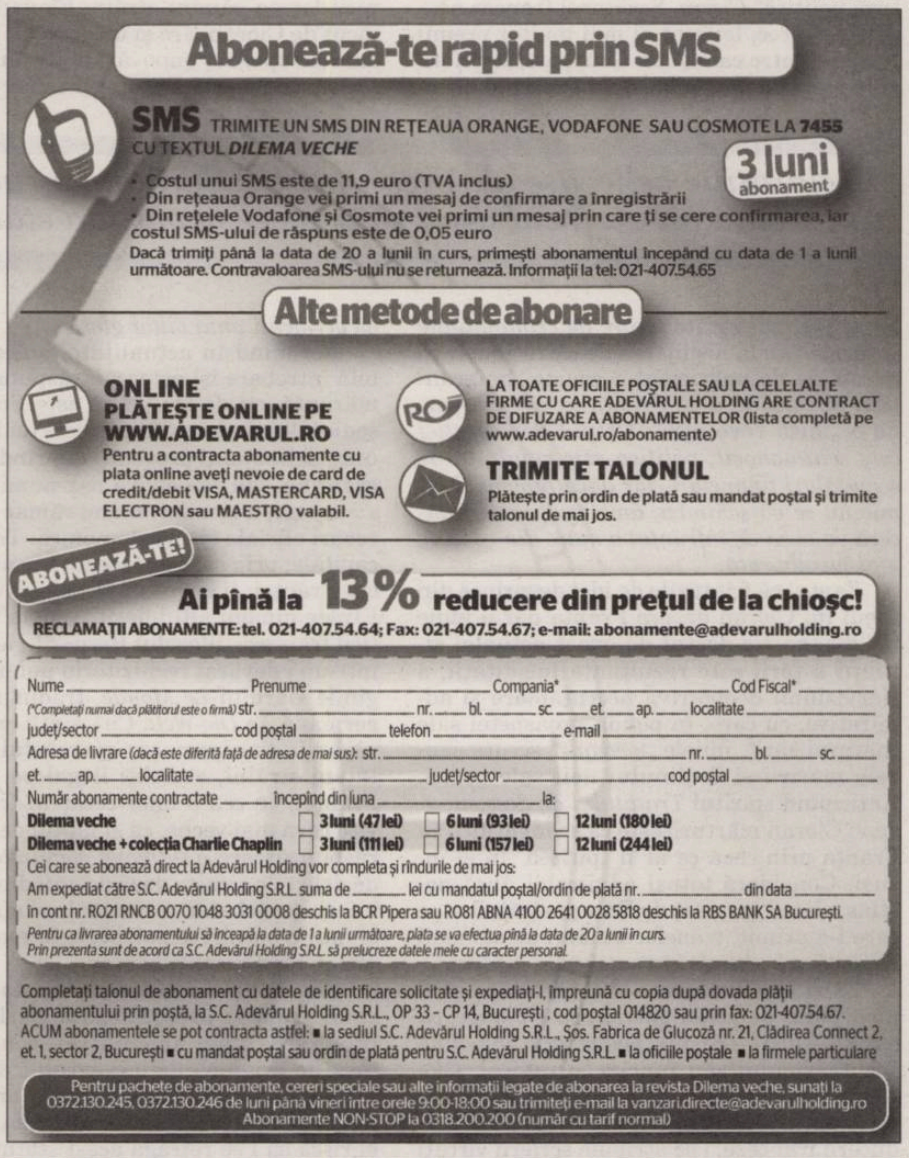

Lavinia BĂLULESCU

Teroare şi marţipan în Budapesta

Ziua întîi. Sub o umbrelă nesigură

Hostelul este de fapt un vechi cămin, e curat şi camerele sînt spaţioase. Liftul e cam prăpădit, şi iau decizia să urc pe scări pînă la etajul cinci. În rest, la geamuri avem termopane, bune de tot, pentru că dincolo de sticlă se întinde un şantier imens, în care se lucrează de zor, într-un zgomot absolut năucitor. Plecăm în căutarea unui restaurant tradiţional, unde comandăm o ciorbă de peşte. În loc de ceva special, primim o apă chioară, cu multă paprika şi foarte puţină carne. E incredibil de cald şi începe să plouă. Bîjbîim printr-un oraş în furtună, pînă pe malul Dunării, sub o umbrelă nesigură, desprinsă în unele părţi. Într-o jumătate de oră dăm cam peste toate obiectivele importante ale oraşului, aliniate de o parte şi de alta a Dunării. Castelul Buda, Parlamentul şi colina Gellert, toate stau cuminţi aşteptînd să treacă furtuna. Între timp, descoperim că ungurii sînt pregătiţi să „vîndă" cu succes aproape orice, mai ales istoria şi tradiţia. Muzeele îi ademenesc pe turişti la fiecare doi paşi. Nu doar muzeele enorme în care te pierzi fără hartă, ci micile muzee, ascunse pe străzi greu de găsit pe hartă. Fiecare dintre aceste galerii minuscule este într-o permanentă concurenţă cu celelalte, pentru atragerea vizitatorilor.

Ziua a doua. Într-un labirint subteran

La intrarea în Muzeul Marţipanului, turiştii primesc o bomboană dintre cele mai aromate. În cele două încăperi, regine din marţipan în mărime naturală, scene din poveşti şi sculpturi în toate culorile îşi aşteaptă cuminţi vizitatorii. La ieşire, turiştii îşi vor umple, cu siguranţă, coşurile cu preparate care se vînd în acelaşi muzeu. Pe o stradă bine ascunsă, lîngă o cafenea umbroasă pierdută într-un pasaj, se află intrarea într-un labirint subteran. Galeriile care se întind pe aproape 10 kilometri sub Dealul Castelului au fost unite între ele de către turci şi folosite mai apoi în scopuri militare. Turiştii care nu au probleme cu claustrofobia pot explora doar o porţiune de 1,5 kilometri. Labirintul ascunde, în mijlocul său, o fîntînă din care curge, fără oprire, vin. La subsol, la intrarea în labirint, turiştii îşi pot verifica e-mail-ul sau pot alege una dintre cele zece variante de ceai gratuit. Eu una intru pe Yahoo, deşi mi-am promis că nu o să fac asta. Caut şi cafea prin tot ceaiul acela gratuit, dar nu găsesc. Instantaneele zilei: o motocicletă extravagantă echipată cu franjuri de piele maro cowboy-style şi un Corvette Stingray Coupe din 1973, alb, enorm, cam cît un fel de iaht, o senzaţională piesă de muzeu.

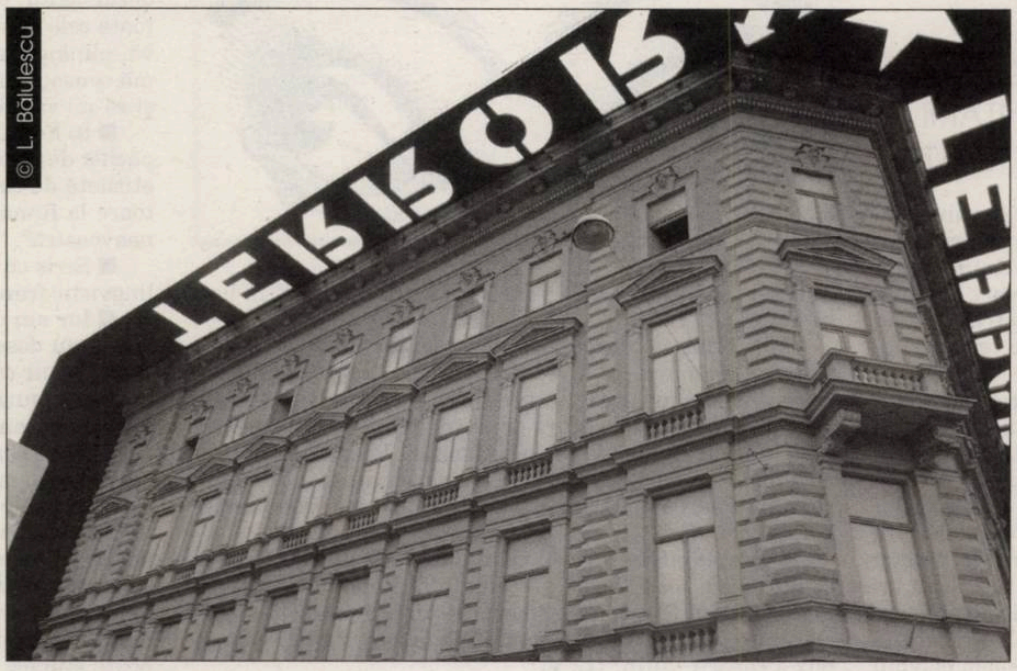

Toată lumea se fotografiază lîngă cizmele lui Lenin sau lîngă un soldat de piatră, dement, înalt şi înfricoşător, care are un picior săltat, aleargă.

Ziua a treia. Pe lîngă ziduri de ceară

Zi începută în outlet-uri cu cele mai frumoase haine din lume. Cumpăr o fustă într-o culoare între roz şi mov, imposibil de descris în cuvinte. Mai apoi, mers la Muzeul Terorii. Nu vreau să intru, mi-e frică să nu fie ceva „de groază". Dar intru, şi este. Culmea însă, nu sînt monştrii la care mă aşteptam, şi nici camere întunecate. Muzeul comemorează victimele terorii naziste şi comuniste. Subsolul, parterul şi cele două etaje accesibile transportă zilnic sute de turişti, într-o realitate paralelă. Instalaţiile montate pe pereţi, televizoarele, muzica discretă sau, din contră, terifiant de puternică fac parte dintr-un scenariu bine pus la punct. Ziduri de ceară, labirinturi din săpun, decoruri din perioada nazistă sau comunistă, imagini din lagăre şi nenumărate fotografii sau poveşti ale celor care au căzut victime ale regimurilor totalitariste, toate acestea completează tabloul unei lumi a haosului. Cum ar veni, altfel de monştri.

Mai apoi – urcat în bazilica Sfîntul Ştefan, treaptă cu treaptă, pînă la epuizare, din nou nerecomandat claustrofobilor şi persoanelor cu rău de înălţime. Făcut clasicele fotografii cu Budapesta de sus, coborît iar cu picioarele pe pămînt. Căutat strada Vaci, cu cele mai multe magazine, eternele vitrine care îi atrag pe toţi turiştii cu haine, parfumuri şi obiecte de anticariat scumpe, care nu fac doi bani. Pierdut multe minute într-un magazin amărît în care se găseau steaguri şi insigne ale cluburilor din întreaga Europă. Majoritatea vechi, şterse după atîtea utilizări, îşi aşteptau un ultim cumpărător. Printre ele, pierdute, un steag cu Unirea Urziceni şi o insignă cu Dinamo Bucureşti, care vor merge cu mine acasă. La întoarcere, pantofi prinşi în mecanismul scărilor rulante. Cumpărat un fel de superglue.

Ziua a patra. Cumpărînd un Rubik

Tunurile de pe colina Gellert au supravieţuit Războaielor Mondiale. Sînt reale, poţi chiar să încerci să le mînuieşti, să stabileşti coordonatele cu o aparatură complicată şi să te fotografiezi rîzînd. Copiii care vin în vizită cu clasa au voie chiar să se caţere pe ţeava de tun, nimeni nu le atrage atenţia, nimeni nu le explică despre ce e vorba, că toate măgăoaiele acelea din metal sînt, de fapt, arme care au ucis oameni. Copiii atîrnă de ţevile de tun. În rest, ardeiul iute, uscat se vinde la tot pasul, deşi nu pot să-mi imaginez că cineva chiar cumpără aşa ceva. Toţi oamenii fac fotografii. E un roşu frumos pe care vrei să-l arăţi rudelor cînd te întorci din concediu.

Budapesta te îndeamnă la cumpărat tot mai mult marţipan şi cuburi Rubik. Notă: pentru cei cărora nu le-a păsat vreodată din ce e făcut minunatul marţipan, la realizarea acestuia participă, în proporţii aproape egale, midgale şi zahăr. A doua notă, tot pentru necunoscători (categorie care mă include şi pe mine): cubul Rubik a fost inventat în anul 1974, de sculptorul şi profesorul de arhitectură maghiar Erno Rubik. Tot Internetul spune că aparent banalul cub este jucăria vîndută cel mai bine în întreaga lume. Deşi pare uşor de rezolvat, puzzleul necesită o pregătire iniţială minimă. Tot mai mulţi pasionaţi inventează metode de rezolvat în x mişcări şi tehnici de permutare din ce în ce mai performante. Un grup de cercetători a descoperit recent că există posibilitatea ca un cub Rubik să fie rezolvat în 20 de mişcări sau chiar mai puţin. Oricum, numărul de combinaţii în care poate ajunge un cub Rubik după ce îl rotiţi pentru a vă juca cu el arată cam aşa: 43.252. 003.274.489.856.000. Sînt, aşadar, toate şansele ca în decursul unei singure vieţi să aveţi mereu de rezolvat un alt puzzle şi să nu vă plictisiţi.

Ziua a cincea. Lîngă cizmele lui Lenin

Într-un muzeu găsim de vînzare hărţi cu „Ungaria mare" şi România lîngă, de două ori mai mică. În Palatul Parlamentului, înghesuială şi cozi. Aflăm că Iancu Corvin de Hunedoara a fost doar un guvernator maghiar şi că România deţine mai multe judeţe care au aparţinut, de fapt, Ungariei. Găsim şi autobuzul către Insula Margareta. Mîncăm cîrnaţi. Pîinea e mucegăită şi chelnerul nu ştie limba engleză. Parcă am fi un pic mai acasă. Apoi ne încumetăm într-o excursie pînă la Memento Park, muzeul în aer liber al tuturor statuilor comuniste adunate din oraş. Ca să ajungem acolo, schimbăm alte două autobuze, trecem de blocuri, trecem de vile, trecem de căsuţe, trecem de cîmpuri şi ne oprim fix la semnul cu Budapest. Statuile sînt tot statui, dar toată lumea se fotografiază lîngă cizmele lui Lenin sau lîngă un soldat de piatră, dement, înalt şi înfricoşător, care are un picior săltat – aleargă. Vizitatorii sînt atraşi cu diverse suveniruri, conserve în care se află „Ultima gură de aer din comunism", timbre, vederi, dar şi tricouri pe care personajele din South Park exclamă: *„Oh my God, they killed Lenin!"*. Îmi fac poză într-un trabant albastru. Cum intru în el, îi recunosc mirosul. Mă laud că şi eu am avut aşa ceva, doar că era crem. A stat la noi în curte doi ani. Taicămiu nu l-a condus niciodată pentru că nu avea permis. M-am jucat eu în el, l-am condus cum am putut, fără să-l mişc măcar un centimetru, şi am făcut în el „casa mîţelor". Imediat după Revoluţie, tata a vîndut trabantul şi atunci ne-am cumpărat primul nostru televizor color.

Tot la Memento Park, turiştii pot suna la „linia roşie a comunismului", unde pot asculta discursuri ale celor mai importanţi lideri comunişti ai lumii. Bag şi eu 20 de forinţi şi dau un telefon. Îl ascult pe Ceauşescu rostind celebrul discurs despre elementele huliganice de la Timişoara. Pe cuvîntul meu, stau acolo în cabina aia de telefon de doi bani şi îmi vine să plîng.

Epilogul din gară

Stăm şi aşteptăm. Nu avem bănci pe care să ne odihnim. Asta e enervant, mai ales cînd eşti fooooarte obosit. Instantaneele săptămînii: Bărbat care stă întins în mijlocul trotuarului, complet pe altă lume, probabil nu are nici casă, nici familie. Cîntă. Oamenii grăbiţi păşesc peste el. O fată stă în autobuz în faţa noastră. Mai sînt vreo cîteva secunde pînă la plecare. Fata îşi scoate guma din gură şi coboară relaxată pentru a o arunca la coş. Nu se teme că autobuzul o să plece fără ea sau aşa ceva. E atît de relaxată încît ştiu sigur că în România eu aş fi lipit guma de fundul scaunului, alături de alte mii de gume lipite de mii de oameni. O bătrînă iese dintr-o gură de metrou. Se mişcă cu greu, sprijinită într-un baston, dar poartă o rochie albă şi la gît are mărgele. Sînt multe semne că a fost o femeie extrem de frumoasă. Oricum, se apleacă cu greu şi dezlipeşte de jos o etichetă de bere pe care ploaia a lipit-o de asfalt. Abia se mai ridică, şi cu ultimele puteri, duce hîrtia la un coş de gunoi. Pur şi simplu îmi place atît de mult acest gest! Altfel nu ştiu cum s-o zic. Doi bătrînei joacă şah. De fapt, nişte bătrînei mereu joacă şah în gara din Budapesta. Îmi dau seama că nu e prima dată cînd îi văd. I-am observat şi cînd am stat 20 de minute, şi cînd am stat trei ore. Acum, dacă mă uit mai bine la ei, îmi dau seama că e genul de partidă de şah care trebuie continuată chiar şi dacă ar veni sfîrşitul lumii.

***Lavinia Bălulescu** este scriitoare.*

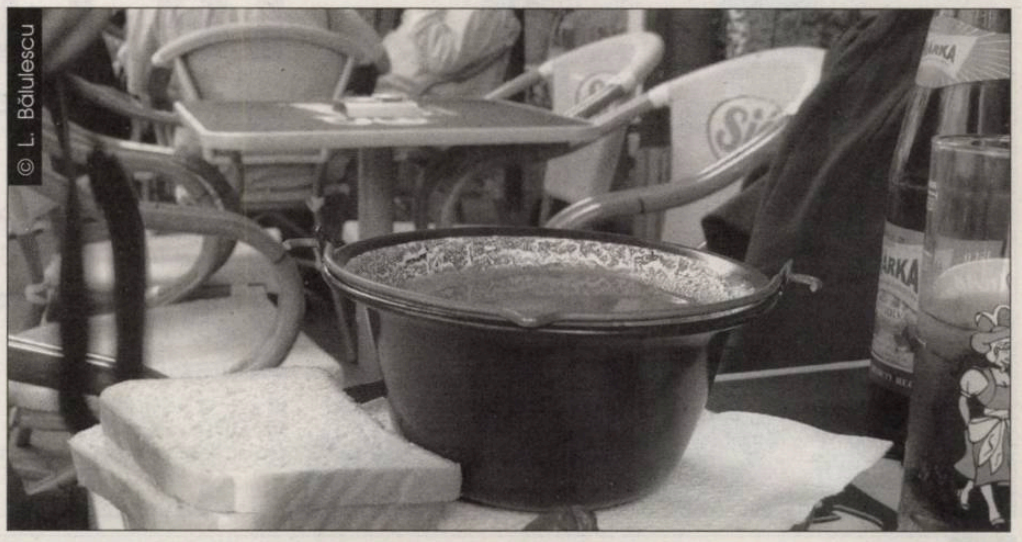

Cu ochii-n 3,14

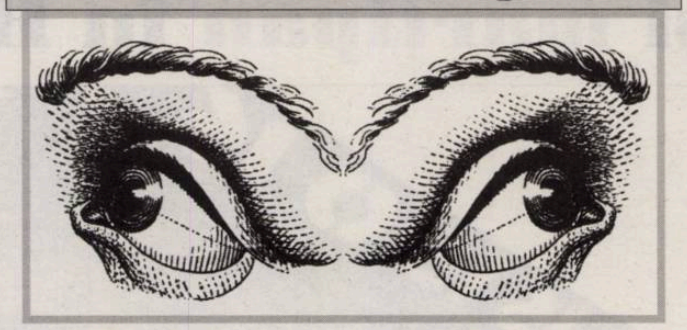

LA CASA LUI CREANGĂ DIN HUMULEŞTI, TELEFONISTUL LUI CHURCHILL CERE CEVA DE „TUSE" ŞI ÎNJURĂ ECONOMIA FĂRĂ VLAGĂ PÎNĂ CÎND REGELE DESFIINŢĂRII SE DECLARĂ „INSTITUŢIE DE STAT"

■ La casa lui Creangă din Humuleşti sînt, pe nişte panouri, texte explicative în engleză şi franceză, pentru eventualii vizitatori străini. Cărora li se spune că *Amintiri din copilărie* este un fel de „buildungs-roman" în care întîlnim „l'humeur de qualité". Adică – încerc eu să retraduc – un fel de „roman-klădire" în care „umoarea" e de cea mai bună calitate. (**M. V.**)

■ Unul dintre actorii preferaţi ai copilăriei mele era Norman Wisdom şi întîmplarea, care m-a umplut de o stranie bucurie, a făcut ca săptămîna trecută să aflu că, născut în 1915, omul încă mai trăieşte. Orfan, crescut de armată, a fost descoperit de Rex Harrison pe frontul celui de-Al Doilea Război Mondial, unde era telefonistul lui Churchill şi comedian în spectacolele de caritate pentru soldaţi. Wikipedia zice că în Albania este un actor cult întrucît, în timpul regimului lui Enver Hoxha, la cinema rulau doar filmele lui, singurele filme occidentale agreate de dictatorul stalinist. Chaplin l-a numit pe Wisdom clovnul său favorit. (**M. C.**)

■ La farmacie, un tînăr de etnie romă cere ceva „de tuse" pentru consoarta sa de acasă. Farmacista îl întreabă: „Este tuse uscată sau expectorantă?". Pus în dificultate, tînărul apelează la telefonul mobil: „Auzi? E tuse din aia seacă sau ex-pec-to-rantă?". Apoi, după o mică pauză, în care mulţimea de la coadă dă semne de nelinişte: „Adică cu flegmă, fă!". Să mai zică cineva că romii nu au nevoie de mediatori sanitari! (**A. P.**)

■ Fidel Castro a declarat săptămîna trecută pentru revista *Atlantic Monthly,* care i-a luat un interviu, că „modelul economic cubanez nu funcţionează nici măcar pentru cubanezi" şi că, astfel, nu poate fi exportat în ţările care mai au nostalgii etatiste şi înjură economia de piaţă. Păcat, ar fi fost, în plină criză, o sursă de inspiraţie curat latino, şi pentru noi, şi pentru alţii. (**S. S.**)

■ În judeţele Dolj şi Olt m-a surprins numărul mare de femei voinice care mînau singure căruţele trase de cai, ca nişte adevărate zmeoaice, dar şi cel al bărbaţilor pirpirii ce-şi pierdeau vremea la cîrciumă sau înghionteau fără vlagă vreun măgăruş. N-aş vrea să-i supăr pe olteni, însă constatarea mea mi-a amintit de versurile: „Şi unde o fi Oltul mai mare, m-o trece mîndra-n spinare!". Să fie o hiperbolă sau un sîmbure de adevăr? (**A. P.**)

■ A douăsprezecea nevastă a regelui se deghiza în ostaş, ieşea neobservată (aşa credea ea) din palat şi se întîlnea cu amantul ei. Azi aşa, mîine aşa, pînă cînd regele a intrat la bănuieli, a urmărit-o pe infidelă şi l-a găsit pe amant ascuns în lada de la pat. Amantul a ajuns la închisoare, iar nevasta riscă alungarea din regat. Nu, nu e un basm, e o poveste adevărată, întîmplată zilele trecute în Swaziland. Pe nevastă o cheamă Nothando Dube, iar amantul era chiar ministrul Justiţiei, domnul Ndumiso Mamba. Probabil că era timpul ca Alteţa Sa să treacă la cea de-a treisprezecea regină. Cum se zice „baftă!" în limba SiSwati? (**L. V.**)

■ În Arad, la Spitalul Clinic Judeţean, unde de ani de zile nu s-au mai făcut investiţii în dotări, s-a petrecut o donare inedită: în urma desfiinţării unei unităţi militare, spitalul a primit aparatură şi ustensile ruseşti, de pe vremea celui de-Al Doilea Război Mondial. Resemnaţi, doctorii chiar s-au bucurat (mai bine aşa decît nimic), începînd recondiţionarea aparaturii. Pînă la urmă, nu-i aşa, la război, înapoi. (**S. G.**)

■ Preşedintele Republicii Belarus, Aleksandr Lukaşenko, are o sosie. Sosia preşedintelui Republicii Belarus joacă într-un film porno. Regizorul filmului porno se declară un „patriot rus". Întrebare: la a cîta staţie de autobuz a coborît Putin? (**L. V.**)

■ Pentru că TVR (ca veche instituţie „de stat") funcţionează în continuare pe principiul „rotaţiei cadrelor" moştenit de dinainte de 1989, cică Adriana Muraru va fi mutată de la telejurnalul de la ora 20 la cel de la ora 14. Merită urmărită şi acolo – pentru că e cea mai bună, mai onestă şi mai serioasă „ştiristă" din România. Părerea mea. (**M. V.**) Şi a mea. (**D. S.**)

MAI ÎNTÎI NI S-A SPUS CĂ LACRIMILE DE TRISTEŢE DĂUNEAZĂ GRAV IMAGINII UNEI FIRME, APOI AM DAT LOVITURA: AU APĂRUT NIŞTE LAXATIVE ZÎMBITOARE ÎNTR-UN MAGAZIN

■ Mai întîi ni s-a spus că Dumnezeu a murit, apoi a murit şi autorul, şi punk-ul, şi cultura franceză, şi Michael Jackson, şi capitalismul... Săptămîna trecută, *Atlantic Monthly* anunţa „The End of Men", iar *Wired Magazine* a titrat, nici mai mult, nici mai puţin decît „The Web is Dead". Secolul XXI pare Secolul Zombie: trăim în mijlocul unor instanţe/concepte/lucruri moarte care continuă să se hrănească din noi. (**M. C.**)

■ Pe 2 septembrie s-a încheiat emisiunea-concurs-telenovelă-reality-show *Burlacul.* „Cel mai seducător show al verii" – după părerea lor, „cel mai plin de clişee show al verii" – după părerea mea. Iată: chiar şi într-un singur minut şi jumătate de promo aflăm că fetele sînt în „al nouălea cer de fericire", asta cînd nu trec „de la agonie la extaz" şi „dau frîu liber sentimentelor". Iar asta nu ar fi nimic, dar de multe ori „tensiunea pluteşte în aer" şi, cînd „vestea a lovit-o ca un trăsnet" pe concurentă, ea „plînge tristă şi dezamăgită" pentru că, nu-i aşa, „visul ei s-a spulberat". Şi toate cele de mai sus sînt spuse de o voce masculină, gravă, plină de încărcătură emoţională. Acum o să vă rog să mă scuzaţi, dar trebuie să-mi şterg „lacrimile de tristeţe" şi să-mi văd de viaţa mea. (**P. M.**)

■ În Franţa, o caricatură promptă şi sobră. Pe celebrul pachet de ţigări Gitanes (inutil de tradus în româneşte), o etichetă de cu totul altă natură decît cele obişnuite privitoare la fumat: „A exclude dăunează grav imaginii dumneavoastră". (**R. C.**)

■ Scris cu litere roşii pe maşina unei firme, un hibrid lingvistic franco-român cel puţin bizar: *La pâinérie.* (**D. S.**)

■ Iar am dat lovitura: cercetători americani – nu fitecine – au descoperit în judeţul nostru Alba o specie nouă de dinozaur carnivor. Nu pot îngăima decît versul celebru de pe vremuri: „Da, mai avem". (**R. C.**)

■ Prin centrul Bucureştiului au apărut nişte fetişcane zîmbitoare care abordează bărbaţi pentru a le oferi fluturaşi cu reclame la centre de masaj (de toate felurile). Cînd una dintre ele mi-a strecurat aşa ceva în mînă, recunosc că m-am cam fîstîcit. M-am întrebat, desigur, care or fi criteriile lor de alegere. Apoi am văzut că următorul ales după mine a fost un domn în vîrstă, care îşi avea şi nevasta alături. În primul moment, m-am gîndit că fetele astea n-au nici o noţiune de marketing. Pe urmă am realizat că poate ştiu ele mai bine decît mine. (**A. M.**)

■ Pentru ipohondri şi nu numai. S-a terminat vara şi, odată cu ea, a dispărut din reclamele la laxative şi antidiareice enervanta şi de rău augur premoniţie: „Ca să nu-ţi lipsească din vacanţă". Aşadar, am revenit la normal, sîntem liberi să ne îmbolnăvim oricînd şi oriunde. (**A. M. S.**)

■ Obrazul de criză cu revelion rezervat din timp se ţine. Nici nu s-au uscat bine costumele de baie, că lumea a început să se gîndească deja la petrecerea de sfîrşit de an. Deunăzi, într-un magazin, un bărbat vorbea apăsat la telefon. Nici prin gînd nu-i trecea să nu-şi rezerve din timp ceva pentru revelion. O fi ştiind el, bietul om, mai bine. (**A. M. S.**)

PUBLICITATE

Foto © Carl Hanser Verlag

LAUREATA PREMIULUI **NOBEL** PENTRU LITERATURĂ

Herta Müller

la BUCUREŞTI – 27-28 septembrie

ATENEUL ROMÂN
Luni, 27 septembrie, ora 18.30

HERTA MÜLLER în dialog cu GABRIEL LIICEANU

Lectură publică

Biletele se pun în vânzare începând cu 1 septembrie la casa de bilete a Ateneului Român.

Librăria HUMANITAS Kretzulescu
Marţi, 28 septembrie, ora 17.00

Lansarea seriei de autor HERTA MÜLLER cu romanele *Leagănul respiraţiei* şi *Călătorie într-un picior*

Sesiune de autografe

www.humanitas.ro

Organizatori: Goethe-Institut Bukarest, BIZ Bukarest, Filarmonica George Enescu, Humanitas Fiction

Sponsor: vodafone

Parteneri media: B1 TV, ONE, Gândul, Time Out, MEDIAFAX, Pro FM, Pro TV, RL, DILEMA, Dilematheca, Deutsche Welle, 22, Sapte Seri

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

PUBLICITATE

VOLVO

DILEMA VECHE

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul **VII** ■ nr. **345** ■ 23-29 septembrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei (cu DVD: 11,99 lei)

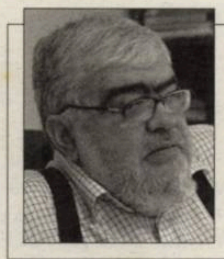

ANDREI PLEŞU

„Lehamitea şi entuziasmul“

pagina 3

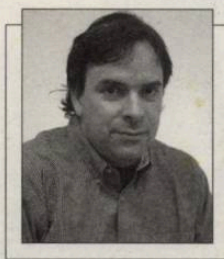

ANDREI MANOLESCU

„Dragoste şi prostie“

pagina 8

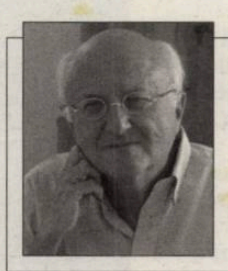

Interviu cu

VLADIMIR COSMA

paginile 20-21

Teatrul sub comunism şi mai încoace

Dem. Rădulescu şi Mircea Diaconu în spectacolul O scrisoare pierdută *de I.L. Caragiale, regia Liviu Ciulei*

Revista: 3,99 lei

5 948467 000346 38

Revista + DVD: 11,99 lei

5 948467 000452 01

„*IORDACHE* (încet): *Crăcănel!*
CRĂCĂNEL (fioros): *Jos masca!*“

I.L. CARAGIALE – „D'ALE CARNAVALULUI“

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

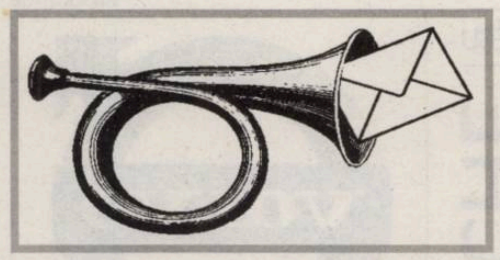

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“
(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“)

album dilematic Nicuşor Szaiff, Constanţa

NR. 344

„Euro-ţiganiada“

Puţintică răbdare...

Ar fi bine pentru toată lumea dacă problema romilor n-ar mai fi considerată o problemă a unei ţări anume sau a Europei întregi. Să recunoaştem cinstit, aceasta este strict problema lui Dumnezeu.

După umila mea părere, nici cel mai abil om politic de pe pămînt, nici cel mai grozav centru de cercetare a problemei romilor, nici cel mai vînjos Antonescu al tuturor timpurilor nu vor (va) rezolva această situaţie uşor neplăcută pentru unii, delicată pentru alţii şi urîtă de tot pentru cei din preajma unor astfel de comunităţi, mai ales dacă această comunitate este masivă, înfometată şi fără chef de muncă!

Şi iar vin şi cer să recunoaştem cinstit că migrarea conaţionalilor noştri, numiţi în acest titlu romi, ne face să ne tresalte inimile de bucurie ascunsă bine de ochii celorlalţi, ne face să ne murmurăm în barbă, cu o dîră de satisfacţie, ceva de genul „acum să vă vedem, dragi unionişti, cum e să-i ai în imediata apropiere pe cei cărora le plîngeţi de milă, şi inventaţi programe de integrare, şi ne faceţi dojenitor cu degetul că nu sîntem capabili să gestionăm o problema cu iz social!“.

Romii sînt ceea ce i-a lăsat Dumnezeu să fie, sau sînt cei pe care i-am făcut noi să fie aşa; nu avem nici o cădere să-i judecăm, indiferent de ce naţie sîntem noi. Dacă dorim să ne demonstrăm nouă înşine că ei pot deveni altceva, dar în totalitatea lor, nu doar cîţiva, atunci hai să ne facem curaj şi să adoptăm, fiecare familie de europeni, cîte o familie de romi. Să ni-i facem fraţi, surori, bunici etc., să trăim cu ei în casă, să stăm la aceeaşi masă, să-i iubim nu numai pe hîrtie, ci şi cu inima. Să le iertăm furtişagurile, minciunile, proasta creştere şi să avem răbdarea să le îndreptăm toate acestea în zeci de ani de convieţuire.

Şi-abia după ce toate acestea vor fi fost făcute, şi nimic nu se va vedea în bine, să oftăm neputincioşi şi să ne lepădăm, scîrbiţi, de-aşa un soi rău.

Ideea de la care am plecat era, de fapt, migrarea romilor prin Europa. Despre ce vorbim de fapt? Aici, sau oriunde altundeva, ei vor face acelaşi lucru, ajutaţi foarte mult de noi: cînd le oferim toată atenţia şi grija noastră, cînd ni se face lehamite de ei! Şi ei, mult mai isteţi nativ decît noi, îşi vor face unul altuia cu ochiul, vor lua tot ce li se oferă şi, nu numai atît, vor pleca senini spre alte zări albastre, care îi cheamă, tainic, să-şi împlinească menirea de nomazi.

Cu toată sinceritatea şi neputinţa de a găsi un răspuns la o astfel de problemă, a dumneavoastră

Silvia MECA
silvia.meca@yahoo.com

NR. 341

„Criză sau năravˮ

Analizăm cauze
sau urmărim responsabilităţi

Am un deosebit respect pentru semnatarii textelor apărute în *Dilema veche* nr. 341 din 26 august şi încerc să contribui la această analiză prin identificarea unor omisiuni, deoarece investigaţiile autorilor sînt modeste sub aspect doctrinar şi extrem de sintetice faţă de evoluţia clinică a evenimentelor. Toţi exegeţii recesiunii mondiale au fost de acord să o caracterizeze drept o ruptură de echilibru apărută în cadrul unei interdependenţe economice ce a determinat, în ultimul secol, relaţii multilaterale, generate prin intermediul globalizării, la care au aderat atît marii producători cît şi ţările emergente.

Un lucru este clar. O ruptură masivă de echilibru este consecinţa unor evenimente care produc perturbări cu un pronunţat caracter mondial. Falimente bancare din SUA au dezechilibrat economic şi alte continente. Dar şi în acest domeniu se poate identifica un fenomen prezent şi în cadrul unor pandemii, deoarece structurile puternice rezistă, iar cele mai slab înzestrate sucombă sau rămîn cu urmări clinice extrem de grave.

Îmi exprim mirarea că majoritatea exegezelor curente privind evoluţia crizei actuale din ţara noastră omit (poate premeditat) să înregistreze în ce măsură ansamblul real al economiei naţionale a fost capabil să înfrunte consecinţele unei crize internaţionale.

Cînd am început să folosim metodologii liberale după experimentul falimentar de tip totalitar, am avut şi neşansa de a suporta efectele recesiunii mondiale, dar nu am avut onestitatea de a recunoaşte că aceste interferenţe străine au lovit o structură vulnerabilă, rezultat al unor situaţii accidentale anterioare. În dosarul *Dilemei vechi,* doar dl Bogdan Voicu aminteşte de o serie de „întîmplări nefericite“ care au afectat pe parcurs posibilităţile noastre economice. Sînt de acord cu dl Voicu, atunci cînd acesta îşi exprimă regretul de a nu fi fost capabili să anticipăm evenimentele şi astfel să luăm măsurile necesare pentru prevenirea consecinţelor. În realitate, guvernele exprimă calitatea şi posibilităţile societăţii şi evident că sîntem în contact cu o largă gamă de răspunderi colective.

Este indiscutabil că, intrînd în vîltoarea unor evenimente de tip planetar, am furnizat bariere majore, unele de o importanţă capitală. Voi exemplifica cîteva aspecte în măsură să contrabalanseze eforturile depuse pentru corectarea involuţiei actuale: România modernă nu se poate folosi de cele 10 milioane ha teren arabil deoarece 60% din această suprafaţă este deţinută de cca 3 milioane de mici proprietari (datorită fărîmiţării loturilor personale), incapabili să producă şi să contribuie la consolidarea PIB. Aportul agriculturii la PIB este de cca 6%, pe cînd patrimonial şi uman cei în cauză reprezintă peste 60%. Avem o industrie care contribuie la PIB cu cca 25%, faţă de 75% din anii anteriori Revoluţiei. Diferenţa o reprezintă ruinele şi fierul vechi valorificat după privatizări. Iar ca să competăm substanţa exactă a posibilităţilor reale, să nu uităm că 1/3 din PIB reprezintă economia subterană. Se pot reţine şi alte aspecte privind falimentul economiei postcomuniste, dar cele de mai sus reprezintă principalele aspecte negative. În aceste condiţiuni, se întreabă mulţi cum a supravieţuit statul în ultimii 15 ani. Uşor de demonstrat. Am vîndut pe parcurs principalele proprietăţi ale statului, iar cei peste 2 milioane de români autoexilaţi au transferat, din 2004 pînă în 2009, enorma sumă de 29,7 miliarde de euro. Statul român trăieşte din expediente şi vînzări, şi este normală recurgerea la o creditare FMI, pentru a putea asigura plata salariilor şi a pensiilor. Din păcate, cînd vorbim de criză, evităm adevăruri. Am mai spus, şi cu alte ocazii, că actuala instabilitate economică nu este numai urmarea unei patologii civice sau a versatilităţii unor lideri, ea fiind consecinţa firească a unor anomalii structurale, legate de un trecut nefericit şi de urmările nefaste ale unei tranziţii dominate de egoism şi de interese personale.

Dan Emanoil DOBREANU

ACTUALITĂŢI

O posibilă alternativă
la brandul turistic:
„N-am să vă dau restˮ

„N-am să vă dau restˮ este un răspuns cu care am crescut. Îl cunosc (l-am învăţat) încă de cînd mă trimitea tata să-i iau ţigări „Amiralˮ. La început, îl întrebam: „Cît trebuie să-mi dea rest?ˮ Inutil însă, căci replica vînzătorului mi-a făcut rapid botezul viitorului cumpărător. Aşa că nu-l mai rugam pe tata decît să-mi dea bani „ficşiˮ. Acţiunea se întîmpla în anii '70. De atunci, aud constant acest răspuns. Numai în România. Şi mai ales în Bucureşti, Capitala care eşti... Mă gîndesc, aşadar, c-ar fi o variantă viabilă pentru un nou brand turistic...

Am renunţat de mult să mă mai enervez cînd primesc această replică, mai ales în prăvăliile în care mi-e clar ca vînzătorul e singur, deci e şi secretară, şi femeie de serviciu, şi bodyguard şi aşa mai departe. Degeaba mă întreb de ce patronul sau contabilul nu-i livrează zilnic, înainte de ora deschiderii, un sac cu monede. Pare o întrebare stupidă într-o ţară în care chiar se întîmplă grozăvii adevărate. (Vă scriu după explozia din Maternitatea Giuleşti...)

Dar nu mă pot abţine ca la o astfel de replică să nu întreb acru: „Şi?! Cum procedăm?ˮ, parafrazîndu-i pe nişte colegi de breaslă. Mai ales cînd acţiunea se întîmplă în 2010, la... Librăria Kretzulescu!!! OK, fie: *Humanitas*. Şi asta la o bancnotă de 100 de lei, pentru o revistă de 15 (sumă aparent prietenoasă cu vînzătorul, zic, adică nu nişte nefericite de 14,99 sau chiar 15,50). În condiţiile în care, cu excepţia casierei-librar, în incintă mai mişunau încă trei tineri librari-vînzători „la vedereˮ şi, probabil, alţii „în spateˮ... Mintea mea refuză să accepte. Chiar am înnebunit cu toţii?

Atît... Vă mulţumesc pentru atenţie,

Maria-Cristina ZĂRNESCU
maria_zarnescu@hotmail.com

P.S. M-am abţinut să comentez un alt răspuns primit, în acelaşi loc, de la un librar înzestrat cu „abilităţi în lucrul cu computerulˮ, adică poziţionat în faţa unei prezumtive baze de date, fie ea şi Google. Dar poate că şi eu am fost obraznică întrebînd: „Aveţi noua carte a lui Adrian Păunescu?ˮ – „Nu.ˮ – „Dar ştiţi cumva la ce editură a apărut?ˮ – „Nu. Dar noi n-am avut niciodată cărţi de-ale lui Adrian Păunescu...ˮ *Fair enough*.

P.P.S. Şi zău că n-am nimic cu locul cu pricina! Sau, poate, am. Este librăria copilăriei mele...

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 6.500 şi 59.900 cu DVD ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Calul la români**
- **Prietenul se mai cunoaşte la nevoie?**

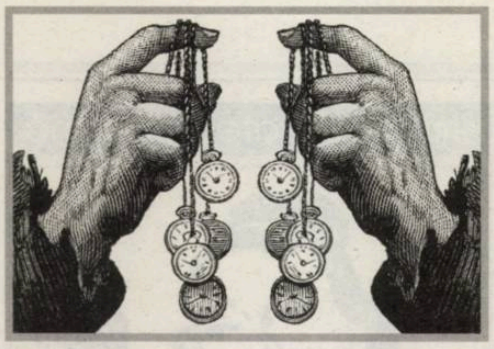

Andrei PLEȘU

nici **așa**,
nici **altminteri**

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Lehamitea și entuziasmul

Am întîlnit, de curînd, o tînără juristă, proaspăt întoarsă de la o specializare în străinătate. Mi-a explicat, cu o bună dispoziţie înduioşătoare, că s-a întors cu ideea că trebuie să facem ceva, că ţara trebuie salvată şi că ea, personal, este gata să se angajeze într-un efort radical de reformă. Am vreo idee? N-aş vrea să stăm de vorbă despre asta? Există cu siguranţă soluţii, şanse de redresare, oameni capabili. Numai să vrem! Ascultam şi simţeam cum mi se adîncesc cearcănele. Am mai primit, în ultima vreme, proiecte de reajustare naţională. Unele coerente, cele mai multe romanţios-utopice. Unele izvorîte din exasperare, altele – dintr-o iritantă supraevaluare a competenţelor proprii, altele cvasimistice. În toate aceste cazuri, dar mai ales în cazul tinerei juriste cu care stăteam de vorbă faţă către faţă, eram stingherit să reacţionez obosit, sceptic, demobilizator. Dar îmi era imposibil să cauţionez o specie de entuziasm pe care, după '89, l-am împărtăşit şi eu, dar care s-a dizolvat, încet-încet, într-o luciditate mai curînd amară. Nu că mi-am pierdut orice speranţă, nu că m-am resemnat să supravieţuiesc marginal, fără participare şi fără iluzii. Dar nu (mai) cred în reţete grandioase, cu rezultat garantat, nu (mai) cred în posibilitatea unei reaşezări durabile a lucrurilor prin viziuni paşoptiste şi personalităţi providenţiale. N-am argumente solide – cel puţin deocamdată – pentru a credita resursele de solidaritate, vigoare sufletească şi dinamism civic ale unei populaţii risipite interior, sleite de lipsuri, hărţuite de tot felul de „zbierători şi dibaci“, înrăite de lupta pentru subzistenţă. Uneori, oricît m-ar întrista ceea ce simt, mă întreb dacă nu oblojim, în fibra noastră, un virus (mai vechi) al disoluţiei, dacă nu stăm sub steaua sumbră a unei ratări istorice, a unei „moşteniri de nenoroc“ – cum spune undeva Iorga, într-o pagină de călătorie prin Haţeg. N-am putut deci să-i spun tinerei juriste decît atît: feriţi-vă de tonul mesianic. Lucraţi conştiincios în ograda priceperii dumneavoastră, fără planuri de mîntuire universală, fără aşteptări nerealiste. Mă tem că, la această oră, soluţia nu poate veni de la mari aglutinări de energie, de la organizaţii militante, partide, „grupuri de iniţiativă“, apeluri eroice. Trebuie mai curînd să reîncepem de la buna îndărătnicie a responsabilităţii individuale, de la onestitate privată, hărnicie, exercitare tenace a propriilor aptitudini. A-ţi face un program de viaţă din cinste şi competenţă, „a-ţi face bine treaba“, a te concentra pe lotul tău de obligaţii profesionale şi morale e, deocamdată, mai productiv decît a te epuiza în acţiuni de masă, în activism public, în vervă agitatorică. Cîteva milioane de cetăţeni conştiincioşi pot schimba ţara în mai mare măsură, cred, decît o echipă de „manageri“ euforici.

Totuşi straniu că entuziasmul excesiv, scuzabil prin juvenilitate şi bunăcredinţă, n-a reuşit să mă contamineze, dar că oboseala mea cronică a fost mai curînd vindecată de reprezentanţii taberei opuse: aceea a nevroticilor, a pesimismului neptunian, a lehamitei. Entuziaştii au, măcar, în priviri, o anumită lucire de candoare. *Vor* ceva, sînt gata de atac, aspiră la o rezolvare. Victimele lehamitei plimbă peste lume o privire obturată de cataractă. Nu se poate trăi pe bază de suspin. Nu se poate delega tot ce e eşec personal, sau comunitar, asupra soartei neprielnice. Lehamitea, cunoscută de monahi drept „acedie“, oboseală a inimii, suspensie a reperelor, „noapte duhovnicească“ e un fel de a-ţi trăi, anticipativ, dispariţia. Da, ştiu, avem o ţară „grea“, românii sînt cum sînt, săracii îşi asumă, inerţi, sărăcia, iar bogaţii sînt prostiţi de avere, strada arată jalnic, salariile scad şi preţurile cresc, guvernul e îngălat, preşedintele e simultan prea autoritar şi prea slab, dominat de umori dezordonate. Majoritatea televiziunilor exală o miasmă de mahala, prea mulţi gazetari scriu prost, isteric şi ieftin, prea mulţi români trişează sau fură. Învăţămîntul e mediocru, spitalele sînt în faliment, cîrciumile sînt pline. Da, avem oricînd suficiente motive de disperare. Dar lehamitea nu e un leac, o ieşire onorabilă. Preferabil ar fi un acces de iritare vitală, un scurt moment de furie trezitoare. Întîi, împotriva propriei noastre netrebnicii. Apoi, împotriva lehamitei înseşi. Aflu din dicţionare că „lehamitea“ e un cuvînt de proveniență bulgărească *(liha-mi-ti,* „mi-e silă, m-am săturat“). Avem o mulţime de lucruri de învăţat de la vecinii noştri. Nu era musai să ne blocăm într-o lamentaţie.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Cine ne mai „plictiseşte“

Un nou raport despre România realizat de Oxford Analytica (un *think tank* britanic, fără legătură cu celebra universitate) sintetizează cîteva idei care circulă şi în spaţiul public românesc. De fapt, dacă luăm separat afirmaţiile din raport, aproape că nu găsim nimic „nou“, nimic care să nu se mai fi spus şi prin comentariile şi analizele făcute de „ai noştri“. Doar că britanicii – ah, britanicii... – ştiu să lege lucrurile altfel, fac asociaţii pe care risipirile noastre mediatice nu le fac şi, mai ales, au o privire „de sus“ şi „din afară“.

Raportul se numeşte *System excludes the energetic and idealistic,* titlu tradus în presa noastră în două feluri: „Sistemul îi exclude pe cei energici şi idealişti“ sau „...pe cei energetici (!?) şi idealişti“; de fapt, în cazul de faţă sensul cuvîntului *energetic* este „activ“. Ideea principală este că persoanele active, din clasa de mijloc, sînt dezamăgite de politică şi societate, au devenit apatice, emigrează, deci nu participă de fapt la progresul economic şi social, se simt „excluse“. Apoi, raportul arată că, deşi avem o suprafaţă agricolă consistentă, importăm majoritatea produselor alimentare, că sănătatea şi educaţia sînt ineficiente şi corupte, modernizarea instituţiilor statului a eşuat, birocraţia sufocă activitatea economică, speranţele de normalitate după intrarea în UE au fost înşelate. Mai sînt şi alte observaţii, dar, una peste alta, nimic nou. Mi se pare interesant însă felul în care sînt puse accentele, cum este „scoasă în titlu“ contradicţia dintre „sistem“ şi grupurile cele mai importante de cetăţeni. De fapt, rolul acestui tip de sinteze nu este neapărat să aducă vreo informaţie nouă, vreo dezvăluire senzaţională ori vreo soluţie mesianică la problemele grave, ci să pună cap la cap ceea ce deja se ştie pentru a da un *sens,* o privire de ansamblu. Aşa încît, în loc să comentez ce spune raportul, aş face mai degrabă cîteva observaţii generale.

Cea dintîi este că, la noi, nu există *cerere* pentru astfel de rapoarte şi sinteze elaborate de *think tank*-uri. Peste tot în lume, guvernele şi entităţile statului solicită puncte de vedere independente din partea unor experţi sau a unor organizaţii în legătură cu probleme economice, politice sau sociale. Asta pentru că 1) guvernele se comportă democratic (luînd în seamă şi perspective diferite de ale lor – eventual neconvenabile, dar cu atît mai necesare) şi 2) experţii şi expertiza sînt apreciate, pot face treaba mai bine decît funcţionărimea statului. La noi, guvernele se cred ultracompetente, politicienii şi miniştrii se consideră singurii deţinători ai marilor soluţii şi secrete, iar despre ONG-uri cred că sînt manipulate (de adversarii politici, de finanţatorii străini etc.) sau că „au interese“. Există şi la noi cîteva *think tank*-uri care livrează analize şi rapoarte, dar ele nu au nici pe departe impactul pe care ar trebui să-l aibă în spaţiul public ori (măcar) în elitele politice şi intelectuale. Dacă vreun ONG sau vreo agenţie de rating din străinătate publică un raport despre noi, se „trage de el“ la televizor o săptămînă. Dacă aceleaşi lucruri (sau altele, eventual mai inteligente) sînt spuse într-un raport făcut de o organizaţie din România, moderatorii neamului nici nu observă.

O altă observaţie este că, în continuare, după două decenii de presă liberă, de alegeri democratice şi de dezbateri deschise, spaţiul nostru public e în continuare risipit şi isteric. Practic, nu se poate vorbi la obiect despre probleme serioase, ci doar se poate da cu părerea despre vreo declaraţie sau alta a nu ştiu cărui politician. În frunte cu Traian Băsescu, desigur. Talk-show-urile şi comentariile din ziare sînt pline de vorbe despre vorbe: se risipesc enorme energii pentru a bate apa-n piuă despre ce *spun* politicienii, nu despre ce *fac* (sau nu fac!) politicienii. Şi se dă vina pe audienţă, şi se pune placa veche cu „asta vrea publicul“. Paradoxal, dacă vorbeşti despre viitorul ţării, despre probleme şi soluţii, despre chestiuni concrete privind agricultura, sănătatea ori industria e „plicticos“, „omori audienţa“. Iar cînd – totuşi – vine vorba despre probleme şi soluţii, se „bagă“ refrenul cu „acest guvern de incompetenţi“, se cheamă un sindicalist cu gura mare şi gata. Experţii sînt prost văzuţi: cunosc realizatori TV care se tem că niște oameni foarte bine pregătiţi, cu doctorate serioase, cu idei şi soluţii, sînt neapărat „plicticoşi“ – deşi n-au avut niciodată curiozitatea să stea de vorbă cu vreunul şi să observe că „ar da bine“ şi pe sticlă, iar doctoratele în Occident i-au făcut să înveţe nu doar mai multă carte în specialitatea lor, dar şi cum se comunică eficient într-o societate matură şi responsabilă. Aşa încît ne risipim în false dispute, cu puncte de vedere exprimate de tot felul de incompetenţi guvernamentali, antiguvernamentali sau „independenţi“. Înainte de a fi excluşi de către sistem în general, oamenii competenţi şi activi sînt excluşi de sistemul mass-media. Un exemplu. Cînd scriu acest articol, în *Adevărul* (şi în ediţia online, aici: http://www.adevarul.ro/international/Tratatele_si_pacatele_Romaniei_in_cadrul_UE_0_338366454.html) a apărut un comentariu al d-lui Vasile Puşcaş despre felul în care România nu respectă angajamentele faţă de UE şi a ratat privilegiile de aderare obţinute în cadrul negocierilor. Mă întreb dacă acest comentariu (care vede lucrurile în ansamblu şi e scris de un om care se pricepe) va crea ecouri şi dezbateri în spaţiul public, aşa cum ar fi normal. Pariez că nu (sau prea puţin). În schimb, de azi (luni) pînă cînd dvs., cititorii, veţi putea şti dacă am pierdut pariul (joi), se va trăncăni infinit despre ce-a mai zis Băsescu şi ce n-a mai zis Boc...

ținerea de minte

„Cînd «opresorii» devin prea severi, avem de-a face cu ceea ce numim un stat poliţienesc, în care orice formă de disidenţă e interzisă, ca de exemplu chicotitul, purtatul de papion sau numirea primarului «Grăsan». Libertăţile civile sînt îngrădite sever într-un stat poliţienesc şi nimeni n-a auzit de libertatea cuvîntului, deşi se permite mimarea pieselor de pe albume. Opiniile critice la adresa guvernării nu sînt tolerate, mai ales dacă e vorba despre modul în care dansează oficialii. Libertatea presei e şi ea îngrădită, iar partidul «controlează» ştirile, permiţîndu-le cetăţenilor să asculte numai idei politice acceptabile şi rezultatele meciurilor care nu stîrnesc neliniște.

Grupurile care se revoltă se numesc «oprimaţi» şi pot fi observaţi agitîndu-se, bombănind şi acuzînd dureri de cap. (Trebuie să notăm că opresorii nu se revoltă niciodată şi nu-şi propun să devină oprimaţi, întrucît asta ar presupune să-şi schimbe lenjeria intimă.)“

Woody Allen, *Apărarea invocă nebunia: proză completă,*
traducere din limba engleză
de Ruxandra Ana, Humanitas, 2010

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

Franţa, oh la la

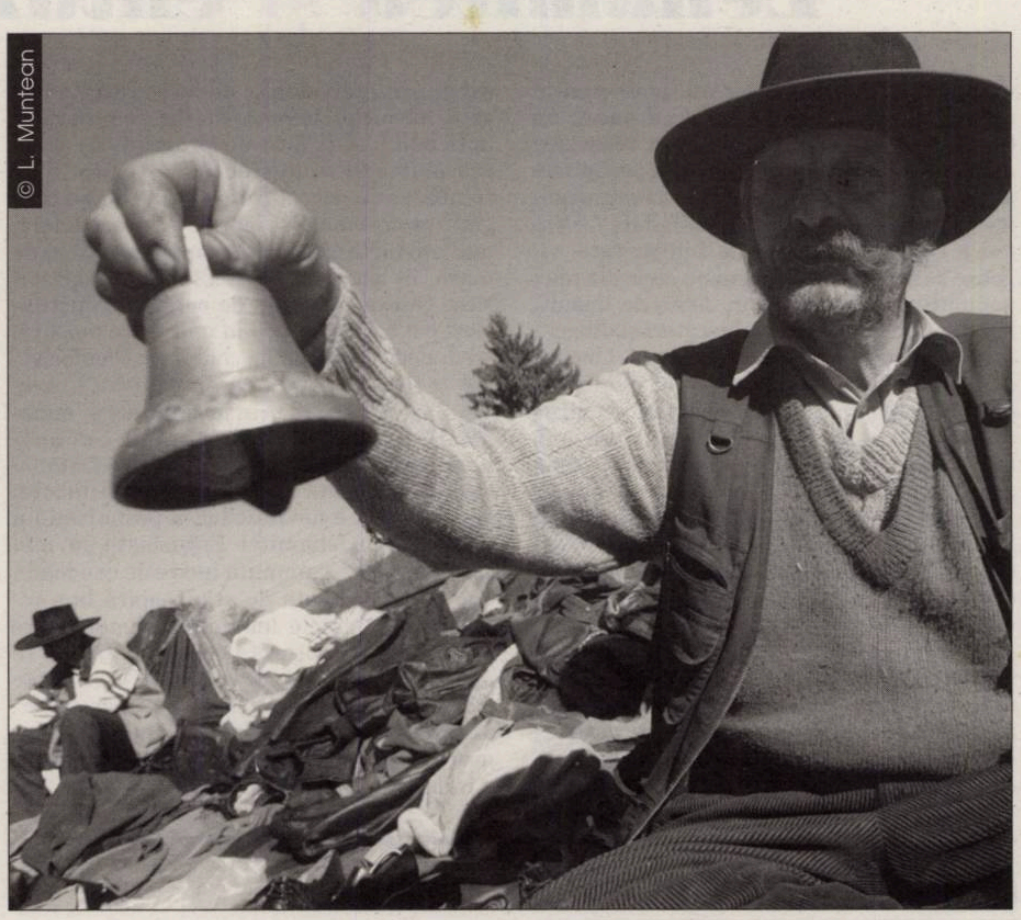
© L. Muntean

S-au făcut auzite replici politice de o duritate fără precedent diplomatic în istoria semicentenară a Uniunii Europene. Aproape fără precedent, pentru că Sarko a recidivat, de fapt. Domnia sa a mai avut referiri la numărul redus de neuroni al altei doamne comisar, cam acum vreun an. De aceea, nu tonul a surprins prea tare. Conţinutul răstelii a fost relativ nou. „Sîntem membri fondatori, noi am inventat drepturile omului, nu ne trataţi voi pe noi ca pe cine ştie cine." Un fel de „io te-am făcut, io te omor". Atitudine tip Becali, „banul meu, banul meu, fac ce vreau". Perplexitatea a venit şi din faptul că se arată public şi spectaculos nivelul ipocriziei fondatoare din culisele construcţiei europene. Îmi amintesc de „o Uniune a statelor cu drepturi egale, clubul de elită ale cărui reguli se aplică tuturor, fără discriminare sau derogări" şi alte lozinci. Cu ele a fost hrănită opinia publică românească înainte de aderare. Ar trebui să rămînă acum doar cu valoarea propagandistic-mobilizatoare a contextului istoric.

Pe plan intern, Sarkozy avea nevoie de un spin de comunicare, de o temă care să prindă prima pagină a ziarelor şi să mai aburească lupele cu care media începuse a privi înspre conduitele unor membri ai cabinetului. Pretextul era spectaculos, ţinta era uşor de identificat, manevra de comunicare mergea la sigur, fiind testată de multe ori în istorie. Numai că sofisticata administraţie franceză (printre cele mai performante şi bine pregătite din întreaga lume) a comis o inexplicabilă gafă de redactare într-un ordin către funcţionarii locali. În plus, a mai omis să trimită cîteva documente importante către Comisia Europeană, socotind că ţări ca România şi Bulgaria ar avea datoria să respecte rigoarea Tratatelor Comunitare, dar un stat fondator poate să le ignore. De aici, zavera. Replici tăioase la Bruxelles, mişcări arogante la Paris, contrareplici defel diplomatice din Luxemburg, Belgia, Germania. Spectacolul a fost total, primele pagini ale cotidianelor au fost umplute, iar România şi Bulgaria au încetat brusc să mai fie subiectul problemei „migraţia ţiganilor".

Ce va urma? Pun pariu că... mai nimic. Nimic concret. Comisia va organiza o conferinţă la Bucureşti în care să analizeze strategii şi proiecte de integrare socială, Guvernul român va profita de situaţie pentru a arăta mapa cu proiectele concepute în teritoriu (ministrul Blaga a ordonat Prefecturilor şi Consiliilor Judeţene să întocmească pînă pe 20 septembrie asemenea strategii), iar subiectul zaverei, adica ţiganii români şi bulgari trimişi acasă, fie se vor întoarce în Hexagon, fie îşi vor încerca norocul în alte state membre învecinate (cred că vor evita Italia pentru că şi acolo s-a „împuţit" treaba). Nu prea cred că vor fi pe lîngă casă, pentru a strînge roadele proaspăt gînditelor proiecte şi strategii.

Perdantul principal îmi pare a fi exact Franţa. Cred că excelentul lor corp de experţi în negocieri pe afaceri europene şi-a pus mîna în cap la momentul declaraţiilor flamboaiante ale Şefului. Fie vorba între noi, la sofisticatele discuţii tehnice interministeriale, pe domenii, România era un votant tradiţional în tabăra franceză. Va fi şi de acum încolo pentru că, măcar în agricultură, mediu, energie, interesul nostru naţional este similar cu al lor. Necazul francezilor este că declaraţiile lui Sarko şi negarea principiilor fundamentale ale Uniunii le-au cam frăgezit poziţiile de negociere pentru o perioadă oarecare de acum încolo. Altfel spus, vor trebui să mai lase de la ei pentru a obţine rezultatul pe care, pînă acum, îl căpătau fluierînd. În timp, lucrurile se vor aranja. Se va ajunge la *business as usual*. Pînă la următoarea manevră de „comunicare politică" a nonconformistului preşedinte francez.

Reacţia cea mai des întîlnită pe la noi prin patrie? „Hehe, las' să vadă şi ei cum e să integrezi social pe ţigani, că prea ne dădeau lecţii de corectitudine politică şi de politici afirmative." Total neproductiv. Am senzaţia că, după recenta ieşire-Sarko, România şi Bulgaria s-au scos relativ bine. Numai că bucuria la ştirea îmbolnăvirii caprei vecinului nu aduce automat vreun cîştig. Dimpotrivă.

***Gabriel Giurgiu** este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

știri nebăgate în seamă

● **Date autentice despre contrafaceri.** Un nou raport finanţat de Uniunea Europeană afirmă că, altfel decît se credea, achiziţionarea de obiecte de designer contrafăcute poate constitui un avantaj pentru consumatori şi chiar pentru companiile ale căror mărci sînt furate. Studiul descrie cum consumatorii beneficiază de piaţa pentru imitaţii de haine de designer, la preţuri mici. Textul respinge, de asemenea, reclamaţiile companiilor, susţinînd că pierderile pentru industrie de pe urma contrafacerii sînt exagerate, de vreme ce majoritatea celor care cumpără produse contrafăcute nu ar plăti niciodată pentru produsele originale. În Regatul Unit, autorităţile au decis să nu-i incrimineze şi pe consumatorii care cumpără asemenea produse, ci doar pe cei care le vînd. Însă turiştii care cumpără bunuri falsificate din alte ţări se pot confrunta cu procese şi acuzaţii. În Franţa, pedeapsa este ori o amendă de maxim 300.000 de euro pentru achiziţionarea de bunuri contrafăcute sau 3 ani de închisoare. Iar în Italia, un turist a fost amendat, în această vară, cu 1000 de euro pentru că a cumpărat o geantă Louis Vuitton falsificată, cu preţul de 7 euro. (*The Times* citat de presseurop.org)

● **Proteste ale crescătorilor de porci.** Scenariul e acelaşi de fiecare dată: oamenii dau năvală în magazine şi lipesc autocolante pe toate produsele din carne de porc, care nu au înscris pe etichetă logo-ul VPF (*viande porcine française*, „carne de porc franceză"). Pe autocolante scrie: „Origine necunoscută. Cereţi VPF!". Scopul acţiunii este să-i intimideze pe măcelari, să-i preseze să încheie acorduri cu producătorii autohtoni. „Asta nu o să salte preţul cărnii de porc, dar măcar noi, producătorii, o să putem spera la cîteva centime în plus" – e de părere liderul crescătorilor de porci. Industria porcină din Franţa trece printr-o perioadă dificilă, după creşteri substanţiale ale preţului cerealelor. Numeroase hipermarketuri au încheiat contracte cu furnizori mai ieftini, din afara Franţei, astfel încît producătorii locali îşi văd afacerea ameninţată. Alte proteste au fost programate săptămîna viitoare, la Salonul Agricol de la Rennes. (după *Libération)*

● **Franţa ar trebui să-i găzduiască pe belgieni.** Un deputat francez (fost UMP, actualmente membru al grupului populist Debout la République) e de părere că Franţa ar trebui să se pregătească pentru a primi walloni şi bruxellezi. Belgia trece printr-o accentuată criză guvernamentală care acutizează relaţiile, oricum proaste, dintre cele două principale grupuri etnice ale regatului – flamanzii şi francofonii. „Dacă ne gîndim la Belgia ca la o ficţiune o să provocăm un divorţ violent, *à la* Iugoslavia, cînd, de fapt, o separare paşnică, *à la* Cehoslovacia, ar fi posibilă. Este de datoria Franţei să arate că un asemenea model e posibil, primindu-i pe wallonii şi bruxellezii care doresc acest lucru" – afirmă deputatul Dupont-Aignan. (după *Le Soir)*

Carmen GAVRILĂ

Turcia – încă un pas spre Europa

Cine ar fi zis că Turcia va avea o constituţie mai aproape de gustul şi principiile europene, tocmai la iniţiativa unui partid şi a unui om cu un trecut de activism islamic? AKP – Partidul Justiţie şi Dezvoltare – este urmaşul unei formaţiuni cu declarată agendă politică islamică – Partidul Virtuţii, scos în afara legii. Din rămăşiţele Partidului Virtuţii, Recep Tayyp Erdogan a format AKP şi s-a transformat, mult prea peste noapte spun unele voci în Turcia, într-un pro-european convins, după ce în anii '90 declara: „punctul meu de referinţă este Islamul, dacă nu pot să vorbesc despre asta, ce rost mai are să trăiesc?".

Între timp discursul lui s-a nuanţat, a pledat pentru democraţie în convieţuire cu Islamul, şi a dat asigurări că nu amestecă politica şi religia. Asigurări care nu au mai convins atunci cînd, de exemplu, a susţinut un proiect de lege pentru incriminarea adulterului, care i-a atras furia declarată a cercurilor feministe turce şi a determinat o dezbatere publică aprinsă care l-a făcut pe Erdogan să dea înapoi, nu înainte să ofere muniţie opozanţilor săi. Opozanţi de toate culorile, naţionalişti, kemalişti, secularişti conservatori care nu încetează să avertizeze că mai devreme sau mai tîrziu, adevărata faţă islamică a lui Erdogan şi a AKP va ieşi la iveală. De la începutul anilor 2000 pînă acum, Erdogan a făcut un joc abil şi o echilibristică dificilă între principiile secularistе plantate adînc de Attaturk, tradiţiile islamice, naţionalismul turc şi agenda europeană. Un lucru e clar, AKP şi Erdogan ştiu foarte bine ce vor turcii, indiferent de tabăra din care fac parte şi utilizează în favoarea lor buna cunoaştere a electoratului. Chiar şi pentru cei dezamăgiţi de politică şi care se simţeau nereprezentaţi, ori care nu aveau afinităţi religioase, AKP a fost un răspuns aşteptat în mulţi ani în care senzaţia generală era că statul nu reprezintă, ci striveşte, statul ia, nu oferă. AKP funcţionează nu doar ca partid politic, ci ca o organizaţie socială musulmană, cu programe pentru diverse categorii, cu o reţea de filiale şi membri care sînt prezenţi în fiecare colţ al ţării, acolo unde alte partide nu ajung. În plus, AKP are strînse legături cu ordinele religioase, tarikat, curtate de obicei de alte partide politice turce numai în perioadele electorale. Aceleaşi legături strînse sînt cu fundaţii şi organizaţii finanţate de comunităţile turce din Europa, comunităţi în general tradiţionaliste şi cu o profundă antipatie pentru partidele kemaliste. Votul constituţional a fost posibil datorită mobilizării AKP, un vot care prefigurează şi o nouă victorie pentru formaţiunea lui Erdogan la alegerile de anul viitor. Principala schimbare pentru care au votat turcii este în fapt o rearanjare a puterilor în stat, punerea justiţiei sub controlul guvernului şi nu sub cel al armatei şi micşorarea puterilor armatei. Pînă la venirea la putere a lui Erdogan, armata fusese neclintită de zeci de ani şi se erijase în protectoarea principiilor şi idealurilor lui Kemal Attaturk, cel care a forţat Turcia să intre în modernitate şi a impus secularismul. În ultimii ani, dezbaterea în Turcia ţine tocmai de măsura în care este sau nu ameninţat secularismul. Armata a pierdut din puteri încă dinainte de referendum, ba chiar anul acesta cîţiva generali au fost urmăriţi în justiţie, lucru care nu ar fi fost posibil acum 30 de ani. De remarcat că turcii au votat chiar în ziua în care se împlineau 30 de ani de la lovitura de stat militară din 1980. Premierul Erdogan a fost felicitat de preşedintele american Barack Obama şi de mai mulţi lideri europeni, care văd în reforma constituţională un pas înainte uriaş pentru modernizarea şi democratizarea Turciei, problemele cu libertatea justiţiei şi drepturile omului fiind tocmai cele invocate pentru amînarea aderării Turciei la Uniunea Europeană.

De altfel, aderarea şi democraţia sînt temele favorite ale premierului Erdogan, teme cu care a lansat AKP pe orbita politică şi în Parlament, cu care a deschis uşi europene pînă atunci închise. Dar, există voci numeroase în Turcia care avertizează că spectrul Islamului politic este mai prezent decît oricînd, acum că armata, cu tot mai puţine puteri, nu mai poate fi garantul secularismului. Cartea pe care joacă Erdogan este aderarea la Uniunea Europeană. Este o carte care poate aduce totul sau dezastrul. Pentru că încă nu e clar în ce măsură este Europa gata să primească Turcia, chiar şi cînd aceasta va fi îndeplinit toate criteriile de aderare. În plus, deja în Turcia se manifestă o clară oboseală, un sentiment de frustrare alimentat de orgolii naţionaliste, deranjate de postura de etern candidat căruia i se impune din afară ce să facă. Aderarea la UE a devenit o obsesie naţională în Turcia şi semnele arată că turcii încă nu înţeleg clar ce înseamnă aderarea, chiar dacă în presa turcă apar mai multe ştiri despre ce se întîmplă la Bruxelles, decît în orice alt loc din Uniunea Europeană. Cea mai neînsemnată propunere, cel mai tehnic raport, cea mai măruntă dezbatere, toate îşi găsesc locul în presa turcă, în timp ce sînt ignorate în presa europeană. Dar este o obsesie care, în lipsa unor semnale suficient de încurajatoare, se poate transforma rapid din dragoste în cel puţin antipatie. Nu este exclus ca, la un moment dat, Turcia să ajungă la concluzia că i-ar fi mai bine de una singură, că apartenenţa la NATO e suficientă, şi că poate juca global mai uşor şi mai flexibil, decît ca parte a UE.

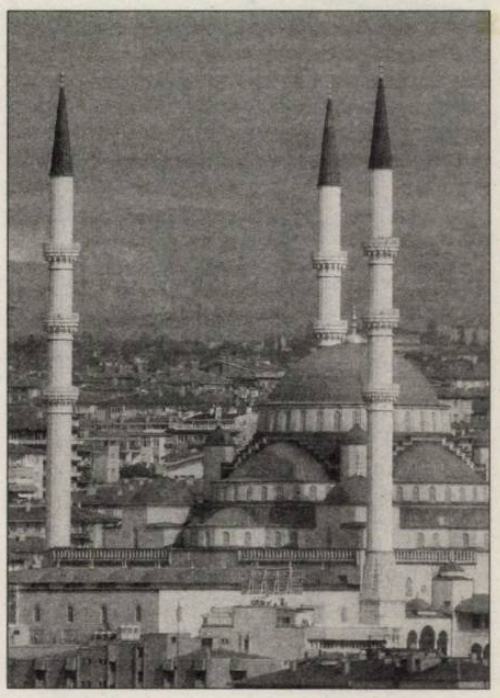

***Carmen Gavrilă** este redactor la Radio România.*

Sever VOINESCU

axa dus-întors

O idee proastă

În primăvara acestui an, un venerabil parlamentar britanic s-a retras din Adunarea Parlamentară NATO. A fost membru al acestei Adunări mai bine de trei decenii. Mulţi ani, a condus delegaţia britanică la Adunare, iar serviciile pe care le-a adus extinderii şi consolidării Alianţei Nord-Atlantice sînt unanim recunoscute în comunitatea euroatlantică. Experienţa sa în politica de securitate este neîntrecută: a condus mai bine de zece ani Comisia de apărare din Camera Comunelor, a fost de două ori ales preşedinte al Adunării Parlamentare a OSCE şi a fost, în anii din urmă, de cînd l-am cunoscut eu, vicepreşedinte al Adunării Parlamentare NATO. A văzut multe. Ajuns la senectute, distinsul parlamentar a decis să nu mai candideze în alegerile parlamentare din luna mai a acestui an – s-a retras la pensie. Cînd a participat la ultima reuniune a Adunării Parlamentare NATO, a ţinut o splendidă cuvîntare: un emoţionant şi înţelept adio spus unei activităţi pe care o exersase cu neobosită pasiune. A trăit nemijlocit istoria trepidantă a NATO din anii '70 încoace. A debutat în politica de securitate în anii în care NATO pierduse supremaţia nucleară în competiţia cu URSS, a trecut prin frămîntările erei Reagan-Thatcher, cînd reorganizarea alianţei sub un serios impuls american a provocat nenumărate enervări şi frustrări între aliaţi (amintesc, doar, tensiunile politice iscate de relocarea în spaţiul european a rachetelor americane Pershing II şi Cruise, la mijlocul anilor '80), a văzut blocul sovietic prăbuşindu-se, a văzut extinderea NATO în Europa de Est, a văzut războiul din Kosovo şi, acum, pe cel din Afganistan. În ultimul lui cuvînt ca membru al Adunării Parlamentare NATO, bătrînul laburist a ajuns, inevitabil, la relaţia NATO – Rusia. Şi-a spus punctul de vedere cu fermitate şi inteligenţă şi a conchis cu un sfat, citînd o vorbă pe care Cromwell ar fi spus-o soldaţilor săi la un moment dat (mărturisesc, aparte, că am auzit în alte împrejurări aceeaşi vorbă atribuită lui George Washington vorbind soldaţilor săi – în fine, or fi spus-o amîndoi): *„Put your trust in God, but keep the powder dry."* (Puneţi-vă încrederea în Dumnezeu, dar păstraţi praful de puşcă uscat.) În privinţa Rusiei, noi cei din NATO trebuie să ne punem toată încrederea în ea, dar să nu uităm nici o clipă să păstrăm uscat praful de puşcă.

Se spune că Rusia trebuie integrată în alianţă.

De mai mulţi ani, o idee bîntuie dezbaterile pe tema relaţiei dintre NATO şi Rusia. Se spune că Rusia trebuie integrată în alianţă. O spun oameni de pe toate meleagurile, de toate profesiile şi, mai ales, de toate extracţiile politice. Pentru mine, această universală aderenţă a unei idei este un semnal serios de alarmă. De regulă, o asemenea idee este proastă.

Sigur, prin lume circulă multe idei proaste, dar cea a aderării Rusiei la NATO mi se pare că le întrece pe toate. Să explic, întîi, ce cred că înseamnă o idee proastă, pentru a înţelege de ce ideea integrării Rusiei în NATO mi se pare chiar cea mai cea. O idee proastă întruneşte cumulativ trei trăsături: dacă s-ar realiza, ar produce mult mai mult rău decît bine, înrăutăţind situaţia prezentă; este un nonsens logic evident; exprimă o mare slăbiciune, o capitulare morală, exact în momentul în care nu există nici un motiv de capitulare, fiind, cu alte cuvinte, moralmente inoportună.

Aşadar, dacă Rusia ar intra în NATO, competiţia strategică dintre Rusia şi SUA s-ar muta în interiorul Alianţei (nu pot crede că există cineva cît de cît lucid şi cît de cît informat care să creadă că rivalitatea dintre SUA şi Rusia – rivalitate la care Rusia ţine mult mai mult decît SUA, în acest moment – se poate stinge prin integrare). Asta ar duce, inevitabil, la implozia NATO. Or, nu am nici un motiv să cred altfel, o lume fără NATO este cu mult mai nesigură şi mai ostilă decît cea în care trăim noi acum. Apoi, o Rusie în NATO ar produce frisoane mai tuturor aliaţilor din Estul Europei, care au mai împărţit o alianţă cu Rusia (atunci sub formă de URSS) şi s-au putut lesne convinge în ce anume a constat ea. Pentru detalii, întrebaţi pe unguri despre 1956 sau pe cehi despre august 1968. În al doilea rînd, o alianţă între două superputeri este un nonsens strategic. Nici nu cred că ar trebui să ne dorim aşa ceva, pentru că în această situaţie orice echilibru al puterii pe planetă ar fi imposibil. Nonsensul constă în ceea ce ministrul de Externe rus, S. Lavrov, spunea: „marile puteri nu se aliază, marile puteri se concurează". În al treilea rînd, ideea de a invita Rusia în NATO exprimă slăbiciune, teamă, poate chiar un adînc sentiment de culpă. Occidentul nu are nici un motiv să se simtă nici ruşinat de ceea ce este şi ce ceea ce face, nici temător în faţa Rusiei. Dar, probabil, cei care îşi imaginează că sînt interesanţi sau că lasă impresia că ar fi vizionari susţinînd teza aderării Rusiei la NATO sînt sistematic acoperiţi de ridicol de Rusia însăşi, care, prin toate vocile autorizate şi pe toate canalele, spune mereu acelaşi lucru: nu vrem să intrăm în NATO. Ba, mai mult, se încăpăţînează să considere NATO drept inamic, transmite aliaţilor, prin vocea ambasadorului rus la NATO, naţionalistul Dimitri Rogozin, că ar face bine să desfiinţeze Alianţa, şi continuă să ocupe ilegal porţiuni de teritorii ale altor state. Rusia nu crede în valorile care fundamentează alianţa noastră, atunci de ce să ne gîndim la integrarea ei?

În ceea ce priveşte Rusia, între propagandiştii slabi ai aderării Rusiei la NATO şi sfatul bătrînului parlamentar britanic, îl aleg pe cel de-al doilea.

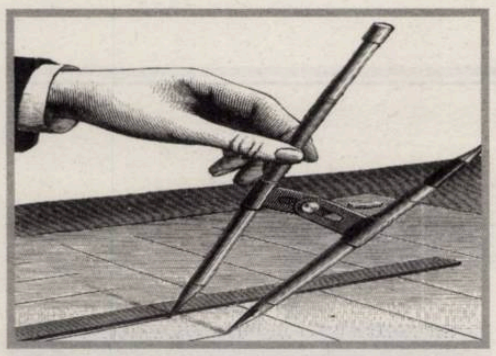

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

„Desfiinţare de construcţie“

Aceste cuvinte, „desfiinţare de construcţie“, le-am văzut pe o pancartă lipită de gardul provizoriu care ascunde un maidan. Pe str. Tudor Arghezi, nr. 4. Era acolo o frumoasă casă boierească, al cărei stil neoclasic trimitea la cîteva, rare, exemple de la mijlocul veacului al XIX-lea. Neavînd etaj şi nefiind aliniată la stradă, ci cu o curte şi grădină în faţă, era desigur mai veche decît alte clădiri din apropiere. Cea de alături – deşi a suferit modificări, pierzîndu-şi balconul din centrul faţadei, dar păstrînd feroneria care-l susţinea – are frontonul şi pseudo-coloanele care conturează tot o fizionomie de secol XIX. O aripă suplimentară, ca un foişor, rotunjeşte colţul spre str. J.L. Calderon. Este oricum zona protejată din spatele Pieţei Rosetti. Casa a fost demolată fără şovăială, deşi porticul ionic la intrare, după cum atestă specialiştii, nu era numai o mărturie de vîrstă, ci o probă de aleasă calitate artistică. Discuţia între arhitecţi – dacă meritele acestei clădiri ar fi trebuit să o apere – nu mai are decît un interes academic, fiindcă între timp casa a dispărut. Prin găurile gardului se mai văd două anexe dărăpănate, care erau condamnate în orice caz. Aici urmează să se construiască un bloc de cinci etaje, pe un proiect al d-lui arhitect Lucăcel. Ca beneficiar apărea aseară Centrofarm, azi dimineaţă o etichetă nouă pe aceeaşi pancartă indică S.C. Interstone Development S.A. Frecvenţa unor asemenea denumiri dă impresia că sîntem în plină colonizare. Cu cîtă teorie marxistă mai ţin minte, tragedia acestui oraş este că a căzut pradă unei burghezii compradore care se încheagă repede. Oameni de afaceri locali, despre care mai aflăm cîteodată din gazete, cînd sînt înşfăcaţi, s-au făcut împuterniciţii unor firme străine. Afaceri, din care să se îmbogăţească ei şi să le asigure descendenţilor lor un loc confortabil în România financiară de mîine, se ivesc mereu. Cînd e vorba de investiţii imobiliare în Capitală, e un adevărat asalt: parcă plouă bombele. De la o zi la alta, vechile case care mai păstrau, ici şi colo, înfăţişarea oraşului celor patru generaţii care au construit o ţară şi cultura ei sînt făcute una cu pămîntul, înainte ca măcar cineva să fi luat o fotografie. Dispreţul total pentru trecutul acelui teren face că nu se osteneşte nimeni să caute în arhive cine a locuit acolo.

Rapiditatea demolării nu este totdeauna garanţia că o clădire nouă i se va substitui celeilalte.

În cazul care ne-a atras atenţia, autorizaţia pentru „desfiinţarea de construcţie“ a fost acordată la 2 septembrie de către Primăria Municipiului Bucureşti, iar demolarea a început la 11 septembrie. Justificarea a oferit-o avizul Direcţiei de Cultură a Municipiului (faptul că domnul Ştefan Damian nu mai e director acolo n-a schimbat nimic, după cum se vede). În realitate, dreptul de decizie îi aparţine Ministerului Culturii, care ar fi putut să ceară o judecată întemeiată Comisiei Naţionale a Monumentelor Istorice. Aceasta nu e numai responsabilă pentru clădirile înscrise pe lista oficială, ci se cuvine să fie consultată atunci cînd caracterul tradiţional al unei străzi sau al unui pîlc de case este ameninţat. Din cîte se spune – aş vrea să fiu dezminţit –, discuţia care a avut loc la Primărie s-a referit doar la proiectul viitoarei construcţii, suprimarea celei vechi n-a trezit împotrivire.

Şi criza nu împiedică nimic? Ba da, după dărîmare lucrările se opresc. Cheltuielile totdeauna mai mari decît erau plănuite depăşesc deocamdată posibilităţile investitorilor. Cum mi-a spus unul dintre ei: „mijloacele mele sînt considerabile, dar nu sînt nelimitate“. Aşa se face că, unde a fost clădirea sacrificată, rămîne o groapă. Aşa este, între Vasile Alecsandri şi Căderea Bastiliei, terenul ocupat altădată de Proiect-Bucureşti. Chiar lîngă Piaţa Rosetti, între str. Speranţei şi Vasile Lascăr, alt teren viran. Încă unul, în acelaşi cartier, pe str. Calderon, pe lîngă care trec cu o strîngere de inimă fiindcă mi s-a deschis de multe ori uşa de sub marchiza de sticlă. Aşadar, rapiditatea demolării nu este totdeauna garanţia că o clădire nouă i se va substitui celeilalte.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Daniel VIGHI

SOS Provincia

Decapitări, excluderi, demontări

În Cimitirul Militar din Calea Lipovei din Timişoara, în dosul crucilor din Al Doilea Război, al stelelor de la căpătîiul ofiţerilor sovietici şi, mai nou, al mormintelor de la Revoluţie, se află o coloană din piatră pe o fundaţie din cărămizi măcinate de vreme, care s-ar putea cît de curînd să se prăbuşească printre pet-urile, buruienile şi gunoaiele din jur. Istoria Monumentului Victoria (numele oficial al coloanei din cimitir) are legătură cu asediul trupelor revoluţionare maghiare, conduse de generalul polonez Iosif Bem, împotriva cetăţii şi garnizoanei Timişoarei din anul 1849, aflată sub comanda generalului austriac Rukavina. Daravera cu asediul a durat peste o sută de zile. Oraşul nu a putut fi cucerit şi revoluţia s-a prăbuşit la Şiria.

Două nume prestigioase alungate printre pet-uri şi gunoaie.

La trei ani de la asediu, junele împărat Franz Joseph soseşte în oraş şi pune piatra de temelie a Monumentului dedicat celor care şi-au pierdut viaţa în asediu. În iarna anului viitor are loc inaugurarea sa în fosta Piaţă de Paradă, acum Piaţă a Libertăţii, chiar în faţa actualei Garnizoane militare (cf. http://www.timisoara.uvt.ro). Aflăm din documentul citat că Monumentul Victoria a fost opera unui cunoscut arhitect – Josef Kranner, cel care a renovat, printre altele, Catedrala Sfîntul Vitus din Palatul Hradčany din Praga (http://www.praha.eu). Monumentul are o înălţime de aproape 20 de metri, este realizat în stil neogotic, iar piedestalul reprezintă o cetate cu monştri (de tip *gargouilles)* ai catedralelor gotice. Aceştia îi reprezentau pe „revoluţionarii maghiari învinşi în timpul asediului“ (cf. http://www.timisoara. uvt.ro ş.u.). Un baldachin de piatră „adăpostea statuia Fidelităţii ce ţine în mînă cheile cetăţii“. Statuile Monumentului au fost realizate de sculptorul Josef Max, cel care a sculptat (în 1854) statuia Sfîntului Josif, patronul dulgherilor, în şirul celebru al statuilor ce împodobesc Podul Carol din Praga (http://www.free-prague-guide.com). Aşadar, două nume prestigioase alungate printre pet-uri şi gunoaie!

În istoria Monumentului avem un şir de demolări politice: în plin dualism, „în 1885, primarul Török János cere demontarea statuetelor ce îi reprezentau pe maghiari“. Mai tîrziu, în Revoluţia lui Bela Kun din 1918, „revoluţionarii decapitează şi demontează statuia Fidelităţii din centrul baldachinului şi distrug celelalte statui“. Statuia decapitată se află astăzi în curtea interioară a Muzeului Banatului. Capul a dispărut. Decapitările, distrugerile şi excluderile sfîrşesc în 1936 cînd „ceea ce a mai rămas din Monumentul Victoriei este mutat în cimitirul militar din Calea Lipovei“.

Astăzi, monumentul aşteaptă să se prăbuşească – cum spuneam – printre pet-uri, coroane uscate şi ghioace de lumînări. În concluzie, ar trebui urgent readus în oraş: arhitectul Şerban Sturza are în vedere acest lucru, la fel şi cîteva organizaţii civice, sperăm să realizăm în toamnă o dezbatere publică în prezenţa autorităţilor locale, a istoricilor şi a celor interesaţi de salvarea şi reamplasarea Monumentului în spaţiul urban al Timişoarei.

Daniel Vighi *este scriitor.*

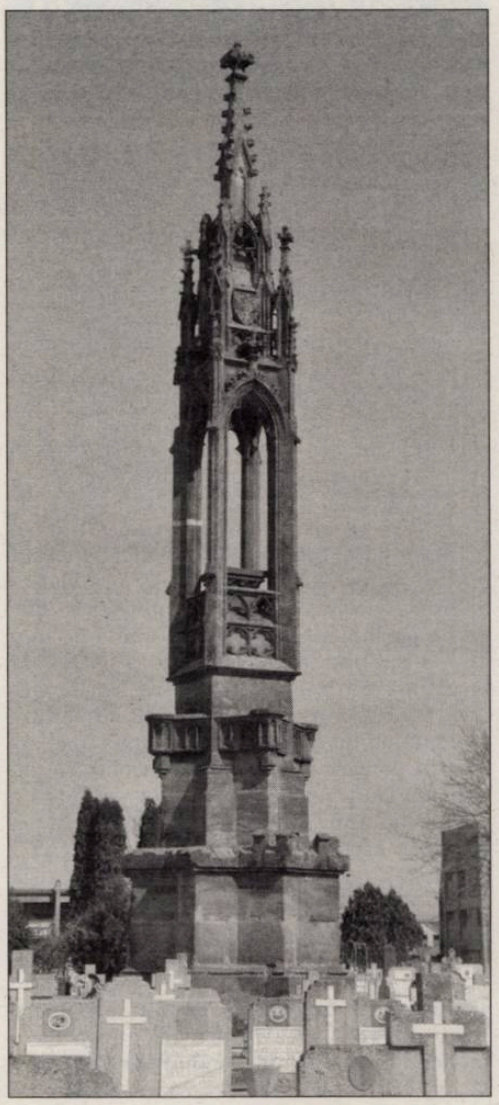

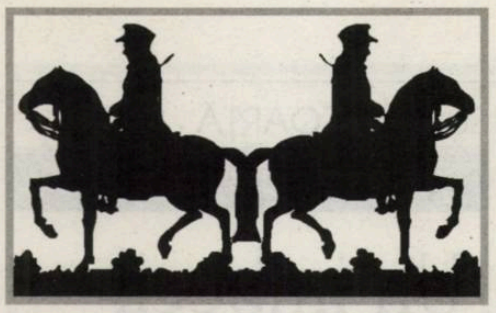

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

14 septembrie 1993 – Geo Bogza

O mulţime nu atît de numeroasă cît cuprinzătoare a curentelor de idei şi pasiuni care ne ţin în viaţă s-a strîns în jurul sicriului lui Geo Bogza, în biserica Boteanu –

creştini lîngă atei, republicani şi monarhişti, foşti cenzori şi foşti cenzuraţi, antisemiţi lîngă evrei, anticomunişti şi antiantisemiţi, antiapolitici şi antiapatici, cîţiva antipatici şi mulţi mondeni, reformişti, democraţi şi deformaţi, naţionalişti excesivi, temperaţi şi cosmopoliţi, profitori şi laureaţi, complici la şi speriaţi de, diplomaţi şi fraieri, băieţi ticăloşi şi stranii naivi, opaci şi transparenţi, tipi care nu ieşiseră din casă pînă în toamna lui '90 lîngă persoane care nu mai intrau în casa lui Bogza după '89, fiindcă era „insuficient politic", adică tăcea cu ochii pe pereţi, tineri abia începuţi care habar n-aveau ce a fost războiul din Spania lîngă bătrîne potere ceauşiste care tocmai trimiseseră la tipar articole care-i imputau lui Bogza antifascismul netransformat într-un anticomunism fascistoid,

toţi implicaţi, toţi intoxicaţi, toţi convinşi că fără politică nici o zi nu poate fi înţeleasă, toţi neîngăduitori şi mai toţi compromişi, mai mult sau mai puţin, numai prin simplul fapt că supravieţuiseră citindu-l pe Bogza în fiecare Vineri, în *Contemporanul* şi *România literară,* căutîndu-i acea inflexiune a frazei, a ideii care se putea transmite ca o parolă, „l-ai citit pe Bogza, ieri?", aceea cu „Eu nu zic că nu-i nebun, dar nu ştiu cum se face că toate acţiunile se întorc în favoarea lui";

din tot acest omenet whitmanian adunat, cîteva zeci l-au condus, în maşini, micro şi macrobuze de la biserica Boteanu pînă la Ateneu, pe urmă, trecînd pe la Muzeul Literaturii Române, au luat-o în sus, pe Dacia, ca să ajungă undeva prin Pantelimon, apucînd, în sfîrşit, un drum hurducat, de căruţă, printr-o pădurice prăfuită, spre mînăstirea Pasărea. Nimeni din cortegiu risipit şi întins prin circulaţia zilei, nu făcea politică şi nu comenta abundent „la zi". Curios, cu cît ne apropiam de groapă, cu atît eram mai destinşi şi mai blînzi, fără a fi apatici sau plicticoşi.

„Suprarealistul tot suprarealist rămîne", surîdea Doinaş.

La mînăstire, era un ceas de toamnă însorită, caldă şi curată. Lumea a stat mult de vorbă în jurul maşinii mortuare din care nu se cobora sicriul. Se pierdea din solemnitatea bogziană şi se cîştiga într-o amicalitate naturală, tot a lui, dar neobişnuită nouă. se părea că sîntem, cîteva clipe, senini şi plăcuţi unii altora, în sensul că nimeni nu mai căuta să se definească. Toată lumea se suporta, neapăsată de intolerabil. Murise Bogza şi lumea se îngăduia, deloc nervoasă, grăbită, sastisită sau schimonosită. Eram toţi calmi şi vulnerabili, trăind acea clipă rară cînd nu a arunca adevărul în faţă e esenţialul vieţii pe pămînt, ci, Doamne iartă-ne!, împăcarea. Ştiam ce hram purtăm şi ne lăsam în pace, pacea lui Bogza. Din toaca mozartiană a unei călugăriţe picura – sunet cu sunet – o pudoare. Ne intimida pînă la a ne pierde actualitatea. N-a ţinut nimeni discurs în cimitirul tihnit al mînăstirii; s-a aşteptat ca groparii să modifice mormîntul, deoarece Bogza nu încăpea în ce i se propusese; cu o seară înainte – îmi şoptea preşedintele de onoare al Uniunii Scriitorilor – se schimbase sicriul, fiind prea mic. „Suprarealistul tot suprarealist rămîne", surîdea Doinaş. „N-a vrut niciodată să încapă în nici un sicriu, în nici o definiţie", mi-am permis să adaug, în timp ce cîteva călugăriţe vociferau strident un „Doamne miluieşte". „Nu-mi place cum cîntă" – îmi încredinţă un prieten monarhist. „N-are nici o importanţă", şi el îmi dădu dreptate.

Apărut în *Dilema,* nr. 37,
24 septembrie 1993

tolo sport

Bucureştiul găzduieşte zilele acestea BCR Open România şi un meci demonstrativ la care participă Mats Wilander şi al nostru Ilie Năstase. Apropo, nici un tenisman român de astăzi nu pare că va aduna spectatori, jucînd demonstrativ la bătrîneţe. Ilie Năstase e un accident?

Da, Ilie Năstase e un accident, o anomalie a talentului picurat exact la timp în epocă, o prelungire pe teren a fenomenului hippie şi o transformare a lui „E interzis să interzici" în „E interzis să cîştigi un meci fără să greşeşti". Dar, iertaţi-mă, nedumerirea rămîne valabilă pentru că, în străinătate, nu numai geniile sportului adună spectatori şi ataşamente, ci şi bunii jucători. De ce nu se întîmplă asta la noi? Poate pentru că am ajuns să compromitem nu doar sportul de performanţă, ci şi spectacolele exotice de sorginte vag sportivă. Deunăzi, o fata şi-a rupt coloana sărind cu un pian în Dîmboviţa şi nimeni nu s-a gîndit că dacă acest lucru s-ar fi întîmplat în orice ţară europeană, firma Red Bull, care a organizat evenimentul, ar fi trebuit să plătească zeci de milioane de euro despăgubire. Plictisiţi de sportul real, îl practicăm pe cel imaginar, dar şi aici într-un mod crud, în care se îmbină ignoranţa publică şi cinismul corporatist. De aceea nu mai e loc pentru impertinenţa flower power a lui Ilie Năstase.

Cătălin TOLONTAN

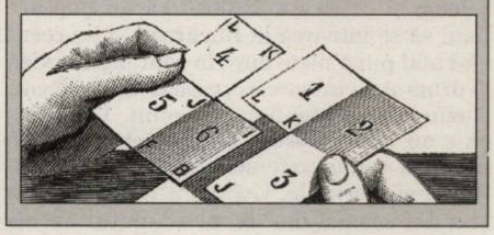

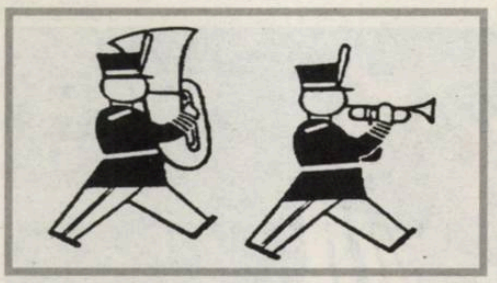

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Pute!

Pute rău. Mai peste tot. În cele mai neaşteptate locuri. În cele mai ascunse unghere. Pute în marile magazine, în zonele rezidenţiale de fiţe, în cartiere, pe străzi, în biserici, în tramvaie, în autobuze, miroase cumplit, din guri de canal, din subsoluri, din măţăraia care bolboroseşte pe sub blocuri şi trimite kilometri de ţevi bolnave, în mii de apartamente.

Nu ştiu alţii cum sînt, dar la noi, uneori, chiar şi la marile magazine, cu pretenţii, cu *nouhau* european, miroase de-ţi mută nasul. Pas de s-ar ieftini ceva, măcar în ziua de dinaintea expirării unui produs. Mare mirare că nu se scumpeşte, cu mesajul clar pentru cumpărător: „ia-l odată, boule, că de mîine nu-l mai putem vinde". Urmînd traseul logic al faptului că brînzele maturate miros de-ţi flutură urechile, n-ar fi de mirare dacă o minte sclipitoare, de pe aici, ar creşte preţul peştelui care începe să se învecheaască şi să pută, punînd faptul ăsta pe seama valorilor sofisticate ale maturării. Dacă brînzele de soi, cu cît miros mai tare, cu atît sînt mai scumpe şi mai speciale, de ce nu s-ar întîmpla acelaşi lucru şi cu peştele, sau cu carnea?! Şi dacă mai avem un pic şi atingem, la magazinul din colţ, nivelul preţurilor de la Londra, de ce n-am trece la sofisticării pe care nici dătătorii de stele pentru restaurante nu le-au visat? Da, clădirile şi parcările marilor magazine de la noi arată aidoma celor de prin alte ţări. Da, coşurile cu rotile sînt identice, uşile se deschid la fel de automat, şirul de case de marcat e la fel de minuţios aliniat, iar anunţurile de promoţii sînt la fel de viu colorate. Cu deosebirea că, trecînd pe la sectoarele de peşte sau de carne, la noi se-ntîmplă des să miroasă ca-n iad. Contrastul între spoiala de import şi sinele naţional completează vizual spectacolul olfactiv. Bonetele, albe sau transparente, halatele, mănuşile de unică folosinţă, ecusoanele, tot arsenalul de imagine care ar trebui să dea senzaţia ordinii şi calităţii, la noi arată ca într-o comedie. Pare că cei mai mulţi dintre compatrioţii care au fost nevoiţi să îmbrace hainele alea suferă cumplit. Nu sînt în elementul lor. N-au nici cea mai vagă senzaţie de confort în ţoalele care le-au fost repartizate. Uneori, pe spatele lor scrie că poţi să-i întrebi orice, că sînt la dispoziţia clientului, că sînt acolo să te îndrume. În fapt, mic, dedesubt, între paranteze, ar trebui să scrie: „Vreau să plec acasă cît mai repede. Lasă-mă, dracu', în pace!". Te privesc cu o ură neţărmurită, dacă trebuie să taie nişte felii subţiri, la infernala aia de maşină care feliază. Şi te-ar pocni pe loc, atunci cînd trebuie să scormonească în castroanele cu pateuri franţuzeşti, pe care, mai degrabă, ţi le-ar pune în cap.

Miroase urît, duminica, la biserică.
Tămîia se luptă eroic să pună un capac suportabil.

Miroase odios în centrul vechi al Capitalei. Miroase sinistru în oraşele patriei. Găseşti cîrciumi decorate ca la Paris, lipite de clădiri care arată ca după bombardament, muşuroaie gigantice de moloz, din care coboară izuri indescriptibile. În alt loc, la parter, se beau mixturi de cafea cu arome fine, băuturi subţiri, se mănîncă prăjituri delicate, de ciocolată, în sosuri de vanilie, iar la etaj, prin fereastra ruptă din zid, zăreşti un cal, care paşte buruienile crescute între duşumele. Alături, nişte compatrioţi, dezbrăcaţi pînă la brîu, se bat ca-n filme. Mai sus, pe stradă, s-a deschis un restaurant cu mîncăruri italieneşti. Meniul îţi arată poze cu antricoate pe grătar, întovărăşite de ardei copţi, creme de busuioc cu crutoane, lasagna cu spanac şi vinete. Locul are o grădină de vară. Pereţii grădinii sînt din cărămidă. Ici şi colo, lipsesc bucăţi din zid. Prin găurile astea, se vede dincolo, într-un ceva care arată ca un depozit infernal. Maldăre de saltele putrezite, fragmente de paturi, cărucioare cu rotile şi, din cînd în cînd, cîte o faţă murdară, de copil, care chicoteşte şi se zgîieşte la farfuriile de pe mese. Cînd mai adie cîte un vînticel, dinspre clădirea vecină, vin valuri de duhori neverosimile. Dacă îţi strîngi catrafusele şi pleci, în stradă, nasul ţi-e preluat de gurile de canal. Nu scapi de tovărăşia asta mirositoare, decît pe porţiuni foarte mici. Dar, în rest, e frumos, e animat, e plin de terase. Lumea se adună cu plăcere aici şi petrece. Te iei cu vorba, fumezi mult, ţii capul într-o halbă cu bere şi, la un moment dat, uiţi.

Miroase urît, duminica, la biserică. Tămîia se luptă eroic să pună un capac suportabil. În mod normal, ar trebui să fie un instinct, în adîncul fiinţei, ca atunci cînd te duci, duminica, la slujbă, să te fi spălat. E un mecanism profund, al firii, un set de lucruri pe care le faci, atunci cînd te duci într-un loc pe care îl asumi ca fiind sacru. Nu, nene, nici poveste. Miroase, uneori, de-ţi vine să-ţi iei cîmpii. Ca-n autobuz. Ca-n metrou. La biserică, tămîia şi busuiocul ţin pavăza cu greu. În alte locuri, parfumurile tari preiau greul şarjei de cavalerie, fără speranţă, în absenţa infanteriei săpunului.

Statisticile, sondajele dau rezultate dezarmante. Consumăm îngrozitor de puţin săpun şi deprimant de puţină pastă de dinţi. Duhoarea permanentă nu devine doar o obişnuinţă, ci un fel de a fi. Cînd pute în jur, nu poţi vedea lumea în culori optimiste. Cînd trăieşti între gunoaie, viitorul nu ţi se pare o chestie care merită un interes deosebit. Există un soi de somn al gunoiului şi al mirosului greu. O toropeală şi o abandonare în faţa ofensivei mizeriei. Grija pentru detalii sună, în condiţiile astea, ca un banc prost. Dar marile proiecte, marile idealuri colective, capătă contur doar atunci cînd există o minimă ordine în gramatica intimă a individului. Iar chestia asta n-o s-o învăţăm nici de la nemţi, nici de la Comisia Europeană, nici măcar de la *o tiranie ca-n Rusia.*

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

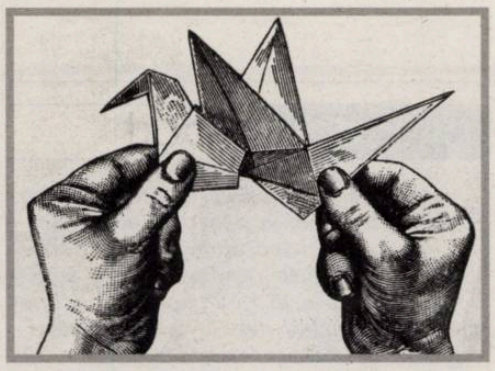

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Dragoste şi prostie

George a plecat de mai mulţi ani în Statele Unite cu soţie şi copii. De la un timp, se întoarce mai în fiecare vară să-şi revadă ţara, dar aproape niciodată nu îşi ia şi familia cu el. Ziua stă cu părinţii, seara se întîlneşte cu prietenii pe la terasele bucureştene iar mai tîrziu, în noapte, se duce la femei. Dibuieşte cîte un local deocheat şi face curte cîte unei striptezuze. Îi dă bani, iar uneori are pretenţia s-o şi fotografieze (fie şi îmbrăcată). Îi place să pozeze

Nebunia e că i se întîmplă apoi să se şi îndrăgostească de cîte o asemenea cucoană.

femei frumoase. Nebunia e că i se întîmplă apoi să se şi îndrăgostească de cîte o asemenea cucoană. Una dintre acestea, voind să scape probabil de el, i-a spus că pleacă pentru cîteva zile la Chişinău, oraşul ei natal. El a suferit de dor şi s-a plîns prietenilor care, mai pe faţă mai pe înfundate, au rîs de el. Le-a spus apoi că a vorbit cu femeia la telefon şi că ea i-a explicat că nu mai are bani să se întoarcă la Bucureşti şi i-a cerut să-i mai pună nişte euro în cont pentru viză şi drumul de întoarcere, ceea ce el a şi făcut. Auzindu-l, prietenii au înlemnit. I-au spus că e un mare prost şi l-au întrebat cum de nu-şi dă seama că femeia l-a minţit. Abia ţinîndu-şi lacrimile, George a mărturisit că şi-a dat seama, dar că nu s-a putut abţine să-i dea banii.

Maria are un bărbat care de-a lungul vieţii i-a făcut o mulţime de necazuri, unele foarte serioase. Într-o vreme, toca banii familiei prin cazinouri. Se încurcase cu o recepţioneră care l-a stors şi ea de bani. A intrat în mari datorii şi a apelat la cămătari. Au urmat clasicele ameninţări ale acestora, cu bătaia şi chiar cu moartea. Maria şi-a convins atunci părinţii să-şi vîndă casa pentru a face rost de banii necesari plăţii datoriilor. Între timp, soţul recepţionerei a căutat-o să-i spună că bărbatul ei umblă cu nevasta lui. Maria l-a poftit afară cu fermitate, zicînd că nici nu vrea să audă asemenea bazaconii. Lucrurile s-au liniştit apoi şi o vreme a fost bine. De curînd, omul a început din nou să joace şi să bea. A făcut iarăşi datorii nenumărate. Maria şi-a abandonat serviciul din România şi a căutat o slujbă mai bine plătită în străinătate. A ajuns în Spania unde munceşte din greu. Spune că, în timp, din salariu, va plăti din nou datoriile bărbatului ei (pe care l-a luat cu ea acolo). Printre cunoscuţi s-a creat o adevărată controversă. Unii se miră şi spun că n-au mai văzut o persoană atît de fraieră ca Maria. Alţi cîţiva cred, însă, că aşa e dragostea adevărată.

Alina e mereu în căutarea bărbaţilor. De obicei, poartă fuste scurte şi decolteuri largi. Arată bine şi are destul succes. Mereu are cîte un partener nou. De fiecare dată, ea îl prezintă tuturor şi spune că se va mărita cu el. Pe mulţi dintre ei i-a numit chiar „soţul meu". În cele din urmă însă, toţi o părăsesc. Alina suferă cumplit de fiecare dată, nu înţelege cum de-i pierde şi cere mereu sfaturi prietenelor cum să se poarte cu ei. Citeşte cărţi de psihologie. Odată a avut şi un bărbat, cu acte în regulă, care a părăsit-o după o căsnicie, zice-se, extrem de zbuciumată. Ea spune că nu-şi doreşte decît să-şi găsească un om cu care să se mărite şi să trăiască liniştită pînă la adînci bătrîneţi. De copii deja nu mai poate fi vorba. A depăşit vîrsta. De curînd, şi-a găsit un nou „soţ". E cu vreo zece ani mai tînăr decît ea...

Răzvan e director la o companie multinaţională. Are o poziţie invidiată. Cîştigă enorm, are putere asupra a sute de angajaţi şi mare influenţă printre străinii aflaţi la acelaşi nivel cu el. Zilnic negociază înţelegeri complicate cu englezi, americani şi canadieni. Mai nou, aflu de la un cunoscut comun că i-a căzut cu tronc o angajată. Răzvan îi spune că, deşi el se dă de ceasul morţii, ea nici nu-l bagă în seamă. E disperat şi i-a povestit amicului său că într-o zi, ieşind din marele bloc de sticlă unde-şi are biroul, şi-a concediat şoferul, a mers cîteva străzi mai încolo, printre nişte magherniţe, s-a aşezat pe o bordură şi a început să plîngă...

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Un imbecil

Citesc, pe Goagăl, nişte rînduri dintr-un jurnal nocturn, pesemne, al unui ins subţire şi, pe deasupra, superenglezit. Or, respectivul cetăţean, la „ora 0,10", într-un Bucureşti, ce-i drept, canicular, intră în panică la ţiuitul (el îi spune „zgomot infernal") al cui crezi, domnule? Al unei interminabile alarme a nu ştii cărui automobil? Al unei oacheşe terase cu manelişti greu impozabili? Al unor maimuţe urlătoare ce bîntuie străzile, de la o vreme, noaptea? Nu, nu şi nu, de trei ori nu. „Sursa zgomotului infernal era bucătăria unde geamurile deschise dau spre luminator. *Is it a bird? Noo. Is it a plane? Noooo (da' seamănă). Is it a fucking cricket? Yeeeeeess.* Şi şi-a găsit unde să cînte... În luminator." – Pe cetăţeanul nostru insomniac, greierele îl „oripilează"; urechile-i „ţiuie", iar capu-l doare („vag"). Prin minte-i trec „înjurături": caută „una potrivită pentru greieri"; „trînteşte varianta populară de la: «z'greierele mamei dvs», printre dinţi". Ş.a.m.d., – cu un acelaşi fin umor, cu o aceeaşi superioritate faţă de greierele lui Anacreon (căci ăsta-i unul şi acelaşi cu acela!). Ar fi cu totul inutil să-i amintim acestui domn, că unul, Keats, a scris o poezie *On the Grasshopper and the Cricket*. Anglofonul nostru-i om serios; era să spun: *„a fucking serious man"*, – iar unuia ca dumnealui, dacă greierele-i ţiuie sinistru, Keats îi... chiţăie, la rîndu-i, în urechi!

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Drumul aurului

Aceeaşi „prezumţie de curiozitate“ pe care a invocat-o de curînd Doru Buşcu la întoarcerea din Noua Zeelandă, unde Gold Corporation a invitat un grup de elite jurnalistice din România pentru a se convinge de caracterul total benign al cianurilor în exploatarea aurului, aş putea să o evoc şi eu pentru a legitima vizita mea mult mai modestă prin Apusenii noştri, la invitaţia „taberei adverse“. Este vorba despre Universitatea de vară „Pe drumuri romane în Ţara Moţilor“, organizată de RPER şi însufleţită de Ştefania Bianu împreună cu alţi cîţiva „idealişti“. Aş putea, dar nu ar fi un lucru înţelept, căci acest gen de *care pe care* nu face decît să-i orbească şi pe unii, şi pe alţii...

Odată ajuns acolo, primul lucru care se vede cît se poate de clar şi indiferent de orice prejudecată este că, spre deosebire de *drumurile vinului,* despre care am vorbit în numărul trecut şi care sînt marcate peste tot, dar nu duc nicăieri, *drumurile romane* nu sînt marcate nicăieri şi se află pretutindeni. Dispărute pe alocuri sub vegetaţie sau straturi subţiri de pămînt, ele îşi fac brusc apariţia pe cîte un plai însorit şi poartă drumeţul, care le-a luat cît de cît urma, prin locuri mirifice şi înapoi cu gîndul în timpuri măreţe. Pot fi desţelenite integral relativ uşor. Să spun că aceste drumuri constituie un patrimoniu al tuturor, că ele sînt de o însemnătate identitară deosebită pentru noi şi că orice „ţară civilizată“ le-ar pune în valoare prin trasee turistice ce ar antrena şi dezvoltarea durabilă a zonei? Vă las să judecaţi şi singuri...

Să mergem mai departe şi să ne oprim la Roşia Montană. Minele de aur şi vechile galerii romane, cu geometria lor perfectă săpată în stîncă. Şi de jur împrejur straturile de istorie care traversează vremea habsburgilor şi pe aceea mai recentă a comunismului. O expoziţie fotografică impresionantă, care ilustrează un mod de viaţă dur şi oameni mîndri. Muzeul minei are însă un aer trist, de tuberculos împăcat cu soarta.

Dar marea surpriză vine de-abia cînd urci în sat, în Roşia Montană. Nu mai fusesem din copilărie şi nu mai ţineam minte mai nimic. Acum am rămas însă aproape o zi să mă plimb în susul şi în josul uliţelor, să-i pipăi pereţii şi să-i adulmec atmosfera. Roşia Montană este unică! Casele, semeţe altădată, afişează încă spre stradă resturi de feronerii bogate şi stucaturi imperiale, iar spre curte, în interiorul ogrăzii, îşi păstrează faţa lor rurală, cu tindă generoasă de lemn. Crîşma „dintre craci“, cu intrarea pe colţul a două uliţe ce urcă dealul, vine direct din alt secol. Piaţa din centru, sfîrtecată acum între ruine şi renovări, păstrează încă ceva din energia vremurilor de prosperitate. O decadenţă nobilă străbate întregul peisaj. Pe măsură ce te îndepărtezi însă de centru, uliţele sînt năpădite de vegetaţie, care pune stăpînire încet, încet peste ziduri şi acoperişuri sparte. Doar o cameră video cocoţată pe un stîlp metalic te anunţă că este o zonă supravegheată.

O decadenţă nobilă străbate întregul peisaj.

Îmi aduc aminte de un prieten jurnalist care îmi explica de curînd la o masă, suficient de tare ca să-l audă şi cei din jur, cum Roşia Montană e un loc pierdut, cu oameni săraci, unde nu ai cum şi de ce să faci turism, şi că singura salvare a localnicilor este să fie strămutaţi pe banii Corporaţiei la Alba Iulia. Da, este adevărat, majoritatea cam asta au ajuns să-şi dorească – şi au fost ajutaţi din plin să ajungă să-şi dorească asta. Dar a spune că Roşia Montană este un loc pierdut de lume care nu are cum şi de ce să fie oprit din prăbuşire este prea de tot!

La gura minei aflasem, aşa, într-o doară, că teribila cianură a fost folosită şi în timpul comunismului, în cîteva exploatări minere din ţară. Întors în Bucureşti, am găsit pe Internet şi recentele reglementări europene în domeniu, pe care, mă gîndesc eu, şi Gold Corporation va trebui să le respecte. Ca un profan total ce mă aflu, nu pot – şi nu vreau – să mă bag unde nu-mi fierbe oala şi să-mi dau cu părerea despre ceea ce nu ştiu. Dar din cele aflate şi din cîte spun cei care se pricep, nu văd de ce mi-aş face, în acest caz, griji mai mari decît pentru o centrală nucleară – iar pentru aşa ceva m-am obişnuit de mult să nu îmi mai fac griji. Sînt dispus deci să le dau crezare celor care au văzut cianura la lucru în templul ecologiei din Noua Zeelandă. Doar că asta nu este tot, nu doar siguranţa tehnologică este în joc în toată această încîlcită poveste. O lume veche este împinsă spre dispariţie şi o lume nouă este împiedicată să se nască, chiar dacă se declară oficial contrariul. Şi chiar dacă soluţiile există şi au fost puse în cîteva rînduri pe tapet. Ca să vezi aceasta şi să pricepi că mizele sînt total în altă parte, nu trebuie să fii nici specialist, nici să mergi pînă în Noua Zeelandă!

Parafrazîndu-l pe Poet, aş putea spune astfel şi eu, la rîndul meu, că nu de cianură mi-e frică, ci de negocierea ei...

ready made

„Parte din causa morbului, parte din cea a timpului moale, întrelăsînd a trimite de sărbători tributul meu, de un un curcan, îl trimit acuma, văzînd timpul mai aspru; nu însă curcan, căci n-am, ci o curcă.“

Ioan Meţianu către Vincenţiu Babeş, în *Mişcarea memorandistă în documente (1885-1897)* de Şerban Polverejan şi Nicolae Cordoş, Editura Dacia, 1973

PUBLICITATE

DILEMA VECHE prezintă:

CAPODOPERELE teatrului românesc

COLECŢII CU «DICHIS» DILEMA

1 O scrisoare pierdută

5 6 7 8

ACUM ŞI ÎN REŢEAUA DE MAGAZINE MIC.RO

Preţ 10,99 lei

De astăzi, DVD 1 O scrisoare pierdută doar împreună cu dosar DILEMA

Proiect susţinut de DACIA PLANT Forţa vindecătoare a plantelor

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

O soluţie concretă pentru ieşirea din criză

Mare-mi fu bucuria mai ieri, întîlnind cîţiva studenţi din cea mai nouă recoltă, abia înscrişi la facultatea în care lucrez. Ba încă dînşii-mi lăsară de-nţeles că nici *Dilema veche* nu le e chiar străină (voi verifica acest lucru, la sînge, la primul examen al iernii!). Iar la un moment dat, unul dintre ei îmi spuse aşa, într-o doară, de-un pamplezir: *Ce putem face cu criza asta, s-o trecem mai repede?*. Refrenul, în sine, nu-mi era necunoscut. Mulţi dintre distinşii cititori (mai ales din partea lor *pixelată)* trimit aceeaşi replică celor care scriu la gazete: *Bun-bun, le zici bine mata, dar o soluţie concretă de ce nu dai, dacă o ai?* – aşa ne dezmiardă dînşii şi pesemne că au şi rezon.

Drept care m-am pus pe treabă. Nu oricum, ci metodic. Am luat un pix în mînă, mi-am pus o foaie albă în faţă şi am început a gîndi. N-a fost uşor! Foaia prinsese a se îngălbeni, iar pasta din pix era uscată iască în momentul în care, fix din spatele urechii drepte, *ţuşti!*, sări revelaţia!

Premisa de la care am plecat a fost că trebuie să învăţăm ceva din experienţa altora. Sîntem noi în UE? – m-am întrebat. Sîntem! Sînt şi alte ţări din UE în criză? Sînt! Ce fac ele ca să scape? Ce fac nemţii, bunăoară? Nemţii muncesc – mi-am răspuns eu spontan, abia apoi înţelegînd că, în ce ne priveşte, această opţiune e una *second best*. Dar alţii ce fac? – am insistat. Şi aşa am ajuns la miezul soluţiei, care-i gata coaptă: m-am gîndit la *veţinii* noştri greci, care sînt gata să-şi vîndă unele dintre pietroasele şi plinele lor de măslini insule, ca să aducă bani la vistieria ţării; m-am gîndit la verişorii noştri francezi, care-şi vînd castelele de pe Valea Loirei ca să aibă bani pentru a da bilete de avion pe ruta Paris – Bucureşti unor persoane pentru care acest voiaj nu era deloc o prioritate.

Aşadar, hai să vindem şi noi ceva! – mi-am zis. Dar ce? Aici am zăbovit sensibil mai mult, trecînd în revistă opţiuni care de care. Am putea vinde, de-o pildă, piatra cubică din Bucureşti – adică granitul pe care au călcat Carol al II-lea, tancurile lui Stalin, tancurile lui Hitler, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Nikita Hruşciov, Ceauşescu, Ceauşeasca, Robert Turcescu ş.a. Dar apoi mi-am adus aminte că Germania de Est a avut un ditamai Zid, pe care încă îl mai vinde la gramaj, şi tot degeaba, dacă nu era în spatele ei o Germanie de Vest. Sau am putea să vindem acei stîlpi de iluminat din toată ţara pe care sînt lipite foi A4 cu inconturnabilul text *Forăm puţuri la mică şi mare adîncime* –, dar apoi am aflat ceva senzaţional în legătură cu ei (o să revin asupra subiectului, promit). Şi, pe cînd întrebarea *Ce avem noi mai mult în ţara asta?* mă chinuia mai rău, deodată m-am luminat: cel mai mult şi mai mult noi avem în România *vedete!*

A fi *vedetă* – şi mai ales una TV – în România este o profesie în sine. Una care nu necesită şcoli, diplome sau vreun talent anume. (E drept că presupune uneori anumite *înclinaţii,* dar, din pudoare, nu voi lua în discuţie unghiurile respective.) A fi *vedetă* este, pentru multe şi mulţi, încununarea firii şi apogeul fiinţei. Mai există, desigur, anumiţi recalcitranţi, care strîmbă din nas şi spun că s-au sastisit de atîtea, ci-

Diva şi ţîntarul din orgia latină

tez, panarame. Numai că promotorii *vedetelor* spun: *Dacă nu vă convine, stingeţi televizorul!* – ceea ce e cu totul inutil, pentru că a doua zi vei vedea *vedetele* (sau comportamentul lor) pe stradă sau la locul de muncă. *Vedetele* se vînd bine în România – aşa încît mi se pare logic să le vindem şi pe-afară (nu văd de ce le-am ţine numai pentru noi; în acest caz am fi ori egoişti, ori masochişti). Am avea de unde alege: bunăoară, omniprezenta creatură blondă (mai nou şatenă, dar ce mai contează) cu înfăţişare de pupetă gonflabilă şi zîmbet aşijderea. Sau, la capitolul masculin (?), domnul cu sexualitate incertă şi de unii contestată, dar care, ca prin farmec şi PR, a ajuns flăcăul (tomnatec) cel mai jinduit al naţiunii. Sau doamna junăcu nume de plugăriţă şi înfăţişare de taxatoare de autobuz, care, din nimic *(mais rien!* – cum i-ar spune dl Sarkozy d-lui Băsescu) a ajuns regină cu trei de ics. Sau altele şi alţii. Dacă 25 de cenţi am luat pe fiecare dintre aceste podoabe ale televiziunilor, ne-am plăti datoria externă, am finanţa viitoarele cinci ediţii ale Jocurilor Olimpice şi am da şi ceva credite Băncii Centrale a Chinei.

În fine, să mai spun că, totuşi, o incertitudine există: pe care dintre *vedete* s-o vindem mai întîi? Aceasta mi-aduce aminte de dilema ţîntarului latin care, într-o caldă seară de vară, intra pe fereastra unei vile din Roma antică unde tocmai se desfăşura o încrîncenată orgie; privind el la înlănţuirea de mîini, picioare şi pîntece, şi-a spus: *În principiu cam ştiu ce trebuie să fac, dar al naibii să fiu dacă ştiu de unde să încep!*

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Despre blestemate dări şi dajdii

Inventivitatea celor puternici s-a dovedit întotdeauna prolifică atunci cînd a fost vorba să mai strîngă un ban de la cei mulţi, adică de la norod/nărod. Că s-au numit biruri, dări, dajdii, taxe, impozite – puţin importă; de cînd e lumea, otcîrmuirile s-au străduit să ia, dar fără să dea. Reamintesc cîteva dintre ele, că doar-doar cei de „sus" vor găsi oarecare sugestii şi-or „pune" de-o nouă taxă, că tot se chinuiesc şi produc doar falsuri. Mai întîi de toate o enumerare: oieritul, văcăritul, vădrăritul, stupăritul, goştina, găletăritul, cîblăritul, albinăritul, săpunăritul, fumăritul, gărdurăritul, tutunăritul, cotăritul, cepăria, coşniţa (dijma din poame), dijma din fîn, dijma din lemne, vama peştelui, rînduiala cînepii, birul untului, birul laptelui, birul cailor împărăteşti etc. Termenii dajdie, dijmă, bir nu se suprapun întru totul, astfel că un ţăran de pe la 1800, de exemplu, este „dator" boierului, domnului şi bineînţeles sultanului, că vodă de unde să plătească de unul singur atîta bănet. Fiecare nouă dare a adus şi nemulţumirea norodului, unii s-au revoltat, alţii au fugit care încotro, dar cei mai mulţi au blestemat.

Stricarea obiceiurilor ţării nu a fost niciodată văzută cu ochi buni şi a adus împotrivirea tuturor. Domnii care s-au grăbit să asuprească prin dări nenumărate, dijme felurite şi dajdii diverse n-au sfîrşit deloc bine. Mihai-vodă Racoviţă (1707-1709) şi-a început a doua domnie sub auspicii proaste – invazia lăcustelor. Dar asta nu-l va împiedica să „strice obiceiul desetinei, să calce orînduielile şi obiceiurile domnilor dinaintea lui", înfiinţînd şi desfiinţînd prin hrisov domnesc modalităţile de percepere a dărilor. Ce era bun astăzi nu mai plăcea domnului a doua zi. Şi tot aşa, zăpăcindu-i pe bieţii locuitori ai Moldovei, care într-o zi s-au trezit şi cu sporirea fumăritului. Acesta era un fel de impozit pe case. Se percepea pe fiecare gospodărie cu „horn"; pentru a se extinde şi asupra cîrciumilor, prăvăliilor. Nu atît darea sperie, ci modificările introduse după bunul plac şi mai ales după nevoile fiecăruia. Dacă iniţial suma plătibilă se ridică la 1 leu de casă, ea ajunge să crească la fiecare nouă domnie sau să descrească cu zicere că norodul ar avea nevoie de „odihnă" spre a produce parale mai multe. Racoviţă-vodă nu numai că dublează suma, dar percepe impozitul nu pe case, ci pe coş: zece coşuri pe casă – 20 de lei. „Lucru neobişnuit în toată ţara" – ne asigură *Cronica Ghiculeştilor,* avînd efecte devastatoare asupra vieţii de zi cu zi şi fără prea mari avantaje fiscale: „atunci bieţii oameni, unii îşi stricau casele din temelie, alţii numai coşurile şi fugeau în lume, neştiind ce să facă, căci această dajdie a scos-o în timpul iernii şi mulţi s-au ruinat din pricina ei".

Cea mai rea dare dintre toate a fost văcăritul. Puţini mai ştiu astăzi că domnitorul Constantin Brâncoveanu a inventat această dare în goana-i nebună după bani (1689). Orice proprietar de boi, vaci, bivoli, cai, că era boier sau ţăran, egumen sau popă, băştinaş sau străin era obligat să plătească o dare de 33 de zloţi pe cap de vită. Foarte rentabilă pentru domni, ruinătoare pentru norod. Hulită şi dorită, în acelaşi timp, darea văcăritului a stîrnit deseori răzmeriţe şi zurbe. De pildă, Ştefan-vodă Cantacuzino (1714-1716) o desfiinţează cu mare pompă: „au făcut hrisoave de au iertat văcăritul, să nu mai fie, şi pă popi să nu dea bir, şi făcîndu-să săbor mare la Mitropolie, s-au citit în vileag". „Dar ce folos" – continuăm ideea cronicarului Radu Popescu – pentru că domnii au respectat prea puţin „legăturile vechi" şi au spart hrisoavele şi au reintrodus o dare ce le asigura un venit sigur şi pe termen lung. Sărăcirea populaţiei îi îndemna pe unii să facă presiuni asupra domnilor pentru anulare. Cîte unul mai „creştin" aducea sobor de arhierei, cu slujbe solemne şi, în prezenţa norodului, citea hrisovul salvator, pronunţînd blesteme şi anatema pentru cel ce ar gîndi vreodată să readucă în actualitate o atare dare. Acu' hrisovul cu blestem a speriat pe unii, dar asta nu i-a oprit din cursa dajdiilor şi „în tot chipul s-au silit să strice această legătură", chiar „aducînd şi cărţi de la Patriiiarşia Ţarigradului şi fermanuri împărăteşti". Alţii nu s-au speriat nici de vechi legături, nici de blesteme şi „au scos iarăşi văcăritul" şi multe alte dajdii.

„Obicei nou să nu se facă, că obiceiele cele noao fac răsipă ţărilor şi peire domnilor" – scrie cronicarul Ion Neculce. Atent la respectul pentru vechile şi bunele obiceiuri, norodul s-a răzbunat, într-un fel sau altul, pe mozavirii dornici de îmbogăţire, dar fără grijă pentru mulţumirea turmei. Blestemul rămîne încă o armă...

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga" din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

„Detaliu"

„Cînd revin spre acest moment, brusc mă părăsesc toate cuvintele, îmi devin duşmane, mă rănesc ca de pe ascunse baricade. Nu mai ştiu să scriu, mi-e imposibil să comunic nici ceea ce s-a întîmplat, nici ceea ce am resimţit. Dintr-o astfel de stare ce mă năpădeşte ori de cîte ori revin spre ce a fost şi n-a încetat să fie, m-a scos Doina Jela consacrînd procesului mamei cartea pe care ar fi trebuit s-o scriu eu şi n-am fost în stare. Într-un capitol din *Această dragoste care ne leagă* (Humanitas, 1998, 2005, *n.r.)* – la care m-am referit – consacrat unei convorbiri cu autoarea, povestesc cît mai amănunţit cu putinţă. Nu este util, şi de fapt mi-e imposibil, să repet indicibilul, dar nici nerostit nu-l pot lăsa: mama avea hidropizie. Se urca apa în tot corpul pînă cînd ajunsese să cîntărească «o tonă», cum mi-au mărturisit codeţinutele ei care o transportaseră pînă la camionul ce urma s-o ducă la morgă. Acolo, trebuie neapărat să nu îngrop în muţenie acest «detaliu», s-a trezit din comă printre cadavre şi a început să urle. Au urcat-o la infirmerie, unde n-a primit nici cea mai mică doctorie, şi a murit de-adevăratelea peste două-trei zile. (...)

Cum poţi să scrii literatură după Auschwitz – s-au întrebat atîţia literaţi care au continuat totuşi s-o facă. Cum poţi să scrii literatură în timp ce Gulagul (termenul va mai aştepta vreo 15 ani înainte de a-şi vedea acceptată sinistra semnificaţie) devorează încă milioane de oameni? Cum să mai scrii cu amintirea lagărelor naziste şi actualitatea celor comuniste? Nu-mi mai trebuia interdicţia lui Rilke. O aveam acum pe cea a Istoriei: ştiam că nu voi mai scrie decît pentru groapa comună a secolului."

Monica Lovinescu,
La apa Vavilonului, Humanitas, 1999

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Din dragoste pentru copilul meu

Firească dorinţa oricărui părinte de a-şi proteja copilul. Vreau să-l ţin cît mai departe de orice i-ar putea face rău, de mizerii, promiscuitate, abuz fizic, cuvinte murdare. Aş vrea pentru el o lume perfectă, în care oamenii respectă legi scrise şi nescrise şi în care protecţia micului cetăţean să fie infailibilă. Dar ştiu bine că o astfel de lume nu există, nici măcar în poveşti – de altfel, populate cu personaje negative în aceeaşi măsură cu cele pozitive. Ce soluţii am deci, pentru a-l ajuta pe cel mic să răzbată în lumea imperfectă în care am ales să-l aduc?

Cum pot face asta?

Cel mai simplu pare, la prima vedere, protecţia prin izolare: mă interpun între el şi rău, anulez întîlnirile cu oamenii sau întîmplările care l-ar putea răni, îl ţin aproape de mine ca-ntr-un marsupiu atotprotector, şi nu las nimic din ale lumii nedrepte să răzbată pînă la el. Pe termen scurt, pare soluţia cea mai seducătoare: adun lîngă mine toate armele şi instrumentele care pot face curat în jurul lui. Şi, pentru că nu pot fi îndeajuns de prevăzător – chipul răului are infinite faţete şi căi de seducţie – construiesc pentru copilul meu o seră, în care nu vor pătrunde decît aer, prieteni, rude, situaţii atent selecţionate. Pe termen lung însă, soluţia ridică nenumărate întrebări: cît de mult timp pot face asta? Ce se va întîmpla cu el, dacă eu, într-o zi, nu-i voi mai putea fi alături? Dacă sera asta construită pentru protecţia lui îl va priva şi de bucuria de a întîlni oameni, experienţe cu adevărat benefice? Ce îmi dă certitudinea că voi şti întotdeauna ce e bine şi ce e rău pentru el? E, oare, drept să-l fac dependent de judecata mea, presupunînd că niciodată nu va fi în stare să o dezvolte şi să o folosească pe a lui?

Prima consecinţă a adoptării acestei soluţii este aceea că îmi voi transforma copilul într-un neputincios. Eu, adultul cel mai aproape de el, primul chemat să creadă cel mai mult în forţa şi inteligenţa şi aptitudinile sădite în propriul copil, sînt, de fapt, primul care îl socotesc pe acesta inapt să înveţe din experienţe. Cu alte cuvinte, pornesc la drum prin viaţă, împreună cu el, cu prejudecata că, odată sărit din grădina mea hiperprotectivă, are în faţă un viitor plin de nesiguranţă, erori de judecată, înfrîngeri.

Fireşte că în strategia creată pentru protecţia copilului meu trebuie să intre reguli, principii, legi care să-l ţină departe de orice abuz fizic şi emoţional. Îmi folosesc experienţa, dar şi dragostea, pentru a evita situaţiile, oamenii care i-ar putea face rău. Dar pentru a fi eficientă, pe termen lung şi pe zone extinse, strategia mea ar fi bine să cuprindă şi lecţii prin care să-i ofer copilului meu propriile arme şi instrumente pentru a se apăra. Cum pot face asta? Lăsîndu-l, cu prudenţă, să experimenteze. Să-şi rezolve singur, cu spatele apărat de mine, conflictele. Discutînd cu el despre efectele propriilor fapte asupra celor din jur şi ale celor din jur asupra lui. Învăţîndu-l să recunoască din timp ce anume din ce vede, aude, întîlneşte i-ar putea fi de ajutor şi ce l-ar putea răni.

Sigur că mizez, în educaţia lui, pe modele pozitive. Pe oameni, fapte, întîmplări care nasc efecte benefice. De ele aş vrea să se apropie copilul meu, ţinîndu-se departe de cele negative. Dar cum va învăţa s-o facă altfel decît în confruntarea directă şi cu unele, şi cu celelalte? Un mod sigur de a-l face să le aprecieze pe primele şi să le evite pe ultimele este acela de a-l lăsa să experimenteze consecinţele – emoţiile, gîndurile, faptele – provocate de întîlnirea cu toate, deopotrivă.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

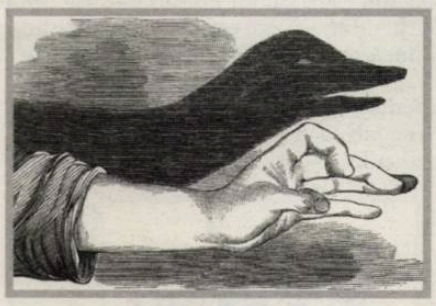

Iaromira POPOVICI

bazar

Mîncare şi criză

Mîncarea, cel puţin pentru noi, cei copilăriţi pe vremea lui Ceauşescu, era, fără doar şi poate, un imperativ. Oamenii mari din jurul nostru făceau eforturi uneori disperate (e adevărat, mai puţine în anii '70, spre început) să... ne hrănească.

Nu zic că eram, Doamne fereşte, singurii într-o atare situaţie. Generaţia părinţilor noştri a făcut foame mai rea după război... În cazul nostru, al decreţeilor, nici măcar nu era vorba de foame propriu-zisă (deşi mărturisesc că am simţit-o şi pe aceasta, la propriu, spre sfîrşitul perioadei comuniste, în '89, cînd lucrurile ieşiseră total de sub control, şi eu de sub tutela părinţilor...). Ci mai curînd de o frică perpetuă de a nu rămîne fără mîncare.

Azi, stau de vorbă cu şoferi de taxi care îmi servesc, pe bandă rulantă, următoarea replică: „Aideţi, doamnă, vreţi să-mi spuneţi şi mie că era, pe atunci, cineva care nu se descurca?“. Replica respectivă egalizează, în generalizarea-i călduţă, oameni fără nici o legătură între ei: unii care stăteau cu orele la coadă pentru o bucată de salam, precum bunicul meu, cu alţii care dădeau senini şpagă, în natură sau servicii, pentru aceeaşi bucată.

Nu spun că noi (familia mea) nu am luat niciodată pe sub mînă şi la supraţ – pe vremea aceea: aveam şi noi „relaţiile“ noastre de supravieţuire – precum „doamna Marcela“ de la Premial şi Veronica de la carne (pensionară şi „stătătoare“ la coadă profesionistă). Dar nu făceam din „descurcăreala“ asta aleatorie vreun motiv de laudă, nu ni se părea că eram mai adaptaţi. Dimpotrivă, ne repugna ideea de a avea, de nevoie, de-a face cu persoane cu care, altfel, nu am fi avut nimic de împărţit.

Nu felul în care făceam, atunci, rost de mîncare e, acum, problema. Ci faptul că eram obsedaţi de aceasta. Trăiam un cult al excesului alimentar exagerat de frica de foame. Aici se încadrau şi congelatoarele uriaşe, la modă atunci, şi aprovizionarea în exces, pe cîteva luni eventual.

Bunica mea, cînd îmi făceam lecţiile, mă întreba aproape din jumătate în jumătate de oră dacă nu vreau să mănînc ceva. Desigur că aici nu era vorba doar de frica de foame, ci de grija faţă de mai tinerii studioşi – într-o familie în care mîncarea era considerată, oricum, lucru serios.

Acum, cu criza în care ni se tot dau semne că ne aflăm, am început să percep, din nou, semnale asemănătoare celor din anii '80. E adevărat că golul – penuria – s-a deplasat, în momentul de faţă, în altă parte: dacă atunci nu aveai ce cumpăra, azi tinzi să nu prea ai cu ce. Absenţa s-a mutat de la obiectul demersului la mijloacele cu care îl obţii.

Frica însă a început iar să se contureze: o spaimă de foame ce generează comportamente consumatoriste de avarie. Unul dintre acestea ar fi cumpărarea produselor „brute“ de la pieţele din afara Bucureştiului.

Nu ştiu dacă diferenţele de preţ sînt, într-adevăr, semnificative, între legumele şi fructele cumpărate la Piaţa Progresului şi cele de la Călugăreni (pe locul marii bătălii). Doar că, din praful Călugăreniului, eşti bucuros să crezi că ai luat marfă bio şi ecologică: doar te-ai întors, întrucîtva, la natură, ca s-o achiziţionezi. Iar oamenii care vînd acolo, ştii că sînt ţărani, arată ca atare.

Conştiinţa ta e împăcată că ai făcut tot ce ai putut în două direcţii esenţiale: 1) lupta cu criza; 2) bătălia pentru o hrană sănătoasă, împotriva E-urilor de toate felurile...

Nu contează ce îngrăşăminte au pus ţăranii cînd au cultivat roşiile respective. Tu, ca cetăţean responsabil, şi cu punga intrată la apă, ţi-ai făcut datoria: faţă de lumea atinsă de criză şi hiperconsum; faţă de sănătate; faţă de planetă; faţă de punga ta.

Întors acasă, strategia de criză continuă: te întorci, iarăşi, la mîncărurile pe care mamele şi bunicile le făceau în vremea cînd carnea era aliment de sărbătoare – mămăligă, ghiveci, pilaf.

Vremea supraconsumului se schimbă, iarăşi, într-una *„à la* bunica“, reinventată. Şi adoptată oarecum de nevoie, oarecum de bunăvoie. Dintr-o teamă care, dacă mă gîndesc bine, nu mai e, totuşi, chiar aceeaşi cu cea din vremea comunismului: are în ea – deocamdată – şi o doză de alint.

Selma IUSUF

legende urbane

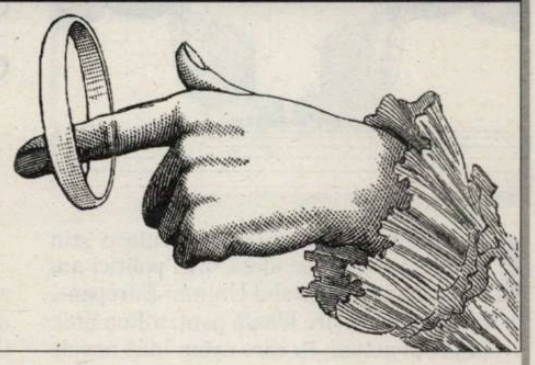

Pets

Am avut animale în casă toată copilăria şi viaţa adultă de pînă acum. Povestea noastră de dragoste a început cu un pui de pisică băgat clandestin în casă. Mic, tărcat, cu ochii abia mijiţi, cu lăbuţe tremurătoare şi o coadă cam cît degetul meu mic de şcolar în clasa a II-a. Domesticirea părinţilor întru păstrarea pisoiului a fost un prag peste care a trebuit să trec folosindu-mă de orice fel de truc imaginabil: diplomaţia primară prin care renunţam public la toate privilegiile, linguşirea grosolană a mamei, ochi înotînd în lacrimi cu pisoiul ţinut în braţe, ameninţarea că, dacă nu va fi primit, o să dorm cu el pe preşul din faţa uşii.

Tata a cedat primul. Mama s-a înclinat în faţa inevitabilului şi a organizat logistic instalarea puiului în casă. Pisoiul s-a făcut o ditamai pisica – leneşă, grasă, iubitoare şi degrabă torcătoare. A trăit 21 de ani şi mi-a însoţit copilăria pînă în adolescenţă şi mai încolo. A suportat cu graţie şi deferenţă toate celelalte suflete aduse după aceea acasă. Pui neputincioşi de vrabie, salamandra Calache cu burta portocaliu-pătat, peşti de toate soiurile (amestecaţi pînă la ameţeală în bolurile lor cu o lăbuţă mai degrabă jucăuşă, şi nu lacomă), boxeriţa Şeker cu care a convieţuit demn pînă la adînci bătrîneţi, petrecîndu-se apoi în moarte una pe cealaltă şi lăsîndu-ne pe noi, oamenii, cu sufletele grele, descumpăniţi în faţa nimicului şi în faţa vaselor în care-şi primeau mîncarea şi apa.

Foarte multă lume de la oraş are animale prin casă. Foarte mulţi bătrîni îşi petrec singurătăţile cu un cîine sau o pisică. Nelipsiţi în plimbările matinale şi în cele de seară sînt pensionarii legaţi ombilical cu lesa de cîte un pechinez. Sau de un maidanez oarecare la fel de obosit, la fel de albit, la fel de imun la zgomote puternice. Rasele vor fi mult mai variate şi mai scumpe la cei tineri. Tot ei vor căuta apoi să-şi plaseze pe la amici pisica sau cîinele, după ce li se naşte primul copil.

La ţară, iubirea de animale face oarecari diferenţe. Vacile de lapte, purceii de carne, găinile ouătoare, dobitoacele utile vor fi primele îngrijite în zori. Vor primi nume şi vor fi alintate. Vor fi sacrificate gospodăreşte, iar pentru ele vor vărsa cîteva lacrimi nepoţii fragezi. Lacrimile vor fi repede uitate pentru şoriciul călduţ al lui Ghiţă. Caii destoinici vor fi temeinic ţesălaţi iar în coama arămie şi în coadă li se vor împleti panglici roşii, de deochi.

Pat Shipman e profesoară la Pennsylvania State University şi, în numărul din august al *Current Anthropology*, încearcă să demonstreze că însăşi existenţa animalelor ne-ar fi ridicat la condiţia de oameni. Totul a început – scrie doamna Shipman – în urmă cu 2,6 milioane de ani, cînd strămoşii noştri au început să transeze carnea vînatului, cu unelte de piatră. Existenţa acelui vînat i-a obligat să-şi facă acele unelte. Nevoia de a aduna şi de a comunica informaţii despre animalele care le ofereau hrană a dus şi la apariţia limbajului şi a artei. Cele mai elaborate reprezentări grafice din peşterile de la Lascaux sau Chauvet nu sînt plante, munţi sau rîuri, ci animalele desenate în cele mai mici detalii. Teoria profesoarei Shipman ajunge chiar la a face din ceea ce numeşte *„the animal connection“* una dintre trăsăturile de bază ale umanităţii. Desigur că între confraţi au început deja contestările, iar întrebarea legată de nevoia noastră de a avea animale în preajmă rămîne deschisă. Se va găsi întotdeauna un fel complicat de a explica relaţia între părinţi şi copii, iubirea, frica de păianjeni, înstrăinarea din oraşele mari, relaţiile intertribale la indienii din Amazon şi, iată, nevoia de animale. Multora dintre noi probabil că ne ajunge o pereche de mustăţi zburlite, un nas rozaliu, o blană ca mătasea şi un tors sănătos de-ţi zbîrnîie pieptul cu motan cu tot. E un fel de dragoste care rareori îşi caută rădăcinile.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

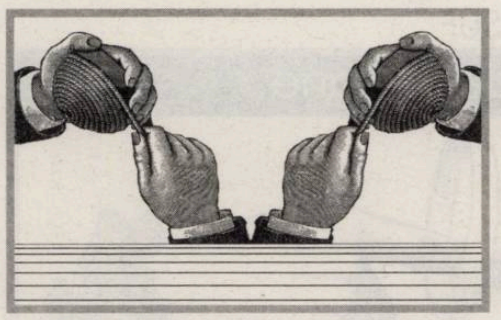

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

Iar despre anticorupţia la nivel UE

– noutăţi –

Cititorii constanţi ai acestei rubrici ştiu că tot promovez ideea unei politici anticorupţie la nivelul Uniunii Europene. Pe scurt, ar fi o ieşire ideală pentru România din impasul actual, în care avem încă nevoie de monitorizare pe zona anticorupţie, dar existenţa unui Mecanism de Cooperare şi Verificare (MCV) pe justiţie doar pentru România şi Bulgaria ne creează o problemă de status în Uniunea Europeană. Am scris chiar recent că guvernul şi preşedintele din România ar trebui să devină promotorii acestei idei la nivel european (pentru întreaga argumentaţie a se revedea articolul de luna trecută „Deci, dăm anticorupţie la toată UE?").

Ideea are un campion credibil în Parlamentul European în persoana Monicăi Macovei. În primăvară, Macovei a iniţiat, alături de patru europarlamentari din alte ţări, o declaraţie scrisă care îndeamnă „instituţiile europene să adopte politici comprehensive anticorupţie şi să creeze un mecanism clar de monitorizare regulată a situaţiei din statele membre". Revin azi la temă pentru că s-au întîmplat lucruri importante.

Monica Macovei a organizat săptămîna trecută la Parlamentul European o audiere publică pe exact această idee, unde a reuşit să aducă doi comisari europeni, în sală fiind europarlamentari şi activişti civici din mai multe ţări (din care cele mai importante reţele anticorupţie la nivel continental). Momentele importante ale zilei au fost următoarele: vicepreşedinta Partidului Popular european (PPE), Corien Wortmann-Kool, a spus că „PPE este decis să susţină o politică de evaluare periodică a măsurilor anticorupţie, la nivelul tuturor statelor membre". A mai adăugat că va susţine propunerea Comisiei atunci cînd aceasta va înainta documentul (rămîneţi pe recepţie pentru a afla de ce e important că un vicepreşedinte al celui mai mare grup politic european a spus asta). Monica Macovei şi-a reexprimat intenţia de a promova o politică anticorupţie la nivelul UE, pe baza programului Stockholm (detalii despre acesta în articolul precedent). Cecilia Malmström, comisara europeană pentru Afaceri Interne, a ţinut un discurs lung în care a vorbit despre costurile corupţiei şi despre necesitatea unei politici paneuropene în domeniu. A fost pentru prima dată cînd a afirmat explicit că actuala Comisie intenţionează să vină cu ceva în aprofundarea Programului Stockholm, ba chiar cu un calendar concret. Comisia lucrează acum la un document de propunere din care va rezulta, în primăvara anului viitor, un „pachet anticorupţie". Vor imagina nişte standarde şi un mecanism de raportare regulată de către Comisie a ce face fiecare stat din Uniune în acest domeniu (am aflat cine e persoana care se ocupă în Comisie de scrierea draft-ului de propunere, intenţionăm la CRPE să organizăm o masă rotundă la Bruxelles despre ce ar trebui să cuprindă acea propunere). Declaraţiile comisarei (am promis să feminizez titlurile oficiale în această rubrică, dar în acest caz nu sînt sigur că e forma potrivită, deşi „comisăresei" ar suna şi mai barbar) Malmström au fost importante pentru că au arătat deschidere din partea Comisiei şi au stabilit un calendar. Ba chiar a spus explicit că e convinsă că propunerea de monitorizare permanentă a domeniului de către Comisie va întîmpina rezistenţă din partea statelor membre. Şi aici este problema. Se pare că reacţia informală a celor mai multe guverne naţionale, atît la sugestiile Comisiei cît şi la ideile Monicăi Macovei, este negativă: guvernele nu se vor monitorizate în acest domeniu. Paradoxal sau nu, există deschidere la nivelul ţărilor scandinave. Paradoxal sau nu, sînt şi statele care au cele mai puţine probleme cu corupţia. Pe moment, România are o poziţie pasiv-negativă. Vom găsi rezerve de înţelepciune pentru a ieşi din colţul în care ne-am autoizolat şi să împingem această idee? Nu ştiu. Personal, îi voi pisa la cap pe oficialii români cu această idee, de cîte ori voi avea ocazia.

Printre ceilalţi vorbitori, Alina Mungiu Pippidi a făcut o trecere în revistă a metodelor de măsurare a nivelului corupţiei şi a recomandat ca eventuali viitori indicatori urmăriţi de Comisie să plece de la o definiţie extinsă a corupţiei, ca abatere de la norma universalistă a accesului egal la resurse şi la instituţii. Un duş rece a venit de la Hans Nilsson, şef de unitate la Secretariatul Consiliului. În calitatea sa de funcţionar al Consiliului, deci reprezentant al guvernelor naţionale, Nilsson a exprimat de fapt opinia majorităţii curente de acolo: există mecanisme anticorupţie ale Consiliului Europei şi ale ONU şi e suficient că statele din UE au aderat la acestea (cititorii familiarizaţi ştiu asta, pentru ceilalţi: a nu se confunda Consiliul UE, instituţia unde membre sînt guvernele naţionale din UE, cu Consiliul Europei, o adunare de state europene în sens larg, unde sînt membre inclusiv Rusia, statele din fosta Iugoslavia şi cîteva „stanuri" foste sovietice). Evident, Nilsson a exprimat voalat o poziţie de obstrucţie a ideii. Convenţia ONU împotriva corupţiei e o formalitate, iar grupul de state anticorupţie GRECO de pe lîngă Consiliul Europei funcţionează deja de multă vreme, fără efecte vizibile, mai ales pentru statele deja intrate în UE (cînd eram stat candidat, Comisia a impus României nişte condiţionalităţi dezvoltate de GRECO; dar tocmai pentru că nu avea instrumente proprii la îndemînă). Oricum, ideea în sine că UE aşteaptă de la Consiliul Europei să o scape de corupţie e absurdă. În Consiliul Europei, ţări de genul Rusia, Albania sau Kazahstan sînt parte şi deţin drept de veto.

Am întrebat din sală dacă MCV, ca mecanism care acoperă acum doar România şi Bulgaria, ar putea servi ca model şi precedent pentru o eventuală politică anticorupţie a UE, pentru toate statele membre. Am reţinut reacţia precipitată a lui Nilsson, care a afirmat răspicat că MCV a fost un eşec şi că nu vede de ce un mecanism eşuat ar putea servi de model. Iată deci un prim obstacol: opinia majoritară în Consiliul UE că MCV a fost un eşec. Poate nu a funcţionat pe cît ne-am fi dorit, dar eşec e mult spus. Am scris de mai multe ori că a fost, de fapt, o oportunitate pentru a ţine anticorupţia pe agendă şi pentru a pune presiune pe guvernanţii de la Bucureşti. Povestea ANI e doar un exemplu spectaculos: au vrut să o desfiinţeze, dar s-au răzgîndit tocmai pentru că exista MCV, deci presiunea europeană.

Una peste alta, e pentru mine un exerciţiu fascinant de campanie de *advocacy* şi practică a politicilor europene. E fantastic că Monica Macovei a preluat cauza şi se ţine cu încăpăţînare de această idee, în Parlamentul European. După Tratatul de la Lisabona, puterile Parlamentului au crescut în domeniu, iar presiunea de acolo pe guvernele naţionale poate funcţiona. Cum la Comisie există voinţă, s-ar putea să asistăm în viitor la o alianţă Comisie – Parlament pe această temă. Cum vă închipuiţi deja, voi mai scrie despre asta, vă ţin la curent.

negustori și mușterii

Eugen ISTODOR

1 leu usturoiul

O bătrînică mi-a cerut 1 leu pe grămada cu usturoi. Patru căpăţîni, cu foiţa răvăşită, cu miezul usturoiului pe ici-colo înţepat. Ce-i de făcut? Eu am făcut: i-am dat leul, i-am luat usturoiul. Eram în faţă la Hypermarket-ul Real, ora 11, sîmbătă. Dar cît am suferit după alegerea mea? Acasă era usturoiul crăpat şi pe ici-colo bătut, şi întunecat, şi muced, şi real, aşa cum îl găseşti la ţăran, în fundul beciului. Şi cît de mult să mă oftic? Obişnuit să fac şi să dreg cu usturoiul reglat genetic, cu durerea usturoiului fără cap în cerul gurii, obişnuit cu ce nu a existat în copilăria mea, iată-mă revenit la realitatea care m-a făcut om, care mi-a dat usturoiul de un leu, pe care-l alegi din neghină, din pumnul crăpat al ţăranului. Obişnuit cu perfecţiunea, eram în pragul apocalipsei mici, a alegerii, alegerea de a mă întoarce în timp. Şi m-am aşezat cu un cuţit şi am tăiat capetele mai dure şi mi-am împlîntat unghiile în praful şi micimea usturoiului cît buricul degetelor. Şi mi-am adus aminte de bunica mea care-n prag de toamnă îmi prindea un pui gata pui şi îmi făcea o pită şi arunca în scîrbă şi rumenire puiul în cuptorul de lemne. Şi cu mîinile ei crăpate de apusuri şi răsărituri îmi scotea puiul rumen şi pita fără nume. Şi dintre fustele ei largi culegea usturoiul bătut de soartă ca ăsta din faţa cuţitului meu. Şi uite aşa am regretat cît de rău usturoi am cumpărat, dar era acea cale a regretului unde, dacă te tot pierzi, nu mai vrei să te întorci, gata să te zideşti acolo. Era milogeala femeii din piaţă, dar milogeala ei a iubit regăsirea mea. Înăuntru usturoiul era la săculeţ. Septic.

PUBLICITATE

Teatrul sub comunism
și mai încoace

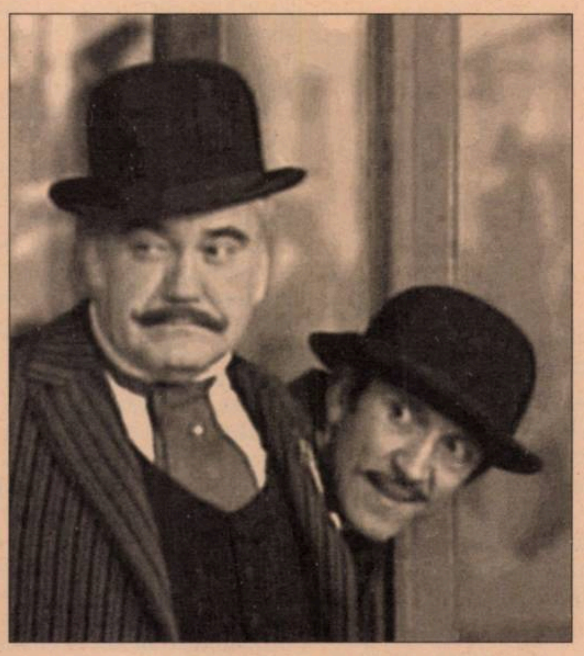

Texte şi opinii de:

- Radu PENCIULESCU (regizor)

„«Eu am plătit tributul, dar nu am trădat»“

- Liviu MALIŢA (critic de teatru)

„Interdicţii şi tabuuri la teatru“

- Victor SCORADEŢ (critic de teatru)

„Exerciţiu de nostalgie“

- George BANU (critic de teatru)

„...tiranii noştri dragi!“

- Ştefan OPREA (critic de teatru)

„O plută de salvare“

- Antoaneta RALIAN (traducătoare)

„Diplomă de masochist“

- Cristina BORŢUN (manager cultural)

„Turnee în străinătate“

argument

Spectacole de legendă

DILEMA VECHE
Teatrul sub comunism
și mai încoace

Greu să-mi dau seama de cînd anume datează primele mele amintiri legate de teatru. În decembrie 1989 aveam 12 ani. Probabil că am apucat, în comunism, cîteva ieşiri cu clasa la teatru. Am văzut – asta îmi amintesc – *Pinocchio, Motanul încălţat* şi *Punguţa cu doi bani* la Teatrul „Ion Creangă“ şi cîteva spectacole de animaţie la „Teatrul de marionete“ Ţăndărică. Şi cam atît. Îmi amintesc însă cum, adolescent fiind, de fiecare dată cînd mergeam la teatru mi se atrăgea atenţia că „nu mai e ca pe vremuri“, apoi eram imediat muştruluit că nu am văzut cutare şi cutare spectacol „mare“. Mă simţeam aproape vinovat pentru că îmi plăceau *O trilogie antică* a lui Andrei Şerban, *Danaidele* lui Silviu Purcărete, *Richard al III-lea* al lui Mihai Măniuţiu etc. Ceva mai tîrziu, cînd am început să urmăresc cronicile teatrale, am constatat că mai toate spectacolele erau evaluate (şi) în funcţie de cariera anterioară a regizorului, că mai toţi cronicarii încercau să găsească repere şi referinţe în trecut. Printre referinţe apăreau, invariabil, cîteva – aceleaşi – titluri de spectacole. Ca şi cum totul ar începe şi s-ar termina cu ele. Sînt spectacole-fenomen care continuă mult după ce afişele ce le anunţau au dispărut de pe ziduri. Sînt spectacole devenite legende. La succesul lor (de atunci şi de acum) au contribuit în primul rînd cei care le-au creat, dramaturgii, regizorii şi actorii, scenografii, compozitorii şi interpreţii. Dar şi cenzura a avut un rol: dacă n-ar fi existat cenzorii, probabil că nu s-ar fi dezvoltat nici acel incredibil simţ al textului, acele rafinamente interpretative, acele performanţe actoriceşti care s-o ocolească.

Pe de altă parte, nici un director de teatru nu ar fi îndrăznit să se prezinte în faţa reprezentanţilor Direcţiei Presei cu un spectacol în acelaşi timp prost şi subversiv. Spectacolul ar fi fost respins pe loc de cenzori cu argumentele imbatabile şi (aproape) de necontestat, încă înainte să se pună în discuţie eventualele puncte sensibile, replicile neconforme, aluziile subversive. Evident, nu cenzura a salvat teatrul, nu cenzura a stabilit valorile, însă deciziile ierarhizate impuneau o anume disciplină, inclusiv în munca artistică – o disciplină care s-a dovedit, adesea, fecundă. Poate părea oarecum paradoxal că tocmai într-o dictatură s-au produs atîtea spectacole memorabile. Mă întreb cîte dintre spectacolele realizate după 1989, în libertate, or să reziste, cîte vor deveni referinţe aşa cum sînt, de pildă, *Revizorul* lui Lucian Pintilie, *O noapte furtunoasă* în regia Soranei Coroamă-Stanca, *Măsură pentru măsură,* în regia lui Dinu Cernescu... (**M. M.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 23 septembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Liviu MALIȚA

Interdicții și tabuuri la teatru

În regimurile totalitare – iar comunismul nu a făcut excepție, ba dimpotrivă –, cenzura reprezintă o interfață a poliției politice. Una este un aparat de intimidare (existențială) și de teroare, în vreme ce cealaltă – de represiune artistică. Norman Manea o numește „Poliția secretă a Cuvîntului".

Nu întreaga perioadă a dictaturii comuniste cenzura a fost instituționalizată, în România. Un organism specializat a existat doar între 1949 și 1977 și a purtat numele de *Direcția Generală pentru Presă și Tipărituri*, respectiv *Comitetul pentru Presă și Tipărituri*. Subordonat exclusiv Comitetului Central al PCR, acesta se bucura de o putere cvasi-discreționară. Prin direcțiile și serviciile sale, diferențiate profesional și geografic, dar strict subordonate ierarhic, controla întreg teritoriul țării și veghea la păstrarea „purității" ideologice a doctrinei repede transformată în dogmă a partidului unic.

Deși se bucura de o învestitură formală, cenzura funcționa ocult, aproape clandestin. În epocă, chiar cuvîntul „cenzură" nu putea fi rostit public cu referire la sistemul comunist. Exista, desigur, o logică în această opțiune: cu cît vizibilitatea era mai redusă, cu atît puterea acelei instituții era mai mare. Cît despre cenzori, nu numai că ei rămîneau anonimi pentru victime, dar numele lor fusese schimbat eufemistic în „lectori". Astfel, o activitate de tip criminal era transformată, printr-un simplu procedeu lingvistic, într-una inocentă.

Desigur, o prezentare în cîteva rînduri a fenomenului cenzurii comuniste nu e posibilă. Se poate totuși reține că instituția cenzurii a cunoscut etape diferite.

Cea dintîi corespunzînd, în mare, anilor '50 a fost una foarte dură, directă, fățișă, și complet lipsită de criterii. Sub pretextul apărării „secretului de stat", au fost interzise sute de titluri, după cum au fost cenzurați de-a valma suspecții, dimpreună cu fidelii și favoriții partidului. Nu a scăpat nici măcar Sadoveanu, deși era președinte al Uniunii Scriitorilor și vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale și adusese imense servicii regimului. Tudor Arghezi, Camil Petrescu ori G. Călinescu au fost supuși acelorași constrîngeri și umilințe, în pofida gesturilor lor de bunăvoință față de noul regim. Printre „infracțiunile" imputate scriitorilor, în acest prim deceniu „negru" al comunismului românesc, se numărau: „denigrarea realității economico-sociale", „manifestări de naționalism" (era epoca „internaționalismului proletar"!), „încercări de propagare a misticismului", decadentismul ș.a.

La mijlocul anilor '60, odată cu venirea la putere a lui Nicolae Ceaușescu, se produce o relativă liberalizare. Multe dintre poncife au căzut, iar „secrete" apărate cu dinții în numele Partidului au fost aruncate acum în deriziune de partidul însuși. Firește, cenzura nu dispare, chiar dacă își schimbă înfățișarea și moravurile. Cenzorul se mulțumește să epureze literatura de teme imorale, sex și droguri, dar și de pesimism sau metafizică. Critica explicită a comunismului continuă să fie inconceptibilă. Permisivitatea formală, vizibilă în stilistica literară a vremii, era tolerată, ca o concesie necesară, cu condiția de a nu afecta în vreun fel nucleul dur al comunismului.

Tezele din 1971 determină o înăsprire a cenzurii, care nu mai reușește, însă, să impună vreodată formele abrutiza(n)te estetic ale realismului socialist, dorite de Ceaușescu, decît periferic, în producții pseudoartistice. Libertățile estetice admise sînt cel mai adesea cedări strategice din partea unui partid totalitar silit de contextul internațional să-și ajusteze pretențiile dictatoriale.

Desființarea instituției cenzurii, în 1977, nu a însemnat și dispariția cenzurii propriuzise. Ceaușescu însuși a recunoscut că actul nu trebuie înțeles ca unul de instalare a libertății de creație. Dimpotrivă, cenzura a continuat să existe, în forme difuze, dar mult mai periculoase, întrucît erau adesea mai eficiente. Controlul s-a extins, fiind exercitat acum, în absența unei instituții specializate, de către diverse organisme de partid sau organizații (pretins) comunitare și democratice și a vizat, din nou, nu doar produsele artistice încheiate, ci înseși intențiile intime ale autorului. Scriitorul era mult mai mult la dispoziția „cititorilor săi oficiali", care se înmulțiseră: cenzori au devenit și redactorii de carte, editorii, dar și „oamenii muncii" care, indignați cu glasul partidului, scriau cu penelul său proteste în *Scînteia*. Desființarea instituției cenzurii s-a dovedit o adevărată lovitură de maestru, în urma căreia cenzura nu numai că nu a dispărut, dar chiar s-a întărit.

Prin specificul acestuia, în teatru, cenzura era mai complexă, întrucît viza atît palierul textual (comun cu cel al literaturii) cît și pe cel particular, al reprezentării. Exista, cu alte cuvinte, o cenzură de text și alta de spectacol și chiar dacă echipa de cenzori putea fi uneori aceeași, etapele erau distincte, una potențînd-o pe cealaltă. Anumite replici treceau neobservate la lectura textului și ajungeau să fie publicate, însă erau interzise de cenzorii îngroziți, cînd le auzeau spuse de actor pe scenă. Dincolo de viziunea regizorală și/sau interpretarea actoricească (ce puteau muta accentele și sublinia sensuri ilicite), faptul ține de diferența dintre cuvîntul scris și cel rostit. Conștientă de limitele sale de supraveghere, puterea sfîrșise prin a nu se mai interesa de cititorul solitar, însă reacția unui *public* de teatru (orice grup era, pentru partidul comunist, potențial subversiv) o punea instantaneu în alertă. Formele și intensitatea cenzurii se reglau, astfel, și în funcție de specificul receptării. Cu cît gradul de audiență era mai mare cu atît era sporită mai tare vigilența.

Cenzorul se mulțumește să epureze literatura de teme imorale, sex și droguri, dar și de pesimism sau metafizică.

Deși posibilă, descrierea ritualului cenzurării unui spectacol de teatru nu-i epuizează dramatismul, nici nu-i revelă întocmai nocivitatea. El se derula sub forma *vizionărilor,* efectuate de o comisie ideologică, după etape preliminare, în care piesa de teatru fusese, la rîndul ei, cenzurată, înainte de a fi introdusă în repertoriu. Pînă la premieră, uneori și după aceea, continuau să fie impuse noi modificări de text, iar versiunea pentru scenă era expusă mereu altor chirurgii mutilante.

Cenzura spectacolului de teatru se făcea conform unei metodologii speciale, care nu a reușit niciodată să fie unitară. Orice spectacol de teatru era vizionat, de obicei, la repetiția generală și la avanpremieră. Comisii succesive de vizionare se perindau amenințător, într-un sistem ierarhic multistratificat de cenzuri progresive.

Metodologia vizionărilor prevedea, începînd cu anii '60, două etape: vizionarea internă și – decisivă – *vizionarea ideologică,* realizată de instituțiile politice abilitate, centrale și locale. În timp ce cea dintîi reprezenta o simplă vamă formală, vizionarea ideologică se finaliza cu verdicte. Aceasta era realizată de o comisie specială, care etala, în cazuri excepționale, o adevărată desfășurare de forțe. De exemplu, la prima vizionare a piesei *Răceala* de Marin Sorescu, de la Teatrul Municipal „L.S. Bulandra" din București, au participat: Ion Dodu Bălan, vicepreședinte al Comitetului de Cultură și Educație Socialistă, și Constantin Măciucă, directorul Direcției Teatre din aceeași instituție politică centrală, însoțiți de mai mulți inspectori, Amza Săceanu, președintele Comitetului Culturii și Educației Socialiste al municipiului București, șeful serviciului „Artă" din cadrul Comitetului pentru Presă și Tipărituri (instituția oficială a cenzurii), membri ai Comisiei de Cultură ai Comitetului de Partid al Municipiului București.

Am impresia că ar fi greșit să se acrediteze ideea că numai eroul singur poate fi luat ca model, că numai el exprimă poziția autorului și prin el se transmite mesajul operei dramatice. Or, forța mobilizatoare a unei opere de artă reflectă concepția ideologică a autorului, atitudinea lui față de evenimente, capacitatea sa de a pătrunde esența realității și de a transmite ceea ce a înțeles.

Cuvîntul în teatru trebuie să fie plin de sens și mai ales cu o mare forță de acțiune. Acțiunea pe scenă nu înseamnă numai acțiune fizică, gest, ci și cuvînt, cuvînt iscoditor, cu semnificații multiple, capabil să dezvăluie profunzimile sufletești, preocupări intelectuale, pentru că acesta este omul de astăzi, inteligent, divers, complex, contradictoriu.

ILEANA BERLOGEA
(DIN REVISTA *TEATRUL* NR. 2, FEBRUARIE 1972)

Ședințele comisiilor de vizionare erau consemnate într-un proces-verbal, ținut secret. Faptul că, de cele mai multe ori, rezoluția era comunicată doar verbal nu o făcea mai puțin infailibilă. Cel care o rostea (de regulă, delegatul cel mai autorizat al partidului) deținea suficientă putere și autoritate pentru ca vorba lui să devină un verdict irevocabil. Poate fi amintit cazul spectacolului *Tulburarea apelor* de Lucian Blaga, în regia lui Mihai Măniuțiu, de la Teatrul Național din Cluj (1983), care a fost interzis scurt, fără drept de apel, printr-o vorbă a lui Mihai Dulea, activist de la centru, aflat atunci întîmplător și cu alte misii politice la Cluj. S-a pronunțat la telefon, fără să catadicsească măcar să se deplaseze pînă la teatru pentru a vedea spectacolul. Din momentul, însă, în care interzicerea a ajuns să fie exprimată, fie și conjunctural, nimic nu a mai putut să-i stea împotrivă. Spectacolul a fost definitiv interzis.

Mai trebuie spus că interdicțiile efective (cum a fost cazul spectacolului lui Lucian Pintilie cu *Revizorul* de Gogol) au ținut de regimul excepției. Comisiile ideologice de vizionare evitau, pe cît posibil, să(-și) creeze probleme, ocolind programatic măsurile radicale. Intenția lor nu era de a interzice (și a provoca, astfel, scandal), ci de a determina, prin epuizare și exasperare, conducerea teatrului, pe regizor în special, să opereze modificările solicitate, pentru ca spectacolul să devină compatibil cu exigențele ideologice ale partidului și să poată fi jucat. Aceste modificări nu erau pretinse doar de grija pentru puritatea ideologică a textului sau a spectacolului. Ele erau menite să confirme vigilența cenzorului, dar, totodată, făceau parte dintr-un ritual al supunerii și funcționau ca acte simbolice care să probeze faptul că autorul, regizorul, actorul – artistul, în general –, prins în cleștele unui mecanism fără ieșire, acceptă cenzura. Echivalau cu exercițiile feudale de vasalitate.

Presiunea pe care cenzura, instituționalizată sau nu, a exercitat-o asupra artistului a fost imensă, ubicuă și continuă. Actorul de teatru sau regizorul au resimțit-o chiar exacerbat. Spaima de a se vedea interzișii era augmentată, în cazul lor, de inexistența unei variante echivalente „literaturii de sertar". Imposibilitatea utilizării, asemeni poetului, a tăcerii expresive și durabile potența amețitor interesul reprezentării publice a spectacolului de teatru. Pentru actor, a nu juca însemna a pierde orice șansă de a intra vreodată în memoria culturală a breslei sale. În privința lui, cenzura putea decide nu doar asupra prezentului, ci și asupra viitorului.

Liviu Malița *este critic literar și teatral. A coordonat volumul* Cenzura în teatru. Documente. 1948-1989, *Editura Efes, Cluj, 2006.*

Victor SCORADEŢ

Exerciţiu de nostalgie

Sînt cîţiva ani buni de cînd teatrul aproape că a încetat să mă mai intereseze. În aceste condiţii, era un gest firesc ca, atunci cînd am luat act de asta, să renunţ şi la cronica dramatică. Ce rost are să mai comentezi spectacole care nu te satisfac, din aceleaşi motive din care nu te-au mişcat nici precedentele 100 de montări văzute? O provocare s-ar fi găsit, totuşi: cum să scrii mai departe fără să te repeţi? Un timp, rigorile unui astfel de exerciţiu stilistic m-ar fi putut motiva. Numai că, pînă şi pentru asta, o condiţie obligatorie ar fi continuat să fie *vizionarea spectacolelor*. Ei bine, aici am clacat. Iar desfiinţarea *LAI*-ului – locul în care textele mele, mai mult sau mai puţin săptămînale, se simţeau în largul lor – nu putea să fie decît un semn al Destinului: era sacrificat un excelent supliment cultural, numai ca să înţeleg eu că e cazul să mă opresc!

Firește că mi-am făcut procese de conştiinţă. În astfel de situaţii, cauzele – se ştie – s-ar cuveni a fi căutate mai întîi în interioarele proprii. Unde dispăruse nerăbdarea cu care aşteptam ieşirea unei noi premiere? Dar emoţia cu care călcam în sala de teatru – ba nu, chiar în foaier? De ce începuse să mi se pară mai interesant, mai incitant, mai plăcut orice alt mod de a-mi petrece timpul pe care ar fi trebuit să-l dedic teatrului? Mai întîi, am crezut că e vorba de un moment de uzură – firească, după un deceniu şi jumătate de cronică; şi, nădăjduiam, pasageră. Negreşit, pasiunea avea să triumfe. Că doar pasiunea fusese aceea care-mi gîtuia vocea, de îndată ce mă aşezam pe locul meu – fie că urma să văd un spectacol montat de un regizor mare ori de un debutant, fie că şedeam în fotoliul comod al unei loji ori pe taburetul scîlciat al unui bar în care se consumau şi spectacole de teatru…

Trecerea timpului nu avea să înlăture apatia pe care o pusesem pe seama uzurii. În plus, am mai văzut tousi din cînd în cînd spectacole – unele, excelente –, care nu mi-au resuscitat însă apetitul de a consuma teatru altfel decît ocazional. Prin urmare, am continuat demersul (auto)explorator, cu speranţa că e cu neputinţă să nu dau de sursa problemei, de cauze. Şi, pentru a nu scăpa din vedere nici o o explicaţie, oricît ar fi fost ea de neplăcută, de brutală, am făcut efortul de a mă furişa o vreme în tabăra nostalgicilor. Oare nu e cumva un sîmbure de adevăr în concepţia nostalgismului (prefer acest termen, care compromite în mai mică măsură nostalgia propriu-zisă), cum că era mai bine înainte – cel puţin în ceea ce priveşte teatrul?

Mai discretă la modul explicit, părerea aceasta animă în continuare „concepţia despre lumea şi viaţă“ (cel puţin, despre lumea şi viaţa teatrală) a multora dintre consumatorii, comentatorii şi, mai ales, directorii de teatru. Argumentele forte (dincolo de siguranţa subvenţiei şi a „locului de muncă“ – contrabalansate, într-o oarecare măsură, de intruziunile cenzurii; dar, dragă, chiar şi printre ăia se mai găseau oameni de înţeles, nu-i aşa…) sînt 1) caracterul de eveniment al multora dintre spectacolele vremii cu asaltul aferent al publicului şi 2) anvergura multora dintre personalităţile actoriceşti ale vremii. Cu alte cuvinte, cum îmi spunea, nu de mult, un şofer de taxi al cărui apetit teatral fusese deschis şi consolidat de distribuitorii de bilete de întreprindere: „Păi, se mai nasc, azi, actori ca Toma Caragiu, Amza Pellea, Colea Răutu, Dem Rădulescu, Ştefan Iordache?“.

Aşa că mi-am luat avînt şi am făcut un salt în timp, evocîndu-mi, pe cît posibil, spectacolele mari de altădată. Şi am dat, într-adevăr, peste cîteva fără cusur. Altele, însă, au început acum, peste decenii, să-şi arate defectele. Unele – flagrante chiar. Cum de nu le văzusem atunci? Dar cine, dintre spectatorii de atunci, le remarcase? Copleşitoare, emoţia mesajului subversiv eclipsase orice neajuns, de la erori de construcţie, ritm, pînă la stridenţe de joc, neputinţe legate de dicţie şi cîte altele. Una din culmile ironiei: imperativul, propagat de ideologia de atunci, al primatului mesajului în artă îşi afla ecoul autentic tocmai în acele producţii ce încercau, oricît de aluziv, discret, fragmentar, să demaşte tarele sistemului. Sigur, nu era mesajul dorit de partid, dimpotrivă! Numai că cel care se impunea autoritar era, desigur, mesajul. Şi încă în asemenea măsură, încît punea în umbră orice neîmplinire ţinînd de estetică, meşteşug… În asta stătea, în fapt, puterea teatrului de atunci.

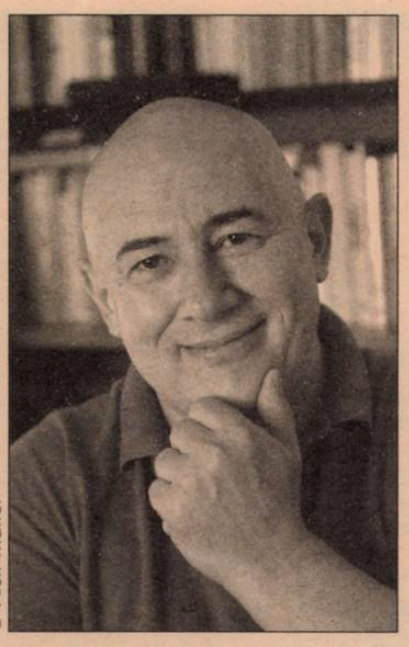
© Alex Maftei

În anul 2009 Victor Scoradeţ a fost distins cu Premiul Goethe pentru promovarea culturii germane. A tradus din numeroşi autori germani, printre care: Hans Magnus Enzensberger, Martin Walser, Günter Grass, Peter Weiss, Botho Strauss, Bertolt Brecht, Heiner Müller, Arthur Schnitzler, Frank Wedekind, Urs Widmer şi Tankred Dorst.

Astăzi, teatrul se vede privat de ceea ce fusese un privilegiu fundamental: acela de a fi unicul furnizor al unui articol vital. Un gest mărunt, o intonaţie aluzivă, o grimasă ne răzbunau pentru toate umilinţele şi privaţiunile diurne şi ne dădeau iluzia colectivă a libertăţii. Acum, această nevoie e satisfăcută – cu asupră de măsură chiar – pentru cei mai mulţi. Au apărut însă multe altele, mai subtile, mai greu de sesizat, mai… „mici“, dacă e să le comparăm cu privarea de libertate; dar, într-un fel, mai reale. Pentru a deveni din nou necesar, vital, teatrul ar trebui să-şi rafineze instrumentarul, să sesizeze noile necesităţi, noile traume şi să reacţioneze pe măsură. Lucru pe care îl fac, de altfel, o serie de regizori tineri, chiar şi cîţiva autori de piese. Numai că ei se izbesc de un sistem încremenit, pare-se, în inerţie şi uluială. Un sistem ai cărui promotori, fără să-şi fi schimbat cîtuşi de puţin mentalitatea şi *Weltanschauung*-ul, nu înţeleg de ce teatrul nu mai e ce-a fost – cînd ei fac în continuare exact ce făceau înainte. Şi, dacă cineva ar încerca să le explice că ceva s-a schimbat totuşi în jurul lor (lumea?!?), ne putem imagina un ridicat din umeri, un surîs superior şi fudul: mofturi, monşer!

Cît despre numele mari, de monumentele scenei noastre – am fost de multe ori tentat să încerc să adaug, pe lista începută de şoferul de taxi, nume din generaţiile de după 1989. Actori şi actriţe al căror talent nu mi se pare cu nimic mai prejos decît al maeştrilor evocaţi. Şi asta, cu toate că au absolvit şcoli incomparabil mai proaste decît aceia. Doar că cei mai mulţi nu au loc în teatrele de stat. Iar teatrele independente nu beneficiază de o strategie de susţinere care să le permită să funcţioneze cît de cît normal, cît de cît regulat. Cît despre aceia care au reuşit să intre în sistem – ei bine, mulţi dintre ei se lasă înghiţiţi de un teatru vetust, leşinat, inert, iar talentul lor eşuează undeva în… trecut.

Există şi actori care au avut norocul de a se afirma, de a nu-şi altera talentul şi personalitatea. Dar, într-un teatru care nu mai este decît un mijloc de petrecere a timpului liber, printre multe altele, şi nicidecum o necesitate, ei beneficiază de o vizibilitate incomparabil mai redusă decît colegii lor de altădată. Pentru ei, şansa de a fi cunoscuţi a rămas aproape în exclusivitate filmul. Numai că, acolo, ajung să se vadă eclipsaţi de celebritatea unor îndoielnice vedete media, pe care goana după audienţă a producătorilor le-a transformat în staruri.

Cam acestea ar fi concluziile micului meu exerciţiu de nostalgie. Dar oare se pot ele numi concluzii? Poate că e momentul unui exerciţiu de fermitate. Aşadar, era mai bine înainte, au ba? Mai exact – ca să restrîngem aria speculaţiilor digresive ale celui încolţit să răspundă – era mai bun teatrul înainte de 1989? Da sau nu?!?

Mda. Mi-e dor de un teatru care să mă mişte, care să mă oblige să aflu lucruri importante despre mine şi viaţa mea şi lumea în care trăiesc şi… Mi-e dor şi de fervoarea specifică lumii teatrale de atunci, de aura pe care o vedeam pe fruntea actorilor, a regizorilor – a artiştilor. Dar mi-e dor şi de o lume normală, în care teatrul să-şi cucerească în mod firesc toate aceste privilegii.

Victor Scoradeţ *este critic de teatru şi regizor.*

PUBLICITATE

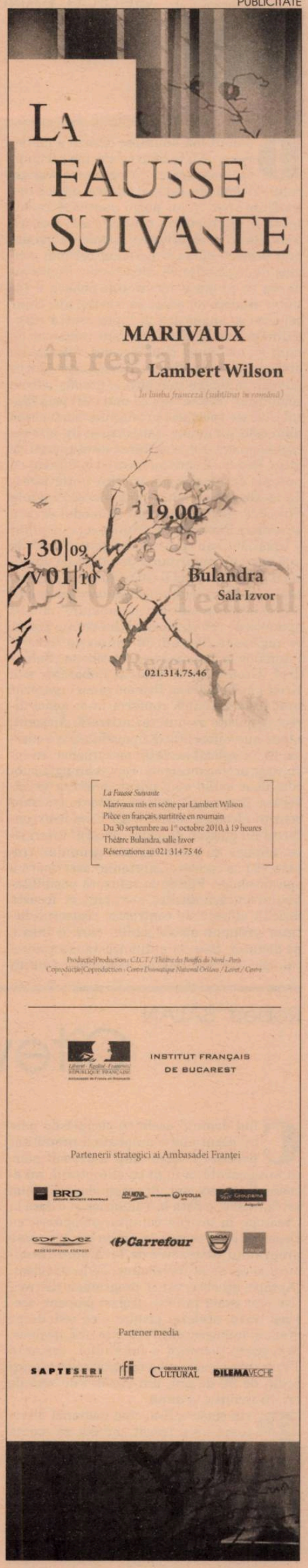

George BANU

„...tiranii noştri dragi!"

sau despre conflict politic şi contaminare regizorală

De mult îmi amintesc o frază a lui Seneca: „Nu te bate cu oricine căci lupta lasă urme". Alegerea adversarului nu depinde, cel mai adesea, de noi, dar confruntarea cu el, puţin contează rezultatul, e întotdeauna contagioasă. Natura conflictului şi identitatea inamicului îşi depun pecetea chiar şi pe omul cel mai convins de legitimitatea cauzei sale. Contaminarea se produce inevitabil, Seneca a intuit-o: nimeni nu poate să o evite, nici chiar cei care se angajează în lupta contra scandalurilor lumii. E ceea ce am remarcat de mult şi, azi, după două decenii, intuiţia de atunci mi se confirmă. Rezistenţa contra puterii, în teatru mai ales, a produs „efecte colaterale". Ele se explică mai întîi prin faptul că orice spectacol presupune conducerea unui colectiv uman, constituirea lui într-un organism creativ, suscitarea unei energii de grup. Regizorii care au angajat conflictul cu puterea ce îşi exercită arbitrar autoritatea, de la Moscova la Bucureşti, de la Praga la Wroclaw, au fost infectaţi de modul ei de a se exersa. Pentru a o înfrunta, cei mai mulţi – conştient sau nu – au adoptat modul de a-şi exercita autoritatea practicat de adversarii pe care tocmai îi contestau şi, de aceea, Estul a produs *regizorii-dictatori* care se află atît la originea marilor „scandaluri", cît şi a operelor de referinţă. Modelul politic atacat se regăseşte flagrant în contextul teatral. Liubimov la Taganka sau Pintilie la „Bulandra", Grotowski la Teatrul Laborator sau Krejca la Divadlo za Branou şi-au organizat producţia artistică conform unei logici direct inspirate de puterea acuzată. Aparent, nimic nu-i diferenţiază în modul de a o exersa. Ei au aplicat aceleaşi mecanisme, au instaurat aceleaşi temeri. Dar, strategie subtilă, doar astfel s-au putut constitui în adversari „înarmaţi", apţi să lupte contra unor cenzori ideologic militarizaţi. Cum însă conflictul nu putea fi deschis, „puterii" interioare, impusă de către regizori grupului, trebuia să i se coreleze „şiretenia" exterioară a spectacolelor. Fiindu-le refuzată posibilitatea înfruntării directe, s-a ajuns la această fericită alianţă de contraste: regizorul-dictator propune opere „abile" care îl înşală pe dictator. Sau cel puţin acesta era proiectul, căci cel mai adesea dictatorul a intuit pericolul şi, drastic, a intervenit.

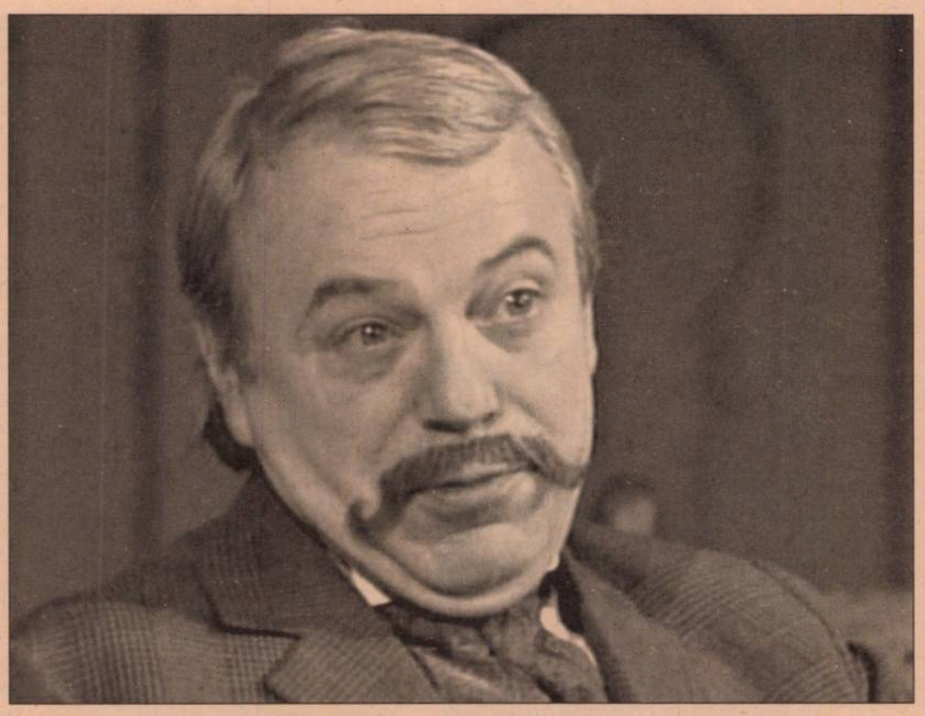

Octavian Cotescu în spectacolul O scrisoare pierdută *de I.L. Caragiale, regia Liviu Ciulei*

Strategia adoptată, dacă nu a destabilizat puterea, a permis victorii locale răsunătoare, întreţinînd efervescenţa sălii şi alimentînd încrederea în puterea de rezistenţă a teatrului ca act ce asigură scenei polemici cu asistenţa tacit revoltată. Pentru aceasta, regizorii au adoptat practicile totalitare ale puterii, dar unde aceasta a eşuat, ei au realizat emblematicele spectacole ale Estului comunist. „Dictatori luminaţi", ei ne invită, *a posteriori*, să reevaluăm raporturile filozofice şi estetice cu exerciţiul totalitar al autorităţii. Dacă societăţii i-a fost nefast, căci determinat de perspective eronate şi deteriorat de lideri mediocri, în teatru el s-a arătat a fi fecund şi decisiv. Contaminaţi de adversarii politici, regizorii le-au adoptat comportamentele, dar, ei, în schimb, nu au eşuat. Putem oare deplînge faptul că Meyerhold a fost „stalinian" şi Liubimov „brejnevian", că Pintilie striga isteric într-o repetiţie la *Livada...* „eu sînt un dictator", iar Grotowski îşi exercita controlul cu o exactitate ce o depăşea pe aceea a celei mai intransigente cenzuri? Nu, căci „totalitarismul" lor e la originea împlinirilor artistice care au stat la baza reputaţiei teatrului „nostru" de atunci. Ei au fost „tiranii" noştri dragi. Micii noştri tirani, respectaţi şi iubiţi.

Azi, oriunde, în Est, asistăm la o reîntoarcere a publicului tînăr la teatru. Cum se explică? O ipoteză poate fi avansată. Aceşti tineri sînt „noua generaţie", cei care nu au cunoscut, dar cărora li s-a vorbit despre teatrul din anii '60-'70 – despre Ciulei sau Pintilie, Esrig şi Penciulescu, Mugur sau Şerban... Teatrul făcut în contextul „comunist" posedă încă şi acum o dimensiune epică, el e o „legendă" a cărei aură e întreţinută de părinţi şi de cărţi, de tardive şi episodice reîntoarceri ale unor regizori, dar mai ales de nostalgia unei „puteri" a teatrului care s-a afirmat eroic în contextul unei societăţi blocate. Spectacolele şi regizorii de atunci s-au transformat în referinţe exemplare, a căror amintire reactivează, parţial, o pasiune reînnoită pentru teatru. Ea are nostalgia forţei sale „mitice" de rezistenţă, ca şi a puterii exercitate de către regizorii autoritari. Dacă adversarul l-a contaminat, tot el i-a injectat apetitul revoltei. Seneca avea dreptate, dar, întotdeauna, consecinţele conflictului trebuie lucid evaluate. Contaminarea n-a fost doar malefică! Regizorul autocrat a fost regizorul revoltat.

Azi – observaţie care confirmă ipoteza avansată aici – dispariţia conflictului direct cu puterea autoritară a condus la dispariţia aproape generalizată a regizorului contaminat de conflictul care altădată i-a afectat atît de evident exerciţiul artistic. Tiranii scenei dispar odată cu tiranii politici! Cu excepţia celor puţini, ca Vasiliev de exemplu, care poartă în sînge stigmatele comunismului.

George Banu *este teatrolog, profesor la Universitatea Paris III-Sorbonne Nouvelle şi colaborator la Centre National de la Recherche Scientifique, Paris. Ultima carte publicată este* Teatrul de artă, o tradiţie modernă *(Editura Nemira, 2010).*

Robert BĂLAN

Cîteva zile pînă la chenzină...

Cînd domnul acela cu căciulă de miel (al cărui nume nu poate fi pronunţat pentru că, între timp, a devenit marcă înregistrată) a fugit cu elicopterul, nu aveam decît zece ani. Fusesem doar de două ori la teatru, o dată la Ţăndărică şi o dată la Creangă, în ieşirile voluntar-obligatorii cu clasa. În rest, teatru însemna pentru mine programul distractiv de la *Album Duminical* şi cel de la Revelioane, de la televizor. (Apropo, aţi observat că programele distractive sînt exact la fel – aceiaşi oameni, aceleaşi texte, aceleaşi poante – ca cele de pe vremea împuşcatului?) Şi mai era, desigur, *Scrisoarea pierdută* a lui Ciulei, varianta TV, pe care, asemenea tuturor celor trecuţi acum de 30 de ani, am văzut-o de zeci de ori. Şi înainte, şi după.

Prin clasa a II-a, cînd doamnei directoare i s-a trasat sarcină să scoată cît mai mulţi copii la teatru, la spectacolul care urma să aibă loc a doua zi, familia mea avea o mare problemă. Mai erau cîteva zile pînă la chenzină. Părinţii tocmai deciseseră să nu îmi reînnoiască abonamentul voluntar-obligatoriu la *Universul copiilor,* pentru că, după ce mă uitam zece minute la poze, revista ajungea instantaneu la coş. Trebuia să strîngem bani de maşină. Şi tata tocmai găsise pe cineva care îi putea „face rost" de Pepsi. O navetă întreagă. Şi trebuia să găsească urgent bani pentru asta. Aşa că, după-amiaza, cînd am ajuns acasă, după o foarte scurtă „dezbatere", am fost pus în faţa unei alegeri dificile: Pepsi sau teatru?

Ştiu exact cît era un bilet la film (la Favorit), ştiu şi cît era un bilet la meci (la Steaua), dar la teatru nu ştiu cît costa. Nu cred că era foarte mult, dar în perspectiva unei întregi lăzi de Pepsi, fiecare leu conta. Şi mai erau cîteva zile pînă la chenzină.

Nu ştiu ce-a fost în capul meu atunci (poate faptul că Pepsi mai băusem, dar la teatru nu fusesem niciodată), dar am făcut alegerea care a surprins pe toată lumea. Pe ai mei, adică.

Am zis că vreau la teatru, fapt care a generat, evident, noi discuţii pentru că, atunci cînd îmi ziseseră mie să aleg, decizia fusese deja luată, de fapt. Şi nimeni nu credea că puştiul pe care îl interesa numai fotbalul (la TV, pe stadion, în curtea şcolii sau cel cu nasturi) va renunţa a doua zi la ceea cē el numea „antrenament", că puştiul care voia doar caşcaval şi făcea nazuri cînd vedea o bucată mică de grăsime pe carne o să renunţe la Pepsi. Aşa că, în urma unor tactici de convingere specifice vîrstei, am ajuns a doua zi la teatru.

Ce am văzut nu mai ţin minte. (Să fi fost *Motanul încălţat?*) Ştiu doar că ne duseseră la balcon şi imaginea teatrului nu corespundea cu cea pe care o ştiam eu de la televizor. Eu ştiam că actorii sînt sus şi spectatorii jos. Aici era invers. Şi nici nu vedeam foarte bine. Am început să mă uit la reflectoare, să număr cîţi oameni se ascundeau după panouri ş.a.m.d. Experienţa asta mi-a dat un subiect de joacă pentru următoarele săptămîni: îmi făcusem din pat scenă şi din lanterne şi alte obiecte – reflectoare. Iar eu, în mijlocul patului, spuneam replici din *Toate pînzele sus*. Am fost nevoit să fac asta pentru că, a doua zi, mi s-a spart mingea de 35, „Faţa..." şi alte jocuri nu-mi plăceau şi, cum am zis, mai erau cîteva zile pînă la chenzină.

Robert Bălan *este absolvent al Facultăţii de Teatru (regie), UNATC Bucureşti. Lucrează ca jurnalist cultural la* România liberă.

Ştefan OPREA

O plută de salvare

Fără îndoială, rolul cel mai de seamă al teatrului din vechiul regim a fost unul de opoziţie şi rezistenţă. Nici una dintre celelalte arte nu s-a manifestat atît de pregnant şi, aş zice, riscant, cum a făcut-o teatrul, avantajat în acest sens de specificul său, de mijloacele de expresie care-i stau la îndemînă, de masca pe care ştie s-o poarte. De fapt, reprezentanţii regimului îşi dădeau foarte bine seama de subversivitatea acestei măşti, o socoteau parşivă şi pernicioasă şi îşi luau măsuri de apărare; apărare prin supraveghere continuă şi prin intervenţii dure, sufiînd şi în iaurt, adică cenzurînd pînă şi cele mai blînde aluzii. Au fost însă destule spectacole care nu se opreau la blînde aluzii, ci puneau în imagine scenică metaforică incisive atacuri la adresa regimului comunist, a realităţilor, a conducătorilor etc. E celebru cazul spectacolului lui Lucian Pintilie cu *Revizorul* de Gogol. S-a dat o adevărată bătălie între reprezentanţii cenzurii şi realizatorii spectacolului de la „Bulandra". Au învins, bineînţeles, politrucii, spectacolul fiind interzis, după numai două sau trei reprezentaţii. Dar spiritul contestatar lansat de el a rămas, a prins rădăcini nu numai în conştiinţa artistică a timpului, ci şi în conştiinţa publică. Spectatorii – pătura inteligentă, cultă a publicului – nu se mai mulţumeau nici cu repertoriul impus prin dispoziţii draconice, nici cu viziunile regizorale obediente, care dominau viaţa teatrală. Ei voiau îndrăzneală şi nesupunere, voiau adevărurile cele mari, la care nu aveau acces pe alte căi. Şi marii regizori încercau să le ofere. Am văzut destule spectacole care au reuşit să rostească asemenea adevăruri, chiar dacă de sub masca subversivă a metaforei. Aşa a fost, de pildă, *Măsură pentru măsură* de Shakespeare, de la Teatrul Giuleşti, în regia lui Dinu Cernescu, în care imaginea dictatorului, a tiranului căpăta dimensiuni monstruoase, iar semnele scenice trimiteau clar la imediatul realităţilor noastre. Exemple sînt multe. Voi mai da unul singur – poate mai puţin cunoscut de critici pentru că e datat decembrie 1989, iar după evenimentele „revoluţionare" a ieşit repede de pe afiş. E vorba de *Scadenţa* lui Elias Canetti, premieră pe ţară la Teatrul Naţional din Iaşi, în regia foarte tînărului Ovidiu Lazăr. A fost un spectacol premonitoriu. Ideile care îl animau se refereau la puterea discreţionară, la dogmă, la tiranie, la supunerea oarbă, la depersonalizarea individului şi, inevitabil, la revoltă. Canetti imagina o societate înspăimîntătoare, ajunsă la un grad de gregaritate dincolo de care nu se mai poate înainta în ordinea opresiunii şi a supunerii, o societate dogmatizată, tiranizată, în care fiecare ins era înmatriculat, încarcerat în propria-i spaimă, în propria-i celulă, pe care o purta permanent cu el sub forma simbolică a unei capsule cuprinzînd un număr. Indivizii nu mai aveau nume, ci doar un număr. Fiecare purta această capsulă atîrnată de gît, ca un medalion; asta era legitimaţia lui. Terorizantă invenţie această capsulă în care tiranicul Capselan pretindea a fi închise ermetic destinul şi limitele vieţii fiecăruia şi în funcţie de care oamenii erau datori să-şi carteleze viaţa, dar mai ales să se supună şi să nu încerce a cunoaşte, a cerceta, a se întreba de ce şi cine a hotărît să fie aşa. E greu de stabilit dacă scriitorul a intenţionat să dea ideilor sale sensuri sociale şi politice atît de adînci şi de tăioase; mai curînd credem că el a vrut să propună o temă existenţială generală, piesa lui fiind o meditaţie asupra destinului individului şi asupra aspiraţiei acestuia de a cunoaşte şi de a înţelege legăturile şi limitele implicării sale în social şi politic. Relaţia Individului cu Timpul, sub imperiul Morţii – acesta este axul în jurul căruia se structurează conflictul dramatic (conflict, de fapt, inexistent în sens obişnuit, dogmatic, ci aflîndu-se conţinut şi rezultînd din întreg, cum rezultă torentul de apă din topirea zăpezii).

Draga Olteanu-Matei şi Radu Beligan în spectacolul Conu Leonida faţă cu reacţiunea *de I.L. Caragiale*

Vieţi pe cartelă – iată o tragică metaforă a unei realităţi sinistre.

Fără a altera această substanţă filozofică a textului, regizorul descoperea, şi spectacolul său propunea consonanţe cu/şi circumscrieri posibile în societatea de tip totalitar; metafora scenică dezvăluia o societate monstruoasă în care fiecăruia i se rezervă o cartelă de alimente. Vieţi pe cartelă – iată o tragică metaforă a unei realităţi sinistre. Cel care menţinea ordinea, care impunea dogma, care hotăra destinul fiecăruia era Marele Capselan, dictatorul, tiranul. *„Atîta vreme cît **eu** sînt aici, nici o dezordine nu va putea să prindă rădăcină"* – zicea el, amintind de recente discursuri demagogice şi infatuate care ne ameninţau cu nemurirea dictaturii.

În Consiliul artistic al teatrului, vegheat de ochiul vigilent al trimisului puterii, au fost discuţii violente, pledoarii şi opoziţii ajunse în pragul coliziunilor fizice. Cenzorul oficial a trebuit să cedeze însă – cred că de frică, pentru că la Timişoara avuseseră loc evenimentele cunoscute. Spectacolul a fost prezentat şi publicul a rămas înmărmurit – în aceeaşi măsură de spaimă şi de ascunsă satisfacţie: în sfîrşit, lucrurilor li se spunea pe nume.

Cazul de la Iaşi era, fără îndoială, urmarea – destul de tîrzie, ce-i drept – a spiritului de rezistenţă şi revoltă pe care îl lansase, cu mulţi ani în urmă, spectacolul lui Lucian Pintilie. Dar acest caz nu a fost singular. Cercetarea istoriei de cincizeci de ani a teatrului românesc sub comunism ar putea evidenţia multe cazuri similare de demnitate civică şi artistică, prin care această artă – repet, mai mult decît oricare alta – şi-a înnobilat condiţia şi rolul în societate, dincolo de prea numeroasele dovezi de supunere, de oportunism şi conformism, care au aruncat asupra lui un greu oprobriu.

Ar mai fi de semnalat, pentru această dificilă perioadă din istoria teatrului, un aspect important, dincolo de cel al rezistenţei şi opoziţiei de ordin social şi politic. Prin cei mai valoroşi creatori – regizori, dramaturgi, actori – teatrul a subminat estetica realismului socialist. Liviu Ciulei, Lucian Giurchescu, Lucian Pintilie, György Harag, Radu Penciulescu, Crin Teodorescu, Vlad Mugur, Sorana Coroamă-Stanca, Valeriu Moisescu, precum şi generaţia mai tînără de regizori înnoitori – Cătălina Buzoianu, Dan Micu, Alexa Visarion, Mihai Măniuţiu, Tompa Gabor, Al. Tocilescu, Al. Dabija, Andrei Şerban şi alţii încă – au aruncat peste bord teoriile şi procedeele de creaţie conformiste şi au impus o nouă gîndire şi o nouă estetică, chiar sub privirile drastice ale puterii. Exemplare din acest punct de vedere au fost spectacole ca *Nepotul lui Rameau, A murit Tarelkin, Troilus şi Cresida, Visul unei nopţi de vară, Furtuna, Maestrul şi Margareta, A treia ţeapă* şi altele, şi altele.

Prin teatru ne-am salvat o parte semnificativă din ceea ce a însemnat, în comunism, existenţa noastră spirituală, conştiinţa civică şi demnitatea umană atît de greu încercate.

***Ştefan Oprea** este critic teatral, profesor la Facultatea de Teatru, Universitatea „George Enescu", Iaşi.*

O noapte furtunoasă

O noapte furtunoasă a cunoscut diverse interpretări în diverse registre ale comicului. Am avut, astfel, un Caragiale burlesc şi enorm, un Caragiale satiric, un Caragiale cinic şi grotesc, un Caragiale atroce. Iată acum un Caragiale sentimental, datorat montării regizoarei Sorana Coroamă-Stanca, un Caragiale care validează succesiunea lui Al.I. Bassarabescu şi pe care mulţi dintre noi l-am uitat în aşa măsură încît acum, văzîndu-i la TV masca binevoitoare, nu i-am recunoscut-o şi de aceea i-am şi refuzat-o uneori, cu violenţă.

În fond, prin demersul său regizoral, Sorana Coroamă-Stanca n-a făcut decît să ne arate o lume a mahalalei bucureştene necaricaturizate cu tot dinadinsul, o lume cu care marele scriitor pare să se fi împăcat, ironia sa topindu-se într-un umor conciliant şi superior. O lume a tinereţii sale, pe care n-o vedea „monstruos" şi de care se despărţea rîzînd, o lume care, trebuie să recunoaştem, prezintă mai degrabă tare psihologice decît morale. Căci Jupîn Dumitrache, acest cavaler al onoarei familiei secondat de Ipistatul Ipingescu, ca de un alt Sancho Panza de mahala – amic susţinător („aprob pozitiv", „rezon") şi interpret „...pătrunzător" al jargonului publicistic al jurnalelor politice – este de o pare pudiciate. Nu îndrăzneşte să-şi mustre consoarta pentru delict de adulter ca să nu-i creeze vreun sentiment de culpă. În fapt, îi transferă Vetei propriul său sentiment de pudoare: „Ştii (se îneacă de emoţie), mă stăpînesc, adică-i vorbesc cu perdea, nu voi să-i isplic lucru formal ca să n-o ruşinez".

... „Rezon!", consimte Ipingescu, ca de altfel toţi cei ce aderă la valorile eticii familiei, cărora cherestigiul li se face purtător. Şi Chiriac consimte formal la onoarea de familist a jupînului, îmbrăţişîndu-i soţia. Dar tot atît de adevărat e că viaţa pasională îşi elaborează normele şi drepturile ei, şi Veta cu Chiriac „compătimesc" ca doi copii, sub ocrotitorul presbitism al soţului şi stăpînului, ce-şi pîndeşte duşmanii dincolo de cercul familiei şi prietenilor. (...)

(fragment din cronica lui Constantin Radu-Maria la O noapte furtunoasă, *în revista* Teatrul, *nr. 2, februarie 1984)*

Mihaela MICHAILOV

Micro-regimul discursului totalitar

Critica e un act politic. E, astăzi, o acţiune publică de igienizare a societăţii sau de manipulare a ei.

Cronica de teatru în perioada comunistă funcţiona pe două paliere de semnificare a realităţii teatrale. Era o cronică de înregimentare faţă de sistem sau o cronică de rezistenţă faţă de imperativele culturii oficiale. Cronica îşi epuiza valenţa critică şi ajungea să-şi mistifice rolul în comunitatea discursurilor publice. Se instituia astfel o *solidaritate de panică,* o logică a emoţionalităţii încorsetate, bazate pe răul comunitar pe care un spectacol l-ar fi putut face *luminosului regim*. „Regimul" amputa funcţia salubrizantă a oricărui act critic, solicita analize *pe linie* şi încerca să instrumentalizeze spectacolul, ca să-l transforme în pericol naţional. Spectacolul era torturat etic şi amendat estetic dacă îndrăznea să fie centru de putere într-un regim de unică putere care-şi veghea contracandidaţii la discurs. Orice cuvînt multiplu semantizat, orice ambiguitate a topicii gestuale, orice radicalitate de subtext era decapitată. Orice virtuală nuanţare era sinucigaşă într-un cîmp de discurs minat, care privilegia tunelul retoric oficial.

Cronica de teatru în organul oficial de partid – *Scînteia,* care executa *abaterile* ideologice grave – contabiliza gradul de periculozitate lexicală şi de deviaţie atitudinală. În spectacolul de teatru, cuvintele erau bombe care trebuiau dezamorsate la timp, iar în spectacol de dans, mişcarea instituia un cod cinetic subscris normelor de percepţie înşurubate de sistem.

Tot ce ţinea de un spaţiu al autorităţii reprezentărilor lingvistice sau vizuale era sub control. Cuvîntul trebuia să se supună. Mişcarea trebuia să se plieze pe o scenă supravegheată de ochiul *directivelor*. Nu puteai dansa cu picioarele goale pentru că era un semn de sărăcie pe care prosperitatea naţională nu o putea îngădui. Nu puteai dansa cu spatele pentru că era o sfidare flagrantă faţă de *conducătorul iubit* şi nu puteai îngenunchea pe scenă decît dacă elogiai partidul. Abaterile de la codul de reprezentare recognoscibil şi acceptabil erau privite drept acte de delincvenţă ideologică, pedepsite cu interdicţia. Spectacolul se sfîrşea uneori înainte de-a începe, dar continua deseori să supravieţuiască în conştiinţa publică.

„O, de-am avea amintirile pe care le vrem!"

AUREL BARANGA,
extras din arhiva TVR

„Şi să ştiţi, tovarăşe Pintilie, că nu veţi mai lucra niciodată în cîmpul artistic-ideologic cît vreme nu vă veţi modifica concepţia despre lume şi univers."

DUMITRU GHIŞE,
vicepreşedinte al Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste, membru al CC al PCR

„Cum să-mi schimb concepţia, de-abia mi-am format-o!"
LUCIAN PINTILIE
în bricabrac
(Humanitas, 2003)

Cazul spectacolului *Revizorul* (regia Lucian Pintilie, Teatrul „Bulandra", Bucureşti, 1972) este unul dintre exemplele notorii. Un spectacol devenea manifest politic, cu o conştiinţă acută a necesităţii de a submina retorica unui sistem care crea comunităţi de teroare şi insule de suspiciune. Un spectacol se legitima prin rapel la un cotidian crîncen şi prin gesturi care stabileau un pact de complicitate tacită cu domeniul de influenţă autoritară (primirea lui Hlestakov cu pîine şi sare). Şi pentru că autoritatea avea orgoliul singularităţii şi nu permitea poziţionarea critică faţă de mecanismele ei de cenzură, reprezentaţia din 30 septembrie 1972 a fost interzisă, lui Lucian Pintilie i s-a interzis să mai monteze spectacole în România, iar Liviu Ciulei, directorul Teatrului „Bulandra", a fost imediat destituit pentru că a apărat spectacolul.

În ziarul *Scînteia,* care nu publicase nici o cronică despre spectacol, a apărut un comunicat al Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste:

„Un mare număr de spectatori s-au adresat Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste exprimînd protestul şi nemulţumirea faţă de cum a fost pusă în scenă, la Teatrul «Lucia Sturdza Bulandra», piesa *Revizorul* de N.V. Gogol. Montarea şi adaptarea piesei denaturează opera marelui dramaturg, atitudine incompatibilă cu rolul teatrului românesc – tribună a reprezentării autentice a valorilor culturii naţionale şi universale. Biroul Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste a hotărît suspendarea spectacolului şi interzicerea de a fi reprezentat pe vreo altă scenă din ţară într-o asemenea adaptare şi va lua măsuri pentru ca astfel de manifestări să nu mai aibă loc în viaţa culturală din România." (*Scînteia,* 30 septembrie 1972)

Cronicile care apăruseră în *România literară* – semnate de Matei Călinescu, Lucian Raicu şi Ana Blandiana – defineau o atitudine solidară care încerca să se opună cenzurării previzibile a spectacolului. Analiza competentă era un regim de discurs perdant în faţa mistificării oficiale, retoric drapate în reacţie democratică a publicului.

Actul critic ar trebui să poată genera o criză a discursului oficial. Critic şi criză au etimologie comună în *krinein* – „a separa, a judeca, a decide". Prin extrapolare, criticul este cel care produce o criză în sistem, cel care pune întrebări incomode şi articulează dileme explozive. „Banalitatea este sinistră, imbecilitatea aparent inofensivă ia proporţii apocaliptice, platitudinea ridică un mare semn de întrebare asupra viitorului omului noi. Iată de ce, de la *Revizorul* lui Pintilie – scria Lucian Raicu în *România literară* în 1972 – nu plecăm satisfăcuţi, ci îngrijoraţi, îngînduraţi."

Îngrijorarea e semnul unei slăbiciuni pe care macroregimul discursului politic nu i-o permite microregimului discursului critic. A fi îngrijorat e un lux intolerabil într-un sistem care te vrea parte din spectacolul adulării de stadion.

În perioada comunistă, se poate vorbi despre cronica oficială de idiotizare şi despre o cronică autentică de lucidizare, cu spaţii de manifestare fragile.

Despre totalitarismul cronicii de careu, care funcţiona într-un regim punitiv al punerii publice la punct şi la index.

***Mihaela Michailov** este critic de teatru şi dramaturg.*

Turnee în străinătate

interviu cu Cristina BORŢUN

Cum se organizau, înainte de 1989, turneele în străinătate cu spectacole româneşti?

De regulă, participările la festivalurile internaţionale se făceau prin Ministerul Culturii. Dar erau şi excepţii: e vorba de participările organizate pe baze impresariale, cum a fost cea de la Berliner Festspiele, din 1978, cînd într-o secţiune dedicată lui Liviu Ciulei a fost invitat Teatrul „L.S. Bulandra" cu trei spectacole: *O scrisoare pierdută, Furtuna* şi *Leonce şi Lena*. Selectorii de la Berlin – Thorsten Maas şi Francesca Spinazi – au venit special la Bucureşti ca să vizioneze şi să aleagă spectacolele în aşa fel încît să fie reprezentative pentru creaţia regizorului, dar şi accesibile publicului german. Altminteri, în cadrul turneelor mari erau uneori incluse şi participări la festivaluri internaţionale. Aşa s-a întîmplat cu *Fata din Andros* de la Teatrul Naţional din Bucureşti, în regia lui Grigore Gonţa, la Festivalul Internaţional de Teatru de la Karlsruhe, din 1982. În general, cu teatrul s-a ieşit mai puţin în turnee în străinătate, mult mai des erau invitate orchestrele simfonice şi spectacolele de balet sau operă.

Cum vă explicaţi această deschidere a regimului pentru promovarea culturii româneşti în străinătate?

În general, în anii '70-'80 se făceau adesea turnee artistice în Europa – au fost două decenii în care statele europene au investit mult în cultură, inclusiv în ţările socialiste. Existau protocoale de schimburi artistice între agenţiile de impresariat din ţările socialiste şi prin asta se asigura o prezenţă permanentă atît a artiştilor români în aceste ţări cît şi a celor din URSS, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia, RDG etc. în România. Unul dintre rolurile agenţiei de impresariat era să facă o preselecţie sau să propună acele spectacole care erau compatibile cu un turneu în străinătate. Dacă erau bine alese, aceste spectacole erau invitate şi reinvitate. Aşa s-a întîmplat cu *Fata din Andros,* pe care am propus-o Agenţiei Landgraf din Germania. Şi spectacolul lui Gonţa după *Avea două pistoale cu ochi albi şi negri* de Dario Fo (de la Teatrul de Comedie) a avut succes – Gonţa a fost de altfel invitat să monteze această piesă în Germania. Corul Madrigal a făcut zeci de turnee, la fel şi Baletul „Fantasio" al lui Oleg Danovski.

Care erau destinaţiile privilegiate?

În Germania s-a mers pe toate genurile, a fost singurul spaţiu unde am putut promova şi teatru. În Italia mergeau foarte multe concerte simfonice şi spectacole de balet: pe vremea aceea erau o mulţime de festivaluri, stagiuni de vară etc; după care, pe la sfîrşitul anilor '80, s-au redus fondurile destinate culturii şi multe posibile debuşee sau scene de afirmare pentru artiştii români au început să dispară. În Spania se făceau turnee cu orchestre simfonice. Existau acorduri culturale cu Franţa şi Germania. Graţie acestor acorduri au putut performa în România trupe de balet precum cele ale lui Maurice Béjart sau John Neumeiyer.

Din păcate, legăturile cu marile agenţii de impresariat artistic din lume s-au pierdut odată cu desfiinţarea Agenţiei Române de Impresariat Artistic, la începutul anului 1990. ARIA avea legături cu toate agenţiile importante din Europa, SUA şi Japonia, se afla într-o reţea culturală care funcţiona.

Cine aproba aceste deplasări? Care erau ierarhiile?

Instituţiile de cultură aveau dublă subordonare: faţă de Direcţia de cultură a municipiilor şi faţă de Ministerul Culturii – Direcţia instituţii spectacole. Pentru turneele în străinătate se ajungea pînă la cabinetul doi, la tovarăşa. Ca să poată pleca, un teatru sau o orchestră trebuia să strîngă chiar şi zece aprobări. Deplasările se pregăteau cam cu un an, un an şi jumătate înainte, iar turneul era pînă în ultima clipă sub semnul întrebării. Mereu lipsea cîte o semnătură, mereu intervenea cîte ceva. Dincolo de toate aprobările – care puteau să vină sau nu – rămînea problema vizelor de ieşire din ţară. Îmi amintesc de pildă de problemele pe care le-am avut cu turneul cu *Fata din Andros,* cînd, pentru rolul principal, au existat patru interpreţi posibili şi nici unul nu a primit viza. După îndelungi insistenţe, a obţinut viză Claudiu Bleonţ.

Cum se negociau onorariile?

Regizorii, dirijorii sau soliştii aveau nişte onorarii simbolice. Din suma negociată – onorariile de manifestare – cota de agenţie era de 15%, iar cotele pentru Ministerul Culturii şi pentru Ministerul de Finanţe erau progresive, în funcţie de sumă. Uneori se ajungea la situaţii absurde. Eugenia Moldoveanu a avut un contract la Metropolitan Opera pentru trei spectacole (în anii '70) şi a obţinut un contract de nivel internaţional comparabil cu sumele cîştigate de orice alt mare artist de atunci. Numai că, după ce-şi plătea toate cotele, nu-i mai rămîneau destui bani ca să-şi plătească hotelul. Ca să poată să plece, totuşi, în turneu, a trebuit să intervenim la Ministerul Finanţelor ca să găsim o soluţie. Care s-a găsit: am cerut partenerului trei contracte diferite pentru ca, birocratic, să putem calcula cotele şi sumele la un nivel acceptabil.

***Cristina Borţun** este coordonator de proiecte culturale. Între 1974-1984 a lucrat la ARIA.*

Antoaneta RALIAN

Diplomă de masochist

Rîndurile de mai jos reprezintă impresii şi opinii de spectator, de amator sau, mai curînd, de avid consumator de teatru, lipsit de orice veleitate de critic dramatic. Conţin, deci, inerenta doză de subiectivism, de amintiri aburite, de memorie bruiată de trecerea anilor. De altfel, ca să mă menţin tot în sfera preambulului, încă nu m-am hotărît dacă trebuie să mă simt flatată sau frustrată de faptul că, de cîte ori e vorba de o anchetă sau un reportaj privitor la aspecte antediluviene, se apelează şi la memoria mea octogenară, şchiopătîndă. Aştept întrebări despre apariţia primei roţi în Bucureşti sau a primei scîntei de amnar care a declanşat un foc.

Întîmplător, zona artei dramatice mi-a fost familiară şi în comunism, şi înainte, şi după. În timpul studenţiei, duminicile mele aveau un tipar invariabil: dimineaţa – concert la Ateneu, între 3 şi 5 – cinema, seara – teatru. După terminarea facultăţii, am fost angajată la Ministerul Culturii – Direcţia Generală a Editurilor. Muncă anostă, salariu anemic, dar un imens avantaj: o dată pe săptămînă – bilete de teatru gratuite acordate de Direcţia Teatrelor, aflată cu un etaj mai jos. Colegii mei erau mai selectivi, mai precauţi în alegerea pieselor la care cereau bilete, eu, însă, ţineam să văd întreg repertoriul – din curiozitate, din nevoia de a absorbi tot ce înseamnă scenă, decor, interpretare, tot ce-mi oferea o fereastră spre altceva. Înghiţeam, fără discriminare, încît colegii de birou, regretatul italianist Florin Chiriţescu şi talentatul maghiarist Constantin Olaru (olar prefăcut acum şi el în oale şi ulcele) mi-au înmînat o diplomă scrisă pe un formular oficial pentru „masochismul participării la toate producţiile teatrale“.

Gustam clipele de suspensie pînă se înălţa cortina, momentul de mister cînd se sting luminile în sală, sunetul de gong care îmi dădea fiorul primelor măsuri din *Simfonia a V-a,* apoi deschiderea luminoasă a scenei spre un fragment de viaţă paralelă.

Scenă din spectacolul Titanic Vals *de Tudor Muşatescu*

Se juca mult Brecht, în zilele acelea, ceea ce pigmenta oarecum repertoriul. Incredibil, dar am văzut-o în Brecht pe Stela Popescu, pe la începuturile carierei ei.

Şi apoi, în teatru plutea vraja „Marilor Frumoşi“: George Vraca, cu inflexiunile lui vocale adînci, senzuale; Geo Barton, sex-simbol înainte de a se fi inventat noţiunea; temperamentala Carmen Stănescu, suava, sensibila Valeria Seciu, aspra, dar desăvîrşita Olga Tudorache. Pe de altă parte, monştrii sacri care îţi tăiau respiraţia: eu l-am mai apucat pe Ion Manolescu într-un Hamlet cutremurător (de altfel, am parcurs toată filiera hamletiană: Manolescu, Vraca, Pintea, Iureş, Caramitru, plus Lawrence Olivier); Gheorghe Storin în *Lear,* clonat mult mai tîrziu de Victor Rebengiuc; Lucia Sturdza Bulandra (am asistat, în sală, la un mic incident care a făcut vîlvă: în *Profesiunea doamnei Warren,* la un moment dat, doamnei Bulandra i-a alunecat proteza dentară; s-a întors demnă cu spatele la public şi, după un moment, şi-a reluat jocul cu mult aplomb); Aura Buzescu, statuară în *Vizita bătrînei doamne.*

Pe atunci, Caragiale era parcă mult mai Caragiale decît, paradoxal, în zilele atît de caragialeşti de acum.

De foarte multe ori, fragmentul de viaţă paralelă era la fel de plicticos, de cenuşiu, de găunos ca şi viaţa reală, din fotoliul căreia îl urmăream. Am făcut o baie profundă de realism socialist românesc şi sovietic, de texte lozincarde, de dialoguri dogmatice, de maniheism obtuz, secretari de partid – chintesenţa tuturor virtuţilor – *vs* personaje negative, subversive şi duşmănoase.

Dar... Dar chiar şi piesele cele mai everachiste, chiar şi satirele cu haz tezist marca Baranga, chiar şi dramele socialiste apoşite erau purificate, sublimate – aş spune –, transcendate de interpretările unor actori extraordinari. Eu nu fac parte din liga suspinătorilor cu eticheta „pe vremea mea...“. Ştiu şi susţin că azi avem actori şi regizori admirabili. Însă, „pe vremea mea“ exista, parcă, o strălucire, o măiestrie, o dedicare absolută, un devotament organic faţă de artă, o comunicare, o empatie între actor şi spectator care, pe parcursul procesului istoric de renovare a publicului, au împrumutat forme diferite. De pildă, pe atunci, Caragiale era parcă mult mai Caragiale decît, paradoxal, în zilele atît de caragialeşti de acum. Nimeni nu mai poate fi un Rică Venturiano atît de vibrant ca Radu Beligan, un Trahanache ca Giugaru, un Pristanda ca Marcel Anghelescu, un Conu Leonida ca Birlic. Sau o Coana Joiţica de talia superbei Elvira Godeanu. Aşa cum irepetabilă rămîne *Opera de trei parale* în interpretarea lui Toma Caragiu. Mihai Popescu, cu zîmbetul lui melancolic, contopit, în percepţia mea, cu Bălcescu al lui Camil Petrescu. Poeticul, pateticul, dianfanul Emil Botta, inegalabil în *Năpasta.* Şi pandantul lor feminin – *les belles de nuit* –, Tanţi Cocea, de o feminitate tulburătoare, rafinata, rasata Dina Cocea – ambele aureolate de paternitatea lui N.D. Cocea –,

Existau spectacole indisolubil legate de, identificate cu personajul principal: *Nepotul lui Rameau* cu Dinică, *Sfînta Ioana* cu Clody Bertola, *Tartuffe* cu Fintesteanu, *Oameni şi şoareci* cu Florin Piersic (mai subtil decît toţi Mărgelaţii lui Barbu la un loc).

Şi, într-o bună zi, zidul de beton al realismului, mai mult sau mai puţin socialist, a fost străpuns de o ferestruică de teatru absurd: tentativa tîrzie de recuperare a lui Eugen Ionescu – *Rinocerii* şi *Regele moare.* O colosală, de neuitat, rinocerizare scenică a lui Beligan şi a lui Ion Lucian. Pentru mine, întîlnirea cu teatrul absurd a fost un fel de şoc electric. Aşa cum, din momentul în care am văzut un balet al lui Maurice Béjart, nu m-au mai atras graţiozităţile şi unduirile de lebădă ale baletului clasic, iar coliziunea cu Eugen Ionescu mi-a stîrnit un insaţiabil apetit pentru teatrul modern.

În anii aceia, profană cum eram, nu sesizam rolul şi importanţa regizorilor (aşa cum, ca să pledez *pro domo,* mulţi cititori de literatură străină ignoră numele traducătorilor). Desigur, ştiam bine de Ciulei, Pintilie, Penciulescu, Esrig, Sică Alexandrescu, dar nu asociam producţia dramatică cu regizorul, ci doar cu actorii. A fost necesar să citesc multe cronici ale criticilor, în vogă pe atunci – rigurosul Valentin Silvestru, caustica Margareta Bărbuţă, tandra Ileana Berlogea –, pînă să înţeleg ponderea efortului regizoral.

Da, în anii aceia urîţi, de frig, foame, cozi şi spaime, teatrul românesc –, prin actorii şi regizorii săi –, a însemnat pentru mine poarta deschisă spre o virtuală evadare şi un exerciţiu de admiraţie.

Antoaneta Ralian *este traducătoare.*

Take, Ianke şi Cadîr

Cei trei muşchetari erau, după tradiţie, patru: Ion Finteşteanu, Al. Giugaru, Costache Antoniu, Marcel Anghelescu. Patru iliştri pensionari, patru artişti ai poporului, patru vedete, patru capitole de istorie teatrală.

Au ales vechea piesă a lui V.I. Popa, generos mesaj uman, caldă acoladă sentimentului de iubire între oameni, predică socială, atitudine antirasială, piesă scrisă cu binecunoscutul meşteşug al scenei caracteristic autorului, înţesată de replici trecute în „mica antologie“ şi care obţin mereu un sigur succes de public. Nostalgică, sentimentală, colorată, piesa aceasta revine mereu în repertorii asemeni unui şlagăr a cărui melodie nu se uită. Tipologia personajelor e ispititoare, dramul de şarjă e iubit pe scenă, vorbirea argotică rămîne o tainică voluptate a actorilor.

Teatrul Naţional din Bucureşti a ales această atît de cunoscută piesă, probabil dorind să aducă un dublu omagiu: lui Victor Ion Popa, dramaturgul de ieri, şi marilor săi interpreţi de azi. Sub bagheta discretă pînă la pianissimo şi sotto-voce a regizorului Ion Finteşteanu. Reprezentaţia îţi dă sentimentul că asişti la un joc în familie: patru bunici joacă teatru în jurul unui pom de iarnă (de altfel, decorul aduce cumva cu un brad festiv, dulce, reverios, încins cu beteală şi bogat în globuri strălucitoare), atît pentru nepoţii lor cît şi pentru propria lor plăcere. Spre deosebire de alţi interpreţi, Ion Finteşteanu a interpretat la violă partitura lui Ianke, cu o discreţie extremă, Al. Giugaru a adus bonomia sa suculentă şi darul de a reinventa replicile, Costache Antoniu a fluturat silueta cetăţeanului turmentat, adaptată la vorbele pitorescului Lie, Marcel Anghelescu a jonglat cu argoul, decupînd instantaneu prin mimică, gestică, un tip memorabil. Trenul-jucărie străbătea în final scena, ca un simbol al acestui joc actoricesc, ducînd cu el un sentiment nostalgic nu lipsit de candoare. Dar, la toţi intepreţii aceştia a fost lesne descifrabilă marea şcoală a realismului scenic românesc, trăirea sinceră a personajelor, respectul pentru text, dăruirea totală, într-un cuvînt înaltul profesionalism.

(cronică la Take, Ianke şi Cadîr *de Al. P. în revista* Teatrul, *nr. 10, octombrie 1971)*

„Eu am plătit tributul, dar nu am trădat“

Radu PENCIULESCU în dialog cu George BANU

În ce măsură parcursul vieţii tale de om de teatru a fost marcat de evoluţia politică a ţării între debutul de regizor la sfîrşitul anilor '50 şi plecarea din anul 1973?

Nu pot stabili o legătură directă cu climatul politic, cu toate că, fără îndoială, ea a existat. Am venit la Oradea cu colegii mei, continuînd astfel viaţa de camaraderie din facultate, dar beneficiind şi de faptul că eram invitaţi acolo pentru a crea noul teatru românesc, ce trebuia să instaureze un echilibru cu cel maghiar deja existent. Era un gest politic, dar noi ne simţeam ca în vilegiatură. Cei care au plecat în grup s-au apărat mai bine – a fost şi cazul lui Valeriu Moisescu la Galaţi. Apartenenţa la un grup ne-a salvat. Apoi am acceptat invitaţia lui Vlad Mugur de a mă duce la Craiova, unde el a reunit ceea ce s-a numit „generaţia de aur“. Din cauza dezinteresului ce l-au avut autorităţile pentru condiţiile noastre de viaţă, după un an am revenit la Oradea, unde am semnat primul mare succes – *Ciocîrlia* de Anouilh, text tradus de Valentin Lipatti.

În Orizonturi roşii, *generalul Pacepa îl prezintă ca avînd statutul de general-adjunct de Securitate.*

Poate că el era la curent cu o „deschidere“ care se pregătea. După Oradea, am venit la Bucureşti la fostul teatru „Nottara“, care-şi pierduse orice audienţă – se jucau spectacole cu şase oameni în sală. În 1963 s-a decis reformarea lui, prin divizarea în două echipe. Pe de o parte, era Teatrul de Copii şi Tineret condus de Ion Lucian, şi pe de altă parte, o altă echipă a cărei răspundere îmi revenea. Am propus un nume, „Teatrul Mic“, pentru care a trebuit să mă lupt, căci autorităţile îl interpretau ca o devalorizare... Mai tîrziu îmi va folosi, căci ele vor sfîrşi prin a-l considera ca fiind „mic“ şi nu-l vor transforma în ţintă centrală de supraveghere. Era un teatru nou, mai puţin vizat, ca şi Teatrul de Comedie, condus de Radu Beligan. La început am fost puţin susţinut, mai ales de administraţie, dar am reuşit să afirm prezenţa Teatrului Mic propunînd un repertoriu strategic echilibrat. Succesul meu cu *Doi pe un balansoar*, jucat de Leopoldina Bălănuţă şi Victor Rebengiuc, fiind deosebit, teatrul s-a putut impune rapid în contextul bucureştean.

Una dintre caracteristicile direcţiei tale a fost deschiderea repertoriului, şi ea a constituit şi unul dintre terenurile de luptă.

Noi – căci nu eram singur – am pus în scenă ceea ce a însemnat atunci teatrul „nou“. Prima oară s-a jucat *Cîntăreaţa cheală* şi a produs un scandal enorm. Aici l-am descoperit publicului român pe Pinter. *Tango*-ul lui Mrozek a declanşat un conflict care a condus pînă aproape de interzicere, în acelaşi timp cu piesa lui Ionel Hristea – *Pur şi simplu o criză*. Atunci, cînd aveam trei piese interzise, eu am evitat conflictul frontal şi, profitînd de un acord dat de Primărie, am închis teatrul pentru reparaţii. Dumitru Popescu a urlat, dar apoi tensiunea s-a diminuat şi, în toamnă, am putut juca spectacolele ameninţate. Tot timpul am încercat şi am reuşit să dezvolt tactici de luptă locale, care mi-au permis, în cele din urmă, să nu am nici o piesă definitiv interzisă în teatru. Dar cum să uit seara aceea în care, pentru a evita confruntarea fatală cu puterea, am decis să transform premiera cu *Tango* în repetiţie generală... Noi jucam într-o sală goală, în timp ce publicul, liniştit, se adunase în faţa teatrului, parcă pentru a ne proteja.

A existat un spirit al „Teatrului Mic“ – nici teatru supus, nici teatru incendiar. Tu ai extins limitele posibilului în contextul de atunci...

M-am bizuit pe o unitate a echipei – de la regizori şi actori la maşinişti şi plasatoare. Eu am crezut în valorile colectivului fără ierarhie, dar animat de o deplină răspundere. Pe de altă parte, fără a fi servili, noi am reuşit să afirmăm o poziţie şi să impunem o identitate care nu au fost excesiv de vizate, tocmai pentru că noi nu eram în „ochiul ciclonului“. Noi am plătit tributul, dar nu ne-am trădat. Poate şi pentru că eu am fost animat mai mult de plăcerea de a reuni oameni, mai degrabă decît de a realiza o operă. Eu am iubit actorii. Mi s-a părut important a crea contextul indispensabil pentru ca o calitate umană să se arate. De aceea Teatrul Mic a fost o familie, şi sufletul meu e mereu aproape de el. Pentru că l-am iubit atîta, nici azi nu trec prin faţa lui...

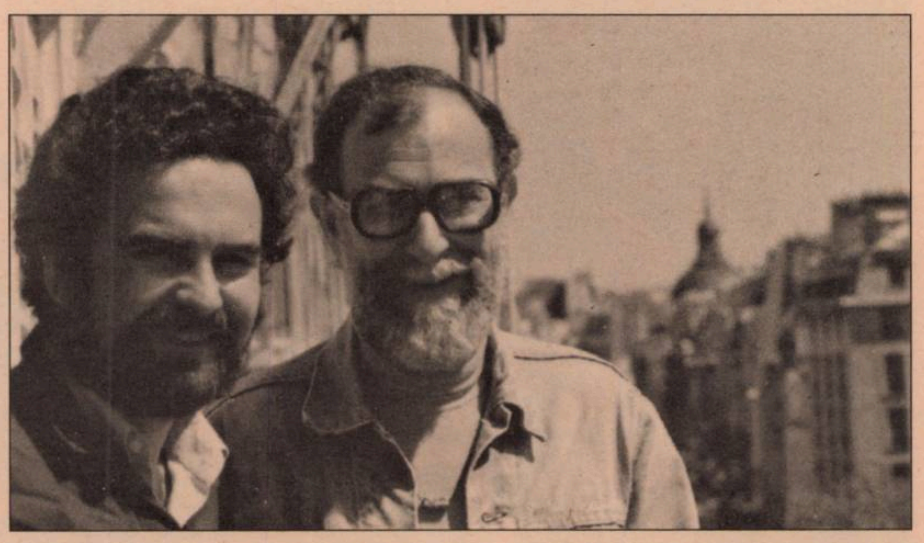

Niciodată nu vom putea zice: am găsit personajul exponenţial! (viaţa fiind dialectică). Dar niciodată nu vom putea opera fără modele, fie că personajul e prezent în scenă, e sugerat sau e definit per a contrario. Este evident că avem de modelat oameni.

PAUL EVERAC

Prin natura profesiei mele de scriitor şi de activist şi prin extracţie socială, cunosc foarte bine realitatea. M-a preocupat în mod special mecanismul puterii în socialism. Mie mi se pare că scriitorul de teatru trebuie nu atît să ofere pe scenă soluţii, cît să sesizeze conflicte care să reflecte tendinţe.

DINU SĂRARU

(DIN REVISTA *TEATRUL* NR. 2, FEBRUARIE 1972)

Care au fost sacrificiile?

Evident că trebuia să punem în scenă piese româneşti, dar la Teatrul Mic n-am jucat nici texte explozive, nici texte curtizane. Mi-au plăcut şi am ales autorii mai discreţi, mai modeşti. Pentru alte texte m-am luptat cuvînt cu cuvînt, replică după replică, dar Direcţia Presei îşi ştia limitele. Ea putea cenzura „textul“, nu şi „subtextul“, produs de reprezentaţie. Îmi aduc aminte cînd *Iona* lui Sorescu nu putea fi jucată şi George Constantin i-a cerut ministrului de atunci, Ion Brad, să decidă şi să-i dea în sfîrşit un text modificat; acesta i-a răspuns: „Tovarăşe Constantin, credeţi că noi nu ştim că dumneavoastră jucaţi nu textul, ci subtextul?“. Cenzorul îşi cunoştea limitele. Aş spune că „puterea“ a fost labilă şi şi-a adaptat succesiv poziţiile, căci Popescu-Dumnezeu, reputat pentru intransigenţa sa, la sfîrşitul anilor '60, cînd mi s-a refuzat, de către Direcţia Presei, *Zoo story* de Albee, a intervenit spunînd: „Decideţi prea repede; nu vă gîndiţi că, dacă Penciulescu şi echipa lui propun acest text, el trebuie să aibă calităţi“. Şi tot el se adresa unui director din provincie care venea să-şi afle verdictul spunîndu-i „Dumneata ce crezi?“. Joc cinic de-a şoarecele şi pisica! Cum apoi puterea s-a jucat cu el, obligîndu-l să scrie un editorial în *Scînteia* împotriva piesei lui Mazilu, pusă în scenă de Pintilie – *Proştii sub clar de lună* – pe care tocmai el o premiase!

Şi totuşi ai fost în intimitatea puterii fără ca nimeni să te bănuiască de compromis...

Puterea ştie să fie şireată şi ademenitoare. Constanţa Crăciun, temutul ministru al Culturii, m-a chemat într-o zi, după ce eu mă retrăsesem din teatru pentru a face asistenţă de regie la filmul lui Liviu Ciulei *Pădurea spînzuraţilor*, şi mi-a spus: „Vrei să pleci din teatru, eu te numesc director!“. Am acceptat, dar am rezistat. Mai tîrziu, pentru trei luni, am asumat Direcţia Teatrelor – singurul meu merit acolo a fost să salvez spectacolul lui Aureliu Manea cu *Rosmersholm* – şi am demisionat cînd am înţeles că toate porţile erau închise. Ei au încercat să mă cumpere, dar şi eu am ştiut să joc.

Cînd s-a produs ruptura?

Evident că în momentul *Revizorului*, care a fost transformat în ţap ispăşitor pentru a impune o nouă politică culturală. Fractura s-a deschis atunci progresiv, apoi s-a adîncit. Rana nu s-a cicatrizat pînă în 1989!

La sfîrşitul anilor '60, nu numai situaţia ta se modifică – părăseşti direcţia Teatrului Mic –, ci şi estetica spectacolelor.

Sub impactul lui '68, ideea de a conduce un teatru, de a fi director nu mă mai seduce, vreau să circul, să văd lumea, să mă reînnoiesc. Voi părăsi direcţia Teatrului Mic pentru a face spectacole peste tot. De acum încolo lucrez altfel decît înainte. Pun în scenă *Woyzeck* la Piatra Neamţ. Apoi, după imolarea lui Jan Palach la Praga, decid şi reuşesc să montez *Musgrave* de John Arden la Tîrgu Mureş, graţie lui Tompa, directorul de atunci.

Toate aceste spectacole debordează de o vitalitate nemaiîntîlnită, de o energie nouă. Lear va confirma modificarea esteticii tale. El va prilejui şi o teribilă înfruntare în presă. După ce public eu însumi primul articol în Contemporanul, *George Ivaşcu are ideea de a iniţia o dezbatere „democratică“ şi, pe două coloane, săptămînă de săptămînă, se confruntă partizanii şi adversarii desemnaţi ai spectacolului. Cum să uit ororile scrise de Everac, Carandino, Radu Popescu... A fost o luptă, faţă în faţă, poate ultimul conflict „eroic“ dinaintea nopţii care se aşterne peste cultură şi teatru odată cu Tezele din iulie.*

Piesele acestea bazate pe ură şi violenţă – aşa cred eu acum – mi-au fost comandate de timp. Ca şi cum eu eram acela care-l ascultam şi lucram sub comanda lui. Eram agentul său. Şi sub forţa acestui impact nu făceam decît să-mi spun şi să repet că „timpul speranţei s-a dus“.

Marginalizarea ta instituţională te conduce către pedagogie şi Institutul de Teatru, unde te „retragi“.

Institutul a fost un refugiu, dar el mi-a permis să fac ceea ce n-aş fi putut face în teatru. În clasa de regie s-au pus în scenă texte de nejucat altundeva, s-au revelat talente ca Andrei Şerban, Manea sau Helmer. La Sala „Casandra“ nu se mai venea pentru a-i descoperi pe artiştii de mîine, ci pentru a sesiza tendinţa epocii. Institutul şi activitatea pedagogică au reprezentat pentru teatrul românesc o lovitură de tun cu efecte îndelungate.

Ce ai putea reţine din acest parcurs?

Nu pot să uit această frază a lui Goethe care spune că „cenzura a născut metafora şi că arta se naşte din metaforă“. Cenzura ne-a obligat să dezvoltăm o adevărată artă a „subtextului“ pornind de la text, care pentru mine a fost întotdeauna un indispensabil „colac de salvare“. Teatrul reprezenta atunci un loc în care respirai, o insulă fragilă unde întîlnirile puteau avea loc. Şi întîlnirea între un text şi actori rămînea elementul central.

Ce ţi-a determinat plecarea?

Faptul că nu mai aveam acces la teatru. M-am rugat de toţi – de la Radu Beligan pînă la directorul Teatrului Evreiesc: nimeni nu îmi mai oferea să lucrez. În afară de un ultim spectacol la televiziune cu *Cei din urmă* de Gorki, invitat – strategie subtilă – de Dinu Săraru care, ani de zile după aceea, îmi va succeda la direcţia Teatrului Mic. Şi de aceea plecarea mea s-a pregătit în timp. A fost fructul unei îndepărtări progresive. Eu am plecat în octombrie '73 şi apoi, la sfîrşitul anului, ne-am regăsit amîndoi la Paris.

Am fost cîteva luni împreună – Pintilie, Radu şi Miruna Boruzescu, Petrică Ionescu, Iulian Negulescu, David Esrig... ca schijele unei lumi care explodase.

interviu realizat de George BANU
La Bachellerie, 22 august 2010

Anca MANOLESCU

Inefabil şi violenţă la începuturile creştinătăţii

De mai bine de un deceniu încoace, literatura patristică a revenit, în România, pe piaţa studiilor religioase, a ideilor, a culturii. Specialişti, mai cu seamă tineri legaţi de mediul universitar occidental, şi editori de prestigiu oferă publicului textele Părinţilor Bisericii aşezate într-o ramă academică largă, erudită, alcătuită din ce e mai recent în materie de cercetare a gîndirii religioase. Ea asigură o bună intrare în text: îl situează în peisajul intelectual şi socio-politic al epocii sale, indică ce bătălii ale teologiei şi ale puterii l-au iscat, ce nervuri a trasat el în noua paradigmă creştină care, din secolul al IV-lea, începe să modeleze lumea europeană. În loc de o scriere a cărei densitate ne-a devenit străină, tocită de întrebuinţări pioase ori apologetice, întîlnim un chip bine restituit al textului, adnotat, deseori bilingv; ni se oferă ţesătura temelor şi a influenţelor care îl străbat, indicaţii de vocabular, stil şi simbolistică, eventual o istorie a interpretărilor, de la cele vechi la întrebările cu care vine în faţa lui timpul de azi. Textul reintră cu alte forţe în cultura noastră, devine un personaj pe care îl putem vizita în adîncimea istoriei lui, care stîrneşte noi dialoguri şi lecturi. Asemenea texte publică Deisis (printre altele, admirabilele scrieri ale lui Simeon Noul Teolog sau Isaac Sirul, admirabil introduse de Ioan I. Ică), Humanitas (mai ales scrierile lui Augustin), Polirom, în special în colecţiile „Tradiţia creştină" şi „Biblioteca medievală".

Grigore este unul dintre intelectualii care au configurat chipul teologic al creştinismului la sfîrşitul secolului al IV-lea.

Pe lîngă construcţia teologică în sine, unele dintre aceste texte aduc pînă la noi vuietul luptelor pe care un creştinism al diversităţii, plin de căutări inventive şi tensiuni, le-a dat pentru cer, dar şi pentru pămînt. Alături de sensurile spirituale propriu-zise, ele ne vorbesc despre violenţa intelectuală (şi politică adeseori) cu care oamenii s-au înfruntat pentru a stabili hărţile transcendenţei.

Un asemenea text e prima dintre scrierile lui Grigore de Nyssa, *Împotriva lui Eunomie* (ediţie bilingvă, traducere şi note de Ovidiu Sferlea, studiu introductiv de Mihail Neamţu, ediţie îngrijită de Adrian Muraru, Polirom, 2010). Dintr-o familie de nobili şi mari latifundiari ai Capadociei (centrul Turciei de azi), educat potrivit culturii înalte a vremii – cea elenistică, de la filozofie la retorică –, Grigore este alături de fratele său Vasile şi de prietenul lor, celălalt Grigore, toţi trei episcopi, de Nyssa, de Cezareea Capadociei şi de Nazianz, unul dintre intelectualii care au configurat chipul teologic al creştinismului la sfîrşitul secolului al IV-lea. Din secolul anterior, el moşteneşte de la Origen tema cunoaşterii transformatoare, care, de-a lungul unor trepte nesfîrşite, face fiinţa capabilă de infinitul divin, îi rafinează simţurile spirituale cu care gustă savorile Întunericului luminos. Din acelaşi secol, „un secol al platonismului debordant", se trage limbajul filozofic dominant al epocii, cel al lui Plotin, pe care Grigore îl pune în contact cu antinomiile explozive ale revelaţiei creştine. Filozofia, teologia şi mistica cea mai îndrăzneaţă – purtată de elanul „beţiei treze" – se îmbină la Grigore pentru a scruta – printr-o cunoaştere trăită, entuziastă – misterul, totodată inaccesibil şi infinit participabil, al divinului treimic.

Scrierile împotriva lui Eunomie nu privesc totuşi experienţa spirituală. Ele fac parte din lupta doctrinară, pornită la începutul secolului al IV-lea şi reluată la sfîrşitul lui, împotriva unui raţionalism care, aplicîndu-se asupra revelaţiei, risca să desfiinţeze paradoxul Unului respirînd în trei Persoane, să reducă viaţa intra-divină la categorii prea naturale, să-i impună o logică fără ruptură de nivel. La Sinodul de la Niceea, în 325, raţionalismul care făcea din Fiul lui Dumnezeu o persoană secundă ca natură faţă de Tatăl, purtase numele de Arie. Acum, cînd Vasile şi Grigore, alături de alţi „neo-niceeni", reluaseră ofensiva pentru misterul divin, de neredus la structuri prin care raţiunea curentă să-l explice şi să-l stăpînească, adversarul emblematic se chema Eunomie, episcop ca şi ei. Scrierile celor doi fraţi nu sînt decît un episod din multele înfruntări doctrinare ale vremii; ţin de plaja plină de varietate a tematizărilor teologice, de clocotul intelectual stîrnit în acea epocă de datul nelumesc al revelaţiei. În studiul introductiv – foarte solid, sprijinit pe o bibliografie întinsă, mai ales anglo-saxonă, expunînd mizele teologice, problemele de epistemologie, aspectele ecleziale şi politice ale disputei, ca şi „temperamentele" culturale ale adversarilor – Mihail Neamţu aminteşte, foarte nimerit, că, în linie platoniciană, această înfruntare constituia pentru participanţi o „genuină căutare a adevărului".

Totuşi, chiar dinainte de transformarea creştinismului în religie oficială, începuse să se considere că adevărul creştin trebuie să aibă o unică formulare, să adopte chipul autoritar al unei legi, similar cu cel al legilor care conduceau Imperiul pe cale de a se creştina. În cartea sa despre Origen, Henri Crouzel aminteşte această solidificare a adevărului ca una din pricinile care au dus la condamnarea admirabilului alexandrin, a cărui cercetare era prea liberă, prea îndrăzneaţă în ipoteze, prea rafinat multiplă. Ioan I. Ică, în excelentul studiu introductiv la acel volum, vorbeşte despre atmosfera disciplinară, despre „exasperarea logicii binare" corectitudine-excluziune, care, de la sfîrşitul secolului al III-lea, au pîndit pentru multe secole domeniul teologiei.

Revenind la disputa noastră, atît partida ariană cît şi cea niceeană şi-au legat eforturile de puterea imperială: cu sprijin temporal, poziţia lor teologică putea deveni adevărul dogmatic al întregii creştinătăţi; împăratului, această dogmă îi asigura un instrument de unificare, mentală şi politică, a imperiului. Dar dezbaterea teologică nu se împletea doar cu gesturile puterii, ea prelua ceva din stilul competiţiilor pentru putere. Poziţia celuilalt nu trebuia doar combătută, ci învinsă, expulzată. Retorica, alături de buna echipare filozofică nu slujea doar argumentării calme, persuasive. Ele erau şi arme de atac, dispozitive de desfiinţare a adversarului teologic. Cu un astfel de discurs „polemic" se deschide primul tratat, unde, făcînd o istorie a conflictului doctrinar, Grigore de Nyssa îşi înfăţişează demersul drept continuare a efortului întreprins de mult admiratul său frate. Dar ce procedee retorice tari foloseşte distinsul contemplativ! Ce contrast greu între figura maximal exaltată a fratelui şi portretul dizolvant făcut lui Eunomie. Obîrşie umilă, condiţie (şi cultură) de barbar sau sclav, fire de pişicher, trăind din expediente, căţărîndu-se prin linguşire şi înşelăciune la meşteşugul de (pseudo)mistagog, nimic nu cruţă Grigore pentru a-şi încondeia adversarul. Nici măcar numărul de pagini unde, spunînd că nu merită să întîrzie asupra subiectului, îl tot amplifică. Înainte de a-şi desfăşura argumentaţia riguroasă, vastă, subtilă, în sprijinul ideii că nu poate exista proporţie între finit şi infinit, înainte de a trata substanţa teologică în dezbatere, Grigore ne serveşte o porţie copioasă de argument *ad hominem*. El nu face desigur decît să recurgă la tehnica polemică uzuală. Pe deasupra, în acea epocă se considera că, omul fiind un tot, eroarea intelectuală are strînse legături cu lipsa de virtute, cu carenţe umane de tot felul.

Grigore de Nyssa

Totuşi, Peter Brown *(Trupul şi societatea)* susţine că bărbaţii teologi, precum Vasile şi Grigore, simţeau foarte bine cît echivoc, cîtă impuritate se amesteca în reţeta carierei lor publice, în competiţiile teologico-politice pe care le purtau. Faţă de luptele din cetate, aşezarea monastică a surorii lor Macrina îi apărea lui Grigore drept locul/starea unei contemplaţii neamestecate, limpezi. Dar între retragerile contemplative pe proprietăţile din Capadocia şi luptele teologice acerbe care vizau Constantinopolul, nu ne apropiem oare mai bine de „carnea" unei epoci? Nu simţim pasiunea şi pasiunile, uneori ambigue, uneori brutale, foarte vii, ale luptelor ei pentru inefabil?

Anca Manolescu *este cercetător în domeniul antropologiei religioase şi doctor în filozofie. Cele mai recente cărţi publicate sînt* Europa şi întîlnirea religiilor *(Polirom, 2005) şi* Jurnal de inactualităţi *(Paideia, 2005).*

PUBLICITATE

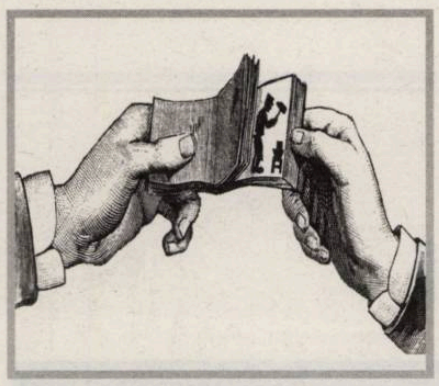

Marius CHIVU

feedbook

Eseist, nu prozator

● Norman Manea, *Vizuina*, Editura Polirom, 2009.

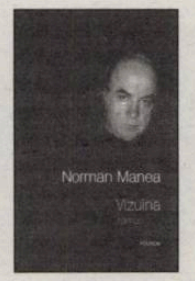

Ajuns în America, după ce a cîştigat în ţară o oarecare notorietate literară cu o parodie anticomunistă, evreul Peter Gaşpar cîştigă simpatia decanului armean al unui colegiu care, din simpatie şi solidaritate a etniilor persecutate în istorie, îl angajează ca *visiting assistant professor*. Gaşpar reia după două decenii legătura cu profesorul Augustin Gora, fostul soţ al verişoarei Ludmila Serafim (Lu), iar acesta îl încurajează să recenzeze volumul postum de memorii al unui alt român exilat, celebrul istoric al religiilor Cosmin Dima. Din cauza trecutului lui Dima, niciodată renegat, de simpatizant nazist, dar şi a recentului asasinat comis asupra profesorului Mihnea Palade, fostul discipol al lui Dima devenit un aprig critic al naţionalismului de tinereţe al maestrului, Gaşpar (el însuşi fiul unui supravieţuitor al Holocaustului ajuns procuror comunist) scrie şi rescrie îndelung articolul, etic şi ideologic, atît de problematic. Nemenajantă, recenzia stîrneşte, ca şi suspectul asasinat al infidelului ucenic, mare agitaţie în presa românească şi printre cititorii americani, iar Gaşpar primeşte o ameninţare cu moartea sub forma unui citat obscur. Incidentul ajunge în atenţia FBI-ului al cărui agent încearcă să unească punctele dintre trecutul naţionalist al misticului Dima, asasinatul matematicianului-filozof Palade, pasionat de ezoterie şi publicist demascator al poliţiei secrete comuniste, şi simbolismul labirintului borgesian din scrisoarea de ameninţare a unor presupuşi teroriştii ortodocşi la adresa evreului Gaşpar, cel care întreţine relaţii ambigue cu două studente rebele pentru ca, în cele din urmă, să dispară el însuşi în preajma atentatelor din 9/11...

Sînt evidente plaja tematică foarte largă şi miza extrem de ridicată a acestui thriller politico-livresc cu implicaţii etnice, intrigi amoroase şi simbolisme oculte, al lui Norman Manea, care s-a ambiţionat să scrie un adevărat roman total, la intersecţia mai multor genuri, cu multiple perspective narative şi niveluri de semnificaţie şi, mai ales, cu o importantă componentă (auto)biografică. Practic, toate temele operei sale eseistice (şi autobiografice) se regăsesc topite în substanţa acestei complexe ficţiuni: memoria traumatică a Holocaustului, constrîngerile, complicităţile şi duplicităţile din comunism, socialismul bizantin ceauşist cu accente kafkiene, intruziunile şi manipulările Securităţii active şi după '89, perpetua dramă identitară evreiască, experienţa nereuşită a exilului şi înstrăinarea din consumerista Lume Nouă, limitările corectitudinii politice din mediul universitar american, ameninţările noului conspiraţionism de tip terorist, dar, mai ales, complicata relaţie dintre „vinovatul" Mircea Eliade şi ezotericul Ioan Petru Culianu, al cărui sfîrşit a rămas învăluit în mister.

Dar nu detenta intelectuală a autorului sau nivelul ideatic, absolut remarcabil, al prozei sale fac aici obiectul criticii mele, ci realizarea literară. Stilistic vorbind, Norman Manea a fost dintotdeauna un scriitor mediocru, iar într-un roman atît de pretenţios, lipsa calităţilor narative se vede cu atît mai bine. Norman Manea nu ştie să povestească, n-are *acea* naturaleţe a relatării, nu e un scriitor narativ, ci didascalic. Frazele sale sînt, cel mai adesea, nişte enunţuri eliptice, propoziţiile n-au carnaţie lexicală, nici modulaţie, doar un ritm sec, fracturat, sincopat, iar replicile se succed fără vreo tensiune a dialogului. (Iată scena în care un personaj cade cu scara în timp ce schimbă un bec: „Ajunsese sus. Ploaia izbea. Mîna întinsă spre stîlp. Mîna şi mintea în aer. Caldarîm umed. Scara sucită. Buuf! Cadavrul pe pămînt. Caldarîm umed.") Zeci de pagini din *Vizuina* arată ca nişte variante intermediare ale romanului. Această stilistică austeră, fără conectori, lipsită de naturaleţe şi de fluenţă nu poate susţine un roman politico-ezoteric ce are nevoie de suflu narativ care să întreţină suspansul, de un discurs complex, multistratificat şi, dat fiind numărul de personaje, variat ca timbru narativ. Norman Manea este însă un scriitor monofon. În ciuda alternanţei vocii personajelor cu cea auctorială, discursul rămîne acelaşi, expeditiv şi aforistic, falsînd deseori într-o retorică eseistică. Toate personajele romanului vorbesc la fel, enumerînd cuvinte şi concepte, nu rostind propoziţii cu mărcile identitare de rigoare. De altfel, misterioasa Lu, „revendicată" şi de Gora (soţul pe care nu l-a urmat în exil), şi de vărul Gaşpar (cu care a avut o aventură), şi de narator (cu care are o relaţie), e un personaj indispendabil, dar ca şi inexistent.

Ştacheta narativă pare, de fiecare dată, ridicată prea sus, iar cele patru părţi ale romanului, deşi comunică, par mai degrabă alăturate prin forţa personajelor comune şi sînt, oricum, inegale. Mai întîi, Norman Manea n-are nici background-ul enciclopedic, nici ştiinţa narativă a policier-ului, precum Eco. Potenţialul de thriller intelo al asasinării misterioase a ezotericului Mihnea Palade, discipolul dezamăgit al lui Cosmin Dima (personaje care copiază profilul intelectual şi destinul „cuplului" Eliade-Culianu), urmate apoi de ameninţarea cu moartea la adresa lui Gaşpar, sub forma citatului borgesian, este risipit prin rezolvarea facilă în cheia unei farse studenţeşti. Apoi, problematica evreităţii, a corectitudinii politice şi a moravurilor sexuale din mediul academic american, toate acestea le-au abordat, la superlativul absolut al prozei, un Saul Bellow sau un Philip Roth. Norman Manea nu face aici decît să folosească „scurtături", sugerînd sau abordînd tangenţial teme dezvoltate şi „rezolvate" de alţii. De altfel, s-a scris despre faptul că Saul Bellow cu al său *Ravelstein* este modelul *Vizuinii* – nu mai insist. Abia spre final, odată cu spitalizarea şi situaţia-limită a bolii lui Gora, adevăratul protagonist al romanului, personajul încă obsedat de Lu şi retras în „viziuna" cărţilor capătă cu adevărat contur, autenticitate şi tensiune, iar naraţiunea scapă de pretenţiile eseistice şi de presiunea influenţei. Această parte are însă puţine legături cu primele treimi ale romanului.

Imaginea elefanţilor cu picioare lungi şi subţiri din reproducerea după Dalí cumpărată de Gaşpar (metaforă deopotrivă a intelectualului nesigur, supus „circului" exilului, şi a operei strălucite susţinute însă pe o biografie politică dezamăgitoare) este, de fapt, metafora romanului însuşi. Un roman ambiţios, plin de idei şi de intenţii măreţe la nivelul scenariilor, construite însă fragil, cu un suflu ficţional redus şi fără suficiente resurse epice. O carte care îl lasă, o dată în plus, pe prozatorul Norman Manea în umbra eseistului cu acelaşi nume.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● Ray Loriga, *Căzuţi din cer*, traducere din limba spaniolă de Florin Galiş, Editura Curtea Veche, 2010.

Acuma, şi rockul ăsta poate fi în fel şi chip. Prin urmare, dacă Ray Loriga e – cum s-a tot spus – „starul rock" al literaturii spaniole, cred că vorbim totuşi de o variantă mai „baladistă" a rockului. În orice caz, *Căzuţi din cer*, al doilea roman al scriitorului spaniol tradus la noi (după *Eroi*, apărut în traducere românească tot la Curtea Veche), pare coborît din balada *Cortez the Killer* a lui Neil Young. Cu accent melancolic pe *the Killer* şi cu solourile ample de chitară transpuse, în pagină, ca sunet de fond al singurătăţii unui nonconformist ajuns la capătul răbdării.

Povestea are toate şabloanele istoriilor americăneşti despre cei născuţi, crescuţi sau „întîmplaţi" asasini, dar pune în fiecare gest sensul revoltei şi inflexiunile aproape poematice ale solitudinii într-o lume schimonosită de spectacolul mediatic şi de laşitatea emoţională.

În caz că nu veţi citi cartea, puteţi vedea ecranizarea ei, chiar în regia scriitorului. În caz că nu veţi vedea nici filmul, să ştiţi că erau şanse mari să vă fi plăcut următoarele „găselniţe": datarea „faptelor" după calendarul pop-rock (povestea se desfăşoară în perioada morţii lui Kurt Cobain de la Nirvana şi a cuplării lui Michael Jackson cu Lisa Marie Presley – deci prin aprilie-mai 1994); o simpatică apologie a cizmelor bărbăteşti din piele de piton; două vorbe cu năduf despre un Dumnezeu care, pe de o parte, „nu ştie ce-l aşteaptă", iar pe de altă parte, se poartă ca un prim-ministru nu tocmai priceput; ; aceste sfaturi ale junelui criminal către fratele său încă şi mai june: „Ascultă, piciule... citeşte mult şi dăţi cizmele cu cremă şi să nu crezi că tot ce fac eu e rău... Şi nici să nu crezi că tot ce fac e bine...".

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Pitoresc și anatomie

● Philippe Colmar (coord.), *Figures du corps: une leçon d'anatomie à l'école des beaux-arts*, Éditions de ENSBA, Paris, 2009.

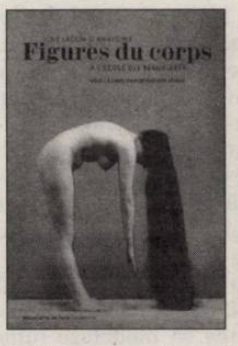

În primăvara anului trecut, o expoziţie itinerantă ajunsă la Paris stîrneşte controverse şi este închisă, în urma unei hotărîri judecătoreşti. „Afront la adresa demnităţii umane", iată motivaţia suspendării acestei expoziţii, care purta titlul *Our body – à corps ouvert*. Exponatele nu erau altceva decît corpuri umane întregi sau savant secţionate, spectaculos conservate, într-o punere în scenă ce reproducea scene de viaţă cotidiană: jucînd şah, pe motocicletă etc. „Obiectele" expuse reuşeau să rămînă „în carne şi oase" pentru că erau preparate după metoda plastifierii, pusă la punct de anatomistul german Gunter von Hagens, care stîrnise senzaţie în 2002 cu expoziţia *Body Worlds*, similară din punct de vedere „tehnic".

Transformarea corpului în bibelou datează de cîteva secole, fiind o moştenire iluministă. Concepţia, potrivit căreia corpul nu e decît un automat demontabil, se asociază cu creditul acordat reprezentării fidele, „după natură". A figura înseamnă a înţelege. A reproduce o alcătuire e primul pas spre cunoaştere. Mai întîi se impune tehnica ecorşeului. Considerate perfecte, reproducerile după ecorşeurile sculptorului Jean-Antoine Houdon, realizate în secolul al XVIII-lea, erau nelipsite atît în şcolile de medicină cît şi în academiile de artă.

Dar de ce să reproduci, dacă poţi doar să conservi? Honoré Fragonard (un văr de-al pictorului) realizează, după o tehnică rămasă multă vreme secretă, astfel de mumificări, unele păstrate pînă astăzi la *Museé de l'Ecole vétérinaire* din Paris. Valul de căldură din 2003 era gata să oprească galopul spre eternitate al Cavalerului Apocalipsei, topind ceara impregnată în cele două cadavre (călăreţul plus calul). Abia de atunci, acestor exponate li s-a rezervat un spaţiu climatizat, într-o cameră ce reproduce un cabinet de curiozităţi de odinioară, zonă care are alt statut decît restul muzeului, populat de piese „ştiinţifice".

Exponatele lui Fragonard au fost invocate de apărătorii expoziţiei *Our Body*, ca răspuns la observaţia judecătorului care spunea că locul cadavrelor este la cimitir, nu într-o sală de expoziţie. Reacţia în favoarea exponatelor muzeului a fost însă promptă, colecţia Fragonard, clasată *„monument historique"*, poate sta liniştită sub sticlă, în timp ce noile exponate *à corps ouvert* nu au ce căuta în faţa publicului. Militanţii pentru drepturile omului au evidenţiat sursa problematică a „materiei prime", şi anume provenienţa incertă a celor 17 cadavre de chinezi minuţios plastifiate. Organizatorii expoziţiei nu au putut face dovada că au avut acordul persoanelor pentru ca rămăşiţele lor pămînteşti să fie folosite în acest fel, în plus apărînd şi suspiciunea că ar fi vorba de corpurile unor prizonieri condamnaţi la moarte, care, evident, n-au avut nici un cuvînt de spus, n-au fost întrebaţi dacă îşi donează corpurile *postmortem*. De aici acuza de afront la adresa demnităţii umane, în ciuda tuturor apărătorilor expoziţiei, care nu mai pridideau cu lauda meritelor didactice şi estetice, elogiind impecabila acurateţe anatomică. Cam în acelaşi timp, corpul uman era vedeta unei alte expoziţii, organizată la *École nationale supérieure des beaux-arts de Paris*. Philippe Colmar, profesor de anatomie artistică, este cel care a realizat această alăturare de desene, gravuri, mulaje, statui, picturi, fotografii – mărturie a ultimelor patru secole de interes artistic faţă de corpul uman. În multe cazuri, interesul este ştiinţific, iar dimensiunea estetică – involuntară. De exemplu, povestea unui mulaj al craniului lui Descartes, realizat în 1913 de Paul Richter, reputat profesor de anatomie la Academia de Artă. După cum se ştie, Descartes moare în 1650, în Suedia, la curtea Reginei Christina. Cîţiva ani mai tîrziu, Franţa îi reclamă rămăşiţele, şi le şi primeşte, însă fără cap. După o serie de aventuri, în care preţiosul craniu rătăcit este vîndut, pierdut sau disputat, acesta reapare la Paris în anul 1821, oferit paleontologului Cuvier, de către chimistul Berzelius. Venerabila relicvă este studiată din perspectiva antropometrică, la modă atunci, încercîndu-se explicarea genialităţii prin măsurători. Totuşi, pentru a fi siguri că au de-a face cu adevărata „cutie neagră", care ar putea explica misterul filozofiei, apelează la profesorul Richter pentru o expertiză anatomică. Acesta are ideea de a reconstitui un mulaj cranian, pornind de la portretul făcut de Frans Hals. Experimentul este considerat un succes ştiinţific, ţeasta primită de Cuvier intră perfect în mulajul puzzle construit de anatomist. Descartes este Descartes! Dar unde e dualismul suflet-corp?

„Ibsen ştie să urască şi îl admir pentru asta“

– interviu cu dramaturgul Jon FOSSE –

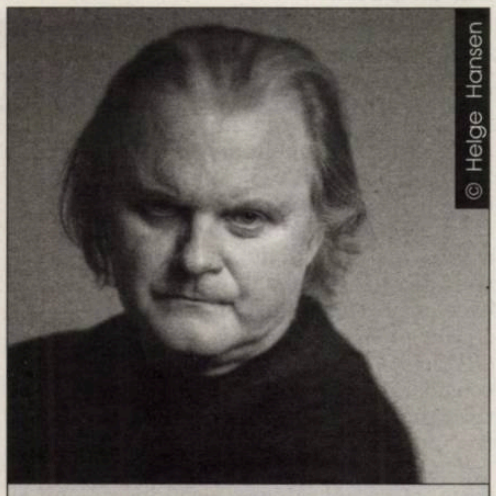

Pe 10 septembrie, scriitorul Jon Fosse a primit la Oslo, în cadrul unei ceremonii, Premiul Ibsen, în valoare de 2,5 milioane de coroane norvegiene. Premiul, oferit de guvernul norvegian, a mai fost acordat pînă acum regizorilor Robert Wilson şi Ariane Mnouchkine. Fosse, care a început prin a scrie poezie, proză, cărţi pentru copii, este în acest moment cel mai cunoscut dramaturg nordic, piesele lui fiind jucate peste tot în lume şi traduse în peste 40 de limbi. În România, i s-au jucat piesele Vis. Toamna *(regia Radu Afrim, Teatrul de stat Arad),* Frumos *(regia Vlad Massaci, Teatrul „Toma Caragiu“, Ploieşti)* şi Somn *(regia Sorin Militaru, Teatrul Naţional din Tîrgu Mureş). Fosse e celebru pentru scrisul lui extrem de poetic, minimalist, în care tăcerile joacă un rol esenţial în economia întregului. (Interviul integral va fi publicat în revista* Scena.ro *nr. 11/2010, în dosarul special „Teatrul norvegian – de la Ibsen la Jon Fosse“, dosar realizat cu sprijinul Ambasadei Norvegiei la Bucureşti.)*

Aţi fost de multe ori comparat cu Ibsen, încă de dinainte de a primi Premiul Ibsen. Ce părere aveţi despre această paralelă? Ce crede Jon Fosse despre Ibsen ca scriitor?

Aş spune, desigur, că această comparaţie e nedreaptă, atît pentru Ibsen cît şi pentru mine. Dar sîntem amîndoi norvegieni şi nu sînt foarte mulţi dramaturgi norvegieni care au devenit cunoscuţi în lume de la Ibsen încoace, aşa încît, de cîte ori e vorba despre dramaturgia norvegiană, se vorbeşte despre Ibsen şi despre mine, iar comparaţia devine evidentă. Ca tînăr cititor nu-mi plăcea Ibsen deloc, piesele lui mi se păreau prea construite, alcătuite din multe cercuri concentrice. Am început să-l înţeleg numai după ce am lucrat eu însumi pentru teatru şi am văzut cum funcţionează scrisul pentru teatru. Acum pot să spun că îl admir destul de mult, îl consider un *demon al teatrului,* cel mai întunecat scriitor din literatura lumii. Ibsen ştie să urască şi îl admir pentru asta.

Credeţi că ura poate fi un fel de motor care dă putere literaturii sau teatrului?

Ce vreau să spun este că Ibsen descrie, cel puţin în piesele lui tîrzii, dar şi în cele de început – *Peer Gynt* sau *Brand* – forţele distructive ale vieţii aflate în plină acţiune. Aceste forţe lucrează tot timpul, nu se opresc niciodată, iar el ne arată acest lucru fără milă în dramele lui de familie. Îl admir pe Ibsen, dar nu pot spune că îl şi iubesc. Ură există şi la Strindberg, să spunem, dar acolo ura e normală, pentru că se leagă la un moment dat şi de dragoste. La Ibsen însă nu e deloc dragoste, nici măcar o urmă. Trebuie să fii extrem de puternic ca scriitor ca să fii atît de consecvent distructiv, aş spune că trebuie să fii geniu pentru asta. Se apropie de un fel de dragoste mitologică. Aşa văd eu lucrurile. Ce mi se pare stupid însă este faptul că Ibsen era familist şi, se pare, îi plăcea. Pur şi simplu nu înţeleg cum era posibil aşa ceva. Aici trebuie să-l citez pe James Joyce, care a spus undeva: „dacă Ibsen e familist, atunci eu sînt episcop“.

Apropo de ură, sînt convinsă că ştiţi că aveţi destulă şi în opera dvs., şi aici se vede cum operează forţele distructive ale vieţii. Împărtăşiţi această viziune cu Ibsen...

Sînt convins că a fi un bun scriitor înseamnă să încerci să nu faci compromisuri. Aşa încît, eu unul nu mă gîndesc niciodată atunci cînd scriu la mesajul pe care îl va transmite opera mea. Desigur, îmi dau seama că e multă forţă distructivă şi în opera mea, dar cred că este şi destulă dragoste, şi un fel de reconciliere. Şi nu găseşti deloc aşa ceva la Ibsen.

Să nu faci compromisuri nu e deloc simplu, iar în cazul dvs., cu toată faima pe care o aveţi în lume, şi mai ales după ce aţi luat Premiul Ibsen, se poate spune că sînteţi pe cale să deveniţi propria statuie. Cum reuşeşte cineva care are un asemenea succes să rămînă credincios vocii sale de scriitor?

Am scris primul meu roman la 20 de ani şi în 1983 am fost publicat pentru prima dată. Am fost întotdeauna, mai mult sau mai puţin, un scriitor independent şi aşa vreau să rămîn. A scrie nu e deloc accidental pentru mine, ci ţine în mod profund de ceea ce sînt. E fascinant şi pentru mine faptul că scrisul vine, în ceea ce mă priveşte, dintr-un loc total necunoscut. Într-un fel, nici nu sînt cel care scrie. Aş spune că e vorba despre trei persoane în cazul meu: Jon scriitorul e diferit de Jon persoana privată şi de Jon persoana publică. Încerc să-i ţin separaţi. A scrie este pentru mine un act foarte secret, care se întîmplă într-un mod special, mai ales cînd e vorba de teatru.

Aţi început prin a scrie ficţiune, aţi scris şi cărţi pentru copii, apoi v-aţi întors spre teatru. Ce a provocat acest traseu?

Am scris înainte de toate poezie, dar am fost publicat mai întîi cu proză. Am scris şi cărţi pentru copii. La vremea aceea nu-mi plăcea deloc teatrul. Cred că faptul că am ajuns să scriu pentru scenă a fost încă unul dintre acele „accidente ale vieţii“. Am fost rugat să scriu pentru Teatrul din Bergen, unde locuiesc, şi am refuzat de mai multe ori, pînă cînd un prieten regizor a venit să lucreze la Bergen şi mi-a solicitat şi el o piesă. Proiectul în care m-a rugat să mă implic consta într-un fel de competiţie între două grupuri de creatori – artişti, regizori, dramaturgi – ale căror proiecte cîştigătoare urmau să fie produse. Am acceptat, ca să fiu cinstit, pentru bani. Îmi amintesc că mi s-a spus că trebuie să scriu mai întîi un rezumat al piesei, dar cum mie asta mi se pare imposibil – e ca şi cum ţi s-ar cere un rezumat al unei viitoare piese muzicale – eu am scris toată piesa. Aşa s-a născut prima mea piesă, *Cineva are să vie* (piesă apărută în volumul cu acelaşi titul, în traducerea lui Carmen Vioreanu, Editura Unitext, 2002, *n.n.).* Prima dată a fost foarte ciudat pentru mine să scriu aşa – cu dialoguri, cu pauze... Dar, chiar dacă pe atunci nu-mi plăcea teatrul, mi-a plăcut să scriu aşa. Am fost destul de sigur în timp ce o făceam că e vorba despre literatură de bună calitate, deşi nu eram sigur dacă aşa ceva poate fi pus în scenă. Atunci n-am cîştigat competiţia, dar acum această piesă este cea mai jucată piesă a mea, a fost montată în toată lumea, mi-a lansat cariera în Franţa, iar în toamnă va fi montată pentru prima dată la Shanghai.

Cum a fost să vedeţi prima dată ceea ce aţi scris / spus de actori pe scenă?

A fost grozav! Prima mea piesă produsă a fost *Nu ne vom despărţi niciodată,* care e aproape un monolog. Actriţa din rolul principal era foarte bună şi a reuşit să păstreze totul la o intensitate extremă, era foarte frumos. În plus, era o experienţă foarte interesantă să împart toate astea cu toţi cei implicaţi în spectacol, asta mi-a plăcut. Se vorbeşte mult despre singurătatea scriitorului, „singurătatea alergătorului de cursă lungă“ şi e adevăr în asta: mulţi scriitori urăsc pur şi simplu să-şi vadă opera schimbată, chiar cînd e vorba despre detalii, aşa că preferă să o scrie şi să-i dea drumul în lume şi să nu se mai intereseze îndeaproape de ea, dar mie mi-a făcut mare plăcere să văd piesa pe scenă şi mi-a dat încredere.

Şi totuşi, scrieţi singur, nu sînteţi genul de dramaturg care să lucreze un text împreună cu actorii, cu echipa, să-l schimbe pe parcursul repetiţiilor...

Da, asta e altceva. Să scriu împreună cu echipa ar semăna cu a face sex în grup. Iar mie îmi place să fac sex cu o singură persoană. N-aş scrie niciodată împreună cu altcineva. E foarte greu să schimbi ceva într-o piesă de-a mea, e un fel de sistem închis. Marii regizori nici nu încearcă să facă asta vreodată, ei contribuie în alt fel la crearea atmosferei, la reglarea pauzelor şi a tăcerilor, toate astea fac spectacolele să nu semene unul cu altul, dar ei nu schimbă nimic în text. Numai regizorii mediocri fac asemenea schimbări.

Aţi afirmat la un moment dat că pentru dvs. „forma este conţinutul“, puteţi dezvolta ideea? Sînt scrierile dvs. dincolo de genurile literare, aşa cum le ştim, pot fi ele numite într-adevăr teatru?

Cred că e vorba de scris, pur şi simplu. Pentru mine, a scrie pentru teatru include şi proza, şi poezia. E un amestec, un fel de roman modern. De fapt, e doar literatură. Mi se pare foarte adevărat ce a spus Lorca la un moment dat, anume că „o piesă este un poem care se ridică în picioare“. Ce înseamnă scrisul pentru mine? Cu siguranţă nu înseamnă să alcătuiesc rapoarte în stil realist de pe coasta de vest a Norvegiei. A scrie înseamnă actul de a asculta. Ce anume ascult? Asta nu ştiu. Dar a scrie = a asculta. E ca şi cum aş asculta ceva ce este scris deja, ascult şi, la un moment dat, mă aşez şi scriu, ca o secretară. Sînt norocos dacă ceea ce scriu se poate pune în scenă. Adesea sînt întrebat dacă am scris o piesă sau alta avînd un actor anume în minte. Răspunsul este – niciodată. Rolurile din piesele mele nu au chip pînă cînd un actor sau altul nu le joacă, şi atunci ei sînt cei care le dau o faţă, mişcările şi nuanţele respective. Şi cred că, cel puţin parţial, acesta este motivul pentru care piesele mele au succes peste tot în lume, în toate culturile, nu numai în Europa, ci şi în Japonia, Coreea, Iran, India.

Oamenii sînt aceiaşi peste tot...

Există ceva în comun. Apropo de sursele de inspiraţie, nu scriu despre cei pe care îi cunosc. Sînt un om foarte discret, ţin la viaţa mea privată şi nici nu cred că realitatea aşa cum este are o calitate literară. În Norvegia, se scriu romane despre mama, despre tata, şi despre veri, atunci cînd autorul nu are fraţi sau surori. Eu nu folosesc niciodată propriile experienţe sau, dacă scriu despre ceva ce am trăit, atunci, cu siguranţă, e ceva ce ai trăit şi tu, şi mulţi alţi oameni. Scriu despre ce avem în comun.

a consemnat Cristina MODREANU

N-aş scrie niciodată împreună cu altcineva. E foarte greu să schimbi ceva într-o piesă de-a mea, e un fel de sistem închis.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Oricît ne-ar apăsa – e vorba de o elită, desigur – meciul cu Franţa la fotbal, sper că nu comit o diversiune atrăgînd atenţia asupra Open-ului de snooker în plină desfăşurare la Eurosport şi la Glasgow. (Radu Cosaşu)

■ Trec peste faptul că apreciez la superlativ şi talentul, şi inteligenţa, şi eleganţa lui George Clooney, ignor şi pasiunea subită pentru Thekla Reuten, nici măcar nu spun că Anton Corbijn este unul dintre fotografii mei preferaţi, şi tot îmi rămîne să vă recomand *Americanul* pentru thrillerul european care este: filmat atipic pentru genul său, cu mult stil şi cu lungi perioade de tăcere. Unde mai pui că Herbert Grönemeyer a compus, doar pentru a doua oară în carieră, coloana sonoră. (Marius Chivu)

craii de burta veche

Clătita şi plăcinta

Deşi cele mai multe denumiri central-europene ale *clătitei – palacsinta* în ungară, *Palatschinke* în Austria, *palainka* în cehă etc. – trimit la o origine latină a cuvîntului, *placenta,* românii se încăpăţînează să numească aluatul subţire, copt iute în tigaie, *clătită,* nu *plăcintă,* de la un cuvînt slav ce înseamnă „a scutura“ (de unde şi *a clăti, a clătina*). Pesemne, de la gestul amestecării aluatului cu ouă şi cu lapte, ori din cauza manevrei iscusite de întoarcere a clătitei.

Mîncarea e străveche, reţeta este simplă. Şi totuşi, se întîmplă adesea ca aluatul să nu se lege, clătita să fie din cale afară străvezie sau prea groasă, ruptă, băşicată, palidă sau pîrjolită. Austriecii – vrednici culegători şi păstrători creativi ai bucătăriei central-europene – dau, în *Die 100 klassischen Gerichte Österreichs,* o reţetă cu care s-ar merge la sigur: pentru 12 clătite, se iau 420 gr. de lapte, 100 gr. de ouă întregi, 40 gr. de gălbenuş, 3,5 gr. de sare, 175 gr. de făină, şi unt clarificat, pentru uns tigaia. Ouăle, gălbenuşurile şi sarea se amestecă bine cu jumătate din cantitatea de lapte. Se cerne apoi, puţin cîte puţin, făina, amestecînd continuu. Restul de lapte se adaugă, treptat, la urmă.

Placenta, în latină, e, deopotrivă, înveliş embrionar şi aluat, foaie de plăcintă. Spus altfel, fără umplutură, clătita nu-şi prea are rostul. Dar conţinutul e o altă povestire.

Amicul Dejun

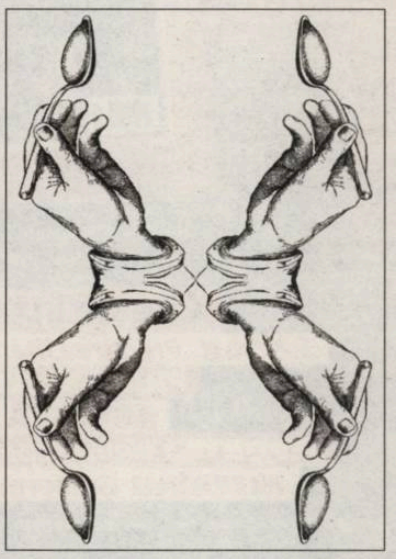

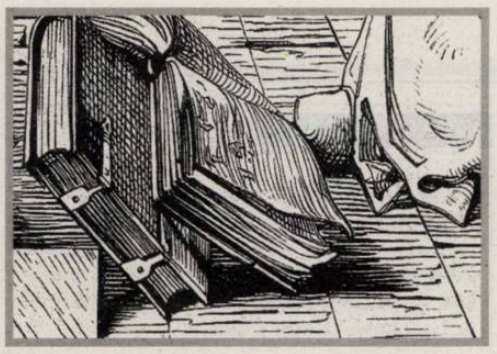

Simona SORA

biograffiti

Oglinda prezentului

Am ajuns, la sfîrşitul verii, pentru prima dată, la Sighet. După o scurtă escală la Baia Mare, urma să ieşim din ţară pe la vama Petea, aşa încît am amînat cu o zi plecarea ca să ajungem la Memorialul Victimelor Comunismului şi al Rezistenţei, despre care citisem, auzisem, văzusem (pe ecrane) atîtea. Am făcut chiar şi o vizită virtuală pe impecabilul lor site (http://www.memorialsighet.ro/). Nimic nu poate însă înlocui drumul pînă acolo, în nordul nostru extrem, la cîţiva kilometri de Ucraina, unde Ana Blandiana şi Romulus Rusan au reuşit (cu ajutorul Consiliului Europei) să facă din neantul ororii omeneşti o escală obligatorie pentru oricine vrea să priceapă cu propria minte pe ce lume se află.

Probabil nu întîmplător am ajuns la Sighet atît de tîrziu şi nu doar cu ai mei, ci şi cu o veche prietenă (întîmplător şi rudă) stabilită de cîţiva ani în Baia Mare ca medic oftalmolog. Nu ne văzuserăm de mulţi ani şi drumul de la Bucureşti la Baia Mare îl făcusem special s-o revedem. Nici ea nu ajunsese – deşi locuieşte la doi paşi, iar în anumite zile din săptămînă are consultaţii într-un cabinet din Sighet – să vadă Memorialul. Am intrat împreună în sala hărţilor, am ascultat un moment prezentarea muzeului pe care urma să-l vizităm şi apoi vechea mea prietenă (pe care o cunosc de cînd avea două zile) a dispărut. Am căutat-o o vreme, după care am sunat-o. Ieşise în curtea interioară, copleşită de ceva ce o lăsase fără suflare şi îi tăiase genunchii. Abia atunci mi-am amintit că, încă din copilărie (şi apoi toată adolescenţa ei), Zoe ne convinsese pe toţi – prin predicţii exacte şi viziuni de-a dreptul româneşti, căci a fost dintotdeauna o mare cititoare – că e „sensibilă" la tot felul de lucruri, în special la emoţiile extreme (trecute, prezente şi viitoare). Ce simţise intrînd la Sighet, în celula în care a murit Iuliu Maniu, aflată imediat după sala de prezentare a gulagului românesc (cu închisori, azile psihiatrico-politice, gropi comune), întrecuse în intensitate nu numai ce simţise vreodată, dar şi ceea ce-şi imaginase că s-ar putea afla în zona neagră a suferinţei omeneşti. A ieşit rapid, după ce abia intrase, lividă şi cu două dungi vinete în jurul buzelor, ajutată de un domn în vîrstă care se afla în aceeaşi celulă.

Nu trebuie însă să fii atît de *sensitive* ca să fii copleşit de concentratul memento de la Sighet. Întrebată adesea de ce au ales Sighetul, de ce au făcut un muzeu al represiunii comuniste dintr-o veche închisoare austro-ungară transformată în penitenciar comunist de maximă siguranţă, Ana Blandiana a vorbit mai ales despre încărcătura de semnificaţii a locului, despre retezarea brutală a elitelor intelighenţiei româneşti interbelice, a elitei politice, culturale, religioase, dar şi profesionale. Maramureşul, de altfel, în întregul său, a fost o zonă imposibil de asimilat de către sovietici şi imposibil de stăpînit. Ilie Lazăr, fruntaşul ţărănist arestat odată cu „lotul Maniu" şi căruia îi este dedicată una dintre sălile principale, e unul dintre acei nobili maramureşeni care nu s-au predat niciodată, o figură charismatică, de o rezistenţă fizică, psihică şi morală legendare, un conducător adevărat cum nu veţi întîlni în ultimii 50 de ani de „politică" românească. A făcut 20 de ani de puşcărie şi apoi a trăit 10 ani la Cluj, în cartierul Grigorescu. Cînd îi citeşti biografia şi, mai ales, cînd îi vezi figura (trebuie să fi fost o apariţie în Clujul acelor vremuri!) nu-ţi vine să crezi că a fost, chiar şi pentru o perioadă atît de scurtă, contemporan cu noi. Cînd străbaţi însă cele aproape 60 de celule transformate în săli tematice şi cronologice ale represiunii, vezi zeci, sute de asemenea figuri – oameni demni, inflexibili, umani pînă şi în infernul inimaginabil din această (şi din alte) puşcărie comunistă. Unde o fi dispărut această specie?

La Sighet au fost închişi şi, în parte, exterminaţi reprezentanţii elitelor româneşti, oameni care ştiau exact cine sînt şi care îi puteau face şi pe alţii să înţeleagă acest lucru. Dacă la Aiud erau închişi mai ales foştii membrii ai Gărzii de Fier, la Galaţi – capii Partidului Naţional-Ţărănesc (Ilie Lazăr a stat acolo o vreme, din '47 pînă în '51), la Făgăraş – foştii poliţişti, la Sighet au ajuns şefii principalelor partide politice, principalii miniştri, episcopii greco-catolici şi romano-catolici ai vremii. Numele lor, ale tuturor, ar trebui pomenite, măcar în „Ziua Memoriei" (unul dintre evenimentele anuale de la Sighet), de fiecare ziar din România. Din memoriile unora dintre cei care au rezistat regimului de înfometare, bătaie, privare de îngrijire medicală, am aflat în ultimii ani amănunte halucinante despre teroarea fizică şi psihică pe care o aplicau – inventiv şi cu plăcere – gardienii puşcăriilor comuniste, despre crimele nepedepsite care nu mai pot fi dovedite, despre umilirea unor oameni bătrîni, bolnavi, în pragul morţii. La Sighet a existat, se pare, cel puţin o excepţie, cea a gardianului numit „Cireşică" sau „Piccolo" – pomenit de Andrea Dobeş în excelentul său studiu de caz, *Reprimarea elitelor interbelice: colonia „Dunărea" Sighet (1950-1955)* –, gardian care avea o deosebită consideraţie pentru preoţii uniţi, dar şi pentru Iuliu Maniu, pe care-l numea „tatăl nostru" în convorbirile cu ceilalţi deţinuţi.

Ce nu se poate însă povesti e atmosfera apăsătoare, aerul încremenit şi panica de-a dreptul organică intrate în zidurile refăcute ale închisorii. Cînd intri în camera fără ferestre sau aerisire („Neagra") unde erau izolaţi deţinuţii consideraţi „recalcitranţi", ţi se taie respiraţia, la propriu, simţi – ca ei, atunci – lespedea care se închide deasupra.

Trebuie mers periodic la Sighet, căci Memorialul Victimelor Comunismului şi al Rezistenţei este mai mult decît „un mijloc de resuscitare a memoriei colective", cum a fost numit: e o oglindă deloc flatantă a prezentului, cu destulele lui mizerii, laşităţi şi oportunisme, dar şi a viitorului proxim, cu inevitabilele sale scadenţe.

PUBLICITATE

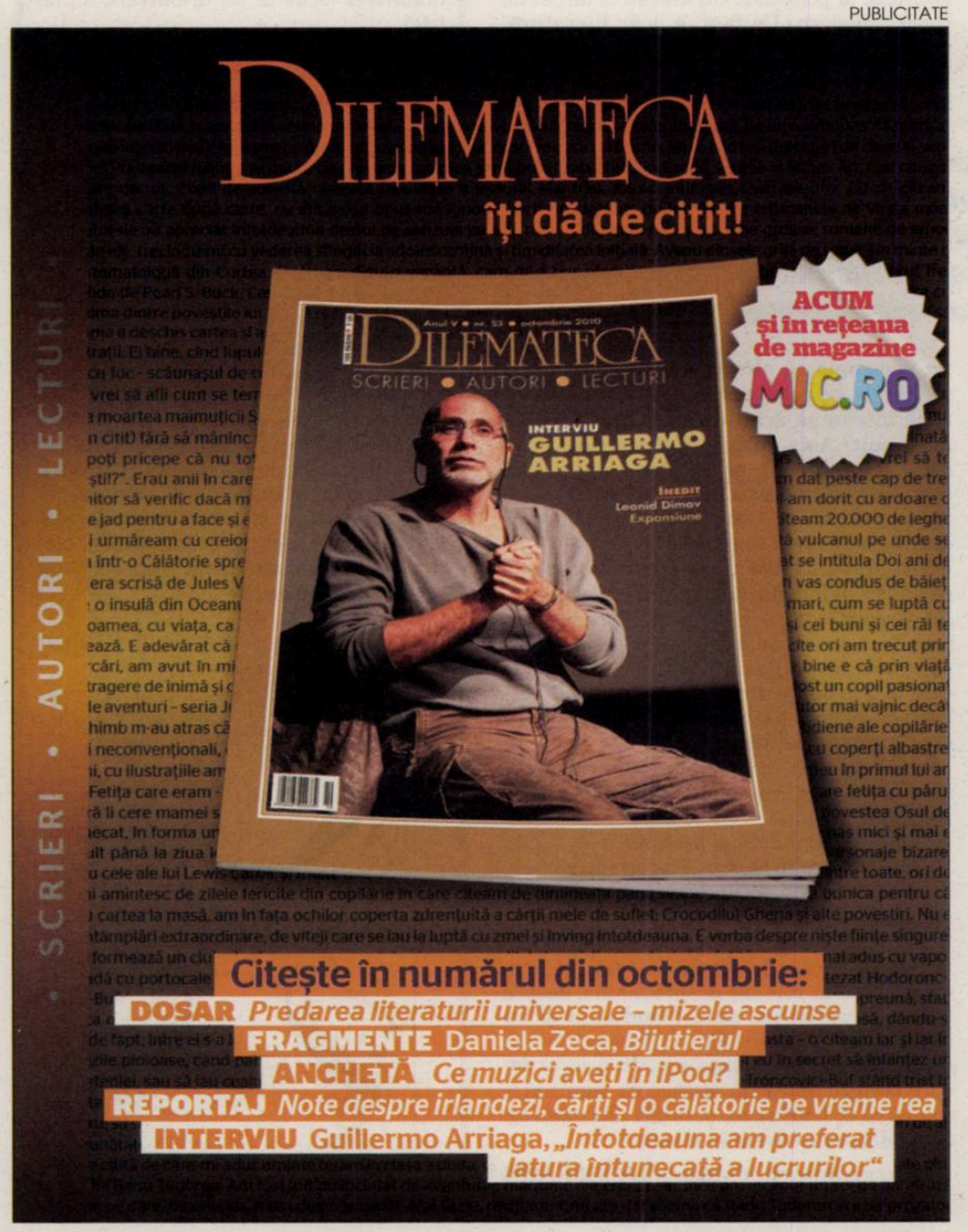

PUBLICITATE

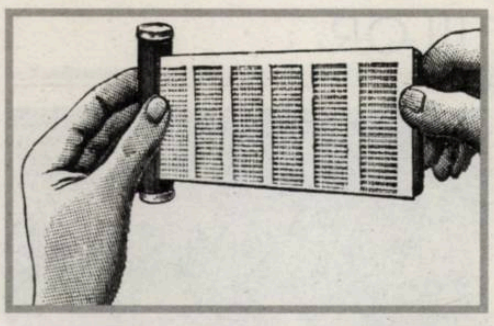

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Meşterul ca ucenic perpetuu

Joi, 9 septembrie, seara, am avut privilegiul să-l urmăresc pe Maestrul Radu Beligan (sau *Meşterul,* cum îl numeşte altă parte a breslei, un apelativ preferat şi de bulimicul teatral care vă scrie acum) vorbind *sans faille* „despre viaţă şi artă", cale de două ceasuri, cîtorva sute de persoane reunite în sala „Mitiţă Constantinescu" a Băncii Naţionale a României.

În cadrul „Zilelor culturale" ale BNR, la 130 de ani de la înfiinţarea Băncii Centrale, guvernatorul Mugur Isărescu a avut inspirata idee de a ne confrunta cu această extraordinară energie nonagenară, mărturie cît se poate de vibrantă a peste şapte decenii de viaţă teatrală românească. Oglinda scenei, a ludicului histrionic fără vîrstă, aşezată în faţa chipului de azi al „Bătrînei Doamne" a finanţelor. Magia jocului, fervoarea metamorfozei, *qui pro quo*-ul, cultul plăcerii, emblema efemerului prin excelenţă au copleşit cu eleganţa, subtilitatea şi căldura evocărilor, dar şi cu fineţuri aluzive şi fermecătoare efecte teatrale, un public riguros, presupus rece şi încruntat (conform prejudecăţilor mele), dar care s-a lăsat cu voluptate pradă emoţiei uneori de-a dreptul covîrşitoare.

Alfa şi omega – ridicarea şi coborîrea cortinei – le-au constituit vraja uceniciei şi elogiul iubirii. Două virtuţi atotcuprinzătoare, de care sufletul românesc resentimentar – dominat astăzi de ură, dezbinare, furie (auto)distructivă, decerebrare, dezumanizare – este din ce în ce mai străin.

Meşterul a început prin a-şi mărturisi tandra recunoştinţă (nu lipsită, ba dimpotrivă, plină de evocări nostalgice, dar şi de multe paranteze anecdotice, cu ataşante punctări picante) a învăţăcelului care a fost şi a rămas. Bucuria de-a se fi înfruptat din rigorile exemplare, forţa formativă şi jubilaţia molipsitoare a maeştrilor. Din fermitatea Luciei Sturdza Bulandra, sobrietatea lui Storin şi boieria lui Vraca. Din generozitatea, hedonismul spumos, energetismul scenic şi harul iradiant, pe nume Puiu Iancovescu. Din forţa regizorală, de-un rar egalabil magnetism de echipă, a lui Sică Alexandrescu. Din epicureismul bonom al lui Giugaru şi simţul scenic al lui Birlic. Plus întîmplări de la Institutul Internaţional de Teatru, turnee franco-rusojaponeze, cu Laurence Olivier, Eugen Ionescu, multe altele şi multi alţii, totul într-o retorică scenică desăvîrşită, cu o perfectă alternare a momentelor vizuale, subtile pauze de efect, ironie subţire, aluzii fine. Între altele, am văzut cu încîntare monologul caragialian *1 Aprilie,* o bijuterie pe cît de ofertantă comic pe atîta de dificilă ca joc al nuanţelor antinomice, unde jubilaţia farsei şi hohotul complice drăcesc se termină, totuşi – paradoxala cruzime auctorială a lui Caragiale! – printr-un omor!... („Auzi putere la Poltronul!... de frică!").

Iar la urmă, ca un soi de morală a fabulei, ne-a spus că, tot mai des întrebat fiind despre secretul longevităţii, şi-a dat seama că, pentru domnia sa, acesta se întrupează într-un singur cuvînt: iubirea.

„Iubiţi orice... Nu contează ce, *dar iubiţi!*"

Cu alte cuvinte, fie că alegi natura sau cultura, *eros* ori *agapé,* sportul sau artele, stupăritul, fotografia, grădinăritul, filatelia, numismatica, astronomia sau gastronomia, esenţiale sînt puritatea, convingerea şi tăria dăruirii de sine. Împlinirea prin celălalt, armonia dizarmoniilor.

Ştiu, acuma, ce-şi vor şopti în barbă unii dintre dumneavoastră. Am şi vorbit cu cîţiva prieteni circotaşi (eminenţi, sublimi, dar maximalişti etic şi, prin urmare, crunt distructivi) despre cît de bucuros, aproape „eteric", am ieşit de la BNR după seara Meşterului Beligan: „Moşule, mă laşi!?! Ce dracu facem cu compromisurile comuniste, cu acomodarea dejistă şi coşurile de flori trimise ritmic Elenei Ceauşescu, cu jalnicele vorbiri din plenare, tolerarea structurilor securiste din teatre, acomodarea deliberată şi fabulos plătită, o viaţă-ntreagă, cu Aparatul, dar şi cu statutul de agent de influenţă în diaspora, ca să nu mai zic de marea masonerie...?"

Şi încă altele asemenea.

Ei bine, „m-am născut odată cu România Mare şi sînt ombilical legat de ea" – spune Radu Beligan. „Nu e o calitate, e un minunat blestem. Am traversat patru dictaturi şi pot să spun acum în gura mare că am fost necredincios regimurilor şi întotdeauna credincios României."

Pe scurt – după cum mi-a amintit, cu parşivă duioşie, un fin şi îndelung cunoscător al compromisurilor *politice* cu cîştig (etno)*cultural* strategic – acelaşi Radu Beligan, care-i trimitea coşuri cu flori Tovarăşei, a adus în 1988 pe scena Naţionalului ditamai compania Cheek by Jowl cu *Furtuna,* un spectacol care a ridicat în picioare publicul din Sala Mare scandînd minute în şir *„free-dom, free-dom, free-dom".*

Da, mi-aduc înfiorat aminte: a fost un moment teribil, o trăire unică, adevărat *katharsis* colectiv.

Răuvoitorii or să-mi spună că totul era „cu voie de la poliţie", că „partea *bună* a Securităţii complota de mult să..." ş.a.m.d.

Ei, şi? N-are-a face! Vorba e că astfel de *întîmplări* au nevoie, la ceasul cuvenit/convenit, de oamenii de putere şi decizie care să fie în stare să le expună la lumina zilei. Măcar *din lojă* (fie vorba-ntre noi), dacă nu de la arlechin, acolo unde-i şade bine revoltei!

Asta e tot. Restul este metafizică.

Sau – ca să vin la superbul cîntec interpretat de Jean Gabin, cu care Radu Beligan a ales să-şi deschidă Seara – singurul lucru sigur pe care ţi-e dat să-l ştii în viaţă e tocmai: *„on sait qu'on sait jamais!".* La 18, la 25 ca la 60 de ani, după ce treci prin *„l'amour, le vin, les sous, les roses",* înţelegi că fericirea este infinit mai simplă decît ni se pare. Şi că, dacă ai parte în viaţă fie şi doar de cîteva *„matins de tendresse",* cînd te simţi iubit, te poţi considera împlinit.

Ei, da... Mă rog... Şi dumneavoastră, acuma! Despre aceste dimineţi de tandreţe, Meşterul Beligan nu ne-a vorbit, deocamdată. Nu-i nimic, pesemne că încă nu le-a venit timpul...

***Dan C. Mihăilescu** este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

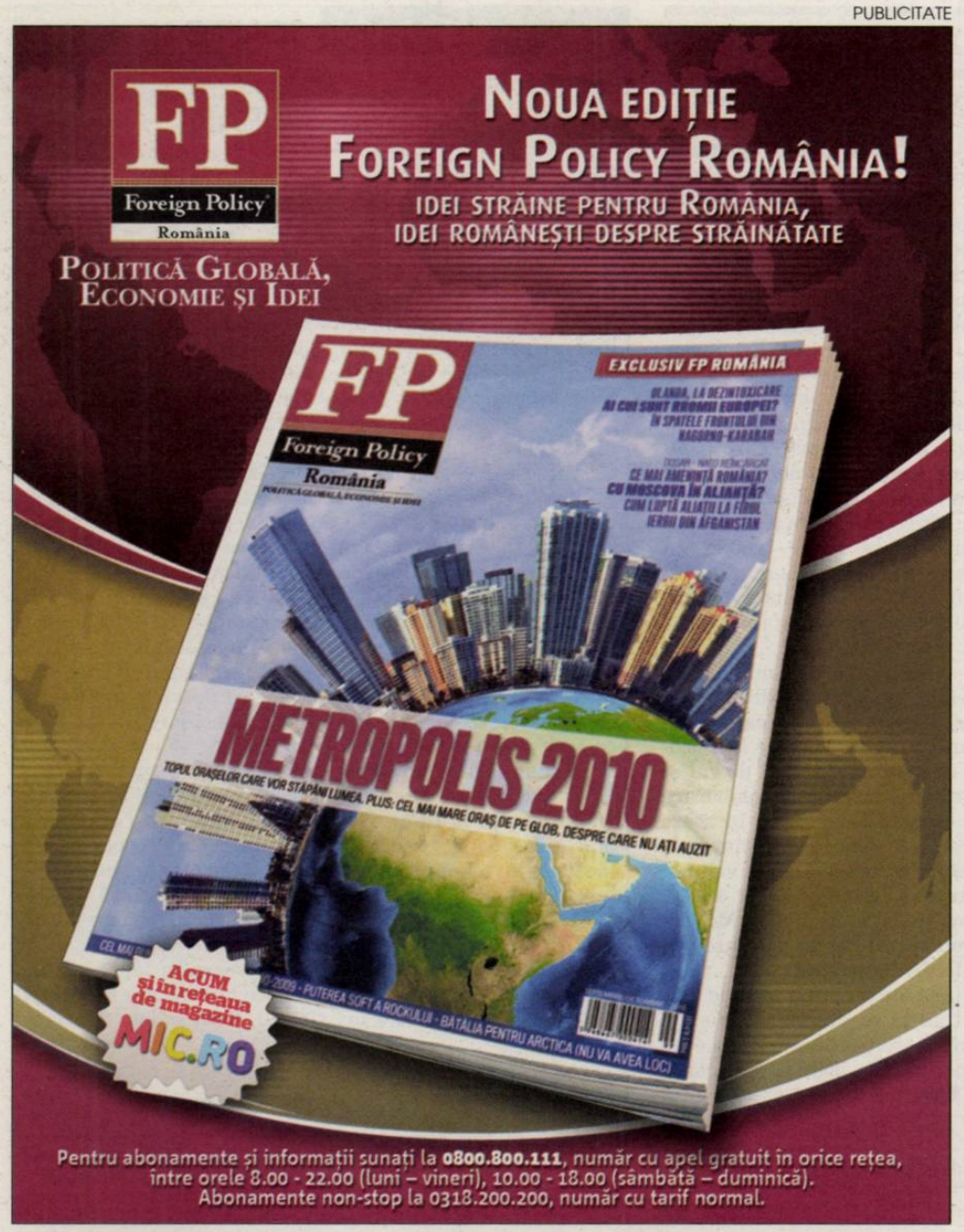

PUBLICITATE

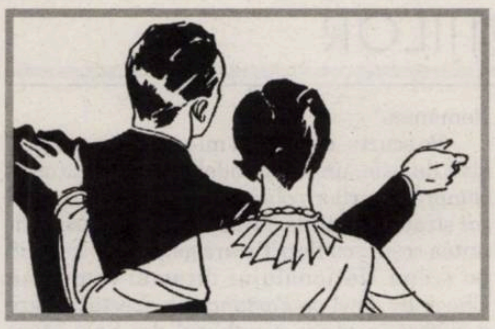

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

O demonstrație

Miercuri, 15 septembrie (dată care, indiferent de fluctuațiile – ca să mă exprim elegant – învățământului românesc din ultimii ani, continuă să aibă un ecou special în amintirea mea și, cu siguranță, a multor altora), miercuri, 15 septembrie, așadar, Teatrul Național din București și-a anunțat deschiderea noii stagiuni printr-o conferință de presă. Lucru obișnuit, altminteri. Mai puțin obișnuit a fost felul cum s-a desfășurat această conferință de presă; meniul ei, ca să zic așa. Un meniu care mie mi-a îndestulat nu doar agenda cronicărească, ci și o foame un pic mai veche și, cumva, aproape uitată. Dar să o luăm pe îndelete – vorbă ce n-are nimic de-a face cu mult mai răspînditul, astăzi, *delete*. Ba chiar dimpotrivă.

Mai întîi, trebuie să precizez că, lucrînd eu „cu carte de muncă" (nici o legătură cu munca de carte) la pomenita instituție, unde mă ocup de Centrul de Cercetare și Creație Teatrală „Ion Sava", evit în general să vorbesc, adică să scriu, despre activitățile și, mai ales, despre spectacolele acesteia, ca să nu generez vreun „conflict de interese". În locul și momentul unde trăim, ar fi păcat ca o astfel de ticăloasă acțiune întreprinsă în aria culturii să strice puritatea desăvîrșită a aerului și a apelor geo-climatic(e), politic(e), economic(e), social(e) și moral(e) pe care îl respirăm și în care ne scăldăm cu toții. Pe de altă parte, nu e corect nici să-i privez pe cititorii dilematici de informații despre „prima scenă a țării". De astă dată ar fi fost chiar urît să o fac.

Miercuri, 15 septembrie, ziariștilor adunați în marea sală principală a TNB (1135 de locuri) li s-a vorbit mai întîi, de către directorul general Ion Caramitru și de către directorul artistic Ilinca Tomoroveanu, despre: lucrările de reconstrucție a clădirii, ce vor începe în această toamnă și se vor sfîrși (cu voia lui Dumnezeu, a constructorilor și a altor factori de decizie la fel de greu influențabili) în 2012 (anul făgăduielilor mayașe – hm!), programul repertorial și regizorii chemați să-l concretizeze, dificultățile teatrului în contextul crizei și crizelor ce-i afectează pe cetățenii României, speranțele artiștilor în puterea artei lor de a trece peste obstacole conjuncturale. Le-a fost arătată imensa scenă proaspăt refăcută, cu un lemn special, adus din străinătate cu eforturi și cheltuială. Au fost invitați să pipăie o bucată frumos strunjită din acest lemn și, ca un fel de botez *sui generis* al punții superioare a „navei-amiral a teatrului românesc", cum poetic a definit cineva, cîndva, Naționalul bucureștean, să-și pună semnătura asupra ei. Apoi, Adriana Popescu, „Șef Serviciu gradul II – Serviciul Strategii Culturale, Comunicare și Relații Publice", cum sună titulatura birocratică a muncii inteligente și eficiente pe care o depune ea la TNB după întoarcerea în țară (a fost pînă nu demult directoarea Institutului Cultural Român de la Berlin), a anunțat auditoriul că, în chip de ilustrare a performanțelor acestei scene aproape neverosimile, avînd dimensiunile unui teren de fotbal, tehnicienii teatrului ne vor oferi o scurtă demonstrație practică. S-au stins luminile în sală. A bătut gongul, de trei ori. Marea cortină s-a deschis.

De cîte ori ne-am mai adus aminte, în ultimii ani, că teatrul este un tărîm al iluziei – al iluziei construite și controlate? De cîte ori ne-am mai întors, printre filosofările adînci, convențiile încremenite, experimentele scandaloase și amuzamentele ușurele (care își au și ele rațiunea de a fi, din moment ce există...), la curiozitatea genuină a copilului care desface ambalajul darurilor, neștiind ce o să găsească dincolo de el, la uimirea și fericirea lui curată în fața surprizei? De cîte ori ne-am mai întîlnit, la teatru, cu miracolele teatrului, cu nesfîrșita lui putință de a *face să pară,* cu incomparabila lui forță de a naște, *sub ochii noștri,* o lume din nimic, pentru a o distruge apoi, blînd și liniștit, ca să nască o alta? Și de cîte ori ne gîndim că în lumea noastră, de dincoace, trăiesc oameni pentru care cel mai important lucru din toate lumile este să ne facă pe noi să credem, pentru două-trei ore, că ei sînt altcineva și că, împreună cu noi, trăiesc altundeva, altcîndva, altcumva? În timp ce, pe acordurile muzicii gîndite de regizorul tehnic Vlad Stănescu (inspiratul „tată" al acestui inedit spectacol), trapele, sufitele, ștangile, turnantele, reflectoarele, filtrele și toate celelalte ingrediente misterioase ale poțiunii magice pe care ne-o servește, seară de seară, teatrul se mișcau cu o viață, parcă, autonomă, coborau, se înălțau, înaintau și se retrăgeau într-o alunecare tăcută, m-am pomenit deodată cu lacrimi în ochi.

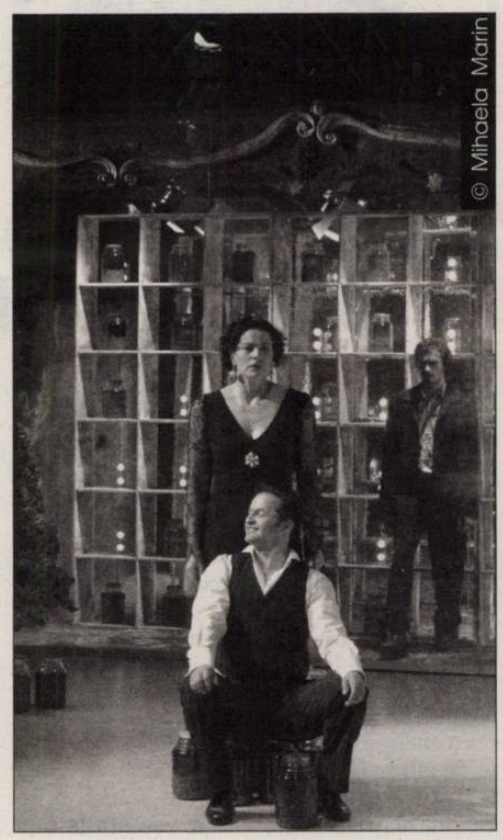

***Maia Morgenstern** și **Răzvan Oprea** în* Livada de vișini *de Cehov la TNB, regia: Felix Alexa.*

Erau lacrimi de bucurie și de recunoștință: bucurie că, măcar din cînd în cînd, insula lui Prospero se arată din ceață, și recunoștință că soarta, întîmplarea sau cine știe cine sau ce m-a făcut să ajung și eu acolo. Și mi-am dat seama, brusc, ce noroc extraordinar am. Sau ce ghinion.

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Aron BIRO

audio și n-am cuvinte

Satanic jazz

● John Zorn, *Mycale – The Book of Angels 13*, Tzadik, 2010.

Probabil mai rar decît pe vremuri, dar unii încă se mai plîng că rockerii sînt cu dracu', că arată nu știu cum și dau din cap ca niște posedați. Dar l-ați văzut pe John Zorn cum face? Mai ales cînd e în aceeași încăpere cu omologul său (din lumea rockului) Mike Patton, cu pionierul rockului psihedelic japonez Keiji Haino, cu chitaristul uns în toate unsorile Buckethead, cu toboșarul de la Napalm Death, ori masonul Justin Broadrick (Jesu, Godflesh). În această combinație (cu unele variațiuni), John Zorn a adus sub același acoperiș jazzul (free), metalul extrem (death metal, grindcore) și muzica de desene animate sub titulaturile Painkiller și Naked City (pe ultimii probabil i-ați remarcat pe coloana sonoră a filmului *Funny Games* al lui Michael Haneke).

Nu vă lăsați păcăliți nici de armoniile vocale sublime ale discului apărut sub numele *Mycale*. E un fel de „vorbit în limbi" *a cappella,* iar titlurile pieselor sînt nume de demoni din mitologia iudeo-creștină. Albumul e volumul 13 din suita *Masada Book Two* (16 albume!), compusă de Zorn, interpretată de numeroșii săi colaboratori și dedicată demonilor care au bîntuit cîndva Iudeea, iar acum îl bîntuie probabil pe artist. Mai este și un *Masada Book One* – tot cam atîtea albume, dar cîntate într-un cerc mai închis, de către Zorn însuși și grupul său Masada, mai puțin colaborationist, dar cu o mai intensă activitate live. Multiplele încarnări ale grupului Masada și cele aproape 30 de albume constituie poate cea mai cărnoasă și productivă perioadă (fațetă, mai corect) a carierei artistului, o tentativă ambițioasă de a scoate folkul evreiesc (klezmer) din zona tradițională și a-l aduce în lumea postmodernă, fie și cu suportul demonilor. Tentative de jazz oculto-satanic a mai avut Zorn cu cîteva materiale inspirate de Aleister Crowley și H.P. Lovecraft.

John Zorn arată ca Woody Allen în pantaloni de camuflaj și are o discografie de competența *Guinness Book:* peste 400 de albume compuse și/sau cîntate în aproape 60 de ani (presupunînd că și-a început cariera de improvizator free-jazz încă de la naștere). În lumea jazz, Zorn e cam ce e Mike Patton pentru lumea pop-rock: experimentator obsedat, mentor de școală muzicală, autor de coloane sonore, lider sau producător de trupe din cele mai variate genuri, deopotrivă idol și trădător al genului în care a crescut. Era inevitabil ca la un moment dat cărările lui Zorn și ale lui Patton să se intersecteze, pe cînd bîjbîiau cu bățul detector de comori prin deșertul muzical modern. Fiecare dintre ei și-a înființat o casă de discuri (Tzadik și Ipecac) prin care și-au produs și cîntat reciproc albume în ultimele două decenii, cele mai recente colaborări fiind seria de discuri publicate sub numele Moonchild Trio. Cu alte ocazii, Zorn a făcut muzică de cameră cu amicii săi din Franța, noise – cu cei din Japonia, computer music, coloane sonore originale și prelucrări de coloane sonore clasice (ciclul de 24 de albume *Filmworks).* De aceea îmi place să-l consider cel mai important activist din world music.

Desigur, eticheta induce în eroare, reflectînd mai degrabă versatilitatea și multiculturalitatea lui Zorn, decît sonoritățile etno, promovate de regulă sub această calificare. Probabil un amator de world music și-ar propune să-l ocolească pe Zorn pe viață, dacă ar auzi nechezatul de cal și guițatul de porc simulate cu saxofonul pe recenta colaborare cu Fred Firth (intitulată *Late Works).* L-aș sfătui în acest caz să-i acorde credit măcar vreme de o piesă (nici cinci minute) de pe *Mycale*. Spre deosebire de precedentele volume (instrumentale), *Mycale* propune un fel de klezmer a cappella minimalist, fără instrumente, cu iz de Bobby McFerrin, dar cîntat de un cvartet multicultural de domnișoare, cu versuri din Tora, Pessoa și felurite incantații.

Urmînd un model testat deja la aniversarea a 50 de ani, John Zorn a promis că în acest an va scoate 12 albume. În free jazz nu e chiar o performanță, se pot trage albume pe bandă în timp real, fără nici o planificare. Totuși, nu e cazul aici – *Mycale* e atît de ticluit, încît mă face să cred că și-a băgat Baal coada.

***Aron Biro** este autorul blogului http://aronbiro.blogspot.com*

ce mai spune

Robert ȘERBAN

Pe picior de plecare

Ar trebui să-mi fac bagajul. Plec vineri dimineață (la 5,40, fir-ar!), pentru o săptămînă, într-o colonie literară undeva pe lîngă Novi Sad. Sper să nu fie frig pe-acolo, fiindcă frigul mă indispune, mă face antipatic și îmi inhibă organul vorbitor de limbă sîrbă, care oricum e într-o involuție continuă de vreo 20 de ani, de cînd nu mă mai uit la televiziunile „cuscrilor".

Nu plec foarte liniștit. Luni, Crina va merge, pentru prima oară, la grădiniță. De vreo săptămînă facem exerciții de trezit la ora 8. Nu ne prea ies. Cucăie, sărăcuța. Dar nici tac-su nu se simte prea vioi așa de dimineață. Tac-su-s eu, să nu fie confuzii. Maică-sa ne dă deșteptarea, eu mă ocup cu pusul pe linia de plutire. Și pînă la urmă îmi iese, căci îi șoptesc la urechiușe tot felul de povestioare hazlii cu și despre grădi, cu și despre droaia de copii cu care o să se joace acolo, ca să-i pregătesc fetei orizontu' de așteptare. Iar ea se face că doarme, dar la un moment dat izbucnește în rîs și se ridică în funduleț. Mai greu se ridică tac-su... Iar mîine trebuie să o fac la 4,50!

Plec însoțit de un soi de febrilitate, de nerăbdare, căci urmează să-mi apară cartea de poezie. Săptămîna viitoare intră la tipar. Deși nu-s la debut, deși știu prea bine ce scrie înăuntru, ba chiar i-am văzut și coperta, mă încearcă un fel de emoție. Cred că am avut-o la fiecare volum nou, dar de data asta parcă-i mai pregnantă. Poate pentru că apare în preajma zilei în care schimb prefixul? Na, mă copilăresc și eu...

Ar fi fain dacă aș reuși să scriu ceva în tabăra asta. Poate cîteva pagini la roman. Poate la cărticica de poezii pentru Crina. E cam scurt timpul. Vom vedea. Și poate vom povesti.

***Robert Șerban** este scriitor.*

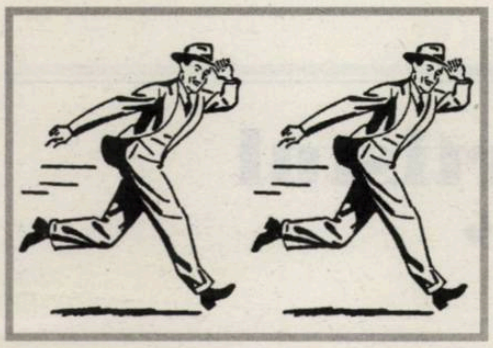

● ***Marţi, după Crăciun*** **(România, 2010), de Radu Muntean.**

Andrei GORZO

dilematograf

Minte limpede

În filmul *Marţi, după Crăciun,* care prezintă un triunghi soţie-soţ-amantă, Radu Muntean are grijă să evite tradiţionalele polarizări melodramatice – căsnicie stătută *vs* pasiune regeneratoare sau armonie familială *vs* pasiune bolnavă. În primele scene dintre soţ (Mimi Brănescu) şi amantă (Maria Popistaşu) şi dintre soţ şi soţie (Mirela Oprişor), Muntean şi co-scenariştii săi, Alexandru Baciu şi Răzvan Rădulescu, cartografiază exact cele două tipuri de intimitate cu care avem de-a face: cea dintre soţ şi soţie o fi ea un pic aplatizată de rutină, dar rămîne o intimitate relaxată, bine dispusă (au şi o fetiţă de 8-9 ani) şi (judecînd după secvenţa în care ea îl tunde, iar la un moment dat îl mîngîie în trecere pe penis) încă sexualizată; cea dintre soţ şi amantă o fi ea mai jucăuşă (filmul se deschide cu o minunată secvenţă de joacă postcoitală), dar e şi ea fixată în rutinele ei – e o aventură între doi adulţi responsabili, nu un *amour fou.* Scopul lui Muntean nu e acela de a aduce lucrurile la acelaşi nivel, pentru a sugera, facil-ironic, că, în cazul în care-şi va părăsi soţia, soţul nu va face decît să se mute de la ceva la acelaşi ceva. Scopul e acela de a prezenta mutarea lui într-un fel care să blocheze tentaţia spectatorului de a o judeca în termeni de bine şi rău. Scopul e acela de a ne face să vedem clar, fără nici un partizanat, trei oameni decenţi şi civilizaţi aflaţi într-o situaţie dificilă – în nişte raporturi de forţe care, oricum s-ar rearanja, vor rămîne inegale. Necesitatea renunţării la echilibrul de pînă atunci şi a creării unuia nou îi apare soţului chiar înainte de Sărbători, cînd se confruntă cu perspectiva de a nu-şi mai revedea amanta (care a plecat, oarecum supărată pe el, la maică-sa în provincie) pînă după Crăciun. Muntean putea să pedaleze aici pe disperarea bărbatului, pe nevoia lui fizică de a-şi revedea amanta şi pe eventuale presiuni venite din partea ei. Dar regizorul înăbuşă aceste elemente: ce-i drept, soţul pleacă de nebun în provincie, dar se împacă uşor cu amanta – aceasta chiar nu vrea să-l preseze. Muntean frînează melodrama pentru că, încă o dată, aceasta ar fi parazitat drama care-l interesează cu adevărat – aceea a unei minţi care încearcă să rezolve, la rece, o problemă morală care oricum nu poate fi rezolvată „corect". Paradoxul acestei abordări este că, deşi soţul e personajul aflat în poziţia „de putere", actorul care-l joacă e pus în dezavantaj faţă de partenerele sale. De fiecare dată cînd apare, Popistaşu poate prezenta cîte o altă faţă a personajului ei – mai întîi e amanta jucăuş-copilăroasă, apoi e *the professional woman* (e stomatoloagă), apoi o vedem supărată, dar hotărîtă să nu facă mare caz. Iniţial, Oprişor e mai indistinctă (femeia e oarecum ascunsă în spatele „soţiei"), dar, atunci cînd soţul „îi spune", are ocazia de a trece prin zece stări, de la indignare la masochism, şi e foarte puternică. Prin comparaţie, Brănescu rămîne indistinct: e clar că se gîndeşte adînc la ceva, dar, cu excepţia a două secvenţe în care poate juca jena socială (cînd e prins între soţie, copil şi amantă în cabinetul acesteia din urmă; şi atunci cînd mama amantei îl ţintuieşte cu o privire dezaprobatoare), cam asta-i tot. Să fie acesta un defect al filmului? În *Poliţist, adjectiv,* opacitatea protagonistului nu e un defect, filmul fiind despre cu totul altceva decît despre frămîntările conştiinţei sale. Tot aşa, faptul că nu ştim ce e în capul protagonistului din *Aurora* nu poate fi considerat un defect, intenţia filmului fiind tocmai aceea de a ne pune, clipă de clipă, să ghicim. Pe cînd, aici, cam ştim ce e în capul protagonistului, numai că „ce"-ul respectiv e destul de monoton, de nevariat.

La final, două vorbe despre stilul lui Muntean (asupra căruia voi reveni săptămîna viitoare): mai exact despre cum, în cea mai bună secvenţă, regizorul *desenează* pe ecran, prin mizanscenă, toate liniile de forţă ale conflictului dramatic. E vorba de secvenţa în care soţia (care încă nu ştie) trece pe la cabinetul amantei ca să-şi întîlnească soţul şi fetiţa (care trebuie să-şi pună aparat dentar). Scenariul ne dă o miniciocnire între soţie şi amantă (în problema utilităţii aparatului), cîteva replici de-ale fetiţei, din care rezultă că s-a împrietenit cu dentista, şi un personaj suplimentar – un coleg de-al dentistei, a cărui prezenţă se leagă sau nu se leagă, în capul amantului ei, de-o afirmaţie de-a ei de mai devreme, şi anume că ar mai avea şi alţi pretendenţi. Dar dialogul e aproape exclusiv tehnic; totul se face prin balet (amanta ajunge la un moment dat să stea între soţ şi soţie; fetiţa vine şi ea să umple spaţiul rămas liber între ei) şi prin modificări aproape insesizabile ale încadraturii în general fixe (atunci cînd dentista se duce să ia ceva dintr-un dulap şi trece pe lîngă amant, camera pleacă împreună cu ea şi rămîne pe el, dar şi pe celălalt bărbat, care se vede mic, în plan îndepărat, cam la nivelul capului lui Brănescu – un gînd sîcîitor). Albul pereţilor şi puţinătatea mobilei contribuie şi ele la esenţializarea desenului. E o epură.

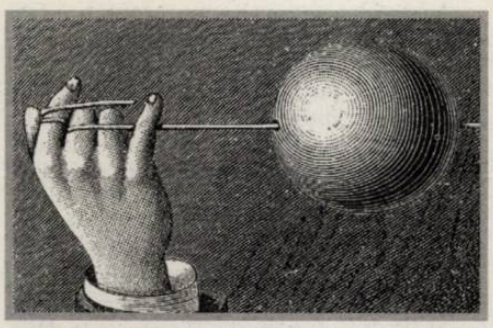

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Filme şi ciulama

Nimic din falsa grandoare a festivalurilor „mari". În Portul Cultural Cetate nu e loc de mofturi şi fasoane.

Greu să mai găseşti loc pentru (încă) un festival de film, agenda fiind şi aşa destul de încărcată la acest început de sezon. Şi mai greu e să găseşti o încadrare pentru această întîlnire bizară cu filmul şi gastronomia, cu muzica şi poezia propusă de una dintre cele mai insolite figuri ale scenei literare contemporane – Mircea Dinescu. Timp de vreo zece zile, pe la mijloc de septembrie, moşierul – cum i se spune în zonă – a pus la cale prima ediţie a Festivalului Degustătorilor de Film şi Artă Culinară. O întîlnire veselă în peisajul boem şi pestriţ din Portul Cultural Cetate – un mic paradis artificial pe malul Dunării, străjuit de îngeri sculptaţi, cu aripi metalice.

Nimic din falsa grandoare a festivalurilor „mari". În Portul Cultural Cetate nu e loc de mofturi şi fasoane, de brizbizuri artificiale şi de fiţe de oraş: publicul a venit să vadă filme, iar cinematofagia nu rivalizează decît cu bulimia întreţinută de amfitrion: tarta cu praz e oferită de ziua filmului albanez, ghiveciul – în pauza dintre două filme sîrbeşti, sarmalele pun capac programului turcesc, ciulamaua e servită după filmele bulgăreşti. Plus tratamentul obligatoriu cu şpriţ – probabil în chip de *aide-mémoire:* sîntem balcanici.

Printre invitaţii prezenţi în festival, cîţiva dintre cei mai prolifici cineaşti şi producători de film din regiune: regizorii Piro şi Eno Milkani din Albania, Ismet Arasan din Turcia, Kostadin Bonev din Bulgaria, Fotos Lambrinos din Grecia, Antonio Mitriceski din Macedonia, producătoarea Martichka Bojilova din Bulgaria şi realizatorii Aysegul Asar şi Salih Zeyhan din Turcia. Nici unul dintre aceste nume nu-mi era cunoscut şi, în timp ce pe ecrane se derulau imagini din filmele lor, mi-am dat seama că ştiu ruşinos de puţine lucruri despre cinematografia ţărilor aflate, aici, la cetate, la o aruncătură de băţ, pe celălalt mal al Dunării. Am fost însă surprins să descopăr similitudini cu filmele produse recent în România. Minimalismul şi tentaţia pentru absurd ar fi doar una dintre însuşirile care ne apropie. Am rîs cu lacrimi la filmul (bulgăresc) *Problema cu ţînţarii* (regia: Andrey Paounov, 2007), un pseudo-documentar despre ţînţarii degeneraţi din orăşelul Belene şi despre belele cotidiene pe care le provoacă. Desigur, nu ei erau personajele principale, ci locuitorii acestui oraş: pescari şi vînători beţivi, un muncitor cubanez – venit prin anii '80 să construiască centrala atomică şi rămas, prin nu ştiu ce miracol, şi după abandonarea proiectului –, femei părăsite, un pastor italian paroh al unei mici comunităţi catolice înfipte într-o provincie preponderent ortodoxă, foşti activişti de partid etc. O privire amuzantă şi optimistă asupra dramelor mai mari sau mai mici însoţită de comentariul decent-aluziv al regizorului. Totul într-o confruntare voioasă şi fatală cu realitatea: autorităţile speră ca localitatea să devină o destinaţie turistică, dar, momentan, se confruntă cu ţînţarii...

Tot din Bulgaria a venit şi filmul *Coridorul nr. 8,* şi tot despre proiecte eşuate: e vorba de un program european de infrastructură, de o şosea care să lege Marea Neagră de Marea Adriatică, străbătînd Bulgaria, Macedonia şi Albania. Un *road movie* despre un drum inexistent, o satiră cinematografică. În unele dintre filmele invitate în festival mai venea vorba şi despre România. Ele au fost căutate şi selectate special, tocmai pentru a arăta relaţiile (politice, tematice) dintre regizorii balcanici. În *Povestiri din Ada-Kaleh* (regia: Ismet Arasan, Turcia, 2008), e vorba despre insula acoperită de ape după construirea Hidrocentralei Porţile de Fier I, în 1970. După 18 ani de documentare, regizorul a reuşit să adune cîteva zeci de imagini şi documente vechi, a înregistrat mărturiile foştilor locuitori ai cetăţii şi a reconstituit paradisul pierdut al acestei vechi aşezări. Un demers emoţionant, chiar dacă, pe alocuri, filmul trenează. N-am apucat să mai văd şi *Europolis, oraşul din Deltă,* filmul despre gloria şi decăderea Sulinei, realizat de regizorul bulgar Kostadin Bonev. Am auzit numai vorbe frumoase. Oricum, ideea de a vedea un film despre Sulina, realizat de-un bulgar, mi se pare cum nu se poate mai atractivă.... Mult aşteptatul *Nuntă în Basarabia* (regia: Napoleon Helmis, 2010), proiectat în închiderea festivalului, rezumă şi sintetizează toate angoasele şi bucuriile prezentate în celelalte filme. De la Emir Kusturica încoace n-am văzut ceva mai comic-grotesc, n-am auzit vreo muzică mai alert-melancolică. La cîtă literatură încape în această tragicomedie, cu siguranţă ar ieşi de-o cronică de familie întinsă pe mai multe volume.

trecerea prin reviste

●TIMPUL
(NR. 1, 16-22 SEPTEMBRIE 2010)

Petre Mihai Băcanu a mai fondat un ziar: a apărut primul număr din „săptămînalul de atitudine" *Timpul.* (Pe piaţă există cel puţin încă o publicaţie cu acest titlu, iar din 1990 încoace au tot circulat reviste şi ziare intitulate *Timpul* – nu ştiu exact în descendenţa căreia dintre ele vrea să se situeze aceasta). Pe ultima pagină, Mircea Cărtărescu îşi aminteşte, nostalgic, cum (nu) l-a cunoscut pe Eminescu:

„Dac-aş fi trăit pe vremea lui, n-aş fi ştiut că este Eminescu, poate nici măcar dacă i-aş fi citit versurile. Căci mai erau poeţi în preajmă, şi pe-atunci distanţa dintre el şi Samson Bodnărescu sau Dimitrie Petrino nu părea atît de abisală ca azi. Pentru Macedonski şi destui alţii, poezia lui Eminescu era vetustă şi confuză. Ajungea să nu-l citeşti sau să-l citeşti resentimentar, ca să-l excluzi fără remuşcări din rîndul celor valoroşi. Mă chinuie gîndul că poate nu m-aş fi apropiat de el, nu l-aş fi preţuit, poate că nici măcar nu l-aş fi remarcat. Poate-aş fi fost un junimist cinic sau un imbecil de la *Revista contimporană,* care i-ar fi contabilizat „greşelile de exprimare". N-aş fi fost, oricum, Creangă, poate singurul om care l-a iubit cu adevărat, deşi nici el nu ştia că iubeşte un poet, ci doar un om mai curat şi mai fantast decît cei din jur.

Mă-ntreb dacă m-aş duce să-l văd, dacă prin absurd tehnologia ar permite un fel de turism temporal. Închipuiţi-vă: să-i vezi pe ei, cei iluştri, cei a căror fiinţă te-a schimbat interior, să-i poţi pipăi şi să urli: este! Ce de inşi ar roi în jurul lui Isus, al lui Da Vinci sau al lui Rimbaud! Ce de români ar da năvală să se pozeze cu Eminescu şi Caragiale, să filmeze bătălia de la Călugăreni... Nu, nu m-aş duce, deşi mi-ar fi foarte greu să rezist. Mă mulţumesc cu chinuitoarea absenţă care este pentru mine Eminescu. Prietenul pe care trebuia să-l am şi nu l-am avut niciodată." **(M. M.)**

„Nu am crezut niciodată în artistul care compune pentru el“

– interviu cu compozitorul Vladimir COSMA –

Cine nu a auzit de Marele blond *cu Pierre Richard, de* Aventurile lui Rabbi Jacob *cu Louis de Funès, de* Le dîner de cons, *de ecranizările după romanele lui Marcel Pagnol sau de filmele în care Sophie Marceau era încă o adolescentă... Muzica acestor filme numite „populare“ de către francezi a fost compusă de un român – Vladimir Cosma. Deşi, de la plecarea sa, nu a mai avut ocazia să revină în ţară, operele sale sînt dovada că nu a părăsit niciodată pe deplin România. În 2009, a publicat o carte intitulată* Vladimir Cosma comme au cinéma, *o plimbare în timp, ilustrată, unde se găsesc informaţii nu numai despre operele sale muzicale, dar şi despre viaţa sa, începînd cu copilăria pe care şi-a petrecut-o în România. Numele lui Vladimir Cosma îl mai găsim şi pe genericul filmelor* Aripioară sau picior *cu Louis de Funès,* Fiica lui Mistral, Fugarii, *cu Pierre Richard, şi multe altele. În afară de compoziţiile pentru film, în care găsim influenţe folclorice româneşti, muzica lui Vladimir Cosma ne dă întîlnire şi cu jazzul sau muzica clasică. Una dintre cele mai recente piese clasice ale sale este Concertul Iberic pentru trompetă. Cu cîţiva ani în urmă a scris* Oblique, *un concert pentru violoncel. În 2007, Vladimir Cosma a pus în scenă* Marius et Fanny, *de Marcel Pagnol, la Opera din Marsilia. Rolul principal feminin i-a fost atribuit cîntăreţei Angela Gheorghiu. Anul acesta compozitorul şi muzicologul Vladimir Cosma a împlinit 70 de ani.*

Cum a fost drumul francez pentru dvs.? Cum a fost plecarea din România şi intrarea în ţara de adopţie?

Este greu să fac o biografie într-un interviu. Acest subiect a fost dezvoltat într-o carte care a fost publicată anul trecut, în Franţa. În această carte se pot găsi întîmplări din viaţa mea de pînă acum. Atunci cînd am ajuns la Paris, împreună cu tatăl meu şi mama mea, scopul principal era să reiau studiile. Terminasem Conservatorul la Paris şi îmi doream să reiau studiile de compoziţie şi studiile instrumentale tot la Paris. Doream să reiau cursurile împreună cu mari profesori la care am fost, de altfel, recomandat, încă din România. Mihail Andricu mi-a dat o scrisoare pentru Nadia Boulanger, care era un monument al cunoaşterii în Franţa la acea vreme. Nadia Boulanger era una dintre cele mai reputate personalităţi din domeniul muzicii, o profesoară vestită. A fost profesoara lui George Gershwin, a lui Aaron Copland, a lui Michel Legrand... Ideea era să continui studiile, iar tatăl meu urma să-şi continue activitatea profesională.

Soarta ne-a schimbat ideile principale pentru că tata a suferit un infarct care l-a imobilizat ani de zile. Nu mai putea, deci, să lucreze. A trebuit să iau vioara, pentru că sînt violonist, de fapt, şi am început să dau concerte în Franţa şi în lumea întreagă. Am avut turnee ani de zile prin America şi în întreaga lume, în afară de Asia. Ani întregi m-am împărţit între viaţa de la Paris şi turnee care îmi permiteau să mă descurc financiar şi să îmi întreţin părinţii care erau din nefericire inactivi. În paralel cu această activitate lucrativă, am reuşit să obţin o bursă la Conservatorul din Paris, un concurs care oferea cîte o bursă pe an unui tînăr artist care excela la un anumit instrument. Unul singur primea o bursă în fiecare an şi de fiecare dată se acorda cîte o bursă pentru un instrument diferit. În acel an am primit eu bursa pentru violă. Astfel am reuşit să am o bază financiară minimă, care îmi permitea să plătesc chiria. Dar asta însemna că trebuie să îmi fac timp să merg la Conservator pentru a primi bursa. Trebuia să am o ştampilă şi un certificat al profesorului ca dovadă a activităţii mele în cadrul Conservatorului pentru ca bursa să continue. Or, eu nu prea aveam timp să merg la Conservator, pentru că eram mereu plecat în turnee. A fost o jonglerie permanentă, între turnee şi studii, care a durat multă vreme. Activitatea mea universitară se împărţea între Conservatorul Naţional, care era pe Rue de Madrid, şi cursurile particulare pe care le primeam de la Nadia Boulanger. În paralel cu Conservatorul făceam cursuri de două ori pe săptămînă cu Nadia Boulanger, la ea acasă. Pe lîngă cursuri, aceasta mi-a pus la dispoziţie o cameră de serviciu unde locuiam între două turnee. Acest contact cu ea a fost foarte important, pentru că primeam cursuri de contrapunct – specialitatea ei – pe care le făcea la un nivel extrem de înalt. În al doilea rînd, era nepreţuit contactul cu ea, care a parcurs secolul trecut... O dată pe săptămînă, miercurea după-amiază, în afară de cursuri, avea salon deschis. Veneau toţi foştii ei elevi şi prieteni. Era un fel de cenaclu la care invitaţii veneau pe la ora patru sau cinci şi erau primiţi cu ceai, de valeţi, ca în secolul trecut. Aveam senzaţia că asist la scene din cărţile lui Proust. La aceste reuniuni îi puteai întîlni pe Igor Stravinsky, Igor Markevitch, Leonard Bernstein, Jean Françaix şi Aaron Copland. Iar eu mă uitam la aceşti oameni de legendă pentru că eu nu eram la acel nivel. Acestea au fost începuturile.

Cum m-a primit Franţa? Parisul este o metropolă foarte mare, în care sînt foarte mulţi străini. În perioada în care am venit eu, era foarte complicat să obţii o viză de şedere. Am obţinut foarte greu viza, dar faptul că eram bursier m-a ajutat. Am fost primit bine, însă a fost foarte greu. Cum să spun, nu te aşteaptă nimeni aici, şi lucrurile se obţin cu multă îndîrjire. Pentru a avea o întîlnire cu cineva important trebuia să aştepţi cîteva luni. Am văzut de multe ori prieteni care vin în Franţa pentru a-şi încerca norocul într-o săptămînă, dorind să rezolve lucrurile într-un timp relativ scurt. Mi se pare ridicol şi nerealist acest lucru. Pentru a reuşi, trebuie să stai cîţiva ani. Trebuie să faci acest sacrificiu. Nu poţi să-ţi menţii o poziţie în România pentru a avea o anume siguranţă, dar în acelaşi timp să faci şi aici încercări şi iar să pleci... Trebuie să rupi această posibilitate pentru a reuşi. Trebuie să îţi tai rădăcinile. Aici nu te aşteaptă nimeni decît în cazul în care vii ca reprezentant al României în domeniul schimburilor culturale. Altfel, trebuie să o iei de la zero şi să dai dovadă de ce eşti capabil trecînd prin încercări. Sînt mai multe etape, şi fiecare etapă este mai dificilă decît cea de dinainte.

Adesea, prima etapă este imediat regretată pentru că cea care urmează este şi mai complicată...

Cînd ai avut un succes ţi se pare minunat, dar pe urmă eşti tributar acestui succes. Dacă faci mai puţin, eşti lichidat. Eşti uitat imediat.

Pentru dvs. succesele s-au înlănţuit, însă publicul nu ştie prin ce aţi trecut pentru a păstra nivelul şi pentru a-l depăşi. Aveţi o colecţie impresionantă de premii, şi totuşi compuneţi în continuare...

Este în primul rînd o pasiune. Acum este o pasiune mai mult decît o activitate lucrativă. Nu fac toate acestea pentru a cîştiga bani. Muzica şi compoziţia muzicală fac parte din viaţa mea.

Cît din ce faceţi este pasiune şi cît este muncă, în momentul de faţă?

Depinde dacă te pui pe planul intensităţii plăcerii sau pe cel al duratei ei. Plăcerea o ai pentru puţin timp. Dacă dai un concert, de exemplu, acesta durează puţin, dar pe parcursul acelui moment simţi lucruri incredibile, apropierea dintre muzicieni şi plăcerea momentului împărtăşit... Pregătirea acestui concert a durat poate ani de zile, însă momentul de plăcere maximă este în timpul în care împarţi cu publicul rezultatul, *summum*-ul acestor eforturi. Plăcerea este foarte mare, deşi durează foarte puţin. În ceea ce priveşte compoziţia muzicală, plăcerea începe din momentul primelor idei. De exemplu, acum pregătesc ceva nou. Încă nu pot dezvălui despre ce este vorba. Poate se va realiza. Pentru a găsi ideile pentru acest concert trebuie depusă o muncă laborioasă. Ideile, orchestraţiile, liniile melodice şi tot ce înseamnă desăvîrşirea unei astfel de lucrări presupun pregătiri îndelungate. Ideile nu îţi vin din întîmplare. Înainte de a le pune pe portativ, te macină în minte. Bineînţeles, experienţa acumulată timp de o viaţă îşi spune cuvîntul. Dar primii paşi ai procesului de creaţie sînt un chin. Găsirea ideilor este un lucru minunat pentru că ai senzaţia că ţi-a pus Dumnezeu mîna în cap şi ai o revelaţie. Pasul următor este din nou un chin pentru că trebuie să găseşti o soluţie pentru a pune în practică ideile. Este o muncă foarte importantă şi, cînd reuşeşte, este dătătoare de alte noi bucurii şi împliniri.

Este dificil să lucraţi cu atît de mulţi oameni? Cînd este vorba de o orchestră, trebuie să existe o oarecare armonie între membrii săi.

Eu compun, realizez toate orchestraţiile şi apoi dirijez. Asta înseamnă că nu las nimic la voia întîmplării. Există compozitori care după ce creează lasă partea a doua a spectacolului pe mîna altor specialişti. Am încercat la început să las pe mîna altor colegi partea de dirijat, însă eram nemulţumit de rezultat. Îl băteam la cap pe dirijor pentru că nu ieşea aşa cum îmi doream. În final, am decis să îmi asum şi acea parte a spectacolului. Stabileam astfel o urmă a ce mi-am dorit eu să iasă mergînd pînă la capăt cu lucrarea – de data asta în poziţia de dirijor. Astfel, cei care îşi doreau să reia piesele mele puteau să se lase ghidaţi de urma pe care o lăsam chiar eu din momentul spectacolului. Exista măcar viziunea originală pe care am dus-o la bun sfîrşit.

Care sînt momentele-cheie care au avut o importanţă capitală în construcţia celui care sînteţi astăzi, în afară de întîlnirea cu Nadia Boulanger?

Din punct de vedere profesional, în afară de concerte... eu mi-am dorit mereu să ajung la compoziţie, de fapt. Concertele ca violonist au durat cît timp am avut nevoie să mă pun pe picioare.

Cît a durat acest drum între studii şi activitatea de violonist?

Nu pot să vă spun exact. A durat vreo cinci ani, după care am mai continuat un timp activitatea de violonist. Am ajuns în Franţa în 1962, iar prima muzică de film pe care am semnat-o a fost în 1969. Între timp, printre alţii, l-am cunoscut pe Michel Legrand. Adică mai întîi tata l-a cunoscut la un concert la Moscova, unde venise împreună cu orchestra lui. Tata l-a întîlnit cînd lucra cu orchestra Electrecord şi pentru mine era un vis să-l întîlnesc. Îl apreciam enorm pentru compoziţiile de jazz. După un an, am ajuns la Paris şi mi-am dorit să-l cunosc, însă mi-a fost imposibil, deşi am încercat prin diverse cunoştinţe să ajung la el. Într-o zi, am văzut un afiş în care era anunţat un concert de-al lui. Şi m-am decis să merg cu tata la concertul lui Legrand. După concert ne-am dus în culise şi l-am abordat. După vreo lună am luat legătura cu el şi, în sfîrşit, după alte două luni, am reuşit să mă întîlnesc cu el şi să discutăm. Cum spuneam, lucrurile nu se fac de azi pe mîine. Durează foarte mult şi trebuie să ai răbdare şi să fii pregătit să aştepţi. În sfîrşit, după cîteva luni, m-a primit. Nu este o critică, pur şi simplu aceasta este realitatea. Oamenii nu sînt la dispoziţia ta decît dacă ei au nevoie de tine. Dacă ai tu nevoie de ei este dificil să stabileşti legătura, pentru că aici sînt o mulţime de obstacole, sînt impresarii de exemplu.

Cum a fost întîlnirea cînd, în final, aţi reuşit să discutaţi cu el?

A apreciat ceea ce i-am prezentat. A fost o întîlnire călduroasă care a deschis o relaţie care a durat luni de zile. Îl sunam din cînd în cînd, pînă în ziua în care mi-a propus să scriu muzica pentru un concert pe care îl avea la Alhambra, un teatru foarte important. Şi mi-a propus să scriu trei piese pentru un spectacol, ca să mă încerce cu această ocazie. Am scris aceste piese, au fost cîntate şi au plăcut foarte mult. La o lună şi jumătate după acest concert, mi-a propus să devin asistentul lui, întrucît avea foarte multe concerte în Franţa şi în Germania.

V-a trecut prin mai multe încercări pînă să vă primească sub aripa sa ocrotitoare...

Era o cale pe care trebuia să o urmez pentru a ajunge în mediul lui. Am fost asistentul lui timp de şase ani şi m-a introdus în lumea muzicii de film, de care eram străin, pentru că acest domeniu nu mă interesa, în mod deosebit în tinereţe.

Întîlnirea cu Michel Legrand a însemnat primul pas spre muzica de film, pentru care vă cunoaştem azi...

În viaţă există întotdeauna două drumuri, unul spre stînga şi unul spre dreapta. În momentul în care ai ales unul dintre ele, nu poţi să faci decît presupuneri în ceea ce priveşte ce ar fi putut fi cel pe care nu l-ai ales.

Nu poţi decît să speri că ai făcut alegerea bună şi să te mulţumeşti cu rezultatele pe care le obţii din această alegere. Care dintre filmele pentru care aţi compus muzica vă este mai aproape de suflet?

Este greu să spun asta. În orice caz, primul film pentru care am scris muzica este *Alexandre le Bienheureux* cu Philippe Noiret şi Marlène Jobert, un film formidabil. Se întîmpla în 1969.

Cum aţi ajuns să compuneţi muzica pentru ecranizările romanelor lui Marcel Pagnol?

Primul film pentru care am scris muzica era în regia lui Yves Robert care, încă din perioada aceea, dorea să realizeze ecranizările romanelor lui Marcel Pagnol. Problema era însă că nu avea drepturile de autor.

> *„Cînd ai avut un succes ţi se pare minunat, dar pe urmă eşti tributar acestui succes.“*

Atunci s-a dus la Marcel Pagnol, care i-a spus că romanele sale nu pot fi adaptate la cinema, fiind mai degrabă o cronică decît o poveste. Nu există subiect şi nici dramaturgie, povestea este simplă şi nu se întîmplă nimic. Plecăm în vacanţă şi revenim din vacanţă şi atît. „Crezi că dacă era posibil nu aş fi făcut eu însumi cîte un film după romane?“ Pagnol era un cineast şi totuşi nu reuşise să realizeze un film după romanele sale. Aşa că nu i-a dat aprobarea să realizeze aceste filme. Eu am continuat să colaborez cu Yves Robert, pînă la urmă am compus muzica tuturor filmelor lui: *Le Grand Blond avec une chaussure noire, Un éléphant, ça trompe énormément...* A devenit o colaborare de lungă durată, pe viaţă, fără trădare şi fără întreruperi. Însă Robert a păstrat mereu dorinţa de a ecraniza romanele lui Pagnol, a cărui permisiune nu reuşise să o obţină pînă la moartea sa. La un moment dat, Pagnol m-a contactat personal şi mi-a cerut să-i trimit muzica mea pentru că îi plăcea foarte mult. I-am trimis discurile mele. După moartea lui Pagnol, Yves Robert a început din nou demersurile pentru a obţine dreptul de a realiza filmele. În final, le-a obţinut de la soţia autorului, fiind susţinut de directorul de la Gaumont, un prieten apropiat al familiei Pagnol. Aşa se face că filmele *La Gloire de mon père* şi *Le Château de ma mère* au fost realizate la începutul anilor '90.

Consider că mare parte a şarmului unui film este legat de muzică. Muzica este biletul de avion către poveste. Din acest motiv am căutat mereu să aflu cine a scris muzica filmului care m-a impresionat. Unul dintre aceste filme de care îmi aduc aminte cu plăcere este Fiica lui Mistral. *Şi nu mare mi-a fost surpriza să descopăr că şi muzica acestui film a fost scrisă tot de Vladimir Cosma...*

Nu îmi pot da seama cît de bine mă cunoaşte publicul românesc. Aţi avut acces la filmele acestea?

Desigur, eu sînt dovada că acest lucru s-a întîmplat şi încă se întîmplă. Aţi dus pînă la urmă un pic din spiritul românesc mai departe şi aţi fost apreciat pentru asta.

Aş spune chiar un pic mai mult, deoarece piesele mele sînt inspirate din folclorul românesc. Primul meu succes mare a fost muzica de film a *Marelui Blond* cu Pierre Richard. Amprenta românească este clară. Am folosit un nai care era mărturie vie a inspiraţiei de origine românească. Acum mă cheamă directorul Filarmonicii Române pentru a susţine un concert în România, şi nu îmi dau seama dacă românii cunosc muzica mea.

Românii au păstrat legăturile tradiţionale cu cultura franceză. Asta înseamnă implicit că şi filmele franceze sînt apreciate de o mare parte a publicului, care se întinde pe mai multe generaţii. Dar v-aş ruga, să revenim asupra legăturii dvs. cu cele două ecranizări ale romanelor lui Marcel Pagnol. Care a fost procesul de creaţie în ceea ce priveşte aceste filme?

Filmele acestea sînt legate de o anumită epocă, adică anii 1920-1930, sînt autobiografice. Şi acţiunea se desfăşoară în Provence, aproape de Marsilia. Primele mele două idei legate de muzica ecranizărilor lui Pagnol au fost să nu compun o muzică de inspiraţie „marseilleză“, de influenţă provensală de carte poştală, şi să nu fie melodii copilăreşti, pentru că aceasta era tendinţa, pentru că era vorba despre amintirile copilăriei lui Pagnol. Am ajuns la Habanera din *La Gloire de mon père* şi apoi la valsul Augustinei din *Le Château de ma mère*. Prima idee a fost ceea ce nu trebuie să fac, adică muzică de inspiraţie folclorică locală şi să nu fie copilărească. Muzica trebuie să te incite să visezi şi să-ţi deschidă noi orizonturi. Au urmat cîteva luni de tortură mentală în care m-am străduit să respect aceste două imperative pe care le-am stabilit şi, în acelaşi timp, să aibă o legătura cu povestea. Habanera pe care am compus-o era inspirată din ritmurile foarte la modă la acea vreme. Muzica din Franţa a fost influenţată de muzica spaniolă. Un exemplu este *Boleroul* lui Ravel sau *Iberia* lui Debussy. Mi s-a părut mai interesant să mă inspir din ritmurile iberice decît din cele provensale. Aşa am creat *Habanera,* care conţinea şi ritmuri româneşti. Este un mod foarte frecvent întîlnit în Banat. Melodia a devenit un simbol al zonei, muzica a devenit emblematică pentru Provence. În loc să fac o *habanera* clasică, am înregistrat nişte greieri pe canale diferite şi am realizat acompaniamentul care a avut rezultatul final pe care îl cunoaşteţi.

„Eu cred că muzica este ca şi dragostea: nu o facem pentru noi. O facem şi pentru partenerul nostru.“

„Ideile nu îţi vin din întîmplare. Înainte de a le pune pe portativ, te macină în minte.“

Ce simţiţi cînd astfel de melodii devin emblematice?

Este cea mai mare recompensă pe care o poate primi un compozitor. Cred că muzica pe care o scriu trebuie să fie în primul rînd pentru ceilalţi. Cred că aceasta este menirea unui compozitor, să scrie pentru publicul său. Muzica nu o facem pentru noi. Vin adesea tineri la mine care îmi spun că au scris o piesă şi că s-au simţit extraordinar. Eu cred că muzica este ca şi dragostea: nu o facem pentru noi. O facem şi pentru partenerul nostru. În muzică, partenerul este publicul. Nu am crezut niciodată în artistul închis care compune pentru el şi apoi aşteaptă şi reacţia publicului. Nu pot concepe acest lucru. În istoria muzicii sînt nenumăraţi artişti care au compus pentru un anumit public. Bach, Chopin, aveau un public şi o comandă şi muzica lor avea un destinatar precis. Să vă povestesc o anecdotă... Eram la şcoală la Bucureşti şi urma să am un concert. În ziua concertului, mi s-a spus că în sală va fi prezentă şi doamna Niţulescu-Lupu, cel mai sever şi reputat profesor de vioară al timpului. Am prezentat un concert de Bach şi la sfîrşitul concertului a venit să mă cunoască. Mi-a zis: „Tinere, aţi cîntat acest concert, dar în partea a doua a concertului aţi închis ochii. De ce aţi închis ochii?“ I-am spus că închideam ochii pentru că eram transportat de plăcerea interpretării piesei. Bach este aşa de frumos şi de emoţionant... Şi mi-a răspuns: „Bine, dar cînd interpretaţi nu puteţi ţine ochii închişi. Nu puteţi vedea arcul şi corzile, de aceea a ieşit prost. Nu vă imaginaţi că atunci cînd veţi fi violonist, veţi cădea în transă de fiecare dată cînd veţi interpreta concertul lui Bach. Nu dvs. trebuie să cădeţi în transă, ci publicul care vă ascultă. Ţineţi ochii deschişi şi fiţi atent la corzi!“ Atunci am înţeles că scopul nu era să consider eu că este frumos, ci publicul trebuie să aprecieze. De atunci am scris şi interpretat muzica pentru publicul meu. Am piese care azi au patruzeci de ani... Nu este încă o eternitate, însă este o durată de viaţă bună pentru o piesă.

Spuneţi-mi, vă rog, cum se face că nu v-aţi mai întors niciodată în România după plecarea definitivă în Franţa, în anii '60?

Am petrecut în România primii 22 de ani din viaţă. Am făcut Conservatorul acolo. Am muncit aşa de mult, încît nu am avut timp. Dacă ne uităm pe cronologia activităţii mele, putem constata că am lucrat la 12 filme pe an în medie. Lucrez de 40 ani fără încetare. Nu mi-am luat niciodată concediu. Am fost mereu aici ca să lucrez. Mereu sînt angrenat într-o serie de activităţi urgente şi răspund solicitărilor urgente mai întîi. Al doilea motiv este că nu prea mai zbor cu avionul. Pentru a pleca spre România am nevoie de două sau trei săptămîni, incluzînd drumul. Am fost în Polonia, Ungaria şi Cehoslovacia, însă am avut un contract concret şi a fost totul organizat bine şi serios. Nu am timp să-mi iau vacanţă trei săptămîni. Dacă vin, vin în cazul în care am un obiectiv clar, un proiect bine definit şi precis.

a consemnat Ilinca SANDU

PUBLICITATE

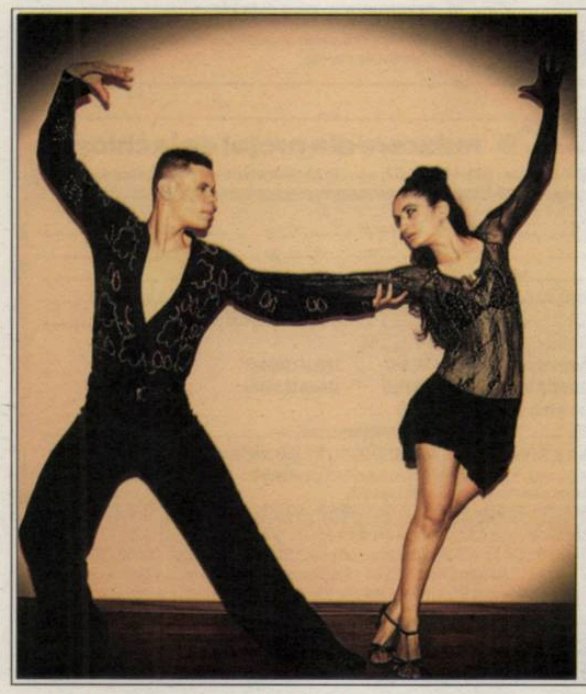

ŞCOALA DE DANS POMPITAS

Dansul este cea mai frumoasă artă, pentru că el nu e tradus prin abstractizarea vieţii; el este viaţa însăşi", spune Havelock Ellis. Într-adevăr, avea dreptate, dacă ne gândim că prin dans ne putem exprima liberi, fără constrângeri. Nu are limite, nu are bariere... pur şi simplu se simte şi se exprimă.

Numeroase forme de rafinament a cunoscut dansul şi în rândul grecilor antici. Românii au preluat dansurile greceşti şi au realizat forme noi. Unul dintre cele mai cunoscute dansuri era cel practicat în cursul lunii martie, odată cu sărbătorirea lui Marte, zeu al războiului. Aristotel explica originea ritmului prin funcţiile fiziologice ale omului, referindu-se mai ales la bătăile inimii, metronomul perfect.

Dansul înseamnă emoţie, dar înseamnă şi cucerirea spaţiului sau curajul de a depăşi mobilitatea.

Vă puteţi înscrie la cursurile noastre de dans şi aerobic la tel.: 0724.005.393 sau 0726.749.228 şi pe site-ul nostru www.pompitas.ro

PUBLICITATE

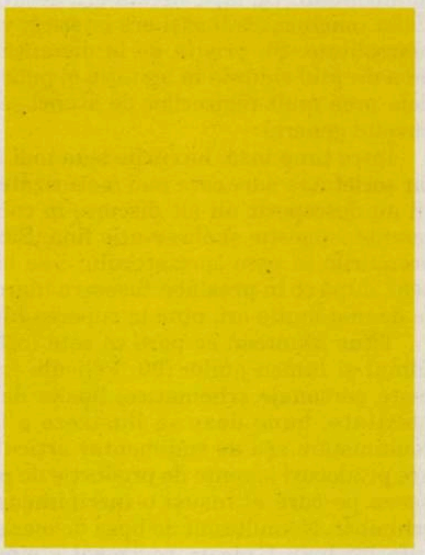

Inge Morath
Expoziţie de fotografie
Jurnalul meu românesc

2 septembrie - 18 octombrie 2010
Muzeul Ţăranului Român, Sala Oaspeţi

forumul cultural austriac
Inge Morath Foundation
BCR
COCOR 9000 SAPTESERI DILEMA CULTURAL
arhitectura

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

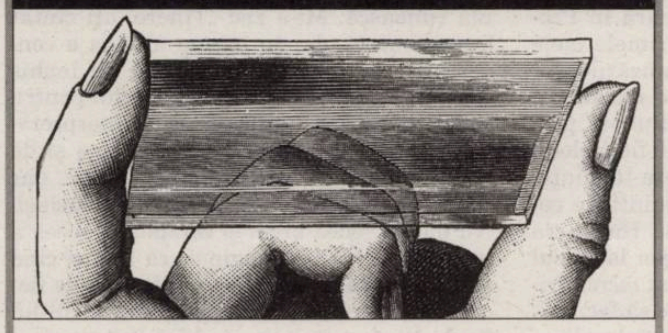

Violul demonstrativ lovește din nou

Scriam data trecută despre o ecranizare bună după o carte puternică, *Moromeții,* unde Stere Gulea a reușit să-și impună tonul propriu în fața discursului lui Marin Preda – și asta fără să modifice povestea din roman. Întîmplarea a făcut ca săptămîna aceasta să văd, la HBO, o altă ecranizare după o proză remarcabilă: *Caravana cinematografică,* filmul din 2010 al lui Titus Muntean după nuvela publicată de Ioan Groșan în volumul lui de debut, din 1985.

Cu toate că nu m-a entuziasmat, așa cum au făcut-o – de-a dreptul – alte texte ale lui Groșan *(O sută de ani de zile la Porțile Orientului* sau *Trenul de noapte),* țin minte că și *Caravana cinematografică* mi-a plăcut, atunci cînd am citit-o, acum mai bine de 20 de ani. Deși era un volum de debut, se vedea deja scriitorul matur și sclipitor care este Groșan, capabil să-ți ofere tot felul de finețuri în proză.

Din nefericire, filmul lui Titus Muntean ratează buna alcătuire și echilibrul nuvelei. Asta pentru că – deși nu se află la primul film – regizorul a simțit nevoia să apese, adolescentin, mai mult pe pedala de accelerație. Toate finețurile s-au dus pe apa sîmbetei, pentru că Titus Muntean a vrut ceva adrenalină narativă și astfel a intrat cu bolidul în vitrina cu servicii de porțelan. Și nu, nu e vorba de un bolid de ultimă generație, ci de o amărîtă de Dacie din anii '90 – e adevărat, tunată.

În anii '90, filmele românești erau mai întîi de toate isterice. Se zbiera mult, bătăile și violurile abundau, gesturile erau smucite și teatrale, iar comunismul sau efectele lui – arătate permanent cu degetul. Maia Morgenstern își scuipa bojocii de-atîtea urlete în *Balanța,* Gheorghe Dinică voia să-i dea foc unui tînăr soldat în *Război în bucătărie* și tot Dinică îi bătea cuie-n cap Cocăi Bloos în *Patul conjugal*. În fine, actorii, săracii, n-aveau nici o vină că regizorii îi puneau să joace astfel de personaje... Pe vremea aceea, cineaștii noștri țineau să ne spună cu toții cît de enorm văd și cît de mostruos simt – și asta, vezi bine, numai din cauza traumelor comunismului. De fapt, acesta era aerul timpului. Societatea românească însăși era isterică, violentă, plină de teatralitate. Și, privită de la distanță, caricaturală și de-a dreptul ridicolă în agitația ei puberală. Le-am cere deja prea mult regizorilor de atunci să se fi extras din șuvoiul general.

Între timp însă, lucrurile s-au mai domolit și la noi, iar societatea pare ceva mai maturizată. În film, cineaștii au descoperit un alt discurs, în care se mizează pe nuanțe, sugestie și observație fină. Sînt apuse de mult vremurile în care spectatorului i se băgau lucrurile-n ochi, după ce în prealabil fuseseră îngroșate și subliniate de mai multe ori, pînă la ruperea hîrtiei.

Titus Muntean se pare că este însă nostalgic după filmul și lumea anilor '90. Pelicula lui ne înfățișează niște personaje schematice, lipsite de nuanțe și complexitate, bune doar să ilustreze o teză. Teza anticomunistă e așa de rudimentar articulată, încît filmul are pe alocuri accente de producție de propagandă – din aceea pe care el însuși o incriminează, dar cu semn schimbat. Nemulțumit de lipsa de mesaj evident din nuvela lui Ioan Groșan, regizorul a simțit nevoia să adauge de la el. Însoțitorul activistului venit în sat cu caravana cinematografică este un securist, sătenii se toarnă între ei, iar activistul Tavi e un scelerat. La un moment dat, Titus Muntean îl pune pe săracul Tavi să se masturbeze la vederea celei pe care o dorea, bibliotecara satului, și, pentru ca lucrurile să fie clare în privința lui, îl pune în final să săvîrșească și un viol. Un ticălos, ce mai! Cum altfel poate să fie un activist?

Iată că violul demonstrativ-politic, specie pe care-o credeam dispărută din filmul românesc, a făcut din nou pui. Păcat că i-a făcut în grădina unei nuvele cum e *Caravana cinematografică*. Ar fi meritat și ea o soartă filmică mai bună!...

Codruț CONSTANTINESCU

Serviți scandal!

De la o zi la alta remarc infuzia, aparent de nestăvilit, a pseudo-reality-show-urilor (am ales această denumire avînd în vedere că ele folosesc scenarii evidente pe care actorii de ocazie, amatori, și le însușesc cu mai mult sau mai puțin talent), dar și, mai rar e drept, a unor adevărate reality-show-uri precum cel difuzat de către PRO TV, intitulat *Serviți, vă rog,* care nu beneficiază de un scenariu foarte exact, lăsînd o libertate de mișcare personagiilor, demnă de laudă. Însă și acest format de emisiune se bazează pe ingredientul pseudo-reality-show-urilor de la celelalte televiziuni comerciale: conflictul. Scandalul. Soția aparent înșelată de soț îl surprinde pe acesta în flagrant și-i cară cu nemiluita poșete în cap urlînd, gesticulînd, dînd senzația că totul este real, că asta s-ar putea să ți se întîmple chiar și ție, dacă nu ești suficient de atent. Adolescentul rebel țipă la părinții conservatori care, la rîndul lor, țipă la copil. Un părinte grijuliu își duce băiatul cu plete lungi și fără entuziasm fotbalistic la un salon de masaj erotic, pentru a fi sigur că odrasla are o orientarea sexuală sănătoasă. Scandalul la și între români nici nu este greu de stîrnit: dacă iei doi-trei români/românce și îi pui în aceeași cameră/apartament/pensiune/studio/birou, garantat vei avea niște certuri aprinse, discuții maliționse sau bîrfe senzuale. În aceste emisiuni, universul aparent aurit al vedetelor își dă întîlnire cu viața reală a muritorilor de rînd. Nu este atît de greu de sesizat cum cineva devine vedetă, intrînd în acest ordin public (și nu secret). Trebuie să investească în imaginea sa, căci imaginea este absolut tot ceea ce contează în aceste vremuri. De cîte ori nu auzim la televizor expresii de genul *îl dau în judecată, mi-a afectat imaginea, am dreptul la propria mea imagine, și-a schimbat imaginea* (cu varianta look-ul), *vedetele X sau Y sînt imaginea firmei A sau B?* Sufletul contează mai puțin sau chiar deloc, căci el, sărmanul, nu poate fi operat de către chirurgia estetică și nici nu dă bine pe ecran. Căci obsesia vedetelor, indiferent de tărîmul de proveniență (jalnica lume muzicală românească, penibila lume a fotbalului autohton sau din alte nișe – fotomodele preacuvioase sau ziariști reconvertiți în profeți) este aceea de a apărea pe sticlă. Dacă nu apari pe sticlă, nu exiști. În mod deloc paradoxal, televiziunile, care au încurajat și promovat acest fenomen, au cel mai mult de cîștigat. În primul rînd, fac bani din publicitate. Apoi, își închiriază studiourile și prezentatorii aspiranților la accederea în casta vedetelor, contra unor tarife ascunse, dar evidente. În al treilea rînd, aceste producții televizuale nu costă mare lucru – nu mai mult decît curentul și salariile prezentatorilor –, putînd să funcționeze în gol, la nesfîrșit.

„Pac-pac care este"

Să nu ne mirăm ipocrit de tensiunea existentă pe stradă, în piețe sau pe șoselele României, căci, în afară de efectele crizei (scăderea nivelului de viață), își pune amprenta asupra psihicului nostru colectiv și acest nesfîrșit bombardament informatic conflictual. Parcă nimeni nu se mai înțelege cu nimeni în țara asta! Moculescu are scandal acasă, auzim la un radio FM. Familia Dolănescu are scandal, frații nu-și mai vorbesc, ci se bălăcăresc la televizor. Mădălina Manole s-a sinucis lăsînd în urma ei un alt scandal, care este disecat pe toate părțile atît în presă cît și la televiziuni sau radiouri. Un scandal macabru, care se va vesteji doar atunci cînd un alt scandal îi va lua locul.

La un post de radio respectabil, există chiar și revista presei de scandal. Un observator străin și neutru ar putea crede că românii nu au altceva mai bun de făcut, nu cunosc o bucurie mai intensă decît aceea de a participa la viața altuia, de preferat a unei vedete care, prin eșafodajul construit cu migală și perseverență de mass-media, dorește să devină un model comportamental, educațional. Ticuri verbale care sălășluiau probabil în zone obscure au ieșit la suprafață, devenind locuri comune – pentru că sînt folosite de vedete agramate. Pe cine mai surprinde folosirea lui *care este* (traversînd strada am auzit o femeie apostrofîndu-și cu dragoste matrimonială soțul *Boule care ești!* ? Parafraza *ești nebun la cap* a devenit banală, iar onomatopeele *pac-pac* amuză și sînt reproduse cu multă voioșie de întregul popor (precum și becalismele *o aroganță* sau *o hahaleră).*

Nu ar trebui să ne mire faptul că vedetele noastre de carton au ajuns modele pentru tinerele generații. Explozia importanței vedetelor este în strînsă legătură cu eșecul sistemului educațional românesc de a imprima simțul valorii (civice sau culturale). Subfinanțată istoric și disprețuită, școala românească pare a fi complet ruptă de realitatea românească. Către cine să-și îndrepte privirile și pe cine să găsească drept model comportamental românii – către jalnicii politicieni al căror randament administrativ este binecunoscut, iar de o lună bine resimțit de buzunarele multora?! În cine să se regăsească? De aceea emisiunile în care vedetele arată cît sînt de umane, din popor pentru popor, au un atît de mare succes, multiplicîndu-se exponențial.

Spiritul românesc al timpului

Industria vedetelor românești folosește principiul bulgărelui de zăpadă, pentru a face din țînțar armăsar. Exagerarea face parte din acest joc pe care-l practică toți cei care trăiesc de pe urma vedetelor. Căci nu ar trebui să rîdem cînd afirmăm că vedetele creează locuri de muncă, folosesc principiul capitalist al circulației banilor, vînd și se vînd. Despre fabricarea și întreținerea vedetelor române s-ar putea scrie tomuri întregi, iar dacă ar fi analizat acest subiect din punct de vedere psihanalitic, ar răspunde la cîteva dintre enigmele sufletului mioritic. Acesta este spiritul românesc al timpului, cam atît poate să producă industria de entertainment din România, care se mulează perfect pe bustul și burta voit generoase ale telespectatorului român. Bust și burtă la a căror definire a contribuit din plin.

Știu că acest format de emisiune nu a fost inventat în România, fiind importat din zări străine, însă distanța parcursă de la *Vreau să fiu miliardar,* emisiune ce astăzi ne poate apărea ca fiind elitistă, pînă la emisiuni în care vedetele gătesc, muncesc în șatră, își caută aparent perechea, alegînd ca un șeic arab din douăsprezece femei frumoase *(Burlacul),* este destul de mare.

Ar fi interesant de observat dacă o viitoare creștere a nivelului de trai a întregii populații ar conduce la diminuarea importanței mizeriilor promovate de televiziunile noastre comerciale căci, se știe, privitul la televizor este distracția cea mai ieftină, unica, pentru foarte mulți români. Singura concluzie pertinentă care îmi vine în minte este livrată de playlist: *Let me hear you take decisions without your television* (Depeche Mode – „Stripped"). Adică să decizi singur, cu propriul cap, nu cu cel al altora, al falșilor prieteni care populează ecranul și care nu mai pot de dragul tău.

***Codruț Constantinescu** este publicist și istoric, autorul blogului http:// cdc77.blogspot.com*

PUBLICITATE

Abonează-te rapid prin SMS

SMS TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE, VODAFONE SAU COSMOTE LA **7455** CU TEXTUL ***DILEMA VECHE***

3 luni abonament

- Costul unui SMS este de 11,9 euro (TVA inclus)
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețelele Vodafone și Cosmote vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
- Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează. Informații la tel: 021-407.54.65

Alte metode de abonare

ONLINE
PLĂTEȘTE ONLINE PE WWW.ADEVARUL.RO
Pentru a contracta abonamente cu plata online aveți nevoie de card de credit/debit VISA, MASTERCARD, VISA ELECTRON sau MAESTRO valabil.

LA TOATE OFICIILE POȘTALE SAU LA CELELALTE FIRME CU CARE ADEVĂRUL HOLDING ARE CONTRACT DE DIFUZARE A ABONAMENTELOR (lista completă pe www.adevarul.ro/abonamente)

TRIMITE TALONUL
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13% reducere din prețul de la chioșc!

RECLAMAȚII ABONAMENTE: tel. 021-407.54.64; Fax: 021-407.54.67; e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(*Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (dacă este diferită față de adresa de mai sus): str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. .....
et. ..... ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începînd din luna ..... la:

Dilema veche	☐ **3 luni (47 lei)**	☐ **6 luni (93 lei)**	☐ **12 luni (180 lei)**
Dilema veche + colecția Charlie Chaplin	☐ **3 luni (111 lei)**	☐ **6 luni (157 lei)**	☐ **12 luni (244 lei)**

Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rîndurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr. ..... din data .....
În cont nr. RO21 RNCB 0070 1048 3031 0008 deschis la BCR Pipera sau RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la RBS BANK SA București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs.
Prin prezenta sunt de acord ca S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele mele cu caracter personal.

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., OP 33 - CP 14, București , cod poștal 014820 sau prin fax: 021-407.54.67.
ACUM abonamentele se pot contracta astfel: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Șos. Fabrica de Glucoză nr. 21, Clădirea Connect 2, et. 1, sector 2, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la firmele particulare

Pentru pachete de abonamente, cereri speciale sau alte informații legate de abonarea la revista Dilema veche, sunați la 0372.130.245, 0372.130.246 de luni până vineri între orele 9:00-18:00 sau trimiteți e-mail la vanzari.directe@adevarulholding.ro
Abonamente NON-STOP la 0318.200.200 (număr cu tarif normal)

Şi pietrele vorbesc...

– în loc de post-scriptum –

Se numeşte ***Geanina Vasilache,*** *de meserie pietrar. Un om al timpului său despre care dă seamă atît din sînul breslei, avînd atuul specialistului, cît şi păstrînd distanţa necesară pentru a formula cu pertinenţă un punct de vedere lucid şi argumentat critic asupra „epocii“. O mărturie care vine să completeze un profil răzleţ de meşteşugar din interbelic (v. „Meşterul român şi instalatorul polonez“, în* Dilema veche, *nr. 320, 1-7 aprilie 2010). Sau, dimpotrivă, să-i opună replica dură a contemporaneităţii. În ambele cazuri, beneficiul revine istoriografiei. O mărturie-document.* ***(R.M.)***

Cum e meseria de pietrar, vă place? E o tradiţie în familie sau, pur şi simplu, aţi făcut dumneavoastră începutul?

E o tradiţie. Primul care a început a fost un unchi de-al meu, care l-a cooptat în meserie pe tata. Se făceau piese pentru Casa Poporului...

Asta era prin anii '80...

Da, '85, '86, '87 cam aşa... Tata era constructor de biserici. Cînd a ajuns în Bucureşti, a vizitat şantierul Teatrului Naţional, l-a fascinat sculptura în marmură. Pietrarul e cel care pune marmura pe pereţi, pe jos, pardoseli, trepte şi glafuri. Tata a început munca la Vitan la coloane pentru Casa Poporului. Foarte multă marmură, dar foarte multă risipă. Nu erau făcute machete...

Practic aţi fost cooptată şi aţi lucrat la Casa Poporului?

Da, am lucrat în Casa Poporului, am lucrat în Cotroceni, la staţiile de metrou Aurel Vlaicu, Victoriei, Unirii 2, Universitate, Aviatorilor, Piaţa Romană. La Aviatorilor ajunsesem să am echipă numai de detaşaţi din toate colţurile ţării.

Erau oameni de specialitate?

Nu, erau *obligaţi* să vină să lucreze acolo. Erau croitori, zugravi, pantofari, n-aveau absolut nici o legătură cu marmura.

Cum vă descurcaţi, în special ca femeie, nu era simplu să ţineţi în mînă toată afacerea...

meni care habar n-aveau ce înseamnă şantier. Călcau strîmb şi pur şi simplu cădeau de sus. Am văzut cu ochii mei un om care a căzut în gol. Casa Poporului nu e cu etaje. Era cota 0 şi ni se spunea că în jos, în pămînt, e cît şi sus. Erau foarte multe buncăre, foarte multe holuri.

Am aflat după '90 de existenţa acestor galerii subterane, şi nici azi nu se ştie foarte exact.

Da, sînt şi la Casa Poporului, şi la Cotroceni. Ne dădeam seama după uşi, erau uşi blindate.

La Casa Poporului cum sînt zidurile, că se vorbea de 50 cm?

Da, 50 cm grosime. Este un zid de cărămidă, stînga, dreapta zidului spaţiu de aproximativ 50-60-70 cm gol, după care iar zid de beton stînga, dreapta. Toate zidurile erau...

Triple.

Da, da. Era ca o galerie de şobolani.

Lucram de la 7 dimineaţa la 7 seara. Fiecare meseriaş avea o lădiţă din lemn, cînd se anunţa vizita, cu două ore înainte deja veneau băieţii cu ochi albaştri şi... control. Ne încuiam toate uneltele în cutia asta, cheile le dădeam la şeful de echipă şi eram duşi de-acolo şi ţinuţi în magazii. Cînd venea Ceauşescu, alţi oameni erau aduşi cu microbuze. Veneau cinci-şase autobuze pline, îi băga într-o încăpere, îi îmbrăca în salopete, cu căşti. Ce m-a şocat pe mine... omul ăsta chiar a fost idiot, chiar nu vedea că ăştia nu lucrează, erau salopete curate, căşti noi. După ce pleca vizita, ieşeam şi noi afară şi ne vedeam de treabă. Tot ce vă spun e real. Am văzut cu ochii mei, se lucra la faţadă, a căzut de sus şi creierii erau pe mustăţile alea de beton... şi oameni... şi oameni... şi oameni... Un sergent major a fost băgat într-un cofrag din lemn şi s-a turnat beton pe el. Majoritatea celor de-acolo erau revoltaţi de ce se întîmplă, unii preferau să meargă să culeagă porumb decît să stea acolo în nebunia aia.

Casa Poporului n-a făcut-o Ceauşescu, noi am făcut-o, noi, locuitorii României.

Asta era starea de spirit, trebuia să faci ce ţi se spune, erai *obligat,* n-aveai de ales. Printre noi erau şi oameni care nu erau muncitori. Prima dată cînd am întîlnit aşa ceva a fost la Cotroceni.

La Cotroceni, practic, aţi restaurat palatul?!

Da. S-au dat jos piesele de piatră, în exterior a fost piatră. Acolo pe loc s-a făcut atelier, în curtea Cotroceniului, şi s-a venit cu compresoare, cu dălţi, cu tot ce trebuia şi s-au lucrat pe loc unele piese, altele s-au făcut în alte locuri.

Şi la biserica din Cotroceni, cum a fost? Aţi fost acolo cînd s-a dărîmat? Era în 1984.

Nu mai eram acolo. Mă trimiseseră la Casa Poporului. În Cotroceni s-a păstrat totul original. Ce-a fost piatră s-a păstrat, ei au schimbat unele stucaturi din gips.

Aţi avut şi surpriza să trebuiască să declaraţi terminată o lucrare pentru că venea vizita oficială, dar, de fapt, lucrurile nu stăteau deloc aşa?

...la Aviatorilor. A venit un tip şi a spus: „Pînă la ora h, să fie negru aici“. „Domnule, nu se poate, necesită *un timp.*“ „Nu mă interesează. Vreau să fie negru.“ Atunci am aşezat plăcile de granit pe un pat de şapă, a venit tovarăşu', a văzut că e gata, noaptea le-am scos şi le-am pus cum trebuia. La Casa Poporului, *eram obligaţi* să facem munca asta de mîntuială pentru că se vroia repede-repede.

N-aţi intrat într-un fel de nebunie, nouă de afară aşa ni se părea, o demenţă absolută...

A fost o mare nebunie la Casa Poporului. Au murit foarte mulţi oameni. Foarte multe accidente de muncă. Erau acolo oa-

Cel mai interesant a fost cînd a călcat domnul Ceauşescu în rahat *(rîde).* Nu aveam toalete. Era ditamai şantierul, dar foarte puţine toalete. Generalul Bogdan, mîna dreaptă a lui Ceauşescu, şi-a scos batista şi l-a şters pe tovarăşu' de mizerie. A doua zi aveam 30 de toalete, pe puţin, făcute peste noapte. Casa Poporului n-a făcut-o Ceauşescu, noi am făcut-o, noi, locuitorii României, s-a băgat foarte mult material, s-a spart, s-a aruncat, iar s-a băgat material, doamna arhitectă care se dă mare n-a făcut nimic bun. Casa Poporului a fost un jaf naţional... (Pe aceeaşi temă a se vedea şi Ioan Popa, *Robi pe Uranus,* Humanitas, 1992, *n. red.)*

Nu existau machete. Se făcea direct. Veneau tovarăşa şi cu tovarăşu' şi, de regulă, ea era foarte fiţoasă. Spunea: „Nu-mi place“. Şi se băga picamerul şi se spărgea marmura, se fărîma, o încărcau în maşini şi o aruncau la groapa de gunoi, la Glina. Aşa s-a întîmplat cu fîntînile arteziene de pe B-dul Victoria Socialismului. Ele sînt făcute din pătrăţele, pe care le puneam noi, unul cîte unul, direct pe mortar. O muncă de nebun, de Sisif. Şi venea şi zicea: „Nu-mi place, nu vreau desenu' ăsta. Vreau alt model“.

De fapt, tot ce-i acolo e „gustul“ ei?!

Da. Dar nu s-a ţinut cont de faptul că marmura pe care o foloseam va fi degradată de apă, care o distruge, o murdăreşte, o înnegreşte. Se putea folosi o piatră adecvată, care n-ar mai fi trebuit schimbată acum, cu mii şi mii de euro. Astea nu sînt fîntîni arteziene, părerea mea de pietrar. Dacă ar veni cineva cu nişte proiecte mai deosebite...

Dar astăzi, cum mai staţi cu exploatarea marmurei?

Noi în ţară am avut marmură de calitate, acum a luat-o dl Videanu pe toată. A cumpărat cariera Simera din Simeria, am avut roşu de Moneasa, alun. Asta era marmura noastră, de foarte bună calitate. Se lustruia frumos şi nu se tocea, ca marmura care e adusă acum din Italia, Turcia, China. Noi nu mai avem *marmură.* Avem travertin de Borsec. Am lucrat mult la sediul de marmură din Bucureştii Noi. Făceam contracte cu italienii pe timpul lui Ceauşescu, dar aveam salarii bune, aveam multe facilităţi, apartamente, locuinţe de serviciu.

Cel mai trist a fost cînd au dărîmat complexul bisericesc de la Văcăreşti. La podul de pe Dîmboviţa s-a lucrat cu travertin de Borsec, găurit, burete, trebuia chituit, şlefuit şi nu ne-au dat voie să ne facem meseria. Mulţi s-au obişnuit să dea rasol că oricum merge.

Acolo aţi avut proiecte făcute de cei de la „Carpaţi“?

Da. Noi am avut staţiile de metrou. La metrou a lucrat foarte mult „Marmura“, iar în Casa Poporului, şi „Carpaţi“, şi noi. Dar „Marmura“ a făcut faţadele de pe B-dul Victoria Socialismului. Piatră şi marmură, fără nici un fel de constrîngere, risipă totală. Cel mai rău a fost în perioada Revoluţiei... S-au furat utilaje de marmură din Casa Poporului, bolovani întregi de marmură.

Şi, după Revoluţie, s-au schimbat lucrurile în meseria dvs.?

După Revoluţie m-am dus să lucrez în continuare la antrepriza de construcţii. Dar nu mai erau lucrări, majoritatea oamenilor erau trimişi în concediu fără plată, şi un arhitect, dl Bogdan, mi-a spus: „Geanina, «Marmura» e pe cale de dispariţie la noi în antrepriză, vrea s-o cumpere cineva, caută să lucrezi la particulari“. Primul la care am început, ca particular, după Revoluţie, a fost dl Bogdan. A avut lucrare la Palatul Regal. Puneam tasele unde au tras cu gloanţe. Ciopleai din marmură un pătrat şi puneai un petic să nu se mai vadă urma glonţului. Am lucrat la diferiţi patroni. După aceea am început eu particular.

Şi merge?

Da, merge. Cît îţi faci meseria şi eşti conştiincios... te trage sufletul să vezi o pardoseală urîtă, murdară, neşlefuită, mată şi tu s-o faci frumoasă. Cel mai mult m-a atras faptul că s-a văzut imediat ce iese din mîna mea.

„Răsplata“ e la faţa locului...

Da, eu pot spune: am lucrat la Tîrgu-Jiu la Banca Comercială, am lucrat la Galaţi, tot la o Bancă Comercială.

Dar nu sînt şi situaţii în care cei cu foarte mulţi bani din ziua de azi o folosesc în răspăr?

Sînt foarte mulţi oameni cu bani care nu au gust în ceea ce priveşte culoarea marmurii, textura ei.

Şi dacă se armonizează cu restul...

Nu, în nici un caz, şi-a făcut un perete portocaliu şi şi-a trîntit în mijlocul peretelui un şemineu din marmură neagră.

Aţi lucrat şi în cimitire, mai ales în ultimii ani, la monumente „marmurofage“?

Nu, mi se pare morbid. În cimitire există o întreagă reţea – a groparilor, a popilor şi a pietrarilor.

Întîlniţi tot felul de oameni, mai ales printre cei cu bani...

Sînt mulţi care şi-au depăşit condiţia, milionarii de carton, bădărani care nu ştiu să aprecieze un lucru de calitate. Eu i-am şlefuit un şemineu de marmură şi a venit şi şi-a stins ţigara pe el. „Dle, dar o ardeţi“, „Nu-i nimic, o şlefui din nou, te plătesc din nou“.

Şi cei care fac asta, de unde au materialul?

Mai avem şi noi cariere de marmură pe care le-au cumpărat „băieţii deştepţi“, dar majoritatea e cumpărată de-afară. Există riscul să-ţi cumperi marmură neagră şi ea să fie albă, pentru că cei din China şi din Turcia o vopsesc. Marmura neagră din China, pe care se văd toate zgîrieturile, se lucrează foarte greu. Cea mai frumoasă marmură de la noi din ţară este alunul. E foarte dur, aproape ca onixul. Roşu de Moneasa aveam, foarte frumos, nu ştiu cine a luat cariera aceea, aveam Ruşchiţa, alunul ăsta iarăşi era frumos. *Acuma,* ca şlefuitor, ai de muncă, pentru că ce s-a pus marmură e timpul să se şlefuiască. Metrorex-ul are o echipă de întreţinere a marmurei, toate staţiile de metrou ar trebui şlefuite. Şi cine va reuşi să convingă Metrorex-ul să şlefuiască toate staţiile de metrou? Ăsta va fi Videanu, cu siguranţă *(rîde).* Păi, chiar era necesar toate bordurile astea să fie schimbate?! Am avut o lucrare în Vîlcea, un mall, şi am luat-o de la zero: săpătura, turnat beton, tot. Aveam pe atunci mulţi angajaţi.

Pe care îi coordonaţi singură?

Nu eu, soţul meu. După ce s-a ridicat mall-ul, începeau operaţiunile cu gresie şi faianţă. Primarul din Vîlcea n-a mai vrut să facă cu noi. A vorbit cu dl Videanu. Şi a pus dl Videanu marmura *(rîde).* Deci politică avem şi-n meseria asta de jos, cum s-ar zice.

Se simte?

Da. Categoric... păi, am simţit-o pe pielea noastră.

Şi, tehnologic, procesul de prelucrare s-a schimbat, beneficiaţi de alt tip de utilaje?

Noi am avut maşini de şlefuit, ale noastre, pe timpul lui Ceauşescu, „ursoaica“, aşa îi spuneam noi, ele se numeau „Carpaţi“, bune, maşini mari, puternice, solide. Şi făceai treabă. Nu mai sînt. Tot aducem din Italia. De fapt, în perioada interbelică, italienii au venit şi ne-au învăţat să punem marmură. Noi nu prea ştiam. Noi făceam cărămidă.

Ţigănească...

Da, dar şi ţiganii s-au şmecherit. Acuma o fac din orice, nu mai caută lutul ăla. Acum, cărămidă face oricine, nu ştiu dacă mai e cărămida care era. Se sparge, se fărîmă...

Şi pietrarii mai au de lucru?

Cine e strungar nu mai e strungar, clar. Pietrari mai sînt cîţiva, dar şi ei sînt pe cale de dispariţie. Acum tot zidarul care pune gresie şi faianţă zice că-i pietrar. Toată lumea vrea să facă treaba repede, cu orice, meseriaşul să dea rasol ca să-şi ia banii. Pietrari vechi nu mai găseşti, mulţi dintre ei au murit, alţii şi-au schimbat meseria. Fete din generaţia mea sînt foarte puţine, dacă sînt maxim 10, din cîte-am fost... S-au căsătorit, şi-au schimbat meseriile, s-au făcut bucătărese la Carrefour.

a consemnat Ruxandra MIHĂILĂ

Cu ochii-n 3,14

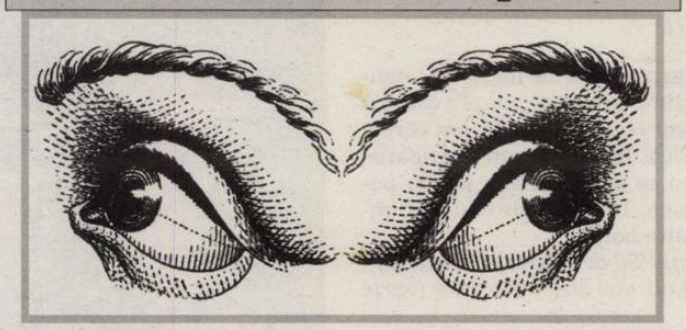

PRACTIC, ESTE VORBA DESPRE IDEEA PROPRIETĂŢII CU UN PEŞTE DEŞTEPT ÎN MIJLOC (ÎNDELUNG CONFIRMATĂ CU LIGHEANUL), CARE VINE LA DUMNEAVOASTRĂ ACASĂ PENTRU A VĂ ÎNFRUMUSEŢA ÎN POZIŢIA CULCAT

■ Cînd credeam că am văzut toate modelele de *junk mail,* dau peste mesajul următor: „Dragă Anda, Să ştiţi că acesta nu este un spam sau o reclamă. Vă anunţăm apariţia unui nou serviciu la care sîntem siguri că veţi apela în viitor. Noi, nişte oameni din presă, pe care probabil că îi cunoaşteţi, am deschis o afacere. Este vorba despre fiisuperba.ro. Serviciul este ideal pentru dumneavoastră dacă sînteţi o femeie ocupată. Practic, este vorba despre un salon ce vine acasă la dumneavoastră pentru a vă înfrumuseţa. Iar preţurile sînt foarte bune. Avem o hair-stylistă, make-up artistă şi manichiuristă care vă vor ajuta să arătaţi bine atunci cînd sînteţi în criză de timp pregătindu-vă pentru o nuntă, o conferinţă sau un alt eveniment important. Intraţi pe site pentru a vă convinge. Îl updatăm zilnic cu informaţii despre noile tendinţe în machiaj şi hair-style“. (**P. M.**)

■ Mi se impută, pe bună dreptate, că în răspunsul meu către domnul M. Costea (în *Dilema veche* din 9 septembrie) nu l-am contrazis cînd afirma că Marx ar fi definit proprietatea ca furt. Marx a combătut aprig această idee a lui Proudhon (1809-1865), socotind-o simplistă şi romanţioasă. El detesta sentimentalismul moralizator în analiza capitalismului. Mărturisesc că, ştiind asta, nu am vrut să lungesc răspunsul cu ceea ce ar fi putut să apară ca un savantlîc. Am greşit. Îl rog pe domnul Costea să ţină seama de această precizare: Karl Marx a combătut ideea proprietăţii ca furt. (**R. C.**)

■ Nu ştiu care e culmea pedanteriei, dar să vezi într-o dimineaţă, în Piaţa Victoriei, o maşină parcată pe trotuar, cu portbagajul deschis, în care se lăfăia o caserolă de plastic cu un peşte prăjit în mijloc, iar un bărbat cu o furculiţă şi un cuţit în mînă îl mînca tacticos, ce-ar putea să fie? (**A. M. S.**)

■ Am mai descoperit un cîine destul de deştept încît să-şi aplice instinctele de stînă la viaţa de oraş: unul din Parcul Herăstrău, care merge în faţa trenuleţului de acolo, lătrînd. Practic, îşi conduce turma. (**I. P.**)

■ Am ajuns la concluzia că bărbaţii români sînt psihopaţi la volan. E o generalizare, evident, dar una temeinic studiată şi îndelung confirmată. Chiar şi bărbaţii români care, cînd sînt pietoni, par normali îşi arată bestia din ei cînd urcă la volan. Aşa că m-am decis. Dacă aş fi dictator suprem, aş da o lege opusă celei din Arabia Saudită: bărbaţii români nu ar avea voie să conducă. Dacă ar dori totuşi să conducă, ar trebui însoţiţi de cîte o femeie din familie. Atunci cînd ar dori să obţină carnet de conducere, bărbaţii români ar trebui să aducă un certificat care să ateste că nici o femeie din familie nu e disponibilă să conducă ea însăşi, dar garantează pentru comportamentul respectivului bărbat. Bărbaţii poliţişti rutieri ar fi cu toţii concediaţi, trimişi la sapă şi înlocuiţi cu femei care ar putea băga la puşcărie pentru 30 de zile pe oricine claxonează degeaba. Şi, mai ales, taximetria ar fi o meserie rezervată exclusiv femeilor. Singurul bărbat care ar putea să fie taximetrist în România e ăla de a născut trei copii, de apare prin tabloide. Gata, am zis! (**C. G.**)

■ Odată cu data de 15 septembrie, RADET anunţă printr-un fluturaş lipit de uşa blocului că instalaţiile de încălzire (caloriferele) vor fi încărcate pentru teste, atenţionînd locatarii „să ia toate măsurile necesare“ pentru evitarea inundaţiilor. Pentru necunoscători într-ale ţevărismelor, ce înseamnă aceste măsuri? Să stai acasă, să iei telefoanele vecinilor, să contactezi administratorul sau, pur şi simplu, să stai cu ochii pe calorifer, cu ligheanul de rigoare la îndemînă? (**S. G.**)

■ Am tot încercat să înţeleg de ce, într-un hotel cumsecade din Viena, recepţionerei îi cade faţa cînd aude că sînt româncă, de ce extrage banii din cont înainte de *check out,* de ce îmi recomandă să mă înţeleg în engleză cu firma de parking APCOA, la care nu lucrează decît austrieci pursînge care refuză (în engleză) să vorbească altă limbă decît germana. M-am mai luminat cînd am văzut ştirea de săptămîna trecută despre schimbul de focuri între doi români din bande rivale, la Viena. De-asta le era frică, să nu scot pistolul la fiică-mea, enervată de faptul că ţipa prea tare cînd se dădea la Prater (cu viteza de 150 km pe oră, în poziţia culcat) în dementa numită „Volare“. (**S. S.**)

DACĂ NU AŢI OBSERVAT CÎT DE INTENS LUCREAZĂ GURA DICTATORILOR DIN POIANA CU VERDEAŢĂ, NU MAI DISCUTAŢI DESPRE NELINIŞTE: GLASUL PIERDUT DE MULT TIMP A FOST LA RECICLARE PE FALEZĂ ŞI ESTE MUNTE

■ Dacă nu aţi văzut cum joacă baschet echipa Statelor Unite, campioana mondială, nu mai discutaţi despre geniu în sport. (**R. C.**)

■ Aţi observat cît de intens lucrează jurnaliştii de televiziune la diminutivizarea limbii române? Dacă *maicile* au devenit mai demult şi fără drept de apel *măicuţe,* apoi *mamele* au devenit tot mai *mămici,* acum *taţii* sînt pe cale a fi înlocuiţi de *tătici*. (**A. M.**)

■ Am intrat pe site-ul lui *Washington Post* şi am rămas cu gura căscată: arhiva online a ziarului ajunge pînă în anul 1897. Copleşit de perspectivă, nu mi-a mai ars de citit nimic. (**M. C.**)

■ Fidel Castro a declarat pentru *The Atlantic* următoarele: „Modelul cubanez nu mai merge nici măcar pentru noi“. Asta înseamnă că şi dictatorilor poate să le vină mintea la cap? (**L. V.**)

■ Pe 15 septembrie s-au împlinit 120 de ani de la moartea Agathei Christie, iar pe 18 septembrie, 40 de ani de la cea a lui Jimi Hendrix. Credeţi că în pauza lecturilor Agathei din poiana cu verdeaţă, Jimi are voie să aprindă un foc cu chitara? (**M. C.**)

■ Acum o lună am împlinit 26 de ani şi am o nelinişte. E cumva vremea să citesc, în sfîrşit, *Pe Donul liniştit?* Dacă nu acum, atunci cînd? (**L. V.**)

■ În staţie, un nene aşteaptă autobuzul. Ţine într-o mînă un aspirator de praf „Clio“. Trece maşina unei firme, pe care scrie: „Cleo-Nails. Pentru unghii frumoase!“. Mai lipsea, ca fundal sonor, glasul Haricleei Darclée. (**D. S.**)

■ Aflu din *Evenimentul zilei* că Administraţia Străzilor va angaja experţi pentru a verifica istoricul (pierdut) al podurilor din Bucureşti. Pentru ca podurile şubrede să poată fi reabilitate, trebuie mai întîi să se afle cît sînt de vechi şi ce lucrări de reabilitare au mai fost făcute în timp. Cercetarea costă 600.000 de euro. Cît să tapetezi cu bancnote toate cele 22 de poduri din Bucureşti... (**M. M.**)

■ Am văzut de mult timp că, atunci cînd publicitarii îşi pun în cap să producă slogane „drăguţe“, nimic nu le stă în cale. Campania la margarina Becel e cea mai proaspătă şi stupidă creaţie: „Eu Becel inima tatălui meu / Tu a cui inimă iubeşti?“. (**A. M. S.**)

■ Văd pe Music Channel un clip al băieţilor de la Sistem la un *cover* după Depeche Mode care se termină cu un citat din Slavici şi cu un îndemn la reciclare. Un ecometa-kitsch industrial ardelenesc, ca să zic aşa. (**M. C.**)

■ Nu înţeleg de ce în restaurantele de pe malul Dunării peştele este cel mai scump (şi mai rar) fel din meniu. La Corabia, am descoperit o pensiune chiar „pe faleză“, cu un nume „de legendă“ – „Sucidava“ –, destinată, de fapt, nunţilor, botezurilor, cumetriilor. Din cele cinci tipuri de peşte, nu aveau decît crap dunărean, o porţie ajungînd pe la 20 de lei (!). Nu mai are balta peşte sau cei de la „Sucidava“ îl cumpără de la Metro? Am preferat o ceafă de porc cinstită: măcar porcul nu zboară, nu înoată, nu trebuie să muşte din momeală şi se găseşte pe toate drumurile (**A. P.**)

■ A fost şi este munte, a fost şi este brînză, dar însoţeşte şi mătura – şi nu oricum, ci în mod ergonomic. Nu ghiciţi. Vezi imaginea de mai jos. (**M. V.**)

PUBLICITATE

LAUREATA PREMIULUI **NOBEL** PENTRU LITERATURĂ

Herta Müller

la BUCUREŞTI – 27-28 septembrie

ATENEUL ROMÂN
Luni, 27 septembrie, ora 18.30
HERTA MÜLLER în dialog cu GABRIEL LIICEANU
Lectură publică
Biletele se pun în vânzare începând cu 1 septembrie la casa de bilete a Ateneului Român.

Librăria HUMANITAS Kretzulescu
Marți, 28 septembrie, ora 17.00
Lansarea seriei de autor HERTA MÜLLER cu romanele *Leagănul respirației* și *Călătorie într-un picior*
Sesiune de autografe
www.humanitas.ro

Organizatori: Goethe-Institut București, BIZ Bukarest, Filarmonica George Enescu, Humanitas Fiction
Sponsor: vodafone
Parteneri media: ONE Gândul, Time Out, MEDIAFAX, Pro FM, Pro TV, RL, DILEMA, Dilematica, Deutsche Welle, 22, Sapte Seri

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DIRECTOR FONDATOR **ANDREI PLEŞU**

DILEMA VECHE

VOLVO

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE ■ Anul VII ■ nr. 346 ■ 30 septembrie – 6 octombrie 2010 ■ www.dilemaveche.ro ■ 24+8 pagini ■ 3,99 lei (cu DVD: 10,99 lei)

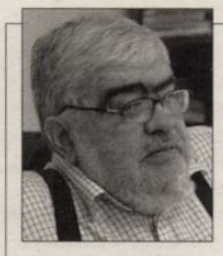

ANDREI PLEŞU

„Marin Tarangul“

pagina 3

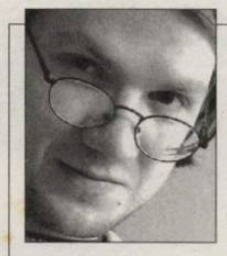

MIHAIL NEAMŢU

„Drepturi naturale“

pagina 21

SOLOMON MARCUS

„Derapaje“

pagina 22

Un’ te duci tu, calule?

– cultura calului la români –

© Horia Călăceanu

Revista: 3,99 lei

5 948467 000346 39

Revista + DVD: 10,99 lei

5 948467 000452 02

„Caii sînt mai inteligenţi decît oamenii. Nu auzi niciodată de la un cal că a ajuns falit pariind pe oameni.“

WILL ROGERS

Redacţia DILEMA VECHE: Calea Victoriei nr. 155, bl. D1, sc. 6, et. 5, sector 1, 010073 Bucureşti ● **Telefon:** 021/231.35.00 ● **Fax:** 021/230.51.07 ● **e-mail:** dilema@satiricon.ro

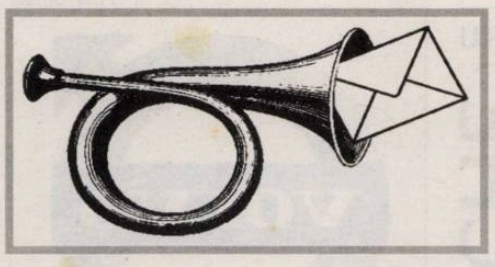

DILEMATICI DIN TOATE ŢĂRILE, VĂ ASCULTĂM...

REPLICI

Către dnii M. Costea şi M. Stanciu

Certitudini şi dileme

De obicei nu polemizez cu cititorii *Dilemei vechi,* dar două scrisori, publicate în nr. 343, m-au determinat să vă scriu.

Domnul M. Costea, cu care împart originea ploieşteană, ca de altfel şi cu cîţiva dintre colaboratorii permanenţi ai revistei, poartă o amintire roz a vremurilor comuniste. Miţa Baston a dat ploieştenilor o caracterizare de neuitat, că sînt, vezi Doamne, republicani. Această însuşire mi-a fost acordată şi mie pe la începutul lui '71 de către Zaharia Stancu, la o întrebare cam neortodoxă privind lipsa din manuale a lui Blaga – la o întîlnire a *României literare* cu studenţii. Asta înseamnă că noi, ploieştenii, sîntem mai altfel, descendenţi ai lui Caragiale. Astfel, cred că nu prea mulţi ploieşteni iubeau comunismul. Din copilăria mea puternic îndoctrinată a anilor '50-'60 îmi aduc aminte cînd încercam să-mi conving o verişoară de la poalele Făgăraşului să intre la colectiv, şi ea îmi răspundea că o să umblăm toţi cu polonicul la brîu să mîncăm ciorba colectivului. O perfectă metaforă a circurilor foamei de mai tîrziu. Nu pot să uit nici imensele cozi la pîine neagră pe cartelă, subliniez pe *cartelă,* nici vremea cînd, pe la mijlocul lui '50, pe o criză de porumb am mîncat mămăligă făcută din făină de orz, cumpărată de unchiul meu dintr-o localitate lîngă Slănic Prahova. Ieşea o mămăligă neagră departe de gustul ei originar. Şi revenind la anii '80, nu pot uita eforturile ceauşiste de animalizare în luptele la cozi pentru mîncare, din cartierul muncitoresc piteştean, dîrdîind iarna în apartamentul de bloc şi înjurînd cînd se oprea lumina. Nu vreau să-mi aduc aminte de vremurile mai convenabile de la sfîrşitul anilor '60, cînd, student fiind, se mai desfăcuse şurubul şi de nimic nu-mi păsa – precum în tinereţea lui Bulă pe vremea lui Stalin.

Aşa că, atunci cînd aud de nostalgii comuniste, mă cuprinde enervarea şi mi se tulbură naturelul.

Pe de altă parte, lipsa de dileme a domnului dr. Stanciu mă pune pe gînduri. Apropo, deţin şi eu un doctorat în inginerie şi mi-aş dori ca dl Stanciu să nu fie doctor în medicină, ca potenţial pacient aş avea oarece aprehensiuni, date fiind certitudinile domnului doctor. Domnia sa este convins că a făcut alegerea corectă în decembrie 2009. Ce constat eu este că, dată fiind această alegere, azi ne merge prost. Nu sînt deloc convins că, dacă Geoană ar fi ajuns preşedinte, ne-ar fi mers mai bine, este posibil să fi fost şi mai prost. Prin 2005-2006 s-a consolidat mitul că miniştrii PD ar fi fost mai competenţi decît cei liberali, lucru cu nimic dovedit în zilele de azi, probabil că în vremuri cînd ne mergea bine era uşor să fii competent. Şi tot amintind de competenţă, împart cu domnul preşedinte ideea că Remeş a fost, probabil, cel mai competent ministru de Finanţe din ultimii 20 de ani. Pe de altă parte, nu pot să-i uit pe alţi miniştri de excepţie, colegi de minister cu domnul preşedinte, pe vremea cînd se străduia să ne scoată din cap autostrăzile. Este vorba de reformistul Andrei Marga la Învăţămînt şi de Andrei Pleşu la Externe, care cu umor şi inteligenţă au creionat, alături de Emil Constantinescu, direcţia de azi ţării. Ce e din păcate astăzi grav este lipsa de solidaritate, de atomizare a vocilor societăţii civile şi mai ales de onoare. Această însuşire a unui neam, pentru care am toată admiraţia – e vorba de unguri –, îi lipseşte actualului ministru al Sănătăţii.

Cu multă consideraţie,

Gheorghe Joe NEGUŢ
joenegut@gmail.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..." *(WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE")*

album dilematic Mirel Bănică, Bucureşti

NR. 344

„Euro-ţiganiada"

Despre ţigani, numai de bine!

În teoria politică există un concept destul de interesant care spune că, pe timp de bunăstare economică, imigranţii sînt avantajaţi (mînă de lucru ieftină, dispuşi să lucreze în condiţii anormale, fără nici un fel de protecţie socială etc.); pe timp de criză economică cei mai dezavantajaţi sînt imigranţii, văzuţi ca principalul pericol pentru societate, căci subminează economia naţională şi, pe deasupra, nici nu sînt cetăţeni! Ei bine, Uniunea Europeană este organizaţia care ar trebui să distrugă aceste bariere transnaţionale căci, pe lîngă cetăţenia naţională, deţii şi o cetăţenie europeană, care ar trebui să prevaleze în orice situaţie. Mai mult, unul dintre principiile de bază ale UE declară dreptul la liberă circulaţie ca un drept fundamental, inalienabil.

Într-o Franţă rasistă (care încă refuză să recunoască greşelile regimului de la Vichy, văzut ca ne-francez – ce glumă bună!) şi într-o Italie fascistă, aceste idei nu-şi au locul. Nici pentru Sarkozy, nici pentru Berlusconi, însă nici pentru cetăţeanul de rînd. Această ultimă categorie ne dă nouă, indivizilor din restul Europei, dreptul de-a acuza în masă o naţiune per ansamblu. Şi o voi face: ceea ce Franţa face în ultimele luni este *ilegal*, imoral, inuman. A expulza nişte cetăţeni europeni, pe baze etnice, nu are cum să fie acceptabil. Sigur, arestaţi-i pe acei cetăţeni care comit crime, însă *nu* aveţi, domnule Sarkozy, nici o justificare pentru expulzarea a mii de romi.

Discuţia poate continua fără a-i mai implica pe romi, căci problema nu e neapărat a romilor, ci este vorba de legalitate, principii europene, atitudini sociale. Astăzi, romii sînt expulzaţi. Mîine, vălul islamic este interzis. Poimîine, alţi cetăţeni europeni vor fi expulzaţi, iar drepturile omului se vor evapora într-o haotică joacă de-a şoarecele şi pisica. Mai cunosc o perioadă în istorie care seamănă izbitor cu ce se întîmplă acum: perioada Holocaustului. O perioadă în care evrei, romi (în pofida faptului că Elie Wiesel încearcă să ignore acest lucru), polonezi, homosexuali au fost expulzaţi în masă, „marcaţi", umiliţi, ucişi. Ce urmează din partea lui Sarkozy? Ca musulmanii să poarte vreun semn distinctiv, romii – un alt semn distinctiv ş.a.m.d.? Europa de dreapta lansează un nou atac fără precedent, în afara cadrului legal, asupra propriilor cetăţeni, stabilind că norma „alb, clasă de mijloc, educat" este cea corectă.

Soluţiile nu sînt multe şi nu au cum să devină eficiente pe termen scurt. Pentru cei care nu ştiu, romii au fost eliberaţi din sclavie în 1860, acum 150 de ani – o perioadă mult prea scurtă (încărcată cu discriminare continuă) pentru ca această minoritate să atingă un nivel „acceptabil" (cine hotărăşte ce e acceptabil?) la nivel societal. Mai mult, cuvintele definitorii în cazul de faţă nu trebuie să fie nici „integrare", nici „asimilare", căci asta ar însemna distrugerea unei bogate culturi (limbă, tradiţii, costume, muzică). Să luăm ca exemplu Spania – un model european pentru felul în care a tratat populaţia romă.

Vlad VISKI-MESTAS
vladviski@gmail.com

NR. 342

„Speranţa"

...dar şi nostalgia

Citind dosarul din numărul despre „Speranţă" am avut intuiţia acută a unui posibil paralelism între speranţă şi nostalgie. Cele două au enorm de mult în comun, cel puţin în ceea ce priveşte formele pe care le iau în conştiinţa noastră, aşa cum apar ele în articolele, relatările şi mărturiile din dosarul dvs.

Speranţa îmi pare amestecată cu un anumit soi de resemnare. Ea încetează oarecum să mai fie o resursă psihologică permiţînd „atingerea scopurilor propuse" şi devine mai degrabă un fel de stare de a fi resemnat în faţa imposibilităţii de a controla într-adevăr lanţurile cauzale care-ţi limitează parcursul existenţial. Este o speranţă mioritică, este – dacă-mi permiteţi oximoronul – o speranţă „zen".

„A spera" nu este aşadar o activitate propriu-zisă, devine mai degrabă un exerciţiu de ficţiune. Într-o stare de fascinaţie faţă de formele posibile pe care le ia viitorul în urma unor predicţii altminteri bazate pe informaţii mult prea vagi, pe un control resimţit ca mult prea şubred, omul care speră nu face decît să-şi spună sieşi poveşti analgezice, menite să mai reducă anxietatea. Dacă raţiunea este un aparat complex de combinatorică a lanţurilor cauzale, atunci speranţa este interfaţa care-l face mai accesibil, mai uman.

Aici este şi punctul de convergenţă cu nostalgia, această stare de armistiţiu cu trecutul în care mintea efectuează un triaj afectiv, pe cît de ipocrit pe atîta de spectaculos, reconciliindu-se cu memoria.

Individul nostalgic ajunge să tînjească după propriile exuvii, ca în faţa unor scene din fotografii, scoase în mod convenabil din context.

Nostalgia ca ficţionalizare a trecutului nu este, cu siguranţă, o idee nouă. Rescrierea memoriei, fluiditatea ei, perpetua nehotărîre în privinţa liniilor de fugă şi a dominantelor propriului trecut creează un mediu cît se poate de fertil pentru un exerciţiu creativ, nu atît de dragul creaţiei în sine, cît mai degrabă din necesitatea creaţiei de sine, a desenării propriilor contururi.

Prins între palimpsestul propriului trecut şi schiţele viitorului, individul se poate trezi într-un prezent situat într-un cu totul alt plan, prezent resimţit ca fiind oarecum inexplicabil, nepotrivit, mai fals decît propriile proiecţii autoficţionalizante. *„The time is out of joint"* cînd prezentul se îndepărtează cel mai tare de centrul de convergenţă dintre nostalgie şi speranţă, iar mintea, asumîndu-şi rolul hamletian, trage hăţurile, redesenează, se opinteşte să se pună de acord cu sine însăşi, cu propria naraţiune. Atunci – cred eu – speranţa capătă statutul de resursă psihologică cuantificabilă, împărţindu-ne pe toţi, desperant, în pesimişti şi optimişti.

Mircea LASLO
Oradea
mircea.laslo@gmail.com

DILEMA VECHE

REDACŢIA: Dana CĂLINESCU (secretar general de redacţie) ● Marius CHIVU ● Radu COSAŞU Cristian GHINEA ● Stela GIURGEANU ● Andrei MANOLESCU (redactor-şef adjunct) ● Matei MARTIN Adina POPESCU ● Iaromira POPOVICI ● Ana Maria SANDU ● Simona SORA ● Dan STANCIU Ruxandra TUDOR (secretar general de redacţie) ● Mircea VASILESCU (redactor-şef) Luiza VASILIU (editor conţinut web)
RUBRICI: Ion BARBU ● Aron BIRO ● Paul BREAZU ● Adrian CIOROIANU ● Claudiu CONSTANTINESCU Şerban FOARŢĂ ● Alice GEORGESCU ● Gabriel GIURGIU ● Andrei GORZO ● Maria IORDĂNESCU Eugen ISTODOR ● Selma IUSUF ● Dan C. MIHĂILESCU ● Vintilă MIHĂILESCU ● Cezar PAUL-BĂDESCU Andrei PIPPIDI ● Cătălin ŞTEFĂNESCU ● Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU ● Sever VOINESCU
CORECTURĂ: Patricia MIHAIL ● **CAP LIMPEDE:** Ruxandra MIHĂILĂ ● **TEHNOREDACTARE:** Adrian DAMIAN

DIRECTOR EXECUTIV: Raluca BADEA ● **BRAND MANAGER:** Angela NEGREA
DIRECTOR ABONAMENTE: Gabriela CRISTEA ● tel.: 021-407.54.69; 021-407.45.64; 021-407.45.65 e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
RECLAMAŢII ABONAMENTE: tel.: 021-407.54.64 ● abonamente@adevarulholding.ro
PUBLICITATE: Dorina PETRUŢI ● tel.: 021-407.76.87 ● e-mail: dorina.petruti@adevarulholding.ro

DIRECTOR GENERAL: Peter L. IMRE ● **DIRECTOR GENERAL ADJUNCT:** Andrei ŞTEFAN
DIRECTOR EDITORIAL: Adrian HALPERT ● **DIRECTOR FINANCIAR:** Adrian VASILE
DIRECTOR MARKETING: Peter FRANK ● **DIRECTOR PUBLICITATE:** Tony GRAY
DIRECTOR DISTRIBUŢIE: Dana ZAMFIR

Tiraj: 6.500 şi 59.900 cu DVD ● Tipărit la Mega Press Holdings SA – Tel/Fax: 021-461.08.08/09

Revistă editată de Adevărul holding
Tel.: 0800.800.111

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Prietenul se mai cunoaşte la nevoie?**
- **Europa de Est**
- **Generaţia 20+**
- **Starea filmului**

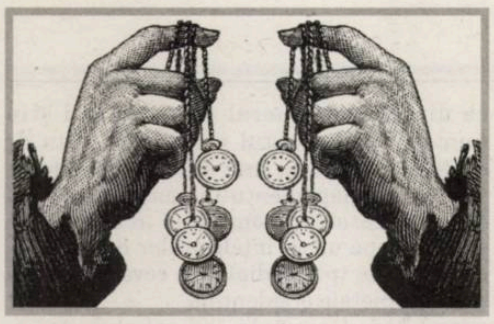

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

Marin Tarangul

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Nu sînt pregătit să scriu despre moartea lui Marin Tarangul. În general, nu sînt pregătit să scriu despre moartea nimănui. Cine e cu adevărat pregătit să trăiască și să comenteze moartea, fie că e vorba despre moartea în ea însăși, despre moartea unui prieten sau despre moartea proprie? Dar în cazul acesta am, între altele, o problemă de stil. Ce-ar fi zis Marin despre pompa inevitabilă a „necrologului“? Tocmai el, care a fost unul din primele mele modele în materie de vorbit și de scris. Nu în sensul că am început prin a-l imita, ci în sensul că a fost cel dintîi de care mi-a fost frică. Avea un geniu al identificării și dinamitării falsului, care funcționa, în ce mă privește, inhibitor la culme, ca să nu zic direct castrator. El e cel care m-a dezvățat de solemnitate. Mă lua prietenește peste picior, oridecîteori luam o poză de (prematură) maturitate, oridecîteori debitam pompos înțelepciuni și certitudini. Simțul ceremoniei îl avea din plin. Dar dublat de un enorm apetit pentru firesc și pentru umor. La optsprezece ani, nu aveam încă intuiția firescului: din timiditate, hărnicie școlară și un soi de tristețe de fond, arboram, de regulă, un aer grav, sentențios, fisurat, e drept, din cînd în cînd, de accese de histrionism compensator. Marin, mai mare ca mine cu zece ani, a hotărît că trebuie să mi se administreze o doză compactă de frivolitate. Atît cît să mă destind interior. Atît cît să nu mă mai iau prea în serios. Totodată, și-a dat repede seama că lecturile mele sînt prea cuminți, previzibile, lecturi de premiant convențional, fără suficiente contacte cu autori și domenii care, în epocă, țineau, oarecum, de *underground*. Pedagogia lui a fost, pentru mine, decisivă. Pe de o parte, îmi împrumuta cărți pe care nu le frecventasem pînă atunci (de la Meister Eckhart și Kierkegaard la Georg Simmel, sau la unele lucrări de orientalistică), iar pe de alta, mă prelua în deșucheate escapade nocturne, cu dans, vin și fete anexate *ad hoc*, în drum spre cîte un apartament întîmplător, devenit rapid arenă de *rock and roll*. Îi datorez, deci, prima întîlnire cu metafizica și cu boema. Cu sublimitățile și promiscuitatea.

Tot Marin mi-a pus dinainte, pentru prima oară, o pagină de Constantin Noica: „Citește! Ca să auzi cum sună limbajul filozofiei“. Mai tîrziu, tot cu el l-am vizitat, în Berceni, pe vitorul magistru pălținișan, care ne-a oferit zece lecții de greacă. Pentru mine, Marin a fost un mare mijlocitor, un chip al sorții. Universul meu de idei, întrebări, experiențe și portrete umane s-a lărgit spectaculos în cei cîțiva ani pe care i-am petrecut împreună în facultate. Dacă mă gîndesc la acea perioadă, realizez, abia acum, că deveniserăm colegi la numai doi ani după ce fusese eliberat din pușcărie, de la Salcia din Delta Dunării. Arestat în 1961, el apucase, pînă atunci, să-și ia licența în teologie și să se înscrie la doctorat. Nu a devenit însă „doctor“ decît la Paris, unde s-a stabilit în 1979. Descendentul lui Constantin Tarangul, înnobilat de Franz Josef (Marin era, de fapt, *von* Tarangul) și al lui Erast Tarangul, guvernator al Bucovinei la sfîrșitul secolului al XIX-lea, colegul meu își cîștiga existența ca paznic de noapte pe malul Senei, așa încît ziua să se poată ocupa de cercetările sale academice. E, din păcate, o traiectorie caracteristică pentru inapetența mediului românesc față de vlăstarele sale meritorii, dar și pentru destinul greu de analizat al unui om excepțional, dar risipit într-o biografie destrămătoare. L-am văzut, de mai multe ori, umilit. Umilit de autorități, de unii confrați, de împrejurări, sau de propriul său corp, prea șubred pentru a susține povara unui proiect existențial ambițios, cum era, de fapt, proiectul lui Marin. Înalt, dar filiform, fragil, dar lacom de uzură senzuală, Marin Tarangul avea, pînă și în momentele lui de aroganță, o componentă de retractilitate, de resemnare. Era fundamental *singur*. Și păstra mereu în privire, în gesturi, în felul lui de a dansa și de a vorbi pecetea „străinului“. Străin de lumea în care se născuse, ca și de cea în care s-a exilat, străin de lume și de sine, străin de propria sa înzestrare și de propria sa viață. Și, după cîte aud, străin de propria sa moarte, căci s-a stins în somn, fără a fi, așadar, *prezent* în dramaturgia tranzitului.

Marin Tarangul a scris mai mult decît mi-aș fi închipuit pe vremea cînd îl vedeam atît de „angajat“ în împestrițarea tinereții sale, de fiu risipitor. A scris poezie, critică și istorie de artă, filozofie și teologie. Unele lucrări au apărut la Editura Humanitas, fără să stîrnească ecoul pe care îl meritau. Marin nu e ușor de citit. Era dintre aceia care nu așteaptă ca gîndul să fie gîndit pînă la capăt, înainte de a fi scris. Își căuta gîndul scriind. Îl *aștepta* scriind. Performanța sa era alcătuită, în consecință, din spectaculoase „din-cînd-în cînd“-uri, printre care ideile și cuvintele evoluau labirintic. Dar energia sondajelor sale intelectuale, tenacitatea și îndemînarea sa speculativă, formulările sale luminos imprevizibile îl așază printre figurile de vîrf ale vremii. Ultimul mesaj pe care l-am căpătat de la el era o invitație într-o mică insulă grecească, unde să stăm, *în sfîrșit*, de vorbă. N-am reacționat. Eram „ocupat“. Aveam „obligații“. Mi se părea – cu nesimțirea iresponsabilă a vieții curente – că nu e nici o grabă. Această ultimă conversație îmi va lipsi în chip dureros. Contez pe arhipelagurile de dincolo, unde nici o întîlnire nu se mai poate rata pentru că nu există obligații și termene.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Democrație de țață

Uneori mă întreb ce sens mai au atîtea discuții sofisticate despre „spațiul public“ într-o societate ca a noastră. Nu spun că ele nu sînt necesare, ca în orice democrație. Dar cred că trec, în bună măsură, pe lîngă țintă. Ce s-a întîmplat săptămîna trecută cu manifestațiile sindicatelor arată că trebuie s-o luăm mult mai „de jos“.

Cîteva dintre strigăturile de la aceste manifestații au demonstrat, fără nici o îndoială, că ne scăldăm în mitocănie publică (ba unii se mai și simt mîndri s-o afișeze): „Unul mic și unul chior și-au bătut joc de popor“; „Boc, Boc și ai lui să se ducă dracului“. Mai întîi, aceste vorbe au fost strigate la megafon de vreun „lider“, apoi repetate în cor de cei prezenți. Iar polițiștii au strigat în fața Palatului Cotroceni „ieși afară, javră ordinară“. Asemenea formule sînt dincolo de orice revendicare sindicală, dincolo de orice îngrijorare privind „coșul zilnic“: arată doar un nivel foarte scăzut de civilizație. Încercarea liderilor sindicali de a explica totul prin „disperarea“ oamenilor e și mai jenantă. Nu numai pentru că există, totuși, limite ale decenței peste care e inacceptabil să se treacă, dar și pentru că, indirect, confirmă că *acesta* e nivelul, *acesta* e limbajul prin care sindicatele știu să se exprime în public. După care, totul devine explicabil la televizor. *Aici* sîntem – într-o democrație de țață certăreață care se spurcă și se bruftuluiesc în fața porții.

De partea cealaltă, politicienii nu se lasă nici ei „mai prejos“. Inutil să reamintim ieșirile președintelui Băsescu (care i-a făcut pe jurnaliști „găozari“, s-a certat cu sinistrații și cu cine s-a mai nimerit, iar de curînd a spus despre Victor Ponta că este „ca o maimuțică“). Inutil să spunem – cum au făcut-o deja unii comentatori – că președintele „a dat tonul“. Nu e decît cel mai vizibil, „masculul Alfa“ dintr-o trupă de bărbați politici care, în Parlament sau la televizor, au oricînd la îndemînă mișto-ul de doi lei, bășcălia groasă, gluma de autobază, adjectivul de după blocuri și „poanta“ sexistă. *Acesta* e nivelul – sau măcar așa arată „dominanta“. Nu spun că nu există și politicieni educați, că bunele maniere au dispărut cu totul, că nu putem găsi și exemple de curtoazie. Există. Dar peisajul e acaparat de hăhăieli groase și de lovituri verbale sub centură.

Și, pentru că și politicienii, și sindicaliștii, și poporul în ansamblul său se uită mult la televizor, putem lesne cădea în tentația de a da vina pe mass-media, care scoate la iveală deviații, aiureli, vorbe grele, glume proaste, obscenități, care pune în fason tot felul de derbedei și de hahalere și obține audiența pe seama lor și a mulțimii de gurăcască naționali care vor distracție ieftină. Dar nu aflarea vinovatului e problema. Căci ar trebui un studiu amplu și doct ca să explicăm pînă la capăt cum s-a ajuns, în societatea noastră, la creșterea agresivității și a violenței, la răspîndirea cu succes a proastei-creșteri și la domnia „tupeului“. Poate se vor găsi explicații și se vor identifica și vinovățiile.

Deocamdată, însă, mi se pare mai practic să *luăm act* de halul în care arătăm. Degeaba ne ascundem după gardul Uniunii Europene, după sintagme precum „instituțiile statului“ ori „spațiul public“. Deocamdată, societatea noastră (sau o bună parte a ei) tinde să valorizeze șmecheria, insolența și tupeul. Oamenii civilizați și decenți sînt tot mai stingheri, candoarea a ajuns „ceva“ bun de luat peste picior, noblețea sufletească tinde să devină o expresie greu de înțeles pentru tot mai mulți. Vorbitul cuviincios în lume e privit ca o relicvă stranie din timpuri trecute, iar la televizor e practic interzis, căci „e plict“ și „omoară audiența“. Dar încă e bine. Dacă o ținem tot așa, oamenii cumsecade – care își văd de treabă și de fire, care îi respectă pe ceilalți și se respectă pe ei înșiși – vor ajunge să fie închiși în rezervații. În afara lor, desigur, se va vorbi în continuare despre „spațiul public“...

ținerea de minte

Întîlneam destul de des în societate oameni care veneau să mă felicite pentru una sau alta din lucrările mele; scrisesem foarte puțin pe atunci. După ce mi se aduceau diferite laude iar eu răspundeam, nu știam ce să ne mai spunem. Cred că toți acești oameni, parizieni, care se așteptau la cine știe ce răspuns vodevilesc, mă găseau foarte stîngaci și probabil foarte orgolios. M-am obișnuit să par exact contrariul a ceea ce sînt. Privesc și am privit întotdeauna propriile mele opere ca pe niște bilete de loterie. Singurul lucru pe care îl prețuiesc este acela de-a fi retipărit în 1900.

Sthendal, *Amintiri egotiste la 1832*, în traducerea lui Modest Morariu, Editura pentru Literatură Universală, 1965

Gabriel GIURGIU

euro-skepsis

E drept că...

„Sîntem ultimii oameni, dom'le, la nimic nu ne pricepem, sîntem coada Europei." Am auzit replica asta, sub diverse forme, la o sumedenie de taximetriști, politicieni sau ziariști. La noi, totul e jegos, puturos, îmbîcsit. La vest de Curtici, totul strălucește, este viu, teafăr și profitabil. Vulgata bunului taximetrist, potrivit căreia ce era mai bun în economia românească s-a privatizat la prețuri ridicole sau s-a închis în urma unei obscure cabale a marii finanțe iudeo-masonice internaționale, mă scoate din sărite. „Zi, dom'le, unde e bine în țara asta, zi unde sîntem noi mai buni", continuă invariabil taximetriștii, de cîte ori îmi văd în retrovizoare figura sceptică, total în dezacord cu teza mizeriei naționale atotcuprinzătoare.

Iaca, dau exemple. Trei. Primul este chiar din breasla lor, a taximetriștilor. După ani de domnie a „corsarilor" neautorizați, fără licență și degrabă-jupuitori-de-venetici, piața taximetriei bucureștene este surprinzător de civilizată în raport cu alte orașe mari din statele membre. Recunosc că sînt un frecvent utilizator de taxi în București și nu prea mi s-a întîmplat să am surprizele pe care le-am avut, spre pildă, în Bruxelles. Acolo, într-o stație plină (20-30 de mașini care așteptau în Place Schumann) a trebuit să duc amarnică muncă de lămurire pentru a fi transportați pînă în Rogier. „Sînt numai trei stații de metrou, nu vedeți că traficul e aglomerat, nu vreau să vă iau", am auzit de la cam jumătate dintre șoferi. În alte ocazii, pe ploi bruxelleze

clasice (mocănești, reci și antipatice), este o adevărată aventură să găsești un taximetrist liber care să *dorească* să te ia de colo-colo. Pur și simplu, refuză cursele, dacă li se pare că nu sînt suficient de profitabile. Cam ca în București, acum vreo 10 ani. *E drept că,* după ce i-am lăudat pe șoferii români de taxi, trebuie să nu uităm felul bezmetic în care se poartă în trafic.

Următorul exemplu este din retail. Am găsit pe piața românească un magazin care se află, în opinia mea, la un nivel superior celebrelor FNAC sau MediaMarkt. Al nostru eMAG mi-a părut (ca nivel de servicii, timp de așteptare, amabilitate a personalului) mult mai prietenos decît rudele sale vest-europene celebre. Organizarea este impecabilă, clienții (nu puțini) ies repede cu marfa pe ușă, afli rapid orice informație vrei despre produsele oferite la vînzare. În timp ce Domo și Flanco sînt pe butuci, e-MAG pare a prospera. De curînd am aflat că directorul general (scuze, nu îi știu numele) este adeptul practicii Kaizen de control al calității, una dintre tehnicile de vîrf ale managementului contemporan. *E drept că* retail-ul românesc în ansamblu suferă de pe urma înțelegerilor de cartel și că prețurile (pe medie) sînt ceva mai mari decît pe piețele occidentale.

Ultimul exemplu îmi este cel mai aproape de suflet. În același timp, îl și detest amarnic. Comunicațiile și media electronice reprezintă un domeniu extrem de competitiv în România. A trecut ușor neobservată știrea conform căreia România este pe locul 4 în lume din punct de vedere al vitezei de comunicare. Sincer vă spun, accesul românului la Internet (pe cablu sau prin modem) poate fi invidiat de oricare occidental. Prețurile sînt mult mai mici, vitezele sînt considerabile, raportul calitate-preț este remarcabil. Piața românească a comunicațiilor este printre cele mai libere din întreg spațiul comunitar. Asta a dus la o concurență acerbă între furnizori. Dacă vă supără o cădere de rețea la cablu sau moravurile unor Orange sau Vodafone în comportamentul față de clienți, aflați ce se întîmplă prin alte capitale europene. Acolo capra este mult mai bolnăvioară, așa că vă mai puteți relaxa un pic.

E drept că avem și cele mai multe posturi de televiziune pe cap de locuitor, din întreaga Uniune Europeană. Presiunea pe costuri a dus însă la tîmpeniile pe care le vedem zi de zi pe mult prea multele posturi. Depășesc spațiul articolului, așa că mă opresc. Intru în zona care mă enervează cel mai rău (calitatea execrabilă a televiziunilor noastre), așa că mai bine închei aici lista. Sînt din breaslă și nu dă bine.

Gabriel Giurgiu *este realizator de emisiuni despre Uniunea Europeană la TVR.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

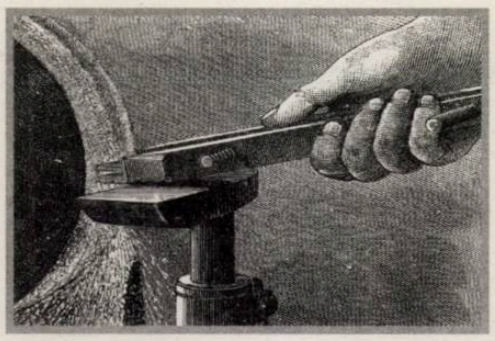

Joseph S. NYE

despre putere și dreptate

Poate Rusia să fie măreaţă?

În anii '50, mulţi americani se temeau că Uniunea Sovietică va depăşi Statele Unite cîştigînd întîietatea în conducerea lumii. Uniunea Sovietică avea cel mai mare teritoriu din lume, era pe locul al treilea în privinţa numărului de locuitori, era pe locul doi din punct de vedere al mărimii economiei şi producea mai mult petrol şi mai multe gaze naturale decît Arabia Saudită.

În plus, URSS deţinea aproape jumătate din arsenalul nuclear mondial, avea mai mulţi militari înrolaţi decît Statele Unite şi cei mai mulţi oameni angajaţi în cercetare şi dezvoltare. Detonase experimental o bombă cu hidrogen în 1952, la numai un an după ce Statele Unite făcuseră acelaşi lucru, şi în 1957 a fost prima ţară care a lansat un satelit în spaţiu.

În termeni de putere soft, ideologia comunistă era atractivă imediat după Al Doilea Război Mondial din cauza creditului pe care-l avea în lupta contra fascismului, iar în Lumea a Treia era populară pentru că se identifica cu mişcările de obţinere a independenţelor naţionale. Propaganda sovietică promova mitul unui triumf inevitabil al comunismului.

Nikita Hruşciov s-a lăudat în 1959 că Uniunea Sovietică ar putea depăşi SUA pînă în 1970 sau pînă cel tîrziu în 1980. În 1976, Leonid Brejnev i-a spus preşedintelui Franţei că sistemul comunist va domina lumea pînă în 1995. Asemenea predicţii erau întărite de raportările anuale ale unor rate de creştere economică de 5-6% şi ale unei creşteri a cotei URSS în producţia globală de la 11% pînă la 12,3%, între anii 1950 şi 1970.

După asta, oricum creşterea economiei sovietice şi cota din producţia globală au intrat într-o lungă perioadă de declin. În 1986, Mihail Gorbaciov a descris economia sovietică drept *foarte dezordonată*. „Avem decalaje la toţi indicii" – a spus el. Un an mai tîrziu, ministrul de Externe Eduard Şevardnadze le-a spus diplomaţilor săi: „Voi reprezentaţi o ţară mare, care în ultimii 15 ani a tot pierdut din poziţia sa conducătoare între naţiunile dezvoltate industrial".

Privind acum în urmă, surprinzătoare este mărimea erorii de estimare a Occidentului asupra puterii Uniunii Sovietice. La sfîrşitul anilor '70, un „Comitet privind Pericolele Actuale" a susţinut că puterea sovietică ar fi depăşit Statele Unite şi că alegerile din SUA din 1980 au şi reflectat această temere. Totuşi, în 1990, Uniunea Sovietică s-a prăbuşit.

Sfîrşitul Uniunii Sovietice a lăsat Rusia mai stafidită teritorial (76% din fosta URSS), demografic (50% din populaţia fostei Uniuni), economic (45% din producţia URSS) şi în termeni de personal militar (33% din forţele armate ale URSS). În plus, puterea de atracţie a comunismului practic a dispărut.

Cu toate acestea, Rusia are desfăşurate aproape 5000 de arme nucleare şi peste un milion de militari, deşi cheltuielile sale militare însumează doar 4% din totalul mondial (faţă de 40% cît au Statele Unite), iar capacitatea sa de a proiecta putere la nivel global a scăzut foarte mult.

Ca resurse economice, PIB-ul de 2,3 trilioane de dolari al Rusiei, la prăbuşirea URSS, reprezenta 14% din cel al SUA, iar venitul pe cap de locuitor era de o treime din cel american. Economia ei era serios dependentă de veniturile din petrol şi gaze naturale, şi cu doar 7% produse înalt tehnologice la export (faţă de 28% pentru SUA).

În termeni de putere soft, în ciuda atractivităţii culturii tradiţionale a Rusiei, ţara contează puţin pe plan internaţional.

Rusia nu mai este împiedicată de o ideologie comunistă şi de un sistem de planificare centralizat şi greoi, iar probabilitatea fragmentării etnice, deşi e încă o ameninţare, s-a mai diminuat. Dacă etnicii ruşi erau doar 50% din populaţia URSS, acum ei constituie 81% din populaţia Rusiei.

Instituţiile politice necesare unei economii de piaţă eficiente lipsesc în mare măsură, şi corupţia este de-a dreptul extravagantă. Rusia capitalismului baronilor-jefuitori nu are nici un fel de reglementări efective care să creeze încredere în relaţiile de pe piaţă. Sistemul public de sănătate este haotic, rata mortalităţii a crescut iar natalitatea e în declin. Speranţa medie de viaţă la bărbaţii din Rusia este de 59 de ani – foarte scăzută pentru o ţară cu economie avansată. Estimările demografice ale ONU sugerează că, pînă la jumătatea acestui secol, populaţia Rusiei va scădea de la 145 de milioane la 121 de milioane.

Sînt multe căi posibile pentru Rusia în viitor. Unii văd o extremă în care Rusia arată ca o republică bananieră industrializată, unde corupţia şi problemele demografice şi de sănătate duc la un declin inevitabil. Alţii spun că reformele şi modernizarea vor face Rusia să-şi poată surmonta problemele şi că această direcţie e urmărită de conducătorii ţării. La sfîrşitul anului 2009, preşedintele Dimitri Medvedev a lansat un apel la modernizarea economiei Rusiei, la dezvăţarea de umilitoarea dependenţă de resursele naturale şi pentru renunţarea la atitudinile de tip sovietic care – după spusele lui – împiedică eforturile de a menţine ţara în rîndul puterilor lumii.

Dar, aşa cum susţine Katinka Bariş de la Centrul pentru Reformă Europeană, concepţia liderilor ruşi despre modernizare este excesiv de etatistă.

Guvernul disfuncţional şi corupţia omniprezentă fac dificilă modernizarea. Peter Aven, preşedinte la Alfa Bank, susţine că „din punct de vedere economic, ţara se aseamănă tot mai mult cu Uniunea Sovietică. E o enormă dependenţă de petrol şi o nevoie de capital şi de reforme serioase, în timp ce povara socială e foarte mare. Ameninţarea principală e stagnarea". Un economist rus afirmă categoric că „nu există nici un fel de consens în favoarea modernizării".

Oricare ar fi rezultatul, luînd în calcul forţa arsenalului nuclear remanent, marele capital uman, capacităţile din tehnologia cibernetică şi amplasamentul în Europa şi Asia deopotrivă, Rusia are posibilitatea de a provoca probleme majore sau de a-şi aduce o contribuţie importantă într-o lume globalizată. Cu toţii avem interesul ca în Rusia să se facă reforme.

Joseph S. Nye, *fost secretar adjunct în probleme de Apărare al SUA, este profesor la Universitatea Harvard şi autor al cărţii în curs de apariţie:* The Future of Power.

Copyright: Project Syndicate, 2010
www.project-syndicate.org

traducere de Andrei MANOLESCU

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Sufletul lui Ghiţă

Îl văd, îl simt, îl ştiu. Sufletul administraţiei noastre este sufletul lui Ghiţă Pristanda, poliţaiul. Nu înţelegeţi ce vreau să spun? Iată-l:

■ *La început, împreună cu prefectul Tipătescu.*

„PRISTANDA: Şi la mine, coane Fănică, să trăiţi! Greu de tot... Ce să zici? Famelie mare, renumeraţie mică, după buget, coane Fănică. Încă d-aia nevastă-mea zice: «Mai roagă-te şi tu de domnul prefectul să-ţi mai mărească leafa, că te prăpădeşti de tot!... » Nouă copii, coane Fănică, să trăiţi! nu mai puţin... Statul n-are idee de ce face omul acasă, ne cere numai datoria; dar de! Nouă copii şi optzeci de lei pe lună: famelie mare, renumeraţie mică, după buget.

TIPĂTESCU *(zîmbind):* Nu-i vorbă, după buget e mică, aşa e... decît tu nu eşti băiat prost; o mai cîrpeşti, de ici, de colo; dacă nu curge, pică... Las' că ştim noi!

PRISTANDA: Ştiţi! Cum să nu ştiţi, coane Fănică, să trăiţi! Tocma' dumneavoastră să nu ştiţi...

TIPĂTESCU: Şi nu-mi pare rău, dacă ştii să faci lucrurile cuminte: mie-mi place să mă servească funcţionarul cu tragere de inimă... Cînd e om de credinţă...

PRISTANDA: De credinţă, coane Fănică, să trăiţi!"

■ *Apoi, PRISTANDA cu sine însuşi:*

„Grea misie, misia de poliţai... Şi conul Fănică cu coana Joiţica mai stau să-mi numere steagurile... Tot vorba bietei neveste, zice: «Ghiţă, Ghiţă, pupă-l în bot şi-i papă tot, că sătulul nu crede la îl flămînd...» Zic: curat! De-o pildă, conul Fănică: moşia moşie, foncţia foncţie, coana Joiţica, coana Joiţica: trai, neneaco, cu banii lui Trahanache... *(luîndu-şi seama)* babachii... Da' eu, unde? Famelie mare, renumeraţie după buget mică. *(Şade în fund pe un scaun la o parte.)*"

■ *Povestind arestarea lui Caţavencu, adică abuzul comis la ordinul prefectului:*

„O făcurăm şi p-asta... şi tot degeaba. Am pus mîna pe d. Caţavencu... Cînd am asmuţit băieţii de l-a umflat, striga cît putea: «Protestez în numele Constituţiei! Asta e violare de domiciliu!» – Zic: «Curat violare de domiciliu! Da' umflaţi-l!» Şi l-au umflat. L-am turnat la hîrdăul lui Petrache. M-am întors cu birja acasă la el, am căutat prin toate colţişoarele, am ridicat duşamelele, am destupat urloaiele sobii, am scobit crăpăturile zidului: peste putinţă să dau de scrisoare. M-am întors la poliţie, l-am scotocit prin buzunare, peste tot: nu e şi nu e."

■ *Cîteva ceasuri mai tîrziu, aducîndu-l pe Caţavencu acasă la Tipătescu, pentru întîlnirea discretă cu Zoe:*

„PRISTANDA: Poftiţi, cocoane Nicule, poftiţi... *(umilit)* şi zău, să pardonaţi, în consideraţia misiei mele, care ordonă *(serios)* să fim scrofuloşi la datorie. D-voastră ştiţi mai bine ca mine... aşa e poliţaiul: tată să-ţi fie - trebuie să-l ridici? Îl ridici! N-ai ce-i face: e misie. De aia *(foarte rugător)* mă rog să pardonaţi...

CAŢAVENCU: Îmi pare rău, Ghiţă, că mai stăruieşti cu scuzele tale... Adică noi nu ştim cum merge poliţia? *(sentenţios):* Într-un stat constituţional un poliţai nu e nici mai mult nici mai puţin decît un instrument!

PRISTANDA: Curat instrument!

CAŢAVENCU: Nu braţul care loveşte, voinţa care ordonă e de vină... Eu chiar am scris un articol în privinţa asta. Nu ştiu dacă l-aţi citit?

PRISTANDA: Trebuie să-l fi citit, coane Nicule; eu gazeta d-voastră o citesc ca Evanghelia totdauna; că să nu vă uitaţi la mine... adică pentru misie... *(misterios)* altele am eu în sufletul meu, dar de! N-ai ce-i face: famelie mare, renumeraţie după buget mică...

(...)

CAŢAVENCU: Poţi să-i adaogi chiar că mă grăbesc să mă întorc în temniţa unde m-a aruncat dizgraţia dumneei.

PRISTANDA: Ascult. *(aparte):* Mare pişicher! Strajnic prefect ar fi ăsta! *(Iese aruncînd priviri furişe de admiraţie către Caţavencu.)*"

■ *Şi totuşi, Pristanda pregăteşte ciomăgirea lui Caţavencu şi a susţinătorilor săi în seara şedinţei care urma să decidă candidatul:*

„PRISTANDA *(misterios lui Trahanache):* Coane Zahario, dă-i zor! Trebuie să-l lucrăm pe onorabilul, pe d. Nae Caţavencu; ordinul lui conul Fănică... Sînt la uşă, cînd oi tuşi de trei ori, d-ta proclamă catindatul şi ieşi pe portiţă... şi pe urmă-i treaba mea..."

Ghiţă îşi va face datoria. Îl va lucra bine de tot pe onorabilul...

■ *Şi totuşi, Ghiţă face servicii lui Caţavencu. Cînd acesta e distrus şi poate avea scăpare doar de la Zoe, Pristanda execută o diversiune, asumă o chelfăneală de la stăpîn, dar îl ajută pe Caţavencu.*

„PRISTANDA *(după ce s-a asigurat că Tipătescu s-a depărtat, coboară degrab')*: Coană Joiţico!

ZOE *(tresărind):* Ai! Ghiţă! Iar m-ai speriat... Ce e? Ce vrei? Du-te! Lasă-mă-n pace!

PRISTANDA: Sărut mîna, coană Joiţico, nu vă supăraţi. *(foarte cu binişorul):* Este cineva,... cineva, pe care-l ştiţi d-voastră bine,... aşteaptă aici... ar voi să vă vorbească... dar numai d-voastră... De-aia eu l-am trimis pe conul Fănică la telegraf, pentru ca să rămîneţi d-voastră singură... Am minţit... nu-i adevărat că-l cheamă miniştrii. Ştiu că o să mă ocărască, o să mă bată că l-am trimis la cai verzi pe pereţi, dar lasă să mă ocărască... să mă bată... Nu e mai-marele meu? Nu e stăpînul meu, de la care mănînc pîne eu şi unsprece suflete? L-am minţit, dar pentru bine d-voastră, coană Joiţico... Îl primiţi?... Da?

ZOE *(care a stat pe gînduri şi n-a ascultat tirada lui Pristanda):* Pe cine să primesc?

PRISTANDA: Pe cine – pe cine?... Pe d. Nae Caţavencu...

ZOE *(sărind din loc):* Pe Caţavencu? E aici? Unde e, Ghiţă? Să vie acu, numaidecît: mergi, adu-l iute. *(E în culmea nerăbdării.)*

PRISTANDA: Ascult! *(Merge în fund la stînga şi aduce pe Caţavencu.)* Poftim stimabile, poftim. *(Îl introduce şi iese repede.)*"

■ *Iar la final, el este cel care consfinţeşte totul, strigînd cu nedisimulată bucurie, în toiul chefului general:*

„Curat constituţional! Muzica! Muzica!"

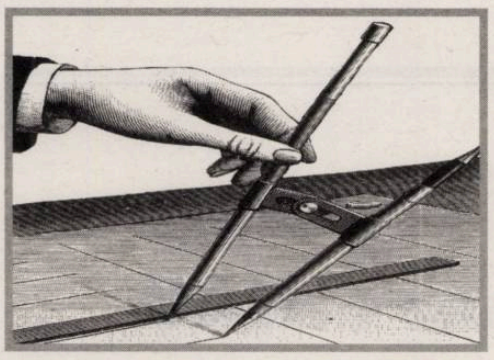

Andrei PIPPIDI

SOS Bucureşti

Bune şi rele

Un cititor fidel a remarcat că, în aceste articole, în ciuda paragrafului optimist lipit de obicei la sfîrşit, tonul general e melancolic. Nici nu se poate altfel, fiindcă ofensiva unor investitori imobiliari urmăreşte, de ani de zile, să creeze un oraş depersonalizat, în numele unor false argumente care invocă utilitatea, eficienţa etc. De data asta, am de gînd să procedez invers şi să încep cu veştile bune. Ele vin şi de la Primăria Generală, şi de la Ministerul Culturii şi Patrimoniului.

Domnul doctor Oprescu a anunţat că are de cheltuit 18,3 milioane de euro pentru reabilitarea unor monumente istorice. Ele sînt: Arcul de Triumf, hanul Gabroveni, casa Cesianu, Observatorul Astronomic şi vila Minovici. Toate aparţin municipiului şi toate erau în mare nevoie de reparaţii. Despre două dintre ele, casa Filipescu-Cesianu şi casa amiralului Urseanu, am scris demult, ca să arăt că se impune reluarea operaţiilor de restaurare – fie că erau lăsate la mijloc, fie că rezultatele acestora expiraseră.

Dacă această casă nu era îndreptăţită a fi monument istoric, nu ştiu nici una care ar fi meritat mai mult să fie protejată.

Domnul ministru Kelemen Hunor, cel care a avut curajul să declare că Bucureşti este „oraşul cel mai desfigurat din România“, a aprobat clasarea unor imobile cărora încă nu li se recunoscuse calitatea oficială de monumente istorice. Zece în aceeaşi zi, 12 mai 2010, la adrese din Capitală, dar şi la Sulina, Sfîntu Gheorghe şi Ploieşti. Încă din decembrie trecut, atrăsesem atenţia asupra uneia dintre casele care au fost astfel salvate – cea a lui Mihail Suţu, numismat şi colecţionar de antichităţi, construită de Gr. Cerchez în 1882. Altele, deopotrivă de preţioase, sînt casa arhitectului Maimarolu din str. George Vraca, nr. 6, şi casa din str. Şcoalei, nr. 8, unde au locuit familiile Neniţescu şi Ciorănescu, care au dat intelectuali de seamă culturii româneşti şi celei europene. Pe aceeaşi listă apare atelierul pictorului Nicolae Grigorescu, pe str. Batiştei, nr. 20 (dacă această casă nu era îndreptăţită a fi monument istoric, nu ştiu nici una care ar fi meritat mai mult să fie protejată).

Îmi pare rău că seria pozitivă se opreşte aici şi începe cealaltă. Ca să împrumut formula dintr-un ziar care mi-a căzut sub ochi – „Ierusalimul merge înainte cu planul de a demola case palestiniene“... Se apropie de îndeplinire proiectul unui zgîrie-nori plantat în marginea Cişmigiului, la numerele 22-25 din str. Brezoianu, în spatele clădirii Universului. Acolo, un întreprinzător numit Jonathan Mann, a cărui activitate se desfăşoară şi în alte ţări necăjite, ca Bulgaria şi Moldova, plănuieşte să înalţe 27 de etaje, adică 42 de metri, faţă de 16, care reprezintă *skyline*-ul în zonă. După care, dacă visurile grandioase ale investitorului se vor realiza, încă trei turnuri vor străjui Cişmigiul. Din februarie 2009 curg protestele ecologiştilor şi ale urbaniştilor, fără a putea remedia situaţia.

Încă un exemplu de harababură birocratică rezultată din confruntarea între cele două tabere. La colţul şoselei Kiseleff cu str. Arhitect Ion Mincu (mai precis, la nr. 19 de pe această stradă), se află casa văduvei lui Take Ionescu, prinţesă Woroniecki prin a treia ei căsătorie. Construită de arhitectul Al. Zaharia în 1940, casa a fost naţionalizată şi a primit o destinaţie culturală, adăpostind – în anii 1975-1978 şi 1994-2003 – colecţia de artă orientală Béatrice şi Hrandt Avakian. De la restituirea către nepoţii Adinei Woroniecka, casa a trecut în mîinile unor noi proprietari, în prezent TS Hotels SA. Aceştia obţin din 2008 avize succesive de „consolidare *şi extindere*“, apoi de supraetajare şi transformare radicală. Sesizat de pericolul desfigurării clădirii, Institutul Naţional al Patrimoniului a intervenit: clasarea de urgenţă poartă data de 12 iulie 2010, dar la 21 iulie, folosind un chiţibuş juridic, Direcţia pentru Cultură şi Patrimoniu Bucureşti a declarat ilegal avizul, ca să permită lucrările necesare pentru a transforma casa în hotel.

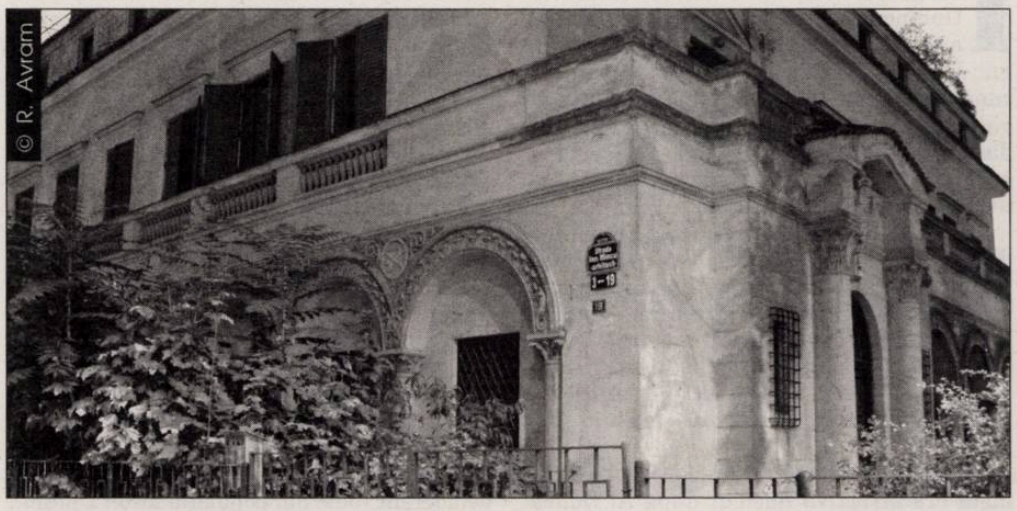

Tot aşa, o autorizaţie de demolare, văzută deocamdată numai în ciornă, condamnă la moarte nr. 39 din Kisseleff, datînd din 1894. Cîtva timp, a funcţionat acolo un magazin special pentru corpul diplomatic. Semănînd cu vecina sa de la nr. 35-37, casa colonelului Radu Miclescu, care a fost barbar distrusă de cumpărătorii ei, această frumoasă clădire este înconjurată de o grădină. Amîndouă, deci, au stîrnit lăcomia speculatorilor de terenuri. Un PUZ care împiedicase pînă acum demolarea (de aceea casa Miclescu era lăsată să se dărîme „singură“) mai este valabil doar cîteva zile.

Prin urmare, nu este exagerat a vorbi de conspiraţii care se urzesc în jurul vechilor case şi care le găsesc neputincioase pe autorităţi; dar numai atunci cînd neputinţa este voită.

Andrei Pippidi *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti.*

Mişu CHIRUC

SOS Provincia

Fîntîna lui Ştefan

Într-un îndepărtat sat nemţean, Pietrosu din comuna Oniceni, viaţa se desfăşoară liniştită, poate prea liniştită. Localnicii au auzit de turismul rural, dar nu pot crede că cineva le va putea vizita satul şi va dori să locuiască în casele lor curate, dar sărăcăcioase. Cei care caută să-şi petreacă vacanţele la ţară vor o schimbare a ambientului, o apropiere de natură, de viaţa tradiţională şi un contact cu lumea locală.

Comuna Oniceni poate deveni o destinaţie care să ofere toate aceste lucruri. Printre resursele locale cu care se poate lăuda este şi Fîntîna lui Ştefan cel Mare şi Sfînt din satul Pietrosu.

În urma bătăliei de la Racova, cunoscută şi sub denumirea de Bătălia de la Podul Înalt, din anul 1476, domnitorul Ştefan cel Mare se retrage cu oştirea, pentru refacere şi popas, pe locul numit Şes Pietrosu, astăzi zona comunei Oniceni. În acest loc se taie pădurea, se amenajează un fort de apărare şi se sapă un izvor pentru a asigura apa necesară oamenilor şi cailor. Oştirea rămîne aici vreme de două săptămîni. Locul şi izvorul au rămas cunoscute în tradiţia populară sub numele de Fîntîna lui Ştefan cel Mare.

Cu timpul, izvorul nu a mai fost îngrijit şi amenajat, locul transformîndu-se într-o mlaştină periculoasă pentru oameni şi animale; tradiţia populară afirmă chiar că o turmă numeroasă de bivoli ar fi intrat în ea şi nu a mai putut fi scoasă.

Înainte de Primul Război Mondial, mlaştina a fost asanată, iar izvorul – amenajat şi protejat cu o construcţie placată cu marmură – a primit oficial numele de Fîntîna lui Ştefan cel Mare.

În 1944, la trecerea armatei sovietice, construcţia a fost prădată şi distrusă.

Fîntîna a fost reamenajată în 1970, prin grija parohiei Oniceni, realizîndu-se un bazin pentru captarea apei şi un foişor din lemn acoperit cu tablă pentru protejarea bazinului. În interiorul foişorului s-a montat o cruce din beton.

Legende şi poveşti, e drept uneori cu înfloriturI, ca să placă nepoţilor.

Vechimea locului este atestată doar de crucea de pe lespedea de piatră din apropiere şi de amintirile bătrînilor: legende şi poveşti, e drept uneori cu înfloriturI, ca să placă nepoţilor.

Prima atestare documentară a Oniceniului datează din 10 ianuarie 1467, cînd este amintit ca hotar al satului Mărmureni. Ulterior, Oniceni este menţionat într-un document din 17 februarie 1483, prin care Ştefan cel Mare a dat verilor Giurgea Oniceanul şi Ion Oniceanul jumătate din satul Oniceni.

Viaţa comunei şi a satelor componente nu s-a schimbat mult faţă de odinioară, dar ele se pregătesc pentru vremuri mai bune – şi aici am putea aminti cîteva iniţiative locale.

În Valea Enei funcţionează, de pildă, o mică fabrică de asamblat avioane de agrement pentru străini şi români, aparţinînd unui fiu al satului, Vasile Pricopie, care, după o experienţă în Dresda, a convins doi investitori germani să facă această investiţie. Viorel Sărdariu, un alt localnic, cunoscut întreprinzător particular în zonă, a făcut aici o fermă de struţi. După ce a muncit mulţi ani prin „străini“ – în construcţii – şi a reuşit să adune nişte bani, a cumpărat un grajd dezafectat al fostului CAP din Valea Enei, amenajînd această fermă.

Edilii comunei folosesc legendele locului ca să atragă finanţări nerambursabile. Dacă fîntîna din satul Pietrosu va fi recunoscută drept arie naturală protejată, cresc şansele

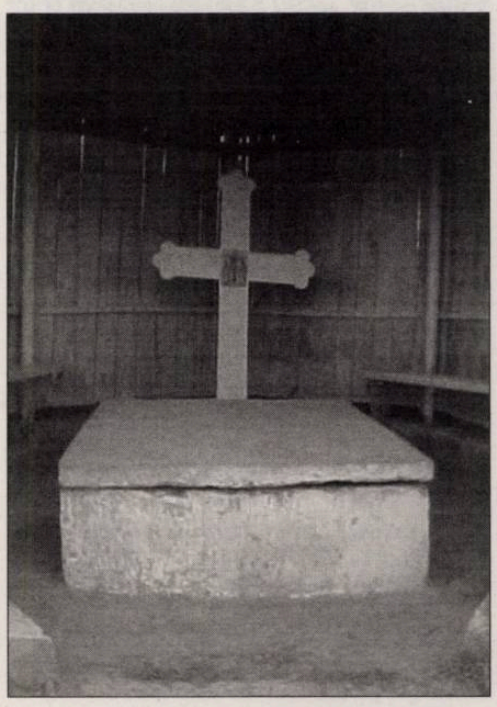

să fie asfaltate drumurile pietruite din comună. Ei vor acum să valorifice mitul şi să obţină o finanţare europeană de 2,5 milioane de euro, pentru reabilitarea a 9,5 kilometri de drum şi construirea unui centru social. Localnicii promit că vom mai auzi de aceste locuri retrase şi că se vor strădui să transforme zona lor în destinaţie turistică.

Mişu Chiruc *este preşedintele filialei ANTREC din judeţul Neamţ.*

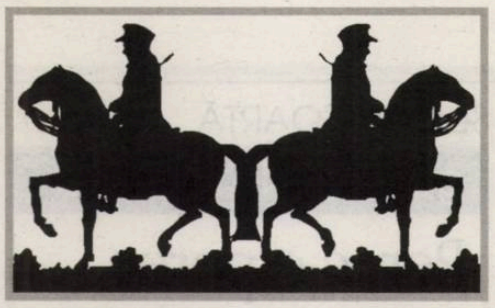

Radu COSAȘU

din vieața unui extremist de **centru**...

Albania în destinul unui paşoptist

Cred că am o bază morală – măsurată în ani, nu în bani sau hectare – ca să discut, altfel decît disperaţii din jurul meu, despre meciul de fotbal România - Albania, cel care încă ne mănîncă zilele. Fără să mă dau solemn şi cu atît mai puţin înţelept, pot scrie, în 2010, că fotbalul albanez mi-a marcat destinul de paşoptist.

Era în 1948, prin iunie, avînd spre 18 ani, încă licean în a şaptea la „Matei Basarab", cînd m-am dus pe Sărindar colţ cu Brezoianu, să dau concurs pentru un post de redactor la *Sportul popular;* am avut „la teză" – ne adunaserăm vreo sută de concurenţi – să comentăm meciul din campionatul balcanic România - Albania 0-1, disputat în Giuleşti pe ziua de 2 mai.

Vuise tîrgul – Albania marcase în prima repriză, după care toţi băieţii aceia se aşezaseră, practic şi direct în poartă, şi nu le-am mai putut face nimic; nu mai ştiu precis cine jucase atunci în naţionala noastră – cred că în poartă era Valentin Stănescu, zis „Sifilon", parcă în atac îl aveam pe idolul meu Bazil Marian, poate şi pe Petchovski, celălalt idol – nu are importanţă în faţa scorului, cert este că nu intra nimic, fiindcă cei 11 albanezi ocupaseră regulamentar linia porţii şi careul mic din care nu ieşeau, deloc impresionaţi că aveam 3-4 clase peste ei; nu se mai văzuse aşa ceva, a fost un meci epocal care s-a lăsat cu o mare jale extinsă, de altfel, pe întreg anul fotbalistic: peste o lună o luam, la Budapesta, cu 0-9, şi Nelu Valeriu, crainicul meciului, îşi închidea microfonul la 0-7, ca în toamnă, tot ungurii, pe ANEF, să ne mai dea 5 cu o echipă în care-i vedeam pentru prima oară pe unul Puşkaş în atac şi pe un altul, Grozics, în poartă, scos pe targă, leşinat, după cîte bombe ale lui „Petchi" şi Iordache scoşese atunci, la începutul drumului său spre celebritate. (Totuşi, cu o zi înainte, pe „Venus", unde e acum Opera Română, naţionala noastră de juniori îi bătuse măr, cu 5-0, pe omologii lor maghiari al căror antrenor, Guttmann Béla, alt viitor celebru, ne prorocea o mîndră perspectivă).

La ora cînd problema e ce facem la fotbal cu Franţa.

În ce mă priveşte, după teza din Sărindar colţ cu Brezoianu, am intrat printre cei zece selecţionaţi pentru oralul programat în zilele următoare. Nu m-am prezentat. Am preferat – sfidînd astfel sfatul patern care mă vroia ucenic într-un atelier auto – să plec la Rîmnicu Sărat, la o expoziţie a gazetelor de perete şcolare, trimis de „Revista elevilor" care îmi publicase o poezie antifranchistă intitulată „În Spania a întîrziat primăvara", unde găsisem deja o rimă rară: „...nopţile andaluze / Cu surîsul ars pe buze".

De 62 de ani, mă balansez şi bălăbănesc întrebîndu-mă dacă am făcut bine sau rău dispreţuind, prin neprezentarea la oral, o meserie în care adevărul, mai mult sau mai puţin integral, stă scris pe tabela de scor, arbitrul e suveran pe teren, extrema dreaptă se putea numi Oaidă (zis şi Ulise, de la Progresul...), iar cea stîngă, dacă vreţi, Tătaru (de la Steaua) sau, mai cosmopolit, Gento (de la Real Madrid).

În schimb, azi, cînd aud toată ziua bună ziua: „Cine mă-sa e Albania asta să ne egaleze în minutul 87?", încă îmi apar în faţa ochilor cei 11 din '48 care stăteau pe linia porţii ţinînd cu-ghearele-şi-cu-dinţii un 1-0. „Hai, nea Radule – parcă aud replica – mai lasă-ne cu amintirile din copilărie, aşa se juca acum o sută de ani... Ce facem cu Franţa, la Paris – asta-i problema!" Ce-o să facem? Le dăm un gol în prima repriză şi dup-aia ne aşezăm eroic cu fundul în poartă, ca albanezii în Giuleşti.

un sport la Răsărit

Care e diferenţa între o echipă al cărei antrenor se schimbă lunar şi o echipă fără antrenor?

Ştiu care e asemănarea: un patron din Liga Întîi. Deţinătorii de echipe au inventat ruleta românească, le întind antrenorilor un pistol cu cinci gloanţe în butoiaş. Cît noroc poţi să ai? Oamenii de pe bancă sînt Şeherezade, le trebuie victorii în fiecare seară de meci, altfel sînt scurtaţi de capul pe care oricum nu îl au cînd se angajează la asemenea întreprindere sinucigaşă. O echipă care schimbă săptămînal sau lunar antrenorul devine acelaşi lucru cu o echipă fără antrenor. „Sîntem ameţiţi de atîtea schimbări, nu e uşor să ne adaptăm fiecăruia", şi-a luat inima în dinţi stelistul Tănase. Probabil că va rămîne fără dinţi, dar inima îi va bate în continuare pentru culori. De fapt, patronii sînt antrenorii şi e normal să fie aşa. În ţara tătucilor nu există delegare de competenţe. După păţania lui Porumboiu cu Lopez Caro, care nu se mai cară fără milionul lui de euro, oamenii în costum şi-au suflecat mînecile. „Mîna stăpînului face oaia grasă" – a zis Becali. Ce vă zgîiţi aşa, berbecilor?

Radu NAUM

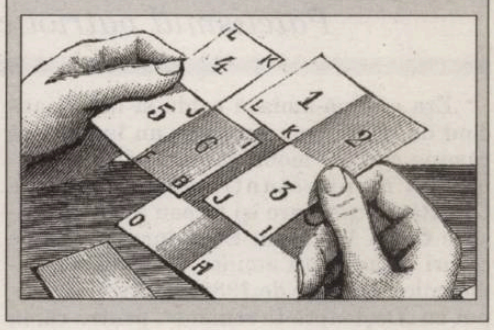

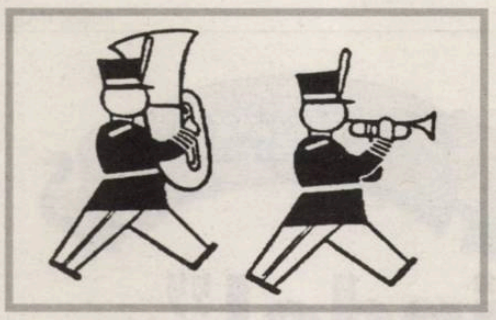

Cătălin ȘTEFĂNESCU

fără doar și **coate**

Premiul Oscar şi Trofeul Campionatului Mondial de Fotbal

De cîţiva ani, cînd se apropie perioada Festivalului de la Cannes, o undă de energie străbate suflarea românească. E drept, nu are dimensiunea marilor mobilizări emoţionale din vremurile în care echipa de gimnastică a României pleca, dornică să cucerească lumea, la Jocurile Olimpice. Nu are nici puful patriotic al aripilor de entuziasm naţional pe care plutea selecţionata de fotbal, hăt, demult, cînd mai ajungea la un turneu final. Dar unda asta de energie, care se trezeşte în preajma marelui festival de film, păstrează ceva din orizontul de aşteptări patriotice ale vremurilor în care foamea noastră de identitate se hrănea cu notele gimnastelor şi cu scorurile naţionalei de fotbal. Cîtă vreme spectacolul sportiv al lumii ne conţinea şi pe noi, onoarea noastră terfelită, fie de comunism, fie de capitalismul pe care abia îl descopeream, n-avea cum să *rămîie nereperată*. Dar, de cînd rezultatele sportive s-au prăbuşit, imperiul entuziasmului nostru naţional s-a făcut, şi el, fărîme. Mai are mici zvîrcoliri de speranţă, cînd regizorii români îşi duc filmele la cîte un festival cu nume sonor. Singurul eveniment care ar resuscita trupul epuizat al bucuriei noastre de a fi români, singurul trofeu care l-ar aduce, măcar pentru o săptămînă, la forma de zile mari a vremurilor trecute, ar fi un Oscar.

Cu ani în urmă, cînd Universitatea Craiova, Dinamo şi Steaua băgau spaima în marile echipe europene, cînd gimnastele din România produceau entuziasm în Occident, ulcere şi beţii de necaz în Uniunea Sovietică, la noi, euforia succesului se consuma sub capac. Nu ne dădea mîna să ieşim pe străzi şi să strigăm diferite chestii. Atunci nu se striga pe stradă ce-ţi trecea prin minte. Bucuria se manifesta acasă, în cel mai bun caz pe balcon, şi în varianta ei organizată, bine pusă la punct, la televizor, la ştiri, cu imagini înregistrate la sosirea avionului în care se aflau „bravii noştri băieţi" sau „fetele noastre de aur". Pentru cîteva secunde, ţara noastră ieşea de sub Republica Socialistă, şi îşi permitea luxul de a fi România. Eram destul de jerpeliţi, umiliţi, mîncam alimente luate pe cartelă, stăteam fără apă caldă şi fără curent electric, dar explodam de entuziasm cînd Craiova îi bătea pe francezii de la Bordeaux, cînd Dinamo elimina SV Hamburg, sau cînd Steaua cucerea Cupa Campionilor. Pe urmă, după 1989, avînd voie să facem orice pe stradă, am dat iama în fîntînile arteziene din centrele oraşelor. Ieşeam să agităm steagul tricolor şi să facem baia ritualică a victoriei, chiar şi la rezultate de egalitate. Era victoria noastră, a tuturor, nu?!

Rataserăm momentul de simpatie planetară de la Revoluţie, n-aveam mari motive de respect pentru spiritul nostru comunitar, care se încăpăţîna să nu dea semne concrete, descopeream că egalitarismul din comunism s-ar putea să fie mai mişto decît competiţia din capitalism, şi ne lovea apatia care domneşte şi azi. După frica din comunism, venea înrăirea din capitalism, după bancurile cu activişti, veneau legendele despre noua clasă de şmecheri. Driblingurile lui Hagi, la Cupa Mondială din Statele Unite, au fost ultima mare gură de aer. Nu Hagi era cel care le făcea. Noi toţi dădeam gol Argentinei. Noi toţi ridicam tribunele în picioare. Patriotismul nostru legendar funcţiona perfect în faţa tribunelor. Cîtă vreme e lumea cu ochii pe noi, avem o dragoste nebună pentru ţara asta, pentru poporul ăsta „ales de Dumnezeu". Cum se sting luminile stadionului, cum începe declinul de formă sportivă, imediat se topeşte şi interesul nostru pentru naţie. E vreun reporter prin preajmă? Clipeşte vreun bliţ? Eeeee, se schimbă treaba. Sîntem o mare naţiune europeană. E noapte, e tîrziu, e beznă şi nu ne-aude nimeni? Sîntem un popor de căcat.

Poate doar oroarea faţă de ordine e mai mare decît ura pentru orice ocazie de a ne vedea, aşa cum s-ar putea să fim. Cu toate astea, de vreo zece ani încoace, nişte regizori de film de pe aici au început, cu o încăpăţînare neverosimilă, să facă filme despre cum cred ei că sînt şi sîntem. Normal că nu ne-a interesat treaba asta. Noi sîntem Decebal, Mihai Viteazul, Hagi, Nadia, şi Ilie Năstase. Culmea, în filmele noi nu era vorba de aşa ceva. Cu toate astea, au început să apară premii şi selecţii la marile festivaluri. Vechea noastră identificare naţional-sportivă a deshis un ochi. La un moment dat, au început să apară marile premii. Patriotismul nostru a deschis ochii de-a binelea şi a început să facă un joc lejer, de glezne, pentru dezmorţire. Ne-am pierdut fotbaliştii? Nu-i nimic. Ieşim la defilare cu cineaştii. Să se vadă ce lume deşteaptă şi talentată mişună pe la noi. E drept, nu ne place că filmele astea cu atîtea premii povestesc despre ridicolul marilor legende din oraşele mici, despre cum moare un om de azi într-un spital de azi, despre coşmarul avortului în comunism, despre tinerime la puşcărie, sau, pur şi simplu, despre oameni normali, care vorbesc normal. Important e că au primit „premii care arată cît de talentaţi şi apreciaţi sînt artiştii români peste hotare".

Deja, dacă trece vreun an, şi filmele selecţionate în competiţii nu se întorc măcar cu un premiu, începem să-i certăm pe domnii regizori, ca pe fotbalişti, să le atragem atenţia că s-au lăsat pe tînjală şi i-a luat prea devreme beţia succesului. Să facă bine să-şi bage minţile-n cap, că, pe-acolo pe unde se duc, reprezintă România. Ne reprezintă pe noi. Păi... ce facem aici?!

Dacă tot îi încărcăm cu responsabilitatea asta, frumos ar fi măcar să mergem să le vedem filmele. Pot să ne placă, sau nu. Dar primul pas, cel mai normal, ar fi să VEDEM filmele pe care le fac. La cîte meciuri proaste am văzut pînă acum, două ore, la cinema, n-or fi foc.

***Cătălin Ştefănescu** este realizatorul emisiunii* Garantat 100% *la TVR 1.*

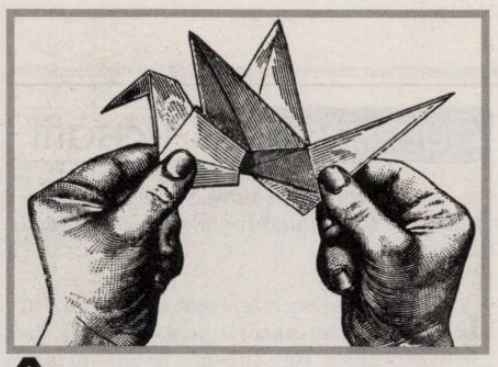

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Miting 2010

În Piaţa Victoriei se pare că nu mai e zi fără manifestaţie. Ce-i drept, mult mai vesele şi colorate sînt demonstraţiile anului 2010 decît cele de la începutul anilor '90. Sîntem departe de masele cenuşii de oameni de atunci, înghesuiţi unii în alţii, obişnuiţi probabil de la cozile la alimente. Buluceala s-a preschimbat acum în organizare, iar disperarea e diluată în spectacol. Oamenii au steaguri, baloane, fluiere şi bannere standardizate, se aşază pe domenii de activitate sau pe regiuni, poartă şepci şi tricouri colorate, primite de la sindicat. Cartoanele cu sloganuri scrise de mînă de genul „Ne-aţi minţit!" sau „Boc-Stop" sînt tot mai rare. Evident, nici nu se mai luptă ca în anii '90 pentru instaurarea (sau blocarea) primelor elemente ale democraţiei, ci pentru menţinerea salariilor şi a pensiilor. Dacă poliţiştii erau atunci chemaţi la manifestaţii pentru susţinerea electorală a FSN-ului, astăzi ei strigă împotriva preşedintelui. Democratic vorbind, pare o evoluţie.

petată la nesfîrşit, aşa încît oamenii să se prindă în horă şi să uite de duşmănia cu jandarmii care tocmai folosiseră ceva spray-uri lacrimogene în replică la beţele de steag şi sticlele cu apă ce zburau în direcţia lor. „N-aveţi dreptul să folosiţi gaze, nu daţi cu bastoanele, domnule general, nu ne mai provocaţi" – se auzea de la tribună.

Ca şi muzica, discursurile aveau şi ele cîte ceva anacronic, fiind pline de cuvinte ca *popor*, *patrie* sau *trădare* (la un miting sindical!?). Dar, în cel mai autentic stil local, patetismul patriotic interfera cu umorul: „Şi acum, la cererea dumneavoastră: jos Băsescu, jos Băsescu!".

Am mai aflat şi că „Unul mic şi unul chior şi-au bătut joc de popor" sau că „Băse, Udrea şi cu Boc o să ne-ngroape de tot".

La un moment dat, un vorbitor i-a îndemnat pe participanţi să-şi spargă baloanele „să audă guvernanţii acest sunet şi să se teamă de ce ar putea urma". Adică ce? Bombe?

Patetismul patriotic interfera cu umorul.

Era o după-amiază caldă şi luminoasă cînd de la tribuna din piaţă au început să răsune cîntece mobilizatoare, de întîmpinare a manifestanţilor convocaţi de CNSRL-Frăţia, care îşi făceau apariţia dinspre Calea Victoriei. Erau înregistrări de coruri ce aduceau aminte de „slujbele" radiofonice dinainte de 1989. Mitingul a început cu „Deşteaptă-te române", pentru ca, în final, piaţa să răsune de „Hora Unirii", repetată la nesfîrşit, aşa încît oamenii să se prindă în horă şi să uite de duşmănia cu jandarmii care tocmai folosiseră ceva spray-uri lacrimogene în replică la beţele de steag şi sticlele cu apă ce zburau în direcţia lor. „N-aveţi dreptul să folosiţi gaze, nu daţi cu bastoanele, domnule general, nu ne mai provocaţi" – se auzea de la tribună.

Ca şi muzica, discursurile aveau şi ele cîte ceva anacronic, fiind pline de cuvinte ca *popor*, *patrie* sau *trădare* (la un miting sindical!?). Dar, în cel mai autentic stil local, patetismul patriotic interfera cu umorul: „Şi acum, la cererea dumneavoastră: jos Băsescu, jos Băsescu!".

Am mai aflat şi că „Unul mic şi unul chior şi-au bătut joc de popor" sau că „Băse, Udrea şi cu Boc o să ne-ngroape de tot".

La un moment dat, un vorbitor i-a îndemnat pe participanţi să-şi spargă baloanele „să audă guvernanţii acest sunet şi să se teamă de ce ar putea urma". Adică ce? Bombe?

Iar în timp ce unii răcneau din toţi bojocii, apărîndu-şi drepturile salariale, alţii traversau liniştiţi aceeaşi piaţă, a Victoriei, cu biciclete închiriate prin proiectul Asociaţiei Green Revolution. Mai era şi un individ în costum (genul de angajat la o companie multinaţională), care pedala nepăsător, făcînd opturi, pe un Brompton pliabil cu roţi mici şi spiţe sclipitoare. Pe trotuar, cîţiva muncitori îşi vedeau de spargerea asfaltului, în cea mai bună tradiţie a ultimilor ani, iar o cucoană cu rochie bej mulată pe trup şi cu pantofi roşii, de scenă, se chinuia să ocolească şanţurile şi panglicile şantierului.

Autoturisme, dube şi taxiuri se înghesuiau claxonîndu-se la stopul de pe Ion Mihalache sub presiunea sirenei unei Salvări care voia să treacă. Manifestanţii scandau „Unitate, unitate", iar pe cînd unii dintre ei dădeau să rupă gardul jandarmilor şi Marius Petcu striga de la microfon „fără violenţă", pe trotuarul dintr-o latură a Muzeului „Antipa", o femeie îşi plimba liniştită copilul în cărucior, ca într-un fel de replică mai paşnică şi postmodernă a scenei de pe treptele Odessei din *Crucişătorul Potemkin* de Eisenstein.

Plutoanele de rezervă ale jandarmilor se aliniaseră ameninţător pe laturile clădirii Guvernului, gata oricînd să intervină (cazacii?). O grupă mărşăluia, cu o misiune numai de ea ştiută, pe recent asfaltatul bulevard al Aviatorilor. În cele din urmă, între manifestanţii nervoşi şi cordonul jandarmilor s-a creat un spaţiu liber. Conflictul s-a stins, în vreme ce de la tribună se spunea deja că jandarmii îşi fac doar datoria şi că printre manifestanţi s-ar fi putut infiltra provocatori.

La megafoane suna cîntecul: „Unde-i unul, nu-i putere / La nevoi şi la durere". „Hai să dăm mînă cu mînă", zicea vorbitorul. „Faceţi hora, vă rog. Noi n-am venit să ne batem cu ei, noi am venit să demonstrăm că avem demnitate. Şi noi, şi ei sîntem români." Şi oamenii se învîrteau în cerc...

Şerban FOARŢĂ

gazela de perete

Perec e perec

(Replică pangramatică la un roman lipogramatic, în speţă defectiv de *e*, – La *Disparition* de Georges Perec)

Peretele de semne este dens: lespede de semne grele, ferme, negre. Peretele de semne e lejer: eter celest – peretele de semne. Peretele de semne este dens: dens & sever – peretele de semne. Ce lest celest – peretele de semne: ex-rest de cer etern seren, pesemne! Ce dens de sens – peretele de semne: seve de sens trec, lente,-n peretele de semne. Sevele trec, secrete,-n peretele de semne, – leneşe,-n cete-ncete, trec sevele perene. Trec nerepede; nerepede se trec. Venele, sevele,-n peretele peren, vede-le cel ce le-nţelege; le-nţelege lesne & le crede. Secret & nevedere-s ele,-n rest; secret & neferestre, ferestre-nspre tenebre... Sevele-s perene-n peretele de semne,-n verdele ghem de vene & reţele... Veşted & neveşted, peretele de semne: veche lespede; lespede verde! – Zebrele de pe peretele de semne,-s exsemnele de pe peretele cel rece, de pe peretele (neneted) peşteresc. Ce nepereche e peretele de semne! Cel ce-l meştereşte, drept de pecete cere. – M. Perec te vede, peste ere, de pe peretele peren & nepereche. Te vede, te revede, te repède: „Teme-te de neperechele perete, – lespede de neted *e*,-n exces!"

PUBLICITATE

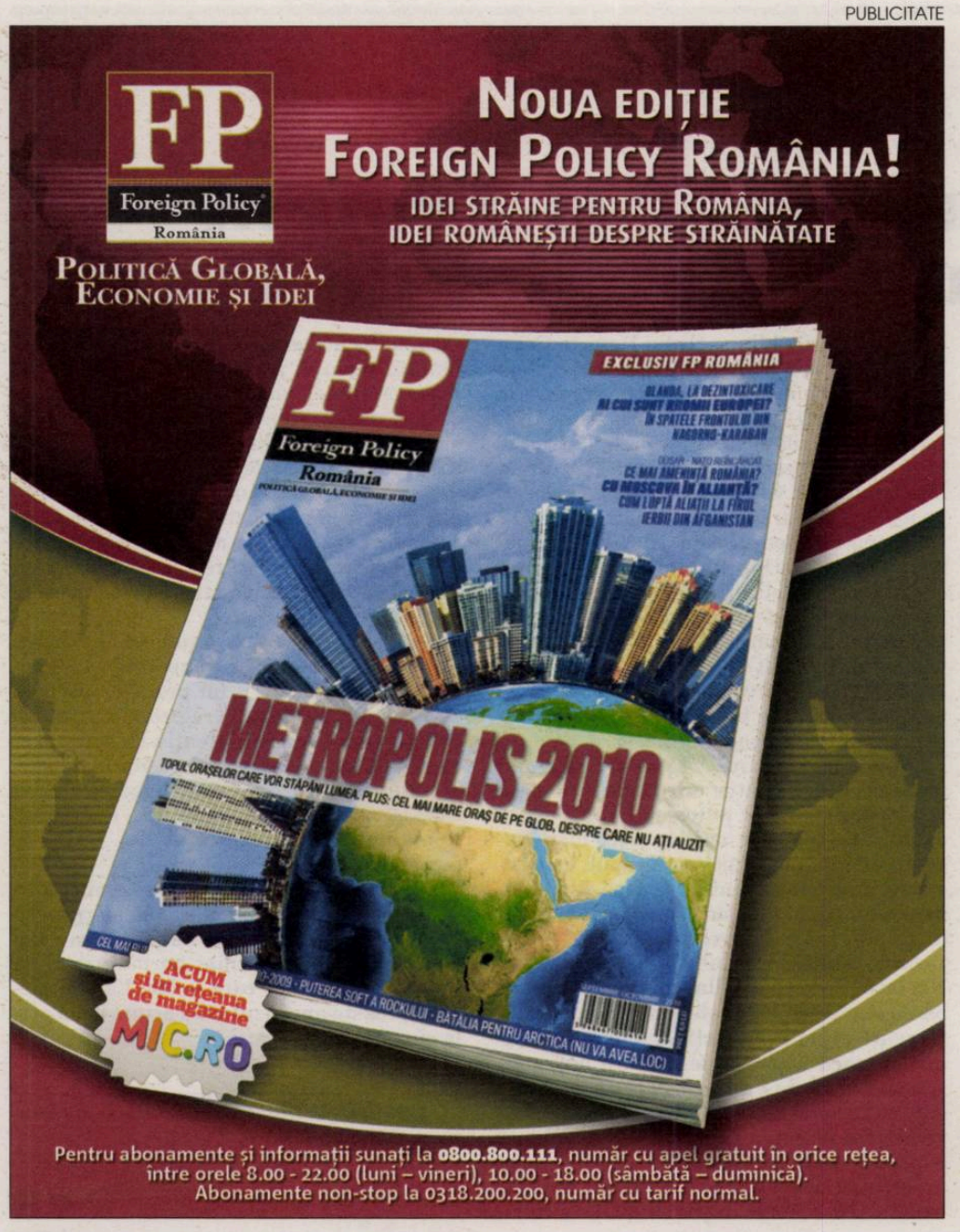

PUBLICITATE

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Muzeul dictaturii vs muzeul comunismului

În sfîrşit! – mi-am zis eu cînd am fost invitat de către Institutul Român de Istorie Recentă la o şcoală de vară cu această temă. În sfîrşit cineva evocă această temă sensibilă sub semnul unei alternative, al unei minime diversităţi posibile de unghiuri de abordare şi reflecţie. Iar discuţiile născute cu această ocazie între participanţi au fost pe măsura aşteptărilor.

De cele mai multe ori cînd se pune problema unui „muzeu al comunismului", discuţia se poartă în jurul... necesităţii de a-l face: „este pur şi simplu scandalos ca la 15 ani de la năruirea acestui sistem să nu avem un asemenea loc de memorie" – se revolta Vladimir Tismăneanu în urmă cu cinci ani. Au mai trecut cinci ani, şi încă nu avem. Mai grav este însă, mi se pare, că nu avem încă nici o *gîndire* asupra menirii unui asemenea „loc de memorie", ca şi cum aceasta ar fi de la sine înţeleasă. Întrebarea *de ce?* nu numai că nu se pune, dar este percepută, implicit sau explicit, ca fiind de-a dreptul reacţionară. Or, răspunsurile la această întrebare sînt multiple: ca să nu se mai întîmple, ca să înţelegem cum a fost posibil, ca să ne amintim victimele şi/sau călăii, ca să înţelegem mai bine mecanismele dictaturilor, oricare ar fi acestea, sau pur şi simplu ca să nu uităm această perioadă dramatică a istoriei noastre... Nu toate sînt echivalente şi fiecare are sens în funcţie de un proiect sau altul de societate. Altfel spus, ca întotdeauna, memoria (şi uitarea...) trecutului se află în slujba valorilor prezentului şi se înscrie într-un discurs identitar: „memoria instituţionalizată ajunge întotdeauna pe făgaşul identităţii" – spunea un specialist în memorie socială.

Dar care este actualmente acest „discurs identitar" sau măcar care sînt variantele sale mai coerente şi consecvente? Este greu de spus, dar pot fi identificate cîteva leitmotive în politicile curente de numire, în „viaţa socială a cuvintelor" sub care ne reprezentăm pe noi înşine.

Unul dintre cele mai puternice astfel de cuvinte a fost *tranziţia,* prin care ne-am perceput cu entuziasm ca o societate pe cale să se întoarcă pe drumul cel bun al capitalismului, democraţiei şi economiei de piaţă, pe scurt, al modernităţii întrerupte de către comunism (căci majoritatea elitelor noastre consideră că perioada comunistă nu aparţine modernităţii europene şi nu a produs nici o formă de modernizare, pentru simplul motiv că aceasta a fost impusă cu forţa, ca şi cum alfabetizarea, industrializarea sau urbanizarea ar fi fost pretutindeni în altă parte pohta ce-au pohtit-o societăţile ţărăneşti, adică principalul obiect – şi nu subiect! – al politicilor de modernizare). După ce am „revenit" în Europa, entuziasmul a început să mai scadă... Cel mai semnificativ termen a devenit astfel *post-comunism*. Sîntem, adică, o societate post-comunistă, care ne-am rupt de comunism... dar încă nu de tot. Nu o societate post-socialistă însă, aşa cum spune majoritatea specialiştilor occidentali!

Cuvintele nu sînt niciodată inocente, cu sau fără Freud, iar preferinţa inconştientă dar perseverentă pentru post-comunism în loc de post-socialism este cît se poate de simptomatică. Simplificînd la maxim, post-comunism are ca referent *regimul politic,* în timp ce post-socialism se raportează la *societatea* din acea perioadă. Altfel spus, aceasta te duce cu gîndul la tot ceea ce au făcut partidul comunist şi nomenclatura sa, în primul caz, şi mai degrabă la cum au trăit oamenii, în general, în al doilea caz. Mai departe, identificarea cu post-comunismul este însoţită, de regulă, de o atitudine *morală* anti-comunistă de *condamnare şi respingere* a perioadei comuniste, care poate merge pînă la considerarea ei ca „o perioadă care a dus la întîrzierea istoriei noastre cu cîteva decenii" – cum se exprimă Declaraţia de condamnare a comunismului în România (în treacăt fie spus, mă întreb cum poate să „întîrzie" istoria?). Pe de altă parte, plasarea sub semnul post-socialismului favorizează o abordare mai mult sau mai puţin *sociologică* de *înţelegere* (ceea ce nu înseamnă acceptare!) a acelei perioade. În final, aceste două perspective complementare vor naşte şi două muzee diferite.

În primul caz, cel care constituie trendul dominant în România, memoria comunismului ar lua forma unui „memorial al durerii", a unui „Muzeu al Terorii Comuniste în România" – cum propunea Vladimir Tismăneanu – un „loc al memoriei" care îşi va propune să păstreze vie amintirea victimelor şi călăilor comunismului. Al comunismului românesc, nu al „victimelor tuturor regimurilor totalitare" din Europa secolului XX, aşa cum propune Declaraţia de la Praga din 2008 şi cum au încercat vecinii noştri maghiari, de pildă.

În cealaltă variantă, comunismul ar face obiectul unui „muzeu de societate", prezentînd deci comunismul ca societate şi viaţa curentă în această societate, cu scopul de a o face comprehensibilă de către public, oricare ar fi acesta. Din această perspectivă, „mult mai important şi util, inclusiv la nivelul terapiei post-comuniste, este identificarea *mecanismelor* care au produs aceste transformări nefaste. La urma urmelor, însăşi construcţia democratică de după 1989 este profund afectată dacă nu ştim *cum a fost posibil* opusul ei absolut" (Radu Preda). Iar comunismul a fost posibil şi a rezistat prin ansamblul oamenilor care au participat într-un fel sau altul la el şi prin modul în care s-a instalat în viaţa lor cotidiană, nu doar prin victimele şi călăii săi, oricît de mulţi ar fi fost şi unii, şi alţii.

Acestea ar fi doar expresiile extreme ale unei diversităţi de rosturi ale unui „muzeu al comunismului", diversitate din care am putea – şi ar trebui – să alegem varianta potrivită dacă am şti ce vrem. Dar ştim ce vrem?...

ready made

„Melcul generator are forma şi dimensiunile identice cu melcul de referinţă, cu excepţia diametrului de cap."

Organe de maşini, vol. I d, *Angrenaje. Reductoare,* Editura Tehnică, 1984

PUBLICITATE

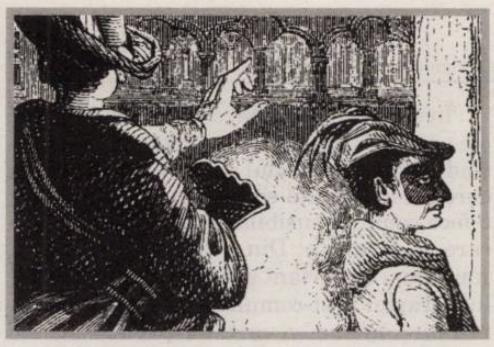

Adrian CIOROIANU

poveşti suprapuse

Stalin n-a putut. Noi putem

Condamnăm comunismul şi pier(d) anticomuniştii

Toată povestea aceasta începe, de fapt, de la nişte încăpăţînaţi. Acum 65 de ani, la începuturile comunizării României, nu toţi românii s-au comportat la fel. Unii s-au fofilat: politicieni precum Mihail Ralea, Gheorghe Tătărescu ş.a. au format primul contingent al „tovarăşilor de drum“, autoamăgindu-se că vor întîrzia astfel proliferarea marionetelor lui Stalin. Savanţi precum C.I. Parhon, Traian Săvulescu ş.a. au căzut pe spate în faţa „miracolelor progresiste“ ale ştiinţei sovietice, pe care au început a le lăuda cu gura plină. Literaţii n-au fost mai prejos – de la şmecherul Sadoveanu, care şi-a pus cenuşă în cap şi a revelat că *lumina vine de la răsărit*, şi pînă la elasticul T. Arghezi care, cu egal talent, i-a tămîiat şi pe Carol al II-lea (în 1940) şi pe Gheorghiu-Dej (în 1965).

Dar a mai fost şi o altă Românie: cea a rezistenţei antistaliniste. Nu-i locul, nici momentul să dezvolt tema – ci doar voi spune că acesta e unul dintre capitolele neglijate ale istoriei noastre contemporane. Desigur, rezistenţii n-au putut întoarce roata istoriei; dar, cum noi prea des vorbim lamentîndu-ne despre indolenţa românilor în faţa Istoriei, e totuşi terapeutic să ne reamintim că au fost şi concetăţeni care (din eroism, din exaltare, din teamă sau din naivitate) s-au opus comunismului – şi asta nu acum, cînd comunismul e rece precum mîna tremurîndă a lui Fidel Castro, ci atunci cînd el părea a vrăji (şi cuceri) o lume întreagă. Ţărani ce-şi iubeau pămîntul, ofiţeri care juraseră pe steagul regal, studenţi idealişti sau oameni pur şi simplu luaţi la ochi de regim din varii motive, aceşti români – nu toţi exlegionari, dar cam toţi sperînd steril că „vin anglo-americanii“ – au înfundat finalmente puşcăriile, au fost împuşcaţi la margine de şanţ (sau de Canal Dunăre – Marea Neagră), au fost deportaţi în Bărăgan ş.a.m.d. Istoricii au inventariat cca 620.000 de dosare probînd arestări sau deportări, majoritatea din primul deceniu al regimului comunist (şi cifra nu e definitivă). Dat fiind că nu numai rezistenţii, ci şi familiile lor aveau de suferit, putem aproxima – cu cinismul de rigoare al statisticii – că peste două milioane de români au fost victime directe ale stalinizării României. Pentru o ţară de 18 milioane de locuitori, e destul de mult – şi este, cred, peste media fostei Europe de Est.

Mulţi au pierit în Gulagul autohton, dar unii au scăpat. Cu certitudine, nu toţi au fost eroi de la un capăt la altul al suferinţei lor – dar nici nu-i just ca ei să fie judecaţi de cei care n-au fost eroi niciodată. În 1990, un decret-lege (nr. 118) aducea unele reparaţii morale şi materiale pentru foştii deţinuţi politici: li se acordau medicamente gratuite, bilete de tratament, bilete pe transportul rutier şi de cale ferată etc. Cum criza s-a instalat repede în tranziţia românească, aceste drepturi au rămas mai ales pe hîrtie. În anul 1999, o ordonanţă a Guvernului acorda decoraţii luptătorilor anticomunişti; tot atunci, administraţia Constantinescu a susţinut construirea în Bucureşti a unui Monument Naţional al Rezistenţei anticomuniste. Iar în iunie 2009 o lege (nr. 221) oferea foştilor deţinuţi (şi urmaşilor lor) dreptul de a da în judecată Statul român în vederea obţinerii unor despăgubiri (materiale) pentru anii de detenţie. Oricît de bizar vi s-ar părea, decoraţiile din '99 n-au ajuns pînă azi la foştii deţinuţi (!), iar în Capitala noastră, altfel îngăduitoare cu tot felul de aberaţii arhitectonice sau monumentale care s-au tot ridicat, n-avem nici măcar o modestă statuie a celor care au scuipat simbolic peste seceră şi ciocan. În privinţa despăgubirilor, legea din 2009 a fost dublată recent de o ordonanţă a Guvernului (nr. 62/2010) care le limitează drastic. Pînă acum, cuantumul *total* al despăgubirilor plătite se ridică la cca 40.000 de euro. Sînt azi funcţionari politruci în România care cîştigă fiecare, pe an, mai mult decît au primit în ultimul an *toţi* foştii deţinuţi ca despăgubire.

Nu vreau să fiu patetic, dar se prea poate ca, de cînd am început să scriu acest text şi pînă ce-am ajuns aici, undeva în România să mai fi murit un fost deţinut. Sigur că ţara e în criză. Dar nu exdeţinuţii sînt vinovaţi pentru asta şi, mai ales, rămîne dilema: e oare just ca o criză să blocheze un act de justiţie? În momentul de faţă, „revoluţionarii“ ieşiţi în stradă pe cînd Ceauşescu tocmai murise au mai multe drepturi decît cei ce s-au opus lui Stalin pe cînd acesta era viu, roşu-n obraji şi omnipotent. Azi, pensia medie a foştilor ofiţeri ai Securităţii este în jur de 900 de euro. Pensia medie a celor cîtorva mii de foşti deţinuţi încă în viaţă este de 540 lei.

Stalin n-a reuşit să-i lichideze pe toţi încăpăţînaţii ăştia, dar o va face nepăsarea noastră.

Adrian Cioroianu *este profesor la Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti. Cea mai recentă carte a sa este* Visul lui Machiavelli, *Editura Curtea Veche, 2010.*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

ceaslov story

Nevoia de „apostoli“

Cine să tălmăcească pe înţelesul norodului „jurnalul“ scris la Capitală?

Ca şi astăzi, prima modernitate românească deschide o epocă inovatoare pentru societate: crearea de legi şi instituţii. Totul este (era) de făcut: şcoli, spitale, regulamente, tribunale, coduri, reviste, jurnale, teatre, drumuri, agricultură eficientă etc.

Pentru a face accesibile tuturor noile reguli, noile norme după care urmează să se organizeze societatea, se inventează organe de „publicarisire“. Cuvîntul „Manual“, preluat de la francezi, ajunge să servească orice regulă şi categorie socială, fie că este vorba de vulgarizarea unor norme, fie că este vorba chiar de un regulament mult mai accesibil prin intermediul unui manual. Apar astfel Manualul soldatului, Manualul slujbaşilor casnici, Manual de „iconomie domestică“, Manualul şcolarului etc. Dar dacă manualul are un public limitat, presa (sub diferite forme şi aspecte) ţinteşte să ajungă în cele mai îndepărtate colţuri şi să „lumineze“ diferite minţi. Nu este vorba aici de presa de „consum“, ci de presa oficială cu scop bine precizat: acela de a transmite un mesaj educativ şi formator.

De pildă, printr-un ofis domnesc din 14 mai 1839 se prevede înfiinţarea *Buletinului Sătesc*, organ de presă a cărui menire este de a-i ţine la curent pe sătenii Moldovei cu lucrurile care îi privesc. Duminică de duminică, publicaţia ar trebui să sosească în sate pe spezele locuitorilor. De teama de a nu rămîne cu buletinul nevîndut şi mai ales necitit, legea obligă satele să-şi facă un abonament. Dar cine în sate ar trebui să se ocupe de „popularizarea“ schimbărilor inerente progresului? Cine să tălmăcească pe înţelesul norodului „jurnalul“ scris la Capitală?

Medicul, învăţătorul, preotul capătă roluri importante şi esenţiale în opera de modernizare şi reformare a satelor. Puterea îi împinge cu tărie în faţă şi încearcă să-i convingă de necesitatea lor în „civilizarea“ morală a norodului aflat departe, mult prea departe de orişice idee novatoare. Nu sînt numai vorbe goale, ci se încearcă prin proiecte de lege să se asigure celor trei categorii profesionale o oarecare bunăstare materială, astfel încît acestea să se poată dedica misiunii lor. Cu preotul este mult mai uşor, fiind vorba de o categorie socială deja cu experienţă în comunicarea cu cei mulţi, o categorie profesională „şcolită“, mai mult sau mai puţin, cu un capital de prestigiu foarte mare. Nu acelaşi lucru se poate spune despre învăţători şi medici, categorii răzleţe, mai degrabă prezente în mediul urban. Acum, statul conştientizează necesitatea lor şi încearcă să-i formeze, uneori destul de superficial, şi să-i trimită acolo unde prezenţa lor este indispensabilă.

Unii medicii îşi asumă din proprie iniţiativă misiunea „civilizatoare“, „moralizatoare“ şi de „iluminare“ a norodului. E de la sine înţeles că aceşti medici sînt toţi formaţi afară, la Viena, Paris sau Buda; că uneori, sau mai totdeauna, preiau exemplul urmat de confraţii lor, că propun un model deja funcţional în altă parte, că îşi construiesc un capital social util în consolidarea propriului statut.

Iată-l pe doctorul Constantin Vîrnav care se foloseşte în această misiune de *Povăţuitorul Sănătăţii* (1844-1845). Revista vrea să transmită sătenilor sfaturi cu privire la sănătate şi economie. Sînt, de fapt, cele două părţi asupra cărora se concentrează echipa redacţională organizată în jurul lui Vîrnav. Temele privesc problemele multe ale populaţiei de plugari şi încearcă să răspundă unor nevoi de moment. Luînd număr cu număr şi temă cu temă, se observă că doctorul Vîrnav încearcă să-i facă pe ţărani să se ajute cu mijloace proprii. Ţăranii primesc reţete de conservare a untului şi a cărnii, mai ales pe timpul verii, de curăţire a casei de guzgani sau furnici, despre cum să-şi întreţină ţarinile, cum să cultive „cartofele“, cum să-şi îngrijească animalele, cum să prepare doftorii sau pîine „ieftină“. Uneori se strecoară ştiri „mondene“, care să dea seama de progresul în domeniul „civilizării“: se anunţă cu mîndrie deschiderea Cabinetului de Istorie Naturală sau a unui feredeu în pămîntul Bucovinei, ştire menită să încurajeze valorizarea resurselor locale. Separat şi împreună, cele trei categorii profesionale aveau să contribuie la construirea statului modern.

Astăzi, România are medici, profesori, preoţi... Clasa politică are reforme de făcut... mesaje de transmis... măsuri de explicat... un stat de drept de construit. Dar din vanitate, aroganţă, prostie, ciocoii cei noi preferă alungarea „apostolilor“ din cetate, crezînd că se poate şi fără ei...

Constanţa Vintilă-Ghiţulescu *este cercetătoare la Institutul de Istorie „N. Iorga“ din Bucureşti. În 2006 a publicat cartea* Focul Amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească, 1750-1830.

anti nostalgia

Treptele Casei Poporului

„Din zelul stupid al unor politruci şi «comandanţi» am fost trimis, începînd cu 1985, în coloniile militare de muncă. În ultimii trei ani de regim comunist am trudit la cel mai important bastion ceauşist, la complexul megalitic din inima Capitalei, denumit CASA REPUBLICII. Au murit în jurul meu soldaţi şi cadre militare, am văzut oameni schilodiţi fizic şi psihic, am coborît treptele, multe, ale umilinţei şi batjocurii. Ani de zile mi-am purtat prin praful şi noroaiele şantierelor, ca pe o povară, nu numai gradul de locotenent şi numele, dar şi demnitatea, care constituiau motive de batjocură pentru oameni ce nu citiseră, în viaţa lor, o singură carte. Am fost scuipaţi şi pălmuiţi, loviţi peste ochi cu caietele de comandanţi de plutoane în care eram puşi să scriem zi şi noapte programe nătînge, inutile. Aceste programe ucideau raţionamentul, secau mintea şi inima ofiţerului. (...) Rupţi de familiile lor, sute, mii de ofiţeri şi subofiţeri au eşuat în divorţuri şi despărţiri, din cauza programelor de lucru inumane, mii de copii au rămas fără taţi. Străluciţi absolvenţi ai instituţiilor militare, tanchişti, aviatori, artilerişti, marinari, piloţi de vînătoare şi bombardament au fost folosiţi ani de zile ca salahori, trimişi la «cursuri de şantierişti», deprofesionalizaţi. Pregătiţi să meargă, atunci cînd ţara le-o va cere, «la victorie sau la moarte», mulţi au sfîrşit în mod nedemn, căzuţi de pe schele, acoperiţi de straturi de pământ surpat, înecaţi în bazine, striviţi de roţile camioanelor. Mulţi dintre ei s-au sinucis sau au fost trecuţi în rezervă, victime ale capriciilor unor colonei zeloşi sau ale unor generali şi miniştri (ai apărării) fanatici.“

Ioan Popa, *Robi pe Uranus*,
Humanitas, 1992

Pe aceeaşi temă, interviul „Şi pietrele vorbesc...“ din numărul trecut.

Maria IORDĂNESCU

lasă-ți **copiii** să vină la **tine**

Jocuri şi jucării

„Copilul, încălecat pe bățul său, gîndeşte că se află călare pe un cal de cei mai straşnici, pe care aleargă, cu voie bună, şi-l bate cu biciul şi-l struneşte cu tot dinadinsul, şi răcneşte la el din toată inima, de-ți ia auzul; şi cade jos, crede că l-a trîntit calul, şi pe băț îşi descarcă mînia în toată puterea cuvîntului...“

Nu-i vreme de dat bani pe saci plini cu jucării. Dar şi dacă n-am fi fost bîntuiți de criză şi de măsuri bezmetice împotriva ei, tot n-am putea ține pasul cu oferta imensă de jocuri şi jucării îndesată pe rafturi, la tot pasul: munți coloraţi de plastic, cauciuc, carton sau hîrtie, transformați în păpuşi, maşini, trenuleţe, mingi sau CD-uri cu jocuri ar putea înghiți bugetul unei familii pe următoarele trei generaţii care ar vrea să o țină tot într-o distracţie.

Dar, la urma urmei, de ce îi cumpăr copilului meu o jucărie/un joc? Din punctul lui de vedere, dar şi al meu, ca să se amuze. Aşteptările mele însă nu se opresc aici: îmi doresc ca prin joc să afle – cum se construieşte o casă, de exemplu; să înveţe – adunarea sau literele; să-şi dezvolte deprinderi – să mînuiască corect o şurubelniță sau o pensulă. Şi să-şi dezvolte creativitatea, limbajul, imaginaţia. Dacă-i aşa, dacă acestea sînt aşteptările mele, atunci un ursuleț de pluş care dansează în ritm de cha-cha nu mă ajută prea mult. Şi nici pe el. E doar un obiect amuzant, aşa cum ar putea să fie şi un cartof care seamănă cu un şoricel. Asta înseamnă că se va plictisi curînd de el. Aşa cum, de altfel, s-ar putea plictisi de orice jucărie, oricît de scumpă, colorată şi rîvnită ar fi ea, dacă ne vom rezuma şi eu, şi el, la a urmări instrucţiunile de folosire ale obiectului.

Ce vreau să spun: a-i oferi copilului o jucărie/un joc este doar un pas dintre cei care mă vor duce la împlinirea scopului pe care-l am în minte atunci cînd cumpăr obiectul respectiv. Îl las să se familiarizeze cu ea/el: să-i observe culorile, textura, părțile componente, să-i verifice – delicat! – rezistența. (E firesc impulsul copilului de a dezasambla o jucărie. Eu doar trebuie să stabilesc limitele între care se poate manifesta.) Îi dezvălui regulile de utilizare şi îl îndrum în aplicarea lor. Cînd observ că s-a plictisit de joc, îi sugerez să inventeze alte reguli sau alte moduri de folosire. Spre exemplu, pentru a-i mări „durata de viaţă“ a ursuleţului cu pricina, n-am să-l las să se epuizeze în dans toată ziua, ci îl pot transforma într-un personaj al unei poveşti inventate de mine sau de el. Sau într-un membru al unei echipe de fotbal. O maşinuță care se plimbă pe masa din bucătărie va deveni în scurt timp un obiect pe care se va aşterne praful. O maşinuță care naşte în jurul ei construcţii, aventuri sau personaje va capta atenţia „proprietarului“ pentru mai mult timp.

După cum spuneam, un joc/jucărie scumpă nu înseamnă automat un obiect care să ne satisfacă la maxim aşteptările, oricare ar fi ele. Am fost uimită să constat, de-a lungul timpului, ce jocuri minunate au putut inventa copiii avînd la îndemînă un ciorap, o minge de ping-pong şi nişte cilindri de carton. Sau cîteva gheme şi un sac de pînză, două ceşti şi cîteva mărgele. (Ştiu problema părinților: copiii îşi doresc tot ceea ce colegii lor de joacă au: păpuşi cu garderobe regale, maşinuțe de colecţie etc. Împlinirea dorinţelor lor poate fi însă negociată, aducînd în discuţie bugetul familiei.) Important este ca prin acel joc el să experimenteze situaţii noi. Să descopere sau să inventeze. Să împărtăşească celorlalți, adulți sau prieteni, informaţii sau emoţii.

Îmi doresc ca prin joc să afle.

***Maria Iordănescu** este psiholog.*

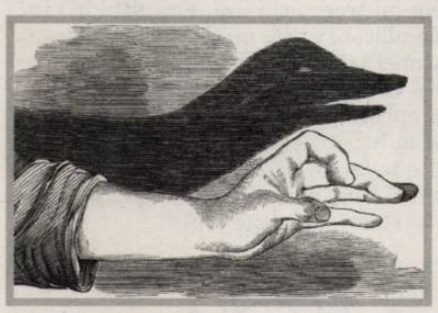

Iaromira POPOVICI

bazar

Angela merge în Italia

Propoziția de mai sus nu se referă la vreun *remake* al filmului, deja clasic, *Angela merge mai departe*. Angela este numele unei romînce plecate, conform unui *pattern* cunoscut de ceva timp, să lucreze ca menajeră pentru o doamnă venerabilă din Italia. Într-un film. *Mar Nero,* în regia lui Federico Bondi. Cu Dorotheea Petre, Ilaria Occhini, Maia Morgenstern, Vlad Ivanov şi Corso Salani. Coproducție italo-franco-română ce a avut recent premiera.

Povestea filmului poate fi considerată „fumată“: este cea a unui tinere romînce plecate să lucreze ca menajeră în Italia. „Fumată“ – în sensul mediatizării excesive a subiectului, comentat şi răscomentat în toate felurile, de la consecinţele asupra copiilor lăsați acasă, pînă la conotaţiile politice.

Mai puțin însă exploatată ca subiect de film. „Punerea în scenă“ a temei migraţiei, mutarea accentului de pe generalul sociologic pe un „studiu de caz“ chiar autobiografic (povestea bunicii regizorului) ne oferă o altă perspectivă. Evident, una sentimentală, implicată, din interior: o contrapondere a viziunii vădit critice asupra fenomenului.

Viziune critică, de cele mai multe ori, asupra ambelor părți: romînca plecată „din sînul familiei“ e, deseori, zugrăvită ca un personaj tragic, care a trebuit să se „sacrifice pentru binele familiei“. Italianca, de obicei în vîrstă, la care cea dintîi e nevoită să lucreze, apare adesea ca... o scorpie teroristă.

Nu spun că şabloanele de mai sus nu au o doză de adevăr (ca mai toate şabloanele, de altfel...): orice plecare din mediul propriu, orice desprindere înseamnă sacrificiu; şi orice patroană care are de-a face cu un intrus pe teritoriul ei are tendinţa, cel puțin la început, să fie o scorpie. Putem vorbi de o... ciocnire a civilizaţiilor la scară domestică.

Angela (Dorotheea Petre) şi Gemma (Ilaria Occhini – Premiul pentru Cea mai bună actriță la Festivalul de Film de la Locarno din 2008) întrupează, inspirat, cele două tipuri feminine. Angela e „fata simplă“ din Sulina, venită în Italia să adune bani pentru viitorul copil. Gemma e italianca medie, ce a dus, de cînd se ştie, o viață de familie aşezată, alături de soțul ei: care a murit...

Ambele personaje feminine vin din lumi bine definite, cu rădăcini zdravăn înfipte. Angela îşi iubeşte soțul rămas acasă, pe Adrian (Vlad Ivanov), iar Gemma nu-şi vede rostul în afara familiei (din care a rămas doar un fiu, căsătorit, care nu mai locuieşte cu ea). Relaţia de început, „adulmecarea“ lor inițială include, evident, o doză de ostilitate. Sugerată discret, din amănunte: priviri, gesturi, expresii...

Treptat – datorită răbdării şi delicateței Angelei, ce reuşeşte să spargă carapacea Gemmei – cele două personaje feminine încep să se... apropie reciproc. Şi Gemma, şi Angela încetează să mai fie doar nişte mărci ale lumilor din care provin, devin reale, umane, individualități. Poveştile lor sînt cele care sparg barierele culturale: cunoscîndu-se mai îndeaproape şi înțelegîndu-se reciproc, nu mai sînt doar o romîncă (reprezentanta unei țări sărace, cu perspective reduse) şi o italiancă (cea a unei țări occidentale, în care se poate trăi decent, cu o istorie fabuloasă în spate). Ci două femei care se înțeleg, se ajută, şi găsesc soluții existențiale împreună.

Atît Ilaria Occhini cît şi Dorotheea Petre îşi stăpînesc nuanțat personajele. Angela e fata din provincie timorată, dar care, în momentele esențiale, dovedeşte un simț al situațiilor peste medie. Gemma e bătrîna uscată şi acrită de viață, de dureri şi de moartea bărbatului, dar care, în momentele esențiale, e capabilă de o nebănuită nobleţe.

Sună prea... duios – veți spune. Prea multe sentimente... E adevărat, filmul lui Federico Bondi e supraîncărcat de sentimente exprimate. Ceea ce, în cazul de față, nu mă deranjează excesiv. Există, pe alocuri, pericolul de a cădea în şabloane şi de a aluneca pe panta melodramei. Cred, totuşi, că îşi au, pe undeva, locul şi astfel de filme: fără a fi capodopere sau foarte... deştepte, sînt, pur şi simplu, umane.

Selma IUSUF

legende urbane

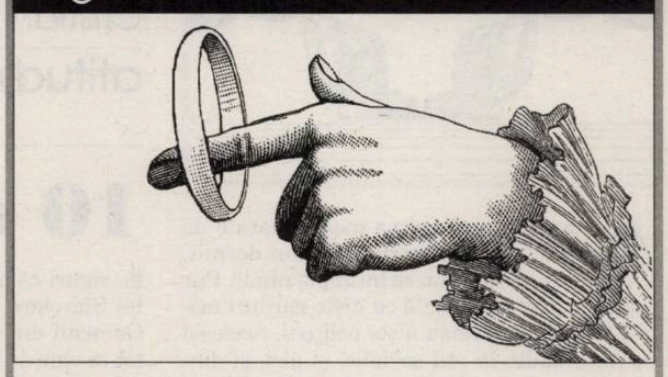

Gică Contra

Mai ţineți minte, din copilărie, o povestioară tembelă despre „fetița care l-a luat pe nu în braţe“? Mă rog, era vorba despre o fetiță care nu făcea nimic din ce era rugată pentru că era ocupată să-l țină în braţe pe „nu“, care scăpase dintr-o călimară de scriitor. (Ţin minte că încercam constant să-l vizualizez pe acest „nu“ şi-mi ieşea cumva un „nu“ caligrafiat în negru cu înfloriturі baroce de condei şi teribil de agitat în braţele fetiței aceleia.)

Mi-am amintit povestea asta după ce am citit deunăzi o critică devastatoare la noul roman al americanului Jonathan Franzen, *Freedom,* apărut în Statele Unite undeva la finele lui august. Spun „devastatoare“ nu neapărat pentru că argumentele recenzentului respectiv ar fi fost (toate) întemeiate fără putință de tăgadă, ci pentru că textul mustea de răutate. Criticul ținea strîns în braţe un „nu“ scris de data asta cu majuscule, greu şi fără de nuanţe. Textul era scris de parcă bietul Franzen i-ar fi sedus omului nevasta, i-ar fi suflat un post bine plătit de sub nas, i-ar fi furat hainele şi portofelul şi l-ar fi lăsat apoi, gol, lîngă un onorabil salon de nunți din Midwest. Ideea generală era că personajele romancierului sînt atît de banale că nu fac decît să tragă în aceeaşi banalitate şi scriitura lui. Desigur, tot ce a moşmondit Franzen vreme de vreo nouă ani la romanul ăsta – şi la altele ale sale – a fost teribil de apreciat de alții; cititori şi critici deopotrivă. Laolaltă cu cinstita porție de adoraţie vine, implacabil însă, şi scuipatul în ciorbă.

Naşterea lui Gică Contra se petrece fără mari convulsiuni. O temă mai mult sau mai puțin de interes public sau măcar obsedant de prezentă, şi pruncu-i gata. O tînără îşi rupe coloana, după ce se aruncă în Dîmboviţa cu un pian meşterit acasă cu prietenii, într-un concurs organizat de compania care produce Red Bull. Lumea începe să se întrebe cum e cu siguranța la concursurile astea, ce spun organizatorii, unde şi cînd se termină asumarea propriei răspunderi şi altele asemenea. Gică vine şi zice: „Aşa i-a trebuit, o proastă. Hahaha! Red Bull cu whisky e bun!“.

Nişte domni fac *Marți după Crăciun* – un film despre o relaţie adulterină. În sala de proiecţie, personajele cu eternele eşarfe înfăşurate de o mie de ori la gît, băieți cu pălăriuțe, fete care flutură din plete din două în două minute, în scaunul din faţa ta, de apuci să vezi tot filmul printre perdele de păr, ca-ntr-un horror japonez. Una dintre primele întrebări adresate celor care au făcut filmul: „Da' de ce n-a fost lansat de Crăciun?“.

Un stomatolog din Miercurea Ciuc lasă cabinetul pentru munca de voluntariat în cele mai sărace părți ale lumii. Munceşte alături de alți medici, să salveze necăjiți din Ciad, Rwanda şi Nepal. Aflăm istoria unui copil de cinci luni aflat pe moarte pentru că nu fusese spălat niciodată. Iată şi primul comentariu. Luat cu *„copy-paste“:* „Numai in Romania am văzut un stomatolog cu «expertiză» şi cu stetoscop să asculte «plămînii» si «inima»... sînt cu adevărat o mare natiune, daca formam oameni atit de «expertizati»“...

O preşedintă a Camerei Deputaților vede de două ori mai mulți deputați într-o sală decît vede o țară întreagă. Concomitent, o tînără politiciană apare la televizor îmbrăcată în zeghe, în semn de protest față de frauda din Parlament la votul legii pensiilor. Prin gestul ei ține partea celor şase milioane de pensionari „îngenunchiați“. Are tichia de puşcăriaş pe cap, dar a uitat să-şi scoată cerceii cu mărgăritare.

Unii dintre aceşti Gică sînt inofensivi, alții – enervanți, mulți – distructivi de-a dreptul. Cînd toată lumea se distrează, îți vor strica cheful. Cînd lumea e tristă, se vor trezi să lălăie inoportun. Gică Contra ăia bunii au ținut-o gaia-maţu' că Pămîntul se învîrte în jurul Soarelui (tot degeaba, se pare, după ultimele sondaje), au inventat becul şi au pornit revoluții bune. Dar, despre ei, altă dată.

***Selma Iusuf** este jurnalistă, redactor-şef la ştiri, radio Kiss FM şi Magic FM.*

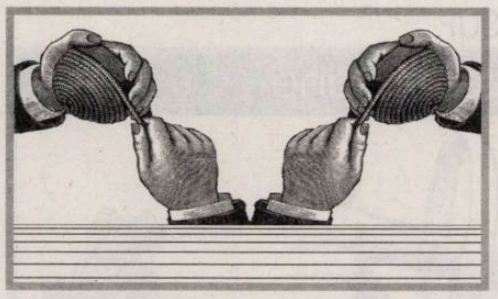

Cristian GHINEA

atitudini mic-burgheze

10 ore în Transnistria (partea întîi)

Adevărul e că prima mea jumătate de oră în Transnistria am cam dormit. Am scuza că nu se întîmpla nimic. Pur şi simplu, o şosea banală cu nişte garduri mobile, lîngă care stăteau nişte poliţişti. Aceleaşi caschete înalte în stil sovietic, şi aici, şi dincolo, diferă doar culoarea uniformelor. Oamenii par relaxaţi, nici urmă de încruntarea şi ceremonialul cu care se privesc în ochi coreenii de Sud şi cei de Nord (şi mare păcat, Moldova ar putea face obiectiv turistic din graniţa încruntată, cum fac coreenii din Sud). Trecem deci de gardul mobil moldovenesc şi ne oprim în porţiunea a 30 de metri de şosea dintre cele două graniţe. Aici, şoferul nostru parlamentează ceva, se pare că ne face serviciul de a nu mai completa individual formularele de intrare în Transnistria, dar trebuie să dea şpagă. Pînă la urmă, dă şi şpagă, dar şi durează, drept urmare adorm. Cînd mă trezesc, îmi dau seama că plecăm, dar nu am primit paşaportul înapoi. Mă panichez, apoi înţeleg că nimeni nu l-a primit, aşa se întîmplă acolo: paşaportul rămîne la graniţă şi ai 10 ore să te întorci pe unde ai venit. Începe deci excursia noastră contratimp în Transnistria. Sîntem 12 experţi din diverse ţări, duşi într-un proiect al Organizaţiei Idis-Viitorul de la Chişinău, să cunoaştem la faţa locului problema conflictului îngheţat.

Intrăm imediat în Tighina/Bender şi mă gîndesc că e destul de ilogic să numim chestia asta Transnistria, pentru că are teritoriu şi dincoace de Nistru – aşa cum şi Chişinăul controlează 11 comune de dincolo de fluviu, care au luptat de partea moldovenilor în război. Tighina e un sat mai mare, doar urmele fostei cazemate sovietice ies în evidenţă, iar cînd ajungem la podul de peste Nistru, se văd un fel de tranşee săpate în pămînt, cu camuflaj deasupra. În fine, iată-ne la Tiraspol şi la prima întîlnire. Mergem la un ONG, care are sediul într-un fel de casă de cultură a Armatei. Trecem pe lîngă fotografii de ofiţeri fruntaşi şi o poză mare a lui Dimitri Medvedev şi ajungem la camerele ONG-ului. Multe postere, remarc unul cu tineretul comunist venezuelean şi un calendar mare cu trei figuri şi trei steaguri. Sînt preşedinţii şi steagurile Transnistriei, Abhaziei şi Osetiei. Frăţia separatiştilor pro-ruşi.

Ne vedem cu Serghei Shirokov, fost diplomat în Ministerul de Externe al Transnistriei, actualmente ong-ist bun de arătat la străini. Îmi face imediat această impresie de ong-ist oficial, dar mă gîndesc că poate sînt eu părtinitor. Este blond, cu ochi albaştri, vorbeşte doar rusă. Începe, ca aproape toată lumea cu care ne vedem, şi la Chişinău, şi la Tiraspol cu o istorie a conflictului. E un fel de ritual. Cam ştim istoria, oamenii ştiu că o ştim, dar vor să fie siguri că avem şi varianta lor. În varianta lui Shirokov, a fost un conflict între capitale. Oamenii din URSS se obişnuiseră să asculte tot ce vine de la centru, din capitală. Chişinăul a încercat să se substituie Moscovei, să dicteze, dar cei din Transnistria nu au vrut să schimbe o capitală pe alta, au rămas cu inima la Moscova. E întrebat dacă s-a schimbat aici ceva, i se spune că la Chişinău s-au schimbat elitele, aici s-a întîmplat? Spune că s-au schimbat foarte multe, dar oamenii din afară nu văd schimbarea. Pe scurt, ţara nu avea instituţii atunci, aşa că a fost nevoie de o Preşedinţie foarte puternică. După ce s-au creat instituţii, au apărut partide, dar „gaspadin Smirnov" e aşa o „figură strălucitoare" încît oamenii din afară nu văd că ţara e o democraţie, îl observă numai pe el. Apoi ne descrie pe larg partidele din Transnistria, sînt 10 înregistrate oficial. Nici unul nu vrea reunificarea cu Moldova. Oricum ştiam că nu prea poţi face nimic în Transnistria dacă susţii aşa ceva. La un moment dat, spune că unul dintre partide a încercat să facă opoziţie împotriva lui Smirnov. O spune cu aerul că respectivii au trădat cauza, dar au fost aduşi la ordine. Aşa că singura opoziţie reală este Partidul Comunist. Este întrebat ce crede despre dorinţa Moldovei de a intra în UE. Spune că oamenii nu prea ştiu de aşa ceva acolo, ei vor să se integreze în Rusia. UE nu există, oamenii nu realizează că a ajuns atît de aproape de ei. Apoi spune tranşant: „Principalul acţionar în Moldova este Uniunea Europeană, principalul acţionar în Transnistria este Rusia, dacă ele se vor înţelege se va rezolva conflictul". Mă gîndesc că măcar de ar fi aşa, măcar să-şi dea seama UE că e principalul acţionar în Moldova. Ca de multe ori, UE e mai prezentă în mintea oamenilor decît se ştie la Bruxelles, nu mă aşteptam să văd asta şi în Transnistria. Ieşim din Casa Armatei, încerc să-mi dau seama dacă colegii norvegieni, americani, polonezi, estonieni au avut aceeaşi senzaţie de ong-ism de vitrină. Sînt chiar mai vehementi decît mine, *„just bullshit"* zice unul dintre polonezi. Mergem la un institut de sondaje, Elena Bobkova este un fel de prim-sociolog acolo, face sondaje pentru toţi, dar mai ales pe banii ambasadelor occidentale. Vorbeşte doar rusa, pare mult mai deschisă. Asta şi pentru că trebuie să explice ce crede populaţia, nu ce părere are ea personal. Are multe cifre, unele uimitoare. O majoritate solidă dintre transnistreni are o părere bună despre UE, dar crede că Transnistria nu va fi niciodată parte din Uniune. O întrebare în oglindă arată că în Moldova oamenii cred că UE nu acceptă ţara ca membru, pentru că e prea săracă şi pentru că liderii moldoveni nu fac ceea ce trebuie. În Transnistria, oamenii spun că nu pot intra în UE, pentru că europenii nu îi vor acolo, pentru că ei ţin de Rusia. Mai spune că 20 de ani de separare au dus la crearea unor societăţi paralele, care ştiu puţine una despre cealaltă. Acolo, oamenii se uită numai la televiziuni ruseşti, toate localităţile au cablu şi nici o televiziune din Moldova, România sau UE nu e preluată. Deşi 90% au votat la referendum să se unească cu Rusia, doar 63% din populaţie a ieşit din Transnistria în ultimii 20 de ani. Mă gîndesc că ei de fapt trăiesc într-o Rusie virtuală, o ştiu doar de la televizor. Şi cum Putin controlează televiziunile, Rusia de la televizor trebuie să fie frumoasă. Ce film ar ieşi să iei un grup de ţărani transnistreni şi să-i plimbi prin Rusia reală! O întreb dacă oamenii au habar cine sînt politicienii de la Chişinău. Foarte puţini – îmi zice. Ştiu de Voronin, poate de Urechean, cei mai vechi. Dar de cei noi – Filat, Chirtoacă – mai rar. Ştiu de Ghimpu, care este duşmanul cu care nu te poţi înţelege, socioloaga face nişte gesturi din care rezultă că şi ea crede că Ghimpu e un nebun de pe altă planetă, apoi adaugă că nu vrea să ne ofenseze, dar asta e părerea ei. Despre Voronin, transnistrenii au o părere mixtă, e tot un duşman, dar unul cu care te-ai putea înţelege. Deşi statisticele arată altceva (iar drumul direct Tiraspol-Chişinău convinge pe oricine că primul e un oraş mort economic, pe cînd Chişinăul se dezvoltă), transnistrenii cred că ei trăiesc mai bine decît cei din Moldova. Interesant e că şi moldovenii cred în sondaje că transnistrenii trăiesc mai bine. Asta e rămăşiţă a reprezentărilor din URSS, cînd zona din stînga Nistrului era mai industrializată şi mai dezvoltată. În plus, moldovenii nu mai produc nici măcar televizoare Alfa, pe cînd metalurgia din Transnistria... Dar asta am aflat-o din altă parte, de la nişte lideri politici care au ţinut să-mi spună mîndri că ei „vorbesc limba lui Ştefan cel Mare". Dar despre restul orelor petrecute în Transnistria şi fuga spre graniţă, săptămîna viitoare.

negustori şi muşterii

Eugen ISTODOR

1,50 kilu' de ceapă. „Juma de kil? Mai pun o ceapă să iasă leul?"

Piaţa Rîmnicu Sărat 2 este chiar lîngă Complex. De cînd n-aţi mai auzit asta: „Mai pun o ceapă să iasă leul?". De niciodată. Fructele, legumele nu sînt perfecte decît în moartea lor, în cerul nostru de gură, învelite-n mirodenii, făcute terci pentru paradis. Nici preţul lor nu este mereu egal, mereu întreg. Nu este decît infinită fracţie. Cred că ceea ce m-a învăţat supermarketul a fost să iau cu bucata din lucrurile din care-n viaţă luam cu kilu'. Aveam curaj că nu mă vedea nimeni, nu negociam cu nimeni. Leguma era învelită şi-mbrîncită printre altele – detergent, toner, sîrmă de vase. Dar cînd piaţa-mi spune: mai pun una să vă iau leul, mi se pare că asta-i voluptatea şi că ea e la ea acasă. Încă o ceapă mi-a dat ţăranca. Nu, nu-mi dădea gratis. Nu era gen: ia-o şi pe asta că plec. Aţi văzut cum e această ultimă bucăţică? E aruncată cu indiferenţă în cîntar. Nici nu te vede, nici nu alege, nici nu priveşte. Bucăţica aia pare că nu există, deşi tocmai aia face diferenţa, umple locul. Ţăranca mea cu ojă şi pămînt pe deşte, ce cîştigă? Să vedem. Nu se scobeşte după centimă. Gest în plus, semn că mi-e puturoasă. Ar fi putut zice: „v-am pus de leu". Cine mi-o verifică, eu? Nu. Nu-mi trece prin cap. Tîrguitul în piaţă e de plăcere utilă, nu de zgîrcenie posacă. Atunci? O fi iluzia unui respect între mine şi ea? Eu cred că mai degrabă e semnul propriului respect. Dom'le, asta sînt. Aşa stau lucrurile. Tocmai legumele astfel tîrguite te fac să te simţi bine. Deşi eşti ca orişicare. Duci în traistă şi ceapa, şi lipsa unei frustrări. Lipseşte leul.

PUBLICITATE

adevărul literar &artistic

în fiecare miercuri, împreună cu ziarul Adevărul

ACUM şi în reţeaua de magazine MIC.RO

- actualitatea culturală din țară și din lume
- garanția informației selectate valoric
- încurajarea competiției pe piața ideilor

Coordonator: Marius CHIVU

Un' te duci tu, calule?

cultura calului la români

Texte şi opinii de:

● Şerban ANGHELESCU (etnolog, Muzeul Ţăranului Român)
„Portret tradiţional“

● Maria ARDELEA (psihoterapeut de orientare cognitiv-comportamentală)
„Terapie asistată de cai“ – interviu

● Adina DRAGOMIR (reporter, Radio România Cultural)
„Jandarmeria de Cavalerie şi huliganii“

● Alexandru IAVOROVSKI (membru al Comisiei de Statute şi Regulamente a Federaţiei Ecvestre Europene)
„«Crescătoria autohtonă şi-a pierdut busola»“ – interviu

● Marin MĂLAICU-HONDRARI (scriitor)
„Refugiu pentru cai şi oameni“

● Ioana POPESCU (etnolog, Muzeul Ţăranului Român)
„Aceiaşi“

● Rodica ZAFIU (prof. univ., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)
„Paştele cailor verzi“

argument

Şi caii se demodează?

DILEMA VECHE
Un' te duci tu, calule?
– cultura calului la romani –

Cezara a fost prima iapă a bunicului meu de care-mi aduc aminte. Ne născusem în acelaşi an şi pot spune că am crescut, ne-am jucat şi am muncit împreună. Priponitul, înhămatul, ţesălatul, adăpatul iepei au fost cele mai plăcute dintre atribuţiile gospodăreşti ale copilăriei mele. Cezara era singurul animal căruia i se permitea să-şi bage nasul prin hambare, să pască prin grădină sau să-şi vîre capul pe fereastra bucătăriei de vară şi să mănînce resturile de pîine uitate pe masă. Nu te puteai supăra pe iapă! Tot Cezara avea şi rolul de a-l duce acasă pe bunicul suit beat în căruţă de cei cu care petrecuse la cîrciumă după o zi de muncă. Era parte din familie în deplinul înţeles al termenului. La puţină vreme după ce eu mi-am dat disertaţia de master, Cezara a murit de bătrîneţe şi cu toţii am plîns ca la înmormîntarea unuia dintre noi.

Bunicul a oprit ultima ei mînză, căreia i-a spus Cezărica şi pe care o are şi acum. Pe toţi ceilalţi mînji făcuţi de Cezara de-a lungul anilor bunicul îi vînduse. La un moment dat, jumătate din caii satului ieşiseră din Cezara. Sătenii aşa îi şi ziceau bunicului: Ieparul. Pînă pe la sfîrşitul anilor '90, încă mai putea fi văzută o adevărată herghelie, pe izlazul comunal. Acum, bunicul abia dacă mai ştie cîţiva oameni în sat care mai au cal. Mînzul de acum doi ani al Cezăricii abia l-a vîndut cu 180 lei în tîrg, la nişte ţigani. Calul nu mai are valoare, nu mai înseamnă mare lucru, pentru că nimeni nu mai munceşte pămîntul cu calul în satul bunicilor mei. Cineva şi-a luat un tractor şi în două zile ară la toţi sătenii, iar fînul şi lemnele se cară acum mai mult cu remorcile.

Două zile am tot scris e-mail-uri şi am tot sunat ba pe la Institutul Naţional de Statistică, ba pe la Ministerul de Interne, pentru ca în cele din urmă să aflu că, de fapt, nu se ştie numărul de căruţe înmatriculate din România.

„Cînd am ales automobilul în locul cailor, la urma urmei, cine ne-a pus să abandonăm un mijloc de locomoţie care se reîncărca în timp ce tu dormeai, genera deşeuri care îngrăşau pămîntul, cînd fluierai alerga la tine şi – minunăţie! – cînd era bătrîn avea singur grijă să dea naştere unui model nou?!“ – se întreba retoric Alessandro Baricco într-un eseu.

Ce s-a întîmplat cu calul? La ce ne mai trebuie, la ce-l mai folosim? (**M. C.**)

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 30 septembrie, la ora 19,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Marius CHIVU

Să fii cal în România

Peste 500.000 de cai au fost abatorizaţi de comunişti între anii 1958-1965. Din cei 956.000 de cai cîţi avea România în 2005, în prezent au rămas 800.000. Hipodromul de la Ploieşti, singurul din ţară, este în paragină. Carnea de vită este substituită de carnea de cal, în mai multe magazine din ţară. La licitaţia pentru caii de dric din Cluj (înlocuiţi cu două Jeep-uri) nu s-a prezentat decît o persoană. Peste 16.000 de cai diagnosticaţi cu anemie infecţioasă vor trebui sacrificaţi conform unei directive a UE. Exporturile de carne de cal au scăzut cu 25%. Autorităţile Deltei au relansat ideea abatorizării cailor sălbatici care rod scoarţa copacilor din pădurea Letea. Cei 4000 de cai de rasă deţinuţi de statul român mor de foame. În loc să-i producă în hergheliile sale, România importă cai de rasă. Singurul armăsar olimpic din România a ajuns la ferma Jegălia, unde produce urmaşi. România se află pe lista ţărilor în care caii sînt printre cel mai rău tratate animale.

Acestea sînt articolele şi ştirile despre cai pe care le-am găsit în presa ultimilor ani, aşa că am vrut să văd ce s-a schimbat, ce a rămas la fel.

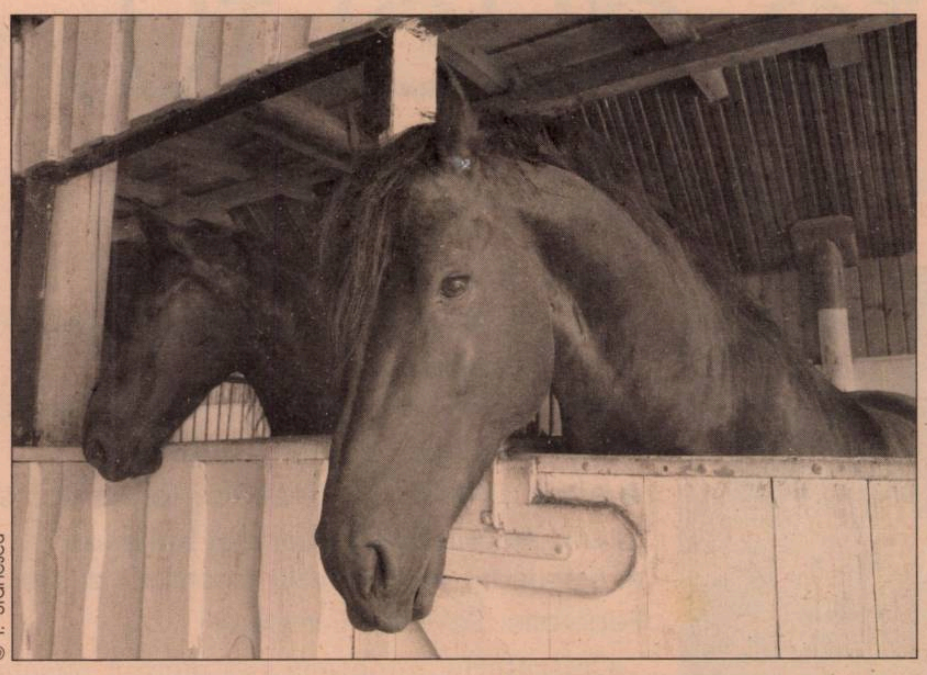
© I. Stănescu

Pauza de trap

După desfiinţarea, în 2000, a Societăţii „Cai de Rasă" care-l avea în grijă, singurul hipodrom din ţară a fost scos la licitaţie de Consiliul Local Ploieşti şi concesionat, în 2005, Societăţii italiene Ippodromi & Citta, pentru o perioadă de 49 de ani. Cum italienii n-au realizat investiţiile de 4,5 milioane de euro stipulate în contract, hipodromul a trecut în grija Administraţiei Domeniului Public şi Privat. La începutul anului, Primăria Municipiului Ploieşti a anunţat un concurs de proiecte de arhitectură pentru modernizarea hipodromului, urmînd ca în luna martie să se reia şi cursele de trap. Primăria a primit proiectele, a şi desemnat un cîştigător, numai că banii promişi (30.000 de euro) n-au putut fi adunaţi din sponsorizări, şi nici cursele nu s-au reluat. Între timp, hipodromul a ajuns în administrarea Clubului Sportiv Municipal care, momentan, se ocupă cu semnarea noilor contracte cu crescătorii de cai. Oficialii spun că, începînd cu luna octombrie, după mai bine de doi ani, vor fi reluate, săptămînal, cursele de trap. **Marian Manea,** preşedintele Societăţii Române de Trap, ne-a confirmat că bugetul Primăriei Ploieşti prevede, pentru anul următor, alocarea a 10 milioane de euro pentru modernizarea hipodromului. În acest moment, numărul de trăpaşi este de 120, două generaţii de cai din 60 de ferme de reproducţie urmînd să debuteze odată cu reluarea curselor.

Federaţii & autorităţi

De restul competiţiilor ecvestre se ocupă Federaţia Ecvestră Română, al cărei statut prevede, printre multe altele, întocmirea unui calendar sportiv intern şi internaţional al sporturilor ecvestre de la noi, precum şi instituirea unui sistem de informare şi documentare (buletine informative, reviste de specialitate, cărţi), organizarea de simpozioane, cursuri şi stagii etc. Cu toate acestea, site-ul federaţiei (www.ecvestra.ro) era, acum două săptămîni, neactualizat de un an de zile, iar în acest moment foarte multe date se opresc la nivelul anilor 2006-2007.

Acelaşi anacronism l-am întîlnit şi pe site-ul Autorităţii Hipice Naţionale (www.autoritateahipica.ro), printre ale cărei atribuţii se numără, de pildă, coordonarea activităţii de cercetare ştiinţifică în domeniu, înregistrarea performanţelor cailor de rasă şi publicarea *Cărţii Crescătoriei Naţionale*. „Noutăţile" site-ului însă datează din octombrie 2009, publicaţiile şi evenimentele sînt vechi de doi ani, numerele de telefon postate la pagina de contact sînt fie nealocate, fie au alţi utilizatori, iar la e-mail-ul oficial nu răspunde nimeni. Reorganizată, în baza Legii Calului nr. 389/2005, în scopul „identificării, înregistrării şi monitorizării cabalinelor de rasă", Autoritatea Hipică Naţională pare o instituţie fantomă.

În aceste condiţii, întrebarea de ce se scrie atît de puţin în presă despre sporturile ecvestre (revista *Calul meu* este singura publicaţie românească dedicată calului) pare de-a dreptul rizibilă. Nu se scrie pentru că nu (mai) sînt competiţii notabile, pentru că, atunci cînd au loc, nu sînt făcute publice sau pentru că cititorii nu sînt interesaţi? deci nimeni nu ştie exact cîţi cai ajung la abatoare. Mulţi cai se sacrifică ilegal în afara abatoarelor, iar cei exportaţi în viu spre abatoarele din Italia sînt chinuiţi peste 24 de ore fără apă şi hrană. Se încalcă legislaţia, însă nimeni nu face nimic". Raportul direcţiei *Food and Veterinary Office* al Comisiei Europene, realizat în luna mai a anului trecut, oferă date amănunţite privind condiţiile în care se realizează comerţul cu cai în România, concluziile fiind categoric negative: „Contrar declaraţiilor oficiale, înregistrarea cailor şi identificarea lor cu ajutorul cipurilor este un eşec total. Personal insuficient, proceduri greoaie, constrîngeri tehnice şi administrative, precum şi lipsa de iniţiativă explică acest eşec. Caii infectaţi nu sînt marcaţi sau sacrificaţi, restricţiile nu sînt controlate, iar identificarea şi starea de sănătate a cailor aduşi la centre nu pot fi stabilite în cele mai multe cazuri. Legislaţia europeană este încălcată şi în ceea ce priveşte transportul. Caii continuă să fie transportaţi pe distanţe foarte mari fără a se respecta cerinţele europene".

EVOLUŢIA EFECTIVELOR DE CAI DIN ROMÂNIA:

Anii '30 - 1.581.000
Anii '50 - 1.100.000
Anii '60 - 600.000
1989 - 663.000
2005 - 956.000
2009 - 764.000

SITE-URI:

www.pse.ro
www.caiderasa.ro
www.calarie.ro
www.horseland.ro
www.robinhood.ro

BLOGURI:

lipizzaner-hf.blogspot.com
ultimiihaiduci.blogspot.com
forum.cai-romania.ro

REVISTE:

www.calulmagazin.com
http://calulmeu.ro

Ultimii cai liberi

Grindurile şi ostroavele Estului sălbatic din Delta Dunării sînt populate, după estimările de anul trecut, de aproximativ 3600 de cai sălbatici sau sălbăticiţi. Presa a scris la un moment dat despre faptul că localnicii lipoveni, dar şi ONG-urile de mediu nu agreează aceşti cai liberi din cauză că rod lujerii şi scoarţa copacilor din pădurea Letea, monument al naturii. Prinşi de localnici şi vînduţi abatoarelor italiene începînd cu anii '90 şi pînă în 2003 (subiect care a stat la baza unui dramatic documentar realizat de TVR Cluj pentru National Geografic), caii liberi din Deltă au

Producţia românească de carne de cal care a mers la export a fost de 3353 de tone în 2008 şi de 310 tone în 2009.

Jurnalista **Luminiţa Paul,** şeful departamentului Sporturi al *Gazetei Sporturilor,* e de părere că se scrie puţin despre cai şi despre competiţiile lor „pentru că nu mai există hipodromuri. În urmă cu 12-13 ani, încă existau concursuri săptămînale şi pe atunci se publicau rezultatele. Apoi, pe nesimţite, totul s-a topit. A urmat o tresărire de interes în 2003-2004, cînd am avut un cal, Carnaval, împreună cu jockeul său, Viorel Bubău, calificaţi la Olimpiada de la Atena. Povestea abandonului frumosului Carnaval i-a oferit lui Cătălin Tolontan ocazia unui reportaj de o pagină în format mare, care a stîrnit mari emoţii la momentul respectiv. De atunci, nu-mi amintesc să mai fi existat ceva de amploare despre hipism în presa noastră, mai ales în cea de specialitate".

Şi caii se mănîncă, nu-i aşa?

Conform Autorităţii Naţionale Sanitare Veterinare şi pentru Siguranţa Alimentelor (www.ansvsa.ro), în anul 2009 au fost exportaţi 15.340 de cai către Italia (90 %), Bulgaria, Ungaria, Germania, Belgia, Olanda, Slovenia, Polonia şi Grecia, iar conform Asociaţiei Române a Cărnii (www.rma.ro) producţia românească de carne de cal care a mers la export a fost de 3353 de tone în 2008 şi de 310 tone în 2009. În acest moment, în România funcţionează 23 de abatoare autorizate pentru sacrificarea cailor. Producătorii de Salam de Sibiu au declarat în presă în repetate rînduri că mezelurile lor nu mai conţin carne de cal de 20 de ani.

Daniela Dragomir de la www.protectiaanimalelor.ro spune că „în România nu toţi caii sînt cipaţi şi înregistraţi, trezit interesul ştiinţific abia în ultimii ani.

Ştefan Răileanu, medic veterinar şi cercetător ştiinţific la Institutul Naţional de Cercetare Delta Dunării din Tulcea, le-a studiat în ultimii ani comportamentul şi crede că impactul cailor sălbăticiţi asupra rezervaţiei este exagerat: „Caii au fost scoşi ţapi ispăşitori pentru stricăciunile din pădure de către unii pădurari şi proprietari de animale domestice, în special de vaci, lăsate să pască în voie vegetaţia din baltă. Impactul cailor asupra ecosistemului este mult mai mic pentru că ei, de fapt, rod scoarţa copacilor căzuţi". În acest moment, institutul tulcean, împreună cu Fundaţia Vier Pfoten (www.vier-pfoten.ro) lucrează la primul studiu dedicat impactului cabalinelor sălbatice asupra ecosistemului, un studiu care se va întinde pe durata a trei ani. Ştefan Răileanu mai spune: „O parte din aceşti cai sălbăticiţi sînt proveniţi din fostele ferme ceauşiste, astăzi nişte ruine, situate pe cele trei braţe ale Dunării. Această populaţie de huţuli semi-sălbatici reprezintă însă un fond genetic valoros: sînt cai foarte rezistenţi şi, dintre caracteristicile speciale pe care le-am observat la ei, parteneriatul pe care-l fac iarna cu mistreţii, pentru a se hrăni mai bine, mi se pare cu adevărat interesant".

În timp ce agricultura se bazează tot mai puţin pe cal, iar sporturile ecvestre sînt ca şi inexistente (performanţe româneşti notabile practic nu există), în ultimii ani numărul proprietarilor de cai de rasă a crescut, turismul ecvestru se extinde, iar cluburile au proliferat. Dar despre acestea în paginile următoare.

„Crescătoria autohtonă și-a pierdut busola"

interviu cu Alexandru IAVOROVSKI

Site-ul Federaţia Ecvestră Română e neactualizat cam de pe vremea cînd dvs. eraţi preşedinte...

Încadrată de veleitari şi nechemaţi, nicidecum profesionişti, instituţia înregistrează anacronismul site-ului ca o minoră disfuncţie, deşi simptomatică. Altele sînt „belelele" care o lestează: educaţia, calitatea, dar mai ales modelul învechit al calului autohton, subfinanţarea cu tot cortegiul (terenuri de antrenament şi concurs total inadecvate, în principal), background-ul cultural... De pildă, România este citată de organismele internaţionale printre ţările fără reacţie publică la maltratarea animalelor, cailor, în speţă. Nu e gravă absenţa unui hipodrom autentic, cît absenţa nevoii de a avea un hipodrom, care ne dă măsura indiferenţei autohtone la fenomen, în condiţiile în care ungurii sau polonezii parcă s-ar naşte cu o bosă dedicată calului. Decuplarea europeană din „obsedantele" decenii nu acoperă întreaga cazuistică.

Ce înseamnă educaţie şi background cultural cînd ne referim la cai?

În primul rînd, socio-profesionalii, cei care prin prestaţia lor ar trebui să dea sens şi conţinut activităţilor pendente: crescători, geneticieni, medici, potcovari, antrenori, arbitri, organizatori, sportivi etc. Înainte de diferende, ar trebui să vorbească o limbă comună, a competenţelor, capabilă să genereze idei. Pentru a evolua, filiera are nevoie de priceperi, or acum are doar inerţii şi coterii mizere.

Cînd mă refeream la background-ul cultural, identificam mai degrabă o chestiune de gust, de preocupare. Sigur, regăsim în folclorul nostru figura calului, dar fără să fie o temă, un filon masiv precum cel din culturile invocate. Calul la noi nu face parte din miturile fondatoare, nu e consubstanţial ca Mioriţa, de pildă.

Să notăm în treacăt că valorizarea calului prin basmul românesc se face, în termenii actuali, prin mijloace nepermise: jăratecul nu e, oare, o proto-amfetamină, jinduirea după acel cal anume cu trei, chiar şapte inimi, nu aduce cu ocultele preparări ale bolizilor din Formula 1?

O analiză etimologică a lexicului de specialitate (cu excepţia celebrului „mînz" dacic) ne-ar învedera întîrzierea nevoii de numire a unor categorii de obiecte specifice. Iată, chiar această discuţie este restantă faţă de agenda maghiară (iarăşi), care dispune de cercetări filologice, dicţionare, analize comparate.

Exemplare neperformante

Cum poate fi educată clasa de mijloc în spiritul unei culturi care apreciază valoarea calului?

Preocupările clasei de mijloc, într-o marjă de timp legată de evoluţia generală, va atinge acea masă critică ce va presa ea pe mediul de specialitate, să-şi sporească prestaţia. În Germania, unde sînt peste un milion de inşi implicaţi în filieră, fiecare tot al treilea mînz născut produce un loc de muncă. Pînă atunci, toţi cei care se regăsesc la capătul unei pîrghii din domeniu ar trebui să reviziteze bibliotecile, sălile de curs, să audieze seminarii, să meargă pe la concursuri adevărate, pentru a fi atractivi în pledoariile lor.

E întristător cînd comentatorul *Eurosport* vehiculează, săptămînă de săptămînă, patru propoziţii incapabile să stîrnească curiozitatea. E şi mai întristător cînd crescătoria autohtonă şi-a pierdut de două decenii busola, producînd exemplare neperformante. Doar un detaliu tehnic: caii româneşti nu au mersuri pentru că specialiştii din domeniu nu ştiu ce e aia.

Clasa noastră de mijloc e tînără, abia şi-a cumpărat maşină şi deja află că, din considerente eco, ar trebui s-o înlocuiască cu bicicleta. Pare, totuşi, să fi descoperit cluburile de echitaţie...

În adevăr e tînără, carevasăzică fără anticorpi la bolile vîrstei. De aceea ar trebui să aplicăm o corecţie acestei unde de interes, care e şi curiozitate epistemiologică, dar şi frivolitate *trendy*. Nordul Bucureştilor e martorul unei erupţii de cluburi de echitaţie în care monitorii sînt în mare măsură îndoielnici, fără sistemă, oricum neacreditaţi nici măcar din perspectiva măsurilor de protecţie împotriva accidentelor. Mă întreb dacă are cineva asigurare. Dacă s-ar veni cu propunerea ca licenţele să se dea online în baza unei asemenea poliţe, s-ar lăsa cu huiduieli chiar din partea cluburilor ce şi-ar vedea încasările primejduite. Or, o societate matură îşi asumă asemenea precondiţii în mod firesc.

După tonul dvs. pare că totul este iremediabil compromis. De unde ar trebui totuşi să înceapă toată această recuperare?

În fapt, credinţa mea este că atitudinea faţă de cal, faţă de sport, faţă de calitatea timpului liber se va mătura în mod organic, pe măsură ce invocata clasă mijlocie se va responsabiliza, devenind societate civilă.

Dincolo de cele spuse despre educaţia socio-profesionalilor, cadrul instituţional ar trebui să ofere repere, direcţii şi suport de formare. Avem aici două exemple, cel francez, unul cu accente etatiste (centralizare, buget, inerţia pattern-ului, suspiciunea corupţiei din spatele conflictului de interese, dar şi cîştigarea ultimelor două ediţii de Super Ligă ale Cupei Naţiunilor) – şi modelul german – eminamente asociativ, în care comunitatea locală îşi ia rolul in serios.

Ei bine, dacă la mijlocul anilor '90 opţiunea evacuării statului din decor mi se părea o garanţie a relansării, azi, văzînd debilitatea şi iresponsabilitatea clasei despre care tocmai glosăm, mă văd nevoit să reconsider paradigma. Există o infrastructură a creşterii calului (în jur de 20 de unităţi) ce trebuie modernizată. Doctrina ecvestră trebuie definită ca o matrice implementată de specialişti, şi nu de fidelităţi politice ori coterii valahe. Pentru a îndepărta interminabilele suspiciuni, o vreme deciziile ar trebui luate de un expert străin. Cine va transa această speţă va face istorie.

Şi, totuşi, de ce nu avem rezultate la competiţiile internaţionale?

În contextul schiţat mai sus, apariţia unor rezultate bune ar avea un caracter întîmplător şi irelevant, ba chiar cu un mare risc de supraevaluare în „buna" tradiţie a imposturii indigene.

Vă dau un episod desprins, parcă, din bancurile cu Radio Erevan. Un concurent care tocmai cîştigase un concurs minor în Bulgaria, declara prin luna mai, în presă, că e calificat la Jocurile Olimpice de la Londra din 2012, unde se vedea în primii 10. Or, calificările pentru zisa competiţie încep abia în 2011 şi el nu poate participa pentru că nu îndeplineşte încă nişte condiţii minimale impuse de federaţia internaţională de resort. Şansele lui sînt nule, de fapt. Setarea ţintelor nu are nimic de-a face cu 6 din 49.

Poate mai mult ca oricare alt sport, echitaţia are nevoie de o stare de normalitate şi echilibru în societate, de o anumită detaşare de grijile curente. *Dilema veche* e, poate, prima care ne poate spune dacă *„the middle class"* în România resimte golul şi e gata să recepteze fenomenul hipic. Ce se poate face acum (personal, cu asta mă ocup) este apăsarea pe pedala educaţiei, pentru internalizarea standardelor, în vederea compatibilizării la filiera internaţională, cînd o fi să fie.

a consemnat Marius CHIVU

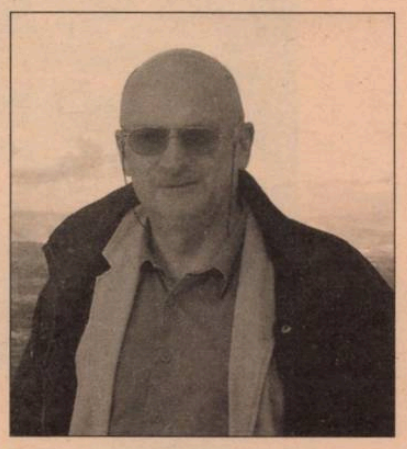

Alexandru Iavorovski *(n. 1954) a absolvit Facultatea de Filologie a Universităţii din Timişoara şi Facultatea de Zootehnie a Universităţii de Ştiinţe Agricole din Timişoara. În perioada 1991-1997 a fost director al Hergheliei Izvin, iar între 2001-2007 a fost preşedinte al Federaţiei Ecvestre Române. Performanţe obţinute în calitate de antrenor: şapte titluri de Campion Naţional la Sărituri peste Obstacole şi Călăreţul anului 1996. În perioada 1996-2010 a fost arbitru, delegat tehnic şi şef de pistă în numeroase concursuri organizate de Federaţia Ecvestră Internaţională. Este membru al Comisiei de Statute şi Regulamente al Federaţiei Ecvestre Europene, iar din 2009 – director sportiv al Federaţiei Ecvestre Turce.*

© M. Chivu

Federaţia Ecvestră Română în date şi cifre

- a fost înfiinţată pe 12 decembrie 1930; în acelaşi an a aderat la Federaţia Ecvestră Internaţională (FEI) devenind al 21-lea membru;
- 60 de cluburi de echitaţie sînt momentan afiliate federaţiei, însumînd cca 1000 de cai din rasele Cal de Sport Românesc, Lipiţan, Pursînge Englez, Pursînge Arab, Hollstein, Selle Français;
- disciplinele ecvestre din competiţiile naţionale: Sărituri peste Obstacole, Proba Completă, Dresaj, Atelaje, Anduranţă şi Voltije (singura disciplină acreditată de Federaţia Ecvestră Internaţională şi neacoperită în România este Reining);
- performanţe actuale: Campioni Balcanici *en titre* la Dresaj (momentan poziţia a 9-a în clasamentul mondial la Atelaje cu doi cai);
- foşti campioni internaţionali aflaţi încă în activitate: Anghel Donescu la Dresaj şi Alexandru Bozan la Obstacole, ambii reprofilaţi pe antrenorat; în acest moment fiind înregistraţi cca 30 de antrenori;
- următoarea competiţie: Finala Campionatului Naţional la Voltije, 23 octombrie, Centrul de Echitaţie Clubul Drosera din Urziceni (Satu Mare).

Mai multe la www.ecvestra.ro.

Hergheliile de stat

- În cele 16 herghelii de stat pe care le are în administrare Romsilva, există 3360 de cai din următoarele rase: Lipiţan, Semigreu românesc, Pursînge englez, Trăpaş românesc, Nonius, Ardenez, Cal de sport românesc, Huţul, Cal de Bucovina, Pursînge arab, Shagya arab, Furioso North Star şi Gidran.

Sursa: Serviciul de Creştere, Exploatare şi Ameliorare a Cailor de Rasă

Lavinia BĂLULESCU

Balet cu doi cai

Bill este negru, iar Sărăţel – sur. Amîndoi sînt foarte prietenoşi cînd vine vorba de copii, execută cuminţi cercuri la trap, apoi merg în galop, iar micuţii căţăraţi în spatele lor chicotesc. Manejul de la marginea Timişoarei a fost probabil ospitalier în anii '80. Acum este uşor prăfuit şi mai ales încremenit în căldura verii. La poartă stă de pază căţeluşa Maricica, scundă, mereu pierdută printre picioarele vizitatorilor şi foarte uşor de cucerit. Caii, atunci cînd nu defilează pentru copiii veniţi în vizită cu grădiniţa, se ascund la răcoare în grajd.

Pe lîngă Bill şi Sărăţel, sub acelaşi acoperiş mai locuiesc Micki Mouse, Gorun, Grifon, Navaro sau Cockney. În acelaşi grajd, cîteva boxe mai la dreapta, îşi au domiciliul Solfegiu, San Remo, Master One şi Zoro poneiul. Liniştea de la marginea oraşului îi obligă pe cai să rumege la infinit, nu doar fîn, ci şi lubeniţă, morcovi sau mere. Unii dintre ei primesc la masă musli. La demonstraţiile făcute în faţa copiilor, caii se comportă exemplar. Uneori tuşesc şi înfoaie nisipul din jurul lor, îşi agită cozile şi fornăie. Dată fiind diferenţa de mărime, oricine s-ar putea aştepta ca micuţilor să le fie frică de cai. Din contră, copiii sînt extaziaţi, abia aşteaptă să le vină rîndul la o tură şi ating caii fără teamă. Instructorul face o primă tură, îl conduce pe Bill cu stricteţe pe marginea terenului circular, îl atinge din cînd în cînd pe gît, îi transmite foarte clar prin semne ce are de făcut pentru a mia oară.

Patrick are 5 ani şi a mai călărit o dată un ponei. Experienţa trăită însă pe spatele lui Bill nu se compară cu nimic. Ianu, de aceeaşi vîrstă, purtător de ochelari gri, vrea neapărat să trişeze mecanismul şi să mai facă o tură. Nici lui nu-i e frică de cai. „Crezi că există animale mai mari decît caii? Nu! Ba există leii! Elefanţii sigur sînt mai mari! Şi urşii!" La herghelia din Izvin se află zece cai. Mai mult de 20 sînt „cazaţi" în manejul de la marginea Timişoarei. O parte dintre ei locuiesc în boxe speciale şi sînt „particulari", aparţin cîtorva timişoreni. Tot mai puţini bănăţeni aleg să se antreneze la manej, iar instructorii spun că cei mai mulţi sportivi, care au învăţat să călărească în Timişoara, fac acum acelaşi lucru, dar dincolo de graniţele ţării.

Un pasionat de cai sau pur şi simplu un

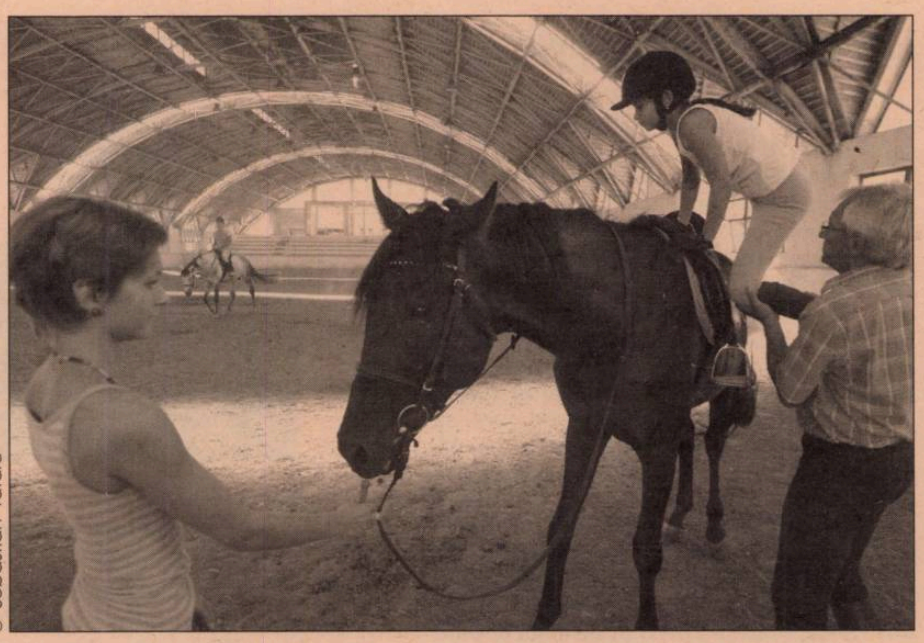
© Sebastian Tătaru

Urmăriţi galeria foto pe www.dilemaveche.ro

curios poate învăţa să călărească în 20 de minute sau în trei luni. Nimeni nu ştie de ce depinde totul, este o combinaţie între pasiunea pentru animale, frica de ele şi ceva asemănător cu un fel de credinţă populară care spune că animalul simte şi aude tot ce gîndeşti, dacă eşti rău sau eşti bun. „Nu trebuie să ai o anumită vîrstă ca să înveţi să călăreşti. Acum cîtăva vreme, a trecut pe aici o femeie de vreo 50 de ani. S-a urcat pentru prima dată pe un cal şi după 40 de minute călărea în galop" – explică Ştefan Kraicsik, instructor de călărie. Deşi de cele mai multe ori copiii sînt principalii vizitatori ai manejului, nu toţi micuţii sînt entuziasmaţi cînd vine vorba de cai. „Uneori, vin aici copii aduşi de părinţi. Cînd încercăm să-i urcăm pe cal încep să plîngă" – adaugă instructorul.

Tania şi Cockney sînt cei mai buni prieteni. Ea are 13 ani, iar el – 9. Ea este o micuţă balerină şi ştie să cînte la pian, el adoră viteza. Tania este o fetiţă, Cockney – un cal. În urmă cu trei ani, micuţa a încălţat pentru prima dată ghetele de călărie, a îmbrăcat jambierele, pantalonii speciali şi şia pus pe cap toca. Costumului complet i s-a adăugat şi un cal cu un nume ciudat, Hărman, care într-un an a fost înlocuit de Cockney. „Ce legătură e între cai, balet şi pian? Nu cred că există o legătură!" – exclamă Tania. Deşi şi-ar dori un ponei pe care să-l crească chiar ea şi căruia să-i pună numele Phoenix, fetiţa este complet ataşată de calul ei şi povesteşte că acesta a salvat-o cînd au avut un accident: „Eram la un concurs, ne-am împiedicat şi a avut grijă de mine la cădere. Putea să deschidă picioarele şi să mă arunce, dar a preferat să cadă el, efectiv a plonjat cu capul în jos, m-a protejat". Cei doi au participat împreună la nenumărate competiţii, iar Tania îşi petrece uneori zile întregi la manej. Dacă în timpul vacanţei stă acolo de dimineaţa pînă seara, cînd începe şcoala vine doar după-amiaza pentru cîteva ore, face ture, dar se ocupă şi de hrana sau întreţinerea calului: „Şi tata a călărit! Cockney e mai mult decît un animal. Dacă îl strig, vine la mine. Sîntem foarte legaţi. Îţi faci o relaţie, îţi găseşti un prieten. Ne jucăm între noi, cu pisicile, cu cîinii, alergăm, uneori ne mai şi lovim. Oricum, nu există cai răi. Poate unii au fost bătuţi cînd erau mici, le este frică de ceva şi de asta nu sînt cuminţi" – mai spune Tania.

„Ce legătură e între cai, balet şi pian?"

La plecare, fiecare vizitator îşi ia la revedere de la calul său preferat. Animalul fornăie, iar Maricica, paznicul, e singura care poate părăsi grajdul, pentru a te însoţi pînă la poartă. Între timp, cei mai mulţi cai rumegă, rumegă, rumegă la nesfîrşit. Bill şi Sărăţel – vedetele zilei – sînt singurii care se pregătesc pentru programul picilor de a doua zi.

***Lavinia Bălulescu** este jurnalistă şi scriitoare.*

Adina ROSETTI

My little pony

La intrarea în bazarul din Neptun, Yakari îşi aşteaptă cuminte clienţii. E de-ajuns să treci pe acolo cu copilul de mînă că un nene îţi şi sare imediat în cale, cu un zîmbet ştirb şi cu aerul că-ţi vinde chilipirul secolului: „5 lei plimbarea, 5 lei plimbarea, şefu'!". Poneiul Yakari are cea mai tristă privire, poate chiar mai tristă decît cea a puiului de leu de la Sinaia, rebegit de frig, al cărui stăpîn încerca să-i convingă pe trecători să se fotografieze cu el printre nămeţii de zăpadă. O mulţime de copii s-a strîns în jurul lui Yakari, încercînd să-l mîngîie consolator sau să-l tragă de coamă. Părinţii lor n-au nici un chef să dea 5 lei, doar ca să-şi vadă odrasla călare pe ponei în aglomeraţia cu miros de mici şi sunet de manele din faţa bazarului. Înainte de a fi la cheremul acestui nene tuciuriu, cu şlapi şi borsetă, care-l tîrăşte de funie de-a lungul litoralului, pescuind clienţi la 5 lei plimbarea, Yakari a locuit la o crescătorie din Rîşnov, unde respira aer proaspăt de munte şi păştea cuminte iarbă.

„E uşor să piepteni un căluţ."

(proverb irlandez)

Cînd eram mică, nu-mi puteam imagina nici un cadou mai minunat decît un ponei (sau un pui de elefant fugit de la circ, aşa cum citisem într-o poveste sovietică al cărei titlu nu mi-l mai amintesc). Dar în anii '80 a avea propriul ponei era doar un frumos şi foarte decadent vis... O dovadă că vremurile s-au schimbat şi că trăim în deplină libertate este următorul anunţ, găsit deunăzi pe Internet: „Dau la schimb familie de struţi de un an foarte frumoşi cu ponei. Aştept variante". Cine n-are struţi de dat la schimb ar putea încerca cu bani: un ponei Shetland costă de la 400 de euro în sus. Practic, cam oricine îşi poate cumpăra acum *a little pony*, cu condiţia să aibă măcar un pic de curte în faţa casei. Dar, pentru că s-ar putea topi de singurătate şi plictiseală într-o curte, sfatul vînzătorului este să cumperi, odată cu poneiul, şi o capră pitică. O capră pitică este un soi de „domnişoară de onoare"; rolul ei este să-i ţină de urît poneiului şi să-i păstreze buna dispoziţie. Am întîlnit şi măgăruşi care se ocupau cu acest lucru; la un centru de echitaţie din împrejurimile Bucureştiului, Yoda era prietenul, confidentul şi tovarăşul de grajd al celor doi ponei, Pic şi Poc, folosiţi pentru lecţiile de călărie cu copiii. Deşi poneii lasă impresia că ar fi „zglobii", nimic mai fals: un crescător m-a asigurat că sînt mai degrabă leneşi sau, ca să fim mai exacţi, de-a dreptul „puturoşi". N-au nici un chef să se obosească degeaba mergînd la trap (de galop nu poate fi vorba), ci preferă să se plimbe cuminţi în manej, duşi de căpăstru.

Vara, în locurile special amenajate din parcurile Capitalei, poţi vedea copii stînd la rînd pentru cîte patru ture de manej pe spinarea unui biet ponei care se învîrte în cerc de zeci şi sute de ori pe zi. Manejul e foarte mic şi poneii au o privire ameţită şi fixă, cam ca a unui angajat după opt ore de muncă la birou. La final nu primesc nimic, nici măcar mîngîieri; copiii sînt prea ocupaţi să ajungă mai repede la locurile de joacă cu tobogane colorate. Poate poneii din parcuri se bucură totuşi că n-au ajuns pe mîna vreunui nene burtos, cu şlapi şi borsetă, care să-i ţină legaţi pe litoral. Oricum, cel mai rău lucru care ţi se poate întîmpla cînd eşti ponei este să fii unul roz, din plastic.

***Adina Rosetti** este jurnalistă şi scriitoare. Romanul* Deadline *este în curs de apariţie la Editura Curtea Veche.*

Terapie asistată de cai

interviu cu Maria ARDELEA

Care este, în cîteva cuvinte, istoria terapiei cu animale, de cîte feluri este aceasta şi ce probleme poate rezolva?

Terapia asistată de animale îşi are originea în experimentele doctorului William Tuke, de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, prin prezentarea mai multor specii de animale pacienţilor azilului The York Retreat. Concluziile acestui studiu au dovedit eficienţa relaţionării client – terapeut – coterapeut (animal), avînd ca rezultat relaxarea pacienţilor, reducerea stresului şi ameliorarea acestuia prin suportul social.

Există trei modalităţi de punere în aplicare a acestei terapii: psihoterapia intermediată de animale (ce are în vedere un plan terapeutic şi existenţa unui psihoterapeut specializat), activităţile recreative asistate de animale (în această categorie fiind inclusă şi echitaţia) şi hipoterapia (fizioterapia asistată de cai, ce foloseşte abilităţile motrice ale acestui animal, în depăşirea unor deficienţe fizice şi psihomotorii).

Succesul acestui tip de terapie îl recomandă în abordarea unei mari varietăţi de probleme: de la depresie, singurătate, anxietate, tulburare de stres posttraumatică, pînă la deficienţe în relaţionare, comunicare, tulburare de ataşament, abuz, neglijenţă, autism, luînd în considerare şi elemente ca dezvoltarea personală, creşterea încrederii în sine, observarea propriului comportament şi interpretarea acestuia.

Cît de răspîndită este terapia cu animale la noi?

„Caii sînt animale extrem de expresive şi de impresionante."

În România, acest tip de terapie se află la primii paşi, lipsind infrastructura necesară şi specialiştii în domeniu. Cu toate acestea, am reuşit să punem bazele primelor şedinţe de terapie asistată de animale în 2008, conturînd, din ce în ce mai mult, avantajele prezenţei animalelor în demersul nostru terapeutic. Cele mai folosite animale sînt cîinii, caii, porcuşorii de Guineea, pisicile, iepurii şi animalele de fermă.

Ce specialitate aveţi, unde faceţi terapia şi cine sînt clienţii dvs.?

Folosindu-mă de experienţa în domeniul sportului ecvestru şi fiind licenţiată în psihologie, specialitatea mea este psihoterapia asistată de cai. Prin intermediul unor proprietari de cluburi de echitaţie înţelegători şi avînd alături o echipă bine pregătită, am reuşit să întemeiem cadrul necesar desfăşurării unor astfel de şedinţe. Caii sînt animale extrem de expresive şi de impresionante, stabilind o legătură deosebită cu clienţii noştri. Caii sînt atent selecţionaţi, personalitatea şi caracterul lor fiind evaluate succesiv în stadiul premergător şedinţelor de terapie.

Prin intermediul Clubului de Echitaţie Agrointernaţional (situat în nordul Bucureştiului), am început prin a lucra cu grupuri de 8-12 persoane în cadrul şedinţelor de dezvoltare personală, evaluare şi modificare a comportamentelor indezirabile şi de achiziţie a noilor deprinderi de adaptare la condiţiile sociale actuale. Am continuat apoi prin alcătuirea unor grupuri de copii cu tulburări pervazive de dezvoltare – autism, Sindromul Asperger – în şedinţe individuale şi de grup, copii cu epilepsie şi diverse tulburări de comportament. Dar nu există o limită de vîrstă în aplicarea terapiei asistate de animale sau în obţinerea succesului terapeutic.

„Se întîmplă ceva în jurul calului care face bine omului în interior."

WINSTON CHURCHILL

***Maria Ardelea** este psihoterapeut de orientare cognitiv – comportamentală. Mai multe la www.agrointernational.com.ro.*

Maria BERCEA

Lecţia de călărie

Cînd ai de-a face cu un cal legat în spatele unor traverse masive din lemn, te simţi în siguranţă. Poţi să-l mîngîi pe nas de la distanţă şi poţi să te retragi cu uşurinţă cînd face o mişcare neprevăzută, cum ar fi să scoată limba şi să te atingă. Dacă îţi faci curaj, poţi să-i dai şi un măr. E al doilea pas. Trebuie să ţii palma întinsă, cu degetul mare lipit de celelalte, ca să nu ţi-l apuce cu dinţii, şi să nu te retragi de cum a atins mărul pentru că s-ar putea să-l scape. În palmă îţi curge apoi zeama fructului şi simţi respiraţia animalului.

Făcusem deja toate astea cînd m-am suit prima dată în şa. Eram la o fermă de lîngă Rîşnov, Centrul de Echitaţie Diana, şi-mi alesesem o iapă roibă cu dungă albă pe bot. Avea un nume nemţesc şi grăjdarii mă asigurau că e foarte blîndă. Îmi plăcea şi pentru că era puţin mai mică decît celelalte. Chiar şi aşa, spinarea ei era cam la un metru şi jumătate înălţime, iar scara era la cel puţin un metru distanţă de pămînt. M-am ridicat totuşi cu piciorul stîng în scară, grăjdarul m-a sprijinit şi m-am trezit călare. Iapa a suportat bine manevra şi n-a luat-o din loc. Mă simţeam foarte sus şi stăteam cam incomod, cu genunchii prea îndoiţi. Cineva mi-a ajustat scările, apoi i-a dat nişte indicaţii fetei din spate despre poziţia cea mai bună în şa. Am auzit doar jumătate. Am pornit în alai spre manejul care era la vreo 20 de metri depărtare: cinci călăreţi, patru fotografi şi trei grăjdari. Primii cîţiva metri au fost extrem de instabili. Mă simţeam de parcă eram pe o barcă în tangaj. Cînd am ajuns la o pantă uşoară cu bolovani, la intrarea în manej, mi-a venit să mă împing într-o pedală de frînă. Cum n-aveam decît scările şi nu ştiam ce să fac cu ele, am strîns genunchii în jurul pieptului animalului. A fost bine. Apoi am intrat pe iarbă şi tangajul s-a mai potolit. Făcusem primii paşi călare.

„Călăritul e ca mersul pe bicicletă..."

O viaţă printre cai

Constantin Ducar, stăpînul Centrului Diana, a făcut primii paşi călare la vîrsta de 5 ani. Pe locul unde-şi are acum ferma erau pe atunci grajdurile elitei cavaleriei româneşti, iar ofiţerii îi dădeau cîte o ciocolăţică chinezească pentru fiecare traseu pe care-l parcurgea cu un cal. Erau 470 de animale şi nici unul n-a rămas neîncălecat. De atunci, Constantin Ducar şi-a petrecut toată viaţa între cai. A crescut într-o familie de crescători de animale. Tatăl său avea în grajd şase cai, iar el şi l-a cumpărat pe primul la 12 ani. Era o iapă de 3 ani, Doina, pe care a luat-o de la nişte ţigani spoitori. I-a făcut 14 mînji şi a murit de bătrîneţe mult mai tîrziu, la el în grajd. Din vînzarea mînjilor a obţinut în total cam preţul a două Dacii.

A făcut liceul veterinar la Sibiu şi Facultatea de Medicină Veterinară la Bucureşti şi a continuat să crească cai. A oprit cîteva iepe reproducătoare din rasa lipiţană, formînd o matcă, a luat armăsari de valoare şi a crescut mînji. Apoi a mai cumpărat şi exemplare din alte rase nobile – Frieziană, Pursînge englez, Pursînge arab – şi a făcut încrucişări pentru a obţine cai echilibraţi şi buni de agrement, care să reziste la stres şi să poată fi încălecaţi de zece oameni diferiţi în fiecare zi. Are acum aproape 70. A muncit cu animalele la pădure şi în agricultură, a făcut agrement şi a participat la toate filmele turnate pe Valea Rîşnoavei, de la *Dacii,* în 1967, pînă la telenovela *Inimă de ţigan,* în 2007. Din '82 pînă în '84 a fost plecat ca medic veterinar în America, iar după '89 a plecat doi ani în Germania şi a strîns bani ca să poată începe o afacere în România. În anii '90, Constantin Ducar a exportat cai de agrement în Germania, Austria, Ungaria şi Danemarca. Apoi s-a gîndit să facă ceva nou în zona Rîşnovului, a cumpărat 20 de hectare de teren şi a înfiinţat Centrul de Echitaţie Diana (numele vine de la fata lui de 12 ani, care călăreşte de mică). Raţionamentul a fost simplu: oricît de puţini bani ar avea o familie, tot mai păstrează ceva pentru copii. Şi a funcţionat: în vara care a trecut au fost şi zile în care au venit la fermă o sută de oameni – majoritatea copii şi tineri, cei mai mulţi începători într-ale călăriei.

© M. Chivu

După primii paşi, m-am obişnuit cu animalul. Trebuia să ţin bine de dîrlogi, să trag în partea în care voiam să mă îndrept, să-l încurajez cu călcîiele să meargă mai repede şi să fiu fermă, căci calul simte slăbiciunea. A simţit-o repede pe-a mea. Încercam să-l fac să meargă pe marginea manejului, el urma poteca ţinîndu-se de calul din faţă, îl împungeam cu tălpile sandalelor şi el ronţăia nepăsător seminţe, din palma unei fetiţe care mă sfida, trăgeam de hăţuri şi el accelera spre poartă, cu grăjdarul fugind după noi să ne oprească. „E obligatoriu să se formeze o simbioză între cal şi călăreţ" – spune Constantin Ducar. Noi mai aveam mult pînă acolo. Simbioza noastră nu era susţinută de sentimente şi de senzaţii, ci de cîteva cureluşe, un frîu şi muşchii coapselor mele care strîngeau spinarea iepei. Chiar şi aşa, am reuşit pînă la urmă să ne înţelegem. Ea a-ndurat pentru mine pişcăturile tăunilor, fără să crîcnească, eu am mîngîiat-o pe gît şi am convins-o să mă plimbe lin, pe ce traseu vrea ea.

După o jumătate de oră, ne-am despărţit. N-a fost o relaţie de durată. Legătura s-a rupt odată ce am pus ambele picioare pe pămînt. „Oricine poate învăţa să călărească dacă îşi doreşte cu adevărat" – spune Ducar. „Şi e ca mersul pe bicicletă, odată învăţat nu se uită niciodată." Eu am uitat în cîteva ore numele iepei şi în cîteva zile – instrucţiunile grăjdarilor. Corpul meu a păstrat însă o durere în coapse, ca amintire a relaţiei dintre noi.

***Maria Bercea** este jurnalistă.*

Adina DRAGOMIR

Jandarmeria de Cavalerie și huliganii

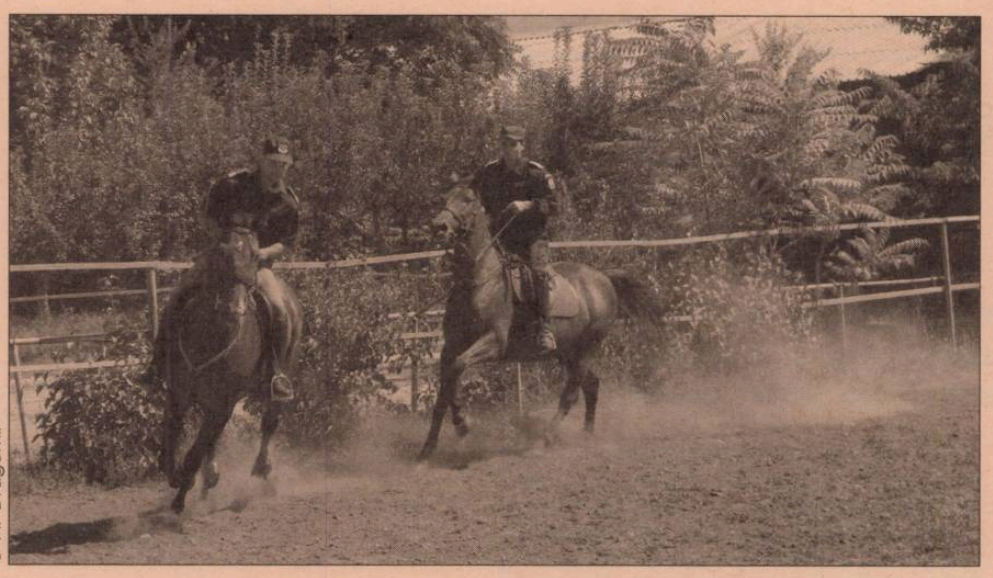
© A. Dragomir

Ela şi Ionuţ sînt împreună de trei ani. Ea este o roşcată, focoasă, foarte răsfăţată. Uneori tandră, alteori aprigă. În fiecare dimineaţă, Ela trebuie să-şi ia vitaminele. Ionuţ vine la ea acasă la 8,20 şi i le aduce. Uneori este cam ţîfnoasă şi dă din picioare, ba chiar muşcă. Ionuţ o iubeşte cu toate hachiţele şi alintăturile ei. O iubeşte de cînd a văzut-o pentru prima dată. „A fost un fel de dragoste la prima vedere", îmi spune el, atingîndu-i tandru spatele. „Cînd am văzut-o cum stătea suplă, elegantă, înaltă, cu părul ei roşcat în vînt, m-am apropiat şi am ştiut că vom rămîne împreună. Ela e o parte din mine." Ea îl priveşte cu ochii mari, căprui şi parcă îl aprobă.

Ela are 9 ani. Este un pursînge englez şi este mîndria Bazei de antrenament a Jandarmeriei Bucureşti. Ionuţ este plutonier în cadrul Detaşamentului de Cavalerie. Cînd m-am întîlnit cu ei prima dată, au apărut dintr-un nor de praf, după ce îşi făcuseră exerciţiile zilnice. În faţa manejului, unde subofiţerii şi caii lor se antrenează, era agitaţie mare. Se apropie derby-ul Steaua - Dinamo. Ela şi Ionuţ se antrenează pentru meci; vor face parte din echipa de intervenţie. „Noi stăm permanent în linia a doua. Jandarmeria de Cavalerie intervine numai în momentul în care trupele terestre nu mai fac faţă" – spune maiorul Georgeta Petcu, comandant de pluton la Jandarmeria Călare din Bucureşti. „Nu intervenim la toate meciurile. De exemplu, meciul Craiova - Steaua are un grad scăzut de risc, noi nu sîntem necesari, dar la Steaua - Dinamo, trebuie să fie acolo cel puţin zece cai. La un meci, cînd se încaieră galeriile, iar forţele de ordine nu mai pot face faţă, intervenim noi. Un cal face cît zece oameni din batalion. Un cal dispensează cam 60 de persoane. Cînd apari cu calul, toţi huliganii dau înapoi. Mai sînt şi unii care n-au frică. Aşa că trebuie să pregătim caii foarte bine. Trebuie ţinuţi în priză cîteva zile înainte de eveniment."

În timp ce îmi povesteşte, în manej începe să miroasă a fum. Dintr-o parte se aprinde o petardă, din alta se dă foc unui cauciuc. Cîţiva jandarmi urlă din toţi răr unchii. Unul trage cu arma în apropierea cailor. „Ăsta e antrenamentul. Dresăm caii să nu se sperie de zgomot, fum şi foc. Încercăm să-i obişnuim cu atmosfera de pe stadion." Caii suflă pe nări, se încordează, nechează. „Struneşte-o, Sorina, trage de frîu!" – îi strigă maiorul unui subofiţer abia venit la bază. „La antrenamente folosim petarde, fum, pocnitori, cauciuc, baloţi de paie cărora le dăm foc, astfel încît să fie cît mai aproape de realitate. Cailor nu le este frică, nu se sperie de confruntările cu suporterii. Ne pregătim în fiecare zi. Un cal merge zilnic cam 40-50 de kilometri în timpul antrenamentelor."

Selina, Colina şi Ela aleargă acum în galop. Selina şi Colina sînt iepe româneşti de sport. Călăreţii le duc pînă aproape de foc, apoi le întorc către cealaltă parte a manejului. Ela e cea mai înaltă. Ionuţ e atît de mîndru, că se apropie de gard şi o opreşte la cîţiva centimetri de mine. „Ştie cine e stăpînul!" – rîde el şi o îndreaptă iarăşi către foc. Ea păşeşte trufaşă. Un nor gri de praf se ridică, abia îi mai putem vedea. „Gata, antrenamentul s-a terminat!" – strigă de după gard Vasile Istrate, plutonier major în Detaşamentul Cavalerie. Călăreţii şi caii lor ies din manej şi se îndreaptă către grajd. Fiecare călăreţ îşi spală calul pe picioare. „E vorba de cuplul cal - călăreţ. Calul simte cînd stăpînul îl iubeşte. În misiuni nu merg decît caii şi călăreţii care se cunosc foarte bine. Un cal, dacă e sănătos, merge la misiuni de la 4 ani şi, dacă e bine întreţinut, poate să meargă pînă la 15 ani. Este foarte costisitor: vitamine, sare, potcoavele care în fiecare zi trebuie retuşate, harnaşamentul. E greu, dar iubim animalele şi reuşim să facem faţă şi pe timp de criză" – mai spune Istrate. „Noi facem numai călărie specifică misiunilor" – intervine în discuţie şi maiorul Georgeta Petcu. „Facem misiune de ordine publică: mergem la meciuri, la spectacole, la mitinguri. În ultimii ani chiar am defilat cu caii la Arcul de Triumf de 1 Decembrie." Ieşirea la misiune se face neapărat în doi. O patrulă e alcătuită din minim doi călăreţi şi doi cai. Niciodată nu se patrulează în număr impar. Nu s-ar simţi confortabil caii. Trebuie să fie număr par ca să nu se simtă singuri şi să nu intre în panică. Un alt aspect important al patrulelor: caii trebuie puşi unul lîngă celălalt în funcţie de caracter. Deseori, dacă nu se suportă, se enervează, se muşcă şi jandarmii nu-şi pot face treaba.

Ionuţ a spălat-o pe Ela pe picioare şi a dus-o în grajd. Acum toţi caii se odihnesc, iar jandarmii se ocupă de treburile administrative. Mîine se vor reîntîlni la un nou antrenament pentru misiune. Pe 16 octombrie va fi derby-ul Steaua - Dinamo.

Adina Dragomir *este reporter la Radio România Cultural şi are blogul www.scenamea.ro.*

Marin MĂLAICU-HONDRARI

Refugiu pentru cai și oameni

© M. Chivu

Acolo unde cu opt ani în urmă se întindeau cinci hectare de ciulini şi scaieţi, astăzi se află Refugiul „Caii lupilor". Un loc pe care Simion Crăciun l-a ridicat cu propriile mîini. Şi a făcut totul din pasiune pentru cai. Pentru că, după cum povesteşte, a trăit între cai din copilărie, pe cînd părinţii lui munceau la herghelia din Beclean. La 17 ani a făcut pentru prima oară pe ghidul într-o drumeţie călare; sau mai degrabă a făcut ce-şi închipuia el că ar trebui să facă un ghid. După cîţiva ani avea să afle în Belgia că un ghid la drumeţii călare înseamnă ceva mult mai complex decît îşi imaginase el cînd şeful herghheliei din Beclean îi ceruse să-i plimbe pe turişti pe dealuri.

Despre plecarea în Belgia spune că a plecat şi el din ţară aşa cum pleacă tot românul: să-şi încerce norocul. Mai întîi a muncit în construcţii, apoi Simion chiar a avut noroc şi a dat peste nişte belgieni interesaţi de cai. A învăţat de la ei tot ce nu ştia despre echitaţie sau ştia, dar prost. S-a întors acasă cu o maşină şi cu o rulotă plină de scule. Şi-a îngrădit pămîntul pe care-l cumpărase. A ridicat două cabane din lemn şi în jurul lor a amenajat o grădină, iar la intrarea pe străduţa pietruită, care urcă la refugiu, a prins în cuie o bucată de scîndură pe care a desenat un căluţ albastru cabrat. Cum banii agonisiţi i se duceau repede, a trebuit să înceapă modest, cu doi cai. Cunoştinţele lui belgiene şi-au trimis prietenii să facă drumeţii cu calul în România. Simion Crăciun a fost nevoit să închirieze cîţiva cai de la sătenii din Şieu-Sfîntu. Erau cam reticenţi sătenii, se temeau că le vor ajunge caii în Italia pentru salam. Simion a plecat din nou în Belgia, din toamnă pînă în primăvară, şi cînd s-a întors în sat a mai cumpărat cîţiva cai. „Caii lupilor." Numele refugiului e cum nu se poate mai potrivit. Pe vremuri, cînd un cal nu mai servea nevoilor stăpînului, cînd nu mai era „bun de tras", era abandonat, adică ajungea al lupilor. Din cei şapte cai cîţi sînt în prezent la „Caii lupilor", cel puţin trei dintre ei au fost cumpăraţi de Simion la preţ de abator: Vola, Ciuleandra, Tinu.

Ioana Popa a apărut într-o zi la refugiu, „călare pe o Dacie" – zice Simion Crăciun. Venea de la Cluj cu nişte francezi interesaţi de drumeţii cu calul. Francezii au plecat, Ioana a rămas. Acum e în ultimul an la arhitectură, dar ne-a mărturisit că nu are de gînd să rămînă la Cluj, ci se va întoarce la Şieu-Sfîntu pentru că viaţa ei e printre cai. Încetul cu încetul, lumea a aflat de Refugiul „Caii lupilor". Acum, cei care merg acolo ca să înveţe echitaţie sau pentru drumeţii nu sînt numai străini, ci şi locuitori din Bistriţa, Cluj-Napoca, Tîrgu-Mureş şi chiar Bucureşti. Anul trecut au organizat pentru prima dată la refugiu o tabără de echitaţie. Dacă e ceva de ce se plîng cei doi tineri, atunci e vorba despre nerăbdarea oamenilor, despre nevoia lor de a învăţa echitaţie într-o zi. „Călăria – zice Simion – se învaţă în luni de zile. Oameni care habar nu au să ducă un cal la trap, vin cu pretenţia de a face drumeţii de o zi. A călări nu înseamnă a te sălta în şa şi a înfige pintenii în burta calului, aşa cum a şofa nu înseamnă a apăsa acceleraţia şi a ţine de volan." La „Caii lupilor" totul se face cu acribie: de la învăţarea piesă cu piesă a harnaşamentului, la montarea lui pe cal, de la adusul calului de pe păşune cu căpăstrul, la coborîrea din şa. Totul se face pas cu pas.

În jurul refugiului, dincolo de lanurile de porumb ale sătenilor, se înalţă coline molcome care îndeamnă la drumeţie; e de-nţeles nerăbdarea oamenilor care vor să se urce pe cal şi să atingă linia orizontului. Sînt oameni care vin de ani de zile la „Caii lupilor" şi au înţeles între timp ce e cu echitaţia. S-au împrietenit cu caii, îi cheamă pe nume – Partout, Batal – ştiu ce e o scăriţă sau o zăbăluţă, ştiu cînd şi cum un cal merită recompensat. Toate acestea le-au învăţat de la Simion şi de la Ioana. Refugiul cailor a ajuns şi propriul lor refugiu. Proiectele celor doi tineri stăpîni de la „Caii lupilor" se leagă tot de cai. Vor să înceapă cît mai repede să facă drumeţii de 30 de kilometri, între refugiu şi Beodiu, o localitate în care au ridicat deja o cabană şi un foişor, în parteneriat cu un om de afaceri belgian. Seara tîrziu, Simion Crăciun şi Ioana Popa ies pe terasa cabanei. Tac şi se uită la cai. „Ăsta e televizorul nostru", – zice Simion.

Mai multe la www.caiilupilor.ro.

Marin Mălaicu-Hondrari *este scriitor; cel mai recent roman al său,* Apropierea, *a apărut anul acesta la Editura Cartea Românească.*

Rodica ZAFIU

Paștele cailor verzi

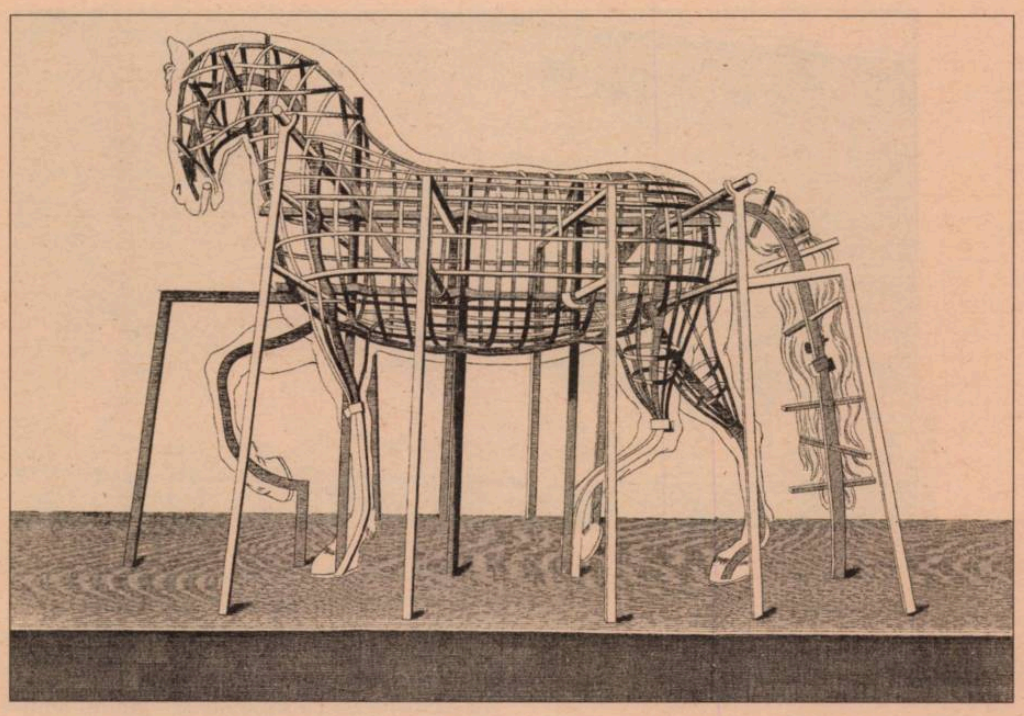

În imaginarul figurativ al expresiilor româneşti, calul are în genere un rol transparent, previzibil şi utilitar: e *de dar* (şi nu se caută la dinţi), *de poştă* (pus la alergătură), *de bătaie* (instrument al muncii sau ipostază a obsesiei). E, totuşi, superior măgarului (de unde decăderea acţiunii de *a face din cal măgar)* şi boului (din invidioasa constatare că *boii ară şi caii mănîncă).* Etalonul celebrităţii (nu neapărat pozitive) e *calul breaz* (cu o pată albă pe frunte sau pe bot), iar ilustrarea grabei e mîncatul sau băutul *la botul calului* (ca la han, cînd călăreţul rămîne afară, în picioare, alături de animal). Repertoriul banalităţii cotidiene e însă tulburat de două expresii – *cai verzi pe pereţi* şi *la Paştele cailor* – în care caii evocă straniul, fantasticul şi chiar imposibilul. Cele două formule trezesc curiozitatea prin lipsa lor de transparenţă, prin originea neclară a asocierii ilogice. Ambele poartă o puternică amprentă balcanică, avînd echivalente în limbile din jur.

Prima imagine e deopotrivă absurdă şi grăitoare: desigur, în lumea culorilor naturale nu există *cai verzi,* dar asocierea poate evoca destul de bine halucinaţiile (prin analogie cu *stelele verzi* – descriere aproape realistă a petelor luminoase percepute în starea de ameţeală); plasarea *pe pereţi* conferă vedeniilor o anume consistenţă. Acţiunile utopice – *a vedea, a visa, a căuta, a umbla după cai verzi pe pereţi* – urmează o logică a fanteziei; cu totul absurdă pare însă construcţia cu verbul *a spune:* „Nu-mi tot *spuneţi cai verzi pe pereţi*, eu sînt Stan Păţitul" (Ion Creangă). În secolul al XIX-lea, asocierea apare destul de des, dovedind că formula colocvială *cai verzi (pe pereţi)* era deja lexicalizată, cu sensul „fantezii, basme, minciuni". Expresia nu putea lipsi, cu uzul ei curent, din textele lui Caragiale (o găsim, de exemplu, la Pristanda: „Ştiu că o să mă ocărască, o să mă bată că *l-am trimis la cai verzi pe pereţi");* remotivată, parţial reconcretizată, apare şi la Eminescu (în *Cezara,* Ieronim declară: „Eu nu lucrez nimica; *mă joc desemnînd cai verzi pe pereţi").*

Se crede de obicei că expresiile mai lungi şi mai detaliate sînt cele originare, din ele provenind formulele mai scurte, eliptice; de fapt, în oralitatea populară lucrurile stau de obicei invers: se porneşte de la formule scurte, care sînt actualizate şi amplificate cu intenţie expresivă. În cazul nostru, sintagma de bază pare a fi *cai verzi,* care a fost pusă în legătură, mai de mult, cu una similară din albaneză: *kalë jeshil* „cal verde" (a se vedea Grigore Brîncuş – *Concordanţe lingvistice româno-albaneze).* De fapt, expresia e specifică spaţiului balcanic, avînd o mare răspîndire mai ales în greacă, unde *prásina álogа* („cai verzi") are sensul „imposibilitate, fantezie"; sintagma e folosită mai ales ca mijloc de suspendare a unei enumerări sau de ironizare a unei afirmaţii („şi cai verzi!"). Unele ipoteze explică formula greceaşcă printr-o etimologie populară sau un joc de cuvinte (bazat pe apropierea între *álogo* „cal" şi familia *aloghistós* „absurd"); mai probabil ar fi ca asemănarea să nu fi fost cauza iniţială, ci doar un factor de menţinere în circulaţie al formulei. Aşadar, e posibil ca imaginea *cailor verzi* să fie împrumutată; plasarea lor *pe pereţi* este însă o contribuţie românească, produsă (cum observa profesorul Stelian Dumistrăcel, în dicţionarul său *Pînă-n pînzele albe: expresii româneşti)* prin joc de cuvinte, prin amplificarea expresiei ca formulă ritmată şi cu asonanţă.

> *„Eu nu lucrez nimica;*
> mă joc desemnînd cai verzi pe pereţi".

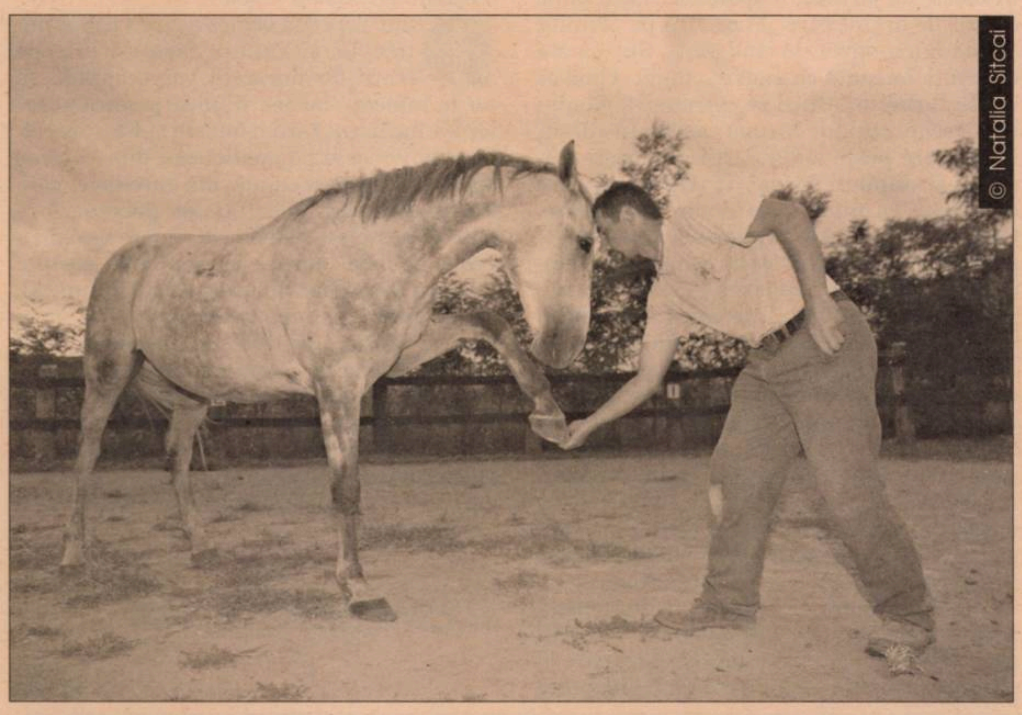
© Natalia Sitcai

Şi expresia *la Paştele cailor* pare a fi un reuşit joc de cuvinte, bazat pe omonimia dintre numele sărbătorii şi verbul *a paşte,* desemnînd o acţiune tipică pentru cai, ca în formula ironică „*Paşte,* murgule, iarbă verde!"; explicaţia îi aparţine lui Iorgu Iordan, a fost reluată de Al. Graur, în *Deraieri lexicale* şi de Stelian Dumistrăcel, în lucrarea citată. În mod surprinzător, *Paştele cailor* este, totuşi, şi denumirea reală a unei sărbători. În folclorul bulgar, *Konski Velikden* (= „Paştele cailor") desemnează o sărbătoare plasată de Sfîntul Toader (patron, şi la noi, al cailor) şi celebrată, se pare, prin alergări. Obiceiul pare mai clar constituit la vecini (deşi Iorgu Iordan considera că sintagma bulgărească ar fi fost tradusă din română); în ultimii ani, presa românească îl semnala ca fiind caracteristic bulgarilor din România („Bulgarii au sărbătorit *Paştele cailor*", *Evenimentul zilei,* 8.03.2009). În folcloristica noastră, Paştele cailor a fost consemnat, cu informaţii punctuale şi destul de contradictorii, pe care le reinterpretează şi le emfatizează, neconvingător, tentativele actuale de a construi o mitologie autohtonă coerentă. Fie prin pierderea obiceiului, fie prin caracterul său dintru început regional, e limpede că pentru mulţi români sintagma era opacă şi a fost reinterpretată ca formulă glumeaţă (şi prin jocul de cuvinte pomenit mai sus). În această direcţie merg multe dintre răspunsurile consemnate de Simeon Florea Marian, în *Sărbătorile la români, II:* „Paştile cailor se numesc astfel, pentru că caii n-au nicicînd Paşti, şi dacă zice cineva: «Lasă că ţi-oi da la Paştile cailor», atunci tot să aştepte, că nu mai capetă". Nu e deci nevoie să imaginăm o lentă evoluţie semantică, în care de la un soroc anume s-ar trece la amînarea lui *sine die;* e mai probabil ca denumirea unei sărbători stranii să fi devenit numele timpului care nu există.

Rodica Zafiu *este prof. dr. la Facultatea de Litere a Universităţii Bucureşti.*

Zăresc un prinţ călare

„Pornisem de la un cal scăpat din memoria infantilă, ajunsesem la piesa de şah – poate cea mai interesantă dintre toate piesele de pe tablă –, apoi m-am trezit executînd gesturi mai degrabă acribioase, lăsîndu-mă invadat de praful teancului de cărţi poştale – corespondenţa şahistă –, închipuindu-mi-i în fel şi chip pe cei care au lăsat aceste urme ale gîndirii lor încordate, pentru cîte o mutare. Pornirea era deja făcută, în chip de antrenament, pentru ca o alergare uşoară prin dicţionar în căutarea calului meu, pe care nu eram dispus să dau nimic altceva decît oboseala, să fie ultima mişcare dinaintea somnului – aşa a rezultat încă o listă. O listă cu cai. Listele în care se condensează toate cunoştinţele mele. Listele care mă scot din sărite. Listele pe care le iubesc pur şi simplu. O mică herghelie lingvistică pentru mica mea cavalerie căreia nu i-am putut pune la dispoziţie decît acest mărunt război – un romanţ pentru fetele mele:

Visează la cai verzi pe pereţi. Calul de dar nu se caută la dinţi. S-a făcut din cal măgar. A ajuns cal de poştă. La o alergătură de cal. La Paştele cailor. Cal de bătaie. Calul dracului. Cal putere. Cal la moara de vînt. Călare pe situaţie. Vine pe cai mari. Calul rîios găseşte copacul scorţos. Calul are patru picioare şi tot se poticneşte. Calul bun se vinde din grajd. A cunoaşte ca pe un cal breaz. Mănînci, calule, ovăz? A avea ochelari de cal. Nici călare, nici pe jos. Bate şaua să priceapă iapa. Să-l baţi ca pe hoţii de cai. Umblă după potcoave de cai morţi. Munceşte ca un cal. Umblă ca mînzul după iapă. Călătorului îi şade bine cu drumul. A sărit calul. La botul calului. A pune şaua pe cineva. A vorbi din şa. A se ţine tare-n şa. Haiducul Şaptecai. Dau un regat pentru un cal. Pula calului în vîrful dealului, şi-a măgarului în vîrful căpiţei. Cal cu stea în frunte. A căzut de pe-un cal frumos. Nu mor caii cînd vor cîinii. A se băga ca musca-n curu' calului. Pînă o albi iapa-n pizdă. Călăraşi. Mînzăleşti. Căluşari. A rîde mînzeşte. Unde a-nţărcat mutu' iapa. A face din ţînţar armăsar. A sărit calul. Iapa flămîndă uită şi de mînz. Păr prins în coadă de cal. De departe orice iapă pare cal. Pasta de dinţi *Cristal* face dinţii ca de cal. Paşte calul lui Gheorghiţă, priponit de-o garofiţă. Căi, căi, căi, căruţă cu cai / Dac-ar fi cu boi, ar veni şi pe la noi.

La Calu' Bălan (*Im weißen Rößl*) – aici am găsit următoarea referinţă wikipedistă: *«During the Third Reich the comedy was marginalized and not performed (Goebbels called it „eine Revue, die uns heute zum Hals heraushängt" – the kind of entertainment we find boring and superfluous today)».*"

fragment din romanul (nepublicat)
Zăresc un prinţ călare de Cosmin MANOLACHE

Ioana POPESCU

Aceiași

© M. Chivu

„Dacă calul tău spune nu, fie ai pus o întrebare greșită, fie ai pus întrebarea greșit.“

PAR PARELI

În satul vechi,

calul era perceput ca un animal ambiguu, din tigvă pînă-n potcoave. Căpăţîna de cal înfiptă în parul porţii împiedică pătrunderea în gospodărie a duhurilor rele. Şi totuşi, în mitologia ţărănească, calul este cel care trece sufletele morţilor în lumea de dincolo. Potcoava găsită e norocoasă, de aceea e bătută pe uşi şi praguri. Urma ei pe pămînt, care rimează cu forma de corn a Lunii, era interpretată ca o matrice, ca un semn de fertilitate viitoare. Folosită şi în farmecele dinainte de măritiş, ea agăţa în cîrligul său iubirea flăcăilor; dar bătută pe uşa casei, agăţa farmecele rele, oprindu-le. Potcoava e talpa calului, contactul cu telu-ricul şi cu duhurile rele ale tenebrelor; de aceea aduce noroc de bani, pentru că banul vine de la dracu', chiar dacă ni-l dorim.

În legendele ţărăneşti, calul e blestemat de Dumnezeu pentru că a refuzat să-L ducă în spinare, zicînd că are treabă să mănînce; Dumnezeu l-a pedepsit atunci să nu se sature niciodată. La fel l-a blestemat şi Maica Domnului, atunci cînd acesta fornăia şi tropăia lîngă ieslea Pruncului, nelăsîndu-l să doarmă. Şi totuşi, în textele ţărăneşti – „Bun e calul săracu' / că el îţi poartă trupu' / în trezie şi-n beţie / şi la timp de grea urgie“. Mortul nu e dus la groapă niciodată cu calul, ci cu boii. În schimb, în basme, calul e cel care îl poartă pe erou pe tărîmul duhurilor.

Boul şi calul au avut de ales la începutul lumii: care va mînca fîn şi care – ovăz, care va merge fără grabă, dar va trage din greu, şi care va alerga cu feciori în spinare, dar va fi fălos, care va fi mîncat de oameni şi care – de cîini. Fiecare a ales în legea lui. A existat apoi un tîrg între bou şi cal, căci la început calul avea coarne şi boul avea dinţii mari. După blestemul lui Dumnezeu, calul şi-a dat coarnele pe dinţi, ca să poată mînca mult. De pe urma acestor alegeri, calul a rămas cu o latură spurcată. Carnea de cal nu se mănîncă, iar în poveşti, diavolul se preface în cal, nu în bou.

Sînt însă alte legende cosmogonice, conform cărora la început Omul avea aripi, dar calul l-a rugat pe Dumnezeu să i le dea lui, promiţînd că îl va purta el pe om în spinare, iar Domnul l-a ascultat. De fapt, Dumnezeu l-a făcut pe cal ca să slujească gîndul omului. Aşa se explică relaţia omului cu calul, care e una deosebit de strînsă, dar nerostită. E vorba despre o relaţie aproape organică între fecior şi cal. Dacă un tînăr holtei moare de moarte năprasnică, calul lui e dăruit de pomană peste groapă unui alt holtei. În cîntecele bătrîneşti, caii presimt nenorocirea stăpînului şi plîng; se îngrijesc de înmormîntarea acestuia; dar simt şi strigoii şi nu trec peste mormintele lor.

În satul nou,

calul e folosit de multe ori la plug, din lipsa boilor sau a tractorului. Despre înaripare nici nu mai poate fi vorba, din moment ce uneori chiar şi potcoavele sînt de lipsă, sau potcovarii. Cineva mi-a povestit că într-un sat a fost nevoie de un proiect de colaborare cu un potcovar invitat din Franţa, ca să-i înveţe pe tinerii de acolo meseria. În schimb, la oraş, în cartierul cu fiţe al Bucureştiului, printre automobile supradimensionate, în culori de dric şi cu geamuri fumurii, se strecoară destul de des, mai ales din primăvară pînă-n iarnă, căruţe trase de cai – uneori chiar de iepe cu mînji alături. Animalele nu par deloc stresate, pasc liniştite urmele de gazon de la marginea trotuarelor, în timp ce stăpînii adună fier vechi sau vînd pămînt de flori. Cît priveşte legătura nerostită între om şi cal, ea se manifestă prin strigături misterioase: *zurrriii!* (zurück?) şi calul intră în *marche arrière*.

Cu ocazia unei cercetări recente de teren am descoperit un loc fabulos, cu un soi de mitologie proprie, care sugerează că poate schimbările în timp nu sînt chiar atît de radicale. Este vorba despre o mică insulă din Balta Ialomiţei, unde au fost aduşi cu barca nişte cai. Spre deosebire de oamenii care trebăluiesc pe insulă doar pînă la venirea iernii, caii rămîn acolo permanent, ca singuri stăpîni ai teritoriului. „Ei sînt lăsaţi liberi să pască în pădure pentru că pot fi găsiţi uşor, nu au unde să fugă, şi oricum sînt împiedicaţi în cruciş şi nu se pot nici măcar îndepărta prea tare. Iarna mănîncă coaja de pe plopi, care e un adevărat medicament, căci are acid salicilic; aici e foarte umed şi ei umblă prin noroaie şi cam fac reumatism, aşa încît aspirina îi ajută. Nu au fost potcoviţi niciodată că doar nu merg pe asfalt, ei merg doar pe pămînt, pentru asta nu au nevoie de potcoave. Ei sînt Volvo-ul nostru, cu suspensii moi.“ Povestea halucinantă însă e cea a calului alb, care nu prea e pus la căruţă – de frumos ce e, dar merge împreună cu stăpînul la pescuit noaptea, în perioadele de interdicţie. Din păcate, lumina lunii străluceşte atît de puternic pe pielea imaculată a animalului, încît poate fi uşor descoperit de paznici. Şi atunci... „am început să îmbrac calul în pături, dar tot îi străluceşte capul. Ce să fac? Mi-am scos căciula neagră cu urechi de pe cap şi am tras-o peste fruntea calului. Apoi, l-am ascuns după nişte tufişuri, dar calul îl vedeţi cît e de înalt, ochii i se vedeau deasupra frunzelor. Nu contează, sînt sigur că, dacă prin imposibil l-ar vedea vreun paznic – aşa peste frunze cu căciula pe cap – ar fugi de nu s-ar vedea, că seamănă cu dracu' în carne şi oase!“.

Ioana Popescu *este etnolog.*

Şerban ANGHELESCU

Portret tradițional

În limbajul cronicarilor a descăleca un tîrg sau o ţară însemna a întemeia. Coborîrea de pe cal a descălecătorului, instalarea lui directă pe pămînt erau începutul punctual al unei aşezări de durată. Mişcarea se întrerupea în locul viitoarei organizări a spaţiului de multe ori virgin. Norocul unui domnitor – aflăm din *Fraţii Jderi* – se putea întrupa într-un cal. Armăsarul alb, Catalan, şi fiii lui încălecaţi de Ştefan cel Mare aduc izbînda în războaie. Zmeul din basm îşi ţine puterile în afara corpului, în tot felul de vietăţi. În popor umbla vorba că bidiviul lui Ştefan, sălbăticit, trăieşte în păduri, în zilele noastre şi nu-l poate prinde nimeni. În grajdul gospodarului comun stau cai de ham, de povară, de călărie, bălani, murgi, pintenogi, şoricii, rotaţi, vineţii, ţintaţi, umblînd la pas, la ţăcăneală, în copci sau lupeşte. Fascinaţia o exercită însă tovarăşii extraordinari ai haiducului şi ai eroului de basm fantastic; cai cu două sau mai multe inimi, fără splină sau cu corn în frunte, cai de aramă, de argint sau de aur, mînji născuţi miraculos din seminţe ingerate de iapă. Corpul calului e palid conturat în oralitatea artistică, în schimb harnaşamentul de preţ e descris cu minuţie: „Vînăt bidiviu / Cu cioltar de fir / Ciucuri d'ibrişin / Ciucuri de argint / Lungi pînă-n pămînt“.

Sfinţii patroni ai anotimpurilor opuse umblă călare: „Sf. Gheorghe şi Sf. Dumitru au cai. Sf. Gheorghe vine vara şi Sf. Dumitru iarna. Sf. Gheorghe cînd aleargă cu calul său împrejurul pămîntului iarba înverzeşte, codrul înfrunzeşte, pămîntul se deschide şi primăvara vine, dar Sf. Dumitru cînd aleargă în jurul pămîntului frunzele cad, cade omătul şi iarna vine“. Am putea spune că patrupedele pomenite sînt vehiculele timpului. Caii timpului.

Voinicul victorios în luptele purtate cu neamul şerpesc fabulos îşi echipează calul cu trofee ofidiene: „Şeuliţa lui / Falca zmeului, / Chinguliţa lui / Doi balaurei / Cu capul de zmei, / De coade-nnodaţi, / La guri încleştaţi; / Frîuleţul lui / Două năpîrci verzi, / De coade-nnodate / La guri încleştate“.

Calul haiducului Corbea, Roşul, este cel mai spectaculos din sfera baladescă. În timp ce stăpînul zace în închisoare, Roşul stă ascuns în grajd de piatră sub pămînt închis cu lacătul cît cofa. Mama lui Corbea îl hrăneşte cu jăratec, îl spală cu vin, îi pune cioltar de argint care „Face dîră pe pămînt, / Cum n-am văzut de cînd sînt“. Sub şa stă o perniţă înţesată cu pietre scumpe. Cînd se umflă Roşul în tafturi se cutremură pămîntul. Nechezatul lui dărîmă casele. În sfîrşit, Roşul sare peste zidul curţii domneşti scăpîndu-şi stăpînul de moarte. Uitam să spun că vorbea ca mine şi ca domniile voastre. Calul lui Harap-Alb rămîne exemplarul suprem al speciei în poveştile româneşti. Răpciugos, „grebănos, dupuros şi slab de-i numărai coastele“, calul de mire al craiului tată se transformă în animal tînăr şi intră astfel într-o serie de uniuni ale contrariilor dominantă în basmul cu pricina: cerşetoare-sfîntă, crai-urs, stăpîn-slugă (Harap-Alb) şi bărbat-femeie (Spînul). Secretul acestui basm, fie vorba între noi, stă în rolul Spînului. Aparentul impostor este maestrul de iniţiere al eroului, maestrul ascuns pe care povestea îl ocultează pînă la capăt şi-l face să moară năprasnic ca un răufăcător.

La masa mare de nuntă se cînta balada letinului bogat „şi de lege lepădat“. Cîntecul epic istorisea isprăvile nunului mare care la porunca socrului mare sare cu calul peste şapte ziduri şi peste şapte buţi. Salturile extraordinare sînt impuse de rezistenţa rituală a neamului miresei. Cîntările funebre vorbesc despre calul „negru mohorît“ conducător al sufletului din lumea viilor în aşezările morţilor. În săptămîna Sfîntului Toader apăreau enigmaticii flăcăi cu atribute cabaline, cozi şi copite de cal, numiţi caii lui Sîntoader. Ei le înspăimîntau pe fetele care urzeau pînză în perioada amintită. Lucrul cu firele era interzis, dar firele de păr din capul fetelor spălate cu homan sau iarbă mare creşteau cît coama iepelor.

După repedea ochire asupra cailor mitologici şi rituali, fără a-i uita pe fraţii lor normali, vă recomand să nu le mîncaţi carnea fiindcă pe strămoşul lor l-a încălecat întîi o femeie şi l-a spurcat. Pe somnoroşi şi pe apatici să-i puneţi să se spele pînă în zori cu apa din care beau caii. Fetele care văd un cal alb de Bobotează se mărită peste an. Babele să se ferească de a vedea acelaşi lucru, căci vor muri curînd. Cînd vă uitaţi în ochii magnifici ai unui cal, să nu uitaţi că, după tradiţie, vrea să vă omoare. Pînă la amiază nobilul patruped e prietenul omului. După-amiază îşi schimbă gîndurile şi vrea să-şi ucidă stăpînul ascultînd de mersul soarelui. Oricum, puneţi-vă o hîrcă de cal într-un par al gardului, iar potcoava de cal pierdută bateţi-o în pragul dumneavoastră de metal. Veţi avea noroc cu carul.

Şerban Anghelescu *este etnolog.*

Grigore VÎRSTA

Bisericuţa cu trei semilune

– forme locale de supravieţuire –

Turan îşi opri oamenii înainte de vîrful dealului, cu o mişcare bruscă din mîna stîngă. Printre copaci se vedeau fumurile de la casele din vale. Descălecă şi el şi se duse cu băgare de seamă către vîrf, să nu-l vadă ghiaurii. Bătuse cale lungă, de la sălaşurile tătarilor de lîngă Volga, pînă aici. Spera să mai vină măcar o dată cu pradă bogată. Ocolise cu dibăcie sătucul unguresc de unde se scotea sare, ca să nu alerteze trupele regale de la Sighet. Avusese de-a face cu ele şi nu i-a plăcut. Acum era printre stejarii care străjuiau vîrful dealului, printre tufe de aluni care-i ofereau un loc excelent de observare. De sus se vedeau cele cîteva căsuţe şi, pe lîngă ele, cîţiva boi, cai şi oameni la lucru. Era mijlocul lui septembrie, perioadă în care localnicii îşi aduceau de pe cîmp roadele anului ce se îndrepta spre final. Exact momentul pe care Turan îl aştepta. Mai fusese aici cu doi ani în urmă, cu aceeaşi ocazie: jaful. Zîmbi aducîndu-şi aminte: luase atunci şase vaci, cinci cai şi două fete din satul pierdut între munţi. Bisericuţa aflată la adăpostul pădurii n-a scăpat neobservată, şi el, cu mîna lui, a incendiat-o. E drept, n-a mai stat să o vadă arzînd în întregime, că se vedeau trupele ungureşti pe cealaltă parte a rîului, dar a plecat spre Bug cu ceva pradă luată din zonă şi cu certitudinea că bisericuţa va fi distrusă în întregime. Pe atunci avea în subordine 80 de călăreţi, astăzi are doar 50, dar îi ajung pentru ce vrea să facă. Acum, se pare că localnicii şi-au mai revenit. Erau animale prin curţile oamenilor. Porcii se lăfăiau în mica vale, la adăpost de căldura soarelui, dar ei nu prezentau interes pentru tătari. Ia uite, îşi spuse, bisericuţa e la locul ei! Pe Allah! Trebuie să mă ocup de ea de data asta – îşi spuse Turan încruntîndu-se. Îşi aduse aminte de poveştile bunicului său, spuse în lungile nopţi de iarnă de pe malurile Volgăi.

Cum se poate aşa ceva?
Pe o biserică de ghiauri, simbolul lui Allah?

Cică era odată un mare han, Gengis, care a unit toate triburile mongole şi le-a condus spre Europa în prima jumătate a secolului al XIII-lea. N-au fost stavile pentru abilii călăreţi tătaro-mongoli nici stepele nesfîrşite ale Asiei, nici pădurile siberiene. Pe vremea aceea, nici ruşii nu erau uniţi şi, ca atare, nici ei nu au constituit o piedică pentru hoardele „călăreţilor de zi-şi-noapte". Gengis han a murit în 1227. Se pare că, pe la 1240, cu ocazia marii invazii tătaro-mongole, un trib, al cumanilor, a trecut cu arme şi bagaje în tabăra regelui ungar Bela. Acesta i-a primit doar cu condiţia ca aceştia să se creştineze – ceea ce au şi făcut. Ogadai han, fiul lui Gengis, i-a cerut regelui ungur să-i predea pe trădători. Acesta a refuzat. Întărirea trecătorilor din Carpaţi nu i-a ajutat regelui Bela, care în trei zile s-a trezit cu călăreţii stepelor asiatice la porţile Budei şi Pestei. Nu era ceva neobişnuit ca mongolii să facă marşuri de cîte o sută de kilometri pe zi, dormind în şeile de pe caii lor. Ei nu s-au oprit în Panonia, ci au trecut mai departe, ajungînd în Polonia şi Prusia. În 1241 însă, ei s-au oprit. Gengis han dăduse, cu mulţi ani înainte, ordin ca, în momentul morţii hanului conducător – pe atunci fiul său, Ogadai – toţi comandanţii de oşti şi fiii săi să se întoarcă la Karakorum, pentru a alege alt han. Ceea ce s-a şi întîmplat, spre fericirea europenilor. Astăzi, istorici de seamă încearcă să-şi închipuie ce ar fi fost dacă tătaro-mongolii ar fi cucerit continentul european. Este greu de evaluat cum ar fi fost cursul istoriei în această variantă, dar sigur nu ar fi fost acelaşi. Armatele care, în opinia istoricilor, ar fi cucerit Bătrînul continent într-un an, s-au retras şi nu s-au mai întors niciodată să cucerească Europa. Cumanii au fugit spre sud, stabilindu-se într-o zonă mlăştinoasă din sudul actualei Românii. Aţi auzit de Comana?

Turan îşi strînse mai bine surtucul de piele, se urcă pe cal şi dădu semnalul. În mai puţin de trei minute şi într-o linişte totală, mica trupă de jaf şi cotropire ajunse în sat. Ţipetele localnicilor se auziră imediat. Văzînd că nu sînt mulţi de data asta, sătenii încercară să-şi apere familiile şi avutul – care cu furci, care cu topoare, îndrumîndu-i pe copii şi pe femei spre biserica din pădure. Slabe şanse de reuşită în faţa săgeţilor asiatice, trase cu renumitul arc mongol, şi a săbiilor mînuite cu mare dibăcie! Cît ai fi spus un „Tatăl nostru", tătarii intrară călare în curţile oamenilor şi adunară tot ceea ce credeau că le trebuie – de la animale la obiecte de gospodărie. Erau gata de plecare, cînd Turan se pregăti, ca şi cu doi ani înainte, să incendieze biserica din pădure. Luă un lemn arzînd şi galopă pînă la uşa de stejar. În spatele acesteia se auzeau strigăte de femei şi copii. Construcţia era bine închegată, din bîrne groase de stejar, cu geamuri mici, iar uşa era bine ferecată. Îşi dădu seama că nu ar avea şanse de reuşită dînd foc de jos, şi-şi ridică în două picioare calul, pentru a arunca mai sus torţa pe acoperişul din draniţă subţire de lemn, proaspăt înlocuită, spre crucea din vîrful bisericii. Surpriza fu totală: deasupra crucii, pe acelaşi ax, tronau trei semilune! Turan fu descumpănit: cum se poate aşa ceva? Pe o biserică de ghiauri, simbolul lui Allah? Doar era aceeaşi biserică de acum doi ani, iar atunci nu avea semilune! Se roti cu calul de cîteva ori în jurul bisericii, neştiind ce să facă. Ceilalţi văzură şi ei surpriza şi aşteptau decizia lui. Turan mîrîi înciudat şi dădu semnalul de plecare către casă. Trebuia să dispară rapid din zonă. Nu avusese curaj să incendieze o construcţie cu simbolul lui Allah pe ea. De pe drumul de înapoiere, acelaşi cu cel pe care ajunsese, se mai întorcea din cînd în cînd în şa spre mica bisericuţă a ghiaurilor care îndrăzniseră să-l păcălească instalînd pe cruce şi semiluna cea dragă lui. În pădurea de stejar, odată cu dispariţia din vedere a fumului incendiilor din sat, Turan îşi spuse că nu mai avea ce căuta aici. Era anul 1629...

1630 este anul în care apare pentru prima dată în documente bisericuţa din Valea Porcului.

Unul dintre cele patru hanate formate după moartea lui Gengis han, Hoarda de Aur, a mai dăinuit în nordul Mării Negre, în Crimeea, pe malurile Volgăi şi pînă la Bug, pînă prin 1783...

Actuala Vale a Stejarului, fostă Valea Porcului, a fost datată în documente pentru prima oară în 1360, cînd regele Ludovic al Ungariei legifera un drept de proprietate asupra satului ce se numea atunci Subcetate. Informaţia ne parvine cu ajutorul lui Ioan Mihaly de Apşa care, în 1900, publica la Sighet celebra sa lucrare *Diplome maramureşene din secolele XIV-XV*. Redau traducerea textului documentului descoperit de Ioan Mihaly de Apşa la Ioan Iura din Onceşti, în anul 1864: „Noi, Ludovic, prin graţia lui Dumnezeu Regele Ungariei încredinţînd memoriei cuprinsul dăm de ştire tuturor

celor interesaţi că noi, în conformitate cu ceea ce impune şi cere datoria măririi noastre regeşti apreciem serviciile de pietate ale fiecăruia şi acestora, pe care faptele lor de vitejie îi fac demni de răsplata regească. Sîntem datori a le plăti cu răsplăţi, astfel pentru serviciile binevenite ale lui Vancea, fiu lui Stan Lupul Românul fidel al nostru, cunoscute nouă foarte bine, făcute pentru noi de către acesta şi aduse în amintirea Înălţimii noastre... am dat, am donat şi am conferit aceluiaşi Vancea şi prin el tuturor moştenitorilor şi succesorilor acestuia... jumătate din moşia noastră românească numită Waralia-Subcetate din partea apuseană, pe care am avut-o în Ţara Maramureşului..." Dincolo de certificarea existenţei satului respectiv, numit atunci Subcetate, nu pot să nu remarc faptul că, în ciuda „mainstream-ului" istoriei, erau oameni, în special înstăriţi, care se înţelegeau relativ bine cu stăpînirea ungară a locurilor. Apoi, se presupune că orice comunitate lua naştere în jurul vreunei bisericuţe. Fosta Subcetate, Valea Porcului, era denumită astfel nu de la faptul că în pădurile din jur erau mulţi mistreţi, ci de la faptul că un bogat al locului îşi mărea turma de porci hrănind-o cu jirul din abundenţă de aici. Porcii trebuiau supravegheaţi, de unul sau mai mulţi porcari, care s-au stabilit aici cu familiile lor. Aşa a devenit zona de sub cetatea veche, aproape dispărută sub vegetaţia din vîrful dealului învecinat, menită probabil a străjui drumul sării de la Coştiui spre Sighet şi mai departe spre vestul Europei, drept Valea Porcului, cea pe care Turan tătarul a vizitat-o de două ori şi pe care nu-l interesa deloc denumirea ei...

1630 este anul în care apare pentru prima dată în documente bisericuţa din Valea Porcului, cu hramul Sfintei Parascheva, deşi se ştia că aceasta este mai veche decît menţionarea în actele vremii şi fusese trecută de cîteva ori pe parcursul vremii prin focul hoardelor tătăreşti. Administraţia ungară a Maramureşului nu a avut nimic împotriva funcţionării ei, poate şi pentru că este departe de drumurile principale, iar numărul de ortodocşi fideli acesteia nu era mare.

2010, spre Valea Stejarului, fosta Vale a Porcului. Drumul, asfaltat doar pe o porţiune de vreo 200 de metri de la şoseaua care duce la Sighet. Apoi, drum de ţară, pietruit. Aflu că cei 5 kilometri pînă în centrul Văii şi mai departe pînă în Coştiui fuseseră raportaţi ca fiind asfaltaţi încă de pe vremea lui Ceauşescu. Ajung în dreptul bisericuţei de lemn şi mijesc ochii. Soarele bate exact dinspre ea. Este urcată pe un pinten de deal, înconjurată de micul cimitir. Un pic mai jos s-a construit prin 2000 altă biserică, mai încăpătoare, care acoperă, cu silueta sa, bătrînica de mai sus. Mă apropii. Steagul României şi cel al Uniunii Europene, prinse în lemnul vechi, filfîie agale în căldura de la amiază. Uşa este aceeaşi pe care Turan o văzuse cu secole înaintea mea. Aceeaşi este şi crucea de pe turnul bisericii, cea care îl descumpănise pe asprul călăreţ din stepele asiatice şi care poartă şi astăzi o formă de supravieţuire locală...

***Grigore Vîrsta** este producător la TVR.*

PUBLICITATE

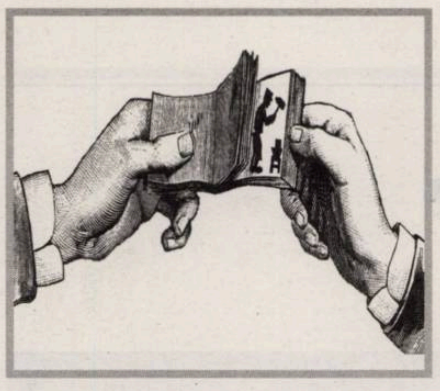

Marius CHIVU

feedbook

Istoriile turfiștilor

● **Alexandru Grigorescu, *Cîndva la Băneasa*, Editura Vremea, 2009.**

Pentru cei pasionaţi de cai, Alexandru Grigorescu (1929-2003) este un personaj aproape fabulos. Născut şi crescut în mijlocul cailor (tatăl său, Petre Grigorescu, a fost un cunoscut proprietar de cai de curse-galop), n-a ajuns jockeu, aşa cum şi-a dorit, în schimb a urmat Liceul Militar, pentru ca apoi să devină un inginer petrolist cu o carieră internaţională. Specialist în exploatarea zăcămintelor de petrol, a călătorit şi a lucrat prin toată lumea, pentru a se stabili, în 1982, în Germania. A scris trei cărţi, *La Potou, Odinioară la Băneasa* (1996) şi cea de faţă, toate de memorialistică şi toate despre anii de glorie ai hipodromului din Băneasa interbelică, demolat de comunişti în 1960: „Cărţile mele nu au fost scrise ca să-mi treacă timpul, nici cu vreo intenţie de întrecere – sînt unice prin tematica-abordată – şi în nici un caz cu vreo rîvnă literară. Ele mi-au fost impuse de reala mea suferinţă şi a multora ca mine, dar şi de regretul multora din generaţia actuală care privesc spre vest, fiindcă atunci cînd întorc capul spre casă nu văd nimic".

Nostalgie şi memorie, aşadar. Dar ce memorie! Omul ştia tot şi îi cunoscuse pe toţi, era o enciclopedie ambulantă. Se vede din fiecare pagină – scrisă cu o pasiune vecină cu obsesia amoroasă, cu un patetism şi o amărăciune constante şi vizibile – că poseda o memorie uluitoare şi, probabil, o bibliotecă pe măsură. Sute de nume de antrenori, proprietari, jochei şi cai umplu cele cîteva sute de pagini despre viaţa, de o bogăţie sportivă şi mondenă astăzi incredibilă, a hipodromului interbelic. Pare că nimic nu mai exista în afara curselor de cai, iar personajele, întîmplările şi atmosfera Bănesei de altădată au farmecul şi puterea de a te absorbi cu totul. Alexandru Grigorescu nu se alinta cînd spunea că nu aspectul literar îl interesa în toată această afacere a rememorării unei lumi din care puţini au mai rămas în viaţă să-şi amintească (cartea e scrisă cu destule stîngăcii), din fericire însă, un oarecare talent de povestitor, genuin şi necizelat, pune stăpînire pe memorie şi, din cînd în cînd, amintirile sale reale încep să semene cu poveştile adevărate. Unele persoane devin personaje, cîteva replici au forţa de a da viaţă unui dialog cine ştie cît de autentic, iar anumite întîmplări sînt atît de spectaculoase, atît de pline de umor sau de tensiune (susţinute şi de o foarte bună oralitate), încît vezi „filmul" lor în faţa ochilor.

Lumea echitaţiei interbelice povestită de Alexandru Grigorescu e populată cu tot felul de ofiţeri şi generali de armată şi oameni de afaceri care deţineau fabrici şi magazine (Simon Schwartz, de pildă, deţinea Galeries Lafayette) deveniţi proprietari-crescători de cai pursînge, jochei străini naturalizaţi (cîteva zeci), politicieni (Nicolae Iorga, prim-ministru, sau Emil Ottulescu, guvernatorul Băncii Naţionale) şi artişti (actori, cîntăreţi, balerine) pasionaţi de cursele de cai. Unii dintre proprietarii-crescători de cai, precum Alexandru Marghiloman, George Negropontes, Johan Schlesinger, Olga Georgescu şi mulţi alţii (erau cu toţii cca. 130, printre care şi Ecaterina Logadi, fiica lui Caragiale, sau Carol II, care a înfiinţat herghelia de la Scroviște la îndemnul Reginei Maria) sînt, de fapt, adevărate figuri istorice ale acestui sport şi multe din poveştile cărţii vorbesc despre ei, rivalităţile şi amiciţiile lor delegate cailor din hipodrom. Sînt evocaţi antrenori, Ion Gheorghe, Vladimir Kristoff ş.a., jochei români celebri în epocă: Costică Iorga, Vasile Huţuleag, Ştefan Botescu sau Aristide Cucu, dar, mai ales, armăsari campioni, ale căror nume astăzi nu mai spun mare lucru – Coquin sau Ghiaur, de pildă –, dar care atunci erau adevărate vedete, cu genealogii şi palmares cunoscute de toată lumea. Detaliile fac însă ca această lume veche şi uitată să prindă viaţă. Se citesc ziare precum *Turful Român,* se merge la Capşa şi la Jockey-Club, se fac pariuri pentru fiecare din cei aproape 600 de cai de diferite vîrste ce aleargă la cele cîteva zeci de concursuri de galop pe diferite distanţe (premiile valorînd de la cîteva mii la sute de mii de lei), se calculează punctaje şi se urmăresc clasamente, ba chiar are loc şi un blat, primul şi singurul, între jochei. În preajma hipodromului, numit şi „Templul Alergărilor de Cai", sînt în joc orgolii, dar onoarea e la mare preţ, iar respectul dă măsura oricărei întreceri sau rivalităţi. Pentru că lumea hipodromului e educată şi distinsă (jocheul Csillag Moritz, model de eleganţă, este poreclit Aristocratul; alţii sînt mari amatori de operă), iar Alexandru Grigorescu are ochi pentru finețuri, inclusiv vestimentare.

Vremurile nu sînt deloc uşoare dar, în ciuda războiului şi a bombardamentelor care prind sub dărîmăturile grajdurilor cai campioni, precum Martalocz, cursele la hipodrom continuă ca o necesitate: „Deşi uneori doar cu cîteva sute de spectatori, programul nu a fost întrerupt niciodată. Se întîmpla doar ca uneori vreo reuniune să înceapă cu o mică întîrziere, pentru ca turfiştii alungaţi de bombardamente spre marginea capitalei să poată ajunge la hipodrom". Dar nu războiul, cît naţionalizarea cailor şi a hipodromurilor instituită de comunişti (pe atunci Ceauşescu era chiar adjunctul ministrului Agriculturii, semnatarul şi executantul actului naţionalizării) este rana nevindecată a lui Alexandru Grigorescu şi dă multe secvenţe emoţionante: „L-am văzut pe Gică Georgescu – cred că prin 1951, cînd a venit special să o vadă pe Conga, frumoasa lui sură, devenită vedetă internaţională prin victoria de răsunet la marele Miting Internaţional de la Budapesta. Şi cum, în acea zi, Violet – fiul lui Martalocz şi Veste-Bună – cîştigase o alergare, fostul lor proprietar, acum cu mult argintiu pe cap, sur ca şi Conga, cu privirea fixă pe linia potoului şi strîngînd din măsele cum făcea mereu, repeta cu glasul stins: *Căluţii mei, căluţii mei...*"

Am lăsat la final cel mai bun text al cărţii, intitulat „Rarisimă coincidenţă", o povestire în toată regula, plină de detalii, cu mai multe planuri şi cu lungi dialoguri, despre întîlnirea la hipodrom a Mariei Tănase cu Constantin Tănase într-o după-amiază în care concura pe pistă jocheul Gheorghe Tănase pe calul Tănase. Amuzaţi de coincidenţă, cei doi, cărora li se alăturaseră actorul George Vraca şi dramaturgul Gheorghe Ciprian, pariază şi petrec glumind şi purtînd un savuros dialog în preajma copilului Alexandru Grigorescu care le soarbe cuvintele. Mărturie plină de umor şi nostalgie, povestirea are toate ingredientele acestei minunate cărţi ce recuperează o lume de cu totul alt fel.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

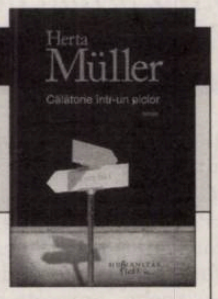

● **Herta Müller, *Călătorie într-un picior*, traducere din limba germană de Corina Bernic, Editura Humanitas Fiction, 2010.**

Călătorie într-un picior, ghici, emigrare, ce e?

Păi, emigrarea. Cea pe care Herta Müller o trăia pe cont propriu, în 1987, şi cea pe care o vedem trăită de Irene, protagonista acestei cărţi scrise „la cald" – primul roman elaborat de Herta Müller în patria sa de adopţie, adică în RFG, şi publicat acolo în 1989.

Iar emigranţii – ni se spune în carte – sînt aşa: „Cu un picior călători, cu celălalt, deja pierduţi". Asta face şi Irene: cu un picior evadează din ţara Dictatorului estic şi găseşte refugiu în Germania de Vest, cu celălalt rătăceşte, se pierde de sine, se prăbuşeşte în gol. Paşii ei prin epica romanului pun în ecou un soi de şchiopătat lăuntric – acea estropiere interioară după care-i recunoşti pe răniţii Războiului Rece ajunşi, cu sufletul şontîcăind, în azilul politic occidental.

Aici, singurătatea, stingherealа, amărăciunea şi confuzia o însoţesc pe Irene indiferent de îndeletnicirile ei: în primele luări de contact cu împrejurimile căminului pentru azilanţi (un decor ca „pentru o fărădelege"); în drumurile sale cu metroul, prin magazine, pe străzi sau pe la birouri de funcţionari; cînd trece în revistă figuri de trecători, gesturi sau vorbe prinse din mers; cînd primeşte cîte o scrisoare din „cealaltă ţară" (pe „hîrtie aspră, alb-gri" şi cu conţinut „precaut"); cînd scrie ea însăşi cîte o carte poştală, adresată fie unui imprevizibil amic Franz, fie unui prieten al unui prieten al lui Franz (librar în şomaj şi homosexual inconsecvent).

Ceea ce te face să încremeneşti e însă scriitura Hertei Müller, febrilă şi laconică, în care găseşti tot ce are mai poetic proza Adrianei Bittel şi tot ce are mai dramatic poezia lui Gellu Naum. Încremeneşti şi reciteşti.

dilemateca | work in progress

■ **Bazar** „*O formă de viaţă*" Dacă e „*la rentrée*", avem şi-un roman de Amélie Nothomb. Ultimul, de dată ultrarecentă, se numeşte *Une forme de vie,* a apărut la editura Albin Michel şi a pornit, se pare, de la uimitoarea corespondenţă pe care A.N. a avut-o cu un soldat american aflat în Irak, numit Melvin Mapple, care a început să-i scrie despre acel „*fucking war*" în care s-a trezit şi el, ca mulţi alţii, şi în care se simţea „ca un cîine". A.N. i-a răspuns şi aşa s-a născut încă un roman tipic nothombian, în care autenticitatea şi surprizele de tot felul fac scriitura.

■ **Dosar** „Predarea literaturii universale – mizele ascunse" (de Cristian Hatu)

La testul PISA din 2006 (la care au fost examinate competenţele, din domeniul ştiinţelor exacte, ale liceenilor din OECD) aproape jumătate dintre elevii din România nu au depăşit nivelul 1 (din 6). Asta înseamnă că ei „confundă adesea informaţiile ştiinţifice şi amestecă propriile convingeri cu faptele, atunci cînd li se solicită argumente în sprijinul luării unei decizii" sau nu sînt în stare să înţeleagă ideile principale dintr-un text. Pe de altă parte, un eventual top al popularităţii, realizat printre elevii de liceu, ar oferi rezultate surprinzătoare: elevilor români le lipsesc reperele valorice şi criteriile de evaluare. Pornind de la aceste constatări, Cristian Hatu a realizat, pentru Societatea Academică Română, un studiu despre importanţa predării literaturii universale în şcolile româneşti. Cercetarea se bazează pe date concrete cu privire la programele şcolare actuale, pe recomandările unor specialişti (Mircea Flonta, Liviu Papadima, I. Pârvu, Zoe Petre, Al. Zotta) şi pe comparaţia cu programele şcolare din cîteva ţări din zona de Est a Europei. Concluzia: (în jur de) o treime dintre textele predate la orele de limba şi literatura română ar trebui să aparţină literaturii universale.

■ **Reportaj** „Note despre irlandezi, cărţi şi o călătorie pe vreme rea" (de Alina Purcaru)

Timp de trei zile, cu greu puteai să vezi la doi metri în faţă, de ploaie. A început tocmai cînd am ajuns în Bantry, un orăşel din sud-vestul Irlandei, lîngă mare, unde venisem pentru un festival de literatură care se ţine anual, West Cork Literary Festival. Cărţi şi mare – ar fi fost perfect. Nu numai că n-am călcat pe plajă, treabă la care nu m-aş fi gîndit, dar în astea trei zile de ploaie şi mohoreală seacă n-am apucat să citesc nici 50 de pagini.

■ **Interviu** cu Guillermo Arriaga

„Da, trăim într-o societate care refuză moartea şi care, făcînd asta, refuză şi viaţa. Dacă ai un profund simţ al sfîrşitului, vei da propriei vieţi ţeluri mai bune şi vei avea idealuri mai înalte. Dacă nu, viaţa devine un lucru blînd şi vei trăi cu senzaţia că va dura veşnic. Moartea este negată în nenumărate feluri de societăţile contemporane: transplanturi de păr, botox, liposucţie, chirurgie plastică, machiaj, produse dietetice etc. Chiar şi condamnarea vînătorii, de exemplu, e tot o formă de a nega moartea."

■ **Anchetă** „Ce muzici aveţi în iPod?"

Răspund: Marius Chivu, Gabriel Daliş, Sorin Despot, Ana Dragu, Florin Dumitrescu, Marin Mălaicu-Hondrari, Andra Rotaru, Stoian G. Bogdan, Vlad Moldovan, Alex Tocilescu

■ **Meridiane** „Sade – partea obscură a Luminilor" (de Petre Răileanu)

Marchizul de Sade (1740-1814), autor de opere pornografice de o rară violenţă, este contemporanul şi, într-o oarecare măsură, continuatorul filozofilor enciclopedişti din secolul său. Cel care a introdus filozofia în budoar şi care a trăit treizeci de ani închis reprezintă el singur partea obscură a Secolului Luminilor.

Dilemateca îți dă de citit.

Matei MARTIN

România lui Inge Morath

Forumul Cultural Austriac prezintă la Muzeul Ţăranului Român o expoziţie cu lucrările celebrei fotografe Inge Morath, intitulată „Jurnalul meu românesc". Opera fotografică a lui Inge Morath (1923 – 2002) a fost influenţată de stilul lui Henri Cartier-Bresson, alături de care artista a debutat şi a lucrat mult timp. Morath a creat nenumărate fotografii pentru Agenţia Foto Magnum, dar şi cîteva serii fotografice personale care i-au adus consacrarea internaţională. Multe dintre aceste imagini nu au mai fost publicate pînă acum. Anul trecut, galeria Agenţiei Foto Magnum a prezentat o primă expoziţie, cu titlul „First Colour", şi a lansat un catalog voluminos, editat de prestigioasa editură Steidl.

Este probabil una dintre cele mai preţioase colecţii de documente despre România anilor '50-'60: cele aproape 1000 de fotografii realizate de Inge Morath la Bucureşti, la Iaşi, în Delta Dunării sau în Transilvania spun mai multe despre acea epocă decît reuşesc să o facă istoricii în cărţile lor. E istorie vie captată pe hîrtie mată.

Inge Morath a învăţat arta fotografică la Londra, la începutul anilor '50, la Simon Guttmann, apoi a lucrat alături de Henri Cartier-Bresson. El este cel care a prezentat-o fotografilor de la Agenţia Magnum, unde şi-a lansat cariera. Aici a învăţat noi tehnici de încadrare şi, mai ales, ce înseamnă originalitatea în arta fotografică. Morath spunea că îşi îndreaptă mereu un ochi asupra obiectului şi pe celălalt asupra sufletului. Momentele pe care le-a surprins pe peliculă au fost tipărite ca atare – aceasta era filozofia fotografilor Magnum – fără retuşuri, reîncadrări, re-expuneri. Secvenţa din obiectiv era chiar imaginea finită. Pe lîngă reportajele de călătorie (din Spania, Rusia, China, Orientul Apropiat) publicate în presă, a creat nenumărate serii fotografice şi lucrări expuse în muzee şi galerii. Mai ales portretele de artişti (Henry Moore, Jean Cocteau, Jean-Paul Sartre, o serie întreagă dedicată lui Marilyn Monroe) i-au adus celebritatea. Şi în acest caz, Morath a spart clişeele, arătînd o altă faţă a vedetelor. Pe Monroe în studiourile de la Hollywood, în pauzele de filmare pentru *The Misfits*. A fost una dintre primele artiste care a arătat cealaltă faţă a actriţei – chipul obosit, încercănat, îmbătrînit, trupul decăzut. (Se poate bănui că nu dintr-o nevoie artistică a căutat cele mai nefericite unghiuri şi momente pentru a o fotografia, ci dintr-o idiosincrazie. Morath s-a căsătorit în 1962 cu Arthur Miller, care pînă în 1961 fusese soţul actriţei.)

„Jurnalul meu românesc" este prima expoziţie de mari dimensiuni a artistei Inge Morath, de la Bucureşti. Este ciudat că, de abia la cîţiva ani de la moartea uneia dintre cele mai valoroase fotografe europene, publicul de aici poate să-i cerceteze o parte importantă a operei dedicată chiar României. Inge Morath a studiat la Bucureşti (în 1943) şi a întreprins numeroase călătorii de documentare prin România în 1958, 1967 şi în 1994. A realizat astfel nu mai puţin de 1000 de fotografii; unele au fost tipărite în presa internaţională, dar o mare parte au rămas nepublicate. Tot din aceste călătorii a rezultat şi un jurnal în care artista şi-a notat, conştiincioasă, observaţiile şi impresiile. Expoziţia deschisă acum la Muzeul Ţăranului Român cuprinde 130 de lucrări ale Ingei Morath iar catalogul de prezentare conţine, pe lîngă seria de imagini, un articol semnat de prietenul ei Kurt Kaindl, cel care a însoţit-o pe parcursul ultimei sale călătorii în România.

Privită prin obiectivul lui Inge Morath, România anilor '50-'60 pare o ţară exotică şi atrăgătoare. N-am găsit mai nimic din mizeria descrisă în cronicile şi jurnalele acelor vremuri. Poate doar vagi urme ale atmosferei mohorîte de pe străzi sau din case. E o ţară aproape normală, un teritoriu din care doar nuanţele de gri reuşesc să ne mai vorbească despre cenuşiul acelor vremuri.

Unghiurile par căutate, însă niciodată fotografa nu s-a oprit asupra spectaculosului. Realitatea pe care vrea s-o descrie e sociologică, nu estetică (bineînţeles, fără a neglija această dimensiune a artei sale). Inge Morath curioasă şi în acelaşi timp dornică să comunice, să transmită mai departe acea încîntare a descoperirii, acea fascinaţie a noului. Nu sînt nişte imagini turistice, precum cele în care fotograful caută cu orice preţ bizareriile sau locurile semnificative, nici fotografii documentare, menite să ateste evoluţii sau fenomene, ci mici investigaţii sociologice. Pe Inge Morath o interesează spiritul locului: relaţiile între oameni, raportul lor cu lumea înconjurătoare, atmosfera. Fotografiile de la cherhana sînt o poveste în sine: ele atestă nu doar biodiversitatea din zonele dunărene, ci şi dinamica operaţiunilor comerciale. Aspecte urbane pe care le surprinde la Bucureşti, dar şi în alte oraşe vorbesc despre o viaţă normală, despre o forfotă liniştită şi o societate aşezată.

„Clipa decisivă" (cum o numeşte Cartier-Bresson) – acel moment optim şi ultim în care fotograful declanşează expunerea – este determinată nu atît de un bun ancadrament cît de un gest al subiectului fotografic, de o privire aruncată spre obiectiv. Dramatică (sau spectaculoasă) nu e amenajarea planului, ci descoperirea unei comunicări posibile cu persoana fotografiată: la un meci de fotbal, suporterii stau, cuminţi, disciplinaţi, în tribune; doar un militar rînjeşte tîmp dincolo de un gard de sîrmă. O fabrică de textile – muncitoarele lucrează ordonat, la locul lor, toate aplecate deasupra maşinilor de cusut; una singură se uită trist înspre obiectiv. La cules de struguri – oamenii sînt cocoşaţi de povara lăzilor pline cu fructe; unul dintre ei trage cu ochiul la fotografă.

Nu sînt nişte imagini turistice, precum cele în care fotograful caută cu orice preţ bizareriile sau locurile semnificative, nici fotografii documentare, menite să ateste evoluţii sau fenomene, ci mici investigaţii sociologice.

DILEMA VECHE vă recomandă

■ Despre volumul *Memorii ale unui bătrîn crocodil* (Editura Minerva, 2009, traducere de Antoaneta Ralian) autorul spunea că „este prima dintre scrierile mele pe care am întreprins-o cu gîndul la un profit material. Dar, trebuie să adaug că, îndată ce am început să scriu, am uitat de latura materială şi m-am simţit din ce în ce mai plăcut implicat în această nouă formă, nedisimulată, de autorevelaţie". Veţi descoperi citindu-l un Tenessee Williams ironic, fermecător şi de-o relaxare cu propriile amintiri absolut contaminantă. (Ana Maria Sandu)

■ Woody Allen, *Apărarea invocă nebunia. Proză completă* (traducere din engleză de Ruxandra Ana, Editura Humanitas, 2010, Colecţia „Rîsul lumii"). Nu încape îndoială că avem de-a face cu un terorist a cărui armă e humorul. Omul acesta „trage" din toate poziţiile cu un haz de calibru mare, mic şi mediu, iluminat de ideea unui Dumnezeu care le impută zilnic oamenilor că nu-I înţeleg ironiile. Terorist periculos. (Radu Cosaşu)

craii de burta veche

Sos turbat *Luohan*

(Chao Luohan lahu)

Mărunţiţi patru uncii de carne proaspătă de porc. Maceraţi două uncii de *ganbei* („scoici uscate", mai precis muşchi abductori de scoici Saint-Jacques) în *huangjiu* („vin galben" din orez fermentat) şi fierbeţi-le apoi în zeamă de supă, pînă cînd se înmoaie considerabil. Tocaţi fin patru uncii de *niujin* (tendon de vită) şi opăriţi-le în apă. Tăiaţi în lamele subţiri un mugur de bambus.

Încingeţi într-o tigaie două uncii de grăsime şi frigeţi carnea de porc. Adăugaţi, pe rînd, scoicile, tendoanele şi lamelele de bambus. Amestecaţi totul foarte bine şi lăsaţi să dea în clocot. Turnaţi apoi două uncii de vin galben, acoperiţi cu un capac pînă fierbe din nou şi completaţi cu un pahar de *mianjiang* (sos dens, brun, din făină de grîu fermentată şi sare). Lăsaţi să fiarbă 12 minute. Adăugaţi o priză de zahăr şi mai lăsaţi să fiarbă 5 minute, cu capac. La sfîrşit, puneţi o jumătate de pahar de *lahujiang* (pastă de ardei iuţi). Amestecaţi şi acoperiţi din nou. Cînd aburii care răsuflă de sub capac au o aromă iute, înţepătoare, mîncarea este gata.

Faptul că o mîncare extrem de iute este numită după *Luohan* – cei 18 sfinţi budişti care au găsit pacea şi iluminarea – e oarecum ciudat. Pesemne că numai ei ar fi capabili să o mănînce fără să tresară; ori poate că iuţeala intensă provoacă o amorţeală vecină cu extazul. Dar *focul* ascezei asiatice şi al felurilor iuţi deopotrivă explică cel mai bine curioasa alăturare. *Tapas* înseamnă, în sanscrită, asceză, dar şi foc, dogoare. Se spune, de aceea, că, în timpul exerciţiului, ascetul transpiră abundent. La fel ca aceia care mănîncă foarte iute.

Amicul Dejun

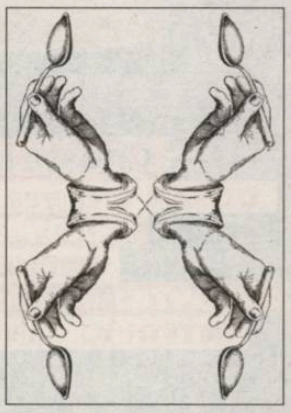

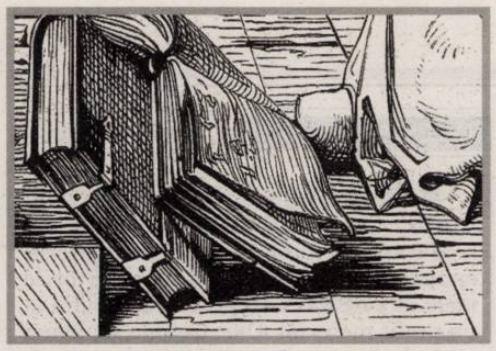

Simona SORA

biograffiti

Maestrul şi discipolul

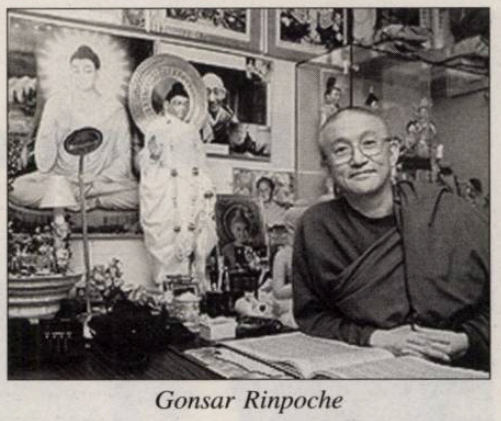

Gonsar Rinpoche

Nu mă prea duc la lansări de carte decît dacă n-am încotro, adică dacă sînt într-un mod direct legată de carte, dacă mi-a plăcut atît de mult încît simt nevoia nu doar să scriu, dar chiar să spun ceva public despre ea, dacă i-am făcut (prin urmare) prefaţa sau postfaţa, eventual dacă am scris-o chiar eu, parţial sau în întregime. Atunci musai mă duc, nu se face să nu fii de acord (nici măcar) cu propriile opţiuni pînă la capăt. Dar, altfel, ajung cu mare greutate la genul acela de *laudatio* (de sine) urmat de prăjiturele şi bîrfe.

Şi din acest motiv simt nevoia să vă povestesc despre ultima lansare la care am ajuns doar pentru că apucasem să citesc (cu încîntare) cartea (proaspăt tradusă la Editura Herald) ce urma să fie prezentată: *Un lama tibetan în căutarea Adevărului. Viaţa şi învăţătura unui maestru de meditaţie* de Geshe Rabden, cu un epilog de Gonsar Tulku Rinpoche. Interesant în această poveste (dincolo de faptul că asemenea biografii sînt extrem de rar accesibile în româneşte) era faptul că persoana care urma să vorbească despre unul dintre cei mai importanţi maeştri tibetani ai vremurilor noastre – asistentul de filozofie al actualului Dalai Lama şi principalul propagator al doctrinei budiste în Europa Occidentală – urma să fie chiar principalul lui discipol, Gonsar Rinpoche, astăzi un erudit şi directorul Centrului Rabden Choeling din Elveţia.

Invitat în România de Asociaţia „Seeds for happiness“ şi publicat (în traducerea lui Mircea Costin Glăvan) cu mai multe volume de Editura Herald, Gonsar Rinpoche a ţinut, timp de două zile, un curs de introducere în budism, dar mai ales în practica *dharmei* (cuvînt sanscrit prin care budiştii îşi desemnează propria doctrină – etimologic „a ţine la suprafaţă“). În ultima zi, venerabilul Rinpoche a lansat şi autobiografia exemplară a maestrului său Geshe Rabden, despre care, de altfel, a vorbit constant – direct sau indirect – în cele două zile petrecute la Bucureşti. A fost un rar privilegiu să-l putem asculta pe acest discipol veritabil devenit, între timp, maestru spiritual, vorbind – cu simplitate şi modestie – despre bunătatea, înţelepciunea şi compasiunea învăţătorului său, despre cele cîteva lucruri care contează cu adevărat sau despre felul în care cineva intrat pe o cale spirituală trebuie să îşi caute maestrul.

Cine e însă Geshe Rabden şi în ce măsură viaţa sa – povestită unui discipol, ca răspuns la întrebările acestuia – poate fi interesantă pentru un cititor nebudist şi netibetan, eventual creştin sau agnostic? Înainte de toate, Geshe Rabden – numit de unii apropiaţi, mai ales din pricina slăbiciunii sale extreme dintr-o perioadă, Milarepa – a fost un uimitor poet. Un maestru care-şi transmitea uneori învăţăturile în versuri, care le scria maeştrilor săi în catrene, obligîndu-i la un răspuns pe măsură. Esenţializarea şi plasticitatea, limpezimea poetului şi-au pus amprenta pe majoritatea scrierilor sale, dar şi a stilului oral extrem de penetrant pentru un cititor sau ascultător european. Trecut printr-o formare intelectuală de peste 24 de ani la una dintre cele mai mari universităţi monastice din Tibet, cea de la Sera, şi refugiat în India, împreună cu Dalai Lama, după invazia chineză din 1959, Geshe Rabden a fost trimis de acesta în Occident pentru a preda învăţăturile budiste, unui număr tot mai mare de occidentali care cereau acest lucru. A predat în mai multe locuri, fixîndu-se, în cele din urmă, la Mont Pélerin (în cantonul elveţian Vaud), unde a deschis un centru de înalte studii tibetane cu filiale în mai multe ţări europene. Şi pe care l-a condus pînă la moartea sa, în 1985. Acum centrul este coordonat de Gonsar Rinpoche – descendentul unei familii aristocratice tibetane şi al unei serii de maeştri cu acelaşi nume –, cel care la Bucureşti a repetat de cîteva ori: „Fără maestrul meu, n-aş fi fost decît o maimuţă vorbitoare“. Cînd citeşti autobiografia (mai ales „învăţătura“) lui Geshe Rabden povestită discipolului, poţi foarte bine înţelege nu doar iubirea necondiţionată a discipolului pentru el, ci şi profundul interes al maestrului pentru binele celor care-l citesc sau ascultă, grija faţă de susceptibilităţile acestora, faţă de diferitele lor credinţe, teama să nu-i smintească.

În ponderatul prolog la viaţa şi învăţăturile maestrului, Gonsar Rinpoche vorbeşte mai ales despre perioada occidentală a acestuia, despre calităţile pe care un adevărat maestru trebuie să le posede, despre refuzul oricăror „ofrande“ sau despre distanţa faţă de sincretisme religioase şi sectarisme, dar mai ales despre umorul său cu totul particular – o formă de comunicare esenţială cu interlocutorii. Discipolul mai adaugă însă încă o piesă la biografia spirituală a maestrului: o descriere a ardorii acestuia de a înţelege şi a energiei antrenate în susţinerea acestei înţelegeri. E vorba de împlinirea sa şi, mai ales, de împlinirea prin cei pe care i-a învăţat să nu piardă „nici măcar zece minute“ din această viaţă atît de preţioasă: „Geshe a manifestat limpede realizarea iluminării sale perfecte... Chiar şi persoanele care, în ignoranţa lor, orbite de perturbările interioare, nu au putut recunoaşte adevărata sa natură şi să obţină astfel cel mai mare cîştig din învăţăturile sale, au primit, cu toate acestea, în mintea lor, un potenţial imens care va servi de legătură într-o relaţie viitoare cu el... O relaţie cu un iluminat sau cu un erou al iluminării, indiferent dacă este pozitivă, neutră sau negativă, va fi, pînă la urmă, o cauză de eliberare“.

Am avut senzaţia – văzînd felul în care Maestrul Gonsar îşi privea interlocutorii bucureşteni – unei tatonări reciproce. Publicul, destul de tînăr, îl privea cu respect şi curiozitate, el răspundea cu claritate şi aplicaţie, cu o neschimbată privire directă şi zîmbitoare. Ar putea fi – cine ştie? – începutul unei frumoase prietenii.

PUBLICITATE

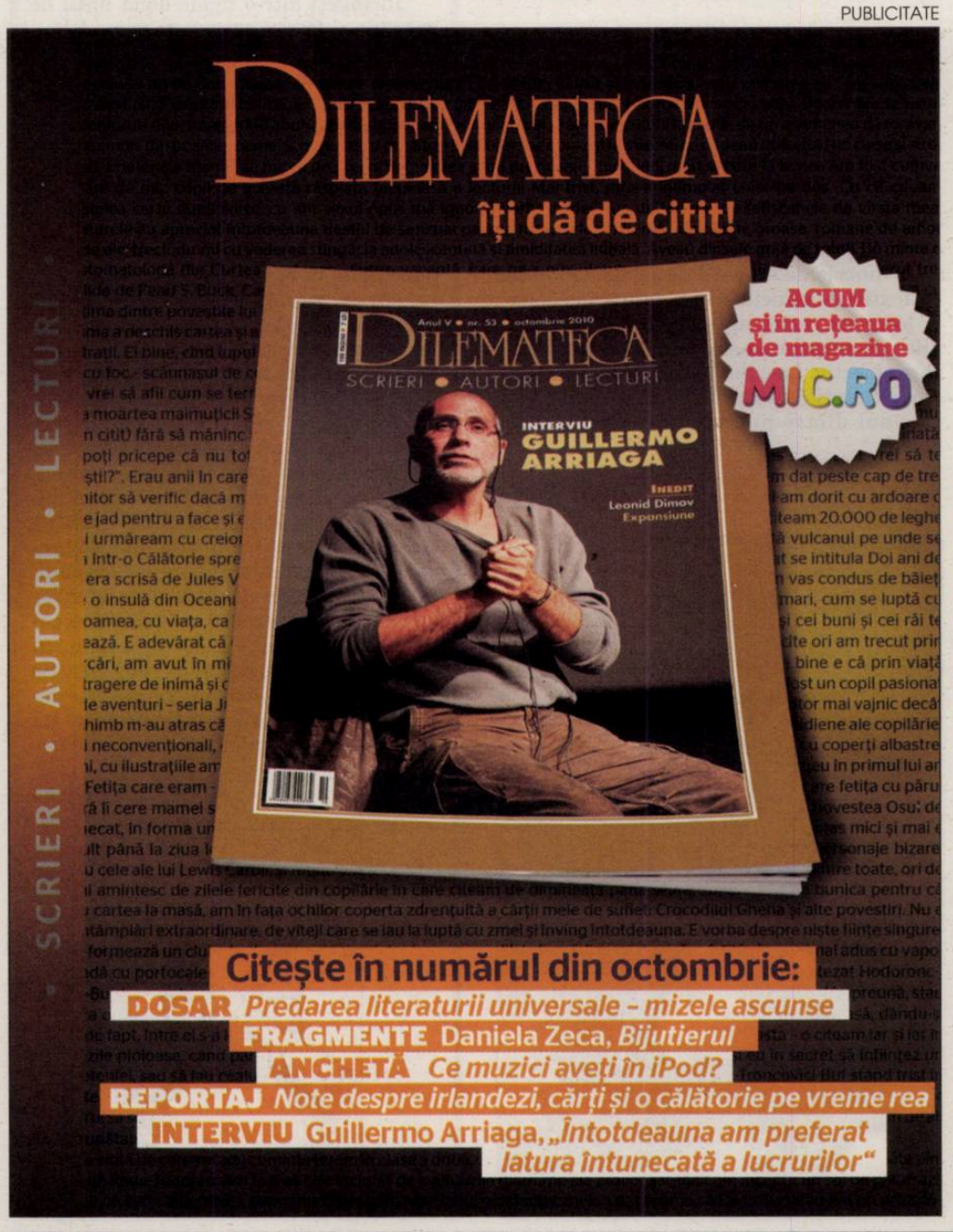

PUBLICITATE

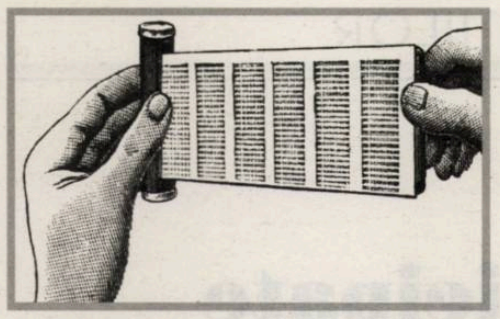

Dan C. MIHĂILESCU

ce mi se-ntîmplă

Nevinovată plîngere de milă

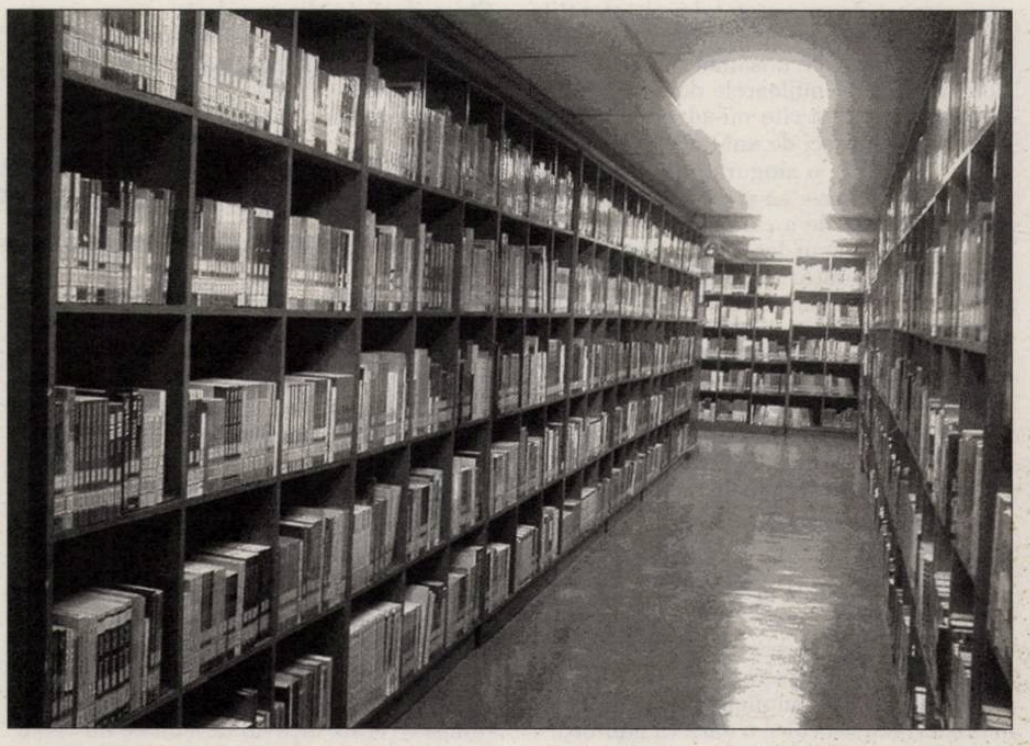

Anul acesta, în martie, am publicat în *România literară* un sfios, dar hotărît, lamento („Suavă înlănţuire de orori") pe tema amarului destin al criticului literar obligat să-şi cîştige pîinea ca vidanjă a mizeriilor hiperetalate de literatura la zi, de la noi şi de aiurea. O literatură alergică la normalitate, la tot ce ţine de firescul sentimentelor, valorile tradiţionale, patrimoniul psihosocial, pe scurt: de *suflet* şi forţă *reflexivă* – şi aprig nesăţioasă întru slujirea cultului devianţei: erezie, abjecţie, patologic. Unde întorci pagina, dai de copii abuzaţi, sinucigaşi, felaţii, lesbianism, fetişism, narcomanie, alcoolism, transsexualitate, demonism, necrofilie.

Cînd ai, de peste zece ani, obligaţia să citeşti cel puţin o carte pe zi, dînd seama public de efectele lecturii, faptul că în doar cîteva luni ţi-e dat să treci din homosexualitatea lui Gide şi Tennessee Williams în diabolicul arhitecturant ce încrîncenează lectura unui roman precum *Hawksmoor,* de Peter Ackroyd, înotînd prin mîzga profanatoare din *Mutilare*-a lui Dan Stanca, torţionările din *Ochiul şi pulberea,* de Liviu Bârsan, suita bestială, cu violuri în lanţ şi dezvirginări cu degetul din *Ana Maria şi îngerii* lui Radu Aldulescu, sexualitatea debordantă a unui Hanif Kureishi *(Am ceva să-ţi spun),* îndelung degustător de Henry Miller, cadrele misofile, surfilate înnebunitor, din *Tăiţei chinezeşti,* de Ma Jian, sau *Rădăcina de bucsau* a lui O. Nimigean, ca să nu mai spun de grozăviile lui Stephen King petrecute în latrine ori pe plajă, cu fantome debusolate şi pisici asasine *(La asfinţit)* – apoi asta numai plăcere nu e!

Să vă mai spun cum se adaugă la cele citate muntele de zgură al memoriilor lui Adrian Marino, cazanul de smoală care este dosarul de Securitate al lui Dorin Tudoran *(Eu, fiul lor)* şi cărţi precum *Zaira,* de Cătălin Dorian Florescu, *Planul infinit,* de Isabel Allende, *Mesagerii ploii,* de Ismail Kadare, *Firesc,* de Petru Cimpoeşu, *Scotch,* de Ioana Bradea, *Poemele secretarei,* de Ştefania Mihalache şi încă vreo zece romane cumplite, unde numai de tihnă şi alinturi autumnale n-ai parte?!? Şi că, într-un aşa context, *Funeralii fericite,* de Adrian Lustig, m-a fericit prin colecţia sa de gaguri şampanizate (împletind comicul de replică şi situaţie cu cel de caracter, într-un savuros amestec de *Amélie Poulain, Titanic vals* şi *Două loturi)!?*

Văzînd că astfel de crize mă încearcă periodic, mi-am spus că, poate, la urma urmei răul o fi, în egală măsură, şi înlăuntrul aşteptărilor mele. În ce-ul care se îndreaptă somnambulic spre dizgraţiosul hipnotizant. Pe de altă parte, cred că oricine dintre domniile voastre mă va contrazice la iuţeală cu o grămadă de lecturi euforizante. E drept că pînă şi mie mi se mai întîmplă astfel de surprize (mai ales cu opurile motivaţionale). Oricum ar fi, nu pot nega disparitatea flagrantă şi hărţuitoare dintre cărţile aducătoare de linişte şi invazia mizerabilismului.

O invazie despre care, ce-i drept, am scris în ultimul deceniu pînă la saţietate şi ridicol, astfel încît risc să devin omul unei fixaţii. Or, eu cred că... am ceva mai multe!

„Încearcă şi tu să vorbeşti o perioadă numai de chestiile plăcute!" mi-a spus un prieten expert în gîndirea pozitivă şi mare duşman al masochismului mioritic.

Iată de ce mă precipit să-mi fac publice bucuriile estetice din ultima vreme.

Ele încep cu eleganta, boiereasca etalare de sine care este *Amor intellectualis,* romanul de formare a personalităţii acestui rafinat degustător de psihologii (şi situaţii) alambicate: Ion Vianu. Poate cea mai spectaculoasă irumpere – dinspre interbelic – în lumea literelor noastre, de vreo 15 ani încoace, după cum îmi tot spune(a) Tania Radu, iar eu, nătîng şi răzbunător, ezitam s-o cred. (De ce răzbunător? Ion Vianu, căruia i-am recenzat cu însufleţire în 1994 „amintirile în dialog" cu Matei Călinescu, m-a încruntat iremediabil acum cîţiva ani, atacîndu-mă pentru, vezi Doamne, homofobie, detectînd în scrierile mele referinţe apte să intre într-un eventual decalog talibanic pe malurile Dîmboviţei! *Tiens, tiens!* Şi uite-aşa se face că nu i-am citit nici *Investigaţiile mateine,* nici *Caietele lui Ozias...).*

Nu că m-aş descrunta neapărat acum, însă trebuie să recunosc: mai rar aşa îmbăiere căftănită ca în acest „roman al unei educaţii", cu subtile trimiteri la psihanaliza „tatălui castrator", cu sinceriţăţi uneori crude, incomode dezvăluiri de sine şi captivante aliaje de boemă dionisiacă pe canava apolinică (pe care le avea, bine camuflate, şi aulicul goetheean Tudor Vianu, cel care consuna la tumultuoasele frenezii barbiene şi care, ajuns în India, nota cu fervoare în *Jurnal* că „în biblioteca universitară din Bombay zboară rîndunele..."!). După ce voi recupera handicapul bibliografic, promit să revin.

Urmează seara de 16 septembrie crt., cînd am văzut filmul lui Radu Muntean *Marţi, după Crăciun,* care m-a căpiat, pur şi simplu, de plăcere. Mă rog, accept oricîte castane din partea amicilor care, în faţa sălbaticului meu veleitarism cinematografic, m-au acuzat că n-am văzut nici *Boogie,* nici *Hîrtia va fi albastră* şi că tot aşa m-am extaziat infantil anul trecut, cînd mi-am vărsat în *Idei în dialog* admiraţia pentru (atunci, dramaturgul) Mimi Brănescu, după ce omul făcea de multă vreme săli pline la Teatrul ACT. Şi ce? N-am şi eu dreptul să mă bucur copilăreşte? Musai să intru-n toga şi coturnii specialistului firoscos, ca să spun că tăcerile lui Brănescu sînt (adică *spun*) cît grimasele lui Robert de Niro şi că figura lui *semnifică* tot atîta cît excepţionalul *body language* (a.l.ş. *dixit)* al lui Dragoş Bucur din *Poliţist, adjectiv?*

Gata spaţiul.

Dar dacă tot m-am pornit, revin joia viitoare. Vezi dumneata că, precum Catindatului din *D'ale carnavalului,* în interval de conversaţie mi-a trecut durerea de măsea... fie ea şi *nevinovată.*

Dan C. Mihăilescu *este critic literar. Cea mai recentă carte a sa este* Despre Cioran şi fascinaţia nebuniei, *Editura Humanitas, 2010.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

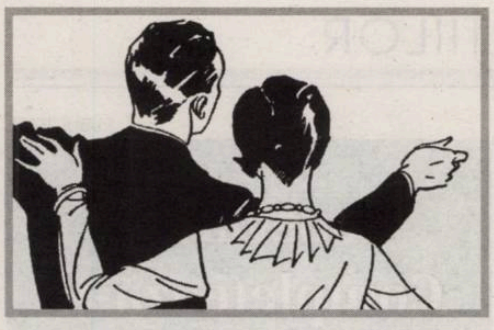

Alice GEORGESCU

viața scenei / scena vieții

Alegeri parțial anticipate

Nu demult, Uniunea Teatrală din România, după cum sună titulatura completă (și, cîteodată, ignorată) a ceea ce toată lumea numește, mai operativ, UNITER, și-a ținut Adunarea Generală având ca principal punct pe ordinea de zi (de unde o veni oare această expresie?) alegerea conducătorilor organizației pentru următorii patru ani. Conducători, adică președinte, vicepreședinte cu puteri executive și Senat, plus comisie de cenzori (organ omniprezent – există așa ceva și la asociația de bloc – și care pe mine, una, mă fascinează prin severitatea rece a denumirii și utilitatea mai degrabă decorativă a funcției sale, acum, aici și întotdeauna). Alegeri, car' va's'zică... Da' mie să-mi spuneți cu cine votez! Ei, cu cine? Cu cine-ai mai votat și pîn'acu'!

Evident, fiind vorba despre chestiuni din domeniu, nu m-am putut abține (vorba scorpionului din acea anecdotă genială) să dau o raită prin *Scrisoarea pierdută* – nu că ar fi existat vreo similitudine de situații (C'est' copil?!), dar așa, de amorul tutelarului nostru Nenea Iancu. Deși, la drept vorbind, ca și în piesă, onorabilul Ion Caramitru (care prezidează organizația din 1990) a avut nu majoritate (Te temi de vr'un balotaz?), nu majoritate, zic, ci unanimitate, candidînd domnia-sa, cum ar veni, de unul singur și fără concurenți. Păi de unde concurenți? Cînd e să critice, să bîrfească, să înjure și să se grozăvească, numeroși sînt aceia care s-ar vedea foarte bine în rolul de șef al breslei; cînd e să treacă la treabă... Ca în cazul oricărei întreprinderi serioase, procedura alegerii forurilor conducătoare ale UNITER include depunerea prealabilă, de către oricine e interesat să participe la, nu-i așa, cursa electorală, a unui proiect documentat privind intențiile personale în chip de mai-mare al oamenilor scenei, viziunea de ansamblu asupra mersului Uniunii și mijloacele de a concretiza toate acestea. Din cîte mi-aduc eu aminte, în ultimii douăzeci de ani (adică de cînd există UNITER!), o singură dată s-a întîmplat ca și altcineva să-și manifeste în mod coerent dorința de a candida la funcția de președinte; au avut loc atunci dueluri oratorice și confruntări de programe (și mai mult încă, de orgolii), care au stîrnit discuții aprinse în asistență, animînd sala mai ceva decît apariția Vînătorului lîngă căsuța unde Lupul tocmai digeră bunicuțe și scufițe (acțiunea se petrecea, dacă nu mă înșel, la Teatrul „Creangă"). De astă dată – ca și ultima dată, ca și penultima dată –, nimeni și nimic nu a tulburat pacea adunării din Sala ArCuB, plină și nu prea, pentru că, în criză fiind noi, oamenii de teatru din provincie nu s-au încumetat decît în număr extrem de mic pînă în Capitală și, oricum, cei aproximativ 1800 de membri fuseseră invitați să-și desemneze reprezentanți, mai fiind ei, pe deasupra, și consultați prin e-mail, care e ieftin și rapid. Minunile tehnicii, soro! Dar mătușica, știi, se culcă o dată cu găinile...

Așadar, candidînd, după modelul american (!), președintele dimpreună cu un vicepreședinte, s-au ales din nou, fără opuneri și abțineri, Ion Caramitru și Aura Corbeanu, adică – ce mai încolo și-ncoace? – persoanele ale căror nume și, în mare măsură, viață se confundă cu numele și viața Uniunii. Ce ar fi UNITER-ul fără Ion Caramitru? Ce ar fi UNITER-ul fără Aura Corbeanu? Chiar dacă, în discursul său de motivație, prezidentul a încercat să lanseze această ipoteză, ca eventualitate ce poate deveni oricînd o realitate (bio)logică și, implicit, ca încurajare a forțelor tinere de a se arunca în vîltoarea luptelor administrative, legislative, financiare – pe scurt birocratice – pe care le presupun funcțiile respective, asistența a refuzat sonor să meargă cu imaginația atît de departe. Adevărul este că, la UNITER, oamenii potriviți stau în locurile potrivite.

„Ce face UNITER-ul pentru mine?"

Au urmat alegerile pentru Senat, unde, în afara președintelui (actor) și a vicepreședintelui (manager cultural), hotărăsc soarta Uniunii încă șaptesprezece membri reprezentînd proporțional profesiile admise în UNITER (actori, regizori, scenografi, critici și, cum zic toate „quiz-urile" din lume, altele), patru fiind membri supleanți. Aici, tradiția și inovația au mers, putem zice, mînă în mînă: unii au rămas ce erau, alții au devenit ce nu visau, inclusiv persoane – adică personalități – absente, aceasta fiind, mă-nțelegi, dorința adunării. Toate deciziile majore în cestiuni arzătoare se iau, la UNITER, în ședințele Senatului sau, oricum, prin consultarea expresă a senatorilor. (Cam ca în Roma antică, doar că aici nu a apărut, deocamdată, nici-un cal – neavînd noi de-a face, firește, cu nici-un tiran. Chestiunea gîștelor salvatoare a căpătat, prin extensiune, oarece actualitate în timpul adunării, căci, la fel ca la spectacolele de teatru, doamnele erau mai numeroase în asistență decît domnii, dar episoadele în cauză nu au avut nimic eroic.)

La urmă, s-a ales și organul serios despre care vorbeam la început. Avem Papă măcar pentru încă patru ani.

„Ce face UNITER-ul pentru mine?" Acestă întrebare, pusă adeseori pe ton foarte țîfnos de către unii artiști ai scenei, are, în ziua de azi, un răspuns mai mult decît convingător: dă o jumătate din pensia de la Stat în plus, reglementare juridică pentru care președintele Caramitru s-a bătut acum cîțiva ani, prin diverse foruri legislative, precum Leonida la Termopile. Dincolo de sugestiile cînd mai fanteziste, cînd mai realiste emise în sală în așteptarea numărării voturilor, această victorie dă Uniunii o pondere de nedezmințit în existența membrilor săi. În sfîrșit, să trăiască!

***Alice Georgescu** este critic de teatru.*

Paul BREAZU

audio și n-am cuvinte

Horror-comicării

● **Grinderman, *Grinderman 2*, Mute Records, 2010.**

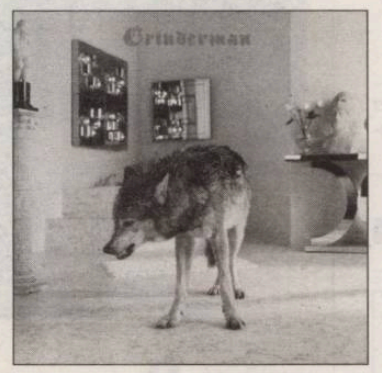

Înainte de apariția primului album al grupului Grinderman, destulă lume se întreba ce sens o fi avînd existența lui, atîta vreme cît nu făcea, aparent, decît să dubleze un alt proiect, ceva mai bătrîn, al vrăjitorului Nick Cave și al bandei sale de *cowboys* melancolici numită The Bad Seeds. Răspunsul a venit foarte prompt, emanat de vocea nițel cam rățoită a domnului Cave, pe „Get It On", chiar prima piesă de pe acel prim disc: *„I had to get up to get down to start all over again / Head on down to the basement and shout / Kick those white mice and black dogs out / Kick those white mice and baboons out / Kick those baboons and other motherfuckers out / And get it on get it on get it on / On the day that you got born"*. Dacă asta nu era suficient, omul nostru mai punea pentru prima oară mîna pe o chitară – electrică, desigur, și cu mult, foarte mult, parcă un pic prea mult distors – pentru un plus de autenticitate oferit gestului de reîntoarcere, nu neapărat foarte fidelă (și bine făcea!), în locul acela în care a mai fost cîndva, cu The Birthday Party, aducînd din trecut o tonă de testosteron, pericol, umor fin, dar și negru ca dracu', și refrene onomatopeice, care răsunau delicios a „Bzzz bzzz bzzz" și chiar a „Ba ba ba".

Grinderman 2, albumul de anul acesta al trupei, nu pleacă de acolo, dar cîștigă în rafinament. Falocentrismul dintotdeauna se clatină un pic din locul în care stătea bine înfipt, sîngele, moartea și sexul – mai latent acum decît pe precedentul LP – se scurg din texte cu clinchet surd, precum picăturile de apă pe podeaua unui beci îmbîcsit și igrasios, iar lirica lui Cave, care amestecă din nou comedia cu horroristica, intră ca unsă în timpane cînd aruncă-n eter texte precum *„I give to you / The spinal chord of JFK / Wrapped in Monroe's negligee"* sau deja încoronatul cu titlul de versul anului *„My baby calls me the Loch Ness monster / Two great big humps and I'm gone"*. Bănuiesc că oricum n-aveați de gînd să-l luați foarte în serios: în videoclipul, regizat de amicul John Hillcoat, pentru „Heathen Child", *lead single*-ul acestui proaspăt album, Warren Ellis, în costum de legionar roman, distruge o întreagă armată inamică aruncînd către ea lasere din penis, în timp ce Nick Cave îi amestecă pe Allah și Buddha într-o absurdă poezioară horror. Motorik beat + heroină + hohote înfundate de rîsu'-plînsu', ăsta pare a fi combustibilul de astăzi al cetei de flăcăi tomnatici din Grinderman.

În 41 de minute, cele nouă cîntece de pe *G2* construiesc un peisaj în care schizofrenia se simte confortabil: „Mickey Mouse and the Goodbye Man", „Heathen Child", „Worm Tamer" și „Evil" sînt încărcate de basi-ciocan și chitări-fierăstraie, în timp ce „When My Baby Comes", „What I Know", „Kitchenette", „Palaces of Montezuma" și „Bellringer Blues" cad într-o transă molipsitoare și disonantă, aflată undeva între primul Black Sabbath și ultimul Neil Young. Asta în timp ce Nick Cave deșiră povești de aburit copiii și bucurat adulții.

***Paul Breazu** este jurnalist.*

3 întrebări pentru

Laura BILIC

„Am plîns două ore"

Ai cîștigat premiul pentru Cea mai bună actriță la Gala Tînărului Actor. Cu ce o să te ajute premiul ăsta? E Gala o rampă de lansare pentru un tînăr actor?

Mă ajută deja – îmi dă încredere în mine, lucrul care îmi lipsește poate cel mai mult. Eu nu sînt ambițioasă, dar, uite, e al treilea an în care particip. În primii doi mi-am propus să cîștig, și nici nu am trecut de preselecție, acum nu am vrut decît să spun bine un text adorabil, nu m-am mai gîndit și nu mi-am mai dorit nimic, și uite că s-a întîmplat.

Rămîne de văzut dacă Gala „HOP" este o rampă de lansare; oricum, dacă este cu adevărat, eu cred că sînt cea mai mare provocare a ei.

De ce ai ales textul Pete de cerneală *de Michael Frayn? Ce rol ai interpretat?*

Textul l-am găsit întîmplător într-o culegere de teatru scurt american și m-am îndrăgostit de el după primele două replici – e scurt, la obiect, ofertant și, sper eu, amuzant. L-am tradus și adaptat pentru mine, și m-am bucurat de el. Personajul meu este o femeie extrem de emoționată în timpul unui interviu pentru un job pe care și-l dorește enorm, și se străduiește atît de mult să-i iasă bine, încît o dă în bară, în bară, în bară, și apoi o mai dă o dată în bară – așa, cam ca mine la ultimele două preselecții pentru Gala „HOP".

Cît de greu e pentru un actor tînăr să intre în echipa unui teatru? Ce salariu are un actor debutant?

Au venit vremuri foarte grele pentru tinerii actori, este din ce în ce mai dificil – acum aproape nimeni nu mai intră, și din ce în ce mai mulți ies din teatru (vorbesc aici de instituție). Cît despre echipă... eu cred că trupa unui teatru este ca o familie, și orice membru nou e primit cu precauție și cu o politețe rece, dar îl acceptă în cele din urmă, bun sau rău, ca pe unul de-al lor. În 2007 eu am luat 350 de lei primul salariu, am plîns două ore. Acum e mai mare, dar nu cu mult.

***Laura Bilic** este actriță și preparator la Universitatea „George Enescu", Facultatea de Teatru din Iași. A cîștigat premiul pentru Cea mai bună actriță la Gala Tînărului Actor „HOP" (Mangalia 1-4 septembrie 2010).*

a consemnat Luiza VASILIU

Andrei GORZO

dilematograf

Despre Radu Muntean (1)

Primul lungmetraj al lui Radu Muntean a fost *Furia* (2002), un film de acţiune fără mari pretenţii, despre un şmecheraş (Dragoş Bucur) care încerca să-şi vîndă o fostă colegă de liceu (Dorina Chiriac), fără ştirea ei, unui cap al mafiei rome, ca să-şi acopere o datorie, şi sfîrşea prin a omorî în bătaie un alt bărbat care se atinsese de ea. Avîndu-l ca director de imagine pe Vivi Drăgan Vasile, *Furia* avea un aspect elegant-poleit (poate chiar mai poleit şi mai elegant decît ar fi fost cazul: în secvenţele nocturne luceau trotuarele, luceau bălţile, lucea şi geaca de piele de pe Bucur, iar paleta lui Vasile era aproape la fel de iridescentă cum fusese şi în *Filantropica* lui Nae Caranfil), dar nu prea lăsa să se vadă vreun început de stil *regizoral*. Stătea mai bine cu ideile dramaturgice (Muntean scrisese scenariul împreună cu Ileana Constantin şi cu Mircea Stăiculescu): personajul fiului de 13 ani al mafiotului – un monstruleţ răsfăţat; secvenţele în care eroina, fugind de un *killer,* se amesteca într-un grup de suporteri dinamovişti; momentul în care, coborînd pe scări cu un cadavru înfăşurat într-un covor, eroul era atacat de un cîine: în fine, invenţii nu neapărat proaspete, dar nici lipsite de umor. În schimb, execuţia – partea care ar fi cerut idei *regizorale* – nu era nimic special (cu excepţia casting-ului: unele feţe erau inspirat alese).

Ambiţiile stilistice îşi fac apariţia în cel de-al doilea film al său, *Hîrtia va fi albastră* (2006) – o poveste plasată în timpul Revoluţiei din 1989. Între timp, desigur, apăruse filmul lui Cristi Puiu, *Moartea domnului Lăzărescu,* iar Muntean (ca şi Cristian Mungiu) îl studiase conştiincios. De asemenea, şi-i luase ca parteneri la scrierea scenariului pe Alexandru Baciu şi pe colaboratorul de pînă atunci al lui Puiu, Răzvan Rădulescu – cu abilitatea sa (de romancier?) de a traduce *aperçu*-uri psihosociologice de mare incisivitate şi fineţe în mici detalii ficţionale discret-elocvente. Unul dintre motivele dramaturgice ale filmului (dezvoltat cu inteligenţă sardonică şi cu o subtilitate tehnică ce poate fi numită „pointillistă") e persistenţa celor mai flagrante inegalităţi sociale într-o Românie ce-şi spusese atîţia ani „socialistă": tînărul soldat (Paul Ipate), care e fiu de doctor, a avut cu totul şi cu totul alte şanse şi privilegii decît camaradul său (Dragoş Bucur), care e doar maistru militar; un ofiţer de Miliţie trebuie să-şi plece capul în faţa unui ofiţer de Armată. Un alt motiv e persistenţa, în atmosfera de revoluţie, a preocupărilor omeneşti normale – bradul, porcul, murăturile. Un altul e paranoia aproape generală, care inspiră cîteva pasaje minunate de dialog absurd-comic. Perspectiva e neeroică, uman-analitică, lucid întristată de pierderile de vieţi şi de minţi. Acest ideal al privirii – şi al minţii – limpezi inspiră şi regia lui Muntean. Asta nu înseamnă că în cadrele lui lungi (multe dintre ele, fixe) nu e loc de joacă – vezi ofiţerul mut şi impasibil (parcă împăiat) plantat în mijlocul cadrului în secvenţa în care tînărul fiu de doctor încearcă să-i convingă pe nişte revoluţionari că nu e terorist; sau cele două femei care trec în grabă pe un culoar de la Televiziune, una dintre ele spunînd: „E otrăvită." – o frîntură sinecdocică de haos; sau folosirea televizoarelor şi a staţiilor radio de emisie-recepţie. Există şi momente în care inspiraţia pare să-l părăsească pe Muntean – de exemplu, în secvenţa în care fiul de doctor (care şi-a părăsit unitatea ca să participe la Revoluţie) se pomeneşte într-un camion plin de oameni hotăriţi să apere Televiziunea: el şi alţi doi-trei revoluţionari (cu care intră în vorbă) sînt în planul cel mai apropiat al imaginii; în spatele lor, figuranţi care stau ca parii, nici măcar prefăcîndu-se că vorbesc între ei – care, cu alte cuvinte, îşi dau în vileag statutul de figuranţi. Pe de altă parte, există ultimul plan-secvenţă cu el şi camarazii care l-au recuperat, în interiorul vehiculului lor blindat: noaptea a trecut şi sînt cu toţii euforici (inclusiv ofiţerul) – palavrele şi mişto urile circulă în toate sensurile. (În următorul lor film, *Boogie,* Muntean şi coscenariştii săi vor merge mai departe cu acest meşteşug de a construi variante ficţionale plauzibile ale *sound*-ului şi pantomimei unei găşti de prieteni stînd la taclale.) Fiecare îşi aprinde o ţigară, despre care spectatorii ştiu (din prologul filmului) că e ţigara condamnatului; aprinderea ei e un fel de reverenţă delicată, făcută de nişte artişti umanişti, personajelor lor. Ofiţerul (Adi Carauleanu) chiar vrea să deschidă o sticlă de băutură (primită şpagă), dar se răzgîndeşte (la capătul reverenţei, o cruzime mică). Din ce în ce mai euforic, începe să-şi prezinte gusturile muzicale – îşi atinge maximumul (nebănuit) de vivacitate chiar înainte de a muri. Pe generic, una dintre cîntăreţele lui preferate, Nana Moskouri, cîntă *„Je chante avec toi, liberté":* o grecoaică interpretînd în franceză o arie din opera unui italian despre setea de libertate a poporului evreu înrobit de babilonieni; adică o babilonie în sine şi, chiar de aceea, un recviem sfîşietor de just pentru Revoluţia română.

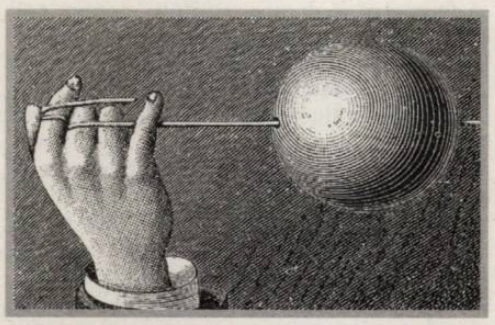

Matei MARTIN

mapamondul de buzunar

Ora vampirilor

Nu mai deschid de mult televizorul, iar la cinema mă duc doar însoţit – îmi e frică de secvenţe şi senzaţii tari. Unde te uiţi, numai violenţă (adesea nejustificată), chin şi groază. Pentru o vreme, am crezut că literatura e mai paşnică, mai ferită de grozăvii. M-am înşelat. Dau, tot mai des, peste cărţi din care ţîşneşte sînge. Uneori e vorba doar de cîţiva stropi purpurii care se preling ameninţător pe la legături, alteori găsesc pagini întregi îmbibate cu hemoglobină, în fine, mi se întîmplă să deschid o carte şi să fiu împroşcat cu şuvoaie sîngerii. Încetul cu încetul, odată cu vampirii care o populează, o anumită parte a bibliotecii mele s-a colorat în roşu. E un nou trend. Nu pentru literatură – căci primii vampiri au intrat în cărţi încă dinaintea inventării tiparului – ci pentru piaţa de carte: în căutare de public nou (sînge tînăr, cum s-ar spune), editorii îşi definesc noi oferte şi croiesc genuri pe placul cititorilor. E literatură la cerere. *Harry Potter* a deschis apetitul pentru fantasy – alte zeci de autori, mînaţi de editori, au mers mai departe, brodînd pe marginea poveştilor lui J.K. Rowling. Stephanie Meyer s-a impus cu *Twilight* – zeci de edituri culeg acum roadele publicînd poveşti despre vîrcolaci contemporani.

Am încercat să caut cîteva explicaţii sociologico-literare (dacă această alăturare îmi este permisă) pentru fenomen. Prima ţine chiar de piaţa de carte, tot mai aglomerată şi, prin urmare, tot mai competitivă. Ca să poţi concura pe o piaţă, trebuie mai întîi să-ţi găseşti un public specific, să-ţi formezi o identitate. Acum vreo douăzeci de ani, dacă o editură de prestigiu – cum e Suhrkamp, de pildă – ar fi iniţiat o serie de romane poliţiste, s-ar fi găsit nenumăraţi intelectuali publici care s-o critice şi sute de cititori care să-i boicoteze inclusiv colecţiile serioase, doar pentru că a abdicat de la imperativul calităţii, doar pentru că a acceptat compromisul comercial. Acum nu se mai miră nimeni că în Germania orice editură mare – chiar şi Suhrkamp – are serii întregi dedicate subgenurilor thriller, poliţist, fantasy etc. Cererea este, în acest caz, încurajată de ofertă şi susţinută de produsele conexe – gadgeturi inspirate de personajele de roman.

Pe de altă parte, există şi o evidentă deschidere a publicului pentru poveşti de groază. Romanele cu vampiri sînt de fapt nişte poveşti (aproape) clasice, nişte thrillere uşurele care acoperă deopotrivă nevoia de adrenalină şi înclinaţia spre romantismul soft. Ele propun personaje romantice adaptate, de regulă, contextului urban, basme pal-

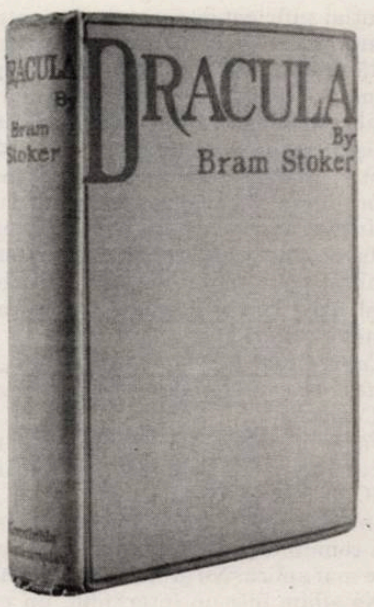

O nouă disciplină paraliterară e pe cale să se nască: vampirologia.

pitante pentru oamenii de azi. Sînt, de fapt, o descriere în formă edulcorată a violenţei cotidiene. Alteori, romanele cu vampiri oferă o alternativă: lumi paralele, fantastice, în care personajele centrale – atrăgătoare şi periculoase – îţi abat atenţia, de la mizeria de fiecare zi, cu mîrşăvii drăgălaşe.

Nu e literatură mare? E prea comercial? Cele mai multe romane cu vampiri se inspiră din literatura clasică şi dezvoltă teme din folclor. Sînt scheme simplisime, cu eroi şi antieroi, uşor de montat şi de demontat. În plus, cele mai multe romane sînt seriale: odată ce şi-a demonstrat puterea de seducţie, este folosit, pînă la epuizare, în cărţile următoare. Pe cît de captivantă e această literatură pentru publicul larg pe atît de detestată e de critica literară. Dar nici ignorată nu mai poate fi, de vreme ce a paralizat deja pieţe de carte din Europa Occidentală. O nouă disciplină paraliterară e pe cale să se nască: vampirologia.

trecerea prin reviste

●HISTORIA
(Nr. 105, SEPTEMBRIE 2010)

Foarte interesant dosarul „Vlad Ţepeş: subiect al manipulării de peste 500 de ani" din *Historia*. Rînd pe rînd, cu argumente solide, autorul demolează cîteva clişee despre unul dintre cei mai controversaţi lideri politici din Evul Mediu. La un moment dat, ajunge şi la mecanismele de difuzare ale poveştilor:

„Vlad Ţepeş a intrat în legendă încă din timpul vieţii sale. Există mai multe povestiri germane şi slave, precum şi legende româneşti, dintre care unele cu subiecte comune. Povestirile germane au pus accentul pe cruzimea domnitorului. Istoricii susţin că aceste povestiri au fost răspîndite intenţionat de către saşi şi de Mathias Corvin pentru a se justifica astfel arestarea acestuia şi stoparea cruciadei. Dacă sîntem adepţii teoriilor complotiste putem să acceptăm şi această explicaţie. Însă nu trebuie să uităm mijlocul prin care aceste povestiri se răspîndesc şi nici să neglijăm publicul care le ascultă. Dacă astăzi spunem bancuri la un foc de tabără, să admitem că în Evul Mediu acest gen de poveşti cu grozăvii erau predilecte pentru cei care însufleţeau atmosfera la hanurile de la răscruci de drumuri. Cu cît grozăviile erau mai mari, cu atît atenţia celor din jur era mai captată şi probabil că răsplata, un pahar de băutură, era mai uşor de primit. Iar fiecare povestitor mai adăuga cîte ceva de la el pentru a mări farmecul povestirii. Un mecanism simplu de difuzare a povestirilor medievale, pe care noi însă îl uităm azi, orbiţi de teoriile complotiste. Primii care au răspîndit aceste povestiri au fost negustorii saşi care plecau pînă departe cu negoţul lor. Povestirile erau răspîndite în Ungaria şi în spaţiul german. Mathias Corvin le-a folosit pentru a se justifica în faţa Papei şi i le-a comunicat şi lui în scris. Dar scribii lui le-au preluat din mediul în care circulau, probabil chiar la Curtea de la Buda. Oricum, era un prizonier de seamă în castelul regal din Vişegrad!" (**M. M.**)

Un moment de purgatoriu geopolitic

– interviu cu Wess MITCHELL –

*Ce riscuri comportă, chiar pentru America, politica administraţiei Obama de a face orice fel de pace cu Rusia? Ce se mai poate petrece din această cauză în Europa Centrală ori de Est? Şi cum vor privi puterile în ascensiune compromisurile superputerii actuale cu o putere în declin. Interviu realizat în trena dezbaterii FP România – NATO de la Bucureşti dedicată Noului Concept Strategic al Alianţei. (**O. M.**)*

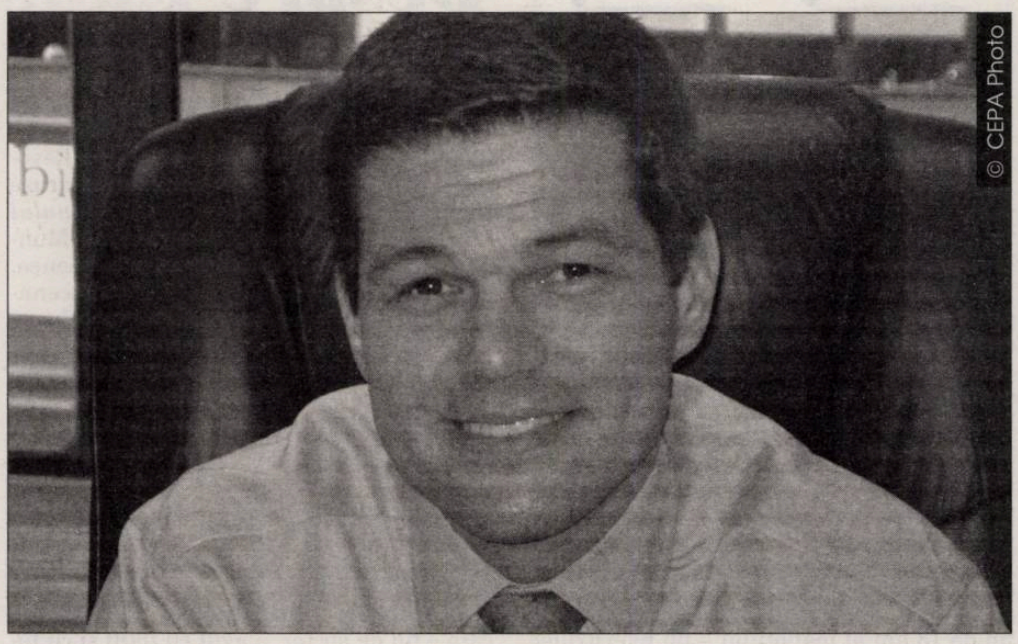

Ce filozofie asupra relaţiilor internaţionale are administraţia Obama?

Generic, Obama se percepe şi doreşte să fie perceput ca un preşedinte interesat preponderent şi prioritar de politica internă, un reformator asemeni preşedinţilor Franklin Roosevelt şi Lyndon Johnson. Cînd abordează registrul politicii internaţionale, primul său instinct este acela de a se poziţiona complet diferit faţă de iniţiativele majore asumate de predecesorul său – George W. Bush. Totodată, o tendinţă tot mai influentă în interiorul administraţiei este aceea de a restructura, de a reduce prezenţa globală americană, pe fondul unui portofoliu de putere perceput ca fiind din ce în ce mai supraextins. Mă îngrijorează tendinţa de a hipercorecta această supraextindere sau pe cei care utilizează lumea multipolară în sens normativ, ca justificare pentru restructurarea sau retragerea Americii din lume. Mă îngrijorează psihologia statului, filozofia strategică a elitelor din DC. O idee prinde cu certitudine contur: America nu este omnipotentă şi, pur şi simplu, astăzi nu mai are muşchii şi resursele necesare pentru a-şi asuma multe dintre angajamentele precedente. Sloganul administraţiei Obama poate fi rezumat în două cuvinte: „restructurare inteligentă". În această logică se înscriu proiectele integrării Georgiei şi a Ucrainei în NATO, dar şi politica de resetare a relaţiilor cu Moscova. Pericolul acestei politici, de restructurare a prezenţei americane, atît în Europa Centrală dar şi pe plan global, este foarte real. Ipoteza de lucru a administraţiei Obama este aceea că, renunţînd la o parte din proiectele strategice precedente, diluînd prezenţa americană, se reduce semnificativ şi potenţialul de confruntare cu puterile emergente în zonele contestate. Practic, temperînd, moderînd tendinţele revizioniste ale competitorilor, oferindu-le deal-uri disproporţionat de favorabile lor, confruntarea devine mai puţin probabilă. Pericolul este acela că această politică americană pare să grăbească exact ceea ce vrea să evite: de fapt, stimulează revizionismul comunicînd puterilor oportuniste că pot obţine cîştiguri foarte ieftine pentru ele şi în defavorea *statu-quo*-ului, în zonele de periferie geopolitică. Este foarte probabil ca puterile oportuniste să nu fie interesate de „deal"-uri cu SUA, ci să înţeleagă că a sosit momentul să înşface mai mult din sistemul prezent, consolidîndu-şi poziţia de negociere pentru „deal"-uri viitoare.

Ce alternativă există?

Aş folosi termenul de „consolidare inteligentă". Miza, cînd vorbim de perimetrul estic al prezenţei americane, este aceea de a plasa permanent şi decisiv această parte a Europei sub umbrela de securitate a NATO (de a anula, o dată pentru totdeauna, dilemele de securitate ale flancului estic, de a extinde beneficiile Vestului asupra Estului). Acum este cel mai prielnic moment pentru asta. Doar aşa ne vom putea realoca resursele şi concentra atenţia asupra altor focare de instabilitate regională. Lucrul inteligent ar fi să vedem această zi venind şi chiar să începem să ne pregătim pentru ea. Aşadar, trebuie să găsim o modalitate de a susţine reformele din spaţiul fost sovietic pentru că, în caz contrar, vom avea un vid de influenţă strategică. În plus, reasigurarea strategică a flancului estic trebuie să fie permanentă. Manevrele militare şi planurile de apărare colectivă sînt un bun început. Iar acest lucru se poate face cu investiţii strategice destul de modeste. Europa Centrală nu este Asia de Est. Rusia nu este o putere în ascensiune. Mă gîndesc, în primul rînd, la propunerea britanică de la începutul anului trecut – o „forţă de solidaritate" (între 15.000-30.000 de oameni, dedicată exclusiv apărării teritoriale) modelată după conceptul Forţei de Răspuns a NATO. Nu este un panaceu, dar ar permite corectarea dezechilibrului acumulat în ultimii ani între operaţiunile expediţionare şi apărarea teritorială. O doză de vitamine injectată în flancul estic ar putea face resetarea încă şi mai eficientă, mai viguroasă.

Imaginaţi-vă lumea anului 2020: un Orient Mijlociu cu mai multe puteri nucleare, o Chină care tocmai şi-a revendicat Marea Chinei de Sud, o cursă a înarmărilor deopotrivă în Asia de Sud şi în Extremul Orient. În această perspectivă, astăzi dispunem de o fereastră de oportunitate, pentru a repara NATO, dar şi relaţia cu Rusia. Nu îmi e teamă de Rusia ca putere militară reactivată, ci mă tem de o ultimă explozie de energie negativă. Rusia este steaua căzătoare a unei ordini precedente. Nu are un potenţial suficient de constructiv pentru a fi o mare putere globală, dar poate crea suficientă dezordine în străinătatea apropiată, forţînd o reorientare a resurselor şi a priorităţilor strategice, spre perimetrul estic. În acelaşi timp produce un efect demonstrativ negativ. Adevăratele puteri în ascensiune se vor uita la Rusia şi vor spune: dacă SUA sînt interesate de încheierea unor înţelegeri net favorabile „omului bolnav" al sistemului, altfel o putere revizionistă în declin terminal, oare cum va răspunde America adevăratelor puteri în ascensiune?

Timp de 20 de ani am funcţionat în paradigma extinderii comunităţii euroatlantice. Dar azi ea nu se mai aplică.

Cum se vede peisajul strategic din „străinătatea apropiată", la doi ani după Războiul din Caucaz?

Fără îndoială că un vacuum de putere a apărut în spaţiul mărginit de frontierele NATO, la Est, şi Rusia, la Vest. Timp de 20 de ani am funcţionat în paradigma extinderii comunităţii euroatlantice. Dar azi ea nu se mai aplică. Nu ştim cu ce va fi înlocuită. Ne aflăm într-un interludiu, un purgatoriu între două momente geopolitice. Şi dacă nu ne grăbim, dacă rămînem pe pilot automat, evenimentele din Caucaz din 2008 ne arată că o realitate *de facto* s-ar putea să înlocuiască modelul euroatlantic, cu o alternativă care nu este deloc favorabilă intereselor occidentale – o finlandizare *de facto* a spaţiului fost sovietic. Două lucruri s-au întîmplat. Pe de o parte, elitele occidentale au acumulat o oboseală faţă de proiectul lărgirii NATO în spaţiul post-sovietic. Pe de altă parte, avem o administraţie americană care percepe o serie de beneficii strategice din relaţia cu Moscova. Aceste două ingrediente reunite creează o forţă care extinde în mod artificial influenţa şi puterea Rusiei în acest spaţiu, adîncind sentimentul existenţei unui vid de putere.

Cum i-aţi explica preşedintelui Obama importanţa geopolitică a Europei Centrale şi de Est? De ce să mai investească America în securizarea acestei regiuni, cînd pericolele reale par să provină din altă parte?

Chiar dacă Europa Centrală nu pare astăzi să mai fie în prim-planul intereselor americane, totuşi istoria ne oferă un avertisment foarte serios. Această bucată de *„real estate"*, dispusă între Germania şi Rusia, a generat cele mai importante războaie ale secolului XX: două foarte calde şi unul rece. Este un cimitir al secolului XX. Istoric, au existat doar două configuraţii regionale posibile: prima este cea a blocurilor rivale, iar a doua este o zonă-tampon, fragmentată. Ceea ce vedem astăzi este consolidarea unui spaţiu-tampon. Aspectul critic care trebuie înţeles este că, istoric, de fiecare dată cînd aceste state au fost lipsite de garanţiile unui protector din afara regiunii (un *„offshore balancer"*), rezultatul a fost o invitaţie la agresiune. Umbrela de securitate oferită de SUA în anii '90 a însemnat şi corectarea uneia dintre cele mai mari erori geopolitice americane din secolul al XX-lea. Dar atenţie, nu este o realitate care se perpetuează singură, ci necesită investiţii atente din partea fiecărei generaţii de lideri europeni şi americani. În cele din urmă, spaţiul dintre Germania şi Rusia va rămîne întotdeauna suspendat între două alternative: fie va contribui la stabilitatea globală, fie va fi un focar de instabilitate globală.

Cum se vede de la Washington emergenţa Chinei? Şi cum putem decripta comportamentul său pe termen mediu, utilizînd o cheie bismarckiană (o putere prudentă, interesată de conservarea statu-quo-*ului) sau wilhelmiană (o putere revoluţionară)?*

Ascensiunea Chinei, dar şi opţiunile sale strategice nu pot fi interpretate strict într-un repertoriu bismarckian sau wilhelmian. O putere bismarckiană presupune nu doar că eşti unul dintre pilonii *statu-quo*-ului, ci şi cel mai important actor. Adevărata esenţă a sistemului bismarckian a fost creată şi revelată după ce Bismarck şi-a îndeplinit obiectivele revizioniste. Abia atunci scopul său a devenit prezervarea *statu-quo*-ului, inventînd un mecanism genial de *„checks and balances"*. Nu ne aflăm în acest punct, încă. Dar în acelaşi timp, China nu este nici o putere wilhelmiană, în sensul în care nu dispune încă de o forţă militară capabilă să se proiecteze în afara regiunii. Totuşi, ne aflăm într-un moment foarte delicat în dezvoltarea strategică a Chinei. Criza economică a deschis oportunităţi inimaginabile, mărind influenţa taberei minoritare care argumentează că a venit momentul pentru abandonarea doctrinei Deng Xiaoping a ascensiunii paşnice. Însă în ultimă instanţă, cred că Beijing-ul, dacă va atinge portofoliul tradiţional al unei mari puteri în ascensiune, va urmări un revizionism *low cost*. Aceasta este cheia pentru a înţelege comportamentul strategic al Chinei, chiar şi o Chină care renunţă la doctrina ascensiunii paşnice. Face asta pentru că a înţeles că fereastra ei de oportunitate, pentru a-şi extinde beneficiile geopolitice, s-a mărit. Însă în ultimă instanţă, Beijing-ul rămîne un actor raţional, care operează în baza unei grile clasice cost-beneficiu. În acest sens, China urmăreşte cele mai mari beneficii la cele mai mici costuri posibile, cu alte cuvinte, modificarea *statu-quo*-ului în favoarea sa, fără însă a provoca în mod direct America. Tocmai de aceea cred că dezbaterea declinistă din SUA este atît de periculoasă. Transmitem fără să vrem Chinei un mesaj care îi maximizează artificial puterea oportunistă. În acelaşi timp, Statele Unite ar trebui să investească într-o prezenţă regională sau o postură de apărare credibilă, care ar semnala şi ar forţa elitele chineze să concluzioneze că nu este în interesul lor să încerce o modificare a *statu-quo*-ului. În mare parte, totul se reduce la restaurarea credibilităţii strategice ca putere care este capabilă să îşi onoreze angajamentele tradiţionale. Tranziţiile dintre momente geopolitice sînt, prin natura lor, momente tectonice, seismice, predispuse la instabilitate. Din punct de vedere istoric, războaiele dintre marile puteri s-au desfăşurat pe fundalul unor astfel de tranziţii sistemice. De aceea semnalele strategice transmise devin vitale. Dacă America se va comporta ca o putere în declin, chinezii o vor trata în consecinţă, speculînd orice slăbiciune. Cred că astăzi prioritatea pentru America devine aceea de a corecta, o dată pentru totdeauna, insecurităţile perimetrului său estic, pentru ca ulterior să-şi realoce atenţia şi resursele spre gestionarea ascensiunii Chinei, utilizînd o reţetă mixtă.

China urmăreşte cele mai mari beneficii la cele mai mici costuri posibile.

***Wess Mitchell** este preşedintele Center for European Policy Analysis (CEPA), un* think tank *dedicat studiului tendinţelor geopolitice din Europa Centrală. Interviul a fost realizat cu sprijinul Centrului Cultural American.*

a consemnat Octavian MANEA

Mihail NEAMŢU

Drepturi naturale (individuale) şi nevoi terţiare (colective)

Riscul falimentului statal

Putem aspira, fără eficienţa muncii, la o viaţă decentă? Merită menţinute sistemele administrativ-politice care generează risipă, proastă organizare, lentoare decizională, mită, stagnare socială, abuliţie şi lene? Care sînt stimulii de performanţă, acum cînd România se află într-o competiţie globală? Aceste întrebări n-au popularitate, deşi un răspuns corect ar putea schimba, în fine, faţa întregii ţări. Timp de două decenii, nenumărate majorităţi parlamentare au inventat tertipuri procedurale pentru păstrarea unor privilegii. Magistraţii, desigur inamovibili, pot şantaja instituţiile statului, fac grevă, se declară deasupra altor bresle şi cer, ca atare, garanţii pentru alte sporuri, compensaţii şi prime de vacanţă. Pensionarii îşi orientează simpatiile electorale în funcţie de cine le oferă „gratis“ mici, bere şi manele. Cine oare, dintre salariaţii bugetari, mai şi munceşte?

Sociologii privesc îngrijoraţi la acest tablou. Ceva nu e în regulă. Se munceşte prea puţin în această ţară. Recentul raport al Comisiei Prezidenţiale pentru Analiza Riscurilor Sociale şi Demografice (document disponibil online) afirmă că „rată de activitate a populaţiei în vîrstă de muncă (15-64 ani) s-a diminuat cu circa 20% (peste 2 milioane persoane) între 1990 şi 2004 şi reprezenta 63% în anul 2007, faţă de o rată de activitate medie a ţărilor UE-27 de 70,5%)“. Cei retraşi din activitatea productivă nu vor fi găsiţi sub soarele contemplaţiei Unului suveran, ci mai degrabă implicaţi în economia subterană sau agricultura de subzistenţă. Certificatele false de boală şi recomandările medicale pentru o pensie prematură sînt şi ele la ordinea zilei. Din 1990 pînă astăzi, numărul celor asistaţi s-a triplat.

Cei cu adevărat harnici şi productivi sînt împovăraţi de biruri nejustificate. Redistribuţia e inechitabilă şi, adesea, aberantă. Copiii orfani, ai căror părinţi au murit la Revoluţia din 1989, primesc un ajutor infim, în raport cu foştii generali de Securitate. Politicienii vorbesc frecvent despre „solidaritate“, însă transferul leului din buzunarul privat în puşculiţa statului presupune, mereu, un calcul de irosire.

Ineficienţa etatismului

Statisticile afirmă că, între 2005 şi 2009, procentele PIB pentru educaţie şi sănătate au crescut vertiginos. De ce însă nu putem constata şi ameliorarea acestor servicii? Pentru că mereu cineva fură, în timp ce alţii muncesc. Sub umbrela politicului şi cu protecţia justiţiei corupte, „băieţii deştepţi“ jefuiesc mai departe banul public. Ani buni, România a făcut împrumuturi de zeci de miliarde, pentru a susţine această clientelă mafiotă şi apoi masele largi de manevră electorală. Au fost promovate legi anticoncurenţiale. Mentalitatea parazitară a sufocat libera iniţiativă şi curajul inovator. Ne lăudăm cu milionari şi miliardari îmbogăţiţi nu prin geniale lovituri de marketing, ci din afaceri suspecte cu statul. Sume colosale au fost delapidate prin canalele întortocheate ale bugetului public. În acest fel, puţinii bani rămaşi în visteria statului au fost alocaţi politicilor de protecţie socială – investiţiile în infrastructură, tehnologie sau cercetare rămînînd nesemnificative. Este şi motivul pentru care, exasperate de ritmul stagnării, sute de mii de minţi instruite şi braţe destoinice au luat drumul Occidentului.

Estimp, pentru cei rămaşi acasă, criza începe mereu cu ceilalţi. Vinovaţi sînt fie cei care ne preced în istoria risipei, fie cei care, deşi contemporani cu noi, îşi fac veacul tot peste drum, într-un (alt) imobil al statului.

Cînd apare spectrul politicilor de dreapta, care impun economisire şi disponibilizări, *l'enfer c'est l'autre*. Sindicatele şi televiziunile populiste doresc ca restructurările să înceapă cu însuşi cabinetul prim-ministrului ori cu elementele-cheie ale cancelariei prezidenţiale. Parlamentarii ar accepta, cu oarecare indulgenţă, economia de curent la sistemul de iluminaţie al Casei Poporului.

Angajaţii TVR îşi imaginează restrîngerea oricăror posturi de radio, dar nu dispariţia emisiunilor de divertisment. Universitarii preferă menţinerea actualului *statu-quo,* mai curînd decît investigarea cheltuielii banului public din actualul sistem de învăţămînt. Specialiştii IT vor chema la introducerea eficienţei tehnologice, acolo unde administraţia e supra-încărcată prin clientelă. Poliţie de proximitate sau gardieni publici? Subvenţii pentru agricultură sau bani pentru scutece? Uniunea Scriitorilor va consimţi mai curînd la scufundarea proiectului Bibliotecii Naţionale, decît la dispariţia rentelor viagere. Academicienii vor admite probabil închiderea unor laboratoare ştiinţifice, dar nu restrîngerea cheltuielilor pe cumulul de salarii. Clerul înalt va accepta orice curbă de sacrificiu, dar nu cea care atinge plafonul financiar stabilit pentru zecile de facultăţi de teologie.

Lungimea plapumei

Toată lumea, pe scurt, ar începe primenirea cu ograda vecinului. Acest desen al psihologiei noastre colective ne arată solidari în egoism şi frustrare. Nu sînt eu oare indispensabil pentru soarta naţiunii? De la dactilografi şi grefieri pînă la specialişti în sanscrită, fiecare bugetar se crede inconturnabil şi excepţional. Dilema bîntuie o întreagă societate aşezată pe ierarhii şubrede. Cultivăm mai departe iluzia unei prosperităţi care nu asumă riscul individual sau efortul de coeziune comunitară. Totul se decide cu gîndul la prezentul imediat, cu sentimentul că „noi“ însemnăm totul (iar „ceilalţi“ n-au decît să poarte povara datoriilor noastre epocale).

Cum putem ieşi din această enormă mistificare a realităţii? Un ţăran de odinioară ar fi spus că e foarte simplu: „întinde-te cît ţi-e plapuma!“. Conceptual vorbind, trebuie să înţelegem mai întîi distincţia (banală) între nevoile primare, nevoile secundare şi nevoile terţiare ale omului. Făcînd acest lucru, ne putem întreba: cum pot fi toleraţi politicienii care vorbesc populaţiei despre implantarea unor GPS-uri pe tractoare, despre spectacole „gratis“ pentru tineret (de 1 mai) ori despre trimiterea urgentă a unui român în cosmos? Sînt maşinile 4x4 o prioritate pentru lista de achiziţii în instituţiile publice? Putem finanţa din banii unei populaţii active, minoritare în planul muncii, nu mai puţin de opt posturi mass-media (TVR1, TVR2, TVR3, TVR Cultural, TVR Info, TVRi, pe lîngă alte patrucinci studiouri teritoriale)? Va îndulci oare somnul acestui neam visul măreţ privind viitoarea catedrală patriarhală? Sau mai poate o ţară cu demografie negativă să facă o prioritate din finanţarea avorturilor în masă?

Ar fi periculos să pierdem din vedere distanţa între nevoile primare ale societăţii (i.e., ordinea străzii, educaţia primară, sănătatea publică, transportul în siguranţă – toate finanţate din bugetul de stat) şi nevoile terţiare ale indivizilor (e.g., operaţiile estetice ale vedetelor sau excursiile în Tailanda – finanţate dintr-un buget exclusiv privat). Pentru nevoile primare, am fost înzestraţi cu două braţe şi două mîini. Pentru nevoile secundare, e nevoie de voinţă şi hărnicie. La satisfacerea nevoilor terţiare poţi ajunge fie prin inteligenţă, creativitate şi multă muncă, fie prin norocul unei fericite moşteniri (sau printr-o hoţie legalizată). Cînd milioane de români ajung să nu-şi mai poată „permite“ coşul zilnic, fie descoperim lenea colectivă, fie ne confruntăm cu false statistici (cum sînt zecile de mii de cetăţeni „handicapaţi“ pe hîrtie, dar perfect apţi pentru munca cîmpului).

Nevoi primare, nevoi secundare

A suprapune planul nevoilor individuale imediate peste nevoile colective terţiare înseamnă să promovezi, în mod deliberat, un fals concept al solidarităţii. Cu alte cuvinte, vom substitui interesul naţional real cu o falsă imagine despre urgenţele noastre cotidiene.

Confuzia între nevoile de prim rang şi nevoile secundare e mediul propice pentru reactivarea politicilor de tip socialist sau populist. Încurcătura are la bază o altă minciună: amalgamarea drepturile naturale ale omului, recunoscute din zorii civilizaţiei europene, cu drepturile sociale, care sînt de dată foarte recentă. Cele dintîi rămîn inalienabile întrucît ele ne vin de la Dumnezeu (sau, pentru agnostici, de la natură): dreptul la viaţă, la libertate şi la proprietate *(habeas corpus)* nu sînt achiziţii istorice, nici doar nişte privilegii de clasă, sex, rasă sau religie. Fiind stăpîn peste viaţa lui, putîndu-se mişca liber şi, mai ales, fiindu-i garantat accesul la proprietatea privată, omul poate să-şi croiască *singur* drumul în căutarea fericirii. În principiu, statul şi regulamentările constituţionale nu există decît pentru a-i proteja acest orizont existenţial. Pe de altă parte, pensia timpurie, al 13-lea salariu, remuneraţia egală cu vecinul/vecina – pe scurt, toate drepturile sociale – sînt rezultatul unor aranjamente conjuncturale, reflectînd în parte bunăstarea materială şi orientarea ideologică a unei naţiuni. Drepturile sociale sînt nişte avantaje, favoruri sau binefaceri ale sorţii. Dacă politicienii de stînga le numesc altfel e doar pentru că discursul îndreptăţirii de sine atrage numeroase simpatii electorale. Aşa cum ne-au arătat demonstraţiile din Atena (2009, 2010), drepturile sociale nu cultivă etica responsabilităţii. Revendicarea violentă a drepturilor colective sfîrşeşte, în fapt, prin încălcarea dreptului natural la viaţă, la libertate şi la proprietate individuală.

Voi rezuma argumentul astfel: România nu poate descoperi cu adevărat principiul solidarităţii decît atunci cînd vom vorbi nu doar despre prezent, ci şi despre sacrificiile făcute în trecut şi nota de plată a răsfăţului contemporan, în viitor. Responsabilizat de această referinţă la ştiutele fapte de ieri şi la necunoscutul zilei de mîine, fiecare bugetar va căuta, în al 11-lea ceas, să introducă un plus de austeritate financiară în propriul lui domeniu de activitate. Cura de slăbire a birocraţiei statale presupune articularea unor ierarhii valorice, fără de care naţiunea română îşi pierde nu doar credibilitatea faţă de organismele financiare internaţionale, ci şi minima coeziune internă. Piatra unghiulară a acestei reconstrucţii se ascunde în dreptul natural la viaţă, proprietate şi libertate. Pornind de aici, şi numai de aici, vom putea cîndva reinventa decenţa, prosperitatea şi binele comun.

Fragment din volumul Zeitgeist. Tipare culturale & conflicte ideologice, *în curs de apariţie la Editura Curtea Veche, Colecţia „Democraţia Creştină“.*

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

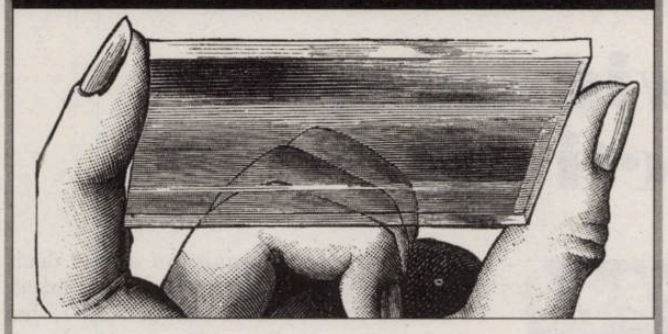

Bărcuțe de hîrtie

Vineri au ieşit în stradă poliţiştii. După unii – 5000 de persoane, după cei mai optimişti – 8000. Cele două televiziuni de ştiri s-au ambalat, au trimis care de reportaj la faţa locului, au improvizat studiouri în Piaţa Victoriei şi au transmis pas cu pas manifestaţia. Apoi au aşteptat, frîngîndu-şi pumnii, să iasă cu încăierare, dar aceasta n-a avut loc. Nici măcar îmbrîncelile din zilele precedente, dintre sindicalişti şi jandarmi. Îmi închipui că trebuie să fie foarte frustrant pentru un om de televiziune!...

La un moment dat, poliţiştii au dat cu caschetele de pămînt. În lipsă de altceva, merge şi asta! Prin urmare, *Breaking News:* manifestanţii şi-au aruncat caschetele. Lume, lume! Află teribilul adevăr: chipie la pămînt! Şocant, nemaiauzit, terifiant! Nici o victimă? De data asta nu, dar se putea întîmpla ceva groaznic! Oricum, nu uitaţi: noi am fost primii care v-am arătat cum a muşcat cozorocul din praful străzii...

A urmat o zi întreagă de dezbateri televizate, în care înţelepţii neamului ne-au lămurit cum e cu uniforma de poliţai şi cît de mult a suferit cascheta la impactul cu asfaltul. Aceasta a fost ziua de vineri.

Sîmbătă, dumnezeul jurnaliştilor de televiziune i-a binecuvîntat cu un alt *Breaking News*. În fine, dumnezeul a fost de data asta însuşi Zeus. Lume, lume! Află şi te minunează: preşedintele Traian Băsescu a declarat că renunţă la ajutorul poliţiei cînd se deplasează cu coloana oficială. Vai, ce scandal! Cum se poate una ca asta? E de-a dreptul strigător la cer, dragă!

A urmat o altă pleiadă formată din aceiaşi înţelepţi ai neamului, care a întors pe toate feţele spinoasa problemă. E ceva de importanţă majoră, ceva care atentează la însăşi integritatea naţională! Oare de ce nu se întruneşte într-o şedinţă de urgenţă Consiliul Suprem de Apărare a Ţării?... Şi astfel a trecut şi ziua de sîmbătă.

Duminică, o altă surpriză, un alt *Breaking News:* şi premierul Emil Boc a declarat că nu mai vrea poliţie în coloana sa oficială. Vai de mine şi de mine, s-a pornit bulgărele de zăpadă care va distruge totul în cale! Ieri – preşedintele, azi – prim-ministrul! Unde va ajunge săraca ţara aceasta? Prin urmare, dă-i şi luptă, puicusorule, în studiourile de televiziune, cu această nouă provocare!

Grea e viaţa de jurnalist TV cînd ai neşansa să-ţi faci meseria într-o ţară liliputană şi unde totul se întîmplă la scară mică. Patria ciorbiţei, a sărmăluţelor, a bericii şi a micii înţelegeri. Şi, desigur, a mititeilor.

În Franţa au ieşit în stradă cîteva milioane de oameni nemulţumiţi că li se taie puţin din pensii; numai la Paris au fost 250.000 de manifestanţi. În Grecia, oamenii s-au revoltat că li s-a tăiat cel de-al 14-lea salariu – şi nici acolo n-au fost puţini pe străzi. La noi se strîng 15.000 din toată ţara, şi sindicaliştii văd în asta o izbîndă a luptei sindicale. Apoi, dacă ai 5000 (sau, hai, 8000) de poliţişti în stradă, poţi considera că se întîmplă cu adevărat ceva! Şi atunci faci *Breaking News*. Gîndind lucrurile la o asemenea scară, gestul preşedintelui – şi apoi al premierului – de copil îmbufnat care nu te mai lasă să te joci cu jucăriile lui nu poate fi decît unul de proporţii homerice. E ceva colosal, care depăşeşte orice închipuire, de sfîrşit de lume de-a dreptul!

Ceea ce vedem pe micile noastre ecrane seamănă din ce în ce mai mult cu filmul *A fost sau n-a fost?* al lui Corneliu Porumboiu. Vajnicul om de televiziune Jderescu i-a chemat în studio pe amicul Mănescu şi pe nea Pişcoci, să dezbată cestiunea arzătoare la ordinea zilei – dacă a fost sau n-a fost Revoluţie în Vasluiul lor liniştit. Dintre toţi, cel mai inspirat şi la obiect era nea Pişcoci. El făcea bărcuţe de hîrtie. Nu asta fac şi inspiraţii comentatori de astăzi? Oricum, acestea sînt numai bune pentru agitatele ape din ligheanul nostru românesc.

Solomon MARCUS

De la derapajele televiziunii la carenţele programelor de învăţămînt

Observaţi ce bazaconii ortografice, sintactice, semantice, logice etc. se strecoară uneori pe benzile inferioare, în mişcare, ale ecranelor de televiziune? Mă voi ocupa de una dintre ele, foarte proaspătă. Am ales-o pentru că îmi permite să identific o lacună fundamentală a şcolii româneşti: programe de învăţămînt prăfuite, rămase în urmă faţă de vremea în care trăim.

Vineri 17 septembrie seara şi sîmbătă 18 septembrie dimineaţa Realitatea TV a transmis în mod repetat următoarea informaţie:

Casa matematicianului Babeş Bolyai din Timişoara nu poate fi reabilitată deoarece nu se află pe lista monumentelor istorice. Matematicianul Babeş Bolyai a descoperit teoria geometriei neeuclediene.

Las deoparte ambiguitatea: casa sau matematicianul este din Timişoara? Ea putea fi evitată printr-o topică adecvată: Casa din Timişoara a matematicianului... Las deoparte şi faptul că o teorie nu este descoperită, ci creată. De altfel, cuvîntul *teoria* este aici inutil, parazit; se putea spune simplu: Bolyai a creat geometriile neeuclidiene.

Dacă cineva îşi propunea să inventeze un text cît mai semnificativ pentru starea actuală de incultură în care se află o mare parte a populaţiei, greu ar fi putut să nimerească unul mai potrivit decît cel de mai sus.

Victor Babeş

János Bolyai

cran. Dacă acum îl avem pe matematicianul Babeş, mîine l-am putea avea pe bacteriologul Bolyai – totul e posibil.

Apariţia geometriilor neeuclidiene în prima jumătate a secolului al XIX-lea nu priveşte numai geometria. Acum ştim că aceste geometrii au marcat, în ordine cronologică, literatura (Dostoievski – *Fraţii Karamazov),* artele vizuale (a se vedea, în special, cubismul), fizica (teoria relativităţii), logica (prin punerea sub semnul întrebării a unor principii ale logicii lui Aristotel: necontradicţie, terţ exclus), muzica (muzica atonală a lui Schönberg), informatica (posibila dependenţă a calculatorului de geometria spaţiului-timp asociat), biologia (implicarea geometriilor hiperbolice în domeniul „biocomputing") şi psihologia (ipoteza caracterului non-euclidian al spaţiului vizual şi modul de reprezentare a spaţiului la copii), pentru a nu mai vorbi de matematică (geometriile hiperbolice au devenit protagonistul programului propus de William Thurston, laureat al Medaliei Fields, pentru a asocia o structură canonică fiecărei varietăţi 3-dimensionale) şi de filozofie (incompatibilitatea geometriilor neeuclidiene cu viziunea lui Kant asupra spaţiului şi timpului a constituit un factor de respingere, multă vreme, a noilor geometrii). Absenţa lor din programa de liceu nu este un fenomen izolat.

„Babeş" nu este prenumele marelui matematician „Bolyai" – cum crede redactorul respectivului post de televiziune.

Dar faptul cel mai grav, generator de comic involuntar, este inventarea unui matematician, pe nume „Babeş Bolyai", obţinut prin combinarea a două nume de savanţi reali: Victor Babeş şi János Bolyai. „Babeş" nu este deci prenumele marelui matematician „Bolyai" – cum crede redactorul respectivului post de televiziune şi cum cred poate mulţi alţii. Mă bazez pe faptul că elevii nu află în şcoală despre existenţa geometriilor neeuclidiene şi deci nici despre autorii acestor geometrii. Nu ştiu care este situaţia lui Victor Babeş, un pionier al bacteriologiei, coautor al primului tratat de bacteriologie din lume, publicat la Paris. Bănui că e mai bună decît a lui Bolyai, bacteriologia şi microbiologia par a fi mai cunoscute decît geometria, dar mă tem că nici despre el nu prea se află în şcoală. Redactorul cu pricina, în mod evident, este la fel de ignorant în materie de Babeş ca şi în materie de Bolyai; el auzise de Universitatea al cărei nume alătură cele două cuvinte, de unde a dedus că primul este prenume, iar al doilea nume; faptul că între ele era o cratimă a trecut neobservat sau pur şi simplu nu i s-a sesizat semnificaţia (alt semn de incultură). Dar, cine ştie? Nu cumva redactorul televiziunii nu a făcut decît să preia prostia altuia? Această eventualitate a unei ştafete de bazaconii (preluarea necritică a unei bazaconii tot bazaconie este) agravează situaţia. Amploarea ignoranţei nu poate fi evaluată, dar o putem bănui, din moment ce timp de atîtea ore, bazaconia a fost prezentă pe e-

Numeroase, poate cele mai multe din ideile mari ale ştiinţei, acelea care au o pondere culturală deosebită şi un grad înalt de atractivitate sînt absente din această programă. Elevii nu află nici despre bazele pitagoreice ale muzicii (care-şi aveau locul natural încă în manualele de gimnaziu, la matematică), nici despre revoluţia relativistă, nici despre cea cuantică, nu află nimic despre logicile neclasice care proliferează acum în întreaga cultură. Mă întreb cît află despre marile rezultate din domeniul eredităţii, cum ar fi dubla elice Watson-Crick. Dar despre marile idei din disciplinele informaţiei? Noţiuni ca automat, maşină Turing, gramatică generativă le rămîn străine. Dar ideea de joc de strategie, esenţială pentru înţelegerea tipurilor de conflicte şi de negocieri din lumea contemporană?

Această carenţă are o contribuţie majoră la insuficienta atractivitate a programei şcolare actuale, la insuficienta ei relevanţă.

Formaţi la o şcoală de un anume tip, vom fi tentaţi să credem că chestiunile menţionate ar depăşi posibilităţile de înţelegere ale vîrstei şcolare. Desigur, propunerile noastre alternative comportă, la un anumit moment, unele dificultăţi tehnice şi subtilităţi care pot depăşi capacităţile mentale ale elevilor. Dar multe dintre ideile importante reclamă o înţelegere în trepte succesive, care pot începe la clasele primare, gimnaziale sau liceale şi eventual pot continua la universitate; nici acolo procesul de înţelegere nu se va încheia. Un exemplu tipic în acest sens este noţiunea de număr. „A înţelege" nu este un predicat binar, el comportă diferite etape. Există, în fiecare dintre ideile de mai sus, anumite prime etape de înţelegere care sînt accesibile, unele chiar la gimnaziu, altele la liceu; dar, de exemplu, în ceea ce priveşte înţelegerea ideii de infinit, ea poate începe chiar de la clasele primare, cu exerciţii de tipul: Am o pîine, mănînc azi jumătate din ea, mîine – jumătate din ce a rămas azi, poimîine – jumătate din ce îmi va rămîne mîine ş.a.m.d. După cîte zile voi termina de mîncat pîinea?

Din modul în care este scris cuvîntul „neeuclediene" se poate bănui că nici numele lui Euclid nu-i era cunoscut redactorului cu pricina. Nu mai ştiu dacă numele lui Euclid apare în manualele şcolare.

O altă obiecţie posibilă ar fi: Nu sînt şi aşa supraîncărcate programele şi manualele? Unde mai este loc pentru adăugarea unor lucruri noi? Numai că multe dintre lucrurile existente pot fi prescurtate sau eliminate. Problema este nu una de cantitate, ci una de perspectivă; accent pe date, reguli, procedee – sau pe idei, cultură, istorie, conexiuni?

Solomon Marcus *este matematician, membru al Academiei Române.*

Dan NICU

Covrigii vechi şi noi

„Îţi aduci aminte de copilăria noastră – care s-a dus ca să nu se mai întoarcă! – ce plăcută impresie ne făcea strigarea: coooovrigi! Gugoşeeeeele! Cum alergam toţi, copii şi bătrîni, şi cei mai mari şi cei mai mici; cu ce nerăbdare aşteptam să-şi puie plăcintarul jos tablaua din cap, şi cît de iute i-o deşertam!

Astăzi plăcintele au pierdut valoarea lor şi plăcintarul poezia lui: civilizaţia l-a omorît. Toţi l-au părăsit, şi surîsul se vede pe buzele lui numai cînd e cungiurat de băieţi şi de copii, singurii ce i-au mai rămas credincioşi. Aceştia uneori îi mai deşeartă tablaua, iar cele mai adese se întoarce seara cu dînsa plină. Atîta numai că marfa lui e marfă ce nu aduce pagubă; ce nu se vinde se mănîncă.“ (Constantin Negruzzi – „Istoria unei plăcinte“)

Fragmentul de mai sus, scris în primele decenii ale secolului al XIX-lea, descrie decăderea ocupaţiilor tradiţionale pe fondul pătrunderii modernităţii în societatea românească din acea perioadă. Produsele alimentare comune şi dominante în prima jumătate a secolului al XIX-lea – „...vrun cheşchet, vro plachie, vro musaca, vro capama, vro paclava... vro ciulama... bucate creştineşti... sănătoase şi uşoare...“ (V. Alecsandri – „Chiriţa în provinţie“) – nu şi-au mai păstrat aceeaşi poziţie pînă la sfîrşitul secolului. Ceea ce bucătăria românească achiziţionase din Orient, prin influenţă otomană şi grecească (în perioada fanariotă), a început să fie înlocuit de elemente ale bucătăriei occidentale. Au existat însă produse alimentare care nu şi-au pierdut din importanţă nici în secolul al XX-lea şi se păstrează şi acum.

Unul dintre ele este *covrigul*. Gradul său de înrădăcinare în spaţiul cotidian din România şi în normalitatea cotidiană pe care şi-o proiectează fiecare consumator este surprins de Mircea Eliade: „În primul rînd, ce defineşte covrigul? Nu e coca, relativ comună produselor de panificaţie, nu e sarea, macul sau susanul (pe acestea le putem regăsi şi pe cornuri sau chifle). Este gaura. Un covrig este definit de golul din mijlocul său. Un covrig fără gaură ar fi o simplă chiflă cam tare, pe care eu, unul, nu aş mînca-o. Gaura, şi doar ea, este ceea ce ne atrage la covrig. Nu e lipsit de semnificaţie că miezul ontologic al covrigului este constituit de ceva impalpabil şi, nu doar necomestibil, ci şi imposibil de mîncat. Prin actul inconştient al devorării covrigului, restitui Universului fragmentul de gol ce fusese claustrat temporar, aşa cum timpul, inconştient, devorîndu-ne, înapoiază lumii esenţa noastră care este vid.“ (http://dulcemahala.tapirul.net/2009/01/11/simbolul-covrigului-la-mircea-eliade)

Nu orice aliment poate servi ca bază pentru o asemenea reflecţie. De aici intriga, interesul pentru covrigi şi dorinţa de a afla mai multe despre ei.

„Gevrek“ şi „pretzel“

Ceea ce ştim este că termenul provine din turcescul *gevrek* („crocant“), că pe la noi s-a mai numit şi *simit* (tot de origine turcă), de unde „simigerie“ (locul de unde îi poţi cumpăra), că în „patria“ lor, comercianţii le fac reclamă, strigînd: Taze simit, taze gevrek („covrigi proaspeţi, proaspeţi şi crocanţi“).

În română, cuvîntul „covrig“ a ajuns prin intermediul bulgarei, prin difuziune culturală de la sud de Dunăre. Termenul *gevrek* a fost preluat de bulgară în aceeaşi formă, iar în română a evoluat pînă la „covrig“. Covrigul circular este cunoscut sub denumirea *covrig de Buzău*. În Buzău, aceştia ar fi ajuns la începutul secolului al XX-lea, fiind aduşi şi comercializaţi de negustorii greci. După un timp, brutarii localnici ar fi preluat tehnica de producţie, şi aşa s-ar fi născut tradiţia care, la 1 ianuarie 2007, a devenit marcă înregistrată a Uniunii Europene. Actualmente, există în Buzău peste 40 de covrigării înregistrate şi alte cîteva zeci neoficiale.

Covrigii de Buzău (simiţii) provin deci din spaţiul cultural balcanic. Faptul că limba română a preluat chiar numele acestui produs din acel spaţiu poate fi un indicator al faptului că, odinioară, prin covrigi se înţelegeau numai cei răsuciţi şi crocanţi, de formă sferică.

Astăzi însă, în zona Bucureştiului, de exemplu, nu covrigii de Buzău sînt cei mai răspîndiţi. Covrigul vîndut în Bucureşti are o formă alungită, împletită la mijloc, şi este crocant numai la mijloc. Aceştia se numesc „covrigi braşoveni“ – dar nu Braşovul este locul lor de origine. Originea lor nu este sigură, dar una dintre legende spune că în jurul anului 610, la o mînăstire din sudul Franţei sau din nordul Italiei, călugării utilizau dungi de aluat pentru a crea o coptură în forma unor braţe de copil care se roagă; cele trei găuri reprezentau Sfînta Treime. Acest produs era oferit ca dar copiilor care-şi memorizau versetele din Biblie şi rugăciunile. Călugării le-au numit *pretiola* – „cadou“ în latină. Pretiola era utilizată de către călugări pentru a-i face pe discipolii lor să înţeleagă mai bine Sfînta Treime. Astfel, covrigii s-au transformat într-un important element al vieţii bisericeşti. Într-o carte de rugăciuni a Caterinei din Cleves, Sfîntul Bartolomeu este înfăţişat înconjurat de covrigi. Despre aceştia se credea deja că aduc noroc, prosperitate şi împlinire spirituală, celor care-i consumă. Datorită formei şi dimensiunilor, covrigii *pretiola* au devenit un aliment oferit frecvent celor săraci. *Pretiola* a evoluat în *brachiola* în italiană, ceea ce înseamnă „braţ mic“. Din nordul Italiei, *pretiola* s-a răspîndit, trecînd Alpii, în Austria, Elveţia şi Germania. În spaţiul vorbitor de limbă germană, *pretiola* a dat *pretzel,* sau *bretzel*. Covrigii pretzel sînt faimoşi prin „aportul“ lor la salvarea Vienei în 1510, cînd brutarii care îi preparau au dat alarma în timpul nopţii, salvînd oraşul de o invazie turcă. Împăratul austriac le-ar fi oferit brutarilor un blazon onorific în semn de recunoştinţă.

Este o reeditare a vechilor simigerii, dar totul indică înscrierea în relaţiile moderne de piaţă.

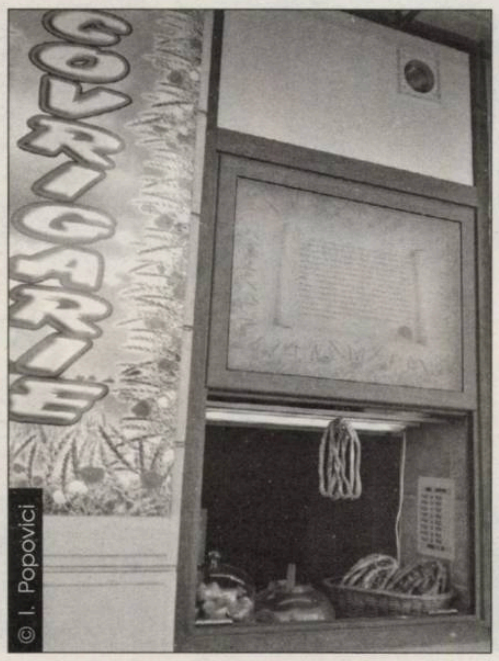

Pretzelul a devenit, de asemenea, începînd cu secolul al XVII-lea, un simbol al căsătoriei, nodul din mijloc semnificînd legămîntul sacru. El s-a răspîndit cu rapiditate în Europa, a trecut oceanul în secolul al XVII-lea şi a ajuns în Pennsylvania, unde a cunoscut o înflorire deosebită. Prima covrigărie comercială s-a deschis aici, în oraşul Lititz, în anul 1861. În anii '30 ai secolului al XX-lea în SUA s-a introdus producţia mecanizată de pretzeli.

Covrigul împletit a ajuns în zona Braşovului prin intermediul saşilor. În timp, în spaţiul românesc s-a impus denumirea de „covrig braşovean“.

Despre proporţiile consumului de pretzeli la nivel mondial ne putem da seama dacă luăm în consideraţie cifra anuală a vînzărilor de pretzeli din SUA: 550 de milioane de dolari.

Românii consumă în decembrie, cu ocazia sărbătorilor, peste 400 de milioane de covrigi, ceea ce reprezintă de cinci ori consumul lunar obişnuit. Un calcul simplu arată că în România se consumă peste un miliard de covrigi pe an sau peste 10.000 de tone. (http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/Social/1856/Romanii-mananca-in-decembrie-peste-400-milioane-de-covrigi.html)

Două sînt direcţiile de pătrundere a covrigului în spaţiul culturii româneşti: 1) sud-est: *simit-gevrek*-covrig; şi 2) nord-vest: *pretiola-prachiola-pretzel-*...covrig. Faptul că produsul occidental, diferit ca origine şi structură de covrigul sferic venit din Orient, a preluat în română aceeaşi denumire cu primul denotă o mai mare vechime şi răspîndire a simiţilor. Fapt este că avem două specii – dacă putem să le spunem aşa – de covrigi.

De ce covrigul se vinde ca Fornetti?

Covrigii bucureştenilor sînt, de fapt, covrigii Occidentului. Oferta, dar şi cererea bucureşteană de covrigi sînt dominate de pretzeli, sau „braşoveni“, după cum li se spune.

În ultimul an, am observat, în Bucureşti, diminuarea treptată a numărului vînzătorilor ambulanţi de covrigi, cu care aceştia erau obişnuiţi de ani de zile. În acelaşi timp, a crescut numărul aşa-ziselor „covrigării“, adică spaţii închise în care se produc şi se comercializează covrigii. Care-i diferenţa? În primul rînd, nu-ţi mai iei tu covrigul cu mîna (atît de cunoscutul „Hai, băiatu', alege covrigul!“, specific vînzătorului ambulant de covrigi), din coş/cutie, ci ţi-l oferă în hîrtie. În al doilea rînd, de cele mai multe ori, covrigul nu e uscat, ci moale (proaspăt) şi uneori fierbinte, ceea ce indică gradul rapid de epuizare a producţiei şi, în consecinţă, o cerere căreia oferta îi face faţă la mustaţă. În al treilea rînd, acum pe frontispiciul multora dintre covrigării există reclame pe care sînt desenaţi covrigi mari, îmbietori... deci, apare publicitatea. Este cazul covrigăriei „On Time“, de la coloanele Pieţei Romane.

Avem de-a face cu două paradigme diferite, două lumi diferite. Una, cu un picior în tradiţia secolului al XIX-lea şi început de secol XX, este cea a vînzătorilor ambulanţi de covrigi. De ce doar cu un picior? Pentru că, după cum se va vedea în continuare din interviurile pe care le-am realizat, actualii vînzători ambulanţi de covrigi, cu tarabele lor, se aseamănă cu vechii covrigari doar prin maniera vînzării mărfii şi, parţial, prin abordarea clientului. Ei nu mai strigă azi: „Coooovrigi....“ ca personajul lui Constantin Negruzzi din „Istoria unei plăcinte“. Nu mai deţin legătura emoţională cu actul vînzării covrigilor pe care Negruzzi o descrie în fragmentul citat. De ce? Pentru că nu-şi produc marfa, ci o cumpără, la rîndul lor, de la producători. Sînt comercianţi, fără a fi covrigari. Modernitatea şi relaţiile de piaţă i-au influenţat decisiv şi, dacă ne imaginăm că mai avem astăzi, în Bucureşti, covrigari de carieră, ne înşelăm.

A doua lume, în ascensiune acum, este cea a producătorului de covrigi în cantităţi suficiente pentru a susţine activitatea de comercializare pentru profit. Este o reeditare a vechilor simigerii, dar totul – de la modul de producţie pînă la servirea clientului – indică înscrierea în relaţiile moderne de piaţă. Putem vorbi despre o renaştere a covrigăriilor, dar bazată pe altă ordine, alte intenţii şi aşteptări decît cele care caracterizau covrigăritul secolelor XIX-începutul secolului al XX-lea. Este, fără doar şi poate, un cerc al eternei reîntoarceri. Numai că emergenţa acestei a doua lumi a fost grăbită şi de criza mondială. Alegerea raţională i-a făcut pe cei care-şi doreau o afacere să investească în covrigării. Avantajele sînt evidente: un singur produs, rapiditate şi comoditate în procesul de producţie şi comercializare, preţ redus – toate acestea asigurînd şanse mai mari de succes. În acelaşi timp, modelul încetăţenit deja de servire a clienţilor, acelaşi ca şi în cazul altor produse de fast-food (Fornetti, shaorma), a creat o obişnuinţă a populaţiei de a fi servită în acest mod, fapt care-i face şi pe noii covrigari capitalişti să se înscrie modelului cultural dominant (servirea de tip occidental şi corespunzătoare unor standarde de igienă). Drept urmare, avem covrigi vînduţi ca Fornetti. Efect al crizei? Foarte posibil, dacă ne gîndim că în SUA, în timpul recesiunii din 1929-1933, pretzelii vînduţi pe stradă, mai ales în oraşele din Midwest, constituiau o sursă de subzistenţă a populaţiei, iar într-o perspectivă mai îndepărtată, la rolul pretzelilor de a-i hrăni pe cei săraci, în Evul Mediu.

***Dan Nicu** este student la SNSPA.*

Cu ochii-n 3,14

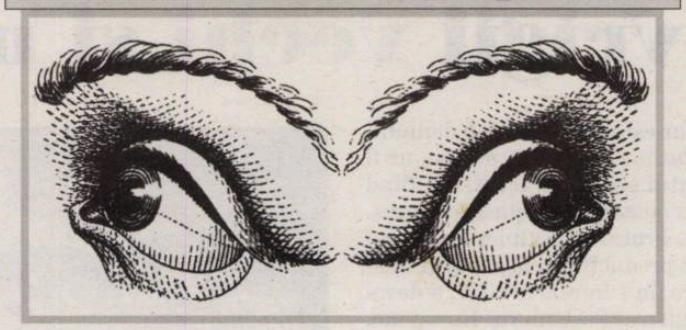

POLIŢIŞTII DE PE PANCARTE ÎNTREABĂ, CA POSTELNICUL LUI CEAUŞESCU SĂRIND CU UN PIAN ÎN APĂ: AU INTERNET ŞI ACOLO?

■ Cînd au manifestat în faţa Guvernului, poliţiştii au fost păziţi de jandarmi. Nu era mai ieftin şi mai simplu dacă se păzeau singuri? Că doar sînt de meserie... (**M. V.**)

■ Vineri m-am uitat din redacţie la mitingul sindicatelor poliţiştilor, din Piaţa Victoriei. Dacă am înţeles eu bine de pe pancarte, s-ar părea că sindicatul lucrătorilor din penitenciare se cheamă „Acvila“. Dacă e aşa, mi se pare un simţ poetic deosebit, să stai la puşcărie, chiar şi plătit, şi să te gîndeşti la acvile. (**C. G.**)

■ La un magazin alimentar din Bacău un domn o roagă pe vînzătoare să-i dea un „miros de găină“ să-şi facă un borş. La un salon de coafură din Bucureşti, o fată o întreabă serioasă pe coafeză dacă are şi „praf de zînă“ pentru volum, de la o firmă anume. Consumatorul român nu e o statistică, ci o poezie. (**A. M. S.**)

■ Zilele trecute, în interesantul schimb de idei dintre Guvern şi opoziţie, a strălucit scurt o urare la adresa unuia dintre miniştri: „Să dea Dumnezeu să ajungi şi tu să spui ca Postelnicul lui Ceauşescu: Am fost un dobitoc!“. (**R. C.**)

■ După ce, la Flugtag, o fată şi-a fracturat coloana sărind cu un pian în apă, propun un nou slogan: Redbull îţi dă cîrje! (**M. C.**)

■ Aşteptam un e-mail care nu mai venea de la un prieten şi tocmai mă gîndeam că a înţeles greşit adresa, tot dînd *refresh*-uri, cînd am primit un *Mesaj de Dincolo*. M-am înfiorat, pentru că inevitabil mi-am imaginat că s-a întîmplat ceva cu prietenul meu... accidente de maşină şi alte catrastrofe mi-au trecut brusc prin cap! A doua întrebare neruşinată pe care mi-am pus-o în doar cîteva secunde a fost: au Internet şi *Acolo*? Abia după aceea am deschis spam-ul cu pricina şi steluţele kitschoase ale Vieţii de Apoi virtuale (asigurată, doar dacă vrei să trimiţi mesajul mai departe...) m-au liniştit. Mare Ţi-e Internetul, Doamne! (**A. P.**)

VÎNĂTOAREA ŞI EMPATIA SINDICALIŞTILOR AU SFIDAT STÎNGA-DREAPTA CA ORICE BALON POLUAT

■ Am parcurs o distanţă de 280 de km şi am trecut pe lîngă cel puţin 15 radare. Aşadar, ca la orice probă de slalom, în cazul în care erai cu o maşină şi nu cu bicicleta, tot cotizai la bugetul local al uneia sau alteia dintre localităţi. După prima sancţiune, urarea poliţistului a fost: „O zi mai bună vă doresc!“. Nu mi-a sunat prea bine. La următoarea oprire, replica „Ştiţi, e cam mare amenda“ deja m-a enervat. Mi s-a părut că vînătoarea şi empatia nu fac casă bună împreună. (**A. M. S.**)

■ La una dintre demonstraţiile de protest ale sindicaliştilor, o voce feminină a invitat guvernanţii să nu-şi mai facă intervenţii medicale în străinătate, ci în spitalele noastre. Pentru că, suna chemarea, spitalele noastre „abia îi aşteaptă“. Totuşi, pedeapsa capitală nu e puţin cam dură? (**S. G.**)

■ S-au refăcut grilele de programe, au dispărut emisiuni minunate de cultură (cum era cea făcută de Dan Dediu, de exemplu), dar o producţie a TVR Cultural a sfidat şi numirile politice, şi reforma instituţiei, şi criza de audienţă, şi, mai ales, profilul *cultural* al postului: „Duhovnicul de la miezul nopţii“. Credeţi că preotul respectiv are pile undeva sus? (**M. C.**)

■ Concertul Guns N' Roses a fost unul dintre cele mai bune la care am fost vreodată (în ciuda părerilor contrare). Ceea ce nu m-a impiedicat să observ că scaunele de la locurile VIP, care costau în jur de 300 de lei, nu erau orientate spre scenă, ci spre mijlocul spaţiului. Aşa că, dacă la meciurile de tenis spectatorii întorc rapid capetele stînga-dreapta, aici toţi le-au avut, pe tot parcursul concertului, întepenite spre dreapta. (**I. P.**)

■ Aflu din *Komsomolskaia Pravda* că Ministerul Apărării din Rusia îşi dotează armata naţională cu echipament nou. Din plastic. De exemplu, un tanc din plastic se umflă în numai 5 minute, costă 23.000 de euro şi înşală, prin tot felul de tertipuri tehnice, vigilenţa instrumentelor de detectare ale inamicilor. Adică, dacă inamicul stă la 100 de metri distanţă de armata rusă de plastic, o să creadă că e adevărată. Da, dar: 1) dacă stă la 99,99 de metri, ce-o să mai creadă?, 2) un tanc gonflabil se sparge la fel de uşor ca orice balon?; 3) dacă CIA-ul citeşte *Komsomolskaia Pravda*, ce rost mai are tot carnavalul ăsta? (**L. V.**)

■ Cercetările arată că biocombustibilii sînt, de fapt, mult mai poluanţi. Eu zic că secolul XXI va fi poluat sau nu va fi deloc! (**M. C.**)

COVRIGEI URIAŞI, AUSTRIECI ÎNTRE 20-65, FRUCTELE/LEGUMELE ŞI NIŞTE PROŞTI NE VOR ÎNGROPA PIPIRON DIN ADÎNCUL MEMORIEI

■ La Romană s-a deschis o dugheană unde se vînd „covrigei uriaşi“. Propun înlocuirea de urgenţă în manualele de gimnaziu a clasicului şi atît de obositului exemplu pentru oximoron „Harap-Alb“. Şi lucrurile exemplare trebuie înlocuite periodic, ca să nu se tocească. (**L. V.**)

■ Din rubricile de anunţuri matrimoniale rezultă că dacă eşti bărbat şi vrei să te căsătoreşti în România e în continuare foarte important să spui că eşti străin. De exemplu: „Afacerist francez, 40 ani, caut femeie între 25-30 ani, ce ştie să vorbească bine franceza, engleza pentru afaceri internaţionale şi posibilitate de căsătorie“. Sau „AUSTRIECI între 20-65, caută românce pt. întemeierea unei familii“. Sau „GREC intelectual 49 ani, cu studii în ţară, drăguţ, manierat, 1,70/74kg, doresc cunoştinţă cu doamnă, feminină....“. Aşadar, austriecii vin la pachet, micuţul grec are studii în ţară şi doreşte ca doamna să nu cumva să fie masculină, iar francezul vrea să îmbine utilul cu plăcutul. (**A. M.**)

■ Există acum un nou tip de slogan publicitar: banana vrea să fie Dole, fructele iubesc Granini, cartofii abia aşteaptă să devină chipsuri... Ce idealuri mai au şi fructele/legumele astea!? Toate visează la Lumea de Apoi a consumului. (**M. C.**)

■ O mostră de lapidaritate inconştientă a unui protestatar din Piaţa Victoriei intervievat de o reporteră la adresa guvernanţilor şi preşedintelui Băsescu: „Se uită la noi, doamnă, ca la nişte proşti, că nu pot să-i numesc altfel...“. (**S. S.**)

■ Tocmai cînd scriam ceva pentru această rubrică, a început manifestaţia din Piaţa Victoriei (22 septembrie 2010, ora 15,11). Valuri, valuri vin oamenii – fluturîndu-şi steguleţele – şi se aşază pe pătrăţica lor. În tot acest timp, un nene strigă din toţi rărunchii... rime felurite, din suflet ticluite (na, că m-am molipsit!). Poftiţi: „Boc, Boc şi ai lui / Să se ducă dracului.“ sau „Unul mic şi unul chior / Şi-au bătut joc de popor.“ sau „Băse, Udrea şi cu Boc / Ne vor îngropa de tot.“ (...) Acu' e 16,30. Au plecat toţi. (**P. M.**)

■ Drumul m-a dus la Braşov, unde, pe un peron, am văzut un anunţ apetisant, îmbietor: Berăria PIPIRON. Ar putea fi locul în care se întîlnesc moldovenii în gară. Ar putea fi şi altceva. Aşa că am trecut mai departe fără să gust licoarea galbenă pe care mi-o propuneau. (**M. M.**)

■ Recentele precizări oficiale cu privire la situaţia ţării, care nu e disperată, ci gravă, ne aduc din adîncul memoriei celebra expresie de pe vremuri: „Situaţia e excelentă, dar nu disperată“. (**R. C.**)

PUBLICITATE